PILCUETA

ERA

Digitized by Google

36
10 - F
7

Digitized by Google

36
10 - F
7

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Nauarri
Opera.
Tom. I.

1457

C. 20. b. 6.

Digitized by Google

Digitized by Google

36
10 F
7

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

OPERVM MARTINI AB AZPILCVETA DOCT. NAVARRI

Quorum catalogus in ſequenti pagina continetur

TOMVS PRIMVS

Index vero omnium operum in fine Tomi Tertij habetur.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONTIFICIS.

S. Mariæ de Scala

PERMISSV SVPERIORVM.

ROMAE
Ex Typographia Iacobi Tornerij.
M.D.LXXXX.

Digitized by Google

IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR HAEC.

MANVALE, ſiue SVMMA CONFESSARIORVM. à fol. 1. vſque 556.
De Horis Canonicis, & Oratione. à fol. 559. vſque 792.
Miſcellanea de Oratione. à fol. 793. vſque in finem.

Digitized by Google

ILLVSTRISS.MO ET REVERENDIS.MO
D.D. ALEXANDRO CENTVRIONO
CAMERAE APOSTOLICAE
PRAESIDI CLERICO
MICHAEL DE AZPILCVETA S. D.

CARMELITANI SCALZI DI S. MARIA DELLA SCALA

MARTINO *Azpilcuetæ Nauarro iure conſulto noſtra memoria celeberrimo, pietate in pauperes, prudentia, grauitate, ſanctitate, omni denique virtutum genere cum primis ornato, nihil vnquam in vita potius fuit, quam vt tot, tantaſque multorum annorum lucubrationes, nec in extremo quidem tempore ætatis intermiſſas, librarijs paſſim diuideret, ac peruulgaret: non quidem vt plauſum inde, atque popularem auram captaret, nomenque ſuum immortalitati conſecraret (quanquam, & hoc ipſum quod homines grauitate & religione inſignes plerumque cupere, aſpernari nunquam conſueuerunt, aliud ipſe agens, vberius, ni fallor, & felicius fuit conſequutus) ſed ne ſibi ſoli deſudaſſe videretur, laboreſue ſuos ceteris impartiret, & cum Chriſtiana Republica communicaret. Eius vſque ad extremum ſpiritum haud quaquam immutatæ, ſupremiſque tabulis teſtatæ voluntatis cum nos executores elegiſſet, noſque omnes Martini libros, partim autore ſuperſtite in lucem prolatos, partim typis hactenus minimè conſignatos, nouis rerum acceſſionibus locupletatos, in vnumque volumen redactos poſtremùm edere, ac pijs lectoribus peruoluendos exponere cuperemus; vnus nobis occurriſti, qui eos, tanquam tibi debitos, iure optimo repoſcas. Tum quòd ij in primis iuris pontificij nodos expediant, cuius te longe peritiſſimum cognouimus: tum quod maxima ex parte in Salamanticenſi Academia partus editi ſint, vbi & Martinus ipſe Sacrum ius publicè profitendo, totam ferè ætatem exegit, & Tu duodecim annos iuris prudentiæ, ceteriſque liberalibus diſciplinis ea felicitate tribuiſti, vt Tibi Salamanticenſes ſummos, quos potuere, honores habere ſtuduerint, Teq. in ea Academia Cæſarea Iura aliquando interpretantem frequentes audierint. Accedat quod literatiſſimum illum, atque optimum virum ſemper tanti feceris, illiuſue memoriam adeo vehementer excolueris, vt etiam nunc eius ſolo nomine recreari videaris. Neque vero Martinum ſolū, ſed illius, quotquot ſunt, propinquos, & affines, quin etiam Nauarræos omnes Conciues ſuos ante alios quoſque peculiari beneuolentia complexus fuiſti, eaq. illis tribuere non ceſſaſti, vt plura à parente proficiſci non potuerint. Mirifica ſanè, & ſingularis adeo συμπάθεια, vt eam non ex ſuauiſſimis tuis moribus, ac innata humanitate tantum, qua nullum officium hominis amantiſſimi erga ne cognitos quidem, prætermittendum impelleris, ſed etiam ex occulta quadam naturæ vi, atque recondito fonte emanaſſe, vel inuiti argumentari cogamur. Ecquam eius rei cauſam ſcrutabimur? quam nam rationem afferemus? Num nos, antiqua repetentes, eo coniectura ducet, vt credamus eam erga Nauarræos animi propēſionem tibi à natura inſitam, quod Nauarræ clareat Vrſinorum gens ſplendidiſſima, vel illinc Romā, vt Nauarræi gloriantur, vel hinc, vt Romani dixerint, Nauarram translata, ex qua tua nobiliſſima familia defluxit? Satis enim veterum monumentorum fide compertum eſt Ioannem Vrſinum Nicolai filium ab Innocentio Pōtifice eius nominis IV. equitum turmis Præfectum, motis Ligurum rebus, Genuā ad dirimendam inter Ciues ortam ſeditionem miſſum, vt Seraphinam Ioannis Vltramarini ſummi, atque clariſſimi id temporis in ea repub. ciuis filiam vnicam vxorem duceret, fortunarum ſuarum ſedem, ac domicilium eodem tranſtuliſſe. Nec ita multo poſt cum in bello pro patriæ ſalute fortiter dimicans mortem occubuiſſet, ex vxore quam grauidam domi reliquerat, poſthumus natus, paternoq. nomine ap-*

Digitized by Google

ne appellatus. Huic materni aui teſtamento adoptato, maternorum, auitarumque opum, ac cognominis
hæreditate delata; Vltramarinorum cognomen ab eo aſſumptum apud eius poſteros perpetuò manſit: do
nec gliſcentibus in dies factionibus, patrumque & plebis aduerſis ſtudijs miſerè lacerata Genuenſi Repub.
Senatoriæ familiæ fractæ illa calamitate, atque afflictæ conſociari, ac in vnum corpus coire, commune no
men, communiaque inſignia aſſumere cœperunt. Factumque ob eam rem eſt, vt maiores tui, Vltramari-
norum nomine relicto, nonnullis nobiliſſimis familijs adſcitis, vnaque ex pluribus conflata, Centurioni ad
hanc diem fuerint nominati. Cuius quidem nominis innumeri penè extitere virtute, rerumque geſtarum
gloria illuſtres viri, ac in toga præſtantiſſimi ciues, qui conſilio, fide, dignitate, autoritate, ſententia patriã
rexerunt, & defenderunt; in quorumuè ſinum ea ſæpe concuſſa confugit. Inter quos quamuis à Ioanne Vr-
ſino originem trahentes præcipuè numerandi ſint; quippe qui pacis artibus rempub. ita coluerint, vt Genuæ
quies in illis niti identidem viſa fuerit: Tamen nemo eſt, qui neſciat, eos eiuſmodi gloriæ finibus ſeſe con-
tinere ab auito ſplendore, & bellica laude, qua ſtirps illa poſt hominum memoriam apud omnes gentes
mirandum in modum floruit; alienum ratos ad naualia munera (quod in maritimos ciues propriè cadit)
omnia eorum ſtudia contuliſſe; & eo vſque progreſſos fuiſſe, vt non defuerint, qui tum potentiſſimorum
Galliæ Regum, tum patriarum claſſium ſummo cum imperio præfecti euaſerint. Ex his potiſſimùm (ne
antiquorum annalium memoriam replicemus: immenſum nanque, & infinitum eſt, quod de maiorum
tuorum gloria nobis dicendum ſeſe offert) auum tuum Adamum Centurionum Lauullæ Marchionem
omnes vel vidimus, vel audiuimus eximio in patriam animo, opibus, gratia, potentia, ciuilem fortunam
emenſum, nec ideo ciuibus inuiſum, quinimmo probitate, munificentia, humanitate, morum facilitate,
qua ad alliciendas hominum voluntates ſupra quàm credibile ſit valebat, omnibus longè acceptiſſimum,
ac integra eius dignitate æqualem: Andreæ Auriæ Patri patriæ meritò appellato, Ciuitatiſque proculdu
bio Principi, qui eo in libertate Genuenſi Reipub. reſtituenda, atque conſeruanda præcipuo conſultore,
atque adiutore vſus fuerat, amoris, & affinitatis arctiſſimo vinculo deuinctũ: à Carolo V. Roma. Imp.
cui egregiam multis in locis domi, & militiæ nauarat operam, tanti æſtimatum, vt eum cum perpetua
eius meritorum teſtificatione chariſſimũ habuerit, & in celſiſſima honoris ſede collocauerit. Nomẽ verò
Marci Centurioni Marchionis Aſtepenſis patris tui, magni, atque inuictiſſimi viri bellica virtute cla-
riſſimi nunquam ex hominum animis diſcedet. Is enim conſilij plenus, manu promptus, rebus maritimis
egregiè pariter, ac proſperè geſtis tantam ſibi gloriam comparauerat, vt poſt Ioannettini Auriæ ſororis
ſuæ viri exceſſum vnus fuerit, cui adoleſcentiam vixdum egreſſo Andreas Auria ætate iam grauis, cor-
poris viribus infirmus claſſem Cæſaream, cuius apud eum erat imperium, regendam dederit, atque com-
mendarit; eum Coſmus Medices Etruriæ Magnus Dux claſſi præfecerit; eius denique opera Carolus V.
& Philippus Rex maximus ad omnia periculoſa, inſigniaque prælia; quæ per id ætatis contigere, fe-
liciter adminiſtranda, & conficienda nunquam non fuerint vſi. Iam iamque ad ſummam me-
tam gloriæ, quam à teneris maximoperè anhelauerat, peruenturus, & ab eodem Rege, qui eum in-
gruenti Melitenſi bello ad ſe accerſiuerat, ad ſupremum militaris dignitatis faſtigium euecturus
erat; ni amplam, præclaramque, ſi qua alia, occaſionem medio propè vitæ curriculo mors importuna in-
tercepiſſet. Nec ab ea perenni, conteſtataque maiorum virtute illius liberi degenerauere. Etenim
quænam poteſt eſſe tanta ingenij vis, quæ Ioannis Baptiſtæ Centurioni fratris tui Aſtepenſis, ac Lauul-
læ Marchionis probitatem, religionem, prudentiam, eam, qua ſuis præeſt, æquitatem, iuſtitiam,
in eoſque charitatem perſequi valeat? Quæ tanta extiterit dicendi copia, qua ſingulares, præſtan-
tiſſimaſque eas virtutes, quæ ipſi non mediocrem gratiæ locum apud Philippum Hiſpaniarum Re-
gem conciliarunt, percenſere numerando poſſit? Quid de Coſmo, & Carolo minoribus fratribus tuis
ſubnectam? qui varia naualium rerum munera, quibus non raro præſunt, adeo induſtriè atque impi-
grè exequuntur, vt dubium non ſit, quin ampliſſima virtutis præmia à Rege Catholico, cui hacte-
nus militarunt, ac ex veteri eorum familiæ inſtituto ſunt addictiſſimi, propediem ſint relaturi. De Te
autem quid dicam, cuius laudandi facilius eſt initium inuenire, quàm finem? De Te inquam, quẽ vnum
non modo patria tua, ſed Romanorum vniuerſi ordines ſuſpiciunt, atque magna cũ admiratione intuen-
tur. Tu enim, vt cetera propè infinita taceam, facilem te aditu cunctis exhibes, ad aliorum mores te con-
formas, tuis opibus inopum fortunas leuas: dotes virginibus, quæ ob paupertatẽ collocari nõ poſſunt, impar
tiri, bonarũ artium ſtudioſis fauere, amicos beneficijs, atque muneribus augere, eorũq. neceſſitatibus libẽtius
quàm

quàm in proprijs cõmoditatibus patrimonium abſumere nũquam intermittis: à nullo officijs, humanitate vinci pateris, omnes iuuandi ſtudio vincere eniteris. Quis innocentiam tuam, iuſtitiam, prudentiam, induſtriam, excellentem, perfectamque ſapientiam, in magnis arduiſq. negocijs diuinum prope conſilium ſatis digne vnquam commemoret? Non eſt igitur cur mirum cuipiam videatur Te inter Cameræ Apoſtolicæ Clericos adſcitum tale Tibi nomen quatuor annorum curſu, vel verius dixerim volatu comparaſſe, quale collegæ tui in Romana aula verſatiſſimi viri, à quibus ætate, ac rerum experiẽtia Te anteiri nemo dubitat, vix lõgiſſimo æui ſpatio ſibi ipſis quæſiuerunt. Quo factum eſt vt Tibi à ſummo Pontifice, cui apprime charus, ſemper fuiſti ſua ſponte publicè omnia munera, quæ in primis difficilia arbitrantur, nõ mandata modo, ſed ferme ingeſta ſint. In quibus agendis talem Te geſſiſti, eorumque auctoritatem excellentia ingenij atque animi excelſi, omnibuſque virtutibus exaggerati adeo auxiſti, vt in certiſſimam ſpem adducamur te breui in ampliorem dignitatis ſedem aſcenſurum. Eæ (præter alias, quas ſupra memoraui) cauſę me induxere vt omnium Martini Azpilcutæ vigiliarum munus in tuo nomine apparere, doctrinæque, auctoritatis, & amplitudinis tuæ tutela, & patrocinio cohoneſtari voluerimus. Digna ſunt hæc opera, ni me Auctoris amor fallit, quæ hilari à te animo, vultuque excipiantur: dignaque etiam quæ inter alia tuæ bibliothecæ volumina repoſita interdum peruolutes. Vtcunque tamen ſit, ego ſanè haud me indignum exiſtimo, cuius optimam voluntatem æqui bonique conſulas. Vale.

Digitized by Google

SIXTVS PP. V.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Cum nos aliàs, videlicet, ſub die tertia Septembris Anni Domini M. D. LXXXVI. quondam Martino Zuriæ, vt aſſerebatur, nepoti, & donatario quondam Martini ab Azpilcueta Doctoris Nauarri nuncupati, quod Manuale Confeſſariorum, & pœnitentium, ac de pœnitentia diſtinct. prima, & de horis canonicis, necnon Miſcellanea de oratione, & de redditibus Eccleſiaſticis, ac de Regularibus, præterea de Iudiciis, necnon de Iubilęo, ac de Iudæis, & de ſpoliis clericorũ, & de reſtitutione ſpoliatorũ, ac de vſuris, & de finibus humanorum actuũ, & in cap. inter verba, & in cap. humanæ aures, & de datis, & promiſſis, ac de reſcriptis, opera dicti Martini ſæpe fuerunt impreſſa, & ad publicam ſtudioſorum vtilitatem de nouo imprimenda vnà cum Conſiliis, & reſponſis, & lecturis in varios titulos Iuris Pontificii operibus ipſius quondam Martini nondum impreſſis in tomos redigenda imprimere intendenti priuilegium impreſſorium ad Decennium per quaſdam noſtras in forma Breuis confectas literas conceſſerimus. Et, ſicut accepimus, ex donatione dicti Doctoris Martini dictus Martinus Zuria, & Franciſcus Ramirez pro labore in proſequutione impreſſionis percipien. ex emolumentis operum prædictorum duas quartas partes, & dilectus filius Michael de Azpilcueta eiuſdem Doctoris Martini nepos, & paternæ domus, ac familiæ de Azpilcueta hæres alias duas partes pro diſtribuendis illarum emolumentis inter pauperes conſanguineos dictæ familiæ, cum dictus Franciſcus Ramirez ante dicti Doctoris Martini obitum ab humanis migrauerit, percipere debuerint, ac de iuribus dicti Michaelis in dictis literis mentio nulla facta extiterit, & poſtmodum cum dicta opera imprimi duntaxat cœpta, & non finita extitiſſent, &c. & demũ partem eorundem operũ ipſum Martinũ Zuria tangentem dicto Michaeli conceſſimus. Ipſeque Michael opera prædicta in lucem edere intendat. Nos propterea Motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, omnibus, & ſingulis vtriuſque ſexus perſonis, pręſertim Bibliopolis, & librorum impreſſoribus tam in Vrbe, quam in reliquis terris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ mediate, vel immediate ſubiectis in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub mille ducatorum auri de Camera eidem Cameræ Apoſtolicæ applican. & inſuper amiſſionis librorum, & excommunicationis maioris latæ ſententiæ pœnis toties ipſo facto, & abſque vlla declaratione incurrendis, quoties contra factum fuerit, ne durante Decennio proximo à die impreſſionis nouæ dictorum operum, ipſa opera, quæ à dilectis filiis Vicario Vrbis, & Magiſtro Sacri Palatii examinata, & approbata fuerunt, ſine expreſſa dicti Michaelis voluntate, & licẽtia, ſeu cauſam ab eo haben. imprimere, ſeu ab aliis, præterquam de eiuſdem Michaelis, vt præfertur, voluntate, quæ ex mandato ipſius, vel litera manu propria ſcripta conſtare debeat, impreſſa vendere, ſeu venalia habere, aut proponere, vel eorum, & cuiuslibet ipſorum exemplaria etiam manu ſcripta tenere audeant, ſeu præſumant, etiam ſub quacunque conditione, vel quouis prætextu, aut colore, Apoſtolica auctoritate tenore præſentium diſtrictius inhibemus. Mandantes vniuerſis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorumque Vicariis in ſpiritualibus generalibus, ac ipſius ſtatus Eccleſiaſtici Gubernatoribus, vt quoties pro parte dicti Michaelis fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus, eidem Michaeli in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, præmiſſa ad omnem illorum requiſitionem in noſtræ Sedis Apoſtolicæ terris mediate, vel immediate ſubiectis contra inobedientes, & rebelles per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaque iuris remedia dicta auctoritate exequantur, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis etiã in Prouincialibus, & Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel ſpecialibus, necnon iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis ſtatutis, & conſuetudinibus, cęteriſque contrariis quibuſcunque. Datum Romæ in Monte Quirinali ſub Annulo Piſcatoris. Die xiij. Septembris. M. D. LXXXIX. Pontificatus noſtri Anno Quinto.

M. Veſtrius Barbianus.

Digitized by Google

V I T A

MARTINI ALZPILCVETAE I. V. D. EXIMII NAVARRI

N V N C V P A T I

IVLIO ROSCIO HORTINO AVCTORE

MARTINVS Alzpilcueta Varaſoayn pago in Regno Nauarrae iuxta Pampilonenſem ciuitatem duabus honeſtis familijs ortus eſt: paterna quidem Alzpilcueta inter Solariegas celebri, quam ſemper vſurpauit, materna vero Bazana. Ex vtraque Viri illuſtres noſtris temporibus extiterunt. E prima quidem Vicecomes Solanæ praefectus in armis enituit, ex altera vero Vir generoſus in illis montium anguſtijs, qui Galliam à proximis regnis diſterminant aduerſus haereticos quaſi murum ſe ſe perpetuo oppoſuit. Quamobrem ante aliquot annos ob egregiam operam Reipub. Chriſtianae nauatam à Philippo Hiſpaniarum Rege potentiſſimo annua certa ſtipendia ambo conſecuti ſunt. Martinus ergo Nauarra oriundus nationem ſuam ita extulit, vt quod nomen erat regionis, ſibi quaſi gentilitium vendicans, cognomento Nauarrus nuncuparetur. Porro Nauarra ad montem Pyraeneum iacet, cuius pars illa, quam Solariegam incolae appellant à B. Saturnino S. Petri diſcipulo fidem, qua imbuta fuerat ita retinuit, vt nec haereticorum vicinia infecta ſit vmquam, & contra errantes, impiaſque opiniones, quibus Eccleſia Chriſtiana illis in locis tamquam tempeſtatibus agitatur, vindicem ſe & hoſtem praebuerit. Nimirum hos Cantabros, & Aſtures mirae integritatis celebrauit antiquitas, qui omnium Hiſpanorum poſtremi Romanis adheſerunt, ijdemque vltimi deſeruerunt. Quamquam neque de patriae dignitate, neque de fumoſis maiorum imaginibus ſcribere inſtitui, quas ille egregijs factis ita ſuperauit, vt eorum commendationem minime requirat. Is igitur anno à partu Virginis CIↃ. CD. XCIII. die feſto S. Luciae in hanc lucem prodijt, vt lucem maximam afferret non modo patriae, ac ſuis, ſed vniuerſo orbi terrarum. Quo eodem tempore pene, & in eadem Hiſpaniae parte, quae ad Pyraeneum pertinet, alterum gentium lumē exortum eſt Ignatius is, quem Societas Ieſu parentem agnoſcit; cuius fructus tantos Religio Chriſtiana percepit, vt pene nulla ſit orbis terrarum pars, ad quam non Ignatij nomen, vel alumnorum eius vox viua peruaſerit. Puerum, ex ijs, quae conſecuta ſunt, licet coijcere, ſeueriſſima diſciplina educatum fuiſſe; atque ex nobili domo non profanos hauſiſſe ſpiritus. Poſtquam vero in religione, & humanioribus literis adoleuit, Complutum conuolauit tamquam ad mercatum omnium diſciplinarum, vt Philoſophiae, eique Theologiae parti operam daret, quam totam in differendo poſitam antiquiores dixerunt Scholaſticam. Quo toto tempore neque fabulis poetarum deluſus, neque oratorum pigmentis delibutus, neque Sophiſtarum tendiculis irretitus, quod in ſingulis purum erat ac ſolidū quaſi apis ſolertiſſima delibauit. Nam ex Rhetorum ſcholis tantum arripuit, quantum ſibi ad emendate & perſpicue ſcribendum ſatis eſſe videretur, atque è ſubſellijs Philoſophorum quidquid acceperat, ad animi curationem longe ſapientius Platone traduxit. Eadem mēte Toloſam proficiſcitur, quae illuſtris Galliae ciuitas omnium ſemper laudatarum artium gloria floruit. Hic vbi conſedit Alzpilcueta, poſt ſacrae Theologiae curriculum, Iuri Pontificio, ac Ciuili ita incubuit, vt celeriter laurea donatus, ex diſcipulo magiſter factus, vtrumque ius magna cum laude fuerit interpretatus. Verum dum in hac Galliae luce agit, unde ſperabant omnes, ut breui magnas opes referret, quas ille minime omnium expetebat, cohortante Franciſco affine ſuo, & Archiepiſcopo Valentino, in Ronceuallis Regularium Ordine nomen dat, cuius Ordinis inſigne perpetuo praetulit & habitum. Non deſuerunt interea qui eum ante quam ex ſuperiori loco in Hiſpania, ac Luſitania, humana, diuinaque iura explicaret, quod munus poſtea annis LXX. indefeſſo animi robore eſt proſecutus, ad ſummos honores promouere contenderint. Vocatur ad patriae ſuae Canonicatum, ad Regni Luſitani aulam, ad Galliae, Cantabriae, ipſiuſque Caſtellae magnum conſilium, nec nō ad Sacrae Inquiſitionis munera, regijs plane ſtipendijs, quae omnia unius Sapientiae ſtudio repudiauit. Itaque non multo poſt eundem Archiepiſcopum Valentinum ſecutus, Salman-

Digitized by Google

Salmãticam uenit Vrbem celeberrimam fama literarum, in cuius gymnaſio primam Cathedram obtinuit, & maximo cum omnium plauſu eam partem Iuris Canonici quae Decretum dicitur, explanauit. In quo docendi munere cum annos XIV. poſuiſſet à Ioanne III. Luſitaniae Rege Caroli V. Imp. gratia, Conymbricam accitus eſt, vt tunc naſcentem Academiam doctrina, ac diligentia ſua conſtabiliret. Hic mille aureos quotannis ex lectione Iuris Pontificij retulit, cuius primam ſedem annos circiter duodecim ſumma cum laude tenuit. Non exiguum autem induſtriae ſuae in docendo fructum retulit, quod poſtquam diu perfunctus legendi munere, rude donatus eſt, duplex ei reſeruatum fuit honorarium. Poſt id tempus, totum ſe ad iuris reſponſa reddenda conuertit, quae in ipſa illa ſtudiorum contentione nemini non patebant. Vtebatur autẽ eo in confeſſionibus Ioanna Auſtriaca, eiuſdemque nepotes Bohemiae Principes. Atque haec quidem extra Italiam. Quae vero ad Vrbem venienti acciderunt paucis attingamus. Dum haec agit procul ab ambitione, & curis humanis, cogitur Bartholomaei Caranzae Archiepiſcopi Toletani cauſam tueri, atque Vlyſippone, ideſt ex vltimis Luſitaniae finibus pene octogenarius Romam contendere. Cum ad Vrbem veniſſet ad radices Collis Hortulorum aedes conduxit, vbi mira comitate, nulloque precio reſponſa daret; qua parte & caelum clementiſſimum eſt, & ſolitudo, vt vacaret literis commodior. Statim ad Paenitentiariae miniſterium vocatur, dum Carolus Borromaeus Cardinalis ampliſſ. & imprimis pietate inſignis Paenitentiarij munere fungeretur. Eluxit hic Nauarri induſtria. Erat hoc doctrinae genus, quod ad humanae vitae inſtitutionem pertinet à pluribus deſcriptum; ſed ita vt ex multitudine immenſa, neceſſario illud accideret, vt cum permulti Scriptores eſſent, ex ijs pauci aut noti, aut vtiles viderentur. Artis ſane huius, vt iuriſprudentiae ea videtur eſſe natura, vt temporum infinita, perpetuaq. varietate; ſcribendi materiam ſuppeditãte, neque modum, neque finem habere videatur. Itaque cum tanta commẽtariorum quaſi eluuies, plurimorum ingenia occuparet, ſtatuit ad conſcientiarum tranquillitatem, complecti paucis, & illuſtrare ea, quae perturbate ab alijs, & interdum non tuto iactabantur. Qua ex re cum multiplicem fructum ſui temporis homines ſunt conſecuti, tum vero vel maximum poſteri percipient, qui nec virtutem praeſentem odiſſe poſſunt, & in monumentis conſignatam adamare coguntur. Neque mirum eſt, ſi paſſim quaerimoniae audiebantur expoſtulantium in tanto numero Scriptorum, aliquid vtile Confeſſarijs, & omnibus, qui peccatorum ſuorum delere culpas exoptant. Quibus prouidit eo libro, cui nomen Manuale indidit, quod manibus omnium teri debeat, in quem librum, vt mihi aliquando retulit, quidquid ſciuit, aut alibi ſcripſit, conijecit. Ac quod optandum erat, artem etiam addidit, ac methodum, quae legentibus quaſi gubernaculi vicem praeberet. Neque eſt cur aliquis ſtylum aſperiorem obijciat. Nam ſi ſingula ab vnoquoque prout inſtituti ratio poſtulat non exigantur, quàm multi qui in luce hominum ſunt tenebras quaererent? Sed de hac re plus ſatis. Quamquam ad eos haec neceſſaria fuit oratio, qui, quod breuis eſſe laborat, dolent obſcurum videri. Nec quidem propoſiti noſtri ratio poſtulat, vt eius librorum argumenta, & quaſi conſignationem hoc loco aperiam. Sunt in luce hominum, nec operam noſtram deſiderant, vt nec vitae norma, quam ſanctiſſime tenuit, oratione noſtra poteſt vllo modo illuſtrari. Nam non dubito tantum eſſe omnium gentium de Alzpilcuetae doctrina, prudentia, continentia, pietate, ceteriſque virtutibus conſenſum, tantamque admirationem, vt non deſint, qui vt viuum, ſic etiam mortuum venerentur, ac colant. Ac qui obſeruarunt, de eo haec retulerunt. Horas quinque dabat ſomno, reliquum tempus partim contemplationi, partim ſtudijs tribuebat. Deinde quae recitandae erant preces, in priuato ſacello abſoluebat; tum Sacrificio peracto ſtudia ad prandium vſque producebat. In quo cum frugalitatem uirtutum omnium parentem duceret, ſacra aliqua lectione cibum condiebat: amotiſque epulis, & redditis gratiis, remiſſionis ergo de rebus non quidem ſeriis, moleſtiſue; ſed ad uitae officia, & Reipub. ſtatum pertinentib. ſermonem interponebat. Inde ad preces reuertebatur, quas annis ſeptuaginta, & eò amplius numquam ſe praetermiſiſſe in libris ſuis in lucem editis aſſerit, niſi ſemel, ac iterum medicorum praecepto. Tum paullulum ſe ſe colligebat: qua quiete hoc aſſequebatur, ut plane confirmatus diem, partim cõmentationi concederet; partim in admittendis, audiendiſque amicis ſuauiſſime cõſumeret. Ante caenã rurſus cũ ſuis orabat, excutiebatque ſe diligentiſſime, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum uſu contraheret. Coenatus piis colloquiis ſe, ſuoſque reficiens neceſſariae ſe dabat quieti, quam non niſi ſacra hiſtoria obrepentem conciliabat. Haec erat ferme uitae ratio, hic curſus. Nam de tanto Viro alia id genus plurima narrare alii poterunt, nobis ſingula perſequi neceſſe non fuit. Dicent, quod eſt plane ſingulare, in hac noſtra mortalitate, Virginitatis florem perpetuo obſeruaſſe, ac aetate deuexa, iamque octogenarium non modo de ſtudiis numquam remiſiſſe, quod aliqui ſuauitate illecti præſtare potuerunt, ſed quod non multi imitantur, quodque in iuuenibus admiramur, ſenẽ ſcimus non perhorruiſſe inter ieiunia Quadrageſimae perſeueranter uſque ad Solis occaſum cibo, potuque abſtinere. Hic S. Iuonem imitatus ex reſponſis, quae dabat omnibus tum urbanis tum exteris nihil accipiebat, cum interim non deſint, qui, cum doloſi ſpes auri affulſerit, uana ſpe ludant clientes, ac miſerorum litib. diteſcant. Conueniebam ego hominem ſaepius quo tempore mihi adoleſcenti animorum cura, & uiſendorum carcerum imprimis. Rom. Vrbis credita erat, in quib. plurima incidere ſolent & ſane lubrica. Admirabar Senis prudentiam, & conſilia, quae non niſi in ſcriptis,

& proprio

Digitized by Google

& proprio ſymbolo obſignata dabat. Ex his, quae Romanis, Gallis, Hiſpanis, Germaniſque, apud quos omnes celeberrima extat eius memoria, reddebat, eo ad feliciorem vitam euocato, aliquot collecta ſunt. Nam ipſe finem nullum eorum fecerat, cum bene ac ſapienter conſulendi finem, dũ vixit, fecerit numquam. Perijſſe plurima communi ſtudioſorum Virorum damno credẽdum eſt, cum Vir eruditiſſimus, ex quibus vnam ſalutem, ac pietatem erga proximum quaerebat, minime omnium gloriam appeteret. Verum ex his, quotquot fuerint quae ad octingenta & eo amplius narrantur eò maiorem fructum referent omnes, quod non ſumma capita delibet ſolum officiorum humanae vitae, ſed ſubtilius de ijs indaget, perſequaturque ea maxime, quae plerumque torquere ſolent animos piorum. Egregiam plane laudem & digniſſimam tanto Doctore. Reliquit doctrinae ſuae innumera monumenta, & eiuſdem diſcipulos, quos plurimos habuit in vtraque Heſperia, hos quos ſciam. In altera quidem Ariam Pinelum, & Emanuelem à Coſta Salmanticae primariae Cathedrae in ciuili, ac in Põtificio iure; Michaelem à Coſta, nec nõ Couaruuiam, illum Epiſcopum Segouienſem, cuius voluminum grauitate Canoniſtarum ſchola laborat. In altera Franciſcum Sarmentum Epiſcopum Gienenſem: cui Doctori Decemuirum Senatus, vt & in Romano Gymnaſio iuris Põtificij profeſſori Georgio Calandro Roma plurimum debet. Neque vero Nauarrus iunior nepos patriae inſtitutionis oblitus deſtitit ſignata Senis ſanctiſſimi veſtigia toto animo ſectari, quandoquidem cum annos XVI. Salmanticae ius Pontificium profeſſus eſſet, meritus eſt vt Canonicus Toletanus inſigni laude crearetur. At quod ad pietatẽ, & religionem pertinet, de qua dicere ceperã, quaeue vna homine Chriſtiano digniſſima eſt, eam imprimis adamauit. Itaq. non erat ex eorũ numero, qui vt recte ceteris cõſulunt, ita ſeipſos negligũt. Nauarrus vero cautius conſcientiae ſuae prouidere didicerat, quam ex ea carpendis ac vellendis ſcrupulis daret ceteris conſilium. Eius certe argumentum illuſtre fuit ſuae erga pauperes egregiae voluntatis. Miſeros enim & egentes ſemper complexus eſt, & maiori quidem alacritate, quod eleemoſyna vt B. Nectarius Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus ſcribebat, non in tertium caelum, ſed in ipſum caelum euehat, & non in ignis currum; ſed ſupra caelum eos, quos receperit transferat. Voluit igitur S. Hieronymi conſilium ſequutus ſua manu ſtipem elargiri pauperibus, quorum ad illum ingens fiebat domi, foriſque concurſus. Eadem pietate impulſus olim in patria ſua Xenodochium B. Luciae nomine, quam ſibi patronam elegerat, proprijs ſumptibus erexit, aluit, dicauitque. In hac conſtanti famae opinione, in qua poſitos dicebat Socrates quaſi luce clariſſima quorumdam oculos ſolere praeſtringere, non defuerunt eius virtutis aemuli, quibus ne crudelis eſſet ſibi ipſi vt ſcribit S. Auguſtinus famam ſuam negligens, coactus eſt Apologiam edere, quae loco commentarij rerum ſuarum haberi poterit ſub initium libelli de finib. humanorum actuum. His gradibus ſibi non ad humanas dignitates, quibus ſaepe priuatum, pacatumque ſtatum praetulit, ſed ad aeternam, ac bonis omnibus affluentem gloriam ac felicitatem aditum fecit. Itaque iam nonagenarius, debitis Eccleſiae ſanctę Sacramentis rite ſuſceptis, quaſi ſomnum ſuauiſſimum capiens, quieuit. Quo die manſit corpus inhumatum incredibilis extitit ad viſendum concurſus. Suis auulſa Sedibus Roma ad Pincium venit. Omnium erat accedentium, ac recedentium vna vox, feliciter cum eo actum, qui tam pie vixiſſet & huius ſeculi erumnis ad aeternam quietem eſſet euocatus. Eius corpus delatum eſt humeris Virorum religioſorum, ac ſepultum in aede B. Antonij de Padua nuncupati in campo Martio nationis Luſitanae, cuius ſe ciuem etiam moriens profeſſus eſt. Ad multam noctem ſtabat in feretro ante aram maximam cadauer, cum me praeſente vnus eorum qui aderant ſubita quadam pietate exarſit: ac cum Nauarro primum pileo commutato, veſtes cepit toto conatu dilacerare. Sequuti ſunt alij pari ardore, quo legimus Viris, quiglorioſe ex hac vita deceſſerunt, contigiſſe, vt attritae veſtis amputatas particulas apud ſe felicis cuiuſdam pignoris loco habuerint. In choro eius effigies extat quae & colli proceritatem, & totius oris gracilitatem mire oſtendit. Ac monumentum, quod ſubſcribam inſculptum legitur ſub effigie, quod paucis quidem, ſed luculenter poſteris inſignem Viri huius vitam actam exponit. Eſt autem eiuſmodi.

MARTI-

Digitized by Google

D. O. M.

MARTINVS. AB. ALZPILCVETA. NAVARRVS. H. S. E
DIVINI. HVMANIQ. IVRIS. CONSVLTISS
QVI. SALMANTICAE. PRIMVM. DEINDE. CONYMBRICAE
FAVENTIB. PORTVGALLIAE. REGIB. IVS. PONT. DOCVIT
ROMAM. PROFECTVS. PIO. V. GREG. XIII. SISTO. V. P.P. M.M. CARVS
OMNIB. NATIONIBVS. GRATVS. HVIC. XENODOCHIO. BENEFICVS
OBIIT. XI. KAL. IVL. CIↃ. IↃ. XXCVI. AETATIS. ANNO. XCIV. M. VI. D. VIII
MVLTIS. DOCTRINAE. SVAE. PERVVLGATIS. MONVMENTIS
MARTINVS. ZVRIA. AVVNCVLO. B. M. POS

MARMORE. SVB. GELIDO. NAVARRI. ARENTIA. MEMBRA
STANT. CLAVSA. IN. CINERES. NON. ABITVRA. LEVES
AST. ANIMVS. PVRIS. PVRVS. SE. SE. INTVLIT. ASTRIS
CVIVS. PERPETVO. FAMA. SVPERSTES. ERIT
ILLE. QVIDEM. DIGNVS. CVIVS. NON. STAMINA. CLOTHO
SOLVERET. EST. VITAE. QVO. DVCE. APERTA. VIA
VT. TAMEN. IN. TERRIS. AEQVAVIT. NESTORIS. ANNOS
SIC. ILLI IN. CAELO. STET. SINE. FINE. QVIES

Digitized by Google

DVO EPIGRAMMATA ILLORVM DVORVM INSIGNIVM VIRORVM,

Quos Regia Maieſtas ex Gallia Conymbricam magnis honorariis duxit, primis Auctoris operibus ante triginta annos Conymbricæ adiecta.

Alterum illius eruditiſſimi, qui tunc inſignis Collegij bonarum artium Conymbricenſis profeſſor erat primarius.

AD AVCTOREM.

MACTE animi, venerande ſenex, qui pectore ſancto
Abdita ſecreti reſeras penetralia Iuris,
Et veras recludis opes, vitijque rebellis
Sæpe renaſcentem reſecas rationibus herbam:
Non tu Dictæo mendacia callidus antro,
Auctoremque Iouem fingis, lucoue Capeno
Auia nocturna ſimulas commercia nymphæ,
Nec tripodas Pœbi mentita oracula fundis:
Sed liquida veri puris de fontibus vnda
Pectora noſtra rigas, moreſque in praua fluentes
Corrigis,& iuſtis legum compeſcis habenis.
Spes nimias,animoſque feros moderamine flectis.
Pontifices tu per ſacros, dominoſque potentis
Auſoniæ, Regeſque doces diſcrimine certo
Noſſe modum iuris, flexuque obliqua doloſo
Exigis ad Canones interpres commodus æquos.
Ergo velut dubijs Phœbæa oracula rebus,
Aut libycas ſortes, aut Dodonæa petebant
Templa inopes veri,trepidoque inſtante tumultu:
Sic cum perplexis mentes ambagibus error
Implicat, & iuris ſinuoſo tramite fallit
Semita, tu dubios regis,erranteſque reducis,
Confirmas trepidos, reuocaſque in cæca ruentes:
Et mala ne ſerpant rabioſa ſemina litis,
Ante caues, & iuſtitiæ præceptor inermis
Aurea compoſitis inſtauras ſecula bellis.

ALTERVM IACOBI TEVII I.C. ELOQVENTISSIMI AD EVNDEM.

MEns,lingua,ingenium,naturæ dona parentis
Sint licet,artificis munere cuncta nitent.
Pura quidem,& minimis mens candida ſordibus vt ſit
Natura,arte eadem purior eſſe poteſt.
Lingua itidem ſonitum præbet natura ſuauem;
Suauior vt fiat, poſtulat artis opem.
Quis neget ingenium noſtra magis arte iuuari,
Vt ſolet aſſiduo vomere cultus ager?
Hæc data diuino tria ſunt tibi munere dona,
Mens pia,& ingenij lumen,& oris opes.
Purius illa tamen ſtudijs exculta niteſcunt,
Et rude ſi quid erat,ſedulus arte dolas.
Sydera ceu claro debent ſua lumina Phœbo,
Sic ſua virtutum lumina terra tibi.
Sermo fluit facilis,ſapienti e pectore manans:
In ſene doctiloquo Neſtore qualis erat,
Teſtis erit lingua,& mentis latiſſimus orbis.
At quale ingenium ſit tibi,ſcripta docent.

SIMONIS MAGNI RAMLOTAEI BELGAE I. V. D.

Ad pium Lectorem Elegia.

QVanta ſit immoti, ſtabiliſque potentia veri,
Nos paſſim, Lector, pagina ſacra docet.
Quin etiam varios ἐμπειρία docta per vſus,
Quæ dici rerum certa magiſtra ſolet.
Nam ſolidum quamuis marmor conſumat,& æra
Longa dies,dura ſingula fauce terens
Regna Semiramidis,Romana Palatia,Nili
Pyramides,Solymi fana ſuperba Dei,
Splendida Luculli, & radiantia tecta Neronis,
Mauſoli,& Triuiæ marmora rara Deæ:
Maius opus Verum, quod nec diſſoluere poſſunt
Secula, nec rauco flumina iacta ſono.
Non hoc conficiunt Martis fera bella ferocis,
Nec caua lorato ſcuta gerenda ſinu,
Non galea,non haſta teres,gladijque micantes,
Spicula,tela,arcus,lancea, funda manus.
Per medias ſed fixa acies,medioſque tumultus,
Ἀλήθεια manet.fundit & vſque dolos,
Atque ſuis iugulat ſinuoſa ſophiſmata technis,
Quas ſtruit errorum pernicioſa lues.
Scilicet accepto vt floreſcit vulnere virtus,
Sic magis hæc,fuerit ſi exagitata, micat.
Quod probat exemplo doctrina hoc tradita libro,
Quæ micat illato maſtige multo magis.
At contra, occaſu fallax doctrina perenni
Commentis proprijs ludificata ruit,
Haud ſecus ac validis magalia peruia ventis,
Sarmento fragili ruſtica ſtructa cadunt.
Nil itaque eſt mirũ, illuſtris ſi ſcripta NAVARRI
Præſtant,reperias vix quibus vtilius:
Nam pia de vultu conatur ſumpta Tonantis
Scribere,ab hoc ſola præmia percupiens.
In quod non auium, legum ſed conſulit exta,
Quas natura tulit, Prudens, atque Deus.

Scuto circundabit te veritas eius. Pſal. 90.

AD LIBRVM EPIGRAMMA.

CArus ades,cunctiſque omni pretioſior auro,
Rerum Nauarri pars bona,docte liber:
Ecce ſinum pandit cupidus tibi lector amicum,
Ecce auidam extremo tendit ab orbe manum.
I felix, ſat te magni tenuere Quirites:
I, ſtrauit facilem fama benigna viam.
Nec moueat,ſi quis lacrymis te ſumat obortis:
Dulciter illa pio e lumine gutta fluet:
Sic gratus patris extincti bona ſuſcipit hæres,
Sic viduas arca dite recludit opes.

Digitized by Google

Insignis forma doctrina insignior unus At superat summi cultus utrumq; Dei.

Doctor Nauarrus Martinus ab Azpilcueta.

Digitized by Google

ENCHIRIDION SIVE MANVALE CONFESSARIORVM ET PAENITENTIVM

Complectens reſolutionem omnium pene dubiorum, quæ in ſacris confeſſionibus occurrere ſolent circa peccata, abſolutiones, reſtitutiones, cenſuras, & irregularitates

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA DOCTORE NAVARRO.

Nunc quarto ab eodem Auctore recognitum, & innumeris pene locis emendatum, & multis locupletatum & auctum.

QVONIAM Totus hic liber de peccatoris anima per pęnientiam à peccato liberanda tractat, præludemus pauca, quę conſiderata, & perpēſa facile poſſunt nos peccantes vrgere ad agnoſcendam aliquorum noſtrorum erga Deum optimum maximum ingratitudinem, imprudentiam, & impudentiam, qua maiora minoribus, immo & mala bonis, & peſſima optimis præponimus. Ea vero duximus contrahenda in decem præludia, nihil plane, quod non ſit vtile, & neceſſarium fere omnibus, etiam vtrumque ius callentibus, continentia.

Primum ob oculos proponet nobis peccantibus animæ noſtræ dignitatem.

Secundum eius vires, & potentias ſenſitiuas.

Tertium, eius vires, & potentias intellectiuas.

Quartum finem vltimum, & beatitudinem, in quā creati, & redempti ſumus, & miſeriam æternam, quam cauere debemus.

Quintum, animæ paſsiones, & habitus, quibus in merita, vel demerita mouemur.

Sextum, animæ actus humanos, quibus in æternam beatitudinem, vel miſeriam itur.

Septimum, quæ ſint merita, & demerita.

Octauum, membra demeriti in peccatum originale, & actuale.

Nonum, peccati actualis varia genera: & quid ſit peccatū mortale: & quid veniale: & quibus notis peccatum mortale à veniali diſcernatur.

Decimum, pænitentiæ ſacramentum, et eius partes.

De eſſentia animæ rationalis. Prælud. I.

SVMMARIVM.

1 *Anima quid ſit definitur.*
2 *Definitio genere et differentia cōſtare debet.*
3 *Animam qui dixere corpoream, aut mortalem, hæretici.*
4 *Animam vnam tantum eſſe in homine cōtra gloſſam.*

5 *Animam rationalem veram formam ſubſtantialem corporis eſſe.*
6 *Anima rationalis quem in finem creata.*
7 *Gratia & operibus, & non ſola fide hominem ſaluari.*
8 *Iuſtus fit nullus, niſi per merita Chriſti; nec per illa, lege priuata, niſi ſic & ſic communicata.*
8 *Gratiam primam nemo de condigno meretur.*
9 *Chriſti anima quo tempore iuſta & beata effecta.*
9 *Mariæ, Ioannis, & Ieremiæ animæ quando iuſtæ factæ.*
10 *Animam humanam imaginari paruulis membris diſtinctam error.*
11 *Anima tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte.*
11 *Deus totus in toto orbe, & totus in qualibet eius parte.*
11 *Chriſti corpus totum in tota hoſtia, & totum in qualibet eius parte.*
12 *Animam aſſerere non eſſe formam ſubſtantialem hominis, hæreticum.*
13 *Intellectus dicti Pauli de interiore, & exteriore homine.*
14 *Animæ ſedem eſſe cor, & illam in ſanguine habitare & creſcere, vt intelligendum.*
15 *Animam, Deum, & angelos putans corporeos an peccet, & ſit hæreticus.*
16 *Peccatur quibus modis circa credenda de anima. & nu. 17.*

De præfata eſſentia animæ rationalis dicimus ſequētia. Primo, quod multi, qui corpori magis, quā animę indulgemus, parum auſcultamus illud pſal. 65. *Venite, audite, & narrabo omnes qui timetis Deum: quāta fecit animæ meæ:* quandoquidem nimium occupati in curando corpore parum de beneficijs illi à Deo collatis curamus: Ob quod ait B. Bernardus in princ. Meditationum: *Multi multa ſciunt, et ſeipſos neſciunt, alios inſpiciunt, et ſeipſos deſerunt, Deum quærunt per iſta exteriora, deſerentes ſua interiora, quibus interior eſt Deus.* Et illud: *O anima Dei inſignita imagine, decorata ſimilitudine, deſponſata fide, dotata ſpiritu, redempta ſanguine, deputata cum angelis, capax beatitudinis, heres bonitatis, rationis capax, quid tibi cum carne, vnde tanta mala pateris?*

1 Secundo, quod animæ noſtrę rationalis perfecta cognitio nulli vmquam ſine ſacrarum litterarum, aut fidei orthodoxæ cognitione plene patuit. Quapropter, omiſſa definitione animæ, quam tradit Ariſto. lib. 3. de anima. tex. 4. & 5. quamq. explicat Angelicus, & omniſcius ille Thomas. 1. par. quæſt. 76. art. 4. ſcilicet, *Anima rationalis eſt actus corporis phyſici, organici, potentia vitam habentis,* definiamus eam noſtro propoſito ſic aptius: *Anima rationalis eſt ſubſtantia, per ſe ſubſiſtens, incorporea, immortalis, creata a Deo ex nihilo, vbi et quando infunditur corpori, vt ſit forma ſubſtantialis eius, per ſe, ad beatitudinem per gratiam, et bona opera conſequendam apta.*

Dixi: Subſtantia, ne definitio careat genere quo & differentia debet conſtare omnis optima definitio. quod docuit per theoriā Ariſt. libro 6. Topicor. cap. 1. & 2. & per praxim & vſum iuriſconſultus Vlpianus in l. 1. ff. de dolo malo & l. 1. ff. de teſtamen. vbi Bart. & alij hoc explicant: & conſtat, verbum, Subſtantia, eſſe genus ad animam humanā: omnis etenim anima humana eſt ſubſtantia, vt probat diuinus Thomas 2. lib. ſententiar. diſt. 3. quæſt. 1. art. 6. non tamen ecōtrario, omnis ſubſtantia eſt anima humana. 2

Dixi: *Per ſe ſubſiſtens,* vt differat ab anima vegetatiua plantarum, & a ſenſitiua ceterorū animalium, quæ non poſſunt per ſe ſubſiſtere, vt probat idem ſanctus Tho. 1. par. quæſt. 75. art. 3. & 6. & quæſt. 76. art. 3.

Dixi: *Incorporea,* ad differentiam ſubſtantiæ corporeę, & ad damnationē Diogenis, & aliorum ethnicorum philoſophorum, qui dixerūt, animam eſſe ventum, vel aërem, vt refert beatus Iſiodorus lib. 11. originum, ſiue etymologiarum cap. 1. de homine, & partibus eius: & ſanctus Antoninus par. 1. tit. 1. cap. 4. in princ. quos appellat hęreticos Tertullianiſtas. Iſidorus vbi ſupra lib. 8. cap. 5. relatus in cap. penul. 24. quæſt. 3. 3

Dixi: *Immortalis,* tum ad retundendam hęreſim, quę, vt ait Iſidorus in eod. cap. 5. Arabicorum eſt, dicentium, animam ſimul cum corpore interire: quod hæreticum eſſe declarauit concil. Lateranen. ſeſſ. 8. cap. 1. in princ. & antea probauit ſanctus Thomas 1. par. quęſt. 61. art. 2. ad 3. & 2. 2. quęſt. 164. art. 1. ad 1. tum ad differentiam aliarum animarum, quę cum ſuis corporibus moriuntur, vt ait ibidem ſanctus Thomas, & gloſ. clemen. 1. §. porro. verb. intellectiuę. de ſum. Trinit. & fide catho.

Quę tamen innuit vnum falſum (quod etiā male affirmat Ioan. Brunus de ſponſalib. concluſ. 14. nu. 4.) quatenus loquitur de anima vegetatiua, qua viuimus, & ſenſitiua, qua ſentimus: ſignificat etenim in nobis eſſe tres animas, videlicet vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalē, & morientibus nobis mori duas: quod vtique falſum eſt: quoniam nulla eſt in homine alia anima pręter rationalem, vt habetur in libro de eccleſ. dogmat. cap. 15. in princ. tom. 3. inter opera Auguſt. & late probat ſanctus Thomas in 1. par. quæſt. 76. art 3. & lib. 2. cōtra Gent. cap. 58. & de anima art. 11. & quolibet. 1. quæſt. 4. art. 1 Et ita ipſamet eſt vegetatrix, ſiue vegetatiua; & ſentiens, ſiue ſenſitiua; 4

& in-

Digitized by Google

bet. 1. quæſt. 4. art. 1. Et ita ipſamet eſt vegetatrix, ſiue vegetatiua; & ſentiens, ſiue ſenſitiua, & intelligens, ſiue intellectiua.

Dixi: *Creata a Deo*, ad damnandam hæreſim Tertulliani, aſſerentis animas ab Angelis creari, vt tradit B. Auguſt. in lib. de hæreſib. ad Quodvultdeum. cap. 86. contra Symbolum Athanaſij, & cap. firmiter. de ſum. Trinit. & fid. catho. quibus docemur, Deum eſſe creatorem omnium, viſibilium, & inuiſibilim.

Dixi: *Ex nihilo*, ad fugiendum hæreſim Gnoſticorum, qui, vt ait Iſidorus in dicto cap. 5. & refert Auguſt. vbi ſupra cap. 6. ob altitudinem ſcientiæ, quam ſibi arrogabant, ſe ita appellare voluerunt: & dixerunt ex natura Dei creatas animas, & non ex nihilo. quę hæreſis fuit etiam Manichæorum, damnata per primum concilium Bracharen. cap. 5. in hæc verba: *Si quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit ſubſtantia extitiſſe, ſicut Manichæus & Priſcillianus dixerunt; anathema ſit.*

Dixi: *Vbi, & quando infunditur corpori*, ad fugiendum errorem Origenianorum aſſerentium animas hominum iam inde a principio mundi fuiſſe ſimul cum angelis creatas in cælo: & inde poſtea mitti in corpora, vt ait Iſidorus vbi ſupra, & refert ſanctus Thomas in 1. par. quæſt. 118. art. 4. Contra item illos, qui aſſerunt, prius creari animas, quam in corpora mittantur. quod videtur ſenſiſſe gloſ. cap. ſiquis obiecerit. 1. quæſt. 3. dum ait, animam prius viuere, quam ſit in corpore. quod tamen hæreticum eſſe dicit gloſſ. Ioan. in cap. quod vero non formatum. 32. quæſt. 2. in hæc verba memoratu digniſſima, quæ decerpere potuit ex Magiſtro ſententiarum lib. 2. diſtin. 17. *Fides noſtra eſt, quod quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus, & infundendo creat, & creando infundit.* Cui conſonat ſanctus Thomas communiter receptus in dicto lib. 2. ſententiarum diſt. 3. quæſt. 1. art. 4. ad 1. & diſt. 17. quęſt. 2. art. 2. & 1. par. quęſt. 90. art. 4. Ita quod anima non creatur in cælo, ſed intra corpus: & non antequam infundatur, ſed cum infunditur, vt infra eodem num. 11. dicetur.

5 Dixi: *Vt ſit forma ſubſtantialis eius per ſe.* Primum ad declinandam hæreſim eorum, qui dixerunt animam non eſſe formam ſubſtantialem corporis. Deinde contra eos, qui dixerunt, non eſſe talem formam, ſaltem in quantum eſt rationalis: quos damnauit concilium Viennenſe in clemen. 1. §. porro. de ſum. Trin. & fide catho in hæc verba: *Porro doctrinam omnem, ſeu poſitionem, temere aſſerentem, aut vertentem in dubium, quod ſubſtantia animæ rationalis, ſeu intellectiuæ vere, ac per ſe humani corporis non ſit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei prædicto ſacro approbante concilio reprobamus*, & tradit ſanctus Thomas Opuſc. 24.

6 Dixi: *Ad obtinendam beatitudinem*, quo monſtraremus finem illum vltimum & feliciſſimum, ad quem habendum creatæ ſunt animæ noſtræ, ac ſubinde nos ipſi, iuxta illud B. Auguſtini in Enchirid. cap. 9. citatum a Magiſtro in 2. lib. ſententiar. diſt. 1. *Fecit Deus rationalem creaturam, quæ ſummum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando poſſideret, ac poſſidendo frueretur.*

7 Dixi. *Per gratiam*, ad excludendum errorem Pelagianorum, tradentium (vt refert B. Auguſtinus in præcitato lib. de hæreſibus ad Quodvultdeum, cap. 88.) poſſe nos per ſolam potentiam naturalem cum concurſu generali Dei, ſine vlla ope ſpeciali gratiæ, iuſtificari, & glorificari (quos appellat hęreticos Iſidorus in cap. penult. 25. quæſt. 3.) qui damnati fuerunt olim in concilio Mileuitano, cap. 5. & concil. Africano, cap. 80. relatis in tribus capitibus vltimis de conſecrat. diſt. 4. & nouiſſime in Cōcilio Trident. ſeſſ. 6. c. 1. & can. 1. 2. & 3. vt dicemus infra in pręlud. 3. num. 11.

8 Dixi; *Et per bona opera*, ad ſignificandum, quod licet primam gratiam, qua per baptiſmū, vel pænitentiam iuſtificamur, nemo ſuis operibus de condigno mereri poſſit, vt definit præfatum concilium Trident. vbi ſupra cap. 5. & can. 1. & 3. & docet ſanctus Thomas 1. 2. quęſ. 112. art. 1. & 114. art. 2. nullus tamē adultus iudicio rationis fungens lege communi iuſtificatur, niſi præuio aliquo actu moraliter bono, libero arbitrio ſuo producto, etiam ſi fide perpolleat, iuxta illud Auguſt. in cap. omnis. de conſecrat. diſt. 4. *Omnis, qui iam ſuæ vitæ arbiter conſtitutus eſt, cum accedit ad ſacramentum fidelium, niſi eum pæniteat veteris vitæ, nouam non poterit inchoare. ab hac pænitentia, cum baptizantur ſoli paruuli immunes ſunt; nondum enim vti poſſunt libero arbitrio.* quod ipſum ait in cap. firmiſſime. 15. q. 1. & iuxta ea, quę tradit ſanctus Thomas 1. 2. quęſt. 113. per totam.

Adultus, inquam, iudicio rationis fungens: quia infantes, pueri, & adulti, carentes iam a natiuitate ratione, ob merita Ieſu Chriſti domini noſtri per baptiſmum communicata eam nunc ſub lege gratiæ conſequuntur, cap. maiores. de baptiſ. & olim ſub lege naturali & ſcripta ob eadem merita applicata per circumciſionem, & alia ſacrificia & oblationes, in id inſtituta, conſequebantur, non tamen ex opere operato, ſicuti nunc per ſacramenta, cap. quod autem. & cap. ex quo. de conſecratione diſtinct. 4.

9 Domini autem noſtri Ieſu Chriſti anima illa glorioſiſſima, & ſemper benedicta, lege

Digitized by Google

priuata, ſine vllo eius actu & merito præcedente, in primo ſuæ conceptionis inſtanti, non ſolum fuit iuſtificata, ſed etiam beatificata, quoad beatitudinem animæ propriam, vt ante & poſt alios declarat ſanctus Thom. 3. par. q. 19. art. 3. & 3. lib. ſent. diſt. 18. art. 2. 4. & ſeq. & opuſc. 3. c. 238. Eadem item lege priuata beata & immaculata virgo Maria, Dei mater in primo ſuę cõceptionis inſtanti, Beatus item Ioannes Baptiſta, & Ieremias antequam naſcerentur, ſine vllo ſacramento & ſacrificio fuerunt iuſtificati, iuxta ea quę leguntur, & notantur, Luc. 1. & Ier. 1. & tradit S. Thomas in d. 3. par. q. 17. art. 2. & 6. & q. 27. per totum. & 3. lib. ſent. diſt. 3. q. 1. art. 1. & 2.

10 Tertio dicimus, quod ex hac definitione ſic explicata infertur primo, errare illos, qui imaginantur animas humanas eſſe diuiſibiles, quales ſunt animę aliorum animãtium, habereque capitula, ſeu parua capita, bracchiola, manuſculas, & alia membra, quę reſpondẽt corporis partibus, quas animant & informant. Quoniam anima rationalis eſt res incorporea, & indiuiſibilis, neque habet ulla talia mẽbra: immo tota eſt in toto corpore, & tota in qualibet eius parte quoad ipſam animæ ſubſtantiã, & eſſentiam. quod docet ſanctus Thomas ab omnibus receptus in 1. part. quæſt. 8. art. 2. ad 3. & in 3. par. quæſt. 46. art. 7. & in 1. lib. ſent. diſt. 8. quæſt. 5. art. 3. poſt beatum Auguſtinum, lib. 6. de Trinit. cap. 6.

11 Quemadmodum Deus optimus maximus eſt totus in toto mundo, & totus in qualibet eius parte; quia eſt vbique ſecundum magiſtrũ & alios in dicto 1. lib. ſententiar. diſt. 37. & ſanctum Thomam in pręcitata 1. par. quęſ. 8. art. 2. & 3. lib. contra gent. cap. 68. & ſicut ſanctiſſimũ Chriſti corpus in almo & admirabili Euchariſtię ſacramento totum atque integrum eſt ſub tota panis & vini ſpecie, & totum ſub altera tantum ac qualibet eius parte, cap. ſinguli. & cap. vbi pars de conſecrat. diſtinct. 2. & definiuit nuperrime ſacroſanctum Conci. Trident. ſeſſ. 13. cap. 3. declarando in can. 3 hæreticum eum, qui negat totum Chriſti corpus contineri ſub vnaquaque ſpecie, & ſub ſingulis cuiuſque ſpeciei partibus, ſeparatione facta.

12 Secundo infertur, animam non eſſe hominem: tum quia anima, vt diximus ſupra nu. 2. & 3. eſt ſubſtantia incorporea, & immortalis, cap. firmiter. de ſum. Trinit. & fide catho. & tradit ſanctus Thomas opuſ. 23. tum quia homo duabus partibus conſtat; anima nempe rationali & corpore. Id quod tradit grauiſſimus auctor Innocen. tertius in cap. in quadam. §. ſed aduerſus. de celebrat. miſſar. in hęc verba: *Ad eſſe hominis, duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum coniunctione verus homo ſubſiſtit.* quod ipſum antea docuit ſãctiſſimus ille pater noſter Auguſtinus in lib. 19. de ciuit. Dei, cap. 3. per totum, & in cap. Moyſes. 32. quæſt. 2. & latius expreſſit diuinus Thomas 1. par. quęſt. 75. art. 4. & quęſt. 79. art. 1. poſt. Ariſto. 2. lib. de anima, tex. 3.

Tertio infertur, cauendum eſſe, nequis ex illis verbis eiuſdem Auguſtini in præcitato cap. Moyſes. *Oportet primum domum compaginari, & ſic habitatorem induci*, colligat id, quod vtinam nemo collegerit; nempe perinde animam rationalem eſſe in corpore, ac motor nauis eſt in naui, & habitator domus in domo, quod non ſit vera, & eſſentialis forma humani corporis: quoniam hoc eſt hæreticum, & damnatum per clemẽtinam 1. §. porro. de ſum. Trini. & fide catho. vt prędiximus ſupra nu. 5.

Quarto infertur, quod Paulus cum in epiſt. 13
2. ad Corint. c. 4. appellat hominem interiorem partem intellectiuam, & hominem exteriorem partem ſenſitiuam, noluit dicere, quod aliqua illarum pars ſeparata ſit homo, vt quidam hæreticus Tertullianus nomine inde collegit, auctore ſancto Thoma ibidem lect. 5. ſed quod ſecundum rei veritatem pars intellectiua eſt principalior pars hominis: & ſecundum aliquorum falſam æſtimationẽ pars ſenſitiua eſt pars principalior eius: & totum ſolet interdum nominari a parte principaliori, vt declarat idem ſãctus Thomas 1. part. quæſt 75. art. 4. ad 1. & latius in dicta lect. 5. ſuper pręfatum cap. 4. epiſt. 2. ad Corinth.

Quinto infertur, gloſſ. illam cap. 1. de ſacra
vnct. in princ. quę inquit, cor eſſe animę ſedem, 14
non eſſe ita intelligẽdam, quod anima ſoli cordi inſideat, indeque reliquum corpus gubernet: ſed ꝙ licet per ſe totam immediate omnes eius partes animet & informet: in corde tamen operatur quamplurima eorum, quæ ad vitam pertinent, quę non operatur in alijs partibus, iuxta illud Parhenices Marianæ:

Cor prius ex illo, quoniam deſcendit in artus
Vitalis calor a pleno ceu flumina fonte:
Illic prima domus vitæ, poſtrema per illud
Diſcedens terris animus veſtigia ponit.

Neque tamen ex hoc eleganti elogio colligas, prius tempore cor ipſum animari, quam cetera alia corporis membra; nec poſterius tempore, quam illa deſtitui ab anima: Quoniam vno & eodem tempore creatur a Deo ex nihilo intra corpuſculum iam ad id organice fabricatum & paratum, & ſimul ei toti, & cuilibet patri coniungitur tanquam forma eius ſubſtantialis, & eſſentialis, ex qua & illo corpuſculo cõſtituitur verus homo, vt colligitur ex ſancto Thoma communiter recepto 1. par. quæſt. 90. art. 2. 3. & 4. & quęſt. 118. art. 2. & ex Magiſtro Scoto, & alijs in 2. lib. ſentẽtiar. diſt. 17.

Sexto

Sexto infertur, ad eundem item modum intelligendum eſſe illud B. Auguſtini in præcitato cap. Moyſes. 32. quæſt. 2. *Anima, quia ſpiritus eſt, in ſicco habitare non poteſt, ideo in ſanguine fertur habitare*. Infertur item, quod in illo dicto beati Hieronymi in cap. nec tales. de conſecr. diſt 5. *Nec poteſt viuere anima, niſi creſcendi capax ſit*, per verbum, *anima*, intelligendum eſſe hominem animatum, vt ibidem gloſſa intellexit per figuram Synedochen, capiendo partem pro toto (quamuis recentior editio aptius pro anima habeat animal): anima enim humana nec augeri, nec minui poteſt: ſed ſemper manet eadem, & incorruptibilis, vt ſupra dictum eſt, & probat ſanctus Thomas 1. par. quæſt. 75. art. 6. & Scotus, Bonauentura, & alij in 2. lib. ſent. diſtinct. 17.

Septimo infertur, illud Virgilij:

Igneus eſt ollis vigor, & cæleſtis origo:

quod gloſſ. in §. fi. inſtitut. de iur. nat. gen. & ciu. intelligit de hominibus, eſſe quidem verũ in eo ſenſu, quod origo hominum quoad animam eſt immediate a Deo per creationem ex nihilo intra corpuſculum, quod embrio dicitur: non autem in illo, quod de aliqua parte cęleſti ſit illa facta: hoc enim eſt, vt diximus, erroneum.

15. Octauo infertur, longe magis e re noſtra eſſe per ſe, & ſimpliciter ſcire prædicta, eademque ruminare, quam alias ſcientias (etiam iuris) cognitioni fidei catholicæ minime neceſſarias: tum per illud dictum Bernardi relatum ſupra initio huius præludij: tum quia hæc pertinent ad cognitionem fidei orthodoxæ, cuius ſtudium eſſe vtilius & melius, quam aliarum ſcientiarum, (etiam iuris, etiam laicis) ſingulariter definiuit Innoc. receptus in cap. firmiter. num. 6. de ſum. Trin. & fid. cath. tum quia oportet, omnes credere, ſaltem implicite, omnia, quę ſunt catholicę fidei; hoc eſt credere in genere eſſe vera omnia, quę credit ſacroſancta catholica Romana Eccleſia: & etiam explicite articulos fidei ſecundum ſanctum Thomam 2. 2. quęſt. 2. art. 5. & 6. ſaltem eos, quos illa ſollemnizat, ſecundum eundem, quoad hoc ab omnibus receptum ibid art. 7.

Nono infertur, quęſtionis eſſe quotidianæ, An, & quantum peccent circa prędicta errantes? immo An ſint hęretici, adeo vt incurrant cenſuras contra eos latas?

Ad quam quidem quæſtionem dicendum videtur primo, quod peccant, niſi ſimplicitas, vel ignorantia iuſta eos excuſet: & quod ſunt hęretici, ſi pertinaciter id teneant, arg. clemen. 1. de ſum. Trinit. & fid. cath. §. porro. iuncta glo. in verb. pertinaciter de hęret. & clem. 1. §. penultimo. iuncta gloſſ. eod. verb. de vſur. & tradit ſanctus Thomas vbi ſupra.

Secundo, quod non ſunt hæretici, ſi pertinaciter non errant, hoc eſt, ſi habent preparationem animi actualem, vel virtualem reſipiſcendi, & credendi contrarium, cum primum nouerint, id teneri pro fide ab Eccleſia Romana: quales arbitror innumeros, qui ſimpliciter, & bona fide ſine pertinacia imaginantur animas humanas, exutas corpore paruulas quaſi infantes, eo quod frequenter audiunt, vel legunt, animam ſancti Pauli primi eremitę viſam fuiſſe in huiuſmodi figura a ſancto Antonio per Angelos in cęlum deferri, vt in eius vita deſcribit diuinus Hieronymus. & animam ſanctæ Scholaſticæ a beato Benedicto eius fratre, vt in 2. lib. Dialogorum cap. 33. ſcribit beatus Gregorius: & alias ab alijs. Sicut & imaginantur Angelos infantulos: & (quod peius eſt) imaginantur etiam ipſum Deum patrem omnipotentem figurę cuiuſdam viri grauis & ſeneſcentis: & Spiritum ſanctum columbam: eo quod paſſim vident Angelos pictos puerili figura in tabulis reprę ſentationis Natiuitatis, & Aſcentionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & Aſſumptionis Deiparæ virginis, & alibi ſæpe. Et eoquod vident Deum patrem reprę ſentatũ in figura grauis, ſenioriſque hominis. & Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ. quas imaginationes falſas concipiunt, eoquod non ſatis docentur a parochis, & concionatoribus, animas, & Angelos non eſſe corporeos: & longe minus infinite Deum ipſum optimum maximum, licet per ſpecies corporeas reprę ſententur. Et quod huiuſmodi reprę ſentatio ideo fit, quia ſpiritalia, & incorporea nequeunt oculis corporeis repræſentari talia, qualia vere ſunt: & ita reprę ſentantur in figuris, quæ ſignificent nobis non quidem ea eſſe talis figurę: ſed aliquas eorũ virtutes, & proprietates habere. Figura etenim infantilis animæ, quæ in cælum defertur, ſignificat eius innocentiam, & quod eiuſmodi figura Angeli ornantis Chriſti Natiuitatem, & Aſcenſionem, & eius Mariæ matris Aſſumptionem, ſignificat ſimplicem, & promtam deuotionem ad eis miniſtrandum. Senilis vero ætas in Deo patre ſummam eius auctoritatẽ, & prouidentiam deſignat. Columbæ vero, quæ ſimplex & amans eſt, figura ſummam ſimplicitatẽ, & amorem Spiritus ſancti, qui eſt ſummus & ſimplex amor patris, & filij eis conſubſtantialis. Nam ſi ſatis hæc docerentur, libenter deponerent huiuſmodi falſas imaginationes; crederentque firmiter, quod nec anima, nec Angelus, & longe minus Deus ipſe pater, nec filius, qua parte eſt Deus, nec Spiritus ſanctus vl latenus viſu corporeo cerni poſſunt.

Tertio quod cum vt plurimum nulli orthodoxorum concipiant prędictas imaginationes cum credulitate pertinaci, quod Deus, Angeli, 16

& animę habeant corpora, ſiue quod ſint corporea, non ſolum non ſunt cenſendi hæretici, immo nec regulariter peccare, ſaltem mortaliter, ſi ſimpliciter, & bona fide id faciant: per id quod in ſimili ſingulariter dixit Innocent. in prędictato cap. firmiter. de ſumma Trinit. & fide catho. num. 7. cui nemo hucuſque quem viderim, contradicit, & aſſiſtit Panor. in eadem rubr. nu. 4. & ſeq. communiter receptus; videlicet, non eſſe hęreticum, immo neque peccare eum, qui naturali ratione motus falſo opinaretur, patrem in diuinis ſeniorem & antiquiorem eſſe filio: & filium Spiritu ſancto, modo paratus ſit corrigi ab Eccleſia, iuxta Aug. in cap. dixit Apoſtolus. 24. quæſt. 3. quod ipſum tenet Caſtren. lib. 1. aduerſus omnes hæreſes cap. 9. de omni alia hęreſi, quam quis ſine pertinacia credit, vel aſſerit, neſciens contrarium teneri à ſancta catholica Romana Eccleſia

17 Quarto quod hoc limitandum eſt Primo, ne procedat quoad forum exterius, in quo præſumentur hęretici, licet vere tales non ſint: & ideo vt plurimũ, aliqua pœna maiore pro qualitate perſonarum plectũtur qui probantur, vel confitentur aſſeruiſſe talia, arg. cap. accuſatus. in princ. & §. 1. & 3. de hæret. lib. 6. Secundo, ne procedat quoad forum conſcientiæ quoad peccatum in ijs, qui tenentur ſcire, illa eſſe de fide, licet id ſua culpa ignorent, vel non animaduertant, nec conſiderent: Tales enim etſi coram Deo, & in foro conſcientię non ſunt cenſendi hęretici, vt præcitati aſſerunt, nec conſequenter in illo foro incurrant cenſuras, & alias pœnas cõtra hæreticos ſtatutas: cenſendi ſunt tamen grauiter peccare; cum ignorantia iuris, quod quis tenetur ſcire, non excuſet §. notandum. poſito ſub cap. ſi quē pœnituerit. 1. quęſt. 4. cum gloſſ. & omnibus alijs ſcribentibus, & cap. ignorantia. cũ gloſſ. & ei adnotatis de reg. iur. lib. 6. & tradit ſanctus Thomas in 1. 2. quęſt. 76. art. 2. & 4. & quæſt. 90. art. 4. & 2. 2. quęſt. 53. art. 2. quod ſatis ſentit Innocē. in dicto cap. firmiter. de ſum. Trinit. & fide catholic. nu. 2. dum ſentit differre clericos a laicis in materia credēdi fidei articulos, & clarius Panorm. vbi ſupra: quamuis nec ipſi, nec alij, quod ſciam, hoc ſatis declarent. Sed probatur ratione illa irrefragabili, quod paria ſunt ſcire, vel ſcire debere. l. quod te mihi dare oportet. ff. de reb. cred. cum multis ibi a recentioribus allatis. & conſtat grauiſſime peccare illos, qui ſcientes, contrarium eſſe de fide, affirmant talia. ergo etiam qui neſciũt, ſi ſcire deberent, grauiter peccant: licet illa qualis qualis ignorantia & incogitantia cum fidę implicita, & propoſito, ſaltē virtuali, credendi quicquid nouerint, & aduerterint eſſe de fide, a pertinacia, cenſura, & alijs pœnis excuſet. In quod faciunt cap. hęc eſt fides. 24. quęſt. 1. & cap. dixit Apoſtolus. ead. cauſ. quæſt. 3. & quę latius tradit beatus Antoninus. 2. par. tit. 12. cap. 5. §. 1.

Quinto, quod nullus prędictorum errorum, nec alius, ſi tantum mentalis fuerit, inducit excommunicationem, nec alias pœnas a iure ſtatutas, licet vere ſit hęreſis, & peccatum mortale grauiſſimum, vt dicetur infra cap. 11. nu. 17.

Circa

Prędicta ergo; alij peccant mortaliter, & ſunt hæretici; alij peccant mortaliter, & non ſunt heretici: alij non peccant, vel ſolum venialiter.

Primi ordinis eſt primo, qui ſciens, & aduertens contrarium teneri a ſancta catholica Romana eccleſia, credit animã nõ eſſe ſubſtantiã, quę per ſe ſubſiſtere poſſit, differentem a corpore, quod informat. ſupra nu. 2. 3. & 10.

Secundo, qui cum eadem ſcientia credit, eã eſſe corpoream, vel habere formam humanam in parua membra digeſtam. nu. 3. & 10.

Tertio, qui cum eadem ſcientia credit, eam ſimul cum corpore interire. nu. 3.

Quarto, qui cum eadem ſcientia credit animas creari ab angelis, vel eſſe de ſubſtantia, vel parte Dei. nu. 4.

Quinto, qui cum eadem ſcientia credit, omnes animas creari antequam infundantur corpuſculis. nu. 4.

Sexto, qui cum eadem ſcientia credit, animam non eſſe formam ſubſtantialem humani corporis. nu. 5.

Septimo, qui cũ eadem ſcientia credit, poſſe nos ſaluari ſolis viribus naturalibus, & noſtro libero arbitrio ſine gratia ſpeciali ſupernaturali. num. 7.

Secundi ordinis ſunt, qui prędicta credunt ignorantes vel non aduertentes contrarium teneri a ſancta Eccleſia catholica Romana: quod ſi ſcirent, & aduerterent, non crederent illa; ſed ſunt perſonę, quę id ſcire, & aduertere debent. nu 16. & 17.

Tertij ordinis ſunt, qui credunt prędicta neſcientes, nec ſcire debentes contrarium teneri ab Eccleſia. ibidem.

De animæ potentijs, quatenus eſt vegetatrix, & ſentiens. Prælud. II.

SVMMARIVM.

1 *Nimæ potentia quid, & quot.*
2 *Potentiæ ſentiendi exteriores quinque,*
3 *interiores quatuor.*
4 *Anima rationalis habet vim appetitiuam animæ ſenſitiuæ.*
5 *Senſualitas appellatur vis appetens, ſenſibilis, iraſci-*

Digitized by Google

iraſcibilis, & concupiſcibilis.
6 *Anima rationalis diſtinguitur a potentijs ſenſitiuis.*

1 De potentijs animę, quatenus eſt vegetatrix, & ſentiens, dicimus pauca. Primo, quod potentia, ſeu virtus, ſiue vis animæ, de qua hic agimus, eſt proximum principium operationis eius, vt ſatis colligitur ex ſancto Thoma. 1. part. quæſt. 67. art. 1. & 4. & quæſt. 79. per totam.

Secundo dicimus, quod diuina bonitas eā ornauit oībus potentijs, virtutibus, & viribus, quas habet anima vegetās, ſiue vegetatiua, qua plātę viuūt. adeo quidē, quod merito anima rationalis poſſet appellari vegetatrix, ſiue vegetatiua, vt reſolute ait Ioan. Maior in 2. lib. ſententent. diſt. 16. quæſt. 2. Siquidem cum in homine, vt dictum eſt ſupra, prælud. 1. nu. 4. vna ſola ſit anima: & videamus eum nutriri, augeri, & perfici: & nutritum, auctum, & perfectum ſimilem ſibi generare; conſequens plane eſt, eius animam habere omnes vegetatiuę animæ potentias, vires, & facultates, quę ſunt tres. Nutritiua, quæ conſeruat corpus: Augmentatiua, quæ auget & perficit illud: & Generatiua, quę ſibi ſimile producit, iuxta illud Ariſt. 2. lib. de anima, tex. 13. *Opera animæ vegetatiuæ ſunt tria, generare, alimento vti, & augmentum facere*, vt declarat ſanctus Thomas. 1 part. quæſt. 78. art. 1. & de anima art. 13.

2 Tertio dicimus, quod eadem illa bonitas ornauit eam etiam potentijs, viribus, & facultatibus omnibus animę ſenſitiuæ: adeo quidem vt merito anima rationalis appellari poſſit ſentiēs, ſiue ſenſitiua, vt recte dicit Ioan. Maior in dicto 2. lib. ſent. diſt. 16. q. 2. Cū enim videamus, hominem mouere ſe ſe, efficitur eum habere potentiam motiuam animę ſenſitiuæ. Cū item perſpiciamus, eum ſentire & cognoſcere, conſequitur, eum habere potentiā animæ ſenſitiuæ cognoſcitiuam: quæ diuiditur in interiorem, & exteriorem. Exteriorem exercet per potentias exteriores, quę ſunt quinque, Viſus videlicet, Auditus, Odoratus, Guſtus, & Tactus, quos recenſuit etiam gloſſ. l. quod meo, ff. de acquiren. poſſeſſ. Interiorem autem cognitionem ſenſitiuam exercet per potentias
3 ſenſitiuas interiores, quę ſunt quattuor: Prima eſt Senſus communis, cuius munus & officium eſt recipere interius cognitiones omniū quę prędicti quinque ſenſus exterius cognoſcunt, & de illis iudicare. Secunda eſt Imaginatiua, ſeu Cogitatiua, cuius muneris eſt ſeruare omnia, quę recipit Senſus communis. Tertia Aeſtimatiua, ad quā ſpectat recipere intentiones, quas animal naturaliter percipit, ſed aliter quā per ſenſus exteriores: vt eſt illa, qua ouis æſtimat lupum eſſe ſuum inimicum. Quarta eſt Memoratiua, cuius officium eſt conſeruare tamquam in theſauro intentiones, quas ęſtimatiua recipit, ſecundum ſanctum Thomam 1. part. quæſt. 79. art. 6. in corpore quęſt. qui in quęſt. 78. art. 4. ait Auicennā addidiſſe his quintam, videlicet phantaſiam: ſed ſuperuacanee cum eius officium efficiat Imaginatiua.

Quarto dicimus, quod hæc eadem anima 4
noſtra habet potentiam appetendi, qua pollet anima ſenſitiua, quia poteſt appetere ac renuere quę per ſenſus prædictos cognoſcit. Quę quidem potentia appetitiua ſenſualitas vocatur a ſancto Thoma. 1. part. quęſt. 81. art. 1. & a Ioan. xxij. in procemio Clementinar. & ab Innocentio tertio in cap. 1. §. in vertice. de ſacrá vnctione. quę vox, quamuis non videatur latina, ea tamen vtitur etiam Magiſter in 2. lib. ſententiar. diſt. 24. vbi eam definit.

Quinto dicimus, quod hæc ſenſualitas, ſiue 5
potentia, ſiue vis appetitiua ſenſitiua diuiditur in concupiſcibilem, & iraſcibilem. Concupiſcibilis eſt illa, per quam anima humana, quatenus conuenit cum ſenſitiua, poteſt appetere, ſiue velle, vel renuere, ſiue nolle illa, quę apprehendit conuenire, vel non conuenire per prædictos ſenſus, ea ratione quod conueniant, vel non conueniant. Iraſcibilis vero eſt illa, per quam audet reſiſtęre illis, per quę impugnantur, vel per quę impediuntur illi ea, quę ſibi conuenire videntur. Itaque potentia iraſcibilis propugnatrix eſt potentię concupiſcibilis, ut dixit ſanctus Tho. in dicta quęſt. 81. art. 2 qui in ſeq. art. probat, prędictas duas potentias ſubdi rationi, eique obedire: licet quoad aliquid ei repugnent, & ſubmurmurent. Quoniam dictante ratione, non eſſet expetendum, vel cupiendum, aut renuendum illud, aut illud, aut non eſſe reſiſtendum illi, aut illi: aut omnino obediunt, aut certe refrenātur. Quod experientia palam docet, quoties ira, timore, audacia, amore, vel odio perciti, aut omnino, aut ex parte ſedamur, conſiderando aliqua a nobis, vel ab alijs propoſita rationi conſentanea: ſicuti 1. Reg. cap. 25. Dauidis ardens ira extincta fuit per rationes & preces Abigail iuſtiſſimas. Amor item effrenatus, & furens Marię Magdalenę, repreſſus & extinctus fuit per prędicationē domini noſtri Ieſu Chriſti, diuinę & humanę rationi conſentaneā, Luc. cap. 7.

Sexto, quod ſatis grauis quęſtionis eſt: An 6
quælibet prędictarum potentiarum vegetatiuę ac ſenſitiuę ſit re ipſa idem quod anima? In qua quidē quęſtione illa videtur verior, facilior, & commodior ſententia, quę habet, nullam harū potentiarum, quas habet anima rationalis humana, quatenus eſt vegetatiua, vel ſenſitiua, cognoſcitiua, aut appetitiua, eſſe idē quod ipſamet

ſamet anima; eoquod omnes prædictæ potentiæ conſtant & ſunt compoſitæ ex aliqua parte corporis.& ipſamet anima: ſicut totus homo conſtat ex anima & toto corpore. Et ita ſicut totus homo non eſt ſola anima ipſius, vt prædictum eſt prælud. 1. num. 11. ita partes illæ hominis, quę ſunt potentię ſenſitiuæ, & organa ſenſuum ipſius non ſunt ſola anima, ex qua & aliquibus partibus corporis conſtant. quia eadem ratio, quæ eſt de toto ad totum, eſt de parte ad partem, l. quæ de tota.ff. de rei vendicat. & cap. paſtoralis. §. item cum totum. de offic. delegat. quod longe dilucidius, quam alij omnes tradit Ioan. Maior in 2. lib. ſententiar. diſt. 16. quæſt. 2.

Circa

Potentias ſenſitiuas animæ humanæ nullus fere peccat, credendo illud, aut illud, niſi qui ſcit, vel ſcire debet, vnam tantum animam (rationalem ſcilicet) eſſe in homine, iuxta dicta ſupra in prælud. 1. nu. 4 & nihilominus credit, animam rationalem non ſentire, ſed ſolum intelligere: quia conſequenter videtur confiteri, plures animas eſſe in homine, quod eſt erroneum. An autem id ſentiens ſit hæreticus, vel peccet mortaliter? facile colligitur ex prælud. 1. nu. 16. & 17.

De potentijs animæ, quatenus eſt rationalis, ſiue intellectiua. Prælud. III.

SVMMARIVM.

1 *Anima rationalis quas potentias habeat:*
2 *& an ſint ipſa.*
2 *Anima & memoria non differunt.*
3 *ſicut nec intellectus & ratio.*
4 *Anima cur appellatur intellectus, memoria, intellectus agens, intellectus poſſibilis, & ratio, tum ſuperior, tum inferior.*
5 *Anima appetitus, & intellectus varie appellatur.*
6 *Appetēdi & noſcēdi vis intellectiua vt differũt.*
7 *Intellectus an potior voluntate.*
7 *Volũtas et intellectus vario modo animā mouēt.*
8 *Appetendi vis diuiditur, vt ſenſualitas.*
9 *Anima ſola rationalis habet liberum arbitriũ.*
10 *Liberum arbitrium non eſſe homini, hæreſis.*
11 *Liberum arbitrium, vt ſufficit ad cadendum, et non ad ſurgendum.*
11 *Gratiam gratum facientem primam nemo de condigno meretur.*
12 *Gratia Dei quæſita ſine dono perſeuerentiæ non perdurat.*
13 *Anima plura noſcit vi rationali, quā ſenſitiua.*
14 *Anima vt noſcit ſe, et angelos, et vtriuſq; actus.*
15 *Anima et angelus non cognoſcunt per ſuas eſſentias, vt Deus per ſuam.*
16 *Homo imago Dei eſt quoad mentem, non quoad corpus.*
17 *Imago Dei vt eſt mulier ſicut vir.*
18 *Homo imago Dei quoad naturā, potētias et actus.*
19 *Homo qua via Deum vnum et trinum melius cognoſcit.*
20 *Generatio, et proceſſio in diuinis ſpiritualiſſima.*

DE potentijs animæ, quatenus eſt rationalis, ſiue intellectiua dicimus ſequentia. 1
Primo, quod Deus Opt. Max. donauit animā rationalem humanam non ſolum pręfatis potentijs, quibus decorauit animam vegetatiuā, & ſenſitiuam: ſed etiam alijs duabus longe nobilioribus, videlicet potentia intelligendi, quam ſcholę intellectum appellant, & potentia appetitiua, ſiue appetendi, quam eædem voluntatem nominant.

Secundo dicimus, quod ſanctus Thomas cũ 2
ſuis aſſeclis 1. part. quæſt. 77. art. 1. & lib. 1. ſenten. diſt. 3. quæſt. 4. art. 2. & de anima. art. 12. & alibi ſæpe ait, illas non eſſe animam: ſed ab ea, & inter ſe re ipſa differentes, ita vt anima ſit ſubſtantia: intellectus vero & voluntas duo accidentia diuerſa inſeparabiliter ab ea emanantia. Scotus autem contra tenet in 2. lib. ſententiar. diſt. 16. cum ſuis ſequacibus & omnibus Pariſienſibus, exceptis Dominicanis, vt teſtatur ibidem Ioann. Maior quęſt. 1. qui eam per multas propoſitiones dilucidius, quam alij omnes ibi explicat: ſicut econtrario Gabriel diffuſius alijs obumbraſſe videri poteſt. Equidem Scoto magis accedo. tum ob eius rationes: tum quia cum parum, immo nihil referat quoad ſalutem animæ, de qua tractamus, vtram harum teneamus, per hanc vitamus multas difficultates, quę multum laboris, & parum vtilitatis ingerunt. tum quia ipſemet ſanctus Thomas in dicta. 1. par. quæſt. 79. art. 3
7. ait, memoriam non eſſe potentiam ſeparatam ab intellectu: & ante in eadem quæſt. art. 1. 3. & 4. affirmat, intellectum poſſibilem non ſeparari ab intellectu agente, nec ſpeculatiuum à practico ibidem art. 11. nec rationem ab intellectu: nec rationem ſuperiorem ab inferiori, art. 8. & 9. Ad quę omnia dicenda vir ſanctiſſimus, itidemque doctiſſimus eo mouetur, quod abſque neceſſitate non ſunt res multiplicandæ, iuxta illud Ariſt. 1. Phyſicor. cap. 5. *Fruſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora.* Id quod non latuit gloſſam in princ. & in fin. clemen. 1. de ſum. Trinit. & fid. catho. & ęque fere facile ſuſtineri poteſt, quod hę duæ potentię, intellectus ſcilicet, & voluntas ſint vna & eadem res inter ſe & cum anima ipſa, & quod memoria & intellectus ſint vna & eadem potentia. tum denique, quod clariſſimus ille iuxta ac ſanctiſſimus

rerum

Digitized by Google

rerum vtilium doctor Iſidorus, quem nemo eorum citat, in hac fuit opinione 11. lib. originum, ſiue etymologiarum cap. 1. eamque declarauit quam breuiſſime per hæc verba: *Hæ* (videlicet potentię) *ita adiuncta ſunt animæ, vt vna res ſit: pro efficientijs enim cauſarum diuerſa nomina ſortita eſt anima. nam & memoria mens eſt: vnde & immemores dicuntur amentes. dum ergo viuificat corpus, anima eſt: dum vult, animus eſt: dum ſcit, mens eſt: dum recolit, memoria eſt: dum rectum iudicat, ratio eſt: dum ſpirat, ſpiritus eſt.* Quę quidem verba aperte ſonant, animam pro varietate officiorum varijs appellari nominibus: non quidem eo quod illę vires & potentiæ ſint ab ea, vel inter ſe re diſtinctæ: ſed eo quod diuerſos, & diſtinctos effectus operatur per illas: quemadmodum Deus ipſe cum ſit vna res ſimpliciſſima, tamen quia infinitas vires habet, & infinita operatur, infinita ſortitur nomina: cum tamen nihil ſit in eo, quod non ſit ipſiuſmet ſubſtantia, iuxta cap. firmiter. de ſum. Trinit. & fid. cath. adiuncta gloſ. in verb. ſimplex omnino, & tradit Aquinas 1. part. quęſt. 3. & quęſt. 9. art. 1. & ſicut vnus & idem homo propter varia officia, varia ſortitur nomina: dicitur etenim pater, quia filium habet; rex, quia regnum; & comes, quia comitatum.

4 Tertio dicimus, quod anima humana, quatenus habet vim intelligendi, varie appellatur. Nam appellatur intellectus, qua ratione intelligere poteſt: & intellectus agens, qua ratione agnoſcit & agit cognitiones & notitias: intellectus vero poſſibilis, quatenus recipit eas: memoria uero, quatenus eas recolit, ſecundum Ariſto. lib. 3. de anima. ratio autem dicitur ſecundum Auguſt. lib. 3. ſuper Geneſ. ad litteram, cap. 20. quatenus aliud ex alio deducit. quod pulchre declarat ſanctus Thomas in 1. par. quæſt. 79. art. 8. pars vero ſuperior rationis ſecundum eundem Augu. ibid. cap. 13. eo quod intendit æternis concupiſcendis, & conſiderandis. pars vero inferior rationis, quatenus intendit temporalibus gubernandis, quod latius declarat idem Thomas in dicta quęſt. 79. art. 9. & Magiſter: & alij in 2. lib. ſententiar. diſt. 24. intellectus vero ſpeculatiuus quatenus id, quod intelligit, non ordinat ad opus: practicus autem, quatenus id, quod intelligit, ordinat ad opus, vt idem declarat in pręcitata quęſt. 79. art. 11. iuxta illud Ariſto. 3. lib. de anima, tex. 49. *Intellectus ſpeculatiuus per extenſionem fit practicus.*

5 Quarto dicimus, quod eadem anima uarie appellatur, quatenus habet vim volendi, vel nolendi rationalem. appellatur enim proprie animus, vt Iſidorus ait vbi ſupra. appellatur item a vulgo voluntas: quamuis a nullo auctore linguę latinę idoneo, quem legerim, ſic appelletur. Nam ille actus volendi, vel nolendi, qui barbare dicitur volitio, vel nolitio, eſt latine voluntas, vt docet Marcus Tullius 4. lib. Tuſculanar. ibi: *Appetitionem, quam Græci* βούλησιν *appellant, nos voluntatem vocamus.* Quod ipſum ſentit Aug. §. 1.15. quęſt. 5. ibi: *Voluntas eſt animi motus ad aliquid imitandum, uel non imitandũ.* Appellatur ēt ſpiritus a Paulo ad Gal. 5. ibi: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſpiritus aũt aduerſus carnem,* vbi ſpiritus ſignificat concupiſcentiam ſpiritualium, vt colligitur ex ſancto Thoma ibidem lect. 4. & 1. 2. quęſt. 70. artic. 4. in corpor. quęſt. Appellatur item appetitus intellectiuus vulgariter. Veruntamen quia loquendum eſt vt plures, vim, ſeu potentiam intelligendi appellabimus intellectum: vim vero, ſeu potentiam volendi, aut nolendi voluntatem, vt vterque, tam Scotus, quam ſanctus Thomas appellat.

6 Quinto dicimus, quod ex ijs infertur, quod voluntas, quę eſt vis, & potentia volendi, & appetendi intellectiua longe differt a vi, ſeu potẽtia volendi, ſeu appetendi ſenſitiua. tum quod illa, ut infra in 8. dicto. nu. 13. dicetur ad plura extenditur. tum quod hęc appellatur ſenſualitas, ut in proxime pręcedenti prælud. diximus, iuxta illa, quę tradit Ariſt. 3. de anima. quę ſubtiliter tractat uterque Thomas in 1. par. quęſt. 80. ar. 2. illa uero a uulgo appellatur uoluntas, ſeu potentia, uel uis appetitiua, ſiue rationalis. tum ob illud Pauli ad Galat. 5. ſupra relatum: *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſpiritus autem aduerſus carnem:* ubi per, carnem, ſignificatur ſenſualitas: per ſpiritum autem uoluntas ſuperior: tum quia experimur, nos uelle aliqua per ſenſualitatẽ, a quibus abhorremus per uim appetitiuam intellectiuam, iuxta illud eiuſdem Pauli ad Rom. 7. *Sentio aliā legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* tum quia potentia appetitiua ſenſitiua, ſiue ſenſualitas, non eſt ipſa anima: ſed pars quædam hominis compoſita ex anima, & materia, ſiue corpore, in qua eſt uis appetitiua ſenſitiua. Voluntas autem eſt ſecundum opinionem, quam ſequimur, ipſa anima pura: ſecundum uero ſanctum Thomam eſt accidens quoddam inſeparabiliter ab eſſentia animę fluens, ut dictum eſt.

7 Quibus quidem omnibus addo aſſeri ab omnibus, quod alia ratione uoluntas, ſiue anima uelle potens mouet intellectum, ſiue ſeipſam intelligere potentem: & alia anima, quatenus eſt intellectus, uoluntatem. Voluntas enim mouet intellectum ueluti uolendo, & imperando, ut agat illud, aut illud: intellectus autem mouet uoluntatẽ præſentando, & obiectũ, & rationẽ, qua illud uelle, aut nolle debeat, ut declarat ſanctus Thomas. 1. 2. quęſt. 9. art. 1.

Sexto

Digitized by Google

8 Sexto dicimus, quod ſicut ſenſualitas, & potentia appetitiua animę humanæ ſenſitiuę cõprehendit vim iraſcibilem, & concupiſcibilem, quę non re, ſed tantum ratione differunt: ſic potentia, & vis appetitiua animæ intellectiuæ, continet ſub ſe iraſcibilem, & concupiſcibilem eiuſdem partis intellectiuę, per quas non ſolum poteſt facere id, quod faciunt concupiſcibilis, & iraſcibilis ſenſualitas circa ſenſilia: ſed etiam circa ea, quæ tantum ſunt intelligibilia, & poteſt concupiſcere ea omnia, quę cognouit per ſenſum, vel rationem conuenire, & renuere contraria: quod eſt officium partis cõcupiſcibilis. Poteſt item renuendo reſiſtere omnibus impugnantibus, vel conuenientia impedientibus, quæ cognoſcit eſſe talia, ſiue per ſenſum, ſiue per intellectum; quod eſt officiũ iraſcibilis, vt colligitur ex ſancto Thom. in dicta quæſt. 82. art. 3.

9 Septimo dicimus, quod licet anima humana ea ratione, qua eſt ſenſitiua, non habeat liberum arbitrium: habet tamen illud qua ratione eſt intellectiua. tum per illud Eccl. 15. *Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui*, id eſt, libertate arbitrij ſui, ſecundum gloſſ. eiuſdem. & ſanctum Thom. 1. parte quæſt. 21. art. 2. & 2. 2. quæſt. 104. art. 1. tum quia libere eligit, & refutat per potentiam, ſiue vim appetendi ea, quæ ſibi repręſentantur a potentia, ſiue vi intelligendi, & iudicandi, ratiocinando, quod fuſiſſime docet Magiſter 2. lib. ſent. diſt. 24. cum alijs in eum commentantibus: & ſanct. Thom. in dicta 1. part. quæſt. 83. per quattuor articulos. tum quia hoc diſtat inter inanima, & animata, ſola anima vegetatiua tantum ex vna parte, & animalia bruta ex altera, & hominem ex tertia, quod prima agunt ſine iudicio proprio: alia cum iudicio proprio, ſed naturali, non libero: homo vero ex iudicio proprio libero, potenti diuerſa eligere. Nec ideo putet quis, liberum arbitrium eſſe actum, vel habitum naturalem infuſum, vel acquiſitum alicuius potentiæ: quia immo eſt ipſa potentia animi, vt concludit ſanctus Thom. 1. par. quæſt. 83. art. 2. poſt Magiſtrum in 2. lib. ſent. diſt. 24. vbi idem ſanctus Thom. & alij idem affirmant. & cum per ſupra dicta nu. 8. non diſtinguantur re ab anima, ſecundum eos, quos in hoc ſequimur, ſed ſolum ratione, conſequitur, liberum arbitrium eſſe ipſammet animam ea ratione, quod cognoſcendo aliquid, per uim intelligendi poteſt libere illud velle, vel nolle per vim appetendi. & ideo non abs re definitur a prædictis eſſe facultas voluntatis & rationis; quia in eius exercitio oportet interuenire actũ cognoſcendi, & ratiocinandi, ſeu conſultandi, qui pertinet ad intellectum, ſeu vim intelligendi, & actum eligendi, qui pertinet ad voluntatem, ſeu vim appetendi. Itaque anima eſt, & dicitur liberum arbitrium ratione præfata.

Ceterum circa liberum hominis arbitrium duæ ſunt hereſes. Altera eſt Lutheranorum, vel potius antiqua Albanenſium per impium Lutherum renouata, quę omnino negat ineſſe homini liberum arbitrium. Altera eſt Pelagianorum, quæ habet (vt teſtatur beatus Auguſt. in lib. de hereſib. ad Quod vultdeum cap. 88.) tantum eſſe illi liberi arbitrij, vt per illud ſolum ſine ſpeciali gratia poſſit iuſtificationem mereri. Quarum prior reprobatur non ſolum à ſancto Thom. vbi ſupra, & latiſſime à Caſtrẽſi in lib. 9. aduerſus omnes hereſes, verbo libertas. in princ. & a quam plurimis alijs alibi: ſed etiam a ſacroſancto Conc. Trid. ſeſſ. 6. de iuſtificat. can. 4. 5. & 6. quorum quartus ſic habet: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum, & excitatum nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam iuſtificationis gratiam ſe diſponat, ac præparet, neque poſſe diſſentire, ſi velit, ſed veluti inanime quoddam nil omnino agere, mereque paſſiue ſe habere; anathema ſit.* Quintus vero ſic inquit; *Si quis liberum hominis arbitrium poſt Adæ peccatum amiſſum, & extinctum eſſe dixerit, aut rem eſſe de ſolo titulo, immo titulum ſine re, figmentum denique à Satana inuectum in eccleſiam; anathema ſit.* Sextus demum ſic; *Si quis dixerit, non eſſe in poteſtate hominis, vias ſuas malas facere, ſed mala opera ita, vt bona Deum operari, non permiſſiue ſolum, ſed etiam proprie, & per ſe adeo, vt ſit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli; anathema ſit.* Cuius rei conſideratio valde nobis profuerit. multum etenim nos ad eius gratiam petendam, & flagitandam ſubmittet reputare nobiſcum, poſſe quidem nos mala facere per ſolum noſtrũ liberum arbitrium: bona vero, quę ſufficiant ad vitam æternam conſequendam nequaquam. Poſterior vero hæreſis prædicta Pelagianorum, damnata olim in conc. Mileuitano can. 3. & cap. 4. & 5. relatis in tribus cap. vltimis, de conſecrat. diſt. 4 nuper iterum damnata fuit a ſacro Conc. Trid. prędicata ſeſſ. 6. de iuſtificat. per tres canones. 1. 2. & 3. Primus ſic habet: *Si quis dixerit, hominem ſuis operibus, quæ vel per legis doctrinam fiunt, abſque diuina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe iuſtificari coram Deo; anathema ſit.* Secundus vero ſic: *Si quis dixerit ad hoc ſolum diuinam gratiam per Chriſtum Ieſum dari, vt facilius hominem iuſte viuere, ac vitam æternam promereri poſſit, quaſi per liberum arbitrium ſine gratia vtrũque, ſed ægre tamen, & difficulter poſſit; anathema ſit.* Canon vero tertius ſic ait: *Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet*

Digitized by Google

oportet,vt ei iuſtificationis gratia conferatur; anathema ſit.

12 Quibus addendum, quod etiam ad perſtandum in gratia iam quæſita, & perſeuerandum in ea ad finem vſque, egemus auxilio Dei ſpeciali,vt probat Aquinas communiter receptus 1. 2. quæſt. 19. art. 10. & quæſt. 114. art. 2. & in 2.lib.ſent.quæſt. 38. art. 4. Immo & Conc. Trid.declarauit in dicta ſeſſ. 6. cap. 13. & can. 22.contrarium eſſe hæreſim. Quare ſummo ſtudio nitamur eam quęrere,& quęſitā cōſeruare, ne Deus noſter non minus iuſtus, quam miſericors, videns noſtram in ea quærenda oſcitantiam, & in eadem conſeruanda negligentiam obijciat nobis illud Deuter. 32. *Abſcondam faciem meam à vobis, generatio enim peruerſa eſtis,& infideles filij.* à qua nos indignatione miſericordia eius infinita liberet. Amen.

Quæ autem gratia requiratur ad merendum de condigno, & ſi qua, & quæ, etiam bene operandum quo ad moraliter tantum, dicemus infra cap. 27.

13 Octauo, quod longe plura poteſt anima noſtra cognoſcere, & appetere, quatenus eſt rationalis,quam quatenus eſt ſenſitiua.Nam quatenus eſt ſenſitiua nihil aliud cognoſcere, vel appetere poteſt (vt prædiximus) quam corporea,& ſenſilia: quatenus vero eſt rationalis poteſt cognoſcere, ac appetere primū omnia ſenſilia.etenim ad ea omnia quamlibet materialia, corporalia,& ſingularia prædictę illius potētię ſe extendunt per notitias, & appetitus immateriales, ſecundum omnes: licet de modo, qui parum facit ad conſcientias, inter eos omnes non cōueniat,vt videre eſt per vtrumq; Thom.
14 1.par. quæſt. 86.art. 1. Deinde poteſt etiam cognoſcere & appetere omnia vniuerſalia inſenſilia,incorporalia,& ſpiritualia;puta ſe ipsā, & ſuos actus interiores;angelos item,& eorum actus,immo & Deum ipſum aliquo modo & in eius ſimpliciſſima, indiuiduaque ſubſtantia trinitatem perſonarum (licet non naturali lumine) iuxta illud collectæ eius diei feſti: *Qui dediſti famulis tuis in confeſſione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoſcere,& in potentia maieſtatis adorare vnitatem.* Non tamen dicimus, Deum eſſe primum, quod cognoſcimus, cum communiter per cognitionem creaturarū (quę ſunt eius veſtigia) in illius,qui eſt cauſa earum,agnitionem veniamus, iuxta illud Pauli ad Rom. 1. *Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur*: vel per doctrinam, ſeu prædicationem magiſtrorum ad Rom. 10. & cap. cum ex iniuncto. de hæretic. quæ omnia latius fundari poſſunt per ea, quæ tradit Angelicus doctor 1. part. quæſt. 88. art. 1. 2.& 3.

Nono dicimus, quod anima noſtra cognoſcit ſe per intellectus ſui actum, ſuam naturam conſiderando. quæ conſideratio tam vtilis erit ea vtentibus, quam eius negligentia noſcens ea non vtentibus, iuxta ſanctū Thom. in dicta 1 part. quæſt. 87. art. 1.qui in art.3.& 4.cōcludit,animā noſtrā per vim intellectus cognoſcere propriū actum intelligendi iuxta illud beati Auguſt.9.de Trinit.cap.3.*intelligo me intelligere.* Immo & proprium actum volēdi,iuxta illud eiuſdem ibidē: *intelligo me velle.* per quem modum, etiam in ſtatu præſenti, poſſumus intelligere angelos, ſaltem imperfecte, & per ſimilitudinem, etiam affirmatiue, aliquid cognoſcere de illis,vt declarat diuinus Thom.1.part.quęſt. 88. art. 1.

Decimo dicimus, quod inter cognitionem 15
Dei,& cognitionē angeli,& animę noſtrę plurimū intereſt. Deus enim ſua ſimpliciſſima eſſentia,ſine vlla alia qualitate,vel accidente,& ſine vllo diſcurſu ſe,cunctaq; alia ſimul intelligit:angelus vero & anima noſtra nihil cognoſcūt per ſuas ipſorū eſſentias, ſed per qualitates ſibi inhærētes. Siquidē omnis tam angeli,quā animæ noſtræ intelligētia, notitia,& cognitio eſt quędam qualitas, & accidens reale diſtinctum ab eis, & eorum potentijs, inhærens illis.quę colliguntur ex ſancto Thom.vbi ſupra art. 2. & 4. & de anima art. 16. Inter angelum autem, & animam noſtram hoc intereſt, quod hæc intelligit componendo, & diuidendo ea, quæ actu ſimplici apprehēdit, & ratiocinando, ſeu aliud ex alio ex eis deducēdo: angelus vero ſine vllo diſcurſu ſimulac quidditatē rei cognoſcit, omnia, quæ illam conſequuntur, apprehendit.

Vndecimo dicimus, debere nos quammaxi 16
mas gratias Deo agere, eo quod non ſolum dederit nobis eſſe,vt alijs creaturis ſuis inanimis; & viuere, vt plantis; & ſentire, vt beſtijs: ſed etiam ſapere, & intelligere, vt angelis: & ita effecerit nos imagines ſui ipſius, iuxta illud Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.* quæ imago Dei non conſiſtit in corporali figura, neque in eſſe, vel ſentire. ſed in eſſe intellectuali, quo præſtat cæteris animantibus, ſecundum diuum Auguſt. in lib. octuagintatrium quęſtionum quæſt 51. & in ſapere, & intelligere, & aptitudine ad cognoſcēdum & amandū eū, vt inquit ſanctus Thom.1. par. quæſt.93.art. 2. & 4. quod quidem beneficium nullis alijs creaturis conceſſit, pręterquā angelis, qui eo maiorem eius imaginem, quam homo gerunt, quo magis intellectualem naturam habet. Vnde neque homo quoad alias partes, quam quo ad mentem gerit prędictam Dei imaginem, ſed ſolum veſtigium, ſicut & aliæ creaturæ, vt declarat idem ſanctus Thom. vbi ſupra. Nec obſtat l. ſi quis in metallum. C. de pœn. quatenus habet, faciem hominis non eſſe maculandam aliqua nota pœnæ, eo quod ad ima-

Digitized by Google

ad imaginem pulchritudinis cęleſtis eſt figurata. Quia non ſignificat, vt aliqui putant, imaginem Dei, quæ eſt in homine, eſſe ſecundum faciem corporalem, & ideo non eſſe maculãdam: ſed ſolum inſinuat, corpus hominis erecta facie longe aptius eſſe ad contemplandum cælum, & ad ſignificandum imaginem Dei, eius in mente reconditam, quam cęterorum animalium: & propterea maius veſtigium relucere in eius corpore (pręſertim facie) quam in alijs, vt ait Auguſt. in præcitato lib. octuaginta trium quæſtionum, quęſt. 51. & declarat ſanctus Tho. in dicta quæſt. 93. art. 6. ad 3. & ideo non eſſe maculandam.

17 Duodecimo dicimus, quod hæc imago Dei ita eſt in muliere, ac in viro, vt poſt, & ante alios concludit ſanctus Tho. vbi ſupra, art. 4. quia vterque habet animam rationalem, & intellectualem naturã. Nec obſtat illud 1. Cor. 11. *Vir eſt imago Dei, mulier vero imago* (alias gloria) *viri.* Nec illud Auguſt. lib. quæſtionum veteris teſtamenti, quæſt. 45. relatum in cap. hęc imago. 33. quæſt. 5. *Mulier ad imaginem Dei nõ eſt facta.* Non, inquam, hoc obſtat, quia non agunt de imagine Dei principali, quæ conſiſtit in eſſentia hominis: ſed de alia minus principali, quæ conſiſtit in productione, & proceſſione. Nam quo ad hanc vir dicitur ſimilis Deo, eo quod ſicut ille a nullo alio eſt, ita vir ex nullo alio homine proceſſit: mulier autem proceſſit a Deo, aſſumente illam ex homine, vt ſentit ſanctus Tho. vbi ſupra.

18 Decimotertio dicimus, quod anima noſtra non ſolum eſt imago Dei, ſecundum ſuam naturam intellectualem: ſed etiam ſecũdum ſuas potentias, & actus: quia non ſolum, quatenus eſt apta ad cognoſcendum, & amandum Deũ, eſt illi ſimilis: ſed etiam quatenus habet vim memorandi, intelligendi, & volendi. Primo, quia ſicut Deus ille ſummus, habens in ſe ſimpliciſſimam ſubſtantiã poteſt meminiſſe, intelligere, ac velle ſine vlla materiali qualitate: ita & anima noſtra habens immaterialem ſubſtantiam poteſt meminiſſe, intelligere, ac velle ſine aliqua materiali qualitate, licet non ſine immateriali, vti Deus. Secũdo, ꝙ ſicut in illa ſumma, vna, diuina, & indiuidua eſſentia ſunt tres perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus; ita & in anima noſtra vna, & indiuidua ſunt tres potentię, memoria, intellectus, & voluntas. Tertio, ꝙ ſicut in illa ſumma, & indiuidua ſubſtantia eſt pater, qui cognoſcendo ſe, generat notitiam & imaginem ſui, quæ eſt verbum, & filius eius ei conſubſtantialis: & rurſus pater, & notitia illa, & verbũ ſupremum, quod eſt filius, amãdo ſe ſe, producunt ſummum illum mutuũ amorem ſui conſubſtantialem, qui eſt Spiritus ſanctus: ita in eſſentia animę noſtrę ipſa ſe ſe intelligendo per ſuum intellectum generat notitiam ſui, quæ eſt eius imago: & per illã notitiam, quę eius eſt imago, & voluntatẽ generat ſui amorẽ. Quarto, quod ſicut filius genitus a patre non eſt pater, neq; Spiritus ſanctus: nec Spiritus sãctus productus a patre & filio eſt pater, aut filius, aut vterque: ita neq; imago illa, quę eſt filia quædã animę eſt ipſa anima, ſiue intellectus, nec amor ſui productus ab ea, & a notitia ſui, qui eſt quidam filius eius, eſt ipſa, nec intellectus, nec voluntas. Eſt tamen immenſa differentia: quia notitia illa, imago, & verbum a patre productum eſt ſubſtantia, & cõſubſtantialis eius imago coæterna. amor item ille ſummus a patre, & filio productus eſt ſubſtantia, & conſubſtantialis coæterna vtrique: at verbum, & imago, & notitia noſtrę animę, intelligendo ſe genitã eſt accidens, & accidentaria forma: ſimiliter & amor a notitia, & voluntate productus eſt accidens, & non ſubſtantia, & recentior ea. quę omnia ſunt ex mente omnium in 1. lib. ſententiar. diſt. 2. & ſancti Tho. 1. par. quęſt. 93. art. 7. & eiuſdem in 1. lib. ſententiar. diſt. 3. quęſt. 4. art. 1. & quęſt. 5.

Decimoquarto dicimus ſemper memorandũ eſſe id, quod ſentiunt Beati Auguſt. in cap. 31. Soliloquiorum, & Bernardus in cap 1. Meditationum: optimam nempe viam perueniendi in Dei cognitionem eſſe per cognitionem exteriorem vagam introire in cognitionem noſtrę animę ſtabilem: & per eam ſatis ruminatã aſcendere ad cognitionem eius diuinę maieſtatis. Quibus addo, quod omnium excellentiſſima via perueniendi ad qualem qualẽ illius ſummi ſummæ Trinitatis myſterij, & perſonarum diuinarum emanationis cognitionem eſt cõſideratio eorum, quę proxime ſuperiori Corollario continentur: per quam ſtolida illa, & pudẽda imaginatio eorum, quę generationem filij Dei, & proceſſionem Spiritus ſancti imaginantur veluti corporalem exploditur, & longe abigitur. qua in re, multos multum errare, nouimus: & in ijs quendam gente Iudęum, & profeſſione Chriſtianum, qui ab hinc triginta plus minus annis plurimũ in hac alma vrbe valuit, & maximis largitionibus, & aſtutijs Officio Sãctę Inquiſitionis in Luſitanię regna introducẽdo fruſtra obſtitit. Is enim omnes leges, & ſectas expertus ad ſpurciſſimam Mahometis ſectam tandem transfugit, eam, quę Iudęorum eſt, eo exoſus, quod diceret, nullum Iudęum, qui ſibi vir bonus videretur, vmquam inueniſſe: Chriſtianam vero, quam dicebat ſibi ex omni alia parte placere, eo reſpuens, quod firmiter doceret, & crederet, Deum habere filiũ: quod ei videbatur impoſſibile. quale profecto, immo impoſſibilium impoſſibiliſſimum videri debet, ſtolide, nefande, ac hęretice imaginanti 19

(vt ille

(vt ille imaginabatur) generationem filij Dei eſſe corporalem: poſſibile vero, immo & infinita & Dei omnipotentia digniſſimũ contemplanti, generationem illam eſſe ter ſpiritualiſſimam, vt ſancta mater catholica Eccleſia Romana ſancte contemplatur. contemplanti, inquam, & quamſubmiſſiſſime ſuſpicienti, & adoranti. Scio item, multos multum ſe profu-
20 turos, ſi ſæpe memoria voluerint generationem illam filij Dei, qua pater ęternus, vti memoria fecunda, generat filium, qui eſt ſumma notitia, & imago eius, & productionem illam, qua pater & filius producunt Spiritum ſanctũ ſummum vtriuſque amorem, eſſe ſpirituales, & quadamtenus ſimiles generationi ſpirituali, qua in eſſentia animæ noſtræ memoria fecunda generat ipſius notitiam, & imaginem: & rurſus illa, & voluntas eiuſdẽ amorẽ producũt.

Contra dicta erat

Primo, qui credit non eſſe homini liberum arbitrium. nu. 10.

Secundo, qui credit liberum arbitrium ſufficere ad benemerendum gratiam de cõdigno. num. 11.

Tertio, qui credit angelos, vel animas ſe ſolis, ſine accidẽtibus cognoſcere. nu. 15.

Quarto, qui credit, hominem eſſe imaginẽ Dei quoad corpus. num. 16.

Quinto, qui credit generationem in diuinis eſſe corporalem. num. 19.

Quis autem horum peccet mortaliter, & ſit hæreticus, & excommunicatus: & quis tantum peccet mortaliter, & non ſit hæreticus: & quis non peccet ſaltem mortaliter, colligitur ex prę ludio 1. nu. 16. & 17.

De ſumma beatitudine, & ſumma miſeria. Prælud. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Beatitudinis & miſeriæ æternæ notio magnum ad pœnitentiam calcar.*
2 *Finis quid; duplex, vltimus, et medius, & quid vterque. & num. 3.*
2 *Finis multiplex, verus, falſus, cuius, & quo, & quid ſint. & num. 3.*
4 *Finis vltimus & beatitudo idem.*
5 *Beatitudo eſſentialis eſt actus intellectus S. Thomæ, voluntatis Scoto.*
6 *Beatitudo quid ſit, & quotuplex.*
7 *Deus eſt quidquid in eo eſt.*
8 *Beatitudo eſt actus, & nõ habitus neq; potentia.*
9 *Beatitudo ſine cognitione, & amore Dei eſſe non poteſt.*
10 *Beatitudo vera duplex perfecta, et imperfecta.*
11 *Beatos nõ videre Dei eſſentiã aſſerere hæreticũ*
11 *Beatitudinẽ perfectam nõ facit cognitio Dei confuſa, neque demõſtrata, neq; fidei, ſed intuitiua.*
12 *Beatitudo perfecta vt ſecura: et quid imperfecta.*
12 *Paulum et Moyſen non fecit beatos viſio Dei trãſitoria.*
13 *Dei viſio intuitiua inſeparabilis a gaudio, et delectatione.*
14 *Beatitudo ab omnibus intenta paucis eſt nota.*
15 *Beatitudo creaturæ obiectiue increata, ſed formalis creata.*
16 *Beatitudinem perfectam viribus naturalibus quæri, aſſerere hæreticum.*
17 *Beatitudo humana dup. perfecta et imperfecta.*
18 *Beatitudo imperfecta, quæ magis ad perfectam accedat.*
19 *Beatitudo perfecta ſatiat animum cunctis cupitis, quæ ſunt hæc.*
20 *Miſeria quid, et quotuplex, et eius partium definitio. num. 21.*
22 *Miſeriam inferni eſſe interminabilẽ, eſt de fide*
23 *Miſeriæ ſummæ quattuor gradus.*
24 *Pœna ſumme miſerorũ ſupremi gradus ſeptuplex.*
25 *Beatitudo ſumma, et miſeria ei contraria ſunt explicite credenda. numero 26.*

DE ſumma beatitudide, & ſum. miſeria dicimus ſequẽtia. Primo, ꝙ quia vix aliquid aliud magis nos ad vere pęnitendum mouere poteſt, quã earũ frequens cõſideratio, ideo expedit eas ob oculos hoc loco proponere. pręſertim cũ etiã ethnicus Perſius carpſerit illũ, qui vltimũ finẽ, in quẽ eſt creatus, nõ ſibi ꝓponit vti ſcopũ, in quẽ ſuas actiones dirigat, ꝑ illa verba: 1

Eſt ne aliquid quò tendis: et in ꝙ dirigis arcũ?
An paſſim ſequeris coruos, teſtaq. lutoq.
Securus quò pes ferat, et ex tempore viuis?

Cuius quidẽ finis & ſcopi definitio, & inquiſitio quãplurimorum philoſoporũ ingenia fruſtra exercuit. Nec enim plene ſatisfecit operoſa illa hac de re Ariſtotelis inquiſitio in lib. 1. & 10. Ethicor. & longe minus verboſa illa Marci Tullij in quinque libb. de finib. bonor. & malor. quæ profecto nõ ſunt tanti facienda, quãti ego ea olim adoleſcens faciebã, imitatus gloripetas illos, qui malunt veritatem diſcere per ambages ex ethnicorũ Philoſophia obſcura & nubila, quam recta ex Euangelio claro & ſereno, a ſacris doctoribus expoſito.

Secunda, ꝙ nuper in Cõmẽtario de finib. humanor. actuũ ſuper cap. cum miniſter. 23. quęſt. 5. definiuimus ex mente Ariſto. 2. Phyſicor. cap. 3. & ſancti Tho. & aliorũ in 2. lib. ſententiar. diſt. 38. finẽ eſſe bonum, vel apparens, ꝙ propter ſe appetitũ facit, vt aliud propter ipſum appetatur. Cuius definitionis declaratione breuitatis ſtudio hic non repetita, ad memoriam reuocamus quod ibi, num. 4. diuiſimus finem in vltimum, & medium. Vltimus

Digitized by Google

eſt, qui propter ſe ipſum ſolum amatur. & hic eſt duplex. Alter eſt vere vltimus, & omniũ creatorum ſcopus, qu propter ſe tantum, & non ꝓpter aliud eſt amabilis; qualis eſt ſolus Deus, vt probat ſanctus Thom. 1. 2. quæſt. 1. art. 2.
3 & quæſt. 27. art. 1. quippe qui ſuper omnia eſt diligendus, Deuter. 6. Matth. 22. Marc. 12. & Lucæ 10. Alter eſt falſus, quem falſi homines pro ſua falſa imaginatione impudentiſſime, ſtolidiſſimeque tacite, vel expreſſe fingunt, & adorant, iuxta illud Apoſtoli ad Philipp. 3. *Quorum Deus venter eſt*: qualis erat voluptas Epicuro, in quem Marcus Tullius duos libros prædictorum quinque de finib. bonor. & malor. fere prodegit. Finis medius eſt, qui propter ſe, & propter aliud amatur. qui etiam eſt duplex. Alter vere medius; ille ſcilicet, qui vere eſt propter ſe, ac propter aliud amabilis: quales ſunt virtutes, & honeſta omnia, ſecundũ Ambroſium lib. 1. offic. Alter falſe medius; ille ſcilicet, qui non poteſt eſſe amabilis propter ſe: qualis eſt pecunia; vel non eſt amabilis propter aliud qualis eſt Deus.

Tertio dicimus, quod etiam ibidem, num. 6. diuiſimus finem, in finem cuius, & in finem quo (licet hæc nomina Ciceronianis parum probentur). Finis cuius, eſt id, in quo eſt ratio boni: finis autem quo, adeptio & poſſeſſio, ſiue vſus, vel fruitio eius. vt auari finis cuius, eſt pecunia, in qua eſt ratio boni: finis vero quo eſt adeptio, poſſeſſio, & vſus eius, vt declarat ſanctus Thom. 1. 2. quæſt. 1. art. 8. & quęſt. 2. art. 7. & ita finis, & ſcopus huius totius humanæ vitæ eſt ipſe Deus optimus maximus ſemperque benedictus, in quo eſt ſumma & infinita ratio boni: finis vero quo, eius adep-
4 tio, & poſſeſſio, ſiue fruitio. Et conſequenter alius eſt finis vltimus noſter cuius, & alius finis vltimus noſter quo. & quia vltimus finis noſter cuius, & obiectum beatitudinis noſtræ, ſiue beatitudo obiectiua, idem ſunt: & finis vltimus noſter quo, & adeptio finis cuius, ſiue beatitudo eſſentialis noſtra, etiam idem ſunt: conſequitur aliud eſſe beatitudinem noſtram eſſentialem, & aliud eiuſdem obiectum, ſecundum omnes catholicos in locis prædictis, præſertim ſancti Thom. in dicta 1. 2. q. 3. art. 1. vbi definit beatitudinem eſſentialem eſſe rem creatam, & factã: obiectum autẽ eius eſſe Deum ipſum, increatũ, & rerum omnium creatorem.
5 Quarto dicimus, quod (vt aliorũ opiniones prętermittã) ſanctus Thom. cum ſuis aſſeclis, & Scotus cum ſuis diuerſimode definiunt beatitudinẽ, ſiue finem vltimũ verum quo noſtrũ. quoniam ſanctus Tho. cẽſet eam eſſentialiter eſſe actũ intellectus ſpeculatiui: Scotus autem eſſe actũ voluntatis. Vterque namque ait, eam eſſe actum potẽtię maxime intellectiuę, & ſanctus Thom. eam putat eſſe intellectum: Scotus autem voluntatem. de qua tamen differentia, quę ſolam theoriam reſpicit, & non praxim, quo nos animum in hoc opere intendimus; cuiuſque nihil refert, an hoc, vel illud teneamus, parum curandum cenſentes, ſequimur in definienda beatitudine opinionem ſancti Thom. quę receptior videtur. Quibus addimus, quod beatitudo, & beatitas tempore Marci Tullij Ciceronis videbantur nomina duriuſcula: ſed ea vſus emolliuit, & generaliter ſumpta videntur ſignificare omnem rei volitę poſſeſſionem, iuxta illud vulgo iactatum: *Beatus qui poſſidet*. Et 6
quia non ſolum res verè bonas, ſed etiam malas, quæ aliqua ratione apparent bonæ, velle ſolemus, beatitudo diuidi poteſt in veram, quæ definiri poteſt, eſſe poſſeſſio veri boni: & in falſam, quæ communiter definitur eſſe poſſeſſio boni tantum apparentis, iuxta illud regij Prophetę, pſal. 143. *Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt*: *Beatus populus cuius dominus Deus eius*. quorum quidem prius ad falſam: poſterius vero ad veram pertinere ait ſanctus Antoninus in 4. part. tit. 7. cap. 4. §. 1.

Quinto dicimus, quod beatitudo vera diuidi poteſt in ſummam, quæ eſt ſummum bonum, ſiue vltimus finis verus, vel poſſeſſio eius; & in non ſummam, quæ eſt poſſeſſio boni non ſummi. Beatitudo rurſum ſumma in increatam, & creatam. beatitudo increata eſt ipſemet Deus optimus maximus, qua ratione eſt infinita ſui ipſius cognitio, & fruitio. Cum omnis operatio Dei, & quidquid 7
eſt in Deo, ſit ipſemet Deus, qui ſe ipſo ſolo ſimpliciſſimo cognoſcit & amat ſe, & omnia alia, vt probat ſanctus Thom. communiter receptus 1. part. quæſt. 3. per totam, & de ſimplicitate Dei art. 5. & 6. & in. quęſt. 14. de ſcientia Dei. art. 4. & quęſt. 20. de amore Dei, art. 1. Beatitudo vero ſumma creata generaliter ſumpta, definiri poteſt iuxta mentem prædicti ſancti Thom. eſſe cognitio intellectiua Dei cum fruitione eiuſdem.

Dixi: Cognitio, pro genere ad inſinuandum, quod beatitudo eſſentialis creata eſt operatio, ſiue actio, vel actus: & non potentia, non habitus, neque alia vlla virtus animę partis intellectiuę, vel ſenſitiuę, vt probat ſanctus Tho. 1. 2. quęſt. 3. art. 2. aſſerente philoſopho 1. & 7. Ethicor. felicitatem, ſiue beatitudinem eſſe operationem ſecundum virtutem perfectam. 8

Dixi: Intellectiua, ad inſinuandum, quod beatitudo eſt operatio pręſtantiſſimę potentiarum animę, quę eſt intellectus, ſecundum ſanctum Thom. quẽ ſequimur: & ad ſignificandũ, ꝙ beatitudo non poteſt eſſe in parte ſenſitiua, vt luculenter demonſtrat idẽ lib. 3. cõtra gent. cap. 33. Contrarium enim eſt hęreſis, de qua Alfon- 9

Digitized by Google

Alfonſus Caſtrenſis lib. 3. aduerſus omnes hæ-
reſes, verbo, beatitudo.
Dixi: Dei, ad excludendas omnes cognitio
nes aliarum rerum, etiam eas, quibus dirigun-
tur actus omnium virtutum moralium. actus
item, & cognitiones pertinentes ad prudentiã
& ad cognitionem omnium aliarum artium, in
quibus non conſiſtere beatitudinem non ſolũ
probat, ſed etiam demonſtrat angelicus Do-
ctor vbi ſupra, cap. 34. 35. & 36. Immo neque
in vlla cognitione, quamlibet ampla, omniũ
ſubſtantiarum ſeparatarum, ſeu angelorum. ſi-
ue quia illa non poteſt haberi ſine Dei cogni-
tione, vt idem Angelicus Doctor vbi ſupra &
mirabiliter in lib. 4. cap. 41. 42. & 43. demon-
ſtrat: ſiue quia etiam ſi abſque illa haberi poſ-
ſet, tamen ſine illa nõ ſufficeret ad hoc, vt eſſet
beatitudo, per ea, quæ idem auctor ibidẽ cap.
44. adducit.
10 Dixi: Cum fruitione eiuſdem: quia cogni-
tio, quæ Dei fruitione caret, non poteſt eſſe
beatitudo, quæ vtramque comprehendit, vt in
fra patebit. quare cognitiones illæ, quas mul-
ti theorice (ſine vllo amoris affectu) diſſeren-
tes, concipiunt de Deo, non ſunt beatitudo:
quippe quibus non ineſt fruitio, quæ eſt inhæ-
ſio rei per amorẽ propter ipſam ſolam cõceptũ,
vt tradit ſanctus Thom. communiter receptus
1. 2. quæſt. 11. art. 1. & 3. & quæſt. 12. art. 2.
11 Sexto dicimus, quod beatitudo ſumma
creata eſt duplex: altera perfecta; imperfecta
altera. Perfecta eſt cognitio Dei intellectiua,
intuitiua, perpetua cum fruitione eiuſdem,
producente ſummum gaudium ac delectatio-
nem, & ſatietatem omnium deſiderabilium.
Dixi: Cognitio Dei intellectiua, eadẽ ratio
ne, qua in definitione beatitudinis in genere.
Dixi: Intuitiua, ſiue viſiua, tum ad confu-
tandum errorem Armeniorum, aſſerentium
beatos non intueri Dei eſſentiam. quod hære-
ticum eſt per ea, quæ tradit Alfonſus Caſtren.
lib. 3. aduerſus omnes hereſes, verbo beatitu-
do. in princ. tum ad confutandum errorem
Beghinorum, dicentiũ poſſe quem in hac vita
eſſe perfecte beatum, & ab exercitio virtutum
abſolutum. qui damnatur in Clemen. ad no-
ſtrum. de hæretic. tum quia nulla cognitio ci-
terior illa poteſt dici beatitudo perfecta eſſen-
tialis. Non quidem illa confuſa, & communis,
quę fere communiter omnibus hominibus in-
eſt: ſiue quia Deum eſſe, ſit per ſe notum, ſicut
alia demõſtrationis principia: ſiue, quod verius
exiſtimat ſanctus Thom. 1. part. q. 2. art. 1.
& 2. & 1. lib. ſent. diſt. 3. quæſt. 1 art. 2. quia
euidenti ratione demonſtratur: pręſertim illa,
qua homo videns res naturales certum ordi-
nem ſeruare (cum ordo abſque ordinatore nõ
conſiſtat) percipit aliquem eſſe ordinatorem
earum, vt pulchre deducit ſanctus Thom. vbi
ſupra. & lib. 1. cont. gent. cap. 12. 13 & 14.
Non etiam illa, quę per demonſtrationem
habetur, licet altior ſit prędicta communi: tum
quia licet per eam oſtendatur Deus eſſe immor
talis, æternus, incorporeus, omnino ſimplex,
vnicus, & alia huiuſmodi, vt præfatus auctor
in prędicto lib. contra gent. multis capp. dilu-
cide oſtendit: per eam tamen non peruenitur
ad cognoſcendum, Deum eſſe cõmune bo-
num, poſſibile communicatu omnibus homini
bus, quibus inſitum eſt beatitudinis deſideriũ: 4
neque ad cognoſcendum multa alia prędicata
de Deo. tum quia perfecta beatitudo omnem
miſeriam excludit: & cognitioni prędictę mul-
tiplex miſeria, & error adiungi poteſt, vt palam
eſt, tum per alia, quę prolunde tradit ſanctus
Thom. vbi ſupra cap. 37. Non item ſufficit il-
la cognitio, quę per fidem habetur, licet
ſit longe certior, purior, & amplior, quam
prędicta, quę per demonſtrationem contingit:
tum quia beatitudo eſt perfecta humani in-
tellectus cognitio: & cognitio fidei ex parte
intellectus eſt imperfecta: quia per eam non
capit perfecte id, cui credendo aſſentitur. tum
quia beatitudo (cum ſit vltimus finis) tran-
quillat, ſiue quietat naturale deſiderium: &
cognitio fidei non tranquillat, immo accen-
dit, & inflammat eam habentem ad videndum
illud, quod credit, & amat. cum quiſque, quod
credit & optat, deſideret videre. tum per alia,
quibus idem auctor id concludit, vbi ſupra,
cap. 44.
Dixi: Perpetua: quia tranſitoria, de qua qui, 12
eam habet, non eſt certus perpetuo eſſe dura-
turam, non ſufficit: qualis fuit illa Pauli, qua,
in raptu vidit Deum, 2. Cor. cap. 12. vbi hoc
lectione 2. declarat ſanctus Thom. & qua
etiam Moyſes vidit Deum, ſecundum Auguſt.
cap. 12. ſuper Gen. ad litteram. quę non fece-
runt eos beatos: immo remanſerunt viatores,
vt Ioan. Maior poſt alios dixit in proœmio. 1.
lib. ſentent. quęſt. 1. Eſt enim de neceſſitate
beatitudinis, certitudo perpetuitatis eius, vt
late probat ſanctus Thom. 1. 2. quęſt. 5. art. 4.
& 3. lib. contra Gentiles, cap. 61. & 62. & 4.
cont. Gent. cap. 92.
Dixi: Producente ſummum gaudiũ, & dele- 13
ctationẽ, ad ſignificandum, hoc eſſe inſeparabi
le ab illa cognitione, ſiue intuitione Dei beati-
fica. Nemo enim poteſt habere ſummũ bonũ,
quod eſt intuitio Dei, abſque ſumma delecta-
tione, vt tradit idẽ ſanctus Thom. 1. 2. quęſt. 4.
art. 1. & 2. ex viſione enim Dei cauſatur tanta
delectatio, vt qui Deum videt, nulla delectatio-
ne indigere poſſit, vt ipſe ait vbi ſupra, art. 1.
Dixi: Satietatem omnium deſiderabilium;
ad maiorem declarationem pręfati gaudij, &

Digitized by Google

delectationis: & ad ſignificandum, quod nulli beatorum deeſt aliquod bonum deſiderãdum; cum habeat ipſum bonum infinitum, quod eſt bonum omnis boni, ſecundum Auguſt. epiſt. 56. & 13. de Trinit. cap. 7. relatum vbi ſupra a ſancto Thom. quæſt. 5. art. 2.

Beatitudo vero imperfecta, eſt cognitio Dei intellectiua, non intuitiua, perpetua, cum fruitione eiuſdem

Dixi: Non intuitiua, perpetua, ad differentiã perfectę beatitudinis, quę requirit, vt proxime dictum fuit, illud vtrumque: et quia donec ad illam perueniat ſemper creſcere poteſt, contra alium errorem, damnatum in clemen. ad noſtrum. de hęretic.

14 Septimo dicimus, quod iure quis mirari poteſt, vt inquit Beatus Auguſt. in lib. 13. de Trinitate, cap. 4 quod cum omnes homines naturaliter deſideremus conſequi beatitudinem illam & felicitatem ęternam; cumque omnes ob oculos eam habere debeamus, vti ſcopum, in quem noſtras actiones tamquam ſagittantes ſagittas in metã dirigamus, vt ait philoſophus a Catholicis receptus. in 1. Ethicor. pauci tamen collatione aliorum ſatis eam explicite nouerunt, & noſcunt. Siquidem cum illa (præſertim perfecta) nequeat ſatis cognoſci, nec percipi abſque catholicę fidei lumine, pauciſſimi gentilium, etiam philoſophorum, ad iuſtam & perfectam cognitionem peruenerunt, & perueniunt: pauci quoque chriſtianorum, collatione aliorum, eam, ſaltem ſatis explicite, noſcunt: & pauciores iuſtam nauant operam ad eam cognoſcendam & ob oculos habendam perfectã, & exercendam imperfectam, per quam tandem perueniamus ad perfectam illam omnibus votis ſemper deſiderandam.

15 Octauo dicimus, quod licet obiectum beatitudinis, ſiue beatitudo obiectiua, & vltimus finis huius beatitudinis, qui ipſemet Deus eſt, ſit res increata, iuxta illud Symboli Athanaſij: *Increatus pater, increatus filius, increatus ſpiritus ſanctus*: beatitudo tamen ipſa, qua quis formaliter eſt beatus, res creata eſt, vt poſt, & ante alios concludit ſanctus Thom. 1. 2. quæſt. 3. art. 1. & quæſt. 26. art. 3. eſt enim qualitas quędam creata in potentia intellectiua, qua Deus clare, & facie ad faciem cognoſcitur, ſi eſt perfecta: per ſpeculum vero in ænigmate ſi eſt imperfecta, vt ait Paulus 1. ad Cor. 13.

Nono dicimus, quod neque beatitudo formalis perfecta, neque imperfecta eſt ipſa anima beata: neque vlla eius potentia: neque vllus habitus vel virtus eius, etiam charitas, etiã conſummata in patria: ſed neque eſt gratia ipſa gratum faciens (ſiue teneamus cum ſancto Thoma. eſſe aliam a charitate, quod ſignificat clemen. 1. §. ſi, de ſum. Trinit. & fid. catho. ſiue cum Scoto eſſe eandem:) ſed neque eſt aliquod aliud bonum, vel opus operatum, manens extra operantem: ſed eſt operatio, non quidem trãſiens in exteriorem materiam; qualis eſt ſectio, & vſtio, quæ non perficit agentem, vt ait philoſophus 9. Metaphyſicor. ſed manens intra ipſum; qualis eſt intellectio, & (vt ita dicam) volitio, ſeu voluntas, quæ perficit agentem ſecundum eundem.

Decimo dicimus, quod inter productionem beatitudinis perfectæ, & imperfectæ plurimũ intereſt. Perfecta enim nullatenus poteſt produci ab intellectu creato viribus eius naturalibus, neque gratuitis, quamlibet magnis, ſine illo admirabili gloriæ lumine, iuxta illud pſal. 35: *In lumine tuo videbimus lumen.* quod Deus ipſe ſua infinita bonitate indit intellectui beati quo eleuatur, & augetur virtute ad illam admirandam operationem clare videndi Deum immenſo lumine reſplendentem, vt probat ſanctus Thom. vbi ſupra cap. 55. cum Magiſtro & omnibus alijs in 4. lib. ſententiar. diſt. 49. quin & in dicta clem. ad noſtrum. de hæretic. declaratum eſt, hæreticum eſſe dicere contrarium, vbi gloſſ. in verb. non indiget. aſſignat rationem deſumptam ad litteram ex ſancto Thom. vbi ſupra. Imperfecta vero poteſt produci abſque illo gloriæ lumine; in gradu quidem infimo viribus naturalibus animæ, quibus peruenit ad cognitionem, & fruitionem Dei confuſam, vel claram per demonſtrationem eius exiſtentiæ & bonitatis: in altiore vero gradu addito dono fidei, & ſpei informis: in maximo autem, addito dono mirabili charitatis & gratiæ ſuperna bonitate infuſæ, qua anima fit Deo grata, & ad perfectam beatitudinẽ accepta. & de hac quidem imperfecta beatitudine, quæ eſt principium, vel via, vel participatio aliqua beatitudinis perfectæ, intelligendæ ſunt omnes ſcripturę vtriuſque teſtamenti, appellantes aliquos viatores beatos, ſecundum mentem omnium catholicorum in locis præcitatis. Cuiuſmodi ſunt pſal. 1. *Beatus vir qui non abijt in cõſilio impiorum.* 31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* 40. *Beatus qui intelligit ſuper egenum et pauperem.* 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* & 127. *Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in vijs eius.* & octo beatitudines euangelicæ, Matth. 5. & Luc. 6. & aliæ innumerę.

Vndecimo dicimus, quod Euangelia, & Epiſtolę catholicę, & Symbola appellantia beatitudinem vitam ęternam, non ſignificant, illam eſſe ſubſtantiam, & eſſe viuentis: ſed prædictam beatificam, & ęternam operationem viuentis. ſola enim beatitudo Dei eſt ipſius eſſe. Boetius item dicens, lib. 3. de conſolat. Philoſoph. proſa 2. in princ. quod beatitudo eſt

eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, non definit beatitudinem per genus ſed per effectum; ſcilicet; quod beatitudo perfecta cauſat ſtatũ nullius boni egentem, vt ſentit ſanctus Thom. 1. part. q. 26. art. 1. & 1. 2. q. 3. art. 2. & 3. in dicta diſt. 49. quæſt. 2.

17 Duodecimo, quod licet beatitudo Dei ſit ipſemet Deus; quia eius eſſe, vt prędictum eſt, ſua eſt operatio: beatitudo tamen perfecta creata, ſiue angelorum, ſiue hominum, eſt operatio ab eorum ſubſtantijs, & eſſe diſtincta, contra hæreſim, de qua Alfonſus Caſtren. vbi ſupra, verbo, beatitudo. in princ. non tamen eſt interrupta, ſed ſempiterna, quã ſemper, & ęternum venientur ei, vt ſupra, nu. 11. eſt declaratum, quo confutatur hæreſis Origeniana, de qua Alfonſus vbi ſupra, poſt Auguſt. in lib. de hæreſib. ad Quodvultdeum, cap. 42. & 43. & 52. de ciuit. Dei cap. 20.

18 Decimotertio, quod humana beatitudo eſt duplex, perfecta, & imperfecta. Perfecta eſt, quæ ſupra eod. nu. 11. definitur: quæque nulli poteſt contingere in hac vita, vt declaratum eſt per concilium Viennen. clem. ad noſtrum. verſ. quarto. de hæretic. Quoniam, vt ait Ariſt. 10. Ethicor. & vltimo Metaphyſicor. non poteſt eſſe perpetua, & ſine interruptione, tum eſus & potus, tum ſomni, & aliarum actionum neceſſariarum. Imperfecta vero eſt, qua homo in hac vita per cognitionem, & contemplationem Dei, adiuncto amore, coniungitur eidem: quæ tanto magis ad perfectam accedit, quanto minus interrumpitur. Quo nomine vita contemplatiua plurimum ſuperat actiuam, quæ multo magis interrumpitur, iuxta illud teſtimonium Chriſti Luc. 10. *Maria optimam partem elegit.* nulla tamen cognitio Dei, quantumlibet intenſa, & quantalibet fide, ſpe, & charitate comitata, & continuata, in hac vita poteſt dici perfecta, vt prædictum eſt. Cui conſonat illud Parthenices Marianę.

Felices quicumque iſtis à Syrtibus altam
Viſuri pacem ſunt in loca tuta recepti.
Nam neque mens ullã ſecus eſt habitura quietẽ,
Neglectos ſenſura dies, nec dulcia ſæcla.

Et illud Iob. cap. 13. *Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miſerijs.* at nemo poteſt eſſe ſimul miſer, & beatus, vt ſupra dictum eſt.

19 Decimoquarto, quod hęc beatitudo ſumma & perfecta, quę eſt intuitio, & viſio Dei, implet cumulatiſſime, etiã ante iudicium finale (vt definit conc. Floren. ſub Eugenio quarto, de quo per Alfonſum vbi ſupra) omne deſideriũ cuiuſlibet generis omnium bonorum homini a natura inſitum, iuxta illud pſal. 102. *Qui replet in bonis deſiderium tuum.* Et illud pſal. 16. *Satiabor cũ apparuerit gloria tua.* Omnia enim, quæ homo naturaliter deſiderat, reducuntur ad ſcientiam, aut ad vitæ rectitudinem, aut ad honoris ſublimitatem, aut ad famæ celebritatem, aut ad ſui conſeruationem. at omnia prædicta cumulatiſſime, affluentiſſimeque confert prędicta, quam credimus & ſperamus, viſio beatifica. Siquidẽ, vt egregie deducit ſanctiſſimus, qui ea nũc fruitur, Aquinas, in prędallegato lib. 3. contra Gentiles, cap. 63. confert primo omnium generũ, & ſpecierum, & virtutum, & totius ordinis vniuerſi, & omnium, quę ſunt in rerum natura ſcientiarum. Secundo, vt in omnibus, & per omnia volũtas ſit recta, & per omnia pars hominis inferior parti ſuperiori ſubijciatur, & oĩa ratio gubernet. Tertio, honoris ſublimitatẽ, quatenus beatus Deo, ſęculorũ ſummo regi vnitus, ipſe quoq; merito rex dicitur, iuxta illud Apoc. 20. *Regnabunt cum Chriſto.* Quarto, nominis, & famæ celebritatem non ſolum apud homines, quorum opinio falli poteſt; ſed etiam apud ipſummet Deum, angelos, & ſanctos eius, ita vt in ſacra Scriptura merito dicatur gloria, iuxta illud pſal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Quinto, diuitias, iuxta illud pſal. 111. *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Sexto, ſummam voluptatem, iuxta illud pſal. 35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis domus tua potabis eos.* Septimo, ſui conſeruationem, iuxta illud Iſaiæ 25. *Non eſurient, neque ſitient, & non percutiet eos æſtus, nec ſol.* & illud Apoc. 21. *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt.* Quæ quidem omnia confirmantur, eo quod (vt Iſaias cap. 64. & Paulus 1. Cor. cap. 2. inquiunt) *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* Quod paulo magis explicans B. Auguſt. in vlt. lib. de ciuit. Dei cap. vlt. in princ. relatus a S. Anton. in 4. part. ſum. tit. 7. cap. 7. §. 10. ſic ait: *Quanta illa felicitas, vbi nullum erit malum, nullũ latebit bonum? vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.* & paulo poſt. *Quid eſt enim aliud quod per prophetam dixit? Ego ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi plebs: niſi, ego ero, vnde ſatientur, ego ero quæcunque ab omnibus honeſte deſiderantur, & vita, et ſalus, et victus, et copia, et gloria, et honor, et pax, et omnia bona?* & paulo inferius in fine: *Ibi vacabimus, et videbimus: videbimus, et amabimus: amabimus, et laudabimus, iuxta illud* (addit B. Antoninus) *pſal. 83. Beati qui habitant in domo tua, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Et quãquam non omnes erunt pares in gloria, ſicut nec fuerunt pares in merito: quia alius alio clarius Deum videbit, & Deo copioſius fructur, iuxta illud Ioann. 14. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt.* & illud Pauli: *Sicut ſtella a ſtella in claritate differt.* quo confutatur error Iouinia

Digitized by Google

ni contrarius, vt tradit Alfonſus Caſtren. præcitato lib. 3. aduerſus omnes hæreſes, verbo Beatitudo, hęreſi.7. poſt con. Florentin. ſupra citatum: ante quod clarius ſanctus Thom. receptus. 1. 2. quęſt. 5. art. 2. omnes tamen omnino omnibus concupitis replebuntur, ſatiabuntur, & tranquillabuntur.

20 Decimoquinto dicimus, quod ſicut malum eſt duplex, verum, & apparens: ita miſeria eſt duplex, vera, & apparens. Vera, eſt paſſio veri mali: apparens vero paſſio mali apparentis tantum; qualis eſt paſſio vinculorum phrenetico, & fames eſurienti otioſo, quæ ipſum ad bene operandum incitat, cap. non omnis. 5. quęſt. 5.

21 Decimoſexto dicimus, quod miſeria vera diuiditur in ſummam, & non ſummam. Summa miſeria eſt paſſio carentiæ viſionis, & fruitionis Dei: quæ diuiditur in perfecte ſummam, & imperfecte ſummam: ſicut & beatitudo ſumma, vt ſupra diximus. Miſeria perfecte ſumma eſt miſeria carentiæ viſionis, & fruitionis diuinæ, comitata æterno ſenſus cruciatu, & omniũ malorum genere.

Dixi: Miſeria pro genere. Dixi: Carentiæ viſionis ac fruitionis ad differentiam aliarum mille miſeriarum, quas in hac miſera vita patimur. Dixi: Cum cruciatu, ad excludendam carentiam viſionis Dei, quam ſępe patimur in hac vita ſine cruciatu; immo aliquando cũ voluptate, iuxta illud Pro. 2. *Lætantur cum maleſecerint: et exultant in rebus peſſimis.* relatum in cap. quam ſit graue. de exceſſ. prælator.

22 Dixi: Aeterno, ad excludendam miſeriam exiſtentium in Purgatorio, quorum cruciatus eſt temporarius. cap. cum Marthæ. §. tertio loco. de celebrat. miſſar. & cap. animæ. & cap. pro obeuntibus. 13. quęſt 2. & ad damnandũ errorem Origenianorum, & aliorum aſſerentium pręfatam miſeriam aliquando terminandam. de quo poſt Auguſt. in lib. de hęreſib. ad Quodvult Deum cap. 43. Alfonſus Caſtrẽ. lib. 3. aduerſus omnes hęreſes. verbo, beatitudo. hęreſi. 3. & lib. 8. verbo, Infernus, hęreſi 2.

Dixi: Senſus, ad excludendam miſeriam decedentiũ cum ſolo peccato originali, qui pœnã quidẽ patiuntur damni, hoc eſt carentię viſionis Dei: ſine tamen aliquo cruciatu. cap. maiores. §. verum quidem. de baptiſmo. & cap. firmiſſime. de conſecrat. diſt. 4. & tradit ſanctus Thom. in 3. lib. ſententiar. diſt. 23. quęſt. 2. art. 1. quęſtiuncula 2. & in 4 diſt. 45. quęſt. 1. art. 3.

Dixi: Omni omnium malorum, ad explicandam illam ter horrendam pœnam, quam patiuntur decedẽtes in peccato mortali, qui perfecte ſummam miſeriam patiuntur: & ad confutandam hæreſim, quę habet, verum infernũ eſſe in hac vita, & non in alia. de qua per Alfonſum vbi ſupra, verbo, infernus. nullus enim cruciatus in hac vita eſt eiuſmodi, vt palam eſt.

Miſeria imperfectè ſumma, eſt miſeria carentiæ viſionis, & fruitionis Dei, ſine cruciatu, ſaltem, ſenſus. qualis eſt miſeria decedentium cum ſolo peccato originali. qualis eſt item exiſtentium in Purgatorio: immo & illa viuentiũ, qui nullam cognitionẽ Dei coniunctam cum fruitione eiuſdem habent, qui ore, vel opere ſunt de numero inſipientium, qui dicunt, in corde ſuo (vt inquit Regius Propheta pſal. 52.) non eſt Deus. 23

Decimoquinto dicimus, quod ex prędictis infertur, eos ſolos, qui locati ſunt in inferno illo loco, in quo, teſtãte Iob cap. 10. nulla eſt redemptio, eſſe in ſupremo gradu miſerię perfectè ſummę: qui vero in loco, quem Limbum puerorum vocant, in gradu eis proximo: qui autem in Purgatorio, in tertio: qui autem adhuc viuentes nullam Dei optimi maximi cognitionem & fruitionem habẽt, in quarto. Porro miſer & infelix quiuis ſupremi gradus iure dicere potuit, cum infectus mortifero peccato decederet, illud Iob. 10. *Vadam (et nõ reuertar) ad terram tenebroſam, et opertam mortis caligine, terram miſeriæ, et tenebrarum, vbi vmbra mortis, et nullus ordo: ſed ſempiternus horror inhabitat.*

Ex quo elogio prolixe colligit B. Antoninus in 2. par. tit. 5. cap. 3. ſeptuplicem pœnã. quarum ſumma, paucis additis, & multis detractis eſt, quod prima eſt, carcer ęternus, ſitus in loco infimo, turpiſſimo, & obſcuriſſimo, in quem omnis fęx elementorum effundetur, quę non poteſt non ſummè horrere anima nobiliſſima, ad altiſſimum idemque nitidiſſimum, & ſplendidiſſimum cęli empyrei palatium creata: vt rex delicatiſſimus carcerem ſqualore, & pędore ſordentẽ non poteſt nõ maxime horrere. 24

Secunda eſt priuatio viſionis intuitiuę Dei parentis omnigenam lętitiam, quã ſanctus Chryſoſtomus tanti faciebat, vt diceret, malle ſe mille alias pœnas infernales pati, quam ea æternum priuari.

Tertia ignis ille ardentiſſimus, quo adeo infelices ardebunt, vt illi ſoli pœnæ nulla martyrum tormenta æquari poſſint, teſte Auguſt. in §. fi. de pænit. diſt. 7.

Quarta, deſperatio, nulla vnquam, dum Deus erit Deus, conſolatione, refrigerio, nec redemptione leuanda. Sicut enim ſummè perfecta beatitudo omnem excludit miſeriam, ſic ſummè perfecta miſeria nullam conſolationem admittit. Quia quod operatur oppoſitum in oppoſito, operatur propoſitum in propoſito. cap. ſciendum. 8. quæſt. 1. l. etſi contra tabulas. ff. de vulgari. & pupill. & tradit sãctus Tho. de malo. quæſt. 6. art. 6. & quæſt. 13. art. 4.

Quinta

Digitized by Google

Quinta, tenebræ, tum exteriores denſiſſimę, quæ nullo ſolis radio, nulloque ſplendore ignis qui licet ibi plurimus ſit, eſt tamen obſcuriſſimus, attenuantur: tum interiores, quibus adeo cæcantur, vt Deum putent iniuſtum, & ſcientia hic quęſita, & per mortem plurimum aucta, quę beatis eſt ſolatio, eis ſit maiori ſupplicio, dum per eam clarius cognoſcunt, quantę beatitudinis damnum ſua culpa patiantur: vnde vermis ille ſæue corda eorum corrodens & lanians nunquam intermoriturus oritur, Iſa. 66.

Sexta, ſocietas cacodęmonum, & continua cum eis conuerſatio, quorum adſpectus adeo eſt terribilis, vt quidā vir ſanctus, teſtante beato Antonino, vbi ſupra, vnius ſolius aſpectu fere exanimatus, poſtea in ſe reuerſus teſtaretur, malle ſe fornacem ignis ardentem ingredi, quā iterum eum videre.

Septima, confuſio, vt enim habet prędictum elogium, ibi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. horror, inquam, clamorum blaſphemiarū, lamentorū, eiulatuum Deo, ſibiipſis, & ſocijs, tam cacodæmonibus, quam alijs infelicibus maledicentium, maleq; precantiū, quibus confunditur illud innumeris nominibus lamentabile regnum.

25 Decimoſexto dicimus, quod omnes orthodoxi debemus ſub pœna peccati mortiferi credere non ſolum implicite, ſed etiam explicite vitam æternam, & mortem æternam. Quoniā omnes ſub prædicta pœna tenemur explicite credere articulos fidei, vt ait ſanctus Thom, 2. 2. q. 2. art. 5. & 6. quē omnes probant, vt minimum eos, quos ſancta catholica Romana Eccleſia ſollemniter celebrat, ſecundum eundem vbi ſupra art. 7. & hunc articulum de vita ęterna, & morte ęterna illi contraria non ſolum celebrat per finem ſymboli Apoſtolorum, quo illa vtitur, & Nicęni, & Athanaſij: ſed etiam per feſtum particulare omnium defunctorū, poſtridie feſti omnium ſanctorum, & per miſſas defunctorum, & alia multa diuina officia.

26 Decimoſeptimo dicimus, expertos aſſerere, nihil fere magis mouere homines ad peccata pręterita plangenda, & alia in poſterum non committenda, quam frequens, & intenſa beatitudinis, & miſerię prędictarum, earumque æternitatis meditatio. quod ſatis probat illud Eccle. 7. *Memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Duę enim illæ ſunt bona pars illorum nouiſſimorum, & earundem eiuſmodi meditatio pars nō minima exercitij cuiuſdam illuſtriſſimę Religionis, quo breui eius nouitij perducuntur ad iuſtum voluptatum, vanitatum, & cupiditatum contemptum: & ad pium amorem & cultum Dei, angelorum, ſanctorum, & ſanctarum, pręſertim principis omnium illorū glorioſiſsimę virginis matris Marię, quę nobis ea impetret, ſemperque conſeruet. Amen.

De paſsionibus, habitibus, virtutibus, & vitijs animæ rationalis. Prælud. V.

SVMMARIVM.

1 *Paſsio animæ quid, & nulla proprie in appetitu intellectiuo.*
2 *Paſsiones principales quattuor: & aliæ quot, et quæ.*
3 *Paſsiones ſex in appetitu concupiſcibili ſenſitiuo;*
3 *et quinque in iraſcibili. et earum ſubordinatio. num. 4.*
4 *Bonum abſolute conſideratum obiectum potentiæ concupiſcibilis: et conſideratum vt arduū potentiæ iraſcibilis.*
5 *Paſsionum alia bona, alia mala ſuapte natura.*
6 *et quæ bona, et quæ mala in ſe, et ſuo genere. et 7.*
7 *Paſsiones animæ omnes eſſe morbos, falſum.*
8 *Auctorum dicta de paſsionibus animæ vt interpretanda.*
9 *Dubijs, et non claris eſſe locum coniecturis.*
10 *Paſsionum ſacra confeſsio qualis eſſe debeat.*
11 *Confeſſarius confitentē paſsiones quid moneb it.*
12 *Habitus quid, et quotuplex. nu. 13.*
14 *Virtus quid, et vt non repugnat peccato.*
14 *Vitium quid, et vt non repugnat merito.*
15 *Peccatum mortale vt ſolum caritati repugnat.*

De paſſionibus, habitibus, virtutibus, & vitijs animæ rationalis dicimus ſequentia. Primo, quod paſſio animę eſt motus appetitiuę virtutis, ſenſibilis, in imaginatione boni, vel mali, ſecundum Damaſcenum lib. 2. cap. 22. circa principiū, relatū & declaratū a ſancto Tho. 1. 2. quæſt. 22. art. 3. Ex quo infertur, quod paſſiones proprie non ſunt in appetitu intellectiuo, & voluntate ſuperiori, quatenus diſtinguitur ab appetitu ſenſitino, & inferiori eiuſdem, licet inueniantur in eo motus pręuenientes deliberationem conformes motibus appetitiuę virtutis ſenſibilis, iuxta mentem ſancti Thom. in dicta 1. 2. quęſt. 17. art. 7. 1

Secundo dicimus, quod paſſiones principales ſunt quattuor. duæ potentiæ concupiſcibilis; ſcilicet gaudium, triſtitia: & duę potentię iraſcibilis, ſpes ſcilicet & timor, iuxta illud Seuerini Boetij 1. de conſolat. Philoſoph. metro vltimo. 2

Gaudia pelle.
Pelle timorem,
Spemque fugato,
Nec dolor adſit:
Nubila mens eſt,

Vin-

Vinctaque frenis,
Hæc vbi regnant.

Et iuxta illud Parthenices Marianę, lib. 4.

Quattuor aduerſis miſcentur vt aquora ventis,
Eoo, Zephyro, Libyco, gelidoque Aquilone:
Sic totidem noſtras ingenti turbine mentes
Subuerti furijs, pectuſque in prælia mitti.
Spes leuat arrectos, metus alto a vertice fluctus
Deijcit: hinc animum pulſat furibunda voluptas:
Inde dolor, fluctus ceu fracti fluctibus altum
Clamore ingeminat, piceis abſcondita nimbis
Nec radios fundit ratio, nec vela gubernat.

3 Tertio dicimus, quod gaudium eſt de bono pręſenti: triſtitia de malo pręſenti: ſpes de bono futuro arduo: timor de futuro malo arduo, vt exprimit ſanctus Thom. 1.2. quęſt 25. art. 4. Eſt autem vna paſſio, quæ non habet contrariā, niſi priuatiue, vel per ceſſationem ab ea, puta ira. iraſci enim non eſt aliud contrarium proprie, quam miteſcere, & ab ira ceſſare, ſecundum philoſophum, 2. Rhetoricor. cap. 3. declaratū a ſancto Thom. ubi ſupra quęſt. 23. art. 4. in corp. quęſt.

Dixi autem quattuor eſſe principales paſſiones, ſignificando, eſſe alias minus principales. ſunt enim omnes undecim, ut tradit ſanctus Antoninus, 2. part. tit. 6. cap. 2. in princip. Sex quidem in potentia concupiſcibili: amor ſcilicet, & odium: deſiderium, ſeu concupiſcentia, & fuga, ſiue rectius renutus, aut refutatio: & gaudium, ſiue delectatio: & triſtitia, ſiue dolor. In iraſcibili autem quinque, ſpes ſcilicet, & deſperatio: timor, & audacia, & ira, cui, ut paulo ſuperius diximus, nulla alia paſsio opponitur. Illę uero ſupra dictę quattuor ea ratione dicuntur principales, quia ſunt fines & ſcopi aliarum paſsionum. quod cum ordine, & ſufficientia illorum colligitur, præſuppoſito, quod obiectum potentiæ appetitiuæ concupiſcibilis eſt bonum, vel malum abſolute conſideratum: obiectum vero iraſcibilis bonum, vel malum arduum, ſiue difficile, conſideratū ſub ratione arduitatis, vel difficultatis, ut tradit ſanctus Thom. 1. 2. quęſt 23. art. 1. quem ſubtiliter defendit ibi Caiet. contra ſubtilem Scotum: quamuis quoad animę ſalutem parum referat, vtrum illorum ſequamur.

4 Quarto dicimus, quod ex prędictis colligitur præfatarum vndecim paſſionum ordo: & quod quattuor prędictę ſunt principaliores, ſic: Bonum abſolute conſideratum cauſat in potētia appetitiua quandam complacentiam ob conformitatem, & aptitudinem, quam habet ad illam, quæ eſt amor, ſiue prima paſſio amoris: bonum autem amatum, & nondum habitum cauſat deſiderium adipiſcendi illud, quod eſt ſecunda paſſio deſiderij, ſeu concupiſcentiæ: bonum vero deſideratum iam adeptum, ſiue obtentum parit in appetitu quietem quandam ex ipſo bono adepto: quæ eſt tertia paſſio videlicet delectatio. Econtrario autem malū cognitum cauſat diſplicentiam ob ineptitudinem, vel contrarietatem, quam habet ad appetitum, quæ eſt paſſio quarta odij, contraria paſſioni amoris: malum vero cognitum, & exoſum, nondum acceptum, vel (vt ita dicam) nondum ventum, generat fugam, vel (vt clarius loquar) reſpuitionem, vel latinius renutum, ne eueniat, quæ eſt quinta paſſio, contraria deſiderio: malum autem iam acceptum, ſiue ventum cauſat triſtitiam, vel dolorem, quæ eſt ſexta paſſio, contraria gaudio, & lętitię: quę ſunt ſex paſſiones potentię appetitiuę concupiſcibilis. In potentia vero iraſcibili ſunt quinque. nam bonum apprehenſum, vt arduum & difficile propter bonitatem, quę habet aptitudinem, & conformitatem ad appetitum, generat ſpem, quę eſt prima paſſio iraſcibilis. Idem autem ſperatum vt quęſibile nondum adeptū generat fiduciam, vel audaciam, quę eſt ſecunda paſſio iraſcibilis: & econtrario malum apprehenſum, vt ineuitabile, generat deſperationem, quę eſt tertia paſſio potentię iraſcibilis, contraria ſpei, ſecundum ſanctum Thom. 1. 2. q. 23. art. 2. in corp. q. & q. 40. art. 4. Malum autem futurum apprehenſum, vt euitatu difficile generat timorem, quartam iraſcibilis potentię paſſionem, contrariam fiducię, & audacię, ſecundum eundē ſanctum Thom. dicta q. 35. art. 1. Quinta vero paſſio potentię iraſcibilis eſt ira, quę generatur frequenter ex malo iam accepto, quę non habet contrarium, ſecundum Aquinatem pręcitata 1. 2. quęſt. 23. art. 3. Quia bonum arduum iam adeptum non parit paſſionem vllam in iraſcibili: ſed gaudiū in potentia concupiſcibili: quia deſinit habere rationem ardui. Dixi autem, frequenter irā naſci ex malo accepto, quoniam frequenter naſcitur triſtitia ſola, quę pertinet ad potentiam concupiſcibilem.

Quarto dicimus, quod pręfatarum paſſionum aliquot etiam per ſe in genere conſideratę dicuntur bonę, & aliquot malę. Bonę quidem, vt beatus Auguſt. in lib. 9. de ciuit. Dei, cap. 5 ait, miſericordia ad virtutem pertinet: & miſericordia, quatenus eſt dolor, ſiue triſtitia de aliena miſeria, eſt paſſio, ut declarat ſanctus Thom. 2. 2. quæſt. 30. art. 3. Ariſtoteles itē in 2. Ethic. ait, verecundiam eſſe paſsionem laudabilem, quę ſpecies quędā timoris eſt, ut belle declarat Angelicus doctor 1. 2. quęſt. 42. art. 4. Et quia ſicut quidam actus exteriores conſiderati in ſuo genere, ſiue ex obiecto ſuo dicuntur boni, ut dare eleemoſynā, & ſubuenire proximo, cap. uenerabilibus. §. fi. de ſentent. excom. & tradit late idem Angelicus doctor in pręci-

præcitata 1. 2. quæſt. 18. art. 3 ita paſſiones quędam, quę ſunt de obiecto ſuo genere bono, quales ſunt miſericordia, quæ eſt quædam triſtitia de malo proximi: & verecundia, quæ retrahit a turpitudine, merito in ſe, & ſuo genere ſunt bonæ. Malę autem ſunt in ſe, & ſuo genere quędam paſſiones; illæ ſcilicet, quæ ſunt de obiecto ſuo genere malo; cuiuſmodi eſt gaudium de malo alieno, & triſtitia de bono alieno. Sicut etiam quidam actus exteriores, in ſe, & ſuo obiecto ſunt mali; vt capere alienum, & percutere proximum, iuxta doctrinam ſancti Thom. in dicta quæſt. 18 art. 8. quæ autem ſint bonę, & quę malæ mox dicetur. Neq; obſtat opinio Stoicorū, quæ habet, omnes paſſiones eſſe malas, & animę morbos, & perturbationes. Quoniam illa opinio eſt falſa, aut certe intelligenda de paſſionibus rectę rationi diſſonantibus, aut eam pręuenientibus, vt declarat ſanctus Thom. in dicta quæſt. 24. art. 2. in corpor. quæſt.

7 Quinto dicimus quod ex ijs infertur. Primo, non omnes paſſiones eſſe bonas: neque omnes malas, vt Stoici docuerunt: ſed alias eſſe bonas, illas ſcilicet, quę rectæ rationi conſonant: & alias malas; illę ſcilicet, quę illi diſſonāt. De amore bono eſt illud Prouerb. 29. *Qui amat ſapientiam lætificat patrem ſuum.* De malo autem illud Ecc. 10. *Nihil eſt iniquius, quam amare pecuniam.* De deſiderio bono eſt illud pſal. 118. *Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.* De malo autem illud pſal. 111. *Deſiderium peccatorum peribit.* De bono gaudio, ſiue lætitia illud Matth. 25. *Intra in gaudium domini Dei tui.* De malo autem illud Iob 20. *Gaudium hypocritæ eſt inſtar puncti.* De bono odio eſt illud pſal. 118. *Iniquos odio habui.* De malo illud pſal. 108. *Odium pro dilectione mea.* De deſperatione bona eſt illud 1. Reg. 23. *Deſperauit Dauid poſſe euadere.* De mala autem illud Eccl. 27. *Denudare amici myſteria deſperatio eſt animæ infidelis.* De triſtitia bona eſt illud Marc. 14. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* De mala autē illud Ecc. 14. *Felix vir, qui non habuit animi triſtitiam.* De bona ſpe, ſiue fiducia eſt illud pſal. 13. *Quoniam Dominus ſpes eius eſt.* Et illud Prouerb. 3. *Habe fiduciam in Domino.* De mala autem illud Prouer. 15. *Spes impiorū peribit.* Et illud 47. *Fiduciā habuiſti in malitia.* De timore bono eſt illud Eccl. 1. *Initiū ſapientiæ timor domini.* De malo illud pſal. 13 *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* De ira bona illud pſal. 4. *Iraſcimini, & nolite peccare.* De mala autem eſt illud pſal. 36. *Deſine ab ira, & derelinque furorem.* Quibus addo, quod malarū alię ſunt mortaliter malę; illę ſcilicet quibus frangitur lex, cuius fractio eſt mortalis; & alię venialiter tantū; illę ſcilicet, quibus frangitur lex, cuius fractio eſt venialis tātum.

8 Secundo infertur, omnes textus, tam Bibliorum, quam Canonum, & legum, omnia item dicta ſacrorum doctorum, & etiam ethnicorum generatim ſignificantiū non eſſe amanda, neq; deſideranda temporalia, neque de illis adeptis gaudendum, intelligi debere de amore, deſiderio, & gaudio inordinatis, ſeu rectę rationi diſſonis. Illi autem, qui habent non eſſe odio habendum proximū, nec fugiendum, nec de morte, alijſue malis acceptis contriſtandum, nunquam iraſcendum, intelligendi ſunt de odio, fuga, & triſtitia inordinatis, ſeu rectę rationi diſſonis.

Ex quo ſubinfertur, procul dubio excuſari poſſe a nota hęreſeos eos, qui generaliter aſſerunt, non eſſe timendum, aut non eſſe ſperandum in homine: ſine timore ſeruiendum domino Deo noſtro: non eſſe timendum diabolum: procurandam eſſe mentis obſcuritatem, & id genus alia. quoniam hęc omnia poſſunt eſſe aliquo reſpectu ordinata, ſiue rectę rationi conſona, & conſequenter bona, & catholica. 9 & in dubio generale verbum, quod ad bonum ſenſum, & malum trahi poteſt, interpretandū eſt in bonum. l. in ambigua. ff. de legib. cap. 2. de reg. iur. cap. 1. de iureiuran. lib. 6. l. merito. ff. pro ſocio. & l. ſi procurator. ff. de cōdict. indeb. Dixi ſupra, generaliter, nullatenus declarando ſe loqui de ordinato: nam ſi id faciat, in illo ſenſu malo ſunt accipienda. quia in claris non eſt locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbor. obligat.

Tertio infertur quiddam confeſſarijs quoti- 10
dianum, videlicet, quod pęnitentes multi confitentur, ſe habuiſſe pręfatas paſſiones amoris, odij, ſpei, deſperationis, gaudij, triſtitię, timoris, & irę, & cet. & non declarant ſatis, an habuerint eas bene, vel male ordinatas: neq; qui declarant habuiſſe illas ordinatas, ſatis declarant, quanta fuerit earum inordinatio, vt iudicari poſſit, an peruenerint ad culpam mortiferam, & conſequenter admoneri poſſint, & debeant, vt de illis tanquam de mortalibus doleant, id eſt vt ita doleant, quod proponant fir- 11
miter nunquam ſe admiſſuros ſimiles, iuxta ea, quę infra cap. 1. nu 2. & cap. 2. nu. 5. notantur. Quare pęnitens qui ſic generatim & confuſe confitetur huiuſmodi paſſiones, interrogandus eſt, num omnes illę, vel quę illarum fuerint tantę, vt mouiſſent eum ad volendum potius tranſgredi legem ad peccati mortiferi pęnam obligantem, quam deſiſtere a proſecutione huiuſmodi paſſionis, amoris, odij, gaudij, lętitię, triſtitię, vel ſpei, & fiducię, timoris, & irę: niſi confeſſarius ex qualitate perſonę, vel modo cōfitendi tacite conijciat paruitatem, vel magnitudinem malitię, vel vanitatis earum, vt frequēter conijciunt.

Sexto

Digitized by Google

12 Sexto dicimus, quod habitus animę eſt qualitas ſtabilis, inhærens eſſentiæ ipſius, vel alicui potentiæ eius, inclinans eam ad aliquid agendum. Dixi, qualitas pro genere; quia omnis habitus eſt qualitas: non tamen econtrario omnis qualitas eſt habitus, vt docet Ariſt. in prædicamen. qualit.

Dixi: Stabilis, ad differentiam actus, qui eſt tranſitorius, vt infra prælud. 6. nu. 1. dicetur. Dixi: Inhærens, ad ſignificandum, quod non eſt anima, neque aliqua ſubſtantia per ſe ſubſiſtens: ſed quoddam accidens, quod poteſt ſubiecto adeſſe, & abeſſe, ſine illius corruptione, ſecundum Porphyrium in prædicabilib. Per q; reprobatur opinio Magiſtri, dicentis in 1. lib. ſentent. diſt. 17. & lib. 2. diſt. 26. gratiã eſſe ipſummet Spiritum ſanctum. & hæreſis Lutherana, quæ habet, gratiam non eſſe inhęrentem contra Clem. 1. §. fi. de ſumma Trinit. & fid. catho. & tradita per ſanctum Thom. communiter receptum in 1. 2. quæſt. 110. art. 1. & eũdem Scotum, & alios omnes in dicta diſt. 17. & 26. & contra Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 11.

Dixi: Eſſentiæ ipſius. ad includendum gratiam gratum facientem, quę ſecundum opinionem ſancti Thom. inhæret eſſentiæ animę, qua regeneratur, & fit conſors diuinæ naturæ iuxta illud 2. Pet. 1. *Vt ſimus conſortes naturæ diuinæ.* declaratum per eundem ſanctum Thom. 1. 2. quęſt. 50. art. 2.

Dixi. Vel alicui potentię, inclinans eam ad aliquid agendum, ad includendum omnes habitus alios a prędicta gratia, qui ſecundum eũdẽ non inhęrent eſſentię animę: ſed potentijs eius, quas diſponunt, inclinant, & impellunt ad aliquid bene, vel male agendum. quod colligitur ex eod. ſancto Thom. in 1. 2. quæſt. 49. art. 2. & ex Ariſt. 2. Ethic.

An autem habitus gratiæ, & habitus charitatis diſtinguantur re, vt ait ſanctus Thom. cũ ſuis aſſeclis in dicta 1. 2. quęſt. 110. art. 3. & in 3. part. quęſt. 7. art. 1. an vero ratione tantũ, vt ſentit Magiſter, & affirmat Scotus cum ſuis in 2. lib. ſentent. diſt. 26. & an charitas inhęreat plus animę potentię differenti re ab ea, ſed inſeparabili, vt ait ſanctus Thom. an ipſi animę, vt alij, de quibus eſt Ioan. Maior. 3. lib. ſentent. dicta diſt. 26. quęſt. 1. non tracto. quoniam quoad animæ ſalutem nihil refert, an hoc, vel illud teneamus.

13 Septimo dicimus, quod habitus eſt duplex, infuſus, & acquiſitus. Infuſus eſt, quem benigniſſimus Deus ſolus infundit, vt probatur in Clemen. 1. §. fi. & in cap. maiores. in fi. princ. de baptiſm. & tradit ſanctus Thom. communiter receptus 1. 2. quęſt. 51. art. 4. Acquiſitus autem eſt, qui producitur ab actibus frequentatis. ita quod actus eſt cauſa partialis habitus acquiſiti, vel aucti: & econtrario, habitus eſt cauſa partialis producendi nouos actus ſimiles illis, per quos eſt genitus, vel auctus, vt colligitur ex ſancto Thom. 1. 2. quęſt. fi. art. 4. & q. 49. art. 2. & 3. qui in art. 4. probat neceſſitatẽ habituum.

Octauo, quod duplex eſt habitus acquiſitus; bonus, & malus. Bonus eſt, qui producitur ab actibus bonis: malus autem, qui ab actibus malis.

14 Nono dicimus, quod virtus eſt habitus animę bonus: vitium autem habitus animę malus. tum per illud Auguſtini libro de perfect. iuſt. circa finem 4. ratiocinationis. relatum a ſancto Thom. 1. 2. quęſt. 71. art. 1. *Virtus eſt qualitas, quæ facit bonum habentem: vitium autem qualitas, ſecundum quam malus eſt animus.* tũ quia vitium eſt contra naturam hominis, quatenus homo eſt, vt probat Angelicus doctor in pręcitata quęſt. 71. art. 2. qui in art. 3. concludit, actum malum peiorem eſſe ſimpliciter habitu malo, quamuis ſecundum quid (eo quod vitiũ eſt diuturnius) ſit peius actu malo, & vitioſo. & in art. 4. concludit, actum malũ, qui eſt peccatum, compati ſibi virtutem, ſicut & actus bonus compatitur ſibi vitium. quamquam pecca- 15
tum mortale non poteſt eſſe ſimul cum charitate regina virtutum, quę eſt gratia gratũ faciẽs, vel ab ea inſeparabilis; quęque eſt habitus omnium longe nobiliſſimus a Deo ſupernaturaliter infuſus: licet poſsit eſſe cum fide, & ſpe informibus, vt ibidem ſanctus Thom. tradit. & Conc. Trid. nuper definiuit, ſeſſ. 6. cap. 14. & num. 28.

De actu humano, ſiue morali animæ. Prælud. VI.

SVMMARIVM.

1 *Actus humanus & moralis idem: & quid ſint.*
2 *Voluntarium ſimpliciter, & ſecundum quid.*
2 *Omiſsio pura quid.*
3 *Violentum quid, & in quo a metu differat.*
4 *Metu facta regulariter valere, ſed reſcindi poſſe; niſi, & c. num. 5.*
5 *Sacramenta quæ metu facta valent.*
6 *Violentus nullus eſt actus elicitus, ſiue interior.*
6 *Voluntas, etiam a Deo, non cogitur violenter.*
7 *Metu factum reſcinditur, non autem blanditijs extortum.*
8 *Ignorantia, quæ facit actum non eſſe humanum.*

De actu humano, ſiue morali dicimus ſequentia. Primo, quod ea, quibus in beatam vitam, vel mortem æternam ab adultis mẽ 1

tis

Digitized by Google

tis compotibus itur, ſunt actus humani, ſiue morales, ſecundum ſanctum Thom. receptum in in 1. 2. quæſt. 6. art. 1. & alios in 2. lib. ſentent. diſt. 24. & 25. Definitur autem actus humanus, ſiue moralis, eſſe actus hominis tranſitorius, & voluntarius perfecte, ac ſimpliciter, vel omiſſio eius.

2 Dixi: Tranſitorius, ad differentiam habituum, qui ſunt qualitates ſtabiles, & permanentes, iuxta Ariſt. in prælud. qualitat. Dixi: Voluntarius, ad excludendum actus hominis omnino violentos: qui ſunt illi, quorum principiũ eſt ab extrinſeco, paſſo non conferente vim, ideſt, eo, qui patitur, non opitulante, neque iuuãte; qualis eſt is, quo homo per uim abſolutam facit; vt oblatio thuris, quę per manum violẽter ab alio ad id adactam idolo fit, cap. preſbyteros. 50. diſt.

Dixi: Perfecte ad excludendum actus puerorum, amentiũ, & ſubito ex ſola imaginatione abſque deliberatione, more brutorum agentium; quorum actus, etſi ea parte ſint voluntarij, qua propter finem (ſaltẽ imperfecte cognitum) aguntur: non tamen ſunt perfecte voluntarij: quia non aguntur propter finem ſatis perfecte cognitum; eo quod non aguntur ob finẽ cognitum propter rationem, & proportionem quam habet finis ad id, quod propter illum agitur: quod ſolius iudicio, & ratione vtentis eſt, vt pulchre de more docet Angelicus doctor in 1. 2. quęſt. 6. art. 2.

3 Dixi: Simpliciter ad includẽdos actus factos metu, qui licet non ſint ſecundum quid voluntarij: ſunt tamen ſimpliciter tales, ſecundum eundem ſanctum Thom. in eadem quæſt. 6. art. 6. & probatur per cap. Sacris. de his quæ vi, metuſve cauſa fiunt, quatenus ponit differentiã inter excommunicationẽ violenter incuſſam, & metu, ſiue vi conditionali factam. Dixi: Vel omiſſio, ad comprehendendam omiſſionẽ, per quam id, quod quis poteſt, & debet agere, agit, iuxta eundem vbi ſupra, art 3. ex quo, & altero Thoma ibidem colligas, tria requiri ad hoc, vt omiſſio cuiuſpiam ſit pure volũtaria; videlicet, quod poſſit, & debeat facere, & non velit, negatiue tantum, id eſt, quod neque velit, neque nolit. Nam ſi nollet agere, ideſt, haberet nolitionem, ſiue voluntatem non agendi, non eſſet tã actus omiſſionis, quam commiſſionis.

Secundo dicimus, quod ex ijs infertur. Primo ratio decidendi principij 32. q. 5. quatenus habet, nihil peccare illã, cuius omnino renitentis virginitas violatur. quia immo, vt beata Lucia, relata ibi a Gratiano, dixit, ea duplicatur ad coronam.

4 Infertur ſecundo, quod actus (etiam metu factus) eſt actus humanus, quia eſt voluntarius ſimpliciter, licet ſit inuoluntarius ſecundum quid, vt ait Aquinas in 1. 2. quæſt. 6. art. 6. & probatur in cap. merito. 15. quæſt. 1. quatenus habet, eum, qui metu alicuius mali facit aliquid, velle illud, licet non propter ſe, ſed propter aliud. In qua re inſignis quidam Theologus in quadã epiſtola ad me ſcripta, & inſigniſſimus Decius in l. velle. ff. de reg. iur. lapſi fuerunt, quatenus dixerunt, metu facta, non eſſe ſimpliciter voluntaria: ſed ſecundum quid tantnm. Ratio ſiquidem diuerſitatis inter violenter, & metu factum, illa eſt, quod violenter dicitur, cuius principium eſt ab extrinſeco, paſſõ nõ conferẽte vim, ſiue nõ adiuuãte, l. 1. ff. quod metus cauſ. quę habet, vim eſſe rei maioris impetum, cui reſiſti non poteſt, vt tradit Angelicus doctor 2. 2. quęſt. 175. art. 1. ad 1. qualis eſt thurificatio ſupradicta: quod autem metu fit, licet ab extrinſeco impulſionem habeat: paſſum tamen, ideſt, qui cõpellitur, confert vim, & adiuuat: quia cõſentit, dicto cap. merito. & l. 2. ff. quod met. cauſ. Et ita factũ per vim purã, nec meritũ, nec peccatũ eſt, neq; ꝓdeſt, neq; nocet 5
quoad ullum forum: quia non eſt actus humanus. factum autem metu, quia eſt actus humanus, poteſt aliquando eſſe meritum, & (vt plurimum) prodeſt, & nocet quoad vtrumq; forũ: quamuis regulariter reſcindi poſſit, vt reſoluit gloſſ. recepta in cap. abbas. de his, quæ vi, met. niſi quoad ſacramenta characterem imprimentia, quoad quæ non poteſt reſcindi, cap. maiores. §. item quæritur, de baptiſ. & eius eff. & niſi quoad ea, quæ liberam & ſpontaneam voluntatem requirunt, vt matrimonium. cap. cum locum. de ſponſ. & uotum. cap. 1. de ijs, quæ ui met. quia illa metu facta nihil valent, & ſine vlla reſciſsione ſunt inualida, ſiue nulla.

Infertur tertio, quod nullus actus voluntarius elicitus, ſiue interior poteſt eſſe violentus: 6
nam nullus talis fit, paſſo non conferente vim. Voluntas enim, ſiue anima velle potens, non poteſt abſolute cogi, ſiue per vim pręciſam ad actum a ſe ipſa eliciendum, ideſt, ad volendum, aut nolendũ, vt pulchre probat ſanctus Thom. 1. 2. quęſt. 6. art. 4. Nam, vt ibi ad 4. ait, etiam ſi moueatur, & cogatur a Deo ad volendum, nõ patitur violentiam: quia ipſa confert vim, & adiuuat, dum vult: & ita non fit, paſſo non cõferente vim. & conſequenter non eſt violentũ per ſupra dicta.

Infertur quarto, quod nullus actus, neque in- 7
terior, neq; exterior deſinit eſſe inuoluntarius, eo quod producatur per concupiſcentiam plurimum impellentem animum ad volendũ: immo eſt magis uoluntarius, ſecundum ſanctum Thom. in dicta quęſt. 6. art. 7. Quę poteſt eſſe recta & noua ratio, quare blanditię faciunt, ut actus per eas factus reſcindi poſsit, ſicut metus. & quod licet teſtamentum metu factũ non

valeat,

Digitized by Google

valeat, l.fi.ff. ſi quis aliquem teſt. prohib. teſtamentum tamen vxoris blando ſermone mariti procuratum valet. l.fi. cap.eod.& dicta l.fi. ff. ſi quis aliq.

8 Infertur quinto, quod actus factus per ignorantiã, aliquando eſt actus humanus,& aliquãdo non. & quidem eſt actus humanus regulariter: non eſt autem humanus quando tria concurrunt. Quorum primum eſt ignorantia illius rei, quam quis nõ tenetur ſcire. Secundũ, quod non ſit affectata, ſeu deſiderata, vel procurata. Tertiũ, quod ſit talis, ſine qua non fierent actus. quia hęc tria efficiunt inuoluntarium. Quę pulchre determinat Angelicus doctor in dicta q. 6.art.1. & probatur in cap. 2. de conſtit.& cap. ignorantia.de reg.iur. lib. 6.& cap. fi.37. diſt. & melius. §.notandum.1.quæſt. 4.ſub cap.turbat. cum eis, adnotatis per gloſſ.& doctores.

Infertur denique ſexto, actum humanum nõ eſſe habitum: quia hic eſt ſtabilis, ille autem, vt dictum eſt, tranſitorius. hic impellit eum, cui hęret, ad actus ſibi conuenientes: ille vero non, vt ſatis colligitur ex Clemen. 1. §.fi. de ſumma Trinit.& fid. cath. & Card. Imolen. ibidem.

De actu humano, ſiue morali bono, qui eſt meritum, & malo, qui eſt peccatum. Prælud. VII.

SVMMARIVM.

1 *Meritum quid, & quotuplex.*
2 *Gratia gratum faciens quid, & quanti valoris. num.3.*
3 *Bona in peccato mortali facta quantum proſunt.*
4 *Actus humanus malus, & peccatum morale idẽ.*
5 *Peccatum morale quid late.*
6 *Lex æterna quid, & quid ei contrarium.*
6 *Omiſſio pura cur dicitur factum negatiue.*
7 *Verba illa, dictum, factum, et concupitum quomodo accipiantur.*
8 *Definitio hæc peccati cur eligitur.*
9 *Peccatum et delictum in propoſito idem.*
10 *Peccatum originale quomodo voluntarium.*
11 *Peccatum veniale qua ratione vere peccatum.*
12 *Peccata omnia eſſe mala, quia prohibita, vt defendatur.*
13 *Peccatũ non eſt vitium: et quibus conſtat. nu.14.*
15 *Peccatum vt aliud eſt in genere entis, et aliud in genere moris.*
16 *Actus manens idem in genere entis nunc bonus nunc malus.*
17 *Actus nullus ſimul bonus, et malus, etiam diuerſa ratione.*
18 *Bonis in agendis ne ſint mala, magna cura adhibenda.*
19 *Peccatum cordis, oris, et facti in genere moris vnum tantum eſſe.*
20 *Confiteri peccatum mentis ſiue operis non ſufficit: ſed contra ſic.*
21 *Peccatum non eſſe reatum, licet aliquando ſic vocetur.*
21 *Reatus quid proprie, et ad quid transfertur.*
22 *Reatum pro obligatione ad pœnam eſſe filium peccati: et triplicem. num.23.*
22 *Actionis mater obligatio.*
24 *Otioſum omne malum.*
24 *Circũſtantia cuius defectu omnis actus fit malus.*
25 *Peccatur quibus modis circa peccati cognitionẽ.*

De præfatis membris actus moralis dicimus multa. Primo, quod actus humanus, ſiue moralis diuiditur in bonum,& malum: & quod bonus eſt, qui nulla lege ob ſe, neque ob ſuas circũſtantias prohibetur, & appellatur meritum ſecundum mentem ſancti Thomæ communiter recepti 1.2. quæſt. 14. art. 6. 1

Secundo, quod meritum eſt duplex. Alterũ ſimpliciter ſeu de condigno. Alterum ſecundũ quid, ſeu de congruo. meritum ſimplex, ſiue de condigno eſt, quod meretur gratiam,& gloriã, & vitam æternã. Quod definiri poteſt eſſe actus humanus bonus, factus ab eo, qui habet gratiã Dei gratum faciẽtem. Cuius meminit gloſſ. in §. fi. clemen. 2. de ſum. Trinit. & fid. cath. verbo, omnibus. Quæ gratia gratum faciens definiri poteſt, eſſe donum Dei ſupernaturale, infuſum a Deo creaturę rationali, quo eſt illi ad vitam æternã accepta, ex mente ſancti Thom. 1.2.quęſt. 110.& 111.& Scoti.& aliorum in 2. lib. ſentent. diſt. 26.& 27. 2

Meritum autẽ de cõgruo, vt ſanctus Thom. in dicta quęſt. 114.art.6. & alij multi loquũtur. ſiue meritum ſecundum quid, vt ipſemet ſanctus Thom. ibidem nominat, eſt actus humanus bonus, factus ab aliquo extra gratiam Dei exiſtente, cui de quadam congruitate, & ſecũdũ quid debetur aliqua merces ſpiritualis, vel temporalis, vt ſentit gloſſ. cap. quod quidam. de pænit. & remiſſ. quæ ponit illos duos ſenarios: 3

Quæ cum mortali bona fiunt, dant bona terræ,
Cor faciunt humile, minuunt tormenta gehennæ.

Cui eſt alia ſimilis in cap. quærat. §. quod autem. de pænit. diſt. 3. vbi nuper, num. 2. addidimus aliquos fructus vltra eos, quos ſcripſimus infra in cap.27. nu. 270. qui fructus licet magnę ſint in ſe vtilitatis, collati tamen cum gratia gratum faciente & gloria æterna, ei reſpondente, adeo parui ſunt, vt in cap. nihil. de conſecrat. diſt. 5. dicantur nihil prodeſſe: cum tamen de fide ſit, prodeſſe ad multa, vt dictum eſt, & ſatis definit Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. & can. 7.

Tertio dicimus, quod licet verbum, peccatũ, generaliter acceptum, vt docet ſanctus Thom. 4

in 1.

Digitized by Google

in 1. part. quæſt. 63. art. 1. ſignificet omnem deuiationem, vel declinationem à rectitudine operi debita, ſiue in naturalibus, iuxta Ariſt. 2. Phyſicor. vbi monſtra naturę vocat peccata: in propoſito tamen ſolum accipitur pro deuiatione in moralibus; qualis eſt omnis actus moralis malus, ſiue peccatū morale. Definitur autē peccatum morale aliter à varijs. ex omnibus autem definitionib. quas poſt veteres auctores tra-
5 dit Magiſt. cum ſancto Thom. & alijs recentio-
11 ribus in 2. lib. ſentent. diſt. 35. & in 1.2. quæſt. 71. art. 6. & alij alibi, illam elegimus, quam magnus ille Auguſt. tradit in 2. lib. contra Fauſtū, cap. 27. quę non latuit gloſſ. in cap. ille rex. de pęnit. diſt. 3. Videlicet peccatum eſt dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei ęternam: tum quia clarior, & vſitatior eſt: tum quia conuertitur cum ſuo definito. Nam cuicunque conuenit definitum, ideſt, peccatum, conuenit etiam definitio: & econtrario, vt per infra dicenda patebit. Nam lex æterna, vt idem Auguſt. ait in lib. 1. de libero arbitrio cap. 6. & poſt eum Angelicus doctor 2.2. quæſt. 91. art. 1. eſt ſumma ratio Dei, quę iā inde ab æterno cuncta ordinauit: & poſt mundum creatum omnia gubernat, iuxta illud Poetæ:

Quidquid habet Phlegeton, quidquid caua viſcera terræ,
Quidquid habet pelagus, quidquid ſecat aëra pennis,
Feciſti ſolus, totumque opus ipſe gubernas.

Et ita quidquid eſt contra legem, & rationē naturalem, eſt contra legem æternam. licet nō econtrario; quidquid eſt contra legem æternā, ſit contra legem & rationem naturalem: qualia ſunt quę ſupernaturalibus obuiāt, & fere omnis hæreſis, blaſphemia, & ſimilia, quod docet Angelicus doctor in dicta quæſt. 91. articulo fin. & late iuxta ac ſubtiliter enucleat alter Thom. ibidem.

6 Non obſtat primo, quod prædicta peccati definitio non videtur conuenire puræ omiſſioni, quæ, vt prędictum eſt ſupra prælud. 6. num. 3. ſaltem tribus concurrentibus, eſt actus humanus malus, & peccatum: & tamen non eſt dictum, factum, aut concupitum. Nam licet illa omiſſio non ſit dictum, factum, aut concupitum affirmatiuum: eſt tamen negatiuum. eſt namque non dictum, quod debebat dici: non factum, quod debebat fieri: vel non concupitum, quod debebat concupiſci. Quoniam affirmatio, & negatio reducuntur ad idē genus, vt in hac ſpecie tradit Aquinas in 1.2. quęſt. 71. articulo 6. & probatur per l. ſi mora. ff. ſolut. matrimonio. quę non factum, quod debebat fieri, vocat factum, vt ibi adnotauit gloſſ. Ibi enim iuriſconſultus appellat factum omiſſionem traditionis dotis faciendæ mulieri. Et gloſſ. recepta ibi per Bart. Alexan. & alios in l. 2. ff. de verbor. obligation. ait, diuiſionem illam iuriſconſulti, qua diuidit ſtipulationem, in ſtipulationem de faciendo, & dando, comprehendere etiam ſtipulationem de non faciendo, & non dando.

Non item obſtat ſecundo, quod res dictæ, 7
factę, aut concupitę non ſunt peccata: quia illa verba definitionis, dictum, factum, & concupitū, non accipiuntur pro illis rebus: ſed pro ipſis actibus dicendi, faciendi, & concupiſcendi, ſeu volendi eas, hoc eſt, pro ipſa dictione, factione, & vt ita dixerim, concupitione, ſeu volitione, vel latinius voluntate: quod poſt alios Gabriel recte intellexit in dicta quęſt. 35. quęſt. 1.

Non obſtat tertio, quod iſta definitio Au- 8
guſt. relata à Gratiano in §. 1. 15. quæſt. 1. videlicet: *Peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod iuſtitia vetat*, nullam facit mentionem de dicto, vel facto: cùm enim mentionē fecerit de concupito, & voluntate, quæ radix eſt malitię dicti, ſeu dictionis, facti, ſeu factionis, vel actionis, adeo quidē vt vnū tantū peccatū conſtituatur ex illis, vt in prælud. ſequēti dicemus, faciendo mention de voluntate, ſatis videri poteſt feciſſe mentionem de illis, quorum malitia pendet ab ea.

Non obſtat quarto, quod ſecundū hāc defini 9
tionem delictum eſſet peccatum: & tamen Auguſtinus in quęſt. in Leuit. ſignificat, quod peccatum eſt perpetratio mali, & ita commiſſio: delictum autē deſertio boni, & ita omiſſio. q adnotauit gloſſ. in reg. peccatum. & reg. delictum. de reg. iur. libro 6. & ante illam Magiſt. in 4. lib. ſentent. diſt. 42. quia ibidem ipſemet Magiſt. dixit, indifferenter apud auctores, omne peccatum nomine delicti intelligi. & econtrario omne delictum nomine peccati, per cap. ille rex. de pænit. diſt. 3 & cap. ſi peccatum. de pænit. diſt. 1.

Non obſtat quinto, quod peccatum originale infantis, immo & nondum nati, eſt peccatum: & tamen non videtur eſſe dictum, factū, aut concupitum: quia licet non ſit factum, aut concupitum perſonale ipſius actuale: eſt tamē ſuæ naturæ humanæ, iuxta dicenda in princip. prælud. ſequentis.

Quarto dicimus, quod ex prædictis infertur 11
primo, omne veniale peccatum, eſſe peccatum: quia ei præfata definitio conuenit. tum quia illud appellat peccatum, Auguſt. in cap. vnum. §. fin. diſt. 25. & Ioan. Chryſoſtomus in cap. de quotidianis. de pænit. diſt. 3. tum quia ſanctus Thom. 1.2. quęſt. 61. art. 1. omnem actum inordinatum, & vitioſum appellat peccatum. at inter omnes conuenit, omne peccatū veniale eſſe actum inordinatum. tū quia Magiſt. cum

Digitized by Google

eod. ſancto Thom. & alijs in 3. lib. ſentent. diſt. 35. & 42. preſupponit veniale peccatum comprehendi ſub verbo, peccatū, quod ab Auguſt. vbi ſupra definitur eſſe dictum, factum, & cet. Contrarium vero ait ſanctus Bonauentura cū aliquot alijs in dicta diſt. 42. videlicet, peccatū veniale non eſſe contra legem, ſed preter legē. Cui conſonat etiam Angelicus doctor ibid. quæſt. 1. art. 4. & 1. 2, quæſt. 88. art. 1. & contra gen. cap. 139. dicens, quod diuiſio peccati in mortale, & veniale, non eſt diuiſio generis in ſpecies, quę æqualiter participant rationem generis: ſed eſt diuiſio analogi in ea, de quibus prędicatur ſecundum prius & poſterius: nō enim, inquit, eſt contra legem, ſed præter legē. vbi Caietanus nihil non facit, quo illum a telis Durandi lib. 2. ſentent. diſt. 43. vbi noſtram illationē tuetur, defendat. Quin & ipſe Caiet. 1. 2. quęſt. 72. art. 5. carpit Scotum, eoquod in diſt. 22. eiuſdē 2. lib. ſentent. dixiſſet, peccatum veniale non eſſe contra legem: quia negari nō poteſt eſſe contra legē æternam & virtutis. Quę quidem contentio dirimi poſſe videtur, dicendo, quod altera opinio procedit de contrarietate legis, ſufficienti ad aſſequutionem æternæ vitæ impediendam: altero vero de contrarietate ſecundum quid, quæ ſolum ſufficit ad eam differendam.

12 Infertur ſecundo, illud celebre elogiū, quo nō omne peccatū ideo eſt malum, quia prohibitum, iuxta gloſſ. celebrem cap. ex parte. 1. de offic. deleg. intelligendum eſſe de prohibitione humana: non autem de prohibitione legis æternę, per quam omne peccatum prohibetur, vt ex hac definitione colligitur, & adnotauit ſanctus Thom. in dicto art. 6. ad 4.

13 Infertur tertio, peccatū non eſſe vitiū: quoniā peccatū eſt dictum, factum, aut concupitū, & ita actus, vt ſupra dictum eſt: vitium autem eſt habitus, ſecundum Marcum Tullium in 4. lib. Tuſculanar. relatum a ſancto Thom. in 1. 2. quęſt. 71. art. 1. ad 3. quod etiam colligitur ex Ambroſio in cap. ille rex. de pænit. diſt. 3. vbi gloſſ. Ioan. ſingularis.

14 Infertur quarto, peccatum conſtare ex duobus; videlicet ex ipſo actu, qui eſt quædam res naturalis, & ex tortuoſitate & (vt ita dixerim) defectu rectitudinis, qua caret, ex eo, quod deuiat, & eſt contra legem, & regulam æternā: quę carentia appellatur priuatio, inordinatio, tortuoſitas, & deformitas. & quod, quatenus eſt actus, & res merito dicitur quoddam bonū naturale: quia omnis res quatenus eſt aliquid, eſt bonum naturale: iuxta illud Gen. 1. *Omnia, quæ fecerat, erant valde bona*. Sed quatenus eſt defectus, & priuatio boni, dicitur malum, & nihil ab Auguſt. ſuper Ioan. qui verbum, nihil, poſitum in illo celebri dicto Ioan. 1. *Sine ipſo factum eſt nihil*, exponit de peccato, quod non eſt intelligendum de peccato quoad ipſum actum, quatenus eſt quędam res: ſed de peccato, quatenus eſt inordinatio, & deeſt ei rectitudo, vt poſt, & ante alios declarat ſanctus Thom. in 2. lib. ſentent. diſt. 37. quęſt. 1. art. 2. vbi concludit, non debere dici peccatum eſſe a Deo, niſi cum illa additione, in quantum eſt actus, & in quantum eſt quędam res.

Infertur quinto, aliud eſſe peccatum in genere naturę, & prout eſt quoddam ens naturale: 15
& aliud in genere moris, & prout eſt quoddā ens morale. Nam, vt in illatione præcedenti eſt dictum, peccatum eſt aliquid & bonum prout eſt ens naturale, & prout eſt ens morale dicitur nihil, & malum. Ex quo ſubinfertur fieri poſſe, quod actus, qui ſit vnus & idem numero in genere entis, vel naturę, nunc ſit bonus, & paulo poſt malus in genere moris, id eſt, quatenus eſt ens morale. Nam ambulatio, qua quis vadit ad eccleſiam eſt vna, & eadem res in genere naturæ: at ſi eam cupit facere ob inanem gloriā, erit mala toto tempore, quo ob eam ambulauerit. etſi mutata voluntate continuat eam ad Dei obſequium, erit bona, dum ei de alijs requiſitis nihil deſit, vt tradit Aquinas 1. 2. quęſt. 20. art. 6.

Ex quo ſubinfertur, quod vnus actus, qui eſt
ſimplex, & idem numero ſecundum genus en- 16
tis, & naturæ poteſt eſſe duplex, & diuerſus in genere moris; puta bonus, & malus: peccatū & meritum, id quod idem Aquinas probat vbi ſupra. Et quamuis ille de actu ſolo exteriori formet & proſequatur quęſtionem, non tamen ob id intelligas, contrarium ſenſiſſe de actu interiori, quod ibidē adnotauit Caiet. cuius quotidianum exemplum accipe in actu volendi comedere carnes, continuato ab hora, qua licet eas comedere vſque ad horam, qua non licet: quod non raro contingit apud infimates in carnis priuio, & apud ſummates paſſim in noctibus, quę precedunt dies, quibus eſus carnium vetatur, qualis eſt dies Iouis, & quicunq, precedit Quatuor tempora, & feſtorum vigilias.

Animaduertendum tamen eſt, quod nullus
actus pro eodem tempore adæquato poteſt eſ- 17
ſe bonus ſimul, & malus: peccatum, & meritum, etiam diuerſa ratione: quia implicat contradictionem. nam ſi eſt malus, aliqua rectitu-
do ad bonitatem neceſſaria ei deeſt: & ſi eſt bo- 18
nus, nulla. Quia bonum conſtat ex integra cauſa, ſecundum Dionyſium, cap. 4. de diuinis nominib, id quod affirmat ſanctus Thomas 1. 2. quæſt. 2. articulo 6. & clarius in 2. libro ſentent. diſt. 40. quęſt. 1. articulo 4. & Ioan. Maior ibidem quęſt. 7. & Caietanus ſuper Matth. cap. 6. Quibus (pro dolor) conſequens eſt, bonam operum aliquorum noſtrorum partem eſſe

Digitized by Google

eſſe malam. minor enim pars eſt eorum, quibus nulla deeſt rectitudo, vel obiecti, vel finis, vel alicuius circunſtantię. Quamobrem magna cura, & ſtudio eſt opus, vt quęcunque agimus, circumſpecte agamus; ne bona, quæ labore magno ad bene merendum perficimus, parua incuria perdamus: vel (quod peius eſt) fiant nobis mala, ob quę puniamur.

19 Infertur ſexto, quod peccatum interius, quo quis peccat, volendo aliquid dicere, aut facere, & dictum, & factū ipſum exterius ſunt quidem plura entia, & plures res, quo ad eſſentiam rei naturalis. Siquidem alia res eſt exterior actus, & alia interior: ſunt tamen vnum peccatum in genere moris, quidquid voluat, & reuoluat ſatis leuiter & inutiliter Ioan. Maior in dicta diſt. 42. quęſt. 2. Quoniam, vt eleganter de more ait Aquinas 1. 2. q. 20. art. 3. actus interior & exterior, ei reſpondens, licet ſint duo in genere, & eſſe naturę: in genere tamen & eſſe morali ſunt vnus. Neque tamen ex hoc inferas ſufficere pęnitenti confiteri peccatum interius ſolum, ſine exteriori. Quoniam oportet confiteri omnia peccata mortifera, cap. omnis. de pænitenti. & remiſſ. & clarius in cap. 5. & can. 6. ſeſſ. 14. Conc. Trid. & conſtat, peccatum exterius eſſe peccatum mortiferum, quando interius eſt huiuſmodi, & licet peccatum interius, & exterius ſint vnum peccatum in genere moris: ſunt tamen duo in genere naturę. vt prędictum eſt. Neq; obſtat, quod ſufficit cōfiteri exterius: quia qui confitetur exterius, implicite confitetur interius, arg. l. Labeo. §. Tubero. ff. de ſupellect. leg. arg. item cap. pręterea. de offic. delegat. cum ſine illo non eſſet peccatum. Non autem contra, qui confitetur interius, videtur confiteri exterius: cum interius paſſim inueniatur ſine exteriori: & non concludit hoc adeſſe, quod contingit abeſſe. l. neque natales. C. de probationib. & cap. in pręſentia. eod. tit.

20

21 Infertur ſexto, peccatum eſſe aliud a reatu peccati. tum quia pecatum per prędicta eſt dictū, factum, & c. reatus autem peccati eſt obligatio nata ex peccato ad pœnam ſubeundam. tum quia Magiſt. in 2. lib. ſentent. diſt. 42. ait, quod licet aliquādo in ſcripturis auctorum, verbum, reatus, ſignificet culpā, & aliquando pœnam, id tamen nō contingit ex originaria verbi ſignificatione: ſed quia, cum reatus ſit quoddam medium inter illa, nomen eius transfertur ad ſignificandum extrema. tum quod verbum, reatus, eſt verbum nouum & incognitum Marci Tullij ætati, & a Meſſala ſub Auguſto Cæſare vſurpatum, vt docet Quintilianus lib. 8. inſtitutionum, cap. 3. Vſurpatum, inquam, pro ſtatu rei criminis. quod colligitur ex l. ſi quis diutino. ff de pęn. quidquid ibi reuoluat Accur.

22 Vbi adnotauit Budæus, errore nimio apud Iuriſconſultos ętatis noſtræ, pro crimine reatum accipi. Et quamuis iuxta ſenſum Budæi, etiam obligatio ad pęnam nō dicatur proprie reatus, ſed ipſe ſtatus rei, qui accuſatus eſt, & inter reos receptus: Gregorius tamen in cap. ſi peccatū de pęnit. diſt. 1. & Magiſter cum Aquinate, & alijs vbi ſupra, pro illa obligatione accipiūt. At quia duplex eſt peccatum: alterum mortale, alterum veniale, cap. vnum §. criminis. 25. diſt. ſic duplex eſt reatus. Alter, quo quis obligatur ad pœnam æternam. Alter, quo quis obligatur ad pœnam temporalem, ſecundum omnes. Itaque peccatum eſt mater reatus: reatus vero filius peccati: ſicut obligatio eſt mater actionis, l. licet. §. ea obligatio. ff. de procuratorib. & actio filia eius, gloſſ. in rub. de actionib. inſtit.

Reatus autem ſiue obligatio ad pœnam eſt triplex: quia peccatum, eo quod triplicem ordinem offendat, ad triplicem pœnam obligat. 23
Quatenus enim offendit ordinem propriæ rationis, obligat ad pœnam remorſus conſcientiæ, iuxta illud Auguſt. lib. 1. Confeſſ. cap. 12. *Omnis inordinatus animus ſibi ipſi eſt pœna*. quam cōſcientiæ remorſum eſſe dixit ſanctus Thom. 1. 2. quæſt 87. art. 2. Quatenus autē offendit ordinē Dei, obligat ad pœnam ęternam, vel temporariam ab eo infligendam. Quatenus vero offendit legem humanā, obligat ad pęnam illius legis per hominem ſtatutam. Quo fit, vt qui peccamus, conſiderare debemus, quod licet poſſimus effugere frequenter hominis legiſlatoris pœnam, errata noſtra ignorantis, nequaquam tamen poſſumus vitare pœnam Dei, omnia cernentis: nec cōſcientiæ noſtrę, omnia noſtra videntis: niſi per pœnitentiam legitimam, & peccato accommodam.

Infertur ſeptimo, quod actus deliberatus, qui non eſt bonus, eſt pecatum. Quoniam multi ſunt actus, qui iuxta ſuum genus, vel ſuā ſpeciem, id eſt, ex obiecto ſuo neque boni ſunt, neque mali; qualis eſt deambulatio in campū & leuatio feſtucæ, vt ſanctus Thom. communiter receptus habet 1. 2. quęſt. 18. art. 8. nullus tamen inuenitur in indiuiduo, qui non ſit malus, ſi non eſt bonus: quoniam nullus talis inuenitur, cui non deſit bonitas vel obiecti, vel finis, vel alicuius circumſtantia. & quamuis olim contrarium viſum fuerit mihi verius ſequuto Scotum in 2. lib. ſentent. diſt. 7. & 41. & quolib. 18. eoquod videbatur dari poſſe actus indifferens ſine vlla circumſtantia in nullum finem bonum, vel malum ordinatus: poſtquam tamen legi Caietanum ſuper ſancto Thoma in dicto art. 8. ſequutus ſum hoc. Quia omnis actus deliberatus otioſus, eſt malus, iuxta illud Matth. 12. *Omne verbum otioſum, & cet.* Sed redij poſtea ad eā illa firma ratione, quod omnis actio, quę nō fit ad aliquem finem, eſt otioſa: & 24

Digitized by Google

ita deeſt ei circunſtantia finis,ſiue ordinatio ad bonum finem: & conſequenter eſt contra legẽ æternam; quę ad bonitatem actus exigit omnium circumſtantiarum concurſum rationabilem; queq; habet hominẽ agere propter finem. iuxta Ariſt. in 2. Phyſic. cap. 3. relatum a ſancto Thom. 1. 2. quæſt. 1. art. 1. & 2.

25 Infertur octauo, quam vane, & ſtulte errauerint multi ſuper peccato actuali. Alij quidem, vt Valerius, quod peccatum non eſt a libero arbitrio, ſed a dæmone tantum. Alij, vt Lutherus, quod omne opus, quamlibet recte factum, eſt peccatum. Alij, vt Aetius, & Armenij quod aliqua ſunt peccata omnino irremiſſibilia. Alij, vt Vualdenſes, quod nullum peccatum mortale eſt tolerandum, etiam ad vitandum maius malum. Alij, vt Iouinianus, quod ſemel iuſtificatus non poteſt amplius peccare. de quibus late Caſtren. lib. 11. aduerſus omnes hæreſes, verb. peccatum. hæreſi. 3. & ſeq. Alij, vt Vualdenſes, quod per peccatum mortale perditur omnis poteſtas, tam laica, quã Eccleſiaſtica, vt per eundem Alfonſum vbi ſupra verb. poteſtas. hæreſi. 1.

De peccati vna ſpecie, quæ eſt peccatum originale. Prælud. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum duplex, originale, & actuale: & & quid originale.*

2 *Peccatum aptius genus ad originale, quam carẽtia iuſtitiæ originalis.*

3 *Peccatum originale tollitur per baptiſmum, ſed non carentia.*

4 *Peccatum quod primi parentis, & vt transfertur in deſcendentes.*

5 *Iuſtitiam originalem ſibi, & omnibus perdidit Adam.*

6 *Peccatũ originale non eſt reatus, & cum eo omnes naſcimur.*

7 *Peccatum originale non eſt ea multa, quorum nomine appellatur.*

8 *Peccatum originale excludit omnes a vita æterna.*

9 *Peccato originali vt caruit Chriſtus et mater eius.*

10 *Peccatum circa originale quid ſic, & ſic errant hæretici.*

1 DE præfata peccati originalis ſpecie dicimus. Primo, quod pecatum diuiditur in peccatũ originale, & peccatum actuale: & quod peccatum originale, attenta magis mente, quã verbis Anſelmi de conceptu virginali, cap. 2. & 3. & Magiſtri, & aliorum in 2. lib. ſentent. diſt. 30. & ſancti Thom. 1. 2. quæſt. 81. & 82. & 3. par. quæſt. 77. art. 1. & melius ad Rom. 5. lect. 2. col. 3. & 2. & aliorum catholicorum alibi, præcipue trium §§. 1. 2. & 3. Decreti de peccato originali. ſeſſ. 5. Conc. Trid. poteſt definiri; eſſe peccatum primum primi parentis, quatenus fuit naturæ, transfuſum per virtutem ſeminalem in omnes, immediate, vel mediate ab eo genitos, quo ſibi, & illis perdidit iuſtitiam originalem quoad hoc ſęculum, & beatitudinẽ æternam quoad alterum.

Dixi: Peccatum, pro genere: quia licet Anſelmus frequentius receptus ponat vbi ſupra pro eo, carentia iuſtitiæ originalis, & alij concupiſcentia, vel habitus improprius, vel fomes, vel lex membrorum, vel tyrannus; & alij reatus, vel pœna: aptius tamen ponitur peccatũ, tũ per hęc verba circumſpectiſſima ſancti Thomæ, ad Rom. 5. lect. 3. col. 2. *Sicut peccatum actuale eſt peccatum perſonæ, quia per voluntatem perſonę peccantis committitur: ita peccatum originale eſt peccatum naturæ, eo quod per voluntatem principij humana natura commiſſum eſt. Et ſicut peccatum actuale, quod eſt peccatum perſonæ, trahitur ad ſingula membra per aliquem actum perſonalem: ita peccatum originale trahitur ad ſingulos homines per actum naturæ, qui eſt generatio.* tum per pręfatum Conc. Trid. quatenus vbi ſupra. §. 2. declarat hæreticum eum, qui dixerit, Adamum inquinatum per inobedientię peccatum, mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanum transfudiſſe: non autem & peccatũ, quod mors eſt animę. Et quatenus §. 5. definit, hęreticum eſſe negare, quod per baptiſmum remittatur omnis reatus originalis peccati: aut aſſerere non tolli totum id, quod veram, & propriã peccati rationem habet. At per baptiſmum nõ tollitur carentia originalis iuſtitię nec concupiſcentia, nec habitus ille improprius, neque fomes, neque lex membrorum, neque tyrannus, licet aliquantum refrenetur, ſecundum omnes. Ergo nullũ illorum eſt de vera, & propria ratione peccati originalis: ac conſequẽter neq; verũ genus definiti, ꝙ eſt de quidditate & rõne ſpeciei iuxta Porphyrium in Prędicabilib. Et quãuis reatus omnis tollatur per baptiſmum: tamẽ ſecundum Magiſtrum ſentent. communiter receptum, peccatum originale, nõ eſt reatus, neque pœna, ſed culpa, vt infra dicemus. Ergo aptius genus eſt peccatum, quam aliquod illorum.

Dixi: Primum primi parentis, quoniam alia peccata, quę ipſe fecit, vel poſteri eius faciunt, non ſunt peccata originalia, neque tranſierunt, neque tranſeunt in poſteros, vt probat ſanctus Thomas receptus in hoc ab alijs 1. 2. quęſt.

quæſt. 82. art. 2. & melius in præallegata lect. 3. cap. 5. ad Rom.

Dixi: Quatenus fuit naturæ: quia quatenus perſonale, ac ſola perſonali voluntate commiſſum fuit, non fuit, neque eſt originale, neque transfuſum: ſed quatenus fuit peccatum naturę, & voluntate poſterorum eius commiſſum, ea ratione, & modo, qui ex prędictis verbis ſancti Thomæ colligitur.

Dixi: Per virtutem ſeminalem, ad ſignificandum quomodo, & a quo, & in quos deriuatur. Nam homo, qui in puris naturalibus crearetur miraculoſe alia de materia, quam humana carne, non haberet hoc peccatum originale: quia ille non eſſet ex Adami poſteris. Immo nec ſi crearetur de carne humana ratione alia, quam per virtutem ſeminalem, iuxta ſententiam eiuſdem ſancti Thom. 1. 2. quæſt. 81. art. 4. & 2. lib. ſentent. diſt. 31. quęſt. 1. art. 2. & alior. præſertim Durandi in dict. diſt. 30. quæſt. 2. & tamen careret iuſtitia originali, & fomitem ac concupiſcentiam, quam baptizati habent, haberet, vt ſatis colligitur ex eodē ſancto Thom. quæſt. 82. art. 4.

5 Dixi: Quo ſibi, & poſteris perdidit iuſtitiam originalem quoad hoc ſæculum, ad inſinuandū illud grande, irreparabileque damnum, quod ſibi, & nobis intulit protoplaſtus. Illa enim iuſtitia erat quoddam donum ſupernaturale, inditū a Deo Adamo pro ipſo, & pro poſteris eius, quo vires inferiores ſubijciebat ſuperioribus, & ſuperiores Deo, harmoniam quādam miram conſtituens: cui per peccatum amiſſæ ſucceſſit diſcordia, & rebellio deploranda, & potentia concupiſcendi tam ſenſualitatis, quam voluntatis ſuperioris effrenata, ſecundum omnes. De qua Poeta quidam celebris, poſtquam graphice conſcripſit mortem, & alia, quę perditio hęc iuſtitię attulit, concludit:

Hæc fuga iuſtitiæ noſtris mala cuncta diebus
Intulit; & cet.

Dixi: Et beatitudinem, quo ad alterum ſæculum, ad oſtendendum terribilem effectum, quem hoc peccatum operatur; ſcilicet quod facit ęternum vita carere beata. cap. firmiſſime. de conſecrat. diſt. 4.

6 Secundo dicimus, quod ex pręfata definitione infertur primo, peccatum originale non eſſe reatum, vt probat Magiſter 2. lib. ſentent. diſt. 30. quia, vt ſupra in pręludio præcedenti, num. 22. diximus, peccatum non eſt reatus.

Infertur ſecundo, hęreticos eſſe, qui dicunt, nō naſci homines cum vero peccato: quia eſt contra prædicta, fundata in illo Apoſtoli, Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum intrauit in mūdum, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.* Et in illo eiuſdem, ad Eph. 2. *Omnes filij iræ naſcimur.* Et in definitione cap. firmiſſime crede, & cet. de conſecrat. diſt. 4. & Conc. Trid. vbi ſupra §. 1.

Tertio dicimus, quod peccatum originale nō eſt actus perſonalis, neq; potentia, vt palam eſt, neque habitus, vt diſtinguitur ab actu, quia eſt peccatum; & nulla peccata ſunt habitus, vt dictum eſt ſupra prælud. præcedenti, num. 14. quāuis late accepto vocabulo metaphorice dici queat habitus: eoquod, vt ille inclinat ad ſuos actus, ita originalis peccati fomes inclinat ad ſuos, iuxta ſanctum Thom. 1. 2. quæſt. 82. art. 1. ad 1. & Durandum, & alios in 2. lib. ſentent. diſt. 30. quæſt. 2. Neque eſt vere concupiſcentia, ſeu, vt Magiſter in dicta diſt. 30. declarādo ait concupiſcibilitas. Neque fomes peccati, licet materia eius aliquo modo dici queat iuxta ſanctum Thom. in dicta quæſt. 82. art. 3. & licet quandoque vocetur peccatum, nominando effectum per cauſam, iuxta illud Apoſt. Rom. 6. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore*, adiuncta expoſitione ſancti Thom. ibid. lect. 3. dum ait, non iubere Apoſtolum, ne peccatū, hoc eſt fomes peccati, ſit in nobis: ſed quod non regnet in nobis, qui debemus, & poſſumus cum gratia Chriſti ei reſiſtere. Quoniam, vt ſupra num. 2. dictum eſt, per baptiſmū tollitur totū id, quod eſt de vera ratione peccati originalis, vt determinat Conc. Trid. vbi ſupra; & tamē experimur baptizati poſt baptiſmū motus irę, amoris, & voluptatis, præuenientes rationem, qui ex fomite illo manant. Et idem eſt dicēdum de carentia iuſtitiæ originalis, quæ per baptiſmum non reſtituitur. 7

Quarto, quod peccatum originale proprie eſt peccatum, ſeu culpa, ſiue deformitas, & defectus rectitudinis, qua caruit ille actus primi peccati primi parentis, quatenus fuit actus voluntarius totius naturę, omniumque ab illo deriuandorum per virtutem ſeminalem, eo modo, quo initio huius pręludij monſtratum eſt. 8

Quinto, quod in vno homine non eſt, niſi vnum peccatū originale, vt idem ſanctus Thomas receptus, in 1. 2. quęſt. 82. art. 2. docet. qui in 3. & 4. concludit ineſſe id omnibus hominibus, & ęqualiter. Cui conſequens eſt, omnes homines mundi, natos iam, & nondum natos, mares, & feminas, adultos, & paruos, diſcretos, & fatuos, qui manentes in originali peccato moriuntur, & morientur, damnari, ſaltem pœna damni, per quam excluduntur a vita æterna beata ęternum, per finem prædictę definitionis, & cap. firmiſſime. de cōſecrat. diſt. 4. quod Gratianus attribuit Auguſt. licet bonam eius partem tribuat Magiſt. ſentent. in 2. lib. diſt. 30 libro de Dogmaticis Eccleſiaſticis. 8

Sexto, quod hoc peccato originali caruerūt dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſecūdū Aquina- 9

Digitized by Google

tem. 1.2. quæſt. 81. art. 3. & 3. part. quæſt. 27. art. 2. quia non deſcendit ab Adamo per virtu tem ſeminalem: & glorioſiſſima Virgo eius mater, ſecundum pleroſque catholicos, eo quod fuit præſeruata priuilegio particulari: quamuis pleriq; grauiſſimi & ſanctiſſimi viri contra ſentiant. Vnde neutra opinio eſt dãnanda, iuxta iuſſa Papæ Sixti in extrauang. 1. de reliq. & venerat. ſanctor. renouata nuperrime per Cõc. Trid. vbi ſupra. §. vltimo.

Septimo, quod contra prædicta errat, & eſt hæreticus, qui non confitetur, Adamum ſtatim ac peccauit, ſanctitatem, & iuſtitiam, in qua cõſtitutus fuerat, amiſiſſe, incurriſſeq; iram, & indignationem Dei, atque mortem ſibi comminatam, totumq; Adamum per illam offenſam ſecundum corpus, & animam, in deterius commutatum fuiſſe, vt habet Conc. Trid. ſeſſ. 5. cap. 1.

De peccati altera ſpecie, quæ eſt peccatũ actuale, & de ſpeciebus eius, præſertim mortali. Prælud. IX.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum actuale quid, et quæ eius ſpecies noſcendæ confeſſario.*
2 *Peccatum diuiditur ſeptem modis, in cordis, oris, et operis. numero 2.*
3 *Et in facti, cordis, et conſuetudinis.*
4 *Et in ſeptem capitalia.*
5 *Et in Deum, proximum, et ſeipſum.*
6 *Et in peccatum per exceſſum, et defectum.*
7 *Et in peccatum mortale, et veniale.*
2 *Peccati diuiſiones in quod proſunt confeſſarijs.*
3 *Mors animæ triplex, ſignata per tres ſuſcitatos.*
3 *Peccatum mortale et veniale ſpecie differunt.*
8 *Peccatum ad mortale poſſunt obligare leges humanæ.*
9 *Conſcientiæ contra legem quis dicitur peccare.*
10 *Ignorantia quæ excuſat.*
11 *Subreptio quæ excuſat.*
12 *Paruitas rei vt excuſat: et quid ſit illa remiſſiue.*
13 *Diſpenſatio quæ excuſat a mortali.*
14 *Diſpenſatio alia iuſta, alia iniuſta, alia nulla.*
14 *Diſpenſatio ſine cauſa quæ non mortalis.*
15 *Diſpenſatio inferioris circa legem ſuperioris quæ valet.*
16 *Cauſa quæ iuſta excuſat circa legem humanam.*
17 *Peccatum mortale eſt contemptus conſilij diuini,*
18 *et ſalutis proximi.*
19 *Finem vltimum non ponit in creatura quiſquis mortaliter peccat.*
20 *Peccatum quoddam duplex, quoddam ſimplex, quoddam multiplex.*

1 DE hac re dicimus primo, quod peccatum actuale definiri poteſt, eſſe peccatũ, quod non eſt originale. Dixi, Peccatum pro genere, & reliquum pro differentia.

Secundo, quod quia erroneum, & hęreticũ eſt illud paradoxum Marci Tullij:

Omnia peccata ſunt æqualia,

vt tradit ſanctus Thomas receptus ab omnibus catholicis 1.2. quęſt. 73. art. 2. & quæſt. 2. art. 9. de malo. & non ſufficit pęnitenti confiteri peccata ſua in genere, neq. confeſſario ea ſic audire: ſed oportet confiteri, & audire illa in ſpecie, vt infra cap. 2. latius tradetur. ideo peccati actualis diuiſiones ſunt conſiderandę. 2

Prima eſt Anſelmi in lib. de ſimilit. cap. 24. relati ab eod. ſancto Thom. 2. 2. quæſt. 162. art. 4. & in cap. ſuper tribus. de pænit. diſt. 2. in peccatum cordis, oris, & operis: quæ per tria verba prædictæ definitionis clare probantur. Quæ tamen diuiſio non eſt generis in ſuas ſpecies, ſed eiuſdem peccati in diuerſos gradus, vt ſupra pręlud. 7. num. 11. diximus. admonendo confeſſarium quiddam quotidianum.

Secunda diuiſio eſt Auguſt. in lib. de ſermone domini in monte. relat. in cap. ſicut tribus. de pęnit. diſtinct. 2. in peccatum cordis, facti, & conſuetudinis: quę etiã nõ eſt diuiſio peccati in mẽbra diuerſæ ſpeciei: ſed in tria membra diuerſorum graduum eiuſdem peccati. Quod elegãter de more ait ibi Auguſt. ſignificari per tria genera mortuorum, quos dominum reſuſcitaſſe ait Euangelium, Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 11. c. cap. ſicut tribus. adtexuit gloſſ. eod. illa carmina, magna pietate, parique arte compoſita: 3

Mens mala, mors intus, malus actus, mors foris; vſus
Tumba, puella, puer, Lazarus iſta notant.
Hanc verbo, hunc motu, lacrymando ſuſcitat illum
Chriſtus, et in modico naſcitur æger homo.

Tertia diuiſio eſt ſancti Gregorij in lib. 33. Moralium, cap. 31. relato a Magiſtro in 2. lib. ſentent. diſt. 42. in ſeptem capitalia. Et rurſus ſeptem capitalia in quinque ſpiritualia; videlicet Inanem gloriam, Iram, Inuidiam, Auaritiam, & Accidiam: & in duo capitalia Luxuriam ſcilicet, & Gulam. Quæ eſt diuiſio peccati in membra ſpecierum diuerſarum, ſeu diuerſorum generum ſubalternorum: quia ſingula illorum ſeptem a ſe inuicem differunt ſpecie; cum eorum omnia obiecta ſpecie differant, vt erudite declarat ſanctus Tho. in dicta quęſt. 72. art. 2. Id autẽ quod in alia editione hoc in loco ſubiecimus de differentia cõfitendi aliquã circunſtãtiam neceſſario confitendam non confeſſo ipſo peccato, omittimus, quia ſatis exprimitur in cap. 6. ſub finem infra eod. 4

Quarta diuiſio eſt Iſidori in lib. de ſum. bono in peccatum in Deum, & proximum, & ſe ipſum, quam refert ſanctus Thom. vbi ſupra art. 4. quæ tamen diuiſio parum eſt confeſſarijs neceſſaria. 5

6 Quinta

Digitized by Google

6 Quinta diuiſio colligitur ex ſancto Thom. vbi ſupra art. 8. in peccatum per exceſſum ,& in peccatum per defectum. de qua idem dicendũ eſt,quod de duabus proxime pręcedẽtibus.

7 Sexta diuiſio peccati eſt in peccatum lethale,ſeu mortale,ſiue mortiferum,& in peccatum veniale. quę diuiſio, an ſit generis in ſuas ſpecies nec ne,ſatis colligitur ex prælud.7. nu. 11.

Tertio dicimus,quod longe vtiliſſimum fuerit pænitenti, confeſſarioque noſſe notas,quibus veniale a mortali diſcernatur. quod non ſatis diſcernitur dicendo,quod mortale ſit contra legem: veniale vero præter eam. Quia ſupra prælud. 7. num. 11. probatum eſt, etiam peccatum veniale eſſe contra legem: & per infra ſcripta patebit, non omnia contra legem facta, eſſe mortalia. Notæ autem præfatæ ſatis colliguntur ex definitione infra ſcripta peccati mortalis, & ſua declaratione.

8 Quarto, quod peccatum mortale eſt peccatum contra præceptum diuinum, vel humanũ, promulgatum, receptum, & non derogatum, æterna pœna munitum, vel contra aliquid pro tali habitum, vel an tale ſit dubitatum, quod ignorantia, ſubreptio, vel paruitas rei, aut diſpenſatio iuſta, vel cauſa iuſta: quo ad legẽ humanam ab ea non excuſat, vel contra diuinũ conſilium contemptum, vel contra ſalutem animæ proximi ſpretam, vel ob finem malum vel in quo finis vltimus ponitur.

Dixi: Peccatum, pro genere: quia omne peccatum mortale, eſt peccatum: non tamen contra omne peccatum eſt mortale: quandoquidẽ innumera ſunt venialia, cap. de quotidianis. de pænit. diſt. 3.

Dixi: Contra pręceptum: quia factum contra conſilium, etiam diuinum, regulariter non eſt peccatum, etiam veniale. §.fi.4.diſt. & cap. penult. 14. quæſt. 1.

Dixi; Contra pręceptum diuinum, vel humanum, vt comprehenderem præcepta naturalia diuina, diuina poſitiua, & humana, quæ tria poſſunt obligare ad mortale. Diuina quidem, ſiue naturalia, ſiue poſitiua, iuxta illud pſal. 118. octonario 2. verſic. 5. *Maledicti, qui declinant a mandatis tuis.* Et illud pſal. 88. verſic. 31. *Si iuſtitias meas profanauerint, et mandata mea non cuſtodierint.* Lex vero humana iuxta cap.2. de maiorit. & obedien. ſi modo ſit promulgata, recepta, & non derogata in totum, vel pro parte, contra quam agitur, §. legibus. 4. diſt. vt late trademus in Commentario prædicti cap. fraternitas. 12. quæſt. 2.

Dixi: Aeterna pœna munitum, ad excludẽdum peccata, quæ fiunt contra pręcepta legum quę non infligunt pęnam æternam. Qualia ſunt etiam aliquot diuina, puta de non iocoſe, nec officioſe mentiendo, cap. primum. 22. q. 2. & latius tradimus infra cap. 23. num. 47. poſt Caietanum tomo 1. Opuſculor. Opuſculo 25. quæſt. 1.& 2.2.quæſt.72.art.5. Qualia ſunt etiã illa, quorum auctor non habuit animum obligandi ad illam pœnam, vt ſunt ſtatuta Dominicanorum, ſecundum ſanctum Thom.1.2. quęſt. 106.art.9.ad 1.quem ſequuntur Ioan. Andre. & alij in cap. relatũ. ne cler. vel monach. Qualia item ſunt ſtatuta complurium aliorum ordinum, & collegiorum, facta inſtar Dominicanorum. Qualia item ſunt, quæ non continent verba præcipientia, ſed tantum ordinantia, vel ſtatuentia, vt ſunt multæ leges ſæculares, vt latius traditur infra dicto cap. 13. num.43. & ſeq. & in præallegato Commentario cap. fraternitas. 12. quæſt. 3.

Dixi: Vel contra aliquid pro tali habitum, 9
ad comprehendendum peccata facta contra conſcientias dictantes, vel dubitantes ea eſſe mortalia, quamuis non vere ſint talia, per cap. per tuas. 2. de Simon. Quibus addo, quod ad hoc, quod peccatum ſit mortale, non ſufficit quod fiat contra conſcientiam, quæ dictat, id eſſe peccatum ſimpliciter, ſed oportet, (vt dictum eſt) eſſe peccatum mortale. Vnde peccata, quæ fiunt contra conſcientiam dictantem illa eſſe venialia, vel eſſe ſimpliciter peccata: ſolum erunt venialia, ſi ex ſe alioqui non ſunt mortalia. Quia, vt ait Bald. l. 1. ff. de legib. in cauſato non poteſt eſſe plus virtutis, quã in id potentia cauſæ infundat. Pro quo facit cap. licet ex quadam. de teſtib. & cap. 1. §. hoc notãdum. qui feud. dar. poſſ. Et conſcientia, quod aliquid ſit veniale, vel ſimpliciter peccatum, non infundit in id grauitatem lethalem, quam non habet. Addo item, quod non ſufficit, nec requiritur ad hoc cõſcientia, vel dubietas generalis: ſed requiritur & ſufficit ſpecialis, vt poſt Thom. a Vio dicto 1. tom. Opuſc. Opuſc. 31. reſpõſione 13. verſ. ſeptimũ dubiũ. tradidimus in cap. ſiquis autem. num. 61. & ſeq. de pęn. diſt. 7. verbi gratia: Si iuriſperitus dubitaret in genere, an iuriſconſultis liceat die feſto conſulere: nulla tamen eum teneret dubitatio, an hoc die feſto hoc cõſilium huic a ſe dari liceat, nullum admittitur ex parte dubitationis conſcientiæ peccatum: econtrario autem, ſi quis arbitretur licere generaliter iuriſperitis, diebus feſtis conſulere: dubitet autem, an nunc, & huic, & hoc conſilium ſibi liceat dare, peccatum eſſet ex capite dubitationis. Addo denique, quod non ſufficit ad hoc ſcrupulus in genere, nec in particulari. Nã ſi quis facit opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur ſcrupulo generali, vel particulari in cõtrarium, vt late probamus in pręcitato cap. ſi quis autem. num. 63.

Dixi: Quod ignorantia non excuſat: quoniã 10
illa

Digitized by Google

illa, quando eſt facti, immo & frequenter, quando eſt iuris, excuſat eo modo, quo reddit actũ inuoluntarium, vt ſupra prelud. 6. num. 9. declaratum fuit.

11 Dixi: Subreptio non excuſat: ea enim in omni materia excuſat a peccato mortali, vt dicemus infra cap. 11. nu. 4. & tradidimus in cap. inter verba. 11. q. 3. poſt alios ibi citatos, preſertim ſanctum Thom. 1. 2. q. 88. art. 5. & 2. 2. q. 5. & q. 59. art. 4. Qualis frequenter inuenitur in Accidię materia, dum quis habet diſplicentias quaſdam bonorum diuinorum non ſatis deliberatas. Cui addi poteſt paruitas iudicij, qualẽ habent ſemidormiẽtes, vel ſemiebrij, vel adeo turbati, quod licet ſufficiat ad veniale, non tamen ad mortale, vt pulchre determinat Ioann. Maior in 3 lib. ſententiar. diſt. 37. quæſt. 14.

12 Dixi: Vel paruitas rei: quia etiam hęc in omni materia excuſat, ſecundum ſanctum Thom. in locis proxime citatis. Quę autem quantitas dicatur magna & notabilis ad efficiendum furtum mortale, latius, quam alij, tractauimus in Comment. cap. fi. 14. quęſt. 6. cuius ſumma inſeritur infra cap. 17. poſt principium.

13 Dixi: Vel diſpenſatio iuſta: quia hęc quoque ſemper excuſat. Per iuſtam autem intelligo eam, quę valet ipſo iure, licet non fuerit iuſte facta, quales multę fiunt circa leges humanas: quamuis nulla earum, quę circa legem diuinam, & naturalem ſine iuſta cauſſa fiunt, inuenitur talis: nulla enim earum valet ipſo iure; quia nullus Princeps id faciendi facultatem habet, iuxta gloſſ. ſolemnem cap. non eſt. de voto quę agit de diſpenſatione ſuper voto: & gloſſ. cap. quanto. de iureiuran. quę agit de diſpenſatione ſuper iuramento. Arbitror autẽ, quod licet diſpenſator peccet: tamen diſpenſatus, ſi bona fide, nixus ſuperioris auctoritate putat, eam ſibi iuſta de cauſa eſſe datam, excu-

14 ſatur. donec ſatis nouerit, eam non fuiſſe ſic datam, arg. cap. quid culpatur. 23. quæſt. 5. Tales etiam ſunt, quę fiunt circa legem diuinam, & naturalem iuſta de cauſa ab eis, qui poteſtatem habent, ſecundum prædictas gloſſ. Tales item ſunt, quæ fiunt a Principibus, qui non recognoſcunt ſuperiores, circa ſuas leges, etiam ſine iuſta cauſa, modo ſine ſubreptione fiant. Nam iuſtæ dicentur quoad hoc, etiam ſi diſpẽſans, & diſpenſatus ambo ſciant, non ineſſe iuſtam cauſſam. Quia licet Princeps diſpenſans circa ſuam legem ſine cauſa peccet, iuxta mentem vtriuſque Thom. 1. 2. quæſt. 96. art. 5. quã latius explicauimus in prædicto cap. ſi quando. de reſcript. except. 8. num. 12. & licet diſpenſatus peccet, nolendo ſine cauſa ſe conformare moribus honeſtis illorum, quibus conuiuit contra cap. quę contra, diſt. 8. non tamen peccat ob tranſgreſſionem legis per diſpenſationẽ ei relaxatę. Quia illa diſpenſatio, & relaxatio (licet iniuſta) valida eſt ipſo iure, vt abſolutio excommunicationis iniuſta. cap. venerabilibus. §. ſane. de ſentent. excomm. lib. 6. Aduertendum autem, quod peccatum, quod admittit ſuperior in relaxando ſine iuſta cauſa ſuam legem erga aliquem, per cap. iuſtum eſt. 9. diſt. & peccatum quod diſpenſatus committit, petendo eam ſine dicta iuſta cauſſa, ſolum ſunt venialia, ſi ſcandalum & damnum notabile alterius ceſſant, ſecundum Caietanum. 1. 2. quęſt. 96. art. 5.

Magna tamen quęſtio eſt, an diſpenſatio inferioris circa legem ſuperioris, etiam in caſu, in quo ei conceditur poteſtas diſpenſandi, ſine iuſta cauſa facta valeat. Et verius puto non valere. tum quia diſpenſatio definitur eſſe relaxatio legis, cauſa cognita, iuxta gloſſ. ſollemnem. §. niſi rigor. 1. quęſt. 7. quia ſic ſe habet inferior ad legem ſui ſuperioris principis; ſicut ille ad legem Dei, cap. cum inferior. de maior. & obedient. & cap. inferior. 21. diſt. Et diſpẽſatio principis ſuperioris circa legem Dei ſine iuſta cauſa nihil valet, nec excuſat, vt prædictũ eſt. tum quod Innoc. ſingulariter dicit, in cap. dudum. 2. de elect. quod diſpenſatio a Legato facta. etiam auctoritate Papę ſibi commiſſa, ſine iuſta cauſa non valet. 15

Quibus omnibus addo, primo, inferiorem non cenſeri diſpenſare circa legem ſuperioris, niſi id exprimat, etiam ſi iubeat; aut permittat fieri aliquid, quod ſine ipſius diſpenſatione iuſte fieri nequiret, iuxta duo dicta Innoc. relata, & concordata ab Oſtien. & Panor. in cap. diuerſis fallacijs. de cler. coniug.

Addo ſecundo, quod non creditur ei dicenti, ſe facere illam aliqua iuſta cauſa, niſi illa probetur, ſi non eſt facta cum cauſſę cognitione, per ea, quę latius adduximus in Commẽt. cap. non liceat. §. 4. 12. quęſt. 2. Immo neque ſi fiat cum illa, ſi ſciretur, cauſam eſſe falſam quoad forum conſcientię: quamquam diſpenſatus credens bona fide, ſecum diſpenſatum, excuſari poſſet ob ſuperioris auctoritatem.

Addo tertio, quod diſpenſatio ab inferiore circa ſuam, vel prędeceſſoris, vel inferioris ſui legem facta valet in vtroque foro, etiam ſi pro ſolo voluntatis libito eam fecerit. Immo etiã arbitror, eum tacite diſpenſare circa illam, quoties prudens & ſciens iubet, aut concedit fieri aliquid contra eam, nulla de diſpenſatione mẽtione facta, quę breuitatis cauſa latius in preſentia non confirmo.

Dixi: Vel iuſta cauſa, quia (vt dicemus in cap. 23. infra. nu. 42.) cauſa rationabilis ſemper excuſat, ſaltem a mortali, tranſgreſſionẽ legis humanę, ſecundum mentem ſancti Thom. 1. 2. quęſt. 96. art. 6. & aliorum, in dicto num. 16

42.

Digitized by Google

42.citatorum. Eam vero cauſam equidē dixerim iuſtam, ob quam legiſlator, ſi adeſſet, eum pro excuſato haberet, arg. gloſſ. ſingularis, & communiter receptæ in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. Quin & cauſa, quam quis bona fide putat iuſtam, etiam ſi omnino iuſta non ſit, excuſat a mortali, licet non a veniali, vt eleganter dixit Caietan. in 2. 2. quæſt. 143. art. 3. poſt alios non citatos ab eo, quos ibidem citauimus.

17 Dixi: Aut contra diuinum conſilium contemptum: nam licet conſilia diuina non obligent, etiam ad veniale, vt prædictum eſt: tamē qui ea per contemptum tranſgrediuntur, vel non implent, mortaliter peccant: iuxta gloſſ. ſingularem, & receptam in cap. quis autem. 10. diſtinctione.

18 Dixi: Vel contra ſalutem animæ proximi ſpretam: nam qui facit aliquid, quod ex ſe non eſt mortale, nec forte illicitum, qualis eſt exornatio mulieris, vel viri per contemptum ſalutis animæ proximi, quem credit ſpiritualiter per eam periturum, mortaliter peccat: quamuis non ita peccaret, ſi huiuſmodi conteptus abeſſet, vt late dicetur infra cap. 13 num. 23.

Dixi: Vel ob finem mortalem: quia omnis actus in finem mortalem relatus, eſt mortalis etiam ſi ſuo genere mortalis non ſit cap. cum miniſter. 23. q 5. vbi poſt ſanctum Thom. 1. 2. quæſt. 18. art. 4. id late tractauimus, num. 23.

19 Dixi: Vel in quo finis vltimus conſtituitur: quia per hoc efficitur mortale, vt tradit vterque Thomas in dicta 1. 2. quæſt. 88. art. 4. Conſtituere autem videri poteſt quis alicui vltimū finem in aliquo, quando ſic afficitur ei, vt malit auerti a Deo, ſiue mortaliter peccare, quod continet auerſionem ab eo, quam omittere illud, per dicta vtriuſque Thom. in dicto art. 4. & art. ſeq. Sed contrarium eſſe verius diximus in Commentario prædicti cap. cum miniſter. num. 21. tum quia hoc non exprimitur a pręfatis, tum quia alioqui bis peccarent omnes, qui ſemel ſcienter peccarent mortaliter: quia tranſgrederentur legem, quod eſt vnum peccatum: & ponerent finem vltimum in eo, quod eſt alterum: tum quod multi peccant mortaliter, cognoſcentes ſe minime in eo finem vltimum cōſtituere.

Quinto dicimus, quod peccatum veniale poteſt definiri eſſe peccatum actuale, quod non eſt mortale.

20 Sexto, quod poteſt addi alia diuiſio peccati in ſimplex, & multiplex. Peccatum ſimplex eſt, quod vna ſola ratione eſt peccatum; vt furari, & fornicari ſine alio malo fine, vel alia mala circumſtantia. Multiplex autem eſt, quod multiplici ratione eſt tale: vt furari ad mœchandū, & percutere religioſum. Vnde oportet confeſſarium & pænitentem circumſpicere non ſolum, an actus ſit peccatum ratione ſui obiecti tantum: ſed etiam, an ſit tale ratione alterius mali finis, vel malæ circumſtantiæ. Totuplex eſt enim peccatum, & totuplicis ſpeciei, quotuplici ratione diuerſa eſt tale. Furtum enim factum ad mœchandum, eſt peccatum iniuſtitiæ ratione obiecti, quatenus eſt contrectatio rei alienæ: & peccatum luxuriæ ratione finis, quatenus fit ad mœchandum: & ſi fieret in loco ſacro, eſſet ſacrilegium: & ſi ad emendum gladium ad occidendum hominem, diceretur homicidium.

Dixi: Mali finis, & malæ circumſtantiæ. quia non omnes circūſtantiæ multiplicant peccatum, vel ſpeciem peccati.

Septimo, dicimus quod hæc diuiſio confirmatur eo quod etiam bonus actus, qui eſt contrarius peccato, eſt multiplex. Simplex, qui vna ſola rōne eſt bonus. Multiplex aūt, qui multiplici rōne eſt talis. Verbi gr. ieiuniū paſſum ea ſola rōne, quod eſt præceptum, eſt actus bonus ſimplex, & aptus ad ſolam virtutem obedientiæ, & eius præmium quærenda: paſſum autem ad caſtigandum corpus eſt duplex, & aptum ad quærendum etiam virtutem caſtitatis & præmium eius: paſſum vero ad placendum Deo eſt triplex, & aptum etiam ad quærendum charitatem, & eius præmium: paſſum autem ad ſacrificandum carnem ſuam Deo quadruplex, & aptum etiam ad quęrendum latriæ, ſiue religionis virtutem, & præmium eius, & ſic de ſingulis. Quod maxime olim in cap. fratres num. 117. de pęnit. diſt. 5. commendauimus pro via compendiaria ad virtutes, & earum præmia cumulanda.

De pænitentia, & eius partibus. *Præludium X.*

SVMMARIVM.

1 *Pænitentia quid generaliter, & aliqua ſine dolore, & aliqua cum dolore.*

2 *Pænitentia verbum latinū quid proprie, & quid improprie ſignificat.*

3 *Pænitentia alia bona, & alia mala.*

4 *Pænitentiæ Sacramenti a Chriſto inſtituti tres actus, de fide eſt.*

DE pęnitentia, & eius partibus dicimus pauca. Primo, quod pænitere dicitur generaliter, qui nollet feciſſe aliquid iam a ſe factum. Quod dupliciter contingit. Vel ſine dolore, vt in beatis, quos ſine dolore ſuorum erratorum pęnitet, vt tradit Angelicus doctor in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. quęſt. 1. art. 3. quęſtiun- 1

Digitized by Google

ſtimuenla 3. & 4. Vel cum dolore; vt in viatoribus, qui non ſolum nolunt, ſed etiam dolent peccaſſe, iuxta illud Auguſt. in cap. pęnitentia 2. de pænit. diſt. 3. *Pænitere eſt pænam tenere.*

2 Secundo, quod verbum pęnitentia, minime latinum eſſe, & vtendum eſſe loco eius verbo Gręco μετάνοια, plerisq; viſum eſt: ſed eo vtitur Plinius iunior in illo Epiſt. 130. *Supereſt vt agat pænitentiam pænitentiæ ſuæ.* Et ſeni[illegible] lib. 17. cap. 12. *Nihil eſt fœdius agricolis, quam geſtæ rei pænitentia.* Et quod verbo, pęnitudo, vtitur ſacra Scriptura in eadẽ ſignificatione, Deu. 30. & 1. Reg. 15. & vtrumque proprie ſignificat actum pęnitendi, hoc eſt, nolendi feciſſe aliquid a ſe factum. Transfertur tamen ad ſignificandum ſacramentum pęnitentię, vt in cap. quod in te. de pęnit. & remiſſ. & etiam ad ſignificandũ pœnam a ſacerdote in ſatisfactionem impoſitam cap. falſas, de pęn. diſt. 5. & proprius ad ſignificandum habitum, qui eſt virtus inclinans ad prędictum pęnitendi actum immediate, vel mediate, iuxta ſanctum Thom. & pręfatos, diuidentes pęnitentiam in pęnitentiam virtutem, & pęnitentiam ſacramentum. In hoc autem libro, vt plurimum, vtemur eo ad ſignificandum habitum pęnitendi, quę eſt pęnitentia virtus, vel eius actum, vel ſacramentum pęnitentię, vel pœnam, quę a confeſſario iniungitur confeſſo.

3 Tertio dicimus, quod verbum pænitentia generaliter acceptum, includit malam, qualis eſt, quæ de opere bono habetur; & bonam, qualis eſt quę de opere malo concipitur, de qua in propoſito agendum. Porro pænitentia bona priori modo accepta, videlicet pro actu, ſiue habitu bene dolendi iam inde ab Adamo pro- 4
toplaſto incepit: fuitque ſemper ad ſalutem neceſſaria ijs, qui pecca tum mortale incurrerunt, vt declarauit nuper ſacroſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. & ſeſſ. 14. cap. 1. Pænitentia vero, prout eſt ſacramentum, cœpit a paſſo Chriſto, qui omnia ſacramenta nouæ legis & in ijs pęnitentię inſtituit, vt nouiſſime clarius, quam vmquam, declarauit prędictũ Conc. ſeſſ. 7 can. 1. quod in dicta ſeſſ. 14. cap. 3. ait, quod licet vis præcipua ſacramenti pęnitentiæ ſit forma, & illa ponatur in illis miniſtri verbis; *Ego te abſoluo*, & cet. tamen quaſi materia eius ſunt illi tres pęnitentis actus Contritio, Confeſſio, & Satisfactio. Et adeo quidem quod in can. 4. eiuſdem ſeſſ. declarauit hæreticum, qui contradixerit, per iſta verba: *Si quis negauerit, ad integram, et perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus in pænitente, quaſi materiam ſacramenti pænitentiæ; videlicet, Contritionem, Confeſſionem, et Satiſfactionem, quæ tres pænitentiæ partes dicuntur; anathema ſit.* Et quia in ijs tribus actibus recte proponendis, iuſtificatio eius, qui gratiam baptiſmalem perdidit, pręcipue conſiſtit, vt declarauit idem Conc. Trid. ſeſſ 6. cap. 14. ideo ab illis incipimus, fauore diuino tamen iterum prius implorato, ſubmittẽdo quęcunque dixero Sanctiſſ Domini Noſtri, eiuſque Sacroſanctę, & Catholicę Eccleſię Romanę iudicio (exoptata cuiuſuis alterius melius me ſentientis cenſura).

Finis Præludiorum.

ENCHI-

Digitized by Google

ENCHIRIDION SIVE MANVALE CONFESSARIORVM ET PAENITENTIVM

Complectens reſolutionem omnium pene dubiorum, quæ in ſacris confeſſionibus occurrere ſolent circa peccata, abſolutiones, reſtitutiones, cenſuras, & irregularitates.

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA DOCTORE NAVARRO.

De Contritione prima parte Sacramēti Pænitentiæ. Cap. I.

SVMMARIVM.

1 *COntritio quid, & vt non eſt eſſentialiter dolor. num. 3. & num. 4.*

2 *Pænitudo peccati eſt nolle illud admiſiſſe.*

3 *Amor Dei debet eſſe firmiſſimus, & vt non intenſiſſimus. nu. 4.*

5 *Amor Dei ſuper omnia & obedientialis, virtualis eſt contritio.*

6 *Contritio quem, de quo, & quantum dolorem requirat. & num. 7. & 8.*

7 *Contritio non neceſſaria de futuris, ſed propoſitum ea cauendi.*

9 *Pænitens non tenetur credere ſe mortaliter non peccaturum.*

10 *Peccatum licet contritum, eſt tamen confitendū.*

11 *Contritus virtute vt tenetur conteri actu.*

12 *Propoſitum virtuale vitandi futura quando ſat pænitenti.*

13 *Et quod ſatis eſt oranti, ſacrificanti, et bona in Deum referenti.*

15 *Cōtritio in finem vitæ dilata quo ad quæ dubia.*

16 *Contritus non eſt qui non odit peccatum pluſquā alia mala. num. 17.*

18 *Contritus vt eſt, qui conatur eſſe contritus, et non eſt.*

19 *Pænitens volens peccare data certa occaſione nō abſoluendus.*

20 *Dolor pænitentis vt non debet eſſe nimius. et num. 21.*

22 *Contritio quam ſingularis requiritur de ſingulis peccatis. et num. 23.*

24 *Contritio ſingularis nō neceſſaria de venialibus.*

ANtiquorum & recentiorum quos in cap. perfecta. de pænit. diſt. 1. citauimus, ſecuti ſententiam, definimus, quod, Contritio eſt pænitudo, voluntaria, cum dolore maximo actuali, vel virtuali, peccati proprij, iam commiſſi, quatenus eſt offenſa Dei, ſuper omnia dilecti, cum ſpe veniæ, & propoſito non peccandi amplius (ſaltem mortaliter) & confitendi, & ſatisfaciendi, vt minimum virtuali. 1

Dixi: Pænitudo: tum pro genere, quia omnis contritio eſt pænitudo, ſumpto verbo, pęnitudo, pro actu pęnitendi, vt ſupra pręlud. 10. num. 2. & 3. diximus: non tamen contra, omnis pęnitudo eſt contritio: tum quia licet alij aſſerant, contritionem eſſe dolorem, alij pudorem, alij aliud: ipſa tamen quoad ſuam eſſentiā proprie eſt pęnitentia, ſeu pænitudo, & actus pęnitendi, ſeu nolendi peccaſſe, vt clarius alijs exprimit Card. ille doctiſſimus Caietan. in 1. tom. Opuſculor. Opuſc. 4. quęſt. 1. quod antea ſenſerat Palud. in 4. lib. ſententiar. diſt. 19. quęſt. 1. & Subtilis doctor, quem ipſi tacent in eod. 4. lib. ſententiar. diſt. 14. in fi. qui admodum ſubtiliter ait, quod hęc quattuor inter ſe diſtinguuntur. Pænitentia virtus, quę eſt habitus, inclinans nos ad volendum vltionem noſtri peccati. Voluntas puniendi, ſeu velle punire, quod ex ea oritur. Pęnitudo peccati, ſeu nō velle peccaſſe: quę eſt pars punitionis. Et ſuſceptio ac toleratio punitionis, quę eſt ſatisfactio, 2

Digitized by Google

ctio, vel pars eius. Quorum diſcrimen ex eo conſtat, quod ſingula illorum ſine tribus reperiuntur: quamuis tertium ſub quarto quadamtenus contineatur: quæ breuitatis gratia, quia parum praxi ſunt vtilia, non explicamus, quod tamen ipſe Scotus vbi ſupra facit. Tertium autem horum, ſcilicet nolle peccaſſe, eſt eſſentialiter, vt ita dixerim, contritio.

3 Dixi: Voluntaria; tum quia pænitentia violenta; qualis eſt damnatorum ſecundum Scotum in 4. lib. ſententiar. diſt. 17. art. 3. non ſufficit; neque illa, quæ repente, at naturaliter ſine vlla deliberatione prouenit, quia non eſt voluntaria, per ea, quæ ſupra prælud. 6. num. 2. & ſeqq. poſt S. Thom. 1. 2. quæſt. 6. art. 1. poſuimus. Dixi: Cum dolore, ad differentiam pænitentię dolore carentis; qualis eſt illa beatorum, qui ſine vllo dolore meminerunt peccatorum olim admiſſorum, & nollent illa admiſiſſe, vt tradit ſanctus Thom. in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. quęſt. 1. art. 3. quęſtiuncula 3. qualis item reperitur in eo viatore, qui nollet peccaſſe, ſine actuali conſideratione, quod ipſe id perpetrauit, ſine qua non naſcitur dolor, ſecundum Scotum in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. art. 3. quod etiam Adrianus in 4. de pęnit. quęſt. 1. col. 4. affirmat. Non curo hic tractare illam opinionem ſubtilem Doctoris ſubtilis in prędicta diſt. 14. art. 3. quem late ſequitur Andreas a Vega in lib. 14. cap. 5. & cap. 18. de iuſtificat. videlicet, quod pęnitentia ornata iis, quę in propoſito noſtra definitione continentur, ſufficit ad delenda peccata, etiam ſi abſque dolore contingat, vt hic dicitur contingere poſse: quia id de rariſſime contingentibus eſt, de quibus lex parũ curat, l. nam ad ea. ff. de leg.

4 Dixi: Maximo, non quidem ideo, quod dolor ille debeat eſſe ſummè intenſus: rarus enim aut nullus dolor eſt, qui non poſſit magis intendi, vt omnes ſentiunt, & experientia (quę rerum eſt magiſtra, cap. quam ſit. de elect. lib 6.) docet. Neque ideo, quod omnes alios dolores ſuperare debeat: non enim opus eſt, vt damnatorum dolorem excedat, qui omnes huius ſæculi dolores facile vincit, cap. fi. de pęnit. diſt. 7. Neque quod ęquari debeat illi acerbiſſimo, quem ſaluator noſter Ieſus Chriſtus pro nobis miſeris patiens ſuſtinuit, qui fuit maior omni alio huius ſęculi dolore, ſecundum ſanctum Thom. 3. par. quęſt. 46. art. 6. ad 4. & quęſt. 48. art. 2. in cor. quęſt. Immo nec debet eſſe intenſior quolibet alio dolore cuiuſuis mali: ſed debet eſſe maximus quoad ęſtimationẽ, id eſt, quod malit perpeti, perpeſſumque fuiſſe omnia mala, quam mortifere peccaſſe, ſecundũ eundẽ ſanctum Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 15. quęſt. 2. art. 3. quęſtiuncula 3. & quolib. 1. q. 5. art. 9. Sicut etiam dicimus timorem Dei maximum eſſe debere, non quidem neceſſario quoad intenſionem, ſed quoad firmitatem, hoc eſt, quod dilectio eius præferenda eſt omni dilectioni cuiuſcunque creaturę: neque propter vllam aliam deſerenda: non tamen eſt neceſſum, vt intenſior ſit ea, qua parentes noſtros, vel filios diligimus, vt diximus, ſequuti ſanctum Thom. 1. 2. quęſt. 109. art. 3. in addit. cap. quando. de conſecrat. diſt. 1. num. 10.

Dixi: Actuali vel virtuali, quia ſufficit actus, 5
qui licet non ſit pęnitentia talis formaliter: eſt tamen virtualiter, ſecundum Scotum communiter receptum in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. quęſt. 1. art. 10. Qualis eſt actus peccatoris, quo amore Dei vult ſubire martyrium ſibi oblatum repente, ſine peccatorum memoria. Immo quilibet amor Dei, quo plus, quam omnia alia diligitur, videtur virtualis peccatorum pęnitentia, ſecundum communem, cui aſſentit Gabriel in pręcitato 4. lib. ſententiar. diſt. 14. quęſt. 1. concl. 12. & 13. & in 3. diſt. 27 quęſt. 1. quam ſequitur ille doctiſſimus & perſpicacis ingenij vir Ioan. Medina in codic. de pęnit. quęſt. 2. Et merito cum ille hoc intelligendum eſſe exiſtimet de amore, quem obedientialem vocauit, qui virtualiter continet voluntatem efficacem adimplẽdi quidquid Deus pręcipit. Verumtamẽ eruditiſſimus iuxta ac pius frater Dominicus Sotus, ſoli martyrio hoc tribuẽdũ eſſe exiſtimauit, lib. 1. cap. 18. de nat. & grat. Sed prior ſententia confirmatur primo eo quod in hoc plus operatur amor, quo quis martyrium patitur, quam pęna eius ſubita, arg. 1. ad Cor. cap. 13. Secundo, quod fieri poteſt, vt quis plus amet, deſideretve martyrium, non patiendo illud, quam alius patiendo, pręſertim momentaneè. Poſſet item contingere, vt ex duobus, qui ſeſe martyrio obtulerunt, alter, qui plus diligit, & deſiderat, non patiatur: alter vero ſic. Tertio, quod eiuſmodi amor extenditur ad recipiendum martyrium debitum: immo & ad volendam, concipiendamque formalem cõtritionem tempore, & loco debito, ſicuti recte vbi ſupra probat Medina. Quamobrem aperte conſtat, quantum hęc ſententia a Lutherana diſſideat: eſt enim limitanda procedere tantũ, quando defectus temporis, aut inculpata inconſideratio peccatorũ fuit in cauſſa, quo minus formaliter pæniteret; cum tamẽ Lutherus, nec actuale, nec virtuale propoſitum huiuſmodi requirat, dicens ſufficere reſipiſcentiam, & nouã vitam. quod damnatũ eſt a ſacro Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. & can. 5.

Interrogatus autem; An id, quod fertur dixiſſe quidam inſignis doctor Academiæ Com- 6
plutenſis aſſumptus poſtea in Epiſcopum Legion. meritiſſimum, videatur tenendum, nempe contritionem ſuapte natura requirere for-

male

Digitized by Google

male propoſitum de nõ vlterius peccando, ſed per accidens, temporis, vel conſiderationis defectu, ſufficere virtualẽ? reſpondi affirmatiue: modo ita eum peccatorum pæniteat, quod ſi aduerteret ad futura, proponeret de nunquam iterando ea, nec admittendo futura. Et ad hũc modum intelligenda videntur ea, quæ de ſufficientia propoſiti virtualis erudite ac magnifice nuper ſcripſit prędict⁹ Andreas a Vega lib. 13. cap. 21. de iuſtificat. Et hinc cõfirmari videtur illud Silueſtri. verb. Contritio. quęſt. 1. Qui mauult mori, quam peccare, contritus eſt. Et illud Paludani in 4. lib. ſentẽt. diſt. 17. quæſt. 1. cõcl. 5. Cui diſplicet, quod huiuſmodi formalem cõtritionem ſibi comparare non poteſt, contritus eſt de quo mox plura.

7 Dixi: Proprij iam commiſſi, ad differentiam de pęnitente de peccato alieno, & ad ſignificãdum, quod non eſt opus, vt ſit de peccato futuro: licet, vt ſtatim ſubijciam, intentio, ſeu propoſitum non peccandi amplius, vtrumque debeat complecti. Præteritum quidem ad hoc, ꝙ non repetat illud denuo. Futurum vero ad hoc, vt illud non admittat.

Dixi: Quatenus eſt offenſa Dei: quia ob id principaliter debet pęnitere. Nam quẽ alio reſpectu (puta metu pœnę, infamię, aut alio ſimili) principaliter pęnitet, vt proditorem Iudam, & Antiochum pęnituit, non concipit eam, de qua loquimur, pęnitudinem, & contritionem. cap. Iudas. cap. Sceleratior. de pænit. diſt. 3. & tradit ſanctus Thom. in 3. par. quæſt. 86. art. 1. & alij in 4. lib. ſentent. diſt. 14. & 16. & Adria. de pęnit. quęſt. 1. col. 4. Plus enim pęnitere ac dolere oportet de peccato, eo quod ſit offenſa Dei, quam quod incommodet ſibi, vt aperuit Angelicus doctor in dicto 4. lib. ſentent. diſt. 17. quæſt. 2. art. 3. quęſt. 1. ad 4.

8 Addo, ꝙ ex ijs, quę in hoc num. 7. diximus, & infra nu. 33. dicemus, infertur, nõ eſſe verã illam opinionẽ, quã nuper vidimus defendi in ſelectis quibuſdã comitijs. Videlicet ſufficere ad cõdo nationem peccati per ſacramẽtum pęnitentiæ attritionem, qua pęnitẽs dolet de peccato, etiã ſi ſciat, eam non eſſe contritionem, nec doleat propter Deum, vel quia eũ offendit: ſed ꝓpter infamiã, vel alia mala tẽporalia. Oportet enim in primis, vt pęniteat ob amorem Dei, vel eo ꝙ eſt eius offenſa, ſaltem virtualiter, & ꝙ videatur ei ſufficere illa pęnitentia: aut ſaltẽ ꝙ non videatur ei nõ ſufficere ad petẽdam abſolutionẽ, arg. cap. firmiſſime. 15. quęſt. 1. & eorũ, quę ſupra allata ſunt. Quamquam pęnitere minus principaliter de peccato ob prędictos reſpectus non obuiat contritioni, modo principalius id fiat, eo quod eſt Dei offenſa: ſicut & amare Deũ minus principaliter ob eius in nos collata, vel conferenda beneficia, non obuiat merito diligendi eum principaliter ob ſemetipſum, iuxta illud pſal. 118. *Inclinaui cor meũ ad faciendas iuſtificationes tuas in æternũ propter retributionem*, id eſt ꝓpter repoſitã mercedẽ, quã promiſiſti ijs, qui tibi placuerint. Quinimmo minime malum eſt pęnitere ſolũ metu pœnæ, infamię, vel alterius mali: modo voluntatem peccandi excludat, vt luculenter declarat Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. §. illa vero. Cuius illa verba: *Si voluntatẽ peccãdi excludat*, perinde ſignificant, ac illa: Modo non ea mente pęniteat, & eis reſpectibus, quod ſi illi non intercederent, non pęniteret, immo peccare pergeret.

Dixi: Super omnia dilecti: quoniam amor Dei, niſi maior ſit, quã quiuis alius cuiuſcunq; rei (ſaltem quoad infirmitatem) non ſufficit: immo eſt peccatum, ſi magis aliud, quã Deus, vel æque ac ille, diligitur, vt poſt Angelicũ doctorem 1. 2. quęſt. 109. art. 3. iamdudũ in additione cap. quando. de conſecrat. diſt. 1. dicebamus. Quod intelligendum eſt de amore, quo diligitur Deus comparatiue, minus quam aliud, uel æque, ac ille: non autem de amore, quo ſimpliciter diligitur Deus ſine comparatione ad aliud minus, licet amor ille vere non ſit amor ſuper omnia, vt facile colliget quis ex dicto Cõc. Trid. pręcitato cap. 4. ſeſſ. 14. Dixi. Cum ſpe venię: quia ſine illa, ſaltem virtuali, non contingit venia, cap. ſceleratior. de pęnit. diſt. 3.

Dixi: Cum propoſito nõ peccandi amplius (ſaltem mortaliter) quia ſine eo non ſufficit, vt ſentit Ambroſius in cap. pęnitentia. 1. de pęnitent. diſt. 3. & Conc. Florentinum coactum ſub Eugenio quarto exponit. Licet enim pænitudo non ſe extendat ad peccata nondum perpetrata: non tamen fiet contritio, niſi eam comitetur propoſitum vitandi in poſterum omnia, & ſingula peccata mortifera, tam præterita, & pręſentia, quo ad effectum non comittendi ea denuo, quam futura, teſte Adriano de pęnitẽtia. quæſt. 1. col. 3. poſt Palud. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. quæſt. 1. col. 5. Non tamen eſt neceſſariũ, vt credat pęnitens ſe amplius non peccaturum mortifere: quinimmo id quandam ſuperbiam ſaperet, vt oppoſitum humilitatem. ꝙ teſtatur Innoc. receptus in cap. omnis. de pænit. & remiſſ. quia ſatis eſt, vt nolit amplius peccare, & proponat id efficere ope diuina. 9

Dixi: Cum propoſito confitendi, quia licet contritio dimittat peccata, quoad culpam: nõ tamen tollit obligationem confitendi ea proprio ſacerdoti, iuxta illud ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti Ioan. 20. *Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt*: hoc eſt, non ſunt remiſſa quoad obligationem confitendi ea Eccleſiæ, vt innuit Adrianus in 4. de confeſſ. quæſt. 1. & tradit ſanctus Thomas in 4. lib. ſentent. diſt. 17. quæſt. 2. art. 1. quæſtiuncula 1. 10

Digitized by Google

ſtiuncula 1. in cor. quæſt. & innuit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. Neque cum ratione pugnat, eũ, qui reſtituitur in Dei gratiam per contritionẽ, teneri ad confitẽdum offenſam: cũ & is, cui crimẽ in foro laico ea lege condonatur, vt vnum annum in bello militet, a die quidem condonationis in gratiam regis redit: tenetur tamen militare illum annum. Dixi: Saltẽ mortaliter: quia non eſt neceſſum habere propoſitũ nunquã peccãdi venialiter, arg. cap. ſepties. de pęnit. diſt. 3.

11 Dixi: Et ſatisfaciendi, propter ea, quę inferius cap. 3. dicentur. Et adieci: Vt minimũ virtuali. eo quod ſicut actus, qui eſt pænitentia virtualis ſufficit, ita eadẽ ratione ſufficere videtur, quod eã comitetur id, ꝙ eſt propoſitum virtuale confitendi, ſatisfaciẽdi, & amplius nõ peccandi. quod Ioan. Maior in 4. lib. ſentent. diſt. 14. quæſt. 1. affirmat. Et licet Caietanus lib. 1. Opuſculor. Opuſc. 4. quæſt. 1. ſentiat, tale propoſitum debere eſſe expreſſum: in Summa tamen verb. confeſſionis conditio 12. & verbo confeſſionis iteratio. idem ſentit. & merito, cũ nihil referat, quid ex ęquipollẽtibus fiat, l. fin. ff. mand. & cap. licet ex quadam. de teſtib. & tacitum, & expreſſum, ſiue virtuale, & formale exæquantur, l. cum quid. ff. de reb. cred. quod tamen intelligo procedere, quando defectus tẽporis, vel quædam inculpabilis inconſideratio pænitentis fuit in cauſa, quominus haberet formale propoſitum.

12 Neque obſtat, quod quidam dicitur tenuiſſe mordicus contrarium: ſcilicet ſemper requiri propoſitum formale mutandę vitæ, & nõ peccandi de cetero. Tum per rationes hic a nobis inſinuatas, quę ſi ſatis explicentur, probãt, ſufficere propoſitum virtuale, quando (vt limitauimus) defectus temporis, vel inculpabilis cõſideratio pęnitentis eſt cauſa non habendi formale. Tum quod etiam contritio virtualis ſufficit, quod eſt plus, vt ſupra nu. 5. diximus. Tũ ꝙ Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. requirit quidem propoſitum non peccandi de cetero in genere, & nõ in ſpecie formale: & ita ſatisfit ei per virtuale, quod eſt vna ſpecies propoſiti generaliter concepti, vt nuper ſcripſimus in gloſs. ſum. num. 6. & in cap. ecce num. 1. de pænit. diſt. 1.

13 Tum, quod etiam ad horas canonicas recte pronunciandas requiritur propoſitum intendendi, & attendendi: at ſufficit virtuale, vt probauimus in Enchirid. de orat. & horis can. cap. 13. num. 17. Tum quod ad cõficienda ſacramẽta, pręſertim Euchariſtię, maximum propoſitum, & maxima intentio, & attentio conficiendi ea requiruntur: at ſufficiunt propoſitum, intentio, & attentio virtualia. Ita quod licet qui confirmat, vngit, abſoluit, & conſecrat, nullum propoſitum actuale, ſiue formale, neque vllam intentionem, neque attentionem actualem, ſiue formalem habeat quando id facit, conficit verum ſacramentum, modo ea virtualiter habeat, ſecundum omnes. Tum denique, quod, vt opera ſint bona, debent in aliquem bonum finem referri: attamẽ ſufficit, vt virtualiter referantur. Quin, & vt ſint meritoria, oportet ea referri in Deum: at ſufficit relatio virtualis, etiam illa, quę fit tacite per gratiam habitualẽ, vt poſt ſanctum Thom. 2. lib. ſentent. diſt. 4. quęſt. 1. ar. 4. & 5. & alios alibi diximus in cap. charitas. 2. de pænit. diſt. 2. num. 22.

COROLLARIA.

EX hac definitione ſic explicata, multa inferuntur. Primo, quod communis modus loquendi probatus a Conc. Florentino, & Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. per quem contritio definitur eſſe animi dolor, ac deteſtatio de peccato cõmiſſo, intelligẽdus eſt cauſatiue, hoc eſt, ꝙ eſt cauſa doloris, & deteſtationis: cũ per ſupradicta hoc eodem cap. num. 2. conſtet, nõ eſſe dolorẽ eſſentialiter: ſed cauſam, ex qua, & alijs ad id neceſſarijs naſcitur dolor, ſi aliunde non impediatur, ſecundũ Scotum in 4. lib. ſentent. diſt. 14. & 16. 14

Secundo infertur, quod plurimum decipiuntur quidam, putantes, quemlibet dolorem, & quamlibet pectoris tunſionem, & quamlibet prolationem Miſerere mei, eſſe contritionem, & ſufficere ad lethalium peccatorum condonationem impetrandã: cum ad id ſit neceſſaria talis pęnitentia, qualem ſuperius depinximus, nobili ac generoſo animo digna. Neque obſtat, quod quilibet peccator, quamlibet magnus, pręſumitur mori contritus, ſi qua contritionis ſigna oſtenderit, cap. a nobis. de ſentent. excomm. puta ſi petierit confeſſionem: ſi iurauerit parere mandatis Eccleſiæ: ſi cum loqui non poſſit, ſubleuat oculos, aut palmas in cælum, aut tundit pectus, vt exprimit Oſtien. cõmuniter receptus in dicto cap. a nobis. Non, inquam, hoc obſtat: quoniam id ſolum procedit quo ad effectum, vt Eccleſia pręſumat, eum habere pęnitentiam, prędictis qualitatibus ornatam ad effectum non denegandi ei eccleſiaſticam ſepulturã: non autem ad effectũ aſtruendi, quod per id impetret a Deo veniam peccatorum mortiferorum: niſi veram concipiat pænitentiam, quam concepiſſe præſumitur. 15

Tertio infertur, quod merito B. Auguſt. dubitabat in cap. ſi quis autem. & cap. fin. de pænit. diſt. 7. de ſalute illorũ, quos non ante, ſed poſt ægritudinem pænitebat peccaſſe. Nam, vt eius dictum ibi declarantes diximus, ęger preſſus ægritudine, metu mortis, & alijs curis, vix erigit animum ad deſcriptam contritionem cõcipiendam. & ita ibi Auguſtinus dubitabat de vera ſalute: non autem de præſumpta ad

con-

Digitized by Google

concedendam abſolutionem, & eccleſiaſticam ſepulturam. quod omnes debemus animaduertere, & concionatores frequenter prædicare.

16 Quarto infertur, quod vt pænitudo peccati perueniat ad gradum contritioni neceſſarium, oportet, pænitentem plus odiſſe peccatum, quã quoduis aliud malum pœnæ, odio dignum, ſimul & velle vitare idem, plus, quam quodlibet aliud malum vitatu dignum, vt ſentit ſanctus Thom. quolib. 1. art. 9. & omnes in 4. lib. ſententiar. diſt. 17. quęſt. 2. art. 4 quęſtiuncula 1. ad 4. & in diſt. 14. & 17. & recte declarauit Tho. a Vio. tomo 1. Opuſculor. Opuſc. 4. quæſt. 1. & Opuſc. 17. quæſt. vnica.

17 Quinto infertur, non eſſe contritum eum, qui actu, aut virtute non eſt eo animo, vt malit generatim pati quamlibet pœnam, quam mortifere peccare, aut peccaſſe, quidquid Innoc. in cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. ſenſerit. Quoniam, vt ſanctus Thom. dicto quolib. 1. art. 9. ſenſit, omnis, qui eſt contritus, habet charitatem: & omnis, qui charitatem habet, Deum, plus quam ſe, amat: & omnis, qui Deum ita amat, mauult perdere ſe, & ſua, quam Deũ: & cum per peccatum mortiferum perdatur ſibi Deus, conſequens eſt, vt malit (ſaltem generatim) omnia mala pati, quam ſic peccare. Dixi autem, generatim, quia nemo, vt idem ſanctus Thom. in dicto Opuſc. 1. art. 9. ait, & ante illum cenſuit Innoc. in pręcitato cap. omnis de pænit. & remiſſ. tenetur ad conferendum ſpeciatim, reputando ſecum, quod malit illud, & illud mortis genus & pœnarum pati, quam peccare, peccaſſeve. Immo id eſſet imprudentiæ: ſicut & imprudens foret confeſſarius, qui interrogaret pęnitẽtẽ, malletne potius filios ſuos, vel ſe mortem obijſſe, quam peccaſſe: aut, ſitne paratus potius mori, perdereue filios, quam mortiferum peccatum admittere? Quoniam nimia eſt huiuſmodi tentatio, &, vt perite ait idẽ Angelicus doctor dicto art. 9. ſicut delectabilia plus mouẽt animum ad delectandum, ſi ſpeciatim recogitentur, quam ſi generatim: ita terribilia multo plus terrent, ſi ſpeciatim cogitentur, quam ſi generatim. & fieri poteſt, vt qui generaliter malit omnia mala pati, quam mortifera peccata, nolit hoc, aut illud malum ſpeciatim conſideratum. quocirca ſatis eſt confeſſario, vt videatur ei pænitens ſufficientem pec-
18 catorum pænitudinem habere. Si vero intellexerit, eum minime eam habere, laboret quantum poterit addere ei animum ad eam habendam, & ad malendum perdere in genere alia omnia ſua bona, quam Deum, qui eſt ſummũ bonum eius, & omnium, ſine quo nihil eſt bonum. Quod ſi forte non poſſit eius animum ad tam excelſum contritionis gradum attollere, cõtẽdat eum eleuare ſaltẽ ad hoc, quod vere ipſum pęniteat, quod talẽ nõ habeat, per quę ea, breuiter infra cap. 10. nu. 4. tanguntur. & hoc ſufficit, vt ſit contritus, vel ſaltem ita attritus, vt poſſit abſolui, iuxta Paludanum in lib. 4 ſententiar. diſt. 17. quæſt. 1. art. 5. Quę concluſio non parum conſolationis ſecum adfert, & eſt communis apud ſanctum Thom. & ſanctum Bonauen & omnes Theologos.

Diximus: Saltẽ ita tritus, vt poſſit abſolui, quo tollamus ſcrupulũ, quẽ vir quidã valde doctus, & pius ſanctiſſimę ſocietatis Ieſu nobis cõtra hoc inſinuat. Eo quod pænitere, ac dolere ꝙ aliquid non habeã, non eſt illud habere: ſicut nec dolere eo quod non communicauerim, eſt communicare: neque perinde valet, vt probamus in cap. vt quid paras. de conſecrat. diſt. 2. poſt Ioan. Turrecrem. contra gloſſ. ibid. Neq; animo diſcruciari, eo quod non ſim confeſſus, eſt confiteri: ſicut nec velle arborem conſcendere, eſt ipſam conſcendere, vt ait gloſſ. in l. in vendentis. C. de contrahen. emption. Dicimus itaque re vera pęnitere quem, eo quod non habeat contritionem, non eſſe illam habere (ſaltem formaliter) neque pęnitere me, quod non valeo pęnitere, quantum mihi expedit ad contritionem habendam, ſufficit ad ipſam habendam: niſi alias iam ipſam habeam: ſufficere tamen ad credendum, me habere iuſtam attritionem, quo poſſim a confeſſario abſolui, & a Deo veniam obtinere, media ſacramentali abſolutione. Quin & dici poſſet, eſto, talis dolor non ſit contritio formalis: deſiderium tamen habendi eam, adiuncto iuſto dolore, quo dolet ſe non poſſe peruenire ad contritionis perfectionem (ſaltem virtualiter) eſſe ipſam contritionem in voluntate partis intellectiuę ſita, fomento Dei auxilij bona deſideria fouentis, etiam ſi pars ſenſitiua recalcitraret. Vtilis, & deſiderata breuitas, quam liber expoſtulat, negat locum alijs replicationibus, & triplicationibus, potius ſubtilibus, quam fructuoſis. quod etenim hucuſque dictum eſt, nobis videtur ſufficere ad ſcopum, quem propoſuimus.

Porro bonum ſignum eſt, quod pęnitens ſua ſponte affirmet, ſe malle mortuum eſſe, aut quid aliud ſimile pati, quam peccaſſe, iuxta ſententiam doctiſſimi Card. Ioan. a Turrecrem. in Sum. de pęnit. diſt. 3. qui ſecutus S. Bonaventuram, tenet peccatorem, qui ſecum ſtatuit, potius peccare mortaliter, quam mori, non eſſe abſoluendum: illi vero, qui nihil circa hoc ſecum deliberauit, etiam ſi dubitet, quid faceret, dum ſe in tali articulo conſtitutum adſpiceret, non eſſe denegandam abſolutionem: dummodo habeat propoſitum non peccandi, & nollet offendere Deum, etiam ſi talis illi occurreret occaſio. Quocirca valde deplorãdi ſunt, qui ad confeſſionem, & communionem accedunt 19

cũ propoſito vindicandi ſe auctoritate ſua propria de illis, qui eos alapis, aut plagis cæderet, aut fuſtibus percuterent, vel proditores, latrones, meretrices, Iudęos, Saracenos, Hæreticos, & alijs huiuſmodi nominibus compellarēt, aliave ſimili iniuria afficerent. Eodem item modo deplorandi ſunt illi, qui ad prędicta ſacramēta accedunt antequam exuant ſuam deprauatam voluntatem vtendi hac, vel illa illicita voluptate, ſi ea, vel illa occaſio eam percipiendi cum aliqua muliere, vel viro eis occurreret. Illi etiam, qui antequam ab animo depellāt propoſitũ perpetrandi quidquid rex, pater, dominus, amicus, aut ſocius ipſis pręciperet, aut rogaret, etiam ſi lethale crimen illud eſſet, pręfata ſacramenta ſumunt. Horum profectò miſereri debemus, ipſoſq; cum lacrymis compaſſionis rogare, vt attendant, ſe in quodam diabolico ſtatu, quę damnatio ęterna eſt, deliteſcere, qui tali cōfeſſione, & communione magis ac magis excreſcit, arg. cap. ſi propterea. & cap. ſi cui de pęnit. diſt. 1.

20 Sexto infertur, dolorē ſenſus, ſingultus, planctus, lacrymas, & id genus alia non eſſe ad cōtritionem neceſſaria: quoniam ſufficit dolor voluntatis rationalis ex pęnitudine manans: tum per ſupra dicta: tũ quia, vt ſanctus Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. quęſt. 2. art. 1. quęſt. 1. & art. 2. quęſt. 1. & 2. ait, hic dolor non eſt in manu noſtra, licet vtile ſit illum habere, & deſiderare, flereque largius, eo quod peccauerit, quam quod alia damna ei acciderint, ſecũdum omnium mentem. Cui conſequens eſt illud Paludani in dicto 4. lib ſententiar. diſt. 17. quęſt. 1. art. 5. approbatum a recentioribus, ſcilicet pęnitentem debere hoc deſiderare, non eſſe intelligendum de debito obligationis: ſed decentię tantum & vtilitatis. Parique ratione non inconueniens fuerit, vt pænitens maiori dolore ſenſus afficiatur ob mortem patris, aut alterius cognati, vel plagā propriam, quam ob peccatum admiſſum: quod paſſim contingit. Immo neque oportet, vt is dolor voluntatis rationalis ſit intenſior alio quouis dolore rationalis voluntatis ob alia multa concepto, per dicta ſupra hoc cap. num. 4. Sufficit enim, vt pluris faciat malum peccati, & ob id perdere, vel perdidiſſe Deum, quam quoduis aliud malum generatim ad finem euitandi illud, dolendique non euitaſſe, iuxta Maior. in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. q. 2. Quinimmo ſatis eſt, vt velit, coneturque ita dolere, & non poſſit; doleatque ex animo ſe non poſſe id facere per dicta ſupra num. 18. & num. 19. & ſubinde quamuis intenſius perſentiat, & defleat mortem patris, quam peccatum admiſſum: ſatisfacit tamen, ſi modo malit Deum non offendere, vel offendiſſe, quam patrem ſuum viuere.

Septimo infertur, quod dolor ſenſilis ex pęnitentia naſcens, & alia corpus affligentia, qualia ſunt ieiunare, cilicia veſtire, humi accubare, & alię ſimiles auſteritates non debent adeo modum excedere, vt humani corporis habitudinem corrumpant, efficiantque pęnitentem inhabilem ad faciendum ea, quæ ſecundũ ſuum ſtatum facere tenetur. Dolor enim ille nititur amore Dei, ſuper omnia dilecti, qui huiuſmodi nimietatem reijcit, cap. non mediocriter. de conſecrat. diſt. 5. & tradit ſanctus Thom. in 4. lib. ſententiar. diſt. 17. quęſt. 2. art. 3. & Opuſc. 1. art. 9. 21

Octauo, ꝙ licet aliqui ſentire videri poſſint; videlicet Raym in ſumma, & Angel. verb. cōtritio. §. 3. Ludolph. 1. part. vitę Chriſti, cap. 20. de ſingulis peccatis mortalibus ſingulas pænitudines eſſe habendas: contrarium tamen eſt tenendum cum Ioan. Maior. in 4. lib. ſententiar. diſt. 17. quæſt. 5. & Card. ſancti Sixti eruditiſſimo, tomo 1. Opuſcul. Opuſc. 4. quęſt. 2. & ſuper ſancto Thoma quęſt. 87. art. 1. ſcilicet ſufficere, quod peccatorum pænitudo adeo ſit extenſa, vt ſaltem virtualiter protendatur ad vniuerſa mortifera, tam ea, quæ meminit, quā quę non meminit. Non enim eſt neceſſe, vt pęnitens recogitans, confitenſue ſua peccata, de vnoquoque peccato mortifero ſpecialem, & ſingularem eius pænitudinem concipiat: ſed ſatis eſt, vt concipiat generalem eiuſmodi pænitudinem, quæ virtute ſe extendat ad omnia mortifera: ſiue id faciat ab initio, cum incipit reuocare in memoriam peccata confitenda: ſiue inter reuocandum: ſiue quouis alio tempore, vel temporis momento; qualis eſt pænitudo, qua pænitet, Deum tam mortifere offendiſſe quouis modo, cum propoſito, ſaltem virtuali, confitendi, & ſatisfaciendi quando, & vt neceſſum fuerit, & nunquam amplius ſic offendendi, eoquod eum ſuper omnia diligit; capitalemque eiuſdem offenſam plus, quam quiduis aliud odio dignum, odit, vt ſupra hoc eodem cap. num. 19. tradidimus. De hoc intelligitur illud Ezech. cap. 33. relatum in cap. ponderet. 50. diſt. *In quacunque hora conuerſus fuerit, & ingemuerit peccator; & cet.* Nam, vt alia omittam, ſi de ſingulis peccatis ſingulę pęnitudines concipiendę eſſent, contingeret caſus, in quo quis adhuc viuens priuaretur potentia conſequendi ſalutem æternam, contra expreſſa canonum ſacrorũ teſtimonia, in cap. 3. de pænit. diſt. 7. & c. ponderet. 50. diſt. & contra prædictũ Ezech. locum. Nam qui mille peccata letalia cōmiſiſſet, & ſolā quartam horę partē victurus ægrotaret, aut ad ſuſpendiũ duceretur, nō poſſet viuēs cōcipere de illis mille peccatis mille pęnitudines ad id neceſſarias, quo ſaluaretur. Nolumus tamē dicere, ꝙ ſicut eiuſmodi pęnitentia 22 23

Digitized by Google

nitentia generalis ſufficit ad remiſsionem omnium peccatorum obtinendam: ita etiam ſufficiat ad eximendum pęnitentem ab obligatione reuocandi in memoriam, & deteſtandi tēpore debito omnia genera, & ſpecies illorum, quę peccauit, enumerando illa numero certo, vel veriſimili, confeſſario.

Dixi: Genera, & ſpecies, quia non tenetur ſingulorum criminū cuiuſcunq; ſpeciei in particulari reminiſci: neque etiam in indiuiduo ſingula deteſtari. id, quod etiam ſentit Medina, vbi ſupra.

24 Nono, non eſſe neceſſariam pęnitudinem ſupra definitam ad condonationem venialiū cōſequendam: neq; conſequenter oportet, vt pęnitudo vnius venialis ad aliud extendatur. tum quia ſufficit ad remiſsionem venialis quicunq; dolor, ſiue actualis, ſiue virtualis; quamuis nō ſit tā magnus, quam exigitur ad delēda peccata mortalia, iuxta ſanctum Thom. receptum in 3. part. quęſt. 87. art. 1. ad 1. & in 4. lib. ſentent. diſt. 16. quęſtiuncula 2. tum quia vnum veniale poteſt remitti ſine alio, vt idem vbi ſupra tradit. Quia illa venialia tantummodo remittūtur, ad quę dolor ille, ſiue actualis, ſiue virtualis extenditur, iuxta eundem ſanctum Thom. in dicta 3. part. quęſt. 87. art. 4. Ceterum qui dubitat, an peccatum ſit mortale, vel veniale, debet ita illius penitere, ac ſi eſſet mortale, vel ſaltem cum conditione, Si, & Quatenus eſſet mortale, ſecundū illud Auguſt. cap. ſi quis autē. de pęnit. diſt. 7. *Tene certum, & relinque incertum.*

SVMMARIVM.

24 *Contritio delet omne peccatum, etiam ante confeſsionem.*
25 *Quia ſemper fuit neceſſaria, ſed non ſtatim poſt peccatum. & num. 26.*
27 *Contritio quando, & in quibus caſibus neceſſario habenda. & num. 28.*
29 *Contritio vt habetur ſine memoria peccati nondum remiſsi. & num. 30.*
31 *Pænitudo maior de maiori peccato bona, ſed non neceſſaria.*
32 *Contritio carens debitis circunſtantijs, non eſt contritio.*
33 *Attritio duplex, & quæ non ſufficit ad abſoluendum confitentem. & 34. & 35.*
36 *Pænitentia minor ſufficit baptizando, quam abſoluendo.*
37 *Attritio quæ cognoſcitur non eſſe contritio: non ſufficit baptizando.*
38 *Attritus vt fit contritus, & non attritio contritio.*
39 *Contritio perficitur gratia: & ad eam mouent ſex.*
40 *Contritionis effectus qui ſint.*
41 *Contritio quod non ſit pars pænitentiæ, & attritio ſit mala, hæreſis.*
42 *Contritio quæ ſufficit, & quæ non ad abſoluendum. & num. 45.*
43 *Sacramentum baptiſmi per ſe tendit in peccatū: Euchariſtia per accidens.*
44 *Attritio quæ ſufficit ad Euchariſtiam non valenti confiteri, & quæ ad abſoluendum valenti cōfiteri.*

DEcimo infertur verum eſſe id, quod fere 24
omnes aſſerunt, nempe frequenter per ſolam contritionem, etiam ante confeſsionem, & pęnitentię ſacramentum actu ſuſceptum condonari mortifera peccata, iuxta cap. dixi. & cap. magna. de pęnit. diſt. 1. & ſanctū Thom. 3. part. quęſt. 86. art. 2. & in 2. lib. ſentent. diſt. 17. art. 5. quęſtiuncula 2. a Palud. & alijs receptum & a Panor. in cap. Deus, qui de pęnit. & remiſſ. quod & nos in gloſſ. ſum. & in cap. ecce de pęnit. diſt. 1. latius nuper tradidimus:
licet Magiſter Gratianus in cap. penult. §. qui- 26
bus. pręfatę diſt. cum aliquot antiquioribus dubitaſſet. de quo tamen hodie non licet dubitare poſt declarationem Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. quod tamen addit, huiuſmodi condonationem, & reconciliationem non eſſe adſcribendā contritioni ſine ſacramenti, id eſt, confeſſionis, voto, quod in illa includitur. Quia talis condonatio non eſt credenda fieri per ſolam pęnitudinem, & dolorem inde natum: ſed potius per gratiam, quam ita pænitenti donat Deus, quaque illa pænitudo fit contritio, iuxta gloſſ. receptā in cap. conuertimini. de pænit. diſt. 1. Gratia, enim cauſa eſt formalis condonationis peccatorum, ſecundum ſanctum Thom. 1. 2. quæſt. 113. art. 8. & in 4. ſentent. diſt. 1. art. 4. quęſtiūcula 1. & tradidimus latius in cap. conuertimini. num. 5. & in dicto cap. ecce. num. 4. & 5. de pęnit. diſt. 1.

Vndecimo infertur, quod ſicut nunc in lege 25
gratię contingit, ſola pęnitentia peccata dimitti: ſic etiam ante eam in lege naturę ſcripta, vera pęnitentia remittebantur. id, quod euidentiori ratione dicendum eſt. certum etenim eſt, quod tunc nondum erat ſacramentum pęnitentiæ inſtitutum, nec ſacramentalis confeſſio. Certum item, quod etiam tunc erat remiſſio peccatorum, etiam mortalium: & ita niſi per pęnitentiam virtutis actum, & contritionem illā contigiſſet, nullatenus alias contingere poterat. Facit, quod licet, vt prędictum eſt, ſine ſacramento pęnitentiæ, actu ſuſcepto, contingat aliquando remiſſio peccatoris: nunquam tamen contingit ſine pęnitentia. Hæc enim pęnitētia ſemper fuit, eſt, & erit iure naturę ad ſalutem neceſſaria, ſicuti late in gloſſ. Summę de pænit. diſt. 1. & diſt. 5. probauimus:

Digitized by Google

nullaque neceſſitas excuſat ab ea. Etenim, qui poſt lethale crimen admiſſum ante mortem nō eſt vere contritus, licet non detur ei ſpacium ad ad recolendum, & deteſtandum peccata ſua, ob id potiſſimum, quod in ipſa peccati perpetratione moritur, vel ſubitanea morte corripitur, abſque dubio damnabitur: licet ille, qui confiteri ea non potuit, ſi contritionem habuit, excuſetur ab obligatione confitendi, vt poſt, & ante alios exprimit S. Antoninus in 3. part. tit. 13. cap. 18. §. 2. Dixi pænitentia vera: non autem pænitentia qualificata, modo ſupra dicto: nam hęc eſt vna ex tribus ſacramenti pænitentię partibus, & includit in ſe propoſitum confitendi, vt inquit ſanctus Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. quęſt. 1. art. 1. quęſtincula 1. quod nunquam fuit neceſſarium ante legem gratiæ, nec lege naturali pręcipitur plus, quam ipſa cōfeſſio, ſicut poſtea dicemus in cap. ſequen. num. 2. neque pluſquam ſacramentum pænitentiæ, quod eſt legis nouę tantum, ſecundum omnes.

26 Duodecimo infertur, quęſtionis non mediocris eſſe: An poſſit inueniri pænitudo, cui tota hæc noſtra definitio conueniat, per quam peccata mortalia non condonentur? Scotus enim in 4. lib. ſentent. diſt. 14. quęſt. 2. art. 2. & Card. ſancti Sixti & Caietanus tom. 1. Opuſculor. Opuſ. 5. quęſt 2. & quæſt. 4. aiunt poſſe. Tum quia iuxta eos pænitudo prædicta diuiditur in eam, quæ appellatur formata, hoc eſt, quam gratia Dei iuſtificans, & condonans peccata format, & ornat: & in eam, quę informis dicitur, hoc eſt, quam prædicta gratia non ornat. Tum quia peccator non poteſt ſibi ſuo ſolo libero arbitrio, ſine gratia gratum faciente quærere veniam, iuxta tria poſtrema cap. de conſecrat. diſt. 4. & Conc. Trid. cap. 1. & can. 2. & gloſſ. in cap. magna. & cap. conuertimini. de pęnit. diſt. 1. & ſecundum prædictos poteſt præfatam pænitudinem concipere viribus ſuis naturalibus, quibus Deum ſuper omnia diligere poſſumus, iuxta Scotum in 2. lib. ſentent. diſt. 28. & in 3. diſt. 37. quęſt. 1. Tum quia eiuſmodi pænitudo non eſt vltima, & immediata diſpoſitio ad gratiam. Quoniam alioquin ſcire poſſet quis, ſe eſſe in ſtatu gratię ſine vlla reuelatione; quippe qui ſcire poſſet, ſe habere eiuſmodi pęnitudinem: quod eſt contra expreſſa ſacræ ſcripturæ, & iuris teſtimonia; videlicet Eccl. 3. & cap. fin. de purgat. can. & Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 9. contra inanem hæreticorum fiduciam. & can. 12.

Contrarium tamen nobis videtur verius, q etiam concedit eruditiſſimus Catharinus lib. 5. adnotationum in Caietan. adnotat. de ſacramento pænitentiæ: quia eiuſmodi pęnitudo non poteſt haberi ſine amore Dei ſuper omnia, qui ſolis viribus naturalibus ſine gratia haberi nequit poſt Adami peccatum, vt docet ſanctus Thom. declaratus ibidem a Caietano 1. 2. quæſt. 109. art. 3. tum quia licet Scotus vbi ſupra & Gabriel, qui eum ſequitur, in dicto 3. lib. ſentent. diſt. 17. quęſt. 1. teneat, poſſe nos poſt Adę peccatum noſtris proprijs viribus diligere Deum ſuper omnia: addunt tamen, neminē ad eum gradum peruenire, qui gratiam Dei nō aſſequatur. Quinimo ſubijciunt, non ſolū prædictam actualem pænitudinē, ſed etiam virtualē, quę ex amore Dei ſuper omnia reſultat, ſufficere, eſſeque vltimam, & immediatam diſpoſitionem ad gratiam Dei gratum facientē quærendam; ita vt nemo ad eam perueniat, quem miſericordiſſimus Deus ſua gratia non donet.

Neque obſtat fundamētum alterius opinionis; videlicet quod hanc opinionem ſequitur, poſſe nos ſcire Deo eſſe gratos ſine reuelatione ſpeciali: quia negamus, nos poſſe ſcire, quod pęnitudinem omnibus prædictis qualitatibus ornatam habeamus: tametſi frequenter iuſte id credere poſſimus.

Decimotertio infertur quod licet ſic toto tēpore, quo quis ſe agnoſcit letali peccato mortuum, de bono conſilio debeat curare, vt a tam graui morbo reſurgat, periculumq; mortis ſubitę ac ęternę effugiat, iuxta illud Eccl. 5. *Ne tardes cōuerti ad Dominum, & ne differas de die in diē*: 27 & iuxta ſanctum Thom. & communem in 4. lib. ſentent. diſt. 17. & Caiet. Quolib. 7. non tamen ad id tenetur pręcepto, ad nouum peccatū mortiferum obligante: niſi ea temporis parte, qua memorię occurrit quoad vſum, ideſt, cupiendum, vel renuendum: committendum, vel omittēdum, ſecundum communem opinionem. Immo neque tunc ob ea, per quę id affirmauit Adrianus in 4. de Confeſſ. quęſt. 3. & Card. ſācti Sixti Quolib. 7. & ob ea, quę nos addimus in 3. part. gloſſ. Summę de pęnit. diſt. 5. nu. 10. & ſeq. quidquid Catharinus vbi ſupra dicat de Caietano, q ſecū pugnat in eo, quod facile potuit eum excuſare, ſi voluiſſet. Et hoc eſt tenēdum. quoniam ſicut alia pręcepta affirmatiua de baptiſmo ſuſcipiendo, & confeſſione facienda non obligāt ſub pœna noui peccati, niſi pro tempore neceſſitatis: ita per conſequutionem pręceptum affirmatiuum de ſe conuertendo nō obligat ſub pœna noui peccati letalis: niſi in articulo neceſſitatis: in illo vero ſic. Quamobrem ad prędictam pęnitudinem concipiendam tenebimur imminente articulo mortis naturalis, vel violentę, vel adminiſtrandi, ſuſcipiendive aliquod ſacramentum, ſecundū omnes. Immo etiam inſtante populi neceſsitate aliqua grandi, cui abſque orationis feruore prouideri non poſſet, ſecundum Adrianum vbi ſupra.

Decimo quarto infertur, quod licet ſalutare ac frugiferum conſilium ſit, vt toties concipia- 28

mus

Digitized by Google

mus pęnitudinem omnium peccatorũ mortaliũ, tam iam alias contritorũ, quam aliorũ, quoties ea nobis memorię occurrerint: nõ tamẽ eſt pręceptum, quod nos obliget ad eam habendam bis ſpeciatim de eodem. quia Deus non iudicat bis in idipſum. Naum. I. & cap. at ſi cleric. §. de adulterijs vero. de iudic. tametſi teneamur, ne vmquam illud nobis placeat actu, vel virtute. Quoniam licet illa noua (vt ita dicã) complacentia non ſuſcitet illam priorem culpam, quæ iam extincta fuit: producit tamen nouam ei ſimilem, arg. cap. notum 2. quæſt. I. & ca. I. de offic. delegat cap ſicut tribus. de pænit. diſt. I. & cap. ſed penſandum. 6. diſt. Vnde licet illud aliquorum conſilium, vt peccata præterita, etiam bene confeſſa, frequenter ad memoriam reuocemus, quo melius illa iterum atque iterum deteſtemur, & veluti quẽdam myrrhæ manipulum, id eſt, ſanctæ triſtitiæ de illis faciamus, vehementer probem quo ad peccata, quę ſuapte natura triſtitiam, metum, aut terrorem incutiunt: non tamen crediderim, eos intellexiſſe de illis, quorum refricata memoria ad illicitam delectationem inſtigat. Cuiuſmodi ſunt peccata carnis, magni cuiuſdam honoris, & lucri temporalis: quinimo conſultiùs exiſtimarem, eorum numquam amplius in particulari meminiſſe: niſi quando opus eſt ſemel illa confiteri cum debita contritione, vt recte inſinuat Frater Ludouicus a Granata Dominicanus, vir vita, & doctrina concionator omnibus numeris abſolutus, in eo libro admodum ſancto & celebri, quem de oratione compoſuit: vel quando appetitus carnis ſunt probe mortificati per vehementem aliquam contemplationem, aut orationem, ſiue per eximiam quandam abſtinentiam, ſiue per morbos, aut dolores. Quoniam omne delectabile in particulari conſideratũ ad ſui deſideriũ allicit, iuxta Ariſt. 3. Ethic. & ſanctum Thom. quolib. I. q. 5. art. 9. & dicemus infra cap. 9. & hoc in ſpecie ſenſit idem ſanctus Thom. in Opuſcul. 6.

29 Decimoquinto infertur, magnæ prudentiæ ſanctique conſilij eſſe curare, vt poſt peccatum admiſſum, quamcitiſſime nos eius pæniteat: cum per id, etiam ante confeſſionem in Dei gratiam redeamus. adeo quidem vt fieri poſſit, vt qui centies mortaliter peccauit per totum anni ab vltima confeſſione ſpacium, non manſerit quattuor horis ſine Dei gratia: eo quod ſtatim ac peccauit, ſingulorum peccatorum legitime pænituerit. Quocirca multi ſimplices ſunt merito inſtituendi, exiſtimantes eos, qui mortaliter deliquerunt, ſemper eſſe in crimine quouſque confiteantur. Nam, vt ſupra declarauimus, ad hoc, vt a peccatis reſiliant, ſatis eſt eis habere excellentem illum dolorem, ſupra definitum: quamuis remaneant obligati adhuc ad confeſſionem. ceterum, cum huiuſmodi homines raro, vt pote rudiores, doleant, vt dolere conuenit, niſi quando confeſſarium adeũt, vti nos in Repet. §. in Leuitico. de pęnit. diſt. I. notab. 18. num. 5. diximus, ideo conſilium optimum & ſanctiſſimum eſſet eos inducere ad frequenter confitendum. & ſaltem in tribus feſtis Paſchalibus, & in feſto Aſſumptionis Deiparæ virginis. Eo item reſpectu conducit maxime ſubito poſt peccatum, contritionem habere: ne videlicet bonorum operum, quę ante confeſſionem fiunt, iacturam faciamus: quæ quidem perirent, niſi adeſſet confeſſio. Nam opera quantumcunque moraliter bona, ſi fiunt extra charitatem in ſtatu peccati mortiferi, abſque dubio pereunt, & mortua reputantur quãtum attinet ad gratiam & gloriam promerendam, I. ad Cor. 13. & cap. nihil. de conſecrat. diſt. 5. licet quoad alia proſint, iuxta gloſſ. cap. quod quidam, de pænit. & remiſſ. in quibus tribus locis aliàs late id tradidimus, & in Repet. cap. quando. de conſecrat. diſt. I. cum in multis locis, tum in additione. Tradit etiam poſt alios Ioan. Maior in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. quæſt. 2. vt inferius cap. 27. num. 269. explicatur.

Decimoſexto infertur, quod (quidquid dicat beatus Antoninus in 3. part tit. 14. cap. 18. in principio) tenendum eſt quod peccator licet neque ſpeciatim, neque particulatim meminiſſet alicuius peccati mortalis nondum cõdonati: poſſet tamen de illo contritionem habere concipiendo pęnitudinem modo ſupra dicto qualificata. Aliter enim ſequeretur, eum qui alicuius peccati mortalis nondum remiſſi recordari non poſſet, eſſe extra ſtatum ſalutis, contra cap. I. de pęnit. diſt 7. & cap. ponderet. 50. diſt. & quamuis reſponderi poſſit in tali caſu, amorem, quo diligitur Deus ſuper omnia, ſufficere, vt Gabriel inſinuauit in 3. lib. ſententiar. diſt. 27. quęſt. I. replicari tamen poſſet, quod iam ſupra num. 5. dictum eſt, eiuſmodi amorem eſſe contritionem virtualem. 30

Decimoſeptimo infertur, quod licet de grauiori peccato grauior requiratur pęnitentia, ſiue pęnitudo: hoc tamen eſt intelligendum de conſilio, & honeſtate, argu. cap. tempora. 26. quęſt. 7. ſecundum ſanctum Thom. in 4. lib. ſententiar diſt. 17. quęſt. I. art. I. & 2 non autem de neceſſitate, argu. cap talis. de pęnit. diſt. 3. Quoniam definitio ſupra tradita nihil tale requirit Et quia ſecundum mentem communem doctorum, quam explicat Ioan. Maior in pręcitato 4. lib. ſententiar. diſt. 14. quęſt. I. & diſt. 17. quęſt. I. pęnitudo circumamicta debitis circunſtantijs, & ſupradictis, quantumcunque ſit remiſſa, & breuiſſimo tempore, etiã 31

in

Digitized by Google

in inſtanti concepta, ſatis eſt ad crimina diluẽda, quantũ ad culpã, & ad cõmutandum pœnã ęternam Inferni in temporalem Purgatorij; contra ſententiam Scoti in dicta diſt. 14. queſt. 2. art. 1. quæ hodie communiter nõ probatur.

32 Dixi: Debitis circumſtantijs: quoniam ſi ego alienum retineo, & potens reſtituere, non reſtituo: vel habeo odium mortale, quod ab animo non expello: vel non relinquo ſodalitia, & occaſiones valde propinquas peccandi mortaliter: vel non peruenio ad concipiendum propoſitum actuale, quo mallem potius mori, quam mortifere peccare, non habeo veram talem pænitentiam, neque proinde conſequor remiſſionem.

33 Decimooctauo infertur, quod pænitentia de peccatis imperfecta, quam neque debitæ circũſtantiæ, neque qualitates prædictæ ordinant, poterit nuncupari attritio, non autẽ contritio: quæ, ſecundum Caiet. tom. 1. Opuſc. Opuſc. 4. quæſt. 1. & Opuſc. 5. quæſt. 5. eſt duplex. Altera eorum, quos pænitet mortaliter peccaſſe, vellentque non peccaſſe: ſed non omnino ſtatuunt a peccatis ſuis abſtinere. Altera eorum, quos pænitet quidem peccaſſe, & ſtatuunt amplius non peccare: non concipiendo peccatum vt rem ſupra omnia deteſtabilia deteſtandam, neque reputando ipſum vitandum ſupra omne vitabile. Quinimmo, etiam pænitudo illa, a nobis ſupra definita, quam habent illi, qui deteſtantur peccatum ſupra omne deteſtabile, ipſumque vitare proponunt ſupra omne aliud merito vitandum, eſt attritio, vt ipſe arbitror, quoadusque Deus propter ſuam miſericordiã, gratiam ſuam impartitus fuerit: ſed eſt alterius ſpeciei, ſecundum eundem, appellaturque cõtritio informis. At ſecundum opinionem communem, quam ſupra ſequuti ſumus, cuicunque habenti eiuſmodi pænitentiam Deus pro ſua miſericordia ſtatim elargitur gratiam: & ſubinde non inuenitur ſine gratia.

34 Prima ſpecies prædictarum attritionum nõ ſufficit, vt per eam ſolum remittatur peccatũ, immo neque per eam, & abſolutionem ſacramentalem ſimul: quinimmo peccat qui cum ea petit, aut accipit abſolutionem. Id quod etiã eſt dicendum de illa pænitudine, quam quis concipit ob id ſolum, aut ſaltem principaliter propter detrimentum honoris, quietis, aut vtilitatis temporalis: aut propter metum infamię laborum, aut pœnæ temporalis, vel æternę: quã uis talis pænitudo non ſit peccatum, neque malum opus (vti quidam dixerunt) immo potius eſt laudanda: niſi quando eo animo concipitur, quod peccaret, vel a peccato non ceſſaret, niſi eiuſmodi malum, vel metus intercederet. Quoniam hoc iam eſſet nouum peccatũ adiungere, cap. ſi propterea. & cap. ſi cui. de pænit. diſt. 1. vt ſupra diximus.

Secunda item ſpecies attritionis non ſufficit, ſecundum eundem, vt propter illam remittantur peccata: etiam abſolutione ſacramentali adiuncta: licet ſufficiat ad ipſam abſolutionem licite petẽdam, ac recipiendam abſque vlla culpa: & ad hoc, vt illa ita ſit valida, vt nõ teneatur reiterare cõfeſſionem: immo etiam ad obtinendum effectum ſacramenti, quando pænitens prædictam pænitudinem fuerit conſequutus.

Ab hac opinione propter ſummam eius auctoritatem, & quia ei a nemine contradicitur, hucuſque numquam fui auſus diſcedere: ſed nunc, ſub debita cenſura, videtur, eum, quem iure, & ex animo pęnitet mortaliter peccaſſe, & ſtatuit in poſterum numquam amplius peccare, ob id principaliter, quod peccatum eſt offenſa Dei, & credens ſine craſſa ignorantia, ſuum dolorem eſſe in id ſufficientem, confitetur ſacerdoti, recipitque ſacramentalem abſolutionem, non ſolum ſatisfacere pręcepto confeſſionis, ſicut ille dicit, ſed etiam conſequi gratiam, & miſericordiam a Patre gratiarum, & miſericordiarũ. Quoniam nulla Scripturę ſacræ loca habent expreſſe, neceſſarium eſſe cõcipere peccatum tamquam quid maxime omnium vitabile, & deteſtabile. Solum enim habent: *Pænitentiam agite.* Matth. 3. & Luc. 3. *Pænitemini.* Marc. 1. & Actor. 3. *Facite fructus dignos pænitentiæ.* Luc. 3. & cap. conſideret. §. ſi. de pęnit. diſt. 5. *In quacunque hora conuerſus fuerit peccator, iniquitatum ſuarum amplius non recordabor.* Ezech. 33. & cap. ponderet. 50. diſt. *Cõuertimini ad me.* Iohel. 2. & cap. conuertimini. de pęnit. diſt. 1. *Scindite corda veſtra.* Iohel. 2. & cap. ſcindite. de pęnit. diſt. 1. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* pſal. 31. & cap. 1. de pænit. diſt. 1. Nullum pręterea concilium, neque ſummus Pontifex, neque quiſquam ex tot ſacris doctoribus, in Decreto citatis, eo modo interpretatus eſt, quo iamdiu conc. Florentin. ſub Eugenio quarto, in decreto de ſacramentis. & denuo Tridentinum, in ſeſſ. 14. cap. 5. clarius, & explicatius dixerunt. Nempe, neceſſarium eſſe dolere de peccatis cum firmo propoſito non peccandi de cetero, & cũ ſpe venię. neque requirunt huiuſmodi reflexiones, comparationeſque difficiles, pauciſſimis cognitas, & paucioribus vſitatas. Quinimmo beatus Auguſt. in cap. nullus. §. quod quamuis. de pænit. diſt. 7. conſtituens differentiam inter conuerſum, & verſum, dicit, verſum eſſe, qui timore poenę cõpulſus abſtinet a peccato: conuerſum vero, qui ſolummodo, vel ſaltem principaliter, propter Dei amorem a peccando ſuperſedet, & quia ipſum pęnitet offendiſſe

Deum.

35

Deum. Et accedit ad hoc, quod pauci (collatione aliorum) confitentes ab inſtitutione cō feſſionis in noſtra tempora fecerunt, & faciunt hoc, quod ille requirit & pauciores confeſſarij id ſuaſerunt, & ſuadent. Immo noſtro iudicio Conc. Trid. præcitata ſeſſ. 14. cap. 4. ſatis aperte hoc, quod dicimus, intelligit. Quocirca recreat nos audiuiſſe, fratrem Franciſcū a Victoria, virum profecto piiſſimum, clariſſimumque doctorem, qui Hiſpanias rara illa ſua Theologica eruditione (ſacramentali præſertim, & morali) præ ſuis anteceſſoribus illuſtrauit, idipſum aſſeruiſſe. quin etiam, quantum intelligo, idem ſenſit Dominicus Sotus lib. 2. de nat. & grat. cap. 15. aſſerens illud, quod in ſequenti corollario continetur, quod hoc cō firmat. Ex quibus omnibus conſtat, quam vtilis, & ſecura ſit homini pænitenti confeſſio.

36 Decimonono infertur, ad illam magnam differentiam, quam idem Magiſter Sotus ponit inter pænitentiam peccatorum ad ſuſcipiendū baptiſmum neceſſariam, & inter eam, quæ neceſſaria eſt ad ſacramentum pænitentiæ: videlicet quod ad ſuſcipiendum baptiſmum ſufficit quæcunque pænitudo, & deteſtatio peccati cū ceſſatione a peccando, ita quod ſit extra propoſitum peccandi, & quod non placeat ei peccaſſe. id, quod ait ſentire Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. Quinimmo addit vbi ſupra, volenti baptizari ſufficere quantulamcunque attritionem, vt baptiſmi ſacramentum illi poſſit conferri: quamuis manifeſtum ſit, illam non eſſe contritionem: ad ſacramentum tamen pænitentię requiri pænitentiam de peccatis propter amorē Dei, & eo quod peccatum eſt eius offenſa: & quod a pænitente putetur eſſe contritio, vel ſaltem non credatur non eſſe contritio: aitque ſibi videri Conc. Trid. præallegata ſeſſ. 14. cap. 4. & ſeſſ. 6. cap. 14. id ſenſiſſe. per quod plurimum præcedens corollarium corroboratur.

Hęc tamen doctrina, licet ſatis bona videatur, quantum pertinet ad ſacramentum pęnitētię: quantum tamen pertinet ad ſacramentum baptiſmi admodum noua mihi viſa eſt, quatenus habet, qualemcunque pęnitudinem, etiam ſi agnoſcatur non eſſe contritio, adiuncta ceſſatione a peccatis, ſatis eſſe ad baptiſmi ſacramentum ſuſcipiendum. Quoniam B. Auguſt. relatus in aliquot decretis, expreſſe ait, hominem peccati mortalis reatu implicitum, numquam Dei gratiam aſſequuturum, niſi eum veteris vitę pæniteat. Nam in cap. firmiſſime. 14. quęſt. 1. ait, nullum hominem vitam ęternam accepturum, qui non fuerit hic a malo per pęnitentiam, fidemque conuerſus: & per ſacramentum fidei, & pęnitentię, id eſt, per baptiſmum liberatus. & paulo inferius: *Maioribus opus eſt, inquit, de malis ſuis pænitentiam agere*: & loquitur de pęnitentia ante Baptiſmum. & cap. omnis. de conſecrat. diſt. 4. ibi: *Niſi eum pæniteat veteris vitæ, nouam nō poterit inchoare: ab hac pænitentia, cum baptizantur, ſoli paruuli immunes ſunt.* & in cap. ſeq. ibi: *Agant homines ante baptiſmum pænitentiam.* & cet. Idipſum eiſdem penè verbis affirmat Ambroſius in cap. 1. & 2. de pęnit. diſt. 3. Quin & alij omnes in alijs locis aſſerere ſolent, his, qui poſt baptiſmum in peccatum prolapſi ſunt, neceſſariam eſſe pęnitentiam. Diuinus etiam Petrus apoſtolus. Act. 2. ſic ait: *Agite pænitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum.* Vbi non videtur de quacunque pænitudine intellexiſſe: ſed de illa, quę concipitur propter Dei amorem, & eo quod peccatum eſt eius offenſa. & quamuis almum Conc. Trid. pręcitata ſeſſ. 6. cap. 6. & cap. 14. dicat ſufficere aliquod odium, & deteſtationem: addit tamen eſse neceſsarium, vt talis ſit pęnitentia, qualis ante baptiſmum exigitur: non tamen explicat qualis illa ſit: & conſequenter id reliquit antiquæ interpretationi.

Quapropter equidem ſub debita correctione ſemper conſulerem illis, qui infideles adultos aliquos baptizant, ſiue apud nos, ſiue apud Indos, vt prius illos inducant ad pęnitudinem peccatorum mortiferorum, eo quod illis offenderunt Deum, quem ſuper omnia amare, & honorare debuiſsent. Nec auderem aſserere, eis licere baptizare illos, quamuis videant non pęnitere eos ob amorem Dei, ſed ob alias cauſas. Quin affirmo, perperam agere illos, qui, vt fama eſt, baptizant Indos, antequam videant, eos habere pęnitudinem, quę videatur contritio: eoquod petunt baptiſmum, eo reſpectu principaliter, quod pileus, vel alia ludicra illis donantur: licet aliquam pęnitudinem ſuę malę vitę leuem, & imbecillem conceperint ob aliquas cauſas, quę amore Dei nequaquam nitūtur. Videtur tamen nobis poſse aliam aſſignari differentiam inter pęnitentiam ad baptiſmum ſuſcipiendum neceſsariam, & illam, quę ad ſacramentum pęnitentię neceſsario requiritur: videlicet quod ad baptiſmum ſufficit pęnitentia, ſeu pęnitudo generalis omnium peccatorum mortalium, totiuſque vitę malę tranſactę, adducendo ad ſummum aliqua in memoriam, non deſcendendo particulariter ad omnes eorum ſpecies. qua praxi videtur vſus fuiſse diuinus Petrus in baptizando eos, quos primos in feſto ſancto Pentecoſtes, Act. 2. legimus baptizaſse. Ad recipiendum vero ſacramentalem abſolutionem, vltra hoc etiam opus eſt recolere omnes ſpecies peccatorum, & de illis omnibus ſpeciatim pęnitere: licet in indiuiduo non teneatur ſigillatim, ſiue particulatim de ſingulis cuiuslibet ſpeciei pęnitere, dolereque. vt ſupra num. 20. dictum eſt.

Vige-

Digitized by Google

38 Vigeſimo infertur, quod quamuis virtute ſacramenti attritus fiat contritus: ipſa tamen attritio non efficitur contritio, ſecundum ſanctũ Tho. in 4. lib. ſenten. diſt. 17. q. 2. ar. 2. licet iuxta Scotum in eodem. 4. quęſt. 2. ar. 1. quem ex parte ſequitur Caiet. tomo 1. Opuſculor. Opuſ. 4. q. 1. ſuperueniente Dei gratia, fiat contritio. Poſſunt tamen conſiliari, intelligendo ſanctũ Tho. de attritione, quæ non eſt contritio propter defectum intrinſecum ex parte ſubiecti, & ſcopi, qui eſſe debet Deus ipſe, vel amor eiuſdem, quia videlicet ille dolor non concipitur ſolum, nec principaliter propter amorem Dei, vel eoquod peccatum eſt eius offenſa, vel iniuria: ſed ſolum, vel tantum, aut principalius propter damnum, quod ipſi ex eo contigit, vel timet ſibi hac in vita, vel in futura euenturum: huiuſmodi enim attritio nunquam efficitur cõtritio, licet ad eam ducat: Scotum vero, eiuſq; ſequaces, qui contrarium opinantur, de illa pænitudine, quæ eſt attritio, & non contritio, non ob defectum iſtum intrinſecum ex parte obiecti: ſed ob aliam cauſam extrinſecam; qualis eſt defectus gratiæ, vel propoſiti de abſtinẽdo.

Vigeſimoprimo infertur, non eſſe nimis firmum illud Ioan. Maioris in præfato 4. lib. ſententiar. diſt. 17. quæſt. 3. videlicet, neminem eſſe adeo imprudentem, qui tempore, quo peccata ſua confeſſario confitetur, non illa deteſtetur formaliter, aut uirtualiter. Non eſſe, inquã, nimis firmum: quia inde ſequeretur, quemlibet confitentem habere iuſtam contritionem: quod eſt contra duo præcedentia corollaria, & dicta in principio huius capitis. Scotus autem in dicto 4. lib. ſentent. diſt. 14. quæſt. 2. ar. 2. non ita laxe loquitur circa hoc, ac quidam aiunt: immo ſecundum eum, nulla pænitudo momẽtanea ſufficit ad remiſſionem peccati: quamuis iuxta communem, quam ſequuti ſumus ſupra, ſufficiat.

39 Vigeſimoſecundo, infertur quod cauſa contritionis ex parte Dei eſt eius gratia, & miſericordia: ex parte vero noſtra ſunt ſex, quæ ſecũdum Raymundum, relatum a ſancto Antonino in 3. parte tit. 14. cap. 18. §. 5. diſponunt ad gratiam obtinendam. Memoria, ſcilicet, peccati: Pudor ex peccato proueniẽs: Vtilitas eius: Timor iudicij diuini: Meditari quod per illud cęleſtem gloriam amittimus, noſtrumque creatorem offendimus: Spes veniam conſequendi, & gratiam amiſſam recuperandi: perueniendique ad felicitatem æternam. Conducit etiã maxime ad hoc conſiderare (vt in cap. fratres. de pęnit. diſt. 5. nu. 96. diximus) quod qui mortaliter delinquit, in effectu Deum a ſe proijcit; ſicque illũ tractat, ac ſi non eſſet vltimus finis, & ſubinde ac ſi non eſſet ſummus Deus: reputareque ſecum, & ruminare, quidnam faceret, vt a Rege veniam impetraret, ſi eum negaſſet eſſe ſuum Regem: & quod, ſi ſemel Rex illi veniam concederet, quantum ſibi caueret in poſterum, ne iterum in eãdem rebellionem prolaberetur, certo ſciens a Regis voluntate & nutu pendere vitam ſuam, ſicuti noſtra pendet a Deo?

Vigeſimotertio infertur, quod effectus contritionis eſt, non ſolum delere peccatum quantum ad totam culpam, vt ex ſupra dictis nu. 24. & nu. 31. conſtat. per cap. dixi. & cap. magna. de pęnit. diſt. 1. verum etiam extenditur ad remittendam aliquam pœnæ temporalis portionem, in quam æterna commutatur, ſecundum ſanctum Thom. in 3. par. quæſt. 86. art. 4. & in 4. ſententiar. diſtinct. 17. quæſt. 3. art. 1. non tamen abolet, vt plurimũ, totam pœnam. quod nos in extrauagãti, vnigenitus. de pænit. & remiſſ. in tractatu de indulgentijs ſuper §. in Leuitico. de pænit. diſtinct. 1. notab. 12. tractatu abunde ſatis ſuperque collegimus, vbi de culpa & pœna diſputauimus. 40

Dixi: Vt plurimum: quia nonnunquã tanta eſt contritio, vt deleat omnem culpam, & remittat omnem pœnam, iuxta gloſſ. cap. menſuram. de pænit. diſt. 1. & gloſſ. in cap. Deus, qui de pænit. & remiſſ. & gloſſ. extrauagan. 1. de pænit. & remiſſ. & tradit ſanctus Thom. in 3. lib. ſentent. diſt. 19. art. 3. quęſt. 2. & in 4 diſt. 15. quæſt. 2. art. 2 quæſt. 3. & 17. quęſt. 2. art. 1. quęſt. 1. numquam tamen ob id tollitur obligatio confitendi peccatum, ſecundum omniũ ſententiam.

Vigeſimoquarto infertur, quod ſanctiſſime a ſacroſancto Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 3. & 4 definitum eſt, hęreſim eſſe, dicere, pęnitudinem, ſiue pęnitentiam, non fuiſſe quouis tẽpore neceſſariam ad impetrandam culpæ mortalis condonationem. Dicere item contritionem non eſſe vnam ex tribus partibus, quas ſibi tanquã materiam ſubſtituit pęnitentiæ ſacramentum. Dicere item, eſſe malum examinare conſcientiam ad faciendum peccatorum memoriam cũ ipſorum deteſtatione, & emẽdationis propoſito: quamuis ad gradũ integrę contritionis non perueniat. Dicere item, non eſſe de fide, contritionem non ſolum includere in ſe ceſſationem a peccato, & uitę nouę propoſitum, & inchoationem, ſed veteris etiam odium continere, & propoſitum illud confitendi tempore debito cum ſpe obtinendi veniam, & miſericordiam: licet, vt ſupra nu. 11. & 12. diximus, ſufficiat propoſitum virtuale, quando defectus temporis, vel inculpata conſideratio pęnitẽtis fuit in cauſa, ut nõ habeatur formale. Dicere itẽ, cõtritionem iuſtam, non eſſe neceſſariam nunc in lege gratiæ ad culpę mortalis poſt baptiſmũ admiſſę deletionem. 41

42 Vigeſi-

Digitized by Google

42 Vigeſimoquinto infertur, quod cuidam erudito viſum eſt, dixiſſe nos ſupra num. 36. attritionem cognitam, id eſt, quæ cognoſcitur non eſſe contritio, non ſufficere ad abſolutionem. Contra quod opponit multa, quæ alias hic ſcripſimus: cui nunc breuius reſpondemus. Primo, nos id non dixiſſe ibi: licet ex eo tacite colligatur, multas eſſe attritiones, quæ non ſufficiunt ad iuſtam abſolutionem. Qualis eſt pænitudo præteriti ſine propoſito actuali, vel virtuali vitandi futura, vel reſtituendi male parta, per cap. pænitentię. de pænit. diſt. 3. & cap. falſas. de pænit. diſt. 5. cum multis, quæ ibi adduximus. Fateor tamen, me ſecutum fuiſſe Sotũ quatenus ait in lib. 2. de nat. & grat. quod ad ſuſcipiendum ſacramentum pænitentiæ requiritur attritio, quam putet pænitens eſſe contritionem: vel non putet non eſſe contritionem.

Secundo, quod licet ex præfato Soti dicto videatur inferri, non ſufficere ad abſolutionẽ attritionem illam, quæ cognoſcitur non eſſe contritio: intelligendum tamen eſt illud neceſſario de attritione, quę putatur non eſſe contritio, nec futura talis, etiam munita calore abſolutionis ſacramentalis. Cum Sotus ſequatur opinionem ſancti Thomæ, communiter receptam, aientis, ſufficere ad deletionem peccati, attritionem illam, quæ accedente ſacramento fit contritio.

Tertio, quod eius tria priora argumenta vrgent quidem contra ſententiam Gratiani in cap. conuertimini. verſic. leproſi. & cap. omnis. de pęnit. diſt. 1. & Ioan. Maioris, & eorũ, quos ipſe ſequitur in 4. lib. ſententiar. diſt. 14. q. 2. quæ habet, per ſacramentum pęnitentię non remitti cuipiam culpam: quia remittitur per contritionem pręcedentem. a qua quidem ſententia nos ſemper diſceſſimus ſecuti ſanctũ Thomam communiter receptum in eod. 4. lib. ſentent. diſt. 17. q. 2. art. 1. vt eſt videre ſupra eodem cap. num. 36. & in Summa de pęnit. diſt. 1. num. 4. & 5. latius & neruoſius in cap. conuertimini. num. 5. ead. diſt. Vrgent, inquã, eius argumenta contra pręfatam opinionem: nihil tamen faciunt contra Sotum, neque contra nos, qui fatemur, quamplurimos confiteri cum attritione, quę ſola non facit eos contritos; ſed acceſſione ſacramenti fiunt contriti. quorum de numero maiorem partem plebis eſſe putauimus in dicto cap. conuertimini. nu. 5.

43 Quarto, quod differentia inter ſacramentũ pęnitentiæ, & Euchariſtię, quoad hoc propoſitum, non conſiſtit in hoc, quod illud (vt ipſe ait) ſolis infirmis, & mortuis datur: hoc autẽ ſolis ſanis: ſed quod illud per ſe ordinatur ad ſanandnm, & per accidens ad ſanitatem conſeruandam, & augendam: & contra, hoc principaliter ad ſanitatem conſeruandam & augendam, & per accidens ad ſanandum. Siquidem ſacramentum pęnitentię iuſte datur ſecũdum omnes eis, qui ſola peccata venialia, vel ſola mortalia iampridem confeſſa, & remiſſa confitentur, qui creduntur eſſe ſani: cum neque venialia, neque mortalia iam confeſſa & cõdonata repugnẽt charitati, vt tradit ſanctus Tho. in 4 lib. ſentẽtiar. diſt. 22. q. 1. art. 3. q 1. ad 1. & frequentiſſima praxis ſelectorum presbyterorum, pręſertim monachorum, habet confiteri, quoties celebrant: quos tamen certum eſt non ſemper confiteri mortalia noua; ſed venialia, vel mortalia antiqua iam confeſſa. Cuius rei ratio eſt quia omnia ſacramenta nouę legis cõferunt gratiam, vt poſt receptam ſententiam diſt. 1. lib. 4. ſentent. definitur a Conc. Trid. ſeſſ. 7. de ſacramentis in genere. can. 6. 7. & 8. ita frequenter auget charitatem, & non ſanat: & contra ſacramentum pęnitentię frequenter per accidens ſanat: cum ſcilicet aliquis credẽs probabiliter, ſe eſſe in ſtatu gratię, in quo tamen non eſt, ſumit illud, vt docet ſanctus Tho. communiter receptus in 3. part. quęſt. 79. art. 3. 44

Quinto negamus, ex prędicto Soti dicto ſequi, quod tanta diſpoſitio requiratur ad ſuſcipiendum ſacramentum pęnitentię, quanta requiritur ad ſacramentum Euchariſtię. Tum quia ad ſacramentum Euchariſtię non ſolum requiritur contritio, ſed etiam confeſſio, ſecundum gloſſ. receptam in cap. de homine. de celebrat. miſſar. approbatam a Conc. Trid. ſeſſ. 13. can. vlt. Tum quia ad Euchariſtiam oportet, putare ſe eſſe in ſtatu gratię: ad abſolutionem autem ſufficit putare, ſe ita eſſe attritum, quod, mediante illa, fiet contritus.

Sexto, negamus ſufficere ad abſolutionem ſacramentalem, attritionem, ſiue pęnitudinem qua peccator ceſſat a peccato propter ſolam pœnam inferni, quatenus pœna eſt, ſi nullus actualis, vel virtualis Dei amor, vel odium peccati, quatenus eſt ipſius offenſa, eum comitetur, per dicta ſupra, pręſertim, nu. 34. & 35.

De confeſſione ſacramentali, ſecunda parte ſacramenti pænitentiæ. Cap. II.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio ſacramentalis quid.*
2 *Confeſſio non fuit inducta iure naturæ,*
3 *Sed diuino Ieſu Chriſti domini noſtri.*
4 *Confeſſio facta laico non eſt ſacramentalis.*
5 *Cõfeſſio ſacramẽtalis exigit multa: & 6. 7. & 8.*
6 *In quibus multi errant.*
9 *Confeſſio, quo tempore facienda, lege diuina.*
9 *Quo humana, & quo extra illa. & num. 10.*

11 *Con-*

11 Confeſſio ſacramentalis fuit inſtituta a Chriſto.
11 de omni mortali, & eius circumſtantijs.

1 SEcunda pars ſacramenti pænitentię eſt Cõfeſſio ſacramentalis (quam vocalem , & auricularem appellamus, eoquod voce, & in aurem ſecreto fiat) quam,addentes aliquid recentiorum definitioni, præſertim Gabrielis in 4.lib. ſentent. diſt. 17. q. 1. in hunc modum poſſumus definire: Confeſſio ſacramentalis eſt peccatoris accuſatio, ſecreta, de ſuis peccatis, coram proprio ſacerdote;vt ab illis ſacramentaliter abſoluatur.

Dixi: Accuſatio, pro genere, quo,& differentia debet conſtare omnis definitio, vt dictũ eſt ſupra pręlud. 1. num. 2. & ad differentiam accuſationum, & confeſſionum iudicialium, vel quæ accidunt extra iudicium: quæ quidem non gratia ſeipſos accuſandi, ſed propter alios fines fieri ſolent.vt tott.titt. de Confeſſ. Digeſtis,Codice, Decretalibus,& libro Sexto.

Dixi: ſecreta; tum ad excludendum generalem illam, publicamque confeſſionem, quæ fit in principio, aut medio Miſſæ, vel alias ſæpiſſime; tum ad inſinuandum non eſſe neceſſarium, vt fiat publice, vel aliquo tertio audiẽte: quamuis etiam, alijs audientibus facta valere poſſit: vt infra eodem, num. 6. & 7. trademus.

Dixi: De ſuis peccatis, ad reijciendum illam,qua quidam ſe de virtutibus , quidam vero de peccatis alienis accuſant, cap. omnis.de pęnit. & remiſſ. ibi: *Peccata*. & ibi: *Sua*.

Dixi: Coram ſacerdote, ad excludendam illam, quæ fit alij: quoniã illa nõ eſt ſacramẽtalis dicto cap. omnis. ibi: *Sacerdoti*. & clarius in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6.

Dixi: Proprio, id eſt, habenti iuriſdictionẽ in foro conſcientię ſupra illum,qui ſeipſum accuſat, dicto cap. omnis. ibi: *Proprio*. Nam illa, quæ fit alij, quam proprio ſacerdoti non eſt ſacramentalis: ſiquidem abſolutio facta ab illo, qui non eſt ſacerdos: vel a ſacerdote, qui non eſt proprius; nõ eſt ſacramentalis, vt infra.cap. 22. num. 11. trademus.

Dixi: Vt ab illis abſoluatur: quoniam quę fit propter alium finem, non eſt ſacramentalis: cum eſſentia ſacramenti pęnitentię in abſolutione conſiſtat, vt diximus in cap. ſacrificium. de conſecrat. diſt. 2.

2 Ex qua definitione infertur primo, illam cõfeſſionẽ domini noſtri Ieſu Chriſti, Matth. 11. *Confiteor tibi, pater cæli, & terræ*: & alias multas huiuſmodi confeſſiones, quarum in multis pſalmis fit mentio, non fuiſſe ſacramentales: ſed potius Dei laudes.

Infertur ſecundo, hanc confeſſionem ſacramentalem non fuiſſe iure naturali inductam, cum poſt aduentum redemptoris noſtri omnia ſacramenta nouę legis initium habuerint, iuxta ſententiam omnium in 4. lib. ſentent. diſtin. 1. & nuper expreſſit Conc. Trid. ſeſſ. 7. cano. 1. de ſacramentis in genere: & ita conſequenter poſt Chriſti domini aduentum incepit ſacramentalis confeſſio. quę eſt vna pars ſacramenti pęnitentiæ, vt prędictum eſt ſupra ca. 1. num. 25. & prælud. 10. num. 4.

Infertur tertio, quod ſacramentalis confeſſio, vt in gloſſ. Summę. de pęnit. diſt. 5. num. 2. diximus, non fuit inuenta, neq; inſtituta in paradiſo terreſtri, ut quidam relati ab eadẽ gloſſ. dixerũt: neque a Ioſue, vt alij, quos eadẽ gloſſ. refert, aſſeruerunt: neque a Iacobo Apoſtolo, vt alij ibidem relati affirmarũt: neq; ab Eccleſię conſuetudine, vt ipſamet gloſſa a Canoniſtis, ibi, & in cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. communiter recepta videtur innuere: ſed immediate a Chriſto domino noſtro, ut tradit Aquinas in 4. lib. ſent. diſt. 16. & 17. etenim ex pręfata definitione colligitur, hanc confeſſionẽ ſacramẽtalem eſſe partem ſubſtantialem eius, iuxta S. Tho. in 3. par. q. 64 ar. 2. & in dicto 4. lib. ſenten. diſt. 2. q. 1. ar. 2. & diſt. 5. q. 1. art. 1. & cõmunem opinionem in eodẽ 4. lib. ſent. diſt. 17. vt latius diximus in 1. parte gloſſ. Summę, de pęnit. diſt. 5. nu. 14. Id quod etiam explicuit Conc. Trid. vbi ſupra, & in ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 3. declarans id fundari irrefragabiliter in illo Ioan. 20. *Accipite Spiritũ ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.* 3

Infertur quarto, confeſſionem factam homini laico, non eſſe ſacramentalem, ob idque ſuo loco & tempore repetendã eſſe, ſecundum omnes in 4. lib. ſenten. diſt. 17. & cap. quem pænitet. de pænit. diſt. 1. vbi nuperrime multa de confeſſione ſcripſimus. 4

Infertur quinto, huiuſmodi confeſſionem ſacramentalem, & auricularem, vt legitima ſit, requirere ſexdecim cõditiones, quę his verſibus continentur. 5

Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

Quę quidem ſexdecim conditiones explicãtur a S. Tho. in 4. lib. ſentent. diſtinct. 17. quęſt. 3. artic. 3. & a S. Antonino in 3. par. tit. 14. cap. 1. & 2. noſque etiam in cap. fratres. de pænit. diſtinct. 5. num. 2. & ſeqq. copioſius & vtilius explicauimus, dicentes in Summa, quod, Simplex inſinuat, quod ſit ſine plica generalitatis, vel diſiunctionis uerborum, ſic vt confeſſarius peccatum ita intelligat, ut poſsit diſcernere, an ſit mortale, vel veniale.

Circa quod multi grauiter errant, qui mortaliter peccarunt nimis comedendo, nimis bibendo, 6

Digitized by Google

bendo, loquendo, ridendo, murmurando, irridendo, iocando, & alia ſimilia faciendo: quæ cum poſſint eſſe, immo frequenter ſint venialia confeſſarius intelliget, illa eſſe venialia. Quare oportet diligenter explicare circumſtantias, per quas facta fuerunt mortalia putat quod fuerunt facta cum notabili Dei, vel ſanctorum, vel Eccleſiæ, vel ſacramẽtorum, aut religionũ irreuerentia: aut cum notabili aliquo nocumẽto ſalutis ſpiritualis, aut corporalis, honoris, famæ, vel alterius rei, ſiue ad ſe, ſiue ad proximum pertinentis; vt ita conſtet, an grauitas culpæ peruenerit ad mortalem, nec ne? niſi ex qualitate perſonæ, vel modo confitendi confeſſarius talem conijciat paruitatem, vel grauitatem malitiæ, vt diximus ſupra prælud. 5. nu. 11, per ea, quæ infra ſuper vnoquoque præcepto, ab 11. cap. vſque ad 21. & ſuper vtroque vitio cap. 23. tradentur.

7 Humilis, id eſt, cum ſignis animi ſubmiſſi, modeſtique. Pura, id eſt, ſine mixtione rerum impertinentium. Fidelis, id eſt, ſine mendacio; maxime in his, quorum veritatem confeſſio neceſſario requirit. Frequens, id eſt, quod fiat ſę-pe. quæ conditio apponitur propter illũ, qui ſæpe cadit, quæ quidẽ eſt ſecundũ conſilium, præterquam in illis tantum caſibus, & temporibus quibus ea præcipitur fieri a iure, vel ſtatuto. Nuda, quod iocis, aut alia re peccati grauitas non occultetur. Diſcreta, quod fiat verbis honeſtis, ſitque debitis circumſtantijs explicata. Libens, hoc eſt, voluntaria; nempe vt fiat (ſaltem principaliter) propter Deum: licet alioquin minus principaliter ex verecundia, vel quacunque alia humana cauſa, is, qui confitetur, moueatur. Verecunda, videlicet, ne ſicuti fabula, vel hiſtoria impudenter narretur: ſed cum pudore cordis, quem facies ipſa præſeferat. Integra, quod nullum crimen (ſaltem letale) cuius adhibita debita diligentia recordatur, taceat. Secreta, quo ſignificatur primo, quod ab eodem pænitente, non autem per aliũ facienda ſit: deinde, quod nullus teneatur confiteri tertio alio audiente, immo neque licet regulariter, ſaltem de peccatis occultis.

8 Ceterum, quia ex prędicto verbo, Regulariter, intulerunt aliqui viri pij, me ſenſiſſe hoc loco, licere aliquando publice confiteri, quod videbatur eſſe contra hanc conditionem ſecreti, omnibus probatam: & quod ipſe poſt S. Antoninum, 2. part. tit. 8. cap. 4. §. 1. & poſt Caietanum, 2.2. q. 73. art. 3. & in cap. inter verba. 11. q. 3. dixi, eſſe peccatum infamare ſeipſum, conſtituendum eſt, quod confiteri publice non eſt illicitum, eo quod ſpeciatim id prohibuerit dominus noſter Ieſus Chriſtus: ſed quia regulariter nõ licet publicare propria peccata: veruntamen quia nonnumquam licet publicare illa in aliquem finem bonum, prout in dicto c. inter verba. rationibus & exemplis ſanctorum Ambroſij, & Anſelmi probauimus, ideo etiam licet aliquando facere dictam confeſſionem, audientibus alijs, vt ſcite declarauit ſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. ſubdens, quod Chriſtus non pręcepit, quod peccator confiteatur publice: ſed quod non vetuit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humilitatem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem delicta ſua publice confiteri poſſit. Propter quod tollitur ſcrupulus de valore, ac iuſtitia illarum confeſſionum, quæ fiunt in mari a periclitantibus, & a peſte infectis, remotis a confeſſario: & a vulneratis in prælijs inter medendum, audientibus chirurgis, & alijs opitulantibus. Illarum item quę fiunt per interpretem ab ignorante idioma confeſſarij: quia non deſinunt valere, & eſſe legitimæ, eo quod alij eas audiant.

Lacrymabilis, id eſt, quæ ſecum gerat contritionem, ſupra cap. 1. num. 1. & ſeqq. definitam: vel ſaltem attritionem illam ſecundam, quam ſupra cap. 1. nu. 34. & ſeq. memorauimus. Accelerata, id eſt, vt ſimul atque peccatũ commiſſum eſt, fiat. quod quidem eſt conſiliũ: vt dicetur infra nu. 11. Fortis, vt prętimore, aut pudore, vel verecũdia, vel ex neceſſario dicendis omittatur. Accuſans, ſeipſum: non autem carnem, mundum, aut dęmonem, vel ſaltem non æque, aut ita principaliter, ſicut ſeipſum. Parere demum parata, nempe confeſſario, ita vt pęnitens habeat in animo exſequi quod confeſſarius ei pręceperit: quod quidem partim eſt de conſilio, partim vero de pręcepto, vt inferius, cap. ſequenti explicabitur.

Infertur ſexto, per ſolam legem diuinam nõ eſſe definitum tempus, quo homo confiteri teneatur: eſſe autem definitum Iure canonico humano, omnes peccatores ſemel in anno obligari ad confitendum, cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. Religioſus autem ſancti Benedicti & alij ſaltem de honeſtate. duodecies in anno, ſemel ſcilicet ſingulis menſibus, ad confeſſionem adſtringuntur, clemen. ne in agro. §. ſane iuncta gloſſ. de ſtat. monach. omnes item ſanctimoniales c. 10. ſeſſ. 25. de regu. & monialib. Conc. Trid. Vnde, ſecundum communẽ opinionem, non tenetur peccator ſimul ac mortifere peccat, ſtatim confiteri, etiamſi fuerit ſacerdos, aut monachus; vel peccatum ſit notorium, ſecundum Panorm. in pręcitato cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. nu. 20. & S. Thom. cõmuniter receptum in 4 lib. ſentent. diſt. 17. q. 3. art. 1. id, quod nos etiam in cap. fratres de pęnit. diſt. 5. a nu. 9. copioſius diſputauimus: quidquid dicat Innoc. in dicto cap. omnis. & gloſſ. in Summa. de pęnit. ead. diſt. 5. in cuius 9

E tertia

tertia parte, num. 27. & ſeqq. id diximus, prę-terquam quando vult ſacram communionem accipere, aut ſacrum facere, & habet copiam confeſſarij, iuxta gloſſam ſingularem in cap. de homine. de celebrat. miſſar. per argumentum a contrario ſenſu omnium calculis approbatā: & nunc denuo a ſancto Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. confirmatam, contra nouam Caietani opinionem in 3 par. q. 80. art. 4. & in cap. 11. epiſt. 1. ad Cor. & in Summa, verbo, communio. vt inferius, cap. 21. num. 49. dicemus. Quocirca qui accedit ad quemcumque ordinem ſacrum recipiendum, quoniam ſacram Euchariſtiam accipere debet, vti communi opinione receptum eſt, debet confeſſus accedere, ſecundum beatum Thom. Quolib. 1. art. 11. vel etiam quādo inſtat veriſimilis mortis articulus, quem definit eſſe Panor. in cap. paſtoralis. §. 1. num. 5. de offic. ord. illum, in quo homines communiter moriuntur, qualem facit probabile naufragium, imminens pręlium, & grauis, & acuta febris, cap. cum infirmitas. de pænit. & remiſſ. tempus item pariendi, argu. l. 2. §. ſi non propter. ff. ſi quis cautionib. vt poſt Oſtien. Panor. vbi ſupra concludit, ſaltem quoad mulierem, quæ numquam peperit, vel experta eſt partus
10 difficiles. Debet item cum probabiliter credit, ſe per totum annum non habiturum opportunitatem confitendi: vel etiam quando conſciētia dictat, illum ad confeſſionem teneri, argu. cap. finalis. de præſcript. quamuis ad hoc ſatis eſſet, illam deponere, ſi fuerit erronea, argu. cap. inquiſitioni. de ſentent. excom. vel quando vouiſſet, pluries confiteri, argu. cap. magnę. de voto. vel etiam, ſecundum aliquos, quando ſtatim poſt confeſſionem, & communionem in Paſchate recordaretur, ſe fuiſſe oblitum alicuius culpæ mortiferæ in confeſſione. quod tamē nullus text. nec ratio concludit, neceſſario faciendum: & ita non eſt aſſerendum, argu. cap. legatur. 24. q. 2. niſi forte in illo, qui iam ad ſacræ Euchariſtiæ perceptionem accinctus, antequam eam ſumat, recordatur alicuius mortalis culpæ nondum confeſſæ, & ne alijs ſit ſcandalo, aut impedimento, aut quia eius confeſſarius non eſt pręſens, communicat: proponens, eam ſtatim a communione confiteri: nolens in ſequentē annum confeſſionem illius peccati differre. quod licet ſecundum rigorem iuris antiqui non poſſit probari eſſe neceſſarium, ſi propoſitum illud non peruenit ad votum, ſiquidem cum eo non peruenerit, non habuit vim obligandi, ſecundum Arch. in cap. 1. 17. quæſt. 1. & ea, quæ tradimus in cap. fratres. num. 19. de pęnit. diſt. 5. videtur tamen probari de iure nouo Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. quatenus pręcipit, vt qui neceſſitate vrgente abſque pręuia confeſſione celebrauerit, quamcitiſſime poſtea confiteatur. & videtur, quod ſi Concilium interrogatum fuiſſet de laicis, qui licite interdum communicant abſque præuia cōfeſſione, veluti in prædicto caſu, vel alijs huiuſmodi, in quibus deeſt copia confeſſarij, idem & de illis definiſſet: & ita videtur definiſſe, iuxta gloſſ. ſingularem in l. tale pactum. §. fin. ff. de pactis. An autem propter obliuionis periculum quis ante tempus ſtatutum confiteri teneatur? dicemus infra, cap. 21. num. 35.

Sexto dicimus, quod poſt primam huius li- 11
bri editionem ſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 6. excommunicauit eum, qui dixerit, confeſſionem ſacramentalem non eſſe vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſsariam iure diuino, ei, qui poſt baptiſmum in culpam letalem inciderit: aut non fuiſse a Chriſto domino inſtitutam, & præceptam. Eum item, qui dixerit nos non obligari iure diuino ad confitēdum omnia, & ſingula peccata mortalia, quorū memoriam cum debita, & diligenti pręmeditatione habemus, etiam occulta, & interna, ſolo voluntatis conſenſu abſque verbis, & operibus conſummata, & circumſtantias, quę ſpeciem peccati ex vna ſpecie in aliam mutant. Eum item, qui aſſeruerit, hanc confeſſionem omniū peccatorum: quam Eccleſia ſeruat, eſſe impoſſibilem: vel illam habuiſſe originem a conſuetudine, vel ordinatione eccleſiaſtica: vel ad eam non teneri omnes, & ſingulos vtriuſque ſexus Chriſti fideles, & ob id ſuadendum eſse eis, vt non confiteantur tempore Quadrageſimę. Vel quod non eſt bonum confiteri peccata venialia. Quo fit, vt temerarium ſit aliquorum laicorum iudicium, qui iudicant, clericos, & religioſos toties peccaſſe mortaliter, quoties vident, eos confiteri. quod ſæpe prędicari deberet ad ſeruandum famam illorum, qui frequentant confeſſionem, etiam cum eis non eſt neceſsaria: & ad eos in id animandum, ne tam pium, & ſalutare opus omittant; quod vidi omitti ab aliquibus, ne dicerentur, vel crederentur ab eis, qui viderent, eos tam frequenter confiteri, peccata mortalia confeſsos fuiſſe, & conſequenter tam frequenter peccaſſe mortaliter. Quando autem, aut in quibus caſibus confeſſio, quę nulla eſt, debeat iterari, dicetur infra cap. 9. num. 3. & ſequentibus.

De ſatiſfactione, tertia parte ſacramēti pænitentiæ. Cap. III.

SVMMARIVM.

1 *Satiſfactio quid.*
2 *Et eſt neceſſaria etiam poſt reſtitutionem.*
3 *Satiſfactio triplex non eſt neceſſaria ob triplex genus*

genus peccati.

4 *Satisfactio fit opere alias debito.*

5 *Et cur melior impoſita.*

6 *Satisfactio ſacramentalis in mortali facta quid prodeſt.*

7 *Pœna peccati temporaria, in quam æterna mutatur, an per bona opera in malo ſtatu facta tollatur.*

8 *Bona in malo ſtatu facta proſunt etiam ad præuia gratiæ.*

9 *Satisfactio vna penſat offenſam factam, altera cauet futuram.*

10 *Occaſio peccandi propinqua cauenda, nō remota.*

11 *Miles & mercator non tenentur neceſſario abſtinere ab arte ſua.*

12 *Occaſio, quæ eſt propinqua peccandi vni, non ſemper eſt alteri.*

13 *Pænitens non tenetur credere, ſe non peccaturū in arte ſua.*

14 *Occaſio propinqua ſtudioſe definita.*

15 *Occaſione, de qua credendum, quod raro inducet ad mortale.*

16 *Matrimonio inualido coniuncti vt poſſunt licite cohabitare.*

17 *Abſoluendus quando quis, licet peccandi occaſionem non vitet.*

18 *Miles volens redire ad bellum, quod credit iniuſtum, non abſoluendus.*

19 *Concubinarij qui non poſſint abſolui, & qui poſſint.*

20 *Hoſpita ſolita pollui cum hoſpite, quomodo poteſt abſolui.*

21 *Abſoluenda quæ familiares peccantes cum cognatis, & heris. & num. 22.*

23 *Abſoluendi, qui aulici non ſunt reginarum menſis præſentes. & num. 24.*

24 *Abſoluendus non eſt miſcens ſe cœtui laſciuo. & num. 26.*

25 *Abſoluendus non eſt, qui comedit ad mortale incitantia.*

26 *Clyſtere quis fundens non abſoluendus.*

27 *Feminam quis manuducens non abſoluendus.*

1 DE ſatisfactione dicimus multa, Primo, quod ſatisfactio ſecundum Scotum in 4. lib. ſentent. diſtin. 15. quæſt. 1. art. 1. bifariā ſumitur; large videlicet, ſiue in genere, vt in l. 1. ff. qui ſatiſd. cogan. & in l. ſi rem. §. omnis. ff. de pignorat. act. & ſtricte, ſiue in ſpecie, vt in cap. perfecta. de pænit. diſt. 1. & in cap. ſatisfactio. de pænit. diſt. 3. Et large quidem accepta comprehendit reſtitutionem; quippe quæ eſt genus ad illam: vt innuit gloſſ. cap. peccati venia. de reg. iur. lib. 6. & diximus in rub. de reſtit. ſpoliator. Accepta vero ſtricte differt ab illa: quoniam reſtitutio eſt redditio rei acceptæ, vel damni illati compenſatio, ſecūdum omnes in 4. lib. ſent. diſt. 15. & toto tit. de reſtit. ſpoliator. vel repoſitio rei in eum ſtatum, quem habuit, l. reſtituere. ff. de verbor. ſignif. & cap. ſi quem. §. fi. 2. q. 3. & diximus latius in dicta rub. Neque enim eſt ſolutio ratione culpæ cōtra Deum commiſſæ, immo potius eſt a peccato ceſſatio, iuxta communem ſententiam in dicta diſt. 15. quam probat cap. ſæpe. de reſtit. ſpoliator. Satisfactio vero in ſpecie accepta, nempe pro tertia parte ſacramenti pænitentiæ definiri poteſt, vt nuperrime definiuimus in c. ſatisfactio. de pænit. diſt. 3. num. 2. paſſio voluntaria pœnæ pro peccato, ad placandū Deū, cum propoſito non offendendi eum amplius.

Dixi: Paſſio, pro genere, & non, vt in alia editione, Compenſatio: quia compenſatio proprie non eſt ſimplex ſolutio: ſed debiti, & crediti inuicem inter ſe contributio. l. 1. ff. de compenſat. qualis non videtur proprie omnis, de qua loquimur, ſatisfactio.

Dixi: Voluntaria, quia debet eſſe actus virtutis, vt probat S. Thom. communiter receptus in 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 1 art. 1. & omnis actus virtutis debet eſſe voluntarius, iuxta illud pſal. 118. *Voluntaria oris mei beneplacita fac, Domine.*

Ex qua definitione infertur id, quod catholica doctrina contra execrandam Lutheranorum temeritatem nos docet; videlicet, eum, qui peccauit, non ſolum teneri ad reſtituendum damnum illatum alteri, ſi quod intulit, cap. ſi res. 14. q. 6. & reg. peccatum. de reg. iur. lib. 6. verumetiam ad ſatisfaciendum Deo pro offenſa, & iniuria ei per rebellem tranſgreſſionem eius præceptorum facta, ſiue alteri noceat, ſiue non; ſicut reſolute diximus cap. 1. §. ponat. de pænit. diſt. 5. & in dicto cap. ſatisfactio. de pęnit. diſt. 3. & dicemus infra, cap. 26. nempe fore neceſſarium pænitenti propoſitum ſatisfaciendi Deo in hac vita per pænitentiam, aut indulgentiam: vel in Purgatorio per pœnam. An vero teneatur ſub pœna peccati acceptare pęnitentiam a ſacerdote iniunctam, & ad habendum propoſitum ſatisfaciendi in hac vita, dicemus infra in dicto cap. 26. nu. 1. & 20. vbi cōtrarias opiniones referemus. 2

Secundo dicimus, ſatisfactionem tripliciter fieri; videlicet ieiunijs, orationibus, & eleemoſynis, ſecundum omnes in 4. lib. ſentent. diſt. 16. & facit cap. animæ. 13. q. 2. ad quas, omnes aliæ ſatisfactiones reducuntur: quoniā vigiliæ, peregrinationes, & alia huiuſmodi, quæ carnem affligunt, ieiunio adnumerantur: opera vero miſericordiæ corporalia eleemoſynis: ſpiritualia vero orationi, ſecundum Scotū in præcitato 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 1. 3

Tertio dicimus, non eſſe ſatis limatum illud, quod multi dicunt; ſcilicet, quod ſicut tribus modis cōtingit peccare; corde videlicet, ore, &

Digitized by Google

opere: ita tribus modis oportet ſatisfacere, nempe corde per contritionem, ore per confeſſionem, & opere per ſatisfactionem. quoniam hic non agimus de contritione, & confeſſione, quę ſunt alię partes ſacramenti pænitentię: ſed ſolum de ſatisfactione, quæ eſt tertia pars ab illis diſtincta. Et ſi reſponderis, contritionem, & confeſſionem, quatenus ſunt duo opera pœnalia, poſſe nuncupari ſpecies huius tertię partis, licet alioqui ſint duæ partes eiuſdem ſacramenti propter diuerſas rationes: replicabo, eſſe multa peccata, quæ non perueniunt ad os, & plurima, quę non perueniunt ad opus: pro quibus tamen omnibus eſt ſatisfaciendum.

4 Quarto dicimus, quod hæc ſatisfactio fieri poteſt per bona opera alias debita, vt copioſe deducit Caiet. tom. 1. Opuſc. Opuſc. 6. q. 1. dum tamen illa fiant non ſolum ad debitum perſoluendum; verum etiam ad ſatis faciendũ pro peccato. quin etiam poteſt fieri per ærumnas, tribulationes, & flagella a Deo nobis inflicta, & patienter tolerata, offerendo ea in recompenſationem noſtrarum offenſarum, iuxta S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 15. quæſt. 1. art. 4. quod poſtea Conc. Trid. redegit in articulum fidei, ſeſſ. 14. cap. 8. & 9. & can. 13.

5 Quinto dicimus, quod ſatisfactio a confeſſario iniuncta, & a pænitente accepta, duplici ex cauſa eſt præſtantior illa, quam quiſque ſponte ſua ſuſcipit. Primo, quia illa eſt magis ſatisfactoria; nã ex definitione colligitur eſſe quid ſacramentale, quod ceteris paribus ob ſacramẽti fomentum maiorem habet effectum, iuxta ea, quæ diximus in cap. 1. in principio, de pænit. diſt. 6. num. 36. Deinde quia, ſecundum

6 omnes, ſatisfactoria eſt, licet fiat in peccato mortali, ſaltem pro tempore, quo peccator ab eo ſurrexerit: altera vero minime, iuxta S. Tho. & alios in 4. lib. ſentent. diſt. 16. q. 1. art. 1. licet nos in præcitato cap. 1. in princ. num. 46. opinionem magis communem Scoti, & Ioan. Maioris in dicto 4. lib. ſententiar. diſtin. 15. quęſt. 1. tenuerimus, dicentes, eam non ſolum valere quoad militantem Eccleſiam, ſed etiam quoad triumphantem contra diſtinctionem Cardinalis Caietani in dicto tom. 1. Opuſc. Opuſc. 6. q. 1.

7 Neque obſtat, quod quidam dicitur opponere, quod ſecundum S. Thom. & quoſdam alios, nullum opus in ſtatu peccati mortalis factum, eſt ſatisfactorium pro pœna peccato debita, ea ratione, quod opera noſtra bona non ſunt ſatisfactoria, niſi virtute paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti: & quod illa non communicatur, niſi eius amicis, ſibique gratis. non, inquam, hoc obſtat. Tum quia etiam ipſe affirmo in cap. 1. in princ. num. 46. de pęnit. diſt. 6. id tenere S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 15. quęſt. 1. art. 3. Bonauenturam, Ricardum, & Durandum in eod. 4. lib. ſententiar. diſt. 15. & Caietanum in præcitato tom. 1. Opuſc. Opuſc. 6. q. 1. quorum ſententiam appello communem ibi, & in eod. c. 1. § ſacerdos. nu. 27. & ſeqq. Tum quod non eſt pro communi opinione auctoritas aliqua, cui neceſſario ſit ſtandum: nec ratio, quæ neceſſario eam euincat. Tum quod omnes ſentiunt, pænitentiã a ſacerdote iniunctam, & in peccato mortali adimpletam prodeſſe pro tempore, quo peccator ad gratiã ſurrexerit. Tum quod etiã idẽ S. Tho. poſt Magiſtrũ in 4. lib. ſententiar. diſt. 45. tenet in 2. lib. ſententiar. diſtinct. 41. quæſt. 1. art. 4. quęſt. 4. ad 5. ſuffragia facta pro defunctis ab exiſtente in peccato mortali, prodeſſe illis, qui ſunt in Purgatorio. q etiã Auguſt. Triumphus Anconitanus aſſeruit in ſumma de poteſtate Papę. 1. part. quęſt. 32. art. 2. quem retulimus in tractatu de Iubeleo, notab. 22. nu. 3. & in cap. fi. nu. 5. de pęnit. diſtinct. 4. Tum quod multi tenent, peccatum veniale poſſe remitti abſque mortali, quorum ſententiam validis argumentis muniuimus in pręcitato §. ſacerdos. num. 25. & cap. de quotidianis. num. 11. de pænit. diſt. 3. Tum quod ipſemet Chriſtus, & apoſtoli eius ad preces aliquorum peccatorũ ſanarunt multos ęgrotos, etiam antequam iuſtificarentur. Tum quod rationi eorum nouè reſponderi poteſt, concedendo quidem, opera noſtra non eſſe ſatisfactoria pro pœna peccato debita, niſi per virtutem, quã accipiunt ex paſſione Chriſti, vt declarat ſacrum Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8 & 9 & can. 13. & 14. & quod illa nõ communicatur, niſi ſuis amicis, ſibique gratis quoad gratiam & gloriam æternam: nec conſequenter quoad remiſſionem ęternę pœnę, vt ſentit idem Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 8. negando tamen, quod non communicetur bene operantibus quoad pœnam temporalem, inquam, remiſſa culpa, commutatur ęterna, vt ſatis ſentit idem Conc. quatenus habet, eam communicari quoad pręparationem neceſſariam ad conſequendam gratiam iuſtificantẽ, quod eſt maius, quàm remiſſio pœnę temporalis, in quã iam commutata eſt per remiſſionem culpę. Tũ quod bona in ſtatu peccati mortiferi facta proſunt ad multa, iuxta gloſſ. cap. quod quidam. de pęnit. & remiſſ. & cap. quęrat. §. quod autẽ de pęnit. diſtinct. 5. & nos quoque poſt alios vtrobique tradidimus: & in hoc Enchirid. ſupra prælud. 7. nu. 3. & latius infra cap. 27. num. 270. etiam tangentia iuſtificationem, qualis eſt pręparatio ad gratiam: auxilium item ſpeciale ad illam faciendam, vt prędictum Conc. ſatis probat in dicta ſeſſ. 6. cap. 7. Tum quod maior ratio ſuadet, vt communicetur quoad pœnam temporariam, quam quoad pœnam ęternam,

8

quę

Digitized by Google

quę commutata eſt in temporalem:& communicatum principali, videtur communicatũ acceſſorio. arg.l.cum principalis. & l.nihil.§. cum principalis.ff.de reg.iur.& c. acceſſoriũ.de reg. iur. lib.6. Tum denique,quod cõmunis opinio nõ facit ius; immo vnius ſententia meliore ratione fundata debet ei præferri.l. 2.§. ſed nec. C. de veter. iur.enuclean. vnde hoc Panor.receptus colligit.Quare non damnantes communem, credimus, hanc eſſe veriorem, & eam cupimus eſſe omnibus perſuaſam ad effectum implendi pænitentiã,& faciendi multa bona opera in malo ſtatu peccati.Cupimus autem alterã credi ad effectũ magis abominãdi peccata mortifera, vti horrenda monſtra, eo ꝙ ſecundũ illam, non ſolum auferunt gratiã, ſed etiã facultatem ſatisfaciendi pro pœna temporaria peccatis iam condonatis, & venialibus debita. ꝙ etiã inſinuamus ſub finem prçcitati §.ſacerdos.

Sexto dicimus,ꝙ poſt primam editionẽ huius libri,Cõc.Trid.ſeſſ.14.cap.8.& 9.&can.13. excommunicauit eum, qui dixerit totam pœnam ſimul cum culpa remitti ſemper a Deo:ita vt non ſit opus amplius quã credere,Chriſtum dominum ꝓ omnibus ſatisfeciſſe. Excommunicat item affirmantẽ,non ſatisfacere nos Deo pro peccatis per pœnam temporalẽ, in quam commutatur æterna:nec per veniam culpę,mediantibus meritis Domini noſtri Ieſu Chriſti: nec ſufferendo mala pœnæ nobis a Deo inflicta,vel a cõfeſſario iniuncta,vel a nobis ſponte ſuſcepta. Excommunicauit item aſſerentem, ſatisfactiones, quibus pænitentes per Chriſtũ Ieſum peccata redimunt, nõ eſſe veros Dei cultus, ſed traditiones hominũ, & doctrinã humanitus adinuentã,gratiſque confictam. Eſt tamẽ notandum,ꝙ vt dictum Conc.in prædicto cap. 8.definit,noſtræ ſatisfactiones non habẽt vim, neque efficaciam,niſi nitantur meritis Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eam eis tribuit.

9 Septimo dicimus,quod cum in exordio huius capitis dicitur, quod ſatisfactio hæc, quæ eſt tertia pars ſacramenti pænitentiæ, habet duas partes, quarum vna eſt paſſio voluntaria pœnæ pro peccato, ſeu offenſa facta: & altera abſtinentia a facienda, & quod hæc ſecunda pars requirit,vt B. Auguſtinus ait in cap.ſatisfactio.de pænit. diſt. 3. vt excindantur cauſæ peccandi, quęrunt nonnulli grauiſſimi & peritiſſimi confeſſarij grauiſſimas, & quotidianas quæſtiones; quarum deciſio pendet ex duabus generalibus. Altera eſt; An ad abſoluendum pænitentem ſit neceſſarium, vt ille ſtatuat, ſe non vſurum amplius occaſione aliqua, quę illũ ad peccandum impulit? Altera;An ſit opus, vt ſtatuat, numquam ſe prębiturum alteri occaſionem peccandi,quam antea præbuerit.

10 Ad quarum priorẽ reſpondemus in hac additione : ad poſteriorem vero in ea, quam faciemus infra ad cap. 14. num.30. Reſpondemus itaque primo,non teneri ſtatuere,numquã ſe vſurum occaſionibus remotis. Nam alioquin, ſicut ad aliud propoſitum inquit Paulus 1.ad Corinth. 5.eſſet neceſſe migrare ab hoc mundo: ſiquidem quidquid fere in eo eſt,poteſt eſſe occaſio peccandi; quia poteſt eſſe talis occaſio bona valetudo, & morbus, diuitiæ, & paupertas: habere, & non habere vxorem, parentes, liberos, conſanguineos, amicos: pax item & bellum: proſpera, & aduerſa: ecquid non? iuxta cap. de occidẽdis. ſub fin.23. quęſt. 5. & ea, quę notantur a S.Thom. 2.2. q.43. art.1. Nec etiã tenetur ſtatuere,ſe perpetuo abſtenturum ab occaſionibus propinquis peccati venialis; quia cum ad ſui abſolutionem non ſit neceſſarium propoſitum,numquam venialiter peccandi: ita neque erit neceſſarium propoſitum numquã vtendi occaſionibus ſic peccandi, argumento a maiori, iuxta Clem.1.de reliq.& ven. ſanct.& cap. cũ in cunctis.de elect.

Reſpondemus ſecundo,neceſſarium eſſe abſtinere a propinquis. ſed quales dicuntur huiuſmodi? Reſpondeo, ꝙ mallem audire alium optime reſpõdentem, quam reſpondere: quia nemo, quem viderim, id pro dignitate definit, & ſufficiens eius determinatio eſt difficilis.

Primo quidem, quia non videtur ſatisfacere illa Gregorij in cap. negotium. de pęnit. di- 11
ſtin.5.licet ſit omnium optima; ſcilicet quod eſt illa, qua non poſſumus, aut non ſine magna difficultate vti ſine peccato: quoniam S.Leo in cap. qualitas, & in cap.contrarium.de penit. diſt. 5. dicit,difficile eſſe militi, & negotiatori abſtinere ſe a peccato,ſuam artem exercendo. & certum eſt: quod licet ſit bonum conſilium pęnitenti militi, aut negotiatori, ne ad artem ſuam reuertatur, cap. conſideret.§. in his omnibus. de pęnit. diſt.5.non tamen eſt neceſſe, vt probauimus in pręcitatis cap. qualitas. & cap. contrarium. de pęnit. diſt. 5. quod illius dicta continet. Deinde, quia id, quod vni eſt occaſio propinqua huiuſmodi, non eſt alteri: nam 12
adoleſcenti & puellę eſt occaſio propinqua huiuſmodi degere ſolos in eadẽ domo, arg.gloſſ. cap. abſit. 11.q.3. qualis tamen non eſt ſeni,& puellę, neque vetulę, & adoleſcenti. Pręterea non eſt, vt plurimum, talis occaſio cohabitatio cum matre ſua, filia, nepte,aut ſorore,c.volumus. & cap. cum omnibus. 81. diſt. quandoque tamen ſic, cap. 1. de cohabitat.clericor.& mulier. Adire item conſpectum tyranni principis Turcarum eſt occaſio propinqua huiuſmodi deficiendi a fide homini puſillanimo, & inconſtanti: non tamen forti, & conſtanti,immo eſt occaſio martyrij, cap. presbyteros. 50.diſt. Denique nulla occaſio eſt,quę nos poſſit coge-

Digitized by Google

re ad peccandum: quia, vt inquit Auguſtinus in §. 1.15.q.1. peccatum adeo eſt voluntarium, vt nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit voluntarium. faciunt cap. tolerabilius, & cap. ita ne. 32.q.5.& tradit Aquinas 1.2. quæſt. 71. art. 5. & quæſt.73. art.6. & alibi ſæpe. & nulla occaſio eſt, quæ aliquando non faciat peccare aliquē: & quod peius eſt, nullum eſt officium, in quo qui in eo verſantur, interdum non peccent, iuxta illud cap. de occidendis. 23.q.5. *Quid est in hominum vſu bono, ac licito, vnde nō poſſit pernicies irrogari?*

13 Reſpondemus tertio, quod, vt aliqua occaſio ſit huiuſmodi, non ſatis eſt, vt pęnitens & confeſſarius credant, quod niſi pænitens ſe abſtineat ab ea, nonnumquam ob eam peccaturus eſt, etiam mortifere in ſuis officijs: neque oportet id credere, vt pænitens abſoluatur, iuxta Innoc. receptum in cap. omnis. de pænit. & remiſſ. quamquam teneatur proponere numquam ſe amplius ope diuina mortaliter peccaturum: & paucorum militum & negotiatorum confeſſarij credunt, illos in poſterum non peccaturos mortaliter in illis ſuæ vitæ artibus: attamen, vt dictum eſt, non debet eis præcipere, ne ad eas redeant. cum neque beatus Ioannes Baptiſta pręceperit. Luc.3. militibus ab eo quęrentibus, quid facto opus eſſet, vt ſalui fierent, deſerere militiam. neque Eccleſia præcipit militi, aut negotiatori, ne perſeuerent in ſuis officijs: quamuis id conſulat, iuxta cap. conſideret §. in ijs de penit. diſt. 5. immo numerat illa inter licita, tametſi periculoſa, cap. noli. cap. militare. 23. quæſt. 1. cap. quoniam. 88. diſt. & tradit S. Tho. in. 4 lib. ſent. diſt. 16.q.4. art.2.q.3.

14 Quarto reſpondimus, quod occaſio propinqua huiuſmodi, a qua pænitens neceſſario debet abſtinere, atque ſtatuere, ſe numquā ea vſurum, vt a confeſſario abſolui poſſit, eſt omnis illa, & ſola, quæ eſt peccatum mortale: aut talis occaſio peculiaris, qua credit, vel debet credere confeſſarius, vel pænitens, numquam, vel raro, ſe vſurum ea ſine peccato mortali, bene perpenſis eius circumſtantijs.

Dixi: Quod in ſe eſt peccatum mortale, vt includerem officium, & artem necromantiæ, & fœnerandi: & alias artes, & officia, quæ non poſſunt exerceri ſine peccato mortali.

Dixi: Peculiaris, ad excludendam occaſionem generalem, quam prębet officium, ars, aut exercitium, quo poſſumus vti licite, credimus tamen nos aliquando in eo peccaturos mortaliter. hæc etenim non eſt talis occaſio: ſiquidē illum, qui dixerit, eam eſſe talem, oportet dicere, deſerenda eſſe a pęnitente omnia officia, & omnes artes, in quibus aliquando peccauit, vt poſſit abſolui: quia omnia prębent occaſionē generalem peccandi, de qua credendum eſt, ꝙ nonnumquam in peccatum mortale nos inducet, per proximum ſuperius dictū: cuius contrarium ibi probatum eſt.

Dixi: Confeſſarius: aut pænitens: quia ſatis eſt, vt alter eorum credat, aut debeat credere.

Dixi, Nūquā, aut raro, vt excluderē eas quibus frequēter vtimur ſine peccato mortali, & includerē eas, quibus rariſſime vtimur ſine illo.

Dixi: Perpenſis circumſtantijs, vt ſignificarem, quod hę poſſunt eſſe cauſa, vt eadem occaſio ſit talis vni pęnitenti, & non alteri: quia poſſunt facere, vt confeſſarius, vel pænitens credat, quod numquam, aut raro per eam eſt peccaturus.

Huius autem definitionis probatio nititur eo, quod nemo poteſt abſolui, niſi ſtatuat (ſaltem virtualiter) numquam ſe in poſterum mortaliter peccaturum, & conſequenter euitaturū occaſionem, quę ex ſe ſit mortifera, aut peculiaris huiuſmodi, quam probabiliter credit peccati mortalis cauſam ſibi fore, iuxta illud Eccl. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*: de quo late diximus in cap. ſi quis autem. num. 4. & 5. de pęnit. diſt. 7. quippe non vitare huiuſmodi occaſionem, eſt peccatum mortale: at talis eſt occaſio, qua credit, ſe fere ſemper ad ſic pecandū impulſum iri.

Ex qua definitione colligitur peculiaris reſponſio ad grauiſſimas & quotidianas quęſtiones nobis propoſitas. Prima eſt, ꝙ confeſſarius non debet regulariter abſoluere pænitentē, qui nō vult relinquere occaſionē, quę fere omnes, qui ſunt ei ſimiles, facit quaſi ſemper mortaliter peccare. Quoniam confeſſarius & pęnitens debent credere, quod id, quod efficit aliqua cauſa in vno ſubiecto, efficiet alia ei ſimilis in alio ſubiecto ſimili: a pari enim cauſa in pari ſubiecto par producitur effectus, ſecundum doctrinam Ariſtotelicam lib. 3. Phyſicor.

Dixi: Regulariter, quia bene poterit, quando tales occurrunt circūſtantię, quę perſuadēt, quod numquam, aut raro peccabit propter eā: quamuis non ſe abſtineat ab ea. & re multū ruminata, Spirituique ſancto commendata, videtur quod tunc poſſunt hoc credere cōfeſſarius, & pęnitens, quando quattuor concurrunt. Primum, vera pænitudo pręteritorum. Secundum verū propoſitum non peccandi, cum ſe inuenerit in ea. Tertiū, credulitas, ꝙ, Deo iuuāte, non peccabit, cū in ea ſe inuenerit, Quartū, ꝙ ſubſit aliqua rationabilis cauſa nō ſe ſeparādi ab ea. 15

16 Ad quod me mouet. Primo, quod occurrit mihi caſus, in quo duo, quorum matrimonium ob certum occultum impedimentū erat inualidum, poſt ſuſceptos liberos quattuor annis ſimul cohabitarunt in eadem domo, expectantes diſpenſationem, ſeparati tantum a toro, cōtinentes ſe a venereis, non ſecus ac fratrer, & ſoror.

Digitized by Google

ſoror. Deinde quod Papa Lucius tertius in c. conſultationi.de frigid. & malef. definit, poſse duos matrimonio iũctos viuere coniunctim, vt frater & ſoror: licet nõ valeat eorum matrimonium ob coeundi impotentiam. Cuius argumẽti vim non tollet, qui reſponderit, quod ea impotentia eos a peccato præſeruabat; tum quia poterat alter eſse potens; tum quod experientia conſtat, multa, eaque turpiſſima eſse peccata inter multos, qui tametſi non ſint ad copulam apti, ſunt tamen ad ſe polluendum, & ſordidę ac fędę delectationi indulgendum: & de ijs quidem loquitur prędictus Papa, ſi ſatis eius verba expendantur. Tertio, quod non expedit nimis adſtringere pęnitentem: quia qui nimis emungit, elicit ſanguinem, Prouerb. cap. 30. & c. denique. 4. diſt. Quarto, quod multũ intereſt inter peccatum, & occaſionem peccandi; quippe non licet vnquam ad peccatum redire: ad occaſionem autem licet ob multas cauſas, quattuor prædictis concurrentibus. Quinto, quod non eſt opus credere, nunquam in poſterum ſe mortaliter peccaturos per dictũ Innoc. approbatum, & ſuperius adductum, in cap. omnis. de pęnit. & remiſs.

17 Secunda reſponſio, quę ex prędicta definitione colligitur, eſt, quod recte faciunt confeſſarij, abſoluendo multos adoleſcentes, qui verſantur inter mulieres, emendo, vendendo, laborando, & conuerſando abſque cohabitatione illarum in eadem domo: licet non proponant, perpetuo abſtinere ab occaſione peccandi, quam id illis præbet, quamuis ſæpius peccent voluntate verbis, aut tactibus impudicis, & etiã copula. Quia occaſio, quæ ex hoc præbetur ad peccandum, non eſt ex ſe peccatum mortiferum. neque huiuſmodi, vt fere ſemper faciat mortaliter peccare eos, qui ea vtuntur: & conſequenter propoſita definitio occaſionis propinquæ non conuenit illi.

18 Tertia, quod non poteſt abſolui miles, qui vult redire ad bellum, quod credit eſſe iniuſtũ: neque qui vult redire ad ſuam Necromantiam, vel ſupeſtitionem, aut exercitium vſurarum, aut cambiorum vſurariorum, aut contractuum iniuſtorum, & alia ſimilia: quæ exerceri ſine peccato mortali non poſſunt, iuxta mentem S. Thom. 2. 2. quæſt. 169. art. 2. ad 4. & 4. lib. ſententent. diſt. 16. quęſt. 4. art. 2. quæſt. 3. in corpore. q.

19 Quarta reſponſio, quod non poſſunt abſolui concubinarij publici, iuxta Angelũ in verb. concubinatus. neque etiam hi, de quibus id ſcitur ab aliquibus, iuxta Silueſtr. eod. verb. quia eſt occaſio, que in ſe eſt peccatũ mortale ob ſcãdalum, quod ſcientibus prębet. vnde conuenit ei prima pars propoſitę definitionis.

Quinta, quod regulariter non poſſunt abſolui concubinarij, quantumuis occulti, vt dicemus infra cap. 16. num. 20. & ſeqq. quia confeſſarius, vel pęnitẽs debet credere, ꝙ nunquam, aut raro, ſi ſimul viuant, omittent peccare mortaliter voluntate, verbis, vel opere. Dixi: Regulariter: quia recte poterunt abſolui concurrentibus quattuor prędictis, quę ſufficiunt, & ſunt neceſſaria, vt confeſſarius & penitens credant nunquam aut raro futurum relapſum per rationes in ſecunda reſponſione adductas.

Sexta, quod non potuit abſolui quędam cõcubina, nolens omittere occaſionem & voluntatem vitandi ſuum concubinum ęgrotantem, & tenendi, aut porrigendi ei candelam in agone mortis, ſi ſciebatur, eius eſſe cõcubinã: quia eſt occaſio, quę in ſe eſt peccatum ob ſcandalũ, quod datur. Immo neque ſi neſciebatur, niſi concurrerent illa quattuor, quæ diximus debere concurrere, ſupra num. 15. quem concurſum equidem non crederem interuenire: niſi illa conciperet propoſitum adhortandi eum, ſaltem generatim & ſincere ad pęnitentiam peccatorum pręteritorum; vt eorum memoria per præſentiam renouata ſit potius theriaca, quam aconitum. Nam tunc quia ceſſaret ratio prohibitionis, ceſſaret quoque prohibitio, cap. cum ceſſante de appellat.

Septima, quod confeſſarius poteſt iuſte abſoluere illam hoſpitam, quę hoſpites excipiens, quoties quendam certum excipit, habet rem occulte cum illo: modo ſtatuat, & polliceatur nunquam in poſterum ſe recepturum eum, etiã non data alia cautione. quia nullus eſt textus, neque ratio, quæ probet, aliam cautionem eſſe pręſtandam. Immo, concurrentibus prędictis quattuor, poſſet eã abſoluere ſine huiuſmodi propoſito, & promiſſione, quando abſq; magno detrimento, & ſcandalo non poſſet eũ ab hoſpitio ſuo prohibere: modo proponeret, ac promitteret, nunquam ſe ſolam cum eo ſolo in aliquo cubiculo ſeparato verſaturam: & dicturam, ſe pręteriti ex animo penitere, & iam confeſſam fuiſse, propoſuiſseque, nunquam ſe amplius cum eo peccaturam. 20

Octaua reſponſio, quod poſſunt abſolui, ſine ſeparatione, cognatę, ancillę, ac famulę, quæ rem habuerunt cum ſuis conſanguineis, dominis, vel heris, in quorum domo degunt, concurrentibus quattuor prędictis: quorum quartum, ſcilicet cauſa notabilis, eſt, ꝙ non poſſunt ſine magno incommodo, & detrimento ſeparari. 21

Eſt tamen quæſtio notabilis: An poſſint abſolui prędictę iterum abſque ſeparatione, ſi reciderint? & videtur nobis poſſe, concurrentibus prędictis quattuor. Et idẽ eſt dicendũ, arbitror de tertia, & quarta vice, quia nõ ſolũ ſemel, aut bis, vel ſepties: ſed etiam ſeptuagies ſepties eſt parcendum, Matth. 18. & Luc. 17. & cap. ſepties.

Digitized by Google

ties. de pænit. diſt. 3. & quia quotidie abſoluimus multos, qui quotannis recidunt: & quia recidere nõ eſt neceſſarium argumentum ad iudicandum pęnitentiam præſentem, vel præteritam non fuiſſe, aut non eſſe veram: quod probat Gratianus, diſt. 3. de pęnit. per totam. Veruntamen ipſe, ſi eſſem confeſsarius, non abſoluerem eas, ſi viderem, quod vicibus præteritis nulla emendatio, neque inchoatio eius extitiſſet: neque ſi circũſtantiæ infirmitatis, puſillanimitatis, & magna propenſio earum ad peccandum, & diffidentia, quam habent illæ de pænitudine alterius partis mihi perſuaderent, quod niſi ſepararẽtur, nulla conſequeretur emẽdatio. Et facilius negarem abſolutionem famulæ, quã cognatæ: & cognatę, quę non eſſet in primo gradu, quam ancillę: quia facilius poſſunt ſeparari aliæ, quam aliæ. Et ante abſolutionem pręciperem eis, vt forti, & Chriſtiano animo dicerent perſonis, quibuscum degunt, & peccant, negari ſibi abſolutionem, niſi ſeparentur: obſecrareque vehementer per Deum, vt ineant rationem, qua honeſte ab illis ſeparentur, alioqui ſe confeſſario obedituras. quo pacto abſoluerẽ eas: quia mihi viderentur ſatis quattuor prædicta concurrere. & poſtea quamuis non ſequeretur ſeparatio: ſi tamen conſequeretur notabilis emendatio, eas iterum abſoluerem ſpe maioris correctionis futuræ, commendata re Ieſu Chriſto domino noſtro, & vtendo prudentia, & varia circumſpectione, quæ ob varietatem circumſtantiarum adhiberi deberet, propoſito ante oculos primum remedio ſpirituali animarum: deinde etiam honoris, & bonorum temporalium, quantum fieri poſſet. & nonnunquã vterer erga ancillam eo remedio nouo, quod ponimus infra cap. 16. num. 22.

22 Nona reſponſio, quod idem dicẽdum eſt de illo, qui occulte rem, aut impudicos tactus habet cum aliqua conſanguinea, aut alia ſibi amica in alia domo degente; ſcilicet, eum abſolui poſſe ſine propoſito nunquam ingrediendi eã. quamuis ego adigerem eum, vt proponeret, ſe nunquam ſolum cum illa ſola ſine maxima cauſa in eadem camera verſaturum: & vt admoneret eam, ſe pænitere peccati cum ea commiſſi, & confeſſum eſſe: rogareque eam, vt idem faceret; perſuaſumque ſibi haberet, fruſtra eam cogitaturam, ſe amplius rediturum ad illud peccatum, vel ſe ſolum cum ea in aliqua ſecretiore parte conuerſaturum.

23 Decima, iuſte fuiſſe reſponſum cuidam aulico, qui adſiſtens de more curię, Reginæ menſæ adeo blande cum quadam nobili eidem menſæ adſiſtẽti colloquebatur, vt nõ ſolũ ſe oblectaret ſermone, & cogitatione ſordidis, ſed etiã turpi ſe pollutione interdũ fędaret. Fuit enim reſponſum, ipſum nõ poſſe abſolui: niſi ſtatueret, nunquã ſe in poſterũ ſic conuerſaturũ cum ea, etiãſi verſaretur animo ducendi eam in vxorem, & pares ad id eſſent. Quoniam illa occaſio eſt in ſe peccatum mortale, & conſequenter propinqua, quæ neceſſario euitari debet per primam definitionis partem.

Quinimmo addo, nõ ſatis eſſe, vt ꝓponat, ſe cũ illa in poſterũ non ſic verſaturũ: quia neceſſe eſt, vt proponat, ſe nõ verſaturũ, etiã alio modo ex ſe licito: de quo tamẽ crederet, ſuã imbecillitatem & amorem erga illam eiuſmodi eſſe, qui quaſi ſemper eum induceret ad peccandũ, quoties cum ea ſic verſaretur. Id quod etiã eſt dicendũ de puellis nobilibus adſtantibus Reginarũ menſis: & de adoleſcentibus, & adoleſcentulis nobiliũ, & ruſticorũ, qui in aliquibus partibus conueniunt, & mutuo ſeſe miſcẽt, & contingunt: & dũ choreę ducuntur, & alia ſpectacula fiunt, illi in illarum gremijs recumbunt, fingẽtes id facere, quo illę capita eorum vermiculis purgent: interdũ impudice ſeſe tangẽtes, & amplectentes, & faciẽtes id genus alia: digniſſima, quę a cõcionatoribus publice reprehẽderẽtur. 24

Vndecima, quod poſſunt abſolui, concurrẽtibus prędictis quattuor, qui ſunt in facie Eccleſię coniugati, & propter legitimum aliquod occultum impedimentum non valet eorũ matrimonium; expectantque diſpenſationẽ; vt denuo contrahant; & ex ſeparatione ſequeretur notabile incõmodum per ſupradicta num. 16.

Duodecima, ꝙ etiam abſolui poteſt ille, qui ob eſum rerum calidarũ incidit in adeo graues carnis tentationes, vt eum aliquando impulerint ad conſentiendum pollutioni, vel fornicationi, ſine propoſito nunquam in poſterum ſic edendi, cõcurrentibus quattuor prędictis. Immo credo, quod in hoc caſu ſufficeret cõcurſus trium priorum. quia occaſio nõ eſt propinqua: quippe quæ non eſt in ſe peccatũ mortale: neq; facit quaſi ſemper mortaliter peccare illos, qui ea vtuntur. quod tamen intelligendum eſt de illo, qui non comedit ſic in hunc malum finem: nam ſi comederet in eum, illud eſſet in ſe peccatum mortale: & conſequenter eſſet neceſſe ſtatuere, nunquam ſe illa vſurum. 25

Decimatertia, quod etiam poteſt abſolui, concurrentibus prędictis quattuor, qui ob ſermonem, vel comfabulationem, choream, vel amplexum alterius iuxta honeſtam patriæ cõſuetudinem, ſæpe per delectationem moroſam, & deprauatam volũtatem peccauit, abſq; propoſito nunquam ea occaſione vtendi: quo etiam in caſu credo ſufficere concurſum trium priorum. Quoniã hęc occaſio non eſt ex ijs, quę ſunt in ſe mortiferæ: neq; ex ijs, quę fere ſemper ad mortifere peccandum nos inducunt. 26

Decimaquarta, quod idem eſt dicendum de viro fundente clyſteres mulieribus, & de

femina

Digitized by Google

fẽmina eoſdẽ ſundente viris: & de chirurgo, & medico, qui medẽdis pulchris feminis in locis ſecretioribus, ſæpe peccarunt, ſaltem moroſis delectationibus, & libidinoſis, ac deprauatis voluptatibus.

Decimaquinta, quod idem item eſt dicendum de confeſſario, qui, quoties audit confeſſionem certę cuiuſdam perſonæ, peccat: & de pænitente, qui idem facit, quoties confitetur certo cuidam confeſſario conſueto: & non poſſunt commutare ſine aliqua magna nota: poterunt etenim abſolui ſine mutatione, concurrentibus quattuor prædictis.

17 Decimaſexta, quod idem eſt dicendum de perſona, quę ex eo, quod ducat aliam manu, aut ducatur ab alia: vel quia videt lauantes feminas in flumine, aut viros natantes: aut ex aſpectu pedum, crurum, pectorum, cinctuum, bracharum, perizomatum, aut aliorum eiuſdem generis ſæpe peccauit. Quamquam optimum eſſet cauere ab ijs omnibus, quando ex eo non ſequeretur notabile damnum.

De poteſtate, ſapientia, & bonitate Cõfeſſarij. Cap. IIII.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius debet habere poteſtatem, ſciẽtiam, & bonitatem.*
2 *Sacerdos non omnis poteſt audire confeſſiones.*
3 *Sacerdos non omnis habet iuriſdictionem actualem.*
4 *Sacerdos in articulo mortis quoslibet abſoluit.*
5 *Et quem extra illum. num. 6. & 7.*
8 *Confeſſarius quis perfectus, & quis ſufficiens.*
9 *Confeſſarius audiens ex præcepto minori ſcientia indiget, quam audiens ſponte, & num. 10.*
11 *Confeſſarius poteſt eſſe quis idoneus uni loco, & non alij.*
12 *Confeſſarius non eſt ſufficiens abſque iuſta ſciẽtia, & ſoluendi poteſtate.*
13 *Confeſſarius imperitus qui excuſetur a culpa.*
14 *Prælato præcipienti audire confeſſiones quis ſubditus non paret.*
15 *Confeſſarius abſoluens in peccato, peccat; ſed valet abſolutio.*
16 *Abſolutio ſacramentalis quod ſit actus iudicialis eſt de fide.*

1 Circa hoc caput de poteſtate, ſapientia, & bonitate confeſſarij dicimus. Primo, confeſſarium debere pollere poteſtate, cap. 1. in princ. de pænit. diſt. 6. & quæ ibi diximus. Itẽ ſcientia, dicto cap. 1. §. caueat. & quæ ibi tradidimus. Item bonitate, vt recte ſuo munere perfungatur, dicto cap. 1. §. laboret. & §. ſacerdos. & quæ ibi ſcripſimus. Et poteſtas quidem 2 conſiſtit in hoc, quod ſit presbyter habens iuriſdictionem actualem, ordinariam, vel delegatam, quæ ad peccata ſibi confeſſa extendatur, cap. adijcimus. §. ecce. & cap. generaliter. § ecce. 16. quæſt. 1. & Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 6. & 7. & tradit ſanctus Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. queſt. 3 art. 3 q. 4. & Quolib. 12. & 31. Opuſc. 19. cap. 4.

Quo efficitur, vt non omnis ſacerdos eo ipſo, quod ſacerdos eſt, ad id idoneus ſit. Quia licet per ſacerdotalem characterem accipiat poteſtatem, & iuriſdictionem habitualem ad abſoluendum (quidquid aliqui Neoterici contra prędicta iura perperam dixerint:) actualem tamen, quę ad id neceſſaria eſt, non recipit: puta ordinariam, vel delegatam a ſummo Pontifice, ſeu Vicario, vel a Parocho: vel ſaltem vt ratione bullarum, vel propter alias conceſſiones poſſit a pęnitẽte eligi tanquam proprius ſacerdos. Nam aliter neque in Quadrageſima, neque alio tempore poteſt valide, & efficaciter abſoluere, iuxta Panor. communiter receptum in cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. num. 7. & Adrian. de confeſſ. dub. 8. & nos latius in cap. placuit. num. 8. de pænit. diſt. 6. tradidimus (circa quod aliqui etiam docti, decipiuntur:) pręterquã in mortis articulo, in quo quilibet ſimplex ſacerdos poteſt audire confeſſiones, & a quacunque cenſura, & quibuſcunque caſibus abſoluere, arg. cap. quod de ijs. de ſentent. excomm. cap. paſtoralis. §. præterea. de offic. ordin. & cap. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. & ea, quę latius ſcripſimus in cap. 1. num. 73. de pęnit. diſt. 6. & tradit ſanctus Thom. vbi ſupra, & nuper declaratum eſt, & optime a Cõc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. adiecta tamen modificatione inferius appoſita in princ. cap. 26. nu. 4. 3 4

Ab hac etiam regula excipiuntur illi, qui nõ habent niſi venialia, aut mortalia alias rite ac legitime confeſſa: quos quilibet ſacerdos audire poteſt, ſecundum Caiet. in ſumma, verb. abſolutio. quod quidem non ea de cauſa licet, quod ad id nõ opus ſit iuriſdictione ordinaria, vel delegata, vt ille ait: ſed propter aliam rationem, quam nos, illius confutata, dedimus in cap. placuit. num. 22. de pęnit. diſt. 5. 5

Porro in primo horũ duorum caſuum, quos excipimus; puta in articulo mortis poterit etiã religioſus ſine licentia ſui ſuperioris valide, & licite abſoluere: quoniam tunc ab ipſo Papa habet eam, ſaltem tacitam. At in ſecundo caſu, nempe quando non ſunt niſi venialia, aut mortalia iam rite & legitime confeſſa, non poteſt licite abſoluere: quamuis valeat abſolutio, ſecundum doctrinam Palud. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. queſt. 3. & a S. Antonino, 3. par. tit. 17. cap. 7. Angelo, in verbo cõfeſſio. §. 4. & alijs receptam: 6

ceptam; nempe religioſum non poſſe audire confeſſionem aliquam, niſi ad hoc a prelato ſuo fuerit tanquam idoneus expoſitus: etiamſi pęnitẽs alias ex priuilegio ſummi Pōtificis poſſit quemcumque ſacerdotem, ſiue ſæcularem, ſiue regularem eligere: eo quod religioſus non habet velle, neque nolle. cap. nullus. cap. quorũdam. de elect. lib. 6. Quod ſane, iudicio meo, debet intelligi de illo religioſo, cui aliquo ſtatuto ſuæ religionis, vel mandato ſui Superioris eſt negata facultas audiendi confeſſiones: non autem de alijs. Tum quia nullus textus, neque ratio efficax reperitur, quæ opinionem Paludani contra illos fundare valeat. Tum quia religioſus in multis habet velle, & nolle, iuxta S. Thom. communiter receptum 2. 2. quæſt. 104. art. 5. & Dominic. in prædicto cap. quorumdam. Tum etiam, quia audire confeſſiones eſt opus charitatis: & quemadmodum religioſus abſque alia ſuperioris ſui licentia, dummodo ſibi præceptis non deſit, neque prohibita trãſgrediatur, poteſt pacem componere inter duos inimicos, & bonum conſilium dare conſulenti ipſum: ita etiam poterit, & fortiori ratione, componere pacem inter Deum, & proximum, vt ſaluetur. Tum denique quia hoc obſeruant communiter regulares, alijque plurimi religioſi, quibus nullum eſt ſtatutum, aut præceptum contrarium.

7 Secundo dicimus, quod quamuis clerici ſæculares non poſſint alij aliorum audire confeſſiones poſt Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 15. ſicut poterant antea: poſſunt tamẽ alij religioſi, qui ante illud poterant virtute ſuarum bullarum confiteri clericis ſæcularibus idoneis. De quo tamen dubitat quidam vir doctiſſimus. Cuius dubium auferri poteſt ea conſideratione, quod per dictum Concilium, vt ex eius contextu facile apparet, nihil mutatur quo ad illos. Sic enim habet: *Quamuis presbyteri in ſua ordinatione a peccatis abſoluendi poteſtatem accipiant; decernit tamen ſancta Synodus, nullum, etiam regularem, poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam ſacerdotum, audire; nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: priuilegijs, & conſuetudine quacumque, etiam immemorabili, non obſtantibus.* Per quę verba nō prohibentur regulares audire confeſſiones: & a iure antiquo non eſt recedendum, niſi quatenus inuenitur expreſſum, l. præcipimus. C. de appellat. & cap. 2. de translat. Illa item conſideratione, quod ratio, quæ mouit mutare illud in ſæcularibus, qui regulariter ſunt in hoc diſtractiores, & negligentiores, non habet locum in religioſis, qui regulariter ſunt in eo circumſpectiores, & diligentiores. & ita ceſſant verba, & ratio, qua ſola ceſſante, lex quoque ceſſat, l. adigere §. quamuis. ff. de iure patronat. & cap. cum ceſſante. de appellat. etiam ſi verba non ceſſarent: quæ tamen in hoc caſu ceſſant.

Tertio dicimus, quod cōfeſſarius, vt ſit perfectus, & vt ſolus poſſit de omnibus diſcernere, debet probe tenere, atque callere ſacramentalem & moralem Theologiam, vtriuſque iuris peritiam, & conſtitutiones Synodales illius regionis, in qua audit confeſſiones: vti nos probauimus in dicto §. caueat. num. 9. verumtamen, vt ſit ſufficiens munerí ſuo obeundo, ſatis, & neceſſarium eſt, vt libros, ſiue Gręcos, ſiue Latinos, ſiue vulgares relegens, diligenterque ſecum conſiderans, intelligat, quæ peccata ex ijs, quę illi, quos audit, communiter perpetrant, ſint mortalia, quæve venialia; & quæ circunſtantiæ ſint neceſſario confitendæ; quibuſque criminibus annexa ſit excommunicatio; quæ ſint peccata reſeruata; quæque reſtitutionem expoſtulant: vel ſaltem ſciat dubitare in ijs, quę alij mediocriter eruditi intelligũt, vt nouerit conſulere peritiores, quo modo, & quando agendum ſit id, de quo dubitat. Quod ſi auditurus ſit clericos debet etiam ſcire illos caſus, in quibus irregularitas incurritur: aut ſaltem noſſe dubitare circa illos vt nos probauimus in dicto §. caueat. num. 27. Quæ quidẽ reſolutio fundatur partim in dictis S. Thomæ lib. 4. ſent. diſt. 17. in expoſitione textus, ſiue litteræ, & in cap. omnis. verſic. ſacerdos. de pęnit. & remiſſ. & Caietan. in ſumma, verb. confeſſori neceſſaria. & aliorum doctorum: partim in eo, quod vnuſquiſque noſſe debet id, quod illi neceſſarium eſt ad ſuum munus & officium recte exercendum, cap. non eſt ſine culpa. de reg. iur. lib. 6. & l. illicitas §. penult. ff. de offic. præſid. cum eis adnotatis. etiam lege naturali, iuxta illud Perſij:

Publica lex hominum, naturaque cōtinet hoc fas,
Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.

Partim, eo quod ſcientia eminens non eſt neceſſaria: quoniam ſatis eſt illa, quæ dicitur ſufficiens, iuxta Innoc. receptum in cap. cum in cunctis. de elect. Partim quod Eccleſię primitiuę presbyteri nihil amplius, quam quod dictũ eſt, ſciebant. Partim, quod ſatis eſt in iudicio exteriori mediocrem quandam cauſarum peritiam habere, vel ſaltem aliquem adſeſſorem, vt ſit iudex, l. certi. C. de iudic. & cap. ſtatutum. §. adſeſſorem. de reſcrip. lib. 6. Partim, quod mille ab hinc annis in tota Eccleſia Chriſtiana ita communiter obſeruatum eſſe videtur.

Ex qua reſolutione ſequitur primum, non eſſe valde iuri conſonam illam differentiam 9
Durandi, receptam a ſancto Antonino in 3. parte, titulo 17. capitulo 16. alijſque doctoribus,

Digitized by Google

ribus, & a nobis etiam in præcitato §. caueat. quam conſtituit inter confeſſarios, qui ex obe dientia, & charitate onus confitendi aſſumunt, & inter eos, qui ſua ſponte ad id faciendũ ſe ſe offerunt. Videlicet, ꝙ ij, iuxta illos tenẽtur de omnibus ſibi a pęnitente ꝓpoſitis iudicare, An illud ſit mortale, nec ne? An habeat reſtitutionem, aut excommunicationem annexam? An cõtractus ſit licitus, vel illicitus? An impediat communionem, nec ne? Ille autem, qui ex obe dientia, & charitate id oneris ſuis humeris imponit, non obligatur ad amplius, quam ad id, quod dictum eſt. Quoniam hęc differentia nullo canone comprobatur: & quoniam ſi vera eſſet, pauci, aut nulli ex confeſſarijs ſæcularibus ſalui fierẽt: & quia obedientia nõ liberat a peccato illũ confeſſariũ, qui cognoſcẽs ſe nõ intelligere, ꝙ opus eſt ad audiendũ confeſſiones, eas audit, ſicut aſſerit idẽ diuus Anton. vbi ſupra. Solum enim excuſat illum, qui dubitat, an ipſe ſciat, ꝙ ſufficit, an nõ? arg. cap. quid culpatur. 23. quæſt. 1. Tum quia §. ſępe l. 1. ff. depoſiti. ad hanc ſententiam allegatus a remotis agit, & nihil concludit. Primum quia agit de illo, qui ſe gratis offert ad depoſitum cuſtodiendum. Dein
10 de quia quamuis dicat, huiuſmodi depoſitariũ teneri ad reſarciendum damnum, quod ſua culpa contigit, ad quod alias nullatenus teneretur, cap. 1. de depoſit. non tamen dicit (vt quidam illi falſo imponunt) teneri ad illud damnum, quod culpa ſua leuiſſima acciderit: & conſequenter debet intelligi de leui culpa, vt recte annotauit. Dec. in l. contractus. col. 1. ff. de regu. iur. Quibus accedit, quod qui gratis ſe offert ad cuſtodiã depoſiti, non debet ad amplius obligari, quam ille, qui propter ſtipendium idẽ facit, vt ſentit Gregorius nonus in pręcitato c. 1. de depoſito. Eum autẽ, qui ratione ſtipendij aliquid cuſtodiendum recipit, non obligat culpa leuiſſima, licet obliget leuis, dicto cap. 1. & qui tunc huic oneri ſponte ſua ſe offert (vt plurimum) propter aliquod ſtipendium, quo vitã ſuam ſuſtentare valeat, facit. Deniq; ꝙ Panor. & Immolen. qui tenent cum cõmuni ſententia, depoſitarium ſponte ſe offerentem obligari ad culpam leuiſſimam, fundantur in eo, quod huiuſmodi depoſitarius præſumitur accipere depoſitum propriæ tantum vtilitatis intuitu: & conſequenter videntur ſentire, quod ſi conſtaret, illũ ſe ſe huic labori obtuliſſe intuitu illius, qui deponit, non eſſet tunc obligatus, niſi ex dolo, vel lata culpa, quod ſi intuitu vtriuſque id fecerit, tunc teneretur ex lata culpa, & leui. Manifeſtum eſt autem, confeſſarium, onus audiendæ confeſſionis aſſumere principalius, aut æque principaliter ꝓpter pęnitẽtem, & in eius gratiam, quam propter ſe: & conſequenter non tenetur, eo quod ſe obtulit, ad amplius, quam ad vitandum culpam latam, aut leuem: & id, quod communiter eidem officio operam nauantes euitare ſolent, & ſibi cauere ab eo, ꝙ iuxta talis muneris naturam videntur obligari. Et hoc in toto orbe videmus communiter obſeruari.

Secundo ſequitur, quod non quicunque eſt idoneus ad audiendam confeſſionem alicuius certę perſonæ, vel in aliquo certo loco, eſt idoneus ad audiendam confeſſionem quorumuis aliorum, & in quocunque loco. Pro quo facit illud Pragmaticæ ſanctionis Gallicanæ, tit. de collationib. §. in eccleſijs. adiũcta gloſ. in ver. bo muratis. quatenus ſentit, in opidis muro cinctis habiliores rectores, ſeu parochos poni debere. id, quod multis errandi occaſionem tollit.

Tertio ſequitur, quod qui audit confeſſionẽ 11
in aliquo vico, aut pago ruſticorum & ſimpliciũ hominum non tanta eget ſcientia, quanta ille, qui audit in ciuitate: neque qui audit in ciuitate mediterranea, tanta, quanta qui in ciuitate maritima: nec qui in maritima, tanta, quanta qui in vniuerſo quodã regno, vel India: nec qui audit vbi ſunt multi viri litterati, quos poſſit conſulere, quam vbi nullus eſt talis.

Quarto ſequitur, ꝙ cõfeſſarius, qui neſcit di 12
ſcernere, in quibus caſibus poſſit, aut non poſſit abſoluere: neque differentiam inter maiorem & minorem excõmunicationem: vel ignorat peccata mortalia communia, aut ſimplicem fornicationem, aut voluntatem deliberatã ad peccandum mortaliter, eſſe peccatum mortale: vel quamcunque ſuperbiam, irã, inuidiam, aut gulam, exiſtimat eſſe mortalem: vel circa dubios contractus, ſaltem dubitare, minime nouit, non excuſatur a culpa, quãtalibet bona cõſcientia, ſubtilitate, & ingenio naturali præfulgeat ad alia munera obeunda, arg. cap. non eſt putanda. 1. quæſt. 1. Et quod ille, qui eiuſmodi cõfeſſarios ad audiendum confeſſiones pręfecit, vel præfectos tolerat, multo grauius peccat. arg. notatorum in gloſ. cap. 1. de offic. delegat. & affirmat Albertus magiſter ſancti Thomæ, Bonauen. & alij in 4. lib. ſentent. diſt. 17. & diſtinctius Beatus Antoninus 3. part. tit. 17. cap. 6. §. 1.

Quinto dicimus, veram eſſe illam ſententiã 13
ſancti Antonini vbi ſupra; videlicet, huiuſmodi confeſſarium imperitũ in tribus caſibus excuſari poſſe. Primus eſt, quãdo is, qui cõfitetur, eſt valde ſibi ipſi ſufficiens ad ſuorũ peccatorũ grauitatẽ confeſſario exponendã, & reputatur habere rectam conſcientiã. Secundus caſus eſt, quando confitentes ſunt perſonę ſpirituales ſolitę ſępe confiteri: & perinde communiter non alijs, quã peccatis venialibus tenentur. Tertius eſt, quãdo pęnitens eſt in articulo mortis, & nõ
adeſt

Digitized by Google

adeſt alius, qui poſsit eum audire prçter illum. Qua eadem ratione idem videtur dicendũ de confeſſario, qui eſt apud infideles, Saracenos, vel Gẽtiles, penes quos ſunt Chriſtiani liberi, vel ſerui catenis vincti, vel ſoluti, quibus non eſt copia confeſſarij peritioris, arg. cap. 1 §. fin. ne ſed. vacan. lib. 6. & l. generaliter. §. ſpurios. ff. de Decurionib.

14 Sexto dicimus, quod etiam qui obedientiæ præcepto confeſſiones audit, iudicando ſe ad id non eſſe idoneum, peccat. Nam neque Prçlatus id ei debet prçcipere, arg. 1. ad Timoth. cap. 1. & cap. nihil. de elect. & cap. fin. eod. tit. lib. 6. neque ſubditus, ſi non eſt idoneus, debet id acceptare, cap. non eſt putanda. 1. quçſt. 1. At ſi dubitat de ſua ſufficientia, poterit prælati ſeſe prçcepto conformare, arg. cap. quid culpatur. 23. quæſt. 1. & eorum, quç tradit Diuus Thom. 2. 2. quçſt. 104. art. 5. & 1. lib. ſentent. diſt. 29. art. vlt. ad 3. ſaltem ſi nouerit, prçlatum id muneris ei nõ iniunxiſſe ira, odio, amore, vel cupiditate permotum. Superior autem cum ſecura conſcientia poterit hoc illi præcipere, ſi iudicat, illum idoneum audiendis confeſſionibus, quibus eum præficit, iuxta id, quod dictum eſt. arg. cap. apoſtolicæ. de cleric. excõm. miniſt. & cap. innotuit. de elect.

15 Septimo dicimus, quod bonitas cõfeſſarij ad minus debet eſſe tanta, vt ſit, vel probabiliter credat, ſe eſſe extra ſtatum letiferç culpæ, cap. 1. §. caueat. & §. laboret. de pænit. diſt. 6. Nã ſi in eo ſtatu audiret cõfeſſiones, & abſolueret, mortalis culpæ reatum incurreret. Quia omnis, qui recipit, vel adminiſtrat ſacramentum in peccato mortali, mortaliter peccat, cap illud. 95. diſt. & cap. per Iſaiam. 1. quæſt. 1. & tradidimus nos poſt ſanctum Thom. 3. part. quæſt. 64. art. 6. & 4. lib. ſentent. diſt. 5. quæſt. 2. art. 2. q. 1. in cap. quando. de conſecrat. diſt. 1. cap. 6. num. 43. & ſeqq. licet eius abſolutio communiter valeat, arg. cap. maledicam. & dicti cap. per Iſaiam. 1. quæſt. 1.

16 Octauo dicimus, quod poſtquam hæc fuerũt typis excuſa, declarauit ſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 9 & 10. hæreticum eum, qui dixerit, abſolutionem ſacramentalem ſacerdotis nõ eſſe actum iudicialem, ſed nudum miniſterium pronunciandi, & declarandi, remiſsa eſſe peccata confitenti; modo tantum credat, ſe eſſe abſolutum; aut ſacerdos non ſerio, ſed ioco abſoluat. Eum item, qui dixerit, non requiri confeſſionem pænitentis, vt ſacerdos eum abſoluere poſſit. Eum item, qui dixerit, ſacerdotem, qui in peccato mortali eſt, poteſtatem ligandi, & ſoluendi non habere, & ita abſolutionem ab eo impertitam non eſſe validam: vel eum, qui non eſt presbyter, poſſe ſacramentum abſolutionis conferre.

De his, quæ confeſſarius debet pænitentem interrogare, & qua prudentia id facere debet. Cap. V.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius quæ debet interrogare ſub pæna culpæ mortalis. num. 2.*

3 *Confeſſarius interrogando ſeruet hæc tria.*

4 *Et circa peccata carnis hoc.*

DIcturi de ijs, quç confeſſarius tenetur pçnitentem interrogare, & qua prudẽtia id agere debet, prçſupponimus: Primo, quod is, cui iniunctum eſt aliquod onus, debet illud recte ſubire, cap. non eſt putanda. 1. quæſt. 1. & cap. iudicantem. 30. quçſt. 5. 1

Secundo prçſupponimus, hoc eſſe præcipuũ confeſſarij munus, ideoque prudenter exercẽdum, ac ſubinde interrogandum pçnitentem id, quod expedit, & non amplius, iuxta illud Auguſtini relatum a Gratiano in cap. 1. de pçnit. diſt. 6. §. diligẽs. & a Magiſtro in 4. diſt. 19. *Diligens confeſſarius ſapienter interroget peccatorẽ, quod forſitan ignorat, vel verecundia vult occultare.* quibus verbis addit Beatus Thom. in 4 diſt. 19. in expoſitione litteræ, confeſſarium teneri ſcrutari conſcientiã peccatoris, ſicut ſolet medicus ægritudinem çgroti, & iudex cauſam litigantis.

Ex quibus infertur. Primo, verum eſſe illud 2 Angeli in Sũma verb. interrogationes. in principio, quod nos latius tractauimus in dicto §. diligens. nempe, confeſſarium teneri ſub pœna peccati mortiferi ad interrogandũ omnia, quç ipſe videt, animaduertit, & credit eſſe neceſſaria ad hoc, vt confeſſio ſit integra & fructuoſa; cuiuſmodi eſt quod ipſe exiſtimat, pçnitẽtem velle ſilere ob ignorantiam, inconſiderationem, aut obliuionem, arg. cap. ſit rector. 43. diſt. Nam hoc ad ſuũ munus pertinet, cap. omnis. de pçnit. & remiſſ. ſed non eſt eiuſmodi, ꝙ (ſuo iudicio) pçnitens, aut intelligit, aut aduertit. neque prç obliuione, verecundia ve, prçtermittit. tunc enim poteſt ſibi perſuadere, pçnitentem id non perpetraſſe, vel iam alias fuiſſe 11 confeſſum. quamuis omittere aliquam interrogationem per inaduertentiam, aut obliuionem non videatur eſſe mortiferum, arg. dicti cap. ſit rector. & eorum, quç in prçlud. 7. Repet. cap. Inter verba. 11. q. 3. diximus. Equidem ex cõfeſſionibus, quas audiui, intelligo duas interrogationes eſſe maxime neceſſarias. Alteram de numero peccatorum, cuius expreſſio eſt neceſſaria, vt dicetur infra in cap. 6. quia video paucos exprimere: Toties peccaui in hoc, & toties

in illo:

Digitized by Google

ſllo: immo ſibi ſatisfeciſſe videntur, dicendo. Sæpe ſępius: aut, Infinitis vicibus: quod non ſufficit. Alteram de ſpecie particulari eius, quia generaliter confitentur. quoniam adeo generaliter confitentur nonnulli, vt nequeat ſatis intelligere confeſſarius, an ſit peccatum veniale, an mortale; vt declaratur ſupra cap. 2. num. 6.

3 Infertur ſecundo, quod confeſſarius debet obſeruare illa tria, quæ nos in d. § diligens. nu. 2. & ſequen. comprobauimus. Primum eſt, vt non interroget omnia, quæ pęnitens poterat commiſiſſe: ſed tantum illa, quæ homines eiuſdem qualitatis efficere ſolent. arg. cap. de teſtibus. cum his, quæ in dicto §. diligens. citamus. Vnde nec nobilem laicum debet interrogare illa, quæ communiter ſoli eccleſiaſtici ſolent facere. Secundum eſt, vt ſolum interroget conſueta peccata, quę fere omnes nouerunt: qualia ſunt trãſgreſſiones vſitatiores pręceptorum Decalogi, & ſeptem crimina capitalia, & omiſſiones circa quatuordecim articulos fidei, & circa ſeptem Eccleſiæ ſacramenta, & opera miſericordię, & circa cuſtodiam quinque ſenſuum, & alia huiuſmodi. Non autem interroget peccata occultiora, quæ perditiſſimi homines inuenerũt: vel ſi forſan verbũ de his fecerit, ita caute & diſſimulãter faciat, talibuſq; circumloquijs vtatur, vt ſi pænitens illa commiſerit, proferat: ſin minus ea non diſcat. Tertiũ,
4 vt in peccatis carnalibus non deſcendat nimiũ ad peculiares circumſtantias, ſingulas quaſque minutatim interrogando, ne ipſum, aut pęnitentem ad aliquam delectationem alliciat. Etenim quẽadmodum docet Philoſoph. 3. Ethic. & Thom. quolib. 1. quæſt. 5. art. 9. delectabilia tanto magis mouent, quanto particularius conſiderãtur. Quocirca cũ de pollutione voluntaria, & extraordinaria, vel de fornicatione interrogat, nihil de modo perpetrandi diſquirat: ſatis eſt enim dicere, quoties id commiſerit: modo id explicet, quod neceſſarium eſt ad ipſius peccati naturam, & ſpeciem dignoſcendam, citra deſcenſum ad aliquas turpes circumſtãtias peccati. Quod adeo verum eſt, vt nullatenus pęnitenti permittere debeat, nimis diſtincte illas exprimere, vti poſt alios in dicto §. diligens. diximus. & conſequenter ſummatim tantum debet interrogare de oſculis, amplexibus, alijſque tactibus impudicis eos, qui non ſunt obſtricti matrimonio: illos autem, qui obſtricti ſunt, magis perfunctorie, vel nihil prorſus, vel ſolum ad intelligendum, an aliqua extraordinaria pollutio fuerit ſubſequuta: vel an illi tactus fuerint cum probabilis pollutionis periculo. Quoniam alia, aut non ſunt peccata, aut non ſunt niſi venialia, vti recte Caiet. 2. 2. q. 154. art. 1. explicuit, & inferius dicetur. Immo & cum circa hoc aliquid confeſſarius interrogauerit, honeſtis vocabulis vti debet, neque turpiter nominet, quod eſt turpe auditu, arg. principij proœmij Decretalium.

De circumſtantijs peccati. Cap. VI.

SVMMARIVM.

1 *Circumſtantia quid: & quæ ſint eius ſpecies. num. 2.*
3 *Circumſtantia mutans ſpeciem neceſſario confitenda.*
4 *Circumſtantia prohibita alia lege. quam ipſum peccatum vt confitenda.*
5 *Circumſtantia extenuans peccatum quando confitenda.*
6 *Circumſtantiæ, quæ neceſſario confitendæ. num. 7. & 5. ſeqq.*
13 *Circumſtantiæ perſonæ, & religionis quando cõfitendæ.*
14 *Circumſtantia conſcientiæ contrariæ quando cõfitenda.*
15 *Circũſtantia numeri nõ eſt proprie circũſtantia.*
16 *Peccati numerus vt augetur iterando, continuãdo, & interrumpendo. num. 17. & 18.*
19 *Pænitẽs poteſt vno verbo mille peccata confiteri.*
20 *Circumſtantia oblita poteſt confiteri, peccato nõ confeſſo.*

DE peccati circumſtantijs dicimus. Primo, quod peccati circumſtantia iuxta mentẽ iuris, cap. conſideret. de pænit. diſt. 5. l. aut facta. ff. de pęn. cap. ſicut dignum. de homicid. Panor. & aliorum interpretum ibidem, ſancti Thomę. 1. 2. quæſt. 7. & in 4. lib. ſentent. diſt. 16. & omnium aliorum ibidem, & Anton. 3. part. tit. 17. cap. 17. §. 4. Gerſon. 2. part. fol. 170. quos retulimus in principio dicti c. cõſideret. & alibi, eſt quoddam accidens actus humani, qui peccatum eſt. Dixi: Accidens: quoniã nulla circumſtantia actus eſt eiuſdem ſubſtantia. Dixi: Actus humani, qui peccatũ eſt: quoniam ſæpe fit, vt actus, qui ſecundum ſe non eſt peccatum, ſit tale ob adiunctam circumſtantiã. Cum enim tunc ipſamet circumſtantia ſit illud, in quo peccatũ conſiſtit, non eſt accidens peccati: ſed illius rei, quę peccatum eſt: ſicut nos in d. cap. conſideret. num. 3. elucidauimus, ſequentes Alex. Halenſem, in 4. par. quæſt. 77. art. 2. col. 2. 1

Secundo dicimus, quod circumſtantię actus moralis ſunt ſeptem, quæ continentur in illo verſiculo: *Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando,* relato a ſancto Thom. in d. quęſt. 7. art. 3. in corpore quęſt. qui magis nobis placet, quam illud Palud. in 4. d. 16. q. 3. art. 1. vti 2

Digitized by Google

nos diximus in princ. dicti cap. conſideret. nu. 4. Quoniam in illo Palud. ponitur verbũ, Quoties, quod numerum denotat, loco, Quibus auxilijs: & numerus non eſt circũſtantia: ſed potius peccati multiplicatio, vt ibidẽ tradidimus.

3 Tertio dicimus, quod harum circumſtantiarum omnes illæ, & ſolæ in ſacramentali confeſſione neceſſario exponi debent, quę efficiunt opera, quorum ſunt circũſtantiæ, peccata mortalia; vel quod illa, quæ ſunt mortalia vnius ſpeciei, fiat etiam, vt ſint alterius: vel quod eſt mortale ob vnam cauſam, ſit etiam propter aliam: ſiue mutent opera ipſa ex vna in alterã ſpeciem, ſiue ſecus: iuxta communem opinionem, quam copioſe ibidem, num. 5. pertractauimus. & ſolæ illę, & omnes ſunt huius generis, quę ſecundum ſanctum Thom. in dicta diſt. 16. quęſt. 6. art. 2. quęſt. 3. vltra malitiam eiuſdem operis, habent ſpecialem repugnantiam cum ratione. Secundum Scotum vero illæ ſunt in cõfeſſione aperiendæ, quę diuerſis, ſpecialibusq; præceptis prohibentur.

Diximus: Specialibus: quoniam non ſufficit eſſe talia, quod vnum in altero includatur: qualia ſunt lex prohibens omne malum, & prohibens homicidium, quod etiam in dicto principio, num. 74. probauimus, & in corollarijs ſequentibus ſpeciatim explicabimus. Ante quorum explicationem admonemus, quod poſtquam hæc fuerunt Hiſpane excuſa. Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7. definiuit, hæreticum eſſe, qui dixerit, nos non teneri ad confitendum circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant. quod quidem eſt intelligendum de circumſtantia, quæ ſpeciem peccati venialis mutat in mortale: vel ſpeciem vnius mortalis in aliud mortale: non autem de illa, quæ mutat ſpeciem vnius venialis in aliud veniale, quod non eſt neceſſario confitẽdum iuxta gloſſ. cap. omnis. de pænit. & remiſſ. receptam ibi, & in 4. lib. ſentent. diſt. 17. Et quamuis prædictum Conc. non loquatur expreſſe, niſi de illa circũſtantia, quæ mutat ſpeciem peccati: intelligendum tamen eſt etiam de illa, quæ opus alioquin ex ſe bonum, vel ſaltem non malum, facit mortiferum: immo etiam de illa, quæ facit, vt opus, quod ob vnum reſpectum eſt mortiferum, ſit tale ob alterum: quamuis ſpecies operis quantum ad ſuam eſſentiam minime mutetur. quoniam, circumſtantia, quæ facit de bono malum, vel de veniali mortale, vel de mortali vno reſpectu, vt ſit tale altero, dici poteſt, mutare ſpeciem: vt non ita multo poſt dicetur infra in illat. 4. num. 5. & ſeqq. Ratio enim, quę ad hoc definiendũ Concilium mouit, eſt, quod confeſſarius eſt iudex, qui in cauſa pęnitentis non poſſet ęquam ferre ſententiam abſque manifeſtatione circumſtantię, quę mutat ſpeciem peccati: quę quidem ratio militat etiam in tribus prędictis circumſtantijs: quare idem iuris debet eſſe de omnibus, l. illud. ff. ad l. Aquil.

Ex prędictis infertur. Primo, non eſſe confitendas illas circumſtantias, ſcilicet eſſe peccatum commiſſum in ſecunda, vel tertia feria, aut in prato, vel vinea, manu dextra, vel ſiniſtra: quoniam per has nullum prędictorum triũ fit. ſiquidem non fit mortale, quod ſine illis nõ eſſet tale, neque etiam fit letale alterius ſpeciei, neque alio reſpectu.

Infertur ſecundo, quod peccans ob fiduciã, quod poſtea per confeſſionem veniam obtinebit, nõ tenetur de neceſſitate id confiteri: quia non eſt circumſtantia adeo peccatum aggrauans: immo potius minuit, vt inquit Caiet. 2. 2. q. 121. art. 2. quidquid Bonauent. in Apolog. inſinuauerit.

Infertur tertio, quod is, qui furatus eſt aliquid ſacrum, vel ex loco ſacro, non ſatisfacit dicendo, ſe id furtum feciſſe: ſed oportet exprimere, eſſe rem ſacram, vel de loco ſacro ſurreptam. Nam hęc circumſtantia efficit, vt quod eſt mortale vnius ſpeciei, aut vno reſpectu, fiat etiam alterius, vel altero reſpectu: eo quod ſpecialiter prohibetur lege particulari alia diſtincta ab illa, quę furtum prohibet, quę quidẽ præcipit, ne quid ſacrum, aut de loco ſacro ſurripiatur, cap. quiſquis. 17. quęſt. 4. Id quod etiam eſt dicendum de homicidio, & fornicatione in loco ſacro perpetratis. Per hanc enim circumſtantiam fiunt mortalia alterius ſpeciei, eo quod ob alium reſpectũ, quam legis diuinę; lege ſcilicet humana ſpeciali prohibentur cap. propoſuiſti. de conſec. ecc. vel altar. & cap. eccleſijs. de conſecr. diſt. 1. 4

Infertur quarto, eum, qui cum cõiugata, vel religioſa, vel cognata rem habuit, non ſatisfacere confitendo, ſe cũ femina concubuiſſe: quoniam debet exprimere, fuiſse cõiugatã, religioſam, vel cõſanguineam. Nam in primo caſu eſt proprie adulterium: in ſecundo vero ſacrilegium: in tertio autem inceſtus. & conſequenter, quod erat mortale vnius generis, efficitur alterius. Is itẽ, qui deliberauit furari, vt poſſit rẽ habere cũ religioſa, & coniugata, tenebitur cõfiteri furtum, ſacrilegiũ, & adulteriũ. Nam etſi tria hęc ſint vn⁹, interior actus volũtatis, ille tamẽ ex triplici cauſa, eaq; diuerſa eſt crimẽ mortale. Siquidẽ trifariã rõni repugnat, & trib⁹ etiã diſtinctis, & ſpecialibus legibus prohibetur.

Ex quibus facile colligas reſpõſum ad quęſtionẽ nuper nobis ꝓpoſitã; An ſcilicet, cõiugatus, qui rẽ habuit cũ vxore aliena, teneatur declarare nõ ſolũ ſe eſse coniugatum: ſed etiam illã, cũ qua rẽ habuit? Reſoluenda eſt enim affirmatiue: quia eſt circũſtantia, quę per ſe ſola mutat ſpeciẽ peccati, & ita eſt cõfitẽda per ꝓdicta.

Infer-

Digitized by Google

Infertur quinto, quod omnis circumſtantia finis, prohibita per aliam legem ſpecialem & diuerſā ab illa, qua principalis actus prohibetur, debet in confeſſione explicari: cuiuſmodi eſt circumſtantia furantis ad fornicandum, occidēdum, vel percutiendum alterum.

Infertur ſexto, eum, qui mentitur, vt alios delectet ſine alterius detrimento (quod eſt mēdacium iocoſum, & veniale tantum) hac intētione, vt etiam ſi intelligeret eſſe mortale, nihilominus mentiretur, teneri illam circumſtantiam confiteri: quoniam per illā efficitur mortale, quod ſine illa non eſſet tale.

5 Septimo, ꝙ non tenetur illas circumſtantias confiteri, quę peccatum extenuant. Vnde qui peccauit cum muliere quadam ab ea prouocatus, non tenetur confiteri ſe eſſe prouocatū ab illa. Siquidem id peccatum extenuat, per cap. ſignificauit. de pænit. & remiſſ. quod in hoc dixit ſingulare Feli. in cap. dilecti. de excep. & per l. ſi adulterium cum inceſtu. §. Imperatores. ff. ad l. Iuliam de adult. quem ad hoc aiebat ſingularem Iaſo. in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. aptiſſimus tamen ad hoc propoſitum textus in dicto cap. conſideret, verb. tentatione. de pænit. diſt. 1. Immo opinio communis, quam ſequebamur in dicto cap. conſideret. num. 5. videlicet, quod pænitēs illam circumſtantiam ſubticere debet: quia in confeſſione ſe ipſum excuſare non debet, nunc diſplicet. tum quia nulla lege, aut ratione fulcitur, qua id poſſit efficaciter comprobari. Tum quia quocumque modo illam exprimat, ſe ipſum ſufficienter accuſat, imputando ſibi culpam, quam habet nihil illi detrahens, neque adijciens. Tum quia ſecundum Bonauenturam, in 4. lib. ſentent. diſtin. 16. & communem, quam vbi ſupra ſequuti fuimus, tenetur manifeſtare illas circumſtantias extenuantes, quæ ita extenuant, vt efficiant non eſſe peccatum; vel ad ſummum veniale tantum, quod alias fuerat mortale: qualis eſt circumſtantia grauis morbi, quæ nullum, vel veniale tantum peccatum facit eſum carnium in Quadrageſima. Et etiam quando eas confeſſarius pænitentem interrogat: vel quando ex earū occultatione occaſionem alicuius mali idē confeſſarius apprehenderet, arg. cap. nihil. de præſcript.

6 Infertur octauo, quod quamuis ſit laudabile confiteri circumſtantias, quę ita peccatum adaugent, vt illud ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant: opinio tamen communior & probabilior habet, hoc nō eſſe neceſſarium, quando augmentum illud non eſt in cauſa, vt veniale mortale fiat: vel alterius ſpeciei mortalis, vel alio reſpectu; quod nos vbi ſupra copioſe confirmauimus, & ſatis declaratū eſt nūc per Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. & 5. & can. 7. a contrario ſenſu; licet Marſilius in lib. 4. ſentent. q. 12. art. 1. communem iſtam ſententiā reſtringat, ne ſit ei locus in circumſtantia, quæ clare & manifeſte peccatum adauget: a quo ibi diſceſſimus ob multas, variaſque conſiderationes. Et quamuis poſt hęc Dominicus Sotus aſſeruerit idem, quod Marſilius contra communem: non tamē debemus ab ea diſcedere. Tū quia cōfeſſarij tam magnam inueniunt difficultatē in perquirendis omnibus circumſtantijs mutantibus ſpeciem, etiam ſine perquiſitione non mutantium, ſed notabiliter aggrauantium, vt putent quaſi impoſſibile ꝑquirere has, & illas: & Deus non obligat ad impoſſibile, neque ad nimis difficile, iuxta mentem S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 1. art. 2. Tum quia multi pænitētes remanent cū magnis ſcrupulis, an confeſſi fuerint bene, aut male, vidētes pauca peccata eſſe vnius ſpeciei, quæ non ſint maiora, vel minora notabiliter, quam alia eiuſdē, ratione perſonę, loci, moræ, modi, pręludiorum, aut conſequentium, & ita fiunt importuniſſimi confeſſarijs, redeuntes ad ſe reconciliandum, & dicentes, Confeſſi fuimus: peierauimus, percuſſimus, fornicati fuimus: ſed non diximus tempus, quod in eo cōſumpſimus: neque quod paulo ante, aut poſt dicimus, aut fecimus hoc, vel illud, ꝙ augebat peccatū. Et vix eſt vlla via alia ſedandi & tranquillandi eos, quam docendo, illas circumſtantias non eſſe neceſſario confitendas, quia non mutant ſpeciem ſaltem in genere moris. Item quia peccator non tenetur, vt aſſerit communis, & idem Sotus in 4. diſt. 18. q. 2. art. 4. confiteri mala verba, ſigna, & geſtus, quę antecedunt homicidium, aut percuſſionem: ſufficit enim dicere: Interfeci: percuſſi: neque oſcula, & alia multa turpia, quę pręcedunt fornicationem: ſufficit enim dicere: Fornicatus ſum. Neque cogitationes & voluntates apparatuum ad furandū, vel committendum alia delicta: immo ſatisfacit vltimum actum confitendo, vt dixit Sotus poſt alios in dicto art. 2. dicendo: Percuſſi, Interfeci, Decies, fornicatus, Furatus fui toties, & cet. Tum quia Conc. Trid. præcitata ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7. cui interfuerunt viri doctiſſimi, & ſanctiſſimi, qui de his opinionibus in ſcholis diſſeruerūt, declarauit circumſtantias, quæ mutant ſpeciē, eſſe confitendas, arg. l. 1. ff. de offi. eius cui. & cap. cū apoſtolica. de his, quæ fiunt a præl. Tū denique, ꝙ intereſt plurimū ad ſalutē animarum, vt amemus & nō horreamus confeſſionē. in ꝙ iuuabit alleuiatio eius ab omnibus illis oneribus & difficultatibus, a quibus poteſt leuari, iuxta eius inſtitutionem diuinā, & declarationem ſanctæ matris Eccleſiæ: Iugum enim Dñi ſuaue eſt, & onus eius leue, Matth. 11. Neque obſtat, quod quidam dicitur dubitare de hac noſtra ſententia, quam nobiſcū fer- 7

tur eſſe cõmunem, allegans pro ea multos, quos nos non citamus, eo quod legit aliquos graues auctores contrarium tenere, quos nos etiam legimus: ſed intrepide hanc partem elegimus. Tũ per fundamenta, quæ hic, & in alijs locis a nobis citatis traduntur. Tum quia puto eos, qui dubitãt cauere ſibi debere, ne fere ſemper eos poſt auditas, vel factas confeſſiones, conſcientia mordeat, dictans, ſe non ſatis inquiſijſſe, vel expreſſiſſe grauitatem peccatorum, quam circumſtantia intenſionis, & extenſionis actus, aut irreuerentiæ, contemptus, temporis, loci, perſonæ, & aliæ inducunt.

8 Quibus addo, quod quamuis hęc noſtra, quę vt diximus, communis eſt opinio, videatur facere pro alia concluſione prædicti Soti in dicta diſt. 18. q. 2. art. 4. de qua nuper interrogati fuimus: non tamen videtur nobis vera. Illa enim concluſio habet, non eſſe neceſſe confiteri virginitatis circumſtantiam, id eſt, quod is qui cõfitetur, eſt virgo, ſi voluntas fornicandi nõ peruenit ad actum: quamuis ſecus ſit, quando peruenit. Non, inquam, videtur vera. Tum quia peccata voluntatis, oris, & operis ſunt eiuſdẽ ſpeciei, & non differunt, niſi quod alia ſunt magis perfecta, quam alia: vt dicemus infra in cap. 61. num. 9. poſt ſanctum Thom. 1. 2. q. 52. art. 7. & conſequenter ſtuprũ mentale, quod eſt voluntas habẽdi copulam cum virgine, aut cũ ſit virgo, erit eiuſdem ſpeciei, cuius ſtuprũ reale, quod eſt ipſa copula: & ſi quis eam habuit, debet confiteri illam circumſtantiam, vt ipſemet ait, etiam debet confiteri, qui eã voluit habere, licet non habuerit. Cum alia ſpecies luxuriæ ſit velle fornicari cũ virgine, vel cum ſit virgo, & alia velle fornicari cũ corrupto vel corrupta, vel cum ſit corruptus, vel corrupta. Tum quia Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. can. 7. declarauit circũſtantiam, quæ mutat peccati ſpeciem ex vna in aliam, neceſſario eſſe confitendã, qualis eſt hęc, de qua loquimur, vt prædictum eſt. Tum denique quia nõ facit pro eo prędicta opinio cõmunis: quia loquitur de circumſtantia non mutante ſpeciem peccati: concluſio vero eius de circumſtantia illam mutante. Videtur tamen nobis hęc communis opinio reſtringenda.

9 Primo, ne procedat in circumſtantia, quę ſic auget peccatũ, vt ratione ipſius fiat reſeruatũ, ſaltem ex vi conſtitutionum ſynodaliũ, quę ſolẽt aliquãdo furta aliqua, & dãna certę cuiuſdã quãtitatis Epiſcopo reſeruare, vel addere ꝙ abſolutio, ſiue reſtitutio fiat certo quodã modo.

Secundo poſſet etiam reſtringi, ne procedat in ea circumſtantia, quæ habet annexã excommunicationẽ, vel efficit, vt ea ſit Papalis: quẽad modum leuis percuſſio clerici, eſt epiſcopalis, c. peruenit. de ſent. excõ. vbi text. ſingularis: grauis vero eſt Papalis, c. ſi quis ſuadẽte. 17. q. 4.

Tertio limitatur in ea circumſtantia, quam confeſſarius interrogat, & nõ poteſt ſileri abſq; periculo alicuius ſpiritualis incommodi, vt recte aſſeruit Siueſt. in ſumma. verb. confeſſio. 1. q. 9. Quamuis Ioannes de Friburgo, qui fuit auctor ſummę confeſſorum, id non dicat in loco citato ab eo, lib. 3. tit. 33. q. 11. neque etiam vbi de hac materia tractat, lib. 3. tit. 34. q. 81.

Quarto dicimus, ꝙ circũſtantia diei feſti non eſt neceſſario confitenda, quoniã non facit eſſe letale, ꝙ ſine illa non eſſet tale: neq; alterius ſpeciei talis: neq; alio reſpectu: niſi eſſet opus ſeruile in feſtis prohibitũ: quale non eſt peccatũ iuxta S. Thom. in 3. lib. ſent. diſt. 37. ar. 5. q. 2. Quã aſſertionẽ cõfirmauimus in dicto c. conſideret nu. 17. & ſeqq. multis fundamẽtis, reſpõdẽdo totidẽ alijs oppoſitis, ſequuti in eo Card. Caiet. 1. 2. q. 7. & 2. 2. q. 122. ar 4. & in quolib. 10. & in ſumma. verb. dies feſtos. reſolutumq; Silueſtrũ, verb. circũſtantia. q. 3. & verb. dies dominica, q. fi. & in Aurea roſa caſu. 63. vbi teſtatur doctiſſimos quoſq, ordinis Dominicani cõueniſſe, & hãc opinionẽ ſuſcepiſſe: & Iacobũ Almaynũ in 4. lib. ſent. diſt. 17. col. 24. Quamuis communis opinio poſset in duobus caſibus obſeruari, ſicut diximus ibidẽ, nu. 40. nẽpe quãdo eo fine peccatũ cõmittitur, vt in eo fiat aliquod opus manuale ꝓhibitũ in illo die, & quãdo intẽtione & ꝓpoſito violandi feſtũ, letale crimẽ admittit. 10

Quinto dicimus, ꝙ circũſtantia diei ieiunio vel orõni conſecrati, licet videatur aliquantulũ augere peccatum, non eſt de neceſſitate confitẽda, niſi peccatum perpetretur cũ propoſito violandi per illud huiuſmodi diem. Quoniam non efficit mortale, ꝙ alias nõ eſset tale, nec mutat in ſpeciẽ mortalis, nec facit, vt nouo reſpectu ſit tale: quorũ aliquod requiritur ad hoc, vt circumſtantię confeſſio ſit neceſsaria, vt ſupra dictum eſt, & probauimus in principio dicti capituli. conſideret. num. 32. verſic. ad primum. 11

Sexto dicimus, ꝙ quamuis circumſtantia loci ſacri, omne peccatũ grauius reddat ſecundũ accidens: tamẽ non eſt neceſsario confitenda, niſi quando ipſum opus peccati ſanctitati, vel immunitati eiuſdẽ loci directe contrariaretur: qualis eſt humani ſanguinis, vel ſeminis effuſio, vel violenta abſtractio eorũ, qui ad loca ſacra confugiunt. Quoniam in his, quod erat mortale propter vnã cauſam, fit etiã mortale propter alteram, argumento c. eccleſijs. de conſec. diſt. 1. & c. propoſuiſti. de conſec. eccl. & c. 1. eod. tit. lib. 6. vel quod peccatũ non erat, aut ſolum veniale ex genere ſuo, ratione talis circumſtantię fit mortale, vt eſt actus coniugalis inter virũ & vxorem ibidẽ ſine cauſa iuſta exercitus, qui quidem in alijs locis peccatum non eſset.

Septimo, quod qui in eccleſia committit peccatum aliquod ſuperbiæ, periurij, aut gulæ, 12

& cet.

Digitized by Google

& cet. non tenetur neceſſario confiteri circumſtantiam loci ſacri, neque qui exiſtens in eodem loco deſiderat occidere, ferire, vel fornicari extra illum, dummodo non cupiat id committere in eodem. Nam qui tale deſiderium conciperet, etiam ſi extra locum ſacrum exiſteret, circumſtantiam ſacrilegij, quod in eo admittit, cōfiteri teneretur, vt inprincipio dicti cap. conſideret. num. 22. diximus.

13 Octauo dicimus, quod quamuis circumſtantia propriæ perſonę aliquando peccatū augeat, quia ceteris paribus, plus peccat dignitate aliqua prẹditus, quam priuatus, cap. homo. 40. diſt. & prælatus plus, quam ſubditus. cap. prẹcipue. 11. quęſt. 3. & ſapiens plus, quam ignorans, cap. ſicut dignum. de homicid. & multo plus ille, qui affectat ignorantiam, vt liberius peccet, quam peccare ſciens, cap. penult 37. diſt. & bonus plus, quam malus: & melior, quā minus bonus: & licet propterea vtile ſit, huiuſmodi circumſtantiam confiteri: non tamen cōmuniter neceſſarium eſt. Quoniam illa, vt plurimum, neque ex veniali facit mortale: neque ex mortali vnius ſpeciei mortale alterius. neque ex mortali vno reſpectu, mortale alio propter alium finem. At vero quando hoc fieret, puta cum agitur contra votum, vel contra ſtatum voto firmatum, vt cum religioſus fornicatur, circumſtantia perſonæ confitenda eſt. quoniam tunc aliquod ex illis tribus prædictis efficitur. Quod quidem non ita fit, quando religioſus blaſphemat, vel quoduis aliud crimē, quod non eſt contra ſua vota, vel regulam, quam eſt profeſſus, admittit, vt poſt Caietanum 1. 2. q. 7. art. 1. diximus in dicto principio cap. conſideret. num. 50. Circumſtantia enim religionis communiter non facit eſſe mortale, quod ſuapte natura non erat tale: neque etiam facit eſſe alterius ſpeciei, quod ex ſe erat alterius. Et ita patet reſponſio ad id, quod nuper quæſitum fuit, An ſcilicet religioſus, qui fornicatus eſt, teneatur confiteri, ſe eſſe religioſum: nam per prædicta eſt palam eum ad id teneri.

14 Nono dicimus, quod tunc demum, & non alias, eſt neceſſarium confiteri circumſtantiam, quod peccauerit contra conſcientiam, quando opus effectū ob nullam aliā legem: ſed ſolū propter conſcientiam erroneam tantum fit peccatū: tunc enim ſolummodo vnum ex tribus illis prẹdictis, & non alia efficere manifeſtnm eſt, ſicut nos vbi ſupra, num. 58. & 65. noue declarauimus.

Decimo, quod numerus peccatorum nō eſt circumſtantia: ſed additio peccati ad peccatū. Quoniam frequentatio peccati non circumſtat prius peccatum: ſed conſtituit nouum & ſeparatum a priori. Circa quod quattuor diximus in dicto cap. conſideret. num. 41. Quorum primū eſt, non eſſe ſatis dicere: Peccaui ſępe in hoc genere peccati: quoniam verbum illud ſæpe ita verificatur in numero denario, immo & in binario, ſicut in cētenario iuxta gloſſ. 1. cap. monaſteria. de vita, & honeſt. cler. late Georg. in principio Clem. ſæpe de verb. ſignif. Archidiacon. in cap. imitare. 6. q. 1. & in princ. d. cap. conſideret. partem affirmatiuam defendat, quē licet Angelus verbo confeſſio. 1. §. 23. noluerit reprobare: merito tamen eum reprobauit Cardinalis Alexandrinus in d. cap. imitare.

Secundum, peccatorem teneri ad dicendum certū numerum peccatorū, ſi eū nouerit exprimere, dicendo: Hoc peccatum commiſi toties. 15
quod ſi certum numerū minime nouit, debet ſe cum rationē ponere, quoties in die, vel hebdomada, aut menſe, plus minuſue illud peccatum admiſerit, & exponere numerum veriſimiliorē. Peccaret enim mortaliter, qui prę pudore vel hypocriſi aliquid ex numero, cuius meminit, ſubticeret. immo etiam ſi per culpam ſuam latā fiat, quo minus recordetur, eo ꝙ ea de re nihil antea ſecum prẹcogitarat, cum tamen id facere potuiſſet, & proinde confeſſio nihil valet.

Tertium, ſatis eſſe abſque aliquo numero ſuum ſtatum ſufficienter manifeſtare: veluti ſi qua publica meretrix per decennium parata & expoſita ad fornicandum, tam cum clericis, religioſis, quam laicis & coniugatis, aut ſolutis, & poſt conuerſionem confiteretur, exprimeretque ſe toto illo temporis ſpatio in eo ſtatu fuiſſe. hoc, inquam, ſatis eſſet, vt poſt Cardinalem Caiet. tomo 1. Opuſculorum Opuſc. 18. quæſt. 3. concluſimus in dicto cap. conſideret. ponderantes illa verba: *Quantum perſeuerauerit, & defleat quod perſeuerāter peccauit.* Per quę prẹdictam ſententian ſingulariter probauimus, vt ibi diximus: & addidimus, eum, qui annū integrum omiſit dicere horas canonicas, ſatiſfacere, dicendo: Anno integro omiſi diuinum officium.

Quartum, quod toties numerus peccatorum augetur, quoties peccatum ipſum, vel voluntas peccandi, quæ fuerat interciſa, renouatur, ſecundum Ioan. Andr. in reg. delictum, col. pen. de reg. iur. lib. 6. in Mercurial. quod plane verū eſt in peccatis internis, quę ſolo animo conſummantur, ut odium, & hæreſis: non autem idem eſt in illis, quę opere exteriori conſummantur. Nā illa voluntas non dicitur iterari, donec opere exteriori perficiatur, uel interrumpatur: ut euenire ſolet, quando quis uadit in longinquū ad homicidium perpetrandum, & in ipſo itinere, quod uno die conficit, nunc de illo, nunc de alijs meditatur. hic enim non peccat in hoc amplius, quam unum peccatum, licet multo grauius, iuxta Caiet. in dicto 1. tomo Opuſculor. Opuſculo. 17. quæſt. 3. quem in dicto principio 16

Digitized by Google

num.48.ſequimur,ponderantes textum ad hoc ſingularem in cap. cum pro cauſa de ſentent. excommun.

Ex quo inferimus primo,peccatum non iterari aut multiplicari etiam ſi durante opere exteriori multoties voluntas interior interrumpatur & renouetur:neque etiam econtrario,ſi manente eadem voluntate opus multiplicetur exterius, anteaquã delictũ finiatur, vti copioſius in dicto principio, num.48. comprobauimus.

Infertur ſecundo, quod omnes actus interiores & exteriores, qui tantummodo ſunt veluti quædam via ad vnicum peccatum perpetrandum, vnicum tantum efficiunt peccatum, etiamſi illi actus fuerint interrupti:quales ſunt paſſus itineris, præparatio equi,lanceæ,aliorũque armorũ vna cum deſiderijs, varijs vicibus interruptis, verbo, eſu, & ſomno renouatis, eius, qui vadit ad occidendum alium triginta, vel quadraginta miliaribus diſtantem. Nam licet illi actus in genere entis conſiderati, ſingulatim ſint multæ, & variæ res: tamen conſiderati tanquam via & partes ipſius peccati, quibus totum peccatum eſt conſummandũ, non amplius, quam vnum peccatum efficiunt,ſicut lapides, columnæ, ligna, reliquaque materia vnius domus,multa ſunt ſecundum ſe ſumpta: ceterum omnia ſimul conſiderata tanquã partes vnius domus, non amplius, quam vnicam domum conficiunt, l. eũ qui. ff. de vſucapion. & l. qui vniuerſa. ff. de adquir. poſseſs.

17 Nunc autem ad ſoluendas ſex quæſtiones ab hinc aliquibus mẽſibus nobis propoſitas,addimus primo, quod non ſolum plures actus exteriores tendentes in vnum peccatum principale, qui diuerſi ſunt in genere entis, cenſentur conſtituere vnum peccatum in genere moris, ſaltem quoad effectum confitendi numerũ peccatorum,quando vnus eſt in alium via:ſed etiã quando quis vno impetu fertur in illos omnes. Tum arg. præfati cap. cum pro cauſa de ſentẽt. excomm. quatenus probat, eum, qui vno impetu pluries percutit clericum, ſemel tantum excommunicari. Tum argumento aliorum iurium, per quæ Ioan. Andr. in dicto Mercurio. delictum. de reg. iur. lib. 6. concludit, quendã Angelicum, qui tres ictus vno impetu intulit clerico, ſemel tantum excommunicatum fuiſſe. Tum quod ille vnicus impetus videtur includere quandam vnitatem in genere moris,& efficere,vt quadantenus vnus eorum ſit ad aliũ via, vel conſequens: licet ſuapte natura in genere entis per ſe ſubſiſtat. Tum, q qui vnico impetu bis,vel ter appellat, ſemel tantum appellaſſe dicitur,cap. Lotharius. adiũcta gloſſ. verb. appellauit. 31. quæſt. 2. & qui bis, vel ter eandem rem in teſtamento, vel codicillis legauit, videtur ſemel legaſſe l. cum quæſt. C. de legat.

Addimus ſecundo, quod ſicut actus præambuli ad actum principalem peccati non augent numerum peccatorum, neceſſario confitendũ: ita eadem ratione nec conſequentes, nec ſubſequentes actum principalem peccati: quales videntur eſſe actus,quibus quis fecit aliquod peccatum principale:& poſtea inordinate gaudet, lætatur, triſtatur, dolet,vel loquitur de illo, vel acceſſorijs eius. Tum quod eadem ratio videtur, & ſic idem eſt de vtriſque iudicandum l. illud. ff. ad leg. Aquil. cap. dudum. 2. de elect. Tum quod qui furatus eſt infantem, qui apud eum adoleuit, vnum furtum feciſſe dicitur, l. inficiando. §. infans. ff. de furtis. Tũ quod pauci, collatione aliorum, inueniuntur, qui poſt vindicatam iniuriam, poſt fornicationem in domo ſua ſecure habitam; poſt furtum & dolum admiſſum, non velint, dicãt, vel faciant aliqua inordinata, gaudendo, comedendo, bibendo, & ridendo,iuxta illud Prouerb. 2. *Lætantur cum male fecerint*: attamen nemo dicet, eorum omnium numerum nominatim eſſe confitendum. Tum quia totus Eccleſię Chriſtianæ vſus videtur habere, quod ſicut ſufficit homicidæ confiteri, ſe occidiſſe talem hominem, non confitendo numerum voluntatum, & aliorum actuum inordinatorum præambulorum illius homicicidij,ita ſufficit confiteri illud, non confitendo numerum actuum conſequentium,quibus id ei placuit, & monſtrauit alijs verbis, vel factis placuiſſe ſibi. Et quod ſicut fornicanti ſufficit confiteri principalem actum, non confitendo numerum voluntatum,dictorum,& factorũ pręãbulorum inordinatorum: ita ſufficit confiteri principalem actum, non confitendo numerum voluntatum,delictorum,& factorum inordinatorum conſequentium. Tum quia licet ſinguli pręfatorũ actuum ſint per ſe ipſos peccata mortifera, quoad iudicium Dei exactum: & licet oporteat vt contritio, per quam ſunt remittenda, formaliter, vel virtualiter perueniat ad omnia illa: quoad tamen iudicium ſalutare pęnitentię, & huius vitæ, quod facere debet confeſſarius, ſatis eſt, vt numerus eorum ſic pateſiat ei, vt ſtatus pænitentis ſatis pateat confeſſario ad iudicandum qualem ei debeat exhibere medicinam, vt pulchre declarauit Caiet. in tomo 1. Opuſculor. Opuſculo 5. q. 3. Cum ergo communiter poſt,& ante actum principalem multa cogitata, dicta, & facta inordinata ſoleant haberi, ſatis conſtat cõfeſſario quoad iudiciũ ſuũ ſalutare ferendum ſtatus pęnitentis quoad illã ſpeciem peccati. Arbitramur autem,quod licet qui rem habuit cũ aliqua, non teneatur confiteri colloquia,oſcula, & alios huiuſmodi actus antecedẽtes,& conſequentes propinquos ad coitum:tenetur tamen qui bis coiuit,etiamſi vnus actus ſit propinquus alteri,dicere ſe bis coiuiſſe, illa

ſe, illa ratione diuerſitatis, quod vnus coitus iſtorum non eſt communiter via, neque præambulum ordinatum ad alterum, neque conſequens illum, neque quis vno impetu fertur in vtrumque: colloquia vero, oſcula, & amplexus ſunt communiter præambula, & conſequẽtia coitum, quem præcedunt, vel conſequuntur. Non autem ſine cauſa adiecimus ſupra: Tendentes ad vnũ peccatum principale, quoniam ſi actus illi ſunt peccata ſeparata ſecundũ ſe, vel ordinantur ad alia peccata, tot peccata committuntur, quot ſunt illi ex natura ſua, vel quot ſunt fines deprauati, ad quos diriguntur. Nam qui pergit ad homicidium perpetrãdũ, & in via furatur, rapit, peierat, blaſphemat, vel ſuum eſum, potum, iter, & colloquia non ſolum dirigit in homicidium conceptum, verũ etiam in adulterium, infamiam, & ſacrilegia perpetranda, tot peccata diuerſa committit, quot ſunt ibi actus in ſe mali, & quot fines diuerſi mali, in quos diriguntur. quod ipſum eſt dicendum de actibus conſequentibus, & de illis, in quos vno impetu fertur.

Ex quibus infertur primo, quod licet quando inter præambula, & conſequentia, & actum principalem fit aliqua notabilis interruptio, illa ſint peccata diuerſa, etiam in genere moris, etiam ad effectum, vt contritio formaliter, vel virtualiter debeat peruenire ad illa: non tamen videntur diuerſa quoad effectum neceſſario cõfitendi numerum eorum: eoquod ſine illa ſpecificatione ſatis videtur conſtare ſtatus confitentis quoad iudicium ſalutare ſacerdotis.

18 Infertur ſecundo deciſio primæ prædictarũ ſex quæſtionum: ſcilicet quod qui eodem impetu dicit alteri quatuor, vel quinque iniurioſa verba ſignificantia diuerſas iniurias, puta ꝙ ſit fur, falſarius, hæreticus, cenſendus eſt peccare diuerſa peccata. Tum quia non ſunt antecedentia, neque conſequentia ad vnum principale peccatũ: neque ſunt vnum, neque vnius ſpeciei. Tum quia licet qui vno impetu infert clerico tres ictus, non ſit niſi ſemel excommunicatus: ſi autẽ vno impetu, etiam vnico ictu tres ferit clericos, ter eſt excommunicatus ſecundum Ioan. Andre. in dicto Mercur. cap. de lictum. de regu. iur. lib. 6. Tum quia eadem ratione qui ferit, & blaſphemat, & hęreſim aſſerit, tria peccata cõmittit cum numero neceſſario confitenda, arg. l. prætor. §. ſi. ff. de iniur. qui vero dicit totidem verba iniurioſa, ſignificantia tantum vnam iniuriam; vt qui appellat aliquem quater, vel quinquies furem, hæreticum, vel latronem, vnum tantum peccatum admittit, quoad neceſſitatem confitendi numerum inſtar bis, vel ter vnico contextu appellãtis, dicto cap. Lotharius. adiuncta gloſſ. verb. appellauit. 31. q. 2.

Infertur tertio deciſio ſecundæ quæſtionis: ſcilicet, quod qui dicit alicui vnum verbum iniurioſum: & ille reſpondet, vnde prouocator replicat, eidem dicens tria verba iniurioſa, peccat tria peccata, ſi tres diuerſas iniurias ſignificant: unum autem ſolum, ſi tantum unam.

Infertur quarto deciſio tertię quęſtionis: ſcilicet, quod qui imprecatur mortem alicui, & toti familiæ eius, duo tantum peccata committit: non tot, quot ſunt perſonę familię. Tũ, quod tota familia, pro vna perſona ficta accipitur. l. 1. ff. ſi fam. furt. feciſſ. dicatur. Tum, quod familia, licet ſignificet multos, eos tamẽ collectiue tamquam unum corpus fictum ſignificat. Tum quod qui unam domũ uult inflammare, uel exurere, non uidetur peccare tot peccata, quot partes habet, ſed unum: quia unum corpus compoſitum ex multis uult inflammare, uel exurere, argu. l. eum qui. ff. de uſucap. Et qui uult furari unam myriadem ducatorum, uel unum aceruum tritici, unum ſolũ pecatum uidetur peccare, argu. l. uulgaris. ff. de furtis. & cap. uulgaris. de pęnit. diſt. 1.

Infertur quinto deciſio quartæ quæſtionis: ſcilicet ꝙ qui blaſphemando maledicit diuo Petro & undecim Apoſtolis, duo tantum peccata uidetur admittere, eiſdem rationibus.

Infertur ſexto deciſio quintę quęſtionis: ſcilicet quod ſex peccata peccat, qui peccans molitiæ peccatum, inducit ſibi ſucceſſiue in memoriam, ut magis delectetur, uirginem, uiduã, nuptam, cognatam, & monialem: quia ſunt quinque peccata diuerſarum ſpecierum: cum uirtualiter prędictis quinque commiſceatur, uel eis mortifere delectetur: & nulla illorum ſint antecedentia, uel conſequentia alterum.

Infertur ſeptimo deciſio ſextæ quæſtionis; ſcilicet, quod ſemel tantum uidetur peccare quoad neceſſitatem confitendi numerum, qui unam fornicationem cum amica habitam, eam uigeſies oſculatur, nõ ad iterandam fornicationem, ſed ad maiorem delectationem: quia illa omnia oſcula uidentur conſequentia fornicationis, & rei iam habitę.

Infertur octauo ſolutio illius quęſtionis, quot nempe peccata committeret ille, qui longo tempore illicitis amoribus irretitus, mulierem perſequitur, ſed non potitur ea? dicimus enim, ut minimum toties illum peccare, quoties interrumpit malã illam voluntatem peccãdi conceptam, ceſſando ab impendenda opera exteriore pro illo tempore, & iterum poſtea illam continuat. Ita quod ſi diem integrum, vel noctem, aut partem eorum inſumpſit muſicis cantilenis, quo mulierem alliceret, vel opportunitati capiendę, qua ipſam alloqueretur, vel alijs officijs, quibus in illum finem peſſimum eam flecteret, quamdiu talis voluntas & opera

exte-

exterior non interrumpitur, vnum tantum peccatum erit, licet tanto grauius, quanto diuturnius. At vero ſi opera illa exteriori, quam tunc adhibet, finita, vacat alijs negotijs, quæ non ſunt via, neque præludia ad prædictum opus, & iterum redit ad eandem illam malam voluntatē ſolam, vel ad aliam faciendi aliud opus exterius ſimile, vel diſſimile præcedentibus, ad prauum illum finem conſequendum, peccatum aliud committet, & tot ſubinde peccata tenebitur confiteri, quot interruptiones, aut renouationes huiuſmodi interuenerint, præter multas alias voluntates, ſeu volitiones abſolutas, quas habuit abſque operis conſummatione: & confitendo numerum veriſimilem eorum ſatisfaciet.

19 Decimo dicimus, quod pænitens poteſt vnico verbo mille peccata mortalia confiteri: veluti dicendo: Millies blaſphemaui: Millies peierauí: Millies fornicatus ſum: Millies occidere ſtatui: Millies feci contra meum votum, vel iuramentum: Decies conſului alicui, vt in peccato mortali perſeueraret: Illud, aut illud toties feci ad finem fornicādi. Quoniam huiuſmodi cōfeſſioni nihil deeſt ad ipſius integritatem, etiam ſi tot peccata paucis ſed claris verbis expreſſerit, vt nos in principio dicti cap. conſideret. num. 110. poſt Caiet. diximus.

Vndecimo, quod circumſtantia ſcandali in duobus caſibus eſt neceſſario confitenda, ſecundum omnes, vti nos in cap. 1. §. animaduertere. num. 5. de pænit. diſt. 5. diximus. Quoniā in his vnum ex tribus illis ſupradictis efficitur. Prior caſus eſt, quando ſcandalum eſt formale, hoc eſt, quādo aliquid dictum, aut factum fuit, animo prouocandi alium ad peccatum mortale, & non ſolum tenetur confiteri id, quod prædicto animo dixit, aut fecit: ſed etiam tenetur explicare illam peccati ſpeciem, ad quam prouocare intendebat, per dicta ſupra in cap. præcedenti, num. 2. Poſterior caſus eſt, cum per opus ſuo genere bonum, aut indifferens, ſecundum ſpeciem tamen & apparentiam malam præbetur occaſio peccandi mortifere. Super alio vero tertio caſu diuerſa eſt auctorum ſententia: videlicet cum quis mortifere corā alijs peccat abſque propoſito prouocandi eos ad mortifere peccandum. Nam Adrian. in 4. de ſacram. confeſſ. q. 4. Ioan. Maior. in 4. diſt. 38. q. 3. & Silueſt. in ſumma verb. ſcandalum, quæſt. 3. ſentiunt partem affirmatiuam: beatus autem Thom. 2. 2. q. 43. art. 3. negatiuam, quatenus ait, quod licet grauius peccet, qui peccat publice, quam qui peccat occulte: non tamen ob hoc dicitur communiter peccatum ſcandali ſpeciale. quod ipſum affirmat Caiet. in ſumma, verb. ſcandalum. Nobis idem nunc videtur, quod vbi ſupra, §. animaduertere. viſum fuit: nempe quod priori opinioni ſit locus, quādo eiuſmodi peccatum per eiuſmodi perſonā, vel in conſpectu eiuſmodi hominū admittitur, ꝙ veriſimiliter id videntes, peccati occaſionem accipiēt: opinioni vero poſteriori S. Thomæ ſit locus, quando non fit per talem perſonam, nec coram talibus, vt ibidem latius extendimus.

Duodecimo dicimus, notandum eſſe eum, 20 qui obliuiſcitur confiteri circumſtantiam neceſſario cōfitendam, non obligari ad iterum confitendum peccatum, quod iam eſt confeſſus: ſed ſatis eſt ei, vt ſolam circumſtantiam confiteatur; verbi gratia. Iurauit quis ſe non iniecturum manus violentas in clericum, non furaturum, non blaſphematurum: deinde percuſſit clericum, furatus eſt, blaſphemauit: poſt quod confeſſus eſt, ſe illa feciſſe, oblitus dicere, quod antea iurauerat, illa non commiſſurum, non tenetur ad iterum confitendum illa: ſed ſatis eſt confiteri, quod ſemel, bis, ter, vel toties, licita iuramenta fuit tranſgreſſus: vel confiteri ſe feciſſe aliqua opera in ſe mala, quę ſe non facturum antea iurauerat: quod in dicto cap. conſideret. num. 204. latius tradidimus.

Neque obſtat, quod, vt quidam opponit, ſi vt nos approbamus, non eſt neceſſe confiteri illas circumſtantias, quæ notabiliter aggrauant non mutando ſpeciem, ſequeretur, quod ſufficeret fornicanti corde, & opere confiteri peccaſſe corde, non exprimendo quod opere compleuerit. Et quod qui ter ſola mente peccauit, & bis mente & opere, ſatisfaceret confitendo ſe quinquies decreuiſſe fornicari. Sequeretur item poſſe confitentem reſpondere confeſſario interroganti, an opere peccauerit? quod non, quia poteſt negare illa, quæ non tenetur neceſſario confiteri, qualia ſunt uenialia, & etiam mortalia iam legitime confeſſa. Ad quę reſpondetur negando eiuſmodi conſequentias: quia concluſio noſtra, quam ipſe quoque probat, loquitur de circumſtantia peccati: & non de peccato, neque de ipſius perfectione, ad quæ fiunt conſequentiæ. Nam peccatum operis non eſt circumſtantia peccati mentis, ſed peccatum, & perfectio pecccati cordis: & a diuerſis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minor. & cap. ad audientiam. de decim. & peccata operis oportet confiteri: quia tenemur confiteri omnia peccata, cap. omnis. de pænit. & remiſſ. ut ſupra in præludio. 7. num. 19. & 20. poſt ſanctum Thomam ibi citatum declarauimus, addentes rationem, quare ſufficiat confiteri peccatum operis ſine confeſſione peccati cordis, & non econtrario, peccatum cordis ſine peccato operis.

Quod

Digitized by Google

Quod pænitens debeat famam proximi conſeruare, non manifeſtando complices delicti. Cap. VII.

SVMMARIVM.

1 *Manifeſtare aliena peccata qua lege prohibitum.*
2 *Cõfeſſio ſacramẽtalis qua lege debet eſſe integra.*
2 *Legum duarum contrariarum vtra potior.*
2 *Pænitens non debet nominare perſonam, cum qua peccauit.*
3 *Circumſtantia alioqui neceſſario confitenda, quo caſu tacenda.*
4 *Confeſſor vt ſcandalizari poteſt ratione circumſtantiæ.*
5 *Pænitens quis debet petere facultatem confitendi alteri.*
5 *Pænitens quando mutato habitu confitebitur.*
6 *Communicari poteſt abſque confeſſione, inopia confeſſarij.*
7 *Confeſſarius quis prodeſſe poſſit, & non obeſſe.*
8 *Verecundia non eſt iuſta cauſa adeundi extraneum confeſſarium.*

1 PRo fundamento dicendorum in hoc cap. præſupponimus primo infamare alterum iniuſte, & reuelare aliena peccata, ea ignoranti eſſe peccatum, lege diuina naturali prohibitum, vt diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. in cuius repetitione id pro ſexta concluſione colligimus, eamque 71. corollarijs ornauimus, & infra cap. 18. in breue compendium contraximus.

Secundo præſupponimus, quod lex præcipiens, vt confeſſio ſacramentalis ſit integra, eſt lex diuinà poſitiua a Chriſto Domino noſtro inſtituta, vt in gloſſ. ſummę. de pęnit. diſt. 5. & ſupra, cap. 2. docuimus.

Tertio præſupponimus, quod quando duæ leges contrariæ in aliquo caſu concurrunt, in quo alterius obſeruatio eſt omittenda, tunc tẽporis, illa, quæ maior eſt, minori debet anteferri, & hæc illi cedere, argu. cap. Iulianus. & cap. ſi dominus. 11. q. 3. & cap. ſicut. adiuncta gloſſ. verb. neceſſitate. de conſecr. diſt. 1. vbi lato diximus, & aliquid in cap. ſacerdos. num. 75. de pænit. diſtin. 6.

2 Ex quibus infertur primo, pænitentem non debere nominare perſonã cum qua peccauit: quoniam ſupradicta lex naturalis diuina hoc prohibet.

Secundo infertur, quod confeſſarius præuidens pænitentem velle nominare perſonas delicti conſortes, vel per quas ipſe induxit, vel a quibus fuit ad peccandum inductus, debet ſtatim ei occurrere, ipſumque admonere, ne illas nominet, ne ipſe confeſſarius pariter peccet infamiæ peccato, conſentiendo, vt ait S. Bonauent. in 4. lib. ſent. diſt. 21. art. 1. q. 3. & facit cap. notum. 2. q. 1. & cap. 1. de offi. delegat.

Tertio infertur quod quamuis opinio communior, in 4. lib. ſent. diſt. 16. affirmet, quod quando circumſtantia neceſſario confitenda non poteſt manifeſtari abſque reuelatione tertiæ perſonæ, tunc poteſt licite illa reuelari: oppoſita nihilominus eſt verior, quam tenet Innoc. in cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. & Oſtien. ibid. & nos latius aſſeruimus in dicto cap. ſacerdos. num. 95. & 96. nempe quod potius debet circumſtantiam tacere, quam proximũ diffamare, quando alterum de duobus neceſſario fieri oportet. Exemplum de pænitente, qui commiſit inceſtum cum propria matre, vel filia: vel extitit mediator, vt ab alio committeretur, ſed quia pænitens, vel mater, vel filia confeſſario ſunt noti, non poteſt cognationis gradum exprimere abſque mulieris infamia: in hoc enim caſu tenetur circumſtantiam tacere, & eam non infamare. Primum quia lex de non infamando proximo, diuina naturalis eſt. Lex autem, quę iubet confeſſionis integritatem, eſt diuina poſitiue, & ita hęc debet illi cedere per dicta in §. fina. 6. diſtin. cum non ſit locus vtrique. Deinde quia ſecundum opinionem communem, pænitens debet tacere peccatũ, quod in confeſſione detectum, ſibi, vel confeſſario probabile damnum animæ, vel corporis, vel famæ adferret. Veluti ſi pęnitens confeſſarij fratrem occidiſſet, & ſi confiteretur ſe aliquem occidiſſe, ſtatim ſacerdos putaret ſuum fratrem ab illo occiſum: aut ſi cognatam ſuam, quę filia eſſet confeſſarij, carnaliter cognouiſſet, & circumſtantiam cognationis exprimeret, confeſſarius ſuam eſſe filiam ſuſpicaretur. quibus caſibus pęnitens debet curare concedi ſibi facultatem confitendi alteri: quam ſi impetrare non poteſt, tunc omnia alia peccata debet exponere, & vnum illud tacere, cum propoſito illud eidem confitendi, quando prædictum ceſſauerit impedimentum, ſecundum S. Thom. in 4. diſt. 17. q. 3. art. 4. & Altiſid. probatum a Ioan. Maiore in 4. lib. ſententiar. diſtinct. 17. quęſt. 5. Denique quia communis habet opinio, quod ſi pęnitens ob id, quod fœmina eſt, 4
vel ob peccati enormitatem, vel propter alias cauſas, probabiliter credit, ſi ſuum peccatum vel eius circumſtantiam proderet in confeſſione, ſcandalum magnum vel grandem occaſionem peccãdi mortaliter confeſſario prębere, tunc nullo modo debet illam confeſſario detegere, ſecundum Adrian. in 4. de confeſſ. q. 4. verſ.

verſ. ad argumenta quę contra hoc: eo ꝙ lex, quæ ſcandalū prohibet, eſt diuina, & naturalis. Matt. 18. & Marc. 9. & cap. 2. de oper. nou. nūtia. Quæ autē obligat ad confitendū omnia peccata, & omnes eorū circumſtantias, eſt quidē diuina, ſed poſitiua, vt ſupra diximus: & cōſequēter patet, illam eſſe fortiorē iſta: & quando cōcurrunt ſimul, hæc illi cedere debet, per prędicta num. 1. Quod quidem eſt verum, ſaltem quando ſcandalum illud paſſiuum, quod ex tali confeſſione inferretur, ex ignorantia vel infirmitate, non autem ex malitia proueniret, vt ſentit Ioan. Maior, in 4. lib. ſent. diſt. 17. q. 5.

Neque obſtat, quod quidam contrariam teneant ſententiam. Tum quia fūdamenta noſtra longe fortiora ſunt, quam fundamenta contrariæ. Tum quia fundamentum principale contrarię eſt, quod communis tenet oppoſitum, ꝙ ipſum etiā nos aſſerimus. Sed non obſtat, quia a communi recedendum eſt, quando pro contraria eſt textus, vel ratio, cui non poteſt ſatis bene reſponderi, vt diximus infra cap. 27. nu. 286. per textum, cum gloſſ. & communi in cap. cappellanus. de ferijs. & l. 1. §. ſed neque. C. de ver. iur. enucl. & rationibus prædictis non poteſt bene reſponderi a communi, neque ille ibi eis reſpondet. Tum quia præſupponunt, me eſſe auctorem huius opinionis, quod demiratus ſum, cum citauerim duos grauiſſimos auctores illius, ſcilicet Innocen. & Oſtien. Tum quia prædictum dictum S. Thom. quod in hoc allegaui, eſt communiter receptum, nec illi illud negabunt, cum ſit eiuſdem Ordinis, & ex eo efficaciter infertur opinio noſtra, a qua non eſt diſcedēdum: quamuis etiam Sotus immemor noſtrarum rationum, ſequatur communem in 4. lib. ſent. diſt. 18. quæſt. 2. art. 5. Tum denique quia omnium fere ſententia, vt in cap. ſeq. num. 6. dicemus, habet, quod confeſſarius, qui non poteſt confiteri peccatum aliquod ſine reuelatione confeſſionis, debet tacere illud, & reliqua confiteri. Quæſitum eſt autem nuper a nobis: An qui commiſit inceſtum, teneatur confiteri circumſtantiam graduum cognationis & affinitatis. Cui reſpondimus teneri: quoniam aggrauat peccatum, mutando ſpeciem. Alia enim ſpecies inceſtus eſt copula cum cognata in primo gradu, & alia cum cognata in ſecundo, & alia cum cognata in tertio, & alia cum cognata in quarto. & circumſtantia, quæ mutat ſpeciem, confitenda eſt per Conc. Trid.
5 ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7.

Quarto infertur, quod pęnitens in caſibus in quibus non poteſt confiteri circumſtantiam, neceſſario confitendā ſine alterius infamia, debet ſecundum omnes doctores in 4. lib. ſenten. diſtin. 17. q. 3. procurare facultatem cōfitendi alteri, qui eum minime noſcat: & ſi talem non inueniat, debet mutato habitu cōfiteri illi, qui alias ipſum cognoſceret, ita, vt neque ex voce, aut alio ſigno deprehendatur, & nomen proprium, patriam, & profeſſionem taceat. quod licite facere poteſt: quia hæc non tenetur manifeſtare, niſi quando ex illis oritur aliqua circumſtantia neceſſario confitenda: qualis eſt eſſe coniugatum, quoad illam culpam, qua matrimonium lęditur: vel eſſe religioſum, quoad culpam, qua votum religionis infringitur. Cōfeſſario autem ſatis eſt, vt pænitens eum certiorem faciat, ſe poſſe ab illo audiri & abſolui. Nolumus tamen dicere, hanc ſolam cauſam ſufficere, vt pænitens poſſit extraneo confeſſario, non habenti in hoc priuilegium confiteri, abſque ſui parochi, vel alterius ſuperioris licētia: hoc enim non eſt verum, ſecundum Palud. receptum in 4. lib. ſentent. diſtinct. 16. quæſt. 3. quod & nos, in cap. ſacerdos. & in cap. fi. de pænit. diſt. 6. tradidimus. 6

Quinto infertur, quod quamuis aliqui ſentire videantur, quod quando nullum ex prædictis remedium inuenitur, huiuſmodi pęnitentem videri non habere copiam confeſſarij, & ſubinde poſſe ſine pręuia confeſſione communicare, argu. gloſſ. fin. receptæ. cap. de homine. de celeb. miſſ. nihilominus tamen verius arbitramur in tali caſu debere reliqua omnia peccata confiteri, omiſſo illo, aut eius circumſtantia, quę non poteſt abſque dicto periculo exprimi, cum propoſito tamen id confitendi, cum primum occurrerit confeſſarius, cui abſque tali periculo poſſit illud manifeſtare per prædicta ſupra, eod. num. 3. vt Maior ſentit in. 4. diſt. 17. quęſt. 5. 7

Sexto infertur, quod quando proprius confeſſarius huiuſmodi eſt, vt probabile ſit, confeſſionem talis peccati, & circumſtantiæ illi factam, profuturam & nullatenus obfuturam, poteſt & debet pęnitens illam ei confiteri. argu. cap. hoc videtur. 22. q. 5. hoc enim non eſt infamare, quia nihil contra ius reuelatur. Nam iure fieri poteſt reuelatio criminis alterius ei, quem ſcit profuturum, & non obfuturum, ſecundum ſanctum Auguſt. in d. cap. hoc videtur. dummodo prius eum per ſe corripiat, vel nulla ſit ei ſpes correctionis, per ſuam correptionē, per ea, quę in repe. cap. Inter verba. 11. q. 3. concluſ. 6. dicebamus. 8

Septimo infertur, non eſſe iuſtam cauſam adeundi extraneum confeſſarium, non habita facultate proprij, timore quod poſt confeſſionem parochus magis ſollicite & accurate illius curam ſit habiturus, nec adeo bene vt primum de ipſo opinaturus, ſecundum Silueſt. verb. confeſſio. 1. §. 6. tum quia nulla eſt lex, neque ratio, quę id conuincat: tum quia pudor ſolus ad hoc non eſt legitima cauſa, niſi

quan-

Digitized by Google

quando adeo magnus foret, vt pęnitentem cõſtitueret in periculo tacendi aliquod peccatũ, vel circumſtantiam neceſſario confitendam, vt in cap. placuit. num. 150. de pænit. diſtinct. 6. diximus.

De ſigillo confeſſionis. Cap. VIII.

SVMMARIVM.

1 *Sigillum confeſſionis quid, & quare ſic vocetur.*
2 *Sigillũ ſecreti duobus modis ſumitur, & quid ſit.*
3 *Sigillum confeſſionis qua includat:*
4 *& quos obliget. & 7.*
5 *Sigillum omne confeſſionis, eſt ſigillum ſecreti, non econtrario.*
6 *Confeſſor non potens confiteri ſuum peccatum, niſi reuelando confeſſum, taceat illud.*
7 *Sigillum confeſſionis etiam poſt mortem durat.*
8 *Confeſſarius vt ſæpe confeſſionem detegit. num. 9. & 10.*
11 *Sigillum confeſſionis quando nõ violatur. num. 12. & 14.*
13 *Confeſſor audiens multos pueros vt peccat.*
15 *Confeſſor deponens de ſibi confeſſis quis frangit ſigillum.*
16 *Confeſſor dicens, in tali loco admittuntur grauia peccata, male facit.*
17 *Confeſſor quas pænitentias imponit prudenter.*
18 *Confeſſio ſimilitudinaria non inducit ſigillum.*
19 *Confeſſor vt iuſte negat, adulteram non eſſe ſibi confeſſam adulterium.*

1 PRo fundamento dicendorum decurrantes ea, quæ tradidimus in cap. ſacerdos. de pænit. diſt. 6. num. 35. poſt S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 21. quæſt. 3. art. 1. quæſt. 3. ad 3. & communem opinionem, dicimus primo, ſigillum nihil aliud eſſe, quam obligationem, vel debitum occultandi aliquid: dicique ſigillum per metaphoram: nam ſicut ſigillum continet occultam rem obſignatam in charta, vel tabula, l. 1. §. fi. & l. cum ab initio. & l. ſi quis ſignatoribus. ff. quemad. teſt. aper. ita obligatio ſeruandi aliquod ſecretũ, efficit, ne illud fiat manifeſtum.

2 Secundo dicimus, quod ſigillum ſecreti diuiditur in ſigillum legis diuinæ naturalis, quod eſt obligatio a iure ipſo naturali inducta ad occultandum aliquid: & in ſigillum confeſſionis, quod nihil aliud eſt, quam obligatio a lege diuina poſitiua per Redemptorẽ noſtrum inducta, ad occultandum, quod in ſacramentali confeſſione reuelatur. qui quidem propter multas cauſas, quas in dicto cap. ſacerdos. nu. 33. adduximus, voluit, vt quamuis alia ſecreta regulariter obſeruanda, cap. qui ambulat. 5. q. 5. quod cum alijs citauimus in dicto cap. ſacerdos. in princ. num. 3. cum ſeqq. ſępe poſſint, & debeant reuelari; videlicet quando iubet ſuperior, cap. intimauit. de teſtib. cum ibi annotatis per Panor. & Feli. & per Innoc. & Panor. in cap. omnis. de pænit. & remiſſ. & Panor. in cap. qualiter. 1. §. ſi vero. ſub finem. de accuſat. vel quando occultatio talis ſecreti nocet animæ, corpori, honori, aut rei familiari alterius, vti diximus in repet. c. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. tamen confeſſionis ſigillum numquam eſt reſerandum, præterquam in vno caſu; nempe quando qui confeſſus eſt, ad id facultatem dederit, quibuſdam conditionibus affectam, vt infra num. 10. & ſeqq. dicetur: quinimmo confeſſarius, qui directe, vel indirecte confeſſionem detegit, ſiue abſoluat pęnitentẽ, ſiue non, ſemper peccat mortaliter, ſiue id faciat præ timore, etiam ipſius mortis, ſiue gratia vitandi ſcandalum, aut commodum aliquod reportandi, vel propter quemcumque alium finem rectum, aut prauum. cap. ſacerdos. de pænit. diſt. 6.

Tertio dicimus, quod idem redemptor noſter Ieſus Chriſtus voluit vt ſub iſta obligatione non ſolum includerentur peccata mortalia & venialia, verumetiam eorum circumſtantię neceſſario, vel voluntarie confeſſæ, & quæcũque alia; quæ licet peccata non ſint: ſunt tamẽ talia, per quæ detecta, detegi poteſt, directe vel indirecte, in genere vel in ſpecie, eum qui cõfeſſus eſt, confeſſum fuiſſe, ſe admiſiſſe aliquod mortale, vel aliquod particulare veniale, etiã ſi leuiſſimum foret, vt diximus in cap. ſacerdos. nu. 68. per dictum c. omnis. de pęnit. & remiſſ. in illis verbis: *Caueat ſacerdos, ne verbo, vel ſigno vel alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem.* 3

Quarto dicimus, quod hoc ſigillo & obligatione ſecreti confeſſionis non ſolum ipſe confeſſarius remanet obligatus: verumetiam, vt diximus in cap. 1. in princ. num. 77. de pænit. diſt. 6. omnes illi, qui confeſſionem ſacramentalem audierunt vel intellexerunt licite, vel illicite, mediate, vel immediatę, ſiue ſint clerici ſiue laici, ſiue viri, ſiue feminę, iuxta S. Thom. Palud. & omnes alios in 4. diſt. 21. 4

Ex quibus infertur. Primo, quod omne ſigillum confeſſionis eſt etiam ſecreti naturalis: non autem econtrario omne ſigillum ſecreti naturalis, eſt ſigillum confeſſionis. 5

Secundo infertur, quod ſigillum confeſſionis eſt fortius altero; quoniam alterum ſolum introductum eſt a lege diuina naturali: hoc autem, de quo in pręſenti agimus, a lege diuina naturali & poſitiua.

Tertio infertur, quod quamuis qui aliquod horum ſigillorũ infregerit, peccet mortaliter: grauius tamen peccat, qui frangit confeſſionis

ſigillum

Digitized by Google

ſigillum, quam qui alterius ſecreti naturalis: quoniam ille peccat contra duas diuinas leges: hic autem contra legem naturæ tantum. Sicuti etiam grauius offendit, qui reſerat ſecretum, ꝙ iurauit ſeruare, quam ille qui ſolum idem promiſit. cap. 1. 22. q. 1. & gloſſ in cap. iuramenti. ead. cauſ. q. 5. vti copioſius in d. cap. ſacerdos. num. 36. & ſeqq. diximus.

6 Quarto infertur, quod confeſſarius, qui commiſit aliquod mortale, quod non poteſt confiteri abſque confeſſionis ſibi factę reuelatione, tenetur illud tacere, & reliqua confiteri, cum propoſito illud etiam confitendi quando abſque prędicti ſigilli præiudicio facere poterit, ſecundum omnes in 4. ſent. diſt. 21. quatenus tenent, quod, vt dictum eſt, non eſt niſi unus caſus, in quo illud liceat reuelare, qui quidem non eſt hic.

7 Quinto infertur, quod ſicut in dicto cap. ſacerdos. diximus, non ſolum ſacerdos, & laicus cui propter aliquam neceſſitatem fit confeſſio, juxta cap. 1. in principio, de pęnit. diſt. 6. & etiam interpres, qui partes pęnitentis, qui linguam ignorat, agit, hoc ſecretum obſeruare tenentur: verum etiam qui caſu vel dolo licite vel illicite alicuius confeſſionem audit: immo & is, cui cauſa conſilij petendi ab eo, vel detrahendi reuelatur. Quoniam res cum onere ſuo tranſeunt. c. ex litteris. de pig. cap. paſtoralis. de decim. l. 2. & 3 C. quib. cauſ. pig. tacit. contrah. & trad. S. Thom. receptus a Palud. & alijs in 4. lib. ſent. diſt. 21. quęſt. 3. art. 1. & 2. & confeſſio ſimul ac fit in forma ſacramentali, annexam habet obligationem ſecreti: adeo quidem, quod iudex nihil deberet agere, aut aggredi ob famam, vel indicium, ꝙ inde oriretur.

Sexto infertur, quod hoc ſigillum & obligatio durat etiam poſt mortem, quoniam naſcitur ex pręcepto negatiuo, cuius vis quoad ſemper, & pro ſemper obligat, vt ait S. Thom. 2. 2. quęſt. 33. art. 2. in corpore q. Panor. & alij in cap. nouit de iudic. Archid. in princ. de pęnit. diſt. 5. & in cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. & cap. pręcepta. de conſecr. diſt. 1.

8 Septimo infertur, quod hoc ſigillum violauit, veluti in dicto cap. ſacerdos. num. 53. diximus, quidam parochus, qui ſuo parochiano publice conquerenti, quod ſibi Euchariſtię ſacramentum denegabat, publice etiam in hunc modum reſpondit: Ne queraris, amice, quod tibi denegem ſacramentum, quia habes caſum reſeruatum, a quo ego non poſſum te abſoluere. Nam perinde eſt ac ſi diceret, ille confeſſus eſt mihi aliquod mortale: ſiquidem venialia reſeruari non ſolent. arg. glo. cap. 2. de pęnit. & remiſſ. lib. 6.

Octauo infertur, quod confeſſarius in hunc modum loquens: Ille mihi confeſſus eſt multa & valde grauia peccata, confeſſionem detegit, vt nos poſt Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 21. q. 3. in dicto cap. ſacerdos. num. 54. diximus: & etiam ille, qui duarum, aut trium perſonarum confeſſionibus auditis, de vna illarum ſic loquitur: Hic nullum peccatũ mortale habuit: quoniam indirecte videtur ſignificare, alios duos mortalia fuiſſe confeſſos; ſicut in dicto cap. ſacerdos. num. 57. & 59. diximus, adijcientes idem facere illum, qui confeſſione pænitentis audita, ſtatim conſulit virum doctum præſentem, a quo quid agendum ſit in aliquo caſu cõfeſſionis quærit, & accepto conſilio illico redit, vt eum abſoluat.

Nono infertur, quod hoc etiam ſigillum infringit ſacerdos, qui cum ipſe alteri confitetur, accuſat ſe abſoluiſſe aliquẽ a peccato ſimoniæ, eo modo vt alter ſciens a quo fuiſſet in confeſſarium electus, facile poterat conijcere, quiſnã fuiſſet abſolutus, vt in dicto cap. ſacerdos. nu. 58. diximus.

Decimo infertur, quod grauiter errabant quidam confeſſarij, quos Oſtienſis in ſumma de pænit. & remiſſ. §. in quo tenetur. narrat, ſe vidiſſe ridentes & iocantes, qui ſibi inuicem confeſſiones auditas referebant, dicẽtes in hũc modum: Quidam miles, vel quædam mulier venit ad me hodie; & illud, aut illud mihi confeſſi ſunt. qui quidem quamuis illorum nomina non exprimerent: per coniecturas tamen facile fuerat deprehendere. quo in loco etiam reprehendit eos, qui dicunt: Ille confeſſus eſt ad modum bene: Confeſſio illius non mihi ſatisfecit, vt in cap. ſacerdos. de pænit. diſt. 6 num. 59. diximus. 10

Neque obſtat, quod Conc. Trid. ſeſſ 24. cap. 8. de reform. iuſſit, vt confeſſarij imponant pęnitentias publicas ijs, qui publice peccarunt cum ſcandalo aliorum manifeſto, vt quos ad malum inuitarunt, eoſdem ad bonum incitẽt: tum quia noluit ſtatuere, vt confeſſarij hoc facerent eo modo, quo ſciatur eas ab illis fuiſſe impoſitas: tum quia non loquitur de confeſſarijs: tum quia illud eſſet rumpere indirecte ſigillum illud: tum quia etiam erat ſancitum antea in cap. 1. de pænit. & remiſſ. vt peccatis publicis imponatur publica pænitentia: ſed illud, vt in cap. ſacerdos. de pænit. diſt. 6. num. 87. & ſeqq. probauimus, intelligitur in foro mixto exteriori, in quo poſſet intelligi hoc dictũ Concilij: & non in mero interiori, quod ſignificat dictum Concilium in tribuendo poteſtatem epiſcopis mutandi pænitentiam publicam de qua loquitur: tum quia non eſt recedendũ ab antiquo iure, quando nouum ad id nos non compellit. Itaque credo, confeſſarium nõ debere palam facere indirecte, quod pænitens ſibi confeſſus fuit aliquod peccatum publicum ſcanda-

Digitized by Google

ſcandaloſum, imponendo ei pænitentiam publicam, ſic vt credatur ab illo fuiſſe data: quamquã bene poteſt imponere, ita, vt crederetur pęnitentem a ſe illud facere ad ædificationem eorũ, quos ſcandalizauit, & etiam poſſet ei ſuadere, vt hoc ſignificaret illis, quos ſcandalizauit, dicendo ſe id facere, quo ſciãt ſe ex animo pænitere, percupereque, nequis eius exemplo peccet.

Vndecimo infertur, quod contra hoc ſigillũ etiam facit, qui de concubinarijs, vel alijs publicis peccatoribus aſſeuerat, illos peccata illa publica fuiſſe ſibi confeſſos. Quamuis enim nõ reuelet peccata; (ſiquidẽ iam publica erãt.) ea tamen ratione viſus eſt reuelare, quia dicit illos talia peccata in cõfeſſione explicuiſſe, vt in dicto c. ſacerdos. nu. 62. cõprobauimus. Ille itẽ reuelat confeſſionem, qui dicit: Ille confeſſus eſt mihi: ſed ego eum non abſolui. cõſtat enim eũ, qui huiuſmodi verba audierit conie͂cturum, pænitentem confeſſum eſſe aliquod peccatũ mortale: quamuis Caietanus, cuius argumentis ibidem num. 64. reſpondimus, oppoſitum teneat. Præterea ſecundum omnes ille etiam infringit ſigillum, qui dicit: Ego illum non abſolui, quia non vult reſtituere, vel relinquere concubinã, aut alia peccata.

11 Duodecimo infertur, quod non frangit hoc ſigillum parochus ille, qui accerſitus ad ſacram Euchariſtiam miniſtrandam publicis vſurarijs, vel alijs ſimilibus peccatoribus, quorum confeſſionem, vel ipſe, vel alius audierat, cum illis ita ſe gerit, ac ſi nihil per confeſſionem accepiſſet, & in hunc modum loquitur: Hi homines, quãtum apparet hucuſque in peccato publico permanſerunt & permanent: & publico peccatori, quouſque etiam publice conſtet, quod deſijt eſſe talis, non debet Euchariſtiæ ſacramentum publice miniſtrari. Nam iſtiuſmodi verbis non reuelatur confeſſio, neque quidquam falſe dicitur, ſicuti poſt Palud. in 4. diſt. 9. quæſt. 4. col. 2. diximus in princ. cap. 1. num. 91. & 92. & in cap. ſacerdos. num. 65. de pęnit. diſt. 6. At vero ſi diceret: Ego non poſſum, vel non potui illos abſoluere, quia publicam illorum pænitentiam non video, iam tunc violat ſigillum: ꝙ nos multis rationibus contra Caiet. in princip. dicti cap. ſacerdos. nu. 65. confirmauimus. Ille autem qui dicit: Ego audiui confeſſionem Petri: vel, Audiui peccata Petri, vel: Petrum a ſuis peccatis abſolui, non eſt ſigilli violator. tum quia per hoc non aſſerit aliqua mortalia peccata generatim vel ſpeciatim ſibi fuiſſe confeſſa, nec aliqua venialia in ſpecie. tũ quia in ſumma nihil amplius dicit, quam ſi dixiſſet: Cõfeſſus eſt mihi, & ego ipſum abſolui, quibus verbis nullus confeſſionem reuelare videtur, vt in dicto cap. ſacerdos. num. 68. diximus, niſi quãdo aliquis adeo clam eſt confeſſus, vt nolit aliũ ſcire ſe tali ſacerdoti fuiſſe confeſſum. quod quidem contingit, quando vxor fratris ipſius confeſſarij contra maritum peccauit, confiteturque alteri omnia ſua peccata, vt poſtea reliqua præter illud vnum, mariti fratri, vel conſanguinei confiteatur, qui quidem ſi noſſet, illam alteri fuiſſe confeſſam, aliquid mali ſuſpicaretur.

Decimotertio infertur, quod non rumpit ſigillum, qui dicit: Eo ad audiendam reconciliationem Petri, qui ſuis minutiſsimis peccatis, vt ſolet, caput mihi obtundet. nam hic ſolũ in genere peccata venialia alterius manifeſtat. Non eſt itẽ violator ſigilli, qui ſine expreſſione cauſę denegat alicui ſuffragium in electione prælati, eo quod eius peccata per confeſſionem cognouerat. Neque ille, qui dicit: Tale peccatũ mortale in confeſſione audiui; dummodo adeo circumſpecte & caute hoc dixerit, vt nullo modo poſſit cognoſci perſona, quę tale peccatum fuerat confeſſa, ſecundum Palud. & communẽ opinionem in 4. lib. ſentent. diſt. 21. & Adrian. in dicto dub. 10. quãuis Panor. in cap. omnis. nu. 8. de pænit. & remiſs. oppoſitũ ſentiat, cuius argumenta ſatis aperte & ſufficienter in dicto c. ſacerdos. nu. 78. diſſoluimus, ibi tamẽ nu. 81. adiecimus, ſatius eſſe talia verba nũquam proferre, niſi propter magnam proximi vtilitatem, & quod viri grauiſsimi raro ita loqui deberent, & rarius minus graues, & rariſsime leues, quoniam hi facilius, quam illi, incidunt in ſuſpicionem criminis de violato ſigillo confeſſionis. 12

13 Decimoquarto infertur, ꝙ ſacrilega eſt illa parochorum quorumdam conſuetudo audiendi ſimul multos pueros in vnum congregatos, iam rationis vſum habentes, ſine vlla neceſsitate. tum quia pænitentiæ ſacramento iniuriã faciunt, ipſo ad riſum & iocum abutentes, arg. l. Mimę. C. de epiſc. aud. & §. fi. authen. de ſanct. epiſc. & gloſs. cap. cum decorem. de vita & honeſt. cleric. Tum etiam quia ipſi pueri poſtea ſuorum ſodalium confeſſiones alijs pueris manifeſtant, in quo contra multa pręcepta delinquitur. quę in cap. omnis. de pænit. & remiſs. & in 4. diſt. 21. habentur. vt in dicto cap. ſacerdos. num. 119. diximus.

14 Decimoquinto infertur, ꝙ cõfeſſarius interrogatus, quid egerit circa pęnitentem, quẽ non abſoluit, reſpondere debet, ſe ſuo munere fuiſſe perfunctum: at vero ſi diceret, ſe nõ abſoluiſſe, iam ſigillum perfringeret: nã tunc probabilẽ ingerit ſuſpicionem, aliquod graue peccatum cõfeſſum eſſe pænitentem, vel aliquam excommunicationem incurriſſe, vel nolle emendari: quantũuis Caiet. hoc defendere contendat, vt in pręallegato cap. ſacerdos. num 93. diximus.

Digitized by Google

Decimoſexto infertur, quod non rumpit ſigillum iſtud confeſſarius, qui circa peccatum, quod audiuit in confeſſione, cõſilio alterius indigens, eo modo poſtulat illud ſibi dari, vt ex eius verbis nullo modo poſſit intelligi quis fuerit auctor ſceleris, cap. officij. de pænit. & remiſſ. & diximus ſupra eod. cap. illat. 11.

15 Decimoſeptimo infertur, quod cõfeſſarius, qui vocatus in teſtem ante iudicem exponit, ꝙ in confeſſione acceperat, quia alio modo idipſum intellexerat, nõ dicitur ſigillum confeſſionis diſſoluere: dũmodo ita prudenter deponat, ac ſi nunquã quidpiam tale in confeſſione percepiſſet, ſecundũ S. Thomã in 4. lib. ſentent. diſt. 21. q. 3. ar. 2. ab omnibus receptũ, vt nos id etiã in dicto cap. ſacerdos. num. 61. diximus. Nam ſi aliquid aliud adderet ex his, quæ nouit in confeſſione, ſupra id, quod ante cognouerat, ſiue rẽ ipſam, ſiue rei certitudinem augendo, iam fit ſigilli violator, ſecundum mentem omnium doctorum, quam Siluest. verb. confeſsio. 3. quęſt. 5. expreſsit.

Decimooctauo infertur, ꝙ nec ille infringit hoc ſigillum, qui ex licentia pęnitẽtis libere & ſponte & ex iuſta cauſa ſibi conceſſã confeſsionem detegit, ſecundũ S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 21. q. 3. ar. 2. & multos alios, quorũ opinionẽ multis teſtibus, & rationibus cõprobauimus in dicto c. ſacerdos. num. 151. & ſeqq. nouã aliã rationem antiquę definitioni reddentes.

16 Decimonono infertur, quod male fecit confeſſarius, licet non dicatur confeſsionis reuelator, ita loquendo: In tali loco (expreſſo nomine loci, in quo audit confeſsiones) grauia crimina perpetrantur. Nam ſimplices ſcandalizãtur, exiſtimãtes his, & alijs ſimilibus verbis confeſsiones reuelari, atq; ſubinde ſpeciẽ mali pręſeferunt: & idcirco ab illis abſtinere debemus, ſicut diximus in c. ſacerdos. num. 54. iuxta illud Apoſt. 1. ad Theſ. 5. relatum in cap. cum ab omni. de vit. & honeſtate cleric. *Ab omni ſpecie mali abſtinete vos.*

17 Vigeſimo infertur, ꝙ non eſt prudentis confeſſarij iniũgere pęnitenti multa ieiunia, & graues alias pęnitentias, quas ille teneatur ſtatim a confeſsione vel paulo poſt eã perficere, quãdo pænitentiæ fuerint huiuſmodi, vt commode & ſecreto fieri non poſsint, abſque eoquod ab aliquibus videantur, qui ſubinde ſuſpicentur propter grauia aliqua crimina illas fuiſſe iniunctas a confeſſario, ſicut in pręcitato c. ſacerdos. nu. 103. diximus, quamuis aliqui affirmẽt, propter grauia peccata graues quoq; imponi poſſe pęnitentias, dummodo ex eo nulla ſpecialis ſuſpicio exoriri poſsit, propter iſta, vel alia crimina confeſſa, fuiſſe impoſitas. ceterum quia confeſſarius nullo modo, nec in genere, nec in ſpecie poteſt reuelare aliqua peccata mortalia ſibi eſſe confeſſa, hoc nõ eſſe ſecurũ arbitramur, niſi cõſenſus pęnitẽtis iuſta de cauſa dat⁹ id iuſtificet.

Vigeſimoprimo infertur, quod non facit cõtra ſigillum confeſſarius, qui ex Petri cõfeſsione intelligens, Ioannem fuiſſe illius complicẽ in delicto, poſtea Ioannem de illo crimine interrogat: dummodo non exprimat, quod rem a Petro acceperit, ſecundum Angelũ, verb. cõfeſsio. 3. q. 16. immo nec in particulari interrogando ſigillũ aperit, quando Ioannes veriſimiliter ſuſpicari non poteſt illud expreſsiſse Petrum in ſua confeſsione: quia nimirum peccatum eiuſmodi erat, vt circa illud confeſsarij ſoleant interrogare. Caueat tamen, ne tũc quidquã de Petro ſciſcitet, iuxta Siluest. dicta q. 16.

Vigeſimoſecundo infertur, ꝙ qui reuelat ſecretum reuelatum ſibi ſub ſigillo confeſsionis, vt vulgo fit, ſine ſacramentali peccatorũ ſuorũ confeſsione, non frangit ſigillum confeſsionis, ſecundũ Innoc. Panor. & cõmunẽ in c. omnis. de pænit. & remiſs. quos retulim⁹ in c. ſacerdos. nu. 39. de pęnit. d. 6. etiã ſi genuflexo, & pręuio ſigno crucis in fronte reuelauit, vt diximus in repe. cap. inter verba. 11. queſt. 3. citãtes in hoc Sotum, & Caietanum, quem ille non citat. 18

Ad illud vero dubium, quid faciet confeſsarius alicuius mulieris, ductus in aliquod deſertũ a marito eius nobili, vel a tyranno, & interrogante, an ſua vxor confeſsa fuerit ei ſe adulteratã eſse, intentando ei mortem, ſi veritatem non dixerit? reſpondeo, quod poteſt abſolute dicere, & ſi opus eſt, iurare, eam ſibi non eſse confeſsam vllum adulterium, adijciendo mente, eo modo quo dicere obligetur. 19

In quibus caſibus cõfeſsio debeat iterari. Cap. IX.

SVMMARIVM,

1 *Peccatum recte confeſſum ſemel non eſt neceſſe iterum confiteri.*

2 *Abſolutio etiam iniuſta valet, niſi adſit defectus ſubſtantialis.*

3 *Sacramenta collata excommunicato regulariter valent.*

4 *Abſolutio a peccatis etiam iniuſta excommunicati communiter valet. num. 5.*

6 *Abſolutio carentis iuriſdictione nõ valet. nu. 7.*

8 *Confeſsio facta excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, qua valet. num. 9. & 10.*

11 *Confeſsio facta curato carẽti oĩ titulo inualida.*

12. *Confeſsio facta neſcienti, aut nolenti abſoluere, vt conuenit, nulla.*

13 *Confeſsio ſine propoſito vitandi futura, vel non integra, nulla.*

14 *Confeſsio omittentis aliquid confiteri iuſta de cauſa*

Digitized by Google

cauſa valet. num. 15.

16 *Confeſsio ſine debita cura reminiſcendi quæ non valet.*

17 *Confeſsio non iteranda ob pænitentiam non impletam, neque, &c. num. 18.*

19 *Confitens ei, cui male confeſſus eſt, non tenetur confeſſa reconfiteri.*

1 CIrca hoc dicimus primo, concluſionem eſſe ab omnibus Catholicis receptam in 4. diſt. 17. peccatũ ſemel rite ac legitime confeſſum, non eſſe neceſſario iterũ confitendũ, attenta ſola lege diuina & canonica. Immo neque lex vlla humana ſanciri poteſt, quæ ad id faciẽdum obliget abſque pænitentis conſenſu, iuxta veriorem ſententiam ſancti Thom. quolib. 1. art. 12. & aliorum complurium, ſcilicet Gerſonis, in lectio. 2. ſuper Marc. Palud. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. quæſt. 5. & Iacobi. Almaini ibi & Dionyſ. quem Ioan. Maior. & Iacob. 1. ſequuntur, & Adrian. in 4. de ſacramen. confeſſ. quæſt. 5. quos in cap. fratres. num. 30. de pęnit. diſt. 5. & in cap. fi. num. 112. & ſeqq. de pænit. diſt. 6. ſequuti fuimus.

2 Secundo dicimus, quod ſicut aliæ iudicum ſententię communiter valent, etiam ſi ſint iniuſtæ. cap. 1. 11. quæſt. 3. cap. cum inter. de re iudic. niſi quãdo defectus eſt ſubſtantialis. cap. 1. eod. & l. 1. & tot. tit. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. ita eadem omnino ratione abſolutio ſacerdotis regulariter valet, etiam ſi fuerit iniuſta, quando nihil ex ſubſtantialibus deeſt, ſecundum mentem omnium in dicto 4. lib. ſentent. diſt. 17. arg. l. illud. ff. ad leg. Aqu. & cap. 2. de translat. prælator.

3 Tertio dicimus, quod quamuis peccatum ſit excommunicato miniſtrare ſacramenta, ſi tamen illi conferantur, vera ſunt, & valida, vt in cap. 1. §. cautus. nu. 25. & ſeqq. de pænit. diſt. 5. affirmauimus. ſiquidẽ profeſſio facta ab excõmunicato valet, cap. cum illorum. de ſent. excomm. Matrimonium item ab illo contractũ. cap. ſignificaſti. de eo, qui dux. in matri. Sacramenta item Euchariſtię, Confirmationis, & Ordinis ab eo adminiſtrata, vel ſuſcepta valent propter rationes vbi ſupra adductas.

4 Quarto dicimus, quod ex pręmiſſis deducitur, primo abſolutionem a peccatis, quæ confertur maiore, aut minore excommunicatione ligato communiter valere: quia excommunicatio non inducit defectum ſubſtantialem abſolutionis a peccatis, quamuis excommunicatus, qui dat, & accipit eam ſcienter, ſacrilegiũ cõmittat, arg. cap. ſi celebrat. de cleric. excõm. miniſt. & cap. ſacris. de his quę vi met. cauſ. fin. vt in cap. fratres. num. 40. de pęnit. diſt. 5. contra Angelum in verb. confeſſio. 1. §. 4. & verb. cõfeſſio. 5. §. 10. probauimus. qui quidem incaute pro ſe adduxit Richard. in 4. lib. ſentent. diſt. 28. art. 9. quæſt. 4. quem conſtat nobiſcum ſentire, & conſequenter illum ad iterandam confeſſionem non teneri, vt in præcitato cap. fratres. num. 45. probauimus, poſt Caiet. verb. abſolutionis impedimenta. & verb. confeſſionis iteratio. & Caiet. tom. 1. Opuſculor. Opuſc. 5. q. 2. & facit cap. apoſtolicæ. de cleric. excõm. miniſt. & ea, quę ait Card. cõſ. 40. & Feli. in cap. ſicut tuis. col. 1. de ſim. & maxime pręd icta abſolutio valet quando excõmunicatus neſciebat, vel non aduertebat, ſe eſſe excommunicatum, ſiue ignorantia, aut inconſideratio fuerit iuſta, ſiue ſecus: dummodo quando abſoluebatur, neque crederet, neque aduerteret, ſe peccare recipiendo abſolutionem: vt cum aliquis eſt excommunicatus, & neſciens id, vel nõ aduertens, ſe excõmunicatum eſſe, bona fide peccata ſua confitetur, & petit abſolutionem: ſicut ſolent multi facere, qui ignorant ſe propter percuſsionem clerici in minoribus conſtituti, vel prima tonſura initiati, excommunicationẽ incurrere: aut etiam ignorant, vel non aduertũt ſententiam excommunicationis generalem eſſe promulgatam contra eos, qui fructus arborum, vel quid aliud ſurripuerint: hi etenim quãuis remaneant obligati ad impetrandam abſolutionem ab excommunicatione, non tamen tenentur iterare confeſsionem.

Et ſi excommunicatio eſſet iniuſta, multo potiori iure valeret abſolutio. Quemadmodũ enim qui excommunicatur excommunicatione inualida, ſiue nulla, poteſt iuſte abſolui, ſecũdum omnes, arg. cap. ſolet. de ſentent. excõm. lib. 6. & per multa a nobis citata, in prælect. cap. cum contingat. de reſcript. ſic etiam excommunicatus per excommunicationem validam, ſed iniuſtam in foro conſcientiæ, & coram Deo poteſt a ſuis peccatis abſolui. Quoniam in illo foro non eſt excommunicatus, vt ſentit Richard. in 4. diſt. 18 art. 3. quæſt. 4. & Adrian. in 4. de confeſſ. quęſt. 4. col. 10. expreſsit, & ex Felino, & alijs ab eodem in cap. fi. de teſtib. cog. colligitur. Non obſtat, ꝙ Silueſt. in verb. cõfeſsio. 1. quęſt. 5. ſequutus Palud. tenuit contra pręd icta, ſcilicet abſolutionem impenſam excommunicato non valere, quia in c. fratres. de pęnit. diſt. 5. num. 50. admonui tenendum eſſe circa hoc in multis contra Palud. ibi relatũ per multas rationes efficaces Caiet. quem in c. fratres. de pęnit. diſt. 5. nu. 50. contra. Palud. quẽ ibi cito, & ſequor. Etſi quod Manuale alicuius epiſcopatus generaliter habet, cõfeſſionem excõmunicati maiori excommunicatione reiterandam eſſe, limitandum eſt ad caſus ibi expreſſos, & infra inſinuatos. Neque etiam obſtat, collationem beneficij excommunicato factam, nihil valere, cap. poſtulaſtis.

Digitized by Google

laſtis. de cler. excomm. miniſtran. quia ius humanum circa ea, quæ ſunt iuris humani ſancire potuit: quod non fecit, nec potuit facere circa ſubſtantialia ſacramentorum, quę ſunt iuris diuini ab ipſo Ieſu Chriſto domino noſtro inſtituta, vt apertius quam vmquam Conc. Trid. ſeſs. 7. can. 1. dixit.

5 Secundo deducitur, inanem eſſe abſolutionem conceſſam illi excommunicato, qui non ſolum intelligit ſe eſſe excommunicatum: ſed etiam nouit eſſe letalem culpam vel recipere, vel procurare ſibi dari abſolutionem a peccatis antequam ab excommunicatione abſoluatur. Quoniam huiuſmodi defectus eſt ſubſtantialis, non quia abſolutio excommunicato impenditur ſcienti ſe talem eſſe: ſed potius quia integrã confeſſionem non facit: ſiquidem non confitetur peccatum illud, quod perpetrat petendo ſibi abſolutionem conferri, ſciens ſe peccare petendo & accipiendo eam, & ſacerdotem impẽdendo. Et quamuis integra fuiſſet confeſſio; puta ſi ipſe cõfiteretur illud peccatum, quod in ex petenda abſolutione committit: tamen adhuc nihil valeret, quia deficit contritio vel attritio debita, quæ confeſſionem comitari debuiſſet vt conſtat ex ſupradictis, in cap. 1. num. 37. & ſeq.

6 Tertio deducitur, quod abſolutio confeſſarij non habentis iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam, nulla eſt, & debet iterari. Quoniam defectus poteſtatis eſt eſſentialis non ſolum quoad hoc, ſed etiam quoad alia omnia, ſecundum omnes in 4. lib. ſentent. diſt. 17. & tactũ fuit ſupra, in cap. 4. facit l. fin. ff. de iuriſd. omni. iud. & cap. 2. de conſtit. lib. 6. & eſt expreſſum in Conc. Trid. ſeſs. 14. cap. 6. & 7. Nec ſufficit ratificatio, facta a proprio ordinario cõfeſſario, quamuis pænitens hac fiducia fretus confiteretur, quod id gratum & ratum ille habiturus eſſet. Quoniam nulla ratificatio efficere poteſt, vt ſit ſacramentũ ꝙ ab initio nõ fuit tale, ſecundum Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 17. quęſt. 3.

Nec hoc eſt contrarium ſententiæ Oſtien. in ſumma de pęnit. & remiſs. §. cui confitendũ. num. 14. verſ. 8. dicentis ſufficere ratificationẽ: nõ enim dicere voluit, confeſſionem extraneo cõfeſſario factam cum ſpe futurę ratificationis a proprio faciendę per eam fieri validam: ſed ꝙ confeſſio facta extraneo credenti probabiliter, quod id eſt gratum de pręſenti proprio, valet, vt recte docuit Silueſt. in verb. confeſſor. 1. §. 6. verſic. octauo ſi ſacerdos. Cuius rei exemplũ vt in cap. placuit. de pęnit. diſt. 6. nu. 105. diximus, inuenitur in parochianis duorum parochorũ, ſeu curatorum, qui adeo ſunt familiares, & amici, quod vterque illorum tam vult vt alteri cõfiteãtur ac ſibi. Nam eo caſu confeſsio & abſolutio impẽſę parochianis vnius, qui alteri parocho cõfiteantur, abſq; alia licentia validę reputantur. nõ quidẽ vi ratificationis futurę: ſed cuiuſdã pręſentis ratificationis, & licentię tacitæ.

Quarto deducitur, quod ſicut abſolutio confeſſarij poteſtate carentis ad abſoluendum pænitentem nihil valet, ita abſolutio illius, qui eã habet ad abſoluendum de aliquibus peccatis, & non de alijs, eo quod alia ſunt reſeruata, alia vero non, vel ob aliam rationem, valet quo ad illa, quoad quę non eſt defectus poteſtatis, quæ eſt ſubſtãtialis: quo ad alia vero, quo ad quę eſt talis defectus, minime. Quamobrem pænitens, cum id ei conſtiterit, nõ tenebitur omnia peccata iterum confiteri: ſed ſolum illa, a quibus eum confeſſarius non valuit abſoluere, ſecundum omnes in 4. lib ſentent. diſt. 17. 7

Quinto deducitur, quod confeſsio eius, qui confitetur excommunicato, ſuſpenſo, vel interdicto, publiceque denunciato, & declarato, nihil valet: & eſt iteranda. Quoniam eiuſmodi excommunicatus non habet poteſtatem ſufficientem ad ſententiam validam proferendam, cap. ad probandum. de re iudic. & cap. veritatis. de dolo, & contu id quod item eſt aſſerendum de illo, qui ita publice manus violentas in clericũ iniecit, vt nulla poſsit tergiuerſatione celari, etiam ſi denunciatus non fuerit, vt patet ex fine extrauagan. ad euitanda ſcandala, Martini Quinti, cuius verũ tenorem tranſcribimus infra cap. 27. num. 35. & prius in cap. 1. §. laboret. num. 10. de pænit. diſt. 6. decerptum ex ſtatutis eccleſię Gallicanę. quem S. Anton. 2. part. tit. 9. cap. 10. §. 1. verſ. ſextum. & Felin. in cap. Rodulphus. de reſcript. & aliquot alij non fuerunt aſſequuti: quęq; innouata fuit per Conc. Lateranen. ſub Leone decimo, vt infra dicetur. Quamuis maius dubium ſit de illo, qui eſt notorie ſuſpenſus, vel interdictus, vel excommunicatus propter aliam cauſam, quam propter notoriam clerici percuſsionem: ſed idem omnino iudicandum eſſe de illo, ſicut de notorie excõmunicato propter clerici percuſsionem, iam in dicto §. laboret. a num. 14. multis fundamentis, & contrariorum argumentorum aptis ſolutionibus aſſeruimus: quamuis contrarium paſſim ſeruari audiamus in Germania, Gallia, & aliquot alijs regnis, vbi catholici non vitant eos, qui notorie ſunt hęretici: & conſequenter excõmunicati cap. excõmunicamus. de hęret. & per bullã Cenę Domini, quę quotãnis in Vrbe fertur: & conſuetudo dicitur optima legũ interpres. c. cum dilectus. de conſuet. & l. minime. ff. de leg. quę conſuetudo quoniam ſcitur, & toleratur a ſummis Põtificibus, qui eam nequeũt de facto extirpare, ſatis poteſt dici excuſare catholicos ea vtentes. ꝙ etiam tangitur infra cap. 17. num. 35. & poſt illa latius reſoluimus in Enchirid. de orat. c. 22. Miſcel. num. 5. ꝙ hæretico 8

noto-

Digitized by Google

notorio, ſi non eſt denuntiatus excommunicatus, licite communicatur, & ita recedimus a parificatione denuntiati & notorie excõmunicati ſuſpenſi vel interdicti, quam hic antea fecimus per illa multa, quibus idẽ fecimus in prȩcitato §. laboret.

9 Sexto deducitur, quod valida eſt confeſſio, & abſolutio illi pænitẽti conceſſa, qui prȩ ignorantia confeſſus eſt ſacerdoti, vinculo excommunicationis, vel interdicti, vel ſuſpenſionis irretito: qui quidem non eſt publice denunciatus, ſed ſolum eſt excõmunicatus, vel ſuſpenſus per ſententiam a iure, vel ab homine, vel ſtatuto latam: vt patet ex dicta extrauagan. Martini Quinti. Quoniam cenſuræ occultæ in præterito tempore, & etiam aliæ in præſenti, niſi fuerint in publico denunciatæ, non impediunt valorem actus, qui ratione publici officij exercetur, cap. ad probandum. de re iudic. vbi Panor. & Feli. cum communi ſic reſoluunt. Facit l. Barbarius. ff. de offic. præt. & cap. 1. 3. q. 7. §. verum.

10 Eſt tamen dubium, an idem ſit dicendũ de cõfeſſione facta alicui excõmunicato, qui quãuis non ſit notorie talis, neque denunciatus vt talis, tamen hoc ipſe pȩnitens non ignorat. Et quamuis aliqui partem negatiuam amplecterẽtur, quia Calderinus affirmat in dicto cap. ad probandum. de re iudic. receptus per Panor. & communẽ ibidem, & alios, quos ibi col. penult. Feli. refert, omnes actus ab excommunicato, etiam occulto, ratione publici officij exercitos in fauorẽ illius, qui eiuſdem excommunicati operam expoſcit, eſſe inanes, & nullius effectus: verũtamen oppoſita eſt tenenda ſententia. Quoniam licet opinio Calderini eius ȩtate ante dictam extrauagan. Martini Quinti, tamquam vera defenderetur, erat enim talis: poſt tamen amplius non eſt tenẽda, vt in cap. dilectus. 2. de præb. diximus, antequam legeremus Feli. in dicto cap. ad probandũ. qui etſi ſubdubitans tenet, illam definitionem non habere locũ poſt illius extrauagantis editionem: quoniam fundabatur in eo, quod qui nouit aliquem miniſtrum publicum eſſe excommunicatũ, peccat participando cum eo: & poſt illam extrauagantem non peccat, niſi denuntiatus, vel ſit notorie excõmunicatus, quamuis excommunicatio ſit ſpecialis, ſicut nos poſt Coſinam in gloſſ. ſtatutorum eccleſiȩ Gallicanæ. tit. de excommunic. non vitan. verb. generaliter. defendimus in §. laboret. num. 25. de pænit. diſt. 6. Verum tamẽ eſt, quod ſi confitens peccaret mortaliter inducendo hunc confeſſarium excommunicatum ad audiendam ſuam confeſſionem, ſciens illum tali vinculo detineri, & ſe non poſſe illi confiteri abſque reatu letalis culpȩ: idque aduertens, tale peccatum non confiteretur, huiuſmodi confeſſio & abſolutio nullius eſſent momenti. non eo quod confeſſio fieret excommunicato, vel quia abſolutio impederetur a tali: ſed quia confeſſio non eſſet integra; quippe ꝙ in ea non exprimeretur peccatum in confitendo ei, & ab eo ſacramentalem abſolutionem accipiendo admiſſum. Vnde infertur idem omnino dicendũ eſſe de illo, qui confitetur ſacerdoti, mortali peccato irretito etiam non excõmunicato, quando ob id ꝙ illum ad ſe audiendum & abſoluendũ inducit, peccat mortaliter; & aduertens ſe in hoc peccare, illud tamẽ peccatũ non confitetur. Huiuſmodi autẽ inductio ſiue perſuaſio tũc eſt peccatũ mortale, quando abſque vlla neceſſitate, vel debito, quo alius teneretur, illum induxit ad faciendum ſacrũ, vel miniſtrandum aliquod ſacramentum, quẽ ſcit mortali crimine infectum. Quia non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus, &cet. ad Rom. 1. & cap. notum. 2. quæſt. 1.

Septimo deducitur, quod confeſſio facta parocho, qui nullum titulum bonum, aut malum habuit a ſuperiori, & abſolutio ab eodem impenſa nil valent: & ideo ſunt reiterandæ ſecũdum Panorm. in cap. nihil. de elect. col. 6. & in cap. dudũ. 2. eod. tit. & ſumma Roſella. verb. confeſſor. 1. §. 41. & Silueſt. eod. quȩſt. 19. verſ. ex his concluditur. & Caiet. verb. abſolutionis impedimenta. verſ. & propterea. & verb. confeſſionis iteratio. verſ. memento tamen, propter poteſtatis defectum, qui eſt eſſentialis. Nõ diximus fruſtra: Titulum bonum, aut malum: quoniam aſolutio data ab eo, qui titulum habet licet malum a ſuperiori, & virtute eius poſſeſſionem accepit, non eſt irrita ſecundum Innoc. in dicto cap. dudum. 2. argum. cap. nõne. 8. quæſt. 4. quem Panorm. & communis ibi ſequuntur, & idem dico de abſolutione data ab eo, qui aliqua de cauſa bonum titulum, quo fruebatur, amiſit: dummodo amiſſio illa nõ eſſet notoria. Cui quidem caſui quadrare poteſt quoddam dictũ Gregorij noni cũ ſua gloſſ. in dicto cap. dudũ. adiuncta gloſſ. verb. deceptæ. ſecundũ Panor. ibidẽ col. 7. Immo & ille, qui bona fide cõfitetur ei, qui nullũ titulũ, neq; bonum, neq; malũ habuit: vel illi, qui notorie amiſit eum: quamdiu in ſua bona fide perſeuerat, ſaluabitur. Si tamen poſtea eam amiſerit, confeſſio iteranda erit, ſecundum Panor. in dicto cap. nihil. & d. cap. dudum. 2. & ſuprad ictos. 11

Octauo deducitur, quod confeſſio facta ſacerdoti, qui vel neſciuit, vel noluit vti circa abſolutionem forma eius ſubſtantiali ad id neceſſaria, nihil prorſus valet: quoniam habet defectum eſſentialem, argu. cap. de homine. de celebr. miſſ. quamuis crediderim, raro, aut numquam hac ſola de cauſa confeſſionem inanẽ fieri. Quoniã fere omnes nouerũt formã ſubſtantialẽ abſoluẽdi, de qua cũ ſuis antecedentibus 12

& conſequentibus poſtea ſummatim infra cap. 26. agemus. & expreſſimus copioſius in princ. cap. 1. de pęnit. diſt. 6. a num. 7. & ſeqq. & cõmuniter loquẽdo nemini deeſt intentio & animus abſoluendi. Illud etiam addiderim, duobus modis poſſe prudentẽ confeſſarium dignoſcere, quando pænitẽtis confeſsio, ob id quod imperito confeſſario facta fuerit, debeat iterari: videlicet, quando ipſum, ipſiuſque omnimodam ignorantiam nouit: & quando ex diſcurſu confeſsionis ſibi factę, id colligit, eo quod in rebus grauibus, quas minime ignorare debuiſſet, nullum remorſum conſcientię, aut ſcrupulum iniecit ipſi pænitenti. Veluti ſi ſimplicẽ fornicationem, vel omiſſionem ſacrę communionis in Paſchate, vel ſemel in anno, eſſe peccata mortalia dijudicare non nouit, ex ſupradictis in cap. 5. num. 2.

13 Nono, vt attingamus defectus, qui ex parte contritionis contingunt, deducitur, quod confeſſio ſine propoſito vitandi peccata mortalia in poſterũ, quamuis ſecũ gerat quale quale deſiderium vitandi, nihil valet, & iteranda eſt: qualis eſt confeſſio illius, quem pænitet alienũ vſurpaſſe, & non habet reſtituendi animum: qualis item eſt confeſſio eius, qui dolet ſe fornicatum fuiſſe, ſed non ſtatuit relinquere concubinam. Nam pęnitens qui non confitetur propoſitum non vitandi illud, quo mortaliter offendit, non integre confitetur, etſi illud ſimul cum alijs peccatis confiteatur, ſe ipſum inhabilem & incapacem abſolutionis efficit, arg. cap. peccati venia. de reg. iur. lib. 6. cap. legatur. 24. q. 2. & cap. illud. 95. diſt. & cap. per Iſaiã. 1. q. 1. At vero ſi de peccatis pręteritis dolet, proponitque futura vitare, quamuis non adeo doleat, neque ita perfecte illa vitare proponat, vt perueniat ad ſufficientem contritionẽ, neq; ad eam attritionem, quæ adiuncta ſacramento in contritionem tranſeat, non tamen tenebitur iterare confeſſionem, vt in cap. fratres. nu. 33. de pænit. diſt. 5. probauimus. Nam alioqui nemo ſciret ſe recte fuiſſe confeſſum, ſiquidem nulli conſtare poteſt, an ſit in ſtatu gratiæ, iuxta illud Eccl. 9. *Nemo ſcit, an ſit odio vel amore dignus*, cap. fin. de purgat. can. & ex conſequenti, nemo ſcit, an fuerit contritus: nam ſi hoc ſcire poſſet, poſſet etiam illud. arg. cap. dixi. cap. magna, de pænit. diſt. 1. & quia confeſsio iterari non debet eo ſolo, quod ſit informis qualis eſt illa per quam gratia & charitas non obtinẽtur, ſecundum ſanctum Thom. in 4. diſt. 17. q. 3. ar. 4. & late tradidit alter Thom. quęſt. 5. in materia confeſsionis. quamuis Gratianus in cap. fi. de pęnit. diſt. 3. cum ſuo magno interprete in gloſs. fin. eiuſdem. c. fi. & alijs auctoribus oppoſitam ſententiam tueantur. Sed quod prædiximus, haud dubie tenendum eſt, vt in d. cap. fratres. num. 30. tradidimus.

Decimo deducitur, quod quoad effectum ex parte confeſsionis nihil valet confeſsio, quę nõ eſt integra, eo quod pęnitens prudens & ſciens prę pudore, aut hypocriſi, vel alia iniuſta cauſa omiſerit confiteri aliquod peccatum mortale: vel ꝙ probabiliter ipſe dubitabat, an eſſet tale: vel aliquam circumſtantiã neceſſario confitendam: vel etiam eo quod data opera & ſtudioſe confeſſus eſt letalem culpam alicui ſacerdoti, a quo non bene intelligebatur; vel confeſsio non fuit aperta, & clara ob verba obſcura; vel quia confeſſarius dormitabat, vel quia confeſsionem diuiſit, dum vni ſacerdoti partẽ vnam peccatorum ſuorum, alteri vero partem alteram confitetur: cum omnia peccata ſiue cordis, ſiue lingue, ſiue operis, ſiue occulta, ſiue manifeſta, vni eidemque ſacerdoti dicenda & confitenda ſint: quamuis ille non poſsit ab omnibus abſoluere: & propterea neceſſarium ſit ad ſuperiorem recurrere, ſecundũ S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 17. q. 3. art. 4. quem Scotus & communis ſequitur, & eſt textus in c. omnis. de pęnit. & remiſs. & in cap. 1. §. cautus. de pęnit. diſt. 5. in Cõc. Florẽt. in decret. Euge. §. quartũ. 14

Vndecimo, quod non tenetur pænitens iterare confeſsionem, in qua aliquid ex his omiſerit confiteri propter aliquam cauſam, quę iuſta ſit; qualis eſt veriſimiliter credere, quod cõfeſsio peccati ipſum confeſſarium ad peccandũ alliceret, vel induceret in notitiã alicuius peccati & peccantis, quorum notitiam ipſe habuit per confeſsionem propter illa, quę ſupra in c. 8. num. 6. diximus. Neque etiam tenebitur cõfeſsionem iterare, ſi omittit aliquid confiteri, neſciens illud eſſe letale. Nam quamuis ignorantia legis diuinę aliquando nõ excuſet a peccato, excuſat tamen, ne peccet id confitendo, ſicut poſt Io. Gerſonem, Adrianum, & Silueſt. definiuimus in cap. fratres. de pęnit. diſt. 5. num. 82. nouam huius rei rationem afferentes. Et conſequenter pueri vel puellæ, qui grandiores facti noue agnoſcunt eſſe peccatum mortale quod alias omiſerunt confiteri, ignorantes illud eſſe tale, non tenẽtur iterare confeſsionẽ eorũ, quę confeſsi fuerunt, vt etiã tenet Silueſt. verb. confeſsio. 1. q. 3. verſic. qui ex neſcientia. 15

Duodecimo deducitur, ꝙ qui cõfeſſus eſt nõ adhibita debita diligentia, qua peccata cõmiſſa in memoriã reuocaret, & ob id aliquod peccatum omiſit, debet confeſsionẽ repetere: quoniam patitur defectum eſſentialem ex parte confeſsionis, ſiquidem culpa ſua non extitit integra. Quanta vero debeat eſse huiuſmodi diligentia nos in dicto cap. fratres. nu. 66. & ſeqq. radicitus pertractauimus, vbi in ſumma diximus, tantã debere eſſe ac ſufficere, quanta viro prudẽti & ęſtimatori humano videbiť neceſſaria 16

Digitized by Google

ria hominibus eiuſdẽ qualitatis & cõditionis, cuius eſt pænitens ille, attenta ſaltem ipſius voluntate, qua cupit interrogari a confeſſario, & de interrogatis reſpondere, quæ ſicut ibidem.num. 80. diximus, magnam partnm diligentiæ requiſitę ſupplet. Confeſſarius autẽ qui defectum notabilẽ circa hanc debitam diligentiam agnoſcit in pęnitente, debet illi imperare, vt eam adhibeat, & poſtea redeat: niſi articulus mortis, vel belli, vel ſcandali, vel alia ſimilis cauſa perſuaſerit contrarium, vt etiam ait Adrian. in 4. de ſacram.confeſſionis.

17 Decimotertio deducitur, confeſſionem quo ad defectum ex parte ſatisfactionis non eſſe neceſſario iterandam, ob id quod pænitens pænitentiam ſibi iniunctam adimpleuerit extra ſtatum gratiæ: immo neque ob id, quod eã nullatenus impleuerit, neque in bono, neq; in malo ſtatu: ſiue id per obliuionẽ, ſiue per negligentiã, vel contemptum contigerit, vt in cap. cõtrarium. nu. 20. & ſeqq. de pænit. diſt. 5. abſque ſcrupulo aſſeuerauimus poſt. S. Thom. qui hoc ſentit quolib. 1. art. 12. de quo nihil dubitat Caiet. in ſumma. verb. cõfeſſionis iteratio. verſic. ex ſatisfactionis autem. neque Ioannes Maior in 4. lib. ſent. diſt. 17. q. 6. neque etiam Palud. in eodem 4. diſt. 17. q. 5. oppoſitum dicit, ſi ſatis eius verba expendantur: quamuis aliquam errandi anſam beato Antonino præbuerit, qui Angelum & Silueſt. labi fecit. Cumque id ſæpe conſuluiſſemus, & affirmaremus numquam Paludanum id tenuiſſe, valde gratum fuit poſtea vidiſſe Adrianum in 4. de confeſſ. col. penult. in fine. de concluſione noſtra, & de mente Paludani idem quod nos ſenſiſſe. quæ quidẽ ſententia proculdubio tenenda eſt, quidquid aliquot Confeſſionalia contineant, niſi quando pænitenti ante abſolutionem iniungitur pænitentia: & ille cum imponitur ipſi contemnit, aut iuſtam curam non adhibet. quo poſtea iniunctæ pænitentię recordetur, vt eam poſſit adimplere. quod optime tetigit Caietan. vbi ſupra. Tunc enim nihil valeret, etiã ſi poſtea eam iniunctam exequeretur: non quia illam non adimplet, ſed quia quando illa iniungebatur, peccauit, & de illo peccato non ſe accuſauit: atque ideo non fuit integra confeſſio.

18 Decimoquarto deducitur, quod confeſſio illius, qui credit, ſe non habere tantam virtutem, qua de cetero a peccatis abſtineat, valida eſt, immo etiam ſi credat ſe ante mortem peccaturum mortaliter: quoniam hic defectus non eſt eſſentialis, neque accidentarius, vt ſupra in cap. 1. num. 9. poſt Inno. in cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. communiter receptum affirmamus. Non valeret tamen confeſſio illius, qui crederet ſe non poſſe a Deo ſufficiens auxiliũ ad non peccandum mortaliter impetrare. Siquidem hic non ſolum non doleret de omnibus peccatis præteritis: verũ etiam peccatum infidelitatis committeret, non credens, Deum cuicunque facienti quod in ſe eſt, gratiam concedere, vt recte dixit Adrian. in 4. de ſacramẽ. confeſſ. q. 4. col. pen.

Decimoquinto deducitur, quod quando pęnitens propter iterandam confeſſionem adit eundem ſacerdotem, qui meminit peccatorũ, vel ſaltem pænitentiæ, quam iniunxerat, non tenetur iterum confiteri in particulari peccata iam ſemel confeſſa: ſed ſatis erit illi dicere in genere in hunc modum, De omnibus peccatis, quæ tibi pater alias fui confeſſus, dico Deo meam culpam, & tibi. &cet. & deinde declarare peccatum, quod ſcienter omiſit, cum ſimulatione, fictione, & mala intentione, qua id fecit. Si vero eidem ſacerdoti non confitetur, vel confeſſarius neque peccatorum neque pęnitẽtiæ, quam ratione eorum iniunxerat, recordatur, debet tunc pænitens repetere confeſſionẽ, perinde ac ſi antea non fuiſſet confeſſus, iuxta opinionem communem ſancti Antonini 3. parte. 14. cap. 19. §. 4. & Silueſt. verb. confeſſio. 1. quæſt. 3. verſic. ſi tamen confiteretur. qui alios citant. 19

Diximus: Neque recordatur pænitentiæ, nam ſi memoriam illius haberet, ſatis eſset, immo etiam meo iudicio, ſi recordaretur ſtatus, quem habebat pænitens, ſaltem in confuſo, quo caſu opinio Medinæ, in Codice de confeſſione. fol. 75. obſeruari poſset, qui quidem aliorum veſtigijs adhęrens abſolute tenet, prędictam memoriam neceſsariam non eſse. At vero quando nihil ex hiſce tribus concurreret, eſset confeſſio noua, & ſubinde oporteret eam eſſe integram.

De modo, quo confeſſarius erga pænitẽtem ſe gerere debet. Cap. X.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius ſic recipiat pænitentem.*
2 *Et hæc interroget.*
3 *Confeſſor quæ dicet in principio, medio, & fine.*
4 *Confeſſor quid admonebit confeſſum non ſatis contritum.*
5 *Pænitens quomodo confeſſionem inchoabit.*
6 *Confeſſor non oſtendat pauorem.*
6 *Nec ſinat nominare complices.*
7 *Confeſſor pænitentem volentem palliare peccata quid monebit.*
8 *Cõfeſſor interrogando pænitentẽ vnde incipiet.*

Circa hoc dicimus primo, quod confeſsarius rogatus audire confeſſionem, primũ 1 (ſaltem

Digitized by Google

(ſaltem de conſilio) quatenus vacauerit, debet mentem ſuam ad Deum eleuare, & formaliter vel virtualiter, ſaltem corde, dicere illud pſal. 50. *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.* id eſt, infunde mihi mentem puram, & intentionem rectam, vt ad hoc tam ſanctum negotium non me moueat, ſaltem principaliter, cupiditas gloriæ, vel lucri, aut voluptatis, vel ſtudium placendi hominibus, aut res nouas diſcendi: & pro tua infinita bonitate fac, vt vterque noſtrum, ego quidem audiendo, hic vero dicendo, tuę maieſtati placeamus. Amen.

2 Secundo debet pænitentem ſuſcipiendo exhibere ſe talem, qualem eum eſſe debere ſignificat illi verſus, quos retulimus in cap. 1. §. quibus cognitis num. 1. de pænit. diſt. 6. relatos a ſancto Thom. in 4. lib. ſententiar. diſt. 17. in expoſitione text. in fine.

Confeſſor dulcis, affabilis, atque ſuauis,
Prudens, diſcretus, mitis, pius, atque benignus.

Ipſumque animare ad ſua vulnera detegenda, & ad ſpem de ipſorum vulnerum ſanitate concipiendam.

Tertio debet inducere pænitentem, ſi nouit, ad faciendum actus exteriores confeſſioni cõuenientes, qui ſunt, genua flectere, ſigno crucis ſe præmunire, &cet. & ſi ignorat, eum eos doceat, admonendo ipſum, vt intelligat ſe potius Deo, quam homini confiteri: ideoque cum maxima reuerentia id facere debere: iubeatque ei vtrumque genu in terram deflectere, & faciem ad vnum latus inclinare. Quod ſi eum non ſatis agnouit, de eius ſtatu & conditione interroget, vt quod expedit poſſit illum rectius interrogare. Si autem ipſum ſatis nouit, ab his ſuperſedeat, vt diximus in cap. conſideret. in principio, num. 60. de pæniten. diſt. 5. argu. l. 1. ff. de actio. empt. cap. eum qui. de reg. iur. lib. 6.

2 Quarto interroget eum, an aliquo detineatur impedimento, ob quod non debeat eum abſoluere: quale eſt habere concubinam, quam nolit domo eijcere: quale eſt eſſe vſurarium, & nolle deſiſtere: quale odium capitale contra aliquem conceptum, quod nolit ab animo expellere: ne poſtea de illo queratur dicẽdo: Voluiſti primum mea audire peccata, & poſtea mihi abſolutionem denegas? Eodem item modo ſe gerat erga eccleſiaſticũ multis incompatibilibus beneficijs, ſine iuſta diſpenſatione, oneratum: ipſumque admoneat, vt ante omnia ſibi conſulat, quo pacto habeat ſecuram conſcientiam, & deinde eius audiet confeſſionẽ. Caiet. in ſumma verb. interrogationes confeſſionis. §. ſcito ſecundo. verſic. ſecunda ſi eſt impeditus. argu. cap. nihil. de præſcript. & cap. 2. de oper. nou. nunciat. Quod quidem conſilium licet hucuſque nobis placuerit, nunc tamen valde damnoſum videtur. Tum quia hoc eſt pertrahere pænitentem ad ſuos defectus manifeſtandos extra confeſſionem: tum quia fieri poteſt, vt poſtquã fuerit cõfeſſus, pariterq; admonitus a confeſſario nouum animũ induat exeundi a peccato, in quo prius reſidere deſtinabat. Non eſt etiam neceſſarium interrogare, an ſit excõmunicatus in hunc finem, vt confeſſarius vitet excommunicationem minorem, quam incurrunt qui excommunicato communicant, quia non incurrunt illam communicando in his, quæ ad eius animæ ſalutem conducunt. cap. cũ voluntate. de ſentent. excom. talis autem eſt confeſſarij cum pęnitente colloquutio, & communicatio circa peccatorum confeſſionẽ. Neque clem. 1. de priuil. neque Innoc. poſt quem facta fuit illa, citatus male a ſumma Roſella. verb. confeſſus. 1. §. 10. aliud ſenſerunt. Quoniã ſatis eſt, vt abſoluta iam confeſſione prius pænitens ab excõmunicatione, quã a peccatis abſoluatur, vt in cap. præcedenti nu. 4. dictum eſt.

Quinto, conſideret attente a principio vſque ad medium, & a medio vſque ad finem cõfeſſionis, an propter aliquam cauſam ex ſupradictis in cap. præcedenti. num. 4. teneatur pęnitens iterare confeſſionem, vel confeſſiones alias præcedentes: & ſi inuenerit ipſum teneri ad eas repetendas, & quod id pænitens non aduerterat, debet ipſum admonere, vt iterum conſcientiam examinet, ſi per tempus licuerit, maxime ſi multorum retro annorum confeſſiones repetere debeat. Si autem nulla adſit cauſa iterandi confeſſionem, roget, an debitam adhibuerit diligentiam ad recolenda ſua peccata, per quam excuſatur a confeſſione oblitorum. quo caſu ſatisfacit confitendo ea, quæ occurrerint, cum propoſito confitendi alia, cum ea in memoriam venerint. Vtileque fuerit accuſare ſe ad cautelam de negligentia, ſi, & quatenus eam admiſerit. 3

Sexto prudenter etiam cõſideret, an pænitens debitam contritionem gerat: caueat tamẽ ne ipſum in tentationes damnoſas & ſuperuacaneas conijciat, vt in cap. 1. num. 17. dictum eſt. & ſi videtur ei non habere ſufficientem cõtritionem, cohortetur eum ad maiorem concipiendam illis conſiderationibus in eod. cap. 1. num. 39. tactis, quæ ſunt, priuatio gratiæ, mors animæ, amiſſio felicitatis æternæ, receſſus a patrocinio diuino, & acceſſus ad ſubiectionem diaboli. Deinde inducat illũ ad Dei amorem, propter quem, dolorem & deteſtationem de peccatis præteritis, & propoſitum firmum cauendi ſibi in futurum concipere debet. Quod ſi adhuc his omnibus ad dolorem non ſufficienter eum moueri conſideret, interroget an doleat, quod non doleat tantum, quantum deberet? & an vellet huiuſmodi dolorem ſuffi- 4

cientem

Digitized by Google

cientem concipere? Quod ſi annuat, ſatis erit per ſupradicta in dicto cap. 1. num. 18. At vero ſi eius dolor nõ eo vſque perueniat, vel quia non proponit in poſterum ſe a peccatis abſtinere, licet id quadamtenus deſiderat, vel nolit reſtituere, vel concubinam relinquere, vel odiũ a ſe repellere, vel dicit, ſe non poſſe, vel nolle caſte viuere, vel offi cio, quod ſine peccato mortali exercere non poteſt, renunciare, vel alia huiuſmodi, nullo modo eum debet abſoluere per cap. quod quidam. de pænit. & remiſſ. Poterit tamen ſacerdos aliquam iniungere pænitentiam, iuxta idem cap. eum tamen admonẽdo non remanere abſolutum, neque ſatisfeciſſe Eccleſię pręcepto de confeſſione ſemel in anno ad minus peragẽda, quidquid dicat Silueſt. verb. confeſſor. 4. q. 2. verſic. & hoc quidem, vt ſenſit Adrian. in 4. de confeſſ. q. 4. §. ſed quid ſi craſſa ignorantia. & late probat Medina in Codice de confeſſio. de confeſſ. ſine pænitentia. Nihil enim valet talis confeſſio: tum propter eſſentialem defectum ex parte contritionis, vt ſupra in cap. præcedenti, num. 13. dictum eſt. tum quia concilium generale Romanum in cap. omnis, vtriuſque de pænit. & remiſſ. & Florentinũ in decreto Eugenij quarti aperte oppoſitam ſententiam expreſſerunt. Præterea debet illum admonere, vt quotcunque bona opera poſſit facere, non omittat, quo Deus cor eius illuminare & emollire ad agendam pænitentiam dignetur, iuxta dictum cap. quod quidam. & cap. falſas. de pænit. diſt. 1. ſed non debet illi abſolutionem impẽdere, etiã ſi eam importune ſatagat extorquere, aliquod ſcandalum aut deſperationẽ præſeferens. Quoniam abſque dubio ſacrilegij peccatum committeret abſoluendo, neque talis ſcandali aliquam rationem habere debet: quoniam ipſe ſibi illud accipit, nemine ei dante, ideoque ſcandalum phariſaicum eſt, & ſubinde negligendũ, arg. Matth. 15. iuxta S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 7. ad 2. & in 3. part. q. 42. art. 2. in cor. q. 5. & eundem in 4. lib. ſent. diſt. 38. q. 2. art. 3. q. 2. ad 1. & omnes alios dicta diſt. 38. An vero qui tacet aliquod peccatum in confeſſione, incurrat excommunicationem ſynodalium conſtitutionum, inferius in cap. 27. nu. 269. dicetur.

5 Septimo, vtile eſt, quamuis non neceſſariũ, vt pænitens iubeatur a confeſſario hoc modo ſuam confeſſionem exordiri: Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ ſemper virgini, & ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo, & omnibus ſanctis cæleſtis curię, & tibi pater, quia peccaui nimis cogitatione, verbo, opere, &cet. Deinde vero ſi pęnitens non ſtatim id facere inceperit, ipſum admoneat, vt omnia peccata, quorum memoriam habet, & de quibus conſcientia magis ſtimulatur ſtatim exponat, imputando culpam ſibi ſoli, vel potius principalius, quã cælo, dęmoni, mundo, carni, ſodalibus, vel corporis conſtitutioni, ſiue complexioni, & circũſtantias neceſſarias declarando.

Cum vero aliquod graue vel turpe peccatũ ab ipſo audierit, nulla ſigna admirationis, abominationis, aut pauoris oſtendât, veluti ſpuendo, vel ſe cruce ſignando, vel ſe ipſum commouendo: quin potius ac ſi nihil audiret, vſque ad finem confeſſionis diſſimulet, & tunc cum iam velit pęnitentiam imponere, peccatorum grauitatem & deformitatem exponat, ſecundum omnes, arg. cap. 1. §. cautus. §. diligens. & §. quibus. de pęnit. diſt. 6. Porro ſi viderit pęnitentem velle aliquam perſonam nominare, etiã propter aliquam circumſtantiã neceſſario explicandam, nullatenus id patiatur, iuxta ſupradicta in cap. 7. num. 2. Et ſi viderit ſe ipſum excuſantem in hunc modum: Ego non occido: alienum non rapio: nulli male volo: manſuete & benigne reprehendat, inſinuans locũ illum non eſſe ex cuſationis, ſed accuſationis potius: ſubindeque verbis ſuauibus eũ animet ad accuſandũ ſe, timore prorſus relegato. Et ſi pęnitẽs per ſe ipſum peccata recenſeat, patiatur pro libito ſuo ipſum dicere quantumcumque rudi & craſſa, vt dicunt, Minerua, & ſine ordine rem exponat: ſic enim agnoſcet quibus peccatis magis implicatus extiterit, & de quibus debeat eum amplius interrogare, vt diximus in dicto §. diligens. num. 6. Atqui ſi maluerit de illis interrogari, quam ſolus eadem referre, dũmodo propoſitum habeat ad omnia mortalia crimina referandum (etiam ſi de illis non interrogaretur) non eſſet ea de cauſa condemnandus, ſed potius adiuuandus. Si tamen deliberaret aliquod mortale non confiteri, niſi de illo confeſſarius interrogaret, peccaret mortaliter, & tũc confeſſarius, ſi forſan hoc intelligeret, ad deteſtandum hoc peccatum ipſum inſtigare deberet. 6

Octauo, ſi confeſſarius viderit pęnitentem peccata ſua occultare velle, vel probabiliter credit ea obliuiſci, vel putare non eſſe peccata mortalia, debet caute & prudenter illum pertrahere ad dicendum ea, ipſumque docere illa eſſe letifera, perſuadendo vt ea de quibus dubitat, an commiſerit nec ne, confiteatur tamquam dubia, & non tamquam certa, & indubitanter commiſſa referantur, neque etiam tamquam non admiſſa relinquantur: & denique talem ſe ore & lingua manifeſtet exterius, qualẽ ſe in corde agnoſcit interius, in hunc modum ſe ipſum incuſans: Videor mihi in hoc, vel illud peccatum conſenſiſſe, atqui non ſum omnino certus. Idquod etiam facere debet, ſi dubitat circa aliquod peccatum, an ſit mortale vel veniale. Cęterum ſi ambo dubitauerint, 7

tunc

tunc pænitens ſub conditione, peccatum in hunc modum deteſtetur: Si hoc eſt mortale, me pænitet de illo tamquam de mortali. Similiter ſi de aliquo actu dubitaret, an bonus eſſet aut malus, ſub eadem conditione ipſum deteſtetur, ſcilicet: Si & quatenus eſt malus: quoniam ſi bonus eſt, nullo pacto eum deteſtari debet. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 17.q.3. Si vero recordatur ſe letale crimen admiſiſſe, nō tamen occurrit in ſpecie, quod fuerit, tunc fateatur ſe deliquiſſe mortaliter, etiam ſi de eo in ſpecie memoriam non habet. Idem Maior vbi ſupra.

8 Nono, poſtquam pænitens explicauit quidquid circa ſua peccata dicendum recordatur, ſi ſacerdoti viſum fuerit, illum non abſolute & perfecte illa manifeſtaſſe, vt nō raro contingit, debet tūc ſacerdos ipſum interrogare circa id quod ſibi neceſſarium videbitur, a decem pręceptis Decalogi initium faciendo.

Circa quod raro, vt puto, mortaliter peccat confeſſarius, niſi cum principaliter acceptat officium audiendi confeſſiones ob lucrum, fauorem, curioſitatem, vel carnalem voluptatē. Dixi, Principaliter, quia qui minus principaliter tria prædicta horum quæreret, non peccaret etiam ſi non acceptaret illud officium, niſi aliquod eorum reſpiceret tamquam cauſam, ſine qua id non faceret, per ea quæ latius tradidimus in Comment. cap. cum miniſter. 23.q.5.

De primo præcepto Decalogi, nempe de colendo Deo, & alijs duobus præceptis, ſcilicet de diligendo Deum & credēdo in eū. Cap. XI.

SVMMARIVM.

1 *Symbolum Apoſtolorum eſt ſumma chriſtianis credendorum.*

1 *Oratio dominica continet ſummam a Deo petendorum.*

2 *Decalogus etiam nunc durat, & eſt ſpeculum baptizatis.*

3 *Decalogus continet ſummam eorum, quæ agere & vitare tenemur.*

4 *Præcepti tranſgreſſio omnis mortalis, niſi &cet.*

4 *Præceptorum multorum tranſgreſſio quæ vnicū peccatum.*

5 *Præceptum de diligendo Deum ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum, cur non ſit de decem Decalogi.*

1 Circa hoc dicimus primo cum S. Thom. in princ. Opuſcul. 4. & 2. 2. q. 83. art. 9. & conc. Colonien. in Enchirid. Chriſtianæ inſtitutionis in princ. quod quemadmodum ſumma omnium, quæ quilibet Chriſtianus tenetur credere, in Symbolo Apoſtolorum comprehenditur, & in oratione dominica omnium, quæ a Deo petenda ſunt: ita in Decalogo, quē Deus per manus magni illius ſerui ſui Moſis electæ plebi ſuæ tradidit Exod. 20. ſumma omnium, quæ facienda ſunt, exprimitur. Noluerunt tamen hi patres innuere, nihil, quod non contineatur in Symbolo, eſſe neceſſario credēdum: neque quidquam, quod non comprehendatur in Decalogo, eſſe faciendum. ſiquidem omnes tenemur credere myſteriū ſanctiſsimę Euchariſtię, cap. 1. §. fi. de ſum. Trinit. & fide cath. & clē. ſi dominum. de reliq. & vener. ſanct. quod tamen non continetur in Symbolo. Omnes itē obligamur Deum diligere ſuper omne aliud, quod tamen in Decalogo non habetur, vt dicitur infra eod. cap. num. 6.

Secundo dicimus, quod Decalogus, ſiue decem præcepta legis antiquæ adhuc in noua & Euangelica perſeuerant. Quoniam licet vetus illa lex quantum ad cærimonialia & iudicialia, expirauerit, §. fina. 6. diſt. & cap. 1. de purific. poſt part. non tamen quoad moralia, quæ pertinent ad legē naturę, cuiuſmodi ſunt decem præcepta, excepto tertio, quantum ad Sabbathi obſeruationem, ſecundum Gratianū in dicto §. fi. & S. Thom. 1. 2. q. 100. art. 4. & omnes alios in 3. lib. ſent. diſt. 17. 2

Tertio dicimus, quod hæc decem præcepta, vt recte dicitur in dicto Colonienſi concilio, ſunt veluti quoddam ſpeculum, quod traditur baptizato, vt intueatur, quantum per fidem acceptam, vitam ſuam renouauerit, & ordinauerit: vel quantum a via illa declinauerit, per quam Spiritus ſanctus in baptiſmo acceptus ipſum deducebat: & qua in re, vel quantum candidam illam veſtem, quam ibi induerat, tranſgrediendo quod ibi promiſerat, maculauerit: & vt poſtquam maculas & vulnera probe conſpexerit, de illis doleat: & cum integra fiducia redeat ad medicum, qui nullum ægrotū (etiam in eundē morbum ſæpiſſime relapſum) a ſe repellit, & reijcit, Matthæ. 9. & 11. 3

Quarto dicimus, quod quidquid eſt contra aliquod ex decē pręceptis, regulariter eſt mortale, niſi vna ex tribus cauſis ipſum excuſauerit. Prima eſt defectus deliberationis, vt contingit in accidia, ſiue tędio circa ſpiritualia, ſubito nos ſurripiente. Secunda eſt paruitas, ſiue exiguitas rei in his, quæ ſunt contra ipſa præcepta; cuiuſmodi eſt paruum & exiguum furtū iuxta S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 5. & 6. & 2. 2. q. 59. art. 4. & nos latius tradidimus in repet. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. poſt S. Antonin. 2. par. tit. 4. cap. 5. §. 7. & 8. & Adrian. quolib. 8. communiter receptos, & vt colligitur ex quadam 4

Auguſt.

Digitized by Google

Auguſtini ſententia a Gratiano relata in S.fin. cap. vnum. 25. diſt. ibi: *Ebrietas ſi aſſidua ſit.* & ibi: *Si plus proximum exaſperauerit.* Tertia eſt defectus iudicij ſufficientis, qui contingit in ſemidormientibus, aut ſemiebrijs, vel adeo perturbatis, quod quamuis tale iudicium ad peccatum veniale ſufficiat, tamen ad completam rationem mortalis non ſufficit, iuxta Ioan. Maiorem in 3. lib. ſent. diſt. 37. q. 14.

Quinto dicimus, quod peccatum cōmiſſum contra plura præcepta, quorum vnum eſt generale, alterum ſpeciale in generali comprehenſum, non eſt niſi vnum; exempli cauſa: Homicidium eſt contra præceptum ſpeciale de non occidendo, & contra generale de obſequendo & obediendo Deo in omnibus, quæ præcipit, & contra præceptum de gratia & amore diuino conſeruandis: non eſt tamen niſi vnicum peccatum, ſicut tactum eſt in cap. 6. num. 3, cū de circumſtantijs neceſſario confitendis ageremus.

Ex quo colligitur reſponſio illius quæſtionis nuper nobis propoſitę: An qui non ieiunat vigiliam ſancti Matthæi, quando in Quattuor tēpora incidit, aut miſſam in die Dominico, cum quo concurrit aliud feſtum obſeruandum, non audit, aut monachus Franciſcanus, qui non ieiunat die Veneris, in quo aliqua vigilia incidit, ſatisfaciat confitendo, ſe non ieiunaſſe, aut nō audiſſe miſſam in vno die, in quo ad id præcepto tenebatur? Reſpondendum enim eſt, quod non. quia dicere debet ſe eo die ad id duobus diuerſis præceptis ſpecialibus obligatum fuiſſe per dicta ſupra: in prælud. 9. num. 20. Quamquam qui vnum peccatum ex quo alia ſequuntur committit, vt qui aliquem indignum eligit, ex quo malæ gubernationes oriuntur, non niſi vnum peccat ſecundum Alexan. Halenſem. 2. par. de accept. perſon. & ſentit S. Bonauēt. in. 4. lib. ſent. diſt. 38. ſuper littera Magiſtri, q. 2. Quod autē non ſolū peccet mortaliter qui facit opus ſed etiā qui vult deliberate id facere, aut delectatur in eo, & qui conſentit aliquo nouē modorū, qui explicātur infra nu. 11. & traditur infra nu. 12. & 15.

5 Sexto dicimus, quod pręcepta de diligendo Deum ſuper omnia, & proximū ſicut ſeipſum nō numerantur inter iſta decem: quod docuit S. Tho. 1. 2. quæſt. 100. quoniā in Decalogo nō fuerunt hominibus tradita prima principia, quę vnuſquiſque per ſeipſum, natura magiſtra, vel per fidem intelligit; qualia ſunt hæc, quæ fons & origo Decalogi, & decem præceptorum in eo contentorum exiſtunt. neque etiam in eodem Decalogo traduntur ea pręcepta, quę difficile, vel per maximam induſtriam ingenij ex his decerpuntur: ſed tantum illa, quę ab omnibus poſſunt facile deduci. Vnde infertur, pręcepta de fide & charitate non contineri in Decalogo: ſed pręſupponi ad illum, quod multi graues doctores adnotarunt: & præſertim S. Thom. 1. 2. quæſt. 100. art. 4. & 2. 2. quęſt. 44. art. 4. & q. 79. art. 2. Caiet. 2. 2. quęſt. 64. art. 8. & Anton. 4. part. tit. 4. c. 1. §. 1. Et conſequēter errant qui dicunt primum Decalogi pręceptum eſſe de diligendo Deo. Eſt enim contra prędicta & cōtra textū ipſius Decalogi, Exod. 20. Cuius primū pręceptū eſt illud: *Non habebis Deos alienos coram me.* quibus verbis ſolum peccatū Superſtitionis & Idololatrię, quę ſunt contraria virtuti Religionis & Latrię, prohibētur. Quę quidem virtus non eſt theologica, ſed moralis ſecundum ſanctum Thom. receptum 2. 2. quęſt. 81. art. 5. & nulla ibi fit mentio de dilectione Dei & proximi, quę pertinet ad virtutem charitatis 2. 2. q. 27. art. 1. quę theologica eſt, 1. 2. q. 62. & 2. 2. quęſt. 23. art. 6. Errant etiam qui putant pręceptum de credendo in Deum eſſe primum Decalogi eadem ratione; cū fides ſit virtus theologica, & nō moralis.

De præcepto de diligendo Deum, quod non eſt Decalogi.

SVMMARIVM.

6 *Præcepta de diligendo Deum & proximum maiora omnibus præceptis Decalogi, & quando adimplenda. num. 7. 8. 9. & 10.*

11 *Præcepti tranſgreſſio, etiam mentalis tantum, quæ mortalis. & num. 12.*

13 *Delectatio quæ moroſa, & concurrentibus quattuor mortalis.*

14 *Delectationi malæ reſiſtere virtus, conſentire peccatum. num. 13. & 14.*

15 *Cenſuræ non incurruntur per ſolum conſenſum.*

16 *Reſtituendi obligatio non contrahitur ſolo conſenſu.*

17 *Præcepta Dei non impleri poſſe in ſtatu malo, in quo ſenſu eſt de fide.*

Septimo, quod neceſſarium videtur hic tractare de pręcepto amandi Deum, & credendi in eum, quę duo, hoc pręceptum primū, & omnia alia Decalogi pręſupponunt, vt ſatis faciat his, qui peccata, quę fiunt cōtra hęc duo pręcepta, reducunt ad primum Decalogi. Et ita primo ponemus ea quę pertinent ad præceptum de amando Deum. Secundo, ea quę pertinent ad pręceptum de credendo in eum. Tertio, ea quę pertinent ad pręceptum de colendo illum, quod vere & proprie eſt primum pręceptum Decalogi. 6

Circa quod dicimus primo, quod hoc pręceptum de amando Deum non eſt quidem primum

Digitized by Google

mum Decalogi: ſed maximum omnium prę-ceptorũ tam Decalogi, quam aliorum, iuxta Domini noſtri Ieſu Chriſti doctrinam. Matth. 22. quę diuerſis verbis habetur in ſcriptura. Nam in Deuteronomio cap. 6. ſic habetur: *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua.* Et in Euangelio Matthę. c. 22. ſic. *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua & in tota mente tua.* & apud Marc. cap. 12. ſic: *Diliges dominum Deum tuum ex totó corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua.* Apud Lucam vero cap. 10. *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex totá anima tua, & ex omnibus viribus tuis, et ex omni mẽte tua.* Omnes tamẽ in ſenſu conueniunt, & in ſumma hoc ſibi volunt, Deum præcipere, vt ſe plene & integre diligamus, non quidem quoad hanc vitam, eo modo, vt omnibus horis & momentis id actu faciamus, hoc enim fieri non poteſt in ea, in qua cibo, ſomno, labore, & negotijs neceſſarijs id interrumpitur: ſed vt explicat ſanctus Thom. 2.2.q.44. art.3. vt ſcilicet in omnibus totam intentionem noſtram, quæ per cor exprimitur, in eius amorem & obſequium dirigamus. totumque noſtrũ intellectum (qui per mentem ſignificatur) illi ſubijciamus omnes que appetitus (qui per animam notantur) ad normam ſuæ ſanctiſſimæ legis componamus: & denique omnia noſtra opera exteriora, quæ nomine fortitudinis, virtutis, & virium ſignificantur, eidem conformemus. In ſumma vero hoc totum nihil aliud ſignificat, quam Deum nobis præcipere, vt ſe propter ſeipſum, & magis quam cetera omnia diligamus, eidemque inſeruiamus tam interiori quam exteriori obſequio. magis, inquam, non quoad intenſionem & feruorem: ſed quoad æſtimationem & appretiationem: vt explicuimus in additione cap. quando. de conſec. diſt. 1. & ſupra cap. 1. num. 2. poſt. S. Thom. 1.2. quæſt. 109. art. 3. & 2. 2. quæſt. 184. art. 3. & alios Neotericos, inter quos eſt Ioan. Maior. in 1. diſt. 1. q. 2. & in 4. diſt. 14. quæſt. 1. Caieta. 2.2. quęſt. 49. art. 4. Hoc eſt, vt eum, eiuſque amorem pluris, quam aliquam creaturam, immo & quã vniuerſas æſtimemus & faciamus: & propter amorem eius potius eligamus mortem oppetere, quam ipſum vel corde, vel verbo, vel opere mortaliter peccando negare.

7 Secundo dicimus, quod hoc magnum præceptũ de diligendo Deo ſuper alia omnia, poſt peccatum Adæ non poteſt, niſi in ſtatu gratię adimpleri ſecundum aliquos, inter quos videtur eſſe S. Thom. 1.2. q. 100. art. 10. & 2.2. quęſt. 40. art. 1. & 6. & melius. q. 109. art. 3. Contra quod tamen facit, quod homo ſola virtute naturali, etiam exiſtens in peccato mortali, poteſt concipere, immo concipit partim Deum eſſe ſuper omnia diligibilem, & finem omnium vltimum, & conſequenter eum vt talem diligere poteſt. Deinde quod datur dilectio Dei ſuper omnia ſine gratia, vt probat Caiet. 1. tomo Opuſculor. Opuſc. 4. q. 1. Præterea, quod ipſemet Thom. in 2. lib. ſent. diſt. 28. q. 1. art. 3. affirmat, poſſe quem ſine gratia implere præceptum diligendi Deum, quoad ſubſtantiam actus, licet non quoad meritum beatitudinis, quoad quod poteſt intelligi prędicta prior eius opinio, q̃ ſatis ſentit concordia ſancti Thom. 1548. quæ diſtinctio fit etiam in alijs præceptis infra hoc eod. cap.

Tertio dicimus, quod eſt quæſtio difficilis, non tam bene tractata, quam neceſſaria & quotidie occurrens, videlicet, quando teneamur ad hoc præceptum actu adimplendum ſub pœna noui peccati mortalis. eo modo, quo in hac miſera vita expleri poteſt: nam perfecte non niſi in alia adimpletur, ſecundum Aug. in lib. de perfecta iuſtit. in reſponſione ratiocinat. 16. & Thom. 2. 2. q. 44. art. 6. & in 3. lib. ſentent. diſt. 27. q. 3. art. 4. difficultatem enim ingerit, primum, quod ſit affirmatiuum præceptum, & conſequenter non obligat pro quocunque tẽpore. ſanctus Thom. 2.2. q. 33. art. 2. & Archid. in c. ſi peccauerit. 2. q. 1. & in ſumma de pænit. diſt. 5. ab omnibus recep. & non videtur præfinitum tempus, quo id fieri debeat. Deinde quod dura videtur Scoti ſententia dicto lib. 3. ſent. diſt. 27. quæſt. 3. a quo recedit Adrian. q. 4. de confeſſ. nempe, nos omnibus feſtis diebus teneri ad illud: quia nullus eſt textus, nec vlla ratio, quæ id neceſſario concludat, & ita non videtur aſſerendum, cap. conſuluiſti. 2. q. 5. §. conſideremus, Auth. de trient. & ſemiſſ. colla. 3. Nam miſſa, quam illis diebus pręcipimur audire, per cap. miſſas. de conſec. diſtin. 1. recte audiri, poteſt ſine tali amore actu concepto. vnde rari vel nulli ſe huius omiſſionis accuſant. Pręterea, quod nimis laxa videtur opinio dicentium, non obligari nos ad implendum illud præceptum amplius, quam ſemel in vita. quod meo iudicio Sotus lib. 2. de iuſt. & iure quæſt. 3. art. 10. & lib. de natur. & grat. cap. 19. recte confutat. Denique quod dicta Soti non videntur ſatisfacere. tum quia dicit aliquando non obligari nos amplius, quam ad opus exterius in quocunque ſtatu exhibitum; puta ad increpandum blaſphemum, & ſanctus Thom. vbi ſupra, dicit hoc præceptum non impleri niſi in ſtatu gratiæ. tum quod idem Sotus vbi ſupra tenet obligare pro tempore baptiſmi, & idem lib. 2. de nat. & grat. cap. 15. docuit, ad recipiendum baptiſmum non eſſe neceſſarium tantum efficere, quantum requiritur ad recipiendum pęnitentię ſacramentum: quoniam ad hoc

non

Digitized by Google

hoc non ſufficit attritio, quæ noſcitur non eſſe contritio: ad baptiſmum autem ſic, ſecundum ipſum. tum etiam, quia idem affirmat, unumquemque quoties inſigne aliquod beneficium a Deo cōſequitur, teneri ad illud explendum, quod tamen nulla lege neque ratione efficaci euinci poſſe uidetur: & ita non eſt aſſerendum, iuxta dictum cap. conſuluiſti.

8 Quarto dicimus (ſaluo tamē meliori iudicio) ſanctiſſimum quidem conſilium eſſe, ut non ſolum diebus feſtiuis; uerumetiam quotieſcumque commode poterimus, nitamur implere prędictum mandatum, præmiſſa (ſi opus fuerit) debita noſtrorum criminum deteſtatione: ſed non pręceptum, quod nos ſub reatu nouæ culpæ mortalis obliget, niſi, Primo cū ad uſum rationis peruenimus, & iam habemus uel habere debemus cognitionem referendi & dirigendi nos ipſos, noſtraque omnia opera in Deum ipſum tamquam in noſtrum ultimum finem, ſaltē in confuſo, & eo modo, quo id pueri pręſtare poſſunt, ut ſenſit ſubtiliter S. Thom 1. 2. q 89. art. 6. quem (licet in alium finem) retulimus in Enchirid. de Oratione cap. 2. num. 15.

Secundo, cum tenemur ad habendam contritionē de peccatis mortalibus, iuxta dicta in cap. 1. num. 31. ut explicuit Caiet. in dicto articulo 6. quoniam contritio ſine hoc amore haberi non poteſt, ut ibi dictum eſt. Non tamen ad id tenemur, quoties miniſtramus, vel accipimus ſacramenta: quoniam ſufficit nobis habere tunc gratiam, vel charitatem habitualem, quamuis non habeamus amorem præfatum actualem, quia non tenemur tunc habere contritionem, quia ſufficit habuiſſe antea, & non perdidiſſe gratiam habitualem. Ex quo ſequitur, non eſſe neceſſarium hunc amorem actualem quando baptiſmus eſt ab adulto recipiendus, licet illud dicat Sotus præcitato lib. 1. de natura & grat. cap. 32

9 Contra quem facit, quod ipſemet d. lib. 2. de natura & grat. cap. 15. aſſeruit ad baptiſmum non eſſe neceſſariam contritionem: ſed ſatis eſſe attritionem, etiam illam, quæ ſcitur non eſſe contritio, licet id nobis nō videatur verum, per ea quæ in dicto cap. 1. num. 37. diximus. Facit etiam contra eumdem, quod eadē ratione teneremur implere hoc mandatum, quotieſcumque aliquod ſacramentum recipimus, & cōſequenter cum contrahimus matrimonium, ꝙ falſum eſt. Satis enim eſt, vt non ſimus in peccato mortali, aut probabiliter id credamus: quamuis huiuſmodi adeo excelſum amorem actualem animo non concipiamus. Facit item, quod nullus peccati mortalis reum diceret eſſe illum, qui octo dies ante baptiſmum rectam contritionem de peccatis concipiens, & ſeipſum probabiliter conſtituens in ſtatu gratiæ: poſtea ante noui peccati mortalis admiſsionē ſine hoc amore actuali baptiſmum ſuſciperet. Quare hic tertius caſus eſt reſtringendus ad eos, qui ante baptiſmum non habuerunt contritionem.

Tertio, quotieſcumque tenemur proximum ex charitate diligere, nam tunc pariter eodem amore Deum diligere tenemur, ſiquidē hi duo amores ſunt eiuſdem generis & naturæ: & in amore proximi amor Dei tamquam finis includitur, vt colligitur ex vtroque Thom. 2. 2. q. 44. art. 2. & 2. 2. quæſt. 25. art. 1. infra cap. 14. num. 4. dicemus.

Quibus addo, primo, eū, qui diligit Deū, probabiliter credēs ſe eſſe in ſtatu gratiæ, ſubindeque ſuum amorem eſſe amorē Dei ſuper omne 10
aliud, quamuis in rei veritate nō ſit huiuſmodi, neque ſit in eodē ſtatu, nihilominus tamen adimplere hoc pręceptum, quoad effectum euitandi nouum peccatum, ꝙ admitteretur ob omiſſionem implementi eius: quoniam ſine ſpeciali reuelatione ſcire non poteſt quis, quando eſt in ſtatu gratię, Eccl. 9. & Iob. 9. relati in cap. fi. de purga. canoni. & tradit S. Thom. 1. 2. q. 112. art. 5. & definit Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 9. & can. 12. & 13. & 14. Et ita niſi hoc teneamus, nequiremus ſcire, quando hoc præceptum impleremus.

Addo ſecundo, quod poſſet (noſtro iudicio) affirmari, quod hoc ſupremum mandatum licet 1
pręcipue & principaliter excelſum illum amorem a charitate profectum nobis præcipiat, minus principaliter tamen etiam obligat aliquando ad diligēdum Deum hoc eodem amore, vel alio bono & naturali, non obligando nos ad pręfatum ſublimem charitatis, vel ſaltem quāuis hoc præceptum ad id non obliget: obligat tamen nos naturæ, quæ habetur in l. veluti ibi: *Vt patriæ, parentibuſque pareamus.* ff. de iuſt. & iur. quæ ſatis iubet amare patriam, reges, parētes, & dominos, quin etiā omnes proximos, in quibuſdam caſibus & etiam Deum ipſum, tamquā regem, parentem, dominum, gubernatorem, & protectorem, ſaltem aliquo bono amore naturali. & propterea, vt docuit bene prædictus Sotus vbi ſupra, quando Deum audimus blaſphemari, aut inhonorari, tunc tenemur ad actum diuinum amoris, ſaltē naturalis boni, quo impulſi, eum, qui in Deum blaſphemus, vel cōtumelioſus extiterit increpemus. Quod quidem ita faciendum eſse Concil. Lateranen. ſeſs. 9. §. ad abolendam. in ſpecie præcipit. Nec obſtat his dicere, quod amor Dei debet eſſe talis, quo ille ſuper omnia diligatur: & quod niſi talis ſit, non eſt bonus, vt videtur ſentire S. Thomas 1. 2. quæſt. 109. ar. 3. reſpondetur etenim, quod licet diligere Deum comparatiue minus quam illum, vel æque ac illum, ſit malum: diligere tamen eum abſolute

Digitized by Google

æque, vel minus abſque vlla comparatione, nõ eſt malum, ut alij dicunt. quæ quidem omnia tamquam quotidiana & parum ſpecificata debitæ correctioni ſubijcimus.

11 Quinto dicimus, quod non ſolum eſt peccatum mortale transgreſsio pręcepti ſub eius pœna obligantis: ſed etiam propoſitum transgrediendi, immo & deſiderium deliberatum id faciendi, immo & (quod maius eſt) ipſe conſenſus, ipſa uolitio, ſeu uoluntas uera, & expreſſa delectandi ſe illa transgreſsione, cogitata licet nec faciat, nec proponat, nec deſideret facere. Qualis eſt conſenſus illius, qui de antiquo peccato mortali cogitat, abſque propoſito & deſiderio id faciendi: eo tamẽ animo, ut ex eo naſcatur & creſcat ei aliqua delectatio, qua fruatur. Quinimmo (quod maius eſt) conſenſus, & uoluntas interpretatiua, uel tacita illius, eſt culpa letalis. Quæ plane omnia conſonant communi opinioni, quæ colligitur ex beato Auguſtino lib. 10. de Trinit. & Magiſt. ſentent. in 2. diſt. 24. cum ſuis commentatoribus, & ex ſancto Thom. 1.2.q.74. & beato Anton. 3. par. tit. 5. cap. 1. §. 5. & Ioan. Maiore in 2. diſt. 24. q. 18. & Caiet. in ſumma uerb. delectatio moroſa. in princ. & tomo 1. Opuſculor. Opuſc. 14. q. 1. & ex eis, quæ nos clarius & copioſius, quam alij reſoluimus in cap. cogitationis. de pænit. diſt. 1.
12 & in cap. ſed penſandum. diſt. 6. ubi in ſumma diximus conſenſum uerum & expreſsum, quẽ Caietanus poſitiuum uocat, ipſius delectationis eſſe illum, quem ſupra docuimus. At uero tacitus conſenſus, quem alij interpretatiuum, alij moroſam delectationem dixere, Caietanus autem negatiuũ non poſitiuum appellauit, tũc demum eſt peccatum mortale, quãdo quattuor concurrunt. Primum ut id, de quo ſumitur delectatio, ſit letalis culpa. ut ait S. Thom. 2.2. q. 74. art. 8.

Secundum, vt qui delectatur aduertat ſe delectari; nam ſi circa id non aduerteret, quamuis diem integrum delectatio perduraret non peccaret mortaliter, iuxta textum mihi ſingularẽ, in cap. ſed penſandum. diſt. 6. ibi: Ex deliberatione conſentit. Neque ſatis eſt aduertere: niſi integre aduertat ſecũdum Caietanũ vbi ſupra.

Tertium, vt non obſiſtat delectationi, eam a ſe depellere contendendo: quoniam ſi id conaretur, iam potius virtuti, quã vitio eſſet tribuendum, quamuis eam a ſe non omnino repelleret, dicto cap. ſed penſandum.

Quartum, vt abſque rationabili cauſa omitteret eam a ſe reijcere: etenim ſi omitteret eam depellere, quia nouit ſe ea vi, & virtute animi pollere, vt certus ſit, ſe nõ ita victum, vel flexũ iri ab ea, vt actũ, de quo eſt, velit: neq; ita vt voluntas eius ſuperior, ſeu rationalis, velit ea ſenſuali delectatione frui, non eſſet culpa, ſaltẽ letalis, dummodo expreſſe non conſentiret in illam. Id quod item dicendum eſt, ſi ideo delectationi nõ reſiſteret, eamq; a ſe non repelleret, eo quod crederet quo magis velit tentationi obſiſtere, & cõtra ipſam pugnare, eo illa magis augeretur, quã minueretur: ſicut erga carnis illecebras contingere ſolet, quę quidem fugiendo potius, quam reſiſtendo ſuperantur, ſecundum S. Thom. 2.2. quęſt. 35. art. 1. & Ioan. Gerſonem de pollutione not. 7. & alios alibi. Idem eſſet, ſi delectationẽ illã omiſiſſet expellere, ne ſuã occupationem honeſtam, & neceſſariam, aut vtilem derelinqueret: quale eſt ſtudium & lectio rerum impudicarum, ad huiuſmodi delectationes prouocantium, neceſſaria ad prælegendum ſcholaſticis vel concionandum populo. Quale item audire confeſsiones de rebus impudicis, & alia huiuſmodi: argumento eorum, quæ ſingulariter ſcripſit Caiet. in dicto Opuſculo 14. quęſt. 1. 2. & 3. & conſequenter, vt hoc ſit mortale, oportet illum, cui eiuſmodi delectatio oritur, eſſe talem, vt ſuę imbecillitatis & conſuetudinis pręteritę ratione habita merito credere teneatur, quod niſi illã reprimeret, ſe in ipſum opus malum, vnde naſcitur delectatio, vel ſaltẽ in delectationem eiuſdem operis, vere & realiter conſenſurum.

Ex qua quidẽ reſolutione intulimus in cap. cogitationis. de pęnit. diſt. 1. deciſionem multorum caſuum, qui quotidie contingunt, quos hic breuitatis gratia tacemus.

Infertur item ex eadem reſolutione, delectationem, quę moroſa nuncupatur (a mora videlicet deducto vocabulo) non eſſe ita nominatã ratione tẽporaneæ durationis, ſed propter moram, quam facit ipſa ratio in ea non expellenda. Quia nimirum eam non repellit quamcitiſſime poteſt, & debet: vel (quod deterius eſt) quia eam deliberate acceptat. quod quidẽ vel in inſtanti fieri poteſt, ſecundum omnes. In his autem duobus caſibus peccatum mortale committitur, licet opus exterius nunquam fiat, neq; adſit propoſitum faciendi. Quod quidem veriſſimum eſt, non ſolum in peccatis carnalibus, verum etiam in reliquis, iuxta mentem omnium, quod expreſſe S. Bonauent. in 2. lib. ſentẽt. diſt. 24. in expoſitione litterę adnotauit. 13

Itaq; reſiſtere delectationi, quę naſcitur ex cogitatione alicuius peccati mortalis, virtus eſt: adſiſtere autẽ, & aſſentiri expreſſe letalis eſt culpa: non reſiſtere vero neque adſiſtere, aliquãdo eſt peccatum veniale, & aliquando mortale; ſcilicet quando quattuor illa ſupradicta cõcurrunt. Quoniam omnis voluntas deliberata de peccato mortali, vel (proprius loquẽdo) omnis volũtas deliberata ſe delectãdi de actu, qui eſt peccatũ mortale, eſt mortifera, c. 1. §. põderoſus. 49. diſt. & S. Thom. 1.2. quæſt. 74. art. 8. 14

At quo-

Digitized by Google

At quoniam in huiuſmodi delectationibus, maximè ſi carnales ſunt, ſemper ineſt aliquid periculi, ratione naturę humanę corruptę, expedit vt qui huiuſmodi delectationes habuit, & non eſt certus, an ipſis conſenſerit, neque an ſufficienter reſtiterit, de illis in confeſsione ſe ipſum incuſet, dicens ſe dubitare, an quantum debuit illis reſiſtere, contenderit. Nam ſi credit ſe conſenſiſſe, vel non reſtitiſſe, vt eis frueretur, vel admodum negligenter ſe geſſit in eis depellendis, cum probabili conſentiendi periculo in eaſdem delectationes, vel in opera, ex quorum cogitatione illæ naſcuntur, tunc neceſſarium eſſet confiteri, quod circa hoc credit, & ſentit.

15 Sexto dicimus, quod non ſolum peccat, qui aliquod peccatum committit, & in eo perpetrando eſt præcipuus exequutor: verumetiam omnes alij, qui eidem culpæ conſentiunt, iuxta illud ad Rom. 1. Non ſolum qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus. cap. 1. de offic. de legat. vbi gloſſ. & omnes cap. notū, 2. q. 1. c. ſicut dignum, per totū de homic. conſentiunt, inquā, aliquo nouem modorum contentorum in duobus ſenarijs, quos poſuit ſanctus Thom. 2. 2. q. 62. art. 7. in corp. q. & in 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 1. art. 5. q. 3. ſcilicet.

Iuſsio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participās, mutus, non obſtans, non manifeſtās.

16 Quibus ſignificatur illum cōſentire delicto, qui iubet, conſulit, cōſentit, laudat, recipit, principalem delinquentem vel adiuuat, vel non impedit verbo, aut opere, vel non manifeſtat: cum teneatur & poſſit. quorum modorum interpretatio & dilatatio, inferius cap. 17. nu. 17. & nu. 130. & ſeqq. fiet. Interim autē dicimus, peccare mortaliter eum, qui aliquo iſtorum nouem modorum, principali auctori delicti conſentit: quamuis non ſemper incurrat eaſdem cenſuras & irregularitatem, neque eandem reſtituendi obligationem, quas ille, cap. cum quis. de ſent. excomm. lib. 6. & cap. felicis. §. illud de pœn. eod. lib. Oſtien. in ſumma de pæn. §. quibus, & Caiet. in ſumma verb. reſtitutio. §. conſenſus, & Felin. in tractat. Quando conatus, & alij alibi.

Diximus autem in tribus vltimis modis: Cū teneretur & poſsit: nō enim poteſtas ſine obligatione ſatis eſt, ſecundum ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 44. art. 4. & q. 72. art. 6. & melius 1. 2. quæſt. 6. art. 3. & vtrobique Caiet. & melius in 2. 2. quæſt. 64. art. 7. & diximus ſupra prælud. 6. num. 3.

Vnde infertur, quod cuilibet modorum peccandi, faciendo, vel volendo facere aliquod peccatum poſſunt adiungi alij nouem, iuxta nouē modos illi conſentiendi, quos et ſi non ſemper infra expreſſerimus, aliquando tamen inſinuabimus. Illud tamen nunc admonentes, tunc aliquem conſilio ſuo verbis, aut operibus teneri impedire, quādo ex officio, quod habet, vel alio titulo ad id faciendum obligatur. Tunc etiam, quando proximus circa id extremam patitur indigentiam, & ipſe poteſt id ipſum præſtare, non ſe in conſimilem neceſsitatem conijciendo, etiā ſi ob id rei familiaris, aut honoris iacturam aliquam faciat: immo etiā cum proximus re illa maxime indiget, & ipſe ſine vitæ ſuæ, ſalutis, honoris, & rei familiaris detrimento poteſt commode id facere: per id, quod in cap. 1. de reſtitu. ſpol. & cap. 24. & 25. infra, & cap. inter verba. 11. q. 3. & profundius in Cōmen. cap. non in inferenda. 24. queſt. 3. diximus.

Septimo dicimus, quod vniuerſa iſta decem præcepta, & alia omnia poſſūt impleri ab illo, qui eſt in peccato mortali, quoad ſubſtantiam actus & præcepti, & effectum euitandi nouum peccatum, quod incurreret, ſi non adimpleret illud iuxta definitionem Aquinatis in 1. 2. q. 100. art. 10. & 2. 2. quæſt. 44. art. 1. fin. communiter recepti, quod Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. ſenſit, declarans hæreticum eſſe illum, qui dixerit, opera noſtra ob id ſolum, quod fiant extra ſtatum gratiæ, eſſe peccata, quidquid dixerit Dion. Carthuſianus lib. 2. ſentent. diſt. 17. quē aliquot alij ſequuti fuerunt. Eſt enim hoc vnū inter alia commoda, quæ opera facta etiam in peccato mortali ſecū afferunt (de quibus gloſſ. in cap. quod quidam. de pœnit. & remiſs. licet ad promerēdam gratiam in hac vita, & gloriā in futura nihil valeant) implementum præcepti in illo ſtatu cap. nihil. de conſecrat. diſt. 5. vbi latius diximus, & in §. fi. de pænit. diſt. 4. ſub qua regula includitur etiam præceptum de diligendo Deo iuxta declarationem nunc additā ſupra num. 6. Per quod tollitur ratio, qua inſanus Lutherus inſane docuit, Deum dediſſe nobis duo precepta, quę in hac vita nō poſſumus implere: nempe præceptum de diligēdo Deo, & de nō cōcupiſcendo. quod efficaciſsime poſt alios confutat Caſtrenſis in lib. aduerſus omnes hereſes verb. præceptum. in principio: & damnauit Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 11. & can. 18. 17

Contra præceptū maximum de diligēdo Deū, quod nō eſt Decalogi, vt peccatur.

SVMMARIVM.

18 *Odium Dei vt genere ſuo maximum peccatorum.*
18 *Præceptum diligendi Deum quis frangit.*
19 *Amat qui firmius aliquid quam Deum, peccat, nō qui feruentius.*
20 *Amat quiſnam Deum ob alia, quam ob ipſum: & quando amandus.*
20 *Viuere qui vult ſemper hanc vitam, peccat.*

Digitized by Google

COntra hoc pręceptum de bene diligendo Deo peccat mortaliter, Primo, qui deliberate odit Deum, quod quidem ex genere ſuo eſt maximum omnium peccatorum, vt probat ſanctus Thom. 2.2.quęſt. 34. art. 2. & q. 39. ar. 2. & 1.2.quęſt. 73. art. 4. Tum quia actus, qui opponitur actui ſumme bono, ſumme malus eſt, ſecundum Ariſt. Ethic. 8. Actus autem maxime bonus eſt Dei amor, cap. charitas. 2. de pęnit. diſt. 2. cui odium Dei eſt contrariũ. Tum quia maximo pręcepto omniũ contrariũ eſt, Matth. 22. Tum quia directe ſeparat a Deo, quod alia peccata cõmuniter non faciunt, ſicut explicuit ſanctus Thom. 2.2. quęſt. 34. art. 2. Dixi: Deliberate, quoniã ſubreptio iudicium pręueniẽs in quacumque materia excuſat a mortali, vt diximus ſupra pręlud. 9. num. 11. & eod. cap. num. 4.

Secundo peccat mortaliter qui omittit amare Deum ſuper omne aliud amabile, quo tempore id tenetur facere, de quo ſupra nu. 6. & ſeqq.

Tertio peccat mortaliter, qui omittit referre ac dirigere ſe, ſuaque omnia in Deum tamquã in primum principium & vltimum finem ſuum, tempore quo ad id tenetur. Quando autem ad id teneatur, etiam ibidem dictum eſt.

Quarto peccat mortaliter qui amat Deũ, ſed minus, vel non plus quã alia cõparatiue, hoc eſt actu, vel virtute expreſſe aut tacite gerẽs in animo, quod tãtum vel ęque ęſtimat vel amat aliũ ac ipſum Deum: ſecus autem ſi abſolute ſine comparatione id faceret, iuxta declarationem ſuperius poſitam.

19 Quinto peccat qui ſe ipſum, vel ſuam vxorem, filium, aut regem ſuum, & dominum, vel quamcumque aliam creaturam firmius diligit, quam ipſum Deum. Dixi, Firmius, quia non debet peccato imputari diligere ſeipſum, vel alium intenſius, aut feruentius, quam Deum: dummodo Deus firmius & fortius diligatur, vt in additione cap. quando. de conſecrat. diſt. 1. enucleauimus, & ſupra eod. cap. num. 6. & ſeqq. etiam tetigimus.

Admonemus item indirecte diligere creaturam amplius quam Deum, non eſſe contra hoc præceptum. Quoniam quicunqne peccat mortaliter, indirecte plus diligit aliud, quam Deũ, in quantum aliquid vult contra eius præcepta: attamen huiuſmodi delinquens non ideo peccat contra iſtud præceptum, quoniam directe non facit contra ipſum, neq; aliquid operatur, quod ſecundum ſe & ſuam naturam ſeparet a Deo, ſed ſecundum accidens iuxta S. Thom. 2.2.quæſt. 34. art. 2. & Scotum in 1. lib. ſentent. diſt. 1. quæſt. 5. ſub fin.

20 Sexto peccat mortaliter qui diligit Deum eo ſolo, vel præcipue & principaliter, quod ab eo accipit, aut ſperat accipere ſpiritualia, vel temporalia bona iuxta Frãciſcum Mayronem in 1. lib. ſent. diſt. 1. & Silueſt. verb. charitas. q. 7. vel in dicta additione poſt Thom. 1. 2. q. 199. art. 3. ſub finem diximus. Vnde infertur, Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 26. & 31. quatenus declarat eſſe hęreticum aſſerentem, eſſe peccatum operari bene ob remunerationem obtinendam, eſſe intelligendum de eo, qui tacite vel expreſſe minoris ęſtimat prędiũ, quod ſperat, quam ipſum largitorem, vel ſaltẽ abſq; cõſideratione aliqua vnius, vel alterius, & abſque eo ꝙ finem vltimũ & principalem conſtituat, recte operatur.

Septimo peccat mortaliter, qui eo tempore Deum amare negligit, quo ſub peccati mortalis reatu tenetur; veluti quando mortis periculum, vel neceſſitas recipiendi, vel adminiſtrandi aliquod ſacramentum ſeſe obtulit. verb. charitas. §. 30. iuxta Ioannem Tabienſem & ſenſerat antea Maior. in 3. lib. ſent. diſt. 37. quęſt. 13. niſi probabiliter crederet ſe gratiam, vel charitatem habere.

Octauo peccat mortaliter qui deliberate vult in hoc miſero ſęculo perpetuo viuere, quia bonis eiuſdem, nempe diuitijs, gaudijs etiam licitis, ſcientia, & alijs huiuſmodi delectatur, vel propter alias cauſas, ſecundum Adrian. in 3. de confeſſ. quæſt. 4. ſub fin. quamuis peccatũ non ſit longam vitam exoptare, etiam a duertẽdo, quod ob id ęterna gaudia differuntur ſecundum eundem.

Nono peccat qui feſtiuis diebus omiſit producere actũ de diligẽdo Deo ſuper omnia alia, ſecundum Ioan. Tab. verb. charitas. §. 20. ſed oppoſitum cum Adriano, in 4. de confeſſ. q. 3. col. 2. ſub fin. verius ſupra nu. 7. exiſtimauimus.

De præcepto de credendo in Deum, quod non eſt Decalogi.

SVMMARIVM.

21 *Præceptum credendi, & præceptum diligendi differunt, vt fides, & charitas.*

21 *Infidelis duplex, poſitiue & negatiue: hic non peccat, ille vero ſic.*

CIrca hoc præſupponimus primo, ꝙ præceptum de recte credẽdo in Deum, quod pertinet ad virtutem fidei, tam differt a præcepto de diligendo, quod pertinet ad virtutem charitatis; quam virtus fidei quę inclinat ad credendum, a virtute charitatis, quę inclinat ad diligẽdum, quę longe alia & maior eſt, quã illa, 1. Corinth. 13. & cap. charitas. in 2. de pęnit. diſt. 2. & mõſtrat ſanctus Thom. 1.2.q. 23. art. 6. 21

Secundo pręſupponimus, quod licet ſanctus Thom. 2.2. q. 16. art. 1. a Caietano declaratus dicat,

Digitized by Google

dicat, quod licet in multis locis veteris & noui Teſtamenti, ſupra num. 6.citatis fuerint data pręcepta de diligendo Deo.: in veteri tamen non fuerunt data de fide:quamquam certũ eſt, neminem vnquam ſaluum factum eſſe,neq; placuiſſe Deo ſine fide.Heb. 11.cui conſonat principium ſymboli Athanaſij: *Quicumque vult ſaluus eſſe,ante omnia opus eſt,vt teneat catholicã fidẽ: quã niſi quiſq; integram inuiolatamque ſeruauerit, abſque dubio in æternum peribit*. & cap. firmiter. de ſum.Trinit. & fide catho.Nam infidelis poſitiue,qui eſt omnis, qui non vult credere poſt fidem ſibi ſatis notificatam, peccat peccatum infidelitatis,per quod damnatur:& infidelis negatiue,qualis eſt omnis, qui nõ credit, eo quod nõ eſt ſibi ſatis notificata fides,licet non peccet non credendo, nec ob hoc damnetur: damnabitur tamen propter alia peccata,vt eleganter declarat vterque Thomas 2.2.quæſt. 10. art. 1.

Contra præceptum de recte credendo in Deũ quod nõ eſt Decalogi, vt peccatur.

SVMMARIVM.

22 † *Præceptum credendi frangit, qui credit non eſſe catholicũ quod tenetur credere eſſe tale.*
22 † *Excommunicatus qui dicto,vel ſcripto affirmat contrarium fidei.*
22 † *Hæreſis & hæreticus quis, et vt excõmunicatus.*
22 † *Pertinax quiſnam ſit.*
22 † *Dubium de fide non facit ſcrupulus, neque ſubreptio.*
22 *Credẽs quemlibet ſaluari in ſua lege vt peccat.*
22 *Fidei articulos expreſſe, & in particulari non credens quando peccat.*
22 *Articuli fidei qui ſint explicite credendi.*
22 *Credens Patrem in diuinis maiorem eſſe filio vt peccat.*

22 † Contra hoc præceptũ peccant mortaliter, Primo omnes infideles, quibus ſatis notificatũ eſt Chriſti Euangelium, & nõ credũt ei: & oẽs fideles, qui credunt quidẽ ei, ſed peruerſe intelligũt illud, vel alia loca ſacræ ſcripturę contra ſenſum ab Eccleſia catholica definitum, vel ignorant aliquod tale, quod explicite ſcire tenentur.

Secũdo,qui pertinaciter credit aliquam hæreſim; qualis eſt, quidquid ſanctæ fidei catholicæ contrarium eſt, cap. a recta. & cap. hæc eſt fides.24. quęſt. 1. & eſt hęreticus, ſi eſt baptizatus,ſecundum communem, in rub. de hæret. & tradit Alfonſus Caſtrẽſis libro primo aduerſus omnes hæreſes, cap. 9. & nos in cap. nouit, de iudic. notab. 3. num.41. & ſubinde ſunt excommunicati cap. excommunicamus. de hæret. & cap. audiuimus. 24. quæſt. 1. per bullam Cenę domini,vt in ea videre eſt. Anton.3.par. tit. 23. cap. 72. & latius infra cap. 27. num.56. dummodo errorem illum, verbo, vel ſcripto, vel opere (etiam ſibi ſoli) expreſſerit:alioquin vere nõ eſt excommunicatus. Quoniam ob ſolum actum interiorem non incurritur excõmunicatio, vt poſt Caiet. in ſumma. verb.hæreſis. diximus in cap. inter verba. 12.q. 3. & nuper latius in cap.cogitationis. de pænit. diſt.1.Addimus autem, Pertinaciter, quoniã ſi præ ſimplicitate vel ignorantia id credit,quia ſibi videtur Eccleſia ita tenere,& eſt paratus errorẽ deponere, quandocunque veritatem fuerit edoctus,ille non eſt hęreticus,neque excommunicatus, vt etiam poſt Innoc. in cap. firmiter. de ſumma Trinit. & fid.catho. communiter receptũ nos in addit.c.quando.de conſecrat. diſt.1. nu.72.& ſupra pręlud.1.nu.15.& ſeqq. diximꝰ, addendo, quod nec peccat mortaliter quidem regulariter. Ille autem dicitur pertinax, qui credit animo nõ diſcedendi a ſua perſuaſione,etiã monitus, cõtrariũ ab Eccleſia teneri arg.gloſſ. fin. Clem.1.§ porro.de ſumma Trinit.& fid.catho. Immo & qui credit aliquid, quod ſcit eſſe contra fidem, vel contra catholicę eccleſiæ definitionem:licet affirmet, ſe eſſe paratũ ad corrigendum ſeipſum, vti poſt Caiet. 2. 2.quæſt. 11.art. 4.diximus in repet.cap. nouit.de iudic. not.3.num. 41.& in dicto prælud. 1.num. 15. repetimus. Porro verum eſt,quod quamuis Eccleſia iudicaret eſſe hæreticũ illum, qui aliquid credit,quod manifeſte fidei catholicæ,& articulis eiuſdem eſt contrarium (eſto quod aſſereret ſe eſſe paratum ad correctionem ſuſcipiẽdam) coram Deo tamen,neque hæreticus, neque excommunicatus eſt, ſi vere ignoranter id facit: & quidquid ſancta mater eccleſia docet, vere & implicite credit,iuxta tradita in prędicto pręlud.1.dicto num. 15.& ſeqq.

Tertio peccat mortaliter, qui de rebus fidei pertinaciter dubitat, cap. dubius.de hæret. At vero ſubreptitia dubietas,& nõ deliberata, maxime illa, quæ renitente voluntate,euenire ſolet, & contra voluntatem habentis illam perdurat,vel non eſt peccatum, aut ſolum veniale, Ioan.And. receptus in dicto cap.dubius.& multo minus ſcrupuli, qui contra fidem exoriri ſolent, & contra voluntatem habiti mõleſte perdurant, vt poſt Ioannem Maiorẽ in 3.lib. ſentent.diſt.25.quæſt.4.nos in repet.cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concl. 6. diximus.

Quarto peccat mortaliter, qui deliberate credit, 22 quemcumque infidelem, ſi bene moraliter vixerit, poſſe in ſua ſecta ſaluari, cap. 1.§.fi. de ſumma Trinit.& fid.catho. & princ.& fin.Symboli Athanaſij.

Digitized by Google

Quinto peccat mortaliter, qui iam diſcretione pollens, negligit ſcire explicite, & in particulari eſſe vnum Deum ſolum, qui mundum vniuerſum creauit, & iuſtiſſime regit, ipſumque eſſe vnicum ſolum in eſſentia, & trinum in perſonis, ſcilicet Patrem, Filium, & Spiritum ſanctũ, in quo ineffabile ſanctiſſimę Trinitatis myſterium continetur, iuxta mentem ſancti Thomę 2. 2. quæſt. 2. art. 8. communiter recepti. Nam licet ante aduentum Chriſti redemptoris noſtri, ſatis eſſet credere vnum Deum, qui remunerat bonos, & malos punit, iuxta Apoſt. Heb. 11. poſt ſancti tamen ſui euãgelij promulgationẽ, non ſatis eſt illud credere: quamuis in genere, vel implicite credat quidquid ſancta mater Eccleſia tenet, & credit ſecundum eundem & cõmunem.

Sexto peccat mortaliter, qui prædictam diſcretionem habens, negligit ſcire explicite, & in particulari ſecundam perſonam Trinit. ſcilicet filium Dei patris, qui eſt idẽ Deus, qui pater, propter noſtram ſalutem factum eſſe hominem, natum, & mortuum, iuxta mẽtem eiuſdẽ, ibidem art. 7. quidquid Roſella dicat, quẽ iuſte Silueſt. cõfutat. Immo & qui ignorat illos alios articulos prędicti Symboli, ſaltem quos eccleſia ſollemnizat, vt prædictos, ſecundum eũdem ſanctũ Thom. ibidem, & diximus ſupra prælud. 4. num. 25. Quocirca omnes parochos, patrinos, parentes, & confeſſarios (pręſertim plebeiorum) & etiam concionatores obſecramus, vt fidem iſtam articulorum explicitã, & in particulari, ceterorumque, qui in Symbolo Apoſtolorum, quo ſancta Romana Eccleſia vtitur, continentur, ſępiſsime commendare & inculcare non deſinãt. Quoniam in vniuerſa Chriſtiana republica circa hęc, tãta eſt ſocordia, vt multos paſſim inuenias nihil magis in particulari & explicite de hiſce rebus credere, quam ethnicũ quendam philoſophum, ſola vnius veri Dei naturali cognitione prędıtum: quamuis modo nõ auderem ceterorum articulorum, quos nõ adeo ſollemnizat Eccleſia, ignorantiã, tamquam letalem & mortiferam condemnare: dummodo ſaltẽ implicite & in genere credatur, quidquid ſancta mater Eccleſia Romana credẽdum pręcipit.

Septimo peccat qui non ediſcit, & memorię mandat Symbolum Apoſtolicum, & Orationẽ dominicam, latina, vel alia lingua, quod ſaltem eſt veniale graue, per cap. vos. de conſecr. diſt. 4. & diximus in repet. cap. quãdo. de cõſec. diſt. 1. poſt Palud. in 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 5. col. 2. vt etiam inferius in cap. 13. num. 137. dicemus.

21 Octauo peccat, qui circa Trinitatis myſteriũ credit, Patrem Filio, aut Filium Spiritu ſancto antiquiorem; vel Patrem aut Spiritum ſanctũ humanam, vel aliam corpoream formam habere, vt filius (in quantum eſt homo) habet: vel diuinam generationem aut proceſsionem Spiritus ſancti eſſe inſtar generationis humanæ, vel alterius corporeę, vt diximus ſupra pręlud. 3. num. 16. & ſeqq. niſi ignorantia, aut rudis ſimplicitas ipſum excuſent: quę quidem ipſum excuſare poſſunt: immo & quaſi ſemper excuſant ad hoc vt non ſit hęreticus, nec excommunicatus, licet non ſemper excuſent a peccato, vt ſupra pręlud. 1. num. 17. poſt Innoc. & alios ibi citatos, tradimus. Et in dicto pręlud. 3. num. 18. explicauimus, generationem filij in diuinis eſſe inſtar productionis notitię ab intellectu: emanationem autem Spiritus ſancti eſſe ſimilẽ proceſsioni amoris ab intellectu & voluntate: nullo autem modo per modum corporeę generationis: id quod aliqui temere ac ſtulte comminiſcuntur, vt ibi admonuimus.

Nono peccat mortaliter, qui contra ſacrum Conc. Trid. ſeſſ. 4. in decreto de editione, & vſu ſacrorum librorum, aſſerit veterem, & vulgatã editionem ſacrę ſcripturę non eſſe pro authentica habendam: vel qui eam contra vniuerſalis Eccleſię Dei declarationem, & contra concordem ſanctorum Patrum ſenſum interpretatur: quamuis eius interpretatio nunquam ſit edenda.

De præcepto de colendo, ſiue honorando Deum, quod eſt primum Decalogi.

SVMMARIVM.

22 *Præceptum colendi Deum, vt differt a præcepto diligendi, & credendi.*
23 *Superſtitio eſt maximum vitiorum moralium.*
24 *Superſtitio quadruplex, & quælibet præter primam lætalis.*
25 *Dæmones bifariam inuocantur, expreſſe et tacite.*
25 *Inuocatio Dæmonum tacita fit quinque modis.*

De pręcepto de colendo, ſiue honorando Deum, quod eſt primum Decalogi, dicimus primo, quod hoc pręceptũ tam differt a prędictis duobus pręceptis de diligendo Deũ & credendo in eũ, quam differt virtus religionis, quæ eſt moralis, licet omnium ſuprema, ſecundum S. Thom. receptum, 2. 2. quæſt. 81. art. 2. & 6. a virtutibus fidei, & charitatis, quę ſunt theologicę, & longe omnibus moralibus maiores, ſecundum eundem receptum 1. 2. quæſt. 62. 22

Secundo dicimus, quod nemini debet videri pręceptum hoc non fuiſſe conuenienter datum, Exod. 20. eo quod datum fuit negatiue, & non affirmatiue, ſicut pręceptum quartum de honorando parentes, Tum quia id factum fuit

ea ratione,quam late declarat S. Thom. 2.2.q. 122.art.2. Tū quia, dum ibi vetatur cultus falſorum deorum, præcipitur cultus veri Dei, argumento a contrario ſenſu, quod eſt fortiſſimū l.1. ff. de offi. eius, cui mand.eſt iur. & cap. cū Apoſtolica de his, quæ fiunt a prælat. ſine conſen.capituli prçterquam quod in ſecundo præcepto directe iubentur ſabbatha ſanctificari.

Tertio dicimus:quod ſicut virtus latriæ, ſeu verç religionis, ad quam pertinet hoc præceptum, eſt maxima inter omnes morales virtutes vt probat S.Tho. 2.2.q.81.art.2. receptus, ita vitium ſuperſtitionis, & falſæ religionis, quod quidem hoc primo mandato prohibetur, ex genere ſuo eſt maximum omnium peccatorum, quæ actibus virtutum moralium opponuntur. Quod S. Thom. 2.2.q.92.art.1.adiunctis quæ ait.q.94.art.3.ſenſit, & nititur ea ratione quod contraria de contrarijs dicuntur, cap.ſciendū. 8.q.1. et l.& ſi contra tabulas.ff.de vulg. & pupill. vnde quemadmodum virtus religionis & latriç inclinat & ordinat nos ad Deum ipſum debito modo colendum & honorandum, tamquam primum principium, ſupremumque gubernatorem noſtrum, qui nos creauit, & regit.2. 2. q.81.art. 2. & 3. Sic etiam e contrario vitium hoc ſuperſtitionis & falſæ religionis inclinat ad reddendum Deo cultum perniciofe aut ſuperflue, vel etiam ipſi creaturç tacite,vel expreſſe,2.2.q.92.art.1.& 2.

23 Quarto dicimus, quod quattuor ſunt falſç religionis, vel ſuperſtitionis ſpecies, vt ex beato Auguſtino, in lib. 2. de doctr. Chriſtiana relato in cap. illud 26.q.2.& ab vtroque Thoma 2.2.q.92. art. 2. colligitur. Prima eſt, qua perniciofus vel ſuperfluus cultus exhibetur Deo. Eſt autem perniciofus cultus, qui cçremonijs mendacibus, falſitatem aliquam prçſeferentibus,redditur: quales ſunt Iudaicç cæremoniç: ſignificant enim Meſſiam eſſe venturum,ſecundum S.Thom. 2.2.q. 93. art. 1. Superfluus vero cultus eſt, qui illis cçremonijs exhibet, quç, neque ad Dei gloriam, neque ad ſubijciendam carnem ſpiritui, & ſpiritum Deo ipſi, quidquam conferunt, iuxta S. Thom. dicta quçſt.92.art.2.& facit cap.quiſquis.41.diſt.qualis eſt cçremonia quçdam orandi ante ſolis ortum, vel audiendi ſacrum a ſacerdote, qui vocetur Ioannes, vel dicendi bis halleluia, vel Pater noſter &c. quando ſemel tantum eſt dicendum. Secunda ſpecies, eſt qua cultus diuinus alicui cræaturç redditur, gratia ipſam honorandi: & hçc dicitur Idololatria. Tertia ſpecies eſt, qua cultus diuinus reddit creaturç ad aſſequendam aliquam ſcientiam vel inſtructionem: & hçc dicitur Diuinatio. Quarta ſpecies eſt, qua idem cultus tribuitur creaturç, vt ab ipſa opera noſtra dirigantur.

Quinto dicimus, omnes iſtas ſuperſtitiones ex genere ſuo eſſe letalia crimina valde grauia, excepta prima ſpecie, qua parte continet cultum ſuperfluum, ſed non contrarium diuinç, aut humanç legi: ſicut ieiunare in die dominica, vel dicere Pater noſter adeo priuate, & ſibi ſoli, ac ſi non eſſet pars & membrum Eccleſiç, ſecundum Caiet. 2. 2. q. 92. art. 1 Quarta etiam ſpecies non eſt peccatum mortale, quando bona fide, vel prç ignorantia ea aliquis vtitur anteaquā veritatem edoceatur, vt ex mēte ſancti Thomç, vbi ſupra,& S.Anton. 2.part.tit. 12.cap. 1.§. 12 & Caiet. 2. 2.q.95. art.2.colligitur, ſecundum quos in iſtis duobus caſibus non eſt communiter amplius, quam veniale peccatum, vt inferius explicabimus. 24

25 Sexto dicimus,ꝙ duplex eſt modus inuocādi dæmonem. Vnus eſt expreſſus: alter vero tacitus. Expreſſus eſt quo aperte vocatur, vel inuocatur dçmon, vel ſit aliquid, quod creditur opera ipſius dæmonis fore perficiendum, ſecundum mentem S. Thom.quam Caiet.2.2. q. 95. art. 3. expreſſit. Nam priori modo, verbo: poſteriore autem opere, auxilium dæmonis imploratur. Tacita autem inuocatio dæmonis toties fit, quoties aliquis enititur efficere aliquid per cauſas, quæ nec virtute ſua naturali, neque ex diuina, aut eccleſiaſtica diſpoſitione poſſunt illud efficere, vel quando huiuſmodi cauſæ tamquam neceſſariæ adiunguntur alijs, quæ poſſunt talem effectum producere, iuxta mentem S. Thom.2.2.q. 95. art. 1. & in multis art.q.95. eiuſdem 2.2.cuius definitionis exempla poſſunt eſſe quidam rami ab iſta radice procedentes, quos poſuit Caiet.in ſumma verb. incantatio. Quorum primus eſt vti verbis ſacris hac conditione vt ſint ſcripta in illa, vel illa materia: vel tali tempore, aut hora: & alijs huiuſmodi, quç neque ad diuinum cultū, neque eius honorem, neque ad rectam rationem pertinent. Secundus eſt, adiungere cauſis naturalibus aliquos characteres, vim ſignificādi habentes, qui quidem ad dçmones illos pro be intelligentes referuntur, vel ſunt nomina ignota, quç eo ipſo quod ſunt talia, tacite ad eos referuntur. Tertius eſt, vti cauſis naturalibus ad effectū ſupernaturalem, veluti ad agnoſcendas hominum arcanas cogitationes,vel ad ſubito medendum. Quartus eſt vti verbis ſacris ad inanem effectum, ſicut ad mouendum anulum ſupra filum, vel ad voluendum cribrum: quç quidem non verba ſacra, ſed ipſe diabolus mouet,vt illis verbis honorem ſibi faciat exhiberi. Quintus eſt, miſcere falſa, veluti dicendo Chriſtum habuiſſe febres. Qua quidem in re iure quis miretur illorum hominum imprudentiā qui his & alijs ſimilibus ſuperſtitionibus credunt, quod Deus tam frequenter impartitus

fuerit

Digitized by Google

fuerit vetulis quibuſdam deliris, & hominibus ignorantibus, & (vt plurimũ) corruptis moribus, vitaque reprehenſibili ea, quę non eſt elargitus ſanctis, quibus in gradu adeo alto profunda ſuæ diuinæ ſapientiæ arcana, virtutemque ſuæ infinitæ potentię qua tot miracula fecerũt, communicauit: quamuis malis interdum concedat, quod aliquot bonis non concedit, vt infra num. 36. tangitur.

Septimo dicimus, quod Concilium Triden. ſeſſ. 23. in decreto de inuocatione ſanctorum declarat hæreticum eum, qui dixerit a nobis ſanctos inuocandos non eſſe, aut eorum preces nobis apud Deum non prodeſſe: aut eorum reliquias & imagines nõ eſſe nobis venerandas: ſimul declarando, quod vt ſanctiſſimum eſt, imagines honeſtas ſanctorum, maxime domini noſtri Ieſu Chriſti & eius matris, habere & colere: ſic peccatum eſt imagines ornare & habere, quę ſua venuſtate, nuditate, forma, aut habitu, ad libidinem & alia vitia alliciant. In quo multos (etiã religioſos) errare video, veſtiẽtes dominam noſtram, & beatam Mariam Magdalenam & alias ſanctas ornamentis profanis, & vanis, quibus etiam honeſtæ feminę ſeſe veſtire vererentur. Item declarauit vbi ſupra, eſſe Idololatriam credere illis aliquam diuinitatẽ, aut virtutem ineſſe: præterquam ad ea, quorũ ſunt imagines repræſentanda. Item declarauit ibidem, neminem debere in eccleſia collocare, nec domi habere imagines inſolitas, & inuſitatas, ſine approbatione Epiſcopi.

Circa præceptum maximum de colendo Deum, quod eſt Decalogi, vt peccatur.

SVMMARIVM.

26 *Præceptum de colendo Deum frangitur trigintaocto modis præter participantes. a num. 26. vſque in finem cap.*
26 *Excommunicatus an ſit exterius faciens opus infidelitatis.*
27 *Diſputare de fide laico illicitum.*
28 *Ars magica vetita.*
29 *Maleficium an maleficio tolli poſſit.*
30 *Sortes quæ prohibitæ, & quæ licitæ.*
31 *Incantatio prohibita, & fide indigna.*
32 *Philtra quæ illicita.*
32 *Adoratio imaginum quæ illicita.*
33 *Somnijs quibus non credendum.*
34 *Reliquias, nomina, & breuia vt geſtando, & num. 35. & 36.*
37 *Augurijs non credendum.*
38 *Dæmoni herbam & muſicam nihil reſiſtere.*
38 *Ars notoriæ illicita, & quæ ſit illa.*
39 *Duella illicita, exceptis duobus, & quæ prohibita per Conc. Trid.*
40 *Tentare Deum, illicitum, etiam per martyrium. & 41.*
40 *Martyrium pati quando crimen mortale.*
40 *Dijs, Deabuſue gentilium, aut planetis aliquid diuinitatis tribuere impium.*
40 *Magiſter Poetas gentiles prælegens vt peccat.*

Contra hoc prçceptum de colendo Deum peccat mortaliter, primo qui ſeipſum, vel alium circumcidit, vel vtitur aliqua cæremonia Iudaica, vel Mahometica, quæ aliquam falſitatem noſtrę ſanctæ Catholicęque fidei cõtrariam ſignificat, etiam ſi minime veram eſſe credit, per ſupradicta, num. 22. & ſeqq. 26

Secundo peccat mortaliter, qui expreſſe dęmonem, Solem, Lunam, Idolum, vel creaturam aliquam, tamquam Deum adorat, etiam ſolo cultu exteriori, ſupra num. 19. Vel habuit dæmonem, ſeu ſpiritum, quem vocant familiarem, vt ipſum admoneret, vel ei oſtenderet, renuntiaretue, quæ in locis remotis, aut ſecretis geruntur, ſicuti copioſe probauimus in cap. nouit. de iudic. not. 1. Circa quod nullatenus excuſamus Reges, qui non puniunt eos, qui huiuſmodi dæmonibus familiaribus vtuntur, ſed potius expetunt ab eis certiores fieri de his, quæ in hoſtium caſtris geruntur, aut quę aduerſarij moliuntur. 26

Tertio peccat mortaliter qui ex metu, vel aliam ob cauſam dicit ex animo aliquid contra fidem, vel conſenſit in aliquod opus infidelitatis exterius, etiam ſi intra ſe, & in corde ſuo oppoſitum crederet: ſicut Marcellino Papę legimus contigiſſe cap. nunc autem. 21. diſt. qui non ſolum eſt excommunicatus in foro exteriori, ſed etiam in foro conſcientię, ſecundum Caiet. 2. 2. q. 94. art. 1. Sed huius oppoſitam ſententiam olim pro reſponſo dedimus interrogati de certis caſibus, cuidam religioſo Societatis Ieſu apud Saracenos agenti occurrerũt erga Chriſtianos quoſdam, qui timore perculſi, & propter alias cauſas, ſe eſſe Saracenos finxerunt. & ſequuti ſumus eum, qui Repertorium Inquiſitorum compoſuit, in verb. hęreticus. quod nunc quoque verius arbitramur, quãquod Caiet. aſſeruit, ſic enim Silueſt. verb. hęreſis. q. 9. & Io. Tabienſis. verb. hęreticus. num. 2. & verb. Apoſtaſia. num. 3. viſum eſt. & profecto etiamſi hoc nullus aſſereret, nos eandem ſententiam teneremus: quoniam huiuſmodi homo non eſt vere hæreticus: quamuis grauiſſime peccet, ſecundum Alex. Halenſem. 2. par. tit. 53. memb. 2. id quod ex hæretici, hęreſiſque definitione, quam in repe. cap. nouit. de iudic. notab. 3. num. 41. adduximus, comprobatur. Et excommunicatio illa iuris, quę continetur 27

in

Digitized by Google

in bulla Cœnę domini ſolum fertur contra hęreticos credentes, vel contra fautores, & receptatores hęreticorum, quorum de numero non eſt cenſendus is, de quo modo loquimur: niſi quando aliquod opus exterius hęreticum committeret, alicui hęreſi, vel hęretico auxilium pręſtando: in quo caſu, excommunicatus remaneret, non quia hęreticus, ſed quia fautor hęreticorum eſt.

Quarto peccat mortaliter, qui aliquem habitum, vel ſignum Iudęi, vel Saraceni defert in loco vbi in veſte, vel quouis alio charactere vniuſquiſq; ſuæ legis profeſsionem indicat, ita Angel. verb. infidelitas. §. 9. Silueſter eod. verb. & Caiet. in ſumma verb. habitus omiſſio. Id enim facere perinde eſt, ac pręe timore ſe Iudęũ eſſe, aut Saracenũ cõfiteri. Non autẽ peccaret propter ſolã omiſſionẽ ſigni, vel habitus Chriſtianiſmi, dummodo ſigna Iudęorum, aut Saracenorum non acciperet, ſicut recte docuit idem Caiet. 2. 2. q. 3. art. 2.

Quinto peccat mortaliter, qui diſputat de fide, cum ſit laicus, ſciens laicis eſſe prohibitũ ſub excommunicationis pœna de illa diſputare, cap. quicunque. de hæret. lib. 6. & l. penul. C. de ſumma Trinit. & Caietanus in ſumma verb. diſputatio.

Sexto peccat mortaliter, qui aliquas reliquias falſas, tamquam ſi vere ſanctorum eſſent adorandas proponit, vel votiuas imagines pro miraculis falſis obtulit imagini crucifixi vel beatiſſimæ Virginis, aut aliorum ſanctorum: vt alij ſimili exemplo prouocati aliquid templo offerant, vel alia ſimilia ad offerendum comparent vt inde aliquid accedat lucri. quoniam magna diuino cultui infertur irreuerẽtia, mẽdacia circa res ſacras perſuadendo, Caiet. vbi ſupra in verb. ſuperſtitio. & quia eſt primę ſpeciei ſuperſtitionis per dicta ſupra num. 23.

28 Septimo peccat mortaliter, qui dæmonem expreſſe, corde, vel verbo inuocat, quo ſibi ſit auxilio, conſilio, vel fauori. Quia eſt tertia ſpecies ſuperſtitionis, de qua ſupra, dicto num. 23.

Octauo peccat mortaliter, qui dæmonẽ per modum obſecrationis adiurat, vt ab eo aliquid diſcat, vel vt auxilium ab eo accipiat, cap. illud, 26. q. 2. & ſupra eodem dicto num. 23. Quamquam licitum ſit dæmones adiurare per modum coactionis, obſtringẽdo eos eccleſiaſticis exorciſmis, vel quando ſine inuocatione ipſi adſunt, vt ſolent in arreptitijs adeſſe. Nam licet tunc eos interrogare, ſine prece tamen, & ſine aliquo ſocietatis pacto ad aliquorum vtilitatem, ſecundũ B. Anton. 2. par. tit. 12. cap. 1. §. 5. Quin etiam colloqui cum ipſis dęmonibus corpora hominum obſidentibus, ob curioſitatem, vel vanitatem tantum, non eſt pluſquam veniale: quoniam nullo pacto illis couti licet, niſi tamquam inimicis, Caiet. verb. interrogatio primi præcepti.

Nono peccat mortaliter, qui Necromantiã, vel aliquam aliam magicam artem diſcit, vel ea vtitur, vel deliberato animo eam vult ediſcere, vel ea vti. Quoniam iuxta Richard. in 2. lib. ſent. diſt. 17. non eſt ſcientia: ſed potius ſuperſtitio. l. culpa, C. de malef. & mat. Quod ſi libros huiuſce facultatis habet, & nolit eos comburere, non eſt abſoluendus, ſecundum Angel. verb. curioſitas. §. 10. Nam tertia ſpeciei eſt ſuperſtitionis, de qua ſupra eod. num. 23. & 24.

Decimo peccat mortaliter, qui vult dæmonis opera, vel alijs illicitis modis theſaurum inveſtigare, arg. cap. illud. 26. q. 2. vel ſi conſulit, aut conſuli ſuadet maleficos, aut eos in domum ſuam accerſit cauſa percontandi aliquid, Leuit. 20. *Anima, quæ declinauerit ad magos & ariolos et cet.* & l. nemo. C. de malef. mat. Vel veneficia aliqua compoſuit, vt incantationibus, aut inuocationibus dæmonum tacitis vel expreſſis noceret alicui, Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere.* l. multi. C. de malef. & mat.

Vndecimo peccat mortaliter, qui aliquod maleficium, aut incantationem alio maleficio, 29
aut incantatione diſſoluit: aut precatur alium, vt diſſoluat: quamuis ille eſſet ad id agendum paratus, ſecundum S. Thom. in 4. diſt. 34. q. 1. art. 3. & Io. Maiorem, ibidem, q. 2. communiter receptos. Id quod etiam Silueſt. verb. maleficium. q. 8. arg. l. nullus. & l. nemo. C. de malefi. & mat. & cap. non obſeruetis. 26. q. 7. comprobat: quidquid dicat Angelus verb. ſuperſtitio. §. 13. numquam enim eſt licitum aliũ ad peccandum inducere, quamuis ille ſit ad id paratus. Quia non licet conſentire peccanti, arg. cap. 1. ad Rom. & cap. notum. 2. q. 1. quãuis liceat alieno peccato vti, dummodo res ipſa, quæ petitur, non ſit peccatum. cap. mouet. 22. q. 1. Quod latius tradidimus in Repet. cap. inter verba 11. q. 3. Atqui fas eſt maleficium licitis modis diſſoluere: puta exorciſmis approbatis, aqua benedicta, ſanctorum precibus, vera pænitentia, deuota Euchariſtiæ perceptione, ſecundum omnium doctorum ſententiã, præcipue Ioan. Maioris, in 4. lib. ſent. diſt. 35. q. 2. & etiam ſine vlla inuocatione ſoluendo vinculum capillorum, vel aliarum rerũ, quibus incantatio continetur.

Duodecimo peccat mortaliter, qui interrogat, vel vult interrogare diuinos ſiue diuinatores circa aliquod furtum, vel quidpiam aliud 30
ſecretum; vel idipſum ſortibus, aleis, chartis, libris, cribro, aſtrolabio tentat aliquid cognoſcere. Deuter. cap. 17. *Non inueniatur in te qui Pythones, ac diuinos conſulat*, dicta l. nemo. C. de malefic. & mat.

Deci-

Decimotertio peccat mortaliter, qui adhibuit incantationes ad animalia ſeruanda, vel inuenienda, &cet. vtendo verbis ſacris, aut profanis, vel aliqua alia vana obſeruatione. ſanctus Thomas. 2.2. quæſt. 96. art. 4. ad. 2.

31 Decimoquarto, qui credit effectum illum, qui ex operibus magorum diuinantium & incantatorum procedit, etiam ſi ad ſanitatem perueniatur, virtute verborum, vel rerum, quas applicant, effici, cum huiuſmodi res iuxta naturam ſuam ad ſimilem effectum producendũ tali virtute careant: quoniam talem effectum dæmon efficit per alias cauſas naturales, quas ad id ob pactum expreſſe vel tacite cum incantatore conuentum applicat, ſecundum S. Tho. q. 96. art. 2. & S. Anton. 2. part. tit. 12. cap. 1. & reliquos omnes in 2. lib. ſent. diſt. 7.

Decimoquinto, qui aliquem peregrinum, quem Hiſpani Gittanum, Itali vero Cingarũ, & Galli Aegyptium vulgo vocant, de fortuna ſua percontatur, animo credendi id quod ille reſponderit, quamuis ſi ex curioſitate, vel ridendi gratia id faceret, non eſſet letalis culpa; niſi perſona talis eſſet conditionis, vt ex illa interrogatione alij grauiter offenderentur: tunc enim ratione ſcandali grauius peccatum eſſet. cap. 2. de nou. oper. nunciat.

32 Decimo ſexto peccat mortaliter, qui alicui philtrum, ſiue poculum amatorium propinat vt ab ipſo ametur, Angel. verb. interrogatio primi præcepti.

Deimoſeptimo, qui rebus ſacris & eccleſiaſticis aliquam incantationem, aut maleficium facit, aut fieri procurat: veluti aqua baptiſmali, oleo ſancto, ara conſecrata, verbis conſecrationis, &cet. vel aliquid horum ſecum ob malum finem geſtat, Anton. part. 2. tit. 12. cap. 1. §. 11. Cui caſui in plurimis diœceſibus excommunicatio ſynodalis annexa eſſe ſolet.

Decimooctauo, qui ob ſanitatem alicui reſtituendam aliquid applicat, quod nulla virtute pollebat ad ſanandũ: veluti cingulo metiri, vimen findere, aperire arborem, vrinam ſupra certam herbam emittere, lienis morbos ſecare: niſi propter ignorantiam excuſetur.

Decimonono peccat mortaliter, qui ſanctorum imagines ſolum propter ipſaſmet adorat, ſine vlla in ipſos ſanctos tacita, vel expreſſa relatione, & ſine reſpectu, quod repręſentent ipſos ſanctos in cęlo degentes, aut ipſum Deum, de conſecrat. diſt. 3. cap. perlatum. & cap. venerabilis.

Item qui fingit, parat, aut habet fictas aliquas imagines ſanctorum, vel alias ita nudas, laſciuas, & inhoneſtas, vt probabiliter credi poſſit, motum iri aliquos per eas ad concipiendum, & volendum turpia, vt ſupra. num. 23. diximus.

Item qui fingit, parat, aut habet imagines aliquas probroſas virgini matri, ſanctis, ſummo Pontifici, Cardinalibus, Epiſcopis, alijſue prælatis eccleſiaſticis, aut iniurias orthodoxæ, catholicæque fidei.

Vigeſimo peccat mortaliter, qui aliquid futurum, vel arcanum credit ob id maxime, quia aliquid ſomniauit propter expreſſam, aut tacitam dæmonis inuocationem, videlicet, quia propter inſomnium credidit illud, ad quod vis ſomnij extendi non poteſt: veluti ſe numquam fore interficiendum, vel quod theſaurum inueniet, vel ſcire quam ſit vxorem ducturus, ſecundum S. Thom. 2.2. q. 95. art. 6. Deuter. 18. cap. ſciendum. 26. q. 4. Quamuis credere aliquid quod in ſomnijs accepit, dum exiſtimat eſſe reuelationem diuinam, vel cauſam, aut ſignum naturale ſufficiens ad ſignificandum, quod portendit, non eſt peccatum, iuxta eundem S. Thom. in d. arg. 6. & Caiet. in ſumma verb. ſomniorum obſeruatio. 33

Vigeſimoprimo peccat mortaliter, qui propter ea, quæ ſomniauit, omittit facere aliquid ad ſalutem animæ neceſſarium, vel operatur aliquid eiuſdem ſaluti contrarium: licet ſi non eſt tale, ſolum venialiter peccet, vt Caiet. ibidem tradit.

Vigeſimoſecundo peccat mortaliter, qui certam ſpem conſtituit in deferendis aliquot nominibus ſcriptis, ſimiliter credens propterea fore, vt numquam in bello vulneraretur, feriretur, vel repentina morte raperetur: aut quod neque aqua neque igni periret, vel quod erga principes omnia ſint illi proſpere ceſſura. Quoniam huiuſmodi nomina neque virtute naturali, neque ordinatione diuina, vel eccleſiaſtica vllam vim habent ad tales effectus producẽdos, & conſequenter vana eſt eorum obſeruatio, per dicta ſupra, num. 22. Quocirca talia breuia vel nomina ſunt reprobata, & peccant mortaliter, qui ea configunt, vel qui illis vtuntur, vel qui conſulunt, ut alij eiſdem utantur, iuxta beatum Anton. 2. part. tit. 12. cap. 1. §. 13. niſi adeo ignorantes & rudes fuerint, ut eos ignorantia excuſet. 34

Vigeſimotertio peccat, qui breuia aliqua (ut uulgo uocant,) uel coniurationes, uel nomina, collo appenſa geſtant, niſi hęc quattuor conditiones concurrant. Prima eſt, quod ſint nomina cognita, & intellecta & ſancta: ueluti ex euangelio & ſcriptura ſacra, aut aliquo uiro ſancto deſumpta. Secunda, quod in eis nullus alius character aut ſignum præter Chriſti crucem aut aliud ſacrum contineatur. Tertia, quod in eis nihil ſit falſi, aut uani aut ad inuocationẽ dæmonum pertinẽs. Quarta, quod nullã conſtituat ſpem in modo ſcribendi, uel ligandi, neque in eo quod in membrana, ut uocant uirgi- 35

Digitized by Google

virgine, aut cum ſol oritur, uel quando legitur euangelium, conſcribâtur, vel quod debeant tot ſigillis ligari & a puella virgine, aut quod a nemine videatur, & alia ſimilia, quæ neque ad laudem Dei, neque ad alium effectum naturalem, vel inſtitutum deſeruiunt, ſecundum Anton. 2. part. tit. 12. cap. 1. §. 13. arg. cap. non licet. 26. q. 6. & Martinum ab Arles, conterraneum noſtrum, de ſuperſtitionibus. num. 4. vol. decem Tractatuum. & ſatis colligitur ex Thoma. 2. 2. q. 96. art. 4.

35 Vigeſimoquarto, qui facit, aut defert aliquos verſus ſcriptos in die Aſcenſionis, credẽs minorem virtutem habituros, ſi ante Euangelium decantatum, vel poſt ſacra peracta, vel in alio die, in quo talia verba Euangelij in eiuſmodi ſchedulis contenta decantari nõ ſolent, fuiſſent deſcripti. Roſell. verb. ſortilegiũ. §. 2.

Vigeſimoquinto, qui defert aliquas reliquias ſuperſtitioſa quadam & vana obſeruatione ductus: veluti ſi vas vbi ſunt geſtandæ, ſit trigonum, vel rotundum, &cet. quæ nimirum & alia huiuſmodi ad diuinum cultum nihil attinent. Thom. 2. 2. q. 96. art. 4. neque ad aliũ effectum naturalem, vel alium inſtitutum deſeruiunt. Verũ tamen religioſum eſt cũ decenti veneratione reliquias portare, abſque aliarum vanitatum interpoſitione, iuxta eundem ſanctum Thomam vbi ſupra.

36 Vigeſimoſexto, qui in die beati Ioannis Baptiſtæ herbas colligit, credens in tali die collectas maiori virtute pollere, quam ſi in alio die, vel poſt ortum ſolis colligerentur: vel in die S. Petri, vel alterius ſancti iumentis venã pertundit, id vtilius fore credens; nam id illicitum eſt, iuxta Martinum de Arles in d. tract. de ſuperſtitionibus. num. 8. Quoniam quamuis peccatum non ſit herbam medicinalem colligere ſimul cum oratione dominica, vel ſymbolo ſi ex deuotione fiat, & abſque ſuperſtitione, vel etiam eadem herba vti, arg. cap. non licet. 26. q. 5. attamen ſi aliqua vanitatis ſpecies inſeritur, peccati rationem habet, licet aliquando propter ignorantiam, aut ſimplicitatem, letale non ſit, per dicta ſupra num. 22. & ſeqq.

Quibus addo, quod mulieres vtentes quibuſdam ſignis & benedictionibus ſine ſuperſtitione & vanitate licitis orationibus & exorciſmis, obteſtantes per paſſionem Chriſti & alia huiuſmodi, non peccant mortaliter. Verumtamen, horum vſus debet illis merito interdici: quoniam ſæpiſſime multa vana & ſuperſtitioſa intermiſcent, niſi alias ſint perſonę honeſtæ, & prudentes, de quarum vita bona habeatur in populo exiſtimatio, niſi ex hoc aliæ ſimplices perſonæ anſam arriperent ad quidpiam ſimile faciendum: ſi enim ea illis præberetur occaſio, deberent huiuſmodi perſonę honeſtę ab his protinus abſtinere, iuxta verbum Apoſto. ad Theſſa. 5. *Ab omni ſpecie mali* (alias mala) *abſtinete vos.* cap. cum ab omni. de vit. & honeſt. cleric. vt ſenſit beatus Anton. 2. part. tit. 12. cap. 1. §. 11. Porro, illi, qui vulgo ſalutatores vocantur (quantumcumque alias ſint perditiſſimi homines) licite poſſunt ſuo munere perfungi: quoniã gratia illa gratis data, huiuſmodi hominibus à Deo ſolo conceditur in vtilitatem aliorum. Margarita confeſſ.

Vigeſimoſeptimo peccat mortaliter, qui eo quod audit aues garrire, vlulare lupos, mugire boues, & rugire leones, & alia animalia &c. vel quia obuiauit lepori, aut mulieri grauidæ, certo credit ſibi mali quidpiam imminere. c. illos. 26. q. 2. & ſeq. 37

Vigeſimooctauo, qui certo credit aliquem, quia ſub tali ſidere vel conſtellatione natus fuerit, vel propter complexionem, aut phyſiognomiam, cogi ad bene vel male operandum, cap. illud. 26. q. 2.

Vigeſimonono, qui obſeruat illum diem potius quam illum ad exeundum domo, vel ad iter agendum, vel quo pede ſtatim a ſomno terram contingat: vel quem pedem primum calceet: vel quod domo egrediens in limine impingat, & ob id retrocedit: vel quia ſimulatque excitatur a ſomno, ſtatim ſternutauit, & ob id in lectum reuertitur: qui has & ſimiles vanitates obſeruant, vt plurimum venialiter peccãt, antequam a ſuis curatis, vel concionatoribus, vel confeſſarijs admoneantur. Poſt admonitionem autem, ſecundum beatum Anton. 2. par. tit. 12. & citata ſup. eod. cap. nu. 24. iam mortalia crimina iudicantur. 38

Trigeſimo, qui diſcit, vel vult diſcere artem, quam notoriam vocant, quæ certis ieiunijs & varijs quibuſdam obſeruationibus, ſapientiam infuſam pollicetur. ſanctus Thom. 2. 2. quęſt. 96. art. 1.

Trigeſimoprimo, ꝙ credit herbas, uel muſicã contra dæmones aliquid poſſe: quamuis verũ ſit, contra paſſiones & humores corporeos vim habere, quæ ſi ad quamdam temperiem reducantur, non adeo poteſt uexare dęmon, Angel. uerb. ſuperſtitio. §. 6.

Trigeſimoſecundo, qui uult ſortes experiri, aut expertus eſt, ut per eas dęmon, uel cęli conſtellatio ipsũ admoneret, quid facto opus eſſet, uel aliquid arcani; aut futuri reuelaret. uel ſortes iacit ad electionem eccleſiaſtici beneficij, nullo prius facto bonorũ & idoneorũ delectu. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. cap. 1. 2. & 3 de ſortileg. quamuis ſortes mittere ad rei alicuius partitionem, uel ad capiendum conſilium, ingruẽte neceſſitate, ſubmittendo ſe fortunæ, quatenus diuina prouidentia eſt, non eſt illicitum. Verbi grat. tempore peſtis, aut belli quinam clerici,

Digitized by Google

clerici, aut monachi etiam cum periculo vitæ remanſuri ſint ad miniſterium eccleſiæ, & quinam diſceſſuri; ne omnes periclitentur, neque eccleſia deſerta relinquatur, ſecundum eundẽ auctorem.

39 Trigeſimotertio peccat mortaliter, qui aliũ prouocat ad duellum, vel prouocatus acceptat, quod inter ſortium ſpecies poteſt numerari, ſecundum vtrumque Thomam, 2. 2. q. 95. art. fi. cap. 2. de purg. vulg. cap. Monomachiam. 2. q. 5. duobus dumtaxat caſibus exceptis. Primus eſt, quando Rex quiſpiam iniuſte impugnatus videt ſe viribus inferiorem alio ad deſcendendum in prœlium. Secundus eſt, quando aliquis falſo accuſatus, ſe interimendum præuidet, vel iniuſte ſibi membrum aliquod amputandum, niſi duellum acceptauerit, ſecundum Caieta. ibidem, quamuis Lyranus 1. Reg. 17. laxius de hoc loquatur. quod idem eſt dicendum de eo, qui vult, conſulit, delectatur, copiamve ad id peragendum alijs concedit, vt in addit. cap. quando. de conſecr. diſt. 1. diximus. Et quamuis ex vrgente aliqua cauſa rex ipſe tolerare poſſit: nullatenus tamen id concedere valet, ſecundum eundem Caietan. vbi ſupra. Nunc autem ſacroſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 25. cap. 19. excõmunicat eos, qui in terris ſuis permittunt duellum ſiue ſingulare certamen aliquod, quãuis ſit Imperator, & priuat iuriſdictione territorij, in quo id permittit, ſi illud obtinet ab eccleſia, & etiam dominio directo, ſi eſt feudum: & facientes, & eos, quos vocant patrinos, excommunicat, notat infamia, bonis priuat, & reputat homicidas, & morientem in eo priuat ſacra ſepultura, & eum qui conſuluerit, aut ſpectauerit illud, excommunicat.

Trigeſimoquarto peccat mortaliter, qui ſumit, vel cogit, aut vult ſumere, vel çogere ad ſumendum feruentem aquam, ferrum candens, vel prunas ignitas, vel in fornacem ardentem ingredi, vel quid aliud ſimile tentat, vt a ſuſpicione criminis, quod ſibi imponitur, ſeipſum expurget, cap. fina. de purg. vulg. & cap. conſuluiſti. 2. quæſt. 5. Thom. 2. 2. quæſt. 95. art. 8. ad 3.

40 Trigeſimoquinto peccat mortaliter, qui Deum tentat, ſe martyrio temere offerens, ipſoſque infideles irritans, & occaſionem illis ſuggerens ad ſe occidendum ſine aliqua cauſa, quę vi præcepti, aut conſilij ad id ipſum obliget, & dirigat, arg. cap. fina. de iniur. Thom. 2. 2. q. 124. art. 1. ad 3. Eſt autem martyrium in præcepto primo quantum ad animi præparationem: tenemur enim potius velle mori, quã fidem deſerere, aut peccare mortaliter, ſecundum S. Thom. communiter receptum in quodlib. 4. art. 20. Deinde quantum ad effectum, id eſt ad ipſum actualiter perferendum, quando ſubire ipſum eſt neceſſarium ad fidem, aut bonitatem multorum conſeruandam, vel ad vitãdas blaſphemias. Eſt autem ſolum in conſilio, quando ex eo nihil amplius, quam Dei gloria, vel fidei exaltatio conſequitur, ſecundum mẽtem eiuſdem doctoris. 2. 2. q. 126. art. 3. ad 1. Neque ad perferendum martyrium eſt neceſſaria perfecta charitas, quamuis huiuſmodi charitas exigatur, quo cum voluptate, & gaudio tolererur ſecundum eundem S. Thom. in d. quolib. 4. art. 19. Quoniam etiam in ſtatu peccati mortalis poteſt ſubiri, iuxta Apoſt. 1. Corinth. 13. & S. Tho. ſententiã in dicto quodlib.

Trigeſimoſexto peccat mortaliter, qui Deũ tentat, dicendo aliquid, aut faciendo intentione expreſſa experiendi diuinam potentiam, ſapientiam, vel pietatem, vel tacite faciendo aliquid, quod tantum ad hanc experientiam faciendam conducit. Verbi gratia, concionari nulla præuia meditatione (cum eam poſſet adhibere) ſecum reputans per interiorem inſpirationem a Deo ſibi neceſſaria ſubſidia pręſtitum iri, ſecundum Rodulphum, 1. par. vitę Chriſti, cap. 32. 41

Trigeſimoſeptimo peccat mortaliter, qui ſe probabili periculo mortis aut mutilationis obiecit ſine neceſſitate, aut vtilitate; veluti ægrotus, qui reſpuens humanum remedium, ꝙ facile haberi poteſt, ſoli ſe diuinæ prouidentię committit. ſanctus Thom. 2. 2. q. 97. art. 1. Quamuis nolle vti medicina tempore martyrij, vel alio propter commodum ſpirituale; puta propter carnem domandam, paſſioneſque efferueſcentes comprimendas, vel vt melius Chriſti paſſionem ſentiret, perferendo vulnera, vel cauteria, morbum iliacum, aliaſque huiuſmodi corporum ęgritudines, quæ mortis periculum ſecum non adferunt, nullum eſſet peccatum: ſed potius meritum, vt recte docuit Caiet. in dicto art. 1.

Trigeſimooctauo peccat mortaliter, qui credit habere aliquid diuinitatis cęli planetas, Saturnum, Iouem, Martem, Solem, Mercurium, Venerem, & Lunam. Qui item credit, cælicolas homines illos idololatras & facinoroſos Herculem, Bacchum, Iouem, & id genus alios vel feminas inhoneſtas, vt Venerem, Iunonẽ, & id genus alias, quos, & quas Gentiles ſuis in libris celebrant, & ſtolidiſſime extollunt. 32

Trigeſimonono peccant magiſtri, qui prælegentes libros & fabulas gentilium poetarum, & aduertentes vel aduertere debentes, quod incipiũt diſcipuli credere, illos, vel illas habuiſſe, habereue aliquam diuinitatem, non monent eos veritatem catholicam: vt ſcilicet firmiter ſibi perſuadeãt illos fuiſſe homines puros, & vitijs magis, quã virtutibus deditos, cruciarique in inferno, cruciatumque iri ęternũ. Quia niſi

hoc

Digitized by Google

videnſ eorum errori cōſentire, & quos poſſunt ab eo nō reuocare, contra cap. 1. Pauli ad Roman. & cap. 1. de offic. delegat. & cap. notum. 2. quæſt. 1. & cap. qui poteſt, & multa alia 23. quæſt. 3. In quo, ut ſcio magiſtros meos olim peccaſſe; ita credo plurimos nunc quoq; peccare, quos a concionatoribus frequenter moneri e re Chriſtiana arbitror.

Quadrageſimo peccat mortaliter, qui conſentit ſupradictis aliquo ex illis nouem modis, eod. cap. num. 16. relatis.

De ſecūdo præcepto Decalogi de nō aſſumēdo nomē Dei in vanū. Cap. XII.

SVMMARIVM.

1 *PRæceptum ſecundū Decalogi quid per nomen Dei comprehendat.*

1 *Iurare quid ſit. num. 1. Et eſt actus latriæ & religionis. num. 2.*

3 *Iuramentum ſine tribus comitibus peccatum: et eſt duplex.*

4 *Iurans falſa vt peccat. et 4. nu. ſeqq.*

4 *Iurare nunquam licere dicens eſt hæreticus.*

4 *Iurare per creaturas quando blaſphemia.*

8 *Iurare ſecundum ſuam intentionē, et non illius, cui iuratur, vt peccatum. num. 9. et ſeqq.*

10 *Iuramentum rei paruæ an obliget ad mortale. Iuramentum conditionale quod ligat. num. 11. et 12. et quod factum ſine animo adimplendi, num. 13. et quod factum contra conſilia. num. 15. et 16. et quod doloſum. num. 13. et 14. et quod factum de re vana. num. 17.*

18 *Iuramentum de redeundo in carcerem quod ligat. et quando factum ſecundum intentionem remotam eius, cui iuratur. num. 19.*

22 *Iuramentum de ſecreto ſeruando, quando ligat. et num. 23.*

1 PRo fundamento dicendorum, prǽſupponimus primo, non ſolum illum aſſumere nomē Dei in uanum, qui per eum male iurat, uel bene iuratum male adimplet, iuxta gloſſas & opinionem communem, Exod. 20. ſed etiam eum, qui male uouet, uel male adimplet, quod bene uouit: uel qui effudit blaſphemias, aut iniurioſa uerba contra Deum & ſanctos. quod recte ſenſit conc. Colonien. in explicatione ſecundi prǽcepti, & alij, in quibus eſt Angelus in uerb. interrogatio ſecundi præcepti. Dicemus autem primo de hoc prǽcepto, quatenus agit de iuramento: & mox de eodem, quatenus comprehendit uotum. Demum de eodem, quatenus uetat blaſphemiam.

Secundo prǽſupponimus, quod iurare, eſt affirmare, uel negare aliquid adducendo expreſſe vel tacite Deum in teſtem tamquam infallibilem ueritatē, iuxta ea, quǽ in rub. de iureiur. diximus ſequentes ſenſum gloſſ. in ſumma 21. quǽſt. 1. & mentem S. Thom. 2. 2. q. 79. art. 2. & in 3. diſt. 39. q. 1. & aliorum ibidem, & Goff. & aliorum in rub. de iureiur. & ſanctum Antoninum 2. par. tit. 10. cap. 3.

Dixi expreſſe, ad includendum iuramenta, quæ fiunt huiuſmodi uerbis: Allego, uel, facio Deum teſtem huiuſce rei: tacite autem cum dicimus: Viuit Deus, per Deum, & cet. Vel nominando aliquam creaturam, in quantū in ea reſplendet diuina ueritas: ut quando quis iurat per euangelia, per ſanctos, per cęlum, uel per ſalutem domini ſui: quod perinde eſt, ac ſi iuraret per Deum, cui ueritas eſt in Euangelio, uel per ueritatem, quā ſancti crediderunt, uel per Deum, a quo pendet ſalus Domini ſui, arg. Iacob. cap. 5. & cap. & ſi Chriſtus. de iureiur. & gloſſ. ſing. cap. quoties. 1. quæſt. 7. & cet. Idem facit, qui nominat creaturam aliquam a ſe dilectam, ut in ea diuina excerceatur iuſtitia, ſi uerum non ſit, quod iurat. Et qui iurat per uitam ſuam, aut patris, aut filiorum, uel iurat adiuncta execratione, niſi quod iurauerit, uerum fuerit: quod appellatur iuramentum per execrationem, ut ſentit ſanctus Thomas in dicta quæſt. 89. art. 1. & Caietanus declarauit, ſingulariter interim adnotans, nō committere duplex peccatum, nempe execrationis & periurij, qui aſſerens aliquid falſi, inſuper adiungit: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, niſi uerum ſit, quod affirmo. Cum enim ea execratio prolata ſit, ſola cauſa aduocandi Deum in teſtem, non erit amplius quam periurium. nam actus agentium non extenduntur vltra intentionem eorum, l. non omnis. ff. de reb. cred. & cap. ad audientiam. de decim.

Ex quibus infertur primo, iurare, eſſe actum ſuapte natura bonum: quia eſt actus latriæ, ſiue religionis, quo diuinum honorem illi, per quem iuratur, exhibemus: allegatur enim tāquam infallibilis teſtis, & prima veritas, quæ Deus eſt. cap a nobis 2. de ſentent. excomm. ſecundum ſanctū Thom. 2. 2. q. 89. art. 4. & probat dictum cap. & ſi Chriſtus. 2

Infertur ſecundo eum, qui aliquid affirmat, vel negat, dicēdo: Per fidem meam, vel: In fide mea, vel: In veritate, nihil iurare, ſi nomine fidei, aut veritatis nihil amplius, quam fidē & humanam veritatem intelligat, iuxta illam loquēdi normam, qua principes & nobiles cōmuniter vti ſolent dicentes: Per fidem meam regalē: vel: Per fidem gentilis, ſiue nobilis hominis. Neque etiam iurat, qui dicit: Deus ſcit, an ego verum dicam. Neque qui dicit: Hoc dixerim coram Domino, ſi careat intentione iurandi, non enim inuocat Deum, tamquam teſtem eorum quæ dicit: ſed tamquam ſpectatorem, ſecūdum Caiet. 2. 2. quǽſt. 89. art. 2. quem tamen

Digitized by Google

non ſequimur in eo quod aſſerit,nō iurare illū, qui dixerit: Deus ſcit,me verū dicere.qui enim huiuſmodi verbis vtitur,Deum vt teſtem adducit,ſecundum ſanum & communem intellectū.

3 Infertur tertio,quod omne iuramentum, ad hoc vt licitum ſit, requirit tres comites:nempe veritatem,iudicium,& iuſtitiam: hoc eſt,quod verū ſit id, quod iuratur: & quod ſit iuſtum: & quod cum reuerentia debita, Deo fiat. Et ſi aliquod ex his tribus ei deſit, peccatū eſt, per illud Ier.4.*Et iurabunt in veritate, et iudicio, & iuſtitia*. relatū in cap.& iurabunt 22.q.1.& dicto cap.et-ſi Chriſtus. & ſanctus Thom. 2.2.q.89.art.2. & 3. Peccatum, inquam, mortale regulariter, cum ei veritas deeſt,vel tanta iuſtitia,vt ſit mortale, id quod iuramento confirmatur. Veniale vero, cum non deeſt iudicium, ſiue reuerentia, vel iuſtitia leuis: vt cum iurat quis,ſe facturum aliquid,quod ſolum eſt illicitum uenialiter,non enim erit tunc amplius, quam ueniale,ſecundū communem ſententiam a Caietano ibidē optime,& a nobis in dicto cap. etſi Chriſtus. explicitam.

Infertur quarto, quod duo ſunt genera iuramenti. Alterum aſsertorium, quo uel præterita uel præſentia aſſeruntur. Alterum uero promiſſorium quo futura promittuntur,ſecundū Goffred.in ſumma de iureiur. ab omnibus receptū. & ideo duobus etiam modis peccari poteſt ratione iuramenti: ſcilicet, aut perperam iurando: uel male adimplendo, quod recte iuratum eſt.

4 Infertur quinto,quod peccat mortaliter cōtra hoc præceptum, quatenus agit de iuramento, Primo, qui credit,iurare ſuapte natura eſſe malum,& nunquam licitum. & nō ſolum mortaliter peccat, ſed etiam eſt hæreticus, ſi pertinaciter id facit: quia id eſt contrarium contextui. cap.6. Deuter. & cap.& ſi Chriſtus. de iureiur. S. Thom. 2.2.q. 89. art. 2. & in 3.lib. ſentent. diſt.39.art.2.Caſtren.lib.2.contra omnes hæreſes. verb. iuramentum. Eſt enim ex ſe, vt ſupradictum eſt num. 2. actus latriæ & religionis, quæ inter virtutes morales ſupremum obtinet principatū,ſecundum eundē S.Thom. 2.2.q.89. art.4.adiunctis quæ ait q. 81.art.2.

Secundo, qui iurat per dæmonem, vel Mahometum, vel per Idolum aliquod, aut Deum falſum, cap. mouet. 22.q.1. ſimulque blaſphemat. Quoniam id, quod Dei proprium eſt, ſcilicet, eſſe infallibilē veritatē,tribuit creaturę:quę eſt blaſphemia,iuxta notata a S.Tho.2.2.q.13. art.1.&4.lib. ſentent.diſt.14. in expoſ.litteræ.

Tertio,qui iurat per aliquam creaturam,nulla habita Dei ratione, aut reſpectu tacito vel expreſſo,eam adducens tamquam teſtem infallibilem ſuæ ſententiæ,ſubindeq; diuinum honorem, & reuerentiam ei tribuens, ſecundum omnium mentem,& ea quę diximus ſupra eod. nu.2.& per cap.clericū.22.q.1.& S.Tho.2.2.q. 89.ar.6.& dicto 3.lib.ſent.diſt.39.in expoſ.litt.

Diximus: Eam adducens, veluti teſtē, & cet. 5
Quoniam iurare per creaturam abſque reſpectu tacito vel expreſſo bonitatis diuinæ in ea reſplendentis, & ſine tacita vel expreſſa intentione adducendi eam in teſtem infallibilem, ſed in talem, qualis ipſa eſt in ſe, & non deſignando ipſam tanquam obiectum, in quo diuina iuſtitia exerceatur, non eſſet meo quidem iudicio iuramentum: non enim tunc adducitur Deus tamquam teſtis, neque etiam eſſe peccatum exiſtimarem: quoniam non exhibetur diuinus honor creaturæ coram Deo, vt patet ex ſupradictis, num. 1.& 2.& ex mente S.Thom. dicta diſt. 39.q. 1.art.1 ad 4. & ad vltim.communiter receptū. Verum eſt tamen quod Chriſtiani quando iurant per creaturam aliquam ſacram, vel in qua valde notabiliter relucet bonitas diuina, qualia ſunt, Cælum; Sol, Luna, Stellæ, Lumen, & alia id genus, per Deum ipſum, qui eorum eſt Dominus, communiter iurare videntur. & ſaltem in foro exteriori excuſabuntur a peccato grauiſsimo deferendi honorem diuinum creaturæ,ſed iudicabuntur obſtricti vinculo iuramenti: in foro autem interiori & coram Deo peccatum grauiſſimę ſuperſtitionis admittunt, ſi prædictas creaturas tamquam teſtes infallibiles infallibilis veritatis allegarēt, etiam ſi per Deiparam Virginem iurarent: attamen nullo iuramenti vinculo obligarentur, ſi neque actu, ſiue actualiter; neque virtute, ſeu virtualiter Deum in teſtem, ſed potius ipſam creaturam, ut talis eſt, aduocare vellent. arg. cap. & ſi Chriſtus. in principio de iureiur. cap. conſideret.cap.clericum. cap. ſi quis per caput. 22.q.1.& S.Thom.vbi ſup.Quod quidem facere videntur,qui iurant per ſuam veritatem,aut fidem: vel per fidem, quam ſuo generi vel dignitati debent. Per has barbas, per has veſtes, per hos capillos, per has paleas, & per alia uilia, in quibus nihil diuinæ bonitatis ſpeciatim relucet. quos arbitror non iurare bene, neque male, neque intentionem id faciendi habere, per ſupradicta.

Quarto peccat mortaliter, qui iurat falſum, 6
ſciens aut exiſtimans eſſe falſum, & aduertens ſe iurare, quod quidam docti appellare ſolent aduertere de dicto,& iuramento,c. animaduertendū. 22.q.2.ſiue fuerit maior natu,ſiue puer: dummodo annos diſcretionis attigerit, cap. 1. de delict. pueror. ſiue ob utilitatem ſuam, ſiue alienam, ſiue ex leuitate, ſiue iocandi,uel excuſandi, & ſe purgandi gratia; ſiue ob timorem mortis, ſiue ob alias quaſcunque cauſas iurauerit: quamuis id iræ furore percitus faceret, iurando non ſolum per Deum, per ſacroſancta

euan-

Digitized by Google

euangelia, per beatam Virginem, per ſanctos, ſed etiam per vitam propriam, & per conſcientiam: vel dicendo: Ita Deus me adiuuet. S. Bonauent. in 3. lib. ſentent. diſt. 39. q. 3. & Gabri. ead. diſt. Neque obſtat ſollemnis gloſſ. c. veniens. de iureiur. quæ dixit, non eſſe amplius quam veniale iurare falſum iocandi gratia: nã communiter & merito reprobatur, vt nos eam prelegentes reprobauimus.

Quinto peccat mortaliter, qui iurat falſum, non aduertens eſſe tale, veruntamen ita diſpoſitus iurat, vt etiam ſi aduerteret eſſe falſum, nihilominus iuraret propter peruerſam cõſuetudinem, qua tertio quoque verbo tam falſa, quã vera iuramẽto confirmat, quod etiã tenuit Caiet. 2. 2. q. 89. art. 3. quoniam inconſideratio illa non fuit cauſa, ſed potius comes iuramenti. Quamquam communiter iurare falſum, non conſiderando, an illud ſit falſum, vel an iuret, non eſt amplius quam veniale ſecũdum ſanctũ Thom. dicto art. 3. & communem opinionem.

7 Sexto, qui per ignorantiam, quam craſſam, vel ſupinam vocant, iurat falſum, credens ſe iurare verum, Ioan. Andr. in cap. tua. de iureiur. Ang. & Silueſt. verb. periurium. quamuis ſi debitam adhibet diligentiam, nihil peccat. cap. homines. 22. q. 2. ſi tamen aliquam adhibet, ſed non quantam debet, non amplius quam venialiter delinquit, ſecundum eoſdem.

Septimo peccat, qui iurat veritatem, credẽs eſſe falſum quod iurat, & conſiderans id quod iuramento firmat, & aduertens ſe iurare, quamuis iocandi gratia id faciat, dicto cap. homines. ſecundum omnes. Ceterum ſi quod iurat, aduertit, non aduertendo ſe iurare illud, vel contra aduertit, ſe iurare non aduertendo quid iurat, non peccat mortaliter, licet graue venialiter peccet. Si autem neque hoc, neque illud aduertit, immo vtrumque ſine deliberatione & conſideratione facit, peccat quidem, ſed tantum veniale leue. S. Bonauent. in 3. diſt. 39. q. 3. art. 1. niſi forſan ipſa inconſideratio ex volũtate deliberata & ex contemptu oriretur: tunc enim eſſet mortale ratione contemptus. Ang. verb. periurium, ante §. 1.

Octauo peccat, qui iurat aliquid, affirmans illud eſſe verum, neſciens an ita ſit, Aureol. in 3. diſt. 39. Ang. verb. periuriũ. §. 4. niſi affirmet eo ſolum modo, quo illud nouit, ad normam videlicet, illã, qua Archidiaconus reſpondet Epiſcopo ſuper eo, qui ſacros ordines ſuſcipit: reſpondet enim, eum eſſe bonum & dignum, cum tamen id non recte percalleat: quoniam id nõ ſimpliciter aſſeuerat, ſed hoc interim adijciens: Quantũ humana fragilitas noſſe permittit, c. 1. de ſcrut. in ord. faci. & omnes ibi & Ang. verb. periurium. §. 3.

8 Nono, qui iurat id, quod eſt verum ſecundũ mentem ſuam, non autem ſecundum intentionem illius, cui iurat: cum eſſet iuſſus iurare a iudice competente ſeruato ordine iuris, vel ſe offerendo ſponte ad iurandum, cap. quacumq. arte 22. quæſt. 5. S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. Dixi: Iudice competente, & cet. Quoniam ſi iudex iuramentum exigens talis non fuerit, vel eſto quod ſit competens, interrogat tamen contra iuris ordinem, vel eſt alius homo priuatus, qui per metum aut importunitatem iuramentum extorquet, tũc iurare poterit id quod ſecundum ſuam mentem eſt verum. falſum autem ſecundum mẽtem alterius, cui exhibet iuramentum. cap. humanæ aures. 22. quæſt. 5. in cuius Cõmen. late de hoc diſſeruimus. Sicuti beatum Franciſcum feciſſe ferunt, qui rogatus, quà perrexiſſet quidam homicida, qui iuxta eũ tranſierat, manus per manicas immittens reſpondit, non tranſiſſe illac, intelligens non trãſiſſe per illas manicas, vt referunt Ang. de Peruſio in l. idem §. ſi tibi. ff. de condic. ob turp. cauſam. & Ioan. de Anan. in cap. qui cum fure. col. fin. de fur. Quamuis idem Angel. dicat in l. quibus. §. qui ex voluntate. ff. de fur. eum manu aurem tetigiſſe, de quo nos in cap. inter verba. 11. quæſt. 3. conclu. 6. mentionem fecimus, addentes illud cum Adria. in 4 de confeſſ. dub. 10. col. 3. & in quodlib. 11. littera C. quod qui ſic inique interrogatur, poteſt optime reſpondere, quod neſcit, intelligendo, non eo modo ſe ſcire, quo illud dicere teneatur. Vnde infertur, quod quando iudex interrogat de 9 aliquo delicto, quod notorium eſt, neque de eo habetur ſemiplena probatio, neque eius infamia præceſsit, neque indicia approbata intercedunt, neque ex eius occultatione alteri euenit notabile præiudicium, quamuis indirecte in damnum accuſatoris redundet, non tenetur ille iudici reſpondere ſecũdum eius intentionem, rei veritatem manifeſtando: ſatis enim eſt eum, qui iurat dicere veritatem iuxta intentionem ſuam, vt diximus in dicto cap. inter verba. 11. quęſt. 3. conclu. 6. poſt ſanctum Thomam 2. 2. quæſt. 70. art. 1. vbi Caiet. & Maior. in 4. diſt. 15. quæſt. 18. Et conſequenter mulier, quę ſecretum habet impedimentũ ratione cuius neque velit, neque poſſit habitare cũ viro, & propterea excommunicationis ſententiam patiatur, cum poſtea eam in articulo mortis conſtitutam oporteat iurare, ſe cum marito vitam facturam, vt poſſit abſolui, tũc temporis poteſt & debet iurare ſe id facturã, concipiendo intra ſe conditionem illam, Si id ſine peccato fieri poſſit: & ob hoc ſi poſtea conualuerit ex infirmitate, & ad maritũ nequaquã redierit, periurij rea nullatenus erit, arg. eorum quæ notat Panorm. poſt Oſtien. & communem in cap. litteras, nu. 20. de reſt. ſpol. iuncto dicto. c. humanæ au-

næ aures.

10 Decimo peccat, qui iurat ſe aliquid licitum effecturum, quod poſtea non facit, ſecundum omnes in 3.lib. ſentent. diſt. 39.& cap. ſi. uero. de iureiur.quamuis ira percitus iuret,modo non eſſet tanta,quæ iuranti iudicium ad mortalem culpam ſufficiens adimeret, iuxta not. in ſimili de uoto per Ioan.Andr.& communem in cap. dudum. de conuerſ. coniug. de quo infra eod.num.24. An autem idem ſit de illo, qui iurat rem leuem licitam,eſt dubium. Nam Caiet. 2.2.q. 89.art.7.tenet quod ſic. Cuius ſententia alias magis placuit,quam contraria,quā tenuerūt.B. Anton.2.par.tit.10.cap.4.§.1.col.4. & Silueſt. uerb. iuramentum. 1.& poſt eos Sotus lib.7.q. 2.art.1.& lib.8.q.1.art.7.& q. 2. ar.3.de iuſt.& iur.Nunc autē magis placet prędicta opinio ſancti Antonini: tum quia uidetur eſſe receptior,a qua non ſoleo recedere ſine textu,uel efficaci ratione ad id cogēte,per cap. de quibus. 20. diſt. & doctrinam Ioan. Andr. receptam in cap.1.de conſtit. Tum quia paruitas rei in omnium præceptorum materia excuſat a culpa mortali, per §. nunc autem. ſub fin. 25.diſt. & alia late citata ſupra cap. 11. num. 4.ergo etiam in materia pręcepti de implendo iuramentum paruitas & leuitas rei excuſabit a culpa mortali. Tum quia lex Dei de non furando, uel non iniuriando, non minus ligat,quā lex iuramenti :at paruitas furti & iniuriæ excuſat a mortali ſecundum omnes,ut in dicto nu. 4.diximus. Tum quia, qui præcepto eccleſiæ,uel iuramento tenetur recitare diuinum officium, & qui ſine contemptu unum uel alterum uerſiculum omittit,non peccat mortaliter, ſecundum omnes. Tum quia non obſtat conſideratio illa Caietani, qui me alias in eius opinionem flexit;uidelicet, quod uerſiculus unius pſalmi relatus ad totun officium, quod eſt quid magnum, quia eſt pars eius exigua & reputatur pro modico & nihil,idem tamen uerſiculus,per ſe ab aliquo omiſſus, non eſt pars alterius magni, ſed eſt quoddam totum per ſe. Non, inquā, obſtat illa conſideratio,eo quod non omne totum eſt quid magnum: immo paruum,& cuius furtum non inducit culpam mortalem, nec actionem de dolo,ſecundum eundem & alios omnes,quamuis ad actionem furti pro eo dandam de rigore iuris ſufficiat iuxta gloſs. receptam in §. gallinarum. inſtit. de rerum diuiſ. verb. animo. Tum quia ipſemet fatetur,iuramenta matrum de dando filijs plorantibus pomo, uel caſtigando eos,non impleta,non facere eas reas culpæ mortalis, ſecundū communē. & difficile eſt excuſare illas alia ratione, quā paruitatis:quāuis alias fategimus eas fortiore ratione excuſare,quā ipſe Caiet. Tū quia iuramentū de faciendo peccato veniali non eſt pluſquam peccatum veniale, vt ſupra dictum eſt,& fractio iuramenti de facienda re leui & parua, non videtur eſſe peior fractione iuramenti de faciendo aliquid quod eſt peccatum veniale. Tum denique, quod par eſt credere Chriſtum miſericordiſſimum non condemnaturum morte æterna illum,qui iurauit vni, vel alteri ſe ſalutaturū ſalute parui momenti nomine illius vnum, vel alterum, vel dicturum aliquid minimi monenti. Quare tenendum videtur cum communi, peccarę quidem venialiter qui iuramentum de re parua & leui non implet: non autem mortaliter, quod ipſum de voto rei leuis dicemus infra num. 40.

Ex quibus infertur reſponſio ad illam quæſtionem nuper nobis propoſitā; An qui dixit? Deus male mihi vertat,& me nō adiuuet,ſi amplius luſero,ab hoc iuramēto abſolui poſſit nulla alia de cauſa,quā q ipſe magnū ludēdi deſiderium,& tentationē patiatur? Reſpōderi enim debet, quod non:quia eſt verū iuramentū,per id quod ſupra num. 1. & 4. dicitur, & de re graui facta:& ſine iuſta cauſa a iuramento iuſto de re graui abſolui nemo poteſt,gloſs. ſollēnis, & recepta cap.quando.de iureiur.quamuis in rē meliorem,aut ęque bonam, aut alia iuramenta cōmutari poſset, quod tamen interroganti, nē facerет conſului & perſuaſi.Quia illud iuramentum de ludo illicito in magna quantitate intelligebatur,quod e republica eſt etiā e caſtris militum exulare:& nō de ludo licito in parua quantitate, qui animi cauſa etiam togatis licet: & ita nuper ſanctiſſimus D.N. Pius V. renuit in ſimili caſu diſpenſare. 11

Vndecimo,qui iurat aliquid facere, & poſtea id non facit eo quod aliquid euenit, quod ſi eueniſſet a principio,nullatenus ſe id facturum iuraſſet, aliquando peccat mortaliter:aliquando vero minime, ſicut inferius cap. 18. num. 19. dicemus

Duodecimo, qui iurat ſe non iturum, aut non tranſiturum per illum, aut illum locum, ne libidinis aut illiciti ludi occaſione tentetur, & poſt, eadem occaſione permanente, pertrāſit: quamuis qui hoc iuraret abſque alicuius finis boni & honeſti aut vtilis intuitu, non peccaret mortaliter contrafaciendo: quia iuramētum eſſet vanum, iuxta Caietanum in ſumma verb. periurium, & mentem ſancti Antonini vbi ſupra.

Decimotertio,qui iurat deliberate ſe aliquid facturum ſine animo adimplendi, cap. 1. & 2. 22.q. 2. Quoniam qui iurat aliquid, tenetur habere animum adimplendi ſub pœna letalis culpæ. Vnde qui iurat aliquid illicitum facere cum animo faciendi, bis peccat; ſcilicet volendo illicitum admittere: deinde iurando ſe id facturum: quoniam contra iuſtitiam iurauit.

Digitized by Google

ſit. Qui vero iurat ſe aliquid illicitum perpetraturum ſine animo adimplendi, vno tantum modo peccat, ſecundum mentem Caiet. 2.2. quæſt. 89. art. 7. iuxta quem etiam rationabilis timor mortis in caſu ſimili nullatenus excuſat.

Decimoquarto peccat, qui ſophiſtice & doloſe aliquid iurat, aliter intelligẽs, quã ille cui iurat intelligit, nulla intercedente cauſa, aut iuſta ratione vtendi tali duplicitate, non ſolum peccat mortaliter (vt dictum eſt) verum etiam poſtea non adimplens illud, ſecundum ſanum & communem intellectum illius, cui præſtitit iuramentum. Quoniam quando iurans vtitur dolo, alter vero minime, iuramentum adimpleri debet ſecundum ſanam & communem intentionem illius, cui iuratum eſt, cap. quacumque arte. 22. quæſt. 1. & omnes ibidem, Inno. & communis in cap. veniens. de iureiur. quamuis quando qui iurat eſt in bona fide, alter vero vtitur dolo, debet tunc promiſſum adimpleri ſecundum intentionem iurantis. cap. humanæ aures. 22. quæſt. 5. Innoc. cum communi dicto cap. veniens. Thom. 2.2. quæſt. 89. art. 7. ad 4. Quare non peccat nõ adimplendo, quod iurauit, qui dolo aliquo circumuentus iurauit, ſi dolus eſt eiuſmodi, vt ſi a principio rem præuidiſſet, nullatenus iuraſſet: quoniam iuramentum non obligat extra intentionem illius, qui bona fide iurat, ſiue in genere, ſiue in particulari iurauerit ſe hoc vel illud facturum, quod ſibi ab alio fuerat iniunctum, cap. Quinta vallis, cap. veniens. de iureiur. Neque Deus tale iuramentum bona fide emiſſum alio modo acceptat, quam illo, ſecundum quem ex corde proceſsit, cap. humanæ aures. 22. quæſt. 5.

14 Decimoquinto peccat, qui ob metum iurat aliquid licitum facere abſque intentione obligandi ſe ad implendum illud, vel cum intentione adimplendi, quod tamen minime facit. ſanctus Thom. 2. 2. quæſt. 89. art. 7. ad 3. & Anton. 2. part. tit. 10. cap. 6. §. quintus caſus. Quoniam redimere propriam vel alienam vexationẽ virtutis opus eſt, l. nec timorem. §. fin. & l. iſti quidem. ff. quod met. cau. & cap. dilectus. 1. de ſimon. Et omne opus virtutis iuramento promiſsum eſt faciendum, cap. ſi vero. de iureiuran. & cap. quamuis pactum. de pact. lib. 6. vt nos in cap. verum de iureiuran. reſpõdendo cum communi illi textui, poſt Caiet. in dicto art. 7. diffuſe probauimus, verum eſt tamen ſecundum prædictos, quod ſi quando iurauit ob metum, habuit intentionem perficiendi quod iurauit in aliquo ſenſu vero, licet diuerſo ab illis mente, qui ipſum iurare compulit, tunc neque peccaret iurando, neque etiam non adimplendo amplius quam ipſe intellexit. Quoniam non tenetur aliquis iurare ſecundum intentionem illius, qui perperam ipſum ad iurandum cogit, iuxta ea, quæ dicta ſunt ſupra, num. 13. Quapropter qui iurat latroni, ſe centum aureos illi daturum ſub conditione intra ſe concepta, ſi forſan illi debet, non tenetur illos perſoluere, ſi alias non debet, ſecundum Silueſt. verb. iuramentum. 4. quæſt. 7 verſic. ſecundum. Et quamuis hoc exemplum non placeat Caietano in dicto art. 7. ad 3. recte tamẽ poteſt defendi: quoniam nihil falſi in eo iurari liquido conſtat.

Decimoſexto, qui iurat aliquid facere contra diuinum aliquod præceptum; puta furari aliquid notabile, aut non deponere odium, vel alteri auxilio eſſe in opere peccati mortalis: veluti ſi cum alijs coniurauit ad defendendum vel perpetrandum aliquod ſcelus, vel agẽdum aliquid contra obedientiam. cap. in malis. cap. qui ſacramento. & cap. neceſſe. 22. q. 4. Diximus: In opere peccati mortalis: quoniam qui iurat aliquid facere, quod non eſt amplius quam veniale, ſolum venialiter peccat iurando & adimplendo ſecundum ſanctum Anton. 2. part. tit. 3. cap. 4. §. 1. col. 4. quamuis ea potiſſimum ratione compleret, quia videlicet iuramentum appoſuit, ſicut recte inſinuauit Silueſt. verb. iuramentum. 4. q. 1. Etiam ſi oppoſitum Angelus verbo. iuramentum. 5. §. 2. aſſeueret. Quoniam circumſtantia illa committendi veniale ob id, quod iurauerat, potius extenuat, quam exaggerat culpam, quia in eo aliqua reuerentia erga Deum habetur. 15

Decimoſeptimo peccat, qui iurat ſe non facturum aliquid, ad quod non tenetur, eſt tamẽ ſecundum ſe melius id facere, quam non facere, ſi forſan erat aliquid ad conſilia euangelica pertinens: veluti ſi iuraret, ſe non mutuo daturum, aut non crediturum rem ſuam, uel non collaturum eleemoſynam ei, qui grauem non pateretur indigentiam, vel non ingreſſurum religionem, vel non accepturum ſacros ordines, vel epiſcopatum & alia ſimilia, ſecundum Angel. verb. iuramentum. 5. §. 3. & Silueſt. verb. iuramentum. 2. §. 7. Sed nobis oppoſitum magis placet: quoniam neque ſanctus Thom. 2.2. q. 89. art. 7. ad 1. neque ſanctus Anton. 2. par. tit. 10. cap. 6. §. tertius caſus. dicunt hoc eſſe mortale, ut aliqui exiſtimarunt. Caietanus etiã in dicto art. 7. ad 6. & Ioan. Tabien. verb. iurare. §. 10. & gloſs. communiter recepta. in cap. 1. 35. diſt. ſed a nemine in hoc adducta, tenent non eſſe letale. Et ratio eſt, quoniam deterius videtur iurare ſe aliquid facturum, vel facere omiſsurum, ꝙ quidem factum vel omiſsum eſt veniale, quam iurare ſe facturum aut omiſsurũ, quod ex genere ſuo non eſt peccatum, licet cõtrarium eius ſit melius eo. Iuramentum autem peccandi venialiter, non eſt amplius quam veniale, ut ſupra dictum eſt, quod quidem intelli- 16

telligendum eſt, quando non iurauit animo nõ adimplendi etiam in caſu in quo id non faciendo peccaret mortaliter. Quoniam hoc perinde iam eſſet, ac iurare ſe ſcelus letale commiſſurum, quod quidem ſemper eſſet mortale, vt in
17 præcedentibus dictum eſt. Et quamuis huiuſmodi iuramenta ſine peccato obſeruari poſſint, nihil magis tamen ad ſui obſeruationem obligant. quoniam, vt docuit ſanctus Thom. dicto art. 7. ad 3. huiuſmodi iuramentis Spiritui ſancto opponitur obſtaculũ, cuius eſt proprium ſancta deſideria animis inſtillare. Quocirca talia iuramenta, propria etiam auctoritate iurantis poſſunt infringi, iuxta ſanctum Anton. 2. part. tit. 10. cap. 6. §. tertius caſus. per cap. ſi aliquid. 1. & 2. 22. q. 4. quidquid Archid. in dicto cap. ſi aliquid. Ioan. Andr. & Panor. in cap. ſi vero, de iureiur. dixerint. Quin etiam addimus fore melius frangere, quam ſeruare iuramẽtum de re, quæ ſuapte natura ſit otioſa, vel ad malum & bonum pariter indifferens: vt verbi gratia, qui iuraret ſe non habiturum in ſuum miniſterium illum, aut illum: vel ſe non alloquuturum aliquem de hac, vel illa re: vel non aditurum alterius domum: vel non miſſurum panes coquendos ad furnum illius: vel eius apothecam non adire, vt aliquid emat, & cet. niſi huiuſmodi iuramẽta proximo fierent ex aliquo pacto, Angel. verb. iuramentum. 4. §. 5. vel ſoli Deo propter vitandam aliquam occaſionem peccandi, quę inde ſibi ſubminiſtratur, ſicut ſupra num. 12. dictum eſt.

18 Decimooctauo, qui iurat ſe in carcerem rediturum, & non reuertitur, quamuis ſciat ſe ob id mortẽ obiturum, eamq; ſibi inferendam iniuſte ſecundum Caiet. 2. 2. q. 89. art. 7. ad 4. licet Ioan. Tabien. in verb. iurare. §. 10. nitatur Caietano reſpondere: verum non ſatis ſufficienter id facit. Hoc tamen eſt intelligendum, dummodo carcer non ſit iniurioſus; qualis eſſet ſi foret priuatus alicuius latronis, vel tyranni, Panor. in dicto cap. ſi vero. gloſs. communiter recepta. clem. paſtoralis. de ſentent. & re iud. uerb. per violentiam. & Ioan. Andr. in ſpecie, in rub. de iureiur. vel iudicis non competentis, ſiue etiam competentis, abſque tamẽ iuris ordine procedentis: & quamuis cum iurat ſe rediturum, non habeat animũ reuertendi, ſecundum Angelum, verb. iuramentum. 1. §. 37.

Decimonono peccat vxor, quę marito iurat ſe adulterij crimine carere, hac ratione perſuaſa, quia videlicet poterat id iuramento confirmare, quoniam egerat pænitentiam, fueratq; iam adulterium ſacerdoti confeſsa, arg. cap. ſi. de purg canon. Silueſt. verb. iuramentum. 2. §. 8. quamuis ſi maritus eam circa hoc ad iurandum compellit, tum quia id iniuſte agit, poteſt illa iurare, quod ſecundum ſuam intentionem verum eſt, falſum autem iuxta mariti mentem, vt conſtat ex ſupradictis num. 8. Ang. verb. iuramentum. 4. §. 1. quod nos latius & profundius confirmamus in Commẽtario prędicti cap. humanæ aures. 22. quęſt. 5.

Ex quo infertur reſponſio ad interrogationẽ nuper factã; An qui iurat ſe nõ habere rẽ aliquã ab alio petitam, vt ab ea danda, vel cõmodanda ſe excuſet, peccet? Reſponderi enim debet, peccare, ſi mens eius verbis conſonat, ſed non, ſi non tenetur ad dandam, vel commodãdam, neq; reſpõdendum iuxta mentẽ petentis: & ea mente iuret, ꝙ non habeat illam, ad eam illi dãdam, aut commodandam, per prędicta.

Vigeſimo peccat, qui tẽpore peſtis iurat verum ad portas ciuitatis, ſed doloſe contra intẽtionem interrogantiũ. Silueſt. verb. iuramentũ. 3. q. 2. Quoniam ad ingrediendũ ciuitatem ſua ſponte ſe offert: niſi forte cuſtodes ciuitatis crederent aliquã vrbem eſſe infectã a peſte, quæ re vera nõ erat: vel ingreſſurus rationabiliter credit, neq; ſe, neque aliquid ſuũ eſſe peſte contaminatum, & ſubinde verũ iurat, ſe non tranſiſſe per talem locum ſecundũ pręcipuã intentionẽ, licet remotã ipſorum cuſtodum. Eadẽ eſt ratio de ſcholaſticis vniuerſitatum, qui cathedrarum candidatos, ſiue oppoſitores (vt vocant) extra ſcholas alloquũtur de illis rebus, quę ad ſubornandũ minime faciunt, quod tamẽ ſi poſtea cũ ſuffragaturi ſunt, confiterentur, exinde redderẽtur inhabiles ad ſuum ſuffragium conferendũ, & ea de cauſa iurati reſpondent, ſe nulli candidatorum quidquam fuiſſe loquutos, intra ſe intelligentes nihil egiſſe de illis rebus, quæ contra ſtatutorum mentẽ fuiſſe videbantur. 19

Vigeſimoprimo, qui iurat ſe rationem habiturum boni, vel vtilitatis ad aliquã communitatẽ pertinẽtis, vel ad munus, quo fungitur, quã tamen poſtea non habet, arg. cap. ſi vero. cap. ego. & cap. veritatis. de iureiur.

Vigeſimoſecundo peccat mortaliter, qui inducit ad iurandũ eum, quem falſo iuraturũ arbitratur, cap. ille. 22. q. 3. niſi cum inducit iuris ordinem ſequutus, ſicut iudex ad alterius partis inſtantiã, ſecundũ Richardũ. in 3. diſt. 38. Quocirca rationi conſonum videtur, non eſſe deferendum iuramentũ illi, de quo magna habetur præſumptio, ꝙ illud non obſeruabit. quod ſentit Alexander quartus in cap. clericus. de cohabit. cleri. & mulier. quatenus aſſerit ob hoc non eſse recipiendũ iuramentũ a clericis ſe non redituros ad ſuas cõcubinas, vbi Panor. inquit, recte fuiſse cõſultum, ſi ſcholaſtici vniuerſitatũ non obſtringerentur iuramento ſe Rectori parituros; eſset enim præſtantius, vt alijs pœnis ad id agendum ſtimularentur. Vnde infertur, perperam agere confeſſarios cum pertrahunt pænitentes ad vouendum, vel ad iurandum ſe ab ali- 20

ab aliquo carnali peccato, vel alio, quo d alio pinde ac illud allicit, abſtenturos, Angel. verb. iuramentum. 3. §. 11. & Silueſt. eod. verb. q. 9. Caiet. 2.2. q. 88. art. 2. col. 3.

Diximus, inducit, quia textus de tali loquitur. Vnde videtur inferri, quod ſi alter ſponte ſe offert ad iurandum, adſitque rationabilis cauſa ad recipiendum iuramentum, non peccat ille, qui recipit ſecundum Silueſt. vbi ſupra.

21 Vigeſimotertio, qui expoſtulat iuramentum a famulis, vel ſeruis ſuis, vel quibuſcũque alijs, vt declarent auctorem alicuius furti ei facti, ea intentione, vt furem in omnibus caſibus prodant: quoniam id licite fieri nequit, niſi in illis, quibus alij exteri poſſent furtum reuelare: ipſe autẽ vult obligare ſuos ad id faciendum in omnibus caſibus: quod minime fas eſt, vt latius inferius in cap. 18. dicemus. Petere tamẽ ab eis iuramentum, quo adſtringerentur vera dicere in illis caſibus, in quibus exteri etiam veritatem detegere licite poſſent, non eſſet peccatum iuxta mentem B. Anton. 2. par. tit. 10. cap. 5. § 6. & etiã Angel. Silueſt. & Tabienſ. verb. familia. licet paulo aliter loquantur, & diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. Neque etiam liceret ſimpliciter expoſcere iuramẽtum, vt verum exprimant, etiam ſi non addatur, vt in quolibet caſu id faciant, vt patet ex eis, quæ nos in dicta concl. 6. diximus.

22 Vigeſimoquarto, qui iurat facere, vel implere aliquid, credens ſe non poſſe illud præſtare; veluti ſi iurat ſe ad certum tempus perſoluturum debita, probabiliter credens non futuram ſibi facultatem id eo tempore faciendi, Silueſt. verb. iuramentum. 3. q. 25. Ceterum ſi iurat credens ſe poſſe perſoluere, & facit ꝙ in ſe eſt vt ſoluat, quamuis nõ ſatisfaciat, nõ peccat. cap. querelam. de iureiur. Si tamen tranſacto tempore ad id definito, quamcitiſſime poterit non perſoluerit, peccabit. arg. cap. cum dilecti. de dolo & contum. l. Celſus. ff. de recept. arbit.

23 Vigeſimoquinto peccat, qui iurat ſub ſigillo ſecreti ſe aliquid habiturum, quod in Concilio, Senatuve pertractatum eſt, vel ſuæ fidei commiſſum fuit, & non occultat, & manifeſtat caſibus, in quibus non debet. arg. cap. qui ambulat. 5. q. 5. idem eſt de illo, qui alterum inducit ad violandum eiuſmodi ſecretum, ſecundũ ſanctum Anton. 2. part. tit. 10. cap. 8. §. 3.

De præcepto ſecundo, quatenus cõtinet, non male vouendum, & bene votum bene adimplendum.

SVMMARIVM.

24 Votum quid de re mala non valet, ſed de præcepta ſic. & num. 25.

26 Votum obligat ad implementum ſui ſub reatu mortalis culpæ.

26 Votum non fit per propoſitum ſolum.

26 Votum mentale quid ſit, & qualem deliberationem requirat.

26 Votum abſque animo adimplendi quomodo obligat ad ſui complementum.

27 Votum de re neceſſario futura, & de re illicita,

28 & de indifferenti, vt indifferens eſt, & de eo, quod eſt contra conſilium Chriſti, non valet. num. 29.

30 Votum in finem malum non valet, ſed ſic in bonum ex illo exortum. & num. 31.

32 Finis malus, & bonum ex malo natum differũt.

32 Votum proprie non eſt malorum renunciatio, quæ fit in baptiſmo.

32 Votum eſt duplex, nempe ſollemne & ſimplex.

32 Votum plus obligat quam iuramentum, cum cõcordia contradicentium.

32 Voti opus melius, quam voluntarium. quod ſic eſt limandum.

33 Confeſſarius ſic admoneat pænitentem, qui votũ violauit, &cet.

Declarato iam hoc præcepto, quatenus habet non male iurandum, declaremus nũc idem, quatenus includit non male vouendum. 24 Pro quo præſupponimus primo, quod ſecundũ mentem Magiſtri, S. Thom. & aliorum in 4. lib. ſent. diſt. 38. & Thom. 2.2. q. 88. art. 1. & 2. & aliorum alibi. Beati Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. in princip. Archid. in cap. qui bona. 17. q. 1. & Panor. & aliorum in cap. litteraturam. de voto, & communem opinionem, Votum eſt promiſſio, deliberate Deo facta, de aliquo bono maiori, a ſuperiori non irritata.

Dixi, Promiſſio, pro genere, & ad inſinuandum, quod non ſufficit deſiderium, neque propoſitum etiam valde deliberatum faciendi, niſi ſimul adſit animus ſe ipſum obligandi, ſecundũ eandem communem vbi ſupra.

Dixi, Promiſſio in genere, ad ſignificandum, quod vt aliqua promiſſio ſit votum, ſufficit vt ſolum ſit mentalis, etiam ſi nihil dicatur, aut ſcribatur, modo fiat animo, vel mente obligãdi ſecundum communem vbi ſupra.

Diximus, Deliberate, quoniam promiſſio ſubita, & abſque conſideratione facta non ſufficeret. Sufficit autem tanta deliberatio & conſideratio, quanta ad peccandum mortaliter, vel merendum ſufficeret, ſecundum Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 38. num. 1. col. 2. communiter receptum. Nam, vt ait gloſſ. ſingularis in cap. mulier. 32. q. 2. quæ habet ſimilem. 20. quæſt. in ſumma, iudicium. quod ſufficit ad obligandum diabolo, ſufficit ad obligandum Deo. Vnde infertur, votum factum ex iracundia, quæ iudicium & rationem vouentis non abſorbet adeo

Digitized by Google

adeo vt tunc poſſet mortaliter delinquere, validum eſſe, vt ex Ioan. Andr. & ex communi opinione in cap. dudum. de conuerſ. coniug. colligitur, etiam ſi multi graues auctores, Ludouicus Roman. ſing. 408. & Iaſon in l. ſi filiam. C. de inoffic. teſtam. oppoſitum ſenſerint. quod ipſum eſt dicendum de iuramento, vt tactum eſt ſupra eodem num. 10.

25 Dixi, Facta Deo, quoniam omne votum tacite, vel expreſſe, mediate, vel immediate fit Deo, ſecundum S. Thom. in dicta quæſt. 88. art. 5. ad 3. Ex quo colligitur reſponſio ad quęſtionem nuper nobis propoſitam, An voueat qui dicit alteri: Ego promitto tibi, cum illo aut illo amplius nō luſurū? reſponderi enim debet quod non, quia non eſt promiſſio facta Deo & ita illi definitio voti ſupra poſiti nō cōuenit.

Dixi, De aliquo bono, ad ſignificandum, quod promiſſio de re illicita, quæ vel veniale, vel mortale peccatum eſt, non eſt votū. cap. ſi aliquid. & cap in malis. 22. quæſt. 4. Dixi, Maiori bono, non quidem vt Richard. Maior, & aliquot alij in 4. lib. ſent. diſt. 38. dicunt, quia votum neceſſario fieri debeat de his, quæ ſunt de conſilio, non autem de præcepto. ſatis enim eſt, vt ſit maius bonum, ſiue ſit de conſilio, ſiue de præcepto, ſecundum eundem S. Thom. in 2. 2. q. 88. art. 2. Quamobrem qui vouit non fornicari, neque adulterari & non furari, per huiuſmodi votum ita obligatur, vt ſi fregerit illud, non ſolum cenſeatur transgredi præceptum de non fornicando, vel non adulterando, aut non furando, ſed etiam præceptū hoc de adimplendo voto, & ſubinde non ſufficeret tali transgreſſori culpam ſine huiuſmodi circumſtantia confiteri, vt bene adnotauit S. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 1. & melius Caieta. in dicta quæſt. 88. art. 1. licet oppoſitum, ſed male, teneat Ioann. Tabien. verb. votum. 1. §. 2.

Dixi etiam, De bono maiori, ad ſignificandum, quod votum faciendi vel omittendi aliquid facere, cuius contrarium ſecundum ſe melius eſt, nihil valet; cuiuſmodi eſſet votum non ingrediendi religionem, non mutuandi pecuniam, & alia huiuſmodi, ſecundum ſanctum Anton. in dicto cap. 2. §. 1.

Dixi, A ſuperiori non irritata, quoniam vota filiorumfamilias, religioſorum, & aliorum, qui alterius poteſtati ſubduntur, legitime a ſuis parentibus, prælatis, alijſque ſuperioribus irritata non obligant, cap. puella. & cap. fin. 20. q. 2. ſecundum S. Thom. in d. q. 88. art. 9. & omnes alios.

26 Secundo pręſupponimus, quod ex hac definitione infertur, Primo omne votum ad ſui obſeruantiam obligare ſub pœna peccati mortalis, Eccl. 5. & cap. licet. cap. magnæ. de voto, S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. & omnes in dicta diſt. 38. lib. 4.

Secundo infertur, ſolum propoſitum faciendi aliquid boni, abſque promiſſione & animo ſe ipſum obligandi, non obligare communiter ſub reatu mortalis culpæ, neque venialis: quia non obligat ſecundum S. Thom. receptum 2. 2. q. 88. art. 1. quem ſequimur. Archid. in c. qui bona. 17. q. 1. & Panor. in cap. litteraturam. de voto. quidquid videatur aſſerere gloſſ. celebris. cap. qui bona. 17. q. 1.

Tertio infertur, votum fieri poſſe abſque verbis expreſſis, arg. cap. cum apud. de ſponſal.

Quarto, quod deliberatio, quæ ſatis eſt ad obligandum nos diabolo per peccatum mortiferum, eadem ſufficit ad obligādum nos Deo per votum ad vitam æternam conducens, vt ſupra dictum eſt, per gloſſ. ſing. in cap. mulier. 32. quęſt. 2. quæ id ante Palud. & Caieta. vbi ſupra, & alios dixit.

Quinto infertur, quod huiuſmodi deliberatio in momento temporis fieri poteſt: & ſatis eſt quod actu uel uirtute fiat. Quapropter illud Panor. in dicto cap. litteraturam. de uoto. col. 2. quod deliberatio, & propoſitum debent promiſſionem præcedere, intelligendum eſt, de præcedentia, ut philoſophi aiunt, naturæ, ſeu cauſę, & non temporis, ideſt, quod nō eſt opus, ut per aliquod ſpatium temporis deliberatio pręcedat uotum, ſed ut ad merendum, uel peccandum mortaliter, ſufficit facta in eodem momento temporis, in quo bonum opus aut peccatum admittitur: ſic etiam ut uotum ſi ualidum ſatis eſt, ut in eodem momento temporis fiat deliberatio, quo fit uotum ipſum. Nam quamuis utrumque ſimul in eodem tempore efficiatur: ſemper tamen deliberatio pręcedit uotum natura, quemadmodum ſubſtantia ſolis pręcedit ſuam lucem, & ignis calorem ſuum. Eſt tamen ualde magna differentia inter uotū, quod magna pręcedente deliberatione fit, & illud, quod ſubitaneo & repentino motu, uel paſſione aliqua intercedente, cuiuſmodi ſunt illa quę paſſim a quibuſdam, & ex quacunque leui cupiditate fiunt: quoniam hiuſmodi uota facile diſpenſantur, commutantur, uel redimūtur cap. 1. de uoto. alia uero non ſic, quod etiā Caietan. ubi ſupra art. 1. probat.

Sexto infertur, quod ſolum propoſitum ingrediendi religionem ſine promiſſione tacita uel expreſſa, etiam ſi induat quis habitum religionis, non efficit uotum, quamuis Palud. in dicta q. 1. art. 1. & Anton. in dicto cap. 2. §. 1. & aliquot alij per c. conſulti. de regul. oppoſitum tueantur. Quoniam in caſu illius capitis fuerat promiſſio, ſaltem implicita, aut uirtualis, ut declarat optime Panor. in dicto cap. litteraturā. & Caieta. in d. q. 88. art. 1. alij etiā alibi.

Septimo

Digitized by Google

27 Septimo infertur, quod qui Deo aliquid promittit, quamuis ſine animo adimplendi promittat, re vera vouet, & tenetur adimplere: ſecus autem eſſet, ſi verbotenus abſque animo ſe obligandi promitteret, vt eleganter prædictus Cardinalis in dicto art. 1. confirmat, vbi ſubdit quod quemadmodũ Eccleſia, ei qui vouit, ſi poſtea dicat non habuiſſe intentionem ſeipſum obligandi, non credit: ſic etiam perperam agunt religioſorum prælati, qui ſine alijs conieсturis, ſuis ſubditis iurantibus ſe nõ habuiſſe intentionem profitendi, cum profeſſi ſunt, facile credunt.

28 Octauo infertur, quod non eſt votum promiſſio, quæ de rebus neceſſario euenturis fit, quale eſt votum de moriendo, arg. l. 1. ff. de condit. & demonſt. neque etiam votum de re, quæ in ſe ſit culpa letalis, aut venialis. Quoniã illud non eſt bonum, & multo minus erit maius bonum. Immo promiſſio facta de faciendo aliquid, q̃ eſt peccatum mortale, eſt mortalis: & promiſſio de faciendo veniale, eſt venialis, vt ſupra num. 15. dictum eſt de iuramento.

Nono infertur, quod promiſſio de re indifferenti, quatenus indifferens eſt, non eſt votũ: quoniam res indifferens non eſt quid bonum ſecundum ſe, niſi aliqua circumſtantia apponatur, quæ rem alioqui indifferentem bonam efficiat. exempli cauſa: Votum de non nendo, vel non filando in die ſabbathi, etiam in honorem beatiſſimæ virginis matris, vel votum eundi in ciuitatem Genuenſem, vel non adeundi talem domum, abſolute & ſimpliciter emiſſum, non eſt dicendum votum: quoniam nihil horum ſecundum ſe eſt malum, aut bonum. Neque enim in die ſabbathi nere vel filare ex natura ſua deputari poteſt inter obſequia beatæ Virginis. Licet votum de non nendo die ſabbathi, vt aliquoties virginis Roſarium recitetur, vel de ciuitate Genuenſi adeũda ob videndam adorandamque Chriſti imaginem, quam Veronicam appellant, vel non ingrediendo talem domum, ne quam perſonam impudicã inſpectet, quę ſe ad libidinẽ vel ad ludos illicitos prouocaret, ſint valida. Quoniam per has circumſtantias, quæ alioquin erant indifferentia, fiunt bona, arg. cap. paratus. 23. q. 1. cap. diſciplina. & cap. & qui emendat. 45. diſt. Quamobrem circumſtantijs iſtis deficientibus, voti vinculum ceſſaret, vt Caiet. in dicta q. 88. art. 2. ſingulariter definiuit.

29 Decimo infertur, quod vota de non faciendo aliqua, quæ Redemptor noſter conſulit: vt vouere non ſeruare caſtitatem, paupertatem, & alia huiuſmodi, quamuis licite valeant obſeruari, minime tamen obligant, cap. fi. §. fin. 21. quæſt. 4. & Palud. cũ cõmuni in 4. lib. ſent. diſt. 38. queſt. 1. col. 4. quin potius ita uouens peccat, licet vt plurimum non grauius, quam venialiter, quod ſatis diffuſe idem Caietanus in dicta queſt. 88. art. 2. cõfirmat, pręterquam ſi huiuſmodi vota fierent gratia diſplicendi talium conſiliorum diuino auctori, vel animo nõ adimplendi talia conſilia, quamuis occurreret caſus, in quo vim pręcepti obtineret.

Vndecimo infertur, quod votum maioris boni ob malum finem emiſſum non obligat, ſiue finis ille malus ſit finis illius boni quod vouetur, quale eſt votum faciendi eleemoſynam ob inanem gloriam aucupandam, uel ob aliquam uoluptatem illicitam: ſiue ſit finis ipſiuſmet uoti, quale eſt votum, quo dux ad bellum iniuſtum proficiſcens promittit ſe alicui operi pio mille ducatos oblaturũ, vt victoriam, licet iniquam, conſequatur, ea intentione vt illud votum ſit medium ad talem victoriam aſſequẽdam, uel in gratiarũ actionem uictorię iniquę. Quoniam omne opus, cuius finis eſt malus, ipſum quoque malum eſt. cap. cum miniſter. 23. queſt. 5. in cuius Commentario latius hoc diximus, & cap. non eſt putanda. 1. quæſt. 1. Et conſequenter quamuis id quod vouetur, bonum ſit: votum tamen de illo, propter malum finem, malum eſt: & ita non eſt conueniens materia voti. 30

Dixi, Inique, quoniam ſi quis voueret aliquod bonum in gratiarum actionem euentus uictorię abſolute ſine iniquitate & iniuſtitia conſideratę, quatenus eſt quoddam donum Dei, valeret votum: ſicut valet votum de faciẽdo aliquid pium in gratiarum actionem pro filio, quem dederit Deus ex concubina, attenta illa datione filij abſolute ſine iniuſtitia fornicationis, tamquam quodam Dei dono, ut mox dicetur. At uero, ſi neque finis boni quod uouet, neque eiuſdem uoti eſſet malus, licet cauſa quę impellit ad uouendum, mala eſſet, non ideo uotum defineret eſſe bonum. Exemplum de eo, qui aliquam religionem profitetur, non collimando, neque dirigendo ſuam profeſſionem, & ſua uota in finem luxuriandi, licet ad id impellatur ſpe ibi reperiendi occaſionem luxuriandi. Idem eſt omnino dicendum de eo, qui aliquid uouet anteaquam in duellum ſiue ſingulare certamen deſcendat, hac intentione, ut a morte, uel uulnere liber a certamine egrediatur. Idem quoque de eo, qui uouet aliquid, ſi Deus illi concedat filium generare ex muliere, quæ ſua non eſt. Etenim quamuis uelle uincere, uulnerare, occidere in duello iniuſto malum ſit; uelle tamen ſine uulnere ſanum & incolumem euadere, non eſt tale. Et quamuis rẽ habere cum illa, quę non eſt propria uxor, ſcelus ſit, ſuſcipere tamen filium ex illa dono Dei, non eſt tale. Idem dicendum de illo, qui huiuſmodi uotum fecerit, Si a Deo illa, aut illa temporalia 31 32

poralia

poralia bona per fas, aut nefas conſequar, illud aut illud opus bonum faciam: quoniam huiuſmodi votum non adhibetur tamquam medium ad peccatum, neque vt gratiarum actio pro peccato, ſed vt gratiarum actio pro re in ſe bona, & dono Dei data, & a fortiori validius erit votum, quod fit in vltionem proprij peccati. verbi gratia: Aliquis vouet illam aut illam pænitentiam vel pœnam ſubire, vel petere Hieroſolymam, vel ſummam aliquam pecuniæ erogare pijs operibus, ſi tale, vel tale ſcelus admiſerit, vt ſubtiliter & late poſt alios Card. Caiet. in dicta q. 88. art. 2. confirmat.

Duodecimo infertur, quod abrenunciatio illa malorum, quæ fit in baptiſmo, non eſt proprie votum, vt dixit Palud. in 4. diſtinct. 38. quęſt. 2. & neruoſe probat Caiet. in dicta quęſt. 88. art. 2. quamuis Magiſter, & alij multi oppoſitum docuerint: quorum opinio vera eſt intellecta de voto improprio.

Decimotertio infertur, quod duplex eſt voti genus. Alterum ſollemne. Alterum ſimplex. Votum ſollemne eſt, quod profeſſione tacita, vel expreſſa religionis approbatę, vel ex ſacrorum ordinum ſuſceptione celebratur, cap. 1. de voto. libr. 6. Simplex autem eſt quodcumque aliud, ſiue occultum, ſiue publicum fuerit, Palud. communiter receptus in dicto 4. diſt. 38. quæſt. 2. & B. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 1. Et quamuis mortale peccatum admittat, qui violauerit votum ſimplex, & nonnumquã etiam ſcandalum pręſeferat: maius tamen crimen eſt, grauiuſque ſcandalum communiter ſequitur ex voti ſollemnis tranſgreſſione, arg. c. homo. 40. diſt. & cap. pręcipue. 11. quæſt. 3.

Tertio præſupponimus, votum maiorem vim obligandi habere quam iuramentum, ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 8. quamuis Ioann. Maior in prædicto 4. diſtinct. 38. quæſt. 5. oppoſitum tueatur. Cuius quidem opinio vera eſt, quando vtrumque principaliter fit in honorẽ Dei, vel vtrumque principaliter in vtilitatem proximi. Opinio autem ſancti Thom. cum votum principaliter fit in honorem Dei: iuramentum autem principaliter fit in vtilitatẽ poximi, vt communiter fieri ſolet, quod nos in cap. quanto. de iureiur. vtramque opinionẽ conciliantes, definiuimus. & poſtea Michael a Medina lib. 5. cap. 22. & 23. de cõtinentia. egregie probat, quod obligatio iuramenti eſt firmior, quam voti, licet hæc ſanctior ſit illa, cum per illã promittamus proximo, & per hãc Deo.

Quarto præſupponimus, bonum opus ex voto plus meriti habere, quam aliud non ex vi voti factum, ſecundum S. Thom. 2. 2. quęſt. 88. art. 6. & Opuſculo. 17. cap. 12. & Opuſc. 18. cap. 3. & Richard. & alios omnes in 4. diſt. 38. & gloſſ. ſingularem in Clem. 1. de reliq. & venerat. ſanct. qui quidem omnes ſequentes Beatum Anſelmum in lib. de ſimilit. aſſeuerant, eũ qui aliquod bonum facit ex vi voti, ſimilem eſſe illi, qui arborem cum fructu ſuo donat: eũ vero qui facit opus ſine voto, offerenti fructum ſine arbore: quamuis opus conſilij plus meriti habeat, cęteris paribus, quam opus præcepti, cap. cum in officijs. de teſtament. iuxta communem opinionem, quam declarat pręcitatus Medina in Codice de pænit. q. 43.

Quinto præſupponimus, confeſſarium teneri admonere pænitentem, qui non admpleuit votum tempore, quo debebat, non liberari ab obligatione poſtea adimplendi illud propter pænitentiam, quam iniungit, eo quod votum non adimpleuit tempore debito, niſi aliqua impoſſibilitas iuris, vel facti superuenerit, vel eius modi erat, quod debito tempore tranſeunte, eiuſdem obligatio tranſibat, iuxta mentem omnium, quam explicat Caiet. in ſumma de materia voti. 33

Modi vſitatiores, quibus peccatur male vouendo, vel male votum implendo.

SVMMARIVM.

33 Vouens rẽ mortalẽ, vel veniala vt peccata
34 Vouens item id quod eſt præceptum, vel conſilium. & num. 35. & 36.
37 Vouens ſtulta vota, vt non pectendi ſe, non lauandi.
38 Vouens illud, quod ſciebat, ſe non poſſe præſtare.
39 Votum vel partem eius quis recte frangit ob cauſam. & 40.
41 Vouens quis tenetur ſtatim implere, vel ad certũ tempus, & cet.
42 Vouens ſub conditione, & ſatagens ne adimpleatur illa.
42 Vouens ſi perpetrauerit illud, aut illud crimen. & 43.
43 Vouens ob malam finem, vel ob bonum, qui naſcitur ex malo.
43 Vouens virginitatem, & eam, poſtquam violauit, non obſeruat.
43 Vouens ſe vxorem ducturum, & poſtea nõ ducit.
44 Votum religionis impediens, vel ab illa abſtrahens ad quid tenetur.
45 Votum religionis ſuadens, vel ingreſſum ordinis diſſoluti, & cet.
46 Vouens religionem, & quia non recipitur vt ipſe vult, & cet.
46 Vouẽtem religionem an ſtatim ligent onera eius.
47 Vouens ingredi & profiteri, & poſtea exit.
48 Vouens religionem ſtrictiorem, et intrat laxiorem, et cet.

49 Religio-

49 Religionis de ingreſſu an conſulendum.

50 Religionem relaxatam ingrediens, vel in eam filios intrudens. num. 51.

52 Vouens præ timore mortis ſpiritualis, aut corporalis, vel alterius mali & cet.

53 Vouens rem dignam voto, quæ tamen maius bonum excludit.

53 Vouens nõ bibere vinum, et crebro id violat, vel facere aliquid in tempore certo, quo tranſacto illud non adimplet. num. 54.

54 Voti quem pœnitet, vel dubitando de voto an valeat, ipſum violat.

55 Votum qui non adimplet per alium, quod per ſe ipſum non poteſt.

56 Vota defuncti qui non adimplet, adiunctis exemplis, & 75.

57 Diſpenſatus ſuper voto per falſam aut iniuſtam cauſam.

58 Vouere qui pertinaciter tenet eſſe malum.

59 Votum coniugum de abſtinendo, & pactum an paria. et 60.

60 Votum mariti et vxoris ſine licentia quod valet et 61.

62 Votum de ingreſſu religionis generale an tollat refutatio vnius ſuperioris.

34 EX prẹmiſſis infertur, multos peccare contra hoc ſecundum prẹceptum, quatenus prẹcipit non male vouendum, & bene votum recte adimplendum. Et primo peccat, qui vouet aliquod peccatum mortale, vt occidere, odiſſe, ſeu odio habere, & cet. per ſupradicta, num. 28.

Dixi: Mortale quoniam votum de re, quæ in ſe ſolum eſt peccatum veniale, non erit pluſ quam veniale, niſi vouens, ea mente votum emitteret, vt etiam ſi eſſet peccatum mortale, nihilominus id ſe facturum voueret.

Secundo, qui vouet ſe facturum id, ad quod ſub pœna mortalis culpæ tenetur; vt non fornicari, vel confiteri in Quadrageſima, & non implet, & peccat non ſolum quia fornicatur, vel non confitetur; ſed etiam quia tranſgreditur votum, quo fit, vt huiuſmodi peccatum cũ hac circumſtantia confiteri teneatur, per ſupra dicta cap. 6. nu. 3. & 4. quidquid dixerit Ioan. Tabien. in verb. votum. §. 2. cuius opinio non habet locum etiam in illo, qui vouet in genere ſe non amplius peccaturum, quidquid Ioann. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 30. q. 1. inſinuauerit.

35 Tertio peccat, qui id, ad quod ſolum de cõſilio tenebatur, vouet ſe non facturum etiam ſi occurrerent caſus, ad quos ex vi præcepti obligaretur, vt qui vouet non mutuare, aut non facere eleemoſynam, etiam in caſu extremæ neceſſitatis, non ſolum quia huiuſmodi voluntas ſecundum ſe talis erat, verumetiam quia eam voto firmat. Idem dicendum eſt de illo, qui vouet ſe non facturum id, quod eſt de conſilio, eo animo, vt diſpliceat Deo tantum, quãtum mortalia crimina ei diſplicere ſolẽt: ſecus tamen eſſet, ſi voueret Deo, vt diſpliceret ei eo gradu, quo venialia ipſi diſplicent; tunc enim non amplius quam venialiter delinqueret, quia ipſum leuius eſſet, quando quis votum emitteret, non aduertens, ſe in eo diuinæ bonitati rem ingratam admittere, vt Card. Caiet. egregie docet. 2. 2. q. 88. art. 2. & tactum eſt ſupra, num. 3.

Quarto, qui vouet aliquid quod ſuapte quidem natura eſt contra conſilium euangelicum, aut malum, vel non ita bonum ſicut oppoſitũ, vel indifferens, ſed id facit cum aliqua circumſtantia vel reſpectu, quo fit bonum & honeſtũ, & poſtea non adimplet: vt ſi vouet ingredi aliquod monaſterium quandiu in eo regularis obſeruantia non viget: vel vouet non facere eleemoſynam: vel non fideiubere, aut non mutuare aliquid illi vel illi extra tempus cuiuſdam eximię aut extremæ neceſſitatis; ne aliquam exinde occaſionẽ peccandi caperet. nã ſicut multa ſunt ex genere ſuo mala, vel nõ adeo bona, ſicut eorũ oppoſita, vel indifferẽtia, quę ratione alicuius circũſtantię reddũtur bona vel meliora, quam eorum oppoſita, argum. textus ſingul. cap. venerabilibus. §. poteſt. de ſentent. excommunicationis lib 5. cap. ne quis. 22. q. 2. cap. noli. 23. q. 1. & cap. cum miniſter. 23. quæſt. 1. 36

Quinto, qui emittit aliqua vota ſtulta, vel temeraria: qualia ſunt non pectere capillos in die ſabbathi, non nere, non lauare caput, non edere animalium capita in honorẽ beati Ioannis Baptiſtæ. Non immittere oſſa in ignẽ in honorem ſancti Laurentij, & alia huiuſmodi, quę neque ad honorem Dei, aut ſuam, proximive vtilitatem videntur ſpectare, & ea abſque vlla diſpenſatione & licentia ſui confeſſarij tranſgreditur, ſecundum Silueſt. verb. uotũ. 1. q. 3. Quod verum eſt intelligendo de illo vouente, qui credit eiuſmodi uota ualere, uel dubitat de eorum ualore, & ante depoſitionem conſcientiæ erroneæ, illa tranſgreditur: non autem de eo, qui ſcit, uel credit ea non ualere, quamuis poſſent licite obſeruari, ut Gratianus in cap. fi. 22. q 4. docuit. quoniam propria uouentis auctoritate poſſunt diſſolui: quippe quę ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 2. ridicula ſunt, & magnam ſuperſtitionis ſpeciem prę ſeferunt, ſecundũ Raymundum, in ſumma huius tituli, & Albertum in 4. diſt. 38. quod ipſum fere dici poteſt de illo, qui uouet ſe nudum peregrinaturum: quoniam id inhoneſtum eſt, & poſſet ualetudini corporis maxime officere, prę ſertim in hieme: quamuis S. Antonino 2. par. tit. 11. cap. 1. §. 3. uideatur huiuſmodi uotum in aliud fore commutandum. 37

Sexto

38 Sexto peccat, qui vouet aliquid ſciens & animaduertens, ſe non poſſe illud adimplere. Angel. verb. uotum 2. §. 9. Dixi, Animaduertens, quia ſecus eſſet ſi nõ aduerteret illam impotentiam. *Nam ream linguam non facit, niſi rea mens*. cap. homines. 22. quęſt. 2.

Septima, qui uouet ſe animo obligandi, & non adimplendi, ſecundum Caietan. 2. 2. quęſt. 88. artic. 1. & recte quidem quia habet animũ non ſoluendi Deo, quod ei debet.

Dixi, Animo ſe obligandi, quia qui uouet animo nõ ſe obligandi, non tenetur uoto in foro conſcientiæ. Nam id non eſt uere uotum per ſupradicta num. 26. ita quod ille teneatur uoto, qui uouet animo ſe obligandi, & adimplendi, uel ſaltem animo obligandi: non autem qui uouet ſine animo ſaltem ſe obligandi per prædicta ibidem, & quia actus agentium non operantur ultra intentiones eorum. Quare apte reſponſum fuit nuper, bis peccaſſe illum non implendo ſuum uotum factum animo uouendi & non implendi: primo uouendo, ſecundo non implendo.

39 Octauo peccat, qui uouet uotum licitum, ipſumque poſtea uiolat: peccat inquam, mortaliter toties, quoties ipſum uiolat, cap. licet, & cap. magnę. de uot. ſecundum omnes: niſi id fecerit per obliuionem tolerabilem, uel ægritudinem, uel ob aliam iuſtam impotentiam: ut qui uouet templum aliquod, ſiue pauperum xenodochium ędificare, uel certam eleemoſynã facere, & poſtea fit inops: aut uouet ieiunare, & poſtea ægrotat. Ang. uerb uotum. 3. q. 1. Porro ſi poſtea redit ad pinguiorem fortunam, uel ſanitati reſtituitur, totum, uel partem, quam poſſit, tenebitur adimplere: ſicut illa, quæ uouet caſtitatem, & poſtea nupſit, conſummauitque matrimonium, non tenetur ad plene perfecteque caſtitatem ſeruandam: quoniam debitũ coniugale uiro ſuo tenetur perſoluere, cum ille ab ipſa expoſtularit: tenetur tamen obſeruare ſecundum partem ſibi poſſibilem. ſcilicet ad nõ exigendũ debitũ. Quinimmo debet etiam uoluntatẽ habere ſeruandi caſtitatem perfecte & integre quãdo ſibi fuerit licitum & poſſibile, puta marito uita iam defuncto, Caiet. in ſumma. de materia uoti. Vnde infertur, quod non liberatur quis a uoti obligatione propter omnia illa, quæ uoto iam emiſſo ſuperueniunt, quę ſi a principio acciderent, ille qui uouit, a uouẽdo deſiſteret, ut inferius in cap. 18. nu. 9. apertius dicemus.

40 Nono, qui uouet aliquid etiam minimum: puta dicere unum tantum Pſalterij uerſiculum uel Aue Maria: poſtea uero non dicit. uel dare poculum aquę frigidæ amore Chriſti, & non dat, ſecundum Caiet. 2. 2. q. 89. art. 7. Cuius opinio licet alias placuerit, nunc tamen contraria, quam tenet Sotus lib. 7. q. 2. art. 1. de iuſt. & iur. magis placet, per ea quæ ſupra, num. 16. de iuramento rei leuis & paruę diximus.

Decimo peccat, qui uouet aliquid ſe ſtatim factururum, uel intra certum tempus, ſiue uotum eſſet tacitum ſiue expreſſum, quod tamen non ſtatim, uel intra tempus prędefinitum implet, ſecundum S. Thom. communiter receptum 2. 2. q. 88. art. 9. ad 3. & in 4. lib. ſent. diſt. 38. q. 1. art. 1. per textum Deut. cap. 23. Quod ſi certo nouit, ſe nõ uouiſſe animo ſtatim adimplẽdi, neque tempori terminum prędefiniſſe tacite uel expreſſe, intra quod, uotum adimplere teneretur, non peccat mortaliter non adimplendo, quandiu conſcientia non remordet, ſe eſſe in mora circa eius implementum. Hoc enim eſt ſignum quod non eſt tranſactum tempus, intra quod teneatur implere illud, iuxta mentem prędicti Cardinalis 2. 2. q. 88. art. 3. & in ſumma de materia voti. Et ſi culpa ſua factum eſſet, vt iam non poſſet implere, iam peccauit, eo quod ad voti exequutionem ſe ipſum reddidit impotentem: vt quæ vouit virginitatem, ſi ſe corrumpi pateretur, non ſolũ teneretur obſeruare, quod ſupererat adimplendum, verumetiam dignam agere pænitentiam: quia culpa ſua effecta ſit impotens ad integre virginitatem obſeruandã. arg. l. in toto iure. ff. de reg. iur. & cap. commiſſa. de elect. lib. 6. 41

Vndecimo, qui facit votum adiecta tamen aliqua conditione, cuius implementum ipſe impedit, & poſtea non implet votum, ſecundum Richard. in 4. lib. ſent. diſt. 38. art. 3. q. 3. Vnde infert, non eſſe liberum ab obligatione voti eũ, qui vouit Deo aliquid cũ conditione, Si Deus ipſum ab aliquo peccato præſeruaret, poſtea vero non facit id quod feciſſet, aut deliberabat facere ad ſe præſeruandum ab illo peccato, quãdo promiſit, ſi non promiſiſſet, vel ſe in illud peccatum præcipitem dedit, ne ad implendum remaneret adſtrictus: quamuis Angelus, verb. votum. 1. §. 10. & alij non adeo bene ſententiã Richardi referre videantur. 42

Duodecimo peccat mortaliter, qui vouet ingredi religionem, ſi fornicationem, vel adulterium, aliudve ſcelus admitteret hac intentione, vt huiuſmodi peccata vitaret, vel gratia imponendi ſibi aliquam pænitentiam, vel abſolute ſe obligat, ſi hoc vel illud ſibi accideret: quod quidem poſtea etiam completa conditione non implet. Quoniam huiuſmodi vota conditionalia ſunt, & ideo conditione adimpleta obligant, arg. l. cedere diem. ff. de verbo. ſignificat. cap. ſi pro te. de reſcript. lib. 6. Quamuis ſi contentum in conditione poneretur pro fine, non valerent, vt dictum eſt ſupra num. 30. nec facta ſub conditione obligarent ante adimpletam conditionẽ, niſi vouens ipſe eſſet in cauſa, 43

quo

quo minus adimplerentur: vt mater, quę uouet ieiunare, ſi filius recuperet ſanitatem, non tenebitur ad ieiunium, ſi filius moriatur, Ang. uerb. uotum. 3. §. 1.

Præſuppoſito igitur, quod uota huiuſmodi conditionalia, etiam pœnalia, quibus quis uouet ingreſſum monaſterij, uel peregrinationem in terrã ſanctam, uel Vrbem, & cet. ſi illud, aut illud euenerit: aut illud peccatũ admiſerit: quęſitum eſt nuper, quis in eiuſmodi diſpenſet? Ad quod Sotus reſpondet libro 7. quæſt. 4. art. 3. de iuſtit. & iure. antequam peccetur, Epiſcopum poſſe, & poſtea non niſi Papam. Sed nobis uidetur diſcrimen eſſe inter caſum, quo quis uouet ingredi religionem, uel peregrinari in terram ſanctam, uel Vrbem, & cet. ſi tale, uel tale peccatum commiſerit: & inter caſum, quo quis uouet non admittere tale peccatum ſub pœna eundi Hieroſolymam, aut ingrediendi religionem, & cet. quia in priori caſu, ſolum eſt unum votum conditionale religionis, in quo neque ante, neque poſt adimpletam conditionem Epiſcopus diſpenſare poteſt, vt dicetur infra, num. 75. In ſecundo vero duo vota ſunt. Alterum abſolutum, tale peccatum non committendi: alterum conditionale & pœnale ingrediendi religionem, & cet. ſi peccauerit, & cet. quorum prius eſt principale, & poſterius acceſſorium. & certũ eſt in priori voto principali epiſcopum diſpenſare poſſe, per notata in præfato num. 75. cum non ſit votum perpetuæ caſtitatis, neque religionis, neque aliud ex quinque Papæ reſeruatis. Et ita videtur antequam prius abſolutum violetur, & per illius violationem poſterius conditionale purificetur, epiſcopũ in vtroque diſpenſare poſſe: tum quia acceſſorium ſequitur principale, c. acceſſorium, de reg. iur. lib. 6. l. cum principalis. ff. eod. tũ quia, ſublato priori principali per Epiſcopi diſpenſationẽ tollitur ſecundum conditionale, cum per violationẽ prioris, quod non eſt, nõ poſſit purificari.

Ex quibus infertur ſolutio quæſtionis nuper propoſitæ; An valeat iuramentum, aut votum non ludendi, aut non ingrediendi talem domũ, quæ illi occaſionem peccandi præbet, ſub pœna eũdi genibus Hieroſolymã ore bufonẽ ferẽdo. Reſpõderi enim debet, valere quidẽ quoad ipſam profectionem: ſed non quoad circumſtantiam ferendi bufonem: quia id inhoneſtum eſt, & nullius erga Deum reuerentiæ. Neque quoad circumſtantiam eundi genibus, quia eſt impoſſibile, ſaltem mortaliter, quod ſub votum non cadit, argum. l. Nepos Proculo. ff. de verbor. ſignifi. & cap. faciet. 22. quæſt. 3. Profectio vero ipſa eſt honeſta & poſſibilis, & ita merito quoad ipſam valet, licet non quoad circumſtantias, arg. cap. vtile per inutile non vitiatur. de reg. iur. lib. 6. quando ſunt ſeparabilia, vt hæc.

Decimotertio peccat mortaliter, qui vouet aliquid propter malum finem, veluti ieiunare, vel eleemoſynam facere, vt conſequatur iniuſtam vindictam, vel voluptatem illicitam; Richard. in 4. diſt. 38. queſt. 1. & late Caietanus 2. 2. quæſt. 88. art. 2. & dictum eſt ſupra eodẽ num. 30. & ſeqq. Vbi tamen diximus, quod qui concubinam habens, promittit Deo aliqua pia, ſi dederit ipſi filium ex ea, non vouere propter malum finem, & ideo teneri ad implendũ illud, adimpleta conditione, per rationem ibidem allatam.

Decimoquarto peccat mortaliter, qui vouet virginitatem animo perpetuo eam ſeruandi, & poſt votum ſemel, vel pluries violatum proponit non continere, ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. ad 2. communiter receptum in 4. lib. ſentent. diſt. 38. Secus autem eſſet, ſi eo animo eam voueret, vt ad eam ſemel amiſſam ſeruandam non teneretur: quia actus agentium non operantur vltra fines eorum, l. non omnis, ff. ſi cert. pet. cap. ad audientiam. de decim. Porro, qui vouet non ducere vxorem, nõ cenſetur vouere continentiam, & ideo fornicando nõ peccaret plus quam ſi illud nõ vouiſſet, Roſel. uerb. impedimentum. 4. cap. 12. licet qui uouet continentiam, ducẽdo poſtea uxorem peccet mortaliter ſecundum omnes. Verum eſt item, quod uotum abſolute ducendi uxorem non ualet, ſiquidem uxorem ducere, eſt a ſtatu perfectiori ad minus perfectum deſcendere, ſcilicet a ſtatu cõtinentium, ad ſtatum cõiugatorum arg. cap. nuptię. 32. quæſt. 1.

Dixi: Abſolute, quoniã ſi uoueret ea de cauſa, quod ſe imbecillem, & uix ſufficientẽ ad reſiſtendũ peccato fornicationis agnoſceret, & ꝙ niſi uxorem duceret carni ſuccumberet, obligaretur, ut recte adnotauit Caiet. 2. 2. q. 88. art. 1 Quoniam illa circumſtantia de adhibẽdo remedio proprię carnis imbecillitati facit, ut quod alioquin erat minus bonũ, efficiatur maius bonum. Per quod ante tres annos reſpõdimus teneri ad ducendam uxorem quendam, qui uouit uxorẽ ducere, dum periculum mortis nauigando incurriſſet, ut uitio carnis, quo maxime laborabat, commodius reſiſteret.

Decimoquinto peccat mortaliter qui aliquẽ retrahit a propoſito religionis, quod uolebat exequi oblata iam opportunitate, & alijs circumſtantijs ad id neceſſarijs, ſecundum Palud. in 4. diſt. 15. queſt. 2. art. 2. & ſanctus Anton. 1. part. tit. 2. cap. 2. §. 1. Angel. Silueſt. Tabien. & communem, uerb. reſtitutio. Grauius tamẽ peccaret, ſi poſt ingreſsũ religionis in qua animo ſtabili perſeuerabat, egreſsum ei perſuaſit: grauiſſime uero, ſi poſt ꝓfeſsionẽ, ſine iuſta 44

Digitized by Google

diſpenſatione fecit eum apoſtatare, iuxta mentem prædictorum. Quinimmo in tertio caſu tenetur eundem ipſum reſtituere religioni, ſi poteſt, vel ſi non poteſt, alium ſimilem, vel ſeipſum religioni tradere, ſecundum Scotum in 4. diſt. 15. quęſt. 3. in reſpon. ad 2. quæſt. quod etiam in pręcedentibus duobus caſibus eſſe faciendũ tradunt B. Anton. vbi ſupra, & Adrian. in 4. de reſtit. quæſt. 3. Nobis tamen poſt Caietan. videtur ſufficere in illis caſibus ſuadere alteri æque bono, vt ingrediatur religionem, etiam ſi hoc illi omnino non perſuadeat, quod etiam idem Scotus vbi ſupra videtur ſentire, & ex vtroque Thom. 2. 2. quęſt. 62. art. 2. poteſt facile deduci. Quinimmo credimus in nullo caſu teneri ſe ipſum religioni tradere. quod Ioan. Maior in 4. diſt. 15. quæſt. 17. non exiguis argumentis perſuaſus, & horum contraria diſſoluens tenet, & Sotus lib. 4. quæſt. 6. art. 3. de iuſt. & iure. Illud vero cum opinione communi perſuaſum habemus, illum, qui retrahit aliũ ab ingrediendi, vel profitendi religionem propoſito, aliqua bona intentione iuſtiſque de cauſis non peccare, neque incidere in canonem cap. 18. de regul. ſeſs. 25. Conc. Trid. cuius tenor refertur infra, cap. 14. num. 17. in quibus iuſtis cauſis ſunt, quod volens ingredi eſt coniugatus, & ſine conſenſu coniugis vult id facere: vel quia credit ipſum nullatenus religioni conuenire, ipſique fore vtilem, vel propter ſuum ſpiritualem commodum, quod ex ipſius ingreſſuri conſilijs percipit, ſibi ad honeſte viuendum conducens. Præſertim ea de cauſa, ꝙ in monaſterio, in quod ingredi deſtinat, male contra diſciplinam regularem viuitur. Nam inducere ad talem religionem & eandem ingredi, & in ea recipi, peccatum eſt: ſiue ſit virorũ, ſiue fœminarum, non obſtante, quod ab Eccleſia toleretur, ſecundum opinionem communẽ, quam recte explicat Caiet. 2. 2. q. 189. art. 9.

46 Pręterea in ea ſumus ſententia, quod etiam ſi laude dignum ſit, aliquem ad religionem inducere, ſecundum S. Thom. pręcitata 2. 2. quęſt. 189. art. 9. non eſt tamen valde laudandus ille, qui perſuadet alteri vouere religionis ingreſſum: quoniam, vt recte tetigit Caiet. vbi ſupra, art. 2. & idem experientia ipſa nos docet, minus alacri animo perferunt onera religionis, minuſq; perſeuerant, qui votis ipſis quaſi coacti ingrediuntur, quam qui libera, ſpontaneaque voluntate id faciunt, etiam ſi vtrumq; ex genere ſuo rectum & licitum ſit, ſecundum ſanctum Thom. 2. 2. q. 189. art. 2. Præterea hoc etiam addimus, quod ſicut qui inducit aliũ ad religionem, vbi perfecte regula obſeruatur, laudabiliter facit, iuxta eundem ſanctum Tho. vbi ſupra art. 9. ſic econtrario qui alteri ſuadet ingredi religionem adeo laxatam, qualem modo dicemus, & vbi regula perperam obſeruatur, peccat. Adijcimus etiam, eum, qui vouet ingredi religionem, non ſatisfacere ingrediendo, vbi regula non ſeruatur, & vbi cum diſſolutione viuitur: etſi quando vouet, non intendit ingredi aliam religionem præter illam, & nulla ſit ſpes breui poſtmodum tempore, illam ſuæ priſtinæ ſinceritati reſtitutum iri, non tenebitur ingredi illam, neque aliam: quoniam eius votum quodammodo ratione euentus, iam factum eſt illicitum, vt ſubtiliter adnotauit Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 38. quæſt. 20. Quod idem dicimus de illo, qui monaſteriũ reformatũ ubi recipiatur, non inuenit, quãuis inueniat aliquod ꝙ vocatur reformatũ: ſed re vera conſtat nõ eſſe tale: quoniam ibi vnuſquiſq; pro ſua voluntate vitam agit, & fere omnes putantur eſſe malæ conſcientiæ. At vero contrarium eſſet dicendum de illo, qui inueniret monaſterium, ꝙ non diceretur reformatum, nihilominus tamẽ re vera in timore Domini, & votorum eſſentialium obſeruantia, & ſub regimine, obedientiaque ſui prælati ibi communiter viuitur, etiam ſi non adeo ſtricte, ſicut regularis diſciplina exigit quoad ea, quę accidentaria ſunt, ibidem viueretur. Caiet. 2. 2. q. 189. art. 3.

Decimoſexto peccat, qui vouet religionem in genere & abſolute, neque ſaltem animo ſuo votum reſtringit ad hãc, vel illam religionem, hoc vel illud monaſterium: & quia eum nolunt recipere, vbi ipſe vellet, non vult intrare aliam, quæ ipſum reciperet, arg. cap. non eſt. & cap. magnæ. de vot.

Dixi: Non reſtringit, quia ſi reſtringeret, ſaltem animo, ad certam aliquam religionem, vel certum monaſterium, & ibi nolunt ipſum recipere, non tenetur aliam ingredi, etiam ſi eum ibi libenter reciperent. quia limitata cauſa limitatum producit effectum, l. non omnis. ff. ſi cert. petat. cap. ſuper litteris. de reſcript. quamuis præfatus Sotus lib. 8. de iuſtit. & iur. quæſt. 2. art. 1. abſque ſufficienti fundamento dicat, debere eum prius curare ingreſſum in illam, & ſi eum illa non receperit, teneri intrare aliam. quod tamen nullo iure nullaque efficaci ratione probatur, & ita non eſt tenendum, cap. conſuluiſti. 2. quęſt. 4. §. conſideremus. auth. de trient. & ſemiſs. collat. 3. ſicut ſtatim infra num. 48. dicemus.

Decimoſeptimo peccat, qui vouet ingredi certum aliquod monaſterium, vel certam religionem intentione ſe ipſum obligandi ad obſeruandam continentiam, etiam ſi non admittatur neque ad habitum, neque ad profeſsionẽ, & non uult eam, dum uixerit, ſeruare, eo quod non fuit admiſſus. 47

Dixi: Vouet intẽtione ſe ipsũ obligãdi, & cet. quoniam ſi ea caruit intẽtione, ſed abſolute uouet

uet tale monaſterium, vel religionem intrare, quin etiam (quod amplius eſt) perſoluere, vel profeſſionem emittere, ad nihil eorum erit obligatus,& poterit vxorem ducere,ſi non admittatur. Immo etiam ſi fuerit admiſſus ad habitum, ſi poſtea contraxerit matrimonium, licet peccet contrahendo, non tamen obligatur ad continentiam obſeruandam,& quandiu matrimonij vinculum durat,poterit coniugale debitum poſtulare. Nam quemadmodum,qui promiſit Deo intra annum ſacros ordines ſuſcipere, ſi eo tempore non ſuſcipiat,peccati quidem reus erit, ſed non erit adſtrictus ad diuinum officium recitandū, ad quod ordo ſacer, ſi ipſum ſuſcepiſſet,obligabat, iuxta late tradita per nos in cap. quando. de conſecr. diſt. 1. cap. 7. nu. 2. neque ſi in peccatum fornicationis prolabatur faciet contra votum vel continentiam, quā ordo ſacer ſibi habet annexam: ſic etiam qui vouet ingredi religionem & in ea permanere, ſi poſtea duxit vxorem, tenebitur quidem ratione peccati non exiguam agere pœnitentiam, & etiam retinere voluntatem adimplendi votum, ſi aliquando potuerit: at quandiu matrimonij vinculum durat, non tenebitur ad continentiam obſeruandam, vt copioſe & ſubtiliter Card. Caiet. 2.2.q. 189. art. 4. comprobat. Ceterum ei Sotus lib. 8.q. 2. art. 1. de iuſtit. & iur. contradicit circa differentiam, quam aſſignat inter illum, qui voto ſimplici ſe obligauit ad religionem,& inter eum, qui vouet ingredi, & profiteri. Sed nobis opinio prędicti Cardin. magis adridet. Primo quia ſicut longe diſtant inter ſe votum de ingrediendo religionem ad eam probandam, & de ingrediendo eam ad eā profitendam,eamque perpetuo retinēdam cap. ad apoſtolicam. de regul. cap. 1.& cap. non ſolum. eodem tit. lib. 6. ſic etiam votum obligandi ſe ad vnum ex his duobus erit valde diuerſum a voto, quo ſe quis obſtringit ad alterum.

Secūdo,quia nullus iuriſperitus (meo quidē iudicio) inuenietur,qui non iudicaret, diſpenſationem illam eſſe ſubreptitiam, quam qui vouit ingredi ſimul & profiteri impetraret, exprimendo tantum,quod vouit ingredi, & tacēdo, quod vouit etiam profiteri. arg. cap. poſtulaſti. de reſcript.

Tertio, quod qui vouet tantum ingredi religionē, eamque ingreditur, & poſt ingreſſum vouet profiteri, multo amplius obligabitur ad profeſſionem faciendam, quam alter,qui poſtquam ingreditur,non emiſit votum de profitendo in ea, arg.cap. 1. de tregu. & pac. auth. itaq; C. communia. de ſucceſs.

Quarto,quod ius commune nō adeo obligat ad perſeuerandum eum, qui vouet ingredi ad probandum, ſicut obligat votum, quod quis facit perſeuerandi & profitendi, ſiue id ante ingreſſum,ſiue poſt faciat. quoniam iuri communi ſatisfacit ingrediendo bona fide & ſine dolo vt probet vireſque ſuas experiatur: quamuis ſi talis vitę ratio diſpliceat,poterit,ſi libeat,exire, dicto c. ad Appſtolicā. & dicto c. nō ſolū, ibi *Pro voluntate*, & cap. 1. ibi, *Libere.* At vero ſi emiſit votū profitendi,nihil tale efficere licebit,niſi iuſta cauſa in id cū iuuet,arg. c. nō eſt.& c. magnę. de uoto. Quocirca mihi perſuaſum habeo,cum qui prius horum votorum emiſerit, poſſe intra annum probationis religionem, quam elegit relinquere eo ſolo,quod modus ille viuēdi diſpliceat: non autem ille, qui poſterius emiſit, niſi poſt diſpenſationem impetratam ex cauſa, quę viro prudenti videatur iuſta, arg. dicti cap. nō eſt. iuncta gloſſ. qui autem uouit fieri religioſus nihilo alio expreſſo, ſolum ingreſſum videtur vouere,ſecundum vtrumque Thom. 2.2.q. 189. art. 4.

Decimooctauo peccat, qui uouet ſtrictiorē ingredi religionem, & poſtea ingreditur laxiorem ſecundum S. Thom. 2.2. quæſt. fin. art. penult. ſed iam non tenebitur illam ſtrictiorem intrare, ſi profeſſionem emiſit in ea, ubi laxius uiuitur, cap. qui poſt uotum. de reg. lib. 6. alias uero ſic, ſecundum Archid. communiter ibi receptum. Adijcimus etiam eum, qui uouet religionem, ſi nulla uelit eum admittere, poſſe in ſæculo remanere & uxorem ducere, ſecundum Angel. uerb. uotum. 3. §. 11. & Cardin. Caiet. 2.2. quęſt. 189. art. 3. quamuis Innoc. iiij. in cap. porrectum. de regul. oppoſitum ſentire uideatur. At uero qui uouet aliquam intrare religionem, ſine expreſſa tamen uel tacita limitatione huius aut illius monaſterij, ſi in finitimis & propinquis cœnobijs non admittatur, tenebitur ad remotiora externaque proficiſci, ubi ſit aliqua ſpes, quod eum recipient. At uero ſi ſaltem tacite ſecum intellexit de monaſterijs tantum ſuæ regionis, aut regni, uel linguæ, ſi in his non inueniat receptores, non tenebitur ad alia monaſteria tētanda. quod etiam placuit prædicto Cardinali in dicta q. 88. art. 3. 48

Dicimus tamen, quod quamuis ſanctus Thom. 2.2. quęſt. 189. art. 10. affirmet, non eſſe opus nimio conſilio, longaque deliberatione ad ſtatuendum propoſitum ingrediendi religionem propter rationes & auctoritates, quas ibidem adducit, & propter alias, quas nos etiam in additione cap. quando. de conſecr. diſt. 1. ſcripſimns: nihilominus tamen hoc eſſet intelligendum de illo, cui ſpecialia non obſtant impedimenta; puta morbus, debita, ceteraque huiuſmodi: ſicut in eodem loco exprimit, & de illo, qui adeo bene ſit ad ingreſſum religionis diſpoſitus, ita ut in Deo totam ſuam collocarit fiduciam, quod eius auxilio quodcumque onus religionis ualebit ſuſtinere ſecundum 49

Digitized by Google

prædictum Cardinalem, qui ait hoc adeo eſſe neceſſarium, quod qui huiuſmodi fiduciam nõ habet, eam debet procurare multa oratione, ſacra cõfeſſione, ſacrę Euc hariſtiæ aſſidua perceptione, & ſacræ ſcripturæ lectione. neque prius ingrediatur, quã ſaltem ſperet huiuſmodi voluntatẽ fiduciamq; poſt ingreſſum ſibi a Deo præſtitum iri. quæ quidem concluſio ſingularis & quotidiana eſt. Gerſon vero in regul. moral. & Ioan. Maior in 4. diſt. 38. quæſt. 16. ſub finem aliquid amplius videntur exigere. quibus omnibus adde quæ hac de re diximus in Commen. cap. non dicatis. 12. quęſt. 1. nu. 2. & quod ſanctus Thom. in dicta quæſt. art. 4. cõcludit, quod vouens ingredi religionem, non tenetur ad perpetuo perſeuerandum in ea, niſi ſpecialiter id intenderit. cui addit ſingulariter Caietan. quod vouens ingredi, & fieri religioſus ſunt paria, ſi expreſſe non intendatur fieri religioſus irreuocabiliter, & in eſſe perfecto.

50 Decimonono, qui ingreditur & profitetur religionem aliquam, & quia ibi regularis obſeruãtia nequaquam viget, non obſeruat illa religionis præcepta, quę ſub reatu culpæ mortalis obligant: neque excuſabitur, eo quod non intendat obligare ſe ad viuendum arctius, quam in tali monaſterio viuitur, eadem ratione, qua nõ excuſatur a continentia obſeruãda, qui ſacros ordines ſuſcepit, abſque intentione obligandi ſe ad eam ſeruandam. Quocirca qui huiuſmodi religionem, vel monaſterium ingreditur, & profitetur, ſi tunc non omnia, quæ ibi ſub reatu mortalis delicti obligant, præmeditatur, vel ſi ea pręmeditatus non intendit ſe ad illa obligare, tenetur huiuſmodi intentionem mutare in illam, qua intendat talia religionis præcepta in poſterum obſeruare, vel eam noue profiteri, vt recte annotauit prędictus Maior in 4. diſt. 38. q. 20. Quod quidem verum eſt quoad eſſentialia vota, non autem quoad alias accidẽtarias obſeruationes, quę ſunt iam ſublatæ, vel mitigatæ apoſtolicis priuilegijs veris, vel tempore immemoriali præſcriptis: vel ex licentia tacita vel expreſſa proprij pręlati ad hoc facultatem habentis: vel ex conſuetudine, quæ licet non ſit immemorialis, eſt tamen adeo rationabilis, & tot annorum, adeoq; vetus & antiqua, quæ ad ita emolliendas prædictas obſeruationes ſufficeret. Quoad quas obſeruationes recte poterit defendi opinio Panor. in cap. ſuper eo. de regularib. & cap. Deus qui. de vit. & honeſt. cleric. quem prædictus Ioan. Maior licentioſius liberiuſque quam par erat, carpſit: cum conſtet etiam Card. Florentin. in cap. cum ad monaſteriũ. de ſtat. monach. & poſt eum multos alios (in quibs ſunt Felin. in cap. nam concupiſcentiã. de conſtit. & Aufrerius deciſ. Tholoſ. 448.) immo & S. Anton. 3. par. tit. 16. cap. 1. §. 11. & 12. idem tenuiſſe. Cumque conſtet totius orbis Chriſtiani maximam partem idem obſeruare ipſo ſummo Pontifice ſciente & tolerante: & conſequenter ipſum aliquatenus diſpenſante, iuxta gloſ. ſingularem cap. qui circa. de conſang. quamuis capitulũ illud, cuius eſt illa gloſ. non probat id, quod illa dicit, ſed aliud ſingularius vt in cap. ſi quis autem. num. 67. de pęnit. diſt. 7. diximus.

Vigeſimo peccat, qui filios, vel filias offert 51
monaſterijs religioſis, vbi nimia cum libertate, & licentia viuitur, & promiſſa ſecundum regulam ſuam & religionem non obſeruantur, iuxta mentem Card. Caiet. 2. 2. quæſt. 189. art. 5. Quod tamen limitandum eſt procedere, quando filię, vel filij traduntur monaſterijs in eiſdẽ educandi inſtituendique, quo in eis fiant monachi, vel monachę, & ibi tam licentioſe viuitur, ac ſupra eodem cap. num. 46. dictum eſt; alias non eſſet peccatum, ſaltem mortale, vt patet ex his, quę ibi, & in prędecẽti caſu diximus.

Vigeſimoprimo, qui vouet prę timore mor- 52
tis animę, vel corporalis naturalis, vel caſualis cõcepto in periculo infirmitatis, maris, partus, naufragij, belli, hoſtium, alijſve ſimilibus, & non implet, etiam conditione, ſub qua forte vouit, completa. Quoniam timor, quo mors animę timetur, qui a Deo proficiſcitur; neque ille, quo timetur mors corporis naturalis, caſualis, vel accidentaria, immo neq; timor mortis violentę, qui non infertur ad extorquendum votum, infirmat illud. cap. Gonſaldus. 17. q. 2. cap. ſicut nobis. de regul. niſi tantus ſit, vt hominem àb vſu rationis alienet. cap. ſicut tenor. eodem tit. Impediret autẽ timor mortis violentę, qui dicitur iuſtus, vel alterius mali ad id ſufficientis ordinati ad extorquendum votum, cap. 1. de his, quę vi. per quod id tradunt Panor. & alij ibi, & in dicto c. ſicut nobis. adiunctis quę aiũt gloſ. idem Panor. & communis in cap. abbas. de his, quę vi. & Fortun. de ultimo fine, illat. 21. num. 342. & nos etiã in cap. uerum. de iureiur. diximus. quidquid dixerit Silueſt. uerb. metus q. 8. poſt Card. in dicto cap. abbas. dũ loco eius uitio librarij, uel impreſſoris, Panorm. allegat.

Vigeſimoſecundo peccat, qui uouet aliquid 53
dignum, quod uoueatur, ſed eſt huiuſmodi naturę, quod de ſe aliud maius bonum excludit: ut qui uouet perſeuerare in religione aliqua de laxioribus, quod de ſe excludit aliam arctiorem, & neque hoc, neque aliud adimplet: quoniam illud uotum ad alterum ex duobus ſupradictis obligat: non autem ad perſeuerandũ in minus bono, ſi ad alterum perfectius tranſire uoluerit, iuxta ſentẽtiam omnium, quam Ioan. Tabien. in uerb. uotum. 1. §. fin. explicuit.

Vigeſimotertio peccat, qui uouet ſe nunquã dum uiuet, uinum, uel quid aliud ſimile bibiturum;

rum: poſtea tamen bibit, quotieſcunq; id facit, etiamſi in eadem die multoties biberet. quin etiam quamuis non promittat, ſe non bibiturũ, niſi quodam die certo, puta die Veneris, aut Sabbathi. nam licet Palud. in 4. diſt. 15. quęſt. 4. innuere videatur, quod tunc tantum prima vice eſt peccatum mortale, nõ autem ſecunda, vel vlteriori, niſi id ex contẽptu faceret: oppoſitum tamen, ſcilicet quod qualibet vice mortale peccatum admittatur, verius apparet. in quod etiam tandem ipſe Palud. ibi, & in alio loco magis propendet, & Ioan. Maior in eadẽ diſt. quęſt. 6. id aſſeuerat.

54 Vigeſimoquarto, qui vouet aliquid facere aliquo certo tempore, veluti orare, ieiũnare aliquo certo die, & non facit illud præſcripto tẽpore, immo etſi poſt illud non fecerit, quantocyus commode poterit. Quoniam qui tenetur debitum aliquood perſoluere ſuo creditori ad pręſtitutũ diem, ſi eo non ſoluerit, tenetur poſtea ſoluere l. Celſus. ff. de recept. arbit. cap. cum dilecti. de dolo & contum. Quod tamen limitandum eſt procedere, quando qui vouet non reſpexit principaliter diem vel tẽpus, quo promiſit explere votum, vt communiter non reſpiciunt confeſſarij in diebus, quos imponunt ieiunãdos pænitentibus, iubentes, vt diebus Veneris & Sabbathi vnius menſis, vel anni ieiunent. pænitens enim, qui aliquo illorum dierum non ieiunaret, teneretur alio poſtea ieiunare. Quo quidem caſu, ſententia Silueſtri in verb. votum. 2. quæſt. 4. poterit defendi: ſecus eſſet tamen, quando principaliter reſpexit tempus, rem autem quam vouit, veluti onus, aut quid adiacens ipſius temporis ſibi pręfixit. qualis eſt mens & intentio ſanctæ matris Eccleſiæ circa ieiunia, quę in honorem huius vel illius ſãcti, vel alijs ſtatutis diebus anni fidelibus proponit obſeruanda: ex quibus, ſi aliqua omittimus, quamuis in eo peccęmus, & ob id pęnitentiam agere teneamur, nihilominus tamen nulla deinde remanet obligatio ad totidẽ alijs diebus, quot omiſimus, ieiunandum, vt luculenter Card. quæſt. 88. art. 12. ſub finem explicuit: ſicut neque qui diuinum officium vno die dicere omittit, illud item alio die tenetur perſoluere, ſed ſolum ad pænitentiam agẽdã pro delicto tenetur, ſicut diffuſius in repet. cap. quãdo. de conſecr. diſt. 1. cap. 10. num. 53. diximus.

Vigeſimoquinto, qui vouet, & pęnitudine ductus, non vult illud adimplere, arg. cap. uouẽtibus. 17. q. 2. Non tamen peccaret, ſaltem mortaliter, ob hoc tantum, quod pęnituerit uouiſſe, modo poſtea adimpleat, & propoſitum non adimplendi non cõcipiat, Ang. uerb. votum. 3. §. 13. Silueſt. uerb. uotum. 2. q. 20. licet additio ad prædictum Ang. oppoſitum teneat. pręſupponens, paria eſſe, quem pęnitere ſe uouiſſe, & nolle adimplere votum, quod falſum eſt.

Vigeſimoſexto, qui vouet aliquam abſtinentiam, aut quid aliud ſimile, & dubitans poſtea an debeat implere, nec ne abſq; ſuperioris diſpenſatione, quem facile poterat adire, votũ violat. Roſel. verb. votum 5. §. 7.

Vigeſimoſeptimo, qui vouet aliquid, quod per ſe ipſum adimplere non valet, nec per aliũ curat adimpleri, illis caſibus, in quibus id agere tenetur, ſecundum mentem Innoc. in cap. ſcripturæ. de voto. & Panor. in cap. licet. eod. tit. S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 12. §. 5. Angel. verb. votum. 3. §. 7. & Silueſt. verb. votum. 2. quęſt. 12. Caſus autem in quibus aliquis tenetur alium ſibi ſubſtituere ad complendum uotum, quando per ſe ipſum id minime valet, ſunt qui ſequuntur. Primus, quando uotum ipſum, ſaltem tacite, ad id uidetur extendi, ut uotũ opitulandi his, qui in terra ſancta pugnant, extenditur ad opem per alium ferendam. Secundus, quando aliquis uouet id, quod nullatenus per ſe ipſum poterit exequutioni mãdare ſecundũ eoſdẽ auctores, ubi ſupra. Tertius, quando ſua culpa effectus eſt impotens ad uotũ implendũ, ſecundum maiorem prædictorum doctorũ partẽ. id ꝙ ſine ſolido fundamẽto dicitur, quocirca oppoſitũ cũ Silueſt. ubi ſupra ueriꝰ arbitramur. 55

Vigeſimooctauo peccat heres, qui uota realia defuncti non adimplet, ſunt autem illa, quæ ad rem familiarem illius pertinere uidentur; utpote ſi uouiſſet templum ſtruere, uel pro amore Dei eleemoſynam aliquam elargiri. Quoniam ita tenetur eiuſmodi uotis ſatisfacere, ac alia debita perſoluere, l. 2. ff. de pollicit. notant Panor. & alij in cap. licet. de uoto. ſecus tamen eſt de perſonalibus, cuiuſmodi ſunt uota ieiunandi, macerandi corpus, continendi, & alia ſimilia, gloſſ. in dicta l. 2. ff. de pollicit. Quæ procedunt ſiue heres ſit filius, ſiue extraneus quiſpiã alius, niſi ipſe ſponte ſua ſe ad id uoluit obligare, ſecundum Palud. communiter receptum in 4. lib ſentent. diſt. 38. quæſt. 3. art. 3. qui addit, quod quando ille, qui defunctus eſt, emiſerat uotum, partim reale, partim uero perſonale, & expreſſit utrumque; puta uouit pergere ad Diuum Iacobum, ibique calicem aureum offerre, uel monaſterium ędificare, & ipſum ingredi, heres non tenebitur ad id, quatenus eſt perſonale; ſed ſic quatenus eſt reale. & ita in duobus exemplis modo poſitis non tenebitur adire Diuum Iacobum, neque monaſterium intrare: tenebitur tamen ipſum ædificare, & calicem offerre. At uero quando expreſſit ſolum uotum perſonale, non autem reale, quod erat acceſſorium, ad nihil tenebitur. uerbi gratia: Heres illius, qui uouit adire Diuum Iacobum, non tenebit ipſe illuc pergere, neq; tenebitur illa perſoluere, quæ defunctus eo accedens expẽdiſſet. 56

Digitized by Google

Item heres illius, qui vouit religionem, non tenetur in demortui locum, ſeipſum religioni dicare, neque monaſterio conferre illa bona, quæ mortuus ſecum adſportaſſet, ſi eam ingreſſus fuiſſet, arg. l. cum principalis. ff. de reg. iur. & cap. acceſſorium. de reg. iur. lib. 6.

57 Vigeſimonono peccat, qui ob falſam, vel iniuſtam cauſam voti diſpenſationem impetrat, vel diſpenſat in ipſo, gloſſ. ſing. in cap. non eſt. communiter recepta, de vot. & S. Thom. 2. 2. q. 89. art. 13. quoniam diſpenſatio, quæ falſæ cauſę innititur, ſubreptitia eſt, & inanis. cap. ſuper litteris. & cap. ad audientiam. de reſcrip. & l. & ſi legibus. C. ſi contra ius vel vtilit. quę autẽ ſine cauſa iuſta fit, non tollit diuinæ legis obligationem, iuxta gloſſas communiter receptas, in cap. non eſt. de voto. & cap. quando. de iureiur. arg. cap. ſunt quidam. 25. quæſt. 1. Et quamuis Adrianus in 4. de reſtit. teneat, quod ille cui conceditur diſpenſatio ſine cauſa, & cõtra legem penitus humanam, nihil peccet, licet diſpẽſator ſic: oppoſitum tamen, quod tenuit Caiet. 2. 2. quęſt. 96. art. 5. nobis verius eſſe videtur, videlicet vtrumque peccare, propter rationes, quas ille ibi adfert, & quas nos in cap. quę contra mores. 8. diſt. adiecimus. Occurrit tamen nunc concordia prędictorum auctorum, videlicet ponendo differentiam inter actum diſpenſandi, & inter actum vtendi diſpenſatione iam impetrata ſine ſubreptione, & dicendo, quod opinio Caietani procedat in priori: & opinio Adriani in poſteriori. quo multa dubia quotidiana ſolui poſſunt. Addo tamen, illum qui diſpenſat, grauius peccare, quã eum, qui petit & impetrat: nihilominus tamẽ neutrum eorum mortaliter: niſi quando ex tali diſpenſatione notabile aliquod ſcandalum exoritur. Addo item, quod multo minor cauſa ſufficit ad diſpenſandum ſine peccato circa legem omnino humanam, quam circa legem naturalem & diuinam.

58 Trigeſimo peccat, qui credit pertinaciter eſſe malum vouere, etiam cum debitis circumſtantijs, ſicut aliqui hæretici tenent, ſecundum mentem ſancti Thom. 2. 2. quęſt. 88. art. 4. & lib. 2. contra Gent. cap. 238. quod eſſe hęreticum late probat Caſtren. lib. aduerſus omnes hęreſes. verbo, votum.

59 Trigeſimoprimo peccat, qui, vel quę ex conſenſu cõiugis emittit votum continentię: poſtea vero debitum coniugale poſcit, ſecundũ omnes. Id etiam eſt dicendum ſi debitum ſoluit ei, qui de ipſius conſenſu votum emiſit, ſecundum ſanctum Thom. in 4. diſt. 38. quoniam conſentit peccato mortali, quod alter admittit coniugale debitum exigendo, & ſubinde peccat. Ad Rom. 1. & cap. 1. de offic. delegat. Attamen nõ peccaret, ſi peteret, ſecundum Innoc. & Panor. & alijs in cap. 1. de conuerſ. coniug. & Silueſt. verb. votum. 5. q. 2. receptum.

Trigeſimoſecundo peccat, qui, vel quę coniux poſtquam ambo votum ſimplex continentiæ fecerunt, alter illorum debitum ab altero petit. cap. quod Deo. 33. q. 1. quamuis alter illorum votum ſuum violauerit fornicando, ſecundum omnes, quoniam non debet frangere ſuũ votum ob id, quod alter ſuum violauerit. Verũ eſt tamen, quod ſi timeant ſibi incontinentiam, deberent a ſummo Pontifice diſpenſationem obtinere: quoniam Epiſcopus id facere nequit niſi forſan quando illud ex aliquo magno timore originem duceret, qui tamen non erat ſatis ad voti obligationem impediendam, ſecundũ communem opinionẽ in cap. veniens. qui cleric. vel uouent. ubi text. ſingularis, quidquid dixerit Ioan. Maior in 4. diſt. 32. quęſt. 2. Cuius opinio poſſet habere locum, quando ad ſedem Apoſtolicam non pateret recurſus, uti Silueſt. uerb matrimonium. 7. §. 5. & uerb. diſpẽſatio. §. 9. inſinuauit. Cuius rei radicem nos in cap. at ſi clerici. §. de adulterijs uero. de iudi. expreſſimus, ut inferius num. 76. dicemus.

Dixi: Poſtquam votum fecerunt; quoniam ſi tantummodo pepigerunt inter ſe ad certum vſque tempus abſtinere, veluti vſque ad Paſcha, bene poſſunt ambo poſtea mutare ſententiam, arg. cap. præterea. de ſponſal. Immo etiã ſi alterum illorum ſolum pænituit pacti, & alter intelligit, eum, quem pænitet pepigiſſe, propenſum eſſe ad incontinentiã, & facile in eam lapſurum, tunc deberet ei debitum coniugale perſoluere, ſecundum Hugonem Card. 1. ad Cor. 6. Nam quamuis pactum præceſſerit inter eos, non tamen vouerunt, & ita ſibi inuicẽ poſſunt remittere pactum.

Eſt tamen notandum, quod votum alterius coniugum ſine alterius conſenſu de non ſoluẽdo debitum: immo etiam de non petendo, eſt illicitum, ſecundum ſanctum Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 32. quæſt. 2. & Palud. ibidem, q. 2. quoniam eſt onus graue alteri; eo quod in eam neceſſitatem adigitur, vt pudorem petendi debitum ſemper ſubire cogatur. Quocirca non ſolum epiſcopus huiuſmodi votum poteſt diſſoluere, immo & alter coniugum poteſt omnino illud irritare, quippe quod in ſuum præiudicium vergat. Neque duo capita videlicet cap. quidam. & cap. placet. de conuer. coniugat. quæ contrarium ſignificare videntur, aliquid obſtant: non enim innuunt, eum, qui profeſſus eſt religionem abſque coniugis conſenſu, non poſſe petere debitum, ſed potius non poſſe exigere, hoc eſt, ad ipſum perſoluendum compellere l. exigere. ff. de iudic. & l. ſi conſtante. ff. ſolut. matrim. cum eis adnot. At vero votum non habendi copulam, niſi quando mos gerendus 60

gerendus ſit alteri coniugum, licitum eſt, vimque habet obligandi. Quoniam qui tale vouet, ſibi ſoli & non alteri præiudicium facit. Silueſt. verb. votum. 5. §. 2. & quia qui profitetur religionem, vouet non habere copulam carnalem. alter coniugum qui ſine alterius conſenſu profitetur, non ſolum vouet non exigere debitum, ſed etiam neque petere, neque ſoluere, ideo eius votum, quamuis nihil valeat quoad nō ſoluendum & non petendum debitum coniugale, quatenus alteri coniugi præiudicat, valet tamē quoad non exigendum & non petendum, quatenus ſibi tantum præiudicat. Quo fit vt altero mortuo, huiuſmodi coniux ad caſtitatem ſeruandam teneatur: quamuis ſi poſtea vxorem duxerit, matrimonium ſit validum, vt probe docuit Silueſt. verb. votum. 4. quæſt. 2.

61 Trigeſimotertio peccat, qui, vel quæ coniux vouet rem, quæ non tendit in prçiudicium alterius, veluti ieiunare, vel facere aliquid, ad quod ex vi legis diuinæ, aut humanç tenebatur: vel dare eleemoſynā ex his, quæ vltra dotem poſſidet: poſtea autem illud non adimplet, ſecundum mentem omniū doctorum, quam Angel. verb. votum. 2. §. 8. & Silueſt. verb. votum. 3. §. 1. expreſſit.

Dixi: Quod non vergit in præiudicium alterius, quoniam ſi aliquo modo præiudicat, nullā vim habet obligandi. Vnde mulier, quç vouet abſtinentiam, vel peregrinationem ſine mariti licentia, non tenetur ea adimplere, cap. manifeſtum. & cap. noluit. 33. quæſt. 5. ſi maritus repugnauerit. Immo etiam ſi, ipſo conſentiente, talia emiſerit vota, & poſtea ille contradixerit, vxor non adimplens votum, non peccabit: maritus vero peccat, quando ſine cauſa, quod primum conceſſerat poſtea reuocat, Richar. in 4. diſt. 32. quæſt. 2. art. 2. quamuis conſenſum, quē adhibuit in votū continentiæ, reuocare non valeat, Silueſt. vbi ſupra. Neque maritus in iniuriam præiudiciumve vxoris, quantum attinet ad coniugale debitum, quidquam vouere poteſt. Nam quoad hoc æqualis conditionis eſſe iudicantur. cap. gaudemus. de diuort. & cap. ſi quis vxorem. 32. quæſt. 1. Mulier vero, quæ antequam nuberet, aliqua vota vouit, & poſtquam nupſit non poteſt abſque mariti prçiudicio ea implere, excuſabitur ab eorum executione; ſi maritus numquam præbeat aſſenſum: quo tamen mortuo tenebitur eadem implere. cap. manifeſtum. 33. quçſt. 5. Roſ. verb. votum 2. §. 8.

62 Trigeſimoquarto, qui vouet terrç ſanctç ſuccurrere ex licētia vxoris ſuç, vel etiam abſque licentia, & poſtea non implet. cap ex multa. de voto. quamuis conſultius eſſet nihil tale vouere, ſi vxor non poteſt virum comitari, neque etiam abſque periculo incontinentię remanere, ſecundum ſanctum Thom. in 4. lib. ſententiar. diſt. 32. quçſt. 2. art. 4. Vxor etiam, ſecundum Oſtien. Panor. & cōmunem in dicto cap. ex multa. poteſt huiuſmodi votum ſine licentia mariti facere, & tenebitur illud adimplere, quādo ſine periculo incōtinentię id poſſet efficere, & haberet talem facultatem, quç poſſet milites ſecum ducere, qui auxilio eſſe poſſent: quamuis ſanctus Thomas in dicto art. 4. & Silueſt. verb. votum. 5. queſt. 1. oppoſitum tueantur. Sed primum verius apparet, etiam ſi nullus ipſorum abſque alterius licentia poſſit habitum ſuum in habitum religioſorum, quos tertij Ordinis vocant, vel cuiuſcumque alterius religionis mutare, quoniam id prçiudiciū ac nō nihil horroris ac faſtidij affert. Adde hic dictis ſupra num. 48 quod vouens generaliter ingredi religionem, vel ſpecialiter aliquam religionem non reſtringens ſe ſaltem tacite, ad certum monaſterium non cenſetur ſatisfacere voto, eo quod refutetur ab vno, vel altero Prçlato illius religionis, licet ſit Prouincialis vel Generalis; niſi cauſa cognita iudicaret, illum eſſe ineptum religioni vt nuper latius probauimus.

De irritatione, & ratificatione votorū.

SVMMARIVM.

63 Diſpenſare, commutare, & irritare votum differunt.
64 Diſpenſant & commutant ſoli prelati: ſed quidam irritant, ſed non æque.
65 Votum de numquam peccando venialiter non valet.
65 Votum de non peccando mortaliter valet, ſed facile ſoluitur.
65 Votum de non peccando, hoc, vel illud veniale, vt valet.
65 Votum religioſi de non peccando irritat ſuperior.
65 Vota nouitij non irritat ſuperior.
65 Vota ſæcularis per profeſſionem tolluntur.
66 Votum irritatum non reſurgit per mortem irritantis.
67 Vota religioſorum, quæ valida, & quæ à nutu pēdent ſuperioris.
68 Vouere poteſt qui poteſt peccare, vel mereri.
69 Vota religioſorum, & minorum quomodo differant, & conueniant.
70 Votum potentium ad matrimonium quæ irritari poſſunt.
71 Vota inualida ratificantur, niſi & cet.
72 Diſpenſans ſuper voto, vel commutans illud qui peccat.
72 Religioſus diſpenſatus per hanc ſubreptionem.
73 Votum qui ſuperior poſt approbatum irritat.
73 Votum ab alio factum & à ſe ratum non implet, & cetera.

Pro

Digitized by Google

63 PRo luce dicendorum præſupponimus primo, diſpenſationem, commutationem, & irritationem, inter ſe differre. Nam irritatio nõ aliam cauſam expoſtulat, quam voluntatem illius qui ad irritandum habet facultatem, cap. puella. 20. quæſt. 2. cap. manifeſtum. 33. quęſt. 5. tradit Palud. in 4. diſt. 38. quæſt. 4. & S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 2. §. 6. Diſpenſatio vero cauſam iuſtam & rationabilem requirit. quia qui habet auctoritatem diſpenſandi, poterit omnino votum relaxare abſque eo quod loco voti aliquid iniungat vouenti, & tunc tam vouens quam qui diſpenſat, manent in conſcientia ſecuri. Commutatio autem, vel redemptio voti exigit, vt id in quod votum eſt commutãdum redimendumve, æque bonum ſit, aut melius, quam id quod vouit. tunc autem ęque bonum exigitur, quando ex aliqua cauſa rationabili cõmutatur. tunc vero melius requirit, quãdo ſine aliqua cauſa ſed ſolum ex mera voluntate eſt facienda commutatio, iuxta mentem omnium, quam optime Card. Caiet. 2. 2. q 88. art. 12. explicuit. Vnde infertur id, quod nos eundem Card. vbi ſupra ſequuti in gloſſ. 2. cap. quanto. de iureiur. diximus. nempe, eum qui habet poteſtatem ad diſpenſandum & commutandum, poſſe partim diſpenſando, partim vero commutando relaxare votum ſine cauſa omnino iuſta ad votum ipſum omnino relaxãdum, imponendo aliquid loco eiuſdem voueti, licet minus ſit eo, quod vouit.

64 Secundo præſupponimus, prælatos tantum eccleſiaſticos habere poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi vota, ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. & alios in 4. lib. ſent. diſt. 38. & omnium ſententiam. Multi autem alij habent poteſtatem irritandi vota; puta pater, & eo deficiente, mater, quæ, tutelam filiorum ſuſcepit, & ipſi tutores, vel curatores pupillorum, vel minorum. Maritus etiam poteſt vxoris vota, & dominus vota ſeruorum, & Abbas vel alius prælatus vota religioſorum irrita facere, cap. illud. 20. q. 1. cap. mulier. 32. q. 2. & cap. puella. 20. q. 2. & cap. manifeſta. & cap. nolunt. 33. q. 5. cum ſuis gloſſ. Nam, vt recte definit S. Tho. 2. 2. q. 88. art. 8. nullus, qui alterius ſubditur poteſtati, poteſt emittere votum, quod validũ ſit in eis, in quibus ille ſubijcitur, abſque eius conſenſu.

Tertio præſupponimus, non omnes præfatos æqualem irritandi poteſtatem ſortiri. Quoniam pater, & mater, quæ, deficiente patre illi ſuccedit, vel tutor poſſunt omnia vota irritare, tam realia, quæ ad rem familiarem pertinent, quam perſonalia, quę fiunt ab illis, qui pro ętatis defectu non poſſunt matrimonium contrahere, adeo vt qui vouerunt, numquam amplius illa vota implere teneantur, etiamſi ipſimet, qui ea irritarunt, in ea denuo conſentirent: niſi vouens eadem vota iterum ratificaret. Idem omnino dicendum eſt de prȩlatis, quoad vota religioſorum. at vero neque pater, neque mater, neque curator ullo modo poſſunt irritare uota illius, qui ad iuſtam peruenit ętatem, in qua matrimonium poſſet contrahere, ſi uota ſint perſonalia, & iuri illorum non prȩiudicant, qualia ſunt uotum religionis, & uotum caſtitatis. arg. cap. ſi annum. de iud. lib. 6. Poſſent tamen irritare uota realia ad rem familiarem pertinentia, & etiam perſonalia, quæ illis prȩiudicant. Neque quidquam ad rem facit, ut uota illa ſint pure perſonalia, uel principaliter perſonalia, & acceſſorie realia: quale eſt uotum ingrediendi religionem, cap. in prȩſentia. de probat. auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccleſ. cum ei adnot. Quoniam de his omnibus perinde iudicandum eſt, ac ſi pure perſonalia eſſent. argum. cap. acceſſorium. de reg. iur. lib. 6. cum ſuis cõcord.

Maritus autẽ nullo modo poteſt uxoris uota irritare & nulla facere, neque rurſus uxor uota mariti, niſi inquantum alter alteri præiudicium facit, quidquid dicat & affirmet Panor. in cap. ſcripturȩ. de uoto. ſecundum Angel. & Silueſt. uerb. uotum. 5. q. 1. propter rationem S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 8. quam adduximus ſupra, præterquam in caſu quando alter coniugum notoriam fornicationem, ſiue carnalem ſiue ſpiritualem admitteret, cap. Agathoſa. 27. quæſt. 2. ſecundum Panormitanum in cap. final. de conuerſ. coniugat. qua de cauſa alter illorũ poterit nullum reddere votum alterius, quo ſe obſtrinxerat, ad numquam coniugale debitum expoſtulandum, ut conſtat ex ſupradictis. Dominus item poteſt ſerui ſui uota, quæ in ſuum prȩiudicium uergunt, omnino abolere, reliqua uero nequaquam, ſecundum omnes.

Pro ſolutione autem quȩſtionum, quę mihi de hac re proponuntur, dico, quod uotum nũquam uenialiter peccandi, & numquam peccãdi non ualent: quia ſunt de re homini in hac uita impoſſibili, iuxta illud Ioan. 1. cap. 1. *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus*. Item uotum numquam mortaliter peccandi, uidetur eſſe de re tam difficili, quamuis non impoſſibili, ut non obliget, aut certe facile per ordinarium relaxari debeat. Item uotum non cõmittendi tale, uel tale peccatũ ueniale, ualet. Credo tamẽ eius tranſgreſſionẽ nõ eſſe, niſi ueniale cõmuniter, ſicut nec alia tranſgreſſio uoti de re leui eſſe uidetur. quia uotũ quod eſt quedã lex, quam ſibi uouens tulit, nõ magis eum obligare uidetur, quam lex a Deo, & Eccleſia ei lata, cuius leuis tranſgreſſio non eſt mortifera. cap. unum. §. fin. 25. diſt. ſanctus Thom. 2. 2. q. 88. art. 5. & alijs locis citatus in cap. 11. num. 4. diximus. Et uotum non committendi 65

Digitized by Google

mittendi tale, uel tale peccatum mortale, ualidum eſt, eiuſque tranſgreſſio duplex peccatum eſt, & tranſgreſſor circumſtantiam voti confiteri tenetur. Quoniam pro certa habeo opinionem, quæ aſſerit, materiam eſſe ſatis conuenientem ad vouendum eam, quæ præcepta eſt, vt dictum eſt ſupra num. 45. quamuis quæ ſolum conſilij eſt, magis propria ſit. Item, quod verior mihi videtur Soti opinio, in lib. 7. quæſt. 3. art. 3. de iuſt. & iur. quam Caiet. 2. 2. q. 88. ſcilicet, quod ſuperior religioſi, omnia eius vota, quamuis ſint de nõ peccando tali vel tali veniali peccato, aut tali vel tali mortali, irritare põt: quia quãuis prælatus tollere non poſſit obligationẽ, qua ſubditus ad illa peccata non committenda alijs legibus tenetur: nouam tamen obligationem quam ſibi ſufficientem ad id, libertatem non habẽs impoſuit, tollere pòteſt. Item quod ſuperior non poteſt irritare vota nouitiorum ſicut profeſſorum: quia illorum voluntas adhuc a ſuperioris voluntate non pendet, arg. cap. 1. beneficium. de reg. lib. 6. Item quod religioſus, cum eſſet ſæcularis fecit, ipſo facto commutantur in votum ſollemne religionis, cap. ſcripturæ. de vot. cum ei adnotat. Interrogatus autem, An maritus vota, quæ ſua vxor antequã nuberet, fecit, irrita & nulla facere poſſet? Reſpondi poſſe, ſi marito præiudicant, prout eſt textus ſingul. in cap. noluit. 33. q. 5. quem ad hoc a paucis citari credo. in quo S. Auguſt. ait: *Vt ſi adhuc innupta cõceſſerat pater vota perſoluere, ſi antequam perſoluerit nupſerit, & viro eius non placuerit, non perſoluat.* Interrogatus item; An maritus omnia vota, quæ vxor ſub eius poteſtate facit, irritare poſſit? & qualia poſſit? & qualia non? Reſpondi non poſſe, niſi ea quæ ſibi præiudicant, vt ſupra dictum eſt.

66 Quarto ſupponimus, fuiſſe opinionem Innocentij in cap. ſcripturæ. de vot. quod vota eius, qui habet ætatem nubendi, aut ducendi vxorem, a maritis, vel vxoribus, dominis, parentibus, curatoribus irritata, ſicut obligant quoad ea, quæ non ſunt in præiudicium irritãtium, iuxta communem opinionem: ita quoque incipiunt obligare ſimul atque ipſi vouentes liberantur a ſubiectione irritantium. Sed profecto contrarium verius, & ratione conformius nobis apparet, per cap. quidam. & cap. placet. de conuerſ. coniugatorum, vt tenent Panor. in dicto cap. ſcripturæ. Angel. Silu. verb. votum. 4. quęſt. 2. & Caiet. 2. 2. quęſt. 88. art. 8. niſi quando expreſſe, ſe aliquid facturos vouerunt, poſteaquã ab alterius ſubiectione ſe liberos inuenirent, ſecundum omnes.

67 Quinto, ſupponimus, vota religioſorum, quorum materia neque in genere neque in ſpecie eſt eis prohibita, & proinde ſecundum ſe ſunt valida, nõ ideo nullius vigoris exiſtimari; quia ſunt irritabilia, quinimmo ad ſui obſeruantiam obligant, quouſque ab illis, qui id poſſunt facere, irritentur, etiam ſi prius ea numquam approbaſſent. quoniam ſub ea conditione ſemper fieri videntur, ſi ſuperior non contradixerit; quę quidem conditio ſemper impleta manet, donec ſuperior contradixerit. At vero vota, quę fiunt in rebus prohibitis a ſuo ſuperiori: alioquin tamen licitis, non obligant, donec pręlatus ea probauerit, quoniam ſub hac conditione ſemper fieri creduntur, ſi videlicet ſuperior annuerit, vt Card. Caiet. vbi ſupra recte definiuit. Et hoc modo debet limitari & interpretari quoddam dictum concilij Agathenſis. cap. monacho. 20. q. 4. ſcilicet monacho non eſſe licitum vouere.

Sexto, ſupponimus, quod licet qui carent ętate ſufficienti ad contrahendum matrimonium, ſi eo iudicio polleant, vt poſſint iam & mereri, & peccare, quęcumque vota, ſiue perſonalia, ſiue realia, regulariter emittere poſſũt, quibus obligentur, iuxta gloſſam inſignem, ab omnibus receptam in cap. mulier. 32. quęſt. 2. Panor. cum communi in cap. 2 de voto: nihilominus parentes illorum vel tutores omnia illa recte poſſunt irritare. cap. puella. 20. quęſt. 2. & cap. mulier. 32. quęſt. 2. deſumptum ex cap. 30. Numeror. 68

Dixi: Regulariter: quoniam voto ſollemni religionis ſe non poſſunt obſtringere, etiam cum conſenſu patris, aut tutoris, cap. 1. de regul. lib. 6. bene tamen uoto ſimplici, quidquid aliud inſinuent Angelus, & Roſella, male percipientes, quid ſibi voluerit ſanctus Thom. 2. 2. q. 88. art. 9. vt optime declarat Silueſt. verb. votum. 3. q. 5.

Septimo ſupponimus; illud quod definitum eſt de pueris, qui nondum ętatem nubendi, vel ducendi vxores attigerunt, illud ſtatuendum eſſe de religioſis, quantum attinet ad votorum irritationem, quam ipſorum ſuperiores facere poſſunt: ſcilicet, eorum vota, quę de rebus bonis honeſtiſque fiunt: quę neque ſuę regulę, neque pręceptis diuinis, neque ſuperiorum ſtatutis repugnant, valida eſſe, quandiu ſibi a ſuis ſuperioribus non obſiſtitur. Verumtamen illi pro mera voluntate ſua, ſine alia ratione & cauſa poſſunt illa irritare, & nulla reddere, ſicut ſenſit Innoc. communiter receptus, in cap. ſcripturę. de uot. & ſanctus Thom. iuxta Card. Caiet. interpretationem. 2. 2. quęſt. 88. art. 8. & Palud. in 4 diſt. 38. quęſt. 2. & S. Anton. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 6. & ſic venit intelligendũ pręallegatum illud conciliũ Agathenſe in cap. monacho. 20. quęſt. 4. Eſt tamẽ circa hoc adnotandum, quod licet recte poſſimus affirmare quoad effectum, ne monachus teneatur adimplere votũ, ſatis eſſe quod ſuperior 69

Digitized by Google

rior iubeat ei, ne faciat id, quod vouit, vel nolit ad id agendum facultatem cõcedere, eſto prius non ſit effectus certior de voto: quoad effectum tamen, vt votum irritum, & inane fiat, non ſatis eſt hoc, ſed præterea neceſſarium eſt, vt prælatus de voto ipſo iam pręmonitus, voluntate & auctoritate ſua illud omnino irritet, & nullũ faciat, quod optime docuit Caiet. in dicto art. 2

70 Octauo dicimus, quòd illi quibus ſatis ætatis eſt, vt poſſint contrahere matrimonium, poſſunt etiam quæcunque vota perſonalia facere, eademque adimplere tenentur, etiam renitentibus patribus, aut eorum curam gerentibus; cuiuſmodi ſunt vota continentiæ, religionis, dicendi aliquas orationes, & alia ſimilia: dummodo regimini & gubernationi domus paternæ aut parentum poteſtati, ſiue rei familiari, nihil nocumenti, aut iniuriæ inferant. Talia enim vota nihil valerent, niſi eſſent in ſubſidiũ terræ ſanctæ, vel fierent ex rebus caſtrenſibus hoceſt in bello, vel quaſi in bello partis, de quibus infra cap. 17. agemus, vel cum expreſſo tacitove conſenſu parẽtis, vt optime collegit Silueſter. verb. votum. 3. quæſt. 6. At vero vota realia, quæ principaliter ad rem familiarem pertinent, ſi ab illis fiant, qui ſunt nubere, vel vxorem ducere, licet valida ſint, poſſunt tamen penitus aboleri, aut irritari a parentibus vel curatoribus, donec ad vigeſimumquintum annum peruenerint, quemadmodum tam perſonalia, quam realia puerorũ, qui ad decimum quartum annum, & puellarum quæ ad duodecimum nõ peruenerunt, ſecundũ B. Antoninum. 2. part. tit. 11. cap. 2. §. 10.

Dixi: Principaliter, quę ad rem familiarem pertinent, quoniam vota, quæ acceſſorie illam tangunt non poſſunt irritare, quando adiunguntur perſonalibus, quæ ab eis irritari non poſſunt: cuiuſmodi eſt votũ profeſſionis, quod quidem ex conſequenti bona profitentis transfert in monaſterium cum ipſa perſona. cap. in pręſentia. de probat.

71 Nono ſupponimus, patrem & tutorem poſſe votum ſollemne reuocare, ſi factum fuerit ab eo, qui non habet ętatem, vt poſſit contrahere matrimonium. Irritandum eſt autem antea, quam ad prædictam ætatem peruenerit, quoniam poſt eam irritare non poteſt, cap. puella. & ibi Card. S. Xiſti. 20. q. 5. Cuiuscontrarium accidit circa uotum ſimplex, quod etiam poſtquam ad legitimam ętatem peruenerit, poterunt irritare: dum tamen filius adhuc in illa ætate ratum non fecerit votum. quod egregie Caietan. 2. 2. q. 89. art. 5. adnotauit.

Decimo ſupponimus, quod vt aliquis votũ ſuum inualidum ratificaſſe cenſeatur: non ſatis eſt credere votum, quod emiſit, validum fuiſſe, & ideo proponere illud adimplere, vel ratione illius in monaſterio permanere, putans profeſſionem eſſe validam: ſed oportet, vt reſciat illius nullitatem: & velit illud noue validare, vt ſingulariter tradit Caieta. vbi ſupra. quem ſequimur; tum per rationem eius; tum quia errãs non conſentit, l. ſi per errorem. ff. de iuriſd. omni. iudic. tum quia etiam nouo conſenſu opus eſt ad validandum matrimonium nulliter contractum, vt dicemus infra cap. 22. num. 69. & 86. quin potius neceſſarium eſt, vt ita gratũ habeat, vt velit quod votum antea factum ab ipſa ratificatione ſit validum, etiam ſi prius nõ ualuiſſet, quod pręclare etiam idem Cardinalis ubi ſupra explicuit.

Vndecimo quod hęc conſequitur peccare 72 primo, qui carens poteſtate ad diſpenſandum, commutandum, redimendum, uel irritandum uotum, aliquid horum fecit.

Secundo, qui habens tantum poteſtatem ad redimendum, uel commutandum, qualem habent multi confeſſarij uirtute bullarum: aut Iubileorum electi, diſpenſat ſuper uoto, uel ipſum irritat, & nullum facit, arg. cap. 2. de conſt. lib. 6. & l. fi. ff. de iuriſ. omni. iudic. quatenus habent, male facere eũ, qui extra territoriũ ſuum uel poteſtatem ſibi conceſſam aliquid facit. Immo & actus ab eo factus non ualet, ut ſenſit Caiet. 2. 2. q. 88. art. 12. quod etiam in cap. quando. de iureiur. diximus, præſertim quod uti iuriſdictione, quam quis non habet, peccatum eſt letale, ſecundum S. Thom. receptum, 2. 2. q. 60. art. 6.

Tertio peccat, qui ex Ordine Mendicantiũ ad Canonicos regulares uult tranſire ex diſpẽſatione Papę, & quia intellexit illam obtinere non poſſe, niſi prius habitum dimittat, ob id eum dimiſit, & aliquando ſæculari ueſte indutus inceſſit, & poſtea eam diſpenſationem impetrans, huiuſmodi diabolicam aſtutiam ſubticet, ut in pręlect. cap. ſi quando. de reſcript. excep. 6. num. 4. comprobauimus. Quocirca huiuſmodi religioſo conſulendnm eſt id quod ſępe complures admonuimus, ut uidelicet ad priſtinam illã ſuam religionem reuertatur, uel iterũ ſupplicet ſummo Pontifici, ut ea taciturnitate non obſtante, diſpenſationem ratam & ualidam eſſe uelit.

Quarto, qui cum eſſet ſuperior, poteſtatemque haberet irritandi, uel obliterandi aliquod uotum, in ipſum conſenſit: poſtea uero ſine rationabili cauſa, ipſum ex mera malitia, uel proprio impulſus affectu, uel fingens illud uotum in maximum uergere pręiudicium, irritat & annullat, cum parum, aut nihil inde emanaret nocumenti, ſecundum pręedictum Card. Caietan. 2. 2. quęſt. 88. art. 8. Qui tamen adijcit, ſubditos non peccare, ſi non adimpleant uotũ, quod fuit ita perperam irritatum, ſicut etiam ſuperio- 73

ſuperiores nihil peccant, dum legitime irritãt ſubditorum vota, ſolum pro libera volũtate ſua ſine cauſa aliqua & malitia, antequam illa approbentur: quoniam in hoc, ſuo iure vtuntur, cap. puella. cap. illud. 20. q. 2. cap. noluit. & cap. manifeſtum. 33. q. 5.

74 Quinto qui votum a parentibus ſuis, vel alijs ab eo factum & a ſe ratificatum non implet: nõ autem ſi non ratificauit, niſi animo ſe ipſum obligandi ad nihil aliud amplius, quam ipſe voluerit, cap. licet. cum ei adnotat. per omnes de vot.

Quis ſuper voto diſpenſare, aut illud commutare valeat.

S V M M A R I V M.

75 *Diſpenſant ſoli Prælati Eccleſiaſtici circa vota.*

75 *Papa ſolus diſpenſat ſuper voto ſollemni, & alijs quinque.*

75 *Epiſcopalem iuriſdictionem habens an in hoc æquetur Epiſcopo.*

76 *Diſpenſans & diſpenſatus ſuper voto abſque iuſta cauſa ut peccant.*

77 *Diſpenſandi una cauſa ſuper voto eſt leuitas vouendi.*

78 *Voto res ablata cui debeatur facta diſpenſatione.*

98 *Votum omne tollit profeſſio religionis: ſed non iuramentum, qua parte proximum tangit.*

79 *Votum qui cõmutare poteſt an poſſit diſpenſare.*

80 *Voti cõmutatio vi Cruciatæ facienda eſt in eius vtilitatem.*

80 *Votum caſtitatis bis frangit, qua nubit, & conſummat.*

80 *Vota futura includit poteſtas diſpenſandi.*

80 *Peccata futura includit poteſtas abſoluendi.*

75 Circa hoc dicimus primo, quod ſoli prelati eccleſiaſtici habent poteſtatem diſpenſandi & commutandi vota propter rationem, quã S. Thom. communiter receptus reddit, 2. 2. q. 88. art. 12. per illud 2. ad Corinth. 2. *Nam & ego quod donaui* & cet.

Dixi, Et commutandi, quia non poteſt quis auctoritate propria commutare votum, etiam in melius, niſi manifeſtum ſit, illud eſſe gratius Deo, vt pulchre declarat Caiet. in præfato art. 12. neque conſequenter confeſſarius, neque alius, cui non ſit data facultas commutandi vota.

Secundo dicimus, quod ſolus Papa, vel qui poteſtatem ab ipſo peculiarem habet, poteſt ſuper quinque votis diſpenſare, ſcilicet ſuper voto perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis in Hieruſalem, vel Romam, vel ad ſanctum Iacobum Compoſtellę. Etenim quamuis nullus textus reperiatur, qui omnia iſta vota ſoli Papę reſeruet, pręter votum in Hieruſalem, per cap. ex multa. de uoto. adiũcta gloſſ. ſingul. verb. incumbit. Quinimmo neque hoc quando ex deuotione, & non in ſubſidium terræ ſanctæ fit, ſecundum Panorm. in dicto cap. ex multa. quem ibi ſequitur Rauennas: iuxta tamen Romanæ curiæ ſtilum, qui ſatis colligitur ex extrauaganti Xiſti quarti, cap. etſi dominici. de pænit. & remiſſ. omnia hęc ſunt ſummo Pontifici reſeruata. Vnde ſecundum aliquos, quicunque inferior ab aliquo iſtorum quinque tentaret abſoluere, præterquam quod peccaret mortaliter, pœnam etiam excommunicationis incurreret, per dictam extrauag. quod tamen non eſt verum niſi de illo, qui ex facultate vel conceſſione eiuſdem Papæ Xiſti quarti abſolueret: quoniam de tali tantum ipſa loquitur, vti poſt Silueſt. verb. excommunicatio. 7. caſu 32. & Angel. verb. excommunicatio. 5. §. 31. nos ſuper eandem extrauagantem expreſſimus. In ceteris autem votis alij Prælati inferiores poterunt diſpenſare, vt epiſcopi, vel qui iuriſdictionem epiſcopalem ſortiti ſunt. quamuis Panor. cap. propoſuit. de conceſſ. præb. ſolam commutandi poteſtatem illis concedat, ſed non eſt verum propter ea, quę ipſe in cap. de voto docuit.

Tertio quod prælati inferiores epiſcopis, nõ habentes iuriſdictionem quaſi epiſcopalem, nihil tale poſſunt, ſecundum Innoc. in dicto c. 1. de voto. ab Oſtien. reliquiſque omnibus cõmuniter receptum, & a Panor. in dicto cap. 1. explicatum, niſi ad hoc præſcriptione, vel priuilegio peculiari muniantur. Verum eſt tamen, prælatos regulares poſſe religioſorum ſuorum vota irritare, ſicut dictum eſt ſupra, num. 63. id quod etiam Silueſt. verb. votum. 4 quæſt. 3. aſſeruit. immo & diſpenſare, ſi ſunt exempti. Quoniam eorum iuriſdictio quaſi epiſcopalis reputatur, iuxta gloſſ. ſing. & receptam, Clem. 1. de reb. eccleſ. non alienan. alias vero minime, quidquid aliqui ſenſiſſe videantur.

Quarto dicimus, quod nullus pręter ſummum Pontificem poteſt diſpenſare ſuper voto continentię ſollemniter emiſſo per ſacri ordinis ſuſceptionem, iuxta communem omnium doctorum ſententiam, affirmantium, illum poſſe diſpenſare in voto ſollemni per profeſſionem facto, ſi grauiſſima aliqua adſit neceſſitas, ſecũdum Innoc. & gloſſ. communiter receptam in cap. cum ad monaſterium. de ſtat. monachor. quam nos in cap. litteras. de reſtit. ſpoliat. copioſe roborauimus.

Quinto dicimus, quod communis doctorum 76 conſenſus habet, quod quamuis epiſcopi non poſſint diſpenſare in voto etiam ſimplici perpetuæ

Digitized by Google

petuę continentię, niſi ſit magnum periculum incontinentiæ, & non poſſit adiri Papa, iuxta Silueſt. verb. votum 4. q. 4. vti inferius dicemus. poſſent tamen diſpenſare in voto continentiæ non perpetuo, ſed ad tempus ſeruandę; veluti per annum, ſecundum Palud. in 4. diſt. 38. quæſt. 4. Immo & ſecundũ Anton. & alios idem facere poſſent circa votum de numquam contrahendo matrimonio, Angel. verb. votum. 4. §. 9. & Silueſt. quæſt. 4. In hoc vltimo tamen contrarium tenet Caietan. tom. 2. Opuſculorum Opuſculo 11. quæſt. 1. Cuius opinio licet alias mihi placuerit, nunc tamen magis placet opinio Angeli & Siluestri. Tum quia illa ſeruatur in ſacro Pænitentiariæ prætorio. Tum quia præſuppoſita opinione communi, quam ipſe quoque Caietanus tenet; ſcilicet, materiam voti ſufficientem eſſe opus, quod non eſt ſupererogationis, ſed præceptum, nõ poteſt vere dici æquiualere votũ de non nubendo & votum caſtitatis, per quod corruit eius fundamentum, vna cum reſponſionibus ad duo argumenta neruoſa, quæ ipſe contra ſe proponit, quæ nimia ſubtilitate potius, quam ęquitate niti videntur.

Sexto dicimus, neminẽ ſibi perſuadere debere, ſummum Pontificem pro mera voluntate ſua ſine iuſta cauſa poſſe diſpenſare, aut cõmutare vota, neque omnem diſpenſatum ſine iuſta cauſa poſſe eſſe ſecurum, per gloſſ. ſing. cap. non eſt. de vot. Neque obſtat cap. veniẽs. de iureiuran. quatenus habet, in quocunque iuramento eſſe ſuperioris ius exceptum: quod etiam in votis aſſerendum eſt. quoniam illa verba non ſignificant excipi voluntatem Papæ vt recte ponderauit ſanctus Thom. 2. 2. quæſt. 88. art. 12. ſed nullo iuramento, aut voto iuri & auctoritati ſummi Pontificis derogari aut detrahi poſſe, quominus cum rationabili cauſa in illis poſſit ſancte diſpenſare. Quamuis in religioſorum votis & iuramentis intelligendum ſit (ſalua ſui ſuperioris voluntate) & ex conſequenti, ſalua voluntate ſummi Pontificis, qui eſt ſupremus omnium Antiſtes. Non enim eſt quoad hoc Papæ tanta poteſtas ſuper alios omnes orbis Chriſtianos, quanta eidem & alijs religioſorum prælatis ſuper religioſis, vt explicuit optime doctiſſimus Caietan. in dicto art. 12. Eſt tamen notandum, quod quæuis cauſa reddens complementum ipſius voti malum vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, eſt ſatis iuſta & rationabilis ad diſpenſandum, ſecundũ omnes poſt S. Thom. 2. 2. quęſt. 88. art. 10. Immo etiam ad hoc, vt ſine diſpenſatione implementum eius omittatur, ſi manifeſtum ſit vnũ ex tribus ſupra explicatis efficere, vt patet ex his quę in ſuperioribus, num. 24. & ſeqq. poſt ſanctum Thom. 2. 2. q. 88. art. 10. & 12. diximus.

Septimo dicimus, quod vna ex iuſtis cauſis ad diſpenſandũ eſt leuitas, vel facilitas in vouendo, ſecundum Panor. in cap. 1. de voto per illũ textum, & S. Anton. 2. par. tit. 11. cap. 1. in principio. Imbecillitas item eius, qui vouit ad exequendum, quod vouit, ſcilicet, ad ieiunandum, vel peregrinandum. Habere item numeroſam familiam, quę abſque notabili nocumento, patroni abſentiam tolerare non poteſt: & alia ſimilia, de quibus certa omnino regula afferri non poteſt, & ſubinde arbitrio ſuperioris definiri debent, iuxta Panor. in cap. 1. de uot. iuxta quem, per finem cap. ex multa. de voto. ſufficit neceſſitas, vel vtilitas publica, quæ tamen non requiritur, ſicut quidam ſenſerunt; ſatis eſt enim, vt ſit vtilitas priuata, arg. cap. 1. & 2. de uoto, 72

Octauo, quod ſuperior, qui votum cõmutat, debet perpendere vouentis qualitatem, & expenſas, quas facturus eſſet in explendo voto peregrinationis, vel aliorum ſimilium vltra illas, quas domi ſuę facturus eſſet, illaſque omnes in alia pia opera conuertere: laborẽ autẽ itineris in ieiunia, & orationes mutare, ſecundum Angel. verb. votum. 4. §. 12. iuxta quem, votum ieiunandi a paupere emiſſum minoris redimi poteſt, quam uotum diuitis. Item ſi impedimẽtum ſit temporarium, tunc ſolum dilationem aliquam temporis concedere poteſt.

Nono quod quamuis aliqui crediderint, munus uoto promiſſum dandum eſſe illi, cui promiſſum eſt, etiam conſequuta uoti diſpenſatione, aut commutatione; oppoſitum tamen uerius arbitramur, iuxta mentem S. Thom. in 4. lib. ſent. diſt. 38. quęſt. 1. art. 3. & 2. 2. q. ultima, art. 3. Angel. uerb. uotum. 3. §. 26. & Silueſt. uerb. uotum. 4. q. 1. Id quod Caietanus efficaciter probat tomo 2. Opuſculo 11. quęſt. 1. de uoto non nubendi, & nos efficacius in Apolog. de reditibus. eccleſiaſt. quęſt. 1. monit. 71. num. 1. Poteſt enim diſpenſari in tali uoto ſine conſenſu eius, cui uouetur, ut ibi efficaciter probamus. Porro quemadmodum una ex legitimis cauſis ad uotum caſtitatis cõmutandum eſt magna fragilitas, quam uouens in ſe ipſo experitur ad obſeruandum uotum, & ob quam ſe credit non adimpleturum, quod uouit, Angelus uerb. uotum. 4. §. 6. ita etiam certiſſimum eſt, quodcunque aliud uotum poſſe in religionis uotum permutari, Caietanus in ſumma, uerb. uoti commutatio. etiam ſi ſit Hieroſolymitanum, cap. ſcripturę. de uoto. 78

Decimo dicimus, quod licet quilibet ſimplex ſacerdos poſſit a quocumque peccato, & quacunque excommunicatione, & fractione uoti, in articulo mortis abſoluere: non tamen poteſt aut in uotis diſpenſare, aut aliquod illorum commutare. Etenim ſola peccatorum abſolutio 79

Digitized by Google

ſolutio, non autem votorum diſpenſatio, vel commutatio illis conceditur, ſecundum mentem omnium doctorum. quod etiam explicuit Silueſt. verb. votum. 4. §. 13. Quod quidem etiã in multis Iubileis videmus accidere, noſq; etiã in §. in Leuitico. not. 27. num. 1. & ſeqq. comprobauimus, eum qui non habet ampliorem auctoritatem, quam commutandi, non poſſe diſpenſare: & qui non habet poteſtatem niſi ad diſpenſandum, non poſſe commutare, cũ iſta inter ſe ſint valde diuerſa: & poteſtas & priuilegium diſpenſandi poſſit aliquid operari, abſque eo quod ad commutationem extendatur.

Illud autem, quod Sotus lib. 7. quęſt. 4. art. 3. de iuſt. & iur. aſſeruit, forte rem non adeo perpendens, ſcilicet, eum qui habet poteſtatẽ ad diſpenſandum, quod amplius eſt, habere etiam ad commutandum, quod minus eſt: forſan verum eſt in illis, qui ſunt huiuſmodi auctoritatem ſortiti iure communi, & tanquam ordinarij: non autem in his, qui priuilegiorum, ui, & tamquam delegati eandẽ adepti ſunt, arg. cap. priuilegia. 3. diſt. & cap. ſane. & cap. porro. de priuileg. & notatur in cap. 1. de reſcript. ubi poſt alios reſoluit Decius, priuilegium ita interpretãdum, ut aliquid operetur contra ius: ſed dato aliquo tali, in reliquis eſt reſtringendũ; quia priuilegia ſunt reſtringenda, cap. porro. de priuil.

Vndecimo dicimus, quod Papa Innocẽtius ſeptimus conceſsit confeſſarijs rite prę́ſentatis ex Ordine fratrum Minorum, vt poſſint in omnibus votis diſpenſare, in quibus poſſunt Epiſcopi; prę́terquam in voto peregrinationis vltra duas dietas, in conceſsione. 115. ꝙ etiã commemorat Compendium priuileg. rę́lig. Idem etiã poſsunt confeſsarij Ordinis Dominicani, & aliorum, qui priuilegiorum Ordinis ſancti Frãciſci ſunt participes.

Duodecimo dicimus, quod aliqui ſimplices in eo ſunt errore, vt ſimul atque diploma ſiue bullam acceperunt, in qua Papa concedit, vt confeſſarius poſſit certa illorum vota vel commutare, vel diſpenſare, credant ſe ſtatim a ſuis votis liberari. Etenim aliud eſt committere poteſtatem diſpenſandi, vel commutandi, aliud vero diſpenſare & commutare, cap. gratum. & cap. relatum. de offic. delegat. adiuncto cap. ſi cui nulla. de præb. lib. 6. & cap. ſi ſuper gratiam. de offic. delegat. eodem lib. Quocirca ab ipſo confeſſario petere debent, vt ſua debita in alia opera pietatis cõmutet, aut diſpẽſet. Enimuero niſi cõfeſſarius fuerit requiſitus, immo etiã ſi fuerit, niſi diſpẽſauerit, aut cõmutauerit, licet alias ab omnibus peccatis abſoluat, & plenariam indulgentiam illis concedat, vota adhuc ſicut antea, in ſuo vigore perſeuerant.

Decimotertio, quod etiam ſi votum neminem alium, etiam ſi ſit heres, quam ipſum vouentem obliget quoad obligationem perſonalem, ſicut dictũ eſt, neque quoad realem ex vi uoti: obligat tamen eũ ex vi pacti contractus & promiſſionis eo modo, quo obligaret eum iuramentum alterius, cap. ex parte, de cenſib. & notat. in cap. 2. de pact. lib. 6. & in cap. cum C. laicus de foro compet. & Feli. in cap. cum ſit. num. 9. eod. tit. Quamobrem populus, qui nunc eſt, tenetur ad implenda vota de obſeruatione feſtorum, aut aliarum rerum eiuſdem populi, qui centum ab hinc annis præceſsit: quãdoquidem eſt vnus idemque populus. cap. denique. 7. q. 1. vbi gloſs. & l. proponebatur. ff. de iudic. aut ex vi voti, quia eſt idem populus, aut ſaltem ex vi cõtractus & promiſsionis, quę in ſucceſſorem vniuerſalem pertranſit, l. 1. & 2. C. de heredit. action.

Admonemus inſuper confeſſarios, qui vota per bullas Cruciatæ commutant, quod commutatio in vtilitatem ipſius Cruciatæ fieri debet: in quo multi errant commutantes ea in ieiunia, orationes, peregrinationes, miſſas, eleemoſynas pauperum: quia tenor Bullę habet, vt huiuſmodi commutatio fiat in vtilitatem Cruciatæ. & idem dicendum eſt de his, qui commutant virtute Iubileorum, aut gratiarum, quæ prę́cipiunt hoc facere in vtilitatem aliquorum locorum particularium arg. l. illud. ad l. Aquil. 80

Decimoquarto, quod quæſitum eſt nuper a nobis; An qui contra ſimplex caſtitatis votum contraxit matrimonium, teneatur ingredi religionem, antequam illud cõſummet? cum illo modo ſuum votum perſoluere poſsit, & non alio. Et Silueſtro verb. matrimonium. 7. q. 5. viſum fuit, quod ſic: & Soto quod non, in 4. lib. ſentent. diſt. 38. q. 2. art. 1. & nobis prima frõte opinio Soti verior viſa fuit; quia votum ingrediẽdi religionem non fecit, & quia videtur ſufficere, vt ſuum votum non petendo debitũ impleat, quamuis reddendo petitum, matrimonium conſummat. Sed poſtea, omnibus ſatis perpenſis, Silueſtri verior viſa eſt: tum propter eius rationem: tum quia omne votũ oblatum, opportunitate perſoluendum eſt, & opportunitatem in id adeſſe, negari non poteſt, antequam matrimoniũ conſummetur. cap. commiſſum. de ſponſal. tum quia ſanctus Thom. & Richard. in 4. diſt. 18. tenent, quod qui contra votum caſtitatis matrimonium contraxit, conſummando illud peccat. quod verum non eſſet, ſi poſt contractum & non conſummatum ad ſeruandũ votum caſtitatis non teneretur, quod ſeruari ſine ingreſſu religionis nequit. Neque obſtat, quod ingreſſum religionis formalem non vouit, quia ſufficit aliud illi propinquum

L feciſſe,

Digitized by Google

feciſſe, ex quo & eius trangreſsione, vna virtualis ad illud obligatio naſcitur. Tum quia idem Sotus fatetur, quod votum religionis poſt contractum & nondum conſummatum, ad ſui ingreſſum obligat: & non alia ratione, quã quod adhuc perſolui poteſt: & eadem ratio voto caſtitatis conuenire videtur.

Ex quo ſequitur, quod votũ religionis, quoad hoc non eſt firmius, quam ſimplex caſtitatis: & quoad alios effectus infirmius eſt; quia qui religionis ingreſſum vouit, fornicando nec ante, nec poſt matrimonium contra illud peccat; & qui caſtitatem vouit, ſic. quia votum religionis ante profeſsionem non magis ad ſeruandam caſtitatem, quam ad ieiunium & alias cæremonias & ſtatuta religionis ſeruanda obligat. Vnde ſequitur, ꝙ qui contraxit matrimonium & conſummauit contra ſolũ ſimplex religionis votum, poſtea reddere & petere debitum ſine alia diſpenſatione poteſt, quamuis qui contraxit contra votum caſtitatis, iuſta diſpenſatione ad id indiget, quæ eſt quotidiana & ſingularis concluſio. Quibus omnibus eſt conſequens, quod qui caſtitatem vouit, & matrimoniũ contraxit, & poſtea conſummauit, duo peccata commiſit. Vnum in contrahendo, alterum in conſummando: quamquam Sotus tenet non niſi vnum committere. & verum eſſet, ſi vera eſſet eius altera opinio ſuperius refutata. Quibus omnibus adde, quod Sotus lib. 7. quęſt. 4. art. 3. de iuſtit. & iure tenet, quod per Cruciatam poteſt quis abſolui a peccatis poſt eam conceſſam commiſsis, non tamen diſpenſari in voto poſt eam facto: ſed non recte. Tum quia omnes rationes, quæ adducuntur ad probandum Iubilea, & alia indulta ad abſoluendũ a peccatis conceſſa, includere peccata futura, niſi excipiantur, concludunt etiam vota futura, quorum relaxandi poteſtas in eis ſit, vt videri poteſt per rationes, quas nos in tractatu de indulgentijs ſuper §. in Leuit. de pęnit. diſt. 1. not. 34. num. 4. aſſeruimus contra gloſs. extrauag. 1. de pęnit. & remiſs. quæ tenuit includere futura peccata. Tum quia facultas, quã S. Sedes Apoſtolica facit ſuis Legatis ad diſpenſandum ſuper votis, extenditur ab eis ad futura. Tum quia commiſsarij Cruciatarũ paſſim relaxant, vel commutant vota facta poſt illas conceſsas.

De præcepto ſecũdo, quoad blaſphemiã.

SVMMARIVM.

81 *Blaſphemia quid? & eſt duplex, mentalis & vocalis.*
82 *Blaſphemia eſt contraria confeſsioni fidei. num. 82. & 83.*
84 *Et ſecundo præcepto. & cet.*
85 *Blaſphemus qui iocando, aut turpiter nominando, vt peccat.*
86 *Maledicens creaturas quis blaſphemus.*
87 *Blaſphemus an ſit, qui cantilenas profanas diuinis admiſcet.*
88 *Interrogatus quod ſcit quis et vt iuſte negat.*
89 *Iuramentum quod ligat poſt ad quod non ligat cum ſit.*

De blaſphemia, quæ etiã per hoc ſecundũ præceptũ vetatur, dicimus primo, quod ſecundum Ambroſium in lib. de Paradiſo, Alex. Halenſem par. 2. ſummæ, quęſt. 148. & S. Tho. 2. 2. quæſt. 13. cõmuniter receptos, Blaſphemare eſt dicere tacite, vel expreſſe, verbo, vel ſcripto cõtra Deum, aut eius ſanctos quidpiam cõtumelioſum, & ꝙ quidẽ ſit vel tribuendo Deo quod illi non conuenit, vel auferendo ꝙ conuenit, vel tribuẽdo creaturę, ꝙ ſolius Dei propriũ eſt: ꝙ ſi ſola mente dicitur, eſt blaſphemia mentalis: ſi verbo, vocalis: ſi autem ſcripto, ſcripta. 81

Secundo diximus, quod blaſphemia eſt confeſsioni fidei & charitati diuinæ contraria, & diuino honori videtur derogare, & propterea peccatum eſt mortale grauisſimum, ſecundũ S. Tho. cõmuniter receptũ, 2. 2. q. 13. art. 1. 2. & 3. Quãuis neque blaſphemia exterior, neque interior, ſecundum ſe tantum ſit dicenda hæreſis: aliud eſt enim credere, aliud dicere, etiam ſi ſola mente dicatur: & blaſphemia in dicendo, hæreſis autem in credendo conſiſtit ſecundum vtrumque Thomam dicta quæſt. 13. vbi adiecit iunior, tribus modis cõtingere aliquid dicere; ſcilicet deſiderando, pręcipiendo, affirmando. 82

Tertio dicimus, quod nullus blaſphemus debet abſolui, etiam in foro conſcientię, abſque eo, quod arbitrio ſeueri cuiuſdam confeſſarij grauiſsima illi pęnitentia imponatur: quod ſtatuit concilium Lateranenſe vltimum, ſeſs. 9. §. ad abolendã, ſub Leone X. quod nos in cap. inter verb. 11. q. 3. concluſ. 6. tranſtulimus, & elucidauimus. 83

Quarto, quod interrogatus, An teneatur quis corrigere alterum, quem blaſphemantem audiuit, quamuis emendatio non ſperetur? Reſpõdi, quod id acriter facere tenetur, ſi ſine ſuo periculo facere poteſt, vt ſancitum eſt a præcitato concilio Lateranenſi.

Quinto, quod contra hoc ſecundum pręceptum, quatenus plaſphemiam vetat, peccat mortaliter, primo, qui blaſphemat cõtra Deum, vel Sanctos, his vtens loquendi modis: Pigeat Deum, vel: Doleat Deus: Non credo in Deũ: vel Denego, aut maledico Deum, & cet. vel dicens, Deum non eſſe miſericordem, non ſeruare iuſtitiam, eſſe acceptatorẽ perſonarum, non videre 84

Digitized by Google

videre quæ agantur in mundo, aut non curare humana, aut illum iniuſte punire, vel hoc aut illud non poſſe efficere: vel tribuit homini, q̄ ſoli Deo conuenit; quale eſt, hominem beatum facere, vel poſſe ventura prænoſcere, ſecundum prædicta: quamuis iocoſe iſta diceret ſi attendit quid verba ſignificant, & cum deliberatione illa protulit, ſecundum Bernard. de Buſto 1. part. ſermone 17. Is enim, ſi tantum iræ furore correptus, & paſſione excæcatus in ſimilia verba prorupit, vt quid diceret, quidve verba ſignificarent minime aduerteret, tantū venialiter peccat, ſanctus Thomas 2.2. quæſt. 13. art. 2. Si vero attendit eſſe verba blaſphemiæ, mortaliter delinquit, etiam ſi repentina correptus ira, verba protulerit, ipſumque ſtatim pœnituerit illa dixiſſe, ſecundum eundem vbi ſupra. Neque quidquam ad rem facit, an ſubitanea illa ira ex iniuſta cauſa originē habeat, vel ex ludo, ebrietate, vel aliqua occupatione circa rem illicitam, ſecundum Angelum, verb. blaſphemia. §. 6. etiam ſi contrarium teneat Panor. in cap. ſtatuimus. de maled. cuius dictum eſt verum, quantum attinet ad forum exterius. Neq; ſatis eſt ad peccandum mortaliter, quod talis inconſideratio ex deprauata quadam conſuetudinē cum propriæ ſalutis contemptu coniūcta, vel ex culpa lata procedat, iuxta Silueſt. verb. blaſphemia. q. 4. dummodo illa inconſideratio prolationi talis blaſphemiæ cauſam dederit, hoc eſt, quod ſi animaduerteret id quod pronunciat, nō pronunciaret illud ſecundū Caiet. in ſumma. verb. blaſphemia.

85 Secundo peccat mortaliter, qui Deum, vel ſanctos iniurioſe nominat, pudenda ipſorum membra proprijs nominibus explicans, & aduertens quod dicit, etiā ſi iocādi gratia id faceret, Angel. in interrogatione primi præcepti. quamuis vti iſtis modis loquendi; puta: Per corpus Domini, Per ſanguinem eius, ſiue iurando, ſiue cum alio contendendo, non eſt blaſphemia, Caietan. vbi ſupra. Quoniam poſt Chriſti incarnationem, Deus dicitur habere corpus & ſanguinem, in quantum homo, non autem in quantum Deus, de quo in additione, cap. quando. de conſecrat. diſt. 1. copioſius diximus.

86 Tertio, qui maledicit alicui creaturæ ratione carenti, in quātum eſt creatura Dei: eſt enim blaſphemia perinde ac maledicere Deum: ſi tamen ſimpliciter maledicit, non intendendo aliquid amplius, tunc ſolum erit verbum otioſum & vanum, ac conſequenter veniale tantū. quod etiam placuit Caiet. 2.2. q. 13. art. 1.

87 Quarto, qui diuino cultui cātilenas ſæculares profanas & turpes admiſcet, ſiue illa voce humana, ſiue alio organo proferātur: vel patitur, aut procurat, vt miſceantur. quoniam in hoc cultui eccleſiaſtico, & Deo ipſi irrogatur iniuria, iuxta Caiet. 2. 2. q. 91. & in ſumma verb. organum viſus. quem nos etiam in Enchirid. de Orat. cap. 16. nu. 42. & 48. ſequuti ſumus (quod ipſum decreuit nunc Conc. Trid. ſeſs. 22. in decreto, de obſeruandis & euitandis in celebratione miſsæ.) vbi etiam cum eodē Caietano adiecimus, quod ſi aliqui præ ruſtica ſimplicitate exiſtimarent iſta licere recreandi animi gratia, quoniam vident communiter in his vſum & conſuetudinem inualuiſſe, ſi tamen intelligerēt id eſſe illicitum, & ſcelus eſſe mortale, nullatenus id facerent, excuſarentur quidem a tanto, ſed non a toto. Nunc autem dicimus nobis non videri letale crimen, niſi cum cantilena eſt turpis & laſciua, vana & profana, & cantatur durāte diuino officio ab his, qui iam ſunt præmoniti id non licere. Idem aſſerimus de his, qui in nocte Natalis Domini turpes rythmos, vel ſcommata ſibi inuicem occinunt, vel execrationes quaſdam interſerunt, tempore, quo dicturi lectiones petunt benedictiones, vt diximus in dicto cap. 16. num. 42.

Rogatus autem, An ille, qui furatus aliquid interrogatur a iudice incompetente, vel alio ſine iuris ordine legitimo, vtrum tale quid ſit furatus, poſſit ſecura conſcientia reſpondere verbo abſolute & ſimpliciter, ſe non id eſſe furatum, intelligendo intra mentem & tacite penes ſe, quod non eſt furatus illo die, menſe, vel anno, puta anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo, vel ſecundo, & cet. reſponderi affirmatiue per fundamenta ſolida & irrefragabilia quæ pro Palud. Gabriele, & Adrian. & alijs pleriſq; contrarium tenentibus, & affirmātibus præfato modo reſpondentem non mentiri adduximus infra cap. 25. num. 43.

Rogatus item, an iuramentum de actu, qui 8 tempore iuramenti eſt illicitus, licet iurantem pro tempore in quo fuerit licitus; puta iuraui numquam ingredi talem domum odio matris meæ, quæ eam inhabitat, qua mortua, incipit habitari ab alia, quæ poteſt eſſe mihi occaſio peccati? Reſpondi partem affirmantem eſſe veram in iuramento generali & apto comprehendere eundem actum, tam tempore, quo eſt illicitus, quam quo eſt licitus: partem vero negatiuam in iuramento ſpeciali, vel reſtricto ex natura verborum, vel ex cauſa, ob quam fit, vel alijs circumſtantijs, ad actum illicitum pro tempore quo eſt illicitus. Exemplum primi. Iurauit quis generaliter ſeruare omnia ſtatuta eccleſiæ N. inter quæ tempore iuramenti inuenitur vnū factū contra canones ab epiſcopo & capitulo cuius obſeruātia eſt illicita, ar. c. quod ſup ijs. & eorū, quæ ibi citat Felin. de maiorit. & obedien. poſtea vero cōfirmatur illud ex certa ſcientia a Sede Apoſtol. quo eius obſeruantia

 ſit licita,

ſit licita, is tenebitur ſeruare illud ſtatutũ poſt confirmationem Papę vi iuramenti, cum comprehendatur ſub illo, & poſsit ſeruari ſine interitu vel diſpendio ſalutis ęternæ. arg. cap. ſi vero. de iureiuran. & cap. quamuis. de pact. eod. lib. Item iurauit quis generaliter, nunquam intrare talem domum nulla adiecta cauſa ſpeciali. quod per prędicta ſupra num. 16. & ſeqq. temerarium, ſiue vanum eſt: ſi tamen poſtea incipit inhabitari ab aliqua, cuius conſortium teneatur ille vitare, pro tempore inhabitationis illius, ligabit eum iuramentum. quia nec ex natura verborum, neque ex cauſa, vel alia circũſtantia reſtringitur ad ſolum tempus, quo illicitum, uel temerarium, aut uanum eſt. Exemplũ ſecundi: iurat quis nunquam intrare talem domum, donec mater eius eam inhabitauerit, uel ob cauſam finalem euitandi eius bonam conuerſationem, quod illicitum eſt. ſi poſtea alio migrauerit mater, & eam inhabitare cœperit alia, cuius cõuerſatio eſſet magna peccandi occaſio tali iuranti, poterit quidem intrare illam ſine uiolatione iuramenti; quamquam alia de cauſa deberet id euitare; quia iuramentum illud fuit reſtrictum ex natura uerborum, uel ex cauſa finali ad tempus, quo erat temerariũ uel illicitum, & actus agentium non operantur ultra intentionem eorum l. non omnis. ff. ſi certum pet. & cap. fin. de pręb.

De obſeruatione feſtorum, quod pertinet ad tertium præceptum Decalogi, Sabbatha ſanctifices. Cap. XIII.

SVMMARIVM.

1 *Feſti dies omnes Chriſtianorum ſunt lege humana inducti.*
2 *Feſti obſeruatio nunc non tam ſtricta ac olim.*
2 *Feſtis diebus præcipimur audire miſſam, & vetamur opus ſeruile facere,*
2 *Finis præcepti alius ab eo non eſt in præcepto.*
2 *Seruilia opera quæ ſunt.*
3 *Seruilia ſeptem opera permittuntur, quinque non ſeruilia prohibentur.*
4 *Feſta vt potius relaxantur ob neceſsitatem, quã ob pietatem.*
5 *Feſtis quod licet gratis, licet ob mercedem.*
5 *Feſta inducunt, tollunt, & moderantur lex & conſuetudo.*
5 *Feſta ſua omnis regio & morantes in ea debent obſeruare.*
5 *Feſtos dies quos viator ſeruare teneatur.*

1 Circa hoc dicimus primo, omnia Chriſtianorum feſta, etiam dies dominicos, ſolo humano iure, nulla vero iure diuino naturali, aut ſupernaturali eſſe in Eccleſiam introducta, vt in cap. licet. de ferijs. & in cap. 1. de conſec. diſt. 3. comprobauimus. Id quod etiam ſentit Ioan. Turrecrem. in dicto cap. 1. & clarius Archidiaconus in c. ieiunia. ead. diſt. 3. & S. Tho. 2. 2. q. 122. art. 4. & 5. S. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 7. §. antepenult. & Ioan. Maior in 3. lib. ſent. diſt. 27. q. 23. ſupra omnes tamen Thom. Vualdenſis, de ſacramental. cap. 14. vbi ad hoc adducit beatum Hieronymum & Remigium, quãuis Panor. cap. licet. de ferijs. cum multis alijs & Angel. verb. ferię. §. 43. teneant ſaltem dies dominicos iure diuino feſtiuos eſſe; quam ſententiam Silueſt. in verb. dominica. q. 1. verſ. 7. communem eſſe aſſeruit. Veruntamen quod modo definiuimus, eſt tenẽdum. Etenim quamuis ius naturale & diuinum præcipiant nobis, Deum ipſum honorare & reuereri, nõ tamen definiũt tẽpus, quo in nouo Teſtamento id facere teneamur: ſolum autem ius humanum decernit ſtatuitque certos dies, in quibus ab operibus ſeruilibus ceſſare oportet, vt id faciamus. Nec obſtat cap. licet. de ferijs, quo ipſi nituntur, quatenus habet, quod tam veteris, quam noui teſtamenti pagina ſeptimum diem humanæ quieti deputauerit. Quoniam poteſt noue, & ſingulari modo reſponderi, ad ſummum probare, quod in vtroque tam nouo, quam veteri teſtamento inuenitur, quod vnus de ſeptem diebus debet obſeruari: non tamen quod hoc Deus præceperit in vtroque. Nam licet id præceperit in veteri teſtamẽto præcepto cæremoniali: in nouo tamẽ teſtamẽto, in quo illud ceſſauit, a principio Apoſtoli auctoritate ſua, & non lege diuina cœperunt diem dominicum obſeruare, idemque facere fidelibus præceperunt. Vnde infertur, quanta ſit conſuetudinis vis circa cuſtodiam & obſeruationem feſtorum, arg. cap. fi. de conſuetud. & l. 2. quæ ſit longa conſuetudo.

Secundo dicimus, quod ius humanum Chri 2
ſtianorum non adeo ſtricte pręcipit, ſuos dies feſtos obſeruari, ac ius diuinum antiquum, ſuũ illud ſabbathum tradidit obſeruandum, ſecundum S. Thom. in dicta q. 122. art. 4. ad 4. communiter receptum. Quapropter multa nobis in diebus dominicis fieri permittuntur, vt præparare cibos, & alia huiuſmodi, quæ nullatenus in ſabbathis veteris legis fieri poterant. Vnde etiã conſequitur, vt circa prohibita in noſtris feſtis nobis ſit facilior diſpenſatio, quam in rebus prohibitis in ſabbatho illo antiquo, ſecundum eundem S. Thom. in d. art. 4

Tertio dicimus, quod hoc præcepto de colendis feſtis non præcipitur cultus diuinus interior, qui in meditando & colendo Deo conſiſtit, ſed tantum exterior, qui conſiſtit in audiẽda miſſa. cap. miſsas. de conſecr. diſt. 1. & in abſtinendo

Digitized by Google

ſtinendo ab operibus ſeruilibus exterioribus. cap. ieiunia.cum gloſs. & Archid. de conſecr. diſt. 3. quæ miniſterio corporis ſunt exercenda, ſicut eleganter docuit Caiet. 2.2.q.122.ar. 4.in princ. Quoniam quamuis finis huius pręcepti ſit, vt homo Deo vacet, ipſoque fruatur, & in eo quieſcat, vt docuit S. Thom. ibidem: quando tamen finis præcepti eſt aliud a re præcepta, tunc non cadit ſub præceptum, ſicut idē S. Thom. communiter receptus. 1.2 q. 100.ar. 9.aſſeruit. Verum eſt tamen, quod ſunt neceſſaria propoſitum & attētio interiora ad recte audiendum ſacrum, quo fit religionis opus.

3 Quarto dicimus, in diebus feſtiuis non omnia opera prohiberi, ſed tantū ſeruilia, quę ſunt illa, quæ proprie ſeruientibus conueniūt, iuxta text. Leuit. 23. cap. *Omne opus ſeruile non facias in eo*. Non autem illa, quę communia ſunt tam ijs, qui ſeruiunt, quam illis, quibus ſeruitur, ſecundum eundem ſanctum Thom. in d. quęſt. 122. art. 4. ad 3.

Quinto dicimus, quod ex ſupradictis infertur ſeptem generum opera notata a S. Thom. in dicto art. 4. in diebus feſtis licite exerceri. Prima illa, quibus in diuino cultu Deo ſeruimus, Ioan. cap. 3. Secunda quibus ſpiritualia exercemus, quale eſt docere verbo, vel ſcripto, iuxta gloſs. mirabilem cap. 28. Numerorū. Tertia, quę ſunt ad ſalutem propriam neceſſaria 1. Machab. 4. & cap. diſcipulos. de conſecr. diſt. 5. Quarta, quæ ad ſalutem corporalem proximi ſunt neceſſaria, Prouerb. 4. *Erue illos, qui ducuntur ad mortem*. cap. nō in inferenda. 23. quęſt. 3. Quinta, quæ ſunt neceſſaria ad vitandum dānum ſibi, vel proximo imminens. Deut. 22. *Nō videbis bouem fratris tui*, & cet. Sexta, quibus parantur cibi per conſuetudinem Eccleſię. Septima, piſcari quandoque per conſuetudinē eiuſdem Eccleſiæ. cap. licet. de ferijs.

Sexto dicimus, quod quinque ſunt opera non ſeruilia, quæ prohibentur in feſtis iure canonico. Nam in cap. 1. de ferijs, prohibentur mercatus, iudicium ciuile, vel criminale, & iuramentū: niſi pro pace, vel alia neceſſitate prę- ſtetur, & in cap. fin. de ferijs. proceſſus & ſtrepitus iudicialis, niſi pietas ſuadeat, & neceſſitas vrgeat.

4 Septimo, quod non omnia, quę poſſunt fieri gratia neceſſitatis, poſſunt fieri ratione pietatis. Nam propter neceſſitatem omnia opera tam ſeruilia, quam non ſeruilia exerceri poſſunt: ſed non omnia permittuntur cauſa pietatis, ſi per pietatem intelligamus virtutem illam, qua patriam & parentes veneramur, ſicut accepit Marcus Tullius 3. Rhetoric. ad Herennium & Auguſt. cap. 1. 22. quæſt. 2. Neque ſi pietatem pro miſericordia accipiamus. Etenim, quamuis opera, quę ex natura ſua ad miſericordiam pertinent (vt veſtire nudum, alere pauperem, cap. tria. 45. diſt.) in omnibus diebus feſtis poſſint licite fieri, iuxta gloſs. cap. fin. de ferijs. immo & opera iudicialia, dicto cap. fin. alia tamen opera ſeruilia, quæ ex ſola intentione operantis ad miſericordiam dirigūtur, fieri nequeunt. Quamobrem qui ſub miſericordiæ & pietatis prętextu, abſque alia vrgente neceſſitate in diebus feſtiuis ædificant, vel reficiunt pontes, ſternunt vias, tota errant via, iuxta Caietanum 2. 2. quæſt. 122. art. 4. At vero ſi per pietatem, cultum Dei intelligamus, tunc dicimus, omnia illa opera, quę ſuapte natura & immediate tendunt in honorem Dei, veluti portare crucem, & reliquias ſanctorum, licite fieri poſſe. Immo & alia, quæ ſunt veluti præambula, & prȩparatoria horum, quę ſimul vel paulo ante ſolēt fieri: veluti pulſare cymbala ante miſſam, vel ad veſperas. Diuerſa tamen ratio eſt de alijs operibus, quę licet ſint præparatoria ad ſupradicta, ante tamen feſtum ipſum cōmode poſſunt fieri: qualia ſunt formas (quas hoſtias vocamus) conſecrandas effingere, verrere eccleſiam, tapetibus ornare: & multo minus illa opera, quę ſecundum ſe non deſeruiunt diuino cultui, neque ſunt præparatoria in illum, qualia ſunt arare, ſerere, & metere ad aliquod ſubſidium eccleſię prȩſtandum, quo diuinus cultus ibi fiat; nam iſta nō ſunt licita, niſi iuſta intercedat neceſſitas: vt ſi eccleſia adeo eſſet tenuis & pauper, quod neceſſarijs ad cultū careret.

Octauo dicimus, quod tam licite ac principaliter poteſt fieri in diebus feſtis ob pecuniam, 5
quod gratis licite fieri poteſt in eis, quam licite & principaliter ob eam quouis alio tempore id fieri poteſt; & quod propoſitum & intentio lucrandi, non facit, vt opus quod alias ex ſuo genere non eſt ſeruile, ob hoc fiat tale formaliter vel materialiter. Quod poſt Card. Caiet. 2. 2. q. 122. art. 4. & in ſumma, verb. feſtos. pagina penultima, validiſsimis rationibus in cap. ieiunia. de conſec. diſt. 3. comprobauimus, quāuis Richard. lib. 3. diſt. 37. & Angelus verb. ferię. §. 9. & Ioan. Tabien. verb. ferię. num. 17. & Silueſt. verb. dominica. quęſt. 4. non ſatis rē perpendentes, contrarium teneant. Quibus addo, quod nouiſſime Conc. Trid. ſeſs. 25. cap. 12. declarauit, dies feſtos in ſuo epiſcopatu ſeruari ab epiſcopo prȩceptos, a religioſis quamuis exemptis ſeruandos eſſe.

Nono dicimus, quod quamuis feſta, quę iure cōmuni ſunt omnibus obſeruanda, ſint iā expreſſa & determinata in cap. pronunciandum. de conſecr. diſt. 3. & cap. conqueſtus. de ferijs, & alibi: multa tamen ex eis abſtulit conſuetudo, & alia induxit. Quapropter in ſingulis regionibus illa feſta obſueruanda ſunt, quę lex, aut

Digitized by Google

conſtitutio ſynodalis recepta,& non abrogata, vel conſuetudo præſcripta, ibi præcipit obſeruari, per prædicta capitula, & cap. fin. de conſuetud. quandoquidem, vt dictũ eſt ſupra, eod. cap. nu. 1. omnia ex lege humana inducta ſunt.

Ex quo infertur primo, quod ſi conſuetudo præſcripta pręcipit id, ꝙ paſſim fieri videmus, vt a media nocte vſque ad mediam noctem feſta ſeruentur, neutiquam ſeruãda ſunt a primis veſperis vſque ad ſecundas veſperas, quamuis ius ipſum commune id pręcipere videatur, cap. 1. de ferijs. & quod ſi vſus haberet, vt ſolũ ſeruentur vſque ad meridiem, vel vſque ad ſollemnia miſſarum peracta, poſtea poſſent opera ſeruilia fieri.

Infertur ſecundo, quod vnaquæque prouincia, aut ciuitas obſeruare tenetur illa, eo modo, & tantum, quæ, quomodo, & quantum conſuetudo ipſius præcipit obſeruari.

Infertur tertio, quod qui degit in aliquo loco, tenetur obſeruare feſta illius loci vbi tũc degit: non autem illa feſta, quę in eius propria patria obſeruantur, arg. cap. illa. adiuncta gloſs. 12. diſt. ibi. *Dum fueris Romæ, Romano viuito more, Dum fueris alibi, viuito ſicut ibi.* Vt de ieiunijs, & de facultate non edendi, vel edendi oua, lacticinia, aut animalium inteſtina in diebus veneris, ſabbathi, & alijs diebus vigiliarum, ieiuniorum, & abſtinentiarum dicetur inferius. cap. 23. num. 128. poſt Cardin. & Panor. ibi citatos.

Infertur quarto, quod operarij, qui ad locãdas operas ſuas vadunt in alias regiones, non tenentur obſeruare dies feſtos ſuorum locorum, ſed illorum, vbi ad tempus commorantur.

Infertur quinto, quod perperam agunt parochi, ſuis parochianis pænitentias, aut publicas pœnas imponentes; eo quod in feſtis illis, quæ in propria ſua parochia obſeruantur, in alijs vbi illa non ſeruabantur, operas ſuas conducti præſtiterunt.

Infertur ſexto, poſſe rationabiliter teneri eos, qui in feſti vigilia, & etiam in ipſo die feſto, a ſuo proprio loco in alium laborandi gratia commeant, vbi feſtum illud non obſeruatur, iuxta rigorem iuris nullatenus peccare. Siquidem non violant feſta, vbi obſeruari debẽt; dum tamen ſi eodem die egrediantur, miſſam audiant. Quoniam dies feſtus vbi ipſum deprehendit, ad id ipſum obligauit; vt ego iter faciens, non ſemel putaui me ad audiendam miſſam, vel faciendam obligatum; eo quod ante meridiem tranſibam, egrediebar & ingrediebar aliquem locum, vbi obſeruabatur aliquod feſtum, quod alijs in locis non erat obſeruandum: quamuis crediderim ſolum tranſitum non adeo obligare.

Modi peccandi mortaliter vſitatiores contra hoc tertium præceptum de colendis feſtis.

SVMMARIVM.

6 *FEſtum, qui violat, peccat mortaliter, niſi aliquod horum excuſet.*
6 *Feſtum, qui violat vi, metu, præcepto, vel coactione vt peccat.*
7 *Feſtum qui violat iter agendo; deferendo onera, & cet.*
8 *Feſtũ vt violat, qui vẽdit, emit, permutat, et cet.*
9 *Feſtum an violet tonſor, piſcator, molitor.*
10 *Feſtum an violet laborans pro pauperibus, pontibus, & vijs, num. 11.*
11 *Venator quis violat feſtum.*
12 *Feſtum an violet mulio, qui in eius vigilia mittit iumenta operatura.*
12 *Conſulere pro lucro an liceat feſtis.*
13 *Feſtum an violet ob pietatem vel neceſsitatem, vel ſine illa tranſcribẽs librum, pulſans lyram, canens, & cet. num. 14.*
15 *Feſtum an violet laborans ob neceſsitatem, qui ludit, ſaltat, venatur, & otioſe tota die vagatur.*
15 *Feſtis Crucis, Michaelis, Innocentium, & S. Silueſtri licite quis laborat.*
16 *Feſto de violato, quædam accuſandi conſuetudo mala.*
17 *Feſtis contritio bona, ſed non neceſſaria.*
18 *Feſtũ an violet, qui omittit in eo opera præcepta.*
19 *Oblatio in Miſſa quando neceſſaria.*

CIrca hæc peccat primo, qui diebus dominicis, vel alijs feſtis ſub præcepto obſeruandis, aliquod opus ſeruile; vel ex alijs quinq; prohibitis facit: niſi excuſet exiguitas, vel licita conſuetudo, vel neceſſitas aliqua ſpiritualis, vel corporalis ſalutis ſuæ, vel proximi, vel detrimentum imminens rebus ſuis, vel proximi, quod non poteſt differri, neque pręueniri, vt patet ex ſupradictis, num. 3. & ex Oſtien. in ſumma de ferijs. §. 4. Ob quam neceſsitatem, aut cõſuetudinem excuſantur, qui frumentũ ex area deferunt in horrea, vel vuas ex vinea, quando imbres, & pluuiæ timentur, & quicunque alij, qui ſimilia faciunt. Sic etiam fabriferrarij qui equos iter agentium ferrant, & macellarij, qui vendũt carnes in feſtis, eaſq; præparant ad vẽdendum, quãdo antea non potuerũt parare, & tabernarij, hoſpitumq; ſuſceptores, qui in ſuis tabernis aut hoſpitijs propter ementium neceſſitatem cibos & neceſſaria vendunt: non autẽ, qui vt ludant, aut inebrientur, id faciunt. Angel. ubi ſupra, §. 12. Cuius tamen opinio duriuſcula 6

Digitized by Google

cula nobis uidetur,nec tenenda,ubi cõſuetudo contrarium præſcripſit. Excuſantur etiam, qui cibos & edulia,& alia neceſſaria vendunt;puta panem, vinum, fructus, herbas, & cetera : quæ diei feſto conducunt. Caiet. vbi ſupra. Excuſantur etiam Agaſones, qui iumentis oneratis diebus feſtis, ſuum iter non intermittunt : non autem qui de domibus ſuis proficiſcuntur diebus feſtis, cum ſe continere potuiſſent, iuxta Caietanum vbi ſupra, aut in aliud tempus differre, niſi ante, aut poſt audiant miſſam.

Diximus,Oneratis:quia conducere de onerata non eſt aliud, quam iter facere, & iter facientes excuſantur : quamuis conducant mulos onuſtos ſuis lectis, veſtibus, & viaticis,modo miſſam audiant, licet longius & tòto die iter faciant. Nam aliquantulum itineris facere, non eſt opus ſeruile, neque prohibitum in feſtis, & ſine vlla excuſatione conſuetudinis, aut neceſsitatis fas eſt, ſecundum omnes. Et idem dicendum videtur de longiori & totius diei itinere, & licet ſecundum aliquos hoc ſub genere operis ſeruilis ponatur: conſuetudo tamen effecit, vt liceret, modo miſſa audiatur.

7 Similiter excuſantur,qui diebus feſtis excoquunt vitrum, ollas, tegulas, calcem, quorum decoctio intermitti in alium diem non poteſt. Angel. verb. feriæ. §. 19. Caietan. vbi ſupra.& tonſores, qui diebus feſtis infirmis venas aperiunt, & ſubditi & ſerui iuſſi & compulſi a ſuis heris ad opus agendum feſtis diebus non ob contemptum feſtorum : ſed alterius rei gratia, qui niſi morem gererent, in magnum aliquod damnum perſonale, vel reale inciderent, maxime ſi ob id miſſa prætermiſſa non fuit. Idem dicendum eſt de vxoribus & liberis, qui in poteſtate ſunt maritorum, & fratrum, & de agricolis ad id iuſto metu compulſis,qui laboris ſui mercedem accipere poſſunt. Roſel. vbi ſupra caſu 23. & 24. Silueſt. vbi ſupra, quæſt. 5. vbi id quod ſupra diximus eod. cap. num. 5. Et ſi ſunt famuli ſtipendiarij finito tempore, in quod ſe aſtrinxerunt, diſcedant ab eis, nec intra tempus debent parere ſuis heris,niſi aliqua de cauſa iuſta. Si quis tamen iuberetur, vt operaretur in contemptum feſtorum & eccleſiæ, quæ ea ſanxit, non debet obedire, etiam ſi ob oculos certam ab eis propoſitam mortem videat, arg. cap. ſacri. de his quæ vi. & cap. ita ne 32. q. 5. Hoc enim iam non ſolum eſſet contra ius humanum,in quo neceſſitatis excuſatio communiter locum habet : ſed etiam contra diuinum & naturale, quo ſuperiorum obſeruantia imperatur, l. veluti. ff. de iuſt. & iur. & Luc. c. 10.

8 Secundo peccat, qui vendit, aut emit die feſto, multum temporis in eo conſumendo. cap. 1. de ferijs. non tamen ſi parum, vt fieri ſolet in emendis aut vendendis candelis, & alijs ſimilibus: in quibus de pretio non eſt conueniendum: quia iam æſtimata ſunt, aut cito fit, iuxta omnium ſentẽtiam, & præſertim Silueſt. verb. Dominica. quæſt. 3. quod temperandum videtur iuxta ſequens.

Tertio peccat, qui nundinas adit, aut in eis negotiatur, non audita miſſa, cum poſſit: aut id facit contra iuſſum epiſcopi : niſi exiguitas excuſet: aut in eiuſmodi negotio magnum ſuſciperet damnum, niſi eo die tractaretur, aut alia iuſta cauſa excuſaret, Silueſt. vbi ſupra. Nec refert, an nundinæ agantur die Dominico, aut feſto maiori, aut minori: quia ſi conſuetudine præſcriptum eſt, & nulla eſt prohibitio noua eius, qui prohibere poteſt, licet, audita miſſa, negotiari eo die. Cum enim omnes dies feſti lege humana conſtituti ſint, vt dictum eſt ſupra eod. num. 1. conſuetudo poterit moderari feſtum diei nundinarum; quia etiam omnino tollere poſſet, argum. cap. fi. de conſuetud. Quemadmodum iam modificati ſunt, quãtum ad res, quæ in actione venduntur, auctoritate iudicis. vel alia ſecundum Caietanum, in ſumma, verb. in feſto licita. & etiam vigiliæ ſollemnium feſtorum, quantum ad tonſuram, quam tonſores exercere poſſunt ad duas horas poſt noctis ingreſſum, ſecundum diſpenſationem Eugenij Papę iiij. Quod intelligi debet in his regionibus, in quibus cultus fit a veſpera in veſperam, vt iure communi fieri debet, c. 1. de ferijs. Nam vbi cultus feſti incipit a media nocte: & ad medię noctem perdurat, vt apud nos vſu receptum eſt, hoc priuilegium non eſt in vſu: quandoquidem abſque priuilegio tondere poteſt vſque ad mediam noctem. argum. l. more Romano. ff. de ferijs.

Addimus item cum Caietan. 2. 2. q. 122. art. 4. quod neque tondere barbam, neque in id cõſentire vno, aut alio die feſto, eſt peccatũ mortale, ob paruitatem operis: neque etiam veniale, ſi aliqua in id adſit cauſa, licet contrarium ſenſerit Archid. in cap. peruenit. de conſecr. diſt. 3. cuius ſententia locum habet in tonſore, qui multis barbam detondet, vel aliter parat. Neque peccant, qui piſcantur die feſto certum piſcium genus, quod tantum certis diebus aduenit, vel conſpicitur & illico diſcedit, niſi tũc capiatur. Cuius generis ſunt Thunni, Halecia, & Sardę; aliquam tamen eleemoſynam debẽt erogare in eccleſias viciniores, aut in pauperes, iuxta cap. licet. de ferijs. cum ei adnotat. per Panorm. & alios, & per Angelum, verb. ferię. §. 34. & 35. Caiet. vbi ſupra. Quia licet cap. licet. non loquatur niſi de Halecibus, ſiue Aringuis: eadem tamen ratio idem ſuadet in reliquos nominatos piſces. Licitum etiam videtur molere molendinis fluminum, uel uentorum, quę ſine magna occupatione molunt, 9

maxime

Digitized by Google

maxime ſi adſit conſuetudo, & a prælatis non prohibeatur. Contrarium tamen dicendum eſt de molitura piſtrinorum, quæ magnam occupationem & laborem requirunt, excepta magna neceſſitate, ſecundũ Roſel. verb. feriæ. §. 9.

10 Quarto, qui laborat etiam pro pauperibus diebus feſtis, etiam audita miſſa, principalius propter aliquod commodum, vel amicitiam, aut cognationem, quam ob eleemoſynam, aut etiam principalius propter paupertatem: verũ non vſque adeo magnam, aut vſque ad vltimã eius potentiam laborat, ſecundum mentem Monaldi in ſumma verb. ferię. Neque diſcrimen ſtatuendum eſt inter dominicos, aut alios dies feſtos maiores aut minores, ſecundum eũdem: niſi quod maius feſtum maiorem cauſam requirit, quod ipſa vulgi conſuetudo ſeruat.

11 Quinto, qui laborat diebus feſtis in extruendis, aut reficiendis pontibus aut vijs: quamquã ſit pietas & miſericordia erga viatores, tamen abſque magna, quę vrgeat, neceſſitate id facit, ſecundum Caiet. 1.2. q. 122. art. 4. & in ſumma verb. feſtos dies. contra alios pleroſque ob dicta ſupra eodem. cap. num. 4. ſecundum quẽ & omnes, licet facere opus diebus feſtis ijs, qui aliter ſe ſuſtentare nequeunt, modo id occulte faciant, vt vitetur ſcandalũ, & audiatur miſſa.

Sexto peccat mortaliter, qui venatur feſtis diebus non audita miſſa, ſecundum omnes: nõ tamen ſi eam audiret, etiam ſi venaretur quæſtus cauſa per ſuperius dicta, num. 8. ex Caiet. in ſumma, in verb. feſtos. quia non eſt ſeruile opus, neque de numero quinque non ſeruiliũ prohibitorum, neque lucrandi finis efficit, vt tale ſit, quidquid dicãt Roſella verb. ferię. §. 11. & Silueſt. verb. Dominica. q. 5.

12 Septimo peccat, qui iumenta ſua feſto die, aut eius veſpere mittit aliquo, vt alterius diei feſti vtilitatem, in quo eſſent impedita, lucretur, ſecundum Roſellam vbi ſupra. §. 22. Niſi mittat propter res neceſſarias eiuſdem diei, vel ſequentis, quæ antea deuehi non potuerunt, & niſi qui cõducit, miſſam audiat, ac breui itinere vtatur, aut cõſuetudine excuſetur, per ſuperius dicta eodem. cap. num. 8. quod tamen intelligendum eſt de iumentis oneratis: nam vacua mittere poteſt, ob ſuperius dicta eodem cap. num. 6.

Octauo peccat mortaliter doctor, aut litteratus, qui dat conſilium principaliter ob quęſtũ etiam illi, qui e longinquo venit, ſecundum Silueſt. vbi ſup. q. 5. concluſ. 3. & communem ſententiam. Cuius tamen contraria eſt longe verior: tum quia conſilium non eſt opus ſeruile, neque aliquod ex aliis quinque prohibitis: tum quia quod licitum eſt facere diebus feſtis, perinde fieri poteſt ob lucrum, ac in profeſtis, vt ſupra eod. cap. num. 5. diximus. Quare non eſt peccatum inſtruere, ſiue informare iudicẽ, etiam cum procuratore & aduocato, verbo, aut ſcripto, etiam ob pecuniam, & minus pręlegere aliquam facultatem honeſtam: quia eſt exercitatio operis ſpiritualis, vt late probatur a Caiet. in dicta quæſt. 122. art. 4. & in ſumma, verb. feſtos dies.

Nono peccat mortaliter iudex, qui audit litigatores diebus feſtis, cap. fin. de feriis. quamuis enim non ſit opus ſeruile, eſt tamen vnum de quinque non ſeruilibus prohibitis: niſi ob pietatem, & miſericordiam id faciat. Quia quæ non ſunt ſeruilia, licet ſint prohibita, conceduntur fieri ob ſolam miſericordiã abſque alia neceſſitate, & ob hanc rationem licent multo magis, quam ſeruilia, vt ſupra eodem cap. nu. 3. & 4. diximus. Satiſque iuſta neceſſitas videtur, ſi alio tempore aut ad iudicem accedi non poteſt, aut teſtes haberi nequeunt. Caietanus vbi ſupra. Quamobrem excuſantur iudices ruſticorum, qui diebus feſtis, ſecundum conſuetudinem aliquarum regionum, ius dicunt ruſticis; eoquod aliis diebus neque iudices, neque teſtes ſuppetũt, aut ne pauperes amittant ſuos dies operarios, quibus ad vitam ſuſtentandam maxime indigent. 13

Decimo, qui tranſcribit librum, aut inſtrumentum ob quæſtum, ſecundum Roſellam, verb. feriæ. §. 12. & Angel. eod. verb. §. 31. nõ tamen propter rationem ab eis allatam: ſed quia quamuis ſcribere de ſe non ſit opus ſeruile, etiam ſi ob lucrum fiat: ſed ſeruile eſt tranſcribere, & tranſcribendo componere libros, vt lucretur. quia hoc mœchanicum, & corporale eſt. 14

Ex quo ſequitur, non eſſe peccatum ſcribere litteras, conſilia, neque inſtrumenta, de iis rebus, quæ licite fiunt diebus feſtis, etiam ſi ob lucrum fiant, per ſupradicta, eod. cap. num. 5. quod idem eſt iudicium de eo, qui pulſat organa, vel alia inſtrumenta: aut cantat die feſto, ſiue principaliter id faciat ob diuinum cultum, ſiue ob honeſtam animi recreationem, ſiue ob aliquem alium finem pium & neceſſarium, ſiue ob quæſtum, quidquid dicant Angel. & Silu. quia non ſunt opera ſeruilia, neque talia ex fine lucrandi efficiuntur, vt ſupra eod. cap. num. 5. dictum eſt.

Admonemus autem hoc loco quattuor. Primum, quod licet epiſcopus ſub pœna excommunicationis iuberet, vt nemo diebus feſtis operaretur, qui tamen ex neceſſitate id faceret, eiuſmodi pœnæ non eſſet reus. Quia ſententia eius generalis, iuridice interpretanda eſt: nempe quod nemo efficiat opus, niſi lege conceſſum, arg. l. ſi procurator. ff. de condict. indebit. cap. Quintauallis. de iureiur. vt in c. inter verba. 11. quæſt. 3. concluſ. 6. diximus. At cuilibet 15

libet conceditur opus uitæ neceſſarium, cap. diſcipulos. de conſecr. diſt. 5. vt ſupra dictum eſt. Et ſi in excommunicatione iuberetur, quod neque neceſſitatis cauſa, neque pietatis laboretur, contineret errorem intolerabilem contra legem, cap. fi. de ferijs. & conſequenter irritum eſſet, arg. cap. 1. de re iudic. & cap. per tuas. de ſent. excomm. Roſel. vbi ſupra, §. 27. & Silueſt. vbi ſupra, quæſt. 7.

Secundum, quod Papa Eugenius quartus, vt habetur in Compedio Priuilegiorũ fol. 69. conſtituit, vt laici, qui operarentur in feſtis S. Crucis, & S. Michaelis menſis Septẽbris, & in feſtis Innocentiũ, & S. Silueſt. nõ peccent mortaliter, niſi huiuſmodi dies dominicis incidant. Item qui audita miſſa, reliquum tempus diei feſti conſumunt in venationibus, in bellorum ſimulachris, ſiue iuſtis, & torneamentis, in luſibus, in choreis, aut otioſe vagantur, non peccant mortaliter: quia non faciunt opus ſeruile, licet ſic grauiter: ſecundum Caietanum in ſumma. verb. in feſto licita. quia tempus diuino cultui conſecratum Deo non tribuunt: & quia in huiuſmodi occupationibus multa occurrũt peccata mortalia, ſecundum ſanctum Anton. 2. par. tit. 9. cap. 7. §. 5. vbi ait, omnium lacrymis deflendam eſſe Chriſtianorum cæcitatem, qui grauius Deum offendunt diebus feſtis eiuſdem diuino cultui dedicatis, quam tota hebdomada ad vitam parandam inſtituta.

16 Ex quibus infertur reſponſio ad interrogationem, nuper factam; An neceſſitas ſola ſine licentia ſuperioris excuſet a peccato, feſto die operantem? Reſpondeo, quod ſic, ſi neceſſitas eſt indubia, adeo, vt quamuis epiſcopus præciperet, ne operaretur, poſſet operari, vt ſupra dicitur, ceſſante tamen ſcandalo: quoniam cum eo nihil agi debet, cap. nihil cum ſcandalo. de præſcript. quemadmodum etiam qui iuſtam cauſam & claram non ieiunandi habet, ſine tali facultate excuſatur, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 147.

Tertium, quod reprehenſione digniſſima eſt multorum parochorum conſuetudo, qui ſuos parochianos, qui feſtum violauerunt, aut die quo præcipitur ieiunium, non ieiunarunt, cogunt ad petendum publice veniam die ſequenti inter miſſarũ ſollemnia cum eorum infamia, præſertim ſi huiuſmodi tranſgreſſiones ſunt occultæ, & non niſi ex confeſſione cognoſcuntur: amentiaque maxima eſt credere, illum, qui ſic publice confeſſus eſt, liberum eſſe a ſecreta cõfeſſione eiuſdem peccati, quam confeſſario tenetur facere, vt probauimus in cap. ſacerdos. num. 107. de pęnit. diſt. 6.

17 Quartum, quod quamuis contritio, aut cõpunctio peccatorum optima ſit in diebus feſtis, præſertim his, qui intelligunt ſe peccato mortali teneri, non tamen præcepta eſt ſub pœna peccati, ſecundũ Roſel. verb. feriæ. §. 2. Caiet. in ſumma verb. cõtritio. & 2. 2. quæſt. 122. art. 4. & Silueſt. verb. dominica. quæſt. 6. num. 4. quos in hoc ſequimur.

Vndecimo peccat mortaliter, qui diebus feſtis miſſam non audit, vel audit diſtrahendo ſe ſponte ad cogitationem rerum, attentionis miſſæ debitę impatibilium. Quia audire miſſã diebus feſtis cum mediocri attentione eſt præceptum, in cap. miſſas. de conſecr. diſt. 1. ſecundum Angel. verb. feriæ. §. 4. & Caiet. in ſumma verb. violatio feſtorum. & nos late diximus in repet. cap. quando. de conſecr. diſt. 1. cap. 3. nu. 19. & cap. 2. num. 10. 18

Duodecimo peccat mortaliter, qui alijs tẽporibus non vacauit orationi, ad quam tenebatur ex priuata obligatione: quales ſunt preces canonicę horariæ, & quas ſacerdos impoſuit pro pęnitentia, & a proprio prælato ſpirituali eſt iuſſa, ex communi omnium ſententia. Et idem eſt dicendum de illo, qui preces ad Deum facere prætermiſit eo tempore, in quo nullum aliud remediũ ſuę ſalutis, aut proximi eſſe videbatur. Tunc enim lex diuina naturalis ad id nos obligat, vt probauimus in dicto cap. quando. cap. 3. num. 13. ſequuti mentem Paludan. in 4. diſt. 15. quęſt. 1. & Silueſt. verb. oratio. §. 8. vbi poſuimus exemplum de illo, qui in grauiſſimam tentationem impatientię, aut libidinis iniectus, iudicat nullum aliud remedium ad victoriam ſupereſſe, pręterquam ſpeciale auxilium Dei, oratione impetrandum, & de illo, qui eminus intuens duos in duello conſerturos manus, exiſtimat nullum aliud eſſe remedium, niſi ſpeciale auxilium Dei oratione impetrandum, ad dirimendum illud duellum iniuſtum. In his enim caſibus id a Deo petere tenetur, de quo in ſeqq.

Contra hoc opponit quidam, quod ex hoc ſequeretur teneri quem de pręcepto ad orandum pro ijs, qui auctoritate iudicum comburuntur, vel ſuſpenduntur, quod eſt falſum. Cui reſpondemus negando illationem; quoniam ij iuſte occiduntur, illi iniuſte ſe occidere conatur: & ita in ijs non licet ponęre obicem contra iuſtitiam, iuxta notata in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & latius traditur a nobis in commen. c. non in inferenda. 23. q. 3. in illis autem ſic, iuxta prædictum cap. non in inferenda. cum ſuis concordantibus. 19

Decimotertio peccat, qui nil inter miſſarum ſollemnia offert die feſto, cum haberet vnde poſſet, & cum eo ex antiqua conſuetudine offerendum eſſet, cum notabili ſcandalo, aut præbendo occaſionem, ne maior pars populi offerat, arg. cap. omnis. de conſecr. diſt. 1. quia licet communi lege nemo ad offerendum diebus feſtis obligetur, ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 86. art.

Digitized by Google

86.art.1.& Ioan. Turrecrem. in dicto cap.omnis. & S.Anton. 3.par.tit.2.& Ioan. And. Panor. & cõmun.in rubri. de parochis. tenẽt tamen conſuetudine, vbi a decem annis recepta eſt, ſecundum Panor. in cap. ſuam. de ſimon. cui ſatisfit communiter, quando maior pars populi, capituli, aut collegij offert. Neque eam infringit, qui eo quod tunc non habeat, non offert, ſatiſque eſt offerre quod libitum cuique fuerit, ſecundum Silueſt. verb. decima. §.1. niſi preſcriptũ ſit, vt offeratur certa & definita quãtitas, iuxta ſententiã prçcitatorum, & Silueſt. verb. dominica. §.1.

De quarto præcepto honorandi patrem, & matrem, & amandi proximũ. Cap. XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Religio eſt virtus annexa iuſtitiæ.*
1 *Pietas, quæ eſt virtus annexa iuſtitiæ, nõ eſt miſericordia.*
1 *Miſericordia, quæ eſt virtus coniuncta charitati, non eſt pietas.*
2 *Obſeruantia virtus coniuncta iuſtitiæ.*
2 *Religio aliquando vocatur pietas, immo & obſeruantia.*
2 *Religionem ſpectant tria præcepta; quattuor pietatem & obſeruantiam.*
3 *Patres qui dicantur in hoc quarto præcepto.*
3 *Proximi quonam pacto comprehendantur in quarto præcepto.*
4 *Patres in tribus honorantur, ſed minus quam Deus.*
5 *Præceptum diligendi proximum non eſt ex decem: & vt ex eo ſeptem naſcuntur.*
6 *Amor proximi charitiuus, & naturalis, qui etiã eſt duplex.*
7 *Præceptum de diligendo proximo ad quid pro ſẽper obligat.*
8 *Amandi proximi præceptum in malo ſtatu vt impletur. num.9. & 10.*
10 *Cõſuetudo dicendi, Damõ te arripiat, diabolica.*
10 *Amor honeſtus inter virum & vxorem per quid conſeruatur.*

1 PRo fundamento dicendorum præſupponimus primo, quod inter virtutes iuſtitiæ annexas, quemadmodum eſt vna, quæ nuncupatur religio, quæ iuxta Marcum Tullium in 3. Rhetoric. ad Herennium, & S. Thom. 2.2.q. 82. eſt virtus, impellens hominem ad honorandum colendumque Deum, tamquam primum principium noſtrum, a quo ſumus, & in quo viuimus: ita eſt alia quæ dicitur pietas, quæ ſecundum eundem Tullium vbi ſupra & ſanctum Thom. 2.2.quæſt. 101. eſt virtus, quæ impellit homines ad colendum parentes, cognatos, patriam, & amicos tamquã principia quędam ſecundaria, quibus ſubſiſtimus, & conſeruamur. Et quamuis vulgus in communi vſu loquendi pietatem & miſericordiam pro eadem re accipiat: tamen re vera diuerſa ſunt: tũ quia miſericordia eſt virtus annexa charitati, ſecũdum ſanctum Thom. receptum. 2.2. quęſt. 30. art. 1. pietas autem annexa iuſtitiæ, ſecundum eundem, 2.2.quæſt. 101. art. 1. tum quod pietas impellit ad reuerentiam prçſtandam perſonis prædictis: miſericordia autem, vt aliorum neceſſitatibus opitulemur, vt docuit Card. Caiet. in dicta quęſt. 101. art. 1. frequenter tamẽ a viris doctis altera alterius nomine nuncupatur. Quibus addimus, quod licet prędicta virtus pietatis prçcipue animum inclinet ad honorem exhibendum ſupradictis perſonis, tamquam principijs noſtris ſecundarijs, a quibus noſtrum eſſe accipimus, & in eo conſeruamur; tamen ſecundario & minus principaliter, etiã inuitat parentes ad honorandum proprios filios, & maritum & vxorem ad mutuo ſe honorandum.

Secundo præſupponimus, quod eſt alia tertia virtus, adiuncta etiam iuſtitiæ, quę dicitur obſeruantia; quę ſecundum Marcum Tullium 3. Rhetor. & ſanctum Thom. receptum. 2.2. quęſt. 102. art. 1. eſt, qua viros in dignitate cõſtitutos veneramur tamquam principia, non quidem exiſtentię noſtrę, ſed gubernationis. & vt religio antecellit pietatem, ita pietas obſeruantiam. & quemadmodum religio ſępiſſime pietatis nomine ſignificatur, iuxta beatum Auguſt. lib. 10. de ciuitate Dei, & ſanctum Tho. 2.2. quæſt. 101. art. 3. ſic etiam obſeruantia ſępiſſime nomine pietatis exprimitur, ſecundũ eundem in dicta quęſt. 101. art. 1. Item quemadmodum tria præcepta prima primæ tabulæ, quę ſupra memorauimus, pertinent ad religionem, quę eſt annexa iuſtitię, ſic etiam hoc, quod eſt quartum, ſecundum ordinem Decalogi, & primum inter prçcepta ſecundę tabulę, datur prçcipue de operibus ſpectantibus ad pietatẽ: ſecundario vero de operibus obſeruantię. Immo, iudicio meo, ad omnia opera charitatis, quę proximo debentur, poteſt facile extendi, iuxta dictum quoddam S. Bonauenturę, in 3. diſt. 37. in expoſitione litterę, quod ſtatim in medium proferemus. 2

Tertio prçſupponimus, quod pater poteſt prçcepto ſuo filium obligare ad peccatum mortale: immo & re vera obligat quoties rem alicuius magni momenti, quę ſub eius poteſtate poſita eſt, ipſi præcipit, vt poſt Alexan. de Ales 3. par. ſuper 4. præcepto colligunt Angelus verbo filius. §. 30. & Silueſt. eod. verb. quęſt. 22. pro

Digitized by Google

pro quibus eſt text. Deut. cap. 21. & ad Ephe. cap. 6.

3 Quarto præſupponimus, quod in hoc pręcepto ſub nomine parentum, iuxta concilium Colonienſe, quo loco de hoc agit, pręcipue intelligimus eos, qui nos genuerunt: cognatos item, patriam, & amicos eius, quæ nos conſeruat. Eccleſ. 3. Secundario autem intelligimus gubernatores Eccleſiaſticos. 1. ad Cor. 4. & ſæculares. 4. Regum 5. & qui noſtri curam gerunt, quales ſunt tutores & curatores. ff. de auctorit. tutor. & curat. per totum titulum, magiſtri, pędagogi: immo & omnes proximi iuxta beatum Bonauenturam in 3. diſt. 37. in expoſitione litterę: nam quodammodo cognati noſtri ſunt, l. vt vim. ff. de iuſt. & iure, quandoquidem omnes ab eodem parente Adamo originem ducimus, iuxta gloſſam dictę l. vt vim. Quæ licet vera ſint, quatenus hoc præceptum extenditur ad actus virtutis, pietatis, & obſeruantię, & charitatis erga proximos; non tamē quoad effectum confitendi neceſſario circumſtantiam perſonę offenſę: quoad id enim non videntur intelligi omnes proximi, nec cognati; ſed ſolum veri parentes, & ſuperiores quoad ea, in quibus illi habent poteſtatem ſuper nos.

4 Quinto pręſupponimus, quod honor, de quo pręceptum hoc loquitur, in tribus conſiſtit, videlicet in amando, obediendo, & honorando, tam corde, quam verbo & opere. Neque eſt contrarium illud Euangelij, Luc. 14. *Qui non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem & filios, & fratres, & ſorores, & cet. non poteſt meus eſſe diſcipulus*; nihil enim aliud ſibi vult, quam quod idē dominus dixit, Matth. 10. *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, nō eſt me dignus*; id eſt quod Deus vult, vt diligamus quidem, amemus, audiamus, & honoremus parentes, non tamen plus, neque tantum, ſicut eum; & quod quando ille pręceperit aliquid, quod parentū imperio repugnet, tunc ipſe pręferatur.

5 Sexto, quod pręceptum illud de diligendo proximo, ſicut ſe ipſum Matth. 22. non numeratur inter pręcepta Decalogi, ſicut nec etiam pręceptū de diligendo Deo ſuper omnia inter illa numerari diximus ſupra eodem cap. 11. nu. 5. & 6. poſt. ſanctum Thom. Quemadmodum enim pręceptum dilectionis Dei ſuper omnia eſt origo vnde immediate deriuantur tria prima pręcepta Decalogi: ſic etiam hoc de diligēdo proximo eſt principium, vnde quartum pręceptum, & ſex alia, quę ſequuntur, originem ducunt, quę quidem pręcepta ſecundę tabulę nuncupantur, ſicut tria prima pręcepta dicuntur primę tabulę, Exod. 20. de quibus pulchre ſanctus Thom. 1. 2. quæſt. 122. art. 4. ad. 6. & gloſſ. ſingul. cap. quid in omnibus. 32. quęſt. 7. Diximus, Immediate; quoniam mediate vel immediate, omnia præcepta ab illo primo de diligendo Deo ſuper omnia, tamquam a primo principio deducuntur; ab ipſo enim ſtatim pullulat præceptum de diligendo proximo ſicut ſe ipſum, iuxta declarationem ſancti Thom. 2. 2. quæſt. 44. art. 2. ab omnibus receptum.

Septimo præſupponimus, quod duæ ſunt 6
ſpecies honeſti amoris proximi, quod facile colliges ex vtroque Thom. præcitata 2. 2. quæſt. 23. art. 1. & 24. art. 1. & 1. 2. quæſt. 26. art. 1. ad 6. Alter naturalis & humanus. Alter ſupernaturalis & diuinus, qui charitas, vel charitatiuus appellatur. Amor naturalis, ſiue humanus ille eſt, quo proximū diligimus ea ratione, quod eſt homo, cognatus, vicinus, vel quocūque alio reſpectu; qui neque Deum ipſum ſupra omnia dilectum, neque æternam felicitatē, neque capacitatē ad illam in ſe cōtinet. Amor autem humanus in duos alios amores ſubdiuiditur, iuxta eundem S. Thom. 1. 2. quæſt. 26. art. 4. non obſtante illa ſubtilitate, quam ibi Caietanus tetigit. Alterum vocant amorem concupiſcentiæ, quo proximum ipſum principaliter ad aliquod bonum noſtrum voluptariū, commodum, vel vtile amamus. Alterum vocāt amicitiæ, quo principaliter proximum ad bonum eius voluptarium, commodum, vel vtile amamus. Et vterque eorum poteſt eſſe bonus & honeſtus, ſi fuerit bene ordinatus: & vterque malus & inhoneſtus, ſi fuerit male ordinatus. Alter autem eſt amor ſupernaturalis & diuinus, ſeu charitatiuus vel charitas infuſa, qua proximum amamus, & eſt eiuſdem generis & naturæ, cuius eſt amor Dei charitatiuus, ſeu charitas, ſecundum S. Thom. 2. 2. quæſt. 23. art. 5. Nam licet obiectum materiale amoris charitatiui proximi ſit idem proximus, obiectum tamen formale, ſiue ratio, vel cauſa amoris, eſt ipſa diuina & infinita bonitas, quæ nihil aliud eſt quam ipſe Deus ſuper omnia benedictus. Idem ſanctus Thomas explicatus ibi a Caietano, 2. 2. quæſt. 25. art. 1. Etenim neque amor ille concupiſcentiæ, quo proximum ad noſtram voluptatem, aut vtilitatem amamus, neque etiam amor amicitiæ naturalis, quo ipſum diligimus ad bonum illius, eo quod ſit cognatus, ſocius, vicinus, vel amicus; vel propter quamcunque aliam communicationem tēporalem eſt charitas, ſeu charitatiuus, ſaltem in quantum talis eſt, iuxta mentem eorundem, quod in dicta additione. cap. quando. de conſecr. diſt. 1. latius dicebamus, quod parum a multis aduertitur. Solus enim ille amor proxi- 7
mi eſt charitas, ſeu charitatiuus, quo ipſum diligimus, eo quod eſt capax & aptus, ſicut nos, ad participandum nobiſcum illā æternam beatitudinem, quam diuina bonitas nobis dare & communicare dignatur, gratiſſima ſui viſione

&

Digitized by Google

& gaudio æterno, & inexplicabili, & optare illā ei tamquam illus capaci. Sic etiam ad hoc, vt amor quo noſmetipſos diligimus, ſit charitatiuus, ſeu charitas, oportet vt ea nos ratione diligamus, quod Deus propter ſuam infinitam bonitatem nos fecit capaces æternę fęlicitatis, quę in intuēdo eo ſemper pariter & amando & fruendo cōſiſtit, vt ſupra in pręlud. 4. late diximus. Verum eſt tamen, quod quemadmodum omnis actus cuiuſcunque virtutis poteſt fieri actus charitatis imperatus, quando fit intuitu charitatis: ſic etiam amor concupiſcentię vel amicitię honeſtus fit actus charitatis imperatus, ſi ob eam habeatur. Sicut enim ſoluere debitum, eo ſolo, quod iuſtum eſt, eſt actus virtutis iuſtitię, & actus charitatis imperatus, ſi fiat etiam ob finem Deo placendi: ſic actus amandi patrem eo ſolo, quod pater eſt, eſt actus virtutis pietatis, & non charitatis: fit tamen actus charitatis imperatus, ſi habeatur etiam ob finē Deo placendi. Vnde facile infertur, quam rarus & parcus huius amoris charitatis vſus ſit inter Chriſtianos vulgares; cum licet omnes aliquos ament, eo quod ſint cognati, vicini, conterranei, placidi, iucundi, aut vtiles: rari tamē ſunt, qui (niſi raro) amēt alios ea ratione, quod ſunt capaces beatitudinis ęternę, & quod niſi culpa mortalis obſiſtat, ea ſimul fruentur, videndo & diligendo cum ineffabili gaudio Deū infinite bonum, & quem miſit filium ſuum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum; vt experientia, quę rerum magiſtra eſt. cap. quam ſit. de elect. lib. 6. pluſquam oportet, atteſtatur; cum raro hoc veniat in mentem altioris ordinis hominibus erga minoris ordinis proximos: adeo quidem quod vix reputent infimates ſordidos, & ſqualidos tantę rei fore ſecum participes, & ſatis ſuperque putent facere, ſi eos aliquo amore dignētur, ſi eos non contemnant; vel ſaltem ſi amore aliquo naturali dignentur, parum conſiderantes quod de hoc ſupremo amore pręcepit Chriſtus in illis verbis Ioan. 15. *Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem.* & Palud. ad Coloſſens. 3. in illis verbis. *Super omnia tamen mutuam charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis.*

8 Octauo pręſupponimus, quod circa hanc materiam eſt dubium, a nemine (quod ſciam) pro dignitate reſolutum, quo videlicet tempore teneamur ad pręceptum de diligendo proximum, ſicut nos ipſos, ſub pœna noui peccati mortalis non adimplendo tunc illud? Ad quod breuiter (ſalua debita cenſura) reſpondeo primo, quod nos obligat ſemper, & pro ſemper, ne vnquam ab amore & dilectione, qua Deum & proximum in genere ex charitate diligimus, vllum etiam inimicum noſrum, vel Dei excludamus, niſi iam ęternis fuerit ſupplicijs in inferno condemnatus, iuxta mentem vtriuſque Thomæ. 2. 2. q. 25. art. 6. 8. & 9. & quęſt. 83. art. 8. iuxta quam quod de damnatis dixi, intelligo.

Reſpondeo ſecundo, quod nos obligat, vt quotieſcunque inimicus, qui nos offendit, veniam a nobis poſtulat, ipſum diligamus, & ſpecialia amoris ſigna illi oſtendamus iuxta mentem eorundem in dicta quæſt. 83. art. 8. Sed crediderim, ſatis eſſe ipſum diligere amore aliquo naturali, & huius amoris aliqua ſigna exhibere, etiam ſi amorem illum excellentem, & ſublimem charitatis, ſeu charitatiuum minime corde concipiamus; ad hoc ne in nouam aliquā culpam mortalem propterea incidamus; tum quia contrarium nullo iure, nec vlla efficaci ratione concluditur; tum quia licet hoc primo aſpectu contrarium videatur ei, quod ipſi dicunt in dicta quæſt. 83. art. 8. introſpecti tamē forte hoc ſentiunt. 9

Reſpondeo tertio, quod nos obligat etiam hoc præceptum, quando proximus eſt conſtitutus in extrema neceſſitate noſtri auxilij ad ſalutem animæ ſuæ; qualis eſſet infans aliquis, aut mente captus, aut etiam cordatus, qui ſine baptiſmi ſacramento iam iam eſſet moriturus; qualis eſſet etiam, qui depoſceret aliquod conſilium, vel ſolamen, vel auxilium aliquod ſpirituale a nobis, ſine quo veriſimile eſſet eum condemnatum iri.

Dixi; Quando ad ſalutem animæ noſtro indiget auxilio: quoniam putamus non peccaturum, eum, qui hunc amorem charitatiuum nō conciperet erga eum, qui eam pateretur extremam neceſſitatem vitæ corporeæ, ſi modo alio amore naturali inferiore diuino, quo cognatum, amicum, ſocium, vel vicinum diligere ſolet, ipſum proſequendo, ei opitularetur. argumen. notator. in cap. paſce. 86. diſt. & in l. necare. ff. de liber. agnoſcend. & eorum, quæ Caiet. 2. 2. quæſt. 25. art. 1. tradidit. Nec quicquam obſtat dicere, eandem eſſe rationem illius, qui abſque amore charitatis, ſolo amore naturali impulſus, ſubuenit proximo in periculo ſpirituali conſtituto; quoniam rariſſime poterit euenire, vt huiuſmodi neceſſitati ſpirituali occurri poſſit abſque deſiderio ſpiritualis ſalutis, quod formaliter aut virtualiter amorē charitatis includit.

Quarto, quod vt ſupra cap. 11. num. 7. diximus, videtur nobis non peccare noue illum, qui bona fide credens ſe eſſe in ſtatu gratię, cū tamen non ſit, adimplet præceptum de diligēdo Deum ex charitate, quando ad id eſt obligatus. ita a fortiori ſatisfacere videtur pręcepto de diligendo proximo ex charitate, qui extra ſtatum gratiæ illud implet, putans veriſimiliter ſe in eo eſſe.

Quinto,

Quinto, quod poſſet etiam defendi, numquam obligari ad implendum hoc præceptum de dilectione proximi in ſtatu gratiæ ex ſpeciali amore charitatis; niſi cum neceſſitas adminiſtrandi ſacramentum ei, qui extrema neceſſitate ſpirituali laborat, vel alia ſimilis cauſa ad id compellit, & obligat. quæ omnia tamquam quotidiana commendamus.

10 Sexto, quod ex his infertur, quam diabolica ſit illa conſuetudo maledicendi proximo, dicendo: Diabolus te arripiat: Commendo te dæmoni: & econtrario, quam angelica, quam vtilis, & conſolans illa, corde ac voce dicendi: Dominus te ſanctum faciat: Deus te perducat ad paradiſum, & cetera. Vtinam illic nos aliquando conueniamus: & aliæ ſimiles, præſertim viri feminis: & feminę viris. Etenim tale deſiderium vere in animo conceptum valde refrenat, cohibetque, ne amor humanus, & honeſtus degeneret in libidinem; quod frequẽs ait eſſe Hieronymus.

Septimo, quod obſeruanda eſt regula, quam in Commentario cap. non in inferenda. 23. quæſt. 3. nu. 25. a nemine alio traditam ex eis, quæ ibi præmiſſa fuerunt, intulimus: & poſtea tranſtulimus infra cap. 25. num. 17. nempe quod quoties quis videt proximum in periculo patiendi aliquod notabile damnum, a quo non poteſt, vel creditur non poſſe liberari niſi ipſe illi ſubueniat, toties obligatur ad eum liberandum ſub pœna noui peccati, modo id præſtare poſſit abſque damno, quod vir prudẽs iudicaret ſufficere ad excuſandum.

De peccato filiorum contra parentes circa hoc præceptum.

SVMMARIVM.

11 *Filius vt peccat mortaliter odiendo parentes, aut eis malum cupiendo, aut eis amoris ſigna non monſtrando.*

12 *Filius qui non obedit patri quoad regimen, & bonos mores.*

12 *Filius parentes feriens, ad iram prouocans, eos accuſans, execrans, contemnens, mortem exoptans, vel non liberans e carcere.*

13 *Filius qui parentibus in magna neceſſitate conſtitutis non ſuccurrit.*

14 *Filius, qui ob parentum ſubuentionem non egreditur religionem.*

15 *Filius, qui non ducit vxorem, quam pater vult.*

16 *Filius, qui parentum male parta nõ reſtituit, neque legata implet.*

Ex prędictis infertur, quod peccat contra hoc præceptum de honorando parentes primo filius, qui grauiter odit, vel aliquod graue damnum deſiderat parentibus. ſi enim graue & iniuſtum odium & deſiderium deliberatum inferendi cuiquam, etiam extraneo, aliquod damnum notabile eſt peccatum mortale; multo magis odium in parentes naturales grauius erit; geretque ſecum circumſtantiam neceſſario confitendam, per ſupradicta cap. 6. num. 3. & ſeqq. 11

Secundo filius, qui eſto, quod non odit parentes (immo potius diligit) numquam tamen, vel raro ſigna amoris illis oſtendit, quin potius ſemper illos toruo intuetur adſpectu: & ita aſpere alloquitur, ac ſi eos odio haberet, ſecundum Angel. verbo filius. §. 30. & Silueſtrum verbo filius. quæſt. 22. & Tabien. verbo. filij. §. 16. Quoniam tenemur eos diligere, reuereri, ipſiſque obedire tam corde, quam verbis, & operibus, vt expoſitum eſt nu. 4. ſupra eod.

Tertio peccat filius, qui in rebus pertinentibus ad regimen & gubernationem domus & rei familiaris, non vult parere parentibus, Angel. Silueſter & Ioannes Tabien. vbi ſupra; niſi quando ex incogitantia, ſiue inaduertentia, abſque contemptu, & obſtinatione omittit obedire; tunc enim venialiter tantum delinquit. Si vero in alijs, quæ non pertinent ad ipſorum parentum gubernationem & curam obedire noluerit, non peccat mortaliter. Angel. & Silueſt. vbi ſupra. 12

Quarto, filius qui non obedit in his, quæ pertinent ad bonos mores, & ad ſalutem animæ; vt pote fugere noxia ſodalium contubernia, ludos prohibitos, meretrices, aliaque huiuſmodi vitia, quibus tempus infeliciter abſumitur, ſecundum auctores ſupra allegatos.

Quinto peccat qui filius parentes, etiam leuiter percutit, ſecundum Richard. in 3. diſtinct. 37. vel contumelioſis verbis ipſos cum animi deliberatione inceſſit; vt merito illos ad iracũdiam notabilem prouocet, Alex. in 3. par. de 4. præcepto, & Richard. vbi ſupra.

Sexto, filius qui ex animo ipſis maledicit, ſiue viuis, ſiue iam ſæculo defunctis. Exod. 21. & Alex. vbi ſupra: ſi tamen ore tenus tantum maledixit. non amplius quam venialiter offendit.

Septimo, filius qui alicuius criminis eos accuſat, ſecundum Richard. vbi ſupra, niſi eſſet proditionis crimen in Regem, vel in Rempublicam. Nam in hoc caſu quamuis non obligetur, vt Decius in cap. 1. num. 7. de offic. deleg. aſſeruit, nihilominus liceret, argum. l. minime. ff. de relig. & ſumpt. funer. immo ſę-

M piſſime

piſſime obligatur, vt nos in repet. cap. inter verba. 11. q.3. concluſ.6. diximus.

Octauo filius, qui ita parentes contemnit, vt ſibi dedecori & contumeliȩ futurum eſſe exiſtimaret ſe pro filio illorum haberi, Alex. vbi ſupra. Diximus: Contemnit; nam ſi abſque contemptu id facit ad vitandum aliquod incommodum ſiniſtræ opinionis, vel ob aliam huiuſmodi cauſam, non peccaret mortaliter, maxime ſi parentes tacite, vel expreſſe in eo conſentirent, ad fugiendum ſuum incommodum, quod ex incommodo filij eis prouenire. Contra tamen hæc opponit quidam, quod licite quis poteſt ſe inhonoratum iudicare, eo quod patre Iudæo, vel hæretico, vel perduellione ſit natus, argu.l. quiſquis. C. ad leg. Iuliam maieſt. & cap. 2. & cap. ſtatutum. & cap. cum ſecundum. de hæret. lib. 6. Cui reſpondetur, non dicere nos hic peccare illum, qui ſe abiectum, vel infamem putat; eo quod ſit talibus parentibus natus: ſed longe aliud; ſcilicet peccare illum, qui adeo deſpicit parentes ſuos, vt ſe putet, & cetera. Ita quod ratio peccati non eſt ſita in eo, quod ſe vilem putet, ſed in eo quod deſpicit indebite parentes inculpatos, quos etiam ſi ſint pauperes, & abiecti, & ipſe diues, & ſublimis, tenetur honorare per hoc quartum præceptum.

Nono peccat mortaliter filius, qui parentibus mortem deſiderat, quo citius ipſorum bona ad ſe perueniant: vel non dat operam, quo ipſos a captiuitate liberet, vel ab inſano furore, quo ſunt mente capti, & iudicij expertes; arg. cap. 2 de conceſſ. præb. & l. fin. C. de pact. hac enim de cauſa poteſt exheredari. authen. vt cum de appellat. cog. §. cauſas. vel ſi forſan prohibuit, ne teſtarentur: vel a reſtituendis alienis bonis ipſorum animos auertit, argu. l. 1. C. de teſtam. & l. 2. C. ſi quis aliq. teſtar. prohib.

13 Decimo peccat filius, qui parentibus magna neceſſitate oppreſſis nō ſubuenit, maxime circa victum & veſtitum, vel grauibus morbis detentis; cum id commode facere poteſt, arg. cap. inter cetera. 22. quæſt. 4. cap. non ſatis. 86. diſt. & Angel. verb. filius. §. 30. niſi ſciat, patrem ex proprijs bonis, vel officio, quo fungitur, ſibi poſſe conſulere: tunc enim non tenetur ex bonis ſuis quidquam conferre: niſi munus illud, aut ars, quam pater callebat, ſuo ſtatui eſſet dedecori, argum. l. ſi quis a liberis. §. idem reſcripſit. ff. de lib. agnoſc. adiuncta gloſſ.

14 Vndecimo, qui filius parentibus in extrema neceſſitate conſtitutis, eiuſque auxilio & ope indigentibus, ingreditur religionem, vel ab ea non egreditur, etiam ſi ſit profeſſus, quādo veriſimile eſt egrediendo, ipſis poſſe ſubuenire: aliter vero minime. argum. cap. paſce. 86. diſt. vel quando parentes ita grauis premit neceſſitas, quæ licet non ſit extrema, eſt tamē talis, quæ filium obligat ex pręcepto ad eorum inopiam ſubleuandam: alias vero minime, & eo nō obſtante ingreditur religionem, ſanctus Thom. 2. 2. quæſt. 101. art. 4. quamuis in hoc caſu, ſi iam eſt profeſſus, non teneatur exire: debet tamen pro viribus in ſtatu ſuo perſeuerando eis ſubuenire, ſecundum Caietanum in dicto art. 4. Per quam reſolutionem duæ opiniones contraria ſentientes; videlicet ſancti Thom. in dicto artic. 4., Nicolai Lyrani, Matthæi 15. & Ioan. Maioris in 4. lib. ſententiar. diſtinct. 38. quæſt. 16. poſſunt ad concordiam reduci. Illud autem addimus, quod ille non tetigit; nempe, quod ſi parentes ſunt in tali neceſſitate conſtituti, quando filius ingreditur religionem; tunc tenetur egredi, quando non egrediendo tali neceſſitati ſubuenire non poſſet, egrediendo vero poſſet. quoniam huiuſmodi debitū pręceſſit ipſum religionis ingreſſum; id quod optime Ioan. Maior vbi ſupra videtur intellexiſſe. quæ quidem omnia poſt hæc ſcripſimus in tract. de pauper. ſuper cap. nullam. 18. quæſt. 2. num. 48.

Duodecimo peccat filius, qui ducturus vxorē, non vult ducere in vxorem, quam pater pręcepit, vt illo matrimonio inimicitiæ periculoſę ſopiantur, vel contra præceptum paternum ſe minime dignam vxorem ducit, argu. cap. aliter. 30. quæſt. 5. & cap. honorantur. 32. quęſt. 1. & cap. 1. de deſponſ. impub. ſecundum S. Bonauent. licet enim iuxta inſignes gloſſas cap. de raptoribus. 36. quęſt. 2. & authen. ſed ſi poſt. C. de inoff. teſt. pater non poſſit filiam exhęredare eo quod contra ipſius voluntatem maritum eligit non indignum ſe, immo neque etiam ſi indignū, iuxta communem opinionem, quam ſequuntur Felin. & Decius in cap. eccleſia. de cōſtit. & Ioan. Lupus. in repet. cap. per veſtras. de do. int. §. 9. Nihilominus tamē filia male facit, & patri iniuriam irrogat, & ex conſequenti peccat mortaliter, quando ſaltem contrauenit voluntati patrię ſine rationabili cauſa; vel tali, quę coram Deo iuſta ei videatur, & iuxta hūc modum limitandum eſt, quod in huius caſus initio dicitur. Ex quo poteſt colligi nouus & ſingularis intellectus cap. 1. de deſponſ. impub. circa id, quatenus habet, filium teneri ducere vxorē illam, de qua aſſumēda paciſcitur pater; videlicet, ꝙ non ſolum debet de honeſtate, ſed etiā de neceſſitate, quo ad effectū non peccādi, licet nō quo ad effectū, vt ad id cogi poſſit. 15

Decimotertio, qui filius cui ex hereditate paterna aliqua bona obueniunt, quæ ſcit iniuſte, vt per vſuras parta fuiſſe, & ea, vt par eſt, non reſtituit, cap. Michael. de vſur. cum gloſſ. & notat. ibi per omnes. 16

Decimo-

Digitized by Google

Decimoquarto, qui filius ex negligentia, vel auaritia diu differt debita patris defuncti perſoluere, vel legata teſtamenti adimplere, maxime illa, quæ ad pia opera pertinent, iuxta beatum Antonin. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 3. & cap. 8. Diximus: Diu differt; quoniam exigui temporis procraſtinatio circa hæc non videtur crimen letale, argumen. l. ſi debitori. ff. de iudic. immo nec veniale, ſi ea de cauſa potiſſimum rem produxit; vt bona defuncti melius venderentur, ad copioſiores eleemoſynas erogandas; quamuis huiuſmodi intentio non ſufficeret ad rem diutius differendam, ſecundum ſanctum Thomam quodlibeto 6. art. 14.

De peccatis parentum erga filios cōtra hoc præceptum

SVMMARIVM.

17 *Pater & mater peccant non ſuccurrendo filijs.*

17 *Mater, quæ filios non lactat proprijs vberibus, vt peccat.*

17 *Patres, qui exponunt filios ad ianuas aliorum, vel Xenodochiorum.*

17 *Patres, qui irritant vota filiorum, in quæ iam conſenſerant.*

17 *Patres, qui dolo, aut timore filios inducunt, aut extrahunt a religione.*

17 *Patres, qui cogunt filios ad matrimonium contra eorum vota.*

18 *Patres, qui ſinunt filias ſuas amare, vel amari ob malum finem, vel iam deſponſatas habere tactus impudicos.*

17 DEcimoquinto contra hoc præceptum peccant pater, & mater, qui notabiliter negligunt exhibere illa quæ ad filij neceſſitatem ſpiritualem, aut corporalem pertinent, ſi nulla eſt eis excuſatio paupertatis, vel alterius rationabilis cauſæ. cap. duo iſta. & cap. non putes. 23. quæſt. 4. 1. ad Timotheum 5. text. ſingu. in cap. Si quis reliquerit. 30. diſtinct.

Decimoſexto peccat mater, quę filium proprio lacte non nutrit, vel negligit notabiliter deligere nutricem bonam, vel gerere curam circa bonam pueri educationem, vel vſque ad triennium ei non miniſtrauit neceſſaria, per ea, quæ diximus in cap. ad eius. 5. diſtinct. & argum. cap. fina. de conuerſ. infidel. & l. nec filium. C. de patr. poteſt. quamuis nolle filium proprijs vberibus lactare ſine cauſa iuſta, non ſit amplius, quam veniale, & cum cauſa, neque veniale.

Diximus: Vſque ad triennium: quoniam deinceps pater ipſe tenetur omnia neceſſaria filio exhibere, niſi ſit pauper, & filio nulla ſint bona, neque ars, aut officium decens, quo poſſit ſeipſum alere: neque ſit alias adeo ingratus & criminoſus, vt ſecundum iura exheredari mereatur, argu. l. necare. & l. ſi quis a liberis. ff. de liber. agnoſc. quod recte notauit Silueſt. verb. filij. §. 21.

Decimoſeptimo peccat mortaliter pater qui ob auaritiam exponit filios ad hoſpitalia pauperum, vel ad ianuas ciuitatis, aut ad alia loca publica, vel priuata. l. necare. ff. de liber. agnoſ. & cap. 1. & 2. de infant. expoſit. cũ gloſſ. & ibi adnotatis: vel non vult filias, etiam ſpurias, dotare, cum poſſit. cap. cum haberet. de eo, qui duxit in matrimon. ſecundum Panormitanum ibidem, & Vualdenſem. de ſucceſſ. ab inteſt. & Deciũ in cap. clerici. de iudic.

Decimooctauo peccant parentes, qui abſque cauſa votum aliquod, ſiue peregrinationis ſiue abſtinentię, quod filij cum eorum bona venia fecerant, reuocant, iuxta prædicta in cap. 12. num. 61. & 63.

Decimonono parentes, qui filium a aliqua religione, quam fuerat ingreſſus, cum iam eſſet in ætate ad ingrediendum ſufficiente, vi, vel dolo reuocant, cap. puella. 20. quæſt. 2. vel ſi filio, vel filiæ, qui vel quæ, votum continentiæ, aut religionis emiſerat, poſtquam ad ętatem deliberandi peruenerant, conſulunt, vel cogunt ad coniugium eligendum, arg. cap. 1. & ei adnotatorum. de offi. deleg.

Vigeſimo, qui parentes, dolis, aut minis, alijſque hiuſmodi medijs filias cogunt religionem intrare, arg. cap. 1. de his quæ vi. & cap. requiſiuit. de ſponſal. quod eſt quidam magnus ætatis noſtræ abuſus, & cauſa ruinæ religionibus, & ut in illis maledicantur perpetuo, qui eas in id compulerunt. Ob quod nuper ſanctum Conciliũ Trid. ſeſſ. 25. cap. 18. de regul. in hæc verba ſtatuit: *Anathemati ſancta Synodus ſubijcit omnes, & ſingulas perſonas cuiuſcunque qualitatis vel conditionis fuerint, tam clericos, quam laicos ſæculares, vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, ſi quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem inuitam; præterquam in caſibus in iure expreſſis, ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcunque religionis; vel ad emittendam profeſſionem; quique conſilium, auxilium, vel fauorem dederint; quique ſcientes eam nõ ſponte ingredi monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere, quoquo modo eidem actui vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatem interpoſuerint. Simili quoque anathemati ſubijcit eos, qui ſanctam virginũ vel*

aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo ſine iuſta cauſa impedierint.

18 Vigeſimoprimo, qui parẽtes patiuntur filias ſuas habere amatores ob malum finem, vel eas a ſuſpectis ſodalitijs non ſeparant; qualia ſunt aliquarum feminarum conſortia; quas veriſimile eſt ipſas ad peccãdum impulſuras.

Vigeſimoſecundo peccant mortaliter parentes, qui noſcunt filiam turpem vitam agere, vel vti fucis, & irritamentis ad inducendum aliquem in peccatum mortale, & ipſam neque reprehendunt, neque corrigunt, argu. cap. duo iſta nomina. 23.q.4. Veruntamẽ illa eo ſolo, quod ſe ornet cultius, quàm ſtatui ſuo conueniat abſque fine malo, ſaltem mortali, nõ peccat amamplius, quàm venialiter nec cõſequenter parentes amplius quam venialiter peccarent non reprehendendo eam Siquidẽ qui conſentit in crimẽ alterius non grauius peccat cõmuniter, quã auctor illius, c.1.de offic.deleg.

Vigeſimotertio peccant parentes qui conſentiunt, vt cum filia ſua ſponſa vtatur ſponſus tactibus impudicis, & enormibus, vt ſentit S.Thom. 2.2.q.154. art 4. id quod eiuſdem commentator amplificat ibidem. Quamuis oſcula, & amplexus videntur licita talibus ſponſis, etiam ob ſolam delectationem inde percipiendam, tamquam principium nuptiarum promiſſarum, quæ alijs eſſent illicita: & multo magis quando abſque fine delectationis, ſed honeſti amoris & beneuolentię & neceſſitudinis intuitu id faciunt: ita & parentes licite eis poſſunt ea permittere. ſed quia communiter ſponſi cum ſoli abſque arbitris conuerſantur, huiuſmodi tactibus impudicis vti ſolent, non deberet eis permitti, vt ſoli ſecretò conuerſarentur.

De peccatis coniugum contra hoc præceptum.

SVMMARIVM.

19 Coniux vt peccat, vetando coniugi miſſam, & ieiunium.

19 Coniux percutiens, vel verbis infamans coniugem.

20 vxor notabiliter tollens obedientiam marito; & cetera.

20 Vxor nolens migrare cum marito.

20 Coniux prouocans coniugem ad magnam iram, vel ad blaſphemandum.

29 Coniux notabiliter contemnens coniugem.

19 Vigeſimoquarto peccat cõtra hoc quartũ præceptum coniux, qui, vel quæ abſque cauſa prohibet coniugi, ne diebus feſtis audiat miſſam, aut cogit violare aliquod præceptum diuinum, aut eccleſiaſticum, obligans ſub pœna peccati mortalis; puta ne ieiunet ieiunia præcepta, iuxta mentem Beati Antonini 2.par.tit 9.cap. 10.§.2.

Vigeſimoquinto, peccat qui vel quæ coniux immoderate percutit, aut verberat coniugem; ſiquidem neque ſeruum ita cædere debet l.1.ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iur.§. fi. Inſt. eod. tit.

Vigeſimoſexto qui cauſa conuiciandi, vel infamandi notabiliter, deliberate aliquod verbum, licet ex ſuapte natura minime iniurium, in coniugem profert, vel e contrario ſine animo diffamandi, iniuriamve irrogandi, aliquid dicit, quod ſuapte natura eſt aptum ad infamãdum, & inde infamia ſubſequitur: vel ſaltem adeſt periculum eius infamiæ probabile, iuxta ſententiam S. Thom.2.2.q.73.art.2. Quod nos etiam in cap. inter verba. 11. q. 3. concluſ. 3. comprobauimus.

Vigeſimoſeptimo peccat mortaliter vxor, quæ marito eſt notabiliter inobediens in his, quæ ad regimen domus, & familiæ, bonoſque mores pertinent, cap. eſt ordo. & cap. hæc imago. 33. quæſt. 5. Richar. vbi ſupra, diſt. 37.

Vigeſimonono peccat vxor, quæ non vult ſequi maritum alio migrantem. etenim ſub reatu culpæ mortalis eum tenetur comitari, cap. vnaquæque. 13. q. niſi pactum præceſſerit inter eos, ne maritus alio migraret; tunc enim minime teneretur, niſi viro aliqua iuſta neceſſitas illinc diſcedendi ſuperueniret; vt morbus, vel capitalis inimicitia. Neque etiam teneretur ſequi maritum vagabundum, ſi eo tempore quo matrimonium contraxerunt, ille non ſolebat vagari, vel vxor eiuſmodi mariti mortem non intellexerat, gloſſ. in dicto cap. vnaquæque. & cap. ſiquis neceſſitate. 34. quæſt. 1. Etenim ſi id prænouiſſet a principio, tenetur eum ſequi, quandiu ex honeſta cauſa ille vagaretur: non tamẽ ſi ob turpẽ cauſam id faceret, vel circumduceret, exponendo peccati, vel mortis periculo; quia tunc nullatenus ipſum ſequi teneretur. Qui enim ita vagatur, abſque dubio peccat. & proinde non eſt illi conſentiendum, argu. cap. non ſemper. 11. quæſt. 3. & Silueſt. verb. vxor. q.8. 20

Vigeſimooctauo qui, vel quæ coniux per iram, & rixam ad blaſphemiam prouocat cõiugem, & ſciens, aut ſcire debens, illum, vel illam ad blaſphemiam, vel ad aliam mortalem culpam prouocatum iri, non ſe reprimit arg.cap. fin. de iniur.

Vigeſimonono peccat mortaliter vxor, quæ contemnit marito debitam ſubiectionem præſtare, vel illi aliquid notabile imperat, aut

Digitized by Google

aut eius iuſtum pręceptum non implet; quale eſt pręceptum, vt ſuperflua & vana, moreſque incompoſitos exuat, argu. cap. cum caput. 33. quæſt. 5.

Dixi, Contemnit, quoniam cum pręceptũ mariti non ſit maius quam Eccleſię, argum. eorum, quæ ſupra eodem cap. num. 12. diximus, & illud non obliget ſemper ſub mortali, ſi deſit contemptus, iuxta S. Thom. 2.2. quęſt. 186. art. 9. & late per nos in rub. de pœn. & communem opinionem; non etiam eius præceptum ſemper obligat, ſi cõtemptus abſit, licet aliquãdo ſic.

De peccatis dominorum, & ſuperiorum erga ſeruos, & famulos, & ſubditos: & econtrario.

SVMMARIVM.

21 *Dominus vt violat quartum præceptum erga ſubditos ſuos.*

22 *Subditus vt violat quartum præceptum erga ſuperiorem.*

21 Trigeſimo peccat dominus, vel herus, qui notabiliter negligit ea, quę pertinent ad ſeruorum, famulorumve ſuorum conſcientiam non curando ne aſſueſcant male iurare, vel pręcepta Dei, aut Eccleſiæ violare: aut nõ monet eos confiteri & communicare, & miſſam audire diebus ad id ſtatutis: vel negligit notabiliter procurare illis ſacramenta Confirmationis, & Vnctionis extremæ ſuo tempore, & alias chriſtiane viuere, argu. cap. duo ſunt. 23. quæſt. 4. & 1. ad Timoth. cap. 5.

Trigeſimoprimo dominus, vel herus, qui habet ſeruum neophytum, ſeu noue ad fidem conuerſum, & non curat per ſe, neque per aliũ Chriſtianam doctrinam ipſum docere: & quid ſit eſſe Chriſtianum, & ſubinde qualem vitam agere teneatur.

Trigeſimoſecundo herus, vel dominus, qui notabiliter negligit noſſe peccata manifeſta ſeruorum & famulorum ſuorum, vt poſſit eos corrigere, ſecundum S. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 9. §. 2. & eum, qui ex familia ſua neque verbis, neque alia iuſta pœna emendatur, debet ab ea eijcere, vel ei neceſſaria denegare; ſi veriſimiliter credit hac ratione ad bonam mentem illũ reuocatum iri, arg. reg. S. Auguſt. cap. 3. At ſi veriſimile eſt, eum a domo expulſum deteriorem fore, melius erit eum domi retinere, adhibendo ei remedia, quæ commode poterit, arg. cap. quantumlibet. 47. diſt.

Trigeſimotertio peccat dominus, vel herus qui prohibuit ſeruis ſuis, maxime quos ſciebat concubinis alligatos, ne vxores ducerent, cap. 1. & per totum titulum, de coniug. ſeruor. Dixi; Prohibuit, quoniam non tenetur præbere conſenſum, facultatemque illis facere ad contrahendum matrimonium: ſed tantum ad non prohibendum & non impediendum; eo quod valde diſtant, præbere conſenſum, & non impedire, vt inferius, cap. 22. de matrim. num. 34. dicemus: quamuis neutro caſu libertatem aſſequantur, iuxta mentem gloſſ. Panor. & cõmun. in cap. 1. de coniug. ſeru.

Trigeſimoquarto peccat ſubditus qui notabiliter contemnit ſuperiores, vel illis honorem notabilem & debitum denegat, etiam ſi ſint diſcoli & mali, 1. Petri cap. 2. & ad Romanos 13. cap. ſolitæ. de maiorit. cap. omnis. de cenſib. 22

Trigeſimoquinto peccat ſubditus, qui leges & præcepta iuſta ſuperiorum violat; eo quod putat, in hac vita neminem in alium poteſtatem habere: & non ſolum peccat mortaliter, contra cap. ad hæc. 89. diſtinct. ſed etiam eſt hæreticus, Extrauagan. vnam ſanctam. de maiorit. & obedien. & gloſſ. ſingul. recepta in cap. generali. de elect. lib. 6. verb. inhibemus.

Trigeſimoſexto peccat ſubditus, qui iuſta ſuperiorum præcepta, aut leges omittit obſeruare; eo quod non vult ſe illis ſubmittere: quamuis credat illos eſſe vere ſuos ſuperiores, quod eſt proprie peccatum inobedientiæ, iuxta ſanctum Thomam. 2. 2. quæſt. 105. art. 1. Etenim ſi alijs de cauſis id omittit, aliquando peccat mortaliter, aliquando venialiter, aliquando nullo modo, iuxta cauſarum varietatem, qua de re latius in cap. 23. num. 36. tractabimus.

Qui peccant contra quartum præceptum, quatenus extenditur ad honorandum proximum.

SVMMARIVM.

23 *Proximum nõ honorans quis violat hoc quartum præceptum.*

23 *Proximus qui non diligit ſe, aut proximum charitate, cum tenetur.*

23 *Proximus, qui alium excipit a ſuis orationibus generalibus.*

23 *Proximus, qui non diligit proximum, cum tenetur.*

23 *Amat qui plus ſe, aut corpus, quam animam ſuam.*

Digitized by Google

24 *Amat qui ſe ipſum vel proximum cum offenſa mortali Dei.*

24 *Proximus, qui deſiderat, vt alius mortaliter peccet, vel condemnetur.*

24 *Excommunicationem qui procurat in finem, vt proximus condemnetur.*

25 *Accuſare qui aut denuntiare recuſat, quando debet, & cet.*

25 *Odium, & rancor duplex.*

25 *Odium aut rancorem malũ quis dicitur habere.*

25 *Inimico an quis debeat amoris ſigna oſtendere.*

25 *Iniuriam non omnis affectus ea, remittere poteſt.*

25 *Iniuriæ veniam vter offenſorum petere debeat.*

26 *Periculo peccandi ſe exponens, vel agens contra conſcientiam.*

27 *Peccatum mortale alterius, qui non impedit cũ poſſit abſque ſuo nocumento.*

27 *Peccati alterius qui eſt cauſa, niſi & cet.*

28 *Peccat qui mortaliter, vel ſpeciem eius rei præſtat, vt alius ita peccet.*

29 *Peccat qui venialiter, vt alium ſic peccare faciat, ſolum venialiter peccat.*

30 *Proximus, qui facit aliquid, ob quod credit aliũ mortaliter peccaturum.*

30 *Proximus familiaris alicuius cum ſcandalo alterius.*

31 *Proximus qui rancorem, aut odium nõ deponit, ne ſibi detrahatur.*

31 *Proximus, qui ſcandalum præbet edendo carnes vel non ieiunans.*

32 *Occaſio quæ neceſſario vitanda pænitenti, vt abſolui poſſit.*

33 *Finis principalis operis boni licet non poſſit eſſe bonum minus illo: poteſt tamen eſſe minus principalis, modo non ſit malum culpæ, ſeu peccatum.*

34 *Occaſionem dare ad veniale, veniale tantum eſt.*

35 *Occaſio peccandi per actus de ſe bonos, quæ vitanda.*

36 *Synagogas, Mezchitas, & Idola, qui facit, aut reficit.*

36 *Miſſæ præceptæ tempore canens, ſaltans, & cet.*

36 *Membra pudenda nuda oſtendens, vel videns.*

37 *Ornans ſe ornatu ad peccandum prouocante.*

37 *Scurra, vel alius peccans, cauſa nimis ridendi, bibendi, & cet.*

37 *Peccatum veniale peius omni malo pœnæ, & diſponit ad mortale.*

38 *Peccati cauſam qui dat, arma, vel alia commodando.*

38 *Peccat ſuadens alij peccatum licet nolit, vt faciat illud, & 42.*

39 *Peccat petens, quod peccatum eſt, etiam ad id parato, & alioqui bonum. num. 40.*

39 *Iuret vt per falſum Deum ethnicus velle malum ſed non vt iuret, licet ſciat iuraturum per falſum Deum.*

40 *Vſurario carẽti pecunia cõmendãs illã vt peccat.*

40 *Peccatum per minus arcere à maiori vt bonum.*

40 *Peccat quando petens bonum ab eo qui dando peccabit.*

41 *Sacerdotis mali ad miſſam celebrandã inductio quæ peccatum.*

41 *Tyrannum rogare pro iuſtitia, aut gratia non eſt peccatum.*

42 *Peccata an ſint vrbane dicta, in peccata mouẽtia*

42 *Tactus mammillarũ & quidam alij qualis occaſio peccandi.*

43 *Scholarum gradus, & præmia Minerualia cur licita.*

43 *Scientiæ licet ob eas dentur gradus, & cathedra licita.*

43 *Ars mœchanica, licet ſit occaſio malorũ, vt bona.*

43 *Scientiæ malus vſus non efficit eam malam.*

43 *Legem non arguit malam malus eius vſus.*

44 *Publici conuentus in bonum finem inſti, & boni.*

44 *Scandalum ob quod non omittenda præcepta, vel conſilia.*

44 *Bona quæ non omittenda ob ſcandalum.*

44 *Bonũ ſpeciem mali habens omittendum, aut excuſandum.*

Trigeſimoſeptimo peccat qui quando tenetur, non amat ſe, vel proximum charitate, ſiue amore charitatiuo, id eſt, propter Deum, & quia ſunt capaces æternæ beatitudinis, exoptando eam ſibi ipſis, vt in addit. repet. cap. quando. de conſecr. diſt. 1. latius diximus, & ſupra eod. cap. 7. & 9. breuiter repetiuimus: vel amore naturali tempore quo id facere tenetur ſub pœna mortalis peccati; & quod tempus ſit ſupra eodem cap. num. 8. inſinuauimus. 23

Trigeſimooctauo qui aliquos a participatione, & communione generalium orationum, in quibus pro alijs orare ſolet, excludit; quales ſunt illæ petitiones orationis Dominicæ; *Panẽ noſtrum quotidianum da nobis hodie; & dimitte nobis debita noſtra* & cet. iuxta mentem S. Tho. 2. 2. quæſt. 25. art. 4. 6. 8. & 9.

Trigeſimonono, qui habuit animũ non diligendi, vel non ſubueniendi cuipiam proximo eo quod ille ſit peccator, vel eum offẽderit, vel ob aliam cauſam, caſu quo illud eſſet ei ad ſalutem neceſſarium, ſecundum vtrumque Thomã in dicto art. 8. & 9.

Quadrageſimo peccat, qui amat aliquam aliam creaturam firmius quam animam ſuam, vel corpus ſuum firmius quam animam proximi; vel honorem, aut fortunas ſuas, quam corpus proprium, aut proximi; adeo quod omittit, vel ſtatuit non opitulari extremæ neceſſitati illius, cui tunc plus deberet, vt non deſit ei cui minus deberet. Sanctus Bonauentura & Richardus in 3. diſt. 29. Etenim non ſatis eſt diligere, quod oportet, niſi etiam debitus diligendi ordo ſeruetur; puta primo firmius Deũ, quam

Digitized by Google

quam alia omnia. Secundo, nos ipſos quo ad animas noſtras. Tertio, animam proximi. Quarto, proprium corpus, iuxta Auguſt. lib. 1. de doct. Chriſtiana, & S. Thom. receptum, 2. 2. quæſt. 26. per totam. Dixi: Firmius, non autē intenſius, aut feruentius: quoniam non tenemur ad id, vt in dicta additione & ſupra cap. 1. num. 4. declarauimus, vbi probauimus, ſatis eſſe quod firmius diligamus, hoc eſt, vt pluris faciamus, & æſtimemus id quod magis amare debemus & eius amorē, quam id quod minus debemus, & eius amorem.

24 Quadrageſimoprimo, qui tantum amat ſeipſum, vel filium, vel amicum, vel delitias, diuitias, honores, aut dominum ſuum temporalem; vt ſit paratus pro his animo, vel opere Deum mortaliter offendere, ſecundū Scotum & Franciſcum Mayronem in lib. 1. ſentent. diſt. 1.

Quadrageſimoſecūdo peccat, qui deſiderat, vt aliquis mortaliter delinquat, vel damnationem æternam incurrat, vel, (quod grauius eſt) Deum orauit, vt aliquid horum proximo eueniat, vel ex animo maledixit; vt ille aut ille perpetuis inferni flammis crucietur: uel ſententiā excommunicationis contra proximū facit pronunciari hoc animo, ut qui rem ipſi ablatam nō reſtituat, animę ſuæ iacturam faciat, uel alia huiuſmodi admittat, ut in dicta additione diximus.

Quadrageſimotertio, qui non reprehendit proximum, aut non denunciat, cum debet: uel reprehendit, aut denunciat aliter quam debet, & cet. ut inferius. cap. 24. à num. 17. & ſeqq. dicetur.

25 Quadrageſimoquarto peccat, qui eo quod eſt iniuria affectus, uel alia de cauſa aliquē odio & rancore proſequitur, cap. ſi quis cōtriſtatus. 90. diſt. cap. fin. de pænit. diſt. 5. Etenim quilibet offenſus tenetur emittere ex animo odiū & rancorem malum: immo & ad non concipiēdum illum contra ſuum offenſorē, quantalibet fuerit iniuria, iuxta ſententiam diui Gregorij dicto cap. fin.

Dixi: Odium & rancorem malum, qui eſt vna ex filiabus accidiæ; non enim obligatur ad eijciendum illum rancorem bonum; qui naſcitur ex ira, qua quis appetit, vt per iudicem caſtigetur delictum: immo aliquando tenetur illum concipere, conſeruare, & oſtendere, cap. ſi is qui. cap. eſt iniuſta miſericordia. cap. diſplicet. 23. q. 4. Silueſt. verb. charitas. quæſt. 4. puta quando ad ſalutem ſpiritualem offenſoris, vel ad Dei obſequium, aut ad Reipub. vtilitatem conducit, ſicut in dicta additione diximus. Nō tenetur etiam eum alloqui, neque ei ſigna amoris oſtendere, niſi tēpore neceſſitatis: ſatis eſt enim habere animum ad talia ſigna oſtendenda in prædicto tempore, iuxta S. Thom. receptū, 2. 2. q. 25. art. 9. maxime quādo offēſor ſatisfacere renuit, aut non vult ſufficienter id facere. immo nec tunc tenebitur ſub reatu peccati illum in ſuam conuerſationem, & amicitiam peculiarem admittere; quamuis aliquod ſignum ſpeciale amicitiæ teneatur oſtendere, vt tactū eſt ſupra eod. num. 9. Quocirca cōfeſſarij aduertere debent, quando & quomodo ob hoc offenſis abſolutionem negent, vel concedant, vt docuit Caiet. in dicta quęſt. 25. art. 9. Multominus item tenetur condonare ſatisfactionem iniuriæ, quæ in iudicio peti poteſt, iuxta gloſſ. ſing. in dicto cap. ſi quis contriſtatus. Immo aliqui ſunt, qui etiam ſi velint, non poſſunt id facere; quales ſunt vxor, filiusfamilias nondum emancipatus, ſeruus, & religioſus, iuxta gloſs. receptam in cap. parochianos. de ſentent. excomm. Quoniam actio contra iniuriantem ad ſuperiores pertinet; ſcilicet ad maritum, patrē, dominum, & prælatum, ſecundum gloſsā pręallegatam. Addimuſque, quod quādo duo ſe mutuo offendunt, & amborum offenſio eſt æque grauis, qui prius offendit, debet prius reconciliationem petere: at vero ſi poſterior iniuria ſit maior, poſterior debet prius eam petere Silueſt. in roſa aurea caſu. 56.

Quadrageſimoquinto, qui periculo peccandi mortaliter ſe exponit; vt qui dubitans de aliquo, an ſit mortale nec ne, facit illud: aut omittit confiteri, arg. cap. ſi quis autem. de pænit. diſt. 7. vt ibi num. 57. & 81. copioſius diximus, & ſanctus Bonauent. in 4. diſt. 7. & Caietan. in ſumma verb. periculo peccandi ſe exponere. tenent: & fortiori ratione letale crimen incurrit, qui agit contra conſcientiam, dum facit aliquid, aut omittit facere, quod illa in particulari & in indiuiduo dictat eſſe peccatū mortale. Tenetur enim eam deponere, aut ꝙ illa dictat facere, cap. per tuas. 2. de ſimon. vt in dicto cap. ſi quis autem. num. 120. copioſius diximus. Dixi; In particulari: quoniam quando coſcientia generaliter dubitat, aut dictat contrarium illius, quod in particulari & in indiuiduo rectū iudicat, non eſt mortale, vt pręallegato cap. ſi quis autem. num. 61. diximus. 26

Quadrageſimoſexto, peccat mortaliter, qui potens impedire, ne alius mortale crimen admittat, non impedit. cap. qui alios. de hæret. cap. error. 83. diſt. cap. negligere. 2. q. 7. & alia in gloſsis eorum citata. Hanc concluſionem, quam ſignificant multi textus, nos in alia huius operis editione limitauimus ſolum procedere in eo, qui ſine verecundia, incommodo, & dedecore id poterat impedire, ſecundum Felin. in dicto cap. qui alios. vt in repet. cap. ſi peccauerit. 2. quæſt. 1. latius diximus, & in repet. cap. inter verba. & infra cap. 24. num. 20. Neque obſtat id quod numero ſequēti dicitur, videlicet, 27

quod

Digitized by Google

quod non peccat mortaliter is, qui ab vſurario mutuo pecunias expoſcit, quem credit ſine vſura & peccato non mutuo daturum. Nec etiam qui petit a curato ſuo, vt baptizet ſibi filium, credens eum eſſe in peccato mortali, & quod abſque contritione illius peccati baptizabit: & videtur vtrũque horũ poſſe ab huiuſmodi petine abſtinere abſque incommodo, verecundia, & dedecore, ſaltẽ in caſu, quo qui petit ad vſuram non graui premeretur neceſſitate: & inuenirentur ſacerdotes, qui cum licentia proprij curati, quę facile ſolet concedi, id baptiſma miniſtrare vellent: & certum eſt, quod illa peccata mortalia, quæ creduntur conſequutura præfatas petitiones, illis omiſsis, impedirentur. Accedit etiã, quod non peccat mortaliter ob hoc ſolum mulier, quæ glorię vanæ & venialis deſiderio tacta, abſque alio fine mortali ſe fucat & ornat, licet credat aliquos, qui ipſam ſic fucatã, & ornatam videbunt, in eius concupiſcentiam mortalem exarſuros, vt infra. cap. 23. num 23. dicitur: at tamen certum eſt, eam abſque incõmodo verecundię, & dedecore ſuo poſſe ab huiuſmodi ornatu temperare. Addo his fundamẽtis, quod etiam inferius, cap. 27. num. 78. opponitur, eum qui omittit clericum defendere, ne ab alio percutiatur, cum poſsit ſine ſuo detrimento auxiliari, non incurrere excommunicationẽ, de qua in cap. quantę. de ſent. excõm. ſaltem in foro conſcientię, ſi abſque dolo malo & conſenſu omiſerit defendere. Item, quod inferius. cap. 24. num. 11. & ſeq. etiam definiuimus, neminem teneri alteri ſpiritualem eleemoſynam elargiri ſub reatu mortalis culpę: niſi ei, qui eius extremam patitur indigentiam: & manifeſtũ eſt, eũ, qui voluntarie crimẽ letale cõmittit, ſciens & aduertens illud eſſe tale, potenſque per ſe illud excuſare, non eſſe in extrema neceſſitate ſpirituali, vt ei ab alio ad id auxilium pręſtetur. Sed horum (quę ſunt egregia) dubiorum exactam ſolutionem ponemus infra cap. 21. num. 15. & in cap. 24. num. 16. quoniam id illi loco eſt aptius.

28 Quadrageſimoſeptimo peccat, qui conſilio ſuo, fauore, vel ope alij eſt cauſa peccandi mortaliter, cap. noli. de pænit. diſt. 1. Nolumus autem dicere, quod quicunque ab alio aliquid petit, credens, petitionem illam futuram eſſe alteri occaſionem peccandi mortaliter, eſt cauſa illius peccati; non enim eſt, cum iuſta cauſa id petit; eſt autem cum ſine illa id facit. Nam qui neceſſitate oppreſſus mutuum poſcit ab vſurario, ſciens illum ſine vſura nullatenus mutuo daturum, non peccat: quamuis peccet qui dat. Peccaret autem qui abſque neceſſitate id peteret, vt etiam in cap. 1. §. ſacerdos. num. 6. de pęnit. diſt. 6. declarauimus, iuxta Ioannis Maioris definitionem, in 4. lib. ſentent. diſt, 15. q. 1. qua definit, eum, qui curatum ſcelere aliquo mortali irretitum obſecrat, vt filium ſuum baptizet, non propterea peccare, etiam ſi ſciat illũ non præuia pęnitentia peccati baptiſmatis ſacramentum puero adminiſtraturum: & per cõſequens ea de cauſa reatum mortalis culpę incurſurum, cap. pręter. adiuncta gloſs. verb. agẽtibus. & verb. communio. 32. diſt. quę quidem doctrina tunc procedit, quando id quod petitur, ex ſe non eſt peccatum, vt in exemplo prędicto de adminiſtratione baptiſmatis, & in petitione mutui. Nam ſi tale eſſet, nunquam liceret; vt ſi peteret dari baptiſma abſque contritione, vel mutuo dari ſibi ſub vſura, vt optime tradit Caiet. 2. 2. q. 78. art. 4. & part. 3. quęſt. 64. art. 6.

Quadrageſimooctauo peccat, qui facit, aut dicit aliquid, quod de ſe non eſt mortale, cum intentione tamen alterum ad illud inducendi: vel abſque tali intentione, facit aliquid, quod præ ſe fert ſpeciem peccati mortalis, & factum in tali loco, & coram talibus eſt ſufficiens impulſus ad peccandum mortaliter arbitrio boni viri, & prudentis, ſecundum ſanctum Thom. 2. 2. q. 43. art. 3. & 4. & S. Anton. 2. part. tit. 7. c. 4. §. ante quod etiam poſt ipſum nos in cap. 6. ſupra eod. & in cap. 1. §. animaduertere, num. 6. de pænit. diſt. 5. tradidimus.

Dixi: Quod de ſe non eſt mortale: quoniã ſi eſſet tale de ſe, eſſent duo peccata effectu, vel vnum cũ circumſtantia ſcandali neceſſario confitenda ob ea, quę in duobus locis prædictis tradidimus.

Dixi etiam: Et quia fit in tali loco, & coram talibus: quoniam quod ex ſe non eſt peccatum mortale, licet habeat ſpeciem eius, factum coram alio ſine intentione inducendi ad peccatũ non eſt mortale: immo etiã quod de ſe eſt mortale, commiſſum corã alijs abſque tali intentione, & abſque periculo probabili impellẽdi alios in peccatum, non adfert ſecum circumſtantiam neceſſario confitendam, vt in dicto §. animaduertere. num. 8. & cap. conſideret. in principio, num. 115. noua quadam diſtinctione duas oppoſitas opiniones ad concordiam redegimus. Item neque veniale peccatum fit amplius quã veniale, eo quod fiat animo alliciendi alterum ad peccandum venialiter, ſecundum omnes. 29

Quadrageſimonono, qui tam parui æſtimat ſalutem ſpiritualem proximi, vt abſque neceſſitate, vel vtilitate, ſed ex mera libertate ſuæ voluntatis aliquid agit, quod credit proximum ad mortaliter peccandum illecturum: eſt exemplum in femina, quę ſine cauſa exhibet ſe conſpiciendam illi, quem credit ſimulatque perſpexerit, peruerſum aliquod deſiderium peccandi mortaliter concepturum, etiam ſi illa non intẽdat ad huiuſmodi deſiderium allicere, vt in dicto §. 30

Digitized by Google

ſto §. animaduertere.num.6. poſt beatum Anton. 2.part. tit. 7. cap. 4. defendimus. facit. cap. nihil. de præſcript. & cap.2. de oper. nou. nunciat.

Dixi: Abſque neceſsitate, vel vtilitate, ſed ex mera voluntate: quoniam ſi alioquin non poteſt congruo quodam modo talia loca non adire, aut tunc temporis illis non adeſſe, vbi ab alio ſolet videri: quia verbi gratia, eundum eſt illi ad eccleſiam, vel alio, vel ſedere oportet ad ianuam cum vicinis & affinibus, ne inurbanitatis poſsit argui, nullatenus peccat, ſecundum eundem. Hic occurrit ſcrupulus nõ contẽnendus, qui ex alio notabili poſtea dicendo naſcitur, circa mulierem, quę propter appetitum inanis gloriæ (in quo ſolum venialiter delinquit) fuco faciem depingit, an peccet in hoc mortaliter? ſed inferius in cap. 16. nu. 23. ad hoc dubium reſpondebimus; illi enim loco melius quadrabit.

31 Quinquageſimo, qui abſque cauſa neceſſaria, vel vtili alicuius mulieris ſuſpectę conſuetudine familiari vtitur, & aduertens ſe ſcandalũ prębere alijs, qui male illa iudicant, tamen ab ea non diſcedit; eo quod nihili facit ſcandalum aliorum. Eodem modo peccat, qui frequenter moniales, debitam clauſuram non obſeruantes inuiſit: & inde populus occaſionem accipit detrahendi & murmurandi, etiam ſi alioquin caſte viuat, & recta intẽtione loca illa frequentet. Ille item, qui domi ſuę habet aliquam mulierẽ, de qua populus ſiniſtri aliquid ſuſpicatur, ſiue ſit cognata, ſiue extranea, quandiu eam a ſe nõ reijcit. Ioan. Maior in 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 30. Idem dico de eo, qui habitat cum femina, cum qua eum rem habere populus ſuſpicatur, etiam ſi alioquin, neque opere, neque cogitatione cum ea peccet, vt in cap. inter verba. 11.q.3.concluſ.5. etiam diximus.

32 Altera duarum quæſtionum ſupra cap. 3.nu. 9. propoſitarum, quam remiſimus huc terminãdam, eſt; An qui occaſionem peccandi alteri præbet ſine propoſito nunquam amplius eam præbendi, abſolui poſſit? Ad quam reſpondi, quod occaſio faciens alterum peccare, a qua pęnitens abſtinere, & nunquam amplius ſe eam daturum ſtatuere debet, quo abſolui poſſit, definiri poteſt eſſe omnis & ſola illa, quæ eſt ſcandalum actiuum mortiferum, hoc eſt, quod qui eam dat, mortaliter dando peccat. Et ſi roges, quæ eſt illa, quã qui dat mortaliter peccat? Reſpondeo quod omnis & ſola illa, quæ datur per peccatum mortale, aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad illud, aut ad id iuuando, aut contemnendo ſalutem ſpiritualem proximi, aut in id, ſaltem interpretatiue, conſentiendo.

Dixi: Per peccatum mortale, vt omnis illa occaſio, quæ per opera mortaliter mala datur, includatur in prædicta definitione. De qua occaſione agit ſanctus Tho. 2.2. q.43. art. 4. quoniam licet omne peccatum mortale, quo ſcandalizamus, non habeat circumſtantiam neceſſario confitendam, vt ſupra in cap. 6. num. 19. dictum eſt; cum tamen nunquam liceat peccare mortaliter, clarum eſt, quod non eſt abſoluẽdus qui non proponit, ſe nunquam daturum occaſionem peccãdi per peccatum mortale: quia qui tenetur ad aliquid, tenetur ad conſequens neceſſarium, arg. l. illud. de acquiren. heredit. & cap. pręterea de offic. deleg.

Dixi: Aut intentione principali, vel minus principali inducendi ad peccatum mortale, ad includendum omnes occaſiones, quæ cum hac intentione dantur, ſiue opera ex ſe bona ſint, ſiue mala, ſiue ad malum, ſiue ad bonum inuitẽt. Quia ſimul ac cum huiuſmodi intentione dantur, tales ſunt, iuxta ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 43. art. 2. ad 4. Nec huic obſtat, quod in cap. inter verba. 11. q. 3. & in cap. quando. de conſec. diſt. 1. & in additione eius, & latius nuper in commentario cap. cum miniſter. 23. q. 5. nũ. 39. dixi, ſcilicet, quod opus non deſinit eſſe bonum, ſi principaliter propter Deũ fiat, aut quia eſt bonum, quamuis minus principaliter, ob aliquod bonum temporale fiat, propter quod ſi principaliter fieret, malum eſſet. Non, inquam, hoc obſtat: quia intelligendum eſt, quando ꝙ minus principaliter intenditur, non eſt malum culpæ, ſeu peccatum, ſed res bene appetibilis; quamuis non poſsit eſſe finis principalis virtutis, quę præſtantior ea eſt. Id autem, quod in hac definitione dixi, intelligendum eſt de eo, quod eſt malum culpæ, ſeu peccatũ, quod nullatenus deſiderare, nec velle, nec nobis finem principalem, nec minus principalem proponere poſſumus. Cuius enim finis malus eſt, ipſum quoque malum eſt, dicto cap. cum miniſter. 23. q. 5. vbi num. 36. diximus, hoc diſtare inter finem malum, quia eſt malum culpæ, & inter finem malum, quia eſt ineptus; eo quod ſit medio minus bonus, quod hic poteſt eſſe finis minus principalis boni operis: ille vero non.

33 Dixi: Aut ad id iuuando, ad includendum eas, quibus quis dat opem ad peccandum; opẽ enim ferens peccat, cap. ſicut dignum. §. illi autem. & §. hi quoque. de homicid. qualis eſt, quã prębet is, qui aliquam ſynagogam Iudæorum ędificat, aut reficit: quamuis ſine aliqua intentione mouendi ad peccandum id faciat.

Dixi: Aut contẽnendo ſalutem ſpiritualem proximi, ad includendum eas, quæ dantur ob proximi ſalutis contemptum; qualis eſt, quam dat is, qui ideo tranſit per ianuam domus alterius, quem ob illum tranſitum mortaliter ira, aut amore inordinato peccaturũ credit, quod nihili

nihili pendat, aut parui faciat; quod alter ad id moueatur; contemptus enim huiuſmodi efficit, vt mortale ſit, quod alias non eſſet. S. Thom. 2.2. quæſt. 186. art. 9. & ante illum gloſſ. cap. quis autem. 10. diſt. putata ſingularis a noſtris.

Dixi: Aut conſentiendo: quia conſentiens peccat, ſicut principalis, ad Rom. 1. cap. notum. 2. q. 1. cap. 1. de offic. deleg.

Dixi: Aut ſaltem interpretatiue, ad includẽdum eas, quę dantur per eum, qui aliquid facit, quod ex ſua natura & circumſtantijs, cum quibus facit, adeo ad peccatum mortale incitat, vt maiorem partem eorum, qui ſunt eiuſdem qualitatis, cuius ſunt hi, quibus datur illa occaſio, in peccatum mortale deijcere ſoleat: aut facit aliquid, quod quamuis ex ſua natura & circumſtãtijs tale non ſit; tamen credit & aduertit, ob illud certam aliquam perſonam ex ſua infirmitate, aut ignorãtia mortaliter peccaturam, & antequam huic rei prouideat, id facit: aut credit & aduertit ex malitia peccaturam, ſine tamen vlla cauſa, & ſine vtilitate ſua, nec aliena illud facit: aut prætermittit aliquid facere cõtra legem iuſtitiæ, aut charitatis pręceptum, ob quod alius mortaliter peccat. Addidi tamen. Certam aliquam perſonam, quia non ſufficit credere aliquam generaliter peccaturam; vt qui ad animi recreationem aliquem ludũ inſtituit, non peccat, eo quod aliquem in eo peccaturũ credat: ſicut nec ille, qui credit, aliquem malũ eſſe in aliquo opido, aut in aliquo magno conuentu, peccat, vt colligitur ex textu ſingulari, cap. Oſius. de elect. Quamuis ea de re nulla ſit præſumptio particularis, licet peccaret, ſi crederet illum, aut illum illius oppidi, vel conuentus, eſſe malum.

34 Dixi: Faciendi mortaliter peccare: quia non ſufficit illa, quæ venialiter peccare facit; cũ, vt abſoluatur, non ſit opus propoſito nunquam amplius ad veniale redeundi, quod confeſſus eſt: iuxta ſanctum Thom. 3. part. q. 87. art. 1. & ſupra cap. 1. dictum fuit, & occaſionem venialiter peccandi per opus, quod non eſt mortale, dare, ad ſummum eſt peccatum veniale, & nihil amplius, iuxta eundem ſanctum Thom. 2.2. q. 43. art. 4.

Ex qua generali, & reſoluta definitione, multorum dubiorum, quę a nobis, poſtquã ad ſexageſimũ annum peruenimus, quæſita ſępius fuerunt, peculiaris reſponſio colligitur. Primo quidem, quod talem occaſionem dat, quiſquis coram alio mortaliter peccat, per primam partẽ dictę definitionis; licet eam tali modo non dederit, vt circumſtantiæ neceſſario confitendę cauſa eſſet. quod quando contingat in cap. 6. num. 9. & ſeqq. dictum fuit.

35 Secundo, quod talis occaſio, quam dat quælibet perſona, quę cum intẽtione principali inducendi ad amorem inhoneſtum, & mortiferũ aliquam eleemoſynam præbet, aut alloquitur, inuiſit, docet, conſulit: & a fortiori erit talis ea, quæ datur viſu, nutu, blãda & amatoria loquutione, aut blandimentis, tactibus, muneribus, aut obſequijs in hunc finem directis. quia harũ cuilibet ſecunda pars dictę definitionis conuenit. Nec obſtat dicere, quod fortaſsis ex ea finis mortifer, qui pretendebatur, non ſequitur, cum omnis voluntas, vt alius mortaliter peccet, mortifera ſit, vt ſupra cap. 11. nu. 11. & nu. 15. & 16. poſt S. Thom. 1.2. q. 74. & S. Anton. 3. part. tit. 5. cap. 1. §. 5. & Magiſtrum in 2. diſt. 24. & Ioan. Maiorẽ dicta diſt. 24. q. 18. dicitur: & ſic qui aliquã harum occaſionũ dedit, niſi ſtatuat, numquam amplius eam ſe taliter daturum abſolui non debet.

Tertio, quod eſt talis, vt colligitur ex Caiet. 2.2. q. 169. art. 2. ad 4. quam dat, qui etiam ſine alia praua intẽtione, facit aut reficit Idola apud Indos: aut Synagogas apud Iudęos: aut Mezchitas apud Mahumetanos: aut Pagana templa apud Paganos: aut Hęretica apud Hęreticos: aut facit aliquid aliud, cuius principalis vſus eſt peccatum mortale: quia occaſionem ad illud dat cum auxilio, & ſic in tertia parte dictę definitionis comprehenditur. 36

Quarto, quod etiam talis eſt, quã aliqui diebus feſtis, miſſa ab ipſis audita, alijs, qui eam nõ audierunt, prębent, canẽdo, pulſando, choreas ducendo, ſaltando, ludendo, aut faciendo alias res, quibus pręſentes tẽpore, quo audire miſſã ex pręcepto tenẽtur, detinent, eo ſolo, quod eorum ſalutem ſpiritualem paruipendunt, reſpõdentes dicentibus eos occaſionẽ peccandi prębere, nihil ſua referre, cum ipſi eam audierint: quia eis quarta particula dictę definitionis conuenit. Quapropter gubernatores, qui hæc fieri publice tempore diuinorum officiorum, ſaltem pręceptorum, prohibent, laude digni ſunt.

Quinto, quod eſt talis illa occaſio laſciua & inciuilis, quam præbent, qui pudenda oſtendunt, aut vident nuda, aut operta veſtibus tenuiſsimis, ſine circumſtantia iuſtificãte; quamuis id ſine intentione inducẽdi ad culpam mortiferam faciant, per primam definitionis partẽ. Quia talis occaſio eſt peccatum mortale; cũ ex ſua natura cõmuniter ad culpã mortiferã, ſaltẽ voluntatis, aut delectationis mortiferę moroſę inducat. Vnde legitur, Barnabam maledixiſſe nudis viris, & mulieribus nudis: & ſine propoſito nunquam amplius ſe eam daturos non ſunt abſoluendi. Dixi: Sine circumſtantia iuſtificãte, ad excludendum ex hoc numero aſpectus, & tactus, quos infirmi talium membrorum medicis, chirurgis, & clyſteriferis permittunt.

Sexto, quod etiam eſt talis, quam dat, qui credit aliã certã perſonam obuiam ſibi factam in con- 37

in concupiſcentiam, aut irā mortiferam ex ſua infirmitate, aut ignorantia caſuram, & hoc aduertens obuiam illi fit, non prouidendo eius infirmitati aut ignorantiæ, quamuis ſine intentione vt ille peccet, id faciat. Quia illi cōuenit ſexta prædictę definitionis particula; videlicet, Conſenſus interpretatiui.

Septimo, quod talem occaſionem non dat, qui ſine intentione & contemptu mortifero ita ſe ornat, vt credat quidem ſe ab aliqua perſona totius populi, aut circi, vel eccleſiæ odio, vel concupiſcentia mortifera habendum, ſi illo ierit: neſcit tamen a quo, aut id non aduertit: nec etiam ſi ſciat, quis, ſi intelligat quod ex malitia, praua conſuetudine, & habitu quem habet, peccabit; quales ſunt hi, qui non ſolum tales occaſiones fugiunt: ſed etiam aucupantur, immo ſe de eo iactāt. Quia eiuſmodi occaſioni nec dicta ſexta particula, nec alia dictę definitionis conuenit, & per hanc & pręcedentem deciſionem, id quod Caiet. dicit 2.2.q. 186. art. 9. uerſic. ad 4. & id quod Silueſt. verb. ornatus. quęſt. 4. & alij affirmant, conciliari poſſunt.

Octauo, quod nec etiam eſt talis occaſio illa, quam dant ſcurrę & alij, qui prębent occaſionē nimiam ridendi, comedendi, bibendi, veſtiendi, aut loquendi; modo nimietas illa non perueniat ad culpę mortalis exceſſum. Per ſeptimam enim dictæ definitionis partem, ex numero dictarum occaſionum excluditur; quia ſolum venialiter peccare facit: quamquam magnopere illis eſt conſulendum, vt ab eo abſtineant. Tum quia ob nullam omnino rem peccatum veniale committendū eſt, vt ſentit gloſſ. in cap. ſi aliquid. 22. quæſt. 4. & probat. cap. 1. cum ſeqq. 22. q. 2. quanto minus tot ſunt committenda. Tum quia etiam vnum tantum peccatum veniale diſponit ad mortale, iuxta ſanctum Thom. 1.2.q. 88. art. 3. Idem dicendū eſt de eo, qui dicit aliquid, aut facit, vt ad amorem vanum, aut veniale tantū malum alliciat; qualis eſt illa, qua quis videt, alloquitur, vel obſequio aliquam feminam proſequitur, nō quidem quo moueat eam in copulam carnalem, neque in tactus inhoneſtos, neque delectationem moroſam: ſed quo illa delectetur eius aſpectu, alloquio, pulchritudine, ac ornatu, & eum beneuole intueatur, complacentiam de bene conſtituta & culta perſona ſignificando, ſine alia delectatione, ant ſine mortiferi malis, quamquam magna circūſpectione opus eſt, ne hoc aliqua mortali culpa inficiatur.

38 Nono, quod interdum abſolui poteſt, qui occaſionem interficiendi dedit ob commodatam balliſtam abſque malo fine, licet nunquam ſe amplius ſic commodaturum non ſtatuat, & interdum non. Quia commodare ex ſua natura, talem occaſionem non efficit: circumſtantiæ tamen eam efficere poſſent. Proinde, ſi quis alicui, qui cum alio rixatus eſt, irato animo balliſtam petenti commodauerit eam, talem prębet occaſionem: quia interuenit auxilium, aut contemptus ſalutis ſpiritualis, aut conſenſus ſaltem interpretatiuus, quod per quintam & ſextam dictę definitionis partem ſufficit ad efficiendū, vt aliquid ſit eiuſmodi occaſio. Idem dicendū de eo, qui commodat, aut vendit lanceam, ſclopetum, enſem, aut alia arma, aut pigmenta, aut chartas luſorias, talos, orbiculos, aut aliquid aliud; quod bene & male alteri tradi poteſt.

Decimo, quod talis eſt illa occaſio quotidiana, quam dat, qui imperat, conſulit, aut rogat alium, vt falſo iuret, iniuriam inferat, percutiat, fornicetur, aut aliud opus manifeſte malum faciat, ad tentandam virtutem eius tantum, licet non intendat eum ad id inducere: immo interne deſideret, ne illud faciat: quia eſt peccatum mortale. Nam eſt actus ſuapte natura ad culpam mortiferam inducens ſine circumſtantia iuſtificāte: & ſic illi prima dictę definitionis pars conuenit.

Vndecimo, q̄ talem occaſionem non prębet, 39
qui ab eo, qui ex ſua malitia eſt ad peccandum paratus, petit aliquam rem ex ſe bonam: quę tamen eſt materia exercendi peccatum ab ipſo conceptum; quamuis talis ſit ea, quam dat ille, qui petit aliquid, quod eſt peccatum, ab eo, qui ad id accinctus ſiue paratus eſt. Ex quo colligitur ratio, quam quidam perdoctus quærebat. Cur qui mutuatur ab vſurario ad dandum ſub vſuris parato, ob neceſſitatē petit, non peccat: qui vero petit ab eodem ad vſuram peccat? Eſt enim ratio quod qui primum petit non ab eo rē malam, quamuis materiā peccandi offerat: qui autem petit poſterius, ſic, vt recte declarauit & probauit Caiet. vbi ſupra, cui concordat Dominicus Sotus, tacito eo, de iuſtitia & iur. lib. 6. q. 1. ar. 5. Pro quo facit decretum ſancti Auguſt. cap. mouet. 22. q. 1. quo probatur, non eſſe peccatum, petere ab infideli, vt ſe promiſſis ſtaturū iuret, licet illum per ſuum falſum Deum iuraturum ſciat; quamquam petere vt per illum ſuum falſum Deum iuraret, peccatū eſſet. Facit etiā ratio ſuperius tacta; ſcilicet non eſſe peccatum occaſionem peccandi ſine mala intentione cū neceſſitate, aut vtilitate prębere ei, qui ex ſua malitia peccat: quamquam petere vt peccet, aut vt rem, quæ peccatum eſt, faciat, ſic. Facit etiam, quod ſicut illud decretū cap. mouet. 22. q. 1. probat, & S. Tho. dixit 2.2.q. 78. art. 4. alieno peccato ſine conſenſu in illud vti licitū eſt; quemadmodum ipſemet Deus pro ſua bonitate noſtris peccatis in bonos fines vtitur.

Duodecimo, quod non eſt talis occaſio illa 40
vſu frequentiſſima, quā aliquis dat deponendo ſuos nūmos apud nummularios vſurarios, aut con-

contractus vſurarios exercentes, qui proprios habent ad illas exercendas, vt dixit S. Thom. in dicto art. 4. quia nulla particula dictę definitionis illi cõuenit. Eſt autẽ talis illa, quam dat, qui deponit apud talem nummulariũ, qui proprios nũmos non habet, quibus ſuas vſuras exerceat, ſicut idem ſanctus Thom. ſentire videtur. quod verius videtur, quã quod Caietanus ſuper ipſum in dicta q. 78 art. 4. inſinuauit. Idẽque quod nobis, viſum fuit Soto lib. 6. q. 1. ſub finem, de iuſt. & iur. Quia differentia, quam ſanctus Thom. inter illos duos ponit, non ſatis bene verificatur, intelligendo eam, vt Caietanus quoad peccatum veniale, quod vnus incurrit: quia ſuam pecuniam non depoſuit prudenter eam committendo ei, quem credebat eam impenſurum; cum propriam nõ haberet, & alius non: quia prudenter depoſuit apud eum, quem credit eam non impenſurum, cum ptopriam habeat. Nam is intellectus a mente ſancti Thomę eſt maxime alienus: quæ eſt concluſio notabilis pro mille, apud cambia vſuraria exercentes deponentibus.

Decimotertio, quod talem occaſionem non præbet, qui alium ad committendum aliquod peccatum minus inducit, videns eum ad maius committendum deliberatum, nec valens alio modo illud ei diſſuadere, vt etiam infra cap. 17. num. 263. dicemus. quamuis Caiet. vbi ſupra oppoſitum tenuerit. Quia licitum & etiam ſanctum eſt precari & perſuadere ei, qui proponit interficere, aut adulterari, vt ſatis eſſe ducat percutere, aut fornicari, vt clare S. Auguſt. in cap. ſi quod verius. 33. q. 2. dixit. & Adrian. quodlib. 1. q. 2. & etiã Sotus ſuper cap. 3. ad Rom. & Caiet. in ſumma verb. tyrannus.

Decimoquarto, quod per prædicta declarari poteſt illa cõcluſio Soti lib. 6. q. 1. art. 5. de iuſt. & iure. ſcilicet, quod non peccat qui aliquid, ꝙ in ſe bonum eſt, petit ab eo, qui dare aut facere bene poteſt; eo quod ſcit, alium dando, aut faciẽdo petitum, peccaturum. Quoniam per prędicta vera videtur, quando ſine contemptu ſalutis ſpiritualis proximi, & nõ prębito ad illud auxilio, nec conſenſu in illud etiam interpretatiuo, petitur, & alius per malitiam, & non per ſolam ignorantiam, aut infirmitatem peccat. at quando aliquid horum concurrit, non videtur vera.

41 Decimoquinto, quod illa concluſio, quã poſt ſanctum Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 24. q. 1. ar. 5. ad 3. & Silueſt. verb. clericus. §. 8. q. 1. aſſeruimus infra cap. 25. nu. 78. ſcilicet mortaliter peccare, qui credens ſacerdotem eſſe in peccato mortali, & quod eius non pęnitebit ante miſſam, quam faciet, inducit ipſum ad eam celebrandam, eſt intelligenda de ſacerdote, ab Eccleſia per excommunicationem, aut ſuſpenſionem notoriam pulſo, aut non pręparato, nec ad miſſam obligato, aut per ignorantiam, aut infirmitatem, & non per malitiam peccante: aut eũ cum mala intentione, aut cõſenſu, aut contẽptu ſalutis ſpiritualis eius inducit, & non aliàs, vt colligitur ex prædictis, & his, quæ in cap. 1. §. ſacerdos. num. 3. & ſeq. de pænit. diſt. 6. poſt vtrumque Thom. in 3. part. q. 64. art. 6. copioſius diximus. Propter quæ omnia credo, homines rogantes ſacerdotes, vt pro illis miſſas faciant, aut vt illis ſacramenta adminiſtrent, raro ob id peccare.

Decimoſexto, quod nec etiam eſt talis ea, quam ſubditus alicuius tyranni, qui dominium & iuriſdictionem alicuius ſtatus vſurpauit, eidẽ dat, petens iuſtitię adminiſtrationem, aut beneficium, ſeu gratiam aliquam honeſtam. Quia dicta definitio illi non conuenit; cũ ipſe per malitiam peccet, & ſubditus non petat opus ex ſe malum: quamuis materiam peccandi offerat, immo ad minus peccãdum inducat. Siquidem dat operam, vt qui peccat, alienam poteſtatem vſurpando, non peccet etiam iuſtitiæ adminiſtrationem & beneficiorum, ſeu gratiarũ diſtributionem prætermittendo, vt recte Caiet. in ſumma verb. tyrannus. declarauit. 41

Decimoſeptimo, quod talis fuit illa, quam quidam nobilis religioſo cuidam iuueni ab eodem, hoſpitio excepto dedit, introducens ei in cubiculum noctu puellam ſine intentione inducendi illum, aut illam ad peccandum: ſed tantum tentandi eius caſtitatis virtutem. quia prima dictæ definitionis pars ei conuenire videtur; cum illud opus peccatum ſit mortale; quippe quod ſua natura eſt inductiuum ad culpam mortiferam: niſi illius magna religio, & puellæ magna honeſtas circumſtantiam iuſtificantem produceret. Idem item dicendum de ea, quam dedit is, qui amatorie quandam mulierem ſolicitauit, nolens, vt illa in id conſentiret: ſed vt intelligeret, quid reſponderet. Idem item dicẽdum de ea, quam alius dedit alteri, cum ſoli eſſent, ſtudioſe dicens ſine mala intentione, vt eã experiretur; Si te multum deprecarer, dormires ne mecum? 42

Decimooctauo, quod non erant tales, quas ſibi mutuo dederunt duo Hiſpaniæ magnates, cum alter alteram ſuper mulam ſuam retro ſe ferret, qui cum tranſirent cum ſuo comitatu per locum quendam ſecretum, abſque fine mortali, aulice dixit illi; Qualis locus erat hic, domina, ad voluptati indulgendum, ſi tu alia fuiſſes? & illa reſpondit; Erat quidem valde aptus, ſi tu alius fuiſſes. eũ impotentiæ inſimulans. Nec etiam illa, quam grauis quidam vir dedit, dicẽs ſine alio malo ſine vrbano ſermone honoratæ cuidam feminæ; Vis vt in eodem lecto nos metiamur? Quia quamuis hęc verba per ſe ad peccatum

Digitized by Google

catum mortale dirigantur: ex qualitate tamen perſonarũ, fine, & modo dicendi colligebatur circumſtantia quædam, moderans vim eorum, quam ad inducẽdum ad peccatum mortale habent: de quo caſu & alijs ſimilibus, qui occurrunt inter aulicos vrbanè iocantes, ego ſatis hucuſque dubitaui.

Decimonono, quod diu, multumque dubitaui, an eſſet talis illa, quam quidam ſacerdos ante triginta annos mihi confeſſus fuit, ſe dediſſe, admouendo, iocoſo, honeſtoque amore abſque mala intentione manus honeſtę cuiuſdam mulieris pectori, & eiuſdem mãmillas tangendo. Cuius deciſionem nunquam hactenus affirmare ſum auſus: nunc autem dico mihi videri eam non eſſe talem; quia nulla pars prędictę definitionis eam cõprehendit, quando tactus ille ex ſua natura non tantum incitat ad peccatum mortale, vt quaſi ſemper mortaliter peccare faciat perſonas, quę ſunt eiuſinodi qualitatis, quando, vt dixi, iocoſe fit: quamuis ſi ſerio fieret, aliud dici deberet. Idem dicendum eſt de eo, qui abſque mortali fine & intentione, aliquam feminam per manum, aut brachium ducit: quamuis vterque ſit iuuenis. Et etiam de eo, qui manum premit, Caietanus 2. 2. quęſt. 154. articulo 4. aut vellicat, aut brachium torquet, aut eius pedem ſuo contingit. Et etiam de eo, qui amplectitur, & oſculatur, vbi eſt talis conſuetudo, modo partium obſcœnarum aſpectus, & tactus abſit, de quibus iam dictum eſt: & modo non ſit alius finis & intentio mortalis, vt ſolet fieri in choreis, iocis, ſaltationibus, & aliquibus ludis ad recreationem adhibitis; maxime inter cognatos, & familiares, in quibuſdam regionibus plus quã
43 in alijs.

Vigeſimo, quod nec etiam eſt talis occaſio illa peccandi, quam dant Vniuerſitates, Studia, Collegia gradus, magiſteria, doctoratus ad docendum ſcientias licitas inſtituta: licet multi propter illa peccent, docendo, diſcendo, gradus conferendo, ſuffragia ferendo, & malè rem gerendo, per ſuperbiam, ambitionem, vanamgloriam, inuidiam, auaritiam, technas, mendacia, ſubornationes, & etiam periuria. Ob quæ huius contrarium dixit ille Hæreſiarcha Vuicleffus damnatus per Concilium Conſtantien. ſeſſ. 8. cuius articulus damnatus ibidem eſt, Vniuerſitates, Studia, Collegia, graduationes & magiſteria, in eiſdẽ, ſunt vana gẽtilitate introducta: & tantum proſunt Eccleſiæ, ſicut diabolus. Sed longe verior eſt noſtra hęc reſponſio; quia præfatam occaſionem non comprehendit prædicta reſolutio. Optimum tamen eſſet, vt conſiderarent Rectores & Gubernatores ſcholarum & collegiorum, tanta eſſe peccata, quæ in illis committuntur, vt occaſionem dederint illi hæretico, & ſuis ſequacibus ad illud de ipſis affirmandum. Ideoque omnibus artibus, & viribus nauarent operam diminuendis illis, etiam ſi omnino exinanire nõ poſſent.

Vigeſimoprimo, quod nec etiam eſt talis occaſio, quam dant peccandi ſciẽtiæ licitæ Theologiæ, Legum, & Medicinæ: quamuis quidam ſcripſit, quod animę peribant ob ſacram Theologiam ad earum ſalutem inuentam: & corpora ob Medicinam ad eorum valetudinem inuentam: & bona per leges ad eorum conſeruationem latas; quia culpa non eſt earum, nec ſuorum auctorum: ſed eorum, qui eis abutuntur. Idem item dicendum de alijs ſcientijs & artibus, quas infamia notare infamis Cornelius Agrippa, & damnare damnatus Lutherus voluerunt; quos eorum debellator Caſtrenſis refert in lib. 6. aduerſus omnes hæreſes, verb ſcientia.

Vigeſimoſecundo, quod nec etiam talem occaſionem dant, qui illas artes Mœchanicas exercent, quarum operum vſus bonus & malus eſſe poteſt: quamquam plures illis male venialiter vtantur, vt in cap. negotium. de pęnit. diſt. 5. num. 5. & 19. & 27 probauimus: quia per ſeptimam particulam dictę reſolutionis excipiuntur. Quandoquidem peccatum veniale nõ adimit gratiam diuinam, nec illius dimiſſio ad illam conſequendam eſt neceſſaria, ſecundum ſanctum Thomam 3. par. quęſt. 87. art. 1. & dictum fuit ſupra, cap. 1. num. 26. Ob quod mihi videtur, abſolutionem non eſſe denegandam perſonis, quę componunt pigmenta, induſia, collaria, ſudaria, mammillaria, & alia valde operoſa, quibus communiter homines male venialiter vtuntur; licet confeſſarij ab hoc eas abducere deberent; pręſertim moniales, quæ cum ſint profeſſæ ſtatum perfectionis illuſtrem, a dãdis & accipiendis vanitatum occaſionibus, multum cauere debent; licet non ſint niſi veniales. Quia quamuis maculam non inſpergant, tollunt tamen decoris lucem & obſcurant, vt declarauit ſanctus Thomas 1. 2. quęſt. 87. art. 1. poſt ſanctum Auguſtinum, qui in lib. de pęnit. dixit: *Peccata venialia, ſi multiplicentur, decorem noſtrum ita exterminant, vt a cæleſtis ſponſi amplexibus nos ſeparent.*

Vigeſimotertio, quod nec etiam dat talẽ occaſionem, qui habet artem faciendi opera, quę ex ſe ſunt talia, vt illis homines bene, & male vti poſſint: quamuis maior pars male etiam mortaliter vtatur, vt efficaciter in pręcitato cap. negotium nu. 8. de pęnit. diſt. 5. probauimus, ſequuti mentem diui Thomę & Caietani, 2. 2. q. 69. art. 2. & pręcipue per iſtam rationem, ꝙ aliqua ars aut aliqua res non eſt mala, eo ꝙ plures male etiam mortaliter ea vtantur. Bona

enim eſt lex illa naturalis & diuina, de vno ſolo Deo recte colendo; quamuis maior hominũ pars, immo & nouem ex decem, qui ſunt Pagani, Iudæi, Mauri, Hæretici, & multi Catholici male etiã moraliter ea vtantur. Bona etiã eſt lex de non iurando irreligioſe: ſed maxima hominum pars recenſendo in ea Gentiles, Iudæos, Mauros, & Hæreticos, & Catholicos, quos omnes illæ obligant, iurant, aut habent voluntatem iurandi per falſos Deos, aut irreligioſe per verũ. Sancta eſt item lex ſexti, & noni præcepti Decalogi, de non fornicando, nec cõcupiſcendo: maior tamen pars in illam mortaliter peccat, opere, ore volũtate deliberata; aut moroſa delectatione carnali contra naturam, aut præter illam.

44 Vigeſimoquarto, quod nec etiam talem occaſionem peccandi dat, qui ad bonum finẽ permittit, aut inſtituit cũ moderatione debita ſupplicationes, congregationes publicas, & ſollemnes orationes, mercatus, nuptias, primas miſſas, belli ſimulachra, publica conuiuia, & exercitationes currendi; aut choreas, & tripudia faciendi. Quia prædicta reſolutio eam non comprehendit: & quia ſunt opera ſuapte natura talia, quibus homines & bene, & male vti poſſunt. Et quamuis multi ex illis occaſionem peccandi capiant: multi tamẽ illis bene vtuntur, & ex his, qui male vtũtur quamuis aliqui mortaliter peccent: maior tamen pars ſine comparatione non peccat amplius, quam venialiter.

Vigeſimoquinto, an occaſio peccandi, quæ ex agitatione taurorum datur, ſit talis, vel non, infra in cap. ſeq. num. 9. dicetur.

Vigeſimoſexto, an ſit talis occaſio, quæ ex permiſſione lupanarium publicorum datur, infra in cap. 17. num. 195. dicetur.

Vigeſimoſeptimo, ꝙ talis eſt occaſio, quam dat ille, qui ne ſcandalizet alium, qui iniuſte offenditur, omiſit aliquid facere, quod ſub reatu mortalis culpę efficere tenebatur, puta rancorẽ in inimicum conceptum deponere, vel opitulari proximo extrema neceſſitate laboranti, ſecũdum ſanctum Tho. 2. 2. quęſt. 43. art. 7. Richar. in 4. lib. ſentent. diſt. 38. & tex. in cap. vtilius. de reg. iur. S. Anton 3. par. tit. 7. cap. 4. §. 5. Neque etiam opera, quę nõ ſunt pręcepti, ſed conſilij; puta dare eleemoſynam, ieiunare, & id genus alia omittenda ſunt ob malitiam, inuidiam, vel male diſpoſitam voluntatem illorũ, qui propterea ſcãdalizantur. Eſt enim ſcandalũ Phariſęorũ, Matth. 15. & c. inter verba. 11. q. 3. Immo nec quãdo ſcandalũ ex ignorantia, vel infirmitate animi oritur, quod puſillorum, aut ignorantium, ſeu imbecillium nuncupatur, debent bona opera in totum relinqui: ſed occultari, aut differri quouſque moneatur proximus, bonitatem eius, quod facit. Quod ſi poſt huiuſmodi admonitionem adhuc ſcandalizatur, nihili eſt habendum tale ſcandalum; tunc enim iam fit phariſaicũ iuxta pręallegatos doctores, & beatum Gregorium in dicto cap. inter verba. Niſi quando illi admoniti non intelligunt rationem quæ illis redditur, aut antiqua conſuetudo, vel alia ratio, qua ipſi nituntur, perſuadet eis non eſſe iuſtam illam rationem, quæ ipſis redditur. Tunc enim, quia ſcandalum non ex malitia, ſed ex ignorantia oritur, talia opera etiam ſecundum ſe bona; cum non ſint de neceſſitate ſalutis ſpiritualis; dimittenda ſunt, vt Cardin. Caietanus 2. 2. quæſt. 54 art. 7. docuit. Nemo tamẽ ſubinde cogitet, in gratiam proximi, aut propter euitandum ſcandalum, licere alicui nec vnicum peccatum veniale committere, ſecundum ſanctum Thomam in 3. diſt. 43. art. 7. ad 5. Immo neque propter impediendam mortem alterius, mentiri vllo modo licet, cap. ſuper eo. de vſur. & cap. primum. 22. quæſt. 2. facit gloſſa ſingularis. cap. ſi aliquid. 22. q. 4.

Vigeſimooctauo, quod talis eſt occaſio, quã dat is, qui ex aliqua cauſa occulte veſcitur carnibus in diebus ab Eccleſia prohibitis, vel qui ieiunijs pręceptis non ieiunat, & eos, qui propter ignorantiam ſcandalizari videntur, certiores non facit, vt patet ex pręd
ictis.

Quid reſtituet animæ proximi bona lædens.

SVMMARIVM.

45 *Reſtituet quopacto, qui proximum damnificauit in bonis animæ.*

Circa hoc dicimus, quod, qui proximo nocuit in bonis animæ; eo quod ad peccandũ mortaliter ipſum induxit, tenetur iuxta vires eniti, vt bonum, quod ſua opera amiſit, ipſi reſtituatur. Nam ſi rerum corporalium reſtitutio eſt neceſſaria, multo certe amplius ſpiritualium, quę ad animam pertinent, arg. cap. cum in cunctis. de elect. & auth. multo magis. C. de ſacroſ. eccle. Siquidẽ hęc nobiliora bona ſunt illis. c. deteriores. 6. q. 1. Proinde modo, quo nocuit reſtituere debet, inducendo eum, quẽ decepit ad peccandũ, ad pęnitẽtiam; & opera meritoria conſulendo, exhortando, & pro eo Deũ precibus, tum proprijs, tum alienis, ſi opus eſt, interpellando, eiuſque conuerſionem inpetrando, reuocare contendat; abſque tamen peccati occulti manifeſtatione. Vnde conſtat, quantum oneris contrahat, qui alium ad pecandũ inducit; quoniam vix dignam reſtitutionem facere poteſt: ſiquidẽ voluntas, quę ſemel corruit in pec-

Digitized by Google

in peccatum, vix multis etiam admonitionibus cõſilijſque ad virtutem reſurgit, ſecundũ Scot. in 4. lib. ſent. diſt. 16. quæſt. 3. in hoc communiter ibi receptũ, & Adrian. in 4. de reſtit. q. 31. & alios alibi. Sed hęc omnia videntur intelligẽda de illo, qui vi, dolo, aut fraude alium ad peccandum induxit, vt ſi pater, dominus, aut paterfamilias auctoritate ſua induceret filium ſuum, aut clientem, vt cum alio inimicitias exerceret: aut litteris præditus, aut hæreticus quiſpiam, alteri perſuaderet, illum, aut illum contractum non eſſe vſurarium: vel illam, aut illam doctrinam eſſe veram, cum contrarium eſſet verum: vel qui ſuſurrando & falſa renunciando inter duos inimicitias diſſeminat. Non eſt autem intelligendum hoc de illo, qui ad peccandum impulit alium, qui ſcit illud eſſe peccatum, & poteſt liberare & abſque vllo timore, aut erubeſcentia illius, qui induxit illũ ad peccandum, abſtinere ab illo peccato, & ab illo reſilire. Nam hic ad nullam tenetur reſtitutionẽ a iuſtitia pręceptam, de qua hic loquimur, ſiquidem nihil commiſit contra iuſtitiam, quamquã debet illũ ex charitate, ſicut alios peccatores, & aliquando plus corrigere. id quod erudite inſinuauit, & meo iudicio, efficaciter probauit Sotus lib. 4. quæſt. 4. art. 3. de iuſt. & iure. & latius nos nuper tradidimus in cap. noli. de pœnit. diſt. 1.

De quinto præcepto Decalogi, Non occides. Cap. XV.

SVMMARIVM.

1 *PRæceptum quintum vetat mortem corporis, non animæ.*
2 *Occidunt iuſte, bellans iuſte, et ſe, vel alium defendens.*
3 *Mors aliena pro medio defenſionis propriæ an ſit licita.*
3 *Vita proximi quando plus æſtimanda, quam res propria.*
3 *Defenſio iuſta inculpatæ tutelæ.*
4 *Fugere quis an teneatur.*
4 *Honorem ob tuendum vt licet alium percutere.*

1 PRo fundamento dicendorũ dicimus primo, ſequentes Concilium Colonien. in declaratione huius præcepti, hoc pręceptum fuiſſe interpretatum ab eodem, qui illud tradidit, vt patet Matth. 5. ſcilicet, quod per illud non ſolum prohibetur homicidium, aut quęuis percuſſio; uerum etiam uoluntas id faciendi. Etenim ut docuit ſanctus Thom. receptus. 1.2. q. 72. art. 7. quem nos ſequimur in additione, cap. quando. de cõſec. diſt. 1. & ſupra in pręlud. 9. nu. 2. peccata cordis, oris, & operis ſunt eiuſdem ſpeciei.

Secundo dicimus, hoc pręceptum tãto melius cuſtodiri debere, quanto potiores ob fines latũ fuit, quos in dicta additione congeſſimus, & quod ille infringit illud, qui ob uindictam, uel aliquem alium reſpectum publicum, uel priuatum iniuſtum, vult, procurat, aut operatur aliquod detrimentum perſonale, aut corporale notabile proximi; nõ autem qui vult, procurat, aut operatur detrimentum animæ; vt ipſummet Concilium ſenſit.

Tertio, quod ſæpe quis licite alterũ occidit. 2
Primo, vt iudex publica auctoritate, cap. ille. 23. q. 4. Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere ſuper terram*, ſecundum S. Tho. 2.2. q. 64. ar. 2. etiã ob furtum, iuxta alterum Thom. in dicto art. 2. quæ eſt communis opinio in 4. lib. ſent. diſt. 15. contra Scotum. Secundo, in bello iuſto, quod etiam auctoritate publica geritur, cap. niſi. cap. noli. c. quid culpatur. & c. militare. 23. q. 1. Tertio, ob vitæ proprię defenſionẽ, poſt Caiet. in d. q. 64. art. 7. & Anton. 3. part. tit. 4. cap. 3. ſub finẽ, & Silueſt. verb. bellũ. q. 2. probauimus in c. olim. 1. de reſtit. ſpoliat. q̃ opportune pro hoc facit. vbi reſpõdimus ad cap. 2. de homicid. quod ſecũdum Panor. ibidem contrarium probat, in illis verbis: *Te, tuaque liberando.* Reſpondimus etiam ad rationem, quæ pro illo facit; videlicet quod, vt ſupra c. præcedẽti dictum eſt, tenemur ad magis diligendum vitam proximi, quam noſtras fortunas. Reſpondimus, inquam, quod illud eſt verum in caſu neceſſitatis: extra tamen illum, maiorem curam habere quis debet rerũ ſuarum ad ſuam ſuorumque vitam tuendam, & ad virtutem exercendam, quã vitę alienę, iuxta ſanctum Thom. receptum in dicto art. 7. Pro quo facit, l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. At qui capit aliena titulo alio, quam neceſſitatis, non eſt poſitus in illa.

Quinto, propter defenſionem proximi. gloſſ. penul. Clem. 1. de homicid. & in ſumma. 15. q. 8. Innoc. Panor. & Commun. in cap. ſi vero. 1. de ſentent. excomm. Panor. in cap. penul. de cler. percuſſ. quidquid dicat Fortun. præcitata. l. ut vim. ff. de iuſt. & iur. nu. 24. Omnes autem hi caſus in vna re cõueniunt; ſcilicet, quod in omnibus eis peccat occiſor, qui ob odium, aut vindictam priuatam occidit, cap. cum miniſter. 33. q. 3. differunt autem in alijs. Etenim in tertio caſu, qui hominẽ necat, neque peccat, neque eſt irregularis: in ceteris autem licet non peccet, fit irregularis, iuxta gloſſ. ſingul. ab omnibus fere receptam, quæ eſt penult. Clemen. 1. de homic. Item, qui in duobus primis caſibus; ſcilicet, iudicis auctoritate, aut in bello iuſto occidit, aut iubet occidere, poteſt quidẽ habere propoſitum, & animum occidẽdi propter

bonum pacis & trãquillitatem reipub. at qui in alijs caſibus occidit, nõ poteſt iuſte habere animum occidendi, nec apprehendere mortem alterius tamquam medium ad ſe defendendum: ſolum enim debet intẽdere in defenſionem ſui, rerum ſuarum, aut proximi; licet ex inde mors aggreſſoris fuerit ſubſequuta, vt videtur ſentire ſanctus Thom. 2. 2. q. 64. art. 7. & expreſsit late ibi Caiet. & Cardin. S. Xiſti in cap. de occidendis. 23. quæſt. 5. & Abulen. ſuper Matth. cap. 5. quęſt. 46.

3 Pro quibus faciunt aliqua dicta ſancti Auguſtini; quorum præcipuum eſt in dicto cap. de occidendis hominibus, ne ab eis quiſquam occidatur: non mihi placet conſilium, niſi forte ſit miles aut publica functione fungatur. Contrarium tamen tenuimus nos in dicto cap. olim. quod etiam poſtea late aſſeruit Sotus in lib. 5. quęſt. 1. art. 8. de iuſt. & iur. Primum, quod hęc ſubtilis limitatio videtur noua, & nouitates, qua parte fieri poteſt, ſunt fugiendæ. cap. ex parte. de cõſuet. tum quia vim vi repellere licere, omnia iura clamant; vt habet prædictum cap. olim. & l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquil. & l. 1. ff. de vi, & vi armat. & l. 1. C. vnde vi. & ibi citata in eis per gloſsas. Tũ quia licet cuiuis ferro ſe petẽtem occidere, l. ſed etſi quemcumque ff. ad leg. Aquil. Tum quia niſi ſanctus Thom. vbi ſupra hoc inſinuaſſet, nullus pręfatorum id tenuiſſet, & ſanctum Thom. id noluiſſe dicere, ſatis probat Sotus vbi ſupra. Tum quia pręfatũ Auguſtini dictum intelligendum eſt de volente occidere alium, quam aggreſſorẽ, vel aggreſſorem ſine pręciſa neceſſitate; vt iura iuribus cõcordent, quod expedit, cap. cum expediat. de elect. lib. 6. & l. 1. C. de inoffic. dot. Tũ quod alioqui vix vllus vmquam occideret aggreſſorem ſine peccato: quoniam omnis inuaſus, vt plurimum, concipit voluntatem occidendi, ſi aliàs ſe, ſuaque tueri nequeat. Tum quod metus mortis, quæ eſt ſecundum Philoſophum omnium terribilium maximum, non permittit, vt fragilitas humana tam æquo animo ſit, vt percutiendo aggreſsorem, ſolum velit ſe defendere, & nõ occidere: & ita qui ſe defendit, etiã vibrando enſem, non peccat, ſecundum gloſs. Clem. 1. de homicid. etiam ſi ſpiculum dirigat in guttur aggreſſoris; vt recte explicat Sotus. Quare non licet occidere alium antequam aggrediatur, ne occidatur ab eo, habita opportunitate id faciendi, licet ſciatur id eum velle facere: quia nulla iura naturalia, nec humana hoc permittunt in alium, quam aggreſſorem, vt pręfatus Auguſtinus videtur innuere. Credimus autem dici poſſe, quoad hoc illum tantum aggreſſorem, qui decreuit occidere alium, nulla mora interpoſita, qua vllo modo poſſit effugere mortem, niſi præueniat eum, antequam aggrediatur; qualis videtur eſſe vxor, quæ certo nouit ſe occidendam a marito pugione, quem ſuppoſuit ceruicali ad occidendã eam dormientẽ, & non poteſt fugere concluſa claue ianua. Non tamen videtur talis, qui occidit inſidiatorem ſuum, nondum aggredientem a quo tandẽ certo credit ſe occidendum, niſi præueniat, de quo me quidam eruditus interrogauit; quia hoc caſu interponitur magna mora diei, menſis, vel anni, qua poſſet liberare ſe abſentãdo, cõtinendo ſe domi, vel aliquo tuto loco, morte morbo, aut pænitẽtia inſidiantis. quod, vt puto, eſſe verum quoad forum interius, ita videtur in foro exteriori excuſatum iri, ſi occiſus minatus fuit mortem occidenti: & erat conſuetus ſuas minas exequi; quod Caſtrenſis annotauit in l. 1. C. quando liceat vnicuique ſine iud. ſe vendicat. Item, vt quis in tribus vltimis caſibus iuſte occidat, oportet, vt circa defenſionem obſeruet moderamen inculpatæ tutelę; vt id ſolum faciat, ſine quo iniuria non poſſet vitari, vt in gloſs. fin. dicti cap. olim pluſquam alij declarauimus. Proinde non liceret ſe defendere maiori vi, quam ſit ad propulſandam iniuriam neceſſaria, per dictum cap. olim. & per dictam l. 1. C. vnde vi, & per tradita a S Anton. 2. part. tit. 7. cap. 8. §. 1. nec conſequenter armis, ab eo, qui ſine illis inuaditur, iuxta prædictam gloſſam, niſi quando pugnus inuaſoris eſt ita, aut paulo minus fortis, quã enſis inuaſi, iuxta eandem gloſſam ſingul. communiter receptam, dictæ l. 1. Idem nobis videtur, quando niſi ſe armis defenderet, iniuriam maximam honoris aut perſonæ pateretur: ſiquidem iuxta prædicta in 4. caſu, ſupra eodem cap. num. 2. recte quis poteſt ob ſuarum rerum cuſtodiam alterũ occidere: at honor pluris valet, quam alia bona fortunæ, cap. ſuã. iuncta gloſſa verb. modeſtiæ. de pœnis. Prouerb. 22. Ariſt. 4. Ethicorum, & gloſs. extrauag. ad conditorem. §. rurſus. verb. honori. de verb. ſignific. & iniuria perſonę maior eſt, quam fortunarum. l. in ſeruorum. ff. de pœn. Ex quo in dicto cap. olim. extra gloſ- 4
ſam cum Panormitano inferebamus, quod ſi ille, quem alius aggreditur, non poteſt abſque ſuo dedecore fugere, non tenetur id facere: & ſi non poteſt vitare vulnus, aut alapam, quam ſibi alter molitur impingere, niſi ipſum occidendo, poterit occidere, Bal. in repet. l. 1. C. vnde vi. Contra vero, qui iam eſt vulneratus, vel quem aggreſſor iam reliquit, & fugit, non poteſt abſque peccato illum occidere: quoniam iam illud eſt vindictam ſumere, & limites defenſionis tranſgredi, ſecundum Richard. in 3. lib. ſentent. diſt. 37. Quod limitandum exiſtimo, quando affectus iniuria vulneris, aut alapæ, vel alia, magnam ſui honoris iacturam faceret, ſi fugientem non perſequeretur. Nam talis poſ-

ſet eum

ſet eum perſequi, & percutere tantum, quantũ ad ſui honoris defenſionem opus eſſet. Nam licet illud non eſſet defendere perſonam, neque fortunas: eſſet tamen defendere honorem, quẽ, licet, vt prędictum eſt, defendere, etiam occidendo, ſi eo ad id opus eſſet. Addimus item, quia multis videtur id expedire, licet res manifeſta ſit, ſcilicet maritum occidentem, aut cupientem occidere vxorem in adulterio deprehenſam, peccare mortaliter, cap. inter hæc. 33. quæſt. 2. vbi gloſs. ſing. & celeb. quamuis in foro exteriori minime puniatur. An aũt inuaſus potius ſe defendere fuga excuſetur ab irregularitate, traditur infra cap. 27. num. 211.

Peccat mortaliter quis contra hoc quintum præceptum.

SVMMARIVM.

4 *Occidens, feriens, procurãs, & eo gaudens:*
5 *niſi id faciat ſe, vel alium, vel ſua bona defendendo, vel ſit latro.*
5 *Latro diurnus & nocturnus in quo differunt.*
6 *Occidens caſu, & exponẽs ſe periculo mortis corporali.*
7 *Irregularis eſt occidens maritum alicuius fœminæ ob ſui defenſionem.*
8 *Occidens, aut feriens miniſtros iuſtitiæ, etiam ſe defendendo.*
9 *Duella mala, vel torneamenta iniens, vel eis adſiſtens.*
9 *Torneamenta quædam ſunt licita.*
10 *Mortem alienam deſiderans, vel ea ſe delectans.*
10 *Delectari poteſt quis bono naſcente de alterius morte.*
11 *Mortem propriam iratus exoptãs, aut vitam abbreuians. num. 12.*
11 *Excommunicatus qui clericus ſeipſum percutiẽs.*
12 *Martyrio ſe ob tædium vitæ offerens, aut optãs ſe non fuiſſe natum.*
13 *Comedens, vel propinans notabiliter noxia.*
13 *Infante cum tenero in eodem lecto dormiens.*
13 *Mater quæ filium ſuum tenerũ admittit in lecto.*
14 *Abortiens, vel abortiendi periculum ſubiens, vel procurans.*
14 *Irregularis fit quis propter abortum procuratũ.*
15 *Bellum ad iniuſtum pergens, vel in eo militans.*
15 *Reſtitutio rei lucrifactæ in bello iniuſto.*
16 *Mortem ad iniuſtam pergens, vel ab ea non liberans. num. 17.*
17 *Vindictam non vetans, conſentiens illi, vel morti aliquo ex nouem modis.*
17 *Teſtẽ ad condemnandũ nemo tenetur ſe offerre.*
18 *Taurorum agitatio quando auctori viſa valde crudelis.*
18 *Taurorum agitatio Gallis, & olim Nauarris inconſueta.*
19 *Taurorum agitatio per Pium V. prohibita vt intelligenda. num. 20.*
19 *Taurorum agitationi, duellis æquata, qui prohibẽtur intereſſe.*
20 *Feſta ſãctorũ nõ tauris, ſed pijs rebus exhilarãda.*
20 *Taurorum agitatio torneamentis æquata, vt moderata licet.*

EX pręfatis infertur peccare mortaliter cõtra hoc quintum prçceptũ. Primo, qui iniuſte occidit, aut mutilat, aut fuſte, vel aliter notabiliter ferit aliũ, aut quidpiam horũ vult, procurat, aut delectat̃ ea feciſſe. 23. q. 5. in fine ſummæ. Id autem quod Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 17. q. 4. admonet, vt cõfeſſarius interroget homicidã, quid impulerit ipſum ad occidendũ, & quantum temporis in propoſito perſeuerauerit, & quoties decreuerit id facere, & poſtquam perfecit, quoties meminit & factũ placuit. illa, inquam, admonitio pertinet ad peccatorũ circumſtantiam, quam numeri vocant, & nõ pertinet plus ad hoc peccatum, quam ad alia. Et ꝙ dicit, toties hominẽ illum peccare mortaliter, quoties id voluit, debet limitari iuxta illa, quæ in cap. 1. de pęnit. diſt. 5. nu. 48. & ſupra cap. 6. num. 14. & ſeqq. definita ſunt; ſcilicet, vt nõ procedat quãdo abſque interruptione operis exterioris actus interior continuatur, vel abſque interruptione actus interioris apparatus exteriores, & præludia maleficij multiplicantur. 4

Dixi ſupra: Iniuſte, quoniã, qui iuſte occidit propter iuſtã defenſionẽ proximi, vel ſui honoris, & rei familiaris, etiam ſi aliter propriã vitam defendere poſſet, nõ peccat; licet irregularitatẽ contrahat, iuxta gloſſam ſingularẽ quę penultima eſt, Clem. 1. de homicidio, receptã per omnes ibi, & Silueſt. verb. homicida. 1. q. 9. Quamuis poſtquã hęc ſcripſiſſemus, cõtrarium tenuerit ibidem Reuerendiſsimus Segobienſis Didacus a Leyua, ſequutus Fortuniũ, in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. eo ꝙ eiuſmodi defẽſor nõ peccat. quę ratio fragilis eſt, cũ iudices, aduocati, & teſtes, & alij ſine peccato cooperãtes ad iuſte dãnandum morte delinquentem, nõ peccent, immo mereantur: attamen irregulares fiunt, ſecũdum omnes, vt dicemus infra cap. 27. nu. 209. & ſeruat Curię Rom. ſtilus, qui ius facit, c. quã graui. de crimin. falſi & cap. ex litteris. de conſtit. Quare a communi non eſt recedendum.

Secundo, peccat mortaliter, qui noctu, aut diu furem interimit, cum poſſet illum apprehendere, & ſe ſuaque defenſare, non occidendo eum, per reſolutionem communem, in cap. ſi perfodiens. de homicid. etenim quamuis magna intercedat differentia, quantum attinet ad forum exterius, inter latronẽ diurnum, & nocturnum, quod hic præſumitur occidere velle,

non autem ille: quo ad forum conſcientiæ nihil eſt diſcriminis; quia occiſor ſcit veritatem, cui in hoc foro cedit præſumptio, arg. cap. tua. & cap. is qui. cum eis adnot. de ſpon. Tertio, qui occidit aliquem, etiam propter tuendam ſuam caſtitatem, quam adhuc ſaluo omni honore ſuo poterat bene defendere, fugiendo, vociferando, vel alio modo, iuxta communẽ opinionem, quam S. Anton. 2. part. tit. 7. cap. 8. §. 2. optime declarauit. Nec intereſt, an ſit vir, aut femina ſic ſe defendens.

6 Quarto, qui caſu occidit, percutitve aliquẽ præter intentionem: ſed in culpa fuit in nõ aduertendo, vel non adhibendo eam diligẽtiam, quam homines mediocriter prudẽtes in ſimilibus actibus adhibere ſolent; ne mors aliqua, vel noxa perſonalis conſequatur; vt ſideijciẽs tegulas ex aliquo tecto, antequam deorſum eas mitteret, non præmonuit tranſeũtes, nec vllum eius rei ſignum poſuit; aut caſtigaturus aliquẽ puerum, non abſtulit gladium a cingulo, quo erat eum caſtigaturus, per quem poſtea e vagina elapſum, illum occidit, aut lędit, cap. ad audientiam. cap. lator. cap. presbyterum. de homicid. l. ſi putator. ff. ad l. Aquil. Et addimus, quod ad hoc, vt homicidium caſuale ſit peccatum mortale, nec ne, parum facit ad rẽ, an opus vnde mors conſequitur, licitum ſit, vel illicitũ: nam in vtroque caſu crimen erit letale, ſi pręceſſit culpa in non adhibendo debitam diligẽtiam ad periculum mortis vitandum, & in neutro, ſi ea fuerit adhibita: quamuis quantum ad irregularitatem plurimum referat, vt Caiet. 2. 2. q. 64. ar. 8. ſufficienter probauit.

7 Vnde infertur, illud S. Antonini 3. par. tit. 5. cap. 8. §. 1. qui illicite aliquid aggreditur, quod eſt cauſa, vt alium occideret propter ſui neceſſariam defenſionem, non ſolum peccat id aggrediendo, ſed etiam eſt homicida: quod eſt intelligendum, quando opus illud illicitum, erat quædam via ad homicidium perpetrandum, iuxta mentem Caietani in dicto art. 8. Vt ſi intendẽs tantum percutere hominem, interimit, & probatur efficaciter per cap. fin. de homicid. lib. 6. Per quod defendi poteſt aliud eiuſdem S. Antonini dictum, in dicto §. 1. ſcilicet, quod qui ad mulierem alienã ingreditur, eiuſqué maritum interficit, vt ſe defenderet ab eo, qui eũ inuentum cum illa volebat occidere, eſt homicida, quoad irregularitatem. Talis enim ingreſſus iure dici poteſt eſſe via ad tale homicidium & ſubinde præuideri debuiſſet ab eo illius cõſequutio. de quo latius infra cap. 27. num. 238.

8 Sexto peccat, qui damnatus ad mortem, occidit, aut percutit miniſtrum iuſtitiæ, quo ſe eripiat; quoniã quoties vis eſt iuſta, reſiſtentia eſt iniuſta, iuxta gloſſ. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & Scotum communiter receptum in 4. lib. ſent. diſt. 15. quæſt. 3.

Septimo; qui ne timidus, puſillanimis, aut ignauus habeatur, vel per audaciam nimiã decernit deliberate amittere, aut amittendi periculo exponere vitam, aut membrum aliquod, vel partem eius notabilem, aut inferendi notabile damnum in proximi perſonam, loco, tempore, vel modo indebito, iuxta mentem ſancti Thomæ. 2. 2. quæſt. 126. art. 1. receptam, & per Caiet. in ſumma verb. timiditas. Dixi: Deliberate, quia ſubreptio & incõſideratio eius, quod aggrediebatur, ipſum excuſare poſſet a mortali; Caiet. ibidem, & probatur per dicta in cap. 11. ſupra eod. num. 4.

Neque obſtat, quod ex hoc videtur inferri vnum falſum, ſcilicet latronẽ, qui furatur, peccare bis; videlicet furando, & ſe exponẽdo periculo ſuſpenſionis: quia hic agitur de illo, qui per intimiditatẽ, ne habeatur timidus, ſtulte & directe per ſe, ſe exponit periculo perdẽdi vitam, & cet. latro autem non ſe exponit per ſe, & directe, nec per intimiditatem eiuſmodi periculo, ſed per accidens, & per quandam conſequutionem: quod non diuerſificat, nec multiplicat ſpeciem peccati. arg. l. ſi quis ne cauſam. ff. de reb. cred. cum multis ibi citatis per recentiores, & S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 11. Et ideo cõcedo, quod latro, qui furatur, ne a ſocijs iudicaretur timidus mortis, quam propter furtum incurrere poſſet, bis peccaret.

Octauo peccat, qui aliquo ioco vtitur cum periculo ſuæ vitæ probabili, puta funambulus ſuper funes in altiſſimis locis corpus volutans, iuxta Silueſt. verb. ars. q. 8. quod, meo iudicio, non procedit, quando prudentis arbitrio ille funambulus eis viribus & velocitate pollebat, locuſque ſic erat appoſitus, vt ſine periculo veriſimili talem iocũ exercere poſſet, arg. extrauag. 1. Ioan. 22. de torneamen.

Ex quo infertur reſpõſio ad queſtionem, An qui hauriunt, vel dant venenum ad experiendã theriacam mortaliter peccent? Et alijs quidem videtur non peccare, concurrentibus his; ſcilicet, quod qui compoſuit illam pro homine legali habeatur: & quod eam de conſilio inſignium medicorum ſolito de more iuxta præcepta medicinæ cõpoſuerit: & quod iam facto in aliquo bruto animali periculo, virtus eius comprobata ſit: quodque tã qui dat, quam qui ſumit venenum, credit theriacam eſſe talem, qualis eſſe debet prædicto modo compoſita: & nullũ ſubeſſe mortis, nec alterius notabilis damni corporalis periculum. Alijs tamen aliud viſum eſt; quibus libenter accedo ante periculum, vel experimentũ factum; eo quod ſatis experimenti poteſt accipi in brutis, poſt tamen factum non auderem damnare aliorum opinionem.

Nono peccat mortaliter, qui aliquod duellũ, 9

ſiue

ſiue ſingulare certamẽ illicitum aggreditur, uel procedit ad torneamenta, aliave huiuſmodi exercitia prohibita, unde ut plurimum cædes, uel grauia uulnera reportantur: uel ad id aliũ induxit: uel non impediuit, cum poſſet, cap. monomachiam. 2. quęſt. 5. cap. 1. & 2. de cleric. pugn. in duello, & cap. 1. de torneamen.

Dixi: Vt plurimum, unde cędes, uel grauia uulnera reportantur: quoniam multa torneamenta, haſtiludia, ludus Troianus, ſiue cannarum, uel uirgarum, quibus equites tecti clypeis ludere ſolent, aliaque huiuſmodi, quę exercẽtur, eo adhibito moderamine, quo cędes & alia pericula caueantur, non ſunt illicita: ſed potius permittuntur, per extrauag. 1. de torneamen. quod probat Ioannes Maior in 4. lib. ſent. diſtinct. 14. quęſt. 5. licet quandoque, ſed raro mors & uulnera notabilia conſequantur. Dixi: Duellum illicitum, quoniam qui iuſtum duellum ingreditur, non peccat; quale eſt illud eius, cui per ſententiam iniuſtam, uita uel membrũ eripiendum eſt: niſi cum accuſatore in arenam, & illud duellum deſcendat. quale eſt etiam illud Regis, vel Ducis, qui uidens ſe fouere iuſtitiam, & ab aduerſario multo maiori potentia pręcelli, quo credit ſe in uniuerſali prœlio ab eo ſuperandum, & ideo eligit duellum & ſingulare certamen, iuxta ſententiã Caietani. 2. 2. quęſt. 95. art. 8. Nuper autem Conciliũ Trident. ſeſſ. 25. cap. 9. de reformat. addit multa quoad duelli materiam, quæ ſupra cap. 11. num. 39. poſita fuerunt.

Decimo peccat, qui interfuit huiuſmodi torneamentis, aut duellis illicitis cum magna ſui animi voluptate, cõſenſuque deliberato; quod fierent, vel tali intentione ſpectat eos, vt licet foret ſibi interdictum ſpectare illos ſub reatu mortalis culpæ, nihilominus tamen ſpectaret eos, vel eius præſentia fuit in cauſa, vt tales ludi fierent. Silueſt. verb. duellum. 3. Quamuis extra hos tres non erit amplius, quam veniale: niſi ratione ſcandali fiat mortale, eo quod ſpectator ſit ſacerdos, aut monachus, Angel. in interrog. 5. præcepti. Dubio autem quotidiano, quod circa hęc mouet quidam, reſpondetur infra in fine num. 27.

10 Vndecimo peccat, qui deliberate alicuius mortem optat: vt in eius munus, aut officium ſuccedat, vel ne reprehendatur, aut caſtigetur ab illo ſecundum omnes: vel etiam ſi quamuis mortem nemini deſideret, neque ex alterius cæde voluptatem capiat: ſed animaduertens deliberate delectatur cogitatione peruerſi operis homicidij; quia inde ſibi aliquod bonum vel vtilitas prouenire poſſet, vt ſentiunt S. Bonauent. in 2. diſt. 24. in expoſit. litteræ poſt. q. 4. Alex. Alenſ. 2. par. tractatu. de peccato veniali, & Caiet. in ſumma, verb. delectatio moroſa. quamuis delectari propter bonũ, vel vtilitatẽ, quæ ex illa morte ſibi orirentur, non autem propter ipſam mortem, nõ eſſet peccatum, propter ea, quæ in rep. cap. inter verba. 11. q. 3. & in addit. cap. quando. de conſec. diſt. 1. diximus. Quin etiam optare licet alterius mortem, aut morbũ, aut rei familiaris iacturam, in eũ finem vt conuertatur ad Dominum: vel ne tot tantaque facinora perpetret, vel in alium finẽ honeſtum & ſanctum, iuxta Alex. in tract. de maledic. & S. Thom. 2. 2. q. 76. art. 2. vt multi ſancte deſiderant mortem Turcarum Principi ſi non ſe conuertat, vt Deus Chriſtianiſmum liberet ab eius tyrannide. Immo & inimicis Chriſtianis iniuſte nos perſequentibus, quando aliud non adeſſet commodius remedium, poſſemus ob hunc finem deſiderare eam, vt ſpeciatim tradidit Sotus lib. 5. q. 12. art. 1. de iuſt. & iure.

Duodecimo peccat mortaliter, qui deliberato animo ſibi mortẽ, aut membri mutilationem præ ira, impatientia, dedecore, paupertate, aut pro quouis alio infortunio exoptat, c. ſi non licet. 23. quæſt. 5. iuxta beatum Auguſt. lib. 1. de ciuit. Dei: & ſanctum Thom. receptum. 2. 2. quæſt. 64. art. 5. & Oliuerium Malhart. de triplici tædio. in ſermone 8. Adventus. Quoniam nemo eſt dominus, ſaltẽ quo ad hoc, ſuæ vitæ, aut ſuorum membrorum; l. liber homo. ff. ad l. Aqui. cap. contingit. 1. de ſentent. excõm. & ob alias rationes, quas beatus Thõ. in dicto art. 5. adducit. Proinde ſi ea de cauſa, cũ eſſet clericus, aut monachus, ſibi ipſi manus iniecit, excommunicationem incurrit, iuxta Ioan. And. Panor. Feli. & alios omnes in d. c. cõtingit. 1. de ſent. excomm. & Caiet 2. 2. Nõ autem illam incurrit, qui zelo deuotionis pectus pugno, faciem palma, vel corpus vt cohiberet, diſciplina percutit. Neque etiam, iudicio noſtro, ſi talis eſt percuſſio, vt ſibi licite poſſet inferre: licet non conſentire, vt ſibi ab alio inferretur; qualis eſt capillos, aut barbam vellere, ſe alapis cædere ob mortem parentum aut amicorum, iuxta mentem omnium doctorum in dicto cap. contingit: quamuis nullus eorum hoc expreſſerit. 11

Decimotertio peccat, qui ſe ipſũ offert, vel habet animum offerendi ſe ad martyrium principalius ob vitæ ſuæ tedium, vel alium finem in debitum, quam ob ſanctæ fidei catholicæ amorem. Silueſt. uerb. martyrium. 12

Decimoquarto, qui uult uitam decurtare, aut decurtat per abſtinentias, quas ſcit, & aduertit eſſe indiſcretas, etiam ſi abſque intentione abbreuiandi eam, id faciat: ſed aduertit quod eam decurtat, iuxta ſentent. B. Hierony mi in cap. non mediocriter. de conſecr. diſt. 5. & vtrumque Thom. 2. 2. quæſt. 147. art. 2. quãuis id

uis id uelit, aut faciat, quo melius Deo pro peccatis ſuis ſatisfaciat.

Dixi: Quas ſcit, & aduertit eſſe indiſcretas: quia non uidetur eſſe mortale, ſi ſe bonum opus facere exiſtimat: immo neque ueniale, ſi faciat id exiſtimans probabiliter eas non eſſe indiſcretas, ſecundum Iuniorem ibidem 2. 2. quæſt. 147. art. 2. Id quod etiam Gerſon. in 4. part. in ſerm. Dominicæ 2. Quadrageſimæ ui detur ſentire.

Decimoquinto, qui propter aliquod infortunium cupit deliberate ſe numquam natum fuiſſe. Alex. tit. de Accidia.

Decimoſexto, qui cõiecit, aut fuit cauſa cõijciendi aliquem in carcerem iniuſte: ſiue ſit iudex ſiue non, cap. non ſane. 14. quæſt. 5. verſi. fin. l. 1. C. de priu. carce. & inſuper tenetur totum damnum, & iniuriam, quam intulit, compenſare.

13 Decimoſeptimo peccat, qui ægrotãs, aut ſanus comedit, aut bibit aliquid, aut dedit alteri ſano vel ægroto comedendum, aut bibendũ, probe intelligens, vel intelligere debens, ſibi vel alteri inde graue aliquod nocumentum ſalutis euenturum, Innoc. recept. in cap. tua. de homicid. arg. cap. fin. de iniur. & l. qui occidit ff. ad l. Aqu. maxime ſi illa medicus interdixerat: atqui ſi damnum ſit exiguum, non erit amplius, quam veniale, ſecundum eundem.

Decimooctauo, mater vel nutrix, quæ tenellum infantem, ne eiulet, aut ne ipſa ſurgens e lectulo frigoris intemperiem patiatur, in ſuo lecto noctu ita collocat, vt periculũ immineat inter dormiendum, puerum ſuffocandi, ſiue ſuffocet eum, ſiue non, argu. cap. conſuluiſti. 2. q. 5. & cap. fin. de his, qui fil. occid. Atqui non peccat, ſaltem mortaliter, ſi non eſt tale periculum veriſimile, etiam ſi caſu eum ſuffocet; puta, quia cubile eſt amplum, & puerum a ſe longe poſuit, neque dormiens ſubinde locum ſolet mutare: immo vbi ſemel ſe collocat, ibidem ſolet perſiſtere, iuxta mentem Panor. in dict. c. fina. & 2. 2. q. 64 art. 8.

14 Decimonono peccat, qui mulierem grauidam, cum noſſet illam vtero geſtare, ita grauiter afficit, ſiue ſit maritus, ſiue alius, vt in probabile periculum aborſus ipſam conijciat, etiã ſi poſtea non abortiatur: ſicut e contrario, ſi in tale periculum probabile illam non impulit, etiã ſi poſtea abortiatur, non ideo peccat mortaliter, argu. cap. ſicut ex litterarum. de homicid. adiunctis, quæ ibi ait Panor. num. 6. & Anton. 2. part. tit. 7. cap. 8. §. 1. quamuis non fiat irregularis, fetus caret anima rationali, cap. aliquando. cum ſeq. 32. q. 2. neque ea de re dubitatur, gloſſ. in cap. ſi aliquis. de homic. Fetui autem, ſi maſculinus ſit, ad diem 40. infunditur anima, ſi vero femininus ad diem 80. iuxta gloſſ. receptam in ſumma. 5. diſtinct. per illum text.

Vigeſimo peccat mulier grauida, quæ procurat aborſum, ſumendo pharmaca in eum finem confecta, vel nimio labore corpus defatigando, vel quocunque alio modo, etiam ſi effectus non ſequatur. Nã vt quis letaliter delinquat, ſatis eſt malum animum habere, vel culpam, quam latam appellant, admittere, cap. 1. de præſumption. cap. ſi quis per negligentiam. de conſec. diſt. 2. Immo etiam ſi abſque propoſito abortiendi facit aliquid, quo tali periculo probabiliter ſe exponit: vt cum graui oneri humeros ſupponit, vel immoderatis laboribus corpus vexat, vel tripudijs, aut choreis nimijs exultat, iuxta mentem beati Anton. 2. part. tit. 7. cap. 8. §. 1. Atqui ſi iocus eſt leuis, & moderatus, & periculo carens, non peccat mortaliter, etiam ſi poſtea eam conſequatur aborſus, iuxta Panor. in dict. cap. ſicut.

Vigeſimoprimo peccat, qui proficiſcitur, aut vult in bellum proficiſci, ſciens illud eſſe iniuſtum, ſaltem ex parte illius, cui vult opem ferre; 23. quæſt. 1. in principio. Immo etiam si eo pergit ſtipendij ſolius intuitu, nihil attendens, an iuſtum ſit vel iniuſtum, ſiue ſit ſubditus ſiue non, Caiet. in ſumma. verb. duellum. par. 2. Quin etiam si ſcit, bellum eſſe iuſtum, vadit tamen cum intentione deprauata principaliter inimicos occidendi, aut prædia & rem omnem deuaſtandi, quamuis in hoc caſu non obligetur reſtitutioni, iuxta ſententiam Caieta. 2. 2. quæſt. 40. art. 1. Neque etiam in 2. caſu, si bellum eſt vere iuſtum, propter eudem rationem. Verũ eſt tamen, ſubditum poſſe iuſte ad bellũ proficiſci (si imperio domini ſui admonitus pergat) etiam si non ſecum præmeditetur, an ſit iuſtum, dum tamen credat eſſe tale, cap. quid culpatur. 23. quæſt. 1. Neque vlla eſt differentia inter ſubditum & externum; qui ante belli exordium eidem Principi inſeruiebat, ſecundum Caiet. in ſumma. verb. bellum par. 2. 15

Vigesimoſecundo, qui fert, aut vult ferre iniuſte mortis ſententiam, aut alterius nocumẽti corporalis contra aliquem, cap. omnis. 45. diſt. cap. 2. de re iudi. lib. 6. Vel si iniuſte morti damnatum non liberat, cum id facere poſſit. Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem*: vel inuaſo ab inimicis ſuis, cum poſſit, nõ ſubuenit, ſecundum beatum Ambroſ. in cap. non in inferenda. 23. quæſt. 3. Si tamen commode verbis, aut opere, abſque ſuo periculo poteſt ſuppetias ferre, alioqui minime tenetur, niſi eſſet officiarius publicus, qui etiam armata manu debet defendere eum, quem ſibi videtur defendere poſſe, ſecundum ſanctum Anton. 2. par. tit. 7. cap. 8. §. 2. 16

Vigesimotertio, qui ſuo teſtimonio aliquẽ ab iniu- 17

Digitized by Google

ab iniuſta morte, pœna damni, vel imfamia poteſt liberare, & non vult teſtificari id, quod nouit, etiam ſi non iubeatur id facere: neque ſaltem facit quod in ſe eſt, denuncians veritatem ei, cui poteſt prodeſſe, argu. ca. 1. de crimin. falſ. ſanctus Thom. 2. 2. quæſt. 70. art. 1. Gabriel in 4. lib. ſentent. diſt. 15. quæſt. 6. art. 2. concluſ. 7. niſi per confeſſionem ſacramentalē tantum id noſſet; tunc enim tenetur tacere, & non intromittere ſe ad liberandum eum, etiam ſi ſtatim eſſet ſuſpendendus, ac ſi nihil penitus audiuiſſet: non enim nouit, an reus data opera delictum illud in ea confeſſione ſubticuerit. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 31. q. 1. Nullus tamen ſe tenetur offerre ad teſtimonium ferendum, quo aliquis condemnetur, niſi quando iuxta iuris formam eſſet a iudice conſtrictus, etiam ſi accuſatori exinde periculum immineret. Quia ille ſponte ſua ſe in id periculum ingeſſit; reus autem inuitus, ſecundum eundem ſanctum Thom. dicta quæſt. 70. art. 1. niſi quādo accuſator, quia obligatur ad id in conſcientia, accuſat, vt in cap. inter verba. 11. quæſt. 3. copioſius diximus. Qui vero contra aliquem, falſum protulit teſtimonium, ob quod ille eſt in periculo perdendæ vitæ, debet ſuum teſtimonium reuocare, & omnem ſuam operam adhibere, vt illum eripiat, etiam ſi ob id oporteat eū perdere vitā. Quamuis qui alium occidit, ob quod alius cum periculo vitę ſuę eſt in carcere, non videtur obligatus ſe ipſum prodere, ſeque periculo propriam vitam amittendi exponere. quod Sotus videtur inſinuare lib. 4. quæſt. 6. art. 3. de iuſt. & iur. cuius ſententia iuri conformior videtur illa, quam habuit Medina in Codice de pænitentia, oppoſitam præcedenti, fundans ſe magis in charitate, quam in iuſtitia.

Vigeſimoquarto, qui cum aliqua affectus eſſet iniuria, ſciretque cognatos ſuos, vel amicos vindictam ſumere velle, non vetuit eis id expreſſe. cap. Petrus. de homicid.

Vigeſimoquinto, qui, eſto quod nihil facit, nec vult facere ex ſupradictis, tamen conſentit in eo, aliquo modo ex nouem illis ſupra a nobis in cap. 11. num. 12. expoſitis, puta imperando, conſulendo, præbendo conſenſum, laudando, malefactorem recipiendo, vel ipſum adiuuando, vel non impediendo verbis, operibus, aut monitu, cum id poſſet, & teneatur facere, vt ibidem dictum eſt.

18 Vigeſimoſexto peccat, qui agitat, vel facit agitare tauros. Circa quod interrogatus Madridij, vbi Curia Regia reſidet; An ludus agitationis taurorum ſit peccatum mortale? reſpondi ſequentia. Primum, ante ſeptuaginta annos me coram confeſſario Compluti accuſaſſe, quod cum eſſem adhuc puer illius academiæ ſcholaſticus, taurorum agitationis ſpectaculo interfuiſſem. Secundum, quod quia tunc vidi duos, aut tres homines, a quodam tauro feroci immaniter dilaniari, ſtatui, numquam amplius eorum agitationis ſpectaculo intereſſe. & ita numquam amplius interfui, niſi ſemel Salmanticæ ad id coactus vi muneris decanatus & patronatus, quo in quodam viro doctiſſimo ad doctoratum prouehendo de more fungebar, vbi Dei gratia nullum detrimentum acceptum fuit.

Tertiū, quod ab hinc 20. & 30. annis libenter ſubſcripſiſſem, prædictam agitationem eſſe peccatum mortale. Tum quia ſic audieram a pręceptoribus meis Pariſienſibus, qui celeberrimę illius academiæ Complutenſis fundamenta iecerunt. Tum, quod in Gallia non ſolent ſic agitari; cuius rei cauſa non eſt, quam aliqui exiſtimant; ſcilicet, quod ſint cicures, & manſueti. noſtra enim ętate, Tholoſę quędam vacca, quā prædiues quidam Burgenſis Hiſpanico more in amplo ſuæ domus atrio agitare fecit, ipſummet, aſcenſis aliquot ſcalarum gradibus, interfecit. Tū, quod eiuſmodi agitationis ſpectaculum multorum peccatorū Superbiæ, Vanægloriæ, Luxuriæ, Gulæ, Iræ, & aliarum ſpecierum occaſionem præbet. Tum, quod, vt antea in hoc ipſo loco diximus, illiciti ſunt ludi, in quibus vt plurimum occiſiones & magna vulnera contingunt; qualia in hac agitatione contingere videntur. Tum, quia vt ille Capitaneus Ioannes ab Azpilcueta, & Xabier (qui fuit frater illius celeberrimi Frāciſci a Xabier, vnius e tredecim, qui ordini Societatis Ieſu longe illuſtri & frugifero initium fecerunt, tam fortis gladio corporali, quam ille ſpiritali) dicere ſolebat, in his taurorum agitationis ludis, viros magis ad fugiendum hoſtem, quam ad exſpectandum ſeſe aſſueſacere: ob idque numquā huiuſmodi ludis intererat. Tum quod torneamenta iure Canonico prohibentur, cap. 1. & 2. de torneamen. adeo vt qui in illis moritur quamuis confeſſus, & ſacra communione munitus decedat, nō ſit in ſacro loco ſepeliendus; & agitatio taurorū torneamentis ſimilis videtur. Ergo de ea idē erit ius. l. illud. ff. ad l. Aqu.

Sed poſt ab hinc decem annis & citra, non ſum auſus id aſſerere, immo vt id facerē à multis ſeruis Dei ſelectis opportune & importune rogatus, reſpondi, quod agitatio taurorum cū moderamine & debita cautela de ſe nō eſt peccatum: ſanctiſſimam tamen fore legem, quæ illam prohiberet: quoniam raro debita cautela, & moderamine exercetur; quam legem nunc, poſtea quam ego in Vrbē appuli, feli. record. Pius V. Pontifex maximus mira pietate, prudentia, & in viam Domini oues ſuas dirigendi deſiderio ardens tulit, & promulgauit, Kal. Nouembris anni 1567. in hęc verba.

Pius

Digitized by Google

Pius Epiſcopus Seruus Seruorum Dei,
Ad perpetuam rei memoriam.

19 *DE ſalute gregis Dominici noſtræ curæ diuina diſpenſatione crediti prout ex debito paſtoralis officij adſtringimur, ſollicite cogitantes, fideles cuncti gregis eiuſdem ab imminentibus corporum periculis etiam animarum pernicie, perpetuo arcere ſtudemus. Sane licet deteſtabilis duellorum vſus a diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex decreto Cōcilij Tridentini prohibitus fuerit, nihilominus adhuc in pleriſque ciuitatibus, & alijs locis, quamplurimi ad oſtentationem viriumſuarum & audaciæ in publicis priuatiſque ſpectaculis cum tauris & alijs feris beſtijs congredi nō ceſſant, vnde etiam hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque pericula frequenter oriuntur; & cet.*

Nos igitur conſiderantes hæc ſpectacula, vbi tauri & feræ in circo vel foro agitantur a pietate & charitate Chriſtiana aliena eſſe, ac volentes hæc cruenta, turpiaque dæmonum, & non hominum ſpectacula aboleri, & animarum ſaluti, quantum cum Deo poſſumus prouidere, omnibus & ſingulis Principibus Chriſtianis, quacūque tam eccleſiaſtica, quàm mundana etiā Imperiali, Regia, vel quauis alia dignitate fulgentibus, quouis nomine nuncupentur, vel quibuſuis Communitatibus, & Rebuſpublicis hac perpetuò noſtra cōſtitutione valitura ſub excommunicationis et anathematis pœnis ipſo facto incurrendis prohibemus: et interdicimus ne in ſuis prouincijs, ciuitatibus, terris, oppidis, & locis huiuſmodi ſpectacula, vbi taurorum ferarumve agitationes exercentur, fieri permittant.

Militibus quoque, ceteriſque alijs perſonis, ne cū tauris, et alijs beſtijs, in præfatis ſpectaculis ipſi tam pedeſtres, quam equeſtres congredi audeant, interdicimus. quod ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, eccleſiaſtica careat ſelputura.

20 *Clericis quoque tam regularibus, quam ſæcularibus beneficia eccleſiaſtica obtinentibus, vel in ſacris ordinibus conſtitutis, ſub excommunicationis pœna ne eiſdem ſpectaculis interſint, ſimiliter prohibemus. Omneſque obligationes, iuramenta, et vota, a quibuſuis perſonis, vniuerſitate vel collegio de huiuſmodi taurorum agitatione, etiam vt ipſi falſo arbitrantur, in honorem ſanctorum ſeu quarumuis eccleſiaſticarū ſollemnitatum, et feſtiuitatum, quæ diuinis laudibus, ſpiritualibus gaudijs, pijs que operibus, non huiuſmodi ludis celebrari et honorari debent, hactenus factas, et facta, ſeu in futurum fienda, quæ et quas omnino prohibemus, caſſamus, et annullamus, ac pro caſſis, nullis et irritis haberi perpetuo decernimus, atque declaramus.*

Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, et Baronibus S.R.E. feudatarijs ſub pœna priuationis feudorū, quæ ab ipſa Romana Eccleſia obtinēt; reliquos vero principes Chriſtianos, et terrarum dominos prædictos hortamur in Domino, et in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, vt pro diuini nominis reuerentia et honore, præmiſſa omnia in ſuis dominijs ac terris huiuſmodi exactiſſime ſeruari faciant; vberrimam ab ipſo Deo mercedem tam boni operis recepturi. Ac vniuerſis venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis et Epiſcopis, alijſque locorum ordinarijs in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione diuini iudicij, et interminatione maledictionis æternæ, præcipimus, quatenus in ciuitatibus et dioeceſ. proprijs præſentes noſtras litteras ſufficienter publicari faciant, et præmiſſa etiam ſub pœnis et cenſuris eccleſiaſticis obſeruari procurent. Non obſtantibus conſtitutionibus, et cetera. Datum Romæ apud ſanctum Petrū, anno incarnationis dominicæ 1567. Kal. Nouemb. Pontific. noſtri anno ſecundo.

Huius extrauagantis definitionem limitarem, 21
ſalua ſanctę Sedis Apoſtolicæ cenſura, ne procederet in agitatione taurorum, vel aliarū ferarum ita moderate, vt probabiliter credi poſſit, eam non conſequutura notabilia nocumenta perſonalia; puta mortes, vulnera, oſſium rupturas, & id genus alia. Tum quia ratio & finis, quę mouerunt eius latorem ad eam edendam, fuit, quia frequenter ex huiuſmodi agitatione cōſequebātur talia, vt colligitur ex prooemio eius, vnde ſolet cauſa finalis legis conijci, l. fin. ff. de hered. inſtit. & cap. quia propter. de elect. cum eis adnotat. quæ ceſſant in agitatione, vt ſupra dictum eſt, ſic moderata, & ita ceſſare debet etiam eius diſpoſitio in ea, & iuxta limites rationis legis debet reſtringi, vel extendi lex. argum. l. cum pater. §. dulciſſimis. ff. de legat. 2. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. cap. ſuggeſtum. cap. meminimus. cum adnotatis eis a Panor. ab alijs recepto. de appellat. & cap. quoniam contra falſam. de probat. Tum quia licet prohibita ſint abſolute torneamenta, per cap. 1. de torneamen. permittuntur tamen illa, quę cum moderatione prædicta fiūt; quia in eis ceſſat ratio illius prohibitionis abſolute, vt ſupra, num. 9. dictum eſt, & probatur in extrauagan. 1. de torneamen. & vſus totius Chriſtiani orbis obſeruat. Tum quia videmus vbique, etiā in Vrbe, paſſim agitari tauros, boues, & bufalos chordis longis pedes, vel cornua ligatos, etiá per medios calles tranſitu hominū frequētes: quod tamen nemo, etiam poſt prædictā extrauag. damnat, quamuis aliquādo cōtingat aliquod notabile nocumētū. Imo quotannis in carniſpriuio ſollemnis curſus equorū, bufalorū, equarū, & aſinorū, brauijs pręuertēti propoſitis in Vrbe celebrat: quāuis caſu inſidētiū & occurſu eorundē nonnumquā prędicta mala cō tingant. Tum quia multi viri, eruditione, pietate & religione clari, qui damnabant agitationes taurorum eo modo, quo communiter fiebant, approbarūt agitationes illas, quas ter maxima illa domina Iſabella huius nominis prima, Regina Catholica permittebat, cornuum cuſpi-

cuſpidibus præciſis, & nimia agitantium temeritate coercita, tutiſque refugijs opportune cõſtitutis.

Ex quo infertur, quod etiam ante hanc conſtitutionem damnãdum erat ſtudium illud, quo multi magnates Hiſpani quærebant & conſeruabant ferociſſimos tauros, qui ante in circis agitati aliquos occidiſſent, & iudiciũ illud crudele, quo ijdem & alij fere omnes iudicabant ſpectacula taurorum prædicta; in quibus nulli occiderentur, vel vulnerarentur, eſſe frigida, & inſipida, & vituperio digna. Et quamquam agitationes, vt præfertur, moderatas non auderem damnare, etiam poſt hanc extrauag. longe tamen melius arbitrarer, loco illarum vti alijs ludis, quibus Gallia, quæ hilarior videtur vtraque Heſperia, ad hilarandum populum & publicam lætitiam ſignificandam, tempore meo vti ſolebat; puta ſupplicationibus publicis, haſtiludijs, equitũ, vel peditum pugnis vmbratilibus aduerſus dracones fictos, vel effigies hominum armatas, quæ ſe percutientes in vno brachio, repercutiunt altero, exercitijs arcuum, balliſtarum, ſclopetorũ, pilæ, luctæ, curſus: globorum ligneorum tum manu, tum claua, vel malleo impulſorum, chorearum honeſtarum cum vulgarium, tum noue inuentarum, & pelis & follijs Luſitanis, & aliis id genus exercitiis, quibus homines non ſolum recreantur: ſed etiam ad bella & alias artes honeſtas habiliores redduntur. Sunt autem pelæ puellæ paruę ditiſſime ornatæ, quæ virorum agilium & ſaltantium humeris inſidentes, manuum, & brachiorum ac totius corporis geſticulatione plurimũ ac honeſte ſpectantes delectant. Folliæ vero ſunt manus iuuenum circa grande tympanum ſaltantium, canentium, & ſiſtrarum ſonorarum agitatione mire populum exhilarantium ſine vlla vllius iactura.

Ad quid teneatur qui alium occidit, aut percutit.

SVMMARIVM.

22 *Homicida liberi, vel ſerui quid reſtituere debeat.*

23 *Homicida quas impenſas reſtituere tenetur.*

23 *Homicida an teneatur ſe carceri offerre.*

24 *Homicida quid teneatur ſoluere cognatis.*

25 *Fur et alij rei etiam puniti publica pœna reſtituant damna.*

26 *Occidens defendendo ſe ſine moderata tutela punietur mitius, quam aggrediens, ſed reſtituet quantum ille.*

27 *Duella quæ inter particulares milites exercituũ licent.*

Vigeſimoſeptimo peccat mortaliter, qui alium iniuſte occidit, & non vult ſatiſfacere. Circa quod dicimus primo, quod Scotus in 4. lib. ſentent. diſt. 15. quæſt. 3. cui ſatis cõſonat Adrian. in 4. de reſtitut. quæſt. fi. & Ioã. Maior, in eodem 4. diſt. 15. quæſt. 14. ait primo, eſſe ſtultum putare, eum, qui bouem proximi necat, teneri ad reſtitutionem: non autẽ, qui proximum ipſum occidit. Contra quos tamen faciunt multæ leges, videlicet l. liber homo. ff. ad l. Aqu. quæ habet, hominem liberũ nullo pretio ęſtimari poſſe. & l. fina. de his, qui deiece, vel effud. quę ſic habet: *Illi homini libero, qui præteriens per viam publicam percutitur, re aliquã proiecta, aut cadente ex aliqua feneſtra, deberi medicationis impenſam & ſtipendia, quæ ſanus lucrifeciſſet: non autem quidquam pro deformitate, aut cicatrice inde relicta; corpus enim liberum nullam recipit æſtimationem.* & l. ex hac. ff. ſi quadrup. pauper. fec. dic. quæ ſtatuit, quod quamuis contra dominum alicuius animalis, quod occidit aliquem ſeruum, vel aliud animal, eius dominus habet actionem, & ius petendi medicationis impenſas & ſtipendia, quæ alioqui lucrifeciſſet; nihil tamen poteſt petere pro cicatrice, & deformitate, neque etiam ſi occidatur, iuxta gloſſ. dictæ l. ex hac, & l. qua actione. §. ſi quis. ff. ad l. Aqu. quod etiã dixit Azo in ſumma ad l. Aqu. & clarius aſſeruit Oſtien. in ſumma, de iniur. Itaque ſit reſolutio, eũ, qui occidit, aut percutit aliquod animal brutum proximi, vel ſeruum, teneri illi reſtituere tantũ, quanti valet id quod occidit. Immo & quanto minoris valet, ob deformitatẽ ex vulnere relictam. & quod etiam qui percutit hominem liberum, tenetur ei reſtituere medicationis impenſas, & ſtipendia, quæ ſanus lucrifeciſſet tempore medicationis, & tempore totius vitę, quatenus ob illam percuſſionem ad illa lucrifacienda inhabilis eſſet effectus: deformitatem autem ex vulnere relictam nullatenus tenebitur compenſare. Qui vero liberum hominem occidit, non tenetur ad ſoluendum quidquam pro vita, quam abſtulit, quamuis ſic pro eo, quod in ſe medicando impendit antequam obiret, & pro damno, quod filii & heredes eius perpeſſi ſunt, vt ſtatim dicemus. Immo etiam id, quod in eius funere moderato iuxta conſuetudinem perſonarum eiuſmodi conditionis expenſum eſt: quia cauſa fuerit eiuſmodi ſumptus, argu. cap. fin. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad l. Aqu. quamquam hoc vltimum nemo vſque ad nos expreſſit.

Secundo dicimus, quod idem Scotus ait, huiuſmodi hominẽ debere patienter perferre mortis pœnam ſibi iuxta legem inflictam, etiã ſi ſuis propriis manibus non teneatur ſibi illam conſciſcere: quod quidem recte dictum eſt, argum. gloſſ. ſingul. cap. fraternitas. 12. quęſt. 2. & eo-

& eorum, quæ diximus in rub. de pœnis. Neque etiã, iudicio meo, tenetur vinculis & carceribus, aut morti inferendæ ſe ipſum offerre, etiam ſi hoc facere ſaluti ſuæ animæ valde cõduceret.

Tertio, quod idem ait, quod ſi pœnam mortis non ſubeat, ſaltem expediret reliquum vitę tempus contra infideles tranſigere; quod ſi hoc non placet, debet aliqua reſtitutione ad iudicium boni viri homicidiũ compenſare, ſatisfaciendo operibus ſpiritualibus, quæ tanti eſſe videantur, quanti vita hominis interfecti æſtimãda erat, ſecundum æquipollentiam, ſeu æqualitatem, quæ in hac re inueniri poteſt: verumtamen hoc non arbitramur eſſe neceſſariũ per ſupradicta.

24 Quarto, quod ipſemet dicit, quod vltra hęc tenetur reſarcire parentibus, filijs, aut cognatis occiſi quamcumque iacturam, quam illi ratione necis perpeſſi ſunt, quod quidem iuſtum eſt. Vnde Panor. in cap. 1. de iniur. poſt Specul. tit. de iniur. §. ſequitur. num. 26. apertius rem totam explicans dicit, tantum heredibus defuncti reſtituendum eſſe, quantum ille viuẽs ſuo labore, aut arte lucrari poterat; quod quidem videtur iure quinquaginta aureis æſtimatũ eſſe, l. 1. §. 1. ff. de ijs, qui deiec. vel effud. vt intellexit ſingulariter Oſtien. vbi ſupra.

Quinto dicimus, quod ex his infertur id, ꝙ Ioan. Maior in 4. diſt. 15. quæſt. 19. in fine aſſeruit; nempe eum vinculo maioris reſtitutionis aſtringi, qui ſutorem, aut quemuis alium artificem moechanicũ, quam qui nobilem aliquem occidit, etiam ſi grauius crimen admittat, qui hunc occidit, quam qui illum, argum. l. aut facta. ff. de pœnis. & cap. aut facta. de pænit. diſt. 1.

25 Interrogatus; An homicida, latro, aut aliquis alius reus, quem iudex puniuit, ad ſoluẽdum damnum, quod parti intulit teneatur? Reſpondeo, quod eſt quæſtio quotidiana, & a paucis declarata, quam ter, cum tres gloſſas ſollẽnes, ſcilicet regul. peccatum. de reg. iur. lib. 6. & cap. ſicut dignum. §. eos. de homicid. & cap. ſi res aliena. 14. quæſt. 6. prælegeremus, tetigimus, & poſtea obſequentes voluntati Reuerendi admodum domini ſimul & amici mei P. Pradani Illuſtriſſimi Ordinis Societatis Ieſu determinauimus, concludentes, quod ſic. Quia lex naturalis & diuina obligat eos ad reſtituendum damnum parti, antequam a iudice puniantur, & illa punitio, quę in vindictam publicam irrogatur, eſt compenſatio iniuriæ reipublicæ illatæ, l. ita vulneratus. ff. ad l. Aqu. & cap. vt famę. de ſentent. excomm. quę non liberat a debito, quo parti tenetur. Cum qui duobus diuerſas res debet, nõ liberatur ſoluendo vni quod ei debet, nec ſoluendo vni, quod alteri debet, cap. ea te. de iureiur. cap. ſicut dignum. §. eos. de homicid. & conſequenter, qui publicam pœnam paſſus, habuerit quo priuato damno id ſatisfaciat, ſoluere debebit. & hoc ſentit Inno. ſi bene ponderetur in cap. Odoardus. de ſolut. Nec obſtat, quod Felin. in cap. ad liberandam. de Iudęis. & alij multi ex gloſſis prędictis colligunt; ſcilicet, eum, qui ob delictum luit corpore; eo quod non habet in ęre, ad pœnam pecuniariam non teneri: quamuis poſtea ſatis bonorum ad ſoluendam eam adquirat: quia aliud eſt dicere, quem propter pœnam corporalem a pecuniaria excuſari, quod illę gloſſ. probant, & aliud dicere, quem propter pœnam corporalem a ſoluẽdo intereſſe parti excuſari, quod illę non dicunt, & nos aſſeruimus. id quod etiam ſenſit Iaſon. in §. penult. num. 45. de act. quod tamen nobis limitandũ videtur quando pars læſa vellet, vt delinquẽs per pœnam corporalem, non ſolum Reip. ſed etiam ſibi ſatisfaceret. argum. l. 1. ff. qui ſatiſd. cog. & l. ſi rem. §. omnis. ff. de pignor. act. Ex quo ſequitur, quod heredes eius, qui decollatus, vel ſuſpenſus eſt per ſententiam, obligantur ad reſarciendum damnum, quod intulerat parti, ſicut ad ſoluendum alia debita. l. 1. C. ex delict. defunct. immo & Fiſcus, ſi eius bona confiſcata fuerint, l. non poſſunt. & l. in ſumma. ff. de iure Fiſci.

Sexto dicimus, inter Scotum & Communem vbi ſupra, conuenire, quod non ſolum homicida, ſed etiam percuſſor tenetur omnes expenſas reſtituere, quas percuſſus in ſe medicando fecit, & inſuper quidquid lucrifeciſſet ex arte vel officio ſuo, quamdiu male habuit; immo & quidquid magis in reliquo vitę tempore, ſuo labore ob id lucrifacere poterat. Vnde confeſſarius non debet eum, qui occidit, aut qui percuſſit abſoluere, niſi prius illatum damnum cõpenſet; aut re vera proponat reſtituere, iuxta omnium ſententiam: quod quidem totum intelligendum eſt de eo, qui iniuſte percutit, aut occidit. Nam qui ſecundum ius ſimile aliquid facit, nulli reſtitutioni tenetur obnoxius. Clẽ. 1. de homicid. cap. olim. de reſtit. ſpoliat. cum eis adnotat. 26

Non eſt tamen connumerandus inter eos, qui iuſte hominem occidunt, ille, qui debitum modum defenſionis excedit, quinimmo (noſtro iudicio, quidquid alij opinentur) quamuis multo minus peccet, & ſubinde minorem pęnitentiam in foro interiori, & leuiorem pœnã in foro exteriori mereatur, quam ille, qui voluntarie alterum occidit, per textus valde ſingulares, in cap. ſignificauit. de pęnit. & remiſſ. & l. ſi adulterium. §. Imperatores. ff. de adult. nihilominus tamen tantę reſtitutioni, ac alter tenetur obnoxius, ſaltẽ ſi culpa letalis exiſtat, 27

iuxta

Digitized by Google

iuxta l. ſi ex plagis. § fin. ff. ad l. Aqu. Siquidẽ huiuſmodi mors non ſolum iniuſta eſt ex mala intentione: ſed etiam ex ipſomet opere exteriori. Quod addimus ad excludendum reſponſum,quod noſtro argumento dari poterat, deſumptum ex illo dicto Caietani. 2. 2. quæſt. 44. artic. 1. ſcilicet,eum,qui alterum occidit in bello iuſto,vel ex iuſto præcepto, iniquo animo & intentione,licet propter intentionem iniquam peccet, non tamẽ teneri ad vllam reſtitutionẽ.

Neque obſtat,quod quidam dicit,tenere me hic homicidã aggeſſoris, qui per inaduertentiã nõ ſeruauit modum inculpatæ tutelæ, & eo acceſſit, vt peccaret mortaliter, ad tantam teneri reſtitutionem, ad quantam homicida voluntarius. Contra quod ait tenere Silueſtrum in verbo, reſtitutio. 3. quæſt. 2. & pro eo facere, ꝙ minor culpa minorem inducit reſtitutionem. Non inquam, hoc obſtat. Primo, quia Silueſt. agit de ſolutione pœnæ, & non de reſtitutione damni, & intereſſe; de quo nos loquimur. Ait enim, occidentem ob ineuitabilem neceſſitatem ad nullam pœnam teneri, niſi det cauſam aggreſſurę; quo caſu tenetur ad reſtitutionem arbitrio boni viri: nos vero loquimur de reſtitutione damni dati, vel intereſſe ob illud contingentis. Secundo per incogitantiam videtur ab eo dici, quod minor culpa minorem reſtitutionem meretur. Videtur enim dixiſſe hoc; Minor culpa minorem pœnam meretur. Tũ quia quodlibet furtum notabile obligat ad reſtitutionem,non autem odium Dei; quod eſt ſuo genere maximum. Tum quia culpa ſeiuncta a dolo obligat ad tantam reſtitutionem, ad quantam ei coniuncta. Tum quia etiam ſine culpa interdum quis tenetur reſtituere: vt cum animal alicuius non aſſuetum nocere, nocet alicui ſine vlla culpa domini, dicto cap. fin. de iniurijs.

27 Dubium remiſſum huc ſupra num. 9. eſt; An videatur nobis vera ſententia Caiet. in ſumma verb. duellum. 5. qua damnat milites, qui tempore belli acceptãt ſingularia certamina, vnius cõtra vnum, duorum contra duos, 10. contra 10. & cet. ad quę prouocantur ab hoſtibus; quę dubiũ proponenti diſplicet; eo quod exercitus prouocantium animoſior fieret, ſi prouocati ea non acceptarent. Pro quo ipſe cito, quod primi Reg. cap. 17. Goliæ prouocatio a Dauide fuit acceptata, & quod milites debẽt honori ſuo cõſulere, iuxta ea, quæ Panor. & alij tradunt in cap. olim. de reſtit. ſpoliator. quę ſupra eod. cap. nu. 4. extendimus ad eum honorem, quem renuendo talia perderẽt. Sed arbitror vtriuſque ſententiã teneri poſſe: Caietani quidẽ in certaminibus, quę offeruntur & acceptantur cauſa oſtentandarum virium, & artis pugnandi, & glorię vanę quęrendæ ſine reſpectu, ſaltem principali belli victorię commodãdi, quod ipſius verba ſignificant; proponentis autem ſententia, cum acceptantur principaliter ad commodandum belli victoriæ & honori, ac reputationi fortitudinis, ſiue exercitus (quæ plurimũ ad victoriam conducunt) ſeruatis ſeruandis; quod eius ratio ſignificat.

De ſexto præcepto, Non mœchaberis, vel non fornicaberis. Cap XVI.

SVMMARIVM.

1 *Præceptum 6. de non fornicando, & 10. de nõ concupiſcendo, quæ vetant. 2. & 3.*

1 *Luxuriã an ignorantia, vis, aut metus excuſent.*

3 *Luxuria omnis reducitur ad ſex ſpecies.*

3 *& an ſint plura & admiſſa cum moniali vt eſt varia ob varias cauſas.*

3 *Sponſa Dei eſt anima viri, ſicut et feminæ.*

3 *Luxuria loci & perſonæ ſacræ eſt ſacrilegium.*

3 *Sacrilegium cur non ſit violatio dormitorij, et eccleſiæ ſic.*

3 *Conſecrari quæ monacha non poteſt.*

3 *Inceſtus gradus cur neceſſario a confeſſo exprimendus.*

4 *Confeſſarius quãtum debet interrogare circa peccatum luxuriæ.*

PRo fundamento dignoſcendi, qui peccant mortaliter cõtra hoc ſextum, & decimum pręceptum, pręſupponimus primo id, quod iam in additione cap. quando. de conſecr. diſt. 1. diximus; ſcilicet, hoc pręcepto nobis eſſe a domino interdictam quamcunque carnalem copulã extra legitimum matrimonium. Proinde quæcumque talis copula eſt peccatum mortale, quãuis ſit ſoluti cum ſoluta, quę ſimplex fornicatio appellatur, adeo quidem, vt contrarium aſſeuerare, ſit hęreſis, vt determinauit conciliũ Viennenſe. Clem. ad noſtrum. de hęret. Neque ignorantia ab hoc excuſat; neque etiã exiſtimare nõ eſſe peccatum rem habere cum publica meretrice. Eſt enim hæc ignorantia iuris naturalis, & diuini adeo manifeſti, quæ nullatenus excuſat, 1. q. 4. §. notandum. & cap. ignorantia, de reg. iur. lib. 6. Neque metus, aut minæ mortis, vel infamiæ, neque pudor vociferãdi, neque timor infamię, quę vociferationẽ conſequeretur, ab hac culpa excuſat. Sufficit enim voluntas, aut conſenſus etiam coactus, vt culpæ mortalis macula contrahatur, cap. merito. 15. quæſt. 1. Nam potius debet quis vniuerſa mundi mala perpeti, quam illi conſentire, cap. itane. 32. quæſt. 5. cap. ſacris. de his, quæ vi. & Anton. 3. par. tit. 5. cap. 6. ſub finem. Excuſaret tamen vis abſoluta, qua ſine vllo conſenſu cogeretur adulterari,

rari, aut fornicari, adeo quod ſi virgo exiſteret, quæ ſemper animo huiuſmodi obſcœnę voluptati contradiceret, non perderet virginitatem, ſaltem quoad Deum, vt glorioſiſſima Lucia virgo & martyr, relata a Gratiano, 23. quęſt. 5. in Sũma, & a ſancto Thoma 1. 2. quæſt. 64. art. 5. ad 3. reſpondit Paſchaſio in hęc verba: *Si me feceris inuitam violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam.* Quod procedit etiam ſi de actu ipſo delectationem aliquam perciperet: modo neque in ipſum actum, neque delectationem voluntate deliberata conſentiret. Nam talis delectatio non eſſet voluntaria, ſed naturalis, & eſt eſſe in medio ignis, & non ardere, vt dixit ſanctus Gregorius in cap. vir cum propria. 33. quæſt. 4. neque tenetur manus iratas inijcere in eum, qui vim inferre nititur: neque clamore ſe defendere. Satis eſt enim non conſentire ad hoc, vt non peccet coram Deo mortaliter, vt ſingulariter dixit Sotus lib. 5. quæſt. 1. art. 5. de iuſt. & iure. quamuis quoad forum exterius prę ſumeretur conſenſiſſe (ſi contingeret id ei intra ciuitatem) quę neque clamauit, neque petijt opem ad ſui defenſionem, cũ poſſet, vt habetur Deuter. cap. 22. Illud vero, quod idem Sotus addit; non teneri ſcilicet huiuſmodi feminam, etiã ſuis proprijs membris reſiſtere, & quod ſatis ſit non ſe componere, aut pręparare ad obſcœnũ illum actum, dummodo animo non conſenſerit, difficile profecto poterit contingere. Quare credo paucas honeſtas repertum iri, quę aliquo modo non reſiſtant, ſaltem ſine clamore, & ſine manuum iniectione in eos, qui eas tanta iniuria afficere nituntur. quę opinio Soti ſic limitata magis placet, quam opinio Caietani infra num. 12. tacta, dicentis debere clamare non obſtante infamia, quæ inde ſequi poſſet. Interrogatus autem; An ſentiam peccare mortaliter, quæ ſaltem ſuis membris ſine clamore, & percuſſione non reſiſtit: & quid ſi ob metum aptat in id ſua membra, vel tibias aperit, vel veſtem eleuat? Reſpondi, me ſenſiſſe non peccare ſolum non reſiſtendo: ſed ſic alia in quæſtione contenta faciendo; quia ea faciens licet non conſentiat ipſimet actui obſcœno, participat tamen cooperando ad illum; quod ſufficit, vt peccet iuxta tradita ſupra, cap. 11. nu. 12. & fuſius in cap. 17. nu. 20. quæ autem ſolum non reſiſtit non cooperatur, ſed ſolum patitur. quę etiam ſenſit Sotus vbi ſupra, licet rationem non reddat.

2 Secundo præſupponimus, quod ſimul ac vetatur aliquid, cenſetur vetitum deſiderium, & propoſitum faciendi illud: immo & conſenſus deliberatus delectandi ſe, in eo, viſu, tactu, aut cogitatu; etiam ſine opere alio, actu, nec propoſito, aut deſiderio cõmittendi illud, vt colligitur ex S. Tho. in hoc probato, 1. 2. q. 74. ar. 3. & 2. 2. q. 45. art. 1. & 5. At conſequenter quamuis decimum præceptũ, quo vetatur deſideriũ copulę illicitę, non fuiſſet datum: per hoc tamen ſextum fuiſſet vetitum, quod in addit. cap. quando. de conſec. diſt. 1. diximus, & probatur efficaciter per cap. 5. Matth. & cap. meretrices. 32. quæſt. 5. & cap. nec ſolo. & cap. qui viderit. 32. quæſt. 5. At Dominus noſter in hac & furti materia ſpeciatim per nonum & decimum præceptum, vetuit deſideria & propoſita; eo quod in eis delectatio, quę ex cogitatione ſola naſcitur, eſt quoddam bonum apparens, ad ſui deſiderium inuitans, ſecundum ſanctum Thom. 1. 2. q. 100. art. 5.

3 Tertio pręſupponimus, quod omnia luxuriæ peccata tam cogitationum & delectationũ, quam verborum & operum, vt plurimum ſunt ex vna ſex ſpecierum, aut generum, vt ait Gratia. in cap. 2. §. cum ergo. 36. quæſt. 1. adiuncto cap. mulier. 15. quæſt. 1. & cap. extraordinaria. 35. quæſt. 2. & ſanctus Thom. 2. 2. q. 154. art. 1. id quod recte defendit & declarat Caiet. 2. 2. q. 154 art. 7. quarum prima eſt fornicatio ſimplex, quæ eſt inter ſolutos; ſolutos, inquã, nõ ſolũ a vinculo matrimoniali, ſed etiã a cognatione & affinitate, ordine ſacro, religione, voto & infidelitate. Si enim alter eſſet vinctus aliquo prędictorum vinculorum, non eſſet ſimplex fornicatio. Thom. 2. 2. quęſt. 154. artic. 1. & 2: Secunda ſpecies eſt adulteriũ; ſcilicet, cũ alter, vel vterque eſt coniugatus. Tertia eſt inceſtus; ſcilicet, quãdo ambo ſunt conſanguinei, vel affines, ad quam reduci poteſt ſacrilegium, quod admittitur quando alter vel eſt perſona religioſa, profeſſa, aut ordine ſacro inſignita, aut cognatione ſpirituali coniuncta, cap. fin. 30. q. 1. aut admiſſa in loco ſacro. Quarta ſtuprum; quando ſcilicet femina eſt virgo: eſt enim peccatũ ſpeciale ratione fractionis ſigilli virginalis, vt docet ſanctus Thom. 2. 2. q. 154. art. 6. Nõ ſufficit autem quo ad hoc, vt vir ſit virgo, quod notauit Caietanus in dicto artic. 6. Quinta eſt raptus; quando ſcilicet violenter aliqua contra voluntatem ipſius, vel patris eius extrahitur a domo ſua, quamuis id fiat ad ducendam eam in vxorem poſt habitam copulam: & etiã quando violenter extorquetur copula, ſiue ſit virgo, ſiue non. cap. raptores. 36. quæſt. 2. licet illam vim paſſa, ſi nullatenus conſentit, nõ peccet, vt dictum eſt. Sexta eſt contra naturam, quando non ſolum peccatur contra rationem naturalem, vt in ſpeciebus ſit prędictis, ſed etiã contra ordinem, quem natura ad habendam copulam carnalem ordinauit, iuxta vtrumque Thomam, 2. 2. quæſt. 154. art. 1. vt contingit cum peccat vir cum viro; femina cum femina: aut vir cum femina extra vas naturale: quod grauiſſimum, & abominabile, & indignum,

quod

Digitized by Google

quod nominetur,peccatum eſt;quamuis contingat inter maritum & vxorem. Eiuſdem ſpeciei eſt etiam cum peccatur cum animali bruto, q bestiale dicitur. & eſt omnium,quæ ſunt contra naturam,maximum,iuxta ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 154. art. 12.

Aduertendum tamen non ideo nos dixiſſe ſupra,quod omnia luxuriæ peccata ſunt prædictarum ſex ſpecierum, quod non ſint plures ſpecies: ſed quia hæ ſunt celebriores, ſeu quia directe, vel indirecte omnes reducuntur ad eas. Nam & luxuria, quæ admittitur cum religioſa, vocari poteſt adulterium, vel inceſtus, iuxta gloſs. cap. virginibus. 27. quæſt. 1. Quia illa eſt ſponſa ſpiritualis Dei,qui eſt omnium pater, & conſequenter, qui violat eam, violat ſponſam alienam, affinemque ſuam: quamuis etiam eadem gloſſa vocat eam ſacrilegium; eo quod rem ſacram violat, iuxta illud ſancti Thomę 2. 2. quæſt. 154. art. 10. videlicet aliquod ſacrilegium eſt ſpecies luxuriæ, & aliqua ſpecies luxuriæ ſacrilegium,licet in eadē quęſt. ar. 1. ſolas prædictas ſex ſpecies poſuiſſet,quod Caietanus ſuper dicta quæſt. 154. artic. 1. defendit per quoſdam reſpectus, quos cum alijs quæſtionibus, quæ non ſunt tantę vtilitatis, quam ſubtilitatis,prudens omitto. Nec refert, an peccans ſit religioſa, vel religioſus, ſiquidem Deus tam verus ſponſus eſt animarum virorum, qui ſuam caſtitatem diuino cultui dedicant, quam feminarum, quę idem faciunt. Et tam ſacrilega eſt, ceteris paribus,ſęcularis cum qua rem habet religioſus, quam ſacrilegus ſęcularis, qui rem habet cum religioſa: & ſacrilegiores ille & illa, qui cum ſint ambo religioſi, ſe ſibi mutuo commiſcent. Sacrilega quoque dici poteſt omnis copula etiam ipſorum coniugum, quando ratione loci ſacri eſt illicita. Quę omnia hinc ſatis perpenſa, & illinc audacia illa impudens,temeraria, & infernalis, qua quidam cum irreuerentia effrenata, & diabolica audent monachas violare: immo etiam de eo gloriari, quin & habere eas in ſuas concubinas, mouerunt admodum reuerendum, piū iuxta ac doctum virum, Priorem Eccleſię ſanctę Mariæ del Pilar Cęſarauguſtanę,ad exhortandum nos, vt hoc loco id execraremur. quod adeo de ſe fędum eſt,adeo abominabile,& execrandum coram Deo Optimo Maximo, & Angelis eius, adeoque iram Dei prouocans, quod vtinam bonitas illa, quę immenſa eſt,diuina, ob hoc,& ob diluuiū tam effrenatę luxurię,etiā inter cognatos, adeo propinquos & affines,vt non audeamus exprimere,& inter coniugatas, & virgines tam ſacratas, quam non ſacratas,vt nō immittat in nos horrendum diluuiū aliquod tribulationum,non ſolum corporalium,quibus corpora, honores, & fortunæ pereant, ſed etiā ſpiritualium, quibus animæ noſtræ periclitentur. Amen.

Interrogatus autem; An monaſteriū & dormitorium religioſorum ſint eiuſmodi loca ſacra,quę peccatum carnis ibi commiſſum faciāt eſſe ſacrilegium? Reſpondi, non eſſe; quoniā ſunt quartæ ſpeciei rerum ſacrarum, ſecundū ſanctum Thomam 2. 2. quęſt. 99. artic. 3. &,ſi ad ſacrilegium ſatis eſſet eiuſmodi peccatū cōmitti in loco ſacro quartæ ſpeciei, ſacrilegium eſſet quodcunque in quibuslibet agris, prędijs, aut domibus eccleſię committeretur; quippe quę omnia ſunt ſacra eiuſdem ſpeciei, cap. ſacrilegiū. cap. qui rapit. cap. quiſquis. 17. quęſt. 4. iuxta ſanctum Thomam, vbi ſupra. Non obſtat, quod eccleſia & cœmeteria ſunt loca ſacra,quę faciūt carnis peccatum eſſe ſacrilegiū, quia illa ſunt tertię ſpeciei rerum ſacrarum, iuxta eundem ſanctum Thomam.

Interrogatus item; An ſanctimonialis, quę cum eſſet ſęcularis, aut antequam profeſſionē faceret, occulte fornicata eſt, ſuę congregationis velum ſuſcipiens, peccet? Reſpondi, peccare; niſi cum diſpenſatione, ſaltem Epiſcopi, aut cum alia honeſta cautela ſuſcipiat, vt Silueſt. verb. conſecratio virg. quęſt. 1. perbelle declarat. Quod ipſum arbitror etiā de illa quę voluntarie ſeſe polluit, vt colligitur ex ſancto Thoma communiter recepto. 2. 2. quęſt. 152. artic. 1. ad 4. ob quod forſitan paucę grandiorum, ſine cautela licite conſecrari poſſunt. Aduertendum item, quod non dixi, prędictas ſex ſpecies luxurię eſſe ſpecies ſpecialiſsimas, ſed potius genera ſubalterna,continentia,ſub ſe alias ſpecies. Nam ſub ſpecie inceſtus continetur inceſtus cognatorum diuerſorum graduum, quę ſunt diuerſę ſpeciei ſpecialiſſimę: & ita nō ſufficit confiteri habuiſſe rem cum cognata, ſi habuit cum cognata 1. 2. vel 3. gradus: ſed oportet exprimere gradum; quia circumſtantia illa, licet non mutet ſpeciem generalem, ſiue genus inceſtus, mutat tamen ſpeciem ſpecialiſſimam. quod ſufficit ad hoc, vt ſit neceſſario cōfitenda iuxta tradita in cap. 7. ſupra nu. 4. & ſeqq.

Quarto principaliter præſupponimus, periculoſum eſſe tam confeſſario, quam pęnitenti immorari nimis in huius materię interrogationibus; proinde debet ſe quamcitiſsime ab eis expedire, interrogando ſola neceſſaria, non deſcendendo nimis ad particularia & minutiora, per dicta ſupra in cap. 6. & tradita a Caiet. 4

Quinto, quod quidquid Angel. & aliqui et alij cōtra ſuammet rationem dicant, ſatius eſt, vt confeſſarius circa hoc præceptum percontetur cōiunctim omnia, quę pertinent ad ipſum, vna cum eis, quę pertinent ad decimum, quam diuiſim alia circa illud.

Digitized by Google

Præceptum de non mœchando, quis frangit.

SVMMARIVM.

5 *PRæceptum ſextum de non fornicando, vel decimum quis frangit.*
6 *Pollutio voluntaria, et inuoluntaria variorum caſuum. et 7.*
6 *Pollutionis incurrendæ periculo conſentiens.*
7 *Pollutio dormienti adueniens, et cet. an poſſit placere ob finem bonum. num. 8.*
7. *Referri poteſt in Deum quidquid nõ eſt peccatũ.*
8 *Pollutio præterita et futura in quo differant.*
9 *Generationẽ matrimonialis copula qui impedit.*
9 *Fornicandi deſiderium et delectatio moroſa quãdo peccatum.*
9 *Peccata cordis, oris, et operis eiuſdem ſpeciei.*
10 *Delectatione, quam cogitando percipit, ſi lætatur.*
10 *Delectatio præſens de copula præterita, vel futura quando peccatum.*
11 *Oſcula quæ peccata.*
13 *Tactus qui peccata.*
14 *Ornans ſe, et inſidens feneſtris, cantans, audiẽs, aut videns qui peccat.*
15 *Comedit, qui in finem et cet.*
15 *Amans inſequens amatam, vt peccat.*

5 HOc prçceptum de non mœchando, vel nõ fornicando frangit, Primo, qui habet copulam carnalem extra legitimum matrimoniũ, & tenetur dicere, quoties illam habuit, & cum qualibus perſonis; quo ſciat confeſſarius cuius ſpeciei eſt: puta ſi eſt ſimplex fornicatio, vel adulterium, inceſtus, ſtuprum, ſacrilegium, raptus, aut contra naturam, iuxta dicta ſupra hoc cap. num. 3. Et aduertendum, quod tantũ quis peccat per copulam cum vna eademque perſona decies habitã, quantum peccaret, ſi eam cũ diuerſis decem eiuſdem qualitatis haberet: quod Ioan. Maior in 4. diſt. 17. q. 4. expreſſit.

6 Secundo frangit præceptum, qui procurat, vt contingat ei pollutio, aut placuit ſibi deliberate contingentia illius non procurata: aut cũ poſſit & debeat eam impedire, nõ impedit: aut probabili periculo, vt eueniat, ſe exponit, voluendo intellectu turpes cogitatus, & afficiendo voluntatem carnali delectatione: aut immiſcendo ſe conuerſationibus, vel tactibus turpibus, quæ ad eam prouocant, a quibus poteſt, & debet ſe auertere: aut in finẽ, vt ſibi eueniret pollutio, comedit aliquid, aut bibit; quãuis ad exonerãdam naturam id faciat. Quod genus peccati vocatur mollicies, eſtque de genere peccatorum contra naturam, de quo Apoſt. 1. ad Corinth. 5. ait. *Molles non poſſidebunt regnum Dei.* quod licet maius ſit, quando cum alterius opera contingit, propter participationem in alterius peccato: nõ tamen ob id fit alterius ſpeciei, niſi copula Sodomitica accederet, iuxta ſententiam Caiet. 2. 2. q. 154. art. 11. & niſi interueniret aliud, quo ea mutatio fieret: proinde ſi prçter id intercederet perſonæ alicuius memoria, & voluntas, ſiue deſiderium eam libidinẽ explendi cũ illa, non ſolum eſſet mollicies, ſed etiam alia luxuriç ſpecies, cuius eſt copula re habita cum illa perſona: puta adulterium ſi eſſet nupta: inceſtus, ſi cognata: ſodomia, ſi alterius ſexus, ſecundum eundem Card. vbi ſupra.

Dixi: Qui procurat, & cet. Quoniam pollutio, quæ inuito contra voluntatẽ euenit, non eſt peccatũ: qualis eſt, quæ euenit dormienti, & ſeminis fluxum patienti, & violẽto alterius tactu ei, qui non conſentit in eo. Dixi: Cum poſſit, & debeat impedire & non impedit. Quoniam nõ ſufficit potentia impediẽdi, niſi adſit obligatio id faciendi. Nã qui operi alicui incumbens poteſt eiuſmodi pollutionis euentũ impedire, ceſſando ab opere illo, & ſe in alia diuertẽdo, ſed quia non tenetur opus illud intermittere, non ceſſat ab eo, & ob id polluitur, nõ peccat, ſi nullatenus pollutioni aduenienti conſentit. Exemplum proponi poteſt in eis, qui ad prædicandũ, docendum, diſputãdum, audiendum confeſſiones, aut alloquẽdum feminas ex cauſa honeſta, cum ſint ipſi viri, vel contra, viros, cum ſint ipſç feminæ, vident, legunt, audiunt, aut dicunt aliqua turpia, aut talia, quç illã prouocant. Ij enim, quãuis poſſint, non ſunt tamẽ obligati ad omittendum id, quod faciunt, quo pollutionis euentum impediant. Quare ſi ea illis eueniat, nõ peccant, modo nullatenus, vt ſupra dictũ eſt, ei aduenienti conſentiant. Quæ omnia colliguntur ex his, quæ ſentit S. Thom. 3. part. quæſt. 80. & expreſſit S. Anton. 2. part. tit. 6. cap. 5. & Card. Ioan. de Turrecrem. in cap. teſtamentũ, & cap. ſed penſandum. diſt. 6. & Card. Caiet. tomo 1. Opuſculorum, Opuſculo 14. q. 1. & 3. q. 16. & in ſumma verb. pollutio. Quod ipſum reſpondimus & nos cuidam veredario, ſeu curſori vtẽti diplomate, qui non poterat aliter impedire, quam ab equo deſcendendo & pedibus incedẽdo. Quæ tamen omnia intelligenda ſunt, de illis ſolis, qui probabiliter credunt, voluntatem eorum ſuperiorem ſiue intellectiuam in huiuſmodi pollutionẽ non cõſenſuram. Alij enim, qui credunt contrarium, potius debent omittere confeſſiones, prædicationes, curſum veredariorum feſtinatum, & quiduis aliud ob ea, quæ Caietan. vbi ſupra dicit, & nos in cap. ſi quis autem. de pænitent. diſt. 7. tractantes illud Eccleſiaſtici. cap. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*, tradidimus. Non eſt item peccatum mortale, cupere vt ſibi dormienti contingat pollutio, (quo

(quo leuetur natura) per ſolam viam naturalẽ, nullam ad id cauſam præbendo. Quod ne cui videatur durius, addimus nos in hac parte ſequi Caiet. 2. 2. q. 154. art. 5. & Silueſt. verb. pollutio. & alios, præſertim glorioſum illũ Anton. 2. part tit. 6. cap. 5. non tantum ob eius auctoritatem (quamquam mihi ſemper maxima eſt) ſed etiam ob has rationes.

c Prima eſt, quod hæc, de qua loquimur, pollutio, non eſt in ſe peccatum, ſecundum omnes: & quidquid non eſt peccatum in obſequium Dei eſt referibile, iuxta omnium ſentẽtiam; quam ſentit Caiet. 1. 2. q. 8. art. 3. & exprimit quæſt. 100. art. 10.

Secundo, ꝙ ſermo eſt de deſiderio, ſiue cupiditate, quæ nullatenus eſt pollutionis cauſa; qualis eſt deſiderium eius, qui cupit, vt ea pollutio ei eueniat quãdoque in ſomnijs eo modo, quo ſolet euenire ſudor in leuamentum naturæ.

Tertia, quod eiuſmodi pollutio non adęquatur peccato quoad hoc. Nam etiam S. Thom. in 4. lib. ſentent. diſt. 9. q. 1. Palud. in eadẽ diſt. q. 3. & communis aſſerunt, non eſſe peccatum, complacere ſibi de præterita pollutione ob ſanctum finem & purum & ab omni malo defæcatum; cum tamen peccatum propter nullum finẽ euentum, vel effectum quamlibet ſanctum, poſſit vlli iuſte placere, vt in cap. inter verba. 11. q. 3. & ſupra in cap. 13. num. 10. & in addit. c. quãdo. de conſecr. diſt. 1. probauimus.

Quarta, quod inter complacentiam de futura pollutione, & de præterita nulla eſt, quantũ ad hoc, alia differentia, quam quod cõplacentia de futura poſſet eſſe cauſa illius. At nos expreſſim agimus de complacentia, quę nullatenus ſit cauſa illi⁹, vt etiã hi, quos ſequimur, loquũtur.

Quinta, quod doctores, qui cõtrarium affirmant, intelligendi ſunt de deſiderio, & cupiditate, quæ aliqua via eſt pollutionis, vel aliquid prouocationis eius, licet in bonum finem, & nõ de illa, de qua nos agimus, quę nullatenus eſt cauſa, nec quid prouocatiuũ eius, neque ad malum, neque ad bonum finem.

Sexta, quod falſum eſt dicere, quod omnes, qui deſiderant aliquid, procurent illud habere: & quod quidquid licet deſiderare, licet & procurare; poſſum enim deſiderare mortem propriam meam: immo & alienam in multis caſibus: immo eam rogare Deum: at non eſt mihi licitum procurare illam opere, quod recte elucidat Sotus lib. 5. q. 12. art. 1. de iuſt. & iure, & docte ac erudite docuit Caietan. 2. 2. q. 154. art. 5. per illa verba: *Aliud eſt volitum, aliud voluntariũ: illud reſpicit obiectum, hoc voluntatem. Et poteſt quis nonnunquam recte deſiderare, vt eueniat ei mors iuſſu Regio, aut Reipub. contra ſuam volũtatem faciendi quidquid poteſt, ne illa eueniat ei, et ſe defendat ab ea.*

Septima, quod medicus poteſt deſiderare, vt ei, cui medetur contra ipſius voluntatẽ eueniat pollutio (quam credit ſaluti eius plurimũ conducturam) ſine vlla culpa ęgrotantis, & ſine vlla illicita procuratione. Quas ob rationes, quibus in præſentia reſpondere neſciremus, & ob prędictorum, quos ſequimur auctoritatem, hãc partem ſine vlla contentione peruicaci, & pręiudicio eius, qui contra contenderit, ſub correctione debita tenemus.

Addimus, non eſſe peccatum mortale, comedere nimis, aut calida edulia, ob quod pollutio euenit, dummodo non comedat ea eo fine, vt ei eueniat, ſed ſolum, vt ſuę gulę ſatisfaciat. 8 Ex quibus infertur, pollutionem, quę dormienti accidit, non eſſe in ſe peccatum, licet eſſet in cauſa, iuxta gloſſam receptam verb. rei. dicti cap. teſtamentum, & ſanctum Thomam 2. 2. quęſt. 154. art. 5. & Ioannem Maiorem in 4. lib. ſent. diſt. 9. q. 2. nõ eſt voluntaria. & quia, vt in additione c. quando. de cõſecrat. diſt. 1. diximus, nemo, dum dormit, poteſt bene mereri, neque peccare, etiam venialiter, niſi exequendo peccatum, vt ſi ſomnum acciperet pro inſtrumento peccandi. ſanctus Thom. in dicto art. 5. & Caietanus tomo 1. Opuſculorũ Opuſculo 14. quæſt. 1. vt accideret, qui ſe ſomno dederit, eo modo, vel ea corporis parte, vt ei pollutio eueniat; tunc enim eſſet peccatum, vel ſaltem exequutio eius eo modo, quo percuſſio facta ſagitta eſt peccatum, ſeu exequutio peccati, quod perpetrat is, qui eam ad percutiendum emittit. Non eſt item peccatum, ſaltem mortale, pollutio illa, quæ incipit euenire alicui, dum dormit, & finitur poſtquam eſt experrectus, ſi voluntas ſuperior, ſiue rationalis deliberata in illam non conſentiat, quamuis ſenſualitas ea delectetur, iuxta communem ſentẽtiam in 4. lib. ſenten. diſt. 9. & Ioan. de Turrecrem. in cap. ſed pen ſandũ. art. 5. diſt. 6. Immo neque ſi incipiatur, poſteaquam eſt ſemiexcitatus, ſiue experrectus, anteaquam plene expergiſcatur, modo abſque eam patientis conſenſu deliberato voluntatis rationalis perficiatur poſteaquam eſſet plene experrectus, iuxta mentem Cardin. a Turrecrem. vbi ſupra. quia ad conſtituendũ peccatum mortale, iudicium integrum requiritur. cap. omnis. de pænitent. & remiſſ. & c. 1. de delict. pueror. & cap. inebriauerunt. 15. q. 1.

Tertio frangit hoc pręceptum is, cui pollutio dormienti eueniens, poſteaquam plene expergiſcitur, placet deliberate ob delectationẽ, quam inde cepit, præſertim ſi deſiderat, vt iterũ ei ad ſe delectandum eueniat. Silueſt. verb. pollutio. Dixi: Ob delectationem, & cæt. quoniam ſi placuit præterita, vel cupit futuram ad tentationes carnis ſedandas, non procurando vt eueniat, non eſt peccatum. Caietan. 2. 2. q. 154.

Digitized by Google

art.5. & Anton.2. par.tit.6.cap.3.Silueſt.verb. pollutio. etiam ſi comedat aliquid, vnde putat eam euenturam, modo hic in hunc finem non faciat, licet ad ſatisfactionem gulę id comedat. Anton. & Silueſt. vbi ſupra. Facit cap.de occidendis.23. quæſt.5. & l. ſi quis ne cauſam.ff. de reb.credit.

9 Quarto peccat, qui habens rem cum aliqua dat operam, ne illa concipiat, procurando, vt tali modo coeat, vt inde nequeat fieri conceptio, quod peccatum eſt contra naturam, iuxta ſanctum Thom. 2.2.q.154 art.11.& Caiet. in cõment. quo ad ambos quidem, ſi ambo conſentiant, ſin autem, quo ad conſentiẽtem tantum, qui eſt reus culpæ.

Quinto peccat, qui habet propoſitum, vel deſiderium deliberatum copulæ carnalis extra legitimum matrimonium, vel delectatur de illa moroſe expreſſim vel tacite. Expreſſim quidem fruendo, vel conſentiendo expreſſe & deliberate in delectationem, quæ ex turpi cogitatu illius naſcitur in ſenſualitate, ſiue appetitu ſẽſitiuo. Tacite vero, ſi aduertens ſe illa teneri, & duci in periculum conſentiendi, non expellit, nec nititur expellere ſine iuſta cauſa, quæ ab expellendo eam excuſat. Quod probatur per regulã ſuperius, cap. 11. num.13. poſitam. Toties autem peccat, quoties habuit eiuſmodi propoſitũ aut delectationem moroſam, ſiue circa vnã interrumpẽdo ſæpius, ſiue circa multas ſimul, aut ſeparatim, iuxta ſanctum Antoninum 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 6. & omnes alios, ſecundum ſuperius dicta in cap. 11. ſupra eodem num. 13. & 14. Quia peccata cordis, oris, & operis eiuſdem ſunt ſpeciei, & ſolum differunt ſecundum maiorem, vel minorem perfectionem ſecundum ſanctum Thomam 1.2. quæſt. 72. art. 7. Proinde iuxta varias circumſtantias variarum perſonarum, quas ſic concupiuit, ſunt etiam variæ ſpecies horum malorum propoſitorum, & deſideriorum, & peccati ſpeciem mutant. Nam quę ſunt erga coniugatas, ſunt adulteria; quę erga cognatas, inceſtus; quę erga virgines, ſtupra, de quibus ſupra dictũ eſt. Et ideo hæ circumſtantię neceſſario ſunt confitendę cũ numero illorum propoſitorum, & deſideriorũ, ſiue concupiſcentiarum. Silueſt. verb. luxuria. §.3. & dicta in cap. 6 ſup. eod.

Sexto, is cui deliberate placet delectatio, quę ſibi naſcitur ex cogitatione copulæ carnalis, quam habiturus eſt cum illa, vel illa, quando ſibi facta fuerit vxor, aut ſi alioquin liceret, iuxta ſententiam Caiet. dicto 1.tomo Opuſculorũ Opuſculo 14. quæſt.1. Quoniam quamuis licita ſit voluntas conditionalis habendi copulam cum illa, vel illa, ſi, vel quando ſua vxor fuerit: quamuis item liceat ei gaudere de ſpe, quam cõcipit habendi aliquãdo illã, non eſt tamen licitũ ei admittere deliberate delectationem carnalẽ, quæ inde naſceretur. Nam quãuis voluntas cõditionalis copulæ futuræ, nil ponat in eſſe: illa tamen delectatio, quę inde naſcitur, non eſt cõditionalis, nec futura: immo prę ſens, & abſoluta, quę eſt concluſio ſingularis, ratione ſingulari fulta, de qua latius ſcripſimus nuper in cap. is cui.num. 1.& ſeqq. de pænit. diſt. 1.

Septimo, qui, vel quę cõiux mortua, vel mortuo cõiuge meminit copulam carnalem in matrimonio tempore pręterito habitã, & delectationem carnalem ex eius memoria ortã admittit, & ea deliberate gaudet, vel aduertẽs ſenſualitati ſuę eam ineſſe, ac exponi ſe periculo pollutionis incurrendę, vel conſentiendi in eam, non expellit, nec nititur eam expellere, cogitatum ſuum in aliud per diſciplinam, vel alio modo diuertẽdo, per regulam ſuperius cap. 11. nu. 14. ad dignoſcẽdum, quę moroſa delectatio ſit peccatũ mortale, traditã. Verũ tamen eſt, viduũ & viduam licite poſſe & meminiſſe copularum carnalium temporis pręteriti, & gaudere, quod eas habuerint, & quod in eis delectati fuerint; immo & velle illas habere, ſi qua ratione fieri poſſet. Non tamen eſt licitum illis habere nũc actu & in prę ſentia delectationem, quę ex illa recordatione, ſeu memoria naſceretur, iuxta omnium doctrinã & mentem, quam dilucidius ceteris omnibus declarauit Caiet. in prę allegato tomo 1. Opuſculorum, Opuſculo 14.q. 1. & 2. Quod ipſum per eaſdẽ rationes videtur etiã nobis de illa coniuge, cui ex recordatione copulę licitę prę teritę, aut futuræ coniugis abſentis naſcitur, atque excreſcit delectatio in ſua ſenſualitate: quantumuis nemo, quod ſciam, illud exprimat, arg. l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. 1. de tranſlatione prę lat. de quo latius nuper diximus in præallegato cap. cogitationis. & cap. ſi forte. de pænit. diſt. 1. 10

Octauo, qui deliberato & ſtabili animo vult amplecti, exoſculari, aut tangere: aut amplectitur, exoſculatur, aut tãgit feminã, cum ſit mas, vel marem cum ſit femina, animo fruẽdi delectatione carnali, quę ex huiuſmodi actu naſcitur (eſto quod actus ille non ſit de ſe impudicus, eſto etiam quod tangeret perſonam, quam deſiderabat, atque ſperabat in coniugem accipere, ſi nondum acceperit) iuxta ſententiam vtriuſque Tho. 2.2.q.154.art.4. & ſanctus Anton.2.par. tit. 5. cap. 1.§ 7.8.& 9.

Dixi: Deliberato animo; quoniam appetitus ille, qui in ſenſualitate naſcitur, aut ex voluntate anteaquam intellectus id animaduertat, & voluntas ei deliberate cõſentiat; aut etiã omittat eum expellere cum periculo conſentiendi, ſaltem in illam delectationem, non eſt peccatum mortiferum, per regulam ſupradictam, in cap. 11. num. 13.& in hoc ipſo cap. nu. 9. Dixi:

9. Dixi: Ad fruendum delectatione carnali; quoniam facere, vel velle facere illa ad delectã dum honeſte, vt faciunt multi, qui tangunt, oſculantur & amplectuntur pueros, puellas, cognatos vel cognatas, nihil peccant vt diximus nuper in cap. ſi cui de pęnit. diſtinct. 1. num. 11. & ſeqq.

Dixi item: Oſculari, tangere, & amplecti, non autem dicimus videre & alloqui. quia hęc cum fiunt honeſte in finem honeſtum; puta ad vrbanitatem debitam, ad ſe recognoſcendum poſtea cum iterum conuenerint, vel ad reprehendendam illius vanitatem, vel ad de rebus honeſtis admonendum, vel ad laudandũ Deũ, quod adeo pulchra opera efficiat, aut ob honeſtum amorem: immo & ad ſe delectandum caſte honeſteque amando, non eſt peccatum: immo eſt virtutis actus, modo non faciat ea tali loco, tempore, & modo, quo ſe periculo concipiendi mali propoſiti, operis, vel delectationis luxurioſæ ſe exponat. Nec eſt pluſquam venia le facere prædicta ob ſolam curioſitatẽ cognoſcendi, qua pulchritudine, aut quo inceſſu, aut geſtu ſit. Immo nec oblectare ſe etiam deliberate, videndo & alloquendo eiuſmodi creaturam formoſam, & perſpiciendo res eius nouas, & pompoſas, modo nulla intentio mala illam comitetur. nec alia mala delectatio carnalis: ſuapte natura ordinata in aliquem luxuriæ actum, vt ſubtiliter Caiet. in tomo 1. Opuſculorum, Opuſculo 14. quæſt. 3. probat, ponendo magnum diſcrimen inter viſum & alloquium ex vna parte; & tactum ex altera. Nec obſtat his quod Hieron. in epiſtola ad Euſtoch. de virginitate ſcribit paulo ante, & poſt illa verba: *Claude oſtium tuũ, abſcondere: Foris vagentur virgines ſtultæ, & cet.* Nam ille hortatur ad optima, & ad fugienda etiam minus bona, quę ipſis poſſunt eſſe impedimenta; qualia ſunt illa: nos vero dehortamur a malis, diſcernendo illa a bonis, & quo gradu ſint talia.

Dixi etiam: Nec deſponſati; quia illi quamuis ſponſalia tantum de futuro contraxerint, licet non liceat eis copula, ſine propoſito ſaltem antea in matrimonium conſentiendo, neque hodie poſt Conc. Trid. ſeſſ. 24. in Decreto de matrimonio, cum tali propoſito: licite tamen poſſunt non ſolum ſe cernere, alloqui, & frui gaudio & voluptate, quę inde naſcitur: ſed etiam oſculari ſe mutuo, amplecti, & tangere ſe tactibus, qui de ſe non ſint impudici, & frui voluptate, quæ oritur ex eis, ſine voluntate tamẽ ampliori. Sponſalia enim, quæ initium matrimonii ſunt, faciunt facultatem fruendi voluptate præambula voluptate matrimoniali, quæ ſingularis eſt eiuſdem Caietani determinatio, in 2.2. quæſt. 154. artic. 4. Quæ tamen intelligenda venit, quando id fit cum cautela, ne cõtingat pollutio, nec periculum próbabile illius incurrendæ, aut cõſentiendi in eam, vel in copulam matrimonialem, antequã expreſſe, vel tacite matrimoniũ contrahant; licet poſt conc. Trident. vbi ſupra non ſufficiat tacitus contractus. Quod quia raro contingit, cum ſoli ſecreto ſeſe oſculantur, amplectuntur, & tangunt, plurimum expediret, ne opportunitates eiuſmodi, donec coniuges fierent, eis conſentirentur.

Diximus item: Tactibus, qui ſuapte natura non ſunt impudici: nam ſi tales eſſent, quales ſunt tactus verendorum, nullatenus debent conſentiri, immo ſi ad euitandos eos eſſet neceſſarium, petendum eſſet cum clamore auxilium, non obſtante infamia, quæ alteri partiũ, vel vtrique inde naſceretur, ſecundum Caiet. in 2. 2. quæſt. 154. art. 4. ſub fin. cui hac in re contrarius eſt Sotus, relatus ſupra eod. num. 1. & ei accedimus cũ moderatione, de qua ibidẽ. 13

Nono peccat, qui vadit ad aliquem locum, præſertim eccleſiam, quo videat, & cõcupiſcat inordinate, letaliterque feminas, iuxta gloſſ. c. odi. 24. quæſt. 1. ob intentionem mortiferam. quod idem dicendum de illo, qui mittit, aut tradit, recipit, vel promittit epiſtolas, aut aliqua dona, quamlibet parua eiuſmodi cum intentione, Siueſt. verb. donatio. §. 2.

Decimo, qui quærit mediatrices, aut maleficas, ad conſequendum ſuę concupiſcentię effectum. Alex. Halen. tract. de luxuria.

Vndecimo peccat, qui, vel quæ ſe in feneſtra, vel alio loco exhibet, animo, vt cerneretur ab aliquo, vel aliqua, a quo vel qua ſcit ſe carnaliter amari, & eo conſpectu mortaliter peccatum iri, licet in opus peccati non conſentiat, in quo toties letaliter peccat, quoties id facit, ſecundum S. Anton. 2. par. tit. 5. cap. 1. §. 7.

Duodecimo, qui ſe veſtit, vel ornat eo animo, vt videatur alicui eius pulchritudo, ob quã carnaliter, & mortaliter ametur: non autem ſi facit illud, vt ametur honeſte, licet carnaliter in finem contrahendi matrimonium, vel alium honeſtum: immo neque ſi id facit, quo ametur inhoneſte, ſed non mortaliter; ad luxuriam videlicet tantum venialem. 14

Decimotertio, qui animo deliberato delectatur, loquendo, canendo, vel audiendo verba luxuriæ turpia, etiam ſine male operandi propoſito, per ſuperius dicta in cap. 11. num. 8. & per alios alibi, & omnis qui verbo, tactu vel ſcripto dat cauſam alteri peccandi, licet ipſe nolit peccare, neque vt alter peccet. arg. c. ſi de iniur.

Decimoquarto, qui nutu oculorum, verbis, muſico cantu, aut alijs ſimilibus nititur prouocare ad conſentiendum huic luxuriæ peccato: aut curauit, vt ſe comitarentur aliqui in aliquẽ

actum

Digitized by Google

actum mortiferum; qualis eſt cantus muſicus; qualia haſtiludia, & alia ſimilia ad prouocandum aliquam in eiuſmodi peccatum mortale collimata, & directa. Alex. Halen. tract. de luxuria.

Decimoquinto, qui falſo gloriatur, ſe cum illo, vel illa rem habuiſſe, qui non ſolum peccat: ſed & tenetur reſtituere famam, quam per id aufert. arg. reg. peccatum. de regu. iur. lib. 6.

15 Decimoſexto, qui comedit, aut bibit pluſquam oportet, aut quærit aromata, vel aliqua calida, quo magis hoc luxuriæ peccato delectetur: niſi ſit coniux, qui ſi faciat id ad debitũ matrimoniale commode ſoluendum, nihil peccat: & ſi facit quo magis in eo ſoluẽdo delectetur, tantum veniale admittit. Angel. in interrogat. circa gulam. §. 17.

Decimoſeptimo is, quem piget impotentiæ coeundi luxurioſe: quamuis pigere impotẽtiæ ad copulam matrimonialem nõ ſit peccatum, ſecundum omnes.

Decimooctauo, qui aliquam mulierem mala cum intentione inſequitur. quod peccatum eo grauius eſt, quo maior mora fit in ea inſequenda. Immo ſi mulier eſt honeſta, obligatur ad ei ſarciendam iniuriam, contumeliam, aut infamiam, quæ ob hoc eam conſequitur. l. item apud Labeonem. §. appellare. ff. de iniur. modo honeſto habitu ipſa incedat: alioqui vero minime, vt in ead. l. §. ſi quis virginem. An autem ſi eam ad peccãdum inducit, obligetur ad ſuadendam ei pœnitentiam, dictum eſt ſupra in cap. 15. num. 45. & latius nuper in cap. noli. de pœnit. diſt. 1.

Decimonono, qui locat domum, vel aliquã eius partem alicui meretrici, quam ſcit, vel probabiliter credit in ea meretricaturam, ſeu ſuo corpore turpem quæſtum facturam; is enim videtur peccato conſentire, & ad id admittendũ iuuare, ac conſequenter peccat, arg. cap. 1. de offic. deleg. cum ſimilib.

Quid reſtituere oporteat, qui rem habet cum virgine.

SVMMARIVM.

16 Virginem qui deflorat, quid reſtituet ſi dolo, aut importunitate, & cætera. & 17.
18 Virgini qui promittit ſe eam ducturũ in vxorẽ.
19 Virgini corruptæ, quæ putata virgo, æque bene nubit, vt reſtituetur. & num. 20.
19 Reſtitutio qualis facienda patri ab eo, qui eius filiam deflorauit.

16 Vigeſimo, qui rem habet cum ea, quæ putatur eſſe virgo; & non eſt, & non vult facere illa, quæ debet. Circa quod dicendum primo, quod qui rem habet cum ea, quæ putatur virgo, ſine dolo, & deceptione ipſius, quia illa ſe ad id offert, vel leuiter rogata conſentit, nil tenetur reſtituere in conſcientiæ foro, etiam ſi vere virgo eſſet. tum quia ſcienti & ſponte cõſentienti non fit iniuria nec dolus, cap. ſcienti. de reg. iu. lib. 6. tum quia lex, quæ obligat ad ſoluendum aliquid ei, quam deflorauit, agit de decipiente, cap. 1. de adult. Exo. 22. Diximus; Leuiter, nam ſi grauiter importune fuit rogata, ſatis dicitur coacta, quo ad hunc effectum, arg. l. 1. C. de rapt. virg. & glo. dicti. cap. ſcienti.

Secundo dicendum, quod in foro exteriori huiuſmodi deflorator iubebitur eam dotare, in vxoremque ſibi ducere, dicto cap. 1. de adulter. aut dotare, & fuſtibus cædi, cap. 2. eodem tit. quamuis eam incorruptam non inueniſſet, & neget eam fuiſſe talem, nec ipſa ſe virginem probet; ſatis enim eſt ei, quod ipſe non probet contrarium; iure namque præſumitur illam fuiſſe tunc virginem, & deceptam, vt aſſerunt Antonius, Panor. & Communis in dicto cap. 1. & 2. de adult. & S. Anton. receptus 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1.

Neque obſtat hoc, quod hic dicimus (nempe illum, qui virginem deflorauit, ſi ea tam bene nupſit, ac ſi virgo eſſet, marito corruptionẽ minime percipiente, ad nullam reſtitutionem teneri) non placere cuidam religioſo; eo quod contrarium aſſeruit Victoria. 17

Quia reſpondetur primo, laudare me ſupra multum præfatũ Victoriam, defẽdereque eius dictum, quod ille contra me citat.

Secundo, quod Victoria loquitur de ſatisfactione: ego autem de reſtitutione; quas differre vt genus & ſpeciẽ, diximus in princ. cap. 3. ſupra eodem. Et ita certum eſt, corruptorem virginis, etiam ſi nihil damni reſtituibilis per hoc ei eueniat, teneri actione iniuriarum ad ſatisfaciendum pro illa per pœnam impoſitam, vel imponendam; licet æque bene nubat, vt recte ait Victoria. per l. apud Labeonem. §. ſi quis virginem. ff. de iniurijs. & per cap. ſi quis tam. de pœnit. diſtinct. 1. ſed non ad reſtitutionem, vt ego dico: quia pœna pro iniuria imponenda, vel etiam ipſo iure impoſita, non debetur in foro conſcientiæ, per cap. in hac. 33. quæſt. 2. Reſtitutio enim reſpicit damnũ pretio æſtimabile ablatum, vel impeditum, reddendum, etiã in foro conſcientię, per definitionem eius, quã tradimus infra cap. 17. num. 6.

Tertio reſpondetur, quod ad ſaluandum dictum præfati Victorię, quod alias certe de rigore iuris ſaluari non poteſt, adiecimus, intelligendum eſſe illud quoad reſtitutionem in foro conſcientiæ faciendam, quando virgo corrupta, licet bene nubat, ac ſi fuiſſet incorrupta, tamen

men

Digitized by Google

men poſt nuptias, & notitiam corruptionis a marito habitã, tractatur male ſignis, verbis, ab ſentia, & alijs factis. quod eſt magnum damnũ, aut intereſſe ex illa corruptione conſequutum, & reſtituibile.

Tertio dicendum quod qui importunis precibus, & appellationibus, aut falſis promiſſionibus ſine pollicitatione eam ducendi decepit, in vtroque foro tenetur. In exteriori quidem ad id, quod ſupra dictũ eſt, in interiori vero ad ducendam, vel ad faciendum id, quo illa maneat contenta, vel ad reſarciendum ei damnũ omne, quod inde illi euenerit; ſcilicet, quanto maioris eget, quo talem adipiſcatur maritum, qualem manens virgo adipiſceretur, iuxta boni viri arbitrium, quod ſenſit S. Anton. vbi ſupra, & aliquid amplius, ob verecundiam, quam tota vita ſua paſſura eſt, & ob cõtumelias, quas ob id a ſuo marito eſt acceptura, vt nos in dicto cap. 1. diximus, addentes non obligari ad eam omnino dotandam; quoniam id pœna eſt, quæ in foro interiore omnino non debetur, donec a iudice imponatur, S. in hoc. 33. quęſt. 2. & gloſſ. ſingularis. cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. in cuius Commet. id late tractamus.

18 Quarto, dicendum quod ſi promittit ſe ducturum eam, ſiue promittat ex animo vero, ſiue ad decipiendam eam ficto, obligatur ad explẽda promiſſa tam interiori, quam exteriori foro, & multo magis ſi iuramento id firmauit, cap. 1. & cap. qualiter. de pactis, adiuncto cap. quacunque arte. 22. quæſt. 5. Niſi eſſent valde inęquales genere, potentia, vel diuitijs; puta ſi ille eſſet nobilis, & illa agricolæ cuiuſpiam, vel artificis mœchanici filia; eo enim caſu præſumi poteſt, illam fingere ſe deceptam, ſed non eſſe. Vel quia huic rationi præſumptionis non eſt locus in foro conſcientiæ, ratio aptior fuerit quod illa non poteſt allegare iuſte ſe deceptam eſſe, quia non eſt decepta, vel non debuit decipi, quia paria ſunt, ſcire, vel debere ſcire. l. quod te. ff. de reb. cred. & S. Anton. vbi ſupra, & Silueſt. verb. luxuria. quæſt. 5. ob quod iudicio noſtro non obligatur ad amplius, quam ad dandum ei tantum, quantum magis opus habet ad talem adipiſcendum maritum, qualem ſi non eſſet infamata adipiſceretur, vel ad reponendã eam in aliquo ſtatu honeſto, in quo Dei obſequio viuat, ſecundum S. Anton. vbi ſupra, ab alijs probatum: ad alterum tamen horum tenetur: quia licet non præſumatur decepta ad effectum ducendi eam, tamen tenebitur ad reſarciendum damnum; eo quod promiſſio ducendi, vim habet ſaltem precum importunarum. Idẽ dicendum de eo, caſu quo promiſſio fuit vera & ex animo facta, ſed eſſet probabile, quod ex matrimonio eam conſequuturo, grande aliquod ſcandalum naſceretur; & in eo, qui promittit, & eſt ſacris initiatus, aut aliam habuit vxorem, aut pater renuit omnino illam ei tradere.

Dicendum quinto, quod vltra prædicta obligatur ad placandum illius patrem, & ad ſatisfaciendum ei pro iniuria illata, ſecundum ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 154. art. 6. & Caietan. ibidem, & ſanctum Anton. vbi ſupra, & alios.

Dicẽdum ſexto, quod iuſtum & rationi cõſonum videtur nobis id, quod dicitur aſſeuerasse ille celeberrimus iuxta ac doctiſſimus pientiſſimuſque doctor P. Frater Franciſcus a Victoria Gymnaſta primæ functionis in ſacra Theologia reſolutiſſimus, Academiæ Salmanticenſis, cum nos etiam in eadem functionis eiuſdem eſſemus in ſacris canonibus; nempe illum, qui virginem dolo, aut importunis precibus corrumpit, obligari ad ſatisfaciendum ei detrimentum ex ſigilli virginitatis fractione illatum, etiamſi illa æque bene nuberet, ac ſi pręfatum ſigillum non amiſiſſet, quod facile infertur ex dicto tertio ſupra poſito, & rationibus in eo allegatis, ad eos ſaltem caſus, in quibus nos ibidem reſpondimus; ſcilicet, quando defectum huiuſmodi deprehendit illius maritus, & propter hoc eam relinquens, ab eaque diſcedens, peregre proficiſcitur, aut eam aſpere nimiumque ſeuere tractat: quamuis (iudicio noſtro) illa determinatio ſeu reſolutio limitari debet, ne procedat, locumue habeat, quando maritus eiuſmodi defectum non deprehendit: immo exiſtimat ſe illam inueniſſe virginem; quales permultos eſſe plurimis in locis audimus. 19

Dicendum ſeptimo, quod is, qui dolo, fraude, aut precibus importunis habuit rem cum aliqua iam ab alio corrupta, ſed pro virgine reputata, ac habita, & per hoc eam infamauit, licet ad nihilum in foro conſcientiæ ob virginitatem ereptam teneatur, ob famam tamen ereptam tenetur, ſecundum Ioan. Maiorem in 3. lib. ſentent. diſtinct. 37. quæſt. 33. quæ omnia ſunt intelligenda de illo, qui peruenit ad copulam carnalem, vel ad ſuæ bonę famę amiſſionem, per prędicta.

Concubinarius quis non debet abſolui.

SVMMARIVM.

20 *Concubinarius verus, aut pro tali habitus quis non debet abſolui. et 21*

22 *Ancilla, qua dominus abutitur, vt eſt ab eo ſeparanda. num. 22.*

23 *Concubinarij vt plurimum excommunicati.*

Circa hoc dicimus primo, quod concubinarius cohabitans concubinę, adeo peccat. 20

cat, vt non debeat abſolui ante quam ab ea ſeparetur, cum propoſito numquam amplius ad ęam redeundi. tum quia non poteſt vere pœnitere, non abſcindendo occaſionem, & opportunitatem peccandi, adeo propinquam ac eſt hæc cohabitatio, vt latius diximus in cap. ſatisfactio de pœnit. diſt. 3 poſt S. Thom. in 4. diſtinct. 15. quæſt. 1. art. 1. quæſt. 3. a Paludano, & ab alijs ibi receptum, & a S. Anton. 3. part. tit. 14. cap. 26. & Silueſt. verb. confeſſio. quæſt. 25. & ab alijs Summiſtis, tum ob ea, quæ ſupra cap. 1. diximus, eſſe ad veram pęnitentiam neceſſaria. tum per ea, quæ profunde dicta fuerunt de peccandi occaſione, ſupra cap. 14. num. 31. cum non poſſint ſine grandi periculo habitare inſimul, quin alteruter, vel vterque ipſorum opere, verbis, voluntate, aut delectatione peccet. Nil tamen aliud dicimus, quid faciendum ſit eo caſu, quo poſſint ipſi abſque peccandi periculo cohabitare, quam quod rariſſime id continget: & quod non debent abſolui abſque propoſito deliberato numquam conuerſandi opere, animo, aut voluntate. Idē quod dicimus de concubinarijs, dicendum credimus de his, quos populus credit eſſe tales, licet non ſint, donec veritas publicetur. Quoniam non ſolum ab omni malo, ſed etiam ab omni mali ſpecie cauēdum eſt, iuxta Apoſtol. 1. ad Theſſalon. 5. & cap. cū ab omni. de vita, & honeſt. clericor.

21 Secundo, quod idem, quod diximus de cōcubinario, dicendum eſt de illa perſona, quæ cuidam alteri cohabitando, non poteſt ob ſuā fragilitatem vitare, ac (vt rectius dicamus) videtur ei quod non vitabit peccatum mortale, niſi ſeparetur ab ea. debet enim ſeparare ſe ab ea, quamuis ſit pater, mater, filius, filia, maritus, aut vxor, ob eandem rationem, etiam ſi ſit ancilla, qua dominus eius luxurioſe abutitur, ſi nequaquam poteſt ei reſiſtere: aut putat quod ob ſuam fragilitatem ei non reſiſtet, niſi fugiēdo, quod iuſte poſſet fugere; quemadmodum vxor poteſt diſcedere a marito, qui eam ad peccandum attrahit, cap. ſi infidelis. & cap. Idololatria. & cap. ſeq. 28. quæſt. 1. Immo, iudicio noſtro, poſſet dominum compellere, quo ęam vendat alteri, qui ea non ſic abutatur: tametſi hoc nemo alius exprimit; ſiquidem ob aſperum & crudelem corporis cruciatum, qui longe minor eſt animæ cruciatu, l. iuſtiſſime. ff. de ędili. edict. & cet. pręcipimus. 12. quæſt. 1. poteſt ad illud compellere. §. ſed maior. Inſtit. de his qui ſunt ſui vel ali. iur. cuius rei rationem, quæ fundatur in occaſione peccandi, latius, quam alij tractamus in hac poſtrema editione, ſupra. cap. 14. num. 31. & ſeqq.

Tertio, quod concubinarij non ſolum peccant, ſed etiam communiter excommunicātur per conſtitutiones ſynodales, vt in epiſcopatu Conimbricenſi, & hodie vbique gentium legitime prius moniti ſunt excōmunicandi, & cōcubinę in exilium mittendę, iuxta id, quod ſtatuit Concilium Triden. ſeſſ. 24. cap. 8. de reformati. matrimonij, in hæc verba: *Statuit huiuſmodi concubinarios tam ſolutos, quam vxoratos cuiuſcunque ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſi poſtquam ab Ordinario etiam ex officio ter admoniti ea de re fuerint, concubinas non eiecerint, ſeque ab earum conſuetudine non ſeiunxerint, excommunicatione feriendos eſſe, a qua non abſoluantur donec re ipſa admonitioni factæ paruerint. Quod ſi in concubinatu per annum cenſuris neglectis permanſerint, contra eos ab Ordinario ſeuere pro qualitate criminis procedatur. Mulieres ſiue coniugatæ ſiue ſolutæ, quæ cum adulteris ſeu concubinarijs publice viuunt, ſi ter admonitæ non paruerint, ab Ordinarijs locorum nullo etiam requirente, ex officio grauiter pro modo culpæ puniantur, & extra oppidum vel diœceſim, ſi id eiſdem ordinarijs videbitur, inuocato, ſi opus fuerit, brachio ſæculari, eijciantur, alijs pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis in ſuo robore permanentibus.*

De coniugum luxuriæ peccatis.

SVMMARIVM.

23 *Coniux cognoſcens ſuam, vt, non ſuam, vt peccat. & 24.*

25 *Coniux negans ſine iuſta cauſa coniugi debitum petitum. et 26.*

27 *Debitum negandi coniugi quæ iuſta cauſa.*

28 *Coniux non diſcedens a coniuge adulterante vt peccat.*

29 *Maritus vxorem adulteram quibus caſibus accuſare non poteſt.*

30 *Matrimonium contra ſimplex votum caſtitatis contrahens, vel conſummās.*

31 *Voto caſtitatis de conſenſu coniugis adſtricto cōiux qui petit, vel reddit debitum; ſecus ſi abſque coniugis conſenſu vouit.*

32 *Debitum vt negatur ob menſtruum, aut locum ſacrum.*

33 *Coniux conceptionem impediens, et ob id ſemen extra uas fundens.*

34 *Coniux qui fit patrimus filij per ignorantiam, vel malitiam.*

34 *Coniux recte reddit debitum male petenti, interdum non.*

34 *Cognatio ſpiritualis ſpontanea vt maior coacte contracta.*

35 *Coniux cognatā noſcens, vel coniugi adulterandi licentiam dans.*

36 *Matrimonium clandeſtinum contrahens ſine iuſta cauſa, et quæ ſit illa. et 37.*

36 Lex

Digitized by Google

36 *Lex non ceſſat ceſſante fine, ſed ſic ceſſante inconueniente legis.*
38 *Matrimonium nolle publicare, cur peccatum.*
38 *Matrimonio qui occulte ante benedictionem vtitur.*
39 *Matrimonium qui cum duabus contrahit, quid faciet.*
40 *Matrimonium contrahens ante ſcitam coniugis mortem, quid faciet. num. 41.*
42 *Coniuges ſe impudice tangentes, & extra ordinem polluentes.*

25 CIrca hoc dicimus multa. Primo, quod quamuis peccatum mariti adulterantis ceteris paribus, ſit maius, quam vxoris adulteræ, ſecundum Auguſt. cap. indignantur. 32. quæſt. 6. quia maioris vigoris ratione vtitur, & melius poteſt reſiſtere, debetque vxorem ſuã virtute vincere, & ſuo exemplo regere: attamẽ maius eſt peccatum vxoris, argum. gloſſ. l. illud. C. ad l. Iuliam. de adult. & tracit. Caietan. 2. 2. quæſt. 154. art. 8. ea ratione, quod facit prolem de ſuo patre incertam, & maius ſcandalum generat.

Secundo dicimus, quod peccat coniux, qui vel quę cum cõiuge eo animo rem habet, quod haberet, vel vellet habere illam, etiam ſi non eſſet ſibi coniux: aut qui, vel quæ tam velit habere cum alio, vel alia, ac coniuge. cap. origo. adiuncta gloſſ. verb. amator. 32. quæſt. 4. ſecũdum Palud. in 4. diſt 32. quæſt. 3. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 1.

24 Tertio, qui, vel quæ coniux ſine cauſa legitima negat cõiugi debitum loco & tempore idoneis petitum, ſecundum omnes in 4. lib. ſent. diſt. 32. niſi petenti, precibus contrarium ſuadeat; quæ tamen non debent eſſe nimium importunæ. Nec ab eo excuſat Quadrageſima, nec alius dies quamlibet feſtus, etiam Paſchatis, neque voluntas ſe a pluribus liberis habẽdis excuſandi, argum. cap. 7. 1. ad Cor. cap. 1. & cap. 2. de coniug. leproſ. multoque plus peccat, quando ira, odio, aut malo aliquo fine id negat.

Dixi: Tempore & loco idoneis: quia non tenetur reddere in locis publicis, aut ſacris, nec quando probabiliter timeret incurrere ob id mortem, aut grauem infirmitatem, aut abortiendi periculum. qua cum moderatione ſunt intelligenda cap. 1. & 2. de coniug. leproſ. quę iubent, vt leproſi coniuges coniũcti viuant, vt colligitur ex Paludano in diſtinct. 32. lib. 4. quæſt. 1. & Caietan. in ſumma verb. matrimonium. part. 2. & alijs. & ſancto Anton. 3. part. tit. 1. cap. 20. §. 6. & alijs rapſodijs in verb. debitum coniugale.

26 Dixi: Petitum, quia nõ obligatur offerre niſi petatur, verum ſufficit quod petatur verbis nutibus, vel operibus, arg. l. de quibus. ff. de. leg. & c. dilecti. 3. de appellat. Proinde Auguſtinus de Ancona relatus a S. Antonino in dicto §. 6. ait, quod tribus modis debitum cõiugale petit vxor, ſcilicet, verbis, ſignis, & ſuo ingenio ſiue conditione, per quam maritus conijcit eã id deſiderare: ſed prę verecundia diſſimulare, eo quòd feminę naturaliter ſunt in hac re verecundiores viris. Id ipſum tamen dicendum eſt de marito illo, qui ob puſillanimitatẽ ſuam, vel ob vxoris duram conditionem, aut inſignem auctoritatẽ, non audet expreſſe ſine metu aliquo petere ob eandemmet rationẽ: quãuis nemo id exprimat.

Quarto, quod iuſtam etiã cauſam denegãdi 27
debitum habet coniux ante conſummatũ matrimonium, ſi vult intrare religionem, ad quod & ad profeſſionẽ debet dari ei tempus bimeſtre vel quod vir bonus arbitrabitur, iuxta Panor. in cap. ex publico. de conuerſ. coniug. & communem. Non eſt tamen talis cauſa ſtultitia, vel furor petẽtis, ſi ei reddi poteſt abſque periculo notabilis damni perſonæ, a qua petitur. Ricard. in 4. lib. ſent. diſt. 32. Et quamuis quo ad copulã carnalẽ maritus & vxor ſint omnino pares, differunt tamen in eo quod illa nõ fit bigama vel irregularis ob copulã carnalem, etiam ſi ſcit eũ adulteratũ fuiſſe: ille vero fit ob copulã habitã cũ ea, etiam ignorans eam adulteratam fuiſse, cap. ſi cuius. 34. diſt. etiã ſi iudice iubente id ſub cẽſuris faceret: nec refert, an poſſit probare nec ne, quo ad forum conſcientię, quo ad quod loquimur, quidquid aliqui abſque ratione ac lege dicant, contra cap. conſuluiſti. 2. q. 5.

Quinto peccat, qui maritus ſciens ſuam vxo 28
rem adulterari, non ſe ſeparat ab ea, immo petit, & ſoluit ei debitũ coniugale, cap. 1. & cap. ſi quis. 32. quæſt. 1. ſecundum omnes, niſi quãdo adulterium eſt occultum, aut illa ſe iam emẽdauit, aut eo fine debitum petit, quo ipſemet nõ incidat in adulterium, nec alijs præbeat occaſionem credendi ſe vxoris eſſe lenonem, ſecundum Paludanum vbi ſupra in 4. lib. ſentent. diſtinct. 32. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 20. §. 9. Quamobrem vxor communiter non peccat, non recedendo a marito, nec petendo, nec reddendo ei debitum, eſto ſit publicus adulter, tum quia non eſt eius corrigere maritum, vt eſt mariti corrigere illam, cap. duo iſta, 23. quæſt. 4. Tum quia numquam, aut raro putabitur a populo in mariti adulterium conſentire, vt recte S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 20. §. 9. expreſſit, poſt Palud. in dicto lib ſent. diſt. 32. & probat Caiet. tomo 1. Opuſculorum Opuſc. 12. q. 13. & Opuſc. 31. reſp. 14.

Aduertendum tamen, non poſſe maritum 29
accuſare adulterij vxorem, ſi etiam ipſe adulteratus eſt, cap. nihil iniquius. 32. quæſt. 6. neque

Digitized by Google

que quando vxor fuit vim paſſa c. itane. ead. cauſ. quæſt. 5. neque quando probabiliter credebat ſuum maritum mortem obijſſe. cap. cum per bellicam. 34. quæſt. 1. neque ſi quis cum ea ſub mariti ſpecie rem habuiſſet. cap. in lectum, ead. cauſ. & quæſt. neque ſi maritus adulterandi occaſionem ei præbet, cap. diſcretionem. de eo, qui cogno. conſang. neque ſi maritus tolerat, & paſſus eſt eam, poſteaquam ſciuit, eam adulteratam fuiſſe, cap. ſiquis vxorē. 32. q. 1. neque ſi ante baptiſmum id fecit, cap. gaudeamus. de diuor.

30 Sexto peccat, qui, vel quæ coniux vouet cōtinentiam, aut numquam contrahere matrimonium, & poſtea contrahit, etiam ſi non conſummet: & iterum ſi poſtea conſummat prima vice ad ſuam petitionem, ſecundum omnes, immo & quoties id petit, ſecundū fere omnes. gloſſ. cap. quodam. cap. placet. cum quibus Panor. tranſit, de conuer. coniug. & Ioan. And. & communis in cap. rurſus, qui cler. vel vouen. & Palud. communis & Ioann. Maior in 4. lib. ſentent. diſt. 32. Angel. verb. matrimonium. 3. impedimentum 5. §. 3. & melius Roſel. verb. impedimentum 4. §. 7. quamuis aliqui contradicant, & minus bene, quidquid Angelus dicat vbi ſupra. Verū tamen eſt, quod quia (ſecundum omnes) qui eiuſmodi votum emiſit, poteſt habere copulam, quando eius cōiux id petierit expreſſe. poterit etiam habere quoties petierit tacite, aut ſignis, aut ingenio, & conditione, vt ſupra dictum eſt, eo. cap. nu. 25. poteſt etiam qui ſic vouet, obtinere ab epiſcopo diſpenſationem ad debitum petendum ob grande peccandi periculum, & difficultatē continendi, quæ eſt ſimilis ei, quam habet ſitiēs a potu aquæ præſentis oblatæ ſe abſtinendi, iuxta Angel. Roſel. & Maior.

Quęſiuit quidā doctiſſimus confeſſarius, cur hoc loco diximus, omnes affirmare, eum, qui poſt votum ſimplex caſtitatis factum, vxorem ducit, peccare, cum Calderinus in cap. rurſus. qui cleric. vel vouen. & Angelus verb. matrimonium. 3. §. 1. in contraria ſint ſententia?

Reſpondi, me hic loquutum de illo, qui ducit vxorem animo conſummādi matrimonij, vt communiter matrimonium contrahi ſolet, in quo omnes conſentiunt: prędicti autem duo auctores, de illo, qui animo ſuſcipiendæ religionis ante matrimonij conſummationem loquūtur; de quo ego hic nil fui loquutus. Nunc autem de illo dico, eum peccare non tantum, eo quod frangat votum, quam eo quod ſponſam decepit, vt Sotus in 4. diſtinct. 38. quæſt. 2. art. 1. recte dixit: & ante ipſum Silueſt. verb. matrimonium. 7. quæſt. 5. & quia magnum damnum infert ei: quippe quæ non ita facile alij nubet, ob ſuſpicionem copulæ cum illo habitæ: credo tamen, quod ſi aliqua cauſa vrgeret eum ad matrimoniū contrahendū cum ea ſimulato eiuſmodi propoſito, qualis eſſe notabilis mortis, aut infamię metus, quamuis non eſſet ſatis iuſta ad matrimonium impediendum, & dirimendū, non peccaret, modo daret operam, ne quid detrimenti ſua culpa ei eueniret, quo caſu opinio Calderini & Angeli intelligi poſſet.

Septimo peccat, qui vel quę coniux cum alterius conſenſu vouet caſtitatem, & poſt debitum petit, ſecundum omnes: & etiam qui, vel quæ conſentit voto, etiam ſi non vouit, reddit debitum ad petitionem eius, qui vouit; quia in eius peccatum conſentit. Non tamen eſt idem dicendum, ſi ipſemet, qui non vouit, ſed conſenſit alterius voto, id petit; quia nec ipſe peccat, contraueniendo voto, quod non emiſit: nec alter reddendo debitum, a quo votum quod fecit, non abſoluit. Quandoquidem coniux faciens alteri facultatem vouendi non videtur renuntiare ius, quod habet petendi, ſecundum Innocen. in cap. 1. de conuerſ. coniug. communiter per Panormitanum & alios merito receptum. Quod ſi ambo communi conſenſu cōtinentiam vouerunt, ambo peccant mortaliter. cap. quod Deo pari. 33. quæſt. 5. vt ſupra. cap. 12. num. 60. dictum eſt, vna cum alijs quibuſdam ad coniugum vota pertinentibus: quamuis ſi ambo pacti eſſent, ne a ſe mutuo debitum peterent, & ambo cognoſcentes quod vterque id peteret, ſi poſſet, haberent copulam, non peccarent, ſecundum Angel. verb. matrimonium 3. impedimentum 5. §. 1. quod melius docet Roſel. verb. impedimentum 4 §. 7. 31

Neque obſtat, quod quidam ait, me aſſerere hic, vxorem, ſi reddat debitum marito voto caſtitatis adſtricto, peccare mortaliter, etiam ſi matrimonium ſit conſummatum, quod ei non placet; cum eius cōtrarium probabilius teneat Couarru. 2. parte. de ſponſalib. cap. 3. §. 1. num. 6.

Cui reſpondeo primo, me non dicere, quod ille imponit; quia loquor de vxore, quę reddit debitū marito adſtricto voto de conſenſu eius; & ipſe opponit de marito adſtricto voto ſine ipſius conſenſu, de quo etiam Couarru. loquitur.

Secundo, quod pro noſtra parte videtur eſſe Auguſtinus in cap. quod Deo pari. 33. quæſt. 5. in illis uerbis: *Quod te non exhortarer, niſi qui tibi ad hoc ipſe conſenſit*: per quę ſignificat coniugem de cuius conſenſu maritus uouit caſtitatem, non poſſe iuſte reddere illi debitum.

Tertio, quod ratio cur uxor non debet reddere debitum marito ſine ipſius conſenſu uoto adſtricto, eſt, quia ſine ipſius cōſenſu uouit: quę ceſſat cum illa conſentiente maritus id facit. & merito, quia quę adiuuat ad uouendum, non debet iuuare ad contrarium, & ad uotum infringendū,

infringendum, argu. l. rem legatam ff. de adimen. lega.& cap.fin.de verb. ſignifi.

32 Octauo,qui vel quæ coniux debitum petit, aut reddit tempore menſtrui, ſecundũ S. Tho. in 4.lib.ſen. diſt. 32. & aliquot alios. pro quibus videtur cap. ad eius. 5. diſt. contrarium tamen aſſerendum eſt cum Palud. in 4. diſt. 32. q. 1. nempe, quod non peccat (etiam venialiter) ſi eo fine petit, aut credit; ne conſorti ſit odio,vel vt fornicationem eius, vel propriã euitet: mortaliter autem nunquam, etiã ſi credat ex huiuſmodi complexu monſtrum aliquod cõceptũ iri,vt affirmat Palud. & S.Anton.3. par. tit. 1.cap.20.§.5. & ante multos annos tradidimus in dicto cap.ad eius.& ante paucos aſſeruit vir doctiſſimus Alfonſus Caſtrenſis de lege pœnali lib. 1.cap. 12.

Nono,qui vel quæ coniux in loco ſacro,ſiue conſecrato,ſiue tantum benedicto cum coniuge rem habuit,ſecundũ Palud. in dicta diſt. 32. & S.Anton.3.par.tit.1.c.20.§.2.& alios,Caiet. verb. matrimonialis vſus. Ioan.Turrecremat. in §. ſed cum naturale.art.4.diſt.5. ſiue eam habeat, vt voluptate fruatur, ſiue vt fornicationẽ vitet:& ſiue ad modicum tempus exiſtat in eccleſia,ſiue ad multum,vt tẽpore belli, quidquid alij dicant,Angel. verb.debitum.§.32.& relati per eum.

Neque obſtat quod quidam dicit, contrariũ eſſe probabilius; quia id tenet Sotus in 4. lib. ſent.diſt.32.q.1.art.3.poſt Angelũ a Clauaſio. Nõ,inquã,obſtat.Primo quia S.Anton.Palud. & Caiet.quos hic cito,& Card.Turrecr.quem etiam cum illis cito,maioris ſunt auctoritatis, quam Angelus, & Sotus, quos ipſe citat; licet ego nullius eſſem. & ideo non deberet præfatam meam opinionem damnare,ſola eorum auctoritate,nulla alia ratione id muniendo.

Secundo, quod Sotus non eſt contrarius huic meæ opinioni, immo conſentit ei per omnia,niſi qua parte dubitando per dictionẽ, Forte,limitat in copula occulta:quę tamen ait non eſſe occultam,ſi eam habeãt iacentes in eodem lecto,& ideo non debere id eis permitti.

Tertio,quod vt ait Caietanus, non inconuenit,vt ob reuerentiam Dei,& loci ſacri teneantur multo tempore abſtinere;cum id teneantur frequenter facere etiam ob reuerentiam Regis cũ maritus occupatur in rebus militaribus. Cui addo idem eſſe,cum occupatur in alijs negotijs ipſi regi, vel reipub.vel ſuis priuatis neceſſarijs.

Quarto,quia talis copula eſt illicita,eo quod per eam polluitur eccleſia, cap. fin. de conſecr. eccle.& cap.1.eod. tit.lib. 6.etiam ſi haberetur poſt multam temporis in ea manſionem,ſecundum omnes,& etiam Sotum,qui addit eam haberi poſſe in campanili, aut in aliquo alio loco eccleſiæ contiguo. Addo, ꝙ etiã dubitatio illa Soti de copula occulta nõ poteſt ſuſtineri;quia licet per talem copulã non polluatur eccleſia, vt ipſe ait,& eſt verum dum manet occulta;incipit autẽ cenſeri polluta,ſimul ac fit nota,ꝙ fieri poteſt per confeſſionẽ coniugũ, vel per famã, & alia indicia poſtea oborta, vt ante circiter quinquaginta annos diximus Salmãticę prælegẽdo dictũ c.1.de conſecr.eccl.vel altaris.lib.6.

Decimo peccat,qui vel quę cõiux potionẽ, 33 vel quid vis aliud aſſumpſit,vel prębet conſorti quo prolis cõceptio impediatur, vel ne ſibi fiãt plures liberi, quam quos educare poteſt,vel ob alium finem quamlibet bonum. Quod ſi ob hoc ſemen extra vas effundatur, grauius peccatum & alterius ſpeciei, nempe contra naturam erit, ſecundum eũdem ſanctum Antoninum 3. par. §. 20. cap. 6. Sed quia coniuges non obligantur ad petendum a ſe mutuo debitum, ſecundũ omnes, & licitum eſt eis deſiderare, ne ſint ſibi plures filij, quam quos alere poſſunt, vt aſſerit S. Antoninus vbi ſupra, iuſte poſſunt de communi conſenſu abſtinere ſe a copula carnali,ſecundum eundem ab omnibus receptum: niſi quando alteri eſſet probabile,conſortem fornicatum iri, niſi debitum petierit,ſecundum Angel.cuius determinatio tantum procedere videtur,quando alter videt conſortẽ ob verecundiã non petere verbo,ſed tacite ſatis opere petere.

Vndecimo qui,vel quę cõiux fuit patrinus fi- 34 lij ſui, cũ baptizaretur,vel confirmaretur,malitioſe, quo coniugem debito coniugali fraudaret,& ideo non reddit illud;eo enim caſu nõ poteſt petere,ſed tenetur reddere. Quod ſi ambo malitioſe fiant huiuſmodi patrini, nõ poſſunt a ſe mutuo debitum abſque peccato petere: quãuis alteri petenti alter reddere teneatur. Si autem errore, neceſſitate,aut ignorantia facti, vel iuris fiat, huiuſmodi patrinus ius petendi debitum nullatenus perdit, quæ omnia ſatis colligũtur ex quodam Alex. iij. reſponſo in cap. ſi vir. de cognat. ſpirit. & eius gloſſa ſimul adiuncta, quam ſuper eo addidimus iampridem opinionum concordia,ob ea,quæ Palud.in 4.diſt. 32. quæſt.1.art.1.concluſ.7.ſcribit,cui concordant Vuendelin⁹ ibi,& Silu. verb.matrimoniũ.8.q.7

Interrogatus autem a quodam ſolutionem argumẽti,quod fieri poteſt ex eo quod diximus ſupra cap.12.num.59. ſcilicet coniugẽ,qui reddit debitũ coniugi,qui vel quę de conſenſu eius vouit continentiam, peccare ea ratione quod cõſentit peccato? Reſpondi argumentum quidem eſſe neruoſum, & torſiſſe ingenia Oſtien. Ioan. Andr. Anton. Card. Panor.& aliorum in dicto cap. ſi vir. alijs alia docentibus. Nec video vllum,qui omnino ſoluerit: ſed puto ſolui poſſe,negando,quod eadem ratio conſenſus inueniatur in vtroque caſu; quoniam in dicto cap.ſi vir.agitur de impedimento, quod canon

Digitized by Google

inducit citra conſenſum coniugis reddere debitum debentis, in illo autem noſtro dicto de impedimento, quod naſcitur de conſenſu coniugis debitum reddere debentis, ſine quo non poterat naſci; & ita minus tenetur impedimento, quod ſola lege ſine illius cõſenſu inducitur, quam impedimento, quod lege, & cõſenſu ſuo inducitur, argu. cap. 1. de treug. & pac. Ceterum ſanum conſilium eſt, quod ſi ambo, vel alter nequeunt ſe abſtinere, petant diſpenſationẽ ab Epiſcopo, quem in hoc diſpenſare poſſe, S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 15. §. 3. ſub fin. & Silueſt. vbi ſupra aiunt. arg. eorum, quæ adnotant Panor. & alij, in cap. 1. de eo, qui cogno. conſang. vxoris ſuæ. Roſella verb. impedimentum. 6.

Interrogatus Romæ, an qui infantem ſemeſtrem filium ſuum, quem abortiuit amica eius, baptizauit iamiam moriturum abſente clerico, poſſet ducere in vxorem ſine diſpenſatione illam amicam? Reſpondi, non poſſe. Quia licet neceſſitas efficiat, vt poſſit compater cum vxore ſua iam nupta, eademque commatre licite rẽ habere, vt hic dicitur, non tamen efficit ne naſcatur compaternitas, quæ ante matrimonium nata illud impediat & dirimat, per cap. ad limina. iuncta gloſſa vltima 30. q. 1.

35 Duodecimo qui, vel quæ coniux habuit rem cum coniugis cognata, vel cognato, & poſtea debitum petit, cap. qui dormierit. 27. quæſt. 2. quamuis ad reddendum teneatur, & an impediat a petendo debitum poſt copulam cum cognata vel cognato ſuo proprio habitam, colligendum eſt ex his, quę dicentur infra, cap. 22. num. 5.

Decimotertio, quæ cõiux facit marito peregre proficiſcenti facultatem habendi rem cum alijs mulieribus, vel cõſentit vt ſe cum alijs domi manentibus miſceat, aut cum cõmode poſſet, non impedit eiuſmodi commiſtionem, ſecũdum beatum Antoninum 3. par. tit. 14. cap. 9. §. 1. ſub. fin.

36 Decimoquarto, qui vel quę coniux clandeſtine matrimonium ſine iuſta cauſa cõtrahit, cap. cum inhibitio. de clandeſt. deſpon. etiam ſi cõtrahat coram parocho, & teſtibus; quia licet id ſufficiat ad hoc vt matrimonium valeat, iuxta cap. 1. de refor. ſeſſ. 24. conc. Triden. non tamen ad hoc, vt deſinat eſſe clandeſtinũ per alia iura, quibus præfatum concilium non derogat.

37 Iuſta autem cauſa id faciendi viſa eſt Caietano tomo 1. Opuſculorum, Opuſculo 12. quęſt. 2. quando ceſſant omnia incõuenientia, ad quę vitanda, iure vetantur contrahi clandeſtina matrimonia. Contra quem facit doctrina eiuſdem 2. 2. quæſt. 120. & 186. artic. 3. nempe, quod lex non deſinit obligare ſubditos ad id, quod præcepit, etiamſi abſque illo habeatur finis, in quem id præcipit. Eſto, quod reſponderi poſſet, aliud eſſe dicere, quod lex præcipiens aliquid ob aliqua inconuenientia, illis ceſſantibus, non obligat, quod dicit Caietanus vbi ſupra, & antea dixit Panormitanus in cap. quoniam contra. de probat. & aliud dicere id, quod in aliquem bonum finem præcipitur, ceſſare, ſi finis ille alia via habeatur, quod ipſemet in dicta quæſt. 120. & in dicto art. 3. ait. & nos etiam in cap. ad hæc. de præb. tradidimus. Iuſta proculdubio tamen eſſet cauſa, quam ipſe ibidem exprimit; ſcilicet contraxiſſe antea matrimonium publice, ſed inualide ob aliquod impedimentum. habita enim diſpenſatione ad id conuenienti poſſunt clandeſtine cõtrahere, neque ob id in aliquas pœnas incidunt, dummodo cõtrahant coram parocho, & teſtibus, ſeruando formam ſubſtantialem matrimonij per Conc. Trid. introductam, in cap. 1. de refor. matrim. ſeſſ. 24. quę res quotidiana eſt, & in ſacro pęnitẽtiariæ prætorio probata, quatenus etiam poſt conc. Trid. qui publice ſemel contraxerunt, tenentur denuo contrahere, ob diſpenſationem noue obtentam, quoad forum conſcientiæ tantum, iuxta ea quæ habentur infra cap. 22. num. 70. Iuſta item eſt cauſa minoris nubendi clandeſtine alicui ſibi multum conuenienti, quando proſpicit ſe a ſuo curatore traditum iri nuptui alicui parum conuenienti. Nos quoque reſpondimus, in nullas cenſuras, nec alias pœnas incidiſſe confeſſarium, & teſtes, qui curauerũt, vt quidam gladio grauiter ictus, & iamiam moriturus duceret in vxorem concubinam ſuam, ex qua liberos ſuſceperat, quo illos faceret legitimos, & quo ad tranſeundũ ex hoc ſæculo, iter melius adornaret.

Decimoquarto peccat, qui vel quę coniux matrimonio clandeſtine ſine teſtibus cõtracto vtitur; quia eiuſmodi vſus, non ſolum eſt vetitus per cap. aliter. 30. quęſt. 5. ſed etiam malus, ſecundum Cardin. Caietan. dicta quęſt. 2. quod palam verum eſt poſt pręfatum conciliũ Triden. poſt quod nihil valet matrimonium ſine parocho, & teſtibus contractum: ſed quod etiam hodie id ſit verum, videtur probare id, quod ſupra diximus; nempe matrimonium dici clandeſtinum, etiam ſi contrahatur coram parocho, & teſtibus, extra faciem Eccleſię. Porro pręfatus Caietanus dicto Opuſculo 12. q. 3. ait matrimonij vſum nunquam eſſe mortiferũ, eo ꝙ benedictionem nuptialem antecedat, id ꝙ antea dixit Angel. verb. debitum. §. 1. & Silu. eod. verb. q. 9. Caiet. in ſumma verb. matrimonij peccata. Non quia non inueniatur textus, qui hoc ſignificare videatur, vt quidã neotericus dixit; ſiquidem in cap. aliter. 30. q. 5. inuenitur; neque ob rationes, quas prædicti formant: ſed quia nulla fere trãſgreſsio eorũ, quę dicto c. aliter. prohibentur, eſt mortifera, iuxta omniũ 38

ſenten-

Digitized by Google

ſententiam,niſi ex contemptu,vel magno cum ſcandalo ea fieret. Quãuis Ioan.Tabien.verb. matrimonium. §. 3. (pulchre monſtrans, ſanctum Thomam non ſentire id,quod Angel. & Silueſt. aiunt) abſque iuſta ratione affirmet prima vice peccare. ꝙ ipſum ante illũ prædixerat diuus Antoninus 3. par. tit. 1. cap. 22. quod tamen non videtur tenendum; quia nullo iure, vel ratione talis differentia inter primam vicẽ, & alias probatur. Et adde quod pro Caietano videtur hodie textus in dicto cap. 1. de reformat. ſeſs. 24. conc. Trid. verſ. præterea. quatenus hortatur, & non præcipit, vt contrahentes non cohabitent in eadem domo, donec benedictionem ſacerdotalem in templo accipiant.

Interrogatus autem; An qui matrimonium clandeſtinum contrahit, eo ſolo, quod non vult illud publicare, mortaliter peccet, quamuis matrimonio non vtatur? Reſpondi peccare, ſi altera pars poſcit vt publicetur, aut periculum incontinentiæ imminet, & nulla eſt iuſta cauſa, qua differatur, quia officio ſuo non ſatisfacit. Immo etiam, licet vterque conſentiat, & nullũ ſit incontinentię periculum, ſi ex eo quod non publicatur, ea damna & pericula timentur, quæ ex eius vſu clandeſtino orirẽtur. arg. l. adigere. §. quamuis. ff. de iurepatro. alias vero non, arg. cap. cum ceſſante. de appellat.

39 Decimoſexto, qui vel quæ coniux primum clandeſtine contrahit cum priore, & poſtea publice cum poſteriore, & habet rem cum poſteriore, etiam ſi iuſſu eccleſię ſub excommunicatione prçcipientis eam haberet, iuxta ſententiam communem, quidquid Magiſt. ſentent. cõmuniter refutatus in 4. diſt. 38. dixerit. Peccat etiam ſi habet rem cum priore, offendendo eos, qui putant, eam non eſse ipſius coniugem, per dicta in §. prçcedenti. Non tamen peccaret, ſi abſque ſcandalo eam haberet. tenetur autem poſteriori conuiuere, eccleſia id iubente, ſi abſque periculo habendi rem cum ea, vel eo, id facere poteſt, alioquin minime, etiam ſi ob id excommunicaretur. argu. cap. inquiſitioni. de ſent. excom. Silueſt. verb. debitum coniugale. quæſt. 6. quod tamen hodie poſt cap. 1. de reformat. matrimo. ſeſs. 24. conc. Trid. non procedit, niſi in terris, in quibus illud non eſt receptum. Vel niſi quando matrimonium fuiſset coram parocho & teſtibus, clam tamen alias contractum, ſi per mortẽ parochi & teſtiũ, vel alia de cauſa probatio prioris matrimonij deeſset.

40 Decimoſeptimo peccat, qui, vel quę coniux antequam ſatis certior fiat de prioris coniugis morte, matrimonium contrahit iterum, cap. dominus. de ſecun. nupt. & etiam ſi poſt contractum habet rem cum poſteriori, ſubſiſtente cauſa probabili ad dubitandum de morte prioris, (eſto non ſit euidens & manifeſta) debitum petit, dicto cap. dominus. & dicto cap. inquiſitioni. Immo & ſi reddit petitum, etiam iubente ſuperiore, antequam illam animi dubietatem deponat, ad effectum ſaltem reddẽdi illud. Probauimus enim in cap. ſi quis autem. num. 81. de pænit. diſt. 7. non ſolum peccare mortaliter eũ, qui facit aliquid, quod credit eſſe mortale: ſed etiam eum, qui facit aliquid, de quo dubitat, an ſit mortale, nec ne. Proinde coniux probabiliter de prioris coniugis morte dubitans, antea quã rem habeat cũ poſteriore, debet expellere ab animo ſuo illam dubietatẽ, & credere mortẽ prioris, ad effectũ ſaltem reddendi debitũ; quãuis nõ credat, neque credere poſſit, nec debeat ad effectum illud petendi. quod latiſsime in dicto cap. ſi quis autem. a num. 86. vſque ad 118. monſtrauimus, aperientes iuſtum intellectum, & veram concordiam inter dicta duo celebria, cap. dominus. & cap. inquiſitioni.

Et quod differentia inter ſcientem ex vna parte, & credentem aut probabiliter dubitantem ex altera, & inter eũ, qui ex leui cauſa credit, aut dubitat ex tertia, nõ eſt ſita in eo, quod vnus peccat reddendo debitũ, & alius nõ. Quia omnes peccant tam reddendo, quam petendo (ſi illa ſcientia, credulitate vel dubietate durante petant vel reddant) ſed conſiſtit in eo; quod primus horum non poteſt illam ſcientiam iuſte deponere, neque ad petendum debitum, neque ad reddendum. Secundus autem poteſt deponere ſuam credulitatem, vel dubietatem, præcipiente ſaltem iudice, ad effectum ſaltem ſoluẽdi. Tertius vero poteſt ad vtrumque effectũ. quæ eſt ſingularis reſolutio a nobis in dicto c. ſi quis autem. ſcripta. 41

Decimooctauo qui, vel quę coniux impudicis tactibus ſe polluit, aut habet tactus huiuſmodi intendens habere illam, vel cum periculo probabili habẽdi, iuxta ſententiã Card. Caiet. verb. matrimonialis vſus. pag. penul. matrimonium enim eiuſmodi tactus non efficit licitos.

Decimonono qui, vel quæ coniux habet copulam cum coniuge alia via, quam naturali, extra vas naturale, vel tali modo, quo vxor nõ poteſt ſuſcipere ſemen, aut retinere, ſecundũ omnes. Qui autem habet copulam intra vas naturale, ita vt vxor poſſit ſuſcipere ſemen & retinere, non peccat mortaliter, quamuis fœdus ſit modus eam habendi; quamquam graue peccatum veniale admittit, & dignus eſt, qui eo modo vtitur, magna reprehenſione, peiorque animali bruto, quod in eiuſmodi actu modum naturalem ſeruat. 42

Vigeſimo qui, vel quę coniux nullum prędictorũ facit, nec vult facere, ſed conſentit in eo aliquo modo ex illis nouẽ quos ſupra, cap. 11. nu. 16. & in c. præcedenti. nu. 17. declarauimus; ſcilicet mandando, conſulendo, conſentiendo,

Digitized by Google

laudando, tacendo, auctorem receptando, participando, vel opitulando, aut non impediendo, verbis, opere, aut admonitione, cum poſſet & deberet id facere, vt ibi diximus. quædã alia traduntur infra, cap. 25. num. 144.

De muliere fingente ſe habere filium.

SVMMARIVM.

43 *Mulier fingens ſe prægnantẽ, vt abſoluatur.*
44 *Vxor quid faciet vt non ſe infamet & iuſto filio non noceat.*
44 *Reſtitui non debet res familiaris cum fama propria iactura. & tribus num. ſeqq.*
48 *Reſtituat damnum qui tradit filium ſuum ad partum ſupponendum.*
48 *Infantis hoſpitali expoſiti impenſas quis ſoluet.*
48 *Mulier teſtans vt iuſte poteſt ſpurium, filium appellare.*
49 *Adulter poteſt non credere eſſe filium ſuum.*
49 *Cauſa etiam remota quæ obligat reſtituere.*
50 *Reſtituetur quantum iuſto filio læſo ob ſpurium ignotum.*
50 *Legitima filiorum varia in varijs regnis.*

43 Vigeſimoprimo dicimus peccare. Primo mulier coniugata, quæ ſupponit ſibi partum, fingendo ſe prægnantem, & parere filiũ alienum, quem ſecreto accepit ab alio; illa item, quæ ſuſcepit filium ex adulterio.

Secundo, ꝙ abſolui poteſt id non reuelando; quamuis per id noceat patri putatiuo, efficiẽdo vt filium alienum pro ſuo enutriat, etiã heredi eius, quatenus filius putatiuus & ſpurius habitus pro vero & legitimo, adiuit hereditatem patris putatiui, aut partem eius, vt reſpondit Innoc. iij. in cap. officij. de pænit. & remiſs.

44 Tertio dicimus id, ꝙ ſupra dictũ eſt, proculdubio procedere quando maritus indubie credit eſſe ſuum filium, & ipſa timet mortẽ ſibi ab eo inferendam, vel mortali odio peccaturum, ſi reſciret, vt habet textus illius cap. & Panor. & cõmunis ibi declarant. Immo ſufficit timor propriam famam perdendi, ſecũdum Caiet. tomo 1. Opuſculorum, Opuſculo 31. reſponſ. 14. ante quem id dixit ſubtiliſsimus doctor Scotus in 4. diſt. 15. q. 2. poſt art. 4. in reſponſione articuli: & S. Anton. 2. par. tit. 1. c. 18. §. 8. in fine, & melius tit. 2. cap. 7. §. 4. quia vt præfatus Cardinalis 2. 2. q. 62. art. 6. & in dicta reſponſione 14. ait, nõ tenetur reſtituere bona ordinis inferioris cum iactura bonorum ordinis altioris, ſaltem communiter, & vt diximus in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. Bona famæ, altioris ordinis ſunt, quam bona rei familiaris; quia melius eſt bonũ nomen, & cet. Prouerb. cap. 22. vt etiam bona vitę ac ſalutis, ſunt altioris; quam bona famæ, l. in ſeruorum. ff. de pœn. Nec obſtat dicere, ꝙ 45
Panormit. in dicto cap. officij. & communis videtur prǽſupponere, ꝙ ſi reuelare poteſt abſque animæ & corporis periculo, & putat ſibi fidẽ habendam, debet reuelare. Quia Innoc. cuius mentem ibi omnes ſequuntur, ait, eam ad id nõ teneri, ſi quod grande malum cõſequeretur. Et quamuis poſtea ponat exemplum in malo corporis & animæ: non tamen negat, illud eſſe dicendum de malo famæ, iuxta illud prędictum Prouerb. *Melius eſt bonũ nomen, quam diuitiæ multæ.* quod conſtat eſſe grande malũ, vt ratio prædicti Caietan. probat. Nec obſtat quod Ioan Maior in 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 17. affirmet contrarium; quia id fecit ſine iuſta ſupradictorum perpenſione.

Quarto dicimus, ꝙ ſi mulier illa iam erat de 46
adulterio infamata, & credit probabiliter abſque periculo corporis & animę poſſe id reuelare, & ꝙ ſibi adhibebitur fides tam a patre, quam a filio, debet reuelare, quę communis eſt concluſio Innocentij, in dicto cap. officij, & aliorum.

Quinto, ꝙ ſi crederet ipſa filium ſuum ſpuriũ & fictum eſſe tanto virtutis ſtudio, adeoque matri credentem, quod reuelando ei caſum ſecrete crederet, & totam hereditatẽ alijs fratribus vterinis relinqueret, teneretur ei reuelare.

Sexto, quod quando eiuſmodi mulier nõ eſt 47
ad reuelandum huiuſmodi caſum obligata, aut quando per ſuam reuelationem non poteſt conſulere damno, quod ſuo marito, vel eius heredibus iã euenit, aut eſt euenturũ, obligatur ad cõpetenter ſatisfaciendum eis confeſſarij diſcreti arbitrio, vt cõtextus ipſe pręfati cap. officij. in fine habet. Qui confeſſarius tali mulieri ſuadere debet ſecundum Scotum vbi ſupra, vt ſatagat inducere filium illum ad intrandam religionem, vel vt ſacris initietur, & accipiat beneficium aliquod eccleſiaſticum, quo contentus, hereditatem alijs renunciet. Quod ſi hoc ei nõ poteſt perſuadere, debet tã marito, quam eius heredibus reſarcire damnum ex bonis paraſernalibus, id eſt, quę vltra dotem habet; qualia ſi nõ habeat, nõ obligatur amplius, quã ad ſui peccati pænitentiam, & ad concipiendam voluntatẽ ſatisfaciendi quãdo potuerit, ſecundũ Scotum vbi ſupra. Cui duo addimus. Alterũ, ꝙ religio, cuius ingreſſus eſt ei perſuadendus, debet eſſe hereditatis incapax (qualis nulla eſt hodie poſt conc. Trid. ſeſ. 25. c. 3. de Regularib. præter Frãciſcanam, Capucinorum, & eorũ, qui Minorum de Obſeruãtia vocantur) aut ꝙ ante ingreſſum & profeſſionem renunciet hereditatem patris putatiui: alioquin enim nil prodeſſet huic propoſito ingreſſus ille; cum monaſterium poſſet hereditatem illi obuenientem adire, argu. cap. in præſentia. cum ei adnot. de proba. Alterum, quod

quod quando nõ poterit ei prædictũ ingreſſum perſuadere, nec ſatisfacere pro bonis, in quæ filius eſt ſucceſſurus, debet bona mariti augere, tanto plus laborando, vltra quam per matrimonium obligatur, & tanto minus expendendo in veſtitũ & victum de his, quæ honeſte impendere poteſt, vt hoc per hanc parſimoniã reſiduum fecerit, adæquetur damno per filium illato, vel inferendo. At ſi nec hoc ad id fuerit ſatis, debet donare in vita, vel relinquere in morte tantum, quanto in id opus fuerit filijs legitimis ex parte illa bonorũ ſuorum, quæ libere, in animæ ſuę, vel extraneorum gratiam, relinquere poteſt, iuxta authent. nouiſſima. & authen. vnde ſi parens. C. de inoffic. teſta. Demumque quando hæc omnia non fuerint ſatis, ſufficit ei contritio, & voluntas illa, quæ Scotus dixit ſufficere.

48 Septimo, quod etiam obligatur ad reſarciẽdum damnum prædictum is, qui tradit ei filium ſuum ad ſupponendum partum, & fingendum eiuſmodi figmentum. Adulter item, ex quo illum concepit, ſi credit, aut credere debet eſſe filium ſuum; quia illius damni cauſam dedit: & qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. & vt alterius eorum reſtitutio & reſartio vtrumque liberat, ſic altero non potente, aut nolente reſarcire, alter obligatur, per ea, quę in cap. ſeq. ſcribentur. Quin etſi infans fuit expoſitus hoſpitali alicui, vt ibi nutriretur, obligati ſunt ad ſoluendas impenſas, quas in eo nutriendo fecit, ſi eos paupertas non excuſaret, ob id quod hoſpitalia ad pauperes ſubueniendos inſtituuntur, cap. de xenodochijs. & per ea, quę ibi late tradit Lapus in repet. de religio. domib.

Interrogatus; An mulier, quæ de adulterio filium ſuſcepit, teſtari poſſit; cum id facere poſſe non videatur, niſi affirmando eos legitimos eſſe, quod eſt mendacium propter nullam rem dicendum? cap. primum. 22. quæſt. 2. cap. ſuper eos. de vſur. Reſpondi poſſe: tũ quia poteſt eos appellare filios legitimos abſque aliqua legitimi intentione; tũ quia ſine mendacio poteſt legitimos appellare, intelligendo apud ſe, tales eſſe communi exiſtimatione, iuxta late per nos adnotata in cap. humanę aures. 22. q. 5. tũ quia plurimum intereſt legitimorum, eã teſtari quo exoneret conſcientiam, quantum plus poterit eis relinquendo, iuxta ſupra dicta.

49 Octauo, quod confeſſarius non debet huiuſmodi reſartionem imperare, adultero non credenti, nec debenti credere, eiuſmodi filium eſſe ſuum; ſiue quod mater eſt leuis, & ſolita cũ alijs adulterari; ſiue quod ipſa quoque dubitat, an ſit filius adulteri, vel mariti ſui; ſiue quod reputat eam, ad ſe obligandum, mentiri, ſecundum ſanctũ Anton. in 2. par. tit. 2. cap. 7. ſub fin. Nec ipſe adulter facile debet credere ſe ad id obligatum, argu. cap. dominus. de ſecun. nup. Si autem adulter credit, eum eſſe ſuum filium, reſtituere debet patri putatiuo impenſas, quas in eo nutriendo fecit, & etiam hoſpitali, ſi apud illud expoſitus fuit. Inſuper & prefato patri reſtituere debet dotem, aut ſponſalitiam largitatem, ſi quam dedit ei; immo & filijs eius id, quod de patris hereditate habuit, vt ſanctus Anton. vbi ſupra, ait, quem Siluest. & communis probant. Quamquam D. Sotus lib. 4. quęſt. 7. art. 2. de iuſt. & iur. contrarium teneat, motus eo, quod nõ videtur ei cauſa propinqua illius damni. At communis opinio videtur nobis longe verior. Primum quod eſt communis; deinde, quod ipſemet fatetur adulterã ad id teneri, quę tamen non eſt propinquior cauſa damni, quam adulter; quandoquidem non conſequitur illud immediate ex adulterio, neque ex partu, ſed ex vita eius, quem peperit. Tertio, quod adulter eſt cauſa ſatis propinqua, licet non proxima, & nõ oportet eſſe proximam, quo de damno teneatur, iuxta notata in cap. ſi egreſſus. & cap. fin. de iniur. Quarto, quod adulterium, ſuapte natura ordinatur ad generandum, & eſt via & medium ad illud damnum, quod genitus eo ipſo, quod genitus eſt, infert: & cum ſit res illicita, obligat in id quod ipſum conſequitur, tamquã effectus eius; quo caſu etiam cauſa remota nocet. cap. fin. de homi. lib. 6.

Nono quod addit idem Scotus vbi ſupra, 50
quod filijs patris putatiui heredibus non debet reſtitui tantum, quanti valet hereditas: nec quantum reſtituendum eſſet, ſi poſt acquiſitionem illa eis tolleretur: ſed multo minus, iuxta prudentis & boni viri arbitrium, quæ ſingularis concluſio eſt, confirmarique poteſt, per id quod vterque Thom. ait, 2. 2. quæſt. 62. art. 2. Id tamen, noſtra ſententia, limitandum eſt, tunc tantum procedere, quãdo reſtitutio faciẽda eſt filijs ſucceſſuris, antequam ſuccedant, id eſt, quando pater cui ſucceſſuri ſunt viuit, & dubitatur, an filius putatiuus victurus ſit eo tẽpore, quo de diuidenda hereditate paterna tractabitur. Nã poſt patris putatiui mortẽ & aditam eius hereditatem, videtur iam tractari de bonis quæſitis, & ita reſtituendum eſt illis tantum, quantum valet id, quod filio putatiuo obuenit, argu. l. cum heredes. ff. de acqui. poſſ. quamuis Scotus (noſtro iudicio) in vtroque caſu loquatur.

Itaque omnia reſoluendo dicendum, quod ſi perſona obligata ad hoc reſtituendum, acceſſerit ad confeſſarium prius, quã pater putatiuus moriatur, debet ſe informare quantum expenderit in filio putatiuo educando, vel forſan dotem, aut ſponſalitiam largitatem ei tradendo, vel in litterarũ ſtudijs ſuſtentando: & ſic quam,

 & quan-

& quantam mercedē meruerit filius putatiuus a ſuo patre putatiuo, & habita horum ratione, pręcipiat illi perſonę, vt id reſiduum, quod patri debetur, ei reſtituat, perſuadeatque illi, vt cōcipiat propoſitum reſtituẽdi, cui oportuerit id, ꝙ pręfatus filius putatiuus de bonis patris putatiui acquiſiturus eſt, ſi ſuperuixerit illi. Quod ſi perſona pręfata pęnitẽs, eſt mortis periculo propinqua, relinquat alijs filijs, ut dixit Scot. non tantum quantum deberetur eis, ſi iam hæreditatem adquiſiſſent, una cum illis filius putatiuus: ſed tãto minus, quanto minoris ęſtimari debēt bona poſt patris putatiui mortem, illi quærenda, ob illam dubietatem, an acquiſiturus ſit, necne? Idque poterit facere meliorando, ut iuriſconſultorum uulgus loquitur, alios filios de illa bonorum parte; quam, cuicunque uolet, libere poteſt relinquere, iuxta uarias uariorum regnorum leges. In his quidem Caſtellæ de tertia & quinta, l. 7. & 8. adiuncta l. 15. Tauri: in regnis uero Portugallię de tertia, lib. 4. Ordinat. tit. 70. In illis uero Nauarrę de omnibus, excepta minima re. In illis uero terris, in quib⁹ ius commune ſeruatur, de ſemiſſe aut triente, authen. nouiſſima. & authen. unde ſi parens. C. de inoffic. teſta. Si autem pręfata perſona pęnitens acceſſerit ad confeſſarium priuſquam patri putatiuo ſucceſſerit, & fratribus ſuis damnũ iam intulerit, pręcipiat ei confeſſarius, ut reſtituat fratribus, quos filius putatiuus lęſit, omne damnum, quod eis intulit, quam optimo modo poterit; quidquid & Scotus, & qui eum ſequuntur, dixerint.

De ſeptimo præcepto Decalogi, Nō furtum facies, Cap. XVII.

SVMMARIVM.

1 *Furtũ quid, & diuiditur in mẽtale & reale.*
1 *Præceptũ nō furandi, qua & quod prohibet.*
2 *Furtum genere ſuo mortale; ſed excuſat ab eo paruitas & alia.*
2 *Furtum ad cauſandum mortale, quanta quantitas requiratur.*
2 *Furtum notabile, & furtum notabiliter nocens differunt.*
2 *Furtũ pauperi & diuiti factũ qualiter metiendũ.*
3 *Furtum propter omne mortale non fertur excommunicatio vbique.*
3 *Doli actio nō datur ob omnem quantitatem, qua mortalem culpam facit.*
4 *Furtum mortale qua quantitas facit.*
4 *Furtum a mortali culpa ſeptem excuſant.*
5 *Metus minor iuſto attẽditur in foro conſcientiæ.*
6 *Finis vtilis animæ, & bonis domini, excuſat a furto.*

QVia hic locus eſt opportunus, in quo ponatur ſumma Commentarij noſtri cap. fin. 14. quęſt. 6. iuxta iam alias promiſſa, ideo cōiungendo ea, quę hoc loco tradita fuerũt in Hiſpano, cum illis, ad quę fiebat remiſſio, dicimus, Primo, quod furtum definitur a iuriſconſulto in l. 1. ff. de furt. eſſe doloſa cōtrectatio rei alienę, inuito domino ſuo, ad proprietatem eius, aut poſſeſsionem, aut uſum acquirendũ. quę repetitur in §. 1. inſtit. de obliga. quę ex delict. naſcuntur. 1

Dixit: Contrectatio, per quod intelligimus etiam voluntatem contrectandi, quę eſt mentale furtum. Dixit: Alienę; quia ſuæ contrectatio, quatenus eſt, aut merito creditur ſua eſſe, non eſt furtum, l. inter omnes. §. recte. ff. de furt.

Dixit: Inuito domino ſuo; quia quod eo uolente fit, non eſt furtum, in eod. §. recte. Dixit: Doloſa; quoniam iocoſa, & officioſa ad reddẽdum cautiorem dominũ, non eſt furtum, ut recte ait Maior, in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 18. Dixit: Ad acquirẽdum proprietatem, aut poſſeſſionẽ, & cet. quia ad hoc, ut ſit furtum, ſufficit ut cōtrectans uelit aliquod horum acquirere, ſecundum omnes. Ex quibus ſequitur, furtum eſſe duplex, reale, quod eſt contrectatio realis: & mentale, quod eſt uoluntas ſic contrectandi: quę eſt definitio iuriſconſultorum uſui loquendi proximior, quam illa Ioan. Maior. ubi ſupra.

Secundo dicimus, quod hoc præcepto, vt diximus in addit. cap. quãdo. de conſec. diſt. 1. nō ſolũ prohibetur contrectatio occulta, vel volũtas eam faciendi, quæ proprie furtum dicitur: ſed etiam omnis illa, qua aliquid ab aliquo iniuſte accipitur, & iniuſte retinetur, & omnis iniuſta damni illatio, & per conſequens violenta; & denique omnium rerum alienarum vſurpatio illicita, cap. pœnale. 14. q. 5. & cōſequenter omnis voluntas deliberata faciendi aliquod prædictorum. Quoniam, vt ſupra diximus, in Prælud. 7. nu. 19. cap. 11. num. 11. poſt S. Tho. 1. 2. q. 72. art. 7. peccata voluntatis, oris, & operis eiuſdem ſunt ſpeciei, immo vnum: quamquam quæ ſunt ſolius voluntatis, ad reſtitutionem nō obligant, vt in dicto cap. 11. num. 16. eſt dictũ.

Tertio, quod omne furtum ex ſuo genere eſt mortale ſecundum S. Tho. 2. 2. quęſt. 66. artic. 6. & probatur in dicto cap. fin. 14. q. 6. & cap. fures. cum tribus ſeqq. de furt. Excuſat autem furtum a culpa mortali. Primo quidem paruitas rei, quia in omni materia peccati, illa & alia duo excuſant a peccato mortali, vt dicimus ſupra in cap. 11. num. 4. poſt ſanctum Thom. 2. 2. q. 88. art. 5. & 6. & 2. 2. q. 59. art. 4. & Anton. 2. par. tit. 4. c. 5. §. 7. & 8. & Adrian. quolib. 8. Ex quo ſequitur, ꝙ ſaltẽ in genere moris furtũ paruum, ꝙ nō attingit culpã mortalem, differt ſpecie a furto magno, quod attingit illã; quia ſupra 2

cap. 6.

Digitized by Google

cap.6.num. 3. & ſeqq. diximus,circumſtantiã, quę facit actum eſſe mortalem; ſine qua ille nõ eſſet talis, mutare ſpeciem in genere moris.

Quarto dicimus,quod magnę quęſtionis eſt, quę paruitas excuſet a mortali, quia id nullo iure naturali diuino, aut humano definitum eſt. communiter tamen tenetur, & quidem recte, id boni uiri arbitrio relinqui: quoniam,quę indefinita relinquuntur a lege, arbitrio boni uiri ſunt definienda, l. 1. ff. de iure delib. & cap. de cauſis.de offi.deleg.

Quinto dicimus, quod ſępe confeſſarij nos moleſtarunt, interrogantes, quæ quantitas ſit ad hoc notabilis: aut quam nos talem arbitraremur? quibus conati fuimus ſatisfacere per ſequentia poſita in prçfato Commentario cap. fin. 14. quæſt. 6. Primum, quod qui parum furatur, uolens multum furari,mortaliter peccat, ut ſanctus Hier. in d. cap.fin. 14. quęſt. 6. clare ſentit. Nam uoluntas faciendi, & ipſum factum eiuſdem ſunt malitiæ, iuxta S. Thom. receptũ 1. 2.quęſt. 20. art.3. Qui autem rem paruulam furatur ſine animo aliam maiorem furandi, & maius damnum proximo faciendi, quam paruula illa res ualet, furtum mortale nõ committit, etiam ſi ſciat dominum id moleſte laturum, ſi ei denuntiaretur,neque eam a ſe petitam, daturum fuiſſe, ſecundum Caiet. 2. 2. quęſt. 66. art. 6. quamuis ſanctus Thom. ibi de hac re aliquantum obſcure loquatur.

Secundo, quod qui furatur aliquam paruulam rem; ueluti ſubulam a ſutore, aut acum a ſartore, ob quod & quia aliam ſubulam,uel acũ non habet, a labore ceſſat,non furatur rem notabilem; quamuis ex eo notabile damnum in dominum redundet, licet contrarium ſentiat Silueſt. uerb. furtum.cui conſentit Sotus lib.5. quęſt.2. art. 3. de iuſt. & iur. Quia qui paruam illam rem furatur, quamuis ob eam damnum decem ducatorum inferret, non tamen duplo, aut quadruplo illius damni cõdemnaretur, ſed duplo, aut quadruplo rei illius paruę furto ſubtractæ, quatenus eſſet furtum manifeſtũ aut nõ manifeſtum,§.in duplum, & §. quadrupli. Inſtitu. de actio. Illa tamen paruę rei ſubreptio eſſet mortalis,ſi quis ſurripit, ſcit, aut ſcire, aut credere debet,ex furto illo paruulo eiuſmodi damnum notabile domino eventurum,non quia res illa ſurrepta notabilis ſit, vel quod voluntas illã ſurripiendi, ſit voluntas ſurripiẽdi rẽ notabilẽ: ſed quia damni notabilis cauſam dat,& conſequenter id dare videtur.cap.fina.de iniur.l. qui occidit.ff. ad leg. Aquil.quæ ſunt diuerſa, vt ex diuerſitate titulorum, de furtis, & de iniurijs, facile colligitur. Quod ipſum eſt dicendum de eo, qui paruulam rem furatur, credens ex eo dominum magna moleſtia & perturbatione afficiendum: quale fecit quidam famulus ſuo hero diuiti nobis noto,ſurripiendo magnũ quoddam malum cydonium, quod in horto ſuo ille habebat,& magni æſtimabat, ad oſtendendum amicis: & monuerat ſuos famulos, notabili ſe moleſtia afficiendum, ſi illud furarentur. Is enim famulus non admiſit furtum notabile, quamuis ob moleſtiam notabilem, quam attulit, mortaliter peccare potuiſſet; ſiquidem credebat,aut credere debebat, illa moleſtia dominum afficiendum eſſe.

Ex quibus infertur,quod aliquando qui rem paruam pauperi aufert, mortaliter peccat:non autem qui opulento ſimilem aufert: & aliquando e contrario,qui aliquam rem paruam aufert diuiti, peccat mortaliter, & non qui ſimilem aufert pauperi. Nam qui ſurripit ſubulam ſutori, vel acum ſartori, credens vel debens credere, eos non habere alias, quibus operentur, & ideo damnum notabile eis euenturum, peccat mortaliter: non autem qui diuitibus eaſdem auferret: & e contrario, qui diuiti ſurripit rem paruam ab ipſo magni æſtimatam, quale erat pomum, de quo ſupra diximus, credens vel credere debens, eum ob id notabili moleſtia affectum iri, mortaliter peccaret: non autẽ qui idem faceret pauperi rem illam non maioris, quam valet, facienti: quia ille dat cauſam notabilis moleſtiæ, hic vero minime.

Tertio, quod licet in aliquibus epiſcopatibus per conſtitutiones Synodales declaratum ſit, ne quis excommunicetur pro re, quę minoris centum dipondijs valeat, & in alijs ne pro re quæ minoris duobus regalibus, ſeu Iulijs valeat, non tamen idcirco cenſetur definitum, illam eſſe quantitatem neceſſariam, vt ſit mortale; ſiquidem quamuis non debeat, niſi pro peccato mortali excommunicatio ferri, cap. nemo. & cap. nullus. 11. quæſt. 3. vt latius tradimus infra cap. 17. num. 9. non tamen pro quolibet mortali fertur ipſo iure: & ſic præfatæ cõſtitutiones interpretandæ ſunt, quod quamuis propter quantitatem minorem, quam duorum regalium, aut pondiorum, mortaliter peccetur; nemo tamen pro minori eſt excommunicãdus. 3

Quarto, quod aliqui collegerunt ex Soto lib. 5. quæſt. 2. art. 3. de iuſt. & iur. ſummam duorum, aut trium ducatorum non eſſe notabilem quantitatem, ſine conſideratione perſonæ, cui furtum fit: ſed nobis neque videtur prędictum Sotum id ſenſiſſe, neque eſſe verum: tũ quia ſanctus Thom. 2. 2. quęſt. 66. art. 6. ad 3. a culpa mortali non eximit furtum, niſi quãdo eſt de re minima. nemini autem videtur eſſe talis in hac regione ducatus in ſe conſideratus: tum quia idem ſanctus Thom. ſenſit, ideo furtum de re minima non eſſe mortale; quia præſumi poteſt id non diſpliciturum domino, ſignificans ſecus eſſe, ſi putaretur domino id diſpliciturum-

Digitized by Google

citurum. Et quamuis Caietan. magno conatu & recte, noſtro iudicio, eius ſententiã extendat ad furtum minimę rei, etiã ſi domino diſpliceat, nullatenus tamen extendiſſet ad furtum duorũ ducatorum; quippe quod longe alienum fuiſſet a mente ſancti Thomę: tum quia aliquibus epiſcopatibus, ex conſilio virorum doctorum & prudentum ſtatuitur, vt excõmunicatio pro furto centum dipondiorum, & duorum regalium ſiue iuliorum concedatur, vt prędictum eſt & vt infra cap. 27. nu. 9. dicemus. Et excommunicatio maior non niſi ob peccatum mortale ferri debet, dicto cap. nemo. & cap. nullus. 11. q. 3.

Non obſtant in contrarium citata. Non primum, quia aliud eſt denegare actionem doli contra eum, qui citra quantitatem duorum ducatorum decipit: & aliud dicere, non peccare mortaliter, qui in minori decipit; quia lex actionem denegat contra emptorem & venditorem qui in minus quam dimidio iuſti pretij decipit. l. 2. C. de reſcin. vendi. & cap. cum dilecti. de empt. & vend. tamen ille mortaliter peccat, ſi notabiliter decipit, iuxta doctrinam ſancti Thomæ, receptam 2. 2. quæſt. 77. art. 7.

4 Quinto, quod conſulerem confitenti mihi, vel me cõſulenti, vt reputaret pro notabili quãtitate, quo ad effectum conſtituendi culpam mortalem. Primo ſummam duorum regalium vel Iuliorum; immo & vnius, etiam dimidij: & quod non haberet pro tali minorem quarta parte regalis, vel Iulij in hac regione, nec in alia, quæ pecunia æque atque hęc abundaret. Nec damnarem eum, qui teneret mediam inter 4. & dimidiam, non eſſe notabilem. Sed neque nunc, quando pecunia numerata minoris pretij eſt, quam numquam fuit, diſſentirem ei, qui aſſereret, non eſſe notabilem ad hoc quantitatẽ qui vnum Iulium, ſiue Regale, aut tres partes eius non contineret, ſequutus in hoc mentem cuiuſdam ſtatuti illuſtriſſimi Ordinis Carthuſiani.

Secundo conſulerem, quod pro tali haberet vnum hædum, caponem, & etiam vnam gallinam mediocrem, etiam in regione vbi illa ſolum dimidio regali, vel Iulio non valeret, etiã duodecim ouorum oblationem: & idem dicerem de quarta rubij tritici, & quarta vini: tum quia vnaquæque iſtarum rerum communiter pro re maiori minima habeatur: tum quia licet olim in publica diſputatione, quam ſuper dicto cap. fin. 14. quæſt. 6. nihil horum attingentes habuimus, defenderimus non eſſe concedendam actionem furti, nec aliam propter ablationem, aut retentionem tam exiguę rei, quæ non pertingeret ad culpam mortalem: aſſeruimus tamen propter acceptionem, aut retentionem vnius gallinę dari poſſe, quod nobis irrefragabiliter probat. §. gallinarũ. Inſti. de rerum diuiſ.

Tertio, quod furtum minoris quantitatis dimidio regali, eſt peccatum mortale, illi qui credit, vel credere debet datum iri per illud damnum maius dimidio regali; quale eſt furtum vnius acus, aut fibulæ, aut alterius inſtrumenti, factum ab eo, qui credit, vel credere debet, quod ob defectum eius, is a quo ſubtracta eſt, damnum maius dimidio regali patietur ex diaria mercede. Notandum tamen eſt, quod ſi daretur excommunicatio propter ſolum furtum, quæ alia damna non comprehẽderet, qui eiuſmodi furtum commiſiſſet, excommunicatus non eſſet; quia, vt ſupra diximus, aliud eſt furtum inſtrumenti tam parui pretij, & aliud damnum, quod eius ablatione, aut retentione fit: quia ſi duplo, aut quadruplo furti condemnaretur, prout manifeſtum, aut non manifeſtum eſſet: non damnum, ſed ſolum pretium ſurrepti inſtrumenti duplicaretur, vel quadruplicaretur, iuxta omnium ſententiam, in dicto §. in duplum. & §. quadrupli. inſti. de actio. vt ſupra dictum eſt.

Quarto, quod excommunicatio generalis contra eos, qui furantur, aut male ablatum non reſtituunt, omnes iniuſte auferentes, aut retinentes tantam quantitatem, quanta ad peccãdum mortaliter ſatis eſt, comprehendit; quia comprehenduntur ſub proferentis verbis, & mente, quæ eſt animas a peccato mortali abducere, & ne in illud prolabantur cauere, argum. cap. 1. de ſentent. excomm. lib. 6. & cap. 2. de conſtit. eod. lib. niſi per conſtitutionem Epiſcopatus, vel intentionem excommunicantis, aut aliam viam, excipiantur, qui ad aliam certam vſque quantitatem maiorem non auferũt; qui enim exciperentur non comprehenderentur; quia excommunicatio non ligat, niſi quos, & quot, qui excommunicat, aut qui eam petit, vult, vt infra cap. 27. num. 11. dicimus.

Quinto, quod de illo, qui multa minima ſępe ſuo hero, aut alij, aut multis aufert, teneret id quod infra eodem. cap. num. 139. & 140. dicetur.

Secundo, & tertio principaliter excuſant furta a mortali indeliberatio, ſeu ſurreptio, & defectus iudicii idonei ad culpam mortalem, quæ duo, ſicut paruitas rei in omni materia peccati, excuſant ab illa, per ſupradicta cap. 11. num. 4. 5

Quarto excuſat etiam a veniali ignorantia probabilis, quod res eſſet aliena, & extrema neceſſitas, vel adeo grauis, quæ iudicio boni viri ad id ſufficiat. cap. ſi quis propter neceſſitatem. de furt. vbi Panor. & alii, & etiam præſumptio probabilis dominum rei æquo animo id laturum, l. inter omnes. §. recte. ff. de furt. non autem dubitatio, aut temeraria præſumptio. dicto §. recte. quamuis vere dominus æquo animo

animo ferret. Nam qui facit id, de quo dubitat, an ſit mortale, vel credit eſſe tale mortaliter peccat, per ea quę diximus in cap. ſi quis autē. num. 57. & ſeqq. de pœnit. diſt. 7. quamquam in hoc caſu poſtremo ad reſtitutionem non teneretur, dicto §. recte. & Silueſt. verb. furtum. quęſt. 7. Neque excuſaret præſentia, & patientia domini patientis id prę timore, aut pudore, ſecundum Silueſt. vbi ſupra, & probatur per illam concluſionem Adrian. in 4. de reſtit. q. 2. verſ. ex quibus. videlicet, quod in foro conſciētiæ tranſactio, & donatio non valent, quoties non fiunt animo libero, etiam ſi non intercedat tantus metus, quantum forum exterius ad inualidandum illas requirit, iuxta ea, quæ legũtur & notantur in l. interpoſitas. C. de tranſact. & l. metum, 1. & 2. ff. quod metus cauſa. Excuſat etiam a culpa mortali conditio iuſtificans; vt cum quis vult ſurripere, ſi Deus id non vetuiſſet, argum. cap. ſi pro te. de reſcript. libro ſexto, l. cedere diem. ff. de verbor. ſignifi. Caietan. verb. cogitatio.

Sexto excuſat impotētia recuperandi ſuum ſine ſcandalo; quia tunc clam capere poteſt, per gloſſ. memorabilem. cap. ius gentium. 1. diſt. & dictum ſingulare Innoc. cap. olim 1. de reſti. ſpol.

Septimo excuſat propoſitum reſtituendi, quod accipit, domino proprio; vt qui a fure, aut latrone viliſſime emit, quod ille furatus eſt, aut rapuit; vt domino ſuo reſtituat.

6 Octauo excuſat iuſta voluntas proficiendi domino ſpiritualiter, vel temporaliter; vt cum quis occulte furatur pigmenta, aut fucos alicui mulieri, eis male vtenti, & alios ad peccandū prouocanti: aut gladium furioſo; ne ſe vel aliū occidat: aut pecuniam, aut folia luſoria, vel aleas luſori ne ludat; modo ex hoc magnum ſcādalum non ſequatur, iuxta S. Anton. in 2. part. tit. 1. cap. 14. §. 2. quia nulla harum eſt contrectatio, aut acceptio fraudulenta, quæ ad furtum requiritur per prædicta ſupra eodem cap. num. 1.

Reſtitutio quid.

SVMMARIVM.

6 *Reſtitutio quid cum definitionis declaratione.*
6 *Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ veræ, num. 7.*
7 *Reſtituenda res aliena etiam non reſtituto pretio, 8. & 9.*
10 *Reſtituenda ipſamet res aliena ſurrepta.*
11 *Reſtitutio duplex formalis & virtualis, qualis eſt remiſſio.*
12 *Reſtituendi neceſſitas ex qua lege naſcitur.*

QVoniam autem non ſolum acceptio alieni, ſed etiam reſtituendi retentio, eſt cōtra hoc ſeptimū præceptum, cap. ſæpe. de reſtit. ſpol. & cap. ſi res. 14. quæſt. 6. neceſſarium fuerit dicere de reſtit. Primo quid ſit. Secundo. quis ad eam teneatur. Tertio, quid ſit reſtituēdum. Quarto, quantum. Quinto, cui. Sexto, vbi. Septimo, quomodo. Octauo, quo ordine. Nono, quando. 6

Reſtitutio igitur, vt ad primum veniamus apertius & breuius, quam hactenus definiri poteſt, eſſe actus iuſtitiæ ſpecialis commutatiuæ, quo redditur alteri, quod ſuum eſt: vel quod ei debetur lege veræ iuſtitiæ, formaliter, vel virtualiter, de bonis animi, corporis, honoris, vel pecunię.

Dixi: iuſtitię, quo differat ab actibus virtutum Theologarum, Fidei, Spei, & Charitatis; quibus redditur Deo cultus debitus interior: & ab actibus Prudentię, Fortitudinis; & Temperantiæ, & aliarum virtutum eis attributarum, ſeu potentialium, quibus animis noſtris potius, ſiue principalius, quam noſtris rebus exterioribus medemur, & proficimus, vt poſt ſanctū Thom. diximus latius & vtilius, infra eodem num. 11.

Dixi: Specialis, quo differat ab actibus Iuſtitię generalis, quę verſatur in referendo omnium virtutum moralium actus ad bonum cōmune humanum: ſicut charitas in referendo eoſdem ad bonum commune diuinum, quod eſt Deus, vt poſt. S. Thom. in 2. 2. quęſt. 25. art. 4. diximus in Apologia lib. de reditib. eccleſiaſt. quęſt. 2. monit. 1.

Dixi: Commutatiuę, quia vt S. Thom. 2. 2. quęſt. 61. art. 1. & quęſt. 62. art. 1. receptus ait, requiritur æqualitas inter id, quod reſtituitur ex vna parte, & inter id quod debet reſtitui ex altera: & quia non eſt actus iuſtitię diſtributiuæ, quæ commune priuatis diuidit.

Dixi: Quod ſuum eſt, ad ſignificandum, ꝙ 7 per cap. ſi res. 14. quęſt. 6. & cap. ſępe. de reſtit. ſpol. & mentem omnium doctorum in illa comminiſcentium, & Caietan. in vtroque loco ſupra citato, quiſquis rem alienam contra voluntatem domini habet, tenetur reſtituere illam: quamquam alio modo ſi eam bona fide habuit, & retinet, & alio ſi mala. Quia ſi bona fide accepit, & retinet, ſi eam amittit, aut abſque ipſius culpa perijt, ſatisfacit reſtituendo id, quo factus eſt locupletior, l. ſed etſi. §. 1. & l. itē veniunt. §. 1. ff. de petit. hered. Itaque qui bona fide emit aliquid a non domino, tenetur ſuo domino illud reſtituere, ſimul ac eius eſſe ſcierit, etiam non reddito pretio pro eo dato l. mater. & l. mancipium. C. de rei vendic. & ſi iam illud non habet, tenebitur ad id, in quo factus eſt locupletior, puta, pretium, quod pro illo ha

buit,

Digitized by Google

8 buit, per d. l. ſed ſi poſſeſſor. §. 1. Quod ſi in nihilo factus eſt locupletior, ad nihil tenetur domino, neque alteri, cui bona fide venderet illud eodẽ, vel minori pretio, quo emerat, l. in creditore. & l. cum eã. ff. de euictio. quia nihil amplius, quam ſuum habet, licet ſi pluris venderet, quam emiſſet, illud plus reſtituere teneretur, quia quo ad illud alienum retinet: aut aliud pro eo, vt recte dixit Caietan. 2. 2. quæſt. 92. artic. 6. & in ſumma verb. reſtitutio. §. 2. radix. pro quo ſunt dictæ l. ſed & ſi. & l. item veniunt.

Contra quę facit primo, quod is bonæ fidei venditor tenetur emptori de euictione. cap. fi. de empt. l. 1. & toto tit. ff. de euict. Sed reſpondetur, quod liberabitur cedendo actionem de euictione, quam contra eum, a quo bona fide emit, habet, l. in creditore. ff. de euict. quia ea factus eſt locupletior, ad quod etiam in conſciẽtia tenebitur.

Secundo facit contra hæc argumentum cuiuſdam eruditi, fundantis ſe primo quod infra eodem cap. num. 167. diximus, eum, qui pecuniam adulterinam ab alio bona fide receptã tertio tradit, poſtea quam id reſcierit, teneri ei reſtituere legitimam. Secundo, quod qui bona fide vendit auricalchum pro auro, poſtquam reſcierit, tenetur tantundem veri auri reſtituere. Tertio, quod pretium datum a ſe bona fide, recuperare poteſt per euictionem, & non poteſt iuſte vtrumque retinere.

Sed reſponderi poteſt ad duo prima, quod non eſt eadem ratio de tradente pecuniũ adulterinam, vel auricalchum pro auro, & de tradente rem alienam, ſed veram; quia ille tradit rẽ intrinſecus defectuoſam & ita falſam, & cõmuniter eſt in aliqua culpa accipiendo, vel dãdo, hic autem rem intrinſecus veram iuſti valoris, & ita communiter non eſt in culpa, accipiẽdo neque dando. Et vrgenti, quid ſi vterque eſſet in culpa, vel neuter in ea? concedi poſſet idem de vtroque iudicandum, arg. cap. dudum. in 2. de elect.

9 Ad tertium vero, quod ſolum concludit bonæ fidei venditorem teneri ad cedendam actionem, de euictione, quod non negamus, & proxime conceſſimus. Supradicta ratione qui ad cenam inuitatus, ex vitulo alieno edit; quamuis reſtituere teneatur id, quod mala fide comedit: ſi tamen id bona fide fecit, ſolum tenetur ad illud, quod ob illam cenam domeſtico ſumptui ſubtraxit, & ſi nihil ſubtraxit, ad nihil tenetur; quia ſolum quod ſubtraxit eſt apud eum ex illo vitulo alieno. Idem dicendum eſt de vſu alienæ veſtis, quam quis ſuam eſſe arbitratur: ſi enim ob id, quod eam geſtauit, ſuam ſeruauit, tenetur ſoluere vſum, aut quantum ob illum propriæ pepercit. Tertio facit, quod iure dubitari poteſt; an qui emit bona fide rem alienam a non domino, de hoc certior factus, illam reddere venditori poſſit, & ſuam pecuniam recuperare? Ad quod reſpondetur poſſe, vt reſpondet Alexan. Halen. doctor irrefragabilis. 4. part. q. 86. memb. 3. quẽ Gabriel in 4. lib. ſent. diſt. 15. & alij ſequuntur.

Quarto, quod videtur cooperari venditori ad peccandum in retinendo alieno; quod Medina contra tenet in eo, qui credit venditorem numquam reſtituturum eam Domino.

Ad quorum prius reſpondetur, negando, quod qui rem emptam a non domino, reddit ei, vt pretium datum pro ea recuperet, cooperetur ad peccandum: tum quia actus ille non domini recipiendi rem alienam a ſe venditam non eſt de ſe peccatum, quia id non eſt de ſe accipere alienum doloſe; quia poteſt facere ſancte ad finem reſtituendi eam domino: tum quia ille tenetur reſtituere illam domino: & ita qui emptor eam reſtituit illi, videtur iuuare eum ad exeundum a peccato, & nõ ad peccandum. Ad poſterius autem, negando illud Medinæ dictũ: tum quia id non ſatis probat: tum quia emptor plus tenetur ſibi prouidere, quam domino rei, argum. l. ſi præſes. C. de ſeru. & acq. & cap. non licet. 23. quæſt. 5. Et reddendo rem non domino, recuperato pretio ſibi prouidet, faciendo actum iuſtum, etſi ob id per accidens culpa nõ domini, & non ſua, contingat damnum domino, non eſt imputandum ei, qui reponit rem penes eum, a quo accepit; quum nulla lege iuſtitiæ obligetur ad aliud, & quod per accidens contingit, non eſt adeo attendendum, l. ſi quis nec cauſam. ff. de reb. cred.

Qui autem mala fide recipit, aut retinet rem 10
alienam, tenetur reſtituere eandem rem ſi poteſt; ſin minus tantum quanto pluris valuit a tẽpore iniuſtę acceptionis, vel retentionis; quamuis ſine ſua culpa perierit. Quia qui mala fide contrectat & retinet rem alienam, ſemper eſt in mora, & ſuo damno perit. l. in re furtiua. ff. de cond. furt. cap. mora. cum ei adnot. de reg. iur. lib. 6. & ille dicitur habere bonam fidem in hac materia, qui probabiliter credit rem ſuam eſſe, aut eius, qui ſibi eam dedit, aut illũ, qui ſibi dedit, ius habuiſſe ad eam dandam, cap. ſi virgo. 34. q. 2. glo. in cap. ſi diligenti. de præſcrip.

Dixi: Vel quo ei debetur, ad includendum redditionem qualiſcunque debiti, ſiue id oriatur ex contractu, vel quaſi contractu, delicto, vel quaſi delicto, vel lege, ſtatuto, vel ſententia obligante ad id conſcientiam, vel teſtamento aut alia vltima voluntate, iuxta varias leges variorum titulorum ff. & Cod.

Dixi: Lege verę iuſtitiæ, ad excludendos actus religionis, & aliarum virtutum attributarum, vel potentialium iuſtitię, quibus redditur

quidem

Digitized by Google

quidem debitum, ſed non lege veræ iuſtitiæ, quæ verſatur in reddendo debitum rei exterioris ſecundum æqualitatem, cum tamen religio, & aliæ virtutes iuſtitiæ potentiales verſentur in reddendo debitum honeſtatis tantum, vt liberalitas: vel nō ſecundum æqualitatem; vt religio, pietas, & cetera. Non obſtat, quod actus reſtituendi debitum propter tranſgreſſionem legis iuſtitiæ diſtributiuæ eſt reſtitutio vera & debita, vt dicitur infra eodē cap. nu. 69. quia iuſtitia diſtributiua, vera iuſtitia eſt, & non ſimilitudinaria: eſt enim altera ſpecies iuſtitię iuxta ſanctum Thom. recept. 2. 2. q. 61. art. 1.

11 Dixi: Formaliter, vel virtualiter, ad includendas condonationes & alias ſatisfactiones, quę virtualiter ſunt reſtitutiones, & ſolutiones, l. ſi rem. §. omnis. ff. de pigno. actio. & l. 1. ff. qui ſatiſd. cogan. & gloſſ. in verbo. reſtituatur cap. peccatum. de regul. iur. lib. 6.

Dixi: De bonis animi. & cet. ad ſignificandum, quod nō ſolum ad reſtitutionem tenetur, qui debet pecuniam: ſed etiam alia tria genera bonorum animæ, & corporis, & honoris, iuxta dicta. in cap. 14. num. 26. & cap. 15. num. 16. cum ſeq. & infra cap. 18. num. 33.

Neceſſitas autem reſtituendi naſcitur ex omni transgreſſione legum veræ & ſpecialis iuſtitiæ, per quam aliquod damnum alteri cuipiam infertur, prout ſtatim dicetur: non autem inducitur ex tranſgreſſione legum charitatis & miſericordię, etiam illa, qua alius damnificatur, vt affirmauit Alex. Halen. 3. part. quæſt, 87. & Altiſſiod. in 4. part. quos ſequitur Adrian. in 4. de reſtit. quęſt. 1. §. de currentibus cum fure. quem pridem ſequuti fuimus in repet. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concluſ. 6. & infra. c. 24. num. 5. & nuper in Apolog. de reditib. q. 2. monit. 2. & 7. quod etiam affirmat Sotus tamquam communiter receptum lib. 5. quæſt. 3. art. 4. & lib. 4. quęſt. 7. art. 3. col. 4. & alibi ſæpe, de iuſt. & iure. Quod latius alijs fundat, & propugnat prędictus Adrian. qui tamen non videtur reddere rationem diuerſitatis; quam noue putamus eſſe, quod trāſgreſſio legum charitatis, & miſericordiæ, immo & ceterarum virtutum aliarum a vera & ſpeciali iuſtitia, non ordinaretur per ſe & directe ad oblationem alicuius rei exterioris alterius, ſed ſolum per accidens, & indirecte: quia immediate & principaliter verſantur circa actus interiores, ſecundū Thom. 2. 2. q. 58. art. 7. ad 1. & art. 8. Tranſgreſſio autem legum iuſtitiæ, quæ principaliter verſatur circa actus exteriores ſecundum eundem, per ſe & directe ordinatur ad auferendum aliquid ab alio, quod cauſat reſtituendi obligationem. Ob quod diximus pridem in prædicta repet. cap. inter verba. multum referre inter teſtem obligatum ad dicendum verum lege iuſtitię, & inter obligatum lege charitatis, vt etiam infra cap. 24. num. 5. ponetur differentia inter obligatum ex contractu ad alendum, quę eſt obligatio iuſtitię; & inter obligatum ad idem per viam eleemoſynę, quę eſt actus charitatis, vel miſericordię illius filię.

Quis reſtituere teneatur.

SVMMARIVM.

12 Reſtituere quis teneatur, late. & 13. & 14.
14 Peccare faciens qui, & quid reſtituat.
15 Metus minor iuſto cogit reſtituere in foro animæ.
16 Libertas animi non tam minuitur blanditijs, ac metu.
17 Reſtituere plus tenetur delinquēs, quam contrahens, & conſentiens. & 18.
19 Miniſtrum a reſtituendo non excuſat iuſſus domini.
20 Delinquens non excuſatur eo quod alius id feciſſet.
20 Opitulans damnum danti qui totum, qui partem, qui nihil reſtituet.
20 Borbonium qui ducem Vrbem vaſtantem iuuit, quantum reſtituet.
21 Furantem non impediens quis reſtituet, & quis non.
21 Damnum impedire cum periculo qui etiam index non tenetur.
22 Reſtituet quis confeſſarius negligens. & nu. 23.
23 Confeſſor poteſt dicere heredi reſtituēda mortui.

EX prędictis colligitur vna regula breuis; 12
ſcilicet, Quod omnis & ſolus ille ad reſtitutionem tenetur, qui aliquam rem alienam tenet, vel aliquid lege iuſtitię ſpecialis verę debet. Quę regula continet illas viginti manus; ſcilicet; fęneratoriam, raptoriam, & ceter. quas S. Anton in 2. part. tit. 2. cap. 2. a §. 2. grauiter & late tractauit, & decem & ſeptem dicta, quę adiunxit Siluest. verb. reſtitutio. 2. & duas regulas, aut radices Caietani in ſumma verb. reſtitutio. & 2. 2. q 62.

Ex qua regula infertur, quod tenetur ad reſtituendum. Primo, tenens rem alienam, de quo ſupra num. 7. Secundo, obligatus ex contractu l. 1. ff. de pact. & cap. 1. eodem tit. cum eis adnot. Tertio, obligatus ex quaſi contractu, vt tutor pupillo, & cetera. Inſt. de oblig. quę ex quaſi contractu. §. 1. §. tutores. & §. heredes. Quarto, 13
obligatus lege aliqua iuſtitię, aut ſtatuto conſcientiam obligante, quod addo propter pœnas debitas multarum legum pœnalium, quę non debentur in foro conſcientię, ante condēnationem iudicis, iuxta gloſſ. ſing. cap. fraternitas.

Digitized by Google

nitas, 12. quæſt. 2. in cuius Commentario vtiliter & breuiter diximus, quę ſint illę, contrahendo, addendo, tollendo, ac declarando plurima, quæ prolixiſſime ſcripſit in duobus libris de lege pœnali eruditiſſimus Alfon. Caſtrenſis Illuſtriſſimi ordinis Franciſcani maximum de-
14 cus. Quinto, obligatus ex teſtamento vel alia vltima voluntate ff. & C. de legiti. here. de teſta. de legat. & fideicommiſſ. & alijs titul. Sexto obligatus ex ſententia iuſta, de qua in tit. de re iudic. etiam condemnante ad pœnam iuxta D. Thom. 2.2. quæſt. 62. art. 3. Septimo, obligatus ex delicto damnificante bona aliena animæ; qualis eſt perſuaſio vitiorum vi, dolo, vel metu facta, de quo ſupra cap. 14. num. 45. Aut bona corporis; quale eſt homicidium, vulnus, & ceter. de quo ſupra cap. 15. num. 26. Aut bona honoris, gloriæ, & famæ; quale eſt contumelia, detractio, & ceter. de quo infra cap. 18. num. 33. Aut bona pecuniaria; qualia ſunt furtum, rapina, & alia, quorum quædam ſunt ſine vllo conſenſu damnificati, vt furtum, rapina, & ceter. C. & ff. de furt. vi bono. rapt. vnde vi. & quod vi, aut clam: quædam cum conſenſu eius, ſed coacto per metum, ſiue vim condi-
15 tionalem. Quod verum eſt ſecundum omnes de timore, qui iniuſte inijcitur, & eſt tam magnus, vt in conſtantem virum cadere poſſit, quã uis ſua culpa in illum incidat, cap. veniens. de ſponſal. non tamen de eo, qui iuſte inijcitur per iudicẽ, l. 3. ff. quod met. cau. aut alium, qui iure damnum, quod timebat, inferre poteſt, l. nec timorem & l. ſi mulier, ff. quod met. cau. Per quod ſoluitur quæſitum; An datum ab aliquo, timore ne accuſetur, ei, qui eum iure accuſare poteſt, repeti poſſit, tamquam metus cauſa datum? Reſpondi non poſſe, per citata hic, & per textũ iuncta gloſſ. & doctrina Bart. communiter recepta, in l. accuſationes. C. de his quæ vi Nec etiam de eo, qui iniuſte inijcitur, ſi talis non eſt vt in virum conſtantem cadere poſſit, quo ad iudicium exterius, in quo paria cenſentur conſentire ſponte, & per eiuſmodi metum, qui non cadit in conſtantem virum, l. metum 2. ff. quod metus cauſa. & Panor. adiuncta gloſſ. verb. coactus. de his quæ vi. non tamen. quo ad forum conſcientiæ, in quo idem cenſetur, quod quis iuſto metu conſentiat, vel eo minore, dummodo coram Deo ille fuerit cauſa principalis illius conſenſus, vt recte dixit Adrian. in 4. de reſti-
16 tu. quęſt. 2. Non eſt tamen verum id, quod Caietanus his addidit in ſumma verb. reſtitutio. §. quia vero. ſcilicet paria reputari quo ad forũ conſcientiæ conſentire metu, aut blanditijs, quia, vt ille ait, his non minus quam metu, animi libertas adimitur: tum quia id eſt contra expreſſam l. fin. C. ſi quis aliq. teſt. prohib. tum quia ſanctus Thom. 1.2. quæſt. 6. art. 6. determinat, quod paſſio amoris non inducit inuoluntarium ſicut paſſio timoris: tum quia eſt contra rationem, qua idem ad id mouetur; ſcilicet, quod metus conſenſum diminuit: amor vero & blanditię eundem augent: tum quia eſt noua doctrina nullo iure fundata, quamquam locum habere poſſet, quando precibus & blanditijs minæ, ſaltem tacitæ, ineſſent; quales ſolẽt ineſſe precibus nonnullorum dominorum ſolitorum male tractare eos, qui precibus ſuis non parent; cui conſequens eſt, mulieres perditas non teneri ad reſtituendum ea, quę ſuis blanditijs abſque dolo, mendacio, & fraude obtinuerunt ab amicis ſuis, qui donare, aut gratis dare poterant, vt infra dicemus. Quamquam oppoſitum Caietan. vbi ſupra ſine textu, & ratione neceſſaria tenet.

Octauo tenetur reſtituere obligatus ex quaſi 17
delicto, vt iudex qui iniquam ſententiam tulit ob ignorantiam iuris, vel imperitiam, Inſtit. de obligat. quę ex quaſi delict. naſcun. in princ. Et is, ex cuius domo aliquid eiectum damnificauit alium §. 1. Inſtit. eodem tit. & tabernarius, & inſtitor tabernę, aut magiſter nauis & eius exercitor, de furto, & maleficio in naui per alium facto. Et Caupo, vel ſtabularius, de re ſibi ab hoſpite cõmendata, §. item is. & §. item exercitor. Inſtitu. eodem tit

Nono, qui conſentit delinquẽti, ſiue facienti, aliquo nouem modorum relatorum. ſupra cap. 11. nu. 12. puta ſimpliciter cõſentiendo, vel iubendo, cõſulendo, laudando, recipiendo, participando, tacendo, non impediendo, aut non manifeſtando: hi namque omnes & ſinguli peccant, vt delinquens, & faciens delictum; licet nulli teneantur ad reſtituendum tantum, quantum ille: quia faciens ſemper & in totum tenetur. Alii vero ſex; puta iubens, conſulens, conſentiens ſimpliciter, recipiens, laudans, aut participans, non niſi ad reſtitutionem eius, quod ad eos peruenit: & cuius fuerunt cauſa ſine qua
delictum non fuiſſet factum. Alii vero tres; ſci- 18
licet, tacens, non obſtans & non manifeſtans ſolum tenentur, quando ad id ex officio obligãtur, quamuis fraudulenter & mala voluntate tacuiſſent, aut obſtare, vel manifeſtare prętermiſiſſent, iuxta omnium fere communem opinionem, vt recte tradit Adr. in 4. de reſtit. q. 1. col. 12. & Silueſt. verb. reſtitutio. 3. q. 6. & Sotus lib. 4. q. 7. art. 3. de iuſt. & iure. quamquam Angel. Richardum ſecutus, contrarium teneat, & idem etiam ſentiat eruditiſſimus Card. Caiet. verbo, reſtitutio.

Ex quibus infertur, Primo, quod quemad- 19
modum qui percutit, aut occidit proximum iuſſu alieno ob ſolam vtilitatem pręcipientis tenetur ſatisfacere percuſſo, aut mortui heredibus, ſic famulus vſurarii, qui domini ſui iuſſu

ob eius

Digitized by Google

ob eius ſolam vtilitatem pecuniam ad vſuram dedit, reſtituere tenetur, vt Caietanus in ſumma verb. reſtitutio. & 2.2.q.62. art.7. ſingulariter dixit, & infra eod. cap. nu. 266. declarabitur; quia ille eſt, qui facit delictum & dominus conſentiens illi iubendo: quidquid contra innuat
20 Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 2. Nec excuſatur, eo quod ſi ille famulus non dediſſet, alius eã dediſſet, ſicut nec excuſatur percuſſor, quod ſi ipſe illum non percuſſiſſet, alius percuſſiſſet; quia ſi aliquis dominus ſuis famulis diceret, vt occiderent N. & cum quiſque eorum vellet, & poſſet illum occidere, vnus anteiret, non excuſaretur a reſtitutione; nec etiam ab extremo ſupplicio per ipſum iudicem infligendo, ob id, quod vel dominus id fieri præceperit, vel quod etiam ſi homicidium illud ipſe nõ perpetraſſet, alius iuſſu eiuſdem, vel omnes ſimul illud erant perpetraturi.

Secundo infertur, quod iuuans facientem delictum, cooperando, qui includitur ſub verb. participans, ex mente ſancti Tho. vbi ſupra, & communis, aliquando tenebitur ad reſtitutionẽ totius damni per facientẽ illati, puta, quum fuit cauſa, ſine qua nihil damni fuiſſet illatum: aliquando vero non, niſi ad reſtitutionem partis eius ſcilicet cuius eſt cauſa, ſine qua non fuiſſet illa pars damni illata, licet reliquum ſic: & aliquando non tenebitur, niſi ad reſtituendum illud, quod ad ipſum peruenit; puta, cum nõ fuit cauſa ſine qua non fuiſſet totum damnum illatum: & aliquando ad nihil; puta, quando ſine illius ope totum damnum inferretur, & nihil ad ei perueniret.

Tertio infertur, iuſte nos nuper conſuluiſſe ei, qui ita iuuit Borbonium Ducem in capienda & diripienda Vrbe, anno 1527. quod ſine eius ope id nõ feciſſet, teneri ad reſtitutionem omnium damnorum: eum vero, ſine cuius ope id factum fuiſſet, non teneri niſi ad id, ꝙ ad ſe perueniſſet, vel eius partis, quæ ſine ipſo non fuiſſet illata: & ad nihil, ſi nihil ad eum peruenit, nec fuit cauſa, ſine qua non totius, vel partis illius. Concludimus, inquam, ſecuti ſententiam Innoc. in cap. ſicut dignum. de homicid. quam probat ibi Oſtien. & nemo contradicit, quamque Richar. in 4. lib. ſent. d. 15. & Silueſt. verb. reſtitutio. 3. q. 6. cum citatis ab eo, ſequuntur; immo & Adrian. grauis auctor. in 4. de reſtitu. §. de currentibus cum fure. tenet, auxiliatorẽ & opem maleficio, & damno præſtantem, ſolũ teneri ad reſtituendum id ꝙ ad eum peruenit, & non plus, ſi delictum factum fuiſſet vel damnum datum, etiam ſi ille, eam opem non tuliſſet, quamque ſeptem argumentis validis muniuimus, reſpondendo totidem, quę pro Caiet. & Soto, contrarium tenentibus adduximus.

21 Quarto infertur, quod ſi aliquis inueniret furem, qui a ſuo vicino furaretur, acciperetque aliquid quo taceret, non tenebitur reſtituere quod alius furatus fuiſſet: neque quod accepit, ſi furis erat, dummodo eſſet perſona, quę ex officio ad clamandum, aut manifeſtandum non teneretur, qui idem addit, quod reſtituere non tenebitur, quamuis eidem vicino, cui res ſurrepta fuit, ſe interroganti, num aliquid vidiſſet? reſponderet, ſe non vidiſſe. Secus autem ſi ex ſuo officio ad hoc teneretur; vt iudices, & domini, qui ob id ſtipendia capiunt, vt iuſtitiam cuſtodiri faciant; & etiam, noſtro iudicio, patres, tutores, & curatores, quo ad bona filiorum ſuorum, pupillorum, aut minorum, argum. l. cũ non ſolum. §. vbi autem. & alijs ſequentibus. C. de bonis quę lib. & cap. duo. 23. q. 4. Nolumus tamen dicere, quod iudex ſemper teneatur nõ obſtante quolibet periculo mortis aut vulnerũ, impedire quodlibet damnum, ſed ſolum quãdo id ſine temeritate facere poteſt, vt (noſtro iudicio) ſenſit S. Thom. 2.2.q.62. art.6. ad 3. per illa verba: *Non multum imminet periculum.* Quia, vt recte Silueſt. ait in Roſa aurea, caſu 50. non tenetur officialis cum periculo probabili ſuæ vitę & ſtatus ſeruare perſonam, aut ſtatũ alterius particularis, quam uis ſic (noſtra ſententia) rẽpub. quando ratio poſtularet, arg. l. minime. ff. de relig. & ſumpt. fun. & l. vt patrię. ff. de iuſti. & iure.

Ex quibus ſequitur, quod qui in Capitulo, Conſiſtorio, aut alia vniuerſitate, vbi maiori parti ſtatur, iuxta l. quod maior. ff. ad municipa. cap. 1. de his, quę fiunt a maiori parte: & vbi publice ſuffragia feruntur, & pauciores maioris partis ſententiam ſequuntur, quamuis peccet conſentiens in delicto ſecundum Innoc. in dicto cap. 1. tamen non tenetur ad reſtitutionẽ damni, quod illam malam ſententiã cõſequitur; quia eius cauſa nõ fuit, cũ etſi contradixiſſet ipſe, id conſequeretur, vt Caiet. verb. reſtitutio. c. 1. par. 5. dixit, & recte, id procedere, quando qui ſuffragãt, nõ poſsũt data ſuffragia reuocare, & quando qui ſuffragatur, credit propter ſuũ ſuffragiũ maiorem partẽ non mutaturam ꝙ ſuffragijs concluſit. Nam ſi crederet ꝙ propter ſuam cõtradictionem alij ſuam ſententiã mutarẽt, & non contradiceret, cum id facere deberet, diceretur conſentire, & eius cõſenſus, cauſa illius partialis diceretur: & ita teneretur, cũ ex ſuo officio ad id obligaretur per prędicta.

Decimo infertur quod confeſſarius, qui per 22 ignorantiam craſſam, aut affectatam abſoluit ante reſtitutionem, vel antequam præcipiat eam confitenti ad id parato, remanet obligatus ad reſtituendum; quia fuit in cauſa ne damnificatus, ꝙ ſuum erat, vel ei debebatur, reciperet. Roſel. verb. reſtitutio. 2. §. 5. Angel. verb. reſtit. vlt. §. 5. Quod procedit in cõfeſſario viden-

Q te, aut

Digitized by Google

te, aut credente, quod niſi reſtitutionem præciperet confeſſo, non reſtitueret, & ſi præ ciperet, ſic. Non autem in eo, qui ſolum credit cõfeſſum eſſe obligatum ad reſtituendũ, & id non præcipit ob incogitantiam: aut quia exiſtimat, id ipſi confeſſo curę fore; nam is non eſt cauſa non reſtituendi.

Nec obſtat, quod quidam contradicat. Primo quia nullo auctore, nec vlla ratione probabili contradicit: ego autem hic cito graues auctores; ſcilicet Angelum, & Roſellam. Tertio, quod ratione friuola nititur; ſcilicet confeſſariũ non teneri ex officio procurare vtilitatem creditoris: ſed ſolum cõſulere pænitentes, quod videtur dixiſſe pro conſulere pęnitenti, per id quod ſubdit, Et iuuare animam eius; quæ ratio facit contra ipſum: cum præcipere penitenti reſtitutionem, ad quam tenetur, ſit conſulere illi & iuuare animam eius. Quarto, quod ego non affirmo dictum præfatorum auctorum eſſe vniuerſaliter verum: ſed reſtrinxi illud ad caſum, in quo negligentia præcepti de reſtitutione eſt cauſa, cur confeſſus non reſtituat; quo caſu palam eſt eum peccare cum obligatione reſtituendi: quia qui cauſam damni dat, damnum dediſſe videtur c. fi. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad leg.
23 Aquil. Addo etiam quod Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 21. q. 3. difficile eſſe cenſet, quod cõfeſſarius iuſte dicere poſſit heredibus eius, cuius ipſe confeſſionem audiuit, ſibique mandauit, vt poſt eius obitum diceret eis, vt reſtituerent illud, ad quod obligatus remanebat; quia per hoc videtur reuelare confeſſionem ſibi factam. Nec mirum eſt, eum id tenere, quia ipſe ſequitur opinionem Scoti, tenentis in ead. diſt. 21. quod confeſſarius non poteſt reuelare cõfeſſionem confeſſi, etiam de ipſius licentia & facultate, etiam iuſta de cauſa data. Nobis tamen, qui ſequimur & probamus opinionem contrariam S. Thom. & communem in cap. ſacerdos. de pænit. diſt. 6. a num. 116. vſque ad 120. & ſupra eod. cap. 8. non videtur difficile; cum per tale mandatum, expreſſa, aut tacita facultas ad reuelandum iuſta de cauſa concedatur, argum. l. 2. ff. de iuriſd. omnium iudic. cap. pręterea. de offic. deleg.

Quæritur hic, quid debeat confeſſarius iubere pænitenti, qui ex India diues redit? Reſpon. idipſum quod alijs, qui ſimilia in bellis iuſtis, vel iniuſtis, vel in pace tyrannice, vel fortiter commiſerunt, iuxta ius naturale & diuinum, quod nulla recta Monarchia, nec vlla tortuoſa tyrannis euertere poteſt. Super quo quidam Noſtrates pij, & eruditi ediderunt aliqua, quæ timorem quendam futurorum malorum præſentis & futuræ vitæ incutiunt, digna deciſione ſummæ poteſtatis Apoſtolicæ; audita ſumma lacia.

Quid reſtituendum.

SVMMARIVM.

24 Reſtituatur alienum, idem ipſum & fructus vel intereſſe. num. 25.
26 Aliena res male retenta cui perit.

Reſtituendum autem eſt regulariter idipſũ, 24
quod acceptum eſt, vel debetur, ſi fieri poteſt: niſi creditor ſit alia re contentus, l. eum a quo. & l. manifeſti. C. de ſolu. ſi autem non poteſt, eius æſtimatio, auth. hoc niſi. eod. titu. ſi eſt æſtimabile; qualia tamen non ſunt vita, ſalus, libertas, honor, & fama. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. cap. contingit. de ſent. excom. l. in ſeruorũ. ff. de pœn. & ideo pro eis reſtituẽdum eſt, quod vir bonus arbitrabitur. arg. c. de cauſis. de offi. deleg. l. 1. ff. de iure deliberan.

Dixi: Regulariter, quia fallit, quando per 25
reſtitutionem eiuſdem rei, peccator occultus manifeſtaretur, aut aliquod aliud magnum incommodum ſequeretur, per infra dicenda. Et ſi res retenta iniuſte eſt fructifera, reſtituendi ſunt domino omnes fructus, & emolumenta. cap. graui. cum ei adnotat. de reſti. ſpol. l. cum prætor. ff. de verb. ſignifi. & 3. q. 1. per totã. quæ ſunt ea, quę deductis neceſſarijs impẽſis in illis adquirendis, colligendis, & conſeruandis factis ſuperſunt. l. fructus. ff. ſolu. matri. l. ſi a domino. §. fructus. & l. plane. in fi. ff. de petit. hered. habita tamen ratione bonę, vel malę fidei iuxta ſupra dicta num. 7. & 8. Sed ſi res non eſt fructifera, non eſt reſtituendum quod ex eius vſu, & induſtria eius, qui occupatam eam tenet, lucrifactum eſt.

Per quod ſoluitur dubium de illo, qui torquem aureum a non domino emptum ſæpius locauit, an pretium locationis reſtituere teneatur? Reſpondendum enim eſt negatiue. Nam & vſurarius & latro non tenentur reſtituere quod lucrati ſunt pecunia ad vſuram accepta, aut furtiua, negociationi eam applicantes; immo qui illud accipere vellet, vſuram committeret, cap. plerique. & c. fi. 14. q. 3. ſecundũ Scotum in 4. lib. ſent. d. 15. q. 2. niſi quando acciperet pro ſuo iuſto intereſſe, aut acciperet is, cui ſurripitur pecunia, quã collectam habebat ad ſoluendũ ſuo creditori, & ob eius furtum cogitur ad vſuram accipere, aut vendere ſuum prædium minoris, quo ei debitũ ſoluat. Quia talis accipere poſſet 26
a latrone, & etiam hic deberet reſtituere omne illud, quod ob id amiſit cum omnibus impenſis, & damnis ob id acceptis. Et qui aliquam mulã, aut equum meritorum, ſeu locari ſolitum, furatur & retinet aliquanto tẽpore, ꝙ in cauſa fuit

ne do-

Digitized by Google

ne dominus ſolitam mercedem lucraretur, nõ ſatisfacit, etiam in foro conſcientiæ, reſtituendo ſolum equum, aut mulam ſine vlla mercede deductis impenſis debitis & deduci ſolitis. vt ait Ioan. Maior in 4 lib. ſent. diſt. 15. q. 27. & 28. Quinetiam, ſi fuit vi raptus, furto ſublatus, aut retentus, & perijt in poteſtate eius, qui rapuit, ſuſtulit, aut retinuit, tenetur ſoluere quanto maioris valuit a tempore, quo male accepit, donec illum domino, loco, & tempore ad recipiendum conuenientibus obtulit: & ſi dominus legitime oblatum noluit accipere, ſatisfacit, reſtituendo tantum, quanti valuit tempore quo accepit.

Quantum reſtituetur.

SVMMARIVM.

27 *REſtituatur quanti æſtimatur damnum certum, aut arbitrarium.*

27 *Reſtituenda rei, ſi valor incertus eſt, quid fiet.*

27 REſtituendum vero eſt tantum, quantum ſatis eſt ad æqualitatem debiti, aut damni illati; ita vt ſi quãtitas debiti, aut damni eſt certa, neceſſe eſt vt tantundem reſtituatur: ſed ſi quantitas eſt incerta, eiuſmodi eſt damni honoris, famæ vulnerum, fructuum ſperatorũ, ſeminum ſatorum, damni emergentis, aut lucri ceſſantis, & aliorum ſimilium, reſtituẽdum eſt, quãtum bonus vir, conſideratis omnibus, rei, temporis, loci & perſonæ, & ceter. circumſtantijs arbitrabitur. l. certi condictio. ff. de reb. cred. & in princip. Inſtit. de verb. oblig. & l. 1. C. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt. Et vir bonus tantum arbitrari debet, quantum ad æqualitatem requiritur, ſi poterit; ſin minus, quod propius ad eam accedat, argu. l. fideicommiſſa. §. quamquam. ff. de legat. 3. & cap. Quintauallis. & cap. veniens. de iureiu. habita ratione bonę, vel malæ fidei, iuxta poſita ſupra num. 7.

Cui reſtituendum.

SVMMARIVM.

28 *DOminus, cui ſua res eſt reſtituenda, quis dicatur.*

28 *Domino reſtituẽdum quando cuſtos eſt ſuſpectus.*

29 *Domino ſuo reſtituẽda res regulariter, ſed fallit.*

29 *Prælato diſſipanti quæ res eccleſiaſtica reſtituẽda.*

29 *Furi cui non reſtituenda res furtiua.*

30 *Metus qualis excuſat quo ad forũ cõſciẽtiæ. nu. 30.*

30 *Reſtituendum an regulariter male datum & male acceptum.*

30 *Reſtitutio pauperibus faciẽda quãdo de præcepto.*

31 *Meretrix, nec aliæ mulieres ſolutæ, coniugatæ vel ſacræ tenẽtur de præcepto ad reſtitutionẽ, & 34.*

31 *Maleficio pro aliquo; quod limitatur num. 41.*

31 *Reſtituere cur magis tenetur qui accipit, pro eo quod tenetur facere, quam quod accipit pro eo, quod tenetur non facere.*

32 *Datum ob maleficium, quo titulo retineri poteſt.*

32 *Intellectus cap. de hoc. de ſimon.*

32 *Reſtituendum quod male accipitur, ſed non quod male datur. & 34.*

33 *Reſtituendum omne quod accipitur pro eo, quod gratis tenetur dari, vel debet fieri. num.*

33 *Exempla non reſtringunt legem.*

34 *Reſtituant teſtis, aut iudex acceptum pro teſtimonio, aut ſententia.*

34 *Gratis qui debet facere turpiter pro illo accipit.*

34 *Intellectus l. 4. §. ſed & quod meretrici. ff. de cõdi. ob turp. cau.*

35 *Meretricis opera an aliquid valeat in genere entis, ſed non moris.*

36 *Opera meretricis & aliorum delinquentium in foro Dei æqualis. & 39.*

37 *& permiſſa in foro exteriori tantum quoad hoc æquantur.*

38 *Meretrices peccant accipiendo, ſed non tenentur reſtituere. num. 39.*

40 *Vẽdibile per ſe vt ſit invẽdibile ratione admixti.*

41 *Meretrici & impudici confeſſarij conſulant circa eis promiſſa.*

HOc in loco, Chriſtiane Lector, in editio- 28
ne vulgari cõſideraui quinque caſus oc-
currẽtes in hoc articulo, quo quęritur, Cui eſt
reſtituendũ? in quibus nõ ſine cura & ſtudio vi-
gili diſceſſimus a cõmuni ſentẽtia quo ad quæ-
dã, quæ etiam nũc perplacẽt; licet nõnulla, quę
ſequutus communẽ tenui, merito diſpliceant.
Alia igitur methodo, & clariore, ac vtiliore om
nia reſoluturus ſimul ac digeſturus ea, quę Di-
dacus a Leyua & Couarruuias, meus olim in
Academia Salmãticẽſi feruentiſſimus auditor,
ac pro dilectiſſimo filio habitus, & poſtea erudi
tiſſimus doctor, & Gymnaſta, ac celeberrimus
ſcriptor, ac demũ inſignis epiſcopus Sigobiẽſis,
dignitate perilluſtris & Reuerẽdiſſimus, ſcripſit
in §. 2. par. 2. c. peccatũ. de reg. iur. lib. 6. quæ a no-
bis ieiunius eidẽ prælectũ, erudite, curioſe, ac co
pioſe ditauit. Proteſtat⁹ igĩt nullũ vnquã ſcrip 28
torẽ, nec ipsũ, qui ões alios in hac re ſupauit,
nec hactenus penitus in ea mihi ſatisfeciſſe, &
ſperans nnnc omnibus & mihi ſatisfacere, pre-
cibus glorioſiſſimę Marię Magdalenę, cui dies
hic ſacer eſt, fretus, dico primo: *Diſtinguendũ*
eſſe, an agatur de reſtitutione rei alięne, male ac
ceptę, vel male retẽtę, eo tantũ quod eſt aliena, aut
de reſtitutione damni dati, intelligẽdo per dam
nũ, tam iniuſtã acceptionẽ, quã iniuſti detrimẽ-
ti illationem: ac in priori quidẽ membro defi-
niendũ, quod res aliena regulariter domino eſt

 reſtituen-

Digitized by Google

reſtituenda, ſiue ſit abſolutus dominus, ſiue diſpenſator dumtaxat; quales ſunt prælati eccleſiarum; cap. fi. 16. quæſt. 1. & cap. paſtoralis. de donat. vt olim copioſe probauimus, in cap. 1. & cap. cum ſecundum. de præben. & nuper in lib. de redit. eccleſ. ſuper dicto cap. fi. 16. quæſt. 1. & in Apolog. eius, & in Comment. cap. non liceat Papæ. 12. q. 2. Per dominum autem intelligimus etiam illum, cuius cuſtodiæ eſt commiſſa res accepta, aut damnificata, quamuis ea ſit dominij alterius, & cõſequenter quo ad hoc cenſetur dominus pignoris creditor, & depoſiti depoſitarius, in cuius poteſtate, aut cuſtodia eſt illud, & veſtis fingendæ ſartor; & veſtimẽti lauandi fullo, ſeu lotor, & rei commodatæ commodatarius: nam eis reſtituendum eſt, quod ab eis acceptum fuerit, & non ijs, quorum ſunt, argum. l. cuius. & l. ſui. & l. itaque fullo. in princ. §. ſed etiã res pignori. ff. de furt. Verum eſt tamẽ, quod in foro conſcientiæ veris dominis reſtitui poſſunt, argum. dictę l. bona fides. & notat. in cap. in litteris. de reſt. ſpol. adhibita neceſſaria cautione, ne prædicti cuſtodes damno denuo reſtituendi afficiantur, aut alia moleſtia, ne ue incurrant in iacturam exiſtimationis fidelitatis, diligentiæ, aut probitatis; modo illud ſine ſcandalo & ſine alterius iniuria fiat: maxime autem hoc fieri poteſt, quando aliquis prędictorum habetur ſuſpectus, quod non reſtituet domino, aut non ſine magna difficultate, aut damno; quia eſt fur, aut verſutus, aut opulentus, aut prodigus, aut alia ſimili praua qualitate affectus, iuxta omnium ſententiam. Immo in iſtis caſibus, domino reſtituendum eſſe videtur, niſi timeatur aliquod damnum perſonæ, honoris aut alia moleſtia, vt recte ſentit Sotus, lib. 4. q. 7. art. 1. de iuſti. & iure.

29 Dixi: Regulariter; quia nonnumquam alteri eſt facienda.

Primo, cum dominus eſt furioſus, prodigus, aut habet tutorem, aut curatorem. l. pupillo. ff. de ſolu. §. furioſos. §. pupillos. Inſtit. de inutil. ſtipu. l. obligari. ff. de aucto. tuto.

Secundo, quando prælatus eſt diſſipator, qui diſperdit bona eccleſiæ, ſecundum Caietanum in ſumma verb. reſtitutio. cap. 4. & alios recẽtiores, iuxta quos non eſt ei reſtituendum: ſed in vtilitatem eccleſię conuertendum. Nobis tãmen videtur, quod ſi prælatus nõ eſt ſuſpenſus, nec ei coadiutor datus, & quod reſtituendum eſt, ſunt fructus & prouentus, quorum ille eſt legitimus diſpenſator, illi eſſe reſtituendum, arg. notat. in cap. veritatis. de dolo & contu. & in cap. venerabili, de offi. deleg. & c. fi. de accuſa. & cap. peruenit. de fideiuſſ. Quia nullibi contrariũ ſtatuitur, & etiam quando id ꝙ eſt reſtituendũ, ad ipſa bona eccleſię pertinet, quę ipſe nõ poteſt, nec debet ſine cauſa alienare; quia no eſt textus, qui ad aliud obliget; quamuis hoc caſu melius eſſet ex eorũ ſententia facere, adhibita tamẽ cautela, ne alia incõueniẽtia cõſequerẽt.

Tertio, quando ignoratur dominus rei reſtituẽdæ, adhibita debita diligentia, de qua infra, eod. cap. num. 170.

Quarto, quando eſt longinquius, aut in tali loco, vt ad eum mitti non poſſit, aut non ſine magno periculo aut ſcandalo, tunc reſtituendũ eſt Ieſu Chriſto Domino noſtro, heredi omniũ incertorum vniuerſali, cap. 1. ad Hebręos. cap. quo iure. 8. diſtinct. vt diximus in cap. nouit. de iudic. num. 3. & 8. diſpertiendo illud pauperibus eius, aut alijs pijs operibus; quia hoc conſentaneum legi naturali videtur, & ſignificat c. cum tu. de vſur. cap. qui habetis. 14. q. 5. cuius autem impenſis mittendum ſit, quãdo poterit, ex dictis infra, num. 43. colligitur.

Quinto, acceptum a fure, quamuis ipſius nõ ſit, reſtitui poteſt & debet eidem, quo ipſe poſſit, vt debet, reſtituere illa domino, cui furatus fuit, niſi ceſſantibus alijs incommodis, pręſtaret domino, aut cui fur tenebitur reſtituere, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 1. § 4. pro quo l. bona fides. ff. depoſ. & Silueſt. verb. reſtitutio. 4. q. 1. vt proxime diximus.

Per quod reſpondetur affirmatiue ad quæſitum: An ſatis fiat reddendo acceptum a fure ei, cui ipſe mandauit? quia paria ſunt, reddere alicui, vel de eius mandato alteri, arg. l. 1. & l. inter cauſas. ff. manda.

Hactenus de priori mẽbro, id eſt, quo ad obligationẽ reſtituendi rem alienã. Quo ad poſterius vero membrũ, id eſt, obligationẽ reſtituẽdi damnũ datum, dico quattuor. Primũ, ꝙ damnũ datum alicui contra ſuam voluntatẽ, vt datum per furtum, rapinam, vim, aut metum, ſaltẽ, reuerentialẽ ad id ſufficientẽ, per aſtutiam, dolũ, vel accipiendo, ne faceret aliquod damnũ iniuſtũ, reſtitui debet damnificato per tales malos actus, ſecundũ Innoc. Panor. & cõmu. in c. quia plerique. de immunita. eccle. Per metũ autem intelligo, quo ad forum conſcientię, non ſolum illum, quẽ iuriſconſulti appellant iuſtum, & cadentem in virum conſtantem. in l. metum. ff. quod met. cauſa. ſed etiam minorem; talem tamẽ, qui ſic fuit cauſa dãdi vel accipiendi, ꝙ niſi interueniſſet, nõ fuiſſet datũ, vel acceptũ. Quoniã tam canones, quam leges requirẽtes prędictum iuſtum metũ, reſpiciunt forũ exterius. in quo ſi darẽt reſciſſio actuũ ob leuẽ metum, omniũ fere peteretur reſciſſio: & ita reſpub. litibus redundaret, cõtra intentionem iuris in l. properandũ. C. de iudic. & c. finem litibus. de dolo, & cõtu. Quę deſumuntur ex mẽte Oſtien. & Ioan. And. ex cap. verũ. de iureiur. & ex verbis Adr. in 4. de reſtit. cap. aggredior. verſ. ex quibus omnibus, & ex Soto quęſt. 7. de iuſt. & iur. lib. 4. 30

Addidi

Digitized by Google

Addidi tamen vltra alios: Talem tamen & ceter. quia eatenus tantum erit inualidus actus per metum leuem factus in foro conſcientiæ, quatenus ille fuit cauſa, ſaltem ſine qua non illius actus, argu. cap. fina. & ibi notat. de iniur. & in cap. felicis. §. illud. de pœnis. lib. 6. & per gloſſ. in verb. ſimplici fauore.

Secundo dico, quod acceptum iniuſte de voluntate dantis, ita quod turpitudo verſetur ex vtraque parte, non eſt reſtituendum, ſaltem regulariter vlli de præcepto: quod etiam in editione vulgari affirmauimus contra communẽ, quæ vſque ad illam nobis ſemper placuit, ſed tunc re altius perpenſa, ſequuti fuimus S. Anton. part. 2. cap. 5. in princ. Monald. verb. reſtitutio 2. Angel. verb. reſtitutio. ver. turpe. & Silueſt. verb. reſtitutio. 2. & verb. eleemoſyna. q. 4. Pro qua facit, Primo, quod nulla eſt lex diuina, nec humana ſæcularis, neque canonica, qua hoc iubeatur: & ita non eſt dicendum l. illam. C. de colla. cap. legatur. 13. q. 2.

Secundo, quod l. vbi. cum. l. ſequen. ff. de condict. ob turp. cau. cap. in pari delicto. de regu. iur. lib. 6. l. iurisgentium §. ſi ob maleficiũ. ff. de pact. & canones huius materiæ ſtatuunt quidem id, quod propter delictum datur, repeti nõ poſſe, neque quod ob delictum promittitur, peti: ſed non pręcipiunt acceptum ob delictum eſſe alicui reddendum.

Tertio, quod eſt regula Veruercelli, recepta a. S. Anton. vbi ſupra, Angel. verb. reſtitutio. 1. verſ. turpe. & Silueſter. reſtitutio. 2. queſt. 2. Et ab alijs quamplurimis, quod reſtitutio, que non eſt facienda alicui certę perſonæ, ſed pauperibus, non debetur ex præcepto, ſed ſolum ex conſilio: quod recte limitat Silueſter vbi ſupra vt procedat in eo, quod nũquam alicui perſonę, nec alicui collegio debitum fuit, cuius defectu pauperibus erogari præcipitur, nec his relictum, nec donatum fuit, nec per legem præcipientẽ, nec ſententiam ſpecialem adiudicatũ. Cum igitur iuxta communem in hoc caſu reſtitutio pauperibus, & non parti facienda ſit conſequens eſt, quod non eſt de pręcepto.

Quarto, quod quando malum, ob quod datum fuit, non conſequitur, vt ſi datum eſt iudici, quod inique iudicaret, & recte iudicauit: & epiſcopo quo ordinaret, aut beneficium cõferret, & nec ordinauit, nec beneficium contulit, datori & non pauperibus reſtituendum eſt, vt doctiſſimus Medina in codice de reſtit. efficaciter probat.

31 Quinto, quod vt mox dicemus, meretrix nõ tenetur de præcepto reſtituere id, quod pro mercede proſtibuli accipit, & neque alię mulieres ſolutę, coniugatæ, vel ſacræ, & tamen, ſaltem quo ad forum conſcientiæ, in omnibus eis turpitudo verſatur ex vtraque parte, vt ſtatim efficaciter probabimus, ergo & cetera.

Non obſtat primo arg. Adriani, quo ſic in effectu argumentatᷓ: Qui accipit aliquid, vt faciat bonum, quod præcipitur facere, tenetur ad reſtitutionem, vt iudex qui accipit aliquid, vt recte iudicet, & fur ne furetur amplius, & depoſitarius, vt reddat depoſitum, l. 2. 3. 4. & vlt. ff. de condict. ob turp. cau. Ergo a fortiori qui accipit aliquid, vt faciat malum, quod tenetur nõ facere, arg. auth. multo magis. C. de ſacroſã. eccl. c. cum in cunctis. de elect. Non, inquã, hoc argu. obſtat; quia ſolui poteſt negando, maiorẽ eſſe neceſſitatẽ reſtituendi acceptũ ob malũ patrandum, quam acceptũ ob bonum debitũ faciendum; quia nõ eſt etiã tanta. Tum quia qui dat alteri, vt bene ſuo officio fungatur, non peccat, & dat quaſi coactus: quia videt, aut timet, quod niſi dederit, accipiens nõ eſt bene officio ſuo functurus. At qui ob maleficiũ patrandum dat, peccat, & ſine ſimili timore dat, & ideo nõ eſt ei reſtituendũ. Tum quia qui accipit, vt ꝙ debet faciat, accipit aliam mercedẽ vltra illam, quã habet ad officio ſuo fungẽdum, & ideo non debet illud retinere tãquam indebite datum, in quo reſtitutio fit danti per prædictas leges, & l. 1. & totum titu. ff. de cõdict. indeb. Tũ quia qui accipit, vt ꝙ debet faciat, nõ remanet in conſciẽtia obligatus ad aliud: qui autẽ accipit ob maleficium, eo ſequuto, cõmuniter tenetur ad reſarciendum damnum per illud datũ. Tum quia cõmunis fatetur, eum, qui ob maleficiũ accipit, non teneri ad reſtituendum danti, ſed pauperibus, & alijs pijs operibus, & ita debet fateri, ꝙ hæc obligatio reſtituendi degeneret a propria reſtituendi ratione, qua res in primo ſtatu reponitur, & conſequenter debet fateri, non reperiri in hoc caſu tantam rationẽ reſtituendi, quantam in altero, in quo reſtitutio fit ipſi dãti per prædictas leges. Tũ quia idẽ Adria. vbi ſupra q. 19. ſub finem poſt Angel. verb. reſtitutio. 2. §. 4. fatetur, quod ex mente S. Auguſt. in cap. non ſane. 14. q. 5. is, qui ob maleficium accipit, ſatisfacit reſtituendo pauperibus, aut ei, qui dedit, aut cui maluerit, ſaltem antequam qui male dedit facultate recipiendi in ſui peccati pœnã, priuetur, qui tamen aſſerit id, ꝙ accipit, vt fiat quod debetur, ſoli danti eſſe reſtitueudũ, & per conſequens debet fateri ſtrictiorem eſſe obligationem reſtituẽdi acceptum ob bonum quod debet facere, quam obligationẽ reſtituẽdi acceptum ob maleficium patrandum. Per quę omnia & ſingula argumentum Adriani clare diſſoluitur.

Non obſtat ſecundo illud, quod plurimum vrgere videtur; nempe quod titulus quo aliquid ob maleficium datur, eſt ipſo iure nullus, l. iuris gentiũ. §. ſi ob maleficium. ff. de pact. l. generaliter. ff. de verb. oblig. cũ vtrobiq; per glo. & doct.

& doct. citatos in cap. fin. de pact. ergo qui accipit ob maleficium, ſine vllo iure tenet, & cōſequenter iniuſte, & tenetur reſtituere, vt fur vel raptor; quia tenet alienum inuito domino, argum. cap. ſæpe. de reſtit. ſpol. & cap. ſi res: 14. quæſt. 6. Non, inquam, hoc obſtat: tum quia licet pactum vel conuentio, qua quid ob maleficium datur, non valeat in illa forma, quā partes ſolæ prætendunt facere; valet tamen vt donatio quædam virtualis, vel vt quidam actus habendi pro derelicto, quod lex in pœnam male dantis interpretatur, taliter male dantem habere id pro derelicto, vel pro donato ad hoc, vt ei non debeat neceſſario reddi: vt alta mente dixit Anton. relatus ibi a Panor. in cap. quia plerique. de immuni. eccle. & probatur per l. 2. 3. & 4. ff. de condi. ob turp. cau. Ex quibus colligitur nō eſſe paria, quod huiuſmodi accipiēs, nullo penitus titulo præcedente accipiat, & quod accipiat prædicto qualiquali & turpi titulo pręcedente. Nam in priori daretur condictio ſine cauſa, vel indebiti, vel rei vendicatio, iuxta titulos de condict. ſine cauſa, & condict. indeb. & de rei vendica. In ſecundo autem nulla cōdictio habet locum per præfatas leges, & per leges tit. ff. pro derelicto.

Non obſtat tertio, quod acceptum per ſimoniam non poteſt iuſte retineri, cap. de hoc. de ſimo. cum tamen ex vtraque parte verſetur turpitudo, iuxta Extrauag. 2. de ſimo. reſponderi enim poteſt. Primo, ſecundum aliquos, quod illud cap. non agit de vera reſtitutione reiacceptę; quia non iubet reſtitui danti, ſed eccleſię iniuriam paſſę, vt Felin. poſt alios ibi tradit. Nec videtur neceſſario reſtituendum eſſe eccleſiæ. Nam ſanctus Thom. quem ibi alij non citant, vbi ſupra, determinat, ſatis eſſe quod reſtituatur pauperibus. Sed contra ſolutionem hanc faciunt verba illius cap. quibus adſtruitur, non poſſe illud ſine graui ſalutis periculo retineri, & ita concludit neceſſario eſſe reſtituēdum proprie, vel improprie aliquibus. Alii reſpondent, quod diſpoſitio illius cap. continet pœnam, quæ non debetur in foro conſcientiæ ante iudicis condemnationem, iuxta gloſſ. ſollemnem in cap. Fraternitas. 12. q. 2. Sed & hęc reſponſio eodem modo refellitur, quo prior. Quare reſpondendum eſt, cap. illud continere quiddā ſpeciale in illo crimine propter ea, quæ ibi notantur, & melius colligi poſſunt ex vtroque Thom. 2. 2. quæſt. 32. art. 7. & Medina lib. de reſtit. quæſt. 20. & Soto lib. 4. quęſt. 7. art. 1. de iuſt. & iure. ſcilicet, quod ibi acceptum fuit pro ſpiritualibus, quæ nullam ęſtimationem habent, vt ait Medina; aut quia neceſſario gratis dari debent, vt ait Sotus. Nam etiam continet ſpeciale in eo, quod mādat reſtitui eccleſiæ iniuriam paſſę, quamuis dicāt aliter ſanctus Tho. & Sotus vbi ſupra, quod an fecerint per inaduertentiam, dicam infra cap. 23. num. 111.

Tertio principaliter dico, quod damnum iniuſte datum per acceptionem iniuſtam ab eo, qui iuſte dedit, ita vt turpitudo ſit ex parte accipientis tantum, reſtituendum eſt danti, ſiue damnificato, cap. non ſane. 14. q. 5. quod Adr. vbi ſupra q. 19. col. 4. copioſe probat. De hoc numero ſunt iudex, lictor, notarius, milites & eorum duces, & alii, qui ratione ſui muneris publici plus ſuis ſtipendiis decretis accipiunt, & omnes alii, qui ad faciendum id, quod debēt, aliquid accipiunt, puta, qui accipit, quo non furetur, iniuriam non inferat quo recte iudicet, aut recta teſtificetur, aut ſuum domino ſuo reddat, aut quo faciat, vel facere prætermittat alia ſimilia, ad quę tenetur per l. 2. ff. de condi. ob turp. cau. & alia, quæ affert Adria. vbi ſupra. Hoc tamē moderatur Sotus lib. 4. q. 7. art. 1. de iuſt. & iure. vt ſolum procedat in his, qui accipiunt ad faciendum illa, ad quę iuſtitię legibus obligantur, non autem in accipientibus ea, ad quæ legibus aliarum virtutum tenentur; qualis eſt, qui aliquid accipit, quo non fornicetur, quo miſſam audiat, quando tenetur. 32

Sed contra moderationem hanc facit. Primo, quod videtur eſſe noua, & quod nullo textu iuris, neque vlla efficaci ratione neceſſario probatur. Deinde quod l. 2. ff. de condict. ob turp. cau. habet, repeti poſſe id, quod datur alicui, ne ſacrilegium faciat: & conſtat, legem, quę vetat ſacrilegium, eſſe legem pertinentem ad religionem, vt ſanctus Tho. receptus docet in 2. 2. q. 99. art. 1. & 3. ſecundū quē eundem vbi ſupra, q. 81. art 4. religio eſt diuerſa virtus a virtute iuſtitię. Tertio, quod glo. cum qua tranſeunt omnes in l. 4. eiuſdem tit. ait, repeti poſſe id, quod datur alicui, ne fiat meretrix, & conſtat meretricium eſſe contra legem Caſtitatis & Temperantię, & non contra leges Iuſtitię. Quarto, quod eadem lege §. fin. cauetur repeti poſſe id, quod datur furi, ut indicet ſocium furem, ad quod potius uidetur teneri lege Charitatis, quam Iuſtitię. Quinto, quod datur ab eo, qui eſt ineptus militię deligenti milites, ut eum excuſaret a tyrocinio, repeti poteſt, l. quod cuitandi. C. de cond. ob turp. cau. & tamen delecturus milites tenetur ad bene deligēdum legibus militaribus, quę potius pertinēt ad Fortitudinem, quam ad Iuſtitiam ſpecialem, ſaltem commutatiuam.

Sexto, quod eadem ratio turpitudinis uidetur militare in eo, qui capit aliquid, ut faciat quod tenetur facere legibus aliarum uirtutum, ſicut in eo, qui accipit, ut faciat, quod tenetur facere lege Iuſtitię. Turpitudo enim conſiſtit in eo quod accipit mercedem pro eo, quod ſine mercede tenetur facere, quę ratio peręque militat in om-

in omnibus, qui debito legali tenentur.

34 Septimo, quod qua ratione repeti poteſt datum alicui, ne ſacrilegiũ faciat, eadẽ uidetur repeti poſſe datum alicui, ne parentes deſpiciat, ne impediat, ſiue rebellet magiſtratibus, & ſuperioribus, & ne ſit mendax, & ne vindicet ſe indebite, aut ne alia id genus delicta perpetret, cũ omnia hæc ſint debita proximo legibus virtutum potentialium Iuſtitiæ, ſicut ſacrilegiũ per leges Religionis. Quare moderationem Soti arbitror ſolum tenendam in his, quę accipiunt vt faciant id, quod tenentur ſolo debito honeſtatis morali, & non debito legali; quale eſt debitũ virtutis Llberalitatis, & virtutis Gratiæ vt plurimum. Arbitror autem eſſe verum quod prædictus ait vbi ſupra; videlicet, eum, qui accipit aliquid, ne male faciat, ſiue vt faciat quod tenetur facere, non teneri ad reſtituendum in foro conſcientię, donec qui dedit, repetat illud; quia poteſt tenere illud ex quodam dantis conſenſu donec repetierit ſaltem extra iudiciũ. Pro quo facit, quod lex non prohibet translationem dominij rei datę, ne maleficium fiat, ſed tantũ cõcedit condictionem, quæ eſt actio perſonalis; quales ſunt omnes condictiones, vt notatur in rub. de condi. indeb. & alibi ſępe. Per quam rationem facile reſponderi poteſt etiam eis, quibus contrarium tenet Fortunius in l. iuriſgentium. §. ſi ob maleficium ff. de pact. quem ſequitur prędictus Didacus vbi ſupra. Ex quibus infertur quod teſtis reſtituere tenetur acceptũ ob teſtimonium, quod ferre tenebatur, ſicut & iudex, qui capit, vt ferat ſententiam, vt diximus repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6.

Secundo infertur, quod hęc cõſequentia regulariter valet: Is tenetur aliquid gratis facere: ergo turpiter accipit aliquid quo faciat illud, iuxta glo. l. 4. §. fin. ff. de cõdi. ob turp. cau. putat. ſingul. ibi a Iaſ. cui ſimilis glo. in cap. qui cum fure. de furt. vbi late Anan. Eadem ratione valebit illa argumentatio. Is poteſt accipere pecuniam, quo hoc agat in mercedẽ illius actionis. ergo non tenetur id gratis facere.

Dico quarto principaliter, quod acceptum a meretrice ob turpem cauſam fornicationis, non eſt neceſſario reſtituendum, etiam in foro conſcientię. In qua concluſione fere omnes, tam Theologi, quam Canoniſtæ & Legiſtę cõueniunt, vt videre eſt apud ſcribentes in l. 4. §. ſed & quod meretrici. ff. de condi. ob turp. cau. & ſanctum Tho. 2. 2. q. 32. art. 7. Palud. & alios in 4. lib. ſent. diſt. 15. & ſuper glo. communiter receptam in ſumma, 14. q. 5. & eos, quos latius citat prædictus Reuerendiſſimus Segobienſis in dicto cap. peccatum. de regu. iur. lib. 6. par. 2. §. 2. ſed ratio nulla redditarũ a prædictis ſatisfacit. Non quidem prima iuriſconſul. in l. 4. §. ſed & quod meretrici. ff. de cõdit. ob turp. cauſ. quã etiam ad litteram ſequitur ſanctus Tho. vbi ſupra & omnes alij poſt eum; videlicet, quod meretrix licet turpiter faciat, eo quod ſit meretrix; non tamen turpiter accipit, cum ſit meretrix. Non, inquam, ſatisfacit illa ratio. Tum quia videtur ſibi repugnare, cum prę ſupponat turpe eſſe meretricari, & non eſſe turpe mercedẽ pro meretricio capere. Cum l. 2. eiuſdem titu. probet ideo turpiter accipere quem aliquid, vt hominem occidat; quia turpe eſt hominem occidere: & turpe eſſe accipere vt ſacrilegium faciat; quia turpe eſt ſacrilegium facere. Et l. 3. habet turpiter accipere iudicẽ, vt inique iudicet; quia turpe eſt inique iudicare. Et l. 4. turpe accipere, vt ſtuprum faciat: quia turpe eſt, ſtuprum facere. Cũ igitur dicat eſſe turpe meretricari, cogetur etiam dicere, eſſe turpe propter meretricium accipere. Nec credo iureconſul. poſſe defendi, niſi per æquiuocationem, dicendo quod cum ſentit turpe eſſe meretricari, intelligit de turpitudine vera iuris naturalis, quod ipſe nouit, licet diuinum, contra quod etiam eſt, ignorauerit, ſecundum communem doctrinam glo. in Clem. ad noſtrum. de hęret. & ſanctum Tho. 2. 2. q. 154. art. 4. & Ioan. Maior in 3. lib. ſentẽt. diſt. 27. q. 29. Cum autem ait non turpiter accipere, ſentit de turpitudine iuris humani, quod permittit meretricari. Quod ſi quis ita defenderit iuriſconſ. vt defendẽdus eſt, cogetur dicere, quod iure vero naturali & diuino, ſicut turpe eſt meretricari, ita etiã erit turpe pro meretricio aliquid accipere. Et cũ in foro conſcientiæ ius naturale & diuinum ſint neceſſario ſeruanda, cap. ſunt quidam. 25. q. 1 cogetur conſequẽter fateri, quod in illo foro vtrumque eſt turpe, & meretricari, & ob meretricium aliquid capere: & ita ratio illa non ſatisfacit quo ad forum conſcientiæ, licet ſatisfaciat quoad forum exterius, in quo impune licet meretricari.

Secundo ideo non ſatisfacit præfata ratio, quia cõcludit neceſſario vnum falſum; ſcilicet, eſſe veram opinionem Cyni, & Angel. in l. 2. C. de condi. ob turp. cau. Anton. Panor. & cõmũnis in cap. quia plerique. de immu. eccle. Videlicet, quod acceptum ob fornicationem a mulieribus ſolutis clam fornicantibus, eſt neceſſario reſtituendum: & magis id, quod accipitur a coniugatis, & monachis ob eandem cauſam: non minus, quod accipiunt mares, prę ſertim clerici & religioſi a feminis, eo quod libidini earum inſeruiunt. Quia ratio prædicta, quæ nititur permiſſione legis humanæ, ceſſat in illis omnibus, præſertim, coniugatis, monachis vtriuſque ſexus, & clericis. Quoniam etiam in exteriori foro hi omnes puniũtur per leges. tit. ad l. Iul. de adult. ff. & C. & c. 1. & 2. de adult. & l. vnica. C. de raptu virg. & 27. q. 2. per totã. Cuius tamen contrarium eſt verum, & tenet Hen-

ricus

Digitized by Google

ricus Broic. in cap. peruenit. de adult. Cui conſonat vſus confeſſariorum, vt in editione vulgari tenuimus hic, & in d. cap. peccatum. & in cap. 1. & 2. de adult. quibus in locis nunquam fuerunt mihi copiæ ſufficientes ad reſpondendum huic argumento, & ita nec ptopoſui illud, nec reſpondi, & miror quod cum illud grauiter propoſuiſſent Cyn. Anton. Panor. & qui ſequũtur eos: nemo tamen noſtrum, qui contrarium tenemus, ei iuſte ſatisfacit, nec certe ſatisfieri poteſt, niſi alia ratio addatur rationi prædicti iuriſconſ.

35 Non etiam ſatis facit ratio Adria. videlicet, quod meretrix nihil accipit alienum inuito domino. Tum quia illi tam eſt locus in omnibus alijs delictis, in quibus alicui datur ſponte aliquid, vt delinquat, quã in meretricio. Cuius tamen contrariũ tenet ipſemet Adr. & cõmunis quæ cõtrarium noſtri prædicti tertij dicti tenet. Tum quia iuriſconſ. ſignificat hoc eſſe ſpeciale in meretricio, per illa verba. *Noua ratione*. Ratio itẽ Caiet. in 2.2. q. 32. art. 7. videlicet, quod vſus meretricis eſt materia vendibilis, & nõ rei ſacrę, quam Sotus & recentiores magni facere videntur, licet aliqua ex parte ſatisfaciat, quo ad ponendum differentiam inter acceptum ratione criminis ſimoniæ, & acceptũ ratione meretricij, quo ad quam aſtruendam, eam ille reddit: non tamen ſatisfacit, quoad alia. Nã æque, immo magis vendibilis eſt opera eius, qui ſe locat ad militandum in bello iuſto, ad duellum cõmittendum, & ad fuſte cædendum, vel occidendum alium, quam opera meretricis ad explendum libidinem, volentis cũ ea rem habere. Nã palam & paſſim cõducuntur, vel emuntur operę lictorum quos vulgus Hiſpanum borreros, vel verdugos, & Italum, boia, ſiue manigoldi appellant. & l. 1. §. remouet. ff. de poſtul. edicit de locãtibus operas ad pugnandum cũ beſtijs, & idem facit l. in arenam. C. de inoffi. teſta. At ipſemet Caiet. & prædicti, qui eum ſequuntur, negant idem in alijs delictis, in quibus ex vtraque parte verſatur turpitudo: ergo illa non ſatisfacit.

Ratio vero, quam prædictus Segobienſis, ſe quutus aliquot alios ſentit; videlicet, quod lex permittit & facit iuſtam operam meretricis, nõ tamen alias prędictorum operas, non poteſt defendi: tum quia ipſimet affirmant acceptum a mulieribus, quæ non ſunt meretrices, licet ſint coniugatę & monachæ, non eſſe reſtituendum; & conſtat, nulla lege etiam humana, earum in hac re operas iuſtas fieri. tum quia lex naturalis & diuina, quæ neceſſario eſt ſeruanda in foro conſcientiæ, damnat illam: nec vlla lex humana eam poteſt quo ad illud forum iuſtificare, argu. cap. erit autem lex. 4. diſt. & cap. fi. de præſcrip. tum quia ſequeretur, quod acceptum ob operam pugnandi aduerſus feras, cum probabili vitæ periculo, non diceretur turpiter acceptum, ſecundum leges humanas, & alias aliarum gentium, quæ id probãt, aut certe permittunt, iuxta prædicta in l. 1. §. remouet. ff. de poſtul. & l. in arenam. cũ ei adnotat. C. de inoffi. teſta. quod tamen videtur eſſe contra mentem eorundem: quod idem eſſet dicendum de opera conductorum ad duella, vbi permittuntur, & ad furta, vbi ea non puniuntur: quod tamen eſt contra l. 2. & 3. ff. de condi. ob turp. cauſ.

Quare omnibus omnium dictis ruminatis, aſſerenda arbitror tria. Primũ, quod nulla eſt differentia quoad forum conſcientiæ, in quo lex naturalis & diuina neceſſario ſeruanda eſt, inter acceptum, & operam meretriciam ab vna parte, & ob operas ad alia maleficia, in quibus vtrimque turpitudo verſatur, ab altera. Quia in omnibus datur, & accipitur, cõtemplatione maleficij damnati & punibilis in illo foro, & in omnibus ęque volũtarie datur, & in omnibus ęque admittitur turpitudo ab vtraque parte, quo ad illud forum. 36

Secundum, quod ratio ſolida & vera, quare acceptum ob operam meretriciam, non eſt reſtituendum, eſt, quod acceptum voluntarie ab alio ita vt ab vtraque parte admittatur turpitudo, nulli eſt de præcepto reſtituendum, iuxta concluſa ſup. in dicto contra Palud. Adri. & alios multos pro diuo Ant. Monal. Ang. & Silu. ibi citatis.

Tertium, quod verus intellectus §. ſupra citati, ſed & quod meretrici. colligitur ex ſupradictis in confutatione primę rationis; videlicet, turpe eſſe meretricari iure naturæ, non tamen iure humano, ideo licet meretrix turpiter faciat, attento iure naturali, ꝙ eſt meretrix: non tamen turpiter accipit mercedem, attento iure humano, quod permittit, eam eſſe meretricem, & ita ille §. ſolum habet locum quoad forum & territorium, in quibus opera meretricis eſt permiſſa, & non quoad forum & territoriũ, in quo illa eſt damnata, & punitur; quale eſt forum cõſcientiæ: & conſequenter meretrix quo ad forũ conſcientię, in quo eius ſtatus damnatur, nõ minus peccat accipiendo mercedẽ, pro illa opera fœda quam pręſtat, quã qui accipiunt mercedẽ pro operis locatis ad occidendum, ad (vt ita dicam) duellandũ, & iniuſte bellandum, ac alia huiuſmodi, nec conſequenter in illo foro tenetur minus ad reſtituendum, quam illi. Sed quia illi per concluſa in pręfato dicto ſecundo non tenẽtur de pręcepto, ſed de conſilio tantum reſtituere. quæ eſt concluſio communis & antiqua ſpeciali, & noua ratione efficaciter fundata.

37 Ex quibus tribus dictis, & eorum fundamentis infertur primo, ꝙ prędictus §. ſed & quod meretrici. habet locum nõ ſolum in meretrice, ſed

etiam

etiam in omnibus alijs, qui operas ſuas locant, aut accommodant eis rebus, quę permittuntur in foro exteriori, licet damnentur in interiori; qualia ſunt multa, quę permittũtur iuxta c. deni que. 4. diſt. in ſpectaculis carniſpriuij, & aliorum feſtorũ, & in haſtiludijs, torneamentis, choreis, & cęt. Quales item erant pugnę, quas Romani permittebant cum feris, ad quas qui locabant operas, licet fierent infames, vt ſunt meretrices: tamen permittebantur, & non puniebãtur plus, quam illæ, & accipiebant ſuarum operarum pretium, non ſecus quam illę, iuxta prædictam l. 1. §. remouet. cum ſeq. ff. de poſtul. & l. in arenam. C. de inoffic. teſtam. quę eſt concluſio quotidiana comprehẽdens innumeros, qui cõducunt operas ad multa ludicra, quę ſunt ſaltem peccata venialia, & ita damnata in foro interiori: ſed quia non ſunt damnata in exteriori, quo ad mercedem accipiendam, & retinendam, æquantur meretricum operis.

38 Secundo infertur, opinionẽ doctiſſimi Ioan. a Medina in Codice de reſtit. quęſt. 20. quam prędicti Didacus, & Sotus penitus carpunt, eſſe veram, qua parte ait peccare meretrices accipiẽdo mercedem tamquam debitum operę ſuæ fornicarię: tum quia accipere mercedem pro opera occidendi aliquem iniuſte, vel furandi, vel infamandi, vel aliquod aliud delictum faciẽdi, eſt peccatum, ſecundum omnes, & non alia ratione, quam quia occidere, & alia prędicta facere, eſt peccatum. Ergo & accipere mercedẽ pro fornicãdi opera, eſt peccatum, cum illa opera ſit talis, in foro conſcientię: tum quia in confeſſo eſt, ꝙ aſſaſſinus & quiuis alius locans operas ſuas ad committendum peccata, & accipiẽs mercedem ob eas, peccat: tum quia licet non cõcludat ꝙ opera meretricis ſit inuendibilis, eo ꝙ eſt peccatum, & peccata, nullius pretij ſint, immo nihil, iuxta illud Ioan. 1. expoſitum ab Auguſtino: *Sine ipſo factum eſt nihil*, id eſt, peccatũ, eo quod, vt reſpondet Sotus, licet opera illa fœda meretricis, quatenus eſt peccatum, nullius ſit pretij; quatenus tamẽ eſt res quędã humano vſui accõmodata, ęſtimari pretio poteſt. Licet quam argumentum Medinę nõ concludat, operam illam de ſe & in genere entis eſſe inuendibilem: concludit tamen eſſe inuendilem in genere moris, & actus intrinſece mali, pro quo nihil iuſte poſſe promitti, dari, vel accipi. ſancitũ eſt ab omnibus iuris vtriuſque auctoribus, vt videre eſt in l. iuriſgentiũ. §. ſi ob maleficium. ff. de pact. l. 1. 2. 3. & per totũ. ff. de cõdi. ob turp. cauſ. & l. generaliter. ff. de verb. oblig. & l. 1. ff. de receptat. & C. de condi. ob turp. cau. per totũ tit. & cap. 1. de homicid. lib. 6. & in alijs innumeris locis. Nec vſquam inuenies textum, qui ſignificet licere accipere pretium pro opera peccandi, vel peccato cooperandi, excepta vna meretrice, quo ad forum exterius: quia quo ad illud 39 non peccat, nec punitur, & eius opera pro impunita reputatur: tum quia non eſt bona conſequentia, qua Sotus vtitur; ſcilicet, opera meretricis, quatenus eſt opera, & quidam actus vſui humano accõmodus, eſt alicuius pretij & æſtimabilis: ergo pro ea aliquid accipi poteſt. Quoniam omnis opera exterior, qua peccator operatur peccatum, vt plurimum eſt talis, & tamen nullus vnquam Catholicorum, quod ſciã, dixit, licite poſſe pro ea ſaltem quãdo eſt intrinſece mala, qualis eſt opera meretricia, capi aliquam mercedem.

Non obſtat, quod actus peccati cõſideratus 40 in genere entis, eſt quoddam ens, & conſequenter quoddam bonũ & a Deo, vt diximus in Prę lud. 7. num. 17. & 15. licet idem conſideratus in genere moris ſit nihil, & nullius pretij. quia omnia iura diuina, & humana reſpiciunt in eo magis, id quod eſt in genere moris, quam quod eſt de genere entis, quæ ſunt inſeparabilia: & ita vetant abſolute, ne pro tali actu accipiatur, detur, vel promittatur aliquid, excepta, vt dixi, vna fornicatione, & alijs ſimilibus actibus, qui licet ſint peccata in foro interiori, permittuntur tamen in exteriori, vt prædictum eſt: ſic in ſimili Caietanus ait, in 2. 2. q. 100. art. 2. ad ſecundum dubium, quod licet actus conficiendi ſacramenta, & miniſtrandi illa, ſit res temporalis: non tamen poteſt vendi; quia magis attenditur ſpirituale, quod ſine illo non poteſt eſſe, quam ſubſtantia illius. Per quod, ipſum dictum Caietani ab omnibus receptũ probatur, quod licet aliquid ſit in ſe vendibile: non tamen poteſt licite vendi, cum miſcetur inuendibili. Sic ergo actus delinquendi, licet ſit in ſe vendibilis coniunctus tamen peccato, quod eſt inuendibile inuiſibiliter, non poteſt licite vendi.

Tertio infertur, opinionem prędicti Medinę non eſſe veram; qua parte ait, acceptum a meretrice in operæ ſuæ fœdę mercedem, eſſe in foro conſcientię reſtituendum: quia per concluſa efficaciter ſupra in dicto ſecundo, non eſt reſtituẽdum de præcepto id quod turpiter acceptũ eſt a turpiter dante: at per prædicta quo ad forum conſcientię nõ ſolum datur meretrici turpiter: ſed etiam turpiter accipitur ab ea, quia datur & accipitur pro opera & actu qui eſt pecatum, & non qualequale, ſed mortale, ſecundum fidem catholicam, vt prædictum eſt. Ergo non eſt neceſſario reſtituendũ: ſed retineri poteſt tamquã donatum, vel derelictũ ab eo, qui dat, vt dixit Anton. in cap. quia plerique. de immunit. eccle. ſupra in dicto ſecundo relatus, & declaratus.

Quarto infertur, neceſſario idem dicẽdum eſſe quo ad forum conſcientię, de alijs feminis, & maribus cuiuſcunque ordinis, qui ob fornicariam operam aliquid accipiũt, quod dictum eſt de me-

de meretricibus, & econtrario. Quia ſicut illarum fornicatio eſt vetita, & peccatum mortiferum, vt plurimum in vtroque foro, ſic harũ fornicatio eſt vetita, & peccatum mortale in altero, ſcilicet conſcientiæ, ſecũdum fidem catholicam, iuxta prędictam clem. ad noſtrum. de hęret. & eo magis, quod meretrix non ſolum peccat infringendo non ſolum præceptum ſextum & nonum; ſed etiam vt plurimum infringendo octauum, quatenus vetat iactantiam, & actum gloriandi, & laudandi ſe de vita, de ſtatu, veſtitu, & artibus ad eliciendum alios in malum turpibus, quod graue crimen eſſe pronunciatur, in cap. quam graue. de exceſ. prælat.

Quinto infertur, partim verum & partim falſum eſſe, quod communiter aiunt gloſſę a multis receptę, in l. 4. C. de condi. ob turp. cau. & in l. 2. C. eod. & in l. affectionis. ff. de donat. quatenus tenent, promiſſionem de dando meretrici ob operam meretriciam non valere, nec ex ea poſſe agi. Per prædicta enim conſtat id eſſe verum quo ad forum conſcientiæ: falſum autem quo ad forum exterius: & econtrario partim eſſe verum, & partim falſum, quod ait Barth. in dicta l. 4. ff. de condi. ob turp. cau. a multis receptus, ſcilicet promiſſionem prædictam valere; quia verum eſt quo ad forũ exterius: falſum autem quo ad forum interius.

Neque obſtant illa tria, quæ quidam hic opponit. Primũ tenuiſse me in Enchiridio Hiſpanico, feminas coniugatas, & Deo ſacratas peccare accipiendo turpe lucrum pro cauſa turpis concubitus. Secundum, quod nunc omiſſa priore opinione teneo, poſſe quidem illa petere, & ſibi retinere: ſed nõ tamquam debitum legale, ſed tamquam debitum ex animo grato. Tertiũ, cõtrarium tenuiſſe Sotum, Caietanum, & Couarruuiam.

Quia reſpondetur primo, ſuperuacaneũ fuiſſe notare primum, & tertium; cum ipſemet aſſeuerem ore pleno pręfatam mutationem feciſse, & diſcedere ab opinione pręfati Soti, Caietani, & Couarruuiæ.

Secundo, quod ipſe non videtur ſatis intellexiſſe mea diligenter ſcripta, nec ego ſua negligenter notata. Quoniam confundit petitionem, & reſtitutionem; promiſſum, & acceptum; forum interius, & exterius; ius naturale male cognitum ab ethnicis, & idem bene cognitum a catholicis; & obſcurat debitum legale, & mortale; & cauſam finalem & impulſiuam. quę omnia ego diſtincte & dilucide, & fortaſſe (abſit iactantia) altius, & reſolutius, quam alius numquam diſtinctius declaraui, vt ex eorum cõtextu omnium aliorum temporum collato, facile diligens & eruditus quiſque lector colligat.

41 Sexto infertur, confeſſarios prædictarũ mulierum, & virorum impudicorũ, quibus ob impudicitiam aliquid promiſſum eſt, & nondum traditum, debere illis conſulere, ꝙ nos conſuluimus cuidã, qui præcepto cuiuſdã magnatis, magnis promiſſis eius illectus, accepta parte eorũ occidit quendam, & ob id vertit ſolum in aliud regnum, & querebatur, quod ille Magnas non ſoluit omnia promiſſa, & petebat illa. Conſuluimus enim, caueret, ne peteret illa tamquam ſibi debita iuſtitia legali; quia non erant talia propter promiſſionis nullitatem: & quia per talem petitionem approbaret peccatum, quod ante fecerat, & ita noue peccaret mortaliter: ſed ꝙ in litteris, quas ei ſcriberet, & mandatis, quæ ad eum daret, confiteretur primum, agnoſcere ſe nihil ſibi propter illam operam illicitam pręter ipſum infernum, de iuſtitia deberi, & ita nil ſe petere ob eam, tamquam debitum legale: ſed ſupplicare illi, vt miſereretur eius neceſſitatis & indigentię, & dignaretur mittere illi promiſſa, in eleemoſynam: non quidem propter eius factum, quod erat abominandum: ſed propter affectum illũ magnum obſequendi ei, qui fuit potens, vt præceptis Dei præferret eius pręcepta. Ita, quod nullatenus placeret ei ſuum factũ illicitum, nec approbaret illud, dicendo, ob id eſſe ipſi aliquid debitum: ſed ſolum probaret affectum magnum atque deſiderium obſequendi, quo in ipſum fuit, cum eius iuſſa compleuit, & erat obſequendi ei in licitis & honeſtis, quando ea ſcriberet, & mandaret. Ita quod delictum non ſit cauſa principalis petendi promiſſa: ſed cauſa impulſiua & occaſio, ſine qua non peteret. Quod ipſum, mutatis mutandis, debet conſulere confeſſarius ei, qui promiſit dare aliquid ob delictũ, poſt ꝙ perpetratũ vult dare, ꝙ ob id promiſit: népe, ꝙ perpetratio delicti nõ ſit cauſa finalis: ſed ſolum cauſa, ſine qua non daret, & ꝙ det principaliter, vt neceſſitati eius ſubueniat, vel honori ſuo ſatisfaciat. Quod vtiliter dixit Caietanus 2. 2. q. 62. art. 5. Sic igitur præfatæ impudicæ vtriuſque ſexus perſonæ debent coram Deo & confeſsario agnoſcere, nil ſibi deberi in foro conſcientiæ ob illa turpia facta dãnata in illo foro: & ita nihil velle, nec deſiderare, vt quidquam ob ea promiſsorum eis tamquã debitum ſoluatur, ne noue peccent, ea noue approbando: ſed cupere & rogare, vt ſibi ſubueniatur ſoluendo promiſsa tamquam moraliter debita magno illi amori, quo fuerunt in promiſſorem extra operam illam illicitam, & quo ſunt quando hæc petunt, ad inſeruiendum tantum in licitis & honeſtis: quod ipſum ſeruare debent in dando eis promiſsa, qui promiſerunt. Et arbitror, quod, vt prædictus homicida per viam iuſtam plura obtinuit, quam obtinuiſset per iniuſtam, ita hæ quoque perſonę impudicæ plura conſequentur per hanc viam Deo placitam, quam per contrariam.

Septimo

Septimo infertur, omnia ſupradicta intelligenda eſſe de his, ſiue feminis ſiue maribus, qui ſine fraudib⁹ notabilibus a ſuis amicis aliquid extorquent: ſed non de his, quæ cum fraudibus notabilibus id faciunt. Verbi gratia, dicendo ſe eſſe virgines, cum non eſſent, aut non fuiſſe cognitas, niſi a magnatibus N. N. longe maiora extorſerunt. Quia eiuſmodi, ſicut alij fraudatores, ff. & C. de dolo. reſtituere tenentur, iuxta ea quæ dicemus infra, num. 73. poſt Gerard. & Adrian. Non ſunt etiam intelligẽda de his, qui accipiunt quidẽ ſine dolo: ſed ab his, qui nõ poſſunt dare, l. 2. & 3. C. de auƈto. præſtan. & l. 1. & 2. C. de præd. minor. cap. ſi quis presbyterorum de reb. eccleſ. non alien.

Vbi reſtitutio facienda.

SVMMARIVM.

42 *Reſtitutio rei alienæ fiat vbi ſita eſt, ſi bona fide poſſidetur.*

43 *Debitum ex contractu, vel quaſi ſoluatur vbi dictum eſt, vel petitur.*

43 *Debitum ex delicto, aut quaſi ſoluatur vbi damnum paſſo ſit ſatis.*

43 *Debitum in india petitum in cambijs minuendũ.*

42 Reſtitutio autem faciẽda eſt vbi ſolutio fieri debet & ita vbi eſt ſita res, quando reſtitutio eſt facienda eo ſolo, quod eſt res aliena, cũ qui bona fide, & ſine ſua culpa poſſidet, nihil perdere debeat, cap. 2. de conſtit. & l. ſi poſſeſſor. ff. de petit. hered. Si tamen reſtitutio ex contraƈtu, aut quaſi debetur, fieri debet in loco expreſſe, vel tacite ſolutioni deſtinato, aut vbi petitur, hac lege, vt extra locum præſtitutum ſolutio nec creditori nec debitori damno ſit, l. 1. ff. de eo quod certo loco. cap. P. & G. de offic. deleg. & cap. dilecti. de foro compet. §. præterea. Inſtit. de actio. & ſi locus pręſtitutus non fuit, reſtituendum eſt vbi coram iudice competenti petetur, argu. cap. fin. de foro competen. & adnotat. in iuribus prędictis. Sed ſi reſtitutio ob 43 deliƈtum, aut quaſi deliƈtum debetur, facienda eſt in loco, in quo ipſa facta nullum damnum is, cui fieri debet, accipiat, ſiue reſtituatur vbi acceptũ fuit, ſiue vbi eſt dominus, ſiue in alio loco, ad quem dominus trãſtuliſſet, ita vt damnificatus nulla impenſa vel alio onere grauetur, quam ſi damnum datum non fuiſſet; quia reſtituere eſt in primo ſtatu reponere, & reddere rẽ integre in ſtatu eo in quo dominus ſeruaſſet, ſi ab eo ablata non fuiſſet, l. reſtituere. 1. & 2. ff. de verb. ſignifi. & l. 1. C. de ſent. paſſ. & reſtit. & 2. quæſt. 3. §. fin. ſentit D. Tho. & explicat Caiet. 2. 2. quæſt. 62. art. 5. quamuis ſemper ſufficit reſtituere vbi creditori placet, l. 1. ff. qui ſatiſda. cogan. & per dicta ſupra eod. cap. num. 11. Ex quo colligitur cuius impenſis ſuo domino ſit ſuum mittendum.

Quæſtionis magnæ fuit nuper in Vrbe; An is, qui mutuo dedit mille in India, ea lege & cõditione, vt certo tempore lapſo, poſſet ea petere a mutuatario vbicunque terrarum inueniretur, an poſtea inuentus in Vrbe teneatur ſoluere integra illa mille. an vero poſſit deducere cãbia; quibus conſtat traduƈtio illorum ab India in Vrbem? Et quidem videtur liberandus ſoluendo illa integra mille in India, aut etiam in Vrbe deduƈtis cambijs; quoniam l. 1. & totus titulus. ff. de eo quod certo loco, non ſolum habet locum in debitis aliarum ſpecierum: ſed etiam in pecunia numerata, textus eſt in l. 4. ff. de eo quod certo loco.

Quomodo reſtituendum.

SVMMARIVM.

44 *Reſtitutio facienda eſt eo modo, quem cauſa cur debetur poſtulat.*

44 *Remiſsio ſine rei ſoluendæ præſentia ſufficit ad reſtitutionem.*

45 *Debiti remiſsio ſolutio quædam eſt. & 46.*

46 *Debitum facilius remittitur, dum res ſoluenda præſens non eſt.*

Reſtituendum autem eſt eo modo, quẽ natura contraƈtus, delicti, aut vltimæ voluntatis requirit, & ſufficit quod obligatus per ſe vel per alium reſtituat. Argu. cap. qui per aliũ. de reg. iur. lib. 6. Et ſi deliƈtum occultum eſt, etiam reſtitutio occulta debet eſſe, argu. cap. ſi. peccauerit. 2. q. 1. §. non tibi dico. de pænit. diſt. 1. Sed cauendum eſt, ne quando per alium occulte fit, internuncius, quod reſtituendum eſt, retineat, & reſtituere debens in ſua obligatione permaneat, vt dicetur infra eod. cap. num. 67. Et quidquid S. Anton. 2. par. tit. 2. cap 4. & 45 Dion. in regula. peccatum. de reg. iur lib. 6. & alij alibi dicant, ſufficit etiam quo ad forum cõſciẽtię, vt is cui reſtitui debet, liberaliter & voluntarie remittat, & condonet, iuxta gloſs. in d. cap. peccatũ. verb. reſtituatur. & Oſt. in ſumma de vſur. §. quæ pœna. ver. quid ſi. ſiue realiter ei offeratur, & coram conſtituatur, quo acciпiat, aut condonet, ſiue ſolum verbo offeratur, ſiue abſque vlla reali, vel verbali obligatione, creditor precibus partis aut alterius alicuius internuntij, confeſſarij aut alterius remittat & cõdonet, modo vere & ex animo remittat, & ea ſit talis, quæ donari poſſit, vt reƈte Caiet. in ſumma verb. reſtitutio. reſoluit, & Adrian. in 4. de reſtit.

Digitized by Google

reſtit.q.2.col.4.ſenſit. Et credẽdum eſt, cum ex animo remittere, ſi ipſe id affirmat, cùm vt acriter Caietan. vbi ſupra aduertit, nemo alius ſit
46 ſuæ voluntatis ſe aptior teſtis. Quod verum eſt, ſi contrarium non arguant coniecturæ; quales reſpondimus interueniſſe in quodam caſu, in quo auſterus quidam dominus, qui ſuos ſubditos precibus ſuis non obtemperãtes, per ſe, aut alios vexabat, a quibus certam conditionẽ petijt, argu. l. 1. §. quę onerandæ. ff. quarum rer. actio non det. & glo. l. 1. ff. quod iuſſu. Et videtur nobis cautum, quod Caiet. ſingulariter addidit, ſcilicet, quod pauper diuiti debens non ferat ad eum, aut oſtẽdat id quod eſt ſoluendum, ſed deprecetur per ſe vel alium, quo ipſi condonetur, ne rei debitę pręſentia difficilior efficiatur ad condonandũ. Cum multo facilius, quod habemus, quam quod poſſidemus, remittamus & condonemus. l. cum hi. ff. de tranſact. facit l. ſed & ſi ego. ff. ad Velleia. Neque id obſtat condonandi liberalitati, ſed ad illiberalitatis tentationem reprimendam valet.

Quis ordo in reſtitutione ſeruandus.

SVMMARIVM.

47 *Debitum omne ſoluendum ſi poteſt, ſin minus, prius certum, quam incertam. & 48. & prius res ſua domino. num. 49. quam illud, et illud, num. 50. et 51. Et prius talium et talium contractuum, quam vſurarum, nu. 52.*

52 *Reſtituere contra ordinem prædictum non ſufficit, et 53,*

53 *Debitor creditori poſteriori prius petẽti cur prius ſoluit.*

47 IN reſtituendo ſeruetur ordo, quem ius diuinum & humanum pręſcribunt, ſcilicet, quod nullus ordo ſeruetur quando ſuppetit, vnde omnibus ſoluatur, cum omnibus quod debetur ſit ſoluendum, iuxta illud ſancti Paul. ad Rom. 13. *Cui honorem, honorem, cui debitum, debitum, & cui tributum, tributum*, & §. 1. Inſti. de iuſt. & iur. & quãdo non ſuppetit ad omnia ſoluẽda, prius debita certa, quorum creditores ſciuntur, ſoluãtur, quam incerta, quorum creditores ignorantur, propter quattuor rationes S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 7. Vnde ſequitur, vt bene adnotarũt Siluester verb. reſtitutio. 6. quęſt. 5. & Caiet.
48 verb. reſtitutio. cap. 8. multos errare, qui cũ nõ poſſunt omne debitum reſtituere, componunt ſe ſuper incertis cum prælatis Eccleſiæ, vt id ꝙ eis remititur tanquam proprium poſſideant certos creditores defraudando; verum eſt tamen, quod ſi res incerta adhuc in eadem ſpecie permanet; puta quidam calix conſecratus, repertus, aut ablatus, & adhuc integer, & non poteſt haberi eius dominus, nec inueniri, poteſt dari prius Chriſto erogando in eius pauperes & pia opera, quia per id nulli creditori præiudicatur. Siquidem debitor non tenetur ex alieno creditori ſatisfacere, & conſtat, quod ille nunquam eius fuit, immo ſemper alienus. §. ſacrę. Inſtit. de rerum diuiſione.

In debitis certis ſeruãdus eſt ordo Baldi cõmuniter recepti in l. pro debito, C. de bon. auto. iud. poſſ. ſcilicet ꝙ primum ſuo domino ſuũ 49
reſtituatur, vt commodatum, depoſitum, furto ſubtractum, aut raptum, quod adhuc in ſua forma & ſpecie reperitur. Quia hoc in eius, qui reſtituere debet, bonis non numeratur, cum eius dominium nunquam ad illum translatum ſit, immo ſemper penes eum, cuius erat, remanſit. Et ideo ante oĩa alia illi reſtituendũ eſt, l. ſi ventri. ver. ſi tñ ff. de priuil. cred. Secundo loco venditori ſoluendum eſt pretium eius, quod vendidit emptori, penes quẽ res empta eſt. Quia quãuis illius dominium in emptorem tranſierit. l. traditionibus. C. de pact. illud tamẽ remanſit obligatum ſolutioni quãdiu in ſua forma & ſpecie penes emptorem inuenitur, iuxta dictum Bal. & eos, qui eum referunt vbi ſupra. Pro quibus facit primo. l. 2. ff. qui cau. pig. vel hypoth. tac. cont. per argumentum a fortiori. Deinde quod hoc videtur valde ęquum & rationi conſentaneum, ſaltem ad hunc effectum, quo in hoc ceteris creditoribus præferatur, quando omnium ſolutioni debitoris bona non ſufficiunt.

Et idem eadem ratione videtur de omni eo, 50
quod titulo oneroſo datum fuit: verum eſt tamen, quod ſi res empta pluris valeat, quam pretium pro ea promiſſum, eo ſoluto, reſiduum cedet alijs debitis ſoluendis. Verum eſt item, ꝙ venditor non habet hoc priuilegium in pecunia habita ex re vendita; nec emptor in pecunia habita ex noua eiuſdem rei venditione, nec in eo, ꝙ permutatione illius habuit; quia nec pretium, nec habitum per permutationem in ſingularibus actionibus in eius locum ſuccedit, iuxta glo. Bar. & communem in l. Labeo. ff. de verb. ſignifi.

Tertio loco ſeruanda ſunt ſtatuta regionis, ſi qua inueniuntur ſpecialia, ſuper ordine reſtituendi, vt dicũtur eſſe in aliquibus regionibus de nummularijs fraudatoribus: & ſi non ſunt, ſeruetur ius cõmune, iuxta quod ij, quibus bona fuerunt expreſſe obligata, alijs præferuntur, & poſtea in ſua dote vxor, & fiſcus alijs creditoribus, quibus non ſunt bona prius expreſſe hypothecata, quamuis tacite ſint. l. aſſiduis. C. qui potio. in pig. ha. & l. quamuis. de priuil. fiſc.

Quarto loco ſequuntur ij, quibus ſunt tacite 51
hypothecata ſuo ordine, poſtea depoſitarij, niſi quando depoſita fuit pecunia ad negotiandũ,

& vt

& vt ſoluerentur vſuræ, aut intereſſe. l. ſi hominem §. fi. ff. depoſit. & l. ſi ventri. ff. de priuil. cred. quia tale depoſitum vim mutui habet l. certi cõdictio. §. fi. ff. de reb. cred.

Quinto loco ſubſequuntur, qui habent priuilegium perſonale, quo prę ferãtur alijs ſine obligatione reali. Poſtremum locum tenent alij creditores, qui non habent hypothecam, nec obligationem bonorum expreſſam, nec tacitam, nec priuilegium perſonale, ſine conſideratione, quis eorum ſit prior, aut poſterior, ita vt quod prędictis ſatisfactis, ſupererit, pro rata parte nominum inter hos diuidetur recipiendo & amittendo ſolidum pro libra, vt dici ſolet, deductis tamen ante omnia impenſis neceſſarijs: ſed nõ pompoſis ac ſuperfluis funeris & exequiarũ debitoris mortui, & publicationis & copiæ teſtamenti, & alijs ad aditionem hereditatis neceſſarijs, iuxta Palud. cõmuniter receptum in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 3. & ſanctus Anton. 2. par. tit. 2. cap. 7. §. 3.

52 Aduertendum tamen, quod qui alteri mutuũ dedit pro reficienda domo, naui, aut alia re ſimili præfertur omnibus, qui habent hypothecam bonorum domini illius in ſolutione ex pretio eius conſequenda, l. 2. ff. qui potio. in pig. habe. Addo præterea, quod qui debitor ſoluendo hunc ordinem non ſeruat, ſuæ conſcientiæ non ſatisfacit, iuxta Oſtien. Monal. & Silueſt. verb. reſtitutio. 6. q. 7. ſi ignorãtia iuris, aut facti eum non excuſat, arg. cap. ea te. de iureiur. niſi quando creditor aliquis in petendis ſuis creditis in iudicio, aut extra illud fuit alijs diligẽtior. Quia tũc nõ ſolũ poteſt, ſed etiã debet prius illi, quã alijs ſoluere l. pupillus. ff. quę in fraud. cred. Silu. vbi ſupra, q. 8. modo alij non ſint magis priuilegiati. Et idẽ, ꝙ hic diximus de debitore ſoluente, eſt dicendũ de creditore petente; nẽpe ꝙ non peccat accipiendo ſuum debitum, quod diligentius petijt, ſi alij nõ ſunt magis priuilegiati, alioqui ſic, violando iuſtitiã, quæ habet vt illis priuſquã ipſi ſatisfiat per prædicta. Vnde infertur peccare generos & nurus recipiẽtes, aut retinentes de bonis ſocerorum, quod eis debetur, ſcientes eorũ bona alijs magis priuilegiatis deberi. Aequum etiã nobis videtur, quod Caietanus verb. reſtitutio. cap. 8. dicit, ꝙ vſurarius prius debet ſoluere, quod debet per contractus licitos, quibus non eſt pauperior factus, quales ſunt emptionis & mutui, quã vſuras inique extortas, etiã ſi ante illos cõtractus fuiſſẽt extortę. Per ꝙ ſoluitur, quod hic noue quærebatur. Debet tamen prius eas ſoluere, quam ꝙ debet per cõtractus gratuitos, quib⁹ pauperior eſt factus. Non obſtat, quod Medina teneat oppoſitũ, dicens vſuras eſſe magis iniuſtas, magiſque prohibitas a iure diuino, naturali, & humano, quã ſit retentio debitorũ ex alijs contractibus; quia id non eſt verũ: magis enim indubie debeo tibi ꝙ mihi mutuaſti, quam ꝙ per vſuram tibi ademi. Cum in mutuo nemo vnquam dubitarit, & in vſuris multi, quamuis male: vt colligitur ex cap. quoniã in omnibus. de vſur. & clemẽ. prima eo. tit. Tum ob alia, quæ breuitatis gratia omitto.

Neque obſtant illa tria, quę quidã hic notat. Primũ me dicere, quod quando bona, quæ ſunt reſtituenda, nõ ſufficiunt omnibus creditis perſoluendis, & creditores ſunt æquales, reſtitutio eſt facienda pro rata. Secundum, teneri debitorem ad reſtituendum, quãdo poſterior creditor debitum ſuum exigit. Tertium, vtriuſque dicti contrarium eſſe probabilius; quia qui prior eſt tempore, potior eſt iure.

Cui reſpondetur primo, me non dicere prędicta verba, quæ ipſe dicit, ſed hęc: Si prædictis, ſcilicet priuilegiatis ſatisfactis, aliquid ſupererit, pro rata parte nominum inter hos, ſcilicet nullatenus priuilegiatos, diuidetur: niſi aliqua ſtatuta ſint contraria, vt dicit S. Anton. & eſt veriſſimum, & quotidiana praxi receptum.

Secundo, quod ego expreſſe aſſentio dicentibus, ꝙ debitor poteſt, & debet ſoluere prius creditori poſteriori prius petenti, & exigẽti debitum in iudicio, vel extra illud, quã priori nullatenus priuilegiato propter diligentiam, quam in petendo adhibet pupillus. ff. quæ in fraud. cred. Et ita falſum eſt, ꝙ ille ait in ſecunda nota me dicere; ſcilicet debitorem teneri ad reſtitutionem priori creditori, quando poſterior prius ſuum debitum exigit. quoniam expreſſe contrarium aſſero: quia vt ait lex prædicta diligentia poſterioris in petendo ſuum debitum, fecit eum potiorem, ſicuti hypotheca, & aliud priuilegium.

Tertium verum eſſe non quod ille ait, me dicere, ſed debitorẽ, qui ſciens ſe debere creditoribus chirographarijs nullatenus priuilegiatis, & ſua ſponte nõ coactus, neque exactus, neque requiſitus ſoluit poſteriori fraudans priorem ea parte, quæ illum contingeret, ſi bona venirẽt, ſecundum communem ſententiam peccare grauiter, & teneri ad reſtitutionem: eo quod ſoluit quod alteri debetur, iuxta cap. ea te. de iureiuran. Per quod damnantur multi, qui volentes gratificari quibuſdam, & videntes ſua bona eſſe diuidenda per iudicem ob ſuam mortẽ, vel ob fugam, vel aliam abſentiam inter creditores non priuilegiatos, diminuẽda credita pro rata, ſoluunt eis integra; quorum de numero ne ſit caueat pręfatus religioſus, ſi cõſuluerit hoc talibus debitoribus.

Quarto, ꝙ incogitanter videtur allegare pro ſuo propoſito cap. pręfatum, qui prior eſt tẽpore, potior eſt iure. Quia magis probat antiquiorẽ creditorem debere pręferri poſteriori, quam ſuum propoſitum; cum palam ſit creditorem

R maius

Digitized by Google

maius ius quęrere ſibi credendo, quam petẽdo, cũ ex illo, & non ex hoc naſcatur obligatio cõtra debitorem. Nec poteſt huic inductioni reſponderi a defendente, quod poſteriori diligentius petenti poſſit iuſte ſolui: niſi id, quod iuriſconſultus in præcitata lege pupillus. ſentit; nempe non eſſe cetera paria, cum poſterior creditor eſt diligẽtior in petendo. Et præfata regula, qui prior. intelligitur quando cetera ſunt paria, vt ſuper ea adnotauit gloſs. per l. quoties. vtriuſque eſt par cauſa, vnde ſumpta fuit illa regula. ff. de reg. iur.

Quando eſt reſtituendum.

SVMMARIVM.

54 *Reſtitutio ſtatim facienda.*
54 *Præcepta affirmatiua, & negatiua nõ æque ligant.*
55 *Debitor quoties noue peccat non reſtituendo.*
56 *Reſtituere quis non poſſe commode dicitur.*
57 *Reſtitui non debent bona minoris ordinis cum damno maioris.*
58 *Debitũ ex delicto & cõtractu quo ad quæ paria.*
59 *Damnũ proprij boni, et lucri nõ reſtituere alienũ.*
59 *Inſtrumenta ad viuendũ neceſſaria quando non reſtituenda.*
59 *Confeſſarius an abſoluet eum, qui ſemel iuſſus non reſtituit.*
60 *Neceſſitas extrema differt, ſed non tollit reſtitutionem. & 61.*
61 *Neceſſitas extrema nõ tollit reſtitutionem etiam eius quod in ea capitur, & ea minor minus.*
61 *Cõmune fieri, & communicandũ longe differre.*
61 *Extreme patienti ſatisfit etiam non donando.*
62 *Dominus nõ fit rei, quæ vſu conſumitur, eo quod iure illam conſumat.*
62 *Dominus conſumens ſuam rem interdum reſtituere tenetur.*
62 *Cauſa limitata limitatum producit effectum.*
62 *Neceſſitas decentis ſtatus differt reſtitutionem.*
62 *Damnum debitoris & creditoris, quod differt reſtitutionem.*
63 *Damnum quod formidatum reipublicæ excuſat à reſtitutione.*
63 *Reſtitutionẽ excuſat metus probabilis peccatorũ.*
64 *Debitor ſciens ſe talẽ, antequã dãnetur, reſtituat.*
65 *Cõfeſſarius quãdo iuſte differt debitori ſolutionẽ.*
66 *Debitor differre non poteſt ſoluendo paulatim.*
67 *Reſtituet quis per aliũ quãdo, & per quẽ faciet.*
68 *Teſtanti qui poteſt ſtatim reſtituere, non ſufficit legare.*

54 Reſtitutio autẽ facienda eſt ſtatim iuxta S. Tho. 1.2.q.62.ar.fi. ab omnibus receptum. Pro quo eſt cap. ſępe. de reſtit. ſpol. quatenus habet, tantũ fere peccare qui alienũ retinet, quam qui accipit. Et ꝙ pręceptum reſtituendi, quãuis ſit affirmatiuũ, quatenus expreſſe iubet reſtituere; eſt tamen negatiuum, quatenus tacite præcipit nõ retinere alienum, inuito ſuo domino. Et præcepta negatiua ſemper & ad ſemper obligant, quamuis affirmatiua nõ niſi ſemper, & ad certũ tẽpus, iuxta eundẽ S. Tho. 2.2.q.33.art.2. & Arch. c. ſi peccauerit. 2.q.1. & in ſumma de pæn. diſt.5. Panor. & oẽs in cap. nouit. de iudic.

Ex quo infertur. Primo, deciſio dubij quando, & quoties quis ob retentionem alieni noue peccet? Nam omnes tenent ꝙ non peccat noue ſingulis momentis, & quod pluries quam ſemel peccat cõmuniter, qui illud multo tempore retinet, & ꝙ peccat quoties proponit non reſtituere illud. Et etiam credo, ꝙ quotieſcunque vtitur alieno, quod reſtituere tenetur, quãuis de reſtitutione non cogitaret, Caiet. 2.2.q. 66. ar. 3. & ſecundum aliquos quoties commode reſtituere valens, non reſtituit: quod tamen intelligendum eſt, ſi id animaduertit, quamuis nõ ſtatuat illud non reſtituere: non autem alias, ſiquidem illud potius eſt ſtatus peccati, quam peccare.

Secundo infertur, ꝙ quamuis qui nocte in lecto, aut in eccleſia recordatur, ſe alienum habere, & poſſe commode reſtituere, ſtatim debeat proponere actualiter vel virtualiter reſtituere: non tamen ſtatim a lecto ſurgere, aut eccleſiam egredi, quo id reſtituat: quia id nõ poteſt cõmode: & ſatis eſt id facere, cũ cõmode poterit, boni viri arbitrio. Ad id autẽ ꝙ hic quęritur; An hęc commoditas arbitraria referatur ad tẽpus, vel ad facultatem reſtituendi? Reſpondetur; ꝙ ad vtrumque: ad tẽpus quidẽ, per prędicta; ad facultatem autem per ſtatim dicenda, ſeruando ea. 55

Tertio infertur, quod ſicut ignorantia probabilis iuris, aut facti quandiu durat, a reſtitutione excuſat l. quod te. ff. de reb. cred. cũ ei adnot. ſic etiã multo magis ab ſtatim reſtituendo excuſabit. Et vt cõdonatio creditoris pro ſemper a reſtitutione excuſat, ſic ab ſtatim reſtituẽdo eius voluntaria dilatio excuſabit. Siquidẽ permanente hac, inuito domino alienum non retinet, & vt perpetua reſtituendi impotentia perpetuo excuſat, ſic impotentia reſtituẽdi ſtatim ab ſtatim reſtituendo excuſat. Et dicitur non poſſe, non ſolum qui eſt in extrema neceſſitate, aut nullo modo poteſt: ſed etiã qui cõmode nõ poteſt, l. Nepos Proculo. ff. de verb. ſign. cap. faciat. 22.q.2. Ille autem dicitur commode non poſſe, qui non poteſt ſine damno ſuorum bonorum altioris ordinis, qualia ſunt vitæ & ſalutis, reſpectu famæ & rei familiaris: & qualia famę reſpectu rei familiaris, vt ſupra dictum eſt: aut non ſine magno damno eorum, quæ ſunt eiuſdem ordinis, quod aliqua dilatio parum creditori nocens excuſare poteſt, vt accurate 56

rate

57 rate S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 8. proſequi-
tur. Et ita qui ſtatim aliena bona fortunæ reſti-
tuere ſine amiſsione propriorum ſuæ vitæ, ſalu-
tis, aut famæ non poteſt, ad ſtatim reſtituendũ
non tenetur. Nam quemadmodum iuxta prę-
dicta, in cap. 16. num. 44 nemo tenetur regu-
lariter ad bona aliena inferioris ordinis reſti-
tuenda, cum damno ſuorũ altioris ordinis, ſic
& multo minus tenetur ad aliena inferioris or-
dinis, & qualitatis, cum amiſsione propriorum
altioris ordinis ſtatim reſtituenda, argu. cap. cũ
in cunctis de elect. & auth. multo magis. C. de
ſacroſan. eccleſ. Sic eadem ratione qui debet
centum aureos ſtatim ſoluendos, ſi non poteſt
ſtatim ſoluere ſine magno damno ſuæ rei fami-
liaris, puta non niſi domum ſuam, aut aliquod
prædium multo minoris vendat, quam valeat,
ad ſtatim reſtituendum nõ tenetur. Quod (no-
ſtro iudicio) non ſolum locum habet in debito
quod ex contractu, aut vltima voluntate, ſed
etiam in eo, quod ex furto, aut alio delicto na-
ſcitur, vt ſentit beatus Anton. vbi ſupra, quid-
quid Caiet. vbi ſupra dicat. Quia quamuis hęc
58 duo debita quo ad ſuam originẽ differant (quia
in vnius origine peccatum eſt; & in alterius
non) quo ad hunc effectum tamen, ſaltem in
foro conſcientiæ, ſimilia ſunt: ſiquidem vtrum-
que reſtituere tenetur, & in vtroque totalis im-
potentia omnino excuſat, & ſic in vtroque me-
diocris impotentia mediocriter excuſare de-
bet. argu. de toto ad partem, l. quæ de tota. ff. de
rei vendi. & cap. paſtoralis. §. item ſi totum. de
offic. deleg.

Nec obſtat quod quidam religioſus hic ait,
aſserere me, excuſari a reſtitutione eum, qui ſi
ſtatim reſtituat, amittet bona, vel ſtatum acqui-
ſitum per vſuras, vel latrociniũ, vel aliam iniuſti-
tiam. Cuius contrarium ait eſſe tenendum.

Cui reſpondeo, primo, mirari me quod vir
alioqui pius, & religioſus imponat mihi, etiam
religioſo, quamuis indigno, quod ego nec hic,
nec alibi dixi; ſcilicet excuſari quem a reſtitu-
tione ob conſeruandum ſtatum acquiſitum per
vſuras, vel latrocinium, vel aliam iniuſtitiam.
Immo in hoc ipſo loco num. 59. dico non poſ-
ſe quidem excuſari a reſtituendo aliena, eo
quod per illud ſibi videretur euenire magnum
damnum. Ea ratione quod reſtitutio alienorũ
non eſt damnum reſtitutionis; cum per id ni-
hil proprium pereat. Et quod paulo poſt dico
num. 62. eum, ſcilicet, qui non poteſt decenter
viuere ſecundum ſtatum ſuum, ſi totum quod
debet, ſtatim reſtitueret: intelligitur de ſtatu no
bilitatis, vel alio iuſte quæſito.

Secundo, quod quidquid dicat Sotus, & te-
neat Couarruuias, vt puto pro grandi obſeruã
tia, qua erat in Sotum, multis, & irrefragabili-
bus argumentis probamus nos contra Sotum,
& quaſdam ſuas nouas imaginationes, infra nu.
89. eſſe veram illam præcellentem doctrinam,
quã explicatius alijs tradit eruditiſſimus Caie
tanus in locis ibi citatis, quem etiam ſatis taci-
te videtur ſequi Couarruuias in regu. peccatũ.
de reg. iur. lib. 6. par. 1. col. antepenult. nempe
regulariter non eſſe faciendam reſtitutionem
bonorum inferioris ordinis cum iactura bono-
rum ſuperioris, quam præfatus religioſus mor-
dere velle videtur, licet aperte id non faciat.

Tertio, quod ego in nihilo recedo a Couar-
ruuia, nec Couarruuias a me quo ad propoſitũ,
ſi ſerena mente omnia dicta perpẽdantur, quod
facile ſi vacaret, & breuitas in hoc libro affecta
ta, id permitteret, monſtrarem. Nam & ipſe Co
uarruuias, licet me tacito, tenet vbi ſupra col. 4.
idem eſſe iudicandum de dilatione danda de-
bitori ex delicto, & debitori ex contractu: ꝙ
ipſe hic dico, num. 58.

Aduertendum tamen, quod non dicitur ma 59
gnum damnum propriorum bonorum, eo quod
ſint magnæ res alienæ reſtituendæ. Quia vt re-
cte Caietanus verb. reſtitutio. dixit, illud non
eſt ſuorum bonorum iacturam facere: ſed alie-
na relinquere. Nec etiam dicitur magnum dam
num propriorum bonorũ, non lucrari, eo quod
reſtituturus eſt; quia vt idem dicit vbi ſupra, il-
lud non eſt amittere ſuum, ſed alieno non vti.
Quod (mea ſententia) non habet locum in in-
ſtrumentis artis, quibus victum ſibi parat, qui
reſtituere tenetur, iuxta ſanctum Anton. nec
etiam damnum propriorum bonorum ab ſta-
tim reſtituendo excuſat, quando reſtitutionis
dilatio etiam magnum damnum, cui eſt reſti-
tuendum infert, iuxta omnes.

Quarto infertur, quod quamuis æquum no-
bis videatur dictum Caiet. verb. reſtitutio. cap.
6. quod ante ipſum ſanctus Anton. 2. par. tit. 2.
cap. 8. ſenſit; ſcilicet quod confeſſarius non de-
bet abſoluere eum, qui ſtatim reſtituere tene-
tur, niſi prius actualiter reſtituat, ſi antea a con
feſſario iuſſus, reſtituere prætermiſit. Quia quã-
uis fides pęnitenti in his, quæ pro ſe, & con-
tra ſe dicit, habenda ſit: prouideri tamen etiã
debet, ne qui ſemel defecit, iterum deficiat: li-
cet, inquam, hoc dictum videatur ęquum: ta-
lis tamen pęnitens occurrere poſſet, & tales cir
cumſtantiæ temporis, loci, & cauſæ, vt confeſ-
ſarius ſolo reſtituendi propoſito contentus eſſe
debeat. Cum etiam Deus tunc eo (ſua benigni-
tate) contentus ſit, argu. cap. dixi. & cap. ma-
gna. de pænit. diſt. 1. Quia non eſt ad amplius
faciendum opportunitas, argu. cap. ſi quid in-
ueniſti. 14. quæſt. 5. per quæ reſpondetur affir-
matiue, ad noue quæſitum; An qui ſubtrahit de
cimas, aut impedit ſolutionem earũ, poſſit ab-
ſolui ante realem reſtitutionem, ſi ab ea aliquo
ſupradictorum modorum excuſatur legitime,

Digitized by Google

non obſtante Conc. Trid. quod ſeſ. 25. cap. 12. prohibet abſolui ante ſatisfactionem eiuſmodi ſubtrahentem, vel impedientem.

60 Quinto infertur, quod in neceſſitate extrema conſtitutus, non habens aliud quam quod ad ſuam, ſuorumque vitam eſt neceſſarium, reſtituere non tenetur, niſi creditor eadem neceſſitate prematur, immo neque ſi eadem prematur, argu. cap. ſi non licet. 23. q. 5. & l. ſi præſes. C. de aqua quot.. niſi dominium eius, quod reſtituendum eſt, ſemper penes creditorem remanſit, quidquid Ioan. Tabien. verb. reſtitutio. §. 4. dicat.

61 Magna tamen circa hoc quæſtio incidit; An ſit vera communis opinio in 4. lib. ſentent. diſt. 15. quam recentiores ſequuntur in Armilla aurea; videlicet, eum, qui in extrema neceſſitate quo ea ſe liberet, aliquid accipit, ad reſtituendum illud non teneri, licet ad pinguiorem fortunam euadat. Ad quam breuiter reſpondeo, oppoſitum eius, quod rectiſſime Adrian. vbi ſupra, quæſt. 33. defendit, verius, & iuſtius eſſe. Nam efficaciter probamus in Apolog. libri de redit. eccle. quæſt. 2. monit. 4. quod nemo fit verus dominus rei qua eget ad liberandum ſe ab extrema neceſſitate, licet poſſet iuſte eam accipere etiam auctoritate propria, & ea vti, quatenus eſſet ad id neceſſaria. Tum quia contraria ſententia non videtur probari vlla lege, vel efficaci ratione, ſine quibus non eſt affirmandum aliquid contra ius regulare, cap. legatur. 24. q. 2. §. conſideremus. in auth. de trien. & ſemiſs. col. 3. cap. conſuluiſti. 2. q. 4. & cap. 2. de transla. prela. & ius regulare habet id, quod eſt vnius, ſine conſenſu eius non effici alterius. l. id quod noſtrum eſt. ff. de reg. iur. Tum quia lex illa celebris, quæ eſt ſecunda in §. cum in eadem. ff. ad l. Rhod. de iact. non habet, res fieri communes per neceſſitatem, ſed eſſe communicandas. Tum, quia non patiuntur iura, vt eiuſdẽ rei dominium ſit penes plures in ſolidum. l. 3. §. ex pluribus. ff. de acquir. poſſ. Tum quia legi charitatis, miſericordiæ, ac pietatis, & cuiuſcunque alterius virtutis ſatisfit, ſuccurrẽdo neceſſitatem extremam patienti ſufficienter ad hoc vt ab ea liberetur, vt palam eſt: at frequentiſſime ſuccurri poteſt, & abunde quidem extrema patiẽti, commodando, vel locando ei rem illam, qua eget, non tradendo ei dominium illius; verbi gratia, Aliquis, alioqui ſaltẽ alibi diues, in montibus Alpibus vel Pyrenæis niue canis, neceſſitatem extremam alicuius veſtis patitur: & aliquis alioqui pauper, deferens veſtes pretioſiſſimas holoſericas, pellibus herminiorum cariſſimis duplicatas ſiue ſuffultas, obuiat illi, tenetur quidem ei vnam, vel duas, vel plures, & quot quot ille, ad illã neceſſitatem ſubleuandã eget, commodare, vel locare: ſed non dare & transferre in illum illarum dominium. Immo, cum ſe in aliquem locum, vbi neceſsitas illa ceſſaret, reciperent, poſſet illam vel illas, quas commodauit, repetere, quod nemo negabit: tum quia nemo diceret, quod ſi aliquis alioqui diues aliquo in loco fame moriens obuiaret alicui piſtori, viginti mulos panibus coctis onuſtos aliquo agenti, fieret dominus omnium illorum panũ, cum tamen qua ratione fieret dominus vnius, eadem quoque fieret omnium, antequam vllo illorum ad ſedandam famem vteretur. Neque quiſquam diceret, piſtorem obligatum eſſe ad dandum dominium omniũ illorum illi: neque illum auctoritate propria poſſe omnes eos ſibi occupare. Immo quilibet eruditus dicet ſatiſfacere piſtorem communicando illi eſurienti panes neceſſarios ad illam eſuriem ſedandam, tum quia ridiculum videtur, & grauitati legũ contrarium dicere, extremam famem patienti quæri dominium omnium panum, qui in foro venduntur, & illico ſedata per vnum panem fame, illud ei perdi: & rurſus iterata fame fieri eius, & propulſata ea deſinere eſſe illius: tum quia gloſſæ receptæ in d. §. cum in eadem. & d. cap. ſicut hi. 47. diſt. aſserunt, verbum Communia in loco dicto, Neceſsitas omnia facit cõ
munia; exponendum eſse, per Communican- 62
da. Concludo igitur, per extremam neceſsitatem proximi, obligari quidem proximos eius ad ſubueniendum ei tantum, quanto eſt opus ad liberandum eum ab ea, facereque ſibi ius capiendi illud, etiam propria auctoritate: non tamen efficere eum ipſo iure dominum illius neceſsarij, & cõſequenter teneri regulariter ad reſtituẽdum, cũ ad pinguiorem fortunã peruenit.

Dixi: Regulariter; quoniam nonnunquam, vt infra, num. 118. dicemus, ex paruitate rei & alijs coniecturis, iuſte credi poteſt, eum ad id non teneri.

Non obſtat, quod Sotus lib. 4. q. 7. ar. 1. de iuſt. & iur. noue diſtinxit inter eum, qui non habet bona aliqua, vbi extrema neceſsitate vrgetur, nec alibi, & inter eum, qui alibi ea habet, & inter illud, quod tempore talis neceſsitatis inſumptum fuit, quales ſunt res ad eſum pertinentes, & inter illud quod inſumptum non fuit, qualis eſt veſtis, aut equus quo vſus eſt. & concludit, quod qui alibi habet bona, ad reſtitutionem expenſi tenetur, & etiam qui non habet ad reſtituendum id, quod inſumptum in illa neceſsitate non fuit, ſed non ad id quod in ea impenſum & conſumptum fuit. Non, inquam, obſtat, tum quia ipſe fatetur, quod qui bona alibi habet, reſtituere tenetur etiam inſumptũ, & cum vnius regionis bona nõ adimant neceſsitatẽ extremam, in quam in alia incidit, fateri debet, quod extrema neceſsitas ſola non facit dominium rei alienæ, vt ea vtatur ſine obligatione reſti-

Digitized by Google

ne reſtituendi. Tum quod præſupponit falſum, ſignificans, quod omnis, qui licite vti poteſt eo, quod vſu conſumitur, illius dominus efficitur, quia ipſemet lib. 4. q. 1. de iuſt. & iur. loquens de extrauag. ad cõditorem. de verb. ſign. tenet, quod Franciſcanus eius, quod licite comedit, & conſumit, dominus non eſt, iuxta cap. exijt, de verb. ſign. lib. 6. quod nos latius cõfirmauimus in Apolog. prædicta quæſt. 1. Mon. 14 num. 1. Tum quod etiam pręſupponit falſum, quatenus ſignificat, quod nemo, qui conſumit aliquid tãquam illius dominus, ſi eſt verus dominus illius, ad illud reſtituendum tenetur. Nam qui conſumit panem & vinum mutuo acceptum, tanquam dominus, & exiſtens verus illius dominus conſumit, l. 2. §. appellata. ff. de reb. cred. tamen ſoluere illud & reſtituere tenetur. Et ita quamuis extrema neceſſitas aliquem dominum faceret, quo ad effectum illum ab ea liberandi, non ob id eundem ab obligatione reſtituendi liberaret. argu. cap. cum ceſſante. cum ei adnot. de appellat. Siquidem ad ſe liberandum ab ea, ſufficit dominium, quod per mutuum, vel alium iuſtum contractum, abſque donatione acquiritur. Tum quod neceſſitas ſolum tribuit ius ad accipiendum, & cogendum vt illi detur, ꝙ ſufficit, vt liberetur ab ea, & non amplius, & ad hoc ſufficit mutuo vel commodato, vel alio contractu iuſte accipere, aut illi dare, quia limitata cauſa limitatum producit effectum, l. non omnis. ff. de reb. cred. Concludo igitur, quod qui aliquid in extrema neceſſitate accipit, poſtmodum cum potuerit ad reſtituendum tenebitur, ſiue alibi bona habeat, ſiue non, ſiue illud totum conſumat, ſiue non: niſi per coniecturas probabiles iuſte præſumeretur donatio, vt ſupra tactum eſt, & latius dicetur infra, num. 118. & 119. Quoniam vltra prædicta ſequeretur ex contraria opinione, quod ſi aliquis mille militum dux in extrema neceſſitate mille ducatorum aureorum alimenta alicuius priuati hominis, vel villæ comederent, ſoluere ei non tenerentur, quamuis altero die direptione aliqua licita diuites euaderent, quod eſt abſurdum, & ita non dicendum, l. nam quod abſurdum. ff. de bonis. liber.

Infertur ſexto, eum, qui totum ſtatim reſtituendo, non poſſet decenter pro dignitate ſui ſtatus viuere, ad illud non teneri, quamuis id facere, perfectionis eſſet, vt ait S. Ant. 2. par. tit. 21. c. 8. col. 7. modo ei ſit animus reſtituendi illud, quamprimum poterit, & modo curet, ne quid in alios vſus, quam neceſſarios & decentes impendat, quo relinquere aliquid, & paulatim reſtituere poſſit.

Infertur ſeptimo, quod quando ex reſtitutione ſtatim facta redundaret damnum corporis, aut animę eius, cui debetur, non eſt ſtatim facienda. Quia nec furioſo, nec irato enſis depoſitus, quo creditur, ſe, aut alium percuſſurum, reddendus eſt, cap. ne quis. 22. q. 2. Neque eadẽ ratione volẽti bell ũfacere, aut litigare iniuſte, ſua pecunia, qua id faciat, & fortiori ratione, ſi ex ea magnum damnum reipub. obueniret: ſiquidem eius bonum priuato pręponitur, cap. licet. de regul. & auth. de reſtit. & ea quæ par. §. licet, collat. 5. Et conſequenter nemo debet facile cõdemnare reges, alioſve Principes, qui aliqua iudicio eius, aliena retinent, credentes probabiliter ex eorum reſtitutione, ſua regna paſſura magna incommoda & bella iniuſta, arg. l. ſi quis ſummo. ff. ad leg. Aquil. Quæ tamen non procedunt 63 quando ęqualia, vel multo maiora mala probabiliter crederentur euẽtura ex retentione, quã ex reſtitutione. Depoſitarius enim, qui ſicut putat, ex redditione gladij furẽtis, vel alius penes ſe depoſiti ſecuturã percuſſionem alicuius iniuſtã, ita credit ex retentione ſecutura eſſe maiora mala, puta, furentem, vel alium cum cognatorum, & amicorum turba, ſe & ſuam domum cum his, quæ in ea ſunt incenſurum, reſtituere tenetur, argu. a ceſſante ratione iurium prædictorũ, quæ illa fundant, quod aliquando ſcimus eueniſſe. Et idem dicendum videtur, quando probabiliter creditur, quod ex reſtitutione ſtatim facta, ſequerentur adulteria, fornicationes, aut alia peccata mortalia, quæ indigentia reſtituenti, aut eius filijs, aut filiabus ſuaderet. Quia, vt dicit ſanctus Anton. vbi ſupra, hęc mala ſine comparatione ſunt maiora, quam damnum, ꝙ creditor ex dilatione ſui debiti patitur, immo ſunt bona altioris ordinis, quam fortunæ, quæ creditori debentur.

Infertur octauo, quod multi damnantur ob 64 non ſolutionem debitorum, nullum ſibi de ea ſcrupulum conſcientiæ incutiendo, credentes ſe, antequam per ſententiã condemnentur, non teneri. Quia quoties qui alienũ iniuſte retinet, & conſiderat, aut conſiderare debet, ſe illud debere, & proponit formaliter vel virtualiter non reſtituere ſine vlla iuſta cauſa, quæ eum excuſet, toties mortaliter peccat, iuxta Ioan. Maior. in 4. diſt. 15. quęſt. 26. vt ſupra eod. cap. num. 55. declarauimus. Nam quemadmodum qui concubinam retinet, non eſt pænitens, ſed pęnitentiæ illuſor, & confitendo peccatum peccato apponit, ſic qui opere & voluntate, ſine iuſta cauſa alienum retinet, nõ eſt vere pęnitens, iuxta Scotum in d. lib. ſent. diſt. 15. quęſt. 2.

Infertur nono, quod confeſſarius non poteſt 65 pęnitenti dilationem concedere, quando certo ſcit, eum ſoluere poſſe, niſi concurrat aliqua cauſa pręedictarum ſupra eod. num. 62. & ſeq. quę ab ſtatim reſtituendo excuſet. Quibus adnumerarẽ caſum, in quo videret confeſſarius, debitorem nolle ſe reſoluere ad totum debitũ

Digitized by Google

ſtatim reſtituendum, ob aliquod emolumentũ inde ſibi proueniens, & creditorem nolle concedere dilationem, parum ſibi nocuam, & nunquam, aut non tam cito, nec tam vtiliter, atque dilationem concedendo, ſuum recuperaturum, & ea conceſſa debitor ſuam fidem obſtringit ſe ad certum tempus ſoluturum. His enim concurrentibus confeſſarius dilationem, & abſolutionem concedere poſſet, iuxta mentem Angeli in verb. reſtitutio. vlt. §. 5. poſt Directorium. Tunc enim confeſſarius veriſimiliter credere poteſt, quod creditor illo contentus foret, ſi ſciret, vt ipſe ſecretum intimum conſcientiæ debitoris.

66 Infertur decimò, quod qui debet & ſtatim totum reſtituere poteſt, & non vult niſi certam partem in ſingulos mẽſes vel annos, quouſque ſolutionem finierit, non eſt abſoluendus, quidquid dicãt Oſtien. & alij Summiſtæ, iuxta Adr. in 4. de reſtit. col. 17. dicentem, quod confeſſarius, qui talem abſoluit, eum magnopere decipit; quia qui debet & poteſt commode reſtituere, & non reſtituit, eſt in peccato mortali, per prædicta quod Ioannes Maior in 4. diſt. 15. quæſt. 28. ait non ſolum procedere in debitis ex delicto, & furto, ſed etiam in alijs mutuo, aut alio iuſto modo contractis.

67 Vndecimo, quod qui non poteſt furtum, aut aliud damnum datum reſtituere per ſe, ſine ſui manifeſtatione, non debet per ſe, ſed per aliam perſonam ſecretam & fidelem id facere, ad quod confeſſarius, cui reſeratum eſt peccatum aptior alijs videtur, modo pro fideli habeatur. Caueat tamẽ, quia ſi perſona media nõ reſtitueret, non liberaretur debitor ab obligatione, vt exprimit ſanctus Anton. p. 2. cap. 4. §. 1. etiam quando pro fideli haberetur, ſi dominiũ rei reſtituendæ in eũ, qui reſtituit translatum fuit: quãuis non, quando translatum non fuit, & iuſte acceptum fuit, iuxta notata in cap. ſignificante. de pigno. Et idem ſanctus Antoninus addit, ne multum fidant prædicatoribus & confeſſarijs pecuniam potius, quam ſalutem animarum quærentibus: & conſultum fuerit ſyngrapham a creditore accipere, in qua confiteatur, ſe accepiſſe tantam ſummã, per N. pro ſolutione eius, quod alius ſibi debebat, ſine nominis expreſsione, & eam pænitenti tradere. Et in hoc caſu reſtitutio differri poteſt, quouſq; inueniatur perſona, per quam fideliter, & ſecreto fieri poſſit.

Infertur duodecimo, quod qui ſtatim reſtituere poteſt, & non reſtituit, quamuis teſtamẽto relinquat, vt reſtituatur, ſecurus non diſcedit, ſi aliquid ex prædictis eum non excuſat: niſi quãdo id fecit quia probabiliter credit, quod ſuus heres melius præſtabit, & niſi hoc perſuaſum haberet, ſtatim ipſe per ſe reſtitueret. Angel. verb. reſtitutio. 3. §. 1. Addo tamen, ꝙ qui non poteſt ſtatim reſtituere, debet remiſſionis ſchedam, aut dilationẽ a ſuo creditore petere; iuxta ſanctum Thom. 2. 2. quæſt. 62. art. 8. ad 2. receptum, niſi tali petitione peccatum manifeſtaretur per ſupradicta eodem cap. nu. 31. aut aliquod ſcandalum ſequeretur, argu. cap. nihil de præſcript.

Quæſitum eſt autem a multis; An defunctus detineatur in Purgatorio donec eius debita ſoluantur? Reſoluo negatiue, iuxta ſanctum Tho. in quodlibet. 6. art. 13. & Adrian. in quodlib. 8. quia fieri poteſt, vt moriatur martyr, vel ſtatim poſt baptiſmum, quem recta ire in cælum, docet fides catholica, cap. baptiſmi vicem. de cõſecr. diſt. 4. cap. cum Marthæ. de celeb. miſs. & cap. debitum. de baptiſ. vel cum contritione ad omnem pœnam delendam ſufficiẽti, iuxta cap. menſuram. adiuncta gloſſ. de pænit. diſt. 1. vel abſolutus virtute Iubilei ad id efficacis, extrauag. 1. de pænit. & remiſ. Nõ obſtat quod Angel. dixit cõtrarium per cap. in litteris. de rapt. in illis verbis: *Vt a peccatis ſuis valeat liberari*; quia, vt olim prælegendo illud Salmãticæ, diximus, loco verbi, *Valeat*, quod refertur ad defunctum, debet legi, *Valeant*, quod referatur ad heredes, ita quod ſignificat per reſtitutionẽ debitorũ defuncti heredes liberari a peccato ſuo negligentiæ: aut germanius, quod intelligatur de ope tribuenda mortuo, accidentaliter per preces creditorum, vel pauperum bene ſatisfactorum. nam vt ait ſanctus Thom. vbi ſupra ſolutio debiti parum prodeſt defuncto, niſi accidentaliter, modo prædicto. Quare riſu, aut potius commiſeratione digni ſunt filij, & alij heredes, qui miſerẽtes plurimum defunctis, quod propter debita teneantur in purgatorio, non miſerentur ſibi, quod tenentur in ſtatu infernali notabiliter eorum ſolutionem negligentes, aut differentes: quod plus ſatis frequenter contingit.

De impediente bonum alienum.

SVMMARIVM.

69 IMpediens a conſequendo aliquo bono quis tenetur reſtituere. 70. & 73.
69 Reſtitutio præſupponit debitum legale.
69 Priuatio præſupponit habitum.
70 Teſtamentum vel legatum qui facit mutari tenetur reſtituere.
71 Intellectus l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcen.
72 Argumentum a contrario quando validum.
72 Iuſtitia diſtribuendi beneficia & officia publica multum differt a iuſtitia diſtribuendi communes pecunias communitatis ſingularibus eius.
73 Beneficiariorum malus elector vel collator, cui reſtituet.

Impe-

Digitized by Google

73 *Impediens malo animo cur non reſtituit, & impediens metu ſic.*
74 *Reſtituent qui ſuffragantes ſiue votantes.*

69 DVbitatur hic, An qui alium a conſequutione officij, beneficij, aut alterius boni impedit, reſtituere teneatur? In quo quamuis multum diſſentiant doctores, vt patet per Adr. in 4. de reſtit. q. 10. & quęſtio ſit difficilis, eamque Caiet. 2. 2. q. 62. art. 2. ad nubes efferat, omnibus tamē perpenſis, nobis placet, quod Adriano nō diſplicuit, quamuis illud non aſſeruerit, ſcilicet quod omnis & ſol9 ille impediēs regulariter reſtituere impedito & damnum paſſo tenetur, qui impedito alium a conſequendo officio, aut beneficio, aut alio bono ita ei debito, haberet iam in eo ius perfectum, quod appellant ius in re adquiſitum per diſpoſitionem inter viuos, aut vltimam voluntatem, collationem, confirmationem, aut alium modum legitimum, aut erat ei de iuſtitia debitū ita quod habebat adquiſitum aliquod ius imperfectum, quod appellant ad rem per iuſtam promiſſionē, emptionem, ſtipulationem, electionem, præſentationem, oppoſitionem ſiue concurſum, expectatiuam, regreſſum, acceſſum, coadiutoriam, primogeniam, legitimam aut alium titulum, qui non dat ius perfectum, per quod adquiritur bonum, ſed quoddam imperfectum, per quod illi conuenit, & adquiritur aliqua actio, vel officium iudicis ad iure petendum; niſi impediat per modos iuſtitiæ contrarios; videlicet vim, metum, dolum, mendacium, aut aliam fraudē, etiā ſi alias odio, vel mala intentione impediat.

Mouet nos ad id primum, quia ex definitione reſtitutionis poſita, ſupra num. 6. colligitur, quod vbi non eſt debitum legale, non eſt quod reſtituatur, quod etiam affirmat Caiet. in d. q. 62. art. 2. & etiam Sotus vbi ſupra. At nemini, cui non eſt ius in re, vel ad rem, vel officium iudicis ad petendum eſt debitum legale, licet forte ſit debitum morale, & antidotale, vt colligitur ex gloſſ. & alijs Inſt. de actio. in princ. & in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. Ergo non debetur eius reſtitutio.

Secundo, quod reſtitutio, ſiue redditio præſupponit ablationem, ſecundum mentem omnium, quam Sotus vbi ſupra exprimit. At cui nihil iuris eſt, nihil iuris aufertur, quia priuatio præſupponit habitū, l. decem. ff. de verb. oblig. cap. ad diſſoluendum. de deſponſ. impub. Ergo & cetera.

70 Tertio, quod qui blanditijs, ſine vi, metu, mendacijs & dolo, facit teſtamentum mutari, aut legatū in alium transferri, reſtituere nō tenetur, l. fi. C. ſi quis aliq. teſt. proh. Ergo neque qui impedit, ne collator, pręſentator, aut elector conferat, pręſentet, aut eligat illum, aut illum, vel Rex, vel alius, qui poteſt conferre aliquod officium, vel aliud ius illi vel illi, tenebitur illi aut illi reſtituere, argum. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Dixi: Qui mala intentione, & ceter. quia intentio nocendi, aut malum iniuſtum inferendi, neceſſitatem reſtituendi non inducit, quamuis in foro conſcientiæ peccatum inducat, niſi adijciatur ei opus aliquod exterius iniurium & cōtrarium legibus iuſtitiæ, vt lictor mala intentione ſuſpendens iuſte damnatum, licet peccet, nō tamen tenetur reſtituere quidquam, & miles in bello iuſto occidens hoſtem vel diripiens ciuitatem malo animo & fine, peccat quidem, ſed non tenetur reſtituere, quia licet tranſgrediatur leges charitatis, vel aliarum virtutum, non tamen tranſgreditur leges iuſtitiæ ſpecialis, quarum transgreſſio ſola eſt iniuria, & obligat ad reſtituendum, vt probamus cum communi, in Apolog, prædicta q. 2. monit. 4. Qua ratione etiam Sotus, quem poſt hæc ſcripta legimus, diſcedit a Scoto, Palud. & cōmuni in 4. q. 6. art. 3. a col. 17. quatenus aiunt, intentionem malam ſine opere iniurioſo inducere obligationē reſtituendi.

Per quæ reſoluitur negatiue illud noue quæſitum; An qui odio alicuius, famulum proſequitur, & efficit, vt herus eius dimittat eum, qui nō poteſt inuenire alium, qui tantum ſalarii ei ſoluat, quantum dimittens teneatur reſtituere? Reſpondendum enim eſt quod non, niſi efficeret vt herus contra iuſtitiæ legem ante lapſum temporis conuenti, eum dimitteret. Non obſtat l. Proculus. ff. de dam. infec. quam Caiet. vbi ſupra citat, quia illa & l. fluminum. §. fi. eod. tit. pro nobis faciunt; habent enim eum, qui fodit puteum in ſuo, non teneri vicino, licet inciderit venas per quas fluebat aqua in eius puteū. Neque obſtat l. 2. ff. de noui oper. nūc. quā citat Scotus, quia vitioſa eſt allegatio, & videtur voluiſſe citare l. 1. §. denique. 1. ff. de aq. plu. arc. quatenus ſignificare videtur, eum qui puteum effodit; aut aliud opus in ſuo facit, vnde damnum vicinus accipit, non teneri de damno, ſi non facit animo nocendi, ſignificans a cōtrario ſenſu, quod tenetur ſi eo animo faceret. Reſponderi enim poteſt primo, quod argumentum a contrario ſenſu, licet alioqui ſit validiſſimum in iure l. 1. ff. de offi. eius cui mand. eſt iur & cap. Apoſtolica. de his quæ fiunt a pręla. ſine conſen. cap. nil tamen valet, quo ad ea quibus cōtrarium exprimitur in iure, iuxta gloſ. celeb. & receptam, vt tradit ibi late Felin. in cap. ſignificaſti. de foro competen. pro qua textus optimus in cap. a nobis 2. de ſent. excom. & ſecundum omnes communiter intentio mala ſine opere iniurioſo non obligat ad reſtituendū damnum, vt prædictum eſt. 71

Quæ

Digitized by Google

Quæ ſolutio roboratur ex eo, quod Vlpianus ibi noluit innuere obligationem reſtituendi propter malum animum induci, ſed vt clarius confirmaret dictum Marcelli, negantis eo caſu actionem de dolo dari, dixit, non eſſe locum actioni de dolo ſine malo animo, ſine quo dolus non datur, l. dolum. C. de dolo. facit pro hoc, quod prædictæ leges fluminum. & Proculus. quæ ſunt ipſiuſmet Vlpiani, neque alia lex ponderat bonum vel malum animum, ſed ſolũ an quis iure vel iniuria in ſuo faciat opus, quo nocetur proximo. Non obſtat, quod etiam ſanctus Thom. in d. q. 62. art. 2. ſignificat, actum, malo animo factum inducere reſtitutionem aliquo caſu, quo bono animo factus non induceret. tum quia ſanctus Thom. non loquitur de actu ſolo animo malo facto: ſed malo animo iniuſte facto, & ita intelligendus eſt de actu iniurioſo alteri, vel modo iniurioſo facto; puta per vim, metum, dolum, vel fraudem de, quo ſtatim dicemus: tum quia etiam idem ſanctus Thom. videtur legiſſe prædictum §. denique & quia non occurrit ſufficiens reſponſio, tentauit aliqua parum firma. De quibus vnum eſt, quod ait teneri quem aliquo caſu ad reſtitutionem; ſed non ſecundum æqualitatem, cum reſtitutio ſit actus iuſtitiæ commutatiuæ quæ obligat ad æquale, ſecundum eundem ibidem, art. 1. Alterum, quod æquiparat in hoc collationem beneficij cum propoſito firmo conferendi, quod nullo iure vel ratione neceſſario probari poteſt, & reprobatur ea manifeſta, quod qui propoſuit firmiter conferre alicui beneficium, ſi mutata voluntate alteri contulerit, valet collatio, & non tenetur reſtituere, nec peccat ſi ęque dignus eſt. At qui iam contulit vni, ſi mutata voluntate cõferat alteri, peccaret, & non valeret collatio, & teneretur reſtituere, etiam ſi ſecundus eſſet longe dignior. Tertio quod odium, vel malus animus ſine opere iniurioſo obligat ad reſtitutionem, quod cum ſaluare nititur Sotus, parũ ſibi conſtat, vt videre eſt vbi ſupra. Quare dicta ſancti Thomæ in illa reſponſione ad 4. reducenda videntur ad ea, quæ firma ratione probantur, & tribuenda obſeruantiæ, qua ſolet eſſe in ſacros canones & ſacras leges, adeo magna, vt nec latum vnguem ab eorum verbis recedere ſit ſolitus; quod quia nõ aduerterunt Scotus, Palud. Caiet. & alij, putauerũt Thomã ſenſiſſe cõtrariũ, in quo etiam Sotus ſe ſatis inuoluit.

72 Non obſtat etiam ratio Caiet. vbi ſupra; ſcilicet, quod officia, & beneficia ſunt bona cõmunia, quę ſunt ſingularibus diuidẽda, & ideo qui ea male diſtribuit, aut male impedit, contra iuſtitiam diſtributiuam facit, vt qui male diſtribuit, vel impedit bene diſtribuere centum aureos communes ſingularibus plebis: & conſequenter quemadmodum hic reſtituere tenetur, iuxta omnes, ita & ille tenebitur. Non, inquam, hæc ratio obſtat; tum quia illa ſolum militat in beneficijs, & officijs, publicis, & ita quo ad alia nihil probat: tum quia non eſt eadem ratio de diſtributione centum aureorum communium faciẽda alicuius communitatis in ſingulos eius, & de diſtributione beneficiorum & publicorum officiorum communium Eccleſiæ, vel reipublicę in ſingulos eius. Nam vt perſpicaciter ait Sotus vbi ſu pra, non ſunt beneficia & munera publica communitatis ita debita iis, inter quos ſunt diuidenda, vt centum aurei communitatis diuidendi ſingulis eius ſunt debiti eis; eo quod beneficia, & officia publica ſunt inſtituta principaliter propter ſeruitium Eccleſię vel reipub. & nõ propter eos, qui ſeruituri ſunt. Et collatores eorum nõ diſtribuunt tamquam debita eis, quibus diſtribuuntur ſed tamquam debita ſeruitio eccleſiarum, & tamquã electores miniſtrorum earum, ita quod per bonam vel malam electionem eorum, nõn ſit principaliter commodum, vel damnum eligendis, ſed eccleſiis vel rebuſpub. quibus ſunt eligendi: ſicut præfectus ab aliquo domino ędificio alicui conſtruendo, deligendo artifices idoneos, vel minus idoneos, non facit commodum vel damnũ principaliter idoneis, vel magis idoneis, quos ad illud opus deligere omittit, ſed domino: & ſi quid damni dat, non tenetur reſtituere illis, quos omittit deligere ſed ipſi domino, cuius ędificium eſt male, vel non adeo bene conſtructum.

Confirmatur hæc, eo quod licet iuſtitia diſtributiua illud, aut illud officium, vel beneficiũ, aliquibus dare obliget, regulariter tamen nemini ius perfectum, quod appellant in re, quo ſuum fiat, concedit, nec imperfectum, quod appellant ad rem, quo debitum illi ſit, & poſſit illud iure petere; quamuis ſit dignior, nec vmquam talis vſus in Eccleſia aut republica Chriſtiana fuit, etſi ſępeſępius diuiſor non dando digniori, aut dando indigno peccet. Sed quando centum aurei communes ſunt particularibus plebis diſtribuendi, vnuſquiſque eorum ius aliquod habet, ob quod illis debetur, & ſuam partem, aut ſaltem quantum debetur ex ea petere poteſt. Dixi ſupra in concluſione non eſſe reſtitutionem faciendam impedito; quia reipub. vel alii iniuſte lęſo facienda eſſet, vt ex proxime dictis colligitur.

Dixi: Niſi impediat per modos iuſtitię contrarios, videlicet vim, metum, dolum, mendacium, & ceter. quia ſi per hos modos impediret, teneretur. Vnde ſi mentiens me eſſe mortuum, aut non eſſe eius conſanguineum, aut eſſe ſpurium, aut ignarum, aut malum, aut per alias fraudes, aut per vim faceret mutari teſtamentum, aut legatum, aut collationem, aut pręſentatio-

nem

Digitized by Google

nem beneficii, officii, aut alterius boni, & commodi factam, aut iam decretam, reſtituere mihi tenetur, iuxta omnes per l. 1. & 2. C. ſi quis aliq. teſta. prohib. & l. ſi. ff. de hered. inſtitu. etiam iuxta Gerardum, relatum per Adrian. vbi ſupra, licet ipſe plus ceteris in hoc ſe extendat. Ratio vero, cur mala intentio damnificandi hanc neceſſitatem reſtituendi inducit, mendacium autem, fraus, aut comminatio, & alij modi iniuſti ſic, eſt quod intentio ſola damnificandi eſt contra charitatem, ſed non contra iuſtitiam commutatiuam, cuius actus eſt reſtitutio, & mendacium, fraus, & comminatio ſunt contra iuſtitiam; quia per hæc iuſtus modus adquirendi, qui impedito competit, impeditur. Non tamen tenetur reſtituere, quantum impedit, nec quantum ſoluere deberet, ſi eripuiſſet iam penitus adquiſitum, aut debitum: ſed quantum conſideratis circumſtantijs, iudicio boni viri videbitur, vt communis dixit in alijs caſibus, ſaltem iuxta æquitatem, & conſuetudinem in his ſemper ſeruari ſolitam.

74 Ex quo ſequitur, quod quando beneficia, officia, & cathedræ dantur per oppoſitionem, ſeu concurſum digniori, extante ſtatuto, quod neceſſario debeant conferri candidatis tempore præſtituto concurrentibus, & competentibus, ſi ſatis ſunt ad id qualificati, & aliquis impediuit, ne darentur legitimis oppoſitoribus, ſeu concurrentibus candidatis, ſed alijs, reſtituere tenetur. quia illi iam ius quoddam perfectum adquiſierant, ad petendum, vt alicui ex ipſis darentur. Quemadmodum etiam, qui iniuſte ab opere agricolam, a ſcribendo ſcribã, & ceter. impedit, tenetur, reſtituere, quia impedit ab eo, quod ipſi iure conuenit, ſcilicet laborare aut ſcribere.

Nec obſtat, quod Sotus vbi ſupra colum. penult. ſignificare videtur, quia non loquitur de ſcholaſticis ſuffragantibus alijs, quam candidatis: ſed de ſuffragantibus minus dignis candidatorum, de quibus etiam nos in hoc loco antequam eum videremus, diximus, eos ad reſtitutionem non teneri: quamuis peccent eo modo, quo collatores & electores beneficiorum, per ſupradicta. Sequitur etiam quod non tenebitur reſtituere, qui ſine vi, mendacio, aut fraude, mihi prohibuit profectionem ad epiſcopum, cui erat propoſitum, beneficium alicui digno conferendi, ne me cognoſceret, qui ſi me cognouiſſet, mihi illud contuliſſet; quia illud beneficium adhuc non erat meum, nec mihi debebatur, nec ab eo per modos iuſtitiæ contrarios prohibitus fui.

Quæ cauſæ non reſtituentem a peccato excuſant.

SVMMARIVM.

75 *Reſtitutione a debita excuſant hæc nouẽ. & ſeqq.*
78 *Debitor non omnis ſecurus per remiſsionem quoad peccatum.*
79 *Debitor non excuſatur donec debitum petatur.*
Debitor non excuſatur à peccato donec debitum reddat, licet creditor non petat.
80 *Debitor non liberatur ſpecie perempta.*
81 *Beneficij collatio, vel procuratio non eſt debiti reſtitutio.*
81 *Officium per profanum quando ſit reſtitutio.*
82 *Reſtitutione ob qualem ignorantiã quis excuſatur. & 83.*
84 *Emens rem ab eo quem ſuſpicari debet furem, caueat ſibi.*
85 *Præſcriptio quæ a reſtitutione excuſat.*
86 *Ceſsio qualis bonorum excuſat a reſtituendo.*
87 *Bona vitæ, ſalutis, libertatis, & famæ eſſe inæſtimabilia.*
87 *Quæ non eſt neceſſe reddere pro æſtimabilibus licet ſit interdum vtile.*
88 *Liber homo quis poſſit vendi a ſe, licet non poſsit ab alio.*
89 *Bona trium ordinum vitæ, famæ, & pecuniæ multum differre.*
89 *Fama, vita, & libertas, & conueniunt & æſtimari non poſſunt.*
90 *Compenſatio quæ ſit pro vita, & fama non facit eas æſtimabiles*
90 *Fama non æſtimatur plus quam vita, licet ſic, vt illa compenſetur.*
90 *Famam mulier proba pluris, quam libertatem æſtimat.*
90 *Metus infamiæ vt excuſat adulteram, vel partũ ſupponentem.*
90 *Intellectus & inductio cap. officij. de pænit. & remiſſ.*
91 *Vita non eſt amittenda propter famam illuſtris familiæ.*
91 *Aeſtimabile aurum etiam maximum fama non eſt minima.*
91 *Adulteræ de eccleſia non extrahitur ſine debita cautione.*
91 *Fama per æquiualens nequit reſtitui ſecundum S. Thom.*
92 *Fama bonitatis ſola inæſtimabilis non alia.*

Porro multa a reſtituẽdi obligatione excuſant. Primum, neceſſitas, de qua ſupra eod. 75
num. 60. Secundum, remiſſio, condonatio, aut alia ſatisfactio, qua creditor fiat cõtentus: quę ſi

eſt

eſt perpetua perpetuo excuſat; & ſi temporalis, pro tempore quo durauerit: cap. peccatum, adiuncta gloſſ. recepta, verb. reſtituatur. de reg. iur. lib. 6. & l. 1. ff. qui ſatiſd. cog. concurrentibus duobus. Prius eſt, quod fiat per eum; qui donare poteſt, & liberam ſuorum bonorum adminiſtrationem habeat. argu. cap. veniens. de teſt. adiunctis ijs, quæ ſupra eod. cap. num. 45. diximus. Poſterius, quod ſcienter & ſponte fiat ſine vi, metu, dolo, aut fraude aliqua.

Ex quibus infertur primo, ꝙ nõ prodeſt illa quotidiana ſatisfactio, qua creditor ſit contentus parte debiti propter diffidentiam recuperãdi debitum, natam ex eo, quod ei debitor minatur, quod ſi pro centum, quę debet, nolit eſſe cõtentus quinquaginta pro integra ſolutione, nihil vmquam habiturus ſit, ſecundum Caiet. in d. art. 8. & antea Silueſt. verb. reſtitutio. 7. quæſt. 1. & 2. quia deeſt ei ſecunda conditio. Secus tamen eſt de diffidentia recuperandi, quam concipit ob alias cauſas, vt recte Silueſt. vbi ſupra inſinuauit.

76 Secundo infertur non eſſe opus tertia conditione, quam aliqui deſiderant in dicta reg. peccatum lib. 6. ſcilicet, quod ſit parata ſolutio, nec illa, quam quidam theologi relati ab Anton. 2. part. tit. 2. cap. 6. ſcilicet, quod pecunia ponatur realiter coram creditore, ſed neque vt verbis offeratur, quod requirunt alii relati per Peruſinum in dicta regula peccatũ. & Anton. vbi ſupra. quia ſatis eſt, vt creditor ſcienter & ſponte id faciat, vt ſentit gloſſ. in d. reg. peccatum. immo, vt bene inſinuauit Caiet. 2. 2. q. 62. art. 6. quando reſtitutioni obnoxius eſt pauper, & creditor ita diues, vt remiſſio vel dilatio debiti foret opus miſericordiæ, conſulendum illi eſt, vt antequam pecunia realiter, vel verbaliter pręſentetur, remiſſio petatur. Quia quemadmodum actus caſtitatis liberius in abſentia feminarum & obiectorum venereorum exercentur; & abſtinentiæ in abſentia ſuauium epularum: ſic etiam libertatis condonandi, & remittendi debita, liberius in abſentia ſolutionis, & ante oblatam, præſentatam, & receptam pecuniam, quam poſt, exercentur.

77

78 Tertio, infertur, quod non eſt neceſſe, quod debitor habeat propoſitum, debitum ſoluendi ſi eo non remittatur, ad hoc vt remiſſio & condonatio creditoris valeat, quamuis ſic ad hoc vt peccatum dimittatur,

Quarto infertur, quod debitor, qui dicit creditori, ſe ad ſoluendum quantum ſua facultas fert paratum eſſe, & ſimul rogat, vt erga ſe vtatur miſericordia & liberalitate, conſecuta totius vel partis remiſſione, fiet liber a peccato, & reſtituendi neceſſitate, ſi ſoluendi voluntatẽ habebat, eſto quod non fieret remiſſio: ſi vero talem voluntatem non habebat, liberatur quidem a reſtituendi neceſſitate: non autem a peccato, quod peccabat nolendo ſoluere, etiam non ſequuta remiſſione: quod etiam inſinuauit Silueſt. verb. reſtitutio. 7. q. 2. Nam debitor, qui etiam poſt condonatum debitum, eo animo eſſet, quod nollet ſoluere etiã ſi poſſet, licet non eſſet ei condonatum, manifeſte peccat voluntate inordinata interiori contra ſeptimum præceptum, arg. cap. ſi res. 14. q. 6. & cap. ſępe. de reſti. ſpol. in quod vtinam multi qui compoſitiones quærunt, non inciderent.

Quinto infertur quod ſi aliqua perſona proba tractat cum creditore, & dicit; Ego curabo vt N. ſoluat tibi tantum, ſi tu liberali voluntate reliquum remiſeris, idque faciat ſine fraude, nullo iniecto metu, aut diffidentia numquã debitum recuperandi, & debitor paratus ſit facere quidquid poteſt: ſi creditor illi remittit, immunis eſt a peccato & reſtituendi neceſſitate. Si autem non habet voluntatem ſoluendi quantum poſſet, manet quidem a reſtitutione immunis: ſed non a peccato.

Sexto infertur, quod ſi perſona internuntia dicit remiſſionem libere eſſe factam, & non ita res ſe habet, a reſtitutione debitor immunis nõ fit; immo ſi de eo dubitat, de veritate certior fieri debet: quamquam ſi internuntius eſt ſatis ad id fide dignus, eius dicto excuſatur, quoad contrarium reſcierit. Quod cum reſciuerit, ſoluere tenebitur, aut ſoluendi voluntate propoſita, remiſſionem petere. argum. cap. cum ceſſante. de appell. adiuncto cap. ſignificante. de pignorib.

Septimo infertur, quod non excuſatur debitor a peccato, eo quod creditor non petat ab eo debitum, ob timorem etiam reuerentialem, aut ob ignorantiam debiti, ſi iudicio boni viri ſoluendo erat. Quia eo caſu creditor ſcienter & ſponte nõ remittit, aut dat dilationem; quamuis excuſaretur, ſi creditor ſcit ſibi deberi, & non petit ſine aliquo metu, aut ſine alio reſpectu, qui eum inuoluntarium faciat; quia probabiliter credere poteſt, ſibi ab eo dilationem dari, vt vtiliter adnotarunt Angel. verb. mora. §. 1: & Silueſt. eo. verb. q. 1. 79

Octauo infertur, quod qui aliquid debet in genere; puta hominẽ, bouem, aut equum, aut tot modios frumenti, aut amphoras vini, a ſolutione aut reſtitutione non excuſatur, quamuis ſpecies, quas ad ſoluendum deſtinatas haberet, incendio, aut alio quouis caſu fortuito perirent: immo neque ſi omnia eius bona diſperirent, quia debitor in genere non liberatur ſpeciei peremptione. l. incendium. C. ſi certum peta. not. in l. quod te mihi. ff. de reb. cred. quã quã debitor ſpeciei, puta illius vel illius hominis, bouis, equi, veſtis, & ceter. regulariter excuſatur illius ſpeciei peremptione, ſi abſque 80

dolo,

Digitized by Google

dolo, fraude & culpa, & ante moram perierit. Nec etiam poſt moram, ſaltem in foro conſcientiæ, ſi ſciretur, quod perinde peritura erat apud creditorem, ac apud eum, l. fin. §. fin. ff. ad l. Rhod. de iact. ſiue ex contractu, ſiue ex delicto deberetur. l. ſi ex legati cauſa. ff. de verb. oblig. cum ei adnot. Siluest. verb. reſtitutio. 7. quæſt. 5. Secus tamen ſi conſtaret, aut dubitaretur, quod antequam res periſſet, dominus vendidiſſet, aut ea vſus fuiſſet, l. cum res. §. fi. ff. de lega. 1. & declarat Silueſt. verb. reſtitutio. 7. q. 5. Ille autem dicitur eſſe in mora reſtituendi, qui tenetur ex delicto l. 1. ff. de condict. furt. & etiam, qui ex contractu, & non reſtituit ad diem præfixum, vel non ſtatim atque ſcit, vel ſcire debet, rem eſſe alienam l. ꝙ te. & argum. cap. fin. de preſcript. idque facit ſine iuſta cauſa eam retinendi. Nam ſi eam retineret ratione aliquarum impenſarum, quas bona fide circa eam feciſſet, aut credendo iuſto errore ſuam eſſe, non cenſeretur in mora l. illud ff. de peti. hered. & l. is qui rem commodaſſet, ff. de furt.

81 Tertia cauſa principalis a reſtitutione excuſans, ſecundum aliquos iuriſperitos, eſt, dediſſe, aut procuraſſe creditori aliquod beneficium eccleſiaſticum: quod falſum eſt, quia per ſpirituale nõ poteſt ſolui temporale. cap. quam pio. 1. q. 2. vt probamus in cap. cum ſecundum. de præb. Et ideo neque a ſoluendo eo, quod propter obſequia debetur, id excuſat. quãuis ſi poſt datum aut procuratum beneficium gratis, creditor ille cauſa gratitudinis debitum remiſerit, debitor a reſtitutione liber erit. Et idem per eandem rationem dicendum eſt de officijs, quæ ſine ſimonia aut peccato emi & vendi non poſſunt, quamuis non de aliis, quę licite vendũtur, & emuntur; quia horum datio aut procuratio impẽſa debitoris facta, idonea ſolutio eſt, arg. cap. totum. 1. q. 3.

Quæritur autem hic, An ſit locus prædictis in officijs ſæcularibus, quæ ſine peccato vendi non poſſunt? Reſpon. non eſſe, quum titulus eſt validus; licet in eo peccetur, quales ſunt multæ venditiones factæ a regibus, vel alijs facultate ad id regia munitis, in quibus faciendis, ſolet nonnumquam interuenire peccatum, ſaltem veniale. Eſſe vero quando in eo non ſolum peccat, ſed etiã titulus eſt nullus eadẽ ratione.

82 Quarta cauſa principalis eſt, probabilis ignorantia facti, qua credit id, quod reſtituendum erat, ſuum eſſe; quia forte hereditate obuenerat, aut illud non debere; quia erat debitum a patre contractum. Et etiam ignorantia iuris obſcuri iuxta gloſſ. in cap. 1. de poſtula. præla. lib. 6. verb. de cetero. præſertim quando viri ſcientia & conſcientia præditi conſulunt ei, quod ad reſtituendum non tenetur, argu. gloſſ. ſingul. & receptæ in cap. capellanus. de ferijs. Secus tamen eſſet de eo, qui conſuluit eos, quos credit ſibi placita reſponſuros, & niſi hoc crederet, eos non conſuleret. Et minus qui conſulunt multos qui dicunt illi, ipſum ad reſtituendum teneri, & ab alijs conſulendis non deſiſtit, donec aliquẽ reperiat, qui ei reſpondeat, ipſum non teneri, & huic potius, quam reliquis fidem adhibet, iuxta Adrian. in 4. de reſtitu. quæſt. 88. 83

Dixi ſupra: Ignorantia probabilis: quia nõ excuſat craſſa & ſupina; qualis eſt illa, qua quis emit a milite Miſſale, aut Calicẽ, aut a famulo orbem, aut ſalinum argenteum, aut ab aliquo iuuene pannoſo ſericum, aut alterius generis pannum, quem credere aut certe dubitare debebat habuiſſe illum per furtum, rapinam, aut bellum iniuſtum, non adhibita diligentia debita ad veritatem ſciendam. Nec etiam excuſat ignorantia iuris clari, qualis eſt ea, qua ignorat iniuſtum eſſe, rem furto ablatam emere, vt eam ſibi retineat, argum. cap. Apoſtolicæ. de cler. excom. miniſt. & cap. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. Silueſt. verb. reſtitutio. 3. q. 7. Quãquam quia quiſque ſibi arctius eſt obligatus quam alteri, poteſt illud tale venditori reddere, aut permutatori, & pretium recuperare, aut quod pro illo dedit deprecatus eum, qui male accepit, & male dederat, vt illud ſuo domino reſtituat, per dicta ſupra eod. cap. num. 9. 84

Quinta cauſa eſt, canonica præſcriptio, aut vſucapio, qui eſt vnus modus adquirendi dominium vtile, aut directum alicuius rei, aut exceptionem ad retinendum eam, quæ competit ex eo, quod eam legitimo tempore, modo ad id legitimo, bona fide poſſederit, l. 1. ff. de vſucap. & toto titu. de præſcript. l. 1. C. de vſucap. tranſf. & gloſſ. 16. q. 3. in ſumma. Et vt nemini videamur per incuriam, prẹſcriptionem immobilium bonorum vſucapionem appellaſſe, monemus, quod quamuis modus adquirendi rem mobilem per poſſeſſionem, appelletur vſucapio, & modus adquirendi rem immobilem prẹſcriptio iuxta vulgarem opinionem commẽtatorum vtriuſque iuris: verius tamen videtur, quod omnis talis modus appelletur vſucapio, & exceptio, quæ ex ea naſcitur, præſcriptio, vt colligit ex multis legibus ff. de vſucap. doctiſſimus, ac omnijuga diſciplinarum omnium encyclopædia toti orbi vſque ad miraculum illuſtris Andreas Alciatus, in l. vt ſunt. ff. de verb. ſign. & alij recẽtiores in alijs locis monſtrant. 85

Non ſine cauſa diximus, quod præſcriptio canonica excuſat, quia legalis iuris ciuilis, quæ ſacris canonibus non conſentit, non excuſat. Et ideo nulla præſcriptio, quæ inchoata fuit & continuata mala fide, ſeu a ſciente rem eſſe alienam, excuſat: nec etiam, quę cœpta bona fide,

ſi poſtea

ſi poſtea ātequam finiretur, mala ſucceſſit, cap. vigilanti. cap. fin. de præſcrip. cap. poſſeſſor. de regu. iuris. lib. 6. Vnde nec leges particulares regnorum, vel ſtatuta ciuitatum, quibus ſtatuitur, ne poſt aliquot annorum lapſum, debitum peti poſſit, debitorem ſcientem ſe debere & non ſoluentem in foro conſcientię excuſant iuxta communem, quam tenet Ancha. in cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6.

86 Sexta cauſa, quę excuſat, eſt ceſſio bonorū, qua debitor ea relinquit creditoribus, ff. de ceſſ. bono. & C. de his qui bonis ced. quę in foro exteriori excuſat quoad debita ex contractibus orta, quatenus lex ciuilis ſtatuit, ne debitor cedens in plus teneatur, quam commode ſoluere poſſit de ijs, quę poſteà quęſierit. Quod ipſum eſt dicendum de debitis, quę ex delicto naſcuntur, quo ad intereſſe priuatum partis, non autē quo ad intereſſe publicum: nam quo ad illud, qui non habet in ęre, debet luere corpore. l. 1. §. & generaliter. ff. de pœna. & gloſſ. cap. non ſatis. 86. diſt. & cap. ſi res. 14. quęſt. 6. Dixi: In foro exteriori; nam in foro conſcientię non excuſat, niſi quatenus neceſſitas eum ſine ceſſione excuſaret, de qua ſupra eod. cap. num. 60. cum ſeq. diximus. Hoc eſt, ita quod ei ſuę artis inſtrumēta, & ad victum neceſſaria iudicio boni viri duntaxat relinquantur.

87 Septima cauſa eſt impotentia reſtituendi ſine vitę, & ſalutis periculo, per cap. officij. de pænit. & remiſſ. cum declaratione, quam ſuper illam Innocen. 4. communiter receptus fecit. Cuius ratio videtur eſſe, quod vita & ſalus ſūt bona altioris ordinis, quam bona fortunæ, & pecunia æſtimari non poſſunt, argumen. l. in ſeruorum. §. fin. ff. de pœn. Et ideo reſtitutio, quæ eſt actus iuſtitiæ commutatiuę, vt dictum eſt ſupra eodem cap. num. 6. quę ad æqualitatē partes reducit, non obligat ad danda bona altioris ordinis, & inæſtimabilia pro bonis, fortunę, quę inferioris ſunt ordinis. Qui autem bona proximo debita cum periculo vitæ & ſalutis reſtitueret, non male faceret, ſi magna eſſent, quin laudem promereretur, ob rationes & auctoritates, quibus pulchre Sotus, lib. 5. q. 1. art. 6. de iuſt. & iure. probat, licitum eſt vitam cordate & prudenter pro defenſione ſui amici & proximi, & etiam ſuæ rei familiaris, & pro quolibet actu virtutis effundere. Vnde inferimus, veram rationem huius ſeptimę cauſæ, & excuſationis non eſſe, quod homo ſuę vitę & ſalutis dominus non ſit l. liber homo. ff. ad legē Aquil. & cap. contingit. 2. de ſentent. excommu. cum ſaltem eius cuſtos ſit, cum poteſtate ponendi eam pro Deo, pro republica, pro amico, pro ſuis bonis, etiam pro quolibet actu virtutis.

88 Octaua cauſa eſt impotentia reſtituendi ſine amiſſione libertatis, & ſui ipſius venditione. Quia quamuis lex vetus Exod. 22. ſtatueret, vt qui furto ſublatum reddere non poſſet, venderetur, & etiam vt debitor ſeipſum aut ſuos filios pro debito ciuili traderet, Leuit. 25. & 4. Reg. 4. & quamuis idem nunc ſanciri poſſit numquā tamen in republica Romana, poſtquam Chriſtiana effecta eſt, decretū fuit, vt aliquis pro debito ciuili ſeruus efficeretur, immo in l. ob ęs alienum. & authen. ſed hodie. C. de actio. & obliga. & in cap. 1. & ibi gloſſ. de pigno. ſancitum eſt, ne quiſquam ad id compellatur. Ratio huius octauę cauſę videtur eſſe eadem, quę ſeptimę, videlicet, quod libertas ſit altioris ordinis bonum, quam bona fortunę, & ſua natura inæſtimabile, ſicut vita, & ſalus, l. libertas. ff. de regu. iur. & ideo non eſt danda pro bonis fortunę, quę ſunt inferioris ordinis, & ſua natura æſtimabilia. Quamquam non male faceret, qui pro facienda reſtitutione, ſe quaſi ſeruum creditori traderet, aut ſe alteri vēderet. nulla enim lex diuina vetus, vel noua id vetat, immo neque vlla Romana, immo ſtatuit ne quis ad id compellatur, & quamuis l. & liberi hominis. cū 2. ſeq. ff. de contrahen. empt. probet emptionē liberi hominis ſcienter factam non valere, non tamē probat vendenſem ſe ob grandem neceſſitatem peccare. Et l. 2. C. de patr. qui fil. diſtr. habet, poſſe patrem vendere filium etiam inuitum propter neceſſitatē, & hodie paſſim Chriſtiani in Aethiopia multos emunt, qui ſe ipſos vendunt, aut ſe vendi conſentiunt. Quod licitū permiſſumque eſſe etiā prędictus Sotus lib. 4. q. 2. art. 2. de iuſtitia & iure, ſcripſit. Vnde ſequitur, quod ratio huius octauę cauſę excuſandi, nō eſt quod homo liber ſuę libertatis dominus nequaquam ſit, ſed prędicta.

Nona cauſa eſt impotentia reſtituendi bona ſine famę amiſſione, ſecundum doctiſſimum Card. Caiet. 2. 2. quæſt. 62. art. 2. dicentem, quod quemadmodum bona vitæ & ſalutis ſunt altioris ordinis quam famæ: ſic bona famę altioris ordinis ſunt, quam pecuniaria: & quod nemo ad reſtitutionem bonorum inferioris ordinis tenetur, cum iactura bonorum altioris. 89

Contra tamen hoc tenet Ioan. Maior. in 4. lib. ſentent. diſt. 15. quæſt. 17. & Adrian. in. 4. de reſtitu. & poſtea prędictus Sotus reſolutionem prędictam Caietani refutat, lib. 4. quęſt. 6. art. 3. de iuſt. & iure. & q. 7. art. 2. ſentit nō eſſe horum ordinum rationem habendam, ſed potius ęſtimationem famæ cum æſtimatione debiti eſſe conferendam: & quod æſtimatio famæ tantum poſſet æſtimationem debiti ſuperare, quod nō teneretur reſtituere: & e contrario ſi debitum ſuperaret eſtimationem famę, teneretur reſtituere cum illius iactura. Mouetur ad id primo, quod doctrina Caietani videtur ei magis

Digitized by Google

magis Metaphyſicæ, quam philoſophiæ morali
niti. Secundo, quãuis fama ex ſe maioris ſit ęſti
mationis, quam aliqua res pecuniaria: magna
tamen pecuniaria, pluris quam exigua fama ęſti
matur: ſicut quamuis pretioſius ex ſe ſit aurum,
quam plumbum, cap. duo ſunt. *96.* diſt. tamen
plumbum viginti pondo pluris æſtimatur, quã
vnum granum auri. Tertio, quod qui læſæ ma-
ieſtatis diuinę, vel humanę illuſtrẽ aliquã fami-
liã infamauit, reſtituere ſuo iudicio teneret ei
famam, etiam ſi ipſi ob id mors ſubeunda foret.

His tamen non obſtantibus Caietano eru-
ditiſſimo hęrendum cenſeo. Primo, quia eius
doctrina non tam Metaphyſicę nititur, quàm
Philoſophiæ morali, quę neminem compellit
ad dandam ſuam vitam pro debito ciuili, &
non alia ratione quam quia hæc eſt inæſtimabi-
lis & altioris ordinis debitum, vt dictum eſt.
quę eadem ratio militat in fama reſpectu boni
pecuniarii. Siquidem etiam fama ſua natura
bonum eſt inęſtimabile, ſicut ſalus & vita, & ſu-
perat bonum pecuniarium, iuxta illud Eccl. 41.
*Curam habe de bono nomine: hoc enim magis perma-
nebit tibi, quàm mille theſauri pretioſi & magni.* &
Prouerb. 22. *Melius est bonũ nomen, quàm diuitiæ
multæ.* &. Ariſt. 4 Ethic. ait. Honorẽ eſſe maxi-
mum bonorum exteriorum, quem probat ſan-
ctus Tho. 2. 2. q. 129. art. 1 Cui & alter Thomas
ibi conſentit, & in q. 131. art. 1. ad 2. & q. 103.
art. 2. ad 1. & gloſſ. cap. ſuam. de pœnis. & in Ex-
trauag. ad conditorem. Ioan. 22. §. rurſus. verb.
honori. de verbor. ſignifi.

Nec obſtat, quod quando fama reſtitui non
poteſt, aliqua pecunia eſt compenſanda. Tum
quia id non fit, eo quod fama ſuapte natura ęſti
mabilis ſit, ſed quia alia compenſatio fieri ne-
quit. Tum quia etiam pro vita, & ſalute idem
fieri iubetur. in l. 1. §. 1. & l. fi. ff. de his qui deie.
vel effud. & l. ex hac. ff. ſi quadru. paup. quæ ta-
men ob hoc non dicuntur æſtimabilia. Tũ quia
90 id non datur pro pretio famæ, quæ nullum ha-
bet: ſed pro cõpenſatione damni, quod ob eius
iacturam obuenit, ſicut etiam mutilato aliquo
membro datur aliquid non pro pretio deper-
ditæ integritatis, quæ nullum habet, ſed pro
damno, quod ex eius defectu euenit per leges
prædictas, & ea quæ ſupra cap. 15. num. 19. ci-
tata fuerunt, quorum conſideratio ad hęc ma-
xime facit.

Quarto, quod ſanctus Thom. 2. 2. q. *62.* art.
2. ad 1. & 2. eodem modo loquitur de reſtitutio
ne famæ, quo de reſtitutione vitæ, aut membri,
quæ reſtitui nequeũt: nam in vtroque dicit par
rependi non poſſe, & in vtroque dicit compen-
ſandum eſſe. Et in reſpon. ad 2. vbi de compẽ-
ſatione famæ loquitur, ſe remittit ad prædictũ
verſ. ad 1. vbi loquitur de compenſatione vitę,
aut membri abſciſsi, dicẽs in famę reſtitutionę
idem eſſe faciẽdum, quod de vita ablata, & mẽ-
bro abſciſſio dixerat, per quod aperte ſignificat
famam ęſtimari non poſſe. Et quod id, quod pro
ea rependitur, non datur magis pro ſolutione,
quam quod redditur pro vita erepta, aut mem-
bro abſciſſo. Et quod altioris ordinis ſunt bo-
na famæ, quam pecuniaria, & quod nõ poteſt
conferri pretium boni pecuniarij cum pretio
famæ, quod nullum eſt, ſed cum damno ex eius
iactura ſequuto.

Quinto, ꝙ libertas, fama, & honor, eiuſdem
ordinis eſſe vidẽtur, & vt dictum eſt, nemo pro
ſolutione debiti ſe vẽdere tenetur. Ergo nec pa
ri ratione ſe infamare, arg. l. illud ad l. Aquil.

Sexto, ꝙ mulier quę pro honeſta habetur, po
tius ſeruitutẽ cũ bona fama, quam libertatẽ cũ
infamia eligere debet, arg l. iſti quidem. §. fi. ff. ꝙ
metus cauſa. At pro reſtituendis bonis ſe in ſer
uitutem tradere non tenetur. Ergo minus tene
bitur, quando ob id pro inhoneſta haberetur.

Septimo, ꝙ reſtitutio, vt dictũ eſt ſupra eod.
cap. nu. 6. eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, quæ
æqualitatẽ inter accipientem, & eum a quo ac-
cipitur, conſtituit. & reſtituere debitũ cũ iactu-
ra famę, eſſet reddere debitũ & perdere famam
pro ſolo debito, quę magna inęqualitas foret.

Octauo, ꝙ Inno. iij. in cap. officij. de pœnit. &
remiſ. aperte dicit, ꝙ metus indicandi ſuũ adul-
terium marito, vxorem a reſtituenda heredita-
te excuſat, nõ diſtinguendo inter hereditatem
magnam vel paruam, & inter famam magnatũ
& infimorum. Nec vnquam S. Thom. neque
aliquis alius claſſicus auctor iſtas diſtinctiones
parum (iudicio noſtro) fundatas induxit. Er-
go neque nos eas faciamus, arg. l. de pretio. ff. de
publ. in rem act. cap. ſolitę. de maio. & obed.

Nono, quod non poteſt dici, quod Inno. iij.
in d. cap. officij. non ſenſit aperte, quod metus
amittendi bona altioris ordinis excuſet a reſti-
tutione bonorum inferioris ordinis; quia clare
dicit, quod metus mali maioris conſequẽdi ex
indicatione adulterij marito facta excuſat vxo
rem a reſtitutione hereditatis, quã ſpurius pro
legitimo habitus obtinebit, & cũ textus de me-
tu generaliter loquatur, de quolibet iuſto intel
ligendus eſt; cumque metus infamię talis ſit. d.
l. iſti quidem. cum gloſs. etiam de infamię metu
intelligetur.

Decimo, ꝙ durũ & nouum videtur id, ꝙ prę- 91
dictus Sotus ſine aliquo auctore aſſerit; ſcilicet,
eũ, qui illuſtrem aliquam familiam infamauit,
ad reſtitutionem famę cum iactura vitę teneri.

Vndecimo, quod ſimilitudo auri & plumbi
non concludit, quia vtrumque ſua natura pecu
nia eſt ęſtimabile, & ideo maior quãtitas vnius
poteſt pretio ſuperare minorem alterius: ſed fa
ma non ęſt res pecunia ęſtimabilis, ſicut nec e-
tiam vita, ſalus, & libertas.

Duodecimo, quod rariſſime cõtinget caſus, in quo bona cito, aut tarde reſtitui non poſſint ſine iactura famæ, faciliori ratione, quam in caſu prędicti cap. officij. in quo mulier ſuppoſuit ſibi partum, aut ex adulterio occulto filium ſuſcepit; in quo tamen habetur, quod non tenetur id reuelare marito, ſi timet eum, cum tamen ſine metu amiſſionis vitę ſe in monaſterium tutum recipiens, reuelare poſset; quandoquidem eccleſia eam ſuo marito reſtitui abſque idonea cautione nõ permittet, arg. cap. litteras. ſub fin. de reſtit. ſpol. & cap. inter alia. de immu. eccle.

Denique facit, quod ſi contraria opinio vera eſset, ſequeretur, nullum inter reſtitutionem debiti famæ & pecunię diſcrimen fore, cum iuxta illam in vtraque magnum damnum eius, qui reſtituere tenetur, excuſet, & in nulla paruum, & vtraque pretium pecuniarium magnum vel paruũ reperiatur. Sequeretur etiã, quod ſemper fama per ęquiualens reſtitui poſset, contra ſententiam S. Thom. 2.2.q.2.ar.2.ad 2. communiter receptũ. Concludimus ergo ꝙ reſtitutio debiti bonorũ omni via poſſibili procuranda eſt, ſed ſi nõ inueniatur ad id idonea, ſine amiſſione vitę, aut libertatis, aut famę, non eſt neceſsario facienda. Moderamur tamen opinionem prędicti Caiet. vt ſolum procedat in fama bonitatis virtutem theologam & moralem conſequẽte, & non in fama ex aliis rebus pręclaris parta; qualis eſt fama ingenii, ſcientiæ, iuriũ, ſolertię, artium, diuitiarum, & aliarum rerum ſimilium. In qua opinioni contrarię ſit locus; quia fama harum nõ videtur inęſtimabilis, vt eſt fama bonitatis, iuxta ea, quę ex Eccleſ. & Prouerb. ſupra citamus. quas duas ſpecies famę & infamię eſse & in vtriſque locum eſse detractioni, probabimus infra cap. 18. num. 20.

De reſtitutione bonorum incertorum.

SVMMARIVM.

92 *Bona incerta qua?*
92 *Reſtitutio bonorum incertorum vt reſeruata epiſcopo.*
92 *Bonorum incertorum reſtitutio vt fieri poteſt a tenente ea.*
92 *Neque id epiſcopus vetare poteſt, niſi in quattuor caſibus.*
92 *Epiſcopi abſolutionem eius, qui bona incerta habet, vt reſeruare poteſt.*
93 *Pauperibus reſtituendũ vt poteſt tenenti reſtitui.*
93 *Pauperem dici omnia per opera, & pro ſuo ſtatu egentem.*
93 *Compoſitio de incertis qua iuſta.*

92 Bona incerta ſunt bona debita alicui homini, qui; vel quorum quantitas ignoratur, etiam poſt inquiſitionem debitam, iuxta communem ſententiam in cap. cum ſit. de Iudeis. quam ibi explicauimus. Dixi: Bona, pro genere. Dixi: Alicui debita, ad excludendũ ea, quę in nullius bonis ſunt, & habita pro derelictis, quæ occupantis fiunt, l.1. ff. de adquir. rerũ domi. & §. nulliꝰ. Inſtit. de rer. diuiſ. Dixi: Homini, ad excludẽda ſacra & religioſa, quę licet nullius in bonis hominis ſint, ſunt tamẽ Dei: nõ ſoũ illo titulo generali quò oĩa ſunt eius, pſal. 13. & cap. quo iure. 8. diſt. ſed etiã alio ſpeciali humano, iuxta gloſſ. in d. l. 1. & d. §. nullius. Dixi: Qui ignoratur: ad differentiã aliorũ, quorũ dñi ſciũtur, vel iuſta inquiſitione ſciri poſsũt. Dixi: Vel quantitas ignoratur, ad ſignificandum dupliciter aliqua dici incerta: quamuis gloſs. cap. 2. de pęnit. & remiſs. lib. 6. ſola illa, quorum quantitas ignoratur, appellet incerta.

Dixi: Etiam poſt inquiſitionem debitã, quia ante illã non contingit iuſta ignorantia cap. innotuit. iũcta gloſs. de elect. ſi per eam ſaltem heredes cognoſci poſſent. S. Thom. recept. 2.2.q. 62. art. 5. Quorum reſtitutio pauperibus eſt facienda, cap. cum tu. de vſur. Et ſecundum multos, epiſcopis eſt reſeruata, & per eos tantum facienda, ſecundum Oſtien. in dicto cap. cum tu. & in ſumma de pœn. §. fi. ſed communis contra, cuius veritatem copioſe in cõment. dicti cap. cum ſit. probauimus, vbi concluſimus, eum, qui reſtitutioni eſt obligatus, per ſe ipſum ſine epiſcopo & etiã ſine cõfeſſario, reſtituere poſſe. Immo, quod epiſcopus contrarium iubere non poteſt, nec regulariter in eo contra voluntatẽ debitoris ſe interponere, ſecundum Angel. verb. reſtitutio. 2. §. 14. Roſel. eod. verb. §. 2. Piſan. reſtitutio. 6. Gabriel in 4. diſt. 15. q. 2. col. 18. & Ioan. de Lign. & Cald. in dicto cap. cum ſit. dę Iudæ. & alios, quos refert Silueſt. verb. reſtitu tutio. 8. q. 5. Quod adeo quidem verũ videtur, ꝙ conſuetudo contraria non valeret, ſiue quia cõtra legem naturalẽ eſſet, ſiue quia irrationabilis, eo ꝙ epiſcopis communiter nõ magnę curæ ſunt pauperes, iuxta Silueſt. vbi ſupra. Quãquam conſuetudo epiſcoporum, qui ſibi ipſis reſtitutionem horum bonorũ reſeruant, de qua gloſs. cap. 2. de pęnit. & remiſs. lib. 6. mentionem fecit, defendi poſset intelligendo de abſolutione peccati commiſſi ob illorum non reſtitutionem: & de reſtitutione, & ordine confeſſariorũ, hoc eſt prohibere confeſsarijs, ne abſque cõſilio epiſcopi abſoluant, aut diſtribuant, ſed non prohibere parti, vt ſi per ſe velit, non reſtituat, nec ſuam cõſcientiam, prout debet, exoneret. Et hac noua diſtinctione aduerſæ opiniones oẽs inter ſe conciliari, poſſunt, ſimul cõſtitutiones ſynodales multorum epiſcopatuum defendi. Dixi ſupra: Regulariter, quia epiſcopus interponere ſe poteſt quattuor caſibꝰ. Primus, cum

Digitized by Google

cum reſtitutioni obligatus moritur abſque herede & exequutore. Secundus, cum qui reſtituere tenetur, non vult id facere, & contra illum in iudicio proceditur. Tertius, cũ qui reſtituere debet, non recte diſtribuit. Quartus, cũ huiuſmodi res ab eo, qui eſt, aut fuit manifeſtus vſurarius, poſſidentur, ſecundum communem vbi ſupra.

93 Addimus tamen, ꝙ propter omnes rationes, ob quas confeſſarius debitorē rerum certarum non ſtatim reſtituentē, aut ad certũ tempus abſoluere poteſt, a fortiori debitorē incertarũ poterit. Et ꝙ ſi reſtitutioni obnoxius eſt pauper, poteſt ſibi totũ aut aliquam partem capere, maxime de conſilio epiſcopi, aut confeſſarij, tamquã vnus ex pauperib⁹, per ea, quę infra eod. c. nu. 181. dicemus. Neque eſt neceſſe iniũgere ei onus orãdi, vel alia pia faciendi pro animabus eorũ, quibus reſtitutio debebatur, quæ neceſſe non eſſet alijs pauperibus iniungere, vt late diximus in Apolog. lib. de redit. eccleſ. mon. 34. q. 1. Quia non eſt textus nec ratio quæ id probet, quã ad ea, quibus alij obligarẽtur, arg. l. illud. ff. ad leg. Aqu. & cap. inter ceteras, de reſcript. Addimus etiã, quod licet pientius eſſet, pauperiores eligere, & ex his, ceteris paribus, meliores, c. eſt probanda, & cap. non ſatis. 86. diſt. nõ tamen eſt neceſſe; quia nulla lege aut ratione id cõuincit, vt in eadẽ Apolog. q. 1. mon. 77. nu. 2. cõcludimus. Per pauperes vero intelligimus nõ ſolum perſonas pauperes, ſed etiã eccleſias, xenodochia, & monaſteria, ornamentis, luminaribus, ædificijs, & alijs ſimilibus indigentia, ſecundũ Ioan. And. cõmuniter receptum, in c. 1. de teſta. lib. 6. aut alia opera pia. Quia reditus eccleſiaſtici, æque aut magis, quã hæc incerta pauperibus debentur, c. aurũ. 12. q. 2. & c. fi. 16. q. 1. Et certũ eſt illos in alia opera pia inſumi poſſe, ꝙ latius probamus in d. Apolog. q. 1. monit. 28. nu. 1. quidquid dicat Petrus Peruſinus in tract. de cano. port. epiſcop. c. 7. Cuius opinioni in legatis pauperibus factis locus eſſe poſſet. Immo & pauperes intelliguntur non ſolum mendicantes, ſed etiam alij egentes ijs, quæ ſunt eis ad decentiam neceſſaria, vt diximus in dicta Apolog. q. 1. mon. 77. num. 4. & ſubtiliter Caietanus 2. 2. quæſt. 100. art. 1. ad 7.

Per quæ reſoluo affirmatiue illud noue quæſitũ; An iuſte retineat quis illud, ꝙ per compoſitionẽ factã cũ Camera Apoſtolica ſuper incertis retinet? modo vere ſint incerta, iuxta definitionẽ datã ſupra eod. nu. 92. & modo cõpoſitio non ſit indiſcreta, vt quia 20. millia pro 3. vel 4. millibus remittũtur, vt dicit Caiet. ibidẽ. quia Papa habet adminiſtrationẽ generalem oĩum, quę debẽtur pauperib⁹, per ea, quę tradimus in cõment. c. nõ liceat Papę. 12. q. 9. nu. 2. Et ita poteſt iuſta de cauſa applicare in alia pia, arg. Clemen. quia contingit. de relig. domi. & cõdonare aliqua iuſta de cauſa, qualis eſt recuperandi pro illis, ꝙ aliàs nõ recuperaretur, vel tarde. Aduertant tamen procurantes huiuſmodi compoſitiones, ꝙ ſunt in peccato, donec eas adipiſcãtur, ſi cum poſſint, non reſtituant ea pauperibus. Immo & poſt compoſitionem, ſi eſt eis animus nõ reſtituendi ſibi condonata, etiam ſi non fuiſſent condonata, ſicut fur cui remiſſum eſt furtũ, peccaret, ſi eſſet animo nõ reſtituendi illud, etiã ſi nõ eſſet remiſſũ, arg. dictorum ſupra num. 78.

De fructibus beneficiorũ male impenſis.

SVMMARIVM.

94 *Confeſſarius quid de impenſis beneficiarij iudicabit reſolute.*

94 *Impenſa omnis inordinata peccatum, ſed magis clerici, quam laici.*

94 *Regularis beneficiarij impenſa qua iuſta, & qua non.*

94 *Beneficiarij regularis, & ſacularis qua impenſa recta.*

94 *Beneficiarius qua profane impenſa non reſtituet.*

Communis & vera opinio habet, Beneficiarios impendentes fructus ſuorũ beneficiorum in prauos, vanos, vel profanos vſus, & ab eiſdem accipientes, non ſolum peccare: ſed etiam ad reſtituẽdum teneri, vt late probamus, declaramus, & limitamus in commen. cap. fi. 16 q. 1. & latius in eius Apolog. q. 1. 2. & 3. Summã quorum huc ſpectantium in monito vltimo d. q. 3. quamplurima cõtinentem pro paucis, quæ hoc in loco in vulgari poſueramus, in gratiam confeſſariorum de verbo ad verbũ reponimus. Nempe ꝙ admonendi ſunt confeſſarij, & conſultores beneficiorum, ne facile peccati mortalis & reſtitutionis damnent, vel abſoluant beneficiarium cõfitentem malam bonorum ſuorum impenſam, immo mature conſiderent. 94

Primum, omnẽ impenſam quorumcumque bonorũ a quibuſcunque, quocunque modo factã, ſi eſt inordinata hoc eſt contra rectam rationem naturalem diuinam, vel humanam: omnẽ item retẽtionem inordinatam eſſe peccatũ ſaltem veniale; quia illa eſt prodigalitas, hęc auaritia; hęc eſt contra virtutẽ liberalitatis per defectum, illa contra eandem per exceſſum: & ita vtraque mala, & peccatũ ſaltem veniale, quod probat ſanctus Tho. 2. 2. q. 118. art. 1. & 119. art. 2. Inter impenſam autem prodigam, & retentionem auarã beneficiariorum de reditibus eccleſiaſticis ex vna parte, & ſimilem de reditibus laicis ex altera, hoc diſtare, quod hęc regulariter eſt venialis; illa vero mortifera, vt diximus in dicta Apolog. prædicta q. 1. monito. 39. poſt ſanctum Thom. in dicta q. 119. art. 2.

Digitized by Google

Deinde animaduertant; An ſit regularis, vel ſæcularis. Etſi eſt regularis, eadem cẽſura cenſeant impenſam factam ex alijs bonis, quoquo modo quęſitis ante, vel poſt profeſſionem, ac de reditibus eccleſiaſticis; quia illa omnia ſunt eccleſiaſtica, eo quod quidquid habebat ante profeſſionem, fit per eam monaſterij, vel ordinis. auth. ingreſſi. C. de ſacroſ. eccl. cap. in præſentia. de proba. & quidquid poſt eam quærit, adquirit eiſdem. cap. cũ olim. 2. de priuil. & dictũ eſt in d. Apolog. q. 1. monito 10. & tribus ſequẽtibus. & 56. & 62. & modum reſtituendi male impenſa pono ibidem. q. 2. monito 20. Si autem eſt ſęcularis, conſideret cuius ſpeciei ſint bona illa, quæ impendit, & non cenſeat, eum mortaliter peccare magis quam laicum, ſi bona illa erant patrimonialia, per poſita in monito 22. Quorum in numero ſunt etiam ea, quæ ratione dignitatis clericalis, miſſando, prædicando, confeſſiones audiẽdo, & alia ſacra miniſtrãdo, quęſierit, vt ibidem, & in monito. 72. probatur. Idem ſi erant eccleſiaſtica, ſed reliquata ex illa eorum parte, quæ illi ad decentem vitã erat conueniens, per monitum 30. & duo ſequentia q. 1. & monitum. 77. eadem q. etiam ſi auare fuerint reliquata, ſiue reſidua facta, prędicto mon. 30. & ſeq. Idem ſi ea beneficiarius ipſe ſit cõmeritus ex obſequijs eccleſiæ præſtitis vltra ea, quæ tenebatur pręſtare inſeruiendo mediocriter ſuo beneficio, per poſita in q. 1. mon. 78. vel ſi tantundem dederit eccleſiæ ſuæ vel pauperibus ex bonis patrimonialibus, vel quaſi patrimonialibus, quãtum de reditibus eccleſiaſticis impenderit, monito. 77. Ita quod tantundem poteſt pro patrimonialibus habere de reditibꝰ beneficij, quantum in eleemoſynas & alia opera pia impenderit, poſt quam beneficium fuit adeptus, per idem monitum, quod eſt maxime notandum. Iudicet etiam bene impenſum, ꝙ datum fuit pauperibus quibuſcunque, etiã alienigenis & locis pijs extra ſuam parochiam, vel epiſcopatum ſitis, per dictum monit. 77. etiam ſi non fuerint data in neceſſitatem naturæ, ſed tantum decentiæ perſonæ per mon. 77. Idem faciat ſi fuerit impenſum in decentiam, aut vtilitatem eccleſiæ immediatam, vel mediatam, hoſpitio ſuſcipiendo regem, proceres, & iudices eius: litteratos item, & alios amicos, & etiam aliquando inimicos, vt loco & tempore opportunis proſint, vel non noceant eccleſię, vel iuribus eius, vel litigando pro iuribus eccleſiæ, vel pro ſua electione, vel prouiſione per mon. 77. & 78. q. 1. Idẽ ſi fuerit impenſum in remunerationem obſequiorum a cognatis, amicis, vel famulis ei pręſtitorum, per mon. 81. ead. q. Idem iudicet de vere irreuocabiliterq; donatis ad quęuis opera pia, etiam in articulo mortis, per d. mon. 81. & ſeq. d. q. 1. Idem etiã de illo ſuperfluo beneficiarij, quod ſeruat in pia opera etiã futura, modo probabiliter ſperentur, per mon. 77. Nec putet male impenſum, eo ꝙ beneficiarius male viuat, & ob id perdat fructus, modo alias canonicę poſſideat, per mon. 79. Idem itẽ iudicet de quæſitis per diſtributiones quotidianas, ꝙ de alijs reditibus, per mon. 79. & de quæſitis per pẽſiones, per mon. 80. Pro male vero impẽſo iudicet retentionem ſuperfluorum ſine iuſta cauſa, & ſine propoſito impendendi pijs operibus, ſaltẽ futuris probabiliter ſperatis, per mon. 75. Beneficiariũ autem, qui fuerit confeſſus ſe impendiſſe notabilẽ quantitatẽ de reditibus eccleſiaſticis male, vane, aut profane extra caſus & modos ſub prædictis cõprehenſos, peccaſſe mortaliter, tenerique ad reſtituendũ, qua parte poterit illam, pijs operibus. Iudicet itẽ diuitem, qui gratuito cõtractu recipit a beneficiario aliqua, ſciens nõ eſſe patrimonialia, vel quaſi patrimonialia, neque ob cauſas prędictas largita, peccare mortaliter, tenerique ad procurandũ, ꝙ donans reſtituat, & reſtituere, ſi ille id non fecerit, iuxta monit. 81. quęſt. 1. De reſtitutione autem lucri, quod in ludis fit, dicetur in cap. 19. & de reſtitutione famæ in cap. 18.

Præceptum contra ſeptimũ peccant hi.

SVMMARIVM.

95 *PRæceptum contra ſeptimum peccat mortaliter, qui accipit alienum. & ſeqq.*
103 *Mercenario & famulo male ſoluens. vſque ad num. 112.*
114 *Excommunicatio non obligat eum qui clam ſua recuperat.*
114 *Debitum tantum legale recuperationem occultã iuſtificat.*
117 *Legatum pium male ſoluit.*
118 *Neceſſitas extrema excuſat a peccato, ſed non a reſtitutione. & num. 119.*
120 *Venatus, & piſcatus prohibitus & an reſtitutio excuſet. 125.*
121 *Reſtituere qui domini iubent inutiliter.*
122 *Cuſtos paſcui uenatus et piſcatus, & cet. 123. & 124.*
126 *Columbarium quod licitum. 127.*
120 *Animalia aliena qui ferit, occidit, vel includit. & num. 128.*
128 *Apes & examina earum capiens.*

PEccat primo contra ſeptimum pręceptum, qui rem alienã notabilem furatur, vel vult furari, vt ſupra, num. 1. 95

Secundo, qui rem ſuã propriam, credens eſſe alienã, accipit; quamuis quoad forum exterius pœnã non incurrit, ſi per id nemini nocet, arg. l. inter. §. penul. ff. de furt. nec quo ad forum interius ad reſtitutionem obligatur, vt ibi num. 2.

Tertio

Digitized by Google

Tertio, qui rem ſuam, in quam aliquod ius alius habebat, contra eius voluntatem contre-ctat, vt pignus traditum, aut equum locatũ vel commodatum. ſupra, num. 26.

Quarto, qui vi accipit, aut vult accipere aliquid, quod peius eſt quã furari, eſt enim rapina. c. pœnale. 14. q. 5. & eſt alterius, & peioris ſpeciei ſecũdum S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 9. ideoque habet circumſtantiam neceſsario cõfitendam, per prædicta ſupra, cap. 6. nu. 3. & non ſolum de accepto, ſed etiam de honore, quem per iniuſtã vim abſtulit, ſatisfacere tenetur, vt alij, qui ſine rei ablatione iniuriam faciunt, iuxta ſententiã eiuſdem ſancti Tho. vbi ſup. & aliorum: & eadẽ videntur dicenda de illo qui cogit, vel cogere vult ad dandum, vel faciendũ aliquid, argumento totius titu. ff. quod metus cauſa. & de his, quę vi. in volum. Gregoriano, & libro ſexto.

Quinto, qui rem ſacrã ex loco ſacro, aut non ſacro: aut rem non ſacram ex loco ſacro furatus eſt, quin & plus peccat, quam fur ſimplex: & alterius ſpeciei peccatum, nempe ſacrilegium admittit, cap. quiſquis. 17. q. 4. Et ſi id commiſit effringendo fores, feneſtras, ſeras, tectum, aut parietem eccleſiæ, eſt excommunicatus ipſo iure. cap. conqueſti. de ſent. excom. de quo infra cap. 27. nu. 97. quamuis nõ ob ſolam effractionem, quam furtum non ſequitur, nec ob ſolum furtum ſine effractione, licet vtrumque ſit peccatum graue, & propter iniuriam, quæ per vtrũque infertur eccleſiæ, puniri debeat, vt poſt Panor. Feli. & communem in dicto cap. conqueſti. diximus. Cui conſequens eſt id, quod Ioan. Maior in 4. diſt. 15. dixit, ſcilicet, quod qui effracto ſacrario ſanctiſſimum Euchariſtię ſacramentum furaretur, excommunicatus eſſet. Locus autem ſacer, quoad hoc dicitur quęlibet Eccleſia, xenodochium, baſilica, eremitorium auctoritate Papæ, aut epiſcopi ędificata, cap. conſtitutus. de relig. domi. aut cœmeterium per illos ſacratum, cap. 1. de conſecr. eccl. lib. 6.

96 Sexto peccat, qui recipit aliquid notabile vt faceret quod facere tenebatur, vt iudex, pro ferenda iuſta ſententia, aut teſtis pro dicenda veritate, aut accuſator pro accuſatione iuſta, ad quam tenetur, aut vt deſiſtat ab ea iniuſte, cap. non ſane. 14. q. 5. c. militare. 23. q. 1. l. 1. & 2. ff. de condi. ob turp. cau. & obligatur reſtituere, quod accepit, ei, qui dedit, vt dictum eſt ſupra eod. cap. num. 37. Et quamuis grauius peccet, qui capit, vt faciat quod facere non debet: aut omittat quod facere debet: non tamen tenetur ex præcepto reſtituere, ꝙ accepit, quamuis ad dãnum, quod fecit, tenetur, per dicta ſupra eod. c. num. 33.

Septimo, qui alterius iuſſu aliquid emit, & dixit pluris emiſſe, quo ſibi illud plus retineret, iuxta ſanctum Anton. niſi pro impenſis neceſſarijs acceperit, aut venditor donauit ipſi, & non pro quo emit, arg. cap. requiſiſti. de teſta.

Octauo peccat, qui diſtributor onerum, & cõmodorum alicuius communitatis vel alius, nõ diſtribuit iuſte, alijs plus oneris, quam debet imponendo, & alijs minus commodi, quam par eſt tribuendo, ſecundum Anton. & omnes: quãuis nec odio, nec animo malo id faciat, niſi ignorantia probabilis iuris, aut facti eum excuſet; quia iuſtitiam diſtributiuam violat, & reſtituere tenetur grauato id in quo grauauit, ſecundũ omnes, pręſertim Caiet. 2. 2. q. 62. ar. 2.

Nono peccat, qui prælatus, aut dominus, cui eſt ius conferendi beneficium eccleſiaſticum, aut officium publicum, confert illud indigno ſecundum omnes, vt in cap. graue. de præben. diximus & reſtituere tenetur etiam ſi ſit Papa, ſecundum omnes, non quidem digno, vel digniori, vt aliqui dicunt, ſed reipub. vel eccleſiæ cui damnum intulit, per ſupra dicta eod. num. 72.

Decimo, qui impediuit aliquem etiã ſine malo animo, a cõſequutione alicuius boni, officij, 97
aut beneficij, in quo erat ei quæſitum ius in re, vel ad rẽ, vel malo animo a conſecutione alius, in quo nondum erat tale ius quæſitum. Sed in priore illo caſu tenetur ad reſtitutionẽ, in hoc vero non, niſi vi, metu, mendacio, aut minis id faceret, per dicta ſupra eod. cap. num. 17.

Vndecimo, qui pœnam vel multam iniuſtam imponit, vel eſt cauſa, vt alius id faciat, aut ne ſuum ius conſequatur, cum reſtituendi obligatione, iuxta omnes, arg. cap. fin. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil.

Duodecimo peccat, qui ſibi capit aliqua eo- 98
rum, quæ in mari amittuntur, neque ſunt piratarum, nec infidelium, ſiue ex naui, ſiue ex mari, ſiue ex littore accipiat, cũ reſtituendi obligatione, cap. excõmunicationi. de raptorib. l. ſi quis. ff. de incend. rui. & naufra. & l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. quamuis ea perirent niſi ille occuparet; qualia ſunt farina, ſaccarum, papyrus, cum ex charitate opẽ ſuis proximis ferre teneatur, d. cap. excommunicationi. & ſi fuerit in mora reſtituendi, etiam ante monitionem ipſo facto eſt excõmunicatus quo ad Deum, licet quo ad eccleſiã debeat pręcedere monitio, vt ibi declarat Panor. Quod locũ habet, niſi periculo mortis etiam nõ adeo probabili ſe obijciat, quo ea ſeruaret, quia tunc ſibi retinere poſſet, eo ꝙ ad opem ferendam cum tali periculo nõ teneatur. Quamuis etiam tunc ſi dominus iuſte ſperat ſe recuperaturũ ſuum per aliud medium, ſcilicet, quia mare ad litus eijceret, aut inueniret alios qui mercede illud periculũ ſubirẽt, reſtituere tenetur, ſoluta ſui laboris mercede iudicio boni viri, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. c. 15. §. 2. Angel. verb. naufragium. §. 3. & Silueſt. eod. ver. q. 2.
Quamquã ſimplex, qui crederet illud accipere 99

Digitized by Google

ſibi licitum eſſe per ſtatuta regionis, aut per aliquam aliam rationem, mortaliter nõ peccaret, nec ipſo iure excõmunicatus eſſet, licet reſpondere teneretur, ſi iudex ſub excommunicationis pœna moneret ſcientes ad manifeſtandum. Inter omnes autem cõuenit, capta omnino derelicta, vel pro derelictis habita, non eſſe reſtituenda, per ea quæ infra eod. num. 170. de rebus inuentis dicentur. Non tamen putatur habitum pro derelicto, quod in mare ob procellã ad nauim onere leuandã iacitur, ſecundũ gloſſ. Panor. & communem in cap. cum dilecti. de accuſa. quamuis ſic illud, quod dominus deſerit, eo quod exiſtimat, ꝙ licet recuperari ſine probabili periculo vitæ poſſet: neminem tamen illud ſubiturum, l. ſi quis merces. ff. pro dereli. Idem dicendum de accipientibus ab ijs, quorũ domus & bona igni deflagrant, qui grauius peccant, quam qui ſimpliciter furantur. Gab. in 4. diſt. 15. q. 3.

Neque obſtat, quod quidam ait, me affirmare hic poſſe quemquã capere, & ſeruare ſibi bona Chriſtianorum piraticam excercẽtium per naufragiũ amiſſa. Non inquam, obſtat; quia reſpondetur primo, me neque affirmare, neque dicere illud; ſed longe aliud; ſcilicet quod peccat, qui capit aliqua eorum, quæ in mari amittũtur, neque ſunt piratarum, nec infidelium; & cet. ꝙ eſt aliud ab eo, quod ipſe imponit. Item quod in meo dicto nulla mentio fit de Chriſtiano exercente piraticam. Tum quod ſolum damno capientem bona in mari amiſſa, ſi non ſunt piratarum, & infidelium, & hoc eſt veriſſimum. Quod autem idem ſit de bonis piratarum, & infideliũ omitto dicere; & caſus omiſſus habetur pro omiſſo, & relinquitur iuri communi; ſcilicet commodiſſime. ff. de liber. & poſtu.

Secundo, quod non debuit per ſubauditionem, & per argumentum a contrario ſenſu corrigere meum dictum; cum huiuſmodi argumenta non debeant ſumi ad probãdum id, quod eſt contrarium iuri, cap. a nobis 2. de ſent. excom. & traditur in alijs mille locis, quorũ aliqua referunt Panor. & Feli. in cap. cum Apoſtolica. de ijs, quæ fiunt a præla. & Feli. in cap. ſignificaſti. de foro compet. Et conſequenter ſi eſt verum iure communi, vt ipſe colligit contra me, male profecto colligit per ſubauditionem, & a contrario ſenſu.

Tertio, quod aſſerit eſſe verum etiã id, quod colligitur a contrario de infidelibus, cum quibus eſt nobis bellũ iuſtum; & quilibet pius debuit credere, non intellexiſſe me de alijs, cap. Eſtote miſericordes. de reg. iur.

Quarto, quod nec per ſomnium vmquam intellexi, res a piratis raptas non debere dominis eorum reſtitui, ſi cognoſcantur: quamuis de receptis ab hoſtibus iuſtis, & poſtea recuperatis diſtinguatur in l. 2. & aliquot alijs, ff. de captiuis, & poſtli. reuer.

Quinto, quod non tam facile debuit damnare ſine vllo auctore id, quod ego ſequutus ſanctũ Antoninum, Angel. & Silueſt. ęque videor mihi dixiſſe; nẽpe quod qui cepit aliquid amiſſum in mari, poteſt ſibi retinere, tribus concurrentibus.

Primum quod illud omnino erat perditum, ſi non ſaluaſſet ipſe. Secũdum quod perdiderit ſpecie recuperandi. Tertium quod ſaluans illud maximo vitę periculo ob id ſe obijceret.

Nec obſtat ratio illa generalis, quod res aliena vbicunque reperiatur, eſt domino reſtituenda; quoniam id non eſt perpetuo verum; fallit enim cum iuſta cauſa contrarium ſuadet, vt in cap. ne quis. 22. q. 2. Et in re vſucapta. tot. tit. ff. de vſucap. Et in re pro derelicto habita; tot. tit. ff. ne pro derelict. Et in clã accepta pro legali debito, iuxta ſupradicta, cap. eo. num. 115. & in ea, quam princeps iuſta de cauſa militi concedit, l. item ſi verberatum. ff. de rei vendi. & l. Lucius. ff. de euict. & in caſu propoſito videtur interuenire iuſta cauſa conflata, ex eo, quod dominus ſatis præſumi poteſt habuiſse pro derelicto; & quod capiens non tenebatur tam grãde periculum ſubire: quod alioquin illud omnino periſset. Et quod ſicut vſucapio iuſtificat adquiſitionem rei alienæ, neque incerta ſint rerũ dominia. l. 1. ff. de vſucap. a fortiori videtur iuſtificare cauſam retinendi huiuſmodi acceptum, ne omnino periret; cum longe peius ſit rẽ omnino perire, quam eius dominium penes quem incertum eſse adiuncta præfata ſpei reuocandi amiſſione, & præſumptione derelictionis: & ꝙ fortunæ, quæ eſt ipſa prouidentia diuina inſperatam rei recuperationem ei conceſſit.

Decimotertio peccat, qui non caſu ſed de induſtria in aliquam domum, aut locum, aut ſegetes ignem immittit, cum reſtituendi obligatione, cap. peſſimam. 23. q. vlt. & cap. ſi quis. de iniur. Et ſi locus erat ſacer, puta eccleſia, aut cœmeterium, aut xenodochium, & cet. ipſo facto eſt excõmunicatus, & quamuis antequam denũtietur ab epiſcopo abſolui poſſit, nõ tamẽ poſtea, Panor. & cõmunis in cap. conqueſti. & cap. tua. de ſent. excom. Sed ſi locus non eſt ſacer, non eſt ipſo facto excommunicatus, quamquã excommunicari debeat. Et tales quando dicãtur denuntiati, aut non, dicetur in cap. 27. num. 94. Auctor vero incẽdij, aut alterius delicti manifeſti occultus, non poteſt pœna excommunicationis compelli ad ſe manifeſtandum, ſed ad reſtitutionem debitam faciendã ſic, cap. quidam. 5. q. 1. & Caiet. in Opuſcu. lib. 17. Reſpon. 14. reſponſione.

100

Decimoquarto peccat, qui ſoluit, aut ſolui facit iniuſte, ob debita in carcerẽ iuſte conie ctũ, 101

cum

Digitized by Google

cum obligatione reſtituendi debitum creditũ creditori, quamuis miſericordia motus id faciat. Ioan. de Platea in l. quoties. de exact. lib. 10. niſi ſit adeo pauper, vt neque per ſe, neque per alium probabiliter ſoluere poſſet: quia tunc quemadmodũ ipſe ſe ſoluendo, & fugiendo nõ peccat, ita nec alius, qui fugę auctor eſſet, nec reſtituere creditori tenetur, ſecundum communem, quamuis ſecundum aliquos ſic, ad compenſandum damnum, quod inde carceris cuſtodi eueniet. Contra quos tenet Caiet. quam ſequitur, 2.2, quęſt. *66*. art. 4 eo quod, qui e carcere licite fugit, ad damna cuſtodis non tenetur; quia illud damnum per accidens ſine intentione eius, qui ſe carcere liberat contingit.

102 Dixi: Coniectum in carcerem ob debita; carceratus enim ob delictum, morte, aut abſciſſione membri dignum, licite fugere poteſt, iuxta S. Thom. 2.2. q. *69*. art. 4. ad 2. ſiue peccatum occultum ſit, ſiue publicum, ſiue condemnatus ſit, ſiue non. Silueſt. verb. fugere. quidquid dicat Cardinalis in clem. paſtoralis. de re iudi. etiam effringendo, aut limando compedes, & etiam carcerem rumpendo, modo vim carceris cuſtodi non inferat, aut alteri iuſtitię miniſtro, quidquid dicat Henri. Quodli. *9*. art. 25. & Silueſt. vbi ſupra. vt optime Caiet. in d. art. 4. defendit, & a fortiori ratione, fugere poteſt is qui quęritur, vt capiatur iuſte aut iniuſte cũ voluntate ſatisfaciendi tantum quantũ conſciẽtia recta dictat. Qua eadẽ ratione poteſt quis alterius fugã ſine peccato iuuare, vt antequã capiatur a iuſtitiæ miniſtris, liberetur, quando nec ex obligatione ſui officij, nec ex mandato Regis, nec alterius ſuperioris, nec ex qualitate delicti, nec ex alia re particulari prohibetur, & credit quod ſuo iudicio, ſine carcere, & ſine pœna tẽporaria reſipiſcet a peccato, vt in cap. inter verba. 11. quęſt. 3. concluſ. 6. diximus, & infra cap. 25. num. 38. repetemus, addendo quædam Caiet. in d. art. 4.

103 Decimoquinto peccat, qui captiuus fugit, aut fuit cauſa vt alius captiuus a ſuo domino fugeret, cum obligatione reſtituendi eundem captiuũ, ſi poteſt, ſin minus, æque bonum, aut pretium, & præterea omnia quæ ille fugiẽs furatus eſt. quia quemadmodum fuit cauſa fugæ, ita & omnium, quæ fugam adornãs, ſurripuit, argum. cap. fin. de iniur. ſecundum dicta ſupra in cap. 11. num. 12. quamquam Chriſtianus captiuus apud Infideles, fugiendo, non peccet, nec qui ei auxiliatur, argu. l. 1. C. ne Chriſtia. mancipium. ſi tempore pacis, aut iniuſti belli ex parte Infidelium captus fuit, argum. c. dominus. 23. q. 2. & q. 8. cap. vt pridem. Idem eſt, ſi Chriſtianus iniuſte ab alio Chriſtiano detinetur: ſed ſi captus fuit in bello iuſto ex parte Infidelium, quale eſſet, ſi Chriſtiani tempore induciarum, aut pace cum illis conſtituta, Infideles adorirentur, reſtituere honeſtam redemptionis mercedem tenetur, argu. cap. noli. 23. quæſt. 1. quamuis non perſonam propter animæ periculum. Ad nullam etiam reſtitutionem teneretur in caſu aliquo ſi Infidelis ad circumciſionem, aut idololatriam Chriſtianum compelleret. quia ipſo facto omnino liberatur. cap. nulla. 54. diſt. & ita qui liberauit, non peccat, quin bene meretur, Silueſt. verb. furtum. q. *6*.

Neque obſtat, quod quidam ait, me dicere hic, captiuum in bello captum nõ poſſe fugere, & ad ſuos redire; quod ea ratione dãnat, quod non diſtinguo inter ſeruum emptum, & bello captum, vt Sotus diſtinguit lib. 4. q. 2. art. 2. de iuſt. & iu. Non, inquam, hoc obſtat; quia reſpõdetur primo, non dicere me id, quod mihi imponit: quia non loquor in ſpecie de captiuo fugiente ab hoſtibus ad ſuos, ſed in genere de captiuo fugiente a domino ſuo.

Secundo, quod citat gloſſ. cap. ius gentium. 1. diſt. quæ ſine vlla diſtinctione definit, ſeruum in bello iuſto captum, peccare fugiendo a ſuo domino.

Tertio, quod Sotus non firme aſſeuerat diſtinctionem inter ſeruum emptum, & bello captum: ſed eam ſine vllo auctore allegato facit per verbum, reor, & paulo poſt defert iudicium iuriſprudentibus, miſcendo aliqua, quæ iuſta dolabra indigent. In quibus eſt, quod cap. ſi quis ſeruum. 17. q. 4. non probat concluſionem præfatæ gloſſ. in quam ipſam citat. & quod nõ loquitur de ſeruo fugiente, ſed de ſollicitante eum ad fugiendum: & quod poteſt intelligi de emptitio: quæ reſponſio confutatur. Tum eo quod ſi peccatum eſt ſollicitare ſeruum ad fugiendum, a fortiori peccatum erit ſeruo fugere, cum plus delinquat regulariter faciens actum, quam conſulens illum, per cap. 1. cum ei adnot. de offic. deleg. & per dicta ſupra eod. cap. num. 14. Tum quod ex nulla parte illius cap. nec cap. pręcedentis, quod ei concordat poteſt colligi cõcilium Gangrenſe, vnde fuerunt illa excerpta agere de ſeruo emptitio magis, quam de bello capto. Tum quod nullum iuriſconſultorum reſponſum in ff. nec vlla Imperatorum cõſtitutio in C. nec vllus Commentator eorum Claſſicus eius nouam diſtinctionem, quod meminerim, facit. Tum quod ius gentium publicam tãtam, vel maiorem auctoritatem potuit dare dominis ſuper captos in bello, quantam cõſenſus priuatus: cum auctoritas publica, præſertim omnium gentium, maiorem poteſtatem habeat in perſonas hominum, quam vllus priuatus, argum. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & cap. contingit. de ſentent. excom. cum adnotatis eis, & alibi ſæpe. Præſertim quod cauſa publica inducendi ſeruitutem bello captorum multo iuſtior

fuit,

Digitized by Google

fuit, quam cauſa priuata, ob quam ſe quis vendit; quia fuit conſeruatio publica vitæ innumerorum bello captorum; & cauſa ſeruitutis per emptionem fuit priuata, & pauciſſimorum. Tū quod Couarruuias in locis per opponentem citatis, ſcilicet cap. peccatum. 2. part. §. 11. num. 6. & cap. num. 10. lib. 1. variar. reſol. nihil de hac diſtinct. meminit. & expreſſe in dicto cap. num. 10. approbando prȩfatam gloſſ. affirmat, peccare ſeruum fugientem a domino, ſi fugeret extra limites hoſtium, redeundo ad ſuos, etiā ſi ſit Chriſtianus ab Infidelibus iuſto bello captus.

Quarto, quod praxis totius feræ eccleſiæ Chriſtianæ cogit ſeruos redire ad dominos ſuos, niſi ſint Chriſtiani, & inueniantur in regnis, quæ de more antiquiſſimo non ferunt, vt in illis vllus Chriſtianus ſit ſeruus; qualia ſunt regna Francorum, & patria communis Roma, quȩ donat libertate Chriſtianos ſeruos ſeſe certo modo ſibi ſubdentes. A quibus tamen abſoluendis ſine concepto propoſito redeundi ad dominos ſuos audiui abſtinuiſſe multos eruditos confeſſarios.

105 Decimoſexto, qui recipit aliquid gratuitum ab eo, qui donare non poterat, niſi ignorantia probabilis excuſet, & ad reſtitutionem tenetur Monal. in ſumma. Donare autem non poſſunt Abbates, religioſi, moniales, cap. non dicatis 12. q. 1. ſerui, & alij, qui non habent aliquid. ſuum proprium, & filij qui ſunt in poteſtate patris. l. filius familias. ff. de dona. Licet hi cognatis donare bene poſſint, ſi liberam adminiſtrationem haberent, & etiam alijs, ex ſuis bonis caſtrenſibus, aut quaſi caſtrenſibus. d. l. filius. cum gloſſ. & communi. Poſſunt etiam illi omnes, cum expreſſa vel tacita facultate ſuperioris donare. Quam habere creduntur, qui cum eorum facultate ſtudent, peregrinantur, ad largiēdas eleemoſynas pauperibus, iuxta id quod alij ſcholaſtici ſuæ cōditionis regulariter faciūt argum. l. ſi lōgius. ff. de iudic. gloſſ. dicti cap. nō dicatis & l. 2. ff. de iuriſd. omn. iudi. Et etiam in caſu extremȩ neceſſitatis, & etiam magnæ, ſi ad ſuperiorem non pateat confugium, iuxta Panormitanū receptum, in cap. ſi quis. de fur. & gloſſ. d. cap. non dicatis. Neque etiam vxor, quæ præter dotem non habet alia bona, quȩ paraphernalia vocantur, donare regulariter poteſt, ſine expreſſo, aut tacito conſenſu mariti, niſi quando ipſe ad id tenetur, iuxta gloſſ. c.
106 quod Deo pari. 33. q. 5. Sub qua limitatione includi poſſunt octo caſus, quibus vxori donare eſt licitum, quos poſt alios in 4. diſt. 15. Silueſt. verb. eleemoſyna. q. 5. ſcripſit. Neque furioſus, qui non habet certa interualla, in quibus ad mentem redire ſolet, l. Iulianus. ff. de minor. Neque pupillus abſque tutoris ſui auctoritate. l. pupillus. ff. de adquir. rerum domi. Neque prodigus, qui habet curatorem, aut eſt ei bonis interdictum, l. is cui. ff. de verb. obliga. cum notat. per Bart. & alios. Neque minor 25. annis: quamuis eius donatio valebit, ſi poſt illos eam ratam habuerit, l. fin. C. ſi maior factus. Neque perſonæ eccleſiaſticæ de reditibus eccleſiaſticis, niſi ad pia, vel modis tactis ſupra eod num. 94. Neque hȩretici, nec rebelles, nec alii ſimiles, quos lex ob ſua delicta ſuis bonis ipſo facto priuat, cap. vergentis. de heret. cap. cum ſecundum, eod. titu. lib. 6. l. quiſquis. C. ad leg. Iuliam maieſt. Quamquam illi, quibus donata ab illis ſunt, vſque ad ſententiam declaratoriam retinere poſſunt. Ang. verb. donatio. 1. §. 4. Silueſt. eod. q. 1. §. 8.

Decimoſeptimo, qui recipit aliquid notabile pro ſe ſciens non eſſe illius a quo accipit per contractum, ſiue oneroſum, ſiue gratuitū, Alex. 4. part. quæſt. 86. cum reſtituendi obligatione, vt dictum eſt ſupra eodem cap. num. 10.

Decimooctauo, qui ſe ſanctum, deuotum, 107
pauperem, infirmum, aut religioſum, cum non eſſet, ſimulauit, vt hac ſimulatione eleemoſynam ab eo, qui patefacta ſibi veritate non dediſſet, obtineret, cum obligatione reſtituendi quod datum ei fuit, non illis a quibus accepit: quia iam apud Deum mercedem ſuam conſequuti ſunt, ſed pauperibus, iuxta Scotum communiter receptum in 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 2. & copioſius Adrian. in 4. de reſtit. q. 15. Sotus tamen poſtea lib. 9. q. 7. art. 3. de iuſt. & iure tenuit, quod huiuſmodi hypocrita ad reſtitutionem non tenetur, niſi eleemoſyna magna eſſet: ſed communis videtur verior, quia quod eleemoſyna ſit magna, vel parua non refert quo ad forum interius, de quo agimus, quia non refert niſi quo ad præſumendum; An erogans habuerit, aut non habuerit animum abſolute erogādi, argum. cap. et ſi quȩſtiones. de ſimon. & præſumptio ceſſat in foro interiori, vbi ſola veritas valet, cap. tua. & cap. is qui. de ſponſ. Quā tamen communem limitamus, ne procedat, quando ſimulatio non eſt cauſa finalis, ſed tantum impulſiua. argum. tex. optimi in l. 2. §. fi. ff. de donat. qualis videtur eſſe ſimulatio, qua paruæ eleemoſynȩ adquiruntur. Et quoties ſic quȩſitum fuerit, reſtituendum non eſt ei, qui dedit reſtituendum, vt videtur ſignificare Sotus, ſed pauperibus, vt ait communis, per quos omnia opera pia intelligūtur, iuxta ea, quȩ citauimus ſupra eodem, num. 93. Quia cauſȩ finales illius eleemoſynȩ duæ fuiſſe videntur; ſcilicet amor Dei, & neceſſitas proximi habiti pro ſeruo Dei: & ideo quamuis hæc ſecunda ceſſet, & ita quo ad pauperem ſimulantem erogatio non valeat, quo ad Deum tamen valet: quia ceſſante vna ex duabus cauſis finalibus, non ceſſat diſpoſitio,

tio, S.

Digitized by Google

tio, §. affinitatis. Inſtit. de nupt. & in ipſum Deum dominium tranſit, eo modo, quo eius, quod diuinæ ſuæ maieſtati donatur, tranſit. argum. l. ſi quis ad declinandam, iuncta gloſſ. verb. minui. C. de epiſc. & cler. & §. ſi quis in nomine. auth. de eccle. tit. colla. 9. & not. per Innoc. in cap. cum ſuper. de cauſ. poſſeſ. & ideo impendendũ eſt in ea, quę ad ipſum Deum ſpecialiter pertinent, ſed non neceſſario in ſolas pauperum perſonas.

Nec obſtat, quod quidam damnet hanc meã ſententiam, qua teneo, eleemoſynam factam ſimulanti ſe pauperem, cum non eſſet, non eſſe reſtituendam facienti eam, etiam ſi eſſet magna: quia Sotus contrarium tenet. Non, inquam, obſtat; quia reſpondetur primo, me allegato Soto, & perpenſa eius ratione tenuiſſe, quod nunc teneo. Tum quia ipſe fundatur in prǽſumptione, quæ non habet locum in foro cõſcientiæ, de quo loquimur, contra veritatem, quæ in eo reſpondet. Tum quod datum principaliter amore Dei, licet non adquiratur ei, cui datur; adquiritur tamen Deo, & operibus pijs, quæ ſunt ipſius: vt antea reſpondi. Tũ quod cauſa principalis eleemoſynæ, quę legiti me datur, principalior eſt Deus ipſe, quam is cui ob eius amorem datur. Et quod cauſa finalis eſt potius attẽdenda, quã impulſiua. Et quod cum ſunt duæ cauſæ finales alicuius actus, ceſſante altera, non ceſſat ille; ſed conſeruatur ab altera, vt probo in contextu. Et quod opinio Soti procedit nõ ſolum in eleemoſyna magna ſed etiam in parua, quando conſtat largitorem eius noluiſſe dare Deo, nec operibus pijs alijs, ſi non eſſet quęrenda ei, cui datur per multa, quę breuitas Enchiridij, & occupationes maximæ non patiuntur ſcribere.

108 Decimonono, qui mercenario diarium ſuũ ſtatim non ſoluit, contra cap. 19. Leuit. *Non morabitur opus mercenarij, & cętera.* Vel ſoluit quidem, ſed non in ea re, quã debet, ſed alia; puta panno, aut eſculento contra eius voluntatem, cum poſſit ſoluere in re conuenta, & ſi in ea nõ poterit ſoluere, id in quo ſoluet, æſtimandum erit iuxta pretium commune. Et ſi mercenarius eo non indigens illud vendit, & non inuenit pretium, quo accepit; ad damnum tenetur, iuxta ſanctum Anton, 2. part. tit. 1. cap. 17. §. 8. & communem. Quod meminiſſe deberent confeſſarij, & admonere concionatores in eis terris, in quibus duces & alii miniſtri Regum ſoluunt ſtipendia militibus in pannis, quibus illi non indigent, quoſque longe viliori pretio ſtatim vendere coguntur. Ad ſoluendum tamẽ diarium temporis, quo ſeruus ęgrotauit, non tenetur herus, gloſſ. in l. ſi vno. §. cum quidam. ff. locat. Et ſi mercenarium, vel quemlibet aliũ famulum, qui ſuas operas locare conſueuit, nullo pretio ſtatuto ſuſcepit, tenetur ei ſoluere tantum, quanti alium ſimilem conduceret. Et ſi pretium ſtatuendum eſt arbitrio heri, taxandum eſt boni viri arbitrio, Feder. conſ. 18. Angel. & Silueſt. verb. familia.

Huic loco congruit quæſtio illa iampridem nobis propoſita; An qui donauit ſua, aut renũciauit beneficio ſuo, vt poſſet iuſte cooptari in aliquod collegium, in quod ſoli pauperes cooptantur, ſit habilis ad illud? Ad quam numquam antea ſui auſus reſpondere, licet ſæpe rogatus, præſertim Salmanticę. Tunc autẽ adduxi multa pro vtraque parte, quorum ſumma, omiſſis allegationibus breuitatis gratia, eſt. Pro parte negatiua vrgere, quod paupertas prędicta videtur culpabilis, procurata, & affectata, quę non debet prodeſſe. Pro parte vero affirmatiua, ꝙ is eſt vere pauper tempore cooptationis, quod ſolum ſtatuta requirunt: & quod non eſt factus talis culpa ſua: & quod nemo diceret eum inhabilem, ſi id propter amorem Dei feciſſet: & quod ſtudioſe, ſiue virtuoſe, & meritorie, ac ſatis propter Deum relinquit bona, qui ea relinquit eo fine, vt adipiſcatur locum opportunum ſtudiis, & virtutibus, quo aptius maiore cum auctoritate Deo, Eccleſiæ, & reipub. inſeruiat: quoque muniatur qualitatibus, & opinione neceſſariis ad conſequenda loca, in quibus id prǽſtare valeat. Per quę tenuimus hanc partem, modo donatio eſſet irreuocabilis ſine vllo pacto de retrodonando, & renunciatio beneficij ſine vllo pacto & confidentia illicita de retrocedendo; quoniam alioqui ceſſio eſſet fraudulenta, & ipſo iure nulla, per quam non vacaret beneficium, ſecundum Innocen. in cap. cum vniuerſorum. de rerum permut. & Rot. in antiq. 7. de renun. & probat extrauag. 1. de ſimon. Pij iiij. & melius noua extrauag. Pij V. de confidentia, relata inf. cap. 23. num. 110.

Vigeſimo, qui non vult ſoluere famulis debitum tacite, aut expreſſe conuentum cum illis, cum obligatione reſtituendi per proxime dicta vel ſoluere quidem vult pretium conuentum, ſed illud eſt longe minus iuſto.

Vnde ſequitur primo, quod maior pars magiſtrorum artium mechanicarum; quales ſunt ſartores, ſutores, carpentarii, & ceter. qui accipiunt famulos, quos tyrones vocant, vt eos doceant ſuas artes, ob idque nullam eis mercedem tribuunt, aut exiguam, & interdum etiam pro victu, quem illis prębent, aliquid accipiunt. Et ſcholaſtici Salmanticenſes, qui accipiunt famulos ex conuentione expreſſa, vel tacita, ſe illis certum tempus ad ſtudendum conceſſuros, & panem & duos denariolos pro obſonio, & ſingulis in ſingulos menſes ſingula paria calceorum: & poſtea occupant eos in aliis rebus contra ipſorum voluntatem, adeo, vt non poſſint diſcere 109

Digitized by Google

diſcere illas artes, aut ſtudere, peccant cum magna obligatione reſtituendi damnum, quod illi accipiunt: propter tempus diſcendi & ſtudendi illis ereptum. Et ſi eos volentes occupãt, tenentur illis dare quantum dediſſent alijs, qui abſque tempore ſtudendi & diſcendi ipſis ſeruiſſent.

Sequitur ſecundo, peccare cum obligatione reſtitutionis eos, qui accipiunt famulos, conuentione facta, quod non vacabunt litteris, & illis amplius ſtipendium non tribuunt, quam alijs, quibus facultatem ſtudendi faciunt, quia notabiliter eſt minus ea mercede, quam eorum obſequia merentur.

Sequitur tertio, quod nobiles, qui abſque cõuentione expreſſa pueros precibus parentum accipiunt, & præbent illis victum & veſtitum; quale geſtabant quando eos acceperunt: & per ſe aut alios eos elegantia morum, & artibus honeſtorum homi num inſtituunt quo ad viri fiãt, & tandem eos honeſte cultos dimittunt, obligationi iuſtitiæ, qua erga eos tenentur, ſatisfaciũt. Quia illis ex conuentione expreſſa, aut tacita plus non debetur, nec plus illa ætas, nec illud obſequij genus meretur, niſi intercederet lex, promiſſio, aut conſuetudo particularis ad plura obligans.

Sequitur quarto, quod qui accipiunt œconomos, emptores, a ſecretis, architriclinos, pueros, ſatellites, a pedibus, & alios ſimiles famulos cum obligatione, vt ſint parati ad illis omnibus diebus, & horis, quibus eis placuerit, ſeruiendum, & non prębent illis victum nec veſtitum, ſed certam pecuniam, quæ ipſorum victui non ſufficit, tenentur ſoluere reliquum, quod ad eorum victum & veſtitum honeſtum, neceſſarium fuerit, & præterea honeſtam aliquam mercedem, pro merito obſequiorum.

Dixi: Cum obligatione, vt ſint parati ad ſeruiendum illis omnibus diebus, & horis; quia ſi non accipiunt niſi vt tres, aut quattuor menſes illis ſeruiãt, non tenebuntur ad aliud, quam quod obſequia illorum menſium merebuntur, nec ſi eos accipiunt ad aliquas horas diei, quẽadmodum aliqui doctores Salmanticenſes aliquos accipiunt in comites, qui eos comitentur euntes ad pręlegendum, & inde redeuntes, & diebus feſtis quando proficiſcuntur ad rem ſacram, aut ab eadem reuertuntur ipſi, aut ipſorũ coniuges, non tenebuntur ad ſoluendum plus, quam obſequium illarum horarum, cum obligatione paratos ſe præſtandi ad ſeruiendum illis horis meretur.

Sequitur quinto, quod magnates, qui ſuis famulis dant certam portionem ad victum & veſtitum moderatũ non ſufficientem, non obligando tamẽ eos ad continuum obſequium: ſed ſolum vt habitent, aut reſideant certum tempus, vbi reſederint ipſi, & compareant córam eis ſaltem ſingulo quindecimo quoque die ſemel, non tenentur ad ſoluendum plus, quàm illam pecuniam, ſi illis, plus quàm dictum eſt non ſeruiant: quia nec conuentio expreſſa, nec obſequia facta eos ad amplius obligant. Sed ſi pluribus quam conuentis eorum opera vtantur tanto plus tenebuntur, quanto plus eos ſibi ſeruiendo occupauerint, & minus temporis ad agenda ſua negotia eis relinquent. Quia illorum meritorum iuſtitia eos ad id obligat per ius naturale, & diuinum. *Dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Luc. 10. cap. 13. q. 2.

Vigeſimoprimo peccat, qui clã recipit, quod ſibi deberi prætendit pro vſuris, dolo, aut alio delicto a ſe admiſſo. Licet enim ſponte data propter delictum regulariter retineri poſſint: non tamen iuſte peti, & minus tamquam debita legalia recipi.

Vigeſimoſecundo, qui occulte recipit, quod ſuum eſt, vel ſibi iuſte debetur, cum commode iure recuperare poſſet, aut qui (etſi commode iure recuperare non poſſit) ſe ob id periculo mortis, aut amiſſionis alicuius membri, qua iudex propter furtum codemnare poſſet, obijcit: & qui id facit contra conſcientiam ſibi dictantem quod ita recuperare peccatũ eſt mortale, & qui aduertit vel aduertere debet, quod ex tali occulta recuperatione redundaret magnum ſcandalum, aut damnum ei, qui habebat eam rem, quam ſic ille recuperauit penes ſe depoſitam, aut pignoratam, aut commodatam, licet ad reſtitutionem non teneatur. Gabr. in 4. diſt. 15. q. 3. Non eſt tamen peccatum occulte recipere, quod ſibi vere debetur, quando alias illud recuperari non poſſet propter defectum, iniuſtitiam, ignorantiam vel affectum iudicis alteri parti fauentis. Et qui quamuis recuperare poſſit, non tamen commode propter rei paruitatẽ & magnitudinem ſumptus in recuperatione faciendi, aut quia ex tali lite ſimultates orirentur, aut licite ſine lite recuperare poſſet: non tamen ſine amiſſione gratię & amicitiæ illius, qui debet, iuxta gloſſ. ſing. in cap. ius gentium. 1. diſt. modo in tali recuperatione hæ conditiones cõcurrant.

Prima, ne aliquod ex prędictis incõuenientibus ſequatur. Secunda, ne plus debito ſuo accipiat. Tertia, vt reſtituat damnum corporale, aut ſpirituale, quod ex eo in aliquem redundaret, Gabr. vbi ſupra, Silueſt. in Roſa aurea, caſu 37, Quarta, vt res quam accipit, non ſit aliena, nec furto, nec latrocinio ablata, nec inualide ab eo, qui debet, adquiſita. Quinta, vt caueat, ne iterum tale debitum ſibi ſoluatur, eo quod debitor recordatus illius debiti, vel pęnitens voluntatis non ſoluendi illud ei ſatisfacere velit. Cauebit autem ſatis, ſi quo modo honeſto debitori,

Digitized by Google

debitori, aut eius heredibus ſignificet, nihil eos illo nomine vlli debere, ſecundum ſanctum Anton. 2. par. tit. 1. cap. 15. §. 1. Sexta, vt illud vere, & de iuſtitia ſit ei debitum. Multi enim decipiuntur, noſtro iudicio, vſurpantes ex bonis ſuorum dominorum pro ſuorum obſequiorum ſatisfactione: quibus quamuis aliqua compenſatio remuneratoria debeatur debito gratitudinis & antidoralis: non tamen debetur de iuſtitia vera & legali. Obligatio enim gratitudinis, quam antidoralem appellant, non parit actionem, neque ius petendi, ſicut obligatio legalis, per notata a ſancto Thom. 2. 2. quæſt. 58. & 106. & ab aliis in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. & l. ſed & ſi. §. conſuluit. ff. de pet. hered.

114 Ad nouē autem quæſitum, hic reſpondetur affirmatiue, quod Martinus, qui rem depoſitam apud Ioannem clam accipit pro debito, quod Ioannes ei debet, tenetur reddere, vel manifeſtare oblatam excommunicationem contra id accipientem, vel ſcientem: quia nullo iure conceditur, vt creditor accipiat in compenſationē rem a debitore detentam, ſi non eſt ſua, & ita eſt prohibitum per hoc ſeptimum præceptum. Credimus etiā decipi eos, qui putant ſibi licere auctoritate propria vlciſci iniurias, quas per iuſtitiæ miniſtros nō poſſunt: quamuis glo. l. nullus. C. de Iudę. (quam Paulus Caſtren. conſulendo ſequutus fuit in conſilio, mihi 203. in impreſſione antiqua, quod non licuit mihi nunc inuenire,) dixit poſſe. Et etiam qui accipiunt aliquid occulte ob pœnam, quę illis non debetur ante condemnationem per gloſſ. cap. fraternitas. 12. q. 2. & alia, quæ in eius commento diximus. Notanda tamen ſunt ſequentia. Primū, quod excommunicatio generalis epiſcopi, qua monitione præmiſſa excommunicaret ſcientes & non reuelantes res ſubtractas alicui neſcienti, quis eas ſubtraxit, non obligaret eum, qui ſic recuperauerit: neque etiam id ſcientes, modo pro comperto haberent, eas pro debito legali fuiſſe ſubtractas: ſecus tamen ſi dubitarēt, licet recuperans eis dicat, quod ad recuperandum ſuum, tantum, quod iuſtum erat, accepit: niſi tanta fide & virtute apud eos eſſet, vt merito propter eius dictum dubietatem ab animis ſuis depellere deberent, argum. gloſſ. ſing. in l. Titio fundus. ff. de condict. & demonſt. & eorū, quæ addit ei Feli. in cap. cum contingat. de reſcrip. Quæ procedunt etiam ſi epiſcopus iuberet reuelari eos, qui rem illam pro recuperatione rerum ſuarum acceperint, vt recte probat Silueſt. verb. furtum. 1. q. 5. quidquid Roſel. di-
115 cat. quod ipſum nobis videtur, quando datur excommunicatio ſpecialis ob illam rem quidquid dicat Silueſt. vbi ſupra. Tum quia quamuis ſpecialis ſit quo ad rem, tamen quo ad perſonas, generalis eſt. Tum quia excommunicatio maior generalis non ligat eum, qui mortaliter non peccat, cap. nullus. cap. nemo. 11. q. 3. vt in cap. inter verba. concluſ. 6. 11. quæſt. 3. dicimus. Tum quia nemo ſe nec alium innocētem tenetur prodere, præſertim ad damnum & prçiudicium, cap. quis aliquando. verſ. non tibi dico, de pœnit. diſt. 1. Tum quia vt idem Silueſt. ait, ſi intentio iudicis eſt, vt manifeſtaretur, quamuis acceperit iniuſtam compenſationem, intolerabilem errorem contineret, & ita non valeret. cap. 1. de re iudi. Tum quia clauſula huiuſmodi poni ſolita in litteris Apoſtolicis ſub forma, Significauit, intelligenda eſt, quando ſcitur nō fuiſſe acceptum pro iuſta compenſatione, aut dubitatur, per dicta in cap. inter verba. concluſ. 6. argum. l. ſi procurator. ff. de condict. indebi. Nec refert, an res ſit depoſita, vel non, quo ad forum conſcientiæ, quidquid aliqui dicant, argum. l. illud. ad leg. Aquil. & cap. 2. de transla. præla. Secundo, notandum quod 116
ſi is qui bene accepit, iurare cogeretur, an ſciret quis accepiſſet, poſſet reſpondere, ſe neſcire, ſubintelligendo intra ſe aliquem, qui male accepit, argum. cap. humanæ aures. 22. q. 5. & eorum, quæ in eius Comment. dixi, & etiam ſupra cap. 12. num. 8. Tertio, quod indubium eſt id, quod dixit, doctiſſimus Medina in Cod. de reſt. quæſt. 11. ſcilicet, quod modo ſupra dicto recuperans contra voluntatem debitoris parati ad ſoluendum illi, peccaret, licet non teneretur reſtituere per dicta ſupra eod. nu. 112. Quarto, quod licet tertius aliquis non debeat regulariter accipere etiā occulte, quod eſt eius qui reſtituere tenetur, & non vult, nec commode compelli poteſt, vt ſuo creditori ſatisfaciat, argum. cap. forte. & cap. denique. 14. q. 5. Vxor tamen poteſt de bonis mariti, qui debet & nō vult ſoluere etiam contra eius expreſſam voluntatem, quia eſt ſocia adiutrix. Geneſ. 1. Et hoc faciendo adiuuat eum ad ſeruandā animam, modo ſine ſcandalo id faciat, Gabr. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 1. & prouideat quo maritus intelligat ſe illi non debere, recuperata ſcheda remiſſionis ab eo cui ſoluet, aut alio modo, per prędicta ſupra, num. 112.

Vigeſimotertio, qui occulte accipit, quod 117
dubitat, an ſuum ſit, ad illius tamē reſtitutionē non tenetur, ſecundum Med. in Cod. de reſtit. fol. 66. quandiu probabiliter, an ſuum ſit, dubitat, an eius qui accipit, quo ad proprietatem: certum tamen eſt, poſſeſſionem eius fuiſſe illius, qui eam antea habebat, & ſic iniuſte illam teneri ab eo, qui accipit, donec reſtituat, aut certo ſuum eſſe ſciat, & ſic tenetur ad reſtituendum, argum. cap. ſępe. de reſtitu. ſpol. & l. 1 ff. de furt. quæ habet, furtum fieri quo ad poſſeſſionem.

Vigeſimoquarto, qui non ſoluit legata pia tempore & modo debitis, cap. quia oblationes.

non

Digitized by Google

15. quęſt. 2. ad cuius peccati remiſſionem non ſufficit propoſitum in poſterum ſoluendi, ſi tūc ſoluere ſine magno, ſui detrimēto poteſt, per ſu prædicta eod. cap. num. 66. & 68. quod locum habet quamuis talia legata fiant tantum coram duobus teſtibus. Quia iuxta canonica iura valent, cap. relatum. 1. de teſta. non obſtante cōtrario ſtatuto, quod tamquam pręiudicans libertati Eccleſię, non valeret. Immo qui ſcriberent illud & iudicarent ſecundum illud, excommunicati eſſent, cap. graue de ſent. excom. Roſel. verb. excommunicatio 1. 18. excommu. & infra traditur. cap. 27. nu. 32.

118 Vigeſimoquinto, qui abſque neceſſitate extrema aliquid ad edendum, aut veſtiendum accipit, cum reſtituendi obligatione, quia illa licet excuſet a tanto, nō tamen toto, cap. ſi quis. de furt. licet cum extrema quiſque poſſit ſine aliquo peccato accipere, nō pro ſe ſolū, ſed etiā pro alio, qui eſt in eadem, ſi de ſuo non habet, nec aliter ei ſubueniri poteſt, cap. ſicut hi. 47. diſt. & cap. diſcipulos. de conſec. diſt. 5. Remanet tamen obligatus ad reſtituendum regulariter exceptis certis caſibus, vt dictum eſt ſupra eod. cap. num. 61. quamuis oppoſitum communis dicat. Quæ procedere poteſt in re adeo parua, vt probabiliter credi poſſit, dominum eam gratis conceſſurum, & etiam in magna, quando extreme egenti conſtaret eum, a quo accepit non ſolum eam ipſi mutuaturum, ſed etiam gratis conceſſurum, ſi pręſens eſſet, quando eam accipit. Quæ ratio probabiliter credendi ex rei acceptę, & eius domini circumſtantijs colligi poteſt, ſcilicet num ſit diues, num libe-
119 ralis, num cognatus & amicus eius, qui accepit, num eleemoſynas elargiri ſolitus: vt recte prædictus Medina notauit in Cod. de reſtitu. quæſt. 3. Inter omnes autem conuenit, peccare eos, qui extra neceſſitatem extremam occulte res alterius etiam illi ſupefluas ad ſibi, aut alteri ſubueniendum accipiunt, cap. forte. & cap. denique. 14. q. 5. Tum quia erogatio ſuperfluorum non ſemper eſt debita pauperibus. Tū quia etiam quando eſt debita eis per dominos earū eſt facienda, & ad eos pertinet pauperum & piorum electio, vt in Apolog. prędicta. q. 1. monit. 77. probauimus: & cōſequenter alius nec pro ſe, nec pro alio accipere poteſt: niſi vt prædictum eſt, & tradit S. Thom. Quodlibet. 8. art. 12. cōmuniter receptus. Neceſſitas autem extrema, quæ ſit, infra cap. 24. num. 7. dicitur.

120 Vigeſimoſexto, qui aliquod animal domeſticum in prędio ſuo damnum inferens occidit, aut grauiter percutit: quia non eſt ei ius id faciendi, ſed ſolum expellendi ab eo & includendi, donec de damno dato dominus eius monitus ſatisfaciat. §. ceterum. Inſt. de leg. Aquil. & l. Quintus Mutius. ff. eod. & gloſſ. iuncto textu in cap. ſi tęſerit. de iniur. & damno dat. niſi cōſuetudo, priuilegium, vel aliquod ſtatutum cōtra diſponeret, argum. cap. fin. de conſuet. cap. priuilegia. 3. diſt. & l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure. & trad. Angel. verb. furtum. §. 31.

Vigeſimoſeptimo, qui venatum, aut piſcatum, cum iuſte non poſſet, prohibuit, cum obligatione reſtituendi emolumentum, quod veriſimiliter impediuit. Gabr. in 4. diſt. 15. q. 5. arg. 2. concluſ. 5. corol. 1. in laqueum, ff. de adqui. rer. domi. Et non poteſt iuſte prohibere, niſi concurrētibus quinque. Primum eſt auctoritas regia iuſta, aut conſenſus populi liber a metu, aut præſcriptio canonica ſine vi & metu introducta. Secundum, vt ob occaſionem ferarum extra loca prohibita, non puniat eos, qui non procurant dolis eas e prohibito loco extrahi, vt extra illum eas capiant: alias enim punire poſſet, argum. cap. ex tenore. de reſcrip. l. itaque fullo. ff. de furt. Tertium, vt prohibeat in ſuis propriis prædijs, quamuis, noſtro iudicio, ſufficit vt domini aliorum ſua ſponte in id conſentiant, argum. cap. ſcienti. de regul. iuris. lib. 6.

Quartum, vt reſtituat omne damnum, quod illæ feræ alienis prędijs faciunt, quorum domini in damnum eorum nō conſentiunt: quamuis in aliorum damnum conſentiant. Parum tamē prodeſt quibuſdam magnatibus dicere ſæpius ſe reſtituturos eiuſmodi damna, & numquam reſtituunt. 121

Quintum, vt caueat prohibens ne ſubditi timentes eum, & miniſtros eius, & fugientes odium & indignationem & minas eorum, quia eis ſæpe opus habent, ea petere non audeant, quæ peterent ab alijs ſibi paribus: quia eiuſmodi metus, etiam ſi alioqui non eſſet omnino iuſtus, inducit reſtituendi neceſſitatem, vt dictū eſt ſupra eodem. Quod etiam Margarita confeſſorum probat, ſcilicet ne venantes in locis prohibitis occidant, vel mutilent, ſaltem pro prima vice, quamuis id ſancitum ſit; quia eiuſmodi ſeueritas non eſt exercenda niſi in conſuetos id facere, & contumaces. Et conſuetudo ſic puniendi etiam prima vice, iniuſta videtur, quam qui ſeruaret, peccaret mortaliter, ꝙ aſſerit Silueſt. verb. reſtitutio. 3. quęſt. 2. §. 4. & verb. venatio. ſub fin.

Vigeſimooctauo, qui ſunt iuſti cuſtodes venatus, aut piſcatus prohibiti, vt ceruorum, cuniculorum, auium, & ſiluarum cęduarum, aut paſcuorum cōſtituti ab ijs, quorū ſunt illa iura. 122 Cuſtodes, inquam, iurati, aut ſola fide adſtricti fideliter ea ſeruare, & nō ſeruant, arg. c. 1. & cap. qualiter. de pact. & cap. ſi vero. de iureiur. niſi ſcirent eos, quos, cōtrafacientes inueniſſent, feciſſe id neceſſitate, quæ eos a peccato excuſabat, & non permittit ne eis plura quam talis neceſſitas

Digitized by Google

exigit. Dixi: Niſi ſcirent,&c. quia dubitatio nõ excuſaret; in dubio enim tutiora ſunt eligenda. cap. ad audientiam. de homic. & cap. ſi quis autẽ. de pœnit. diſt. 7. vbi late de hoc diximus. Excuſarentur etiam, ſi ſcirent eos, quos in eiuſmo di locis inueniunt eſſe cõſanguineos, aut adeo domini prædictorum iurium amicos, vt probabiliter credant illi eorum venatum placiturum. Non tamen ſufficit inuentos tales eſſe, qui ſi facultatem a domino peterent, obtinerent, ſed eã petere nolunt. Ex hoc ſequitur, peccare cũ obligatione reſtituendi damnum cuſtodes, qui diſſimulant ſe videre prædicta loca prohibita ingredientes, quo cædant, venentur, aut piſcentur in eis propter aliqua dona, aut quia ſunt ſui amici, aut conſanguinei: quia tenentur præſeruare a damno dominum ob iuramentum præſtitum, & ob fidem datam. Med. Cod. de reſtit. q. 12. colum. 2. quamuis nõ tenerentur per prædicta eodem cap. num. 33. & ſequen. reſtituere ea, quæ ob id acciperent.

123 Vigeſimonono peccat cuſtos, qui ſe abſcondit, ne videatur ab ijs qui talia loca prohibita ingredi volunt, vt ingreſſos intercipiat, aut puniri faciat ſecundum aliquos; quorum opinio dura nobis videtur, ſaltem quo ad eos, qui permittunt ingredi, quo ſemel deprehenſi iterum ingredi caueant, nec ſinunt eos inferre damnũ notabile in locis eiuſmodi prohibitis. Tũ per ea, quæ diximus in cap. inter verba. 11. q. 3. Tũ quia oppoſitum omnes fere cuſtodes faciũt, idque ab omnibus ſcitur, & ita nemo ſe deceptũ dicere poteſt, arg. c. ſcienti. de reg. iur. lib. 6. Dixi ſupra: Cuſtodes, ideſt cõſtituti ab his, qui iuſte prohibent & poſſident; quia cõſtituti ab ijs, qui iniuſte & tyrannice prohibent, ad nil tenẽtur, licet iurauerint ſe capturos, aut denunciaturos, quos inuenerint, argu. cap. In malis pro-
124 miſſis reſcinde fidem. 22. q. 4. & cap. non eſt obligatorium. de reg. iur. lib. 6. Notandum tamen eſt iuſte prohiberi venationem certarum ferarum certis temporibus, ſcilicet quando pariũt, aut oua faciunt, aut nutriũt, aut tempore niuis, aut ne illis, vel illis inſtrumẽtis venatus fiat, aut ne talibus artibus venãdi quis vtatur: quia eiuſmodi ꝓhibitiones in populi vtilitatẽ redundãt. Sed qui talium prohibitionum tempore venantur, reſtituere, ꝙ venati ſunt, non tenentur, niſi poſt iudicis condemnationẽ, Med. vbi ſupra, & probaẽ per gloſs. receptã. c. fraternitas. 12. q. 2.

Nec obſtat, quod quidam ait, me dicere hic cuſtodes, qui abſcondunt ſe & venatores, vel prohibita tranſportantes libere peccent, & cõprehenſi mulctentur, peccare, & teneri ad reſtitutionem. Non, inquam, obſtat; quia reſpondetur primo, mirari me, quod vir religioſus imponat mihi etiam religioſo, licet ſe imperfectiori falſum, cum omnino contrarium aſſeram, & rationibus muniam, vt patet ex contextu.

Secundo, quod tacite inſinuat, me opinari peccare omnes, qui vetita venantur, & paſcua prohibita paſcunt, & vetita extrahi, extrahunt, per illa verba, vt libere peccent: quod ego nec exprimo, nec inſinuo; immo arbitror, multos nihil peccare per ea, quæ ſcripſi infra c. 23. nu. 52.

Trigeſimo, qui prohibet ſuis ſubditis, ne eijciãt, aut ne occidãt feras, in ſuis prædijs damnũ inferentes, cũ intentione nõ reſtituendi integre damnũ: aut poſtea cũ eſſet notabile, nõ reſtituit, Gabr. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 5. ar. 2. concluſ. 5.

Trigeſimoprimo peccat, qui ad venandũ profectus permittit, vt canes ſui noceãt alienis auibus domeſticis, puta gallinis, anatibus, anſeribus, & id genus alijs: aut ꝙ ſui equi, aut famuli notabile damnum inferãt prædijs, aut ſatis per quæ tranſeunt, aut eorum fructibus, & non vult reſtituere. Oſtien. in ſumma de pœnit. & remiſs. 125
Omnibus de venatione prædictis, addo id ꝙ nemo hactenus attigit, & pauci confeſſarij (meo iudicio) aduertunt; videlicet, quod reges & magnates prohibentes, ne feræ palantes, quæ non ſunt incluſæ, occidantur a dominis prædiorum, quibus nocẽt, nõ excuſantur a peccato per propoſitum reſtituendi damna etiam conſequuta reſtitutione, magis quam excuſatur fur, aut raptor per propoſitum reſtituẽdi quod furatus fuerit, aut rapuerit, etiã ſequuta reſtitutione. Quia licet per eiuſmodi propoſitum & reſtitutionẽ cõſequutam excuſetur a peccato, quod admitteret non reſtituendo: non tamen excuſatur a peccato, quod admittit damnificando, aut capiendo aliena inuito domino. Aliud enim peccatũ eſt damnificare, furari, vel rapere, & aliud damnum illatum furto ſubtractum, vel raptum non reſtituere: & ita excuſatus ab hoc, non excuſatur ab illo: quia a diuerſis nõ fit illatio l. Papinianus. ff. de minorib. cap. ad audientiam. de deci. Quare qui per feras, vel animalia domeſtica nocet prædijs proximi eo inuito, peccat mortaliter, etiam ſi poſtea cumulatiſſime damnum reſtituat, & conſequenter non ſolum oportet eum pœnitere, & confiteri, quod non ſufficienter, vel non debito tempore reſtituerit damnum illatum; ſed etiã quod intulerit illud inuito domino. quod cõcionatores prædicare, & confeſſarii meminiſſe deberent.

Trigeſimoſecundo peccat, qui habet columbarium illicitũ cum notabili aliorum præiudicio, arg. c. ſi bos. de iniur. & l. 1. ſi quadru. paup. fec. di. Dixi: Illicitum, quale eſt, ſi opportunis temporibus alimentum non præbeat, nec circũ illud habet agros ſatos, in quibus ſufficiẽter, ſaltem pro maiori parte columbæ alantur: nec qui tenet illud eſt paratus ad reſtituendũ quodlibet damnum notabile, quod illæ fecerint, quando ei conſtiterit: nec vnũ damnum alio compenſaẽ; 126

T puta,

puta,quia vicinus eius, cui ſuæ columbę nocēt, non habet totidem quæ tantundem ei noceāt. Quia cōcurrentibus aliquot horum tolerari poteſt,iuxta Palud.in 4.lib.ſent.diſt.15.queſt.2.S.Anton.2.par.tit.2.c.1,& cōmu. nō autē quādo ex illis damnū notabile proximi naſcit̄,ſicut naſcitur ex columbarijs aliquorū prędiuitum,qui nec ſerunt agros, nec vineas colunt, & habent colūbaria columbis conferta ,quæ ex ſatis ſubditorum,vel vicinorum ſuorum viuunt,qui cōtradicere ob metū maioris damni non audent, ſecundum Ioan.Maior.in præcitato 4. lib.ſent. diſt.15.q.29.Quamquam(noſtro iudicio)regulariter non peccant,qui colūbaria habent,vbi nō eſt lex, quę ibi prohibeat,& eſt cōſuetudo,quæ id permittat: & populus non queritur, nec dānum notabile apparet, attēto ꝙ ad populi victū pertinēt,& æque fere proſunt ſtercorando, quā noceant paſcendo,& eas leges tolerant,& ſi nō eſſent columbæ domeſticæ, eſſent palumbę ſiluaticę,vt ſunt cornices & aliæ aues,quod optime Silueſt.verb.reſtitutio.2.q.4. inſinuauit.

127 Trigeſimotertio peccat,qui in ſuo colūbario certa ſemina ſpargit, aut aliqua arte vſus eſt, qua columbas ab alijs columbarijs ad ſuū pertraheret,cū obligatione reſtituendi , ſi paruitas eum nō excuſat,Med. in C.de reſtit.q.3. Quod tamen limitandum videtur , vt procedat tantū in eo, cuius principalis finis eſt alienas ineſcare:non autem in eo , qui principaliter intendit ſuas paſcere,& retinere,ne alio euocentur,arg. l.ſi quis nec cauſam.ff.de reb.cred.

128 Trigeſimoquarto peccat,qui ſibi accipit,aut includit animalia aliena domeſtica etiam fugitiua, vt eorum lanā,plumas,aut oua , in vtilitatē ſuā cōuertat,aut eis vtatur,ſecundū Ioan.Maior. in 3.lib.ſent.diſt.15.q.5. Quia ob fugā non deſinunt eſſe,cuius erant.§.gallinarum.Inſti.de rerum diuiſ. Idem dicendum eſt de accipiente animalia domū redire ſolita, vt ſunt,ſues,apes, pauones,columbę, cerui,qui abeunt,& redeūt. Et de illo,qui accipit,aut occidit ea priuſquam illam conſuetudinē reuertendi amiſerint. §.pauonum.& §.apium.Inſtit.de rerum diuiſ.l.naturalem.§.1.& 2.ff.de adquir.rer.domi. Quā amiſiſſe videntur,cū ad horas & dies conſuetos bis redire deſinunt, poſt quæ accepta capientium
129 fiunt, iuxta gloſs.l.de quibus.ff.de leg. Apes tamen,aut examina antequam in aluearijs includātur,& alię aues ex alienis arboribus acceptę fiunt, accipientis,qui per hoc,furtum non committit etiam eas in alieno prędio accipiendo , priuſquam ab ingreſſu eius,aut ab aſcenſu arboris a domino prohibeatur:immo nec ſi poſtea , licet tunc iniuriarum teneretur, l.naturalem. §. pauonum. & §.ceruos. ff. de adquir. rer.domi. Prohibitus autem videtur tacite, ſi prędium eſt muro, aut ſepe cinctum .

De participantibus in damno dato.

SVMMARIVM.

130 *Damnum datum a multis diuiſis vel vnitis ſub duce,vel ſine illo.*
131 *Reſtitutionem debiti,qui fauore, vel conſilio impedit.*
132 *Conſulens ſuæ ſcientiæ ob hoc nō multum confidat.*
132 *Damnū ad aliquod laudando,aut aliàs animat.*
133 *Ratum habens damnum ſuo nomine datum.*
133 *Ratificans ſuo nomine factum delictum ſemper punitur:quia fingitur eſſe perſona delinquens.*
133 *Teſtis nocens alij tacendo verum, vt peccat.*
133 *Metus iuſtus a teſtificando , & denunciando vt excuſat.*
134 *Monitus ſub excommunicatione denuntiare,vel reuelare,quid faciet.*
135 *Monitus reuelare ad plus tenetur, quam monitus denuntiare.*
136 *Cuſtos ex officio vt plus tenetur , quam alius.*
136 *Iudex non cogens reſtituere reipub. aut priuato.*
137 *Damnum qui dat miniſtrans aliena hæc faciat. num. 138.*
139 *Furatur qui aliquid ab eo,qui illud dediſſet,aut multa parua.*
140 *Damnum datum cum impenſis, & intereſſe reſtituendum .*
140 *Confeſſarij cur furi non iubent ſoluere impenſas iſtas.*
140 *Damnum datum qui impedit volenti illud impedire: & qui mittit ad terrendum ioco , ſi per incuriam damnum datur.*

Trigeſimoquinto peccat,qui cū multis adunatis ſub vno duce,ſiue, vt vulgus ait, caporali,vel ſine illo ad furandum,aut damnificādum vadit,l.1.ff.ſi famil.fur.feciſ.dic.l.ita vulneratus.ff.ad leg. Aquil. 130

Reſtituere autem non tenetur , niſi id quod ad eum peruenit ,& id cuius talis cauſa fuit; quod ſine ipſo illud nō fuiſſet illatum: ita quod ſi fuit cauſa totius , tenetur reſtituere totū,alijs non reſtituentibus, & ſi partis partem, ſecundū poſita ſupra, num. 17.Vnde ſi multi ſingulatim vineam aliquam ingrediātur,alij,aliorum ignari,& vnuſquiſque ſuum racemum capiat, etiam quo ad vſque nullus in ea relinquatur,nullus eorum mortaliter peccat, nec reſtituere tenetur, & multo minus tota multitudo:quia nullus eorum damnum notabile facit, nec eſt cauſa quo fieret, nec in id conſentit.

Trigeſimoſexto peccat,qui procurat,vt rex, aut magnas, aut iudex ſuum cuiquam tollat,vel ne cui quod ſibi debetur reſtituatur,neve ad id 131

debitor

debitor, cogatur, quod multi magnates & familiares eorum, aduocati & procuratores ſæpe faciunt, qui non ſolum mortaliter peccant, ſed etiam reſtituere tenentur.

132 Trigeſimoſeptimo, qui male conſulit ſcienter & doloſe, immo etſi bona fide, ſed non adhibitis ſtudio & diligentia debitis, ad veritatem aſſequendam. Quare qui conſulunt, caueant ne nimium ſuæ ſcientiæ vel prudentiæ fidanr.

Trigeſimooctauo, qui alicuius acumen, aut fortitudinem laudat, aut ignauiam & demiſſionem vituperat, quo eum ad damnum proximo inferendum mouet, & totũ damnum reſtituere tenetur: quia ad id exhortari videtur.

133 Trigeſimonono peccat, qui audiẽs aliquẽ alteri ſuo nomine nocuiſſe, illud ratũ & gratũ habet; quia mãdare videtur, cap. ratihabitionẽ. de reg. iur. Quod ſolũ intelligiť iuxta Angel. verb. furtum. §. 20. quando qui nocuit, non nocuiſſet, niſi exiſtimãs eũ cuius nomine nocuit, illud ratum habiturũ. Sed huic moderationi raro (noſtro iudicio) locus erit. Quia raro, aut nunquam continget aliquem nomine alicuius nocere alteri, niſi exiſtimantem illud gratũ illi fore. Quãquam ſi eius nomine factum non fuit, aut gratum illi non fuit, quatenus ſuo nomine factum eſt, licet opus in ſe illi placeat, ad nullam reſtitutionem tenetur, quamuis peccet, per cap. cum quis de ſentent. excomm. lib. 6. & cap. ratihabitionem. cap. ratam. de reg. iur. lib. 6.

Nec obſtat, quod quidam ait, me dicere hic, teneri ad reſtitutionẽ qui nec tacite, nec expreſſe iuſſit occidi hominem, ſed pro rato habuit; quia ratihabitio ęquipollet mandato. Cuius cõtrarium aſſerit tenendum. Non inquam, obſtat; quia reſpondetur, primo, me non loqui de homicidio in ſpecie, vt ipſe imponit: quamuis in genere loquar de nocente, cuius ſpecies eſt homicidium.

Secundo, quod meum dictum eſt firmum. Tum per illam regulam iuris lib. 6. *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari.* Et regulam hoc iure. §. *Deiecit, qui mandauit, vel ratum habuit.* ff. eod. Et palam eſt mandantem delictum teneri ad reſtitutionem, vt dictũ eſt ſupra eod. c. nu. 14. Tum ꝙ præfatæ regulæ non ſolũ habent locum in contractibus, & in iudicijs, ſed etiam in maleficijs, & delictis, vt habet gloſſ. recepta per omnes in dicto cap. ratihabitionẽ. ſaltem in illis, qui per alium fieri poſſunt, vt Dynus receptus ait in dicta regu. ratihabitionẽ, immo & in alijs, niſi quo ad effectũ fruendi libidine, vt pulchre de iure probat Couarruuias in clem. 1. 2. par. §. 1. nu. 5. de homicid. Tum ꝙ ratihabitio non ſolum habet vim augendi peccatum, vt ait is, qui contra nos opponit, ſed etiam faciendi incidere quem in pœnam. Caſus eſt in cap. cum quis. de ſent. excomm. lib. 6. quod determinat, eum, qui ratificat percuſſionem clerici nomine ſuo factam, incidere in pœnam excommunicationis ipſo iure. Tũ quia facilius & fortius obligatur quis ad reſtituendum damnum, quã ad ſubeundam pœnam. Hanc enim non tenetur regulariter ſubire in foro conſcientiæ, nec in exteriori antequam condemnetur, reſtituere autem ſic, vt ſupra dictum eſt. Tum quod omnis ratificans delictum ſuo nomine factum eſt puniendus pœna licet nõ ſemper ordinaria, vt late probat pręfatus Couarruuias vbi ſupra. Tum quod ratificans rem ſuo nomine acceptã vel iniuſtam acceptionem, fingitur accepiſſe propter ſuam ratificationem: & ita non ſolum peccat, quia placet peccatum, ſed quia fit perſona peccantis, & accipientis, ſecundum totam vtriuſque iuris prudentiam. quod non aduertit pręfatus religioſus, qui contra nos opponit. Per quod tollit eius ratio, & conſequenter ille qui ratificat incẽdium domus alicuius, nomine ſuo factum, magis tenetur ad reſtitutionem domus incenſę, quam ad ſubeũdam pœnam a iure, vel iudice inflictam, vel infligendam.

Quadrageſimo, qui teſtis a iudice legitime interrogatus, an ſciret tale furtum, ſciens tacet, & ob illud damnificatus ſuũ non recuperat, & reſtituere tenetur, cap. 1. de crim. fal. Si non tacet propter metum alicuius periculi ſui ſtatus, aut perſonæ, aut bonorũ, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 1. c. 19. §. 7. & arg. cap. quiſquis. 11. q. 3. & Scotũ in 4. diſt. 15. q. 2. Silueſt. verb. reſtitutio. 2. q. 6. Notandũ tamẽ eſt, ꝙ ſi epiſcopus monuerit ſub excõmunicatione vt denuncient qui nouerint illud: is qui metu tacuit, tenetur parere, ſed non quoadvſque eum iuxta ordinem correctionis euangelicæ moneat: & inducere debet, vt parti læſę ſatisfaciat, & ſi fur ſatisfecerit, eum denũtiare non debet, nec etiam ſi non ſatisfaceret, ſi illud probare non poteſt. quia quando præcipitur, vt qui talẽ rem ſcit, eã per denunciationem manifeſtet, intelligitur de eo, ꝙ ſcit & probare poteſt, vt diximus copioſius quam alij in repet. cap. inter verba. 11. q. 3. concluſ. 6. Sed ſi admonitus ſatisfacere nollet, & admonitor probare poteſt, denuntiare debet: quia aliàs peccaret & excõmunicationem incurreret, & teneretur reſtituere damnificato, de ſuo, ꝙ ob ſuum ſilentiũ recuperare omiſit, Ioan. de Anan. in cap. qui cũ fure. de furt. niſi ob iuſtũ metum taceat, vt proxime dictũ eſt. Per quæ reſpondetur ad noue quęſitum, ſcilicet; An vxor, filius, aut cognatus alicuius delinquentis, abſcondens aliqua eius bona in aliquo monaſterio, aut in alio loco, ne a iudicibus ſequeſtrẽtur, teneantur ipſi vel alij eius rei conſcij, manifeſtare illa, propter excommunicationẽ, aut iuramentum; quibus iubentur id facere. Reſponderi enim poteſt, quod nõ, ſi omnia abſcondita pertineant ad compenſandum

Numbers printed in the right margin of this column: 134 (beside "Quadrageſimo…"), 135 (beside "cap. inter verba…").

debitum dotis,vel aliud,alioqui autẽ ſic.Oportet autem cauere, ne iterum peti poſſit id,ad ꝙ abſcondita ſufficiunt inſtar illius, qui clam accipit aliquid de bonis creditoris,in ſui debiti cõpenſationem; de quo ſupra,num. 113. Aduertendum tamen ſupradicta procedere in monito denuntiare,& non in monito teſtificari, vel reuelare: is enim tenetur id facere iuxta cap.ad noſtram,2.cum ei adnotat.per Panor. & alios. de iureiur. præſertim ſi iudex poſt ſemiplenam probationẽ coram ipſo factam, eam ſupplendã præcipit,vt qui illud ſcit,ad teſtificandũ veniat, iuxta cap. fin.de iureiur. quia illi non præcipitur vt denũciet,ſed vt teſtificetur. Angel.verb. denuntiatio.§.3. niſi ſit perſona a teſtificãdo eo caſu excuſata ob cognationem, vel aliam cauſam,de quo infra c.25.nu.48.& ſequenti dicet.

136 Quadrageſimoprimo peccat,qui conſtitutus cuſtos ciuitatis aut agri non obſtat damno notabili,quod fieri videbat ſaltem clamando cum obligatione reſtituẽdi in ſolidũ,per dicta ſupra eod.nu.122. Quamuis qui ad id ex officio nõ tenetur,licet peccet malitioſe tacendo: reſtituere tamen non tenetur,per dicta ibidem. Immo nec peccaret ſi abſque malitia per negligentiã aut modeſtiam non ſe ingerendi negotijs alienis,id facere omittit. Sed ſi ex officio,aut dignitate tenetur impedire, & adminiſtrare iuſtitiã; quia eſt princeps,aut iudex, peccat; & reſtituere tenetur iuxta mentem ſancti Tho.2.2. quęſt. 62.ar.7.& ſupra eodem num.18. adiunctis etiã ijs,quę S.Anton. & Angel.dicunt,& quę noſtri ſcribunt in cap. quantæ.de ſent. excom.& nos in cap.inter verba. 11.q.3 concluſ.6.diximus.

Quadrageſimoſecundo,peccat,qui iudex nõ facit parti damnum reſtitui,cum poſſet, ſiue ſit reipub.ſiue perſonę particularis,cum obligatione reſtituendi,iuxta Scotum communiter receptum in 4.lib.ſent.diſt.15.q.2.

137 Quadrageſimotertio,peccat,qui curator,procurator,& alienorum negotiorum geſtor,adminiſtrator bonorum alienorum, & filius qui res ſui patris tractat,qui nomine ſui principalis, & ob eius vtilitatẽ alicui damnũ notabile infert, & ad reſtitutionem in ſolidum tenetur, ſi principales non reſtituant, & ex eorum bonis reſtituere poteſt, ſi adhuc eorum adminiſtrationem retinet: & prudenter faciet reſtituendo, ita vt ab ipſo poſtea domini repoſcere nõ poſſint. Et ſi iam dictam adminiſtrationem non habet, & eſt adeo inops, vt ſatisfacere non poſſit,debet dicere principalibus, ſi ignorant, quod ſatisfaciãt. Et ſi illi reſtituere noluerint, tenetur reſtituere, ſi poteſt: occulte tamen poterit accipere de eorum bonis tantundẽ quo ſatisfaciat,obſeruatis conditionibus ſeruandis ab ijs,qui occulte ſua debita recuperant.quę poſitæ fuerunt ſupra eodem cap.num. 13.

Quadrageſimoquarto peccat,qui occulte aliquid accipit ab eo,cui non diſpliceret acceptio ſibi nota:ſed occulta ſic. Is licet peccet venialiter, non tamen mortaliter. Quia eius acceptio, aut retentio non eſt contra voluntatẽ domini: ſed modus ſolum accipiendi, quod ad peccandum mortaliter non ſufficit, vt definierunt bene Adrian.in 4.de reſtit.& Caiet.in sũma verb. furtum. Id quod ſæpe filij ob verecundiam parentum faciunt. Serui etiam & famuli accipientes a ſuis dominis panem & fructus quibus veſcantur, credentes dominum illa conceſſurum eſſe, ſi ab illo peterent, aut ſi illic inuenirentur, quamuis nollet,vt ſe inſcio acciperent. 138

Dixi: Quibus veſcantur. Nam qui caperent ad donandum vel vendendum alteri, vt ſolent aliqui panem coctum,vinum,aut triticum, aut alia ſimilia mortaliter peccarent,& tenerentur reſtituere.quia non ſolum modus,ſed ipſum factum inuito domino fit. Qui tamen minutatim vno die quid exiguum,puta quadrantẽ ſeu quatrinum, & alijs multis diebus ſingulis tantundem caperent, nulla vice peccarent, niſi venialiter, etiam ſi totaliter accepta ad notabilem quantitatem creſcerent: modo iam inde a principio, vel poſtea non habuiſſent animũ furandi notabilem quantitatem per illa parua furta,ſiue tamen cum hoc animo,ſiue ſine illo perueniatur ad quantitatem notabilem, reſtituenda videtur illa. Quo fit, vt inueniri poſſint furta ſolum venialia,quæ obligent ad reſtitutionẽ ſub pœna peccati mortalis. Quæ limito procedere in eo,qui continuato tempore ſine magnis interuallis illam notabilem quantitatẽ conflaret: non enim dicerem teneri ad reſtituendum ſub pœna peccati mortalis illos famulos,qui aliquot diebus vnius menſis aliquot eiuſmodi furta facerent,& poſt alium vel duos menſes totidem,& poſt aliquot alios totidẽ, &c.ita ꝙ in fine trium vel quattuor annorum conflarent ſummam etiam duplo maiorem, quam ſit illa, quæ ſemel accepta peccatum & reſtituendi neceſſitatẽ induceret ſub pœna peccati mortalis, etiã poſtquam peruenerint ad notabilem quantitatem, ſi nunquam percipiendo illa parua intendit peruenire ad illam, ratione illa firma, quod ceteris paribus magis peccat, qui capit, quã qui retinet, cap.ſæpe.de reſtit.ſpol. & quod qui capit illa parua ſine intentione perueniendi ad quantitatem notabilem,non peccat pluſquam venialiter. Ergo nec retinendo illa. 139

Ad dubium autem a quodam hic nobis propoſito, ſcilicet; An fur teneatur reſtituere impenſas, quas furtum paſſus fecit in quęrenda re ſibi furto ſubtracta? Reſpondeo, quod ſic. eas, quas vir prudens & bonus facere debuiſſet; quia earum cauſa fuit: & non ſolum fur, ſed etiam quilibet alius malefactor tenetur ad in- 140

ad intereſſe damni, etiam extrinſecum, l. qui tabulas. & l. is cui. §. fin. ff. de furt. & gloſs. recepta in l. 1. verb. caſibus, & verb. conſequenter. C. de ſent. quæ pro eo, quod int. prof. Rogâti autem cur confeſſarij non obligant eos ad illud reſtituendum? reſponderi poteſt, quia forte non eſt confeſſum eis tale damnum conſequutum, aut probabiliter credunt damnum paſſos contentos fore reſtituto principali: quod ſufficeret vt cenſeatur reſtitutum, argu. l. 1. ff. qui ſatiſd. cog.

140 Quadrageſimoquinto, peccat qui impedit aliquē euntem ad impediendũ damnum, ꝙ tertius inferre volebat quarto, & ad reſtitutionē tenetur, licet aliter non iuuaret tertium; quia impediendo opitulaturum, indirecte videtur iuuare nociturum, vt recte innuit Medina in Cod. de reſti. fol. 39. Peccaret etiam cum obligatione reſtituēdi, qui aliquos amicos, aut famulos mitteret enſibus diſtrictis ad terrefaciendum, aut ad alium iocũ aut ludum, ſi ex eo damnum ſequeretur, niſi adhibeat diligentiam debitam ne damnum notabile fieret, arg. c. presbyterum, & cap. lator. & cap. continebatur. de homicid.

De peccatis patrum circa bona filiorum.

SVMMARIVM.

141 Peculium filiorum quadruplex. & ſeqq.
142 Clericis quibus quæſita ſint quaſi caſtrēſia.
143 Pater an ſolus filijs ſuccedat.
144 Donatio facta à patre quæ valet & nu. 145. & ſeq.
144 Filius ſeruiēs patri quale mixtũ peculiũ habeat.
147 Donatio a patre filio facta quatenus reuocanda.
148 Filius qui plus alijs patri ſeruit, quid plus habet.
149 Donatio coniugis facta coniugi quæ valet.
150 Legatum a patre relictum filiæ, cui dos debetur, vt compenſatur.
151 Patris heredes ꝙ damnũ datum filio reſtituent.
152 Filiæ renunciatio cum enormi læſione vt valet.

141 QVadrageſimoſexto, peccat mortaliter, qui pater tractat aut dat bona filiorũ ſuorum aliquo modo indebito infraſcripto, num. 151. cum obligatione reſtituendi, de qua ibi. Pro quorum intellectu, octo præſuppono.

Primum, quod quattuor bonorum genera, aut peculiorum filij viuentibus parentibus habere poſſunt; ſcilicet caſtrenſia, quaſi caſtrēſia, aduentitia, & profectitia.

Secundum, quod caſtrenſe eſt, ꝙ filius in bello adquirit, l. caſtrenſe. ff. de caſtrenſi pecul. cũ ei adnot. & in rub. C. eod. & hęc bona ſolius filij ſunt, tam quo ad vſumfructum, quam dominiũ, & in eis pater nihil habet, ſecundũ oēs l. fi. C. de inoffi. teſt. l. 1. §. fi. ad Macedo. Bart. in l. ſi forte. ff. de caſtrē. pecu. in tract. de duob. fratrib.

Tertiũ, ꝙ quaſi caſtrenſe eſt, quod filiusfamilias adquirit per officiũ aliquod publicum; puta Medici, Aduocati, Scribę, aut Magiſtri in aliqua ſeptē artiũ liberaliũ, aut quouis alio publico, propter ꝙ ſtipendium publicum accipit, per beneficiũ Regis, vel Reginę, l. cum multa. C. de bonis, quæ libe. & ꝙ clerici ſuo officio clericali, aut ſuis beneficijs curā animarum habentibus, aut nō habentibus, cum adminiſtratione, aut ſine ea adquirunt: quoniā etiam quælibet alia bona clericorũ, ſaltem quæ adquirunt poſt clericatum, iure cōmuni ſunt quaſi caſtrēſia, auth. preſbyteros. C. de epiſc. & cleri. ſecundũ. Oſtien. Panor. & cōmu. in c. quia nos. de teſta. & c. cōſtitutus. de reſti. in integ. In quibus nil plus habet iuris pater, quā in caſtrenſibus, l. non ſolum. C. de bon. quę libe. quod an de conſuetudine ſeruetur, infra dicetur. 142

Quartum, quod peculium aduentitiũ eſt peculium filijfamiliàs non caſtrenſe, nec quaſi caſtrenſe, aliunde quam a patre & ex bonis eius & ob gratiam illius principaliter habitum; qualia ſunt bona illi hereditario iure a matre aut a ſuis cognatis, aut amicis, & ſuo labore, induſtria, aut fauente fortuna parta: per notata vbi ſupra. In his bonis aut peculijs proprietas eſt filij, & vſusfructus patris, quandiu viuit regulariter, d. l. nō ſolũ. & l. cũ oportet. C. de bonis, quę libe. niſi, cum qui donauit, aut reliquit filio, vetuit, ne patri quæreretur vſusfructus. auth. excipitur. eod. tit. & in caſu auth. idem, eod. tit. & cũ in bonis filij ſui cum fratre ſuccedit, ſecundum ius commune, auth. item. C. eod. 143

Dixi: Iure cōmuni, nam ſecundũ leges regni Caſtellæ ſolus pater filio ſuccedit per l. 6. & 7. Tauri, & etiā ſecundum leges Luſitanię, tit. 75. lib. 4. ordinat. quāuis fratres habeat, nec ad diuidēdũ inter reliquos fratres tenet̄, ſecundũ oēs l. fi. C. de colla. & l. cũ antiquis. C. de inoffi. teſta.

Peculium vero profectitiũ, eſt peculium filijfamiliàs habitũ a patre aut eius cauſa, & aut de eius bonis nec ad bellũ, nec ad officia publica pertinens: & in his tā proprietas quam vſusfructus eſt patris. Nobis tamen videt̄ eſſe aliquod mixtum, partim aduentitium, partim profectitiũ; ſcilicet, ꝙ filius ſuo labore & induſtria ex bonis paternis, aut in eiſdē adquirit, quidquid dicat Silueſt. Nam quamuis recte dicat, ꝙ quidquid filius ex illis bonis adquirit, aut patri adquirit, aut furatur: ꝙ tamen filius ob ſuũ laborē & induſtriā promeretur, eius eſt; & tanto plus, quā ceteri fratres debet habere de bonis paternis, quanto plus quam illi in eis quęrendis laborauit, aut certe tantum quantum mercedis ſolui debet alij extraneo qui tantūdem laboraret, aut potius dimidium eorum, quę de bonis, & pecunia etiam clandeſtine accepta per ſuam induſtriam lucratur, per ſingularem doctrinam, 144

Bart. in l. 1.§. nec caſtrenſe.ff.de colla.bon.quã plurimorũ auctoritate fulcit Decius in l. illud. C. de colla. a num. 10. quod intelligendum eſt concurrentibus duobus. Alterũ eſt, quod filius patrem ſuſtentare non teneatur; quia habet vnde alatur, l. ſi quis a liberis, §.idẽ.ff.de lib.agnoſ. & l. Nenſenius.ff.de nego.geſtis.& l. alimenta. C.eod.cum eis adnot.per gloſs.& doctores. Alterum, quod expreſſe, aut tacite proteſtetur ſe eo animo ſeruire, vt pater ob ſuam operam & laborem det ei tantum, quantũ alteri extraneo dare deberet, ſi ipſe ei non ſeruiret. Meritum etiam filij prædictum attendi poteſt ad effectũ, quod pater donare, aut relinquere poterit tanto plus ei, quam eius fratribus, quantum alicui extraneo ob ſimilia merita dare deberet; ita q̃ id non computetur in ſua legitima, iuxta mentem Bart.in l.1.§. caſtrenſia.ff. de caſtren. pecu. & l.ſi donatione. C.de colla. Et quamquam hæc duo dicta colligantur ex eo, quod ſtatim in eod. cap.num.ſeq.& num. 148.dicetur: viſum tamẽ eſt hic declarare, quia res quotidiana & parũ ab alijs reſoluta.

145 Quintum, donationem a patre factam filio, qui eſt ſub ipſius poteſtate, non valere, nec ab illo factam patri, quia pro vna & eadem perſona reputantur.l.fi.C.de impub.niſi. Primo, facta a patre in dotẽ, aut matrimonium l.Pomponius. ff. de fami. erciſc. & ff. de colla. bono. & C. de colla. dot. per totum. Secundo, mobilium facta pro bello. C.fami.erciſc.l. 4. Tertio, vſusfructus quem in bonis filij aduentitijs habet pater, vt in l. cum oportet, & l. non ſolum. §. ſin autẽ. C.de bon.quę libe. Quarto, facta pro meritis & ſeruitijs in tantum, quantum pater dare alicui extraneo ob ſimilia merita tenereẽ, iuxta Bart. communiter receptum l.2.§. caſtrenſi. ff. de caſtren.pecu.& l.ſi donatione. C.de colla.& l. frater a fratre. ff. de condi. indeb. Et in foro conſcientiæ ſufficit ea eſſe vera, argu. not.in cap. tua. & cap. is qui. de ſponſ. Sed in foro exteriori probari debent, nec ſufficit patrem dicere ea vera eſſe, iuxta eundem in l. ſi forte.de caſtren.

146 pecul. Quia fides non habetur dicenti de ſe aliũ benemeritum eſſe, quãdo id requiritur ad hoc, vt iure aliquid facere poſſit; qualis eſt hęc donatio, iuxta eundem, & communem. Et cũ dubitatur, an pater filio donet ob merita, vel ob meram liberalitatem; præſumendum eſt dare ob merita, ſi anteceſſerunt, & aliàs ob liberalitatem, iuxta gloſs. communiter receptam in d. l. ſi donatione. C.de collat. Quinto, facta in omnibus caſibus, in quibus donatio a marito facta vxori ſuæ, aut ab vxore facta marito valet,

147 qui referuntur infra, num. 150. Quia iuxta doctiſſimum Azonem in ſumma.de donat. donatio inter maritum & vxorem, & donatio inter patrem & filium, cõmuniter æquiparantur. Notandum tamen eſt, quod donatio patris, & matris facta filio, quę non eſt remuneratoria, quãlibet valeat, aut eorum morte cõfirmetur; quia in vita non reuocarunt; ſi tamen excedat quãtitatẽ, de qua patres libere diſponere poſſunt, iuxta varias leges diuerſorum regnorum (quas ſtatim citabimus) & legitimę reliquorum filiorum prędiudicat, reuocanda eſt, quantum opus fuerit ad prędiudicium eorum excuſandum. l. 1. C. de inoffi. don.

Sextum, quod ſi vnus filius patri ſuo ſeruit, 148 & alij non; quamuis pater pro remuneratione eius meritorum dare poſſit, quanti illa merita valent; & quantum extraneo alicui dediſſet: ſi tamen non dat, nec filius in vita cũ patre cõuenit, vt ſua merita remunerarentur, ſaltem vt extraneo, nec proteſtatur ſe ab eo, aut eo mortuo, ab eius heredibus petiturum, a ſuis fratribus heredibus remunerationem aliquam ratione ſuorum meritorum poſcere non poteſt. quia illud amore filiali facere cenſetur, argu. l Nenſenius. ff. de neg.geſt.l. 1.& l.alimenta. C.eod.

Septimũ, quod donatio a marito facta vxo- 149 ri, aut ab vxore marito poſt contractum matrimonium de pręſenti, aut ante pro tempore, quo cõtractum iam fuerit, non valet: & donator antequam moriatur, cum libuerit reuocare poteſt. l. 1.ff.de donat. inter virum & vxo. quamuis ſit per tertiam perſonam, & per modum remiſſionis debiti. l. ſi ſponſus.ff. eod. excepto quando Imperator, aut Rex donat Imperatrici, aut Reginæ, aut illa illi. C.eod.l.penult. Et quando donatur pecunia pro reſtaurandis rebus igne abſumptis.ff. eod. l. quod ſi vir. Et quando donator pauperior ob talem donationem non efficitur, quãuis recipiens ditior fiat. Et quando recipiens nõ fit ditior, quamuis donator pauperior fiat. Et quando donatur pro tẽpore, in quo matrimonium perficietur, ſcilicet vt res fiat mariti aut vxoris, quando alter eorum morietur, l. ſed interim. ff. eod. Et quando donatio fit mortis cauſa, vt donatarius poſt mortem donatoris id habeat, vt in d.l.ſed interim. modo ſe in vita reuocandi facultate non priuet, ſecundum gloſs. in d.l.ſed interim. Et quando vxor marito donat ad aliquem honorem, aut dignitatem conſequendam.l. quod adipiſcendæ.ff. eod. Et quãdo maritus extante matrimonio, vxori omnem dotem promiſſam, aut aliquam eius partem remittit. gloſs. ſingu. & ibi Cyn. & Bal.in l.ſi cõſtante. de donat. ante nuptias: remiſſio tamen alterius debiti non valet. Et quando maritus 150 vxori ſuę in menſem aut annũ, aut quandiu ſuperſtes fuerit, pro victu ſuo, & ſuorum, certum quid pro ęſtimatione fructuum dotis & nõ amplius deputat, vt tenet gloſs. in l.ex animo.ff.de donat. inter virum & vxo.per illum textum.

Octauum, quod pater, qui legatum aliquod filiæ,

Digitized by Google

filię, cui debebat dotem, relinquit, videtur relinquere in ſolutionē, aut in partē ſolutionis illius. cap. qui abſtulerit, 12. q. 2. quia eſt debitū, quod lege debetur.

151 Quadrageſimoſeptimo, infertur, peccare mortifere patrem, accipiendo ſibi, vel alteri aliquid notabile a ſuo filio fami. ex bonis caſtrenſibus, aut fructibus eorum cum obligatione reſtituendi, arg. cap. qui abſtulerit, 12. q. 2.

Quadrageſimooctauo, peccat pater accipiendo ſibi, vel alteri aliquid notabile quo ad proprietatem de bonis aduentitiis ſui filij familias: vel adminiſtrando ea ita male, vt notabiliter lædatur, ſiue vſumfructū habeat, ſiue nō. Quo caſu alij fratres heredes poſt obitum patris damnum illud, cum bona inter ſe diuiſerint, reſarcire tenebuntur. Sed ſi pater vſumfructum eiuſmodi bonorum habebat, & non damnificauit proprietatem, ſed ſolum fructus illorum, nec pater, nec fratres ob illud ad aliquam reſtitutionē tenentur. Angel. verb. peculium. §. 24. Silueſt. eod. verb. q. 15.

152 Quadrageſimonono, peccat pater qui inducit per metum ſaltem reuerentialem, aut dolū & fraudem ſuum filium, vel filiam, vt ſuę legitimæ, vel patrimonio renunciet cum iuramento ſe contentam fore dote minore legitima, cum obligatione reſtituendi. argum. a contrario, cap. quamuis. vbi Dominic. & alij de pact. lib. 6.

Dixi: Per metum aut fraudem, quia ſi ſponte id faceret, teneretur ad ſeruandum iuramentum, etiam ſi enormiter, vel etiam enormiſſime læderetur in foro conſcientiæ: quamuis nō in exteriori; quia ex tali damno dolus, aut fraus pręſumitur, ſecundum Petrum de Anchar. cōſi. 38. & in reg. acceſſorium. de reg. iur. lib. 6. & late Decius conſi. 180. quę tamen præſumptio in foro conſcientiæ ceſſat, iuxta not. in cap. is qui. & cap. tua. de ſponſal. Qua diſtinctione cōtrariæ opiniones relatę per Decium in d. conſ. 180. & 181. componi poſſent.

De peccatis mariti & vxoris contra ſeptimum præceptum.

SVMMARIVM.

153 *Maritus vt peccat accipiendo ex bonis vxoris ſuæ paraphernis.*
153 *Vxor vt peccat capiens, ex bonis mariti etiam ad pia. niſi octo caſibus. num. 154. & ſeqq.*
153 *Paraphernalia bona quæ ſunt.*
153 *Eleemoſynam octo caſibus vxor largiri poteſt. & ſeq.*
155 *Dos tota vxori reddēda, licet ornatus eius fuerit nimius.*
155 *Maritus cur non nocet vxori in paraphernis vt in lucris.*
155 *Vxor etiam valde dotata, nō poteſt donare 40. ſcuta.*
155 *Maritus ſine vxore quid poteſt, vbi omnia bona communicantur.*

Qvinquageſimo, peccat mortaliter maritus, qui ſibi aut accipit aliquid notabile ex bonis, quæ præter dotem vxor habet, quæ Græco vocabulo parapherna appellat lex vlt. C. de pact. conuen. nam alienum contra ius vſurpat. Bona parapherna ſunt, quæ vxor ſibi reſeruat præter dotem, quam marito pro oneribus matrimonij dedit. l. ſi ergo. §. dotis. ff. de iur. dot. 153

Quinquageſimoprimo, quę vxor ſibi, aut alteri accipit ex bonis mariti aliquid notabile cōtra eius voluntatem pro cognatis, ludis, pigmētis, & id genus alijs, cum obligatione reſtituendi. S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 1. quia nec eleemoſynam ex bonis mariti, aut communibus abſque eius licentia dare poteſt, niſi, Primo extreme egenti: cauendo tamen, ne ob id maritus egeat extreme. cap. paſce. 86. diſt. Secundo, vbi conſuetudo regionis haberet, quod vxores eleemoſynam panis, aut vini largiātur. ibi enim credere poteſt, id placiturum marito, quamuis expreſſe id prohibeat: quia veriſimile eſt id maritū facere, ne eleemoſynas extra modum conſuetum tribuat. Si autem crederet eum vere nolle, vt etiam conſuetam, & moderatam faciat, debet ſe ab ea facienda abſtinere, iuxta S. Anto. 2. par. tit. 1. cap. 19. §. 1. argum. cap. per tuas. 3. de ſimo. Tertio, cum facit ad euitādum aliquod damnum mariti temporarium, vt 154 Abigail 1. Reg. 25. fecit. Et eadem ratione, immo fortiori, ſi eam facit ad ipſius damnum ſpirituale euitandum, vt cum maritus eſt malignus, & illa moderate largitur, vt Deus eum illuminet, & ad pęnitentiam cōuertat, modo ſine eius ſcandalo faciat. argum. cap. nihil. de præſcrip. Quarto, ſi maritus eſt amens. Quinto, ſi maritus eſt abſens: quia tunc adminiſtratio domus ad eam ſpectat, niſi per illum, aut ſuperiorē aliter ſtatuatur. Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 3. art. 6. concl. 2. Sed quia nec eius dicta, nec ratio iure firmo nituntur, verius eſt eam in his duobus caſibus non poſſe dare ad ſummum plus, quam eius maritus mentis compos, & pręſens largiri ſolebat. Sexto, cū maritus pro eius victu certum quid illi deputat, & ex eo parcius viuēdo relinquat aliqua in pauperes eroganda, iuxta eundem vbi ſupra. Septimo, ſi habet bona paraphernа, de quibus ad voluntatem vxor ſtatuere poteſt: niſi vbi conſuetudo & ſtatuta prouincię aliter decernerent. Octauo, ſi dedit marito dotem ad ſuſtentandum ſufficientem, &

nihilo-

Digitized by Google

nihilominus nouit aliquam artem texendi, aut ſuendi, aut acu pingendi, vẽdendi, emendi, aut aliam ſimilem: qua, non deſerendo debitam domus adminiſtrationem, lucratur. Quo poſſent conciliari opiniones contrariæ gloſſ. l. ſicut. ff. de oper. liber. & Theologorum, ſancti Thom. Richard. & Palud. vbi ſupra. Siquidem ex ita lucrifactis libere impẽdere poteſt, vt ſentit Barto. in l. Caio. ff. de alim. & cibar. lega. modo (vt ſancte dixit Aſtenſis) ſua familia eo non indigeat. quia de præcepto charitatis primum domeſticis ſubueniendum eſt, cap. non ſatis. 86. diſt. & l. ſi præſes. C. de ſeru. & aqua. & modo lucra non ſint communia inter maritum, & vxorem, & adminiſtratio ſit marito reſeruata, vt communiter ſunt in omnibus Hiſpaniæ Regnis.

Adnotãdum tamen, quod ſi maritus eſt prodigus, vel decoctor, poteſt licite vxor accipere clam aliqua, vt neceſſitatis tempore, domui ſuæ prouideat, adeo quod marito etiam id imperãti, non tenetur omnia, quæ habet, illi tradere, Angel. verb. furtum.

155 Ad noue autem hic quæſitum, reſpondimus affirmatiue, quod etiam in foro cõſcientię poteſt vxor totam dotem repetere mortuo marito: eſto, quod ille multa ſuperflua impẽdiſſet in eam alendo & ornando: quia iura cum onere conſeruandi eam vxori faciunt eum dominum eius, l. doce ancillam, C. de rei vend. & l. in rebus. C. de iure dot. & cap. per veſtras. de dona. inter vir. & vxo. & alia, quæ tunc attulimus.

Ad alterum hic noue quæſitum, reſpondimus, quod maritus tenetur reſtituere vxori, nõ ſolum dotem integram: ſed etiam ea, quę bene vel male impendit de eius bonis paraphernis: non tamen quæ de lucris communibus: quoniam illa ſola quę tempore diuortij inueniuntur lucrifacta, cenſentur lucra; reliqua enim licet pro dimidio lucrifierent vxori: lucrifiunt tamẽ reuocabiliter, ita quod maritus ad quem ſpectabat libera illorum adminiſtratio, potuit bene vel male adminiſtrando illa, ſibi & vxori reuocare, vt tradit Ioan. Lup. in rub. de dona. inter vir. & vxo.

Ad tertium noue quæſitum reſpondimus, quod vxor etiam ſi maximam dotem dederit marito, non poteſt abſque eius licentia dare de illa 40. aureos. etiam ei, qui eam lactauit. Nec obſtant citata in contrarium de pupillo, quem aiunt non teneri ad reſtituendum ea, quæ de ſuis bonis clam tutore impendit, nec deponentem qui de rebus a ſe depoſitis clam depoſitario idem facit: quia vterque horum tenetur ad imputandum illud ſibi in redditione rationum, quod effectu eſt reſtituere, arg. cap. veniens. 2. cum ſimilib. de teſtibus. Nec refert, an minutatim iteratis vicibus, an vna eos dederit, cum à principio 40. dare ſtatuerit, per dicta ſupra eod. num. 140.

Ad alia quattuor noue hic quæſita, ſic in ſumma reſpondimus. Primo, quod etiam in Portugallia vbi ipſo iure omnia bona mariti & vxoris communicantur, donatio mariti de mobilibus, etiam ſine vxoris conſenſu valet: quoniam apud maritum eſt tota adminiſtratio bonorum, & poteſt ſolus regulariter alienare mobilia, licet non immobilia, iuxta tit. 6. lib. 4. ad fi. & tit. 8. lib. 4. ordin. Luſitaniæ. Secundo, quod tenetur tamen computare illa in partem ſuam, immo & facere quod vxori ſuæ id innoteſcat, vt in partitione tantundem plus ſibi cedat, per prędicta. Tertio, quod donatarius qui credit, maritum non manifeſtaturum id vxori, nec in ſua parte clam illa donatum computaturum, tenetur eam eius rei admonere. Quarto, quod idem eſt dicendum de marito, qui in terris vbi lucra fiunt communia, donat aliqua clam vxore ſua; quia licet impenſa eius prouida, vel prodiga diminuat lucra: non tamen id facit donatio, quæ illi non permittitur ſicut illa.

De peccatis filiorũ circa bona paterna.

SVMMARIVM.

156 *Filius qui de bonis paternis, patre nolente, aliquid accipit.*
157 *vel eo volente, vel donante vltra legitimam. 158.*
158 *Filius fruens fructibus, vel pecunia patris, clam fratribus. & ſeqq.*
158 *Legitima filiorum in varijs regnis.*
159 *Filius ſtudiorum impenſam a patre factam an & cetera.*
159 *Filij legitimam non minuit ornatus ſibi a patre datus.*
159 *Filius quæ alimenta ſtudij computat in legitimam.*
162 *Filius donatum patris intuitu nolens conferre, nec fratris impenſas ſtudij ſoluere, nec perdita ludo, vel pœnam delicti non computat in legitimam. & ſeqq.*
161 *Filij lucra de patris pecunia facta. & ſeqq.*
165 *Vxor quorum iocalium domina, & quorum vſuaria. & ſeq.*

QVinquageſimoſecundo peccat filius, qui aliquid notabile ex bonis patris contra 156 eius voluntatem accipit. Quia filius nullum ius in bonis patris viuentis habet, quam quod debet ali ex eis, ſi ex ſuis non poteſt, l. ſi quis a liberis. §. idem. ff. de lib. agnoſ. Et ita quod ex eis acceperit, patri, aut ſaltem eius heredibus, ſin-

Digitized by Google

ſingulis pro rata reſtituere debet: niſi pater viuens illud ei condonarit, iuxta S. Anto. 2. par. tit. 1. cap. 15. §. 1. etiam ſi bona, ex quibus id accipit, forent ſua aduentitia aut profectitia,
157 per ſupra dicta eod. cap. num. 153. Et etiam ſi accipiat ad eleemoſynam dandam non egenti extreme, immo et ſi ad dandum egenti extreme, ſi eius neceſſitati mutuando ſubuenire potuiſſet per ſupradicta eod. cap. num. 90. Poteſt etiam licite accipere, quando probabiliter cōijcit patrem ſuum eo contentum fore: vt cum de eius licentia peregrinatur, aut in peregrinis gymnaſijs verſatur; tunc enim probabiliter credere poteſt, ratas habiturum patrem eleemoſynas illas, quas inſtar ſui ſimilium facit, argum. l ſi longius. ff. de iudic. cum ei adnotat. Poteſt etiam cum bona ipſius aduentitia ad eum ſpectant, etiam quo ad vſumfructum, cuiuſmodi ſunt in caſibus relatis ſupra eod. cap. nu. 143.

158 Quinquageſimotertio, qui filius accipit ſibi vel alteri ex bonis patris datis ſibi in peculium profectitium, vel ex fructibus eorum, vel ex fructibus aduentitiorum pertinentibus ad patrem immo vel ex ipſis bonis cum præiudicio vſusfructus patris contra eius voluntatem: vel cum eius voluntate plus quam pater donare poteſt; eo quod excedere ſuam legitimam, & quantitatem, quam pater cuilibet extraneo relinquere poteſt Quod interdum iure communi ſunt duę tertię partes, & interdum dimidia, auth. de trien. & ſemiſſ. colla. 3. & auth. nouiſſima. C. de inoffic. teſta. & iuxta leges Regnorum Luſitaniæ, tertia, lib. 4. ordinat. tit. 70. & Regnorum Caſtellę quinta l. 7. & 8. adiuncta l. 15. Tauri, & etiam tertia ad donandum ea, quibus filijs volet. Et ſi mortuo patre illud plus non vult in diuiſionem conferre cum ſuis fratribus, mortaliter peccat; cum obligatione reſtituendi per ſupra dicta iura. Idem eſt ſi vltra legitimam per donationem patris inualidam aliquid accipit.

Quinquageſimoquarto, qui filius accipit fructus ex aliquibus bonis ſui patris viuentis de cōſenſu eius: & poſt mortem eius non vult in diuiſionem cum ceteris fratribus illos conferre: niſi pater permittat, & conſentiat eos accipi ab eo animo remunerandi eius merita, intra tamē quantitatem quam ei donare poteſt. Bart. in tract. de duob. fratrib. num. 1. & 2. quod ipſum etiam eſt dicendum de pecunia, quam in peculium profectitium a patre accipit, ſecundum mentem Bart. vbi ſupra. Idem quoque dicendum de eo, quod pater nomine filij emerat, cum id labore atque induſtria ſua filius promeritus eſſet, l. filij. ff. fami. hercisc.

159 Quinquageſimoquinto, qui filius non vult conferre ea, quæ pater ipſi emit, ſed viuens nō tradidit, quamuis ſint libri, arma, aut alia, quæ ſi traderentur viuente patre, bona caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia fierent, quo ad proprietatē & vſumfructum: quia omnino patris remanent: & ſic inter fratres diuidenda ſunt: licet tempore, quo talia pater emit, filius iam eſſet doctor, aut miles: nam quo illa fierent bona caſtrenſia, aut quaſi caſtrenſia, neceſſe eſt, vt in vita patris ea tradantur, l. 1. C. de caſtren. pecu. Bart. in dicto tract. num. 16. Et idem dicendum eſt de libris, quos pater emit, & tradidit filio, qui verſabatur in litterarum ſtudijs, ſi doctor effectus, aut iam emancipatus non erat: quia non fuerunt facta bona quaſi caſtrenſia. Verum eſt tamen nō teneri accipere illos, ſecundum æſtimationem, qua empti fuerunt, ſi nunc minoris æſtimantur, iuxta gloſſ. in l. illud. C. de collat. ab omnibus receptam: nec etiam pluris, ſi eorum æſtimatio creuit. iuxta Raphaelem, cuius contrarium tenet Ludo. Rom. quod verius nobis videtur, arg. l. ſecundum naturam. ff. de reg. iur. cap. qui ſentit eod. tit. lib. 6.

Ad noue hic quæſitum reſpondimus, quod 160
filius non tenetur conferre illa, quæ cum eo pręceteris pater impendit in veſtitu, cibo, & equitatu; quia id non eſt donatio, ſaltem talis, quæ in legitima computari debeat: niſi cum pater donauit ei aliquam ſummā, vt de ea pro libito diſponeret, & ipſe ſuo arbitrio in prædictis impendit; quia conferet eam, vt alias donationes, iuxta l. 17. & 18. Tauri.

Adde quod ſi pater filij nulla bona habebat, & aluit eum in ſtudijs litterarum, non tenetur in parte ſuæ legitimę computare alimenta, quæ ibi accepit. Sed ſic, ſi pater penes ſe peculium caſtrenſe, aut quaſi caſtrenſe filij habebat: quia præſumitur, eum aluiſſe tamquam adminiſtrator bonorum eius, iuxta Bart. vbi ſupra. argu. l. 1. C. de dot. promiſſ. Quamquam in relictis creditori per vltimam voluntatem diſtinguitur, an debitum eſſet neceſſario, aut voluntate contractum, iuxta commu. in l. ſi cum dotem. §. ſi pater. ff. ſolu. matrimo. & in §. ſciendum. l. 1. C. de rei vxo. act. cap. officii. de teſtamen.

Quinquageſimoſexto: peccat, qui filius, id q 161
de patris pecunia lucratus eſt, eo mortuo non vult conferre, cum obligatione reſtituendi pręter partē lucri, quē ſuo labore & induſtria meruit, vt quilibet extraneus meruiſſet pręcedēte proteſtatione expreſſa, vel tacita, per pręd icta eod. cap. num. 144. & ſeq. & num. 148. & 158. facit. l. fin. C. de collat. & Bart. in dicto tract. num. 23. Quia eam conferre non tenetur per prædicta: quæ pars regulariter eſt dimidiū eius, quod lucrifecit, ſecundum Bart. in l. 1. §. nec caſtrenſe. ff. de colla. bono. quem plurimorum auctoritate fulcit Decius in l. illud. C. de
colla. vt diximus ſupra, num. 158. Idem de fi- 162
lio, qui viuente patrę, datum, aut relictum aliquid

quid ab aliquo extraneo ſolius patris & nõ ſui contemplatione, mortuo patre non vult conferre. Quia illud eſt peculium profectitium, per ſupra dicta in eod. cap. nú. 144. ſecus tamẽ eſſet, ſi ei datum; aut relictum ipſiuſmet contemplatione fuit, aut tempore quo iam emancipatus erat, l. ſed ſi quid. ff. de vſufruct. Bart. vbi ſupra. num. 7. Quod ſi non conſtat vtrius contemplatione fuerit datum, id conijciendum eſt ex qualitate perſonarum, & modo relinquendi, & alijs ſimilibus, iuxta boni viri arbitrium, arg. l. 1. ff. de iure delibe. & cap. de cauſis. de offic. delega. Idem de filio, qui non vult pro ſua parte ſoluere debita honeſta, quæ ſuus frater in litterarum ſtudiis, viuente patre, qui eum ad ea miſerat, contraxit, cum obligatione reſtituendi. l. ſed Iulianus. §. penult. ff. ad Maced. & Bart. in dicto tract. num. 16. & Bald. in addit. eiu[illegible]em. quamuis conferre in impenſas ſtudii, in quo perſeuerare intendit, non teneatur, iuxta
163 Bart. & Bald. vbi ſupra, num. 17. Idem dicendum de filio, qui non vult computare in ſuam legitimam mortuo patre ſumptus, quos ille in ſua bona; aduentitia neceſſarios fecit: aut qui in eorum perpetuum emolumentum redũdabant, cum pater eos animo recuperandi feciſſet, cum obligatione reſtituendi. Secus tamen eſſet, ſi eos animo non repetendi fecit; ꝙ ſi non conſtat, parui præſumentur facti ſine animo repetendi, cum eo vero, ſi ſunt adeo magni, vt fructuum æſtimationem excedant, Bart. vbi ſupra, num. 22. Illud conſtat, quod ſi ſumptus non erant ad eadem bona neceſſarii, nec in perpetuam vtilitatem eorum, ſed ſolum in fructuum, quos pater in vita percipiebat, redundantiã, filius mortuo patre illos in legitima ſua computare non tenetur; quia omnia onera & ſumptus in fructuum vtilitatem redundantes ad patrem, qui vſumfructum habet, pertinẽt,
164 iuxta Bart. recep. d. num. 22. Idem dicendum de filio, qui mortuo patre non vult computare in ſua legitima bona patris, quæ inſumpſit in ludos & vſus malos & vanos, in quos frequenter filij ſcholaſtici pecunias a patre ad emendũ libros acceptas inſumunt, cum obligatione reſtituendi, ſecundum mentem glo. l. illud. C. de
165 coll. & communem ſuper ea ſcribentium. Idẽ de filio committente aliquod delictũ, ob quod pater pœnam ſoluit compellente ad id ſtatuto regionis, ſecus tamen eſſet, ſi pater ſponte nullo cogẽte ad id ſtatuto ex pietate illam ſoluit, arg. l. liber captus. C. de cap. Bart. in d. tract. nu. 31 Idem etiam de filio, qui in ſua legitima cõputare nõ vult ſumptus, quos pater animo in ea cõputãdi in eius nuptijs fecit: ſecus tamẽ ſi abſq; tali animo id fecit, ꝙ in dubio præſumitur, l. 3. §. fi. ff. de mune. & hono. Bart. vbi ſupra, nu. 30. facit l. ex parte. §. filius. cũ gloſ. ff. fami. herciſc.

Quinquageſimoſeptimo, qui gener veſtes pretioſas, & ad feſta celebranda & alia ornamẽta, vt margaritas, anulos, lapides pretioſos data 166
ſuæ vxori a ſocero etiamnum extantia, mortuo ſocero in vxoris legitima computare non vult, cum obligatione reſtituendi, ſi aliud in vltima voluntate non declarauit. d. l. ex parte. cum gloſſ. Bald. in addit. Bart. in d. tract. de duobus fratrib. Non enim poteſt dici eorum donatio morte ſoceri confirmata, cum non conſtet, nec præſumatur donatio: ſed conceſſio vſus eorum. argum. l. id veſtimentum. ff. de pecul. & l. mortis. in fin. ff. de donat. inter virum & vxor. & Bart. vbi ſupra, num. 22. ſed neceſſaria in vſum quotidianum nõ tenetur computare, nec pretioſa eo pretio, quo conſtiterunt: ſed quó valẽt tempore collationis, neque in hoc ſi opes aut dignitas perſonarum adeo ſunt magnæ, vt illarum donatio præſumatur, l. filius. ff. de donat. Ang. verb. peculium. §. 24. Silueſt. verb. 12. Nec veſtes lugubres, quia vxoris ſunt, per gloſſ. in l. ex re domini. ff. de ſtipul. ſeru. & Angel. verb. peculium. §. 12. Idem de genero, qui donata vxori ſuę a conſanguineis eius ſibi retinet. quia, quod conſanguinei mariti ipſi offerunt, pertinet ad eum, & ad vxorẽ, quod cõſanguinei vxoris eidem dant, Bart. l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. de vulg. & pupil.

De peccatis falſariorum.

SVMMARIVM.

167 *FAlſarius, qui nummos in ſubſtantia falſauit, cui reſtituet.*
167 *Qui circumcidit, aut attenuat nummos.*
168 *Qui ſcripturam, pondera, menſuras, aut ſigillum. 169.*
169 *Falſarij bullarum qui excommunicati.*
169 *Reliquijs, vel miraculis falſis, vel veris in malũ finem vtens.*
169 *Quæſtus turpis reliquiarum quis eſt.*

QVinquageſimooctauo peccat, qui nummos in ſubſtantia, pondere, aut forma falſificauit, aut falſis ſciens tales eſſe, vſus eſt, 167
iuxta mentem omnium in cap. quanto. de iure iur. cum obligatione reſtituẽdi damnum, quod contingit quando falſitas fit circa ſubſtantiam; ſcilicet ſubſtituendo, aut permiſcendo vnum metallum pro altero, l. Paulus. ff. de ſolu. aut circa pondus, minorem pro maiori cudendo, l. 1. ff. de contrahen. emp. non autem ita contingit damnum, cum ſolum falſificat formam, cudendo ſine poteſtate id faciendi, aut imprimendo characterem & formam alienam abſque cõſenſu eius, cuius erat, l. ſine nomine. & l. qui nomi-

Digitized by Google

nomine. ff. ad leg. Cornel. de falſ. Quia primis duobus modis proximum damnificauit, & non tertio: reſtitutio autem fiet damnum paſſo ſi ſcitur: ſin autem pauperibus, argum. cap. cũ tu. de vſur. & dictorum ſupra eodem num. 92. & 93. Neque excuſatur, quod talem ab alio accepit; quia eius error alteri nocere non debet. Si tamen ignorabat falſum eſſe, durante ignorantia excuſatur. ſed poſtea ea excuſſa, damnificato ſatisfacere tenetur, & ſaltem ſi ipſe fuit in culpa accipiendo falſum pro vero. Et nõ cui dedit ſi ipſe pro vero impenderit, & damnum erat notabile: alias non, per ſupra dicta eod. c. num. 3.

168 Quinquageſimonono peccat, qui auctoritate priuata, forficibus aut alijs inſtrumentis circumcidit, aut aquis acribus attenuat nummos, cum obligatione reſtituendi, iuxta gloſſ. recep. in d. cap. quanto. Dixi: Priuata, quia ſecus eſt ſi hoc fecit publica eius, qui eos cudi iuſſit, vt iuſto maiores ad æqualitatem pretij aliorum redigerentur. Dixi: Publica, quia priuata non liceret reducere ad illam æqualitatem: immo qui id faceret, teneretur reſtituere id, quod corraderet ei, qui cudi iuſſit, aut monetario, qui eos cudit, ſi illud plus perit ipſi monetario & nõ iubenti cudere.

169 Sexageſimo, qui aliquam ſcripturam in damnum alterius falſat, aut ea ſciens falſam eſſe, vtitur, aut malitioſe abſcondit, aut pecuniam dedit, aut rogauit ſcribam, vt ſibi teſtamentum aut aliam quamlibet ſcripturam falſam faceret, toto tit. ff. & C. ad leg. Cornel. de falſi. cum obligatione reſtituendi omne damnum, quod inde ſequetur. Et ſi ſunt litteræ Papę, eſt excommunicatus excommunicatione Papæ reſeruata, iuxta cap. ad falſariorum. de crimine falſi. licet ſolam vnam litteram, aut vnum apicem, qui non mutaret illarum ſententiam demeret, iuxta communem in cap. dura. de crimi. falſ. Quod non credimus eſſe verum, ſaltem quo ad forum conſcientiæ, vel vt poſt Ioan. Gerſon. tradidimus in cap. ad audientiam. 1. de reſcrip. & trademus infra cap. 27. num. 61. Vt etiam non incurrit, qui hoc fecit in litteris, quę iam non valent, quæque iam euanuerunt. ſecundum Richard. in 4. lib. ſentent. diſt. 18. art. 12. quæſt. 3.

Sexageſimoprimo, qui falſat pondera, ſtateras, menſuras, aut illis falſis ſcienter vtitur, cum obligatione reſtituendi, cap. 1. de empt. & vendit. Idem de illo, qui falſat ſubſcriptionem, vel inſcriptionem, aut ſigillum prælati, aut aliorum quorumlibet, cum obligatione reſtituendi damnum ſi quod ſequatur, ſecundum ſanctum Anton. 2. part. tit. 2. cap 18. §. 7.

Sexageſimoſecũdo, qui vtitur falſis reliquijs, aut veris, cauſa turpis quæſtus, vel ebrietatum, & comeſſationum mortalium, aut miraculis, & reliquijs nouis ab epiſcopo non approbatis, cap. 2. de reliq. & l. nemo. C. de ſacroſan. eccle. & clarius Concil. Trid. ſeſſ. 25. de inuocat. & ceter. Turpis autem quęſtus dicitur, qui quęritur ex venditione, locatione, traditione vel oſtenſione reliquiarum & aliorum ſacrorum, cũ pacto vel ſine principali ob id aliquid recipiẽdi: non tamen, qui minus principaliter intenditur: vt cum ſit principaliter ob honorem & reuerentiam eorum, ſicut vt plurimum fieri ſolet, per ea quæ late tradidimus in repet. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concl. 4. & in Enchiridio de orat. cap. 6. nu. 15. & ſeq. & nuper in Comment. cap. cum miniſter. 23. q. 5.

De peccatis circa inuenta:

SVMMARIVM.

170 Inueniens aurum vt peccat ſi non reſtituit, aut non quærit.
170 Bona quæ nullius & quæ derelicta. num. 176.
171 Pauper pauperi reſtituendum an poſſit ſibi reſtituere.
172 Theſaurus quid, & inuentus cuius ſit. & num. 173.
174 Dominium directum & vtile definiuntur.
175 Theſauri reſtitutio etiam ante ſententiam facienda.
175 Theſaurus non eſt omnis pecunia abſcondita.
175 Theſaurum prædij empti non reddit emptor etiam ſciens.
176 Inueniẽs aliquid vi fluminis in ſuum fundum tractum.
176 Animal laqueo captum inuentum cuius ſit.

SExageſimotertio peccat, qui aliquid notabile alienum inuenit, & ſibi retinet, vel quam cito & commode poteſt non reddit perdenti, ſi eũ cognoſcit; aut ſi non fecit quæ oportet, vt eum noſcat; iuxta Scotũ receptum in 4. lib. ſent. diſt. 15. 170

Diximus: Notabile, quia minus eo non inducit mortale, per ſupradicta in cap. 11. num. 4. & ſpecialius ſupra eod. cap. num. 3. Dixi: Alienum, quia non eſt peccatum etiam veniale accipere ſibi, quod nullius eſt; cuiuſmodi sũt aues, & feræ, & lapides pretioſi litoris maris, quæ inuenientium & capientium fiunt, §. item lapilli. Inſti. de rer. diuiſ. qualia ſunt etiam, quę aliquando fuerunt aliquorum; ſed deſierunt eſſe illorum, quorum fuerunt nec ſunt effecta aliorum, vt theſauri, de quibus plura ſtatim. Quales item quæ a ſuis dominis pro derelictis habentur, l. falſus. §. ſi factum. ff. de furt. & l. interdum. ff. de adqui. poſſ. & §. fin. Inſtit. de

rerum

Digitized by Google

rerum diuiſ. Pro derelicta autem quis habere ſuam rem perditā præſumitur ex coniecturis, de quibus eſt, quod tacet, & non quærit per ſe vel per alium in quod allegatur Feder. Senen. in conſ. 107. ſed ipſe ibi aliquid vltra, mea ſententia, requirit, quod infra, num. 176. ponitur. Aut iacit librum apertum in mare, vel fluuium gloſſ. in d. §. ſi iactum. quamuis id faciat tempore tempeſtatis. Non tamen idem eſſet, ſi iaceret eum clauſum, ſaltem illo tempore. l. qui leuandę. ff. ad l. Rhod. de iact. & minus id quod vi fluminis fertur. argum. l. nauigia. C. de furt. c.
171 excommunicationis. de rapto. Quod ſi per debitam inquiſitionem non apparet qui perdidit, vel cuius eſt, pauperibus reſtituendum eſt, argum. cap. cum tu. & ei adnot. de vſur. Et ſi inuentor eſt pauper, poteſt ſibi totam, aut partem illius retinere tamquam vnus ex eis, ſaltem ex conſilio confeſſarij: per ea, quæ diximus in Enchirid. de orat. cap. 7. num. 34. & ſupra eodem cap. num. 93. & in Apolog. de reditib. quæſt. 1. nu. 77. Caueat tamen ne a ſua ipſius cupiditate falſus debitam inquiſitionem omittat, & pauperiorem, quam ſit, ſe ſibi perſuadeat, arg. cap. quattuor. 4. q. 3. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 8.

172 Sexageſimoquarto peccat, qui caſu theſaurum aliquem occultum in loco alieno inuenit, & dimidium domino non reddit, aut ſi data opera abſque facultate domini effodiens inuenit, & totum non reddit, ſaltem ſui laboris mercede deducta: iuxta mentem gloſſæ dicti cap. ſi quid. 14. q. 5. Pro cuius declaratione dicimus, quod theſaurus eſt pecunia ſub terram, vel alibi abſcondita vetuſtiore tempore, cuius dominus ignoratur, & de cuius occultatione nulla eſt memoria l. numquam. §. theſaurus. ff. de adquir. rer. domi. & melius in §. theſauros. Inſtitu. de rer. diuiſ. & melius in l. 1. C. de theſau. lib. 10. qui ſecundū ius cōmune totus eſt eius, qui inuenit illum in eo, quod plene ſuum eſt, quo ad dominium directum & vtile: & ſi caſu inuenit in alieno, dimidium eſt eius, & dimidium domini loci vbi eſt inuentus. Sed ſi data opera inueniat in alieno, diſtinguendum videtur, an de conſenſu domini loci fuerit quęſitus, an ſine illo, & priore caſu totus cedet inuentori poſteriore vero totus domino loci, vt probat prædicta l. 1. & recte reſoluit Silueſt. in aurea Roſa caſ. 19.

173 Ex quo ſequitur, Primo, quod creditor, qui theſaurum in domo, quam pignori habet, inuenit, & maritus qui inuenit in terra dotali vxoris, diuidere debet eum cum debitore, aut cum vxore. & etiam, qui in agro, aut domo ad modicum tempus conductis: immo & ad longū; nempe ad vitam, aut vitas, aut in emphiteuſim perpetuam, vel ad decem annos. qui etiam longum tempus conſtituunt, vt mox dicetur. Quia nullus horum eſt integer dominus, l. 2. ff. ſi ager vecti. vel emphit. petat. & ſic dimidium directo domino dare debet. Et ecōtrario, ſi inuentor habet dominium directum dimidium dare debet habenti vtile, vt colligitur, ex Bar. in l. ſi is. §. ſi. ff. de adquir. rer. dom. & in l. in cauſæ. ff. de procu. & §. theſauros. Inſti. de rer. diuiſ.

Dominium autem directum tantum dicitur 174
habere is, qui proprietatem rei ſine vſufructu habet, vt qui in emphiteuſim perpetuam, aut ad vitam dedit, aut ad decem annos locauit. Dominium vero vtile tantum dicitur habere, qui ſine proprietate habet ius fruendi re perpetuo, vel pro ſua vita, aut plus, aut ſaltem pro decem annis, iuxta gloſſ. clem. 1. de reb. eccl. non ali. & allata per Decium conſ. 204. & alios alibi.

Sequitur ſecundo, eum, qui theſaurum in lo 175
co publico, aut ſacro ſiue religioſo inuenit, partiri debere cum fiſco, aut ciuitate, aut prælato eccleſiæ, cuius eſt ille locus, vbi eſt inuentus. Dixi ſupra: Secundum ius commune, quoniam vbi aliæ ſunt de hoc leges, aut de alijs rebus inuentis, illæ ſeruandę ſunt: ſed nō eſt expectanda ſententia iudicis, vt recte monuit Caieta. 2. 2. quæſt. 66. art. 3. Quia, licet ille non dicat, hæc reſtitutio non fit in pœnam, cuius ſoluendæ obligatio exigat ſententiam, iuxta gloſſ. illam ſingu. cap. fraternitas. 12. q. 2.

Sequitur tertio, quod aliquam pecuniam diſperſam per agrum, aut in [illegible]culo retro aliquē parietem, aut in aliquo eius foramine inueniēs, reſtituere tenetur; quia non eſt theſaurus, per ſupradicta, & trad. Bald. in rub. de rerum diuiſ. Idem eſt de illo, qui aliquam pecuniam metu belli occultatam, aut quo melius ſeruaretur, repoſitam inuenit. quia proprie non eſt theſaurus, de quo loquimur. Quare nullum ius ſibi adquirit, qui eam inuenit, immo tenetur reſtituere illi, qui abſcondit, aut eius heredibus l. auctore. ff. de rei vend. aut pauperibus. quod ſi nō facit, mortifere peccat, vt ſenſit gloſſ. dicti §. theſaurus. Inſti. de rerum diuiſ. ſi ex coniecturis apparet, non multum temporis fluxiſſe, ex quo poſita fuit. Qui vero emit aliquod prædium, ſiue vrbanum, ſiue ruſticum, in quo poſtea theſaurum inuenit, nil tenetur reſtituere venditori, dicta l. a tutore. vbi ſupra: quamuis ſciens in eis theſaurum eſſe emerit ab eo, qui id ignorabat iuxta S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 5. quidquid Ang. dicat.

Sexageſimoquarto peccat, qui theſaurum arte magica, aut alijs diuinationibus, & modis illicitis quærit, quāuis id efficiat in ſuo, & quod inuenit ſit fiſci l. vnica. C. de theſaur. lib. 10. Videtur tamen, eum retinere poſſe illum, quouſque condemnetur; quia pœna eſt, argumento. gloſſ.

Digitized by Google

gloſs.ſingu.cap. fraternitas. 12.q.2.

176 Sexageſimoquinto, qui trabem, aut aliquid aliud fluminis vi delatũ inuenit, & ſibi accipit, ni ſi eſſet tale, vt iure præſumeretur pro derelicto eſſe habitum, arg.l.qui leuandæ.ff.ad leg. Rhod. de iact.Gab.in 4.lib.ſent.diſt.15.q.8.ſub fin.& ſi in ſuo id inueniens, dominum requireret, vt illud inde auferret, aut pro derelicto haberet: aut peteret a iudice, vt conſtitueret ei terminum, intra quem illud faciat, & dominus nil horum curet, ſatis præſumi poteſt, eum id pro derelicto habere, quo ſibi retinendo non peccet, arg.d.l. qui leuandæ. cum ei adnot.

Auis autem & fera in laqueo etiam alieno inuenta, accipientis fit l.in laqueum.ff. de adquir. rerum domi.§.illud quæſitum. Inſt.de rerum diuiſ.niſi vbi contraria conſuetudo ei, qui laqueũ parauit adiudicet, Ioannes Maior.in 4.lib. ſen. diſt. 15.quæſt. 10.

De peccatis circa contractus, & primo circa depoſitum.

SVMMARIVM.

177 *Fraus ſpecies doli.*
177 *Culpa quid, & quotuplex.*
177 *Dolus quid, & quotuplex.*
177 *Fallacia ſpecies doli.*
178 *Caſus fortuitus quid, & idẽ vni caſus, alteri nõ.*
179 *De quo nemo niſi in tribus caſibus tenetur*
179 *Contractus magis obligat eum, cuius gratia fit.*
180 *Contractus per quoſdam tranſit dominium, & per quoſdam non.*
180 *Deponens mutuabile cum facultate vtendi, &c*
181 *Depoſitarius vt peccat nõ reddendo, vel vtẽdo.*
181 *Depoſitarius offerẽs nõ ad plus tenetur; niſi & cetera.*
181 *Depoſitarius ne de dolo teneatur pactũ nõ ualet.*

177 AD cognoſcendum peccata, quæ circa depoſita, cõmodata, mutuata, pignorata & locata committuntur, præſupponimus primum, quod plurimum intereſt, an quid dolo, an culpa, an caſu pereat, vel peius fiat & an culpa lata, leui, vel leuiſſima; ideoque definiendum eſſe, quid ſit vnumquodque illorum. Definiuntur autem a Panor.in cap.1.de commod.& cap. fin. de depoſ.poſt Bart. in l.quod Nerua.ff. depoſ. cum notat. ibi, & alibi ſępe per noſtros doctores, & ſanctum Tho.1.part. q.48.artic.5.& 6. & 1.2.quæſt.21.art.2.& 2.2.quęſt.118.art.8.

Secundo, quod ex mente omnium prędictorum dici poteſt breuiter, quod culpa, generaliter ſumpta, eſt voluntaria inordinatio actus, vt loquitur ſanctus Tho.aut deuiatio a bono, vt Bar. Et quia inordinatio, ſiue deuiatio voluntaria, aliquãdo fit ſtudioſe, ſiue de induſtria, & aliquando inconſiderate, ideo culpa diuiditur in dolum, & culpam ſimplicem. Dolus autem eſt machinatio, ſeu circumuentio ad decipiẽdum, ſeu fallendum alium adhibita, l.1.ff.de dolo.glo. in reg.ſcienti.lib.6.Dolus autem eſt duplex. Alter qui fit verbis, & vocatur fallacia. Alter qui factis tantũ, & vocatur fraus, vt ait S. Tho.in d. art.8. Iterum dolus diuiditur in verum, & præſumptum, vt aiunt Bart. & Panor. Nã licet dolus non poſſit probari, niſi per confeſſionem partis, vel coniecturas, quo ad forum exterius, iuxta gloſ.cap.2. de renunc. lib.6.& in l.dolũ.C.de dolo.tamen quando ſigna ſunt manifeſta, dicimus dolum verum: quando ſecus, dicimus dolũ præſumptum. Verbi gratia, librum commodatũ reliquiſti noctu in platea furibus frequentata, & eſt perditus, diceris apud homines, vero dolo, eo fine vt perderetur, ibi poſuiſſe: ſi autem eundem librum reliquiſti in platea interdiu, diceris dolo præſumpto reliquiſſe apud eoſdem: licet fieri poſſit, vt neutro caſu corã Deo doloſe feceris, vel quod in poſteriore caſu doloſe feceris, & non in priore. Et dolum verũ appellauit Bar. latiſſimam culpam: dolum præſumptum, latiorem culpam.

Ex quibus infertur. Primo, frequentiſſime fieri, ꝙ qui uere corã Deo non eſt in dolo, præſumatur eſſe in eo corã hominibus, arg.c.tua.de ſpõſ. cum ei adnot. Secundo, fraudem eſſe ſpeciẽ doli generaliter ſumpti, iuxta l.ius gentium. §. ſed ſi fraudandi adiuncta glo. ff. de pactis. Tertio, ꝙ omnis dolus eſt culpa, & ita quod promittens indemnitatem alicui de culpa commiſſa per famulum, tenetur de furto ab eo doloſe admiſſo, ut aiunt Bar.& Panor.communiter recepti ubi ſupra. Culpa uero ſimplex differt a dolo, quod ille ſcienter & ſtudioſe fit: hæc uero ignoranter, uel negligenter: & ita eſt triplex, lata, leuis, & leuiſſima. Lata eſt, quam regulariter omnes communiter uitant; qualis eſt eius, qui extra domum, aut in ſcamno librum ſibi commodatum relinquit. Leuis uero, quam regulariter homines diligentes ſuę profeſſionis euitant; qualis eſt eius, qui librum aliquem in ſuo cubiculo, oſtio tamẽ aperto, relinquit. Leuiſſima, quam homines diligentiſſimi uitare ſolẽt; qualis eſt eius, qui librum commodatum intra cubiculum relinquit, quod claue obſerauit, non tamen manu, an bene obſeratum eſſet, tentauit, iuxta communem opinionem in prędicto cap.& caſus fortuitus eſt inopinatę rei euentus, qui præuideri non poteſt, etiam per diligentiſſimum. Caſu autem fortuito fit, quod ſine ullo dolo & culpa eius, de quo agitur, cõtingit; qualia ſunt, quę contingunt per bellum inopinatum, furtum latronum, terræ motum, gelu, grandines, fulmina, & alia ſimilia, l. quæ fortuitis. C. de pigno. act. Monemus autẽ, quod alij non monent, quod aliquis euentus

dici poteſt caſus fortuitus reſpectu vnius,& nō reſpectu alterius: vt incendium domus reſpectu eius, qui incendit dolo aut culpa dicetur factū: & reſpectu paſſi damnum ſuorum bonorum,aut alienorum per illud,qui nullatenus fuit eius cōſcius, caſus fortuitus.

179 Tertio, quod regulariter nemo tenetur de damno, quod caſu fortuito contingit, niſi in tribus caſibus. Primus, quando culpa præcedit,vt qui equum ſibi vſque ad Bononiam commodatum,duxit ad Mediolanum: & poſt Bononię tranſitum, incidit in latrones, qui ei rapiunt illum. Secundus,cum mora pręcedit, & fit deterior, aut perit aliter,quam perijſſet apud commodantem,per ſupradicta a nu. 44. Tertius cū fit pactum: quod quamuis caſu fortuito amitteretur,ei qui recepit,pereat.d.c.1.&.l.in rebus.ff. eod.& l.1.C. eod.& l.1.§.is.ff.de act.& oblig.

Quarto præſupponimus, quod quando aliquis contractus in fauorem, & vtilitatem ſolū alterius contrahentium fit, ille regulariter tenetur de dolo,& lata, leui,& leuiſſima,alter autem nō niſi de dolo, & lata culpa. Et ſi in fauorē,& vtilitatem vtriuſque fit,vterque tenetur de dolo,lata & leui culpa, & non de leuiſſima,nec de caſu fortuito.l. contractus.ff. de reg. iur.cum late adnotat. ibi per Decium.

180 Quinto præſupponimus, quod aliqui ſunt contractus, per quos dominium rei de vno in alium non transfertur, & aliqui per quos transfertur. De numero non transferentium eſt contractus depoſiti, per quē ſola cuſtodia rei alteri committitur,l. 1.& l.licet.ff.depoſ.& regulariter fit in fauorem eius,qui deponit,& commendat. Et contractus commodati, per quem conceditur vſus alicuius rei, quæ vſu non conſumitur,cap.1.cum ei adnot.de commod. & toto tit. ff. commod. vt commodatio gratuita mulæ, libri, veſtis,& id genus aliorū: & regulariter fit in fauorem accipientis; & contractus locati & conducti, per quem vſus alicuius rei, quæ vſu nō cōſumitur,pretio conceditur,toto tit. ff. & C. locat.& in decreta. eodem titu. qualis eſt conceſſio non gratuita vſus domus, prædij,mulæ, equi, & id genus aliorum. Et contractus pignoris,per quem debitor creditoris aliquid in cautionem pignorat.l.1.ff.& C.de pigno.& eodem tit. in Decretal. De numero vero transferentium dominium ſunt emptio,& venditio.ff. & C.de contrahen.emp. permutatio, donatio, & mutuum: per quod gratis creduntur res, quæ in numero,pondere & menſura conſiſtunt, & vſu conſumuntur. l. 2. §.appellata. ff. de reb. credit. qualia ſunt pecunia numerata,panis,vinum,& oleum.

Sexto, quod depoſitum prædictarum rerum in numero, pondere,& menſura conſiſtentium, facta facultate depoſitario,vt eis vtatur, incipit eſſe mutuum, ſimul ac depoſitarius incipit eis vti.l.Quintus.ff. depoſ.& clarius in l. certi condictio. §. ſi. cum l. ſeq. ff. de reb. cred.

Sexageſimoſeptimo peccat,qui deponit rem in numero,pondere,vel menſura conſiſtentem, cum facultate vt ea vtatur, pacto facto, aut intentione principali, vt aliquid lucri inde ei redeat: quia per proxime dicta in effectu mutuat & ſperans inde principaliter lucrum: quod eſſe peccatum, infra, num. 207. patebit. Idem de depoſitario, qui depoſitum deponenti petenti reddere non vult, cap.bona fides. de depoſ.niſi cum deponens in ſuum damnum, aut alienum repeteret: vt cum furens deponens arma, ea ad ſe, vel alium lædendum repetit. cap.ne quis. 22.q.2. Et niſi quando bona deponentis publicata, ſiue confiſcata ſunt: quia tunc depoſitum fiſco reddendum eſt. d.l.bona fides. Et niſi quādo latro, apud eum, a quo furatus erat,deponeret. per eandem l. 181

Sexageſimooctauo, qui depoſitarius depoſitum amiſſum dolo, vel lata culpa eius, de quibus ſupra eodem cap. num. 177. reddere non vult.l. 1. §. vult. ff. depoſ. quamuis non,ſi culpa leui ſit amiſſum. Quia regulariter depoſitum gratia ſolius deponentis fit, & per contractum alterius tantum partis gratia factum,altera pars de culpa leui non tenetur, per ſupradicta eod. cap. num. pręced. Vnde ſi ob cuſtodiam, aliquam mercedem accipit, tenebitur ſi ſua culpa, quāuis leui amittatur: non aūt ſi leuiſſima, uel caſu fortuito, niſi præceſſerit mora in reſtituēdo,vel pactum,quod ad id eū obligaret, per prædicta nume. 79.licet non ualeret pactum, ne depoſitarius de dolo teneatur: quia id materiam & occaſionem peccandi præberet,quod non licet, cap.ex parte.de conſuet.& l.conuenire.ff.de pact.dotal. Etiā quando gratia depoſitarij depoſitū factum eſt, tenetur de culpa leui. Et etiam quando ipſe ſe obtulit cuſtodem, ob quod qui depoſuit, alteri diligentiori committere omiſit, iuxta commu. Cuius contrarium tenuimus ſupra cap. 4. num. 9. & ſeq. ſequuti Decium in di. reg. contractus. niſi quando ſe ob ſuam vtilitatem obtulit, & nō quo gratificaretur deponenti, aut operam ſuam ei nauaret.

Sexageſimonono, qui depoſitarius depoſito cōtra uoluntatem deponentis utitur, ut de utente pignore. infra eod. cap. num. 213. dicemus.

De peccatis circa commodatum.

SVMMARIVM.

182 Commodans vt peccat ante tempus repetens.

183 Commodatarius vt peccat non reddēs, aut vtēs, et cetera. et num. 184.

185 Commo-

Digitized by Google

185 *Commodatarius remittens per nuntium nõ reddentem.& 186.*
186 *Impenſæ quæ,et quomodo cõmodatario ſoluẽdæ.*
186 *Commodatum a mutuo in eius redditione longe differt. et ſeq.*

182 SEptuageſimo peccat, qui commodans commodatum ante tempus conſtitutum a commodatario contra eius voluntatem & cum eius damno notabili repetit, cum obligatione reſtituendi, l. in commodato. §. ſicut. ff. commod. & c. 1. de commod. niſi commodans tantundem damni pateretur, ſi non repeteret, ſecundum Angel. verb. commodatum. §. 4. quod ſaluat quo ad forum conſcientię Siluest. quando commodatario alio remedio ſibi, quo illud damnum vitaret, proſpicere potuiſſet: quamuis illud commodatum ſibi non fuiſſet. ſed noſtro iudicio in vtroque foro peccat qui commodat, & ante tempus reuocat: quia textus indiſtinctè loquuntur in d. cap. 1. de commod. & in d. l. in rebus. Nec vlla ratio in vno foro potius, quam in alio concludit. Et quia licet quis (cęteris paribus) ſibi magis, quam alteri obligetur, cap. ſi non licet. 23. q. 5. & l. præſes. C. de ſeruit. in propoſito cętera non ſunt paria. Quia commodans ſua voluntate proprię rei vſum alteri cõcedit, & ſuam fidem ſeruare tenetur, l. 1. ff. de pact. cap. qualiter. eod. tit. Sed ſi res ad certum vſum, & ad certum tempus commodata non fuit: ſed quouſque commodanti placeret, (quod precarium vocatur) cum libuerit, repetere poteſt: niſi quã do abſque cauſa, & cum damno alterius repeteret: quia tũc dolo id facere videretur, Siluest. verb. precarium. q. 1.

183 Septuageſimoprimo, qui commodatarius ad præfinitum tempus non reddit, aut deterius factum ſua culpa, etiam leuiſſima reddit, quo cõmodans non fuit contentus, argum. cap. 1. de commod. cum ei adnot. Idem ſi cõmodatarius in alium vſum, quam conceſſum, commodato vtitur: aut diutius quam conueniſſent, cum damno notabili commodantis, & eſt obligatus ad reſtituendum illud, & rem; quamuis deterior fieret caſu fortuito: quia furtum committit, l. qui iuenta. ff. de furt. & §. placuit. Inſtitu. de oblig. quæ ex delict. l. ſi vt certo. ff. commod. & omnis fur eſt in mora. l. in re furtiua. ff. de condi. fur. & caſus fortuitus ei, qui eſt in mora, nocet, vt ſupra eod. cap. num. 179. dictum eſt. Nõ eſt tamen fur, nec peccat, ſi probabiliter credit eum, qui commodauit, cõtentum fore, eo quod ipſe feciſſet, & ideo illud fecit. l. qui rem. ff. de furt. Nec tenetur de damno commodatarius, ſine cuius culpa res commodata perijt, aut deterior eſt effecta ſolo vſu, ad quem cõmodata fuit l. ſi commodauero, ff. commo. Immo ſaltem in foro conſcientiæ, reſtituere non tenetur commodatũ, quod perijt, aut deterius effectum eſt alio vſu, ſi certũ eſt eodẽ modo periturũ, aut deterius effectũ iri, ſi tempore cõpetenti commodãti reſtitutũ fuiſſet, niſi id, quod cõmodantis ob moram interfuit. Ang. verb. commodatum. §. 14. 184

Ex quo ſequitur, peccare commodatarium, qui rem ſibi commodatam, cum domini damno notabili, alteri commodat, l. qui vas. §. ſi ergo ff. de furt. Et qui commodatum ſui tantum gratia accipit, vt regulariter accipi ſolet, & ſua culpa etiam leuiſſima amittatur, reſtituere tenetur. Sed ſi accipit ob cauſam & vtilitatem eius, qui commodat, quemadmodum vxor ornamenta & veſtes, quas maritus, aut amicus commodat, recipit, quo ornatior ad eum accedat, non niſi ad damnum dolo, aut culpa lata datum tenetur. Et ſi vtriuſque gratia commodatur, vt commodantur vaſa argentea, & alia ſimilia ad ſplendide aliquem dominum, vel amicũ communem excipiendum, tenetur ad damnum dolo, aut lata, & leui culpa datum: ſed non ad id quod leuiſſima datum eſt, l. contractus. de reg. iur. cap. 1. cum ei adnot. per Panor. & alios de commo. Quamquam Sotus lib. 5. q. 7. art. 3. de iuſt. & iur. recenter contra omnes dicit, ſe credere commodatarium nõ teneri de damno dato culpa eius leui, quæ ad mortalem in foro cõſcientiæ non peruenit. Sed communis tenenda eſt; quia hæc obligatio non tam deſcendit ex peccato, quam ex natura contractus.

Septuageſimotertio, qui miſit commodatũ, 185 pignus, depoſitum, aut locatum per nuntium non habitum pro fideli, & amittitur dolo, aut culpa eius, & non vult ſoluere, argum. cap. ſignificante. de pigno. Bart. in l. eum, qui. ff. commod. Sed non, ſi miſit per nuntium communiter pro fideli habitum, l. qui argentum. ff. commo. & Bart. vbi ſupra. Quia ea, quę pereunt, regulariter ſuo domino pereunt: & quæ commodantur, pignorantur, deponuntur, locantur: vt vt ſunt domus, beſtiæ & ſimilia, quorum dominiũ non tranſit in accipientem, manent & ſunt eorum, qui commodant, pignorant, deponunt, aut locant; & ita quomodocumque pereant, eiſdem pereunt, niſi dolus, pactum, culpa, aut mora præcedat; quorum nihil interuenit in miſſione rei commodatæ per nuntium communiter ad illam ferendam pro fideli habitum. Quamuis contrarium ſit dicendum de rebus mutuatis; puta pecunia numerata, pane, vino, oleo, & id genus alijs, quæ vſu conſumuntur: quia dominiũ eorum tranſit in accipientem: & ideò licet per nuntium fidelem & diligentem mittantur, ſi actu non peruenerint ad eos, quibus mittuntur, & nuntius non fuit electus per eos, non liberatur mittens, iuxta communem. in l. incẽdium. C. ſi cert. pet. & l. quod te. ff. eod. & d. cap. ſignificante. 186

Digitized by Google

Septuageſimoquarto, qui cõmodatarius rẽ ſibi cõmodatam nõ vult reſtituere, niſi ſolutis prius impenſis, quas ipſe iure facere tenetur, quales ſunt victus, & curationes exigui pretij. l.in rebus.§.poſſunt.ff.commod.Bar.in l. diuortia.§.impendia.ff.ſolu.matr.quamuis pro compenſatione alterius debiti liquidi retinere poſſet, iuxta commu.arg.a cõtrario.l.fi. C.de compenſa.& cap.2.de depoſ.& etiam in pignus magnarum impenſarum in eius curationem ab aliquo morbo, aut inueſtigationem, aut alia ſimilia factarum.d. §.poſſunt, & Bart.vbi ſupra.

De peccatis circa locata & conducta:

SVMMARIVM.

187 *Locator non reddens penſionem pro re locata perdita. & ſeqq.*

195 *Locans domum in malos vſus, vel dolium vitioſum. & nu. 196.*

195 *Caſtitati ſeruandæ hæc vera remedia.*

195 *Meretricum permiſſio vt licita, & domus eis vt locanda, & an id expediat.*

195 *Permiſſio peccati nulla cum participatione lucri licita.*

195 *Locare domum meretrici, aut alij peccaturo in ea vt liceat.*

195 *Tributum meretricum tamquam fœdum ab Anaſtaſio ſublatum.*

195 *Lupanaria & meretrices in Francia vetita.*

196 *Dolia & alia vaſa vitioſa ſciens vendens aut locans.*

196 *Operarius, qui non laborat iuſte conductori, et 197*

198 *Conductor non ſoluens, vel damnificans. nu. 199.*

199 *Conductor partiarius non partiens domino locanti arbores.*

198 *Sterilitas qua, & quando minuit penſionem. & ſeq.*

198 *Sterilitas non dat remiſſionem his caſibus.*

190 *Penſio emphiteuſis duplex, & quæ minuitur.*

193 *Emphiteuſis quæ perditur biennio nõ ſoluendo.*

193 *Locator quattuor caſibus poteſt auferre rem locatam. & nu.194.*

187 Septuageſimoquinto, qui locat aliquid & pẽſione accepta ob crimen cõmiſſum ſua bona perdit, & non vult reddere penſionem ſaltẽ pro rata temporis conductori, qui eo nõ potuit vt conuenit, vti, l.ſi fundus.ff.loca.quæ vna cum gloſ.& communi ſententia probat, locatorem teneri ad reddendam conductori totam penſionem, vel pro rata temporis, ſiue fundus publicetur ob maleficiũ, ſiue detur militibus: licet non teneatur ſoluere illi intereſſe damni emergentis, aut lucri ceſſantis, eo ꝙ non fuit vſus toto illo tempore, ad quod conduxit. Idem de locatore, qui cõpellit ad ſoluendam integram pẽſionem domus locatę cõductorẽ, eam relinquere coactum ob peſtẽ, & aliam iuſtam cauſam ſuperuenientem ante definitũ tempus. Quia ſolũ pro tempore, quo ea vti potuit ſoluere tenetur, c.propter ſterilitatẽ.cum ei adnot.de locat. Idẽ de locatore, qui nõ vult deducere partem agricolę debitã propter ſterilitatẽ fortuitã, quam nec fertilitas anni pręcedentis, nec ſequẽtis cõpẽſare poteſt, d.c.propter.de loca.l.ex cõducto. §.ſi vis.ff.loca.quãuis ad id nõ teneatur eo ſolo quod fructus iã percepti damnificẽtur, ſurripiãtur, aut pereant, quia id ſterilitas dici nõ poteſt. l.damnũ. C. de loca. Idẽ, de quolibet locatore & conductore, qui non ſeruat, vel non vult ſeruare leges locationis, & cõductionis expreſſas vel tacitas, quæ colliguntur ex infraſcriptis ſex notabilibus. Primo, ꝙ iuxta leges Luſitaniæ Catholicæ fidei propagatricis cõſultiſſimas, pręfatæ remiſſioni locus non eſt: quia per illas ad tollendas mille difficultates circa hoc occurrentes ſapienter ſtatutũ eſt.li.4.ordi.tit. 61. ꝙ agricola nullam penſionem ſoluat, quando nulli fructus extiterint. & quando aliqui fuerint, quãuis pauci ſint, integrã ſoluat, aut omnes fructus domino relinquat, de illis ſemente deducta, ſi eſt prædiũ ab eodẽ ſatũ, alias nihil. Diximus: Remiſſioni, quia cõpenſationi anni fertilis cum ſterili ibi etiam vt in aliis Regnis iure communi locus eſt, vt eo.tit.61. cauetur.

Secundo, quod ſterilitas fortuita eſt, quæ cõtingit ex inſolito calore, frigore, tẽpeſtate, terrę motu, magna alluuione, locuſtis, bruchis, & id genus alijs, quæ abſque aliqua culpa agricolę eueniunt, pręedicto §.ſi vis. 188

Et quãquam multæ ſunt opiniones circa definitionẽ ſterilitatis prædictæ; omnibus tamen perpenſis, ea vero propior videtur, quæ definit eſſe illam, quã conuentio partiũ, aut cõſuetudo, vel cõis opinio regionis probat: & quod ceſſantibus his eligatur illa Bartoli, in dicto.§.ſi vis.et Ioã.And.in c.propter.ſcilicet, quæ eſt tãta, vt ex tribus partibus, quæ cõiter colligi ſolẽt, vix duę tantũ colligãtur. vt ſi ſolent colligi quindecim modii frumẽti, & nõ colliguntur niſi decẽ quo caſu ſi prędiũ erat conductũ tribus ſcutis, duo ſoluãtur. Quamquã itẽ aliqui dicant, ꝙ tũc ſterilitas vnius anni cõpenſanda eſt cũ fertilitate alterius, cũ in præcedẽti anno, aut ſequẽti duplo plus ſolito colligatur. Verius tamẽ videtur ſufficere, vt colligatur tantũ, quãtum pacto, aut conſuetudine ad id cõſtitutũ eſt, aut plus ſolito tertia parte: quia ad ſterilitatem ſufficit, vt tertia parte minus ſolito colligatur. Et in hoc nulla eſt differẽtia, an penſio ſit ſoluẽda in pecunia numerata, an alia quauis re. arg. l.illud.ff. ad l. 189

Aqu.

Aquil. & cap. 2. de transla. præla.

190 Tertio, quod hæc remiſſio locum non habet, cum locator, & conductor ſunt ſocij partiarij tam lucri, quam damni, iuxta gloſſ. receptam in d. cap. propter. Nec quando ſterilitas ex vitio, aut tenuitate agri, in quo multa herba, vel zizania ſementem ſuffocant: quia hoc neglígẽtiæ agricolæ imputatur, qui ea non extirpat. Quod etiam Silueſt. verb. locatio. q. 13. recte adnotat. Neque in pẽſionibus rerum, quæ in longum tempus, ſcilicet, in decem vel plures annos, aut in vnam vel plures vitas, aut in perpetuum conducuntur, & locantur, etiam ſi maior pars rei ſic ad longum tempus locatæ pereat etiam caſu fortuito, modo non tota, l. 1. C. de iure emphit. quod verum eſt, quando exigua penſio exſoluitur potius ad recognitionem dominij directi, quam ad ſolutionem fructuum: ſecus autem, quando ita fructibus reſpondet, quod tantum, aut parum minus ſoluitur, quam ſi ad modicum tempus conduceretur. Tunc enim prædicta remiſſio facienda eſt, quia emphiteuta, ſiue conductor non ſoluit penſionem tam ad recognitionem dominij directi, quam in fructuum compenſationem: quę cõmunis opinio eſt, quam refert, & ſequitur Iaſ. in l. 1. C. de iure emphi. num. 20.

191 Quarto, quod penſio prouentus, aut merces locationis non ſunt augenda propter fertilitatem, quę euenit ex eo, quod fructus per conductoris iinduſtriam excreuerint: quia ſua induſtria eidem non debet eſſe damno: nec etiam quando ex fœcunditate prędij euenit. Sed ſic quando caſu fortuito contingit, vt ſi res locata fuit molendnium, ex quo conductor communiter percipere quinquaginta ſolet: & quia reliqua molẽdina vicina deſtructa ſunt, hoc anno centũ percipit, pro rata penſio augeri debet; ſicut ob ſterilitatẽ caſu fortuito euenientẽ diminui ſolet. Panor. in d. c. propter. & Silueſt. verb. locatio. q. 14. quia contrariorum eadem eſt diſciplina, c. hoſpitiolum. 32. diſt. l. ff. 1. de his qui ſunt ſui vel alie. iur.

192 Quinto, quod qui aliquam rem propriam eccleſiæ in emphiteuſim temporariam, aut perpetuam habet, & per duos annos penſionem ſoluere ceſſat, ipſo facto eam perdit, c. potuit. de locat. niſi celeritate ſolutionis mora purgetur, quæ purgatur, ſi ante citationem, vel ſtatim poſt eam ſine alia dilatione ſoluit, iuxta Innoc., & Ioan. And. in dicto cap. potuit, & Bal. & Spec. tit. de locat. quãuis gloſſ. & Cardinalis in dicto cap. potuit. arbitrio iudicis relinquant, quod verius videtur. Sed ſi prædium eſt alterius perſonæ priuatę, non amittitur ob non ſolutionẽ ante trium annorum lapſum, ſed moram purgare non poteſt propter maius temporis ſpatium, quod ad eam faciendã datur, l. fin. Cod. de iure emphi. Sed ſi dominus prędij debet emphiteutæ tantum, quantum ſibi debetur, non perdit propter compenſationem, quæ ſolutionis vim habet, argu. cap. fi. de poſ. vbi Panor. & alij.

Sexto, quod qui domum ſuam in certum tẽpus locauit, ante prẽfinitum tempus ab ea colonum, vel inquilinum amouere poteſt in quattuor caſibus, cap. propter. §. 1. cum gloſ. de locat. Primus, quando in longum tempus, ſcilicet, in decem, aut ad minimũ in quinque annos locatum fuit, & in duobus primis annis penſionẽ non ſoluit: aut quando in minus tempus locauit, & die prẽſtituto non ſoluit, nec celeriter ſatisfacit, l. ędem, C. de locat. & dicto cap. propter. §. 1. Secundus, cum ad ſuam habitationẽ propter aliquam neceſſitatem ſuperuenientem ea opus habet, d. l. ędem. & dicto cap. propter. §. 1. Si tamen commode aliter ſibi prouidere poteſt, non dicetur neceſſitatem habere. Quę tamen ſuperuenire poteſt locanti, quia aliam domum non habet, quando locat, quidquid dicat Silueſt. verb. locatio. q. 9. vt ſi tunc cum alio degebat, & poſtea vxorem duxit, & cum ea ſeparatim ipſi viuendum eſt. Tertius quando domus indiget refectione, qua tempore locationis non indigebat, d. c. propter. Sed in hoc & præcedenti caſu penſionem pro rata temporis, pro qua aufertur deducere debet, d. cap. propter. §. 1. Quartus quando conductor abutitur ea, etiã abſque dãno illius recipiẽdo meretrices, deſides quoſque, & lenones, & id genus nihili homines, & tunc nihil ei de penſione remittere tenetur, aut male ea vtitur, & cum damno illius, in cubicula ſues introducendo, arbores cędendo, agrum idoneo tẽpore non colendo, quo caſu de penſione remittere pro rata debet, & poteſt in iudicio dãna petere, Panor. & Ioan. de Imola in dicto cap. propter. 193 194

Septuageſimoquinto peccat, qui ſuam domum, aut aliam rem locauit ei, quem putabat ea ad peccatum mortale abuſurum: vt qui arma locat ei, quem putat interficere, aut iniuſte allum percutere velle: aut locat domum ſuam ad vſuras in ea exercendas: quia auxiliũ ad peccandum mortaliter præbet, arg. cap. fi. de iniur. & cap. 1. de offi. deleg. 195

Ad noue hoc in loco quæſita, reſpondimus multa, quorum ſumma eſt. Primo, quod licet poteſtati publicę permittere, vt in aliqua ciuitatis parte ſint meretrices, ſecundum Auguſt. in lib. de ordine, relatum a ſancto Thom. communiter recepto 2. 2. q. 10. ar. 11. dicente, ꝙ vt Deus permittit aliqua mala, quo maiora vitentur, vel maiora bona ſequantur, ita poteſtas humana imitans eum, id facere poteſt.

Reſpondimus ſecundo, quod non licet permittere lupanaria eo modo, quo alicubi permittuntur, videlicet conſtituendo eis patronos, &

Digitized by Google

locando domos carius, quàm locarentur honeſtis, eo quòd magis lucrantur, qua in illæ, & recipiendo aliquam turpis lucri partem: quia hic modus continet participationem lucri obuenientis ex peccato, & vt erudite dixit Caiet. ſu prædicto arg. 11. nulla permiſſio peccati eſt licita, cum participatione lucri præcedentis.

Tertio, quod non licet locare meretricibus domos in ea parte ciuitatis, in qua illa nõ permittit eas habitare; quia legem & conſuetudinem iuſtã tranſgreditur contra cap. quæ contra mores. 8. diſt.

Reſpondimus quarto, difficile defendi poſſe, quod non peccet mortaliter, qui facit, vel locat domum meretrici ad meretricandum, etiã in ea parte ciuitatis, in qua permittitur habitare. Tum quia non licet locare domum vſurario ad exercendum fœnus, cap. 1. de vſur. lib. 6. Tum quia nullatenus licet dare occaſionẽ peccandi iuuando, per ſolutionem poſitam ſupra eod. cap. 14. nu. 3. Tum quia quamuis poſſit poteſtas publica permittere meretrices, conſultores, & adiutores earum, & accedẽtes ad eas: nõ tamen poteſt efficere, quod illæ & hi non peccent: & negari non poteſt, eum, qui facit vel locat domum meretrici ad meretricandum iuuare ipſam ad illud. Tũ quia fundamenta, quibus contrarium in dicto cap. 28. defendimus, ſoluuntur concedendo. Primo, quod licet cuique vti iure rem ſuam locandi licite: non tamen illicite. Secundo, quod quamuis liceat locare domum ei, quem credit aliquo modo in ea peccaturum, ad alium finem, quam peccandi, & ad exercendam artem, cuius exercitium non habet peccatum inſeparabiliter admixtum: non tamen ad finem peccandi, nec conſequenter ad exercendam artem, cuius exercitium habet in ſe peccatum inſeparabiliter admixtum: & ita quamuis liceat locare domum peccatoribus; puta concubinario, aleatori, peieranti, & id genus alijs non excommunicatis, ad viuendum honeſte etiam ſi credantur peccaturi: non tamẽ ex eo conſequitur, quod liceat locare meretrici domum ad viuendum meretricando, & exercendo artem, cuius exercitium inſeparabiliter habet peccatum admixtum. Quia id nulla humana poteſtate põt fieri licitũ, cum ſit contra legẽ naturalẽ & diuinam. arg. c. ſunt quidam. 25. q. 1. licet iuſta de cauſa permitti poſſit. Contrarium tamen ſine ſcrupulo affirmat Ioann. Maior. in 4. lib. ſen. diſt. 15. q. 35. Pro quo facit, quod id ſeruat conſuetudo totius fere orbis Chriſtiani. Et quod prædictum dictum Auguſtini ab omnibus receptum, vix poteſt exequi ſine domuũ locatione. Et quod in hac Vrbe, ſciente & patiente Papa, locantur, & ſemper conſueuerũt locari domus meretricibus. Et cõfeſſarij abſoluunt, & ſemper abſoluerunt locatores earum, ſine propoſito abſtinendi a tali locatione. Et quod ad contraria, quæ vrgẽtiſſima ſunt, reſponderi poteſt, procedere in eis, qui locant eo fine principali, vel minus principali, vt meretricentur; non autem in eis qui locant illis ad viuendũ tantum, cum diſplicentia coram Deo vera meretricii & artis meretricandi. Et quod hoc ſignificare videtur d. c. 1. de vſur. quaten⁹ vetat locari domos vſurariis ad fœnus exercendũ: & quatenus non vetat locari indigenis, ſed tantum alienigenis: quamuis replicari poſſit, probari quidem ibi, quod permittitur locatio vſurariis indigenis ad fœnus exercẽdũ in foro exteriori, non tamẽ quod liceat in interiori, de quo agimus.

Quinto, quod magis expediret nõ permittere. Primo, quidem quod difficile eſt defendere, quod liceat eis facere vel locare domus, in quibus meretricentur, vt dictum eſt, & quod raro locantur ad tam purum finem viuendi, quod nõ miſceatur aliquis finis, ſaltem minus principalis meretricandi, vel de lucro participandi. Secundo, quod multi pueri incipiunt hac occaſione prius peccare, quam alioquin inciperent. Tertio, quod libido non extinguitur nec refrenatur, immo accenditur eius vſu ſecũdum Magiſtrum lib. 2. diſt. 24. addito malę inclinationi ſenſualitatis malo habitu: quia duo vincula fortiora ſunt vno. cap. 1. de treug. & pac. Quarto, quod caſtitatis habitu reſiſtendi illi malæ inclinationi refrenatur illa, & non lupanari, reſiſtentiæ illi reſiſtẽti. Quinto, quod finis per eam pretenſus, puta ne honeſtę ſollicitentur, non attingitur: viri enim prudentes aiunt, eos, qui ad eas ſollicitandas ſunt apti, non adire meretrices: immo poſtquam male ſunt eis aſſueti, tanto magis honeſtas ſollicitant, quo maiore impetu naturę & vitii feruntur. Sexto, quod ipſemet noui pueros caſtiſſimos venientes ad academias ex terris, vbi non eſt eiuſmodi occaſio fornicãdi, ob eam, quę in illis ſe offerebat, animas, ſtudia, & corpora ipſa contagio infecta perdere. Septimo, quod meretrices ipſę, poſteaquam deſinũt eſſe ad illud turpe lucrum aptę, mille malorum inſtrumenta fiunt. Octauo, quod mares maiore vigore ſunt ad reſiſtendum libidini, quam feminę, cap. indignantur. 32. q. 6. Et feminijs nuſquã hac permiſſione ſuccurritur. Nono, quod verũ remedium contra libidinem eſt ardens amor caſtitatis, vitatio eius perdendę occaſionis, vigilantia ad reſiſtendum coniuncta cum abſtinẽtia, ſobrietate, & labore aſſiduo: & ſuper omnia gratia Diuinæ, quorum omnium contraria, lupanaria requirunt.

Ex his ſequitur. Primo, peſsimam eſſe permiſſionem, qua caupones intra domos ſuas, vel in tuguriolis contiguis, permittunt meretrices, quo plures eo diuertant: quia non fit auctoritate

Digitized by Google

ritate publica,& eſt ei mixta participatio.

Secũdo,eſſe peccatũ mortale quærere lucrũ vel tributum ex meretricio,& fœdis meretricũ opera & lucro. quare non immerito Nicephorus, lib. 16. cap. 20. Hiſtor. Eccle. huiuſmodi lucrum & tributum, appellat vectigal & portorium impurum, deteſtabile, abſurdum, Deoque inuiſum, feris quibuſque barbaris indignũ, & execrandum piaculum: ſummiſque laudibus effert Anaſtaſium, quod imperiali magnificentia illud omnino ſuſtulit. Cuius rei me iſthæc recognoſcentem,admonuit præcellens Doctor Cęſar Coſta,non ſolum vtriuſque iuris peritia, ſed & hiſtoriæ, atque politioris litteraturæ cognitione præclarus, nuper a Sanctiſſimo D.N. Gregorio XIII. in Referendariorum numerũ cooptatus, cum antea fuiſſet Sapientiæ Romanæ Gymnaſta percelebris, & poſt hæc ſcripta, fereque dimidium huius operis typis excuſum antequam hic locus excuderetur, ad ampliſſimum ampliſſimę Capuæ, Vrbis olim æmulæ,ab eodem Gregorio, vt eruditiſſimo,ita in eruditiſſimos quoſque propenſiſſimo, Archiepiſcopatum euectus.

196 Septuageſimoſexto, qui dolia, vel alia vaſa vitioſa ſcienter non patefacto vitio, locat, aut ignorans eorum vitium,pro integris vendit,ob quod vinum effuſum eſt, aut damnificatum, & damnum vini, & intereſſe ſoluere non vult. l. ſed addes.§. ſi quis.ff. locat. Quamuis ſecus ſit, ſaltem quo ad forum cõſcientię, ſi ignorans vitium, ſimpliciter locauit; dicens conductori, neſcire ſe illa eſſe vitioſa,& ideo diſplicere, an eſſent talia. Ang. verb. locatio.§.24 & Silueſt. eodem verb. quæſt. 18. Quod ipſum eſt dicendum de omnibus alijs vitioſis, ex quibus damnum ſequi poteſt; qualis eſt equus, qui aquam ingreſſus,in eam procidit, & veſtium iacturam adfert, Silueſt.vbi ſupra.

197 Septuageſimoſeptimo peccat operarius, qui conductus ſalario diario fideliter non laborat, ob quod conductor notabiliter damnificatur, cum obligatione damnum ad arbitrium boni viri ſatisfaciendi,l. 1. ff. locat. Idem ſi promiſit, ſe diario pro altero laboraturum, & dolo, aut ſua culpa, id non vult conductori damnum ob id acceptum ſatisfacere,cum obligatione reſtituendi, argum. l. fin. ff. ad. l. Rhod. de iact. & d. l. ſed ædes. §.cum quidam.ſecus tamen ſi eũ caſus fortuitus impedit. l. ſi vno.§.cum quidã. ff.locat.& ſi eſt paratus ad pręſtandũ, ſed culpa conductoris nõ præſtat,diarium ei perſoluendũ eſt:& etiã ſi præſtare omiſit ob caſum fortuitũ ex perſona conductoris cõtingentẽ,quando cõductus diarium in alio loco,ſi ille non conduxiſſet, repeririſſet. Silueſt. verb. locatio. quęſt. 12. alias non in foro conſcientiæ: quæ tamen limitatio nobis non videtur iurę probari.

Septuageſimooctauo,qui penſionem rei cõductę eius domino non ſoluit, eo quod ea non vtitur,quia non vult, aut quia ob aliquem caſũ fortuitum ex parte ipſius contingentem non poteſt, cum obligatione reſtituendi. gloſſ. in d. l. ſi vno.§. item cum quidam. quod limitant Angel verb. locatio.§. 15. & Silueſt.vbi ſupra, procedere quando dominus, eo quod eam illi locauit, alteri locare omiſit, alias non, ſaltem in foro conſcientię. Sed nec hęc limitatio, noſtro iudicio, iure probatur. & aduertendum, quod in illa quæſtione; An merces locationis, & quęlibet alia penſio ſit ſoluenda in principio, vel fine anni; reſolutio gloſſarum in §. penul. Inſti. de inut. ſtipul. & in l. 1. C. quando dies lega. ced. ponitur in illis duobus ſenarijs.

Annua ſi debes, tunc inſpicies caput anni:
Anno ſi debes, in fine teneberis anni.

Circa quod varij varie loquuntur: ſed tenendum eſt, quod in primis conuentio partium eſt attendenda, & ea deficiente, conſuetudo regionis, & eis deficientibus, regulariter ſoluenda eſt in fine anni, quando vnica ſolutio eſt facienda,& tempus ponitur cauſa differendæ ſolutionis, vt reſoluit Iaſ. poſt alios in l. qui hoc anno ff. de verb.oblig.

Dixi: Regulariter,quia aliud eſt faciendum, quando ex cauſa propter quam datur,& ex perſona, cui datur, & alijs circumſtantijs aliud cõijcitur, vt Panor. cum cõmuni tenet in d.c.propter.de loca. & ſatis in cap. peruenit. de arbit.

Septuageſimonono,qui dolo,lata culpa, vel 199 leui, ſua,vel ſuorum, infert notabile damnum rei conductæ,& non vult illud ſatisfacere,gloſſ. in l. ſi quis fundus. §. Celſus. & l. ſi merces. §. qui colonum.ff. locat. ſecus tamen eſt, ſi infertur ab alio, cui ipſe reſiſtere non poteſt: aut nõ tenetur, aut caſu fortuito, quem nec culpa, nec mora eius pręceſſit, per dicta ſupra eodem cap. num. 179.

Octuageſimo,qui colonus partiarius locauit alicui prędium ruſticum, aut certam eius partem, nulla arborum mentione facta, & omnes fructus earum percipit, aut eas cædit, aut alius odio exorto ipſius dolo,vel culpa eas cędit,aut earum fructus diſſipat, & non vult reſtituere domino ſuam partem,vel damnum,iuxta l.fructus ff. de vſufruct. d. l. ſi merces. §. culpæ. ff. locat.

De peccatis circa iura & tributa Regia & publica:

SVMMARIVM.

200 *Tributa & iura regia qui non ſoluit, vt peccat.*

201 *Tributa ſine auctoritate imponens, aut exigens vt pec-*

vt peccat.
201 *Iurium illicite impoſitorum exactor vt peccat.*
201 *Clericos qui grauantes gabellis excommunicantur.*
202 *Epiſcopi inquirant an clerici gabellis grauentur.*
202 *Gabellæ rerum quas homines ad ſuam neceſſitatem ferunt.*
202 *Gabellas ob merces debens ſic verum pandat.*

200 OCtuageſimo primo peccat, qui tributa & iura iuſte auctoritate Pontificia, Regia, aut alia publica, conſuetudine immemorabili impoſita, nō ſoluit, cum obligatione reſtituendi, iuxta Oſtien. in ſumma de pænit. & remiſs. & communem. quod plane procedit iuribus debitis ob prædia, aut alia ad eorum ſtatum pertinentia, aut alia via iuſta impoſitis, cum intentione obligante ad mortale, aut per iuſtos contractus locationis, aut alios cum illis initos. Et etiam quando per aliam legem vel iuſſionem iuſtam imponuntur, niſi habuerint intentionē tacitam, vel expreſſam impediendi obligationem ad pœnam ęternam per impoſitionem alterius temporalis, vt infra cap. 23. a nu. 36. dicetur, & in rubr. de pęn. olim diximus, & nuper latius in comment. cap. fraternitas. 12. quęſt. 2.

201 Octuageſimoſecundo peccat, qui abſque auctoritate Pontificia, aut Regia aliquod tributū ſubditis imponit, cum obligatione reſtituendi: quędam enim rapina eſt, Pan. in cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſign. & excommunicatur per bullam cenę, cuius tenor ponetur infra, cap. 27. a nu. 58. Idem de illo, qui exigit tributa aliqua aperte illicita, aut ſciens talia eſſe, cum obligatione reſtituendi, arg. cap. 1. ad Rom. & cap. 1. de offi. deleg. & per dicta ſupra cap. 11. nu. 12. et etiam ſi dubitat, an ſint licita vel non, & ſua ſpōte iniuſſus ad id ſe offert: ſecus tamen ſi iuſſu ſuperioris facit; quia obediētia in dubio excuſat. cap. quia culpatur. 23. q. 1. modo virtute obediētię, prius dubietatem illam ex animo pellat, & licitum eſſe credat, eo quod pro tali a ſuperiore habetur, vt in cap. ſi quis autem. de pęnit. diſt. 7. nu. 114. noue declaramus.

Octuageſimotertio, q̄ gabellas, & vectigalia licite laicis impoſita, quę nec eccleſia, nec Eccleſiaſticæ perſonæ debent, exigit ab eis: & eſt excommunicatus ipſo facto, cap. quamquam. de cenſib. lib. 6. non obſtante contraria conſuetudine: niſi quando inueherent, aut emerent ad negotiandum & mercaturam exercendam, aut haberent facultatem a Papa ad illa ab eis exigendum. Gabr. 4. lib. ſent. diſt. 15.

202 Rogatus a multis, vt hanc deciſionem amplificem, facta mentione Gubernatorum laicorum, qui frequētiſſime imponunt ſuperindicta extraordinaria ſuper pane, vino, carnibus, pano, & alijs id genus ad victum & veſtitum ſpectantibus; quæ Itali vocant Gabellas, Hiſpani Siſas, Galli Tallias & Gabellas, & ea perinde petunt, aut peti iubent, vel permittunt, ab eccleſiaſticis perſonis, quæ ad ea ſoluenda non obligantur, ac a laicis. Eorū item, qui vectigalia, & gabellas imponūt pro facultate vehēdi, exportandi, & importandi curtus, mulos, & alia iumēta, vacua, vel onuſta, & perinde petunt, iubent, aut permittūt peti ab eccleſiaſticis atq; a laicis, quāuis id, quod vehūt, important, vel exportāt ſit de eorū patrimonijs; aut prouētibus eccleſiaſticis, & in ſuos vſus conuertendū. Rogatus, inquam, hoc, plurima poſſem hic addere, quæ gratia breuitatis omitto, contentus admonere. Primo, eos grauiſſime in his peccare, Deum, immunitatemque eccleſiaſticam offendere, cenſuraſque horrendas etiam Bullæ cenæ Domini incurrere, multos canones famoſos infringendo, in quibus ſunt cap. bene quidem. 96. diſt. c. eccleſia. de conſti. cap. aduerſus. de immu. eccleſ. cap. nouerint. de ſent. excom. cap. quamquam. de cenſi. lib. 6. Secundo, quod glo. ſing. clem. præſenti. de cenſi. dixit, quod iudicio ſui auctoris, tota Italia ob hæc eſt interdicta, & quod de alijs prouincijs, qui earum facta norunt, teſtificentur: quod profecto auditu horrendum eſt. Tertio, quod atteſtamur ſæpius a nobis & noſtris famulis, ſatis multa huiuſmodi vectigalia in multis Regnis exacta fuiſſe. Ideoq. iure vereri, ne Deus omnipotens indies magis & magis iratus, conſultores Principum, & rerū pub. de prædictis canonibus parum curantes, & Principes ac reſpub. nimium illis credentes, & exactores ſoli auaritiæ inhiantes, grauiſſime tandem caſtiget. Quarto, demirari me, quod cū tot has cenſuras incurrant, tam pauci tamen confeſſarij locorum, vbi hæc aguntur, eas pro dignitate æſtiment, & eas incurrentibus abſolutionem denegent, & tam pauci epiſcopi, qui excommunicatas & interdictas perſonas, & terras vbi hæc fiunt, iubentur, & permittuntur, denuncient, cum pręceptum eis ſit a cōcil. Viēnenſi, dicta clem. præſenti. vt ſub pęna peccati mortalis id faciant, poſtquam de eo ipſis conſtiterit, quod tamen facile conſtare poteſt: quāuis parte vocata & audita id fieri debeat, per gloſ. memorabilem eiuſdem clem. verb. conſtiterit. Quamquam etiam teſtor, multos populos Italiæ & gubernatores, & exactores eorum, annis, quibꝰ ego Sacrę Pænitentiarię ſeruio, a Sūmo Pænitentiario Sanctiſſimi D.N. petijſſe abſolutiones a cenſuris ob hęc incurſis, reſtitutione promiſſa, parata, vel facta: quos vtinam aliorum Regnorum populi, & rectores imitarentur. Amen.

An autem iura illa, quę Hiſpani vocant cochlearia, & ſedilia, quæ ſoluūtur ex granis in forum im-

rum importatis,& in aliqua eius parte ad vendẽdum depoſitis,& aliꝗ id genus Gabellæ,quæ in multis Regni Caſtellꝗ locis tam à clericis, quam laicis, vt audio,perſoluuntur, licite a clericis exigantur: ijs qui earum conditiones melius,quam nos norunt, delegamus. Addo, quod portoria & alia tributa regia & publica non ſunt ſoluenda de iis,quæ quis ad ſuam, & ſuæ familiæ neceſſitatem ſecum portat, iuxta ius commune. Nec conſuetudo contraria valet ſecundum Ang.verb. pedagium.§.3. Sed contra tenet S. Anton.in 2. par. c. 14. quod verius eſt, & quotidianus vſus comprobat, & bene: quia cõſuetudo poteſt inducere id omne,quod lex cap.fin. de conſuet. & l. 2. C.quꝗ ſit longa conſuet.& certum eſt,hoc lege ſtatui poſſe, vt etiam idem S. Anton.ait.

Octuageſimoquarto, qui debitor Gabellꝗ, cui publicanus, ſiue conductor gabellarum defert iuramentum,aut remittit eius conſcientiꝗ, vt veritatem pretii, aut quantitatis mercium, quas defert dicat:& acceptat,& non plene eam manifeſtat,cum obligatione reſtituendi, Medina.C.de reſti.q.13.ſub fin.quod eſt verum, etiã retenta opinione,de qua infra cap.23.a nu. 36. quæ habet,quod regulariter qui fraudat legem temporali pœna munitam,non incidit in ſpiritualem ꝗternam. Non tenetur autem id iurare, & in onus ſuꝗ conſcientiæ recipere: quia ſatiſfacit dicendo,ſe paratum ſoluere, quæcumque ſe debere publicanus monſtrabit.

De peccatis circa pignora.

SVMMARIVM.

203 *Pigneris qualis vſus peccatum.*

203 *Pignoris fructus capere quando vſura.*

204 *Pignus cum pacto commiſſario capere an liceat.*

204 *Pignus vendere an liceat,& quo ordine.*

205 *Pignore vendito minoris, vel maioris debito etc.*

203 Octuageſimoquinto,qui creditor vtitur pignore cum notabili damno debitoris abſque eius voluntate expreſſa,vel tacita,& nullã habens cauſam veriſimiliter credendi dominũ, id æquo animo laturum:& eſt furtũ. l.ſi pignore.ff.de fur.Panor.in c.1 de depoſ.& ſi cum eius voluntate expreſſa, aut tacita vtatur, vſuram admittit,de quo infra nu. 217. niſi ſit vſus, qui gratis inter amicos concedi ſolet; qualis eſt libri,iuxta S.Tho.2.2.quæſt.78.art.1.ad 6. Idem de creditore, qui dolo, aut lata culpa, aut leui pignus perire,aut notabiliter damnificari conſentit,vel nõ vult reſarcire damnum. gloſ.in l.ſi creditor.C.de pigno.actio. ſecus autem ſi culpa leuiſſima id contigit, & ſecus ſi caſu fortuito,modo mora non prꝗcedat. Nec pactum quo 204
pignus quocumque modo periret,debitori periret,§.fi. Inſti.quib. mod. re contrah. oblig. & l.quꝗ fortuitis.C.de pign.actio. Idem de creditore paciſcente cum debitore, quo non ſoluente ad certum tempus,pignus ſibi cedat, aut ne poſt certum diem redimi poſſit.l.fin. C.de pact. pign.& cap.ſignificante.de pig.niſi quando non in lucrum creditoris,ſed in pœnam debitoris ſit pactum, vt pro vendito iuſto pretio habeatur:quod ſentit Pan.in d.cap.ſignificante.& S. Anton.2.part.tit.1.c.7.& Silueſt.in aurea Roſa:caſ.28. Idem de creditore, qui expreſſe paciſcitur,vt pignus venderetur, non ſoluto intra certum tempus debito,& priuſquam venderet, debitori non notificat,l. ſi conuenerit. ff.de pigno.act. Ang.verb.pignus.§.7.niſi etiã cõuenerit,ne notificatio eſſet neceſſaria.gloſſ.in ead.l. ſi conuenerit. Et licet de pignore nõ vendendo pactum ſit,trina tamen monitione facta,vt luat illud,vendi poteſt, modo inter monitiones, ſeu denũtiationes ipſas,triduũ interijciatꝰ. Si autem nulla facta fuit mentio de vendendo,vel nõ vẽdendo,vnica denũciatio ſufficit,quo tranſactis duobꝰ annis,propria auctoritate vẽderẽ poſſit. l.fi. C.de iure dom.impetran.& Ang. vbi ſupra Silueſt.verb.pignus q.10.non autem prius ſine auctoritate iudicis. Et ſi creditor bona fide pignus minoris,quam ſibi deberetur, vendit,reliquum a debitore petere poteſt: quemadmodũ etiã ſi pluris vendit, reſtituere ſi tenetur. Ang. vbi ſupra.§.8. Et quamdiu debitor aliquid etiã 205
ſolum quadrantem debet, creditor totum pignus retinere poteſt,quoad ille ſolutus fuerit.l. quandiu. C. de diſtract. pign.

Poteſt etiam creditor pignus a debitore ad tempus prꝗfinitũ non ſoluẽte alteri pignorare. leg.1.& 2.C.ſi pign.pign.det. Poteſt etiam impenſas iuſtas bona fide in pignus factas repetere: vt ſi erat ager,in eius cultum: ſi erat animal, in paſtum factas.leg. ſeruos. ff.de pigno. actio. tenetur tamen ad computandum in ſortem fructus ex pignore perceptos, deductis impenſis, quas in eorum collectionem, aut conſeruationem fecit. S. Anton.2. part.tit.1. cap. 15.§.3.

Octuageſimoſexto, qui vaſa ſacra, libros, veſtimenta & ornamenta eccleſiaſtica pignorat.l.ſancimus.C.de ſacroſan.eccle.cap.1.de pigno.niſi fecerit id ex magna neceſsitate, puta redemptionis captiuorum,ſubuentionis pauperum, & aliorum operum eccleſiꝗ multum neceſſariorum. argu. dict.cap.1. de pigno. & cap. aurum.12.q.2.

De

Digitized by Google

De peccato vſuræ circa mutua.

SVMMARIVM.

206 *Vſura quid: duplex, vera, & palliata.*
206 *Mutuum duplex, verum, & palliatum, & differt a commodato.*
207 *Vſura vtraque pagina ſpeciatim vetita: eã probans, hæreticus.*
208 *Peccatum vſuræ duplex, ſed neutrum vſura mentalis.*
208 *Vſura lege ciuili vetita, ſed valde clam exercita*
208 *Vſura centeſima quæ, etc.*
208 *Vſuram quæ intentio ſine facto faciat.*
209 *Vſura nõ eſt lucrum amicitiæ, nec quod ex ea prouenit. Vſuram nec ſimoniam facit intentio ſecundaria.*
210 *Vſura eſt lucrum ob dilationem ſolutionis.*
211 *Intereſſe quid, quotuplex, & quod peti poteſt.*
212 *Intereſſe lucri ceſſantis petitur ſine his conditionibus.*
262 *Vendere pluris ob dilationem, aut minoris ob anticipationem. & 228.*
213 *Montes Pietatis liciti.*
213 *Dotis ob ſolutionem dilatam quid lucri capere liceat.*

206 DIcturus de peccato vſurę circa mutua, huicloco ad id opportuno, iuxta promiſſionẽ in pręfatione factã, inſeram ſummã eorũ, quæ in Comment. de vſur. cap. 1. 14. q. 3. ſcripſeram, ad ſcrutandum fundamenta, quibus ſoluerentur dubia quædam, quæ anno 1554. ſoluere iuſſerant mihi Vlyſſipone Sereniſſimus ille maximus Cardinalis tituli Sanctorum quattuor Coronatorum omnium virtutum heroicarum panegyri rerum diuinarum & humanarum eximia cognitione comitata, & inclytus Infans Portugallię, Henricus, tunc frater glorioſę memoriæ Regis Ioãnis eius nominis III. & poſtmodum Regni Luſitani moderator grauiſſimus patruus obſeruãtiſſimus, & obſeruatiſſimus Regis Don Sebaſtiani huius nominis primi, iuuenis quidem, ſed pacis, & belli geſtis pro ætate Chriſtianiſſimi, glorioſiſſimi, & gerendorum ſpe admirabilis. De quibus nunc lacrymis obortis nihil aliud dicere licet, quam quod ipſe rex dicitur cecidiſſe fortiſſime, pugnans contra Sarracenos in Africa: quamuis ſint, qui dicant adhuc eſſe in viuis: quia corpus eius omnium, qui prælio aderant, magnitudine inſigniſſimus, numquam inuentum eſt. Et quod Cardinalis pręfatus eius patruus in regem aſſumptus, & Regia, Cardinalitiaque dignitate glorioſiſsimus pro regno terreno, & temporali, quod non dimittebat omnino pacatum, ſuſceptus fuit in regnum pacatiſsimum, ęternumque cælorum.

Summa ergo illius Commentarij eſt, quod continet vigintiduo notabilia. In quorum quattuor primis habetur, quod quamuis hoc verbũ, vſura, prima ſui ſignificatione ſignificet vſum cuiuslibet rei, iuxta illud Marci Tullij pro Rabirio: *Vſuram huius lucis etc.* tamen iuxta ſignificationem, quam in hac materia communiter habet, ſignificat lucrum proueniens ex contractu mutui, & Græcis dicitur τόκος, id eſt, partus; quaſi a mutuo partum: & Hebræis appellatur נשך idest, morſus, quo mutuans mutuatarium mordet, vt quidam recentiores ſcripſerunt. Et quod contractus mutui differt a contractu commodati; quia per hunc non transfertur dominium rei commodatæ: per illum autẽ ſic rei mutuo datę, vt dictum eſt ſupra, nu. 180. Licet conueniant in hoc, quod vterque debet eſſe gratuitus, iuxta glo. recept. in cap. 1. de commod. & quod mutuum verum reperitur in ſolis rebus, quę vſu conſumuntur, & in pondere, numero, & menſura conſiſtunt: puta pecunia numerata, vino, oleo, pane, tritico, & id genus alijs quæ vſu conſumuntur. Inſt. quib. mod. re contr. oblig. in princ.

Dixi: Verum mutuum: quia velatum, ſiue palliatum, etiam in alijs rebus & contractibus inuenitur. Mutuum enim palliatum eſt, quod ſecundum ſuam formam apertam & verba contrahentium eſt alius contractus, quam mutui: ſecundum vero formam latentem, & mentem contrahentium veram vel præſumptam, eſt mutuum; quale eſt omnis contractus alius a mutuo, in quo quis minoris iuſto pretio infimo, ſiue medio, quærit aliquid propter anticipatam ſolutionem: & contra, quo quis vendit alij pretio maiore iuſto ſupremo propter dilatam ſolutionem. cap. in ciuitate. de vſur, & cap. ad audiẽtiam. de empt. & cap. illo vos. de pigno. cum eis adnot. qui enim emit 10. rem ad minus pretio infimo valentem 12. ob anticipatam ſolutionem, in effectu videtur mutare pretium, quod dat, & illud minus iuſto pretio, quod dare deberet, accipere pro vſura: qui vero contra vendit rem valentem ad ſummum & pretio rigoroſo 10. pro 12. ob dilatam ſolutionem, videtur mutuare pretium rei, quam vendit accipiendo illud plus iuſto pretio, quo res vendita valet pro vſuris, vt in prędictis iuribus probatur. Quod autem pretium ſit infimum, quod medium, & quod ſupremum, traditur infra, cap. 23. nu. 78. Vnde licet omnis vſura in ſolo contractu mutui verſetur: quia tamen contractus mutui eſt duplex, verus & palliatus: ita duplex eſt vſura: vera, quę in vero mutuo, & velata, ſeu palliata, quæ in palliato verſatur.

In quinto, & ſexto notab. habetur. Primo, 207
quod

Digitized by Google

quod aliud eſt peccatum vſurę, & aliud vſura: quia peccatum vſurę eſt accipere, vel velle lucrum vſurarium. Vſura vero eſt lucrũ pecunia ęſtimabile ſuapte natura, ꝙ principaliter vi mutui veri, vel palliati quęritur. Dixi: Lucrum, pro genere, &: Pecunia æſtimabile, ad differentiã lucri non ęſtimabilis pecunia. quale eſt ſpirituale meriti, & gratię, quod fit, quando, & quomodo, & cur oportet apud Deũ, iuxta illud Pſal. 3. *Beatus vir qui miſeretur, et commodat, ſiue mutuat*; & illud Euangelij, Matth. 19. *Centuplum accipietis, etc.* Quod proprie non eſt vſura, licet aliquãdo metaphoricès ſic dicatur Luc. 19. ſanctus Tho. 2. 2. q. 78. art. 1. Et ita mutuare quem, vt pręſentetur, vel eligatur ad beneficium, vel vt illud ſibi conferatur, nõn eſt proprie peccatum vſuræ, licet ſit peccatum ſimonię, quæ eſt grauior vſura. Dixi: Suapte natura, ad differẽtiam lucri quaſi ſpiritualis virtutis, & amicitiæ, quod mutuando quæritur, & non eſt vſura: quia ſuapte natura non eſt pecunia æſtimabile, licet multi, pluris æſtimarent amicitiam, quam mutuando aliquibus quærunt, quam pecuniam, quæ ex eo ab vſurario quæritur. Dixi: Principaliter: quia licita eſt intentio minus principalis quærendi aliquid pecunia æſtimabile, vt infra dicetur. Dixi: Vi mutui, ad differentiam eius, quod ratione veri intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis accipitur, quia illud non eſt vſura, iuxta gloſs. ſing. & receptam. cap. conqueſtus. de vſur. facit cap. 2. & cap. ſalubriter. eod. tit. Dixi: Veri, vel palliati, ad includendum lucrum, quod quæritur ex mutuo palliato, de quo ſupra nu. proximo.

Habetur ſecundo, quod vſura eſt illicitum lucrum, & velle, vel accipere illam, peccatum mortale: adeo quidem, vt contrarium aſſerere ſit hęreſis, clemen. 1. de vſur. & non ſolum iure humano: ſed etiam naturali & diuino veteris & noui teſtamenti, cap. quia. & cap. ſuper eo. de vſur. Nam prohibetur hoc ſeptimo præcepto Decalogi: *Non furtum faciès*, Exod. 20. quo omnis rei illicita vſurpatio; qualis eſt vſura, prohibetur, c. pœnale. 14. q. 5. quod eſt pręceptum vtriuſque teſtamenti, & quod ſpecialiter prohibetur in nouo, per illud Luc. 6. *Mutuum dantes, nihil inde ſperantes*, contra impium Molinęum, & pium Sotum ex Vrbano in cap. conſuluit. eod. titu. & Conc. Lateranenſ. ſub Leon. decimo, & ex alijs per quæ etiam ratio eorum confutatur. Et ꝙ ius Diuinum noui teſtamenti ſpecialiter prohibet non ſolum mutuationem cum pacto expreſſo, aut tacito reddendi plus aliquid mutuato: ſed etiam mutuationem ſine pacto aliquo cum intentione principali, vt plus aliquid re mutuata reſtituatur, per cap. 1. 14. q. 6. & alia in dicto notab. 6. adducta.

208 In ſeptimo notabili, & duobus ſequentibus habetur, quod ſicut omne peccatum aliud ab vſuræ peccato eſt duplex; mentale tãtum, quod eſt voluntas peccandi abſque verbo, vel opere: & mentale, & reale, quod eſt voluntas peccandi verbo, vel opere ſequuto: ita peccatum vſuræ eſt duplex; mentale tantum, quod eſt voluntas lucrandi vſuram opere non ſequuto: & mentale & reale, quod eſt voluntas eam lucrandi opere ſubſequuto. Et quod vſura mentalis differt a peccato mentali vſurę; quia non eſt voluntas quærendi lucrum ipſum ex mutuo dato intentione principali quærendi illud ſine vllo pacto expreſſo vel tacito: de qua intelligendi ſunt diſputantès; An vſura mentalis obliget ad reſtitutionem? Nam de peccato vſuræ mentali tantum nulla eſt dubitatio; quia ſicut nullum aliud peccatum mentale tantum obligat ad reſtitutionem: ita nec peccatum vſurę mentale tãtum. Sed diſputant: An lucrũ quæſitum ex mutuo intentione principali ob illud dato obliget ad illam? ita quod pręter peccatum vſurę mentale tantum & vſuræ mentale, & reale eſt vſura mentalis definita ſupra eſſe lucrum &c. quæ nõ dicitur mentalis, quia lucrum non ſit ſequutũ: ſed quia ſola intentio mentalis fuit cauſa principalis quærẽdi illud. quę hactenus (quod ſciã) nullibi ſunt ita declarata. Et quod nunc etiam legibus ſęcularibus Regum Chriſtianorum eſt expreſſe prohibita vſura, & implicite a tempore Iuſtiniani Imperatoris, ſecũdum communẽ. de qua Ioan. And. in Mercur reg. peccatum. de reg. iur. lib. 6. Et ita nullus Chriſtianus eam clare exercet: ſed verendum, ne aliqui velate, ſiue palliate, maiorem, quam vmquam, exerceant. Nam maxima, quę olim permittebatur, erat cẽteſima, quæ centum menſibus ipſam ſortem exęquat; ita vt quoquo menſe ſors vnum pariat, & duodecim in anno, vt copioſe oſtẽdit Bar. Soc. in l. ſi heres. l. item. ff. ad l. falcid. cui concordant Bud. & Alciatus in locis ibi citatis, & alij alibi, & ea tantũ in pecunia traiectitia ſortis periculũ in ſe ſuſcipiente: in alia vero mercatoribus, duæ partes centeſimę, hoc eſt, octo pro centum in anno: & alijs non negotiantibus dimidia centeſimę, hoc eſt, ſex pro centum in anno: & nobilibus tertia pars, ideſt, quatuor in anno pro centum. Et nunc aliqui velate, ſiue palliate accipiunt tam grandes, vt interdum ſors pariat decem, & amplius pro cẽtum ab vnis nundinis in alias: quę tantum tres, aut quattuor in anno occurrunt: & ita triginta & amplius in anno pro centum. Item antea ex uſuris uſuræ non capiebantur. l. ut nullo. C. de uſur. & l. placuit. ff. eod. at nunc cambiorum cambia corraduntur.

In decimo, & undecimo notabilib. habetur, 109
ꝙ intẽtio principalis lucrãdi ex mutuo ſufficit ad conſtituendam uſuram, etiam ſine pacto expreſſo, uel tacito, contra impium Molinęum: nõ

autem

autem minus principalis cōtra Sotum lib.6.q.1. art.2.de iuſt.& iur. Tum quia id tenent gloſſ.& Innoc.in d.cap.conſuluit. de vſura, a pleriſque omnibus Theologis & Canoniſtis recepti. Tū quia cap.ſi officia.59.diſt.& cap.quid proderit. 61.diſt.cum ſuis gloſs.probant, licitum eſſe eccleſiæ & prælato ſeruire cum ſpe ſecundaria, licet non principali, aliquod beneficium obtinēdi. Tum quia quamplurima ſunt in quę quamuis non liceat intendere principaliter, licet tamen minus principaliter: Verbi gratia, non licet dicere miſſas & diuina officia audire principaliter propter diſtributiones quotidianas, minus principaliter tamen ſic, iuxtà gloſs. ſing. & recep.in cap.1.de cler.non reſid.lib. 6. Non licet etiam principaliter ſeruire Deo intuitu remunerationis terrenę, ſed minus principaliter ſic, iuxta illud Pſal.118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas propter retributionem.* Adeo quod Concil.Trid. ſeſſ.6. can.31. definiuit, contrarium eſſe hæreticum. Tum per alia ibi latius adducta: ita quod licet nullum, neque principale, neque minus principale lucrum tāquam iure debitum ex mutuo expectari poſſit: poteſt tamen tamquam antidorale, & remuneratorium de gratia, & non de iuſtitia debitum. Ibi etiam cum communi aſſeruimus, quod tam principaliter, quam ſecundario poſſumus ſperare lucrum amicitię & gratitudinis ex mutuo: & tam principaliter, quam ſecundario lucrum pecuniarium ex illa amicitia & gratitudine: ſed nō niſi minus principaliter, & ſecundario lucrum pecuniæ ratione mutui. Et conſequenter, quod qui poſtquam principaliter propter lucrum mutuauit, ſuum peccatum agnoſcens, illam intentionem mutat in intētionem minus principaliter accipiendi, ſi poſtea gratis datum accipiat, non eſt vſurarius, ut recte dicit Ang.verb. vſura. Et ita non ſunt vſurarij omnes, qui cum ſpe lucri mutuant, ſine qua nō mutuarent. quia poteſt eſſe finis eorum principalis amicitia, vel amor Dei & virtutis, & lucrum minus principalis. Nam, vt aliquis finis eorum principalis alicuius actus, non ſufficit quod ille non fieret ſine illo: ſed oportet, quod pluris vel tanti æſtimetur, ac alius finis propter quem ille fit vt late probamus in d.c.cum miniſter.a nu.37. & ſupra proxime tetigimus. Neque etiam peccat, qui non mutuat principaliter ob lucrum, bona fide aliquid accipiēdo a mutuatario, exiſtimans id ſibi amanter & gratis ab eo dari, licet id non det tam ob gratitudinem, quam ob timorem, ne pecunia a ſe repetatur, vel ſibi alia vice mutuū denegetur: quamuis ſi poſtea id intelligeret, teneretur ad reſtitutionem illius, ſecundum ſanctum Anton.2. par. tit.1.cap.7. §.6. & Caiet.2. 2.q.78. art.1. Contra vero, ſi dum ſibi dabatur, exiſtimabat non dari ſibi libera voluntate, ſed coacta, accipiendo quidem peccat, etiamſi a principio ſola charitate mutuaſſet. Laurēt.in c. ſalubriter. de vſur. & ſanctus Anton. vbi ſupra.

Addidimus & ibidem, quod ex qualitate rei datæ ex lucro vel iactura dantis, & ex eo, quod in tali caſu virtus gratitudinis poſcit, probus pęnitens, & prudens confeſſarius conijcere poſſunt, an datum vltra ſortem dicatur datum libera, an coacta voluntate. Diximus etiam, illum, qui eo quod a ſuo debitore debitum recuperare commode non poteſt, mutuat illi pecuniam, vt ſibi hac via alterum tantum, quantum ſibi debetur recipiat, non peccare, quia nihil ab eo accipit vi mutui. Ioann.Maior in 4.lib.ſent.diſt. 15. q.29.in princ. Adiecimus tamen, hoc caſu cauēdum eſſe debitori per chirographi debiti redditionem, vel per ſchedulam ſolutionis eius; ne poſtea ipſe, vel eius heres iterum illud petant, vel accipiant ſponte ſolutum, per ea quæ dicta ſunt in ſimili ſupra eo.cap.nu. 113. Non peccat etiam, qui accipit aliquid ob iuſtam mercedem laboris ſui, vel famuli numerandi magnam pecuniæ ſummam: quia non vi mutui, ſed laboris numerandi accipit. neque qui capit aliquid pro ſumptu & labore mittendi pecuniam mutuatā longe abſenti. Idem Ioan.Maior vbi ſupra.

In duodecimo notab.& duobus ſequen.continetur, quod qui vendit, permutat, aut locat minoris iuſto pretio ob anticipatam ſolutionem, eſt vſurarius. Et e contrario omnis, qui vendit, permutat, aut locat maioris iuſto pretio, maximo, ſiue rigoroſo ob dilationem ſolutionis, per rationem ſupra poſitam, numer.206. Et quod in hoc ſæpe videntur peccare, qui emunt, vel locant reditus epiſcopatuum & beneficiorū, magiſtratuum, Prouinciarū, dominiorum, oppidorū, tributorum, vendibilium exactiones, & alios cēſus Regum, epiſcoporū, beneficiariorū, & aliorum priuatorum neceſſitate preſſorum, multo minori iuſto pretio infimo ob ſolutionem anticipatam vnius anni, & minori ob duorum, & multo minori ob trium. Et contra, qui vendunt aut locant aromata, cinnamomum, piper, &c. pannum, ſericum, lanas, aulęa, libros, papyrum & alia ſimilia, boues, vaccas, equos, oues & alia pecora iis, qui eorum indigent, ad ſe ſuſtentandum, vel quęrendum præſentem pecuniam ex eis protinus reuendēdis minoris iuſto pretio. Vendunt, inquam, vel locant maioris iuſto pretio rigido, & ſummo propter dilationem ſolutionis, & tanto plus addunt pretio, quanto ſolutionis dies longior fuerit. Monemus item ibidē cauere ſibi debere eccleſiaſticos, & ſęculares prædiuites, qui agros ſuos colonis ſuis pluris iuſto pretio rigido locant propter dilationem ſolutionis ſuorum debitorum, aut propter mutuationem tritici ad ſerendum, & victus, aut pecunię ad alia neceſſaria cum longa ſolutionis dilatione: 210

Digitized by Google

tione: quibus rebus fatigant eos ſupra modum adigentes ad viuendum miſerius, quam ſi eorum eſſent mancipia, & eos etiam qui reditus ſuos, quam maximo poſſunt pretio locant in auctionibus publicis, allicientes ad augẽda pretia pollicitationibus & donarijs incrementorũ, quę Hiſpani vocant *Puias*, & dilationibus ſolutionum, cogentes illos facere renunciationes ab omni iure alienas, quales ante noſtram ætatem pauciſſimas Hiſpania vidit: nulla habita ratione, quòd per huiuſmodi ſubmiſſiones, & ad caſus fortuitos obligationes minuitur iuſtũ alio qui pretium conductionis: nec habita ratione, quod locantes tam exceſſiuo pretio ſunt in cauſa, vt conductores vtantur mendacijs, & malis artibus in vendendis eis, vt pretium, quod ſoluunt, ex eis corradant, quibus, ni vtantur, impoſſibile eſt illud corradere.

211 In decimoquinto habetur, quod intereſſe generaliter dicitur eſſe damnum emergens, & lucrum ceſſans: eo quod aliquid fieri ceſſatur, ſecundum gloſſ. in verb. poſſibile. C. de ſent. quæ pro eo quod int. prof. in qua definitione, cõiunctio, &, accipitur pro, vel, & verbum, Fieri, prout comprehendit, Non fieri: quod non facere ſit facere. l. ſi mora. ff. ſolu. matr. & gloſſ. l. 2. recepta in princip. ff. de verb. obl. Et quod eſt duplex: ſcilicet damni emergentis, & lucri ceſſantis, ſecundum eandem gloſſ. d. l. 1. Exemplũ damni emergentis: Habeo pecunias ad reficiendam domum, vel emendum ęſtate triticũ, aut fœnum, & eas mutuo tibi: quas quia ad pręſtitutum diem non ſoluiſti, domus corruit, triticum duplo carius emi, pecora fame interiere, aut aliquod ſimile damnum accepi. Exemplum intereſſe lucri ceſſantis: Sum mercator, habeo pecunias, quibus merces emere volo ad negotiandum, eas tibi mutuo, & die pręfixo non reſtituis, lucrum, quod ob id facere ceſso, eſt meũ intereſse lucri ceſſantis.

Et quod inter omnes conuenit, vtrumq; horum contingens ob mutuum peti poſse tribus caſibus. Primo, quando mora in ſoluendo pręceſſit, gloſs. celebris in cap. conqueſtus. de vſur. & alia multa ibi citata. Secundo, cum id ante, aut poſt moram contingit, mutuum tamen datum fuit per aliquam vim Regis, Ciuitatis, aut cuiuſuis alius. De quo tamen acrius tractatur infra eod. nu. 302. Tertio cum a principio conuenit de ſoluendo damno; quibus tribus caſibus non ſolum licet accipere, & exigere, ſed etiam a principio conuenire de ſumma, quę vltra ſortem ſibi rependenda eſt ex veriſimili illo intereſſe damni, aut lucri: vt late prędictus Sotus ſcripſit lib. 6. q. 1. art. 3. de iuſt. & iur. quamuis magis quam alij, hanc materiam reſtringere ſit conatus, quod poſtremum hodie non procedit in materia cambiorum per extrauag. Pij V. trãſcriptam infra eod. cap. nu. 299. vt ibi dicam. Et quod tota diffi cultas ſita eſt in caſu, quo quis ſpõte, ſine vi mutuat pecunias expoſitas negotiationi, aut rerum frugiferarum emptioni; ob quarum mutuationem ceſset a negotiatione, & frugiferorum emptione, poſſit capere licitę intereſse lucri ceſsantis contingentis ante morã, & culpam. Nam Innoc. tenet, quod non, in cap. fin. de vſur. quem prædictus Sotus laudat, & ſequitur; proteſtatus tamen, quod contrariam, quæ communis eſt, opinionem non damnat: quam etiam laudandam eſse & firmiter tenendam in prędicto not. 15. probauimus 14. rationibus refellendo quas ipſe pro ſua adduxit. Quę tamen concluſio intelligenda eſt, dũmodo omnis dolus, & fraus palliandi vſuras abſit, & modo non tamquam res adquiſita, ſed tamquã res in ſpe poſita, & quæ impediri multis modis poteſt, æſtimetur, etiam in contractibus, in quibus etiam hodie licet a principio conuenire. In cambijs enim hodie, vt proxime dixi, non licet: maxime ſi mutuetur res cum pacto de reſarciendo illo: quoniam intereſse lucri ceſsantis non debetur magis, quam intereſse extra rem damni emergentis, ſecundum Bart. & cõmu. in d. l. 1. At hoc regulariter non debetur, niſi pacto præcedente, l. ſi ſterilis. §. cum per vẽditorem. ff. de actio. empt. Ergo neque illud argu. l. illud. ff. ad leg. Aquil.

Et quod pecunia mercatoris negotiationi expoſita, vel alterius emptioni frugiferæ rei deſtinata, pluris valet, quam altera tanta aliorum, & etiam ipſius, illi non ita expoſita, arg. l. 3. ſub fin. ff. de eo quod certo loco. & trad. Caiet. 2. 2. q. 78. art. 2. quod antea ſenſit Scot. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 6. Et ita etiam triticum ſatum, vel ſationi deſtinatum, valet pluris, quam alterum tantum abſolute conſideratum. Et quod quamuis facultas, quæ pecuniæ ad lucrandum ineſt, abſolute conſiderata, eius pretium non plus augeat, quam ſine illa: conſiderata tamen in eo, qui ſcit & vult vti ea ad iuſte lucrãdum, facit vt pluris valeat: ſicut facultas generandi, quæ eſt in tritico, abſolute conſiderata, non efficit vt plus valeat: conſiderata tamen in eo, qui illud iam ſatum habet, aut ſationi præparatum, aliud ſimile ad ſeminandum non habens facit vt pluris ęſtimetur ad effectũ, vt vẽdere & etiam mutuare carius poſſit: & qui furto illud ſuſtulerit, plus quam alteri reſtituere tenetur.

Et quod qui habet aliquid, quod communiter, nec ſibi, nec alijs pluris quã 10. valet, pluris illud alteri vendere nõ poteſt, quãuis illi multo plus valeat: tñ ſi ſibi pluris valet, recte id vendere poteſt eo pretio, quo ſibi valet accipiẽdo pro eo tanto plus, quanto ſibi plus valet, iuxtą S. Tho. 2. 2. quęſt. 77. art. 1. & Scot. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 2. receptos. Et quod ſicut operarius

X poteſt

Digitized by Google

poteſt accipere pretium operarum ſuarũ, quas omiſit ad preces alterius, qui eas ſoluere promiſit: ſic & mercator lucrum, quod ad preces mutuatarij omiſit propter promiſſionem de reſarciendo intereſſe.

212 In decimoſexto notabili, & tribus ſequen. continetur, quod non ſunt neceſſariæ tot conditiones ad iuſte capiendum intereſſe lucri ceſſantis ex mutuo, quot Conrad. in q. 3. de contract. & quidam alij alibi requirunt: licet aliquot earum ſic. Prima enim eſt, vt hic lucrandi modus non tantum ſibi placeat, quantum negotiationis: quod tenet etiam Silueſt. verbo vſura. q. 19. quæ tamen non eſt neceſſaria. Nã iuſtum & iniuſtum non in bonitate, aut prauitate animorum & intentionum, ſed in rerum & operum externorum æqualitate & inæqualitate conſiſtit. Ariſt. 2. & 5. Ethic. & Diuus Tho. 2.2.q. 38. art. 10. & q. 59. art. 2. Vnde & recte ait idem Sotus lib. 6. q. 1. art. 3. de iuſt. & iur. nihil referre, an mutuans ſit rogatus & quęſitus a mutuatario, an vltro mutuet, modo, quod ad iuſtitiam commutatiuam pertinet, ſeruetur. Secunda, quod intereſſe ſit verum, quæ neceſſaria eſt iuxta mentem gloſſæ & omnium dicti cap. conqueſtus. Tertia, quod mutuatio, vel non ſolutio ſit cauſa amiſſionis lucri, ſecundum omnes; qualis non eſt ſecundum Caieta. & Medinam vbi ſupra, quando mutuans pecuniam, habet aliam, qua negotietur. Quę tamen limitatio non procedit, ſi aliam pecuniam ad alios fines, veluti ad fortuitas neceſſitates deſtinaſſet, neque negotiationi cõmittere vellet, quod prudentiæ eſt. Quarta, vt dandis vſuris nõ ſit aſſuetus; quia ex tali conſuetudine præſumeretur voluntas exercendi vſuram: quæ tamen conditio non procedit in foro conſcientiæ, in quo veritas pręualet præſumptioni. cap. tua. de ſpon. & fieri poteſt, vt quis in alijs vſurarius ſit, & in hoc non. Quinta, vt non recipiat intereſſe priuſquã cõſtet, quod veriſimiliter lucratus fuiſſet. Quod in materia cambiorum videtur hodie ſtatutum per extrauag. Pij V. trãſcriptam in fine. nu. 299. Sexta, vt mutuatarius non egeat extreme: quæ non videtur neceſſaria: quia non tenetur ex pręcepto ſubuenire illi gratis, immo ſatisfacit mutuando; vt cum poterit, ſoluat, per dicta ſupra eod. cap. nu. 60. & mutuare ſine intereſſe, eſſet donare. Septima, vt mutuans ob hoc non incurrat infamiam vſurarij apud ſimplices, æſtimantes illud intereſſe eſſe vſuram ob ſimilitudinẽ, cũ omnis ſpecies mali fugienda ſit, 1. ad Theſſal. 5. & cap. cum ab omni. de vita & hone. cleri. quę conditio quamuis ad euitandum peccatũ ſcandali neceſſaria ſit, non tamen ad euitandã vſuram, & obligationem reſtituendi, quę ex ſola iniuſtitia naſcitur, per dicta ſupra eod. nu. 6. quale non eſt peccatum ſcandali, quod eſt contra charitatem. ſanctus Thom. 2.2.q.43. in princip. Octaua, quod cauſa principalis mutuãdi ſit ſubſidium neceſſitatis vitę, ſalutis, honoris, aut bonorum proximi: quę tamen non eſt magis neceſſaria, quam prima, per dicta in ea, licet ſit honeſtiſſima. Nona, vt non capiat, neque paciſcatur totum intereſſe, quod veriſimiliter expectatur, ſed ſolum tantum, quantum valet illa veriſimilis expectatio: immo quod nec hoc nunc in cambijs fieri poſſit, videtur probari per prędictam extrauag. vt ibi dicam. Et quod conſequenter, qui cogit ſoluere pœnam, vel intereſſe creditori ſuo, eo quod mutuatarius ſuus non ſoluit ei mutuum ſtato die, licite poteſt ab eo recipere illud, quod ſic ſoluit: & etiã compenſationẽ damni accepti ob venditionẽ rerum ſuarum minoris, quam valerent, aut emptionem tritici, & vini cariori pretio; eo quod ſtato die debitum ei non ſoluit. Quia non accipit ratione mutui, ſed ratione intereſſe damni emergentis, ſecundum omnes, etiã ſi promiſſio de ſoluendo eiuſmodi damno non pręceſſerit, arg. l. nummis. ff. de in lit. iur. & l. Iulianus. in princ. ff. de actio. emp.

Ibidem etiam continetur, quod non poſſint quidquam capere iuſte, ratione intereſſe lucri ceſſantis ij, qui nolunt, vel non poſſunt negotiari, nec res frugiferas emere, & mutuant ad intereſſe: neque illi mercatores, qui certa pecunię ſumma negotiantur, & non maiori, & aliam quam habent ad intereſſe mutuant: neque qui multas pecunias in nundinas important, & emptis mercibus ſuo propoſito ſufficientibus, reliquas pro intereſſe mutuant: quia nullum intereſſe verum prętẽdere poſſunt per prędicta. An autem qui ſuas, vel aliorum grandes pecuniarũ ſummas aliis, atque aliis tradunt in vnis nundinis, ſoluendas in aliis, cum aliquo lucro, aliqua ratione defendi poſſint? dicetur infra. nu. 299.

In notabili vigeſimo, & duobus ſeqq. continetur, quod montes pietatis erecti modo infradicto, ſunt liciti, quod cõtra Caietanum tomo. 2. Opuſculorum, tractatu 6. de monte pietatis. & Sotũ lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 6. probatur efficaciſſimis argumentis, dilutis eorum rationibus. Modus vero eſt hic; Aliquis opulentus deputat aliquam quantitatem tritici, vel pecuniarum ad mutuandum quotannis pauperibus pignoribus ab eis acceptis; quo pro quantitate accepta, & pro tempore, quo eam non ſoluerint, exiguum aliquid ſingulis menſibus ſoluant pro victu & ſalario eorum, qui habebunt curam, dictum triticum aut pecuniam cuſtodiẽdi, mutuandi, recuperandi, & reſtituendi pignora tempore opportuno. Et quod gener licite recipit fructus pignoris fructiferi traditi ſibi a ſocero in ſecuritatem ſoluendę dotis, per cap. 213

ſalubriter.

Digitized by Google

ſalubriter. de vſur. & l. pater. ff. de dol. mal. quia non capit eos ui mutui ueri, uel palliati, ſed alia ratione, quę a uarijs uaria redditur, ut monſtrat prędictus Couarruuias in cap. 1. lib. Variarum Reſolut. ſed nulla ſatisfacit per ea, quibus breuiſſime confutamus ibidem communem, & aliam Anan. & aliam Medinę, & aliam Soti, & aliam Fortunij, olim a nobis probatam, ſubdentes aliam genuinam fundatam in donatione tacita dotantis, & tradentis pignus, quę colligitur ex multis in donatione concurrentibus, quæ ibi inſinuantur.

Ex qua intulimus quattuor. Primum, quemlibet maritum, quamuis non ſit gener eius, qui tale pignus dedit, poſſe fructus eius percipere, non computando eos in dotem promiſſam: niſi contrarium exprimatur, quamlibet longum tempus ſolutioni dotis præfigatur, modo obligatio dotem ſoluendi eſſet ad præſens tempus, licet ſolutio differretur accepto pignore. Secundum, poſſe maritum paciſci cum eo, qui dotem promiſit, & non ſoluit, & quoad ſoluatur, in ſingulos annos pro ſubſidio onerum matrimonij pendat tantum, quantum aliquis mediocriter induſtrius ex illa dote, ipſa ſalua, capere poſſet. Quod Panor. dicto cap. ſalubriter. & alij multi relati per Couarr. vbi ſupra, & etiam Sotus tenent, quidquid Ioann. Lup. in repet. cap. per veſtras. not. 6. de donat. inter vir. & vxo. dicat. Tertium, verum eſſe quod inſinuauit Sotus lib. 6. quęſt. 1. artic. 2. de iuſti. & iur. maritum ſcilicet, qui dotem recipit, & heredes eius in caſu diuortij teneri vxori viduę, aut ſeparatæ ad alimenta præbenda, quæ, ſalua manente dote, dari poſſunt, quoad illi ea perſoluatur. Quartum, quod iuſte obſeruari poſſunt ſtatuta terrarum, vt qui dotem promittit, quoad ſoluat, & maritus, & ipſius heredes quoad dotem viduæ, aut ſeparatæ reddant, certum quid ex centum in ſingulos annos pendant.

Qui peccant peccatum vſuræ, circa mutua.

SVMMARIVM.

214 *Mutuum qui non ſoluit æque bonum, & ſtato die, vt peccat.*
214 *Vſuram qui credit non eſſe peccatum mortale hæreticus eſt.*
214 *Vſura circumſpecte deſinita, & declarata.*
214 *Vſurarius confiteatur quoties voluit fænerari.*
215 *Vſura quando mutuare: propoſita pœna, & cet.*
216 *Pignoris induſtrius culti fructum retinere an vſura.*
217 *Pignoris fructus quando bene capiantur.*
217 *Fundi pignorati fructus qui bene capiantur. & ſeqq.*
219 *Vſura an ſit mutuare rem, vt reddatur cum pluris valebit.*
220 *Vſura vt ſit mutuare vt molat in ſuo molendino. & ſeqq.*
222 *Donare licet, vt reddat duplum, ſi moriatur intra tale tempus.*
223 *Medico mutuare vt medeatur gratis an liceat.*
225 *Mutuare, aut vendere granum pro grano vt liceat.*
225 *Debitũ granũ qui nõ petit donec pluris valeat.*
226 *Mutuans pecuniam argenteam pro aurea, vel e contrario.*
227 *Emens triticũ, vinum, aut oleũ quod elegerit.*
228 *Pretium iuſtum triplex; imum, medium, ſummum.*
228 *Vendere quis tenetur minus quam emit.*
230 *Emens minus debita lege poſt ſoluẽda & 231.*
232 *Mutuans mutuo accepta pro vſura ob illa promiſſa.*
234 *Cenſus vt reſtituendus.*
234 *Extrauagantis Pij V. editæ ſuper cenſibus tenor. & ſeqq.*
238 *Mutuans ſub vſura pro re pauperi danda, vel pro iniuria remittenda.*
239 *Vendere vt plus Maio valebit ſit contentus medio eius, quod toto valebit. & ſeq.*
241 *Vendẽs alicui quod reuendendum eſt, & emens illud.*
242 *Deponens pecuniam cum pacto, aut intentione lucrandi.*
242 *Vſura in deponendo, & a depoſitario accipiẽdo.*
243 *Vendens equum maioris, quam valet, licet poſt tantum valeat.*
244 *Vſura eſt ſoluere famulis alicuius, vt poſt auctarium capiat.*
245 *Vſura eſt ſoluere ante diem ſtatutum ob lucrũ.*
246 *Vſuram iuratam non ſoluere quando peccatũ.*
247 *Actio & paſſio eiuſdem rei dantur contrariæ, bona & mala.*

Octuageſimoſexto peccat mortaliter, qui res mutuatas nõ ſoluit ſtato die in rebus eiuſdẽ generis & bonitatis: niſi impotẽtia, uel conſenſus expreſſus, vel tacitus creditoris excuſet: aut alia ſupradicta, nu. 54. Peccat preterea, qui mutuat aliquid ob lucrũ notabile pecunia ęſtimabile, cõuentũ expreſſe, aut tacite aut principaliter ſperatũ cum obligatione reſtituẽdi: niſi antequam recipiat, pęniteat, per dicta ſupra eod. nu. 210. Et notandum, vſurario non ſufficere, vt confiteatur, quoties ad vſuram dederit: quia oportet vt dicat ſi ſcit, quoties ſecũ animo deliberato dare cõſtituit. Et ſi diſtincte 214

Digitized by Google

ignorat numerum uerum, dicat uerisimilem, plus minuſve: ut fieri debet in omnibus peccatis mortalibus, quorum numerus certus ignoratur, ut dictum eſt in cap. 6. num. 15. ſupra eod. & in ſpecie Ioannes Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. quæſt. 29. Idem si a principio sine ſpe principali lucri mutuauit ex ſola charitate: & poſtea illam concepit, & popoſcit illud, per ibidem dicta. Idem de illo, qui non vult proferre diem ſolutionis debiti abſque aliquo lucro, niſi pro ſuo vero intereſſe accipiat, per prædicta.

215 Octuageſimoſeptimo peccat, qui mutuat appoſita pœna, niſi intra diem ſtatam ſolucrit ei, quem iam a principio credebat ad eam diem ſoluere non poſſe, cum obligatione reſtituendi, ſecundum Scotum & communẽ in 4. lib. ſent. diſt. 15. Idem ſi pœnam exigit ab eo, qui ſine ſua culpa per impotentiam eam nõ ſoluit. quia regulariter vbi non eſt culpa, pœna eſſe non debet. cap. 2. de conſtit. Idem ſi ſoluta parte debiti totam pœnam exigit, ſaltem quando obligatio eſt diuiſibilis. cap. ſuam. cum gloſſ. & communi de pœnis. Sed non, ſi pœnam poſuit, vt timore eam incurrendi ſoluat, præſertim optando potius ſolutionem, quam pœnæ incurſionẽ, dicto cap. ſuam. l. ſi pacto, quo pœnam. C. de pact.

216 Octuageſimooctauo, qui creditor vtitur fructu, vel vſu pignoris ſibi traditi cum pacto non computandi illum in ſortem, in quam eſt computanda omnis commoditas, quam ex eo percipit deductis impenſis legitimis, vt ſupra eod. cap. num. 25. & 26. dictum eſt. Quæ deductio eſt in cauſa, quod vſuram non committat, qui tantum in pignore impendit, quantum vtilitatis ex eo percipit. Nec conſequenter, qui equũ paruæ vtilitatis in pignus accipit cum onere alendi eum. Neque qui domum egentem tãta, vel maiori impẽſa refectionis, quã penſio eius valeat. Non tamen putamus eſſe tutum illud Soti lib. 6. q. 1. art. 2. de iuſt. & iur. quod non tenetur in partem ſolutionis accipere fructus collectos ex pignore, quos debitor non colligebat, nec colligere cogitabat. Tum quia ſufficit eſſe fructus bonorum debitoris, & eos nullo iuſto titulo a creditore retineri poſſe. Tum quia alioquin dicendum eſſet, creditorem, qui ſua ſolerti induſtria ter tantos fructus colligeret, quam debitor cogitabat, eum ad reſtituendum quod amplius collegiſſet non teneri, quod palã eſt abſurdum.

217 Octuageſimonono, qui mutuator accipit pignus cum pacto legis commiſſoriæ; ſcilicet, vt niſi ad præfixum diem redimatur, ſit venditũ: addendo quod omnes fructus, aut pars eorum, qui vſque ad eum diem caperentur, eſſent ſui. cap. ſignificante. cum ei adnotat. de pigno. Secus tamen ſi prædicti fructus manerent debitoris, vel in ſortem, vel in intereſſe computarentur. Quia pactum legis commiſſoriæ appoſitum in pœnam ſine fraude vſurarum valet, & etiam oppoſitum, vt lapſo die luendi, pignus eſſet venditum iuſto pretio, l. ſi fundus. §. fi. ff. de pign. quæ ſunt de mente Panor. in d. cap. ſignificante. & ſancti Ant. tit 1. cap. 7. & Silueſt. in Roſa aurea, caſ. 28. Secus itẽ eſt, ſi dominus directus in pignus accipiat prædium feudale. cap. conqueſtus. cap. 1. de vſur. adiuncta gloſſ. fi. Quod ipſum dixit de domino directo accipiente in pignus prædium emphiteuticum Imol. in cap. 1. de feud. quem ſequimur: quamuis dubitet Ioan. Anan. in cap. 1. de vſur. & eiſdem Barbat. in dicto cap. 1. de feud. contradicat: modo tria concurrant, quę etiam in feudo concurrere debent. Primum, quod nihil aliud debitum 218
ex contractu emphiteutico præter fructus accipiat. Secundum, vt illud prędium non ſit effectum melius, ſeu melioratum ab emphiteuta; iuxta Silueſt. verb. feudum. q. 30. Quod verum eſt quoad partem fructuum, qui ex melioratione capiuntur, & non quo ad alios, qui ſine illa perciperentur. Tertium, quod emphiteuta dominium vtile emphiteuſis gratis, aut fere gratis obtinuerit, vt communiter feudatarius ſolet obtinere. Nam ſiue ille, ſiue feudatarius ad obtinenda ſua vtilia dominia magnam ſummam pecuniæ ſoluit, non poteſt capere fructus ſibi, ſaltem quando penſio, ſiue reſponſio pro eis ſoluenda longe minor eſt fructuum valore, iuxta communem, quam ſequuntur Angel. verb. feudatarius. §. 33. Silueſt. eod. §. 10. Ioan. Maior in 4 lib. ſent. diſt. 15. q. 31. Sed tanto plus ex fructibus retinere poterit, quanto minus pretiũ iuſto, dominus vtilis directo dedit, arg. l. quę de tota. ff. de rei vendic. cap. paſtoralis. §. item cum totum. de offi. deleg.

Nonageſimo peccat, qui mutuat triticum, 219
aut aliquid mutuabile, eo pacto vt ſibi reddatur tempore, quo veriſimiliter creditur eius pretium auctum iri, & ipſe vſque ad illud non erat ſeruaturus, cum obligatione reſtituendi cap. in ciuitate. cap. nauiganti. de vſuris. quia lucratur aliquid ex mutuo. Secus ſi veriſimiliter dubitabat, an tunc pluris, aut minoris eſſet valiturum. Secus item ſi ad illud vſque tempus ſeruaturus erat, & libertatem ſoluendi intra illud tempus debitori non adimit, Angel. verb. vſura. §. 36.

Nonageſimoprimo, qui mutuat aliquid mu- 220
tuabile cum pacto, vel intentione principali, vt in ſuo molendino molat: aut in ſua taberna emat: aut ad ſuam ſcholã veniat: aut in ſuo prædio laboret, iuxta mentem Panor. in c. fin. de vſur. & debet eum ab illa obligatione liberare, & pro illa iudicio boni viri ſatisfacere, Caiet. in

ſumma

Digitized by Google

ſumma, verb. vſura exterior. caſ. 8. quamuis Silueſt. verb. vſura. 1. q. 7. dicat, vt pauperibus tribuat. Quod procedit, etiam ſi mutuatarius nil aliud ob hoc perdat, nec mutuatori aliud commodum adquiratur, quam quod ille ſit obligatus in ſuo molendino molere, aut in ſua taberna, emere, & cet. quidquid dicant Ang. Roſel. & Adrian. in 4. de reſtit. Gabr. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 11. art. 3. in princ. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 25. q. 25. Quia illa obligatio molendi, aut laborandi in tali loco, eſt lucrum pecunia æſtimabile: & ideo quamuis non teneatur quidquam ex pretio, aut vtilitate iuſta, quam ob illud cæpit, reſtituere tenetur tamē eum ab illa obligatione in futurum liberare: & pro pretio, iudicio boni viri, ſatisfacere. Idem dicendum eſt de mutuante cum pacto, vt ſibi vendat ſuum triticum, vinum, aut lanam, etiam
221 iuſto pretio. Dixi: Cum pacto vel intentione principali: quia mutuare cum pacto cum intētione minus principali, quod mutuatarius, illa ex gratitudine faciet, non eſt vſura, per dicta ſupra eod. num. 206. & in ſpecie dixit Silueſt. verb. vſura 1. q 7.

Nonageſimo ſecundo, qui mutuat in Flandriam, aut in aliam regionem proficiſcenti, cū pacto, vt ſic dixerim, vt aſſecuraret illud per ipſum dato ei aſſecurationis pretio, etiam iuſto cap. nauiganti. de vſur. quia ex mutuo lucratur obligationem ſecurandi eam ab ipſo, ſecundum communem in dicto cap. nauigāti. Secus ſi libere mutuauit, & poſtea conuenerint, vt mutuator ſecuraret certo aliquo pretio: quia id non ex mutuo, ſed ex aſſecuratione lucratur. Caiet. in ſumma verb. vſura exterior, cap. 12. & Ioan. Maior. in dicto 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 24 arg. 3. ſanctus Anton. 2. par. tit. 1. cap. 6. §. 46. qui contractus ſecuritatis eſt licitus, & reipub. vtilis, ſecundum ſanctum Anton. receptum, vt dicetur infra eodem cap. nu. 282.

222 Nonageſimotertio, qui mutuat aliquid cum pacto, vt ſi mutuatarius intra certū tempus moreretur, liber eſſet: & ſi viueret, duplum redderet. Quia ex mutuo lucratur illam obligationē ſoluendi duplum, quamuis dubiā. Silueſt. verb. vſura 1. quęſt. 36. Secus ſi donaret gratis abſque fraude, quo donatarius, ſi vſque ad tale tempus vixerit, duplum reddat: quia nullum ibi mutuū interuenit, ſed eſt contractus innominatus; do, vt mihi des, l. naturalis. ff. de pręſcr. verbis.

223 Nonageſimoquarto peccat, qui Regi, vel magnati mutuat cum pacto, vel intētione principali, vt ſibi conferat aliquod officium pecunia æſtimabile, licet id, quod tali officio lucratus eſt, reſtituere nō teneatur. Secus ſi principaliter mutuat, vt eius amicitiam ſibi comparet cum ſpe ſecundaria, & minus principali, quod ſibi illud officiū conferet, per dicta ſupra eodē a num. 215. Idem de eo, qui alicui mutuat cum pacto, vt eum iuuet, pro ſe deprecetur, vt doceat, vt ſcribat, aut aliud quid ſimile pecunia æſtimabile faciat. Idem de eo, qui medico mutuat cum pacto, vt ſibi medeatur: ſiue ſit alius medicus, qui ſibi poſſit mederi: ſiue non. quidquid diſtinguat Med. in Cod. de reſtit. Idem de illo, qui mutuat alteri cum pacto, vt ille ſibi mutuet alia vice alterum tantum, ſecundum gloſſ. ſing. quę eſt ſecunda cap. 1. 14. q. 3. quidquid dicat Adrian. in 4. de reſtit. niſi quando ſolum obligat per pactum ad id, ad quod iure naturali gratitudinis obligatur, ſecundum aliam gloſſ. quæ eſt 1. eiuſdem cap.

Nonageſimoquinto peccat, qui mutuat ali- 224
cui triticum vetus cum pacto, vt alterum tantū recens ſibi reſtituat, ſciens recens melius & maioris pretij fore, quam ſuum tempore mutui & ſolutionis, per ſupradicta, & per dictum Silueſt. verb. vſura. 1. q. 17. maxime ſi libertatem ſoluendi, quando libuerit, adimit; & obligationē reſtituendi recens imponit. Secus tamen ſi principaliter mutuat, ne ſuum corrumpatur, & valet, aut valebit tanti, vel pluris tempore mutui, vel ſolutionis, quam recens ſibi ſoluendū: ſiue quia eſt maior penuria eiuſmodi tritici, quando mutuo datur: ſiue quia ſiccius eſt recēti, & ideo ex hoc plus, quam ex altero, capit menſura: ſiue quia eius ſubſtantia eſt melior. Immo nō peccaret qui faceret pactum, vt plus tritici recētis, quam datum eſt, reddatur: modo veriſimiliter non valeat pluris illud plus recēs reſtituendum, quam vetus, cum mutuatur, vel cum mutuans illud eſt venditurus: quia in hoc nihil lucratur ex mutuo, qui mutuat: nec qui accipit, perdit quidquam, iuxta communem, in d. cap. nauiganti. & cap. in ciuitate. de uſur. quamuis mutuator uitet damnum, quod ei ex corruptione tritici euenire poſſet, quod iuſte uelle poteſt abſque damno mutuatarij, ut rectè Silueſt. uerb. uſura. 1. q. 15. inſinuat. Quia non 225
etiam eſt uſura tempore caritatis annonæ triticum ęſtimatum pretio, quo tunc uenditur, mutuare cum pacto, ut tempore ſolutionis reddatur triticum pretio, quo tunc ualebit. quia in effectu eſt uendere triticum, & dilationem ſolutionis concedere, iuxta omnium mentem, in d. cap. in ciuitate. de uſur. ſanctus Anton. 2. par. cap. 7. §. 13. niſi per leges iuſtas eſſet prohibita eiuſmodi tritici anticipata emptio, ut eſt prohibita per leges Caſtellæ tritici anticipata emptio ad reuendendum, & etiam pro ſua domo: niſi pretio, quo uiginti dies ante, uiginti poſt ſacrum diem ſanctę Marię Septembris ualebit in Metropoli loci, ubi emit, l. 13. & l. 14. legum Madritij, anno 1528. editarum.

Nonageſimoſexto, qui, quod ſibi debetur, nō uult recipere uſque ad tempus, quo eius pretiū

Digitized by Google

creſcat, cum debitor illud tempus expectare non teneatur: quia vult lucrari impenſam, quã in cuſtodiendo faceret, & periculum amiſſionis vitare. Idem de illo, qui alteri mutuat cum pacto, vt tali tempore, & non ante reſtituat: aut in alio loco extra illum, in quo iure tenetur, reddat. Anton. vbi ſupra: quia illam obligationem, quæ pecunia æſtimabilis eſt, vltra ſortem lucratur. Non tamen peccat, qui non petit triticum, quod ſibi debetur vſque ad annum, aut tempus, in quo carius erit: niſi directe, aut indirecte debitoris ſolutionem impediat, vt (noſtro iudicio) impedit diues, qui nolens, vt pauper Auguſto anni fertilis ſoluat, prædicit ei, vt illo tritico ad ſuam vtilitatem vtatur, & nullo pudore afficiatur: eo quod non ſoluit. Ad quas fraudes vitandas prudenter ſtatutum eſt in Luſitania, vt qui triticum mutuum datum ante diem ſanctæ Mariæ Auguſti non petierit, non poſſit petere vſque ad ſequentem annum.

226 Nonageſimoſeptimo peccat, qui pecuniam argenteam mutuat, vt aurea ei ſoluatur, ſi ideo hoc faciat vt in æſtimatione lucretur. Oſtien. in ſumma de vſur. §. an aliquo. ſub finem, quãuis bene poſſit pecuniam argenteam aurea, & auream argentea emere & vendere: & etiam lucrum aliquod moderatum accipere. Caiet. in ſumma, verb. vſura. notab. 2. caſ. 12. quia non lucratur ex mutuo: ſed ex permutatione, emptione, vel venditione, ſicut etiam ex commodatione pecuniæ, vt pignori detur, aut ad oſtentationem diuitiarum, quo aptius vxorem ducat, aut ob alium ſimilem finem: quia ad huiuſmodi fines etiam pecunia numerata commodari poteſt, l. 3. §. fin. & l. ſeq. ff. commod. & trad. Scot. receptus in 4. lib. ſent. diſt. 15.

227 Nonageſimooctauo, qui triticum, vinum, aut oleum alicuius prædij ante meſſem, vel vindemiam minoris ob anticipatam ſolutionem emit, quam collecta ſunt valitura. Panor. in cap. nauiganti. num. 6. per illum tex. de vſur. ſecus tamen ſi æquo pretio, licet minori ob periculum, ſi cui ſubijciuntur, emeret, l. fiſtulas. §. frumenta. ff. de contrah. empt. Nec intereſt, an ematur definite triticum talis agri, aut vinum talis vineæ: aut cum facultate deligendi triticũ talis agri, aut vinũ talis vineæ, vt libuerit, modo quod æquum fuerit, plus ob illam optionem ſoluat, & ſic intelligendum eſt quod Gabr. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 11. art. 1. & alij ſcribunt.

228 Idem de eo, qui aliquid minoris iuſto pretio ob anticipatam ſolutionem emit, aut carius iuſto pretio ob eandem dilatam vendit, vt dictum eſt ſupra, num. 206. Iuſtum pretium intelligo, ſiue ſit infimum, ſiue medium, ſiue ſupremum: quia non conſtat in indiuiſibili: habet enim latitudinem, vt traditur infra cap. 23. a num. 78. Vnde quis iuſte pannum, cuius pretium infimum eſt decem, & medium decem cum medio, & ſupremum vndecim, emit decem, ob anticipatam vel præſentem ſolutionem, qui non venderetur ei, niſi vndecim dilata ſolutione: & contra, iuſte vendit quis eundem vndecim dilata ſolutione, quem libenter venderet, decem præſentibus. Qui vero emeret minoris anticipata ſolutione, vel maioris vẽderet dilata, peccaret cum vinculo reſtituendi per ſupradicta, num. 206. per quę conciliandi ſunt doctores, qui ſibi contrarij videntur.

Notandum tamen vnum; non ſolum decipi exiſtimantem, ſe iuſto pretio ſuas merces vendere, quoties non pluris, quam emit ſumptibus & moderato lucro numeratis vendit, vt recte Sotus inſinuauit lib. 6. q. 3. de iuſt. & iur. Quia fieri poteſt, vt ſumptus eius ſit immoderatus, aut quod deceptus fuerit carius emendo, aut quia abundantia eiuſmodi mercium, quæ confluxerint, illarum pretium diminuerit. Quare aliquando vendere debebit minoris, quã emit, quamuis dilata ſolutione vendat, ſi tunc vendere voluerit, & aliquando cum maiori lucro, quam ſolet etiam pręſenti pecunia vendere poterit; quia parum impendit, aut quia contingit emere minori pretio eiuſmodi merces, vbi emit quam quo detulit, immo ob inopiam augetur, arg. not. in l. pretia rerum. ff. ad l. Falcid. & per Caiet. 2. 2. q. 77. art. 1. 229

Nonageſimonono peccat is qui pecora, vel prędia emit ab eo, quem credit ea non habere: & ſtatim certa penſione ea eidem locat, cum obligatione reſtituẽdi penſionem, quam ex re, quę non erat, ceperit. arg. l. 1. & totius tit. ff. de condict. ſine cauſa. Secus ſi probabiliter credebat, illa eum habere, & bona fide emit: nec tenetur reſtituere, etiam poſt cognitam veritatem, id quod ex ea inſumpſit bona fide: immo neque id, quod non inſumpſit, & quo factus eſt ditior, ſi quando ea emit, uolebat emere talia & emit ab illo, eo quod ea obtulit uendenda: & ideo nõ emit alia ab alio: & ita pro ſuo intereſſe poteſt retinere, iuxta dicta ſupra eod. c. num. 211. Ang. uerb. uſura 1. §. 71. Silueſt. uſura 2. q. 6. Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 46. 230

Centeſimo peccat, qui centum ſoluẽda a ſe, vel ab alio alteri in fine anni emit, vel redimit, ſoluendo in principio eius aliquid minus; puta 20. vel 30. ob anticipatam ſolutionem: & tenetur reſtituere, Gabr. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 11. art. 3. dub. 4. Caiet. in ſumma, verb. vſura. notab. 2. & latius Anton. 2. par. tit. 1. cap. 8. §. 3. & 4. niſi id faceret eoquod debitum non eſt liquidum, aut quia labor, impenſę, aut periculum ſubeunda ſunt in eis recuperandis, vel illa, quibus emit, habet deſtinata negotiationi, aut frugiferorũ emptioni, ex qua veriſimiliter illud minus quod alteri ſoluit, lucraret, pręſertim ſi id 231

facit

Digitized by Google

facit rogatu venditoris, Medi.in Cod.de reſti. quæſt.38. in fine.

132 Nobis tamen videtur verum id, quod Caietanus dixit verb.vſura. ſub fi.& ante illum, & alios Innoc.cui nemo ibi contradicit,in cap.in ciuitate.de vſur.videlicet.iuſte minoris emi poſſe debita,quę non ſunt ſoluenda vſque ad annũ ſecundum,vel tertium,vel decẽnium,&c.quam ſi præſenti die ſoluenda forent. Tum quia minus eſt habere actionem, quam rem.l. minus.ff. de reg.iur.& alia,quæ congerit Dec.in reg. quę actionem.ff.eod.Tum quia hoc non eſt mutuare,ſed emere,& non emere nummos ſibi ſoluẽdos,ſed ius.eos ab hinc ad aliquod tempus recuperandi.Tum quia hoc ius, quod vno anno eſt inutile,minoris valet,quã ſi eſſet ſtatim vtile. Per quod periclitatur, id quod ipſemet Caiet. dixit in dicto notab.2.ſcilicet eum, qui debet centum aureos in fine anni, non poſſe eorundẽ remiſſionem in principio anni minoris centum emere. Nam qua ratione poteſt tertius illam actionem emere,eadem poterit ipſemet,contra quem datur, redimere, quidquid in hoc Sotus dicat. Cuius tamen & Caietani opinio ſaluari poteſt, intelligendo de redẽptione facta minoris ob ſolam ſolutionis anticipationem: vt in principio huius caſus inſinuauimus:& ſupradicta procedunt quando ob alios præcedentes reſpectus minoris emuntur,ceſſante omni fraude vſurarum. Et ad hanc concordiam reduci debet S.Tho.ad lectorem Florentinum,relatus & probatus a ſancto Anton.2.par.tit.1.cap.8.§.4. & late Angel.verb.vſura.1.§.64. & latius Silu. verb.vſura 2.quęſt.14. qui idem quod Caietanus & Sotus ſentire videntur.quę tamquã quotidiana,& iuridica notanda ſunt.

Non obſtat,quod hæc conſequeretur, diuitẽ poſſe dare alteri centum ſoluenda poſt annum cum aliquanto auctario: quia reſpondetur negãdo ſequelam.Tum quia,vt dictum eſt,hæc intelliguntur ceſſante fraude vſuraria, quæ in eo non ceſſat.Tum quia actio,de qua loquimur,iuſte venditur.l.2. cum ſeq.ff. de hered. vel act. vend.qualem non habet vendendam is,cui diues dat illa.

133 Centeſimoprimo peccat,qui centum mutuo ab aliquo pro lucro decem accipit,& eadem alteri precanti pro lucro aliorum decem ratione mutui ſoluendorum mutuat, Ioannes Maior in 4.lib.ſent.diſt.15.quæſt.9.art.7.Secus tamen,ſi illa decem accipit ratione intereſſe damni, quod alias pateretur,per ſupradicta,nu.211.

134 Centeſimoſecundo,qui emit cenſum perpetuum,vel temporarium,redimibilem vel irredimibilem ſine conditionibus ad id requiſitis, ſuper quarum numero & veritate remiſimus lectorem in Hiſpano ad not. 22. Commentarij. cap.1.14. quæſt.3. Cuius ſummam ſupra, num. 213.retulimus in hoc Latino,excepto illo notabili,cuius ſumma hic ex parte relata fuit:quorũ loco ſubijcimus extrauag.quam ille numquam ſatis laudatus Pius V.poſt noſtrum in Vrbem appulſum,in hæc verba promulgauit.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

CVM onus Apoſtolicæ ſeruitutis obeuntes cognouerimus innumeros celebratos fuiſſe,et in dies celebrari cenſuum contractus; qui nedum non continentur intra limites a noſtris anteceſſoribus, eiſdem contractibus ſtatutos: verum etiam, quod deterius eſt contrarijs omnino pactionibus,propter ardentem auaritiæ ſtimulum,legum etiam diuinarum manifeſtum contemptum præſeferunt,non potuimus, animarum, prout tenemur,ſaluti conſulentes, & piarum mentiũ petitionibus etiam ſatisfacientes,tam graui morbo letiferoque veneno,ſalutari antidoto non mederi. Hac 135 *igitur noſtra conſtitutione ſtatuimus,cenſum, ſeu annuum reditum creari conſtitui ve nullo modo poſſe, niſi in re immobili; aut quæ pro immobili habeatur, & de ſui natura fructifera:& quæ nominatim certis finibus deſignata ſit.*

Rurſum,niſi vere in pecunia numerata præſentibus teſtibus ac notario,& in actu celebrationis inſtrumenti, non autem prius recepto integro, iuſtoque pretio.

Solutiones,quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.Conuentiones directe,aut indirecte obligantes ad caſus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non teneatur, nullo modo valere volumus. Quemadmodum nec pactum auferens, aut reſtringens facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſitam;quia volumus rem ipſam ſemper,& libere,ac ſine ſolutione laudemij,ſeu quinquageſimæ, aut alterius quantitatis vel rei, tam inter viuos quam in vltima voluntate alienari.

Vbi autem vendenda ſit,volumus dominum cenſus alijs omnibus præferri,eique denuntiari conditiones,quibus vendẽda ſit,etiam per menſem expectari.

Pacta continentia moroſum cenſus debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis,vel ad cambium,ſeu cer- 136 *tas expenſas,aut certa ſalaria,aut ad ſalaria ſeu expenſas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem cenſui ſubiectam,ſeu aliquam eius partem amittere: aut aliud ius ex eodẽ contractu,ſiue aliunde adquiſitam perdere,aut in aliquam pœnam cadere ex toto irrita ſint & nulla.Immo & cenſum augeri, & nouum creari ſuper eadem vel alia re in fauorem eiuſdem,aut perſonæ per eum ſuppoſitæ pro cenſibus temporis,vel præteriti,vel futuri omnino prohibemus. Sicuti etiam annullamus pacta continentia ſolutiones onerum ad eum ſpectare,ad quem alias de iure,& ex natura contractus non ſpectarent.*

Poſtremo, cenſus omnes in futurum creandos non ſolum re in totum vel pro parte perempta, aut infru-

ctuoſa

ſtuoſa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire: ſed etiam poſſe pro eodem pretio extingui non obſtante longiſſimi etiam temporis, ac immemorabili, immo centum & plurium annorum præſcriptione non obſtantibus aliquibus pactis directe, aut indirecte talem facultatem auferentibus, quibuſcumque verbis aut clauſulis concepta ſint.

Cum vero traditione pretij reditus extinguendus erit, volumus per bimeſtre ante id denuntiari cui pretium dandum erit, & poſt denuntiam intra annum tamen etiam ab inuito pretium repeti poſſe, & vbi pretium nec volens intra bimeſtre ſoluat, nec ab inuito intra annum exigatur. Volumus nihilominus quandocumque reditum extingui poſſe, præuia tamen ſemper denuntia, de qua ſupra, & non obſtantibus his, de quibus ſupra, idque obſeruari mandamus etiam quod pluries ac pluries denuntiatum fuiſſet, nec vmquam effectus ſequutus fuiſſet.

Pacta etiam continentia pretium cenſus extra caſum prædictum, ab inuito aut ob pœnam, aut ob aliam cauſam repeti poſſe, omnino prohibemus, contractuſq; ſub alia forma poſthac celebrandos fœneraticios iudicamus. Et ita (illis propterea non obſtãtibus) quidquid vel expreſſe, vel tacite contra hac noſtra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, a fiſco volumus poſſe vendicari.

237 *Hanc autem ſalutiferam ſanctionem nedum in cenſu nouiter creando: verum etiam in creato quocũque tempore alienando, modo poſt publicationem conſtitutionis creatus ſit, perpetuo, & in omnibus ſeruari volumus. Declarantes, pretium ſemel cenſui conſtitutum, numquam poſſe ob temporum aut contrahentiũ qualitatem ſeu aliud accidens, ne quoad vltimo contrahentes minui, vel augeri. Et licet legem ipſam ad contractus iam celebratos non extendamus: illos tamẽ omnes, in quos ſub alia forma peruenerunt cenſus, hortamur in Domino, vt ſingulos contractus cenſuræ bonorum religioſorum ſubijciant, & animarum ſaluti conſulant. Non obſtãtibus, etc. Dat. Romæ anno 1568. 14. Kal. Febr.*

Cui adnotamus aliqua in prædicto Comm. c. 1. 14. quæſt. 3. noue recognito, quæ, ne Manuale nimium creſcat, prætermittimus.

238 Centeſimotertio, qui mutuat cum pacto, vt mutuatarius vltra ſortem ſibi reddendam det aliquid notabile alicui tertio, vel pauperibus. Quia non licet vſuram lucrari etiam ad redimẽdos captiuos. c. ſuper eo. de vſur. Secus tamen de mutuante, vt ei remittatur iniuria, non quidem per rationem, quam ſanctus Anton. & Sil. verb. vſura 1. q. 11. reddunt: ſcilicet, quod vnicuique licet ſuam vexationem redimere, cap. dilectus. 2. de ſimon. Quia illud de vexatione iniuſta intelligitur: & vexatio, qua iniuria affectus iniuriantem in iudicio vexat, non eſt iniuſta iuxta gl. ſing. receptam, c. ſiquis contriſtatus. 90. diſt. Quare nos hic nouam addimus; ſcilicet, ꝙ pœna iniuriæ non debetur in foro conſcientiæ, iuxta gloſſ. ſingu. cap. fraternitas. 12 quæſt. 2. Et quod ſpeciale eſt, vt pacto nudo tollatur ipſo iure actio iniuriarum, l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. & quod nõ videtur tam quærere, quod requirit c. quoniam. 14. q. 4. quam a damno pœnæ, quæ non eſt ante ſententiam alteri in conſcientia debita, liberari. Quo fit, quod mutuare cum pacto, vt non ſolum iniuria remittatur: ſed etiam damnum, quod affectus iniuria paſſus eſt, quodque ſibi in conſcientia debetur, eſt peccatum vſurę. Non peccat etiam, qui pecuniam, qua vult emere aliquid frugiferum mutuat alteri, cum pacto, vt ſoluat tantum quotãnis, quantum fructus rei frugiferę, quam emiſſet deductis impenſis quotannis valerent, per dicta ſupra, nu. 211. Non obſtat, quod quidam dicitur dixiſſe, quod illud pœnæ debitum eſt legale: quia non eſt tale ante ſententiam & ante fit mutuum.

Centeſimoquarto, qui vendit triticum, vel 239 aliquid aliud vno mẽſe pro pretio maiore, quo valiturum eſt alio, ad quem vſque non eſt ſeruaturus, & tenetur ad reſtitutionẽ eius, quod vltra pretium temporis venditionis acceperit. cap. fi. de vſur. & ubi per omnes. Angel. verb. uſura. §. 34. quamuis poſſet illud mutuare vno menſe uſque ad alium, in quo ueriſimiliter plus ualebit, ut reddatur æque bonũ in illo, vel ante illum, ut recte Sotus adnotat. Dixi. Non eſt ſeruaturus, &c. alioqui enim ſecus, tribus concurrentibus: Primum, ne ſummum, quo illo menſe valiturum eſt pretium accipiat: ſed medium. Ita quod ſi in vna parte eius ualuit decem, & in alia quindecim, & in alia uiginti, nõ niſi quindecim capiat, iuxta Alex. in l. quod te. ff. ſi cert. pet. Secundũ, ut de prętio deducat tantum, quantum ſeruando diminutum fuiſſet iuxta expertorum iudicium. Tertium, ut deducat impenſas, quas in ſeruando in illud uſque tempus facturus erat, Maior ubi ſupra q. 32. Nec obſtat diſtinctio Caiet. 2. 2. q. 78. art. 1. magis difficilis, quam animabus utilis. quia quidquid ille dicat, ęquius eſt dicere, quod capitulũ finale de uſur. moderatur cap. in ciuitate. quam quod ille aſſerit.

Male autem ex hoc loco infert quidam dicere me, non poſſe quem uendere rigoroſo pretio iuſto, ſoluendo tempore ad quod uſque ſeruaturus erat: ſed tantum moderato, quod ipſe nullatenus ſentio: ſed longe aliud ſcilicet, quod qui uendit rem pretio, quo ualitura eſt aliquo tempore ad quod uſque ſeruaturus erat; puta menſe Maio, non poteſt iuſte accipere pretium maximum rigoroſum, quo ualebit aliquo die illius menſis: ſed medio illius, quod ualebit toto menſe, collatis pretijs quibus ualuit diuerſis diebus illius. Ita quod, ſi aliquo die ualuit decem, alio 15. alio. 20. debet eſſe contentus 15. Et ſi ſeruaturus erat uſque ad certam hebdomadam, & in eius

Digitized by Google

eius diebus valuit multis pretijs, accipiet medium illorum. Et ſi vendidit pretio, quo valeret certo die vſque ad quem ſeruaturus erat, & in eius varijs horis valuit varijs pretijs, accipiet medium eorum.

140 Centeſimoquinto, qui vendit aliquid dilata ſolutione in aliud tempus pretio maximo, quo valebit vſque ad illud. Oſtienſ. in ſumma de vſur. §. an aliquó. verſ. quid ſi vendas & nos copioſe ſuper cap. in ciuitate. de vſur. diximus. Vbi tamen concluſimus non eſſe vſurariũ pactum, vt ſibi ſoluatur pretium, medium minimi & maximi, quo ab emptionis tempore, vſq; ad tempus in quod ille ſeruaturus erat, valeret, ſiue eius pretium creſceret, ſiue decreſceret.

141 Centeſimoſexto, qui aliquid ei, qui pecunia indigebat, vendidit cum pacto, aut voluntate principali, vt ſtatim ſibi minoris iuſto pretio reuendat, iuxta tit. 43. Ordinat. florentiſſimi Regni Luſitaniȩ: ſecus ſi ſimpliciter vendidit pretio iuſto, quamuis ſummo: & poſtea, quia emptor vult illud reuendere, & non inuenit alium, qui emat, idem venditor iterum pretio iuſto, quamuis infimo & pio accipit. Angel. verb. vſura. §. 60. De qua diuiſione pretiorum, & aliquot alijs huc pertinentibus, infra cap. 23. num. 78. & ſeq. dicetur. Vſus tamen huius determinationis licet iuſtæ, lȩdere poſſet famam mercatoris, niſi fuerit cautus: & laudarem valde mercatorem, qui id faceret, quando videret neminem alium velle dare pretium iuſtum etiam infimũ, maxime ſi daret mediocre. Notandum etiam, quod vſuram admittit, qui ſuas merces, quo lucraturum ſe ſperabat, deportat, & dilata ſolutione pluris iuſto pretio etiam ſummo vendit, eo quod aliarum aduentu, adeo pretium decreuit, quod non ſolum non lucraretur, ſed etiam perderet, ſi præſenti pecunia etiam ſummo pretio venderet, per ſupra dicta.

142 Centeſimoſeptimo, qui vel deponit pecuniam apud aliquem mercatorem, aut nummularium, cum intentione principali, vt aliquod lucrum menſtruum, vel annuum ei ſoluatur ſalua ſorte: & tenetur acceptum reſtituere, quamuis non interueniat pactum, & quamuis appelletur depoſitum. cap. conſuluit. cum ei adnot. de vſur. Nec ignorantia excuſat, gloſſ. in cap. plerique. 14. quæſt. 3. Nec periculum perdendi illam; eo quod mercator, aut fugere, aut decoquere poteſt. Tum quia illud lucrum non ob periculum, ſed ob mutuum depoſito palliatum accipitur. Tum quia illud periculum non eſt conſiderabile per notata in d. cap. nauiganti. & cap. ſi fœneraueris. 14. quæſt. 3. Secus tamen eſt, ſi abſque pacto & intentione principali prȩdictis præfatum depoſitum faceret, & acciperet à depoſitario gratis donante aliquid ob gratitudinem, eo quod ex pecunia depoſita fuerit lucratus: etiam ſi libentius ſuam pecuniam penes hunc gratum, quam penes alium depoſitam habeat. Et etiam depoſitarius illud det, ſperans ꝙ ob huiuſmodi largitionem ab ipſo pecuniam ſuam non auferet: quia omnia hæc ſunt gratuita. Caiet. 2. 2. quæſt. 78. art. 2. Vſura tamen eſſet, ſi mercator illud daret, tamquam ad id ob pretium, & vſum illius pecuniæ obligatus, & domino minus ob hanc eandem rationem acciperet, aut ſperaret, & etiam ſi principaliter ob hæc deponeret.

Centeſimooctauo, qui equum, aut aliam rē omnium iudicio non maioris pretij, quam quindecim aureorum ob dilatam ſolutionem viginti aureis vendit, cum obligatione reſtituendi quinque: licet poſtea propter mortuos alios equos 20. æſtimetur, Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 15. quæſt. 32. Idem de eo, qui cum Rege 143
vel alio, qui ſuis militibus, aut famulis mercedes & ſtipendia perſoluere intra certum tempus tenetur, intra quod ob nummorum inopiã, illis ſoluere non poteſt, paciſcitur ſe illis ſoluturum, ſi a domino ſibi plus aliquid, eo quod ſoluerit, detur, vt decem pro centum, arg. cap. in ciuitate. de vſur. niſi ratione veri intereſſe excuſaretur: quamuis Rex, vel ille alius in ſuis litteris dicat, ſe gratuitam donationem illius pluris facere. Tum quia hoc in effectu eſt mutuare pecuniam, vt ad certum tempus eadem cum aliquo auctario ſoluatur. Tum, quia illa donatio 144
non eſt vera, cum non ex liberalitate, ſed ex neceſſitate quærendi pecuniam mutuã fiat, Med. de reſtitutione. in quibus caſibus licitum mutuanti vltra ſortem recipere, caſ. 3. Idem etiam de præfecto ratiociniorum, Quæſtore ȩrario, aut ſoluendis ſtipēdijs, & mercedibus, &c. obligato, ſi aliquid ab his, quibus ſoluere debebat, accipit, vt anticipet ſolutionem, per prȩdicta in §. prȩcedenti: niſi verum eſſet intereſſe, aut iuſta actionis emptio excuſet. 145

Centeſimonono, qui mutui accepti uſuras ſoluere iurauit, & intra diem ſtatutum non ſoluit, nec impetrauit abſolutionem a iudice, uel a parte. Nam licet promiſſio ſoluendi uſuras nõ ualeat: iuramentum tamen ſoluendi illas obligat, cap. debitores. de iureiur. quamuis a iudice poteſt abſolui, cap. 1. eod. tit. & ſolutas repetere, d. cap. debitores. 146

Non obſtat, quod ſoluens uſuras uidetur peccare conſentiendo peccato uſurarij; quia non iurat, nec promittit ſoluere illas, quatenus earum acceptio eſt peccatum: ſed quatenus eſt actus de ſe indifferens: quia bono fine fieri poteſt uirtuoſus, iuxta doctrinam ſancti Thomæ 1. 2. quæſt. 18. art. 7. 8. & 9. qua eadem ratione acceptio ſub uſuris a nolente mutuare, eſt licita: nam actio eiuſdem rei poteſt eſſe bona, & paſſio mala: & contra, paſſio bona & actio mala, 147

iuxta

Digitized by Google

iuxta illud glo. cap. 1. de conſ. eccl. vel alt. lib. 6. verb. ſanguinis. de Chriſti paſſione; *Actio diſpli cuit, paſſio grata fuit.*

De vſura in pactis de retrouendendo.

SVMMARIVM.

248 *Pactum de retrouendendo quid, quod iuſtū, & quod vſurarium, et minuit de pretio, ſed fructus non adimit ementi. et 149.*

250 *Pænitenti pro ſe, et contra ſe in foro conſcientiæ creditur.*

248 CEnteſimodecimo peccat mortaliter, qui emit aliquid cum pacto de retrouendēdo ſimulate, animo magis mutuandi, quam emēdi, & vſuram committit. Qui autem minoris iuſto pretio, etiam dempta parte, qua illud pactum præfatum diminuit, peccat quidem peccatum iniuſtitiæ; ſed non vſurę coram Deo, licet aliquando coram hominibus præſumatur vſura, ſecundum omnes. Pro quo notandum primo, quod pactū de retrouendendo, eſt pactum quo emptor promittit reuendere rem emptam venditori, quandocunque voluerit, vel intra certū tempus, quod licitum eſt, & diminuit de pretio cap. cum Ioannes. de fide inſtru. & l. fundi partem. ff. de contrah. empt. & l. ſi fundum. l. ſi a te. C. de pact. inter empt. & vend. & Leuit. 25. ſecundum Innoc. Oſtien. Ioan. And. Panor. & communem Canoniſtarum in cap. ad noſtram. de empt. & legiſtarum in d. l. ſi fundum. & Cepol. de ſimul. contr. caſ. 2. & omnes Theologos in 4. lib. ſent. diſt. 15. Secundo, quod emptor nō tenetur reſtituere fructus interim perceptos, niſi a tēpore morę, quā cōmittit ſimul ac pretium illius loco & tempore congruis oblatū nō accipit, l. 2. C. de pact. inter empt. & vēd. & gloſſ. recep. & cap. illo vos. verb. percepti. de pigno. Tertio, ꝙ iuſte poteſt etiā ſtatim locare vēditori honeſta penſione d. l. fundi partē. ff. de contrah. empt. & d. cap. cum Ioānes. de fide inſtru. Quarto, quod ad iuſtitiam huius pacti concurrere debēt aliqua. Primum, vt ſimulatio, ſaltem ex parte emptoris, abſit, ita vt emptor vere & principaliter intendat emere. Secundum, ne fiat pactum vt redemptio fiat maiori pretio, quam emptio
249 facta eſt. cap. illo vos. de pign. Tertium, quod emptor faciat illud eo ſolo, ut placeat venditori, & quod malit, ne redimatur: & quod non emeret, niſi putaret eſſe redimendum, quod tamen non eſt iuridicum: tum quia nullo iure, vel ratione probatur: tum quia ſæpe contingit, aliquem poſſe vere rem aliquam emere cum pacto retrouendendi, quod minuit pretium eius, & non abſque illo. Quia non habet ſatis pecuniæ ad eam iuſto pretio emendam ſine illo pacto, ſine quo pluris valet, d. l. fundi partem. ff. de cōtrah. empt. & d. cap. cum Ioannes. cum eis ad. notat. Tum quia multi nollent res aliquas emere, quas tamen rogatu amicorum, quos oportet eas vendere, emunt quidem vere cum prędicto pacto, ſed ſperantes eas redimendas, quas alioqui non emerent. Nec etiam eſt neceſſe regulariter, quod alij dicunt, ne pactum fiat, quod vltra certum tempus id redimi non poſſit. Quia perſpicuū eſt poſſe fieri pactum de retrouēdendo intra ſolum vnum annum, duos, tres, aut plures: quod in effectu eſt pactum, ne vltra illa tempora prę̨finita redimatur.

Dixi: Regulariter: quia poſt extrauag. Pij V. ſuper cenſibus relatam ſupra, nu. 234. in emptione cenſus non liceret illud: quod eſt nouum & ſingulariter notandum. Non eſt etiam neceſſe, quod alij dicunt, ne emptor vſuræ dare ſolitus ſit, eo quod præſumeretur ſolitum facere, argu. l. quod ſi nolit. §. qui aſſidua. ff. de ædil. edic. Quia licet ad ſic prę̨ſumendum in foro exteriori iuuare poſſet: non tamen in foro conſcientię, in quo ceſſat omnis prę̨ſumptio. c. tua. de ſponſa. nec etiam eſt neceſſe, ne fiat pactum, vt ante duos, vel tres annos venditor redimere non poſſit, & poſtea ſic: quia huiuſmodi pactū eſt licitum, licet pluris valeat, quod venditur cum hoc pacto, quam quod cum pacto quando libuerit redimendi: quamuis non quanti ſi abſque aliquo pacto venderetur. Nec videtur verū illud Ioan. Maior. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 43. quod venditor grauat emptorem pacto quando libuerit redimendi, niſi conſentiat, vt emptor aliquid capiat ratione ſui intereſſe: quia qui ſuo iure vtitur, nemini iniuriam facit, cap. cum eccleſia. de elect. & l. iniuriarum. §. 1. ff. de iniur. Quamuis contra fraudatores, qui vendunt prædia non ſata, & vineas vindemiatas cum pacto redimendi intra annum, ſolent redimere paulo ante meſſem, vel vindemiam, ſolutis impenſis, lege Nauarræ cautum eſt, vt qui non redemerit ante Paſcha, non poſſit redimere niſi poſt meſſem, vel vindemiam. Quinto, quod hic non agimus de coniecturis ad prę̨ſumendum in foro cōtentioſo eiuſmodi emptorem habuiſſe intentionem magis mutuandi, quam emendi, & eiuſmodi venditorem magis pignorandi, quam vēdendi: ſiquidem de ſolo foro conſcientię tractamus, in quo pęnitenti pro ſe, & contra ſe creditur. 250

De vſura in ſocietate.

SVMMARIVM.

251 *Societas quid, et qua licita, et vt ineunda. num. 252.*

254 Aſſecu-

251 *Aſſecuratur vt ſors et lucrum in ſocietate, et 255.*
254 *Aſſecuratur vt capitale cum lucro. et 255.*
256 *Intell. nouus cap. per veſtras. de donat. probans lucrum ſine periculo.*
257 *Sorte ſalua qui lucratur in Gallia, et Italia.*
257 *Legare nummos, vt de reditu miſſa dicantur, an liceat.*
257 *Vſusfructus nummorum legatur, et vt ſit perpetuus.*
258 *Vſura eſt dare ad lucrum ſalua ſorte, vel non negotiaturo.*
259 *Deponens pecunias in ſcriptura mutui, vel depoſiti peccat. et 260.*
260 *Societas in animalibus, et locatio eorum quæ licita, et 261.*

251 CEnteſimodecimo peccat mortaliter, contra hoc ſeptimum præceptum, qui accipit notabile lucrum ex pecunia in ſocietatem iniuſtam collata: vel maius, quam debet ex collata in eam, quę iuſta eſt, ſecundum omnes. Societas autem, eſt conuentio pluriumſuam pecuniã induſtriam, vel laborem conferentium ad lucrãdum, dicta l. 1. & toto tit. ff. pro ſocio. & Inſt. & C. eod. tit. c. per veſtras. de dona. Et ratio, qua lucrum ex pecunia ex ſocietate collata accipi poteſt, & non ex ea, quæ mutuata eſt, ſecundum S. Tho. 2. 2. quæſt. 78. art. 2. ad 5. quod dominium rei mutuatæ cum periculo in mutuatarium transfertur: non autem rei in ſocietatem collatæ, immo manet periculo conferentis, ſicut induſtria & labor periculo ea cõferentium, l. ſi tibi areę meę. ff. de præſcri. verb.

Ad hoc autem vt ſocietas iuſta ſit, tria requiruntur. Primum, vt negotiatio licita ſit. cap. per veſtras. de donat. inter vir. & vxor. Secundum, vt pecunia ſubiaceat periculo eam conferentis hoc eſt, vt ſi pereat, tota illi pereat, gloſ. cap. plerique. 14. q. 3. Tertium, vt in omnibus iudicio prudentis æqualitas ſeruetur, & pro quantitate partium collatarum, lucrum diuidatur, l. ſi non fuerit. ff. pro ſocio. & poſt alios Caie. 2. 2. q. 78 art. 2. hoc exemplo declarauit: Vnus confert mille aureos, alius laborem ſuæ perſonæ eiſdẽ ęſtimatum: alius ſuam induſtriam quingentis ęſtimatam, vt hęc ſocietas licita & ſancta ſit: ex his omnibus vna ſumma facienda eſt, & ex lucro & iactura pro rata eius, quod confert quiſque capere debet, vt ſi iſti tres quingentos aureos lucrarentur, duo ſingulos ducentos aureos caperent, & tertius centum. Sotus tamen lib. 6. q. 6. art. 1. de iuſt. & iur. dixit, non eſſe habendã rationem quantitatis pecuniæ, quam quis in ſocietatem confert; ſed periculi, cui exponitur. Iuſtius tamen videtur contrarium. Tum quia id habetur in l. ſi non fuerit. ff. pro ſocio. & §. de illa. Inſt. de ſociet. Tum quia hoc eſt nouum inuentum, quo adhuc nulli negotiatores vſi ſunt. Tum quia longe clarius & ſecurius eſt dicere, ſocietatem exæquandam eſſe iudicio peritorum, qui æſtiment pretium pecuniæ collatę cũ conditione expreſſa aut tacita, ut in primis conferenti reſtituatur, ſi nulla eius iactura facta fuerit, & pretium induſtriæ & laboris ea conferentium abſque aliqua ſpe quidquam pro illis referendi, niſi lucrum adſit: quique ſimul conſiderẽt nullam uſurę, nec iniuſtitiæ ſuſpicionem eſſe ex eo quod ei, qui pecuniam confert de conſenſu eius, minus lucri, quam par ſit detur, ſi eſt perſona, quæ donare poteſt. Per quod multę ſocietates iuſtificantur, quas aliquot prędiuites cum ſuis famulis, amicis, aut cognatis exiguę induſtriæ contrahunt, quo eis fidem, honorem, & diuitias concilient, & conferendo in ſocietatem magnas ſummas pecuniæ, ſolum ad dimidiam, aut tertiam, aut quartam lucri partem eos obligant: quamuis etiam defendi poſſent, dicendo, potius eſſe locationes cum ſalario incerto, quã ſocietates. At ſi vnus pecuniam, & alius pecu- 252
niam & operam confert, vterque pecuniam, quam contulit, accipiet, & ex lucro, qui pecuniam & operam contulit, pluſquam alius arbitrio mercatorũ percipiet, Ang. & Siueſt. verb. ſocietas. Quando autem alius pecuniam, alius operam, aut induſtriam in ſocietatem confert, tota iactura pecuniæ erit eam conferentis, & tota laboris, eius qui eum ſubijt; & induſtrię eius qui eam adhibuit, ſiue iactura in principio, ſiue in medio, ſiue in fine negotiationis fiat, iuxta Bart. & Bal. in l. 1. C. pro ſocie. & S. Tho. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 5. quæ vera opinio eſt, maxime in foro conſcientię, iuxta Angel. & Silue. verb. ſocietas. Tum quia alioquin pars pecunię, ad quam ſoluendam alius teneretur, a periculo libera eſſet, quo ad eum qui contulit, & cõſequẽter, quo ad illam partem, eſſet mutuum & non ſocietas. Tum quia ſi in fine ſocietatis lucrum 253
eſſet, ante quam diuidatur, qui pecuniam contulit, eam in primis accipere deberet. Tum quia non liceret paciſci, vt dimidiã, aut tertiam, aut quartam partem pecuniæ perditæ alius, qui laborem aut induſtriam poſuit, perſoluat: quia nullam ex illa partem ſumit, ſi nullum inueniatur lucrum finita ſocietate: immo tota eam cõferenti reſtituitur. Tum quia, vt qui pecuniam contulit, eam perdit: ſic qui laborem aut induſtriam adhibuit, ea perdit, quę interdum tanti & pluris ęſtimantur, quam pecunia collata. Nã tantus poteſt eſſe labor, & tanta induſtria, vt licitum ſit paciſci, vt qui ea confert, duas partes ex lucro, & dominus pecunię vnam ſolam accipiat. Verum tamen eſt, quod ſi pecunia conferretur cum pacto, vt communis eſſet, & communiter inter illos, ſicut lucrum diuideretur, iuſtũ eſſet vt pecunia perdita, omnibus periret, ſe-
cundum

Digitized by Google

cundum oẽs vbi ſupra. Notãdum autem, quod periculum pecuniæ collatæ uitare poteſt eam conferens, ficta cum ſocio conuentione, vt ſe faciat ſecurum, ſiue (vt aiunt) aſſecuret ſuſcipiendo in ſe periculum eius, conſtituto ei pretio illo ſecuritatis, quo eum tertius aſſecuraret aut vt tãto minus de lucro communi accipiat. Nam qua ratione tertius poteſt eum aſſecurare, eadem poteſt & ſocius, vt recte Silue. verb. ſocietas. 1. q. 2. dixit. Quæ confirmantur ex eis, quæ pridem reſpondimus Vlyſſippone contra quandam maximi ponderis ſocietatem iniquã, oblata alia iuſta; quæ colligi poterat ex Maiore in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 49. & Caiet. in Tomo 1. Opuſc. Tractatu 31. reſponſione 11. & Silue. verb. ſocietas. 1. q. 1. videlicet, quod fierent tres contractus. Primus, ſocietatis, in quam alius pecuniam, alius operam & induſtriam conferat. Secundus, quo qui operam confert, aſſecuret alterius ſortem iuſto pretio accepto, aut altero tãto ex lucro remiſſo. Tertius, vt ad tollendas ſuſpiciones & moleſtias rationum, qui operã pręſtat, lucrum incertum lucro aliquo certo redimat, aut ex lucro veriſimili, ſed incerto tantundem certi retineat. Pro quo facit efficaciter, ꝙ nemo negat, eum, qui confert aliquam pecuniã in ſocietatem poſſe aſſecurari de ſorte, & de aliqua certa parte lucri ineundo ſuos contractus aſſecurationis ſortis & lucri cum tertio: & qua ratione poteſt inire cum tertio, eadem etiam cum ſocio poteſt, ceſſante omni fraude, & ſimulatione.

Addò, quod poſſunt fieri eodem tempore, vt monſtrat præcitatus Ioan. Maior dicto 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 49. & non ſolum formaliter & explicite, ſed etiam æquiualenter & implicite. Vt ſi quis negociator publice proteſtaretur, ſe paratum ad accipiendam pecuniam a quocunque volente illi conferre illam in ſocietatẽ, cum pacto de aſſecuratione ſortis ad rationem 4. pro centum & lucri certi 4. pro duodecim incerti lucri. Ita quod ex lucro incerto veriſimili 12. ex centum accipiat, quattuor pro aſſecuratione ſortis, & quattuor pro certificando lucro duodecim, & conſequenter non teneatur reddere, niſi quattuor. Et poſtea alius ſciens, hanc proteſtationem, confert ei centum, dicens: Ego confero tibi centum in ſocietatem negotiationis cum ſecuritate ſortis, & redemptione lucri incerti, iuxta proteſtationem tuam.

256 Pro quo, præter prędicta vrget cap. per veſtras. de dona. inter virum & vxo. ſic noue inductum. Ibi Papa iubet, vt marito vergente ad inopiam, dos deponatur apud aliquem mercatorem, quo ex parte lucri honeſti, onera matrimonij ſuſtentet; & ita intentio eius fuit, vt dos ſalua ſeruaretur: ſiquidem ob hoc iubebat illam a marito auferri: & ita videtur noluiſſe, vt ad lucrum & damnum mercatori traderetur, quod erat eam periculo obiicere: voluit item, certum aliquod lucrum inde prouenire, ad matrimonij onera ſuſtinenda. At hęc duo fieri non poſſunt ſine aſſecuratione & lucri incerti pro certa redemptione. Ergo Papa tacite voluit illa fieri.

Facit etiam, quod in multis Galliæ locis, quãdo in ea prælegebamus, audiuimus, & nunc audimus in aliquot Italiæ partibus, & montibus idem ſeruari, quod eccleſię & viduæ & pupilli more antiquo conferebant ſuas pecunias mercatoribus, quo quattuor ſecura pro centum in ſuam ſuſtentationem lucrarentur. quę conſuetudo defendi nullo modo poteſt, per intellectũ quem Ioan. And. & nonnulli alij d. cap. per veſtras. aſſignant, ſcilicet quod in fauorem eccleſiarum, viduarum, & pupillorum, cum illo lucro mutuari poterat: quia eſſet uſura, quæ neque etiam ad redimendos captiuos admitti poteſt, cap. ſuper eo. de vſur. Nec vllo alio modo defendi poteſt, quam dicendo, quod exordium cępit ab hoc ſocietatis modo, quo fit cum ſecuritate & redemptione prædictis, & continuata fuit vſque ad illud tempus. Ad quod coniiciendum facit: quod vix tertiam partem lucri dubij veriſimilis, quod ſibi pro ſua rata regulariter obuenire poſſet, accipiebant. Nam veriſimile lucrum centum ad minus erat 12. vel 15. & nõ recipiebant, niſi quattuor pro centum, quod ſignificat, illos reliquas duas partes pro ſecuritate eiuſmodi, & redemptione dubij pro certo relinquere. Pro quo facit etiam, quod Caiet. ſcripſit in dicto Tomo 1. Opuſculorũ, Tractatu 31. reſponſ. 11. Intelligimus tamen hoc, ceſſante omni fraude & ſimulatione, & vt coram Deo formaliter, aut æquiualenter prædicti tres contractus verifiant. De quibus omnibus copioſius ſcripſimus in prædicto Comment. c. 1. 14. quęſt. 3. reſpondendo ad quędam Soti argumẽta. Et quidem optarem, vt epiſcopi, vel ſaltem Pontifex Max. declararet prędictam conſuetudinem eſſe iuſtam; eo quod pręſumendum ſit, ꝙ in terris, in quibus a tempore immemoriali illa inoleuit, habuit originem huiuſmodi licitam, & ita bona conſcientia ſeruari poſſe, monitis præſertim deponẽtibus, & depoſitarijs, vt tres prædictos contractus faciant, vel habeant pro factis. Pro quo facit, quod conſuetudo immemorialis facit pręſumi titulum requiſitum ad eius valorem. cap. ſuper quibuſdam. de verb. ſig. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & ęſti. Licitum eſt etiam pactum, in quo qui pecunia aliena negotiatur, omne lucrum domino illius tradat, & ei a domino certum quid & ab omni periculo liberum pro labore, & induſtria ſoluatur. Quia huiuſmodi contractus non eſt ſocietatis, ſed locationis. & ideo ſi iactura, eius dolo, vel culpa, aut illius miniſtrorum

Digitized by Google

contingeret,ſatisfacere domino teneretur,quia gratia vtriuſque fit,per dicta ſupra eod.cap.numer.179.Angel.& Silue.vbi ſupra.

257 Ad quæſita hic de pecunia legata parocho, & beneficiario alicuius eccleſiæ,vt perpetuo ſingulis menſibus tot miſſæ pro legante dicantur, quot ex lucro illius, ad rationem quinque pro centum quotannis dici poterunt? Reſpondeo, legatum eſſe licitum. quia licet legare vſumfructum pecunię,l.1.& 3.ff.de vſufruct.ear.rer.quę vſu conſum.& quia tale onus licite adiicitur,argum. cap.ſignificatum. cum eis, quæ illi adijcimus,de præbend.Et quod expediret,vt legatarij emerent ea cenſum perpetuum irredimibilem ad rationem vnius pro viginti,ſi inuenirēt, & ſi irredimibilem non inuenirent,aliqua prædia reditus annui quinque,vel plurium pro centum:& ſi nec ea, cenſum redimibilem: & ſi neque illum, conferant illam alicui mercatori in iuſtam ſocietatem,& quærant aliquem opulentum,qui ſortem & aliquod lucrum certum,quāto maius poterunt,aſſecuret eis pro parte lucri veriſimilis,& incerti ad eos ex illa ſocietate prouentura: & ſi nō inuenerint tertium,qui hoc faciat,curent id fieri ab eodem ſocio, cui illam in ſocietatem contulerunt,per tres contractus initos modo ſupradicto nu.256.& dicant tot miſſas annuas, quot dicendis illud ſufficiat arbitrio epiſcopi.arg.cap.nos quidem.de teſtam.& l.legatum.ff.de adminiſt.rer.ad ciui.pertin.& l.legatum.ff.de vſufr.lega.

258 Centeſimoduodecimo peccat,qui dat pecuniam in ſocietatem ei,quem ſcit ea non eſſe negotiaturum: vt militi,vel clerico indigentibus, in certum lucrum: quamuis tres prædicti contractus ſocietatis, ſecuritatis, & redemptionis concurrerent.Quia non eſt vera:ſed ſimulata ſocietas,quæ mutuum velat,ſiue palliat.

259 Centeſimodecimotertio,qui vere corā Deo pecuniam in ſocietatem contulit in lucrum & damnum: ſed a ſocio publicam mutui, aut depoſiti ſcripturam accepit; quia mentitus eſt in periculum notabile ſuæ famę,& bonorum proximi: quoniam poſſet voluntate mutata ſuam pecuniam depoſitam, vel mutuatam repoſcere, quamuis periret. Quare, eiuſmodi ſcripturam, ſi lucrum participare vult, reſcindere debet: quamquam reſpondimus,hoc locum non habere in eo negotiatore, qui contra intentionem pecuniam conferentis pro honore ſuo ſcripturam mutui, aut depoſiti loco ſocietatis conceſſit, modo illam conferens ſcripturam prędictā, quam cito commode poteſt reſcindi faceret, & aliam ſocietatis,ſi vellet capere poteſt,& etiam pignora accipere pro ſecuritate reſtituendę ſibi ſuę pecunię,niſi amittatur: & etiam paciſci, ne tali,aut tali mercimonio:nec in tali, aut tali loco,aut tempore:cum tali,aut tali homine negotietur:& ſi mercator rebus,aut loco, aut tempore,aut perſona pacto excluſis negotiatus fuerit, iactura eius periculo erit,qui contra pactum fecit,iuxta S.Anton.2.par.ti.1.cap.7.§.38. Idem de eo,qui confert pecuniam in piſcatum nauticum,modo poſito infra eo.cap.nu.282.& 283.

Centeſimodecimoquarto peccat, qui locat boues,mulas, aut alia animalia penſione iniuſta notabiliter,aut cogit agricolam ad ſoluendā iuſtam pro tempore, quo deſinit laborare ſine culpa ſua ob culpam domini, vel caſum fortuitum contingentem circa eum,vel animalia,iuxta ea,quę ſupra,nu.199.diximus,& glo.l.ſi vno.§.item cum quidam.ff.loc. aut cogit ad æſtimationem eorum poſt mortem,aut damnum naturale,vel fortuitum ſine dolo, aut culpa leui eius eueniens: quia hęc domini periculo ſubſunt, Gab.in 4.lib.ſent.diſt.15.q.11.art.3. dub.2.& Roſel. verb.vſura 3.§.13.niſi agricola paciſcatur,vt periculum quocunque modo eueniret,eſſet commune vtrique, dato ei ob hoc iuſto pretio,vel facta debita diminutione penſionis,quę ſine hoc pacto eſſet iuſta.Quin & ſi abſque intentione petendi aliquid vltra debitum ab agricola,ſi abſque eius culpa damnum contingeret,ne durius boues exerceat,paciſcitur, vt dimidium damni quoquo modo contingentis ad eum ſpectet,non facta ob id aliqua penſionis diminutione,mortaliter peccat.Tum quia qui eius voluntatem neſciunt,ſcādalizat, vt inquit S. Bernar. in ſuis contract. Tum quia mori poteſt ſine illius intentionis declaratione,aut mutare intentionem,& poſtea ipſe,aut ipſius hęredes miſerū agricolam vexare.Licitum item eſt tradere animalia in ſocietatem alteri,ea lege, vt lucrum ſit commune: ſed qui ea recipit nil ex eo capiat, donec pretium eorum domino perſoluatur: & poſtea ſint communia,modo ea, quæ ante ſorté recuperatam interierint, domino intereant,& non recipienti,iuxta S.Anton.2.par.tit.1. cap. 7.§.39.qui alios contraria tenentes conciliat. Circa quę in fine illius §.ponit regulam,per quā omnes caſus deciduntur; ſcilicet, quod omnis ſocietas circa animalia,in qua ponuntur pacta, quibus alicui ſociorum,iudicio boni viri,notabile damnum infertur,eſt illicita.& recte quidē: quia etiam omnis alia,in qua commoditatū partes non reſpondent ex ęquo partibus in ſocietatē collatis eſt illicita,per dicta ſupra eo.c.n.252.

260 (margin, beside "Centeſimodecimoquarto"); 261 (margin, beside "Licitum item")

De vſuræ participantibus, & eam non reſtituentibus.

SVMMARIVM.

262 *Vſuram qui ſuadet,aut ſub ea petit,vt peccat.et 263.*

Y 262 *Vſu-*

262 Vſurario a non volente reſtituere, qui accipit ſolutionem crediti in malos fines, vel impedit, ne gratis mutuetur. & nu. 164.
263 Peccatum non eſt, ad minus peccandū inducere.
265 Pignus ab vſurario emptum, reſtituendum.
265 Vſurarij bona nō ſunt obligata, & fiunt emētis.
266 Vſuras pro alio exercens, etiam famulus obligatur. & 267.
265 Dominium rei quæſitæ per vſuras quærit vſurarius.
265 Dominiū rei emptæ ab vſurario quærit emptor.
265 Vſurario rem datam vt vendicat qui dedit.
266 Proxeneta vſurarum qui peccat.
268 Vſurarij vxor quæ peccat viuendo de bonis ſui mariti. & 271.
270 Vſurariorum filij, & famuli qui peccant de bonis eorum viuendo.
271 Vſurarij gener recipiens ab eo dotem, vt peccat.
272 Dotem ab vſurario datam retinendi remediū.
273 Vſura non eſt marito vſus pignoris pro dote dati, & 274.
275 Vſuras qui iudex iubet ſolui, aut non reſtitui, & aduocatus, procurator, & teſtis, qui ad id auxilium præbent, reſtituere tenentur.
276 Vſurarium inſtrumentum faciens, vt peccat.
278 Vſurarius vſuras & fructus pignoris reſtituat.
280 Vſurarius quis manifeſtus, & a quo abſoluēdus.
279 Vſurario manifeſto nullum detur ſacramentū, niſi. & 281.
279 Vſurarij teſtamētum nullum, niſi hæc præcedāt.
282 Piſcatorum ac diuitum eiuſmodi ſocietas vſuraria. & 283.
283 Socius induſtriam adhibens, quid de ſuo impēdere debeat.

262 CEnteſimodecimoquinto peccat mortaliter, qui inducit aliquem, vt ſibi, aut alteri tertio det ad vſuram: quia peccato mortali cōſentire, peccatum mortale eſt, cap. 1. ad Rom. c. notum. 2. q. 1. quanto magis ad illud inducere. Qui autem accipit ad vſuram ab eo, qui ad id eſt paratus, aut petit ab aliquo mutuū ſimpliciter: & quia alius non vult gratis mutuare, accipit ſub vſuris, non peccat mortaliter, niſi ob finem mortalem accipiat: nec etiam venialiter, ſi ob cauſam iuſtam accipit: ſed ſic ſi abſque ea accipit, aut ob finem uenialem; ſcilicet ob uanitatē & ludos ueniales, aut ut eius negotiatione diuitias accumulet, cum alias habeat unde honeſte uiuat, iuxta mentem S. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. & noſtrorum doctorum in cap. ſuper eo. de uſuris. quos Caiet. in ſumma uerb. uſura. & 2. 2. q. 78. art. 3. explicat. Quamuis igitur accipere ad uſuram licitum ſit: non tamen petere, ut ſibi ad uſuram detur, quia eſt petere aliquid, quod alius ſine peccato facere non poteſt, quod numquam licitum fuit, iuxta S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 9. §. 14. & Caiet. 2. 2. q. 78. art. 4. & tomo 1. Opuſcu. Tract. 31. reſponſione 13 ſed ſic ab eo mutuum petere. At ſi rogatus petat vſuras ſibi promitti, nec vellet ſine illis mutuare, poteſt ſub ijs licite accipere. Conſtitutus tamen 263
in extrema neceſſitate, non peccat inducendo ad mutuandum ſibi ſub vſuris eum, qui ſine illis mutuare non vult, iuxta Innoc. recept. in d. c. ſuper eo. Quia hoc non eſt, proximum ad peccandum inducere: ſed conſulere, vt minus peccet, hoc eſt, potius peccatum vſurę, quam homicidij committat: quod licitū eſt cap. ſi quod verius, 33. q. 2. Ang. verbo vſura 2. §. 2. Silueſt. eod. verb. vſura 2. q. 1. & Caiet. 2. 2. q. 78. art. 4. in dicta reſponſione 13. Verum etiam videtur S. Anton. vbi ſupra, non peccaturum, qui mutuum ad vſuram ob ignorantiam, aut inconſiderationem peteret, aut quia ſcit fruſtra ſe rogaturum eum, vt gratis mutuet: quod tamen nobis ſecurum non videtur, propter rationes, quas modo tetigimus.

Centeſimodecimoſexto peccat, qui ad vſurā capit aliquas merces ad res vanas, graue æs alienum contrahendo, & vxorem & liberos notabiliter damnificando, vt inſinuat Sotus lib. 6. q. 1. art. 5. de iuſt. & iur. quamuis nō loquatur ille de capiente ad intereſſe, nec de emente (habita fide de pretio) merces, quas præſenti pecunia vendit, quod Hiſpani *(mohatram)* vocant, idem tamen eſt dicendum de illo, arg. l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. dudum 2. de elect. Et notandum, quod qui mutuat ei, quem ſcit vſurarium in fines malos, aut vanos, non poteſt licite capere ab eo ſolutionem, ſi facta ea, vſuras reſtituere non poſſet: quia, qui mutuat in malos fines, non habenti vnde ſua debita ſoluat, dignus eſt, cui non ſoluatur, ſi aliis debitoribus non poteſt ſoluere. Gabr. in 4. lib. ſentent. diſt. 15. q. 11. Silueſt. uerb. uſura. 8. q. 7. quod ad forum conſcientiæ uidetur reſtringendum, uel ad caſum, quo debita eſſent æque priuilegiata, per dicta ſupra eod. cap. a nu. 52. 264

Centeſimodecimoſeptimo peccat, qui ſuadet uolenti mutuare gratis, ut non mutuet, niſi ad uſuram, aut uolenti contrahere, ut contractum uſurarium faciat, cum obligatione reſtituendi in ſolidum, Silueſt. uerb. uſura 7. q. 2. De emente autem pignus ab uſurario amiſſum ob non ſolutionem uſurarum, perinde iudicandū, ac de emente rem alienā, ſecundum mentē Scoti in 4. lib. ſent. diſt. 15. Quia nec uſurarius uidetē quęrere dominium, nec dominus pignoris perdere illud, iuxta dicta ſupra eod. cap. a nu. 203. 265

Alia uero, quæ hoc in loco in Hiſpano ſcripſimus, declarando, dico primo uerius eſſe, quod bona uſurarij non ſunt obligata pro uſuris extortis: quia nullo iure probatur huiuſmodi obligatio: & ita tenent Ioann. And. Panor. & communis in cap. cum tu. & in cap. tua. per

illum

Digitized by Google

illum textum inductum ibi a Panor. de vſur. contra gloſſ. in vtroque cap. & in cap. 2. eodem. tit. lib. 6. quam etiam ibi Domin. & Franc. reprobant.

Secundo, quod dominium rei per vſuras lucrifactę tranſit in vſurarium, ſecundum gloſſ. cap. ſi quis vſuram. 14. q. 4. reſpondendo illi capitulo contrarium ſignificanti, quæ communiter ibi recipitur.

Tertio, quod dominium rei venditæ per vſurarium tranſit in emptorem, ita, quod nō poteſt auferri ab eo, qui ſoluit vſuras pro earum reſtitutione vt Panor. cum communi Modernorum tenet in d. cap. cum tu.

Quarto, quod debitor poteſt recuperare rē, quam pro vſuris ſoluit vſurario: ſi penes eum eſt, immo etſi penes alium titulo gratuito, ſaltem, quum deſunt vſurario bona ad reſtituendū, per l. ſi & me, & Titium. ff. de reb. cred.

266 Ex quo infertur, quod qui aliquid notabile accipit gratis ab vſurario, in eadem ſpecie, qua fuit datum illi, vel etiam in alia, ſi ſciebat eius bona non ſufficere ad vſuras reſtituendas, aut probabiliter dubitabat, peccat mortaliter, ſi nō vult reſtituere ijs, quibus vſurarius tenebatur, iuxta Sanct. Bernar. in ſuis contractibus.

267 Centeſimodecimooctauo peccat, qui inſtitor, negotiorum geſtor, tutor, aut curator, habens poteſtatem ad negotiandum, & dandum ſub vſuris & recuperandum eas, & etiam ſi nomine ſuorum principalium dedit ad vſuras, vel recuperauit eas, cum obligatione reſtituendi, eis non reſtituentibus, arg. cap. ſicut nō ſuo. 46. diſt. & cap. fi. de iniur. Siluest. qui alios refert, verb. vſura. 7. q. 4. etiam ſi merus exequutor illius fuit, aut famulus, qui ſolū pecuniam dedit, & pignora, aut ſolutionem vſurarum accepit, quamuis nulla vtilitas ex eo ipſi obueniret, per ſupradicta eod. cap. num. 18. & per determinata a Caiet. in ſumma, & 2. 2. q. 62. art. 7. quidquid alij dicant, & etiam Siluest. in dicta. q. 4. Quod tamen eſt reſtringendum ad famulos, qui ſciunt pecuniam, quam ferunt mutuam ad vſuram mitti, & quam recipiunt, pro ſolutione vſuræ recipi, & non extendendum ad alios, qui id ignorāter faciunt: quamuis ſciant ſuos principales aliquando vſuræ dare ſolitos. arg. cap. quid culpatur. 23. q. 5. & cap. 2. de conſt.

Quibus addo quod nūc interrogatus An prędicti miniſtri teneātur reſtituere ante excuſſionem principalium? Reſpondi, quod ſic: quia non cenſentur acceſſorij, vt fideiuſſores: ſed vt principales delinquentes: & ita magis obligati quam iubentes: per dicta ſupra eodem. a num. 17. Idem de eo, qui eſt internuntius vſuræ ex parte vſurarij principaliter, vt lucrum illi, & ſibi vtilitatem comparet; quales ſunt communiter proxenetę, quos Itali, *ſenſali*, Hiſpani, *corredores*, vocant. Quod eſt reſtringendum ad eos, qui rogarunt, vt daretur ad vſuram: non autē ad eos, qui ſimpliciter rogarunt vt daretur mutuum. B. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 9. §. 13. Dixi principaliter ex parte vſurarii: quia ſi principaliter interceſſit ex parte indigentis rogans, vſurarium paratum ex ſe ad mutuandum ad vſurā, vt illi mutuaret, non peccaret.

Centeſimodecimonono peccat vxor vſurarii, quę ſciens maritum non habere amplius quam ad reſtituendas vſuras extortas, uiuit ex eius bonis, cum ex ſuis, aut conſanguineorum bonis, aut ex ſuo labore honeſte uiuere poſſit, iuxta Card. in clem. 1. q. 8. de uſur. & Imol. in ead. clemen. num. 55. Quod, noſtro iudicio, reſtringendum eſt ad eam, quæ uiuit de eiſdē bonis uſura adquiſitis, quorum dominium in vſurarium non tranſiit; qualia ſunt pignora frugifera: & ad eam, quæ ſumptuoſius, quam eius ſtatum deceat, viuit: non tamen ad eam, quæ ſolum impendit ea, quæ in eam, eo quod vxor eius eſt, & ob dotem allatam impendere tenetur maritus: quia tanto & plus obligatur maritus ad eam ſuſtentandam, quam ad vſuras reſtituendum, argu. l. aſſiduis. qui pot. in pign. hab. quidquid Siluest. verb. vſura. 8. q. 2. & alii dicāt. Neque ad hoc neceſſarium eſt, quamuis ſanctū, eam maritum tempore opportuno ad eas reſtituendum inducere, & Deum, vt eum conuertat, precari. Neque amplius, quam alia vxor tenetur in prędictorum bonorum cuſtodiam, cōſeruationem, & amplificationem incumbere. 268

Neque ut uſurarius res incertas reſtitutioni obnoxias retineat, & epiſcopus cum ea, ut de illis tamquam pauper uiuere poſſit, diſpenſet; neque ut ſit in extrema neceſſitate, quidquid Siluest. ubi ſupra, & alii dicant: quia nullo iure neque ulla ratione, ea eſſe de neceſſitate iuſtitiæ probari poteſt. Quod ipſum fere dicendū eſt de uxore alterius cuiuslibet non habentis ultra ea, quę tenetur ſoluere, uel reſtituere, arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. cap. dudum 2. de elect. Idē quoque de liberis, qui aliter uiuere non poſſunt: ſed nō de illis, qui aliis inſeruiēdo uictum quærere poſſunt, niſi ſeruitia patri facta id mereātur. quia ad hos ſuſtentandos pater nō tenetur. l. ſi quis a liberis. §. ſed quis ſi filius. ff. de lib. agnoſ. Idem etiā de famulis, qui ſui uictus impenſā lucrātur, & de filiis, & famulis ignorantibus bona, quibus ſuſtentantur, uſura parta fuiſſe. Et de meretibus tanta, quanta expēdunt, & iuſtum ſtipendium adferendo utilitatem rei familiari, laborando, effodiendo, aut aliquid domi efficiendo, aut eam adminiſtrando, modo ne eandem rem pro uſura ſolutā in ſtipendium accipiant. Gabr. in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 3 Sed non eſt idem de his ſiue filiis, ſiue famulis, quorum opera, quamuis ſit licita, non tamen adfert tantum utilitatis 269 270

Digitized by Google

rei familiari,quantum impenſæ. Qualis eſt eo-
rum,qui non niſi ad comitatum, aut menſam,
aut alias res ſimiles ſeruiunt, iuxta S. Bernar-
dinum. Et multo minus ſi ad res inutiles, & ad
alendos canes,accipitres &c. Angel.verb.reſti-
tutio 1.§.21.
271 Centeſimouigeſimo peccat, qui capit dotẽ
a ſocero vſurario,cuius bona ſoluendis vſuris,
quas debet,non ſufficiunt,ſciens id aut debens
ſcire. Quod noſtra ſententia, intelligitur non
ſolum quando res ipſæ vſura adquiſitæ in dotẽ
dantur, & quando dos eſt extra modum: ſed
etiam quando in pecunia, aut in alijs rebus,
quarum dominium ad vſurarium transfertur
moderata, & neceſſaria datur. quia capit ab eo
qui nec donare,nec dotare ſine peccato poteſt:
& quia vxor ſine marito illam dotem reſtituere
non poteſt,ſi illa vult, & maritus repugnat,ma-
ritus peccat & non illa, modo ſtatuat mortuo
marito, aut quamcitius poterit, reſtituere. Et
ſi maritus vult, & illa non, vxor peccat & non
maritus; qui tamen de tali dote participare nõ
debet. Et ſi inter vtrunque conuenit de non re-
ſtituendo, vterque in ſtatu damnationis verſa-
272 tur,cap. peccatum. de reg. iur.lib.6. Hoc tamẽ
remedio vti poſſunt, ſi ſocer ſatis habet ad re-
ſtituendum res certas,& multas incertas debet.
Poſſunt enim petere ab epiſcopo, vt adiudicet
eis non habentibus, quo ſe ſuſtentent, illa bo
na dotalia, quæ pauperibus eſſent reſtituenda,
iuxta dicta ſupra eod. nu. 92. Ang. verb. reſti-
tutio.1.§.20.& Silueſt. verb.vſura 8.q.5. Quod
autem diximus,vxorem abſque conſenſu & li-
centia mariti ſui vſuras reſtituere non poſſe,in-
telligitur quando ex illarum reſtitutione ſcan-
dalum ſequitur, & non quando ſecreto abſque
eiuſmodi ſcãdalo id faceret,per ſupradicta eod.
cap.nu.218.
273 Centeſimouigeſimoprimo peccat ſocer qui
genero ſuo,cui dederat prædium frugiferum in
pignus ſoluendæ dotis,mutuat tantum, quantũ
debet ei pro dote,vt ei relinquat illud ad perci-
piendum ex eo fructus, quos ille poteſt perci-
274 pere.Quia ratio,qua cap.ſalubriter.de vſur.quo
hoc conceditur genero,aut alteri matrimonio
coniuncto,non habet locum in eo, qui tantun-
dem mutuat ei, eo prædio in pignus accepto,
quamuis gener bene poteſt ſocero,vel alii, qui
liberaliter mutuauit,omne ius,quod in pignus
habet liberaliter concedere, modo non faciat
id principaliter ratione mutui:ſed alia iuſta,per
dicta ſupra eod.cap.num. 203.& quia id nullo
iure prohibetur,quod etiã Silueſt.ait verb.vſu-
ra.3.quæſt.4.Quę autem ſit illa ratio,& ad quas
perſonas extendatur,tradimus noue ſupra eod.
cap.num.213.
275 Centeſimouigeſimoſecundo peccat iudex,
qui vſurario vſuras adiudicat, aut eum ad eas
reſtituẽdas nõ cogit,arg.cap.poſt miſerabilem.
& cap. Michael.de vſur.Idem de procuratore,
& aduocato, qui iuuant in hoc vſurarium, aut
obuiant reſtitutionem earum petenti,cum obli
gatione reſtituendi in ſolidum, per dicta ſu-
pra eod. cap.2 nu.17. Neque excuſantur,quod
ſcripturę in ſuperficie iuſtæ viderentur, ſi con-
ſcientia dictabat, eſſe factas pro vſuris, iuxta
Oſtien. in d. cap. Michael. vbi hoc non ait In-
noc.licet eum ad id citet Silue. Idem de nota-
rio publico faciente inſtrumentum ſimulatum,
quod licet formaliter licitum contractum con-
tineat,uere tamen continet vſurarium: vt cũ
vere res pignoretur,ſcribit quod venditur, vel
pro centum decem datis,ſcripſit,centum, uel e
contrario,ita vt pro contractu iniuſto, iuſtum
deſcribat,cum obligatione reſtituẽdi: niſi prin
cipalis reſtituat,per ſupra dicta eod.c.nu. 11.&
12.cum efficaciter ſocius damni inferendi fue-
rit.Quamuis ſi hoc in fauorem eius, qui mutuũ 276
accepit,fecit; quia indigebat, & vſurarius gra-
tis mutuare nolebat,neque ſub uſura cum ſcri-
ptura continente apperte illam,reſtituere non
teneretur: licet mortaliter peccaret,& eſſet ex-
communicatus,vbi excommunicãtur tales,cõ-
tractus ſimulatos facientes. Sicut nec eſſet ob
ſcripturam,apertam vſuram continentem,quia
per eam nec damnum intulit,nec eius cauſa ſuf
ficiens fuit,cum ea,& quia per ea & qui accipit
& qui mutuum dedit æque vti poſſint,niſi eã
faciat in locis vbi ex ſtatuto iniuſto,aut iniqua
conſuetudine,qui mutuũ ad uſuram accipiunt,
ad eam ſoluendam compelluntur:quia tunc re-
ſtituere tenetur per dicta ſupra, & per Silueſt.
uerb. uſura. 7.q.7. Certum eſt etiã, notarium
ad mercedẽ, quam pro labore ſcripturę con-
tractuum uſurariorum accipit reſtituendam nõ
teneri,quamuis in eo peccet: quia ſuam merce-
dem accipiendo non peccat contra iuſtitiam,
quę ſolum imponit neceſſitatem reſtituendi,
per dicta ſupra eod. num. 12. Idem de teſtibus 277
eiuſmodi inſtrumentorũ uſurariorum;qui eiuſ-
modi cõtractus abſque teſtibus, non valẽt, Sil-
ueſt.ubi ſupra.q.9.Quæ procedunt nõ ſolum in
teſte,& notario ſciente,contractũ eſſe uſurariũ
ſed etiam in dubitante, qui antequã dubietatẽ
exuerit,teſtificatur, uel facit inſtrumentũ uſura
rium,arg.cap.3.eccleſ.& cap.dubius.de hæret.
& cap.ſi quis autem. de pænit. diſt.7.cum late
ibi a nobis traditis: quamuis aliquanto minus
peccaret, per ea,quæ ibidem nu.86. ſcripſimus.
Dixi: Antequã dubietatem exueret:quia ſi per
opinionem alicuius doctoris ſollemnis fulcitã
ratione,illam exueret,poſſet id bona conſcien-
tia facere, per dicta ibidem nu.85.
Centeſimouigeſimotertio peccat, qui uſu- 278
rarius non reſtituit quod ultra ſortem accipit,
uel fructus pignoris ei dati perceptos, uel
quos

Digitized by Google

quos percipere potuit. Nec excuſ?t eum, quod mutuatarius multum eius pecunia lucrifaciat: contra impium Molinęum: quia non ratione lucri mutuatarij, ſed mutui eas recipit. Quod ſi ipſe nō reſtituerit, heres eius tenebitur reſtituere: & ſi fuerint multi, quiſque pro ſua parte tenebitur. Et ſi quis eorum non habet vnde reſtituat, alius ad id pro ſuæ hereditatis parte, quantum feret, obligabitur, cap.tua nos. de vſur. Immo & legatarij, & donatarij, & qui gratuito acceperunt aliqua ab vſurario, tenebūtur reſtituere, ſi quæ obuenerunt ad heredes, non ſufficiāt, quatenus facti ſunt locupletiores, per ſupradicta. Ad reſtituendum tamen quod ſuo nomine pecunia vſuraria emit, non tenetur, iuxta Ioan. Maior. in 4.lib.ſent.diſt. 15. quæſt. 38. & commu.in cap.cum tu.de vſur.

279 Centeſimouigeſimoquarto, peccat ſacerdos qui vſurarij manifeſti cōfeſſionem audit, vel eū abſoluit, vel aliquod aliud ſacramentum ei miniſtrat, antequā vſuras quoad poterit, reſtituat: aut præſtet cautionem de reſtituendo cum pignoribus, vel fideiuſſoribus, ijs, a quibus eas extorſit, ſi præſentes ſunt: alioqui ijs, qui eis adquirere poſſunt. Et ſi non ſint tales, Epiſcopo, aut eius Vicario, aut ipſius proprio parocho, coram perſonis fide dignis, aut aliquo notario ex ordinarij mandato, ita vt in cautione exprimat veram ſummam debiti, ſi ſcitur: ſin autem, arbitrio recipientis moderando. Qui ſi ſcienter obligationem minorem debito receperit, ad reſtituendum reſiduum tenebitur. Et vſurario nolenti hoc facere, nemo debet eſſe teſtis in teſtamento, nec confeſſionem eius audire, nec ipſe debet in loco ſacro ſepeliri, & eius teſtamentū ipſo iure eſt nullū. Si vero pignora, vel fideiuſſores dare non poteſt, iuret ſe dare non poſſe. quæ omnia continet cap.quamquam. de vſur.lib.6. quin etiam is, qui eum in loco ſacro ſepeliret, niſi prius prędictis pręſtitis, excōmunicatur per
280 clem. 1. de ſepult. vt infra dicetur. Quod ſi vſurarius in periculo mortis eſt, & vult prędicta pręſtare, ſed non poteſt, a quolibet ſacerdote eius confeſſio audiri poteſt & abſolui: & obtenta ab eo facultate, Epiſcopo eius promiſſionem declarabit, vt ſi conualuerit, ipſum: & ſi moriatur, eius heredes ad reſtitutionem compellat, argu.cap.ſiquis ſuadente. 17.q.4. & aſſerit Silue.verb.reſtitutio.6. q.1. Porro vſurarius manifeſtus dicitur, qui palam & notorie ad vſuram mutuat: aut ſuas res ob dilatam ſolutionē carius iuſto pretio rigido manifeſte vendit. Et nō eſt neceſſe, vt quibuſuis petentibus tribuat, ſicut aliqui dicunt: ſed quod eius mutuatio, quādo fit, ſit manifeſta. Pan. & Ant. Burgos. in cap. ad noſtram. de empt. & vend. Neque hoc requiritur: ſed ſatis eſt, vt poſtea per ſententiam, aut alias, illud palam & notorium fiat, ſecundū prędictum Ant. & citatos ab eo, quod iuſtius videtur. Per ſacerdotem vero in hoc caſu intelligi- 281
mus non ſolum parochū, ſed etiam quēlibet cōfeſſariū poteſtatem audiendi ſacram confeſſionem eius legitimā habentem, arg. clem. dudum. de ſepult. Ceterum, qui aliis adquirūt, ſunt liberi in patris poteſtate conſtituti, & ſerui proprii, aut bona fide poſſeſſi. §. 1. & 2. Inſti. per quas perſo. nobis adqui. Notarius autem in hoc caſu extraneo nō adquirit: niſi illud mandato ordinarii faciat, ſecundum gloſſ. d. cap. quamquam. ver. mandatum. ꝙ intellige, quo ad effectum ſatisfaciendi pręcepto Eccleſię in hoc caſu. Nam quo ad alios adquireret iis, quibus ſtipulatur, vt Peruſ. in d. cap. quamquam. recte declarat.

Centeſimouigeſimoquinto peccat, qui con- 282
fert aliquam pecuniam in ſocietatem nautarū volentium ire piſcatum in mare longinquum, & non habentium commeatum, & alia in id neceſſaria, eo pacto, vt tanta ſibi lucri pars obueniret, quanta cuiuis alii nautarum, & vt euētus nauigationis ſit illorum periculo: & quod ex lucro futuro primum prædicta pecunia ei ſoluatur: & ſi nullū fieret, uel adeo exiguum, ut non ſufficeret ei ſoluendæ, quiſque pro ſua rata illā ſoluat. Nautę uero uacui maneāt. arg. gloſſ. memorabilis, & quę latius ibi Bald. in l. 1. C. pro ſocio. nu. 6. quem ſequitur Iaſ. in §. ſequens. Inſti. de actio. nu. 46 & eorum, quæ ait uterq; Tho. 2.2. q.78. art. 4. ad 5. Tum quia, ut ait Bald. in dicto nu. 6. ſocius, qui nō eſt particeps pecuniæ in ſocietatem collatæ, non debet ſoluere aliquā partem eius in negotiatione perditę. Et is non communicauit ſuam pecuniā nautis, cuius iacturę participes eſſe uoluit. Tum quia uult eſſe ſocius omnium lucri euentuum, at iacturę non niſi unius. Tum quia uult, ut tota ſua ſors principalis ſit ſibi ſalua, contra gloſs. receptam in l. ſi fuerit. ff. pro ſocio.

Credimus tamen, eū hanc conditionē adii- 283
cere poſſe, ut caſu, quo tota pecunia, ſiue ſors ab eo collata, aut eius pars amitteretur, nautę ſoluerēt eam partē, quam de ea impenderent in impenſas, quas domi facerēt. Quia cum alius in ſocietatē, ſuam pecuniā, alius ſuam induſtriā, & laborē confert; qui laborē & induſtriā confert, nō debet de lucro deducere totas ſui uictus impenſas: ſed eas ſolas, quas ultra domeſticas faceret, iuxta Bald. in d. l. 1. nu. 9. & licet contrariū uideatur uerius Saliceto, in d. l. 1. & eſſet uerū quando tale pactū nō interueniret: non tamen eſſet, quādo interueniret; quia pactū illud non eſt iniuſtū, cum illi nō obligentur ad ſortē ſoluendā, niſi pro ea parte, quā impendiſſent in impenſas, quas domi feciſſet, in quo nulla inęqualitas in hac materia reprobata inueniſ, arg. l. ſed & si. §. quod autem 2. ff. de petit. here. & l. cum duobus. §. quidam Sagariam. ff. pro ſocio.

Digitized by Google

De vſura circa cambia.

SVMMARIVM.

284 *MVtuum quoduis cum pacto, vt mutuans aſſecuret vſura.*
285 *Mutuum pecuniæ ab vno numeratæ aſſecurando eum abſque pacto.*
285 *Aſſecuratio licita & vtilis.*
285 *Vſuras nauticas eſſe nunc vetitas quo ſenſu.*
286 *Vſura non eſt aliquid pro fideiuſsione accipere.*
286 *Cambium quid, & quid ſit ſiccum: eſt ſeptuplex.*
286 *Pecunia eadem numerata plus alij valet.*
287 *Permutatio antiquior emptione, & licita etiam in pecunia.*
287 *Pecuniæ finis peculiaris quis: & qui alij ſeptem, in quos locari poteſt pretio, licet non mutuari vel commodari.*
287 *Commutatio omnis æqualem valorem commutatorum requirit.*
287 *Cambium etiam pecuniæ pro pecunia, vtriuſque valorem æqualem requirit.*
287 *Permutatur id, quod eſt, pro eo quod nondum eſt.*
288 *Cambium primum per officium mutuandi licet, ſed non eſt in vſu.*
288 *Cambium ſecundum per minutum licet etiam priuatis, etiam in Hiſpania.*
288 *Pecunia cur maiori pretio præfixo exponi poteſt.*
289 *Cambium tertium per litteras licet, quatuor ſeruatis: & quod merces cambientis incerta.*
290 *Cambium tertium de vno loco ad alium valet, ſed non de tempore ad tempus:*
291. *Cambium quartum tranſlationis realis licet.*
291 *Pecunia vt merx, eſt vendibilis, ſed non vt eſt pretium.*
292 *Cambium quintum ratione intereſſe veri, ſed non falſi lucri.*
293 *Cambium ſextum per cuſtodiam pecuniarum licet.*
293 *Campſor capit & reddit pecuniam dupliciter, re & chirographo.*
293 *Deponens qui apud campſorem gratis cuſtodiētem vſurarius.*
294 *Cambium ſeptimum præſenti pecunia pro abſente licet, hoc ſeruato.*
294 *Contractus nominati, & innominati in hoc pares.*
294 *Pecunia vna octo de cauſis plus valet, quam alia.*
295 *Pecuniæ pretium auctoritate priuata vt mutari poteſt.*
295 *Mutuans pecuniam alicubi, quando plus recipere poteſt alibi.*
295 *Pecunia præſens tanto plus valet abſente, quanto diſtantior. & num. 296.*
297 *Cambia vſitata pecuniæ minoris pro maiori vt liceant. num. 298. & 299.*
300 *Bulla Pij V. de Cambijs & 301.*
302 *Mutuare Regibus ſub vſuris vt licitum.*

CEnteſimouigeſimoſexto peccat mortaliter contra hoc ſeptimum præceptum, qui quærit lucrum notabile ex cambijs ſiccis, vel realibus contra iura naturalia, diuina, vel humana iuſta, exercitis. Pro cuius & aliorum intellectu, inſeremus huic ad id opportuno loco ſummam Commentarij cap. fin. de vſur. quod eſt vnum de quinque prædicto Manuali adiunctis; quorum ſummam huc pertinētium huius Latini opportunis locis inſerere in eius præfatione promiſimus.

Summa igitur prædicti Commentarij huic 284
loco opportuno inſerenda eſt, quod in primis quinque numeris habetur, quod principium illius capituli aliter intelligitur a gloſſ. Oſtien. Ioa. And. & aliis in illud cōmentātibus, aliter a Ioa. Maior. Caiet. Silueſt. Med. & Soto in locis ibi citatis, quos ipſemet olim ſequutus fueram: & ꝙ eorum intellectus nullatenus quadret contextui eius, multis rationibus perſpicue monſtratur, licet ſit verus in ſe; videlicet, ꝙ mutuare alicui pecuniam traiiciendam per loca periculoſa, eo pacto, vt mutuatarius faciat eam aſſecurare a mutuāte, accepto in id aliquo pretio, eſt pretium vſuræ: quia vltra ſortem quæritur mutuanti obligatio, vt aſſecuretur ab eo pretio aliquo accepto. Et ꝙ ſecūdus intellectus eſt, quod mutuans pecuniam traiiciendam per loca periculoſa, ſuſcipiendo periculum in ſe ob aliquod pretium, eſt cenſendus vſurarius. Cuius ſtatuendi ratio noua, & germana redditur, per quam monſtratur, non fuiſſe Gregorio animū reprehendendi aſſecurationes, quas quotidie in magnam Reipub. vtilitatem fieri videmus: ſed neque declarare, quod mutuare cum pacto, vt mutuatarius teneatur facere aſſecurari per mutuantem, ſit vſura: quia hoc indubium erat, & indignū, vt tanta opera declararetur, neque fuiſſe animum decernendi eſſe vere peccatum vſuræ, mutuare ſuſcipiendo periculum in ſe, & aſſecurando pretio iuſto ei, qui vere vult pecuniam per loca periculoſa traiicere, & vere vult eam ſibi aſſecurari iuſto pretio. Quia hoc coram Deo, & in foro conſcientiæ licitum eſt, vt ibidem monſtratur: ſed fuit animus obuiandi quamplurimis vſuris palliatis, quæ fiebant mutuando cum aſſecuratione, ſuſcepto pro ea pretio, quamplurimis, qui volentes ſibi mutuari, & non inuenientes qui gratis mutuarent, fingebant ſe velle traijcere pecuniam in alias terras, & velle ſibi eam aſſecurari, addito pretio iuſto, quo inuenirent mutuatores. Obuiauit autem inducendo præſumptionem iuris, & de iure,

rę, qua qui hoc faceret pręſumeretur vſurarius: & ita nõ dixit,eũ,qui hoc faceret,eſſe vſurariũ: ſed cenſendũ,hoc eſt,pręſumendũ eſſe vſurariũ. Quæ prouiſio digna fuit ſanctitate & eruditione Gregorij noni.& firmatur ratione prædicta, per quam ſoluuntur argumenta,per quæ prædicti,& etiam nos olim intellectum communem reliquimus.

285 In nu.6.7. & 8.habetur, quod confitenti ſe mutuaſſe pecunias alteri,earum ſecuritatẽ depoſcenti,quo eas mari aut alijs periculoſis locis transferret:& ſine fraude ipſe eidẽ ſecuritatem præſtitit,pretio, quo ab alio eam acceptu rus erat,nulla reſtitutio eſt præcipienda a confeſſario. Et quod principio illius cap. ſolum eſt locus in mutuante pecuniam numeratã, quod multis fundamentis probatur. Et quod illud communiter receptum, vſuras nauticas eſſe prohibitas per ius Pontificium prędicti cap.intelligendum eſſe illas vetitas quo ad forum exterius, ſi ob mutuum pecunię numeratę accipiantur:& etiam quo ad interius, ſi propter pecunię,aut alterius rei mutuationem ſumuntur: ſed non ſi,& quatenus ob ſolam ſecuritatẽ prę ſtitam recipiuntur(nulla ratione habita ſaltem principali mutuationis certę quantitatis) modo non accipiantur maiores, quam ab alio tertio pro eadem ſecuritate reciperentur, quę eſt noua,& ſingularis reſolutio. Et quod errat impius Molinæus in locis ibi citatis,aſſerens licere mutuanti accipere vſuras a diuite.Quia prędictum cap.nauiganti.habet,non licere uſuras accipere ab his,qui traijciunt pecunias in partes vltramarinas cauſa negotiandi; quod palã eſt non fieri a pauperibus. Et quod, quidquid Laurentius dubitet in loco ibi citato,fideiuſſor poteſt accipere aliquid pro fideiuſſione, l.hoc iure.§.1.ff.de dona.vbi hoc notat Bar.receptus quum per ſupradicta aſſecurans poſſit pro ſecuritate aliquid accipere, & fideiuſſor ſit in effectu aſſecurator,& non capit vi mutui:ſed vi fideiuſſionis,modo ceſſet fraus;qualis eſſet,ſi nollem tibi mutuare, niſi mihi fideiuſſorem N.prę ſtes,quo cum conueni, vt pro eo certum quid accipiat inter nos partiendum, aut quod liberatus a me a fideiuſſione,illud mihi tradat: aut nolens ſine lucro mutuare, mitto te ad fratrem meum,aut alium,cui pecunias miſi,qui tibi eas mutuet,cum pacto,vt ego pro te fideiubeam, & poſtea nolo fideiubere,niſi certa aliqua re mihi abs te data:quamuis teneri etiam poſſet his caſibus non ineſſe vſurã,cum nihil vi mutui taciti,vel expreſſi accipiatur:ſed ſolum vi alterius contractus longe differentis ab illo iuſte illi appoſiti.

286 In 9.& 10.num. continetur,quod cambium proprie eſt commutatio vnius rei pro alia, & quod diuiditur in cambium pecuniæ numeratæ,& cambium aliarum rerum: quia multis de cauſis infra expreſſis, alia pecunia plus valet vni,quam alia alteri,& e contrario. Et quod cambium,ut a vulgo vſurpatur, eſt omnis contractus pecuniæ pro pecunia non gratuitus, ſiue ſit permutatio,ſiue emptio, ſiue depoſitum, ſiue quiuis alius.Et diuiditur in reale, & ſiccũ. Et quod cambium ſiccum, iuxta S.Anton. & alios Theologos,ibi citatos, eſt cambium fictũ & non verum;& ſic accipitur in Extrauag. Pij V.infra ad verbum,nu.299.relata.Sed Laurentius in dicto Comment. citatus, qui ante omnes de hoc meminit,dicit,cambium ſiccum eſſe,quo campſor prius dat,quam accipiat.quod ipſum etiam Silue.ait in verb.vſura 4. Et quia dat antequam accipiat, dicitur ſiccum. Reale vero contra, quo campſor prius accipit pecuniam,quam det.Et quod aliæ diuiſiones Caie. Med.Soti & aliorum non uidentur vtiles. Et quod ex mente omnium poteſt vtiliter dici ſeptem eſſe genera cambiorum.Primum,ratione officij mutuandi,quod non eſt in uſu. Secundum, per minutum, quo pręſens pecunia pro pręſenti commutatur. Tertium, per litteras. Quartum,per translationem.Quintum, ob intereſſe.Sextum,pro cuſtodia. Septimum, per commutationẽ pecuniæ pręſentis pro abſente.

In num. 11.& tribus ſeqq.continetur,quod permutatio eſt antiquior emptione, quę cœpit poſt inuentam pecuniam numeratam, & quod pecunia fuit inuenta, ut eſſet pretium, quo neceſſaria vitę emerentur,& vt rerũ vęnaliũ eſſet mẽſura quædã publica.Et ꝙ poſtea ſequuta eſt ꝑmutatio pecunię ꝑ pecunia,& ars cambiẽdi, quę eſt ars negotiandi pecuniis vltro citroque dãdis,& accipiendis:& ꝙ licet Ariſt.nõ ſit uiſa licita:tamẽ ordinata ad quærendam ſuſtentationem,uel alium finem honeſtum, etiam Chriſtianis licet, ex mente ſancti Tho. ibi citati & recepti.Et quod licet primus finis pecunię ſit emptio & venditio,ſunt tamen alii ſeptem ſecundarii,in quos ea licite vtimur, cambiendo, permutando, opes oſtentando,ornando, aſpectu eius delectando, & iure ſiue ſucco eius medicando.Et quod excepto mutuo, & commodato, licite prębens eam poteſt capere pretiũ pro eius vſu:qui autem mutuat,& fingit ſe locare in aliquem vſum prædictorum, in quo pro vſu eius aliquid accipiat, peccat coram Deo cordium ſcrutatore. Et quod in omnibus commerciis, & contractibus iuſtitię commutatiuę eſt ſeruanda ęqualitas,ita quod tanti valeat acceptum, quanti datum: & e contrario: ſecundum omnes ibi citatos, præſertim Scotum in 4.lib.ſent.diſt.15.q.2.art.2.Et ita ſicut in emptione iuſta tanti debet ualere merx,quãti pretium pro ea datum:& tanti uſus rei locatę,quãti penſio pro ea ſoluenda: & tanti equus dandus 287

Digitized by Google

dus pro mula, quanti mula pro equo danda. Et conſequenter in commutatione & cambio pecuniæ, tanti debet ualere danda, quanti accipienda: & quod huic conſequens eſt, quod nullo cambio, in quo pecunia pro pecunia datur, poteſt accipi aliquid vltra iuſtum valorem pecunię, quam dat ratione cambij, quatenus eſt permutatio, niſi adiungatur alia iuſta ratio accipiẽdi. Quia ſi cambium aliarum rerum, quod eſt naturalius, antiquius, & magis neceſſarium, non eſt iuſtum, niſi ſeruata æqualitate valoris vtriuſque rei campſæ, a fortiori cambium pecuniæ pro pecunia non erit iuſtum, non ſeruata æqualitate valoris, vtriuſque pecuniæ. Et ꝙ qui dat nunc pecuniam pro alia maiore, poſt vnum, vel duos, vel plures menſes reddenda, iniuſte facit per prędicta, quia vult accipere rẽ maioris valoris pro re minoris, via permutationis. Immo ſecundum Oſtien. ibi citatum admittit vſuram peſſimam: & quod non eſt neceſſe ad iuſtitiam permutationis, quod Silueſt. & Sotus ibi citati aiunt, quod res accipienda per permutationem, iam ſit in rerum natura, & in dominio eius, cum quo res alia permutatur; quia nullo iure id cauetur, neque vlla ratione probatur: immo contrarium oſtenditur, eo quod res nondum nata emi, vẽdi, & promitti poteſt, per ibi citata.

288 In 15. nu. & tribus ſeqq. continetur, quod prædictum primum cambium per officium licitum eſt: nam, quidquid aliqui ibi citati dicant, poſſet conſtitui a repub. officium mutuandi egentibus cum ſalario de publico conſtituto: immo & prędtituto aliquo paruo lucro redendo a mutuatarijs vltra ſortem pro labore officiarij inſtar montium pietatis, quod ibi copioſe probatur.

In 19. & 20. nu. continetur, quod iuſtum eſt ſecundum cambium, vocatum vulgo per minutum, quo quis cambit pręſentem pecuniam pro præſenti; puta, nummos minoris valoris, pro nummis maioris: vel contra; puta quadrantes pro Iulijs, vel Iulios pro ſcutis: aut contra, modo fiat ex officio a repub. in hoc cum moderato lucro inſtituto, ſecũdum pleroſq; omnes. Et ꝙ credimus etiã priuatis licere accipere aliquid exiguum, minus quam quod campſori aſſignatur, non ſola ratione cambij, ſed alicuius intereſſe ſingularis, laboris, tędii, impedimenti, & aliarum incommoditatum. Et quod licet legibus Hiſpaniæ vetitum ſit, ne quis officium campſoris ſibi auctoritate propria ſumat, non eſt tamen ſpeciatim vetitum priuatis, ne cambiant priuatim occurrente occaſione ſine officii campſoris ſpecie, licet iuſte vetari poſſit ex cauſis ibi expreſſis. Et quod habens aliquam monetam, quæ ratione materię, vel alicuius ſingularis intereſſe, pluris ſaltem ſibi valeat, quam publica lege æſtimetur, poteſt illã permutare pro alia, recepto illo pluri, præſertim in foro conſcientię. Quia, quidquid dicat Medina, quamuis illa moneta æſtimata ſit a republica certo pretio, ad vſum ſuum principalem, qui eſt eſſe pretiũ: & licet nemo cogi poſſit ad dandũ pro illa maius pretiũ, quã cõſtitutũ: propter tñ aliũ ſecundarium vſum, & ſingulare intereſſe, iuſte poteſt aliquid amplius accipere. quod etiam Sotus affirmat. Et quod hoc cambium eſt iniuſtũ, quoties campſor plus lucri quã ſit lege, vel cõſuetudine ſtatutum recipit, & quoties pecuniã adulterinam, prauam, fractam, aut vſu non receptam compermutanti tradit, aut eum in pretio decipit.

In nu. 21. & aliis decem ſeqq. continetur, 289 quod tertium cambium, vocatum per litteras eſt iuſtum, & reipub. neceſſariũ: quia per illud virtualiter transfertur pecunia de vno loco in alium, quamlibet remotum, virtute litterarum, quibus efficit campſor, vt tradatur tanta pecunia in alio loco, quanta ei datur, in quo ipſe dat litteras, & aliquid amplius pro iuſta mercede. Et quod dicitur cambium per litteras, quia communiter fit per eas: quamuis etiam fieri poſſit per nuntium, vel per ipſum campſorẽ. Et quod ad iuſtitiam requiritur, Primo, vt ſeruetur ęqualitas valoris inter pecuniam datam, & accipiẽdam. Quia in omnibus contractibus tam nominatis, quam innominatis, ſeruanda eſt ęqualitas rerum commutatarum, iuxta prædictam omnium, prҫſertim Scoti, ſententiam. Secundo, quod campſor non accipiat plus iuſta mercede: & ꝙ illa nõ creſcit ex eo ſolo, quod tardius ſit accipiẽda pecunia virtute litterarũ, vel eo quod a principio non traditur ei pecunia, vel pars eius, ſed expectat ſolutionẽ vſque ad tempus, quo certum fiat litteris ſatisfactum eſſe: neque decreſcit ex eo, quod tota pecunia ſtatim ſoluatur, vel intra breuius tempus ſolito quia per dicta ſupra, eodem cap. nu. 228. propter anticipationem, vel dilationem ſolutionis, iuſtum rei pretium nec augetur, nec minuitur.

Quare qui minoris cambiunt, accepta præ- 290 ſenti pecunia per litteras, quas vocant cambii, quam dilata ſolutione per litteras, quas uocant crediti, non poſſunt excuſari, ſi iuſtum ſummũ pretium mercedis excedant, quamuis intra latitudinem iuſti pretii pluris cambire poſſint, dilata ſolutione, quam ſtatim facta, per dicta eod. num. 239. & infra cap 23. num. 78. Excuſari, inquam, non poſſunt ratione mercedis huiuſmodi cambij, licet ratione intereſſe ueri aliquã do forte excuſari poſſint, iuxta infra dicenda. Et quod tertio requiritur, quod campſor, qui dat pecunias ſoluendas in aliis quamlibet remotis locis, ſciat, uel probabiliter credat, quod perſona, cui eas dat, habeat pecunias, uel fidẽ,

ſeu

Digitized by Google

ſeu creditũ, & voluntatẽ ſatisfaciendi litteris, quas de ſoluẽdis illis ſibi tradit, quod ſatis probat prędicta Extrauag. relata infra, nu. 299. Et ꝗ alioqui vſuram iniquã admittit, & iniquiorẽ ſi eas tradit cum pacto, quod ſi non ſoluantur intra tres menſes ibi campſori, ab eis, ad quos remittitur ſolutio, ſoluatur intra ſex menſes Romę cũ lucro cambij, quo ibi erat ſoluendo, & lucro recãbij Romę ſoluẽdo. Addo nũc quarto eſſe neceſſariũ, vt locus in quo eſt ſoluenda pecunia, longe diſtet a loco, in quo dantur litteræ. Alioqui enim eſſet cambium de tempore ad tẽpus, quod non licet, & non de loco ad locum, ꝗ licet, vt ex eodem Comment. nu. 67. colligitur, & ſatis probatur prędicta Extrauag.

Et quod attento ſolo iure naturali & diuino ęque iuſte poteſt fieri hoc cambium per litteras de ciuitate vnius Regni ad aliam eiuſdem, ſicut ad aliam alterius Regni: quod & Sotus ſibi contrarius in locis ibi citatis tenet: quamuis in aliquot Regnis iure humano id prohibeatur ad tollendas palliatas uſuras, inducendo præſumptionem earum, quod tamen ceſſante fraude & fictione non ligaret in foro conſcientiæ. arg. cap. tua. & cap. is qui. de ſponſ. & ibi notat. modo tanto minus lucri acciperet campſor, quanto minus interuallum inter vtramque ciuitatem interiaceret, quod multis rationibus ibi probatur. Immo & concluditur, quod iura illa particularia humana quantum proſunt uno reſpectu, tantum obſunt altero. Et quod prędicta iura particularia deberent reſtringi ad cambia in quibus campſor dat pecuniam in vno loco, & accipit litteras de ſoluendo illam in alio: & non extendi ad illa, in quibus campſor prius recipit: quia per illa ſolet frequenter vſura palliari: per hæc autem non; immo multum commodari habentibus neceſſitatem transferendi pecuniam ſuam ſecure in aliũ locum. Et quod laudanda fuit lex bo. me. Caroli V. qui pręſcripſit pretium moderatum, quo campſores ſuorũ Regnorum cambirẽt: quę tamẽ, iuxta id, quod ibi præſagiuimus, non fuit vſu recepta: quamquam nihil aliud per eam fiebat, quam reductio mercedis cambientium ad quantitatem, in qua nos eam cognouimus etiam poſt annum 1530. quando translatio vnius ducati Salmantica Romam fiebat minoris groſſo, ſiue dimidiato Regali; quæ tamen nunc conſtat tribus fere Iulijs, ſiue Regalibus: & contra, Roma Salmanticam fiebat uno Carolino, ſiue tribus quartis Iulii ſiue Regalis, & nunc conſtat fere quatuor Iuliis. quæ cariſtia neſcio qua iuſtitia coram Deo defendi poſſit.

291 In nu. 31. & duob. ſeqq. continetur, quod licitum eſt quartum cambium, per translationem realem, quod fit prius emendo, vendendo, permutando, aut per alium contractum innominatum, quęrendo pecuniam ualentem minoris in aliqua prouincia, quam in alia: eo quod ibi non recipitur, vel eius materia non tanti ibi, quanti alibi æſtimatur: aut quia eſt deformata, fracta, raſa, reſecta, aut iniuſti ponderis, & poſtea realiter transferendo in aliam, vbi aliquo reſpectu pluris valet. Et quod pecunia emi, & vendi poteſt, quidquid aliqui dicant cum Soto, qui licet neget, eam emi poſſe, concedit tamen poſſe permutari, non ſolum tamquam ſimplex metallum ſed etiam tamquam monetam, quæ octo rationibus, pluris, vel minoris iuſto pretio lege & ſtatuto valere poteſt. Quęque conſiderata, vt quędam merx, eſt res vendibilis, &, vt Sotus ait, campſibilis, licet non conſiderata vt pretium.

In nu. 34. & ſeqq. continetur, quod licitum eſt quintum cambium, quo campſor recipit aliquid vltra ſortem veri intereſſe damni emergẽtis, vel lucri ceſſantis, quod incurrit campſor ceſſando ob id ab alio iuſto cãbio, vel mercimonio, vt proximi neceſſitati cambiendo ſuccurrat cum pacto ſoluendi ei tãtum, quantum fuiſſet aliter lucraturus: quia & mutuare ſic liceret per dicta ſupra eod. cap. nu. 239. Dixi: Ceſſando: quia ſecus eſſet, ſi non ceſſaret, vt mercator, qui quamuis mutuauerit vnam pecuniam, mercatur alia tantum, quantum mercaretur, ſi non mutuaſſet illam. Quibuis addo nunc, Piũ V. per extrauag. infra tranſcriptam ſtatuiſse, ne a principio certum intereſse pręfigi poſſit in cambijs. 292

In nu. 36. & quattuor ſeqq. continetur, quod licitum eſt etiam ſextum cambium, quo quis lucratur ob cuſtodiam pecuniarũ, vt lucrantur argentarii, ſiue banchari auctoritate publica conſtituti ad cuſtodiendas pecunias, quas iudices iubent apud eos deponi; quaſque alij ſinguli deponunt, ea lege, vt habeant eas paratas ad reddendum ſimul ac petitæ fuerint, habeantq; librum rationum depoſitarum & redditarum, ſalua iuſta mercede pro tempore, quo penes eos fuerint: quia huiuſmodi officium eſt vtile reipub. & dignum ſalario publico, vel priuato. Et quod etiã auctoritate priuata fieri poteſt, vt aliquis habeat cuſtodiam pecuniarum talium, vel talium perſonarum volentium prædicta lege, ſiue pacto apud eos ſuas pecunias deponere: quia id in effectu eſt contractus locationis ex parte campſoris, vel depoſitarii, & conductionis ex parte deponentium, quæ iuſtum eſſe clamant omnes tituli, de locat. & conduct. Et quod duobus modis fit depoſitio pecunię apud campſorem, ſcilicet numeratione, & traditione chirographorum acceptatorum ab eis pro pecunia numerata. Et quod duobus etiam modis fit redditio; ſcilicet numerando, & tradendo chirographos, quibus rogat alium campſorem, vt pro eo numeret. Et quod non eſt verum id, 293

quod

Digitized by Google

quod Sotus; & aliqui mercatores dicunt, in Hiſpania campſori deberi quinque de mille cũ redditur in numero, cuicunque reddatur, & cum per chirographum, nihil. Tum quia nulla talis lex eſt. Tum quia contra omnia iura eſt, ꝙ alius à deponente ei teneatur ſoluere prę fata quinque, quæ deponens debet ob cuſtodiam & prędictas rationes campſorum. Quę quidem allegatio licet eſſet iuſtiſſima, mihi tamen, aliquãdo capienti pecuniam virtute chirographi è lõginquo remiſſam, parum profuit. Et quod nulla certa merces videtur eſſe præſtituta prædictis campſoribus pro prædicta cuſtodia, & opera iure communi, neq; particulari ſaltem Hiſpano: & ideo, ceſſante conuentione, definienda eſt boni viri arbitrio, penſatis penſandis. Quamquam video, quod in Vrbe non ſolum non ſoluitur propter hoc bancharijs: ſed etiam habetur & agitur ab eis gratia deponentibus; eo ꝙ lucrantur vtendo pecunia depoſita in cambiẽdo & negotiando. Immo in aliquibus partibus Hiſpaniarum & Galliarum, etiam gratia refertur reddendo 6. vel 7. pro centum in anno. Licet certum ſit, hos poſtremos vſuram committere, ſi ex pacto expreſſo, vel tacito ea accipiũt: & illos primos, ſi ex pacto cuſtodiunt gratis pecunias depoſitas, & facultatem vtendi pecunia accipiunt pro ſalario cuſtodiæ ſibi alias debito ea lege vt parati ſint eas reddere ſimul ac petũtur, & vtroſque obligatos eſſe ſoluere; iuſtam mercedem, niſi poſt cuſtodiam pecuniarũ, gratis ea condonetur. Quia, vt dictum eſt ſupra eod. cap. num. 180. pecunia depoſita facta facultate depoſitario illa vtendi, mutuata cenſetur. Et ideo quidquid ob eius vſum vltra ſortem ex pacto expreſſo, vel tacito accipitur, vſura. eſt. Dixi: Poſt cuſtodiam: quia donatio antea facta, vim pacti vſurarij haberet, vt ex ſe patet.

In nu. 41. & 11. ſeqq. continetur, quod etiã
294 eſt licitum ſeptimum cambium, quod fit per commutationem pręſentis pecuniæ pro abſente: & quod nil refert quo ad hoc, an commutatio fiat per emptionem, quæ eſt contractus nominatus: aut per permutationem, vel per contractus, do, vt des: vel facio, vt des, &c. qui sũt innominati: quia licet cõtractus nominati ab innominatis differãt quo ad aliqua: quo ad hoc tamen non differunt, vt dictum eſt ſupra eod. num. 287. Quia ſicut emptio & venditio redduntur iniuſtæ ex inæqualitate valoris mercis & pretij, & ex augmento pretij ob dilationem ſolutionis, & diminutionem eiuſdem propter anticipationem ſolutionis, ita etiam permutatio, & cõtractus, do, vt des, & alij innominati. Et quod ex hoc infertur nil referre, an contractus quo campſor dat, vel accipit pecuniam in vno loco, vt det, vel accipiat eandem cum lucro in alio, appelletur emptio, vel venditio, ut Caiet. ait, aut permutatio, ut Sotus & aliquot alii, aut do ut des: aut do, ut facias dare, uel facio dare, ut des &c. quod iuri propius uidetur. eandem enim menſurã iuſtitia eius, quocunque nomine appelletur, metienda eſt. Et quod, ut dictum eſt, ſecundum ſanctum Thom. & receptam ſententiam, pecunia etiam, quatenus pecunia eſt, commutari poteſt, & ex eius commutatione negotiando lucrum quæri. Et quod octo poſſunt eſſe in cauſa, quare una moneta poteſt ualere pluris, uel minoris, quã alia. Primum diuerſitas metalli. Secundum, diuerſitas bonitatis eiuſdem metalli. Tertium, diuerſitas formę, & ponderis. Quartum, diuerſitas locorum. Quintum, reprobatio totalis, uel partialis. Sextum, temporis diuerſitas. Septimum, copia, uel defectus. Octauum, abſentia uel præſentia. Et quod una pecunia numquam ualet pluris, uel minoris ex eo, quod citius uel tardius danda, uel accipienda ſit: in quo grauiter multi mercatores & mutuantes erraſſe uidentur. Et quod qui centum ducatos mutuat ad annum, ſi intra illud creſcat eorum ualor auctoritate publica, debent ſolui eidem totidem in fine anni, ſi eos eouſque erat ſeruaturus, uel mutuauit cũ pacto, ut redderẽtur ei centũ alii eiuſdẽ metalli, & formæ, ſiue maioris, ſiue minoris, ni fine anni ualerẽt, quidquid Sotus, cui reſpondetur ibi, ſcribat. Immo, & ſi non erat ſeruaturus eos, neque fecit prædictum pactum, ſed ſimpliciter mutuauit illos aureos in aureo, ſecundum Bart. communiter receptum. Et quod ſicut quęlibet alia merx plus ualet, ubi eſt inopia eius, quam copia, ita nummus aureus pluris ualet, ubi eſt magna inopia auri: & argenteus ubi eſt magna inopia argenti: quia pecunia, ut prædiximus, quædam merx eſt. Pro quo ultra alia citamus legem in hoc ſingularem, quæ 4 eſt. ff. de eo quod certo loco.

In num. 63. & 14. ſeqq. continetur, quod nõ 295
obſtat pręd ictis, quod auctoritate publica conſtitum eſt pretium monetæ publicę, quod non poteſt mutari priuata, neque quod aurei non ualeant plures Iulios, uel Regales tempore inopię eorum, quam copiæ: quia id eſt uerum eo reſpectu, quo eſt pretium, & quo ad effectum cogendi quem ad accipiendum eos pro pluri: non tamen eo reſpectu, quo ſunt merx, & campſibiles, ſiue commutabiles, & quo ad effectum uendendi uolenti eos quęrere, preſertim data eorum penuria: quod in Vrbe paſſim factitatur. Nam, ut audio à fide dignis, licet pretium ſcuti aurei ſtatutum expreſſe à Principe ſint undecim Iulii, & tacite per conſuetudinem aſcenderit ad vndecim cũ dimidiato: tñ propter penuriã ſolet cõmutari cum quærẽte ſcuta aurea in auro, additis vno duobꝰ, vel tribus obolis, ſiue baiochis: licet nemo cogatur illo pretio accipere

cipere

Digitized by Google

cipere. Et quod pretium pecuniȩ in nundinis augetur ob multitudinem volentium accipere per viam cambij, & ob paucitatem volentium cambire:& e contrario, minuitur ob paucitatem uolentium capere: & multitudinem volentium dare. Idem tamẽ limitandum eſſe ad multitudinem volentium dare, vel accipere per viam cambij liciti, ſicuti aliarum mercium valor creſcit per multitudinem volentium eas iuſte emere, non autem per multitudinem volentium eas rapere vel furari. Et quod ducatus pluris valet in Luſitania, quã in Caſtella, & quod Marapetini Caſtellȩ ęquantur reais Luſitaniȩ. Et conſequenter, quod mutuans centum ducatos in Luſitania iuſte capere poteſt aliquid vltra centum in Caſtella, & e contrario mutuans centum in Caſtella, iniuſte accipit centum integros in Luſitania, ſi alia ratio accipiendi, quam mutui non interueniat. Et idem dicendum de alijs locis, in quorum altero minoris, vel pluris valet, quam in altero. Et ſic qui mutuat centum ducatos in Hiſpania noua, non poteſt capere totidem integros in veteri, nec in Italia, & minus in Gallia, & Flandria: & quod pecunia prȩſens pluris valet ex ſe, quam abſens prȩſenti ceteris paribus; eo quod ex ſe requirit laborem, impenſam, & periculum in traducendo, ſecundum Cald. quod auctoritate Caiet. Silueſt. & Med. & rationibus firmis contra Sotum probamus: licet per accidens contingat, vt ſine labore & impenſa ementis poſſit deferri abſens: quia ſatis eſt, quod ex ſe ſine illis fieri nõ poſſit. Et conſequenter, quod recte conſuluit Cald. in conſil. 11. de vſur. iuſtam fuiſſe emptionem, qua quidam Genuæ centum ducatis præſentibus emit centum & ſex exiſtentes in Alexandria. Et quod eadem ratione ſola lege naturali, & diuina attenta, poſſet quis iuſte emere centum ducatis præſentibus, Medinæ centum & vnum exiſtentes Hiſpali, quamuis ſint ciuitates eiuſdem Regni Caſtellȩ. Et quod tanto minoris poteſt emi abſens, quanto maior eſt diſtantia. Et conſequenter, quod aliquando abſẽtia efficit, quod ducatus abſens valens pluris in loco ſuo, quam prȩſens in loco ſuo, æqualis pretii ſit in loco præſenti minoris valoris, & aliquando minoris, & aliquando maioris, iuxta diſtantiam locorum maiorem vel minorem vtriuſque, & iuxta differentiam maiorem ualoris vnius, & valoris alterius: cuius exempla ibi ponuntur. An autem ſicut abſentia pecuniæ minuit eius ualorem, ita & præſtatio eius abſens, & futura poſt annum, uel aliud tempus maius, uel minus futura minuat ualorem eius, ita quod præſtatio eius præſens ualeat plus, quam illa, magnæ quæſtionis uidetur? Ad quam faciunt adducta ſupra ad probandum quod debitum poſt aliquot tempus poteſt emi iuſte pretio minore prȩſenti ſupra eod. cap. nu. 230.

In num. 68. & ſeqq. quod in principalibus emporiis Hiſpaniæ, Galliæ, & Belgij habentur tres uel quattuor nundinȩ certis temporis interuallis diſtinctȩ. Et quod ſunt aliqui, qui habent magnam quantitatem pecuniarum, quibus nullas merces emunt: ſed in fine prȩdictarum nundinarum tradunt eas iiſdem, quibus antea, uel aliis uolentibus eas accipere ſoluendas in nundinis in aliis ciuitatibus eiuſdem, uel aliorum Regnorum proxime futuris, cum aliquo certo, uel incerto lucro, & in fine aliarum nundinarum recipiunt illam quantitatem cum illo lucro ꝑ ſe, uel per ſuos inſtitutores ſiue actores: & ſtatim tradunt eas aliis, uel eiſdem ſoluendas in nundinis, uel aliis terminis ſtatis alterius ciuitatis, & in fine illorum faciunt, quod in proxime præteritis. Et ita non ſolum conſeruant ſuam pecuniam, ſed etiam eius lucro uiuunt & ditantur. Et quod non abs re dubitatur, an hoc genus cambii liceat. Quibus nunc addo, eſſe huic dubio ſimile illud in cuius ſolutione ſubſtitimus ante aliquot menſes D. Emanuel a Sa Doctor doctiſſimus iuxta ac piiſſimus magnum illuſtriſſimi Ordinis Societatis Ieſu ornamentum, & ego, interrogati a quodam Reuerendiſſimo animarum ſalutis ſuæ gentis ſitiente epiſcopo? An ſit licitũ illud genus cambiendi, quo tota Italia hodie formaliter, & reliquum orbis uirtualiter utitur, uti dicitur? Nempe quod multi habentes pecuniam numeratam, & nolentes, uel non potentes uti arte mercandi, nec emerȩ prȩdia, quorum reditu ſe ſuſtentent, utuntur arte campſoria in hunc modum. Quod Genuæ, uel alio in loco Italiæ, dant pro ſcuto marchæ, quod ualet Lugduni. 67..... ſoluendo ibi in proximis nundinis 65. uel 66. plus uel minus, prout fuerit prolixius, uel breuius tempus inter dationem & ſolutionem: numquam tamen dant 67. quia tunc nihil lucrarentur, & accipiunt ab his, quibu dant pecuniam, litteras ad quoſdam tertios, qui illa ſcuta in illis ſoluant ſibi, uel actoribus ſuis, qui rurſus dant illa ſcuta ſibi ſoluta eiſdem, uel aliis ſoluenda Genuȩ, uel alibi in terminis ad id ſolitis, cum auctario certo, uel incerto determinãdo a deputatis in id: & mox illa ſcuta ſoluta cũ auctario prædicto, dant eiſdem, uel aliis ſoluenda in aliis nundinis proximis Lugduni, dando ut prædictum eſt 65. uel 66. &c. pro ſcuto marchȩ: & ita cõtinuo ſua cambia renouantes ſuas pecunias augent. Vtriuſque dubii ſimilitudo colligitur ex eo, quod in vtroque genere cambii campſor dat pecuniam alibi, & alio tempore ſoluendam cum aliquo auctario certo, vel incerto. Et quia vtriuſque reſolutio eſt perneceſſaria omnibus omnium fere negotiatorum totius orbis Chriſtiani confeſſariis, eam faciam- 296

diui

diuina ope, quambreuiſſimam.

Pro parte negatiua facit, quod hi videntur in effectu mutuare, & accipere aliquid vltra ſortem propter dilationẽ temporis, quod eſt vſura. cap. in ciuitate. de vſur. cum citatis ſupra eod. nu. 210.

Pro affirmatiua vero facit, quod infinitus eſt numerus Chriſtianorum honeſtorum, qui hac arte viuunt. Nam non ſolum mercatores & campſores, qui eam palam exercent, ſed quam plurimi alij diuites, infimates, mediocres, & ſummates, etiam eccleſiaſtici, vtuntur ea, deponendo, ſeu commendando ſuas pecunias campſoribus, vel mercatoribus prædicto modo negotiantibus, cum pacto, vel intentione principali, vt eis cedant partes incertę uel certæ lucri incerti, pro quantitatibus a ſe commẽdatis: qui omnes confitentur, abſoluuntur, & communicat quotannis: & temerarium videtur, eos omnes, & eorum confeſſarios damnare. Facit item, quod vt ait Cald. in d. conſ. ſine huiuſmodi cambijs omnia commercia cum extraneis regnis ceſſarent, & propria pauperiora fierent.

297 Pro reſolutione igitur eorum dico. Primo, non poſſe illa defendi, niſi per reductionem ad aliquam ſeptem ſpecierum cambii ſupradictarum, & quod non poſſunt reduci ad primam, neque ad ſecundam, neque ad quartam, neque ad ſextam, ut palam eſt id perpendere volẽti. Secundo, quod nullatenus poſſunt illa defendi, quatenus eo maius auctarium accipiunt, quo plus temporis interiacet inter dationem & ſolutionem, niſi ratione veri intereſſe: quia id lucrifit ratione dilationis temporis ad ſoluendũ, quod nullatenus licet, vt prædictum eſt ſupra eod. cap. num. 210. Tertio, dico quod poſſunt ſaluari reducendo ad tertium & quintũ, modo pecunia, quæ datur in cambium alibi ſoluenda ſit deſtinata mercaturæ, vel rebus frugiferis emendis; ita quod cauſa principalis, quare ceſſatur ab illis, ſit illius datio ad cambiũ: modo item ſeruẽtur illa, quę in illis ſeruãda eſſe ſupra diximus, & prędicta Extrauagãs requirit. Quarto, dico ꝙ etiã defendi poſſũt, quatenus reduci poſſunt ad ſeptimũ, quo pecunia abſens maior emitur, vel cõmutatur præſenti minori, vel datur pro ea. Quia vt ſupra, num. 292. dictum eſt, pecunia abſens ſuapte natura minus valet, quã præſens eam vendenti, commutanti, vel alias danti. Oportet autem, quod in eis ſeruentur illa, quę in illa ſpecie cambij ſeruanda eſſe diximus, & conſequenter aduertant, an eadem pecunia in eo loco diſtanti valeat pluris, quam in præſenti, & collato illo pluri cum minori, quo propter abſentiam valet, reducãt ad æqualitatem; quę vt prędictum eſt ſupra eod. nu. 277. in omni commutatione, quocunque nomine cenſeatur, lege ipſa naturali & diuina requiritur. Quare ſi eadem pecunia pluris valet Lugduni, quam Metinæ, carius debet emi Metinę, quam eadem pecunia exiſtens Metinę emenda eſſet Lugduni; & e contrario. Quo forte iuſtificantur cambia illa, quę paſſim fiunt a Metina Vlyſſipponem, & Vlyſſippone Metinam: licet enim tam diſtet Vlyſſippo a Metina, quam Metina ab Vlyſſippone: longe tamen minoris emitur Metinæ ducatus exiſtens Vlyſſippone: quã ducatus exiſtens Metinę ematur Vlyſſippone: quia idem ducatus pluris valet Vlyſſippone, quam Metinę.

Aduertant item, quod ſicut neceſſarium eſt ad iuſtificandum emptionem, commutationẽ, vel dationem, vt ſit actualiter, vel virtualiter vera merx venditoris, quæ ematur, vel commutetur, vt præſupponunt l. 1. & 2. ff. de contrahen. empt. & §. pretium. cum ſeq. Inſt. eod. ita etiã oportet ad iuſtificationem huiuſmodi cambii per reductionem ad ſeptimum, vt accipiens pecuniam præſentem, & uendens, uel commutans pro illa abſentem, habeat illam in loco ſolutionis ſaltem uirtualiter, & quod dans præſentem, uere uelit illam abſentem emere, uel cum illa commutare: alioqui eſſet ficta emptio & mutuum palliatum, & conſequenter uſurarium & illicitũ per dicta ſupra eod. cap. nu. 229. 298

Dixi: Saltem uirtualiter, quia ſufficit quod habeat eam ſub credito, ita quod certo ſciat, uel ſaltem probabiliter credat, quod tradet eam is, ad quem deſtinãtur litteræ. Aduertant etiã, quod ſicut emens rem aliam abſentem minoris quam ualeat communi æſtimatione notabiliter, etiam detracto eo quo minus ualet propter abſentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem in foro conſcientiæ illius partis notabilis, quę ad iuſtum pretium requiritur. Ita etiam campſor, qui pręſenti pecunia emit abſentem, notabiliter minoris, quam ualeat communi ęſtimatione propter illam abſentiam, etiã detracto quo minoris ualet propter abſentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem illius partis notabilis, quæ ad iuſtum pretium requiritur. Et conſequenter, qui cambiens dat pecuniam minoris ualoris, pro pecunia maioris ualoris ſoluenda alio loco ei, qui nec realiter, nec credito eam ibi habet, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem, quia uirtualiter uſuram committit. Nec ad excuſationem ſufficit, ꝙ ignoret, eũ illã habere, uel nõ habere, ſed oportet, ut ſciat, uel probabiliter credat eã habere: quia ignorantia etiam facti eius, quod oportet ſcire nõ excuſat. 1. q. 4. §. notandũ. qualis eſt hęc. arg. cap. innotuit cum gloſſ. de elect. 299

Quinto, quod tam in his duobus generibus cambiendi, quam in aliis debent ſeruari contẽta in extrauagante Pii V. quæ ſic habet.

Pius

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

300 *IN eam pro noſtro paſtorali officio curam diligenter incumbimus, & infra. Primum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ ſicca nominantur, & ita confinguntur, vt contrahentes ad certas nundinas, ſeu ad alia loca cambia celebrare ſimulent, ad quæ loca, ij, qui pecuniā recipiunt, litteras quidē ſuas cambij tradūt, ſed nō mittuntur, vel ita mittūtur vt trāſacto tēpore, vnde proceſſerant, inanes referantur, aut etiā nullis huiuſmodi litteris traditis pecunia ibi denique cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus. Nam inter dantes & recipientes vſque a principio ita conuenerat, vel certe talis intentio erat, neque quiſquam eſt, qui in nundinis aut locis ſupradictis huiuſmodi litteris receptis ſolutionem faciat. Cui malo ſimile etiam illud eſt, cum pecuniæ ſiue depoſiti, ſiue alio nomine ficti cambij traduntur, vt poſtea eodem in loco vel alibi cum lucro reſtituantur. ſed & in ipſis cambijs, quæ realia appellantur, interdum (vt ad nos perfertur,) campſores præſtitutum ſolutionis terminum lucro ex tacita, vel expreſſa conditione recepto, ſeu etiam tantummodo promiſſo, differunt. Quæ omnia nos vſuraria eſſe declaramus, & ne fiāt diſtrictius prohibemus.*

Porro, ad tollendas quoque in cambijs, quantum cum Deo poſſumus, occaſiones peccandi, fraudeſque fœneratorum, ſtatuimus, ne deinceps quiſquam audeat, ſiue a principio, ſiue alias, certum & determinatum intereſſe, etiam in caſu non ſolutionis paciſci, neque realia cambia, aliter quam pro primis nundinis vbi illæ celebrantur. Vbi vero non celebrantur, pro primis terminis iuxta receptum locorum vſum exercere, abuſu illo prorſus reiecto, cambia pro ſecundis, & deinceps nundinis ſiue terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis, vt ratio habeatur longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne dum longiores præfiguntur quam loca deſtinatæ ſolutionis deſiderant, fœnerandi detur occaſio. Datum Romæ apud ſanctum Petrum anno incarnat. Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo Kal. Feb. Pont. noſtri anno ſexto.

301 Nota primo ex hac Extrauag. id, quod dixi ſupra num. 286. ſcilicet ſola & omnia cambia ficta & ſimulata, hic appellari ſicca: & omnia & ſola vera realia, quod colligitur ex verb. ſicca, adiuncto verbo, & ita finguntur, & verb. realia, & toto orationis contextu: & ita non damnat omnia cambia, in quibus campſor dat prius, quam accipiat, licet omnia illa appellentur ſicca, ſecundū Laurentium ſupra relatum in num. 294.

Nota ſecundo ex verſiculo; vt contrahentes, & cet. ad iuſtitiam cambii per litteras requiri illud tertium, & quartum, quæ ſupra, num. 285. & 297. diximus eſſe neceſſaria; videlicet, quod campſor ſciat, vel probabiliter credat, eum, cui dat pecunias, poſſe ſoluere vbi promittit, & quod litterę dentur ad alium locū diſtantem.

Nota tertio, quod vſura nomine cambii perſonata eſt illud lucrum, quod capiunt campſores nomine cambii, vel recambii a debitoribus propter dilationem, quam concedunt eis vſq; ad proximas nundinas, quod etiā probat cap. conſuluit. de vſur. Sed non adeo clare, quod eſt limitandum ſaltem quoad forum conſcientię, quando pro vero intereſſe id caperet, per proxime dicta, num. 297. & prius ſupra eod. cap. num. 239.

Nota quarto, quod licet iure communi licuiſſet ante hanc Extrauag. conuenire a principio, vel poſtea ante terminum ſolutionis ſuper intereſſe veriſimili, vt certum quid ſolueretur, adeo quod dixit Med. in Cod. de reſtit. fol. 132. ſoluendum eſſe intereſſe veriſimile, conuentum a principio, licet in fine appareat nullum futurū fuiſſe. Cui conſentit Sotus lib. 6. quęſt. 1. art. 3. de iuſt. & iur. Poſt eam tamen non licet in hac materia cambiorum, licet in aliis ſit, quum a iure antiquo non recedatur pluſquam exprimitur. l. præcipimus. C. de appel. quod tamen limitandum eſt quo ad forum conſcientiæ, quando certificatio eſſet æqua coram Deo: quia hæc lex, vt ex ea patet, fundatur quo ad hoc in præſumptione, cui non eſt locus in illo foro, cap. tua. & cap. is qui. de ſponſ. cum eis adnotat. An autem idem ſit in mutuo, quod in cambiis, dubitari poſſet, & diſputando vtraque pars defendi. Sed quia hæc lex in hoc eſt exorbitans a iure communi, iuſtior videtur pars negatiua.

Nota quinto, quod non poſſunt exerceri cambia, niſi quo ad proximas nundinas, vel proximos terminos ad ſoluendum cambia pręfigi conſuetos: quod tamen arbitror limitandum eſſe quoad effectum carius cambiendi ad ſecundas, vel tertias nundinas, quam ad proximas. Non enim videtur Pius prohibere, ne maior dilatio detur debitori ſine vllo maiori campſoris lucro. argum. l. quod fauore, Cod. de leg. & cap. quod ob gratiam. de reg. iur. lib. 6.

Nota ſexto, quod per hæc ſolui poteſt quæſtio quotidiana, quam ſæpe in Vrbe fuimus interrogati: An liceat uni Hiſpano dare alteri Romæ centum ſcuta pro centum ſoluendis ab eo in Hiſpania cum aliquo augmento? Ad quam breuiter reſpondemus. Primo, quod non per viam intereſſe lucri ceſſantis, ſi non habebat illa deſtinata ad mercandum, vel ad emendū aliquid frugiferum: quia nullū uerum tale intereſſe prætēdere poteſt, per proxime dicta, nu. 297.

Digitized by Google

Secundo, quod non poteſt etiam per viam emptionis, & commutationis rei præſentis cum re abſente, ſi ille nec formaliter, nec virtualiter habet illa in Hiſpania, per ſupradicta eod. nu. 297. Tertio quod poteſt per viam emptionis vel cõmutationis rei præſentis cũ abſente, ſi alter vere habet illa ſcuta, quæ vendit in Hiſpania formaliter, vel virtualiter in reditibus beneficij, vel aliorum bonorum, vel in tali credito, quod probabiliter creditur per litteras eius deſtinatas ad aliquem cognatum, vel amicum tradenda eſſe ea ibi, per ſupradicta, eodem num. 297. Idque duplici ratione. Primo ratione abſentię, ob quam valet minus. Secundo ratione valoris: quia plus valent hic centum, quam ibi totidem. Quarto, quod licet etiam per viam mutui, præſuppoſito quod eadem pecunia valet hic plus, quam ibi; immo & ſi non valeret plus, facta facultate mutuatario ſoluendi in Vrbe, aut ſi malit in partibus cum cambio, quo traductio illorum in Vrbem conſtabit. quia hoc caſu nil videtur capi vltra ſortem, niſi ad ſummum intereſſe damni emergentis, præſertim, ſi, qui dat, eget illis, vel putatur eis opus habiturus in Vrbe.

Non obſtat deciſio illa ſancti Anton. 2. par. tit. 1. cap. 7. §. 30. quod vſuram committit, qui campſor Romę dat alteri centum ad agendum ſua negotia, ſoluenda Pariſijs intra octo menſes cum auctario quinque vel octo, quem ſequitur Silueſt. verb. vſura. 4. quæſt. 13. & Gregorius Lopez l. 31. 5. par. tit. 11. Tum quia loquitur de mutuante, vel de illo, qui ſola ratione dilationis datæ ad ſoluendũ accipit aliquid vltra ſortem, quod colligitur ex dilatione octo menſium, & ex eo quod eadem pecunia plus valet Pariſijs, quam Romę, quod nunquam licet per cap. in ciuitate. de vſur. & cap. ad noſtrã audientiam. de empt. Supradicta vero procedunt in illis, qui alia ratione, quam mutui, vel dilationis accipiunt plus: puta ratione emptionis rei, quæ minus valet ob abſentiam, vel ob locum, in quo eſt, vel ratione intereſſe lucri ceſſantis, vel damni emergentis.

Nota octauo quod id, quod vulgo dicitur, ſcuta & ducatos, quibus vtuntur mercatores & campſores in nundinis cambiendo, eſſe maioris pretii, & diuerſos ab illis, quibus vtuntur in emendis rebus neceſſariis & mercibus, non eſt intelligendum, quod ipſi mercatores augẽt, vel minuũt pretium eorum, vel quod apud eos pluris valent: ſed quod ducatus vel ſcutum cum auctario, quod ſoluendum eſt pro eo alio remittendo, vel aliunde remiſſo valet pluris: & quod quantum debeat eſſe illud auctarium arbitrantur ipſi tamquam boni viri, & in arte periti, attenta varia variorum locorum diſtantia, & maiore copia, vel penuria pecuniæ campſibilis, & merito: quia res indefinitæ arbitrio boni viri ſunt finiendæ, l 1. ff. de iure delib. cap. de cauſis. de offic. deleg. Vnde non omnes ducati cum auctario ſuo, quibus vtuntur in cambiendo ſunt eiuſdem pretii, ſed varii, & maioris, & minoris, iuxta varietatem locorum, ad quæ, vel vnde remittuntur ſoluendi: & ita non ſunt damnandi, tamquam fictitii, vt aliqui, quos in prædicto Comment. ſequuti fuimus, damnant.

Defendere autem illos, qui mutuant ſub vſuris Regibus, &c. aliquo modo eos cogentibus, non videtur facile. Tum quia id iure naturali eſt peccatum, vt dictum eſt ſupra, num. 211. quale ob nulla mala vitanda admittendum eſt, cap. itane. &c. tolerabilius. 32. quæſt. 5. Tum quia pro nulla re licet mentiri. gloſs. iuncto textu recepto in cap. ſi aliquid. 22. quęſt. 4. & mentiri, & ad vſuram dare, parificari videntur in cap. ſuper eo. de vſur. Tum quia ſaltem multi eorum ratione intereſſe non poſſunt illas accipere: quia pecuniam, quam mutuant, nõ habent paratam ad exercendam mercaturam, nec ad prędia, & cenſus emendos, vt ſatis definit Sotus lib. 6. q. 1. art. 3. de iuſt. & iure. Tum quia ratione cambii non videntur poſſe accipere: quia non eſt licitum cambire cum lucro in loco ad eundem, neque in nundinas ſecundas, vel tertias per prędicta: & Reges capiunt mutuum non ſoluendum vere in locis extra ſua dominia ſitis, licet fingant illud in ſuis literis: & omnia cambia ficta reprobantur. Tum quia, vt audio, capiunt illas pecunias cum promiſſione ſoluendi auctariũ ad rationem 5. 8. aut 10. pro 100. in anno, quod ad nullum genus cambij liciti reducitur. Tum denique quia difficile eſt reducere huiuſmodi lucrum ad lucrum cambii ſeptimæ ſpeciei, & ad nullũ aliud iuſtum poteſt reduci. Quare conſulendum uidetur uiris pecunioſis non exercentibus mercaturam, neque intendentibus emere prędia, uel cenſus, etiam ſi non mutuarent, ut ſine ullo temporali auctario gratis principaliter mutuent ſuas pecunias prædictis Regibus pro ſpirituali uirtutis & meriti, ſperantes, minus principaliter aliquam remunerationem antidoralem: aut certe emant ab eis cenſus iuſto pretio cum pacto redimendi conſtitutos ſuper reditibus publicis illarum, vel illarum ciuitatum vel ſtatuũ: habentibus uero pecunias deſtinatas ad lucra prędicta mutuent ſub intereſſe veriſimili lucri ceſſantis. 30[illegible]

Dictis ſupra, num. 196. addidimus hic, id, quod Nicephorus, uel potius Zonaras, Annalium tomo 3. in Imperio Anaſtaſii Dicori, tribuit Anaſtaſio, Platinam in uita Pontiani tribuere Alexandro.

De

Digitized by Google

De octauo præcepto Decalogi, Non ſis falſus teſtis. Cap. XVIII.

SVMMARIVM.

1 *PRæceptum octauum quid principaliter, & quid ſecundario prohibeat.*
2 *Teſtans ignotum eſſe verum, vt peccat.*
3. *Peccatum verborũ ſeptuplex, & præcipue ex intentione iudicandum. & num.4.*
3 *Mendacium quid? quotuplex, & quod mortale, etiam in iudicio.*
5 *Miracula falſa, & vitam ſanctorum fictam prædicans.*
6 *Promiſſio quæ obligat ad mortale, late.*
7 *Deliberatio quæ ad obligationem ſufficit.*
8 *Simulatio & hypocriſis mendacia factorum, & quæ mortales.*
9 *Iudicium temerarium quid, & crebro parit mendacium.*
10 *Contumelia, conuitium, & improperium quid.*
11 *Honor quid, & quæ inhonoratio mortalis.*
12 *Correctio iuſta qua contumelia carere debet.*
13 *Suſurratio quid, quæ mortalis, & differt a detractione & contumelia, & num. 14.*
15 *Deriſio quid, & quæ blaſphemia, & quæ mortalis.*

1 PRo fundamento dicendorum in hoc cap. præſupponimus. Primo, ex mente S. Tho. recepta.2.2.q.122 .art.5.ad 2. & latius Alex. Halen.in 3.par.q. 1. quod hoc pręcepto principaliter prohibetur latio falſi teſtimonij iudicialis,& veri celatio: & ſecundario omnis ſignificatio inordinata verborum, ſignorum,& factorũ,quę fit mentiendo,inhonorando,ſuſurrãdo,deridẽdo,maledicẽdo,detrahendo.De quibus oĩbus, quo ordine propoſita ſunt,dicetur.

Secundo præſupponimus,quod omnis ſignificatio huiuſmodi, eſt ſaltem peccatum veniale,per tradita ſupra Prælud.7. Tũ quia eſt iniuria verborũ, & quęcunq; talis eſt ſaltẽ venialis. Mortalis autem eſt omnis & ſola illa,quę fit animo notabiliter iniuſte nocendi in bonis ſpiritualibus,aut temporarijs,quamuis non noceat: & illa,quæ fit nocendo notabiliter,aut dando cauſam ita nocendi ſine tali animo : aduertendo tamen aut aduertere debendo per illam notabiliter noceri,aut cauſam notabilis nocumenti dari, alias non : quamuis iniuria grauiſſima ſit,iuxta mentem S. Tho. vbi ſupra,& q.73.art. 2. declaratam vtrobique per Caiet.

Primo igitur peccat mortaliter contra hoc pręceptum teſtis, qui facit aliquid ex ſeptẽ poſitis infra,cap. 25. num. 39. Nam falſum teſtimonium ob tria eſt peccatum mortale,iuxta S. Thom.2. 2.q.78. art.4.quod probatur per cap. 1.de crimi.fal.puta ob iuramenti violationem, quę fere ſemper eſt mortalis : per ſupra dicta in cap. 12.ob iniuſtitiam, quæ etiam eſt mortalis,cũ eſt notabilis,alias non ,per ſupradicta in cap. 11. num. 1.& ob perniciem mendacij.

Ad noue aut em hic quęſitum; An teſtis teſtatus aliquid eſſe verum,neſciens eſſe tale,ſed credens cuipiam illud affirmanti,teneatur reſtituere illud,quod ob id condemnatus ſoluit? Reſpõdeo, non teneri (licet peccet grauiter) ſi aſſirmãs eſſet tãtę probitatis,vt ei cõfitenti,cõmunicanti,& Chriſtiane viuenti merito credi poſſit; quia iuſte credere poteſt,ſe nemini iniuſtitiá feciſſe,argumẽto gloſs.ſingularis. l.Titio fũdus. ff.de cond.& demon. ornate a Fel.in c. cũ contingat. de reſcrip.alioqui ſic:& etiam ſi contrarium reſcierit; quia contrarium credere debet, quia in claris,non eſt locus coniecturis,l. continuis. §. cum ita. ff.de verb.obli. 2

Secundo peccat,qui mẽtitur notabiliter nocendo,iuxta illud Sapien.1. *Os,quod mentitur,occidit animam.* Dixi : Notabiliter : quia alioqui ſolum venialiter peccaret per ſupradicta. Mendacium autẽ eſt ſignificatio falſi, vel putati falſi pro vero,ſecundum Auguſt. in cap. homines. 22.q. 2.Nam illud, quod additur in §.ille.ſub c. beatus.ead.cauſ.& q. de animo fallendi, nõ eſt neceſſarium ad eſſentiam mendacii:ſed ad maiorem eius grauitatem ſecundum mẽtem eiuſdem ibidem,& omnium;& ita eſt actus contrarius virtuti,quæ appellatur veritas, quę dirigit ita nos ad conformandum dicta & facta noſtra, vt vera dicamus,& fidem ſeruemus, iuxta ſanctum Tho.2.2. q. 110. art.3.ad 5. Narratio autem fabularum Aeſopi,aut aliarum ſimilium ſignificando expreſſe,aut tacite eas non eſſe veras,non eſt mendacium,vt recte Caiet. in dicta quęſt. 100.art. 1.inſinuauit: quia nõ ſignificatur per eam falſum pro vero.

Diuiditur autem mendacium. Primo in formale tantũ, quo ſignificatᷓ verum putatũ falsũ: materiale tantum,quo ſignificatur falſum putatũ verum: & mixtũ, quo ſignificatur falſum putatũ falſum,vt declarat S.Tho.vbi ſupra art. 1. 3

Secundo diuiditur in Iocoſum, quo tantum delectatio quęritur. Officioſum, quod nemini nocet,& alicui prodeſt ; quæ duo non ſunt mortalia,etiam ſi a religioſo,aut ab alio cuiuſuis ſtatus perfectionis dicantur,niſi iuramento firmẽtur,aut cum magno ſcandalo dicantur,aut animo non abſtinẽdi ab eis: quamuis eſſent mortalia,aut contra conſcientiam, quę illa eſſe peccata mortalia dictaret,ſecundum vtrumq. Tho. in ead. 2.2.quęſt. 100.art 3.& 4. Pernicioſum, ꝙ alicui in rebus ſpiritualibus, aut corporalibus,aut temporariis nocet,& eſt mortale, quãdo dicitur cũ intẽtione notabiliter nocẽdi,aut

Digitized by Google

notabiliter nocet. Ad quas tres ſpecies redu-
cuntur illæ octo, quas ſanctus Auguſtinus po-
ſuit in cap.primum.22. quæſt.2.quarum quęli-
bet ſuo genere eſt mala, etiam ſecundũ Ariſtot.
4. Ethic.quia eſt inordinatus actus, vt ſupra di-
ctum eſt,& ita non poteſt dici abſque peccato,
ſaltem veniali, etiam pro vita, vel anima ali-
cuius ſeruanda, cap. ſuper eo. de vſur. & in d.
cap.primum.& ſanctus Thom. vbi ſupra art. 3.
qui in q.69. art.1.ſenſit, omne mendacium iu-
diciale, etiam leue, eſſe mortale: quod verum
eſſe de mendacio rei ad iudicium pertinentis,
& non alterius dixit ibi Caiet.& ſentit in dicta
q. 110. art.4. Nos tamen aſſeruimus in cap.fra
tres.num.27. de pęnit. diſt.5.quod mendacium
de re leui, etiam pertinente ad iudicium nõ eſt
mortale, conſentiente doctiſſimo, nec minus
Chriſtiano doctore Magiſtro Fratre Martino
a Ledeſma profeſſore huius noſtræ academiæ
Conymbricenſis celeberrimo, qui gloria,& ma
gnum decus eſt illuſtriſſimi Ordinis Dominica-
ni. quod ipſum fecimus in repet.cap. inter ver-
ba. 11.q.3. poſtquam legimus Sotum de ratio-
ne tegendi ſecreti, vbi membro.2.q.7.idem te-
net, concludendo, nullum mendacium eſſe mor
tale, eo ſolo, quod in iudicio exteriori vel inte-
riori dicatur, quod extra illud dictum, tale non
eſſet: nec per cõſequens quãdo nõ eſt notabili-
ter damnoſum, nec iuratum: ſed tantum eſſe ve
niale, vt etiam infra cap.21.nu.57. repetemus.
Ita quod per ſolam circumſtantiam iudicij, niſi
alia concurrant, non fit mortale. Per quod ceſ-
ſat oppoſitio cuiuſdam docti fundata in alio no
ſtro dicto infra eodem num 57. ſcilicet reũ mor
taliter peccare, negando veritatem iudici com
petenti iuſte interroganti: qui tamen non pec
caret negando extra iudicium alteri. Quia ibi
præter circumſtantiam iudicij concurrunt ſal-
tem duę aliæ, ſcilicet iuramentũ, ſub quo reſpõ
det reus: & quod lex diuina,& humana obligãt
dicere verũ, quãdo iudex competẽs iuſte inter-
rogat, iuxta S.Thom.receptũ in 2.2. quęſt. 69.
ar. 1.& 70. art.1.& probatur titu. de interroga-
to. action.

4 Tertio peccat qui mentitur in materia fidei,
ſacræ ſcripturę, vel morum; quia de ſua natura
eſt notabiliter pernicioſum, iuxta S. Thom.in
dicta quæſt. 110.art. 4. quod ibi limitat Caiet.
non procedere quando id fit per ſolum multi-
loquiũ, vel aliàs ſine animo & periculo nocen-
di notabiliter, & perſuadendi aliquod falſum
alicui. Vnde infertur, non eſſe mortale allega-
re falſe in pulpito, vel in cathedra, dicendo ta-
le quid eſſe in illo, vel illo cap. vel lege, ꝙ eſt in
alio, aut tribuere Auguſt. Hiero. Bar. vel alijs,
quod alius dicit.

5 Quarto peccat qui concionando, falſum mi-
raculum, ſciens tale eſſe, narrat: aut data ope-
ra vitam alicuius ſancti aliter quam ſit, fingit,
iuxta Caietanum vbi ſupra; quia eſt pernicio-
ſum notabiliter; quoniam ex parte dicentis fi-
des & exiſtimatio miraculis Chriſti & eius ſan
ctorum adimitur.

Quinto peccat qui promiſſionem obligantẽ
ad mortale non adimplet eo modo, quo debet,
cap.iuramẽti.22.q.5.& cap.1.de pact.quia ſpe-
cies mendacij notabiliter pernicioſi eſt, talem
fidem & promiſſionem non adimplere.

Porro promiſſio, quę obligat ad mortale, eſt 6
omnis vera,& deliberata,& voluntaria, etiam
nuda, rei licitæ, poſſibilis,& notabilis, quam mu
tatio rerum ſtatus non eneruauit. Dixi: Om-
nis, vt non ſolum comprehenderet promiſſio-
nem factam Deo; quale eſt votum, de quo ſu-
pra cap.12.num.24.ſed etiam homini, etiã ho-
ſti. cap. noli.23. q. 1. & non ſolum expreſſam:
ſed etiam tacitam, l. Labeo,& l.item quia.ff. de
pact. Dixi: Vera, ad excludendam fictam, quę
fit animo non obligandi, vt ſentit S. Thomas
2.2. quæſt. 110.art. 3. ad 5. & facit cap. huma-
næ. 22. quæſt. 5. & l. obligationum. 1. ff. de
actio. Quamuis peccet ſignificando animum
ſe obligandi, quem non habet, etiam mortali-
ter, ſi alicui notabiliter noceat, vel intendat no
cere per prædicta.

Ex quo infertur, nõ obligare promiſſionem,
cuius cauſa principalis non eſt vera, ſi ei, qui
promiſit, non erat animus ſe obligandi abſque
ea: nec refert quo ad forum conſcientię, vtrum
cauſa exprimatur, aut taceatur. Quia opinio
Collect.& Panor. in cap. 1.de donat. & in cap.
ſi cautio. de fide inſtr. qui expreſſionem cauſæ
requirunt, intelligitur in foro exteriori, in quo
abſq; ea animus obligãdi nõ pręſumitur, vt re-
cte inſinuauit Silueſt. verb.pactũ.q. 4. non autẽ
in foro cõſcientię, in quo ſoli veritati ſtãdũ eſt,
cap.humanæ aures. 22. quæſt.5. & cap. tua. de
ſponſ.Dixi: Deliberata: quia facta abſque deli 7
beratione ad id neceſſaria non obligat per ea,
quæ ſupra cap.12. num.24. & 26. de voto dicta
ſunt. Ex quo colligi poteſt, quod illa delibera-
tio ſufficit,& requiritur, quæ ſufficit,& requiri-
tur ad votum. Dixi: Voluntaria: quia metu,
aut dolo extorta non ſufficit in conſcientia, ni-
ſi adſit iuramentum, iuxta S.Tho.2.2.q.89.art.
7.nec etiam in foro exteriori: quia quamuis re
gulariter actori actio detur: reo tamen excep-
tio conceditur.l.2.C.de inuti.ſtipul.& l.ad inui
diam.C.de his quę vi.Dixi etiam: Nuda; quia
iure naturali, diuino, & canonico etiam illa
obligat. cap.1. de pact.& l.1.ff. eod. tradit In-
noc. in cap. nouit.de iud. & Fel.in proœmio
Gregoriano, nu.25.& in cap. quæ in eccleſia-
rum.de conſtit. num. 55.poſt Bar.in extrauag.
ad reprimendam. verbo denuntiationem. Di-
xi: Rei licitę, quia illicitæ non obligat: cap.in
malis.

Digitized by Google

lis non obligat. l. impoſſibilium. ff. de reg. iur. cap. nemo ad impoſſibile. eod. tit. lib. 6. Dixi: Notabilis; quia cum furtum rei non notabilis non ſit peccatum mortale, licet veniale ſic, vt ſupra dictũ eſt. cap. 17. nu. 3. a fortiori nec violatio promiſſi rei exiguæ erit mortalis: quamuis venialis ſic. quæ autem res ſit notabilis ſupra dictum eſt, cap. 17. nu. 4. Per quod a mortali excuſantur, qui promittunt alicuius nomine ſalutem alicui ſe dicturos, aut alia mandata par ui momenti ad aliquem perlaturos, & poſtea non perferunt. Et qui precationem Angelicã, & alia ſimilia parua pollicentur, etiam ſi iuramento, aut voto id ipſum confirmaſſent, ſecundum eos, quos in hac traductione ſequimur in dicto cap. 12. nu. 10. & 40.

Dixi: Quam mutatio rerum ſtatus nõ enervauit: quia tali mutatione ſuperueniente, non obligat iuxta Senecam libro de benefic. approbatum per S. Tho. 2. 2. q. 110. art. 3 ad 5. vt ſi is, cui promiſi enſem, inſaniuerit, cap. ne quis 22. q. 2. Vel ſi quam promiſi ducere, fornicata fuerit. cap. quemadmodum. de iureiur. vbi gloſſ. notab. Vel ſi quod tempore promiſſionis erat licitum, fiat illicitum. argu. cap. Quintauallis. de iureiur. Vel ſi altera pars eam remittat, vel pro ſua parte non impleat id, cuius cauſa promiſſio facta eſt, l. cum proponas. 2. C. de pact. cap. peruenit. 2. de iureiur. Dixi: Cuius cauſa etcet. quia ſi alicui abſolute aliquid promiſeris, ſine reſpectu rei ab eo promiſſæ: contra, ille aliquid tibi ꝓmiſerit ſine reſpectu rei a te illi promiſſæ, non liberaberis ab obligatione ex eo, quod tibi non ſatisfaciat: nec cõtra, ille ex eo, ꝙ tu illi nõ ſatisfacias, iuxta notat. in d. cap. peruenit, & dicta l. cum proponas. Quę nõ ſunt intelligenda de qualibet mutatione, ſed de illa, quam ſi promittens præcogitaſſet, non promiſiſſet, cui fides habenda eſt in foro conſcientię, iuxta gloſſ. ſingu. cap. ſignificaſti. 1. de homicid. & etiam exteriori, ſi iudicio prudentis viri cõſideratis negotij circũſtantijs nequaquã promiſiſſet, ſi illud præcogitaſſet. qua de re copioſius ſuper glo. dicto cap. quemadmodũ. ſcripſimus.

8 Sexto peccat mortaliter, qui factis rem aliquam falſam pro vera in damnum notabile alterius ſignificat: vt qui vult apparere bonus, aut facit quo appareat talis, nolens eſſe talis: quia eſt mendacium pernicioſum. Nam mendacium dicitur etiam in factis; qualis eſt ſimulatio, qua ſignificamus eſſe, quod nõ eſt: & hypocriſis, qua ſignificatur bonus, qui non eſt talis, iuxta mentem S. Aug. & Iſidori explicatam per S. Tho. 2. 2. q. 111. aſſerentem, paria eſſe factis, aut verbis mentiri. Facere autem aliquid, quo quis appareat bonus, quum non ſit, ſine notabili alterius damno, ſolum eſt veniale: ſed facere opera, quibus bonus appareat, cum non ſit, ſine intentione oſtendendi ſe bonum, non eſt etiam veniale, iuxta mentem omnium, quã recte Caietanus explicat in Summa, uerb. Hypocriſis. niſi collimetur illud in aliquem finem malum; puta, vt aliquas hæreſes doceat, aut aliquam dignitatem eccleſiaſticam, aut temporariam, qua indignus eſt, conſequatur, aut niſi in tali ſimulatione ſuum vltimum finem conſtituat, iuxta Alex. 2. part. de Hypocriſ. & Caiet. vbi ſupra. Peccat etiam ſaltem venialiter, qui vult bonus videri, cum non ſit, etiam ſi id ad ædificationem proximi referat. Quia non ſunt facienda mala, vt inde bona eueniãt, Roman. 3. cap. neque. cap. denique. 14. quęſt. 5. Ad noue hic quæſitum; ſcilicet: An peccet, qui fingit ſe talem genere, conditione, gradu &c. qualem requirit optio ad collegia, vel alia munera? Reſpondemus, quod ſic, per dicta ſupra cap. 17. nu. 107.

Septimo, qui per leuia, & minus idonea indicia, aut ſigna, in iudicio, aut extra illud, firmiter iudicat de proximo aliquid mali in eius damnum notabile, vel quod peccat mortaliter, aut eſt in peccato mortali: quia eſt mendacium mentale pernicioſum contra illud 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare*, ſecundum mentem ſancti Tho. 2. 2. quæſt. 66. art. 6. Qualis eſt, qui damnat peccati mortalis aliquẽ bonæ æſtimationis, aut incognitum, eo ſolo, quod videat eũ cum muliere ſecreto loquentem: vel eo quod videt aliquem comedere mane, aut ſępe in die ieiunij ex præcepto; quia forte cauſam non ieiunandi habet: aut eo quod vidit aliquem, non ita familiariter atque ſolebat cum aliquo verſari, aut leuem aliquam iram oſtendere. Quia non omne odium, & omnis indignatio mortifera eſt, vt ſupra cap. 24. nu. 19. dixi mus, & alij ſimiles, qui firmiter facile iudicant alios occidiſſe, vel furatos fuiſſe. 9

Octauo peccat, qui alicuius honorem notabiliter intẽdit lædere, vel lędit, aut cauſam dat lędendi per contumeliam, conuiciũ, vel improperium, ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 72. art. 2. iuxta cuius mentem contumelia eſt ſignificatio alicuius mali culpę facta præſenti; vt appellando furem, pro quo facit l. 1. ff. de iniur. Conuicium vero, ſignificatio facta præſenti alicuius mali culpæ, vel pœnę, vel defectus naturæ, vt appellando furem vel cęcum l. ſi non conuicij. C. de iniur. Improperium autem eſt ſignificatio beneficij tempore neceſſitatis ei collati, quãuis hæc nomina frequenter confundãtur. Quę tria ſunt contraria honori: quoniam honor eſt exhibitio reuerentię, in teſtimoniũ alicuius excellentię, maxime virtutis, ſecundũ Tho. 1. 2. q. 2. art. 2. & melius. 2. 2. q. 63. art. 3. de quo nos latius in d. repet. c. inter verba. 11. q. 3. concl. 3. & ſeq. 10 11

Dixi: Lædere intendit &c. quia ſi huiuſmodi

di ſignificatio fieret cauſa iuſtæ caſtigationis, aut correctionis, non eſſet peccatum. Nã Chriſtus appellauit diſcipulos ſtultos, Luc. vlt. & A-
12 poſtolus, Galatas inſenſatos, ad Galat. 3. Dixi: Iuſte, & ita cum cauſa principalis eius eſt correctio, & non ira: quia ſi hæc eſſet cauſa principalis, graue peccatum foret, & frequenter mortale, vt ait Silue. verb. contumelia. cui addo. Primo, Thomam dicere in eod. art. 2. quod quamuis hoc abſque peccato fieri poſſit, fit tamen rariſsime, vbi ait Caiet. numquam id fieri poſſe, niſi quãdo ſpecialiter Spiritus ſanctus inſpirat, dicente Cicerone 1. offic. *Omnis animaduerſio et caſtigatio contumelia vacare debet.* Secundo, quod vt abſque peccato fiat, etiã propter correctionem, oportet vt ſolum ſignificetur vitium cuius correctio prætenditur, alioqui enim eſſet mentiri, & ſic peccaretur cap. primum. 22. quæſt. 2. Tertio, eum, qui contumeliam alteri facit, animo eum infamandi, præter peccatum contumeliæ, etiam detractionis committere, & non ſufficere confiteri, quod alteri dixerit contumeliam: ſed oportet confiteri, quod eam dixit, & intentione eum infamandi, vt vbi ſupra nu. 456. diximus.

13 Nono peccat, qui bonam amicitiam aliquorum intendit notabiliter lædere vel lædit, aut dat cauſam lædendi per ſuſurrationem, animaduertens, vel animaduertere debens, ſe id facere, per dicta ſupra, nu. 2. Suſurratio autem eſt ſignificatio inordinata mali culpæ alienæ, vel pœnę, vel defectus naturæ, alteri facta, per quam ſeritur diſcordia, vel cauſa diſcordandi inter eos, ſecundum ſanctum Tho. 2. 2. q. 74. art. 1. ſecũdum quem ibidem, eo differt a contumelia, quę lędit honorem, & a detractione, quę famam, quod hęc lędit amicitiam. Et eſt grauiſsimum peccatum, ſecundum eundem ibidem, & non debet abſolui, donec, quoad eius fieri poterit, illos inter ſe reconciliet: aut ſi id præſtare non poteſt, damnis inde ſequutis iudicio boni viri, ſatisfaciat, iuxta ſummam Roſel. verb. inuidia. §. 6. noſtro tamen iudicio abſoluendus eſt, modo firmiter hoc facere proponat, per dicta ſupra cap. proximo, nu. 59.

14 Dixi: Bonam amicitiam: quia ſanctum eſt (iuxta illud Matth. 10. *Non veni mittere pacem, ſed gladium*) tollere malam; qualis eſt concubinariorum; qualis erat Iudęorum contra S. Paulum Actor. 23. Dixi: Notabiliter; quia exigua lęſio non eſt mortalis per ſupradicta eod. nu. 2. Dixi: Per ſuſurrationem; quia ſi fieret per ordinatam ſignificationem, non eſſet peccatum per ea, quę dicta ſunt de bona amicitia: & de tali neceſſario eſt intelligendũ id, quod ait Sot. lib. 5. q. 5. de iuſt. & iur. dicens, licitum eſſe vni minuere de amicitia duorum, quo cum eorum altero amicitiam contrahat, cum quo abſq. illa diminutione non poteſt: & id quod ſubdit, non eſſe ſcilicet pluſquam veniale minuere amicitiam aliquorum, nulla inter eos inimicitia inducta, neceſſario etiam eſt intelligendum de diminutione, quę non lędit notabiliter: quia neminem excuſat a mortali lędentem alium notabiliter propter vtilitatem ſuam, vel alienam, cap. forte. & c. denique. 14. q. 5. & cap. non eſt putanda. 1. q. 1.

Decimo peccat, qui notabilem erubeſcentiam, vel animi perturbationem, per deriſionẽ 15
intendit inijcere alicui, vel inijcit, aut dat cauſam illius, aduertens, vel aduertere debens ſe id facere, per prędicta, nu. 2. Deriſio autem eſt ſignificatio inordinata mali culpę, aut pœnę, vel defectus naturę ad inijciẽdam erubeſcentiam, ſecundum ſanctum Tho. receptum. 2. 2. q. 73. art. 1. & 2. ſecundum quem eundem, eo maior deriſio eſt, quo maior eſt, qui deridetur, & minus debet derideri. Quare maxima eſt Dei, Sãctorum, & rerum ei ſacrarum. Iſa. 27. ſed hęc etiã eſt blaſphemia, vt ait Caiet. in dicto art. 2. Proxima huic eſt deriſio parentũ, Prouerb. 30. Et huic proxima, bonorum & iuſtorum, Ioan. 12. Deriſio etiam aliorum qualificata, vt ſupra
eſt mortalis, ſecundum omnes. In quam ſępe 16
Aulici incidũt, qui ſine vlla miſeratione eo magis aliquem derident, quo magis erubeſcit. Dixi: Inordinata, quia ordinata, vt iocoſa de exiguo aliquo malo alterius, vt paruo rubore ſuffundatur, eſt actus virtutis eutrapelię, quem Tho. 2. 2. q. 168. ar. 2. iucunditatem vertit, & inclinat ad recte vtendum ludicris. Venialis autem quando parum exceditur modus. Mortalis vero, quãdo inducit magnam & notabilem perturbationem, iuxta omnium ſententiam. Differt autem ab alijs verborum peccatis, quia eius finis eſt, vt quis turbetur & erubeſcat, ſecũdum S. Tho. in d. q. 75. art. 1.

Vndecimo peccat, qui maledicit, &c. vt ſupra in ſecundo pręcepto, cap. 12. nu. 86. & infra cap. 23. nu. 118. cum ſeqq. dictum eſt, hoc addito, quod maledictio non accipitur hic pro maledicto, ſed pro imprecatione mali, iuxta S. Tho. vbi ſupra, quęſt. 76.

De detractione ſiue murmuratione.

SVMMARIVM.

17 *Bonis in quinque honorarijs nocẽs vt peccat.*
17 *Detractio quid? quotuplex, et qua mortalis, & 18.*
19 *Fama quid? vt hic accipitur, et quotuplex.*
20 *Famæ damnũ notabile quid. et 21. et nu. 22. 23.*
21 *Detractor quod falſum imponens peccat mortaliter. 24. et 25.*

Digitized by Google

26 *Detractor, qui ſecretum detegit, peccat mortaliter. et 27.*
28 *Prodigalitas etiam famæ regulariter non eſt mortalis.*
29 *Detractor, qui ſuum crimen detegit etiam tortus.*
30 *Detractor non eſt accuſator, aut alias iuſte crimen detegens, & 32. & ſeqq.*
34 *Detrahit qui inuentor libelli famoſi illum legēs. num. 34. & 35.*
36 *Detractor quis audiens vel referens mala, vel bona tacens. num. 37. et 38.*
38 *Detractor quis iudex inquirens, interrogans, vel iubens denuntiari, vel viſitans, aut procurans occulta ſcire, num. 39. 40. et 41.*
42 *Reſtituere famam, vel alias compenſare læſor et heres tenentur. et ſeqq.*
44 *Famam non læſam tentans eam lædere non reſtituat, etiamſi, et cet.*
45 *Fama læſa mendacio, aliter quam læſa vero, reſtituenda.*
46 *Famæ reſtitutio condonari etiam iuſte poteſt, niſi, et cet.*
46 *Debitum condonat is, cui principaliter debetur.*
46 *Famæ ablatio an cōpenſetur ablatione reciproca.*
47 *Famæ debitum non tam facile tollitur, ac actio iniuriarum.*
47 *Famæ reſtitutio excuſatur vita, vel ſalutis periculo, et obliuione, num. 48. et ſeqq.*
49 *Reus negans quis non infamat accuſantem.*
50 *Famam qualis relator mali non reſtituit.*

17 DVodecimo, peccat mortaliter, qui alicuius aliquod quinque bonorum honorabilium; ſcilicet laudis, honoris, famę, gloriæ, & reuerentiæ, quę infra, cap. 23. num. 9. definientur, notabiliter intēdit lædere, vel lædit, aut dat cauſam lædendi. quod quia frequenter fit per detractionem, ſecundum ſanctum Thom. 2.2.q. 73. art. 2. ſecundum quem ibidem, & latius tradita per nos in repet. cap. inter verba. 11. quęſt. 3. concluſ. 6. Detractio, ſiue murmuratio, vel infamatio, quę pro eadem re hic ſumuntur, definiri poteſt eſſe ſignificatio alicuius mali cuiuſpiā hominis non canonizati inordinata, expreſſa; ſiue directa & tacita, ſiue indirecta, qua læditur, vel periclitatur eius fama, vel gloria.

18 Dixi: Significatio, pro genere, in quo conuenit cum mendacio, & cum omnibus alijs verborum peccatis ſupradictis. Dixi: Alicuius mali, ad comprehendendum omne malum culpæ, pœnæ, & defectus naturæ, & etiam diminutionem boni. Dixi: Cuiuſpiam, & non alterius, per ſtatim dicenda. Dixi: Hominis non canonizati: quia infamatio famæ, & gloriæ Dei, Angelorum, & Sanctorum, immo & creaturæ irrationalis, quatenus eſt creatura Dei, quo ad eius naturam, non eſt detractio, ſed blaſphemia, ſiue id fiat ad inhonorandum, ſiue infamandum, ſiue iocandum & deridendum, ſecundum mentem S. Thom. 2.2.q. 73. art. 3. & q. 13. art. 1. licet Angeli & canonizati, noſtri proximi ſint, iuxta S. Auguſt. de Doct. Chriſtiana, relatum a ſancto Thom. 2.2.q. 25. art. 10.

Dixi: Inordinata, quia non eſt mala, immo bona ſignificatio iuridica, vt dicit S. Anton. 2. par. tit. 8. cap. 4. in princ. Dixi: Expreſſa ſiue directa ad includendam illam, qua directe ſignificatur malum aliquod. Dixi: Tacita vel indirecta, ad includendam illam, qua dicendo bonum ſignificatur malū, qualis eſt illa, qua quis dicēdo quod monachus eſt robuſtus, rubicundus, pinguis, artis venandi & equitandi valde peritus: ſignificat tacite, quod carni magis, quam ſpiritui ſeruit. Dixi: Læditur, & non, Tollitur, ad includendam læſionem partis famæ. Dixi: Aut periclitatur, ad includendam ſignificationem mali, qua non læditur fama: ſed eſt cauſa ſufficiens lædendi ex parte ſignificantis: vt cum ſignificatur malū alicui non credenti illud propter ſuam virtutem, vel vilitatem dicentis, vel auctoritatem fide dignioris ei contradicentis. Dixi: Fama vel gloria; quia ſignificatio mali, quatenus tollit honorem, non eſt detractio, ſed contumelia, vt ſupra eod. num. 1. Non dixi tamen, vt ſancti Thomas & Antoninus, & communis, verbum, Aliena: quia non ſolum eſt detractor, qui alium, ſed etiam qui ſe ipſum infamat, vt idem ſanctus Anton. dixit 3. par. tit. 8. c. 4. §. 1. verſicul. primo modo: & ſentit Caiet. 2.2.q. 73. art. 2. dicētes, peccare eos, qui ſe ipſos infamant: quamuis metu tormentorum id faciant: quod tamen vbi ſupra, & infra num. 29. moderamur. Non etiā addidi, Secreto, vt prędicti: quia quamuis regulariter detractio in abſentia fiat, poteſt tamen fieri in præſentia, vt ſępe fit. Nam qui alteri præſenti malum ſignificat, quo eum infamet, quamuis id (vt communis dicit) ſit contumelia, quatenus tollit honorem, eſt tamen etiam detractio, quatenus famā tollit, vt idem ſanctus Anton. vbi ſupra explicauit, & probatur per illud Ethic. 5. *Qui furatur, vt adulteretur*, per ſe loquendo, *magis adulter eſt, quam fur.*

Porro fama, vt hic accipitur pro bona tantum, eſt exiſtimatio bona de aliquo, qua putatur bonus, vel habilis ad aliquem bonum vſum. 19
Dixi: Exiſtimatio pro genere, vt non ſolum cōprehēdat opinionē communē, ſed etiā particularē & ſingularē vnius, vel alterius per infra dicēda. Dixi: Qua putatur, ad includendā exiſtimationem, qua quis putatur habere aliquod bonum, quod non habet, vel non tantum quantū putatur habere. Dixi: Bonus, propter exiſtimationem, qua putatur habere virtutes Theologales, vel Morales. Dixi: Vel habilis, & cet. ad includendam exiſtimationem, qua quis putatur

tur

tur habere prudentiam, & alias virtutes intellectuales, & litteras, artes, ſagacitatē, induſtriā, habitudinē, vires, vel alias dotes animi, vel corporis inditas, vel quęſitas.

20 Vnde ſequitur, quod fama eſt duplex. Altera, qua quis putatur eſſe bonus moraliter. Altera, qua putatur vtilis ad aliquem finem. Quāuis autem prefata quinque honorabilia differāt inter ſe quoad alia, vt traditur in dicto cap. 23. num. 9. quoad materiam tamen pęnitendi, & confitendi parum differūt: & ideo quidquid hic de lędente famam dicitur, intelligi poteſt de lędente alia. Famę vero, & aliorum quattuor bonorum honorabilium damnum eſt duplex. Leue, & Notabile. Leue eſt, quod non eſt notabile. Notabile autem damnum, quod eſt cauſa, vt infamato aliquod bonum notabile animę, corporis, vel pecuniarum auferatur, aut putetur tali bono indignus, ꝙ aperte ſentit Caiet. 2. 2. q. 73. art. 2. quamuis non ita explicet. Bonum autem notabile animę, corporis, aut honoris, dicitur, quod viro prudenti & bono tale uidebitur, conſideratis circumſtantijs perſonę, loci, temporis, & alijs arg. l. 1. ff. de iure delib. & cap. de cauſis. de offi. deleg. quamuis ſupra cap. proximo, nu. 3. niſi fuerimus determinare quātitatem damni notabilis pecuniarij.

21 Detractio porro diuiditur. Primo in ſeptem ſpecies ſecundum Alex. Alen. 2. par. q. 146. memb. 1. ſub finem, & S. Thom. 2. 2. q. 73. art. 3. ad 3. Et tres ſecundū Scotū in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 4. Sed, vt vbi ſupra diximus, reducuntur ad duas, quæ ſunt ſignificatio mali falſi, & mali veri ſecreti. Secundo diuiditur in formalem tātum, & materialem tantum; & formalem & materialem ſimul, vt ſupra eod. num. 3. mendaciū diuiſimus. Formalis tantum eſt, quæ fit animo lædendi & non lędit. Materialis tantum eſt quę lædit, & non fit animo lædendi. Formalis & materialis ſimul eſt, quę fit animo lædendi & lędit.

22 Porro quęlibet detractio ſuo genere eſt peccatum mortale: quia longe maius bonum eſt talis fama, quam pecunia, Prouerb. 22. & Eccle. 41. Et læſio pecunię, qualis eſt furtum, eſt ſuo genere mortale, vt dictum eſt ſupra. cap. proximo. num. 1. & ſeq. ergo & detractio. Dixi: Famæ morū, quia ſecus eſt de detractione famę aliorum bonorum, ut mox dicetur. Eſt autem mortale,
23 quoties fit animo famam proximi notabiliter lędendi: aut abſque tali animo, eam notabiliter lædit: aut dat cauſam eiuſmodi læſionis, aduertens aut aduertere debens probabiliter, ex ſuo dicto aut facto tale damnum inferri, vel illatum iri. Veniale tantum eſt, quoties fit animo lędendi parum, aut ſine malo animo parum nocet, aut notabiliter, ſed ignorāter, vel ſciens, ſed inaduertenter: cum non teneretur aduertere, arg. c. 2. de conſt. §. notandum. 1. q. 4. ſub c. turbatur.

Decimotertio peccat mortaliter, qui peccatū falſum mortale alteri imponit: quia per hoc bona fama morum alicuius notabiliter lęditur, niſi per aliquam circumſtantiam damnū famæ notabile, & periculum eius probabile excuſetur. Dixi: Peccatum; quia detegere falſos defectus naturales; puta, quod eſt luſcus, claudus, mancus, gibboſus, ignarus, & alia huiuſmodi, quę non pertinent ad bonam famam morum, non eſt ſuo genere, nec regulariter mortale, vt prędictum eſt: quia id de ſe non infert damnū notabile famę, nec dat illi cauſam, vt vbi ſupra probamus. Dixi: Mortale, quia imponere, vel detegere veniale, non eſt de ſe mortale: quia de ſe non infert damnum famę notabile per proxime dicta. Dixi: De ſe; quia per accidens poteſt eſſe mortale: vt cū ex impoſitione, vel detectione venialium cuiuſpiam fama notabiliter læditur. Vnde, quidquid aliqui dicant, inter impoſitionem & detectionem venialium & mortalium hoc intereſt, quod horum detectio non infert de ſe damnum notabile, illorum vero ſic: & ita nōnunquam hęc eſt mortalis, & illa venialis. Et conſequenter non eſt vſquequaque verum illud S. Anton. in 2. par. tit. 8. cap. 4. in princ. & Silueſt. verb. detractio. §. 2. ſcilicet, detractionem, quæ generalibus verbis ſua natura tam mortalia, quam venialia comprehendentibus fit, non eſſe mortalem: quia immo eſt, quādo cum dāno notabili, aut magno eius periculo fit, aut coram eiuſmodi perſonis, de quib⁹ credi poteſt, eos tam maculas mortales, quam veniales concepturos eſſe: niſi expreſſe aut tacite non niſi de ſolis venialibus verba fieri admoneantur. Dixi: Falſum, quia longe rarius excuſatur a mortali, qui imponit falſum mortale, quam qui detegit uerum mortale, vt mox dicam. Per falſum autem intelligo etiam verū, putatū falſum, quę eſt detractio formalis tantū, quæ quo ad detegentem eſt perinde malum, ac ſi falſum eſſet, arg. cap. homines. 2. 2. q. 1: Dixi: Alteri, quia imponere ſibi nō eſt mortale regulariter, & de ſe, vt infra, num. 27. dicetur. 24

Decimoquarto peccat, qui imponit peccata venialia falſa, aut defectus naturales, vel pœnæ falſos cum talibus circumſtantijs, quod inferūt damnum famæ notabile, vt ex proxime dictis colligitur. Noui quendam virum inſigniter eruditum, & probum, ab adipiſcendo egregio quodam munere impeditum, per culpas veniales vanitatis & iracundię falſas; & quendam aliū per defectus generis, uiſus, & virium naturaliū falſos, ab amicitia valde vtili, & honorabili repulſum, per quod proxime dicta confirmātur. 25

Decimoquinto peccat, qui peccatum verum mortale ſecretum alterius detegit inordinate: niſi aliqua circumſtātia excuſet a mortali: quia licet longe grauius peccet ratione falſitatis, qui 26

falſum

Digitized by Google

falſum imponit, quam qui verum ſecretum detegit: ex parte tamen nocumenti famæ pares ſunt,quod ſufficit ad hoc, vt detractio ſit mortalis,per dicta ſupra eod.cap.num.2. Dixi: Secretũ,quia detegere notoria facti,vel iuris, vel famoſa ſine mala intentione nocendi, non eſt peccatum,ſaltem mortale:quamuis illi, quibus deteguntur,ea ignorent:nec in regione vbi deteguntur,ſcirentur; vt ſi quis in Luſitania diceret, illum, vel illum in Caſtella fuſtibus ictum fuiſſe,etiam ſi ille ſit in Luſitania præſens, & ab ijs, quibus dicitur, cognoſcatur: vt copioſe in d. repet. probauimus quattuor fundamentis, & trium contrariorũ ſolutionibus muniuimus, & ſentit Caiet. tomo 2.Opuſc.tract.31.reſpon. 9.& ante illum Ioan. Maior diſt.21.q. 2.Addidi: Notoria iuris; quia quę contra ordinem iuris diuulgata fuerunt, propter infamiam diuulgari non poſſunt in eo loco, ad quem illa non peruenit. Sot. lib. 5.q. 10.art.2. de iuſt.& iur. Et idem dicendum de detectione illorum, quæ cito diuulgāda ſunt,facta ei,qui ea cito cognitu rus eſt, iuxta S. Thom. in 4. lib.ſent.diſt.19. q.
27 2.art.3.ad 1.& 2.quem ibi retulimus. Dixi: Alterius, quia detegere propria peccata vera, & ſecreta & imponere ſibi falſa ſuo genere, & regulariter non eſt niſi veniale: quamuis per illud notabiliter fama lædatur, aut omnino amittatur,vt magiſter Sotus lib.de ratione tegendi, vel detegendi,memb.1.q.3. explicuit,& multo ante Adrian. in 4. de reſtit.q.35. & Quol. 11. pag.17.ſenſit,quem ille non citat. Quia prodigalitas regulariter non eſt peccatum mortale, vt ſentit S.Thom.2.2.q.120. art.2. & 3. & detectio proprij peccati,non eſt iniuſtitia,ſed prodigalitas famæ, iuxta gloſ. memorabilem in
28 Procem. Gregoriano, verb. ꝓdiga.& per alia, quæ adduximus vbi ſupra, vbi conciliando cũ hac opinione contrariam Caietani diximus,illam defendi poſſe, quando ex ipſius infamia dānum animę, aut vitę proprię,aut alienæ,aut honoris,aut bonorum alienorum ſequuntur. Animæ proprię, vt quando indigens notabiliter fama ad ſe honeſte continendum, eam prodigit. Animę alienę,vt qui pro iuſto habitus hæreſes, aut alia turpiſſima ſua delicta detegit,quod probabile eſt fore cauſam,vt alij in eadem incidāt. Vitę proprię,vt qui crimen aliquod detegit,ob quod eiuſdem,aut alicuius membri iacturā mereatur. Infamię alienę, vt qui monachus, aut monialis,ſeipſos infamant peccatis, quę ipſorũ Ordini: aut monaſterió notabilem infamiā inferunt. Bonorum alienorum,vt cum is,cuius opera ad ſui gubernationem Reſp. indiget ob illam, ſe facit ad id ineptũ. In quibus quattuor caſibus nemo negat, eſſe peccatum mortale ſe ipſum infamare: quia præiudicat alteri,vel ſibi in his,quę iure renuntiare non poteſt;qualis eſt ſalus animæ, & ad illam neceſſaria,cap.iurauit. cum ei adnotat. per alios, & etiam per nos, de probat. cap. tenor. de re iud. Qualis eſt etiam vita,& amiſſio membri & corporis, l. non tantum.ff. de appel.l. liber homo.ff.ad leg.Aquil. cap. contingit.1.de ſent.excom.gloſſ.ſing.l. pactum inter heredem.ff. de pact. Aliorum vero pæfatorũ communis & noſtra opinio procedit regulariter extra hos quattuor caſus. quamquā hęc conciliatio omnino vtrorumque mentibus non congruit:quæ omnia limitantur procedere cum non peieratur: quia omne periurium ſuo genere eſt mortale, vt dictum eſt ſupra,cap. 12.

Ex quibus ſequitur a fortiori,regulariter nō eſſe mortale de ſe confiteri crimina falſa, aut vera,occulta,ob metum tormentorum,cum̃ facere illud ſponte non ſit tale. Eſt tamen mortale in quattuor caſibus proxime dictis, niſi cum aliquod tale detegit perſuaſus ſe torquendum eſſe,donec confiteatur,aut vitā amittat,vt ſingulariter & noue dixit Sotus lib. de ratione teg.& deteg. memb. 3.quæſtione finali. Quia eo caſu,vt ille ait, non tam mortis ſuæ dat cauſam,quam vna morte multas redimit, quē vbi ſupra ſequuti fuimus, quamuis nūc diſplicet: niſi quando certus eſſet per alias coniecturas, quam per minas iudicis, quod vſque ad mortē torquebitur, vt quia ſolitus eſt iudex ſæuire in torquendo. Tum quia negare nō poſſumus,hoc eſſe cauſam ſuæ occiſioni præbere, quod nemini licet cap. ſi non licet.23. q.5. Tum quia ſcire nō poteſt veram iudicis voluntatem eſſe adeo firmatam: quamuis eam uerbis iratis explicet. Interdum enim iudices fingere ſolent. 29

Dixi: Inordinate; quia qui iuridice id facit,nō peccat;ut qui iuſte accuſat,immo meretur,alijs circumſtantijs in id neceſſarijs cōcurrentibus, S. Anton.2.par.tit.8.cap.4.ante §.tenet,& nos ubi ſupra copioſe probamus,quamuis priuatę utilitatis cauſa accuſet, nec ſecreta monitio pręcedat. ut ibidem probauimus poſt Adrian. in 4. de correct. frater. col. 17.uer.ad 2.& Sotum in dicto lib. de ratio.teg.memb. 2. quæſt. 5.pag.10.quidquid Silueſt.uerb.accuſatio.q.3. & Caiet. 2.2.q.73. art.7.dicant. quia iuſte detegit:niſi odio, aut uindictæ inmoderatę appetitu id fiat. Idem dicendum de eo, qui ſine accuſatione, abſque tamē mortifera intentione, detegit pecata, uel laiorum ſecreta,quando,& quomodo ſua detectio reipub.conuenit,quo ea puniat,aut caueat,ne proximus damnum ſpirituale,aut temporarium accipiat. Vt qui denunciat hæreticum, ne corrumpat: proditorem, ne prodat:lepra,aut peſte laborantē, aut alio morbo contagioſo,ne ſuo morbo alios inficiat: inhabilem,ne ordinetur, aut ei beneficium conferatur; aut ne indignus ad hereditatem admittatur: latronem, ne furetur: periurum ne ſuo falſo 30

teſti-

teſtimonio noceat: aut adulterum, & homicidam, vt ab aliis caueantur, & alios ſimiles aſſuetos, & ad nocendum præparatos. De quibus vbi ſupra a nu.854. vſque ad nu.855. diximus. Quia hoc non fit inordinate: quoniam iure conceditur, l. ſi quidem. C. de iniur. l. ſi quis. & l. cũ qui. ff. eod. cum additis vbi ſupra nu.848. & cõſequenter poteſt quis latronem, & furta eius occulta detegere ad euitanda damna reipub. & priuatorum, etiam ſine correctione fraterna, ſi per eam non ſperatur correctio; alias non, niſi præuia illa, ſi de illis ſpecialiter & iuridice interrogatus non fuerit, iuxta Ioan. Maiorem in 4. lib. ſent. diſt. 21. q. 2.

32 Vnde non peccat, qui cauſa vitandi damnũ corporale, aut ſpirituale innocentis crimen alterius detegit. Nam Paulus ſciens, Ioannem equum furatum fuiſſe, cuius Petrus falſo accuſatur, & iniuſte condemnabitur, niſi Paulus peccatum ſecretum Ioannis detegat: ſi ob id Petrus liberãdus fuerit, detegere tenetur, S. Tho. 2.2. q.70. art.1. & latius tradimus vbi ſupra. nu. 702. per illud Prouerb. *Erue eos, qui ad mortem deducuntur*, & alia. quod poſtea tenuit Sot. lib. 5. q.7. art.1. de iuſt. & iur. Sic etiam non peccat qui vt teſtis coram ſuo iudice & ſuperiore delicta & defectus proximi detegit: quia hoc non detegit inordinate, vt late ubi ſupra, num.698. probauimus. Nec qui ſua delicta, culpas, & defectus ſuo iudici, & ſuperiori cõfitetur, quando, cur, & quomodo iure diuino & humano poteſt, aut debet. Quia hoc non eſt detegere inordinate, vt ubi ſupra copioſe probo, multa peculiaria de hac re attingendo.

33 Dixi: Niſi aliqua circumſtantia excuſet a mortali; tunc enim non eſſet peccatum, aut nõ niſi veniale. Vt cum quis peccata mortalia eius, qui ſe de illis iactare ſolet abſque intentione eum lędendi, detegit: quia eius fama ſaltem notabiliter non læditur, vt vbi ſupra, diximus: & qui abſque intentione lædendi detegit perſonæ, quæ non oberit, & forte proderit; qualis eſt is, cui dicere perinde eſt, ac nulli dicere; quales etiam parentes, & alij, qui creduntur nullatenus nocituri, nec publicaturi. cap. hoc videtur. 22. quæſt.5. Quare illud Caiet. 2.2. quæſt.73. ar.2. detectio mali parenti facta non eſt peccatũ: limitandum eſt, niſi huiuſmodi peccatum eſſet, & eiuſmodi parens, vt detectio facta ei, plus, vel æque noceret filio, quam facta aliis.

34 Decimoſexto peccat qui inuenit ſcriptũ, in quo aliquis ſua peccata ad memoriam ſuæ confeſſionis ſcripſerat, & ea diuulgat: niſi eſſent talia peccata, quorum euulgatio parum famæ noceret. Idem de illo, qui legit, etiam ſi non diuulget, ſchedulam, in cuius principio ſcriptũ erat; Memoriale meorum peccatorum, aut aliud ſimile, quo ſcire teneretur eius auctorem nolle ea ab alio legi; vt in c. ſacerdos. de pęnit. diſt.7. num.8. & 9. diximus. Quia licet forte non inueniat notabiliter lędentia: dat tamen iuſtam lædendi cauſam, quod ſufficit per prædicta.

Decimoſeptimo peccat, qui libellum famoſum componit, in illo peccata aliena falſa, aut vera occulta ſcribens, & in publicum proiicit, quod legatur: aut talem libellum inuenit, & nõ rupit, ſed diuulgauit. 5. q.1. cap.1. & 2. l.1. C. de libel. famoſ. 35

Decimooctauo, qui peccata aliena vera, vel falſa audita ab aliis, aliter quam audiuit, augendo illa, vel certitudinem illorum notabiliter aliis refert: quia perinde facit, ac ſi tamquam a ſe viſa referret: & ita idem eſt iudicandum de vtroque, arg. cap. dudum. 2. de elect. Dixi: Aliter, &c. quia alioqui non peccaret, ſaltem mortaliter, ſi alias nõ intendit famã eius notabiliter lędere, nec lędit, nec dat cauſam iuſtã lęſioni, & non affirmat illud verum eſſe, nec ſcire: ſed ſolum audiſſe, nec aliquid aliud, quod eſſet iuſta cauſa credendi, interueniat, puta auctoritas perſonę cum additione aliquorum rem certiorem facientium, quibus probabilis cauſa credendi audientibus præbeatur, vt in d. repet. nu. 450. dictum eſt. Diximus; Abſque animo notabiliter lędendi; quia ille nõ ſolum hoc, ſed quodlibet aliud colloquium facit mortale, per dicta ſupra eod. cap. num.1. quamuis adderet, ſe non credere. 36

Decimonono peccat, qui audit detrahentẽ mortaliter, aſſentiendo, vel non reſiſtendo, quũ id facere deberet. Nam qui audit detrahentem plus & minus, ęque atque ille peccare poteſt: & etiam mereri. qui enim audit incitando alium, & interrogando, quo diceret, poteſt plus, quam qui dicit, peccare, iuxta Adrian. Quolib.11. q.2. per decretum Vrbani cap. qui aliorum. 24. q.3. quod tamen non loquitur de eo, qui audit, & eſt cauſa mali: ſed de eo, qui malum non eſſe defendit: & ob id melius probant duo capitula S. Auguſt. cap. ille. & c. qui exigit. 22. q.5. vt vbi ſupra diximus: qui autem audit, nec prębendo ad id cauſam, nec impediendo eo ſe delectans, tantum, quantum qui dixit, ceteris paribus, peccat, iuxta S. Thom. 2.2. q.73. art.4. Qui tamen audit ſine aſſenſu & delectatione, quod ita detrahatur, licet non contradicat ob verecundiam, aut aliam non prauam rationem humanam, nõ peccat mortaliter, niſi tribus caſibus, iuxta S. Tho. in d. quęſt.73. art.4. Primus, ſi eſt ſuperior; puta iudex, parens, aut magiſter, qui reſiſtere tenentur. Secundus, ſi aduertit ex eo magnum damnum dicenti, vel alteri euenturum ultra infamiam, & quod contradicẽdo uitare poterat. Tertius, quando fama eius, cui detrahitur, notabiliter lęditur, vt ubi ſupra, num.548. & 549. poſt S. Anton. & Caiet. uerb. Detractio, probauimus. 37

Digitized by Google

uimus. qui vero reſiſtit verbis, aut geſtu triſti, aut alijs ſignis ad illud idoneis, regulariter meretur, vt ibidem addimus.

Vigeſimo peccat, qui interrogatus de vita, & moribus alicuius, vel alias cum teneretur ad notificandas virtutes illius, tacet eas cum eius notabili damno boni quęſiti, vel quærendi per ſupradicta.

38 Vigeſimoprimo peccat, qui iudex inquirit ſpecialiter, vel per viam inquiſitionis procedit cõtra aliquẽ, nulla pręcedente infamia: quia intendit lædere famã illius, aut lædit, aut dat cauſam læſioni inordinatę contra iura, quæ prohibent ſpecialiter procedi per viam inquiſitionis contra aliquem, iuſta infamia non præuia, cap. ſuper his, & cap. qualiter, & quando .2 de accuſa. Nec ſufficit, quod ſciat eſſe duos, aut tres teſtes, quibus eius delictum probari poſſit per c. inquiſitionis. eod. tit. & a fortiori minus, quod ſint aliqua indicia, vt vbi ſupra euidenter probauimus, num. 580. quod Sot. de ratio. teg. mẽb. 2. q. 6. verſ. at vero. & clarius paulo poſt, verſ. tertium dubium, & Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. non ſatis diligenter hoc aduerterunt propter dictum quoddam S. Thom. nõ bene intellectum, vt ibi declaramus. Dixi: Specialiter, quia generaliter inquirere poteſt, nulla perſona, nec vllo delicto expreſſo l. congruit. ff. de offi. præſid. & cap. 1. de offi. ordin. Dixi etiam: Per viam inquiſitionis; quia per viam accuſationis legitime poteſt, vt ſupra dictum eſt. Sufficit autem, quod delictum ſit notorium, licet delinquẽs ſit occultus, ad hoc, vt quæri de eo poſſit generaliter: ſed non vt quæratur nominatim, an ille, aut ille id fecerit, vt ibi contra prædictos cum Innocen. communiter recepto diximus.

39 Vigeſimoſecundo, qui iudex interrogat reũ poſt confeſſum delictum de ſocio, aut auxilium prębente, ſi adhuc erat occultus extra caſus infraſcriptos, in quibus id facere licet, eadem ratione, qua ſupra. Idem eadem ratione de reo, qui ſocios occultos indicat extra caſus prædictos, vt vbi ſupra, num. 585. diximus.

40 Vigeſimotertio peccat, qui Prouiſor, Vicarius, aut Officialis generaliter omnibus ſubditis pręcipit, vt qui viderunt, aut audierunt talẽ delinquentem, denuntient, ſecundum Sotum vbi ſupra, pag. fin. ratione ſupradicta; quia id eſt contra ius, per quod ſubditi non tenentur denuntiare delinquentem, vt eum puniat: ſed vt damnum, quod fecit, reſtituat, quod poteſt reſtitui abſque eius denunciatione. Oppoſitum tamen melius viſum fuit in d. repet. concl. 6. & idem nunc videtur: tum quia talia mandata generalia intelligenda ſunt ſecundum ius. l. ſi procurator. ff. de condit. indeb. cap. cauſam quæ de reſcrip. & ita intelligenda ſunt, ſalua fraterna correctione, & conſequenter quando ea eſt neceſſaria, iuxta ſanctum Thom. 2. 2. q. 33. ar. 1 ad 1. communiter receptum, hoc eſt, ſi fur, aut læſor ſecreto admonitus noluerit reſtituere. Tum quia vſum ferendi eiuſmodi mandata recepiſſe videtur Eccleſia. Tũ quia Caiet. tomo 1. Opuſculorum, Tractatu 31. reſponſ. 5. ad 1. dixit nõ peccare iudicem interrogando reum iam confeſſum ſuum delictum de ſocijs generaliter, quando ſunt tales, de quorum alijs poteſt interrogare, de alijs non, ſi eius intentio non ſit interrogare, niſi de illis, de quibus iure poteſt, & debet. Tum quia illic affatim eius fundamentis reſpondimus; quamuis fateamur, melius fore, vt iubeant ſola illa, quæ ſunt notoria, vel publica per famam, denunciari, iuxta cap. qualiter & quando. 1. cum ei adnot. de accuſat.

Vigeſimoquarto peccat, qui Prælatus, Iudex, Viſitator, aut quiuis alius priuatus procurat, aut vult noſcere peccata ſecreta alicuius, a quo, quando, cur, & vbi non debet: aut qui cõpellit carcere detentum ad ſtatim iurandum ſe dicturum uerum in omnibus, de quibus interrogatus fuerit, & interrogat particulariter de omnibus & ſingulis caſus partibus, ob quem carcere detinetur ratione ſupradicta. & hi plus peccant, quam qui audiunt ſimpliciter detractionẽ mortalem, cum aſſenſu. Quoniam illi ſunt tanta, uel maior cauſa detractionis, quam qui cum ſimplici aſſenſu audiunt detractionem mortalem: & ſupra dictum eſt peccare mortaliter eũ qui cum aſſenſu detractionem mortalem audit. 41

Fama quomodo reſtituatur, aut condonetur.

Vigeſimoquinto peccat, qui non uult reſtituere damnum famę notabile datum iniuſte a ſe, uel ab eo, cuius heres eſt, alteri illud non condonanti, ſi nulla cauſa excuſat. Quia damnum famę neceſſario reſtituendum eſt, ut late in repet. cap. inter uerba. 11. q. 3. concl. 4. probamus. Tum per textum memorab. in cap. quiſquis. 5. q. 1. Tum quia bonum famę maius eſt, quam bonum pecuniarum. Prouerb. 22. & Eccle. 41. cum aliis relatis ubi ſupra, num 218. & damnum boni pecuniarii neceſſario eſt reſtituendum, cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. cap. ſi res aliena. 14. q. 6. Ergo & damnum famæ, ut tenent S. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 2. §. 3 & communis, S. Thom. Richar. & alii in 4. lib. ſent. diſt. 15. & Oſtien. in Summa de pęnit. uerſ. quid de accuſatore. Vnde licet abundantia boni pecuniarii ei, cui debetur interdum debitorem a reſtituendo, ſaltem ſtatim, excuſet: abundantia tamen bonę famæ non item: immo ad reſtituendam eam magis obligat, ut recte Ioan. Maior in dicta diſt. 15. q. 16. probat. 42

probat. Quin etiam ſicut, qui notabiliter famã læſit per vnum peccatum habentem alia notoria peccata, mortaliter peccat, ſic ad reſtitutionem damni tenetur, vt recte Adrian. Quolib. 11. probat, & S. Thom. 2.2. q.73. art.1. ſentit, perpendente id Caiet. quidquid in hoc Palud.
43 in 4. diſt. 19. in fine ſenſerit. Immo & qui ob vitæ periculum, aut alias rationes famam reſtituere non poteſt, eam compenſare tenetur, vt qui alium percutit, aut manum abſcindit, quam reſtituere non poteſt, iuxta legem diuinam Exod. 21. renouatam per cap. 1. de iniur. & declaratã ibi per doctores & l. ex hac. ff. ſi quad. paup. S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. & in 4. receptus ab aliis diſt. 15. q. 1. art. 6. Nec infamans excuſatur ſaltem quando mentiendo infamauit, eo quod in aliis duplo, vel triplo magis eiuſdem famam augeat, iuxta eundem in 4. lib. ſentent. de reſtit. q. 34. vt. vbi ſupra diximus. Nec etiam excuſatur, eo ꝙ infamatus ſe ab infamia liberauerit ſuis optimis factis falſitatem eius, quod ſibi impoſitum fuit docens, aut abolita eorum apud quos infamatus fuit mala, quam ipſi cõceperunt opinione, eo quod vanitatem detrahentis intellexiſſent, iuxta Adrian. in d. q. 34. Quod quamuis vbi ſupra ſequuti fuimus: nunc tamen non ſequimur: quia eius rationes ſolum probant teneri ad reſtituẽdum damnum, quod infamatus accepit, quandiu infamatus manſit: ſed non ad famę iam recuperatę reſtitutionem.

Porro addo primo, quod infamatus, quando ex ſua infamia reſpublica damnum capit, tenetur ad procurandam reſtitutionem famæ ſuæ, quando eſt perſona publica, iuxta S. Greg. Homil. 9. ſuper Ezechiel. & S. Thom. 2. 2. q. 72. art. 3. & declarationem cuiuſdam dicti S. Auguſt. in cap. nolo. 12. q. 1. & cap. non ſunt audiendi. 11. q. 3. poſitam vbi ſupra.

Addo ſecundo, quod damnum acceptum a male infamato, durãte infamia, non eſt integre reſtituendum: ſed tantum, quantum prudenti & bono viro viſum fuerit, ſecundũ Sotum lib. 4. q. 6. art. 3. de iuſt. & iur. quod noſtro iudicio intelligendum eſt de damno boni quærendi, & non de damno boni iam quęſiti, arg. cap. fin. de iniur.

44 Dixi: Damnum datum; quia volitum, & nõ datum, eo quod dari non potuit, vel pęnituit, non eſt reſtituendum: quia volens nocere, noxa non ſequuta, peccat quidem: ſed non tenetur reſtituere, per ſępe dicta in cap. pręced. & vbi ſupra. Vnde qui detrahit alicui apud aliquos animo infamandi eum, etiã per inuidiam, odium, vindictam, quęſtum, aut aliam rationẽ iniuſtam, ſi illi ob id malam opinionem non cõceperunt, nec bonam amiſerunt, nõ tenetur reſtituere famam; quia eam non abſtulit, licet in eo peccet, vt Adrian. Quolib. 11. littera R. determinauit, quem ſequimur vbi ſupra.

Addo tertio, quod tenetur reſtituere, qui immodice laudando alium, alterius famam notabiliter extenuat; ſecundũ eundem in d. Quolib. col. penul. quales multos in curiis, aulis, ſcholis, immo & religionibus reperias.

Addo quarto, quod qui famam alienam mẽtiendo lęſit, debet eam reſtituere, aſſerendo ſe fuiſſe mentitum; aut ſaltem dixiſſe falſum. 45
Immo & teſtes adducere, ſi opus fuerit, quo eis diſſuadeat, quibus contrarium perſuaſit, ſecundũ Sotum lib. 4. q. 6. art. 3. de iuſt. & iur. Quorum poſtremum, durũ videtur nobis putantibus ſatis eſſe iurare, ſi alias ei non crederetur. Tum quia maiorem cauſam dat credendi reuocationem iurando eam, quam dederat credendi falſum, quod eis ſine iuramento dixerat. Tũ quia nunquam fuit in vſu. Tum quia teſtibus tunc demum ad ſummum eſſet opus, quum eſſet ſuſpicio illum ad reuocationem precibus vel pretio, & non conſcientia inductum.

Addo quinto, quod etiam infamans detegẽdo delictum verum occultũ reſtituere tenetur, iuxta S. Thom. 2. 2. q. 62. art. 2. & in 4. lib. ſent. diſt. 15. q. 2. art. 5. ad 2. communiter receptum, non quidem aſſerẽdo ſe falſum dixiſſe, ſed malę loquutum fuiſſe: ꝙ non ſufficere dixit Oſtien. in d. verſ. quid de accuſatione. Et ideo Ioan. Maior in dicta diſt. 15. q. 16. aſſerit, oportere, & ſatis eſſe ita dicere, Quãdo tale delictũ de tali dixi, illud verum exiſtimabam, ſed adhibita poſtea diligentia, inueni me praue loquutum. Qui modus licet aptior ſit, quia nullum mendacium continet, neque ex eo tam facile atque ex communi colligi poteſt verum eſſe, id quod male dictum fuit: non tamen videtur tutus quoad viros prudentes & doctos, apud quos pręſtaret reſtituere laudando ſępius virtutes, quas habet, eis perſuadendo, vt pro tali habeant, nulla mentione facta mali antea per eum detecti, licet uere, iuxta Caiet. 2. 2. q. 72. art. 3.

Addo ſexto, dicere Sotum lib. 4. q. 7. art. 3. 46
de iuſt. & iur. eum, qui verum dicẽdo infamat, non teneri ad tantam reſtitutionem, ad quantam, qui mentiendo id facit. Quod non uidetur nobis tutum, quia licet plus peccet, non tamen plus nocet. At reſtitutio, cum actus ſit iuſtitiæ, ut ſupra cap. 17. nu. 6. dictum fuit, potius reſpicit nocumẽtum, quam modum nocendi. Dixi: Ab eo cuius heres eſt: quia heres detractoris, non ſolum iudicio exteriori, ſed etiam interiori tenetur reſtituere, ſecũdum Adria. Quolib. 11. id efficaciter probantem & aſſerentem, ita mortaliter peccare heredem, qui prędictam compẽſationem pro defuncto non facit, ac ſi nõ ſolueret alia debita. Dixi: Condonanti; quia obligatio reſtituendę famę ab infamato condonari poteſt, ut ſentit S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 1. §. 3.

& eum

Digitized by Google

& eum non referens illud exprimit Adria. in 4. de reſtit.q.33.Quolib.11.& poſt hunc Sotus de ratione tegen. vel detegen. ſecret. membro 1. q.3.Tum quia poteſt quis damnum ſuorum bonorum condonare regulariter,ſecundum gloſs. receptam verb.reſtituatur. cap.peccatū. de reg. iur.lib.6.& fama eſt de bonis noſtris. Tum quia poteſt quis remittere, quod ſibi debetur in caſibus a iure non prohibitis, ex quibus hic nō eſt, cap.ſtatutum.§.ſi quid. adiuncta gloſs. de reſcr. lib.6.cap.exigit. de cenſi.eod.lib.per locum ab ſpeciali. Contrarium tamen tenet Caiet.2.2.q. 73.art. 2.& in Sūma verb.detractio. Ioan. Maior.in dicta diſt. 15. q. 16. Ad quorū fundamenta reſponderi poteſt. Primo, concedendo peccatum eſſe, ſeipſum ſine cauſa infamare, & etiā interdum infamiam condonare: ſed negādo ex hoc caſu ſequi,eius remiſſionē non valere:quia etiam interdū peccat, qui amittit ſua bona, aut debitum remittit.cap.quid dicam.4.q.4.Arch. in cap. ſicut hi. 47. diſt.eius tamen remiſsio valet, ſi aliud non obſtat. Secundo,quod damnū infamiæ principaliter tangit infamatum,& minus principaliter bonum publicum, & ſufficit condonatio eius, ad quem damnum principaliter pertinet,cap. quamuis pactum. iūcta gloſs. de pact.lib. 6.& gloſs.l.de vno. de re iudic.cum adductis ibi late per Hippol. Nam ſi mille modij tritici mihi ab aliquo comburantur,non ſolum mihi,ſed etiam ciuitati damnum fit,& pauperibus,qui ſibi de eo prouidere emptione, aut eleemoſyna potuiſſent: ſed quia ad me ſolum principaliter pertinet, & ad ciuitatem & pauperes minus principaliter, mea ſola cōdonatio comburentem illos liberat,vt copioſius vbi ſupra diximus. Opinio tamen Maioris & Caietani poſſet habere locum in illis quattuor caſibus, in quibus ſupra eod num. 28. dictum eſt peccare mortaliter qui ſeſe infamat. Per quæ reſpondetur ad noue quæſitum, quod non ſolum poteſt condonari aliquando famæ reſtitutio,ad hoc vt condonatio valeat: ſed etiam ad hoc vt condonatio ſit iuſta,& meritoria; quando ſcilicet ſit iuſta de cauſa, & aliis circumſtantiis concurrentibus,cum quibus etiam alterius debiti remiſsio eſt meritoria, iuxta gloſs. cap. peccatum.de reg. iur. lib. 6. Dixi: Alteri, quia nemo tenetur eam ſibi reſtituere,niſi in prædictis quatuor caſibus, in quibus remiſsio famæ non valet, & detractio eſt peccatum mortale.

47 Ad primum noue hic quæſitum; An qui ſe mutuo infamarunt, per compenſationem a reſtituendo excuſentur? Reſpondeo negatiue. Tum quia non videtur eſſe locus in hoc compenſationi per dicta Panor.poſt alios in cap.bona fides. de depoſi. Tum quia damnum illi illatum,per reciprocam infamiam non tollitur, ſicut debitum vnius per debitum reciprocum alterius.l.1. ff. de compenſat. Ad ſecundū, quod condonatio infamię factæ petenti generaliter veniam omnium detractionum,excuſat reſtitutionem earum, ad quas veriſimilis intentio cōdonantis extenditur,& non aliarum.arg.l.cum Aquiliana.ff.de tranſact. Ad tertium,quod infamatus conuerſando familiariter cum infamāte videtur quidem remittere iniuriam.l.non ſolum.§. 1.ff. de iniur. non tamen obligationem reſtituendi ſibi famam,quam abſtulit, ſicut nec alius creditor per conuerſationem cum debitore remittit debitum.l. cū de indebito.ff. de probat. Dixi: Ceſſante cauſa,quia ſunt aliquot cauſæ ab hac reſtitutione excuſantes, e quibus eſt 50
iuſtus timor mortis & ſalutis: quamuis teneatur ad reſarciendum damnum alia via. Quia quatuor ſunt bonorum ordines, videlicet, animæ,corporis,famæ, aut honoris,& pecuniæ: & bona primi ordinis ſunt potiora bonis ſecundi, & ſecundi potiora tertij, & tertij potiora quarti,vt in d.repet.concluſ.4. & ſeq tractauimus: & nemo tenetur reſtituere bona inferioris ordinis cum iactura bonorum ſuperioris, quamuis ſic cum iactura bonorū eiuſdem,aut inferioris ordinis, vt ſingulariter Caietan. 2.2. quęſt. 62.art.6. ad 3.& in paruis opuſculis lib. 17. reſpon.14.reſpon.determinauit. Cuius determinationem in hac traductione ſupra cap. proximo nu. 89. & ſeq. defendimus aduerſum Sotū lib.4.quæſt.6. art.3. de iuſt.& iure.

Ad dubium autem quod videtur hoc conſequi, eum, ſcilicet,qui ſuo mendacio fuit cauſa, vt alius perderet,maxima bona, excuſaretur a reſtituendo, ſi reſtitutis eis perderet locū honoris, quem habebat in populo ratione diuitiarum? Reſpon. concedendo ſequelam, quo ad talem reſtitutionem, quæ non poſſet fieri ſine tantæ falſitatis detectione: non autem quo ad aliam, iuxta cap.officij. de pænit. & remiſ. ſupra cap.16. nu.43. declaratum.

Porro ex eiſdem cauſis eſt tanta obliuio dictæ infamationis, vt perinde ſit, ac ſi numquam dictum fuiſſet, ſecundum S.Anton. 2.par.tit.2. cap.2.§.3. ne pro reſtitutione famę, reuocatio infamiæ fiat: quamuis mea ſententia, reſarcire deberet iudicio boni viri, pecunia, beneficijs, aut laudibus damnum, ſi quod a tempore illatæ infamiæ vſque ad eiuſdem obliuionem fuerit paſſus. Dixi; Ac ſi numquam dictum fuiſſet:quia ſi qua eius memoria reſtat, reſtitui debet. Tum quia ſingulariter Caiet.in 2. 2. q.62. art. 2. ad 2. determinauit,eum, qui adoleſcens falſo apud æquales iactauit, ſe cum tali puella rem habuiſſe, & poſtea ſenex illius peccati & dāni, quod proximo intulit, recordatus eſt, apud eoſdem mendacium reuocare teneri. Tū quia difficile eſt certo ſcire id in perpetuā obliuionem veniſſe, cum quod quis vno die non

meminit, altero die recordetur. Tum quia interdum tanto firmius credimus, quãto quis detractionem, quam fecit poſt tot annos, & poſt tam frequentem cõfeſſionem ac communionẽ non curat reuocare. Adde, quod Caiet. ſentit huic moderationi non eſſe locum, niſi in detectore veri ſecreti. Nam ſecundum ipſum impoſitor falſi tenetur ad reſtitutionem non obſtante obliuione. Quod durum nobis videtur; deberet enim ſufficere ſaltẽ quærere ab eo, apud quem id impoſuit, num alicuius delicti, quod de tali dixiſſet, meminiſſet? & ſi reſponderet negatiue, eum rogaret, ne ob aliquod ſuum delictũ eum peiorem putaret, teſtãs ſine aliqua expreſſione, falſum ſibi dixiſſe.

48 Ex eiſdem eſt etiã diuulgatio eius, quod male detectum fuit, facta alia via, quamuis teneretur reſtituere damnum interiecto tempore, a tempore infamiæ vſque ad diuulgationem acceptum, vt ſingulariter ſentit Adrian. in 4. de reſtit. q. 33. & nos probamus vbi ſupra a num. 659. & a nu. 864. Dixi; *iuſte*, ad ſignificandum, quod ſicut nullus lædens iuſte famam alterius, vel ſuam, peccat: ita nec tenetur ad reſtitutionem, non autem ad ſignificandũ, quod omnis, qui detrahit iniuſte, ad id tenetur: excuſatur enim ob prædictas cauſas: & quoties non dedit iuſtam cauſam credendi, vel non fuit ei adhibita fides, vel læſio fuit parua.

Vnde non obligatur accuſatus de vero crimine ſecreto, ad reſtituendum famam, quam accuſator amiſit, eo quod illud non probauerit, ſi illud confiteri non tenebatur: quamuis negando peccaret. Nec etiam ſi confiteri tenebatur, ſi non reſpondet, accuſatorem calumniari, ſed decipi. Nec quamuis reſpondeat calumniari, ſi ſibi non credatur, eo quod iudices & alii credunt, accuſatorem (quamuis intentum probare non potuerit) contra ſuam conſcientiam non accuſaſſe, vt pulchre hæc omnia Caietan. 2. 2.

49 quæſt. 62. art. 2. ad ſecundum probauit. Et contraria communis, Richar. Scoti, & aliorum, diſt. 15. art. 5. quæſt. 1. & Scoti, quæſt. 4. art. 3. & aliorum in alijs quæſtionibus ibidem, procedere poteſt in accuſato, qui ad confitendum crimen obligatus, non ſolum illud negat, ſed etiã affirmat ſuam accuſationem calumnioſam eſſe, & id perſuadet, quidquid Caiet. vbi ſupra de hac re ſubtiliter magis, quam ſecure diſputet. Ad noue hic quæſitum, reſpondeo, eum, qui ad pœnam debita minorem a iudice damnatur; eo quod negat veritatem, quam tenebatur confiteri, non obligari in conſcientiæ foro ad ſubeundam eam, ad quam damnatus fuiſſet confeſſa veritate: quia in eo non tenetur ad pœnam donec a iudice damnetur, iuxta gloſs. receptam in cap. fraternitas. 12. q. 2. & ſanctus Thom. 2. 2. quæſt. 62. art. 3. pro quibus tex. in §. in hac. Dixi: Ad pœnam, quia debitum & intereſſe citra condemnationem, immo & poſt iniquam abſolutionem, debetur, Innoc. cum communi in cap. quia plerique. de immu. eccl.

Nec item obligatur, qui delicta aliena a ſe audita otioſe abſque tamẽ affirmatione ſolum refert, quamuis audientes ea credant, ſecundum Adrian. vbi ſupra eod. tit. ſub fin. & Syluest. ver. detractio. quæſt. 4. Quia non dat eis iuſtã cauſam credẽdi, niſi circumſtantia perſonę, vel alia eam iuſtam efficeret: & niſi referẽs exiſtimet, aut exiſtimare debeat, quod audiẽtes ea ita credent, perinde ac ſi affirmaret, per rationes poſitas in d. concl. 4. Nec qui ſtulte refert de- 50
lictum ſcientibus illud, quamuis tunc de illo nõ cogitent. Nec quando, qui dicit, adeo leuis eſt, & qui audiunt adeo graues, vt eius dicto nihilo moueantur. Nec quando is, in quem dicitur, adeo vilis eſt, & abſque aliqua fama in illa materia, vt nullam notabilem iacturam faciat, iuxta Adrian. in dicto Quolib. 11. Nec qui peccatum alienum cum tali ſui auctoris pænitentia refert, vt abſque aliqua infamia eum honoret. Nec qui ſolam occaſionem remotam infamiæ præbuit: vt qui ioco quandam monialem interrogauit: Cur filium ſuum ad fores eccleſiæ, aut xenodochii exponi feciſſet? & illa apud Deum & homines valde queritans, apud aliquos in prauam ſuſpicionem venit. Nec etiam iuxta Sotum lib. 4. quæſt. 6. art. 3. de iuſt. & iur. detractor conſpicuus, & dignitate antecedens, reſtituere tenetur famam alicuius hominis infimæ ſortis; quia, vt ipſe ait, eum excuſat pretioſæ famæ amiſſio; quam in eiuſmodi reſtitutione faceret, vt a reſtituendo aliquo exiguo bono quis excuſatur ob magnam iacturam ſuorũ, quam ob id faceret. Quod vt nouum, ita videtur durum in praxim deductu, niſi alia iuſta compenſatio fieret, aut obtineretur condonatio.

De detectione, ſiue reuelatione ſecreti

SVMMARIVM.

51 *Secretum confeſſionis non reuelandum, etiã metu mortis, niſi vno caſu.*
52 *Secretum, quid, & quotuplex, & cuius detectio mortalis.*
53 *Epiſtolæ clauſæ quæ apertio mortalis.*
54 *Secreta pernicioſa reuelanda, non autem alia.*
55 *Confeſſio, quæ multis videtur, & non eſt ſacramentalis.*
56 *Correctio fraterna quando non neceſſaria.*
56 *Fama proximi ſeruanda quando aliter ipſe poteſt ſeruari.*
57 *Reus quis confitendo crimen non peccat.*

Reus

58 Reus quis conſortes tegere, aut detegere debet.
58 Confeſſarius quos reos, ſe & conſortes reuelare iubebit.
59 Iudex qui reum de ſe & conſortibus interrogando, & torquendo peccat.
60 Secretum nulli noxium etiam iudici iubenti non reuelandum.
61 Reuelatio mali proprij et neglectus famæ quæ mortalis.
62 Secreti promiſsi detectio peior quam non promiſsi.

51 Vigeſimoſexto peccat cõfeſſarius, vel quiuis alius, qui detegit aliquod peccatum, quod iuſte, aut iniuſte medio confeſsionis ſacramentalis didicit (quamuis ſit veniale) abſq; facultate iuſta de cauſa a pænitente facta. Et conſequenter etiam interpres confitentis lingua confeſſario ignota. Et laicus cui aliquis in extrema neceſſitate confitetur. Et doctor a quo conſilium de confeſſis petitur. Et qui ſe confeſſarium finxit, quo alicuius peccata noſceret, etiam ſi tormentis adactus, & quamlibet maximo metu mortis id fecerit. Quia omnes iſti obligantur ad ſubeũdum potius mille mortes, quam id facere, vt prædictus Doctor, lib. de ratione tegen. memb. 3. q. fin. dixit, & nos ante ipſum copioſe in cap. ſacerdos. de pęnit. diſt. 6. a num. 116. vſque ad num. 163. & poſt ipſum in d. repet. concl. 6. ſcripſimus.

52 Pro cuius & aliorum declaratione dico primo, quod ſecretum in genere definiri poteſt, eſſe id, quod a nemine, vel a tam paucis ſcitur, ꝙ neque eſt famoſum, neque notorium, ex mente S. Thom. 2. 2. q. 70. art. 2. ad 2. & eiuſdem & Scoti in 4. lib. ſent. diſt. 21. ibi receptorum. & Caiet. 2. 2. q. 11. art. 3.

Dico ſecundo, quod diuiditur in ſecretum, quod de ſe ab vno ſolo ſciri poteſt; quales ſunt ſoli & omnes actus interiores animæ hominis: & in ſecretum quod de ſe a plurimis ſciri poteſt; qualis eſt omnis actus exterior, qui nõ eſt famoſus, nec notorius. quod rurſus diuiditur in tres ſpecies. Prima, quę de ſe ſine vlla promiſſione, ſcientem obligat ad ſe celandum regulariter; quale eſt omne occultum, cuius detectio noceret animę, corpori, honori, vel famę, vel fortunis alicuius. cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. & notatur in cap. qualiter & quando. 1. de accuſa. Secunda eſt, cuius celatio a ſciente expreſſe, vel tacite promiſſa eſt. Tacite promittitur, cum id colligitur ex modo dicendi ſecreto, nulla de celãdo expreſſa promiſsione facta, vt doctor ſubtilis, vbi ſupra ſentit. Tertia, ad quam celandam lex diuina poſitiua confeſſionis ſacramentalis obligat, de qua ſupra cap. 8. num. 2. Tale eſt omne peccatum ſacramentali confeſsione detectum.

Dico tertio, quod prima ſpecies ſecreti præcipitur illa lege naturali generali de non nocẽdo proximi animæ, corpori, honori, vel famæ, aut fortunis; quę decerpitur ex ſeptem præceptis ſecundæ tabulæ Decalogi, Exodi 20. quæ probant non eſſe nocendum proximo aliquo modo. Secundo vero prohibetur lege naturali de pręſtandis promiſſis l. 1. ff. de pact. Tertia vero etiam per legem diuinam poſitiuam de ſeruãdo ſecreto cõfeſſionis, & ideo tam obligat, quã alię duę: quia obligat quotquot illud directe, aut indirecte ſciunt ſub pœna peccati mortalis in omnibus caſibus, vno ſolo excepto; ſcilicet quando pęnitens iuſta de cauſa illius detegendi facultatem facit, vt in d. c. 8. diximus, & in d. cap. ſacerdos. a num 30. late probauimus. Et ſecunda magis obligat, quam prima: quia obligat in omnibus caſibus, in quibus prima, & aliquot alijs. Quia qui promiſit ſeruare ſecretũ, ex quo ſeruato graue damnum alteri non infertur, non debet detegere illud, etiam præcipiente ſuperiore. At prima ſpecies non æque obligat: quod enim quis ſcit aliter quam per ſecreti commiſſionem, tenetur reuelare ſuperiore præcipiente, etiam ſi ex eo ſeruato nullus læderetur, ſecundum ſanctum Thom. 2. 2. quęſt. 70. ad 2. Verum eſt tamen, quod promiſſio ſeruandi ſecreti parui momenti non obligat, niſi ad ſummum ad veniale, vt recte Caiet. dixit in dicto art. 1. Sicut nec ſecretum de occultis parui momenti, & venialibus obligat ad maius. Non enim magis pecco detegendo riſum tuum immoderatum venialem, ſecreto mihi dictum, quam ſi eundem ſecreto a te fuſum detegerem, ſecundum eundem.

Dico quarto, quod omnis detectio peccati confeſsione ſacramentali detecti, aut per eius medium ſciti, eſt peccatum mortale, excepto caſu prædicto, ſiue illud ſecretum ſit, ſiue publicũ; ſiue graue, ſiue leue, ſecundum omnes. Quamuis interdum ſit mortale triplici ratione; vt cũ peccatũ detectum, eſt occultum & graue: quia eius celatio, eſt tacite promiſſa. Interdum duplici; vt cum eſt publicum & leue. Interdum vero vna tantum; vt cum eſt leue, per prędicta: veluti quando peccatum confeſſum, eſt parui momenti, aut publicum: tunc enim non eſt peccatum mortale, niſi per legem diuinam & canonicam, quamuis ſit veniale ob eius ſecretum tacite a confeſſario promiſſum. Vnde videtur, quod confeſſarius, qui reuelaret peccatum graue, teneretur confiteri circumſtantiã prędicti duplicis, vel triplicis vinculi, ſi adeſſet, per prędicta ſupra cap. 6.

Dico quinto, quod detectio ſecreti aliarum duarum ſpecierum, eſt mortalis, niſi fiat in caſu a iure permiſſo; aut res ſit tam parui ponderis, quod eius detectio nemini notabiliter

noceat,& abſque intentione notabiliter nocendi fiat: quia quamuis id obuiet legi naturali prædictæ de non nocendo, nec reuelando malo ſecreto, vel ſecreto commiſſo: propter tamē paruitatem damni deſinit eſſe mortalis, ſicut mendaciū etiā eſt contra illā,& non eſt mortale, niſi ſit notabiliter nocens, vt dictum eſt ſupra eod. num. 2. Et furtum paruę rei contra legem quidem naturalem eſt, leg. 1. ff. de furt. nō eſt tamen mortale per prædicta ſupra cap. proximo, num. 2. Ratio autem, quare detectio peccati etiam leuis confeſſi ſit mortalis eſt, quia licet per eam parum lædatur proximus: plurimum tamen lęditur ſacramentum confeſſionis, & publica vtilitas, quatenus retrahit pænitentes a confitendo, ne confeſſa peccata publicentur. quę colligitur ex cap. ſi diligenti. & notatis ibi de foro comp. Oportet autem, vt ſciatur ſecretum eſſe parui ponderis, ad hoc vt eius detectio non ſit mortalis: quia ſi probabiliter dubitetur, an ſit grauis pōderis, mortalis eſſet. arg. cap. ſi quis autem. de pænit. diſt. 7. & eorum, quę ibi late tradimus.

53 Vigeſimoſeptimo, peccat mortaliter qui reſerat, aut legit litteras obſeratas, aut ſcripturas alienas, quę in ſecreto obſeruabantur, animo lędendi aliquem notabiliter, vel lædēdo, aut aduertens, vel aduertere debens, quod inde poſſet notabile damnum ſequi, per prædicta ſupra eod. cap. num. 2. niſi ex conſenſu expreſſo, aut tacito eius, a quo, vel cui mittuntur, id faciat, aut de auctoritate legitima. arg l. iuſte. ff. de adquir. poſs. vel tempore belli Præfecti finitimis hoſtium locis eas reſerant. Prælatus itē & prælata eas, quę ſuis monachis, aut ab eis mittuntur cap. non dicatis. 12. q. 1. Peccat autem, ſed non niſi venialiter, qui aperit ſine conſenſu, imprudēter, putans eas ad ſe miſſas, aut ob curioſitatem, ſine vlla intentione nocendi notabiliter, & ſine vllo nocumēto notabili, aut periculo ꝓbabili eius inferēdi, ſola cauſa ſciēdi noua, vel captādi riſum ex barbara cōpoſitione, aut ex eleganti voluptatem. Quia id non eſt contra charitatem Dei, nec proximi neceſſario habendam: peccaret tamen mortaliter, ſi id faceret cum prædicta intentione, vel prædicto nocumento, aut periculo certo vel probabiliter dubio nocendi, quia eſt falſarius, vt ait gloſs. approbata c. cū olim. de offi. deleg. & quia vtitur re aliena contra voluntatem domini, & ita admittit furtum, l. 1. ff. de furt. §. placuit. Inſt. de oblig. quæ ex delict. & per alias rationes, quas ſcripſimus in d. cap. ſacerdos. Nec obſtat, quod hęc ratio videtur idem concludere in caſu proxime pręmiſſo: quia in illo paruitas, vel (vt ita dixerim) nullitas damni excuſat a mortali, vt in quacumque alterius pręcepti materia, iuxta dicta in cap. 11. num. 7. Adde his illud quotidianum ſancti Anton. 2. par. tit. 1. cap. 22. §. 5. ſingulariter aſſerentis, inimicum mittentis, vel eius cui mittitur, epiſtolam abſque aliquo peccatore ſe rare poſſe, ſi per illam aliquod damnū ſibi parari iuſte timet. Quod videtur habere locum etiam quando probabiliter timetur datum iri per eam aliquod damnum iniuſtum alteri, & quo illud impediat, illam reſignat, arg. c. nō in inferenda. & eorū, quę ibi congerimus 23. q. 3. cauendo tamē, quo ad eius fieri poterit, ne cui vllum damum iniuſtum inferatur, arg. cap. cum ceſſante. de appella.

Vigeſimooctauo, qui ſecreta in iniuſtā aliorum perniciem non vergentia, ciuitatis, concilij, aut exercitus ad eorum magnum damnum reuelat, etiam ſi metu tormētorum, aut amiſſionis vitæ id faciat, per prædicta. Vnde ſequitur Hiſpanum a Gallo in bello captum, quantalibet tormentorum vi torqueatur, non poſſe, ſalua conſcientia, ſecreta iuſta exercitus Hiſpani, ad ipſius conſeruationem neceſſaria detegere: nec contra, Gallum Hiſpanis ſecreta exercitus Gallicani. Nec illum, qui delictum alienum ſecretum violenter ſciuit, vt idem prędictus Doctor ſingulariter affirmat. Quāuis hoc, & quod de ſecretorum teſtium litigantium detectione nullis tormentis facienda dixit, moderanda nobis videntur, vt ſolum procedant, in damno irreparabili, vt quia mors, vel mutilatio membri ſequeretur: non autem quando ſola pœna pecuniaria, vel alia ex illis, quæ facile a detegente reparari poteſt timetur, vt ibidem innuimus, 54

Dixi: In iniuſtam aliorum perniciem nō vergentia: nam talia reuelari poſſunt, exemplo illius prudentiſſimi & fideliſſimi Chuſsai, qui cōſilia Abſalonis peſsima Dauidem admonuit. 2. Reg. cap. 17. & Eliſei, qui iniqua ſecreta Regis Syrię Iſraelis Regi denunciauit, 4. Reg. c. 16. Non enim peccat, immo bono fungitur officio, qui denunciat cui, quando, & quomodo oportet, peccatores, peccata, & ſtratagemata damnoſa reipub. aut proximo, quia hoc iure poteſt & debet fieri, vt latius in d. cap. ſacerdos. num. 14. & ſeq. probauimus per cap. non in inferenda. 23. q. 3. & §. 1. diſt. 83. c. quātę. de ſent. excomm. & cap. ipſa pietas. 23. q. 4. & alia, de quibus eſt cap. pręterea. 2. de ſponſ. quatenus habet, eum, qui ſcit aliquem rem habuiſſe cum conſanguinea eius, quam vult ducere, teneri denunciare, quo iniuſtum matrimonium, & peccata, quę ex eo orirentur, impediātur. Quę etiā procedunt in presbytero: poteſt enim etiam ille proditiones, homicidia & alia delicta parata denunciare abſque periculo irregularitatis ob id incurrendę, modo proteſtetur, ſed id ſolum facere ad cauenda mala, quę imminent, vt ſine ſanguinis effuſionis pœna impediantur,

vt

Digitized by Google

vt pulchre Caiet. 2. 2. quæſt. 33. art. 7. probat. Pro quo ſunt cap. epiſcopus ne cler. vel monach. lib. 6. & cap. prælatis, de homicid. eod. lib. licet proteſtatio ſolum videatur neceſſaria quo ad forum exterius, per dicẽda infra cap. 27. Presbytero, inquam, etiam iurato ſeruare, & non detegere illa ſecreta ſecundum Innoc. recept. in cap. qualiter. 1. de accuſa. Panor. in c. dilecta. de exceſ. præla. & alios alibi, modo illa aliter quam per confeſsionem ſacramentalem nouerit. Per eam enim ſolam cognita in nullo mũdi caſu detegi poſſunt, iuxta communem & veram opinionem; quã copioſe in d. cap. ſacerdos. a num. 116. ad. 151. probauimus, excepto vno, de quo ibi, & ſupra proxime, nu. 51. & cap. 8. num. 17. diximus.

55 Dixi: Sacramentalem: quia oportet eſſe talem, per quam pęnitens vere confiteatur peccata ſua. non enim ſufficit dicere, Hoc tibi dico in confeſſione, iuxta Inno. Panor. & communem in cap. omnis. de pęnit. & remiſs. etiã ſi genibus flexis, & ſigno crucis frõte ſignata, id fiat, abſq; propoſito confitendi peccata, & abſolutionem accipiendi. quia talis detectio non eſt ſacramẽtalis, nec maiori ſecreti vinculo obligat, quam aliud extra confeſſionem detectum, vt recte determinat Sotus vbi ſupra, memb. 2. q. 7. art. 1. & ante ipſum clarius & firmius Caiet. 2. 2. q. 70. art. 1. quem ille non refert, cuius rei ignorantia multi grauiter errant, & eis, quibus detegũt, ingerunt ſcrupulos, an debeant illa detegere, dum ſuper eis denunciandis fertur excommunicatio, vel vt teſtes coram iudice ſiſtuntur, vel vrgentur neceſſitate denunciãdi; eo quod ſunt reipub. aut proximo pernicioſa.

56 Aduertendum tamen, quod detectio peccati occulti, etiam alteri pernicioſi, nõ licet, niſi fraterna correctione pręmiſſa, iuxta illud Matth. 18. *Si peccauerit frater tuus.* relatum in cap. ſi peccauerit. 2 q. 1. & in cap. nouit. de iudic. pręſertim ſi ea ſciens probabiliter credit, ſuis precibus, & admonitione ſecreta, illa impeditum iri, ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 33. art. 7. receptum cõmuniter. Diximus: Probabiliter credit, alioqui enim poſſet & deberet ſtatim iudici denunciare. Ex quo ſequitur in proditionibus contra rẽpub. paratis, & hæreſibus ad docendum alios directis raro fraternã admonitionem ſecretã neceſſariam eſſe. raro enim quis probabiliter credere poteſt, proditionem & hęreſim ſola monitione omnino ceſſaturas. Aduertendum item, quod tunc demum oportet denunciare perſonas & delicta, quando ad occurrendum imminentibus malis id eſſet neceſſe. quia ſi ſufficeret generalis admonitio, quod aliqua mala parantur, non eſſet facienda declaratio ſpecialis: & ſi ſufficeret ſola ſpecialis delictorum, non eſſet facienda perſonarum, vt S. Tho. Quolib. 11. ar. 12. determinauit, & nos latius in d. cap. ſacerdos. nu. 14. & ſeq. ſcripſimus, vbi multis rationibus probauimus, ſeruandam eſſe famam proximi, quoties ſine illius detrimẽto, eius animę mederi poſſumus. Aduertendum item, quod ſicut bene facit, qui fraterna correctione pręmiſſa, bono animo crimẽ occultũ Eccleſię denunciat (quia quamuis ſit qui defendat, correctionẽ fraternam non eſſe lege diuina ſpeciali pręceptã, nemo tamen fere eſt qui neget, eam lege generali charitatis pręceptam:) ita qui malo animo id facit, verus coram Deo detractor eſt, ſecundum ſanctum Thom. vbi ſupra art. 12.

Vigeſimonono peccat qui reus ſecundum iuris ordinem interrogatus, ſua delicta ſecreta grauia nõ cõfitetur: & contra, qui confitetur illa contra iuris ordinem interrogatus, ſecundum mentem omnium. Dicitur autem interrogatus ſecundum iuris ordinem ſemper & ſolum, quãdo tria concurrunt: Primum, quod iudex interrogans, ſit competens. Secundum, quod delictum ſit probatum plene, vel ſaltem ſemiplene, hoc eſt ſaltem per vnum teſtem omni exceptione maiorem, vel per indicia illi æquipollentia, vel per infamiam plene probatã. Tertium, quod ſit notificata illi huiuſmodi probatio, vt ſciat, in quo ſtatu eſt, vt colligitur ex ſancto Tho. 2. 2. q. 69. art. 1. & 2. & Caiet. ibidem eum pulchre declarante, quos vbi ſupra etiã latius muniuimus per cap. quando. verſ. non tibi dico, vt te prodas. de pęnit. diſt. 1. & cap. ſi omnia. 6. q. 1. & cap. 2. de maior. & obed. & cap. 2. de confeſs. & alia, quibus probatur, neminẽ ſe debere prodere, & quemlibet ſcientem ſe iam proditũ per ſemiplenam probationẽ debere iudici præcipienti, vt fateatur, parere. 57

Trigeſimo, qui reos conſortes ſuos occultos non detegit in caſibus, in quibus id facere debet: aut contra detegit, in quibus non debet. Regulariter autẽ nõ debet, niſi ſolũ in caſibus expreſſis, vt notat. in cap. 1. de confeſs. l. 1. Cod. de cuſtod. & exhib. reor. l. fin. ff. ad exhib. l. latrones. l. diuus Adrianus. ff. de cuſtod. & exhib. l. prouinciarum. C. de feriis. & l. 4. §. mandatis. ff. ad l. Iuli. pecu. de quibus eſt crimen falſæ monetæ, l. 1. C. de fal. mone. & maleficii. l. fi. C. de malef. & mathe. proditionis, l. penul. & fi. C. ad leg. Iul. maieſt. & hęreſis, cap. in fidei fauorẽ. de hæret. lib. 6. 58

Quibus addo, quod rei, qui contra ſe confeſſi ſunt, etiam non interrogati, debent declarare ſocios, quos iuſte credunt præteritorum non pęnitere, immo paratos eſſe ad noua, cum magno damno publico, aut priuato committenda, nec per euangelicam correctionem correctum iri; quales ſunt regulariter latrones, nummorum falſarii, hæretici, ſtryges, faſcinatores, & alii ſimiles, per dicta in dicta repet. cap. inter verba.

Digitized by Google

verba.concl.6. Quinimmo confeſſarii eiuſmodi reos monere debent, vt tales ſocios denunciẽt, vt particulariter dixit Sot. de ratio. teg. mẽb.2.q.6.pag.17. quod ſi non fecerint, noſtra ſententia, ita peccant hi non admonẽdo, & abſoluendo, ac illi non denunciando: abſoluunt enim impœnitentes contra ius diuinum, & humanum, cap. pænitentia.1.&2.de pænit.diſt. 3. cap.peccati venia.de reg.iur.lib.6. & cap.legatur.24.q.2.

59 Trigeſimoprimo peccat iudex, qui interrogat reum de ſe ipſo, vel de conſortibus ſuis præter iuris ordinem: quia iniuſte dat cauſam notabilis infamiæ proximi, dum extra poteſtatem ſuam inquirit contra l.fin.de iuriſd.omn.iud. & cap.2.de conſti.lib.6. Idem ſi cõtra omittit interrogare, cum debet, ſecundum eundem iuris ordinem: quia præiudicat notabiliter reipubl. cuius intereſt delicta puniri, l.ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil.& cap.vt famæ.de ſent.excomm. Quis autem ille ſit iuris ordo, ſecundum quem debet, vel nõ debet, interrogare reum de ſe, in præcedenti modo peccandi dictum eſt. De conſortibus autem non debet interrogare, niſi in caſibus a iure expreſſis:& in illis non nominatim, an ſint illi, aut illi: ſed generatim, an ſint aliqui:& quod doceat reum, ſi videt eum neſcire, aut faciat facultatem ei conſulendi confeſſariũ, an teneatur, & quos reuelare: alioquin enim non auderem excuſare illum a peccato mortali, præſertim ſi id id faciat perſuaſus, iuſtum eſſe per fas, aut nefas detegere crimina, & quocunque modo ſeueri iudicis atque executoris famã ſibi comparare, contra l.reſpiciendum.ff.de pœnis, cogendo reos ad bene, vel male detegendũ omnes ſuos ſocios, etiam iam coram Deo emẽdatos, etiam ſi nulla fama, neque indicium ſit contra illos. Et minus excuſare auderem eum, qui tormentis cogit reos ad reuelandũ ſocios, etiam in caſibus, in quibus interrogare permittitur, quando nulla fama neque indicium, nec præſumptio legitima dictat, eos habere ſocios, vt recte Salic. in l.fin.q.2. C.de accuſa.concludit. Neq; eos, qui in Caſtella & Italia torquẽt reos de ſuis delictis conuictos teſtibus, vt confiteantur, quo beneficium appellationis amittant, contra communem Theologorum & Iuriſperitorum ſententiam: niſi cum adeo clare ſunt conuicti, quod in conſcientia tenentur cõfiteri, & iuſte iudex præſumit ob ſolam malitiã differendi iuſtitiam eos pernegare, vt late in d. repet. cap. inter verba.conclu.6. ſcripſimus, limitando communem in hoc caſu.

60 Trigeſimoſecundo, peccat qui peccatum ſibi ſecreto communicatum, quod non vergit in graue damnum alterius, etiam iudice competẽti præcipiente, reuelat, ſecundum ſanctum Tho. 2.2. q.69.art.2. Immo etiam quando vergit in damnum alterius, ſi alia via poteſt illud excuſari. quin & quando alia via excuſari non poteſt, id ſolum eſt detegendum, quod remedio eſt neceſſarium. Nam dictum S. Bonau. qui contrarium videri poteſt alicui ſentire, reducendum eſt ad prædicta.

Trigeſimotertio peccat epiſcopus, aut alius 61 prælatus, aut publica perſona ad aliorum ſaluti prouidendum cõſtituta, quæ ſe ipſum infamat, aut ſe notabiliter infamantibus non reſiſtit, aut modeſte ſuæ famæ reſtitutionem non petit; ſecundum S.Thom.Quolib.10.art.13. Licet alij religioſi, quibus ſola propriæ ſalutis cura eſt, iuſte poſſint ferre patienter, quatenus eos tangit, niſi charitas Dei, aut proximi, contrarium requirat. Magis enim quandoque prodeſt proximis alacris patientia falſæ infamiæ, quam eius contradictio. Nec ob id propriam famam negligunt, cum eã Deo offerant, vt ſentit S. Tho. vbi ſupra, & explicat Caiet.in Summa, verb.famam propriam. Dixi: Niſi charitas,&c.quia ſicut quiuis religioſus licite curam de ſua fama habere poteſt, & eã tueri: ita ſi degit inter perſonas ad ſe imitandum paratas, ſecus faciendo peccaret grauiter, iuxta gloſſ.receptam in c. ſemel Chriſtus.de conſecr.diſt.2. per dictum c. nolite.&c. non ſunt audiendi. 11. q.3. & a fortiori ſi ſe ipſum infamat.arg.cap.ſi non licet.23. quæſt 5.

Trigeſimoquarto peccat qui interrogatus iuridice in viſitationibus de peccatis publicis, aut ſatis generaliter de peccatis, nulla expreſſione facta de occultis, aut iniuſte facta expreſſione de illis, reuelat occulta, ſiue ipſi fuerint ſecreta detecta, ſiue ipſe viderit ea in ſecreto fieri, ſi nõ erãt præparationes ad alijs nocendũ: aut ſi denũciat, quæ probare non poteſt, iuxta illud Prouerb. 11. *Qui ambulat fraudulenter, reuelat amici commiſſum*, relatum in cap.qui ambulat. 5. q.5. ſanctus Thom.2.2.q.70. art.1. quod quattuor decretis, & alijs cõfirmamus in repet. cap. inter verba. 11.q.3. concl.6. Tum quia quamuis iuret ſe dicturum, quod ſcit, vere reſpondere poteſt ſe illa neſcire abſque periurij metu, intelligendo intra ſe, illud ſe non ita ſcire, vt detegere teneatur, Henric. de Gandauo, Quolib. 9. in princ. Adrian. in 4. de correct. frater. S. oſtenſis.col.6. quidquid dicant Geneſius a Sepulueda, & Sotus. quod neruoſius poſtea confirmauimus in cap.humanæ aures.22.q.5. Tum quia qui iurat dicere, quidquid ſcit, intelligitur iurare dicere, quod licite poteſt, & non amplius, arg.cap.1.de iureiur. lib.6.& l.ſi procurator.ff.de condit.indebi.

Trigeſimoquinto peccat, qui ſecreto ſibi cõ- 62 miſſum diuulgat, aduertens, aut aduertere debens inde ſequuturum alterius notabile damnũ, aut notabilem diſcordiam: licet non ſit expreſ-

ſe ro-

Digitized by Google

ſe rogatus, nec promiſerit ſecretum, etiã ſi erat tale, quod prima facie eius detectio non videretur nocitura, rogatus tamen, eius ſecretum promiſit, & poterat ſubeſſe aliqua ratio, ob quã illud roganti notabiliter conueniebat celari. Quamuis ſolũ ſit venialis detectio ſecreti, quã conſtat nemini notabiliter nocituram, vt recte Caiet. 2.2.q.70.art.1. reſoluit per ſupradicta, & in cap. ſacerdos. de pęnit. diſt. 6. ad num. 30.

De nono præcepto, Nõ concupiſces vxorem proximi tui. Cap. XIX.

SVMMARIVM.

1 *Amari ſe velle amore mortali, mortale.*

1 Contra hoc præceptum eiſdem modis peccatur, quibus contra ſextum: quia vtroq; eadẽ explicite, vel implicite prohibentur. Quare modis peccandi contra ſextum, poſitis in c. 16. ſolũ addimus, quod peccat mortaliter, qui, vel quę deliberate cupit, vel gaudet amari amore libidinoſo mortali, ab alio, vel alia: quamuis non ſic amet; quia conſentit peccato mortali ſuo, vel alieno, iuxta dicta ſupra, cap. 11. nu. 11. vbi dictum eſt, quando voluntas, vel conſenſus in proprium, vel alienum peccatum, & delectatio moroſa ſint mortales.

De decimo præcepto, Non concupiſces rẽ proximi tui, & de conſilijs Euangelicis. Cap. XX.

SVMMARIVM.

1 *Concupiſcẽtia inordinata rei notabilis mortalis eſt.*
2 *Ludus, quid, & duplex, & quis venialis, & quis mortalis.*
3 *Ludus cauſa principali lucrandi negotiatio, & communiter mala, & num. 4.*
5 *Ludens ludo vetito ſibi lege ad mortale obligante, & etiam licito ab impotente: donare, vel coacto, vel dolo, mortaliter peccat. & 12.*
6 *Lex an ulla iuris communis ludi obliget ad mortale.*
7 *Ludus omnis alea, et principaliter ob lucrum, prohibitus.*
7 *Ludus omnis etiam induſtriæ principaliter ob lucrum, ſaltem venialis. et 8.*
9 *Ludus aleæ rei notabilis clerico ſacrato, et monacho mortalis. et 10.*
11 *Ludus de ſe nullus laico mortalis, et qui ei glorioſus.*
13 *Ludere quis dicatur coactus.*
14 *Ludi ſpectator clericus magis peccat, quã laicus.*
15 *Ludentium ſuſceptores, etc. vt peccant.*
16 *Peccantium miniſtri quando peccant.*
17 *Ludens diſsimulans peritiam, fallens, et non monens, vt peccat.*
17 *Ludens credito ni iuret, non ſoluat, et tunc, etc.*
17 *Iurans ſoluere perdita quid faciet.*
18 *Promiſsio reciproca, ſiue ſcommeſſa, vel apuſtra quæ licita.*
18 *Ludo quæſita, non reſtituenda, niſi et c. et nu. 19.*

Contra hoc decimum præceptum peccat mortaliter. Primo quicunque inordinate contra iuſtitiam concupiſcit aliquid notabile. Dixi: Inordinate: quia qui concupiſcit ordinate per emptionem, permutationem, hereditatem, aut alium iuſtum titulum, non peccat. Dixi: Contra iuſtitiam & notabile: quia qui concupiſcit inordinate contra ſolam liberalitatẽ, vel parum contra iuſtitiam, ſolum venialiter peccat, per citata in addit. cap. quãdo. de conſec. diſt. 1. & ſupra in cap. 11. num. 4. & cap. 17. num. 2. iuxta mentem ſancti Thom. 2.2.q.5.ar. 4. & q. 168. art. 3. explicatam ibi per eius commentatorem. Et quia hic ſolum agimus de trãſgreſſione huius præcepti per ludum, & iocum, quia de alijs ſupra cap. 17. actum eſt, pauca de illis pręmittimus. 1

Primo, quod ludus & iocus eſt actus principaliter factus ad recreandum animum per voluptatem, ſecundum Ariſt. 4. Ethic. & S. Thom. 2.2.q. 168. art. 2. Dixi: Principaliter: quia qui magis fit ob lucrum, vel alium finem, quam ob animi recreationem, non eſt proprie iocus, nec ludus, ſed actus alterius virtutis, vel vitii; qui cum fit factis, appellatur ludus: cum autem verbis, iocus. Et eſt duplex, bonus, & malus. Bonus eſt, qui fit ad honeſtam animi recreationẽ ſine vlla mala circumſtantia; ex quo frequentato generatur habitus & conſuetudo honeſte ludendi, & iocandi, qui eſt virtus, quam Ariſt. vbi ſupra Eutrapeliam vocat. Et quia omnis virtus moralis inter duo vitia extrema exceſſus, & defectus interiacet, iuxta eundẽ & gloſ. ſing. in §. hæc quæ. de pęnit. diſt. 2. ſub cap. charitas. 3. Ita hæc interiacet inter exceſſum inordinatum ludendi, & inter defectum inordinatum ab eo abſtinendi, vt in d.q. 168. art. 3. & 4. probat ſanctus Thom. longe tamen frequentius peccatur per exceſſum, quam defectũ: quia ludo & ioco æque parce condienda eſt vita, ac ſale cibi, iuxta Cic. 1. Offic. receptum. 2

Secundo præmittimus, quod ludus, & iocus malus eſt, qui lege vetatur, vel circumſtantia mala veſtitur; vt plurimum autem, & ſuo genere eſt venialis. quis autem ſit mortalis, infra dicetur, num. 4.

Tertio pręmittimus, quod ludus exercitus 3

Aa principi-

principaliter animo lucrandi, potius eſt negotiatio, quam ludus, vt ex ſupradicta definitione colligitur; quæ negotiatio fere ſemper mala eſt. Tum quia per eam aufertur amicis, quibus erat dandum, vt ait Ariſt. Tum quia per eam quis aſſueſcit bonis aleæ ſubiiciendis, & multum tẽporis terere. Tum quia eſt occaſio, vt coniuges, liberi & famuli paruifaciant damna bonorum, & cuſtodiam eorum, cum maritum, fratrem, aut herum vno aleæ iactu tantam bonorum iacturam facere videant. Tum quia pauciſſimi, aut nulli per eam diteſcunt; immo per eandem multa mala, & vitia imbibuntur, vt Oſtien. admonet in ſumma, de exceſ. prælat. Dixi: Fere, quia finis prouidendi neceſſitati cum probabili credulitate lucrandi a diuite, vel preces, aut iuſſus amici, aut ſuperioris diuitis, poſſent quandoq; huiuſmodi ludum, & negotiationem honeſtare, arg. eorum, quæ ait S. Thom. de mercatura. 2. 2. q. 77. art. 4.

Quarto præmittimus, quod ludus nõ ſit mortalis ex ſola circumſtantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile, ab eo, qui donare poteſt, vt probat Caiet. 2. 2. q. 168. art. 4. & in Summa, verb. ludus. Neque etiam ex nimio, & ardenti ludendi appetitu: niſi cum extenditur ad alicuius legis, quæ obligat ad mortale, violationem. Qualis eſt eorum, qui noctes in dies, & dies in noctes vertentes, miſſas præceptas omittunt, aut ſubeunt periculum amiſſionis bonorum, ſine quibus nequeunt ſuſtentare vxores, liberos, ac reliquam familiam ſuſtentãdam de præcepto, aut debita ſtatuto tempore ſoluere, aut putantur inepti ad munera bellica & ciuilia reipub. eis ad illa notabiliter egentis, & timentis, ne pecuniam ad ea neceſſariam eis datam ludo perdant, ſimul & deplorantis eorũ vicem, quod cum ſint alias rebus egregie agendis apti, ob hanc vnam rem ad id reputantur inepti. Neque etiam ex circumſtãtia loci ſacri: quia nullo id iure cauetur, niſi cum ſpecialiter talis in eo ludus prohibetur; qualis eſt comœdia rerum profanarum, cap. cum decorem. de vita & hon. aut niſi fiat cum notabili ſcandalo, vel irreuerentia Dei, vel Eccleſiæ. cap. decet. §. ceſsẽt. de immu. eccle. lib. 6. Immo ſine vllo peccato, & cum merito poteſt quis in eo ob honeſtam cauſam ludere, puta, quo infirmus, qui illic eſt, recreetur, quo otium pellatur, aut ſolatiũ capiant milites, qui eum tempore belli cuſtodiunt: quamuis ſine vlla iuſta cauſa id ibi facere ſit ſaltem veniale iuxta Caiet. in d. q. 168. ar. 3. Neq; ex circumſtantia perſonæ. Nã ſine vlla culpa, etiã veniali, cleric⁹ & monachus interdũ etiã talis & chartis luſoriis ludere poteſt ob honeſtam cauſam, puta ad excitandũ, vel recreandum ſocium ægrotum ea re indigentem, modo non frangat legem vllam ad mortale obligãtem, de qua infra, num. 6. Neque ea circumſtãtia temporis: quia quamuis peccatum ſit, totũ diem feſtum in ludis pręſertim operoſis conſumere; quales ſunt ludus pilæ, prælli vmbratilis, & ſimiles, mortale tamen non eſt, niſi miſſa, aut aliud diuinum officium præceptum, vel votum omittatur. Neque ex eo, quod potius fortuna & euentu, quam induſtria nitatur, niſi alioqui lege prohibeatur: quia immo ludus, qui in quantum talis ad relaxationẽ animi fit, tanto aptior eſt, quanto magis fortunæ, quam arti & induſtriæ nititur: quia intentionem animi magis remittit: & ita contra vulgi opinionem, omnium ineptiſsimus eſt ludus latrũculorum, quẽ Itali Scacchorum, Hiſpani vero Axedrez, & Galli Eſchez vocant. quia is minus, quam alii animum relaxat: quamuis magis liceat, quam aliquot alii, qui lege prohibentur, iuxta gloſs. receptam in auth. interdicimus. de epiſ. & cler. & gloſs. cap. clerici. 2. vbi Panor. & alii de vita & honeſt. cler.

4 Secundo peccat mortaliter contra hoc præceptum, qui ludit cũ irreuerentia notabili Dei, vel dictis & factis in ſe mortalibus, uel mortali circumſtantia veſtitis. Dixi: Irreuerentia Dei, ob cap. cum decorem. de vita & hon. cler. & cap. decet. §. ceſſent. de immu. eccl. lib. 6. & Conc. Trid. ſeſs. 4. §. fi. quod grauiſſime in hæc fere verba prohibuit: *Mandat & præcipit ſancta Synodus, ne de cetero quiſquam vllis ſacræ ſcripturæ locis vtatur ad ſcurrilia, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones, impias, & diabolicas incantationes, diuinationes, ſortes, libellos etiam famoſos.* Dixi: Vel dictis, &c. ad includendos ludos impudicos, & alios de ſe mortiferos, arg. cap. nec ſolo. 33. q. 5. & trad. ſanctus Thom. 2. 2. q. 154. art. 4. Dixi: Vel mortali circumſtantia ueſtitis, ad includendos ludos, qui fiunt cum notabili ſcandalo, aut cum notabili alterius nocumento, uel periculo eius probabili, arg. cap. nihil. de præſcrip. & c. 1. de torneam. & cap. ad audientiam. de homic. & ad excludendos ludos, qui fiunt cum circumſtantiis animi principaliter lucrandi, nimietatis ardoris, & auiditatis ludendi, ſacri loci, temporis, uel perſonæ ſine prædicto ſcandalo & nocumento & periculo, & trãſgreſſione alterius legis ad mortale obligantis: hi enim licet ut plurimum ſint mali, non tamen ſunt ob hoc mortales per proxime dicta.

5 Tertio peccat mortaliter quicunque ludit rem notabilem ludo prohibito ſibi lege obligãte ad mortale: uel ludo licito cum eo, qui donare non poteſt, uel a potente donare ad id metu coacto, uel per dolum, & fraudem decepto. Dixi: Notabilem, quia paruitas excuſat a mortali, ut ſupra dictum eſt, cap. 11. num. 4. & alias ſæpe. Dixi: Ludo ꝓhibito ſibi, quia multis prohibetur aliquis ludus, qui non prohibetur aliis:

nam

Digitized by Google

nam multis interdicuntur voto,iuramento,aut ſtatutis Collegiorum & Cœnobiorum aliqua genera ludorum, quę alijs non ita vetantur.

6 Dixi : Lege obligante , &c. qualis an ſit vlla humana iuris communis,quęri poteſt?& reſpõderi primo, lege obligante , ſaltem ad veniale, prohiberi communiter omnem ludum,qui magis nititur caſu & fortuna,quam induſtria & arte,quo luditur ob lucrum principaliter , c. epiſcopus.35.diſt.& l. 1. ff. de aleę luſu.& aleat. & Auth. alearum vſus.C.de relig.& ſump.fune.& cap. clerici. 2. de vita & hone. cleric. Quibus omnibus tam laicis , quam clericis interdicitur ludus aleę in vniuerſum, per quam ſignificatur omnis ludus,principalius nitens ſorte,aut caſu, quam induſtria & arte,ex mente omniũ,de quibus eſt ludus ad tabulas per d.auth. interdicimus. Cod. de epiſc. & cler. & §. interdicimus. auth.de epiſc.coll.9. vnde illa ſumitur,qui licet multũ nitatur induſtria,magis tamẽ fortuna;de quibus videtur etiã eſſe ludi chartarum luſoriarum , quorum aliqui magna quidẽ induſtria nituntur, ſed maiori fortuna. Dixi : Quo luditur ob lucrum principaliter , &c. ad excludendum eum , quo potius cauſa honeſtæ recreationis , quã lucri paruo tempore luditur ; vt quo a prãdio, vel cena luditur cauſa ſolatij,nullius rei pecuniarię lucro propoſito, vel ſolum alicuius eſculenti,vel poculenti,quod bis lucrifactum,ſemel ſoluatur, vel ſpirituali lucro precũ aliquarum pro vincente a victo dicendarum. Tum

7 quia id permittitur per l. quod in conuiuio.ff. de aleæ luſu.& aleat.iuncta gloſs. eius, & gloſs. d.cap. 1. 35.diſt. & gloſs. l. ſi tibi.§. 1.ff. quarũ rer.actio non dat.Tum quia ratio legis,quæ tales ludos vetat,eſt refrenare auaritiam,quę ceſſat in prędictis, & conſequenter ipſa lex , iuxta l. adigere. §.quamuis.ff. de iure patro. & c. ſuggeſtũ.& cap.meminimus. de appel.& theoriam Panor.ſuper eis poſitam & receptam.

8 Secundo dico , quod ſimili lege prohibetur etiam ludus induſtria,& arte potius,quam fortuna nitens,quo ęque, vel principalius luditur cauſa lucrandi, quam relaxandi animum. Tum quia eſt inordinatus lucrandi actus , cum rei in vnum finem ordinatæ ſit vſus in aliũ fere ſemper contrarium: quia ludus ad honeſtam animi recreationem inuentus,vertitur in negotiationem turpem, eandemque intendentem & fatigantem ipſum contra cap. fin.de verb. ſign.l.legata inutiliter. ff.de alim. lega. Tũ quia d.auth. alearum. permittens quatuor genera ludorum induſtria & arte magis quam fortuna nitentiũ, vetat ne pręmium maius, quã vnius ſolidi proponatur vincenti , tacite prohibens,ne principaliter auaritiæ cauſa ludatur, etiam ludo permiſſo; tacite etiã limitans.l.2.ff.de aleę luſu.quę permittit ludi pecunia ſaliendo, currendo , luctando,&c.qui ſunt ludi magis induſtria, quam fortuna nitentes , ad pecuniam vnius tantum ſolidi.

Tertio dico, quod lege,etiã ad mortale obligante , prohibentur monachi & clerici beneficiarij , vel in ſacris ordinibus conſtituti ludere huiuſmodi ludis aleæ,ſiue fortunæ illicitis , notabilem quantitatem, præſertim de fructibus beneficiorum eccleſiaſticorum. Tum quia prędictam iuſtam legem canonicam tranſgrediuntur. Tum quia prędictum cap. 1. 35. diſt.& cap. inter dilectos.de exceſs.pręlat.iubent clericum ob aleæ luſum deponi ab officio , vel beneficio: quod mortalem culpam præſupponit , arg.cap. non afferamus.24. q. 1.Et ita hoc Ioan.Maior, Adria.& Caiet.vbi ſupra ſignificant.Tum quia in profanum ,& malum vſum reditibus in pium dicatis vtuntur , contra illa multa , quę citauimus in Apolog. lib. de redit.eccl. q. 1. monit. 27. Tum quia Conc. Triden. ſeſs. 25.cap. 1. de reform. prę cipit, ſeruari iura ante illud per Papas , & alia Concilia ſuper ludo,& luxu clericorum ſtatuta. Dixi : Pręſertim de fructibus 9

10 beneficiorum:quia idem puto quo ad peccatũ, licet non quo ad reſtitutionem, de his , qui ludunt de bonis patrimonialibus,nam ratione ſolius ordinis & profeſſionis interdicũtur eis huiuſmodi ludi. Canones enim prędicti ſine vlla fructuum beneficiorũ mentione prohibent eis huiuſmodi luſus, vt videre eſt in eis,fundatis in illo dicto Apoſt. *Nemo militans Deo , &c.* Dixi : Beneficiarij, vel in ſacris ordinibus conſtituti , ad ſignificandũ, quod de alijs idẽ, quod de laicis eſt cenſendum,per doctrinam Panor. communiter receptam in cap. clerici. 1. de vita & hon.cleric. & in cap. 1.& 2.de poſtul.

Quarto dico, quod non audeo dicere tã graui lege humana prohibere laicis luſum , etiam principaliter ob lucrum , etiam magnum. Tum quia prodigalitas eorum de ſe nõ eſt mortalis, vt ſanctus Thom.receptus ait 2.2.q.183.art.7. & ſupra eodem, nu. 1. ſignificatum. Tum quia non videntur in hoc ſubmitti prędictis canonibus . Tum quia leges prędictæ ſeculares ſuper hoc latę non videntur obligare ad mortale : ſiue quia intentio legũlatorum non fuit illa , iuxta dicenda infra cap. 23.ſiue quia quo ad hũc effectum non videntur receptę ; cum in omnibus mundi partibus cuiuſq; ordinis laicos videamus magnam pecuniarum ſummam, & maximam eorum partem principaliter propter lucrum ludere : & a confeſſarijs ſine propoſito nũquam ita ludendi abſolui: q̃ facere nequirent,ſi in eo mortaliter peccarent, cap. pęnitentia. 1. & 2.de pænit.diſt.3. ſiue quia leges illę non tractant de materia iuſtitiæ , ſed temperantię, vel modeſtię,quę,vt plurimum, ſolũ ad veniale obligant. Dixi: Lege humana,quia ſecus eſſet quoties 11

Digitized by Google

ties ratione loci,temporis,perſonę,vel modi lu
dendi prohiberetur eis lege naturali, vel diui-
na,de reuerendo Deum,& ſacra,vel de curan-
dis rebus publicis, vel priuatis ſuis, vel proxi-
mi,vel ſoluendis debitis, ad quę de præcepto
tenentur. Equidem licet non auſim dicere, eos
tam forti lege humana teneri: audeo tamē ora
re omnes,præſertim illuſtres, vt ſecum reputēt
ſe grauiter,ſaltem venialiter,peccare, turpem-
que negotiationem exercere, per prædicta nu.
2. & 3. Lucrumq; quod in eis fit, turpe ab om-
nibus appellari,& ſæpiſſime eſſe reſtituendum,
vt infra dicetur. Et eo maiorem apud virtutis
ſtudioſos infamiā incurrere, quod cum ſint ma
iores,maius ſcādalum prębent, c. pręcipue 11.
q.3. Ideoque ſine propoſito ab eis perpetuo
abſtinendi non poſſe ſine graui pudore ad ſan-
ctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum accedere,
eoque maiorem gloriam apud Deum, & homi
nes adepturos, quo cum minore pecunię lu-
cro,ſola vel pene ſola vincendi gloria propoſi-
ta pro palmario in ſignum victoriæ ad iucundā
pugnam pro magnitudine ſua amicos allicerēt.

Quinto dico,ad diſcernenda prędicta toties
quem principaliter ob lucrum ludere, quoties
tanti,aut pluris lucrum facit,quā animi recrea-
tionem. Dixi: Tanti,aut pluris: quia ſufficit, vt
tanti faciat illud ac animi recreationem,per ea
quæ pridem diximus in cap. inter verba. 11.q.
3. in Enchirid.de orat.& hor.canonicis, cap.6.
nu.14.& in eius addit. & nuper in Comment.
cap.cum miniſter.23.q.5.num.73. Non autem
dixi,vt Silue.verb.ludus.q.2.§.6. Qui non lude
ret,niſi lucrum proponeretur, quia vt aliquid
ſit finis principalis alicuius actus, non ſufficit,
vt ſit cauſa, ſine qua ille non fieret, vt ibi dixi,
propoſito euidenti exemplo de clerico, qui ad
preces matutinas non ſurgeret,niſi lucrifaceret
diſtributiones: neque miſſam faceret, niſi quā
vocant pitantiam ſperaret: tamen maioris facit
illa,quam quod propter illa datur. Et ita po-
teſt quis ludere principaliter recreationis cau-
ſa,quamuis non luderet, niſi lucrum expecta-
ret. Suam ergo quiſque in hoc cōſcientiam cō-
12 ſulat. Dixi: Vel ludo licito cum eo, qui donare
non poteſt: quia qui cum tali rem notabilem
ludit,ſiue ſit clericus,ſiue laicus, peccat morta-
liter, ſecundum omnes: eiuſmodi eſt ſtultus,
puer,mancipium, filius qui adhuc in patris po-
teſtate eſt,prodigus, coniux, monialis, mona-
chus,& ſimiles, ſecundum Ioan. And. Cald. &
communem in d.cap. clerici. 2. Iuſtum tamen
videtur id,quod Sot.lib.4.q.5.art.1. de iuſt.&
iur. inſinuat: ſcilicet,filium etiam ſub patris po
teſtate conſtitutum, qui de ipſius licentia in
ſcholis ſtudet,aut in curia verſatur, licite poſſe
de ſuo commeatu quattuor, aut quinque de
centum,quę dantur ei,ludo impendere. Cui ad
do idem dicendum de religioſo,qui ſtudet, aut
negotiatur impenſis ſui Abbatis, modo id ho-
neſtę recreationis cauſa faciat. Quia pater &
prælatus tacitā eius rei facultatem facere vidē
tur,arg.gloſ.clem.2.de vit.& hon.verb. conuer
tendū.& eorū,quæ late ſcripſimus in c. cum ad
monaſterium.de ſtatu monach. Non placet ta-
men id,ꝙ ille addit; nempe huiuſmodi filiū non
poſſe a colluſore plura lucrari, quā colluſor ab
ipſo. Tum quia omnes communiter contrariū
pręſupponunt. Tum quia non eſt textus, neque
ratio,quę concludat,pauperem aliquem hone-
ſto loco natum,& etiam plebeium,& mendicū
non poſſe amplius lucrari a diuite,quam diues
ab ipſo. Tum quia cap.ſi qua.de rebus. 12.q.2.
&.§. pupillus. Inſt. de inut.ſtip. probant, con-
tractum cum pupillo, aut eccleſia factum vale-
re in alterius præiudicium, quamuis in eorum
non ualeat. Tum quia iniuriam pati poteſt, qui
eam facere nequit,l.illud.ff. de iniur. translata
in cap. illud 15.q.1. Tum quia amiſſa facultate
faciendi & perdendi,facultas patiendi & lucrā
di non amittitur,per d.l.illud. quamuis eius opi
nio procedere poſſet in eo, qui falſo dicendo,
ſe facultatem habere donandi,& perdendi,alli
cit alium ad luſum,arg.l.2.C.ſi minor mai.ſe eſ-
ſe dix. Dixi: Vel a coacto, &c. tum quia metus 13
dolus,& fraus oēm contractū quamlibet alio-
qui licitum,ita inficiūt,vt ſit irritus,vel irritan-
dus,c.abbas.cū gloſſ.de his quæ vi.& toto titu.
ff.quod met.cau. & de dolo: & tradit vterque
Tho.2.2.q.32.art.7.ad 2. Per coactionem au-
tem intelligo non leuem,& conſuetam inuita-
tionem,& inductionem, ſed eam, quæ fit iuſto
metu,vel tā grandi reuerētiali,vel cū eiuſmodi
exprobratione,vt inuitatus,& rogatus, ſi nō lu
deret,vel a ludo diſcederet,vilis & abiectus re-
putaretur,ſecundū mentem eorundē,quos etiā
Sotus lib.4.q.4.art.2.de iuſt.& iur. ſequitur: ꝙ
quotidianum eſt.

Quarto peccat clericus, vel monachus, qui 14
ludum mortaliter malum ſpectat. cap. clerici. 2.
de vita & hone.cler.& auth.interdicimus.C.de
epiſco.& cler.ſi multo tempore ſpectat: ſecus ſi
paruo,per dicta ſupra,cap.11.nu.4. Idem ſi lu-
do delectatur venialiter malo,ita quod etiam ſi
mortalis eſſet,eo delectaret. Gab.in 4.lib.ſent.
diſt.15.q.11.art.3.dub.3. quia facientes & con
ſentientes,&c. ad Rom.1. & cap.1. de offi. de-
leg. Idem ſi eius præſentia eſt cauſa, quod ludo
mortali ludatur,arg.gloſ.ſing.clem.archiepiſco
po. de priuileg. aut ſi ex officio debeat prohi-
bere, & non prohibet. Angel. verb. ludus. §.6.
Dixi: Clericus,&c. quia laicus,qui non eſt cau
ſa ludi mortalis,nec delectatur eo, quatenus ta
lis eſt,ſed ſolum induſtria & arte ludentium,nō
peccat,ſecundum mentem omnium.

Quinto peccat,qui eiuſmodi luſoribꝰ ſubmi- 15
niſtrat

Digitized by Google

niſtrat domũ,menſam,candelas,aut alia in ludũ neceſſaria, arg. cap.error. 83.diſt. & dictorũ in d.c.11.vbi ſupra, & cap.17.a nu.17. per quę probatur peccare,qui conſentit peccato, præſertim cooperando,iubendo,mandando, inuitando,vel inducendo,quod expreſſe,vel tacite directe, vel indirecte facit huiuſmodi ſuſceptor. Et quia grauiter contra hoc vrget quidã doctus dubitans,an in cap.18.idem tenuerim: addo,me idem etiam nunc tenere;idque confirmo per tres leges priores.ff.de aleæ luſu,& aleatorib.quibus graues pęnæ ſtatuũtur cõtra huiuſmodi ſuſceptores. Et ad inconueniẽtia,quę ipſe hinc infert,reſponderi poteſt per ea,quę ſupra, cap.17.nu.195.reſpondi pro locantibus domos meretricibus in ea parte ciuitatis, vbi permittuntur habitare,& per ea, quę Caiet. ſubtiliter diſtinguit 2.2.q.147.ar.5.ſub fin.pro dãtibus cenã pro ieiunaturis in die ieiunij, limitata infra c.21.nu.25.per illa enim defendi poteſt nõ peccare famulũ menſæ concubinariorũ miniſtrantẽ, neque iuuantem concubinã ad ſe ornandũ, neque miniſtrantes menſis Sybariticis pręlatorum,neque opifices,qui calceos & ſandalia,vel veſtes vendunt meretricibus, & alios ſimiles: modo id ſine vllo cõſenſu in peccatum faciãt: quoniam non inducunt; neque iuuant directe ad illud. ſuſceptores autem prędicti,tacite, immo vt plurimum expreſſe inuitant & iuuant directo,vel quaſi ad huiuſmodi ludos mortales,& conſentiunt eis. Et ad id,quod inſinuat, ſi non hunc,alium ſuſcepturum eos, reſpondeo per id,quod dixi ſupra,cap.17.a nu.18.contra miniſtrum mixtum uſurarii,& pro miniſtro nudo eiuſdem: & contra ſeruum occidentem, quem alii conſerui erant occiſuri.

17 Sexto peccat, qui diſſimulando peritiam magnam,quam habet in ludendo pila, vel alio eiuſmodi ludo attrahit alium longe imperitiorẽ ad ludendum,aut falſis talis, vel chartis vtitur, legeſve ludi cum notabili damno colluſoris trãſgreditur:quia utitur dolo,& fraude; de quibus ſupra. Idem de eo, qui ludit non appoſita pecunia cum iuramento de ſoluendo, quod perdiderit,& non ſoluit,arg. cap. debitores. de iureiur.vt Med.vbi ſupra late probat. Per quæ reſpondeo ad noue quæſita: Ad prima quidem tria,quod peccat mortaliter, qui ſcienter ait ſe habere plura puncta,quam habeat, quo lucratur. & qui aduertit colluſorẽ errore calculi dicere ſe pauciora habere,quo perdit,& nõ monet: & qui accipit piorẽ locũ,quem manũ appellãt: quia primus decipit:ſecundus accipit quod iã alter lucratus eſt;tertius,quia ſurripit ius aptius lucrandi colluſori, quamuis non teneretur reſtituere quantum ob id lucraretur: ſed quantũ illud ius prioris loci valet: ſicut qui lędit meſſẽ non tenetur reſtituere,quantum illa in area rederet;ſed quanti ęſtimaretur in herba, S.Tho. 2.2.q.62.art.4.& ſupra cap.17.nu. 27.quę tria tunc,& tantum procedunt,cum damnum notabile infertur,per ſupradicta.

Ad quartum reſpondeo, quod inſpector ludi non peccat contra legem iuſtitię, eo quod non admonet ludentem errare computando, vel non capiendo priorem locum, ſi id nõ promiſit. Et ita quamuis aliquando peccaret contra legem charitatis,non tamen teneretur reſtituere;ad id enim ſola lex iuſtitiæ obligat,per citata ſupra cap. 17. num. 20. & infra cap.24. num.5.

Ad quintũ,quod ludens ſub fide ſua nõ iurata non peccat in Regnis Hiſpaniæ non ſoluendo: quia diuæ memoriæ Carolus V. in Comitiis Mantuæ Carpentariæ, ſiue Madritii anno 1518.vetuit,ne luderetur ſub fide ſoluẽdi, etiã ludis licitis;qualis eſt pilæ: ſimul irritas declarãdo quaſcunque promiſſiones,obligationes & fideiuſſiones,quæ ad id præſtarentur. Quod ipſum eſſe ſeruandum etiam in aliis regnis iure communi aſſeruit Adri. in 4. de reſti. quęſt.12. quod efficaciter videtur probare prefatus Didacus (qui quum ſuperiora excuderentur, ſolũ quidem erat Reuerendiſſimus Segobienſis, nunc autem eſt Concilii Hiſpaniarum maximi Pręſes) in cap. peccatum. de reg. iur.lib.6.§.4. nu.8.licet cõtra tenuerit idẽ Adrian.vbi ſupra q.22.&Caſtren.de lege pœnal.lib.2.c.2.corol. 3.Nihil tamẽ prędictus Pręſes ait de iurãte ſoluere,ſicut nos hic egeramus de ſolo promittente.Nunc autem aimus, teneri ad ſoluendũ iurantem, vt prædiximus: poſſe tamen repetere ſoluta inſtar ſolum promittentis ſoluere uſuras, qui eas non tenetur ſoluere, niſi iurauerit, & tunc ſolutas repetere poteſt.cap. debitores. de iureiuran. & quod vt iurans ſoluere vſuras,poteſt petere abſolutionem,antequam ſoluat,qua obtenta nõ tenebitur ſoluere,cap.1.de iure iu. ita iurans ſoluere in ludo perdita,poteſt petere abſolutionem, qua obtenta, non tenebitur ſoluere.

Septimo peccat qui facit rei notabilis ſpon- 18
ſionem,quę Italis Scommeſſa, Hiſpanis Apueſta,Gallis Gagement dicitur;per quam ſpondẽtes ſibi aliquid mutuo promittunt in aliquem euentum incertum,pręteritum,vel futurũ, certo ſciens,a ſe aſſertum eſſe verum,& id diſſimulat,vt alium ad ſponſionem inducat:quia dolo, de quo ſupra, in damnum notabile proximi vtitur:qui enim ſine dolo eam facit, non peccat:quia talis ſponſio nulli legi iuſtitiæ eſt contraria; immo eſt conſona, l.cum ad præſens.ff. de reb. cred.& l. a Titio.ff.de verb. oblig.per quam hoc notant Paulus, & Alex.ibi approbati per Iaſo. & citati per eum ibi,& in d.l. cũ ad pręſens.licet vt plurimum obuiet liberalitati.

Digitized by Google

ti. Neq; obſtat quod Ioan. Maior. in 4. lib. ſent. diſt. 15 q. 15. & ſeq. & Adrian. in 4. de reſt q. de ludo, contrarium ſignificare videantur. Tum quia eorum ratio ſatis examinata idem conclu dit. Tum quia non dicunt eos, qui ſic volunt lu crari, mortaliter peccare; ſed abſolute peccare; quod etiam nos cum Caiet. quaſi fatemur, dicentes id fere ſemper eſſe liberalitati contrarium, & ita lucrum ſordidum.

19 Octauo peccat qui lucratur aliquid notabile ludo, etiam licito, ab eo, qui non poteſt donare, vel a coacto, & grauiter attracto, aut dolo vel fraudulenter, vt prędictum eſt, & nō vult illud reſtituere ſecundum omnes. Dixi: Ab eo, &c. quia ſecundum veriorem opinionē, quidquid dicat Panor. in d. cap. clerici. & in cap. quia plerique. de immu. eccl. & Gab. vbi ſupra, nemo lu crifacta in ludo, etiam illicito, ab eo, qui donare poteſt ea, quæ perdit abſque metu, dolo, & fraude tenetur reſtituere de præcepto, etiā pau peribus, vt ſatis vterque ſentit Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. ad 2. & explicant Ioan. Maior. & Adria. vbi ſupra, & Caietan. in Summa, verb. ludus. Tum quia nihil accipit contra iuſtitiam, cum non accipiat inuito domino, qui ſine ludo, & cum ludo donare ea poterat. Tum quia, neq; quod ſponſionibus ſine fraude lucriſit, neque quod emptionibus & venditionibus in diebus feſtis, aut locis ſacris, quamuis in eo mortaliter delinquatur, eſt neceſſario reſtituendum; quia nō obſtante illo peccato valent, iuxta glo. ſing. in cap. decet. §. ceſſent. de immu. eccl. lib. 6.

Adde, quod qui tenetur reſtituere lucrifacta in ludo ab vno, nō poteſt compenſare cum perditis cum alio; nec e contrario; cum perditis vero cum vno poteſt compēſare lucrifacta ab eodem, non ſolum durante eodem ludo, ad cuius vſque finem nihil cenſetur lucrifactum: ſed etiā in diuerſis ludis, etiam ſi alij ſint liciti, & alii illiciti, ſiue vterque ſit habilis ad donandum ſiue inhabilis, ſiue alter habilis, alter inhabilis; quāuis de rigore iuris in hoc vltimo contrarium di ci poſſit, ſed ſequimur Silueſt. verb. ludus. q. 17. hoc tenentem ex ęquitate, ſaltem quo ad forū conſcientię, licet arbitrer neminē, qui falſis talis, aut chartis, aut alias dolo & fraude lucratur ab alio, compenſare poſſe cum iuſte lucrifactis ab eodem: non enim videtur iuſtum, vt compen ſentur cum iuſte perditis quo caſu procedat opi nio contraria. Addo item, quod etiam miniſtri & inſpectores, quibus ludentes ex collatis in medium aliquid conferunt, tenentur reſtituere, quando lucrans ad id tenetur, alias nō, Gab. in 4. diſt. 15. q. 13. dub. 6. in fine.

De conſilijs Euangelicis.

SVMMARIVM.

20 *Conſilia ſpernens, vel non implens, quando peccat mortaliter.*

21 *Conſilia Chriſti præparatione animi ſeruanda.*

21 *Conſultum a Chriſto ſtatum non eſſe tam bonū ac contrarium aſſerere, hæreſis.*

22 *Conſilium contra Chriſti an peccet monachus caritate annonæ gaudens.*

23 *Peccatum quod non eſt, omne in Deum poteſt referri.*

Contra conſilia euangelica, aut canonica peccat mortaliter, qui ea per contemptū verum non implet, vel proponit non implere, etiam tempore, quo fierent pręcepta: vel ait, non eſſe de ſe & abſolute meliora, quam contraria vel non licere illa vouere, vel vota ſeruare, iuxta gloſ. ſing. receptam in cap. quis autem. 10. diſt. declaratam ibi per docto. & per Feli. ante & poſt alios late in cap. 1. de conſt. Dixi: Per contemptum, quia regulariter omiſſio ſimplex implementi eorum alio tempore, quam prædicto, licet. §. ſi. 4. diſt. & §. quod pręcipitur. 14. q. 1. Contemnit autem vere non omnis, qui non implet: ſed qui principaliter ideo non implet, quia ea parui facit; id enim eſt verus contēptus iuxta ſanctum Tho. 2. 2. q. 186. art. 9. declaratū ibi bene per Caieta. & confuſe per Feli. in cap. cum quidam. de iureiur. & fere ad uerbum per Archid. in c. quicunque. 81. diſt. & clarius per nos infra cap. 23. num. 40. Dixi: Verum, quia quo ad forum conſcientiæ non ſufficit præſumptus, cap. tua. de ſponſ. licet in multis caſibus ci tatis ubi ſupra per Feli. præſumatur. Dixi: Proponit, &c. quia conſilia ſeruanda ſunt pręparatione animi, ſecundum Aug. relatum a Gratiano in cap. paratus. 23. quęſt. 1. & a ſancto Tho. 2. 2. q. 124. art. 3. ad 1. & alibi ſæpe, hoc eſt, propoſito actuali, vel virtuali adimplendi ea, in quibus caſibus de neceſſitate ſalutis exiſtunt, vt ibidem de martyrio declarat. Dixi: Vel ait, & c. quia qui affirmat, ſtatū coniugalē ex ſe eſſe æque bonum, uel pręſtantiorem cęlibatu, aut ſecularem religioſo, non ſolum peccat, ſed eſt hęreticus per ſcripta ſancti Thom. 2. 2. q. 152. art. 4. & quæſt. 184. quia aduerſatur illi Matth. 19. *Si vis perfectus, &c.* Dixi: De ſe & abſolute; quia dicere ſecundum quid, & alicui conueniētiorem eſſe uitam coniugalem, quam cælibem, & laicam, quam clericalem, non ſolum non eſt hæreſis, ſed catholicum, & probatum a Paulo vbi S. Tho. 1. ad Cor. 7. 20 21

Ad quæſitum hic; An religioſus, qui ad tria 22
conſ-

conſilia Chriſti caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ ſe aſtrinxit, poſſit iuſte gaudere, quod pretium creuerit modiorum tritici, quorum certus numer⁹ a ſuo Abbate pro ſuo annuo victu, cum facultate vendendi eos, cum placuerit, conceditur propter ſterilitatem anni, vel aliam cauſam? Reſpondetur poſſe. Tũ quod perinde poteſt ipſe gaudere illo augmento, ac Abbas augmento ad ſuam & ſuorum ſuſtentationem applicatorum, argum. cap. 2. de ſtatu monach. Tum quia quo ad adminiſtrationem honeſtam reditus eccleſiaſtici ſæcularis, & regularis ęquiparantur, iuxta dictum ſing. Card. in clemen.
23 2. de vita & honeſt. cler. Tum quia de omni eo, quod non eſt malum culpæ, poteſt quis bono aliquo fine gaudere: quia omne tale poteſt in Deum referri, vt reſoluit Caietan. 1. 2. quæſt. 100. art. 10. & quæſt. 8. art. 3. ad 3. Et caritas tritici non eſt malum culpæ, ſed pœnæ, cap. non omnis. 5. quæſt. 5. & ita poteſt quis gaudere caritate, quatenus per eam luxuriantes victu, veſtitu, & venereis refrenantur, & ſocordes, Dei recordantur, & omnes ad orationem refugiunt. Tum quia poteſt quis gaudere de augmento pretij, non gaudendo, immo dolendo de cauſa eius, vt gaudemus de paſſione Chriſti, quatenus nos redemit, & dolemus, quatenus eam intulerunt Iudæi: & nepos beneficiarij de mortui gaudet de beneficio eius ſibi collato, dolens de morte patrui: & filius gaudet de bonis obueniẽtibus ei per mortem patris, plorans illam plurimum. Tum quia licite poteſt quis etiam deſiderare malum pœnæ alicui ob aliquem bonum finem, vt mortem tyranni, quo reſpublica pace fruatur, Turcarum principis, quo Chriſtiani tranquillentur, vt ſupra cap. 25. num. 10. dictum fuit poſt Alex. S. Tho. & clarius Sot. quamuis deſiderare ſimpliciter caritatem tritici, vel gaudere, quod illa euenerit, principaliter vt carius vẽdatur, peccatum eſt.

De quinque præceptis Eccleſiæ principalibus, Cap. XXI.

SVMMARIVM.

1 *Miſſam vnam totam non audiens ſine Veſperis vt peccat.*
2 *Miſſæ qua pars notabilis, & tantum feſto audienda neceſſario.*
3 *Miſſæ omittendæ quæ cauſa iuſta, & an interdictum.*
4 *Miſſa ab audienda qua vidua excuſatur, vel laudatur.*
5 *Miſſa an audienda in parochia.*
6 *Miſſam audire ſine attentione debita non ſufficit. & 8.*
7 *Miſſa ab audienda excuſatus an teneatur ſupplere, &c.*
9 *Miſſa ab audienda quæ familia, vel menſtruoſa excuſatur.*
10 *Miſſam tangentes plurimi errores.*
10 *Miſſæ & diuinorum cantui nulla laſciua & profana miſcenda.*
10 *Eccleſiam non turbent ſtrepitus, deambulatio, & colloquia profana.*

PRęcepta principalia Eccleſię ſunt quinque. 1
Primum de miſſa audienda feſtis diebus. Secundum, de ieiunando certis diebus. Tertiũ, de ſoluendis decimis. Quartum, de confitendo ſemel in anno. Quintum, de communicando ſaltem in Paſchate.

Contra horum primum peccat mortaliter. Primo, quicunque diſcretus miſſam integram die feſto ſine iuſta cauſa non audit, cap. miſſas. & cap. omnes fideles. de conſec. diſt. 1. etiam ſi abſque vero contemptu per ſolam negligentiã id facere omittit: ꝙ recte Silueſt. verb. miſſa. 3. q. 2. probat, quidquid poſt Richar. in Quolib. 1. q. 19. Angel. dicat verb. feriæ. §. 42. Dixi: Quicunque, quia quilibet cuiuſcunq; ſit ętatis, ſexus, vel conditionis, puer, vel ſenex, mas, vel femina, laicus, vel clericus, aut monachus, liber, aut ſeruus eam audire tenetur ſecundum communẽ, quam tenent Richard. vbi ſupra, & Car. in dicto cap. miſſas. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 1. Dixi: Diſcretus, ad excludendũ diſcretione carentẽ; quales ſunt infans, & ſtultus, arg. c. omnis. de pęnit. & remiſs. & clem. 1. de homic. Dixi: Miſſam, quia nemo iure communi regulariter tenetur audire de pręcepto alia diuina officia, etiam veſperas, licet multi iure particulari voti, iuramenti, ſtatuti, beneficij, religionis, vel conſuetudinis pręſcriptæ ad id teneantur: qualis conſuetudo videri poteſt introducta in tota fere Gallia, Nauarra, & aliquot oppidis Caſtellę, & Luſitanię licet paucis. quod arbitror fuiſſe in cauſa, cur Palud. in 4. diſt. 15. dixit teneri omnes ad audiendum veſperas die feſto. Credo tamen, prędictas conſuetudines non obligare ad mortalem culpam: ſed ſolum ad venialem. Tum quia longe laxius audiuntur veſperę, quam miſſæ. Tum quia pauci ſe accuſare videntur de illarum auditionis omiſſione, tamquam de mortali, & pauciores confitentur eã.

Dixi etiam: Miſſam, & non miſſas; quia nemo ad plures miſſas die feſto audiendas obligatur, etiam in die Natiuitatis Domini (licet in eo ab eodem tres dici poſſint) pręter eos, qui voto, pęnitentia, aut ſtatuto, aut pacto, ad plures audiendas tenẽtur: quia id nulla lege cauetur: & ideo nulli eſt imponenda n. l. illam. Cod. de collat. cap. conſuluiſti. 2. q. 4 Dixi: Integrã, 2

Digitized by Google

quia non ſufficit audire defectã aliqua parte notabili,per dictũ cap. miſſas,ibi,totas. Notabilis autem pars definienda videtur arbitrio prudentis,cum a iure non definiatur, arg.l. 1. ff. de iure delib. & apparet talis ea, quæ protenditur ab Introitu vſque ad Epiſtolam & Graduale incluſiue,vt diximus in Enchirid.de Orat.cap. 10.num.43. ſimul addentes,quod ex vna particula principii & finis poteſt conſtitui vna notabilis pars. Et quod legendo per ſe poſt miſſam partem omiſſam,ſaltem,quæ non eſſet notabilis,vel audiendo lectam ab alio,ſatisfaceret,iuxta auctorem Margar. Confeſſ. vt etiam ſatiſfacit,qui dimidium vnius miſſæ, & alterum dimidium omiſſum alterius audit. Ioan. Maior in 4.lib.ſent.diſt. 45. q. 2. Et quod licet nonnullis videatur non ſatisfacere huic præcepto eos,qui ante benedictionem exeunt, per prædictũ cap. miſſas. quod antea exire vetat: contra tamen putamus, quo ad effectum euitandi mortalem culpam,niſi cum partem notabilem omittunt: quia paruitas in omni materia excuſat a mortali,iuxta citata ſupra cap.11.nu.4. Dixi: Feſto, quia nemo vllo alio die hoc præcepto tenetur, etiam clericus vel monachus, immo neque epiſcopus: quia cap. fin. de priuil. lib. 6. quod maxime ipſum obligare poſſet, non dicit, eum teneri,ſed non decere,vt vllo die illam omittat. Nullo, inquam, alio die, etiã ieiunii & Quadrageſimæ; quoniam cap. ſolent. de conſec. diſt. 1. quod maxime in contrarium vrget,ſublatum eſt diſſuetudine: aut intelligendum eſt de conſilio,vt etiam notant Roſel. verb miſſa. §. 13. & Silueſt.verb.miſſa.2.q.1.§. dicit tertio. quamuis plurimum deceat, vt audiat eam quicunque id commode facere poteſt, tempore tã ſancto,tamque ſacris D.N. Ieſu Chriſti, qui in
3 ea realiter offertur myſteriis dedicato. Diximus: Sine iuſta cauſa: quia cum ea licite ſecundum omnes omittitur; qualis eſt illa,ob quam non poteſt audire abſque graui damno animæ, corporis,honoris,bonorum propriorũ,vel proximi,arg.l. Nepos Proculo.ff.de verb.ſig.qualẽ habent etiam excommunicati & interdicti, licet abſolutionem procurare neglexerint: quãuis enim illam, quam conſequi poſſunt, negligendo procurare, peccent: non tamen peccant non audiendo miſſam,quam iure nequeũt audire. argu. cap. quia diuerſitatem.de conceſ. præb.

4 Nec obſtat cap. fi. de elect.quatenus habet, non potentibus eligere ſine licentia, nec procurantibus eam,currere tempus electioni præfixũ; quia eſt diuerſa ratio, vt ibidem vtrobique notatur. Talem habent etiam infirmus,& eius miniſter, qui ſine ſalutis damno, eam audire nequeunt. Nutrices item, quæ ſine periculo non poſſunt relinquere eos,quos lactant. Illi etiam, quibus eſt impedimento aliquod graue negotium: & qui ratione ſui officii exire prohibentur,quales ſunt aliqui arcium cuſtodes,& domini,& eorum conſultores,qui tempore miſſæ negotiis moram nõ patientibus impediuntur. Iter facientes quoque, qui audiendo miſſam ſocios neceſſarios amitterent. Et pauperes, qui carẽt veſtibus, ſine quibus abſque notabili pudore eam audire non valent, ſecundum communẽ, quam Silueſt.vbi ſupra,q.2. explicat; quamuis non adeo aperte. Interdictum autem generale non excuſat eum,qui iure communi, aut priuilegio ſpeciali eam illius tempore audire poteſt, de quibus ſunt clerici etiam primę tonſuræ ſecundum opinionem Ioan. And. in c.fi.de ſent. excom. lib.ſexto receptam per totã Hiſpaniã, ſed non per Galliam, quæ contrariam Archid. tempore noſtro ſeruabat. Vidua itẽ, quę iuxta regionis conſuetudinem poſt mortẽ mariti domi ſe continens eam non audit per dimidiatũ, vel integrum menſem: ſed non, quę per plures menſes,vel annum non audit. Silueſt.vbi ſupra ꝙ ipſum tenet S. Anton. 2. par. tit. 9. c.10.§.2. Sed contra ſeruat inſignis quędã Hiſpanię prouincia,in qua nobiliores viduę toto vno anno de conſuetudine domi ſe continent,& non audiunt eam.

Rogatus autẽ dicere, An id liceat? Dico primo difficile defendi poſſe,eiuſmodi conſuetudinẽ nõ valere,modo ad alia nõ egrediantur. Tũ quia prædicti fatentur, valere conſuetudinem continendi ſe ſic, quindecim, vel triginta diebus: & eadem ratione coguntur probare conſuetudinem continendi ſe per 40.50.60.& 100 dies, & conſequenter per ſex menſes & annum totum: cum lex de audienda ſemel in anno miſſa,aut in duobus, ſex menſibus, non ſit magis naturalis, vel diuina poſitiua,quam lex de audienda ſemel intra quindecim,uel triginta dies. Tum quia negari non poteſt, poſſe ferri legem, quę aliqua iuſta de cauſa pręceptum hoc relaxaret aliquibus ad ſemeſtre, vel annũ, & conſequenter concedendum eſt idem fieri poſſe conſuetudine: cum quidquid induci poteſt humana lege, poſſit & cõſuetudine. l. de quibus.ff.de leg.& c.fi.de cõſuet.l. venditor.§.ſi cõſtat. ff. commu. prędi. & hęc cauſa videtur iuſta in terris,in quibus facile de viduis male pręſumitur.

Secundo dico,laude dignam futuram viduã, 5
quę hac conſuetudine poſthabita, imitaretur nobiles illas,& glorioſas Martham, & Magdalenã Lazari ſancti ſorores in eo,ꝙ vt illę non obſtante luctu, quo fratrem recens mortuum lugebant, egreſſę fuerunt ad accipiendum dominum Ieſum adhuc mortalem: ita ipſa exiret ad videndum eum iam immortalem, & glorioſiſſimum in ſacramento extantem, & exorandũ,

vt ſicut

Digitized by Google

24 vt ſicut Lazarum e ſepulchro eduxit, ſic ſui mariti animam a purgatorio (ſi eſt in illo) educat. Et dignior haberetur illa, quæ imitaretur viduas illarum regionum, quæ vadunt ad eccleſiam ſingulis totius primi anni viduitatis diebus, exoraturæ Deum pro ſuis maritis, & in medio miſſæ panem & ceram pro illis oblaturæ. Illa item, quę imitaretur altiſſimos, eoſdemque potentiſſimos Luſitaniæ Reges noſtros Ioannem huius nominis tertium, & Catharinam huius nominis primam, quos admirabilis cultus & amoris erga Deum exemplo vidimus audire publice miſſam pontificalem, & veſperas cum concione diei Epiphaniæ anni 1554. qui erat tertius dies a lamentabiliſſimo illo funeris Principis; immo Principum floris, eorum vnici filij, & omnium Regnorum & ſtatuum ſuorum vnici heredis, recentique matrimonio coniuncti incomparabili Principi Ioannę illius nunquam ſatis laudati Caroli V. filiæ, & glorioſiſſimi Philippi II. Regis Catholici ſorori, Ioannæ, inquam, illi Principi & Dominę noſtrę, quę in illo lamentabili caſu, prçſertim in diſſimulanda morte, quam clandeſtine nouerat, quę ei prçgnanti mitis modis occultabatur, ne eſſet cauſa aborſus, admirabilē & inauditam Regij animi erga Deum religionem, erga coniugem amorem, erga ſoceros pietatem, erga omnes magnanimitatem, prudentiam & conſtantiam adhuc adoleſcens, & totis viginti diebus ab eius morte, ad ſuum vſque feliciſſimum partum monſtrauit. Religionem quidem, quod ſola in cubiculo ſecretiori, diuinę voluntati ſuam omnino ſubijciens, ne ab orando pro tanto coniuge tanta perturbatio retraheret, præſentię diuinę contemplatione illam mitigabat: Amorem vero erga coniugem, quod quocunque temporis momento vacabat, in profuſiſſimas ac inexplebiles ſoluebatur lacrymas. Pietatem erga ſoceros, quod ipſis verbo, geſtu, & habitu, ſummum ſuum dolorem de tanti, & tam dilecti filij morte conceptum, pro maximo nepotis habendi deſiderio diſſimulantibus, ſe conformabat, diſſimulando contra omnem coniugalem affectum, ſummum illum, quo excruciabatur, dolorem ex omnium dilectiſſimi morte manantem, & redundantem, & nulli vel chariſſimę miniſtrę illum aperiendo: & ſoceros ſimul, vel ſingulatim ad ſe conſolandum frequenter aduentantes, eiſdem vultu, & geſtibus, quos gerebant, excipiendo, & ridentibus, feſtaque veſte ornatis arridendo, ſed nulla interim de tanto Principe, tantoque coniuge apud eos, vel vllos alios facta mentione, etiam intra ſuum ſecretiſſimum cubile, intra quod clauſum nullis lacrymis, nullis ad Deum precibus parcebat, donec ſoceri moniti, quod ſe, ſine vlla vlla tamen voce querula, fere interimebat, accederent conſolaturi eam, quę vultu ſpem ſimulans, altum premebat corde dolorem. quę omnia nec numquam viſa, nec lecta, nec audita fuiſſe arbitror, ante illam, cui maximo, eodemque diuino ſapientię, conſilij, fortitudinis, & pietatis dono donata fuerunt.

Tertio dico, quod epiſcopus regionis, vbi talis conſuetudo ſeruatur, rem ſe dignam faciet, ſi ſuis, ſuorumque parochorum concionibus ſuaſerit populo ſuo, vt illa penitus aboleatur, aut ſaltem ad octo, vel quindecim dies reſtringatur, vel id de illius conſenſu in ſynodo ſtatuatur. Non enim auſim aſſerere, quidquid alij dicant, poſſe ipſum ex abrupto ſuo prçcepto eam iuſte laicis inuitis tollere. Caueant autem prçdictę viduę, ne ſuam intra domum incluſionem ob vanam mundi gloriam principaliter patiantur; cum eam in ſuorum, ſuique mariti peccatorum pęnitentiam offerre debeant, non minus, immo pluſquam in eccleſia pro eis orando. Caueant item, ne illud extendant vltra ſuę conditionis viduas, arg. cap. quę contra mores. 8. diſt.

Excuſatur etiam nupta, quę ſine magno mariti ſcandalo miſſæ intereſſe non poteſt, arg. ca. voluit. 33. quæ. 5. Non dixi tamen: In ſua parochia: quia ſatisfacit audiendo extra illam, etiam in aliquo oratorio, vel ſacello, modo id non faciat ob contemptum eius, vel parochi. cap. 2. de paroch. Ex quo ibi a cõtrario ſenſu Pan. id colligit, ſiue id faciat iuſta de cauſa, puta quia proprius parochus eſt concubinarius, excommunicatus, denuntiatus; aut ſuſpenſus ab ordinibus; aut vt deuotius ibi audiat; aut vt illic ſimul audiat miſſam & concionem, aut vtiliorem concionem, ſiue ſine illa, modo ſine contemptu præ dicto. Tum per prædictum. cap. 2. Tum quia cõſuetudo generalis tolerata id videtur habere; adeo quidem, quod ſecundum Silueſt. vbi ſupra. q. 5. Epiſcopus ſuis ſubditis contrarium prçcipere non poteſt; quia conſuetudo eſt generalis, & vt epiſcopus non poteſt tollere, nec reſtringere ius commune, argu. cap. inferior. 21. diſt. ſic nec generalem totius orbis conſuetudinem, quę vim eandem habet. l. de quibus. ff. de leg. & ita excommunicatio, quam contra eam ferret, eſſet nulla, arg. cap. 1 de ſent. & re iudi. ſecundũ S. Anton. & Silue. vbi ſupra. q. 5. Tũ quia Leo decimus in Breui contento in ſupplemẽto priuileg. conceſs. 90. præter alia ſic ſtatuit. *Auctoritate Apoſtolica tenore præſentium, notum facimus, omnes Chriſti fideles vtriuſque ſexus, qui non cõtempto proprio ſacerdote parochiali, in eccleſiis fratrum ordinum Mendicantium dominicis, & alijs feſtiuis diebus miſſas audiunt, ſatiſfacere præcepto Eccleſiæ de miſſa audienda, nec in aliquam labem*

peccati mortalis pœnamve propterea incurrere.

Nec obſtat Conc.Trid.ſeſs.24.cap.4. de refor. quatenus habet, teneri quem ad audiendã cõcionem in parochia ſua, ſi commode poteſt: quia non agit de miſſa, ſed de concione. Non obſtat etiam decretũ de obſeruandis, & euitandis in celebrat.miſs.ſeſs.22. quatenus habet, vt epiſcopi moneant populum vt frequenter, ſaltem Dominicis, & ſollẽnioribus feſtis, ad ſuas parochias accedant: quia non ait, vt iubeant, neque eos teneri, ſed ſolum vt moneant, quod non inducit neceſſitatem, §.fin.diſt.4.& §.quod præcipitur.14.quæſt. 1. Obſtat tamen fortiter id, quod ibi ſubditur; poſſe ſcilicet, epiſcopum auctoritate Apoſtolica iubere circa hoc opportuna: niſi reſpondeatur non videri debere opportunum, vt cum ſcandalo tot laicorum, & monachorũ tam generalis conſuetudo, quam etiã in Vrbe ſeruari videmus, tollatur. Præſertim, quod fæl. rec. Pius V. in Bulla motus proprii lata menſe Iulio 1567. declarauit, audientes miſſas feſtis diebus in monaſteriis Mendicantium ſatisfacere huic pręcepto. Cuius Bullæ tenor cum moderatione, quam ipſemet dicitur concepiſſe, ſi publicetur interea, ponetur in fine cap. 27.

6 Secundo peccat mortaliter, qui miſſam quidem die feſto audit, ſed intendit animum iis, quæ attentioni neceſſario debitæ repugnant in aliqua eius parte notabili, colloquendo, pingẽdo, ſcribendo, dormiendo, & alia hiuſmodi faciendo, ſecundum mentem Ang. verb. feria. §.41. Silueſt.verb.miſſa.2.q.6. & Caiet. in Sũma, verbo, feſtorum violatio. Non tamen eſt tenendum illud S. Anton. vbi ſupra; ſcilicet, eũ, qui eccleſiam adit principaliter ad videndum, aut alloquendum feminam pulchram, aut ob aliud quoduis illicitum, nõ ſatisfacere huic pręcepto. Tum quia poteſt quis malo fine eccleſiam adire, & bene in ea miſſam audire. Tũ quia præſupponit opere malo, præſertim mortali, non poſſe adimpleri præceptum, quod eſſe falſum late probamus in Enchirid. de Orat. cap. 20. num. 29. & tangimus ſupra, cap.11.nu. 13.

7 Et quamuis nonnulli dicant peccare mortaliter eum, qui iuſta de cauſa die feſto ab audienda miſſa excuſatur, ſi nulla prece, ſaltem mentali, id ſupplet, qua Deum, tamquam dominũ, & creatorẽ reuereatur, & ſuper omnia diligat, quod ſentit Scot. in 3.lib.ſentent.diſt. 9.& 17. q.vnica, & Angel. verb.feriæ.§. 46. moti eo, ꝙ omnis Chriſtianus iure diuino tẽpore aliquo ad orandum ſub pœna peccati mortalis tenetur, vt diximus, vbi ſupra, cap.3.num.5.& quod hoc Eccleſia fieri decreuit dominicis, & feſtis diebus, quando miſſa auditur: non tamen videtur hoc tenendum. Tum quia iuſtum impedimentum ab obligatione præcepti de miſſa audiẽda nos eximit. Tum per adducta ab Adriano in 4. de ſatisf. quæſt. quæritur. ſub fin. & ſupra a nobis, cap. 13.num. 2. Tum quia licet dilectio Dei ſuper omnia ſit finis huiuſmodi præcepti, vt ipſi dicunt, non tamen eo pręcipitur, quia finis pręcepti, non eſt in præcepto, vt poſt S. Tho .1. 2.q.100.art.9.& 10.latius tradidimus in Apologia, lib. de reditib.eccleſiaſticis, q. 1. monit.73.num.2.

Tertio peccat, qui audiens miſſam ex pręcepto, priuatas, vel publicas preces ita recitat, vt miſſæ auditioni neceſſariam attentionem non adhibeat, ſecundum omnes. Nec quo ad hoc refert, an preces ſint debitę iure communi, voto, pęnitentia, vel alias; an vero voluntarię. Nã quidquid dicant Angel.verb. ferię. §.42. Gab. Maior. Caiet. & alii multi, quos in d. Enchirid. cap.19.num.179. citauimus, vera reſolutio eſt, quam ibi dedimus; ſcilicet, poſſe quem eodem tempore ſatisfacere præcepto de audienda miſſa, & de dicendis horis canonicis, aut aliis votis, iuratis, vel in pęnitentiam iniunctis, modo non adeo vni rei intendat, vt alteri neceſſariã attentionem adimat. quod fieri poteſt; cum nemo teneatur ex præcepto audire, & minus intelligere verba ſacerdotis: quia ſatis eſt, vel ex longinquo miſſanti adeſſe, & ſurgẽdo, genua flectendo, vel alias actualiter, vel virtualiter exoptare, vt ſacerdos, qui pro omnibus loquitur, orat, & ſacrificat, a Deo exaudiatur: quod facile facere poteſt, etiã horis canonicis neceſſariã attentionẽ adhibendo, pręſertim quãdo horas, & preces prędictas tunc temporis recitat, quo nec audire, nec intelligere ſacerdotẽ poteſt, vel quia longius abeſt, vel quia ſubmiſſe & ſecreto ſacerdos loquitur, vel audiens, ſurdus eſt, vel ob alia ſimilia. Quare contrarię opinioni locus eſt, quo ad melius eſſe, vel quum alteri rei attẽtio neceſſario debita ſubtrahitur, adeo quod ſi eam neutri rei adhiberet, neutri ſatisfaceret, iuxta illud gloſs.l.nemo.C.de aſſeſs. 8

Qui binos lepores vna ſectabitur hora,
Vno quandoque, & quandoq; carebit vtroque.

Quarto peccat dominus, pater, vel herus, qui notabiliter negligendo, vel in opera, quę differri poterant, occupando ſeruum, filium, vel famulum, eſt cauſa, ne die feſto miſſam audiat, argu. cap.duo.23.q.4.& cap.fin.de iniur. Nec ferenda videtur conſuetudo illa, qua nobiles puellę, numquam ad miſſam, nec ad concionem antequam nubant, egrediuntur, maxime ſi ad alia nuptiarum, vel ludorum feſta ducantur, aut feneſtrę eis permittantur. Quamuis excuſentur, ſi a parentibus prohibeantur. Angel. verb. ferię.§.42.& Silueſt. verb.miſſa.quæſt.2.ſed non illi, niſi ſaltem aliquot ſollemnioribus feſtis miſſas eis domi, vel foris permittant. Quando autẽ filia adoleſcens excuſatur, mater etiam, quę

ad illam

Digitized by Google

ad illam cuſtodiendam domi remanet, excuſabitur, arg.cap.acceſſorium. de reg.iur. lib.6. cũ ibi citatis. Ad noue hic quæſitum. Reſpond. feminas non excuſari ab audienda miſſa feſto ob mẽſtrua, quæ illis contingunt, niſi debilitas alia in id ſufficiens, eis accedat, arg.cap. ad eius. 5. diſt.& cap.1.de purific.poſt partum.

10 Quinto peccat mortaliter, qui dicit non offerri in miſſa idem ſacrificium incruentum, ꝙ in cruce fuit oblatum cruẽtum, vt definit Cõc. Trid.ſeſs.22. cap.1. aut in miſſa non offerri verum & proprium ſacrificium, aut quod offerri in ea ſacrificium, non eſt aliud, quã nobis Chriſtum ad mãducandum dari. ibidem, can.1. Aut Chriſtum non feciſſe ſacerdotes Apoſtolos per illa verba: *Hoc facite*, &c. can.2. Aut miſſæ ſacrificium tantum eſſe laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem ſacrificii in cruce peracti, non autem propitiatoriũ. Vel ſolum prodeſſe ſumenti. Neque pro viuis & defunctis; pro peccatis, pœnis, ſatisfactionibus & aliis neceſſitatibus offerri debere, can. 3. Aut blaſphemiam irrogari Chriſti ſacrificio in cruce peracto per miſſæ ſacrificium, aut illi per hoc derogari, can. 4. Aut impoſturam eſſe miſſas celebrare in honorem ſanctorum, & pro illorum interceſsione apud Deum obtinenda, can. 5. Aut canonem miſsę, errores continere, can.6. Aut cęremonias, & veſtes miſsæ, eſſe malas, can. 7. Aut miſsas, in quibus ſolus ſacerdos ſacramẽtaliter communicat, illicitas eſſe, can. 8. Aut quod nihil ſubmiſsa voce dicendum ſit in miſsa. Aut lingua tantum vulgari eã celebrari debere. Aut aquam non miſcendam eſse vino in calice offerendo, can.9. Aut non eſſe optimũ pro animabus purgatorii ſuffragiũ, in eodem Concil. ſeſs. 25. in princ.

Idem Conc. ſeſs. 22. in Decret. de obſerua. & euit. in celeb.miſs. iuſſit, vt iubeant epiſcopi, ne fiat vlla conuentio ſuper dicendarum miſſarum mercede, neque in miſsis nouis offeratur quidquam magis coacte, quam ſponte. Et quod nulla miſsa dicatur extra eccleſiam, aut oratorium, quod non ſubiaceat viſitationi ordinarii. Et quod nullus presbyter notorie criminoſus eam dicat; nec diuinis officiis interſit. Et quod nulla cantio laſciua, vel profana miſceatur cantui, etiam organico, nec in ea fiant cęremoniæ inuſitatę, nec cum ſuperſtitioſo candelarum numero. Et quod non fiant in eccleſia actiones, & colloquia vana, vel profana, deambulationes, ſtrepitus, clamores. Idem Concilium ſeſs. 24. cap. 4. de refor. iubet ordinariis, vt moneant teneri parochianos ire ad audiendam concionem in ſuis parochiis, quoties commode potuerint.

De ſecundo præc. Eccleſiæ de ieiunãdo.

SVMMARIVM.

11 *Ieiunia determinantia ius naturale, omnia iuris humani. & 12.*
13 *Ieiunium non frangit potus, nec medicina, nec præguſtatio.*
14 *Ieiunium bina comeſtio, & collatio matutina frangit.*
15 *Ieiunÿs qui cibi vetiti.*
16 *Ieiunio a ſeruando triplex cauſa quos excuſet.*
17 *Ieiunio liberat bonum etiam mercede ſic exercitum.*
18 *Ieiunium quæ peregrinatio, & cum vxore diſcordia tollit. & 19.*
20 *Ieiunium quæ cauſa tantum putatiua & dubia tollit.*
21 *Ieiunia circa, etiam epiſcopus, & alÿ prælati ſic diſpenſant. & 22.*
22 *Præceptum Eccleſiæ totum, aut pro parte, qua poteſt, ſeruandum.*
23 *Ieiunio non omnis ſolutus poteſt edere carnes.*
24 *Ieiuniũ ad frangendũ quis inuitãs peccat. & 25.*
25 *Peccatum quando non eſt inuitare ad actum, qui peccatum eſt.*
26 *Ieiunÿ dies quis miniſtrans cibos peccat.*
27 *Ieiunare quis, licet edat mane, teneatur.*
27 *Ieiunium frangit præueniens horã, ſed non veſperas, aut nonam.*
27 *Ieiunet famulus, ſed nemo die Dominica.*

Contra hoc ſecundum præceptum Eccleſię de ieiunãdo, peccat mortaliter. Primo, qui qualemcumque cibum, quocunque tempore ſumit, credens eius eſu, ſe deuictum iri carnis aliqua grandi tentatione: quia frangit ius naturale, quo quis tenetur tali caſu a tali cibo abſtinere, ſiue ieiunare, ex mente ſancti Tho. recep. 2. 2. quæſt. 147. art.3. Quod caſtitatis cultores & eius contemptores alta mente reponant. Dixi: Deuictum iri: quia non ſufficit credere ſe tentatũ iri, etiam grauiter; modo ſperet gratia Dei non ſe conſenſurum illi, iuxta dicta ſupra, cap.16. num. 7.& 8. 11

Secundo peccat, qui die ieiunii præcepti ab Eccleſia a media nocte in mediam noctem veſcitur pluries, quam ſemel tantum, cibis vetitis, ſine cauſa iuſta vera, vel putatiua, aut diſpenſatione, quod aſſerit S. Tho. vbi ſupra, & Caiet. ibidem efficaciter probat. & S.Thom. cum communi in 4.lib.ſent diſt.15. & Innoc. cum communi in rubr. de obſer. ieiunii.

Nec obſtat, ꝙ nulla lex pontificia, vel conciliaris ſtatuat, ieiunia per verba pręceptiua: quia tota eccleſia id pro ꝓcepto accepit, vt ſignificat

Digitized by Google

S. Hieron. in cap. vtinam. 76. diſt. & S. Apollonius in c. ieiunia. de confeſ. diſt. 3. Dixi: Die ieiunii pręcepti. Tum ad excludendum tantum conſultum. Tum ad ſignificandum, eſſe aliquos dies ad id deſignatos; ſcilicet, totam Quadrageſimam, & quemlibet eius diem, & Quatuor anni tempora, quæ ex tota 76. diſt. colligitur, eſſe Feriam Quartam, Sextam, & Sabbathum immediate ſequentes Pentecoſten, Exaltationem Crucis, S. Luciæ, & diem Cinerum, iuxta illud vulgatum: *Poſt Pen. Cru. Lu. Ci.* (id eſt) poſt Pentecoſten, poſt Crucem, poſt Luciam, & poſt Cineres: & dies vigiliarum a iure communi, aut particulari pręceptarum.

Porro Leo decimus in quodam Breui, miſſo ad Legatum Hiſpanię ſtatuit, vt anno, quo Vigilia ſancti Ioannis incideret in diē Corporis Chriſti, pridie illius ieiunetur; ſcilicet feria quarta & non quinta illi ſacra. An vero vouēs ieiunare omni feria ſexta, vel ſabbatho, poſſit veſci carne, & non ieiunare die Natalis Domini, tali die incidente? Reſpond. quod non, per cap. fin. de obſer. ieiu.

12 Dixi: Ab Eccleſia, ad ſignificandum omnia ieiunia Chriſtianorum eſſe inſtituta iure humano, & nulla diuino, nec naturali, vel poſitiuo. Nam etſi Quadrageſimæ ieiunium antiquitate, & forte præfiguratione pręſtet, arctiuſque ſit ob id ſeruandum, iuxta ſanctum Thom. vbi ſupra, art. fin. & nonnullos de quibus eſt ille Franciſcanus, vir plane pius & eloquens Tholoſas, qui encomiū Quadrageſimę aduerſus Lutheranos ſcripſit, iuris diuini illud eſſe aſſerant: vere tamen iuris humani eſt, ſecundum communem, quam confirmauimus in cap. Quadrageſima. de conſec. diſt. 1.

Dixi: A media nocte, &c. quia ieiunium eccleſiaſticum a media nocte priori in mediam ſequentem durat, iuxta definitionem l. more Romano. ff. de feriis. ſecūdum omnium ſententiā. Nam c. de eſu carnium. de conſec. diſt. 3. quod contrarium ſignificare videri alicui poteſt, de conſilio loquitur, iuxta gloſſ. ſuam, vt ibidem diximus.

13 Dixi: Veſcitur, quia licet bibere ſæpius vinum, aut aquam inter veſcendum, & mane, & veſpere iuxta ſanctum Thom. receptum in d. q. 147. art. 6. pulchra ratione id aſſerentem: quāuis ad ſuſtentandum ſe & famem ſedandam biberet, quidquid aliqui ſine textu & ratione ad id idonea dicant. Eſto, quod venialiter peccaret, qui cœpta, & nondum finita digeſtione biberet, non quidem quod ieiunium frangat, ſed quia actū inordinatum agit, niſi iuſta cauſa, puta charitatis, pacis, ſocietatis, ſitis, aut alia ſimilis eum excuſaret, vt etiam Caiet. ait in d. ar. 6.

Dixi etiam: Veſcitur, ad excludendos eos, qui aliquid pręſumunt cauſa medicinæ, aut cauſa pręguſtandi cibos dominorum, vel infirmorum, quibus inſeruiunt, etiam mane, & etiam ſi cibi pręguſtandi, ſint oua, vel carnes, & etiam in Quadrageſima; quia non ſumunt illud in cibum, ſed in medicinā: vel vt ex debito officio ſuis dominis ſeruiant, propter quod nec ſoluūt ieiunium, nec excuſarētur ab eo. Id quod item eſt dicendum de iis, quos inter comedendum legere oportet: quia poſſunt pręſumere aliquid, cena in finem lectionis dilata, ſecundū omnes. Et idem de iis, qui veſpertino ſymbolo, ſeu collatione, die, qua ieiunant, vtuntur, comedendo aliquid ſolius fructus, vel panis, vel vtriuſq; iuxta morem regionis, modo ne tantum ſumatur, vt ieiunium defraudetur; non tantum, vt ait Innoc. in d. rubr. ne potus noceat, (quod etiam nulla extante cōſuetudine fieri poteſt,) ſed etiā ſi ad ſuſtentandā naturā edatur, & quamuis nō bibatur iuxta mentē Innoc. & Panor. & cōmunis in d. rubr. de obſer. ieiu. explicatā a Caiet. in Summa. verb. ieiunium, & melius 2. 2. q. 147. art. 6. & nos probauimus in d. c. ſolent. de conſec. diſt. 1. ea præſertim ratione, quod cum omnia ieiunia ſint, vt prædiximus, iure humano inducta, poſſunt cōſuetudine rationabili pręſcripta, duriora, vel blandiora fieri, arg. c. fi. de conſuet. quidquid aliqui dicant. Nō licet tamē vti mane collatione viſitata veſperi, & prandium in veſperū differre, iuxta Caiet. vbi ſupra. Et merito, quia illa non fit medicinę cauſa, nec fieri poteſt ratione illius cōſuetudinis; quia nullibi eſt talis: & conſuetudo, quæ contra ius eſt, non eſt amplificanda, cap. ad audientiam. de decimis. & cap. odia. de reg. iur. lib. 6. quamuis cauſa medicinæ, debilitatis cōplexionis, vel neceſſitatis aliqua neceſſaria agendi, iuſte id fieri poſſet.

Dixi: Pluries quam ſemel; quia vnica comeſtio eſt de eſſentia ieiunii, niſi quatenus conſuetudo aliquam paruam permittit. Quare qui facta cena, de menſa ſurrexit, voluntate amplius non comedendi, & poſtea redit ad eam, & comedit, videtur frangere ieiunium, ſecundū Archid. in cap non licet. de conſec. diſt. 1. Pro cuius opinione faciunt ea, quę de iteratione actus diximus late ſupra, cap. 6. num. 16. Quod item videtur de illo, qui facta meridie cena, ſub noctē ſymbolo, ſeu collatione notabiliter immoderate vtitur (quod frequenter fit in Vigilia Natalis Domini, præſertim in Luſitania, vbi multa ex ſaccaro confecta, & condita propinantur, quo reuera fraudatur ieiunium) & admittit veram cenam nomine collationis tectam ſeu palliatam, argu. cap. 2. iuncta gloſſ. de conſuet. lib. 6. Sola autem ſecunda comeſtio peccatum eſt: non autem tertia, neque quarta, vel vlterior, quia illa ſola ieiunium frangit, ſecundū Durand. in 4. lib. ſentent. diſt. 16. quem ſequuntur recte Angel. vbi ſupra §. 22. & Silueſt. verb. iciu-

ieiunium.q.8.dicto 4.quidquid diſputet Ioan. Maior in dicta diſt.15.q.6.modo in tertia, vel vlteriore non edantur cibi vetiti: quia quoties quis edit illos,toties mortaliter peccat,ſecundum omnes.

15 Dixi: Vel cibis vetitis, quia etiam vnica illorum comeſtione frangitur ieiunium,ſecundũ omnes. Sunt autem cibi vetiti,carnes; quales non ſunt limaces. Maior vbi ſupra.oua item & lacticinia in Quadrageſima,cap.denique.4.diſtin.in aliis autem temporibus ſolum carnes iure communi, vt ſentit ſanctus Tho. ubi ſupra, art.fin.quamuis nemo id ſatis declaret:quod in Vrbe ſeruari videmus: tametſi in Hiſpania & bona parte Galliarum omnia exæquentur. In omnibus tamen ieiuniis ſeruanda eſt conſuetudo quadraginta annorum comedendi oua,& lacticinia,arg.cap.fin. de conſuet. & l.2.C.quæ ſit longa cõſuetudo, licet in Orbe nouo,& terris noue repertis,& aliis,in quibus nondum eſt talis conſuetudo, ſeruandum ſit præfatum ius

16 commune. Dixi: Sine cauſa iuſta:quia illa ſecundum omnes excuſat. Omnis autem iuſta reducitur ad unam ex tribus; ſcilicet impotentiam, neceſſitatem, & maius bonum,ſecundum ſanctum Tho. vbi ſupra art.4.explicatum a Caiet. in Summa,verb.ieiunium. cap.3.

Prima,ſcilicet impotentia,eximit ab hac lege pueros vſque ad 21.annum ſecundum eundẽ S. Tho. ibidem. expedit tamen eis ieiunio aſſueſcere,& ob aliquam vrgentem neceſſitatẽ ad id compelli poſſunt, argu. cap.3.Ionę. Hæc eadem eximit ſenes ſexagenarios ſecundum communem,licet ſanctus Tho.nihil de hoc dicat,& merito;quia, vt ibi ait Caiet. alii aliis citius fiunt ad id impotentes,& ideo arbitrio prudentis,aut ſuperioris id relinquendum eſt.arg. l.1.ff.de iure delib.cap.de cauſis.de offic.deleg. Equidem,gratia Deo, octuageſimum annum agens perinde poſſum ieiunare, ac cum agerẽ ſexageſimum,immo & quinquageſimum.Eadẽ etiam mulieres grauidas, & nutrices excuſat: quippe quas non ſolum ſibi,ſed etiam aliis edere oportet, & ita vna comeſtio eis non ſufficit, Gab.in 4.lib.ſent. diſt. 16. art.1. immo peccarent,niſi ita robuſtæ eſſent, vt una comeſtione ſibi & infantibus ſufficere poſſent, Caiet.in d. art.4.Eadem etiam excuſat pauperes non valentes quærere ſibi cibum ad unicam comeſtionem ſufficientem,non tamen alios. Palud.in 4. diſt.15.q.4.art.2.conclu.3. Eadem excuſat infirmos non valentes,uel non debentes ſimul tãtum comedere,quantum eorum ſaluti ſufficiat. Eos item, qui tam infirma ſunt complexione, vt vacuo ſtomacho,capitis dolorem, vel vertiginem patiantur,aut tota nocte calere,vel dormire nequeant. Caiet. vbi ſupra.

Secunda cauſa: ſcilicet neceſſitas, excuſat quem a ieiunando, quoties oportet facere ipſum aliquid impatibile ſibi,ad vitæ, aut ſui ſtatus decori conſeruationem neceſſariam,aut ad vitandum damnum aliquod notabile,aut lucrãdum aliquid, quod raro lucrifieri poteſt. Et omnis alia neceſſitas, quæ a feſto ſeruando excuſat,vt vbi ſupra addit Caiet.pro quo facit cap. licet.de feriis.Non tamen illa ſola,noſtro iudicio,excuſat.Excuſatur enim a ieiunio faber ferrarius, carpentarius, agricola, & quilibet alius operarius, qui aliter quam aſſiduo ſuo labore non poteſt ſe,aut ſuam familiam ſuſtentare:aut collocare ſuas filias,aut ſtudiis filiorum neceſſaria ſuppeditare,nec ſibi,nec ſuis ad cultum decentem neceſſaria comparare, vt ait idem ubi ſupra,art.3.qui tamen ab obſeruandis feſtis nõ excuſarentur.

Vnde ſequitur,illud Eugenii iiii. nõ tam priuilegium eſſe, quam iuris communis declarationem;opifices ſcilicet, ſuas artes exercentes, aut colonos,colendis,ſerendiſq; agris, aut aliis operam dantes,ſiue ſint diuites, ſiue pauperes, ad ieiunia ſub peccato mortali non teneri: & a confeſſariis abſolui poſſe conſulendo illis,vt in eleemoſynis aliiſque piis operibus occupentur. Roſel.verb.ieiunium.§.29.Silueſt.eod.verb. q. 3.Quia nullus eorum,qui operi laborioſo incũbunt, vt plurimum tam diues eſt, qui ſuo labore ad aliquid ex prædictis non indigeat. Et a fortiori excuſatur, qui ieiunando, non poteſt ad ſuam, aut aliorum ſalutem ſpiritalem, uel corporalem neceſſaria efficere, veluti concionari ex officio,aut obedientia, verbo,aut ſcripto docere,aut confeſſiones audire,ſecundum Caiet.vbi ſupra art.3.& in Summa, verb.ieiunium.c.3.Eadem cauſa excuſat eos,qui ieiunãdo,ſuo officio,vt par eſt,fungi nequeunt, quia vt ieiunium opera neceſſitatis non impedit, ſic nec obligationis: & conſequenter excuſatur magnum iter facturus,ſaltem pedes,& maritus, qui vxori ſuæ reddere debitum aliter non poteſt,& vxor,quę ieiunando marito ſatis placere nequit.

Tertia cauſa; ſcilicet maius bonum,excuſat eos,qui non poſſunt ieiunando ſanctioribus,& melioribus operibus uacare, quibus non ieiunando vacarent,arg.c.non mediocriter.de cõſec.diſt.5.qualia ſunt opera miſericordię ſpiritualia & corporalia, quę ſuapte natura ſunt actus miſericordiæ, quæ eſt uirtus prętantior abſtinentia, cuius actus eſt ieiuniũ,iuxta Caie. ubi ſupra art.2. Qui tamen, & Siluc. limitant, hoc procedere in eis tantum, qui ſine aliqua mercede ob ſolam charitatem faciunt: & non in aliis,qui ob mercedem id faciunt abſque alia ad id obligatione voti,obedientiæ, aut beneficii:quod uerum eſt, cum id faciunt principaliter ut ſe a ieiunio excuſent, arg.l. & qui data opera. 17

Digitized by Google

opera.ff. ex quib. cau. maio. Nam ſi principaliter cauſa ſe ſuſtentandi, vel miſericordiæ, vel cultus Dei,& minus principaliter propter mercedem id facerent, ab eo excuſarentur.quoniã id,quod principaliter intenditur, debet attendi, l.ſi quis nec cauſam. ff. de reb.cred. & alia, quæ ſupra,ca.17.num.208. adducuntur.

Vnde ſequitur ſolam peregrinationem volũtariam non eſſe iuſtam cauſam excuſandi, niſi cum propter perſonæ auctoritatẽ, aliorum deuotionem auget peregrinando,& ieiunando peregrinari nequit: aut cum ardor deuotionis ex quo procedit,efficit vt ſalubrior ſit animę peregrinatio quam ieiunium, iuxta Caietanum 2.2.quæſt. 147. art. 3. & in Summa, verb. ieiunium,caſ.3.

18 Dixi: Voluntaria, quia ſecus eſſet, quando eſt vota,pręcepta,vel iniuncta in pænitentiam, & differri commode non poteſt, eo quod tempus implendi accedit,& ſocii, qui tunc ad id ſe offerunt neceſſarii,poſtea deerunt, iuxta Gab. in 4.diſt. 15.q.3.art.1. Si autem vtrumque cõmode facere poteſt,non excuſatur,ut recte adnotat Silue.verb.ieiuniũ.q.9.§.2. Quod ſi quis dubitat,an opus pium, & voluntarium, quod intendit, excuſet ab obligatione ieiunandi, conſulat ſuperiorem,qui ſæcularibus eſt epiſcopus;& monachis prælatus,ſi facile poteſt adire, alioqui proepiſcopus, vel parochus, quorum dicto adquieſcat ſecundũ Caietanũ vbi ſupra.

19 Excuſatur etiam vxor a ieiuniis voluntarie votis,ſi maritus repugnat, cap. manifeſtum. & cap.noluit. 33.q.5.non autem quo ad ieiunia Eccleſię,niſi cum ex ipſius ieiunio inter ipſam, & maritum notabilis diſcordia,aut odium, aut ſcandalũ,rixa,percuſſio, aut blaſphemia conſequeretur,iuxta Silueſt.vbi ſupra:quia Deo gratius eſt conſeruare pacem,& impedire predicta mala,quam ieiunare,ſecundum eundem, dicentem,in alia opera pia eiuſmodi ieiunia auctoritate ſuperioris cõmutari debere, qđ magis eſſe cõſilii,quã pręcepti,nobis per prędicta videtur.

20 Dixi: Sine cauſa vera,vel putatiua; quia ſi quis bona fide credit ſibi iuſtam ad non ieiunãdum cauſam eſſe,& ob id non ieiunat,non peccat,ſaltem mortaliter, ſecundum Palud.in 4. lib.ſent.diſt.15.q.4.art.1.S.Anto.2.par.tit.6.c. 2.§.ante. Silueſt.verb. ieiuniũ.q. 8. & Caiet. in Summa eod.verb.& in 2.2.q.147.art.3.Illi tamen,qui dubitat, an ſine notabili damno ſuæ ſalutis ieiunare poſſit, confeſſarius conſulere debet,vt experiatur:& ſi per id cognouerit eſſe ſibi notabiliter nociuum; iuſte a ieiunando ceſſare poterit:& ſi adhuc dubitauerit,ad ſuperiorem pro diſpenſatione confugiat. qui uero hoc noluerit facere,non eſt abſoluendus: quia non eſt ſatis contritus,cum videatur nolle parere Eccleſiæ, iuxta S.Anton. in deciſ. quarundã qq.Pro quo facit c.ad audientiam.de homic.& c.iuuenis.de ſponſ.Qui autem non poteſt ieiunare totam Quadrageſimam, ſed poteſt bis,vel ter in hebdomada,tenetur id facere,eoq; ſatisfacit pręcepto,ita Caiet.in Summa. a ieiu.excuſ. & 2.2.q.147.art. 6.

Dixi: Aut ſine diſpenſatione;quia illa excuſat ſecundum omnes: ſolus autem Papa circa ieiunia generalia diſpenſat abſolute,ne quis ieiunii lege teneatur. vel nõ illis aut illis diebus, argu.clemen.ne Romani.de elect.c.ex inſinuatione.de appel. Singulariter tamẽ cum illo,aut illo iuſta de cauſa,ne illo, aut illo die ieiunet, etiam epiſcopus videtur poſſe diſpenſare; immo & eo abſente parochus,& quilibet prælatus cum ſuis religioſis,iuxta Sanctum Tho.in 4 diſt. 15.q.3.art.2.& in dicta q.147 quem ibidẽ Caiet.ſequitur.Tum quia licet hoc iure expreſſo probari nequiret,ſatis tamen neceſſitatibus quotidie occurrentibus perſuadetur. Tũ quia tam frequenter Sedes Apoſtolica conſuli non poteſt. Tum quia videtur receptum conſuetudine,quę iuriſdictionem dare poteſt, cap. cum contingat. de foro compe. & cap.duo ſimul.de offi. ord. 21

Ex quo infert Caiet. dicto art.4.non debere pręlatos relinquere ſuæ conſcientiæ ſubditos petentes ab ipſis diſpenſationem, vt liceat eis cenare aliqua de cauſa in die ieiunii, aut ante horam comedere, quia potius debent eis compati,& benigne diſpenſando a ſuis ſcrupulis liberare; aut ieiunium in aliud pium opus cõmutare. Notandum tamen ſecundum eundem, ꝙ diſpenſatus, vt comedat die ieiunii pluries,quã ſemel, nõ videtur diſpenſatus vt carnes comedat: neque diſpenſatus, vt comedendo carnes poſſit ieiunare,videtur diſpenſatus vt poſſit bis eas comedere: nec diſpenſatus vt ante horam iuſtam prandeat,videtur a ieiunãdo liberatus: nec neceſſitas,aut iuſta cauſa,quę excuſat ab integro ieiunio, videtur excuſare ab omni parte illius.ieiunare enim prout poteſt,tenetur: quia, vt ille ait in dicta q.147.art.7.pręceptũ Eccleſię licet in totũ ſeruari nõ poſſit,ſeruandum tamen eſt quo ad illam partem, quo ad quã ſeruari poteſt,pro quo aptus tex.in c.cum dilecti.de dolo & cõtu.cũ citatis a gloſ.& doctoribus ibi. Notandũ item,ꝙ non excuſatur quis a ieiunio propter eleemoſynam,in quo multi abſq; textu & ratione errant.quia debitor vnius rei,ſoluendo aliam non liberatur.l. eum.& l. manifeſti.Cod. de ſolu. 22

Tertio peccat mortaliter, qui iuſta de cauſa excuſatus a ieiunando, cũ ſuſtentari poſſit eſcis ieiunio congruis,carne,ouis, aut lacticiniis veſcitur, iuxta S. Anton. receptum 2.par. tit.7. cap.2.& §.7.& probatur ratione poſita ſub finẽ num. proximo. 23

Quarto

24 Quarto peccat, qui ad cenam inuitat eum, quem neſcit non eſſe a ieiunio exemptum, & probabiliter credit, aut dubitat ob illam inuitationem, ieiunium fracturum, quod alias ſeruaturus eſſet; quia dat cauſam propinquã peccandi mortaliter, ſecundum Caiet. 2.2.q.147.art. 4. dicentem, hoc non procedere in eo, qui ſcit inuitatum alibi eſſe cenaturum. quam limitationem tenuimus primum hic, & poſtea cõtrarium in quadam additione vulgari lingua ſcripta, per multas rationes. Nunc vero altę mente re perpenſa, credimus poſſe ſaluari eam, ſecũdum mentem eius in eo, qui ex cauſa iuſta inuitat paratum cenare; puta vrbanitatis, vel amicæ hoſpitalitatis, ad cenandum ſecum, in quantum cena eſt actus ſuſtentandi naturam, & de ſe bonus, vel indifferens, nullatenus conſentiẽ-
25 do in eum, quatenus eſt fractio ieiunii. Credimus enim licere inuitare, & prouocare iuſta de cauſa alium, ad aliquem actum ſuo genere bonum, vel indifferentem, nullatenus conſentiendo in eum, quatenus fit male, vel eſt malus. Tũ quia Deus ipſe inuitat, immo iuuat, ad agendũ aliqua, quę ſunt peccata, quatenus ſunt entia; quia quatenus ſunt talia, ſunt ab eo, per quem omnia facta ſunt; Ioan. 1. vt dictum eſt ſupra Prælud. 7. Tum quia licet gaudere de eo, quod eſt peccatum, alia ratione, quam quia eſt tale. De occiſione enim Chriſti gaudemus, qua parte eſt noſtra redemptio, & dolemus, qua parte fuit grauiſſimum peccatum, iuxta illud gloſſ. c. 1. de conſec. eccle. vel alta. lib. 6. *Actio diſplicuit, paſſio grata fuit*: & de occiſione tyranni gaudemus, qua parte eſt liberatio populi, licet alia ratione ſit peccatum. Tum quia licet egenti mutuum petere ſimpliciter ab vſurario, qui ſcitur non eſſe mutuaturus ſine vſuris, immo & accipere ſub eis, non conſentiendo in dationẽ quatenus eſt mala. Tum quia licet parochiano petere & accipere a ſuo parocho Sacramenta, in quibus dandis ille peccat, & creditur peccare, vt dictum eſt ſupra, cap. 14. nu. 16. Tum quia licet locare meretrici domum, in qua creditur meretricatura, ſitam in ea parte vrbis, in qua meretricari permittitur, vt dictum eſt ſupra, c. 17. nu. 195. Tum quia licet uendere, aut dare peccatoribus (non excõmunicatis) neceſſaria & utilia ad ſuſtentationem, licet illa directa ad peccandum, ut ipſi dirigunt, ſit peccatum. cap. audi denique. & cap. menſam. 11. q. 3. immo & oportet id facere, etiam excommunicatis extreme egentibus, immo & infidelibus uolentibus infideliter viuere, ſecundum omnes per cap. paſce. 86. diſt. Tum quia licet petere a Gentili, Iudęo vel Saraceno, vt confirmet iuramento contractum, licet ſciatur, uel credatur ſuperſtitioſe & cum peccato iuraturus, cap. mouet. 22. q. 1. Tum quia Beatus Laurentius dixit Decio tyranno: *Aſſatum eſt iam, verſa, & manduca*: cum tamen illa verſio eſſet peccatum ex parte aſſantis. Et multi martyres prouocarunt tyrannos ad ſui occiſionem: quæ tamen ex parte eorum erat peccatum. Quin & ſanctus Andreas Apoſtolus prouocauit ad ſui crucifixionẽ, & eius protractionem, reſiſtendo ne deponeretur: quũ tamen vtraque tam crucifixio, quam eius protractio, eſſet grande peccatum. Et rationibus in contrarium adductis reſponderi poteſt, eas procedere in eo, qui ſine iuſta cauſa inuitat, vel conſentit in actum cenandi, uel cum cauſa, quatenus eſt peccatum, uel eſt cauſa, ob quam ieiunium illius diei frangitur. Per quę omnia declarantur dicta in d. nu. 26. & 31. & ſupra, cap. 19. num. 16. quæ ad hanc reſolutionem ſunt reducenda.

Quarto peccat, qui pater familias, œcono- 26
mus, tabernarius, hoſpes, aut caupo, mane, aut ueſpere diebus ieiuniorum ſuis filiis, famulis, aut aliis, quorum curam gerit, cibos miniſtrat, aut iis, qui ſuam tabernam, aut cauponã adeũt propinat eos cibos, quibus illos ieiunium ſoluturos ſine cauſa credit, aut ſaltem dubitat, aut dubitare debet. Quia quamuis fortaſſis non ſit cauſa principii peccati, eſt tamen cauſa actus, per quem peccatum exequitur, ſecundũ Caie. in 2.2.q.147.art.4. aut continuationis illius, & ita peccato conſentit & cooperatur, ut Ioan. Maior in 4 diſt. 15. q. 4. tradit, non autem ſi ſatis apparet eos non teneri ad ieiunandum; eo quod ſunt iter faciẽtes, adoleſcentes, ſenes, infirmi, grauidæ, aut nutrices: aut probabiliter credit habere aliquam cauſam occultam legitimam non ieiunandi, & illis occulte miniſtrat, aut ſaltem ſine ſcandalo alicuius. Ad quæ reducenda ſunt, quę tanto apparatu, ait Gabriel in 4. lib. ſentent. diſtinct. 16. quæſt. 3. art. 3. dub. 6. Reſoluens tamen, tabernarios, & caupones, qui parati ſunt miniſtrare cibos in die ieiunii quibuſcunque petentibus, nulla admonitione de ieiunio facta, nullaque ratione habita, an habeant iuſtam cauſam non ieiunandi, an peccent, aut non mortaliter peccare? quod ex prædictis ſequitur.

Quinto peccat mortaliter, qui in diebus ieiuniorum cibos vetitos miniſtrat ſine diſpenſatione legitima, nec conſuetudine id permittente, Gab. vbi ſupra.

Sexto peccat qui mane comedit in die ieiu- 27
nij per talem ignorantiã, vel incogitãtiam, quę a violando ieiunio excuſat, & ob id non ieiunat. Quia non obſtante tali eſu, perinde poterat ieiunare, ac ſi nihil comediſſet, & hora conſueta veſci. Palud. in 4. diſt. 15. q. 4 art. 5. Dixi: Talem, quia ſecus eſt, ſi eſt eiuſmodi, quæ a violando non excuſaret; eo quod iam fractum ieiunium reparare non poteſt illo die, & alio non

tenetur

tenetur ſecundum omnes, arg. c. 2. de obſerua. ieiu. quidquid dicat Palud. vbi ſupra; vt qui vno die preces horarias omittit, non tenetur altero die recitare, vt late diximus in Enchirid. de Orat. c. 10. nu. 32. & Angel. vbi ſupra, §. 3. & 4.

Septimo peccat, qui notabiliter abſque iuſta cauſa horam comedendi in loco conſueta præuenit, iuxta gloſs. cap. vnum. §. alias. verb. ieiunantibus. 25. diſt. & Palud in 4. diſt. 15. q. 4. art. 4. quia ieiunium frangit, ꝙ probat Caiet. 2. 2. q. 147. art. 7. quidquid dicat Angel. verb. ieiunium, §. 2. Secus ſi iuſta de cauſa id facit; vt quia non vacabit hora conſueta comedere, ſiue ob iter arripiẽdum, ſiue ob hoſpites, ſiue ob aliam honeſtam cauſam, iuxta Innoc. in rub. de obſeru. ieiun. & Silueſt. vbi ſupra, q. 1. dicto 3. & Gab. in 4. diſt. 16. q. 3. art. 9. & Angel. verb. ieiuniũ §. 2. Licet autẽ pro libito proferre horã, modo ſine ſuperſtitione fiat, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 6. cap. 1. §. eod. ab omnibus receptum. Nec frangunt ieiunium, qui ante veſperas Quadrageſimę comedunt, vel alijs ieiuniorum diebus ante nonam recitatam, quamuis officiis diuinis addicti id facere ſine iuſta cauſa non debent, iuxta ſanctum Anton. vbi ſupra, & Caiet. vbi ſupra, d. art. 7.

Octauo peccat, qui cõpellit famulos ad ieiunandum obligatos in diebus ieiunii ad opera illi impatibilia, quæ commode in alium diem differri poſſunt, Palud. in 4. diſt. 25. quęſt. 4. ar. 2. & Gab. ibidem quæſt. 3. art. 1. notab. 4. Id quod item dicendum eſt de eo, qui ieiunat diebus dominicis, quia ſuperſtitioſe credit, in illis ieiunãdum eſſe contra conſuetudinem Chriſtianam. cap. ſi quis presbyter. 30. diſt. & iuxta S. Thom. in 4. diſt. 15. q. 3. art. 3. ſecus ſi ieiunet ob ſalutẽ ſuam, ſtudium, domandam carnem, aut alios bonos fines, immo meretur, argu. cap. vtinam. 76. diſt. quod ibi & in cap. ſi quis presbyter. tradit vterque Cardin.

De tertio præcepto Eccleſiæ, De ſoluendis decimis.

SVMMARIVM.

28 Decimæ quo ad quotam iuris humani, quo ad ſuſtentationem diuini, & ita quo ad illam tolluntur conſuetudine, & non quo ad hanc, & num. 30.

29 Decima triplex, prædialis, perſonalis, & mixta.

30 Decimam inſolitam non imperat Papa.

31 Decima perſonalis in quo a prædiali differt, & non ſoluitur.

31 Decima ſoluenda non deducta impenſa, nec ſemine, &c.

32 Decimas debens, vel impediens ante reſtitutionem non abſoluatur.

32 Primitiæ, vt decimæ, ſoluendæ.

Contra hoc præceptum de ſoluendis decimis, peccat mortaliter, Primo, qui decimam eccleſiaſticam iure debitam non ſoluit integre, cui debet, ſecundum omnes, per cap. decimę, cap. reuertimini. 16. q. 1. & illa multa, quæ Innoc. communiter recept. citat in rub. de deci. alias in cap. fin. de paroch illi proximo. Pro quorum intellectu dico. Primo, quod lex illa vetus Exod. 22 repetita in multis locis ab Innoc. vbi ſupra, qua vndecim Tribus Iſrael iubebantur ſoluere duodecimæ Leuitarũ diuino cultui addictę decimam oĩm fructuũ, erat lex iudicialis quo ad quotam: quamuis quo ad congruam ſuſtentationem, quę debebatur ei, eo quod erat dicata, & ſeruiebat diuino cultui, erat moralis & naturalis deducta ex illa generali: *Dignus eſt operarius mercede ſua.* Luc. 10. ſecundum ſanctum Thom. Quolib. 2 art. 8. & Quolib. 6. ar. 10. & 2. 2. q. 87. art. 1. declaratum ibi pulchre per Caiet. & late probauimus in repet. cap. ius naturale. 1 diſt. & in cap. 1. de deci. lib. 6. & in repet. cap. ad hæc. de præb. not. 18. dicto. quamuis Innoc. vbi ſupra, & gloſs cap. 1. de deci. lib. 6. recepti ab omnibus fere noſtris, præſertim a Petro Rauen. in fine ſui compendii, teneant, decimas etiam quo ad quotam iure diuino deberi per c. in aliquibus. §. ille. de deci. & alia, quæ ibi allegat gloſs. ſed male. Quia certum eſt, eã non deberi lege naturali, cum illa nullum ante Moſem, nec poſt eum ante Chriſtum, alios, quã Hebræos ligauerit, quod feciſſet, ſi eſſet lex naturalis, arg. cap. ius gentium. 1. diſt. & principio 5. diſt. Et conſequenter erat iudicialis, vel cęremonialis, quas non ſolum eſt verũ, ſed de fide ceſſaſſe a paſſio Chriſto. §. fin. 4. diſt. & cap. 1. de purif. poſt partũ. Vnde Ioan. Maior in 3. lib. ſent. diſt. 37. in q. 36. col. 2. ait, contrarium eſſe hæreſim, licet Canoniſtę illud tenentes nondebeant cẽſeri hęretici, & col. antepen. & ſeq. ſpeciatim confutat prædictum Rauennatem mordicus inſequentem Innoc. eo quod eorum dicta conſequitur, pręcepta iudicialia legis veteris non expiraſſe, quod eſt hæreſis. Nec obſtat dictus §. ille. quia intelligendus eſt de lege, quę diuina eſſe ſolebat, aut de lege diuina veteri, quę nouę humanę exẽplo fuit, ſicut dixit Caiet. in d. art. 1. & facit in ſimili cap. cum eſſes. de teſta. & ad cap. Quadrageſima. de conſec. diſt. 5. apte reſpondet in col. penult.

Secundo dico, triplicem eſſe decimam; Prędialem, Perſonalem, & Mixtam. Prædialis eſt, quæ prouenit ex fructibus prædiorum; tritico ſcilicet, vino, oleo, &c. Perſonalis eſt decima lucri ex ſola induſtria, aut labore perſonæ, quęſiti; quale eſt lucrum mercedis, mercis, officii, venationis,

nationis,&c.cap. ad Apoſtolicæ. & cap. paſtoralis. cum gloſs.& eis adnot. Mixta eſt,quę partim ex prędiis & partim ex induſtria capitur; qualis eſt fetum pecudũm, & pullorum auium. Et ita hæc lex Eccleſiæ eſt generalior, quã vetus, quæ ſolam decimam prædialem, aut mixtã ſoluere iubebat.

30 Dixi: Eccleſiaſticam,ad includendam triplicem decimam ſupradictam. Dixi: Iure debitã, ad excludendam eam, quę conſuetudine, vel conuentione rationabili non debetur; quod fere tota Italia ſeruat,& bene quidem, quia quũ, vt prędictum eſt, decima non debeatur quo ad quotam iure diuino, poteſt illa diminui, vel tolli, modo congrua ſuſtentatio iure naturali debita relinquatur miniſtris eccleſiaſticis, arg. cap. fin. de conſuet. & l. 2. Cod. quę ſit longa conſuet.

Ex quibus ſequitur. Primo, ꝙ qui ſoluit minorem partem, quam decimam, vel decimam de vnis fructibus, & de aliis non, modo ſoluat totam partem conſuetam, & de omnibus fructibus decimari conſuetis,ſatisfacit: modo ſuã parochus congruam ſuſtentationem habeat, per prędicta etiam in duobus caſibus, de quib⁹ Panor. in cap. a nobis. de deci. quem ſequitur Angel. verb. decima. §. 2. quorum quidem prior eſt,quando Papa ſoluere iuberet.quia retenta opinione prędicta Theologorum, ſupra efficaci ratione comprobata, eiuſmodi iuſſus abſque noua cauſa nõ eſſet iuſtus,& ab eo ſupplicari poſſet, iuxta cap. ſi quando.de reſcrip. Poſterior vero eſt,quando miniſtri eccleſiæ neceſſitate preſſi decimas peterent: nã & in hoc caſu non eſſet ſoluenda quota decima præciſe, ſed plus, vel minus, vel tantum prout congrua ſuſtentatio,plus minus, vel tantum requireret, quia hoc iure naturę, cui humana conſuetudo derogare nequit, debetur: illa vero humano, cui conſuetudo derogat,cap.fin. de conſuet. vt dictum eſt ſupra,num.28.

31 Sequitur ſecundo, idem dicendum de perſonalibus,quod de aliis; videlicet, quod non debentur,vbi eſt conſuetudo legitime pręſcripta non ſoluendi eas; qualis eſt fere noſtra ętate in toto orbe Chriſtiano, exceptis ſalariorũ famulorum,& famularum aliquarum regionum Hiſpaniæ. Inter has enim & alias hoc ſolum intereſt, quod eæ numquam fuerunt debitæ iure diuino,etiam veteri, illæ vero ſic ab Hebræis tãtum: & quod in his deducuntur impenſæ,& ſolum lucrum decimatur: in aliis non item.per notata in cap. ad Apoſtolicæ.cap.non eſt.cap. ex tranſmiſſa. cap. paſtoralis. de decim. Id tamen eſt certum de lucro illicito, quod eſt reſtituendum, non eſſe ſoluendam decimam perſonalẽ: de alio vero ſic,modo non ſit per notorium peccatum quęſitum; ex tali enim lucro non eſt accipienda, ne illud approbari videatur, iuxta gloſs communiter recep.in dicto cap. ex tranſmiſſa.

Secundo peccat, qui ſoluit quidem decimã iure debitam,ſed deducit prius impenſas ſationis,aut collectionis fructuum, aut ſemen ſatũ, aut penſionem,quam domino prædii ſoluit.cõtra cap.tua nobis. & cap.non eſt. de decim. aut decimat partem peiorem; quia licet non debeatur optima, debetur tamẽ mediocris,Ioan, Maior.vbi ſupra.

Tertio peccat, qui ſoluit quidem omnes decimas debitas,ſed non vbi,quando,vel quibus iure,vel cõſuetudine legitima debet. Arg.cap. certificari.de ſepul.& c.ea te.de iureiur. Niſi legitimo pacto inter eccleſiaſticos,& laicos excuſetur, cap. ſtatuimus. & c.veniens. de tranſact. cum eis adnot.

Quibus addo, ꝙ Cõc.Trid.in ſeſs.25.c.12.de reform. ſic præcipit *Qui decimas aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecuta, abſoluantur*: quod intelligimus de iis,qui reſtituere poſſunt antequã ſacroſanctum corpus Domini ſumere debeant, aut moriantur,arg.eorum,quæ dicta ſunt ſupra, cap. 17.num 42.& num.156. Condonatio vero facta ab eo,cui debentur,ſufficeret ex mente gloſſ. ſollemnis, cap.peccatum.de regu.iur.lib. 6. verbo, reſtituatur. Nec refert, an diues ſit, qui debet, an pauper, vt recte ſignificat Ioan. Maior,vbi ſupra, quidquid ſentiat S.Anton.2. part.tit.4.c.3.§. 7. niſi quod beneficiarius condonando diuiti,quod pauperibus eſt erogandũ & diues accipiendo, quod illis erat dandum peccare poſſent,& teneri ad reſtitutionem,iuxta ea, quæ diximus in Apologia de reditib.eccleſiaſticis,quæſt.1.monito.73.num.2.cit.ſupra cap.17.num.94.& ſpecialius in cap. non liceat. 12.q.2.§.15.num.5. 32

Quarto peccat, qui primitias iure, vel conſuetudine legitima debitas non ſoluit,vbi,quãdo,& quibus debet,iuxta cap.1.& ibi notata, de deci.& tradit S.Thom.2.2.q.86.& concionator,religioſus,vel confeſſarius, qui dehortatur,aut auertit a ſolutione decimarum,eſt etiam excõmunicatus,iuxta dicta infra,c.27.nu. 145.

De quarto præcepto Eccleſiæ, De ſemel in anno confitendo.

SVMMARIVM.

33 *Confeſſio omnium mortalium intra annũ per ſeipſum neceſſaria, & interdum ante Quadrageſimam; venialium vero vtilis tantum: niſi, &c. et ſeqq.*

37 *Confitendo,qui mentiens, vel nolens integre fateri*

teri, peccat mortaliter. & ſeqq.

40 *Confeſſio talis: qualis eius finis; & quis principalis.*

41 *Confitens qui laico, vel qui confeſſionem iterans peccat mortaliter. & 42.*

43 *Pænitentiam iniunctam, qui non implens, peccat mortaliter.*

44 *Confeſſarij dictũ qui reuelans peccat mortaliter.*

33 Contra hoc præceptum de ſemel in anno confitendo, peccat mortaliter. Primo, qui non confitetur iam habens diſcretionẽ, & poteſt, oĩa ſua peccata mortalia ſemel in anno, cui debet, cap. omnis vtriuſque ſexus. de pęnit. & remiſs. Et quamuis omittere vno anno confeſſionem, non ſit, niſi vnum peccatum mortale, vt ſignificat gloſs. ſing. in Summa de pęnitent. diſt.5. tamen, quoties quis proponit non confiteri toto anno, toties peccat, iuxta omniũ ſententiam. Quid autem ſit confeſsio (de qua loquimur) ſacramentalis, & quæ ſexdecim conditiones, quas requirit, cum quatuor notabilibus, dictum eſt ſupra, cap.2.

Dixi: Habens diſcretionem, ad excludẽdos eos, qui ea carent, dicto cap. omnis. eam autem videtur habere puer, qui ob malefactum verecundatur, & bonum diſcernit a malo & interrogatus; An liceat innocentem interficere? aliena inuadere? ſuperiori maledicere? & alia huiuſ modi, negatiue reſpondet. Et interrogatus; An bonum ſit eſurienti panem porrigere? adire eccleſias? affirmatiue reſpondet. Sed non omnes eodem tempore, eam conſequuntur, quod diligenter conſiderare debent ij, quibus illi ſubdũtur, arg. cap. duo iſta nomina. 23. quæſt. 4. Porro decens eſt conſuetudo, vt vno, aut altero anno prius incipiant confiteri, quam communicent, quo maiori cum reuerentia id faciant. Maior in 4. lib. ſentent. diſt. 17. quęſt. 2.

34 Dixi: Poteſt; quia ſi copiam confeſſarij non habet, aut eſt excommunicatus, & non negligit procurare abſolutionem, aut ex conſilio confeſſarij in longius tempus confeſsionem differt, aut alias, impeditur, non peccat, arg. cap. quia diuerſitatẽ. de conceſs. pręb. & trad. S. Anton. 2. par. tit. 9. cap. 8.

Dixi: Peccata mortalia, quia hoc pręceptum non includit venialia, etiam ſi mixta ſint mortalibus, iuxta gloſs. in cap. omnis. receptam ibi, & in 4. lib. ſent. diſt. 16. per omnes, & probatam per concil. Trid. ſeſ. 14. can. 5. niſi quando dubitatur, an ſint mortalia. arg. cap. ſi quis autem. de pęnit. diſt. 7. aut tãto affectu eſt in illa, quod timet ſe per ea in mortale inducendum, niſi fortiter frenet illa confitendo, iuxta S. Bonauen. in dicto 4. lib. ſentent. diſt. 16. ſub fin. Quibus conſequens eſt, poſſe quẽ, ſi velit, confeſſo vno veniali peccato, alterũ tacere, Ioan. Maior, & alij, vbi ſupra. Vtile tamen eſt carenti mortali, ſępius venialia confiteri; quia per id augetur gratia, pœna purgatorij minuitur, & propoſitũ numquam peccandi mortaliter renouatur, & habitus venialiter peccãdi diminuitur. Silueſt. verbo, confeſsio. 1. quæſt. 4. §. 3. Dixi: Semel in anno, & omnia, propter ea, quæ in dicto cap. 2. dicta fuerunt.

Secundo peccat mortaliter, qui non confitetur, etiam extra Quadrageſimam, occurrente caſu, in quo ad id obligatur. Quinque autem caſus in dicto cap. 2. num. 6. & duobus ſequent. attigimus, quibus prædictus Ioan. Maior addit alium, in quo quis nouit, ſe memoriam omniũ totius anni peccatorum, in Quadrageſima minime habiturum, quod videtur vtile, ſed nõ neceſſarium. Tum quia fere omnes in anni decurſu toties peccamus, vt veri numeri in Quadrageſima non meminerimus. Tum quia nulla lege ad id obligamur, & ſine lege non eſt aſſerenda obligatio. §. conſideremus. authen. de trient. & ſemiſs. coll. 3. & cap. conſuluiſti. 2. quęſt. 5. Tum quia Concil. Floren. citatum a nobis in cap. fratres. de pænit. diſt. 5. num. 66. cui Trid. conſentit, vbi ſupra, cap. 5. tantum obligat ad confitenda peccata, quorum meminimus: in quod tamen adhibenda eſt mediocris diligentia, quam ibi determinauimus, ſed non illa noua, quam Maior, ſine textu & ratione neceſſaria excogitauit, quaque ſcrupulis onerari poſſent pænitentes. 35

Tertio peccat, qui non iterat confeſsionem, in quibus caſibus iteranda eſt, ſupra cap. 9. poſitis, ſciens, aut ſcire debens ſe ad illud teneri, iuxta mentem omnium.

Quarto, qui confiteri poteſt ore proprio per ſemetipſum, & non vult id facere, niſi tantum per ſcriptum, vel nuntium ob ſegnitiem, aut pudorem, cap. quem pęnitet. de pænit. diſt. 1. Dixi, Poteſt, quia qui per ſeipſum cõfiteri nequit, non tenetur ad confitendum per alium, nec per ſcriptum, nec etiam per interpretem. Si tamen id faceret, valeret confeſsio, & abſolutio, quæ ſcripta mitteretur, ſecundũ Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 17. quæſt. 2. art. 1. & clarius Adria. in 4. de confeſs. quęſt. 1. quos ſequuti fuimus in c. quẽ pænitet. & nũc etiam ſequimur, quamuis aliqui contradicant. Tum quia illa, quæ per interpretem fit, ſemper fuit, & eſt in vſu eccleſiæ, & eam, quæ per ſcriptum a pręſente pænitente fit, probat gloſs. cap. qualis. 30. quæſt. 5. Tum quia falſum eſt de ratione intrinſecæ confeſsionis eſſe, vt ſit ſecreta. Concil. enim Trident. in dicta ſeſs. 14. can. 5. expreſſe ait, poſſe etiam fieri eã publice: licet nemo ad id teneatur. Et ſi id eſſet verum, confeſsio, quam tertius inſidioſe audiret, nil valeret. Tum quia dict. cap. quem pęnitet. habens non eſſe faciendam per ſcriptum, 36

intelligi

Digitized by Google

intelligi debet, quando verbo commode fieri poteſt, ne cõtradicat prædicto cap. qualis. quod ſecũdum vnum intellectum glo. habet eam per ſcripturam fieri poſſe. Tum quia hæc opinio miſericordiam Dei, virtutem Sacramenti pænitentiæ, & deuotionem pænitentium auget: & oppoſita retrahit a confitendo alienę linguę homines, & mutos ſcientes ſcribere, & ægrotos in domum parochi ægrotãtis migrare nequeũtes. quod tetigimus in dicto cap. quem pænitet. de pænit. diſt. 1. num. 4.

37 Quinto peccat mortaliter, qui mentitur in confeſſione, affirmando, aut negando aliquod mortale, niſi affirmaret abſque animo ſacerdotem decipiẽdi, putans ſe ſancte poſſe nimis accuſare, vt diximus in dicto cap. fratres. num. 37. Dixi: Mortale: quia ſi ſolum affirmaret, vel negaret falſe tantum veniale, non peccaret mortaliter, ſiue propoſuiſſet illud confiteri, ſiue nõ, quidquid dicat Caiet. 2. 2. quæſt. 69. art. 1. Quia mendacium ſolo eo, quod in iudicio interiori confeſſionis, aut exteriori dicatur, non eſt mortale, quamuis ſit de re, quæ ad iudicium, in quo illud pertineat, niſi ſit iuratum, aut notabiliter pernicioſum, vt diximus in cap. fratres. de pænit. diſt. 5. num. 18. & in cap. inter verba. num. 735. & ſupra cap. 18. num. 7. Dixi: Eo ſolo, quia vt ſcripſimus in dicto cap. fratres. num. 22. poteſt eſſe peccatum, quando quis nullũ aliud verum confiteretur; non quidem, quia eſt mendacium: ſed quia irreuerentiam Sacramento facit, non ſubijciendo materiam ad illius exercitium ſufficientem; qualis non eſt peccatum falſum: licet veniale verum, ſic. Et quod dictum eſt de veniali, eſt dicendum de mortali, alias legitime confeſſo: cum neutrius confeſſio ſit neceſſaria, & vtriuſque ſit ſufficiens materia Sacramenti ſecundum communem Catholicorũ. Vnde ſequitur non peccare mortaliter, vt in dicto c. 2. num. 4. diximus, confitentem negantem ſe admiſiſſe peccatum mortale, alias legitime confeſſum.

Sexto peccat qui inter confitendum proponit non confiteri aliquod peccatum mortale, ſi confeſſarius nõ interroget: quod agnoſcens cõfeſſarius, procurare debet, vt eum pæniteat peccati nolendi confiteri integre cõtra prædictum cap. omnis. & Cõc. Florent. & Trid. ſeſſ. 14. c. 5.

40 Septimo peccat, qui confitetur ob finẽ mortaliter malum, puta, ad conſequendum aditum faciendi aliquid, quod eſſet mortale, aut ob vanam mortalem gloriam. quia omnis actus, cuius finis mortalis eſt, ipſe quoque talis eſt, cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. cũ ijs, quæ late adiecimus ei. Dixi: Mortaliter malum: quia confiteri ob finem venialem, nõ eſt mortale. quamuis. n. eximius vir ille Angel. verb. vanagloria. §. 1. teneat cõcionari, Miſſam celebrare, & alia principaliter diuino cultui dedicata facere propter honorem, aut inanem gloriam, eſſe mortale: cõtrariũ tamen tenẽdum eſt, vt latiſſime in repet. c. inter verb. 11. quęſt. 3. conclu. 4. demõſtrauimus. Addimus autem, quod vt aliquis dicatur confiteri principaliter, ne notetur, aut infametur in populo, aut ob metũ apparitoris, ſiue merini, aut pœnæ, non ſatis eſt, quod alias non cõfiteretur: ſed oportet, vt id æque, aut pluris quam confeſſionem, & abſolutionem faciat, quod pauci faciũt: quamuis multi non confiterentur, niſi aliquo reſpectu prædictorum, aut alio ſimili temporario in id mouerẽtur, per ea, quę in locis ſupradictis diximus, præſertim in d. c. cum miniſter. nu. 43. diſputando de cauſa principali, & minus principali actus humani. Vnde ſequitur non peccare mortaliter eos, qui ne ſuam exiſtimationem honeſtam amittant, cõfeſſario cuidam familiari ſuo confitentur omnia ſua peccata, etiam obſcœna, & poſtea alteri probo, & graui ſolũ leuiora; quod de ſe non eſt malum: & ſi finis venialis fuerit, peccatum veniale erit: & ſi mortalis, mortale, & ſi bonus, qualis frequenter eſt, ſanctus, & probus, immo interdum neceſſarius, quidquid dicat Sil. verb. confeſsio. 1. quæſt. 6. & alij, quorum dictum ad diſtinctionem dicti noſtri reduçi poteſt.

Octauo peccat qui confitetur laico, vel clerico non presbytero abſque neceſſitate, cũ poſſit confiteri presbytero, aut cum neceſſitate, animo accipiendi ab eo abſolutionem Sacramentalem, aut detegendo peccata mortaliter ſecreta imprudenter, iuxta Scotum & communem, in 4. libr. ſent. diſt. 17. q. 1. & Card. Turre. in cap. quem pęnitet. de pęnit. diſt. 1. quod ſicut ĩ c. 1. de pænit. diſt. 6. a num. 72. vſque ad 83. & in repet. d. cap. inter verba. concl. 4. diximus, intelligendum eſt ſolum de eo, qui confitetur peccata, quibus abſque peccato mortali ſe infamare non poteſt: & de eo, qui ſcit abſolutionem Sacramentalem, datam a laico, etiam in vltima neceſsitate, eſſe ſacrilegium, & eſſe graue peccatum interdum ſe ipſum infamare, etiã ad veniam a Deo obtinendam: non autem de eo, qui bona fide credens (licet per ignorantiã iuris) licitum eſſe, hoc fecit: eo quod communiter id inter peritos licitum exiſtimatur; quod tamen falſum eſt, iuxta omnes in dicto 4. lib. ſent. diſt. 17. 41

Nono peccat, qui cõfeſſus laico tempore neceſsitatis peccata mortalia, non confitetur eadem poſtea, cui debet, tempore, quo confiteri tenetur, iuxta omnes in 4. diſt. 17. & cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. quia ad confitendum ea non ſecus tenetur, quã ſi nullatenus cõfeſſus ea fuiſset, vt diximus in d. c. 1. de pęn. diſt. 6 nu. 83. 42

Decimo peccat qui peccatorũ ſemel bene factã cõfeſsionẽ iterat ſecũdo, tertio, & ſępius ꝓpter

Cc

pter ſcrupulos, cum periculo deſipiendi ob nimiam de re triſti cogitationem, aut cum ſcandalo notabili confeſſarij, aut notabili infamia tertij, vt diximus in d. c. inter verba 11. queſt. 3. nu. 729. & in cap. fin. de pænit. diſt. 5. nu. 30. & aliquid in cap. 1. nu. 98. & 99. de pænit. diſtin. 1. Dixi cum periculo & ſcandalo; quia non videtur pluſquam veniale, id facere ſine illis, licet ſit veniale; quia procurãda eſt tranquillitas animæ, & conſcientię, quam eiuſmodi ſcrupuloſa repetitio diminuit. Et ideo ſemel confeſſus, & abſolutus conuenienter, iuxta iudicium docti confeſſarij, quieſcere debet: immo & credere, ſe confeſſum fuiſſe illa, quæ poſtea occurrent, quæ neſcit an fuerit confeſſus, vel non: ſed habet probabilem cauſam credendi ſe illa confeſſum: quia ob hoc nullo ſe periculo ſubijcit, eo quod certo neſciat, ſe illa confeſſum non fuiſſe. morbus enim, quo laborat, excuſat eum, & facit, vt pro certo habere debeat, quod alius recte compoſitus pro dubio reputare deberet; eo quod paſsio inordinata timoris, iudicij conſtãtiam ei adimit, & tot dubia in phantaſia excitat, vt ad timendum numquam ſe bene confeſſum inducat, & non ſine magna moleſtia phantaſiæ motus ſedare poſſit, per quod multa pericula, tam corporis, quam animæ incurruntur, & multa vtriuſque opera bona impediuntur, vt recte poſt alios conſiderat Caiet. in Summa. verb. confeſſionis conditiones. addens idem dicendum de ijs, qui iterant confeſsiones; non quia ſunt ſcrupuloſi, ſed quia numquam proponunt omnino integre confiteri, vt debent; quia mortaliter peccant, non quia iterant (cum ad id teneantur) ſed quia non bene iterant, & magnam irreuerentiam tanto Sacramento faciunt, contra ea, quæ ait Sanctus Thom. 2.2. q. 99. art. 3. Verum eſt etiam, quod quamuis nemo ad confeſsionem peccatorum ſemel bene factam iterandam teneatur, ſanctum tamen eſt, iterum ea confiteri, ſi deuotionis cauſa, cum quieta conſcientia, & ſine tædio confeſſariorum, & aliorum bonorum operum impedimento fiat. Quia quamuis per primam contritionem, & confeſſionem remiſſa fuerit eorum culpa, frequenter tamen non remittitur tota pęna tẽporaria hic, vel in purgatorio ſubeunda, in quam æterna mutata fuit, quæ per ſecundam, tertiam, & quartam confeſsionem tollitur, aut diminuitur, tam ratione verecundiæ, quã pænitens in confeſsione afficitur, quam ratione virtutis ſacramẽtalis abſolutionis, quę non ſolum largitur, aut auget gratiam: ſed etiam diminuit, & tollit pęnã ſupradictam, iuxta illud S. Aug. in cap. quem pęnitet. de pæn. diſt. 1. *Quanto pluribus confitetur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius conſequitur gratiam remiſsionis;* quem ita ibi intelligimus, & ſic intelligendus eſt iuxta Pan. in cap. at ſi. §. de adulterijs vero. de iud.

43 Vndecimo peccat qui pænitentiam ſibi a cõfeſſario impoſitam, & a ſe acceptatã in ſatisfactionem ſpecialem ſuorum peccatorum mortalium, non implet, cum illius meminit, & eam implere poſsit. Dixi: Acceptatam; quia non cogitur pęnitens eam acceptare, niſi vt infra cap. 26. nu. 20. dicetur: ſed acceptatam implere tenetur, vt latius alijs in cap. 1. §. ponat ſe. de pęnit. diſt. 5. nu. 13. diximus. Tũ quia quidquid dicat Caiet. in 2. q. de ſatisfactione, maiorem vim habet ſententia confeſſarij in foro ipſius, quam alterius iudicis in foro exteriori: quæ tamen acceptata ad implementum ſui obligat ſub pœna mortalis. cap. 2. de maior. & obedien. Tum quia in dubio hæc eſt communis intentio confeſſariorum, & pænitentium, & innititur illo euangelij: *Quorum retinueritis*, &cet. Ioan. 20. Dixi: Præceptam; quia conſulta tantum, nec ad mortale, nec ad veniale obligat. §. fin. 4. diſt. & cap. fin. 14. q. 1. Dixi: In ſatisfactionem; quia quę imponitur in monitionem eius, ad quod tenetur; puta, vt ſingulis annis confiteatur, & communicet, & quod debet, reſtituat, ad nouum peccatum non obligat; quia regulariter expreſsio eius; quod tacite ineſt, nihil operatur. cap. ſignificaſti. de elect. & late Feli. in cap. ad audientiam. 2. de reſcrip. vbi gloſſ. nec qui declarat. ſtatuit, l. hęredes palam. §. ſed & ſi notam. ff. de teſta. Dixi: Mortalium: quia, quę ob veniale imponitur, non obligat ad mortale communiter, niſi contemptus interuenerit.

44 Duodecimo peccat, qui poſt confeſsionem reuelat aliquid a confeſſario ſibi dictum, conſultum, vel pręceptum in detrimentum notabile vitę, ſalutis, famę, aut bonorum eius probabiliter redundans, iuxta Palud. in 4. lib. ſenten. diſt. 21. quæſt. 3. art. 3. colum. 6. & latius Adr. in 4. de confeſſ. dub. 10. colum. 11.

De quinto præcepto Eccleſiæ, De communicando in Paſchate.

SVMMARIVM.

45 *Communicandum in Paſcha, aut ante, vel poſt octo dies, niſi &cet.*
46 *Communicet quam citius poterit, non communicans in Paſchate.*
45 *Obligatio qua lapſu termini implendi præceptum finitur.*
46 *Communicat quis ſcienter in mortali, & ob id peccat.*
47 *Gratia in diuina ſe eſſe nemo ſcit, & quis pie credit ſe eſſe in ea.*
48 *Communicare bene quis cenſura ligatus poteſt.*

49 Com-

Digitized by Google

49 *Communio confeſsionem actualem mortalium prærequirit, niſi &cet.*
50 *Communionis omiſsio ob odium, quæ mortalis.*
51 *Communionem, quæ copula vel pollutio, licita vel illicita impedit.*
51 *Pollutio vel copula carnalis, quæ communionem impedit.*
52 *Communicans alienum parochianum peccat, niſi &cet.*
53 *Communio quo eſu, vel potu eodem die præſumpto impeditur.*
54 *Communicans, vel celebrans pluries, quam ſemel in die, peccat.*
55 *Communio quando ob peccatum occultum male, & ob publicum recte denegatur. & 56.*
57 *Communionem non procurans eis, quorum curam gerit, quàm peccet.*
57 *Communicare non licet paruulis, nec alijs ſub vtraque ſpecie, niſi celebrando.*
57 *Communicare, qui tenentur pluries in anno, & quoties expediat, & deceat.*

45 Contra hoc præceptum quintū peccat mortaliter primo, qui non communicat in Paſcha, cap.omnis.de pænit. & remiſs.nec ante, vel poſt octo dies iuxta declarationem Eugenij iiij.quam ignorauerunt Panor.& alij in d. cap.omnis.& S Anton. in 2.par.tit.9.c.9. Sed eam inter alios citauit Ioan.Maior.in 4.lib.sēt. diſtin.17.quæſt.2. niſi de licentia proprij ſacerdotis in aliquot plures dies differat.d. cap. omnis, & niſi ſit excommunicatus, interdictus, aut ſuſpenſus a cōmunione, & nequeat abſolui per impotentiam facti, aut iuris, aut ob aliud impedimentum; quale eſt illud occultum, quo impeditur a faciendo, quod requirit abſolutio, vt in caſu.cap.inquiſitioni.cū ei adnotat. de ſen. excom.quo caſu patienter perferendo cenſuram, & pœnam Eccleſiæ, potius meretur; modo pro viribus procuret habilitatem ad abſolutionem cenſuræ, & peccatorum, ſanctamque communionem ſecundum omnes, quod recte explicat Gab.ſer.21.de Euchariſtia. Vbi autem eſt conſuetudo legitima, & pręſcripta ſatisfaciēdi huic præcepto, communicando, quolibet Quadrageſimę die; qualis eſt in noſtra Conimbrica, & multis alijs locis, ſufficeret conformare ſe illi, vt diximus in c.conſideret.de pęnit.diſt.5.§. caueat. nume.1. Hortamur tamen, ne quis ſtatim a prima confeſſione in annum integrum dilata communicet, ſed expectet aliquandiu: & poſtea denuo confeſſus ea, quæ in memoriam redierint, & interea peccauerit; mundius ad illam puriſſimam, ſanctiſſimāque menſam accedat. Et quāuis D. Anton.2.par.titu.9.cap.9.§.3 quem Silueſt. verb. Euchariſtia. 3.quæſt. 15. ſequitur, & etiam Medina in Cod. de pænit. dum de cōfeſſione tractat, teneat, eum, qui in Paſcha 46 Reſurrectionis non communicauit, non teneri ſub pœna noui peccati ad communicādum vſque ad alterum Paſcha: quod ipſum dicunt Sāctus Anto.vbi ſupra, & Silueſt.de confeſſione, contradicente in hoc Medin.vbi ſupra: nobis tamen contrariū videtur in vtroque verius. Tū quia ſi, vt Medina dicit, qui intra vnum annum non confitetur, ante finem alterius anni confiteri tenetur; eo quod prædictum cap.omnis.cōfeſſionem ſemel in anno præcipit, eadem ratione, qui non communicauit in Paſcha, tenebitur ad communicandum ante finem alterius anni; cum idem cap. communionem ſemel in anno præcipiat. Nam prædictum cap. præcipiendo communicare in Paſcha, duo in effectu pręcipit; ſcilicet, communicare ſemel in anno, & communicare in Paſcha: & licet lapſo Paſcha non poſſit impleri alterum de communicando in ipſo, poteſt tamen alterum de communicando ſemel in anno, vt in ſimili dicitur in cap.cū dilecti.de dolo, & contu.de citato ad comparēdum certo die Romæ, qui ſi non poteſt comparere illo die, tenetur comparere quantocyus poſt illum poterit. Cui concordat l. Celſus.ff. de recept arbit.cum citatis vtrobique. Tū quia licet quando tempus ad finiendam obligationē præfinitur, eo lapſo, ea finiatur, cap. ſicut. de ſponſ. quando tamen præfinitur ad dilatandam ſolutionem, non finitur per lapſum ipſius; immo vegetior efficitur per d.cap.cum dilecti.vbi hoc adnotat Panor.num 12.communiter receptus. at terminus Paſchæ in prædicto cap. pręſtitutus, non pręfinitur ad finiendam obligationem, ſed ad dilatandam debiti ſolutionem, & declarandum eam fieri poſſe intra annum citra culpam & pœnam. Tum quia non obſtat eorū fundamentum, quod præceptum de ieiunando illo, vel illo die, & de ſingulo quoque die recitandis horis canonicis, elapſo die, non obligāt ad ieiunandum, aut recitandum alio die; quia vt ſingulariter melius, quam alij, dixit Petrus de Archa. in cap. 1. de celeb.Miſ.nu. 29. relatus per nos in Enchir.de Orat.& hor. canonic. cap. 10.nu.53. illa ieiunia, & illas horas pręcipit Eccleſia tāquam onus illis diebus annexū: quod in iſtis duobus præceptis Confeſſionis, & Communionis nō facit, quibus determinat tēpus confitendi, & communicandi, a iure diuino indeterminatū, intra quod ei ſatisfaciamus. Et ſic quamuis obligatio illo die communicandi, eodem elapſo, ceſſet: obligatio tamen communicandi intra annum non ceſſat, quin manet, vt quantocyus poterit ſatisfiat; cum annus tacite pręfixus fuerit, pro dilatione pura ſatiſfactionis, & communicatio in die Paſchæ, pro onere illius diei.

Secūdo, peccat mortaliter, q̃ coīcat credēs, 46
aut credere debens, ſe mortalis culpæ reū. 1. ad

Digitized by Google

Cor. 11. Idem de eo, qui cõmunicat cum propoſito non ſeruandi legem aliquam ad mortale, obligantem, aut redeundi ad concubinam relictam, aut ad aliud quodpiam mortale iam confeſſum, poſt Paſcha: aut non reſtituendi alienũ, aut non deponendi odium, vel rancorem mortiferum, & cet. Idem de illo, qui de peccato prȩterito mortali ob vtilitatem inde acceptam delectatur, quamuis ad illud redire amplius nolit; qualis eſt, qui delectatur vſura, mendacio, fraude, vel furto; eo quod per ea, bona ſibi quæſiuit: aut fornicatione, aut adulterio, ex quibus ſuſcepit liberos, quos impenſe amat. Quia quoties hoc, animo deliberato facit, mortaliter peccat, quamuis proponat numquam ad ea redire, licet ſine peccato poſſet gaudere de ijs, & alijs per quodcunque peccatum quæſitis reſtitutioni non ſubiectis, modo eum pȩniteat peccatorum, aut ſaltem nõ placeat illa ſibi, neque quod per ea quæſita, ſic quæſita fuerint, vt in d. cap. inter verba. 11. q. 3. cõcl. 4. & in addit. cap. quãdo. diximus, citando alios: quod clare reſoluit Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 14. quæſt. 2. art. 1.

47 Licet enim cuiuis delectari de quibuſque bonis effectis malarum cauſarum, modo eis qua parte malæ ſunt non delectetur. Ille etiam credit, aut credere debet, ſe mortalis culpȩ reũ, qui ex ignorantia affectata, ſiue procurata id ignorat; quia delectatur ſe neſcire illa eſſe peccata, vel ea nõ meminiſſe, ne ad confitendum illa teneatur. Immo & qui id facit ex ignorantia craſſa, qua laborat qui ad id ſciendum, an ſit peccatum, vel recordandum an fuerit, non vtitur diligentia, qua cõmuniter ſuæ conditionis homines vtuntur, iuxta Scotum & communem in 4. lib. ſent. diſt. 9. & in cap. quotidie. de conſec. diſt. 2. Ille tamen non credit, nec credere tenetur, ſe eſſe mortalis culpȩ reum, ad cõmunicandum abſque nouo peccato, qui debita diligentia in recordando, & conſulendo doctos adhibita, nullius mortalis culpæ conſcius eſt, ſiue quia talem nõ meminit, ſiue quia ignorat eſſe mortalem, aut ſe non ſatis contritum eſſe. Is enim deuote ac reuerenter communicans nõ peccat noue, etiã ſi vere ſit culpæ mortalis reus, quin interdũ virtute tanti ſacramenti veniam conſequitur, dũ eius calore ſit de attrito contritus, ſecundum S. Tho. communiter receptum 3. par. q. 79. art. 3. Non enim eſt neceſſe ad recte communicandum, ſcire, ſe in gratia Dei eſſe. Tum quia hoc non niſi reuelatione ſpeciali diuina ſciri poteſt, cap. fin. de purg. can. Tum quia ſufficit probabiliter credere ſe in illa eſſe, quod facere poteſt, qui ſe contritum eſſe probabiliter credit: & ille ſe contritum eſſe probabiliter credere poteſt, qui vere Deo dicere põt tria, quæ ponit Ioan. Gerſ. in ſuo opere tripartito. Quorum primum eſt: Domine, omnium peccatorum meorum, ſaltem mortalium, ex animo me pænitet, & propono ad ea numquam amplius redire, & ab alijs in poſterum cauere. Secundum: Propono ea omnia, Domine, tempore congruo confiteri. Tertium: Hæc principaliter facio, & faciam tui amore, & quia tuam immenſam maieſtatẽ & bonitatem offendi, debens eam honorare ſuper omnia & amare.

Tertio peccat mortaliter, qui communicat contra prohibitionem Eccleſiæ; eo quod eſt excommunicatus, interdictus, aut ſuſpenſus a communione, per proxime dicta: niſi quando huiuſmodi cenſuræ in ſe nullæ eſſent; per ea, quæ late diximus in rep. cap. cum contingat. de reſcript. in 2. remedio contra executorem Apoſtolicum, num. 4. aut iniuſte coram Deo, & ſecreto communicaret, aut in terris vbi id ignoratur, iuxta ea, quæ in cap. pen. de ſent. excom. poſt Feli. & alios in cap. fin. de teſtib. cogen. ſcripſimus. 48

Quarto peccat, qui habens copiam confitendi, communicat ante confeſſionem actualẽ omnium peccatorum mortalium, numquam antea legitime confeſſorum, & ante eorum abſolutionem: quamuis veram de eis contritionem habeat, iuxta S. Thom. 3. par. quæſt. 80. art. 4. & in 4. diſtin. 17. quæſt. 3. art. 1. quȩſt. 4. Scot. & alios in 4. diſt. 9. & gloſ. ſing. ab omnibus noſtris receptam in cap. de homine. de celeb. miſ. quamuis Caiet. in Summa, verb. cõmunio, & 1. ad Cor. 11. & in d. art. 4. quem ſequitur Armilla, oppoſitum teneat. Cuius opinionem & fundamenta euidenter refutauimus in gloſ. Summæ de pænit. diſt. 5. num. 31. & ſeq. quamque Triden. Concil. reiecit in ſeſſ. 13. cap. 7. & can. 11. Dixi: Habens copiam; quia ſecus, ſi eam non haberet, vt illa gloſſ. ſing. dixit, quam non habet, qui ſine ſcandalo confiteri nequit; vt qui in altari inchoata iam miſſa, alicuius peccati non confeſſi recordatur, cui ſufficit contritio de illo cum propoſito cõfitendi ad miſſam proſequendam. Idem de illo, qui iam venit cum alijs ad communionem ſuſcipiendam, & peccati alicuius non confeſſi recordatur, & non poteſt illud decenter ante illam confiteri, nec a communicando abſque ſui nota abſtinere; poteſt enim communicare cum propoſito illud confitendi, ſecundum Scot. in 4. diſt. 9. & Silueſt. verb. Euchariſtia. 2. quæſt. 7. 49

Quinto peccat, qui omittit communionẽm, ad quam tenetur, propter odium, vel voluntatem non parcendi, aut non reſtituendi, aut non faciendi aliud, ad quod ſub mortali reatu tenetur; is enim noue peccat; quia nemini malitia ſua debet prodeſſe. cap. 1. verb. nos igitur. de poſtul. prælat. & l. itaque fullo. ff. de furt. 50

Sexto peccat, qui intra vnũ diẽ naturalẽ poſt habitã copulam carnalẽ, aut pollutionẽ illicitã, 51

etiam

Digitized by Google

etiam contritus & cõfeſſus communicat, quod in cap.1.de pænit.diſt.6.late olim ſuaſimus, proteſtati nullum eſſe textum, vel rationem neceſſario id probantem. quod multis prudentibus confeſſarijs viſum fuit durum. Quare prętermiſſis quibuſdam, quæ hic ſuper hoc addidimus, affirmamus idem, quod in poſtrema additione affirmauimus; nempe hoc de rigore iuris non procedere: quamuis multa pro eo faciant; immo quod vera contritione, puraque confeſſione præcedente,& nullo contemptu, nec diſtractione notabili, nec alio,quod obſtet, interueniente, poteſt celebrare &communicare humiliter,ſecundum Palud.in 4.diſt. 9.Silueſt.verb. Euchariſtia.3.quæſt. 10. Minus autem procederet in eo,qui poſt pollutionem inter dormiẽdum abſq; peccato mortali habitam (quamuis ex cauſa mortali contingeret) communicaret, aut celebraret, cõfeſſus illam cauſam,iuxta ea, quę ibi poſt alios multos diximus. Et minus in eo,qui ex neceſſitate,aut ex officio proprio,aut alterius neceſſario ab ipſo præſtando celebrat, aut ducitur magna deuotione, iuxta ſanctum Thom.& communem in 4.lib. ſent. diſt. 9.& in 3.par.q.80.art.7.& nos diximus in dicto cap.1. Et licet coniugati intra diem, quo debito coniugali ſatisfecerint,communicare de honeſtate non deberent: non tamen peccant,ſaltem plus quam venialiter, communicando, iuxta communẽ,quam tenet Caiet.in Summa.verb. Cõmunio ſacramentalis. Nec etiam ſi intra diem, quo communicauerunt, debitum cõiugale reddunt,ſecundum Albert.Magn.argu.cap. vir cũ propria.33.q.4.

52 Septimo, peccat qui hanc ſanctam communionem percipit ab eo, qui non erat proprius parochus, nec ſuperior,abſque eiuſdem licentia expreſſa,vel tacita,aut priuilegio,etiam extra Quadrageſimam,aut Paſcha, etiam in articulo mortis,iuxta Card.in clem. 1. de priuileg. quæſt. 11.etiã ſi ſit religioſus,per dictũ Silueſt. verb.excommunicatio.6. excom. 15.quæſt. 3. contra alios, niſi ignorantia excuſetur. & qui abſque tali licẽtia miniſtrat,ſi eſt religioſus,excommunicatus eſt,clem.1. de priuil. de qua infra cap. 27.num. 101. Verumtamen Leo decimus cõceſſit cuilibet ſacerdoti Ordinis Minorum, vt quouis anni die ſacroſanctum Domini corpus ſæcularibus miniſtrare poſſit, excepto ſolo die Paſchatis, vt habetur in Supplem. priuileg. Apoſt. conceſs.100.& conſequenter Dominicanis & reliquis omnibus qui eius priuilegijs vtuntur. Quod etiam ſcimus conceſſum eſſe particulariter & merito Patribus illuſtriſs. Societatis Ieſu,in audiendis confeſſionibus,& communicandis confeſſis, exercitatiſſimis. Et quãuis ob aliqua quibuſdam videri poſſit,hanc exceptionem diei Paſchatis Reſurrectionis intelligendã eſſe de omni communione,qua huic præcepto ſatisfit, nobis tamen intelligenda videtur de ſola cõmunione diei Paſchę, ſiue fiat ad ſatisfaciendum pręcepto,ſiue non. quia prędictus Leo Papa ſatis id declarat in prædicta conceſsione, attentis verbis, quæ addit ſimili Nicolai V. conceſsioni 149. in monumentis Ordin. Minorum ſecundo impreſsis. Nec condemnaremus eum, qui acciperet, aut qui ſanctiſsimum ſacramentum miniſtraret, quando eiuſmodi eſſent perſonæ, tempus, & cauſa, vt iudicio boni viri credi poſsit parochum eo cõtentũ fore,ſi intelligeret, ꝑpter tacitã quandã facultatem, quæ exoriri videtur per ea, quæ in ſimili caſu dicta ſunt in cap.9.num.5.

Octauo peccat, qui communicat, aut celebrat poſt cibi, aut potus ex propoſito ſumptionem eodem die,elapſa iam media nocte, cũ valet,aut ita ægrotat, vt commode poſsit differre in ſequentem diem,quamuis per modum medicinę, aut ipſam medicinam ſumeret, cap.liquido.& cap.ſacramenta.cum eis adnotat. de cõſec.diſt. 2. Dixi: Ex propoſito, quia deglutire reliquias cibi diei præcedentis dentibus inſertas, aut aliquam aquæ guttam, aut particulam alterius rei, lauando os, aut guſtando ius, vinum, aut aliud ſimile, abſque propoſito edendi,tamquam ſaliuam,non impedit communionem, nec celebrationem: quia non eſt proprie ſumere cibum vel potum. Dixi etiam: Eodem die, elapſa media nocte: quia prius ſumptum non impedit, quamuis prope mediam noctem cenet,& poſtea nõ dormiat,nec digerat, iuxta communem, quam in d. cap. liquido. confirmauimus, licet aliqui contradicant, per cap. ſi conſtiterit. de accuſat. quod tamen non probat,vt ibi alias diximus. Licet qui ex cena noctis præcedentis mentem conturbatam ſentit, communicare ex conſilio non debeat, iuxta S. Thom.3.par.q.8.art. 6. ad 5. quamuis communicando non peccet mortaliter. Dixi: Cum valet,quia infirmus ſequẽtem diem expectare cõmode non valens,communicare poteſt: ſed nõ celebrare,etiam ad miniſtrandum infirmo, nec ad vitandum ſcandalum,etiam iuſſu prælati inferioris Papa, iuxta communem. 53

Nono peccat,qui pluries eodem die commu nicat,vel celebrat,cap.ſufficit.de conſec.diſt.1. cap.conſuluiſti.de celebr.miſſ.niſi in certis caſibus.Non peccat tamen ſacerdos, qui ob infirmitatẽ,vel alias non celebrãdo cõmunicat ſine ſtola & ſuperpellicio,quamuis c.eccleſia.23.di. hoc ſignificet ſecundum Ang. ver. ſacerdos.§. 4. Vere enim id non intendit, vt recte innuit Silueſt. verb. ſacerdos. quęſt. 4. quia ſolum loquitur de ſacerdote communicante, celebrando.loquitur enim de ſumente corpus, & ſanguinem, & qui non celebrando communicant,nõ 54

percipiunt ſanguinem ſub ſpecie vini, vt ſentit gloſs. recepta in cap. comperimus. de conſec. diſt.2.& definit Conc.Trid.ſeſs.21. can. 2.

55 Decimo peccat parochus,qui communionē ſubdito,ſiue ſecrete, ſiue publice petenti, tempore, quo iure communicare tenetur, denegat propter peccatum mortale occultum,quod in confeſſione audiuit, a quo illum non abſoluit, eo quod non ſatis eius pæniteret. Tum quia id eſt detractio, & detectio peccati occulti. Tum quia eſt reuelatio peccati ſibi confeſſi.vt in cap. ſacerdos.de pęnit.diſt.6. num. 84. & ſupra cap. 8.diximus. Dixi:Occultum,quia ob publicum & notorium poteſt, & debet negare. Nam meretricibus,& vſurarijs, & quibuslibet aliis peccatoribus notorijs quantumlibet ſuorum peccatorum eos pæniteat,& ſanctiſſime confiteantur,nō eſt publice cōmunio miniſtrāda (quāuis ſic in ſecreto)donec publice pęnitentiam agāt, aut parochus ab ipſis facta ſibi facultate publice denunciet iam eos pænitere, & confeſſos eſſe,aut ex ipſorum bona conuerſatione,aut alio legitimo modo de vitæ emendatione conſtet: vt qui ipſorum prauis exemplis offenſi fuere, eorundem emendatione ædificentur, iuxta ſanctum Bonauenturam,& Palud.in 4.diſt. 9.q. 4. col. 3.& 4. & nos in cap. 1.in princ. num.9. & ſeqq.& in cap.ſacerdos.num.63.& 101.de pænit.diſt. 6. Notorium appellamus,quod eſt manifeſtum per ſententiam, vel per confeſſionem in iure, vel euidentiam rei, quæ nulla tergiuerſatione celari poteſt,cap.fin.de cohab.cleric.& mul.& cap.fin.iuncta gloſs.de temp.ord.& non aliud,licet duobus,tribus,aut pluribus teſtibus probari poſſit, vt in cap. veſtra.de cohab.cleric. late trad.Anton.recep.a Panorm.& alijs.Dixi:

56 Quod in confeſſione audiuit; quia ſi alio modo extra eam intellexit, licet denegare publice nō poſſit illam tali tempore petenti: poteſt tamen eam ſecrete denegare ſecrete petenti,quamuis debito tempore petat; quia nec detrahit, nec detegit peccatum occultum, nec reuelat cōfeſſionem ſibi factam. Dixi: Tempore quo iure, & cet.quia in alio nō ſolū nō poteſt denegare, ſed etiam debet; cum nec ipſe ad prębendum, nec ille ad petendum teneatur, iuxta ſententiā prędictorum vbi ſupra, & quæ ſupra diximus.

57 Vndecimo peccat,qui pater,tutor, curator, aut herus,negligit notabiliter procurare, vt ſui liberi,pupilli, minores, aut famuli domi ſuę viuentes,& ad communionem obligati,communicent tempore debito,maxime ſi ſciat,aut ſcire debeat illos non communicaturos,niſi a ſe moneantur,arg.cap.duo.23.q.4. Diximus: Ad id obligati: quia ſecus eſt de alijs; quales ſunt pueri,qui ſecundum honeſtam conſuetudinem aliquanto tardius communicant, quam confiteantur, ob reuerentiam tanti ſacramenti: illa enim conſuetudo pręceptum prædicti cap. oīs. de pænit.& remiſs.quo ad hoc limitat,aut certe declarat. Quin dici etiam poteſt, eandem etiam declaraſſe pręceptum diuinum de communicando, iuxta illud Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis*, & c. vt nec in articulo mortis teneantur communicare vſque ad ętatem, in qua ſani tenerentur. quamquam meo conſilio tunc communicarent, niſi valde puerili iudicio eſſent. Quin etiam cum prædicto Card. addimus prędictos,qui aliena cura gubernātur,& eorū monitionem expectant, non peccare, donec moneantur, quamuis eorum curam gerentes, tardius ęquo monendo peccent: qui ſi dubitauerint, conſulere debent eorum confeſſarios, & eorum conſilium ſequi.

Duodecimo peccat, qui laicus, vel clericus non celebrando,communicat ſub vtraque ſpecie,vt ſentit gloſs. 2.cap.comperimus.de cōſec. diſt.2.& melius Conc.Trid.ſeſs. 21. quod in c. 1.& in can. 1.damnat eum, qui dixerit Chriſti fideles pręcepto diuino teneri ad ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum ſub vtraque ſpecie panis,& vini ſumendum.Et cap.2.& can.2.hęreticum eſſe, qui dixerit, Eccleſiam erraſſe ſtatuendo, vt laici, & clerici non conficientes ſacramentum,ſub ſpecie tantum panis communicent. Et in cap.3.& can.3. definit,hęreticum eſſe,qui dixerit,totum & integrum Chriſtum ſub vna tantum ſpecie nō ſumi. Et in cap.4. & can. 4.damnat eos, qui aſſerunt paruulos vſu rationis carentes, ad hanc ſanctam communionem obligari. 58

Decimotertio peccat monachus ſancti Benedicti, qui non communicat ſemel in menſe, clem.ne in agro.§. ſane.de ſtat. monach. & monialis cuiuſuis ordinis, quę idem non fecerit. Conc.Trid.ſeſſ.25.cap.10. de reg. Quotidie autem communicare, vel celebrare,procul dubio de ſe licitum eſt,& melius eſt quam cōtrarium: quamuis aliqua circumſtātia fieri poſſit, vt hoc ſit melius illo per accidens, iuxta mentem ſancti Auguſt.in cap.quotidie.de conſec.diſt.2. & affirmat S.Thom.in 3.par.q.50.argu.10.& in 4. diſt. 2. Quare, qui experitur per quotidianam celebrationem,aut communionem,deuotionis feruorem in ſe erga Deum augeri,& reuerentiā erga S.ſacramentū non minui, faciat hoc quotidie:ſin minus,abſtineat aliquando,quo deuotius atque religioſius id faciat, iuxta eundem S. Tho. in 4.lib.ſent.diſt.11. Adde,quod olim omnes,qui intererant miſſę, communicabant, cap. peracta. de conſec. diſt.5.& poſtea etiam laici ſaltem ter, ſcilicet in Paſcha, Pentecoſte, Natalique Domini,cap. & ſi non frequentius. ead.diſt. Et diuus Auguſt.omnes ad communicandum,ſaltem ſingulis dominicis cohortatur, 59

in dicto

Digitized by Google

in dicto cap. Et certe honorabiliores viri & feminæ, ſaltem quater; ſcilicet, tribus prædictis diebus, & in feſto omnium Sanctorum id facere de honeſtate deberent, & horum religioſiores ſingulis menſibus inſtar Monachorum, & Monialium prædictarum, quamquam ad ſatiſfaciendum huic præcepto, ſufficit regulariter ſemel in tempore Paſchali communicare, per dictum cap. omnis. An autem ſacramentum Euchariſtiæ ſit dandum damnato ad mortem? dicetur infra cap. 25. nu. 23.

De ſeptem Sacramentis Eccleſiæ in genere. Cap. XXII.

SVMMARIVM.

1 *SAcramentum quid, & vt gratiam ex opere operato confert.*

2 *Sacramenta ſeptem, tria non iterabilia, quattuor autem ſic.*

2 *Sacramenta circa ſeptem vndecim errores Tridenti damnati.*

2 *Sacramentis alia ſunt de eſſentia eorum, alia de præcepto.*

3 *Sacramenta non credens, vt debet, ea dans; aut ſumens in mortali, peccat.*

4 *Sacramenta ſumens ab excommunicato, &c. & dans, vel ſumens in mortali, & inuitans malum ad dandum, & inhonorans ea verbo, aut facto, vt peccat.*

1 DIcturus de Sacramẽtis, ſola confeſſarijs, & pænitentibus neceſſaria præmitto, primo, quod verbum, Sacramentum, primo ſignificat ſecretum, iuxta illud Thob. 12. *Sacramentum regis abſcondere, bonum eſt.* Secundo, iuramentum, auth. Sacramenta puberum. C. ſi aduer. venditio. Tertio, ſignum rei ſacræ, vt accipitur in hac materia. Sed quia duplex eſt ſignum. Vnumquod tantum ſignificat, cap. ſignum. de conſec. diſt. 2. Alterum vero, quod ſignificat, & facit rem ſignificatam. quo modo acceptum, varie definitur a Magiſt. & alijs in 4. lib. ſent. diſt. 1. & a Io. And. & alijs in rub. de Sacramen. non iteran. Breuiſſime vero definiri poteſt, ex mente Auguſt. in cap. ſacrificium. de conſec. diſt. 2. vt ibi diximus, quod eſt ſignum ſacræ rei. Dixi, Signum, pro genere: quia omne ſacramentum eſt ſignum, non contra, omne ſignum ſacramentum. Dixi item, Signum, intelligendo de ſenſibili, quia quodlibet verum ſacramentũ eſt aliquo quinque ſenſuum ſenſibile, ex mente Auguſt. in c. detrahe. 1. quæſt. 1. & melius in d. cap. ſacrificium. ibi: Viſibilis forma, intelligendo item de ſigno efficaci, ſeu effectiuo; quia quodlibet illorum efficit, ſaltem inſtrumẽtaliter, gratiam, quam ſignificat, ſecundum ſanctum Thom. 3. par. q. 62. art. 1. licet Scotus & alij ſequaces aliter dicant. Pro ſancto Tho. tamen vrget Côc. Trid. can. 8. ſeſs. 7. Dixi: Rei ſacræ, ad differentiam aliorum ſignorum alia ſignificantium, & operantium; qualia ſunt ſigna Zodiaci. Intelligendo item, per rem ſacram, gratiam Dei ſacrã & ſanctificantem; quam quodlibet ſacramentũ ſignificat, & ꝑducit. Cui definitioni conſonat illa Auguſtini: *Inuiſibilis gratiæ viſibilis forma*, relata in d. cap. ſacrificium. cũ illa additione Magiſt. in 4. lib. ſent. diſt. 1. cuius ſimilitudinem gerit, & cauſa exiſtit: quia perinde eſt ac ſi dixiſſet: Signum viſibile, ſiue ſenſibile effectiuũ rei ſacræ, quę eſt gratia inuiſibilis. Nam dicere quod ſacramentum eſt viſibilis forma, eſt dicere, quod eſt ſignum viſibile, ſeu ſenſibile; & dicere, quod gerit ſimilitudinem gratiæ, eſt dicere, quod per quandam ſimilitudinem ſignificat illam: & dicere, Cuius cauſa exiſtit, eſt dicere, quod efficit eam. Itaque interrogatus, quid eſt ſacramentum? breuiter, & ſecure reſpondere poteſt, ꝙ eſt rei ſacrę ſignum, intelligendo per rẽ ſacram, gratiã, & per ſignum, ſignũ ſenſibile aliquo quinque ſenſuũ, efficiens inſtrumentaliter gratiam, quam ſignificat. Dixi: Inſtrumẽtaliter, quia ſolus Deus poteſt creare principaliter gratiam, iuxta ſanctum Thom. per omnes receptum. 2. 2. q. 1. art. 8. & ideo ipſe ſolus poteſt inſtituere ſacramentum, vt definit Concil. Triden. mox referendum. Itaque ſacramenta ab alijs operibus differunt in eo, quod ipſa cõferunt gratiã ex opere operato, vt habet prędictum Conc. can. 8. alia vero tantum ex opere operantis, hoc eſt, vnumquodque ſacramentũ per virtutem & inſtitutionem diuinam, aliquã determinatam a Deo gratiam in anima ſuſcipiẽtis, etiam iudicij expertis & nec mereri, nec peccare valentis, inſtrumẽtaliter producit, modo mortalis peccati obicem non ponat. & ita omnibus parem gratiam ſacramentalem conferunt: quamuis pręter illam Deus illud ſuſcipienti, aliam maiorem, vel minorem gratiam pro maiori, vel minori merito & affectu ſuſcipientis conferat.

Secundo pręſupponimus, quod ſeptem ſunt ſacramenta nouæ legis, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pænitentia, extrema Vnctio, Matrimoniũ, & Ordo, iuxta gloſſ. ſing. c. veniẽs. de tranſact. & doctrinam communem in 4. diſt. 1. & in d. rub. de ſacramen. non iteran. probatã pridem per Côc. Floren. & nuper per Triden. ſeſs. 7. can. 1. Quorum tria iterari nequeunt, id eſt, nec dari, neque prodeſſe poſſunt, niſi ſemel; ſcilicet, Baptiſmus, Confirmatio, Ordo: alia vero quatuor ſic. 2

Tertio pręſupponimus, quod Conc. Triden. ſeſs.

Digitized by Google

ſeſs. 7. can. 1. declarauit hæreticum eſſe dicere plura, aut pauciora, quam ſeptem nouæ legis ſacramenta: aut aliquod eorum non eſſe proprie ſacramentum, ibidem. Aut a ſacramentis antiquæ legis non niſi cęremoniis differre, can. 2. Aut nullum eorum aliqua ratione eſſe alio dignius, can. 3. Aut nō eſſe omnia neceſſaria, ſed aliquod eorum ſuperfluum; quamuis omnia ſingulis neceſſaria non ſint, can. 4. Aut ſolum ſignificare, & non continere gratiam: aut eam rite accipientibus non ſemper ex opere operato conferre. can. 5. 6. 7. & 8. Aut quod horum tria, ſcilicet, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo non imprimant characterem in anima, & ſignum quoddā indelebile, propter quod ea iterari nō poſſunt, can. 6. Aut ab omnibus Chriſtianis adminiſtrari omnibus poſſe, can. 10. Aut non requiri in conficiendis ſacramētis intentionē, ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia, can. 11. Aut quod peccato mortali miniſtri Sacramenti cōfectio, aut collatio fiat nulla, can. 12. Aut ritus eccleſię omitti, aut mutari per quemlibet prȩlatum poſſe, can. 13.

Quarto præſupponimus, quod quodlibet ſacramentum conſtat duobus. Quorum alterum eſt velut materia ſubſtantialis. Alterum vero velut forma ſubſtantialis; quæ ſunt de eſſentia, & neceſſitate ſacramenti, ſine quibus omnino eſt nullum. Requirit etiam alia, quę ſunt de neceſſitate præcepti, non autem de neceſſitate ſacramenti, id eſt, quod peccatur conficiendo ſine illis, ſed ſacramentum eſt validum; vt in Baptiſmo aqua eſt materia ſubſtantialis, & inuocatio Trinitatis, forma ſubſtantialis, ſine quibus nil valet, verba vero illa, Ego, & Amē. in forma poſita, ſunt tantum de neceſſitate præcepti, id eſt, peccatur baptizādo ſine illis: ſed baptiſmus valet, cap. 1. cum ei adnot. de baptiſ.

3 Circa vero præfata ſacramenta in genere peccat mortaliter, primo, qui credit aliquid ex damnatis per prædictum Conc. Triden. ſciens, vel debens ſcire id eſſe damnatum, & eſt hæreticus per cap. ad abolendam. de hæret. & per prædictos 13. canones. & excommunicatus, ſi verbo, vel ſcripto id expreſſit, per bullam cęnę Domini, de qua infra cap. 27.

Secundo peccat, qui credens, vel credere debens ſe reum mortalis culpę miniſtrat, ſaltem ſollemniter, aliquod ſacramentum, vel ſuſcipit: niſi ita ſe credat attritum, quod adiuncto calore ſacramenti, fiat contritus, vt diximus latius in gloſs. Summę de pęnit. diſt. 5. num. 33. per c. illud. 65. diſt. cap. per Eſaiam. 1. quęſt. 1. ibi. *Tale.* & ibi, *Omnia ſacramenta.* quamuis Baptiſmus minorem attritionem, quam alia requirit, per dicta ſupra cap. 1. num. 36. Nec excuſatur, vt quidam putant, ſubita miniſtrandi, aut accipiēdi ſacramēti neceſſitate, veluti ſi mortifero vulnere ictus baptiſmum a ſacerdote imparato depoſcit. Quia quamuis hoc aliquem prętextum habere poſſit, iuxta opinionem eorum, qui dicunt cuique peccato mortali proprium dolorē eſſe adhibendum; quod vno momento fieri nō poteſt: nullo tamen prætextu nititur, veram ſequendo opinionem, quam tenuimus ſupra cap. 1. num. 24. ſcilicet, ſufficere generalem quendā, qui omnia comprehēdat, quod puncto temporis prȩſtari poteſt. Quare ſacerdos adminiſtraturus ſacramentum aliquod, quantumlibet imparatus inueniatur, debitam de omnibus ſuis peccatis mortalibus contritionem habere poteſt, vel attritionem, qua ſe probabiliter contritum eſſe credat. Et quamuis ad alia ſacramenta hoc ſatis ſit; ad celebrationem tamen, aut communionem, prȩter contritionem, confeſſio actualis peccati requiritur, vt ſupra dictum eſt, cap. 21. num. 49.

Tertio peccat, qui ſuſcipit aliquod ſacramētum a ſacerdote excommunicato, interdicto, aut ab eius adminiſtratione ſuſpenſo, & denuntiato pro tali, vel a notorio concubinario, excepto baptiſmo & communione, tempore neceſſitatis. Quis autem ſit concubinarius notorius, dictum eſt ſupra cap. 21. num. 55 4

Quarto peccat, qui citra neceſſitatem inuitat ad ſacrificandum, aut ad dandum alteri ſacramentum, quem probabiliter credit exiſtere in peccato mortali occulto, aut publico, & ſine debita de eo pęnitentia illud facturum, ita vt ſit cauſa, cur id faciat, alias non facturus, vt ſupra dictum eſt, cap. 11. num. 12.

Quinto, qui verbo, aut facto notabilem irreuerentiam alicui ſacramento facit ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 99. art. 3.

De Sacramento Baptiſmi.

SVMMARIVM.

5 *Baptiſmus quid, quotuplex, & quæ illi ſubſtantialia.*
6 *Baptiſmi errores Tridenti damnati.*
6 *Baptiſmum miniſtrans, vel ſuſcipiens in mortali peccat.*
6 *Obſtetrix ignorans formam baptizandi peccat.*
7 *Baptiſmus a quocunque collatus valet.*
7 *Baptiſmus ſine concurſu materiæ, formæ, & intentionis non valet.*
7 *Baptizans chriſmate veteri, vel non ſubditum, vt peccat.*

Sacramentum baptiſmi, eſt ſacramentum aquę naturalis, qua vnus ab alio in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti cum debita attentione abluitur. Dixi: Sacramentum, pro 5 genere,

Digitized by Google

genere,reliqua pro differentia: &, Aquæ naturalis,ad ſignificandum,quod hæc eſt eius eſſentialis materia, nec ſufficit alia aqua artificialis, vt roſacea,ſecundum omnes in 4. lib. ſent. diſt. 3. quod definiuit Conc. Triden. ſeſs. 7. can. 2. Dixi: Qua vnus ab alio abluitur; quia nemo a ſe ipſo baptizari poteſt,cap.debitum.de baptiſ. Dixi: In nomine Patris, & cet. quia inuocatio expreſſa totius Trinitatis,eſt de neceſſitate huius ſacramenti.cap.multi.de conſec.diſt.4. Vnde forma baptiſmi in eccleſia Romana eſt hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris,& Filij, & Spiritus ſancti. Amen*. cap. 1. de baptiſ. quamquam illa verba, Ego, &, Amen, non ſunt de eſſentia ſacramenti,ſed de neceſſitate præcepti, vt declaratur ſupra,num.2. An autẽ contraueniat ſubſtantiæ,vel tantum præcepto,qui baptizat, ſolum dicens in nomine Trinitatis, aut Chriſti, tangit gloſſ. in d.cap.multi.& late tractamus in repet.cap. a quodã.ead.diſt. Quo fit,vt ſolus baptiſmus aquę, ſit proprie baptiſmus: ſanguinis autẽ,qui fit per martyrium: & flaminis, qui per pænitentiam ſine copia baptizandi ſolum metaphoricè iuxta cap. baptiſmi.de conſec. diſt. 4.& cap.debitum. de baptiſ.& ſanctum Thom. 3.par q.66 art.11.

6 Porro Conc.Trid.in d.ſeſs 7.per 14. can. ſuper baptiſmo confectos damnauit eum, qui dixerit baptiſmum Ioannis fuiſſe tantæ virtutis, quantę Chriſti, can. 1. Aut aquam naturalem non eſſe neceſſariam, can.2. Aut quod eccleſia Romana non doceat veram Baptiſmi doctrinam,can.3. Aut non valere,qui miniſtratur per infidelem,etiam cum intẽtione faciendi, quod prætendit eccleſia,can.4. Aut non eſſe ad ſalutem neceſſarium, can. 5. Aut non poſſe baptizatum amittere gratiam,ſi vult credere, can. 6. Aut non obligari ad vllam aliam legem, quam credendi,can 7.& 8. Aut quod per eum tollũtur vota poſt ipſum emiſſa,can. 9. Aut per memoriam eius condonari, vel venialia fieri peccata poſt eum admiſſa, can. 10. Aut eſſe rebaptizandum apoſtatam ad fidem reuerſum, can.11. Aut neminem baptizandum ante ætatem,qua Chriſtus fuit baptizatus. Aut paruulos nõ eſſe baptizandos: vel poſtquam adoleuerint,eſſe rebaptizandos,can.13.& 14.

Interrogatus autem Romæ de vltimis finibus Hiſpanię; An infans, qui baptizatus ſine ſollemnitate moritur, antequã illa ſuppleatur, poſſit in loco ſacro ſepeliri? Reſpondi non ſolum poſſe, ſed debere. Tum quia Oſtien. in Sũma de conſec. eccleſ. §. & an ſit. affirmat puerum extractum de ventre matris ſepeliendum eſſe in loco ſacro. Tum quia ſtandum eſt regulę,niſi probetur exceptio, l. prima ff.de reg.iur. & gloſs.in l. omnis definitio.eod.tit. & in rub. eod.tit.lib.6.& regula eſt,quod omnis chriſtianus debet in loco ſacro ſepeliri: & conſtat huiuſmodi puerum eſſe chriſtianum, charactere chriſtianiſmi inſignitum. per cap. quemadmodum. 23. quæſt. 7. & nullo iure ſpeciali prohibetur.

Ad aliam item quęſtionem; An debeat ſepeliri cum ſollemnitate crucis, & luminarium inſtar aliorum infantium baptizatorum ſollemniter? Reſpondeo affirmatiue ea ratione inſolubili, quod is tam Chriſtianus eſt,quam illi: & tantum gratiæ ſacramentalis habet,ac illi, per dicta ſupra eod.num.2.quia exorciſmus & alia, quæ fiunt in baptiſmo ſollemni, non ſunt de neceſſitate ſacramenti,ſed ſolum pręcepti, ſecundum omnes.

Circa baptiſmum peccat mortaliter primo, qui credit aliquid de prędictis 14. damnatis per prędictum Conc. Triden.credens, vel credere debens,ea eſſe damnata, & eſt hęreticus, immo & excõmunicatus,ſi verbo,vel ſcripto id expreſsit per prędictam bullam cenæ Domini.

Secundo,qui baptizat, aut permittit ſe baptizari bis,& eſt irregularis,cap. qui bis. & cap. eos.de conſec.diſt.4.de quo latius infra cap.27.

Tertio,qui eſt in cauſa,aut in notabili culpa, vt aliquis ſine baptiſmo moriat,aut renuit dare baptiſmum petenti in articulo mortis;cum nullus eo aptior ipſum baptizare velit,d.cap.quicunque.& arg.cap.paſce. 86. diſt.

Quarto,qui baptizat in peccato mortali,aut baptizatur impęnitens, per dicta ſupra eod. c. num. 2.

Quinto, quæ obſtetricis officio fungens, debitam baptizandi formam ignorat. Palud. in 4.lib.ſentent.diſt.5.q. 2. & Anton.3.par. tit. 14.cap. 13.

Sexto peccat,qui cum non ſit presbyter, baptizat abſque neceſsitate,d.cap.conſtat. immo & presbyter,qui baptizat citra neceſsitatem ſine exorciſmo, & alijs ſollemnitatibus debitis, vel cum illis extra eccleſiam,pręter quam principum filios, clem.1. de baptiſ. Et clericus qui coram presbytero baptizat ſollemniter,eſt irregularis,cap.1.de cleric.non ord.miniſt. Non eſt autem iuſta neceſsitas recens infantis natiuitas vt nonnulli male putant,qui infantes recens natos ſine ſollemnitate baptizari faciunt,grauiter peccantes. Verum eſt tamen, quod baptiſmus collatus a quocunque,ſiue mare,ſiue femina,ſiue fideli, ſiue infideli cum intentione faciẽdi, quod facit eccleſia, valet,cap.quicunque.c. a quodam.cap.conſtat.cap.mulier. de conſecr. diſt. 4. etiam ſi baptizans eum pro ludicro habeat,iuxta Innoc.in d.cap.debitum. Peccat autem laicus, qui (etiam in neceſsitate) baptizat præſente clerico, & clericus minor, præſente presbytero,& mulier pręſente viro, & infidelis pręſente fideli: niſi aptior ſit excommunicatus, 7

aut

aut alio modo impeditus, iuxta communem in dictis capp.

Septimo peccat, qui baptizat ſine forma & materia eſſentiali baptiſmi ſupra poſitis, aut ſine intentione actuali, aut virtuali faciẽdi, quod Eccleſia prætendit: nec quidquam talis baptiſmus valet, & iterandus eſt, iuxta notata per Innoc. & omnes in d. cap. 1. de baptiſ. Et idem de eo, qui durante prolatione verborum ſubſtantialium baptiſmi, non tingit aqua, ſed ſolum ante, vel poſt illam, c. detrahe. 1. quæſt. 1. vbi hoc ſentit Card. S. Xyſti & ſanctus Tho. 3. par. q. 60. art. 6. & q. 66. art. 8. vbi id ſatis exprimit Caiet. & magis Ioan. Maior in 4. diſt. 2. q. 2. arg. 4. quin & gloſ. d. cap. detrahe. dixit, oportere ablutionem concurrere cum verbis in vltimo inſtanti prolationis eorum: quod tamen non eſt verum, per rationes Caiet. tom. 1. Opuſculor. tract. 18. quæſt. de collatione Ordinum.

Octauo peccat, qui vngit baptizatum chriſmate prçcedentis anni citra caſum neceſſitatis. cap. ſi quis. de oleo. de conſecr. diſt. 4. cap. quoniam. de ſent. excom. lib. 6. Idẽ de illo, qui abſque iuſta neceſſitate baptizat alterius parochianum, ſine facultate ſui parochi vel epiſcopi, aut eius Vicarij, cap. interdicimus. 16. quæſt. 1. Nõ tamen ipſo facto eſt excommunicatus, quamuis ſit religioſus, ſicut foret ob adminiſtrationem aliquorum aliorum ſacramentorum, Clem. 1. de priuil. de quo infra cap. 27. num. 101. & ſeq. Adde quod ad hoc, vt aliquis ſit vere baptizatus, ſufficit, quod quamtulacumque pars eius tãgatur aqua quamlibet modica, arg. cap. ne quẽquam. de conſec. diſt. 4. cuius ratio pulchre redditur a ſancto Thom. 3. par. quæſt. 66. art. 7. & 68. art. 11. & in 4. diſt. 6. art. 1. quæſt. 1. Et diximus nos in cap. vulgaris. num. 3. de pænit. diſt. 1. Quo fit vt recte faciant illi, qui cum difficile mulier parit infantem, & timetur de eius morte, antequam totus exeat, procurant baptizare illum fundendo aquam in partẽ, quam iam peperit, & apparet foris.

De Sacramento Confirmationis.

SVMMARIVM.

8 *Confirmatio quid, & quod eſt vere & proprie ſacramentum.*

8 *Confirmationis miniſter ordinarius Epiſcopus, & quando presbyter.*

9 *Confirmando ſic, vel ſic, peccat Epiſcopus.*

9 *Confirmans exiſtens in mortali peccato, vel omittens ob contemptum, vt peccat.*

9 *Confirmatio patrinum requirit, & ordinem præcedit.*

Confirmatio alias vocatur manꝰ impoſitio, cap. 1. §. per frontis. de ſacr. Vnct. & ex mẽte Magiſtri, & omnium in 4. lib. ſentent. diſt. 7. & vtriuſque Thom. 3. par. quæſt. 72. & noſtrorũ in rub. de ſacramen. non iteran. definiri poteſt, eſſe ſacramentum Vnctionis chriſmatis conſecrati, quo Epiſcopus frontem baptizati inungit ſub certa verborum forma. 8

Dixi: Sacramentum, pro genere, reliqua pro differentia. Dixi: Chriſmatis, ad deſignandum materiam eius, quæ eſt chriſma, quod conficitur ex oleo & balſamo d. cap. 1. de ſacra Vnct. Balſamum autem non eſt de neceſſitate ſacramenti, quod efficaciter probat Caiet. ſuper ſancto Thom. in d. q. 72. per cap. 1. de ſacr. non iteran. eſt tamen de neceſſitate præcepti. cap. 1. de ſacra Vnct. Dixi: Conſecrati, quia licet benedictio, vel conſecratio aquæ non ſit de neceſſitate ſacramenti baptiſmi: conſecratio tamen chriſmatis, vel olei, eſt de neceſſita te ſacramẽti confirmationis, per rationem ſancti Thom. recepti vbi ſupra, art. 3. Dixi: Epiſcopus, ad deſignandum miniſtrum, qui neceſſario debet eſſe Epiſcopus cap. Quanto, de Conſuetud. & communis vbi ſup. Quamuis ex diſpenſatione Apoſtolica poſſit eſſe presbyter, de qua intelligendum eſt, cap. peruenit. 95. diſt. vt paucis multa reſoluens definit Caiet. vbi ſup. art. 8. Dixi: Frõtem ad differentiam baptiſmi, in quo vertex capitis inũgitur d. cap. 1. de ſacr. Vnct. Cuius diuerſitatis ratio redditur a ſancto Thom. vbi ſupra art. 9. Dixi: Baptizati, quia character Confirmationis de neceſsitate prçſupponit characterem baptiſmi cap. nouiſsime. de conſec. diſt. 5. Ille enim eſt ianua omnium ſacramentorum, cap. veniens de presbyte. non bapt. S. Tho. receptus vbi ſup. ar. 6. Dixi: Certa &c. ad deſignãdum formam eius, quæ eſt, Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Amen. Cũ cuius formç prolatione debet concurrere vnctio, vt ſup. eod. num. 7. eſt dictum de baptiſmo. Cuius conuenientiam aſsignat ſanctus Thom. ibidem art. 4. Hoc enim ſacramento baptizatus, fit miles Chriſti ad conſtanter confitendũ eum, & fortiter pugnandum contra eius inimicos cap. 1. de conſec. diſt. 1. & ita ſignatur cruce, quç eſt ſignum ſui ducis. Quorum omnium bona pars confirmatur a Conc. Triden. quod ſeſs. 7. de cõfirmat. tribus canonibus declarat hæreticum, qui dixerit, Confirmationem non eſſe verum ſacramentum, aut nullam ei virtutẽ ineſſe, aut eius ordinarium miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum. vbi ponderandum eſt, quod ait ordinarium, ſignificans poſſe eſſe delegatum diſpenſatione Apoſtolica, vt prædictum eſt.

Circa hoc ſacramentum peccat mortaliter, Primo, qui non exiſtens Epiſcopus, miniſtrat il lud,

Digitized by Google

lud, vel exiſtẽs epiſcopus vngit oleo nõ conſecrato, vel non confecto ex balſamo, vel non ſeruata prędicta forma, per ſupradicta.

Secundo, qui ſuſcipit illum credens, vel credere debens, ſe mortalis culpæ reum eſſe, per dicta ſupra eod. num. 6.

Tertio, qui per contemptum non curat ſe, ſuamque familiam confirmari. arg. cap. 1. de cõſecr. diſt. 5. Dixi: Per contemptum, quia ſola negligentia tantum eſſet venialis, cum non videatur vlli pręcepto cõtraria, vt ait Scot. in d. diſt. 7. Contemnere autem videtur, qui potens ſumere commode, omittit, ſecundum Palud. in d. diſt. 7. quod verum eſt quo ad præſumptionem fori exterioris, quę in interiori ceſſat. cap. tua. de ſponſ. in quo ille vere contemnit, qui ideo principaliter omittit, quod paruifacit, per ea, quæ dicit S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 9. vbi id pulchre explicat Caiet. & Archid. in cap. quicunque, 81. diſt. quem ſequitur Dominic. in cap. nullus. 55. diſt.

Quarto peccat, qui patitur ſe ſine patrino cõfirmari, credens, aut credere debens, quod licet hoc non ſit de ſubſtantia ſacramenti, eſt tamen de præcepto.

Quinto peccat, qui non ſe facit confirmari ante omnem ordinationem cap. 4. ſeſs. 23. Cõc. Trident. de reform. nullam tamen per hoc cenſuram incurri, aliquoties reſpondi. Tum quia eius omiſsionis negligentia non eſt mortalis, vt dictum eſt. Tum quia nullo iure id cauetur. nam nec prędictum concilium addit aliam pœnam, quam quod non admittatur quis, etiam ad primam tonſuram ante confirmationem. Tum quia licet character ordinis de neceſſitate ſacramenti requirat characterem baptiſmi, non tamen requirit characterem confirmationis. Quin opinamur cum Soto in d. diſt. 24. q. 1. ar. 4. ſub fin. peccare quidem, ſed non mortaliter, ſuſcipientem, vel miniſtrantem, etiam ſcienter Ordinẽ ante confirmationem, modo id ſine cõtemptu fiat.

De Sacramento Euchariſtiæ.

SVMMARIVM.

10 *Euchariſtiæ ſacramentum polynomũ, et quid.*
10 *Euchariſtiæ circa ſacramentum errores.*
10 *Communio, quod non requirat confeſsionem, diſputare malum.*

10 Sacramentum hoc Euchariſtiæ polynomũ, ſiue multinomium eſt. Vocatur enim Græce Euchariſtia, hoc eſt, bona gratia, quia vt Magiſter ait in 4. lib. ſentent. diſt. 8. Ieſum Chriſtum, qui eſt omnis gratiæ fons, & origo, continet. Hoſtia item, Sacrificium, Communio, Sacramẽtum altaris, & Viaticum, ob eas rationes, quas reddit ſanctus Thom. in 3. par. q. 73. art. 4. & paulo latius nos reddimus in addit. c. quando, de conſec. diſt. 1. num. 131. cum ſeq. Definiri autem poteſt ex mente Magiſtri, & S. Thom. & aliorum omnium vbi ſupra, eſſe ſacramentum, quod ſub ſpecie panis & vini, vel alterius eorum, verum corpus & ſanguinem Ieſu Chriſti continet. Dixi: Sacramentum pro genere, reliqua pro differentia. In quibus aduertendum, quod vno eodemque modo exiſtunt corpus & ſanguis ſub vtraque ſpecie. ſanguis enim vtrobique exiſtit intra eius glorioſi corporis venas, & vtrobique corpus ſic continens eum: quamuis ſub ſpecie panis continetur corpus virtute verborum ſacramenti, & ſanguis per cõcomitantiã eius, & cõtra, ſub ſpecie vini continetur ſanguis, virtute verborum ſacramẽti, & corpus per concomitantiã, ſecundũ ſanctũ Thom. receptum in 3. par. quęſt. 76. art. 1. & 2.

Circa materiã huius ſacramẽti peccat mortaliter, Primo, qui non credit definita Tridenti vndecim canonibus a Conc. ſeſs. 13. credens, aut credere debẽs, ea eſſe definita ab Eccleſia, & prędicto cõcilio: & ſi verbo, vel ſcripto id exprimit, eſt excommunicatus per prædictam bullam Cenæ. Definiuit autem concilium, hæreticũ eſſe dicere verũ Chriſti corpus, & ſanguinẽ, eius nõ cõtineri realiter in hoc ſacramẽto, vnita eius diuinitati ſed ſolũ in ſigno & figura. can. 1. Aut aliquid ſubſtãtię panis, aut vini, remanere in eo poſt conſecrationem, licet eorum accidentia maneant, can. 2. Aut ſub qualibet ſpecie, tam vini, quam panis, & qualibet parte ſeparata ab alia, non contineri totũ corpus Chriſti, can. 3. Aut licet quando miniſtratur, aut ſumitur ſit in eo, non tamen eſſe ibi poſſe, nec ante ſumptionẽ, nec in reliquijs eius, can. 4. Aut principalem eius fructum eſſe peccatorum cõdonationem, can. 5. Aut non eſſe adorandum latria, ſiue debita Deo adoratione, dũ eſt in ſacramento. Aut nõ eſſe faciendũ peculiare illius feſtum, neque deferendum in ſupplicationibus ſiue proceſſionibus, neque populo proponendũ adorandum, can. 6. Aut non licere ſeruare illud in ſacrario, neq; deferre ad infirmos, can. 7. Aut in communione non ſumi realiter Chriſtum totum, can. 8. Aut Chriſtianos etiam diſcretos, non teneri communicare ſemel in anno, can. 9. Aut presbyterum non poſſe ſeipſum communicare, can. 10. Aut ſolam fidem ſufficere ad bene communicandum, can. 11.

Secundo peccat, & eſt excõmunicatus, qui etiam diſputando defendit opinionem habentem, licere contrito ante actualem confeſſionem mortalis culpæ, communicare, præfato can. 11.

De

De Sacramento pænitentiæ.

SVMMARIVM.

11 *PÆnitentia, quid, & quot, & quæ partes eius.*

11 *Pænitentiæ circa ſacramentum multa definita Tridenti.*

11 *Pænitentiam in mortali ſumens, vel ab eo qui eſt in illo, vt peccat.*

11 PAEnitere quid ſit, & an vox pænitentia ſit latina, & quod pęnitētia eſt duplex, virtus, & ſacramētum, & alia ijs annexa, præmiſſa ſunt ſupra in Pręlud. 10. & ex mente ibi citatorum, ſacramentum pænitentiæ eſt ſacramentum abſolutionis, quo ſacerdos ſibi ſubditum, & confitentem legitime ſua peccata, cum iuſto dolore & propoſito ſatisfaciendi abſoluit ab eis. Dixi: Sacramentum, pro genere: reliqua vero pro differentia, quæ tangunt tres partes integrales eius; ſcilicet, Contritionem, Confeſsionem, & Satisfactionem, quæ ſunt quędam eius materia, de quibus eſt dictum in d. prælud. generatim, & in tribus capp. primis ſingulatim.

Circa hoc ſacramentum peccat, primo qui credit, nō eſſe vera definita Triden. Conc. ſeſſ. 14. Aut dubitat de veritate eorũ, credēs, aut credere debens, ea eſſe ab Eccleſia, & Concilio definita. & ſi verbo aut ſcripto id exprimit, eſt excommunicatus per Bullam Cęnę prędictam. Definita vero vbi ſupra ſunt hęc. Quod Pænitentia ſemper fuit neceſſaria ad veniam peccati mortalis. Quod ſacramentum Pænitentiæ numquam fuit ante aduentum Chriſti, nec ante mortem & reſurrectionem eius. Quod poſtea nil prodeſt nondum baptizato. Quod Chriſtus principaliter inſtituit illud per illa verba: *Quorum remiſeritis.* &c. per quę eadem fuit data poteſtas reconciliandi Deo eos, qui poſt baptiſmum mortaliter peccant. Definit item, eſſe hęreticum dicere, ſacramentum pęnitentię non eſſe vere, ac proprie ſacramentum, inſtitutum ad reconciliandum Deo peccantes mortaliter poſt baptiſmum, can. 1. Aut vnum & idē eſſe ſacramentũ baptiſmi & pænitentię, & ideo pęnitentiam non recte appellari ſecũdam poſt naufragium tabulam, cap. 2. & can. 2. Quia vt idem Conc. ſubijcit, materia & forma eorum eſt diuerſa, & non oportet, vt miniſter Baptiſmi ſit iudex, ſicut miniſter pęnitentię. Et quia ſacramentum pęnitentię nil prodeſt non baptizato, nec baptiſmus relapſo poſt eum in mortale. Et contra Baptiſmus prodeſt non baptizato, & Pęnitentia lapſo poſt baptiſmum in mortale, &c. Aut verba illa: *Quorum remiſeritis, etc.* nō eſſe intelligenda de poteſtate remittendi peccata, can. 3. Aut ad perfectam pęnitentiā non requiri Contritionem, Confeſsionem & Satisfactionem, quaſi materiam & partes eius, can. 4. Aut dicere aliũ, quam Epiſcopum, vel presbyterum abſoluendi poteſtatem habere, cap. 5. & can. 10. Aut eoſdem ſi mali ſunt, eam deperdere. Aut non eſſe iudices ad abſoluendum confeſſum, ſed ad declarandum eum abſolutum, c. 6. & can. 9. Admoneo lectorem non excerpere me omnia contenta in canonibus prædictę ſeſſionis; quia ea, quę pertinent peculiariter ad Cōtritionem, excerpta fuerunt in cap. 1. & quę ad Confeſsionem, cap. 2. & quæ ad Satisfactionem, cap. 3.

Secundo peccat, qui abſque Contritione, vel iuſta attritione peccatorum ſuorum, aut abſque propoſito ab eis abſtinendi, aut reſtituē di debita, aut exiſtens excommunicatus ante abſolutionem ab excommunicatione, abſolutionem ſacramentalem procurat, aut vult abſolui ab aliquo non presbytero, aut ab excommunicato denunciato, aut ſuſpenſo, aut ſi citra neceſſitatem a parocho alieno, vel a ſuo, notorio peccatore, vel cum ſcit eſſe in mortali, & pęnitentiam non acturum ante abſolutionem, per ſupradicta in d. tribus capp. & in c. 9. nu. 5. cum ſeq. & in cap. 11. num. 12.

De Sacramento extremæ Vnctionis.

SVMMARIVM.

12 *EXtrema Vnctio quid, vt vnctio cum verbis concurrat.*

13 *Extrema Vnctio quas partes tangit, & quibus ſit verbis, & quare morbo, & non violenter morituris datur. num. 14.*

15 *Extremæ Vnctionis de ſacramento multæ veritates Tridentinæ.*

16 *Extremæ Vnctionis contemptus, vel in mortali ſuſceptio mortalis.*

SAcramentum extremę Vnctionis, eſt ſacramentum, quo presbyter vngit oleo conſecrato certas corporis partes infirmi probabiliter periclitātis oleo conſecrato, certa verba cũ debita intentione proferendo. cap. 1. de ſacr. Vnct. adiunctis notatis ibi, & in 4. lib. ſentent. diſt. 23. 12

Dixi: Sacramentum, pro genere, reliqua pro differentia. Dixi: Presbyter, ad deſignandum neminem alium poſſe illud miniſtrare, vt definiuit Concil. infra citandum. Dixi: Vngit, ad deſignandum actum miniſtrandi, qui conſiſtit in vngendo, & fieri debet durante prolatione verborum neceſſariorum. non enim ſufficit vngere

Digitized by Google

gere finita verborum prolatione, aut ante prolationis principium, vt in ſimili dictum eſt ſupra eod. de baptizante, num. 7. & de confirmāte, num. 8. & de ordine dicetur infra, num. 17. Dixi, Certas partes: Vnctio enim debet fieri in oculis, naribus, auribus, ore, manibus, pe-
13 dibus, & renibus. Dixi, Infirmi &c. ad deſignandum, cui ſit miniſtrandum hoc Sacramētum: non enim ſufficit, vt ſit in quouis probabili mortis periculo, in quali eſt morte damnatus, prælium ingreſſus, & maris tempeſtate iactatus, neque quælibet infirmitas ſufficit: ſed oportet, vt ſit talis, quæ probabile mortis periculum minetur ſecundum omnes: cuilibet tamen eiuſmodi infirmo eſt miniſtrandum, etiam ſi iam ſit amens, & phreneticus, ſi abſque irreuerentia Sacramenti id fieri poſſit, & potuerit ante peccare, & antequam inſaniret expreſſe, aut tacite petierit illud, aut ſi meminiſſet, petiturus fuiſſet, nec in peccato mortali notorio inſanierit; quamuis ſint, qui ætatem pubertatis requirant, immo & ſi dubitatur, an ſit mortuus, adminiſtrari poteſt, ſub conditione ſi non eſt mortuus: non tamen iam aperte mortuo, nec incœpta miniſtratio perficienda eſt, ſi antea moriatur. Dixi: Oleo ſacro, ad deſignandum materiam, quæ eſt oleum oliuarum, per Epiſcopū conſecratum. Dixi, certa &c. ad deſignandum eius formam, quę iuxta Conc. Flor. eſt hæc, quando oculi infirmo vnguntur: Per iſtam ſacram Vnctionem, & per ſuam pijſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquiſti per viſum. Quando aures, dicendum eſt, per auditum: quando nares, per odoratum: quando os per oris vitium: quando manus, per tactum: quando pedes, per inceſſum: quando renes, per ardorem libidinis: quamuis multæ eccleſię vtantur iſtis verbis: Et per ſanctiſſimā benedictionem, loco horum: Per ſuam pijſſimā miſericordiam. nec nocet, per mox dicenda, diuerſitas verborum, in eundem ſcopum tendentiū. Quę fere omnia probantur per illa Iacob. 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, et orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei ſaluabit infirmum, et alleuiabit eum Dominus: et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Nam per verbum, Infirmatur, probantur dicta de infirmo vngēdo: & per verbum, Presbyteros, dicta de miniſtro: & per verba, Vngit & oleo, dicta de vſu & materia. & præterea per verbum, Alleuiabit, probatur hoc Sacramentum conferre ſalutem corporis, quando ſpirituali infirmo expedit: & per illa verba, Et ſi in peccatis ſit &c. per hoc Sacramentum peccata remitti. Et quia non exprimuntur mortalia, nec venialia, intelligenda ſunt de omnibus, ſi reliqua ad id neceſſaria concurrant, argum. cap. ſolitæ. de maiorit. & obed. & cap. ſi Romanorum. 19. diſt. Vnde licet ſecundum communē principaliter inſtitutum fuerit contra uenialia, tamen etiam mortalia remittit. Quo fieri poteſt, ut aliquis moriens abſque hoc Sacramento damnaretur, & unctus eo ſaluaretur; fieri enim poteſt, ut aliquis ſua peccata confiteri non poſſit, aut quamuis poſſet, non cenſet illud neceſſarium ei, quia iam eſt confeſſus, ſine tamen Contritione, uel Attritione, ad remiſſionem ſufficienti, & poſtea tanta attritio ei ſuperueniat, quę licet de ſe non ſufficiat ad remiſsionem, Sacramenti tamen calore adiuncto ſufficeret, iuxta opinionem Thom. 3. par. q. 79. ar. 1. cōmuniter receptam, ſcilicet, per virtutem Sacramenti aliquem ex attrito contritū fieri, iux. dicta ſupra c. 1. nu. 40. & 41. Quare magnę curę nobis huius Sacramēti ſuſceptio eſſe debet, vt morietes beati ſēper viuamus. Amē.

Porro ratio cur morbo, vel ſenio, & non alio modo morienti adminiſtratur, eſt, quia ſic 14
morientis iudicium & conſtantia valde turbatur, corporis & ſenſuum omnium imbecillitate, cap. nullus. cum his, quæ ibi ſcripſimus, de pęnit. diſt. 7. Quin & Dæmon acrius eum illa hora, quam quauis alia omnium peccatorum repręſentatione, & ſpectris horrendis affligit. Quod vſu venire iis non ſolet, quibus vita violenter eripitur, quia moriuntur integro iudicio & firmo, neque eiuſmodi repręsētationibus affliguntur, ideo nō ita neceſſaria eſt illis, ac huic iſta vnctio.

Circa hoc Sacramentum, peccat mortali- 15
ter. Primo, qui credit non eſſe vera, definita ſuper eo a ſacro Conc. Triden. ſeſſ. 14. aut dubitat de eorum veritate, credens, aut credere debens, ea eſſe ab Eccleſia & Concilio definita, & ſi verbo, vel ſcripto id exprimit, eſt excommunicatus, per ſæpe dictam bullam Cænę. Definitum vero eſt ibi, hæreticum eſſe, dicere extremam Vnctionem nō eſſe vere & proprie Sacramētum inſtitutum ab ipſomet Domino Noſtro Ieſu Chriſto, & promulgatum a Diuo Iacobo, can. 1. Aut non conferre gratiam, ſicut alia. Aut nō remittere peccata, nec alleuiare infirmum, aut iam ceſſaſſe, quaſi olim tantū fuerit gratia curationum, cā. 2. Aut ritum eius, quē obſeruat Eccleſia Romana repugnare ſentētiæ beati Iacobi, ideoque eum poſſe iuſte mutari, & contemni, can. 3. Aut D. Iacobum per presbyteros intellexiſſe ſeniores populi, & nō tātū ſacerdotes, ideoq; poſſe per alios q̃ Epiſcopos & ſacerdotes miniſtrari, cā. 4. Nemo tn̄ inferat ex his, non poſſe alias eccleſias, alia vti verborum æquipollētiū forma. Quia licet ipſemet Dominus illud inſtituerit, verba tamē formaliter, quibus eſt miniſtrandum, non pręſcripſit. Adeo, ꝙ D. Ambroſ. verbo indicatiuo; Vngo te &c. vterer, quę cōis eſt sētētia ꝑfunde fundata a Palu.

in d. diſt. 23. per quod tollitur dubium e longin quo nobis propoſitum.

16 Secundo peccat, qui ægrotus, vel ſenex cõſtitutus in articulo mortis non petit hoc Sacramentum per contemptum, iuxta omnes in 4. diſt. 23. Idem ſi non petit filio, ſeruo, famulo, pupillo, aut alij ſuæ curæ commiſſo per ſupradicta in ſimili c. 21. nu. 57. arg. cap. duo. 23. q. 4.

Tertio peccat, qui accipit credẽs, aut credere debens ſe mortalis culpæ reum ſine confeſſione, vel contritione, vel tali attritione, quæ calore huius Sacramenti vim contritionis attingeret, per ſupra dicta eod. cap. nume. 2.

De Sacramento Ordinis.

SVMMARIVM.

17 *Ordo in genere quid, & quis Eccleſiaſticus, & quid ordo Sacramentum.*

18 *Ordo Theologis ſeptuplex, Canoniſtis nouemplex, nobis octuplex.*

18 *Ordinis circa Sacramentum errores Tridẽti dãnati.*

18 *Ordinatus ſub Epiſcopo titulari, vel contra Prælati voluntatem, vt peccat.*

18 *Epiſcopus ordinans alienum, aut ſuum ſine titulo, vt peccat.*

18 *Ordinatus nõ renunciet, nec alienet titulum, niſi ſic. &c.*

17 Ordo generaliter, & proprie ſumptus auctore Auguſt. lib. 19. de Ciuit. Dei, c. 13. eſt parium, diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuens diſpoſitio, quomodo capitur in c. ad hoc. 89. diſt. & in rub. de ord. cognit. & ff. de decret. ab ordin. fac. & quia perſonæ præſtant rebus, ideo hominum ordo prӕſtantior eſt ordine rerum, l. 2. ff. de ſtat. homi. Et quia inter homines, Deo ſacri, ſiue ſpirituales, præſtant alijs. cap. ſolitæ. de maior. & obed. ideo per antonomaſiam appellatione ordinis ſimpliciter prolati intelligitur Eccleſiaſticus, ſicut appellatione iuris Ciuilis, Romanum: & Apoſtoli, Paulus. §. ius ciuile. iuncta gloſſ. inſtit. de iure natur. & definitur a Tho. Vualdenſi, libr. 2. de Sacramen. cap. 116. eſſe Sacramẽta miniſtrantium habitudo legitima, cuique ratione miniſterij ſui conueniens. Hinc dicitur Ordo Prædicatorum, & Minorum. In hac tamen materia accipitur pro ſacra Ordinatione & actu, quo homines in Eccleſiaſticum ordinem cooptantur, vt colligitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 23. can. 3. & potius ſecundum mentem, quam verba Magiſtri, & aliorum in 4. lib. ſenten. diſt. 24. & gloſſ. in Summa 32. diſt. poteſt definiri, eſſe Sacramentum, quo traditur character, & poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, vel in id adminiſtradi. Dixi, Sacramentum, pro genere, reliqua pro differentia. Porro materia ordinis, eſt traditio rei ſenſibilis, vt libri, vel calicis, quæ & acceptio, ſeu tactus earum debent concurrere cum prolatione verborum formæ, ita vt durante ea fiant; quoniam ſi ante, vel poſt fierent, ordinatio eſſet nulla, vt late demonſtrat Caiet. in Tract. 26. de Collat. ordin. & ſupra dictum eſt in ſimili de Baptiſmo nu. 7. & de Confirm. num. 8. & de extrema Vnctione, nu. 12. Quod fundatur multis, in quibus eſt cap. fin. de Sacramen. non iteran. quod ipſum tamen in contrarium fortiter retorqueri poteſt, quatenus habet ſupplendum, & non iterandum. Sed reſpon. illud eſſe referendum ad manus impoſitionem, & non ad tactum, quorũ duorum prius meminit; illa enim non eſt de ſubſtantia Sacramenti, vt tactus, ſeu acceptio, quod recte poſt alios declarat Sot. in d. diſt. 24. q. 1. art. 4. Forma vero eſt prolatio verborum, quæ pro varietate ordinum, ſunt varia, ſicut & res traditæ ſunt diuerſæ. Conueniunt tamen in ſignificando traditionem, & acceptionem Sacramento ſubſtantialem.

Dixi, character, ad deſignandum, quod character & poteſtas, quæ traditur non ſunt Sacramentum, ſed effectus eius. Vnde definitiones eorum, quę habent, hoc Sacramentum eſſe characterem, ſiue ſignaculum, & poteſtatem, debent cenſeri datæ per effectum, & non per genus & differentiam, vt illa Auguſt. *Fides eſt, credere quod non vides*. Et illa Azon. in Rub. de appel. *Appellatio eſt reſciſsio ſententiæ*. &c.

Dixi, conſecrandi, &c. ad diſtinguendum ordinem presbyterij ab alijs. Ordines autẽ sũt nouem ſecundum Canoniſtas in cap. cum contingat. de ætat. & qualit. per illum tex. & per cap. cleros. 21. diſt. cap. perlectis. 25. diſt. quibus cõſtituuntur Tonſuratus, Oſtiarius, Exorciſta, Lector, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus; Presbyter, & Epiſcopus. Quamuis ſecundum communem Theologorũ in d. diſt. 24. ſolum ſint ſeptem, dicentium, Primam tonſurã, & epiſcopatũ nõ eſſe ordines, ſed officia. Quorum quattuor maiores dicuntur ſacri, nõ quidem, quod omnes non ſint ſacri, ſed quia eis eſt annexum votum ſollemne caſtitatis, non vt eſſentiale, ſed accidentarium ex ſtatuto eccleſię. cap. nullum. 38. diſt. cap. decernimus. 23. diſt. & cap. 1. de voto. lib. 6. 18

Circa hoc Sacramentum peccat mortaliter primo, qui credit non eſſe vera definita ſuper eo a dicto Concilio Triden. ſeſſ. 23. aut de eorum veritate dubitat: & ſi hoc verbo, vel ſcripto exprimat, eſt excommunicatus per bullam cenæ ſupra ſępe citatã. Definiuit aũt Cõcilium hæreticũ eſſe eũ, qui dixerit, nõ eſſe in nouo teſtamen-

Digitized by Google

ſtamento Sacerdotium viſibile, vel externum: vel non eſſe poteſtatem aliquam conſecrãdi, & offerẽdi verum corpus & ſanguinem Domini, & peccata remittendi, & retinendi: ſed officiũ tantum, & nudum miniſterium prædicãdi Euãgelium: vel eos, qui non prædicant, prorſus nõ eſſe ſacerdotes, can. 1. Aut præter Sacerdotium non eſſe in Eccleſia Catholica alios ordines, & maiores, & minores, per quos, velut per gradus quoſdam, in Sacerdotium tendatur, can. 2. Aut ordinem, ſiue ſacram Ordinationem non eſſe vere & proprie Sacramentum a Chriſto Domino noſtro inſtitutum, vel eſſe figmentum quoddam humanum excogitatum a viris rerum eccleſiaſticarum imperitis. Aut eſſe tantum ritum quendam eligendi miniſtros verbi Dei, & Sacramentorum, can. 3. Aut per ſacram Ordinationem non dari Spiritum ſanctum; ac proinde fruſtra Epiſcopos dicere: *Accipe Spiritum ſanctum*. Aut per eam non imprimi characterem: vel qui ſacerdos ſemel fuit, laicum rurſus fieri poſſe, can. 4. Aut ſacram Vnctionem, qua Eccleſia in ſacra Ordinatione vtitur, non tantum non requiri, ſed contemnendam, & perníciosã eſſe, ſimiliter & alias Ordinis cęrimonias, cã. 5. Aut in Eccleſia Catholica non eſſe hierarchiã diuina ordinatione inſtitutam, quę conſtat Epiſcopis, Presbyteris & Miniſtris, can. 6. Aut Epiſcopos non eſſe Presbyteris ſuperiores: vel nõ habere poteſtatem confirmandi, & ordinandi: vel eam, quam habent, illis eſſe cum Presbyteris communem: vel ordines ab ipſis collatos, ſine populi vel poteſtatis ſæcularis cõſenſu, aut vocatione, irritos eſſe. Aut eos, qui nec ab Eccleſiaſtica poteſtate rite ordinati, nec miſſi ſunt, ſed aliunde veniunt, legitimos eſſe verbi & Sacramẽti miniſtros, can. 7. Aut Epiſcopos, qui auctoritate Romani Põtificis aſſumuntur, non eſſe legitimos, ac veros Epiſcopos: ſed figmentum humanum, can. 8.

Porro aduertendum eſt, quod prædictũ Cõcilium non definit vtra opinio Theologorum, vel Canoniſtarum de Ordinum numero ſit tenenda, quod ſperabamus, quando hęc ſcripſimus: licet can. 2. 3. 4. & 7. canoniſtis videatur aliqua ex parte fauere.

Quare probabilis videtur vtraque. Mea tamen, (cui videtur aſſentiri Medina de cõtinen. Sacerd. lib. 1. c. 17. & 45.) ſalua ſaniori, eſt, quattuor Ordines, ſiue Ordinationes; ſcilicet tres maiores, & Epiſcopatum, eſſe vere, & proprie Sacramentum, cui prædicta definitio conuenit: alios autem potius eſſe ſacramentalia. Et ita quo ad Epiſcopatũ recedo a cõmuni Theologorum per cap. 1. iuncta gloſſ. 32. diſt. & allegata in ea, quæ expreſſe ponunt quattuor ſacros Ordines, & per prædictum 7. can. quibus ego bona fide neſcirem reſpondere. Quo ad quattuor vero minores, & primam tonſuram, recedo a canoniſtis. Tum per rationes Caiet. in tract. de modo & ritu. ord. ſuſcep. Tũ quia nõ eſt eis adiunctum votum caſtitatis ſollemne. Tũ quia durum videtur damnare omnes, qui accipiunt eos, non præmiſſa confeſſione, vel ſaltem contritione ſufficienti; quorum infinitus videtur eſſe numerus, quod tamen neceſse eſset facere, ſi eſsent Sacramenta vera gratiam conferentia ex opere operato, per dicta ſupra eod. cap. num. 2. Tum quia conferunt eos etiã Abbates, cap. quoniam. 69. diſt. cap. cum contingat. cum ei adnot. per Innoc. Oſtien. Anto. & alios de ætat. & qualit. ordin.

Secundo peccat, qui credens, vel credere debens ſe mortalis culpæ reum, Epiſcopatum, vel alium ordinem ſacrum ſuſcipit, ſecundum omnes. Non autem qui alios, ſecundum eos, qui negant vera eſse Sacramenta, quos ſequimur.

Tertio, qui contrauenit nouis ſtatutis Cõc. Trid. quod in ſeſs. 14. cap. 2. de refor. ſtatuit, vt qui ſe procurat ordinari ab Epiſcopo titulari abſque licentia ſui Epiſcopi, etiam ſi ſit illius familiaris, & continuus commenſalis, & in loco nullius diœceſis, vel exempto, ſuſpenſus ſit ab executione ordinum, quouſque ſuo Pręlato viſum fuerit: Epiſcopus vero titularis ab exercitio Pontificalium per annum. Et ſeſs. 23. cap. 9. de reform. quod Epiſcopus ordinare poteſt eum, qui fuit familiaris eius per trienniũ, ſi beneficium ſtatim re ipſa, & ſine fraude illi conferat. Et ſeſs. 14. cap. 1. de reform. quod nemo promoueatur ad ordines contra voluntatẽ ſui Prælati, etiam ſi prohibeatur promoueri, ob occultum crimen, & extraiudicialiter: & quod ei, qui a ſuis ordinibus, gradibus, aut dignitatibus Eccleſiaſticis fuerit ſuſpenſus, non ſuffragetur vlla licentia, de promouendo, aut ad priores ordines, gradus, aut dignitates antea conſequutas reſtitutio contra proprij pręlati volũtatem. Et ibidem can. 3. quod Epiſcopus poteſt ſuſpendere ad tempus ſibi viſum ſuum ſubditum ordinatum, quacunque auctoritate, abſque ſuo præcedenti examine, ſi eum inueniat inhabilem. Et ſeſs. 21. cap. 1. de reform. Quod Epiſcopus, aut alij ſui miniſtri pro collatione quorumcumque ordinum, aut pro litteris dimiſsorijs, aut pro ſigillo nil quidquam etiã ſponte oblatum accipiant. Et notarij pro ſcriptura, ſi eis nullum ſalarium pro officio exercẽdo ſit conſtitutum, decimam tantum vnius aurei partem accipere poſsint. Et 3. ſeſs. 23. cap. 3. de reform. quod non concedat dimiſsorias niſi prius examinatis & approbatis. Et ſeſſione 21. cap. 2. de reform. quod nemo ordinetur, niſi prius legitime conſtet, eum beneficium eccleſiaſticum, ad victũ ſufficiẽs, pacifice poſſidere. Et

re. Et quod illud beneficiū reſignare nequeat, niſi facta mentione, quod ad illius beneficij titulum ſit promotus, eaque reſignatio non admittatur, niſi conſtet aliunde poſſe commode viuere, & aliter facta ſit nulla. Et quod patrimonium, vel penſionē obtinētes, promoueri poſthac nequeant, niſi quos epiſcopus iudicarit neceſſarios, vel vtiles, conſtito prius, quod patrimonium illud, vel penſio ſatis ſunt eis ad vitam honeſte ſuſtentandā, & illa ſine licentia Epiſcopi alienare nequeant, donec beneficium ſufficiens adipiſcantur, aut aliunde habeant, vnde honeſte viuere valeant.

Quarto peccat, qui contrauenit illis præceptis, vel prohibitis, quæ continentur infra cap. 25. num. 68. & ſeq.

Alij modi peccandi ratione Ordinis, colligi poſſunt ex his, quę de matrimonio infra eod. cap. nu. 52. dicentur, & de indigna perceptione, & adminiſtratione. ex cap. 25. nu. 70.

De Sacramento Matrimonij.

SVMMARIVM.

19 *Matrimonium quatenus Sacramētū, quid, & quale eſt apud infideles.*
20 *Matrimonij Sacramentum conferre gratiam, eſt de fide.*
20 *Matrimonij materia & forma quæ, cum exemplis.*
21 *Matrimonium indiſſolubile regulariter ſic in totum, ſic in partem ſoluitur.*
22 *Diuertere ob quæ poteſt, vel debet, coniux a coniuge.*
23 *Adulterans perdit ipſo iure ius exigēdi debitum, licite tamen petit.*
23 *Adulterans perdit ius negandi debitum adulteranti.*
23 *Debitum in foro animæ non debetur adulteranti.*
24 *Adulterantis coniux quando religionem ingredi poteſt.*
25 *Sponſalia quid, & quibus modis ſoluuntur. & num. ſeqq.*
28 *Sponſalia omnia ipſo iure ſoluuntur per cauſam notoriam.*
28 *Sponſalia duobus modis tranſeunt in matrimonium.*
29 *Matrimonij & ſponſalia contrahendi, quæ ætas legitima.*
29 *Matrimonium regulariter omnis iuſtæ ætatis & iudicij contrahere poteſt.*
29 *Matrimonij impedimenta quot, & quæ dirimūt, et quæ non. et nu. 30.*
31 *Matrimonium circa Sacramentum errores, Tridenti damnati. num. 30.*
31 *Error perſonæ, vel conditionis ſeruilis annihilat matrimonium. et 32.*
31 *Matrimonium contrahens, peccat ob ætatis defectum.*

PRæſupponimus primo, quod Sacramentū matrimonij, eſt Sacramentum, quo fit maris & feminæ coniunctio, indiuiduam vitę conſuetudinē retinēs, vt colligitur ex l. 1. ff. de ritu nupt. & princip. Inſt. de pat. poteſt. & ex Mag. & alijs in 4. lib. ſent. diſt. 26. & in rub. de ſponſ. & matrim. Dixi, Sacramentum, pro genere. Nec obſtat, quod matrimoniū eſt inter infideles nō baptizatos, qui non ſunt capaces Sacramentorum, quorum ianua eſt Baptiſmus, cap. veniens. de presb. nō bapt. quia apud eos non eſt matrimonium, quatenus eſt Sacramentum: ſed tantum quatenus eſt contractus: & prędicta definitione definitur ſolum Sacramentū matrimonij, ſiue matrimonium, quatenus eſt Sacramētum. Dixi: Maris & feminæ, ad differentiam Sacramenti Baptiſmi, & Pænitentiæ, quibus fit quædam coniunctio inter Deum & animā metaphorice, iuxta cap. debitū, & ei adnot. de big. Dixi, Coniunctio, intelligendo potius vnionē animorum, quam corporum, vt gloſſ. declarās in iuribus ſupra dictis, & eſt textus ī l. nuptias. ff. de reg. iur. & in cap. ſufficiat. 27. quæſt. 2. Dixi, Indiuiduam, quia eſt inſolubile, hoc eſt, non poteſt, niſi morte naturali regulariter ſolui, nec ſic coniuncti poſſunt alijs altero viuēte coniūgi, & vterque alteri debet fidem ſeruare, & debitum coniugale reddere, & ſe mutuo in adminiſtranda re familiari iuuare, & neuter eorum ſine alterius conſenſu continentiam promittere poteſt. 19

Ex quo infertur, Matrimonium Chriſtianorum gratiā cōferre ex opere operato, niſi obex ponatur, iuxta communem in rub. de ſponſ. & in 4. lib. ſent. diſt. 26. contra gloſſ. cap. quicquid 1. q. 1. & nonnullos eā male approbantes: quia ex prędicta definitione patet, illud eſſe Sacramentum, cuius proprium eſt ex opere operato gratiam conferre, vt ſupra eod. num. 1. dictum eſt, quod approbauit Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 6. mox citandum, poſt quod non ſolum pro falſo, id quod ait illa gloſſ. ſed etiam pro hæretico habendū eſt; quę cauenda, aut certe cautę legēda: vidēda ſūt ea, quę ſcribit Magiſt. Cano lib. 8. de locis Theologic. cap. 5. Addo hic, omnia, quæ dicentur in hac materia de viris, intelligenda eſſe de feminis: & è contrario, niſi quatenus aliud expreſſum fuerit. 20

Secundo pręſuppono, quod quamuis diuerſi diuerſa de materia & forma huius Sacramenti ſentiant, præſertim Adrian. in 4. de Matrim. quæſt. 1. planius tamen videtur, quod conſenſus expreſſus & legitimus perſonarū ad cōtrahen-

hendum idonearum, ſiue expreſſus conſenſus ad coniungendum ſit materia, & verba, aut alia ſigna, & etiam interdum taciturnitas, quibus ille exprimitur, ſint forma quatenus exprimunt conſenſum: vt materia ſtipulationis, quæ interrogatione, & reſpõſione conueniente fit, eſt conſenſus, & verba ſunt forma. l. 1. in prin. & §. 1. ff. de verb. obligat. cum ei adnot. quamuis ad ſtipulationem neceſſaria ſunt verba, & non ſufficiunt nutus, aut ſigna, neque ſcriptura per d. l. 1. ad matrimonium autem ſic. cap. cum apud. & cap. tuæ. de ſponſ. immo interdum auditio, & taciturnitas ſine contradictione, vt quando pater contrahit pro filia præſente, & audiente tacẽte, & nõ cõtradicente, iuxta gloſſ. communiter receptam in cap. honorãtur. 32. q. 2. pro quo aptus tex. ibi, & in cap. 1. §. porro. de deſponſ. impub. lib. 6. Illa vero verba & ſigna ſufficiunt, & requiruntur, quibus ſignificatur ſtatim vna cum dicto, vel ſigno, alterum alteri ſui corporis poteſtatem tradere, iuxta omnium ſententiam. Qualia ſunt illa: *Ego te in meam vxorem accepto. &, Ego te in maritum meum accipio.* cap. ſi inter. de ſponſ. & alia eis æquipollentia. vt: *Conſentio in te tamquam in meum, vel meam coniugem.* & : *Ab hoc tempore, pro mea vxore, vel marito habebo.* aut: *Volo, vt ſis mea vxor, vel maritus.* cap. ex parte de ſponſ. nil enim refert, quid de ęquipollentibus fiat, l. fin. ff. man. cap. licet. de teſtament.

21 Tertio præſuppono, quod matrimonium interdum diuiditur in torum, etiam quo ad vinculum, & interdum quo ad torum & habitationem tantum: & interdum quo ad torum tantum. Nam diuiditur in totum antequam ſit cõſummatum copula carnali, per profeſſionẽ ſollemnem religionis approbatæ. cap. ex publico. de conuerſ. coniug. cap. commiſſum. de ſponſ. quod eſſe de fide definiuit Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 6. Diuiditur etiam ante conſummationem per diſpenſationem Papę iuſta de cauſa factam, ſecundum gloſſ. ſing. in d. cap. ex publico. receptam ab omnibus puris Canoniſtis, & a Theologis canonum peritis cõtra puros Theologos, excepto Caietan. in Tomo 1. Opuſculor. tract. 28. Quorum opinio adeo ſeruatur, quod etiam ter, vel quater ad petitiones conſilio meo, antequam in Vrbẽ veniſſem, oblatas. fę. re. Paulus iij. & Pius iiij. per ſuas diſpenſationes diſſoluerunt quædam matrimonia omnino clandeſtine contracta, nondum conſummata, in remedium animarum, alioquin probabiliter periturarum. Quod atteſtor, ne quis ſequutus Sotum lib. 7. de iuſt. & iur. contra Caiet. vllum ſcrupulum ingerat ijs, qui eiuſmodi ſanctiſſima gratia fruuntur, vel poſthac fruentur. Nam & poſt eum Michael a Medina lib. 5. de ſacror. hom. continentia, Caietanum, & communem eſt ſequutus.

Diuiditur etiam matrimonium contractum inter infideles, etiam poſt conſummationem, ſi altera pars eorum ad fidem Catholicam conuertatur, & altera noluerit ei cohabitare ſine contumelia Creatoris, & ſine niſu ad peruertẽdam, vel inducendam eam in mortale. cap. gaudemus. de diuor. quia, vt dictum eſt, non eſt inter eos Sacramentum, ſed contractus tãtum. Diuiditur autem quo ad torum, & cohabitationem, & non quoad vinculum, propter fornicationẽ, iudicis auctoritate, iuxta illud Luc. 16. *Quicumque dimiſerit vxorem, niſi ob fornicationem*, & cet. relatum in cap. dixit Dominus. 32. q. 1. & cap. dominus. ead. cauſ. quæſt. 7. & etiam propter ſæuitiam coniugis, & ob aliquas alias cauſas, notatas ſuper tex ſing. cap. Litteras. §. fin. de reſt. ſpol. Diuiditur autem quo ad torum tantum ob fornicationem per ſolam Euangelij auctoritatem, ſine alia iudicis ſententia, ſecundum communem, & gloſſ. cap. noſſe. 32. quęſtione 1. 16

Circa quæ alias hic addidi, Primo, poſſe cõiugem Catholicum, vel Catholicam diſcedere a cohabitatione coniugis Lutherani, vel Lutheranę ad ſuam hęreſim inducentis, per cap. 2. de diuor. non tamen noue contrahere. 22

Secundo, idem eſſe dicendum de coniuge, qui, vel quæ a ſuo vel ſua coniuge inducitur ad aliud peccatum mortale, & non poteſt ab inducendo retrahi. Palud. in 4. lib. ſent. diſt. 39. q. 1. col. fin.

Tertio, reſpondiſſe nos cuidam nuptæ poſſe illam recedere a ſuo marito adeo laxo animo, & nimium fidenti, quod inducebat in domum ſuam quoſdam amicos parum pudicos, quibus, vel aliquo eorum cum ea relictis, exibat domo, & illi modo directe, modo indirecte, modo verbis, modo tactu, inducebant eam in aliquod peccatum cordis, & in grande periculum operis; & rogatus ab ea, ne id faceret, negligebat. Tum quia eiuſmodi maritus ſaltem indirecte inducebat eam ad peccandum. Tum quia non tenebatur ei conuiuere cũ periculo mortis corporalis volẽti eam occidere, vel venenare, ſiue intoxicare d. c. litteras. ſub ſi. ad quod reducendum eſt cap. 2. de diuor. a fortiori non tenebatur conuiuere illi ſub tanto periculo mortis ſpiritualis, quæ tanto grauior eſt corporali, quanto anima præſtat corpori. cap. illc. 22. q. 1. & cap. Præcipimus. 12. quæſt. 1. Tum quia vxor poteſt diſcedere a marito fure, nolente a furando ceſſare. Palud. vbi ſupra. Tum quia nõ obſtat, nemınẽ poſſe cogi ad peccandũ. §. 1. 15. q. 1. quia non poteſt etiam cogi ad apoſtatandum: poteſt tamen diſcedere a conſorte in apoſtaſiam inducente, per d. cap. 2. de diuor. Tum quia fere caſus eſt in hoc in l. ſi lenones.

Dd 3 C. de

Digitized by Google

C. de epiſcop. audien. & in cap. diſcretionem, iuncta gloſ. de eo, qui cogno. conſang. vxo. ſuę.

Quarto coniugem a coniuge recedere non poſſe propter morbum, quem alij Gallicum, alij appellant Neapolitanum, arg. c. ſi vxorem. & cap. horrēdus. 32. q. 5. & Alex. in l. ſi cum dotē. §. ſi maritus. ff. ſolut. matri. quia non poteſt etiā ob morbum lepræ, qui eſt æque contagioſus. c. 1. & 2. de coniug. lepros.

Quinto, quod coniux a coniuge non poteſt ob amentiā diſcedere, niſi probabile mortis periculum induceret, per prædicta, quod dolens reſpondi cuidam amico religionem intrare volenti, eo quod vxor furere cæperat, quia commode poterat eam a ſe offendendo arcere.

Sexto, non peccare vxorem eo quod non diſcedit a marito adultero, etiā in adulterio perſeuerāte, neque eo quod ei reddat, vel petat debitum, etiam ſi publice adulteretur, modo id ei non placeat (quod fere ſemper contingit) & probabiliter arbitretur, eum non deſtiturum ab eo, licet ipſa ei debitum neget. Immo, nec maritus peccaret, idem faciendo cum vxore adultera, ſi diſpliceret ei adulterium, & penſatis perſonarum, loci, & temporis, alijſque circumſtantijs fieret probabile, eam non poſſe ab adulterando arceri ſine maximo ſcandalo, & damno publico, vel priuato. Per quod limitanda ſunt cap. ſi vir. de adult. & cap. 1. 32. q. 1.

23 Septimo, quod coniunx adulterans, non poteſt exigere debitum a conſorte innocente, tāquam iure debitum, ſed poteſt petere tamquam licitum, ſiue publicum, ſiue occultum ſit adulterium, & ſiue coniunx innocens ſciat, ſiue neſciat illud. Quia licet adulterans ipſo iure perdat ius exigendi: non tamen perdit ius rogandi, vt concedat illud ſi voluerit, eo quod vinculum matrimonij durat, non obſtante adulterio, quod eſſe de fide, prædictum Conciliū, vbi ſupra, declarauit, & facit illud licitum, cum nullo iure naturali, diuino, vel humano prohibeatur. Nam licet Dominus in Euang. Matth. 5. & Luc. 16. concedat innocenti facultatem negandi debitum, non tamen negat poteſtatem reddendi illud, ſi voluerit, nec adultero facultatem petendi tamquam rem licitam, licet non debitam. Quibus eſt conſequens, poſſe coniugem innocentē adulteranti denegare debitum ſine vlla iudicis auctoritate, iuxta illud: *Frangenti fidem fides frangatur eidem.* l. cum proponas. C. de pact. cap. peruenit. de iureiur. quæ breuis declaratio eſt mentis Caiet. in Tomo 1. Opuſculorum, tractatu 31. reſponſ. 4.

Octauo, quod coniunx innocens, etiam ſi cæpit negare debitum adulteranti, & poſtea adulteretur, tenetur ei reddere: quia per compenſationem tollitur, quo ad poteſtatem negandi hoc crimen, cap. intelleximus. de adult. quod confeſſarij magnopere aduertere debēt ad præcipiendum multis maritis, qui recedunt a toris vxorum propter pręſumptum, vel verū adulterium, & ſe copulant alijs, vt ipſę redeant ad eos: hi enim nullatenus ſunt abſoluendi, niſi prius incipiant reddere debitum vxoribus, aut certe concipiant propoſitum efficax reddendi illud, arg. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. cum ſimilibus.

Nono, quod non obſtant prædicta cap. ſignificaſti & cap. Porro. de diuor. quatenus habent, non poſſe coniugem innocentem diſcedere ab adulterante ſine iudicis auctoritate, niſi adulterium ſit notorium: quia illa intelligenda ſunt quo ad forum exterius, non autem quo ad interius, de quo agimus. Per quæ declaranda eſt gloſſ. cap. 1. 32. quæſt. 1.

Decimo, quod interrogatus, An qui ante 24 Conc. Trid. clam contraxit, & cōſummauit matrimonium, & poſtea petitus in maritum, corā iudice, a quo, quia negauit contractum, & deerant teſtes, fuit abſolutus, & coniux nupſit alteri, poſſet ingredi religionem? Reſpondi, non poſſe. Tum quia nulla religionum, quæ non ſit militaris, admittet eum, ſi verum fateatur, ſine licentia debita vxoris, quam in hoc caſu illa dare nequit, remanens in ſęculo, præſertim in illo malo ſtatu, cap. cum ſis. cap. ſane. cap. coniugatus. de conuerſ. coniug. Nec obſtat cap. Agathoſa. 27. quęſt. 2. quatenus habet, maritum, cuius vxor fornicata eſt, poſſe religionē ingredi: quia id intelligendum eſt de illo, qui non dedit vxori cauſam, ſaltem propinquam adulterandi, vt declarat Panor. communiter recept. in dicto cap. diſcretionem. num. 8. qualem videtur dediſſe conſulens. Tum quia, ſi moreretur is, cui illa nupſit, teneretur eam accipere, etiam ſi profeſsionē feciſſet, iuxta ꝑdictū c. Agathoſa.

Quarto principaliter præſuppono, quod ſpō- 25 ſalia non ſunt matrimoniū, ſed promiſsio eius. l. 1. ff. de ſponſ. S. Thom. & omnes in 4. diſt. 27. quod intelligendum eſt de promiſsione mutua, ſiue reciproca: quia licet alterius tantum ſufficiat ad ſe obligandū: non tamen ſufficit ad ſpōſalia efficienda, niſi altera quoque pars tacite, aut expreſſe idē alteri promittat, ſecundum omnes. Arrhæ autem, & iuramentum nō ſunt neceſſaria, licet illis firmiora fiant.

Porro ſponſalia non ſunt, vt matrimonium inſolubilia, nam multis modis diſſoluuntur. Primo, per partium remiſſionem, etiam ſi ſint iurata, ſecundum communem. cap. præterea. 1. de ſponſ. etiam ſi principaliter iurata ſint propter Deum, vt cum quis iurat ſe matrimonium cōtracturum cum aliqua paupere ob amorē Dei, & eleemoſynam, iuxta Card. ibidē. Tum quia Deus recipit illud in vtilitatem partis: & ideo ipſa poteſt ei renuntiare, arg. cap. quamuis pactum

Digitized by Google

ctum. de pact. libro 6. Tum quia alioqui iuramentum in fauorem eius factum, poſſet ei ob varios reſpectus præiudicare, contra l. quod fauore. C. de leg. & cap. quod ob gratiã. de reg. iur. lib. 6. licet oppoſitũ teneãt Innoc. & Panor. in d. cap. Præterea. & Silueſt. verb. ſpõſalia. q. 9. quorum opinionis color per prædicta tollitur.
28 Secundo, per alterius in religionem ingreſſum, in d. c. ex publico. & cap. veniens. qui cler. vel vouen. & cum alia poteſt alter ſponſalia cõtrahere, etiam antequam profeſſionem emittat; Silueſt. verb. ſponſalia. quæſt. 10. Cuius opinio probabilior eſt contraria, quam quidam tenent ea ratione, ꝙ Nouitiatus eſt iuſta cauſa diſcedendi ab ſponſalibus, eo quod dedit cauſam, vt ioco & ſerio, animo irato, & pacato poſſit improperari ei, quod fuit religioſus, & inconſtans, & alia, quę materiam poſſunt præſtare rin gendi coniunctis inter ſe, & cum alijs exteris. Et quod contrarium tenentes concedunt ſufficere Nouitiatum aliquorum menſium abſque profeſſione.

Tertio, per alteriꝰ matrimonij verbis de pręſenti contractum, etiam copula nondum ſequuta. Per ſponſalia item de futuro, copula cum affectu maritali ſequuta, cap. ſicut ex litteris. de ſponſ. Dixi: Affectu maritali, quia ſine hoc prima ſponſalia quo ad Deum non dirimuntur, quamuis ſic quoad Eccleſiam, ſecundũ iura antiqua. ſecundum quę ſponſalia tranſibãt in matrimonium per ſolam copulam carnalẽ. Quod ſublatum eſt per Conc. Trid. vt dicetur infra eod. num. 28. & cap. 25. num. 144. Concurrentẽ autem hoc prima ſponſalia non dirimuntur, niſi ſecũda eſſet cognata, vel affinis primę ex coitu licito intra gradum prohibitum. Dixi: Niſi ſecunda eſſet cognata, vel affinis ex coitu licito, intra gradum prohibitum. Nam niſi talis eſſet, neutram in vxorem ducere poſſet, ſecundum dicta iura antiqua. Non quidem primam, propter impedimentum affinitatis ex illa copula ortũ. Non ſecundam propter impedimentũ publicæ honeſtatis ex primis ſponſalibus quo ad ipſum natum, iuxta notata in cap. is qui. de ſponſalib. Dixi: Copula ſequuta, quia præcedens, etiam ſecundum iura antiqua non ſufficeret. cap. veniens. 2. de ſponſalib. vbi Panor. Prępoſit. & communis, quidquid quidam recentiores leuiter dixerint.

Quarto, per alterutrius ad aliam regionem migrationem abſque cauſa probabili, aut cum illa, ſed iudex certum tempus redeundi præfiniuit, & intra illud non redijt: quę præfinitio eſt neceſſaria, iuxta ius canonicum, cui eſt in hac re ſtandum, quod tempus non præfinit. cap. de illis. de ſponſ. non tamen iuxta ciuile, licet illud cui non eſt ſtandum, tempus præfiniat in l. ſæpe. ff. de ſponſal. & l. 2. Cod. de repud. præſcribit, quod abſens in eadem prouincia expectetur duobus annis: & ſi in alia tribus, vt trad. S. Ant. 3. par. tit. 1. cap. 18. §. 1. & Silueſt. vbi ſupra q. 1. §. 4. Quod procedit etiam in ſponſalibus iuratis ſecundum Panor. d. cap. de illis. Quinto per 27
ſuperuenientem affinitatem ex eo, quod altera pars rem habuit cum cognato, vel cognata intra gradum prohibitum alterius partis, prius quam copulam maritalem cum ſua ſponſa, vel ſponſo haberet. cap. veniens. de eo, qui cogno. conſ. vxo. ſuæ. Sexto, per abſolutionem factam a iudice, eo quod contraxit illa intra pubertatis annos, & perueniens ad illos antequam eis conſentiat, expreſſe vel tacite perit ab eis abſolui. cap. a nobis, & cap. de illis. 1. de deſponſ. impub. Si tamen ambo, vel alter eorum eſſet minor ſeptem annis, ſponſalia eſſent adeo nulla, vt ex illis nullum impedimentum publicæ honeſtatis oriretur: & ita alteruter eorum cum cognata vel cognato alterius matrimonium contrahere poſſet, cap. litteras. de deſponſ. impub. & cap. 1. eo. tit. lib. 6. Septimo, per lapſum temporis præſtituti ad matrimonium de præſenti contrahendum. Nam per illum is, per quem nõ ſtetit, quominus fieret, liberatur, & alteri pænitentia irroganda eſt, propter fidem violatam, c. ſicut ex litteris. de ſponſ. cum ei adnot. Octauo, per ſuperuenientiam lepræ, paralyſis, aut alius morbi contagioſi, aut amiſſionẽ oculi, naſi, aut alius notabilis deformitatis. c. literas. de coniu. lepro. & c. quemadmodum. de iureiur. Nono, per ſuperuenientem fornicationem alterius, d. cap. Quemadmodum. ſiue voluntariam, ſiue coactam, iuxta gloſ. receptam ibidem verb. oculos. Alterius, inquam, nam per ſuam, nolente parte, quę innocens eſt, non ſunt diſſoluenda. arg. c. 2. de transla. prælat.

Dixi, Superuenientem, quia per præcedentem non ſunt diſſoluenda, niſi tempore contractus ignoraretur, & ante matrimonium contractum noſceretur, ſecundum omnes. quæ proxime procedunt in fornicatione ſpirituali, quæ fit per hæreſim, aut apoſtaſiam. cap. non ſolum. 28. quæſt. 1. Decimo, per votum caſtitatis pręcedens illa. c. rurſus, qui clerici, vel vouen. quamuis ſequens non diſſoluat: quia alter in alterius pręiudicium vouere nequit, excepto voto religionis, quod etiam poſt contractum matrimonium facere, & implere poteſt, vt ſupra dictum eſt. quo caſu tenebitur religionem intrare, iuxta Palud. recept. in 4. diſt. 27. quęſt. 1. ar. 1. Qui autem promiſit alicui non ducere aliam, quam illam, non tenetur ducere illam, licet aliam licite ducere nequeat. ſecundum eundẽ Palud. vbi ſupra; & Adrian. in 4. de Matrimonio. quęſt. 12. dicentem, neque communem opinionem eſſe contra hoc, neque ſequendam, ſi eſſet, quamuis eam ſequatur (ſed male, noſtra ſententia) Silueſt.

Silueſt.verb.Matrimonium.2.quęſt. 10. Vndecimo, per ſuperuenientem inimicitiam capitalem,ob quam diſſolui poſſunt, iuxta Oſtien. in Summa.de ſponſ.§. fin ob rationem in cap. 2. & c.requiſiuit.de ſponſ.Duodecimo,per omiſſionem implementi eius, quod promiſſum eſt, ſiue voluntariam,ſiue inuoluntariam, vt quum dos promiſſa non præſtatur, ſecundum Ioann. Andr.in cap.de illis.de cond.appoſit.& cū ſponſa certam dotem ſponſo non promittit,videtur omnia ſua bona promittere,ſecundum gloſs.in l.mulier bona.ff.de iur. dot. receptā per citatos a Couarruuia 1.par.cap.5.nu. 4. in Epito.adeo quod ſi poſt ſponſalia pauperior fiat, ita vt non poſſit omnia,quæ tunc habebat,tradere, non tenetur eam ſponſus ducere. Decimotertio, per famam impedimenti ad contrahendum inter eos canonici,c.cū in tua.de ſponſ.Decimoquarto,per ſuſceptionē ordinis ſacri, arg. extrauag. antiquæ.de voto.iuxta Anton. in Rubrica de ſponſ.quem ſequitur Prępoſit.in cap.de illis. de ſponſ.quamuis per eum,matrimonium de præſenti non diſſoluatur.d.extrauag. antiquæ. Decimoquinto,per ſuperuenientem cognationem legalem,de qua infra eod.cap.num. 44. Decimoſexto,per morum alterutrius cōtrahentium aſperitatem,ſecundum Pan.in cap.veniens.qui cler.vel vou.Decimoſeptimo, per aliquid noue ſuperueniens,quod ſi præceſſiſſet non fuiſſet contracta,ſecundum mentem S. Tho. in 4. lib. ſent.diſt.27.ad quem alij quinque caſus, quos Pręp.in d.c.de illis. ponit, redigi poſſunt.

28 Notandum tamen eſt ſecundum Oſtien. in d.§. fin.& Ioan. Adr. receptos in dicto cap. de illis. ſponſalia in caſibus prædictis regulariter ipſo iure non dirimi,& ideo auctoritate iudicis eccleſiaſtici dirimenda eſſe. Et ita qui abſque tali auctoritate cum alia contraheret, grauiter peccare videretur.cap.ſi duo pueri. de deſponſ. impub.&c.ſæculares.33.quæſt.2. quamuis non mortaliter,iuxta Silueſt.verb. ſponſalia. quæſt. 11.§. vltimo. ſicut nec venialiter in caſibus, in quibus ipſo iure diſſoluuntur; ſcilicet quando alter eorum religionem ingreditur, aut ipſo facto cum alia verbis de pręſenti contrahit, aut notorie fornicatus eſt: & alijs caſibus, quos Præpoſ.ponit in d.cap.de illis.col.fin. Quin & generaliter dici poteſt, quod in nullo caſu, in quo cauſa diſſoluendi ſponſalia eſt manifeſta,tā quo ad veritatē,quā quo ad iuſtitiā, prædicta eccleſię authoritas non requiritur. quia tales ab ipſo iure diſſoluūtur.Silueſt.verb.ſpōſalia.q. 11. Et idem quādo ſponſalia ſunt clandeſtina: quia tunc ſcandalum ceſſat.

E contrario vero ſponſalia duobus modis in matrimonium de præſenti tranſeunt, Primo, per copulam carnalem ſubſequutam vxorio affectu,id eſt,cum intentione matrimonium conſummandi. nam ſi habeatur fornicario affectu, id eſt,ſine intentione ſe cognoſcendi tamquam maritus & vxor, ſed tamquam ſoluti a matrimonij vinculo, nō eſt matrimonium corā Deo, ſed coram Eccleſia ſic, iuxta communem in c. is qui.de ſponſ. quidquid dicat Oſtien.ibidem. ſecundū antiqua iura,quæ quomodo poſt Cōc. Trid.ceſſent, ponitur infra cap. 25.num. 144.Secundo per declarationem conſenſus de pręſenti verbis aperto ſigno factā,& aliquo alias quantumlibet ſimul habitent, aut ſponſus eam in domum traducat,& oſcula, & amplexus interueniant, & quamuis copula tentetur, cap.fin.de ſponſ.& Aret. in conſ.144.ex facto.

Quinto pręſuppono, quod ætas legitima cōtrahendi matrimonium in maſculis eſt 14. annorum completorum, & in feminis duodecim, etiam completorum: & ad ſponſalia contrahenda ſeptem in vtriſque: quamuis ſi potentia ſupplet ætatem, contrahere prius poſſunt, quæ tamen vſque ad illam ætatem non pręſumitur. c. puberes.de deſpon.impub.& cap.1.§. idē quoque.eod.tit.lib.6.adiunctis gloſſis, & communi doctorum. 29

Sexto,quod omnis vtriuſque ſexus ætate legitima,& iuſto iudicio prædıtus, poteſt matrimonium contrahere,niſi ſpecialiter prohibeatur,vel aliquod impedimentum interueniat inter contrahere volentes. c.cum apud. de ſpōſ. Dixi:Iuſto iudicio,quia amens tempore amentię non poteſt.cap. dilectus.de ſponſ.

De impedimētis matrimonij in genere.

Impedimentum matrimonij ſecundum S. Tho.& communem in 4 lib.ſent.diſt.34.eſt duplex.Alterum impediens,& dirimens.Alterum impediens tantum. Dicitur autem impediens, & dirimens,eo quod facit,vt impediti non ſolū contrahendo peccent, ſed etiam, vt ipſum matrimonium contractum non valeat: non autem eo quod diſſoluat matrimonium legitime contractum ante illius impedimentum; quia nullū tale eſt. Impedimenta vero huius generis ſunt duodecim, contenta his verſibus: 30

Error,conditio,votum,cognatio,crimen,
Cultus diſparitas,vis,ordo,ligamen,honeſtas,
Si ſis affinis,ſi forte coire nequibis.

Impedimentum vero impediens tantum dicitur,quod impedit, & non dirimit,id eſt, facit quod peccent,qui ita impediti contrahunt, ſed matrimonium contractum valet. Impedimenta vero huius generis ſunt duo: 31

Eccleſiæ vetitum:nec non tempus feriatum;
Impediunt fieri,permittunt iuncta teneri.

Ad quę quidem duo reducuntur alia omnia, licet ſpecialiter dictis verſibus non contineantur,quę infra tangentur.

Digitized by Google

De impedimentis dirimentibus erroris perſonæ, & conditionis.

SVMMARIVM.

32 Error multiplex,perſonæ,conditionis,fortunæ, & aliarum qualitatum. & 33.
33 Matrimonio ab erroneo, qua auctoritate receditur.
33 Matrimonio ſeruorum conſentiens dominus liberat eos.
34 Et an vendere poſſit eos,& arcere à debito reddendo.
34 Matrimonium contrahens ſeruus, an dominum vxori præferet.
34 Error perſonæ,& conditionis dirimunt, ſed non alij.

32 PRimum impedimentum dirimens matrimonium,eſt error perſonę. Eſt autem error perſonę credere de vna perſona, quod ſit alia, vt quod ſit libera,cum ſit ſerua: vt quod ſit filius talis Regis,Ducis,Comitis, aut alterius, cuius non eſt. Dixi:Talis,quia ſi credatur indeterminate,quod eſt filius Regis,aut Ducis, nobilis, aut diuitis: non eſt error perſonę, ſed fortunę, aut qualitatis. Nec etiam ſi credatur filius talis Regis, aut Ducis, ſi talis Regis, & talis filij cognitio non habeatur.Roſ.verb.impedimentum.2.& Silueſt.verb. matrimonium.8.quęſt.1. §. 5. Error etiam perſonę eſt, credere, quod ſit pimogenitus alicuius, cum non ſit, & propter ſpem,quam habet,illum in paternis bonis ſucceſsurum,& nubit tamquā primogenito, iuxta Cald.in cap. 2. de coniug. ſeruor.& Oſt.in Sūma.Ang.verb.Matrimonium.impedim.4. §. 3. niſi abſolute conſentiret in eum præſentē:quia tunc matrimonium valeret, quamuis crederet alium eſse,iuxta mentem S. Thom. & communis in 4.lib.ſentent.diſt.30.art.2.ad 5.

Itaque primo ob hoc impedimentum peccat,qui procurat,vt matrimonium, vel ſponſalia a ſe,vel ab alio per errorem contrahantur, quæ alias non contraherentur. Ange.verb.matrimonium. 3. impediment. §. 16. & probatur per dicta ſancti Thom.de dolo. 2.2.quæſt.55. art.4.& matrimonium ſic contractum,nihil valet,ſi fuerit error perſonæ, vel conditionis ſeruilis, ſecus ſi ſolum fortunæ, aut alius qualitatis,cap.1.29.q.1.qualis eſt credere de paupere, quod eſt diues:de plebeio,quod eſt nobilis : de infami,quod eſt bonæ famæ:de corrupta, quod eſt virgo,cap.1.§.error.ead. q.1.

33 Secundum impedimentum dirimens matrimonium,eſt error conditionis ſeruilis,quo quis credit, ſeruum eſſe liberum. Nam matrimoniū contractum a libero cum ſerua, quam putabat eſſe liberam: vel e contrario,contractum a libera cum ſeruo,quem putabat eſſe liberum, nihil valet; licet contractum cum libero, vel libera ab eo,vel ab ea,qui,vel quæ credit eſſe ſeruum, vel ancillam,valeat.29.quæſt.2. §.ijs ita. ſub c. ſi quis liber.& tradit ſanctus Thom.& communis in 4.lib.ſent.diſt.36.art.1.& Ang.verb. matrimonium.impedim.4. §.16.& communis in c. propoſuit.de coniug.ſeruor.& ſi matrimonium erroneum fuerit clandeſtinum, propria auctoritate ſe ſeparare poteſt,quo ad torum, & cohabitationem; ſed ſi eſt in facie eccleſiæ contractum,quo ad torum ſe ſeparare poteſt, ſed non quo ad cohabitationem,niſi per ſententiam eccleſiæ.arg.cap.porro.& c.ſignificaſti. de diuort. quod procedit etiam ſi dominus poſt matrimonium eam manumiſerit ipſo inſcio, & cum ea libera facta copulam cōiugalem habuerit: quia talis copula habita eſt virtute primi conſenſus, qui nullus fuit. Roſ.verb. impedimentum.3.§. 2.Si tamen poſtquam reſciuit eſſe ſeruam, conſenſit in eam ſaltem per copulam vxorio affectu habitam, matrimonium fiet validum,ſecūdum iura antiqua,licet non poſt Conc.Trid.vt dictū eſt ſupra eodem num.25.& 28.cap.ad noſtram. de coniug.ſeruor.cap. femina.& cap. ſi quis ingenuus. 29. q.2. Si autem liber matrimonium ignoranter contrahit cum ſerua, & nihilominus eam vult pro vxore habere,& illa non vult, non eſt matrimonium. ſed coget illam eccleſia, vt conſentiat in illud, iuxta gloſs. cap.fin. de coniug.ſeruor.quod eſt verum, ſi illa nondū legitime alteri nupſerit.quæ gloſs.addit, quod dominus tradens ſuam ancillam tamquam liberam libero credenti eam eſſe talem,manumittere illam videtur. Quæ omnia ſunt intelligenda, etiam de libera contrahente cum ſeruo. Et dominus, qui conſentit matrimonio ſui ſerui, aut 34
ſeruæ conſentit, & locum ad reddendum debitum non concedit: quia quamuis ſeruus contrahēs matrimonium inuito domino, ad ei obſequendum magis, quam ad debitum reddendum teneatur: ſi tamen, eo conſentiente contrahit, ad illud magis, quam ad hoc tenetur. Et quamuis dominus poſt matrimonium, etiā ſuo conſenſu contractum eum vendere poſſit, non tamen in tam remotas regiones, vt vſus matrimonij ei impediatur, iuxta communem in cap. 1.de coniug.ſeruor.& S.Thom.in 4.diſt.36.Licet honeſtum eſſet, ne ad tam remotas venderet,etiam dū contra voluntatē eius cōtraheret, quamuis ad id ſub pœna mortalis peccati non tenetur iuxta communem in d. cap. 1. ſaltem quando cōmode in vicinas vendere nō poſſet.

Errores autem aliarum qualitatum; vtpote fortunarum, nobilitatis, virginitatis, fortunę, & reliqui,non dirimunt: quia id nullo iure

cauetur;

Digitized by Google

cauetur; immo contrarium, cap. 1. 29. quæſt. 1. §. ijs ita. ſub cap. ſi quis liber, ead. quæſt. & diximus ſupra.

De impedimentis dirimentibus voti & cognationis ſpiritualis.

SVMMARIVM.

34 *Votum ſollemne caſtitatis impedit, & dirimit matrimonium.*

35 *Votum poſt ſollemne contrahens nulliter contrahit, & excommunicatur.*

36 *Cognatio ſpiritualis tam Baptiſmi, quam Confirmationis quid, & ad quos Tridenti reſtricta. num. 37.*

37 *Patrini ſunt ſolum hodie qui deſignātur, & quot deſignandi. num. 38.*

39 *Cognatio ſpiritualis non naſcitur ex ſollemnitate ſupplente baptiſmum. & 40.*

40 *Patrinus an fiat omnis tangens, cum nemo deſignatur.*

35 TErtium impedimentum, dirimens matrimonium, eſt votum ſollemne caſtitatis, quod celebratur profeſſione expreſſa, vel tacita religionis approbatæ, vel ſacri Ordinis ſuſceptione, vt dictum eſt ſupra cap. 12. num. 32. Poſt quod qui contrahit, peccat mortaliter, cap. 1. de voto, lib 6 Extrau. 1. de voto, Ioan. xxij. & eſt excōmunicatus, Clem. 1. de conſang. & affinit. de voto autem ſimplici dicetur infra eod. cap. nu. 37. Quartum impedimentum dirimens matrimonium, eſt impedimentum cognationis; quæ eſt
36 triplex, Carnalis, Spiritualis, & Legalis. Cognatio ſpiritualis, quæ matrimonium impedit, & dirimit (nam de non dirimente infra eadem num. 72. agemus) eſt attinentia duarum perſonarum, quæ ex ſtatuto Eccleſiæ oritur per Baptiſmi, & Confirmationis adminiſtrationem, vel ſuſceptionem baptizati, vel confirmati, iuxta mentē omnium in rub. de cognat. ſpirit. S. Thom. & cōmunis in 4. lib. ſentent. diſt. 40. & gloſs. ac communis in d. cap. 1. eod. titu. lib. 6. Quæ olim ſecundum iura antiqua erat triplex, paternitas, compaternitas, & fraternitas, ſecundum dictā gloſs. recep. Paternitas eſt, quæ contrahitur inter baptizantem (qui locum patris tenet, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, vir, aut femina) & baptizatum; & inter baptizatum, & patrinum, qui locū matris tenet, ſiue ſit vnus, ſiue plures, ſiue vir, ſiue femina, cap. quamuis. de cognat. ſpirit. lib. 6. Compaternitas eſt, quæ contrahitur inter patrem & matrem baptizati ex vna parte, & ex altera inter baptizantem, & patrinum, vel patrinos, qui ex ſacro fonte ſuſcipiunt, ſi ſunt baptizati, quamuis ſint ſchiſmatici, aut hæretici, & alias non: quia non ſunt eius capaces, iuxta S. Tho. & Richard. in 4. lib. ſentent. diſt. 42. art. 1. quæſt. 3. quidquid alij dicant: neque etiam inter baptizantem & patrinos baptizati. Fraternitas eſt cognatio inter baptizatum, & filios naturales baptizantis, & patrinorum, etiam non legitimos, & etiam habitos poſt baptiſmum. Dixi: Olim ſecundum iura: quia hodie ceſſat fraternitas & aliqua ex parte cōpaternitas, per Cōc. Trid. ſeſs. 24. cap. 2. de reform. matri. Quare loco multorum, quę hic in vulgari dixi, & nunc ceſſant, ſubijcio tenorem illius cap. quod ſic habet:
Sancta ſynodus ſtatuit, vt vnus tantum, ſiue vir, ſiue mulier iuxta ſacrorum canonū inſtituta, vel ad ſummum vnus, & vna, baptizatum de baptiſmo ſuſcipiāt; inter quos ac baptizatum ipſum, & illius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem tantum ſpiritualis cognatio contrahatur. Parochus antequam ad baptiſmū conferendum accedat, diligenter ab ijs, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem, vel quos elegerint, vt baptizatū de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum, vel eos tantum ad illum ſuſcipiendum admittat, & in libro eorum nomina deſcribat, doceatque eos, quam cognationem cōtraxerint, ne ignorantia vlla excuſari valeāt. Quod ſi alij vltra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahunt. Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiuſque patrem & matrem, ac tenētem non egrediatur: omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimentis omnino ſublatis. 37

Per hoc nouum ſtatutum ceſſat quæſtio, an 38
multi, & quot poſſint eſſe patrini: & an inter fratres baptizati, & omnes filios, vel quos patrinorum, vel baptizantis ſit hoc impedimentum; & an inter baptizatum, & filios adoptiuos patrinorum & baptizantis; &, an inter baptizatū, &, vxorem, vel concubinam, vel maritum patrini, vel matrinæ, vel baptizantis: & an cognatio tranſeat per actionem, vel paſſionem, in coniugem, vel concubinam, ante, vel poſt cognitam: & an omnes ſuſcipientes, reſpondentes, vel tangentes baptizatum, vel qui eorum ſint patrini, vel matrinæ: quoniam tota cognatio ſpiritualis redacta eſt ad ſolam eam, quæ eſt inter patrinū, & baptizatum, patrem, & matrem baptizati: & inter baptizantem & baptizatum, & patrem &
matrem baptizati: ita quod nulla eſt hodie fra- 39
ternitas, aut confraternitas: nulla item compaternitas inter baptizantem & patrinos: nulla item inter baptizatum, & coniuges, & concubinos, vel concubinas prædictorum, & minus, inter ipſoſmet patrinos. Et ideo ſine peccato poſſunt eſſe patrini maritus & vxor. Nulla item inter reſpondentes, tangentes, & alios: niſi ſint ad id deſignati: quamuis videatur relinqui dubiū; An, quando nulli deſignantur in patrinos, per

culpam

Digitized by Google

culpam Parochi, vel alterius in neceſſitate baptizantis, ſoli & omnes tangentes baptizatum ſunt cognati iuxta ius antiquum: quod verius videtur; quum a iure antiquo non ſit recedendũ, niſi quo ad excepta in nouo, l. præcipimus. C. de appell. & Concilium videtur loqui, quando deſignantur aliqui patrini.

40 Notanda tamen ſunt tria. Primum, errare illos, qui cum puer in domo baptizatur propter neceſſitatem ſine ſollemnitate, & poſtea cum ea in eccleſia exorcizatur, & vngitur chriſmate, credunt ex hoc poſteriori actu oriri cognationem, & non ex priori, cum contrà ſe res habeat: quia poſterior actus non eſt ſacramentum, ſed ſacramentale, per quod nec character imprimitur, nec confertur gratia ex opere operato: licet ſit actus catechiſmi, & exorciſmi, ex quo alia cognatio minor impediens, & non dirimens naſcitur, cap. per catechiſmum. de cognat. ſpirit. lib. 6. de qua infra eod. cap. num. 72. Ob quod multum expediret, vt parochus non ſolum facere et ea, quę Concilium prædictum iuſſit, ſed etiã in tali ſupplemento ſcriberet, illum actum ſupplendi non fuiſſe baptiſmum, ſed tantum catechiſmum cum exorciſmo.

Secundum, cognationem ſpiritualem matrimonio iam cõtracto ſuperueniente non diſſoluere illud: ſed tantũ exactionem debiti coniugalis impedire, vt ſupra c. 16. num. 34. dictũ eſt.

Tertium, quod eodem modo eſt reſtricta cognatio, quæ naſcitur e Cõfirmatione, quo quæ naſcitur ex baptiſmo, per prædictum Conc. ſupra relatum. & ita totum cap. de cognat. ſpirit. lib. 6. limitatur per illud.

Interrogatus autem dudum, An pater baptizans in neceſſitate filium ſuum ſuſceptum ex fornicatione poſſit, contrahere matrimoniũ cũ illius matre? reſpondi nõ poſſe: quia regula iuris habet, cognationẽ ſpiritualem impedientẽ & dirimentẽ contrahi inter baptizantem, & parẽtes baptizati. c. 1. de cognat. ſpirit. lib. 6. a qua non excipitur, niſi baptizans filium ſuum, & cõiugis ſuæ, vel ſui, cum qua, vel quo iam contraxit matrimonium per cap. ad limina. 32. quæſt. 1. ea ratione, quod per actum bonum nõ debet prę iudicari matrimonio ſancto antea cõtracto, quę ceſſat in cõtrahendo, de quali quærebatur. Per quod videntur ſolui argumenta, quæ in cõtrariũ adducit Sot. in 4. diſt. 42. ar. 1. qui tamen nõ fuit auſus tenere contrariũ, nec etiã Palud.

De impedimento cognationis carnalis, & legalis.

SVMMARIVM.

41 *Conſanguinitas quid, impedit, & dirimit intra quartum gradum.*

42 *Affinitas quid et quantum reſtricta per Conc. Triden.*

43 *Copula carnalis perfecta quid, et quæ gignit affinitatem.*

44 *Cognatio legalis quid, quotuplex, et quouſque impedit et dirimit.*

Cognatio autem carnalis, ſeu conſanguinitas eſt propinquitas duarum perſonarum, eo quod vna ex altera, vel ambę ex eadem deſcendunt, ſecundum gloſſ. receptam in arbore conſanguininitatis, lib. 6. Pater enim, & filius sũt conſanguinei, quia vnus ab alio deſcendit: duo item fratres, quia ambo a tertio deſcendunt. 41

Affinitas vero eſt propinquitas duarum perſonarum, quarum vna cum conſanguinea alterius copulam habuit, ſecundum gloſſ. receptã in arbore affinitatis: in qua re copula illicita, & licita ſunt pares, cap. diſcretionem. de eo, qui cogno. conſ. vxor. ſuæ. modo ſit perfecta, quę eſt illa, per quam ſemen viri in vas feminę naturale ad generandum mittitur. cap. extraordinaria. 35. quæſt. 3. & non ſufficit ſaltem coram Deo violatio virginitatis: nec quęlibet alia turpitudo, iuxta gloſſ. recept. in d. cap. extraordinaria. & ita non ſufficit actus ſodomiticus, iuxta mentem S. Tho. & communem in 4. lib. ſent. diſt. 41. quam Palud. & S. Ant. 3. par. tit. 1. cap. 12. explicant. 42

Ex quibus ſequitur, primo conſanguineos, vel affines intra quartum gradum non poſſe matrimonium licite contrahere, nec contractum valet, cap. non debet. de conſang. & affinit. ſed prędictum Concilium ſeſſ. 24. cap. 4. de refor. matr. limitauit impedimentum affinitatis ex illicita copula natum, ad primum, & ſecundum gradum tantum, ſtatuens in vlterioribus gradibus matrimonium poſt eam contractum non dirimi. Et licet contextus illius non addat illud nõ impedire, ſed tantum non dirimere: & ideo potuiſſet aliquis dicere, quod licet matrimonium contractum per affines ex copula illicita. 3. & 4. gradus valeat: peccare tamen contrahentes ſine diſpenſatione; quia a lege veteri non diſceſſimus, niſi quatenus per nouã exprimitur, l. pręcipimus. C. de appellat. Tamẽ Pius V. motu proprio ſuper hoc edito contrarium declarauit in extrauag. ad Romanum. lata anno 1566. ſcilicet dictam affinitatem nec dirimere, nec impedire. Sequitur ſecundo, huiuſmodi contrahentes nõ ſolum peccare, ſed etiam excommunicatos eſſe, ſicut ſunt conſanguinei Cle. 1. de cõſan. & affin. niſi excuſet ignorantia, de quo infra. cap. 27. num. 141. Qui vero contrahunt tantum ſponſalia intra quartum gradum, peccant quidem, ſed non ſunt excommunicati, niſi copula ſequatur, & ea ſequuta ſic, iuxta communem ſecundũ iura antiqua, per quæ ſponſalia tranſibaut in

matri-

matrimonium per copulam carnalem ſequutã: non tamen hodie poſt Conc. Tridẽ. vt dictũ eſt ſupra num. 25. & 28. quæ tamen ſecundum iura antiqua non procedebant quo ad forum conſcientiæ, niſi in eo, qui vxorio affectu copulam habuerat, aliàs enim in illo foro non eſſet verũ matrimoniũ, iuxta omnes in c. 15. qui. de ſponſ. Ex quibus infertur, quod huiuſmodi impediti contrahentes ante legitimam ætatem, non ſunt excommunicati: quia in effectu ſponſalia tantũ de futuro contrahunt, c. 1. § de ſponſ. lib. 6. Idẽ de cõtrahẽtibus credẽtibus ſe cognatos, ſi vere nõ sũt: nã peccãt mortaliter, & nõ valet matrimoniũ, ſi credebant illud non valere, aliàs ſic, vt recte Silueſt. reſoluit in verb. matrimonium. 7. q. 13. §. 5. quod autem dictum eſt de viro contrahente cum muliere, idem cenſetur dictum de illa contrahente cum illo.

De impedimento cognationis legalis.

SVMMARIVM.

44 *Cognatio legalis quid, quotuplex, et quouſq; impedit, et dirimit. num. 44. & 45.*

44 Cognatio vero legalis eſt propinquitas ex adoptione alicuius in filium proueniens, ſecundum mentem prædictorum poſt gloſſ. c. 1. de cogn. legal. & eſt triplex. Prima eſt aſcendentium, aut deſcendentium, ſcilicet adoptantis, & adoptati, & deſcendentium eius, quæ nec diſſolutione adoptionis, nec emancipatione tollitur cap. ita diligere. 30. q. 3. & §. ergo. Inſt. de adop. Secunda quaſi tranſuerſalis, ſcilicet inter adoptatũ, & filios naturales adoptantis durante adoptione, & filio naturali exiſtente in poteſtate patris, & non aliàs, c. 1. de cog. legal. l. qui per adoptionem. ff. de adop. Tertia eſt, quædam legalis affinitas, ſcilicet inter vxorem adoptati, & adoptantem, & inter adoptatum, & adoptantis vxorẽ. quæ durat perpetuo ſicut prima. l. adoptiuus. ff. de ritu nupt. Porro quælibet harum cognationũ impedit, & dirimit matrimoniũ, iuxta gloſſ. & communem, in d. cap. 1. & in 4. lib. ſent. diſt. 42. licet aliqui contradicant, quo ad cognationem tranſuerſalem.

45 Ex quibus ſequitur inter adoptantẽ, & adoptiui matrem hanc cognationem non contrahi, & quod adoptans aliquam in filiam ſuam non poteſt cum illa, nec aliqua eius deſcendente intra quartum gradum matrimonium contrahere: quia ſunt tamquam aſcendentes, & deſcendentes. Item, quod non poteſt contrahere cum vxore filij adoptiui eo mortuo, nec filius adoptiuus cum vxore adoptantis eo mortuo: quia eſt cognatio tertiæ ſpeciei: quamuis ſic cum eius matre, etiam filio viuente: quia inter illos nulla cognatio intercedit. Sequitur item, quod adoptiuus cũ filia naturali adoptãti ſ hoc viuente, & illa in eius poteſtate manẽte, matrimoniũ cõtrahere nõ poteſt, ſed ſic patre mortuo, aut filia emancipata, aut ſi eſt illegitima, aut ipſe eſt iam emancipatus: quia hæc cognatio his modis ſoluitur, ſecundum omnes vbi ſupra.

Inter prędictas vero tres cognationes hoc intereſt, quod conſanguinei, ſi contrahant inter ſe matrimonium intra quartum gradum, non ſolũ peccant, c. nõ debet. de conſangui. & affinit. ſed etiam ſunt excommunicati. Cle. 1. de conſang. & affini. infra dicemus. Cognati autem ſpiritualiter, vel legaliter, licet peccent, non tamen ſunt excommunicati. ſicut nec conſanguinei ſola ſponſalia de futuro contrahentes, iuxta gloſſ. receptam in dicta Clem. 1.

De impedimento criminis, aut delicti.

SVMMARIVM.

46 *Matrimonium quæ occiſio, & quod adulterium impedit, & dirimit. nu. 44. et 45.*

Qvintum impedimentum eſt crimen. Pro cuius notitia notandum, duo eſſe crimina, quæ matrimonium impediunt, & dirimunt, ad quæ reducuntur illa tria S. Thom. communiter recepti vbi ſupra, & diſt. 39. Alterum eſt occiſio coniugis alicuius, cauſa contrahendi cum eius coniuge quæ facta vtroque machinãte perpetuo impedit, etiam ſi alter infidelis eſſet, & ad eius conuerſionem procurãdam patrata fuiſſet, cap. laudabilem de conuerſ. infid. Facta vero, altero tantum machinante, nõ ſufficit, niſi adulterium interueniat. cap. ſuper eo. de eo, qui dux, in matrim. iuxta Ioan. Andre. per Pan. & communem, recept. ibidem. Dixi: Cauſa contrahendi: quia occiſio alio fine facta non ſufficit, d. cap. laudabilem. neque ratihabitio occiſionis ſuo nomine factæ: quamuis ſic iuſſio, aut conſilium iuxta gloſſ. recept. in cap. ſi quis viuente. 32. q. 1. & in cap. 1. de conuerſ. infid. 46

Alterum crimen eſt adulterari ſcienter cum coniuge alterius, & contrahere matrimonium, vel dare fidem de contrahendo. Dixi: Adulterari, quia ſi non erat vere coniux, licet putaretur talis, nõ impedit. cap. ſignificauit. de eo, qui dux. in matrim. impedit tamen ſi ſit verum, quamuis non ſit conſummatum: & quamuis ſit ſolutum quo ad torũ, vel cohabitationem, cap. ſignificaſti. & cap. ex litteris. eod. tit. Dixi etiam, Adulterari: quia nec datio fidei de contrahendo, nec contractus ſine adulterio ſufficit. d. cap. ſignificauit. & cap. 1. 31. queſt. 1. Dixi: Scienter, quia ſi

vterque

Digitized by Google

vterque probabiliter ignorat, poſſunt matrimonium contrahere, ſimul atque mortuus fuerit, qui impediebat: & ſi alter tantū ignorat, in eius arbitrio eſt, ſublato impedimento denuo matrimonium contrahere, vel non. cap. 1. eod. tit. donec ſciens cum tertia contraxerit, & modo ignorans non reſciuerit ante mortem impedientis, aut poſtquam reſcierit, non habuerit copu-
47 lam. Notandum item, quod vt matrimonium inter ignorantem impedimentum, & ſcientem, valere incipiat, non ſufficit ceſſatio impedimēti, & conſenſus nouus ſcientis: quia oportet, vt etiam ignorans denuo in illum conſentiat, poſtquam ei notum fuerit interueniſſe impedimentum per quod illud matrimonium non valuit, & fiat ei iuſta libertas ad renuendum, ſi voluerit, ſecundum Innoc. in fi. cap. 1. de eo. qui dux. in matrimon. & Scot. in 4. lib. ſentent. diſt. 35. Satis tamen videntur hæc ei notificari, & dari libertas, quando certior fit matrimonium nil valuiſſe, ob aliquod impedimentum in genere, & quod non cogatur ad denuo contrahendū, quamuis non exprimatur ſpeciatim impedimētum, ob quod primum matrimonium non valuerit, neque a domo ſui mariti in maiorem libertatem deducatur: quin & præſtat id facere, quoties non conuenit, vt illud ſpeciatim nouerit; ſatis enim eſſet tunc dicere gratioſe: Suſpicor te nō eſſe maritum meum, aut vxorem meā aliqua de cauſa, ideo rogo te plurimum cauſa tranquillitatis meæ conſcientiæ, & conſolationis, vt ſi, & quatenus opus fuerit, denuo nos pro cōiugibus habeamus, ſecundum mentē Caiet. 2. tomo Opuſculorum, tract. quæſt. 2. & in Summa, verbo, matrimonium. pag 9.

De impedimento dirimente infidelitatis.

SVMMARIVM.

48 *Matrimonium qua infidelitas impedit, et quouſque dirimit.*

49 *Matrimoniū, quod inter infideles nullū, & quod annullandum.*

48 Sextum impedimentum dirimens matrimonium, eſt infidelitas. Matrimonium etenim contractum a fideli cum infideli nondum baptizato, nullum eſt, etiam ſi ſit catechumenus; hoc eſt in fide Chriſtiana inſtructus, & velit baptizari, cap. caue. vbi gloſ. 28. quæſt. 1. Nam licet, vt ſupra dictum eſt, matrimonium inter infideles eſſe poſſit, quatenus eſt contractus, cap. gaudemus. de diuor. & cap. deinde. 26. diſt. non tamen, quatenus eſt ſacramentum, arg. c. veniens. de presb. non bap. Nec etiam vt contractus valet, ſi contra leges eorum fiat, argu. cap. fin. de diuor. & cap. de infidelibus. de conſang. & affinit. & multo minus quando contra leges naturales, vt fit quoties cum pluribus, quam cū vna contrahitur, dicto cap. gaudemus. Notandum tamen quod matrimonium infidelium non diuiditur, eo quod alter eorum ad fidem conuertatur, licet cōuerſus licite ſe ſeparare poſſit quo ad cohabitationem a non conuerſo, nolente conuerti: quamuis melius faceret conuiuendo ei, quouſque ſpes aliqua conuerſionis eſſet: tamen cum alia matrimonium contrahere, viuente infideli, non poteſt, niſi cum ipſe nolet habitare cum ea abſque contumelia creatoris, & ſine ſtudio peruertendi eam, aut in peccatū mortale inducendi. Quod procedit etiam in infidelibus, qui contraxerunt in gradibus lege canonica prohibitis, modo ſecundum leges eorum eſſent valida, per cap. gaudemus. de diuor. immo & ſi infidelis antequam matrimonium contrahat, conuertatur, illum recipere tenetur d. c. quāto. & dicto cap. gaudemus. ſiue dicamus per conuerſionem matrimonium dirimi, ſicut ſenſit Panor. d. cap. quanto. ſiue per ſecundum, ad quod contrahendum prædicta faciunt facultatem, vt melius dixit S. Thom. in 4. lib. ſent. diſt. 39. Dixi ſupra; Cum infideli nōdum baptizata: quia contractum cum fideli hæretica, vel ſchiſmatica valet, licet contrahendo peccet, iuxta gloſ. recept. in cap. non oportet. 28. quæſt. 1. & S. Tho. & alios in d. diſt. 39. quamuis iam ſit catechumena, vt dictum eſt ſupra.

De impedimento dirimente violentiæ, vel metus.

SVMMARIVM.

50 *Matrimonium metu iuſto contractum, immo & conſummatum, nullum.*

51 *Metus, quis iuſtus noue definitus, & declaratus.*

Septimum impedimentum dirimens matrimoniū eſt violētiæ vel metus. Pro cuius declaratione præmitto primo, quod quamuis omnes contractus, facti per metum regulariter valeant, ſecundum gloſ. & communem in cap. ab bas. de his, quæ vi. licet noſter Fortunius Garcia oppoſitum tenuerit; de vlt. fi. illat. 21. & quamuis ſacramenta, in quibus character imprimitur, ſicut in baptiſmo. cap. maiores. §. item quęritur. de bap. etiam valeant: contractus tamen, & ſacramentum matrimonij per metum contracti nil valet. c. veniens. 1. c. cum locum. de ſponſal. & tex. irrefragabilis in cap. ſignificauit. de eo, qui dux. in matrim. quia ita eccleſia decreuit, ob multa, quę Panor. & alii tradūt 50

Digitized by Google

in d.cap. cum locum. quę tamen ſola ſine ſtatuto eccleſiæ, vix ſufficerent.

51 Prǝmitto ſecundo, quod non quilibet metus ad hoc ſufficit, ſed requiritur iuſtus, qui cadat in virum cōſtantem.l.metum.ff.quod met.cauſ. qui definitur a ſancto Thom. communiter recepto, etiam a Soto ibidem in 4.lib.ſent. diſt. 29. art.2. eſſe illū, quo minus malum maioris euitādi cauſa eligitur, vt olim diximus in d.cap.cum locum. & late trad. Couarruuias in epit. 4. 1. parte.cap.4.§.1.a num.10.& in 2.par. cap.3.§. 4. Contra quam definitionem occurrerunt hoc in loco in Manuali, ſermone Hiſpano ſcripto quædam, primum, quod minor timor eſt iuſtus mulieri, quam viro, iuxta gloſs.fin. & a plurimis laudatam in d. cap. cum locum, quæ non eſſet vera, ſi hac definitione perpenderetur.

Secundum, quod vera, & communis ſententia habet, iuſtum metum, iudicis, vel prudentis arbitrio eſſe definiendum, ſecundum gloſs.in c. cum dilectus.de his, quæ vi. & prædicta definitio ſatis concludit eſſe a iure definitum.

Tertium, quod communis Panor. Prępoſ. & aliorum multorum habet contra Oſtien.in cap. conſultationi. de ſponſ. quod qui matrimoniū metu mortis contractum, metu quoque mortis conſummat, non videtur matrimonium validum facere, & quidem ratione irrefragabili, ſcilicet quod eſſentia matrimonij eſt, vt conſenſus ſit liber, per d.cap.cum locum. ſecundum omnes: & cum conſenſus directus in matrimonium, metu mortis extortus, non ſit ſatis liber, a fortiori conſenſus indirectus: & per quandā conſequutionem reſultans ex copula eodem mortis metu extorta, non erit ſatis liber: qui tamen ſecundum definitionem prædictam non poteſt dici iuſtus; quippe quo non eligitur minus malum ad euitandum maius: immo maius malum, ſcilicet peccatum mortale ad euitandā mortem corporalem, quæ eſt malum minus eo, iuxta cap.itane.cum citatis in eo.32.quæſt.5.

Quartū, quod nihil male venialiter factum, poſſet dici iuſto metu factum; quum omnis culpa, etiam venialis, ſit maius malum omni alio malo, quod non eſt peccatum, ſecundum Pan. in cap. ſacris. quod met.cauſ. & omnes Theologos, & Canoniſtas, & ſentit gloſs. in cap. ſi aliquid. 22.quæſt. 4. quod tamen etiam Sotus, qui definitionem prędictam ſequitur in d.q.29. art.3. ſatis negat.

Quintū, quod omnis rectus iudex iudicabit, metum iuſtum mortis, & mutilationis eſſe iuſtū abſolute ſine conſideratione, an per illum liberetur a maiore malo, vel minore, l.1.& 2. ff. quod met. cauſ. & etiam metum ablationis omnium bonorum, vel maioris partis eorum, ſaltem ſi magna ſunt, cap.1.de reſtit.ſpolia.lib.6. & merito, quia vita quædam ſunt, iuxta gloſs.receptā iuncto textu in l.aduocati. Cod.de aduocat.diuerſ.iudic.& probatur per l. iſti quidem.cū ſuis concordan. ff. quod met.cauſ. & cap.cum dilectus.adiuncta gloſ. de his, quę vi.

Sextum, quod etiam omnis rectus iudex conſiderabit in alio alius generis metu, non ſolum malum ipſum obiectum, ſed etiam circumſtantias fortitudinis, vel fragilitatis, non ſolum ſexus, vt dixit prędicta gloſs. ſed etiam ætatis, innatæ magnitudinis, vel paruitatis animi, aliorumque accidentium metum paſsi. Ita ꝙ eiuſdē mali obiecti metum in alio iudicabit iuſtum, in alio vanum, non conſiderādo, an metum paſſus liberetur a maiori malo, an a minori.

Septimum, quod ad reddendū actum inefficacem coram Deo ſufficit quilibet timor, etiā minor iuſto, modo ſit cauſa, ſine qua non, ſaltem principalis eius, vt dictum eſt ſupra, cap. 17.nu.29.poſt Adri. & alios ibi citatos, & probatur efficaciter: quia leges cōſtituentes diſcrimen inter alium metum, ſe fundant ſuper præſumptione, qua præſumunt alium eſſe cauſam actus, alium vero non: & lex, fundata in præſumptione, non habet locum coram Deo, ſi veritas ei non reſpondet, cap.is qui.& cap. tua.de ſponſ. cum eis adnotat. Octauum, quod quo ad hunc effectum neceſſario recedendum eſt a definitione S. Thom.communiter recepta, licet obſeruanda ſit plurimum quo ad effectum excuſandi a culpa: facit item gloſs. ſing. c. præſens.20.quęſt.3.quatenus notat ex illo cap. metum reuerentialem annullare votum pueri vouentis religionem, etiam quo ad forū exterius, cui tamen non conuenit prædicta definitio.

Nonum, quod licet ſuſcipiens ordinem ſacrum metu iuſto, verum characterem ordinis ſuſcipiat arg.c. maiores.§. itē quæritur de baptiſmo.non autem obligatur voto continentiæ illi annexo, arg. cap. 1.de his, quæ vi.tradit ſanctus Tho.2.2.quæſt.88.art. 11.& in ſpecie Ang. verbo, ordo.3.§.4. quæſt. 18. & ita timor, qui non eſt iuſtus ad annullandum ſacramentum, eſt iuſtus ad annullandum votum. Per quæ nuper reſpondimus, non obligari ad preces horarias, & a bellis iuſtis abſtinentiam, quę illi ſunt annexę, filium cuiuſdam maximi Principis, qui maximo reuerentiali metu partis Infantis, & patrui Regis diaconatum accepit, iunctis quæ concurrebant circumſtantijs. Per quę omnia dicendum eſt, definitionem præfatam iuſti timoris a nemine, quod ſciā, improbatam, nec limitatam eſſe neceſſario limitandam. Quibus eſt conſequens, quod licet metus mortis, quo teſtis falſum deponit, nō dicatur iuſtus ſecundum definitionem S.Thom, nec conſequenter excuſet a peccato; erit tamen iuſtus quo ad infirmandum eius teſtimonium, & quo ad excuſandum eum a pœna ſaltem ordinaria, ſecundum definitionem

Digitized by Google

nitionem præd. gl. communiter. recep. idque ipſum omnino dicendū de ſcriba,qui metu mortis fecit inſtrumentum, vel teſtamentum; id eſt peccare quidem, ſed inſtrumentum, vel teſtamentum eſſe reſcindendum. Idem etiam ipſum omnino dicendum eſt de eo, qui matrimonium metu mortis contractum, metu quoque consūmat, ſcilicet peccare quidem, ſed non præſtare conſenſum ſatis liberum,quo matrimonium valeat. Porro iuſtus metus non ſolum annihilat matrimonium eius,qui ob illum fingit ſe consētire, ſed & eius, qui vere conſentit,ſecundum ſanctum Thomam,& communem in d.diſt. 29. & d. cap. cum locum. & in cap. abbas. de his, quę vi. quidquid Cardinalis incaute ibi dicat. ſecundum quos omnes ſi pars coacta poſtea libere conſentiat,ſaltem tacite, altera in ſua voluntate perſeuerante, firmatur matrimonium; quin & ad id cogi poteſt volente parte coacta, per cap. ad id. & ibi notata de ſponſ. & ſi ſponte habeat copulam, videtur tacite conſentire, quo ad forum exterius:non tamen quo ad interius, niſi vere conſentiat, arg.cap.tua. de ſponſ.

De impedimento dirimente Ordinis.

SVMMARIVM.

52 *ORdo ſacer cur impedit,et dirimit matrimonium &cet.*

52 OCtauum impedimentum dirimens matrimonium, eſt ordo ſacer. Nullus enim ſpōte initiatus aliquo ex pręd ictis quattuor ſacris ordinibus poteſt contrahere matrimonium; & ſi contrahit,nō valet: quia eis eſt annexū votū ſollemne caſtitatis, quod impedit matrimoniū, & dirimit.cap. 1. de cleric. coniug. & cap. 1. & cap. ſi quis eorum. & c.erubeſcant,32.diſt.ad ꝙ votum eos ſuſcipiens obligatur, quamuis eius propoſitū non ſit illud ſeruare,nec ad id ſe obligare. Nec obſtat, quod nemo cogitur vouere.c. integritas. 32.quæſt. 1.Quia Eccleſia neminem ad ordines ſacros cogit,ſed ſolum ſtatuit,vt qui eos ſuſcipit, ſit ad matrimonium inhabilis. Et ſic qui voluntarie ordinatur, voluntarie illā inhabilitatē incurrit,iuxta Scot.in 4.diſt.37.q. 1. & ſi contrahat illud,eſt excommunicatus.clem. prima. de conſang. & affin. de qua infra ca. 27. & an ſit irregularis dicetur ibidē. Dixi, Spōte, quia ſecus, ſi iuſto metu initiaretur,iuxta dicta ſupra eod. num. 51.

Porro coniugatus, qui ordinē ſacrum ſuſcipit inſcia, aut inuita ſua vxore,non ſolū peccat cum contrahit,ſed etiam poſtea cum debitū cōiugale exigit:& idem ſi reddit illud ſuſceptis ordinibus, ex illius conſenſu legitimo. Palud. in 4.diſt. 37.quæſt. 1. col. 2. non eſt tamen legitimus, niſi ipſa religionem ingrediatur, vel niſi ſit ſenex & caſtitatem voueat, cap. Agathoſa. 27 quæſt. 2. S.Thom. receptus in 4. diſt. 37. art. 2.

De impedimento dirimente ſecundarum nuptiarum.

SVMMARIVM.

53 *MAtrimonium contrahens cum ſecunda,viuente prima,clam ducta, vt peccat, et quid aget, fama mortis prioris audita, et ſequentibus.*

54 *Matrimonium contrahens ſecundo, putans mortuam primam, quid aget, pulchre.*

54 *Filius matrimonij putatiui qui legitimus.*

55 *Dubius credens, et ſciens, in hoc pares.*

56 *Matrimonium contractum a credente illud non valere, an valeat.*

NOnum impedimentum dirimēs matrimonium, eſt matrimoniū præcedens, quod dirimit ſequens. Nullus enim poteſt contrahere cum alia viuente prima, etiam nondum cognita, & clandeſtine ducta: ita tamen, quod valuiſſet matrimonium, & etiam ſi iam prima alteri nupſerit, & liberos ex eo ſuſceperit, (ꝙ pro dolor, frequenter contingebat ante Concil. Triden.) & peccat, nec abſolui poteſt, ſaltem ſine firmo propoſito non cognoſcendi ſecundam toto. tit. de ſponſ. duorum nec vlla regionis abſentia, nec temporis longinquitas in hoc prodeſt,niſi denuo contrahat cum illa, poſt habitam de morte illius notitiam; ad quam habendam ſufficeret fama, ſi in longinquum profectus fuit;ſecundum Anton.in cap. in pręſentia. de ſponſ. cui contradicit Panor. ibid. ſed recte defendit eum Silueſt. verb. matrimoniū. 8. quæſt. 13. ver. 4. Aut ſi erat ſenex, aut prælium ingreſſus, non apparuit;de qua re litteras accepit ab his, qui eidem interfuerunt, iuxta gloſſ. receptam in cap. quoniam frequenter. vt lite non conteſt. Quoniam ſi fama orta ex horum aliquo ad eum perueniret, poſſet denuo contrahere cum ſecunda, & ſine peccato cum ea rem habere. Porro filij ex ea ignorante primum matrimonium ſuſcepti, legitimi forent, per cap. ex tenore. iuncta gloſſa communiter recepta, qui filij ſint legit. 53

Illa item peccat, nec abſolui poteſt,quæ cōtrahit cum ſecundo, credens probabiliter ſuū primū maritū mortuū eſſe,& poſtea ob nūtium de eius vita acceptū credēs,vel debens credere illū viuere,petit debitum coniugale, aut reddit 54

Digitized by Google

ſecundo: ſi tamen dubitat, poteſt & debet reddere: ſed non petere iuxta communem probatã per cap. dominus. de ſecund. nupt. Cõtra quod tamen grauiter vrget, quod ſicut, qui facit aliquid, quod credit eſſe mortale, mortaliter peccat. c. per tuas. 2. de ſimon. c. ſi. de pręſcript. ita, qui facit aliquid, q dubitat eſſe mortale, mortaliter peccat, arg. c. dubius. de hæret. vt late probamus, in c. ſi quis autẽ. de pænit. diſt. 7. nu. 85. cum ſeq & infra nu. 81. ſuper quo multa dicit Adr. in q' uolibet. 2. ſed nõ ſatisfacit, vt ibidẽ demonſtramus, vbi diuina ope noue reſpõdimus id, quod eruditis in Hiſpania placuit, concedendo ſcilicet, quod non debet reddere dubitãdo, ſed credendo: & quod poteſt credere mortuum quo ad effectum reddendi, & non quo ad effectum petendi: eo quod, vt ibi copioſe demõſtramus, poteſt quis vno tempore, ob quædam motiua credere aliquid ad vnum effectum: & alio ob alia contrarium, vel de eo dubitare ad alium effectũ. Et ita quando rationes dubitandi, adeo graues ſunt, vt iudicio prudentis neutram partem credere debeat, nec petere, nec reddere debitum debet: & quando adeo leues, vt vtranq; partem credere poſſit, & reddere, & petere, dubietate ſublata, poteſt: & quando ſunt mediocres, & tales, vt ob eas in præiudicium alterius non ſit credendum, ſed in ſuum ſic, reddet credendo ad hunc effectum mortuum eſſe, & non petet dubitando de illo, quo ad hunc effectum: & ſi certo intellexerit eũ viuere, relinquere debet ſecundum, & redire ad primum. alias enim adulteraretur d. cap. dominus. adiuncto. cap. inquiſitioni. de ſent. exc6. & primus eam accipere debet, niſi de eius vita certior facta cum ſecundo rẽ habuerit, cap. cũ per bellicã. 34. q. 2. Hæc quæ dicta ſunt de vxore nubente ſecundo, cenſeantur dicta de marito ducente ſecundam.

56 Peccat item ille, ac illa, qui, vel quæ credens ſuam vxorem, vel ſuum maritum viuere, cũ re vera mortua, vel mortuus eſſet, matrimonium cum alia, vel alio contrahit: nec valet matrimonium, ſi dum contrahit, credit illud non fore validum: quia non conſentit legitime in matrimonium: ſecus ſi credit matrimonium valere, licet credat contrahendo peccare mortaliter, vt recte Silueſt. verb. matrimonium. 8. q. 13. §. 5. explicuit declarando conformes eſſe opiniones, quæ contrariæ videbantur.

De impedimento iuſtitiæ publicæ honeſtatis.

SVMMARIVM.

57 *Impedimentum publicæ honeſtatis quid, & quã reſtrictum Tridenti.*

58 *Matrimonium, vel ſponſalia a parentibus contracta quæ valent.*

58 *Sponſalia inualida etiam publica, non impediunt matrimonium ullum.*

Decimum impedimentum dirimens matrimonium eſt iuſtitiæ publicæ honeſtatis: 57
quod definitur eſſe impedimentum ab Eccleſia inductum dirimens matrimonium cõtractũ inter ſpõſum, aut maritum, & omnes cognatos ſponſæ ſuæ, aut mariti intra gradum prohibitũ, iuxta mentem noſtrorum in d. cap. audiẽtiam. & cap. ſponſam. & S. Thom. & alios in 4. lib. ſenten. diſt. 41. Sciendum eſt tamen, quod copula carnalis ad hoc impedimentum non eſt neceſſaria, licet illa interueniente aliud impedimẽtum affinitatis naſcatur, de quo infra. Nec erat neceſſe iure antiquo, vt ſponſalia, aut matrimoniũ iure valerent: quia ſufficiebat pure fuiſſe contracta ſine defectu conſenſus, capit. 1. de ſponſ. lib. 6. vel ſub conditione, ſequuta illius purificatione, & impediebat vſque ad quartum gradum. Nunc autem iure nouo Conc. Triden. ſeſſ. 24 cap. 3. de refor. matri. nulla ſponſalia inualida producunt hoc impedimentum, neque valida vltra primum gradum. Matrimonium autem etiam inualidum per verba de præſenti contractum producere hoc impedimentum, & conſequenter differre in hoc a ſponſalibus per verba de futuro contractis, declarauit Pius Quintus in extrauag. ad Romanum. lata anno 1566. quamuis etiam hodie, quod de ſponſalibus dicitur, dici poteſt de matrimonio contracto per verba de præſenti inter impuberes: qua illud reſoluitur in ſponſalia de futuro per cap. 1. §. 2. de deſponſ. impub. lib. 6. Ex quibus ſequitur primo, quod qui primũ contrahit ſpõſalia cum aliqua, & deinde matrimoniũ cum cognata eius, priorẽ debet accipere: quia matrimonium cum ſecunda propter impedimẽtum iuſtitiæ publicę honeſtatis nullum fuit. Et ſi cum ſecunda rem habuit, neutram habere poteſt; non ſecundam, propter hoc impedimẽtum; non priorem, propter affinitatis impedimentum, ſecundum omnes in cap. litteras. de deſpon. impub. & cap. ex litteris. de eo, qui cogn. conſang. vxor. Sequitur ſecundo, quod 58
hoc impedimentum hodie non naſcitur ex ſpõſalibus, vel matrimonijs contractis inter conſanguineos, aut affines inter gradum prohibitum, aut cum ordine ſacro initiato, aut religioſo, quia ſunt inualida, licet olim naſceretur: quia non erant inualida ex defectu conſenſus. Sed nec olim, nec hodie naſcitur ex ſponſalibus a parentibus factis, ſiue filij legitimæ ætatis ſint, ſiue non: niſi expreſſe, aut tacite conſentiant, aut niſi ſint præſentes ſine cõtradictione, vel niſi abſentes in id poſtquam

eis

eis innotuit, conſenſerint, cap. 1.§. porro. de deſponſ. impub. lib. 6. Sequitur tertio quod illud Palud. in 4. diſt. 27. quæſt. 1. ar. 5. commendatũ a nobis hic in Manuali Hiſpano ſcilicet ex ſponſalibus, & matrimonijs inualide, & clandeſtine contractis, non naſci hoc impedimentum, quo ad forum cõſcientię, per cap. tua. de ſponſ. & cap. 1. eo. tit. lib. 6. cum ibi adnotat. non eſſe adeo commendandum. Quoniam hodie, etiam ex publice contractis, ſi ſunt inualida, non naſcitur: ſed quoad matrimonium ſic, per dictam Extrauagan. Pij Quinti. Et etiam quoad ſponſalia, quæ Conc. præceſſerunt, arg. cap. fi. de conſt. Quoniam hodie, etiam ex publice contractis, ſi ſunt inualida, non naſcitur: quamuis quo ad ea, quæ præceſſerunt Concilium, prodeſſe poſſit.

De impedimento dirimente impotentiæ.

SVMMARIVM.

59 *IMpedimentum impotentiæ quid, & dirimit: quid faciet ſic impeditus. & 60.*

59 DVodecimum impedimentũ dirimens matrimonium, eſt impotentia coeundi. Eſt autem impotentia impediens matrimonium, impedimentum perpetuum naturale, aut accidentale, ad copulam naturalem perfectam, iuxta mentem S. Thom. in 4. lib. ſent. diſt. 34. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 12. Dixi, *Perpetuum*, quia temporarium non ſufficit, cap. fraternitatis. de frig. & malef. illud autem eſt perpetuum, quod ſine miraculo, aut ſine probabili periculo animæ, aut corporis tolli non poteſt d. c. fraternitatis. Dixi, *Naturale, aut accidentale*, ad ſignificandum, ex duabus cauſis hoc oriri; ſcilicet, naturali, quę ſignificatur, per verbum frigidis, poſitũ in Rubr. de frig. & malef. & accidentali, quæ per verbum, maleficiatis: quoniam ad impedimentum frigiditatis reducitur omnis alius naturæ defectus, aut exceſſus, & arctio membri, quę copulam impediunt: & ad maleficium, ſiue faſcinationẽ, quodlibet accidẽtale, quod ex abſciſſione, caſtratione, vel alio artificio naſcitur. Dixi, *Ad copulam naturalem perfectam*, quia nõ ſufficit impotentia generandi, quæ in ſenibus, aut alijs ſua natura, aut arte ſterilibus inuenitur, iuxta gloſſ. receptam cap. quod ſedem. de frig. & malef. Porro hoc impedimentum eſt impediẽs, & dirimens. cap. 1. & 3. de frig. & malef.

60 Vnde ſequitur, non eſſe verum illud, quod dicunt Palud. in diſt. 34. q. 2. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 12. §. 3. quod qui potens, matrimonium contrahit cum impotente, ſciens impotẽtẽ eſſe, nõ poteſt ſe ſeparare ab illo contra eius voluntatem; eo quod eſt verum matrimonium, & ſibi debet imputare contrahens cum impotẽte: quia fundamẽtum eorum falſum eſt, cum inter eos nullum verum matrimonium ſit, annihilante illud hoc impedimẽto, quod eſt impediẽs, & dirimens: quod etiam inſinuat Silueſt. verb. matrimonium 8. quæſtione 16. ſub fin. quamuis idem in ead. quæſt. §. 2. & 5. contrarium dicat. Ex quo ſubinfertur, cum id ſcientem non poſſe vti tali matrimonio ad delectationem carnalem; quamuis illi tamquam frater & ſoror cõuiuere poſſint, vt ſenſit Cæleſtinus, & eius gloſſ. in cap. laudabilem. de frig. & malef. licet qui vere maritus eſt, & non poteſt habere copulã carnalem perfectam, vt quia non poteſt fundere ſemen, licite poteſt niti, & vti vxore, ad habendã eam, ſecundum Caiet. 2. 2. q. 154. art. 1. col. 6. & diximus in c. cõſideret. de pęnit. diſt. 5. nu. 48.

De impedimentis impedientibus, & non dirimentibus matrimonium, in ſpecie, & primum de impedimento cõditionis.

SVMMARIVM.

61 *COnditio quid, & quotuplex in matrimonio, quæ ſuſpẽdit, quæ annihilat, quæ reijcitur, & quo differt a cauſa, modo, & demonſtratione. et 62.*

63 *Conditio ſi N. voluerit, an eo ſemel renuente, vel tacente impleatur.*

64 *Matrimonium cõditionale ſolui per purum, ante conditionem impletam. & 65.*

66 *Cõditio nõ omnis impleta, quo ad Eccleſiã ĩpletur.*

PRimum impedimentum impediẽs, & nõ dirimens, eſt conditio. Eſt autem cõditio, vt hic ſumitur ſuſpẽſio alicuius diſpoſitionis, quouſque aliquid futurũ fiat, ex mẽte gloſſ. in rubr. ff. de condit. & demõſtr. quidquid verba eius, & verba Bart. in l. 1. eiuſdẽ tit. ſonẽt. & denotatur per hãc coniunctionem (ſi) vel aliud ei æquipollẽs, ex mente eorundem, veluti: Duco te, vel, ducam te in vxorem, ſi illud, aut illud euenerit. 61

Conditionum autem in matrimonijs tria sũt genera, iuxta gloſſ. recep. in c. fin. de cõd. appoſ. Primum eſt earum quę ſunt turpes, & cõtra ſubſtantiam, aut bonũ matrimonij, qualis eſt illa: Si curaueris nõ cõcipere, quę eſt cõtra bonũ generationis: & illa, Si aliam ditiorem, aut nobiliorem non inuenero. quæ eſt contra bonum indiuiduitatis: & illa: Si victum, ex adulterio quęſieris, quę eſt cõtra bonũ fidei. Quę omnes annihilãt matr. c. aliquãdo. & c. ſolet. 32. q. 2. d. c. ſin. 62

Secũdũ earũ, quæ sũt turpes, aut factu ĩpoſſibiles: ſed nõ cõtra ſubſtãtiã, aut bonũ matrimonij; qualis eſt illa: Si furatus fueris: Si occideris:

Digitized by Google

ris: Si Cęlum digito tetigeris,quę non annihilant, ſed pro non appoſitis in fauorem matrimoniorum habentur:& matrimonia, in quibus illæ ponuntur, cenſentur abſque aliqua conditione contracta. Tertium earum,quæ ſunt honeſtæ, qualis eſt illa: Si pater meus voluerit: Si tanta dos detur; quæ ſi ſunt verę conditiones, matrimonium ſuſpendunt, quouſque impleantur. cap. de illis. cap. ſuper eo. & cap. per tuas. de cond. appoſ. modo ponantur a principio: & ſuſpenſiue: ſecus enim ſi a principio reſolutiue, vel poſt contractum ſuſpenſiue. cap. 1. de cond. appoſ. iuxta intellectum Vincen. quem Panor. & communis probant,& modo ambæ partes illis expreſſe conſentiāt,aut tacite,altera eas exprimente,& altera tacente,ſecundum Adria. in 4. de matr. quæſt. 4. col. 13. & 14. quamuis Innoc. in d. cap. fin. requirat expreſſum vtriuſque partis conſenſū: abſq; tñ ſufficienti fundamēto.

Dixi: *Si ſunt veræ conditiones*: quales non ſunt de re præterita, aut præſenti, veluti illa: Si N. mortuus eſt, aut ſi viuit; non ſuſpendit, quia nō eſt vera conditio: immo ſtatim, ſi eſt falſa, matrimonium nullum eſt: ſin vera, ſtatim valet. l. illa inſtitutio. ff. de cond. inſtitu. l. cum ad præſes. cum ſeq. ff. ſi cert. pet. §. conditiones. inſt. de verb. obligat. & eadē ratione cauſa in illo poſita non ſuſpendit, Secundum gloſſ. in rub. & Bart. in l. 1. ff. de cond. & demonſt. vt cum dicitur: Matrimonium tecum contraho, quia talem rem feciſti: nec modus; vt cum dicitur: Cōtraho tecum matrimonium, vt talem rē facias: nec demonſtratio; veluti: Matrimonium tecū contraho mercatore, aut domino talis rei. Et quamuis hæc tria; ſcilicet cauſa, modus,& demonſtratio numquam ſuſpendant, annihilant tamen quando ſunt contra ſubſtantiam, aut bonum matrimonij, d. cap. fin. de cond. appoſ. aut perſonæ errorem inducunt, de quo ſupra eod. cap. num. 31. & ſeq.

63 Ex quibus ſequitur primo, quod qui matrimonium contrahit cum conditione: Si pater meus voluerit, non eſſe matrimonium antequā pater conſentiat; & quod ſimulatque conſenſerit; matrimonium eſſe incipit, ſi contrahentes ad eius vſque conſenſum, in illa voluntate permaneant, cap. ſuper eo, & cap. per tuas, de cond. appoſ. & patre renuente, omnino eſſe deſinit. Magnæ tamen quæſtionis eſt; An confirmetur per conſenſum eius, poſtquam ſemel cōtradixerit præſtitum. Pro negatiua enim parte facit, quod primus eius actus videatur attendendus, arg. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verbo. ſign. Verius tamen videtur confirmari, ſi quouſque ille conſentiat, contrahentium cōſenſus duret, alias non, iuxta Card. in d. capit. ſuper eo. Silueſt. verbo, Matrimonium. 3. quæſt. 4. Non minoris autem quæſtionis eſt, quando pater tacet, non contradicendo, nec conſentiendo expreſſe. Nobis placet opinio Silueſt. vbi ſupra, quatenus ait, confirmari ſi per ſigna colligitur illū tacere; eo quod ei placeat: & infirmari ſi colligitur tacere, eo quod diſpliceat. Non autem quatenus ait cenſendum ideo in dubio tacere, quod placeat; quia id videtur eſſe contra regulam. Is qui tacet non fatetur, nec negare videtur, lib. 6. & contra aliam, quę habet, facta non præſumi, niſi probentur, cap. cum in iure. de offici. deleg. quas non video, quo ad hunc caſum iure limitatas. Sequitur ſe- 64
cundo, quod ſi tempore quo apponitur conditio, pater eſt mortuus, & filius ignorat, ſtatim non valet matrimonium, quia conditio nō poteſt impleri, cum mortuus nec conſentire, nec diſſentire poſſit. cap. ſi gratioſe. de reſcrip. lib. 6. Si autem ſcit patrem eſſe mortuum, pro non appoſita (quia impoſſibilis) habenda eſt, & conſequenter cenſendum matrimonium valere, Roſ. verbo, Matrimonium. 5. §. 8. & Silueſt. verb. matrimonium 4. Tertio ſequitur, quod ſi ante cōditionem impletam altera partium voluntate mutata contrahit cum alia abſolute, illud matrimonium valebit, licet poſt illud contractum conditio impleatur, argum. d. cap. ſuper eo. & cap. ſi pro te. de reſcript. lib. 6. quia in his, quæ ex voluntate ſolius diſponentis pēdent, implementū conditionis non retrotrahitur ad tempus diſpoſitionis, iuxta glo. recept. in d. cap. ſi pro te. ſed impleta conditione, antequam contrahat cum ſecunda, perfectum eſt matrimonium, & ideo cogi poteſt ab Eccleſia recipere primam d. cap. ſuper eo, in textu, & in glo. Quarto ſequitur, referre multum, an quis dicat, Cōtraho tecum matrimonium, ſi permi- 65
ſeris coitum: An, Contraham tecum matrimonium, ſi permiſeris coitum: vt inſinuat Silu. poſt alios vbi ſupra, quia in priori caſu ſtatim fit matrimoniū, ſi intelligit de fornicario coitu, quia conditio eſt turpis, & habetur pro non appoſita: & ſi intelligat de vxorio, ſimul ac coierit, eſt perfectum matrimonium, quo ad Deum, & Eccleſiam, quia impleta eſt conditio, ſub qua fuit contractum. In poſteriori autem ſi intelligit de coitu fornicario, conditio habetur pro non appoſita, & ſic manent ſponſalia pura: & conſequenter copula carnali ſubſequuta, fit matrimonium præſumptum, quo ad Eccleſiam ſecundum iura antiqua, vt mox dicetur: quo ad Deum autem non, niſi copula eſſet vxoria: ſi autem intelligit de coitu licito, ſunt ſponſalia conditionalia, quæ ſequuta copula purificantur quo ad Deum & Eccleſiam; & tranſeunt in matrimonium præſumptū, quo ad Eccleſiā; quo ad Deum autem fiunt de conditionalibus abſoluta, & purificata per conditionis implemētum, ſed non matrimoniū, niſi conſenſus matrimonia-

Digitized by Google

monialis ſuſpendens actum, vt dictum eſt, ab vtraque parte addatur, vt eſt addendus poſt ſpõſalia pura: per quæ mens obſcura Silueſt. declaratur. Sed quum prædicta ſponſalia nõ poſſint purificari, niſi per licitum coitum, & ille nõ poſſit haberi, niſi ſit matrimonialis, neceſſe eſt conſequenter dicere, illa non purificari per illam copulam, aut certe per eam tranſire illa in verũ matrimonium coram Deo; quod nobis videtur verum, & firmum ſecundum iura antiqua, licet non ſecundum nouum Tridentinum, ſecundũ quod non poteſt fieri matrimonium niſi prȩſente parocho, & duobus vel tribus teſtibus: vt dicetur infra eod. cap. num. 69. & tactum eſt ſup. eod. cap. num. 28. & dicetur infra, cap. 25. num.
66 144. Quinto ſequitur, quod per hæc verba (tecũ contraho, ſi te virginem inuenero) intelligendo per inſpectionem honeſtarum feminarum, eſt matrimonium conditionale; quia eſt vera conditio, quippe quæ eſt de re futura, & honeſta; & intelligendo de inuentione per copulam carnalem, eſt purũ matrimonium quo ad Eccleſiam: quia talis conditio, eo quod ſit turpis, habenda eſt pro non appoſita. Et eadem ratione, per illa verba, (contraham tecum, ſi te per copulam virginem inuenero) contrahuntur pura ſponſalia. Et per illa, Cõtraham tecum, ſi te virginem per honeſtas feminas inuenero, contrahuntur ſponſalia conditionalia, quo ad eccleſiam: quamquã quo ad Deum in nullo caſu matrimonium contrahitur, aut ſponſalia ante adimpletam conditionem, ſi vere coram eo fuit animus ſuſpendẽdi vſque ad implementũ illius, arg. cap. Tua. &
67 cap. Is qui. cum eis annot. de ſponſ. Sexto ſequitur demum, quod matrimonium contractũ per illa verba, Duco te in vxorẽ, ſi cras ſol orietur, vel per alia, quæ conditionem neceſſario euenturam importent, eſſe purum & non conditionale apud eccleſiam, ſecundum S. Thom. & Bona. in 4. diſt. 28. quæſt. 3. Oſtien. Card. & Panor. in cap. Per tuas. de cond. appoſ. contra gloſſ. ibi & alios illam male approbantes; quãuis quo ad Deum, & in foro conſcientiȩ, non ſit tale, ſi vere fuit animus ſuſpendendi actum, vſq; ad ſolis ortum.

De impedimento interdictionis, & feriarum.

SVMMARIVM.

68 *Matrimonium clam, vel contra interdictũ ſuperioris contrahens, vt peccat.*
69 *Matrimonia clandeſtina, quæ hodie nulla, cum alijs Tridenti ſtatutis.*
70 *Eccleſiæ facies, quæ olim, quæ nunc, quando extra eam, etiam cum cauſa non contrahitur.*
71 *Nuptias benedicendi tempus Tridenti ampliatum.*

SEcundum impedimentum impediens, ſed 68
non dirimens matrimonium eſt interdicti, & feriarum, vt cum alicui, ne contrahat matrimonium cum aliqua ob aliquod impedimentũ epiſcopus, iudex, aut parochus interdicit donec conſtet non ſubeſſe illud impedimentum, quod opponitur, per tit. de matrim. contract. cõtra Interdict. ſecundum Palud. in 4. diſt. 28. q. 2. colum. 1 quidquid dicat Ang. vt recte defendit Silueſt. verb. matrimonium. 7. q. 1. Valet tamen matrimonium ſic contractum, ſi vere non ſuberat impedimentum, licet peccet contrahẽdo, ſicut & peccat, qui contrahit matrimonium per verba de prȩſenti clandeſtine ſine iuſta cauſa, aut publice ſine trina denuntiatione prius in eccleſia facta, quo qui impedimentum inter eos eſſe ſciunt, indicent illud. cap. cum inhibitio. de clandeſt. deſponſ. & per omnes in 4. diſt. 28. quæſt. 1. colum. 1. & 4. & eſt excommunicatus, non quidem iure communi, ſed epiſcopali, quale in pleriſque omnibus epiſcopatibus Hiſpaniȩ eſt; & quia multa circa hoc ſtatuit Conc. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de reform. matrimonij, ſubſtituam hic aliqua eius quibuſdam ſublatis, quȩ in vulgari huic loco inſerueram.

Primum eſt, errare dicentes, quod matrimonia clandeſtina contracta ante illud concilium, non valent; vel quod filius non poteſt contrahere matrimonium ſine conſenſu parentum; vel quod parentes poſſunt illud irritare.

Secundum, quod matrimonia clandeſtina 69
etſi contracta valeant, contrahere tamẽ illa deteſtabile eſt. Tertiũ, quod ob cauſas ibi expreſſas ſtatuit in hæc verba: *Sancta Synodus præcipit, vt in poſterum antequam matrimonium cõtrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in eccleſia inter miſſarum ſollemnia publice denuncietur inter quos matrimonium ſit cõtrahendum, quibus denunciationibus factis, ſi nullũ legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie eccleſiæ procedatur, vbi parochus viro, et muliere interrogatis, et eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat; Ego vos in matrimoniũ coniungo, in nomine Patris, et Filij, et Spiritus ſancti, vel alijs vtatur verbis, iuxta receptum vniuſcuiuſq; prouinciæ ritum. Quod ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes, tunc vel vna tantum denunciatio fiat, vel ſaltem parocho, et duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimoniũ celebretur; deinde ante illius conſummationem denunciationes in eccleſia fiant, vt ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur; niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, et iudicio ſancta Synodus relinquit. Qui*

aliter

aliter quam præſente parocho vel alio ſacerdote, de ipſius parochi, ſeu ordinarij licentia, & duobus vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiuſmodi cõtractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annullat.

Quartum, quod, *Quicunque ſacerdos ſine licentia parochi coniunxerit matrimonio aliquos, etiam prætextu immemorialis conſuetudinis, maneat ſuſpẽſus donec ab ordinario eius, qui coniungere debebat, abſoluatur,*

Quintum, quod, *Parochus habeat librum in quo coniugum & teſtium nomina, diemque & locum cõtracti matrimonij deſcribat, quem diligenter apud ſe cuſtodiat.*

Sextum, quod, *Prædicta Synodus hortatur coniuges, vt antequam contrahant, vel ſaltem triduo ante matrimonij conſummationem ſua peccata diligenter confiteantur, & ad ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum pie accedant.*

Septimum, quod, *Si quæ prouinciæ alijs vltra prædictas, laudabilibus conſuetudinibus, & caremonijs hac in re vtuntur, eas omnino retineri ſancta Synodus vehementer optat.*

Octauum, quod, *Hoc decretum in vnaquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat a die prima publicationis in eadem parochia factæ numerandos.* Aduertendum circa hęc primo, quod concilium non annullat omnia matrimonia clãdeſtina, ſed ſolum illa, quæ fiunt ſine præſentia parochi, vel alius ſacerdotis facultatem in id ab eo, vel ab ordinario habentis, & ſine duobus, vel tribus teſtibus. Præterea quod nil expreſſe decernit, de matrimonio contracto in facie Eccleſiæ, ſine ſacerdotis proprij, vel alius præſentia. Et quod non valeat, vrget verſiculus, Qui aliter. Et contra, quod valeat, facit, quod videtur intelligendus de contrahentibus clandeſti-
70 ne. Aduertendum ſecundo, quod facies eccleſiæ alibi dicitur ianua eccleſiæ, vt in Luſitania; alibi ipſa eccleſia, vt in Belgio, alibi præſentia multorum, ſecundum Maior. in 4. diſt. 27. quæſt. 1. vt in bona parte Hiſpaniæ, & vbi, eſt talis cõſuetudo ad hoc, vt dicatur contrahi in facie eccleſiæ, ſufficit præſentia cognatorum, & vicinorum, & idoneus teſtium numerus, iuxta Panor. communiter receptum in d. cap. cum inhibitio. Nunc autem per prædictum concilium ſupra proxime relatum videtur contrahi ſatis in facie eccleſiæ, ſi trina denunciatione præmiſſa, contrahatur coram parocho, vel eius locumtenente, & duobus vel tribus teſtibus. Tertio aduertendum, quod ſi contraheretur coram parocho & teſtibus, non præmiſſa trina denunciatione, vel non omiſſa legitime, valeret quidem matrimonium, ſed diceretur clandeſtinum, quo ad alios effectus, quam annullationis matrimonij: quia quoad illos non videtur derogari iuri antiquo, a quo non eſt recedendum vltra quam recedit nouum. l. Præcipimus. Cod. de appellat. Aduertendum quarto, quod hodie etiam cum iuſta cauſa non valebit clam ſine parocho, & teſtibus contractum, licet antea iuſte potuiſſe cõtrahi dixerimus hic, ſequuti Caiet. in opuſc. tom. 1. tract. 12. quæſt. 2. Idem videtur ſentire concilium, qua parte facit facultatem epiſcopo relaxandi prædictas denunciationes, quando ei videbitur conueniens: non tamen facit ei facultatem remittendi præſentiam parochi & teſtium. Sed (quod valde notandum eſt) fel. rec. Pius V. declarauit, non eſſe illos neceſſarios, in contrahendo denuo matrimonio, ab ijs qui illud publice cum deuotione ſufficiente contraxerunt: ſed propter aliquod impedimentum occultum, eſt nullum, quo ſublato oportet vt denuo contrahatur, quod fieri poſſe, ſine vlla parochi & teſtium pręſentia, antequam ad Vrbem veniremus, reſpondimus. Qua declaratione ſacrum Pœnitentiariæ Prętorium frequenter vtitur. Aduertendum quinto, quod licet ſufficiens cauſa relaxandi denunciationes ſit, quod nobilis cum ignobili, diues cum paupere, ſenex cũ adoleſcentula matrimonium contrahere velit; aut quod timeat conſanguineos, iuxta Palud. in 4. diſt. 28. quęſt. 2. colum. 4. S. Anton. 3. par. titu. 1. cap. 16. §. 5. non tamen ſufficiunt ad hoc, vt epiſcopus relaxet ſollemnitatem adhibendi parochum & teſtes, vt ſatis colligitur ex tenore Concilij. Aduertendum ſexto, expreſſe determinari a pędicto Concilio, epiſcopum poſſe diſpenſare circa pędictas denunciationes, quod antea non fuimus auſi confiteri, niſi in terris, vbi id fieri conſueuit.

Vigeſimotertio, Peccat mortaliter qui tẽpo- 71
ribus ab Eccleſia ꝓhibitis benedictionẽ nuptiarũ accipit, aut in domũ ſuã ſollemniter ſpõſam traducit. cap. cappellanus, de ferijs, & cap. non oportet. cum trib. ſeq. 33. q. 4. ſed non, ſi ſolum ſponſalia, vel matrimonium de præſenti cõtrahit, iuxta gloſs. recep. in dicto cap. cappellanus, per illum tex. quia ſola benedictio, & traductio ſollemnis prohibetur, iuxta mentem S. Thom. & Palud. in 4. diſt. 32. Caiet. in Summa, verbo, Nuptiarum peccata. Silueſt. verbo, Nuptiarũ peccata. Silueſt. verbo, Matrimonium. 7. q. 2.

Tẽpora prohibita iure antiquo ſunt ab Aduentu vſq; ad Epiphaniam, a Septuageſima ad Paſcha, & eius octauam, & a tribus Litaniarum ſiue rogationum diebus ad ſeptimum diem Pẽtecoſtes, d. cap. cappellanus. Conc. autẽ Tridẽ. ſeſs. 24. cap. 10. de refor. matri. reſtrinxit hęc tẽpora, in hæc verba: *Ab aduentu D. N. Ieſu Chriſti, vſque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta Cinerũ vſque in octauam Paſchatis incluſiue, antiquas ſollẽnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſeruari*

Digitized by Google

obſeruari ſancta Synodus præcipit. In alijs vero temporibus nuptias ſollemniter celebrari permittit. Conſummare autem matrimonium per copulam abſque ſollemnitate nuptiarum, & abſque traductione ſollemni in domũ, nullo tempore prohibetur, iuxta Caiet. in Summa. verbo, Matrimonium. quem ſequimur: quamuis Palud. in 4. diſt. 32. & Roſ. verbo, Impedimentum. 13. §. 3. & S. Anton. 3. par. tit. 2. cap. 17. & quidam alij ſine ratione neceſſaria teneant, peccare: ſed ſolum prima vice.

De impedimento ſponſalium, & catechiſmi.

SVMMARIVM.

72 *Cognatio ex catechiſmo non dirimit, & an reſtricta Tridenti.*

72 *Lex ſuper metiente trahitur ad menſum, ſi eſt eadem ratio.*

72 Tertium impedimentum impediens, ſed nõ dirimens, matrimonium, eſt quod naſcitur ex ſponſalibus antea contractis. Omnis enim, qui poſt contracta ſponſalia cum vna, ſine iuſta cauſa contrahit cũ alia matrimonium, aut ſponſalia, peccat, mortaliter ſecũdũ oẽs; & venialiter, ſed grauiter, ſi cũ iuſta cauſa id facit ante facultatẽ ei a iudice conceſſam, vt ſupra eod. c. num. 27. diximus. Matrimonium tamen contractum valet, quia hoc impedimentum ſolum eſt impediẽs, & non dirimens, vt dictum eſt ſupra.

Quartum impedimentum eſt cognatio ſpiritualis, nata ex catechiſmo, cap. per catechiſmũ, de cogn. ſpirit. lib. 6. Catechiſmus autem eſt inſtructio baptizandi ſollemniter a ſacerdote facta, antequã baptizetur, de articulis noſtræ ſanctæ fidei catholicæ Romanæ credendis. cap. ante baptiſmum, de conſec. diſt. 4. Ex qua inſtructione naſcitur cognatio ſpiritualis inter eaſdẽ perſonas, inter quas ex baptiſmo, de qua ſupra eod. cap. num. 36. ſed nõ eſt tanti effectus: quia hæc impedit matrimonium, & non dirimit. d. cap. per catechiſmum: illa vero vtrumq; facit.

Ad quæſtionem autem: An hæc cognatio cẽſeatur reſtricta per prædictum Concil. ſicut illa, quæ naſcitur ex baptiſmo, & confirmatione? Reſpõdeo affirmatiue arg. gloſſ. ſollem. in cap. nõ debet. de conſã. & affin. quatenus habet per illud cap. fuiſſe ſublata quædam genera publicæ honeſtatis, eo quod fuerunt ſublata ſimilia genera affinitatis. Ex qua colligit ibi Præpoſ. vnũ, quod mea ſententia, vt ibi aliàs dixi, non colligitur; ſed ſic aliud noſtro propoſito conuenientius, quod colligit Domin. in cap. 1. de tẽp. ord. lib. 6. col. 3. verſ. ſed fallit quinto, & Francus. col. 3. verſ. fallit quarto. Nempe, quod cũ duo ſic ſe habent, quod alterum eſt metiens, alterum menſum, lex corrigens, vel limitans metiens, cẽſetur corrigere, vel limitare menſum, ſi eadem ratio militat in vtroque. At conſtat, quod cognatio ſpiritualis, quæ ex baptiſmo oritur, metitur eam, quę ex confirmatione & catechiſmo naſcitur, & ita concilium limitans illam, videtur hanc quoque limitaſſe.

De impedimento voti ſimplicis iuramẽti, & conſuetudinis.

SVMMARIVM.

73 *Votum ſimplex caſtitatis non dirimit matrimonium, et quatenus ſeruandum.*

Qvintum impedimentum impediens tã tum, eſt votum ſimplex caſtitatis. Omnis enim, qui poſt votum ſimplex caſtitatis emiſsũ, matrimonium, aut ſponſalia contrahit, peccat: & ſi votum eſſet limitatum ad tempus nondũ lapſum, matrimonium tamen valet. cap. 2. 27. diſt. etiam ſi vterque vouiſſet, ſecundum communem, & etiam gloſs. in cap. ſi quis votum. 27. q. 1. quidquid ei imponatur, & etiam ſi contraheret animo ingrediendi religionem poſt contractum, ſecundum Richard. in 4. diſt. 38. Roſel. verbo, votum. §. 9. & S. Anton. 3. par. tit. 1. cap. 16. & Silueſt. verbo, Matrimonium. 7. q. 5. §. 2. Debet tamen ſeruare votum, qua parte poteſt ſine præiudicio alterius, & ita petere nõ poteſt debitum poſt conſummatum matrimoniũ, niſi, vt dicitur ſupra c. 16. num. 30. nec reddere priuſquam conſummet, quia ante religionem intrare poteſt. cap. ex publico. de conuer, coniug. nec matrimonium mortua prima vxore denuo contrahere poteſt, iuxta S. Thom. & communem in 4. diſt. 38. & Archid. in cap. de eo. 30. q. 1. etiam ſi iuraſſet contrahere: quia tale iuramentum non liberat a voto, immo per illud redditur illicitum, & non ſeruandum. cap. non eſt obligatorium. de reg. iur. lib. 6. 73

Peccat item, qui matrimonium cum ea, quã caſtitatem vouiſſe ſciebat, cõtrahit, iuxta gloſſ. ſing. cap. non nouimus. 17. queſt. 2. matrimonium tamen valet.

An autem peccet, qui interrogatus ab eo, qui votum ſimplex caſtitatis emiſit, an valeret matrimonium ſi contraheret illud reſpondit valere, dubium eſt: nam Oſtien. tenet, quod ſic, & aliqui alij quod non; ſed conciliari poſſunt, dicendo opinionem Oſtien. intelligi, quando tali perſonę, & tali tempore, loco, & modo reſpõdetur, vt voti violandi occaſio detur; & contrariam, quando tali, & tali modo reſpondetur, vt voti

voti violandi occaſio detur;& contrariam,quã do tali & tali modo reſpondetur, vt voti violandi occaſio detur:& contrariam,quando tali, & tali modo reſpondetur, quod nulla talis occaſio datur:quamuis eam ille ex bono reſpõſo arripiat,vt recte ſentit Silueſt.verbo,Matrimoniũ.7.quęſt.5.§.9. Idem, quod dictum eſt de voto,videtur dicendum de iuramento, arg. cap. debitores. de iureiur. & de conſuetudine, quæ induceret ſimile impedimentum, ex mente gloſſ.cap.ſuper eo.de cogn.ſpirit. Cuius exẽplum de filijs duorum compatrum antea hic poſitum omitto, quia ſublatum eſt hodie per Concilium Tridentinum,relatum ſupra eod.

De reliquis impedimentis non dirimentibus.

SVMMARIVM.

74 *Matrimonium impediunt,ſed non dirimũt ſeptem delicta,et quæ ſint illa.*

74 *Vxoricidium,et mariticidium impediunt matrimonium.*

74 *Pœna vnius correlatiui extenditur ad aliud, ſi eadem eſt ratio.*

74 *Raptus, vt impedit matrimonium.*

74 *Filij proprij ſuſceptio, quæ impedit matrimoniũ.*

74 *Presbytericidium vt impedit matrimonium.*

74 *Pœnitentia ſollemnis vt impedit matrimonium.*

74 *Inceſtus tam cum cognata, quam affini impedit matrimonium,ſed Epiſcopus diſpenſat.et 75.*

76 *Matrimonium ficte contractum, nullum coram Deo,et quo validatur, et quo creditur deceptio.*

77 *Matrimonium ſecundum contrahens, decepta quid agere debeat.*

78 *Proteſtatio contraria facto inualida,et quæ nocet matrimonio.*

79 *Matrimonij contractus,qui ob finem malum mortalis,vel venialis.*

80 *Matrimonio ſufficit conſenſus diuerſo tempore ſit datus.*

81 *Matrimonij contractus in excommunicatione, vel mortali,eſt peccatum,ſed valet.*

82 *Matrimonij vſum impedit ſcientia nullitatis eius ſuperueniens.*

83 *Matrimonij impedimentum non denuncians, vt peccat, et vt id facere debeat.*

83 *Conſuetudo etiam circa ſacramentalia induci poteſt.*

83 *Iulius Anton.Sanctorius Cardinalis S. Seuerinæ laudatus.*

83 *Benedictio nubentium quibus danda, et an præmittenda copulæ.*

83 *Nuptiæ primæ benedicendæ, ſecundæ non item.*

74 Sextum impedimentum non dirimẽs, eſt inceſtus.cap.1.& 2.& cap.tranſmiſſæ.de eo, qui cog.conſang.vxor. ſuę. de quo latius dicetur infra num.75. Septimum vxoricidium. cap. admonere.33.q.2.& quãuis Silueſt.dicat nullo iure probari idem eſſe de(vt ita dicam) matricidio, ſequimur tamen Palud. qui oppoſitum affirmat,dicta diſt.34.

Non obſtat, quod pœna non debet extendi vltra ſuũ caſum, c. pœnæ. de pænit. diſt. 1.quoniã fallit in illis correlatiuis,in quibus eadem ratio idem ſuadet,ſecundũ Pan. in procœ. Greg. & alios citatos ibi per Felin. ita hoc reſoluentem, eadem, immo maior ratio ſuadet idem in vxore,quod in marito, quod etiã Sotus in diſt. 37.tenet, licet huic argumento nõ reſpondeat. Octauum impedimentum eſt, raptus ſponſæ alterius.cap. ſtatutum.27.quæſt.2.quod tamẽ per Concilium Triden.ſeſſ.24.cap.6.factum eſt dirimens, quandiu rapta in poteſtatem raptoris manſerit,in hæc verba: *Decernit ſancta Synodus inter raptorem, & raptam, quandiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quod ſi rapta a raptore ſeparata, & in loco tuto,& libero conſtituta,illum in virum habere conſenſerit,eam raptor in vxorem habeat; nihilominus raptor ipſe,ac omnes illi conſilium,auxilium, & fauorẽ præbentes,ſint ipſo iure excommunicati, ac perpetuo infames,omniumque dignitatum incapaces;et ſi Clerici fuerint,de proprio gradu decidãt. Teneatur præterea raptor mulierẽ raptã,ſiue eam vxorẽ duxerit,ſiue nõ duxerit decẽter arbitrio iudicis dotare.* Nonũ,proprij filij de fonte ſuſceptio,animo ne vxor debitũ exigere a ſe poſſit.c.de eo.30.quæſt.1. Decimum eſt Presbytericidium,d.cap.qui presbyterum,de pœn.& remiſſ. Quamuis Panor. vbi ſupra dicat,id locum non habere, quouſque in iudicio conuincatur. Vndecimum impedimentũ eſt pænitentia ſollemnis iniuncta, & facta,cap. de his. cap. antiqui.33.q.2. Duodecimum,matrimonium ſcienter cum moniali contractũ, c. ſi ergo,qui.27.queſt. 1. Quoniã vero ſuper impedimento inceſtus magna fuit diſputatio in ſacro Pęnit.prætorio,quum ei ſumma prudentia, miraque dexteritate tamquam ſummus Pænitentiarius præſidebat Cardinalis Alciatus Illuſtriſſimus, idemque omnijuga diſciplinarum encyclopędia clariſſimus; An omnis inceſtus hoc impedimentum pareret.His,quę alias hic dixi, ſubſtituo primum: Pleroſque omnes iuris diuini,& humani peritos,ſtricte ac proprie appellare inceſtum,ſolum coitum cũ cõſanguinea, vel affini in gradu prohibito,vt in rub. Cod.de inceſt.nupt. & alijs locis infra citãdis.Secundum inter omnes conuenire, ex omni inceſtu oriri impedimentum affinitatis impediens, & dirimens.Tertium inter omnes etiam cõuenire ex inceſtu cum affine, durante matrimonio,admiſſo oriri impedimentum impediens matrimonium contrahendum cum quacumque alia,per

cap.1.

cap.1.& 2.& cap.tranſmiſſę.de eo qui cogn.cõ ſang. vxor. Quartum pleroſq; omnes Theologos tenere ex inceſtu cum conſanguinea oriri quidem impedimentum affinitatis;nullum tamen aliud ſiue ante;ſiue poſt matrimonium cõtractum admittatur,in quibus eſt S.Thomas in 4.diſt.34.q.1.ar.fi.communiter recep. & Sotus diſt.37.ar.2.ſub fi.S. Ant.3.par.c.16.§.4.tit.1. Syl.verb. Matrimonium. 7. impedimento vlt. quos etiã ſequitur Couarruuias in epit.4.cap. 6.in prin.nu.4.Tum quia videtur eis nullo iure id caueri,cum prædicta tria capitula ſolũ agãt de inceſtu cum affine. Tum quia, vt ait Rich. nõ videtur hoc inductum ob grauitatem criminis,ſed ob iniuriam,quę fit matrimonio per coitum cum cognata coniugis.

Contrarium vero tenẽt plerique omnes Canoniſtæ cum Pan.& Præpoſ.in d.cap.1. & 2.de eo,qui cogn.conſang.vxor.quos hic ego ſequutus ſui cum Ang.verb.Inceſt. §.5. Tum quia,vt ibi dixi, id ſtilus curiæ ſeruat, dum diſpenſando,vt conſanguinei, qui ſe inceſtu polluerunt, contrahant inter ſe matrimonium, apponit clauſulam,vt ſuperſtes ſine ſpe coniugij maneat.Tum quod cap. ſi duo. 35.quæſt.6.habet cõſanguineos matrimonio iũctos ſeparari debere,& poſſe cum aliis contrahere,ſi iuuenes ſunt ſignificando,vt ait gloſſ. indigere diſpenſatione,ſi ſcienter ſe coniunxerunt:quæ tamen pro-

75 pter iuuentutem dari poteſt.Tum quod, cap.ſi. 35.quæſt.8.de conſanguineis cõcubinariis, ait, ſi alter eorum morte pręuentus fuerit, alter, quandiu viuit,grauiter pæniteat,& ſine ſpe cõiugii maneat.Tum per c.de inceſtis. 35. quæſt. 3.ibi.*Inceſtuoſos nullo nomine coniugij deputandos*. Tum quia ratio,quę ex contextu multorum c. 35.cauſæ,colligitur,quare multo plus inſiſtitur in eis ad declarandum inceſtuoſum cum affine non debere contrahere, quam inceſtuoſum cum conſanguinea, videtur eſſe, quia de illo plus poterat dubitari, quam de hoc. Tum quia ratio prædicta Richar. eſt infirma, cum inceſtus cum affine,nullo pręcedente matrimonio, idem faciat. Nam cap. ſi quis cum duabus.33.quęſt.2.habet,quod cum duabus ſororibus fornicatus non debet contrahere etiam cum alia,niſi quædam concurrant, ob quę diſpenſetur, vt ibi ait glo.Tum per cap. ſi quis cũ matre & filia.35.quæſt. 3. Tum per c. qui propinquam.ead.cau.& quęſt.In quo Papa Fabianus ait:*Qui propinquam ſanguinis vxorem ducunt & ſeparantur, non licebit eis quamdiu viuunt, alias vxores ſibi in coniugio ſociare.*

Super hoc autem impedimento diſpenſare poteſt,& debet Epiſcopus,ſi timeatur incontinentia,cap. antiqui.c.in adoleſcentia. 33.q.2. & cap.ex literis.1.de eo,qui cogn.conſ.vxo. & iuxta Palud.in 4.diſt. 34. quęſt. 1.col.3. & S. Anton.3.par.tit.1.c.15.§. 4. quos ſequimur cõtra Pan. & Pręp.tenentes in d.cap.1. Epiſcopũ non diſpenſare in inceſtu cum conſanguinea, ſed cum affine. Tum quia plurimi tenent,vt diximus proxime,inceſtum cum cognata nullum inducere impedimentum. Tum quia iuribus prędictis permittitur diſpenſatio ſimpliciter. Quin addimus,quod ſtante cõſuetudine, quod ob nullum inceſtum diſpenſatio petatur,quando incontinentia timetur, etiam Epiſcopi diſpenſationem non eſſe neceſſariam, ſecundum Palud.S.Anton.& communẽ vbi ſupra, quidquid alij dicant. Immo addit Palud. vbi ſupra, col.4.hoc conſuetudine ſeruari, cui credimus, ideo quod nunquam vidimus, neq; audiuimus inceſtuoſum petere diſpenſationem a Papa,vel Epiſcopo,niſi ad contrahendum cum ea, cum qua inceſtum commiſit, vel eius conſanguinea ob affinitatem inde ortam,quam ſi S.D.N. ſciret,iuberet forte,ne in diſpenſationibus cum inceſtuoſis apponeretur prędicta clauſula, vt ſuperſtes,&cet.An autem idem poſſit facere Epiſcopus in impedimento ex alijs delictis orto, dicitur infra,num. 85.

De contrahente autem animo ficto,vel inor 76
dinato,vel contra cenſuras,& irreuerentiam ſacramenti, dicendum, primo peccare illum, qui contrahit matrimonium, aut ſponſalia ficte ſine animo vere contrahendi,& non efficere quo ad Deum,& forum conſcientiæ matrimonium, quamuis copula ſequatur, ſi poſtea vere in eam nõ conſenſit; licet quoad eccleſiam ſit pręſumptum ſecundum iura antiqua, cap.is qui. cap. tua. de ſponſ.& communis ibi, quam Silueſt. verbo,matrimonium.4.q.8. declarat. Sed non ſecundum ius nouum Concilii Triden. ex quo colligitur ſponſalia non tranſire in matrimoniũ per ſolam copulam, vt dictum eſt ſupra eod. c. nu.25.& 28.Secundo dico,quod ad validandũ tale matrimonium fictum non ſufficeret cohabitatio cum ea tamquam propria vxore, etiam ſi crederet ſufficere propter confeſſarii, vel alterius auctoritatem,niſi coiret, aut cohabitaret animo denuo contrahẽdi cum illa, vt recte probat Silueſt. vbi ſupra. quæſt.10.Quia per talem cohabitationem, & copulam non vult denuo matrimoniũ contrahere, ſed vti antea contracto.Quę limitatio Silueſtri, licet iuridica ſit ſecundum antiqua iura prędicta, non tamen ſecũdum ius nouum Concilii Trident. vt proxime dictum eſt. Tertio quod ex hoc ſequitur, quod 77
valeret matrimonium cum alia ſecundo contractum,antequã primũ nouo conſenſu vtriuſq; confirmaretur, & conſequenter cum ſecunda cohabitare deberet, ſi abſque ſcandalo poſſet, Ang.vbi ſupra.§.15.& Silueſt.vbi ſupra, quęſt. 8. tamen obligatur ſub pœna mortalis confirmare primum, antequam cum ſecunda contrahat.

Digitized by Google

hat.Mai.in 4.diſt.27.quæſt.1.quia tenetur veri ficare verba, quibus eam decepit, niſi tanta ſit inęqualitas, vt illa præſumere debeat, cauſa decipiendi eã, illũ verba cõtractus dixiſſe. Quo caſu tamen tenetur reſtituere damnũ famæ, honoris, vel rei familiaris, ſi quod illa ex talibus verbis pateretur, ſecundũ S.Tho.in 4.diſt. 28. vbi Palud.q.1. Pro quibus faciũt c.1. & 2. de adult. cũ eis annot. Porro, ita decepta alteri nubere nõ poteſt, niſi quãdo probabiliter iudicio prudẽtis, & boni viri crederet, eũ qui decepit, verũ dicere, aſſerendo ſe non habuiſſe animum contrahendi cum illa, ſed tantum decipiendi. Vir bonus autem, & prudens id arbitrabitur, ſi ſtatim poſt contractum id ei declarauit, & cũ alia contraxit, aut religionem profeſſus eſt, Et idẽ, ſi non ſtatim id declaraſſet: poſtea tamen iuramento id firmat, & eſt alioqui fide dignus; & ſæpe, vel ſaltem ſemel in anno confitetur, communicat, & bonorum conſuetudine vtitur; aut ſi ſint adeo diſpares, vt non ſit veriſimile illum matrimonium cum illa vere contrahere voluiſſe; aut ſi ſint alia eiuſmodi indicia, & ille duxerit aliam, vel profiteatur religionẽ; alioqui enim non eſt tutum ei, alteri nubere; quoniam ſæpe diuites, & nobiles ob egregiam formam, & honeſtatem, & alios fines matrimonium cum feminis plebeis, & tenuis conditionis vere contrahunt. Quæ colliguntur ex Roſ. verb. matrimonium.4.§.3.& Silu. verb. matrimonium. 4.quęſt.9. Quibus addimus ordinis ſacri ſuſceptionem paris eſſe coniecturæ, quo ad hoc, cuius eſt matrimonium ſecundum, aut religionis profeſſio, arg.cap.1.de vot.lib.6.& tradit Adri. in 4.quæſt.4. col.5.de matrim.

77 Sexto dicimus quod ſi illa cum ſecundo contraxerit, ante vllam rationem credendi ſe fuiſſe deceptam, non debet, nec poteſt ſecundo debitum reddere, aut petere; ſi autem rationem iudicio viri boni & prudentis ſatis probabilem ad id credendum habuerit, poterit petere, & reddere. At ſi eiuſmodi rationem credendi nacta fuerit, quę non ſufficiat ad credendum in fauorem ſuum, ſed ad euitandum præiudicium mariti, ſic reddere debet, & non exigere, argu. c.inquiſitioni.de ſent.excom. & cap. dominus. de ſecun. nupt. cum concordia illorum noſtra relata ſupra eod.cap.nu.54.& 55.

78 Septimo quod peccat, qui ficte cõtrahit matrimonium cum aliqua legitimis verbis, proteſtatus prius, ſine iuſta cauſa per nulla verba, quę diceret, eſſe ſibi animum contrahendi cum ea, quamuis eam carnaliter cognoſceret, & in foro exteriori pro matrimonio iudicaretur. iuxta gloſſ.recept.cap.tua.de ſponſ. Quia illa proteſtatio, quæ facto contraria eſt, nil prodeſt.cap. cum M.& ei annot.per omnes, de conſtitut. Dixi, *Sine iuſta cauſa*: quia ſi facit iuſta de cauſa, puta ad ſcandalum aliquod notabile vitandum, non peccat, neque iudicaretur matrimonium in foro exteriori propter defectum conſenſus, ſecundum omnes, arg.c. 1. de his quæ vi, met. ve cauſ.

Octauo dico, peccare, qui matrimonium ob finem mortaliter malum contrahit; puta ad liberius adulterandum, occidendum, &c. ſecundũ omnes. quia quam malus eſt finis actus, tam malus eſt ille, cap. cum miniſter. 23.quæſt.5. vbi late nuper hoc tractauimus. Et ideo non eſt pluſquam veniale contrahere matrimonium ob finem ſolum venialiter malum. Nec contrahere principaliter propter carnis delectationem, aut pulchritudinem, aut diuitias, aut ob alium finẽ qui de ſe non eſt mortalis, eſt mortale; eſt tamen veniale, quia illa nõ poſſunt eſſe finis aptus matrimonii. & omnis actus directus in finem malum, vel principaliter in finem ineptum, eſt ſaltem venialis, ut in d.cap.cum miniſter, num.30. probauimus. Nec contra ſentit Palud.in 4. diſtin.31.quęſt.3. quidquid dicat Ang. ut recte ait Sil. verb.matrimonium.4. quęſt.4. Contrahere vero minus principaliter ob aliquod trium prædictorum, uel ob aliud temporale, modo principaliter contrahatur propter Deum, uel quia eſt licitum, & honeſtum, nullum eſt peccatum, per ibidem ſcripta. 79

Nono dicendum, quod quando de uoluntate contrahentium conſtat, non refert quo ad Deum, & forum conſcientię, quibus verbis cõtrahentes utantur: quia ſi fuerit vtriuſque volũtas contrahendi de pręſenti, fit matrimonium; ſi vero de futuro, ſponſalia tantum, arg.cap.intelligentia.de verb.ſign. cap.tua.de ſponſ.& c. humanæ aures. 22.q.5.

Decimo, quod quamuis conueniret, vt amborum conſenſus ſimul eodem loco, & tempore concurreret, non eſt tamen neceſſariũ, quidquid dicat Panor. in cap. dilectus.de ſponſ. ſufficit enim vt altera pars prius, & in alio loco cõſentiat, & poſtea quouis temporis interuallo interiecto, altera alibi aſſentiat, modo prior in ſuo conſenſu perduret, iuxta Oſtiẽ.& Io. Andr. cap.ex literis.de ſponſ. Quo fit ut ſi altera pars uere cõſenſum præberet, altera autẽ falſe, quę poſt 10. 20. uel plures dies, & menſes uere aſſentiret, permanente altera in ſuo conſenſu, uerũ matrimonium fieret. Conſenſus autem prioris tamdiu dicitur durare, quamdiu non recedit ab eo, Mai.in 4.diſt.27.quęſt.1. Dixi, *Legitime*, quia ſi aliquod impedimentum ſubeſſet, quo conſenſus præſtitus, redderetur illegitimus, oporteret ut impedimento ſublato, denuo ambo conſentirent, perinde ac ſi nullo unquam tẽpore contraxiſſent, per dicta ſupra eod.c.n.47. 80

Vndecimo dicendum peccare illum, qui excommunicatus excommunicatione maiori, 81

aut

aut minori, vel infectus peccato mortali, ante illius deteſtationem, matrimonium cōtrahit; quia omnis excommunicatus etiā minori excōmunicatione, a percipiendo ſacramento prohibetur. c. ſi celebrat. de cler. excom. miniſt. & etiā mortali peccato infectus ante pęnitentiam. c. illud. 95. diſt. vt ſup. eo. c. n. 2. dictū eſt, Ang. verb. matrim. 2. §. 7. Valet tñ matrimoniū. cap. ſignificaſti. de eo, qui dux. in matr. Quare qui credit, aut probabiliter dubitat de excommunicatione, priuſquam contrahat, quærat abſolutionem. Caiet. in Summa, verbo, matrimonium.

82 Duodecimo dicendum, peccare illū, qui poſt contractum matrimonium, ſciens illud non valuiſse, habet rem cum coniuge, arg. c. per tuas. 2. de ſim. & eorum, quæ latius diximus in cap. ſi quis autem. de pęnit. diſt. 7. num. 98. cum ſeq. Si autem dubitat, perpendendę ſunt rationes dubitandi. nam poſsunt eſse tantę, vt credere teneatur, & perinde ſe debeat habere ac ſi ſciret, & tam paruæ, vt nullum effectū credere debeat; & tam mediocres, ut credere debeat ad effectū non exigendi, & non ad effectum non reddendi, iuxta dicta in d. cap. ſi quis autem. & ſupra eod. cap. num. 54. & ſeq.

Decimotertio, quod non tenetur ad credendum ſubeſſe impedimentum, eo quod vnus teſtis etiā fide dignus & iuratus, & amicus, & proprius parochus id ei aſsereret: quia licet dictū unius fide digni ſufficiat, ut iuſte credere poſſit, ſecundum gloſs. ſing. in l. Titio fundus. ff. de cōdit. & demonſt. non tamen ſufficit ad inducendum neceſſitatem credendi. ad id enim oportet eſse duos, iuxta ca. cum a nobis. de teſti. Minus tenetur credere coniugi etiam cum iuramento affirmanti, ſe nunquam in illa conſenſiſse, argu. cap. per tuas. de probat. quando cum illa contraxit, & pręſumere poteſt mentiri nunc eū, qui ſe tūc mentitū fatetur. Si tamē leuiter credit, nec petere, nec reddere debitum pōt, durāte illa credulitate, quam tamen leuiter conceptam, leuiter deponere poteſt, reuocante cōiuge ſuum dictum, uel habito illo pro mēdacio, pro quali haberet Eccleſia, uel ob alia indicia, iuxta mētem Richardi in 4. diſt. 27. ar. 1. q. 4. Ang. uerb. matrimoniū. 2. §. 14. Silueſt. uerb. matrimoniū. 4. q. 2.

83 Decimoquarto, qui iuſsus ſub pœna excommunicationis, non denunciat impedimentum, quod ſit ſubeſse inter volentes cōtrahere, arg. cap. 2. de maior. & obed. Modus autem denunciandi impedimentū ſaltem occultum, ꝙ ex peccato naſcitur, eſt, ut prius de illo ſecreto impedimento moneat, ut ab illo matrimonio deſiſtat: & ſi noluerit deſiſtere, denunciet ſuperiori, aut alteri, qui impedire poteſt, quamuis probare nō poſſit. Quia ad impediendum matrimoniū non dum contractum, teſtimonium unius ſolius ſufficit. cap. pręterea. 2. de ſponſ. ut diximus in c. ſacerdos. nu. 25. de pænit. diſt. 6. contra Maior. in 4. diſt. 21. ſed ſi ſatis intelligit ex ſua denūciatione magnū ſcandalum ſequuturum, quamuis probare poſſit, ad denunciandum non tenetur iuxta Adr. in 4. de confeſs. q. 5. dub. 7. ut latius diximus in repet. cap. inter uerba. 11. quæſt. 3.

Decimoquinto, ꝙ quando unus ſolus, ſiue ſit ꝓprius ſacerdos, ſiue alius quilibet, ſcit aliquos iuſte ob iuſtam ignorantiam impedimenti coniugatos, neutri parti dicere debet, etiā ſi ei fides ſit habenda. Tum quia ex eo nullum commodū ſequitur, & magnum incommodū ſequi poteſt, cum illi non peccent; & fortaſſis alteruter corū hoc reſcito, uellet ſe cum ſcandalo alterius ſeparare. Tum quia nemo tenetur alium, ſuum errorem admonere, quando eſt error facti, uel iuris humani, quod regulariter a uulgo ignoratur, & nullum tertii pręiudicium redundat arg. notat. in §. notandum. 1. q. 4. & in c. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. & eorum, quæ trad. Adrian. in 4. de cōfeſs. q. 5. dub. 7. col. 3. & nos in d. cap. Si quis. de pænit. diſt. 7. a num. 66. monſtrando ueritatem intellectus Innoc. contra communem cap. quia circa. de conſag. & affinit.

De benedictione nuptiarum.

De benedictione nuptiarum dicendū primo, peccare illū, qui benedicit ſecūdas nuptias ſolēni benedictione ſacerdotali, quę intra miſsā fit, uel qui ſuſcipit illam credens, uel credere debens, nō debere benedici, per c. primum, & ult. de ſecund. nupt. Secundo dico decerpſiſse me quędā de hac re ex parergo quodam notabili, ꝙ communicauit mihi illuſtriſſimus & Reuerendiſſimus Cardinalis Iulius Antonius Sāctorius tit. S. Bartholomæi in Inſula, Sanctę Seuerinæ uulgo nuncupatus, libertate animi, eruditione, omnigenaque uirtute, pręſertim iuſtitia, conſtātia, zelo fidei, & ſanctę Sed. Apoſt. omnibus clariſſimus, mihi uero cum multis aliis nominibꝰ, tum etiam quod magna pars fuerit, ut huius Enchiridii, ſiue Manualis traductionem ipſe fācerem, qua ignominiæ, quā alii nomini meo iniuſſiſſent, obuiarem, obſeruandiſs. Quorum primum eſt; nuptias primas benedicendas. cap. noſtrates. & cap. ſponſus. 30. qu. 5. unde Conc. Trid. ſeſs. 23. cap. 1. de refor. matrim. hortatur contrahentes matrimonium, ad benedictionē ſuſcipiendā ante conſummationem eius. ubi pōderandum eſt, ꝙ hortatur, & non pręcipit, per quod ſignificat id eſse de conſilio, & ita non eſſe peccatum ante illam conſummare, etiam prima uice, nec exiſtendo, nec reddendo, nec ubi eſt conſuetudo benedicendi, nec ubi non eſt. Tum per rationes Caiet. tom. tract. 13. Tum per §. fin. prędicti cap. noſtrates, qui expreſse habet id nō eſse peccatum, ſignificans nec ueniale

Digitized by Google

quid ē eſſe, quidquid Caiet. abſq; neceſſaria rōne ibi dicat, modo id fiat ſine contemptu. Omiſſio enim cum illo etiam mortalis eſſe, qualis eſt omiſſio cuiuslibet cōſilij euangelici, iuxta gloſs. ſing. cap. quis autem. 10. diſt. Secundum, iure communi nullas ſecundas nuptias eſſe benedicendas. c. 1. & c. vir. de ſecund. nup. cuius ratio non eſt illa, quam dat gloſſ. illius, ſcilicet ꝙ ſacramentum nō debet iterari. Tū quia hæc benedictio eſt quid ſacramentale, & non ſacramētum, per dicta ſupra eod. num. 1. & 2. Tum quia ſacramenta non imprimentia characterem iterabilia ſunt, vt ibidem dicitur, nam & matrimonium, quod vere ſacramentum eſt, iteratur, cap. aperiant. 31. quęſt. 1. & etiam extrema Vnctio, quam verum ſacramentum eſſe definit Conc. Triden. relatum ſupra eod. nū. 15. in quo gloſſ. c. quidquid. 1. q. 1. relata ſupra eod. nu. 20. & per Panor. in rub. de ſponſ. & vbique damnata errauit, quatenus dixit in matrimonio non conferri gratiā. Eſt autem ratio ſolida, quā ſenſit Mag. poſt Ambroſ. in d. diſt. 42. §. fi. quod Eccleſia vetuit benedictionem hanc ſuper vllam perſonā reiterari: & quāuis alij alias rationes, cur id vetuerit tradant, nobis ſolidior videtur eſſe illa, quod dedecere videtur, vt benedictiones ſollēnes rerum & perſonarum, quales ſunt conſecratio eccleſiæ, altaris, virginū, catechiſmus, exorciſmus, ordinum, & aliæ ſimiles iterentur, ne vilipendantur. Ex quo infertur, quod quidquid inuoluant aliqui, nunquam iure communi ſcripto, ſecundę nuptiæ contractæ ab vtraque parte, vel altera prius benedicta, ſunt benedicendę per tex. irrefragabilem in d. cap. vir. Tum quia ſi benedicerentur ſecundæ, reiteraretur benedictio ſuper vtramque, vel ſuper alteram. Nō obſtat opinio S. Thom. in 4. diſt. 42. recepta per eius ſcholę viros doctiſſimos ibi & alibi, excepto tamen Soto, qui forte ne contradiceret S. Thom. id ibi non tetigit: qui debet reduci ad terminos gloſſ. prædictę, id eſt, quod habeat locum, vbi eſt conſuetudo. Per eam enim induci poteſt, vt non ſolum cum virgo nubit viduo, quo caſu ille loquitur, ſed etiam cum virgo ducit viduam, vel cum vidua nubit viduo, benedicatur vel reiteretur benedictio, licet rationabilior ſit conſuetudo in primo membro, quam in ſecundo; & in ſecundo quam in tertio: quia hæc ꝓhibitio iuris humani eſt, & ſicut per legē, ita per conſuetudinem cōtrariam tolli poteſt. l. de quibus. ff. de leg. c. fi. de conſuet. Nec obſtat dicere, quod conſuetudo in ſacramētalibus nō valet; quia quidquid dubitet Roc. cum citatis ab eo in cap. fin. de conſuet. contrariū eſt verum, & probatur irrefragabiliter per cap. de trina. iuncta gloſs. de conſ. diſt. 4. immo & cap. f. de temp. ord. ibi; *Niſi conſuetudo antiqua.* & gloſs. eiuſdem: licet aliqui, tamillum, quam illā incaute pro contraria parte citent, & ſupra eod. cap. nu. 15. dictum eſt, conſuetudinem, qua aliis verbis alibi extrema Vnctio miniſtratur, eſſe ſeruandā, ſicut & aliis uerbis a Græcis, & alijs a Latinis baptiſmus miniſtrat: & alibi aliis uerbis matrimoniū per ſacerdotes celebratur: & in ordinibus conferendis aliud alibi habet conſuetudo extra ſubſtantialia. Infertur etiā, quod contrahentes primas nuptias, & ante benedictionem ſuſceptam iterū contrahentes, debent benedici, quia ratio iterationis in eis ceſsat.

Diſpenſare ſuper impedimentis matrimonij quis poſſit.

SVMMARIVM.

84 *Matrimonij omne fere impedimentum legis humanæ, & cur Papa sēper non tollit.*
85 *Matrimonij omnia impedimenta non dirimentia tollit Epiſcopus.*
85 *Impedimenta dirimentia an tollat conſuetudo.*
85 *Matrimonium clandeſtinum de licentia Epiſcopi hodie contrahitur.*
86 *Matrimonium, impedimento ſublato, denuo contrahendam.*
86 *Diſpenſatio difficilius datur in contracto ſcienter, quam ad contrahendum.*
86 *Gratiam quæ taciturnitas annullat, & quæ expreſſio.*
87 *Diſpenſatio danda gratis cum aliqua trium cauſarum, alias non, nec cum ea in ſecundo niſi cum Principibus.*

PRimo dicendum, quod Papa in omnibus 84
impedimētis matrimonii iure humano inductis diſpenſare poteſt, argu. cap. cuncta per mundum, 9. quæſt. 3. & cap. propoſuit. de conceſs. pręb. qualia ſunt omnia prædicta impedimenta, tam dirimentia, quam non dirimentia, excepto impedimento conſanguinitatis inter aſcendentes, & deſcendentes: & impedimento erroris, & iudicii, quod defectum conſenſus legitimi inducit, quem ſupplere Papa non poteſt, quippe qui eſt iuris naturalis, & diuini, ut reſoluimus in cap. litteras. de reſtit. ſpol. poſt illum glorioſum martyrem & Epiſcopum Ioannem Roffenſem in conſilio pro Regina Angliæ, quo defendit illam, religione Chriſtiana glorioſiſſimam Anglię Reginam D. Catharinam incomparabilem incomparabilis Caroli V. amitam: & poſt alios antiquos, & recentiores, quos ad hoc ille copioſe adducit. Tū quia licet Leuitici 18. aliquot impedimenta lege diuina iudiciali, aut cęremoniali, introducta fuerint; quia tamen illa non erat naturalis, ceſſauit a Chriſto paſſo, ad quem vſque durabat.

rabat. 6. diſt. §.fin. & cap. 1. de purif. poſt part. & ita ſub lege gratiæ non ligat,ut diuina, ſed ut humana renouata per ſacros canones. Tū quia ratio naturalis,quæ inerat ei, ob quàm conueniebat eam ſtatui,non erat tanta, quæ ſola ſine ulla conſtitutione poſitiua diuina, uel humana obligaret, & ita non conſtituebat ius naturale, ut fuſius declarauimus in rep. cap. ad hæc. not. 1. de prę̨b. in quam concluſionem omnes fere orbis Chriſtiani Academiæ conuenerunt, in caſu prędictæ Reginę.

Verum tamen eſt, quod Papa non ſolet diſpenſare in gradibus prohibitis.d.cap. 18.Leuit. niſi grauiſſima de cauſa, non quia non poteſt, ſed quia non expedit. In quam concluſionem conflandum eſt, quidquid quamplurimi in plurimis locis ordinarijs,& extraordinarijs ſcripſerunt,ut in d.cap.litteras,demonſtrauimus.licet enim Papa diſpenſare poſſit ſuper prædictis omnibus impedimentis; ſuper matrimonio tamē legitime contracto, & conſummato non poteſt, iuxta illud Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*, relatum in cap. gaudemus. de diuor. Contractum autem, & conſummatum inter infideles quomodo diuidatur, uel diuidi poſſit,dictum eſt ſupra eod.c.num.21.& 49.Nō autem dicitur conſummatum per copulam prę̨cedentem illud,ſed per ſubſequentem:& idcirco antequam ſequatur, religionem ingredi po-
85 teſt.cap.uerum.de conuer.coniug. De matrimonio autem, quod prę̨ſumebatur olim per copulam conſequutam ſponſalia,nihil dicimus hic: quia iure nouo Concilij Trid. ſeſſ.24.cap.1 .de refor. per ſolam copulā non tranſeunt ſponſalia in matrimonium, ut ſæpe dictum eſt, prę̨fertim ſupra eodem cap.num.25.& 28. & infra dicetur, cap. 25. num. 144. Secundo dicendum, quod Epiſcopus diſpenſare poteſt in impedimento a ſe,aut ab inferiori ſuo inducto,ſi quod tale inueniretur: immo etiam in impedimento inceſtus, vt ſupra eod.num. 75. diximus. Immo & in omnibus alijs impedimentis, quæ impediunt & non dirimunt,iuxta mentem Palud. in 4. diſt. 28. quæſt. 2. & S. Anton. 3.par. tit. 1. cap.16.§.4.exceptis votis caſtitatis, & religionis; in quibus etiam ipſe Papa non ſine magna difficultate, & cauſa diſpenſat. Et licet ſtricto iure communi, contrarium defendi poſſet, eo quod inferior legem ſuperioris nec tollere, nec moderari poteſt. cap. inferior.21. diſt. clem. ne Romani.de elect.& non videtur id conceſſum, niſi quo ad impedimentum inceſtus; ſequor tamen eos. Tum quia ex quadam æquitate,& rationis paritate hę̨c conceſſio extendi poteſt ad illa.Tū quia videtur,quod conſuetudo non tantum id habeat, ſed quod etiam nec a Papa,nec ab Epiſcopo petatur diſpenſatio, quando cum illo impedimento aliud dirimens non concurrit:nondum enim adhuc in tanta ætate vidi,vel audiui id fieri. Votum autem de nubendo,non cenſetur votum caſtitatis,vt tenuimus ſupra, cap. 12. num. 56. & ita ſeruat ſacræ pænitentiariæ Prætorium, quidquid dicat Caiet. ibi citat. & ita in eo poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt in prędicto Prætorio aliquando reſponſum eſt.

Dubium autem, an Epiſcopus poſſit diſpenſare ſuper matrimonio clandeſtine contrahendo,quod conſuetudo fere vbique habebat,ſublatum eſt per prædictum Concilium ſupra relatum,quod expreſſe id concedit. Tertio dicendum,quod Epiſcopus non poteſt diſpenſare in aliquo impedimento, quod impedit,& dirimit, ſecundum omnes; niſi quando impedimentum occultum eſt,& matrimonium publicum, & ſeparatio magno ſcandalo foret, & ad Papam, aut eius Nuntium poteſtatem ad id habentem confugi non poteſt, propter magnam paupertatem,aut alia legitima impedimenta, vt affirmant Ang. & Silueſt. Quorum dictum primi euulgauimus Salmanticæ, & propter quorum ſententiam demonſtratam, ſed non approbatam, neque reprobatam a nobis nonnulli Epiſcopi aliquoties diſpenſarunt, quam tamen tādem approbauimus per argumenta neruoſa in cap. at ſi. §. de adult. de iudic. ſequuti Ioan. de Lign. & Panorm. ibid. Quarto dicendum 86
quod matrimonium, quod eſt ob aliquod impedimentum,nullum, non incipit valere propter diſpenſationem Papæ ſuperuenientem, etiam cohabitatione,& copula ſubſequente:quia Papa non poteſt ſupplere conſenſum,vt tradit Panorm.poſt Ioan. And. in c.per venerabilem.a num. 22.qui filii ſunt leg. quia eſt naturę̨ requiſitus. arg. §. ſed natural. Inſtit. de iure natur. gent.& ciu.& cap. ius naturale. 2. diſt. Et ideo neceſſum eſt,vt denuo contrahatur: quod tamē clam contrahi poteſt modo tradito ſupra eodē num.47.Quinto dicendum eſt, quod licet olim facilius diſpenſabatur cum impeditis, qui iam etiam ſcienter contraxerunt, & conſummarunt matrimonium:hodie tamen iure Concil. Trid. ſeſs. 24. cap. 5. de reform. matr. difficilius diſpenſatur. Cuius ea de re verba ſunt: *Si quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur,& ſpe diſpenſationis conſequendæ careat. Idque in eo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit, ſi quidem ſollemnitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eiſdem ſubijciatur pœnis*. & infra, *Si vero ſollemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis diſpenſari poterit*. Ex quibus colligitur, quod conſummatio illiciti matrimonij, quę̨ olim inclinabat Papam

Digitized by Google

ad diſpenſandum, hodie retrahit, quia omnis expreſſio falſi mouentis Principem ad gratiam concedendam, nocet; non autem quęlibet taciturnitas veri idem facientis, ſed ſolum ea, quæ tacet verum, quod iura iubent exprimi, ſecundum Rot. in nou. deciſ. 32. de reſcr. num. 5. & Bellam. deciſ. 698. & Feli. vbi ſupra. pro quo facit optime lex. 2. Cod. de Epiſcop. audien. cui adde idem videri dicendum de tacente ita verum, quod æquipollenter exprimit falſum; quia de æquipollentibus idem eſt iudicium, l. fin. ff. man. Qua de re poſuimus exemplum in prælect. cap. ſi quando, de reſcrip. excep. 4. de Monacho mónito a Banchario, quod Papa non concederet ei gratiam tranſeundi ad regulam laxiorem, niſi nouerit eum, habitu omiſſo, apoſtatare: qui dimiſſo eo, vno, vel altero die, ſe præſentat Banchario, quo informet Papam de eius apoſtaſia, vt moueatur, ad concedendam ei illam gratiā. Is enim licet expreſſe non exprimat falſum, tacite tamen ſic, ſubindicando, quod non dimiſit habitum, vt impetraret illam, ſed ob alias cauſas, quibus multi temere dimittunt. Et qui impetrat diſpenſationem contrahendi cum cognata, cum qua rem habuit, tacito inceſtu, videtur æquipollenter tacite dicere, quod non commiſit illum, & ita æquipollenter exprimit falſum, & conſequenter gratia efficitur nulla.

87 Sexto dicendum, quod prædictum Conciliū vbi ſupra, præter prædicta, ſtatuit alia, in hæc verba: *In contrahendis matrimonijs, vel nulla omnino detur diſpenſatio, vel raro, idque ex cauſa, & gratis concedatur. In ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos principes, & ob publicam cauſam.*

Septimo dicendum, quod ſolas tres cauſas habet Curia pro iuſtis, ad diſpenſandum etiam in quarto gradu, quæ ſunt, defectus dotis competentis: extinctio magnę litis: & quod maior pars ſibi parium ſuæ ciuitatis, vel loci inſignis, quem inhabitat, ſunt ei conſanguinei, vel affines intra quartum gradum: vel ſi eſt alius locus minor, ſi ipſa non habeat ſufficientem dotē ad nubendum extra illum. Dubium tamen eſt, an ſufficiat defectus dotis competentis ad contrahendum cū illo, qui eam poſcit? an vero requiratur defectus ad contrahendum cum quolibet ſibi pari? & videtur ſufficere. Tum quia beneficium dicitur incōpetens vni, licet alijs multis ſit competens, cap. cum adeo, iuncta gloſ. de reſcrip. Et non omnis dignus beneficio in genere, eſt dignus hoc, vel illo, vt ſentit vterq; Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. Et pretium, quod communiter eſt iuſtum in vna prouincia, vel vno anno vnius rei, non eſt iuſtum eiuſdem in aliquo particulari loco, vel menſe, eiuſdem prouincię, vel anni, vt dicetur infra cap. ſeq. num. 78.

De Superbia & ſeptem peccatis capitalibus. Cap. XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Virtus, vitiū, & habitus quid, & quotuplex*
1 *Actus bonus, & malus tripliciter, & quid bonus ſiue ordinatus ſimpliciter; & quare nullus in indiuiduo indifferens, & quis ordinatus.*
2 *Virtutes in medio vitiorum, ideoque illis dupla pauciores.*
3 *Vitia capitalia, e quibus non eſt ſuperbia, ſeptem hoc verbo (Saligia) ſignata, num.*

Tractaturi de ſeptem capitalibus vitijs, & actibus eorum, meminerimus primo (vt ſupra in præludio quinto dictum eſt) quod aliud eſt habitus, aliud actus, ſiue actio, & operatio: & quod habitus eſt qualitas mentis, mouens eā ad actus ſimiles illis, ex quibus productus eſt: & quod eſt duplex, bonus, qui eſt virtus, & mouet ad bonos actus; & malus, qui eſt vitium, & mouet ad malos. Et ex præludio 6. quod actus eſt duplex, vnus indeliberatus, & inuoluntarius, qui neque eſt bonus, neque malus: alius voluntarius & deliberatus, qui eſt triplex, bonus, malus, & indifferens. Et quod bonus eſt triplex; ex obiecto tantū, vt ieiunare ex circumſtantia tātum, vt loqui ad vtilitatem proximi; & ex vtroq; vt ieiunare ad obediendū pręcepto. Malus itē triplex, ex obiecto tātum, ut mentiri ad utilitatem proximi; ex circūſtantia tantum, ut ieiunare ob uanam gloriam; ex utroque ſimul, ut mētiri ad perniciem proximi. Indifferens autem, quales ſunt innumeri, puta, tacere, loqui, comedere, bibere, & ſimilia, quæ de ſe, nec ſunt bona, nec mala; ſed bene, & male fieri poſſunt: & tale indifferens nō reperitur in indiuiduo, iuxta doctrinā S. Tho. quam in d. pręlud. defendimus ea efficaci ratione, ꝙ ſi quis daretur, maxime eſſet, qui in nullum finem bonum, neque malum ordinaretur: ſed is non eſt talis, quia eſſet otioſus, & conſequenter malus, ex defectu circumſtantiæ finis, licet ex obiecto eſſet indifferens. Et quod iuxta doctrinam Dionyſij, 4. ca. de diuin. nom. quam potuit excerpere ex Ariſt. bonum, ſiue actus ſimpliciter bonus, & ordinatus, ſiue meritū, conſtat ex integra cauſa, id eſt ex concurſu bonitatis obiecti ſaltē iuſtificati, & circūſtantiarum tam finis, quam aliarū, perſonæ, loci, temporis, &c. Malum autem, ſiue malus actus ſimpliciter, & peccatum ex quocumq; defectu, ſiue obiecti non iuſtificabilis, uel non iuſtificati, ſiue finis, ſiue alicuius circumſtantiæ. Dixi: *Non iuſtificabilis*, qualia ſunt fornicari, & mētiri: quæ nulla circūſtantia poſſunt fieri iuſta. Dixi: 1

Non

Digitized by Google

Non iuſtificati, quia frequenter obiectum actus boni ſimpliciter eſt obiectum de ſe malum: ſed iuſtificatur per circumſtantiam, qualis eſt occiſio hominis, quę cum ſit de ſe mala, iuſtificatur tamen per culpam occidendi, & legem id pręcipientem. Itaque in toto hoc capitulo per actũ bonum & ordinatum, intelligemus actum bonũ vtroque modo, tam ex obiecto, quam ex circumſtantijs; qui eſt meritum de congruo, vel de condigno: & per inordinatum, omnem actũ ordinato contrarium, qui eſt peccatum, ſaltem veniale. Item per vitium, habitum malum; & per virtutem, habitum bonum.

2 Secundo, quod duplo plura ſunt vitia, quam virtutes: quia cuique virtuti duo vitia opponũtur, alterum per exceſſum, alterum per defectũ, in quorũ medio virtus conſiſtit, iuxta illud Horatij deſumptum ex Ariſt. 2. Ethic. *Virtus eſt medium vitiorum vtrimque redactum*, relatũ a gloſs. cap. charitas. 3. §. fi. de pęnit. diſt. 2.

3 Tertio, quod ſeptem vitia, quę vulgus ſeptẽ peccata mortalia appellat, ſunt ſeptem vitia principalia, quę S. Greg. 31. Moral. & alij apte docentes, capitalia appellant, non quia ſunt peiora, neque etiam quia ſemper, aut ſępius mortalia: quia aliqua regulariter ſunt venialia, ſicut infra dicetur: ſed quia ſunt fontes particulares ex quibus alia multa dimanant. ex quorum numero non eſt ſuperbia, iuxta S. Greg. vbi ſupra. & S. Tho 2. 2. q. 162. art. 8. & quęſt. 132. art. 1.

4 Quinimmo eſt horum ſeptem, & aliorum omnium regina, ſecundum eoſdem (quamuis vulgus contra exiſtimet) pro eorũ faciliori memoria retinenda hac voce (Saligia) vtens, intelligendo per litterã S, Superbiam, per A, Auaritiam, per L, Luxuriam, per I primum, Iram, per G, Gulam, per I ſecundum, Inuidiam, per A ſecundum, Accidiam. Ad quod aptior eſſet vox Sualigia, octoſyllabon; per quarum primam videlicet S, intelligitur Superbia, omnium vitiorum regina, & per V, Vanagloria, quę eſt vnum ex ſeptẽ vitijs capitalibus, & per alias ſex, prædicta alia ſex de quibus oĩbus, & eorũ execrandis filiabus, ordine, quo ꝓpoſita ſunt, dicemus.

De Superbia regina omnium vitiorum.

SVMMARIVM.

5 *SVperbia quid, quotuplex, & eius etymon.*
6 *Superbia ſola de ſe mortalis cõtemptum ſubiectionis Dei actu requirit.*
6 *Humilitas ad ſui eſſentiam, non requirit expreſſam ad Deum ſubiectionem.*
7 *Superbia quatuor ſpecies, quæ potius ſunt eius effectus, & interdum hæreſes. nu. 8.*

SVperbia eſt plurimum vſitata, & parum nota: nam multi putarunt, eam eſſe omne vitium: quia illa eſt ſupergreſſio legis, quæ per omne vitium fit. Et alij ignorarunt diſcrimen inter eam ex vna parte, & ambitionem, præſumptionem, & vanamgloriã ex altera: adeo quod Maior in 2. diſt. 42. q. 16. putauit, has eſſe ſpecies illius. quod eſt cõtra Auguſt. lib. de nat. & gratia, communiter receptum. Alii, in quibus videtur eſſe vterque Thom. communiter recept. 2. 2. q. 162. art. 5. quos in Manuali Hiſpano ſequuti fuimus, requirunt ad eius eſſentiam actualem contemptum ſubijciendi ſe Deo, & legi eius: quod in præſentia non poſſum mihi perſuadere; cum id (gratia Deo) pauci Chriſtiani faciant, & fere omnes aliquo modo ſuperbiamus. Quare dicẽdũ primo, verbum, *Superbire*, deſcẽdere a verbo ſupereo interpoſito, b, cauſa euphoniæ; vnde ſuperbia eſt quædam (vt ita dicam) ſuperitio, & actus, quo quis ſuperit, ſeu ſupergredit aliqua: & ita ſuperbia in genere ſignificat omne, quod ſuperit, ſeu ſuperat, ſeu excellit alia, ſecundum gloſs. Iſai. cap. 60. vbi ſuperbia pro dono ſuperante, & excellente alia ponitur. Vnde licet verbum ſuperbus, ſæpius pro elato & faſtoſo, & inſolenti accipiatur, vt in illo Maronis: 5

Stirpis Achilleæ faſtus, iuuenemque ſuperbum,

Sæpe tamen pro nobili, excellenti, vel ſublimi capitur, iuxta illud eiuſdem,

Hinc populum late regem, belloque ſuperbum.

Et illud. *Cecidit ſuperbumq́. —— Ilium.*

Secundo dicendum, quod ſuperbia generaliter ſumpta diuiditur in bonam, & malam, quod adnotauit S. Thom. vbi ſupra, art. 1. Superbia vero mala in habitum ſuperbiæ, & actum eius. Superbia habitus, definiri poteſt eſſe vitium mouens, ſiue inclinans ad appetitum inordinatum excellentiæ propriæ, quatenus eſt excellentia. Dixi: *Vitium*, pro genere: quia omnis ſuperbia habitus eſt vitium, non contra, omne vitium eſt ſuperbia habitus. Eſt enim ſpeciale, diſtinctum ab alijs, vt probe docet ſanctus Tho. vbi ſupra. art. 2. Dixi: *Appetitum*, includendo amorem, & deſiderium excellentiæ, vel gaudium, ſiue complacentiam de ea, ad notandum, quod eſt vitiũ voluntatis, & non rationis, vt monſtrat idem S. Thom. ibidem art. 3. Dixi: *Inordinatum*, ad includendum omnem, quo appetitur excellentia de re falſa, vel vera, ſed mala; vel bona in nullũ finem, vel malum, aut vanum relata, vel maior merita: & ad excludendum ordinatum, qualis eſt ſolus ille, quo appetitur excellentia de re uera, & bona, & in finem bonum directa, & non maior merita. Illa enim non eſt actus ſuperbiæ, ſed modeſtię: qualis eſt appetitus excellentię meritæ, ſiue debitę ſcientię, uirtuti, uiribus, & arti, quibus quis ſecundum rectam rationẽ alteri vult pręſtare, iuxta S. Thom. vbi ſupra art. 6.

Digitized by Google

Dixi: *Excellentiæ propriæ*: quia illa eſt obiectum actus eius. & non addidi, *ad ſuperandum alium*; quia id non eſt neceſſarium: ſufficit enim velle excellentiam propriam immeritam, vel meritam modo immerito ſine actuali relatione præferendi ſe proximo. Dixi: *Quatenus eſt excellentia*, quia appetitus eius, quod re vera eſt excellentia quædam, ſed non appetitur eo reſpectu 5 quo eſt talis, ſed alio, non eſt ſuperbia: ſed aliud vitium. Circa quidem honores, ambitio; circa poteſtates, præſumptio: circa gloriam, va-
6 na gloria: & circa alia, aliud. Hæc enim, & id genus alia poſſunt conſiderari alio reſpectu, quam excellentiæ, licet in ſe ſint veræ excellentiæ. Et ita ad eſſentiam ſuperbiæ non requiritur actualis contemptus Dei, nec legis eius, nec renutus ſe ſubijciendi eis, nec defectus proximi, magis quam in alijs vitijs, quæ non inclinant immediate ad illa.

Nec obſtat prædicta doctrina S. Thom. quia probe ſaluari poteſt in ſuperbia, quæ de ſe eſt peccatum mortale: non autem generaliter in omni ſuperbia. Sic nec videtur verum illud Caiet. eum, qui propriam excellentiam inordinate amat, ſine actuali contemptu diuinæ ſubiectionis, non eſſe formaliter, & directe ſuperbum. Eſt enim formaliter ſuperbus, ſed non illa ſuperbia, quæ de ſe ſit mortalis: & ita non omnis ſuperbia directe auertit a Deo: ſed ſola ſupradicta, quam diximus eſſe de ſe mortalem, de qua intelligitur etiam gloſſ. pſalm. 118. allegata per ſanctum Thom. quatenus habet, ſuperbiam ex ſe maius peccatum eſſe omnibus alijs. Quæ omnia ideo tam accurate dixi, ne plurimi continua ſuperbia laborantes nos excuſemus ab hoc vitio, dicentes, nos nullam excellentiam cupere cum actuali contemptu ſubiectionis Dei, & eius legis: cum quo certe pauciſſimi Chriſtiani eam cupiunt: & ne plurimos humiles ſua laude priuemus, qui frequentiſſime actum humilitatis faciunt, non ſe ſubijciendo expreſſe Deo, vel legi eius: qualis tamen nõ eſſet ille: quia cum ſit contrarius ſuperbiæ, oporteret eum circumſtari ſubiectione actuali, ſi ſuperbia ei contraria requireret expreſſum contemptum, & renutum huiuſmodi ſubiectionis. Quare ſicuti humilitatis actus eſt ſubijcere ſua bona naturalia minora bonis naturalibus maioribus; & ſua dona minora diuina maioribus donis diuinis alterius: & ſua bona omnia naturalia diuinæ gratiæ alterius non ſe ſubiiciendo expreſſe Deo, vel legi eius: immo ſine vlla eorum memoria expreſſa, vt ſatis colligitur ex ſancto Thom. 2. 2. quæſt. 162. art. 1. licet in art. 2. aliud videatur ſentire. ita ſuperbiæ actus eſt præponere quem ſua naturalia bona minora maioribus naturæ bonis alterius: & ſua minora dona diuina maioribus diuinis alterius: & ſua etiam bona naturæ gratiæ diuinę alterius; licet non faciat id cũ expreſſo contẽptu Dei, vel legis eius. Et ſicut renuere excellentiã, quia recta ratio id dictat, ſine vlla actuali memoria Dei, eſt actus humilitatis: ita appetere excellentiã immeritam, ſine vlla actuali memoria Dei, eſt actus ſuperbię.

Tertio dicendum, quod ſpecies ſuperbiæ ſũt 7
quatuor, ſecundum S. Greg. in lib. 23. Moral. declaratum a S. Thom. vbi ſupra art. 4. Prima eſt putare habere a ſe ipſo ſolo bona naturæ; qualia ſunt ingenium, intellectus, memoria, vires, pulchritudo, &c. Aut bona fortunę; qualia ſunt diuitię, honor, potentia, &c. Aut bona ſpiritualia; qualia ſunt gratia, ſcientia, prophetia, facundia ad prædicandum, & legendum, &c. quorum nulla habet a ſe ipſo, ſed omnia ſunt ei data a Deo. Secũda agnoſcere quidem illa a Deo ſibi data, nõ tamen gratis: ſed ex iuſtitia, ſcilicet ieiuniorum, precum, eleemoſynarum, & id genus aliorum. Tertia, arrogare ſibi bona, quæ non habet; cuiuſcunque ordinis illa ſint. Quarta, contemnere alios inordinate, aut velle, vt ſibi ſubmittantur, quamuis eum pręcedant. Aduertendum tamen huiuſmodi falſa iudicia non eſſe immediatas ſpecies ſuperbię: ſed illius effectus; quia hæc conſiſtunt in intellectu, & ratione: illa vero in voluntate, quæ illis infecta iudicium corrumpit, efficitque, vt falſum iudicet verũ. Corrumpit, inquam, eo ꝙ ipſius excellentia maior eſſet, ſi ita ſe res haberet: maius enim eſt ex ſe habere, quam ab alio, vel ſuis meritis, quam dono, vel magna, quam parua, vel maiora, quam alij: vt probe declarauit S. Thom. vbi ſup. art. 4.

Circa quæ peccat mortaliter primo, qui ap- 8
petit propriam excellentiam cum actuali contemptu diuinę ſubiectionis, vel legis eius: aut cum voluntate ſe Deo pręponendi per dicta num. 6.

Secundo, qui adeo amat propriam excellentiam, vt iudicet eſſe vera quattuor prędicta, quę ſunt falſa, vel aliquod illorum deliberate, aduertenter & in ſpecie: quia quadamtenus, licet non actualiter, videtur contemnere ſubiectionem Dei, & legis eius. Dixi, *Deliberate, et aduertenter*, quia ſecus ſi id primo motu paſſionis, vel per incogitantiã ita iudicaret, ſecundum ſanctũ Thom. vbi ſupra communiter receptum. Dixi: *In ſpecie*, quia credere id in genere deliberate, & aduertenter, non eſt actus ſuperbię: ſed infidelitatis, ſecundum S. Thom. in d. art. 4.

Tertio peccat, qui appetit inordinate excellentiam, vel de illa inordinate gaudet, aut lętatur, ſine actuali quidem contemptu ſubiectionis Dei, & eius legis: ſed cum notabili irreuerentia eius, vel damno proximi, ex eo reſultante: quia hoc mortale eſt per ſupra ſępius dicta.

De

Digitized by Google

De Vanagloria.

SVMMARIVM.

8 Bona honoraria, quot, et quæ, & appetere illa de ſe non malum.
9 Laus, honor, fama, gloria, & reuerentia, quid.
10 Gloria vana quid, quot, & quæ filiæ eius, & 11. & 12.
11 Præſumptio quid, & quæ mortalis. & 14.
11 Ambitio quid, & quæ mortalis. & 15.
11 Pertinacia quid, & quæ mortalis. & 31.
11 Diſcordia quid, et quæ mortalis. et 33.
11 Contentio quid, et quæ mortalis. et 34.
13 Laude falſa vel alias inordinata gaudere non ſemper malum.
13 Finis aptus ſpiritualium nil temporale eſt. et 15.
14 Iuriſdictionem alienam vſurpare mortale.
14 Gratiam, vel gloriam æternam, ſuo arbitrio poſſe quæri, præſumptio.
15 Beneficia incompatibilia, vel plura, quorum unũ ſufficit, non licent.
15 Beneficium appetendo quomodo quis peccat.
16 Iactantia filia prima uanagloriæ, quid, et quæ mortalis, et 16.
17 Inuentio nouitatum ſecunda filia vanægloriæ, quid, et quando mortalis. et 18.
18 Veſtitus qui licitus, qui uenialis, et qui mortalis. et 19.
20 Ornatus, fucus, fictio, et auctio pulchritudinis quæ mortalia.
21 Confeſſarius dubius, an confeſſa ſint mortalia, quid faciet.
22 Ornans ſe, vt in coniugem appetatur, veſtiens veſte incongrua ſexui quis peccat.
22 Veſtiens ſe habitu religioſo, quis mortaliter peccat. et 23.
24 Curioſitas quid, et quod ſemper eſt peccatum, et quando mortale. et ſeqq.
30 Libri qui purgandi, et qui prælegendi pueris.

9 PRimo præſuppono ſummatim quędam, quę late tractaui in cap. inter uerba. 11. q. 3. concluſ. 6. & nuper in cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. num. 47. Quod bona honoraria ſunt quinque ſcilicet laus, honor, fama, gloria, & reuerentia; & quod laus eſt ſermo elucidans magnitudinem alicuius uirtutis, num. 47. Et quod honor eſt exhibitio reuerentię in teſtimonium alicuius excellentię abſolutæ. nu. 48. Et quod fama eſt atteſtatio popularis de re aliqua. Et n. 49. quod gloria eſt clara cum laude notitia. Et quod reuerentia eſt animi reputatio, qua bonitas alterius magnifit. Et nu. 50. & 51. quod hæc quinque conueniunt, primo, quod frequenter alia pro aliis accipiuntur. Secundo, quod nullũ eorum eſt virtus intellectualis, vel mortalis. Tertio quod ſunt maiora bonis pecuniariis. Quarto quod appetitus uel contemptus horum quinque ſuapte natura, neque eſt bonus, neq; uitioſus, ſed indifferens: bonus quidem, quum eſt ordinatus, malus quũ eſt inordinatus. Quinto, quod appetitus eorum, etiam inordinatus, regulariter eſt venialis: in quinque vero caſibus mortalis, ſecundum communem, quos ibi nu. 56 reduxi ad tres, ſcilicet cum habetur de malo mortifero, uel de alio, in quo finis vltimus conſtituitur, ſaltem ad effectum frangendi legem ad mortale obligantem: vel in finem aliquem mortalem referendo. Et quod contemptus eorum inordinatus regulariter eſt venialis: mortalis autem, cum contemnitur laus de gratia Dei gratum faciente manans: uel in eo finis ultimus conſtituitur, quod nonnulli philoſophi fecerunt: uel in finem moraliter malum refertur.

Secundo pręſuppono, quod appetitus, & cõtemptus horum quinque ordinatus, eſt, quo appetitur aliquod horum de re uera, & de ſe bona vel indifferenti in finem bonum directa, non nimium, nec maius quam eius bonitati debetur, nec tamquam teſtimonium certum, & diuinum ſed tamquam humanum incertum. Et contra appetitus eorum inordinatus eſt ille, quo appetitur aliquod horum de re falſa, uel mala, uel indifferenti, in vanum, malum, aut nullum finem relata: uel de bona maius quam eius bonitati debeatur, uel tamquam teſtimonium ueritatis certum, vt diuinum, & pluſquam humanum, vt ibidem nu. 338. diximus ex mente S. Thom. 2. 2. quæſt. 141. art. 1. & de malo. quæſt. 6. & Abulen. ſuper Matth. cap. 6. quæſt. 3. adiunctis eis, quæ idem S. Thom. dixit. 1. 2. quæſt. 18. art. 2. 4. & 9. 10

Tertio, præſuppono, quod vanagloria pro habitu malo, eſt vitium inclinans ad inordinatum appetitum gloriæ, ſecundum mentem S. Tho. communiter recep. 2. 2. quęſt. 142. art. 4. Dixi, *Appetitum*, ea ratione, qua in definitione ſuperbię, ſupra n. 5. Dixi, *Inordinatum*, quia ordinatus ad virtutem pertinet. Dixi *Gloriæ*, ad differentiam ſuperbiæ, ambitionis, præſumptionis, & aliorum uitiorum, quæ licet inclinent ad appetitum inordinatum aliquorum, quæ pariũt gloriam: non tamen immediate inclinant ad eius appetitum, nec ad alia, eo reſpectu, quo pariunt gloriam, ſed aliis, ut ſupra dixi, de ſuperbia, & mox dicam de ambitione & præſumptione. Vanagloria vero pro actu eſt appetitus inordinatus glorię, per quem generatur, & augetur vanaglorię habitus, ex quo viciſſim generantur actus ſimiles illis, ex quibus illa eſt nata.

Quarto, quod uanagloria eſt vitium capitale, & parens aliorum uitiorum, quę eius filię nuncu-

Digitized by Google

nuncupantur:quia illa vitia dicuntur eſſe filię alterius, quę ſe ad finem illius principalē dirigunt,& ſeptem alia uitia ſunt,quæ ex ſe tendūt in manifeſtationem glorię,quæ eſt finis illius; ſcilicet iactantia,quæ inclinat ad declarandam inordinate uerbo propriam excellentiam.Inuētio nouitatum,inclinans ad oſtendendam inordinate eandem ueris factis,laude vera, vel uana dignis. Hypocriſis, quæ ad idem, falſis factis,inclinat.Pertinacia,ad inordinate oſtentādum iudicium inclinans. Diſcordia inclinans ad inordinate oſtendendam noſtram voluntatem,voluntati alterius præſtare. Contentio,inclinans ad inordinate altercandum.Inobediētia, inclinans ad inordinate renuendum iuſſa, ſaltem quatenus iubentur.

Quinto, quod præſumptio & ambitio a vanagloria differunt;& non ſunt eius filię, ſed ſociæ, magnanimitati contrarię, ſecundum S. Thom.ubi ſupra. Pręſumptio enim eſt vitium inclinans ad appetitum inordinatum eorū,quę vires,vel merita excedunt. Ambitio uero vitiū inclinans ad inordinatum honoris appetitum.

12 Ex quibus infertur, quod peccat mortaliter primo,qui gloriam,laudem, aut famam appetit de re aliqua,quę eſt peccatum mortale; puta ex duello,occiſione,mutilatione, vel percuſſione iniuſtis in finem mortaliter malum directis:aut conſtituit vltimum finem in aliqua gloria famę uel laude,vel pro ea adipiſcenda,vel non amittenda proponit frangere aliquam legem ad peccatum mortale obligantem; ut faciunt mulier, quæ,ne infametur, ſtupro conſentit; & iudex, qui ne officium perdat, vel vt aliud conſequatur,iniuſtę iudicat:& concionator,qui ne pulpitum amittat, tacet vera,de pręcepto dicenda, ſecundum omnes,vt vbi ſupra num.341.& ſeq. late dixi. Appetere autem gloriam inordinate de aliis,quæ non ſunt peccata, aut non niſi uenialia,nec directa in finem mortalem, aut non eſt peccatum,aut ſolum ueniale.

13 Secundo peccat,qui ſe, vel alium laudat de aliqua re,mortaliter mala,vel falſa,aut vera; & non mortaliter mala, cauſam tamen prębens probabilem & veriſimilem damni notabilis cultus Dei,aut boni proximi,aſſerendo ſe,vel aliū bonum ſacerdotem,bonum confeſſarium, bonum iudicem,bonum medicum,bonum pręceptorem,cum eſſet malus,aut certe non tam bonus,cum obligatione reſtituendi damni,ſi quod intulit,argu.c. ſi. de iniur. & l.qui occidit.ff.ad leg. Aquil. Dixi: *Damni notabilis*, quia alias tantum venialiter peccaret, vt dixi ſupra nu. 138.

Tertio peccat, qui falſe laudatus, ſciens, & aduertens inde aliquod damnum notabile inſequuturum,non cōtradicit,ſaltem quantū oportet, ad illi obuiandum;quamuis regulariter neque approbatio explicita, neque tacita falſæ laudis erit pluſquam venialis,ſi fuerit de re bona,aut ſaltem non niſi venialiter mala. Immo non eſt peccatum,ſed virtus audire ſine contradictone falſam laudem, modo ea non delectetur eo reſpectu, quo eſt falſa, vel laus mendacium,aut adulatio;alioquin eſſet ſaltem veniale.c.primum.22.quęſt.2.& cap.ſuper eo.de vſu. Vnde qui de aliqua virtute,ad ſuum ſtatum neceſſaria falſę laudatur,ut cū vxor occulte adultera de fidelitate laudatur,eam neque approbare neque reijcere debet:immo neque peccat falſe laudatus,eo quod gaudeat laudari, nō ob falſam laudem, ſed quia per opinionem, quam habent alij de virtute ſuo ſtatui neceſſaria, euitatur ſcandalum,vt vbi ſupra nu. 137. diximus.

Quarto peccat, qui res principaliter inſtitutas ob honorem Dei, & cultum eius, & ſalutem animarum, principalius, vel ęque principaliter ob vanamgloriam facit, quale eſt concionari, miſſam celebrare, precari, & id genus alia, ſecundum Abul. ſuper Matth. cap.6. quæſt.3. & Angel.uerb. vanagloria.quod poſt alios vbi ſupra nu.347.relatos efficaciter confutauimus,& in d. cap.cum miniſter.nu.30.dicentes ſolum eſſe ueniale.Nullum autem peccatum,immo meritum eſt facere illa principaliter propter Deum,uel quia ſunt honeſta,& ſancta:& ſecundario propter gloriam, vel laudem humanam,in finem aptum relatam,per ibi dicta poſt S.Tho.2.2.quæſt.132.

Quinto,qui præſumit cum notabili irreuerētia Dei,uel damno notabili proximi ſpirituali, 14
uel corporali,honorario,uel pecuniario,exercere officium,neſciens illud exercere, utpote cōcionando,conſulendo, medicando,ut nos poſt S.Thom.2.2.quæſt.117.in d.c.inter uerba.nu. 100.cum ſequen.latius tractauimus: quamuis non ſit niſi ueniale illud exercere abſque irreuerentia,& damno notabili proximi.

Sexto peccat,qui aliena iuriſdictione vtitur. aut ſua extra ſuum territorium, S.Thom. 2.2. quæſt.60.art.6.uel abſoluit a peccatis,a quibus non poteſt:aut diſpenſat,uel commutat uota ſine auctoritate ad id ſufficienti, ſecundum S. Ant. in 2.par. tit.3.c.6.§.4.

Septimo, qui confidit ſe gloriam æternam ſine meritis conſequuturum,aut meritis ſui liberi arbitrii,abſque gratia Dei, cap. placuit. cum duobus ſeqq.de cōſ.diſt.4.quamuis ſperare, ſe (etiam de condigno) gloriam ęternam cum auxilio diuinæ gratiæ adepturum, eſt meritum,& actus ſpei virtutis theologicę, ſecundū S. Tho. recept.2.2.quæſt.17.art. 1.

Octauo peccat, qui confidit gratia Dei ſe priuatum non iri,nec punitum, quantuſcunq; peccator ſit,aſſerens, paradiſum hominum cauſa paratum,& non beſtiarum, iuxta Rich. in 3. diſt. 31.

Nono

Digitized by Google

Nono peccat, qui non abſtinet ab occaſione, qua ſemel peccauit mortaliter, aſſociando, videndo, vel alloquendo aliquem; & poſtea nõ abſtinet ab ea, ſecundũ S. Ant. vbi ſupra. Quod eſt verum. ſi propter ſuam inconſtantiam, vel fragilitatem probabiliter putat ſe ſuccubiturũ, alioquin non, niſi vt plurimum uenialiter, ſi aliqua da cauſa ad id redeat, vt diximus vbi ſupra. nume. 433. cum ſeq. & latius ſupra cap. 3. a nume. 5.

15 Decimo peccat, qui ambit honorem de re, quæ eſt peccatum mortale, aut ad committendum mortale, aut in eo ultimum finem ponit, aut ita appetit, ut malit mortale aliquod committere, quam eum amittere, uel non adipiſci. Quod eſt frequens in ambientibus, pręſertim per concurſum, & oppoſitionem, cathedras, beneficia, officia, collegia, collationes, pręſentationes, nominationes ad illa, ſecundum omnes: quamuis alias regulariter, appetitus inordinatus honoris non excedat metas culpę uenialis, vt latius dixi vbi ſupra nu. 340.

Vndecimo peccat, qui appetit, uel accipit plura beneficia incompatibilia, ſine iuſta diſpẽſatione, cap. de multa. de pręb. aut plura compatibilia, quam quę ad ſuam honeſtam ſuſtentationem ſufficiunt, iuxta glo. ſing. receptam in c. dudum. 2. de elect. quæ in ius redacta uidetur per ſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 17. de reform. Per quod uidetur ſublata moderatio Cardinalis in clem. gratiæ. de reſcrip. quatenus inquit, illam glo. procedere ſolum in eo, qui capit plura beneficia (quorum unum ei ſufficit) ad viuendum faſtuoſius, uel ad theſaurizandum: & non in eo, qui quærit illa ad faciendum largiores eleemoſynas, & alia opera pia largiora: quę ſequuti fueramus in repet. c. ad hęc. de pręb. Sed poſtea in Enchir. de orat. c. 22. Miſcell. 15. nu 61. & 76. noue concludi, ꝙ prędicta opinio Card. non habet locũ quoad hoc, ut quis plura beneficia (quorũ unum ſufficit) poſſit obtinere ſine diſpenſatione: ſed ſic, quoad hoc, ut poſſit diſpenſari iuſte cum eo, qui nõ ut faſtuoſius viuat, vult illa; ſed ſolum ad faciendum plura opera pia, in quę ſola impendit redditus eorum, uiuendo ex ſolo reditu beneficii ſufficientis.

Duodecimo, peccat qui accipit beneficium eccleſiaſticum ſpirituale principaliter propter honorem, aut utilitatem temporariam, ſecundum S. Ant. 2. par. tit. 3. cap. 5. §. 4. Quod limito procedere in eo, qui eſt eo indignus ob ignorantiã, vel alium defectum: nam ſupra eod. cap. num. 13. diximus, quod falſum eſt, eſſe mortale facere ordinata ad cultum diuinum principaliter ob bona temporalia.

Decimotertio peccat, qui quærit officium aliquod, neſciens exercere illud, ſecundum S. Ant. vbi ſupra, §. 5. & probat l. idem iuris. §. 1. ff. ad l. Aquil. & cap. non eſt putanda. 1. quæſt. 1. Quod non procedit in eo, qui quærit illud fide bona, & animo vtendi conſilio peritorũ, quando fuerit ei neceſſe, & credit ſe habiturum opportunitatem vtendi illo, arg. l. clari iuris. C. de iud. & cap. ſtatutũ. §. aſſeſſorem. iuncto principio, de reſcript. lib. 6. quod frequens eſt in omnibus oppidis, & pagis, quibus iudices ignari iuris pręficiuntur.

Decimoquarto peccat, qui per iactantiam, 16 quæ filia primogenita vanęglorię eſt, ſe, aut ſuos laudat cum irreuerentia notabili Dei, aut cum iniuria, vel ſcandalo proximi notabili, vt Phariſęus, qui dixit: *Non ſum ſicut ceteri homines, nec ſicut iſte publicanus.* aut cum notabili damno proximi, puta aſſerendo falſo ſe, vel aliquem ſuorum eſſe magnum aduocatum, magnæ ſanctitatis, &c. alias enim ſolum eſt veniale, iuxta S. Thom. recept. vbi ſupra, Alex. Aleſ. 2. par. tit. de iactantia.

Decimoquinto peccat, qui per inuentionẽ 17 nouitatum, filiam ſecundam Vanæglorię, adinuenit nouas epulas, nouas veſtes, noua exercitia, & ludos: aut alia noua de ſe mortalia: aut in finem mortalem directa: aut in iacturam notabilis cultus Dei: aut boni alieni publici, vel priuati, iuxta mentem omnium. Idem de illo, qui vtitur veſtitu, aut ornatu, animo pelliciendi aliquem ad ſui concupiſcentiam mortalem, licet ea non ſequatur, iuxta S. Tho. 2. 2. quęſt. 199. art. 2. quia finis mortalis eſt, & ad minimũ tam malus eſt actus, quã eius finis. c. cum miniſter. 23. q. 1. & quę ibi late dixi poſt eundem S. Thom. recept. 1. 2. quęſt. 10. art. 4. & 6. Idem itẽ de illo, qui ea ſe mente quouis ornatu ornat, vt non deſiſteret ab eo, etiam ſi vetaretur aliqua lege ad mortale obligante, ob vanam, quam de eo capit, delectationem. Tum quia contra charitatem Deo debitam facit, & conſequenter peccat mortaliter, S. Thom. 2. 2. quęſt. 24. art. 10. & 11. Tum quia omne peccatum per eiuſmodi complacentiam fit mortale; de tali enim complacentia, & non de qualibet alia debet intelligi illud B. Aug. relatum in cap. vnum. §. criminis. 25. diſt. *Nullum peccatum*, inquit, *veniale eſt, quod non fiat criminale, dum placet.* Idem de illo, qui ob ornatum omittit adimplere præceptum, vt qui ob eum omittit miſſam die feſto. cap. miſſas. de conſec. diſt. 1.

Nemo tamen peccat ornando ſe etiam ſplẽ 18 dide pro ſui ſtatus decentia, & more regionis, modo id bono fine faciat: immo meretur, licet alius, vel alia ad eius concupiſcentiam per accidens alliciatur, arg. cap. quiſquis. 41. diſt. cap. quæ contra mores, 8. diſt. ſolumque venialiter peccat, qui etiam ſi ſit religioſus, vel religioſa, ſe moderate ornat, ob ſolam vanam leuitatem, oſtentando ſuam pulchritudinem, & elegantẽ

corporis

corporis habitudinem, & compoſitionem abſque alio fine, vel circunſtantia mortali; immo etiam ſi notabiliter modum excedendo id faceret, vt egregie adnotauit Caiet. 2.2. quæſt. 169. art. 1. Et merito, quia licet id ſit contra virtutem: non eſt tamen magis contra charitatem Dei, proximi, vel propriam, quam prodigalitas quæ de ſe non eſt mortalis, vt infra dicetur, li-
19 cet ſit contra virtutem liberalitatis. Nec mortaliter peccat quamuis ſic uenialiter, qui contra morem ſe ornat, modo id non vetetur lege aliqua ad mortale obligante, nec conſuetudine illi æquipollente. Nec qui ſe ornat ſplendidius, quam ſtatus ſuus requirit, niſi id eſſet in cauſa non ſoluendi debita, uel non præbendi alimenta, cui prębere obligatur, etiam ſi ob id alius ad mortaliter peccandum moueatur: quia eiuſmodi actus ſuapte natura, vt plurimum ad ſolum veniale mouet; & ita, qui ob id mortaliter peccat, ſua prauitate motus ſic peccat, ex mente Caiet. in d. quæſt. 169. art. 2. quem ſequimur. Quamuis in hoc, & nonnullis aliis, de quibus ſtatim dicetur, Sil. verbo. ornatus. & nonnulli alii contradicant: quia non ſatis, vt dixit Caiet. naturam peccati mortalis perpenderunt. Neque etiam feminę mortaliter peccant oſtentãtes pectora nuda, quo pulchriores videantur abſque alia mala intentione mortali, ſecundum eundem: quia id nullo iure naturali diuino, aut humano ſaltem ad mortale obligante, vetatur. Nihil enim aliud eſt hoc, quam pulchritudinẽ oſtendere, quæ, quamuis ſumma eſſet, non tamẽ adeo incendit, vt ea, cui ineſt, dicatur peccare, eo quod alius per eam mortaliter peccet: quod ille ibidem neruoſe probat, & deduci poteſt ex his, quæ de occaſione vitanda, dicta ſunt in c. 3. ſupra eod. Quanquam conſuetudo hæc digna ſit vt a locis, in quibus eſt, paulatim extirpetur. Veſtire ſe tamẽ adeo tenui veſte, vt pudẽda traluceant, eſt mortale tam viro, quam feminę. Quia eiuſmodi nuditas per ſe ad luxuriam mortalem prouocat: quod non facit pectorum nuditas, quę per ſe ſolam pulchritudinis oſtenſionem reſpicit.

20 Non eſt tamen de ſe mortale, augere, & fingere pulchritudinem maiorem, quam inſit, ornatu, & fuco: licet ſit quędam ſpecies mendacii operis, niſi ob luxuriam, vel alium finem mortalem id fiat, ſecundum S.Thom. 2.2. quęſt. 169. art. 2. ad 3. quamuis ſit graue veniale, ſicut diximus in cap. fucare. de conſ. diſt. 5. niſi fiat ad deformitatem aliquam obtegendam, iuxta eundem S.Tho. Nullum item eſt peccatum crinibus, ſiue capillis alienis uti, ad commodum ornatum: ſicut nec lana aliena, aut lino terræ vti ad ſe commode veſtiendum: quia de ſimilibus idem iudicandum, cap. dudum. 2. de elect. & l. illud. ff. ad l. Aquil. Quamuis eſſet peccatum ueniale uti eis fingendo eſſe proprios; quippe quod eſſet mendacium operis, iuxta dicta in cap. 18. ſupra num. 5. & vt confeſſarius abſoluere debet, quem videt, non niſi venialiter in hoc peccare: ſic etiam abſolutionem negare non debet ei, de quo intelligere nequit, an venialiter, an mortaliter peccet; quamuis per- 21
ſuadere illi non poſſit, vt ab eo temperet, quia ſe mortaliter peccare non credit: nec perſuadeat ei eſſe mortale, quod forte tale non eſt, ne poſtea id faciens, quamuis non ſit mortale, peccet mortaliter, iuxta S. Anton. 2. par. tit. 4. cap. 3. Roſ. verbo, ornatus. §. 7. Silueſt. eod. verbo, q. 9. Noſtro tamen iudicio cautius ageret reſoluẽdo ſe prius per ſe, vel alios, an ſit mortale, necne; & poſtea impartiretur, aut negaret abſolutionem, per ea, per quę in cap. ſi quis autem. de pęnit. diſt. 7. num. 130. diximus peccare iudicẽ, qui iudicat, antequam dubietatem animi deponat: aut certe ei perſuadeat, antequam eum abſoluat, vt proponat ab illo abſtinere, ſi per viros idonea ſcientia, & conſcientia præditos, mortale iudicetur: alioqui enim (ni eſſet valde doctus) non haberet ſufficientem contritionem, aut attritionem.

Decimoſexto, peccat monialis, quæ vel inhabilis ad contrahendum cum aliquibus id ſcientibus, ſe illis conſpiciendam offert; quo ab illis in vxorem ſine iuſta diſpenſatione expetatur: quia peccato mortali alieno conſentit. Sed quæ ad nubendum eſt idonea, licet nubere nolit, immo caſtitatem, aut religionis ingreſſum ſecreto vouerit, licite ſui conſpectum facere poteſt, & ſe ornare, & velle vt ab aliquibus in vxorem appetatur, quo in alijs rebus ſibi, vel ſuis faueant, aut ob alium bonum finẽ. Quia id nullo iure diuino, vel humano prohibetur, & conſequenter nõ damnandum, c. conſuluiſti. 2. q. 4. Nullatenus etiam peccat femina, quæ veſte virili ſe veſtit, nec vir, qui feminea iuſta de cauſa; veluti ne ab inimicis agnoſcatur: aut quia alia veſte caret, vel ob honeſtã ſui, aut alterius oblectationem, ſecundum S.Thom. 2.2. q. 169. art. 2. ad 3. neque pluſquam venialiter, ſi ob leuitatem id faciat, abſque alio fine, & circumſtantia mortali, iuxta Caiet. ibidem. 22

Decimoſeptimo peccat, qui veſtit ſe habitu religionis in opprobriũ illius, aut vt eo ad turpia perſonatus ſiue laruatus, aut ſine larua vtatur, arg. cap. cum decorem. de vit. & honeſt. cleric. & auth. de ſanct. Epiſc. §. fin. coll. 9. ſecus tamen ſi ad ſolam leuitatem, aut ad oblectationẽ, abſque malo fine eo vtatur: modo nullum inde opprobriũ notabile religioni, vel alicui proximo contingat.

Porro curioſitas, quæ ſatis cognata videtur huic ſecundæ filię Vanægloriæ, eſt vitium mouens ad nimis, vel immoderate ſciendũ, ex mente S. 23

Digitized by Google

te ſancti Thom. 2. 2. quæſt. 167. & ſanctus Anton. 2. par. titul. 7. cap. 7. §. 2. & ſemper eſt peccatum ſaltem veniale. cap. nonne. 37. diſtinct. ſiue quis ita ſcire velit, per aliquem quinque ſenſuum exteriorum, ſiue interiorum, ſiue per intellectum: quia contraria virtuti ſtudioſitati, de qua ſanctus Thom. 2. 2. quæſt. 166. & rationi repugnat. Mortale vero tantum, quum aliqua circunſtanſtantia mortalis ei adiungitur, ſecundum eundem, dicta quęſt. 167. articul. 1. & Caietanus in Summa. verb. curioſitas. vt quum quis ſcire cupit aliquid, tranſgrediendo aliquam legem ad mortale obligantem, aut ob finem mortaliter malum, ſe, vel alium obiiciendo periculo probabili perdendę ſalutis animæ, vel corpooris: vel proximum notabili damno honoris,
25 vel fortunarum, per ſupradicta, & per dicenda cap. ſequen. de quinque ſenſibus. Exempla quædam vtilia & quotidiana ſunt. de virgine, volente curioſe noſſe, quanta ſit copulæ carnalis delectatio, quamuis eam experiri nolit. Nam ſi eam experiri vellet aliud peccatum Luxuriæ, præter curioſitatem committeret. Caietanus 2. 2. quæſt. 167. articul. 2. De illo item, qui vult ſcire alienum peccatum, conſultando confeſſionem ſacramentalem alteri factam. argumen. cap. omnis. de pœnitent. & remiſſ. Et de illo, qui vt diſcat aliquid, miſſam præceptam omittit; aut maleficium aliquod conficit; aut diabolo ſe commendat; aut eum in magiſtrum ad diſcendum ſuſcipit, per multa, quæ diximus in cap. nouit. de iudic. notab. 1. num. 12. & ſeq.
26 Et de illo, qui cognitionem rerum officio ſuo neceſſariarum negligit, quo non neceſſarias cognoſcat; vt Parochus, qui ob ſtudium poeſis, vel officii mechanici, ignorat res audiendis confeſſionibus, vel aliis agendis, officio ſuo neceſſarias. cap. ſacerdotes. 37. diſtinct. vt diximus in Enchiridio de Orat. cap. 13. num. 175. & in dicto nouit. notab. 2. num. 14. & num. 15 de illo, qui vitia alterius inquirit, animo eum notabiliter infamandi. facere enim id bono animo, quo præclara imitemur, aut praua ex charitatis regula corrigamus, ſine alia mala circunſtantia, virtutis actus eſt, ſanctus Thom. 2. 2. quęſt. 167. articul. 2. ad 4. quia id non eſt appetitus inordinatus, ſed ordinatus. Exemplum item de il-
27 lo, qui appetit ſcire aliqua ſecreta ab eo, qui abſque peccato mortali, non violando mortaliter legem naturalem, vel iuramentum, vel promiſſionem, de ſecreto ſeruando non poteſt ea illi reuelare, per dicta ſupra cap. 12. num 22. & cap. 18. num. 62. 28
Et de viro volente videre feminam nudam, vel eius pudenda, & de femina volente videre virum nudum, vel eius pudenda, credens, aut credere debens, ex illo aſpectu tali loco tempore habito conſenſum iri actui aut delectationi mortali, aut pollutionem ſequuturam. Et de illo, qui vt ſciat 29
quantam in caſtitate conſtantiam ipſe, & alia habeant, loquitur ſolus cum ſola tempore & loco ſecreto, credens, aut credere debens ſe cauſam fore, vt alteruter eorum alicui mortali ſaltem delectationi moroſæ conſentiat. Et de illo qui legit, vel 30
audit libros amorum, & geſtorum laſciuorum, & luxurioſorum, credens, aut credere debens, ſe vel alium conſenſurum ſaltem alicui delectationi moroſæ, iuxta mentem ſancti Iſidori cap. ideo. 37. diſt. & ſancti Anton. 2. par. titul. 3. cap. 7. §. 2. & certe e republica Chriſtiana foret, ne libri Ouidij amatorii in ſcholis legerentur, nec Martialis, Iuuenalis, Catulli, Tibulli, Propertii, Plauti, Terentii, & alii eius generis, niſi purgati à locis libidinis incentiuis. Et conſequenter etiam 31
Celeſtina liber vulgo adeo plauſibilis, niſi magna ex parte purgatus: quin & reuocarentur in ſcholas Grammaticas, hymni & orationes, quas collectas vocant, homilię, & auctores Chriſtiani egregie latini, qui fere ſoli olim in eis prælegebantur: vt late diximus in Enchiridio de Oratione cap. 19. num. 172. & ſeqq. quo pueri ſimul cum litteris pietatem imbiberent.

Decimooctauo peccat, qui per hypo- 32
criſim tertiam filiam vanęgloria modo dicto ſupra cap. 18. num. 8. vel pertinaciam, quartam filiam, inordinate ſuam opinionem defendit iis, quę ad fidem Catholicam, & mores pertinent, contra communem ſenſum doctorum Eccleſiæ: aut in damnum iniuſtum proximi notabile, alias enim pertinacia eſt venialis, pręſertim quando ſe continet intra metas intellectus, credendo, & operando ſecundum communem Eccleſiæ doctrinam, iuxta Caiet. in ſumma, uerb. pertinacia.

Decimonono peccat, qui per diſcor- 33
diam inordinatam, quintam filiam Vanęgloria, uoluntati alterius non uult ſuam conformare circa doctrinam boni diuini, aut humani neceſſarii ad ſalutem propriam, aut alienam, animę, uel corporis, aut honoris, uel alterius boni proximi, ſecundum mentem ſancti Thom. 2. 2. quęſt. 37. articul. 1. & Caietanus in ſumma, uerbo

diſcordia

Digitized by Google

diſcordia. Nam ſolum veniale eſt diſcordare ſic in aliis, etiam ſub pœna venialis tantum præceptis : neque etiam veniale in eis, in quibus etiam ſub pœna venialis concordare non tenentur: vt non concordare roganti, vt ambo religionem ingrediantur, aut ieiunent, &c. ſecundum eoſdem vbi ſupra.

Vigeſimo, qui per contentionem, ſextam filiam Vanægloriæ, contra perſpicuam veritatem altercatur circa pertinentia ad ſanctam fidem Catholicam, aut ad ſalutem animæ, aut corporis neceſſaria : alias 6
enim non peccat niſi venialiter, iuxta Caie. in ſumma verb. contentio.

De inobedientia ſeptima filia vanægloriæ.

SVMMARIVM.

35 *Obedientia, & inobedientia ſpecialis, & generalis quid.*

35 *Inobedientia quæ mortalis. & 36.*

37 *Obediendum in quo non eſt ſuperiori. & 4. ſeq.*

42 *Contemptus legis verus quid, & quis præſumptus.*

43 *Legis obligantis ad mortale etiam receptæ tranſgreſſionem quæ excuſant. & 44.*

45 *Ignorantia quotuplex, & quid vnaquæque illarum. & 46.*

47 *Ignorantia interdum excuſat a pœna legis, & ab ea.*

48 *Officium, vel artem ſine peritia, & ſcientia exercens quis peccat.*

49 *Lex concepta verbo conſtitutiuo, & non præceptiuo, quid faciat.*

50 *Legis nullum vnicum verbum originaria ſignificatu ſignat mortale.*

51 *Leges multa naturales ad ſolum veniale obligant.*

52 *Lex eccleſiaſtica verbis præceptiuis, maxime iſtis vtens ad mortale obligat, ſecus de ſæculari, quæ tamen non tollit pœnam per aliam ſtatutam. & ſeq.*

56 *Lex pure pœnalis, & mixta, vt differunt.*

57 *Pœna magna vt poteſt eſſe iuſta ſine culpa. & 58.*

59 *Lex in parte recepta, ad eam ligat.*

62 *Vidua fornicata peccat, fruendo re a marito relicta vt caſte viuat.*

63 *Pœna excluſionis a collegio ipſo iure incurſa non tenentur quis in conſcientia.*

64 *Commiſſum capitur iuſte in conſcientia, & etiam tacetur.*

65 *Laudemium ſoluere non tenetur donans, ſed ſic vendens.*

66 *Pœna etiam ipſo iure impoſita non debetur in conſcientiæ foro, niſi &c.*

69 *Conſuetudo optima legis interpres.*

De inobedientia ſeptima filia Vanægloriæ dicendum primo, quod obedientia, prout eſt ſpecialis virtus, eſt virtus inclinans ad faciendum quod iubetur, eo principaliter, quod iubetur. Et contra, inobedientia, prout eſt ſpeciale vitium, eſt vitium inclinans ad non faciendum quod iubetur, eo principaliter quod iubetur, vt ſingulariter tradit ſanctus Thomas receptus 2. 2. quæſtio. 104. articul. 2. ita quod ex duobus conficitur inobedientia ſpecialis, ſcilicet ex non faciendo iuſſum & ex animo non faciendi illud, eo principaliter quod iubetur. Et e contrario, obedientia prout eſt virtus generalis, comprehendit omnes virtutum omnium actus, quibus fit, quod iubetur, ſiue faciendo, ſiue omittendo : & inobedientia prout eſt generale vitium omnes actus, omnium vitiorum, quibus non fit quod iubetur ſiue faciendo, ſiue omittendo, ſecundum eundem vbi ſupra recep. Et ita non eſt inobedientia, non facere conſultum; ſed ſic non facere iuſſum, etiam ſi non obliget ad pluſquam veniale, vt probat Caietanus in dicto articul. 2. Eſt tamen hoc 36
diſcrimen, quod non facere iuſſum obligans ad mortale, eſt mortale, quamuis non omittatur eo quod iubetur. Non facere autem quod ad ſolum veniale obligat, non, niſi quando omittitur eo principaliter quod iubetur, quæ eſt inobedientia ſpecialis, vt idem ibidem ſubtiliter declarat. Dixi, *Deliberate*, quia primus motus, quo renuitur iuſſus, ſolum eſt venialis, ſecundum eundem ſanctum Thomam 2. 2. quæſt. 105. articul. 1. ad 2. Dixi, *Quod ſibi iubetur*, quia omittere conſultum, non eſt de ſe vllum peccatum, §. final. 4. diſtinct. & Caietanus dicta quæſt. 104. artic. 4. Dixi, *Animo eum ad mortale obligandi*, 37
quia alias non peccaret mortaliter. Dixi, *Neſciens id ſibi ab eo iuberi non poſſe*. Tum quia non oportet quod ſciat, id ab eo iuberi poſſe, ſatis enim eſt, vt dubitet de illo, cap. quid culpatur. 23. quæſt. 1. quamuis talem dubietatem deponere debet priuſquam faciat, credendo id poſſe ſibi iuberi

beri propter auctoritatem eius, ne faciendo contra conſcientiam dubiam, peccet, per ea quæ dixi in cap. ſi quis autem. de pænitent. diſtinct. 7. num. 81. cum ſequen. & ſupra cap. 16. num. 40. & ſequen.
38 Si tamen crederet probabiliter ſuperiorem per errorem iuſſiſſe, aut non iuſſurum fuiſſe, ſi veritatem noſſet, non peccaret non parendo, cap. ſi quando. & c. paſtoralis. de reſcrip. Tum quia multa ſunt, ad quæ ſuperior ſubditum obligare non poteſt, ſecundum ſanctum Thom. receptum in dicta quæſt. 104. articul. 5. & in cap. 13. ad Rom. quale eſt contrarium præceptis ſuperioris iubentis, ſcilicet Dei, Papæ, Eccleſiæ, aut alterius, cap. ſi dominus. cap. qui reſiſtit. 11. quæſt. 3. Quale illud, ad quod iubentis poteſtas non ſe extendit; vt ſunt actus omnino interiores, quibus non eſt opus præceptis exterioribus implendis, vt poſt eumdem ibidem dixi in cap. cogitationis. de pœnitent. diſtinctio. 1. vt etiam ſunt actus ſpirituales reſpectu ſuperioris ſæcularis. capitulo final. de rebus eccleſiaſticis. de conſtitutio. & vt actus gubernandi ciuitatem reſpectu ducis exercitus. l. magiſterij. Cod. de iuriſ. omn. iudic. Reuelatio item peccati omnino occulti. cap. erubeſcant. 32. diſtinct. & iteratio confeſſionis legitimæ reſpectu omnium, vt dictum eſt ſupra, cap. proximo. num. 43. & cap. 9. num. 14. & ſequen-
39 tibus. Qualis etiam iuſſus, ne iubentis ſuperiorem alloquatur quales aſperitates religionis, ad quas nec expreſſe, nec tacite regula extenditur. cap. geſta. 74. diſtinc. niſi in pœnam contumaciæ, vel alius delicti imponatur. cap. dilectus. 2. cap. quoniam. de ſimon. Qualia item alia impertinentia ordini, & regulæ, vt ſublatio paleæ a terra, aut intuitio volatus auium diu continuatus. Silueſter verbo religio. 6. quæſt. 6. Non eſt tamen tale id quod eſt contra regulam ſuam, & ordinem, aut legem, ad quod Prælatus diſpenſare poteſt, quia ſi iuſta de cauſa id ei iuberet, parere deberet: vt ſi præciperet ſubdito, ne ieiunaret tali, aut tali die præcepto, per legem, aut regulam, eo quod credit probabiliter eum eſſe ad id impotentem: quamuis ſi ſciret ſuperiorem falli, non teneretur per ſupradicta, Silueſt. vbi ſupra, quidquid dicat Roſ. verbo obedientia. §. 10. Quia magis oportet obedire Deo, quam hominibus, Act. 5. & dict. cap. ſi dominus. 11. quæſt. 3. Dixi: *Satis aperte*, quia ſufficit vt iubeatur verbis claris, vel obſcuris, ſatis id ſignificantibus. Sufficit enim, vt intentio iubentis, quod ita voluit iubere, intelligatur. cap. intelligentia. de verb. ſignifi. cap. rogo. 11. quæſt. 3. cap. dilectiſſimis. 12. quæſt. 1. clemen 1. de teſta. adiunctis gloſs. & annot. per Felin. in cap. nam. de conſtit.

Dicendum ſecundo, peccare primo, qui tranſgreditur legem humanam iuſtam, promulgatam, & receptam, & non abrogatam, obligantem ad mortale ſine iuſta ignorantia id cauſante, aut alia iuſta cauſa, aut diſpenſatione valida, elapſo tempore, quod ad obligandum requiritur, cap. 2. de maiorit. & obedien. cap. 1. 14. quæſt. 1. Dixi: *Legem humanam*, & non canonicam; quia etiam contra ſæcularem poteſt mortaliter peccare, iuxta gloſſam receptam in cap. quæ in eccleſiarum. de conſtitut. quamuis illa mihi hoc non dicat. Dixi, *Iuſtam*. quia iniuſta non obligat, qualis eſt facta a non habente poteſtatem. argument. cap. 2. de conſtitut. libro 6. & leg. final ff. de iuriſ. omn. iud. aut principaliter ob vtilitatem priuatam, non autem publicam, ſecundum ſanctum Thomam 1. 2. quæſt. 9. articul. 3. aut contra diuinam naturalem, aut ſupernaturalem, cap. erit autem lex. 4. diſtinctio. & quę ſubditis eſt inęqualis, cap. cum omnes. de conſtitut. & Panormita. receptus in cap. 1. eod. titul. Dixi: *Promulgatam*, quoniam lex ante promulgationem non obligat, cap. in iſtis. §. leges. 4. diſtinctio. quod recte defendit Decius in cap. 2. de conſtitut. Dixi, *Receptam*. quia antequam recipiatur, ſaltem per maiorem partem vniuerſitatis, cuius pars eſt tranſgreſſor, non ligat: quoniam promulgari videtur cum conditione, ſi recipiatur, ſaltem per maiorem partem, vt ſingulariter dixit Dominic. quem ibi ſequitur Cardin. Alexand. in dicto §. leges. per recentiores recep. ibi, & in capit. 2. de conſtitut. & profundius Felin. in cap. 1. de treu. & pac. a num. 12. Dixi, *Non abrogatam*, quoniam abrogata per aliam legem contrariam, aut per conſuetudinem, non obligat, cap. 1. de conſtitut. lib. 6. & gloſs. & omnes in cap. 1. eodem titul. Dixi: *Quæ ad mortale obligat*. quia tranſgrediens eam, quę ſolum ad peccatum veniale obligat, venialiter tantum peccat, cap. vnum. §. criminis. 25. diſtinct. qui autem ſolum conſultoriam, vel exhortatoriam, nec etiam venialiter peccat. §. fin. 4. diſtinct. & cap. final. 14. quęſt. 1. niſi faciat id ex contemptu, iuxta gloſs. ſingu. cap. quis autem. 10. diſt. vt dictum eſt ſupra. cap. 20. num. 2.

Dicitur autem tranſgredi legem ex con- 42

Gg temptu

temptu quiſquis principaliter mouetur ad id, eo quod illam, vel illius auctorem paruifacit: non autem qui mouetur, & inducitur ad id principaliter per iram, auaritiam, aut aliam cauſam, etiam iniuſtam, ſecundum vtrunque Thomam 2. 2. quæſt. 189. articulo 9. & Archid. in cap. quicunque. 81. diſtinct. & Dominic. in cap. nullus. 55. diſtinct. quantumlibet illud inuoluat Felin. in cap. cum quidam. de iureiurand. col. 3. & 4. Nec etiam ad id ſatis eſt conſuetudo peccandi, iuxta S. Thom. mentem 2. 2. quæſt. 186. articulo 9. quam optime, & dilucide declarat Caietanus quidquid dicat Richard. in quodlib. 1. quæſt. 19. quem ſequitur Angel. verbo inobedientia. §. 1. & verbo feriæ. §. 42. & alibi ſæpe: quia quamuis conſuetudo multum faciat ad præſumendum prædictum contemptum in foro exteriori, nil tamen facit quo ad interius, vbi ſola veritas conſideratur, cap. tua. de ſponſalib. cap. humanæ. 2. 2. quæſtione 5. vt etiam illa gloſſ. celebris, in cap. metropolitanum. 2. quæſt. 7. quæ dicit, eum, qui ſine iuſta cauſa tranſgreditur, videri contempnere, intelligenda eſt in foro exteriori, non in interiori, per prædicta. Verum tamen eſt, conſuetudinem tranſgrediendi aliquam legem, multum in-
43 citare ad contemnendam illam, ideoque ab ea cauendum eſt. Dixi, *Sine iuſta cauſa*: quia hæc ſemper a mortali excuſat, iuxta mentem ſancti Thomæ 1. 2. quæſt. 96. articulo 6. & 2. 2. quęſt. 147. articulo 3. vbi clare id explicat Caietanus, & in Summa, verbo ieiunium. §. quo ad tertium. verſ. de rationabili autem cauſa. & Archid. in cap. vtinam. 76. diſtinct. & Panormit. in rub. de obſerua. ieiunij. Illa vero cauſa videtur iuſta, propter quam legislator, ſi pręſens foret, eum excuſaret per gloſſam ſingularem & receptam in leg. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & etiam cauſa, quę bona fide pro iuſta habetur, & ob quam niſi talem eam iudicaret, contra legem non faceret a peccato mortali excuſat: quamuis non a veniali, iuxta mentem Paludani in 4. diſtinct. 15. quęſtione 4. & Silueſter verbo ieiunium. quęſtione 8. quod ſingulariter explicat Caietanus 2.
44 2. quęſtione 147. articulo 3. Dixi: *Sine iuſta diſpenſatione*. quia ſi eſt iuſta, omnino excuſat, cap. 1. de vot. & cap. de multa. de pręb. Immo & ſi eſt iniuſta eo ſolo, quod ſit data ſine iuſta cauſa, modo detur abſque ſurreptione per eum, qui ſine iuſta cauſa valide poteſt diſpenſare, licet ſic diſpenſando peccet, excuſat ſaltem a mortali, ſecundum omnes; licet quandoque non a veniali, iuxta ea, quę nuper ſcripſimus in com. cap. non liceat Papę. 12. quęſtione 2. §. 4. Dixi, *Elapſo tempore*. quia conſtitutiones Pontificię, vel Imperatorię non obligant, niſi poſt tempus in ipſis pręfixum, ſi quod pręfigatur; alias poſt duos menſes ab ipſarum promulgatione facta in Prouincia. authen. vt factæ nouę conſtitutiones. col. 5. iuxta opinionem communem, & veram Ant. quam tenuimus in capit. de conſtitut. Quamuis lex inferiorum, quę non præfigit tempus, ſimul atque promulgatur, & ſcitur, liget, iuxta communem (& etiam Pontificia, & Imperatoria, ſi in illa dicatur, vt iam inde a principio obliget) quo ad pœnam intrinſecam irritationis actus per eam prohibiti. Nam quo ad pœnam extrinſecam, ſemper iuſta ignorantia excuſat, etiam poſt quemcumque temporis lapſum; licet poſtea non ita pręſumatur ſicut antea, capit. pręſumitur. de regulis iuris
libro 6. Dixi, *Sine ignorantia iuſta cauſan-* 45
te illud, quia vt excuſet, oportet quod ſit iuſta, & cauſa actus. Eſt enim triplex pręfata ignorantia, nempe, Affectata, craſſa ſiue ſupina, & iuſta. Affectata ſiue optata eſt, qua quis ignorat, quod ſcire tenetur, quia non vult ſcire; quo liberius abſque ſuæ conſcientię contradictione, vel alia de cauſa iniuſte peccet, iuxta illud pſalm. relat. in capit. ideo. 37. diſtinct. *Noluit intelligere, vt bene ageret*, quę adeo non excuſat, aut minuit peccatum, vt etiam augeat ob circunſtantiam mali deſiderij. Craſſa vero ſiue ſupina eſt, qua quis ignorat id, quod communiter omnes ſui ordinis ſciunt; quod contingit per culpam latam, de qua ſupra capit. 17. numero 177. quæ excu-
ſat a tanto, ſed non a toto. Iuſta vero 46
(quæ a Theologis inuincibilis, & a noſtris probabilis appellatur) eſt, qua quis ignorat quod non oportet eum ſcire. 1. quęſtione 4. §. notandum; & qua communiter homines eiuſdem ordinis adhibita debita diligentia laborant, iuxta ſanctum Thomam vbi ſupra quæſtione 76. articulo 3. qualis eſt eius, qui petit conſilium a viris habitis pro prædijs ſcientia, & conſcientia ad id ſufficienti, qui falſe illi conſulunt, argumen. capit. cappellanus. iuncta gloſſa 2. de fer. & eorum, quæ tradit Alexand. conſi. 1. columna 4. volum. 2. & ſanctus Antoninus 1. parte titul. 3. cap. 10. §. 10. & hæc omnino ex-
cuſat,

Digitized by Google

cuſat, quando eſt cauſa actus: ignorantia enim interdum eſt peccati cauſa, interdum non, ſed eius comes. Eſt cauſa, quando actus non fieret, niſi ignoraretur. Eſt ſolum comes, quando peccaretur, etiam ſi ſciretur: & hæc nunquam a culpa excuſat: illa vero interdum omnino, interdum ex parte, vt prędictum eſt.

47 Ex quo ſequitur, quod non excuſantur omnino prælati, medici, aduocati, & alij officiales, qui ſuas artes exercent ſine iuſta ſcientia, & notitia eorum, quæ ſua officia, & munera prerequirunt; cum inde notabile damnum ſpirituale, aut corporale proximis euenturum probabiliter credi poſſit; quia eorum ignorantia non eſt iuſta, cum ſit eorum, quæ ſui ordinis homines cōmuniter ſcire ſolent, & debent, per l. idem iuris. §. 1. ff. ad leg. Aquil. & cap. non eſt putanda. 1. quęſt. 1.

Addo his, quod licet ignorantia communiter nequeat eſſe iuſta circa legem naturalem, vel diuinam; quo ad eius diſpoſitionem, & quatenus eſt talis: poteſt tamen eſſe iuſta quo ad pœnam humanitus ſtatutam, ſi illa eſt excommunicationis, ſecundum Antoninum in capit. a nobis. 2. de ſentent. excommunicat. pro quo eſt caſus in capit. 2. de conſtitutio. libro 6. Immo etiam ſi ſit alia quælibet communiter non ſtatuta eadem ratione, vt efficaciter defendimus in cap. 2. de conſtitut. poſt ſanctum Antoninum 3. parte titul. 24. cap. 33. ſub finem, cui conſentit Ang. verbo ignorantia. §. 4. & Silueſt. verb. ignorantia. quæſt. 8. & Caietanus 2. 2. quæſt. 76. articulo 3. col. 2. Quod maxime procedit in foro conſcientiæ, quo ad quod multos pios quis conſolari poteſt, maxime in materia cenſurarum, & irregularitatum.

Quæ lex humana obligat ad mortale.

Eſt tamen quęſtio, quam hoc in loco optaueramus, vt definiretur a ſacroſancto Concil. Trident. quod & optarunt alii, in quibus fuerunt Caiet. 2. 2. quęſt. 186. artic. 9. col. 4. Henr. de ſynod. 3. par. articulo 1. numero 270. Quę lex humana obligat ad mortale.

48 Pro cuius aliquali explicatione, dico primo iuxta doctrinam ſancti Thom. 1. 2. quęſt. 69. art. 5. communiter per Theologos, & Canoniſtas approbatam in cap. 1. de conſt. non ſolum leges diuinas, ſed etiam humanas iuſtas, etiam quatenus ſunt humanę, tam ſeculares, quam eccleſiaſticas poſſe obligare etiam in foro conſcientię, ad peccatum veniale, immo, & mortale, per cap. 13. ad Rom. & alia multa, quę nuper adduximus in comment. cap. fraternitas. 12. quęſt. 2. addendo, mutando, & detrahendo multa iis, quę Caſtr. copioſe ſcripſit in duobus lib. de leg. pęn. in quorum priori cap. 4. late hoc deducit. Quod ipſum etiam facere poſſunt ſtatuta ciuitatum, iuxta gloſs. ſing. cap. quę in eccleſiarum. de conſt. receptam, quo ad hoc: quamuis illa mihi non ſatis dicat. Immo & de facto obligant ad mortale illę leges, & ſtatuta, quorum auctores intendunt per illa ad mortale obligare, iuxta communem, ſaltem ſi vt tales receptæ ſunt. quod addo, propter 10. dictum infra poſitum.

Secundo, quod nullę leges, quarum latores id non intenderunt, obligant ad mortale. 49
Tum quia nec vllę diuinę conſultorię, etiam ad veniale obligant, iuxta S. Auguſt. cap. vlt. 14. q. 1. receptum, & aliquot earum preceptiuarum tantum ad veniale obligant ſecundum Caiet. tom. 1. tract. 25. quæſt. 1. Tum quia vt dixit S. Thom. 2. 2. quæſt. 186. art. 9. ad 1. receptus a Ioan. And. & aliis in cap. relatum. ne cler. vel mona. ſtatuta Dominicanorum non obligant ad mortale, nec veniale, ſed ſolum ad pœnam interiorem: quia eorum auctores hanc vim illis tribuere noluerunt. Tum quia actus agentium non operantur vltra intentionem eorum. l. non omnis. ff. ſi cert. pet. l. in agris. ff. de acq. rer. dom.

Tertio, quod non obligant ad mortale leges etiam canonicę, quæ non habent verba preceptiua, vel prohibitiua, ſed ſolum ordinatiua, vel conſtitutiua, etiam ſi ſint imperatiui modi; qualia ſunt illa; Facite, dicite, faciant, dicāt. cle. exiui. §. & quia. de verb. ſing. & alia ſimilia, quæ iuxta communem intelligentiā non ſignificant preceptum, nec prohibitionem, iuxta S. Thom. communiter recept. in d. ar. 9. probatum a Pan. & communi in cap. nam. de conſtit. licet Fel. ibi contra ſenſerit col. 3. cuius opinio procedit in illis, quę ponuntur in materia, quæ de ſe ad mortale obligat, quia fundamenta eius ad illa ſola extendi videntur, & id ſentit gloſs. recep. in clem. 1. de teſtib. verb. exhortamur. Quāuis tunc non tam obligat illa lex, quam alia, quæ eiuſmodi materiam talem fecit. Exemplum in cap. ſtatuimus. de tranſ. in quo, verbum, ſtatuere, importat preceptum, eo quod ponitur in materia alias præcepta, ſcilicet tranſactionis iuſtæ, quę præcipitur ſeruari, per cap. qualiter. de pact. & l. 1. ff. eod. Ratio huius tertii dicti eſt, quia illa verba videntur

ſignificare, quod quamuis auctor eiuſmodi legis habeat animũ, vt actus tranſgrediendi illam legem ſit vitioſus, licet ante illam fuiſſet indifferens, & cõſequenter voluerit obligare ad veniale. quia vt minimum tale eſt quilibet actus vitioſus: quia tamen non pręcipit nec prohibet, videtur noluiſſe obligare ad mortale, iuxta ſingularem declarationem Caiet. 1. 2. quæſt. 69. art. 4. & d. opuſc. 25. quæſt. 1.

50 Quarto, quod nullum eſt verbum latinũ, quod ſolum in aliqua lege poſitum ſufficienter ſignificet ſuo ſignificatu originario mentem illius latoris fuiſſe, tranſgreſſorem obligare ad mortale, nec cõſequenter illa verba: *Teneatur, Debeat, Obligetur.* nec illa, *Præcipimus, Obligamus, Vetamus, Inhibemus, Mandamus, Prohibemus.* Tum quia ſunt generalia, & non tam apta ad inducendam obligationem ad culpam venialem quam ad mortalem, argum. cap. 1. de ſponſ. imp. & prin. regulæ ſanct. Auguſt. & eorum, quæ habentur 6. Ethic. de pręcepto, quod ſit actus prudentiæ. Atque ideo in dubio intelligenda potius de culpa & pœna veniali, quam de mortali: cum leges, quæ recte poſſunt intelligi de pœna maiori, & minori: in dubio de minori intelligendę ſint. l. interpretatione. & l. ſi præſes. ff. de pœnis. c. in pœnis. de regu. iur. libro 6. Tum quia multę leges, etiam diuinę, & naturales præceptiuę ad ſolum veniale obligant, vt probat Caieta. vbi ſupra: qualis eſt lex de non mentiendo iocoſe, aut officioſe ſine damno alterius; qualis item lex de non furando minima; de non ridendo immoderate. omnes enim hæ leges ſunt præceptiuæ: earum tamen tranſgreſsio eſt ſolum venialis, ſecundum omnes catholicos. Tum quia ſanctus Thomas agens de pręceptis charitatis. 2. 2. quęſtio. 44. & prudentiæ. quæſtio. 56. & iuſtitiæ. quęſt. 122. & fortitudinis. quæſt. 146. & temperantiæ. quæſt. 170. ita comprehendit ea quæ obligant ad veniale, ſicut quæ ad mortale; quod ſpeciatim tradit Caietanus 2. 2. quæſt. 186. articulo 9. & Caſtr. tacito eo, libro 1. de leg. pœn. cap. 5. & nos nuper in cap. fraternitas. 12.
51 quęſt. 2. Dixi: *De ſe, et ſuo originario ſignificatu.* Nam de accidentali, quem vſus Eccleſiaſticus, & communis interpretatio Cõciliorum, Pontificum, & aliorum Pręlatorum, & Doctorum illis tribuit, omnia & ſingula verba pręceptiua, & prohibitiua, poſita in lege eccleſiaſtica, ſignificant in dubio conditorem eius habere animum obligandi ad mortale: niſi aliud in ea poſitum, contrarium, indicet, per dictam clemen. exiui. §. cum autem. de verb. ſignific. quę habet ſanctum Franciſcum noluiſſe obligare omnes ſuos religioſos æqualiter ad omnia, quę ſua regula continet, eo quod ad aliqua ex regula addidit verbum, *præcipiens*, quod ex vi ſua ad mortale obligat, & ad aliqua non. Et quamuis reſponderi poſſet, eſſe ibi ſpeciale in hoc verbo, *præcipio*, poſito in ore tam magni ſancti, & auctoris tam ſanctæ, & arctę regulę, & ad ſubditos tantę perfectionis, & aſperitatis: quamuis item forte expediret ita reſpondere, quo obligatio multarum legum eccleſiaſticarum antiquarum ſuo priſtino ſtatui obligandi reſtitueretur; quia tamen illa clem. 52
dicit, quod ex ſignificatione, & vi verbi pręceptiui naſcitur eiuſmodi obligatio, tutius eſſe cenſeo quouſque aliter interpretetur ſancta Sedes Apoſtolica, ſequi prędictos patres clariſſimos, & conſequenter concedendum eſt vnum, quod eſt ſatis durum populo Chriſtiano, quod intentio cuiuslibet legiſlatoris eccleſiaſtici, vtentis in ſua legę verbo præceptiuo, aut prohibitiuo, eſt obligare ad mortale, vt tenet communis in dict. cap. nam. niſi per aliquod aliud verbum, aut ſignum exprimatur contrarium, aut ſignificetur. Et a fortiori ſi ita dicat, *Arcte præcipimus*, vt in clem. dudum. de ſepul. in princ. & adhuc a fortiori ſi ita, *In virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus.* gloſs. clem. ſi dominum. §. ideoque. de reliq. & vener. aut, *Sub obteſtatione iudicij diuini*. clem. 1. de immun. eccleſ. Cum per huiuſmodi additiones obligationis incrementum ſignificetur. Propter quod iuſtius nobis videtur quod doctiſſimus Medina dicit in Codice de pœni. tract. de ieiunio. colum. 35. quam dictum Caſtr. in dicto cap. 5. ſcilicet hoc verbum (*oportet*) in lege canonica poſitum, tantum obligare, quam illud (*debet*) aut (*obligatur*) quia vſus ſacrorum canonum, & ipſorum interpretum ita communiter interpretatur, iuxta gloſs. c. 1. de pręſcript. lib. 6. & Fort. in l. 1. ff. de iuſt. & iur. a fortiori lex, quæ continet pœnam præſupponentem peccatum mortale ad hoc obligat: quamuis verba præcipientia, & prohibentia non contineat; cum illa magis, quam prædicta verba animum ad mortale obligandi ſignificet. nam qui vult aliquid, videtur velle aliud, ſine quo id eſſe non poteſt. leg. illud. ff. de acquir. hęred. cap. præterea. de offi. deleg. Atque ideo ad mortale obligat lex, quę pręcipit, aut vetat aliquid ſub pœna excommunicationis maioris, aut ſimpliciter ſub pœna excommunicationis: quia de maiori intelligitur. c. penul. de ſent.

Digitized by Google

de ſentent.excomm.ſiue addatur, ipſo iure, ſiue non, Caiet.in dicto art.9. quia excõmunicatio maior præſupponit peccatum mortale,c.nemo. cap.nullus.11.q.3. niſi prærequirat monitionẽ iuxta Caiet.in d.art. 9. & Caſtr. vbi ſupra cap. 5. Non eſt tamen idem de pœna ſuſpenſionis, interdicti,aut irregularitatis, quæ aliquando ſine culpa adhibetur.cap.ſi ciuitas.& cap. ſi ſententia.de ſent.excomm.lib.6.& cap. ſi quis viduam.cum gloſ.55.diſt.Sed ſic de æternæ indignationis Dei & SS.Petri,& Pauli,aut alia ſimili, quæ ſolũ in ſtatu infelici peccati mortalis locum habet. Et idẽ dicendum eſt de lege,quę cõtinet has, & alias cõiunctim pœnas tẽporarias.

54 Quinto, ex hoc quarto dicto ſequitur, quod leges ſęculares ad mortale non obligant eo ſolo,quod verba præceptiua, & prohibitiua cõtineant. Tum quia nec ſignificatio, & vis eorum originaria, nec accidentaria inducta per vſum ſæcularem,talem obligationem indicant. Cum manifeſtum, ſit reges & iudices ſæculares nunquam regulariter interpretatos fuiſſe ita, vt in eiuſmodi legibus talis obligatio contineretur: quia principaliter pœnas temporarias (quas infligere,& tollere transgreſſoribus poſſunt) reſpiciunt.cap.factæ.4.diſt. & l.1.ff. de iuſt. & iur. & non ſpirituales, quas nec infligere, nec tollere poſſunt,etiam miniſterialiter, vt eccleſiaſtici.cap. ipſi ſacerdotes.1. quæſt.1.cap.quem pęnitet.de pęnit. diſt. 1. verſ. ipſi enim. & cap. quodcunque. 24. quæſt. 1. Tum quia eadem ratione neque etiam leges diuinæ obligationẽ ad mortale inducunt eo ſolo, quod per verba præceptiua ferantur, vt recte notauit Caſtr. in dicto art.5. cum vſus iuris canonici ſicut robur diuino non admit. cap. ſunt quidam. 25. quæſt. 2. clem. ne Romani.de elect. ita etiam non addit,vt quatenus eſt diuinum, obliget magis quã ante illum obligaret, argu. cap. cum inferior. de maior.& obed. cap. inferior. 21. diſt. atque ideo voluntas Dei, an fuerit obligandi nos ad mortale,vel nõ, per ſuam legem, in qua ponitur verbum præcipiens,& mandans ,colligenda eſt ex declaratione Prophetarum, Apoſtolorum, ſummorum Pontificum, Conciliorum, aut Doctorum ſanctorum,& ſapientum, qui ſua auctoritate, aut rationibus efficacibus illam eiuſmodi eſſe perſuadent. cap. ſecundum. 19. diſt. cap. de libellis.20.diſt.clem.ad noſtrum.de hæret.cum eis annot.& eorum,quæ notat. S. Tho. quodlib.6.art. 14.

55 Sexto, quod quouſque contrarium a ſancta Sede Apoſtolica declaretur, probabilius nobis videtur,leges humanas etiam pręcipientes(pręſertim ſęculares,quæ pœnam temporariam cõſtituunt) in dubio ad æternam non obligare, quatenus ſunt leges eius, qui eam pœnam ſtatuit. Tum quia ſi hoc defendi iuſte poſſet,defendi deberet; quia conueniret, vt leges humanę quę ad mortale obligarent, paucę eſſent. Tum quia multi catholici,in quibus ſunt Imol. in repet.cap.cum cõtingat.de iureiur.col.17.& Fel. in cap.1.nu.18.de ſpõſ. Caiet.in Summa,verb. clericus.§. verum. & verb. ieiunium. §. quo ad quartam.tenuerunt nullas leges, quamuis pœnas temporarias non ſtatuant,quatenus ſunt humanę,ad mortale transgreſſorem ſine contemptu,& ſcandalo obligare:licet nobis oppoſitum videatur,ſi conſtat legem eſſe iuſtam, & voluntatem legiſlatoris fuiſſe, eius ſimplicem transgreſſorem ad mortale obligare. Tum quia in dubio iudicare debemus,legem eſſe minus pœnalem,cap.in pœnis.de reg.iur.lib. 6.& l. ſi pręſes. & l. interpretatione. ff. de pœn. Tum quia qui de duobus propoſitis. alterum affirmat,alterum negare videtur.l.cum pętor. ff.de iud.& c.nonne.de pręſump. Et ita legiſlator qui ad pœnam æternam,& temporariam poteſt obligare,hanc irrogando, illã excludere videtur, vt dixit Mattheus Matheſ.doctor doctiſſimus notab.78. Tũ quia cõſuetudo antiqua ita videtur interpretata,pręſertim leges ſęculares, de quarum transgreſſione non conſueuit fieri ſcrupulus conſciẽtiæ,neque doctis,nec indoctis, neque pœnitentibus,nec confeſſariis,neque aliis cuiuſuis conditionis,ordinis,vel ſexus hominibus, niſi cum per eas etiam lex diuina naturalis,aut reuelata, aut canonica infringeretur. Tum quia gentiles 56
legumlatores de pœna æterna nil curarunt, & pauciſſimi ſęculares ex Chriſtianis reperiẽtur, qui dicant, ſuam intentionem,quãdo eas ferũt, aliam pœnam temporariam imponendo, eſſe ad ęternam obligare,ad quam diuina,vel naturalis non obligat. Tum quia ſatis ſuperque probat Caſt.lib.1.cap.9.de leg.pœn.legẽ pure poenalem,hoc eſt legem, quę conſtituit poenam abſque aliqua prohibitione,ad aliquam culpam non obligare, quatenus eſt talis, vt dixerunt Henr. quodlib. 3.quęſt.22. & Ang. in Summa, verbo,inobedientia. §.1.& non eſt magna differentia realis inter hanc, & illam. quam idem mixtam appellat,quę prohibet, & poenam decernit,vt ſentit Henr.& affirmat Silu.eod.verb. inobedientia.§.ſi. qui profecto non erat dignus tanta reprehenſione, quanta pręfatus Alfonſus Caſtr.eum reprehendit,eo quod hãc diſtinctionem verbalem,& puerilẽ appellaſſet :quia quãuis,ſicut efficaciter ille probat, poena non ſemper pręſupponat culpam, cap. 1. de bigam. lib. 6.cap.2.§. hęretici. de hęret. eod.lib. & l. quiſquis.§.filij.C.ad legem Iuliam maieſtat.& ideo licet, qui conſtituit poenam,non ſemper ad culpam obligare velle, nec pręſupponere obligationem ad illam videatur : communiter tamen ſic,vt probauimus in cap.ita quorundam de Iudę. notab.1.per illum textum, adiuncto cap.

Digitized by Google

quod olim. eodem titulo. Regulariter enim ob culpam ſtatuitur, quamuis interdum ob ſolam cauſam, cap. ſine culpa. de regul. iur. lib. 6. & cap. 2. cũ gloſſ. de conſt. & prædicti Henr. Ang. & Silueſt. loquuntur de pœna conſtituta ob male commiſſum, vel male omiſſum. Et ſicut ex hac noſtra conſideratione colligit Silueſt. vbi ſupra, vtramque legem ad culpã obligare, quia cum altera obliget, & neutra ab altera in hoc differat, etiam altera dicetur obligare; ita nos contra colligimus, quod cum altera non obliget, & neutra in hoc ab altera differat: etiam altera non dicetur obligare. quæ noſtra collectio eo magis eſt recipienda, quam ſua, quo mitior eſt, & magis pœnam minuit. argu. dictę l. ſi prȩſes. ff. de pœn. & cap. pœnę. de pœniten. diſt. 1. Dixi in hoc ſexto dicto, *Pœnam temporariam, quæ non præſupponit æternam*, ad excludendam eam, quæ imponit excommunicationem, aut aliam prædictarum, quas in 4. dicto diximus præſupponere culpam mortalem. Dixi etiam, *In dubio*, ad excludendas illas, in quibus vtraque pœna exprimitur: & eas, de quarũ auctoris intentione conſtat, eum ad vtramque obligare voluiſſe per aliam aliquam legem, aut conſuetudinẽ, aut per alium modum legitimũ. Dixi: *Quatenus ſunt leges eius, qui ſolam temporariam poſuit*, quia ſi ſunt etiam leges aliorum, qui ad mortale obligare voluerunt, ad illud obligabunt, quatenus ſunt tales, per quod reſpõdetur ad cap. perpetuo. & cap. commiſſa. de elect. lib. 6. quę pro ſingularibus citantur ad probandum oppoſitum prædictorum, ſcilicet, quod illa exprimunt vtramque pœnam: & quod loquuntur de legibus pœnalibus, quę pœnam temporariã imponũt ei, qui per tranſgreſsionem aliarũ, ęternam incurrit: vt pridem poſt Dec. in cap. nam. in 2. lectura de conſtit. reſpondimus in d. cap. perpetuo. Non enim intendimus dicere, vnam legem, quæ pœnam temporariam imponit, tollere æternam, per aliam ſtatutam, prȩſertim quãdo ſunt diuerſorum legumlatorum.

57 Septimo, quod ſextum dictum præcedens locum habet etiam in legibus, quæ ſtatuunt pœnam amiſſionis magnorum bonorum, & etiam famę, & alicuius membri, & vitæ: quia eadem ratio in iſtis, quæ in illis militat. Nec obſtat, ꝙ aliqui dicunt, eum, qui periculum magnę iacturæ bonorum, aut famæ ſubit, mortaliter peccare: id enim non eſt verum, vt diximus in repet. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. cum non adeſt alia circumſtantia, quę mortale faciat. Nec etiã obſtat, quod ſaltem eſt mortale, ſe periculo probabili amiſſionis vitæ, aut membri obijcere: & qui contra hanc legem facit, huic periculo ſe obijcit: quia aliud eſt dicere, aliquem peccare, eo quod temere ſe tali periculo obijcit, quod eſt quintum Decalogi præceptum violare, & aliud dicere, eum peccare eo quod facit contra legẽ, quę talem pœnam ſtatuit: nam tanta cautione quis hãc legem violare poteſt, vt probabile pœnę ab ea conſtitutę periculũ non incurrat. Nec obſtat dicere, quod ex hoc ſequeretur, legẽ, quæ talem pœnam ſtatueret, iniuſtam fore, eo quod adeo magnam pœnam ſtatuit ob actum, qui non eſt peccatum mortale. Tum quia ad legis iuſtitiam ſatis eſt, vt præſumatur mortale in foro exteriori, quamuis tale non ſit in interiori. Et legislator præſumere poteſt, immo re vera præſumit, eum, qui ſine iuſta cauſa legem ſuam iuſtam violat, per contemptum legis, aut ipſius auctoris violare, iuxta gloſſ. quę ita intellecta eſt vera. cap. metropolitanum. 2. quęſt. 7. & concordat communi. quod certum eſt, peccatum mortale eſſe, per gloſſ. ſing. cap. quis autem. 10. diſt. argu. a fortiori. Tum quia non eſſet iniuſta lex, in qua eius lator exprimeret, ſe nolle, vt illa ſui tranſgreſſorem ad mortale ſine dicto contẽptu, & ſcãdalo obliget; ſed velle, vt qui ſine iuſta cauſa eam tranſgredietur, prȩſumatur per contemptum id facere: & ob id pœnam illam incurrere, per dicta ſancti Thom. & Caiet. 2. 2. quæſt.
186. art. 9. & noſtrorum in cap. relatum. ne cler. 58
vel mon. Et conſequenter etiam iuſta erit lex, quę tacite hoc contineret, quod hoc noſtrum ſeptimum dictum intendit, cum ſolum intendat, quod legislator, qui talem pœnam temporariam ob contemptum prȩſumptum exprimit, videtur tacite ęternam excludere ab eo, qui ſine contemptu eam violat, quod etiã ſatis aperte ſenſit Ioã. Imol. in cap. cum cõtingat. colum. 17. de iureiuran. reſpondens ad multa argumenta, quę aptius per hoc, quam per eius reſponſiones ſolui poſſunt. Per quod etiam ſoluuntur argumenta, quę pro contraria parte, maiore verborum apparatu, quam neruorum robore, adduxit vbi ſupra Caſtr. vt olim explicuimus in rub. de pęn. & nuper in Vrbe in d. cap. fraternitas. Ad quę facit, quod aliquot exercituum ductores noſtra ętate laudati ſunt, eo ꝙ ob minima furta, quę de ſe non erant mortalia, aliquot milites, ad diſciplinam militarem conſeruandam, morte affecerunt.

Octauo, quod ſeruandum eſt id, quod antiqua conſuetudo declarauit de intentione legũ humanarum, quouſque a Sede Apoſtolica aliter declaretur: quę optima eſt earum interpres, l. minime. ff. de leg. & cap. cum dilectus. de con-
ſuet. Et credimus, quod conſuetudo communis 59
non ſolum plebeiorum, & indoctorum; ſed etiã nobilium, & doctorum habet, non reputari peccata mortalia in foro interiori tranſgreſsiones legum pure humanarum, aliquam pœnam temporariam continentium in foro exteriori; niſi ſint tales, quę prȩſupponant peccatum mortale, vel tranſgreſsiones aliarum legum diui-
narum

narum naturalium, aut ſupernaturalium. Nec tranſgreſsiones aliarum legum præcipientium non pœnaliũ, factas per ignorantiã nõ craſſam, nec affectatam, aut optatam: ſed per incuriam, aut obliuionem leuis culpæ, aut cũ cauſa probabili vera, aut pro tali habita, bona fide ſine dolo: aut credendo intentionẽ legiſlatoris non fuiſſe, ita obligare in tali caſu, quod iuri conſonare videtur, iuxta mentem S.Thom.in 4.diſt. 15.q.3.& 2.2.q.147.art.3. ad 2. Collect.in c. 1. de conſt.Card.in c.fi.de obſer.ieiun. Caiet.2.2. q.147.art.3. quod non videtur contra mentem Archi. in c. vtinam.76.diſt.nec Pan.in rubr.de obſeru.ieiun.col.fi.& aliorum à Fel.relatorum, in cap.1.de conſt.ſi bene ponderetur, quin per hoc omnes fortaſſe conciliari poſſunt.

60 Nonò, quod ex prædictis eliciendá eſt determinatio plurimarum, & perplexarum quæſtionum, quas paſſim interrogãtur docti ab ijs, qui important in regna, vel vrbes, vel exportant ab eis prohibita inferri, vel extrahi, vel permiſſa, non ſoluto vectigali, & portorio, quæ Hiſpani *Alcauala, & Portazgo*, & Siſa, Itali, & Galli, *Gabella*, vel *Dogana* & *Datio* vocant. Qui item piſcantur in fluminibus vetitis; aut montes, vel prata prohibita depaſcunt; aut cædunt ligna in ſiluis eis vetitis: & de alijs rebus ſimilibus, qui ſolam legem humanam eccleſiaſticam, vel ſæcu-
61 larem pœnalem, vel non pœnalem violant. Per quæ reſpondetur ad primum hic noue quæſitũ, quòd præſuppoſita opinione, quod non peccat importans, aut exportans vetita: peccat tamen volendo ea defendere vi, & armis, ne cuſtodes ei auferant illa: quia qui reſiſtit iuſte aggredienti, peccat, iuxta doctrinam Barto.receptam in l. vt vim.ff.de iuſt.& iur. Dixi, *Vi, vel armis*. quia ſecus, ſi fuga, vel blandis verbis; aut alio modo licito, & honeſto id faceret. Ad ſecundum autem noue quæſitum, quod Prælatus imponens aliquam pœnam temporariam ipſo iure incurrendam facienti aliquid, præſumitur excludere ſpiritualem, per dictũ.6. etiam ſi iuberet, ne confeſſarius abſolueret eum, niſi præuia ſolutione: quia ille iuſſus põt operari effectus alios ab iſto, & ſic non erit inutilis, arg.l.ſi quando, C. de inoff. teſt. immo etiam poteſt abſolui authoritate bullarum Papæ ante ſolutionem, arg. gl.ſing.adiuncto tex.clem.2. verb.officij.de hæ-
62 ret. Ad tertium demũ, quod vidua realiter fornicata, non poteſt ſana conſcientia retinere bona relicta ſibi a marito ea conditione, vt caſte viueret, per ſupradicta. Dixi, *Realiter*: quia ſecus, ſi tantum mente, verbo, vel alio actu citra copulam laſciuo: quia non videtur hoc intendiſſe teſtator, cuius voluntas eſt primum attendenda.l.in conditionibus.ff.de cond.& dem.

Decimo, quod ſicut lex in nihilo recepta ad nihilum obligat, vt paulo ante dictum eſt, num. 40. ita lex in vna ſola parte recepta, quo ad illã ſolum obligat, argu.l.quæ de tota.ff. de rei vendi. quo fit, vt aliquot leges obligent, quo ad ſuã diſpoſitionem principalem, & non quo ad pœnam: quia quo ad illam, ſunt receptæ, & nõ quo ad hanc: & aliquot quo ad vnam partem pœnę, & non quo ad aliam. Exemplum de extrau. 2.de reb. eccleſ. quam definitiue pronunciauimus olim Salmanticę in illius diœceſi receptã eſſe quo ad ſuam diſpoſitionem, & pœnam intrinſecam annullationis locationis factę vltra triennium: non autem quo ad extrinſecam excommunicationis: & conſequenter fieri poſſet, quod aliqua lex humana, etiam eccleſiaſtica, ligaret quo ad pœnam exteriorem, & non quo ad interiorem, licet eius lator vtramque imponere intendiſſet: ſi quo ad hanc non eſſet recepta, & quo ad illã ſic: ſicut & quælibet fundata in pręſumptione, ligat in foro exteriori, & non interiori, quoties veritas pręſumptioni eſt contraria, iuxta cap.is qui.& c.tua. de ſponſ. Equidem optarem, multas leges pure humanas, ſiue pœnales, ſiue non pœnales, eſſe hoc modo, vel alio conſuetudinis, vel declarationis, ſaltem mentalis earum latorum, quo ad pœnas ſpirituales, & forum conſcientiæ derogatas: quin etiam cuperem, vt omnes legiſlatores in condendis legibus imitarentur auctores inſtituti Illuſtriſſimi Ordinis Prędicatorũ, quos alij multi clariſſimi ordines imitati ſunt, quatenus earum authores ad nullam pęnam, etiam minimã animę interiorem, & ad grauem corporis ſubditos obligant: modo etiam imitarẽtur eorundem in puniendis eis ſeueritatẽ, & diligentiam in foro exteriori pœna corporali, vel alia.

Porro ad primum hic noue quęſitum, reſpon- 63
deo, quod collega, uel municeps tranſgrediens ſtatutum imponens pęnam excluſionis a collegio, vel municipio, ipſo iure, non tenetur in foro conſcientię relinquere collegium, vel municipium, antequam iubeatur id facere, per prędicta. Ad ſecundum, quod pęnam commiſſi, ſiue 64
quę ipſo iure committitur, iuſte capere poteſt is, in cuius fauorem committitur, ſi iuſte fuit impoſita, capit.potuit. de loca.l.1. & 2. C.de iur. emph.ſecus ſi iniuſte: qualia ſunt, quæ in emptione cenſuum ſuper immobilibus imponũtur ſub pœna commiſſi, ſiue rei, ſuper qua imponitur in caſum non ſolutionis per biennium dilatę: quod iniuſte ſolebat olim poni, & nunc, per multa, quę nõ oportet afferre: quia fe. rec. Pius V. id, & aliquot alia, quę in eiuſmodi contractibus fiebant, prohibuit per extrauag. *Cum onus*, latam anno 1568. & relatam ad verbum ſupra cap.17. nu. 234. & in commentario de Vſuris. num.84. Ad tertium, quòd non tenetur quis in foro conſcientię manifeſtare rem in commiſſũ cecidiſſe, argum. prędictorum. Ad quartum, ꝙ 65
vere

Digitized by Google

vere donans emphyteuſim, non tenetur ſoluere in foro conſcientię laudemium; Immo nec in foro exteriori, per allata late a Iaſ. in l. 2. C. de iur. emphyt. Vendens autem videtur teneri ad ſoluendum illud in vtroq; foro; quippe quod videtur eſſe pars pretij, ob quod emphyteuſis fuit minori pretio conceſſa: quod non videtur tam pœna, quam intereſſe, quod in vtroque foro debetur, per l. 3. ff. de eo quod cer. loc. & l. 1. C. de ſent. quæ pro eo, quod int. prof. & gl. cap. conqueſtus. de vſur.

66 Vigeſimotertio peccat, q. iuſſus a iudice ſoluere notabilem pęnā ob legem violatā, non ſoluit, ſecundum S. Thom. 2.2. q. 62. arti. 3. recept. Dixi, *Iuſſus a iudice*: quia non ſoluendo priuſquam iubeatur, non peccat, iuxta glo. ſingul. in cap. fraternitas. 12. q. 2. argu. cap. ſine. §. in hoc. 33. q. 2. & Commu. in cap. 1. de conſti, etiam ſi pœna ipſo iure, & ipſo facto incurratur, iuxta communem recentiorum, quod tentauit tenere Fel. in cap. audiuimus. de ſim. & ſenſit Anch. in cap. felicis. col. 3. de pęn. lib. 6. & aſſerit Sil. verb. pœna. q. 25. & verb. hæreſis. q. 8. Mai. in 3. diſt. 25. q. 3. in fi. & Caiet. in d. quæſt. art. 1. in fin. Tabien. verbo, excommunicatio. 5. caſu. 2. §. 1. quam ſemper ſequuti ſumus, & etiam probauimus olim copioſe in rub. de pœnis. & nuper in d. cap. fraternitas. veram eſſe, quando pęna eſt talis, quæ aliquam executionem requirit: qualis eſt amiſſionis bonorum ob hæreſim, aut proditionem, cap. cum ſecundum. de hęret. lib. 6. & l. quiſquis. C. ad leg. Iul. maieſt. qualis eſt de ſoluenda tali, vel tali ſumma, & regulariter alia quæuis. Tum quia regulariter lex humana ſæcularis pœnalis ad pœnam peccati mortalis non obligat, vt dictum eſt ſupra proxime, & c. 17. num. 202. Et ſub lege gratiæ omnis lex pœnalis continens pœnam temporariam determinatam, eſt pure humana quo ad illam: quamuis ſit quoad alia diuina, aut naturalis. Tum quia non eſt credendum, legiſlatorem, (qui pręoculis ſemper æquitatem habere debet. l. quod ſi Epheſi. ff. quod cer. loc.) velle facere partem ipſam contra ſe executricem. arg. l. nimis graue. C. de teſt. & l. humanitatis. C. de excuſ. tut. pręſertim quando pœna eſt grauis corpori, honori, aut fortunis. Tum quia clem. 2. verb. officij. de hære. adiuncta eius glo. quam didicimus ex ſolo Franc. Aretino. in l. 4. §. Cato. ff. de verbor. oblig. cuius nemo ex tot commentantibus meminerat, probat transgreſſorem legis non ſolū a peccato, ſed etiam ab excommunicatione ob illud incurſa abſolui poſſe, ante ſolutionem pœnæ ob eam debitæ. Tum quia conſuetudo, quę eſt optima legis humanæ interpres, c. cum dilectus, de conſuet. id habet.

67 Dixi, *Regulariter*, quia id fallit in pœna excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, irregularitatis, amiſſionis beneficij ipſo facto, & aliorum ſimilium, quę executionem iudicis nō requirunt, conſiderata mente, ſaltem tacita, legiſlatoris, qui voluit, vt pars ipſa contra ſe foret executrix. Quod quamuis in aliquibus pœnis ſpiritualibus, & alijs paruis temporarijs iuſte velle poſſit; in alijs tamen grauibus, (vt credimus,) non poſſet: quia preberet magnam ſubditis peccandi occaſionem, qui naturaliter recuſant fieri pœnarum contra ſe ipſos impoſitarum executores, contra cap. ex parte. de conſt. & l. conueniri. ff. de pact. dot. vt ſenſit Anch. in cap. poſſeſſor. nu. 21. de reg. iur. lib. 6. vt vbi ſupra dicimus; reſpōdendo ad fundamenta Caſtr. in lib. 1. de leg. pœn. & communis noſtrorum in d. cap. 1. de conſt. quorum opinio locum habet in pęna impoſita a teſtatore iuxta gl. in c. Raynaldus, a Pan. & communi ibi recep. de teſtam. non eo ſolo, quod ipſo iure, & facto incurritur; ſed quia potius eſt legatum conditionale, quam pęna, iuxta Caiet. in Summa, verb. pęna. & ante ipſum Pan. vbi ſupra ſenſit. Eſt etiam eidem locus in pęna conuentionali, quam partes in ſuis contractibus adhibent, ſecūdum Feli. in cap. 1. de conſt. nu. 43. & Deci. ibidem nu. 2. Quorum opinio, quamuis hactenus placuerit; nunc tamen plurimum diſplicet. Tum quia Anchar. in d. c. poſſeſſor, cuius illos ad id authoritas mouit, non id affirmat. Tum quia nemo quamlibet iuſtus, & religioſus eam niſi coactus ſoluit. Tum quia cum in omnibus fere inſtrumentis contractuum apponantur pœnę, & frequentiſſime incurrantur, maxima mundi pars ad magnam reſtitutionem teneretur: durumq; confeſſarijs eſſet, negare abſolutionem ijs, qui reſtituendi firmum propoſitum non haberent: quales eſſent fere omnes, qui huiuſmodi pęnas incurriſſent. Tum quia viros honeſtos dedecet pęnam accipere, niſi quando ob intereſſe accipitur. cap. ſuam. de pœn. & d. capit. fraternitas. 22. q. 2. quamuis de rigore iuris exigi poſſet.
Tum quia videtur non eſſe partibus eiuſmodi 68
pęnas in ſuis contractibus conſtituentibus intentio, vt qui eas incurrerit, vltro ſolutionem earum offerat, vt ſolutionem debiti principalis offerre debet: ſed vt per eas ad obſeruationem contractuum cogantur, vt per pœnas ad legum obſeruationem. Tum denique, quod nō ſolum cōmuniter tam boni, quam mali ita concipiunt: ſed etiam conſuetudo ita interpretatur. Quare limitanda eſt eorum opinio, ut procedat in illis pęnis, quæ in ſatisfactionem intereſſe debentur, iuxta Anchar. recep. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6 nu. 10. Hæc enim pęna licet ſit pęna ex parte ſoluētis: non tamen eſt ex parte recipientis, ſecundum omnes, & hoc ſentit glo. recept. quę ultima eſt d. cap. peccatum. Itaque qui eam incurrit, ad eius ſolutionem in

conſcientia

Digitized by Google

conſcientia tenetur, aut ſaltem ad tantam eius partem, quantum eſt verum intereſſe eius, cui debetur, iuxta late tradita per textum, gloſſ. & Doctores in l. 1. C. de ſenten. quæ pro eo, quod inter prof.

De Auaritia, ſecundo vitio capitali, & filiabus eius.

SVMMARIVM.

69 *Auaritia quid, & qua contraria eſt iuſtitia, & charitati. & 72.*
69 *Liberalitas virtus inter qua vitia media, & 70.*
70 *Prodigalitas quid, & qua mortalis.*
71 *Pecunia dicitur numerata, & quidquid ea eſt æſtimabile.*
72 *Iniuſtitia omnis genere ſuo mortalis.*
73 *Auaritia in retinendo ſuperflua qua mortalis.*
74 *Beneficiarius ſuperflua retinens, vel profanis impendens, peccat mortaliter.*
75 *Auaritia, capitale vitium has ſeptem habet filias.*
76 *Duritia cordis qua mortalis, & vt confitenda.*
77 *Prudentia vera, & carnis, ſeu mundi, quid, & quo differant.*
77 *Aſtutia quid, & quod duobus miniſtris vtitur.*
77 *Dolus, & fraus quid, & ſunt genus, & ſpecies.*
78 *Pretium rerum iuſtũ quid, & eſt triplex. & 79.*
79 *Merx penes vnum cur pluris valet, quam penes alium.*
80 *Valor rei iuſtus eſt quo præſenti pecunia vendi poteſt.*
81 *Pretium non augetur periculo recipientis rem creditam.*
82 *Pretium auget, nec minuit dilata ſolutio.*
83 *Pretium auget vtilitas vendentis, non vtilitas vel neceſſitas ementis.*
84 *Pretium minuit copia venditorum, & auget paucitas eorum.*
85 *Pretio maiore, vel minore dimidio, vt peccatur.*
86 *Retrouendendi pactum diminuit pretium.*
87 *Pretio minore iuſto emere quis non peccat.*
88 *Pretium quando taxandum, & taxatum vt ſeruandum.*
89 *Emens, vel vendens aliud pro alio, vel vtilius pretioſiore, vt peccat. Alchimiſticum metallum pro vero vendere peccatum.*
90 *Vendens arma iniuſte bellaturo, vel alia nocina, vt peccat.*
91 *Emens triticum, vel vinum tempore meſſis, vel vindemiæ, vt excuſetur.*
92 *Emens vel vendens monopolio, vel ſolus priuilegio, vt peccat.*
93 *Vendens vetita infidelibus vt peccat, & eſt excommunicatus.*
64 *Pecuniæ publicæ cuſtos, ea & vtendo, et emendo vt peccat.*
95 *Hominis liberi emptio regulariter illicita.*
96 *Emptio liberi hominis alioqui perituri, licita.*
96 *Emptio Aethiopum liberorum pro ſeruis vſitata, peccatum.*
97 *Proxeneta vendens pluris, quam ſit mandatum, qui reſtituet. & 98.*

PRænotandum primo, quod *Liberalitas*, eſt 69
vna virtutum attributarum iuſtitię, quę dicitur pars eius potentialis, de qua S. Thom. 2.2.q.117. Quæ ex eius mente, & Ariſt. 4. Eth. definiri poteſt, eſſe, *virtus inclinans ad appetitum dandi ordinate pecuniam*. Datur autem ordinate, cum datur quid, cui, vbi, quomodo, & propter quod oportet.

Secundo, quod, quia quęlibet uirtus conſiſtit in medio duorum vitiorum extremorum, quorum alterum opponitur ei per defectum, alterum per exceſſum, vt dictum eſt ſupra eod. cap. nu. 2. Ita liberalitas conſiſtit inter vitium auaritię, quod opponitur ei per defectum appetitus dãdi, & vitium prodigalitatis, quod opponitur eidem per exceſſum appetitus dandi. Et cõſequenter, *Auaritia definitur eſſe vitium, inclinans ad inordinatum appetitium pecuniæ*, ex mente eiuſdem S. Thom. q. 118. art. 1. & quod *Prodigalitas eſt vitium inclinans ad appetitum inordinatum effuſionis pecuniæ*, de qua S. Tho. ibidem. q. 119. Ille vero appetitus quęrendi, vel effundendi pecuniam, dicitur inordinatus, cui deeſt aliqua prędictarum circunſtantiarum.

Tertio notandum, quod, quia prędicta inor- 70
dinatio poteſt contingere in damnum alterius, & ſine illo fit, vt auaritia, quæ habetur ſine damno alterius, opponatur tantum liberalitati, & de ſe ſit venalis tantum: & quę fit cum alterius damno opponatur etiã iuſtitię, & de ſe ſit mortalis. Et eadem ratione prodigalitas, quę fit ſine damno alterius, opponatur tantum liberalitati, & de ſe ſit venialis tantum. Prodigalitas vero, quę fit in damnum alterius, opponatur etiã iuſtitię, & de ſe ſit mortalis, ſecundum mentem S. Tho. recep. in prædictis duabus quęſt.

Quarto, quod per pecuniam, intelligimus hic 71
pecuniam numeratam, & quidquid eſt ea æſtimabile, iuxta cap. totum. 1. q. 3. & conſequenter quod appetitus dandi, vel retinendi pecuniam per ſe, nec eſt bonus, nec malus, ſed indifferens. Ita quod recte ordinatus, eſt bonus: & praue ordinatus eſt malus, vt ſupra eodem cap. nu. 9. diximus de appetitu gloriæ, honoris, & famę.

Quinto prænotandum, quod auaritia eſt vi- 72
tium capitale, ſiue cardinale, iuxta S. Greg. lib. 31. Moral. & S. Tho. 2.2. queſt. 118. artic. 7. quia eſt fons ſeptem aliorum uitiorum quę ſuapte natura tendunt in finem, quem auaritia prætendit. Primum eſt duritię cordis, quod eſt uitium

a com-

Digitized by Google

a compaſſione pauperum auertens, & ſæpe ad nimium ſeruandam pecuniam tendit. Secundum inquietudinis mentis, quod eſt vitium, animum ab ordinata quiete auertens, & frequenter naſcitur ex nimio adquirendi ſtudio. Tertium violentię, quod eſt vitium ad vim inferendam inclinans, & frequenter in eundem tendit finem. Quartum, fallacię, quod inclinat ad decipiendum verbis, & ſæpe in eundem fit finem. Quintum periurij, quod eſt vitium inclinans ad decipiendum verbis iuratis, quod in eundem finem ſæpe fit. Sextum, fraudis, quod eſt vitium inclinans ad decipiendum factis, quo ad perſonas, iuxta S. Thom. 2.2. q. 118. artic. 8. Et quia ſupra actum eſt de periurio in ſecundo præcepto, in cap. 12. & de proditione in c. 15. de violentia in 17. & de fallacia, in 18. de reliquis tribus hic agendum eſt.

73 Circa auaritiam igitur peccat mortifere primo, qui deliberate, & inordinate appetit quærere, uel retinere pecuniam in damnum notabile alterius, c. pœnale. 14. q. 5. adiuncto capit. ſępe. de reſtitut. ſpol. Dixi, *Deliberate*, quia ordinate appetere, eſt uirtus. Dixi, *Pecuniam*, quia appetitus aliarum rerum non eſt uere auaritia. Dixi, *In damnum alterius notabile*, quia ſine illo ſolum eſt ueniale, per dicta in dicto c. 11. nu. 4.

Secundo peccat mortifere, qui inordinate retinet, aut prodigit pecuniam in alterius damnum: quia horum prius eſt actus auaritię, non ſolũ qua parte opponitur liberalitati: ſed etiam, qua opponitur iuſtitię: & poſterius eſt etiam actus prodigalitatis utrique contrarię: & conſtat, omnem iniuſtitiam ſuo genere eſſe mortalem, ut docet S. Thom. recep. 2.2. q. 59. art. 4. & idem de illo, qui periculo ꝓbabilis mortis corporalis, aut ſpiritualis propter appetitum pecunię quęrendę, uel effundendę ſe obiicit, ſecundum mentem utriuſque Thom. in d. q. 118. art. 4. ad 3. & 119 art. 3.

74 Tertio peccat, qui pecuniam ſuperfluam, hoc eſt, maiorem, quam neceſſitas, vel decentia ſtatus requirat, ſeruat, cupiditate inordinata delectandi ſe illa, in dies eam augendo, & non ſubueniendo pauperibus, ſecundum Caiet. in d. q. 118. art. 4. ſub fin. Quod eſt certum, ſi id faciat negando opem extreme egenti, uel tranſgrediendo aliquam aliam legem ad mortale obligantem, per ſupradicta; & etiam ſecundum eum ſi id faciat ad ſolum ſe delectandum eius poſſeſſione, non erogando pauperibus occurrentibus: quia tranſgreditur legem, qua diues tenetur ſuperflua illis erogare: licet enim nullis eorum teneatur illa ſingulis erogare: tenetur tamen erogare aliquibus, quos elegerit. c. ſicut hi. 47. diſt. cum concord. Adeo quidem, ut ad id cogi poſſet, ſecundum glo. communiter recep. & putatam fin. in d. cap. ſicut hi. quæ tamen habet duas ſimiles. Ampliatio autem hęc non uidetur tenenda. Tum quia ęquiparat laicos beneficiariis quo ad neceſſitatem faciendi eleemoſynam, contra S. Thom. & communem, ut infra inſinuabitur. Tum quia uidetur noua, & nullibi gentium recepta. Tum quia conſequeretur eam, quod quolibet tempore, etiam affluentię, poſſet Iudex cogere laicos diuites ad dandum ſuperflua pauperibus: quod uidetur durum, & contra præfatas glo. quę ſignificant id ſolum fieri poſſe tempore grandis neceſſitatis, in quo ſolo poſſet procedere hæc opinio. Dixi, *Inordinata*: quia coaceruare ad prouidendum futuræ neceſſitati ſuę, vel ſuorum, maxime filiorum collocandorum matrimonio, vel munere aliquo, aut gradu honeſtandorum: vel Reip. cuius eſt Princeps, ab inimicis defendendę, non eſt actus vitioſus: ſed prudentiæ; immo nec ſi id faciat ad augendum ſuum ſtatum, & ſe in altiorem ordinem promouendum, quo altioribus virtutibus ſeruiat Deo, & Reip. iuxta ſapientiã, vel prudentiam a Deo immediate, vel mediate acceptam, ex mente Caiet. vbi ſup. art. 1. alioquin nullus plebeius iuſte ſuum ſtatum mutare poſſet, aut nobilis ſuum augere, quod eſt abſurdum, & ideo non dicendum l. nam quod abſurdum. ff. de bonis libe. nec ob id dicetur habere tale ſuperfluum, quod de pręcepto pauperib. teneatur erogare, iuxta dicenda in c. ſeq.

Quarto peccat beneficiarius eccleſiaſticus qui nõ erogat ſuperflua, quęſita ex reditibus eccleſiaſticis, pauperibus, vel piis operibus, ſiue id faciat auare retinendo, ſiue prodige impendendo, iuxta mentem S. Thom. quodl. 6. artic. 12. quia ut recte inſinuat Caie. 2.2. q. 118. art. 4. eſt contrarium iuſtitię, non ſolum legum canonicarum, ſed etiam naturalium, quod nos latius olim probauimus in c. 1. & c. cum ſecundum, de pręben. & nuper latiſſime in Apologia li. de red. q. 1. monit. 27. & 30. 75

De filiabus auaritiæ, duritia cordis, & inquietudine mentis.

Per duritiam cordis, & inquietudinem mentis peccant, qui non ſubueniunt pauperi quoties tenentur, de præcepto obligante ad mortale: quod quando contingat dicetur in capit. ſeq. alias enim hęc uenialia tantum ſunt. Immo & quia hæc fere nunquam ſunt mortalia, niſi coniungantur aliis actibus mortalibus, non ſunt neceſſario confitenda: quia ſatis eſt confiteri illa mortalia, quæ per prædictam duritiam, & inquietudinem admittuntur; vt recte adnotauit Caietanus. 76

Digitized by Google

De emptione, & venditione, dolo & fraude, filijs auaritiæ factis.

Per aſtutiam vero, dolum vel fraudem pec-
77 cant primo, qui contrahendo, vel quaſi contrahendo afficiunt alium damno notabili per commutationem rei minoris valoris, vel pretij minoris pro alia maioris, vel pretio maiori, quia id eſt contra ſeptimum præceptum, quod continet legem naturalem vt omnia alia præcepta moralia, ſecundum S.Thom.1.2.q.100.artic.1. & 8. & contra illud ad Theſs. cap. 4. *Ne quis ſupergrediatur, neq; circumueniat in negotio fratrem ſuum.* c.1. de empt.

Pro quibus facit, primo, quod prudentię verę duo vitia ſunt contraria per ſimilitudinem; prudentia carnis, vel mundi; & aſtutia in malam partem accepta. Nam vera prudẽtia eſt virtus, quæ inclinat ad quærendum vera bona per vere bona media, iuxta Ariſt. 4. Eth. & S. Thom. 2.2.q.57.art.1. Prudentia vero carnis, vel mundi eſt vitium inclinans ad quærendum bonum apparẽs, & non exiſtẽs, per bona, vel mala media. Aſtutia vero eſt vitium inclinans ad quærendum vera bona per media mala, iuxta eundem recep.2.2.q.55.art.1.2.& 3. Cuius aſtutiæ miniſtri ſunt duo, dolus, qui eſt circũuentio mala ad decipiendũ adhibita. l.1.ff. de dol. & comprehendit tam eam, quæ fit verbo tantũ, quam quæ facto tantum, vel vtroque modo. Fraus autem, quę tantum facto fit: ita quod fraus eſt ſpecies doli, quod eleganter inſinuat Iuriſcon. in l. iuriſgentium. §. ſed ſi fraudandi. ff. de pact. dicens, fraudem ineſſe dolo, quod ſolerter exponit Accurſ. de illa inhęſione, qua ſpecies ineſt generi, & clarius S. Tho. vbi ſup.

78 Secundo, quod pretium iuſtum rei (cuius notitia maxime neceſſaria eſt plurimis vtriuſq; iuris, & aliquot Theologiæ locis intelligendis) eſt pretium pecuniarium, quo communiter æſtimatur res valere tunc, attenta illius intrinſeca bonitate, & vendentis vtilitate, loco, tempore, & copia, vel defectu rerum illius generis, & emptorum, & venditorum earum, & modo uendendi eam, ſtatutum a gubernatore loci, uel domino rei. Dixi, *Pretium*, pro genere, & *Pecuniarium*, ad excludẽdum pretium affectionis, de quo. l. ſi in emptione. ff. de minor. Dixi, *Communiter*, ad excludendum pretium priuati affectus, quo unus, vel alter rem ſuam ęſtimat. l. pretia rerum. ff. ad l. falcid. Dixi, *Tunc*: quia pręſens tantum ęſtimatio, & quam haberet uendita præſenti pecunia, eſt attendenda. l. in lege falcidia. §. fi. ff. ad leg. falcid. Dixi, *Attenta bonitate, intrinſeca*, quia ob eam una res pluris ualet, quã altera eiuſdem ſpeciei, & quantitatis. l. ubi autem non apparet. ff. de uerb. oblig. Dixi, *Vtilitate vendentis*, quia uenditor tanto pluris uendere poteſt rem aliquam unius generis, quam alij ſimiles, quanto utilior eſt illa ei, quam aliæ illis, ſecundum S. Tho. 2.2. quęſt. 77. art. 1. & Scotũ in 4. diſt. 15. q. 2. communiter receptos, ſecundum quos utilitas emptori prouentura, uel neceſſitas habendi eam, nil pretium auget. Dixi, *Loco*: quia eadem res pluris ualet in uno loco: quam alio. l. 1. & toto titu. ff. de eo quod certo loco. Dixi, *Tempore*, eadem ratione. l. uinum. ff. de reb. cred. Dixi, *Copia, vel defectu*: quia hic auget, illa minuit, ſecundum omnes. Dixi, *Emptorum, vel venditorum*: quia copia horum minuit, & defectus minuit etiam ſecundum omnes. Dixi, *Modo vendendi*: quia minoris ualet merx, quũ rogatur emptor, quam quum rogatur uenditor, iuxta illud uulgatum: *Vltroneæ merces vileſcunt*: quo fit ut idem pãnus, & idem liber maioris ualeant in taberna mercatoris, quam in manu proxenetę quærentis emptorem: & longe minoris ualeant ſpolia, quæ uictor exercitus uendit ſtatim a direptis hoſtium caſtris, quam alia eiuſdẽ generis, quæ etiam a proxenetis deferũtur uendẽda urbibus pacatis. Dixi, *A gubernatore*: quia illius eſt illud ſtatuere. l. 1. §. cura carnis. ff. de offi. Pręf. Vrb. Dixi, *A domino*, quia deficientę ęſtimatione communi, & gubernatoris, poteſt ipſe dominus illud ſtatuere, conſideratis induſtria, impenſa, & labore, quem illis deportandis de uno ad alium locũ ſuſcẽpit, & periculo, quod transferendis mercibus ſubiit: ſollicitudine item, & impenſa illas conſeruandi, Gabr. in 4. diſt. 15. q. 10.

Tertio, quod, ut cum primis dixit Scotus in 79
4. diſt. 15. qu. 2. pretium iuſtum non conſiſtit in indiuiſibili, immo habet latitudinem, cuius extremum inferius appellatur pium, & ſuperius rigoroſum, & quod inter illa duo interiacet medium, uel moderatum. Verbi gratia, unius ulnę panni iuſtum pretiũ dicentur decem Iulij, uno plus, uel minus: ita quod undecim erunt rigoroſum, nouem piũ, & decem, & quodlibet aliud interiacens, medium; uel moderatum. Ex quibus infertur primo, non ſolum pretium alicuius rei iuſtum eſſe illud, quo communiter in aliqua regione uenditur: ſed etiam illud, quo in hoc loco, tempore, & modo uendendi, communiter haberi poteſt. Secundo, quod non eſt peccatũ expectare tempus, locum, & caſum, in quo res ilius uendatur, ut aliqui expectant fines nundinarum, in quibus ut plurimum ob copiã uenditorum, & defectum emptorum, merces minoris ualent: & alij auctiones publicas bonorum uiuorum, uel defunctorũ; & alii delationes mercium proxenetarum: nam neceſſitas uenditoris non facit emptionem iniuſtam, ut probat Caiet. in d. art. 1. & in Summa, uerb. emere.

Quarto, quod dictum illud commune, *Tanti* 80

valere

valere rem, quanti vendi poteſt. l. 1. §. ſi hæres. ff. ad Trebell. l. quærebatur. ff. ad l. falci. l. ſi quis vxori. §. vlt. ff. de furt. intelligendum eſt de pretio, quo vendi poteſt in illo loco, tempore, & modo communi vendēdi venditoris, pręſente pecunia, arg. l. pretia rerum. ff. ad leg. falcid. iuxta Alex. ibi, modo ceſſent omne monopolium, fraus, & dolus, iuxta S. Ant. 2. par. tit. 1. c. 16. §. 2. per l. 1. C. de monopol. in quibus eſt aſtutia illa depromendi in forū multa venalia, quo pretium decreſcat, & emendi deprompta, quo pretium augeatur.

81 Contra prædicta facit opinio Medin. in C. de rebus reſt. q. 39. tenentis res carius vendi poſſe credito, quam præſenti pecunia, & vilius emi ea anticipata: quia modus vendendi videtur augere, vel minuere pretium propter periculum, quod contingere poteſt, eo quod debitor fieri poteſt inops: & impotens ad ſoluendū pretium, vel tradendam mercem, vel ingratus, & malignus, qui nolit id facere: ſed eam neruoſe confutat Sotus libr. 6. q. 4. art. 1. de iuſt. & iur. & neruoſius cōfutari poteſt, eo quod eſt noua, & contra omnes alios Theologos, & Canoniſtas, & quod Eccleſia declarauit id eſſe illicitū, per cap. in ciuitate. de vſur. per quod ſoluuntur omnia eius argumenta, cum ex illo inferatur, Eccleſiā Catholicam determinare pericula illa non eſſe magis conſiderabilia ad augendū pretium, quam ad aliquid dandum vltra ſortē mutuanti; & lege ipſa naturali, & diuina, qua vetantur vſuræ, concluditur illa non eſſe conſiderabilia in mutuo ad augendum pretium.

82 Facit ſecundo, quod pręfatus Sotus tenet licitam eſſe emptionem lanarum, anticipata ſolutione minoris iuſto pretio, modo illa fiat ante annum: & quod etiam mercator deferēs per mare magnam mercium quantitatē, poteſt credito vendere maioris iuſto pretio, quo venderet pecunia præſenti; quæ tamen opinio non eſt tenēda. Tum quia noua eſt, & rationes eius infirmę, & æque fere concludentes opinionem Med. quam reprobat, ac ſuam. Tum quia iuſtius potuit concedere mercatoribus aliarum mercium, facultatem carius vēdendi, propter verū intereſſe lucri ceſſantis (quam tamen eis præfatus Sotus negat) quam mercatoribus lanarum, & mercium nauticarum, ꝓpter reſpectus quos tangit. Nam quidquid ille dicat, certum eſt nobis cum communi, licere in foro conſcientiæ mercatori carius vendere propter verum intereſſe lucri ceſſantis, monito emptore, quod vere coram Deo ceſsat lucrari propter dilatam ſolutionem, tantum, quanti maioris iuſto vendit ei merces ob dilationem: & quod ſi nolit emere ea conditione, non emat. Qua ſola ratione poſſent etiam defendi ſupradicti emptores lanarū, & venditores nauticarum mercium, ſi vere coram Deo interueniret tantundem intereſſe lucri ceſsantis, quanti carius ob dilatam ſolutionē vendunt. Dixi, *In foro conſcientiæ*, quia in exteriori difficile excuſaretur, attenta pręſertim extrauag. Pij V. relata. cap. 17. num. 300. Quare eædem leges ſeruandę ſunt in lanis, & nauticis mercibus uendendis, quę in aliis.

Ex quibus omnibus ſequitur primo, quod 83
non peccat qui rem, qua magnopere opus habet, importunitate alterius, ei uendit tanto pluris iuſto pretio, quanto damno (ſaltem affectionis) eius uenditione afficitur. Secundo quod peccaret qui hoc faceret ob magnam neceſſitatem emptoris, uel magnam utilitatem, quę inde illi proueniret, iuxta S. Tho. & Scot. ſup. citatos: licet honeſtū eſset, ut emptor, qui ea multum lucraretur, aut ſe iuuaret, plus aliquid iuſto pretio uenditori daret, ſecundum eoſdem. Tertio, quod licet minoris iuſto pretio aliquid emere, quando plurimi refert uenditoris eam uendere, & emptoris parui eam emere, & pietate motus emit: ut cum quis emit a paupere ſuā operam ſolo uictu, quem ei prębet, ne fame pereat, Sil. uerb. emptio. q. 7. Quarto, quod etiam licet emere minoris pręedium aliquod cum pacto, ut uenditor, quamdiu uixerit, fructus eius percipiat: aut in tot annos, quam ſi fructus ſtatim percepturus eſset. Maior. in 4. diſtin. 15. q. 40. Pro quo eſt textus in c. cum Ioannes. de fid. inſtr. Quinto, quod etiam licet uenditori uendere dilata ſolutione, tanto plus addendo pretio iuſto poſtea ſoluendo, quantum credit ſe in eo recuperando inſumpturum, modo proponat id remittere debitori, ſi abſque impenſis ſtato die ſoluerit, Maior. ubi ſup. Quod non uidetur tutū Silu. in Roſa Aurea, caſu. 6. Quia uenditor poteſt mutare uoluntatem, aut eius obliuiſci, aut mori: & ita emptor cogi totum ſoluere. ſed occurri poteſt omni periculo tradente uenditore ſchedam ſubſcriptam, qua promittat ſe tantum de pretio remiſſurum, ſi ſtato die ſoluat, quantum iuſto pretio adiecit, ſine cauſæ remiſſionis exꝑſſione, ne in foro exteriori præſumatur uſurarius. Per quę omnia clarent uerba poſita ſupra in prædicto. 6. peccādi modo. Cui addo, quod ſi deceptio fuit ultra dimidium iuſti pretij, deberet reſcindi contractus, uel pretium ſuppleri, uel diminui in utroque foro. l. 2. C. de reſc. uend. & cap. cum dilecti. de emptio. & uend. cum ann. eis. Immo & ſi deceptio fuit ultra quartam partem iuſti pretij cum pacto de retrouendendo in regnis Luſitanię per ſtatuta regia lib. 4. Ordina. tit. 14. §. *& ſe foſſe.* tit. 27. §. 1. & 2. Et ſi deceptio eſſet in parte minore dimidio, & etiam quarta parte iuſti pretij, modo eſſet notabilis, peccaretur cum obligatione reſtituēdi in foro interiore, iuxta S. Thom. 2. 2. qu. 77. artic. 1. & etiam in exteriori canonico per

uiam

viam denunciationis, vt efficaciter probauimus in capitul. nouiter. de iudic. notab. 6. numer. 114.

85 Admonemus tamen hoc loco id, quod ibi non fecimus, nempe, quod ad reſcindendum hac ratione contractum, non ſolum oportet probare rem emptam, vel alias commutatam, tempore contractus tanto pluris, aut minoris valuiſſe in illa regione, iuxta communem æſtimationem: ſed etiam tanto pluris, aut minoris valuiſſe in illo loco, & tempore, & modo vendendi, quando, vbi, & quomodo vendita fuit. Et quod etiam emptor, qui prętenderet rẽ non eſſe emptam pretio minore iuſto, probare poterit anno illo, tempore, & loco homines laboraſſe caritate annonæ, bello, vel peſte, aut alia ſimili calamitate, ob quæ fuit tunc abundantia vendentium res venales eiuſdem qualitatis, cuius erat empta; & penuria pecuniarũ, & emptorum, ob quod vẽditores rogabant emptores, qui ægre emebant. Quo probato, probaretur rem emptam multo minoris valuiſſe, quàm alio tempore, vel loco, per dicta ſupra eod. cap. a nu. 78. Et etiam venditor, qui prętenderet rẽ non eſſe venditam pretio maiore iuſto, poſſet probare, prædicta contrario modo ſe habuiſſe. Et ideo non ſunt facile conſulendæ huiuſmodi lites: Tum quia ſunt periculoſæ: tũ quia nemo facile condemnare debet in iudicio, vel extra, eos, contra quos intendũtur, pręſertim ſi damnum paſſus ſciebat ſe illud pati, & erat talis perſona, quę illam vel eius partem donare poterat; & ſponte abſque vi, metu, & graui neceſſitate id paſſus eſt. Quia poteſt iudicari voluiſſe illud damnum donare, ſecundũ Petr. ab Anch. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. nu. 22. arg. l. quiſquis. C. de reſc. vendi. adiuncta l. quod quis ſciens. ff. de condit. indebi. quẽ poſt Saly. in auth. ſed hæc. C. de vſur. q. 21. defendimus in c. nouit. de iudic. notab. 6. nu. 61. Tũ quia via denunciationis euangelicæ eſt fragilis contra negantem deceptionem. per notata in d. c. nouit. & iudices ſæculares iam non permittunt alia via tractari huiuſmodi lites apud iudices eccleſiaſticos.

86 Admonemus item dicta ſupra c. 17. a num. 247. quod pactum de retrouendendo multum diminuit de pretio, & conſequenter leges, quę loquuntur de deceptione vltra dimidiam, vel quartam partem pretij, debere intelligi de dimidia, vel quarta pretij per tale pactum diminuti: frequenter enim tale pactũ quartam partem, vel ampliorem pretij diminuit, arg. extrau. 1. & 2. de emp. quatenus probant, annuũ cenſum duodecim emi poſſe iuſte pretio 100. cum pacto de retrouendendo perpetuo, qui ſine illo valeret. 200. & amplius.

87 Secundo mortaliter peccat, qui vult deliberate emere, aut per alium contractum obtinere aliquid minoris iuſto pretio pio: aut vendere, vel dare per alium contractum carius iuſto pretio rigoroſo notabiliter, ſecundum omnes. Dixi, *Deliberate*, ad excuſãdos innumeros, qui ſenſualitate ad id prouocante, ſine iuſta deliberatione eiuſmodi deſideria concipiunt, Silu. in Aur. roſ. caſ. 15. Excuſatur etiam a mortali, qui non vult emere rem minoris iuſto pretio, quod valet in loco, tẽpore, & modo, quo emit: ſed ſic minoris pretio pio, quo venditur in officina, aut vbi emptores rogant. Ob quod a mortali excuſantur ſcholaſtici malentes emere libros aliorum diſcedentium, aut vita functorũ, minoris iuſto pretio pio, quam in officina bibliopolarum valent apud venditorem, eo modo, quo eos vendit. Et qui obſeruant occaſionem emendi pannum, telam, aut alia in auctionibus, vel a proxenetis quęrentibus emptores mercium ſibi ad vendendum traditarum: quę minoris æſtimantur, & emuntur. Qui vero per ignorantiam probabilem emit, aut vendit notabiliter iniuſte, non peccat, donec id reſciuerit, & ſatisfacere noluerit, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 77. art. 2. & S. Ant. 2. par. ti. 1. c. 16. §. 3. & alios, quos adducimus in repet. capit. nouit. de iudi. notab. 6. nume. 66.

Tertio, peccat mortaliter, qui vendit triticum, aut aliquid aliud æſtimatum certo pretio 88 iuſto a repub. maiore notabiliter illo, cũ obligatione reſtituendi illum exceſſum, ſecundum Med. Codi. de reſtit. quæſt. 36. & Caſtr. de leg. pœn. lib. 1. cap. 12. nec à peccato excuſat pœna in edicto ęſtimatorio ſtatuta, ſecũdum eoſdem: nec donatio emptoris facta in emptione: quia pręſumenda eſt non eſſe facta voluntate libera: ſed neceſſitate coacta. Dixi, *In emptione*, quia facta poſtea, ceſſante neceſſitate, excuſaret, per dicta ſupra cap. 17. num. 81. Qua in re quod dicitur de laicis, dicẽdum videtur de clericis: quia quamuis hi legi ſęculari non ſubijciantur; ſubiecti tamen ſunt legi naturali, & diuinę, quę pręcipit, ne quis ſua vltra iuſtum pretium vendat. Iuſtum autem pretium eſt, quod ab habente in id poteſtatem pręſtituitur, ſecundum omnes, quod etiam tenendum eſt in terris, vbi limitatur pretium rei in eis collectę, & non aliunde importatę, etiam ſi res clericorum æque bonę ſunt, ac importatę. Quia licet ipſi ita ſint exempti a iuriſdictione edicentis, ac exteri, capit. decernimus. de iudi. & capit. ſi diligenti. de foro competen. & etiam ſua, quo ad aliqua, cap. bene quidem. 96. diſtinct. & cap. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſt. confitendum tamen eſt, illa, quo ad aliqua alia, magis ſubijci illi, quam extera: & quod cauſa prouidendi neceſſitati ſuæ reipubl. iuſte poteſt dari priuilegium bonis externis, vt tam ſubditi, quam ex-

terni poſſint importare illa vendenda in ſuis terris, excludendo ab eo bona ſuæ terræ, quæ ſunt exemptorum ab eo. Quamuis charitatis chriſtianæ foret, vt Principes Eccleſiæ, qui maiore miſericordia reſplendere debent, taxas, & pœnas ſæcularium, quas ob miſericordiam faciunt, ſuis edictis iuuarent. Dixi, *Iuſto æſtimatum*: quia æſtimatio iniuſta non obligat, ſaltem in foro conſcientię, ſecundum omnes. Arbitror autem rariſſime ponendam eſſe hanc taxam. Tum quia dat occaſionem vendendi corrupta, & fere inutilia eodem pretio, quo ſincera, & vtiliſſima. Tum quia ſuperueniente maxima neceſſitate, tollitur omnino taxa: & illa non occurrente, parū eſt neceſſaria. Tum quia nemo diuitum vult mutuare, nec vendere credito res taxatas, niſi pretio taxę, etiam tempore abundantiæ. Tum quia præbet occaſionem innumerorum peccatorum mortalium, mille modis taxam fraudantibus: quorum vnus eſt nolle vendere rem taxatam, puta triticum, niſi ematur etiam non taxata, puta vinum, duplo, & quadruplo maiore pretio, quam valet: quem ſpeciatim reprobat Med. vbi ſupra.

89 Quarto, qui ſciens emit vili rem pretioſam, ab id ignorante; puta aurum, vel equum ſanum, a putante eſſe aurichalcum, vel infirmū: aut contra, vendit vile pro pretioſo; puta plumbum pro ſtanno: ſtannum, pro argento: aurum alchimiſticum, pro naturali, &c. cum obligatione reſtituendi damnum, ſecundum mentem ſancti Thom. recep. 2. 2. quæſtio. 77. articul. 2. adiuncto Caietan. in Summa, verb. alchimia. Idem de venditore, qui ſciens, rem vitioſam ſine declaratione vitij, vendit neſcienti, & ea de re non monito, ſecundum eundem ſanct. Thom. vbi ſupra. Nec ſatisfacit, dicendo ſe nolle teneri de aliquo eius defectu: & quod vendit cum omnibus ſuis defectibus, exprimendo mendaciter longe plures, quam habeat, etiam ſi occultum inter illos falſos exprimat: ita vt emptor moueatur ad credendum non ineſſe illi occultum verum, cum iudicat eum mentiri in patentibus. vt cum ait: Vendo hunc equū tibi pro claudo, cæco, manco, mutilo, & quouis defectu laborante, mentiendo circa patentes defectus, ſecundum Specul. recept. de reſci. vend. §. 1. num. 7. Mai. in 4. diſtin. 15. quæſt. 40. colum. 4. Tum quia tenetur ſpeciatim declarare defectum, quem ipſe ſcit, & emptor ignorat. Tum quia mouet emptorem ad credendum ipſum mentiri in occultis, cum in patentibus patenter mentiatur, arg. capit. ſemel malus. de reg. iur. lib. 6. Dixi: *Sciens*: quia neſciens, celando non peccat; licet cum reſciuerit, tenebitur ad reſarciendum damnum emptori. Dixi, *Occultum*: quia manifeſtum non tenetur declarare, veluti ſi equus patenter eſt cæcus, vel claudus &c. modo non faciat, aut dicat, quo id nō appareat. Nec etiam occultum, quod emptori nō erit notabiliter damnoſum; nec tale, propter quod deſineret emere, licet ægrius eſſet empturus, modo tantum de pretio detrahat, quanti ob illud vere minoris valet, iuxta eundem Mai. vbi ſupra. Poſt venditionem tamen admonere debet emptorem illius vitij: & quod ob id minoris ei vendidit, ne, ſi emptor alteri pluris venderet, eſſet cauſa damni illius tertij, vt recte annotauit Caietan. 2. 2. quęſtio. 77. articul. 3. pro quo eſt capit. fin. de iniu. Idem de vendente rem, quam ſciebat cito corrumpendam, ementi ad diu ſeruandum. l. 2. C. de pera & com. rei vend. Quęritur hic noue, an peccet mortaliter, qui vendit aliquid amiſſum ipſo iure ob hęreſim, crimen læſę Maieſt. aut aliam ſimilem cauſam, emptori id ignoranti, eaque de re non admonito? Reſpon. q. ſic: quia per ſupra dicta vendens aliquid, non manifeſtando uitium occultum, illud ignoranti, peccat: & ſatis ſuperque vitioſum quo ad hoc uidetur, rem uendendam non eſſe uendentis, poſſeque ab emptore iure auferri, etiam non reddito ei pretio, quo emit. Eiuſmodi ſunt prędicta ipſo iure amiſſa, ſecundum Ioann. Andr. communiter recept. in cap. cum ſecundum. de hæret. lib. 6. niſi tam occulto modo fuiſſet amiſſum, quod probabiliter credat uendens, illud nemini detectum iri: nec conſequenter rem venditam ab emptore euictum iri. Tunc enim ceſſante cauſa, ob quam peccaret, ceſſat peccatum. arg. c. cum ceſſante. de appel. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patr.

Quinto, peccat mortaliter, qui uendit arma ei, quem ſcit emere ad nocendum iniuſte: aut ad bellum, quod ſcit eſſe iniuſtum, ut tenet S. Ant. 2. par. tit. 1. c. 24. §. 11. argum. c. notum. 2. q. 1. vel dubitat, & non eſt ſubditus Principis, cui uult militare. Subditus enim poteſt dubitatem deponere, arg. cap. quid culpatur. 23. q. 1. Quid autem ſit dicendum de illo, qui uendit illa ſine ullo malo fine ob iuſtum lucrum, licet credat, ementem iturum ad bellum iniuſtum, colligendum ex reſolutione poſita ſupra capit. 19. num. 16. Ex quo loco colligitur item, quid ſit dicendum de uendente, uel habente uenalia toxica, aconita, inutilia, chartas luſorias, taxillos, fucos, pigmenta, & id genus alia. 90

Sexto, peccat mortaliter, qui tempore meſſis, aut uindemiæ emit tam immoderate oleū, triticum, aut uinum, quo poſtea carius uendat, ut caritatem inducat. cap. quicunque. 14. q. 3. Dixi, *Vt caritatem inducat*: alias enim ſecus, prę ſertim ad prouidendum ſuæ domui alendę, etiam paulo plus, quam egeat, & poſtea quod ſuperfuerit, pretio currente uendat: uel ſi emit ad pro- 91

ad prouidẽdum reip. vt Ioſeph. Gene.41. aut pauperibus egentibus: aut ne exportetur, vel diſſipetur: aut ob alios fines honeſtos, ſecũdum mentem Innõ in c.1. ne cler. vel mon. & S.Ant. 2.par.tit.1.c.23.§.16.

Ad noue autem quæſita ſuper eo, quod Hiſpani *Mohatram* vocãt: nimirũ quum quis, non inueniens pecuniam mutuam, emit credito argentum factum, vel pannum, aut alias merces, quo ſtatim eas minoris vendendo, pecuniã cogat. Reſpondeo primo, quod vendẽs illa ei pretio iuſto, etiam rigoroſo, nõ peccat; alioqui ſic, per dicta ſup.c.17.nu.228. Secundo quod non decet eum denuo emere a ſe vendita, etiam iuſto pretio minore illo, quo vendidit, ne pro iniquo mercatore, vel vſurario palliato habeat, cuius infamiæ periculo probabili ſe exponendo peccaret, argum.c.non ſunt audiendi. 11.q.3. Tertio quod de rigore iuris ei liceret denuo emere illa iuſto pretio mediocri, vel pio minore rigoroſo, quo vendidit: quia nulli legi iuſtitiæ videtur contrauenire, & ſi alicui legi charitatis ſcandalizando alios contrairet, peccaret quidem, ſed nõ teneretur ad reſtitutionem, ad quam ſolius legis iuſtitiæ tranſgreſſio obligat, iuxta dicta cap.17.nu.11. Ad aliud etiam noue quæſitum ſuper venditione cenſus: reſpondeo, quod quidquid alias hoc in loco dixerim, non licet hodie poſt præfatam extrauagantem Pij V. emere, vel vendere cenſum noue imponendum, vel iam impoſitum pluris, vel minoris, quam in prima impoſitione fuit emptum, vel venditum propter vitandam fraudem, qua quis poſſet ſimulare ſe emere cẽſum pro ſe magno pretio ad reuendendum illum poſtea tertio minore pretio.

92 Septimo, peccat mortaliter, qui facit monopolium cum alijs mercatoribus, ne illas, aut illas merces minore pretio, quã illo, vel illo vendant, arg.l.1. C. de monop. aut a Principe priuilegium impetrat, ne certi generis merces ab alio, quam ipſo vendantur in populi damnum notabile, ex mẽte Roſ. verb. emptio.§.23. quãuis liceat Principi, aut Gubernatori in bonum publicum, obligando ad id aliquos, ſtatuere ut ſolũ ab eis talia, aut talia pretio tolerabili minutatim vendantur, puta vinum, oleum, &c. iuxta Roſel. vbi ſupra.

Octauo peccat mortaliter, qui emit, vel vendit frangendo feſta, vt ſup.c.13.nu.8. vel peierando, vt ſup.cap.12. vel mentiendo, vt ſupra cap.18.

93 Nono peccat mortaliter, qui ad terras infidelium res uetitas exportat, ueluti arma, ligna, & alia ad bellum pertinentia, & eſt excommunicatus per c.ita quorundam. de Iudæ. & Bullam cœnæ Domini, quod late declarauimus in
94 repet. prædicti c. Theſaurarius item aut receptor alicuius ciuitatis, communitatis, aut dominij, qui emit, aut negociatur pecunia publica in cuſtodiam recepta, per tres leges. Cod. de ijs quæ ex pub.collat.lib.10. adiuncto cap. pœnale. 14.q.5. Quod limitandum eſt, procedere ſolum in eo, qui id facit ſine ſuperioris conſenſu, uel non ſoluendo, quibus debet ſtatis temporibus abſque conſenſu eorum expreſſo, uel tacito, uel ſoluit, ſed cum damno notabil, quod reſtituere tenetur, ex mente S. Antonini 2. parte. tit.1.cap.15.§.5.

Item, qui ſocietatem habet cum alio, nolens diſcedere ab eo non reſipiſcente, per d.ſup.cap.17.a num 251.

Decimo peccat mortaliter, q emit hominẽ 95
liberum non conſtitutum in extrema neceſſitate ſe uendendi, uel poſſeſſum pro ſeruo, quem credit, aut credere debet illum non fuiſſe captũ in bello iuſto, nec ob crimen libertatem amiſiſſe: ſed ſurreptum, aut captũ a latronibus, quales, ut fertur, ſunt multi Aethiopes, & Indi capti a piratis chriſtianis, uel latronibus ſuæ regionis, & poſtea uenditi exteris pro ſeruis; & obligatur reſtituere illum ſuę antiquę libertati. argum.l. & liber homo. & l.liberi hominis. ff. de
contrah. empt. Dixi: *Non conſtitutum.* propter 96
eos, qui emunt captos male per Paganos deſtinantes eos in cibum, obidque eos impinguantes; quod paſſim contingit Braſilię, ac in alijs terris, quas incolunt Anthropophagi: licet enim eos emere, & illis emptioni ſuę conſentire. Tum quia uita pretioſior eſt libertate. l. ſeruitutem. ibi, *Fere*. adiuncta gloſſa, & l. quod attinet. ff. de regulis iur. Tum quia pater tempore famis extremę filium uendere poteſt. l. 2. Cod. de patr. qui fil.diſtra c. Tum quia id potius eſt eripere illos a morte iniuſta; quod tenemur, iuxta illud Prouerb. 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem*. relatum in cap. non inferenda. 23. quęſt. 3. quam emere. Tum per ea, quę tradit Imol. in l. 2. ff. de pub. iud. & Salic. in d.l.2.C. de patr. qui fil. diſtr. Tum quia nemo tenetur ad gratis ſubueniendum egenti, etiam extreme: modo commodando, uel mutuando ſatis ei ſuccurrat, per dicta ſup.cap.17. a num. 60. Tum quia emptio illa temperatur, eo quod huiuſmodi emptis per ſe, uel per alium ſe redimere licet, reddito pretio, quo conſtiterunt, uel ſaltem eo, quod ualerent tẽpore redemptionis, ſi uere ſerui eſſent, etiam inuito poſſeſſore: & eo quod redempti, fiunt liberi, & nõ liberti, perinde ac ſi nunquam fuiſſent capti, inſtar filiorum a patre ob famem uenditorum, iuxta prędictã l.2. deſumpto argum. ab ęquiparatis ex gloſ.2. ſolenni cap. miramur. de ſeru. non ord. & glo.fi. l.ſi quis ſeruo. C. de furt. Ex quo fit, ut moneri debeat ſecundus emptor modum, quo ille fuit antea emptus: ut ſecundus emptor filij a patre

Digitized by Google

ob neceſſitatem venditi eſt monendus: minoris enim valet ob priuilegium redimendi ſe inuito poſſeſſore, vt minoris valet prædium cum pacto de retrouendendo emptum, iuxta ſupra dicta.cap.17.nu.149. Non obſtat, quod melius faceret, qui gratis illum ab extrema illa neceſſitate liberaret. Tum quia id non arguit, hoc eſſe malum: quia bono melius datur. l. vbi autem. ff. de verb. obli. Tum quia vtilius eſt, dicere hoc, quam contrarium, ne bona opera impediātur; quum illud nemo, vel rarus facturus ſit; hoc vero multi facient, & faciunt, quos arbitror iuſte poſſe capere, etiam intereſſe iuſtum pretij pro eis dati, arg. l. 1. cum ei annot. C. de ſenten. quæ pro eo, quod inter. & alijs ſupra ſæpe citatis.

Quæritur autem hic noue, An peccent, cum obligatione reſtituendi, ementes Aethiopes, Indos, vel alios delatos e ſuis terris in alias? Reſp. quod non: ſi ſciunt, aut probabiliter credunt, eos fuiſſe a ſe, vel ab alijs cum conſenſu eorum venditos, vel in bello iuſto captos: alias ſecus. Is autem mala fide credit eos eſſe ſeruos, qui ſcit, aut credit eſſe famam publicam ex fide dignorū relatione ortam, quod dolo, vel vi extra bellū iuſtum fuerunt capti, vel in naues introducti, ac poſtea volentes nolentes abducti: quod aiunt eſſe frequentiſſimum. arg. gl. ſing. in l. Titio fundus. ff. de cond. & dem. & notat. per gl. in c. qualiter, & quādo. 2. de accuſ. & c. illud. de cler. excom. mi. qđ ſingulariter probat ſufficere iure antiquo ad aliquem vitandum ob famam, quod ſit excommunicatus: & quamuis iure nouo nec fama, nec ſcientia excommunicationis ad id ſufficiat, per extrauagan. ad euitanda. Martini V. rela. infra c.27. ſufficeret tamen fama, quod eſt denunciatus, vt ibi dicetur.

97 Vndecimo peccat mortaliter ꝓxeneta, vel licitator, qui aliquid ad vendendum accipit, & ſibi partem pretij notabilem retinet, cum obligatione reſtituendi, iuxta Ang. verb. emptio. §. 23. niſi pro iuſto ſui laboris ſtipēdio a domino non ſoluto acciperet. Et etiam ſi pro ſtipēdio acciperet, ſi gratis ſe venditurum promiſit, arg. c. non ſane. 14. q.5. quamuis ſi accipit certo pretio vendendum, retinere poteſt id, quo pluris illud vendiderit, niſi exceſſerit pretium rigoroſum. talis enim exceſſus emptori eſt reſtituendus, iuxta Angel. vbi ſupra. Quod limito procedere, quando expreſſe, aut tacite agitur, ut id ſibi retineat. Vt cum conuenit, nihil ei pro ſtipendio dandum. Contrariū vero, quod tenent S. Ant. 3. par. ti. 8. cap. 1. §. 4. & Ioan. Tabien. & Iaſ. in §. actiones. Inſt. de act. & etiam Maior. in 4. diſtinct. 13. quæſtion. 41. quando id non eſſet actum. Vt quum quis famulo ſuo ſtipendio conducto, vel amico gratis id facturo tradit aliquid vendendum certo pretio, vel proxenetæ conuento ſtipendio: licet proxeneta qui ſua induſtria illud pretioſius reddit, cum ad id non teneatur, exceſſum ſibi retinere poſſit, Gabr. in 4. diſt. 15. q. 10. ar. 3. du. 4.

Duodecimo peccat mortaliter, qui ſuo ſtipendio iuſto non contentus, rei domino dixit, neminem pro illa pluſquam centum dare velle: & accepta poteſtate dandi illam eo pretio, vendit cētū & viginti; ſibi retinēs 20. Caie. in Sum. verb. proxeneta. cum obligatione reſtituendi. 98

De ſimonia, quæ per ſpeciem emptionis, & venditionis auaritiæ cognata eſt.

SVMMARIVM.

99 *Spirituale, etiam vt hic ſumitur, multiplex.*
99 *Spirituale alterum a ſolo Deo, alterum ab eo & homine: ſed vtrumque iure diuino vendi vetatur.*
99 *Spirituale humanum antecedens, & conſequens.*
99 *Spirituale purū, & mixtū, et hoc vt vendi poteſt.*

Definitio rei ſpiritualis.

Omiſſa, breuitatis cauſa, inquiſitione illa inutili, cur hoc vitium ſimoniæ potius denominetur a Simone, qui volendo emere ſpiritualia, illud incurrit: quam a Giezi, vel Balaam, vel Iuda, qui volendo ea vendere, illud incurrerunt, cum per venditionem ita committatur, ſicut per emptionem; dicendum primo, quod vt ait Ioan. Maior in 4. lib. ſent. diſt. 25. quæſt. 1. nō eſt facilis definitio rei ſpiritualis. Cuius ratio, licet eam ille non aſſignet, poteſt eſſe, quod ſpirituale, ſiue ſpiritale dicatur omne, quod pertinet ad ſpiritum. Spiritus autem dicitur proprie halitus, iuxta illud Iob. 17. *Spiritus meus attenuabitur.* Improprie uero per figuram metaphoram, ſiue translationē appellatur nūc anima, Ioā. 19. *Tradidit ſpiritum:* nūc uētus, Act. 1. *Tanquā aduenientis ſpiritus vehementis:* nunc omne incorporeū, iuxta illud Ioā. 4. *Spiritus eſt Deus:* nunc alia, vt ait S. Th. 1 par. q. 41. art. 3. ad 4. Et ideo neceſſe videtur eſſe, vt ſpirituale quoque multipliciter dicatur. Et ita in hoc ꝓpoſito nō capitur ꝓ halitu, neque pro re pertinente ad illum, neque pro vento, neque generaliter pro re incorporea: ſed pro re pertinenti ad ſalutem animę, quæ eſt cuiuſdā generis ſpiritus improprie accepti. Quare omiſſo ſtilo, quo in vulgari hoc in loco vſi fuimus, ſequuti Ioan. And. Pan. & communem in d. c. conſulere. de ſimon. adiunctis quæ S. Thom. & communis ait in 4. diſtin. 25. Spirituale, vt huc pertinet, eſt domum ſupernaturale a Deo datum ad animarum ſalutem: vel aliquid 99

Digitized by Google

aliquid aliud inſtitutũ ſupernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam: vel ab Eccleſia poteſtate ſupernaturali, & gratis ſibi data ad conficiendum illud, & gratis dandum. Quæ definitio ſatis colligi poteſt ex cap. gratia. & cap. qui ſtudet. 1. q. 1. & cap. quam pio. q. 2. & Dur. diſtin. 25. q. 1. & ex S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. 3. & 4. Dixi, *Donum* pro genere. Dixi, *Supernaturale*, ad differentiam donorum naturalium, quæ naturaliter dantur. Dixi, *Ad ſalutem animarum*, ad excludenda inſignia, ſeu arma, dotes, & victorias, & alia huiuſmodi Regibus, & Principibus aliquot, vel alijs in alium finem, quam ſalutem animarum ſupernaturaliter conceſſa. Dixi, *Vel aliquid inſtitutum ſupernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam*, ad includendum ſpirituale per cauſam, qualia ſunt ſacramenta, quæ ipſe ſolus inſtituit, & ſola efficiunt inſtrumẽtaliter gratiam; vt dictum eſt ſupra c. 22. nu. 1. & 2. Dixi, *Vel ab Eccleſia poteſtate ſupernaturali ſibi data*, ad includenda ſpiritualia, quæ a Ioan. Andr. & Pan. in c. conſulere. de ſimon. vocantur ſpiritualia ſtatuta: qualia ſunt ſacramentalia, & eis annexa ab eadem inſtituta, quibus ſacramenta parantur, conficiuntur, & conſeruantur: vt conſecratio, & benedictio eccleſiæ, vel altaris, vaſorum, ornamentorum, aquę baptiſmalis, vel benedictæ, exorciſmus, catechiſmus, iuſpatronatus, beneficia, collationes, præſentationes, renunciationes, & id genus alia. Dixi, *Gratis dãdum*; quia omni rei ſpirituali repugnant emptio, venditio, & omnis non gratuita donatio, triplici ratione ſecundum S. Tho. recep. 2. 2. q. 100. art. 1. in corp. quęſt. ſcilicet, quia non eſt pecunia æſtimabilis, & quia nemo alius a Deo eſt verus dominus eius: & quia origo eius procedit ex gratuita Dei voluntate.

Ex qua definitione infertur primo, quædam eſſe ſpiritualia, vt hic accipiuntur, a ſolo Deo immediate creata, vel inſtituta, vt ſunt gratia gratum faciens, ſeptem dona Spiritus ſancti, & ſeptem ſacramenta, & gratię, quas gratis datas appellant, & iuriſdictio eccleſiaſtica ſupernaturaliter primum a Chriſto domino noſtro data, vt diximus in cap. nouit. de iud. notab. 3. Alia vero miniſterio Eccleſiæ inſtituta, qualia ſunt reliqua prædicta. Non tamen ex hoc inferas, quod ſolum priorum venditio, eſt iure diuino prohibita, & conſequẽter prohibita quia ſimoniaca: quia etiã venditio poſteriorum eſt eiuſmodi, vt infra tangetur num. ſeq. Non item putes, quod omne ſacrum eſt ſpirituale, vt hic accipitur. Bona enim mobilia, & immobilia eccleſiaſtica, ſunt ſacra, iuxta S. Th. recep. 2. 2. q. 99. art. 3. & probatur in cap. nulli. & c. prędia. 12. q. 2. quæ tamen non ſunt ſpiritualia, vt hic ſumuntur; & ita eorum emptio, etiam iniuſta, non eſt ſimoniaca; licet ſit ſacrilega, per cap. prædicta. quia definitio eis non conuenit. Nam licet dedicentur ad ſuſtentationem ſpiritualium, vt ait S. Thom. vbi ſupra: non tamen per benedictionem ſacri conſtitutiuam, quæ de ſola poteſtate ſupernaturali, & ſpirituali fluere poteſt, vt noue reſoluimus nuper in cap. non liceat. 12. q. 2. §. 17. a num. 7.

Secundo, quod omnia ſpiritualia inſtituta ab Eccleſia, ſunt inſtituta virtute poteſtatis diuinitus acceptę; & ideo merito vocantur annexa ſpiritualibus; quia ſunt ſuperaddita humanitus ſpiritualibus datis diuinitus. Quædam quidem antecedenter, puta quæ non requirunt in habituro illa, aliud ſpirituale, quam Chriſtianiſmũ, vt ius patronatus, ius ſepulturæ, calix, & ſimilia. Alia dependenter, ſiue cõſequenter, quę requirunt aliquid ſpirituale vltra Chriſtianiſmum: qualia ſunt beneficia, & officia eccleſiaſtica. quę eſt doctrina S. Thom. communiter recep. 2. 2. quęſt. 100. artic. 4.

Tertio, quod quędã ſunt ſpiritualia pura ab omni rei temporarię miſtione; qualia ſunt gratia, & dona Spiritus ſancti. Alia miſta ex ſpirituali, & temporario: & horum quędam habent plus ſpiritualis, quam temporarij: vt ſacramenta, & actus conficiendi ea, qui conſtant ex parte pure ſpirituali, & labore temporali. Alia contra, quorum maior eſt temporalis, & minor ſpiritualis: vt calix ſacratus, & ornamenta ſacra, in quibus materia, quæ eſt maior pars, eſt res temporaria, & conſecratio, & benedictio, quę eſt ſpiritualis, minor. Et quamuis neutra horũ, pretio vendi poſſint, quoad partem ſpiritualem neque eius ratione debeant maioris ęſtimari; tamen ea, quæ ſunt generis poſterioris, vẽdi, & emi poſſunt ratione partis temporarię. Ea vero, quę ſunt prioris generis, non.

Definitio Simoniæ.

SVMMARIVM.

100 *Simoniæ definitio declarata.*

100 *Emptio, & venditio proprie, et improprie ſumuntur.*

100 *Simonia abſque re temporali, formaliter inuenitur.*

100 *Simonia non eſt emptio, vel venditio artis, vel conſilij.*

100 *Simonia omnis datio ſpiritualis pro pretio.*

101 *Simoniam vt non facit cauſa minus principalis.*

101 *Cauſa non omnis, ob quam non fieret actus, eſt principalis.*

102 *Simonia non eſt, dare pecuniam pro alimento, pœna, vexationis redemptione, miſſa, precibus, vel laude.*

Digitized by Google

109 SEcundo, principaliter præmitto, quod ſimonia eſt voluntas ſtudioſa emendi, vel vendẽdi ſpirituale, vel ſpirituali annexum, ſecundum gloſs. ſollemn. in Summa. 1. q. 1. receptã ab omnibus Canoniſtis in rub. de ſimon. & a Theologis in 4. diſt. 25. & a S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. Dixi: *Voluntas.* ad ſignificandum quod ſimonia mentalis, qua quis vult committere ſimoniam conuentionalem, vel realem, eſt vere peccatum mortale ſimoniæ, etiam non ſequuta conuẽtionali, nec reali: quia radix malitiæ ſimoniæ, ſicut & cuiuslibet alius peccati, in actu interiori voluntatis conſiſtit, ſecundum S. Thom. recept. 2. 2. q. 20. iuxta illud Matth. 15. *Non quod intrat per os, &c.* Tum quia peccata cordis, oris, & operis eiuſdem ſpeciei, & malitiæ ſunt, S. Tho. 2. 2. q. 72. art. 7. & dictum eſt ſupra prælud. 9. & cap. 16. num. 1. ſub fin. & conſtat, admittere ſimoniã conuentionalem, vel realem, eſſe peccatum mortale. cap. tãta. & toto tit. de ſimon. Tum quia talis voluntas eſt peccatum mortale ſecundũ omnes, & non niſi peccatum ſimoniæ. Ergo eſt ſimonia. Propter quod Maior in 4. diſtin. 25. quæſt. 1. male deridet gloſs. d. cap. fin. cui concordat gloſs. præfati cap. conſulere. putans eam dicere contrarium: quod tamen non dicit: immo expreſſe aiunt ambę gloſsę eſſe peccatum: ſed non facere quem ſimoniacum, id eſt, de numero eorum, quos iura vocant ſimoniacos, id eſt, punibiles pœnis contra eos conſtitutis. quod quia non ſatis aduerterunt aliqui, grauiter in hoc lapſi ſunt. Dixi: *Studioſa.* ad excludendam indeliberatam. Dixi: *Emendi, vel vendendi.* ad includendum omnem voluntatem dãdi, vel accipiendi aliquod pro ſpirituali non gratuito: ſed in quoddam pretium, vel intereſſe formaliter, vel æquipollenter temporale, iure id non permittente, vel prohibente, per infra dicenda. Dixi: *Spirituale.* ad includendum omne diuinitus datum, vel inſtitutum ad ſalutem animarum, iuxta dicta ſupra num. 66. Dixi, *Vel ſpirituali annexum.* tum ad includendum omne ſpirituale humanitus per poteſtatem diuinitus datam adhibitum ad conficiendum, & conſeruandum ſpirituale diuinitus datum, per ibidem dicta. Tum ad ſignificãdum, quod in nullo alio, etiam ſacro, committitur ſimonia, per prædicta num. 99.

Ex qua definitione, & eius declaratione infertur primo, quod nũquam committitur ſimonia circa corporea, vel incorporea, quæ ſunt naturaliter quęſibilia: quia non ſunt ſpiritualia, vt ſpirituale ſumitur in hac definitionę; & conſequenter nec circa ſcientiam iuris, vel aliam, & artem, & conſilium naturaliter quęſiblia; licet contra ſenſerit gloſs. violans textum in cap. nõ liceat. 11. quæſt. 3. quatenus habet, non licere Doctori vendere conſilium, ſinę ſtudij labore præſtitum, innuens id eſſe ſimoniam. Cui conſequens eſt, quod grauiter labuntur Oſtien. Card. & Pan. & aliquot alij in cap. quia nonnulli. de mag. ſentientes committere ſimoniam illos, qui docent aliquam ſcientiam pecunia, ſi habent vnde ſe aliunde ſuſtentent: quia non vendunt quid ſpirituale, vt hic ſumitur: & grauius Pan. ſignificans ſcientiam, vel laborem docendi, eſſe tale ſpirituale, quod aliquo modo ad quandam permutationem cum beneficio ſpirituali accõmodari poſſit, arg. cap. ad quæſtiones. de rerum permu. male ad hoc applicati.

Secundo, quod duplex eſt ſimonia. Altera prohibita, quia ſimonia, id eſt iure diuino prohibita. Altera, ſimonia, quia prohibita, non quidem, quod ſolo iure humano ſit prohibita, vt ſentit gloſs. cap. ex parte. de offic. deleg. communiter a Canoniſtis recepta, ſed quia iure humano ab Eccleſia per poteſtatem ſupernaturaliter, & diuinitus ei traditam inſtituto, eſt prohibita. Prioris generis eſt, voluntas emendi, vel vendẽdi vere ſpiritualia: ſiue a ſolo Deo ſint data, vel inſtituta: ſiue ab eccleſiaſtica poteſtate diuinitus accepta, iuxta dicta. num. præced. Poſterioris generis eſt, voluntas faciendi collationes, renunciationes, vel recipiendi eas factas cum cõditionibus, modis, vel pactis in alijs licitis: & etiam in his, niſi ab Eccleſia prohiberentur. & ita frequenter ſimonia committitur ſine interuentu pecuniæ numeratę, vel rei ea ęſtimabilis. Nam cum quis renunciat beneficium ſuum in fauorẽ alicuius, vt ille, vel alius renunciet aliud in fauorem alicuius: vel alius renunciet aliud in fauorem alterius: vel ſuffragatur cuipiam in aliqua electione, vt alius ſuffragetur alteri: vel renunciat beneficiũ ſuũ ſimpliciter, vt alius impetret ſibi aliud ab Epiſcopo, vel alio collatore: & alijs ſimilibus caſibus, non datur formaliter pecunia, neque aliquid aliud ea æſtimabile: & tamen eſt ſimonia ſecundum Raim. quem ſequuntur Ang. in Summa. verb. ſimonia. 3. §. 3. & Silu. verb. ſimonia. q. 13. nu. 4. Tum quia id tamquã ſimoniam prohibet Eccleſia. Tum quia id merito prohibet. Nam in his omnibus datur, uel relinquitur ius ſpirituale cũ onere, ut fiat aliquid quaſi pro pretio rei ſpiritualis, uel cauſa principali immediata eam habendi; quod prohibetur in cap. ſicut. 3. & cap. non ſatis. de ſimon. cap. quam pio. 1. quæſt. 2. cap. fin. de pact. & includitur ſub declaratione tertia definitionis: quæ tamen non procedunt in cõditione, & modo, quę iure inſunt. cap. ſignificaſti. cum gloſs. de elec. & cap. ad audientiam. 2. cum gloſs. de reſcrip. modo exprimãtur eo ſolo modo, quo inſunt, ut Felin. & citati ab eo ibi declarant, argu. l. 3. ff. dę leg. 1. Per quę pridem defendimus collationem cuiuſdam commendæ factam cuidam, adiecto modo, ut ſolueret quadraginta aureos annuos,

quos

quos ordinis ſtatuto ſoluere tenebatur quiſquis eam haberet.

Tertio, quod permutatio beneficiorum, etiã quo ad titulum, eſt ſimoniaca, ſi fiat abſq; ſuperioris auctoritate. c. quæſitum. & c. pen. de rer. permut. quoniam per eam quis vult dare, vel facere aliquid pro quærendo aliquo ſpirituali in quoddam pretium, vel cauſam principalem, & immediatam quærendi illud, licet non ſit pecunia æſtimabile, vt palam eſt: quãuis licita ſit, ſi fiat auctoritate ſuperioris: quia id iure pmittente fit. c. cum olim. c. cũ vniuerſorum. de rer. permut. & clarius in c. 1. eo. ti. lib. 6. & clem. 1. eod. tit. Et quia iura ſolum permittunt permutationem beneficiorum, quæ ſunt permutantium: ideo ſimoniaca eſt permutatio, qua quis ius ad rem, quod habet per regreſſum, acceſſum, electionem, præſentationem, optionem, vel aliam nominationem, permutat cũ alio ſimili iure, vel beneficio alteri iam quæſito, vel vacanti, per d. c. 1. cum ei annot. præſertim per Ioan. And. & Franc. Et idem de permutatione, qua renuncians beneficiũ minoris valoris reddit pecuniam, vel conſtituit penſionem annuã alteri permutanti maius ad æquandũ illa: quia id nullo iure permittitur: quamuis cum Eccleſiæ bona inæqualia habentes permutantur quo ad proprietatem, refundi poſſit ſeparatim pecunia, qua bona illa æquentur, c. ad quæſtiones. de rer. permut. per quod idem fieri poſſe auctoritate ſuperioris in permutatione titulorum, dicit Anch. in conſ. 280. quod commendat Fel. in c. quia veriſimile. de præſump. nu. 1.

Quarto, quod non eſt ſimonia, dare, vel accipere alia ratione, quam pro pretio quærẽdi ſpirituale: puta pro ſuſtentatione miniſtrorum, vel pro liberalitate, vel eleemoſyna, vel pro ſolutione obligationis legis, vel conſuetudinis, vt ſentit S. Th. & exprimit Caiet. vbi ſupra art. 3. & melius in Summa, verb. ſimonia. Nam pręppoſitio (pro) aliquando ſignificat pretium, vel cauſam principalem immediatam: in qua ſignificatione accipiendo vniuerſaliter eſt verum, nil pro re ſpirituali vel ei annexa poſſe accipi, vt probat prædictum c. ſicut. & c. nõ ſatis. de ſimo. & declarat Archid. in c. ordinationes. & c. iudices. 1. q. 1. Nil, inquam, etiam paruum, vel minimum ſecundum S. Tho. in 4. ſent. diſt. 25. q. 3. art. 3. ad 1. & d. q. 100. art. 3. Aliquando ſignificat cauſam impulſiuam, vel remotam, vel ſuſtentationem, vel aliam ex prædictis; & in hac ſignificatione verũ eſt, poſſe accipi aliquid pro ſpirituali, iuxta gl. iuncto tex. in d. c. iudices. & c. Agatho. 63. diſt. vbi etiam Archi. & communis, in c. ad Apoſtolicam. de ſimon.

101 Quinto, quod licet dare, vel accipere aliquid temporale minus principaliter, & tãquam pro cauſa impulſiua, & excitatiua pro ſpiritualibus. Tum per proxime dicta: tum per glo. cap. cum eſſet. de ſimo. & c. cum ad noſtram. de electio. quæ aiunt, ſimoniam quidem admittere illum, qui prælato inſeruit principaliter ob beneficiũ eccleſiaſticum, pręſertim interueniente pacto; non autem, qui principaliter ob alium iuſtum reſpectum inſeruit, licet ſecundario, & minus principaliter ob illam ſpem inſeruiat. quod pulchre de more declarat Adr. quodlib. 9. arti. 2. ſub litera L. M. N. O. Tum quia gloſſa illa celeberrima in c. 1. de cler. nõ reſid. lib. 6. ait peccare quidem eum, qui ſurgit ad matutinas preces principaliter propter diſtributiones quotidianas: non autem illum, qui ſurgit principaliter, vt Deo inſeruiat, & minus principaliter, & ſecundario, ut eas lucretur. Tum quia Vrbanus Papa in c. ſi officia. 59. diſt. & Cęleſt. in c. quid proderit. 61. diſt. determinarunt, licere clericis ſeruire Deo in eccleſijs ob ſpem aſcẽdendi ad dignitates illarum. Immo Gelaſius in cap. conſuluit. 74. diſt. dixit, eos ad hunc aſcenſum ſpe maioris commodi compellẽdos. Tum quia gl. recep. in d. c. quid proderit. dicit expreſſe per illũ tex. licere clerico ſeruire in eccleſia ad quęrendam aliquam dignitatem: modo principaliter ob id non ſeruiat. cui ſimilis eſt glo. c. hoc ad nos. 59. diſt. Tum denique, quod glo. c. conſuluit. de vſur. recepta communiter confirmata, multis contra Sotum ſupra c. 17. num. 209. habet, quod licet peccet, qui mutuat principaliter ob lucrum: non tamen, qui principaliter id facit, vt iuuet proximum, quamuis minus principaliter, & ſecundario id ſperet. Cauſam autem impulſiuam, & excitatiuam voco etiam illam, ſine qua non fieret actus: modo ille fiat principalius ob aliam, quam ob illam, vt in hac ſpecie dixit Mai. in 4. diſt. 25. q. 1. & ante illum ſenſit S. Tho. quodlib. 8. art. 11. loquens de clerico ſurgente ad matutinas ob diſtributiones, alias non ſurrecturo. Tum quia, vt in comm. c. cum miniſter. 23. q. 5. nu. 37. probauimus, non eſt bona definitio illa Bart. in l. 2. §. fi. ff. de dona. qua definiuit cauſam principalem eſſe cauſam, qua ceſſante, ceſſat effectus: tum quia multis cauſis minus principalibus, ſine qbus actus non fieret, conuenit: tum quia ſecundum eam omnis cauſa, ſine qua non, eſſet principalis: qđ eſt falſum, ſecundum omnes, & per ſupradictos text. & gloſ. quę habent locum etiam in his, qui non ſeruirent eccleſijs, vel pręlatis, niſi ſperarent beneficia; & quia actus virtutum licet fiant vitioſi ob finem principalem temporariũ; non tamen fiunt tales ob minus principalem, per adducta in d. cap. cum miniſter. poſt Adri. ibi citatum. Alioqui enim omnes fere actus noſtri eſſent vitioſi, quia pauciſſimi fiũt pure propter ſolum Deũ, & ſolam virtutem ſine aliquo reſpectu retributionis, quem etiam Dauid habebat

bebat in ſeruiendo Deo, pſal. 118. ibi: *Inclinaui cor meum, &c. propter retributionem*. & vt quidā dixit: *Quis virtutem amplectitur ipſam, præmia ſi tollas?* Itaq; vere coram Deo incurrit ſimoniā quicunque dat, vel facit aliquid temporarium etiam minimū, vel ſpirituale pro ſpirituali tanquam pretium eius, vel cauſam principalem, & immediatam eius habendi: & ecōtrario nemo qui alia ratione, & minus principaliter dat, vel accipit, etiam temporale pro ſpirituali, vere coram Deo, & in foro conſcientiæ ſimoniā committit: quamuis in foro exteriori interdum præſumatur committere. Quæ reſolutio ex prædictis, & ex Arch. & Caiet. vbi ſupra, irrefragabiliter colligitur. Per quæ pridem reſpondi, non commiſiſſe ſimoniam, qui mutuauit Epiſcopo noue prouiſo bonam pecuniæ ſummam, principaliter, & immediate, vt ei benefaceret: & ad incundam amicitiam, ſperans ſecundario ſibi, vel alij gratiam alicuius beneficij: quia nō mutuauit pro pretio, neque pro cauſa principali, nec immediata rei ſpiritualis, ſaltem ut hic accipitur.

102 Sexto, quod non eſt ſimonia, dare, vel accipere aliquid pro ſuſtentatione miniſtri. Quod proculdubio procedit in ſuſtentatione neceſſaria, quoad vtrumque forum, & etiam in non neceſſaria quo ad forum conſcientiæ. Quoniā licet diuites accipientes pro illa ex facto præſumi poſſint eam admittere; vere tamen non admittunt, ſi non accipiunt pro pretio, vel cauſa principali, & immediata ſuę actionis ſpiritualis, per prędicta: & pauperibus licet in utroquę foro, etiam ex pacto accipere, vt dixit Caieta, vbi ſupra. Quę differentia non poteſt defendi, niſi ratione diuerſitatis inter vtrunque forum, & inter veritatem, & pręſumptionem.

Septimo, quod dare, vel accipere pecuniam pro impenſis, vel pœna excommunicationis, vel abſolutionis, per iuriſdictionem ſpirituale impoſita, non eſt ſimonia, arg. c. venerabilibus. §. porro. de ſenten. excom. lib. 6. etiam ſi pœna non erogetur pauperibus, argu. cap. dilectus. de pœn. licet id eſſet melius. Ad quod reducendum eſt, quod ait S. Thom. in 4. diſtin. 25. cum alijs quibuſdam.

Octauo, quod neq; datio pecunię ob vexationis redemptionē, eſt vere ſimonia, per text. ſing. in c. dilectus. de ſimo. modo qui dat iam habeat ius adquiſitum, etiam in poſſeſſione, iuxta communem ibidem. Quæ ampliatio per prędicta procedit quidem quo ad forum exterius, & pręſumptionem ſimonię: niſi aliquid aliud eam tollat: ſed non quo ad interius, quo ad quod non eſt vere ſimonia, ſi dans, nil iuris intendit emere, neque eius dationis cauſa principalis, & immediata eſt iuris poſſeſſionis acquiſitio: licet illa ſit cauſa, ſine qua, nō daretur; ſed alia, vel amicitiæ conciliandæ, vel litiū, vel aliorum ſcādalorum, & damnorum vitatio: vt reſpondi de datione cuiuſdam habentis ius firmum impediti accipere poſſeſſionē per arma cuiuſdam nobilis: nil aliud iuris prætendentis, quam potentię, vel indignationis, & irę duraturæ, donec aliquid temporale ei daretur. Dixi: *Modo habeat ius quæſitum*; quia antea non liceret dare aduerſarijs, etiā malitioſe impedientibus eius promotionem, ſecundum S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 6. pro quo caſus in c. Matthęus. de ſimo. niſi impedirent vim inferēdo, vel procurādo pro indigno; vel ſolus ipſe occurreret dignus, qui eligeretur, vt recte animaduertit Sot. lib. 9. q. 6. de iuſt. & iure.

Nono, quod largiri eleemoſynam pauperi, vel ſacrifico pro miſſa, vel orationibus, non eſt ſimonia, niſi pro pretio, & animo illa emendi daretur: quo animo dare, etiam pro vita ęterna eſſet actus ſimoniacus, quidquid aliqui dicant, citantes pro ſe S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 3. qui hoc non dicit. Nam & illud Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*; relatum in c. medicina. de pænit. diſtin. 1. non eſt intelligendum de venditione, & redemptione propria; ſed de impropria, & metaphorica, vt idem S. Thom. ibidem. & in 4. lib. ſent. diſt. 25. q. 3. intelligit. idem de dante alicui, vt excubias in domo defuncti agat: quamuis acceſſorie intelligatur, illū, pſalterium recitare debere. Oſtiē. in Sum. de ſimo. §. qualiter. verſic. ſi clericus.

Decimo, quod eſt ſimonia, dare, vel accipere aliquod munus a manu, lingua, vel obſequio, de quibus in c. ſunt nonnulli. 1. q. 1. quādo obſequia, vel laudes, vel preces, quę ſunt munera linguæ, dantur, vel accipiuntur pro pretio, & cauſa principali, & immediata rei ſpiritualis, uel ei annexæ. Vt dū conuenit inter duos ut alter alterū laudet apud illū, uel illum, illo uel illo loco, uel tempore; aut inſeruiat ſic, vel ſic in illo uel illo negotio, ut ſic, uel ſic roget aliquem pro aliquo, & alter dabit ei aliquod beneficiū uel ordinē; ſecus aūt ſi nō darent, uel acciperentur in pretiū, uel in cauſam principalē, & immediatā, ut dantur & accipiuntur cum non exeūt fines ſuę naturę: quamuis laudes eſſent falſę, & pręces malę, & obſequia peruerſa, iuxta mentem S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. explicatam a Caiet. ibi, & in Summa, verb. ſimonia. Quāuis gloſſ. in cap. tuam. de ǽta. & qualit. cui ſatis concordant Ant. Card. & communis, contradicat quo ad preces carnales, & pro ſe, vel pro indigno oblatas: quod tamen ſingulariter refellit ibidem Inno. dicens, per eas quidē peccari, ſed nō peccatum ſimoniæ. Ad quod reducendum eſt etiam id quod idem S. Th. ait ead. quæſt. art. 5. ad 3. de rogante pro ſe indigno beneficium. Idem dicendū de dante aliquid cauſa di-

Digitized by Google

ſa dicendi miſſam, vel faciendi alia ſimilia, quæ componuntur principalius ex ſpirituali, quod eſt ipſe actus, qui fit poteſtate ſpirituali ad id cōceſſa, & minus principaliter ex temporali, quod eſt labor, qui in eis agendis ſuſcipitur. Diſtinguẽdum enim eſt, an det in pretium, vel cauſam principalem; an ob minus principalẽ, vel alias rationes ſupradictas poſt vtrumque Thom. 2.2. quæſt. 100. art. 3. Qua ratione Epiſcopi, clerici, monachi, & monachæ, ſiue ſint pauperes, ſiue diuites, ſiue proprij, ſiue alieni, ſine peccato accipere poſſunt portiones, eleemoſynas, & ſtipendia, quæ pia conſuetudine, aut lege naturali diuina, aut humana iuſta ijs, qui tale, vel tale opus ſpirituale faciunt, debentur; non quidẽ pro pretio & cauſa principali immediata eorum, nec laboris, qui in opere ſuſcipitur: ſed tanquam piũ debitum, vel cauſa excitatiua, & minus principali, per ſupradicta, & per cap. ſignificatum. de præben. vbi latius diximus.

Quibus addo, quod etiã pro pretio, & cauſa principali immediata poteſt dare quis aliquod temporale pro obligatione exercendi munus vicarij Epiſcopi, vel parochi, vel capellani, vel cōcionatoris vnum annum, menſem, aut hebdomadam, ſecundum Inn. recep. in cap. quoniam. ne prǽl. vic. ſu. vel ſubeundi laborem adeundi aliquem locum longinquum, vbi rogatur miſsã dicere, aut aliquem alium actum ſpirituale agere. Quia huiuſmodi obligatio, vel labor nō ſunt de ſe acceſſoria illis actibus, vt recte declarat Caiet. & ante illum ſenſit Innoc. vbi ſupra.

Vndecimo, quod non committit veram in foro interiori ſimoniã, qui notario Epiſcopi pro inſtrumento ordinis dat aliquid, etiam amplius quam debet: vel etiam ipſi Epiſcopo pro paſtellis, præſertim poſt ſuſceptum ordinem ſine vllo pacto: modo non dederit pro pretio formali; vel æquipollenti ordinis: quamuis in foro exteriori poſſit præſumi contrarium, per cap. 1. de ſimon. Idem arbitror de beneficiario, qui ſoluit aliquid in poſſeſſionis adeptione aliis beneficiarijs, ad quod non poteſt cogi. cap. Iacobus. eod. tit. & cap. ex multis. 1. quæſt. 3. etiam ſtante conſuetudine, ſi dandum uertitur in priuatum vel publicum profanum commodum. quale eſt prandium, vel ſymposium, aut pretium eorum: ſecus ſi pro fabrica, pauperibus, vel alio pio opere, vt per Panor. communiter recept. in d. cap. Iacobus. Quod videtur confirmaſſe, ſaltem a contrario ſenſu, quatenus videtur permittere dationem ad pia, ſi non habeat ſpeciem ſimoniæ, Conc. Trid. ſeſs. 24. cap. 14. de reform. quod tamen videtur in hoc ęquare ſtatutum, & conſuetudinem: & ita corrigere Panor. & communem vbi ſupra, quem ſequitur Alexan. in d. cap. ex multis. quatenus contra eorum ſententiam exæquat in hoc conſtitutionẽ conſuętudini. quod ipſum videtur ſtatuere de marcha argenti, vel alia ſumma, quæ alicubi datur pro titulo beneficij, ne pro commodo dato poſſit accipi, etiam ſtante conſuetudine. Quinetiam puto non poſſe nunc capi pro rebus pijs, quod conſueuit capi pro commodo proprio: quia non erat conſuetudo, vt pro illis caperetur: & ea, quæ pro commodo proprio accipiebatur, ſublata eſt, & iure communi, etiam pro illis non debet capi. d. cap. ex multis. Notarium autem, qui magis accipit pro inſtrumento, quo de ordine maiori datur fides: & pręlatum, qui eo plus exigit pro titulo, quo maius eſt beneficium, arbitror eſſe plane ſimoniacos: quia vendunt temporale mixtum ſpirituali, maioris, quam venderent purum, per prędicta num. 99. pręterquam quod contraueniunt prędicto Conc. Idem arbitror de dante aliquid presbytero, vel alteri, vt baptizet aliquẽ in neceſſitate conſtitutum, iuxta Pan. communiter recept. in cap. cum eccleſiæ. de ſimon. quidquid dicat gloſs. ſecum pugnans in cap. baptizãdis. 1. quęſt. 1. Nam & in neceſſitate licite accipitur ab hæretico, iuxta gloſs. cap. pręter. §. hęc. 32. diſt.

Diuiſio ſimoniæ, & quid mentalis.

SVMMARIVM.

103 *Simonia triplex, mentalis, conuentionalis, & realis.*

103 *Simonia mentalis duplex, & vtraque mortalis.*

103 *Simonia mentalis non obligat ad reſtitutionẽ, etiam ſi ſit diuinitus prohibita.*

103 *Simoniam nullam mentalem obligare reſtituere, defenſum.*

103 *Reſtituere non obligant opera ſola intentione interiori mala.*

103 *Eccleſia non punit interiora, nec exteriora, ſola intentione mala.*

TErtio principaliter prǽmitto, quod ſimonia eſt triplex, mentalis tantum, conuentionalis tantum, & realis. Simonia mentalis tãtum, eſt ſimonia mente tantum concepta, citra omnem conuentionem expreſſam, vel tacitam; ſiue res tradatur, ſiue non. Et eſt duplex. Altera, quæ neque peruenit ad conuentionem, neque ad dationem. Altera, quæ peruenit ad dationẽ citra omnem conuentionem: quarum vtramq; eſſe peccatum mortale ſimonię, ſupra probatũ eſt, & in prædicto comment. cap. fi. vbi num. 12. probo, neutram harum ſimoniarum mentalium tantum obligare ad reſtituendum per eam acceptum, ſiue id ſit ſpirituale, ſiue temporarium. 103

Et

Digitized by Google

Et quidem quo ad priorem, in qua realiter nil datur, nec accipitur, omnes conueniũt: ſed quo ad poſteriorem, qua aliquid datur, vel accipitur, etiam ſine vlla conuentione expreſſa, vel tacita, contrarium tenet Ioan. Maior in 4. diſt. 25. q. 1. & Adri. in quodlib. 9. & Sot. lib. 9. quæſt. 8. art. 1. de iuſt. & iur. eo quod vſura mentalis tantum obligat ad reſtitutionem, cap. conſuluit. de vſur. & dictum eſt ſupra. cap. 17. & latius in cap. 1. 14. quæſt. 3. Et quod eadem ratio idem debet ſuadere in ſimonia mentali, vt in cap. mandato. de ſimon. Sed nobis ſemper placuit communis opinio, quam irrefragabiliter probamus in d. comment. a num. 12.

Primo, quia illud in ſecunda parte tam manifeſte id dicit, vt nimiæ cuiuſdam audaciæ fuerit illud inficiari, adijciendo ei gloſſas omnino diſſonas.

Secundo, quod ita in hodiernum diem intellexerunt illud gloſsæ, & fere omnes doctores Theologi & Canoniſtæ, in quibus eſt Inno. IV. ibi, quidquid illi imponat Silueſt. tenens tamen communem, verb. ſimonia. quæſt. 20. Exponit enim verbum *Vtrimque*, in eo poſitum ſic: *Ideſt, ex parte dantis, & accipientis beneficium, qui ideo ſeruit, vt beneficium acciperet, & ille qui dedit beneficium, ideo dedit, quia ſibi ſeruiuit.* & ita intelligit illud de ſecunda ſimonia mentali, in qua datur, vel accipitur aliquid. In ijs etiam eſt S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 6. ad 6. quidquid dicat Sot. vbi ſupra, quod in prædicto commentario efficaciter monſtramus, vbi etiam idem probamus de Oſtien. Ioan. Andr. & Caiet. quos aliqui ſuſpicantur fuiſſe in contraria ſententia. nam alij omnes ſunt in noſtra communi.

Tertio, quod illud cap. non poteſt intelligi, quomodo illud intelligit Maior in 4. diſt. 25. q. 1. vt clare ibidem monſtramus per multa, quę breuitatis gratia prætermittimus.

Quarto, quod illud cap. non poteſt intelligi, ſicut Adri. quodlib. 9. ſentit, quem Sotus vbi ſupra ſequitur. Tum quia, vt contextum in ſuam trahant ſententiam iubẽt demi notam rubeam (quę paragraphum, & diuiſionem ſignificat) poſitam ante illa verba: *Et ad.* &c. & ita tacite, E, maiuſculum ſentẽtijs, & periodis aptum, quod ſemper in prædicta connexione adhibitum eſt in d. cap. mandato. de ſimo. in, e, paruũ mutari iubent, contra perpetuam conſuetudinẽ a Gregorio IX. hucuſq; ſeruatam, nullo ad id producto exemplari: ſicuti videmus mutatum eſſe dudum in quadam Pariſiorum impreſſione. Tũ per alia omni reſponſione maiora, quæ in dicto comment. aſſerimus, præſertim quod impoſſibile eſt, ſecundum eorum intelligendi modum, aptare conſtructionem aliquam tolerabilem illi verſiculo, *Eos, &c.* vt cum conſtruere volenti palam erit.

Quinto, quod non obſtat fundamentum aduerſantium, videlicet, quod non poteſt dari ratio apta diuerſitatis, cur vſura mentalis obliget ad reſtituendum, & non ſimonia mentalis, eo ꝙ Panor. in dicto cap. fin. probat non eſſe idoneas ante ipsũ redditas: nec approbat quas ipſe reddit, & merito: quia poſtrema, quę videtur ei alijs præſtare, pręſupponit falſum, nempe quod cap. illud loquitur de illo, qui non dat, vel facit temporarium principaliter pro ſpirituali, ſed minus principaliter, & ſecũdario. quod eſt falſum; quia illud cap. agit de ſimonia, quę eſt peccatum mortale, vt ſupra probatum eſt; quale non eſt facere aliquid minus principaliter, & ſecundario pro ſpirituali, vt ſupra num. 101. oſtenditur. Nihil, inquã, obſtat pręd icta eorum ratio. Tum quia debemus aſſentiri humiliter declarationi Papę: licet rationem, qua ille motus fuit, non attingamus. argu. cap. ego ſolis. 9. diſt. credentes non defuiſſe illi rationem ita declarandi. Vnde dixit Ioan. Ana. ibi, quod ratio iuſta illius deciſionis ab auctore petenda erat. Tum quia ſatis apta eſt, quam reddit Caiet. ſcilicet, quod id, quod pro vſura datur; quod autem pro ſimonia ſponte: vt quod datur pro emptione, aut vẽditione. Nec obſtat replicatio Sot. vbi ſupra, videlicet, ꝙ pares ſunt in hoc ſoluens vſuram, & dans aliquid pro beneficio: quia vterque mallet habere gratis, & uterque ideo dat: quia non poteſt, quod deſiderat habere gratis. Nõ, inquam, obſtat hęc replicatio contra Caiet. quia ad hoc ut conſenſus dantis impediat reſtitutionem, non ſufficit, quod mallet habere gratis, quam pretio: quoniam alioqui etiam omnis uenditor teneretur reſtituere pretium ementi; ſed ſufficit conſenſus pręſtitus uia contractus approbati: & ꝙ datur per uiam ſimonię, datur per uiam cõmutationis, quę de ſe iure probatur: non autem ꝙ datur per uiam uſurę. Et ideo conſenſum datũ per uiam ſimoniæ reputauit Greg. in d. cap. fin. inſufficientem ad impediendam reſtitutionem: conſenſum autem partis per uiam uſurę reputauit ad id inſufficientem Vrbanus in d. cap. conſuluit. Tum quia etiam alia ratio diuerſitatis efficacior ſupradicta noue reddi poteſt, ſcilicet, ꝙ uſura bene ſoluitur, & male recipitur. Nam uſuram ſoluere, non eſt peccatum, cap. debitores. de iureiuran. recipere autem ſic. cap. quoniam. de uſur. & qui male recipit ab eo, qui bene dat, tenetur id reſtituere danti. c. non ſane. cum gl. 14. q. 5. At qui per ſimoniam mentalem accipit ab eo, qui male dat, bene ſuſcipit ob ignorantiam malę intentionis; aut ſaltem accipit a male dante; & conſequenter nemini tenetur illud reſtituere, ſaltem ſi pręſtet id, propter quod datum eſt, per regulam ſupra c. 17. num. 32. poſitam, ſcilicet eum, qui bene, aut male aliquid accipit ab eo, qui male dat, ad illud reſtituendum

ex præ-

ex præcepto non teneri: ſaltem ſi illud, cuius cauſa datum eſt, fecit, & nulla ſpeciali lege id iubeatur. Et quamuis de accepto per ſimoniam realem ſit lex ſpecialis, quę id iubet. cap. de hoc. de ſimon. nulla tamen talis eſt de accepto per ſimoniam mentalem; immo contraria expreſſe ponitur in d. cap. ſi. Concludo igitur proculdubio quod ſimonia mentalis non obligat ad reſtituendum quæſitum per eam, ſiuę illud ſit ſpirituale, ſiue temporarium. quod procedit etiã in ſimonia iure naturali, vel diuino prohibita. Tum quia illud caput generaliter loquitur, & ita generaliter eſt intelligendum .l. de pretio. ff. de pub. in rem act. cap. ſi Romanorũ. 19. diſt. Tum quia ſpeciatim agit de ſimonia, qua temporarium fuit datum pro ſtatu ſpirituali religionis, quę iure diuino prohibetur, per dicta ſupra, nu. 100. Procedit etiam quo ad vtrũque forum, quidquid dicat Med. in C. de reſt. in quæſt. de vſur. reſti. fol. 240. qui neſcio cur illa verba: *In quo caſu delinquentibus ſufficit per ſolam pœnitentiam ſuo ſatisfacere Creatori:* non ponderarit. Procedit etiam, non ſolum quando altera pars ſimoniam tãtum mentalem committit, ſed etiam quando vtraque, quidquid aliqui dicant. Tum quia aperte agit tex. de quæſito ab vtraque parte, in illis verbis: *Vtrinque taliter acquiruntur.* & nihil facienda eſt declaratio Maio. vbi ſup. Tum quia Innoc. IV. ponit exemplum tex. in duobus, quorum alter ſeruiuit pro beneficio, & alter dedit illud ei pro ſeruitio. Procedit etiam non ſolum in eo, qui quærit aliquod temporale, non dato ſpirituali; ſed etiã qui quęrit alterum eorum, altero dato: quia verba, & ratio tex. æque hunc caſum, ac illos, comprehendunt, per prędicta. quidquid dicat. Sot. Procedit etiam in datione cuiuſcunque rei tẽporarię a manu, ſiue a lingua, ſiue ab obſequio: de quibus ſupra, eadem ratione.

Simonia conuentionalis quid.

SVMMARIVM.

104 *Simonia conuentionalis quid, & peior mentali tantum.*

104 *Simonia conuentionalis non fit realis, niſi ſit vtrinque completa.*

104 *Emi, obligari, ſtipulari poſſunt futura.*

104 *Dominij translatio per ſimoniam ſolo iure diuino non impeditur.*

104 *Collatio beneficij pura, quod non poſſit pendere, fallit hic.*

104 *Excommunicatio pura, quod non poſſit pendere, fallit hic.*

104 *Emphyteuſis amiſſio pendet a voluntate domini, cui adquiritur.*

104 *Simoniacus celebrans ante completã vtrinque, an irregularis.*

104 *Penſionarius ſolo lapſu termini non excommunicatur.*

Simonia vero conuentionalis tantum, eſt ſimonia conuenta expreſſe, vel tacite, nondũ tamen ab vtraque parte executa: & eſt duplex. 104 Altera ex neutra parte executa. Altera ex vna tantum: & vtraque eſt peior mentali tantum: quia etiam prior eſt mentalis, vt illa, quo ad forum interius, & etiã punibilis quo ad exterius, cum ſit peccatum mortale graue, cap. cum pridem. de pact. & cap. cum eſſet. de ſimon. & probabile: quia eſt exterior actus. Poſterior vero adeo quidem, quod, (vt audio) grauiſsimum Rotę prætorium propter eã commiſſam ſuper beneficio ſoleat priuare eo illam committentem: licet, quia non peruenit ad realem, non declaret eum ipſo iure illo eſſe priuatum. Quod ſatis mite eſt, quum etiam ab officio deponere poſſet de rigore iuris: quia pro crimine graui id poteſt, iuxta reſolutionem Panor. & Decij in cap. at ſi clerici. num. 35. de iudic. Tum quia obligat ad reſtituendum acceptum ei, qui dedit, etiam ante iudicis ſententiam, vt Caiet. adnotauit. Quod verum eſt, ſi acceptum eſt temporale: falſum autem, ſi acceptum ſit tale ſpirituale, ꝙ accipiens non poteſt reddere danti ſine renunciatione pręuia, & collatione ſuperioris ſubſecuta, quale eſt beneficium eccleſiaſticum: quamuis priuari poſſet eo, propter illud delictum, vt prędictum eſt: & falſius, ſi acceptum eſt tale, quod nullatenus auferri poteſt, qualis eſt character impreſſus per ſacramentum Ordinis, qui nulla poteſtate humana eſt delebilis. cap. oſtẽditur. cap. quomodo. de conſec. diſt. 4. & notat gloſs. vlt. in cap. degradatio. de pœn. lib. 6. Dixi: *Ab vtraque parte:* quia implementum ex parte promittentis temporale non efficit, vt ſimonia deſinat eſſe conuentionalis tantum, & fiat realis. quod etiam concedit Caiet. 2.2. q. 100. art. 6. ad 6. & in Summa, uerb. ſimonia. quẽ ſequitur Sot. lib. 9. q. 9. art. 1. de iuſt. & iur. quorum tamen vterque negat, idem eſſe de implemento ex parte promittentis ſpirituale: quia ſecundum eos ſufficit illud ad conſtituendam ſimoniam realem. Primum quidem quia S. Thom. ait, ſimoniam eſſe, conferre beneficium ob obſequia futura. Deinde quod credito uendere, eſt uendere. Sed contrarium eſt tenendum, donec aliud ſtatuatur, cum Caſſ. in deciſ. 5. de conſt. & Gomes. in reg. Cancel. de trien. quæſt. 12. quos ille non citat, dicentibus, collationem beneficij per ſimoniam conuentionalem factam, ualere. Tũ quia, ut illi teſtantur, id obſeruat antiquus ſtylus Curiæ Rom. qui facit ius. cap. ex litteris. de conſt. cap. quam graui. de crim. fal. cuius in hac re notitiam

titiam

titiam per eos habitam magnificimus olim, vt ſcripſimus in c. ſi quando. de reſcr. in exceptione 4. num. 3. Tum quia non eſt ſufficiens ratio qua mouetur Sotus, dicẽs, quod cõferre, & tradere ſtatim beneficium dilato pretio, eſt ſimonia mentalis, & conuentionalis ab vna parte perfecta. Nam etiam tenetur confiteri, quod dare, & tradere pecunias ſtatim pro beneficio promiſſo, & cõferendo tempore, quo vacabit, eſt ſimonia mentalis, & conuentionalis ab vna parte perfecta: & ita confiteri debet incurri pœnas per vtramque, vel neutram: & cum ſecundum eum nõ incurratur per vtrãque, per neutram debet incurri. Non item ſufficit dicere ꝙ S. Thom. ait, quod eſt ſimonia conferre beneficium ob futura obſequia: ſicut etiam eſt venditio, vendere aliquid dilato pretio. Quoniam etiam dixiſſet eſſe ſimoniam dare ſtatim pecuniam pro beneficio poſtea conferendo: ſicut dixiſſet, quod eſt emptio dare pecuniam præſentem pro merce poſtea tradenda. In confeſſo eſt enim emi poſſe merces futuras, etiam nõdum natas, imo & ſpem earum. l. nec emptio. ff. de contrahen. emp. ſicut & obligari. l. quæ nondũ. ff. de pigno. & promitti. l. interdum. ff. de verb. obli. & legari. §. ea quę. Inſtit. de lega. Tum quia idem Sot. fatetur, & recte vbi ſupra, quod trãſlatio dominij beneficij per ſimoniã collati impeditur non iure naturali, nec diuino; ſed humano tantum eccleſiaſtico. Quod ipſum eſt dicendum de translatione pretij per ſimoniã dati, quicquid ille dicat, ſecundum Pan. in d. c. ſi. & c. de hoc. de ſimon. Caiet. in ſumma verb. ſimonia. & 2. 2. quæſt. 100. artic. 6. Sylu. verb. ſimonia. quæſt. 20. & communem. Et idem a fortiori de alijs pœnis contra ſimoniacos ſtatutis. ergo eatenus eſt dicendum eas incurri, quatenus iure humano id exprimitur: & nullo tali eſt expreſſum, quod magis incurratur per ſimoniam conuentionalem cõpletam ex parte dantis ſpirituale tantum, quam completam ex parte dantis temporale tantum. Tum deniq; quod extrauag. 2. de ſimon. quæ has pœnas induxit, non induxit eas contra omnes ſimoniacos; ſed tantum contra eos, qui ſimoniam in ordine vel beneficio committunt. Nec etiam contra hos omnes: ſed ſolum contra eos, qui committunt dando, aut accipiendo: ita quod non habet locum niſi in ſimonia, quæ ad opus dandi, aut accipiendi peruenit. At Caiet. & Sot. nõ poſſunt dicere dationem vnius eorum, quæ ſunt danda, ſufficere; quia vterq; fatetur non ſufficere dationem pretij, niſi ad dationẽ beneficij perueniatur. Et quum extrauagans non magis de datione vnius, quam alterius loquatur, intelligenda eſt de vtraque. Multo fortiora ſunt argumenta, quæ quendam magnum Aduocatũ conſiſtorialem propoſuiſſe in huius grauiſſimo Rotæ Auditorio refert prædictus Caſſador, qui ea vbi ſupra ſoluit; & multo magis quã illa, obſtat vnum, quod nos pridem propoſuimus Auditorio noſtro Conimbricæ, quo ſe in inueſtiganda ſolutione exerceret, quam nunquam inuenit: ſcilicet quod nulla collatio beneficij pure facta ſine conditione poteſt eſſe pẽdens, ſed ſtatim aut valet, aut eſt nulla, arg. c. 2. de elect. lib. 6. & late traditorum per Felyn. in c. conſtitutus. de reſcrip. At ſecundum eorum opinionem, collatio pure facta cum pacto dandi centum ad finem anni, pendet: ſi enim non ſoluantur, valet; ſi ſoluantur, nõ valet iam inde a principio. Item excommunicatio pure lata, non poteſt eſſe pendens. c. ad hæc quoniam. de appell. At ſecundum eorum opinionem, excommunicatio lata per prædictam extrauag. eſſet pendens: quia ſi ſoluantur illa centum, erũt excommunicati iam inde a principio: & ſi non ſoluantur, nunquam. Poſt autem maturam conſiderationem animaduerti, quod hæc omnia æque obſtant Caiet. & Sot. ac Caſſ. & Gomes. & quod ad defendendum omnes eos nouiſſime reſponderi poſſet concedendo quidem, quod iure canonico antiquo nec collatio, nec excommunicatio poteſt eſſe pendens: ſed quod illud ius eſt humanum, & non naturale, neque diuinum: & conſequenter tolli poteſt alio iure ſcripto, vel non ſcripto nouo cap. ſi. de conſuet. & quod ius, quod colligitur ex prædicta Extrauagan. inducta modo ſupradicto, ſtylo curiæ adiuncto, eſt nouum, contrarium in hoc prædicto antiquo: & ita tollit illud tanquam poſterius: c. 1. de conſtit. lib. 6. Pro qua ſolutione vrget; quod amiſſio emphyteuſis ipſo iure incurſa per cap. potuit. de loca. & l. 2. C. de iur. emphy. eſt ita in pendenti, quod ſi dominus proprietarius antequam illam petat, vel declaret ſe velle petere, moriatur, non cenſetur amiſſa: & ſi petatur, ſic. Et idẽ ſi ipſe emphyteuta moriatur antequam ab eo illa petatur: per ea multa, quæ dictus Caſſ. adducit in deciſ. 2. & 3. de locat. Facit etiam, & proprius, quod excommunicatio lata ipſo iure contra penſionarium in caſu non ſolutionis faciendæ in certo termino, eo lapſo non cenſetur incurſa, donec is, cui illa debetur declaret, ſe velle illam eſſe incurſam: & illo etiã poſt menſem, & annum declarãte, habetur pro excommunicato iam inde a termino lapſo: & ſi antequã declaret, moriatur, vel ſoluatur penſio, vel fiat concordia, vel penſionarius moriatur, cenſetur nũquam incurſa, vt ſtylus habet, & prædictus Caſſ. affirmat in d. deciſ. 2. & 3. de locat. Itaque dici poteſt, quod illa extrauagans interpretata per ſtylum Curiæ antiquum, Papa ſciente, & tolerante ſeruatum, probat ſingulariter quod nullitas tituli, & excommunicatio inductæ per illam, ſint ita in pẽdenti, quod nõ ligent,

Digitized by Google

ligent, donec ab vtraque parte compleatur ſimonia: impleta vero ab vtraque parte, etiam ſi longe poſtea impleatur ab altera, cenſeri eas inductas iam inde a contracta ſimonia. Non ignoro facilius reſponderi poſſe dicendo, nullitatem tituli, & excommunicationem non inde ab ipſo tempore datæ tituli incurri, ſed a tempore ſimoniæ ab vtraque parte perfectæ: niſi contrarium ſeruaret ſtylus antiquus, cui ſtandũ eſt. ſuccedit tamen quæſtio non minus quotidiana, quam grauis; An incurrat irregularitatem, qui celebrat poſt completam ab altera parte ſimoniam, & ante completam ab altera? in qua idem videtur reſpondendum, quod de penſionario celebrante poſt lapſum termini ad ſoluendam penſionem ſub pęna excõicationis latæ ſententiæ præſtituti. Equidẽ arbitror eam non incurrere, ſaltẽ quo ad forum conſcientię. Tum quia appellans a declaratione excommunicationis, de cuius valore dubitatur, non incurrit irregularitatem, vt pulchre declarat Fel. in cap. Rodolphus. nu. 43. de reſcrip. Tum quia appellans ante excommunicationem, & fidens appellationi celebrando non incurrit irregularitatem, et ſi declaretur male appellaſſe, iuxta glo. pen. cõiter recep. in cap. ſolet. de ſent. excom. lib. 6 Tum quia vt ait Pan. in cap. paſtoralis. §. verũ. de app. & Domin. in d. c. ſolet. & Fel. in d. cap. Rodolphus. pœna irregularitatis ponitur ob contemptum, quem prædicti vere non habent, nec prǽſumuntur habere, attento quod in caſu ſimoniæ non completæ non eſt incurſa excõicatio: & in caſu non ſolutæ penſionis credere poteſt penſionarius ſe excuſatum iri per impotentiam, vel concordiam, vel bonitatem eius, cui debet, quod non volet eum declarare &c. Facit, quòd Rota non iudicat irregularem eum, qui celebrat poſt intimationem executorialium, antequam declaretur, vt ſentit Fel. in cap. ad probandum. num. 6. de re iudi. quatenus ait, Rotam ſub tempore iudicaſſe validam collationem factam ab epiſcopo excommunicato eo qđ nõ paruerit executorialib. intimatis ante declarationem, quæ fieri non poteſt niſi ſeruatis quatuor terminis, de quibus ibi per eum. Quare hoc videtur proculdubio tenendum, donec aliud ſtatuatur, excepta ſimonia confidentiali, per quam ipſo iure annullari titulum, & incurri excommunicationem, & alias pęnas. ꝓbãt duæ nouę extrag. Pij. iiij. & Pij Quinti vt infra, num. 100. notatur. An aũt earũ exẽplo ſtatuere idem in alijs ſit e re chriſtiana, ſcribetur in comment. prædicti. cap. fin.

Simonia realis quid.

SVMMARIVM.

105 Simonia realis quid, & in quo peior mentali.

105 Simonia realis omnem diſpoſitionem beneficialem annihilat.

105 Renunciatio per ſimoniã realẽ facta nõ valet.

105 Simonia realis eſt ſimonia conuenta expreſſe, vel tacite ex vtraque parte completa, ſaltem quo ad aliquam partem promiſſorum vtriuſque partis. Dixi, *Vel tacite*: quia interdum fit illa ſine verbis, ſolis nutibus, quibus vnus etiam in momento, vt ait Caiet. ſignificat ſe facere, vel dare aliquid pro ſpirituali, & alter velle accipere aliquid pro illo; vel factis tantũ: puta ſpondendo, vel faciendo Scommeſſam, vt Itali dicunt, vel, vt Hiſpani, Apueſtam, 100, vel 10000 cum epiſcopo, quod non conferet beneficium tale vacans ſuo filio, vel nepoti: & epiſcopus, vt lucretur illa, confert illud ei. Vel vt, quod quidam magnas fecit, dicendo regi percupienti, vt ſucceſſor cuiuſdam epiſcopi mortui ſolueret viginti millia ſcutorum, quę illi debebat, ſi placet ſuæ maieſtati, ego ſoluam illa omnia ex legitima parte, quæ debetur ex bonis maternis filio meo &cet. qui erat dignus epiſcopatu nihilo expreſſo de epiſcopatus prǽſentatione, pro qua tacite promittebat. nam ſi rex nihil alias reſpondendo præſentaſſet illum eius filium, & magnas ſoluiſſet illud debitum, cenſenda fuiſſet ſimonia realis, quippe quæ eſſet tacite conuenta, & ab utraque parte completa. Dixi, *Ab vtraque parte*, quia non ſufficit, quòd impleatur ab una parte tantum per ſupra late adducta. Dixi noue, *Saltem quo ad aliquam partem promiſſorum vtriuſque partis*, ad includendum ſimoniam, cuius conuentionem non implent partes in totum, ſed in partem ſic: ut cum quis promittit 200. pro renunciatione duorum beneficiorum, & renunciatur unum tantum, & ſoluuntur 100. tantum.

Porro hæc ſimonia realis ut minimum eſt æque mala ac mentalis, & conuentionalis: quia non ſolum eſt mortalis in foro interiori, ut mentalis, & punibilis in exteriori, ut conuentionalis: ſed etiam punitur annihilatione, ſiue nullitate, & excommunicatione, reſtituendiq; obligatione. Ita quod beneficiarij per eam prouiſi, non quęrunt uere beneficia, nec faciunt fructus eorum ſuos, & tenentur relinquere illa, & reſtituere fructus ex illis perceptos: & ipſo iure excommunicantur: & nihil ualet prǽſentatio, electio, confirmatio, & quælibet alia diſpoſitio, & prouiſio extrauag. 2. de ſimon. quę etiam ſatis ponderata probat nec renunciationem ualere, quod probatur in cap. cum uniuerſorum. de rer. permut. ſecundum unum intellectum, & ibi Inno. per Pan. & alios communiter receptus, & Rot. 7. de renunc. in antiq. & licet ita renuncians caſtigari poſſit, & priuari beneficio: non tamen perdit ipſo iure illud: quia renunciatio eſt nulla, ut prædictum eſt.

SVMMARIVM.

106 *Miſſa pro dicenda non debet ſtatui quid certum.*

106 *Spirituali pro præſtito dari conſuetũ poteſt capi.*

106 *Simonia conuentionalis eſt promiſſio ſine animo ſoluendi, & quando realis.*

106 *Simoniam an faciat obligationis antidoralis remiſſio.*

106 *Mediator ſimoniæ, & capiens ſibi vt roget, ſimoniacus.*

1[illegible] *Simoniacus non eſt conferens ob conſanguinitatem, amicitiã, vel preces, etiã indigno, niſi, &c.*

107 *Simoniæ quædam vſitatæ in Curia inter præſentes, & abſentes.*

107 *Renunciare beneficio, intentione vt detur N. licet, eo non expreſſo.*

108 *Simoniam interdum Papa incurrit, pœnam eius nunquam.*

108 *Beneficium ſpirituale in quem ſenſum eſt vendibile a Papa.*

108 *Simoniam quam Papa incurrit.*

108 *Papa, & alij prælati, vt poſſunt ſpiritualia profanare.*

108 *Papa, & epiſcopus vt poſſunt rem ſpiritualem integram vendere.*

108 *Beneficium vendi, quo ad partem temporalem, vt calix, & ſacra.*

108 *Papæ beneplaciti reſeruatio nihil prodeſt, antequam ei placeat.*

109 *Confidentia quid, & quotuplex.*

109 *Confidẽtia plus nocet, quam ſimonia, etiã realis.*

109 *Confidentia inducit nouam reſeruationem.*

109 *Confidentiæ huius mediator excommunicatur, ſicut ſimoniæ.*

109 *Confidentiam hanc non facit promiſſio conferendi.*

110 *Bulla Pij V. de cõfidentia cũ 12. adnotationibus.*

111 *Penſio beneficialis nõ poteſt emi, nec redimi, ſed ſic gratis remitti: quia eſt ſpirituale depẽdenter.*

111 *Penſionis emptio, ſi ſimoniaca eſt, non valet, ſed non excommunicat.*

111 *Vicariæ ſpiritualis venditio ſimoniaca, ſed non excommunicat.*

111 *Vicariæ alius iuriſdictionis ſæcularis ẽptio valet.*

111 *Simoniacus qui ipſo iure ſuſpenſus, vel excõmunicatus.*

111 *Simonia omnis mortalis, quæ excommunicat, quæ dimittere obligat.*

111 *Simoniam committit emens carius ob ſpirituale annexum, ſed non excommunicatur.*

CEterum vltra quæſita deciſa circa ſimoniã in ordine infra cap. 25. nu. 68. & in beneficijs ibidem. num 115. & in pręſentatione ibidẽ. num. 8. quæruntur multa noua.

106 Ad quorum primum reſpondeo, quod non licet Epiſcopo iubere, vt certa pecunię quantitas detur pro miſſa dicenda, & nemo minorem accipiat. Tum quia miſſa non eſt pecunia æſtimabilis, cap. qui ſtudet. 1. q. 1. Tum per alia ponenda in cap. fin. præſertim illud S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 3. recep. quod quamuis conſtitui poſſit in aliqua eccleſia, vt fiat ſupplicatio in funere eius, qui tantum dederit, non tamen, ne fiat pro eo, qui tantum non dederit.

Ad ſecundũ, ꝙ conſueta dari pro actibus ſpiritualibus iã pręſtitis, licite poſſunt accipi, antequã pręſtẽtur, immo & interdũ peti ad impediẽdas contentiones, & moleſtias, quæ alioqui probabiliter putantur futurę. ꝙ determinat Caiet. in Sum. verb. ſimonia. & per ſupradicta probat̃.

Ad tertium, ꝙ eſt ſimonia conuentionalis tãtũ ꝓmittere in inſtrõ publico 100. ſcuta alteri, vt cõferat ſibi beneficium ſine vllo animo emẽdi illud, nec ſoluendi illa. licet Caiet. in 2. tom. Opuſcu. opuſc. 9. q. 2. de ſimo. & Sotus, qui eũ ſequitur lib. 9. q. 5. art. 1. de iuſt. & iur. contradicant, dicentes, eum quidẽ peccare cõmunicando ſimonię mortali alterius: mentiendo item, & ſcandalizando, nõ tamẽ ſimoniã committẽdo, & ex eo inferentes nõ teneri relinquere beneficiũ eiuſmodi dolo acquiſitum: quia ad eſſentiã ſimoniæ, non eſt neceſſaria vera volũtas emendi, quod ipſi pręſupponunt: ſed ſufficit voluntas faciendi, aut dandi aliquid, quod formaliter, vel virtualiter eſt tẽporale pro ſpirituali conſequẽdo, per dicta ſupra num. 110. quod in hoc caſu fit, cũ vnus eorum velit dare ſpirituale, & alius promittere in inſtrumento publico, quocunque animo id faciat. Verum autẽ eſt quod inferunt, nempe illum nõ teneri ad relinquendum beneficium ratione talis ſimoniæ: non quidem eorum argumento, ſcilicet, quod committit ſimoniam: ſed quia illa non eſt realis, ſed conuentionalis tantum; quę, vt prædictum eſt, nec excommunicat, neque annihilat actum, neque ad reſtituendum obligat, vt dictum eſt. Quamuis poſſit dici ſimonia, realis conuentio, qua cõuenirent duo, vnus ad dandum ſpirituale, alter ad dandum inſtrumentum authenticum promiſſionis centũ, ſi alter daret ſpirituale promiſſum, & alter traderet inſtrumẽtum eiuſmodi promiſſum, etiam ſi nunquam ſolueret: quia ex bona parte impleret promiſſum tradendo illud, quod promiſſum fuit: &, vt prædictum eſt, ſufficit eam impleri ex vtraque parte, quoad partem promiſſorum. Non tamen arbitror eſſe realem illam, qua quis promitteret temporale, etiam inſtrumento publico, quod traderet: quũ hoc caſu talis traditio inſtrumenti non ſit pars rei promiſſæ, vt in ſuperiori caſu: ſed ſolum probatio promiſſionis. quod eſt quotidianum, & ideo notandum. l. legaui. ff. de liberta. leg.

Digitized by Google

Ad quartum, quod conferens beneficium ei, cui eſt obligatus tantum ad antidora, animo ſe ab illa obligatione liberandi,ſimoniam committit, ſecundum Innoc. in cap. tuam. de ætat. & qualit.quod non eſt verũ, niſi conferat pro pretio formaliter, vel virtualiter temporali per ſupradicta num. 110.Nec tunc eſſet pluſquam ſimonia mentalis ſecunda, de qua num. 101.ſi nõ deduceretur in pactum illa remiſſio, quæ in effectu eſt donatio,cap. veniens.de teſt.in quo ſenſu videtur intellexiſſe Innoc.vbi ſup.Felin.in c. ad audientiam.2.de reſcr.num.10. Sed ſi res ſatis perpendatur,nec tunc eſt ſimonia : quia nullum debitum legale,ſed ſolum antidorale remittitur,quod non habet vim pretij,vt S.Thom.clarius aperit.2. 2. quæſt.78.art.2.ad 2.& probat conſuetudo S.Sedis Apoſtolicæ,& omniũ prelatorum , qui conferunt beneficia his, qui bene meriti ſunt de ſe,vel ſuis eccleſijs,vel repub.quibus ſunt obligati ſola antidorali obligatione.

Ad quintum , quod mediator ſimoniæ,committit eam , & communicatur per extrauag. 2. de ſimon. Immo & dans mediatori,ſeu interceſſori, vt procuret ſibi collationem beneficij ſecũdum Innoc.in d.cap.tuam.de ætat.& qual.quiibi Anton.Panorm.& Bellam.ſequuntur,& idẽ Innoc.in cap.tanta.de ſimon.quem ibi Feli. ſequitur : quia,vt ille ait,paria ſunt,dare collatori, & dare tertio, vt moneat collatorem ad conferendum : niſi daretur illi , quod deceret pro labore, quem ſuſcipit in ſemel,vel frequenter adeundo collatorem , & redeundo ab eo ; vel in compenſationem alicuius intereſſe conſiderabilis,damni , vel lucri ceſſantis ipſius mediatoris ; vel niſi daret principaliter ad ineundã amicitiam, & ſecundario , vt poſtea per illã moueretur ad monendum collatorem , vt conferat ei beneficium per prædicta. Per quæ, & hoc proximum dictum , videtur ſaluari, qui dat munera a manu,a lingua, vel obſequio familiari Papę principaliter ad ineundam amicitiam cum illo, & ſecundario vt impetret ei a Papa aliquod beneficium, cũ ſe ad id occaſio obtulerit : & poſtea occaſione oblata ſine alia illicita conuentione impetrat illud ei. Secus autem eſſet ſi principaliter daret ei,vt rogaret Papam pro eo, vel vt obtineret ei beneficium:quo caſu intelligendus eſt Sot.lib.6.q.7.ar.3.col.2.de iuſt.& iur.& Silu. verb. ſimonia.q. 6.contrarium ſignificantes.

107 Ad ſextum , quod non eſt ſimonia conferre propter conſanguinitatem,ſecundum S.Thom. 2.2.q. 100.art.5.ad 2.quidquid aliqui parũ caute dicant : quia illa nec emitur , nec venditur , nec vllo contractu nõ gratuito quæritur. quod ad ſimoniam requiritur, per eius definitionem: quod & Sot.vbi ſupra probat : quamuis conferens ob illam principaliter ,peccat ſecundũ Innoc.in d.cap. tuam. non tamen incurrit cenſuram,qua ſimoniacus inuoluitur.Idem eadem ratione dicendum de conferente ob amicitiam,licet ob eam indigno conferret.Idem puto de illo,qui pro ſe indigno precatus collatorem, obtinet beneficium , niſi preces pro pretio fiant , & & accipiatur.quo caſu intelligendus eſt S.Tho. 2.2.q.100.ar.5.ad 3.Idem de hypocrita,qui ob laudem humanam ſpiritualia facit : ſed alia ratione,ſcilicet, quia non dat quidquam ſpirituale propter laudem,ſecundum eundem S.Thom. vbi ſupra,ad 4.nam ſi daret,vel faceret in pretiũ laudis,ſimoniacus eſſet, per prædicta.

Ad ſeptimum reſpondeo,quod ſimonia realis committitur ab eo, qui habito ab Hiſpania nuncio de aliquo beneficio vacanti , conuenit cum aliquo Papæ familiari vt impetret illud ab eo pro ſe: & quod ipſe conſentiet certæ penſioni a Papa conſtituendæ. Et poſtea familiaris impetrat illud pro eodem monitore,qui conſentit prædictæ penſionis conſtitutioni : & expediunt literas nulla mentione facta Papę de cõuentione penſionis conſtituendę : quia eſt conuentio ſimoniaca,ab vtraque parte executa, vt patet. Idem & fortius eſt dicendum de illis, qui habito ex Hiſpania nuncio de duobus beneficijs vacantibus, conueniunt , vt vtrunque illorum in caput vnius eorum impetretur , & inter ambos diuidatur ex æquo vtilitas eorum , & impenſa facienda in ſoluendis penſionibus eis, qui ea ſibi impetrant. Et poſtea is, in cuius caput impetrata fuerunt,nulla de huiuſmodi conuentione facta mentione, renunciat alterum in fauorem alterius,qui contribuit dimidium impenſarum : quoniam eſt ſimonia ab vtraque parte completa.

Ad octauũ , quod ſimonia realis admiſſa fuit a duobus Hiſpanis , inter quos conuenit , vt alter exiſtens in Hiſpania, moneret de vacãtibus alterum reſidentem in Curia , & is impetraret a Papa illa:& diuiderentur ex ęquo vtilitas,& impenſa per renũciationes, permutationes,vel pẽſionũ conſtitutiones ad id neceſſarias. Contra tamen puto de his, inter quos conuenit,vt alter moneret,& alter impetraret vtrique, vel vtri eorũ vellet,ſine vlla obligatione ciuili alia ab antidorali,quæ naturali iuri ineſt,vt benefacienti benefaciamus,iuxta l. ſi non ſortem. §. libertus. adiũcta gloſs.ſingul.ff.de cõdi.indebit. & poſtea libere ipſe impetrat,& reſignat,vel conſentit pẽſioni pro ſua libera voluntate:quia expreſſio eorum, quæ tacite inſunt, non inducit ſimoniam , vt prædictum eſt poſt Felin.in c.ad audientiam. de reſcrip. num.10. in ſpecie hoc dicentem.

Ad nonũ, ꝙ admittit ſimoniã, qui habito nũcio de vacãte beneficio in Hiſpania,notũ facit illud alicui familiari Papę,qui obtinet ab eo gratiã conferendi illud cuilibet Hiſpano , quẽ ipſe nominabit:& poſtea nominat illũ monẽtẽ facto

pacto, quod illi, vel illi penſioni, annuente Papa conſentiet, & ad ſecuritatem eius neceſſaria faciet: & poſtea nominat illum, & ille conſentit penſioni prædictæ, nulla de pacto prædicto facta mentione Papæ: quia eſt conuentio ſimoniaca, completa ab vtraque parte, & non purgata auctoritate eius, qui de illa nil nouit. Secus autem ſi nullo pacto præcedente, nominaret eũ, & ille conſentiret: quia nulla conuentio illicita interueniret.

Ad decimum dico primo, quod renunciatio facta in fauorem alterius, id eſt, adiecto modo, vt conferatur illi, vel illi, eſt ſimonia, iuxta gloſſ. cap. ex parte. 1. de offic. deleg. & cap. cum pridẽ. de pact. Niſi fieret in manibus Papæ ſecundum ſtylũ Curiæ a multis ſeculis ſeruatũ, a quo tamẽ cœpit recedere S. D. N. Greg. XIII. quamuis permittit, vt vna cum renũciatione vnius, præſentetur petitio alterius, cui renuncians vellet conferri. Quibus conſequẽs eſt, conuentionem, quæ alias eſſet ſimoniaca, deſinere eſſe talẽ per clauſulam adiectam, ſi, & quatenus S. Sedi Apoſtolicæ placuerit, & non aliter, nec alio modo. Quod receptiſſimum eſt, ſed male intellectum, & peius ſeruatum ab his, qui prius quam Sedis Apoſtolicę beneplacitum accedat, eam, ſaltem ex parte exequuntur. E quibus ſunt renunciatarij, qui promittunt renunciantibus penſionẽ, vel aliud temporale, ſi Papæ placuerit. Et qui faciunt concordiam de dando, vel faciendo aliquid temporarium pro quærendo iure aduerſarij: & poſtea prius præſtant promiſſa, vel partem eorum, quam Sedis Apoſtolicæ beneplacitum accedat, vt ſentit Gomes. in regu. Cancel. de Trien. poſſeſ. quæſt. 12.

Secundo, quod renunciatio beneficij, facta etiã in manibus inferioris ea intentione, vt conferatur alicui cognato renunciantis, vel alij, nulla conditione, modo, vel pacto expreſſis valet: & renuncians non admittit ſimoniam etiã mentalem ſecundum gloſſ. ſollemnem. cap. ordinationes. 1. quæſt. 1. verbo, pretio. communiter receptam, & expreſſam ſententiam grauiſſimi hac in re auctoris S. Anton. 2. par. tit. 1. cap. 5. §. 11. quamuis Panor. & Dec. & citati per eos incaute teneant, eum admittere mentalem, quod palam eſt falſum: quia nullatenus conuenit ei definitio ſimonię ſupra poſita, num. 100. Cum emptio, vel venditio actualis, vel virtualis, nec vllus contractus non gratuitus, nec vlla voluntas faciendi aliquid horum, etiam tale, quale in proximo quæſito diximus, interueniat, vt palã eſt: & cautius loquitur idem Deci. conſi. 141. ad ſecundum: quamuis ſi vellet renunciare, principaliter ob cognationem, vel vt conferatur indigno eo, peccaret; non tamen peccatum ſimoniæ, ſe aliud iniuſtitiæ, vel acceptionis perſonæ inordinate conceptæ, vel procuratę. Pro quo facit, quod mandatum datum ad renunciandũ beneficium in manibus ordinarij libere, & ad petendum ab eo poſt renunciationem liberam, vt prouideat illi, vel illi, nõ eſt ſimoniacum: immo valet; & renunciatio virtute illius facta, & collatio ad petitionem mandatarij conſecuta ſunt validę, vt Rota declarauit teſtante Caſſ. in deciſ. 2. de ſimon. Et negari non poteſt, ex illo mandato colligi intentionem renunciantis fuiſſe, vt conferretur nominato per eum: ſed quia non fuit id poſitum ſub pacto, modo, vel conditione, ceſſabit ſimonia. Et quod his non obſtet extrauag. Pij V. de confidentia, annotabitur infra ſuper ea. Quãuis certũ ſit, ꝙ velle renũciare cũ pacto, vel modo, vt detur illi, vel illi, eſt ſimonia mentalis, etiã ſi nulla ſubſequať renũciatio cũ pacto, vel ſine pacto per dicta ſupra nu. 100.

Ad vndecimum de committente ſimoniam cũ Papa, dico primo, (quidquid alias hoc in loco ſcripſerim, alios in alijs ſequutus,) Papam peccare poſſe peccatũ ſimoniæ in emptione, & venditione cuiuslibet rei ſpiritualis, ſicut quilibet alius homo, quę ſunt verba S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 1. ad 7. Ex quo infertur primo non poſſe ipſum liberare a peccato ſimonię alium vendentem, vel ementem ab ipſo rem ſpiritualem, qua parte eſt ſpiritualis: quia nec ſe ipſum poteſt ab eo excuſare. 108

Secundo, quod Papa non poteſt efficere, vt actus, qui eſt ſimoniacus iure naturali, vel diuino abſque adminiculo iuris humani, deſinat eſſe ſimoniacus: quia ſua Sanctitas ſubeſt illis legibus, ſaltem quoad vim directiuam, ſecundum eundem S. Thom. recep. 1. 2. q. 96. art. 5.

Tertio, quod Papa poteſt rem, cuius ſpiritualitas iure tantum humano inducta eſt, frangendo, vel mutando efficere profanam, vt diximus in cap. non liceat Papę. §. 17. num. 10. Immo & alij Prælati ex iuſta cauſa idem facere poſſunt, arg. cap. aurum. 12. q. 2.

Quarto, quod Papa poteſt rem ſpiritualem, quę conſtat ex ſpirituali, & temporali, vt calix, & veſtes ſacrę, emere, & vẽdere, quoad partem temporalem, etiam integram, & ſanam abſque pręuia execratione, vel confractione, qua mutatur forma, vt colligitur ex S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. Immo & alij Pręlati ad vſum eccleſiaſticum nihil plus accipiendo ratione ſpiritualitatis, vt ſatis colligitur ex eod. S. Thom. lib. 4. ſen. diſt. 25. q. 3. art. 1. & 2. Quamuis non ad vſus profanos per reg. ſemel Deo. de reg. iur. lib. 6. & c. comperimus. de conſec. diſt. 2.

Quinto, infertur quod Papa nullam pœnam temporalem ſtatutam contra ſimoniacos, etiam qui ſunt tales in rebus ſpiritualibus, etiã a Deo ſolo inſtitutis incurrit: & quod poteſt facere ne alius eam incurrat: quia omnis talis pœna eſt inducta iure humano, cui non ſubeſt ipſe, & poteſt

Digitized by Google

poteſt alios eximere per prædicta.

Sexto, quod auctoritas eius de facto eximit a pœnis ſimoniæ omnes, qui cum eo, vel cum conſenſu eius faciunt actum, qui alias eſſet ſimoniacus. eſto quod expreſſe eos non liberet, non facta differentia inter prædictas ſimonias: quia quo ad pœnas, eadem ratio militat in vtraque. Et ideo quidquid dicat Panorm. in repet. §. qui vero. cap. extirpandę. de præb. ſub fin. & Felin. eum limitans in cap. de cetero. ſub fin. de re iud. in rebus ſpiritualibus a ſolo Deo inſtitutis commiſſa, veritas habet, quod non eximit a culpa, ſed tantum a pœna ſimoniæ, & a culpa, & pœna ſimoniæ, iure tantum humano prohibitæ; tum per prædicta: tum per l. quidam conſulebat. ff. de re iud. & l. idem Vlpianus. ff. de excuſ. tut. & eorum, quæ de certa ſcientia Principis verius, & communius dicuntur ab ijs, quos late citat Felin. in cap. cum inter. de except. Tum per ſtilum Curiæ, qui hoc ſeruat, vt ſatis teſtatur Caſſador. deciſ. 1. de ſimon. licet Caiet. contrarium iudicauerit eſſe verius in 2. 2. quæſt. 100. ar. 9. ad 2. ſecutus in hoc Panorm. quamuis ſub finem ſe remittat iuriſtis.

Septimo, quod ex his eſt haurienda deciſio quæſtionis: An Papa vendens beneficium, & emens illud, committat ſimoniam? Et quidam aiunt abſolute quod nunquam. Alij quod ſemper. Alij quod non, ſi beneficium eſt ſimplex: ſi autem eſt curatum, ſic. E quibus eſt Pan. in cap. 1. de ſimon. & in cap. extirpandæ. §. qui vero. de præb. a num. 83. Quorum primorum opinionē ſequūtur communiter Theologi, quos ſequitur Caiet. 2. tom. tract. 9. quæſt. 1. noſq; ſoliti ſumus ſequi, hoc ſyllogiſmo firmo in Barbara: Omne ſpirituale, vt hic ſumitur, eſt inuendibile iure naturali, & diuino, cap. qui ſtudet. 1. quæſt. 1. cap. quam pio. ead cauſ. quæſt. 2. non ſolum datum vel inſtitutum immediate a ſolo Deo, ſed etiam ab eccleſiaſtica poteſtate ſupernaturaliter diuinitus ei data, per dicta ſupra eod. nu. 99. & adducta per Caiet. vbi ſupra. At omne beneficiū eſt ius ſpirituale, vt hic ſumitur cap. dilecto. de præb. & tradit S. Tho. 2. 2. quæſt. 100 art. 4. a quo nullus etiam Canoniſta recedit. Ergo omne beneficium eccleſiaſticum eſt inuendibile. Et confirmatur ius ſpirituale clericale eſt a Deo ſolo inſtitutum, cui omnia beneficia ſunt annexa: & quidem adeo, quod vendito beneficio, cenſerur vēditum ius clericale, cap. ſi quis obiecerit. 1. q. 3. & ius clericale eſt inuendibile, per prędicta. Confirmatur etiam eo quod ius patronatus eſt inuendibile, cap. de iure. de iur. patr. & tenet S. Tho. vbi ſupra ab omnibus etiā Canoniſtis recep. quod tamen eſt minus ſpirituale, quam beneficium; quippe quod cadit in laicum tanquam ſpirituale antecedenter non præſupponens clericatum, nec aliud ſpirituale, pręter chriſtianiſmum, cum tamen beneficium ſit tale dependenter, & pręſupponens clericatū, cap. cū adeo. de reſcr. & cap. ex litteris. de trāſ. Confirmatur item eo, quod ius decimarum eſt inuendibile: quia deputatum ab Eccleſia miniſtris eius, vt ipſemet S. Th. ab omnibus recep. ibidem ait, & probatur in cap. altare. 1. quæſt. 3.

Octauo, infertur, quod, quidquid aliqui facile detrahant, non arbitror vllum Papam vlla beneficia vmquam ſimpliciter vendidiſſe, contra concluſionem prędictam: quamuis ceperit aliqua non via venditionis, nec permutationis, nec alius contractus non gratuiti: ſed alijs vijs iuſtis. Quę colliguntur ex eo quod poteſt beneficia extinguere, & alia alijs vnire, diuidere, & reditus eorum augere, & diminuere cap. ex parte. de conſtit. & cap. maioribus. & cap. extirpandę. in prin. & §. qui vero. de pręb. eod. cap. ſicut vnire. de exceſſ. pręlat. cū eis adnot. Poteſt etiā partem redituum eorum vacantium, & non vacantiū de conſenſu beneficiariorū, immo & ſine illo, ex iuſta cauſa applicare alicui bello pio, vel alijs pijs operibus, & neceſſitatibus Sedis Apoſtolicę, vel alterius, & in iuſtam penſionem aliquibus: ac conſequenter annatas, vel compoſitiones neceſſitatibus Sedis Apoſtolicę, vel alijs pijs operibus applicare.

Nono, quod quamuis Theologorum ſententiam, (quam omnium profundiſſime confirmat Caiet. vbi ſupra,) ſequi ſoleam: puto tamen nouiſſime tenendum, primo Caiet. dicere quędā quaſi metaphyſica in illo tractatu, quę non ſatis probat. Secundo, quod Papa ſua poteſtate abſoluta, & plena poteſt vendere abſque peccato ex iuſta cauſa beneficia, quoad partem, quam habent pecuniariam, & temporariā: ſicut poteſt vendere alia ſpiritualia, quę conſtant partim ex ſpirituali, & partim ex re pecuniaria: qualia ſunt calix, veſtis, & vaſa conſecrata. Tum quod eadem ratio eſt in omnibus. Tum quia id, quod dicitur, vendentem abſolute beneficium, vel aliam rem, quę conſtat ex re ſpirituali, & pecuniaria pręſumi, vel videri vendere vtrumque iuxta prędictum cap. ſi quis obiecerit. eſt verum quoad pręſumptionem, & non quoad veritatē, quę tollit eam, ſi eſt ei contraria. c. tua de ſponſ. & ita non includeret illum, qui vere ſolum temporale intenderet vendere: & minus illum, qui expreſſe proteſtaretur ſe ſolum intendere vendere illam, quoad partem temporalem. Tum quia omnes confitentur, non ſolum Papam, ſed etiam omnes alios Prælatos poſſe vendere calicem, vel aliam rem conſecratam, etiam integram eccleſię, vel clericis ad vſum ſpiritualem, quotidie fit. Tum quia nemo negare poteſt, poſſe Papam ex cauſa iuſta donare, & vendere, vel permutare aliquam rē immobilem vnius eccleſię pro alia alterius eccleſię, etiam profana:

& aliquam partem redituum vnius eccleſiæ pro aliqua re alterius eccleſię, vel etiam laici. quod quidquid dicat Caiet. efficaciter probat cap. ad quæſtiones. & omnes tit. de rerum permu. Tum quia ſic vendendo, donando, vel permutando nihil ſpirituale vendit, donat, vel permutat; ſed ſolum temporale. Tum quia non obſtat illud argu. quod ſuum Achillem facit Caiet. ſcilicet, quod omnia beneficia eccleſiaſtica ſunt annexa iuri clericali conſequenter: quia non ſunt ita annexa, vt nequeant auctoritate Papæ ſeparari multis modis, vt prædictũ eſt. Tum quia etiam aurum, argentum, & ſericum calicis, & veſtis cõſecratorum, eſt annexum calici, & veſti conſecratis, immo magis quam reditus beneficio: attamen Papa poteſt ex iuſta cauſa vendere illud aurum, argentum, & ſericum alij eccleſiæ, vel clerico, etiam non mutata forma, vt ſupra dictum eſt. Ergo etiam ex iuſta cauſa poterit vendere reditus mille ducatorum alicuius epiſcopatus, vel archidiaconatus habentis reditus decem millium, etiam non ſeparando illos a reditibus epiſcopatus, vel archidiaconatus: & a lege, vt archidiaconus teneatur illa quotannis ſoluere. Reditus enim beneficij non ita annexi ſunt iuri clericali, quod non poſſint auctoritate ſaltem apoſtolica diuidi, & vẽdi, ſaluo exiſtente, & non vendito iure clericali: ſicut venditur pars materiæ calicis, non vendita eius tota materia, neque conſecratione eius. Et Canoniſtæ, qui tenuerunt contrariam partem communis Theologorum, noluerunt dicere id, quod Caiet. imponit eis, nimium notans eos, & nec per ſomnium imaginati ſunt illa eius quaſi metaphyſica, ſed in noſtrum hunc ſenſum videntur dixiſſe Papam poſſe vendere beneficia: licet Panorm. diſtinguendo inter curata, & ſimplicia, iure reprehendi poſſit. Quia voluerunt dicere, quod plus rei ſpiritualis vendere poſſit vendendo curata quam ſimplicia: ſed ꝙ vtrumque vẽdere poteſt ex iuſta cauſa, quo ad partem temporalem, & neutrum quoad partem ſpiritualem, quo ad ius exercendi curam, vel ius clericale miniſtrandi officia diuina, cui iure naturali, & diuino debetur ſtipendium. Sicut poteſt vendere calicem, & veſtes ſacras, quoad partem temporalem, & non quoad ſpiritualem, ſiue cõſecrationem. Adde ijs illud, in quo ſæpe grauiter erratur, ſcilicet, quod concordia, & aliæ diſpoſitiones ſuper ſpiritualibus, quæ ſine Papę cõſenſu factę, eſſent ſimoniacę, non ſunt tales ſi fiant cum clauſula, ſaluo, vel reſeruato beneplacito Papę: ſiue S. Sedis Apoſtolicæ: quæ tamen ſi exequũtur antequã beneplacitum eius impetretur, fiunt ſimoniacæ: quia fiunt ſub cõditione, ſi Papa voluerit, argu. l. a teſtatore. ff. de cõd. & demõſt. & diſpoſitio conditionalis nihil prodeſt, donec conditio impleatur, cap. ſi pro te. de reſcrip. & §. omnis. inſtit. de verb. oblig. & ideo cauendum a tali executione, quæ inducit cenſuras & annihilat actum.

Ad duodecimum, ꝙ ex reſponſione trium præcedentium queſtionum ſequitur non eſſe ſimoniacam confidentiam illam, qua quis confidit, quod collator conferet beneficium renunciatum illi, cui renuncians volet, poſt renunciationem libere, & ſine vllo pacto, & modo: aut quod patronus præſentabit ad illud ita renunciatum quia nullus in ea re contractus non gratuitus, nec uoluntas illum faciendi interuenit, neque vllo iure naturali vel diuino talis fiducia prohibetur, ſi aliud non obſtat. Et eadem ratione non eſt confidentia ſimoniaca conferre beneficium, vel procurare, vt conferatur alicui ea intentione, & ſpe, quod ille aliquando cedet in fauorẽ alterius a ſe nominandi, vel ſui ipſius conferentis, vel procurantis: dummodo nullum pactum, nullus modus, & nulla conditio adijciatur; quod certum eſt ſolo iure antiquo attento. Et quod idem ſit, attentis extrauagantibus fel. rec. Pij IV. & Pij V. ſuper confidentia beneficiorum editis, probatur efficaciter eo quod illæ nihil prohibent, quod ante illas non fuiſſet prohibitum. ſolum enim diſponunt contra confidentiam illicitam beneficialem, & non omnem: ſed tantum ſimoniacam, qualis non erat omnis confidentia beneficialis. Tum quia confidentia in genere eſt certa ſpes de re aliqua, quod ita fuit, eſt, vel erit, & interdum ſonat in bonam partem. vt in illo pſal. 10. *In Domino confido.* & interdum in malam, pſal. 113. *Qui confidunt in eis*. & conſequenter eſt confidentia licita, & confidentia illicita. Licita eſt, qua quis ordinate ſperat; illicita quia inordinate. Tũ quia hoc conſequitur, quod confidentia beneficialis eſt duplex, licita, qualis eſt illa, qua quis ordinate confidit, quod collator conferet beneficium fratri ſuo cum primis eo digno: & illicita, qualis eſt ea, quæ quis inordinate confidit, quod collator conferet beneficium ſuo fratri eo indigno, argu. cap. cum in cunctis. §. fin. de elect. Tũ quia confidentia illicita beneficialis eſt duplex: Altera ſimoniaca, qualis illa, qua quis confidit, quod collator conferet beneficium mediante pretio pacto, modo, vel conditione expreſſa, vel tacita digno, vel indigno. Altera non ſimoniaca, qualis eſt illa, qua quis confidit, quod collator conferet beneficium ob cognationem, vel amicitiã indigno: ſine tamen pretij, pacti, modi, vel conditionis interuentu. Quod autem Extrauagantes prædictę non ſint editæ contra omnem cõfidentiam beneficialem, ſed tantum contra illicitã: nec contra omnem illicitam, ſed tantum contra illicitam ſimoniacam, patet. 109

Primo, ꝙ principium extrauagantis Pij IV. ſic habet: *Sane licet dudum, cum certam ſimoniaca*

praui-

Digitized by Google

prauitatis ſpeciem, quam beneficiorum confidentiam vocant &c. Et ex principio colligitur intentio diſponentis. l. fi. ff. de hæred. inſti.

Secũdo, quod mox declarat ſe loqui de confidentia, qua quis accepit cuſtodiam alieni beneficij cum pacto, vt poſtea cedat alteri.

Tertio, quod poſtea ter ſe reſtringit ad eam, adijciens verbo *Confidentiam*, verbũ, *Huiuſmodi*, quod reſtringit ad prædicta. l. huiuſmodi. ff. de legatis 1.

Quarto, quod Pius V. de eadem omnino confidentia diſponit, de qua Pius IIII. vt tam ex proœmio, quam reliquo contextu palam colligitur.

Quinto, quod declarant præteritas, de quibus agunt, confidentias fuiſſe illicitas, quod non potuiſſet iuſte fieri, niſi ante fuiſſent prohibitæ: cum lex non extendatur ad præterita. cap. 2. & cap. fin. de conſt. & ita quæ confidentia ante illas erat licita, etiam nunc eſt licita: & e contrario, quæ nunc eſt illicita, antea erat illicita: & quæ illicita nunc eſt ſimoniaca, antea erat ſimoniaca: & quæ antea nõ erat ſimoniaca, nec nunc eſt ſimoniaca, licet iuſte præſumi poſſit in foro exteriori per modos ad id inductos a Pio V. per extrauag. cuius tenor ſequitur: *Pius Epiſcopus &c.*

110 *Intolerabilis. & infra. Bene quidem, & prouidenter fel. rec. Pius Papa IIII. prædeceſſor noſter ad tollendam fiduciariæ mancipationis beneficiorum eccleſiaſticorum corruptelam, ſtatuit, & decreuit, vt ipſo iure vacarent eccleſiæ, monaſteria, ceteraque beneficia eccleſiaſtica in confidentiam a quibuſcunque etiam S. R. E. Cardinalibus cuiuſuis perſonæ contemplatione, vel intuitu recepta, liberam illorum diſpoſitionem ſibi, & Apoſt. S. reſeruando: nec valere ipſorum collationes ſeu conceſſiones, nec fructuum, nec penſionũ reſeruationes, nec facultates illas transferendi, nec regrediendi, ſeu accedendi, & ingrediendi ad eccleſias, monaſteria, & beneficia ſupradicta, illaque recipientes, fructus, penſiones, & alias res eorundem indebite perciperent. Prohibens quibuſcunque etiam ſub cenſuris eccleſiaſticis, ne quid huiuſmodi amplius auderent. Ac etiã decreuit omnes & quaſcunque prouiſiones, præfectiones, collationes, commendas, & alias diſpoſitiones de eccleſijs, monaſterijs, & beneficijs, nec non reſeruationes fructuum, penſionũ, rerum, & iurium ac etiam transferendi, regrediendi, accedendi, & ingrediendi, aliaſque facultates, ſiue per ſe, ſiue futuros Romanos Pontifices, etiam motu proprio, ac conſiſtorialiter, ſiue etiam per ordinarios collatores, etiã ad patronorum præſentationem, cum interuentu confidentiæ huiuſmodi, ſiue expreſſe, ſiue occulte, ac de iure præſumpto, & alias cõtra prædicta pro tempore factas, nullius momenti fore, nec cuiquam ſuffragari: ſed eccleſias, monaſteria, & beneficia huiuſmodi ipſo iure vacare, ac prædicta diſpoſitioni reſeruata eſſe: ſicque per quoſcunque etiam per præſumptiones, & coniecturas legitimas, & alias eorum arbitrio procedendo (cum alioqui confidentias huiuſmodi in lucem erui, & probari non poſſe conſtaret) iudicari et definiri debere. Nec non irritum et inane quidquid ſecus contigerit attentari: quemadmodum confectis ſupra his literis plenius continetur, et infra. Multi enim ipſa beneficia iure retinere nequeuntes: alij ne cogantur ad ſacros ordines, et ad reſidentiam, ad incedendum in habitu clericali, vt ad bellum proficiſcantur, vt inimicos occidant: alij ut alieno nomine lites agant, aut defendant: alij propter crimina incapaces: quidam vt purgato delicto, vel abſolutione conſecuta, illa repetãt, eadem in alios deponunt, et in pleriſque fructus ipſorum, aut eis miniſtrantur, aut quibus ipſi ſtatuunt, ſæpe laicis, et inhabilibus. Plerique vel ſenes, vel infirmi, vt beneficia „ in domibus ſuis perpetuent, illa renunciarunt, et re- „ nunciant in alios, qui vel profanam familiam ceden „ tium de fructibus eccleſiaſticis alant, vel illa etiam- „ num infantibus, aut naſcituris aſſeruent, facto interdum circuitu retroceſſionis, cum reſeruatione fructuum, et aliarum rerum, aut acceſſu, præſertim ab illis, qui præſtãdorum iurium Cameræ Apoſtolicæ ſunt immunes. Alij aut incapaces, aut alijs beneficijs eccleſiaſticis onuſti, aũt eccleſiaſtico ordini ſeſe mancipare refugientes, aut mere laici beneficia eccleſiaſtica alijs conferenda procurant, vt de illis poſtmodum ad libitum ſuum diſponatur, fructus etiam percipientes illorum. Ad hæc plerique ordinarij, et alij collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, vt fructus, ſeu penſiones capiant eorundem, alijſue faciant miniſtrari. Alia item permulta eiuſcemodi admittuntur, quibus immaculata rerum diuinarum puritas impie violatur, diſciplina eccleſiaſtica neruus dirumpitur, et imminens patratur exitium animarum. Quare nos uolentes periculoſam talium audaciam noui iuris ſubſidio cohibere, præſentium auctoritate ſtatuimus, vt ſi quis quacunque auctoritate eccleſiam, vel monaſterium, aut aliud beneficium eccleſiaſticum qualecunque ex reſignatione, vel ceſſione cuiuſcunque perſonæ ſimpliciter, aut cum circuitu retroceſſionis cum regreſſu, vel acceſſu, etiam ſola dimittentis intentione receperit, vt illa, vel illud etiam in euentum regreſſus, vel acceſſus, eidem dimittenti, vel alteri poſtea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars alij, vel alijs concedantur, vel penſiones ſoluantur ex eiſdem, hæc confidentia cenſeatur. Itidem ſi ordinarius vel alius collator contulerit antehac, aut conferat in futurum, beneficium eccleſiaſticum quouis modo vacans, ea conditione tacita, vel expreſſa, vt poſtea in alterum pro arbitrio collatoris, ſeu alterius cuiuſcunque contra iuris communis ordinationem diſponatur, ſiue vt de eo prouiſus, fructus illius vel partem ad vtilitatem, vel libitum conferentis uel cedentis, aut alterius, relinquat, et remittat, ſeu penſionem illi vel illis, quem vel quos idem collator aut cedens, vel alius per ſe, vel alium ſcripto, aut verbo iuſſerit, ſeu ſignificauerit, perſoluat: et pariter ſi a patrono*

trono etiam laico, vel alteri præſentatori, ſeu electori contigerit, aut cōtingat id fieri. Ad hæc ſi Clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius a ſolutione iurium ipſius Cameræ, vel etiam Cancellariæ Apoſtol. exemptus poſt reſignationem, vel ceſſionem alicuius extranei de eccleſia, monaſterio, vel alio beneficio eccleſiaſtico in ſe Apoſtolica vel alia auctoritate factam & admiſſam, illam, vel illud etiam confectis literis Apoſtolicis, & poſſeſſione apprehenſa, in eundem reſignantem vel cedentem modico ſpatio interiecto, veluti duorum, aut trium menſium retroceſſerit, aut retrocedat in futurum ex illa retroceſſione fructus eccleſiæ, ſeu monaſterij, aut beneficij, vel eorum pars ſeu penſio, ſeu quid aliud ſuper illis reſeruatum: aut regreſſus, ſeu acceſſus, & ingreſſus ad illa, vel illud ipſi clerico, vel Cardinali, aut alio exempto ſit fuerit ve conceſſus. Poſtremo, ſi quis crimine aliquo abſolutus, aut cum quo ſuper irregularitate diſpenſatum eſt, denuo receperit, quacunque auctoritate eccleſiam, monaſterium, vel aliud beneficium eccleſiaſticum, quod ante, vel poſt commiſſum delictum, aut contractam irregularitatem dimiſerit, in quouis horum caſuum confidentiæ prauitas ſit contracta, caſuſque huiuſmodi literis prædictis cōprehendantur, ac ſi in illis ſpeciatim expreſſe fuiſſent: licet ipſum confidentiæ crimen alterius tantum partis conſcientia ſit admiſſum. Ad probandum vero plene confidentiarum abuſum inter alias, etiam hæ præſumptiones, & conjectura habeantur legitimæ, videlicet, ſi quis poſt ceſſam ab ſe eccleſiam, vel monaſterium, aut beneficium, & publicatam reſignationem, ſeu ceſſionem, captamque a ſucceſſore poſſeſſionem, ſeſe in illa, vel illo, ſeu rebus illius per ſe, vel alium, ſeu alios de facto iniecerit, aut fructus perceperit: aut quicunque ſucceſſor illi, vel eius propinquis ipſos, aut partem aliquam remiſerit eorundem: ſi recipiens beneficium conſtituerit dimittentem, vel eius parentes, aut propinquos procuratores ad percipiendum, vel locandum fructus beneficij dimiſit, & illi, vel illis de fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit: ſi vel ſola procuratoris depoſitione, vel libris rationalibus menſariorum ex parte dimittentis expeditio, quæ perſonam recipientis concernit proſecuta ſit, ſimulque expenſæ pro ea neceſſariæ, ab illo factæ fuerint. Denique ſi quis pro conceſſione alicui facta, quacunque auctoritate de beneficio eccleſiaſtico per ſe, vel alium, ſeu alios interceſſerit, vel alias in negocio conceſſionis ſeſe immiſcuerit quoquo modo: deinde aliquid de fructibus talis beneficij de facto etiam per manus poſſeſſoris, ac etiam ſimplicis donationis titulo perceperit, ſeu de illo poſtmodum ad voluntatem interceſſoris fuerit diſpoſitum quandocunque. Teſtes autem de quacumque re ſingulares ſingulas probare valeant præſumptiones, & coniecturas, pluresque huiuſmodi præſumptiones, & coniecturæ plenam probationem faciant in prædictis. Ceterum criminoſi, & cæteri omnes, qui ad perhibendum in caſibus ſimoniæ teſtimonium recipi poſſunt, ad prædicta omnia admittantur. Sed ne quiſquam, etiam vana fiducia fretus, non intendendi contra ſe iudicij in crimine perſeueret: vtque hoc malum grauioris cenſuræ ſtimulo vſquequaque prohibeatur, & omnes, & ſingulos, qui hucuſque eccleſias, monaſteria, beneficia, fructus, penſiones, aliaſue res intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, niſi ſtatim ad ſe reuerſi & reſipiſcentes celeri dimiſſione ſibi proſpexerint: & quidquid tale admiſerint in futurum etiam omnibus, & ſingulis alijs monaſterijs, dignitatibus, adminiſtrationibus, officijs, & beneficijs obtentis, quæ pariter ſub dicta reſeruatione comprehendi volumus; necnon fructibus, penſionibus, & alijs rebus eccleſiaſticis, ac etiam Romana Curia, & alijs officijs tēporalibus præſentium auctoritate priuamus, & ad futura inhabiles decernimus, et in iuris ſubſidium excommunicationis ſententia innodamus, a qua nullus, niſi in mortis articulo conſtitutus, ab alio, quam a Romano Pontifice, abſolutionis beneficium valeat obtinere, &c. Datum Romæ apud ſanctū Petrum anno incarnationis Dominicæ Milleſimo quingenteſimo ſexageſimonono, Kalend. Iunij, Pontificatus noſtri anno quarto.

Ex qua nota primo, quod intentio prædictorum Piorum non fuit, vt ſupra dictum eſt, inducere aliquam prohibitionem nouam confidentiæ beneficialis: ſed Pius Quartus intendit renouare antiquam, & Pius Quintus iuuare illam, inducēdo modos probandi eam, quæ difficile probatur. Ita quod non intendit aſſerere eſſe veram in foro interiori confidentiam illicitam ſimoniacam in caſibus, in quibus ſtatuit pro tali eſſe habendam: ſed quod in exteriori eſt præſumenda talis.

Secundo, nota, quod ſimonia conuentionalis confidentiæ beneficialis, eſt peior alia conuentionali beneficiali, qua palam emitur, vel venditur beneficium: quia per illam non annullantur acta, nec inducitur cenſura, antequā ab vtraque parte impleatur, vt dictum eſt ſupra num. 103. per hanc autem ſic: quia ſimul ac quis accipit beneficium in confidentiam prædictam, antequam impleat, quod promiſit, ipſo iure eſt excommunicatus, & ipſo iure collatio ei facta, eſt nulla, & tenetur ad reſtitutionem omnium fructuum, quos perceperit a die acceptionis.

Tertio, nota nouam, & amplam reſeruationem, qua omnia beneficia collata, & accepta in confidentiam illicitam, & ſimoniacam ſunt reſeruata Sedis Apoſtol. collationi: qua ratione peior eſt hæc ſimonia conuentionalis etiam ex vna tantum parte completa, quam alia realis ex vtraque parte executa: quia non aufert Ordinario poteſtatem conferendi, nec reſeruat illam Papę: hæc autem vtrumq; facit. Quam ob rem caueant ſibi, qui eiuſmodi beneficia accipiūt per ordinariorum collationē, vel per Papę prouiſionem, nō facta

mentione

Digitized by Google

mentione de huiuſmodi reſeruatione, ſaltem per clauſulas generales ad id ſufficientes: quales tamen cõmuniter in impetrationibus Apoſtolicis inſeruntur.

Quarto, nota, quod non ſolum collationes per huiuſmodi confidentiam factæ, ſunt nullæ: ſed etiam omnes acceſſus, regreſſus, pẽſiones, & alia quæcunque etiam auctoritate Apoſto. reſeruata fiduciarijs, ſiue confidentiarijs huiuſmodi, in ceſſionibus, vel retroceſſionibus quibus poſtea illa admittunt: quorum de numero arbitror eſſe plurimos, qui debent ſibi cauere. Salua limitatione poſita inf. eod. c. nu. 111.

Quinto, nota caſum nouum, in quo fructus beneficiorum per huiuſmodi confidentiam collatorum, & penſionum confidentiarijs conſtitutarum, reſeruatur Cameræ Papæ a die collationis, & conſtitutionis: quod eſt notandum ad conſulendum eis, qui hac in re peccarunt.

Sexto, quod hæc extrauag. in illis verbis, *Sola admittentis intentione*: & in illis: *Conſcientia tantum vnius partis*, videtur ſignificare contrarium eius, quod ſupra reſponſum eſt ad quæſitũ decimum, ſcilicet quod ſola intentio abſq; pacto renũciandi beneficium, vt detur alicui, nõ facit ſimoniam. Sed reſpondetur quod non intendit aſſerere per illa verba, quod ſola talis intentio conſtituat in foro interiori ſimoniam, ſed quod probatio eius faciat in exteriori præſumi illam. Tum quia, vt ſupra probatum eſt, prædicti Pij nil noui prohibuerunt, & Quintus ſolum addidit quatuor modos præſumendi ſimoniam in exteriori foro. Tum quia non ait per hoc fieri confidentiam: ſed quod cenſeatur, hoc eſt, præſumatur confidentia, vt in ſimili habet c. fi. de vſur. quod ibi ponderauimus.

Septimo, nota octo coniecturas ad præſumendam ſimoniacam cõfidentiam in foro exteriori. Prima, probatio intentionis, etiam tantũ vnius partis, quæ tangitur in verſi. *Quare*. Secunda in ver. *Itidem*, ſcilicet quod collator ita conferat, vel patronus præſentet, vt poſtea de beneficio, vel fructibus eius ſic, vel ſic diſponatur. Tertia, in ver. *Ad hac*, ſcilicet, qđ exemptus a ſolutione iurium Curiæ, beneficium acceptum per reſignationem alicuius etiam poſt literas expeditas, & poſſeſſionem acceptam retroceſſerit in eundem, reſeruato ſibi aliquo infra ſpatium duorum, aut trium mẽſium. Quarta, in ver. *Poſtremo*, quod abſolutus a delicto vel irregularitate, denuo accepit beneficiũ, quod renunciauit, ante, vel poſt delictum, vel incurſam irregularitatem. Quinta in verſi. *Ad probandum*, quod quis poſt ceſſum beneficium, & publicata ceſſione, & capta poſſeſſione a ceſſionario ſe in illud per ſe, vel aliũ ingerit, & fructus, vel partem eorum accipit, aut ſucceſſor ipſi, vel propinquis eius aliquos fructus remiſerit. Sexta in illo ver. *Si recipiens beneficiũ, &c.* Septima, in ver. *Vel ſola probatio &c.* Octaua, in ver. *Denique quod interceſſerit &c.*

Nota octauo, quod ver. *Ad probandum*, & clarius verſic. *Teſtes*. ſignificant, quod vnaquęque harum coniecturarum ſola non ſufficit ad plenam probationem. quod equidem arbitror æquum. Nam durum videtur quod prima, & octaua, & aliquot aliæ per ſe ſolæ ſufficiant. Quare videtur id arbitrio iudicis librandum. argum. l. 1. ff. de iur. deliber. capit. de cauſis. §. 1. de offic. deleg.

Nota nono caſum in quo teſtes ſingulares ſufficiunt contra regulam cap. bonæ. 1. de elect. quod autẽ ſubdit, *Vt teſtes criminoſi* &c. *admittantur*, commune eſt omni ſimoniæ. capit. per tuas. de ſimon.

Nota decimo ex ver. *Sed ne quiſquam*. duos caſus nouos, quibus duo genera beneficiariorũ ipſo iure priuantur beneficijs omnibus etiã iuſte obtentis, & fiunt inhabiles ad illa, vel alia obtinenda. Alter eſt eorum, qui ante hanc extrauag. acceperunt beneficia per ſimoniã confidentialem, & ſtatim habita notitia de ea non reſipuerunt, & dimiſerunt illa beneficia, & penſiones per eam obtentas. Alter eſt eorum, qui poſt eam acceperunt, vel acceperint aliqua beneficia, vel penſiones, per eiuſmodi confidentias. quæ eſt pœna terribilis; ferenda tamen: quia ſtatuta eſt. l. proſpexit. ff. qui, & a quib. & cap. in memoriam. 22. diſt. quam tamen relaxare, vel ſaltem in ea diſpenſare, iuſtæ miſericordiæ fuerit. Et an, vel quos ignorantes liget, dicemus in comm. c. fraternitas. 12. q. 2.

Adde noue vndecimo, quod mediator confidentiæ vetitæ a præfatis Pijs ipſo facto eſt excommunicatus: quia per pręfata omnis confidentia, de qua ipſi agunt, eſt ſimonia beneficialis: & omnis mediator ſimonię in beneficio, vel ordine, eſt excommunicatus ipſo facto, per extrau. 2. de ſimon.

Adde item noue duodecimo, quod promiſſio ſimplex conferendi, vel reſtituendi alicui beneficium, nihilo alio addito, nõ eſt confidentia in pręfatis bullis damnata. Tum quia earũ verba non aptantur ei: & cui verba legis non aptantur, nec illa aptatur, cap. indemnitatibus. §. pen. de electio. lib. 6. & l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. vbi Bart. & Paul. Tum quia non erat ſimoniaca ante illas bullas. Quoniã licebat olim huiuſmodi promiſſio ſimplex. cap. accedens. de conceſſ. pręben. & licet poſtea in cap. 2. eod. tit. lib. 6. fuerit ſtatutum, ne illa promiſſio obligaret: non tamen fuit ſtatutum ea ratione, quod eſſet ſimoniaca: quia ſi talis eſſet, non potuiſſet vnquam valere: & pręfatę bullę non damnant confidentiam, quę ante illas non erat ſimoniaca, per prędicta.

Ad

Digitized by Google

111 Ad duodecimum quæſitum reſpondetur, quod penſio ſolita conſtitui ſuper beneficio Eccleſiaſtico, non poteſt pecunia redimi, neque conſtitui; quod nuper neruoſe probaui coram Illuſtriſſimo, eodemque clariſſimo Cardinali Alciato, in diſputatione, quæ inſeretur prædicto commen. c. fin. de ſimon. vbi breuiter monſtro penſionem, vt in hac materia ſumitur, a nemine ante nos iuſte definitam. Et quod non eſt beneficium, nec portio fructuum eius; ſed ius non temporarium, ſed ſpirituale, aut illi annexum, non antecedenter, vt ius patronatus, ſed dependenter, aut conſequenter, inſtar beneficij; & ſubinde non poteſt magis, immo minus, emi vel vendi, quam ius patronatus: & poteſt gratis remitti, etiam ſine auctoritate cõſtituentis; non tamen redimi anticipata ſolutione ſine auctoritate Papæ. Et quod redemptio ſine illa pretio facta non valet; & non obſtante illa, lapſis annis, pro quibus anticipata eſt ſolutio poteſt peti. Et denique, quod ſimonia committitur in emptione, & venditione illius: ſed illa non inducit excommunicationem ipſo iure, pluſquam ſimonia, commiſſa ſuper iure patronatus: quia extrauagans. 2. de ſimonia, ſolum excommunicat ſimoniacum in ordine, & beneficio, quorum neutrum eſt pẽſio: & ideo tanquam pœnalis, & reſtringenda, non extenditur ad ſimoniam ſuper ea commiſſam: niſi quando emeretur, vel redimeretur penſio ad quærendum, vel renunciandum aliquod beneficium: quia tunc videtur admitti ſimonia, eo quod datur pretium ad dandum, vel quærendum ius ſpirituale: veluti admittitur ſimonia cum mediatori datur, vt dictum eſt ſupra eod. num. 106. in fin. & eadem ratione idem dicendum videtur de emptione iuriſpatronatus, vel alterius rei ſpirituali annexæ.

Ad decimumtertium de emente, conducente, vel per alium quemlibet contractum nõ gratuitum quærente Vicariam, & quamuis iuriſdictionem, vel poteſtatem ſpiritualem, etiam ad tempus Epiſcopi, vel parochi, vel cuiuslibet alius beneficiarij, reſpondeo in ſumma, quod latius dixi coram eodem Illuſtriſſimo Cardinali Alciato, & inſeretur prædicto comment. cap. fin. de ſimo. Primo, quod committit ſimoniam. cap. licet. de pæn. & c. ad noſtram. de ſimo. Secundo, quod meretur priuari: ſed non eſt ipſo iure priuatus officio clericali ſecundum Oſtien. Panor. & communem in c. 1. per illum text. & ſequen. ne præla. vic. ſuas. Tertio, quod ipſo iure talis contractus eſt nullus. & conſequenter non quærit talem vicariam: & ita tenetur eam relinquere, vt iuſte pæniteat, argum. cap. ſi res. 14. q. 6. Quarto, quod non eſt ipſo iure excommunicatus per extrauag. 2. de ſimon. quia non admittit ſimoniam in ordine, vel beneficio; quale non eſt talis vicaria, per adducta a Fel. in c. poſtulaſti. de reſcr. Quinto, quod non eſt ipſo iure inhabilis ad illam: quia nullo iure id cauetur, & ita non eſt dicendum, glo. famoſa in cap. fin. de iure pat. Sexto, quod prædicta nõ procedunt in iuriſdictione ſeculari ſecundum Pan. in cap. 1. ne præl. vi. ſu. quia circa eam non poteſt committi ſimonia, per dicta ſupra eo. nu. 100. Septimo, quod neque procedunt in vicaria perpetua, quæ eſt beneficium, clem. 1. de offic. vica. & conſequenter in illa incurreretur ſimonia, & excommunicatio illi annexa.

Ad decimumquartũ, de pœna ſimoniaci dico. Primo, omnẽ ſimoniacũ pœna æterna eſſe dignum: mentalẽ autẽ tantũ nulla pœna temporaria etiã reſtitutionis: conuentionalem autem tantũ pœna temporaria ordinaria reſtitutionis accepti, ſi eſt reſtituibile: alioquin, ſi nõ eſt reſtituibile extraordinaria arbitraria, per dicẽda ibi, & ſupradicta. num. 103. Secundo ſimoniacum realem in ordine, tam occultum, quam publicũ eſſe ipſo iure ſuſpẽſum quo ad ſe, & alios, per tex. in hoc omnium optimum in extrau ag. 2. de ſimo. & per cap. tanta. eod. titu. vt hoc ibi dicit Inno. communiter recept.

Tertio dico, quod ſimoniacus in beneficio non eſt ipſo iure ſuſpenſus, vt ibidem dixit Inno. quatenus ait ſimoniacum in beneficio, acta pænitẽtia, & relicto illo, poſſe celebrare, quem ſequimur, quidquid vterque. Tho. dicat 2. 2. q. 100. art. 6. & Sot. lib. 9. q. 8. art. 2. de iuſt. & iure. quia nullo iure antiquo, nec nouo prædictæ extrauagantis id cauetur.

Quarto, quod ſimoniacus realis, tam in beneficio quam in ordine, eſt ipſo iure excommunicatus excommunicatione reſeruata Papæ, per dictam extrauagantem nouam.

Quinto, quod hæc conſequitur ſimoniacum realem in ordine egere abſolutione ab excommunicatione, & ſuſpenſione: ſimoniacum vero in beneficio, ab excommunicatione tantum.

Sexto dico, nullum alium ſimoniacum, præterquam in ordine eſſe ipſo iure ſuſpenſum, & excommunicatum: quia ſi quis eſſet, maxime foret ſimoniacus in beneficio; qui tamen non eſt, per tertium dictum.

Septimo, quod nullus ſimoniacus, præterquam in ordine, & beneficio eſt ipſo iure excommunicatus: quod recte affirmat Syl. verb. ſimonia. q. 19. & probatur: quia nullo iure antiquo vllus ſimoniacus ipſo iure eſt excommunicatus, per prædicta; & ius nouum prædictæ extrauagantis ſolum excommunicat ipſo iure ſimoniacum in ordine, & beneficio. Nam verba illa ipſius, *In officijs eccleſiaſticis*. intelligenda ſunt tantum de officijs, quæ ſunt beneficia, vt in cap. de multa. de præben. & in cap. cum acceſſiſſent. de conſtit.

Octauo

Octauo dico, quod ſimoniacus ordinatus recipit quidem characterem, ſed nõ executionem, per rationem S. Thom. vbi ſupra: & quia character eſt indelebilis, cap. quomodo. capit. oſtenditur. de conſecr. diſtin. 4. non poteſt illum relinquere.

Nono, quod omnis præſentatio, electio, collatio & quæuis alia diſpoſitio beneficiaria per realem ſimoniam eſt ipſo iure nulla; & conſequenter quęſitum per illam debet relinqui etiã ante ſimoniam: quia iure naturali debent relinqui aliena. cap. ſi res. 14. q. 6. & quidem cum fructibus, vt dictum eſt ſupra, c. 17. nu. 25.

Decimo dico, quod committens cum Papa ſimoniam ſuper re ſpirituali nondum profanata, incurrit quidem pœnam æternam, ſed non temporariam, per ſupra dicta num. 109.

Vndecimo, quod ſimoniacus etiam tantum conuentionalis ob confidentiam, nil iuris quęrit in beneficio per eam obtento: & ipſo iure excommunicatur: & perdit alia beneficia bene quæſita: & fit inhabilis ad omnia. An autẽ, & quos excuſet ignorantia a prædictis pœnis, præſertim ab hac huius noui iuris, dicetur in comment. cap. fraternitas. 12. q. 1. Et quidem non auderem earũ damnare illos qui ante præfatos Pios confidentiam, etiam realem, admiſiſſent tempore, quo confidentię, etiam ex ſe illicitæ, adeo probabantur in Curia, quod redderetur ius contra non reddentes beneficia in cuſtodiam, & confidentiam accepta. Tum quia illa iure tantum humano eſt illicita, & ita permiſſione Papę approbatoria potuit fieri, & facta fuit licita, arg. cap. 1. de conſtit. lib. 6. Tum quia, licet ipſa iure diuino eſſet prohibita; pœnę tamen nullitatis titulorum, & alię, iure humano ſunt ſtatutę; & ſic quo ad illos dicta permiſſione potuerunt tolli. l. qui condemnare. ff. de reg. iur. & ita iure ſtricto defendi poſſet, non fuiſſe per ipſos annihilatas renunciationes, collationes, & pẽſionum impoſitiones, factas antea prędicto tempore: & conſequenter non teneri ad relinquenda beneficia, aut penſiones, neque ad reſtituendos fructus vi earum perceptos: quia legitime factum pœnam non meretur. l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adulter. Ex quo inferretur limitatio eius, quod ſupra dictũ eſt, omnem confidentiam, quę poſt dictos Pios eſt illicita, fuiſſe talem etiam ante illos, ne procedat in ea, quam pręfata permiſſio Papę approbatoria fecit licitam.

Duodecimo dico, quod peccat, qui emit, aut vendit carius bona ratione iuris pręſentandi ad aliquod beneficium illis annexum: aut aliquem calicem, aut corporalia, eo quod ſunt conſecrata; aut roſaria, aut alia, eo quod ſunt benedicta, per dicta ſupra. num. 99. licet non incurrat excommunicationem: quia non committit ſimoniam circa ordinem, vel beneficium, per dicta ſupra num. 100.

De Luxuria, tertio vitio capitali, & eius filiabus.

SVMMARIVM.

112 *Luxuria quid in genere, & quid in ſpecie.*
112 *Luxuria quibus modis maxime reſiſtitur.*
113 *Luxuria vitium capitale gignit octo filias.*
113 *Caſtitas quibus modis ſeruatur.*
114 *Cæcitas, præcipitatio, inconſideratio, & inconſtantia, quæ mortiferæ.*
114 *Amor ſui, huius mundi, horror futuri, qui mortifer.*

DE luxuria dicendum primo, quod luxuria, & luxuriari, generaliter ſumpta, ſignificant omnem nimiam diffluentiam, tam eſus, potus, & veſtitus, quam venereorum: ſed ſpecialiter, vt hic ſumitur, luxuria eſt vitium inclinans ad inordinatum venereorum vſum: & actus, ex quo illud gignitur, & augetur, eſt inordinatus vſus venereorum, qualis eſt omnis, excepto vſu matrimonij, quippe qui eſt prohibitus ſexto pręcepto Decalogi, de quo cap. 16. ſupra, & cap. nemo. & c. meretrices. 32. q. 4. Et quoniam omnis habitus, quale eſt vitium, augetur ex actibus, ex quibus gignitur, & ad eos inclinat, vt dictum eſt ſupra pręlud. 7. conſequitur, vſu venereorum augeri luxuriã, & conſequenter illo non ſedari, immo accendi, volenteſque eam ſedare, debere id facere, reſiſtendo, vel fugiendo, & nullatenus eam experiendo: erraréque grauiſſime, qui ſecum conſtituunt, vna vel altera vice experiri; & nunquam amplius. Tũ per illud Apoſt. ad Corinth. 6. *Fugite fornicationem*. Tum per illud Caſſiani de inſt. monach. (quem S. Thom. 2. 2. q. 35. art. 1. ad 4. & omnes alij ſequuntur,) *Nullo faciliori modo luxuria, quam ſuarum occaſionum fuga, vinci poteſt. illa enim experiẽtia creſcit habitus, qui quo auctior eſt, additus naturæ corruptæ, tanto eſt fortior hoſtis, fortiuſque impugnat.* Quo fit vt facilius ſeruari poſſit caſtitas virginalis, quam vidualis: immo & vidualis, quam cõiugalis, abſente diu coniuge. Quę magna conſolatio vtentium cælibatu eſt, vt latius diximus in cap. qui ſanctus. de pænit. diſt. 1. 112

Secundo dico, quod hoc uitium, pręter ſex, aut ſeptem, aut plures ſpecies, quas habet, de quibus ſupra cap. 16. num. 3. dicitur uitiũ principale, & capitale, eo quod ex eo naſcũtur octo filię infernales, iuxta S. Greg. lib. 31. Moral. & S. Tho. recept. 2. 2. q. 153. art. 5. ſcilicet, Cęcitas mentis, Pręcipitatio, Inconſideratio, Inconſtan- 113

conſtantia, Amor ſui, Amor huius mundi, Horror futuri, & Odium Dei. Quæ licet etiam ex alijs naſcantur, ex hoc tamen frequentius. Hoc enim inclinando ad delectationem venereorũ, quæ eſt omnium vehementiſſima, occupat partem animæ inferiorem in appetendã, & procuranda illa: & rurſus illa adeo trahit ad idem ſuperiorem ſibi valde cognatam, quaſi vim inferendo; vt non permittat illi circa vltimum, & aliũ debitum finem ſatis intendere, nec media in illam deligere: & impellat ad ſe, mundumque hũc nimis amandum, futurumque horrendum, tandemque ad Deum vltorem odio habendũ. Quo fit, vt eo longius cæteris abeſſe debeant ab hoc obcęcante vitio contemplationi addicti, literis dediti, Gubernatores, Duces, & Iudices, quo lucidiori prudentia, ſapientia, conſilio, circumſpectione, & conſtantia indigent tam ad præfigendos fines, & ſcopos, quam ad deligendum media, quibus eos aſſequantur.

Circa quod peccatum luxuriæ, & filiæ eius peccat mortaliter primo, qui peccat cõtra ſextum præceptum, de quo dictũ eſt ſupra, cap. 16.

114 Secundo peccat, qui per cęcitatem, vel ſocordiam mentis non proponit explicite pro vltimo fine Deum, & vitam æternam, per dicta in prælud. 4. num. 11. aut per pręcipitationem, & incõſiderationẽ, nõ deligit media de pręcepto deligẽda; aut per inconſtantiã deſiſtit ab eo, in quo de præcepto tenetur perſtare: aut ob amorem ſui præceptum aliquod tranſgreditur. Raro autem per has Luxuriæ filias quis peccat mortaliter alio genere peccati, quã trangreſſionis pręceptorum Decalogi, Eccleſię, vel aliorum peculiarium ipſum ad mortale obligantium. Dixi, *Raro*, non ratione Caiet. parũ tuta: ſed quia interdum peccat exponendo ſe periculo tranſgrediendi præcepta propter pręcipitationem, inconſiderationem, & alia prędicta vitia, non perueniendo ad ipſam tranſgreſſionem, iuxta prædicta in prælud. 9.

Tertio, peccat mortaliter, qui deliberate vult ſemper, & perpetuo viuere in hoc mundo, ſine Dei viſione intuitiua, per dicta ſupra cap. 11. num. 16. Aut deliberato Deũ odio habet, quod eſt ſuo genere omnium peccatorum maximum, per ibidem dicta. num. 14.

De Ira quarto vitio capitali, & eius filiabus.

SVMMARIVM.

115 *Ira ſæpius paſsio, & eſt vitium capitale.*

116 *Indignatio qua chriſtiano mala,* 118 *& qua, mortalis.*

117 *Maledictio ſui, vel diaboli, vel irrationalis creaturæ, qua mortalis.*

Præſupponendum primo, quod Ira primum accipitur pro paſſione animæ, ſita in potentia iraſcibili, quæ non habet contrariam, vt aliæ paſſiones eiuſdem, quæque interdum eſt bona, & interdum mala, vt dictum eſt in prælud. 5. Ira vero prout habitum vitioſum ſonat, vt hic, eſt vitium animæ ad appetitum inordinatum vindictæ inclinans, iuxta S. Thom. 2. 2. q. 158. Peccatum autem iræ eſt actus inordinatus volendi vindictam. Quis autem actus dicatur inordinatus, dictum eſt ſup. eod. cap. num. 1. Hoc autem vitium iræ ea ratione eſt capitale, aut cardinale, quia ex eo naſcuntur alia ſeptem vitia, ſcilicet Indignatio, Tumor, Clamor, Blaſphemia, Cõtumelia, Opprobrium, & Rixa, iuxta S. Thom. in d. quæſt. 158. art. 7. quem copioſe defendit ibidem alter Tho. Alij addunt iſtis alias quatuor, ſcilicet, Maledictionem, Seditionem, Bellum, & Vindictam: ſed maledictio ad cõtumeliam; ſeditio, & bellum, ad rixam rediguntur: vindicta autem eſt proprius actus iræ. 115

Peccat mortaliter circa irã, & filias eius primo, qui per eam tranſgreditur quintum præceptum, de quo ſupra, cap. 15. & cõſequenter, qui deliberate vult vindictam notabilem immeritam, vel maiorem merita, vel meritam auctoritate propria, vel contra iuris ordinem, vel principaliter in malum proximi, & non in bonum iuſtitiæ: quia hic eſt inordinatus actus irę, per dicta, & pręmiſſa ſupra proxime.

Secundo peccat, qui committit prohibitum ſub pœna mortalis, vel iuſſum ſub eadẽ per indignationem inordinatam, qua debita ſubtrahitur affabilitas; aut per tumorem inordinatũ, quo quis nimis cogitationibus vindictæ tumet, vel clamorẽ inordinatum. Dixi, *Inordinatam*: quia hęc tria ordinata, non vitia, ſed virtutes ſunt, arg. notat. in d. cap. 11. 116

Tertio, qui blaſphemat eo modo, quo dictũ eſt ſupra. cap. 12. num. 83. vel maledicit creaturę irrationali, quatenus creatura eſt, iuxta dicta ibidem.

Quarto, peccat, qui ex animo deliberato maledicit imprecando ſibi malum, cui non licet cõſentire, vel proximo malum notabile ſub ratione mali, iuxta illud Apoſt. 1. ad Corinth. 6. *Maledici regnũ Dei non poſsidebunt.* & eo grauius, quo maiorem reuerentiã, cui maledicit, debet. iuxta illud Exod. 21. *Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur.* cap. plerunque. 2. quæſt. 7. Gen. 9. Dixi, *Ex animo deliberato*: quia indeliberate, vel ore tantum maledicere, non eſt mortale, vt communiter maledicunt parentes filiis; & coloni, & muliones bobus & mulis. Sufficit tamen id facere ex animo deliberato, etiam momentaneo, licet illico pęniteat: ſicut ſufficit cõſenſus deliberatus etiam momentaneus voluntatis ad quodcunque aliud peccatum mortale 117

vt

Digitized by Google

vt recte declarat Caiet. 2.2.quæſt.76.art.2. Dixi, *Sibi malum, cui non poteſt conſentire*: quia imprecari ſibi damnum boni, quod poſſet prodigere, non eſt peius, quam eius prodigalitas, quę non eſt mortalis, per dicta ſup. eod. cap. nu. 70. Dixi, *Notabile*: quia paruitas excuſat, vt ſæpe dictum eſt. Dixi, *Sub ratione mali*: quia ſub ratione boni nō eſt peccatū, vt imprecari aliquod malum auerſo a Deo, vt ad eum conuertatur, iuxta dicta ſupra. cap. 15.

Quinto peccat qui maledicit Diabolo rōne ſuæ naturæ: quia illa eſt bona, & a Deo facta, ſecus ſi ratione ſuæ culpæ, Iob. 3. & tradit S. Tho. vbi ſup. art. 1. ad 4. modo ne plus, nec aliter, quam meretur, per proxime dicta nu. 116.

Qui autem maledicit ex animo, dicēdo, Trado, vel committo te Diabolo: vel maledicit aliquam creaturam irrationalem, puta, equos, mulos, boues, & alia ſenſibilia: aut ventos, aquā calorem, frigus, lapidem, puluerem, arenam, & alia inſenſibilia; ſi id faciat, qua ratione ſunt creaturæ Dei, blaſphemat: ſi vero qua ratione eſt res proximi, perinde eſt, ac ſi proximo malediceret: ſi autem neutra prædictarum rationum id faciat, ſolum venialiter peccat: quippe qui rem vanam exoptat: cum neque bonum, neque malum conueniat rei rationis experti, per ſe conſideratæ: quæ reſolutio eſt S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 6. Quare confeſſarius debet interrogare confitentem ſi maledixit alicui rei, an id fecerit ore tantū, aut ore & animo, nulla ratione Dei, vel proximi habita. quibus caſibus non eſt pluſ quam veniale: aut ex animo, ea ratione, qua eſt creatura Dei, quo caſu eſt blaſphemia; aut qua ratione eſt res proximi; quo caſu perinde peccat, vel non peccat, ac ſi malediceret proximo.

Quis vero, & quomodo peccet per rixam, vindictā, ſeditionē & bellum, quę ſunt quatuor filiæ iræ, dixi ſupra c. 15. & quis per cōtumeliā, & opprobrium, alias duas eius filias, in cap. 18.

De inuidia quinto vitio capitali, & eius filiabus.

SVMMARIVM.

118 *Inuidia quid, & genere ſuo mortalis.*
118 *Nemeſis quid, & qua mortalis.*

118 Circa inuidiam eſt dicendum, quod eſt vitium inclinans ad inordinate triſtandum de bono alieno, eo quod ſuam excellentiam minuit iuxta Ariſt. 2. Rhet. & S. Tho. 2. 2. q. 36. art. 1. quem pulchre Caiet. ibi defēdit. Dixi, *Inordinate*, ad excludendam triſtitiam ordinatam, ad quam ſæpe charitas inclinat, iuxta illud Matth. 5. *Beati qui lugent*. Dixi, *cetera*, ad excludendam triſtitiā de bono alterius, eo quod ſit ſuum, quæ pertinet ad odium, & eam, quæ eſt de bono alieno, quatenus eſt damnoſum ſibi, vel alteri, quæ poteſt eſſe bona & mala: & eam, quę naſcitur ex eo, quod ille indignus eſt eo, quę pertinet ad indignationem, quę eſt mala, iuxta legem Chriſtianam; quamuis non ſecundum Ariſt. vt dicit S. Tho. vbi ſupra; & ad includendam eam, quæ naſcitur ex eo, quod minuit excellētiam ſuam: & hæc ſola pertinet ad inuidiam, quę ſemper eſt peccatum, & ſuo genere mortale, ſecundum S. Tho. vbi ſupra art. 3. quia eſt contra charitatem inclinantem ad gaudendum de quolibet bono proximi, quatenus eſt bonum ei. Ratio vero cur inuidię vitium dicitur capitale, eſt, quia parit alia quinque, ſcilicet Odium, Suſurrationem Detractionem, in aduerſis aliorum Lętitiam, & in proſperis Triſtitiā. iuxta S. Greg. 31. Moral. declaratum per S. Tho. vbi ſupra art. 4.

Peccat autem mortaliter circa inuidiam, & filias eius; Primo, qui deliberato dolet de bono notabili proximi, ſcilicet ſcientia, honore, fama, diuitijs, fauore, veneratione, & id genus alijs, ea ratione, ꝙ ſua per illud excellētia diminuitur, per proxime dicta. Dixi, *Deliberato, & notabili*: quia ſurreptio, & paruitas ſēper a mortali excuſant, vt ſępe dictū eſt, præſertim in c. 11. nu. 4.

Secundo, peccat mortaliter, qui triſtatur eo quod non ſunt ei tanta bona temporaria, quanta aliis, ob finem mortiferum: quia eiuſmodi finis omnem actum efficit mortalem, iuxta dicta in prǽl. 9. nu. 16. Triſtari autem de hoc ob finē venialem, eſt veniale tantum: & triſtari ob bonum, virtus, ſi cæterę circūſtantię adſint, ſicut & triſtari eo, ꝙ careat virtutibꝰ, quas in aliis videt, ad finē eas quęrēdi iuxta mētē S. Tho. vbi ſupra.

Tertio, peccat qui deliberato triſtatur, eo ꝙ Deus bona malis largitur. ꝙ eſt verū, ſi id faciat, diuinam in diuidendo bona prouidentiā incuſando, ſecundū omnes. ꝙ explicat Caiet. late 2. 2. q. 46. art. 2. & in Summa, verb. Nemeſis. definiens idē de illo, qui proponit imitari malos in actibus mortalibus, vt fortunarum copia ſimilis eis euadat, contra illud Pſal. 36. *Noli æmulari in malignantibus*, quę omnia tradimus in cap. ſi quis ſemel. de pænit. diſt. 2.

De Gula ſexto vitio capitali, & filiabus eius.

SVMMARIVM.

119 *Gula quid, & habet quinque ſpecies, & quinque filias.*
120 *Gula nō eſt edere carnes in terra aliena, vbi id licet.*
121 *Ebrietatē ſciēter ſibi vel alij procurare, mortale.*
122 *Carne humana veſci non licet.*
122 *Anthropophagi carnibus humanis veſcuntur.*

KK De

Digitized by Google

DE Gula dicimus primo, quod illa ex mente vtriuſque Tho. 2.2. quæſt. 148. art. 1. & 150. art. 1. & S. Tho. & aliorum in 2. lib. ſent. diſt. 42. eſt vitium inclinans ad comedendum, & bibendum inordinate: & actus eius eſt eſus, & potus inordinatus, vel voluntas eum faciendi.

Secũdo, quod quinque ſunt ſpecies gulę iuxta. S. Grego. 30. Moral. relatum in cap. quinque. de conſec. diſt. 5. contentæ in hoc verſu:

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe, declaratæ per S. Tho. in d. q. 148. id eſt; ante tẽpus; nimium, aut nimio ardore, nimia feſtinatione, nimio apparatu, & nimio ſumptu; quæ vtinã vtriuſque gladij principes ſuis ſanctis ſanctionibus arcerẽt ab occupandis prouincijs, quas nõ dum occuparunt; expellerentque ab eis, quas occupatas adeo in carnalia deſideria demittũt, ut ad cæleſtia mentes erigere non ſinant.

Tertio dicimus, quod gula dicitur uitium capitale, ea ratione, quia quinque fœdę filiæ ex ea naſcuntur; puta, Hebetudo mẽtis, Immoderata lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, & Spurcitia.

Quarto dicimus, quod gula regulariter eſt venialis, etiam ſi abſque vtilitate vſque ad vomitum etiam intentum ſeſe quis cibo, & potu ingurgitet. vt ſentit Caiet. in Summa verb. gula. quicquid dicant Angel. verb. munditia. & Syl. verb. gula. incaute dicentes S. Ant. 2. par. tit. 6. cap. 4. §. 6. affirmare hoc eſſe mortale; quod nõ affirmat. Dixi, *Abſque vtilitate*: quia ob illam licet ſumere ad vomendum amplius, quam par eſt, de conſilio medicorum.

120 Quinto dicimus, quod eſt mortalis, cum in ea vltimus finis ponitur: cum per eam aliquod præceptum ad mortale obligans violatur: cum notabile damnum ſalutis proprię, aut proximi infertur, aut procuratur: cum debita lege iuſtitię ob eam non ſoluuntur.

Sexto peccat, qui veſcitur carnibus, vel alio cibo vetito in aliqua regione etiã eo tempore, quo liceret ei veſci in ſua: ſicut e contrario non peccat veſcendo eis in regione, qua tranſit, vel in qua moratur: licet in ſua id ei non liceret. Nauarrus enim, & Luſitanus, veſcentes in Caſtella die Sabbatho extremis, vel interioribus partibus animalium, non peccant: licet in ſuis terris id eis nõ liceat. Caſtellanus autẽ idem faciens in Luſitania, uel Nauarra, peccaret, per ca. illa. 12. diſt. per ꝙ eius gloſſ. probat illud uulgatum.

Si fueris Romæ, Romano viuito more:
Et ſi ſis alibi, viuito ſicut ibi.

Quidquid dicat Alexandrinus ibi, & quidã alij alibi vt ſentit Panor. in c. conſiliũ. de obſeru. ieiu. & Car. in cle. 2 quæſt. 5. de celeb. miſſ. & ibi Imo. & Bonif. & Porcius in §. ſed & quod Principi. inſti. de iure nat. nu. 26. & alij alibi. quod & communis conſuetudo ſeruat. Idemque ſeruandum eſt circa feſta, & ieiunia, & alia uaria uariarum terrarum præcepta.

Septimo, peccat quis, cũ ſe ſcienter inebriat, aut procurat alium inebriari, ſecũdum, S. Tho. 2.2. quæſt. 150. art. 1. quia notabiliter uult nocere alteri, & ſibi eſſe nocumento, cui renunciare non poteſt, uolens ſe, uel alium rationis vſu priuare. Dixi, *ſcienter*: quia ſecus, ſi id fecit ignorantia qualitatis potus, uel inaduertentia nimietatis eius; quia tunc, aut nihil, aut ſolũ uenialiter peccaret. Idem eſt de ſcire debente. l. ꝙ te. ff. de reb. cre. ut quia cõſueuit tali, uel tanto potu inebriari, & eum bibit, nõ credendo ſe inebriatum iri: non ꝙ iteratio actus ex ueniali mortale faciat: ſed quia cõſuetudo facit, ut ille ſcire debeat ſe eiuſmodi potu inebriatũ iri: ꝙ ſatis eſt ſecundum Caiet. 2. 2. quęſt. 150. art. 2. 121

Octauo, peccat, qui humanis carnibus veſcitur, uel præbet eas alteri edendas citra maximã neceſſitatem: etiam ſi neminem ob id occidat, nec occidi procuret: quia ut recte ait Caiet. ut ſola femina humana eſt ad copulam licitã apta; ita ſola caro animalis irrationalis eſt licita, qua ueſcamur. Quare de more prouide patres illuſtriſſimę Societatis Ieſu renuunt baptizare gẽtiles Anthropophagos catechumenos, nõ proponentes abſtinere perpetuo a carnibus humanis, etiam in bello iuſto interfectorum: quia nõ ſunt contriti, nec ſatis attriti: & conſequenter non baptizandi. cap. firmiſſime. 15. quæſt. 1. & per dicta per nos ſup. cap. 1. num. 39. 122

SVMMARIVM.

123 *Hebetudo mentis, quæ mortalis.*
123 *Lætitia nimia, quæ mortalis.*
123 *Multiloquium, quod mortale.*
123 *Scurrilitas, & ſpurcitia, quæ mortalis.*

CIrca uero prefatas quinque filias gulę peccat mortaliter primo, qui per mentis hebetudinem ſe terrenis miſcens, & a cęleſtibus auocãs, cõſcientiã ſuam nõ diſcutit, quãdo, & qũo ex pręcepto tenetur. Ang. uer. hebetudo. 123

Secundo, peccat mortaliter, qui ob immoderatam lætitiam, obſcœnis cantilenis, uerbis, aut geſtibus utitur, intendẽs inducere, uel credẽs, aut credere debens, ſe, uel alium per ea inductũ iri in cõſenſum alicuius actus mortalis, cordis, oris, uel operis, ut recte declarauit Caiet. 2.2. quęſt. 184. art. 6. & per cap. notum. 1. q. 1. & c. fi. de iniur. Idem de eo, qui ſaltat, choreas ducit, & irreuerenter pſallit, aut canit, & præſertim in eccleſijs, & cœmeterijs. argum. cap. cum decorẽ. de uit. & honeſt. cleric. & eorum, quę diximus in rep. cap. quando. de conſec. diſt. 1. & ſupra cap. 18. num. 75. Maxime uero, ſi eſt ſacerdos: niſi parum, & ſecreto id faceret. argu. cap. clerici. de uit. & honeſt. cler.

Tertio

Digitized by Google

Tertio peccat mortaliter qui multiloquio in irreuerentiā Dei notabilem vtitur:aut adeo eo delectatur,vt paratus ſit id pręferre implemēto alicuius pręcepti,ſecundum S.Ant. 2. part.tit. 6. cap. 4. §.4.

Quarto,qui per ſcurrilitatem, vel ſpurcitiam veſtes valde impudicas geſtat, aut alias intentione expreſſa, vel tacita prouocādi ad luxuriā, vel alium finem mortalem, per prædicta.

De Accidia ſeptimo vitio capitali, & eius filiabus.

SVMMARIVM.

124 *Accidia quid, cur ita, & pigritia dicta, filias quinque parit.*
125 *Deſperatio filia accidiæ, quæ mortalis.*
125 *Puſillanimitas filia accidiæ, quæ mortalis.*
125 *Rancor filius accidiæ qui mortalis.*
125 *Euagatio mentis quæ mortalis.*

124 DE Accidia dicendum primo,quod illa generaliter ſumpta continet omnem triſtitiam de quocunque ſpirituali bono, ſecundum S.Tho.2.2.quæſt.35.art.2.ſed ſumpta ſpecialiter,vt hic ſumitur,eſt contraria charitati,& definiri poteſt, eſſe vitium inclinans ad triſtandū de bono ſpirituali diuino, quatenus eſt diuinū in eo,qui triſtatur,ſecundū mentē vtriuſq; Tho. vbi ſup. Dixi,*De ſpirituali*, ad excludendum triſtitiam de bono temporali. Dixi, *Diuino*,ad excludēdum triſtitiam de bonis ſpiritualibus virtutum moralium. Dixi, *Quatenus eſt diuinum*, quia contriſtari de eo,quatenus eſt laborioſum, vel aliorum operum impedimentum, nō eſt accidia, vt aduertit vterque Thom. vbi ſupra. Dixi,*In eo qui triſtatur*: quia triſtari de eo quatenus eſt in ipſo Deo, pertinet ad odium eius, & quatenus eſt bonum diuinum in ipſo, pertinet ad accidiam, vt ſubtiliter, conciliando S. Thomā ſibi ipſi, diſtinguit ibidem Caiet. Nam bonum ſpirituale diuinum,vt eſt in homine,cōſiſtit in charitate,& amicitia inter ipſum & Deū qua ſe conformat ei,volendo ea, quæ ipſe vult, & gaudendo colloquio, & conſuetudine eius, tamquam veriſſimi,& ſupremi amici, & patris, reuelando ei cum delectatione viam ſuam,iuxta Pſ.138. *Proba me Deus,& ſcito cor meum,interroga me,et cognoſce ſemitas meas, & vide ſi via iniquitatis in me eſt, et deduc me in via æterna.* Cum ergo quis triſtatur, & eum tædet eiuſmodi colloquij,ſermonis,& gaudij,hoc peccatum committit,cognatum odio Dei, ſuo genere omniū peccatorum grauiſſimo,ſecundum S.Tho. 2.2. quæſt.34.art.2.& q. 39.art. 2.ad 3. & 1.2.q.37. ar.4.ad.3.vt ſupra.cap.11.nu.14.dictū eſt.Quare etiam hoc peccatum eſt valde graue,genereque ſuo mortale,cum deliberato,& aduertente animo admittitur.quod raro videtur contingere. Ex quo infertur, merito vitium hoc vocari accidiam: quia vt acidū frigefacit, & tepefacit calorem, ita hoc amorem, & deſiderium boni diuini ſpiritualis ſui, in animo iam aliunde excitatum: & actus ille ſic triſtandi, ſiue triſtitia inordinata,eſt actus, ſeu peccatum accidiæ.

Ex quibus infertur, primo,ꝙ qui triſtatur de bono ſpirituali aliarum virtutum moralium,ve luti de reddendo ſuum alteri,quod eſt bonū iuſtitiæ,aut moderato eſu,& potu,quod eſt bonū temperantię, &cet. non peccat hoc peccatum: ſed vitij contrarij virtuti, de cuius bono tractatur.

Secundo,quod ratio,cur hoc vitium dicatur capitale ſeu principale eſt:quia ex eo ſex impro bæ filiæ naſcuntur iuxta S. Greg.31. Moral.declaratum per S.Tho.2.2. quæſt.35.ar.4.ſcilicet Deſperatio,Puſillanimitas,Torpor animæ,Rācor, & Euagatio mentis. Ratio vero cur a vulgo vitiū hoc appelletur pigritia, licet incaute, quia omnem ignauiam & tarditatē ſignificat, videtur eſſe quod facit hominem pigrum ad bonum diuinum proſequendum,ea ratione, qua vt delectantia ad ſui proſequutionē mouent,ita contriſtantia remouent, iuxta illud Ariſt. 8.& 10. Ethic. *Delectatio tenet operantem in opere.* 125

Peccat autem mortaliter circa accidiam, & filias eius primo, qui per eā omittit aliquid ſub pœna mortali pręceptum, vt communionem, miſſam,vel preces horarias:non tamen inducit circumſtantiam neceſſario confitendam. ſufficit enim confiteri,qui omiſerit,non exprimendo, quod per accidiam id fecerit. Dixi, *Praceptum*: quia omittere aliud in ſummum eſſet veniale,ex mente Arch. & Cardinalis S. Xyſti in cap.qui bona.17.quæſt.1.

Secundo peccat mortaliter, qui per accidiā vel pigritiam, vel aliam negligentiam vel non ediſcit,vel non credit ea,quæ de pręcepto mortifero ſecundū ſuum ſtatum tenetur, de quibus ſupra,cap.11. nu.18.& pręlud.3.nu.19.

Tertio, qui deſperat peruenire in vltimum finem, nempe beatitudinem,& viſionem intuitiuam Dei, & vitam æternam, iuxta dicta in prælud.4.

Quarto peccat,qui trāſgreditur aliquod pręceptum mortiferum per puſillanimitatem, qua fugimus ardua; vel per torporem,quo fugimus mediocria; vel per rancorem, quo indignamur in bene monentes; vel per malitiam, qua nos bonorum ſpiritualium tędet;vel per euagationē mentis, qua fugiendo ſancta diuertimus in illicita: quod tamen,vt prædixi,non addit peccato circumſtantiam neceſſario confitendam, quod ob hæc ſit tranſgreſſus.

Digitized by Google

De peccato in Spiritum ſanctum.

SVMMARIVM.

125 *Peccata in Spiritum ſanctum, ſunt deſperatio, præſumptio, impænitentia, obſtinatio, impugnatio agnitæ veritatis, & inuidia fraternæ gratiæ, & cur irremiſsibilia.*

126 PEccatum in Spiritumſanctum, aliquo nomine accidię cognatum, definiri poteſt ſecundum mentem Mag. & recentiorum communiter in 2.lib.ſent.diſt.43.& S. Thom. 2.2.q. 14. art. 1.& gloſſ.c.ſi ſacerdos.ſub fi. de pæn. diſt.1. & aliorũ alibi, eſſe peccatũ contra bonitatẽ Spiritui ſancto attributam commiſſum. Sicut enim quod committitur ex infirmitate, dicitur cõtra Patrem, cui attribuitur potentia; & commiſſum per ignorantiam, contra Filium, cui attribuitur ſapientia; ita commiſſum per malitiam, dicitur contra Spiritumſanctum, cui attribuitur bonitas. Peccatum autem in Spiritumſanctum eſt ſextuplex. Deſperatio, qua tollitur ſpes veniæ. Pręſumptio, qua impeditur bonus timor. Impęnitentia, qua fugatur dolor præteritorum. Obſtinatio, qua omittitur cautio futurorum. Impugnatio agnitæ veritatis, qua relinquitur cognitio veritatis. Inuidia fraternę gratię, qua de gratia proximi quis triſtatur. Quodlibet enim horũ peccatorum tollit medium veniæ a bonitate Spiritus ſancti conſequendæ, & dicuntur irremiſsibilia Matth. 12. non quidem quia ſit vllũ peccatum, quod vere contrito non cõdonetur, c. quia diuinitatis. de pęn. diſt. 1. & c. nemo. de pęn. diſt. 7. ſed quod hęc ſecundum ſuam naturam repellunt media, & principia; quibus remittuntur peccata, videlicet ſpem, timorem, dolorem, &c. vt tradit S.Tho. vbi ſupra, ar. 3. Quamobrem merito dicuntur grauiſſima, quoties pars animæ ſuperior conſentit in eis: alias enim ſolũ ſunt venialia: quia ſubreptio in omni materia excuſat a mortali. c. ſed penſandũ. diſt. 6. & per ſępe dicta, pręſertim cap. 11. nu. 14.

De quinque ſenſibus exterioribus & de operibus Miſericordiæ Cap. XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Senſus exteriores quinque, & quis eorum vſus malus, & mortalis.*

2 *Miſericordia quid, & eſt virtus moralis maxima.*

3 *Eleemoſyna, actus miſericordiæ, cur dicatur charitatis.*

4 *Miſericordiæ opera ſpiritualia ſeptem, corporalia totidem.*

5 *Eleemoſyna ſpiritualis præſtat corporali, quando vtraque præcepta. & 8.*

5 *Neceſsitas extrema quæ ſit.*

6 *Superfluum duplex, natura tantum, & natura, & ſtatus.*

7 *Status decenter conſeruandus, vel mutandus.*

7 *Reſtitui cur non debeat damnum ob eleemoſynã denegatam conſecutum.*

8 *Eleemoſyna potius in vita, quam poſt eam, agẽda.*

9 *Eleemoſyna ſpiritualis quando cum vitæ periculo præcepta. nu. 10. & 11.*

9 *Anima proximi ſalus, præferenda corporis proprij ſaluti.*

10 *Franciſcus Azpilcueta, & Xabierre Societatis Ieſu laudatur.*

11 *Eleemoſyna a danda egenti extreme nullum votum excuſat.*

11 *Cõſilium doloſum, vel damnoſum, quod mortale.*

IN pręludio ſecundo dictum eſt, quinque eſſe ſenſus exteriores, per quos veluti per quaſdam feneſtellas omnium externorum ſpecies, ſiue ſimilitudines in animos noſtros intromittuntur; videlicet viſum, auditum, tactum, guſtũ, & olfactum, cum multis aliis ad eos pertinentibus: de quibus dicendum primo, quod eorum vſus ſuo genere indifferens eſt; ordinatus quidẽ bonus: inordinatus vero malus. Ordinatus eſt quem omnes circunſtantię ad actum bonum neceſſarię circumſtant. Inordinatus vero contra, cui aliqua deeſt; iuxta definitionem actus boni poſitam in pręl. 7. nu. 1. Eſt autem mortalis, cum ei conuenit definitio peccati mortalis, poſita ſup. pręl. 9. Venialis autem, cum non conuenit illa ei, & deeſt aliqua circunſtantia ad bonitatem neceſſaria. 1

Quare per hos ſenſus ille ſolus, & omnis, peccat mortaliter, qui videt, audit, olfacit, aut guſtat aliquid, tranſgrediendo aliquod pręceptũ obligans ad mortale: aut, ut aliquod horum faciat, ſe, aut alium periculo probabili mortaliter peccandi obiicit: aut infert damnum notabile animę, ſaluti, honori, aut bonis proximi: aut animę, aut ſaluti proprię, per proxime dicta. Et ideo non videtur neceſſe interrogare aliter pęnitentem de peccatis per hos ſenſus patratis, nec vt ipſe confiteatur, tamquam facta per eos: quia non inducunt circunſtantiam neceſſario confitendam, vt dictum eſt c. proximo de peccatis accidiæ, & filiarum eius.

Secundo dicendum, quod ex mentè Augu. 9. de ciuit. Dei, & S.Tho. 2.2. quęſt. 30. art. 1. 2. & 3. miſericordia eſt virtus moralis inclinans ad miſerendum ordinate, patientis aliquod malum, vel defectum, & ei ſubueniendum. Dixi, *Virtus moralis:* quia non ſolũ eſt talis, ſed maxi- 2

ma

ma earũ,quę dirigunt ad proximum, vt idem ibi probat. art.4. Dixi, *Ordinate*: quia miſereri inordinate,etiam ad ſubueniendum, vitij eſt, cap.eſt iniuſta miſericordia. 23. quęſt. 4. Dixi, *Subueniendum*: quia miſereri ad puniendum, etiam ordinate,pertinet ad iuſtitiam, cap.omnis.& cap. qui emendat.45.diſtin.

3 Tertio dicendum,quod interdum actus, & opera miſericordiæ,vocantur etiam opera charitatis, cap. inter opera charitatis. de ſpon. & cap.duæ.45. diſt. Quia licet immediate procedant a miſericordia: mediate tamen frequentiſſime procedunt a charitate; quatenus amor proximi ex ea immediate procedens, eſt cauſa miſerendi,& volendi ei ſubuenire. Vocantur etiam eleemoſyna: nam verbum,eleemoſyna, vt in d. comment.diximus,interdum accipitur pro re ſpirituali,vel temporali, qua neceſſitati alicuius ſubuenitur, vt in c.tria. & in cap. duę. 45. diſt. & in illo Matth. 6. *Cum facis eleemoſynam*, & cet. & in illo Luc. 11. *Date eleemoſynã, & cæt.* & interdum accipitur pro actu virtutis, quo fit illa ſubuentio, ſecundum mentem S. Tho. 2.2. q.32. art.1.& eiuſdem, & S. Bonau. & aliorum,in 4. lib. ſent. diſt. 15.& noſtrorum in d. cap. tria.& aliorum alibi. Nam verbum, eleemoſyna idem ſonat quod miſeratio. Sicut enim hoc verbũ latinum, eleemoſyna, deriuatur ab illo verbo latino,miſereor;ita illud Gręcum ἐλεημοσύνη, ab ἐλεέω verbo Græco quod ſonat miſereor.

4 Quarto dicendum, quod cum malorum, & defectuũ alia ſint corporis, alia ſpiritus; duplicia ſunt opera,ſeu actus miſericordiæ, ſiue eleemoſynę. Altera corporalia, contenta in illo verſu declarato per S. Thom. 1. 2. quæſt. 32. art. 2.& per Archid. in d. c. tria. ſcilicet,

Viſito,poto,cibo,redimo,tego,colligo,condo.

Ideſt,eſurientem paſco, ſitientem poto, captiuum redimo,nudum operio,peregrinum hoſpitor,ægrotum viſito, mortuum ſepelio. Altera ſpiritualia,contẽta in illo altero verſu per eoſdem declarato, ſcilicet,

Conſule,caſtiga,remitte,ſolare,fer, ora.

Intelligendo per,conſule, etiam doce: id eſt, indigenti conſilio,conſule, ignorantem doce, triſtem conſolare, peccantem corrige, offenſam remitte, oneroſum porta,ora pro alio. Et quamuis inueniantur alia mala, & alij defectus,ratione quorum miſerendum ſit,vt frigus, & æſtus: non tamen ideo hæc diuiſio antiqua omittenda eſt, quod quidam nouatores faciunt. Tum quia alia poſſunt reduci ad hæc. Tum quia hæc ſunt communiora, & frequentiora.

5 Quinto dicendum,quod miſericordia, ſeu eleemoſyna, ſiue ſit ſpiritualis, quæ melior eſt corporali, iuxta S. Auguſtinum in d.cap. duæ. & S. Thomam dicta quæſt.32. artic. 3. ſiue ſit corporalis, eſt de conſilio, vel ſaltem non de præcepto obligante ad mortale, exceptis duobus caſibus. Alter eſt cum quis habet ſuperflua naturæ, & occurrit, & petit ab eo aliquis egens extreme,capit. paſce. 86. diſtinct. l. necare. ff. de liberis agnoſcendis. Alter cum quis habet ſuperflua naturæ, & ſtatus, & eſt alius egens neceſſarijs ad ſuum ſtatum, vt ſentit S. Auguſtinus in capit.quid dicam. 14. quæſtio. 4. cap. hoſpitales. 25. diſtinct. & S. Ambro. in capit. ſicut hi. 47. diſtinct. & S. Thom. 2.2. quęſt. 32. articu. 5. & Quodlib. 8. articu. 12. quod probatur per adducta ab eo: & a Caiet. ibi, & neruoſius in 2. & de præcepto eleemoſynæ. quęſtio. 6. & Maio. in 4. diſtinct. 15. quæſt. 5. quamuis Panormit. communiter receptus in capit. ſi vero. de iureiurando. S. Anto. 2. par.tit. 1. c. 14.& Summa Roſ. verb. eleemoſyna,oppoſitum teneant,non recte. S. Tho. in dic. artic. 5. intelligentes: quorum tamen opinio eſt vera, quo ad hoc, vt non teneatur alicui occurrenti egenti, tenetur tamen illi, vel alij quem elegerit, vt clare reſoluit S. Thom. in dict. quodlibet. articu. 12. In quibus tamen duobus non eſt de pręcepto ſubuenire donando:ſed ſatis eſt ſubuenire commodando,vel mutuando, vt diximus ſupra. capit.17. numero 61. & in apolog. libro de reditibus eccleſ. quęſtione 2. monit. 3. num. 4.

Extreme autem egere dicitur, non ſolum qui iam animam agit, vel ſpirat; ſed etiam cum indicia probabilia apparent eo deuenturum,niſi ei ſubueniatur, & non ſe offert, nec expectatur probabiliter alius, qui ei ſubueniat, iuxta S.Tho. in 4.diſtinct. 15.quæſtio. 2. artic. 4. quæſt. 4. & declarat Caiet. in d. tract. capit.2. Quo fit, vt ratione neceſſitatis extremæ non poſſit defendi opinio Scoti, dicentis lib. 5. quęſtio.3. artic. 4.de iuſt.& iure. ei,qui eſt in periculo amittendi ſuum honorem, de præcepto eſſe ſubueniendum. Tum quia ipſemet lib. 4. quæſt.6. artic. 3. vbi ſup. dicit, & bene, hominem eſſe dominum ſui honoris, & famæ,ad condonandum communiter cum merito,ei, qui ademerit.Quamuis alia ratione infra eodem num. 17. defendatur.

Sexto quod ſuperfluum naturæ, de quo ſupra, dicitur omne id,quod alicui ſupereſt,demptis neceſſarijs ad vitam ſuam, & ſuorum. 6
Superfluum vero ſtatus,eſt id, quod ſupereſt alicui deductis neceſſarijs ad vitam, ſtatumque decentem ſuum, & ſuorum,habita ratione caſuum,nõ omnium, qui contingere poſſunt:ſed eorum,qui probabiliter timeri, vel expectari debent,ſecundũ oẽs,quibus Caiet.addit quod ad eundem ẽt ſtatũ pertinent ea,quę neceſſaria

ſuſtentandis filijs, filiabus, mancipijs, famulis, hoſpitibus, conuiuijs, munerib. honeſtis, & magnificētijs moderatis: ſed & ſentit S. Thom. & exprimit Caiet. vbi ſupra, & melius Silu. verb. eleemoſyna. q. 1. §. 3. in Roſa aur. caſu. 53. qđ neceſſarium ad ſtatus decentiā non cōſiſtit in puncto indiuiduo; ſed habet latitudinem eo maiorem, quo maior eſt ſtatus: quia in vno erit decē plus, aut decē minus; in alio centū plus, aut centū minus; & in alio mille plus, aut mille minus; & cęt. argum. l. 1. ff. de iure delib. & cap. de cauſis. de offi. dele. & eorum, quę de pretio iuſto, pio, mediocri, & rigoroſo dicta ſunt ſup. cap. 17. nu. 228.

Septimo dicendum, quod ex hoc ſequitur, facile iudicandum non eſſe, aliquem ſęcularem plura, quam quæ ſuo ſtatui neceſſaria ſunt, habere; cum etiam ille, qui ad aliquod dominium emendum, & mutandum ſuum ſtatum in alium maiorem, ad quem idoneus eſt, pecunias congerit, nō habet plus, quam ſuum ſtatum deceat, vt dictum eſt cap. præced. num. 73. Dixi, *Sæcularem*, quia eccleſiaſtici nō poſſunt in tot fines, ac illi pecunias coaceruare, vt infra ſequen. cap. attingetur. Sequitur item, Roſellam ſine iuſta ratione dixiſſe paucos diuitum confeſſarios ſaluatum iri, ſi eleemoſyna in prædictis duobus caſibus de præcepto foret. non enim tot ſunt, quot putat, huiuſmodi diuites, quibus ſit ſuperfluum ſtatus, cum nec Reges, & magni principes, qui habent theſauros ad bella, quæ probabiliter contra ſuas reſpublicas timent, aut quę pro illis gerere debent, ſuperflua habere cenſeantur.

7 Octauo dicendum, quod nemo tenetur ad dandam eleemoſynam de ſuo ſtatui decenti neceſſario, niſi egenti extreme: quia quiſque debet decenter viuere, aut ſtatū ſuū in aliū mutare, vt ſingulariter S. Thom. docuit in d. quæſt. 32. ar. 6. pro quo eſt cap. quorum. 24. quæſt. 1. & princ. cap. 1. & 2. 41. diſt.

Nono, quod quamuis non ſoluens debitum, quando, vbi, & quomodo debet, ad reſtituendum damnum, quod ex illa mora creditor accepit, teneatur, iuxta ſupradicta cap. 17. num. 15. qui tamen pauperi eleemoſynam non dat, etiam ſub peccato mortali debitam, non tenetur ad reſtituendum ei illam eleemoſynam, nec damnum, quod inde illi proueniet. Quia vt latius in repet. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. concluſ. 6. & in Apol. lib. de reditib. eccleſiaſtic. quæſt. 2. moni. 2. diximus, charitas non obligat ad reſtituendum illud, ad quod alicui dandum, aut faciendum, ſub pœna peccati mortalis obligat. iuxta Alex. Alen. 3. par. quæſt. 87. & communem, quam pulchre defendit Adri. in 4. de reſt. quęſt. 1. colum. 9. concludendo ad reſtitutionem non teneri eum, qui cum verbis, aut factis poſſet, furtum & damnum proximi non impediuit; niſi ex officio, & iuſtitia ad id teneatur. Omittimus autem hic, gratia breuitatis, encomion eleemoſynę, quam ſibi gratiſſimam eſſe Chriſtus ipſe teſtatus eſt Luc. 11. & Matth. 15. & per totam ſuam ſacram ſcripturam, & ſuos ſacros doctores, quorum ſummus Auguſti. in ſermone. 45. ad fratres in eremo, ſic dixit: *Non memini me legiſſe, aliquem male mortuum fuiſſe, qui viuens opera pietatis bene exercuerit.* Quibus adde, ſi placet, ea, quę ſcripſimus in c. ſi. medicamentum. de pęnit. diſt. 1. Quare, vt alienum eſt ab omni iuſtitia, per fas, & nefas, quo iure, qua ve iniuria coaceruare diuitias, ita quoque a prudentia chriſtiana ſeruare illas, eleemoſynis dum vita manet, parcendo, & ad heredes relegando, iuxta illud Agonis glorioſiſſimę eiuſdemq; patronæ noſtrę Luciæ ad matrē: 8

Res ſeruata perit, miſeris data porrigit alas
Ad ſuperos, ala duplices, argentea lana,
Aurea dextra, viamque datori ad ſidera pandit.
Certa præit viuos pietas, incerta ſepultos
Conſequitur: nā quod noſtri eſt, dū vita ſuperſtes,
Arbitrij, mox eſt alieni, vt vita receſſit.

Non eſt item benignitatis euangelicę, immo neque humanitatis ethnicę, pauperem petentem a ſe aſperis verbis repellere, etiam cum ad largiendum ei eleemoſynam non tenemur; licet non ſit mortale, iuxta S. Aug. cap. vnum. ſub fin. 25. diſt. quāuis enim nō debeatur el eemoſyna realis, debetur tamē benigna reſpōſio; vt recte aduertit Maior. in 4. diſt. 15. quęſt. 7.

Circa vero prædicta opera miſericordię, ſiue eleemoſynę, peccat mortaliter primo, qui habens ſuperfluum, etiam tantum naturę, non cibat, potat, vel veſtit egentem extreme, & occurrentem. Dixi, *Occurrentem*: quia non tenetur quis quęrere alios, niſi id ei ex officio incumbat, per prędicta. Idem de non redimente, ſaltem mutuando, captum, quem credit alias iniuſte occiſum iri. Idem de non viſitante, non hoſpitante, non ſepeliente, cum extrema neceſſitas proximi ea exegerit, per ſupradicta. Per quod reſpondetur ad noue quęſitum, quod non tenetur ſub culpa mortali quęrere eiuſmodi egētes in carceribus, hoſpitalibus, & alijs locis. 9

Secundo, peccat mortaliter, qui grandi, licet non extrema neceſſitate preſſo, non fert opem neceſſariam, quā commode ferre poteſt; & credit, neminem alium eam ei laturum, per dicenda infra.

Tertio, peccat mortaliter, qui non facit aliquam de ſeptem eleemoſynis ſpiritualibus prędictis, eius extremam neceſſitatem, quo ad animæ ſalutem patienti; etiam ſi id non poſſet abſque iactura vitę corporalis facere: quia tenetur quis pręferre animam proximi ſuo corpori, vt probat vterq; Th. 2. 2. quęſt. 26. art. 5. ad 3. & q. 22.

Digitized by Google

q.32.ar.5.& 6. Raro tamen eiuſmodi neceſſitatem patitur Chriſtianus, vt diximus in cap. inter verba. 11. quæſt. 3. quum per contritionem, abſque alia ope, ſaluari poſſit, cap. dixi. & cap. magna. de pœnit. diſt. 1. Patitur tamen illam, qui exiſtens in culpa mortali, & proximus morti, putat ſe quavis peccatorum attritione ſaluum fore; & ideo non curat eam augere ad perfectionem neceſſariam, iuxta dicta, cap. 1. nu. 1. tunc enim videtur extreme indigere doctrina de vera contritione. Eandem etiam neceſſitatem patiuntur paruuli chriſtianorũ morti proximi exiſtentes apud infideles, vel apud fideles neſcientes baptizare. Dixi, *Chriſtianorum*, quia ſecundum ſententiam S. Thom. receptiorem 2.2. quæſt. 10. art. 12. & 3. par. quæſt. 68. art. 10. filij infidelium adhuc expertes rationis, ſine parentum conſenſu, non debent baptizari. Eandem etiam pati dici poſſunt multi Gentilium in Indijs Braſiliæ, & Peru, morti propinqui, qui conuerterentur, ſi fide catholica erudirentur.
10 Qualẽ habuiſſe fatis videtur arbitratus magnus ille Dei ſeru⁹ Magiſter Frãciſcus ab Azpilcueta, & Xauiere, vnus ex primis vndecim Illuſtriſſimi, vtiliſſimique noſtro ſeculo Ordinis Societatis Ieſu, cognatus noſter, & amiciſſimus, Gẽtiles cuiuſdam inſulæ, ad quibus prędicandum per varios caſus, variaque diſcrimina rerum, cũ probabili periculo vitæ profectus fuit, vt copioſius in repet. cap. ſi peccauerit. 2. quæſt. 1. explicuimus. qui poſtea ibi, & alibi euangelio magno cum fructu prędicato, anno 1552. traiecit in ampliſſima Chinarum regna, literarum ſtudijs, & ſeculari politia florentiſſima, Tartariæque vt creditur contermina: quamuis etiã licite, & heroice potuit ille eiuſmodi pericula ſubire pro animarum illius gentis ſalute: licet non iudicaſſet eam in extrema neceſsitate conſtitutam, nec ſe ad id de pręcepto obligatum: vbi admirabili cum exemplo cruces noſtras tollendi, & Chriſtum Opt. Max. crucifixum ſequendi, vitam Apoſtolicam mortalem (quę illi quoddã martyrium iam inde ab initio prędictę Societatis fuit) cum immortali commutauit. Cuius rei Altiſsimus, cui tam feruenter inſeruiuit, multa ſigna dedit, corpus eius in dura caſa mõtis aſperrimi ſolitarie mortui illęſum pręſeruando: Luſitanoſque aliquot caſu illuc appellentes nullo alio vinculo, quam charitatis coniunctos mouẽdo, vt terras ſibi vetitas intrare auſi, quærerent illud; quæſitumque naui inferrent; in eaque ad Goam bis mille leucis, & a Luſitania quatuor millibus diſtantem tranſueherent. Mouendo itẽ innumeram multitudinem, primum Malacæ, deinde Goæ, ad excipiendum eum de naui honorificentiſsime, & reponendum in eccleſia, ſimul magna deuotione colendum, vt & nunc colitur; exemplo ſuo adhortans nos omnes, vt Deum Opt. Max. ex animo oremus, & flagitemus, quo multos tanto muneri aptos efficiat, eiſque fortem animum inſpiret commigrandi eo, vbi tanta meſsis, & tam pauci ſunt operarij: vbi etiam ipſe iam pridem vitam finiſſem, niſi ille quando Vlyſsippone diſceſſit, me iam ſeneſcentem, laboribus animo ſuo conceptis imparem iudicaſſet, ſcribens, vt abſentiam patienter ferrem in terris, pręſentiam ſperans in cælis. Quę prędicta conſequitur primo, eum, qui non eſt parochus, nec pręlatus, non teneri cum probabili periculo vitę ſuę corporalis, ad inuiſendum peſtilentia, aut morbo contagioſo infectũ, & in extrema neceſsitate vitę corporalis conſtitutum: quamuis ſecus ſi in extrema ſpiritualis verſaretur, in quod reſoluendum eſt, quod dicit Gab. in quodam ſermone.

Secundo, nullo ſtatu, voto, aut pręcepto hu- 11
mano excuſari quem, ſi alioqui poteſt, a ſubueniendo proximo in extrema neceſsitate conſtituto: adeo quidem, vt etiam clericus religioſus debeat detegere proditiones, & coniurationes contra rempub. factas: &, ſi opus fuerit, in remedium etiã coniuratores ipſos, nec fieret irregularis, licet ob eas illi morte plecterentur: modo id faciat proteſtatus ſe id facere, vt periculo imminenti, citra ſanguinis pœnam, obuietur, iuxta. cap. pręlatis. de homicid. lib. 6. quod recte adnotauit Caiet. 2.2. q. 26. art. 5. relatus ſupra cap. 18. num. 54.

Tertio, ſequitur, magna laudẽ dignos eſſe, qui ſęuiente peſte, ęgrotantibus ſpiritualia miniſtrãt; licet ad id non teneantur, per ibidẽ dicta.

Quarto, peccat mortaliter, qui conſulit mortale aliquod proximo, aut dolo, vel culpa lata aliquid notabiliter noxium, per prędicta, cap. 11. nu. 9. niſi id faceret, quo minus peccaret, iuxta S. Aug. relatum in cap. ſi quod verius. 33. q. 2. Quędam hic antea poſita de non docente, de ignorantia, conſilio, rancore, triſtitia, & oratione, prętermittimus, ne ſupra opportunius dicta repetamus.

De correctione fraterna.

SVMMARIVM.

12 *Correctio fraterna quid, et qui ad eam teneãtur.*
13 *Correctio fraterna de ſolis mortalibus facienda.*
14 *Correctionis fraternæ ordo, & quando non ſeruandus.*
15 *Corrigens intentione mortali, vel cum damno notabili, vt peccat.*

Dicendum primo, quod fraterna correctio 12
vna de ſeptem eleemoſynis ſpiritualibus, eſt monitio proximi ſecreta, aut coram teſtibus,

vt ſe à peccato emendet,argu.cap.nouit. de iudic.& cap.ſi peccauerit.2.q.1.ad quã pręcepto naturali tenemur omnes;etiam infideles,& etiã euangelico Matth.18. Omnes fideles, prælati, ſubditi, iuſti, & peccatores; quamuis magis prælati, quam alij; & qui maioris ſunt auctoritatis,quam qui minoris,modo quatuor concurrant.Primum, quod certum ſit,proximum peccare peccatum mortale, vel veniale periculoſum. Secundum, quod ſperetur emendatio;aut ſaltem non timeatur deterioratio. Tertium, opportunitas non ſolum perſonæ,ita quod magis ipſe, quam alij ad id teneatur, ſaltem conſiderata eorum, ad quos id magis ſpectat, negligentia; ſed etiam temporis: quæ colliguntur ex vtroque Thom. 2.2.quæſt. 33.& S. Thom. in 4.lib. ſentent. diſtin. 19. Adri. in 4. de correct.frater. Sot.lib.de rat. teg.membr.2. q.2.Innoc. Panor. & alijs in cap. nouit. de iudic.Archid.& alijs præſertim Turrecrem.in c. ſi peccauerit.2.quæſt.1. quamuis de nonnullis horum inter illos ſit controuerſia,quam tollere in d.cap.ſi peccauerit.niſi fuimus. Quartum,vt ea commode fieri poſſit; id eſt, abſque damno notabili ſalutis,honoris, famæ, & fortunarum corrigẽtis; niſi emẽdandus ſit in extrema eiuſmodi correctionis neceſsitate. quod raro contingit per ſupradicta.num.13.

Nec(quidquid aliqui dicant)excuſatur quis ab ea facienda, eo quod ſit in peccato mortali cum nemini ſua malitia prodeſſe, aut bonitas nocere debeat.cap.1.de poſt.præl.l. itaque fullo.ff.de furt. Cumque quilibet poſsit ope diuina(quæ nunquam facienti,quod in ſe eſt,denegatur) ſuorum peccatorum pęnitere,& eorum veniam conſequi,cap.ponderet.60.diſt.

Secundo, dicendum, quod ex his ſequitur reſponſio ad noue quæſita. Primo, quod non peccat quis peccato mortali omiſsionis correctionis,eo ꝙ non corrigat eum,qui per ignorãtiam probabilem diei ieiunij, uel feſti non ieiunat, vel non audit miſſam:quia in eo non peccat ille mortaliter, nec venialiter periculoſe: quo ceſſante,ceſſat præceptum de corrigendo, per prædicta.

Secundo,quod peccat, ſi non corrigit eum, qui peccat ex ignorantia non probabili,uel fragilitate: præſertim quum id commode facere poteſt,iuxta poſita infra num.23.

Tertio, quod non peccat negligentia corrigendi, qui tranſiens per terram hæreticorum, nõ reprehendit eos tractantes ſacramenta, vel imagines irreuerenter:vel docentes aut prędicantes hæreſes, ſi nulla eſt ei ſpes emendationis, immo timor auctioris mali: quia deeſt ſecundum,eorũ quatuor, quæ dicta ſunt ad obligationem corrigendi requiri.

13 Ex quibus ſequitur,quod quamuis laudabile ſit corripere proximum de peccatis venialibus,puta riſu inordinato, ſermone otioſo, nimia audiendi curioſitate: non tamen eſt mortale id non facere,iuxta S.Ant.2.par. tit.16. c. 6.Confeſſarius autem nullatenus,nec publice, nec ſecreto debet corripere quemquam de peccatis ab eo ſibi confeſsis, vt recte monuit Sot. vbi ſupra memb.2.q.1.& probatur copioſe per ea, quæ dixi in cap. inter verba.concluſ.6.& in cap. ſacerdos. de pænit. diſt.6. niſi pęnitens ſignificaret,id eſſe ſibi gratum,inducendo colloquia, vel conſulendo ſuper eis. Sequitur item, non eſſe interdum peccatum, immo meritum, differre correctionem cuiuſpiam, quouſque in maius delabatur, quo aptius correptus emendetur ab vtroque.Dixi, *Interdum*, vt cum is,qui debet corrigere probabiliter credit eum, qui peccauit per negotiationẽ peccati, vel aliquas alias circumſtantias eius non emendatum iri,ſi tunc corrigatur: & ſi expectetur alius caſus, in quo deprehenſus corrigatur, ſic:quia hoc effectu,eſt temporis opportunitatẽ expectare.Qua conſideratione excuſari videntur, qui pueris ad furtum,& alia vitia procliuibus permittunt occaſiones in ea labendi, vt in eis deprehenſi vtilius caſtigari queant.

Quarto dicendum,quod ordo corrigẽdi eſt; 14 vt primum ſecreto, & fraterne peccans corripiatur. Deinde,ſi ſe ob id non emendat,coram duobus teſtibus.Et poſtea iudici denuncietur, Matth.18.& cap. ſi peccauerit. 2.q.1. niſi damni periculum eſſet in mora, & non eſſet ei certum ſua monitione illum ab eo ceſſaturum. Si enim de hoc certus eſſet, non deberet ſtatim iudici denunciare,ſecundum S.Tho. 2.2.q.33. art.7. ab omnibus receptum in cap. nouit. de iudic.& in 4.diſt.19.& ab Adr.in 4.de correct. frat.& a Soto,de rat. tegendi.mẽbr.2. quęſt. 4. Dixi, *Si certus eſſet*: quia ſi dubitaret, ſtatim deberet iudici denunciare. Quod conſequitur raro,opus eſſe fraterna correctione ſecreta circa proditiones reipub.& hęreſes fidei catholicę: quia raro quis pro certo habere poteſt talem proditionẽ, aut hęreſim penitus ceſſaturam.Non eſt item opus ſecreta admonitione, quando peccatum publicum eſt,iuxta S. Thom.recep.2.2.quæſt.33.art.7.Eſt autem publicum (vt paulo clarius quam Caiet.& alij,diximus in d.cap. inter verba)ad hunc effectum, quod eſt notorium,iure,vel euidentia facti, vel ſaltem fama.argu.cap.fin.de cohab.cler.cap.ſi. de tempor.ord.cap.ſi fama.& cap.ſi presbyter. 2.quęſt.5.

Quinto, dicendum peccare mortaliter eum, qui proximum de aliquo peccato cum intentione mortaliter mala corripit: aut de peccato occulto coram illius ignaris, non ſeruando ordinem ſupradictum:cum damno notabili illius famę,

Digitized by Google

famæ, aut illius probabili periculo, per dicta ca. 17. nu. 16. Nam etiam peccat, qui reuelat illud ſuperiori, non ſeruata forma prædicta, etiam in finem, vt prouideat, ne illud iteret, vt recte aſſerit Sot. vbi ſupra memb. 6. quęſt. 2. pag. 11. & ante illum Adria. quem ille non citat, contra Richar. in 4. lib. ſent. diſt. 19. art. 8. quæſt. 1.

15 *Emendatur cap. non in inferenda. 23. quæſt. 3.*
16 *Iniuriam inferre, imbecillitas; propellere, virtus.*
17 *Defendere omittens, peccat, ſi conſentit, & etiam diſſentiens, ſi tenetur etiam cum incommodo.*
17 *Defendere vitam, & bona proximi, & impedire damna, vt tenemur.*
18 *Defendere qui lege iuſtitiæ tenentur.*
18 *Defendere omittens, non omnis cõſentit, & quis præſumitur conſentire.*
19 *Defendere omittens opitulando peior ſimpliciter omittente.*
19 *Defendere omittens quis præſumitur cõſentire, & opitulari.*
19 *Irregularis non eſt ſimpliciter conſentiens homicidio facto, vel faciendo.*
20 *Defenſionis amiſsio, etiam ſine conſenſu, cur peccatum.*
20 *Defendere qui omittit, conſentit, vt verum, triplici opinione confutata.*
21 *Intellectus nouus cap. quantæ. de ſent. excom.*
21 *Sciẽtia ſola apparatus delicti, cur interdum morte plectitur.*
21 *Defenſionis ex charitate omiſsio cur impunis in foro exteriori.*
22 *Defenſionis, quæ omiſsio irregularitatem, & cenſuras inducit.*
22 *Defendere proximum a damno magis præceptũ, quam ſubuenire ei ad lucrum.*
22 *Damnum proximi etiam mediocre quando impediendum.*
23 *Peccat mortaliter, qui proximi mortale peccatũ non impedit.*
23 *Eleemoſyna cur neceſſario fiat, etiam inuito, non egenti illa extreme.*

15 HVic loco ad id opportuno, pie lector, inſeram ſummam eorum, quæ huc pertinentia continet comment. cap. non in inferẽdi. 23. quæſt. 3. qui eſt quintus eorum, qui Manuali Hiſpano adiungebãtur. Ea igitur eſt, quod ibi nu. 1. admonui, cap. illud eſſe decerptũ ex cap. 36. lib. 1. de offi. S. Ambroſij: ſed vitioſe, quatenus habet, *ferenda*, pro, *inferenda*: *& imbecillis*, *ſiue imbellis*, pro *bellicæ*: & poſt verbum, *fortitudinis*, verbum, *repellere*, ſuperfluum: ita quod eſt ſic legendum:

Non in inferẽda, ſed in depellenda iniuria lex virtutis eſt. Qui enim non repellit a ſocio iniuriam, ſi poteſt; tam eſt in vitio, quam ille, qui facit. Vnde S. Moyſes (Exod. 2.) hinc prius orſus eſt tentamenta bellicæ fortitudinis. Nam cum vidiſſet Hebræum ab Aegyptio iniuriam accipientem; defendit, ita vt Aegyptiũ proſterneret, atque in arena abſconderet. Salamon quoq; ait. Prou. 24. Eripe eum, qui ducitur ad mortem.

In nu. autem. 2. & 3. colligimus ex eo, quemuis Principem magnanimumq; virum debere ſibi perſuadere imbecillitatem eſſe, & non fortitudinem, iniuriam inferre; indignamque eis eſſe perſuaſionem illam, qua quidam putans ſe, vel ſuos amicos nil poſſe, aut nil facere, niſi poſſint, aut faciant impune ea, ob quæ alij puniuntur, per multa ibi adducta. Verbum enim, *virtutis*, in illo. cap. poſitum more caſtius loquentium, fortitudinem ſignificat, vt in illo Cicer. ad Plan. *Omnia ſumma conſequutus eſt virtute duce, comite fortuna.* 16

In nu. 4. & 5. quod peccat, qui proximũ non defendit, quod ipſe S. Ambro. ibidem comprobat exemplo Moſis Exo. 2. & auctoritate Salo. Prouerb. 24. & idem ait in cap. paſce. 86. diſtin. cui concordat Aug. in cap. fin. ead. cau. & q. & Symmachus 83. diſt. in prin. & grauius Innoc. III. cap. quantæ. de ſent. excom.

In nu. 6. 7. & 8. multa dubia cõtra concluſionem hãc adduximus. Pro quorũ reſolutione in nu. 9. poſuimus primã ſex declarationũ, ſcilicet eam plane procedere in eo, qui non defendit cõſentiendo: quia ſiue defendere poſſit, ſiue non: ſiue ſit præſens, ſiue abſens, conſentiendo iniuriæ peccat, & tale peccatũ, quale qui iniuriatur, iuxta illud Apoſt. ad Rom. 1. relatum in cap. 1. de offic. deleg. *Digni ſunt morte, non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt.* & tradit S. Tho. ſpeciatim. 1. 2. q. 60. art. 8. & 2. 2. q. 154. art. 4. 17

In nu. 10. & 11. continetur ſecunda declaratio, ſcilicet quod non procedat prędicta cõcluſio in eo, qui ad defendendum non tenetur, ſecundum vtrumque Thom. 2. 2. quęſt. 62. art. 7. Non tenetur autem ad defendendum, qui ſine damno honoris, exiſtimationis, aut pudoris, id facere non poteſt, ſecundum Felin. in cap. 2. de hęret. & in d. cap. quãtę. relatum a nobis ſupra. cap. 14. num. 6. cui nemo contradicit, nec nos vnquam in cathedra contradiximus ante prędictum commentariũ: in quo tamen id facimus ob multa, quorum ſummam ex pręmiſſis, & ſubiectis declarationibus colligas. E quibus eſt, quod in extrema neceſſitate noſtrę defenſionis conſtituto, ſubuenire tenemur, etiam cum damno omnium eorum, quę ad conſeruandam vitã noſtram non ſunt neceſſaria: & cõſequenter honoris, pudoris, exiſtimationis, & fortunarum ſuſtentandæ vitę nõ neceſſariarum, iuxta illud S. Ambro. relatum in cap. non ſatis. 86. diſtin. *Si quum rapitur quis ad mortẽ, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri, non eſt leue peccatum.*

In nu. 12. & 13. reſoluimus, quod charitatis lege tenemur ad defendendam proximi vitam, ne in-

Digitized by Google

ne iniuſte ei adimatur, etiam cum incommodo omnium prædictorum;ſine tamẽ vitæ periculo. Dixi, *Ne iniuſte ei adimatur*: quia non tenemur ad redimendam vitam iuſte condemnati,etiam ſi rex,vel lex,ſtatutum,aut ſentẽtia,pecunia redimendi facultatem facerent.& ita limitandum eſt prædictum cap.non ſatis. Tum quia ſanctũ, & vtile eſt eius animæ,vt ea ſic ei adimatur,per doctrinam Scoti in 4.diſt.15.quæſt.3.§. de ſecũdo.relatam ſupra c.15.num.21.Tum quia alioqui rex ipſe, vel iudex damnans eum, in primis peccaret, non redimendo, quod eſt abſurdum. Poſſet autem eiuſmodi damnatus vendere ſe in ſeruum redimenti pretio redemptionis, per ea, quæ dicta ſunt ſupra cap.23.num. 96. Et quod eadem lege charitatis tenemur etiam ad defendenda illa eius bona,ſine quibus vita eius ſeruari nequit,argu.l.2.ff de iuriſ.omn.iud.cap. præterea.de offic.deleg. & etiã ad impedienda eius damna externa,etiam cum incommodo noſtro pecuniario; ſi probabiliter credimus, nullum alium id facturum,arg.Exod.23.& Deuter. 22. niſi damnũproximi eſſet tã paruum, vt arbitrio boni viri, nõ debeamus nobis incõmodare tãtum,quantũ opus eſt ad illa impedienda,argu.l. præſes. C.de ſeruit.cap.ſi non licet.23.q.5. vel niſi ſcandalum, vel maius damnum inde ſequeretur. Dixi,*Nullum alium id facturum*. Tum quia id ſignificant prędicta.cap.quatenus loquuntur de boue errante, & de aſino iacente in via, ad quem reducendum, vel leuandũ frequenter alij non inueniuntur. Tum quia tollitur neceſſitas, ſi eſt alius,qui occurrat ei.Dixi, *Pecuniario*:quia non tenemur ad id cum damno honorario, niſi quando damnorum magnitudo,& honoris paruitas aliud ſuaderent:quia, vt dictũ eſt,cap. 18. num. 47. maioris ſit honos, quam pecunia. Per quod excuſantur multi viri graues a defenſione puerorum,& leuium hominum, quos alij pugnis cædunt, niſi ipſi citato gradu,& cum notabili honoris,& exiſtimationis iactura,eis ſuccurrant. Dixi,*Vel niſi ſcandalum,vel damnum inde ſequeretur*: quo excuſatur qui clara voce non contradicit concionatori,alicui ex pulpito grauiter detrahenti; & qui non liberat iniuſta morte damnatum,& ad ſupplicium tractum, ne ex eo tanta ſeditio inter exequutores, & alios excitetur,& probabiliter mortes,& vulnera innocentum timeantur, vt recte tetigit Adrian.in 4.de correct. frat.addens, non teneri quem ad detinendum hœdum aliquorum,ne ſe de rupe præcipitet, ſi credit ſe interfectum iri ab eis ſuã intentionem bonam ignorantibus.

18 In num. 14. quod aliqui tenentur defendere ſe,& alios,non ſolum lege charitatis,ſed etiam iuſtitię. Reges enim,& alij ſuperiores lege iuſtitiæ tenentur defendere ſe, & ſuos ſubditos: & contra, ſubditi ſuos ſuperiores. argu. cap.regũ. c.adminiſtratores. 23.q. 5. & c. ego. de iureiur. pręſertim feudatarij,& eorũ dñi.c.de forma.22. q.5.& c.1. de form. fidelitat. in vſib.feu .Patres itẽ, tutores,curatores, heri,pędagogi, parochi, cuſtodes,& alij ſimiles:& e cõtrario,eos filij,pupilli,minores,famuli, mancipia, parochiani, & cuſtoditi, per notata a Panor.in cap. 1. de reſt. ſpol.num.9.arg.l.vt parentibus.ff.de iuſt. & iur. cap.duo iſta nomina.23.q. 4.l.1.C.de emendatione propinq.& pręcep.4. Decalogi, quod ad eos extendi dictum eſt ſupra.cap.13.num. 3.

In num.15.eſt tertia declaratio concluſionis prędictę, videlicet, quod multi ab iniuria non defendentes, ei vere non conſentiunt. Vnde textus pro concluſione citati, habentes, quod qui non defendit cum poſſit,conſentit,non ſunt intelligendi de vero cõſenſu,ſed de pręſumpto: &, tum demum etiam de pręſumpto, quum tenetur defendere,& commode poteſt. Quamuis enim quis teneatur ad defendendum aliquem cum damno omnium ſuarum facultatum: pręſumi tamen non debet conſentire, ſi illud non, niſi cum tali damno,facere poteſt. Tum quia in dubio non eſt pręſumendum delictum.cap.1.de reg.iur.& l.merito.ff.pro ſoc. & dubium eſt, an qui omittit defendere cum tanto damno,omittat defendere ob complacentiam iniurię,vel ob damni euitationem: & hoc poſterius pręſumendo vitatur pręſumptio delicti. Tum quia experientia,quę eſt rerum magiſtra. cap. quam ſit.de elect.lib.6. docet, multos principum, & aliorũ familiares minime impedire innumeras iniurias,ad quas impediendas etiam cum damno facultatum tenentur; non quidem quod illæ eis placeant, ſed ne gratiam eorum, & ſpem donorum amittant. Ex quibus infertur, frequentiſſime quem pręſumi conſentire iniurię, cui vere non conſentit:& contra non cõſentire, qui vere conſentit.

In nu.16. eſt quarta declaratio,ſcilicet,quod multum intereſt inter non defendere ſolum,& non defendere, & conſentire ex vna parte, & inter conſentire :& auxilium præbere ex altera. Tum quia prius tantum eſt peccatũ cõtra charitatem,aut miſericordiam, & contra pręceptũ de diligendo proximo,vt recte ſenſit Sot. lib. 4. quęſt.7.art.3.de iuſt.& iur.Poſterius vero,videlicet, conſentire, & auxiliari iniuriã inferenti, eſt cõtra iuſtitiam,vt ibi late probatur. Tũ quia prius non obligat ad reſtituendum;poſterius vero ſic:quia vt ſupra, cap.17.nu.20.& in d. Apolog. lib. de reditib.eccleſiaſt.quæſt.2. mon.2. & in locis ibi allegatis diximus, qui ſolum contra pręcepta caritatis, & miſericordiæ peccat,dãnum inde ſequutum reſtituere non tenetur: qui vero contra iuſtitiam peccat,ſic. 19

In num.17. eſt quinta declaratio, ſcilicet, ꝙ non omnis, qui iniuriæ conſentire præſumitur,

iniuriam

iniuriam inferenti auxiliari præſumitur, ſaltem auxilio, quod delicti participem eum directe faciat. Tum quia duæ præſumptiones ſpeciales non debent circa idem concurrere, præſertim ad augendum delictum. l. 1. C. de dot. promiſ. & not. per Card. in c. quia circa. de conſang. quod fieret, ſi non ſolum conſenſus, ſed etiam auxiliũ prçſumeretur. Tum quia communis opinio, quã tenet Panor. in cap. 1. de reſtitu. ſpol. quamque ait communem Dec. in cap. 1. de offic. deleg. & in l. culpa caret. ff. de reg. iur. & Iaſ. in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. tenet, nõ delinquere cõmuniter iure ciuili, qui ſolũ non defendit: & quamuis iure canonico regulariter delinquat; non tamen eſt puniendus in foro exteriori: & ſi prçſumeretur auxiliari, contra dicendum eſſet; cum vtroque iure opem ferentes delinquenti puniendi ſint, ſecundum omnes in cap. 1. de offic. deleg. cum ei annot. Tum quia, vt ſentit gloſ. in cap. ſi quis viduam. 50. diſt. & clarius Innoc. communiter recep. in cap. Petrus. de homicid. qui non impedit homicidium, quod nouit tractari, non fit irregularis eo ſequuto: & ſi prçſumeretur opẽ tuliſſe, cenſeretur talis. Tum quia, vt quis incurrat excommunicationem, can. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. non ſufficit, vt conſentiat, etiam malitioſe, clerici percuſsioni, ſi eius nomine nõ fiat, nec aliquo modo iuuet, per cap. cum quis. de ſent. excomm. lib. 6. & ſi prçſumeretur iuuare, cẽſeretur excommunicatus, per cap. ſicut dignũ. §. eos. de homicid.

In nu. 18. eſt declaratio ſexta, quod prçcedẽs declaratio fallit, cum quatuor concurrunt, ſcilicet, poteſtas impediendi, obligatio id faciendi, commoditas eiuſdem, & notorietas delicti, hoc eſt, vt manifeſtum ſit, illud eſſe delictum, & manifeſto fiat. ijs enim concurrentibus, non ſolũ prçſumitur cõſenſus, ſed ẽt auxilium per c. quãtç. de ſentent. excom. per quod ibi late oſtendimus, non ſolum probari hanc fallentiam; ſed etiam præcedentem declarationem regulariter eſſe veram. quod ad interpretandum plurimos canones, & leges, memoriæ mandandum eſt.

20 In num. 20. ex prædictis inferri, quod ratio, qua non defendens proximum peccat, non eſt, quia conſentit offenſioni, ſiue defendat, ſiue nõ. nam conſentiendo peccat; & non peccat, ſi nõ conſentit, ſiue defendat, ſiue non; ſi alia lege ad id non tenetur. Ratio autem vera cur peccat eſt: quia omittit facere, quod ei lege charitatis, vel iuſtitiæ præcipitur vt faciat, interdum cum damno ſuarum facultatũ, & honoris: interdum ſine eo, vt prædictum eſt: quamuis ceteris paribus, conſentiendo magis peccet. Et ita iura dicentia, eum, qui non defendit, conſentire, non ſignificant, non conſentientem nõ peccare: ſed potius non defendentem prçſumi conſentire: quod eſt verum de illo, qui debet, & poteſt commode: immo & prçſumi auxiliari, ſi cum his tribus concurrat euidentia iniuriæ, vt prçdictum eſt.

In num. 26. dicitur, quod ex prædictis inferũtur decem & octo, quorum aliqua ſubijcimus. Primum, nullam trium opinionum celebrium exponentium prædicta iura, eſſe omnino verã. Non opinionem Ioannis, quam Bernardus refert in dicto cap. quantæ. qui nimis ea extendit ad omnes, qui quomodolibet poſſunt, non defendunt. Non etiam opinionem Bernardi, qui nimis ea reſtringit ad ſolos habentes publicam poteſtatem: nam ex multis eorum cõſtat loqui etiam de priuatis. Non item Innoc. & Panor. & communem, qui partim ampliant, & partim reſtringunt pluſquam prædicti, dicentes, ea loqui de omnibus perſonis, tam publicis, quam priuatis; ſed de ſolis dolo id facere omittentibus. Veritas enim habet, quod ad effectum peccandi loquuntur de omnibus perſonis, tam priuatis, quam publicis; & tam de omittentibus dolo, quam negligentia; & de ferendo, vel non ferendo opem: modo lege iuſtitiæ, vel charitatis ad id teneantur. Dixi, *Ad effectum peccandi.* nam ad effectũ incurrendi cenſuras, & reſtituendi damnum, ſolum comprehendunt obligatos ad illud non ſolum lege charitatis, ſed etiam iuſtitiæ; quia hi ſoli incurrunt cenſuras, per adducta latius ibi, & tacta ſupra. cap. 17. num. 25. & in prçdicta Apol. quçſt. 2. mon. 3.

In 28. num. & duobus ſequentibus ponitur, quod nec gloſ. nec doctores attigerunt verum ſenſum prædicti cap. quantæ. de ſent. excomm. quem tamen nos ibi damus, num. 30. ſcilicet, ꝙ quicunque poteſt commode, & nõ defendit clericum ab iniuria manifeſta, quæ manifeſte infertur, eſt excommunicatus, vel cenſendus talis ratio eius noua eſt: quia opitulatur, aut prçſumitur aliquo modo ei opitulari, & ita legem iuſtitiç violare. Dixi, *Eſt excommunicatus*, ad includendum eum, qui vere omittit defenſionem ad opitulandum. Dixi, *Vel cenſendus*, ad includendum eum, qui non vere omittit ad opitulandũ; ſed ob timorem, pudorẽ, vel negligentiam. At quia non obuiat manifeſto delicto, manifeſte facto, cum commode poſsit, prçſumitur velle opẽ ferre vt vbi latius deducitur.

In num. 22. quod ratio a nemine reddita, quaniti poteſt rigida illa, ſed iuſta deciſio Barto. in l. vtrum. ff. ad l. pomp. de parri. ſcilicet, ꝙ quamuis regulariter nemo puniri debeat, eo quod ſciat parari delictum, & non indicet, fallit tamẽ in filio, ſeruo, & ſubdito ſciente parari illud in patrem, dominum, aut alium ſuperiorem, præſertim ſupremum. Eſt, inquam ratio, quod alij ſolum regulariter delinquunt contra prçcepta charitatis; hi vero contra prçcepta iuſtitiç, quç iubet, vt ſuperiores defendant inferiores: & cõtra, infe-

Digitized by Google

tra; inferiores, ſuperiores, vt ſupra tactum eſt; quam rationem Bald. ſi conſideraſſet, & qui eũ ſequuntur relati a Felin. in d. cap. quantæ. non tam acerbe in Bart. inuectus eſſet. Qua ratione merito acrius animaduertitur in eos, qui magiſtratus, vel miniſtros eorum non defendunt; quã qui aliquos priuatos non tuentur.

21 In num. 33. dicitur ex eiſdem colligi rationẽ nouam, cur regulariter, qui alium non defendit; quamuis in eo peccet, non punitur in foro exteriori, neque canonico, iuxta communem ſupra relatam; & in foro conſcientiȩ ſic; quod ſcilicet omiſſio defenſionis regulariter non eſt contra iuſtitiæ leges: quamuis ſit frequenter contra leges charitatis; & ideo legum iuſtitiæ pœnis puniri non debet.

22 In 34. & ſeq. dicitur, neminem incurrere cenſuras, vel irregularitates non defendendo aliũ; niſi lege iuſtitiæ ad id teneatur: ideoque recte nos reſpondiſſe clerico cuidam inſulano, non incurriſſe irregularitatem propter homicidium ſequutum; eo quod ipſe ſciens illud tractari nõ monuit occiſum. argu. gloſs. cap. ſi quis viduam. 50. diſt. & doctrinæ Innoc. in cap. Petrus. de homicid. & S. Anton. 2. par. tit. 28. cap. 2.

In num. 39 & 40. dicitur, quod recognoſcens Manuale Hiſpanum antea compoſitum die glorioſiſſimæ Magdalenæ ſacro, anno 1556. eius, vt puto, beneficio, inueni ſolutionem cuiuſdam antinomiæ, quæ me diu, multumque torſerat inter concluſionem communiter receptam, & ſupra num. 3. poſitam, quod nemo regulariter tenetur ad præſtanda opera miſericordiæ corporalia ſub culpa mortali, niſi egenti eis extreme: & inter illam certam, quod quilibet tenetur bouem proximi etiam inimici errantem reducere, ſi poteſt, ad illum: aſinum item ſub onere iacẽtem ſubleuare, vel ad ſubleuandũ iuuare; ſi credit probabiliter alium id non facturum, iuxta d. cap. Exod. 23. & Deuter. 22. quod probat idipſum faciendum eſſe de veſte, & de qualibet alia re proximi amiſſa. Quæ procul dubio locum habent, etiam cum proximus non eget eis extreme. Solutio autẽ vera, & noua eſt, quod illa procedit quo ad opem dandam egenti, & de lucro tractanti; hæc quo ad opem dandam de damno vitando tractanti. Pro quo diſcrimine facit, quod & plus fauent iura agenti de damno vitãdo, quam agenti de lucro captãdo. l. 2. §. portio. ff. ad leg. rhodi. de iactu. & d. l. fin. ff. de peri. & comm. rei vend. l. ſi is, cui. §. fin. ff. de furt. & l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de act. emp. Ex quo, & poſitis ſupra num. 17. infertur ad iter facientem, qui offendit mulionem egentem ope alterius, ad eleuandum mulum luto hærentem. nam ſi eſt iter a multis frequentatum, quos credit probabiliter ei auxiliaturos, non peccat mortaliter non opitulando ei: alioqui ſic, vt peccaret, ſi iter eſſet a paucis frequentatum: & ad inuenientem iumenta proximi ſegetes depaſcentia: & ad videntem ædes, ſegetes, aut ſupellectilem proximi ardere, & non extinguit, cũ poſſit ignem: & audientem famȩ proximi grauiter detrahentem, qui licet ei non credat, putat tamen alios credituros, ſi ipſe non reſiſtit: & alios id genus innumeros, videntes notabiliter lȩdi proximi ſalutem mẽtis, vel corporis, & honorem, vel rem familiarem. nã ſi credunt alios non impedituros illa mala, & ipſi non impediũt, peccant mortaliter. E quibus etiã eſſe videtur, qui videt alium ementem animalia, pannos, prȩdia, vel alia vitioſa, vel longe minora, vel peiora, quam putat ipſe, & non monet illum.

In nu. 41. & ſeptem ſeqq. probatur, & defenditur concluſio huc pertinens poſita ſupra in c. 14. nu. 36. ſcilicet, peccare mortaliter eum, qui cum poſſit, non impedit peccatum proximi. 23
Quȩ quidem concluſio probatur primo, quod per dictum c. non in inferenda. & alia multa cõcluſum eſt ſupra lege charitatis obligari nos omnes ad impedienda mala vitam corporalẽ proximo adimentia. At vita animȩ pretioſior eſt, & magis diligenda, quam corporis, ſecundum S. Thom. receptum 2. 2. q. 26. art. 5. & probatur in cap. ſi habȩs. 24. quȩſt. 3. Ergo magis tenemur ad impedienda mala, quȩ ei vitam animȩ adimunt: ſed peccatum mortale ei adimit vitam animæ, cap. reſuſcitatus. & cap. omnis. de pȩnit. diſt. 1. ergo. &c.

Tertio, quod mortaliter peccat, qui proximũ volentem ſe prȩcipitare non retinet, cum poſſit. cap. nimium. 23. quȩſt. 4. & qui non extrahit, etiam inuitum, e domo iam iam ruitura. d. cap. ipſa pietas.

Quarto, quod peccat mortaliter, qui, vt ſupra proxime dictum fuit, poteſt impedire damnum proximi, quod credit ab alio non impeditum iri, & non impedit, Exod. 23. & Deuter. 22. At nullum damnum eſt maius proximo, quam mors animȩ, quam peccatum mortale infert. ergo. &c.

Quinto, quod magis tenemur ad impedienda futura peccata, quam ad punienda prȩterita. argum. cap. prȩterea. 2. de ſponſ. & eorum, quæ late citamus in c. inter verba. 11. q. 3. At cõſtat, ad corrigenda prȩterita proximi peccata nos teneri, Matth. 18. & cap. ſi peccauerit. 2. quȩſt. 1. A fortiori ergo tenebimur ad peccatum nondũ commiſſum impediendum. Vnde ad impedienda peccata futura in omni caſu inquiri poteſt, iuxta quoddam dictum ſingul. Innoc. iiij. in cap. 1. de poſtulat. prȩlat. communiter recep. non tamen ad punienda præterita, niſi certis caſibus, vt dictum eſt in cap. 18. & dicetur infra cap. ſeq. & a laico clericus capi poteſt, ne committat; nõ tamen pro commiſsis, iuxta Panor. in cap. 3. & cap. vt

Digitized by Google

cap. vt famæ. de ſent.excommu.& cap. cum nõ ab homine.de iudi.communiter receptum.

Sexto,quod ad euitandum ſcandalum, quo proximus peccaret,debemus facere, aut omittere omnia etiam in Euangelio conſulta, quæ ſine peccato poſſumus,cap.2.de noui oper. nũciat.vt ſunt aliquot eleemoſynę.Ergo,&c.

Quę concluſio procedit primo, non ſolum quando ſine damno, pudore, & dedecore id facere poſſumus,vt dixit Feli.relatus, & confutatus ſupra nu. 18.ſed etiam ſi oporteat ob id amittere facultates, & honorem,immo & vitam, quando eius anima in extrema noſtrę opis neceſſitate conſtituta eſt.Procedit etiam quando non eſt in extrema noſtræ opis neceſſitate: ob ſuam tamẽ imbecillitatem,vel ignorantiã craſſam,aut affectatam,aut ob alias cauſas,& occaſiones peccandi in ea eſt neceſſitate: vt niſi nos ei opitulemur, peccatum mortale commiſſurus ſit, & ſpiritualiter moriturus; & ſi opitulemur, nõ. Quæ eſt ſingularis doctrina pientiſſimi,eiuſdemque doctiſſimi Adr.in 4.de correct.frat.col. 12.quę prędicto die Magdalenę ſacro, caſu reperta magna me liberauit animi anguſtia, ſimul affecit,quod nulla eam ratione fulciat,ſolum inferens ex ea eleemoſynã ſpiritualem arctius pręcipi,quam corporalem.Pro qua tamen adduximus rationẽ, quam nunquam alibi audire, vel legere meminimus,videlicet,conſentire nos teneri ad impedienda mala proximi, etiam quæ ille vitare poteſt, ſi vult: modo ſint eiuſmodi, quibus iuſte nõ poteſt cõſentire,qualia ſunt pręcipitium,ſuſpendium,domus ruentis oppreſſio, de quibus prędictum cap.nimium.& d.cap.ipſa pietas.Quales item,cibi, vel potus,vel medicinæ ad vitã neceſſariæ renutus,iuxta gloſ.ſolen. in §.1.83.diſt.mors item,& mutilatio membri.l. liber homo.ff.ad l.Aquil.cap.cõtingit.de ſent. excom.At mors animę,quam peccatum infert, eſt eiuſmodi; ergo tenemur ad impediendam eam,etiam illi, qui non eſt in extrema noſtræ opis neceſſitate conſtitutus. Itaque inter eleemoſynam ſpiritualem, & corporalem in hoc nõ eſt diſcrimen, ut per ſuam illationem ſignificauit Adri.quamuis ſit diſcrimen in eo, quod eleemoſynam ſpiritualem tenemur largiri conſtituto in extrema illius neceſsitate, etiam cum periculo vitæ:corporalem aut non;niſi citra illud,per quod eius illatio verificatur.

Procedit 2. præfata concluſio etiam ſi ad impediendum mortale proximi oporteat nos non vti iure noſtro ſpirituali, vel temporali,quo abſque peccato poſſumus nõ vti,arg.illius Math.18.*Qui ſcãdalizauerit vnũ de puſillis iſtis.* & ca. 2.de ope.nou nunc.S.Tho.2.2.q.43. ar. 7.& 8.

Non autem procedit prędicta concluſio,niſi concurrentibus tribus, quę requiruntur,vt nos pręceptum fraternæ correctionis obliget, videlicet,certitudo quod peccatũ eſt mortale: ſpes effectus impeditionis:& opportunitas tam perſonæ,ſcilicet quod ſit,quę magis ad id teneatur ſaltem ob negligentiam magis obligatorum, quam etiam temporis, vt colligitur ex rationibus S.Tho.& aliorum vbi ſupra citatorum.quibus prędicta eſſe neceſſaria,quo pręceptum fraternę correctionis obliget,monſtrauimus.

Non item procedit,quando proximus nõ eſt peccaturus ex ignorantia, vel fragilitate,ſed ex malitia,& ad impediẽdum oportet, vt quis deſinat vti iure, vel bono ſuo ſpirituali, vel temporali, iuxta illud Matthę. 15.*Sinite illos,cæci ſunt* &c.& allata per S.Tho. vbi ſupra,& notata per noſtros in cap.qui ſcandalizauerit.de reg.iur.& d.c.3. de ope nou.nun.Quod confirmatur eo ꝙ diximus ſupra, ſcilicet non teneri quem ad donandũ centum (etiam ſi poſſit)ei,qui ſeſe furca ſuſpenſurum affirmat,niſi ea donentur.

Per quas declarationes facile ſoluuntur quatuor argumẽta contraria. Primũ, quod nõ peccat mortaliter, qui petit mutuum ab vſurario, quem credit,non, niſi ad vſuram, daturum. Secundum, quod nec qui a parocho petit, vt ſuũ filium baptizet,credens eum peccaturum mortaliter: quia credit eſſe in mortali, & antea nõ contritum iri. Tertiũ, ꝙ neque mulier, quę ob vanam gloriã venialiter ſine alio fine mortali ſe comit: quamuis credat, aliquem ob id concupiſcentiam mortalem concepturum. Quartum, quod nemo tenetur ad eleemoſynam impartiendam ſub pœna peccati mortalis, niſi in extrema illius neceſſitate conſtituto, vt dictum eſt ſupra, num. 11.Et qui vult mortaliter peccare,ſciens id eſſe tale, non eſt in extrema neceſſitate opis alienę, cum voluntarie id faciat. 15.quæſt.1.§.1. Poſſunt etiam ſolui duo prima per duas declarationes poſtremas.Tertium vero de muliere ſe comẽte per adducta ſupra cap. 3.nu.5.& cap.23.nu.19.Quartũ autem ſoluitur per primam,& ſecundam declarationem: quatenus habent, teneri nos ad impedienda mala proximi,quibus ille iuſte conſentire non poteſt quamuis non ſit in extrema noſtrę opis neceſsitate conſtitutus.

De peccatis diuerſorum ſtatuum, & primum Regum. Cap. XXV.

SVMMARIVM.

1 *Rex ut peccat alienã capiens, & capta non reſtituens,male,vel ob malũ ſinẽ gubernãs.*

1 *Rex ſeditiones excitans,vel ſubditos non exercens peccat.*

2 *Rex arces non muniens, vel armentis carens ut peccat.& 3.*

Digitized by Google

4 *Rex legem pœnalem fere ns, vel vias, & lites negligens, vt peccat.*
5 *Rex diſponēs circa legem naturalem, vel ſuam, vt peccat.*
6 *Rex tollēs ſubditis bona ſua, & libertates, vt peccat.*
6 *Rex bellans iniuſte, vel malo fine, vt peccat.*
6 *Rex iura noua indicens, & viſitantes impediens, vt peccat.*
7 *Rex cogens operari ſubditos, & eorum delicta nō puniens, vt peccat. & 8.*
7 *Rex officia ſua vendens, & indignis conferens, peccat, & 8.*
8 *Rex matrimonium cōtrahere cogens, vt peccat.*
8 *Rex beneficia indignis conferens, & malam conſuetudinem ſeruans, vt peccat. & 9.*
10 *Rex damnans inauditum, vel auditum male, vt peccat. & 11.*

1 DIcendum quod peccat mortaliter primo Rex, vel monarcha, qui aliena regna, & dominia iniuſte quærit; vel iniuſte quæſita non reſtituit, nulla iuſta cauſa ab hoc excuſante, ca. quid culpatur. 23. quæſt. 1. cap. ſi res. 14. quæſt. 6. adiuncto cap. ſæpe. de reſt. ſpol. Venialiter autem periculoſe qui ea, etiam iuſte quæſita, gubernat principaliter ob voluptates, vel diuitias, aut gloriam, & honorem, per ſupradicta cap. 23. nu. 73. Nam vt ſancte reſoluit S. Tho. de regim. princ. lib. 1. cap. 7. & 8. finis primarius laborum eius vix tolerabilium debet eſſe ipſe Deus, cuius vices in terra gerit: & vera beatitudo, de qua ſupra. prælud. 4.

Secundo peccat, qui iuſte poſſeſſa iniuſte gubernat, non reddendo ſuum cuique ius; vel excitando factiones, vel non ſedando eas, nō prouidendo annonæ, vel aliarum rerum caritati, aut præficiendo rectores indignos, aut non ferendo leges neceſſarias, vel conſtitutas nō exequendo, aut non communiendo armis, artibus, & exercitijs ad ſe, & illa tuēda neceſſarijs, adeo, vt iudicio prudentis, ea, vel partem eorū, probabili amiſſionis periculo ſubijciat, iuxta mentē eiuſdē S. Tho. vbi ſupra. cap. 15. & probatur per c. adminiſtratores. 23. q. 5. & cap. alius. 15. q. 6.

2 Tertio peccat, qui per incuriam non habet propria armenta boum, & greges ouium, arietum, porcorum, & mares ſelectos, quo habeat carnes in obſonium ſuum, & ſuorum: aut non colit agros proprios, quo triticum, hordeum, & alia frumenta ſibi, ſuiſque neceſſaria colligat: aut non habet equitia producendis equis ad bella neceſſarijs. Hæc enim ſunt mortalia, aut certe venialia periculoſa, ſecundum S. Thom. vbi ſup. lib. 2. cap. 5. & 6. Dixi, *Per incuriam*: quia iudicio noſtro non ſunt peccata omiſſa ad vitādos ſumptus; & ad quærendum plus ex prædijs locatis, quam per ſe cultis; & de ſuis herbis locatis, quam per armenta ſua, & greges depactis; aut ad melioribus curis occupandum tempus, quod his impendendum eſt, argum. cap. non mediocriter. de conſec. diſt. 5. quod miror nec S. Tho. nec alios animaduertere: quum fere omnes reges ea facere omittant.

Quarto peccat, qui adeo negligit coaceruare diuitias artificiales, auri, argenti, pecuniarum, & aliorum ſimilium; vt ſe, ſuumque regnum exponat probabili periculo pereundi fame, bello, & alijs malis, quæ probabiliter defectu pecuniarū euenire poſſunt. Ex quib⁹ eſt mutuari a ſubditis cum pudore, & periculo deferendi iuſtitiā in eorum fauorē, vel a nummularijs ſub vſuris, aut intereſſe; ad quæ poſtea ſoluenda nimium ſit grauaturus populum, ex mente eiuſdem, vbi ſupra cap. 7.

Quinto peccat, qui pecunias congerit grauādo notabiliter ſubditos ob auaritiā, nullo iuſto fine propoſito, iuxta S. Anto. 2. par. tit. 1. cap. 2. quia id eſt contrauenire præcepto de dando ſuper flua pauperibus, iux. dicta ſup. c. 23. nu. 73. 3

Sexto peccat, qui prodigis largitionibus ita indulget, vt ſe exponat probabili periculo vſurpandi aliena, vel tributa maiora, quam par eſt, exigendi; aut debita ſtatis diebus non ſoluendi aut onere grauiſſimo intereſſe, ac cambiorū ſe, ſuumque regnum in maximam paupertatem inducēdi propter rationes Ariſt. in epiſt. ad Alex. & per leg. part. Caſtellæ tit. 14. 2. part. tit. 5. & mentem S. Tho. vbi ſup.

Septimo peccat, qui adeo negligit munire ſuas arces, vt occaſionem populo præbeat irreuerentiæ, vel rebellionis, aut alijs inimicis occupandi regni, aut partem illius, iuxta mentem eiuſdem S. Tho. vbi ſupr. lib. 2. cap. 11.

Octauo peccat, qui negligit per incuriam imperare refectionem, & cuſtodiam viarum publicarum ſui regni: ita vt viatores notabilia ob id damna incurrant, aut de ſuis publicis reditibus, pauperibus extreme egentibus, a ſe petentibus non ſubuenit, iuxta eundem S. Tho. vbi ſup. cap. 12. & 15. Dixi; *Negligit*: quia ſecus ſi per ignorantiam, aut impotentiam id omittit. arg. l. impoſſibiliū. ff. de reg. iur. & c. ignorantia eod. tit. lib. 6. quāuis hoc alij non animaduertant. 4

Nono peccat, qui habet cum alio Rege Chriſtiano ſuper aliquo regno, vel dominio aliquam dubiam, & antiquā controuerſiam, quę de iure non poteſt extingui, quia non habent ſuperiorem: neque bello, quippe quorū arma adeo creuerūt, vt neuter ab altero omnino ſuperari poſſit, niſi facta per ſtrages copia Turcis inuadendi quod reliquum eſt chriſtiani orbis, vel bonam partem eius; & non vult in arbitros ſuſpicione carentes conuenire; nec petere, vel accipere cōditiones honeſtas, quibus pax firma fiat: quod probauimus in repet. cap. quando. de conſec. diſt. 1. cap. 9. nu. 90.

Decimo

Decimo peccat,qui aliquam legem pœnalē conſtituit principaliter propter ſuam vtilitatē priuatam,quo eius trangreſſione,aut diſpenſatione multas pecunias cogat.cap.erit autē lex. 4.diſt.& communis in cap.1.de conſt.

5 Vndecimo peccat, qui diſpenſat in legibus diuinis, aut naturalibus, abſque iuſta cauſa: & qui in proprijs cum notabili damno,aut ſcandalo publico vel priuato:& qui delicta,diuina lege aut naturali damnata, ſine iuſta cauſa condonat; videns,aut videre debens,ſe ad alia ſimilia occaſionem præbere:aut lites, vel ſolutiones debitorum ſine iuſta cauſa ſuſpendit. Tum per gloſſ. ſing. cap. non eſt.de vot. cap. ex parte.de conſu.cap.ex iure.de iureiur.cap.ſi eccleſia.23. quęſt.4.cap.regū.23.quæſt.5. Tum quia omnis iniuſtitia rei notabilis eſt mortalis,iuxta.S.Th. 2.2.quæſt.59. art.4. Dixi, *Sine iuſta cauſa*.quia cū cauſa,& ſine ſcandalo notabili, illa licita facere poteſt,l.1.C.de leg.

6 Duodecimo peccat,qui non permittit populo ſuo tueri ſuas libertates, ſibi ex iure diuino, aut humano iurato debitas: aut bona populi vſurpat;& reſtituere obligatur,arg. cap.reges. & c.principes.23.q.5.& l.1. C. ſi quacūque pręd. pot.& cap.ſi res.14.quęſt.6.

Decimotertio peccat qui minis, aut precibus importunis adigit aliquē ad donandum ſibi ſua bona,abſque iuſta in id cauſa, cum obligatione reſtituendi,arg.cap.conuenior.23.q.8. 2.Reg.cap.21.& totius tit.ff.& C.q̄ met.cau.& Bart. in tract.de tyran.nu.20.

Decimoquarto peccat,qui gerit bellum iniuſtum defectu authoritatis, aut iuſtæ cauſæ, cum obligatione reſtituendi; aut iuſtum ex ſe, ſed animo,& ſine iniuſto,ſine obligatione reſtituēdi, iuxta vtrumque Tho.2.2. q.40.art.1.

Decimoquinto peccat,qui impedit viſitationem monialium iuridicā. clem.attendentes. de ſtat monach.& eſt excommunicatus,ſi admonitus non deſiſtit,ead.clem.§.fi.

Decimoſexto, peccat,qui exigit a ſuis ſubditis aliqua tributa noua, abſque neceſſitate publica cum obligatione reſtituendi: quamuis in bonum finem ea exigat.cap. militare. ſub ſi.23. q.1.Et multo magis ſi ad ſuperfluum vſum, vel veſtitum,pompas,cōuiuia,prodigalitates, quas vulgus liberalitates appellat.Summ.confeſ.lib. 2.tit.5.q.35.nu.31.Dixi, *Noua*. quia ſi antiqua bene ſtatuta ita prodigit,non tenetur reſtituere nec mortaliter peccat;niſi aliqua circumſtantia finis,formę,materiæ, aut alia mortalis interueniat,per ſupra dicta.cap.23.nu.75.Dixi etiam, *Abſque neceſſitate publica*. quia cum hac exigere, & accipere poſſet; ſi ad eam ſui reditus non ſufficerent, arg. cap. cum ſecundum. de pręb.& c. 1.13.q.2.& eorum,quę ibi citantur.

Decimoſeptimo peccat,q̄ adigit ſubditos ſuos ad id non obligatos,ſibi domos ædificare,agros colere,vineas fodere,aut alia ſimilia facere ſine integra ſui laboris compenſatione, S.Ant.par. 3.tit.3.cap.4.§.4.ſubdens bis eum peccare,qui diebus feſtis ad hoc eos adigit.

Decimooctauo peccat q̄ officia ſui regni vendit tā care,& talib⁹ perſonis,vt probabiliter credat,aut credere debeat,eas male illis vſuras,aut ſubditos oppreſſuras,per rationes Auth. vt iud. ſine quo. & Auth.de mād.princi.§.2. alias ſecus, iuxta S.Tho.ad Duciſsā Brabātię in opuſc.21. quæſt.1. quamuis præſtaret non vendere. Quo fit, vt dictum Panorm. communiter recepti in cap. 1.& 2. ne præl. vic. ſu. (ſcilicet,) id quod domini pro officijs ſæcularibus ſuæ iuriſdictionis accipiunt, lucrum ſordidum eſſe, & accipiendo mortaliter peccare, reſtringendum ſit ad perſonam, quę ſuperiorem agnoſcit, & locum, vbi vetitum eſt lege obligante ad mortale, cui conſuetudo pręſcripta non derogauit, ſine licentia eius, qui eam dare poteſt ad vendendum honeſto pretio perſonis idoneis. Et conſequenter non ſunt damnandi reges,& principes, qui ea dant pro pecunia in dotem, vel mercedem obſequiorum; neque etiam ipſi officiarij illa vendentes tam honeſto pretio talibus perſonis,vt probabiliter credatur,eas illis non male vſuras, quo pretium male datum peius extorqueant. Quare ob ea, quę in curijs monarcharum fieri vidimus, eorum confeſſarios, conſiliarios, & regni procuratores admonemus, videri e republica, & animarum ſalute fore, lege aliqua circumſpecte ſtatuere vnicuique officio, vel muneri certum pretium, vltra quod nil dari, vel accipi poſſet; declarando eum, qui plus acciperet, plus iuſto pretio accipere;& addendo, ne remiſſioni locus eſſet;& tēpore quo titulus confertur, cogerentur partes iurare de non plus dando,vel accipiendo: cum indies adeo eorum pretia creſcant, vt ementes honeſte viuere nequeant,niſi magno reip.malo illa,quę forte mutuo & ſub vſuris, vel intereſſe acceperunt, recuperent. 7

Admonemus vero hic, fe.rec. Pium V. tuliſſe legem an. 1571. menſe Decembri, contra ambientes officia iuriſdictionis adminiſtrationem habentia, in hęc verba: *Nemini de cætero liceat, mediante pecunia, vel ſolutione, & traditione, ac promiſſione aliarum rerum, & per interpoſitas perſonas, aut alias quouis modo faciendas, aliquas dignitates, & officia exercitium & adminiſtrationem iuriſdictionis habentia procurare, aſſequi, vel obtinere, ac ſi quis his præſentibus contraueniſſe quoquomodo dici, aut cenſeri potuerit; ipſum contrauenientem eo ipſo confiſcationis omnium bonorum, degradationis, & amiſſionis, tam priuilegij doctoratus, quam quorumcunque per eum obtentorum officiorum tam ſæcularium,*

quam eccleſiaſticorum, ac demum vltimi ſupplicij pœnam irremiſſibiliter incurrere volumus. & infra. Et quod vbicunque, & quandocunque compertum fuerit per interpoſitam perſonam, aliquas pecunias, ſeu alias res traditas ſeu promiſſas fuiſſe alicui curiali familiari, vel cuicumque alteri perſonæ pro officijs, & dignitatibus iuriſdictionis adminiſtrationem habētibus, is qui officium huiuſmodi obtinuerit, ſe a præmiſſis attenta interpoſitione perſonæ huiuſmodi nullatenus excuſare queat, quinimo nulla admiſſa ignorantiæ excuſatione, ipſo iure præſumatur ſolutionem, & promiſſionem huiuſmodi de eorum, qui officia et dignitates ſimilia obtinuerunt conſenſu, et mandato penitus eſſe facta; eiſdemque propterea pœnis ſubiacere omnino intelligatur.

Decimonono peccat mortaliter, qui cogit aliquem ad certum matrimonium contrahendum, vel a contrahendo impedit, S. Ant. 3. par. tit. 3. cap. 4. §. 5. quod Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 9 de reform. matrm. in hæc verba confirmauit: *Præcipit S. Synodus omnibus cuiuſcunque gradus, dignitatis, et conditionis exiſtant, ſub anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant, ne quouis modo directo, vel indirecto ſubditos ſuos, vel quoſcunque alios cogant quo minus libere matrimonia contrahant.*

Vigeſimo peccat, qui præficit officiarios indignos, imperitos, aut malæ conſcientiæ, credens, aut credere debens eos tales eſſe: aut per iuſtam ignorantiam præfectos; poſtquam id reſciuerit, non deponit, cum poſſit abſque ſuæ vitæ periculo, & damno reipub. cum obligatione reſtituendi damna, quæ fecerunt. Scot. in 4. lib. ſent. diſt. 15. quæſt. 2. art. 4 per ea, quæ copioſe diximus in prælect. cap. ſi quando. de reſcript. excep. 16. nu. 3. & 4.

8 Vigeſimoprimo peccat, qui ad ſacerdotia, vel beneficia eccleſiaſtica, quorum eſt patronus præſentat perſonas non idoneas ætate, ſcientia, vel moribus: aut inducit legatos, epiſcopos, & alios prælatos ad conferendum talibus, aut patronos, ad tales præſentandum, contra cap. cum in cunctis. de elect. & cap. graue. de præb. & alia late dicta exceptione. 16.

Ad noue autem quæſitum reſpondeo, non peccare poſſidentem virtute bullæ Iulij Secundi aliqua bona tanquam profana, quibus pater eius impoſuit onus aliquarum miſſarum, conſtituens eum patronum eorum, & earum: quia etiam abſque tali bulla poterat ea iuſte poſſidere, vt talia; quippe quæ nullius ſpeciei ſacrorū ſunt, vt colligitur ex S. Tho. recep. 2. 2. q. 99. ar. 9. non enim ſunt bona eccleſiaſtica; licet oneri eccleſiaſtico ſint ſubiecta, arg. c. ex parte. de cēſi.

Vigeſimoſecundo peccat, qui non cohibet ſuos ſubditos ab vſurpando alieno per furtum, rapinas, munera, aut per alium quemuis modū illicitum, cum obligatione reſtituendi. Rich. in 4. lib. ſent. diſt. 15. art. 5. q. 5.

Vigeſimotertio peccat, qui negligit abolere prauas ſuæ terræ conſuetudines, veluti vſurarū, ludorum periculoſorū animæ & corpori; cū ſine ſcandalo id poſſit: aut permittit falſas menſuras, aut pretia iniuſta rerū venalium, cū obligatione reſtituendi, Rich. vbi ſup. arg. cap. error. 83. diſt.

Vigeſimoquarto peccat, qui per ſe, vel alium condemnat aliquem, præſertim ob crimē indicta cauſa, aut non conceſſa ſe defendendi facultate, aut ſine ſcientia publica per publicā probationem habita, ductus ſcientia priuata per priuatā probationē quæſita, ſecūdū mentē S. Tho. 2. 2. q. 67. ar. 2. & clarius Caie. ibid. & in ſumm. verb. homicidium. Tum quia ſentētia, qui actus publicus eſt, auctoritate & ſcientia publica, & non priuata ferenda eſt. Tum quia iuris naturalis eſt, ne quis inauditus, & indefenſus dānetur. clem. paſtoralis. §. ceterū. de re iud. gloſſ. memorabilis. in extrauag. 1. de dol. & cont. Quo fit ſecundū eos, grauiſſime peccare reges, & principes, & eſſe homicidas, qui aliquē etiam ſubditum, inauditum & indefenſum, veneno, aut alio mortis genere interfici iubent; vel beneficijs, officijs, honoribus, aut alijs bonis ad nutum non amouibilibus priuāt, ſola ſcientia priuata ducti. Eodem item modo peccare exequutores taliū mandatorum; neque excuſari obedientia, quā ſuis regibus id præcipientibus debent: quoniā contra ius naturale, vel diuinum, non eſt eis obediēdum, cap. ſi dominus. cap. qui reſiſtit. 11. q. 3. & Caiet. in dicto verb. homicidiū. Contra vero 10
non peccare eū, qui ſecundū allegata, & probata iudicat: quāuis vti priuatus oppoſitū iuſtum eſſe ſciat: adeo ꝙ eum, quē priuate ſcit innocentē, iuſte condēnare poſſit probatum nocentem, ſaltem quando quo ad eius fieri potuit, omnia fecit vt veritatem cognoſceret, & ne de illo caſu iudicaret, iuxta S. Thom in dicta quæſt. 67. art. 2. & alios graues auctores, quos Caietan. ibi adducit. Pro quibus eſt tex. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præſid. & in c. paſtoralis. §. quia vero. de offic. deleg. & vtrobique cōmunis. Dixi: *Ad nutum non amouibilibus*, quia in alijs ſecus eſt, argum. l. qui poteſt inuiti. ff. de regu. iur. qualia ſunt officia Caſtellæ regia, lib. 1. ordin. tit. 76. Idem quum res notoria eſt, vel ex natura rei, vel actis conſtat, nullam condemnādo defenſionem cōpetere, cap. bonæ. 1. de elect. vbi Panor. adiuncto cap. cum olim. de re iudi. vbi poſt alios Fel. col. 5. quia ſcientia reipublicæ notoriæ publica eſt, & nō priuata, vt ſentit S. Tho. 2. 2. quæſt. 67. art. 2. & facit cap. ad noſtram. de iureiur. Idē quum aliqua magna, & iuſta de cauſa non recognoſcens ſuperiorem, omittit audire & vocare reum, vt probauimus in cap. 1. de cauſ. poſſ. per gloſſ. ſingu. in l. antepen. ff. in quib. cauſ. mai. laudatam per Rauen. in dicto cap. 1. & Decium in cap. ex parte. 2. de offic. delega.

Digitized by Google

delega.col.2.& cap.quæ in eccleſiarum.de cōſt. col. 9. modo curet allegari, & probari pro parte abſente,quæcunque poſſunt.Per quod excuſauimus magnum quendam Monarcham,qui virtute proceſſus in abſentia facti, & ſententiæ ſine citatione latæ, fecit capite plecti quendam ſuorum militum ducem, ſibi in alio regno militantem: quia nec capi,nec ſine metu rebellionis illius,& magnę partis exercitus,audiri poterat.

11 Non autem omnino placet conſilium Raymūdi probati a S.Anto.2.par.tit.2.cap.7.§.3.quod rex,aut dominus;qui ſuis ſubditis aliquā de ſuperioribus cauſis reſtituere tenetur, & non poteſt, aut certe difficile, id facere, condonet eis aliquas operas, vel iura ſibi debita in perpetuū; eisve annuam penſionem perpetuam, aut temporariam in id ſufficientem ſuper bonis regni conſtituat: aut aliquod xenodochium, aliudue opus pium de illorum conſenſu, ſi haberi poſſit, inſtituat: non, inquam, omnino placet. Tum quia impotentia eum excuſat per dicta ſupra in cap. 17.nu.60.Tum quia non poteſt iura regni diminuere, nec onera augere, cap. intellecto.cum ei annot.de iu.iur.Tum quia non ſufficit dare pijs,quod debetur alijs, argum. cap. eate. de iur.iur.& cap. cum tu. de vſur.Tum quia conſenſus ſubditorum in eiuſmodi,raro eſt ſpōtaneus,iuxta illud: *Preces Principis iuſſa ſunt* gloſ. in l.1.ff.quod iuſſu. Quare ſecurius cōſilium eſſet, vt ſuperflua ſui ſtatus reſecando,& parcius viuendo, & a donis gratuitis abſtinendo,quantum poſſet de reditu ſuo decenter,relinqueret, quo debita ſolueret, & reſtitueret,iuxta mentē Ariſtotelis.4,Ethic. & S. Tho.2. 2. quæſt. 117. art.1.& melius quæſt.58.art.1.ad 1.

Vigeſimoquinto,peccat mortaliter Rex, qui vt iudex facit aliquid, quod iudici eſſe mortale §.ſeq.dicetur.

De peccatis Iudicis ſuperiorem agnoſcentis.

SVMMARIVM.

12 *IVdex vt peccat mortaliter ſuſcipiendo officiū, cui eſt impar*

12 *Iudex iudicans iniuſte, aut accipiens pretium pro ſententia etiam iuſta, vt peccat.*

13 *Exemptus hodie multo plus ſubiacet ordinario, quam olim.*

13 *Iudex vſurpans iuriſdictionem, nō ſeruans ordinem iudiciarium, vt peccat.*

13 *Iudex male capiens, & victum non condemnans in expenſis peccat.*

13 *Iudex non ſatis ſtudens, nec conſulens, affectu cōdemnans, & miſeris non deferens, vt peccat.*

13 *Iudex iuriſdictionem vſurpans, vel non ſeruans ordinem iudiciarium, vt peccat.*

14 *Iudex appellationi non deferens, vel eam non admittens, vt peccat.*

14 *Iudex pœnā legis augens, vel diminuēs, vt peccat.*

15 *Appellatio ab interloquutoria in quibus cauſis criminalibus hodie ſublata.*

15 *Iudex ſentētiā nullā ſuperioris exequēs, vt peccat.*

16 *Iudex non obediens eccleſiæ, non ſeruans interdicta, prehendens iudicem eccleſiaſticum, qui eum excōmunicauit, cogēs, abſoluere, libertatē eccleſiæ minuēs, res intra eccleſiam capiens, vt peccat.*

17 *Eccleſiæ immunitate qui gaudent. & ſeqq.*

17 *Iudex extrahēs quē ab eccleſia, approbās falſitatē officiarij, negās dānato cōfeſſionē, vt peccat. & ſeq.*

19 *Eccleſiæ immunitate gaudet regulariter omnis Chriſtianus tantum, & non alij. & ſeqq.*

24 *Iudex partibus æquales aduocatos non aſsignans, nō viſitans carcerē, excommunicatū admittens, clericū ſuo iudici nō reddens, iudicans die feſto, iura nimia exigens, fingens quo feminam adeat, procedens ſine accuſatore, vt peccat, & ſeqq.*

25 *Iudex non inquirens generaliter, interrogans, & inquirens ſpecialiter, vt peccat.*

27 *Domini terrarum cultarum a Sarracenis, eis decimantibus hoc agant.*

DIcendū, ꝙ peccat mortaliter primo Iudex petens, aut ſuſcipiens munus gubernādi, aut iudicandi, quo ita eſt indignus, vt ſit veriſimile inde notabile aliquod damnū proximo euenturum, per cap. nō eſt putanda. 1.q.1.& ea, quæ late adduximus in prælect.cap.ſi quādo excepti.12.cū trib.ſeqq.& in cap. inter verba cōcl.1.ponendo exemplum de eo, qui noſcens ſe cōtra potentes ſententiam ferre non auſurum, iudex efficitur, contra cap.7.Eccleſiaſt. 12

Secundo peccat, qui ſciens, aut ſcire debens, ſentētiā iniuſtam fert; aut iuſtam ferre negligit amore, odio, precibus, metu, vel alia de cauſa c. ſi quis dixerit.cap. quatuor.11.q.3.cū obligatione reſtituendi nō ſolum principale, ſed omnes impenſas, damnum, & intereſſe, quæ ex eo conſequuta fuerint.cap.fi.de iniur.ſiue appellet, ſiue nō, gloſſ.cap.paſtoralis.§. quia vero.de offic.de-leg.cōmuniter recepta: niſi cōſentiat in ſentētiā animo remittendi debitū; de quo intelligi poteſt Med.in C.de reſti.q.3.cauſ.7.in fi. Et ſi eſt eccleſiaſticus, & tulit eam etiā contra con[illegible]entiā, ipſo facto eſt ſuſpenſus, & irreg[illegible]s; ſi antequam abſoluatur ab ea, celebret.c[illegible].1.de re iud.lib.6.

Tertio peccat, qui pe[illegible]uniam accipit vt bene vel male iudicet; aut, vt iudicare omittat. cap. iubemus.cum 4.ſeq.q.1.quæſt.1.cum eadem obligatione reſtituendi (vt dictum eſt in cap.17. num.28.cum ſeqq.) ea, de quibus in §.præcedēti: & etiam quod accepit, ſi pro bene iudicando accepit, iuxta diſtinctionē poſitam ſupra cap. 17.nu. 33.Adde extrauag. quæ incipit. *Ab ipſo.* Gregorij XIII. quæ innouat extrauagant. 1.

de ſenten.excom.inter communes: in quam la. te nuper commentati fuimus.

13 Quarto peccat, qui iudicat, aliquid eſſe iuſtum,uel iniuſtum: etiam ſi re vera ſit tale; ſed non habet in id iuriſdictionem,eo quod reus eſt exemptus,licet aliquando contra eum ordinario concedatur,c.1.de priuil.lib.6.quod Conc. Trid.ſeſſ.ſeptima,cap.14.de refor.innouauit,et ampliauit in hęc verba:*In ciuilibus cauſis mercedũ & miſerabilium perſonarum clerici ſaculares,aut regulares extra monaſterium degentes, quomodolibet exempti; etiam ſi certũ iudicem a ſede Apoſtolica deputatum in partibus habeant;in alijs vero ſi ipſum iudicem non habuerint,coram locorum ordinarijs tanquam in hoc ab ipſa Sede delegatis conueniri, & iure medio ad ſoluendum debitum cogi,et compelli poſsint; priuilegijs,exemptionibus, conſeruatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus aduerſus præmiſſa nequaquam valituris.*

Quinto peccat,qui iudicat, etiam recte, ſine tamen probatione ſufficienti: ſiue quia teſtes ſunt ſuſpecti,vel iniuſte torti;aut non vidit ſaltē mediocriter proceſſum,aut probationem legitimam non admiſit,S.Thom.2.2. quæſt.60. art. 3.& 6.addens peccare quoque eum, qui probationem maiorem neceſſaria exigit. Pro quibus omnibus ſunt cap.ira.11.q. 3.& c.2. de probation. & cap.ad noſtram.3. iuncta glo. antepen. de iureiur.Et qui ordinem iuris nō ſeruat, procedendo ſine libello;aut ſine conteſtatione litis ubi ſunt neceſſaria;aut ſine dilationibus neceſſarijs:aut ſuperfluas concedendo: non admittēdo iuſtas exceptiones;aut iniuſtas admittendo. clem.ſępe.de verb.ſignific.interrogando ea, ad quæ pars reſpondere non tenetur,gloſſ.magna. c.2.de confeſſ.lib.6. Et qui in ſententia, aliqua clauſula obſcura utitur,qua condemnatus aliquo tempore ſe contra iuſtitiam defendere poſſit.Et qui appellationem,aut recuſationem,quā non debet,admittit:vel contra,quam debet, nō admittit,pręſertim propter preces,aut munera. quod eſt peccatũ quotidianum. S.Anto. 3. par. tit.9.cap. 14.§. 2.aut differt ſine iuſta cauſa expeditiones iudiciorum petitorum. Et qui pro-

14 pter pietatis famam pęnam abſque facultate id faciendi remittit totā, aut partem, aut eandem auget,vt ſeuerum ſe oſtendat. S.Tho.2.2.quęſt. 67.art.4. Alex.3.par. de leg. iudic. quantum ad perſonam iudicis. quęſt. 4.art. 4. S. Anton.3. par.tit. 29.cap. 1. §. 7. non faciendo ea in ipſa ſententia,vel faciendo in ea, ſed ſine iuſta cauſa.& probatur per.l. reſpiciendum. ff.de pęn. & l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de ijs, qui not. infam. Deci. poſt alios in cap.at ſi. §. de adulterijs. de iud. vbi latius diximus: & quamuis qui ſuperiorem non habet, totam pœnam, aut illius partem remittere poſſit, aut mutare corporalem in pecuniariam, ſi videt illud in honorem Dei, aut in vtilitatem reip. ceſſurum: vt cũ reus vtilis eſt populo.l. ad beſtias. ff. de pęn. & Alexander vbi ſupra: & etiam ſi videt nullũ inde damnum publicum emergere,de conſenſu partis aduerſæ;ſi tamen præuidet, vel præuidere debet occaſionem delinquendi per illud præberi, quæ vt plurimum prębetur ignoſcēdo homicidis,latronibus,iniquis iudicibus, & id genus alijs,grauiter peccat, quamuis pars aduerſa in id cōſentiat. Caiet. in Sum.verb.Iudicis peccata. Et qui ſententiam ſuperioris exequitur, 15 ſciens eam nullam eſſe,& irritam:ſiue quia errorem contineat intollerabilem, ſiue manifeſtam iuſtitiam, gloſ.recept. cap. paſtoralis.§. quia vero. de offi. deleg. Alex. Alen. 3. part. tract. de quinto pręcepto. memb.1. art. 4. circa fin. Dixi:*Sciens nullam eſſe*: quia validam (licet iniuſta ſit) exequi poteſt, poſtquam procurauerit ne exequtioni mandetur, per dictum §. quia vero. & ſupradicta. Et qui iubet aliquē ſine iuſta cauſa comprehendi,ſicuti ſupra dictum eſt cap. 15. nu.14.Et qui ſine iuſta cauſa omittit condemnare victum in impenſis petitis a victore.cap.calumniam. de pœn.l. properandum.§. ſin autem alterutra. C. de iud. Et qui ignorans ea, quæ ad iudicandum ſunt neceſſaria, quem debet, non conſulit. Qui autem aſſeſſorem habet; & quem debet conſulit, & eius conſilium ſequutus,male iudicat,non peccat: aſſeſſor autem & conſultor ſic, cum obligatione reſtituendi. cap. ſtatutum. §.aſſeſſorem. de reſcrip. lib. 6. Pan. & Anto. in cap.tua nos. de homici. & Dec. poſt, & ante alios in.l.cōſilij.ff.de reg.iur.Et qui mortali odio, malove animo,aut ſine (licet alioqui iuſte) aliquem damnat morte, mutilatione, vel alia pœna,per cap.cum miniſter. 22. quęſt. 5. & multa ibi per nos nuper adducta; quamuis non teneatur reſtituere, ſecundum mentem vtriuſque Thomæ 2.2.quęſt. 40.art.1.

Adde, quod Conc. Trid. ſeſſ. 12. cap. 1. de reform.ſic circa hæc ſtatuit: *In cauſis uiſitationis, & correctionis, ſiue habilitatis, & inhabilitatis, nec non criminalibus ab Epiſcopo, ſeu illius in ſpiritualibus vicario generali ante definitiuā ſententiam ab interloquutoria, vel alio quocunque grauamine non appelletur*. Circa quod nota primo, conſonare illud iuri antiquo, quo ad cauſas viſitationis, correctionis, habilitatis, & inhabilitatis: per cap.licet.de offic.ordina.& cap.reprehenſibilis. de appellatio.cum eis annotat.

Nota 2. quod diſſonat illi,quo ad cauſas criminales: & videtur ſolum eſſe locus ei in criminalibus, quæ tractantur coram epiſcopo, & vicario generali eius; & non in eis, quæ tractantur coram inferioribus, vel delegatis a Papa,legato, vel epiſcopo. Tum quia proœmium illius habet id ſtatui in auctoritatem epiſcoporum; quo libentius reſideant in ſuis epiſcopatibus

Digitized by Google

tibus. Tum quia verba ſępius repetita ſolum loquuntur de epiſcopis, & vicariis eorum, & non quibuſcunque, ſed tantum generalibus. Tū quia eſt ius correctorium, & nouum, per quod non recedimus ab antiquo, niſi quatenus in eo exprimitur. l. præcipimus. C. de appel.

Nota 3. quod iura remouentia appellationē in aliquot caſibus, & admittentia regulariter in omnibus, iuxta gloſ. ſing. in l. qui reſtituere. ff. de rei vend. ſolum procedunt in foro exteriori, quia in interiori iudex, qui grauat, peccat non admittendo appellationem, vel alia via grauamen non remouēdo; ſiue ſit caſus, quo liceat appellare, ſiue non, arg. l. 3. ff. de appel. & cap. ad noſtram. eod. tit. Qua in re quamplurimi litigantes, & aduocati, ac procuratores eorum, paſſim grauiſſime peccant cum obligatione reſtituēdi.

Nota 4. quod ad hoc vt iudex peccet, non admittendo appellationem, & pars appellando, non requiritur, quod ſententia ſit iniuſta, ſecundum acta: ſed ſufficit quod credatur eſſe ipſa re iniuſta, & peragenda de nouo poſſit monſtrari eſſe talis, arg. cap. per tuas. de ſent. excom. & c. ſolet. eod. tit. lib. 6.

Sexto, peccat mortaliter, qui peregrinos, viduas, pupillos, & alias miſeras perſonas negligit notabiliter præferre alijs in iure ſibi reddendo, cap. regum. 23. quæſt. 5. Richar. in 4. diſt. 15. art. 5. quæſt. 4. Et qui iudex ſęcularis mandatis Papæ, aut aliorum prælatorum non paret; aut eorum excommunicationes, aut interdicta, vt debet, non ſeruat, cap. 2. de maior. & obed. & cap. 1. 11. quæſt. 3.

16 Septimo peccat, qui cogit, aut præcipit tempore interdicti celebrare; aut ne denuntiati excommunicati e diuinis officijs egrediantur; & eſt excommunicatus. clem. grauis. de ſent. excom. Et qui vi, metuve abſolutionem extorquet; aut excommunicationem aut interdictū reuocari facit. cap. 1. de his quę vi, met. lib. 6. Et qui facultatem facit comprehendendi, aut vexandi iudices eccleſiaſticos in perſonis, aut bonis; eo quod contra ipſum cenſuras tulerunt, vel ſuo iuſſui nō paruerunt. cap. quicunque. de ſent. excom. lib. 6. de qua infra cap. 27. nu. 99.

Octauo peccat, qui prohibet ſubiectis ne vēdant, vel emant ab eccleſiaſticis: & eſt ipſo facto excommunicatus cap. eos. de immuni. eccleſ. lib. 6. Et qui compellit vt bona immobilia, aut iura Eccleſiæ ſubijciantur laicis; aut ad eoſdem transferantur. cap. 2. de reb. eccl. non alien. lib. 6. Et qui iubet capi cruces, ornamēta, libros, aut alia eccleſię bona, cap. indigne. 12. quæſt. 1.

17 Nono peccat, qui extrahit, aut vult, vel iubet extrahi per vim ex loco ſacro eos, qui ad illum confugerunt, per cap. definiuit. cap. ſi quis contumax. & cap. reum. 17. quæſt. 4. & multas leges regias citatas a Don Remigio a Gogni Pampilonen. lib. de immunit. eccleſi. & per leges Luſitaniæ circunſpectiſſimas. Pro cuius rei notitia dico quattuor.

Primum, quod per locum ſacrum hoc in loco intelligitur quælibet eccleſia, capella, baſilica, eremitorium, & quodlibet aliud ſacellum pro miſſa dicenda, epiſcopali auctoritate conſtructum; ſine qua deſtrui non poteſt, iuxta mentem Card. conſi. 11. & dictum Remig. vbi ſup. ampliat. 1. 2. & 3. Cœmeterium item, quod eſt locus per epiſcopum ſepeliendis mortuis ſacratus, ſiue ſit continuum, ſiue contiguum eccleſiæ, ſiue ab ea ſeparatum, cap. quiſquis. 17. quęſt. 4. Dormitorium item commune clericorum, & religioſorum, arg. cap. cum pro cauſa. de ſent. excom. Et ianua, & porticus eccleſiæ, aut cęmeterio adnexa, d. cap. ſi quis contumax. Panor. in cap. pen. de immun. eccleſ. Clauſtrum item, & pauimentum, licet ſpatium pluſquam 30. paſſuum contineat, ex Remig. vbi ſupra ab ampliat. 5. vſque ad 15. Domus item epiſcopalis, 18 quamuis ab eccleſia ſeiuncta ſit, cap. id conſtituimus 17. quæſt. 4. Innoc. & communis, in d. cap. inter alia. de immunit. eccleſ. Domus etiā eccleſiæ ad habitationem clericorum intra 40. aut 30. paſſus conſtructæ; alias non, niſi alicui capellę adnexę eſſent, d. cap. quiſquis. Spatiū item 40. paſſuum in circuitu eccleſię maioris, & 30. in circuitu eccleſiarum minorum, cap. ſicut antiquitus. & d. cap. quiſquis. 17. quæſt. 4. vt affirmat Oldrad. conſi. 35. & Feli. in d. cap. cum pro cauſa. Admonemus tamen nullo in loco hoc ſeruari, niſi quoad fines cœmeterij, forium, clauſtrorum, graduum: & ſic videmus plus obſeruari opinionem, quam ridet ibi Oldrad. quam ſuam. Hoſpitale item epiſcopali auctoritate cōſtitutum, Panor. in cap. pen. col. 1. de immunit. eccleſ. Et presbyter qui defert ſanctum ſacramentum extra eccleſiā, Oſtien. & communis in cap. ſane. de celeb. miſſ. & Remig. vbi ſupra ampliat. 18. Cardinales etiam hoc priuilegio vtuntur: quod tamen nullo iure ſcripto probatur, quamuis fortaſſis ſic non ſcripto conſuetudinis. Andr. Siculus, de pręſt. Cardin. quęſt. 9. part. 1. & a fortiori eo vtentur Imperatores, Reges, & ipſorum regię; quamuis non ipſorum ſtatutę, neque domus aliorum magnatum, niſi priuilegio donatorum, Remig. vbi ſupra ampliat. 21. In Vrbe tamen nulla eccleſia vtitur hac immunitate aduerſus iudices etiam ſęculares Papę; licet domus Cardinalium cum certo ambitu, & legatorum regum, & rerumpublicarum ea gaudere videamus.

Secundum, quod hac immunitate gaudent 19 omnes, & ſoli Chriſtiani liberi, qui ad prędictū locum ſacrum, ſiue ob delicta, ſiue ob debita cōfugiunt. d. cap. inter alia. vbi Panor. nu. 4. & Re-

mig.

Digitized by Google

mig.vbi ſupra.Et etiam ſerui ob delicta,quę gra
uiſſime a iure puniri poſſunt, confugientes; aut
ob ſęuitiam dominorum;alias non: & ideo ſuis
dominis reddi debent;præſtita tamen cautione
ſaltem iuratoria, de non ſęuiendo in eos , iuxta
Panor.& communem in d.cap. inter alia.

Tertium,quod ex hoc infertur,hac immunita
te gaudere excommunicatos,interdictos,& ſuſ-
penſos, iuxta Imol.Bonif. & communē in clem.
1.de pęnit. & remiſs. quia non excipiūtur a re-
gula prædicta.Et eadem ratione,qui de licentia
cuſtodis carceris, vel ſine illa, etiam violato iu-
ramento de non egrediendo e carcere , confu-
git : quia licet teneamus cum gloſs. ſing. clem.
paſtoralis.verb.per violentiam.de re iud. quod
iuſte in carcerem coniectus, exiens a carcere ,
pręſtito iuramento de redeūdo,teneatur redire,
per vim tamen educi non poteſt,Steph.deciſ.ca
pell.Thol.422. Et etiā qui violato carcere con-
fugit. Et qui comprehenſus per locum ſacrum
ducitur,Nicol.Boer.deciſ.100.col.2.& commu
nis contra Archid.in c.ſicut.1.17 quęſt.4.etiam
ſi iam damnatus ad ſupplicium ducatur:quia iā
eſt intra eam receptus : & a fortiori, qui a iuſti-
tię miniſtris fugiens in eā eſt ingreſſus , Remig.
vbi ſupra fall. 31.Gaudet etiam percutiens cle-
ricum,aut occidens, & conſequenter omnis ſa-
crilegus, qui in loco ſacro non committit,quid-
quid relati per Remig.fall.32. & 34. dicant ſine
textu,& iuſta ratione a regula prædicta non in-
ueniantur excepti. Exules item , ſiue banniti ,
etiam ita,vt impune occidi poſſint:& obligatus
ad reddendas rationes : & mercator,qui deco-
xit,aut fidem fefellit : & qui trāsfugit ad hoſtes.
quidquid dicant relati a Remigio, & quos ipſe
ſequitur fall.37.& duab.ſeqq. modo non delin-
quant in eccleſia, neque alia delicta excepta cō
mittant : quia non eſt textus, nec vlla ratio fir-
ma, quę eos a pręd icta regula excludat.

20 Quartum,quod non gaudent hac immunita-
te iudęi,mauri,pagani,hęretici,& alij infideles ,
niſi quando confugiunt,vt vere fideles effician-
tur.l.1.cum gloſs.C.de his,qui ad eccleſ.cōfug.
Nicol Boer.deciſ. 100.neque blaſphemus,iux-
ta Nicolaum Boerium.in d.deciſ. 100. & alios,
quos refert,& ſequitur Remig.vbi ſupra fall.24.
Quod noſtro iudicio non probatur,per rationes
dicti Nicolai male digeſtas : cum (quidquid il-
le dicat)certum ſit,blaſphemum,quatenus tan-
tum talis eſt, non eſſe hæreticum,iuxta vtrunq;
Thom.recep. 2. 2.quęſt.13.art.1.& ſi vna cum
blaſphemia ,hæreſi tenetur,non quidē qua par-
te eſt blaſphemus ; ſed qua parte eſt hęreticus ,
& infidelis , deſinit gaudere hac immunitate.
Non item gaudet viarum graſſator,neque noc-
turnus ſegetum, & aliorum fructuum vaſtator ,
cap inter alia.de immunit.eccleſ.Neque qui oc
cidit,mutilat,vel aliud graue crimen in loco ſa-
cro admittit , cap. fiñ.de immunit. eccleſ. iuxta
communem , quā copioſe tractat Remig. quia
a prædicta regula excluduntur per iura præci-
tata.Nec refert,an delinquant cum ſpe immuni
tatis,an ſine illa,ſecundum Panor.in d.cap. fin.
Quod quamuis ſit contra communem in theo-
rica ; eſt tamen praxi recepta,ſecundum Steph.
in deciſ.422.capell.Tholoſ.quod Luſitania non
ſeruat,cuius leges ita diſtinguere videntur, lib.
2.ord.tit.4. Neque qui inſidioſe occidit, aut a- 21
nimo occidendi percutit, iuxta communem d.
cap. 1. de homic. contra Panor.quam pręd ictus
Remig.copioſe refert,vbi ſupra fall. 11.& duab.
ſeqq.quamuis ſic,qui abſque tali animo percu-
tit,ſecundum ius commune.Sed iuxta leges Lu
ſitanię vſu receptas, nemo, qui alium de propoſi
to,vel in duello occidit,aut percutit,hac immu
nitate gaudet.lib.2.ordin. tit. 4. & §.3. Nemo
item ea gaudet,qui ex eccleſia alterum extra ec
cleſiam exiſtentem percutit ; neque contra, qui
exiſtens extra illam,exiſtentem in illa percutit ,
iuxta Panor.& communem,in dicto cap.fi.quia
in eccleſia dicitur delinquere. Neque qui exi-
ſtens intra eccleſiam iuſſit extra eccleſiam deli-
ctum fieri,quo ad delictum,quod iubendo com-
mittit , quia in eccleſia patratum fuit ; quamuis
ſic quo ad delictum patratū ex iuſſu ſuo,Remig.
vbi ſupra fal .5. Neque qui eum, qui in eccleſia
erat,per vim extraxit,ſaltem per veſtes trahen-
do:quia in eccleſia delinquit.Neque qui extra-
hi eum iuſſit,quoad delictum,quod in hoc com
miſit:quamuis ſic quo ad delictum,quod inter-
ficiendo , aut percutiendo poſt eum extractum,
committeret,Remig. vbi ſupra , a fall.4. vſque
ad 11.quia hoc extra, & illud intra commiſſum
eſt. Neque qui ſponte egreditur.iuxta Oſtien.&
communem in d.cap.fin.Neque is , quem Papa
educi iubet.cap.vxor fęlicis.16.q.4. Neque per-
ſonę eccleſiaſticæ. iuxta Panor. in d.cap. fi.vſu
receptum.Quod videtur limitandum quo ad iu- 22
dicem eccleſiaſticum,non autem quo ad iudicē
ſęcularem , quem arbitror non poſſe extrahere
ab eccleſia clericum in minoribus conſtitutum,
etiam ob delictum ; licet quo ad illud poſt Cōc.
Trid. ſeſs.23. cap. 6.habeat in eum iuriſdictio-
nem. Neque qui ex eccleſia iniuſte defendens,
pugnat : quia intra eccleſiam delinquit. Neque
qui prope eccleſiam delinquit , animo ad eam
confugiendi , iuxta Oſtien. in Sum.de immu.§.
inquantum.num.8.& alios,quos refert,& ſequi-
tur Remig.vbi ſupra, fall.2.quamuis quo ad Lu
ſitaniam, nil refert, prope eccleſiam , aut longe
delinquat : ſed an caſu,aut data opera id faciat,
lib.2.ordin.tit.4.§.3. neque etiam ſecundum ius
commune,noſtro iudicio. Tum quia non eſt te-
xtus,qui ita diſtinguat.Tum quia, ſupra proxi-
me ſequuti ſumus opinionem Panor. dicentis,
nil referre,an qui in eccleſia delinquit , id faciat
cum

Digitized by Google

cum ſpe immunitatis eius, vel ſine illa. Neque etiam gaudet, qui ab eccleſia ſponte egreditur, licet ſubdolis aliquorum verbis deceptus: quãuis qui promittit reddere eccleſiæ, aut eiuſmodi dolis vtitur (ſiue ſit iudex, ſiue alia perſona particularis) ad fidem ſeruandam tenetur, vt videtur ęquius, iuxta relata per prædictũ Remig. vbi ſupra fall. 25. Neque qui comburit, aut deijcit eccleſiam: quia in ea delinquit. cap. fin. de immunit. eccleſ. quidquid dicãt relati a Remig. vbi ſupra.

23 Decimo, peccat mortaliter, qui cõſentit ſuis officiarijs aliquo dolo, vel falſitate in notabile partium damnum vtentibus: quia facientes, & conſentientes, &c. cap. 1. ad. Rom. cap. 1. de offi. deleg. & clem. 2. §. notarij, de hæret. aut non ſeruat conſuetudines, & ſtatuta, quæ ſe ſeruaturum iurauit; ſi ſint licita, poſſibilia, & non derogata ſaltem per conſuetudinem contrariã. cap. 1. de iureiur. lib. 6.

Vndecimo, peccat, qui damnato ad mortem non permittit locum ſuſcipiendi ſacramentum pęnitentiæ ab eo petitum; nec contraria eum conſuetudo excuſat, clem. 1. de pęnit. & remiſs. idem eſſe de ſacra communione, tenet ibi gloſs. communiter recep. quam late Rauennas defendit in tract. incip. Valete. in fine alphabeti aurei: quę tamen in Gallia non obſeruatur, ſecundum Steph. de poteſta. eccleſ. caſ. 118. & Robertum Gaguinum in vita Ludouici. 11. dicentes negatam fuiſſe Comeſtabili Galliæ Ludouico Lucẽburgenſi, quando anno 1475. iugulatus fuit. Neque etiam in Hiſpania; & quidem non male noſtro iudicio: (quamuis prędictus Rauen. cum cõmuni oppoſitum teneat) vt in d. clem. pridem. defendimus, eo quod ita fieri expedit ob multa: ne exequutio ſententiæ criminalis differatur pluſquam differri oporteret; ſi ea condemnato tribueretur. Tum quia irreuerentiæ eſſet, ſumere ſupplicium de aliquo eo ipſo die quo communicauit; cum non conſtet ſpecies ſacramenti eſſe digeſtas. Tum quia non eſt tanta ratio cõcedendi hoc ſacramentum, quanta pęnitentiæ, cui ſuſcipiendę prędicta clem. præcipit dari locum. Eſt tamẽ conſuetudo Vrbis (vt diximus in Enchiridio de orat. cap. 21. num. 11) digna maxima Maximorum Pontt. prudẽtia, quam orbis imitari deberet, vt damnato ad mortem denuncietur ſententia poſt mediam noctem, vt liceat ei confiteri, & communicarẽ ante quatuor horas, quam ducatur ad mortem; & (ſi libuerit) etiã teſtari: vt iam corrupta tanto temporis ſpatio panis ſpecie, ſine vlla irreuerentia Sacramenti cum magno eius fructu moriatur ſemper victurus.

24 Duodecimo peccat, qui coram ſe litigantibus ęquales aduocatos, & procuratores ex eis, qui coram ſe aduocati, aut procuratoris munere vtuntur, non concedit, cum damno notabili alterius partis. l. prouidendum. C. de poſtula. præſertim perſonis miſerabilibus; quibus interdum etiam non petentibus prouidere debet. l. nec quidquam. §. fina. ff. de offic. proconſ. Imo & interdum ſine ſtipendio, ſcilicet, quando ſoluere nequeunt, & aduocati ſine tali ſtipendio illis patrocinari poſſunt. Syl. verb. aduocatus. quæſt. 18.

Decimotertio peccat mortaliter, qui nõ viſitat carceres, aut nõ procurat, vt in eos coniectis neceſſaria vitę ſuppeditentur, cum illorum damno notabili, arg. l. iudices. C. de epiſ. aud. & cap. paſcc. 86. diſt. aut in ſuo iudicio excommunicatum denũciatum admittit in actorem, aduocatum, aut teſtem, contra ſuperioris iuſſum, aut iuſtam partis requiſitionem. cap. decernimus. de ſentent. excom. lib. 6. & Inno. in cap. 1. de offi. ord. Dixi, *Contra &c.* alias enim non videretur nobis pluſquam veniale, ſi ex eo damnum notabile alteri non ſequatur.

Decimoquarto peccat iudex laicus, qui non reſtituit ſtatim eccleſiaſtico captum dicentem ſe eſſe clericum, ſi eum in habitu clericali inuenit, aut manifeſto conſtat eum clericum eſſe, & eſt excommunicatus. cap. ſi iudex. de ſentent. excom. lib. 6. Dixi: *In habitu clericali.* alioqui enim non tenetur reddere eccleſiaſtico, donec ei de clericatu conſtet. dicto cap. ſi iudex. & ibi omnes: nec tunc, ſi eſt clericus coniugatus; niſi probet, quod vnam ſolam, & virginem vxorem duxerit, & habitum, & tonſuram clericalẽ geſtauerit. cap. 1. de cler. coniug. lib. 6.

Ad noue autem quęſitum reſpondeo, peccare iudicem laicum, capientem clericum, qui vi abſtulit ab eo proceſſum, & retinentem donec illum reſtituat, ſi poſt factum delictum, vel in flagranti eum capiat, & non remittat ad iudicẽ eccleſiaſticum infra tempus debitum, per notata in cap. cum non ab homine. de iud. a Panor. Aret. Fel. & Deci. qui a nu. 10. dilucidius alijs hoc reſoluit.

Decimoquinto peccat, qui die in Dei honorem feriato teſtem iurare facit, aut aliquem aliũ actum iuriſdictionis, qui non eſſet metæ exequutionis. cap. 1. & fin. de ferijs. niſi neceſſitate excuſetur per eadem capitula, & ibi annotata. Et qui accipit pluſquam valet cera, & labor ſigilli ſignandi, ſecundum Gabr. in 4. lib. ſent. diſt. 15. quæſt. 6. art. 5. dub. 5. litt. R. S. quod nõ ſeruatur, nec eſt verum, vbi eſt lex, aut conſuetudo, quę contrarium induxit, quidquid ille ſentit, arg. cap. fi. de conſuet. & cap. ad apoſtolicã. de regula. quidquid ille reſpondeat. 25

Decimoſexto peccat, qui fingit aliquid, quo eat, aut mittat ad accipiendum teſtimonium alicuius feminę; & eſt excommunicatus, cap. mulieres. de iudi. lib. 6. Aut ex officio ſuo procedit

Digitized by Google

dit ſine petitione partis,ad vtilitatem priuatam aut etiam publicam, in delictis ſine accuſatore; exceptis caſibus,in quibus id ius permittit, qui ſunt multi ſecundum multos,quos nos quaſi ad vnum reduximus in d.cap.inter verba.concluſ. 6.ſcilicet,quando principaliter intenditur cohibitio malorum futurorum, & materię illorũ generaliter.

26 Decimoſeptimo peccat,qui ceſsãte iuſto impedimento omittit viſitare,aut inquirere ad noſcendum delinquentes, & delicta ſui territorij, & illud eis expurgandi, arg. l.congruit.ff. de offic.præſid.& cap.1.de offic.ordin.cum annot. Et qui in huiuſmodi viſitatione,& inquiſitione generali interrogat quenquam ſpeciatim, an ille, vel ille,illud, aut illud delictum fecerit. Et qui generaliter edicit, aut ſpeciatim adiurat quemquam,vt notum faciat ſibi quidquid ſcit,ſiue ſit occultum,ſiue publicum : quia non debet velle vt quidquid ſcitur,ſibi dicatur, ſed ſolum illud, quod eſt notorium,vel famoſum,per dicta ſupra cap.18.nu. 59. Et qui procedit per viam inquiſitionis contra aliquem particulariter,vel interrogat de ſocijs,contra ſupra dicta cap.18,num 58. Aut facit, vel conſulit aliquid eorum in quibus ſupra,eodẽ,reges., & monarchas mortaliter peccare dictum eſt.

27 Ad noue autem quęſitum reſpondeo,Dominos terrarum, in quibus prognati a Saracenis degunt,& omnes reditus eccleſiaſticos capiunt, teneri ad dandam congruam ſuſtentationẽ parochis eccleſiarum,arg. c.de monachis. de præbend & ad denunciandum ſacroſanctæ inquiſitionis officio eos,quos nouerint cęremonijs mahometicis vti, per mandata Inquiſitorum, quæ in hoc ſæpe fiunt.

De peccatis Aduocatorum, & Procuratorum.

SVMMARIVM.

28 *Aduocatus, vt mortaliter peccat, neceſſaria ignorans,aut fouens litem iniuſtam. Aut eſt in cauſa, quo aduerſarius ſuam iuſtam cauſam perdat. Aut ob nimias dilationes, & illicitas ſubornationes teſtium, notabiliter illi officit, &c.*

29 *Aut aduerſario ſecreta ſuæ partis pandit: aut pauperi non ſubuenit.*

30 *Aut ſtipendium immoderatum, aut ex eo, quod nõ debet accipi aduerſæ parti fauet: aut de ſuo ſtipẽdio,aut ſic conuenit.*

29 *Præuaricator eſt aduocatus, qui parti aduerſæ fauet.*

30 *Stipendium aduocati,quale iuſtum,quando in pactum deduci poteſt.*

Dicendum primo, quod mortaliter peccat aduocatus,qui non exiſtens ad id idoneus patrocinatur.l.nemini.C. de aduoc.diuer. Pan. in rub.de poſtul.Bart.in l.1.ff.eod.S.Thom.2.2. quæſt.71.art.2.& ita peccat,qui ſine iuris peritia id facit, niſi ob defectum iuriſperitorum id faciat,ad tribunal, in quo patrocinatur,mediocriter inſtructus ex libris ſermone vulgari ſcriptis,arg. l.certi.C. de iudic. & gloſs. cap.ad audientiam. de conſuetud. 28

Secundo peccat,qui defendit cauſam, quam ſcit eſſe iniuſtam, cum obligatione reſtituendi damna parti aduerſę; & etiam ſuæ,ſi eam id nõ admonuit,arg. cap.1.ad Rom. & cap.1.de offic. deleg. Et qui licet neſciat eam omnino eſſe iniuſtam; magis tamen reputat eſſe iniuſtam, quam iuſtam. Anto. Butri.in cap.breui.de iureiur. Et qui a principio credit iuſtã, & non deſiſtit poſtquam nouit non eſſe talem:quia quamuis aduerſario id indicare non debeat, neque ſecretũ detegere, a patrocinio tamen ſuæ partis deſiſtere debet, & ei ſuam ſententiã declarare; immo & inducere eum ad concordiam honeſtam, S.Th. 2.2.q.71.art.3.Quamuis ſi cauſa eſt dubia ob varietatem opinionum magnorum virorum, aut ob diuerſos intellectus legis, qua eſt decidẽda, poterit ad finem vſque ſine peccato proſequi, ſi pars ſua id admonita voluerit,Silueſt. verb. aduocatus q.10.

Tertio peccat, qui notabili ſua negligentia, aut ignorantia,partis ſuæ cauſam iuſtam perdit, cum obligatione ad damna, & intereſſe. l. idem iuris.§.1.ff.ad l.Aquil & Oſt.in cap. calumniam. de pęnit.ſi pro doctore ſe gerit,& pars eius ignorãtiam ignorat:alias ſecus,niſi ſit in dolo, vel lata culpa, iuxta mentem Innoc.in cap. ſicut dignum.de homic. quem ad hoc applicat Silueſt. verb.aduocatus.q.24. 29

Quarto peccat, qui facit aliquid quo cauſam iuſtam aduerſarius amittat:aut infert ei aliquod damnum notabile, petendo ſuperfluas dilationes,dando,aut ſubornando partem. aut teſtes, ne verum fateantur,aut id genus alijs modis, cũ obligatione reſtituendi omnia damna, & intereſſe. Oſtien.in d. cap. calumniam. communiter recep. Et qui facit præſentari inſtrumentum,aut teſtes falſos,aut allegat iura falſa, aut aſſerit aliqua,quæ ſcit eſſe falſa,Summa confeſs.lib. 2.tit. 5.quamuis poſſit prudenter occultare, & tacere id,ꝙ ius ſuę partis impedire poteſt.gloſs.cap. ne quis.22. q.2. & honeſte ſimulando, ſuum aduerſarium fallere.gloſ.cap. dominus.23.q.2.abſque tamen mendacijs,argu.d.cap.ne quis.

Quinto peccat, qui aduerſario indicauit ſecreta notabilis momẽti ſuæ partis.l.1.§. ſi is qui. ff.ad leg.corn.de fal.cum obligatione reſtituendi damna. Et qui non ſubuenit pauperi in extrema neceſſitate ſui auxilij conſtituto,eo quod ex defen-

Digitized by Google

defenſione illius cauſæ vita ipſius, aut ſuorum pendet, cap. paſce. 86. diſt. & alias non, per dicta ſupra cap. præced. & ſentit S. Thom. & declarat Caiet. 2.2. q. 17. art. 1. Quia nõ tenetur magis ad faciendam eleemoſynam de ſua arte, quam diues de ſuis bonis, quidquid dicat Oſtien. de pęnit. & remiſs. §. quibus. verſ. quid. de aduocatis. Ang. Roſel. & Silueſt. verb. aduocatus. q. 16. in ſuis Summis.

30 Sexto peccat, qui ſtipendium exigit de eo, propter quod non debetur, vel notabiliter maius debito, pro patrocinio, cap. non ſane. 14. q. 5. Peccat etiam, qui parti aduerſæ, publice, aut ſecreto fauet: quod eſt præuaricatorem agere. l. 1. ff. de prǫuaric. adiuncta doctrina Bart. ibidem. Stipendium vero, ſiue honorarium, moderandum eſt iuxta magnitudinem cauſæ, & laboris, & ſcientię, & conſuetudinis regionis. l. 1. §. in honorarijs. ff. de var. & extraord. gloſs. cap. non licet. 11. q. 3. Conuentio autem non eſt facienda in medio litis, ſed in principio, vel fine, cap. infames. §. præterea. 3. q. 7. quamuis vere iuſta ſine vi, & ſcandalo facta, non videtur peccatum; ſaltem in foro conſcientiæ: quia in eo ceſſat præſumptio, qua in hoc caſu nititur forum exterius, arg. notat. in cap. is qui. & cap. tua. de ſponſ.

Septimo peccat, qui conuenit, de quota parte litis, puta dimidia, aut tertia, aut quinta, aut decima, contra l. ſumptus. ff. de pact. l. litem. C. de procur. & § arceantur. 3. quęſt. 7. quibus id vetatur, ne præbeatur occaſio, volendi per fas, & nefas vincere. Idem ſi paciſcatur vt victa ea tantum ſibi ſoluatur, gloſs. l. ſumptus. ff. de pact. quãuis ſine peccato conuenire poteſt, vt ſibi certa quantitas iuſta pro ſuo labore ſoluatur, ſiue vincat, ſiue nõ. iuxta communẽ in dictis leg. 16. immo & de certo aliquo palmario ſibi dando, præter ſtipendium, ſi vicerit, iuxta Alexan. in d. l. 1. ff. de var. & extraord. modo ſit moderatũ, iuxta Salic. in d. l. litem.

De peccatis Accuſatoris, Denunciatoris, & Cuſtodis.

SVMMARIVM.

31 *Actor, aut accuſator, vt peccat mortaliter, mouens, aut proſequens litem iniuſtam, aut ob malum finem: ſententia iniuſta vtens, diſcedens a lite, aut falſo iurans, mentiens etiam pro iuſta lite, non accuſans, iurans non acuſare. num. 32.*

33 *Denunciator, vt mortaliter peccat denunciando, quod, aut quo fine, vel modo non debet, aut non denunciando, quod debet, cum exemplis.*

33 *Denunciator ſecum, & cum alio teſte probat.*

34 *Cuſtos apparitor, et merinus, vt mortaliter peccat, non accuſando inuentum, aut damnum non intimando, aut non reſtituendo hoc, & hoc.*

De ijs dicimus primo, quod peccat mortaliter, qui accuſat aliquẽ in iudicio criminis falſi: vel petit debitum falſum, cum obligatione reſtituendi omnia damna inde ſequuta. cap. calumniator. 2. q. 3. cap. calumniam. de pęnit. cap. fin. de dol. & contum. aut ignoranter, ſed ſimul ac nouit illud eſſe falſum, nõ deſiſtit, argum. cap. ſi quem. 2. quęſt. 3. & qui etiam poſt definitiuam ſententiam pro ipſo latam, nouit ſuam cauſam iniuſtam fuiſſe, & non reſtituit, quod per illã accepit, Inno. in cap. quia plerique. de immun. eccleſ. communiter recept. 31

Secundo peccat, qui accuſat aliquem veri criminis, vel petit verum debitum, animo tamen, vel fine malo mortaliter; ſed non obligatur ad reſtituendum. cap. cum miniſter. 23. q. 5. cum ibi a nobis late notatis. Dixi, *Mortaliter*: alias enim tantum venialiter peccaret, Angel. verb. accuſatio. §. 4.

Tertio peccat, qui poſt citatam partem, non renunciata lite, procurat eam ſuſpendi cõtra voluntatem aduerſarij, arg. cap. prout. de dol. & cõtu. auth. qui ſemel. C. quomod. & quando. Aut deſerit cauſam ſpiritualem contra ius, argu. cap. ſuper eo. cum gloſs. de cogn. ſpirit.

Quarto peccat, qui paciſcitur, aut tranſigit in cauſa criminali adulterii, vel alius criminis, in qua pœna ſanguinis non eſt imponenda. l. trãſigere. Cod. de tranſact. iuxta communem intellectum: quamuis noſtro iudicio, ſi ex eo damnum reipub. aut proximi non ſequeretur, in foro conſcientiæ nõ eſſet mortale: quia cauſa principalis, quare id vetatur, videtur eſſe damnum, vel ſcandalum publicum, quod inde naſcitur: & ita ceſſante illa, videtur ceſſare prohibitio. cap. cum ceſſante. de appel. In omnibus autem caſibus eſſet mortale, ſi tranſactio fieret interueniente periurio, vel mendacio pernicioſo, S. Th. vbi ſupra quęſt. 68. art. 3. & etiam ſi ob diſceſſionem a lite iniuſta quidquam accipit, cum obligatione reſtituendi, iuxta notata in cap. dilectus. 1. de ſimon. 32

Quinto peccat, qui ad obtinendum in cauſa iuſta iuramẽtis, inſtrumentis, vel teſtimonijs falſis vtitur, ſine obligatione reſtituendi, S. Thom. 2.2. q. 71. art. 3. ad 3.

Sexto peccat, qui omittit accuſare aliquem, cuius delictum in magnum damnum ſpirituale, aut temporarium reipub. redũdat; & alias id impediri non poteſt. S. Thom. 2.2. quæſt. 61. art. 1. quod plurimum cõmendat ibidem Caiet. Idem de eo, qui iurat, aut promittit non accuſare de peccato mortali nondum patrato, aut eum iniuſte accuſare. l. ſi vnus. §. pacta. & §. illud. ff. de pact. Dixi: *Nondum patrato*: quia ſecus de patrato, d. §. pacta.

Digitized by Google

pacta.gloſs.cap.quemadmodũ.de iureiur. Silu. verb. accuſatio.quæſt.6.

33 Septimo peccat,qui denunciat,quod nõ debet,notabiliter nocendo; vel quando debet,intentione mortali. S.Thom.2.2.quæſt.33.art. 2. aut omittit denunciare tractatum criminis cõmittendi in damnum ſpirituale, aut corporale, publicum,aut priuatum, vt proditionis, coniurationis,hæreſis, aut aliorum ſimilium;quamuis eſſet ſecretus,& iuraſſet ſe non denunciaturum. Innoc.in cap.qualiter.1.de accuſ.& Panor.in c. dilectus.de exceſſ.præl.per adducta in d.cap.inter verba.concluſ.6. Idem ſi non denunciat alia delicta pernicioſa ſoli auctori,a quibus per correctionem fraternam non reſipiſcit, modo ea probare poſſit,vt in eadem concl.6.Dicitur autem poſſe probare, ſi habet vnum teſtem integrum:quia denunciator in hoc iudicio locum alterius teſtis tenet.cap. in omni.de teſtib.

34 Octauo peccat præfectus cuſtodię vrbis, qui iurans ſe accuſaturum, quos per ſonum campanæ inuenerit,non accuſat:quia frangit iuramẽtum iuſtum,cap.ſi vero.de iureiur.quamuis ſine obligatione reſtituendi pœnas,quas accuſati incurriſſent, iuxta S.Bernardinum, quem citauit Silueſt.verb.reſtitutio.3.quæſt.5.verſ.7.& ex dictis in cap.23.num.40.& 62.deduci poteſt, neque etiã quod recepit, ne accuſaret, tenetur ad neceſſario reſtituendum,iuxta opinionem, quã ſequuti ſumus ſupra,cap. 17.nu. 32.& ſeq.quãuis ſi videt aliquem aliquod damnum facientẽ, & ei, qui damnum accepit non indicat, contra id,quod iurauit,aut promiſit ratione ſui officij, non ſolum peccat mortaliter, ſed etiam ad ſarciẽdum damnũ tenetur,Silu.vbi ſupra.Idẽ videtur dici poſſe de cuſtodibus,& de pręfectis circa importãdas, & exportãdas merces in cõfinibus regnorũ,prouinciarũ,& ciuitatũ; qui permittũt exportari, vel importari vetitas, ſcilicet peccare mortaliter,& eſſe periuros,nec abſolui poſſe, ſine firmo propoſito nunquam id amplius permittendi:ſed nõ tenentur ad reſtituendum pœnas,quas ſoluiſſent transgreſſores,ſi denunciati fuiſſent:neque bona, quibus ob id priuarentur: quamuis tenerentur ad reſtituenda vectigalia, quę importatores, vel exportatores deberent: quia hoc non eſt pœna,ſed intereſſe: faciunt infra dicenda, de teſte falſo. num.40.

De peccatis Rei accuſati, & inquiſiti.

SVMMARIVM.

35 Reus carceratus per iniuſtam cauſam ſe defendens,vt peccat.

35 Reus iuridice interrogatus veritatem,eam negãs, vt peccat.num.36.

36 Confeſſarij caueant ne reos vitam, aut animam perdere faciant.

37 Reus non detegens ſocios, aut non parens excommunicãti,vt peccat.num.38.

38 Confiteri an debeat, qui negauit, & damnatur.

39 Reus defendens ſe mendacijs,aut a iuſta ſententia appellans, vt peccat.

Dicendum, quod peccat mortaliter primo reus,qui ſcienter ſuſcipit defendendã aliquam litem iniuſtam,aut non deſiſtit ab eius defenſione,poſtquam ſciuerit,eam iniuſtam, cum damno notabili aduerſarij,arg.cap.ſępe.de reſt. ſpol.adiuncto cap.pœnale.14.quęſt.5. 35

Secundo,peccat mortaliter,qui interrogatus a ſuo iudice ſeruato iuris ordine non fatetur verum, etiam ſi ſit crimen morte plectendum, ſecundũ S.Thom.recept.2.2.quęſt.69.art.1.Gab. in 4.lib.ſent.diſt.15.quæſt.6. art.2. vt latius tradimus in cap. inter verba.concluſ.6. Dixi: *Seruato iuris ordine*: ſecundum quem tria in hoc requiruntur, Primum, vt delictum ſit notorium, famoſum,aut ſemiprobatum, quod contingit, quando eſt vnus teſtis oculatus,& omni exceptione maior,aut vnũ indiciũ,vel plura illi ęquipollentia,vt ſentit Bart.in l.fi.nu. 7.ff. de quęſt. Secundũ,vt probatio ſit iam poſita in proceſſu. Tertium, vt ſit reo notificata, quo videat ſe ad obediendum mandato iudicis teneri, ſecundũ vtrunque Tho.2.2.quęſt.69.art.1.& 2.tunc autem adeo obligatur, vt a confeſſario non ſit abſoluendus, niſi proponat illud confiteri. Nam, vt recte ait Sot.lib.de ratione tegen. memb. 2. quęſt.7.talis reus in non confitendo,peccat,neque eum peccati pænitet; immo in eo perſeuerat;& conſequenter veniam non meretur, nec abſolutionem.cap.peccati venia. de reg. iu.lib. 6.quę eſt ſingularis, & quotidiana concluſio. Quare diligenter confeſſarius conſideret, ne pręcipiendo confiteri inducat reum in iacturã corporis: & in non præcipiendo, in iacturam animę,vt vbi ſupra,& cap. 18.ſupra eodem nu. 58.monuimus,addendo quid dicendum de illo qui confeſſus ſuum delictum, ſocios occultos, etaim iuſſu iudicis detegit: & de illo cui à Prelato precipitur, vt ſub pœna excommunicationis aliqua occulta intra certũ tempus reuelet. De fugiente autem e carcere, & non implente iuramentum de redeundo ad illum,dictum eſt ſupra,cap. 12.nu.18. 36 37

Ad noue autem quęſitum reſpondeo; eum, qui rite interrogatus, negauit delictum, quod confiteri tenebatur, & nihilominus damnatus ducitur ad ſupplicium,nõ teneri ad confitendũ illud,niſi notabile aliquod damnum indealioqui probabiliter ſequeretur:quia nullo iure cõtrariũ euinci poteſt,quum ad eius animę ſalutẽ ſufficiat iuſta confeſsio cum abſolutione ſacramentali, cap. quem pęnitet. de pęnit. diſt. 1. 38

Tertio

39 Tertio peccat, qui ſciens ſe iuſte condemnatum, ad differendum exequutionem appellat, arg. l. 1. ff. de appel. & cap. ad noſtrã. eo. tit. cum obligatione reſtituendi omnia damna, & intereſſe, S. Tho. vbi ſup. ar. 4. & probat cap. omnino. & cap. quicunque. 2. queſt. 6.

De peccatis teſtium.

SVMMARIVM.

40 *Teſtis vt mortaliter peccat aſſerens falſum, & tacens verum.*

40 *Teſtis dubitans, & non reuocans ſuum dictũ verum, quod putat falſum.*

41 *Teſtis iurans ſe teſtem non fore, excuſans ſe illicite, abſentans ſe, vt peccat.*

42 *Teſtis detegens, quod non debet, mercedem accipiens. nu. 45. non parens edicto iubenti teſtari, ſine aliqua octo excuſationum, quibus non ſe excuſat inhabilis, vt peccat. nu. 45. & 46.*

43 *Teſtis quid faciet interrogatus de eo, quod tacere debet.*

48 *Teſtis, quis tenetur ſe offerre, & quis non, & quis poteſt, & non tenetur, nu. 49. & 50.*

49 *Teſtes quando dicuntur deeſſe, vt admittantur inhabiles, & cogentur priuilegiati.*

51 *Teſtis falſe teſtans, vt nõ reſtituit fiſco bona, quærenda ei, ſi verum teſtaretur.*

40 Dicendum, quod peccat mortaliter primo teſtis, qui iuratus, aut iniuratus, verum eſſe in iudicio affirmat, quod ſcit eſſe falſũ, aut dubitat eſſe verum, aut tacet verum, in notabile alterius partis damnum, Prouerb. 12. & cap. 1. de crim. falſ. cum obligatione reſtituendi, iuxta mentem S. Tho. recep. 2. 2. quæſt. 70. art. 4. quia Deum, iudicem, & proximum offendit, cap. 1. de crim. falſ. & quamuis timor iuſtus a non teſtificando excuſare poſſit, non tamen a teſtificando falſe. arg. cap. ne quis, 22. quæſt. 2. Dixi, *Quod ſcit*: quia ſi mediocri diligentia in reuocanda ad memoriam veritate adhibita errat, non peccat ſaltem mortaliter, iuxta mentem eiuſdem, optime per Caiet. declaratam in d. ar. 4. Sed ſi nouerit erraſſe, debet ſuum dictum reuocare, ſi reuocatio prodeſſe poſſit. Poteſt autẽ prodeſſe ſi ſtatim poſt atteſtationem, ſe corrigat, cap. pręterea de teſtib. cogen. & etiam ex interuallo, antequã ſententia feratur, ſaltem ad debilitandum ſuum primum dictum, iuxta Innocen. recept. ab omnibus, in dicto cap. præterea. adeo quod deſinet eſſe teſtis integer, ideſt, omni exceptione maior, iuxta Card. in cap. veniens. 2. de teſtib. Quin interdum ſecundo teſtimonio, & non primo creditur, ſcilicet, quando conſideratis circunſtãtijs perſonarum, cauſę, & temporis, iudici videretur non reuocare ſuum dictum, per ſubornationem, ſed ſtimulo conſcientiæ, iuxta Oſtien. recept. per Anto. & Panor. in d. cap. præterea. argum. l. 3. ff. de teſti. cap. ſi teſtes. §. teſtiũ. & §. ſæpe. 4. quæſt. 3. vt quum (quod eſt exemplum Pan. in d. cap. præterea.) epiſcopus probus, & diues diceret aliquid in alicuius plebei lite, & poſt aliquod tẽpus elapſum iuratus diceret ſe per errorem, vel obliuionem ita dixiſſe: ſed ſi per magnam negligentiam, vel defectu ſaltem mediocris conſiderationis dicat falſum, mortaliter peccat, cum obligatione reſtituendi, iuxta S. Tho. vbi ſupra. & S. Anto. 2. part. tit. 1. cap. 19. §. 7.

Secundo peccat mortaliter, qui teſtatur verũ quod credit eſſe falſum, vel ſolo timore periurij teſtatur, per dicta in d. cap. inter verba. 11. queſt. 3. concl. 6. nu. 700. ſed ſine obligatione reſtituendi: quia quamuis nocere velit, nõ tamen nocet, & qui iurat non teſtificari, etiam iubente ſuperiore, in caſu, quo tenetur. 41

Tertio peccat, qui caſu, in quo ad teſtificandum tenetur, quo ſe ab eo excuſet, falſo dixit teſtem aduerſarij, ſibi inimicum eſſe, ſciens, aut ſcire debens, ſuum teſtimonium ad ſeruandam iuſtitiam neceſſarium eſſe, cum obligatione reſtituendi. Angel. verb. teſtis. §. 17. Idem de latẽte, vel abſentante ſe, ne teſtificetur, vt poſt Sot. lib. de ratio. tegen. mẽb. 2. q. 7. diximus vbi ſup. nu. 74. aut ſe non offert in teſtem, ſciens id eſſe neceſſarium ad impediendum aliquod notabile damnum publicum, vel priuatum, per dicta vbi ſup. nu. 702. poſt S. Tho. 2. 2. quæſt. 70. art. 1. etiã ſi promiſiſſet, vel iuraſſet ſeruare ſecretũ. Et qui alienum peccatum ſecretum detegit, cuius cognitio non eſt neceſſaria ad mala, & damna impedienda, quamuis particulariter de eo interrogetur, iuxta eundem S. Tho. 2. 2. quæſt. 70. art. 1. maxime, ſi illud per ſolam confeſſionem ſacramentalem, vel conſultationem didicit, iuxta dicta cap. 18. nu. 51. Quo fit, aduocatos, confeſſores, medicos, & alios ſimiles, quibus deteguntur ſecreta litium, dubiorum, & morborum, peccare teſtificando de ſecretis communicatis ſecreto cum eis: niſi aliunde illa nouerint, vel niſi ſint talia, quæ non detecta in aliorum damnum redundarent: nec tunc eſt detegendum aliquid vltra neceſſarium: neque quantum eſt neceſſarium, ſi maius ex eo damnum famæ, in eum qui detegitur, quam in damnificatum bonorum redundat, per multa tradita vbi ſupra num. 9. & breuius ſupra cap. 18. nu. 60. donec concurrant tria ſupradicta. 42

Porro, qui non tenetur ad teſtificandum, debet dicere iudici, ſe ad reſpondendum interrogatis non teneri, quamuis ſciret: & ſi illum cogere velit, appellare debet; ſi non timet iudicem in eum ſęuiturum: & ſi hoc timet, reſpõdere poteſt ſe nihil ſcire, intra ſe intelligendo, quod dicere 43

teneatur, vt dictum eſt ſupra ca. 18. nu. 61. diſcedendo in hoc ab eloquentiſſimo, & doctiſſimo doctore Geneſio Sepulueda lib. de ratio. redden. teſti. cap. 13. olim condiſcipulo noſtro in artibus liberalibus, quem credo non meminiſſe legere Palud. quia dicit, vſque ad Gabr. neminem hoc dixiſſe: quum tamen antea ille dixiſſet; quodque verum eſſe probauimus in cap. 2. de confeſſ. & in cap. humane. 22. quęſt. 5.

44 Quinto peccat mortaliter, qui ſciens alium eſſe in extrema ſui teſtimonij neceſſitate: quia ſine illo vitam amiſſurus eſt, vel ea, ſine quibus vita eius, vel ſuorum probabiliter peribit, niſi ſe ad id in teſtem offerat, & non ſe offert, per dicta in dicto cap. inter verba. concl. 6. Dixi, *In extrema neceſſitate*. quia ob aliam, quamuis magna ſit, ſub pœna mortalis non tenetur, niſi eo modo, quo offendens bouē proximi errātem tenetur, vt ſup. cap. 24. nu. 17. Non tamē tenetur reſtituere, eo quod iniuſſus non ſe offert: quia lex charitatis, qua ſe tenetur offerre, non obligat reſtituere, vt dictū eſt ſupra cap. 17. nu. 25. & in Apolo. libri de reditibus. q. 2. monit. 2. & in locis ibi citatis. Secus autem ſi iuſſus non teſtificetur, & ob id aliquis ſuum ius amittat, niſi timor periculi in quod incurrere poſſet, eū excuſaret, vt ſupra tactum eſt: lex enim iuſtitiæ, qua iuſte iuſſus tenetur teſtificari, obligat reſtituere, vt ſæpe dictum eſt.

45 Sexto peccat, qui mercedem accipit, vt verū teſtetur, cum obligatione reſtituendi ei, qui dedit, cap. nō ſane. 14. q. 5. & qui accipit, vt falſum teſtetur, ſine tamen neceſſitate reſtituendi, niſi de conſilio pauperibus, per dicta ſup. ca. 17. nu. 32. & ſeq. Omne tamen, quod per ſuum falſum teſtimonium alterutra partium amiſerit, reſtituere debet. d. cap. non ſane. Accipere tamen poteſt impenſas itineris faciendi ad ferendum teſtimonium, & mercedem operariam dierum, quibus ſe occupauit in eo, vna cum intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis. cap. ſi teſtes. §. venturis. 4. quæſt. 3.

46 Septimo peccat, qui abſque cauſa non paret iudici pręcipienti, vt denunciet talia & talia crimina, vel debita: & eſt excōicatus, ſi mendatū fuit ſub pœna excommunicationis latę ſententiæ: teneturque damna reſtituere. Dixi, *Abſque cauſa*: quia multa excuſare poſſunt, vt copioſius alijs dixi in d. cap. inter verba. concl. 6. tractando de magna prudētia, qua eſt opus ad recte parendum eiuſmodi mandatis. Quorum primum eſt, quod peccatum eſt occultum, & peccator iam emendatus, aut ſola fraterna correctione probabiliter emendabilis: tunc enim non eſt parendum ante fraternam correctionem, etiam ſi præciperet, vt fieret denunciatio non habita ratione fraternæ correctionis, ſecundum S. Tho. 2. 2. queſt. 33. art. 7. ad 3. & B. Anton. 2. par. ti. 9. cap. 6. §. 4. Secundum, defectus probationis peccati denunciandi, vt dictum eſt ſupra cap. 10. nu. 61. Tertium, quod à talibus, & taliter audiuit, vt ob id moueri non debeat; præſertim ſi denunciaturus eſſet talis, qui leuitatis ob illam denunciationem notaretur, aut cuius teſtimoniū iudicem magis, quam conueniret, moueret, vt ibidem dictum eſt. Quartum, denunciatio eius, a quo audiuit. Quintum, noſſe eum, qui furatus eſt, vel tenet illud, retinere in compenſationē alterius tanti, vel pluris, quod ſibi debetur. Sextum, quod per ſolam ſacramentalem confeſſionem nouit. Septimum, quod per ſolam conſultationem ſecretam, pro conſilio habendo nouit.

Ad noue autem quæſitum reſpondeo, eum, qui non denunciauit delicta intra tempus in edicto contentum, teneri ad denunciandum poſt illud, quam cito commode poteſt, argum. cap. cum dilectus. de dolo, & contum. cum citatis à gloſſ. & doctor. ibi.

Octauo, peccat, qui nō ſe offert in teſtē cū ad id tenetur; vel ſe offert, cū nō deberet. Eſt enim qui ſe tenetur offerre, & qui tenetur ſe non offerre, & qui poteſt ſe offerre, & non tenetur, vt copioſe & utiliter tractamus vbi ſupra, & contractius hic in Manuali Hiſpano: quorum aliqua, quę parū inſeruiunt confeſſarijs, omittendo, dico primo, ꝙ offerre ſe tenetur, ſciens pręparari aliqua mala notabilia, quæ ſine ſuo teſtimonio probabiliter euenirent: ſciens item crimen de quo aliquis accuſauit, aut denunciauit alium, ob ſolam conſcientiæ obligationē: iuxta Caiet. ꝑ nos relatū in d. cap. inter verba. concl. 6. Secūdo, quod regulariter nō debēt ſe offerre, nec oblati admitti aſcēdētes cōtra deſcēdētes: nec ecōtrario; & idē fere de vxore ꝑ, vel cōtra maritum; & econtrario: & de liberto contra patronum, iuxta deciſ. 3. Capell. Tholoſ. Tertio, 47 48 quod regulariter nemo tenetur ſe ad offerendū in teſtem, argum. eorum, quæ de operibus miſericordię ſupra cap. præced. diximus: & quilibet iuſſus teſtificari, tenetur id facere, exceptis priuilegiatis. Quarto, quod regulariter priuilegiati 49 poſſunt cogi ad teſtificandum, in defectu aliorum teſtium, etiam maritus contra uxorem, & ecōtrario, iuxta deciſ. 4. Capel. Tholoſ. quia iura ſtatuentia, vt aliqui nō admittātur, qa ſunt inhabiles: & alii ut non cogantur ad teſtificādū; quia ſunt honorati, aut cōiuncti, intelliguntur, qn̄ alii nō deſunt, iuxta glo. cap. quanquā. 14. q. 2. per illud cap. & gloſ. receptam ab Archid. & Alex. ibi, & communiter alibi, in cap. ſtatuendum. 2. quæſt. 6. & alia ubi ſupra adducta per Felin. in rub. & cap. dilectorum. de teſt. cog. Quinto, quod excuſatur, qui probabiliter ti- 50 met ſibi ex ſuo teſtimonio aliqđ magnū damnū ſpirituale, aut tēporariū, pſonæ, honoris, aut

bonorum

Digitized by Google

bonorum euenturum, ſecundum Bald. recept. in cap. cum nuncius de teſtib. & eundem, & Feli. in d. cap. dilectorum. & nos vbi ſupra; vt ſi ex eo ſcandalum oritur, vt ait Syl. verb. denunciatio. quæſt. 1. & verb. correctio. quæſt. 7. ſub ſi. citatus a nobis vbi ſupra. Sexto, ꝙ quamuis ad effectum admittendi teſtes inhabiles ob defectũ aliorũ, non ſufficiat non eſſe alios idoneos: quia opus eſt, quod neque ſint, nec ſoleāt, nec poſſint interuenire communiter in eiuſmodi factis, niſi tales perſonæ priuilegiatæ, aut inidoneæ, vt ſenſit gloſſ. 2. communiter recept. cap. tertio loco. de probat. vt vbi ſupra diximus: ad effectũ tamen compellendi priuilegiatos, ſatis eſſet iuramentum partis dicentis non adfuiſſe alios, quã priuilegiatos, & eos, ſic, nulla interueniente in contrarium coniectura, arg. cap. 2. §. fi. de iuram. calumn. lib. 6. & per ea, quæ ibi, & in alijs locis doctores docent: niſi ex eo aliquod damnum timeatur, vt vbi ſupra dictum eſt: addendo, quod quamuis tenetur filius ad denunciandam hæreſim patris, & ad teſtificandum de illa, ſi alij deſint; niſi ſciat, eum iam pænituiſſe, aut certo credat, ꝙ monitus ab ipſo, aut ab alio vere reſipiſcet: Inquiſitor tamen debet ei prouidere adhibendo magnum ſecretum, ne id ſciat pater, & ne illi aliquod magnum damnũ ex eo eueniat. Septimo, probare nos ibi, quod inhabilitas non excuſat a parendo eiuſmodi mandatis: licet aliquando excuſet priuilegium.

51 Ad quæſitum autem e longinquo a viro vndequaque doctiſſimo, & pientiſſimo reſpondeo, quod teſtis qui in iudicio legitime interrogatus ſuper crimine, ob quod bona publicātur, negat veritatem, propter quod reus abſoluitur, non tenetur ad reſtituendũ fiſco id, quod ad eum perueniret, ſi damnaretur. Tum per dictum S. Bernar. relatum a Syl. verb. reſtitutio. 5. verſ. 7. quem ſequimur ſupra eodem nu. 34. Tum. quia pœna non debetur in foro animæ ante condẽnationem, gloſſ. cap. fraternitas. 12. q. 2. Tum quia etiam intereſſe remotum, & extra rem non debetur l. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. empt. Tum quia leges humanæ præſertim pœnales, nõ ligant potiſſimũ in foro animę, niſi quatenus sũt receptę, vt traditur ſup. c. 23. a nu. 49. & ſeqq. Et nullibi vlla lex damnari iubẽs aliquẽ publicatione bonorũ eſt ita recepta, vt ante damnationẽ bona ad fiſcum deferantur. Tũ denique ꝙ alioqui ſequeretur omnes cuſtodes confiniũ regnorum deputatos ad cuſtodiendũ, ne quis aliqua exportet ex illis, vel importet in illa, vel non ſaltem, niſi ſoluto vectigali vel portorio, ſiue gabella ſub pœna priuationis bonorum, tenerentur reſtituere, non ſolum iure, ſiue vectigalia debita; ſed etiam bona, quæ ob id debent fiſco applicari: quod nullus, vt arbitror, hactenus dixit.

De peccatis Notariorum, & Tabellionum.

SVMMARIVM.

52 *Notarius cum ſit, quæ, & quot capitula iurat.*

53 *Notarius vt peccat faciens inſtrumentum falſum, & reſcindens, vel delens verum.*

53 *Notarius, vt peccat male componens, & non tradens illud.*

53 *Notarius non informans ſatis renuntiantem, aut tranſcribens die feſto, peccat.*

53 *Notarius non ſeruiens pauperi, vt debet peccat.*

54 *Notarius conficiens inſtrumẽtum de re illicita, et ſcribens ſtatuta vſuraria peccat.*

54 *Notarius non retinẽs protocollum. & faciens teſtamentum inſano, peccat.*

54 *Notarius ſtipendium nimium capiens, litteras ordinum cartus tradens, peccat.*

Dicendum, quod peccat mortaliter primo notarius, qui nõ ſeruat aliquod capitulorum a ſe iuratorum; cum creatus fuit notarius Oſtien. in cap. ſicut. ne cle. vel monachi. recep. per Ioã. And. Panor. & Comm. ibidẽ. & S. Ant. 3. par. tit. 6. cap. 3. §. 1. Quorum primũ eſt ꝙ conficiet inſtrumenta, de quibus fuerit rogatus, nil veritatis tacendo, nec falſitatis miſcendo. Secũdum, quod non reuelabit, quod ſecreto ipſi cõmiſſum fuerit, niſi iuſta de cauſa ſecundum Panor. in d. cap. ſicut. nu. 19. Tertium, quod nõ conficiet aliquod inſtrumentum ſcienter de aliquo contractu vſurario, nec de alio quouis illicito. Panor. vbi ſupra. Quartum, ꝙ retinebit de omnibus inſtrumentis quæ dederit, protocollum aut regeſtũ. Quintum, ꝙ erit fidelis ei, a quo eſt creatus notarius: & admonebit eũ ea, quæ ſciuerit in eius damnum vergere. Sextum, ꝙ nullo amore, odio, ſpe, vel timore, officio ſuo abutetur. 52

Secundo peccat, qui inſtrumẽtum conficit falſum: aut verum vtile, & parti neceſſarium occultat, aut rumpit, vel delet. Et qui per malitiã, aut ignorantiam notabilem male aliquod teſtamentum, aut inſtrumentum conficit, addendo aliquas clauſulas obſcuras, aut neceſſarias omittendo; propter quod aliquis ſuum legatum, aut debitum perdit. Et qui ſolennitates neceſſarias dolo, aut lata culpa omittit: puta ſuum nomen, ſignum, teſtes, diem, menſem, aut annum. 53

Tertio peccat, qui rogatus ab aliquo, vt ſibi det aliquod inſtrumentum quod dare tenetur, nõ dat, ne aduerſario aut amicis eius diſpliceat. Et qui non informat partem ignorantem, quæ renunciatura eſt alicui iuri, quale eſt illud, ſecũdum S. Anton. 3. par. tit. 6. cap. 3. §. 6. Et qui die feſto, abſque neceſſitate ob auaritiam, inſtrumenta conficit; cum in alium diem commo-

Digitized by Google

de differre poſſit. Et qui rogatus a pauperibus non valentibus ſoluere iura, non vult ipſorum inſtrumenta ſcribere, aut iam ſcripta in publica forma tradere, ſecundum eundẽ vbi ſupra: quæ tamen non tenetur dare gratis, per dicta ſupra, eod. cap. nu. 29. & 44. & cap. 24 nu. 3. & 4.

54 Quarto peccat, qui excipit, aut in publica forma ſcribit ſtatutum, vt ſoluantur vſurę; aut non repetantur ſolutæ, & eſt excommunicatus, clem. 1. de vſur. Et qui excipit, aut in publicam formam ſtatuta contra libertatem eccleſię redigit, cap. graue. de ſent. excommu.

Quinto peccat, qui conficit teſtamentum carentis iudicio, aut ratione nõ vtentis, cum obligatione reſtituendi ei, qui ab inteſtato ſucceſſurus erat, arg. eorum, quæ ait Bald. in l. 1. C. de ſacroſ. eccleſ. nu. 17. Et qui ſtipendium notabiliter maius debito accipit, etiam ſponte datum, ſi publicum ſtipendium conſtitutum illi erat, Bald. in auth. ſed hodie. C. de epiſco. & cleri. Et qui aliquid accipit pro literis ordinatorum, iuxta Anton. Butr. in cap. 1. not. 3. de ſimon. quamuis, ſi non datur ei ob id aliquid ex publico, licite poteſt aliquid pro ſuo labore conſiderata illius qualitate, & non ordinis, accipere: hoc eſt, vt non accipiat plus eo, quod de maiori ordine fidem faciat, per ſupradicta cap. 23. nu. 111.

De peccatis Magiſtrorum, & Doctorũ.

SVMMARIVM.

55 *Doctor, vel Magiſter, vt peccat mortaliter lauream immeritam, vel principaliter ob honorem petens, vel ſuſcipiens.*

55 *Doctor docens Theologiam in peccato mortali notorio, admittens excommunicatos, vel malos ſcholaſticos, aut admittens religioſos, vel presbyteros. nu. 56.*

57 *Doctor approbans ad laureã indignum, falſa docens, vel inutilia, aut malo fine mortali, præſertim vltimo, ſubornans auditores, procurans vt indignus ad munera ſtudij delegetur.*

57 *Doctor perlegens die feſto, & ſeruans nouum feſtum vt peccat.*

58 *Doctor vt peccat ſtipendium priuatum accipiens, vel beneficium cum pacto legendi, caſtigans diſcipulos, aut contemnens ſimplices.*

55 Dicendum, ꝙ peccat mortaliter primo, qui errat aliquo ex quindecim modis relatus ab Aluar. Pelag. de planct. eccleſ. libro ſecundo quorum vnus eſt, petere, aut accipere lauream theologiæ, aut canonum, quam non meretur. S. Anto. 3. part. tit. 5. cap. 2. §. 10. & 2. par. tit. 3. c. 5. §. 6. Idem de accipiente lauream aliarum facultatum, per dicta in dicto. cap. inter verba. num 97. poſt gloſſ. ſingu. clemen. 2. de mag. & per rationem S. Antonini in dicto. §. 6. Et qui (licet ſit idoneus) tamen principaliter petit illã propter honorem, & vtilitatem propriam, ſecũdum S. Anto. vbi ſupra §. 6. Quod non eſſe tenẽdum probamus poſt Syl. verb. doctor. q. 4. vbi ſup. Et qui prælegit in ſcholis peccato mortali notorio infectus, iuxta S. Anto. vbi ſupra dicto §. 10. quod limitandum eſt, ad prælegentem ſacram Scripturam, vt ait S. Tho. in 4. diſt. 19 q. 2. ar. 2. ad 4. ꝙ non aduertit S. Anto. Ratio autem cur magis peccet legens prædictam ſcripturam, redditur a S. Tho. vbi ſupra. Peccat item qui ad 56
ſcholas ſuas admittit excommunicatos, aut prauis moribus vtentes, iuxta mentem S. Ant. in d. §. 10. quod non videtur verum, quo ad excommunicatos; niſi eſſent excommunicati cum participãtib. expreſſo doctore, iuxta cap. ſtatuim⁹. cap. conſtitutionem. cap. præſenti. de ſent. excom, lib. 6. nec quo ad praua exercentes; ſi doctor non habet iuriſdictionẽ ad eijciendos eos e ſcholis, quam communiter hodie doctores in magnis vniuerſitatibus non habent, quidquid in auth. habita. C. ne fil. pro par. ſtatuatur, licet prę̃cepto correctionis ad id procurãdũ pluſquã alij teneri poſſet, iuxta dicta in cap. præced.

Secũdo peccat, qui profeſſor legum, aut medicinæ, ad ſuam prælectionem religioſum, preſbyterũ, aut clericũ aliqua dignitate eccleſiaſtica præditum ad ſe audiendum admittit, & eſt excõmunicatus. c. 2. ne cler. vel monach. lib. 6. adiũcta gloſ. cap. nõ magnopere. & c. ſuper ſpecula. eod. tit. Et qui profeſſor cuiuſuis facultatis etiã theologię, admittit aliquem religioſum in ſuo habitu ſine licentia ſuperioris: aut cum licentia, ſed ſine habitu; & eſt excommunicatus per rationẽ participationis in crimine, iuxta S. Ant. 3. par. tit. 24. & 38. vt infra cap. 27 nu. 134. dicetur. Et qui prælegit, aut docet principaliter ad humanã gloriam; ꝙ principaliter ad gloriã diuinam inſtitutum eſt, iuxta Ang. verb. honor. §. 7. cuius oppoſitum, ſcilicet non eſſe pluſquam veniale, per multa, & firma tenuimus, in d. cap. inter verba. concl. 6. & breuiter repetimus ſup. c. 23. num. 13.

Tertio peccat, qui ſtatuta a ſe iurata non ſeruat, S. Ant. 3. par. tit. 5. cap. 2. §. 11. Et qui exiſtẽs 57
examinator, indignũ laurea, ad eam probat: vel contra dignum reprobat, idem vbi ſupra. §. 10. aut alio modo illicito quẽpiam a conſequenda laurea impedit, cum obligatione reſtituendi.

Quarto peccat, q ſciẽs aut ſcire debens, falſa in alicuius notabile damnũ ſpirituale, vel tẽporale docet: vel ſubtilia magis, quã vtilia docẽdo auditorio notabiliter nocet. Et ꝗ docet malo fine mortali, ꝓ ſępe dicta, vel ponẽdo vltimũ finẽ in docendo: quia fruitur vtendis, contra doctrinam B. Auguſt. relatã a Magiſt. lib. 1. ſent. diſt. 1.

Quinto

Quinto peccat, qui per ſe, aut alios inducit auditores alterius doctoris, vt eum non audiat, cum notabili damno profectus eorum, vel honoris doctoris, cum obligatione reſtituendi, S. Anton. 2. par. tit. 2. cap. 2. §. 1. Et qui per factiones, aut ſubornationes, aut alias malas artes procurat, vt aliquis indignus creetur rector, aut prælector alicuius cathedræ, iuxta mentem Aluari, vbi ſup. & S. Ant. d. 3. par. tit. 5. cap. 2. §. 11. ſentientes idem de procurantibus vt creetur notabiliter minus dignus. Quod eſt verum ſaltem quando, & ubi electores, aut prouiſores iuramento, ſtatu, aut alio mandato, ad digniſſimũ eligendun ſub pœna peccati mortalis tenentur: & etiam in aliis, exceptis ad ſummum ſex caſibus, quos nuper ſcripſimus in Miſcellaneis de orat. num. 76. in miſcellan. 43. Et qui prælegit die feſto, illis horis, aut tandiu, ut probabiliter credat, auditores ob id omiſſuros miſſam. Et qui facit ſeruari feſtum nõ ſeruandũ, cum damno notabili auditorij non conſentientis. argu. cap. fin. de iniur. & l. 1. ff. de furt. Dixi, *Non conſentientis*; alias enim ſecus. cap. ſcienti. de regu. iur. lib. 6.

58 Sexto peccat mortaliter, qui habens ſtipendium publicum, vel beneficium in id ei collatũ, exigit aliquid ab auditoribus, argum. cap. pœna le. 14. quæſt. 5. Dixi, *Habens*: alias enim etiam a pauperibus non egentibus extreme, exigere poteſt l. 2. §. fin. ff. de orig. iur. iuxta prædicta ſupra eod. nu. 29. & c. præced. nu. 3. & 4. quidquid dicãt Oſtien. Raym. & alij ibi citati. Et qui canonicatum, aut præbendam, aut aliud beneficium cũ pacto docendi in ſcholis ſuſcipit, & eſt ſimoniacus, per dicta cap. 23. nu. 100. Dixi, *Cum pacto*, quia ſecus ſi cum onere tali beneficio vacanti impoſito, cap. ſignificatum. de præb. & notat. in cap. 1. vt eccleſ. benef.

Septimo peccat mortaliter, qui ſcholaſticum crudeliter caſtigat: quia ſolum leuis caſtigatio eſt ei permiſſa, cap. presbyterum. de homi. & l. præceptoris. ff. ad l. Aquil. Et ſi caſtigatus eſt clericus, eſt excommunicatus; niſi excuſetur per infra dicenda, cap. 27. a num. 80. & ſeq. Et qui ſimpliciores contemnit, S. Ant. d. §. 10. quod videtur reſtringendum ad contemptũ, per quem notabile damnũ honoris, aut bonorũ illis ex iuſtitia legali debitorũ infertur, per dicta ſup. ca. 23.

Qua quidem in re Concil. Trid. ſeſſ. 5. cap. 1. de refor. ſtatuit, Primo, quod habens beneficiũ, cui eſt annexum onus prælegendi ſacram ſcripturã, cogatur prælegere per ſe, ſi eſt idoneus, alioqui per alium eligendum a nominatis ibi: & quod poſthac non conferatur, niſi idoneo ad per ſe id faciendum.

Secũdo, quod in omnibus eccleſijs cathedralibus, & collegiatis exiſtentibus in aliquo inſigni oppido, in monaſteriis quoque monachorũ & conuentibus mendicantiũ ſacræ ſcripturæ lectio habeatur: in eccleſiis vero tenuioris prouentus, ſit ſaltem magiſter, qui gratis grammaticam doceat.

Tertio, quod docẽtes ſacrã theologiã, dũ publice in ſcholis docuerit, & in ſcholis eã diſcentes priuilegijs omnibus de quinquennali perceptione fructuũ in abſentia a iure cõmuni cõceſſis gaudeant. Quod ipſum dicendũ eſt de diſcente, aut prælegẽte canones, vt probat Fel. in c. fi. de mag. Cuius rationi hanc vnã addo, quod nulli ſcientiæ capeſſendæ tanto tẽpore eſt opus, ac canonicæ. Vt enim quis perfectus canoniſta euadat, opus eſt, vt canonicæ prudẽtiæ non mediocrẽ legũ, & theologiæ adiungat eruditionẽ. Rara itaq. auis eſt perfectus canoniſta, etſi vtriq. foro perneceſſarius: vt qui multo tẽpore prædictas tres diſciplinas profeſſus eſſe debeat, arg. c. põderet. 50. diſt.

Quarto, quod nemo ad huiuſmodi lectionis officium admittatur, qui non prius ab epiſcopo loci de uita, moribus, & ſcientia examinatus, & approbatus fuerit.

De peccati Scholaſticorum.

SVMMARIVM.

59 *Scholaſticus, vt mortaliter peccat ob finem mortalem ſtudens, non ſeruans præcepta ſtudij, diſcens vetita, auocans auditores concurrentis, negligenter ſtudens, male inſumens viaticum, non ſoluens ſalarium, arrogans ſibi gradum, quem non habet.*

Dicendũ, quod peccat mortaliter primo ſcholaſticus, qui ob finẽ mortalẽ ſtudet, argu c. cũ miniſter. 23. q. 5. cũ ei nuper a nobis adnot. Et qui ſtatuta præcepta academiæ iuſta, & ad mortale obligãtia, nõ ſeruat, iuxta mentẽ S. An. in d. §. 11. niſi iuſta de cauſa id fecerit, quã quo ad mortalis excuſationẽ, in propoſito putamus eſſe illã, quæ pro tali cõmuniter in academia habetur. arg. eorũ, quæ de cauſa non ieiunandi diximus ſupra cap. 21. nu. 14. 59

Secundo peccat, qui ſuffragatur, aut curat alium ſuffragari alicui indigno, vt fiat prælector, rector, beneficiarius: immo etſi ſit dignus, ſi tamen cõpetitor eſſet dignior, præſertim ſi iurauit ſuffragari digniori, iuxta proxime dicta in ſimili.

Tertio peccat, qui ſcientias vetitas, aut ſuperſtitioſas diſcit, arg. c. non magnopere. & cap. ſuper ſpecula. ne cler. vel monach. Et qui alicui lectori adimit ſcholaſticos, aut adijcit, vt proxime de doctoribus dictũ eſt. Et qui in ſtudendo notabiliter negligens fuit, iuxta mentem S. Anton. in d. §. 11. & aliorum. quod reſtringendum videtur ad eum, qui impenſis alienis, vel reditũ ſuorũ eccleſiaſticorũ, & non proprijs ſtudet.

per ſupradicta de prodigalitate cap. 23 nu. 71. & multo magis, ſi prædicta bona in compotationibus venereis, vel luſibus, & id genus alijs impendit: quin fratribus partem ſibi a patre datā reſtituere tenetur, iuxta cōmunem, quā bene Iaſ. defēdit, in auth. ꝙ locū. col. 2. C. de collat.

Quarto peccat, qui contra veritatem, quam ſcit, altercatur modo prædicto ſupra cap. 23. nu. 34. Et qui ſtipendium debitum præceptori, cū poſſit, non ſoluit, arg. cap. ſæpe. de reſtit. ſpol. & tradit S. Anto. vbi ſupra. Aut qui dicit habere ſe gradum, quo caret, l. reddatur. C. de profeſſ. & med. lib. 18.

De peccatis Medici, & Chirurgi.

SVMMARIVM.

60 *Medicus, & Chirurgus vt mortaliter ob ignorantiam peccant.*

60 *Medicus non curans ſecundum præcepta, & negligens viſitare, vel ſtudere, peccat.*

60 *Medicus præbens medicinam dubiam, & deſerēs ægrotum, vt peccat.*

61 *Medicus abſcindens membrum, minuens ſaguinē & non admonens confeſsionem, vt peccat.*

61 *Medicus medicinas non eligens, aut curationem differens, vt peccat.*

62 *Medicus conſulens, vel concedens animæ noxia pro ſalute corporis, vt peccat.*

63 *Medicus non admonens mortem vicinam, & tali caſu nimium ſtipendium petens.*

64 *Medicus nimias medicinas ordinans, pauperi nō medens, vel diuiti nolenti ſoluere, vt peccat.*

64 *Medicus detrahens alijs medicis, vt peccat.*

60 Dicendum, quod peccat primo medicus, vel chirurgus, qui abſque ſufficienti ſcientia medicatur, etiā ſi ſit laurea donatus. Et qui artem ſatis callet, ſed eius præcepta non ſequitur. Et qui notabiliter negligit ſtudere, aut infirmos viſitare. cap. tua. de homic. & ibi Inno. & omnes: quamuis ægrotus ſanetur, iuxta S. Anton. 3. part. titu. 7. cap. 2. §. 1. cum obligatione reſtituendi, iuxta mentem Panorm. & omnium in d. cap. tua. Et qui adhibet medicamenta morbo, antequam eum cognoſcat. Caietan. in Sum. verbo medicus. licet qui per diuturnam experientiam didicit curare aliquos morbos, puta, ſcabiem, oſſium fracturam, nubeculam ocularem, fiſtulas, dolorem dentium, & molarium, aurium, & aliorum ſimilium poſſit licite curare: quamuis regulas medicinæ ignoret, modo abſque aliquo incantamento, aut faſcino id faciat. l. 1. §. medicus. ff. de var. & extraord. & modo ſuperueniente febri infirmo medicum adhibeat peritum: & modo ne quid, quod ignoret, intentet, arg. cap. nō eſt ſine culpa. de reg. iur. lib. 6.

Secundo peccat, qui dubitans de aliquo medicamento, an eſſet notabiliter noxium, an nō, præbuit illud vt experiretur, aut lucraretur, aut non haberetur ignarus, &c. Anton. But. in d. ca. tua nos. num. 14. & magis qui præbet rem quā ſcit notabiliter nociuam: etiam ſi ob miſericordiam, aut vt ægroto placeret, præbeat, Panor. in d. cap. tua. Et qui ęgrotum derelinquit, antequam debeat, ob quod mors, aut prolongatio morbi euenit, cum obligatione reſtituendi damnum. Aſten. lib. 6. tit. 14. art. 8. quæſt. 14.
Et qui cum membrum aliquod neceſſario eſt 61
abſcindendum, non quærit quem credebat bene abſciſſurum: aut dubitans de neceſſitate abſcindendi, iuſſit abſcindi. Et qui neſciens minuere ſanguinē, vel abſcindere membrum, alterum eorum, vel vtrunque facit, idem in cap. tua. nu. 20. & Aſten. vbi ſupra. Et qui ſciens pharmacopolam medicamentis corruptis vſurum, non eligit incorrupta. Inno. in d. cap. tua. Et qui quo plus ſtipendij accipiat, morbi curā differt. Ant. vbi ſup.

Tertio peccat, qui non perſuadet infirmo cōfeſſionem, antequam medicinam ei applicet, ca. cum infirmitas. de pænit. & remiſſ. cui non eſt locus, quando manifeſtum eſt, morbum nō eſſe periculoſum, iuxta Angel. verb. medicus. §. 6. & Roſel. ibidem §. 3. quidquid dicat Syl. verb. medicus. quæſt. 3. nec etiam, quando credit eſſe periculoſum, & lethiferum, ſi iuxta conſuetudinem bonorum, & honoratorum medicorum monet eius parochum, aut qui eius curā gerunt, vt illi ſacramenta præbeant, & ipſi omittunt dicere id per ſe: non quia nolunt id facere, ſed quia putant id infirmo nociturum, iuxta Caiet. verb. medicus. Nā vt ipſe ait, & nos in d. cap. cum infirmitas, illa conſtitutio hoc modo recepta eſt, & obſeruata: & quamuis infirmus confiteri nolit, non ideo a medico relinquendus eſt, iuxta omnes. Et qui propter ſalu- 62
tem corporalem, contra ſalutem animę conſulit, vt illicite coeat, aut ſe inebriet, aut abortiat. d. cap. cum infirmitas; etiam ſi per ignorantiā id conſulat: immo & ſi non conſulat, ſed dicit, Ego non tibi conſulo, ſed ſi tale quid faceres, ſanareris. Ioan. And. d. cap. cum infirmitas.

Quarto peccat, qui prægnanti prębet aliquid quo abortiat, etiam ſi præbeat, vt eam a morte ſeruet, ſi credit, vel dubitat fœtum eſſe animatum, Io. de Neap. in 10. ꝙ probatus a S. Anto. 3. part. titu. 7. cap. 2. §. 2. & a Syluestro verbo medicus. quęſt. 4. & communiter. Sed ſi probabiliter credit, non eſſe anima rationali animatum, in quo inueſtigando debet diligentiam maximam adhibere, licite poterit illud prębere, quo vitā matris ſeruet, cū nō ſit culpa mortis alienę

nec

Digitized by Google

nec corporalis; nec ſpiritualis iuxta eoſdem.

Quinto peccat, qui ſine iuſta cauſa cõcedit de
bilibus facultatẽ frangendi ieiuniũ, aut veſcẽdi
carnibus diebus vetitis. & qui affirmat ieiunia
præcepta, corpora deſtruere, &c. arg. cap. fin. de
iniur. & cap. conſilium. de obſeru. ieiun. cũ obli-
gatione contrarium perſuadendi, ſi poteſt: quã-
uis infirmus vtens facultate, quam putat ſibi iu
ſte datam, non peccat, ſecundum S. Anton. vbi
63 ſup. §. 1. Et qui credens infirmum moriturum, &
quod eius admonitio eſt multum illi profutura,
ad exuendum peccatum mortale, & ad teſtan-
dum: quo rixæ grandes inter heredes impedian
tur; & neque per ſe, nec per alium admonet, vt
peccatum exuat, & teſtetur, Ioan. Neap. quodl.
11. & B. Anton. vbi ſup. §. 7. Dixi, *Credens*, quia
ſecus ſi iuſte putat ſuam admonitionem parum
profuturam: quia credit eum in bono eſſe ſtatu,
& de ſuis bonis teſtatum fuiſſe ſecundum eoſdẽ
vbi ſupra.

Sexto, peccat, qui petit ſtipendium notabili-
ter nimium publico carens: aut accipit medio-
cre, habens publicum, cum pacto nihil præter
id accipiendi pluſquam præſcriptum, etiam ſi vl
tro ſibi datum, cum obligatione reſtituendi; niſi
per alia obſequia, & viſitationes tempore vale-
tudinis id compenſet. S. Anton. vbi ſupra. §. 3.
probatus ab Ang. verb. medicus. §. 6. Silu. eod.
64 quæſt. 5. Et qui exigit ſtipendium nimium, quod
ęgrotus propter mortis metum promittit, ſi aliũ-
de habet vitæ neceſſaria, l. medicus. ff. de var. &
extra. cogn. Et qui facit, vt infirmus plura, quã
opus eſt, medicamenta emat; ob conuentionem
inter eum, & pharmacopolam, vel aliã cauſam
iniuſtam, cum obligatione reſtituendi, Aſtenſis
lib. 6. tit. 4.

Septimo peccat, qui non vult gratis mederi
pauperi ęgroto, iuxta gloſ. celebrem, & recep.
in Summ. 83. diſt. & S. Anton. vbi ſup. & alios,
verb. medicus. Quod noſtra ſententia reſtringen
dum eſt ad eum, qui credit illum probabiliter
moriturum, niſi ei medeatur, & non eſt alius,
qui id faciat, nec qui ſoluat ſalarium: & nõ vult
mederi ſalario credito: nã neque conſtituto in
extrema neceſſitate tenetur quis ſubuenire gra
tis; modo eũ eximat ab ea mutuãdo, cõmodan-
do, vel operas credẽdo, per ſupradicta, c. 17. nu.
118. & c. præced. nu. 17. & ſupra eod. cap. nu. 292.
& qui non vult mederi diuiti ſoluere nolenti,
iuxta eandem gloſ. in §. 1. 83. diſt. & cap. paſce.
86. diſt. quod intelligendum eſt de eo, qui vellet
quidem ab eo curari; ſed ob auaritiam nõ quæ-
rit medicum, exiſtens in magna eius neceſſita-
te; & ſi medeatur illi, poſt eius mortem, vel cu-
rationem exigere poteſt ſuum ſtipẽdium, iuxta
prędictam gloſ. & mentem omnium. Et qui de-
trahit alijs medicis idoneis, ne ad curationes,
ſe omiſſo, accerſantur, per d. cap. 18.

De peccatis Exequutoris teſtamenti, Tutoris, Curatoris, & Hoſpitalarij.

SVMMARIVM.

65 Exequutor teſtamenti, vt peccat mortaliter non ſoluens legata, & debita.

65 Exequutor teſtamenti nimis tardans, vt peccat, & qui excommunicatus.

66 Rem pupilli non ſeruans, eius pecuniam lucro iniuſto deputans, vt peccat.

65 Viduus, aut vidua, cui aliquid relinquitur quo ad caſte vixerit.

67 Vxor tranſiens ad ſecunda vota peccat tutelæ fungens.

67 Hoſpitalarius, vt mortaliter peccat.

De ijs dicendum, quod peccat primo exe- 65
quutor, qui non ſoluit debita, aut legata
præſertim pia defuncti, qui reliquit bona ad
vtraque ſufficientia. Et qui, vt ſoluat legata, nõ
ſoluit debita, credens bona nõ ſufficere vtriſque
ſoluendis, arg. l. ſcimus. §. & ſi præfatam. adiun-
cta gloſ. C. de iur. delib. l. 1. §. pen. ff. ad trebell.
S. Anton. 3. par. tit. 10. cap. 3. §. 11. Debita autẽ
ſunt etiam vota realia defuncti per ſupradicta,
cap. 12. num. 56. & 57.

Secundo, quæ vidua cui maritus reliquit v-
ſumfructuum ſuorum bonorum, quo ad caſte
viueret, ſtuprum committit: & perinde bonis
vtitur, ac ſi id non commiſiſſet, cum obliga-
tione reſtituendi, iuxta Caiet. in Summ. verb.
pœna. & ea, quæ diximus in cap. 23. num. 62. ſe-
cus tamen, noſtro iudicio, ſi vſumfructuum reli-
quit, quo ad nuberet. Et idem eadem ratione
videtur de marito, qui relinquitur ab vxore vſu-
fructuarius.

Tertio, qui ſoluit quidem, ſed poſt moram no
tabilem, argu. cap. nos quidem. cap. tua. & cap.
Ioannes. de teſtam. & eſt excommunicatus, ſi
quã conſtitutio ſynodalis excommunicans non
exequentem, intra certum tempus eũ compre-
hendat. arg. cap. præterea. 2. de appell.

Quarto peccat, qui tutor, aut curator non cõ- 66
ſeruat, nec defendit bona ſui pupilli, vel mino-
ris: & qui ſine vtilitate, vel neceſſitate alienat:
& qui eſt in culpa, vt actionem, vel aliud ius per-
dat: & qui non vendit res mobiles, quę obſerua-
tę nullam vtilitatem pariant, & pretium nõ cõ
uertit in bona immobilia, quæ vtilitatem pare-
rent, ſi inuenitur emptor, cum obligatione dam-
ni reſtituendi. l. tutor qui repertorium. §. 1. 2. &
3. ff. de adminiſt. tut. Bart. ibi, & alij. Tutor autẽ
dicitur, qui pręficitur pupillo, hoc eſt minori 12.
annorum, ſi eſt femina; aut 14. ſi eſt maſculus ad
protegendum perſonam, & bona eius; inſtit. de
tute.

Digitized by Google

tute.§.1.Curator vero,qui maiori 12.vel 14.& minori 25.præficit,aut furioſo,aut pdigo admi niſtrãdis eius bonis, Inſtit. de cura. in princ.& vterq; iurat,ſe officio ſuo recte vſurũ,glo.celeb. clem.quia contingit.§ vt aũt.de relig.domib q̃ gl.omnia hæc ponit,poſt Spec.tit.de tuto.& tit. de cura.& ante Pan.in cap.ex parte. de appell.

Quinto, q̃ tutor notabiliter eſt negligẽs ĩ pu pillo bonis morib.imbuẽdo,& a vitijs,& pecca tis ſeruãdo,arg.c.1.12.q.2.& c.duo iſta.23.q.4.

Sexto,qui dedit ad lucrum pupilli,vel mino-ris pecuniam ſalua ſorte,niſi per tres contractus de quibus ſupra cap.17.nu.112.& tenetur reſti-tuere,ſi pupillus,vel minor non reſtituat:ſed po teſt ſecreto de rebus eius accipere, qđ huic rei ſatisfuerit;ſiue eorũ adminiſtrationẽ habeat, ſi-ue nõ,ſeruatis ſupradictis ĩ c.17.nu.112.cũ ſeq.

67 Septimo peccat mulier, q̃ officio tutelę fun-gitur poſt ſecundas nuptias.l.fin. C. qñ mul. of-fic.tutel. fungi poteſt. vel poſt ſtuprum cõmiſsũ per eandem legem,quam in hoc ponderat Sa-lic.& gloſſ.memo.authen.ſacramenta. eod.tit.

Octauo hoſpitalarius, qui reditus hoſpitalis non inſumit in ea , in quæ ſunt deſtinati. Et qui ſinit eos perdi:aut in alia diſpendit, clem. quia cõtingit.de reli.domib.ex mente S.Ant.3. par. tit.11.c.1.§.1.Et qui nimis tarde recuperat bo-na eius alienata.c. quicũq;.12.q.2. Et qui adeo negligit reficere ædificia,qđ ob id cadant,cum obligatione reſtituendi. gl.d.cle. quia cõtingit.

Porro Concil. Trid.ſeſſ.25.c.8.de reformat. commendata plurimum clericis hoſpitalitate ſtatuit,quod hoſpitalarij hoſpitalium onera cõ-pleant;quę ſi commode nõ poſſint,fructus illorũ in alium pium vſum conuertant, prout ordina-rio cum duobus peritioribus de capitulo vide-bitur.Et q omnes hoſpitalarij etiam ſi ſint laici non tamẽ regularibus ſubiecti vbi viget regu-laris obſeruantia ad prædicta ab epiſcopis cõ-pelli poſſunt: & præterea in foro conſcientiæ teneantur ad reſtitutionem fructuum,quos cõ-tra hoſpitalium inſtitutionem perceperint,nul la eis remiſſione profutura.Et quod adminiſtra-tio huiuſmodi vni & eidem perſonæ vltra trie-nium non committatur,non obſtantibus etiam priuilegijs,& immemorabili conſuetudine,&c.

De peccatis Clericorum quo ad ordines,

SVMMARIVM.

68 Ordinando prima tonſura hæc ſunt neceſſa-ria,& hæc minoribus ſacris.
68 Ordinando cui Capitulum, vel alius ſede vacãte non poteſt dare licentiam.
68 Ordinandi facultas Papæ, quæ legitima, & quali-ter intelligenda.
68 Ordinandi ætas mutata,& multa noua ab ordina tis,& ordinandis facienda.
68 Miſſa pro noua nil detur , nec merces pro alijs. Ignotus non mittet:nec quis extra ſacrum.
69 Diſpenſat quis ad ordines,& cũ male ordinato.
68 Ordinem ſumens vt peccat, ſi eſt indignus, ſi per ſimoniam.
69 Si ab epiſcopo excommunicato, ſi exiſtens illegi-timus etiam occultus.
70 Si extra tempora legitima, ſi ante iuſtam ætatem, ſi ſine iuſta licentia, ſi furtim, aut per ſaltum.
71 Si non ſupplet ſupplenda, ſi eodem die multos or-dines ſumit.
72 Si deformis, ſi energumenus, epilepticus, aut inſa-nus, excommunicatus, aut mortali infectus.
73 Clericus vt peccat ſacramenta in mortali mini-ſtrans, ſacra tangens, aut poſt notorium peccatũ etiam acta pœnitentia miſſans.nu.74.
73 Ordinẽ, & eius vſum, q peccatũ notoriũ impedit.
73 Notorium qui dicitur.
74 Diſpẽſat Papa aliter quam inferior, etiam in quo vterque poteſt.
75 Interdictus ingreſſu eccleſiæ, rebaptizans, chriſ-mate veteri vngens, poſt cibũ celebrans, nu.75. non confeſſus, concubinarius notorius.nu.76.
77 Diſpẽſat vt.ep̃ in irregularitate peccati notorij.
77 Concubinarius clericus & fornicarius vagus, pa res, non humantur in ſacra.& 78.
78 Miſſam concubinarij audire vt mortale, & cur melior boni quam mali, nu.79.
80 Concubinarius notorius quis, euitandus.
81 Concubinarij clerici pœnam innouat Con.Trid. addens nouam.
82 Iacobus Sabellus Cardinalis multis nominibus ſuſpiciendus.
81 Miſſam extra locum ſacrum celebrandi facultas non datur, & vt peccat ſi celebrat intra illum.
83 Et vt ſi in eccleſia interdicta, ſi ſuper aram fra-ctam, ſi ante preces matutinas.
84 Si ſine alijs neceſſarijs, etiam timore mortis.
85 Si ſine lumine, aut aqua, ſi in pane, & vino corru ptis, ſi in omphacio, ſi noctu, ſi poſt meridiẽ.nu.86.
87 Si pluries quã ſemel eodẽ die, niſi bis, ſeptẽ caſibus.
87 Si nõ bis, aut ter in anno, ſi effundit ſanguinem, ſi reliquias corporis poſt ablutionem ſumit.
84 Benedicat quis veſtes ſacras, ſtola p ſingulo ſeruit.
87 Miſſæ triplici facienda die Natiuitatis, qui opti-mus modus.
87 Miſſã quotidie audiat Eps.nemo eã niſi ſemel in die faciat, niſi ijs ſeptẽ caſibus, nec in his ũquã ter.
88 Nec ſemel die Paraſceues , & Sabbatho ſancto.
92 Miſſa cui, & quomodo applicanda, nõ diſcẽda a li-gato cẽſuris.nu.93.nec corã interdictis.nu.94.
94 Clericus vt peccat alios clericos ad diuina officia admittens.
95 Interdicta non ſeruans, excõmunicatos ſepeliẽs, abſoluẽs indebite confeſſum, & nõ monẽs eũ.
96 Vota male cõmutãs, omittẽs aut volẽs omittere ho ras canonicas, aut partẽ earũ, male eas recitans, non attendens ad eas &c. a nu.96. et ſeqq. Hoſtias multas conſecrans.nu.91.

90 Miſſans

Digitized by Google

90 *Miſſans ſic ſumat reliquias calicis, patenæ, & oris, & ſuppleat defectum vini. num. 91.*

110 *Miſſæ triplex valor, quis cui applicandus, quid de vna dicta pro multis.*

111 *Miſſans pro duabus pitantijs, non alendus ob miſſam.*

101 *Author ob nullas occupationes, vel morbos, omiſit horas, niſi bis 70. annis quibus recitat.*

101 *Horariæ preces ob quas cauſas iuſte omittuntur. & ſeqq.*

105 *Attentio ad horas ſufficiens triplex, & ſufficit virtualis. & ſeq.*

96 *Horas ad quas tenentur clerici ſacri, & ad quas minores. num. 108.*

108 *Clericus vt peccat ducens vxorē, cohabitans feminæ, eam inuiſens. num. 109. Monaſteria frequentans, habitum & tonſuram non deferens, arma geſtans, ludens, mendicans, lanius, tabernarius, mercator, aut menſam non benedicens, aut faciens, quæ antiquo, & nouo iure hic relato vetantur, in quibus ſunt omnia officia ſæcularia, cum arte medica. num. 110. & 111.*

68 DIcendum, quod peccat mortaliter primo, qui ſe facit ordine inſigniri contra canones Concil. Trid. quod in ſeſſ. 23. cap. 4. de refor. ſic ſtatuit: *Nemo initietur prima tonſura, qui confirmationis ſacramentum non ſuſcepit, & fidei rudimenta edoctus non fuerit; quique legere, et ſcribere neſciat; de quo probabilis coniectura non ſit eum non ſecularis iudicij fugiendi fraude; ſed vt Deo fideliter inſeruiat, hoc vitæ genus elegiſſe.* Et cap. 5. ſic. *Ad minores promouendus ordines bonum a Parocho, & magiſtro ſcholæ, in qua educatus eſt, teſtimonium habeat. Aſſumendus vero ad ſingulos maiores vno menſe ante ordinationem, epiſcopum adeat, qui parocho, aut alteri, cui magis expedire iudicauerit, committat, vt nominibus, aut deſiderio volentium promoueri publice in eccleſia propoſitis, de eorum natalibus, ætate, moribus, et vita a fide dignis diligenter inquirat, et teſtimonium quamprimum ad ipſum Epiſcopū tranſmittat.* Et ſeſſ. 7. cap. 10. *Non licet eccleſiarum capitulis ſede vacante infra annum a die vacationis ordinandi licentiam, aut literas dimiſſorias concedere alicui, qui beneficij obtenti, vel obtinendi occaſione arctatus non fuerit. Et capitulum contraueniens, eccleſiaſtico ſubiaceat interdicto: ſic vero ordinatus, ſi in minoribus conſtitutus ſit, priuilegio clericali nō gaudeat. In maioribus vero, ab executione ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati ſit ipſo iure ſuſpenſus.* Quod ipſum ſtatuitur ſeſſ. 23. cap. 8. de refor. de impetrante dimiſſorias ab alio quam eo, qui loco capituli ſuccedit in iuriſdictionem epiſcopalem. Et ſeſſ. 7. cap. 11. ſic: *Facultates de promouendo a quocunque non ſuffragentur, niſi habentibus iuſtam cauſam in literis exprimendam, ob quam a proprijs epiſcopis non ordinentur; et tunc non ordinentur, niſi ab epiſcopo in ſua diœceſi reſidente, vel pro eo pontificalia exercente, idque prævio diligenti examine.* Et ſeſſ. 23. cap. 8. ſic. *Nemo ordinetur prætextu cuiuſuis reſcripti, aut priuilegij, niſi eius probitas, et mores Ordinarij teſtimonio commēdentur.* Et cap. 11. *Ordines minores per temporum interſtitia conferantur: niſi epiſcopo aliud expedire videbitur: idque latinam linguam callentibus. Ordinandi vero, non niſi poſt annum a ſuſceptione poſtremi gradus minorum ordinum ad ſacros promoueantur; niſi neceſſitas, aut eccleſiæ vtilitas iudicio epiſcopi aliud exigat.* Et cap. 12. ſic. *Nullus ad ſubdiaconatum ante 22. ad diaconatum ante 23. ad presbyterium ante 25. ætatis annum promoueatur. et quod nulli etiam regulares, niſi prævio epiſcopi examine, ordinentur.* Et nota, quod huic non obſtat Bulla Pij V. quæ hoc onus, & aliquot alia prædicti Concilij abſtulit mendicantibus, ob reuocationem eius per S. D. N. Gregorium XIII. poſitam ſub fin. cap. 27. Et mox ſic: *In minoribus conſtituti non promoueantur ad maiores, niſi bonum habentes teſtimoniū in minoribus ſint probati, et per annū in ijs ſint verſati, ſperantes ſe Deo auſpice continere poſſe.* Et mox ſic: *Deceret eos, ſaltem diebus dominicis, et ſolennibus, cum altari miniſtrarint, communicare.* Et mox ſic: *Duo ſacri ordines eodem die, etiam religioſo non conferantur.* Et cap. 14. *Aſſumendi ad presbyterium in minoribus probati ſint, ac bonum habeant teſtimonium, et anno integro diaconatum exercuerint, populoque docendo, et adminiſtrandis ſacramentis neceſſaria ſcierint, a quibus caſtitatis, et vitæ bonæ exēpla expectentur. Et quod cum promotis per ſaltum, ſi non miniſtrauerint, Epiſcopus ex cauſa diſpenſare poſſit.* Et cap. 16. ſic: *Nullus ordinetur, qui non aſcribatur illi eccleſiæ, aut loco pio, pro cuius neceſſitate, vel vtilitate ordinatur. Et ſi eum locū epiſcopo incōſulto, deſerat, ei ſacrorū vſus interdicatur. Et nullus clericus peregrinus, ſine cōmendatitijs ordinarij ſui literis, ad diuina officia admittatur.* Et cap. 17. ſic. *Epiſcopi in eccleſijs id ferre valentibus aſsignari ſtipendia minores ordines exercentibus procurent. Et quod nulli exerceant officia minorum ordinum, quibus carent, vt in ijs conſtituti ſe in illis exerceant.* Et ſeſſ. 22. Decret. de obſer. & euit. in celeb. miſſ. ſic. *Vt epiſcopi omnino prohibeant, ne quid pro miſsis nouis celebrandis detur, & importunas, ac illiberales eleemoſynarum exactiones. Et ne cui vago, & ignoto ſacerdoti miſſas celebrare liceat. Et nemo publice, ac notorie criminoſus ſancto altari miniſtrare, aut ſacris intereſſe permittatur. Et ne ſanctum hoc ſacrificium extra eccleſiam, ac diuinum tantum cultum dedicata oratoria a ſæcularibus, aut regularibus quibuſcumque peragatur.*

Secundo peccat mortaliter, qui ſuſcipit aliquem ordinem etiam minorem per ſimoniam propriam realem ante ordinationem commiſſam, quamuis occultam, quæ eſt cauſa ordinationis: & eſt excommunicatus, extrauag. 2. de ſimo.

Digitized by Google

ſimo.de qua infra cap.27.num. 106.etiam ſi cõmittatur dando tertio,& non ordinatori,ſecundum Inno.in cap.tanta. de ſimo. num.2. Dixi, *Ante ordinationem*: quia datio poſt eam, non efficit ſimoniam,arg.gloſſ. cap.emendari.1. quæſt. 1. vel certe non talem,quæ excommunicet. Dixi: *Propriam*: quia ſi alius dat,aut promittit aliquid epiſcopo, aut alteri, vt eũ ordinet ipſo inſcio, vel ſcio, ſed contradicente,non peccat: & accipit non ſolum characterem, ſed etiam eius exequutionem:ſed iuxta Bellam.quem ſequitur Cardinalis Alex. in cap. ſtatuimus. & in cap. ſi quis.1.quæſt.1.quidquid gloſ. in cap. ſi quis. & alij dicant.maxime poſt extrauag. ad euitandã. Martini V.de qua infra cap.27.nec poſtea ſoluẽdo illud,quod ſe inſcio datum fuit,ſuſpenſionẽ, aut excõmunicationem incurrit,ſecundũ Sylu. verb.ſimonia.quæſt.8.§ 5.nec peccat, ſaltem in foro conſcientiæ,quidquid ille ſentiat; ſi nõ habet ratam, neque gratam illam dationem: quia nulla id lex vetat,quo ad illud forum.Dixi,*Quæ eſt cauſa ordinationis*:alias enim contra,per dicẽda infra nu.113.& dicta ſupra cap.23.a nu.100.

69 Tertio peccat mortaliter,qui ſcienter ab epiſcopo excommunicato denunciato ordinatur: immo & poſtea vtens ordine illo abſque diſpenſatione Papæ: quia licet characterem accipiat, non tamen illius exequutionem, quo ad quam ſolus Papa diſpenſat.cap.ſi quis a ſimoniacis.1. quæſt.1.

Quarto, qui non exiſtens legitimus ſine diſpenſatione ordinatur, cap.1.de fil.presb.in antiq. & lib.6. Ad minores autem epiſcopus diſpenſat,cap.2 eod.tit. lib.6. Ad ſacros vero ordines ſolus Papa. & cum intrante religionem ius commune ad omnes ordines etiam ſacros diſpenſat.d.cap.1.de fil. presb. lib.6 Et nil refert quo ad forum conſcientię, an illegitimitas (vt ita dicam) ſit ſecreta, vel publica; quidquid aliqui exiſtimauerint abſque textu, & iuſta ratione. Idem de qualibet alia irregularitate,quo ad peccatum,licet non quo ad diſpenſationem,de qua cum alijs pertinentibus ad irregularitatẽ, infra cap.27.num.191. vſque ad 250. dicimus.

70 Quinto peccat mortaliter, qui ordinatur ordine ſacro extra tempora a iure ſtatuta,aut ante legitimam ætatem, aut abſque litteris dimiſſorijs: & eſt ipſo iure ſuſpenſus: & ſi ordine illo vtitur,fit irregularis, in quo ſolus Papa diſpenſat per extrauag.Pij II. cum ex ſacrorum. quę nuper fuit impreſſa, de qua meminit Villad. de irregul.col 9.quam nos declaramus in repet.ca. accepta.oppoſ.8.num.34.de reſt.ſpol.

Dixi,*Ordine ſacro*: quia licet ſic minores capiendo peccet; non tamen eſt ipſo iure ſuſpenſus: quia iuxta commune ius,defectu ętatis ſuſpenſio ipſo facto nõ incurritur. cap.vel non eſt compos. de temp.ordin. Per quod omnes,qui prædictam extrauag. non nouerunt, contrariũ dixerunt, putantes non ſuſpendi quem ipſo iure; propterea quod ante legitimam ætatem ordinem ſacrum etiã presbyterij ſuſcipiat,in quibus ſunt Ant.3.par.tit.14.cap.16.& Maio.in 4.diſt.24.quęſt.5.nec videtur prodeſſe in hoc fratribus obſeruantiæ ſuum priuilegium, per ſupradicta.num.68.

Sexto peccat mortaliter,qui furtim contra prohibitionem ordinantis ordinatur: & ſi prohibitio fiat ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, eſt excommunicatus, & irregularis, in quo ſolus Papa diſpenſat,cap.innotuit.de eo qui fur.ord. ſuſcept.

Septimo peccat mortaliter, qui ſcienter per ſaltum,ideſt,minore ordine,omiſſo maiore, ordinatur; & eſt ſuſpenſus. Super facultate autẽ diſpenſandi ſuper hoc ſequuti fuimus hic opinionem Oſtien. in Sũma de cler. per ſal.prom. §.4.quam videtur etiam elegiſſe Concil. Trid. relatum ſupra num.68.ſcilicet, quod epiſcopus poteſt diſpenſare antequam miniſtret. quod tamen eſt intelligendum,modo antequam vtatur diſpẽſatione,omiſſum ordinem ſuſcipiat, quod nos hic poſt Oſtien. addidimus per cap.vlt. de cler.non ord.miniſt. 71

Octauo peccat mortaliter, qui ordinatur omiſſo aliquo neceſſario neceſſitate pręcepti: licet non de neceſſitate ſacramenti, & non ſuppleto defectu,eo vtitur: non tamen fit irregularis,Sylu.verb.irregularitas.quęſt.12. Et qui eodem die duos ordines ſacros ſuſcipit,non ſolum peccat; ſed eſt etiam a poſteriore ſuſpenſus,immo & irregularis, vt exprimitur infra cap. 27. num.241. vbi additur ratio,quare hic ponitur ſuſpenſus, in quo ſolus Papa diſpenſat.cap.litteras.cap.dilectus.adiuncta gloſ.de tempo.ordin. & d.cap.innotuit. Et qui eodem die ordines minores,& ſubdiaconatum ſuſcipit, cap. 2. de eo qui furt.ordin.& magis qui duos ordines ſacros eodem die ſuſcipit,etiã ſi ſit religioſus,per prędictum Concil. ſupra num.68. relatum: non tamen, qui quatuor minores eodem die ſuſcipit, ſecundum gloſ.cap.de eo.de tempo.ordi.& ca. 2.de eo,qui furt.ordin.quod etiam poſt Concilium prędictum procedere poteſt in eo,cũ quo epiſcopus diſpenſaret,vt non ſeruatis temporũ interſtitijs poſſet accipere. Quin videtur,quod poſſet accipere illos, & ſubdiaconatum eodem die,vbi eſt talis conſuetudo,quę valet, ſecundũ S.Anto.3.part. tit.14. cap.16.§.16. Concilium enim eiuſmodi conſuetudinem non tollit.

Nono peccat mortaliter, qui ordinatur habens faciem, vel manus notabiliter deformes: vt ſi oculo caret,vel habet naſum & digitos abſciſſos,vel compactos,vel ſuperfluos. ca.ſi euangelia. 55.diſt.nõ tamen fit irregularis; licet promotus celebret,Pan.in cap.ſi celebrat.de cler. 72

excom.

Digitized by Google

excommun.miniſt. Et idem de eo, qui poſtquã ſemel a dęmone obſeſſus, aut morbo caduco in terram eliſus, ordinatur. cap. maritum. & c. ſeq. 33. diſtinct. adiuncta gloſſ. Et qui antequam in hos morbos incideret, ordinatus, poſtea frequẽter eis correptus, celebrat, iuxta gloſſ. & cõmunem ibidem.

Admoneo te, piè lector, quod in Manuali Hiſpano nihil dixi de verſo in inſaniam, vel furorem, licet prędictum cap. maritum. etiam de illo agat: ne iniicerẽ ſcrupulos ijs, qui ante, vel poſt ordinationem, alienantur a mente per ebrietatem, phreneſim, lethargiam, aut alium morbum, quibus adimendis non occurrebat tunc ratio ſufficiens; quę poſtea in caſu cuiuſdam nobiliſſimi viri occurrit, videlicet illud cap. reſtringendum eſſe ad eos ſolos, qui alienantur mente directe, & immediate per inordinationem organi ſenſuum, non autem, qui mediate, & indirecte, vi morbi, vulneris, iræ, vel alicuius paſſionis breuis. Quę declaratio multis viris eruditiſſimis illuſtriſſimi Ordinis Dominicani placuit.

Decimo peccat mortaliter, qui excommunicatus, ordines quamuis minores ſuſcipit. cap. ſi celebrat. de cler. excom. miniſt. & fit irregularis ſi excommunicatio erat maior: cum quo ſolus Papa diſpenſat, Pan. & Commun. in cap. cum illorum. de ſent. excommun. nec Syl. verb. diſpenſatio. quæſt. 10. §. 10. contrarium ſentit; quamuis nonnullis ita uiſum eſt. Et qui in peccato mortali exiſtens ordines ſuſcipit, aut aliquod ſacramentum miniſtrat. cap. illud. 95. diſt. Rich. in 4. diſt. 24. art. 4. quęſt. 1. & etiam ſi res ſacras tangit, vel aliquid aliud tanquam miniſter eccleſiæ facit, ſuo officio fungens, iuxta mentem S. Tho. in 4. diſt. 5. & 24. & 3. part. quęſt. 64. ar. 6. & Syl. verb. ordo. 4. quæſt. 2. ſed non, ſi eas tangit, ita vt laicus non ordinatus poſſet, vt ſi tẽpore neceſſitatis baptizat, e terra ſacramentum leuat, aut epiſtolam ſine manipulo cantat, iuxta S. Thom. 3. part. quæſt. 64. art. 6. per Syl. verb. baptiſmus. 3. quęſt. 4. bene defenſum.

73 Vndecimo peccat mortaliter, qui notatus aliquo peccato notorio depoſitione digno, ſuſcipit ordines ante diſpenſationem, etiã poſt actã pęnitentiam. cap. fi. de tempo. ord. Dixi, *Notorium*: quia ad hunc effectum, non ſufficit eſſe famoſum, nec teſtibus probabile. Notorium autẽ dicitur quo ad hoc, quod eſt confeſſum a parte in iudicio: uel ſuper quo eſt lata ſententia, quæ tranſiuit in rem iudicatam: aut eſt adeo manifeſtum, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit: ut eſt peccatum eius, qui tam publicam habet concubinam, ac maritus habet vxorem, & publice filios alit. cap. ueſtra. de cohabit. cler. & mul. & c. fi. de temp. ordi. & etiam illud, quod ſcit euidenter maior pars populi vicinorum, aut collegij: modo in eo ſaltem ſint decem. Itaque ſcientia pauciorum, quam ſex, non facit rem notoriam, neque ſex, quando illi nõ ſunt maior pars illius congregationis, cuius reſpectu illud dicitur notorium, quidquid dicat Sylu. uerb. notorium. q. 4. §. 4. & alij per ipſum citati contra communẽ Anton. in d. cap. veſtra. nu. 31. quem Pan. ibidem num. 16. & communis ibi, & in alijs locis ſequuntur.

Neque obſtat id, quo nititur Syl. ſcilicet, q ex hoc ſequeretur, nihil poſſe dici notorium in magna aliqua ciuitate, cum fere nihil agatur, quod maior pars videat. Tum quia multa fiunt tota ciuitate euidenter vidẽte, ut obſeruatio feſti, tormentorũ exploſio in ouatione publica, & id genus alia. Tum quia multa ſunt in magna urbe, quæ licet non ſint ei toti notoria: ſunt tamẽ talia regioni, vicinię, aut collegio, quod ſatis eſt, vt aliquid notorium dicatur. Dixi, *Depoſitione digno*: quia ex alijs hic effectus non oritur, iuxta Card. in d. c. fi. per exempla illius text. quæ ſunt adulterium, periurium, homicidium, & falſum teſtimoniũ. Dixi etiam, *Poſt factam pænitentiam*: quia ad excuſandum a peccato non ſufficit illa ſine diſpenſatione.

Sed dubium eſt, An epiſcopus, qui cũ eo poteſt diſpenſare, cenſeatur ipſo facto ordinando eum, diſpenſare. Ad quod reſpondet Syl. verb. irregularitas. quæſt. 28. affirmatiuè, ſi talis eſt eius intentio: licet nullis verbis vtatur. Et idem de prælato, qui ſuum ſubditum ad ſuſcipiendos ordines mittit. Quod quamuis fortaſſis locum habeat in foro conſcientiæ interiori, non tamen in exteriori: cum iuxta communem, & veram opinionem, quæ concilians Inno. in c. veniens. de fil. presbyt. ſibi ipſi in cap. diuerſis fallaciis. de cleric. coniug. tenet, quod inter Papam, & Epiſcopum hoc intereſt; quod Papa prębens aliquid ei, quem ſcit iure humano ad id inhabilẽ, ipſo facto, ſine diſpenſationis expreſſione cenſetur habilẽ facere, non autẽ Epiſcopus. Cuius diuerſitatis ratio eſt, quod epiſcopus non poteſt abſque cauſa diſpenſare; Papa vero ſic, vt copioſe ſcripſimus, multos referendo in cap. ſi quando. de reſcript. & in comm. cap. non liceat. 12. quæſt. 1. §. 3. Nunc autem addimus ex prædicta ratione ſequi, limitandum eſſe, quod dictum eſt de epiſcopo; ut procedat, quãdo diſpenſat circa ius commune: non autem quando id facit circa ſuam conſtitutionem ſynodalem; cum diſpenſatio eius circa eam ſine cauſa facta, valeat. 74

Duodecimo peccat mortaliter, qui interdictus ingreſſu eccleſię diuinis officijs intereſt: & ſi celebrat, eſt irregularis. cap. is cui. de ſent. excom. lib. 6. cum annot. per Domi. ibi: ſed nec eſt irregularis, nec peccat celebrando extra eccleſiam, ſecundum gloſſ. 2. d. cap. is cui. nec intrans etiam precandi cauſa, tempore, quo diuina officia non 75

cia non

Digitized by Google

cia non peraguntur,iuxta Archid.& communẽ in d.cap.is cui.

Decimotertio peccat mortaliter, qui baptizat,quem certo ſcit eſſe baptizatum:& eſt irregularis,vt declaratur infra cap.27.num.246.Et qui in baptiſmate vngit chriſmate veteri eum, qui erat extra mortis periculum. cap. ſi quis de olio.de conſ. diſt.4. Et qui celebrat aduertens ſumpto aliquo cibo,vel potu poſt mediam noctem.c.liquido.de conſ.diſt.2.etiam pro medicina, iuxta S.Tho.recep.3 .par.quæſt. 80.art.8. Dixi, *Aduertens*:quia ſecus ſi non aduerteret ante miſſam inchoatam:licet aduerteret poſt eam cœptam,etiam ante conſecrationem,& eam ſine ſcandalo non poſſet imperfectam relinquere,iuxta Ang.verb.euchariſtia.2.§.6.& Syl.ver. euchariſtia 2.quæſt.7.dicentes idem eſſe de illo, qui poſt inchoatam miſſam meminit ſe ſuſpenſum, excommunicatum, vel irregularem eſſe, nec ob id nouam irregularitatem incurrit.

76 Decimoquarto peccat mortaliter, qui aduertens ante miſſam inchoatam ſe eſſe in peccato mortali,eoque non prius confeſſo,celebrat, per dicta ſupra cap.21.nu.49. Dixi: *Aduertens &c.* quia aduertẽs poſt inchoatam non debet a miſſa deſiſtere,etiam ſi abſque ſcandalo poſſet: debet tamen illud ante ſecretam confiteri, ſi ſine ſcandalo facere poteſt:ſin minus,contritus, miſſam perficiat,ut Syl. reſoluit in d.q.7.

Decimoquinto peccat mortaliter, notorius concubinarius,aut fornicarius,qui ante pænitẽtiam celebrat,& fit irregularis: quia eſt ſuſpenſus ipſo iure cap.præter.31.diſt.ſaltẽ donec pęnitentiam agat cap.ſi qui ſunt.81.diſt.& qui ſuſpenſus celebrat eſt irregularis.cap.1.de ſent.et re iud.lib.6. Idem eſt de diaconis, & ſubdiaconis.cap.ſi quis.81.diſt.& d.c.præter. & etiam de initiatis ſolis minoribꝰ ordinibus,ſi aliquẽ actũ ſui ordinis proprium exerceant, iuxta Archid. in d.cap.præter.§.hęc de malis.& Card.Turrec. in d.§.verum.in qua irregularitate ſolus Papa diſpenſat ſecundum eoſdem. Dixi, *Notorius:* quia non ſufficit ad has pœnas incurrendas, quod ſit infamatus,vel probari poſſit eſſe talis: quamuis
77 mortaliter iuxta omnes peccet. Dixi, *Ante actã pænitentiam*:quia poſt actam celebrans, aut ſui ordinis actum exercens,quamuis peccet mortaliter celebrando ſine diſpenſatione. c. ſi. de tẽp. ord. vt alii peccatores notorij peccatis depoſitione dignis notati: nouã tamen irregularitatẽ nõ incurrit,quam ante actam pęnitentiam celebrãdo incurreret,ſuper qua ſolꝰ Papa diſpẽſat: licet remaneat in antiqua,quã peccatũ notoriũ inducit,ſuper qua Epiſcopus diſpenſare poteſt, vt expreſſius alijs reſoluit Ioan. Imol.in cap.1. col.4.de iudic.Dixi:*Cõcubinarius,aut fornicarius*: quia quo ad effectum incurrendi ſuſpenſionem a ſacramentis, & excludendi ab officijs diuinis idem eſt de fornicario vago, qui cum multis ſe permiſcet,quod de eo, qui vnam concubinam habet, Sylu.uerb. concubinarius.q.1.

Eſt autem nõ mediocre dubium inter recen- 77
tiores, An qui audiunt miſſam publici concubinarij,mortaliter peccent. Ad quod reſolutorie dico tria. Primum quod peccant illi,quorum auditio eſt cauſa,vt ille eam dicat,& ſine iuſta cauſa eam audiunt:quia mortale peccatum eſt prębere cauſam mortaliter peccandi,ſine iuſta cauſa,vt dictum eſt ſupra cap. pręced.nu.13. Quo fit,vt prudentiæ ſit potius commendare miſſam ſacerdoti bono,quam malo. Tum quia commẽ- 79
dare illi eſt aliquale peccandi periculum: commendare autem huic,nullum. Tum quia licet quo ad eſſentialia miſſæ, ſcilicet continentiam realem corporis, & ſanguinis Domini, & quo ad effectum operis operati,pares ſint miſſa boni ſacerdotis, & mali.cap. intra.1.quæſt.1.quo ad tamen preces, & effectum operis operantis, multo melior,& efficacior eſt miſſa boni, quam mali,ſecundum omnes, vt diximus in Enchiri. de orat.& hor.canon.ſuper c.quando.de conſe. diſt.1.c.19.nu.59.& c.20.nu.67.

Secundum,quod qui probabiliter ignorat legem prohibentem, ne quis miſſam concubinarij notorij,aut fornicarij audiat,nõ peccat:quia ignorantia probabili iuris poſitiui excuſatur.c. 2.de conſti. Neque confeſſarius tenetur ad do- 80
cendũ eam pęnitentem:immo imprudẽtiæ eſſet id facere,vt ait Gab.in 4.diſt.13. quæſt.1.dub. 4.& Roſ.verb.clericus.3.§.2. quod noſtra ſententia, intelligendum eſt, quando conſiderata qualitate pęnitentis,& clerici illa admonitio,nihil prodeſſe crederetur.

Tertium,quod ſcientes, aut ſcire debentes prędictam legem,peccant mortaliter audiendo eam.Tum per c.pręter.c.nullus.32.diſt.& cap.ſi qui ſunt.cum multis aliis.81.diſt.& c.veſtra. de cohab.cleric.& aliã multa.Tum quia S. Thom. in quodl.11.art. 8. cum omnibus fere antiquis hoc tenet, et Card.Turrec.in multis locis,pręſertim in d.c.pręter.& c.nullus. & ſi qui ſunt.addens,ſe digniſſimã ſententiã.in d.cap.pręter. ſcilicet quod mortui in eiuſmodi peccato nõ ſunt in loco ſacro ſepeliendi.Quod notandũ eſt contra eos,quibus morientibus candelam in manu tenendam tradunt concubinæ. Tum quia idem aſſerit Pan.cum communi, in d. cap. veſtra, & alibi ſępe,& communis Theologorũ.in 4.diſt.9. quidquid dicat Gab. vbi ſup. & Maio.in d. diſtin. 9. & Adria.in 4. de ſacram. Euchariſt. col 3.cum alijs quibuſdam. Nam Concil. Trid. canones antiquos ſuper hoc latos approbat, adijciendo pęnas grauiores,quam illi adiecerunt in cap. 14. de refor. ſeſſ. 25.

Decimoſexto peccat mortaliter, qui ſacrifi- 81
cat extra locum. de conſecr. diſt. 1. cap. miſſarum.

Digitized by Google

rum. & quamuis ante Concil. Trid. de licentia epiſcopi, vt in Manuali Hiſpano diximus, celebrari poterat extra illum ſuper ara ſacra portatili alijs neceſſarijs interuenientibus, cap. concedimus. de conſec. diſt. 1. poſt illud tamen non licet epiſcopis illud concedere per decretũ eius ſupra num. 68. deſcriptum. Nec ipſe Papa eam concedit, ſaltem non epiſcopis, etiam in Vrbe morantibus, neque alijs, quam Cardinalibus: licet nobis in ſingulare beneficium ea data ſit, cuius concedendi magna pars fuit illuſtriſſimus, & Reuerend. Cardinalis Iacobus Sabellus, S. D. N. Vicarius, generis Sabellorũ antiquitate, recõditæ prudentiæ, & immotæ in recto cõſtantiæ, alijsq; nominibus Vrbi, & orbi gratiſſimus. Credimus autẽ, quod ſicut de licentia d. cap. concedimus. poterat ante prædictum Conciliũ celebrari, propter neceſſitatem ſine licentia epiſcopi: ita poſſet etiam hodie: quia non videtur quo ad hoc eſſe illi derogatum per concilium: & conſequenter ei adhærendum, arg. l. præcipimus. C. de appel. Quod eſt notandum pro terris, in quibus frequẽtiſſime ſupplicationes fiunt, ad aliqua parua eremitoria, præ quorum foribus ſolet dici miſſa, vt ab omnibus audiatur: & pro primitijs, ſeu primis miſſis ſacerdotum, ad quas maxima multitudo, quam eccleſia capere non poteſt, ſolet conuenire. Multo minus autem poſſet dari licentia celebrandi in mari, vel flumine, vbi effuſio ſanguinis timeri poſſet, etiam vrgente quauis neceſſitate, S. Anto. 3. par. tit. 13. cap. 16. §. 4. per quod ipſum decretum, videtur ſublatum priuilegium Prædicatorum, & Minorum, in quouis loco honeſto celebrandi, allegatũ per Ange. verb. Miſſa. §. 39. cuius in Manuali Hiſpano meminimus.

83 Decimoſeptimo peccat mortaliter, qui in eccleſia interdicta celebrat, & fit irregularis, & qui in polluta ſanguine, vel ſemine; non tamen fit irregularis, cap. is qui. in princ. & § 1. de ſent. excom. lib. 6. Et qui ſcienter, aut per ignorantiã craſſam celebrat ſuper ara enormiter fracta, aut non conſecrata, aut in conſecrata, quæ hoſtiam & calicem, quo celebrat, non capit, cap. 1. cum ei annot. de conſecr. eccleſ. Dixi, *Enormiter*, per cap. quod in dubijs. eod. tit.

Decimooctauo peccat, qui ante recitatas horas matutinas celebrat: quia eſt contra conſuetudinem generalem Eccleſiæ: niſi incidente aliqua repentina neceſſitate ad vitandũ graue aliquod damnum, aut ſcandalum id faciat, Syluc. verb. miſſa. quæſt. 6. Ante tamen recitatam Primam celebrari poteſt, niſi eſſet conſuetudo, vel conſtitutio contraria; quæ etſi eſſet, intelligenda foret de miſſa maiore, & recitatione in choro, & non de alia, ſecundum Aug. vbi ſupra, §. 1. & Sylu. vbi ſupra.

Nec quidquam obeſt cibus, & potus ſumptus poſt matutinas preces, recitatas ante mediam noctem: modo poſt eam nihil ſumatur, iuxta Adrian. in 4. de euchar. col. 27. & alios, quos retulimus in cap. liquido. de conſec. diſt. 2.

Et qui ſine omnibus veſtibus ſacris, aut ſine 84
corporalibus, aut ſine libro, ſaltem continente canonem, ſcilicet *Te igitur*. vſque ad communionem, celebrat. iuxta Sanct. Anton. 3. par. titu. 13. cap. 6. §. 6. & Direct. lib. 1. titu. 7. §. 55. etiam ſi feſtum vrgeret: iuxta eundem ibidem; etiam ſi aliter mortem vitare nequeat, ſecundũ Caiet. 1. 2. q. 96. art. 4. (quod nobis ſatis durũ videtur) licet ſi celebrat, nõ fiat irregularis. Et poteſt loco cinguli ſtolã longam adhibere, & loco ſtolæ manipulum longum, iuxta Palud. in 4. diſt. 13. q. 2. col. 5. Quinetiam cingulum non benedictum adhibere poteſt, iuxta Rich. in 4. diſt. 13. q. 4. art. 3. & Scot. in 4. d. 13. q. 2. quia cingulum, & calcei, ſecundum ipſos, benedici non ſolent. contra quos facit, quod etiam pro eis benedictio in Pontificali noſtro reperitur. Hæc autem benedictio ad epiſcopum ſpectat iure communi: priuilegio autem Papæ, miniſtri, & prouinciales fratrum Minorum poſſunt benedicere corporalia: & ijdem, & cuſtodes, & guardiani alia ornamenta pro ſuo ordine, & pro monialibus S. Claræ, & tertij ordinis, & non pro alijs, Compend. priuileg. verb. benedicere.

Decimonono peccat mortaliter, q. ſine aqua, 85
aut lumine celebrat. cap. fi. de celeb. miſſ. Et qui conſecrat in pane fermentato, aut corrupto, ita vt ſubſtantiam panis perdat, Richar. in 4. diſt. 11. art. 2. quæſt. 2. ad 1. & quęſt. 5. Aut in omphacio, aut in vino adeo acido, aut adeo lymphato, vt ſubſtantiam vini amittat: & conſecratio nulla eſt. Dixi, *Subſtantiam amittat*: alias ſecus, idem Richardus in 4. diſt. 10. Et qui ſolũ vinum ſine aqua conſecrat, licet valeat conſecratio. cap. 1. & 2. cum glo. Arch. Cardi. & cõmun. de conſec. diſt. 2. Et qui noctu ante lucem celebrat, iuxta omnes, excepto epiſcopo, ſecundum Palud. in 4. diſt. 13. quæſt. 2. conclu. 2. art. 2. poſt glo. cap. fin. de priuil. lib. 6. Quę quamuis nulla ratione firma videatur niti (vt alias hic, & in cap. nocte ſancta. de conſecra. diſt. 1. dixi,) quia tamẽ, vt audio, vſu recepta eſt, defendi poſſe videtur ob epiſcopi prærogatiuas, quas gloſ. prædicta refert. & quia etiam, vt nos vidimus Tholoſæ ab hinc ſexaginta circiter annos in Gallia Aquitanica, vbi omnes fere quotidie audiebãt miſſam, quo operarij, filii & famuli eam audirent, longe ante lucem incipiebant fieri miſſæ. Quod ipſum & in Gallia Belgica, etiam nunc fieri audio. Quem vſum, difficile puto relictum iri, etiam poſt receptum Concil. Tridentin. iubẽs, horis tantum debitis celebrari. Nam & de epiſcopi, aut alterius ſuperioris licentia, propter neceſſitatem cõmunicandi infirmum mor-

Digitized by Google

ti proximum, & defectum euchariſtiæ eam ante lucem dici poſſe, ait S. Anton. 3. par. titu. 13. cap. 6. §. 4. quem Ang. & Syl. & poſteriores ſequuntur: immo & noſtra ſententia in tali caſu etiam ſine licentia epiſcopi abſentis, argum. ca. quod non eſt. de reg. iur.

Eſt etiam communiter illicitum celebrare poſt præteritam notabiliter horam ſextam, ſecundum Ioan. And. in cap. 1. de celebr. miſſ. communiter receptum: ſed, noſtro iudicio, minus bene. Tum quia non eſt textus, neque ratio, quæ prohibeat ieiuno, vbi ſine ſcandalo poteſt, facere eam ante Nonam. Tum quia eſt oblatio, & ſacrificium incruentum a ſacerdote in perſona Chriſti oblatum; & idem, quod ea hora ab ipſomet Chriſto fuit oblatum cruentum; quod quædam prima miſſa fuit, vt copioſe probaui in cap. ſolent. de conſec. diſt. 1. & breuius in præfato Enchir. de orat. cap. 3. num. 44. & frequenter id feci, præſertim diebus feſtis: vt ego, & mei iter facientes, & poſt meridiem peruenientes ad loca intenta, ſatisfaceremus præcepto. Cui conſequens eſt, priuilegia de dicenda miſſa circa, uel poſt meridiem, continere ius commune, & tantum prodeſſe ad ſedandos animos ſcrupuloſorum, qualia eſſe etiam alia multa diximus in d. cap. quando. cap. 3. nu. 57. & cap. 19. nu. 84.

86 Nec videtur obſtare prædictum decretum ſeſſ. 22. quatenus prohibet, ne ſacerdotes, alijs horis, quam debitis, celebrent: quia id intelligẽdum eſt de horis ante lucem, vel poſt nonam, qua prædicta oblatio Chriſti conſummata fuit. Nã & in Quadrageſima dici debet poſt nonam, quam conſtat eſſe poſt meridiem, & horam cenandi in die ieiunij, vt docet S. Tho. 2. 2. quęſt. 147. art. 7. conſequenter videntur ſublata priuilegia Sixti IIII. Innoc. V. & Leonis X. de dicẽda miſſa ante horam legitimam, quorum tenores in Manuali Hiſpano hoc in loco relatos prętermitto.

Ad noue autem quæſitum de presbytero nõ potẽte finire miſſam cœptam, reſp. primo, quod poteſt relinqui imperfecta, ſi non erat facta conſecratio: quia cap. nihil. 16. quæſt. 1. quod habet officium diuinum non debere relinqui imperfectum, intelligitur ſine iuſta in id cauſa. Nam in cap. 27. num. 34. dicetur, miſſam cœptam relinquendam etiam ſuperueniente excommunicato, qui nolit abeſſe.

Secundo, quod ſi facta ſit conſecratio, eſt perficienda per alium ieiunum, qui continuabit eam a loco in quo alter reliquit d. cap. nihil. uel per non ieiunum, ſi deeſt ieiunus: quia maioris momenti eſt, præceptum de miſſa poſt conſecrationem per alium presbyterum perficienda, quod eſt diuinum, aut diuino proximum, cap. comperimus. & cap. relatum. de conſ. diſtin. 2, quam de communicando ieiune, quod eſt humanum. cap. liquido. ead. diſt.

Tertio, quod quamuis nec prędictum cap. nihil nec ei concordantia præcipiat, vt alius preſbyter, eiuſmodi caſui præſens, teneatur illam perficere: arbitror tamen teneri; etiam ſi non eſſet ieiunus; debereque ſe veſtire ſacras veſtes, & concipere contritionem, & confiteri, ſi opus foret, & copia id faciendi adeſſet: tum ad euitandum ſcandalum, quod ex ea imperfecta oriri poſſet: tum ob conſeruandum tanti ſacramenti honorem; ad quod longe magis tenemur, quam ad ſeruandas fortunas proximi: quas tamen, ſi ſunt notabiles, præcipimur ſeruare, ſaltem quũ commode poſſumus, per citata in commen. cap. nõ in inferenda. 23. q. 5. & redacta in ſummam. cap. præced. a num. 15.

Quarto, quod non eſt tamen perficienda per laicum, nec per clericum presbytero minorem: quia non poteſt, argum. cap. 1. §. fi. de ſum. Trin.

Vigeſimo peccat mortaliter, qui pluries quã ſemel eadem die celebrat, cap. conſuluiſti. de celebr. miſſ. & cap. ſufficit. de conſecr. diſtin. 1. (per quod probatur recte dici, facere miſſam, quod moneo, ne quis mali conſulat eam phraſim, qua interdum vtor, & grauiter vtitur illuſtriſſimus Cardinalis Sabellus, in edict. refor. clericorum) niſi in ſeptem caſibus, iuxta Palud. in 4. diſtin. 15. quæſt. 2. & S. Anton. 3. par. titu. 13. cap. 6. §. 4. Primus, die Natiuitatis, in quo tres dici poſſunt, d. cap. nocte ſancta. quarum dicendarum optimus modus videtur, ut prima, media nocte: ſecunda, diluculo: tertia, hora tertia dicatur: quamuis etiam bene dicantur interdiu omnes tres, ſine intercapedine, aut cum ea: ſed ante lucem non poteſt dici recte, niſi una: vt poſt Angel. verb. miſſa. §. 40. & Sylu. verb. miſſa. 1. quæſt. 6. & diximus in d. cap. nocte. Secundus caſus eſt, quando ſuperuenit, dicta iam miſſa, aliqua perſona notabilis, veluti epiſcopus, quem ſingulis diebus decet eam audire, uel dicere. d. cap. fin. de priuileg. lib. 6. Et eadem, uel maiori ratione, cum ſuperueniunt peregrini; etiam ſi non ſint tanti ſtatus, ſi pręcepto, illo die, ad audiendam miſſam teneantur. Tertius, cum repente poſt dictam miſſam corpus defuncti occurrit ſepeliendum; & conſuetudo habet, ne ſepeliatur ſine miſſa, quando ea celebrari poteſt. Quartus, quando aliquis ita ęgrotat, vt communicare neceſſario debeat, & non eſt euchariſtia. Quintus cum quis præeſt duabus eccleſijs unitis, duabus miſſis indigentibus; & non eſt alius, qui alteram dicat. Sextus, ob nuptiarum benedictionem. Septimus, cum occurrit cauſa, quę iuſta videatur ad hoc, arbitrio boni viri ꝑ d. cap. cõſuluiſti. qđ habet licitũ eſſe celebrare pluries, quã ſemel vrgẽte neceſſitate. 87

Notan-

Digitized by Google

88 Notandum tamen, quod neque in prædictis caſibus eſt licitum, ſi ſacerdos, qui ſemel celebrauit, non eſt ieiunus: etiam ſi nihil præter ſolitam calicis purificationem ſumpſerit: neque ſi iam eodem die duas dixit, excepto die Natiuitatis: neque ſi adſit alius ſacerdos, qui poſſit, & velit illam miſſam neceſſariā dicere, iuxta communem prędictorum. Notandum eſt etiam, omnibus diebus miſſam dici poſſe, cap. viſum. de conſec. diſtin. 1. exceptis feria ſexta, & ſabbatho hebdomadæ ſanctæ, cap. ſabbatho. de conſecr. diſtin. 3. Nec obſtat conſuetudo, quam contrariam in ſabbatho ſancto videmus: quia miſſa, quæ nunc in illo dicitur, non eſt eiuſdem diei, ſed noctis Reſurrectionis: quamuis eam paulatim imbecillitas humana tanti ieiunij impatiēs ad horam reliquarū retraxerit: vt ſignificat collecta, quę incipit: *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem, &c.* & in prædicto Enchirid. ſiue Manuali de orat. cap. 3. nu. 43. probauimus. In ſexta vero feria ſancta, nec dicitur, nec dici debet, nec publice, nec ſecreto: ſed ſolum ſuſcipitur hoſtia, quæ ex præcedenti die conſecrata remanſit. At in die Iouis ſancto, aut feria quinta eiuſdē hebdomadæ, & publice & ſecreto dici poteſt: quia id nullo iure prohibetur: imo dictū cap. ſabbatho. bene ponderatum, permittit: licet illo die fere omnes a celebrando abſtineant: alij ob defectum commoditatis, quia in illo die ſacriſtæ altaria denudant: alij quia falſo putant, non licere: alij ob auditionem confeſſionum.

Vigeſimoprimo peccat presbyter, qui non celebrat ſine iuſta cauſa, ſaltem ter, aut quater in principalibus feſtis anni, in quibus laici religioſiores communicare ſolent. S. Thom. 3. par. quæſt. 82. art. 10 & Rich. in 4. diſtin. 13. art. 2. vt latius tradimus in d. Enchirid. de orat. arg. cap. dolentes. de celebr. miſſ. etiam ſi non habeat curam animarum, nec alia ratione, quam presbyterij ſit obligatus. Quin Concilium prædictum ſeſſ. 23. cap. 14. iubet Epiſcopis curare, vt preſbyteri ſaltem dominicis, & feſtis ſolennibus ſacrificent: & qui curam habent animarum, tam crebro, vt muneri ſuo ſatisfaciant. Per quod tamen ante præceptum epiſcoporum, non videtur presbyter teneri pluries ad miſſandū, quam ante Concilium, quum id non præcipiat: ſed tantū curam ad id cogendi epiſcopis cōmittat.

89 Vigeſimoſecundo peccat is, cuius negligentia ſanguis in terra, aut altari effunditur: & quid ſit tunc faciendum, ſtatuitur in cap. ſi per negligentiam. de cōſec. diſt. 2. in hæc verba: *Si per negligentiam aliquid de ſanguine Domini ſtillauerit in terram; lingua lambetur, & tabula radetur. Si nō fuerit tabula; vt non conculcetur, locus corradetur, & igne conſumetur, & cinis intra altare recondetur: & ſacerdos quadraginta diebus pæniteat. Si ſuper altare ſtillauerit calix; ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pæniteat. Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit; quatuor diebus pæniteat. Si vſque ad tertium, nouem diebus pæniteat. Si vſque ad quartum, viginti diebus pæniteat; & linteamina, quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus miniſter abluat, calice ſuppoſito: et aqua ablutionis ſumatur, et iuxta altare recondatur.* Ex quo infertur non debuiſſe cremare ob hoc quædam corporalia pretioſa amicum cuiuſdam, qui e longinquo me ſuper hoc conſuluit.

Vigeſimotertio peccat mortaliter, qui reliquias ſacramēti, quæ in calice, aut in patena remanent quamlibet exiguas, poſt ablutionem ſumit, iuxta mentem Palud. in 4. diſt. 9. quęſt. 1. in fin. & Roſ. verb. euchariſtia 3. §. 13. quod eſt verum, ſi ex interuallo id faciat, ſecus, ſi incontinenti, vt neruoſe probat Caiet. 3. tom. de celeb. miſſ. quęſt. 1. quia quæ incontinenti fiunt, ineſſe videntur. l. lecta. ff. de reb. cred. Quare quas ex interuallo inuenerit cuſtodire debet in alterum diem ſumendas: aut certe miniſtrare eas alicui ad communicandum diſpoſito, iuxta eoſdem. Porro, humor in calice remanens poſt ſumptionem ſanguinis, quoad omnino exſiccetur, magna cum reuerentia tractandus eſt: quia ibi eſt ſanguis D.N. Ieſu Chriſti: & ideo prima ablutio facienda eſt vino, & ſumma cum reuerentia ſumenda, cap. ex parte. de celebr. miſſ. & quamuis poſt ſumptionem corporis, & ſanguinis aliqua particula hoſtię in ore remanſerit, licite poteſt ſumi ablutio: licet ea prius deglutiatur. quin & toties poteſt ſumi, quoties opus fuerit ad hoſtiam deglutiendam; quod decentius videtur, quam ad id digitum ori inferre, ſecundum Roſel. verb. euchariſtia 3. §. 22. Syl. eo. quęſt. 8. Et ſi ſumpto ſanguine, aliquid hoſtiæ in calice manſerit, debet eam digito ori calicis admouere, & ante mixtionem vini ſumere, iuxta Scot. in 4. diſt. 8. quęſt. 3. Decentius tamen videtur, quod Ang. dicit verb. miſſa. §. 20. & Syl. verb. euchariſtia 2. quæſt. 9. & euchariſtia 3. quęſt. 8. quodque ego ſoleo facere, ſcilicet vt vinum infundatur; & ſimul cum particula hoſtię ſumatur, arg. d. l. lecta. ff. ſi certum petatur. & l. continuus. ff. de verborum obligat. 90

Pręterea notandum, quod cum poſt hoſtiam ſumptam, volens ſumere ſanguinem, aduerterit, nihil, vel ſolam aquā eſſe in calice, debet ſecundum Scotum in 4. diſt. 8. accedere ad cornu altaris, quaſi ablutionem accepturus; & ſumpto vino & aqua, vel ſolo vino, cum aqua, quę remanſit in calice, redire ad medium altaris, & ibi conſecrare, incipiens ab illis verbis: *Simili modo* &c. proſequens vſque ad illa: *Vnde et memores*, &c. alijs prętermiſſis, (ne populus propter morā errorem intelligat,) ſanguinem Domini cum reuerentia percipere; & mox purificatione accepta, reliqua proſequi. Quę praxis videtur 91

prçſtare praxi S.Thomç,qui in 3.par.quçſt. 83. art.6. cenſuit, quod deberet alteram hoſtiam non conſecratam, cum nouo vino aqua mixto ſumere, & incipiens a verſ. *Qui pridie.* conſecrare ſub vtraque ſpecie, & miſſam in finẽ vſque proſequi perinde, ac ſi alteram hoſtiam nõ cõſecraſſet,nec ſumpſiſset,neque aquam calicis deguſtaſſet. At ſi is, cui hoc contingit ignorat præceptum eccleſiæ: quo qui celebrat tenetur ſub vtraque ſpecie conſecrare, & ſumere, cap. relatum. de conſec. diſt. 2. aut inopinato caſu perturbatus non ſuſcipit,nec conſecrat vinum, non peccat ob id mortaliter, iuxta Adr. in 4. de ſacram. euchariſtiæ. col. 23. Subnotandum item,quod qui multas hoſtias conſecrandas accipit,& memor tantum illius,quam manibus tenet, verba conſecratoria profert,omnes conſecrat. Quia quamuis non habeat intentionem actualem eas conſecrandi, habet tamen virtualem manantem ex actuali, quam habuit conſecrandi,quando illas accepit conſecrandas.Sco. in 4. diſt. 12. & Ang.verb. euchariſtia 1.§.27. Panor.cum communi in cap. ſacerdos.de offic. ordin.

Vigeſimoquarto peccat mortaliter, qui aliquã pecuniã accipit, ad per ſe, vel alium dicendas miſſas, & facit eas ab alijs dici,aliquid ſibi retinendo de pitantijs pro eis tradendis, ſecũdum Maior. in 4. diſt. 45. quçſt. 3. Contrarium tamen ſentit Sot. lib.5. art. 1.de iuſt. & iur. Nobis vero videtur, quod opinio Maioris ꝓcedat, quando qui pecuniam accipit,non habet vllum officium,ob quod lex, aut conſuetudo aliquod illi ſtipendium pro eiuſmodi cura ex quaque pitantia miſſæ conſtituit, impenſis eorum, qui eas dicere debent: quia licet omnes ſibi commiſſas dicere faciat: non tamen quantum debet,eas dicentibus,perſoluit; & ſic iniuſtitiam committit. Soti vero,quando eſt perſona, quæ officium præfato modo habet, & etiam quando qui dat pecuniam, dat plus quam ad ſalaria ordinaria ſufficit, cum voluntate ſaltem tacita; vt quod ſupereſt, retineat ſibi pro cura, & induſtria,quam ei rei impendit,argum. cap. ſcienti, & conſentienti non fit iniuria. de regu.iur. lib. 6. Cuiuſmodi videntur eſſe aliquot parochi, & ſacriſtæ, quibus conſueuerunt cõmendari miſſç dicendæ, & tradi eleemoſynæ pro eas dicturorum pitantijs.

92 Vigeſimoquinto peccat mortaliter,qui obligatus ad dicendam miſſam pro aliquo, non applicat ei totam illam eius partem,quam tenetur ei applicare.Tum quia, vt diximus in Enchirid. de orat.cap. 20. nu.77.& in cap. viſum. de conſ. diſt. 1.& cap. non mediocriter. de conſec. diſt. 5.& infra eo.nu.111. vna miſſa pro multis dicta,non tantum valet cuilibet eorum, quantũ valeret dicta pro eo ſolo. Tum quia ſecundum Scot. pulchre quodl. 20.hac de re differentem, triplex eſt valor miſſç, ſcilicet generalis,qui debetur toti eccleſiæ iuxta intentionem illius:medius, qui ei,pro quo dicitur; & ſpecialis,qui dicenti. & ita qui totum valorem generalem non applicat toti eccleſiç ſecundum ordinationem eius: & qui non applicat totum medium ei pro quo dicit,peccat: quia iniuſtitiã cõmittit: quãuis ualorem ſpecialem ſibi debitum iuſte poſſit applicare ſibi,vel alij cui voluerit;ſiue addat plures collectas,quam debeat, ſiue non,iuxta Maior.in 4. diſt. 45.quçſt.2.art.4.cui conſentit ibidem Vuend.in addi.ad 4.Gabr.licet repugnare videatur in hoc vltimo,Scoto, vbi ſupra. Quæ tota eſt doctrina ſingularis,vſu Eccleſiç merito recepta: licet S.Tho.3. par.q. 76. art. 5. & poſt ipſum Syl. verb. miſſa. 1.quæſt. 9. & Caiet. in opuſc. tom.1. tract.3. de celeb.miſſ.& nonnulli alij aliud tenuerint. Tum quia qui tenetur ad dicendum vnam miſſam alicui, ſiue quia liberaliter eam illi promiſit, ſiue quia pro ea dicenda pitantiam accipit, non ſatisfacit illi, eam etiã pro alio dicendo:niſi ille tacite, aut expreſſe cõſentiat,vt vbi ſupra cum communi diximus. Tũ quia paupertas dicentis non ſufficit,vt pro vna miſſa duç pitantiç capiantur, quamuis Sot.lib. 9.quçſt.3.art.1.de iuſt.& iur.cõtra, minus bene teneat. Tum quod nullo ad id textu, ratione, vel alio auctore fulcitur. Tum quod ipſemet ait in eod.art. 9 qui habet vnde ſuſtentetur, duas pitantias pro vna miſſa accipere non poteſt: & paupertas dicentis non tollit iuſtitiam, nec debitum alteri, arg. cap.ex tenore.de for. compe.& cap. deniq;. 14.quæſt.5.Tum quod Eccleſia non inſtituit miſſas ad alendos pauperes clericos: immo ſanxit, vt nullus pauper ordinaretur.cap. non liceat.cap.epiſcopus. cap. tuis. & cap.cum ſecũdum.de præb. & qui ordinatus in paupertatem inciderit,aliqua arte,ſiue agricultura ſibi victum quçrat.cap. clericus victũ.61. diſt.Tũ quod non obſtat illud 1.ad Corinth. 9. *Qui altari ſeruit, de altari viuat.* per ea,quæ ad intelligentiam illius diximus. in d.cap. cum ſecũdum.& quia quilibet ſacerdos plus in alijs quã in dicẽda miſſa Eccleſiæ ſeruit; ſiquidem vt minimum horas canonicas recitat. cap. 1. cum ei adnot. de celebrat. miſſ. & ideo non tenetur ei victum præbere ſolus ille, pro quo celebrat: & quia quælibet pitantia dari ſolita communiter,ſufficit pani, & vino emendis; quibus ſolis, quinimmo paucioribus multi laici etiam coniugati ſuſtentantur tota die laborantes. Ex quibus infertur reſponſio ad noue quæſitum, ſcilicet, quod neq; parochus, neq; aliquis alius, qui tenetur dicere miſſam pro vno, ſatisfacit dicendo pro illo, & alio; niſi de conſenſu eius, pro quo tenetur, expreſſo, vel tacito, qualis colligitur ex conſuetudine ſeruata in parochia, vt

parochus

Digitized by Google

parochus dicat miſſam publicam de defunctis pro parochiano defuncto ſepeliendo, vt ſentit Scot.in d.quodlibet. art.2.

93 Vigeſimoſexto peccat mortaliter excommunicatus, interdictus, aut ſuſpenſus ſuſpenſione maiore, qui aliquem actum particularem, & proprie ſiue ſpecialiter ad ſuum ordinem pertinentem exercet, & fit irregularis: in quo ſolus Papa diſpenſat.cap.is cui.de ſent.excomm. lib. 6. cũ moderatione adhibenda infra cap. 27. nu. 244.& ſeq. Et qui miſſam, aut alia diuina officia celebrat in loco non interdicto coram perſonis interdictis; & eſt ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpenſus, cap.epiſcoporum.de priuil.lib.6. & ſi ſtante illa ſuſpenſione celebrat, fit irregularis, d.cap.is cui.

94 Quod quantum ad ſuſpenſionem, & irregularitatem, intelligendum eſt de exempto a iuriſdictione ordinaria, & non de non exempto: quia cap.epiſcoporũ.quod de hoc loquitur, nõ comprehendit non exemptos, iuxta opinionem Archid. ibidem receptam per Domin. Peruſ.& Io. Colon.& Villadiego, de irregula.col.7.& Cald. conſ.4.de ſent.excom. quo nonnullos conſolati ſumus: quamuis S.Ant.3.part. titul.15.cap.1.& aliqui Summiſtæ ſequantur gloſ. eiuſdem cap. quæ oppoſitum tenet: non perpendentes Ioan. And. eius auctorem ſuper eadem glo. poſtea ob multas rationes tenuiſſe, quod a nobis dicitur.

95 Vigeſimoſeptimo peccat mortaliter clericus vnius eccleſiæ, qui clericos alterius eccleſiæ ad diuina officia tempore interdicti generalis admittit, iuxta opinionem Archid. in cap. alma mater. de ſenten. excommun. lib. 6. quam obſeruari in Gallia vidimus. Cuius tamen contrariam Ioan. And. quæ in tota Hiſpania obſeruatur, veriorem iudicamus.

Vigeſimooctauo peccat mortaliter, qui interdicta generalia, aut particularia (de quibus in cap. 27. dicetur) non prout debet, obſeruat: & qui aliquem excommunicatum, aut nominatim interdictum, aut manifeſtum vſurarium ſepelit: & eſt excõmunicatus.clem.1. de ſepul. de quo cap.27.nu.168.& ſeqq.dicemus.

96 Vigeſimonono peccat mortaliter, qui nõ habens ad id facultatem ſcienter, aut per ignorantiam craſſam confeſſum a caſibus, & cenſuris, a quibus nõ poterat, excepto mortis articulo, abſoluit: ſed irregularitatem non incurrit, nec aliã cenſuram: tenetur tamen monere ſic abſolutũ, ſi commode, & ſine ſcandalo poteſt, Sylu.verb. confeſſor.3.in prin. Et qui commutat vota, aut in eis abſque auctoritate diſpenſat, vt dictum eſt ſupra cap.12.num.72.

97 Trigeſimo peccat mortaliter clericus ordinis ſacri, aut beneficiarius, monacha, aut monachus, qui deputatus ad chorũ, omittit, vel vult omittere per totum diem horas canonicas, aut aliquam partem notabilem earum: aut notabiliter male eas recitat, ſine propoſito iterum recitandi, abſque iuſta cauſa, aut abſque attentione neceſſaria: quia, vt probamus in Enchir. de orat.cap.7.num. 2.& 5. hæc tria hominum genera tenentur ad legitime recitãdas omnes horas canonicas ſingulis diebus, arg cap.1.de celebr.miſſar. & cap. fin. 92. diſt.adiuncta ratione forti S. Anton. qua probat, ad id teneri monachos. Dixi, *Ad chorum*: qui enim profitetur alia obſequia extra chorum; puta bellica, vel alia opera ſeruilia, non tenetur ad illas, ſed ad alias illarum loco ei ab ordine ſtatutas. Dixi, *Omittit, vel vult omittere*: quia toties peccat mortaliter, quoties id facit, vel deliberat id facere, argum. ſupradictorum.in cap.11.a num.2. Dixi, *Per totum diem*: quia licet peccet, quia eas non recitat, etiam priuatim, extra, aut intra eccleſiam horis debitis ſine aliqua cauſa, (vt probamus in d.Ench.cap.3.num.45.per clem.1.de celebr.miſſ.& per cap.1.eod.tit. vbi Io. And.id ſentit) nõ tamen peccat mortaliter, ſi ante mediam noctem eas dicat, vt poſt S.Ant.2.par.tit. 9.cap.12.§.3.& 5.probauimus in d. Enchir.c.3. num.97.addẽtes, Primo, melius eſſe anticipare illas, quam poſtponere; quando per occupationem debitis horis dici nequeũt: quia illud prouidentiæ, hoc negligentiæ videri poteſt. Secundo, non eſſe peccatum, immo meritum, propter honeſtas occupationes, matutinas horas veſpere præcedenti recitare, & mane vſque ad nonã incluſiue, & poſt meridiem reliquas ſimul, argu. cap.1.de celeb. miſſ. quia, vt ait ipſe S.Thom. quodl.5.artic. 28. melius eſt anticipare laudes Dei, & poſtea alium actũ ſtudioſum agere, quã vnum per alterum impedire: quãuis anticipans vt voluptuoſius mane dormiat, venialiter peccet, argum.cap.clericus.1.91.diſt. Dixi, *Partem* 98
notabilem: quia omittere paruam, puta, vnam dictionem, aut partem verſus, etiam ſine voluntate repetendi, non eſt pluſquam veniale: modo ne ob contemptum, aut cum notabili ſcandalo omittatur, per dicta in d. Enchiri. cap. 10. num. 18.in fi.& num.13.& ſup.cap.11.a nu.2. quidquid ſentiat S. Anton. 2. par. tit. 9.cap.12.§.3. Dixi, *Sine propoſito ſupplendi*: quia cum eo ne veniale quidem eſt, aliquam partem notabilem cũ aliqua cauſa omittere, veluti ob tuſſim, colloquutionem, aut reſponſionem ad aliquam rem neceſſariam recitando cum alijs non expectantib⁹. Dixi, *Aut notabiliter male recitat*: ꝓpter eos, qui toties contrahunt ſyllabas, dictiones deglutiunt, & ſuos verſus incipiunt, antequam ij, quibuſcum recitant, ſuos abſoluant: quod eſt graue peccatum, & omnium, quę in horis recitandis, & cantandis admitti vidi frequentiſſimum, & propter eos, qui recitant cum ijs, qui toties hoc faciunt, vt iudicio boni viri fiat notabilis confuſio. ij enim mortaliter peccant; quamuis

Digitized by Google

qui parum, non niſi venialiter, per dicta in d. Ench.c.10.nu.11.per clem.1.de celeb.miſſ.& c.dolentes. eod.tit. & in ſtatutis Eccleſię Gallican. tit. qualiter horæ. Dixi, *ſine propoſito eas iterum recitandi.* quia qui cum eo recitat,& poſtea iterum eas repetit, non peccat mortaliter: ut faciebant quidam amici mei, qui moniti a nobis, quod non ſatisfaciebant recitando cum prælatis,& aliis balbutientibus,& verſus notabiliter anticipantibus, verentes eos monere, ne ſuos uerſus anticiparent, excuſabant ſe, dicentes ſe ſic recitare cum propoſito iterum bene recitandi. Non etiam peccat mortaliter, qui per obliuionem, aut inaduertentiam, aliquam horam, aut eius partem notabilem omittit: aut horam, quam prius recitare debet, poſterius recitat: veluti qui prius Tertiam, quam Primã; aut prius aliquem pſalmum, hymnum, aut lectionem poſterius dicendam: immo nec tenetur ad ea iterũ recitanda, neque parte omiſſa ſuppleta ad proſequendum omnia, quæ poſtea dixit; ſatis enim eſt ſupplere per obliuionem, aut inaduertentiã omiſſum, Palu.in 4.diſt. 15.quæſt.5. art.2. Dixi, *Sine cauſa iuſta*: quia ſunt etiam aliquot cauſę ex-
100 cuſantes. Prima infirmitas eiuſmodi, ob quã directe, vel indirecte, precũ recitatio infirmo noceret, iuxta Inn.& Oſt. in c.1.de celeb. miſſ. qđ; vr̃ intelligendũ de nocumẽto notabili, quod ſequeretur non ſolũ recitãdis horis debitis, ſed ẽt ante, vel poſt illas, vſq; ad mediã noctē: & ẽt recitando cũ ſocio, ſi eũ haberet; & alias non, ut diximus vbi ſup.c.11.nu.1.inferẽtes febrim, quæ ſtatis horis recurrit, non excuſare illũ ante, vel poſt illas cõmode dicere valentē; nec cõſequenter febrim quartanã, aut aliã leuē. Oſt.in d.c.1. de celeb.miſſ.nec aliam, quæ non impedit collo quia grauia,& negotiorum, ac rerum grauium ordinationem, vt dixi in d.c.11.nu.4.& 5. Quo fit, vt arbitrer multos nimis facile ſe excuſare. Equidem non ſum auſus excuſare me ob ægritudinē a pronunciandis horis, niſi vno vel altero die, ſpatio 70.circiter annorũ, quibus recito: licet quinquies conclamatus fuerim. Porro, ut non eſt opus repetere poſt ęgritudinem horas in illa omiſſas, iuxta Innoc.& Oſtien. receptos in d.c.1. ita non eſt opus eas ab alio recitante audire ægritudinis tẽpore. Palu. ĩ 4.diſt. 11.q.5. art.2.cõclu.1.nec aliud ſentiunt Inn. & Oſt. in d.c.j.quicquid dicat Gerar.de aſſiduitate orãdi col.4.& monſtramus ubi ſupra c.11.nu.3. Neque eſt neceſſe loco horarum, mẽte Deum precari, quicquid dicat Maio.in 4.diſt.12.quæſt.6. poſt argu.10. ſine textu, aut ratione concludente.

101 Secunda cauſa a recitando excuſans, vt ubi ſupra diximus, eſt occupatio repentina, aut quę ſine ſcandalo, aut peccato omitti non poſſit, iuxta Henr.de Gand.in quodl.15.q.12.cui ſatis conſentit Maio.in 4.diſtinct. 12.quęſt.6.col.4. & ſup Matth.cap.6.col.12.& Syl.verb.hora. q. fin. vt ſi neceſſe foret horas omittere ad ſedandos populi tumultus, qui excitantur; aut vt ad concionem, quæ ſine ſcandalo, aut magno damno omitti non poteſt, neceſſaria parentur. Et idem quando occurrit neceſſitas habendi prælectionem in concurſu publico, vel concluſionũ defenſione, quæ recte facere plurimum reipublicę, vel priuatę intereſſet, & eorum ſtudium, & precum recitatio ſe non compaterentur, vt pręfati ſentiunt: quamquam nos, gratia Deo, ad hunc vſque diem nunquam earum recitationē ante, vel poſt eiuſmodi actus omiſimus; Et ſi frequenter nobis occurrerunt: neque ob geminas in die lectiones, quas multis annis Tholoſę.& Cathurci primum, deinde Salmanticæ, & Conymbricę habuimus: nec ob quaternas toto vno anno in Gallia ſingulis diebus etiam feſtis, exceptis Virginis Matris, Dominicis, & Apoſtolorum habitas: nec facile conſuleremus alteri, qui recitando partem ante ſignatum concionandi, vel pręlegendi punctum, & partem poſt concionem, vel lectionem, & partem inter ſtudendum, ſatisfacere poteſt: attento quod ſine ope diuina nihil,& cum ea, omnia fieri poſſint, iuxta illud Pauli ad Philipp.4. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat Chriſtus.*

Tertia cauſa eſt, defectus breuiarij, ſiue id ſua culpa, ſiue abſque ea contingat; quia quamuis peccet, breuiarium ſibi non comparando: non tamen peccat non recitando, quum id præſtare nequeat: modo iuſte pęniteat illud non comparaſſe, argum. l. impoſſibilium. ff. de reg. iur. & cap. nemo ad impoſſibile. eod. tit. lib. 6.

Quarta cauſa eſt diſpenſatio Papæ, iuxta 102
Card.Turrecr. in cap. Eleutherius. 91. diſt. neque aliud ſenſit Card.Flor. in clem. 2.de celeb. miſſ. quamuis illi ita viſum fuerit, vt vbi ſup. nu. 9. diximus: admonendo, quod quamuis Papa in hoc diſpenſare poſſit; rariſſime tamen ſolet, nec cuiquam ea (mea ſententia) expedit. Expertum enim eſt, benignitate Dei fieri, vt nihilominus quis proficiat in ſui muneris functione recitando eas horis animi cauſa conſumendis, quam omittẽdo. Vbi etiam probamus, neminē a recitando excuſari, eo quod ſtudeat, inſeruiat, vel peregrinetur, quidquid dicat Gerar. de aſſiduit. orandi.quæſt.6.& Abb. antiquus, in cap. 1 de celebr. miſſ. vt diximus in d. Ench. copioſiſſ.cap.7.nu.18. quod neque excommunicatio etiam denunciata, a recitando ſeorſim excuſat cap. presbyterum. 28.diſt.& cap.2.& cap. illud. de cler. exco.min. Et nu. 27. quod neque tenuitas beneficij excuſat, per gloſ. ſing. in cap. clericus victum. 91. diſt. quidquid Sot. lib. 10. de iuſt.& iur. q.6. ar.3. dicat: tum quia ſolo ſuo arbitrio nititur: tum quia tituli beneficiarij acceptatio,

Digitized by Google

ptatio, & non quantitas reditus,ad id obligat, tũ quia ſibi debet imputare quod accepit illud, præſertim ſi permittitur dimittere,& non deſit, qui velit illud accipere.

103 Quinta eſt ; quod non teneatur ad hoc niſi ratione beneficij : & quod eius nullos fructus,nec per ſe , nec per alium capiat , nec capere poſſit, nec in poſterum capturus ſit ob illud tempus, vt dixi in d.not.7.nu.28.Addo, *Nec per alium*:propter multos pueros,& alios familiares, vel amicos , quorum patres , heri,vel amici pro illis capiunt : quia iſti non minus quam ſi ipſi caperent tenẽtur regu. qui per alium.lib.6.Addo,*Nullos*, quia quamuis non niſi diſtributiones quotidianas caperet, ad illud tenetur iuxta eoſdem. Addo,*Neque capere poſsit*:propter eos, per quos ſtat, quominus capiant, non accipiendo poſſeſſionem, vel non reſidendo. Addo , *Neque in poſterũ*
104 *capturus ſit,&c.* quia ſi litigaret,& habita ſententia fructus ſequeſtratos,aut ab aduerſario perceptos,obtinere deberet,tenerẽtur ſecundum omnes quamuis poſſeſſionem nõ accepiſſet,nec accipere poſſet,quidquid Card.S. Xyſti,& Palud. tanquam magis Theologi , quam canoniſtæ in hoc ſenſerint quia fructus percepti , ſaltem poſt litem conteſtatam,debentur vero beneficiario, ſi vicerit : quamuis contra poſſeſſorem de proprietate litiget, tam in rebus ſpiritualibus , quã profanis, deciſ. Rot.24. in nouis, per notata,in cap. grauis.& per Inno. in cap. in literis.de reſt. ſpol.l. certum. C. de rei vend. & l.& ex diuerſo. ff.eod. Vnde infertur , non excuſari eum , qui in penſionem omnium fructuum conſentit ei , qui in ſuum fauorem beneficium renũciauit,(quod quotidie fiebat olim : nunc autem ſub S. D. N. Greg. XIII. nunquam , aut rariſſime) quia vere beneficiarius eſt , & habet poſſeſſionem beneficij,aut per ipſum ſtat,quo minus eam habeat:&, ſi vult,poteſt aliquos fructus capere: quia poteſt ſeruire,& ad mercedem ſui ſeruitij cogere eum, cui omnes fructus reſeruati ſunt : fructus enim illi ſolum intelliguntur,qui reliqui ſunt deductis oneribus.l.fructus.ff.ſolut.mat.cum not. ibi , &
105 per Fely.in cap. ad noſtram. de iure iuran. Oppoſitum tamen nobis ibi viſum fuit,& hic videtur de eo , qui conſenſit vt renuncianti omnes fructus,& omne ſeruitium, & adminiſtratio beneficij reſeruarentur : quia is nihil poteſt percipere,neque ſeruire nolente penſionario.quæ eſt concluſio quotidiana,& ſingularis. Dixi in principali concluſione, *Sine neceſſaria attentione*:quia eius defectus eſt mortalis,vt probauimus in d.c. 13.per illud cap. & per cap. dolentes. de celeb. miſſ.& alia multa.

Porro,attentio neceſſaria conſiſtit in habendo a principio horarum propoſito actuali , aut virtuali ad eas attendendi; & poſtea actualiter, aut virtualiter attendendo aliqua attentione ſufficiente, quæ eſt triplex . Prima , verborum ne alia pro alijs, aut confuſe,aut irreuerenter dicantur. Secunda , rerum ſignificatarum per ea, Tertia , perſonarum, ad quas diriguntur , puta ſanctiſſimæ Trinitatis , Angelorum,ac ſanctorũ eius, & rerum petitarum ab eis , puta beatitudinis,gratiæ,charitatis,fidei,ſpei,& aliarum virtutum,vt clarius aliis in cap. charitas. 2. nota.13. nu.3.diximus:addentes,quod harũ trium attentionum ſecunda eſt melior prima,& tertia ſecũda. Item, tertiam omnibus eſſe communem , & etiam primam fere omnibus ; ſed ſecundam ſolũ callentibus idioma , quo horæ ſoluuntur. Non abs re autem addidi,*Virtuali*:quia vt in d.c.charitas.2.not.13.dicebamus, ſufficit virtuale,quale habet qui petit,vel accipit breuiarium animo 106
huic obligationi ſatisfaciendi, aut eundi ob id ad eccleſiam,& alia ſimilia, ita vt interrogatus, Quare petis , aut facis hæc ? vere reſponderet, ad recitandi obligationi ſatisfaciendum , intra ea , quæ poſt alios, præſertim Maior. ſcripſimus in d.nota.13.& in cap.inter verba. 11. quæſt. 3. nu.309.quod tamẽ propoſitum actuale,aut virtuale tollitur per propoſitum actuale,aut virtuale non attendendi : quale habet expreſſim , qui non vult attendere;& tacite, qui aduertit ſe euagari cogitando res a ſua precatione alienas , & ad nullam dictarum attẽtionum, animum reuocare nititur,iuxta communem:& etiam qui deliberate ſe occupat in rebus exterioribus omnibus tribus prædictis attentionibus impatibilibus,attenta ſaltem induſtria recitantis,& ita ſe 107
occupantis.Vnde in d.not. 13.intulimus , eum qui ſcribit , aut legit aliena ab ijs , quæ recitat, communiter peccare,etiam mortaliter, ſi deliberate id faciat,recitando partem notabilem precum debitarum. ſaltem ſine propoſito iterandi: quia ſcribere , aut legere aliena ab eis , quæ recitatur, eſt opus exterius,quod omnibus tribus modis attentionis repugnare videtur. Addidi, *Communiter*:quia neceſſitas,vel vrbanitas reſpõdendi alicui , vel ſubſcribendi epiſtolæ, vel aliud ſimile faciendi , excuſaret eum , qui cum aliis recitaret , & proponeret ſupplere poſtea, quæ ſocii , dum ipſe ſcribit, recitant . Addidi, *Deliberate , & recitando partem notabilem*:quia faciens illud non aduertendo eſſe ita contrarium recitationi,aut ſolum dum quid paruum recitatur, nõ peccat ſaltem mortaliter,per ſuprad. Ad primum circa hæc noue quęſitum,reſp.ita licere officium matutinum diei ſequentis recitare,etiã ante ſolis occaſum , ſicut poſt illum toto horarũ diei penſo perſoluto,vt poſt Caiet.dixi in dicto cap.quando.

Ad ſecundum , quod non ſatisfacit recitans per breuiarium nouum trium lectionum ſine diſpenſatione , quia ſine illa non eſt iuſtus modus recitandi horas canonicas, vt ex eius procemio patet,

Digitized by Google

patet, & dixi vbi ſup. dicto cap. charitas.

Ad tertiũ,quod non ſatiſfacit quis recitando per breuiariũ cuiuſcunque diœceſis, niſi eſſet ordinatus ad ſolum titulum patrimonij, & careret beneficio,ſecundum Directo.lib.1.cap.8.

108 Porro ſupradictis non eſt locus in clericis minorum ordinum tantum, ſi non ſunt beneficiarij vel monachi, vel penſionarij.Iure namque communi ad nihil determinatum recitandum tenentur, niſi cum ordinantur,promittant, vel ordinatori præcipienti conſentiant dicere aliquid, vt fieri ſolebat ab hinc circiter ſeptuaginta duobus annis in Celtiberia,cum primum primam tonſuram accepi: promittebat enim, vel ordinatori præcipienti conſentiebat initiatus prima tõſura recitare quotidie Miſerere mei: & initiatus alijs minoribus Canticum graduum,ſiue quindecim Pſalmos graduales: quod tamen iam pridem non fieri audio.Dixi, *Vel penſionarij:* quia licet ante extrauag. Pij V.infra relatam,ad nullas preces obligarentur:poſt eam tamen obligantur ad officium minus B. Mariæ quotidie recitandum.

Ad noue autem quæſitum reſp.licere etiam hodie inſigniri prima tonſura,ſine intentione aſcendendi vlterius.Tum quia id nullo iure diuino,aut humano prohibetur. Tum quod illegitimus,epiſcopi diſpenſatione promouetur ad minores, & ſimplex beneficium; qui tamen poſtea non poteſt aſcendere vltra.Tum quia Conciliũ Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. ſupra num. 68.relatum, ſolum requirit quatuor, e quibus non eſt hoc. Idem eadem ratione videtur dicendum de quatuor minoribus.

109 Trigeſimoprimo peccat mortaliter,qui ordine ſacro inſignitus contrahit matrimonium: & matrimonium non valet, & eſt excommunicatus, vt dictum eſt ſupra cap.22.num.29.Et qui cohabitat feminæ, qualiſcunque ſit illa,cognata,vel extranea, formoſa, vel turpis;ſerua vel libera;iuuenis, vel ſenex,credens,aut credere debens ſe voluntate, vel opere,vel vtroque modo peccaturum,per illud Eccleſ. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* & ea, quæ ſuper eo in cap.ſi quis autem. de pęni. diſt.1.ſcripſimus,& per ca. 1.de cohab.cleric.& mulier.& per adducta a Raph. Volaterrano lib. 21. Anthrop. Nec obſtat cap.interdixit.32.diſt.cap.volumus.& cap.cum omnibus.81.diſt.quatenus habent licere clerico cohabitare filię,matri,ſorori,amitæ,aut fratriæ, aut extraneæ ſeni: quia procedũt quo ad forũ exterius: & quando non ſunt alias ſuſpectæ,nec habent famulas iuuenes,& clericus eſt bonæ famæ, iuxta mentem iuris diuini & humani.quod ſatis ſentiunt Ioan.And.Pano.& communis, in cap. 1.de cohab. cler. & mul.non autem procedunt quo ad forum conſcientiæ, quando vere coram Deo imminet huiuſmodi periculum: licet a multis hæc non ſatis intelligantur. Et qui ſolus domum ſolius de fornicatione ſuſpectæ adit cap.clericus. 81. diſt. aut ita ſibi periculoſæ, vt credere debeat ſe in conſenſum fornicationis mentalis, vel operis inductum iri; etiam ſi eſſet religioſa,vel commater: arg.proxime citatorũ. Porro Cõcil.Trid.ſeſſ.23.cap. 14.vetat clericis ne concubinas domi, vel foris habeãt:alioquin pœnis a ſacris canonibus impoſitis puniantur: & ſi a ſuperioribus moniti non reſipuerint,ipſo facto ſint priuati tertia parte fructuum beneficiorum,& pẽſionum, fabricę eccleſię,aut alteri loco pio, arbitrio epiſcopi applicanda. Si vero, nec ſecundo moniti reſipuerint, non ſolum eo ipſo perdant omnes fructus, & penſiones, ſed etiam a beneficiorum adminiſtratione arbitrio epiſcopi tanquam Sed. Apoſtolicę delegati ſuſpendantur: & ſi ita ſuſpenſi perſeuerent, beneficijs, portionibus,officijs, & penſionibus quibuslibet perpetuo priuentur,& ad illa inhabiles reddantur, donec iuſtis de cauſis cum eo fuerit diſpenſatum.Si vero ad eas ſemel dimiſſas redierint, aliaſve mulieres ſcandaloſas ſibi adiunxerint,præter dictas pœnas,omni appellatione remota,excommunicentur.Horum autem cognitio non ad Archidiaconos,aut Decanos,ſed ad Epiſcopos pertineat: qui valde ſummarie procedant. Clerici vero beneficia eccleſiaſtica non habentes pro delicti modo caſtigentur pœnis carceris,ſuſpenſionis ordinis, ac inhabilitatis ad beneficia, &c.

Trigeſimoſecundo peccat mortaliter, qui 110
monaſteria monialium ſine iuſta cauſa & manifeſta,poſt prohibitionẽ ſibi factã frequẽtat.cap. monaſteria. de vit. & honeſt. cler. Dixi. *Qui ſine iuſta cauſa &c.* quia ſola frequentatio ſine monitione,& mala mortaliter intentione prębendi mali mortalis occaſionem, vel ſcandalum, non videtur peccatum, ſaltem mortale.

Trigeſimotertio peccat mortaliter clericus ſacri ordinis,beneficiarius,vel monachus,qui habitum non geſtat: & tonſuram, aut comam,vel barbam nutrit, aut coronam non radit, aut veſtes ſibi indecentes induit, aut arma offenſiua portat, ſecundum iura communiter recepta.ca. ſi quis.& cap. clerici.1. de vit.& honeſt.cler. & clem.2.eod.tit. Dixi, *Sacri ordinis, beneficiarius &c.* quia alius licite poteſt tonſuram,& habitum omnino exuere,arma portare,& alia omnia,quę laicus poteſt facere in ciuilibus,ſecundum Pan. vſu receptum, & in theorica communiter probatum. in cap. 1. & 2. de poſtul. & in prędictis. cap. ſi quis.clerici 1. de vita, & honeſt. cler.& c. 1. ne cler. vel monach.quod nullibi æque bene probatur ac in cap.6. de refor. ſeſſ. 14. Concil. Trid.quod etiam ad hoc notauimus in cõment. cap. ſtatuimus. 14. queſt.3.nu. 27. immo in criminalibus eadem ratione. Dixi *exuere*, quia non

Digitized by Google

non poſſet,tonſuram cum armis publice ferre,& raſuram,argu. gloſſ. receptæ in verſ. tonſuram. clem.2.de vit.& honeſt.cle. Nec obſtat quod irregularitatem contrahendi periculũ ſubit: quia etiam illud ſubit laicus. Et cum non teneatur ſacrum ordinem, vel beneficium ſuſcipere,nõ videtur teneri prædictum periculum vitare: licet putem non licere id facere,raſuram in capite deferendo: ſicut non licet cum ea veſtem partitam deferre. Alioquin enim nulli iudices ſęculares, nec aduocati, vel procuratores coram eis cauſas criminales agentes prima tonſura inſigniti poſſent abſolui,niſi firme proponerent,numquã id facere,vt etiam tradimus in cõment. cap.nõ dicatis. 12. quæſt.1. num. 66.dicentes indolere nos nõ addidiſſe iſta in hoc loco. Dixi, *Omnino exuere*:quia nõ licet tonſuram & coronã deferre vna cum veſte virgata,vel partita &c. per d.cle. 2.de vit.& honeſt.cle. Dixi,*ſecundum iura communiter recepta*:nam ſecũdum ius Concilij Carthagin.vnde prædictum cap.clerici. 1. deſumptum fuit, prohibetur radi barba;& conſuetudo Vrbis,& multæ partis orbis eam permittit, modo labium ſuperius radatur.

111 Trigeſimoquarto peccat quidem clericus nõ ſeruans infraſcripta decreta;ſed non mortifere, niſi iuxta reſolutionem ſubiectam in fine huiuſmodi peccandi.nempe qui non ſeruat cap. nullus.vetans ingreſſum tabernæ.& cap.conuiuia. vetans conuiuia ſine certis legibus.& cap.quãdo.vetans pluries quam ter bibere, & cap.non liceat. 44. diſt. iubens benedicere menſam a principio,& in fine gratias agere.& cap.clerici. 2.de vit.& honeſt. cleric. ſic habens: *Clerici officia vel commercia ſecularia non exerceant,maxime inhoneſta.Mimis,ioculatoribus, & hiſtrionibus non intẽdant, & tabernas prorſus euitẽt,niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere cõſtituti. Ad aleas,& taxillos nõ ludãt,nec huiuſmodi ludis interſint.Coronã & tonſurã habeãt cõgruẽtẽ; & ſe in officijs eccleſiaſticis,& alijs bonis ſtudijs exerceant diligenter.Clauſa deferant deſuper indumenta,nimia breuitate,vel longitudine nõ notanda.Pannis rubeis,aut viridibus,nec nõ manicis, aut ſotularibus conſutitijs, franis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis,aut aliam ſuperfluitatem gerentibus,non vtantur.Cappas manicatas ad diuinum officium intra eccleſiam non gerant,ſed nec alibi, qui ſunt in ſacerdotio, & perſonatibus conſtituti, niſi iuſta cauſa timoris exegerit habitum transformari.Fibulas omnino non ferant,neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, ſed neque annulos, niſi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico, & in eccleſia ſuper indumentis lineis omnes vtantur, niſi monachi fuerint, quos oportet ferre habitum monachalem.Pallijs diffibulatis non vtantur in publico,ſed vel poſt collũ,vel ante pectus hinc inde connexis.*

Clericus vero tabernarius, & lanio,ſiue macellarius,vltra peccatum, incurrit pœnam,clem. 1. de vit.& honeſt.cler.& qui virgata,aut partita veſte, vel epithogio ſeu tabardo, vel caligis ſcaccatis viridibus,vel rubeis vtitur,aliam grauem pœnam clem.2.eod. tit. quam innouando Concil. Trid.ſeſſ.14.cap.6. de refor.addidit,vt beneficiarius etiam exemptus ab epiſcopo ſuo monitus habitum clericalem non geſtans ab ordinibus, & beneficijs ſuſpendatur; & ſi id non ſuffecerit,ijs priuetur.Et ſeſſ.22.cap.1.de refor. ſic ſtatuit: *Obſeruentur, quæ de clericorum vita,honeſtate,cultu,luxu, commeſſationibus,choreis,luſibus, necnon ſæcularibus negotijs fugiendis ſancita ſunt, ſub pœnis ſtatutis, vel maioribus arbitrio epiſcopi imponendis: & ſiqua in deſuetudinem abierint,epiſcopi ea in vſum reuocari iubeant.* Ex quo, & cap. 1.ne cler. vel monac.& cap. clerici 2. de vit.& hon. cler. collige,omnia ſæcularia officia eſſe prohibita clericis: limitando per ſupradictam limitationem Panor.ad beneficiarios, & ordine ſacro inſignitos:& a fortiori monachos:& conſequenter artem chirurgicam, & medicam,& ita licet nullo iure ſpeciatim prohibeatur eis exercitium harum duarum artiũ, niſi quum ſit cum aduſtione,vel inciſione, iuxta cap. ſententiam. ne cler.vel mona.quia tamen ſunt ſæcularia officia,non poſſunt iuſte exerceri a prædictis, niſi cauſa pietatis erga miſerabiles,& cognatas perſonas,arg. cap.1.& 2. de poſtul.quibus ſit eis facultas poſtulandi pro eiuſmodi perſonis.Poſſet etiam cauſa neceſſitatis, vel recreationis animi operari aliqua honeſta; puta, vt ait. B.Hier.relatus in cap. numquam.de conſe.diſt.5.ſcribere libros, fiſcellam iunco texere,holera & plantas in areolis ſerere,& inſerere,&c. & illa vendere. Non autem exercere mercaturam, & vilius emere, vt carius vẽdant; licet,id quod ſibi ſupereſt de eo, quod vilius ad ſuam,& ſuorum ſuſtentationem emunt, vendere poſſint pretio iuſto tunc currenti,licet ſit carius. Poſſunt etiam negotiari aliquo modo honeſto ad ſuam, & ſuorũ neceſſariam ſuſtentationem,præſertim per aliũ, vt ſentit gloſſ.in cap. peruenit. 86.diſt. cap.negotiatorem.88. diſt. & Panor.in c. 1. ne cler. vel monach.& Ş.Antonin.3.part. titu. 1. cap. 2.§.2.

Adde quod Caie.in Summa,verb.clerici peccata.ait, quod clerici non peccant mortaliter transgrediendo leges humanas, neque has, neque alias, niſi conſequatur graue ſcãdalum, aut aliquod peccatũ, quod iure diuino ſit mortale, vel magna occaſio eius: vel niſi irregularitas, vel excommunicatio maior incurratur. Immo ſubdit, neque propter illa quenquam excommunicandum eſſe ante iuſtam monitionem iudicis: licet tranſgreſſiones huiuſmodi multa peccata venialia etiam grauia contineant: quæ tamen doctrina nimis laxa uidetur, tũ per reſolutionẽ ſupra

ſupra poſitam capit. 13. num. 51. ſcilicet canones, & conſtitutiones Eccleſię vtentes verbo, *Præcipio*, vel ei ęquipollēti, ad mortale obligare, (etiam ſine contemptu, & ſcandalo) tranſgredientes. Quod ipſum Caiet. ipſe fatetur. 2. 2. quęſt. 189. art. 3. Videtur tamen poſſe procedere, quo ad eas tranſgreſſiones earum legum, quæ non vtuntur verbo pręceptiuo, & quę communiter nec a pręlatis, nec a ſubditis inter magna peccata numerātur, qualis videtur omiſſio benedictionis menſæ, & aliæ huiuſmodi: ſiue quod cōſuetudo leges illas à principio obligantes ad mortale temperauerit, ne obligent pluſquam ad veniale: ſiue, quod iam inde a principio ita receptæ ſunt, arg. cap. 1. & ibi late adductorum per Felin. de treug. & pac. & Domini. §. leges. 4. diſt.

Trigeſimoquinto peccat mortaliter, qui obligatus ad dicendam miſſam pro aliquo, non applicat valorem eius cui, & vt debet, vt dictum eſt ſupra eod. num. 92. Pro cuius probatione, & multorum nunc hic quæſitorum ſolutione dico primum, quod miſſa eſt actio, qua ex inſtitutione Chriſti in memoriam eius paſſionis panis, & vinum in eiuſdem corpus, & ſanguinem trāſubſtantiantur, & illa ſub eorundem ſpecie Deo Patri offeruntur. Nec dictio (miſſa) eſt noue, vt nonnulli aiunt, ficta; ſed deducta olim a patribus ex Hebręo, & Caldæo, miſſach. Deut. 16. quod oblationem ſpontaneam ſignificat: vt pie, ac erudite tradit eruditiſſimus Demochares cap. 1. de ſacrif. miſſæ. Quare non improprie dixit Felin. in cap. ſufficit. de conſe. diſt. 1. & Gregor. IX. in cap. Salonitanæ. 63. diſt. & Concil. Toletan. cap. nihil. 7. quæſt. 1. facere miſſam, pro dicere, vel legere miſſam: nam, & eius pars pręcipua, etiā in ordinario miſſę, actio appellatur, & etiam apud Innoc. lib. 3. cap. 4. miniſterium miſſæ. Pro quo faciunt etiam ea, quæ ſubtiliter Caiet. tradit de illo Chriſti, *Hoc facite*; &c. in tract. de ſacrificio miſſæ: licet ipſe Inno. lib. 6. cap. 12. immemor prædicti loci Deut. 16. originem verbi (Miſſa) a mittendo deducat. Ob quæ omnia nos quoque interdū gratia breuitatis vtimur verbo, miſſare, pro miſsā facere, vel dicere.

Secundo, quod in illo articulo nō minus obſcuro, quam quotidiano valoris miſſæ, & eius applicationis poſt multa diu cogitata, in hęc infra ſcripta digero: Primum, miſſam, qua parte eſt bonus actus ex opere operantis, habere vim merendi, & ſatisfaciendi ſicut omnes alios actus bonos: non ſolum quatenus eſt actus miſſantis, ſed etiam quatenus eſt actus Eccleſiæ per illum eius nomine factus: & qua parte continet orationem, habere vim impetrandi, ſicut alias omnes orationes bonas, tam quatenus ſub nomine Eccleſiæ per eius miniſtrū, quam quatenus fit a miſſante. Qua parte vero continet ſacramentum, operari ex opere operato gratiam ſoli ſacrificio communicanti, & alijs circunſtantibus communicantibus. Qua parte vero eſt oblatio, & ſacrificium incruentum corporis, & ſanguinis Domini, non ſolum repræſentans illud cruentum eorundem factum in cruce, ſed exiſtēs omnino idem, prodeſt ex opere operato quo ad remiſſionem pœnæ offerenti, & facientibus offerri, & his pro quibus offertur. Quod ſatis ſentit S. Thom. in 4. diſtinct. 45. quæſt. 2. quatenus ait, miſſam etiam ſacerdotis mali eſſe ſatisfactoriam pœnæ eius, pro quo fit: quod etiam exerte affirmat Sot. lib. 9. de iuſt. & iur. quæſt. 2. art. 2. & implicite Scot. quodl. 20. & eius conterraneus Maior diſt. 45. quæſt. 3. & Vuendel. ibidem ad 4. Gab. Et conſequenter, quod vt gradus gratię, qui per ſacramentum confertur, eſt limitatus, certus, ſolique Deo notus; nobis autem ignotus; ita & gradus remiſſionis pœnę, quem operatur miſſa quatenus eſt ſacrificium, eſt limitatus, certus, ſolique Deo notus, nobis autem ignotus, qui diſtribuitur offerenti, & facienti offerri, & pro quibus offertur: nec mirum, quia licet id, quod offertur, ſcilicet Chriſtus totus, ſit illimitatus, & infinitus; & paſſio, & virtus eius illimitata, & infinita; limitato tamē, & finito modo applicatur, & ita limitatum, & finitum effectum operatur, ſicut & in alijs ſacramentis eadem virtus infinita; quia limitate, & finite applicatur, per ea finitum, & limitatum effectum gratiæ operatur, vt pulchre B. Tho. quo ad hoc ab omnibus recep. dixit in 3. par. quęſt. 79. art. 5. Quanta vero pars eius tribuatur offerenti, & facientibus offerri: & quanta circunſtantibus offerentem: & quanta ijs, pro quibus offertur, ſoli Deo eſt notum.

Arbitror autem, quod non pręſtituitur a Domino Deo quantitas diuidēda ęqualiter inter omnes, qui participant de hoc fructu ſatisfactionis miſſę: ſed quod pro ſua infinita benignitate cuilibet orthodoxo, eo ſolo nomine, quod eſt orthodoxus, deputat certam particulam, quę nec creſcit eo, quod ſint pauciores orthodoxi: nec decreſcit eo quod ſint plures. Et pręter hanc, deputat aliam cuilibet circūſtanti, quę nec creſcit, nec decreſcit ob maiorem, vel minorem numerum circunſtantium: & aliam toti Eccleſię, & ſpeciatim iuſſis nominari ab ea, ſcilicet Papę, Antiſtiti, & Regi, quæ etiam eſt ſtabilis: aliam facienti miſſam, & nominatis ab eo priuatim, quę creſcit, aut decreſcit pro numero maiore, vel minore a ſe voluntarie nominatorum: aliā porrigenti pitantiam, vel facienti eam fieri; & ei, vel eis pro quo, vel quibus fit, quæ etiam creſcit, vel decreſcit pro numero facientium eam fieri, vel eorum, pro quibus fieri faciunt. Ratio autē diuerſitatis inter tres priores, & duos po-

ſteriores

ſteriores ſit,quod in illis datur pluribus,vt ſingulis;in his autem pluribus vt vniuerſis. Cuius rationis ratio deſumitur ex quadam vnitate, quã habent miſſans, & voluntarie nominati ab eo: & ex alia quadã vnitate, quã habent facientes eam fieri cum his,pro quibus eam faciant fieri. Ex quibus infertur, poſſe quem quadruplicem partem quærere;vnam,quia orthodoxus; alteram,quia circunſtans; tertiam, quia nominatus ab eccleſia;quartam,quia facit eam fieri. Miſſantem autem ſemper duas; vnam, quia orthodoxus;alteram,quia oblator:& interdum tres,quũ ſcilicet abſque nulla obligatione miſſat: quia tunc gerit perſonam facientis eam fieri: alios vero ſemper vnam,& interdum duas,uel tres,vt combinanti patet. Quæ omnia confirmantur ea ratione quod vinculum multiplex plus operatur,quam ſimplex.c.1.de treug. & pace. Credimus autem partes facienti fieri,& miſſanti deſignatas,eſſe maiores,quàm alias tres: quia plus impendunt in eam faciendo: ſecundùm quid tamen minores, quatenus poſſunt per communicationẽ cum alijs decreſcere, vt prædictum eſt.

Secundo ſequitur,quod ſacerdos tenetur ad applicandum valorem miſſę ſatisfactorium ijs, & eo modo,quo dictum eſt:& ad hæc reducendum eſt,quod dicunt Scot. Mai. & Vuend. vbi ſup. quatenus loquuntur de applicatione valoris miſſę,generali,ſpeciali,& medio modo: & partem ſibi obuenientem totam, uel partẽ eius poteſt applicare cui,vel quibus voluerit, ſecundum Maior. & Vuend. vbi ſup. quod ipſe frequenter ſoleo facere: licet Scot. aliter ſine iuſta ratione ſentiat contra rationem legis,quod fauore C. de leg. cap. quod ob gratiam. de reg. iur. lib.6. Ex quo ſubinfertur, eo ſibi minus de ſua parte obuentum iri, quo plures ad communionem illius nominauerit.

Tertio ſequitur, eum, qui obligatur ad celebrandam unam miſſam pro aliquo,lege,ſtatuto, promiſſione, vel pro poculento, ſiue pithantia, (quod verbum videtur deductum per maiores noſtros a verbo πῖθι, quod latinis ſignificat, bibe, iuxta illud vulgatum, ἢ πῖθι ἢ ἄπιθι, ideſt, aut bibe,aut abi) nequaquã ſatisfacere,dicendo illã pro illo,& alio,ſine illius cõſenſu. Tum quia iniuſte partem ſatisfactionis vni debitã, alteri applicat contra c. ea te. de iur. iur. Tum quia,ut dictum eſt,miſſa non ſolum prodeſt ex opere operato, ſed etiam ex opere operantis: & ſecundũ omnes ſatisfactio,quæ fit ex opere operantis,tãto minus prodeſt uni, quanto pro pluribus fit, ut patet de ieiunio, & eleemoſyna facta pro multis.

III Quarto,quod paupertas dicentis non ſufficit vt pro vna miſſa duæ pithantiæ capiantur: quãuis Sot. lib.9 q.3. art.1. de iuſt. & iur. contra, minus bene teneat, per fundamenta ſup. eod. cap. nume.92. formata.

Tertio principaliter dico,quod ſacrificus tenetur orare nominatim pro Papa, & antiſtite ſuo,vt miſſale nouum Pij V. ex edicto Tridenteditum iubet,& etiam pro rege ſuo. Tum quod Paul. 1. ad Timoth. 2. quem in hoc allegat Inn. III. vbi ſupra, id ſatis iubet. Tum quod in omnibus fere miſſalibus ante hoc nouum id iubetur. Tum quia licet in hoc nõ iubeatur expreſſe de rege;iubetur tamen tacite, quatenus iubetur fieri pro Papa, qui Romanis eſt rex.

Quarto dico,presbyterum Romanum ſatisfacere nominando Papam,nullo alio epiſcopo, vel rege nominato: quia ipſe ſolus eſt Papa, rex & antiſtes: modo extra eius imperium temporale,& epiſcopatum Romanum particulare, non habeat domicilium,vel beneficium,ſaltem reſidentiam perſonalem requirens. Qui vero ſubditur diuerſis ratione domicilij, originis, uel beneficij iuxta cap. cum nullus. de temp. ordin. lib.6. videtur teneri orare pro epiſcopo,& rege domicilij: quia ſecundum gloſ. magnam receptam in cap. ſtatutum. §. vero. de reſcrip. lib.6. ſubiectio ratione illius maior eſt,quam originis,& beneficij. Quod non ſatis aduertit,qui natus in vno regno,& habens domicilium in alio; regem originis nominat: quamuis ſcholaſticus, peregrinus, & alius non habens conſtitutum domicilium contra facere debeat; niſi beneficium requirat reſidentiam perſonalem,quod ſatis confert domicilium,iuxta doctrinam Bart. in l.1. ff. ad munic. nu.13. & ſeqq. origo enim præſtat ſimplici habitationi, argum. l. ciuem. C. de incol. lib.11.

Quinto,poſſe quidem eum iuſte,ſed non teneri orare nominatim pro alio a prædictis,& illo,vel illis,pro quibus miſſam ſpecialiter facit: vel pro illis,qui eam fieri faciunt: nam nec canon miſſę,nec c. viſum. & ſequen. de conſ. diſt.1. nec alia id præcipiunt: ſed facultatem tantum faciunt nominandi alios,vt ſupra inſinuaui,quo ad partem ſuam,quæ ex opere operato ei obuenire debet.

Sexto,quod ſecurus,& breuis modus applicandi miſſam alijs a prędictis ex mente Scot. in d. quodlibet. 20. eſt hic: *Memento Domine mei, & eorum viuorum, quibus poſſum ſine præiudicio prædictorum valorem huius miſſæ aplicare: & humillime ſupplico tibi omnia ſcienti, vt ita eum mihi & illis, & eo ordine feras applicatum, quo poſſim ego tuo conſilio quamoptime applicare.*

Septimo, quod ſacrifico volenti meminiſſe illorum,quos in 2. parte canonis,ſiue primo memento;vbi licet ei nominare viuos, & vndecima parte,qui eſt locus nominandi mortuos, expedit vti pro locis imaginum ſex caſibus grammaticalibus,vt poſt,& ante alios conſuluit pius, & eruditus Gab. in can. miſſæ, cuius conſilio iã inde a prima miſſa,quam feci, vti cœpi; qui tamen

men nec alius, quem legerim, ſatis aperit an expediat ſpeciatim nominare multos: nam a parte negatiua ſtat, quod id mentem vagam facit, & partem ſatisfactoriam ſibi debitam communicando multis, minuit: & neſcit cui quem præponere debeat. Pro parte vero affirmatiua ſtat, quod multi pij, & eruditi id rogant, & rogantur: & quod Eccleſia iubet prima parte canonis nominari Papam, Epiſcopum, & Regem. Equidem mihi iampridem perſuaſi non eſſe concipienda nimia propria nomina, ſiue imagines indiuiduas, ne mentem, quæ tota deberet eſſe in actione illa diuina, nimium diſtrahant. Vtile tamen eſſe concipere aliqua, quæ affectum magis excitent: nec nocebit concipere quamplurimos generatim, & breuiter: quia id auget reuerentiam erga Deum, & amorem erga proximũ. Quare, vt arbitror non eſſe vtendum prolixis memorijs compoſitis a pio, & erudito P. Ioan. Iuſto Lãſpergio Carthuſiano & ab alijs poſtea auctis; ita credo vti poſſe vna mediocri, quã frequentiſſime vtor, collocãdo in nominatiuo me, & eos, qui ſunt cauſa meæ miſſæ: in genitiuo genitores, & genitos: in datiuo, datores: in accuſatiuo, accuſatos: in vocatiuo vocatos ſiue inſeruientes: in ablatiuo, eos quibus obtuli preces meas, vel qui ſuas mihi obtulerunt. Interdum concipiendo propriam imaginem vnius, vel alterius, per ſingulos caſus: interdum per aliquos tantum: interdum per nullos, ſubiecta clauſula iuſtificatiua in hanc, quæ ſequitur, ſententiam, *Memento Domine horum famulorum, famularumq́ tuarum, in primis mei miſerrimi peccatoris, & N. qui eſt, vel qui ſunt, cauſa impulſiua principalis huius miſſæ; & eorum qui me genuerunt ſpiritualiter ſacramento, vel doctrina, & in his N. & N. & eorum qui mihi benefecerunt, & in his N. aut N. & eorum, quos offendi, & in his N. aut N. & eorum, qui mihi inſeruiunt, & in his N. aut N. & eorum quibus preces meas obtuli, & qui ſuas mihi obtulerunt, & in his N. aut N. quibus tamen hanc miſſam eo modo, et ordine volo applicatam eſſe, quo quamoptimo te Domine (qui omnia noſti) conſulente, applicare deberem.* Qui autẽ miſſat ſine obligatione extranea, tollat illa verba (& N. qui &c.) & loco illorũ ponat hæc (*etiam quatenus ſunt cauſa impulſiua miſſandi.*) Qui autem habet parentes corporales viuos, addat in ſecũdo caſu verbum, (*corporaliter*) verbo (*genuerunt*) ibi poſito. In ſecundo vero memento, tollat in primo caſu verbũ (*mei*) quia in eo ſolũ mortui nominantur, vel cõcipiuntur, proſequendo reliqua, vt in primo.

De peccatis clericorum quo ad beneficia.

SVMMARIVM.

112 Beneficiarius clericus, vt mortaliter peccat per ſimoniam in beneficio propriam.

113 Simoniacus an ſit, qui conſtituit certum ſalarium alicui, donec cõferat ei aliquod beneficiũ.

113 Beneficiarius vt peccat per ſimoniam in beneficio alienam.

114 Beneficium ſine iuſto titulo habens, vexationẽ, vel penſionem male redimens, vt peccat.

115 Beneficiarius vt peccat per ſimoniam acceptum non reſtituens, non relinquens incompatibile.

116 Beneficium curatum capiens, aut dignitatẽ ante 25. annum, non ſuſcipiens presbyterium intra annum poſt beneficium curatum obtentum, aut ſine propoſito ſumẽdi presbyterium. & quid de dubitante, et accipiente non curatũ, nu. 118.

120 Beneficiarius M. peccat, vxore ducta, beneficiũ retinens, ſponſalia contrahens.

124 Damnificans bona beneficij, locans illa vltra triennium, vt peccat. nu. 130.

117 Illegitimus capiens beneficium ſine diſpenſatione, vel penſionem.

118 Pœna ipſo iure incurſa quando ſoluenda in foro conſcientiæ.

118 Epiſcopus intra quot menſes ſub duplici pœna conſecrandus.

119 Penſio a Papa ob paupertatem conceſſa laico licita, & quare.

121 Beneficium quodlibet reſidentiam requirit, & quæ ab ea excuſent.

121 Reſidentia epiſcopo, et curato iuris diuini, et quæ excuſant ab ea.

122 Horas non recitans, etiam penſionarius, cui reſtituet, et per extrauagan. Pij V.

123 Beneficiarius non perdit fructus ob peccatum regulariter; niſi quum eſt excommunicatus, vel non recitat: et tũc cui reſtituet; et an ſibi pauperi retinere poſſit.

125 Beneficium vnicum ſufficiens habendum, et quæ ex cauſa plura. et ſeq.

128 Beneficium ad retinendum tam prodeſt conſuetudo quam diſpenſatio.

131 Parochus non miniſtrans ſacramẽta ſubdito ad ea non obligato remiſſiue.

132 Sepeliens excommunicatum, vel notorie malũ, vel ad ſepulturam adigens. etc.

133 Beneficiarius vt peccat, neſciẽs neceſſaria, & quæ ſunt illa: non iuuans peſte infectum.

134 Beneficium capiens in excommunicatione, et irregularitate, et mortali. nõ miſſans quotidie, vbi, et quomodo tenetur.

135 Beneficij habendi ætas, curatus prædicet, et profiteatur fidem; quod requirit gradum, et ordinem ſacrum. nu. 136.

137 Penſio quanta poni poſſit ſuper epiſcopatũ, et parochiali.

138 Miſſas conſtitutas epiſcopus, generalis, et abbas minuere poſſunt.

138 Beneficium ad nullum detur acceſſus, regreſſus, mandatum, coadiutoria.

139 Parochialis eccleſia, etiam reſeruata, per concurſum

Digitized by Google

curſum conferatur.

140 *Religioſus vt peccat contra votum paupertatis remiſſiue.*

111 PRimo peccat mortaliter clericus quo ad beneficia, qui vult quęrere illa per ſimoniam, ſiue mentalem, ſiue conuentionalem, ſiue realem: ſine tamen excommunicatione, & obligatione reſtituendi ſi non quęrit, & etiam ſi quęrit, niſi ſimonia ſit realis. Quid autem ſit ſimonia,& quotuplex,& quę excommunicat,di-
113 ctum eſt late ſup. cap.23.num. 100. Quibus addo non admittere ſimoniam epiſcopum, qui accipit aliquem in familiarem ſuum, conſtituta certa mercede annua, donec ei aliquod beneficium conferat, ſecundũ Oſtien. in cap. cum eſſent.de ſimo. receptum per Ioan. And. & Communem: modo nullum pactum poſt illud collatum de gratis ſeruiendo intercedat, & ita Maior in 4. diſtinct. 23. cui conſentit Oſtien. exiſtimans ſe contradicere illi.

Secundo peccat mortaliter, qui per ſimoniam ab alio commiſſam in fauorem eius,ipſo ignorante, & non contradicente, quærit beneficium,in quo, vel ad quod nullum ius prius habebat: & reſciens id conſentit, vel illico non renunciat illud, 1. quæſt. 5. per totam. & cap. nobis. de ſim. Dixi, *in fauorem eius,& eo non contradicente*: quia ſecus ſi ad nocendum ei, vel ad commodandum; ſed eo contradicente, committeretur. d. c. nobis.& cap. ſicut. eod. tit. Dixi, *in qua, vel ad quod nullum ius habebat*: alias enim ſecus, ſi ipſe in eam non conſentit, d.c. ſicut. 2. eodem titu. & etiam ſi illa ſimonia aliena non fuit cauſa quęrendi illud: ſiue quia commiſſa fuit cum vno ex multis electoribus, præſentatoribus,aut a collatoribus; quorum maior pars, ea non interueniente, illum elegiſſet,pręſentaſſet, aut ei contuliſſet; ſiue quia is, cum quo admiſſa fuit, non fuit ob eam principaliter motus: quamuis ob id data fuiſſet, vt reſoluimus in d. capit. nobis. ſequuti primam opinionem glo. in verb. interueniente. per §. fi. 1. quęſt. 6. quæ quamuis limitetur ab Oſtienſi, & etiam a Panor. licet minus quam ab ipſo,& recte quidem quo ad forum exterius per rationem Io. And. tamen quo ad forum conſcientię, quod ſola veritate nititur, c. tua. de ſponſ. non nocet coram Deo ſimonia, quæ vere non fuit cauſa quærendi beneficium,quod ſine illa æque,atque cum illa quæreretur.

114 Tertio peccat mortaliter, qui ſine titulo canonico ſcienter accipit, vel tenet beneficium cum obligatione relinquendi, & fructus perceptos reſtituendi. Et qui a principio putat titulum eſſe canonicum: ſed reſciens non eſſe talem,retinet illud.capit. 1. de regu. iur. lib. 6. & cap. cum qui.de pręb. & cap. 1. de eo qui mitt. in poſſ. cauſa rei ſeruan. eod. lib.& cap. dilectus. 2. cum ei adnot.de præb.

Quarto peccat mortaliter, qui vexationẽ, vel penſionem redimit aliter, quam debet, iuxta dicta, ſupra c. 23.nu. 102. Et qui precibus ſuis,vel alienis male quærit beneficiũ. quod quãdo fiat, dictum eſt ſup. eod. cap.23.nu.101. Et qui permutat ius ad rẽ, cum iure in re, vt ibidẽ.nu. 104.

Quinto peccat mortaliter, qui quæſitum per ſimoniam commiſſam in beneficio non reſtituit eccleſiæ,cuius eſt illud. cap. de hoc. de ſim. debet tamen ita illi reſtitui,ne quidquam cedat delinquenti; quod ſi ſic fieri non poteſt, reſtituat cum authoritate ſuperioris alteri eccleſię, vel pauperibus.arg. c. de hoc.de ſimo. vbi omnes, & S. Thom. 2. 2. quęſt. 100.art. 6. ad 4. eam tamen authoritatem non arbitror in foro cõſcientiæ neceſſariam.

Sexto peccat mortaliter, qui poſt obtentum ſecundum beneficium curatum, dignitatem, aut perſonatum, & poſt habitam eius poſſeſſionem, vel poſtquam per eum, quo minus eam habeat, ſtat, non renunciat prius, vt debet: quia ipſo iure perdit illud.cap. de multa.de pręb. immo, & poſterius, ſi pergat retinere vtrunque, & ſit incapax ad quodlibet aliud, & etiam ad ordines, per extrauag. execrabilis.§. qui vero.eod.tit.

Septimo peccat mortaliter, qui beneficium 115
curatum capit ſine diſpenſatione Papę ante 25. annum cęptum,& collatio eſt nulla.cap.cum in cunctis.§. inferiora. de elect. & tenetur relinquere illud cum fructibus; niſi remedium a Papa quęrat.& idem de eo, qui accipit dignitatem, aut perſonatum non curatum: excepto, quod hos cum diſpenſatione epiſcopi poſt viginti annos completos obtinere poteſt.cap. 1.de ętat & qualit. lib. 6. quos tamen Concil. Trid. ad 22. produxit, ſeſſ. 24.cap.12.de refor. vt diximus in cap. ſi quando. de reſcrip.excep.9.

Ad noue autem quæſitum reſpondetur, quod in epiſcopatu Palentino, in quo per concurſum dantur beneficia, poteſt eſſe competitor ad preſbyterale, etiam poſt Concil. Trid. licet nondũ compleuerit.25. annos; & ſtet conſtitutio ſynodalis iubens, vt obtinens beneficium presbyterale,intra annum fiat presbyter. Tum quia iure antiquo ſufficit attingere 25. annum ad obtinendum illud,& quodlibet curatum.cap.cum in cunctis.§.inferiora. de elect. & ei nulla parte derogat Concil. Trid. Nam qua parte habet, neminem ante 25. annum ordinandum presbyterio,intelligendum eſt de anno cępto: quia licet regulariter tempus poſitum in accuſatiuo intelligatur de perfecto,ſecundum communem, quã Bald. Alex. & Iaſ. ſequuntur in l. cui.ff. de legat. 1. tamen contra tenet ibi Bart. cuius opinio ſequenda eſt ſecundum eoſdẽ,quando concurrit aliqua alia cõiectura intelligẽdi dę cępto; puta

Digitized by Google

fautoris,qualis adeſt in propoſito, & alia fortiori,quod ius antiquum ſolũ requirebat cęptum. clem. generalem.de ætat.& qualit.cui conciliãdum eſt nouum,quum id fieri poſſit.cap.cum expediat. de elect. lib. 6. & alia vtraque fortior, quod idem Concil.ſeſſ.24. cap. 12.de refor.habet, poſſe conferri beneficium curatum ei, qui attigit 25. annum, & eadem ætas ad illud & ad presbyterium ſufficit ſecundum omnes. Tum quia mens Concilij non fuit mutare annum cęptum in completum,ſed numerum, ita quod vt antea ſufficiebat, & requirebatur ad ſubdiaconatum 18. annus, & ad diaconatum 20. & ad presbyterium 25.nunc requiratur ad ſubdiaconatum 22. ad diaconatum 23. & ad presbyterium, ſicut olim,25. & ita poteſt hodie quis fieri ſubdiaconus in 22. cæpto,& diaconus in 23. cæpto,& presbyter in 25.cæpto.Tum quia non obſtat dicta conſtitutio ſynodalis: quia etiam hodie poteſt quis intra annum a ſuſceptis minoribus fieri presbyter, ſi epiſcopo videatur id cõuenire.ſeſſ. 23.cap. 11.de refor. Videri autem debet,vt is,qui cõcurſum obtinuit presbyterale ordinetur intra annum: quod ſi epiſcopus noluerit aſſentiri, excuſatur a pœna, qui obtinuit illud:quia iuſto impedimento ſine ſua culpa impeditur,arg.cap.licet canõ.& cap.commiſſa. de elect.lib.6.iuncta gloſſ.memorab.verb.iuſto.

117 Octauo peccat mortaliter illegitim⁹, qui abſque diſpenſatione Papæ, beneficium curatum accipit, aut ſimplex ſine diſpenſatione Papæ, aut Epiſcopi. cap. 1. & 2. de fil.presby.lib. 6.& acceptio eſt nulla, & tenetur relinquere,niſi diſpenſationem obtineat.

Quibus addo,quod Concil.Trid.ſeſſ.25.cap. 15.ſtatuit,ne filij illegitimi clericorum habeant penſiones ſuper beneficijs,quæ parentes eorum obtinuerunt:neque etiam vlla beneficia in eccleſijs vbi patres beneficium aliquod habẽt,aut habuerunt: quodque reciprocæ reſignationes, quæ poſthac a parentibus clericis in fauorem filiorum, aut alias fraudulenter fient, ipſis nequaquam ſuffragentur. Quin peccat mortaliter & omnis qui accipit beneficium aliquod carẽs qualitatibus,quas illud per fundationis ſuæ ſtatuta, vel alia requirit.ſeſſ.21.cap.5.de refor.

118 Nono peccat mortaliter, qui poſt obtentam eccleſiam parochialem,& habitam illius pacificam poſſeſſionem, non promouetur ad presbyterium intra annum,& eo lapſo illam retinet,& non relinquit illam, vel fructus poſt annum perceptos non reſtituit:quia eam ipſo facto perdit cap.licet canon.de elect.lib.6.Nec obſtat,quod continenter ſoleam tenere,& tenui in commẽt. cap. fraternitas. 12.quæſt.2.& in rub.de pœnis. & alias ſæpe,quod pœna temporalis etiam ipſo iure incurſa, non debetur in foro conſcientiæ: quia id non procedit, cum contrarium conſtat de mente legiſlatoris, vel cum non imponitur proprie vt pœna, ſed vt quædam conditio, vel modus rei traditæ: vt cum teſtator relinquit aliquid alicui, vt quippiam faciat, alias perdat legatum, iuxta Panor. communiter recept.ſuper glo. verb.adijciens.in cap. Raynaldus.de teſtam. & in propoſito conſtat ex ſtilo, mentem Pontificum ſtatuentium, vt illo vel illo caſu vacet beneficium ipſo iure, eſſe, vt peccet, qui illud ita perditum retinuerit, & fructus non reſtituerit. Et quod beneficia conferantur quodam modo ſub illo modo,vel conditione tacite vel expreſſe,vt tetigi in cap. non liceat. 12.quæſt.2.& latius trado in cap.fraternitas. 12.quæſt.2.Poteſt autem epiſcopus ratione ſtudij diſpenſare, ne intra ſeptem annos ad presbyterium ſuſcipiendum teneatur; modo intra annum,quo presbyter fieri debebat, ſubdiaconus fiat. cap. cum ex eo. de elect. libr. 6. quæ tamen diſpenſatio nil prodeſt ei, qui ad ſtudendum non proficiſcitur, Syl.verb.beneficium 3. quæſt. 2.iuxta mẽtem textus, verb. inſiſtentes, & quæ in eo dicunt Archid.& Ioan. Andr. Adde quod Concilium Tridentinum ſeſſ.23. cap.2.de refor.iuſſit, vt promotus in epiſcopum intra tres menſes teneatur conſecrari ſub pœna perdendi fructus ipſo iure, & intra alios tres,ſub pœna ipſo iure perdendi epiſcopatum.

Decimo peccat mortaliter,qui eccleſiam parochialem accipit ſine intentione presbyteriũ ſuſcipiendi, vt eius fructus intra annum percipiat, & poſt eum illam dimittat,cum obligatione reſtituendi fructus:niſi voluntate illa mutata presbyterium eo durante ſuſcipiat, cap. commiſſa. §. ceterum. de elect. lib. 6. quod habet, nil minus peccare,qui eam illi ſcienter confert, tenerique ad ſeruandam indemnem eccleſiam. Idemque dicendum eſſe de illo, qui ſine animo aſcendendi ad presbyterium,quoduis aliud beneficium accipit,ſenſit gloſſ. in cap. relatum. de cler. non reſid. & clarius ibi Panorm. Quod & ſi prima facie æquum videri poteſt: contrarium tamen iure verius eſt, quum dicto cap. commiſſa. pœnale, extra ſuum caſum non debeat extendi, præſertim ſine rationis (vt ita dicam) identitate, vel maioritate, qualis hic non eſt,l. præſes.ff. de pœn.& cap. pœnę. de pœn. diſt.1. & quamuis alias idem viſum ſit de eo, qui a principio quidem voluntatem habuit ſuſcipiendi presbyterium:ſed poſtea, ea mutata, beneficiũ retinuit: contra tamen videtur de rigore iuris dicendum, quum longe magis peccet, qui ab initio eiuſmodi contrariam intentionem habens accipit, quam qui bona accipiens, poſtea cum mala commutauit, vt patet ex ſe: & textus ſolum agit de accipiente malo animo. Quod ipſum maiore ratione videtur de eo, qui non mutauit, ſed de mutanda ea dubitare cœpit:

Digitized by Google

pit: & etiam de eo, qui aliquod beneficium accipit animo illud relinquendi, ſi aliud pinguius ſibi conferatur, modo ſuæ functioni ſatisfaciat, quandiu primum obtinuerit, quidquid dicant Panor. in d. cap. relatum. Silu. verbo. beneficium. 3. quæſt. 5. Gab. in 4. diſtinct. 15. quæſt. 8. art. 3. ſine textu, & ratione iuſta obligantes homines ad inſolita, & nullo iure præcepta, contra cap. conſuluiſti. 2. quæſt. 4. immo & de illo, qui accipit beneficium, cui non eſt annexus ſacer ordo, animo firmo ſatisfaciendi quidem eius oneribus: ſed non aſcendendi ad presbyterium, nec alium ordinem ſacrum: quia id nullo iure prohibetur. Quinetiam puto, quod & conſului, poſſe quem iuſte accipere beneficium animo, vt dictum eſt, ſatisfaciendi, & cum propoſito, quod ſi frater eius primogenitus obierit mortem ſine liberis, aut ad componendam pacem, aut extinguendas lites, aut alia ſimilia, aut ad augendum decus ſuum, vel ſuæ familię, vel patrię expediret ducere vxorem, id faceret. Videtur autem rectum, quod ait Sotus lib. 10. quæſt. 5. art. 6. de iuſt. & iur. peccare mortaliter beneficiarios etiam ſimplicium beneficiorum, qui abſque animo ſe initiandi ſacris, incedunt ſine habitu clericali, non quidem eo quod non habeant eiuſmodi animum: ſed quia non deferunt habitum clericalem: quos tamen puto non obligari ad reſti-

119 tuendos fructus per prædicta. Nec tamen probo quod ait, peccare coniugatos, accipiendo auctoritate Apoſtolica penſiones ſuper beneficijs: modo eas accipiant in ſuſtentationem ſuo ſtatui neceſſariam: tum quia id non eſt contra Ius diuinum: tum quia Papa poteſt applicare fructus beneficij de conſenſu beneficiarij illis pijs operibus, quibus poteſt ipſe beneficiarius: & conſtat eum poſſe applicare illos coniugatis egentibus: quod tamen Papa raro, & nunquam ſine magna cauſa videtur facere debere, ob ſcandalum, quod inde oriretur, argu. cap. nihil. de preſcrip. Cui eſt conſequens, poſſe quem iuſte gaudere penſione a Papa ſibi conſtituta non ſeruiendo eccleſiæ, licet contra tenuerit Sot. vbi ſup.

120 Vndecimo peccat mortaliter beneficiarius minorum ordinum tantum, qui poſt matrimonium contractum per verba de præſenti, retinet beneficium, iuxta mentem gloſſ. & communis, in cap. 1. de cleric. coniug. quia ipſo iure illud amittit, adeo vt non recuperet illud: quamuis vxor ante conſummatum matrimonium, religionem ingrediatur, ſecũdum omnes. quod eſt verum etiam ſi matrimonium ob aliquem defectum extrinſecum, veluti conſanguinitatis, aut affinitatis non valeat, modo conſenſus interueniat, vt declarat Panor. d. cap. 3. Non tamen eſt idem de contrahente ſponſalia de futuro, ſecundũ omnes. Nec de conſtituto in ſacris contrahente matrimonium etiam per verba de præſenti: quia is non perdit beneficium ipſo facto: quamuis eo priuari poſſit, vt gloſſ. in d. cap. 1. cõmuniter recepta, contra Panor. determinat.

Duodecimo peccat mortaliter, qui in ſuo beneficio non reſidet, nulla ipſum ab eo cauſa excuſante. quia omne beneficium, quãlibet tenue, iure communi requirit reſidentiam. cap. conquerente. de cler. non reſident. & ibi communis ſententia: multiplex tamen cauſa excuſat. 121

Prima, auditio Theologię ad quinquennium: prælectio eiuſdem donec durauerit, etiam ſine licentia Prælati: quia eam ius concedit, cap. fin. de mag. & idem eſt de auditione, & prælectione iuris Pontificij, iuxta Archid. in cap. 2. de priuil. lib. 6. & Pan. in d. cap. fin. quod per nouas rationes defendimus in cap. licet. de præb. Ad alias autem ſcientias licentia epiſcopi requiritur, niſi vbi contraria conſuetudo viget, per notata in cap. tuæ. de cler. non reſid.

Secunda cauſa eſt, obſequium epiſcopi, quo ad duos canonicos, ac etiam alios, ſi occupentur ab eo in vtilitatem eccleſiæ ſuę vel cathedralis: non autem ſi ſolum occupentur in ſeruitio ſuo perſonali, niſi ex vrgente cauſa, & eccleſia non indigente ſeruitio, cap. ad audientiam. de cler. non reſid. adiunctis quę ſcribit ibi Panor. nu. 8. ad quod reducenda ſunt cap. de cetero. & cap. cum dilectus. eod. tit.

Tertia cauſa eadem vel maiori ratione, eſt obſequium Papę, per eadẽ iura: modo id fiat principaliter ad inſeruiendum, & non ad procurandum beneficia, ſecundum Ang. verb. clericus. 7. §. 2. Dixi, *principaliter*: quia minus principalis intentio non nocet: per dicta ſupra capit. 23. nume. 100.

Quarta, licentia legitima. gloſ. recepta cap. inter quatuor. de cler. non reſid. Voco autem legitimam eam, quam dat is, ad quem ea res pertinet, & ex cauſa, boni viri arbitrio, probabili & in ſcriptis: quando id ius requirit, de quo infra.

Quinta, cõſuetudo honeſta, iuxta Inno. in cap. ex tuę. de cle. non reſid. recep. a Panor. in d. cap. inter quatuor. & alios communiter: quamuis conſuetudo abſentandi ſe ſine cauſa, nihil valeat, iuxta eundem ibidem, & omnes: neque cum ea fraudando eccleſiam obſequio debito. In omni tamen caſu obſeruandum, vt beneficium debito nõ fraudetur obſequio & ſubditi bene gubernentur: & quamuis qui abeſt ſine cauſa probabili cum licentia, aut ſine illa peccet; nõ tamen videtur teneri ad reſtituendos fructus quoad cõdemnetur, iuxta mentem Pan. in cap. 1. de celeb. miſſar. quamuis Ang. teneat contra verb. clericus. 7. §. 5. niſi quãdo iure exprimitur. Quę omnia, & aliquot alia clarius quam vnquam explicuit Concil. Trid. Primo in ſeſſ. 6.

Digitized by Google

cap. 1. de refor. pręmittendo quales debeant in epiſcopum promoueri, monendo promotos, vt ſuum officium impleant; innouando omnes antiquos canones de reſid. epiſcoporum; & noue ſtatuendo, vt quicunque epiſcopus, vel eo ſuperior ſex menſes a ſuo epiſcopatu ſine legitima cauſa abſfuerit, perdat quartam partem omnium ſuorum redituum: & ſi per alios ſex alterā quartam: & ſi vltra, denũcietur Sedi Apoſtolicæ per eos, qui hoc facere ibi præcipiuntur: quo grauius puniatur. Et mox in cap. ſecundo iubet, vt omnes habentes inferiora beneficia requirentia reſidentiam perſonalem, cogantur facere illam, & quod priuilegium perpetuum de fructibus in abſentia percipiendis nulli proſit: nec temporale, niſi ex cauſa rationabili per ordinarium approbanda fuerit conceſſum: quo caſu epiſcopi tamquam delegati Sed Apoſt. prouideant, vt per deputationem idoneorum Vicariorum, & congruæ portionis fructuum aſſignationem, cura animarum nullatenus negligatur, nemini quo ad hoc priuilegio, ſeu exemptione quacunque ſuffragante.

Secundo prædictum Concilium ſeſſ. 23. cap. 1. de refor. adijcit omnium prædictorum & aliorum rationem, in hæc verba: *Cum præcepto diuino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oues ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre, verbique diuini prædicatione, ſacramentorum adminiſtratione, ac bonorum omnium operum exemplo paſcere; pauperum, aliarumque miſerabilium perſonarum curam paternam gerere, & in cetera omnia paſtoralia incumbere: quæ omnia ab ijs nequaquam præſtari, & impleri poſſunt, qui gregi ſuo non inuigilant, neque aſſiſtunt, &c.* Ex quo obiter notandum, non ſolum epiſcopos, ſed etiam parochos iure diuino teneri ad reſidendum in ſuis parochijs, & ad prædicandum populo: quę alibi non videntur ita expreſſa. Declarat item male colligere aliquos ex d. cap. primo. ſeſſ. 6. licere epiſcopis abeſſe per quinque menſes: & exprimit, quod quilibet epiſcopus, qualiſcunque, & quantuſcunque, etiam ſi ſit Cardinalis, obligatur ad prædictam reſidentiam perſonalem: ſubijciens tamen, quod licet abeſſe, quum Chriſtiana charitas, vrgens neceſſitas, debita obedientia, ac euidens Eccleſiæ, vel reipub. vtilitas id poſtulat. Decernit autem, quod cauſa huiuſmodi approbanda eſt in ſcriptis a Romano Pontifice, aut a Metropolitano, vel, eo abſente, ſuffraganeo epiſcopi antiquiore reſidente, qui idem Metropolitani abſentiam probare debebit, niſi cum abſentia inciderit propter aliquod munus, & reipub. officium epiſcopatibus adiunctum: cuius quoniam cauſę ſunt notorię, & interdum repentinę, ne eas quidem ſignificari Metropolitano neceſſe erit. Poterit item abeſſe duos, vel tres menſes in anno ex cauſa, cuius iuſtitia ſoli ipſius conſcientiæ relinquitur. Addit autem contra facienti nouam pœnam vltra peccatum mortale, & pœnas ſtatutas per canones antiquos. Et d. ſeſſ. 6. vt pro rata temporis abſentię non faciat fructus ſuos, & eos perceptos non poſſit tuta conſcientia tenere; imo teneatur eccleſię fabricę, vel pauperibus erogare, non obſtante vlla compoſitione. Ex quo obiter nota caſum, in quo non prodeſt compoſitio. Addit item hęc verba: *Eadem omnino etiam quo ad culpam, amiſſionem fructuum, & pœnas de curatis inferioribus, & alijs quibuſcunque, qui beneficium aliquod eccleſiaſticum, curam animarum habens, obtinent, ſacroſancta ſynodus, declarat, & decernit: ita tamen, vt quandocunque eos, cauſa prius per epiſcopum cognita, & probata, abeſſe contigerit, Vicarium idoneum ab ipſo ordinario approbandum, cum debita mercedis aſſignatione, relinquant. Diſcedendi autem licentiam in ſcriptis, gratiſque concedendam, vltra bimeſtre tempus, niſi ex graui cauſa, non obtineant.* Et quamuis hæc litera in vtramque partem flecti poſſit, arbitror, parochum poſſe abeſſe duos menſes abſque licentia ſcripta cum cauſa, quę videatur ei iuſta. Tum quia ante Concilium id licebat, & a iure antiquo nõ eſt recedendum ſine iure nouo expreſſo. l. pręcipimus. C. de appell. etiam per argum. a contrario ſenſu. cap. a nobis. 2. de ſenten. excommunic. Tum quia epiſcopo, qui magis tenetur reſidere permittitur. Tum quia verba concilij habent eadem omnino ſeruanda quo ad hoc in curatis inferioribus, quę in epiſcopis. Tum quia eſt pars benignior.

Ad primum autem noue quęſitum reſp. capellanos regum perinde poſſe capere fructus in abſentia, ac capellanos Papę; ſi vtriſque eiuſdem generis priuilegia ſunt conceſſa: immo & magis, ſi forte plus ſit eis fauore regum conceſſum. arg. cap. indultum. de reg. iur. lib. 6.

Ad ſecundum vero, quod Caietanus non diſſentit ab ijs, quę ante Concil. Triden. quod poſt eum habitum eſt, ſeruanda fuiſſe ſupra diximus.

Decimotertio peccat mortaliter beneficiarius, qui horas canonicas non recitat, & fructus perceptos non reſtituit, iuxta Concil. Lateranen. habitum ſub Leone decimo, ſeſſ. 6. §. ſtatuimus. cuius tenor eſt: *Statuimus, vt nemo beneficium curatum, aut ſimplex habens, qui elapſis ſex menſibus ab eius conſequutione ſine legitimo impedimento officium diuinum recitare omiſerit, pro tempore, quo non recitauit, fructus ſuos faciat: immo eos impendere tamquam rem iniuſte captam, in fabricam beneficij, aut eleemoſynas pauperum teneatur.* Cui addo, quod fel. recor. Pius V. cui noſtra de hac re opinio, quam hic tenueramus, placuit, declarauit hunc §. per extrauag. ſeq. 113

PIVS

PIVS Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriã. Ex primo Lateranenſi Concilio, pia, & ſalubris ſanctio emanauit, vt quicunque habens beneficium cum cura, & ſine cura, ſi poſt ſex menſes, quam illud obtinuerit, diuinum officium, legitimo ceſſante impedimento, non dixerit, beneficiorum ſuorum fructus pro rata omiſſionis, & officij, & temporis, ſuos non faciat: ſed eos tanquam iniuſte perceptos in fabricas ipſorum beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur. Veruntamen multorũ animi ſuſpenſione tenentur, cuiuſmodi rata prædicta ratio ſit habenda. Nos huic rei euidentius, atque expreſſius prouidere volentes ſtatuimus, vt qui horas omnes canonicas vno, vel pluribus diebus intermiſerit, omnes beneficij, ſeu beneficiorũ ſuorum fructus, qui illi, vel illis diebus reſponderent, ſi quotidie diuiderentur: qui vero matutinum tantum, dimidiam: qui ceteras omnes horas aliam dimidiam, qui harum ſingulas, ſextam partem fructuum eiuſdem diei amittat; tametſi aliquis choro addictus non recitans omnibus horis canonicis cum alijs præſens adſit, fructuſq; & diſtributiones forte aliter aſſignatas ſola præſentia, iuxta ſtatuta, conſuetudinem, fundationem, alia ſibi lucrifeciſſe prætendat; is etiam præter fructuum, & diſtributionem, amiſſionem. Item ille, qui primis ſex menſibus officium nõ dixerit, niſi legitimum impedimentum ipſum excuſauerit, graue peccatum intelligat admiſiſſe. Declarantes præſtimonia, præſtimoniales portiones, & qualiacunq; alia beneficia, etiam nullum omnino ſeruitium habentia, obtinentes cum prædictis pariter contineti. At quicunque penſionem, fructus, aut alias res eccleſiaſticas, vt clericus, percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium paruum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & penſionum, fructuum, rerumq; ipſarum amiſſioni obnoxium.

Ex quibus nota primo reprobari opinionem Soti, & nonnullorum dicentium non obligare prædictum §. ſtatuimus.

Nota ſecũdo, verum eſſe, quod dixi declarando prædictum §. in d.c. quando. poſito in Enchirid. de orat. c. 7. num. 32. videlicet, quod prædicta reſtitutio non eſt neceſſario facienda fabricis eccleſiarum, vbi ſunt beneficia: ſed ſatis eſt largiri eos pauperibus.

Nota tertio id, quod hinc ibi intulimus, & quo non ſemel conſolati ſumus aliquos ſcholaſticos pauperes, qui ob hoc fructus ſuorum beneficiorum amiſerant, ſcilicet, quod ſatisfaceret eiuſmodi obligatus, capiendo, ſaltem de conſilio confeſſarij, eos ſibi tanquam vni de pauperi-
123 bus. Tum quia qui ad dandum aliquid pauperibus tenetur, poteſt illud ſibi accipere tanquã vnus ex eis, ſi vere talis eſt, ſaltem de conſilio confeſſarij, & quo ad forum conſcientiæ, per tradita a Bald. in l. id, quod pauperibus. quæſt. 22. C. de Epiſcop. & cleric. Cald. conſil. 39. de teſtam. Anch. in conſi. 84. Domina Apollonia. per ea, quę latius ſcribimus in dict. capit. 7. nume. 25.

Nota quarto, quod non ſufficit reſtitutionem prædictã facere fabricæ, vel pauperibus, quando reſtituenda ſunt lucrifacta per diſtributiones quotidianas, quę debentur ijs, qui horis illis diebus, in quibus illi nõ recitarunt, interfuerũt, quibus accreſcunt, per cap. 1. de cler. non reſid. lib. 6. cum ei adnot. & non ſufficit dare pauperibus, quod debetur alteri, argum. cap. ea te. de iureiuran. niſi, quando ignoratur quis ſit. capit. cum tu. de vſur. vbi gloſ. cum communi.

Nota quinto, quod idem eadem ratione dicendum videtur de fructibus eccleſiarum, vbi eſt ſtatutum, vt fructus male percepti reſtituantur certis operibus pijs: quia illis deberet fieri prædicta reſtitutio. Quod ipſum videtur de parte, quam corpus, ſeu groſſam canonicatuum vocant, quam canonici ita lucrantur ratione ſuorum canonicatuum, vt pars non lucrifacta ab vno, accreſcat alijs, & obueniens tempore vacationis non reſeruatur ſucceſſori, qualem regulariter non habet canonicus, ſecundum gloſſam ſing. in cap. quod ſicut. de elect. verb. conſentire. ſed diuiditur inter ſuperſtites, iuxta notata in capit. relatum. 2. de teſt. Idem eadem ratione videtur de eo, quod canonicus perdit ob excommunicationem, ſuſpenſionem, aut aliam quamcunque cauſam, ſicut per hanc non recitandi: quia de ſimilibus idem eſt iudicium. capit. dudum. 2. de electio. Non tamen tenetur ad reſtituendum fructus beneficii, eo quod in peccato mortali occulto, aut notorio fuerit. Tum quia id nullo iure cauetur. Tum quia licet Ang. teneat quod ſic, verb. clericus 8. §. 5. Roſel. tamen, & Sylu. verb. clericus 4. quæſt. 24. idem, quod nos tenent. Tum per prędictum §. ſtatuimus. quo id probatur irrefragabiliter; quatenus habet, beneficiariũ, qui ſuas horas recitare omittit, non teneri ad reſtituendum, quod primis ſex menſibus a conſequutione beneficij accepit: & manifeſtum eſt, illum in peccato mortali notorio fuiſſe, ſi notorie omiſit, etſi occulte in occulto. De capiente autem parochialem, & nolente ordinari presbyterio, diximus in Enchi. de orat. cap. 21. num. 51. & ſeq.

Decimo quarto peccat mortaliter, qui beneficij ſui ędes, vineas, prędia, & alia bona dolo, 124
vel negligentia deſtruit, vel damnificat, cum obligatione reficiendi, & reſtituendi, Oſtien. in Sum. de pœnis, & remiſſio. §. quibus. verſic. 1.

Decimoquinto peccat mortaliter, qui ſuſpenſus a beneficio, aut excommunicatus per canonem, aut per hominem recipit fructus, & impendit eos, perinde ac ſi non ita eſſet ligatus: quia ſuſpenſus a beneficio non poteſt de fructibus beneficii diſponere, niſi ad ſe, & ſuos modeſte ſuſtẽtãdos: & hoc ſi bona nõ habet, vnde viuat.

Digitized by Google

ſecūdum gloſſas. cap. cum Vintonienſis. verbo amiſerant. de ele. clem. vt hi qui. de ætat. & qualit. cap. paſtoralis. §. fin. de appellat. receptas per Panor. & communem in locis ordinarijs. & in cap. apoſtolicæ. de except. ſed excommunicatus nihil poteſt accipere, iuxta glo. receptam in d. cap. paſtoralis. in fine. At quia hoc intelligendum eſt de excommunicato, per quem ſtat, quominus abſoluatur, & illud de ſuſpēſo in pęnam, qui nō poteſt facere, vt abſoluatur, videtur nihil differre in hoc excōmunicationem a ſuſpenſione ob contumaciam, quæ tam facile ac excommunicatio tollitur, vt recte ſenſit Dec. in d. §. fin. Qualiter autem peccetur per diſpenſationem fructuum beneficiorum inter viuos, vel per vltimas voluntates, dictum eſt ſupra cap. 17. nu. 94. quibus addo Concil. Trid. quod ſeſſ. 25. cap. 1. de reform. omnino interdicit, nedum epiſcopis, ſed & ceteris beneficiarijs, etiā Cardinalibus, ne conſanguineos, familiaresve ſuos reditibus eccleſiaſticis augeant, aut illos ijs, niſi pauperes ſint, diſtribuant: eoſq; monet, vt omnē humanū erga conſanguineos, & propinquos affectum, ceu malorū ſeminariū, penitus exuant. De celebrante autem, & recitante horas principaliter propter pecuniam (quod ſimonia eſt) dictum eſt ſup. cap. 23. nu. 101.

125 Decimoſexto peccat mortaliter, qui habet multa beneficia diuiſa in titulum, quorum vnū ſuo ſtatui decenti ſufficit, vel ſine diſpenſatione, vel cōſuetudine iuſta, iuxta gl. ſing. in c. dudū. 2. de elect. receptā a Pan. & communi ibidē, & ab alijs, quos cito in repet. capit. ad hęc. de præb. & probatur per capit. conquerente. de cleric. non reſid. & ſētit S. Tho. quodl. 8. art. 13. & quodl. 9. art. 15. Dixi, *diuiſa:* quia ſecus ſi legitime vnita, aut annexa. cap. vnio. 10. quæſt. 3. c. cum veniſſent. de reſtit. ſpol. cap. eam te. de ætat. & qualit. & cap. extirpandæ. §. qui vero. de præb. Dixi, *In titulum*: quia licet habere vnum in titulum, & aliud ad tempus commendatum, ad ſex menſes tantum, ſi eſt eccleſia parochialis. cap. nemo. de elect. lib. 6. Dixi, *Ad tempus*: nam de cōmendato in perpetuum, idem dicēdum eſt, quod de dato in titulum, iux. Card. Alex. in cap. cum autē. 44. diſt. Gomes. in reg. de infirmis reſign. quæſt. 13. & citatos per eum. Maio. in 4. diſt. 24. quæſt. 13. quod probauimus in cap. de multa. de pręb. excepto quod vacans per mortem Commēdatarij cenſetur vacare eo modo, quo vacabat tēpore, quo fuit ei cōmendata, ꝙ ſtilus Romanę

127 Curiæ hodiernus palā ſeruat. Dixi, *quorum vnū ſufficit*: alioqui ſecus: nam quamuis Conciliū Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 17. de reform. quod approbat tacite prædictam gloſſam, ſtatuerit, vt vnum tantum conferatur vni, qualis & quantuſcunque ſit ille, adijcit tamen, quod ſi illud ei non ſuffecerit, liceat ei aliud ſimplex ſufficiens, dummodo vtrumque perſonalem reſidentiam non requirat, habere. Ex quo duo collige, poſſe quem iuſte tenere duo beneficia ſimplicia non requirentia reſidentiam perſonalem, quorum alterum non ſufficiat, abſque vlla diſpenſatione: quæ ante hoc Concilium fuit communis opinio in capit. cum iam dudum. & capit. extirpandę. §. qui vero. de præb. Et quod Concilium non prohibet retentionem plurium, etiam requirentium reſidentiam perſonalem, per iuſtam diſpenſationem. Dixi: *abſque diſpenſatione*: quia non ſufficit habere iuſtam cauſam, eam obtinendi, attento ſolo iure naturæ, & diuino, ſine diſpenſatione iuris poſitiui id prohibentis, iuxta S. Thomam in dict. quodlib. 9. artic. 15. Dixi, *aut conſuetudine iuſta*: quia tantum, licet non plus, valeret illa, quantum diſpenſatio, iuxta eundem ibidem; quia vtraque poteſt iuri humano derogare, & neutra naturali, vel diuino. cap. fin. cum ibi late notatis, de conſuetud.

Porro, iuſta cauſa tenendi plura attento iure naturali, & conſequenter diſpenſandi, & conſuetudinem circa id inducendi, eſt ſecundum eundem circumſtantia eiuſmodi, quæ ſufficiat ad tollendam deformitatem, quam multitudo beneficiorum prę ſe fert. Plura ſiquidem beneficia tenere, vt ille ait, nec adeo ſuapte natura eſt malum, vt per nullam circunſtantiam iuſtificari poſſit, vt fornicatio, & alia id genus vitia: neque adeo indifferens, vt ſine aliqua circunſtantia iuſtificante liceat, vt habere duo prædia, vel domos, vt ſupra cap. 23. num. 1. diximus. Talis eſt circunſtantia eius, cui attenta ſuæ perſonę qualitate non ſufficit vnum beneficium ad honeſte, decenterque viuendum. Talis item tāta prudentia, ſagacitas, & induſtria alicuius, vt ſperetur plus eis, quibus pręeſt, profuturus, etiam abſens, quam communiter alius pręſens: & potius accipit propter vtilitatem beneficiorū, aut ſubditorum, quam propriam, iuxta Innoc. cap. cum iamdudum. nume. 4. de præben. recept. Talis eſt etiam defectus aliorum idoneorū iuxta Oſtien. cap. graue. col. 2. eod. tit. Talis inſuper notabilis animi virtus, nobilitas, & ſcientia. d. c. de multa. quamuis hæc cauſa videatur includi in prima: quoniam ideo cum nobili, & graduato diſpenſari poſſe videtur, per d. ca. de multa. quia eius honeſta ſuſtentatio pluribus quam alterius indiget, vt ibi diximus. Talis etiam viſa fuit Cardin. in clem. gratię. de reſcript. intētio tenentis plura beneficia, non ad ſplendidiorem victum, veſtitū, & famulatum, & alia eiuſmodi: ſed ad largius erogandum in pauperes, & opera pia, retento ſibi tantum ad vitam decentem neceſſario, & vera huius intentionis exequutione.

Quare cōfeſſarius nō debet abſoluere haben- 129
tem

Digitized by Google

tem plura beneficia, niſi ſaltem cõcurrat aliqua prædictarum, vel alia ſimilis circunſtantia, Maior vbi ſup. arg. 6. Dico, *Saltem*; tum quia nõ ſufficit quęlibet illarum ſine diſpẽſatione iuris humani. Tum quia vltima Cardinalis, licet ante prædictum Concilium ſuſtentari poſſet, poſt illud tamen nõ licet: cum abſolute prohibeat habere plura beneficia etiam compatibilia, vltra id, vel ea quæ ſufficiunt honeſtæ atque decenti ſuſtentationi, iuxta prædictam glo. d. cap. dudũ, 2. de elect. Quoniã tamẽ Concilium non prohibet tenere beneficia illa, quæ ante fuerunt collata: ſed ne de cetero cõferantur plura vni, conſuluimus eũ, qui ante illud plura obtinuit, poſſe nunc retinere, limitando ſe iuxta d. opinionẽ Card. quam, licet ſit contra Pan. & communem, ſemper putauimus veram ante illud. Quo fit, vt iure quis miretur, etiam poſt prędictum Concil. a Pontificibus Maxx. cõferri multa, quorũ vnũ ſufficit vni, & multos ſibi collata retinere, quæ profecto iure retinere nequeũt, etiam cum diſpenſatione, niſi iuſtificetur per intentionem a Cardinale requiſitam. Addo quod idem Conciliũ ſeſſ. 24. cap. 17. ſtatuit, vt plures parochiales eccleſias, aut unã parochialem, & vnam cathedralem obtinentes, cogantur alteram infra ſex menſes dimittere. In quo pondera verbum, *cogantur*, &c. per quod reſpondimus neutram ipſo iure vacaſſe. Pondera item id habere locũ, etiam in his, qui per iuſtam diſpenſationem tenebãt plures parochiales: quamuis audiam aliquos contradicere, arg. cap. ordinarij. §. ceterũ. de offic. ord. lib. 6. quod aiunt eſſe innouatũ per idem Concilium ſeſſ. 6. cap. 1. de refor. Quorum opinio, licet diſputando forte defendi poſſet, conſuli tamen non debet. Tum quia eſt contra mentem Concilij, vt ex eius contextu patet. Tum quia ſic interpretatur Curia cogens ad dimittendam alteram eccleſiarum, omnes, qui ante, etiam cum legitima diſpenſatione, tenebant duas. Tum quia licet principium d. cap. ordinarij. innouetur vſque ad §. ceterum. ille tamen tacetur. Hoc tamen ius nouum non extenditur ad alia incompatibilia legitime obtenta: & ita qui habet alia beneficia incompatibilia, puta plures perſonatus, vel vnam parochialem, & aliam dignitatem: vel perſonatum, quæ non ſunt eccleſiæ parochiales, nõ eſt cogẽdus relinquere vllũ.

130 Decimoſeptimo peccat mortaliter, qui fructus ſui beneficij in plures, quam tres annos, locat, aut in emphyteoſim dat. clem. 1. de reb. eccl. non alien. & eſt excommunicatus in terris, vbi eſt recepta extrauagans Pauli II. de qua infra cap. 27. num. 147.

131 Decimooctauo peccat, qui parochiano petenti ſacramenta non miniſtrat, vel non dat licentiam alteri confitendi: vel intereſt matrimonio clandeſtino, vt ſupra cap. 22. num. 68. aut benedicit ſecundas nuptias. num. 83. aut primas tempore indebito, ibidem.

Decimonono peccat, qui inducit aliquem ad promittendum, aut iurandum ſe accepturũ ſepulturam in ſua eccleſia, aut quam iam accepiſſet, non mutaturum, cap. 1. de ſepult. lib. 6. & eſt excommunicatus excommunicatione Papę reſeruata, clemen. cupientes. §. ſane. de pœn. de quibus infra cap. 27. num. 137. diximus. Et qui aliquem in peccato mortali notorio mortuum in loco ſacro ſepelit. cap. quibus. 13. quæſt. 2. 132

Vigeſimo peccat mortaliter, qui non diſcit ea, quæ neceſſario ſcire tenetur ratione beneficij, vel officij; neque vult illud renunciare, cap. non eſt putanda. 1. quæſt. 1. & l. idem iuris. §. 1. ff. ad l. Aquil. Porro ſacerdos, quatenus eſt ſolũ ſacrificus, eſt obligatus ſcire legere, cantare, & conſtruere, gloſſ. clem. 1. de conceſſ. præb. verb. reputamus. quam Cardinal. Panor. & Imo. probant ibidem. & faciunt multa, quæ adduximus in prælect. cap. ſiquando. e cept. 11. & 12. de reſcrip. Et quatenus ſacramenti miniſter ſcire debet cuiuſcunque ſacramenti formam, materiã, & modum debitum adminiſtrandi. Et quatenus confeſſarius & iudex fori conſcientiæ ſcire debet, quod ſupra cap. 4. dictum eſt Quo fit primo, vt religioſis, & quibus nõ eſt onus curæ animarum, neque audiendi confeſſiones, ſatis ſit ſcire, quę ſunt neceſſaria presbytero, iuxta mentem Inno. recep. in cap. cum in cunctis. de elect. Secundo, quod qui habet prædictum onus, ignorans ad id neceſſaria, tenetur diſcere illa, aut relinquere onus, vt dictum eſt: & ita, qui licet ſit idoneus ad aliquod beneficium, ſi tamen non eſt idoneus ad id, quod obtinet ratione loci, aut perſonarum ſubditarum, & nõ vult diſcere, quo fiat talis, non debet abſolui, argu. d. cap. cum in cunctis. & eorum, quę ibi Innoc. recep. ait, & Panor. in cap. venerabilis. de pręb. 133

Vigeſimoprimo ſacerdos, qui negligit, aut ob timorem omittit communicare proximum iam morientem, vel eius cõfeſſionem audire, quamuis peſtilentia laboret, ſi eſt in extrema neceſſitate ſpirituali conſtitutus, iuxta d. c. 24. nu. 10.

Vigeſimoſecundo peccat mortaliter, qui beneficium eccleſiaſticum accipit ſciens, aut ſcire debens ſe irregularem, ſuſpenſum, excommunicatum, aut interdictum eſſe: & titulus eius eſt nullus, cap. cum inter. de elect. cap. poſtulaſtis. & cap. ſi celebrat. de cler. excom. miniſt. & qui in ſolo peccato mortali id facit, iuxta Panor. in d. cap. ſi celebrat. quod non eſt verum, vt probauimus ibidem poſt Feli. in cap. dilecto. de except. col. 3. Ioan. Maior. in 2. diſt. 44. quęſt. fin. & in 4. diſt. in. 18. quęſt. 4.

Vigeſimotertio peccat mortaliter, qui non dicit tot & tales miſſas, quot, & quales, & quo in loco tenetur, abſque iuſto impedimento: aut 134

quas

quas omiſit, vt debet, non complet, arg. cap. 1. de pact. & procem. Grego. & cap. ſignificatum. de præb. Quot autem teneatur dicere parochus inquantum parochus, non videtur iure determinatum, nec ſufficienti ratione probari: quia nulla ratio concludit omnibus diebus eum miſſam dicere, neq; omnibus, quibus commode poteſt: quamuis ſic omnibus feſtis de præcepto colendis; quia in eis populus eam tenetur audire, cap. miſſas. de conſecr. diſt. 1. Quare primo inſtitutio, vel conſtitutio particularis ſeruanda eſt. Secundo, conſuetudo, quæ pro lege habetur, quando lex deeſt, cap. conſuetudo. 1. diſtin. & ita vbi eſt conſuetudo dicẽdæ miſſæ omnibus diebus per ſe, aut per alium, non ſatisfacit dicendo diebus, quibus commode poteſt: quia tenetur per ſe, vel per alium quolibet die dicere: & vbi eſt conſuetudo, vt ſolis dominicis, & feſtis, vel certis hebdomadæ diebus, tenetur dicere per ſe vel alium in illis: quamuis Sot. de iuſt. & iur. lib. 9. quæſt. 3. art. 1. non ſatis caute iudicet parochũ teneri, & ſatisfacere celebrando quoties decenter poteſt: ſacellani autem ſiue capellani, tenentur dicere, quas, vbi, & quomodo inſtitutio ſacellorum, vel eorum promiſſio habet, argum. dicti cap. cum dilectus. de conſuetu. cap. 1. & cap. qualiter. de pact. Addo quod onus annexum beneficio, vt illud obtinens quotidie celebret de ſancta Maria, non obligat ad miſſandum omnibus diebus: neque ad miſſam dicendam de illa omnibus, quibus miſſare tenetur: ſed ſolum illis, quibus frequentius ſalua honeſtate, & deuotione debita poteſt, d. cap. ſignificatũ. de præb. onus autem dicendi per ſe, vel per alium omnibus diebus, de omnibus diebus intelligendum eſt, vt ibidem diximus.

135 Vigeſimoquarto peccat mortaliter, qui contrauenerit alicui ſequentium præceptorũ Concilij Trid. quod ſeſſ. 25. cap. 1. de refor. præcipit ſic: *Habens beneficium cum onere legendi, legat per ſe, ſi eſt idoneus; ſin minus, per alium: & in poſterum non valenti legere per ſe, nec conferatur eiuſmodi beneficium, decernens collationem ei factam eſſe nullã.* Cui conſequens eſt, acceptantem peccare, arg. cap. eũ qui. de præb. lib. 6. Et in ſeſſ. 5. cap. 2. qđ habens beneficium curatum, prædicet verbum Dei ſuo populo, vt minimum dominicis & feſtis ſolennioribus, & doceat ad ſalutem neceſſaria. quod eſt tanquam nouum, & ſingulare notandum. Et ſeſſ. 23. cap. 3. quod nullus obtineat beneficium ante 14. annum. Et quod in minoribus conſtitutus, niſi beneficium eccleſiaſticum habeat, aut in ſeminario, vel aliqua ſchola, quaſi via ad maiores ſuſcipiendos verſetur, non gaudeat priuilegio fori. Quæ res nouiſsima eſt. Et ſeſſ. 24. cap. 12. quod archidiaconi ſint magiſtri, aut licentiati in theologia, aut canonibus. Nota, non ſufficere quo ad hoc doctoratum, vel licentiam iuris ciuilis, medicinæ, vel artiũ, quod curia ſeruat. per quod ſoluitur quæſtio miſſa mihi ex Hiſpanijs. Et quod per archidiaconum intelligitur ſolum is, de quo loquitur rubrica de offic. archid. qualem in Hiſpania neminem ſcio: quia prædicta rubrica ſolum videtur loqui de illo, qui eſt caput capituli, & primus poſt pontificẽ; & tales Hiſpania in ſæcularibus eccleſijs vocat Decanos, & in regularibus Priores, & Gallia, vt plurimũ, præpoſitos, cui alludit cap. quãuis. de verb. ſign. Reliquæ vero dignitates non conferantur, niſi conſtitutis in anno 22. Per hoc corrigitur cap. 1. de ætat. & qualita. lib. 6. quod præſcripſit in hoc annum 20. Et prouiſi de beneficijs curatis teneantur infra duos menſes a die poſſeſſionis corã epiſcopo, aut eius vicario profiteri fidem Catholicam, ſpondentes ſe in Romanæ Eccleſiæ obedientia permanſuros. Quod 136
ipſum de canonicatibus, & dignitatibus prouiſi faciant, non ſolum coram epiſcopo, ſed etiam in capitulo: alioqui nõ faciant fructus ſuos, nec illis ſuffragetur poſſeſſio. Quod etiam valde nouum eſt: quatenus multum addit cap. ego N. & cap. nullus. de iureiu. reſpectiue. Nemo etiam obtineat dignitatem, canonicatum, aut portionem, qui non ſit ordine ſacro, quem illa requirũt, initiatus, aut in ea ætate cõſtitutus, vt infra tempus ſtatutum, initiari valeat. In omnibus vero eccleſijs cathedralibus omnes canonicatus habeant annexum ordinem presbyterij, diaconatus, vel ſubdiaconatus. Hortatur etiam Concilium vt ſaltem dimidia pars canonicatuum conferatur tantum magiſtris vel doctoribus, aut etiam licentiatis in theologia, vel iure canonico. Pondera, quod poſtremũ non eſt præceptũ, ſed tantum exhortatio, quæ non obligat. §. fin. 4. diſt. Quodque nullius ſtatuti, aut conſuetudinis vigore liceat ab eccleſijs, vltra tres menſes quolibet anno abeſſe. Hic videtur permitti maior abſentia dignitates, & canonicatus obtinentibus, quã parochis, per cap. 1. ſeſſ. 23. de refor. & cap. 13. quod ſuper fructibus epiſcopatus, nõ excedentibus ſummam ducatorum mille, aut 137
fructibus parochialium, non excedentibus centum ducatorum penſiones, aut fructuum reſertationes non aſſignentur. Hoc videtur tangere Papam, qui licet ligari non poſſit, cap. propo- 138
ſuit. de conceſſ. præbend. ſeruat tamen hactenus inuiolabiliter, & vbi parochiales non ſunt diuerſæ, diuidantur: & vbi non ſunt, erigantur: non obſtantibus &c. Item ſeſſ. 25. cap. 4. de refor. quod epiſcopi in ſynodis, & abbates, & generales Ordinum in capitulis ſuis generalibus pro ſua conſcientia diſponant de miſſis, ſi earũ fuerit exorbitans numerus, vel eleemoſynæ ijs dicendis impares. Hoc videtur ius nouum, quo ad Abbates, & Generales, ſed nõ quo ad epiſcopos; qui poſſunt hoc facere, argu. cap. cum acceſsiſſent.

Digitized by Google

ceſſiſſent.& cap.ex parte.de conſt.& eis adnot. etiam ſine ſynodo,iure antiquo,quod non videtur per hoc ſublatum, cum fuiſſet additum ad
139 augendum,argum.cap. fin.de verb.ſignifi. Item cap. 13. quod quarta funeralium ſolita iam ante annos 40.perſolui eccleſię parochiali, ſoluatur,etiam ſi poſtea conceſſa fuerit alicui monaſterio, non obſtantibus &c. Et ſeſſ. 25. c.7.de refor. ſtatuit,quod in poſterum acceſſus, regreſſus,aut coadiutorię cum futura ſucceſſione nõ concedantur,niſi quo ad epiſcopatum,& abbatiam,certis ad id cauſis concurrentibus. Et ſeſſ. 24.cap. 19. de refor.quod nec mandata de prouidendo gratię expectatiuæ, etiam ſub nomine indulti,nec aliæ quæcunque gratię ad vacatura, aut indulta ad alienas eccleſias cuiquam concedãtur,& hactenus conceſſa, abrogata cenſeantur. Et cap. 8. quod nulla eccleſia parochialis, etiam ſi reſeruata fuerit, & vacet in Curia, niſi per cõcurſum,& oppoſitionẽ præuio examine, de quo ibi, conferatur.

140 Qualiter autem religioſus peccet contra votum paupertatis,latius quam hactenus trado in cap. non dicatis.12. quæſt. 1.

De peccatis Prædicatorum, ſiue Concionatorum.

SVMMARIVM.

141 *Prædicans vt peccat, ſi id facit ſine facultate, quam is dare poteſt, & aduertens ſe eſſe in mortali, vel mentiens.*

142 *Prædicans vt peccat miſcens ridicula, detrahẽs prælatis, decimare diſſuadens, ſi religioſus ſine conſenſu epiſcopi.nu. 143.*

143 *Prædicandum quid, quoties, quibus, & a quibus.*

141 CIRCA hæc dicimus, quod peccat mortaliter primo cõcionator,qui publice concionatur abſque facultate legitima, c. excommunicamus. §. quia vero.de hęret. qualẽ habet epiſcopus per totum orbem, & parochus in ſua parochia : qui poteſt dare illam alteri noto, & alias probato, quoad ſuã parochiã, ſicut epiſcopus quo ad ſuam diœceſim, & Papa quo ad omnes, vt colligitur ex Pan. & communi in c.inter cetera. de offic. ordin. & d. §. quia vero. de hæret.& ex Cardinali in clem. dudum. de ſepult. quia ſunt ordinarij, & ordinarius poteſt omnia, quæ ſunt iuriſdictionis, delegare iure canonico, iuxta gloſ.recep.cap.peruenit.95. diſt.

Secundo peccat mortaliter qui aduertens ſe eſſe in peccato mortali, ante iuſtam contritionem concionatur, ſecundum Caiet. in 3. par. quæſt. 64. art.6. & 2. 2.quæſt. 187.art.1.qui retractauit, quod dixerat in Summa verbo,prædicatorum peccata.in princ.& tom.3. de vſu ſpir. quæſt.1. vbi oppoſitum tenuit : quia actus prædicandi, ſaltẽ per legem humanam, eſt actus peculiaris ordini euangelij. Et qui aduertens mentitur concionando circa doctrinam fidei, bonorum morum, hiſtoriarũ ſanctorum, miraculorũ, aut prophetiarum ad cohortandum, inducendum, aut mouendum auditores, iuxta Caiet. in ſum. verb. prædicatorum peccata. Dixi, *circa doctrinam fidei, &c.* quia mentiri circa alia non eſt peccatum mortale, niſi notabiliter ſcandelizaretur, vt de mentiente in iudicio, & cõfeſſione dictum eſt ſupra capit. 18.num.3. Et peccat, qui prĩcipaliter, vel minus principaliter ob laudem, honorem, vel pecuniam prædicat: & quanto plus mereatur qui pure ob Dei gloriam id facit, colligas ex cap. 23. ſup. num. 6. & latius ex commen. noſtro ſuper capit. cum miniſter. 23. quæſt. 3. num. 44. Qui vero concioni fabulam, 142 & facetias, aut aliquid ridiculum miſcet, peccat quidem iuxta S. Anton. par. 3. tit. 18. cap. 4. & Caiet. 2. 2. quæſt. 164. art. 2. ſed communiter non pluſquam venialiter, iuxta eundem, in dict. verb. prædicatorum peccata. immo nec ſemper venialiter, vt cum ad hilaritatem honeſtam breuiter dicuntur, vt tradit Aug. Triump. in ſumma de poteſtat. eccleſiaſtic. quæſt. 107. artic. 1.

Tertio peccat mortaliter religioſus, qui concionãdo prælatis Eccleſiæ, & ſacerdotibus detrahit, præſertim quo laicis placeat, clem. 1. §. quibus. de priuileg. Quod intelligendum eſt, iuxta gl. ibidem. verb. detrahẽdo. de detractione nominatim, expreſſe, vel ęquipollenter facta: licet enim generaliter prælatorũ vitia reprehendere, modo id prudẽter, & abſque ſcandalo fiat. Et quamuis d. clem. ſolum loquatur de religioſis, quia ſępius in eo peccant; idem tamen de ſęcularibus dicendum eſt, quo ad peccatum : quamuis non quo ad pœnas ibi conſtitutas, arg. gloſ. clemen. 1. de reſcript. verb. præſidentes. adiuncto textu in l. interpretatione. ff. de pœnis. Quę confirmantur per Concil. Lateranenſe, quod ſub Leone X. ſeſſ. 1. vetuit concionatoribus populo prędicare miracula falſa, incerta, aut prophetias per ſacram ſcripturam non approbatas : & prę latis Eccleſię detrahere, addẽs alijs pœnis excommunicationem latæ ſententię reſeruatę Papæ, quod non latuit Caietanum in Summa, verb. excõmunicatio. cap. 18. ſub fin. Et religioſus qui concionãdo diſſuadet populo decimarum ſolutionem, eſt excommunicatus, clem. cupientes. de pœn. de quo infra cap. 27.

Quarto, qui contrauenit pręceptis Concil. 143 Trid. quod ſeſſ. 5. capit 2. pręcipit ſic : *Nullus regularis prædicet in eccleſiis ſui ordinis, niſi prius examinatus, et approbatus a ſuo ſuperiore, de vita, moribus, et ſcientia, obtenta ab eo licentia, quam Epiſcopo*

præſentet

præſentet, benedictionem ab ea petendo. In eccleſiis ve ro, qui ſui ordinis non ſunt, etiam licentia epiſcopalis neceſſaria erit. Epiſcopi etiam neminem regularem extra clauſtra viuentem, nec ſæcularem ſacerdotem prædicare ſinant, niſi eis noti ſint, et moribus, et doctri na probati, etiam cuiuſcunque priuilegij prætextu. Et ſeſſ. 24. cap. 4. de reform. ſic: *Nullus ſæcularis, vel regularis etiam in eccleſiis ſui ordinis prædicet, con tradicente Epiſcopo. Epiſcopi autem ſingulis dominicis, et feſtis ſolemnibus, diuinam legem per ſe in ſuis eccleſiis annuncient, vel ſi legitime impediti ſint, per deputatos ab eis: in alijs vero eccleſiis per parochos, vel alios; tempore vero Aduentus, et Quadrageſima quotidie, vel ſaltem tribus diebus in hebdomada, legem diuinam, et ſacram ſcripturam annuncient: et feſtis diebus pueros doceant doctrinam Chriſtianam, et obedientiam erga Deum, et parentes.* Et c. 7. ſic: *Miniſtrantes ſacramenta, etiam ſi ſint Epiſcopi, ijs qui ea ſuſcipiunt, illorum vim, et vſum explicent, et inter miſſarum ſolemnia, vel alia diuina officia vernacula lingua feſtis diebus legem diuinam populo exponi curent, poſtpoſitis inutilibus quæſtionibus, quæ non ædificant. Res item incertas, aut ſpeciem falſi habentes proponi non permittant, et curent prædicari doctrinam veram de purgato rio.* Et ſeſſ. 22. c. 8. ſic. *Omnes curam animarum gerentes per ſe, vel per alios aliquid ex his, quæ in miſſa leguntur dominicis et feſtis exponant, et myſterium ſanctiſſimi huius ſacramenti declarent.*

De peccatis coniugatorum.

SVMMARIVM.

144 *Sponſalia clandeſtina poſt Concil. Triden. complens, et vtens matrimonio præſumpto, etc. vt peccat.*

144 *Matrimoniũ præſumptum ceſſat, et coram quo parocho contrahendum, ſine cuius præſentia contractum nullum.*

144 *Parochi viri an mulieris præſentiam requirat matrimonium.*

PEccat primo coniux modis ſupra cap. 22. a nu. 30. poſitis, & non complens ſponſalia clandeſtine contracta, etiam poſt Concil. Trid. quia illud ſolũ matrimoniũ, & non illa annullat. Et qui vtitur matrimonio præſumpto per copulã carnalem habitã poſt prædictum Conc. quia poſt illud ceſſant matrimonia præſumpta, per c. is qui. de ſponſ. Et qui diſcedit a matrimonio contracto coram parocho habitationis feminæ, etiam ſi parochus habitationis viri non aſſiſtat. Et qui vtitur contracto publice, etiam coram toto populo, ſine præſentia parochi, vel alterius presbyteri, cum licẽtia illius, vel ordinarij, quia congregatio Conc. Trid. ſub Pio V. interpretata fuit ſufficere parochum mulieris, quando matrimonium contrahitur in parochia mulieris, ſicut eadem ſub Gregor. XIII. cenſuit, ſuffi cere parochum viri, quando in eius parochia contrahitur, vt dictum eſt ſup. cap. 22. num. 27.

Confeſſarius erga confeſſum vt ſe geret. Cap. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *COnfeſſarius doceat confeſſum hoc, & hoc.*

1 *Confeſſarius alium ad aliud exhortetur, alium laudet, alij nil dicat.*

2 *Confeſſarius hoc præſtari faciat quinque caſibus.*

3 *Confeſſarius facile non iudicet eſſe mortale, q. eſt controuerſum, & quid tunc faciet.*

3 *Confeſſarius non abſoluat nolentem facere neceſſaria.*

4 *Confeſſarius quid faciet, quando pænitens contrariam ſuæ opinionem habet, & quid quando vterque dubitat.*

5 *Confeſſarius quid dicet ei, qui reſtituere debet, & quid ei, qui reſtituturum ſe promiſit, & non præſtitit.*

6 *Confeſſarius quid faciet in abſolutione reſeruatorum, cum breui reſolutione.*

6 *Peccatum reſeruatum cui, & quomodo confitendum, & ſoluendum.*

7 *Abſolutio excommunicationis præcedat peccatorum abſolutionem, ante illam faciat hoc, & hoc. num. 8. & 9.*

10 *Abſoluatur pænitens ab omni excommunicatione maiore, et minore ſic.*

11 *Abſolutio peccatorum detur in hac forma, quamuis ad ſubſtantiam eius minus ſufficit.*

12 *Abſolutio conditionalis non detur: et data a peccatis, cenſuris, et irregularitatibus ab eo, qui pænitentem poterat abſoluere ab omnibus, quas incurriſſet, etiam oblita includit etc. num. 13. et cum datur ab eo, qui non poterat, quid fiet, et an abſenti dari poſſit, nume. 14.*

CIrca hęc dicimus primo, quod confeſſarius vt diximus in princ. cap. 1. de pęnit. diſt. 6. nu. 50. doceat ea, in quibus pęnitentem errare animaduertit, putando peccatum eſſe, quod nõ eſt; aut contra: aut eſſe mortale, quod eſt veniale; aut contra: ſaltem in his, quę ſcire tenetur: idem faciet de cenſuris, quas falſo credit eſſe, vel non eſſe, per principium. cap. 1. de pęnit. diſt. 6. & quæ ibi tradimus, & argum. cap. omnis. §. ſacerdos. de pęnit. & remiſ. 1

Secundo, pro varietate pęnitentium, alium arguat, alium ſoletur, alium de diligentia, & ordine memorãdi, & accuſandi modeſte laudet, & ad gratias ob id agendũ incitet: alijs alias virtutes magis commendet, alijs alia vitia acrius increpet.

Digitized by Google

crepet. Porro pænitenti docto, diligenti, & ſępe confitenti, & celebranti, aut nil dicat, aut ſolum, vt faciat, quæ nouit facienda: & cum ſit lux, & ſal aliorum, caueat, ne ſit eis offendiculo, vt copioſius diximus in d. cap. 1. nu. 52. & ſeqq.

2 Tertio, præmiſſis ante poſt prædicta interrogationibus opportunis, faciat concludi confeſſionem, dicendo ſe commiſiſſe illa omnia peccata, & alia multa, quæ non ſatis meminit, cogitatione, verbo, opere, & omiſſione: & perſuadeat proponere nunquam amplius, Deo iuuante, ea, nec alia ſaltem mortalia ob eius amorem peccaturum, iuxta dicta ſupra cap. 1. nu. 12. Sed non obliget eum ad id voto, iuramento, vel alia promiſſione, quę nouum vinculum adijciat: niſi quũ ius id pręcipit, vt in excommunicato notorio abſoluendo. cap. ex parte. de verb. ſig. & cap. ſolet. de ſent. excommu. lib. 7. & in incendiario. cap. peſſimam. 23. quæſt. 8. & in mutilatore. cap. ſi quis membrum. ead. cau. & quęſt. & manifeſto raptore, aut eccleſiæ violatore, cap. ſuper eo. de rapto. & vſurario publico cap. quanquam. verb. nullus. de vſur. lib. 6. & in publice iniuriante perſonis eccleſiaſticis. cap. quiſquis inuetus fuerit. 17. quæſt. 4.

3 Quarto, caueat facile negare abſolutionem pænitenti dicendo eſſe mortale id, de quo ſunt cõtrariæ opiniones, ne eum in futurum propter conſcientiã illaqueet: ſed potius conſulat libros vel doctos, vel certe perſuadeat ei propoſitum faciendi, quod iure facere debet conſilio N. vel N. quibus confidit, vel aliorum quorum iudicio fidendum eſt: tale enim pænitentis propoſitum ſufficit, vt abſoluatur. Ang. verb. cõfeſſio 4. §. 3. & Syl. verb. confeſſio. q. 20. adiunctis, quæ diximus ſup. cap. 23. nu. 21.

Quinto, quod nullatenus abſoluat pænitentẽ nolentem abſtinere ab eo, quod certum eſt eſſe mortale, per dicta ſup. cap. 10. nu. 4.

4 Sexto, quod ſi ſint contrariæ doctorum opiniones, quarum alteram confeſſarius, & alteram pænitens ſequitur, & confeſſarius credit euidenti ſe textu, vel ratione niti: pęnitentem autem dubia, non debet eum abſoluere. At ſi confeſſarius non adeo forti ratione nititur, vel pęnitẽs nititur pari, vel fere pari, & habet aliquẽ pro ſe doctorẽ clarum, poterit eum abſoluere, vt poſt Adri. in 4. de cõfeſſ. quęſt. 5. dub. 7. tenuimus in cap. ſi quis autem. de pænit. diſt. 7. nu. 66. nõ diſtinguentes inter proprium parochum ad audiẽdum obligatum, & alium, qui poteſt audire, & non tenetur, vt nec Adri. diſtinxit, quidquid Gofred. relatus per S. Ant. 3. par. tit. 17. cap. 10. §.

5 2. dicat. Quibus adde, quod, ſicut cum dubitatur an aliquid ſit mortale, nec ne? ſecuriorem partẽ confeſſarius & pęnitens eligere debent: ita quũ dubitatur, an pænitens hoc facere, dare, aut pati debeat, digniorem opinionem confeſſarius eligere debet, Ang. & Syl. vbi ſupra. Dixi, *Quum dubitatur*: nam confeſſarius, vel pęnitens credẽs ſuam ſententiam eſſe veram, non dubitant, vt diximus in d. cap. ſi quis autem. nu. 9. & ſeqq.

Septimo, quod pænitentem ad aliquam reſtitutionem aliquorum obligatũ inducere debet ad propoſitum eam faciendi, quam cito commode poterit, iuxta dicta in cap. 17. nu. 54. admonendo eum, ſi nimis differat, in peccatum mortale recaſurum, & gratiam, quam per confeſſionem & abſolutionem adeptus eſt, amiſſurum. Quin & eum, qui confeſſione præterita reſtitutionem promiſit, nec reſtituit, non debet abſoluere quoad reſtituat, niſi raro, vt in d. cap. 17. num. 59. infinuatum eſt.

Octauo, quod pęnitentem habentem peccatum reſeruatum non debet abſoluere ab eo ſine 6
priuilegio, bulla, vel alia licentia eius, qui illa poteſt dare: ſed vt dixi in cap. conſideret. §. cautus. nu. 10. de pęnit. diſt. 5. debet abſoluere a quibus poteſt, & pro abſolutione reſeruati mittere ad eum, cui reſeruatum eſt: cui ſolum reſeruatum confiteatur, vt ab illo abſoluatur, aut abſoluendus ad priorem confeſſarium remittatur. Quare vt cuidam doctiſſimo reſpondi, non debet dicere abſolute, Abſoluo te ab omnibus peccatis mihi confeſſis: ſed cum limitatione. exceptis tali & tali: poſſet item pœnitens per ſe, vel per alium ante vel poſt ſuam confeſsionem impetrare facultatem ſecretam, verbo, aut ſcripto, ab eo, cui reſeruatum eſt, abſoluendi a proprio cõfeſſario: aut quia is modus periculoſus eſt, eo quod peccatum extra confeſsionem detegitur tutius eſſet, vt confeſſarius per ſe, vel alium impetraret ſibi facultatem abſoluendi ab illo vel illo peccato ei reſeruato. Superior autem, cui eſt reſeruatum peccatum, non poteſt abſoluere ab illo, antequam ipſi, vel alteri omnia fuerit confeſſus.

Nono quod pęnitentem excommunicatum 7
prius debet abſoluere ab excommunicatione, quam a peccatis: alias mortale ſacrilegium committeret, vt diximus in d. cap. conſideret. §. cautus. nu. 24. poſt Palud. in 4. diſt. 17. quęſt. 1. col. 4. argum. cap. ſi celebrat. de cler. excommun. miniſt. cap. ſacris. de his quę vi. contra Angel. ver. confeſsio 5. §. 10. ſequentem Monald. pro ſe incaute citantem Richard. qui contrarium tenet: licet abſolutio peccatorum ſi concederetur, valeret, modo, quo ſupra dictum eſt cap. 9. num. 5. Quod ſi facultatem abſoluendi ab excommunicatione non habet, nullatenus a peccatis abſoluat, quouſque abſolutus ab ea, redeat, aut deferat mandatum ad abſoluendum eum. Porro in abſoluendo ab excommunicatione ſeruare debet formam iuris, quæ, vt diximus in cap. 1. in prin. de pęnit. diſt. 6. nu. 54. habet, primum, vt iuret parere ſuper eo mandatis Eccleſię, cap. ex

tenore.

Digitized by Google

tenore.cap. de cetero.de ſent.excom. Secundo, quod parti ſatisfaciat,ſi offenſa,aut debitum eſt notorium,cap.ex parte.de ver.ſign.& cap.ſolet. de ſent.excō.lib.6. aut impenſas, ſi contumacia eſt notoria,cap.venerabilibus.§.porro.eod. tit. & lib.& hoc ſi poteſt, ſin minus pręſtet ſufficientem cautionem,id eſt dando pignora,vel fideiuſſores: & ſi neque hanc poteſt, det iuratoriam. Noue autem addimus,quod quamuis diſtinctio debiti,offenſæ, aut contumaciæ notoriæ & dubiæ locum habeat in foro exteriori: in interiori tamen non habet, ſed ſolum ſi ſcit,aut neſcit ſe debere,aut offendiſſe,aut quantum,aut quomodo,aut cui ſoluere debeat: quia in hoc foro ceſſant præſumptiones, & confeſſum a pęnitente pro certo,notorium habetur,iuxta omnes, arg. cap. tua.cap. is qui.de ſponſal. quod eſt vſu fre-
8 quens,& theoria rarum. Tertio, quod humeros nudatum cum pſalmo *Miſerere mei Deus*.aut alio pænitentiali, virga, fune, aut flagello cædat, & poſt *Gloria patri*, &c. *Kyrie eleiſon*, &c. *Pater noſter*,&c.cum verſiculis *Saluum fac*, &c. *Oremus, Deus cui propriū eſt miſereri ſemper, et parcere ſuſcipe deprecationem noſtrā,& hunc famulū,quem excōmunicationis ſententia ligatum tenet, miſeratio tuæ pietatis abſoluat.Per Chriſtum D. N. Amen.* c.a nobis.2.de ſent.excom.& tradit S.Anto.3.par.tit. 24.cap.77.§.1.quem ſequuntur alij,& poſt abſoluat in hæc verba: Authoritate qua fungor, abſoluo te a uinculo excommunicationis, quod incurriſti ob hanc vel illam cauſam, & reſtituo te ſacramentis Eccleſiæ & communioni fideliū, In nomine Patris &c. Amen.Et ſi eſt excommunicatus ob multas cauſas,exprimat eas in abſolutione: alioqui a ſolis expreſſis eſſet abſolutus, iuxta omnes. Quamuis, mea ſententia,ſatis eſt habere intentionem eum ab omnibus abſoluendi,& comprehendi omnes ſuis verbis. Si uero, ob unam tantum cauſam ſæpe incurrit, ſufficit dicere, *toties, quoties eam incurriſti*. Et quia ſtatim dicemus expedire, vt generaliter abſoluat quemlibet pænitentem ab omni excommunicatione,ſub conditione,ſi,& quatenus eſt opus & poteſt:quamuis non uideat eum aliqua teneri,a fortiori expediet, vt eum ſic abſoluat, quando eum abſoluit ab aliqua particulari,qua videt eū
9 teneri.Quamquam autem modus prædictus regulariter ſeruandus eſt, quando commode poteſt in abſoluendo excommunicato: abſolutiō tamen aliter facta,valet etiam ſolum dicendo. *Ego te abſoluo ab excommunicatione*. vel, *Rebenedico te*. aut aliud æquipollens.cum intentione abſoluendi; Silu.verb.abſolutio 5.q.2,vt diximus in dicto cap.1.vbi addimus nu.55.ne faciat fęminam nudare humeros: quia nullo iure id cauetur; & a num.60.quod quatuor prędicta non ſunt ſeruanda, quando excommunicatio nō eſt certa,& ad cautelā abſoluitur. Et Leonem PP. X.fratribus Ordinis Minorum conceſſiſſe, ne quando excōmunicatos in foro conſcientiæ abſoluunt, teneatur eos flagellare dicendo pſalm. *Miſerere mei*. com. pen. priuileg. verb. abſolutio 1.quo ad ſęculares.nu.14.Quæ omnia procedunt etiam in abſolutione a delegato facta ſimpliciter,vel additis illis ſolitis verbis, (ſeruata in eis forma) vel ſimilibus.Secus ſi aliquid aliud delegans mandauerit obſeruari: quia priore caſu ſolum contineret monitionem: in poſteriore vero etiam nouam formam arg.gloſſ. celeb. in clem.1. de offic. deleg.

Decimo,confeſſarius imponat pænitentiam 10
ante abſolutionem,gloſſ.fin.in clemen.dudum. §.ſtatuimus.verb.audire.de ſepultu.quod tamē non eſt neceſſe,quia tantum ualet, & tam ſacramentalis eſt quę poſt, quam quæ ante imponitur, vt dixi in prin.d.cap.1.nu.33.poſt Gerſon. in tract.de excommun.2.part.argum. l.lecta.ff. de reb.cred.

Vndecimo,abſoluat eum ad cautelam ab excommunicatione maiore,vel minore,ſuſpenſione, vel interdicto,in hanc ſententiam: *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis maioris, ſuſpenſionis, vel interdicti, a quibus te poſſum abſoluere, abſoluo te, ſi & quatenus poſſum, & expedit*. Sed non eſt neceſſe adiungere: *Reſtituo te ſacramentis Eccleſiæ, & communioni fidelium*. iuxta Gerſon. vbi ſup. & omnium mentem: quia eo ipſo quod abſoluitur eis reſtituitur.

Duodecimo abſoluat a peccatis præmittendo, *Miſereatur tui*, &c. Dominus noſter Ieſus Chriſtus te abſoluat: & ego auctoritate ipſius, qua fungor, te abſoluo ab omnibus peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Paſſio D.N.Ieſu Chriſti & merita Beatę Marię ſemper Virginis & omnium Sanctorū, & quidquid boni feceris, & mali patieris, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, augmentum gratię, & præmium vitę ęternę. Non ſunt tamen hęc omnia neceſſaria: eſſentialia enim, & neceſſaria ſūt illa, *Abſoluo te*. vt diximus in d.prin.nu.9.& colligitur ex vtroque Thom.3.par.quęſt.74.art.3. & ex Conc.Floren.in decreto Euge.§.4.quia quæ abſolutionem pręcedunt, ſunt preces, & quę ſequuntur, ſunt iniunctio pænitentię generalis, vt diximus in c.3.num.4. & in d. cap. 1. nu.36. & 52.poſt S.Thom. quodl. 3. Alia multa verba multi adiungunt, quę non ſolum ſunt ſuperflua, ſed etiam periculoſa: e quibus ſunt illa, De quibus contritus &c. tum quia abſolutio non ſolū comprehendit peccata contrita, ſed etiam quę apparent contrita, ad effectum, ne iterum ea pęnitens confiteri teneatur: quin etiam attrita certę ſpeciei comprehendit quo ad effectum remittendi, vt ſupra dictum eſt, c.1.nu.40. Tum quia ſcrupulos gignere poſſet, vt dixi in d.c. in prin. nu.21.vbi nu.27.etiam dixi, qualiter intelligē-

da ſit

da ſit determinatio quædam Io.Gerſon.quo ve
12 ra ſit.Admonemus etiam id,quod vbi ſupra,nu.
62. quod non debet abſoluere ab excommuni-
catione de futuro,& minus a peccatis,dicendo,
Ego te abſoluo ab excommunicatione, aut, a
tuis peccatis,ſub conditione, ſi illud, aut illud
feceris, aut ſi ſatisfeceris. Tum quia abſolutio
non debet eſſe in ſuſpenſo,arg.cap.ad hęc quo-
niam. dę appell. Tum quia licet ſortiretur effe-
ctum poſt adimpletam conditionem, peccaret
tamen, qui eam ſic ferret, vt dixi ibidem, nu.
65. Quamuis poſſet ferre ſub conditione de præ
terito,quę actum non ſuſpendit, l. cum ad præ-
ſens.ff.ſi cert.petat.veluti dicendo: Si feciſti,aut
pręſtitiſti talem rem, ego te abſoluo, vt dicitur,
quum de baptiſmo dubitatur: Si tu non es bap-
tizatus,ego te baptizo, cap.2.de baptiſ. Quod
ſi ſuperior abſens inferiori facultatem dederit,
vt a caſibus ſibi reſeruatis abſoluat ſub eo mo-
do,vt iterum illi confiteatur, quando præſens
fuerit, confeſſarius tenetur illum modum pæni
tenti declarare: & ſi eum non acceptauerit, non
debet audire, ſi ante confeſſionem id ſciuerit:
nec a reſeruatis abſoluere, ſi poſt confeſſionem
ſciuit: ſi tamē cōſēſerit abſolutioni, adeo valet
abſolutio,quod quamuis poſtea pęnitens ſupe-
riori non confiteatur, valere illa non deſinat:
peccatum tamen mortale nouum committet.
13 Eſt autem ualde notandum, quod qui confite-
tur alicui habenti facultatem abſoluendi ab ali-
qua excommunicatione,vel peccato reſeruato,
quibus ipſe tenetur,& obliuiſcatur illa, & abſol
uatur ab omni excōmunicatione, & peccato ſi
& quatenus potuit confeſſarius, vt ſupra eſt di-
ctum, abſoluitur etiam ab eis: ita quod quam-
uis poſtea factus memor eorum,confiteatur illa
vt tenetur,alteri, qui talem facultatem non ha-
bet, ab illis poſſit abſolui ab eo: quia deſierunt
eſſe reſeruata, & habere excommunicationem
adiunctam,quippe quæ per priorem abſolutio-
nem ſublata fuerunt, & peccata remanſerunt
ſolubilia a quouis proprio ſacerdote, vt dixi in
cap.1.§.cautus. de pæn. diſt.5.& in c.1.in prin.
nume.70. eadem diſt. allegando locum ſpecia-
lem vbi id dixit Palud.in 4.diſt.18.quæſt.5.col.
pen.quem nemo allegat: quamuis generaliter al
legando eum ſequantur S.Anto.Ang.Sil. Gab.
& Adr.in locis, quos in d.§.cautus,citamus. Et
ideo qui confitetur habenti authoritatem ab-
ſoluendi ab omnibus peccatis, & cenſuris per
viam confeſſionalis bullę, Iubilei, vel aliam,pru
denter facit,curando,vt modo ſupradicto gene
raliter ab omnibus excommunicationibus, &
peccatis abſoluatur: immo & vt ſecum in irregu
laritatibus diſpenſetur, ſi etiam ad eas ſe exten
dit facultas: quia ſi poſtea in mentem venerint,
ſatisfaciet confitendo peccata,nulla obtenta ab
ſolutione a cenſuris,nec diſpēſatione ab irregu
laritate. quod religioſi notare debent, qui in viſita-
tionibus ab irregularitate,& alijs cenſuris gene
raliter abſoluuntur a ſuperioribus.nam eſto tūc
nō meminerint illa,ſublatæ cenſentur,nec tenē
tur aliam abſolutionem quęrere ab eis; ſed ſatiſ
faciunt confitendo ſimpliciter peccata,ob quæ
illa incurrerunt. Ang. verb. confeſſio. 1.§.12.
Roſ.verb.confeſſio.2.§.9. Silu.verb. confeſsio
1.q. 4. Aduertendum quod hic nihil dicitur de
irregularitatibus,ut viſum fuit Reuerendiſſimo
epiſcopo Vulturarienſi in lib. de irreg. lib. 6.c.
25.num.6. An autem idem ſit dę illis dicendum
quod hic dicitur de cenſuris, quęſtionis eſt. Et
etiā dubitari pōt an confeſſarius electus virtutę
cap.fi.de pęn.& remiſſ.poſſit diſpenſare, vt tra
dit Sil. verb. confeſſor.1.ver.9. quæritur. nu.9.
Decimotertio, quod ſi abſoluit aliquem ab 14
excommunicatione, aut a caſu reſeruato: a qui-
bus ipſe non poterat, debet procurare faculta-
tem abſoluendi eum ab illis, & poſt habitam eā
abſoluet eum pręſentem, ſi præſentia eius habe
ri poteſt, ſin minus abſentem ab excommunica
tione,quando voluerit,& a peccato reſeruato,
quando ille in gratia eſſe videbitur, ſecundum
Ant. qui ait multos inſignes theologos congre-
gatos ſuper hoc in quodam concil. quod ipſe ci
tat ibi,& nu.13. concluſiſſe, huiuſmodi pænitē-
tem poſſe abſolui in abſentia,etiam ſi præſentia
eius haberi poſſet: ſed ſcandalum immineret,di
cēdo ei,quod nequaquam eſt abſolutus,& pro-
pterea oportet ipſum iterum confiteri. Quod
equidem ego refellere minime audeo, licet non-
nullis contra videatur: & ſi prædictam facultatē
habere nequit, admonere debet eum ſi poteſt,
vt ſe abſoluere faciat a tali caſu, aut peccato, a
quibus ille non potuit, vt dixi in cap.1.in prin.
de pænit. d. 5. nu. 60. Non enim ſatis placet il-
lud Directorij lib.1.tit.15.§.143.ſcilicet,vt ob-
tenta abſoluendi facultate, iterum pænitentem
accerſat,& caute fingat, ſe eum de aliquo pecca
to iam cōfeſſo interrogare velle,quo melius eū
erudiat de nonnullis alijs, ſi poſtea commiſit, &
ab omnibus abſoluere. Tum quia raro id ſine
ſcandalo fiet.Tum quia non poteſt illum ab illo
peccato & alijs abſoluere,niſi omnia peccata in 20
tegre ex propoſito abſque tali fictione cōfitea-
tur.cap.omnis.de pænit.& remiſſ.

De pænitentia imponenda.

SVMMARIVM.

15 *PAenitentia iuſta eſt imponenda: alia omnis cur falſa dicta: omnibus leuis neceſſaria: & quæ alia voluntaria grauis indiſcrete ponitur.*
16 *Pænitentia iuſta quid, eam Deus ſolus nouit.*
17 *Septennis vnicuique peccato mortali non debetur in foro interiori.*

18 Pænitentia arbitrio confeſſarij relinquitur, non ad hunc effectum; ſed ad iſtum: & quæ imponenda; ſitque conueniens, quales non ſunt hæ.

19 Confeſſarius antequam pænitentiam iniungat, dicat hæc.

20 Pænitentia ſatisfactoria alia a neceſſaria culpæ delenda: & quæ earum acceptanda.

21 Pænitentia ex cauſa diminui: & mutari poteſt. nume.22.

23 Pænitentiam per opera alias debita fieri.

24 Pænitens quod officium relinquet.

25 Confeſſarius pænitenti abſoluto quæ conſulat.

15 DEcimoquarto, quod frequenter rogati ſuper quantitate pænitentię imponendæ, tandem concluſimus octo. Primum, quod confeſſarius debet conari imponere pęnitentiam iuſtam pęnitenti. Tum quia ea minorem, Greg. falſam appellat. in cap. falſas. de pænit. diſt. 5. non eo quod nihil proſit, vel abſolutionem irritam faciat: ſed quia pęnitentem fallere poteſt, prębendo occaſionem credendi, ſe per illam plene ſatisfacere. Tum quia Abulenſ. ſuper 18. Matth. q. 49. circa finem dixit, confeſſarium imponentem pęnitentiam pro ſuo libito, ſine alia circunſpectione, peccare: quamuis non declaret, an mortaliter, an venialiter, niſi quando nullam ſcienter iniungit, cui ſatis concordat Cõc. Colon. de ſatisfact. §. ex prædictis. multa de hac re tangẽs, & Adri. in 4. de clauib. q. 2. col. 6. ſacerdotem non debere condonare offenſas contra Deum factas, ſine multa prudentia, & pęnitentia, arg. cap. ſi is qui pręlatus. 23. quęſt. 4. & Maio. in 4. diſt. 20. col. 3. non eſſe ueri amici imponere paruam pænitentiam: neque prudentiæ, eius paruitate lætari. Tum quia Concilium Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. poſt hæc ſcripta declarauit, conuenientes pęnitentias eſſe a confeſſarijs imponendas, & non leues pro grauibus iniungendas, ne participes eorum fiant. Quo fit, vt conſtanter affirmemus, non recte fungi officio ſuo confeſſarios, qui omnibus unam, & eandem leuem pęnitentiam obligatoriam, & aliam grauiorem voluntariam imponunt.

16 Secundum, illam eſſe pęnitentiam iuſtã, quæ neque eſt maior, neque minor merita, quęque exæquat, & non ſuperat pœnam peccatis confeſſis in purgatorio luendam, argu. l. iuſtitia. ff. de iuſt. & iur. & procem. Greg.

Tertium, hanc ſoli Deo eſſe cognitam: ſolus enim ille nouit quanta pœna debeatur in purgatorio peccato mortali per contritionem, & confeſſionem condonato: quia ſolus ipſe nouit grauitatem peccati, & uim contritionis, & partem quam abſolutio ſacramentalis tollit; meritum item operis ſatisfactorij, tum ſacramentalis, tum cuiuslibet alius, quod pro magnitudine, vel paruitate gratiæ & deuotionis magis uel minus, ſaltem ex opere operantis ſatisfacit.

Quartum, vulgatum eſſe, vnicuique peccato mortali iuxta canones pęnitentiam ſeptem annorum iniungendã eſſe, in quod allegatur Gratian. in capit. hoc ipſum. §. 1. 33. quæſt. 2. Pro quo nunquam nos textum reperire potuimus, vt dixi in dicto capit. falſas. nume. 14. quamuis ſic multas gloſſas receptas in d. cap. hoc ipſum. & in cap. admonere. 33. quęſt. 2. & in cap. prędicandum. 22. quęſt. 1. & cap. ſunt plures. de pęnit. diſtinct. 3. quę id dicunt. & communis cum Oſtien. in ſumma, de pæniten. & remiſſio. §. quæ pœna. & Paludan. in 4. diſtinct. 10. quęſt. 2. S. Anton. 3. par. tit. 17. cap. 10. cui conſonare videtur ſtilus concedendi indulgentias 40. uel alius numeri annorum, & dierum in pænitentiam iniunctorum. Quare contrarium putamus. Tum quod id tenet S. Thom. in 4. lib. ſent. diſtinct. 20. quęſt. 2. ante quem idem ſenſit Hier. in cap. menſuram. de pęnit. diſt. 1. Tum quia nec Gratianus dicit Eccleſiam ſeptennem pęnitentiam in ſingula peccata ſtatuiſſe; ſed tantum pro grauiſſimis peccatis iniungi ſolitam fuiſſe. in d. cap. hoc ipſum. §. 1. Tum quia dici poteſt, illam pęnitentiam non fuiſſe taxatam pro foro interiori, ſed exteriori: ut probamus dict. cap. falſas. nu. 14. Tum quia ibi oſtendimus illos 46. canones pęnitentiales, quos Oſtien. in dict. §. qua pœna. colligit, ad forum exterius pertinere. Tum quia inepte imponeretur pęnitentia ſeptennis pro vnoquoque peccato, ei, qui mille confitetur. 17

Quintum, quantitatem, & qualitatem iuſtę pænitentiæ nunc, & ſemper relinqui, relictamque fuiſſe prudentis confeſſarij arbitrio. dict. cap. menſuram. capit. Deus. de pęniten. & remiſſ. & cap. tempora. 26. quæſt. 7. non quidem vt ſenſit gloſſ. dict. cap. menſuram. & Panor. in dict. cap. Deus qui. nume. 4. & Anton. Burgen. in cap. 2. de emptio. ad effectum, vt pęnitens facta pænitentia iniuncta, magna vel parua, ab omni pœna purgatorij liberetur: quia hoc falſum eſt, iuxta Mag. & communem in 4. diſt. 2. & probamus in dict. cap. menſuram. & cap. Deus qui. & in repet. §. in leuitico. de pęnit. diſtin. 1. nec etiam ad effectum, vt pęnitens ad pœnitentiam impoſitam acceptandam teneatur, ſecundum aliquos, vt dicemus infra, num. 20. ſed ad effectum, vt animę negotia, quo ad hunc mundum, & quo ad alterũ mediocriter gerantur.

Sextum, confeſſarium circumſpicere debere in ęſtimanda pænitentia, magnitudinem, & paruitatem peccati, & contritionis, & qualitatem perſonæ pęnitẽtis, an ſit robuſtus, an debilis, iuuenis, an ſenex, aſſuefactus, an non. An itẽ videatur magnã recuſaturus: aut quamuis acceptet, 18

eam

eam non impleturus: an ſit pauper, an diues, magnopereque curare debere, ne pænitẽtiam ineptam imponat: qualis eſt eleemoſyna pauperi ieiunium perpetuo laboranti, auſteritas magna delicato, & in altiori loco poſito: qualis quę imponitur vxori, filio, ſeruo, aut famulo, in notabile obſequiorum debitorum impedimentum, vel in periculum lapſus ſpiritualis, aut detectionis peccati occulti, iuxta mentem S. Anton. 3. par. tit. 17. cap. 10. §. 10. qualis peregrinatio mulieribus, iuxta Oſtien. in cap. mulier. de ſent. excõm. maxime ſine ſuis maritis, uel cum illis in longinquum, cum domi manentes, ſanctos inuiſere ſpiritu poſſint. Maior. in 4. diſt. 17. quęſt. 2. qualis panis & aquæ, & ſolitudinis melancholico, & ſcrupuloſo: qualis multa recitatio prælectori, & ad longas preces obligato, vt dicimus in d. cap. conſideret. §. ponat. nu. 4. & 8. de pęnit. diſt. 5. & alię ſimiles.

19 Septimum, confeſſarium pænitenti dicere debere, iuſtam pænitentiam, quæ ſibi imponenda erat, ſolum Deum Optimum Maximum ſcire, & timentes Deum, & cupientes vitare pœnas alterius vitæ antiquitus ſeptem annorum pęnitentiam pro vnoquoque maximo peccato mortali facere ſolitos fuiſſe, iudicantes tam longam pœnam tam magnæ offenſę purgandæ adhiberi oportere: ſed quod non intendit imponere ipſe, niſi ſponte velit eam ſuſcipere. Et ſi reſpõderit ſe velle, & iudicat illum impoſitam impleturum, iniungat eam, quæ iuſta videbitur, habito reſpectu ad eas, quæ prędictis canonibus pænitentialibus præcipiuntur. Nam, vt habet Concil. Colon. vbi ſup. iam quod ſperandum non ſit, vt communiter ab hominibus iterum ſuſcipiantur pænitentię antiquę, bonum tamen eſſet, vt aliqui ad illas reuocarentur: in quod mouere poteſt etiam formula antiqua cõcedendi indulgentias per relaxationem annorum, & dierum in pęnitentiam iniunctorum, de quarum modo intelligendi paucula, quæ hoc in loco ſcripſimus, remittimus ad repetit. §. in leuitico. de pæniten. diſtinct. 1. not. 11. a num. 12.

20 Octauum, quod pænitenti nolenti acceptare tam magnam pænitentiam ſatisfactoriam diminuat quantum ei placuerit, declarando ei pęnã alterius mundi, iuxta Maio. in 4. diſt. 20. quęſt. 1. col. 3. Dixi, *Satisfactoriam*: quia reſtitutoria, vel ad exeundum a peccato neceſſaria: qualis eſt alieni reſtitutio, odij mortalis depoſitio, & dimiſſio concubinę, & officij, quod ſine peccato exerceri nequit, & conuerſationis, qua ſe credit in mortale peccatum lapſurum, neceſſario imponenda eſt, quam ſi nolit acceptare nullatenus eſt abſoluendus, vt dixi in cap. ſatisfactio. de pęnit. diſt. 3. & d. §. ponat ſe. & latius ſupra cap. 3. a nu. 5. & c. 14. a nu. 31. Recte autem faciet concedendo, vt ꝙ non recitauerit, aut nõ ieiunauerit die præſcripto, reficere poſſit alio, vel eleemoſyna redimere.

Decimoquinto, quod ex his poteſt ſatis inferri deciſio quęſtionis ſup. cap. 3. nu. 1. tactę, & huc remiſſe, An pænitens de pręcepto teneatur acceptare pænitentiam iuſtã a confeſſario præſcriptam? in qua placet ſentẽtia ſubtilis Doctoris Scoti in 4. diſt. 17. quam ſequitur Gab. diſt. 16. quæſt. 2. & Med. in Cod. de confeſſ. fol. 75. diſſerte tractans eam: ſcilicet, quod ſufficit pęnitẽti habere propoſitum ſatisfaciendi Deo hic vel in purgatorio: quibus conſonat Oſtien. in ſumma. de pænit. §. & an ſit. verſ. quid de operibus, & Pan. in cap. ſignificauit. nu. 2. eo. tit. niſi quatenus tenent, teneri ad acceptandam aliquantulam, & ſaltem unum Pater noſter, quibus nullus Canoniſta, quod ſciam, contradixit. Sed de veritate huius limitationis inutile prorſus duco diſputare; cum nemo ſit tam ſaxeus pænitens, qui bona fide confiteatur, & nolit vel tantillam pęnitentiam acceptare. Pro qua Scoti ſententia, & contra eam multa hoc in loco in Manua. Hiſpano adduxi, quæ conſulto omitto, eo quod uideam in Vrbe, & in orbe receptum, ne cuiquã denegetur abſolutio, eo ſolo quod nolit acceptare pęnitẽtiam ſibi iniunctam: modo habeat propoſitum verum plane ſatisfaciendi Deo, uiuens per bona opera, & indulgentias, vel mortuus in purgatorio cruciatu horrendo: quamuis contra teneat Palud. in 4. diſtin. 17. q. 2. arti. 1. cum aliquot alijs. Pro quibus vrget cap. omnis. de pœnit. & remiſſi. habens, pœnitentiam a confeſſario iniunctã a pœnitente acceptari debere. & Concil. Floren. agens de ſacramento pęnitentię habet, confeſſarium pænitentiam arbitrari debere: & quod omnes catholici confitentur, confeſſarium ſicut poteſtatem habet ad abſoluendum, ita ad obligandum habere, cuius oppoſitum eſſe hęreticum declarauit Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. & can. 25. & Concil. Later. quod ſub Leone X. ſeſſ. 9. §. ad abolendam. præcepit cõfeſſarijs, ne blaſphemos Dei, & ſuę matris abſque magna pęnitentia ad arbitrium ſeueri confeſſarij abſoluant. Sed his reſponderi poteſt, ſolum per ea probari, quod confeſſarius ſine iuſta cauſa non debet imponere minorem ea, quã arbitratur iuſtam, ſed cum illa ſic. argum. l. quid ergo, §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infam. & adductorũ per Dec. in cap. at ſi. §. de adulterijs, de iudic. etiam nullam imponendo: vt cum iamiam ſpirantem, nec pænitentiam facere potentem, ſine vllius pęnitentiæ impoſitione expreſſa abſoluit. Multæ autẽ ſunt iuſtæ cauſæ minuendę pœnitẽtiæ, puta impotentia eam implendi, vt proxime dictũ eſt, magnitudo cõtritionis, quę ſola interdũ totã pœnã remittit, iuxta glo. ſolenn. d. c. menſurã,

Digitized by Google

ſenectus,debilitas, ęgritudo, timor probabilis, quod iuſtam non implebit,argu.c.ſicut dignum. de homicid.& cap.aut facta.de pænit.diſt.1.tẽpus iubilei, vel aliarũ indulgentiarum.arg. cap. cũ ex eo.de pænit.& remiſ.& extrau.1.&2.eod. tit. iniunctio, & acceptatio & directio omnium bonorum operum totius vitæ in ſatisfactionẽ pęnæ peccatis ſuis debitę, argum. c.1.& 2.26. quæſt.7.Porro cum valde diminuit iuſtam, moneat pænitentem eius rei ignarum, quam grandis eſſet imponenda: quanto plus prodeſt exigua præſentis vitæ,quam magna futurę, collimet,& dirigat omnes curas & labores in pręſenti perferendos,& mortem ipſam etiam neceſſario ſubeundam in ſatisfactionem pænitentialem:quæ omnia ratione hac ſuſcepta,leuius feret. Addo quod etiam iniũcta, & accepta mutari poteſt,& diminui iuſta de cauſa: puta quia bona fide putat pęnitens,ſe eam implere non poſſe,aut non ſine difficultate, vel periculo ſalutis animę,vel corporis:quia tunc,nõ ſolum confeſſarius qui eam impoſuit, ſed etiam alius ſi ipſe facile adiri non poſſit,etiam eo inferior mutare poteſt:ſcilicet epiſcopus impoſitam a Papa: & parochus impoſitam ab epiſcopo, iuxta gloſſ. ſing.& recep.c.tempora pænitudinis. 26.q.7.vt latius poſt Dec.dicimus, in d. cap.at ſi.§.1.etiã non iterata confeſſione eorundem peccatorum ob quę impoſita fuit: modo impoſita fuiſſet ob peccata eiuſmodi,a quibus,qui eam mutat, abſoluere potuiſſet,iuxta Monal.in ſum.de pęnit. §. an poſſit imponi a non proprio ſacerdote. Silue.verb.confeſſio.q.22.Roſel.verb.confeſsio ſacramentalis.§.11.quamuis ſtricto iuri conſonantius ageret, qui eius implementũ differret,quouſque poſſet eum, qui illã impoſuit,adire,ſi ſpes breui adeundi foret. Pro prædictis facit quod (gratia Deo miſericordiſſimo) poſſumus ei ſatisfacere operibus bonis; etiam alia ratione debitis,& de neceſsitate etiam naturæ ſubeundis, vt poſt Caiet. de ſatisfact. q.1. probamus, in cap.1.de pęnit.diſt.6.nu.40. poſt quæ declarauit Concil.Trid.ſeſſ.14.cap.9.quod pęnis, & flagellis a Deo inflictis,& patienter toleratis, ſatisfacere poſſumus, & conſequenter tolerandis infirmitatibus,& ipſa morte naturali,aut violẽta ineuitabili.Quo fit utiliſsimã eſſe illam clauſulam: *Quidquid boni feceris,&c.* quam (ſupra eo. cap.num.10.& in prin.d.cap. 1.de pænit. diſt.6. num.36.) diximus formę abſolutionis utiliter addi, declarato prę ſertim ſupradicto modo eius valore. Confeſſarius tamen pęnitentiam ieiunij aliquorum dierum,aut precum imponens,in dubio cenſetur imponere eorum,ad quę pęnitens non tenetur: & conſequenter is, cui ieiunium quatuor dierum imponeretur, non ſatisfaceret dies quatuor temporum,aut vigilias,ad quas tenetur, ieiunando,ſecundum omnes. Ad noue quęſitum,ſcilicet. An ceſſatio a peccato,& emẽdatio uitę poſsit in pænitentiam imponi? Reſp. affirmatiue. Tum quia licet pura ceſſatio a peccato non ſit opus, velle tamen ceſſare ab eo verum opus eſt:& ita non obſtat, quod aduerſarij dicunt,ſola opera eſſe in pęnitentiam imponenda,iuxta cap.3.Lucę. Tum quia promittens nõ facere,dicitur promittere factum,gloſſ.recep.in l.2.ff.de uerb.oblig.per §.ſi vxor. inſtit. de nup. Tum quia licet verius eſſe putamus,opera alias debita poſſe in pęnitentiã imponi,contra Scot. Palud.& Maio.magis vrgentem,in 4.diſt.15.cũ S.Anton.3.par.tit.4.c.20.referente Aegid. & Richa.id tenuiſſe,quod & S.Tho. ſentit in ead. diſt.15.quęſt.2.art.3.& latius diſt. 19.quęſt.2. art.1.& Gabr. quęſt. 2.pro quo vrget Concil. Trid.c.9.ſeſſ.14. determinando poſſe nos ſatiſfacere Deo pro peccatis per pęnas ab ipſomet inflictas,vel alias naturales,vel violentas,etiam neceſſario patiendas,ſubeundo eas patienter in remiſsionem eorum: quod antea tenuit ubi ſupra S.Tho. Tum quia nõ ſequitur ex hoc, quod videretur ſtulte facere,ut Maior obijcit,qui clericis non iniungit in pęnitentiam omnes horas canonicas dicendas,nec alijs alia eis pręcepta: quia prudenter cauet ab eo faciendo,ne confeſſi ea poſtea omittentes,bis peccent,contra præceptum Eccleſiæ, & cõfeſſarij. Tum quia omnis virtutis actus,licet uno reſpectu ſit delectabilis, eſt tamen alio pænalis: vt poſt alios declarat recte Sot.in 4.diſt. 19.q.2. art.1. & ita qua parte eſt pœnalis,eſt ad pænitentiam aptus. Tum quia omne opus bonum; etiam pure mentale, eſt ſatisfactorium pęnæ peccati remiſsi ſecundum Scot.in diſt.15.quęſt.1 art.3.communiter receptum. Tum quia ſicut dirigens vnum eundem actum in multorum pręceptorum implementũ, omnia illa implet:ita pęnitentes,dirigẽs vnũ,& idẽ opus in implementum pręcepti Eccleſię,& confeſſarij,vtrunque implet. Per quę facile reſpondeas argumentis Maioris ubi ſupra. Nolumus tamen dicere, quod ſacerdos prudenter faciat iniungendo in pænitentiã ceſſationem ab omnibus peccatis, & emenda tionem vitæ ſub pęna noui peccati: quia id eſſet dare occaſionem bis peccandi, ut prędictum eſt: ſed quod aliquando poteſt pręcipere ceſsationem ab aliquibus peccatis alicui,quem merito credit eam ſeruaturum,& ſemper poteſt eam conſultiue imponere: ſicut & alia omnia bona opera, quæ facturus eſt, poteſt iniungere ſine noua obligatione ad illa, quam implendo, tamquam pænitentiam, conſultiue iniunctam, plus ſatisfaciet, quam ſine ulla iniunctione ſatisfaceret.

Decimoſexto dico,quod confeſſarius nõ debet cõſulere pęnitenti, vt deſerat officium alioqui licitum,in quo multum peccat, quando eſt periculum incidendi in alium ſtatum, in quo plus

ſplus peccet: quod cõtingeret, ſi mercatori multum in decipiendo peccanti conſuleret relinquere mercaturam, quod futurum ſit ei magna occaſio adulterandi, furandi, vel peiora faciendi: ſufficit enim vt firmiter proponat numquam amplius ſe quemquam decepturum, & redditurum quod illicite acquiſiuit, vt diximus in cap. qualitas. de pænit. diſt. 5. poſt Adr. in 4. de ſacra. confeſ. quęſt. 4. col. 23. Dixi, *Alioqui l. citum*: quia ſecus eſt de illicito, quod exerceri ſine mortali non poteſt: quia pręcipiendum ei eſt, vt relinquat: quãuis eo occaſio magis peccandi prębeatur: neque abſoluẽdus, eſt niſi ſe id relictũrũ proponat, vt diximus in c. negotium. de pęnit. diſt. 5.

25 Decimoſeptimo, poſt abſolutionem admoneat eum, vt fugiat occaſiones peccandi, non ſolum eas, quas de præcepto tenetur fugere, ſed etiam alias, de quibus vtriſque late dictum eſt ſupra; de acceptis quidẽ cap. 3. a nu. 5. & de datis. cap. 14. a num. 31. Conſulat item, vt pluries, quam ſemel in anno confiteatur; vt audiat conciones; bonorum precibus ſe commendet: & eorum conuerſationem habeat, etiam ſi credat pęnitentem ſua conſilia non exequuturũ; vt contra tentationem vitij, quo maxime tenetur, diuinam opem imploret per preces alicuius ſancti, qui virtute contraria plurimum enituit, vt meditetur pœnas inferni adeo magnas, & perpetuas, vt obuiet inimico ſuggerenti ſemper pænitentię locum eſſe: memoria repetendo, quot paſſim mille modis ſubito abſque pænitendi, & confitendi facultate moriantur: & aliquo uitio maximo illaqueato perſuadeat vt firmiter proponat, & interdum voueat, ſe illam vel illam pænitentiam ſubiturum, ſi recidat in illud: non autem vt iuret, vel voueat, ſe id non admiſſurum, argu. c. clericos. de cohab. cler. & muli. nec ſe, ſi reciderit, religionem ingreſſurum. quæ res frequens eſt, frequenterque ſacram pænitentiariã varie torquet.

S V M M A R I V M.

26 *Abſoluere ab omnibus etiam reſeruatis in articulo mortis quilibet presbyter poteſt ſine pænitentia exteriori conſulendo hoc, num. 33. ad petenda alia ſacramẽta inducẽdo. nu. 34*

27 *Abſolui vel communicari, an debeat proximus morti, vel alius loquela priuatus. nu. 28.*

28 *Reſtitutio, pauperibus debita an eccleſiis fieri poſſit.*

30 *Bulla indulgentiarum per incuriam quibuſdam in morte non proſunt.*

31 *Bulla qua primo vſu expirat.*

31 *Articulus mortis quis dicitur.*

31 *Abſolutio per bullam quam formam requirat: & an extra confeſſionem detur.*

32 *Abſolutio a cenſuris quid proſit mortuo.*

32 *Moriens qui non ſepeliendus, quid admonebitur, ad quid inducetur. nu. 33. 34. et 35.*

Decimooctauo dico, quod quilibet presbyter catholicus non pręciſus ab Eccleſia abſoluere poteſt quemlibet in articulo mortis, a quolibet peccato etiam reſeruato, & a qualibet cenſura, ſi copia ſuperioris deſit, vt copioſe diximus in c. 1. in prin. de pęnit. diſt. 6 a nu. 72. per illum tex. & cap. quem pænitet. de pænit. diſtin. 1. cap. quod ſuper ijs. de ſenten. excom. c. ſi quis ſuadente. 17. quæſ. 4. & alia multa. & nouiſſime per Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. de caſuum reſerua. in hæc verba: *In eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, vt nulla ſit reſeruatio in articulo mortis, atque ideo omnes ſacerdotes quoslibet pænitentes a quibuſuis peccatis et cenſuris abſoluere poſſunt.* Dixi, *Presbyter*: alius enim etiam deficiente presbytero, non poteſt a peccatis abſoluere, iuxta gloſſ. ſing. recep. in cap. paſtoralis. §. pręterea. de offic. ordin. neque ab excommunicatione, vt probamus, & defendimus ibidem a num. 83. cum prędicta glo. recepta ibi ab omnibus & ab Imol. in l. 1. col. 3. ff. de public. iudi. contra glo. probatã ibi a Pan. & Fel. in c. a nobis. 2. de ſent. excom. & contra S. Ant. 3. part. tit. 17. cap. 4. caſ. 7. Dixi *Catholicus, et non præciſus*: quia hęreticus ſchiſmaticus, & excommunicatus excommunicatione maiori, & interdictus, ſuſpenſus notorius, aut denunciatus non poteſt, quamuis alius non reperiatur, ut ibidem probamus nu. 87. poſt gloſſ. in c. præterea. §. per manus. 32. diſt. cõmuniter ibi approbatam, & a Pan. & Prępos. in c. nõ eſt. de ſponſ. cum eius gloſ. Quamuis autem hęc fuerit opinio communis ante Concilium Tridentinum: poſt illud tamen videtur verius contrariũ ſcilicet, quod omnis ſacerdos catholicus etiãſi ſit excommunicatus, interdictus, vel ſuſpenſus, etiam denunciatus, poteſt in articulo mortis abſoluere ab omni peccato, & cenſura, vt dicimus infra c. 27. nu. 272. vbi ponderantur verba Concilij ibidem relata: & idem credimus de ſchiſmatico, ſi non eſſet hęreticus, licet non de hęretico, quod etiã voluit Sotus in 4. diſt. 18. quęſt. 4. art. 4. 26

An autem qui abſoluitur a peccato reſeruato, vel excommunicatione reſeruata in articulo mortis ab eo, qui non poterat de iure id facere, teneatur iterum confiteri, uel abſolui, quæſtio quotidiana eſt. Ad quam dico breuiter, quod non. Tum quia peccata ſemel confeſſa, & abſoluta legitime, non ſunt iterum confitenda, vt dictum eſt ſupra capit. 9. Tum quia omnis reſeruatio ceſſat in articulo mortis, vt habet præfatum Concilium vbi ſupra in fine. Tum quia licet excommunicatus abſolutus in articulo mortis teneatur parere mandatis excommunicatoris per

Digitized by Google

cap. eos. de ſent. excommu. lib. 6. non tamen tenetur quærere abſolutionem. Nec obſtat quod excommunicatus reincidit in eandem excommunicationem, ſi non paruerit mãdatis excommunicatoris quam cito commode potuerit, per d. cap. eos. Tum quia non eſt idem de confeſſo peccata reſeruata. Tum quia aliud eſt teneri ad abſolutionem quęrendam, aliud reincidere in excommunicationem, ſi non paruerit. Tũ quia non videtur teneri ad parendum iudici, ſi cum parte concordauerit, vel alias ſatisfecerit tantũ, quantum debebat coram Deo: quia mens pręfati cap. eos. illa videtur eſſe, quę magis eſt attendenda, quam verba, præſertim in foro conſcientiæ, cap. pen. de regu. iur. lib. 6. & l. in conditionibus. ff. de cond. & demonſt.

27 Decimonono dico, quod ſacramentum euchariſtiæ miniſtrari poteſt infirmo a iudicio mẽtis per phreneſim, vel alias alienato, qui antea ſigna contritionis oſtendit, tollendo manus, tundendo pectus, dicendo, *Miſerere mei Deus. Deus propitius eſto mihi peccatori*. aut id genus alia, etiã ſi non petijſſet ſacramenta, & obſtinatus multo tempore in peccato mortali manſiſſet, nec per multos annos confeſſus fuiſſet: quia cenſendus eſt contritus, & in ſacramenta deuotus. capit. is qui. 26. quæſt. 6. & a fortiori ſacramentum extremæ vnctionis, & abſolutio a quibuslibet cenſuris, ſi, & quatenus eas incurrerit. cap. a nobis. 2. de ſent. excom. indulgentia item iuxta gratias, quas habuerit, vt poſt alios dixi in tract. de indulgentijs. not. 30. num. 31. ſed nullatenus abſolutio ſacramentalis a peccatis, quia illorum confeſſio eſt pars quędam eſſentialis ſacramenti pęnitentiæ, ſine qua illud nec conſtare, nec eſſe poteſt, vt ſupra dictum eſt cap. 2. & in gloſſ. ſum. de pænit. diſtin. 5. num. 14. per definitionem ſacramenti pænitentiæ, quam poſt Maio. in 4. diſt. 14. tradimus in cap. pænitentia. de pęnit. diſtin. 3. & ſingulariter determinauit Abul. cap. 16. ſuper Matth. queſt. 49. col. 8. quamuis prędictum cap. is qui. in verb. pęnitentia. contrarium inſinuet, ſed non probat: quia non debet intelligi de abſolutione ſacramentali, ſed de abſolutione excommunicationis, de qua illud intelligi ſentit gloſſ. quatenus allegat d. cap. a nobis. Loquela vero priuatus, qui per ſigna confiteretur, abſolui poſſet, vt alius mutus, qui etiã matrimonium per ſigna contrahit. capit. cum apud. de ſponſ. Quare vtentes in articulo mortis formulis abſoluendi Manualium vulgarium caueant, ne intendant abſoluere ſacramentaliter eos, qui ſibi nec nutu, vel ſigno peccata ſunt confeſſi. Publicus autem vſurarius, factus amens (ſicut non debuiſſet ad confeſſionem, & ſepulturam admitti, antequam ipſe, vel heres eius præſtaret ea, quę iuberi in cap. 1. ſub finem. de vſur. lib. 6. diximus ſupra cap. 17. nu. 79.) ita videtur, quod neque ad communionẽ, antequam heres pręſtet ea, quę ante confeſſionem eius ipſe debebat pręſtare, ſi confiteri potuiſſet: quamuis ſigna contritionis pręſe ferat, argum. a maiori, cap. cum in cunctis. de elect.

Vigeſimo dico, quod infirmum, qui nec ſermonem, nec iudicium amiſit, inducere debet ad concipiendam remiſsionis ſuorum peccatorum ſpem, per iuſtam de illis contritionem, & propoſitum ea confitendi, exemplo Dauidis. 2. Reg. 12. Magdalenę, Luc. 7. Latronis, Luc. 23. & aliorum: & monere diligenter, vt quidquid meminerit alicui debere ex delicto, aut quaſi delicto, ex contractu, aut quaſi contractu, vel ex teſtamento, ſtatim ſi commode poteſt, reſtituat: ſin minus declaret ſe id debere, & quam optimo iure poteſt prouideat, vt quam citiſsime poſt mortem eius reſtituatur, argu. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. & cap. ſi res. 14. quæſt. 6. Caueatque ne aliena heredibus, aut eccleſijs etiã pro calicibus, vel ornamentis relinquat; quin potius reddat debita certa creditoribus certis, & incerta pauperibus, qui ſunt eorum heredes, cap. cum tu. de vſur. iuxta S. Anton. 3. par. tit. 10. capit. 1. §. 2. Quamuis incerta reſtituenda pauperibus, poſſunt reſtitui mea ſentẽtia etiam, eccleſijs, aut monaſterijs pauperibus, ſaltẽ quatenus talia ſunt, per citata a nobis in Apolog. lib. de redi. eccleſ. quæſt. 1. monit. 28. Quod ſi noluerit facere, non eſt abſoluendus. 28

Vigeſimoprimo, admonemus id, quod pridẽ admonuimus in d. §. in leuitico. not. 30. nu. 16. habere multos confeſsionalia aut alias gratias, per quas Papa non concedit directe indulgentiam, ſed eam concedendi poteſtatem confeſſario largitur; & ſępe, quia hoc non aduertitur, contingit, vt quis confiteatur, aut moriatur bullis plenus, & vacuus indulgentijs. Ideoque confeſſarius curet ſcire, an confeſſus ſiue ſanus, ſiue infirmus habeat talia; & habenti illa, poſtquã eum a peccatis abſoluerit, dicat hęc verba, vel talia eiuſdem ſententiæ: *Authoritate, qua fungor, concedo tibi omnem illam indulgentiam peccatorum tuorum, quam tibi concedere poſſum virtute cuiuſcunque tuæ gratiæ, in nomine Patris, & filij, & Spiritus ſancti*. iuxta mentẽ S. Anton. 2. par. tit. 10. c. 3. §. 5. colum 3. Quod autem vulgo dicitur, & nos copioſe diximus in d. §. in leuitico. not. 16. neceſsarium eſſe ſeruare formam bullarum, ad veniam vel indulgentias conſequendas, intelligitur quo ad eleemoſynas, ieiunia, & alia, propter quæ conceduntur; ſed non quo ad verba abſoluendi exemplis impreſsis inſerta. Tum per ea quæ in d. §. in leuitico. not. 30. a num. 6. tradimus. Tum quia in originali ea non ponitur, & ſolum inſeritur in dictis exẽplis ad docendum indoctiores quid facere debeant, vtendo illis, vel alijs verbis iuxta mentem omnium. 29 30

Vige-

31 Vigeſimoſecundo, quod videtur dicere tutius, quod nemo virtute bullarum communiter extra confeſſionem abſolui poteſt. Tum quia cõmuniter bullæ concedunt facultatem eligendi confeſſarium, qui abſoluere poſſit &c. & ita videtur requiri, vt confeſſio concurrat cum abſolutione, argu. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxal. Tum quia hęc facultas abſoluendi a cenſuris videtur tribui, vt quoddam præludium neceſſariũ ad abſolutionem peccatorum, quam conſtat nõ poſſe dari niſi confeſſo, vt prędictum eſt.

Vigeſimotertio dico, quod quia in hac materia per articulum mortis non intelligitur ſolus ille, in quo quis moritur; ſed etiam omnis ille in quo mori probabiliter timetur, vt dictum eſt ſupra cap. 2. nu. 8. idcirco infirmus qui iam in aliqua ſimili infirmitate vſus eſt bulla concedente aliquam facultatem in articulo mortis, non poterit uti ea in alia: quia illa per primũ vſum expirauit, argum. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de ver. ſigni. niſi addatur in ea, quod ſi non moriatur illa infirmitate, in qua infirmus ea vtatur, reſeruetur ad aliam, qua moreretur: vel contineat, vt poſſit ea vti quotieſcunque articulus mortis ei occurrerit, quod vidimus inſertum aliquibus, iuxta mentem omnium.

32 Vigeſimoquarto dico, quod infirmus, qui cũ ſignis contritionis moritur abſque abſolutione ab excommunicatione, poſt mortem poteſt, & debet abſolui: ſed tantum ab eo, qui eum ſanũ in vita abſoluere poterat, & non a quouis ſacerdote, qui in articulo mortis abſoluere eum potuiſſet. Et ſi iam eſt in loco ſacro ſepultus, non eſt extrahendus, vt flagellando abſoluatur: quia ſufficit flagellare ſepulchrum: ſecus vero ſi fuerit ſepultus in loco non ſacro, iuxta dicta ſupra eodem de viuis abſoluendis, & notata in c. a nobis. 2. de ſent. excom. & valet illa abſolutio ad eum in loco ſacro ſepeliendum, aut ad illum ab eo non extrahendum, & vt pro eo publice oretur. Roſel. verb. abſolutio. 1. §. 31.

33 Vigeſimoquinto dico, quod non ſepeliat mortuum in loco ſacro non confeſſum totum vnum annum a confeſſione poſtrema: neque notorium peccatorem ſubito abſque ſignis contritionis morientem, cap. quibus. 13. q. 2. & c. omnis. de pænit. & remiſſ. nec confitentibus in articulo mortis imponat magnam pænitentiam exteriorem, ſaltem mox agendam: ſed moneat ad interiorem contritionem quammaximam poteſt, non tam proponendo pœnas inferni, quam ſpem miſericordię Chriſti pro eo crucifixi, & brachia ad eum benigne ſuſcipiendum tendentis, & repræſentando gaudia paradiſi late de ſcripta ſupra pręl. 4. quia in eo articulo, ut ait S. Gregorius, deſperatione magis quam præſumptione quis oppugnatur. Moneat autem ad volendum ſatisfacere diuinæ iuſtitiæ, quatenus poterit in hoc ſęculo, ſi conualuerit, & ad offerendũ ipſam mortẽ inſtantẽ in peccatorũ ſuorum ſatisfactionẽ, & ad iubẽdũ, vt de bonis ſuis ſibi fiant miſſæ, & eleemoſynæ rationabiles. Conſulat ſimul, vt roget amicos, ſi quos habet pręſto, vt precibus, ieiunijs, & diſciplinis eum iuuent ad pęnitentiam, quæ peccatis eius debetur, agendam, mittendo eis xenia, & eleemoſynas pro conditione rogatorum, quo libentius id agant, ex mente Oſti. in ſum. §. quando. de pænit. & remiſſ. & Palud. in 4. diſtin. 20. quæſt. 3. art. 2. quia certum eſt, alium pro alio pænitentiam agere poſſe, qua ſatisfaciat pro eius pœna in purgatorio ſoluenda, vt dixi in d. §. in leuitico. not. 13. num. 2. & 7.

Vigeſimoſexto dico, quod poſt hoc moneat eum ad eucharistiam, & extremam vnctionem magna cum deuotione petendam & ſuſcipiendam: ſimul vt permaneat conſtans in fide catholica (contra quam acrius, quam vnquam, in illo tranſitu oppugnabitur) & tentatus a Dęmone, vel a ſe, quid credat? reſpondeat, id quod ſancta mater Eccleſia credit: & retentatus, quid illa credat, Quod ego credo: nec ad vlteriorem diſputationem deſcẽdat. Tentatus item, Quomodo eſt poſſibilis talis, & talis articulus? reſpondeat, id ad gubernatores Eccleſię ſpectat, nõ ad me, hoc ſaltẽ tempore, quo ſatis ſuperque mihi eſt credere ſimpliciter, atque bona fide, quod tot Apoſtoli, tot millia martyrum, confeſſorum & virginum crediderunt, & vitas pro illo profuderunt, quique nunc me in cælo (ſi in eadem fide, amore Chriſti, & eorum ornata, conſtanter diſceſſero) porrectis vlnis præſtolantur. Tentatus vero, Quo auſu tãtus peccator, quantus ipſe eſt, ſperet adire locum, quem tam iuſti inhabitant? reſpõdeat, Diffiſus mihi, & meritis meis, quatenus mea ſunt, confiſus autẽ meritis D. N. Ieſu Chriſti infinitis, & magnis ſuæ glorioſiſſimæ matris, & omnium prædictorum, qui ea mihi recte ipſis confidenti multis modis communicant, & vſque in finem ſua bona gratia communicabunt. 34

Vigeſimoſeptimo, curet confeſſarius, & qui ęgrotum circunſtant, vt quam minimum fieri poteſt, de cognatis, & amicis, & rebus temporalibus, puta de vxore, filijs, & opibus &c. cogitet, & ne, nimia ſalutis corporalis ſpes ei fiat: quia ſępe ob paruam, & fallacem conſolationem, & incertam illius ſpem, in certam damnationem corruit ęgrotus. Ideoque opportunum eſt, ſępe colloqui cum eo de morte, etiam ſi id turbationem & triſtitiam quamdam pariat: quia pręſtat, vt ſalutari triſtitia compunctus ſaluetur, quam vana lętitia laxatus damnetur. Et quidem improbandę conſuetudinis eſt, polliceri certam ſalutem, mortis periculo probabili laboranti, contra exemplum Iſai. 38. qui ſalutari metu Regem Ezechiam 35

Ezechiam ad ſalutem animæ induxit dicendo: *Diſpone domui tuæ, quia morieris, & non viues.* Optimi enim amici eſt, admonere tunc ei mortis periculum imminere, eſſeque tempus opportunum ſtatuendi, nunquam ſe amplius ſaltem mortaliter peccaturum, & dolendi ſuper omnia quòd Deum ita offenderit, & ſua culpa inimicus effectus fuerit eius, qui ſe condidit, redemit, ſuſtentauit: qui ſibi vitam, ſalutem, honorem & bona conſeruauit: & qui ſe iudicaturus eſt, & per ſuam ſanctiſſimam miſericordiam regna cæleſtia daturus, vbi cum ſua ſanctiſſima matre, omnibus Angelis & ſanctis, ipſum videamus, ipſo perfruamur, ipſum glorificemus in æternum. Amen.

Admonitio pro volente teſtari.

SVMMARIVM.

36 *Teſtamentum cur a ſano; vel initio morbi, & ſtatu gratiæ faciendum.*

36 *Teſtari impediens vt peccat, & quibus cognatis pauperibus teſtabitur.*

37 *Pater cur non tenetur præligere filium digniorem, vt Gubernator publicus.*

38 *Lege Nauarrorum, & Aragonum cur pater filium ſine cauſa exhæredare queat.*

39 *Pater minuere non poteſt legitimam vere donando, ſed remunerando, & faciendo pia ſic.*

39 *Donna Maria a Mendoza laudata.*

36 Teſtari volens, ſanus, vel in principio morbi id faciat; ne poſtea ſucceſſuri ab inteſtato de more varijs modis, & in his notarios, & teſtes auertendo, ab eo faciendo impediant, quominus alijs aliquid relinquat: qui tamen grauiſſime peccant, cum obligatione reſtituendi, & pœna perdendi hereditatem l. 1. C. ſi quis aliq. teſta. prohib. & S. Anton. 3. part. tit. 10. cap. 1. §. 2. quod intelligendum eſt, iuxta dicta ſupra cap. 17. num. 72. Precari tamen per ſe, aut per alios, vt ſibi potius quàm alijs relinquat, ſine magna importunitate, non eſt peccatum, iuxta Salic. in l. 3. C. eod. Debet item teſtator operam dare, vt in ſtatu gratię teſtamentum faciat: quia id faciens in ſtatu peccati mortalis nullam gratiam nec gloriam meretur iubendo ſuffragia, & alia pro ſua anima fieri: quamuis poſtea in ſtatum gratię redeat, & in eo moriatur: ſicut nec ad illum effectum alia opera in peccato mortali facta proſunt, cap. nihil. de conſec. diſt. 5. gloſſ. cap. quod quidam. de pęnit. & remiſſ. & diximus in cap. 1. in princ. nu. 45. de pęnit. diſt. 6. & in d. tractatu de Indulg. ſuper §. in leuitico. not. 19. nu. 9. Immò nec ad ſatisfactionem pœnarum, quas in purgatorio debet, vt ſignificant magni authores in id citati a Magiſtro in 4. diſt. 15. & affirmant S. Thom. Bonau. Richar. & communis diſt. 16. licet cõtra teneat Scot. in dict. diſt. 15. q. 1. approbatus per Gabr. & Maio. quos ſequuti fuimus in cap. 1. in princ. num. 46. de pęnit. diſt. 6. ad effectum magnificandi miſericordiam Dei: dicentes tamen vtilius eſſe, vti opinione S. Tho. ad animarum noſtrarum requiem. Quare conſulendum eſt teſtatori, vt quum probabilius exiſtimat ſe in ſtatu gratię (qui vt plurimum videtur eſſe poſt confeſſionem, & cõmunionem) teſtamentum antea factum, cum omnibus in eo contentis ratificet, & offerat Deo ad gratiam eius per remiſſionem peccatorum promerendam, iuxta mentem omnium. Quod vero aliqui dicunt, teſtatorem, qui nec parentes, nec liberos, (qui ſunt neceſſarij hæredes,) habet, teneri ad relinquenda bona cognatis pauperibus, (niſi mali, & indigni ſint,) limitandum eſt procedere tantum in cognatis extreme egentibus, quibus nullus alius proximior cognatus eſt, qui eos alere poſſit, & velit: quia nulla lex naturalis, diuina, vel humana ad plus de pręcepto obligat, argum. l. 1. C. de ſacro. eccleſ. & dictorum ſupra cap. 24.

Ad primum noue quæſitum. An pater relinquens in Caſtella filio minus digno tertiam partem bonorum, quam relinquere poteſt vni, vel pluribus filijs quem, vel quos elegerit, peccet? 37
Reſp. negatiue: quia nullam per hoc legem violat. Nec obſtat, quod Ioan. Lup. contrarium tenuerit in cap. per veſtras. §. 26. de donat. inter vir. & vxor. Tum quia fundamenta eius tantũ comprehendunt eos, qui poteſtate publica debent eligere ad honores, & munera publica eccleſiaſtica, vel ſęcularia iuxta leges iuſtitię diſtributiuæ, quæ dictant, vt optimi quique ad ea deligantur. c. licet. 8. q. 1. c. vnum. §. nunc. 25. diſt. nos autem agimus de homine priuato, qui priuata poteſtate ad ſua priuata bona delegit, quẽ nulla lex obligat ad eligendũ optimũ filiorum, ſed tantum eum, quem voluerit. Tum quia prędictus Ioan. falſo imaginatus fuit patrem diſtribuentem bona inter filios, teneri legibus iuſtitię diſtributiuæ, quæ ſolum ligant eos, qui publica poteſtate, publica, & communia bona diſtribuũt particularibus; aliquando ſecundum merita eorum; vt quum diſtribuunt munera, & officia: aliquando ſecundum fortunas eorum; vt quum diſtribuunt pecunias, iuxta Ariſt. 2. & 4. Eth. & S. Thom. recep. 2. 2. quęſt. 123. art. 3.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd leges regnorum Nauarrę, & Aragonię, quibus permittitur patribus exheredare filios, relictis ſingulis eorum quinis ſolidis, & ſingulis prędiolis, ea ratione iuſtificantur, quod per illam facultatem filij continentur in officio & obediẽtia paterna; ne dicant, quod in Caſtella frequenter audiuimus, filius vnicus ſum parentibus meis, velint, nolint, 38

ſint, ſuccedam in omnibus eorum bonis, excepta quinta parte. vel, etſi habeam fratres, meã tamen legitimam mihi tollere nequeunt, &c. Nec obſtat illud a multis aſſertum, legitimam partem bonorum,parentum,deberi filijs naturali iure, quod humano illorum regnorum tolli nequit,cap. quæ contra.8.diſt.Non inquam, id obſtat: quia ſolum eſt verum, quo ad filios pauperes,debiles,infirmos & inhabiles,ſe ſua arte, & labore honeſte ſuſtentare non valentes,& ad id legitima parte, vel maiore indigentes: non autem quo ad alios,vt probamus in cap. ius naturale.1.diſt.efficaci ratione, & per l.ſi quis a liberis.§.idem in liberis ff.de lib.agnoſ.

39 Ad tertium reſpondeo, quod licet parentes non poſſint iuſta conſcientia minuere filijs partes bonorum ſuorum eis iure debitas per veras donationes, nec contractus ſimulatos, ſcilicet forma oneroſos,& re gratuitos: poſſunt tamen per contractus vere oneroſos,& donationes remuneratorias, per fundamenta Iaſonis in l. ex hoc iure.ff.de iuſt.& iur.& Io. Lop. vbi ſupra.§.59.quibus & omnibus citatis per eos addo poſſe,etiam donando aliquid amplius vltra merita donatarij: quia perfecta gratitudo non ſolum exigit, vt tantum quantum accipitur retribuatur,ſed aliquid amplius ſecundum Ariſt.5. Eth. & S.Tho.2.2.quęſt. 206.art.6.quod applicauimus in Apolog.prædicta quęſt. 1.num.91.ad donationes remuneratorias beneficiariorum.

Ad quartum reſpondeo, quod pater poteſt dum viuit,largiri de ſuis bonis in veras eleemoſynas,& opera pia, ad cultum Dei,ſalutem animæ ſuæ, & redemptionem pœnę peccatorum pertinentia; tum quia dare eleemoſynam, non eſt donare ſecundum Alberic. in diction. verbo.donatio,quia hoc non eſt vera donatio, ſed donatio ob cauſam,& tantam, quæ omnes fortunas hominis ſuperat.Per quam conſiderationem bis defendimus a murmure quorundam eruditorum illuſtriſſimã, eandemq; pientiſſimã Donnam Mariam a Mendoza, quæ iuuandis pijs operibus, & elargiendis multis & magnis eleemoſynis cuiuſque ordinis pauperibus tam religioſis, quam ſęcularibus,ſuperare mihi videtur omnes quotquot a quinque ſęculis viderim audierim,& legerim, etiam Reges, & Reginas, optimo cum exemplo ſecularium magnatum,& non parua reprehenſione eccleſiaſticorum, in ea re plus ſatis dormitantium:quam vtinam videant omnes ſic ſeruientem Chriſto vſque in finem in terris, & ipſe ego olim regnantem ſine fine cum eo in cælis. Amen.

De cenſuris Eccleſiæ, ſcilicet excõmunicatione, ſuſpenſione, & interdicto, & de irregularitate, deque eccleſiæ pollutione, ac de caſibus reſeruatis, & de quibuſdam miſcellaneis ad confeſſarios plurimum pertinentibus.

Cap. XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Cenſura quid, & eſt triplex.*

2 *Excommunicatio quid, diuiditur in maiorem &c. & minorem, quæ ſint illæ: et quod in dubio, ſignificatur maior. Diuiditur etiam in generalem, et ſpecialem. et generalis in latam a iure, et latam ab homine, quo differant. Diuiditur etiã in iuſtam, et in iniuſtam. et iuſta quid, et quid efficit. nu. 2.*

3 *Excommunicatio iniuſta, quæ diuiditur in iniuſtam validam, et in iniuſtam nullam. Iniuſta valida in duas, quæ differunt ſic. Iniuſta nulla quid operatur.*

4 *Excommunicatio iniuſta eſt nulla in his quinque caſibus.*

PRemitto primo, verbum, cenſura, ſignificare dignitatem cenſoris, & etiam correctionem alicuius, in qua poſteriore ſignificatione hic ſumitur, & non pro qualibet correctione, ſed pro eccleſiaſtica,quæ definiri poteſt, eſſe ſententia lata a capace ordinis mediante iuriſdictione eccleſiaſtica fori exterioris,qua quis priuatur communione ſacramentorum,vel hominum, vel exercitio diuinorum ſpiritualium, vel prohibentur officia diuina, vel ſacramenta,vel ſepultura. Dixi, *Sententia*: pro genere. Dixi, *lata a capace ordinis*: ad excludendas omnes ſententias omnium prælatorum etiam habentium iuriſdictionem eccleſiaſticam, vt ſingul. declarauit Panor. per tex.& gloſſ. in cap. dilecta. nũ.3. & 5. de maiori. & obedien. Dixi, *mediante iuriſdictione eccleſiaſtica*: quia lata ſine iuriſdictione, vel cum ea, ſed temporaria, non eſt cenſura. Dixi, *fori exterioris*: quia lata mediante iuriſdictione fori tantum interioris, non eſt cenſura, qualis eſt ſuſpenſio ab officio a confeſſario facta, argu. gloſſ. ſing. in cap. is,qui. de ſenten. excom.lib. 6. verb. de iure. Dixi, *quas quis, &c.* ad denotandum triplicem eſſe cenſuram, ſcilicet,excommunicationem, ſuſpenſionem & interdictum: cap. quærenti.de verb. ſignifi. Excommunicatio autem definitur eſſe cenſura, quæ priuat a communione ſacramentorum tantum,aut ſacramentorum,& hominum: & eſt duplex, minor,& maior. Minor eſt priuans participatione paſſiua omnium ſacramentorum cap. ſi celebrat. 1

celebrat. de cler. excommunic. miniſt. Maior vero eſt cenſura priuans participatione tā acti-ua, quam paſſiua ſacramentorum, & hominum ſecundum ſentētiam Panor. & communem noſtrorum in rubr. de ſenten. excom, & Theologorum.in 4. diſt. 18. Et quamuis diſpoſitiones pęnales in dubio intelligantur de minori pœna cap.in pęnis.de reg. iur.lib.6.tamen cum iudex excōmunicat aliquem ſimpliciter ſine expreſſione maioris, vel minoris excommunicationis, intelligitur de maiori. cap.pen.de ſent. excom.

2 Duplex eſt iterum excommunicatio, ſcilicet generalis, & ſpecialis cap. a nobis 1. de ſent. excommun. cap. ſtatuimus. & cap. conſtitutionem eod.tit. lib. 6. Generalis autem rurſus eſt duplex, ſcilicet lata a iure, & lata ab homine. Lata a iure eſt, qua generaliter canon, cōſtitutio, aut ſtatutum excommunicat eum, qui illud, aut illud fecerit, aut non fecerit, cap.2.de conſtit. lib. 6. clemen. 1. §. verum. de hæret. Lata vero ab homine eſt, quam iudex generaliter fert in eum, qui illud, aut illud fecerit, vel non fecerit: inter quas duas, vt infra num.40. & 41. dicetur, eſt magnum diſcrimen: nam lata ab homine moritur mortuo, aut ablato ab officio eo, qui eam tulit, iuxta gloſſ. ſolen. in d. cap. a nobis. 1. quam Oſtien. Panor. Felin. & communis ſequuntur, idemque tradit. S. Anto. 2. part. tit. 23. cap. 74. pro quibus tex. in l. fin. ff. de pęn. Moritur inquā quo ad eos, qui eam non incurrunt, antequam ille moreretur, aut priuaretur, ſecundum Pan. & communem ibidem. At lata a iure minime cap.fin.de offic. leg. ſecundum eoſdem in prędictis locis. Ex quo colligi poteſt, quid dicendum ſit de excommunicationibus, & alijs cenſuris latis in mandatis viſitationum, quę non ſunt ſtatuta, ſed mandata generalia, aut ſpecialia hominum. Diuiditur etiam excommunicatio in iuſtam, & in iniuſtā iuxta gloſſ. in ſum. 11. quæſt. 3. Excommunicatio iuſta eſt, quam fert is, qui poteſt, propter quod, & quomodo debet, quę nihil operatur quo ad Eccleſiam triumphantem, & quo ad Deum iuxta ſing. gloſſ. cap. quodcunque. 24. quæſt. 1. quam plus ſatis laudāt Panor. & Feli. in d. rub. de ſenten. excommuni. vt dixi in cap. ita quorundam. in gloſſ. fin. num. 8. de Iudęis. & declarauimus in cap. pen. de ſenten. excommun. Plus (inquam) ſatis: quia quamuis non auferat communionem omnino interiorē, ſed ſolum præſupponat ablatam propter peccatum mortale, ratione cuius fertur: aufert tamen, vt nu. 18. dicetur, auxilium ſuffragiorum generalium Eccleſię, & communionem ſacramentorum, quibus iter paratur ad Eccleſiam triūphantem. Iniuſta vero eſt, quam fert is, qui nō poteſt, aut aliter, & ob aliud quam debet. Et diuiditur in iniuſtam validam, & iniuſtam inualidam. Nā ſicut aliæ ſententiæ (licet iniuſtę ſint) valent regulariter, quantum ad forum exterius, & earum virtute in eo tanta ſit executio, quanta iuſtarū. cap. cum inter. de re iud. & l. res iudicata. ff. de regu. iur. & aliquę ſunt nullę, & irritæ l. prolatā. C. de ſent. & interl. om. iu. ſic etiam ſententia excommunicationis quamuis iniuſta valet regulariter, & ob id Greg. in cap. 1. 11. quæſt. 3. dixit, timēdam eſſe, ſiue iuſta ſit, ſiue iniuſta: & aliqua nulla eſt. Iniuſta valida diuiditur in eam, quę eſt iniuſta ob defectum rectitudinis animi iudicis, aut formæ, quæ non eſt eſſentialis, & in iniuſtam ex defectu iuſtæ cauſæ ad excommunicandum, quæ multum differunt. Quamuis enim vtraque valeat, prima tamen tātum ligat, quantum iuſta in foro interiori, & exteriori: ſecunda vero parum plus nihilo, niſi in foro exteriori: quia non adimit communionem, quę omnino eſt interior, neque ſuffragia generalia, quę Eccleſia, & eius miniſtri faciunt, quatenus ſunt tales: adeo quod Caiet. in Tracta. 10. quęſt. 2. de effectu excommunicationis dixerit, eiuſmodi excommunicationem iniuſtam non eſſe proprie excommunicationem, ſicut nec homo mortuus eſt homo. Quod tamen ita non eſſe, probauimus multis rationibus in d. cap. pen. de ſentent. excommunicat. quarum a nonnullis deſideratarum vna eſt, quod tota definitio excommunicationis ei conuenit, cum ea ſeparet a cōmunione ſacramentorum & hominum, quantū ad forum exterius, & etiam quo ad interius, vbi ſciunt illum eſſe excommunicatum, & ignoratur eius iniuſtitia, quantum ad effectum peccandi, niſi eum euitent, & valet hęc conſequentia: ſeparat quantum ad forum exterius, ergo ſe parat; ſeparat quantum ad hoc, ergo ſeparat, arguendo a toto in modo, ad ſuam partem: vt, eſt homo albus, ergo eſt homo, iuxta doctrinam Ariſto. in Topic. Bald. recep. in l. conuenticulam. C. de epiſcopis, & cleric. Altera eſt, quod non definit quis eſſe homo ex eo quod non videt, non audit, non loquitur: neque ideo, quod non facit omnia opera quę alij faciunt, modo aliqua vitalia faciat: ita quamuis hęc excōmunicatio non efficiat omnia, quę iuſta; facit tamē aliqua, propter quę poteſt appellari vere excōmunicatio: quia operatur id quod eſt dictū. Et quamuis opinio Caietani defendi poſſit, quia effectu non differt a communi; relinquenda tamen videtur: quia differt a communi more loquendi canonum, qui, vt cap. 1. 11. quęſt. 3. habet, ſententiam paſtoris etiam iniuſtam timendam eſſe, vbi gloſſ. & vbiq; Doctores aperte dicūt, valere ac ligare excommunicationem iniuſtam, & differre ab ea quę eſt nulla. Iniuſta vero inualida ſeu nulla, nihil aliud operatur in foro interiori, neque exteriori, quam quod obligat excommunicatū ad ſeruandum eam, quoad populus ſibi perſuadeat, aut debeat perſuadere

cauſas

Digitized by Google

cauſas nullitatis ad euitandum ſcandalum, vt diximus in cap. cum contingat. de reſcrip. remed. 2.& in d.cap. pen.de ſent.excom.

4 Porro, excommunicatio iniuſta eſt nulla in multis caſibus,quos ponit gloſſ. celebr.ca. pręſenti. de ſent. excommu. lib. 6. qui omnes ad quinque redigi poſſunt.Primus,quando qui excommunicat,non eſt iudex ſaltem excommunicati,cap.nullus.de paroch.aut nõ toleratus,qualis eſt excõmunicatus & ſuſpenſus a iuriſdictione, aut interdictus;& denunciatus talis.Secundus caſus, quando fertur contra tenorem priuilegiorum,cap.quanto.de priuil. & cap. 1.de cõceſ. pręben. lib. 6.§. ex parte. Tertius, quando poſt legitimam appellationem fertur, cap. per tuas. de ſent. excommun. cap. ad præſentiam. de appella. Quartus, quando excommunicatio continet intolerabilem errorem,quem habet illa,quæ datur contra aliquem, eo quod recte aliquid fecit:puta quia dedit eleemoſynam pauperi, aut quia non fecit aliquid illicitum, aut impoſſibile. cap. venerabilibus.§. fin. de ſenten. excommun.lib. 6. & cap. qui præeſt. 11. quæſt. 3. Quintus, quando excommunicator excommunicat eos,qui participant cum excommunicato a ſe, non nominando eos, expreſſe præuia trina monitione, cum interuallo aliquot dierũ. cap. præſenti. & cap. conſtitutionem.de ſentẽt. excommun.lib. 6. Dixi,*cum excommunicato a ſe*: quia ſecus in excommunicatione lata cõtra participantes cum excommunicatis ab alio,vt dixit Peruſ.in cap. peruenit.1.de appell. reputãs eſſe in id ſingulare dictũ c.pręſenti.in verb.a ſe.

Non obſtat, quod videtur derogatum conſuetudine prędictis capp. quũ de more non dẽtur literæ contra participantes nominatim. Tũ quia in Luſitania paſſim fit. Tum quia in terris in quibus id non faciunt iudices, ſubditi etiam non ſeruant eorum pręcepta: & vt illi ſunt in poſſeſſione ferendi literas contra participantes ſine ſolennitate illorum iurium, ita iſti ſunt in poſſeſſione non parendi illis, & non habendi ſe pro excommunicatis maiori excommunicatione ad effectum ſe abſtinendi a diuinis,& obtinẽdi abſolutionem. Et ita videtur non eſſe derogatum illis capp. arg. eorum quæ notantur in cap. fin.de conſuet.Nec obſtat,quod conſequeretur illas literas eſſe ſuperuacaneas: quia poteſt dici,quod proſunt ad effectum perueniendi ad interdictum & brachium ſęculare iuxta cap. 1.cum ei annot.de offic. ordin.Non obſtat etiã quod in aliquot regionibus eſt conſuetudo dandi denunciatoriam contra eos,qui non ſunt cõfeſſi ante Paſcha,excommunicãdo vicinos participantes cum eis. Et quod illa excommunicatio cenſetur valida,& ligare vicinos eis participantes;quia illa non datur contra participantes cũ excõmunicatis ab ipſo denunciate:ſed cum excõmunicatis a conſtitutiõne ſynodali.denunciãs enim non excõmunicat, ſed tantum declarat.l.heredes palam.§.ſed ſi notam.ff.de teſtam.

Quis poteſt excommunicare.

SVMMARIVM.

5 *Excommunicare poteſt regulariter omnis qui habet iuriſdictionem eccleſiaſticam,ordinariam,vel delegatam in foro exteriori.*

6 *Excommunicare nequit epiſcopus extra ſuum epiſcopatum, nec laici, nec mulieres neque quis ſe ipſum.*

7 *Excommunicare an poſſit conſuetudo,aut excommunicatus,ſuſpenſus,aut interdictus.*

8 *Excommunicans ſine facultate, cauſa, ordine, ſcriptura,vel monitione,peccat.*

Secundo præmitto, quod cauſa efficiens excommunicationis poteſt eſſe Papa, & omnes alij prælati, etiam ſi ſint minores epiſcopis: quales ſunt abbates,præpoſiti, & priores eccleſiarum collegiatarum regularium,& ſęcularium etiam ſi non ſint conſecrati neque benedicti: modo ſint cõfirmati, vel prouiſi: quia hi omnes poſſunt excommunicare iure cõmuni ſuos ſubditos.c. tranſmiſſam. c. ſuffraganeis. de elect. & cap. cum ab eccleſiarum. de offic. ord. & etiam reliqui omnes,qui conſuetudine præſcripta ſibi compararunt iuriſdictionem, cap. duo ſimul.de offic. ord. & cap. cum contingat. de for. comp. & non alij. Dixi ſupra, *collegiatarum*: quia alij qui vocantur abbates,& priores in multis regionibus,eo quod ſunt rectores eccleſiarum habentium multos beneficiarios non viuentes collegialiter, non poſſunt excommunicare iure communi:quia nullam eo habent iuriſdictionem fori exterioris, iuxta notata in cap. licet canon. & gloſſ.cap. ſtatutum.verb.collegiatis. de elect. lib. 6. & Panor.in cap. nobis.de iur. patr. Quo fit, vt Capitulum, ſede vacante, poſſit excommunicare, cap. cum olim. cum ei annot. de maior. & archiepiſcopus, epiſcopus,& delegatus ſummi Pontifi. cap.de ijs. 12. diſt. & etiam delegati prędictorum eos, in quos habent iuriſdictionẽ delegatam.cap. P.& G.de offic. deleg. Fit item e contrario,quod abbates,rectores,aut parochi eccleſiarum ſimplicium parochialium non poſſunt excommunicare ſuos parochianos iure cõmuni,neque ſpecialiter,neque generaliter:quia facultas excommunicandi non oritur ab ordine, immo eſt pars iuriſdictionis fori exterioris, iuxta gloſſ. recep. in d. cap. tranſmiſſam. quam ipſi non habent: eam tamen poſſent habere ex conſuetudine præſcripta,argum. d. cap. duo ſimul. & d.cap.cum contingat. tunc autem tantã habebunt, 5

Digitized by Google

habebunt, quantã conſuetudo dederit. Fit itẽ, quod nec epiſcopus extra ſuum epiſcopatum poteſt excommunicare etiam ſuos ſubditos. c. epiſcopum. 11. q. 3. etiam ſi eſſet vi pulſus, niſi in loco viciniori epiſcopatui, iuxta clemen. 1. de for. compet. aut niſi de conſenſu epiſcopi vbi manet, & habet domicilium. Rot. 13. de conſue. in antiq. aut in re adeo manifeſta, quę non requirat cognitionem cauſæ, argum. cap. cum ſit. §. fin. de appell. Videtur tamen, quod qui extra ſuum epiſcopatum non reſidentiam conſumma uerint, ligantur excommunicatione lata ab eo cõtra non reſidentes in beneficijs ſuis, eo quod non reſidentiam inceperunt in epiſcopatu: vel quia res eſt ſita intra illum, argum. eius, quod ait Feder. conſ. 182. & Fel. in c. poſtulaſti. col. fin. de for. compet. Fit item, quod non poſſunt excommunicare mulieres, argum. cap. noua. de pęnit. & remiſſ. Neque laici ſine priuilegio Apoſtolico, cap. pręter. adiuncta gloſſ. verb. ducibus. 32. diſt. Nec quiſquam ſe ipſum. l. qui iuriſdictioni. ff. de iur. omn. iud. & ob id epiſcopus qui excommunicat generaliter quemcunque qui furatus eſt, aut furabitur, luſit, aut ludet, licet ipſe id faciat, aut fecerit, non erit excommunicatus ſecundum Oſt. in ſum. de ſenten. excom. §. quis valeat. & S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. ad 2. & Ioan. Andr. in reg. cui licet. lib. 6. communiter receptos, vt probat Henr. lib. de ſynodo. 2. part. art. 2. nu. 26. ſed ſi epiſcopus ſolum eſſet denunciator excommunicationis ſummi Pont. aut excommunicationis alterius epiſcopi, aut eius vicarij, aut ali⁹ qui excommunicat, maneret excommunicatus ſecundum Bernar. de Buſto par. 2. ſerm. 37. pag. 3. & mentem omnium. Nec conſuetudo ſola abſque ſententia,
7 aut conſtitutione aliquem excommunicat ſecũdum Roſel. verbo excommunicatio 7. §. 10. niſi legitime præſcripta ſit, aut approbata a ſummo Pont. aut alio prælato quantum ad ſuos ſubditos: quia tunc vim haberet ſtatuti ſecundum Ang. verb. excommunicatio 1. §. 6. Neque excõmunicatus quãuis ſit occultus ſecundum gloſſ. in ſum. & cap. audiuimus. 24. quæſt. 1. cuius tamen oppoſitum eſt verius, ſcilicet, quod ſi non eſt denũciatus poteſt excommunicare, & valet excommunicatio lata ab eo, ſecundum Panor. in cap. ab excommunicato. num. 5. de reſcrip. cap. cum dilecti. de dol. & cõtum. ſub fin. & Fel. in cap. ad probandum. col. 3. de re iud. quamuis eam ferat in fauorem eius, qui ſcit eum excommunicatum, vt dixi in c. dilectus 2. de præben. in reſponſione ad cõtraria per extrauag. ad eui-
8 tanda. de qua infra. nu. 36. Quibus conſequens eſt, peccare mortaliter qui ſciens, aut qui ſcire debens ſe non poſſe excommunicare, excommunicat: quia vſurpat iuriſdictionem alienam, aut eius vſum, quod eſt peccatum mortale, iuxta S. Thom. 2. 2. quæſt. 60. art. 6. Et qui excommunicat aliquem iniuſte; quamuis id nõ faciat odio, inuidia, aut mala voluntate, ſed per ignorantiam craſſam, aut ſupinam ſecundum Rich. in 4. diſt. 18. art. 4. queſt. 4. Et etiam qui excommunicat ſine canonica monitione, cap. ſacro. de ſentent. excommu. vel ſolo verbo, ſine ſcriptura publica, aut priuata, niſi iuſta de cauſa id omittat: quamuis excommunicatio liget, & excommunicans maneat ſuſpẽſus per vnum menſem ab ingreſſu eccleſię, & a diuinis officijs. c. ſacro. de ſenten. excommun. & cap. 1. eod. tit. lib. 6. intra quem ſi celebrauerit aliquod officiũ diuinum alicui ordini peculariter addictum, erit irregularis, cum quo ſolus Papa diſpenſat, cap. 1. de ſenten. & re iud. lib. 6. Quæ tamen pœna ſuſpenſionis non afficit epiſcopos: quia non fit eorum particularis mentio, quod eſt neceſſe, vt ipſi incurrant ſuſpenſionem, cap. quia periculoſum. eod. tit. & lib. nec prælatos religioſorũ, quando eſt periculum in mora, vel conſtitutiones ordinis præſcribunt aliam formam, vel propter ignorantiam iuris ſecundũ Gabr. in 4 diſt. 18. quæſt. 2. col. 9. can. 7. qui non ſatis vigilanter loquitur: quia quando periculum eſt in mora, etiam alij omittere poſſunt ſolẽnitatem prędictam per cap. conſtitutionem, ſub fin. de ſentent. excommu. lib. 6. & conſtitutiones niſi eſſent confirmatę a ſummo Pont. nõ poſſent derogare iuri communi, cap. quod ſuper ijs. de maiori. & obed. & ignorantia niſi eſſet iuſta, eos nõ excuſaret, cap. ignorantia. de regu. iur. lib. 6. pręſertim quod prælati religioſorum cautius excõmunicare debẽt, quam ſecularium, propter maiorem charitatem, qua debent eſſe erga fratres, argum. notatorum per Pan. in cap. cauſam quę. de iudic.

De cauſa, & forma excommunicandi.

SVMMARIVM.

9 *Excommunicatio maior non feratur, niſi propter contumaciam mortalem, aut peccatum futurum &c.*

10 *Excommunicatio quæ ſine monitione, ſententia, & clauſula iuſtificatiua, eſt nulla. nu. 11.*

10 *Excommunicatio de rebus perditis a ſolo epiſcopo danda, & alia non niſi in ſubſidium.*

10 *Excõmunicatio annalis ſuſpectũ hæreſeos facit.*

12 *Excommunicatio quibus verbis fit: & conditionalis vel ſine intentione ligãdi, an liget. nu. 11.*

Tertio præmitto circa hęc primo, quod nemo debet excommunicari maiori excommunicatione, niſi ob contumaciam mortalem, 9
qua perſiſtit in peccato mortali præterito, aut in futura

in futura inobedientia non comparendi, aut nõ parendi iuſto precepto facto, precedente mora, culpa, aut offenſa iuxta mentem cap. nullus. ca. nemo. 11. quæſt. 3. cap. 1. de iud. cap. a nobis. 1. cap. ſacro. de ſentent. excomm. & cap. Romana. §. caueant. eo. tit. lib. 6. Et conſequenter nemo incurrit excommunicationem impoſitam a canone generali, vel particulari, niſi peccando mortaliter: quæ eſt regula conſolationis pleniſſima, quam tradidit Palud. in 4. diſtin. 18. quæſt. 1. art. 2. quamque nos applicuimus multis, & in his parua furantibus in cap. inter verba. 11. q. 3. nu. 480. Et idem eadem ratione dicẽdum quoad hoc de excõicatione generali lata ab homine.

10 Secundo, quod quæ excommunicatio fertur a canone, aut ſtatuto, ita, vt qui fecerit illud, aut illud ipſo facto ſit excommunicatus: aut quod illud, aut illud non fiat ſub pœna excommunicationis latę ſententię, non requirit præcedentem canonicam monitionem, per ea quę diximus in prælect. cap. cum contingat. de reſcrip. 5. cauſa nullit. poſt Innoc. in princ. cap. ſacro. de ſent. excom. immo qui contra facit ſtatim, excommunicatur. cap. ſi quis ſuadente. 17. quęſt. 4. cap. a nobis. 1. de ſenten. excommunic. & cap. 2. de conſti. lib. 6. Tertio, quod Concil. Trident. ſeſſ. 25. cap. 3. de refor. huic rei multa adiecit in hęc verba: *Quapropter excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmiſsis ad finem reuelationis, vt aiunt, aut pro perditis, ſeu ſubtractis rebus ferri ſolent, a nemine prorſus præterquam ab epiſcopo decernantur: & tunc non alias, quam ex re non uulgari, cauſaque diligenter ac magna maturitate per epiſcopum examinata, quæ eius animum moueat: nec ad eas concedendas cuiuſuis ſæcularis etiam magiſtratus authoritate adducatur: ſed totum hoc in eius arbitrio & conſcientia ſit poſitum, quando ipſe pro re, loco, perſona, aut tempore eas decernendas eſſe iudicauerit. In cauſis vero iudicialibus mandatur omnibus iudicibus Eccleſiaſticis cuiuſcunque dignitatis exiſtant, vt quandocunque executio realis, vel perſonalis in qualibet parte iudicij propria authoritate ab ipſis fieri poterit, abſtineant ſe tam in procedẽdo, quã definiendo a cenſuris eccleſiaſticis, ſeu interdicto: ſed liceat eis, ſi expedire videbitur, in cauſis ciuilibus ad forũ eccleſiaſticũ quomodolibet pertinentibus contra quoſcunque etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quæ locis pijs ibi exiſtentibus eo ipſo, quod exactæ fuerint, aſſignentur, ſeu per captionem pignorum perſonarumque diſtrictionem, per ſuos proprios aut alienos executores faciendam, ſiue etiam per priuationem beneficiorum, aliaque iuris remedia procedere, & cauſas definire. Quod ſi executio realis, vel perſonalis aduerſus reos hac ratione fieri non poterit, ſitque erga iudicem contumacia; tunc eos etiam anathematis mucrone arbitrio ſuo præter alias pœnas, ferire poterit. In cauſis quoque criminalibus, vbi executio realis, vel perſonalis, vt ſupra, fieri poterit, erit a cenſuris abſtinendum. Sed ſi dictæ executioni facile locus eſſe non poßit, licebit iudici hoc ſpirituali gladio in delinquentes vti, ſi tamen delicti qualitas, præcedente ſaltem bina monitione, etiam per edictum id poſtulet. Nefas autem ſit ſæculari cuilibet magiſtratui prohibere eccleſiaſtico iudici, ne quem excommunicet: aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet, ſub prætextu quod contenta in præſenti decreto non ſint obſeruata: cum non ad ſæculares, ſed ad eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat. Excommunicatus vero quicunque, ſi poſt legitimas monitiones non reſipuerit, non ſolum ad ſacramenta & communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur. ſed ſi obdurato animo cenſuris annexus in illis per annum inſorduerit, etiam contra eum tanquam de hæreſi ſuſpectum procedi poſsit.* Hæc ibi: In quibus nouem præcipue notanda videntur. Primum quod ſolus epiſcopus poteſt ferre huiuſmodi excommunicationes generales. Secundum quod in cauſis ciuilibus nullus iudex debet vti excommunicatione niſi in ſubſidium aliorum iuris remediorum: neque in criminalibus, niſi quum executio perſonalis, vel realis fuerit valde difficilis. Tertium, quod inſordeſcens in ea per annum, habetur de hęreſi ſuſpectus. 11 Quartum, quod ob culpam prętéritam non debet ferri, niſi canonica monitione pręcedente, quæ eſt trina, d. cap. ſacro. cum interuallo ſaltem duorum dierum inter vnam, & aliam monitionem: aut vnam pro tribus concedendo ſex dies pro illis: quando non eſt periculum in mora, cap. conſtitutionem. de ſentent. excommun. lib. 6. adiuncto d. cap. ſacro. & quando tale periculum interuenerit, diminuendum eſt tempus, quomodo, & quantum oportuerit, & non plus, nec minus. Quod adeo eſt uerum, quod excommunicatio eſſet omnino nulla, ſi ferret eam prælatus, vel iudex in executionem ſententiæ, vel pręcepti ſine pręuia cognitione, & ſine clauſula iuſtificatiua latæ circa pręterita, id eſt, dato termino ad allegandas cauſas, ſi quas habuerit contra huiuſmodi mandatum, iuxta Innoc. in cap. propoſuit. de conceſſ. pręb. col. 2. & in cap. 1. eod. titu. lib. 6. Old. conſi. 81. num. 2. & alios, quos citaui in pręlect. d. cap. cum contingat. 5. cauſ. nullit. quod eſt maximi ponderis. Quintum, quod qui excommunicat ſine hac monitione, & ſine ſcripto, in quo declaretur cauſa, peccat mortaliter: licet valeat, vt tactum eſt ſupra num. 8. Sextum, quod excommunicatio lata ſub conditione, ante implementum eius, non ligat. cap. pręterea 2. de appell. Septimum, quod excommunicatio non ligat, ſi qui eam fert, non habet intentionem ligandi: neque etiam ſi is qui eam petit, non habet voluntatem, vt ligetur: quia

omne ſuum robur accipit excommunicatio à voluntate excommunicantis, qui quum excommunicat ad petitionem partis, non vult magis excommunicare, quam ipſa pars velit. Quare illi, quos excommunicans, aut petens excommunicari eos, qui illud, aut illud fecerint, aut nō denunciarint, intendit eximere ab illa, vere eam
12 nō incurrunt, licet ſe putent incurrere. Octauū, quod nulla certa verba ſunt præſcripta pro forma ſubſtantiali excommunicationis. Quapropter, vt dixit bene Oſtiē. in ſumma de ſent. excō mun. §. qualiter. col. 1. nihil refert an iudex dicat, Excommunico te, aut, ſeparo te a commūnione, aut ſimilia, quibus declaret voluntatem ſuam excommunicandi de præſenti: illa tamen quæ ipſe putat ad id ſufficere, ſcilicet, Cognoſco, aut habeo te pro excōmunicato, dicta a iudice, non videntur nobis ſufficere, poſt Goffr. quē ille refert; quidquid ipſe dicat; niſi quando ponūtur in excommunicatione canonis, aut decreti, aut in excommunicatione conditionali: quales ſunt omnes, quæ dantur cum monitione canonica, aut propter peccata futura, arg. cap. 2. de teſtib. cog. & d. cap. præterea. de appell. quo hæ duę opiniones inter ſe conciliari poſſunt. Nonū quod non parens canoni, aut iudici iubenti aliquid ſub pœna excommunicationis, non ſtatim erit excommunicatus: quia verba illa non ſignificant voluntatem excommunicandi ipſo facto, ſed comminationem excommunicandi eum, ſi non paruerit, iuxta gloſſ. celeb. in cap. 1. de ſagitt. cui ſimilis in cap. 2. de matrim. contract. Neque etiam hæc, *Excommunicetur*, ſed hæc ſic, *Sit excōmunicatus*, iuxta Feli. in cap. Rodulphus. col. 19. de reſcri. & quos ipſe citat: niſi quando alia iura declarant oppoſitum, quo caſu intelligenda eſt gloſſ. cap. ſi quis ex clericis. de vit. & honeſt. cler. & cap. 2. de for. comp. Quæ reſolutio licet cōmunis videatur, iure tamen proprius apparet, quod præfata verba, *Sit excōmunicatus*, non denotant ſententiam latam, ſed ferendam: niſi cum alia iura id declarant. Tum quia plurimi canones, diſt. 30. continent illa verba, quæ tamen ſecundum gloſſ. cap. 2. de foro compe. ferēdam ſententiam ſignificant. Tum quia verbū, ſit, eſt futuri temporis, per verba cuius non fertur excommunicatio ipſo iure, niſi aliquid aliud adijciatur ſecundum gloſſ. recep. in reg. in pœnis. de regul. iur. lib. 6. Tum quia no obſtat dicere quod verbum, ſit, eſt etiam pręſentis temporis, imperatiui modi, ſicut & futuri optatiui. Tū quia non eſt ita proprie illius, ac huius. Tū quia in diſpoſitione dubia mitior pars eſt eligēda prędi. reg. in pœnis. & pręfata verba ſūt dubia: ergo interpretāda ſunt vt ſignificent potius ſententiā ferendā, quam latā. Tū quia glo. cap. ſi quis. 23. d. cui cōſonat gloſſ. c. ſi quis ex clericis. de vita & hon. cle. verb. ſit, exponit per fiat futuri tēporis.

Quis poſsit excommunicari, & quis excommunicatione non includatur.

SVMMARIVM.

13 Excommunicari ſolum poteſt homo baptizatus, & mortalis, habens ſuperiorē: proinde non Diabolus, nec Papa, nec infidelis, nec Iudæus, licet poſsit adiuuari.

14 Excommunicatio generalis non ligat impotentem parere, neque eum qui ſoluit &c. Nec etiam ſpecialis termino prorogato, nec tunc &c. nu. 15.

16 Excommunicatio non ligat ignorantem eam, etiā ſuper re illicita.

QVarto præmitto circa hæc primo, quod 13
nemo excommunicari poteſt, niſi homo baptizatus mortalis, habens ſuperiorem, cap. Romana. §. in vniuerſitatem. de ſent. excom. mu. lib. 6. vbi Domin. id notat & nos dilatamus in cap. ita quorundam. de Iudæ. notab. 8. num. 7. & gloſſ. vlt. num. 2. proinde non poſſunt excommunicari diabolus, anima ſeparata a corpore, collegium, aut vniuerſitas, quæ non ſunt homines, cap. in quadam. de celeb. miſſar. neque iudæus, vel ethnicus, qui non ſunt baptizati, etiam ſi ſint catechumeni, hoc eſt conuerſi nondum baptizati, per dicta in noſtro tract. de indul. ſup. §. in leuitico. notab. 31. & arg. cap. veniens. de preſb. non baptiz. quamuis indulgentias lucrari poſſint, vt ibi dixi. Neque reſuſcitatus denuo non moriturus argum. finis ſymb. Athan. & cap. firmiter. de ſum. Trinit. Nec Papa, qui nulli homini, vel legi humanę, qua ſola fertur excōmunicatio, quo ad pœnam ſubijcitur. cap. propoſuit. de conceſſ. præb. cap. cuncta per mundum. 9. quæſt. 3. nam neque propter hęreſim incidit in excommunicationem humanam de qua loquimur, ſed in diuinam ſecundum rationes Caiet. de author. Papę, & cōcil. cap. 10. 19. & 20. quidquid dicat S. Anto. 3 part. tit. 24. cap. 74. §. 1. Et quia hic tangitur ſumma Papæ maieſtas, moneo te, Chriſtiane lector, typographo iam imprimente hoc cap. 27. oſtenſum fuiſſe mihi librum, in Hiſpania impreſſum, cuius auctor ait dicere me alicubi non eſſe obediendum Papę ſtatuenti aliquid in detrimentum beneficiorum patrimonialiū Caſtellæ: quod tamen eſt falſum: nec alibi ego vnquam id ſcripſi, nec debuit ab vllo ſcribi. Tum quia ſapit hęreſim Anglicanam. Tum quia procedit ex defectu cognitionis eſſentię rei ſpiritualis, quā nos latius, & reſolutius, quam vllus alius, quē meminerimus eorū, qui ante nos ſcripſerūt, definiuimus ſupra in cap. 23. a nu. 99. Tum quia hæc ingnorantia eſt cauſa, vt aliqui nimis amplient poteſtatem laicam

laicam ad ſpiritualia, quę nemo poteſt cōſtruere, neque deſtruere, niſi Papa, qui plenitudinem poteſtatis ſpiritualis immediate accipit a Chriſto: vel alius, qui mediate, vel immediate partē eius acceperit a Papa ca. in nouo. 21. diſt. Tum quia nullus catholicus debet ignorare omnia beneficia eccleſiaſtica, ſiue ſint iuriſpatronatus, ſiue patrimonialia, ſiue præſtimonia, ſiue comēdę, ſiue præceptorię, eſſe iura ſpiritualia, cap. dilecto. de præben. & nullus, neque Imperator, neque vllus alius princeps habet poteſtatem erigendi, vel extinguendi vllum ex illis, etiam quā minimum: niſi habeat ad id poteſtatem immediate, vel mediate acceptam a Papa. Quę eſt fides catholica, quam niſi quiſque firmiter crediderit, ſaluus eſſe non poterit. A quo falſo teſtimonio prius nos liberaſſemus, ſi prius id nouiſſemus. Nemo item a ſe ipſo, nec a ſuis ſtatutis excommunicari poteſt, argu. l. pen. ff. de recep. arb. nec ab inferiori, argum. cap. cum inferior. de maio. & obedien. & cap. inferior. 21. diſtinct. Quare ſuperſtitionis eſt, credere, quod poſſunt excommunicari locuſta, bruchus, aut aliud genus vermium, & animalium irrationalium; quāquam religioſe vti poſſumus cōtra ea, aqua benedicta, precibus, & adiurationibus ſanctis fundatis in diuina bonitate, & miſericordia, & ſuis ſanctiſſimis verbis, & inſtitutione Eccleſię catholicæ. Quibus ſolis vtinam vterentur qui audacter promittunt ſe eiecturos ea ab illa, aut illa regione, ſi illud, vel illud ſibi detur: quandoquidē nihil ꝙ ſuperat vires naturales, & effectū ſacramentorum, & inſtitutionis Eccleſiæ, & reuelationem particularem, poteſt promitti tam certo, atque ipſi promittunt, nec pretium peti ſine ſpecie cuiuſdam ſimoniæ.

14 Secundo, quod in excōmunicatione generali non includitur, quem proferens, vel petens illam non intendit includere: neque is, qui non poteſt parere, aut iuſta de cauſa ad id non tenetur; vt qui non poteſt reſtituere, vel denunciare furtum, aut iuſta cauſa ab eo excuſatur: modo adhibeatur remedium quod commode adhiberi poteſt, vt ceſſante neceſſitate, aut cauſa, ſatisfiat ijs, quorum remedium dedimus in cap. inter verba. 11. quęſt. 3.

15 Tertio, quod excommunicatus ſub conditione, ſi non ſoluat ad pręſcriptum terminum, non erit excommunicatus eo prorogante illum antequam incurratur excommunicatio, iuxta communem, Panor. & citatorum a Dec. in d. cap. præterea 2. ſed ſi non ſoluat in termino prędicto, erit excommunicatus, iuxta Innoc. & cōmunem ibidem. Quod intelligendum eſt, quādo prorogatum fuit conſenſu iudicis, alias ſecus, vt recte ait, (mea ſententia) Silu. verbo excommunicatio 2. notab. 1. caſ. 13. nam licet excommunicatio lata ad petitionem partis tolli poſſit antequam incurratur de conſenſu eiuſdem, non tamen ſuſpendi, neque differri, neque ita mutari, vt ſemel ſublata, iterum incurratur: quia id iuriſdictionis eſt, quam pars non poteſt tribuere, l. priuatorum. C. de iuriſd. omn. iud. Adde illas ſingulares deciſiones citatas ſupra cap. 23. nu. 104. quod non ſoluens penſionē in termino, non eſt excommunicatus, donec penſionarius id declaret.

Quarto, qui ſcit id, quod iudex iubet reuelare; ſed habet cauſam iuſtam non reuelandi iuxta dicta ſupra cap. 25. nu. 46.

Quinto, quod ignorantia facti probabilis excuſat ab excommunicatione ſecundum omnes & etiam illius iuris, quo fertur excōmunicatio propter aliquod opus de ſe licitum, quod ipſe ignorabat, neque tenebatur ſcire eſſe prohibitum. Idem de ignorantia eius, qui facit opus de ſe illicitum, cui adiuncta eſt excommunicatio per ſtatutum inferioris Papa, quod ignorat niſi craſſe, aut ſupine id faciat, ſecundum eundem, & omnes per cap. 2. §. vltim. de conſt. lib. 6. ſecus tamen ſecundum eum, & omnes citatos ab eo, ſi adnexa eſſet lege Papæ, vt eſt percuſſio clerici, argu. d. cap. 2. per locum ab ſpeciali: nobis tamen videtur verius contrarium cum Silu. verb. excommunicatio 2. notab. 3. & excomm. vlti. quæſt. 3. Tum quia eadem ratio inuenitur in vtraque. Vtraque enim eſt ignorātia iuris humani, nullumque aliud eſt in hoc diſcrimen, quam quod ignorantia pœnarum legum Papæ non pręſumitur, nec tam facile poteſt probari quo ad forum exterius, quam pœnæ ſtatutorū ordinariorum. Tum quia per dicta ſuperius ca. 23, nu. 41. ignorans pœnam legis quo ad alia ſibi notę, non incurrit eā in foro cōſcientię. Tum per alia quę ponimus in cap. fraternitas. 12. q. 2. vbi reſpondemus ad argumenta Adriani. 16

Quid operatur excommunicatio maior.

SVMMARIVM.

17 EXcommunicatio, vt tollat communionem interiorem, & exteriorem, & mixtam, & priuet a ſacramētis, & ſuffragijs. nu. 18. diuinis officijs. nu. 19. & omni cōtento hoc verſiculo, Os, orare, &c. n. 20. facit & alia vndecim. n. 20. et 3. ſeq.

18 Excommunicatus eſt iumētū diaboli, præter illum, et illum. nu. 19.

21 Excommunicatus vt infamis. et vt perdat debita ſeruitia. num. 22. et 23.

QVinto pręmitto, quod vt dixi poſt S. Thom. in exſipot. ſymboli in illa parte, *Sanctorum communionem*. triplex eſt communio. Prima omnino interior charitatis, & gratiæ, qua efficimur membra eiuſdem corporis 17

Digitized by Google

myſtici Chriſti, a qua ſolum peccatum mortale
nos ſeparat, cap.reſuſcitatus.de pænit.diſt.1. cũ
duobus ſequen.Secunda omnino exterior, qua
inter nos alij alijs communicamus comedẽdo,
bibendo,colloquẽdo. Tertia media,ſeu mixta,
ſcilicet ſacramentorũ, & ſuffragiorum genera-
lium,quę facit,aut pręcipit fieri Eccleſia catho-
lica. Et quod excõmunicatio non tollit primã
communionem, ſed ſupponit ſublatam eſſe: &
ita operatur primo,non quidem, vt nõnulli di-
cunt,excluſionem a gratia Dei, ſed declaratio-
nem excluſionis factæ per peccatum mortale.
18 Secundo excludit a ſacramentis Eccleſię actiue
& paſsiue, ita quod nec poſſit accipere,nec da-
re.cap. Engeltrudam. 3. quæſt. 4. Tertio priuat
ſuffragijs generalibus Eccleſię:adeo,vt nulla in
re intendat ei ſubuenire per illa. quod maximũ
damnum eſt. Ob quod dici ſolet excommunica
tum poſsideri a diabolo in cap. audi. & cap.
omnis. 11. quęſt. 3. & vti eo ſicut mulio ſuo iu-
mento,gloſſ. in d.cap.audi.Quod tamen non in-
telligitur de excommunicato vere contrito pro
curante pro viribus abſolutionem, argum. cap.
dixi.& cap.magna.de pæn. diſt. 1.is enim corã
Deo eſt in ſtatu gratiæ, & fruitur communione
prima, & tertia, non autem ſecunda. Idem de
excommunicato abſque iuſta cauſa: & de illo
qui non potuit ſoluere ad præſtitutum tempus,
intra ꝙ iuſſus fuit ſub excommunicationis latę
ſententię pœna.ij enim quo ad Deum non ſunt
excommunicati:quia non peccarunt mortaliter
quamuis ſint quo ad homines, vt dixi vbi ſup.
poſt Caiet.in tract.19.tom.1.Idem eſt de excõ-
municato ob contumaciam præſumptam, ſed
non veram coram Deo ſecundum Maior. in 4.
19 diſt.18 quæſt.2.colum.8.Quarto,excludit a di-
uinis officijs,& alijs precibus cum alijs ſimul fa-
ciendis,vel audiendis, cap.quod in te.de pęnit.
& remiſſ.quanquam bene poteſt ſolus precari e-
tiam in eccleſia, licet alii precentur ſeiuncti ab
eo,iuxta Innoc.recept.cap.nuper.de ſenten.ex-
comm. Quinto, priuat omnibus contentis illo
verſiculo gloſſ. cap.ſtatuimus.de ſentent. excõ-
mu. lib.6. *Os, orare, vale, communio, menſa negetur.*
quem Oſtien.in ſumm. de ſentent. excommu.§
20 exquiſita pœna, & omnes Theologi in 4. diſt.
18.& Canoniſtæ mille in locis attigerunt. Per,
Os,intelligitur participatio colloquendo, oſcu-
lando, amplexando, recipiendo, mittendo vel
dando literas,cap.cum excommunicato. & ſeq.
11.quæſt. 3.Per,*Orare*,autem dicta participatio
ſacramentorum, & diuinorum officiorum, &
quarumlibet aliarum precum in eccleſia, infra,
vel extra eam cum aliis dicẽdarũ, iuxta Innoc.
in d. cap. nuper. & dicenda infra num. 36.Per,
Vale, vero includuntur mutuæ ſalutationes,
quæ fiunt per collocutionem, aut literas, aut
etiam aſſurgendo, aperiendo caput, mouendo
labia,& alia ſimilia,quæ ſignificant ſalutationẽ
ſine locutione, iuxta mentem Card. Imol. &
communem in clem. fina. de ſentent. excom-
mu. quidquid dicat Maior. in 4. diſtinct. 18.
quæſt. 2. & Angel. verbo excommunicatio. 9.
§. 4. quorum opinio teneri poſſet quo ad forũ
conſcientiæ, quando eiuſmodi ſigna fierent ſi-
ne intentione ſalutandi, intra animum dicen-
do, Deus te conuertat, vel aliud ſimile, argu.
l. non omnis.ff.ſi cert.pet.l.in agris.ff. de adquir.
rer. domi. Per, *Communio*, participatio, quæ
habetur in operando, exercendo,aut faciendo
aliquid ſimul cum eo, aut habitando in eadem
domo, aut in aliqua eiuſdem parte, aut conuer
ſando cum eo aliis modis. Per, *menſa*, intelli-
gitur comedendo in eadem menſa, dormien-
do in eodem lecto: quamuis domus ſit aliena,
ſecundum S. Anton. 3. part.tit 24. cap.7.iuxta
quem, & Innoc.in d.cap.nuper.non poteſt quis
etiam in conuiuio alicuius tertii comedere cum
excõmunicato: immo debet ſurgere ex menſa,
ſi excommunicatus accumberet; nõ tenetur ta-
mẽ exire domo: immo poteſt comedere in alia
domus parte, ſi vterque non erat inuitatus ad
idem conuiuium; nam ſi erant ambo inuitati,
licet duabus menſis diuerſis comederent, vide-
buntur communicare in eodem conuiuio, & ſi-
mul edere quantum ad hunc effectum iuxta mẽ
tem illorum. Sexto, facit irregularem vtentem
aliquo actu ordini ſuo peculiari,vt dictũ eſt ſup.
Septimo, facit infamem, ſi excommunicatio 21
eſt manifeſta per cap. infames.6.quæſt. 1. quod
Ludo. Rom. dixit ad hoc ſingulare in ſingul.
682. limitauit tamen ſing. 289. vt ſolum proce-
dat in excommunicato ob cauſam afferentem
infamiam iuris.aut ob contumaciam in cauſa
infamiam inurente. Octauo, facit collationem
beneficii eccleſiaſtici adeo nullam,vt non con-
ualeſcat per abſolutionem, niſi reuocetur cap.
bonæ.de ætat. & qualit. & cap. poſtulaſti. cum
gloſſ. & ei annot.de cler. excomm. miniſt.& cõ
ſequenter tenetur relinquere illud, & reſtituere
fructus ad id vſque tempus perceptos. Nono
priuat facultate eligendi actiua,& paſsiua. cap.
conſtitutus. 1. de appell. Decimo, ſuſpendit ab
officio,& beneficio,cap.paſtoralis.§. verum eo.
tit. Quanquam ſi habet officium publicum,va-
lebit quod per illud faciet ratione eius, quouſ-
que toleratur,cap. approbandum.de re iud.Vn
decimo eximit ſubditos ab onere ſeruiendi ra-
tione fidelitatis, aut ſubiectionis iuriſdictiona-
lis,quandiu fuerit excommunicatus cap.pen.& 22
vlt.15. quæſt.6.Duodecimo,priuat facultate du
cendi vxorem ſine peccato mortali,per ſupradi
cta de ſacramentis: quanquã hic ſecundo conti
netur.Decimotertio, annullat reſcripta obtẽta
a ſum. Pont. præterquam ſuper articulo eiuſdẽ
excommunicationis, cap. 1. de reſcript.lib. 6.
niſi,

Digitized by Google

niſi quod de more ſit, detur abſolutio, ad effectum illorum conſequendum, & non inſorduerit per annum, vt diximus in repet. cap. ita quorundam. de Iudę. vbi in gloſſ. vlt. nu. 16 poſuimus tenorem regulæ Cancellarię de inſordeſcentibus. Decimoquarto, priuat alios facultate pro eo orandi publice, & ſolenniter: quamuis poſſint priuate, vt diximus in Enchir. ſiue Manuali de orat. & hor. canon. ſeu repe. cap. quando. de conſecr. diſt. 1. cap. ſiue. notab. 19. nu. 67.
23 Decimoquinto, repellit a iudicio, vt non poſſit eſſe actor, neque procurator actoris, neque rei: poteſt tamen eſſe reus ad ſe defendendum, cap. intelleximus. de iud. vt habet communis ibidē, & etiam conſtitui procurator, vt abſolutus procurare poſſit, vt diximus in cap. poſt ceſſionem de proba. poſt Deci. contra commun. Decimoſexto, facit vt perſeuerans in excommunicatione per vnum annum in cauſa criminali videatur confiteri crimen, cap. rurſus. & cap. quicunque. 11. quęſt. 3. per quæ male intellecta gloſſ. fi. in cap. 1. de iud. cum alijs multis, tenuit, quod debet etiam priuari ſuis beneficiis: quod non eſt verum, vt copioſe ſcripſimus ſuper illam. Decimoſeptimo, priuat ſepultura loci ſacri, c. ſacris. de ſepul. Decimooctauo, obligat manentem in ea per aliquod tempus ad ſoluendam, antequā abſoluatur, pœnam conſtitutam in aliquibus epiſcopatibus, Ang. uerb. excommunicatio ulti. §. 13. & conſtitutam etiam per leges ſęculares Caſtellę, l. 1. tit. 5. lib. 8. ordi. & per leges Luſitanię aliam, poſtea quam captus fuerit. §. *Item ha de hauer*. tit. 53. lib. 1. ordin. & tit. 46. lib. 5. ordi. Decimonono, quod operatur etiam alia multa quę ſcribit Rebuf. in gloſſ. concor. tit. de excom. nō uitand. quędam tamen incaute.

De excommunicatione minore & participatione cum excommunicato.

SVMMARIVM.

24 *Excommunicatio minor ſolam participationē paſſiuam ſacramentorum tollit, non miſſæ auditionem, &c. nu. 24. 25 ſic incurritur: non æquatur mortali: tollitur a quouis presbytero. nu. 26. non incurritur in his caſibus. nu. 26. & 27.*

27 *Excommunicatus cōmunicat cum uxore, filijs, & famulis: non eſt vitandus, donec denuncietur.*

28 *Excommunicato participare, veniale. nu. 29. niſi ſex caſibus. nu. 30. 31. & 32.*

28 *Comm unio Chriſtianorum triplex, quamnā tollit principaliter excommunicatio.*

33 *Excōmunicato ſpecialiter non denūciato præſente quā miſſa continuanda, & 2. ſeq.*

33 *Extrauagantis. ad euitand. tenor.*

36 *Excommunicato ob iuſtum timorem participari poteſt ſic, & non ſic.*

36 *Excommunicato pro denunciato orari poteſt oratione priuata, non publica, &c.*

36 *Excommunicatio lata a iudice in participantes excommunicato a ſe, ſine iſta monitione, nulla.*

Sexto præmitto circa hoc primo, quod excommunicatio minor, vt dictum eſt ſupra eod. nu. 1. ſolum ſeparat a participatione paſſiua ſacramentorum: & ideo poteſt eligere, & vti omni iuriſdictione, quanquam nō poteſt eligi, cap. ſi celebrat. de cler. excommu. poteſt & miniſtrare ſacramenta, ſi dando non recipiat: nam miſſans ad cōmunicandum alios, & epiſcopus miſſans ad dandum ordines non peccant, qua parte dant, ſed qua ſumūt. qui eſt verus intellectus rationis illius celebris cap. ſi celebrat. quem pridem dedimus ibi ſequuti mentem Oſtien. ibidē relicto Panor. quidquid dicāt Mai. in 4. diſt. 18. q. 2. & Adr. in 4. de clauib. quæſt. 3. contra illum textum, eius ratione non ſatis intellecta. 24

Secundo: quod prędicta minor excōmunicatio non facit, vt peccet audiendo miſſam, nec ſumendo pacem, quæ in ea offertur ſecundum Dom. & Fran. contra Archid. in cap. is cui. de ſent, excommu. lib. 6. nec abſoluendo ab excommunicatione maiore, vel minore arg. cap. duobus. de ſent. excommu. & d. cap. ſi celebrat. & Mai. in 4. diſt. 18. quæſt. 2. colum. 2. Adr. in 4. de clauib. quæſt. 3. col. 2. nec abſoluendo a peccatis: quia id eſt dare, & non recipere ſacramentum, neque eadem ratione dando ſacramentū infirmo ſine miſſæ celebratione, quidquid dicāt prædicti.

Tertio, quod hæc excommunicatio quanquā ferri poteſt per ſententiam Iudicis: tamen communiter non fertur niſi per ius in octo caſibus, quos ponit Innoc. in cap. 1. de ſentent. excommu. Quorum, quia ſolum vnum videmus in vſu, & quia dici ſolet in alijs non eſſe veram excōmunicationem minorem, ideo eos taceo. Caſus autem vſitatus eſt, participatio cum excommunicato maiore excōmunicatione, in caſibus prohibitis. Dixi, *Maiore*: quia nō incurritur ea ob participationē cum excōmunicato minori. Nā nō tranſit in tertiā perſonā excōmunicatio iuxta glo. recep. in ca. excellentiſſimus. 11. q. 3. 25

Quarto, quod poſt eam incurſam nullum ſacramentum poteſt recipere antea quam abſoluatur ab ea: non quia ęquetur peccato mortali, vt dixerunt Panor. & alij in d. cap. ſi celebrat. ſiquidem in multis excedit, & in multis exceditur ab illo, vt ibidem docemus.

Quinto, quod quilibet ſacerdos ſimplex; etiā ſi non ſit parochus, ſicut poteſt abſoluere a peccatis venialibus, non habentem mortalia ſecūdum Caiet. id conſtanter affirmantē, ita pōt eūdem abſoluere ab excōmunicatione minori, vt

efficaciter contra eundem probamus in cap. placuit.de pœnit.diſt.6.nu.25.

26 Sexto,quod regulariter participans cum excommunicato maiori excommunicatione incurrit minorem ,cap.nuper.cap.cum voluntate. in princ.& §.1. de ſent.excomm.Fallit tamen in multis contentis illo verſu gloſſ. cap. cum deſideras.de ſent.excom.

Hæc anathema quidem ſoluunt, ne poſſit obeſſe,
Vtile,lex,humile,res ignorata,neceſſe.

Per, *Vtile*, excluditur qui participat cum excommunicato ad vtilitatem eius animę,prædicando,vel admonendo,quod animæ conuenit: quamuis interponat nonnulla alia verba,vt cōmodius perſuadeat, cap.reſponſo.& cap. cum voluntate.de ſentent. excomm. vel ad vtilitatem propriam temporalem præſertim ſibi debitam, vt petendo ab eo debitum in iudicio, aut extra illud.cap.intelleximus. de iudic.aut conſilium ſpirituale pro ſe,aut pro alijs,& etiam tēporale,valde neceſſarium,quando non occurrit alius ſimilis a quo petatur.Per,*Lex*,vxor excommunicati, quam lex coniugij ad communicandum ei obligat. Per,*Humile*, filij quos ſecum habet, ſerui,famuli vrbani, & ruſticani, qui ante excommunicationem erant ſubiecti illi:& ideo tenentur inſeruire. cap. quoniam multos. 11. quæſt. 3. niſi eorum conſilio, fauore, & auxilio perſeueret in ſua contumacia,d. cap. quoniam. cap.inter alia.& cap.ſi vere. de ſentent.excom.

27 Dixi,*Ante*: quia qui poſt excommunicationem ſcientes cœperunt viuere cum eo, nō excuſantur.Et quamquam iuxta gloſſ.dict. cap.quoniā. communiter recept.maritus,pater,dominus, & herus nō poſſunt communicare vxori,filijs,mācipijs, & famulis excommunicatis:nobis tamē verius videtur oppoſitum, quod ſentit Adr. in 4. de clauib.quæſt.3. col. 5.quos rectius ait excludi per verbum,*Vtile*,quam per verbum,*Lex*: per illud enim excluditur creditor, qui poteſt ſuum debitum petere a debitore excommunicato,& omnes iſtæ perſonæ ſubiectæ ſunt,debitores,mariti,patres, domini,& heri,quatenus debent eis debitum coniugale, aut victum, aut ſtipendium. Per verbum, *Res ignorata*, excipitur ignorans, d.cap.quoniam. quando ignorantia eſt facti ſecundum omnes, & etiam quando eſt iuris dubii,per notata in cap.ignorantia.de reg. iur. lib.6.& §. notandum.1.quæſt.4. Nunc autē dicitur iuſta ignorantia eius qui ignorat excōmunicatum eſſe denunciatum per extrauag. ad euitanda relatam infra nu. 35. Verum eſt tamē quod qui a fide dignis audiuit illum, vel illum denunciatum, debet euitare,argum. cap. illud. de cler.excommu.mi. ſed qui dubitat,non tenetur vitare, pręſertim in præſentia aliorū: quia inferret illi iniuriam,Maior.in 4.diſt. 18. quæſt. col.28.Per,*Neceſſe*,excipitur qui participat propter magnam neceſſitatem propriam, vel excōmunicati. vt quia alter alterius eleemoſyna indiget,quam ab aliis commode habere non poteſt,d. cap.quoniam.

Septimo, quod participatio cum excommunicato maiori excommunicatione non eſt com 28 muniter pluſquam venialis, etiam habita a non exceptis ſuperius ſecundum opinionem Oſt. in ſumm.de ſent. excomm.§.fi. & cōmunem Ioan. Andr.& aliorum in ca ſacris.de iis quę vi.& S. Tho. & aliorum in 4.diſt. 18. quamuis dubitet Panor. in d. cap.ſacris. & aliqui teneant oppoſitum.Dixi, *Communiter*:quia fallit in ſex parti- 29 cipationibus.Prima eſt participatio in ſacramētis vel diuinis officiis.Secunda,illa aut eſt nimis frequens.Tertia,in contemptum clauium.Quar 30 ta,contra ſpeciale præceptum iudicis. Quinta, cum excōmunicato a Papa cum participibus. Sexta,in peccato mortali,quarum ratio ſpecialitatis eſt, quod quælibet illarum eſt principaliter prohibita, vel coniuncta cum alia malitia mortali. Prima enim eſt mortalis, quia communio ſacramentorum, & diuinorum officiorum eſt illi principaliter vetita.Secūda vero eſt mortalis, quia intelligitur de frequentia quæ habet coniunctam malitiam mortalem animandi ad delinquendum,contra l.conueniri.ff.de pact.dota.& cap.ex parte. de conſuet. Tertia, quia ha- 31 bet coniunctam malitiam mortalem inobedientię contra. cap.13.ad Rom.& cap. ſolitę.de maior. quis autem dicatur contemnere, dictum eſt ſupra cap.23.nu. 49.Quarta,quia eſt duplex inobedientia iuris,& iudicis. ca. 2.de maio quod. limitatur infra num.36.Quinta ea ratione qua quarta:qualem tamen excommunicationem ſolus Papa poteſt ferre, per dicenda in d. nu. 36. Sexta, quia miſcetur ei malitia mortalis ipſius peccati.

Octauo, quod,quidquid dicant Roſel. verb. 32 excommunicatio 1.caſ.43. §.fi. & Silueſt. verb. dubio 1.& 3.& excommunicatio 9.caſ. 41. & prius Anchar.in cap.nuper.num.7.& Panor.de ſentent. excommu. ibidem num.8.& Ioan. Tabien. verb. excommunicatio 5.caſ. 1. §. 37.& 38. multum refert, an quis participet cum excommunicato in delicto habente annexam excōmunicationem, antequam eam incurrat,vel poſt eam incurſam: nam qui communicat ante incurſam,vel cum incurritur, non incurrit eā: communicans vero poſtea ſic: modo concurrāt ea,de quibus infra num.112. per cap. nuper. & cap. ſi concubinæ. de ſentent. excommu. quorum verus intellectus eſt hic. Non obſtat, quod ſæpe conſulens, mandans, iubens, & iuuans ad faciendum aliquid,cui eſt annexa excommunicatio, excommunicantur: quia non excommunicantur ratione prædictę participationis ſed quia lex non ſolum excommunicat facientes,

Digitized by Google

tes, ſed etiam conſulentem, mandantem &c. qualis eſt lex excommnnicans percutientem Cardinalem. Quod autem lex excommunicans ſimpliciter facientem regulariter non comprehendat conſulentem, nec mandantem, probatur infra num. 51.

33 Nono, quod excommunicato ingrediente eccleſiam ad orãdum debent exire qui ſunt intra eam, aut rogatu, vel vi eum cogere egredi: alioqui ceſſare ab officijs diuinis, etiam miſſę cœptæ; ſi nondum inceptus eſt canon, id eſt, *Te igitur &c.* nam ſi eſſet cœptus, perficienda eſt ad finem vſque cum vno tantum miniſtro, ſumendo etiam ſacramentum, Oſt. in ſum. de sẽten. excommu. §. & quę ſit pœna. verſ. ſed nunquid. iuxta clem. grauis. adiuncta gloſſ. recep. de ſenten. excommu. & Innoc. in d. cap. nuper. S. Tho. & excommu. in 4. diſtinct. 18. Non tamen exire tenentur, eo quod tranſeat excommunicatus per eccleſiam, aut non orando manet in ea propter alia negotia, per dicta eod. c. num. 20. neque etiam eo quod flectat genua, & dicat aliquam orationem priuatim.

34 Decimo, quod textus, qui declarant, quando excommunicatus occultus debeat euitari occulte, & quando non, procedunt ſecũdum tempus antiqnum, & non ſecundum hoc, in quo ſeruari debet extrauagans ad euitanda. relata male a Fel. in. c. Rodulphus. de reſcrip. & a S. Anto. 3. par. tit. 24. cap. 3. & bene a nobis in cap. 1. §. laboret. de pęnit. diſt. 6. lata per Martinum V. & relata in ſtatutis Eccleſię Gallicanę. in tit. de excomm. nõ vitand. & iterum renouata a Concil. Lateran. habito ſub Leone X. ſeſſ. 11. & in concordatis inter eum, & Franciſcum I. cuius tenor eſt hic.

35 *Ad euitanda multa ſcandala, & multa pericula, et ſubueniendum conſcientijs timoratis, conſtituimus, vt nemo poſthac teneatur abſtinere, & ſeparare ſe, neque euitare communicationem alicuius in adminiſtrãdo, aut recipiendo ſacramenta, aut in alijs diuinis officijs, aut extra illa, ratione alicuius ſententiæ, aut cenſura Eccleſiaſticæ, aut ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine, aut a iure generaliter promulgatæ: neque ſeruare interdictum eccleſiaſticum, ſi illa talis ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, aut cenſura non fuerit promulgata, & denunciata ſpecialiter, & expreſſe a iudice contra certam aliquam perſonam, collegium, vniuerſitatem, eccleſiam, aut locum certum, aut certam: neque manifeſto conſtet incurriſſe in ſententiam excommunicationis, quod nullo modo poteſt occultari, aut per aliquod remedium iuris excuſari: quia a communione huius vult quod ſe ſeparent iuxta canonicas conſtitutiones. Per hoc tamen non intendimus releuare, neque iuuare ſic excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, aut prohibitos.*

Nota primo, quod hæc extrtauagans in uerbo, *generaliter*, ſignificat eam nhil prodeſſe quo ad excommunicatum ſpecialiter: ſed contra tenet gloſſ. in d. ſtatutis Gallicanis, quam ſequimur. Tum ob authoritatem eius. Tum ob verbum, *Specialiter*, in ſecunda parte poſitum. Tum per adducta in d. §. laboret. Tum quia vſus Vrbis, & orbis habet non vitare excommunicatos ſpecialiter ob contumaciam non comparẽdi, vel non parendi, antequam declarentur, & denuncientur.

Nota ſecundo, quod hęc extrauagans nihil prodeſt excommunicato, & ſic perinde tenetur nunc, ac antea ad euitandum alios: quamuis ſit occultus.

Nota tertio, quod hęc extrauagãs nihil prodeſt quo ad excommunicatos manifeſtos, qui nullo modo poſſunt occultari. Quod conſequi videtur, peccare omnes catholicos Gallię, & Germanię, qui Lutheranis manifeſtis, immo & palam confitentibus ſe tales, communicant. Tum quia ſunt manifeſte excommunicati propter hęreſim notoriam per bullam Cenę, de qua infra. Tum quia non videtur prodeſſe, dicere, quod finis reſtringendus eſt ad excommunicatum ob percuſſionem clerici notorie iniuſtam, vt habet tenor relatus a Feli. Anton. & a nonnullis alijs; quia, vel illa reſtrictio non fuit poſita, vel poſtea fuit ſublata in d. Conc. Later. & in dictis concordatis: ſed quia durum eſt damnare gentem, in qua ſunt tot viri eruditiſſ. & academię celeberrimę præſertim Pariſien. Toloſana, & Louaniẽ. probabiliter dici poteſt prædictam extrauagantem eſſe vſu receptam cum ſola illa limitatione de excommunicatione manifeſta percuſſionis clerici iuxta tenorem antiquę: vel quod multitudo hæreticorum, & neceſſitas communicãdi, & negotiandi facit licitum, quod alias non eſſet, iuxta reg. quod non eſt licitum. de reg. iur.

Vndecimo, quod qui ſemel eſt excommunicatus, & denunciatus, ſemper vitari debet, quouſque conſtet de abſolutione, per gloſſ. celeb. cap. propoſuit. de cler. excom. mi. niſi perſona ſit eiuſmodi, cui affirmãti ſe abſolutam eſſe, probabiliter debeat credi, Ang. verb. excommunicatio 8. §. 16. & quod qui timore mortis alloquitur excommunicatum non peccat, neque incurrit aliquam excommunicationem, ſecundum Innoc. in cap. ſi vere. de ſent. excommu. & Mai. in 4. diſtin. 18. quęſt. 4. col. 2. etiam ſi colloqueretur, & participaret in diuinis officijs. Silu. verb. excommunicatio 5. quæſt. 4. modo non participet in peccato mortali, neque cum negatione ſaltem tacita fidei catholicæ, quę reſultaret ex communicatione in contemptum, & vilipendium excommunicationis: quia oportet potius mori, quam ſic communicare: cum magis teneatur defendere articulum fidei de authoritate, & poteſtate Eccleſiæ ferendi excommunicationem, & illius valorem, quam vitam corporalem, 36

ralem cap. presbyteros. 50. diſt. &, cap. ita ne. 22. queſt. 5. & hoc modo limitandum eſt d. cap. ſacris. de his quę vi. vt dixi in cap. ſicut. de cõſ. diſt. 1. & ſenſerunt Mai. & Sil. vbi ſupra.

Duodecimo, ad primum dubium hic propoſitum reſpon. quod illud S. Tho. quod lib. 11. art. 9. ſcilicet eſſe peccatum mortale orare pro excommunicato, eſt intelligendum primo de oratione publica, quæ nomine Eccleſię fit, & nõ de priuata: quia ipſe met in 4. diſt. 18. quęſt. 2. art. 1. quæſt. 1. tenet licitum eſſe orare pro excõmunicato, & pro quouis infideli oratione priuata. Secundo quod vt dixi in d. cap. quando. notab 19. num. 67. & ſeq. non procedit in excommunicato nulliter, ſeu inualide; neque in excommunicato valide, ſed ex iniuſta cauſa; neque in excommunicato iuſte, quem credimus vere pęnitere: modo non fiat expreſſe publice pro illo, iuxta mentem Oſtiẽ. in cap. cum voluntate. de ſentent. excommu. Immo ibidem omnibus qui ante nos ſcripſerunt addimus, poſſe quẽ dicere miſſam orando in ea, & applicando eius valorem, quibus Eccleſia mandat applicari eo fine, vt illud ſuum opus orandi, & applicãdi ad quem, & pro quo debet, accipiat Deus pro oratione priuata, vt aliquis infidelis vel excommunicatus conuertatur. Quoniam aliud eſt applicare preces miſſæ, & eius valorẽ alicui; aliud applicacare illud opus orandi, & applicãdi, vt ibidem nu. 70. copioſius declaratur.

Ad ſecundum, quod pro excommunicato non denunciato, nec notorio poteſt orari publice per prędictã extrauag. que poſt. S. Tho. lata fuit, per quam nunc non negatur ſepultura ijs, qui excõmunicati moriũtur: niſi ſint denũciati.

Ad tertium, quod incurrit minorem excommunicationem, qui, vt miniſter Eccleſiæ, aut nomine eius orat pro excommunicato denunciato: quia ex dictis S. Tho. art. 9. & in 4. diſt. 18. quęſt. 2. art. 1. q. 1. colligitur, quod nõ ſolũ eſt vetitum orare cum excommunicato vt prędictũ eſt, ſed etiam orare pro eo oratione publica, Eccleſię nomine facta.

Ad quartum, de participantibus cum excommunicato contra præceptum iuris, & iudicis, dico, quod non ſolum peccant mortaliter, vt dictum eſt ſupra num. 31. ſed etiam incurrunt excommunicationem maiorem; niſi quum excõmunicans dat literas contra participantes cum excommunicatis a ſe, ſine monitione de qua ſupra. nu. 4. quia excommunicatio ſic lata, eſt nulla, vt ibi dictum eſt.

Ad quintum, quod illud vulgatum ſuperius poſitum, ſcilicet peccare mortaliter qui communicat cum excommunicato in oratione, intelligendum eſt de oratione publica, quæ fit nomine Eccleſię; quales ſunt miſſę, horę canonicę, quas cantant, vel dicunt ſui miniſtri nomine ipſius; qualis eſt conſecratio eccleſiæ, altaris, & virginum, benedictio ſolennis epiſcopi, & aquę benedictę, & officia defunctorum, & ſepulturarum; non autem de oratione priuata, qualis eſt ſalutatio Angelica matutina, meridiana, & veſpertina, qualis eſt benedictio ſimplex menſę, & aliæ ſimiles, quæ non ſunt prohibitæ tempore interdicti, vt dicetur infra. nu. 177. immo videtur quod neque venialiter peccatur in aliquibus earum. Tum quia S. Thó. in d. art. 9. ait orãtem pro excommunicato participare cum illo oratione priuata, vel priuatim dicta. Tum quia S. Anto. & omnes fatentur, quod licet dicere excommunicato, cum me ſalutat, aut mitto ad eum literas, *Deus te conuertat.* quę eſt magna oratio, & maior illa, *Deus nos conuertat.* quod tamen ei dicere poſſumus. Tum quia poſſumus alloqui excommunicatum ſuper eis, quæ ad eius animam pertinent; cap. cum voluntate. de ſenten. excommun. Tum quia licet legere cum excommunicato aliquam partem Euangelij aut alicuius pſalmi: ſiquidem illud eius animæ conuenit, & conſequenter dicere, *Miſerere nobis.* & *leuaui oculos meos.* quæ ſunt orationes. Tum quia poſſumus audire cũ eo concionem, cap. reſponſo. de ſentent. excommunicat. in cuius initio omnes frontem cruce conſignamus, dicentes, *Per ſignum crucis &c.* quæ eſt egregia oratio, & ſalutamus Virginem Matrem per *Aue Maria, &c.* quæ eſt oratio præcellens, in cuius fine omnes facimus preculas a cõcionatore iuſſas, dum abſoluit, ſiue precatur dicens, *Miſereatur veſtri.*

Ad ſextum, quod actus excommunicati etiã denunciati, & in illo agendo peccantis etiam mortaliter, regulariter valet, vt alterius non excommunicati. Tum quia excommunicatione non deſinit eſſe verus homo, imo nec liber, nec perdit poteſtatem naturalem; & ita poteſt regulariter contrahere, vt quilibet alius, & facere omnia, quæ iuri naturali, gentium, & ciuili nituntur, argum. cap. ius naturale. & cap. ius gentium 1. diſtin. & l. 1. §. ius naturale. & l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. & conſequenter teſtari ſecundum communem, quam ſequitur Fran. in rub. de teſtam. contra gloſſ. in cap. decernimus de ſentent. excommu. lib. 6. quod præſertim procedit in actibus, quos lex humana non poteſt annullare, quales ſunt ſacramentales. Nam baptiſma, confirmatio, & ordo collata excommunicato, vel ab excommunicato, valent, ſecũdum omnes, immo & matrimonium cap. ſignificauit. de eo qui dux. in matr. Fallit autem regulariter in actibus pertinentibus ad poteſtatem, & iuriſdictionem eccleſiaſticam humanam, per quam illi annullari poſſunt, quales ſunt, ad beneficia prężentatio, electio, poſtulatio, cõfirmatio, inſtitutio, collatio, prouiſio, & nominatio, cap. ſi celebrat. & c. poſtulaſti. de cler. excõmu. min.

De

Digitized by Google

De abſolutione excommunicationis, & a quo ferri poteſt.

SVMMARIVM.

37 *Excommunicatio, & abſolutio conueniunt in his, & differunt in his. nume. 38.*
38 *Excommunicatio ſine cauſa parum nocet: abſolutio multum prodeſt: an falſa vtranque an nihilet.*
39 *Excommunicatione a minore, & maiore lata iure, vel ab homine hic abſoluit. nu. 40. etiam ſola tonſura initiatus; licet non ſoleat fieri cum magn. interdum incommodo. nu. 41. et 2. ſeq.*
44 *Abſolutio excommunicationis a quo delegatur. num. 55. vide alia verbo excommunicatio.*
46 *Abſolutus ob impedimentum, vel a Papa cum onere præſentandi ſe, faciat hoc.*
47 *Excommunicationis abſolutionem huiuſmodi ſatisfactio præcedat. num. 48.*

37 SEptimo præmitto circa hoc primo, quod abſolutio & excommunicatio conueniunt in multis. Tum quia neutra requirit certa verba pro forma ſubſtantiali, vt ſupra dictum eſt num. 9. & 11. Tum quia neutra valet quidquam non ſeruata forma alia quam iuris, cum qua data eſt poteſtas excommunicandi, vel abſoluendi ei, qui antea non habebat, cap. Piſanis. de reſt. ſpol. & ea quę ibi Anto. not. 7. & Deci. poſt alios in l. tranſact. no. 1. C. de tranſact. trad. Quare licet abſolutio facta ab habente poteſtatem iure ordinario, non ſeruata forma iuris valeat, etiam ante ſatisfactionem: nihil tamen valet facta a delegato non ſeruata forma abſoluendi ſibi data in delegatione, argum. gloſſ. ſubtilis: & ſing. Cle. 1. de iur. patr. verb. inhibemus. & eorum quę ad eius declarationem refert Feli. in cap. ex parte. col. 4. de conſt. Et ita abſolutio facta extra mortis articulum ab eo, qui per bullas, vel alia priuilegia habet facultatem abſoluendi in eo, non valet: neque facta ante ſatisfactionem ab eo, qui haberet facultatem abſoluendi poſt eam. Dixi *Alia quā iuris*: quia, vt pridem reſpōdimus, abſolutio data virtute mandati Papę ad abſoluendum ſecundum formam iuris valet, quamuis ea non ſeruetur, vt valeret facta ſine illa ab ordinario authoritate ordinaria: quia non fuit intētio Papę inducere nouam formam per illa verba, ſed admonere cōmiſſarium id quod ſecundum ius debet facere, quod in ſimili dixit Innoc. in cap. fin. de preſumpt. quem ſequitur gloſſ. ſing. & receptiſſima, quæ magna eſt clem. 1. de offic. delegat. Tum quia vt excommunicatio valet regulariter, quamuis ſit iniuſta, ita abſolutio. cap. venerabilibus. §. vbi. de ſentent. excommun. libr. 6. qui eſt in hoc ſingularis.

Secundo, quod differunt in multis: quia excommunicatio, iniuſta ex cauſa, nihil nocet quo ad forum conſcientiæ, vt ſupra num. 3. dictum eſt. abſolutio vero iniuſta prodeſt: nam confeſſarius poſſet abſoluere a ſuis peccatis abſolutum iniuſte ab excommunicatione: & abſoluto iniuſte proſunt ſuffragia generalia Eccleſię, quę non prodeſſent nullatenus abſoluto, quæ noua, & firma declaratio eſt. Tum quia excommunicatio; lata metu iuſto valet etiam quoad forum conſcientię, ſubſiſtente iuſta cauſa ad excommunicandum, gloſſ. ſing. in cap. 1. de his quæ vi. ſecūdum Panor. in cap. Abbas. eod. tit. col. 4. & Rauen. ibidem & alios: abſolutio vero minime, per textum. ſing. in d. cap. 1. Tum quia excommunicatio lata ex falſa cauſa valet, & non abſolutio iuxta gloſſ. cap. ex parte. de offic. ord. & in cap. quod ſuper ijs. de fid. inſt. quamuis Card. in cap. ab excommunicato. de reſcri. in d. cap. ex parte. & d. c. quod ſuper ijs. col. 5. exæquat eas, dicēs, neutram valere, ſi neutram eſſet daturus iudex, ſi ſciret cauſam eſſe falſam; vtramque vero valere, ſi iudex haberet animum dandi vtranque: ſi ſciret vtriuſque cauſam eſſe falſam: & cūquam illi magis dubitant de valore abſolutionis, quam excommunicationis: ego vero cōtra puto non eſſe dubium de valore abſolutionis, etiam quantum ad forum conſcientię: quia illa non excedit facultatem humanam, neque continet errorem intolerabilem; ſiquidem non pertinet niſi ad iuſtitiam partium, in eo, quod poteſt male, aut bene: & adeo dubito de valore excommunicationis datæ ex falſa cauſa, vt putem non valere illam: quia videtur continere errorem intolerabilem, & exceſſum facultatis humanæ, eo quod vult excommunicare aliquem, ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, ex dictis ſupra eod. cap. num. 4. per illud Pan. & Feli. in c. 2. de teſt. cog. ſcilicet quod excommunicatio lata per iudicem contra citatum non comparentem ex iuſto impedimento, nihil valet: quia non intēdit, vt debuit excommunicare, ſi iuſtum haberet impedimentum: & ſi intendit excommunicare, ſiue eſſet iuſte impeditus, ſiue non, implicaret errorem intolerabilem, qui annullat excōmunicationem. cap. per tuas. de ſenten. excom. mu. cap. venerabilibus. §. fin. eod. tit. lib. 6.

Tertio, quod excommunicatum minore excommunicatione poteſt abſoluere quilibet ſacerdos, qui poteſt abſoluere a peccatis, cap. nuper. de ſent. excommu. quamuis non ſit eius parochus, ſi non habet niſi venialia, vt ſupra diximus in cap. 4. num. 1. & cap. placuit. de pænit. diſt. 6. nu. 25. & ſeq. 39

Quarto, quod excommunicatum maiori excommunicatione a iure non reſeruata alteri, poteſt abſoluere proprius prælatus d. cap. nuper. Per proprium prælatum intelligo Papam, epiſcopum,

ſcopum, & capitulum ſede vacante; & alium quemuis prælatum exemptum eccleſiæ regularis, aut ſecularis, qui dicuntur habere iuriſdictionem quaſi epiſcopalem, ſecundum gloſſ. recep. clem. 1. de reb. eccle. non alien. & etiam quiuis alius non exemptus, habens iuriſdictionem in foro exteriori: & etiam parochus, aut ſacerdos ſimplex, qui poteſt abſoluere a peccatis mortalibus, ſecundum Inno. & Oſt. d. cap. nuper. quę eſt communis opinio S. Thom. & Bonauen. & aliorũ Theologorum in 4. diſtin. 18. & etiam Summiſtarum, quos late citat Silu. verb. excommu. 1. not. 2. quamuis oppoſitum teneat Panor. in d. cap. nuper. per gloſſ. ſing. cap. ſi epiſcopus. de pęnit. & remiſſ. lib. 6. quæ non dicit, quod ille: iuxta quã communem pridem conſuluimus, limitando illam noue, vt procedat ſolum quantum ad forum conſcientiæ, & altera quantum ad forum exterius: limitando item illam cum S. Thom. ita quod prædictus ſacerdos ſimplex non poteſt hoc facere ſua authoritate, ſed vt commiſſarius deputatus a Papa, d. cap. nuper. §. fin. qui pro hoc eſt quaſi expreſſus: & quod prælatus proprius poteſt abſoluere ab excommuncatione incurſa iure extra ſuum epiſcopatum, & parochiam, ſecundum Fed. cõſ. 16. & Panor. cap. graue. col. 3. de pręb. communiter recep. Dixi, *Non reſeruata*: quia is cui reſeruatur, debet eam dare ſecundum omnes.

40 Quinto quod excommunicatum ab homine ipſe ſolus poteſt abſoluere, aut eius ſucceſſor, ſuperior, aut delegatus, cap. paſtoralis. §. præterea de offic. deleg. niſi quod delegatus Papæ, qui poteſt excommunicare, intra vnum annum poſt ſententiam diffinitiuam, eo trãſacto non poteſt abſoluere, cap. quærenti. de offic. deleg. quod eſt ſing. ſecundum Panor. ibidem, qui cum cõmuni idem dicit de quolibet alio delegato habente facultatem exequendi ſuam ſententiam. Et niſi incẽdiarius excommunicatus ab epiſcopo, qui non poteſt abſolui ab eo poſt denunciationem cap. tua. de ſenten. excommun. quod eſt ſing. ſecundum Car. ibidem. Et niſi excommunicans, qui poſt excommunicatur excommunicatione maiori, & denunciatur, cap. audiuimus. 24. quęſt. 1. quanquam poteſt ſi ſolum eſt excõmunicatus minore. cap. duobus. de ſentẽt. excommu. & niſi excommunicatio ſit pronunciata ab inferiori, & confirmata a Papa ex certa ſcientia. Nam ab ea non poteſt abſoluere, qui eam tulit, ſecundum Ioan. Andr. recep. in cap. ex frequentibus. de inſtitut.

41 Sexto, quod ſi qui excõmunicauit non eſt ſacerdos non poteſt abſoluere in foro conſcientiæ: quanquam poteſt in exteriori, ſecũdum aliquos, quos Silu. ſequutus eſt verb. abſolutio 1. not. 4. quod reſtringendum eſt ad abſolutionem cõiunctam cum peccatorum abſolutione: nam ab excommunicatione ſola poteſt abſoluere etiam quo ad conſcientię forum, etiam ſola prima tonſura initiatus, vt affirmat S. Thom. in 4. diſtin. 18. receptus a S. Anton. 3. part. tit. 24. cap. 77. & Ioan. Tabien. verb. abſolutio ab excommunicatione. & quamuis nemo illud affirmet, affirmandum tamen eſſet ob multa, quę in id adduci poſſent; commodius tamen videtur committere presbytero ſecundum Mai. recep. contra quem facit, quod multi omittunt quærere abſolutionẽ a ſuis parochis putantes illas commiſſiones iudicum, eſſe abſolutiones: & quod pauci ſunt, qui poſſunt probare ſuam abſolutionem factam per hanc commiſſionem a parocho: quia ille abſoluit ſecreto ſine notario & teſtibus. Per quæ putamus vtilius fore, vt 42
iudex ſi ei vacaret, abſolueret, & daret literas abſolutorias: & cum de more committit, excõmmunicatus debet dare operam, vt coram notario, & teſtibus abſoluatur a parocho, quo cum oportuerit poſſit probare abſolutionẽ. quia ſemel excommunicatus, ſemper prę ſumitur talis, iuxta gloſſ. ſolen. cap. propoſuiſti. de cler. excommu. miniſt. Quanquam aliquando auſi fuimus affirmare, quod qui oſtenderet commiſſionem, vt abſolueretur, & diceret ſe abſolutum a 43
ſuo parocho, præſumeretur abſolutus cum ſolo teſtimonio parochi, & etiam ſine eo, ſaltem ſi eſſet vir timens Deum, & ingrediebatur, & admittebatur ad diuina officia, habita ratione conſuetudinis receptæ abſoluendi abſque notario & teſtibus. quod etiam verum videtur: quodq; facit ad intelligentiam clauſulę cuiuſdam nouę magni momenti additę a S. D. N. Gregor. XIII. in Bulla Iobelei dati anno 1572. ſub finem ibi, *Declaramus*.

Septimo, quod executor mandati Papæ, quo iubetur excommunicare certum hominem ſine 44
cognitione cauſę, non poteſt abſoluere, poſtquã excommunicauit. Et quod qui poteſt abſoluere ab excommunicatione lata a iure, poteſt abſoluere ab excommunicatione generaliter lata ab homine, iuxta deciſionem ſingularem Ioannis de Imola in cap. graue. de prębendis. col. 4. relatam per Feli. in c. paſtoralis. §. prętera. de offic. ord. dicentem nunquam ſe in alio legiſſe: quanquam idem ante Ioan. Imol. dixerũt Ioan. And. & Card. in d. cap. graue. & reſumpſerunt in cap. ex frequentibus. de inſtit. per illum textum, quod defendimus nos in fin. d. cap. graue.

Octauo, quod qui poſſunt abſoluere ab excõ 45
municatione virtute iuriſdictionis delegatæ a Principe, aut conceſſæ in priuilegium perpetuum ratione dignitatis, aut officij, aut virtute alterius ordinarię poteſtatis, poſſunt committere alijs, iuxta gloſſ. receptam in cap. fina. de offic. ordina. quæ conciliat illud cum cap. fina. §.

fin. de

fin. de offic. delegat. dicens illud procedere in illis, quibus ſolum ſimplex miniſterium abſolutionis, ſine alia iuriſdictione conceditur. Et omnibus addimus, quod ſimplex miniſterium abſoluendi poteſt delegari etiam a delegato ordinarij, & a ſubdelegato delegati Papæ, quamuis nō poſſint delegare ſuas iuriſdictiones, ratione quia non id eis competit, neque etiam aliquem articulum iuriſdictionalem, per cap. ſuper quæſtionum. §. quia vero. & ſeq. & ibi Felin. num. 41. & 19. de offic. deleg. quod quotidianum eſt.

46 Nono, quod excommunicati a iure, vel homine, qui ob grauem morbum, aut ob aliud iuſtum impedimentum faciunt ſe abſoluere ab eo, qui ſine illo non poterat, debent ſe præſentare ceſſante impedimento, quamcito commode poſſunt, ei qui eos iure poterat abſoluere: alioquin recidunt in eandem excommunicationem, c. eos. de ſent. excommu. lib. 6. Idem de iis, quos abſoluunt legati Sedis Apoſtolicę cum onere pręſentandi ſe ſuis ordinarijs, aut alijs quibus libet ad ſuſcipiendam pænitentiam, aut ſatisfaciendum ei, quem iniuria affecerunt, ſed non tenentur regulariter ſe pręſentare perſonaliter, ſed ſatis eſt mittere procuratores ad id idoneos ſecundum Caietanum in ſumma verb. excommu. cap. 69. qui ait, abſolutum eſſe iudicem quoad forum conſcientiæ ad determinandum tempus intra quod commode potuit ſe præſentare.

47 Decimo, quod omnia iura, quę iubent ſatisfacere ante abſolutionem in articulo mortis, intelligenda ſunt, ſi excommunicatus poteſt ſatisfacere: & ſi non poteſt, ſatis eſt quod det cautionem iuxta gloſſ. quæ eſt pen. clem. 1. §. verū. de hæret. & Card. ibidem quæſt. 4. & Felin. cap. paſtoralis. §. pręterea. col. 3. de offic. ordi. & in cap. cum contingit, de offic. deleg. colum. 1. quamuis Imola teneat oppoſitum ſuper d.

48 gloſſ. Noſtro vero iudicio cautio debet eſſe ſufficiens, id eſt cum pignore, vel fideiuſſore, ſi eam poteſt dare, ſin minus det eam, quam poteſt ſaltem iuratoriam, per eaſdem rationes Card. in d. clem. & Feli. in §. præterea. ſiquidem ad impoſſibile nemo tenetur, l. impoſſibilium. ff. de regu. iur. Quin & putamus eum, qui poteſt ſatisfacere ante mortem, ſed non commode, id eſt non niſi notabiliter vilius vendendo bona ſua, ſi poteſt differri abſque magno damno alieno, non teneri ad aliud, quam ad dandam cautionem ſufficientem, quod ſatisfaciet primo quoque tempore, per dicta cap. 17. num. 56. & 57. Adde quod Sotus in 4. lib. ſentent. diſtinct. 22. quæſt. 2. art. 3. conclu. 2. tenet, non ſufficere inopiam ad hoc, vt delegatus pręuia ſatisfactione abſoluat.

De excom-

De excommunicationibus a iure latis, & primum de reſeruatis Papæ per Bullam Cenæ, & alia iura.

SVMMARIVM.

49 Excommunicationes iuris antiqui pauca, noui multæ, nouiſſimi quamplurimæ. nu. 50.

51 Excommunicatio vt interpretanda: & lata in facientem, non includit regulariter conſentientem.

51 Conſilium quis dicitur dare, et quod nocet danti.

52 Bulla Cenæ Domini quæ, & iterata, non multiplicat cenſuras. nu. 53.

54 Gregorius XIII. feliciter cœpit, feliciter proſequitur, feliciſſime perfecturus.

55 Excommunicatio prima bullæ Cenæ in hæreticos. nu. 56. Secunda, in ſchiſmaticos. num. 57. Tertia, in appellantes ad futurum Concil. num. 58. Quarta, in Piratas. nu. 59. Quinta, in accipientes naufragorum bona. num. 60. Sexta in imponentes noua pedagia. nu. 61. Septima, in falſarios. num. 62. Octaua, in deferentes arma Turcis, num. 63. Nona, in impedientes neceſſaria Romam adducentes. num. 64. Decima, in male tractantes Romipetas. num. 65. Vndecima in vſurpantes ſibi iuriſdictionem in Vrbe. 66. Duodecima, in iniurios Cardinalibus. n. 67. Decimatertia, in impedientes curſum cauſarū Curiæ. nu. 68. Decimaquarta, in vſurpantes fructus &c. num. 69. Decimaquinta in laicos cognoſcentes de criminibus clericorum. num. 70. Decimaſexta in occupantes bona Sedis Apoſtolicæ. num. 71. Decimaſeptima, in male abſoluentes a cenſuris Bullæ, quæ tamen non eſt reſeruata. 74.

56 Hæreticis credentes, fautores, & receptores, qui.

57 Schiſma quid, quo differt ab hæreſi, et excommunicatur in bulla Cenæ.

58 Appellans ad futurum Concilium excommunicatus bulla Cenæ.

59 Piratæ qui excommunicati in bulla Cenæ.

60 Naufragorum bona accipientes excommunicati, etiam ante monitionem reſtituendi. num. 117.

61 Augmentum et auctum exæquantur.

61 Pedagia noua quis poteſt imponere, vel augere.

62 Literæ Apoſtolicæ an dicatur ſignatura: et aliud falſare, aliud falſis vti.

63 Arma bellica quæ, & ſunt offenſiua et defenſiua.

65 Roma, et Sedes Apoſtolica, vel eius Curia diuerſa.

67 Iudex ſæcularis eijciens epiſcopum a ſuo epiſcopatu, etc. excommunicatus.

68 Impediens curſum cauſarum Curiæ, vt excommunicatus.

72 Eccleſiæ Rom. iura, et bona, nulla taciturnitate,

vel

vel patientia perdi.

72 *Abſolutio cenſuræ bullæ Papæ reſeruata non continetur etiam in ſua generali.*

73 *Priuilegium remuneratorium per contractum, iuſta de cauſa tollitur.*

74 *Abſolutio male abſoluentis a cenſura bullæ, cur non reſeruata.*

49 PRęmitto primo, quod gloſſ. magiſtra clem.
1. de ſent. excommu. colligit 50. excommu-
nicationes latas ipſo facto per ſolas clementi-
nas, & alia prius in cap. eos. de ſent. excomm.
lib. 6. triginta duas latas per ſolos textus Sexti,
& prius congeſſit Oſtię. in ſum. de ſententia ex
commu. §. 3. in princ. triginta tres, quas ſolas
induxerunt omnia iura Decreti, & Decretaliũ
ad eius vſque tempora; cum vna cap. 1. de ho-
mic. lib. 6. Ex quo facile intelligas, quam par-
ci fuerint antiqui patres in excommunicando,
& quam largi recentiores: quum ad annum vſ-
que 1398. quo promulgatus eſt Sextus, vix in-
uenirentur triginta tres caſus, qui in pauciores
quam in 26. redigi poſſunt. Et per ſolum Sextũ
inducti fuerunt 32. & per ſolas Clem. 50. Po-
ſtea, per bullas Cenæ, per extrauagantes im-
preſſas, & non impreſſas, per conſtitutiones ſy-
nodales, & prouinciales, per viſitationes, & re-
ſeruationes ſęcularium, & religioſorum, pene
innumeræ. Quarũ multitudinis diminutio deſi
derata fuit nobis olim, cumprimum Manuale
confeſſ. Hiſpano ſermone compoſuimus. Imo
& cum illud Latinum Romę fecimus. Nunc au-
tem poſtquam Bullarium quamplurimarum ex-
trauagantium antiquarum maximorum Ponti-
ficum prodijt impreſſum, videtur valde vtilis,
imo & neceſſaria limitatio earum aliqua, ſaltẽ
quoad forum conſcientiæ, ſalua Sanctiſſimi D.
N. definitione.

Secundo pręmitto, quod quia alij alium or-
dinem ſeruauerunt in caſibus recenſendis, nos
ſequemur eum, quem Ang. a Clauaſi. ſeruauit
verb. excom. 5. 6. 7. cui ex bona parte conſo-
nat Silu. qui primo ponit reſeruatas Papæ: ſe-
cundo, reſeruatas epiſcopo: tertio, nulli. Et vt
facilius quis quam velit inueniat, imprimis po-
nentur antiquiores, præterquam quod inter re-
ſeruatas Papę per bullam Cenę, erunt primæ;
quia magis reſeruatæ.

50 Tertio pręmitto quod ad iudicandum an
quis ſit excommunicatus necne, iure vel ab ho-
mine, debent perpendi diligenter verba quibus
ius, vel iudex vtitur: & perſonæ contra quas: &
opera ob quę excommunicat: non enim vltra il
la extenditur. Vnde lex excommunicans faciẽ-
tem aliquid, non comprehendit regulariter ſo-
lum conſentientem, etiam mandando, conſulẽ
51 do, fauendo vel auxiliando, antequam fiat; niſi
ex eius tenore, vel aliarum legum id expreſſe
aut tacite colligatur, quod firmiter aſſeuerat
Caiet. in ſumm. verb. excommunicatio. c. 47.
notab. 3. & Silu. ſibi contrarius, in verb. excõ-
municatio 10. dubio. 4. & Ioan. Tabi. verb. ex-
commun. 5. caſ. 49. Boniſ. cum communi in
clem. 1. de conſang. quod & nos hic in Manu.
Hiſpano tenuimus, & nunc tenemus. Tum quia
ſecundum omnes excommunicatio non debet
extendi de vno caſu ad alium, ſecundum gloſſ.
recept. in clem. 1. de ſepul. & in clem. 1. de cõ-
ſang. eo quod pœnę ſunt reſtringendę. l. pen. ff.
de pęn. & cap. pœnę. de pęnit. diſt. 1. vbi latius
quam alij, tradimus, & prædicti non ſunt pro-
prie, & vere facientes: nam mandatum, & conſi-
lium, pręcedunt factum, & nihil præcedere po-
teſt id, quod vere ipſum eſt, & frequẽter hęc pię
cedunt mẽſe, & anno factum: immo & plerum-
que poſt vitam dantis ea fiunt, & interdum eſt
impoſſibile quod per factum accipientis ea, ex-
communicentur dantes illa, qui mortui ante, &
forte martyres in cælo iã ſunt beati. Tum quia
participans cum excommunicato ante com-
miſſum crimen, habens annexam excommuni-
cationem, vel quum committitur, non incurrit
eam, per reſolutionem ſupra, nu. 32. poſitam, &
conſtat omnes pręedictos communicare in cri-
mine, ante crimen commiſſum. Tum quia cap.
quod in dubijs. de ſent. excom. habet participã
tem cum excommunicato, eſſe excommunican
dum, & non excommunicatum; quod Ioan. re-
latus à gloſſ. intellexit etiam de participante in
crimine, qui licet merito carpatur ibi a Pan. &
communi quo ad participantem in crimine cõ-
miſſo, non tamen quoad participantem ante il
lud commiſſum: qualiter participãt ij, de quib.
loquimur. Tum quia cap. felicis. de pœn. li. 6.
& clem. ſi quis ſuadente. eod. tit. & multa cap.
bullę Cenę, & l. ſi quis id quod. ff. de iur. om. iu
dic. & alia multa, exprimunt conſulentes, man-
dantes, &c. quum intendunt eos includere. Tũ
quia cap. quicunque. de ſent. excommu. lib. 6.
probat, excommunicationem latam contra dan
tem licentiam malefaciendi, non extendi ad
vtentem illa, niſi expreſſe id exprimatur; & clẽ.
1. de conſang. excommunicans contrahentes,
non comprehendit conſulentes, mandantes,
nec aliter conſentientes; neque lata per clem.
1. de ſepult. in ſepelientes excommunicatum,
comprehendit conſulentes, & iuuantes, & pro
ſequentes funus ad ſepulturam, qui ſuis mani-
bus non inferunt eum illi, ſecundum gloſſ. ab
omnibus ibi receptam. Tum quia Bart. in l. ſi is,
qui pro emptore. ff. de vſucapi. a num. 56. & me
lius in l. ſed ſi vnius. §. 1. ff. de iniur. communiter
receptus ſecundum Iaſon. in d. l. ſi is qui. colum.
74. ex profeſſo tenet, eum, qui per alium facit,
non vere, ſed ficte videri id facere; niſi quando
illud aliud eſt inſtrumentum motum ab eo ne
ceſſario

Digitized by Google

ceſſario faciens, quale eſt baculus vel gladius: inferens ex eo mandantem non vere, ſed ficte facere id quod mandatarius facit, pręſertim quū mandatarius non obligetur ad id etiam poſt ſuſceptum mandatum; vt contingit in materia delictorum, de qua loquimur. Tum quia cap. mulieres. de ſent. excommu. non habet id quod Panor. & aliquot alij imponūt ei, ſcilicet, quod mandans percuti clericum, vere percutit illum: ſed quod vere committit, cui ſupplendum eſt, in legem, id eſt vere delinquit: quia mandare illud eſt verum delictum, vt reſpondit Bart. in d. §. 1. quem ſequuntur vbi ſupra Rom. & Iaſon. & ita nulla ratione defendi poteſt, quod vere & proprie ſint idem mandare, vt aliquid fiat, & factum virtute mandati: quamuis frequētiſſime ficte reputētur idem, ſicut hæres, & defunctus, pater & filius, Epiſcopus, & Vicarius, &c. Nec conſequenter Iaſ. vbi ſupra iuſte recedit a Bar. cui dixit communem adſtipulari. Dixi, *niſi ex eius tenore expreſſe etc.* ob d. l. ſi quis id, quod. & prędicta cc. felicis. & ſi quis ſuadente, & multa bullæ Cenę, & alia, quæ pęnam impoſitam facienti expreſſe extendunt ad mandantem; ſignificando tacite alioqui non extenſum iri: non quidem quod mandare ſit facere, ſed quia legiſlatori placuit vtrumque ad pœnam ibi poſitam exęquare. Dixi, *Vel ex tenore aliarum.* vt ex alijs iuribus & conſuetudine Eccleſię, cap. ſi quis ſuadēte. 17. quæſt. 4. loquens de inijciente manus in
50 clericum, extendit ad mandantem, conſulentē & iuuantem, d. cap. mulieres. & cap. quantę. de ſent. excom. & cap. ſicut dignum. de homi. Dixi, *Tacite*, propter c. ſignificauit. de Iudę. quod habet, mittentem arma Saracenis, ita eſſe excōmunicatum ac deferentem, per canonem latum contra facientem: non quidem quod idem ſit deferre per ſe, & mittere per alium; ſed quia lex pœnalis extenditur de vno caſu ad aliū quādo alioqui eſſet fruſtratoria, vel quaſi ca. ſi ciuitas. de ſent. excom. quod habet interdictum ciuitatis extēdi ad ſuburbia, ne fiat fruſtratoriū. & gloſſ. cap. 1. de vſur. lib. 6. quæ cap. illud loquens de teſtamento, extendit ad codicillum, ne ſit fruſtratorium. Quibus addendum, quod canon ſe extendens ad conſulentem, non comprehendit ita ſimpliciter conſulentem conſilio adeo ſimplici, quod ſine illo tam certo, & iniquo animo fuiſſet admiſſum delictum, ac cum illo, per cap. felicis. §. illud. de pœn. lib. 6. iuncta gloſſ. celebri verb. ſimplici. cui ſimilis gloſſ. magna d. clem. ſi quis ſuadente. Idem eadem ratione eſt dicendum de mādato, iuſſu & fauore, ſine quibus perinde omnino peccatum admiſſum fuiſſet, ac cū illo, per dicta ſup. in c. 17. a nu. 17.
51 Adde, quod refert, an diſponens loquatur principaliter de faciente, & ſecundario de mandante, cōſulente, aut principaliter de omnibus: quia priori caſu non incurrit excommunicationem conſulens, aut mandans, antequam fiat opus: vnde mandans cuipiam etiam centies percutere clericum non excommunicatur, donec percuſſio ſequatur: & nunquam, ſi ea nunquam ſequatur, arg. notatorum in d. cap. mulieres. de ſent. excom. In poſteriore vero ſic: nam qui mādat interficere aliquē per aſſaſſinos, ſtatim quāuis non ſequatur mors, eſt excommunicatus. c. 1. de homicid. lib. 6. quia æque principaliter excommunicat mandantem, ac occidentem: & religioſus qui concionatur animo retrahendi auditores a ſolutione decimarum, eſt excommunicatus: quamuis auditores non retrahātur, clem. cupientes. §. 1. de pœn. Conſulere autem dicitur quicunque monet, perſuadet, aut precatur, 52
vt illud faciat, ſecundum Bart. in l. non ſolum. §. ſi mandato. ff. de iniur. imo & qui inſtruit, aut proponit vtilitatem inde ſequuturam, ſecundū Innoc. recep. in c. ad audientiam. de homic.

Quarto, notandum, quod bulla, quæ noſtra ętate appellatur Cenæ domini, eſt bulla continens proceſſum Papę, quo die Iouis ſancta excommunicat varium genus peccantium: dicta ſic, eo quod illa dies appellatur Cenæ Domini propter Cenam illam ter maximam Domini noſtri, quam vltimam fecit Hieroſolymis cum diſcipulis ſuis, de cuius antiquiſſima origine, & vario tenore, quem varijs temporibus ſub varijs Pontificibus Maximis vſque ad fœl. recorda. Greg. XIII. habuit, nihil, gratia breuitatis, ſcribimus: quia gloſſ. ſolen. clemen. 1. de iud. verbo, ſolenniter. & eius author Ioan. Andr. in cap. quod olim. de Iudę. dicunt ter in anno ſolere Papam facere proceſſus generales contra certos delinquentes, ſcilicet die Iouis ſancta, Aſcenſionis, & Dedicationis S. Petri, & Pauli. Card. tamē in d. c. quod olim. quem Ioan. de Anan. ibi & nos ſequimur, in c. ita quorundam. not. 6. nu. 7. de iudæ. dixit, quod ſuo tempore ſolum faciebat prędicta die Iouis ſancta, quam S. Ant. 3. par. tit. 2. cap. 72. expoſuit ſecūdum tenorem bullæ Martini V. cui multa addiderunt, & detraxerunt poſteriores Papę, vſque ad Iulium III. ſecūdum cuius bullę tenorem nos in Manuali Hiſpano declarauimus. At quia ſucceſſores eius, & etiam Gregorius XIII. nonnulla mutarunt tam ſecundum tenorem bullę ipſius, me audiente promulgatę, primo ſui pontificatus anno expoſui in editione prima huius Manualis latinitate donati. & poſtea iterum declaraui eam ſecundum tenorem, ſub quo eam tulit anno eiuſdem pōtificatus vndecimo clauſularum eius ordinem ſequutus. Nūc autem declarabo eam ſub tenore qua protulit ipſam hoc anno 1586. & ſui Pontificatus anno 1. S. D. N. Sixtus V. ordinem clauſularum eius ſequutus. Precatus tamen humillime

Rr prius

Digitized by Google

prius Deum Opt. Max. vt Sāctitatem ſuam sūmum & vnicum Eccleſiæ ſuæ Vicarium donet ſummo illo perſeuerantiæ dono, quo omnia heroica, ſummaque ſua auctoritate, ſapientia, ac recon dita eruditione, & cana prudentia digniſſima, quę feliciter cępit, felicius proſequitur & feliciſſime perficiat. Amen.

Quinto, quod annua bullæ iteratio non multiplicat cenſuras per eam latas; vt diximus in dicto cap. ita quorundam. not. 2. a nu. 37. & ꝙ excommunicationes per alia iura latæ, & in prædicta bulla repetitę, ſunt in effectu eædem, præter quam quod bulla hęc addit reſeruationem abſolutionis Sedi Apoſtolicæ.

Prima clauſula prę fatæ Bullę ſic habet.

55 *Excommunicamus quoſcunque Huſſitas, Vuicleuitas, Luteranos, Zuinglianos, Caluiniſtas, Hugonottos, Anabaptiſtas, Trinitarios, ac omnes, et ſingulos alios hæreticos quocunque nomine nuncupentur, et cuiuſcunque ſecta exiſtant: et eorum credentes, ipſorumque receptatores, et fautores, et generaliter quoslibet defenſores; ac eorundem libros hæreſim continentes, vel de religione tractantes, ſine auctoritate noſtra, et Sed. Apoſt. ſcienter legentes, aut tenentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes, ex quauis cauſa publice, vel occulte, quouis ingenio vel colore: nec non ſchiſmaticos, et eos, qui ſe a noſtra, et Rom. Pont. pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt, vel recedunt.*

Declaratio ſecunda, quod quid ſit hęreſis, & quid hęreticus definitur ſupra cap. 11. nu. 17. & quod excommunicatio in hæreticos videtur omnium antiquiſſima, arg. cap. Achatius. & ca. audiuimus. 24. quęſt. 1. ſed nō erat reſeruata ante bullam, vt diximus in d. cap. ita quorundam. not. 11. nu. 41.

Declaratio tertia, quod hæc excōicatio non cōprehendit magos, qui alias non ſunt hęretici vel ſchiſmatici. argu. eorum quæ habentur 26. q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. S. Tho. 2. 2. q. 95. art. 1. & 2. quos tamen comprehendebat bulla Pij V. ꝙ eſt valde notandum

Decla. quinta, ꝙ verbū, *Credentes*, omiſſum in bulla Pij V. fuit expreſſum in hac S.D.N. Sixti V. & Greg. xiii. potius ob declarationem, quā ob neceſſitatem. nā etiam eo non expreſſo fuiſſent incluſi, quippe qui vere ſunt hęretici. c. excommunicamus. il 2. §. vlt. de hęret. eo ꝙ quāuis non credant explicite hęreſes, credunt tñ implicite, credendo pertinaciter eſſe verum, ꝙ alius hęreticus credit, neſcientes quid credat in ſpecie. iuxta Palud. in 4. diſt. 13. quęſt. 3. concluſ. 2.

Declar. ſexta ꝙ fautores, receptatores, & defenſores ſolū dicuntur ad effectū incurrendi hāc cenſuram, qui hæc faciunt eis eo reſpectu, quo ſunt hęretici, vt recte notauit Caiet. in d. ca. 1. Tum arg. l. in delictis. §. ſi detracta. ff. de noxa. Tū quia tenetur quis hæretico extreme egent ſubuenire, argum. cap. paſce. 86. diſt. Tum quia poteſt quis, licet nō teneatur, eidē etiā nō extreme egenti ſubuenire, quatenus eſt homo, arg. c. duo iſta nomina. 23. quæſt. 4. ibi (*quia peccator eſt, corripe: quia homo, miſerere*. & ibi, *Nulli homini claudenda eſt miſericordia, ſicut nulli peccatori impunitas relaxanda eſt*. Tum quia alioqui omnes fere catholici etiā religioſi, Germanię, Angliæ, Scotiæ, & aliarum terrarum ſimilium, in quibus habent commercium cum hęreticis, quatenus ſunt homines, inciderent in has cenſuras, cum ſine aliquo fauore, vel auxilio eis prę ſtando haberi nequit. Tum quia nullo canone contrariū probatur: licet multis probari poſſit, eum prę ſumi fauere hæretico, qui ſciens eum eſſe talem, fauet ei ſine aliqua circumſtantia, quę excuſare poſſet eum, etiā in foro exteriori a tali prę ſumptione: quales multę occurrere poſſunt fundatę in timore, neceſſitate, cognatione, vel vtilitate, in pace, militia, & bellis, in quibus videmus, & legimus Carolum V. & Philippum II. omnium Regum, quos ſua ætate terra coluit, & colit, Catholiciſſimos, fauiſſe donis, & alijs fauoribus, ducibus, & militibus lutheranis Maieſt. ſuis militantibus. Quo ad forum autem interius, (in quo ſola veritas inſpicitur, cap. tua. de ſponſ.) facile eſt diſcernere fauorem datum alicui eo reſpectu, quo malus, & hæreticus eſt, a dato eidem eo quod proximus, & a Chriſto redemptus eſt, d. cap. duo iſta.

Declar. ſeptima, quod Caiet. i n prædicto ca. oblitus fuit ponere id, quod 2. 2. quęſt. 2. art. 3. & 4. & in ſum. verb. hęreſis. tenuit, & alij alijs locis quod adducimus in cap. cogitationis pœnam nemo meretur. de pænit. diſtin. 1. ſcilicet hæreticos mentales tantū, non incurrere hanc cenſurā neque aliam a iure humano latam; quales tamē nō ſunt ij, qui hæreſim prompſerunt verbo, ſcripto, vel nutu, & ſigno, verbis æquippollenti, licet nemine id vidēte, vel audiēte promiſerint: quia ſufficit ſua natura eſſe probabile, licet cōtingat probari non poſſe, ad hoc vt includatur ſub poteſtate, & iuriſdictione humana, & pœnis eius, quod multis confirmaui in dicto. cap. cogitationis. 56

Declar. octaua, ꝙ in foro interiori nō ſufficit hęreſis exterior ſine mentali, ob ꝙ ſuperius contra eum, & alios diximus in cap. 2. nu. 24. & 25.

Declar. nona, quod qui habet, vel legit libros Catholicorum referentium dicta hęreticorum etiam deſumpta ad verbum ex libris eorum, nō incurrit hanc excommunicationem. quia non ſunt libri hæreticorum, etiamſi principaliter legeret illos ad ſciendum dicta, & rationes eorum: ſicut non incideret audiendo eadem relata verbo per alium. Neque eadem ratione qui legit libros Catholicorum elucidatos per annotationes hęreticorum; licet iſte incidere

poſſet

Digitized by Google

poſſet in cenſuram indicis librorum Pii IIII.

57 Declaratio: q̃ hic ſignificatur hęreſim differre a ſchiſmate, & hęreticum a ſchiſmatico, & recte quidem, vt colligitur ex cap. ſchiſma. 24. quęſt. 1. & S.Tho. 2.2. quęſt. 39. art. 1. ad. 3. loquentē in hæc verba. *Hæreſis, & ſchiſma diſtinguũtur ſecũdum ea, quibus vtrumque per ſe, & directe opponitur. Nam hæreſis per ſe opponitur fidei, ſchiſma autem per ſe opponitur vnitati eccleſiaſticæ charitatis. Et ideo ſicut fides & charitas ſunt diuerſæ virtutes, quãuis quicunque caret fide, careat charitate; ita etiam ſchiſma, & hæreſis ſunt diuerſa vitia: quamuis quicũque eſt hæreticus, ſit etiam ſchiſmaticus, ſed non conuertitur: & hoc eſt, quod Hiero. dicit in epiſt. ad Titum cap. 3. & refertur in cap. inter hæreſim. 24. quæſt. 3. Inter ſchiſma, & hæreſim hoc intereſſe arbitror, quod hæreſis peruerſum dogma habet, ſchiſma ab Eccleſia ſeparat.* Hęc ille: ex quibus colligas quod ſchiſma generatim ſumptum eſt peccatum, quo quis ſe ab vnitate debita ſeparat: ſpecialiter vero ſumptum, eſt peccatum, quo quis ſe ſeparat ab vnitate Eccleſiæ, nolendo ſubeſſe ei, vel mēbris eius, quatenus ſunt eius: licet credat non eſſe niſi vnam Eccleſiam, & vnũ Vicarium ſupremum. Secũda clauſula pręſentis Bullę ſic habet.

58 *Anathematizamus omnes & ſingulas perſonas cuiuſcunque ſtatus, gradus, ſeu conditionis fuerint, et interdicimus vniuerſitates, collegia, et capitula quocunque nomine nũcupentur, ab ordinationibus, ſententijs ſeu mandatis noſtris, ac Rom. Pontifi. pro tempore exiſtentium ad vniuerſale futurum Concilium appellantes: nec non eos, quorum auxilio appellatum fuerit.*

Declar. prima, quod hęc excommunicatio nunc primum facta eſt bullę Cenæ. antea enim licet lata, & reſeruata fuiſſet per Pium II. & Iuliũ II. vt tradit Silu. verbo excõmunicatio ſub fin. non tamen fuit hactenus inſerta bullis Cenę. Secunda, quod huic excommunicationi adiungitur interdictum propter vniuerſitates, in quas non fertur excommunicatio, vt infra dicetur. Tertia, quod conſulens, & auxilians prædicti nõ incurrunt, donec appellatio ſubſequatur. Quarta fertur in hęc verba,

59 *Anathematizamus omnes piratas, latrunculos marinos, et illos præcipue, qui in mari noſtro a monte Argentario vſque ad Tarracinam diſcurrentes, eos, qui in illo nauigant, deprædantur, mutilant, interficiunt, rebuſue & bonis ſuis ſpoliant, omneſque receptatores eorundem, & eis auxilium ſcienter dantes, vel fauorem.*

Declar. prima, quod excommunicatio iſta noſtra ſententia comprehendit omnes, & ſolos eos, qui principaliter verſantur in agendis prędis, percutiendis, aut interficiendis in mari occurrentibus: quia hi ſunt Piratæ, & latrones marini, quidquid dicant Angel. verbo. excommunicatio 5. caſ. 18. Silu. verbo excommunicatio. caſ. 28. & Caiet. verb. excommunicatio. caſ. 18. cuius temporis bulla ſpeciatim includebat conſulentem, quem licet hęc ſpeciatim non includat, generatim tamen includere videtur: quia includit auxiliantes, & fauentes; & negari non poteſt, eum qui conſulit, auxiliari, vel fauere, argum. l. quod fauore. C. de leg. tradit Bart. in l. ſi vnius. §. 1. ff. de iniur.

Secunda, quod qui gerunt ſua negotia, aut mercimonia cum amicis, aut bella iuſta, vel iniuſta cum inimicis, & deprędantur aliquando incidenter, non includuntur hic, iuxta omnium ſententiam.

Tertia, quod non includit eos qui ſolis fluminibus faciunt hoc, quidquid ſentiat Angel.

Quarto, quod ſufficit facere hoc alicui, vel aliquibus nationibus; & non eſt neceſſe facere omnibus, vel fere omnibus: quia quum in id incumbentes principaliter Piratæ, aut latrones maris dicantur, recte in eis verificantur verba huius clauſulæ, quidquid dicat Sil. vbi ſup.

Quinta fertur in hæc verba.

60 *Anathematizamus omnes et ſingulos, qui Chriſtianorum quorumcumque nauibus tempeſtate in tranſuerſum (vt dici ſolet) iactatis, naufragium paſſis, aut etiam ſubmerſis, ſiue in ipſis nauibus, ſiue ex eis dilapſa, & in mari, vel litore inuenta cuiuſcunque generis bona, tam in noſtri, Tyrrheni, & Adriatici, quam in quibuſcunque alijs cuiuſcunque maris regionibus, & litoribus rapuerint, aut ſcienter ſibi acceperint, aut ab alijs rapta, ſeu accepta ſcienter receperint: ita vt nec etiam ob quodcunque priuilegium, conſuetudinem, aut longiſſimi etiam immemorabilis temporis poſſeſſionem, ſeu alium quemcunque prætextum excuſari poſſint.*

Declar. quod hæc excommunicatio nuper facta eſt bullę Cenę: nam licet antea fuiſſet lata, non tamen eius abſolutio erat reſeruata, vt videre eſt in cap. excommunicationi. de quo infra nume. 117. vbi dicetur an ſuffi ciat acceptio, vel requirantur voluntas (ut ſic dicam) mora, & monitio; & quam iniqua ſit lex contraria.

Sexta fertur per illa verba.

61 *Excommunicamus omnes qui in terris ſuis noua pedagia, ſeu gabellas ad id poteſtatem non habentes imponunt, vel augent; aut imponi vel augeri prohibita exigunt.*

Declar. prima, quod hic ſtatuitur idem de augmentis gabellarum antiquarum, quod de nouis: quod ipſum dicendum eſſet etiam ſi nihil fuiſſet expreſſum de augmentis, ut diximus in expoſitione alterius bullę, vbi hoc non erat expreſſum argum. l. ſi ex toto. in princip. de legat. 1. & in l. peculium. ff. de leg. 2. tradit. Angel. verb. pedagium. & Silu. verb. excommunicatio. 7. capit. 19.

Secunda, quod per pedagia, & gabellas intelligi poſſunt etiã portoria, de quibus in bulla

Pii V.& alia vectigalia,ob identitatem mentis legiſlatoris,& rationis legis, & latitudinem vulgarem ſignificationis eorum.Qua de re latius in cap.fraternitas.12.quęſt.2.tractamus.

Tertia, quod per illa verba: *Ad id poteſtatem non habentes:* includitur ſolus, & omnis qui recognoſcit ſuperiorem in temporalibus, ad quē ab eo appellari poteſt. nullus enim talis huiuſmodi poteſtatem habet,& quilibet alius ſic, per cap.1.quę ſunt regulæ in vſib.feud.& notat.in c. ſuper quibuſdam.de verb.ſigni.

Quarta, quod per, *Exigit*, intelligitur heres illa imponentis,publicanus, cōductor ſiue arrēdator illorum iurium, & recipiens etiam famulus a non ſponte ſoluentibus,iux.rubr.de exact. trib. lib. 11. C. quia exigere, eſt extorquere a nolente ſoluere,gloſſ. iuncto tex. in l. ſoluendo. ff. de negotijs. geſt. gloſſ. & Card. clem. fin. de cenſib. Dicitur autem inuitus & nolens ſoluere, etiam qui ſoluit rogatus ſoluere tanquam debitum, Caiet. vbi ſupra cap. 39. Excuſare tamen poſſet ab hac cenſura probabilis ignorantia iuris,aut facti,arg.cap. 2.de conſtit.

Quinta, quod per prohibita debent intelligi ſimpliciter prohibita,id eſt, quæ a nullis,neque a laicis, neque a clericis iuſte poſſunt exigi: & prohibita exigi a clericis & non a laicis,nō ſunt ſimpliciter, ſed ſecundū quid prohibita:& ideo petens a clericis,incurrit quidem excōmunicationem.cap.quamquam. de cenſibus, lib.6.quæ non eſt reſeruata,non tamen hanc.

Septima fertur in hæc verba.

62 *Excommunicamus omnes falſarios literarum Apoſtolicarum in forma Breuis,ac ſupplicationum, gratiā vel iuſtitiam concernentium per Rom. Pontif. vel S. R. E. Vicecancellarium,ſeu gerentes vices eorum, aut de mandato eiuſdem Rom. Pont. ſignatarum, aut ſub nomine eiuſdem Rom. Pont. ſeu Vicecancellarij, aut gerentium vices prædictorum ſignantes ſupplicationes eaſdem. Ac etiam falsò fabricantes litteras Apoſtolicas, & in forma Breuis, ac ſupplicationes huiuſmodi. Extendentes conſtitutionem fe. re. Innocentij Papæ III. quæ incipit: Ad falſariorum.cum omnibus pœnis in ea contentis, ad eoſdem fabricantes, & etiam ad falſificantes, ſeu mutantes ſupplicationes per nos, ſeu de mandato noſtro ſignatas,& datas ſine noſtra, aut Datarij noſtri licentia.*

Declar.prima, quod per hanc clauſulam iuncto cap. ad falſariorum. de crim.falſ. prob atur appellatione literarum Apoſtolicarum in materia odioſa non includi ſupplicationes a Papa ſignatas, quas ſignaturas vocamus, alioquin ſuperflue extenderetur per hanc illud c.puniēs falſātes literas Apoſtolicas,ad falsātes ſignaturas.

Secunda, quod hæc excommunicatio non eſt reſeruata Papæ, niſi quo ad ea quę includuntur in hac clauſula: quia quatenus continetur in illo cap.non eſt reſeruata, vt patet ex eo,& notatis a Caiet. vbi ſupra cap. 27.

Tertio, quod videmur bene pridem reſpondiſſe, quod neque in hanc excommunicationē, neque in illam d. cap. ad falſariorum. incidiſt falſarius literarū epiſcopi, vel Nuntij: quia hę proprie non ſunt literę Apoſtolicę: nec eadem ratione falſarios literarum pænitentiarię: quia non ſunt literæ Papæ,ſed eius commiſſarij conſtituti viuæ vocis oraculo. Secus tamen de falſario breuium Papæ, iuxta Gomes.lib.de breuib.pagin.3.

Quarta,quod non includit eos, qui ſurreptitie, vel obreptitie impetrant literas Apoſtolicas,vel vtuntur illis,vt diximus in cap.ad audiētiam. 1. de reſcript. quia non ſunt literæ falſæ. Neque eos qui vtuntur literis falſis: quia ſolum loquitur de falſantibus: & aliud eſt falſare,& aliud vti falſis, vt colligitur ex d. cap.ad falſariorum. quo excommunicantur omnes falſarij, & non omnes falſis vtentes,niſi ſolum laici.

Quinta, quod ille dicitur habere literas falſas, vel vti eis, qui ſciens, vel debens ſcire eſſe tales, vtitur eis iuxta Caiet. vbi ſupra, arg l.in delictis.§.ſi detracta.de noxal.

Sexta, quod non ſatis eſt corrigere aliquam literam,aut punctum, quod non mutat ſubſtantiam aliquam, vt faciat incidere in hāc excommunicationem, per dicta in cap. 17. num. 178. poſt Ioan. Gerſon. 2.par.Alph.32.cap.quidam fol. 118.& ſentit Caiet. in ſumm.ver. falſarius. contra Oſtien.in ſum.de crim.falſ.§.porro.verſ. ſed hodie. ſaltem quo ad forum conſcientiæ: quum id facere bona mente ſine dolo, & vllo alterius damno, nō videatur mortale,nec conſequenter excōicare, iuxta dicta ſup. eod. nu.9.

Octaua fertur in hæc verba.

Excommuuicamus omnes illos, qui equos, arma, ferrum, filum ferri, ſtannū, chalybem; omniaque alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta, lignamina,canapem,funes,tam ex ipſo canape, quā ex quacunque alia materia,& ipſam materiam,aliaque huiuſmodi, quibus chriſtianos impugnant,deferunt Saracenis, Turcis, & aliis Chriſti nominis inimicis. Necnon illos qui per ſe, vel alium ſeu alios de rebus Chriſtianæ Reip. ſtatum concernentibus in Chriſtianorum perniciem, & damnum ipſos Turcas, & Chriſtianæ religionis inimicos certiores faciunt, illiſque ad id auxilium, conſilium,vel fauorem quomodolibet præſtant. Non obſtantibus quibuſcunque priuilegijs, quibuſcunque principibus, & dominis, ſiue priuatis perſonis per nos, & Sedem prædictam hactenus cōceſſis,quæ illis nolumus in aliquo ſuffragari. 63

Declar.prima,quod hanc excommunicationem præceſſit poſita in cap. ita quorundam. & cap. quod olim. cap. ſignificauit. & cap. ad liberandam.de Iudæ. & extraua. 1. Ioan. 22.eo. tit.& extraua.1.eo.tit. inter cōmunes.Hęc autē videtur omnibus illis amplior. quia licet in d.c.

quod

Digitized by Google

quod olim. excommunicentur exercentes mercimonium cum Saracenis tempore belli, & in cap. ſignificauit.treuguam magis bello quam paci ęquet:& licet in dd. extrauag. victualia, ſiue cōmeatus ad eos deferri prohibeat,qđ eſt intelligendum etiam per nuncios iuxta d. cap. ſignificauit. tamen hæc non ſolum excommunicat ſpeciatim deferentes multa; ſed etiam prohibita, & ita videtur excommunicare omnes illos, quos ſingula eorum excommunicarent, etiam ſi hęc non faceret.

Secunda, quod ad reſpondendum dubijs, quæ olim paſſim interrogabamur in Luſitania, etiam ex Africa ſuper hac materia,a confeſſarijs illuſtriſſimæ Societatis Ieſu, ante hoc Manuale quandam repetitionem compoſuimus in d.cap. ita quorundam. dicatam inſigni Collegio eiuſdē Societatis Conymbricen. ex vbi dictis apte poſſet hæc clauſula illuſtrari.

Tertia, quod per equos,intelligendi ſunt etiā equi debiles,claudi,vel morboſi traditi a prætatis inimicis, & opera, & arte Chriſtianorum in eorum terris curati, & feroces effecti: quia eſt verbum generale eadem ratione includens eos, ac alios apud nos genitos.

Quarta, quod per arma, vt ibi accurate diximus, intelliguntur tantum bellica, id eſt, quæ ſunt vna ſpecies armorum generatim ſumptorum in l. armorum. ff. de verb. ſig. principaliter ad pugnam facta, vel deſtinatione animi ad eā deſignata.quorum poſterius dico propter ligna, trabes,ferrum, & alia metalla, quæ non ſua forma artificiali, ſed praua deferentis intentione deſtinantur ad pugnam, conficiendo ex eis naues, vel alia inſtrumenta pugnæ accommoda: & conſequenter in hac clauſula continentur nō ſolum offenſiua, vt lanceæ, enſes pugiones, bombardulę (ſeu ſcolpi) cultri, & etiam cultelli: quia ſuapte natura ſunt ad pugnam apti, quamuis ob paruitatem aliquando pro ſubiecta materia non dicantur arma, ſicut nec lapides nec alia defenſiua, vt poſt alios dixit eruditiſſimus Andr. Alciatus. in d.l armorum. cuius titulum commentarijs ob reconditam eruditionem ſuſpiciendis, illuſtrauit. Non, inquam, ſolum offenſiua, ſed etiam defenſiua, vt caſſides,loricæ, ſcuta, peltæ, clypei, & id genus alia, argum. l. 2. C. quæ res aſport. non deb. Arma vero illa, quę per ſe non ſunt bellica; qualia ſunt lapides, & fuſtes & baculi,nō includuntur pluſquam alię merces, niſi cum intentione deferentis deſtinantur mediate, vel immediate ad pugnam.

Quinta,quod per ferrum,intelligendum videtur factum,& infectum, argum. d.l.2. C.quę res aſport. non deb. non tamen vena ferri,vel auri, vt dixi in dict. repet. contra Silu. verb. excommunicatio 7. caſ. 21. quamuis etiam illa includeretur, ſi deferretur intentione, vt ex ea fieret ferrum, & ex ferro arma pugnę accommoda, per prædicta.

Sexta,quod per aurum,argentum,& alia metalla, etiam intelliguntur facta, & infecta.l.cum aurum.& l. Quintus Matius §.1.ff.de aur. & argen.lega. Et quamuis,vt ibidem diximus,in legatis eorum appellatione non continentur nummi.& pecunia ſignata: non tamen video iuſtam rationem,quare ſic magis metalla ad pugnandū inepta vetentur deferri, quam pecunia ſignata: quum hæc aptior ſit ad arma comparanda, quā illa,& cū ſi ratione mercimonij permitteretur, eadem ratione qua hæc,etiam illa deberent permitti. Per bellica inſtrumenta videntur intelligi,tympana,fiſtulę,litui,cornua, & tubę. Per lignamina,intelliguntur trabes, & alia ligna nauibus,& triremibus,&alijs inſtrumentis bellicis fabricandis opportuna:quamuis in d. cap.ita quorundam. reſtrictius lignamina galearum prohibeantur, vt ibi dixi. Per funes videntur intelligi non ſolum linei. & canapei,ſed etiam lanei & ſpartei: quia dictum generaliter, generaliter eſt intelligendum.l.de pretio.ff.de pub. in rē act. & cap. ſolitæ. de maior. Quod autem naues,& triremes contineantur,probat cap. ad liberandā. de Iudę.& illud Ariſt. *Propter quod vnumquodque tale,et illud magis*. authen. multo magis.C.de ſacroſanct. eccleſ. & lignamina prohibentur ne inde naues fiant: ligna vero ad ignem fouēdum non vetantur magis quam aliæ merces, vt vbi ſupra dixi.Per, *Turcis,etc.* non videntur includi hęretici, neque Iudæi,neque gentiles;quibus cum non eſt bellum Chriſtianis;quia nec mēs, neque ratio,neque verba clauſulæ, videntur eis conuenire,nec Turcæ & Saraceni,qui nos cōtra alios Turcas,vel Saracenos iuuarent:vt videtur contigiſſe, quando Carolus V. Regem Tuneti ab ea eiectum reſtituit,& cōtingere poteſt quoties populus aliquis Chriſtianus in ſuam iuſtam & neceſſariam defenſionem ſociaret ſibi aliquot infideles iuxta Old. conſil. 71. probatum a Ioā. Andr. in rubr. de Iudæ. An autem excuſetur princeps,dux,vel pręfectus vrbis vel caſtri,donans vnum vel alterum equum, enſem, haſtam vel ſclopum in gratiam cuiuſpiam beneficij accepti, vel ſpe accipiendi, dubitari poteſt: quia verba eum includunt, ſed credi poteſt excuſari ex defectu non quidem verborum, ſed mentis, argum.l. adigere. §.quamuis. ff.de iur. patr. Per illa verba: *quibus Chriſtianos impugnant*: videtur ſignificari eſſe neceſſum ad violādam clauſulam, vt deferentes,hoc malo animo deferant: quod eſt falſum, & ad hanc inductionem res ponderari poteſt, quod hęc uerba potius ponuntur ad demonſtrandū factum cōmuniter ſolitū, quā ad ſignificandū neceſſitatē tam praui animi. nemo enim excuſaret mercatorē deferētē multas ha-

ſtas fraxineas, multas caſſides ferreas, & ſclopos Turcis, ſolo animo lucrandi, deſiderando, immo paciſcendo, ne vnquam eis contra Chriſtianos vterentur.

Septima, quod Chriſtiani metu mortis, aut verberum remigãtes in triremibus Maurorum, etiam contra Chriſtianos, non videntur excommunicati, vt in dicto cap. ita quorundam. not. 2. probamus: quamuis a mortali peccato neſciamus vllatenus excuſare, quod ęgerrimo animo fero, quum hoc conſequatur, non poſſe eos vnquam abſolui, neque iuſte communicare, antequam firmiter proponant ſe nunquam ita remigaturos, etiam ſi ob id oporteat oppetere mortem, per d. ſupra. cap. 1. nu. 21. Remigantes autem etiam ſponte, vel regentes eorum naues cõtra alios infideles, nec excommunicantur, nec peccant: quia d. cap. ad deliberandam. de regẽtibus eorum naues contra Chriſtianos, intelligẽdum videtur, argum. a ceſſatione rationis & mẽtis legiſlatoris l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. pat.

Nona fertur in hęc fere verba:

64 *Excommunicamus omnes impedientes, ſiue inuadentes eos, qui victualia, ſeu alia ad vſum Romanæ Curiæ neceſſaria adducunt. Ac etiã eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur impediunt, ſeu perturbant, vel pro eis aliquid exigunt, aut ſoluere faciunt, ſeu hæc facientes defendunt per ſe, vel aliũ ſeu alios, cuiuſcunque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & status: ac etiam ſi Pontificali, vel Regali, aut alia quauis eccleſiaſtica, vel mundana præfulgeant dignitate.*

Declaratio prima, quod includit omnes Chriſtianos, qui faciunt aliquid in ea contentorum.

Secunda, quod non comprehen dit eos, qui ob vtilitatem ſuæ Reipub. iuſte prohibent victui neceſſaria, aut peſte graſſante in Curia ſuis ad eam proficiſci cum commeatu, & ſimilibus: quia non intendunt impedire: licet ex eo per accidens id conſequatur, vt dixit recte Caiet. vbi ſupra. cap. 19. verbo, excommunicatio. facit. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet. & cap. non dubiũ. de ſent. excom. Decima fertur in hęc verba:

65 *Excommunicamus omnes ex propoſito interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, ſeu deprædantes Romipetas, ſeu peregrinos ad vrbem cauſa deuotionis, ſeu peregrinationis. Et prorſus omnes alios ad Sed. Apoſt. accedentes, vel apud eam morantes; aut recedentes ab ipſa, & illis dantes auxilium, conſilium, vel fauorem.*

Declaratio prima, quod hęc clauſula includit veniẽtes ad Vrbem, vel ab ea recedentes cauſa deuotionis vel peregrinationis, quos non includebat Bulla eiuſdẽ S. D. N. quam expoſuimus in Man. latino, niſi quando in ea maneret Sedes Apoſt.

Secunda, quod includit omnes venientes ad Sed. Apoſt. & recedentes ab ea, ſiue maneat Romæ, ſiue foris: non tamen venientes Romam, ob alia de cauſa, quam deuotionis, & peregrinationis ad eam veniant; neque veniẽtes ad Vrbem, vbi extra illam fuerit Curia, ſi alio reſpectu quã Sedis Apoſt. iuerint ad eam; vel receſſerint ab ea. arg. not. in cap. ego N. de iureiur. verb. limina. iuxta declarationem Ioan. Andr. Panor. & Fel.

Tertia, quod non includit eos, qui vadunt; degunt, aut redeunt a loco vbi eſt curia, ſi non proficiſcantur, verſentur, aut reuertantur ratione curię, ſi illa nõ eſt Romæ, Caiet. vbi ſup. c. 14.

Quarta, quod ad hanc incurrẽdam non oportet, quod id faciens careat iuriſdictione, quod requirebat Bulla in alio Manu. expoſita ſaltem quoad aliquos.

Quinta, quod propoſitum percutiendi ſeu interficiendi, quod ſufficit ad peccatum mortale, non ſufficit ad incurrendum hanc cenſuram, ob percuſſionem, vel interfectionẽ; imo eſt neceſſe, quod concipiatur tempore animi pacati, vel tranquilli, iuxta Caiet. vbi ſupra: quanquam noſtra ſententia, ſatis eſt vt concipiatur etiam tempore turbati & irati: modo concipiatur ante rixam, & tempus percuſſionis, vel mortis: quia per hoc ſeruatur proprietas ſeu ſpecialitas, quã hæc clauſula ſignificat in hoc cap.

Vndecima fertur in hæc verba:

Excommunicamus omnes illos, qui non habentes in eadem Curia iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam, eius prætextu capiunt, ſpoliant, detinent morãtes in eadem, vel qui talia fieri mandant. 66

Duodecima fertur in hęc verba:

Excommunicamus interficientes, mutilantes, verberantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes S. R. E. Cardinales, ac Patriarchas, Archiepiſcopos, Sediſque Apoſtolicæ legatos, vel Nuncios, aut eoſdẽ eijcientes a ſuis diœceſibus, territorijs, terris, ſeu dominijs, eaque mandantes, vel rata habentes: ſeu præſtantes eis auxilium, conſilium, vel fauorem. 67

Declar. prima, quod ob ſingula horum ſeptẽ admiſſa contra Cardinales incurritur hæc excommunicatio.

Secunda, quod quoad cap. felicis. & pęnas in eo contentas exæquantur Cardinalibus Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Legati, ſeu Nuntij Sedis Apoſt.

Tertia, quod licet hic expreſſe non dicatur quod facientes prędicta cõtra Patriarchas, Archiepiſcopos & c. incurrant cenſuram bullæ, cũ cenſura prędicti cap. felicis non ſit de ſe cenſura bullæ: de mente tamen S. D. N. videtur fuiſſe, vt cenſeretur cenſura bullæ. Tum quia intendit in hoc æquare illos Cardinalibus. Tum quia Pius V. in ſua bulla expreſſe excommunicauit iniuriantes eis, ſicut iniuriantes Cardinalibus.

Quarta, quod hęc cenſura includit etiam eijcientes

Digitized by Google

cientes a terris ſuis legatos, & Nuntios Sed. Apoſt. Patriarchas, Archiepiſcopos a ſuis diœceſibus, eaque mandantes, conſulentes, & ad id auxiliantes. Ita quod latius prouidetur ijs quo ad hoc, quam Cardinalibus, quatenus ſunt Cardinales, & non legati, vel epiſcopi.

Quinta, quod hic videtur prouiſum contra illos iudices ſeculares, qui cum epiſcopos non parentes ſuis iuſſis non poſſunt capere, neque punire, iubent eis, vt e regno exeant: ob quod non ſolum iubentes, ſed & lictores iuſſa exequentes, & opem ad id ferentes, immo & conſulentes, ligantur: iubentes autem exire curiam regis, vel alium locum, qui non eſſet eorum diœceſum, eſto male facerent, non tamen hac cenſura ligarentur: quia neque eius verba, nec eadem ratio eis aptantur.

Sexta, quod excuſatur ab hac cenſura, qui defendendo ſe cum moderamine inculpatæ tutelæ, aliquid horum facit l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & l. 1. C. vnde vi. & qui probabiliter ignorans faceret aliquid in prædictos noctu, vel etiam interdiu habitu alieno repertos, arg. c. 2. de conſt.

Septima, quod per hãc clauſulam ceſſat quoad principalia vetita id quod in Hiſpano innueram, ſcilicet, quod clem. ſi quis ſuadente. de pœn. largius prouidebat epiſcopis, quam bullæ præcedentium Pontificum, eo quod illa prouidet contra bannientes, quod prędictæ bullę non faciebant, ceſſat inquam, quia hęc prouidet etiam contra eijcientes, quod eſt generalius, quam bannientes. Immo etiam videtur ceſſare quo ad acceſſorias: quia tria illa verba, (ſcilicet mandãtes, ſeu conſilium vel auxilium pręſtantes) includere videntur omnia, quæ plura verba illius clẽ. continent. Nam per mandantes, comprehendũtur ratum habentes. cap. ratihabitionem. de regu. iur. lib. 6. & per cõſilium, & auxilium cętera: nam & defenſare, & ſocium eſſe, comprehenduntur ſub auxilium præſtare.

Octaua, quod epiſcopus dicitur qui eſt conſecratus, & non qui ſolum electus, præſentatus, cõfirmatus, inſtitutus, aut prouiſus, etiã ſi iam adeptus ſit poſſeſ. per gloſſ. ſolem. in clem. dignum. de celebr. miſſa. & alia multa citata per Felin. in cap. eam te. de reſcript. Decimatertia fertur in hæc verba.

68 *Excommunicamus illos, qui per ſe, vel alium ſeu alios, quaſcunque perſonas eccleſiaſticas, vel ſeculares ad dictam Curiam ſuper eorum cauſis, & negotijs recurrentes, illaſque in eadem Curia proſequentes, aut procurantes, negotiorum geſtores, aduocatos, & agentes ipſorum, ſeu etiam auditores, vel iudices, ſuper dictis cauſis vel negotijs deputatos, occaſione cauſarum, vel negotiorum huiuſmodi verberant, mutilant, occidunt, bonis ſpoliant: ſeu qui per alium, ſeu alios, directe vel indirecte, prædicta exequi procurare, aut eiſdem conſilium, auxilium vel fauorem præſtare non verentur, cuiuſcunque præeminentiæ, & dignitatis fuerint. Ac etiam omnes tam eccleſiaſticos, quam ſeculares cuiuſcunque dignitatis, qui prætexentes friuolam quãdã appellationẽ a grauamine, vel futura exequutione litterarum Apoſtolicarum, & in forma breuis tam gratiam quam iuſtitiã concernentium, necnon citationũ, inhibitionũ, ſequeſtrorum, monitoriorum proceſſuum, exequutorialium et aliorum decretorum a nobis, et a ſede prædicta, ſeu legatis, Nuncijs, Præſidentibus, Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus, Commiſſarijs, aliiſque iudicibus, & delegatis apoſtolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanauerint, aut alias ad curias ſeculares, & laicam poteſtatem recurrunt, & ab ea inſtante etiam fiſci procuratore appellationes huiuſmodi admittũt, ac literas, citationes, inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quiue illa ſimpliciter, vel ſine illorum beneplacito, conſenſu, vel examine executioni demandare, aut ne tabelliones, & notarij ſuper huiuſmodi literarum, et proceſſuum exequutione inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cuius intereſt, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, ſeu earum agentes, notarios, exequutores, et ſubexequutores literarũ, citationum, monitoriorum, et aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex ciuitatibus, locis, et regnis eijciunt, bonis ſpoliant, perterrefaciunt, concutiunt, et comminantur, per ſe vel alium ſeu alios publice vel occulte, ſeu capi, carcerari detineri, vulnerari, miniſque agitari faciunt. Quiue alias quibuſcunque perſonis in genere, vel in ſpecie ne pro quibuſuis eorum negotijs proſequendis, ſeu gratijs vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedãt, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel literas a dicta ſede impetrent, ſeu impetratis vtantur directe, vel indirecte prohibere ſtatuere, ſeu mandare; vel eas apud ſe, aut notarios, ſeu tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præſumunt.*

Declar. prima, quod hæc clauſula includit primum impedientes curſum cauſarum ad Curiam, vel in Curia.

Secunda, impedientes executionem litterarum curiæ Sed. Apoſt.

Tertia, tractantes male perſonas illas agẽtes, & impediẽtes dari inſtrumẽta ſuper his petita.

Quarta, impediẽtes impetrationes literarum gratiæ, vel iuſtitię a ſede Apoſtolica.

Quinta, quod non eſt neceſſe ad incidendum in cenſuras huius clauſulę, vt prędicta impedimẽta fiant authoritate iudiciaria laica: ſed ſufficit, vt fiant priuata, vel eccleſiaſtica. Tum quia id patet quoad primam & ſecundam partem, & quoad eos qui procurant, vt ſuperiores ponant impedimenta prędicta. Tum quia non eſt cur excuſetur eccleſiaſticus, qui auctoritate eccleſiaſtica intimantẽ, citantẽ, & alia iuſſa Sed. Apoſt. implentem, capit, conijcit in carcerem, vel vetat ne inſtrumenta ſuper exequutis a ſe pręſtet. Tum quia nulla verba eius id indicant, neque vl

la ratio

la ratio concludit,& ita,vt eſt generalis,generaliter intelligi debet,cap.ſi Romanorum.19.diſt. l. de pretio. ff. de public. in rem. act. Tum quia id, contra quod ſentit Caiet. poteſt intelligi de contentis §.ſequent.Sexta quod hæc excommunicatio includit multos alios,quos non includebat Bulla prædicta in Manu.latino expoſita, vt patet legēti. Decimaquarta fertur in hęc verba.

Excōmunicamus omnes,& ſingulos cancellarios,vicecancellarios,& conſiliarios ordinarios,& extraordinarios quorumcunque Regum, & Principum,ac præſidentes cancellariarum, conſiliorum, et parlamentorum;necnon procuratores generales eorūdem,vel aliorum Principum ſæcularium,etiam ſi Imperiali,Regali Ducali,vel alia quacunque præfulgeant dignitate,quocunque nomine nuncupentur; alioſque iudices tam ordinarios,quam delegatos,necnon Archiepiſcopos, Epiſcopos,Abbates,Commendatarios,vicarios, et officiales,qui per ſe vel alium ſeu alios auctoritate propria,et de facto,quarumcunq; exemptionum,vel aliarum gratiarum,et literarum apoſtolicarum prætextu beneficiales,et decimarum, ac alias cauſas ſpirituales annexas ab auditoribus et commiſſariis noſtris, alijſque iudicibus eccleſiaſticis auocant,illarumue curſum, et audientiam, ac perſonas, capitula,conuentus, collegia, cauſaſque ipſas proſequi volentes impediunt, ac ſe de illarum cognitione tanquam iudices interponunt; quique partes actrices,quæ illas committi fecerunt,& faciunt ad reuocandum,& reuocari faciendum citationes,vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum vel conſentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, a cenſuris, & pœnis in illis contentis abſolui per ſtatutum, vel alias compellunt, vel exequutionem literarum Apoſtolicarum, ſeu exequutorialium proceſſuum,aut decretorum prædictorū quomodolibet impediunt, vel ſuum ad id fauorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ,vel aliarum prætenſionum,ſeu etiā donec ipſi ad nos informandos(vt dicunt) ſupplicauerint,aut ſupplicari fecerint: niſi ſupplicationes huiuſmodi coram nobis, et Sede Apoſtolica legitime proſequantur.

Decimaquinta fertur in hæc verba.

Et qui ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiā partis aut aliorum quorumcunque, perſonas eccleſiaſticas, Capitula,Conuentus,Collegia eccleſiarum quarūcunque, coram ſe ad ſuum tribunal, audientiam conciliariam, concilium, vel parlamentum, præter iuris canonici diſpoſitionem trahunt,vel trahi faciunt, vel procurant directe vel indirecte quouis quæſito colore. Necnon qui ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas,ſeu quæuis alia decreta in genere, vel in ſpecie, ex quauis cauſa, & quouis quæſito colore, ac etiam prætextu literarum apoſtolicarum vſu non receptarum,ſeu reuocatarum,vel cuiuſuis conſuetudinis, aut priuilegij,vel alias quomodolibet fecerint,ordinauerint,& publicauerint,vel factis,& ordinatis vſi fuerint:vnde libertas eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur,aut alias quouis modo reſtringitur, ſeu noſtris,& dictæ ſedis,ac quarumcunque eccleſiarum iuribus quomodolibet directe,vel indirecte, tacite,vel expreſſe præiudicatur.

Decimaſexta fertur in hęc verba.

Nec non qui Archiepiſcopos,epiſcopos,alioſque ſuperiores, vel inferiores prælatos,& omnes alios quoſcunque iudices eccleſiaſticos ordinarios quomodolibet impediunt quominus ſua iuriſdictione eccleſiaſtica contra quoſcunque vtantur,ſecundum quod canones, & ſacræ conſtitutiones eccleſiaſticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præſertim Tridentini ſtatuunt. Ac etiam eos,qui p[illegible]ſorum ordinariorū, vel etiam delegatorum quorumcunque ſententias & decreta, aut alias fori eccleſiaſtici iudicium eludentes ad cancellarias, & alias curias ſæculares recurrunt,& ab illis prohibitiones, et mādata etiam pœnalia ordinarijs aut delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant.Eos quoque qui hæc decernunt,et exequuntur,ſeu dant auxilium,conſilium,patrocinium,et fauorem in eiſdem.

Decimaſeptima fertur in hæc verba.

Et qui iuriſdictiones ſeu fructus, reditus,et prouentus ad nos, et Sedem Apoſt. et quaſcunque eccleſiaſticas perſonas ratione eccleſiarum, monaſteriorum, et aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum pertinentes, vſurpant, vel etiam quauis occaſione vel cauſa ſine Rom. Pont. vel eorum, ad quos de iure pertinent, expreſſa licentia, ſequeſtrant.

Decimaoctaua fertur in hęc verba.

Et qui collectas,decimas,taleas, præſtātias, et alia onera clericis,prælatis,et alijs perſonis eccleſiaſticis, ac eorum,et eccleſiarum,monaſteriorum, et aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum bonis, illorumque fructibus,reditibus,et prouentibus huiuſmodi, abſque ſimili Romani Pont. ſpeciali,et expreſſa licentia, imponunt, et diuerſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſitam etiam a ſponte dantibus,et concedentibus recipiunt:necnon qui per ſe vel alium,ſeu alios, directe, vel indirecte,prædicta facere, exequi, vel procurare: aut eiſdem auxilium,conſilium, vel fauorem,aut votum,ſeu ſuffragium,palam,vel occulte præſtare nō verentur,cuiuſcunque ſint præeminentiæ, dignitatis, ordinis,conditionis,aut ſtatus,etiamſi Imperiali,aut Regali præfulgeant dignitate,ſeu Principes,Duces,Comites, Reſpublicæ,et alij potentatus quicunque,etiam regnis prouincijs ciuitatibus,et terris quoquomodo præſidentes,aut quauis etiam pōtificali dignitate inſigniti: innouantes decreta ſuper his per ſacros Canones tam in Lateranen. nouiſſime celebrato, quam alijs concilijs generalibus edita etiam cum cenſuris,et pœnis in eis contentis. Sequuntur declarationes harum quinque cenſurarum.

Declaratio prima,quod in hanc cenſurā non 70
incidūt niſi qui auctoritate iudiciali,& laica hic
vetita faciunt, vt ſub finem primæ partis huius
clauſulæ exprimitur.

Secunda, quod per, *Prætextum violentiæ*, includit

cludit impedientes exequutionẽ literarum apoſtolicarum, iuſtitię, vel gratiæ,ſpecie tollendę violentiæ;quales an ſint ſemper vel quando impedientes eam poſt appellationem,vel ſupplicationem in tempore,& forma interpoſitam, quęſtionis eſt, vt quotidianæ, ita maximę,digniſſimęque quam ſumma Eccleſiæ poteſtas, ſumma ſeculari audita,determinet.quanquam ſatis videtur hic determinari,quo ad eos,qui propter illas nullatenus ad tribunal eius, ad quem ſupplicatur, vel appellatur adductas, vel adducendas impediunt. Quod etiam video pro re indubitata haberi in Hiſpanijs & Gallijs poſſe regulariter Reges defendere poſſidentes colorato titulo beneficia eccleſiaſtica, ne abſque iuſta cauſæ cognitione deturbentur, vel ſpolientur, virtute illarum literarum etiam apoſtolicarum. Quod vt vbique fere in illis regnis ſeruatur, ita multi iure munire conantur.an vero ſatis muniant necne, S. D. N.diffinitioni remitto. licet videatur non poſſe iure probari conſuetudinem illã quorundam recentiorum, qui decernunt,bene, vel male eſſe appellatum ab interloquutorijs ob actus,quos iudices a quibus facient vel deſinẽt facere poſt appellationes ab eis interpoſitas: cũ omnis ſentẽtia interloquutoria, ex ſolis ante illam actis ſit approbanda,vel reprobanda,ut notat gloſſ. fin. recepta in cap. cum appellationibus §.ſi uero.de appell.lib. 6. per l. per hanc.C. de tempor. appell.quo facto appellationum proſequutio perinde negligitur, ac ſi a iudicibus ad quos appellatum eſt tertia, ſententia lata eſſet; quanquam proſequutionem appellationis nil innouato minime impediant.

Tertia,quod per uerba illa, *Prater iuris canonici etc.* noue addita, excluduntur ab hac cenſura iudices ſeculares, qui in caſibus a iure permiſſis vocant ad ſua tribunalia eccleſiaſticos.

Quarta,quod quarta pars huius clauſulę videtur noue inſerta in fauorem iudicum ordinariorum, & merito: cum ordinaria iuriſdictio ſit fouenda, & fauorabilis, iuxta gloſſ. ſolemn. & recept. clem.2.de offic. ord. per quam videtur reduci ad bullam excommunicatio.cap. quoniam. de immunit.eccle.vt ſuper ea infra dicetur.

Quinta, quod per eandem partem innouatur Concilium Trid. ſeſſ. 25. cap. 20. quod grauiter hortatur Imperatores, Reges, & quoſcunque alios regulos, & dominos; vt maiores ſuos imitati, Eccleſiam ſanctam,& cultum Dei,miniſtroſque illius, quo a Deo proſpera recipiant, obſeruent.

Sexta, quod per illa verba quintæ partis, *Quive iuriſdictiones, vel*: prouidet indemnitati fructuum eccleſiaſticorum,cui vt ſit locus debẽt concurrere quinque. Primum,quod ſint reditus eccleſiaſtici,& non profani,etiã ſi ad eccleſiaſticum pertineant,iuxta Caiet. vbi ſup. cap. 27.q eſt intelligendum de bonis non pertinentibus ad eum,quatenus eſt eccleſiaſticus, neque ratione beneficij,argum. cap. nouerint. 10. quæſt. 1. & cap. cum dilectus.de iurepatron. Secundum, quod capiantur tanquam reditus eccleſiaſtici. Tertium,quod pertineant ad aliquem. Quartũ, quod capiantur abſque licentia Papæ. Quintũ, quod capiantur auctoritate,& poteſtate vſurpata iuxta Caietanum vbi ſup. Quare latrones & milites, qui rapiunt eos, vt quęlibet alia bona, non incurrunt hanc cenſuram;neque qui minuta portoria ſiue pedagia exigunt a clericis, ſicut ab alijs laicis, nulla habita ratione fructuum, aut bonorum eccleſiaſticorum; neque qui capiunt eos tempore vacationis:quia nullius ſunt perſonæ veræ, ſecundum Caiet. cui non aſſentior. Tum quia nemo dixerit, quod capientes fructus Sedis Apoſt. vacantis,nõ contineantur ob contenta in 16. excommunicatione; neque eadem ratione capientes bona conuentuum, monaſteriorum,neque communia conuentui & prelato,quæ tamen ad nullam perſonam pertinent. Tum quia fructus vacationis tẽpore obuenientes pertinent ad ſucceſſorem: & durante vacatione, ad commendatariũ, vel œconomũ, vt late dixi in comment. cap. non liceat. 12. q. 2. Tum denique, quia poteſt dici quod verbo; *perſonas*, hic poſito ſignificantur etiam fictę ob paritatem ęquitatis, & rationis,arg.gloſſ.ſolennis in cap. ſi poſtquam.de electione lib.6.

Decima nona fertur in hęc verba.

Excommunicamus omnes,et quoſcunque magiſtra 71
tus, ſenatores,præſidentes, auditores, et alios iudices quocunque nomine vocentur, ac cancellarios, vicecancellarios, notarios, ſcribas, ac exequutores, et ſubexequutores, et alios, quoquomodo ſe interponentes in cauſis capitalibus,ſeu criminalibus contra perſonas eccleſiaſticas,illas banniendo, capiendo,proceſſando,ſeu ſententias contra illas proferendo,vel exequendo,etiam prætextu quorumcunque priuilegiorum,a ſede Apoſt. ex quibuſuis cauſis, ac ſub quibuſcunque tenoribus, & formis in genere, et ſpecie conceſſorum quibuſcunque Regibus, Ducibus principibus, Rebuſpublicis, Monarchis, Ciuitatibus, et alijs quibuſcunque potentatibus,quocunque nomine cenſeantur: quæ nolumus illis in aliquo ſuffragari, illa omnia ex nunc in irritum reuocando.

Declaratio prima,quod hæc excommunicatio fertur ad tuendam iuriſdictionem eccleſiaſticam in cauſis criminalibus, ſicut ſuperior ad tuendam in ciuilibus.

Secunda, quod tollit priuilegia data etiam Regibus; per quod dubitari poſſet de iudicibus Galliarum, qui iudicant clericos pro portu, ſiue delatione armorum, & alijs caſibus, quos vocant priuilegiatos. Equidem arbitror difficile eos ab illis abſtenturos, ſiue quod præſupponant,priuilegia illa eſſe remuneratoria ob-

ſequiorum

ſequiorum a ſe magnis impenſis, ſanguinis, & fortunarum pręſtitorum; ſiue quod ſint immemorialia, & ſuper criminibus leuibus conceſſa, argum. eorum, quæ notat Innoc. in cap. nouit de iudic. cum late additis ibi a Panor. Feli. & Dec. ſiue alia; quæ an audiri debeant, iudicio S.D.N. relinquo.

Vigeſima fertur in hęc verba.

72 *Excõmunicamus omnes illos, qui per ſe vel alium ſeu alios directe, vel indirecte, ſub quocunque titulo, vel colore de facto occupant, vel detinent, vel hoſtiliter deſtruunt vel inuadunt, aut occupare, detinere, vel deſtruere aut inuadere hoſtiliter præſumpſerint in totum vel in partem almam Vrbẽ, regnum Siciliæ, inſulas Sardiniæ, & Corſicæ, terras citra pharum, patrimonium B. Petri in Tuſcia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venuſinum, Sabinenſem, Marchiæ Anconitanæ, Maſſæ Trebariæ, Romandiolæ, Cãpaniæ, & maritimas prouincias, illarũque terras, & loca, ac terras ſpecialis commiſſionis Arnulphorum, ciuitatesq́; noſtras Bononiam, Ceſenam, Ariminum, Beneuentũ, Peruſiũ, Auinionem, Ciuitatem Caſtelli, Tudertum, et alias ciuitates, terras, et loca, vel iura ad ipſam Ro. Eccleſ. pertinentia, dictæque Romanæ Eccleſiæ mediate, vel immediate ſubiecta: quiue ſupremam iuriſdictionem in illis nobis, et eidem Ro. Eccleſ. competentem de facto vſurpare, perturbare, retinere, et vexare varijs modis præſumunt: necnon adhærentes, fautores, et defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium vel fauorem quomodolibet præſtantes.*

Vigeſimaprima fertur in hæc verba.

Item, omnes et ſingulos ſupellectiliũ, librorum, ſcripturarum, et bonorum Cameræ, et Palatij Apoſtolici, ex eodem Palatio, infirmitatis Ro. Pont. ac Sedis Apoſt. vacationis tempore ablatores, et illorum detentores, ac quoſcunque alios, ad quorum manus bona prædicta quocunque titulo, et quauis cauſa ſciẽter peruenerint.

Declaratio, quod includit factionem, quæ exiſtens extra aliquas ciuitates Papæ & vi armata irrumpit in aliquam earum, inuita altera factione, intra eam exiſtente per rationes Caietani d. cap. 17.

Sequitur. §. *Volentes.* in quo ſtatuitur, vt hęc bulla non expiret lapſo anno, nec alio modo, donec edatur alia noua in hæc verba.

Volentes præſentes, ac omnia, et quæcunque his literis contenta, quouſque alij huiuſmodi proceſſus a nobis, aut Rom. Pont. pro tempore exiſtente, fiant, aut publicentur, durare, ſuoſque effectus omnino ſortiri.

Sequitur. §. *Ceterum.* continens reſeruationem harum cenſurarum.

Ceterum a prædictis ſententijs nullus per alium, quam per Rom. Pont. niſi in mortis articulo conſtitutus, neque etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, et ſatisfaciendo cautione præſtita, abſolui poſſit, etiam prætextu quarumuis facultatum, et indultorum quibuſcunque perſonis eccleſiaſticis, ſæcularibus, et quorumuis ordinum etiam mendicãtium, et militiarum regularibus, etiam epiſcopali, vel alia maiore dignitate præditis, ipſiſque ordinibus, et eorum monaſterijs, conuentibus, et domibus, ac collegijs, confraternitatibus, congregationibus, hoſpitalibus, et locis pijs necnon laicis et tam Imperiali, Regali, et alia mundana excellentia fulgẽtibus, per nos et dictam Sedẽ, ac cuiuſuis Concilij decreta, verbo, literis, aut alia quacunque ſcriptura, in genere et in ſpetie conceſſorum, et innouatorum, ac cõcedendorũ, et innouandorũ.

Declarat. prima, quod hæ cenſuræ includunt omnes, etiam Imperatores, & Reges, & vniuerſitates, quibus illæ ſunt aptę; & quod nulla conſuetudo etiam immemorialis, nec pręſcriptio quælibet longiſſima, nec priuilegium etiam per viam cõtractus, vel remunerationis conceſſum contra eas prodeſſet. Secunda, quod ſatisfactio ſufficiens, de qua loquitur, eſt intelligenda ex limitatione de qua ſupra eod. cap. num. 43. & quod priuilegium in remunerationem, vel contractum conceſſum, ex cauſa reuocari poteſt, quæ communis opinio eſt in cap. nouit. de iud, & in cap. 1. de probat. An autem derogetur Cõcilio Trid. dicitur infra eod. cap. num. 254.

Sequitur. §. *Quod ſi forte.* contra abſoluentes ab his cenſuris.

Quod ſi forte aliqui contra tenorem præſentium 73 *talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui abſolutionis beneficium impendere de facto præſumpſerint, eos excommunicationis pœna innodamus: grauius contra eos ſpiritualiter, & temporaliter, prout expedire nouerimus, proceſſuri.*

Declarat. prima, quod non comprehenditur hac cenſura confeſſarius, qui obliuione, incogitantia, aut ignorantia non craſſa abſoluit: quia fertur contra præſumentem abſoluere, de quorum numero non eſt, qui ſic abſoluit, per ea quæ diximus in repet. cap. accepta. de reſt. ſpol. oppoſit. 8. num. 31. poſt Card. in clem. 1. de priuil. quęſt. 39. & per dicta Caiet. in ſumm. verb. excommunicatio. cap. 58. & 81.

Secunda, quod abſolutio huius excommunicationis non eſt reſeruata Papæ, vt ex litera patet, ſicut ex bulla Martini V. quam ponit S. Antonin. 3. part. tit. 25. cap. 70. quamuis contrarium viſum fuerit Felino in cap. paſtoralis. §. pręterea. col. 3. de offic. ord. & Caiet. vbi ſupra cap. 77.

Tertia, quod ab ea poteſt abſoluere ordinarius, ſiue illa, & alię latę in bulla putentur latę a iure, ſiue ab homine: quia ſunt generales, per dicta ſup. eo. num. 43. Equidem latas in bulla Iulij III. quam in Man. Hiſpano expoſui, iudicaui eſſe latas ab homine: quia bulla illa non habebat vim legis, quę perpetuat cap. fin. de offic. deleg. ſed pręcepti, quod cum præcipiente finitur, vt in dicto num. 43. dictum eſt. & has

latas

latas per S. D. N. potius putarem dicendas latas a iure: quia voluit, eas non finiri ſua morte, quæ vtinam ante dies Petri non contingat. Amen.

Sequitur. §. *Declarantes.* in quo abſolutio reſtringitur, & proteſtatio magna adijcitur.

74 *Declarantes, ac proteſtantes quācunque abſolutionem etiam ſolenniter per nos faciendam prædictos excommunicatos ſub præſentibus comprehenſos: niſi prius a præmiſſis, cum vero propoſito vlterius ſimilia non committendi deſtiterint; ac quoad eos, qui contra libertatem, ut præmittitur, ſtatuta fecerint, niſi prius ſtatuta, ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, & decreta huiuſmodi publice reuocauerint ex archiuijs ſeu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, caſſari, ac nos de reuocatione huiuſmodi certiores fecerint eos non comprehendere, nec eis aliter ſuffragari. Quin etiam per huiuſmodi abſolutionem, aut quoſcumque alios actus contrarios tacitos vel expreſſos, ac etiam per patientiam, & tollerantiam noſtram, vel ſucceſſorum noſtrorum quantocunque tempore continuatam, in præmiſſis omnibus, & ſingulis, ac quibuſcunque iuribus Sed. Apoſto. ac S. R. E. vndecunque & quomodocunque quæſitis vel quærendis, nullatenus præiudicari poſſe ſeu debere.*

Non obſtantibus priuilegijs, indulgentijs, & literis Apoſtolicis generalibus vel ſpecialibus ſupradictis, vel eorum alicui, ſeu aliquibus, et alijs cuiuſcunque ordinis, ſtatus, vel conditionis, dignitatis, et præeminentiæ fuerint, etiam ſi vt præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, ſeu quauis alia etiam mundana præfulgeant dignitate, vel eorum regnis, prouincijs, ciuitatibus, ſeu locis a prædicta Sede ex quauis cauſa etiam per viam contractus, aut remunerationis, et ſub quauis alia forma, et tenore, ac cum quibuſuis clauſulis, etiam derogatoriarum derogatorijs conceſſis etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non poſſint per literas Apoſtolicas non facientes plenam, et expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus proprijs, cognominibus et dignitatibus eorum mentionem. Necnon conſuetudinibus etiam immemorabilibus ac præſcriptionibus, quantumcunque longiſſimis, et alijs quibuslibet obſeruantijs, ſcriptis, vel non ſcriptis, per quæ contra hos noſtros proceſſus ac ſententias, quo minus includantur in eis, ſe iuuare valeant vel tueri: quæ omnia quoad hoc eorum omnium tenores, ac ſi de verbo ad verbum nihil penitus omiſſo inſererentur præſentibus, pro expreſſis habentes, penitus tollimus, et omninò reuocamus: cæteriſque contrarijs quibuſcunque.

Vt vero præſentes noſtri proceſſus ad communem notitiam facilius deducantur, chartas ſeu membranas proceſſus ipſos continentes valuis eccleſiæ S. Ioannis Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe appendi faciemus, quæ proceſſus ipſos quaſi ſonoro præconio, & patulo inditio publicabunt, vt ij, quos proceſſus huiuſmodi contingunt, quod ad ipſos non peruenerint, aut quod ipſos ignorauerint, nullam poſſint excuſationem prætendere, aut ignorantiā allegare: cū non ſit veriſimile id remanere incognitū, quod tā patēter omnibus publicatur.

Inſuper vt proceſſus ipſi, ac præſentes literæ, ac omnia & ſingula in eis contenta, eo fiant notiora, quo in pleriſque ciuitatibus, & locis fuerint publicata, vniuerſis & ſingulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & locorum ordinarijs Prælatis, & Rectoribus vbilibet conſtitutis, per hæc ſcripta committimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, vt per ſe vel alium ſeu alios præſentes literas, poſtquam eas receperint, ſeu earum habuerint notitiam, ſemel in anno, aut ſi expedire viderint, etiam pluries, in eccleſijs ſuis, dum in eis maior populi multitudo ad diuina conuenerit, ſolemniter publicent, & ad Chriſti fidelium mentes reducant, nuncient, & declarent.

Cæterum hortamur eoſdem vniuerſos, & ſingulos Patriarchas, Archiepiſcopos Epiſcopos, alioſque locorum ordinarios, & eccleſiarum Prælatos, necnon Rectores, cæteroſque curam animarum exercentes, ac preſbyteros ſæculares, & quorumuis ordinum regulares, ad audiendum confeſſiones quauis auctoritate deputatos, vt tranſumptum harum litterarum penes ſe habere, legere, et diligenter examinare procurent.

Volentes earundem præſentium tranſumptis etiam impreſſis, notarij publici manu ſubſcriptis, et ſigillo Iudicis ordinarij Rom. Curiæ, vel alterius perſonæ in dignitate eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eandem prorſus fidem in iudicio et extra illud vbique locorum adhibendam fore, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, declarationis, proteſtationis, ſublationis, reuocationis, commiſſionis, innodationis, mandati, hortationis et voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octuageſimo tertio, pridie Nonas Aprilis, Pontificatus noſtri anno vndecimo.

De excommunicationibus reſeruatis Papæ non contentis in bulla Cenæ.

SVMMARIVM.

Excommunicatio prima reſeruata Papæ extra bullam Cenæ in canonum tranſgreſſores. Secunda in percuſſorem clerici. nu. 76. 75

Clerici

77 *Clerici percuſſio qua excommunicat, & qua non, a num. 80. & quis clericus quoad hoc, nu. 79.*
88 *Abſolui qui poſſunt ab epiſcopo, a canone, ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. ob enormem percuſſionē & qui ob mediocrem, & quod omnes poſſunt ob leuem, vſque ad nu. 94.*
91 *Percuſſio enormis, mediocris, & leuis, quæ dicantur, num. 92.*

75 PRima in cap. nulli fas. 19. diſt. in tranſgreſſores Canonum: ſed quia reſtringitur ad eos, qui tranſgrediuntur negando Papę poteſtatem ad condendos eos, hęc reducitur ad primã bullæ Cenæ.

76 Secunda, in cap. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. per hęc fere verba. *Si quis ſuadente diabolo iniecerit manus violentas in clericum, uel monachum, ſubiacet excommunicationi; et a nullo epiſcopo abſoluatur; et conſpectui Apoſtolico repræſentetur, niſi in articulo mortis.*

Declaratio prima, quod illa particula, *Si quis*, comprehendit viros, & fęminas iuxta gloſſ. eius approbatam, iuuenes, & ſenes cuiuſcunque æta tis habentes iudicium ad peccandum mortaliter, cap. 1. cap. mulieres. & cap. pueris. de ſent. excomm. iuncta gloſſ. & etiam clericos, laicos, religioſos, cap. de monialibus. & cap. cum illorum. eod. tit. Secunda, quod ex illis verbis, *Suadente diabolo*, colligitur, quod iniectio manus debet eſſe illicita, & adeo quidem, vt ſi peccatum mortale: quia nemo incurrit in excommunicationem maiorem per canonem, vel hominem generaliter latam; niſi peccet mortaliter, iuxta dicta ſupra eod. cap. num. 9. per c. nemo. & cap. nullus. 11. quęſt. 3. Nec ſufficit vt iniectio ſit mortalis, niſi fiat ſuadente diabolo, vt ait Card. in d. cap. ſi quis ſuadente. quęſt. 3. art. 1. licet id raro contingat: contingit tamen aliquando, vt dicitur infra num. 80. quidquid dicat Card. ibi in art. 1. quia noſtro iudicio raro contingit caſus, in quo iniectio ſit lethale peccatum, & nõ ſit ſatis animi mali ad inferendum iniuriam, per quã incurratur hęc cenſura: niſi quando percuſſor ignorat, percuſſum eſſe clericum.

Tertia: quod non ſufficit conatus ad percutiendum, ſed requiritur percuſſio iuxta gloſſ. recept. in c. ſi quis pulſatus. de pænit. diſt. 1. vbi, & in cap. ſi quis non dicam. ead. diſt. idem diximus. Nec requiritur, quod iniuria ſit immerita: ſed ſufficit quod immerito, vel iniuſto modo, vel per quem non debet, irrogetur, cap. vniuerſitatis. de ſent. excom.

77 Quarta, quod per, *manus*, intelliguntur etiam pugni, brachia, pedes, genua, & alia quælibet pars corporis; quia non exprimuntur manus, vt excludantur reliqua membra; ſed quia eſt inſtrumentum aptius ad percutiendum, & ita comprehenduntur omnes partes corporis, argu. gloſ. ſing. clem. 1. de reſcriptis. verb. præſidentes.

Quinta decl. quod dicitur manus violentas inijcere clerico, qui immediate, aut mediante inſtrumento inijcit ei, aut rei eum tangenti, & per conſequens qui eum percutit enſe, baculo, aut aſpergit puluere, vel aqua, ſaliua, aut alia re ſimili, iuxta gloſſ. ſing. in d. cap. ſi quis. & etiam qui eripit e manibus, aut corpore aliquid vi, & qui capit, in carcerem conijcit, aut includit aliquo loco, vnde egredi niſi cum pudore non poteſt, aut ad fręnos equi manus admouet, aut abſcindit cingulum ephippij, aut eum adeo furioſe perſequitur, vt cogat ſe dare præcipitē in flumen, vel aliud diſcrimen ad ſe liberandum, iuxta mentem text. & Innoc. & communis, in cap. nuper. de ſent. excommu. gloſ. & aliorum in d. cap. ſi quis. Palud. in d. diſt. 18. & omnium aliorum ibid. & S. Anto. 3. par. titu. 24. ſed nõ ſi alias fugiens cadit, & vulneretur, iux. S. Anton. in d. c. 1. §. 1. colum. fin. quē ſequitur Silu. verb. excõmunicatio 6. not. 3. caſ. 7. quamquam Ang. verb. excommunicatio 5. caſ. 1. §. 10. contra teneat.

Sexta declaratio, quod ſufficit mandare hanc 78
iniectionem, ſi ea conſequatur, per d. cap. mulieres. de ſent. excommu. vel conſilium, auxilium, vel fauorem ad id præbere, argum. cap. quantæ. de ſen. excom. per locum a fortiori: aut ratificare eam, ſi eius nomine facta fuit, alias non: cap. quum quis. de ſent. excom. lib. 6. cum ei adnot. quamuis enim prædictus canon de ſolo inijciēte loquatur, extenditur tamen ad prædictos ratione tacta ſupra eod. cap. num. 51. Idem ſi nõ iuſſit; ſed dixit ſuis, ſe vindictam eius expetere, credens, vel credere debens, quod ex hoc illi mouerentur ad percutiendum: quia licet non dicat eo animo, præuidere tamen debebat eos eo animo dictum putaturos, argum. cap. pen. de homicį. lib. 6. Item qui ex officio poſſunt, & tenentur propulſare percuſſionem, & non propulſant d. cap. quantę. & communis ibid. Caie. ver. excom. cap. 10. Imo quo ad forum exterius quilibet alius, qui videt facinus eſſe manifeſtum, & ſe poſſe commode obuiare, & non obuiat, per d. cap. quantę. noue declaratum per nos in cap. non in inferenda. 23. quęſt. 3. & ſupra eod. cap. 24. nu. 17. Et etiam miniſtri iuſtitiæ laicæ, qui inquantum tales percutiunt eos; nam etiam ſi leuiter percuſſerint, ad Papam ſunt remittendi, iuxta Pan. in cap. ſi vero. i. de ſent. excommunic. & Steph. in repet. clem. 1. de offi. ord. reg. 3. fal. 3. Imo & ipſemet clericus qui ſe iratus percutit, argum. cap. ſi non licet. 23. quæſt. 5. cum limitatione poſita ſupra cap. 15. nu. 11. ſed conſentiens vt ab alio percutiatur, non eſt excommunicatus: quanquam poteſt excommunicari per c. contingit. 1. de ſent. exc. quod probat conſentientes ſe percuti, excommunicandos eſſe.

Septima

Digitized by Google

79 Septima declaratio,quod per, *Clericum*, intelligitur non ſolum qui ſacro ordine,ſed etiã qui prima tonſura eſt inſignitus cap. cleros.21.diſt. c. perlectis.25.diſt.& cap.cum cõtingat.de ętat. & qualit.quãuis ſit coniugatus,modo cũ vnica, & virgine, & geſtet habitũ,& tonſurã clericalẽ c. 1.de cler. coniug.lib.6.& quãuis ſit excõicatus,ſuſpenſus,irregularis, & etiã depoſitus verbo,niſi ſit degradatus realiter,iuxta Pan. & Cõmun.cap.ex parte.de cler.coniug.vel incorrigibilis cap. cum non ab homine. de iudic.

Octaua declaratio, quod per, *Monachum*,intelligitur quilibet religioſus religionis approbatæ,c. cũ illorum. de ſent. excõmun. & quælibet religioſa c. de monialibus. eod. tit. quilibet itẽ cõuerſus,aut nouitius alicuius religionis approbatæ c. non dubiũ. de ſent.excom.c.religioſus. eod. tit.lib.6.& etiã ij,quos appellãt Beguinos, & fratres tertij ordinis S. Dominici,vel S. Frãciſci,qui viuunt gregatim,& geſtant habitũ religionis, vt ſentit Rot.deciſ. 332. in antiq.& dixit Feli. in c. 2.de for. compe.& in lib. quando literę Apoſtolicæ,&c. limit.4.quanquã aliud dicat Caiet. in d. c. 10. ꝙ verum eſſe poſſet iuxta ius cõmune,ſed nõ iuxta priuilegia, & conſuetudinem,& ſtilũ Eccleſiæ Romanę, & etiã Eremita,iuxta gloſſ.c. qui vere.16. quæſt. 1.quæ vera eſt,ſi ſic ſubiectus eſt alicui ſuperiori, vt gaudeat hoc priuilegio, Silu. verb. eccleſia. quæſt. 5. & verb.eremita.quæſt.1.

Nona declaratio,quod in articulo mortis nõ ſolũ Epiſcopus,vt hic habet,ſed etiam quilibet alius ſacerdos ſimplex, ſi epiſcopus adiri nõ poteſt, poteſt abſoluere ab hac excommunicatione, & a quauis alia per ſupra dicta c. 26.nu.26. & ꝙ articulus mortis definitur ſupra c. 2.nu. 8.

Quę manus iniectiones non excommunicant.

Sunt autem multæ manuum iniectiones in clericum ab hac cenſura exemptę. Prima iocoſa & ludicra, c.1. de ſent.excõmun. etiã grauis,
80 intra tamen fines ludi vel extra,modo nõ ſit doloſa, & ſubita turbati animi, iuxta mentem Richar.in 4.diſtin. 18.art. 12. quęſt.5. quia id non facit ſuadente Diabolo, quod expoſcit dictus canon,vt dictum eſt nu. 76. Secunda,probabilis ignorantia clericatus cap. ſi vero. 2.de ſent.excom. aut quia noctu percutit: quamuis rebus illicitis daret operam, quidquid dicat Silu. verb. excommun. 6. not. 4. caſ. 2. abſque textu, & ratione ad id idonea. Dixi, *Probabilis*:quia alias non excuſaret,vt ſi vidit tõſuram,& non credidit eſſe clericum, iux. gloſſ. d.c.ſi vero 2.Tertia,percuſſio eius qui ter monitus habitũ clericalem nõ defert c. contingit.2. de ſent. excom.Quarta,& quinta,eius qui ſe immiſcens militaribus, vel ſæcularibus actis, ter monitus,non abſtinet, etiam ſi geſtet habitum, & tonſuram clericalem c.in audientia.eo.tit.& cap. fin. de vit.& honeſt. cler. Quę tamen trina monitio facienda eſt cum interuallo aliquorũ dierũ, nec ſufficeret vna pro tribus iuxta gloſſ. ſing. clemen. 1. eod. tit. & Panor. in c. fin.eod. titu. & Ludo. Roma. ſing. 719. quidquid dicat Bonif. in clem. 1. de immun. eccle. pag. 8. Sexta,eius qui relictis habitu,& tonſura,turpibus,& enormibus ſe miſcet, licet non admonitus, iux. commu. quam Steph. Auf. in repet. clem.1.de offic. ordin.notab.3.& reg. 1.fal.19. dixit ſe bis vidiſſe vſitari Toloſæ: etſi Pan. & Card. teneãt oppoſitum in c. perpendimus. de ſent. excõmu. Septima, bigami c.1.de bigam. lib.6.Octaua,coniugati etiam cum vnica,& virgine,ſed non geſtantis veſtem & tonſuram clericales cap. 1. de cler. coniug. lib.6. Nona, degradati realiter. Decima, depoſiti verbaliter, & incorrigibilis. cap. cum non ab homine. de iudic. Vndecima, eius qui priuilegium clericale quoquomodo amiſit, Steph. Auf. vbi ſupra regu.3.fall.6. Duodecima, circulatoris ſiue ioculatoris, & ſcurræ per annum, vel ſi ter monitus ante nõ abſtinet cap. 1. de vit. & honeſt. cler. lib. 6. Decimatertia, exercentis per ſe ipſum tabernam, vel lanienam publice,ſi ter monitus non deſiſtit,clem.1. de vit. & honeſt. cleric. Decimaquarta, qua percutit principaliter, vt corrigat tanquã magiſter, pater, herus,propinquꝰ,ſenex,aut ſuperior,in eccleſia.c. 1.c. cũ voluntate. de ſent. excommunic. cũ gloſſ.opt. l. 1.ff. de emend. propinquorũ. modo principaliter nõ fiat odio,malitia,vel ira: & percuſſio ſit moderata, ſaltem iuxta ſuum propoſitum, & modo caſtigatus non habeat ordinẽ ſacrũ iuxt. Panor.in d.cap. cũ voluntate. niſi ſit magiſter iuxta Ang. verb.excõicatio 5. §. 10. vel pater iux. cõmunẽ in dict. cap.cũ voluntate. quã ſequitur Silu. verb.excõicatio 6. not. 1. part. 18. ſtricto iure idẽ poſſet dici de alijs, cum d. c. cũ voluntate. non diſtinguat, nec vlla ratio ad id cogat. Decimaquinta, inuadentis in ſuã neceſſariã defenſionẽ cap. ſi vero. 1. & c. ex tenore. de ſentent. excommunic. aut ſui honoris,quãdo fuga ei eſſet ignominioſa, Panor.in c. olim. de reſtit. ſpol.& Caiet. in ſum. verb. excommunicatio.cap. 10.not.6.Decimaſexta.quę eſt neceſſaria ad iuſte recuperandum bona,quę iniuſte capta clericus aſportat, uel ui occupat d. c. olim. de reſtit. ſpol. & qua detinetur clericus debitor fugiẽs,aut fugã pręmeditãs ad pręſentãdũ ſe ſuo prelato iuxta Panor. & cõmunẽ in c. cum non ab homine. de iudic.Decimaſeptima, qua magiſter iuſtitiæ ſæcularis, qui capit clericum in delicto fragranti, vt illum pręſentet ſuo

Digitized by Google

pralato,iux. Panor. & communem in dict.cap. cum non ab homine.vbi late poſt Dec. nu. 10. diximus:aut inuentum noctu, modo præſumat probabiliter, illum aliquod ſcelus intendere, alias ſecus; vt quia fert lumen, vel ſocium, vel eſt perſona a tali ſuſpicione omnino aliena, & modo iuſtum modum in capiendo non excedat, puta ſi permittenti ſe ſponte capi, & duci quiete,de induſtria pugnos impingit, aut calcē gloſſ.iuncto tex.cap. ſi clericus. de ſent.exc.lib. 6. aut mittit in carcerem eum, qui offert fideiuſſionem præſentandi ſe: quod non poteſt facere etiam iudex eccleſiaſticus, niſi grauitas delicti, vel alia iuſta cauſa id exigat,d. cap. ſi cleros. & ibi omnes. Decimaoctaua,qua volēs delinquere arcetur, vel qua liberatur ab inimicis, vel alio incommodo cap.ipſa pietas.23.queſt. 4.&
84 cap. cum beatus.45. diſtin. Decimanona, qua in ſuam neceſſariā defenſionem ei enſē aufert, aut qua cogit equo deſilire,quo ſuper eo fugiat, iuxta S. Ant.3.part.tit. 24.c.1.col.4.Vigeſima, inuenti inhoneſte cum ſua vxore,matre,ſorore, aut filia legitima, vel naturali c. ſi vero. de ſen. excom.etiam ſi mutilet eum, aut occidat,iuxta communem ibidem:licet Fortuni. contradicat in lib.de vlt.fin.illat. 11.modo id excontinēti,& paſſione ſubita faciat, Silu.verb.excomm. 6.not.4.caſ.16. Dixi:*Cum vxore,matre, vel ſorore*:quia ſecus in coniunctis remotiori gradu,vel cum filia adoptata,ſecundum communem: ſufficit autem quod inueniat amplexantem,oſculātem,aut in loco ſuſpecto; quamuis nō inueniat in ipſo opere carnali, iuxta communem;modo fraus abſit, quæ nō abeſt quum maritus & vxor conueniunt, vt dolo accerſeretur ad voluptatem, vt afficeretur iniuria, argum. auth. ſi quis.
85 C.de adult. Vigeſimaprima, qua detinetur clericus domi inuentus honeſte colloquendo cum vxore poſt monitionem, vt ab ea re abſtineret, modo nihil aliud mali ei faciat, quam detinere ſpatio 20. horarum continuarum ad tradendū ſuo iudici, iux. gloſſ.d.c. cum non ab homine. & l.capite quinto.ff.ad l.Iuliam.de adul.Nam ſi percuteret, eſſet excommunicatus, iux. Ang. verb.excom.5.§. 19. quod aptius videtur textui d.cap. ſi vero. quam eius oppoſitum, quod ſenſit Silu. verb.excom. 6.caſ. 10. Vigeſimaſecunda, qua mulier percutit clericum de ſtupro tentantem, defendēdæ ſuę caſtitatis cauſa, modo tentatio fiat facto, & nō ſolo verbo: quia tunc nō liceret ei niſi defenſio verbalis, Angel. vbi ſupra §. 21. & Steph. in d.reg. 3. fal.6.ob ꝙ pridem reſpondi, excommunicationem incurriſſe quandam monacham nobilem, quæ impegit alapam clerico cuidam nobili,quod eam ex amore formoſam appellaſſet. Vigeſimatertia, tam ſubita vel tam parua quod illata laico non eſſet mortalis, iux. ſententiam omnium, quam optime explicat Caiet.vbi ſup. cap.10. Vigeſimaquarta, qua prælatus capit ſuum clericum per ſe vel alium etiam laicum,aut verberat per ſe,vel alium clericum in pœnam probabili ſuo
iudicio iuſtam Dixi,*ſuum*:quia ſecus ſi alienum, 86
argum. l. fin. ff. de iur. omn. iud. & cap. 2. de conſt.lib.6. Dixi,*alium clericum*: quia licet poſſit capere per laicum cap. vt famæ. de ſent.excommu. lib. 6.& cap. ſi clericus. eod. tit. lib.6. non tamen verberare, niſi per clericum, vel monachum, neque etiam per alios,ſi ipſe per ſe cōmode poteſt facere d.c. vniuerſitatis. de ſent.excommu.excepto Epiſcopo, qui non debet verberare ſuis manibus, cap. non liceat.86. diſtin. niſi quando non adeſſet alius ad id faciendum, gloſſ.ibid. Vnde ſequitur,incurrere excommunicationem laicos, per quos iudex eccleſiaſticus torquet clericos, niſi deeſſent clerici ad id idonei, iuxta Pan. in cap. vt famę. & cap. vniuerſitatis. & Silu.verb.excommu. caſ.11. quāquam vt dixi alias in d. cap.vt famę. eccleſiaſticus, qui cōſuetudinem ſequutus torquet, aut cædit clericum per laicum, non eſt excommunicatus, licet peccet, vt dixit Auf. in d.reg.3. fal.2. quia conſuetudo etſi non excuſet a culpa, excuſat tamen a pœna, iuxta gloſſ. in cap.cum venerabilis. de conſu. pœna,inquam,ſaltem ordinaria,licet forte nō ab extraordinaria, vt poſt
Dec.in d. cap.1. de conſt. diximus. Vigeſima- 87
quinta,qua iuſte eijcit ab eccleſia excommunicatum,aut alium diuina officia turbantem cap. veniens.de ſent. excom. & clem.grauis. iuncta gloſſ.eod. tit. Vigeſimaſexta, qua eijcit e Sede Apoſt.eum,qui ſine canonica electione Cardinalium eam occupat cap.ſi quis pecunia.79.di. Vigeſimaſeptima, qua pro munere ſibi iniuncto includit, & continet Cardinales conclaui ad eligendum Papam, cap. vbi periculum. §.præterea. de elect. lib. 6. Vigeſimaoctaua, qua vult, & tentat ferire etiam iaculando, & non ferit,quia errat.

Quos excommunicatos ab hoc canone abſoluit Epiſcopus.

Porro multi poſſunt ab Epiſcopo ab hac ex- 88
cōicatione abſolui puta morti propinqu⁹ ꝑ idē cap.ſi quis ſuadente. mulier cuiuſcunque cōditionis ſit,c. mulieres.de ſent.excom. mēbra ſua captus.ſ. claudus, cæcus, &c. iux. Com.ibidē ægrotus perpetua,vel diuturna ægritudine nequiēs iter facere, puta tertiana, quartana, vel podagra per no. in d. cap. ea noſcitur. Roſel. verb. abſolutio 2 §.19.qui ante pubertatē eam incurrit,licet poſt eam,ſolutionem petat.c.1.& fin.eod. tit.ſenex ob c.ea noſcitur.& c. quāuis. cum eis annot. de ſent. excommu.qui iudicio Epiſcopi uidetur non poſſe ad Sedem Apoſt.

venire

Digitized by Google

venire iuxta mentem Inno. in d. cap. quamuis adoleſcens cui iter eſſet diſcrimini. Ange. verb. excommun. 5. caſ. 1.§.56.quod nullo iure probat,nec Pan. quem citat,ait in d. cap. ea noſcitur. pauper arte (qua iter agendo vti non poteſt) viuens cap. quod de ijs. & cap. quamuis. de ſent. excommun. quia non tenetur mendicare,ſi alias non eſt mendicus, alioqui ſic : niſi mendicando ſoleat ſibi, & coniugi prouidere, & iter faciendo id præſtare nõ poſſit,iuxta Ioã. And. & Pan.in d. cap. ea noſcitur. qui ob inimicitias vel alia iuſta impedimenta,iudicio boni viri Sedem Apoſt. ſine periculo vitę adire nequit, cap.de cetero. eod. tit. etiam ſi ſua culpa inciderit in ea,argum. no. per Barto. in l. 1. ff.de ijs quib. vt indig. & Fel.in cap. cum oporteat.de accuſ. col. 4.poſt Pan. ibidem. filius familias, i. qui eſt in poteſtate patris non valens ire ad Papam ſine præiudicio eius, cap. mulieres. de ſent. excommun. & Pan. ibi niſi pater conſentiat, vel emancipetur: ſeruus,niſi dominus conſentiat eius ad Apoſt. Sed. profectioni vel manumittatur.cap. relatum.de ſent.excommun. quidquid dicat ibidem Pan. vt probat Silueſt. verb. abſolutio 4. in fin.dubio 6. Dixi, *Seruus*:quia ſecus eſt in famulo libero percuſſore:impotens, aut tam delicatus, vt non poſſet ſufferre iter adeundi Romam, quod arbitrio Epiſcopi relinquitur,iuxta gloſſ. eiuſdem cap.
89 Tales enim non ſunt mittendi Romã, ſed prius conſulendus Papa, & obediendum eius imperio, quidquid dicat gloſſ. iux. Pan.& Fel.in eo. c. mulieres. ni fuerit periculum probabile mortis in mora : quia tunc abſoluendi ſunt vt alij, qui fuerint in eodem periculo: ij tamen & quilibet alij (quibus iuſtum adeſt impedimentum iudicio probi viri quominus adeãt Sed. Apoſt. vel Nuncium à latere,qui etiam poteſt abſoluere cap. ad eminentiam. de ſenten. excomm. & cap.pen.de offic. deleg.) poſſunt abſolui ab Epiſcopis quãtumuis negẽt Inno.Ancha. & Card. in d.cap. quamuis. vt probat Fel.ibidem neruoſe, & Sil. verb. abſolutio 4. dubio 4. modo pro viribus ſatisfaciant, & iurent ſublato impedimento ſe pręſentaturos apud Sed. Apoſt. iux. cap.quamuis cap. quod de his. de ſent. excom. qui poſtea niſi ſe præſentent quam citius commode poterunt,recidunt in eandem excommunicationem c. eos qui.de ſent.excommu.lib.6.

Reſponſio ad quæſtiones propoſitas.

Ad primam vero 7. quæſtionum hic quæſitarum reſpon. quod non ſolum excommunicatus ob percuſſionẽ clerici, ſed etiã ob aliam quamlibet cauſam, cuius abſolutio eſt reſeruata Sedi Apoſt.poteſt abſolui ab Epiſcopo, ſi ob iuſtum impedimentum nequeat eam adire:quia in omnibus generaliter loquuntur Felin. & Silu. ſupra citati, & in omnibus eadem ratio idem ius ſuadet.

Ad ſecundam, puta,quanti temporis debeat 90
eſſe impedimentum, vnius an plurium menſiũ, vel annorum? Reſpond. quæſtionem hanc nouam, & grauem eſſe:qua mature expenſa,videtur primo, non eſſe habendam rationem appulſus, ſed diſceſſus: alioqui omnes pene Hiſpani haberent impedimentum duorum,triumve mẽſium. Secundo ſufficeret impedimentum tanti temporis, quantum eſt neceſſarium a diſceſſu ad appulſum. Tum quia optat Eccleſia,ne agẽs id,quod in ſe eſt,ob impedimentum in excommunicatione moriatur cap.qua frõte. de appel. Tum quia non videtur poſſe determinari tempus aptius omnibus caſibus, & conformius canonibus. Tum quia falſo exiſtente impedimento,nulla erit abſolutio,& ſi ceſſante impedimento non arripuit iter, recidit in eandem excommunicationem d. cap. eos. per quę duo ceſſat occaſio fingendi falſa impedimenta, & intentio matris Eccleſię ſeruatur.

Ad tertiam, iuſtum impedimentum eſſe, habere curam animarum, & iuſte timere, eas ob ſuam abſentiam notabile damnum accepturas: niſi poſſet conſtitui idoneus Vicarius.

Ad quartam,quod non poteſt abſolui ab Epiſcopo, qui licet ad Sed. Apoſt.ire nequeat; poteſt tamen adire legatum, vel alium,eius ad id priuilegio munitum.

Ad quintam,quod iuſtum habet impedimentum is,qui ire non poteſt, licet pro abſolutione mittere poſſit: non enim ad id ius eum obligat, ſed vult,vt ſi poſſit,vadat.

Ad ſextam, quod tale impedimentum habet non valens ire, niſi relinquendo in neceſſitate extrema,vel valde magna, vxorem & filios, argu.cap. ceterum.& cap. paſce. 86. diſt.

Ad ſeptimam,quod eiuſmodi impeditus abſolui non poterit a ſimplice ſacerdote, etiam ſi eum Nuntius,vel Epiſcopus abſoluere recuſẽt: non enim ad id poteſtatem habet, niſi in articulo mortis, in quo ſimplex ſacerdos fit(quo ad hoc)ſummus Pontifex, argu. d.cap. ſi quis ſuadente.& pulchre in Concil. Trident.ſeſſ. 14.c. 7. dicitur, nullum caſum eſſe reſeruatũ in mortis articulo.

Præterea abſolui poſſunt per Epiſcopum a 91
percuſſione mediocri,non tamen enormi,clerici ſimul viuentes in collegio cap. quoniã.de vit. & honeſt.cler.& religioſi,cap. monachi. de ſenten.excomm.ſed hi poſſunt abſolui a ſuis prælatis, clerici non, niſi a ſuo Epiſcopo,ſecundum Pan. recep. in d. cap. quoniam. col. 2. Ianitor ſeu exequutor, merinus aut alius miniſter, qui vt cuſtodiat fores, aut cohibeat homines, manus infert clericis abſque intẽtione lædendi,et-

Digitized by Google

ſi non ſine culpa, & lęſio eſt leuis; aut mediocris cap. ſi vero. §. officialis. de ſent. excommu. quanquam ſi eſt enormis, ſolus Papa abſoluit: ab incurſa vero ob paruam, vel leuem, Epiſcopus c. peruenit. de ſent. excommu. vbi tex. ſingularis. Non intelligitur in hac materia per leuem percuſſionem illa, quæ non peruenit ad peccatum mortale: ſiquidem ob eam, quæ non eſt mortifera, non incurritur excommunicatio maior, vt ſupra dictum eſt eodem cap. num. 9. ſed ea, quæ eſt quidem mortifera: at collatione aliarum magis mortiferarum, eſt leuis, & non enormis, neque etiam mediocris. Quę vero ſit leuis declaratur per extrauag. quę incipit, Perlectis. quę adſcribitur Papæ Ioan. xxij. & perperam: quoniam ante eius tempus eam allegauit Oſtien. in cap. peruenit. de ſent. excommu. ſub finem, vbi tamen ait reſpondiſſe ſibi Inno. iiij. ſe non feciſſe eam. inſulſius autem quidam eã tribuunt Pio II. cuius exemplum iamdiu Romam adducendum curauimus, & cuius pręcipua verba ſunt hæc: *Perlectis &c. reſpondemus percuſſionem leuem eſſe pugni, palmæ manus, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, neque ſuggilationem carnium relinquit, neque abſcindit membrum, ſine effractione dentium, ſine auulſione multorum capillorum, ſine effuſione multi ſanguinis. Nolumus tamen dicere, quod huiuſmodi leuis percuſſio, vt pugni, aut vnguis, fiat atrox ob multi ſanguinis effuſionem. Ad iudicandum tamen quæ læſio ſit leuis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi, non ſolum factum, ſed etiam qualitatem eius, & modum percutiendi, & lædendi cum omnibus ſuis circunſtantijs loci, perſonæ, & alijs perſonæ, ſi eſt magiſter, iudex, prælatus, pater, patronus, aut dignitas, percuſſus iniuſte a ſubdito, aut ab alio ſe viliori: quia ex hoc interdum cenſentur graues iniuriæ, quæ ex ſe ſunt leues, aut mediocres. Et quia conditio negotij non patitur integram determinationem huius rei, relinquimus tuo arbitrio, vt declares quæ ſit leuis, & quæ enormis iniuria, admonentes vt potius declares in dubio eſſe percuſſionẽ grauẽ, & ab ea non poſſe abſoluere, quã declarando leuẽ eſſe, occaſionem præbeas lædẽdi ſtatum Eccleſiaſticum.* hucuſque ſunt verba extrauagantis.

92 Cui addimus primo enormem eſſe percuſſionẽ, qua quis interficitur, ſcinditur membrum, aut inutile, vel quaſi ad ſuum munus efficitur: & illam ob quam factam in alia parte, quam in naribus, vel alia, vnde ſanguis facile erumpere ſolet, defluit multum ſanguinis: & illam quę fit in proprium Epiſcopum, aut Abbatem, & quæ magno ſcandalo eſt populo, vt declarat, & ſentit Inno. III. in d. cap. cum illorum. Et quãquam idem dicat gloſſ. eiuſdem cap. verb. mutilationem. de quolibet exceſſu notorio, & idem aſſerat Silueſt. verb. abſolutio 4. in principio, de ea quæ infertur in foro, vel audientia publica coram iudice, aut in oculo, aut in facie ſecundum gloſſ. aut in eccleſia, aut in dormitorio: non tamen credimus id eſſe verũ, niſi quando percuſſio eſt in ſe notabilis, & gignit aliquod magnum ſcandalum. quia Lap. & Card. in locis proxime citandis declarant aliquas ex his nõ eſſe etiam mediocres, ſed leues. Secundo addimus, quod iniuria mediocris eſt, quæ eſt media inter leuem, & enormem: & quia de hoc certa regula tradi non poteſt, relinquitur arbitrio Epiſcopi, & etiam confeſſarij, qui habet facultatem Epiſcopi, iuxta Oſtien. recept. ab omnibus in d. cap. peruenit. vt iudicet habita ratione circunſtantiarum perſonarum, locorum, & temporum, cauendo ne iudicent leuem eam, quę enormis eſt, iuxta Pan. ibidem Tertio, quod Lap. in allegat. 76. conclulit eſſe percuſſionem leuem, a qua poſſet abſoluere Epiſcopus, colaphum, quem impegit Capellanus quidam perpetuus Aretinę eccleſiæ cuidam Canonico in eadẽ eccleſia abſque ſanguinis emiſſione: & quod Card. in conſi. 42. conclulit percuſſiones duorum clericorum, qui ſibi ipſis mutuo pugnos, & pedes impegerunt in itinere, eſſe leues, a quibus poſſet abſoluere Epiſcopus.

SVMMARIVM.

Excommunicatio tertia reſeruata Papæ extra bullam Cenæ eſt lata a delegato lapſo anno. Quarta in falſarios. Quinta lata ab Epiſcopo in habentes bullas falſas &c. Sexta, in clericos admittentes excommunicatos a Papa, num. 93. Septima in incendiarios poſt denunciationem, &c. Octaua in ſacrilegos infringentes eccleſias nu. 94. Nona in male eligentes ſenatorem Rom. Decima in clericos ſoluentes tallias: ſed reuocata fuit num. 95. Vndecima in inſequentes Cardinales num. 96. & 97. Duodecima in vexantes excommunicantium cognatos etc. numc. 88. et ſeq. Decimatertia in inquiſitores male procedentes nu. 100. Decimaquarta in religioſos abſque facultate adminiſtrantes certa ſacramẽta. nu. 101. Decimaquinta cõtinetur in bulla Cenæ, nu. 102. Decimaſexta in faciẽtes eligere ſepulturas nu. 103. Decimaſeptima in eos, qui cogunt celebrare in locis interdictis nu. 104. Decimaoctaua in abſoluentes per confeſſionalia Sixti IIII. Decimanona in exenterantes mortuos nu. 105. Vigeſima in dantes, aut accipientes ob ingreſſum monaſterij. Vigeſimaprima in committentes ſimoniam in ordine vel beneficio. Vigeſimaſecunda in eos, qui ab ordine mendicantium ad alium tranſeunt. Vigeſimatertia in eos, qui aſſerunt hoc de cõceptione Virginis matris num. 107. Vigeſimaquinta in delegatos, qui male auctorãt alienationes eccleſiaſticas. Vigeſimaſexta in ſeptẽ genera perſonarum violantiũ monaſtica nume. 108. & 109. Vigeſimaſeptima in peregrinantes in Ieruſalem abſque facultate Papæ. Vigeſimanona in Cardinales, qui

ſecreta

Digitized by Google

ſecreta manifeſtant. Trigeſima in prædicantes miracula falſa. Trigeſimaprima in Cardinales ſede vacante ſimoniam committentes num. 110.

Conſuetudo excuſat a pœna, licet nō excuſet a culpa num. 106.

F. Bartholomæus a Carranza Doctor doctiſſimus, Archiepiſcopus Toletanus num. 110.

93 *Tertia excommunicatio reſeruata Papæ extra bullam Cenæ ponitur in cap. querenti. de offic. deleg. quod habet delegatum Papæ lapſo iam anno ad exequendam ſuam ſententiam definitiuam et conceſſo, non poſſe abſoluere ab excommunicatione a ſe lata ob finitam eius iuriſdictionem, & ita abſoluit eius ſuperior, qui eſt ſolus Papa. cap. ſtuduiſti. de offi. leg. & cap. ſane. de offi. deleg.*

Quarta eſt in cap. ad falſariorum. de crimine falſ. quod excommunicat falſarios de quibus dictum eſt ſupra eod. cap. num. 62. quæ quo ad aliquos caſus non continetur in bulla Cenæ.

Quinta eſt in cap. dura. de crim. falſ. quod reſeruat Papæ excommunicationem latam ab epiſcopo in habentes literas falſas Papæ, niſi eas intra viginti dies deſtruant, vel reſignent.

Sexta in cap. ſignificauit. de ſent. excom. quod reſeruat Papæ abſolutionem excommunicationis, quam incurrunt clerici, qui ſcientes, & ſponte cōicant cū excōicatis a Papa, admittendo eos ad diuina officia.

Declar. quod ad hanc incurrendam requiruntur ſex ſecundum Caiet. vbi. ſup. cap. 38. Primum, quod ſit clericus. Secundum, quod cōmunicatio fiat cum excommunicato a Papa. Tertium quod ad diuina officia admittat. Quartum, quod ſcienter id faciat. Quintum, quod id faciat ſine vllo timore etiam iniuſto, qui licet non excuſaret a peccato mortali, excuſaret ab excommunione, ſecundum eundem; contra quē facit, quod verbum illud ſponte in quo ſe fundat, non probat id, quod ipſe ait, argu. c. ſuper hoc. de renuntiat. & cap. ad audientiam. de ijs, quæ vi. quibus probatur ſatis ſponte fieri dici, quod ſine metu iuſto fit, etiam ſi interueniat aliquis metus leuis, & non iuſtus: per quod eius noua opinio tollitur efficaciter quo ad forum exterius: quamuis in interiori ſeruari poſset in tali metu qui eſt cauſa ſine qua non fuiſset cōicatū: quia talis metus quo ad illud forū exequatur iuſto, vt dixi ſup. Sextum, quod ſit excommunicatus a Papa iudicialiter, aut nominatim ſecundum omnes, vltra quod hodie requiritur denunciatio per extrauagan. ad euitanda. relatam ſup. eod. cap. num. 35.

Septima in cap. tua. de ſentent. excom. quod reſeruat excommunicationem latam, & denunciatam in incendiarios.

94 Declar. prima, quod d. cap. tua. non excommunicat, neque iubet denunciari vt c. conqueſtus. de quo in octaua: ſed ſolum quod denunciati non abſoluantur niſi a Papa, & ob hoc nō probat eſſe excommunicatos a iure. Secunda, quod Caiet. vbi ſup. cap. 22. quē pridem ſecuti fuimus in d. cap. tua. & nunc etiam ſequimur, recte dixit nullum eſſe canonem, qui excommunicet incendiarios etiam eccleſiarum, licet gloſ. d. cap. tua. & cōmunis, Pan. & aliorum ibidem, S. Ant. 3. par. tit. 24. cap. 11. Steph. clem. 1. de offord. & de pōt. eccleſ. nu. 68. contrarium teneant in incendiario eccleſię, ſed ſine textu & ratione ſufficienti, quę defendi non poteſt, niſi id haberet conſuetudo, & teneatur quod illa tolerata, & approbata a prelatis vim habeat legis, vel ſtatuti excōicantis per dicta ſup. eo. cap. num. 5.

Octaua in cap. conqueſtus. de ſent. excom. quod habet, excommunicatos eſſe ſacrilegos, qui effringūt, & ſpoliant eccleſias.

Declar. prima, quod illud cap. non excommunicat, ſed præſupponit eſſe excommunicatos: ſiquidem iubet denunciari eos vt tales, argum. cap. paſtoralis. §. verum. de appel. Secunda, quod duo requiruntur ad incurrendam hāc, ſcilicet perfringere, & rapere ſiue furari. Pan. in cap. fi. de furt. S. Ant. vbi ſupra c. 12. & Caiet. vbi ſupra cap. 21. & ob id qui effringit crucem, ſacrarium, aut perpetrat alia ſimilia nefaria ſcelera, & non furatur, non incurrit eam. Nec ſufficit quęcumque fractio, puta ſerę, vel arcæ: ſed requiritur eccleſiæ, vel foriū eius. Tertia, quod per eccleſiam intelliguntur monaſteria, hoſpitalia, & reliqua ædificia pia, Panor. in d. cap. tua. auctoritate Epiſcopi ad id ſacrata, & non alia ſecundum eundem in dicto cap. conqueſtus. argum. cap. ad hæc. de relig. domibus. Quarta, quod is dicitur effringere eccleſiam, qui effringit, vel effodit parietem, aut frangit fores, diruit ſeras, & qui impellendo, vel quouis alio modo violento ingreſſum ſibi parat, Silu. verb. excō. 7. caſ. 8. non autem, qui reſerat eas claue, ſiue eā ſurripuerit vel extorſerit, ſiue non, iuxta ſententiam omnium. Quinta, quod non ſufficit denunciatio generalis, iuxta dictam extrauag. ad euitanda.

Nona, & prima libri ſexti in cap. fundamenta. de 95
elect. lib. 6. excommunicat cum reſeruatione eligentes in Senatorem Rom. aliquem Imperatorem, Regem &c. Comitem, procerem aliquem potentia, aut alium dignitate perſignem, aut fratrem, aut filium eius &c. et huiuſmodi electos, qui ſine conſenſu Papæ ſe intruſerunt in illud, et qui obtemperarint, et qui præbuerint auxilium etc.

De quo, quia eſt de raro contingentibus, nil amplius.

Decima in cap. clericis. de immunit. eccle. lib. 6. 96
excommunicat clericos, qui pendunt vectigalia, decimas, vel talias ſæcularibus: ſed reuocata fuit a Clem. V. clem. 1. de imm. eccle. *Vndecima, in cap. felicis. de pœn. lib. 6. excōmunicat cū reſeruatione eū,*

qui inſectatus fuerit, percuſſerit, aut ceperit tanquam inimicus aliquem Cardinalem, aut comitatus fuerit eum, qui hoc patrauerit, aut mandauerit, aut id ratum habuerit, aut dederit conſilium, vel fauorem, aut ſciens receperit, aut defenderit, etiam ſi ob ea non eſſet antiquiore iure excommunicatus. Principem item, & dominum, & gubernatorem quemlibet, & ſuos miniſtros, qui contra prædictos non obſeruauerint ſuam conſtitutionem intra menſem poſtquam ſciuerint.

97 Declar. prima, quod hæc extenditur nunc ad Archiepiſcopos, & Epiſcopos per bullam Cenę Domini. Secunda, quod inſectantes, domini iudices, & officiales negligentes &c. qui non percutiunt, etiam ſi id maxime velint, non incidunt in d. cap. ſi quis ſuadente. ſed in hoc ſic. Tertia, quod quidquid dicat Sil. & quos ille refert verb. excommunicatio 7. caſ. 11. qui iubet alicui vt inſectetur Cardinalem tanquam inimicum, non incurrit, niſi conſequuta inſectatione, ſequuta vero ſic: quamuis nulla conſequatur percuſſio, licet qui iubet percutere, nõ incurrat non ſequuta percuſſione, non quidem per rationes Silu. ſed per dicta ſupra eo. cap. nu. 12. puta quia iuſſio percuſſionis prohibetur vt acceſſorium illi: & ita non ſequuta illa, iuſſio non habet effectum: ſed iuſſio inſectationis eſt acceſſoria illi, & ita illa inſequuta, etiam ſi non ſequatur percuſſio, impleta eſt iuſſio eius. Quarta, quod excuſantur principes, domini, & iudices ſi incipiant procedere intra menſem poſtquam ſciuerint, quamuis non fiant proceſſus, neque puniant.

98 *Duodecima in cap. quicunque. de ſent. excommu. lib. 6. excommunicat cum reſeruatione omnes, qui facultatem tribuerint alicui interficiendi, capiendi, aut vexandi perſonas aliquorum, aut eorum facultates, aut ſuorum, eo quod tulerint ſententiam excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, contra Reges, &c. aut contra quoſcunque alios eorum miniſtros: aut contra alios quoſlibet, aut illos, quorum ratione eiuſmodi ſententiæ promulgatæ fuerunt, aut eos qui obſeruant, aut qui nolunt communicare cum ſic excommunicatis, niſi antequam dicta facultas exequutioni mandetur, fuerit reuocata ab eis: aut ſi eius occaſione iam ſunt occupata bona, & intra ſeptem dies non reſtituant, aut ſatisfaciant. Excommunicat etiam eos qui vſi fuerint tali facultate, aut proprio motu fecerint aliquid ex prædictis. Et ſi duobus menſibus perſeuerauerint in dicta excommunicatione, non poſſunt abſolui, niſi a Papa.*

99 Declar prima, quod ex ſola datione facultatis nõ incurritur in eam, neque etiã ex eius exequutione, ſi ante exordium reuocetur: neque etiam ſi poſt exequutionem, ſi ea ſolum fiat in bonis, & illa intra ſeptem dies reſtituantur, vt recte adnotauit Caiet. vbi ſupra caſ. 36. Secunda, quod ex Silu. verb. excommunicatio 7. caſ. 12. colligitur, quod ſuo libro deerant illa verba, *Et quoſlibet alios.* quia reſtringit textum ad excommunicationes latas contra ſolos prędictos dominos, & eorum miniſtros, contra verũ tenorem huius textus. Tertia, quod iuſte vexando nõ incurritur iſta excommunicatio, argum. l. 1. ff. de appel. & cap. vt debitus honor. eod. tit. iuxta Caiet. quod noſtro iudicio, locum habet etiam quando ob vindictam, & odium vexat, ſed non plus, & alio modo, quam iuſtitia poſtulat, argu. cap. cum miniſter. 23. queſt. 5. & quod omnes filij, famuli, aut cognati excommunicantis dicuntur ſui in hoc caſu, iuxta Ioan. Andr. & communem in d. cap. quicunque, & etiam, noſtra ſententia, eius intimi amici, & omnes illi, quorum grauamen videtur grauanti eſſe grauamen excommunicantis, & ea de cauſa id facit: ſiquidem negari non poteſt, eſſe ſuum grauamen quo ad hanc conſtitutionem, & eius rationem, quæ eos omnes comprehendit, arg. l. illud. ff. ad l. aquil. & cap. 2. de tranſ. prelat.

Decimatertia in clem. 1. in §. verum. de hæret. cum reſeruatione excommunicat Inquiſitores, & alios deputatos officio inquiſitionis ab epiſcopo, qui odio, amore, aut lucri, vel commodi temporalis gratia contra iuſtitiam, & ſuas conſcientias omittunt procedere contra aliquem, vbi fuerit procedendum ſuper huiuſmodi prauitate, aut ob eaſdem cauſas, & eodem modo imponendo hæreſim, aut impedimentum officij præfati præſumunt vexare aliquem. 100

Declar. quod ad incurrendam hanc, eſt neceſſe, vt ſit Inquiſitor, aut deputatus ad eius officium ab Epiſcopo: quia ipſe Epiſcopus ſolum incurrit ſuſpenſionem officij in tres annos, per eundem §. verum. & quod non procedat quando, & quomodo debet, aut procedat vt non debet: & quod hæc faciat contra iuſtitiam & ſuam conſcientiam, ſciens illud eſſe iniuſtum: & quod hoc faciat odio, amore, fauore, aut lucro, iux. Card. in d. § verum. vbi textus, & Caiet. vbi ſup. caſ. 3. quia non ſatis eſſet facere ignorantia, timore, aut ad euitandum ſcandalum iux. gloſſ. in d. §. verum.

Decimaquarta in clem. 1. de priuileg. excommunicat cum reſeruatione religioſos, qui ſine licentia expreſſa presbyteri parochialis, præſumunt adminiſtrare clericis, vel laicis ſacramentum vnctionis, aut eucharistiæ, aut benedicere nuptias, aut abſoluere excommunicatos a canone præterquam in caſibus a iure, aut priuilegijs Apoſtolicis ſibi conceſſis, aut a ſententijs promulgatis, a ſtatutis prouincialibus, aut ſynodalibus, aut a peccatis, a pœna, & culpa. 101

Declara. prima, quod ad incurrendam hanc eſt neceſſe, quod ſit religioſus: quamuis non ſit exemptus neque profeſſus iuxta Card. in d. cle. 1. quæſt. 3. & 4. & quod non ſit rector, ſeu curatus eccleſię parochialis iux. mentem Feli. & eorum, quos citat in cap. cum quidam. col. 2. de

iureiur.

Digitized by Google

102 iureiur. quamuis gloſ. dubitet in eadem clem. 1. vti pridem ſuper ea diximus, quidquid dicat ibid. Card. & Imol. Secunda, quod ſatis eſt vt in licentia exprimatur ſacramentum, cuius cauſa petitur; etiam ſi non exprimantur nomina perſonarum, iux. gloſſ. d. clem. 1. receptam. Tertia, quod eſt neceſſe, vt faciat aliquid ex quinque hic expreſſis per præſumptionem: & non ſufficit facere id per ignorantiam vel credulitatem, quo parochus id ęquo animo feret, ſaltem quo ad forum conſcientiæ ſecundum Card. in d. clem. 1. quęſt. 38. & ea quę nos diximus ſupra eod. cap. nu. 74. & latius in repet. cap. accepta. oppoſ. 8. de reſt. ſpol. nu. 32. Quarta, quod non ſufficit vt vnus religioſus adminiſtret euchariſtiam alteri religioſo exempto. Tum quia non eſt ſubiectus presbytero parochię, quam ſubiectionem videtur præſupponere textus eſſe ad hoc neceſſariam, iux. Caiet. vbi ſupra caſ. 64. Tum quia ille non eſt clericus neque laicus, de quo textus loquitur, ſecundum Card. in d. clem. quæſt. 7. quamuis oppoſitum, ſed non iuſte, teneat Silu. verb. excõmunicatio 7. caſ. 14. Quinta, quod per presbyterum parochialem intelligitur rector, quamuis non ſit initiatus ordine miſſę, argum. cap. ſuffraganeis. de elect. aut eius vicarius, & epiſcopus, iuxta gloſſ. eiuſdẽ clem. verb. parochialibus. & eius vicarius generalis, argum. cap. 2. de conſtitut. lib. 6. Sexta, quod incurritur etiam ob adminiſtrationem factam in articulo mortis, iux. Card. in d. clem. quæſt. 11. etiam ſi faciat ob defectum parochi, iux. Sil. vbi ſupra dub. 3. Septima, quod non incurritur ex eo, quod adminiſtret parochiano, qui ait habere ſe facultatem, cum non habeat, gloſſ. & Com. in d. clem. verb. nõ habita. neque eo, quod adminiſtret ſacramentum pęnitentię aut baptiſmi, ſecundum omnes ibidem: neque eo quod abſoluat ab excommunicatione lata ab homine iux. gloſſ. & Com. ibidem, verb. canonice. Octaua, quod fratres minores, & alij, qui participant eorum priuilegia, poſſunt miniſtrare ſæcularibus quolibet die, excepto Paſchatis, vt dictum eſt ſup. cap. 21. nu. 52.

Decimaquinta in clem. ſi quis ſuadente. de pœnit. Nunc facta eſt bullæ Cenę per S. D. N.

103 *Decimaſexta, in clem. cupientes. de pæn. §. fin. excommunicat clericos, & religioſos, qui violant conſtitutionem illis prohibentem aliquem inducere ad vouendum, iurandum, aut promittendum eligere ſepulturam in ſua eccleſia, aut quod non mutabit electam.*

Declar. prima, quod ad incurrendum hanc eſt neceſſe, quod ſit clericus, aut religioſus: & quod inducat ad iurandum, vouendum, aut promittendum de electione ſepulturę, aut non mutandam electam: & quod perſuaſus aliquid horũ faciat: & quod ſepultura pertineat ad eccleſiam eius, qui perſuadet, iux. Communem in d. §. fin. & quod temere faciat non exiſtimando probabiliter id facere poſſe, iuxta Caiet. vbi ſupra caſ. 49. Secunda, quod non ſufficit precari, aut inducere ad eligendam ſepulturam, ſi non promittit, iurat, aut vouet, iuxta S. Ant. 3. part. titu. 24 cap. 51.

Decimaſeptima, in clem. graue. de ſent. excom. excommunicat, cum reſeruatione nobiles, & dominos temporales, qui cogunt aliquem ad celebranda diuina officia in locis interdictis. ſiue compulſio fiat perſonæ clericorum, ſiue eorum conſanguineis. Et qui voce præconis, aut ſonitu campanæ, aut ad clangorem tubicinis, vel buccinæ, conuocant populum ad audiendum miſſã in tali loco, præcipue excommunicatos, aut interdictos: & etiam qui prohibent ne excommunicati aut interdicti ab eccleſia eijciantur, quando peraguntur diuina officia, qui admoniti a ſacerdote nominatim nolant exire. 104

Declar. prima, quod per tria priora ex his quatuor, ſoli & omnes domini temporales incurrunt in hanc; quamuis ſint prælati, ſi habent temporalem iuriſdictionem iuxta gloſſ. Card. & Imo in d. clem. per quartum autem omnes. Secunda, quod conuocatio debet fieri aliquo modo ex prædictis, & non clam per nuntios. Et quod excommunicati ſint nominatim admoniti, Sil. verb. excõmunicatio 7. caſ. 16. §. 7.

Decimaoctaua in extrauag. et ſi dominici. de pænit. & remiſſ. excommunicat cum reſeruatione, eos, qui ex priuilegio Papæ Sixti. II. I. abſoluunt ab aliquo iſtorum quinque votorum, ſcilicet peregrinationis in Ieruſalem, & Romam, Compoſtellam, religionis, caſtitatis: niſi in dictis confeſſionalibus fiat mentio illorum de certa ſcientia, cum derogatione illius extrauagantis. 105

Declar. hanc extrauag. nunc nihil, vel parum prodeſſe quo ad contentum in ea, principaliter quia iam confeſſionalia illa deſierunt: ſed eſt notanda ad hoc, quod diſpenſatio quinque votorum in ea contentorum, reſeruatur Papæ, ad quod nullus textus ante hunc in libris iuris Pontificij habebatur.

Decimanona in extrauag. 2. de ſepult. inter com. excommunicat cum reſeruatione eos, qui exenterant mortuos ad eos conſeruandos, aut eos concidunt in fruſta, & ea coquunt, vt oſſa carnibus denudata deferãt, & ſepeliant in alio loco, et qui hoc fieri iubent.

Declarat. prima, quod non habet locum in his, qui moriuntur in terris infidelium, vbi non eſt ſacer locus ad ſepeliendum: neque in eo, qui hoc facit, viuo, neque etiam mortuo alio fine, quam ſepeliendi in alio loco, quamuis in vindictam, & etiam ad veſcendum id faceret, Silu. vbi ſupra cap. 41. & colligitur ex text. Secunda quod non incurrit, qui hoc facit cadaueri ne fœteat, aut in anatomiã, aut cadaueri regio, vt ab eius populis iuſtus honor habeatur, Caiet. vbi ſupra caſ. 70. quod in vſu habet Gallia.

Vigeſima

Digitized by Google

Vigeſima in extrauag. 1, de ſimo. excommunicat cũ reſeruatione eos, qui dant, aut accipiunt aliquid ob ingreſſum in aliquod monaſterium.

106 Declar. prima, quod non incurritur per acceptionem vel largitionem abſque pacto, aut ob conſuetudinẽ, vel antiqua iura, aut ſine præſũptione bono animo: quia bis repetit illa verba, *Eos qui præſumunt.* Neque per acceptionem cum pacto in victum eius qui ingreditur ob neceſſitatem, iuxta Caiet. vbi ſupra, caſ. 71. Secunda, quod Innocentius VIII. declarauit moniales non incurrere hanc, niſi ob receptionem cum pacto, aut alicuius non idoneę, ob largitionem. Et quod S. Anton. tertia parte, titu. 24. cap. 70. quem referunt Silueſt. vbi ſupra caſ. 44. & Feli. in cap. quoniam. de ſimo. ait quod Martinus V. dixit, ſe nolle hac teneri moniales. Tertia, quod conſuetudo contraria excuſaret a prędicto mortali, vt diximus in d. cap. quoniam. arg. gloſſ. ſing. in cap. cum venerabilis. de conſuet. cap. denique. 4. diſt. & eorum, quę Aufrer. in repet. clem. 1. de offic. ord. in regu. 3. fall. 2. dicit. Quarta, quod Clemens VII. conceſſit, vt moniales nullam ſimonię pœnam incurrerent propter pacta, & conuentiones, quas contraherent in dotibus monialium, in commodum earum victum, vt habetur in compẽdio priuileg. verb. moniales. num. vlt. qua de re latius ſcripſimus in tract. de redit. eccl. q. 1. moni. vlt.

Vigeſimaprima in extrauag. Pauli ij. de ſim. excõmunicat cum reſeruatione committentes ſimoniam in ordine, vel beneficio, & eius mediatores.

Declar. prima, quod non intelligitur, niſi de ſimonia, quæ committitur in ordine, & beneficio, ſecundum omnes: quia de ea tantum agit, quod etiam dicit Caiet. vbi ſup. caſ. 72. Secunda, quod non habet locum in ſimonia mentali, neque etiam in ſola conuentionali, ſed in reali, per prędicta cap. 23. num. 106. & cap. 25. num. 112. & latius in comment. cap. fin. de ſimo. Tertia, quod mandatum poſitum in ea, vt denuncient eam ſcientes, non obligat alios quam Curiales Rom. ſecundum Silu. vbi ſup. caſ. 43. neque nunc eos, neque alios ſecundum S. Ant. vbi ſupra cap. 66. quia non eſt quo ad hoc recepta Silu. vbi ſupra, & Caiet. poſt caſ. 81.

Vigeſimaſecunda in extrauag. Martin. V. de regul. excommunicat cum reſeruatione fratres ordinum mẽdicantium ſine ſpeciali facultate Papæ migrantes ad non mendicantes, excepto ordine Carthuſianorum, & etiam admittentes eos. Hæc facit ad illud Io. Maior. in 4. diſt. 38. quæſt. 11. Carthuſia religionũ optima.

Vigeſimatertia in extrauag. 1. de ſent. excommu. quam refert Ioan. Andr. in cap. nemo. de ſim. excommunicat cum reſeruatione omnes eos, qui largiuntur, aut accipiunt aliquid, aut promittunt in Curia Romana ad obtinendam iuſtitiam, aut promerendam gratiam alicuius rei. Sed Palud. in 4. diſtinct. 18. quæſt. 3. coll. pen. & Ang. verb. excommunicatio 5. caſ. 25. & Sil. vbi ſupra caſ. 45. & Caiet. poſt. caſ. 81. aſſerunt fuiſſe reuocatam per Clementem V. Fuit autem innouata. & maioribus pœnis aucta per S. D. N. Gregorium XIII. per extrauagantem, quæ incipit, Ab ipſo. promulgata die 8. Nouemb. an. 1574. quam ſtatim magno commentario donauimus in honorem ſanctiſſimarum, earumdemque fortiſſimarum virginũ & martyrum Lucię, & Catharinę, intra viginti dies, quibus feſta earum diſtant.

Vigeſimaquarta in extrauag. graue. de reliq. & venera. ſanct. excommunicat eum, qui dixerit peccare mortaliter eum, qui crediderit Virginem Matrem fuiſſe conceptam in peccato originali: & etiam e contrario eum, qui dixerit peccare mortaliter oppoſitum tenentem. 107

Declar. quod qui ſincero & ſolido animo ſine alia audacia vel præſumptione dixerit, hoc non incurret, iux. Caiet. vbi ſupra caſ. 88. quia ait, *Auſu temerario.* & paulo ante, *Præſumerent.* & ita dolum aut certe latam culpam requirit, per ſupradicta eod. cap. nu. 74. Quamquam in Cõcil. Baſilien. ſeſſ. 36. fuit declaratum fuiſſe conceptam ſine peccato originali, vt aſſerit Don Bartholomęus a Carranza illuſtriſſimus nunc Archiepiſcopus Toletanus in ſumm. eiuſdem Concilij: renouata eſt tamen præfata extrauag. Tridenti ſeſſ. 4. ſub finem.

Vigeſimaquinta apud Silu. verb. excommunicatio 7. caſ. 47. excommunicat cum reſeruatione, comiſſarios, & delegatos ad cognoſcendum, an illa alienatio bonorum eccleſiaſticorum ſit in vtilitatem euidentem Eccleſiæ, vel non, qui amore, timore aut pecunia auctorant. Quamquam Caietan. hanc non poſuit, ſiue quod non haberet pro authentica, ſiue quod non eſſet vſu recepta, quod ipſum de alijs multis ſignificat poſt caſ. 81. 108

Vigeſimaſexta in priuilegijs ordinum relata apud S. Anto. 3. par. tit. 24. cap. 70. & Caiet. vbi ſupra caſ. 81. excommunicat cum reſeruatione ingredientes monaſteria monialium, minorum, & prædicatorum ſine licentia præfecti ordinis, aut generalis, aut eius, qui ab ipſis ad id habet facultatem. Et qui præſumunt proferre in lucem libellos famoſos lingua vulgari vel alia aut componunt, aut habent, aut in vulgus emittunt verſus, aut cantilenas in infamiam et detractionem ſtatus ordinis prædicatorum vel minorum. Et eos qui præſumunt prædicare, docere, defendere prædictos religioſos non eſſe in ſtatu perfectionis, vel non licere eis viuere ex eleemoſynis, neque prædicare, neque audire confeſſiones cum licentia ſummi Pontifi. aut aliorum prælatorum inferiorum ſine licentia Rectorum eccleſiarum, vel presbyteri Cardinalis. Et eos qui præſumũt inferre aliquam, quæ incommoda ſit, violentiam locis prædictorum prædicatorum, et minorũ. Et qui in ſuis monaſterijs vel eccleſijs detinent apoſtatas prædictorum,

Digitized by Google

rum, niſi eiecerint, poſtquam a monachis ipſorum ordinum fuerit eis denunciatum, ne eos retineant. Et monachos minores, qui præſumunt recipere ordinis prædicatorum profeſſos abſque licentia ſummi Pontificis, quæ faciat expreſſam mentionem huius indulti, aut niſi prius petant, & impetrent facultatem ſuorum priorum: & qui palam, vel clam conantur expellere ex vniuerſitate Pariſiorum prædicatores, vel minores.

Declar. prima, quod ſeptem excommunicationes diuerſorum Pontificum in hac continẽtur, quas S. Antonino. refert vbi ſupra. Secunda quod primam non incurrit qui ingreditur dicta monaſteria, ignorantia iuſta, vel quaſi iuſta ductus ſecundum eundem, & Caiet. vbi ſupra: neque qui ingreditur ſciens, ſed perſuaſus iuſtam eſſe cauſam ob quam ingreditur, iuxta eundem. Tertia, quod ſecunda non habet locum contra componentes prædictos libellos in ignominiã ipſorum religioſorum, & non eorum ſtatus, per dicta ſupra cap. 18. num. 35. Quarta, quod in ſeptimo loco pro, *Pariſiorum*, eſt apud Silu. vbi ſupra caſ. 54. *Peruſini*, per errorem. Quinta, quod mulieres, quæ priuata intentione ingrediuntur monaſteria monialium prędictarum, poſſunt abſolui a confeſſarijs ſui ordinis per priuilegium Sixti IIII. vt habetur in compẽdio, verb. abſolutio 2. num. 8. Sexta, quod prælati prædictorũ ordinum, & eorum qui gaudẽt priuilegijs Carmelitarum, poſſunt excommunicare omnes clericos & laicos, qui retinent Apoſtatas ſui ordinis, vt habetur in dicto compendio, verb. Apoſtata nu. 7. Septima, qui faciũt dictã damnoſam violentiam, poſſunt abſolui a conſeruatore, & prælato ordinis in foro conſcientiæ per priuilegium Leon. X. vt dicitur in d. compendio verb. abſolutio 2. quo ad ſeculares. §. fin.

110 *Vigeſimaſeptima apud S. Ant. & Silu. vbi ſup. excõmunicat qui peregrinantur in Ieruſalem abſque licẽtia Papæ.*

Vigeſimaoctaua in extrauag. Iulij II. relata per S. Ant. vbi ſupra cap. 10. excommunicat eos qui appellant a Papa ad futurum Concilium & cetera. Sed hęc hoc anno facta eſt tertia bullę Cenę per S. D. N. Gregorium XIII.

Declar. quod qui conſulit, vt appellet, nõ incurrit, ſi non appellat: ſecus de conſulente licitum eſſe appellare, iuxta Caiet. vbi ſupra. Quiá priore caſu prohibetur conſilium ſecundario, poſteriore vero principaliter.

Vigeſimanona in Conc. Later. ſub Leone X. ſeſſ. 9. excommunicat cum reſeruatione Cardinales reuelãtes aliquid de ſecreto actis in conſiſtorio Papæ, preceptum ſpeciatim & expreſſe, vt id maneret ſecretum.

111 *Trigeſima in eod. Concil. excommunicat eos, qui prædicant miracula falſa, vel incerta, vel prophetias, quæ non continentur ſacra ſcriptura.*

Sed Caiet. ait verb. excommun. in fine, quẽ ſequitur Frater Bartholomęus Carranza Nauarrus, tunc doctiſſimus & religioſiſſimus Doctor, nunc autem illuſtriſſ. Archiepiſcopus Toletanus, in fine Summæ Concilij Lateranenſis ſub Leone X. cenſuras huius Concilij non fuiſſe receptas.

Trigeſimaprima in extrauagante Iulij II. approbata in dicto Concilio Latera. ſeſſ. 5. excõmunicat Cardinales, qui Sede Apoſt. vacante cõtrauenerint, ordinauerint, diſpoſuerint, aut aliquo modo præſumpſerint facere, vel attentare contra ordinata ab eodem Iulio II. vt ſine ſimonia eligatur Papa.

De excommunicationibus reſeruatis Epiſcopis vel partim Papæ, partim illis, partim neutris.

Excommunicationes reſeruatæ Epiſcopis ſunt tres, & aliæ duæ aliquando. nu. 3. et 2. ſeq. 112

Prima, in cap. peruenit. de ſent. excom. incurſa ob leuem percuſſionem clerici vel monachi, de qua ſupra eod. cap. nu. 94. et ſeq.

Secunda, quam fert Epiſcopus per ſuum ſtatutum reſeruãdo ſibi abſolutionem ſecundum omnes arg. cap. nuper. de ſent. excom.

Tertia eſt excommunicatio Papalis, cuius abſolutio ob aliquod iuſtum impedimentum conceditur inferiori quia illam dare debet Epiſcopus, & non alius inferior.

Secundum Innoc. communiter receptum in cap. 1. & cap. monachi. de ſent. excommu. quia quæ diſpenſatio, vel abſolutio reſeruata Papæ priuilegio iuris conceditur inferiori, videtur concedi Epiſcopo, & non alij eo inferiori, iux. eundem Innoc. in cap. 2. de eo, qui furt. ord. ſuſcep. probatum per Panor. ibi, & in d. cap. monachi. & in alijs locis multis ibi per Felin. citatis. qua eadem ratione excommunicatio prima harum quinque cenſetur reſeruata Epiſcopo.

Quarta partim epiſcopalis, partim non in cap. nuper. & cap. ſi concubinæ. de ſent. excom. excommunicat eum, qui ſcienter participat excommunicato in crimine, ob quod eſt excommunicatus, cum reſeruatione abſolutionis ei, cui eſſet reſeruata abſolutio excommunicationis ob crimen in quo participando eam incurrit alius.

Declar. prima, quod ad incurrendam hanc excommunicationem, oportet, quod fiat participatio in crimine poſt illud commiſſum & ob id incurſam excommunicationem ab eo, cum quo participat, vt dictum eſt ſupra eod. num. 33. Et quod participet cum eo ſciens illum eſſe excommunicatum. Secunda, quod licet ante extrauagantem prefatam. ad euitanda. relatã nu. 35. ſufficiebat & requirebatur ſcientia excõmunicationis, ita poſt eam requiritur & ſufficit ſcientia denũciationis illius, per ibi dicta. Tertia declaratio in ſolutionem propoſiti dubij, quod ſicut qui percutit pluries clericum, ita vt appellen-

Digitized by Google

appellentur diuerſæ percuſſiones, iuxta dicta ſupra eod. cap. 6. nu. 16. & ſeq. ſingulis vicibus incurrit excommunicationem: ſic qui participat in crimine multoties cum excommunicato, ita vt dicantur iteratæ participationes, ſingulis vicibus incurrit excommunicationem. Quarta, quod ab hac debet abſoluere idem, qui ab altera, d. cap. nuper. Idcirco cui reſeruata fuit prior, eidem & hæc erit; & ſi illa nemini fuerit, neque hæc erit vlli.

113 *Quinta etiam partim epiſcopalis, & partim non, in cap. eos. de ſent. excom. lib. 6. excommunicat eum, qui ob articulum mortis, aut aliud iuſtum impedimẽtum abſolutus ab eo, qui aliter non potuiſſet, recuperata valetudine, vel ſublato impedimento, quam cito commode poteſt non repræſentat ſe ſuperiori, a quo debet abſolui; quo obediat eius mandatis. Et etiam qui abſolutus a Sed. Apoſt. aut eius Nuncijs præcipientibus vt ſe præſentet ordinarijs, aut alijs iudicibus quo exequatur ſua iuſſa, vel quo ſatisfaciat læſis, vel ijs, ob quos fuerunt excommunicati, non facit quamcito commode poteſt.*

Declar. prima, quod prima pars huius excõmunicationis habet locum in abſolutis a quibuſcunque, vt ex litera palam colligitur: & ſecunda non niſi in abſolutis a Sede Apoſt. aut eius Nuncijs, de quibus ſolum loquitur. Itaque non habet locum in abſoluto ab Epiſcopo, vel alio delegato, iux. Caiet. vbi ſupra caſ. 69. quãuis habeat noſtro iudicio, in abſoluto a ſummo Pænitentiario. Secunda, quod tempus intra quod quamcito commode poteſt, tenetur præſentari, quo ad forum exterius relinquitur arbitrio boni viri, argu. l. j. ff. de iur. delib. cap. de cauſis. de offic. deleg. quo ad interius autem conſcientiæ abſoluti, argu. gloſſ. cap. ſignificaſti. 2. de homic. Tertia, quod hęc eſt Papalis, vel Epiſcopalis ſi prima talis erat: & nemini, ſi prima non erat reſeruata: quia textus habet eãdem eſſe.

De excommunicationibus nemini reſeruatis.

SVMMARIVM.

114 Excommunicatio prima nemini reſeruata, in ſæculares nõ reddentes ius eccleſiaſticis. Secunda, in conſentientem electioni de ſe in Papam male factæ. Tertia, in eum qui ſic ſuſcipit munus adminiſtrandi partem talis epiſcopatus. Quarta, in ſcholaſticos Bononiæ qui ſic cõducunt. Quinta, in imponẽtes tributa, &c. eccleſiaſticis, num. 115. Sexta, in certos clericos, qui audiunt leges, aut medicinam. nu. 116. Septima, in clericos ſuſcipientes præfecturas ſæculares. Octaua, in ſchiſmaticos. Nona, in capientes bona naufragorum. nu. 117. Decima, in ſeruantes ſtatuta contra libertatem Eccleſiæ, num. 118.

117 Lex quæ amiſſum in mari tribuit, & cetera. N. iniuſtai

119 Libertas eccleſiaſtica quæ, quis eam violat. nu. 120.

Prima, in cap. adminiſtratores. 23. quæſt. 5. excõmunicat Gubernatores, & Iudices, qui admoniti ab Epiſcopis, & alijs eccleſiaſticis, omittunt ius illis reddere, ob negligentiam, vel iniquum animum. 114

Secunda, in cap. licet. de electio. excõmunicat eum, qui nõ electus, ſaltem a duabus partibus Cardinaliũ in Papã, cõſentit ſuæ electioni, & in recipiẽtes eũ in Papã. Hæc non eſt reſeruata Papæ, niſi permixtam habeat hęreſim credendi duas eſſe eccleſias: aut ſchiſma abſque illa, & tunc reſeruatur per bullã Cenæ in clauſula prima & ſecunda, ſupra eod. cap. nu. 56. & 57.

Tertia, in cap. quoniam. de off. ordi. excommunicat Epiſcopum, qui in ciuitate diuerſarum linguarum ſuſcipit gubernationem eorum, qui ſunt ſuæ, priuſquam ſuſcipiatur a proprio Epiſcopo in coadiutorem ſuum.

Hanc Caiet. vbi ſupra caſ. 68. hodie eſſe parum vtilem ſignificauit: quia Papa communiter confert omnes Epiſcopatus in ſimilibus locis, qui ſi luſtraſſet epiſcopatus Caſtellæ, Nauarræ, & Galliç, in quibus alij Vaſconice, alij Hiſpanice, alij Gallice, alij Teutonice loquuntur, id non dixiſſet.

Quarta, in cap. 1. de locat. excommunicat doctorẽ, & ſcholaſticũ vniuerſitatis Bononiæ, qui conducit domos alterius doctoris, aut ſcholaſtici ſine eius conſenſu ante finem termini. Iuxta Innoc. & communem in eod. cap. cõtrã Oſtien. hæc non habet locum extra vniuerſitatem Bononiæ: & ideo nihil amplius dicimus de ea.

Quinta, in cap. non minus. de immun. eccle. excommunicat conſules, rectores & poteſtates imponentes eccleſijs vel perſonis eccleſiaſticis talias, vel vectigalia, ſi admoniti non deſiſtunt, & omnes qui præbent conſilium, fauorem, vel auxilium, & eorum ſucceſſores. 115

Declar. prima, quod per poteſtatem hic intelligitur ſęcularis, iuxt. Ioan. And. in d. cap. non minus. & quod ſatis eſt vna admonitio, iuxta Oſtien. ibidem. Secunda, quod non incurrit Gubernator, qui, vt debuit, contradixit, etiam ſi non relinquat officium iux. Panor. in cap. aduerſus. eod. tit. & melius Angel. & Silueſt. verb. excommunicatio 9. caſ. 5. & Ioan. Tabien. caſ. 18. quanquam Ioan. Andr. oppoſitum teneat ibi, & Inno. dubitet in cap. nouerint. de ſentent. excommu. ſiquidem non peccauit ſi contradixit tantum, quantum, & quemadmodum debebat, argum. cap. Epheſijs. 43. diſt. ſine peccato mortali non incurritur excommunicatio maior cap. nemo. & cap. nullus. 11. quæſt. 3. vt dictum

Digitized by Google

ctum eſt ſupra eo.cap.nu.9.Tertia,quod hęc nõ incurritur propter tributa omnino realia, quæ clerici debent ob ſua bona:nec ob realia extraordinaria, quę immediate ſpectant ad eorum bona, vt ad reficiendum iter,vel callem,qui eſt ante prædium, vel domum ſuam,ſed incurritur propter onera mere perſonalia, & mixta, quæ imponuntur perſonis & bonis iux. Pan. recep. in d.cap.non minus.

116 *Sexta, in cap. non magnopere. & cap. ſuper ſpecula. ne cler. vel monach. & cap. 1 eod. tit. lib. 6. excõmunicat religioſos, qui exeunt à ſuis monaſterijs, vt audiant leges, vel medicinam, et audiunt, et non redeunt intra duos menſes ad illa. Et clericos qui habẽt dignitatem vel perſonatum quamuis non ſint presbyteri. Et presbyteros quamuis omnino nullam habeant dignitatem, neque eccleſiam parochialem, qui audiũt dictis duobus menſibus.*

Declar.prima, quod hanc non incurrit religioſus, qui audit intra monaſterium aut extra in eadem ciuitate,degens in eadem, aut egreditur ad audiendum aliquod exordium, vel aliquam prælectionem, vel honoris vel informationis cauſa,vel redijt ante prędictos duos mẽſes ad clauſtrum,iuxta mentem Pan.cui Caiet. vbi ſup. caſ. 50. & alij recentiores conſentiunt. Secunda, quod clerici ſęculares quamuis obtineant beneficia,etiam ſi ſint ſubdiaconi vel diaconi,modo non habeant dignitatem, vel perſonatum,non incurrunt in eam:quia non loquitur de illis, iux.gloſſ. ſing.cap.cum ex eo. verb. literarum.de elect.lib.6.Tertia,quod presbyteri etiam beneficium non habentes,& qui habẽt dignitatem vel perſonatum : quamuis non habeant niſi minores ordines,eam incurrunt,ſi audiunt duos menſes etiam ſi non egrediantur e ſuis terris,neque domibus. iux.Communem in dictis tribus.capp.Quarta, quod nemo iſtorum incurrit eo quod doceat eam etiam extra domũ ſuam,iux.Inno.& Pan.vbi ſupra, quidquid dicat Silu.verbo.excommunicatio 9.caſ.6.

117 *Septima in cap.clerici. ne cle.vel monach.excommunicat ſacerdotem qui eſt Vicarius Vicecomitis, aut alterius præfecti ſecularis, ſi admonitus non relinquit præfecturam.*

Declar.prima,quod non incurrit hanc clericus minorum ordinum, iuxta Pan.in d.cap.clerici.quidquid Sil.dicat vbi ſup. caſ.7.Secunda, quod incurrunt in eam prælati,qui ſunt gubernatores, vel præſidentes cancellariarum, iux. Caiet.caſ. 76. Tertia, quod non incurrit pręlatus,qui habet eiuſmodi procurationem annexã ſuæ dignitati,aut ſuo patrimonio, iuxta omniũ ſententiam.

Octaua,in cap.nulli fas. 19. diſt.et cap.1.de ſchiſmat. Sed hæc hodie continetur in bulla Cenæ ſupra relata.

Nona in cap. excommunicationi.de raptor. excõmunicat eos, qui capiunt bona Chriſtianorum naufragio perdita, et non reſtituunt eis.

Declar.prima,quod hęc facta eſt bullæ Cenę 118 per S. D. N.Greg. XIII.vt patet ſup.num.60. quę tamen etiam tantum accipientes ſcienter excommunicat; quamuis non videatur comprehendere eos,qui bono animo,aut ſaltem nõ malo accipiunt, donec ſint in mora reſtituendi.Secunda, quod neutra incurritur ex ſola acceptione bonorum,ſine mora, & voluntate (vt ita dicam) reſtituendi ſecundum omnes.Quod eſt verum attenta decretali,& etiam attenta bulla, niſi acceptio fuerit ſciẽter patefacta:quia tunc illa ſufficit, licet ſic abſque monitione ſecundum Pan. in d. cap. excommunicationi. & Caiet.vbi ſupra caſ.23.quos ſequor ob rationẽ firmam Caiet. contra Ioan. Andr.in d.cap.excommunicationi.licet eum ſequatur Silu.verb. excommunicatio 7. caſ. 20. Tertia,quod ex his ſequitur,quod lex quę ſtatuit bona naufragorũ eſſe tribuenda illi vel illi,eſt iniquiſſima,quippe quę afflictio addit afflictionem contra cap.cum percuſſio.7.quęſt.1.& l.Diuus. ff.de offi.pręſid.

Decima in cap. nouerit.de ſent. excommu. excommunicat eos,qui obſeruari faciunt ſtatuta facta,et cõſuetudines inductas aduerſus libertatem eccleſiaſticã, niſi ex libris radant: et eos qui ea faciunt,et ſcribũt: et poteſtates, conſules, et gubernatores et conſiliarios quorumlibet locorum vbi eiuſmodi ſtatuta ſeruãtur: et qui iudicant ſecundum illa,et qui ea publica in forma ſcribunt.

Declar.prima,quod non incurrunt hanc om 119 nes, qui violant libertatem eccleſiaſticam, vt nonnulli cenſuerunt, ſed ſolum qui eam violãt per viam ſtatutorum,& conſuetudinem contrariam,vt recte dixit Caiet.vbi ſup.caſ.31.Secũda,quod non ſatis eſt facere obſeruari, ſi eradit ex libris intra duos menſes,neque non eradere, ſi obſeruari non facit, iux. gloſſ.d.cap.grauem. de ſent. excommu. & Commu. in d.cap. nouerit.quanquã Silu.ver. excõmunicatio 9. caſ.10. contradicit, & Caiet. dubitat vbi ſupra.Tertia quod quidquid dicat Caiet.dicto caſ.31. poteſtates,conſules, gubernatores, & conſiliarij incurrunt eam, quamuis non obſeruent, neque obſeruari præcipiant, ſi ſciant,& non impediãt eorum obſeruantiam:quia hæc eſt aperta ſciẽtia textus dicti cap.nouerit. Nec obſtat eius ratio ſcilicet, quod ex omiſſione non videtur incurri excommunicatio : quia id falſum eſt per clem. 1. §. verum. de hæret. & ipſemet contra Silu.tenet in cap. 72. Quarta, quod qui faciunt obſeruari vel ſcribi eiuſmodi ſtatuta ſincero corde,quia credunt eſſe ſalutaria,non incurrũt, iux.Innoc.in d.cap.nouerit in fin.maxime ſi credunt de conſilio viri eruditi,& pro idonea ſciẽtia,& conſcientia prędito habiti, argum. notatorum in ca. 1. de conſtit. & gloſſ. ſing. quæ eſt

tertia

Digitized by Google

tertia, ex qua Panor. commu. recep. hoc ibid. colligit cap. capellanus. de ferijs. Quinta, quod libertas eccleſiaſtica eſt, quam habet Eccleſia vniuerſalis quatenus eſt talis in ſpiritualibus & temporalibus conceſſam a Deo, vel Papa, vel Imperatore, iux. Inno. in d. cap. nouerit. colum. 2. Sexta, quod qui ordinat contra hanc, vel illã eccleſiam particularem, non incurrit hanc excommunicationem, niſi illa etiam pertineat ad eccleſiam vniuerſalem. Septima, quod non ſufficit aliquid eſſe contra ſocietatem humanam vt dicatur eſſe contra libertatem eccleſiaſticã. Vnde in cap. fin. de immun. ecleſ. lib. 6. non dicitur quod ſtatuere ne laici coquant, molant, aut vendant clericis panem, &c. eſſe contra libertatem eccleſię, ſed quod præſumitur eſſe: quia per ſe non tangit eccleſiam quatenus eſt eccleſia, ſed quatenus eſt congregatio hominum, vt ſunt aliæ, quod eſt ſingulare dictum Caiet. in d. caſ. 31. & 37. quod alias, dicto cap. vlt. addimus.

120 Octaua, quod ad hoc vt aliquod ſtatutum dicatur contra libertatem eccleſiaſticam, debet eſſe factum intentione derogandi ei, aut alicui rei eiuſmodi, quod ex ſua natura aduerſetur eidẽ, quale eſt ſtatuere, ne eccleſijs vel eccleſiaſticis dentur eleemoſynę, vel decimæ; vel vt vectigal, gabellam ſeu ſiſam ſoluant de his, quę emunt ſibi, & non ad negotiandum, ſeu ad cauſa lucri reuendendum. Nona, ꝙ non eſt huius generis ſtatuere ne in funeralibus, primis miſſis, vel nuptijs, extra modũ offeratur, neque fiant immoderata conuiuia, neque ſumptus cerę, luſus & reliquæ pompæ, iux. Caiet in d. caſ. 31. licet Tabien. caſ. 20. contradicat, cui per prædicta reſpondeas. Quamuis enim hoc fiat, eccleſiæ, & eccleſiaſtici minus lucrentur: tamen hoc factum ſuapte natura non eo refertur, ſed per accidens, quod non conſideratur, argum. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet. cap. quia diuerſitatem. de conceſſ. pręb. & late trad. per Ariſt. de phyſico auditu, declaratum per B. Tho. ibi lect. 9. Decima, quod cap. vlt. de reb. eccl. quatenus dicit, quod laici nõ poſſunt ſtatuere de funeralibus, intelligendum eſt de his, quę ſua natura diriguntur ad eccleſiam, vel ſalutem animę mortui, vel ad cultum diuinum, vt ſentit Fel. in cap. eccleſia. col. 38. de conſti. & expreſſit Caiet. vbi ſupra, & nõ de alijs. Vndecima, quod hęc excommunicatio hodie eſt reſeruata Papæ, vt patet ſupra nu. 61.

Excommunicationes lib. Sexti Decretalium nulli reſeruatæ.

SVMMARIVM.

121 *Excommunicatio vndecima nulli reſeruata, & prima Sexti in eos, qui ſecreto mittunt &c. Cardinalibus quando ſunt in conclaui ad eligendum. Duodecima in dominos &c. qui in electione Papæ non faciunt obſeruari & cet. Decimatertia in eos qui moleſtia afficiunt electores, eo quod non elegerint optatum ab eis, nu. 122. Decimaquarta in noue vſurpantes ius cuſtodiendi aliquam eccleſiam ſede vacante & cet. num. 123. Decimaquinta in directorem electiones monialium, qui hoc vel illud facit num. 124. Decimaſexta in eum, qui procurat ſuum conſeruatorem &c. Decimaſeptima in faciente s ſe metu abſolui a cenſuris. Decimaoctaua in fingẽtem aliquid quo iudex vadat ad mulierem num. 125. Decimanona in compellentes ſubmittere bona eccleſiaſtica num. 126. Vigeſima in inuentores nouarum religionum. num. 127. Vigeſimaprima in exigentes ab eccleſiaſticis portoria, num. 128. Vigeſimaſecunda in ſic impedientes iuriſdictionem eccleſiaſticam num. 129. Vigeſimatertia in dominos, qui prohibent ſubditis ne vendant, neve emant a clericis, &c nu. 130. Vigeſimaquarta in religioſos temere habitum deferentes num. 122. Vigeſimaquinta in religioſos ad ſtudia ſine licentia euntes &c. nu. 133. Vigeſimaſexta in Doctores docentes leges religioſos num. 133. Vigeſimaſeptima in ſepelientes hæreticos num. 134. Vigeſimaoctaua in Iudices non auxiliantes contra hæreticos &c. nu. 335. Vigeſimanona in interficientes per aſſaſſinos num. 136. Trigeſima in permittentes fæneratores num. 136. Trigeſimaprima in dantes repreſalias contra eccleſiaſticos nu. 136. Trigeſimaſecunda in negligentes perſequi iniurias Cardinalibus &c. num. 136.*

126 *Tempus decem annorum eſt longum tempus.*

116 *Monitio extraiudicialis non debet eſſe neceſſario trina.*

128 *Mercator quis, qualis non eſt monaſterium aſportans terram &c.*

130 *Lex, quod nemo vendat prædium niſi tributario, valida.*

132 *Religionis habitum quis relinquit, quando peccet mortaliter, & eſt excommunicatus.*

133 *D. Franciſcus a Nauarra olim prior Roncæuallis, poſt Archiepiſcopus Valentinus laudatus.*

134 *Religioſi Doctor qui excommunicatus.*

135 *Iudex non auxilians contra hæreticos vt excõmunicatus.*

136 *Aſſaſſinus quis ſit proprie et quis improprie.*

136 *Repreſalias quis concedat contra clericos etc.*

Vndecima cap. vbi periculum. de elect. eod. lib. § nulli. excommunicat omnes, qui mittunt literas, vel nuntium, vel clam loquuntur Cardinalibus incluſis conclaui ad eligendum Papam. 121

Declar. prima, quod non obligat ipſos Cardinales,

dinales, qui ſunt intus. Secunda, ꝙ quanquam Archid. in d.cap.nulli. quem ſequuntur Ioann.
121 Andr. Dominic.& Peruſ.cum alijs, dicat, vnũquodque horum trium ſecreto faciendum eſſe ad incurrendum: contextus tamen eius id de ſolo tertio ſignificat, quod ante nos dicit Caiet.

Duodecima in d.c.vbi periculum.§.præterea.excõmunicat Dominos, Gubernatores, & quoslibet alios magiſtratus ſeu officiales ciuitatis, vbi creandus eſt Papa, qui diligenter obbſeruari non fecerint omne id, quod eo tempore faciendum eſſe ſtatuitur in illo cap.

Huius declarationes miſſas facimus, quia raro, & in paucis locis ſunt neceſſariæ.

122 *Decimatertia. in cap. ſciant cuncti. de elect. lib. 6. excommunicat omnes, qui per ſe vel alios præſumpſerint vexare aliquam perſonam eccleſiaſticam, vel alia loca pia, eo quod rogati, ſeu alias inducti, eum pro quo rogabantur, ſeu inducebantur, eligere noluerint, vel conſanguineos eorum & cetera.*

Declar. prima, quod ad incurrendam hanc neceſſe eſt vt interueniat grauamẽ ſpolii, vel iniuſta proſequutio: & quod id fiat, quia noluit eligere eum pro quo fuit rogatus, vel ſuaſus: & ꝙ perſona eligenda ſit eccleſiaſtica: & quod grauamen ſeu moleſtia fiat rogato, vel eius conſanguineo, vel eccleſiæ, monaſterio, vel pio loco, Caietan. vbi ſupra, caſ. 34. Secunda, quod ex hac, infertur nos bene reſpondiſſe cuidam domino, eum non incurriſſe hanc, quod prætermiſiſſet largiri eleemoſynas conſuetas cuidam eccleſiæ, quia non fuiſſet electus in ea is, quem optaret. Tertia, quod per ſpolium intelligitur quæcunque acceptatio quorumlibet bonorum mobilium vel immobilium, occulta, vel violenta, iux. Archid. in d. cap. ſciant cuncti. Quarta, quod id ipſum quod dicitur de electione, dicẽdum eſt de præſentatione ſpectante ad perſonã eccleſiaſticam, ſed non ad laicam, iux. gloſſ. fin. in d. cap. ſciant. & idem de confirmatione, inſtitutione & poſtulatione, iuxta Domin. recep.

123 *Decimaquarta, in cap. generali de elect. lib. 6. excommunicat eos, qui vſurpare conantes noue ius cuſtodiendæ, & ſeruandæ alicuius eccleſiæ vacantis, præſumunt capere aliqua bona illius.*

Declar. prima, quod duo ſunt neceſſaria ad incurrendam eam, ſcilicet vt velint vſurpare tale ius, & vt capiant bona, ita vt alterum ſine altero non ſufficiat, Caiet. caſ. 38. & ante ipſum Dominic. in d. cap. conqueſtus. de for. comp. Secunda, quod qui hoc facit, eo quod ad eum pertinet ex fundatione vel antiqua conſuetudine, vel præſcriptione, non incurrit per finem illius cap. Tertia, quod noue vſurpare dicitur, qui nondum poſſedit 40. annos, iuxta gloſſ. eiuſdẽ cap. verb. de nouo.

124 *Decimaquinta in cap. indemnitatibus.§.poſtremo. de elect. lib. 6. excommunicat accerſitum in directorem electionis monialium, non temperantem a rebus ex quibus naſci, vel ali poteſt diſcordia.*

Declar. prima, quod nihil refert an is ſit religioſus, aduocatus, prudens vir, vel femina, iux. gloſſ. recept. in dicto §. poſtremo. Secunda, ꝙ hinc colligitur quantum errent, qui exiſtimant moniales S. Claræ & cuiuſcunque alius religionis, non poſſe accerſire aliquam perſonam extraneam, ſcientia, & conſciẽtia ad id idonea præditam, cui fidant ad faciendam ſanctam, & canonicam electionem ſuæ Abbatiſſæ, cum poſſint vocare medicos, chirurgos, latomos, fabros lignarios, & alios miniſtros ad res neceſſarias: cum canonica electio ſit maxime neceſſaria monaſterio, & recte factu difficillima, in qua tanta ſeſe offerunt dubia, vt pauci, quãuis ſint conſummata canonum peritia, eam ſic dirigant, quin ſuper aliquo errent. Verum eſt tamen cæteris paribus, quod ſatius eſſet vocari in directorem, eiuſdem ordinis virum, quam extraneum. Tertia, quod vt recte Dominic. ibi ait, non incurrit hanc, qui intereſt electioni nõ accerſitus in directorem, neque qui excitat, vel alit diſcordiam facta iam electione, iux. Caiet. vbi ſupra caſ. 80.

Decimaſexta in cap. fin. de offic. deleg. lib. 6. excõmunicat partem incitantem conſeruatorem ad procedendum in eis, quæ non continent apertam violentiam, vel iniuriam, & quæ requirunt altiorem indaginem. Hanc non incurrit, qui non eſt pars in iudicio, neque ſi eſt, & procurauit, ſed iudex non proceſſit per dicta ſupra eodem cap. numero. 51. Neque cum conſeruator datur cum clauſula, vt poſſit cognoſcere etiam de eo, quod requirit altiorem indaginem, vt communiter hodie conceditur. Quæ vero noue de hac re induxit Concil. Trid. videre licet ſeſſ. 14. cap. 5. de reform. 125

Decimaſeptima in cap. 1. de his, quæ vi. lib. 6. excommunicat eos, qui vi, aut metu conſequuntur abſolutionem, vel reuocationem ſententiæ excommunicationis, interdicti, vel ſuſpenſionis.

Declar. prima, quod non ſatis eſt inijcere metum, ſi abſolutio nõ fuit impetrata, Archid. ibidem. Secunda, quod nil refert an ſententia ſit iuſta vel iniuſta, gloſſ. ibidem: neque quod ſit lata a iure, an ab homine. Caiet. vbi ſupra caſ. 41. neque an ipſe excommunicatus faciat hoc, an alius, gloſſ. & communis ibidem. Tertia, requiritur vt timor ſit iuſtus, ſicut ſẽtit gloſſ. pen. in verbo, vim, eiuſdem cap. & communis ibidem: quanquam oppoſitum dicat Caiet. in d. caſ. 41. quod videtur tenendum quo ad forũ conſcientiæ, per poſita cap. 17. nu. 4. & 29. & melius cap. 23. nu. 51.

Decimaoctaua in cap. 2. de iudic. lib. 6. excommunicat eum, qui fingit caſum, vel fraudem aliquã facit, quo iudex ipſe vadat ad accipiendum teſtimonium

Digitized by Google

nium alicuius femina. Sed nil refert quod qui fingit ſit ipſemet iudex, neque quod iudex ſit clericus aut laicus, modo profectio perſonalis iudicis perficiatur: ſed non erit excommunicatus, ſi ipſe non fingi fecit, iuxta communem in d. cap. 2. & Caiet. vbi ſupra caſ. 59.

126 *Decimanona in cap. 2. de reb. eccl. lib. 6. excommunicat omnes, qui compellunt prælatos & alias perſonas eccleſiaſticas ad ſubmittendum perpetuo, vel in longum tempus, eccleſias, bona immobilia: aut iura earum laicis in caſibus iure prohibitis, & accepta referentes illis tanquam ſuperioribus patronis vel defenſoribus. Et qui aliquid horum habentes per aliquem contractum licite factum vſurpant pluſquam per illum illis eſt permiſſum, & admoniti ab eo non deſiſtunt.*

Declar. prima, quod ad incurrendam hanc eſt neceſſe interuenire omnes qualitates in ea tactas: & ideo iuxta gloſſ. illius cap. eam non incurrit, qui hoc facit ad breue tempus, quod iuxta communem eſt illud, quod eſt minus decem annis l. fin. ff. ſi ager. vectiga. vel emph. & gloſſ. clem. 1. de reb. eccle. & Deci. conſi. fin. 1. part. quidquid gloſſ. dicat cap. 2. de reb. eccle. lib. 6. Secunda, quod admonitio ſecundæ excommunicationis debet eſſe trina, iuxta gloſſ. & Sil. verb. excommunicatio 9. caſ. 19. Quanquam noſtra ſententia, vna eſt ſatis per gloſſ. celeb. clem. 1. §. 1. verb. requiſierit. de hæret. & reſolutionem Pan. & Deci. in cap. cum cauſa. de offic. deleg. quæ habet monitionem extraiudicialẽ, quam non facit iudex ad excommunicandum, ſuffi cere vnicam, & etiam eam quæ fit in iudicio alteri quam partibus litigantibus, & hæc eſt extraiudicialis, quę non fit partibus litigantibus, neque ad ferendam excommunicationem, quod gloſſam decepit, ſed ad incurrendum a iure ſtatutam. Tertia, quod hic modus ſubmiſſionis appellatur in Caſtella commenda, & quibus fit, commendatarij, vt apparet ex lege 1. tit. 3. lib. 1. ordina. Caſtellæ, quæ ſub alijs pœnis id prohibet.

127 *Vigeſima in cap. 1. de relig. domib. lib. 6. excommunicat eos, qui inſtituũt nouum ordinem religionis, aut accipiunt nouum habitum illius, & mendicantes. Exceptis quatuor ordinibus, qui abſque facultate ſpeciali Papæ recipiunt aliquem ad ſuum ordinem, et qui acquirunt nouam aliquam domum vel locum, aut vẽdunt ex acquiſitis.*

Declar. prima, quod non incurritur hæc, eo quod aliquis vel aliqua accipiat aliquem nouũ habitum, vt per ſe ſolitarius degat in ſua domo vel in alio loco, iux. gloſſ. ſing. in eod. cap. verb. habitum. quam commendat Panor. conſil. 5. lib. 1. modo non inſtituat ordinem viuendi in ſocietate. Secunda, quod noſtra ſententia Caiet. cap. 5. prætermiſit hanc: quia viſum illi fuit eam collectam fuiſſe a doctoribus ex quadam extrauag. relata per eum ibidem; vbi hoc ſignificat, quę non extenditur ad tot.

Vigeſima prima in cap. quanquam. de cenſ. lib. 6. excommunicat eos, qui per ſe, vel alios ſuo nomine, vel alieno exigunt ab eccleſijs, vel eccleſ. perſonis portorium, ſiue pedagium, et ducatum per ſe, vel alios pro ſuis perſonis vel ſuis rebus, quas non deferunt cauſa negotiandi. 128

Declar. prima, hanc hodie contineri in bulla Cenæ, iux. Silu. verb. excommunicatio 9. caſ. 21, ſed quia, vt recte declarauit noſtro iudicio Caiet. per illa verba, *Portoria prohibita*, ibi non includuntur portoria, quę licite exiguntur a laicis, ſed quæ illicite petuntur tam a laicis quam clericis: dictum Sil. limitandum eſt, vt non procedat quo ad ea, quæ licite exiguntur a laicis, qui non ſunt priuilegiati, quamuis illicite exigantur a clericis & laicis immunibus. Neque videtur poſſe fulciri dictum Silu. ad intelligendum illud generaliter, vt loquitur ſexta clauſula poſita ſupra eod. cap. num. 67. dictæ bullæ, quatenus excommunicat eos, qui exegerint aliqua onera ab eccleſiaſticis etiam ſponte concedentibus: quia noſtra ſentẽtia illa clauſula loquitur de oneribus impoſitis petitis, & rogatis ſaltem indirecte ratione prouentuum eccleſiaſticorum: & non de iis, quæ petuntur vt ab aliis quibuslibet laicis, prout ſignificatur in eadem clauſula, & in eius declaratione. Secunda, quod ex hoc infertur, nos bene concepiſſe reſponſionem negatiuam in illo dubio; An portorij exactores, ſeu publicani, qui exigunt a clericis portorium, ſeu vectigal, ſiue gabellam, ſeu ſiſam in caſibus prohibitis, incurrant excommunicationem Cenę, ſicuti hanc? quia dicendum eſt quod non. Tertia, quod ille ſolus dicitur exercere mercaturam, qui emit, vt vendat abſque mutatione eius: nõ autem qui emit in ſuos vſus, & poſtea per accidens vendit non mutando: nec qui emit vt vendat mutatam in aliam formam, iuxta Archid. & communem in dicto cap. 1. facit cap. eiiciens. 88. diſt. Quarta, quod monaſterium, vel clericus, qui habet venam ferrariam ſuam, & exportat eam in alias terras, vt inde ferrum conficiat, & vendat, non debet vecturam, iuxta Feder. conſi. 207. quem ſequitur Anchar. in dicto cap. quamquã. vt nec deberet ſuos prouentus eccleſiaſticos ſi deueheret, vel ſui patrimonij iuxta Cin. recept. in l. omnes. C. de epiſco. & cler. per illam legẽ in §. priuilegia. quamquam deberet, ſi emeret ſolam venam, & aliorum miniſtrorum manibus conficeret, iuxta Anchar. in d. cap. quamquam. num. 5. contra Feder. in hoc vltimo. Quinta, quod locatores, & agricolę partiarii prædiorũ eccleſiaſticorum, debent ſoluere pro ſua parte, iuxta Dominic. & Peruſi. in dicto cap. quamquam. Sexta, quod qui accipiunt guidagia, ſeu

Digitized by Google

ſeu ducatus,ſeu mercedem ob id,quod ducant, & portoria a clericis & eccleſijs perſoluentibus ſua ſponte, non incurrunt hanc iuxta omnes, ſed pauci ſunt,qui ſic ſoluant,iux.Caiet.caſ.39. Qui vero recipiunt fictas tallias, vel vectigalia illis impoſita, quãuis ſponte ſoluant,incurrunt eam, quę continetur bulla Cenę,de qua ſupra eod.cap.num.61.

129 *Vigeſimaſecunda,in cap. quoniam.de immun. eccle.lib.6. excommunicat impedientes iuriſdictionem & iudices eccleſiaſticos ample.* Sed quia id amplius facit bulla Cenæ, de qua ſupra eod.nu.69.eius rationem omittimus.

130 *Vigeſimatertia, in cap.fin. de immu.eccle.lib.6. excommunicat eos, qui habent dominium temporarium, & prohibent ſubditis, ne vendant uel emant quidquam perſonis eccleſiaſticis,neque molant frumẽta,neque coquant panes, neque praſtent alia officia.*

Declar.prima, quod per dominium intelligitur temporarium, ſecundum omnes. Secunda, quod non eſt neceſſe vt de hoc ſtatuto caueant ſed ſufficit vt imperent ſubditis,Dominic. ibidem. Tertia, quod vt ſupra dictum eſt eod.cap. nu.120 hoc ex ſe non eſt contra libertatem eccleſiaſticam, ſed contra ſocietatem vitæ humanæ:præſumitur tamen fieri contra eam,vt dicit textus ſingulariter: quia præſumitur quod intentio eſt vexare eam, Caiet. vbi ſupra caſ. 31.& 37. Quarta, quod ſtatuere, vt nemo vendat ſua prædia ei, qui non confert in communia vectigalia, non eſt ex ſe contra libertatem eccleſiaſticam, Dominic.ibidem quia intelligẽdum eſt, ita vt nõ comprehendat clericos, quãquam poſſet eſſe ob prauam intẽtionem, & iniuſtam extenſionem.

131 *Vigeſimaquarta in cap.2.ne clerici vel monach. lib.6.excommunicat religioſos, qui temere relinquũt habitum ſui ordinis.*

Declar. prima, quod hęc non incurritur ob honeſtam dimiſſionem, qualis eſt, quę fit iuſta de cauſa gloſſ. cap. ſi quis ex clericis.de vita & honeſt.cler. Secunda,quod neque etiam incurritur ob quamlibet dimiſſionem temerariam: quia quælibet dimiſſio abſque rationabili cauſa eſt talis: quia neceſſario vti debet religioſus ſuo habitu in omni loco cap. vidua. 20. quæſt. 1.cap.ſanctimoniales.23. diſt. ſaltem de honeſtate,iuxta S. Anton.2. part.tit. 24. cap.53. & quælibet talis non eſt peccatum mortale, cum dimiſſio ad currendum,vel iaculandum lapidẽ, non ſit talis,iux.Palud.in 4.diſt. 18.quęſt.3.colum.10. Tertia,quod nõ incurritur etiã ob quãlibet dimiſſionem temerariam mortiferã. quia non incurritur ob dimiſſionem vt expeditius fornicationi indulgeat,Silueſt.verb.excommunicatio 9.caſ.2.not.2.credens recte id,quod Palud. vbi ſupra prima facie huic contrarium dicit intelligi de eo, qui relinquit vt diſſimulatus ad fornicãdum vadat. Quarta, quod incurritur ob dimiſſionem quę fit ad vtendum alio ad ſcelus aliquod mortiferum, aut in tantum tempus aut ob talem cauſam & rationem,quod iudicio boni viri dicatur dimiſiſſe habitum, vt probat Silu. Quinta, quod ex hoc ſequitur quod non incurritur ob dimiſſionem,ſi non accipit alium: neque etiam ob acceptionem alterius adeo exiguo ſpatio, vt vix ſit notabile iudicio boni viri vt dicatur reliquiſſe, ſiue relinquat illum intra monaſterium,ſiue extra in aliquo hoſpitio, vel extra: vt qui reliquit hilari aliqua leuitate, vel ob lætum feſtum primę miſſæ, vel nuptiarum, vel doctoratus, vel alterius rei ſimilis ſecundũ ſententiam Card. in Clem. 2. de vit. & honeſt. cler. quęſt.3.Sexta,quod incurrit etiam, qui nõ dimittit omnino,ſed geſtat occultũ,iuxta gloſſ. ſing.in d.clem.2.verb.extrinſecus, & ſi oppoſitum teneat Pano.in cap.Deus qui.de vit.& honeſta.cler. cuius opinio videtur vera, cum non adeo occultat, quin familiares cognoſcant eũ eſſe religioſum: gloſſę vero, quando abſcondit ſic, vt non appareat talis familiaribus, vt optime innuit Caiet.caſ.61. Et eſt conſuetudo canonicis ſimplicibus regularibus in Hiſpania, qui communiter geſtant paruum habitum ſuper ſagulis veſte talari obrectis. Diximus, *Simplices*: quia ordinum militarium quales ſunt D. Iacobi & Chriſti, deferunt alia inſignia in veſtimentis exterioribus, quibus internoſcuntur pro religioſis. Septima, quod incurrit, qui dimittit etiam ad accipiendum alium alterius religionis,iuxta communem,quamuis immediate ſumat illum,iuxta Silu. verb.excommunicatio 9.caſ.25.quęſt.6.& Caiet.vbi ſupra,licet Lapus alleg. 34. & Dominic.in dicto cap.2.oppoſitum teneant, detorquentes textum a ſuo proprio ſenſu.

Vigeſimaquinta, quod Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 132
19. de regul. ſtatuit quod nullus regularis prætendẽs ſe vi, vel metu ingreſſum religionem, vel ante ætatem debitam profeſſum, aut quid ſimile, volenſque habitum quacunque de cauſa dimittere, aut etiam cum illo ſine licentia ſuperiorum diſcedere, audiatur, niſi intra quinquennium tantum a die profeſſionis, ac tunc non aliter, niſi cauſas quas prætenderit, deduxerit coram ſuperiore ſuo & ordinario. Quod ſi ante habitum ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandum quamcunque cauſam admittatur, ſed ad monaſterium redire cogatur, & nullo priuilegio ſuæ religionis gaudeat. Nullus etiam regularis cuiuſuis facultatis vigore transferatur ad laxiorem ordinem, neque detur cuiquam regulari facultas occulte ferendi habitum ſuæ religionis.

Vigeſimaſexta in d.cap.2.ne cler. vel monach.lib. 6.excõmunicat religioſos,qui vadũt ad aliqua ſtudia etiam theologica ſine licentia ſui prælati, aut cum ea, ſine cõſilio maioris partis conuentus.

Digitized by Google

Declar. prima, quod ſoleniori licentia indiget religioſus ad adeunda ſtudia, quam alia negotia: quia ad hæc ſatis eſt licentia ſui prælati; & ad illam non, ſine ſui conuentus. Secunda, quod non incurrit hanc, qui proficiſcitur ad alium locum vbi eſt conuentus ſui ordinis, & eſt ſtudium literarum ad ſtudendum, eo quod magis dicitur mutare conuentum, quam ire ad ſtudium literarum: iuxta Caiet. vbi ſupra caſ. 61. Tertia, quod non incurrit qui proficiſcitur cum ſola licentia ſuperioris prælati, a quo pendet licentia habitandi extra monaſterium, vti in ordinibus mendicantium. Quarta, quod neque etiam incurrit abbas, vel Prior ſuperior ob id q ad literarum ſtudia proficiſcatur ſine licentia ſui ſuperioris & conuentus, iuxta Anch. quem ſequuntur ibi Ioann. Andreas, Dominic. & Angel. verb. excommunicatio. caſ. 27. & communis: quamuis Peruſ. ibidem dubitet, & Silu. verb. excommunicatio 9. ca. 25. teneat oppoſitum, quod per locum a ſpeciali probatur hic non eſſe quem excommunicatum eo ſolo quod exeat monaſterium ſine licentia prælati non dimiſſo habitu, licet contrarium aſſerat Rebuff. ſine tex. in praxi. benef. de diſpen. cum regu. num. 17. Quin & videtur expreſſum in extrauag. viam. de regula. monitionem prærequiri, vt eiuſmodi exiens ſine licentia excommunicetur: quæ opinio Archid. obſeruata fuit Toloſæ erga Illuſtriſſ. D. Franc. a Nauarra, qui cum hoc Manuale Hiſpano ſermone componebamus, erat Reuerendiſſ. Epiſcopus Pacenſis, cum antea fuiſſet prior maior celeberrimi Monaſterij ſimul & Xenodochij ſeu hoſpitalis generalis Beatę Mariæ noſtræ Roncæuallis, qui illuſtribus virtutum eximiarum litterarum, & admirabilis vitæ, & conſuetudinis ornamētis, & inſignibus in illud vſque tēpus ſemper ſuam regiam ſtirpem honeſtauit, atque decorauit, quemque tunc Cæſarea Maieſtas archiepiſcopum Valentinum deſignauit, declarans exterioris dignitatis acceſſione incrementa interiora heroicarum eius virtutum, quę diuino munere in dies magis, ac magis illuſtriores fiebant, & ferebantur in cœlum, vbi iam a multis annis, vt par eſt credere, tam feliciter fruitur Chriſto, quam ſancte vixit in terra: cui viuenti vt magno tempore ſuauiſſime conuixi, vtinam liceat poſt fata mea, quæ longe abeſſe nequeunt, beate conuiuere æternum. Amen.

134 *Vigeſima ſeptima in d. cap. 2. excommunicat Doctores, qui docent leges, aut medicinam religioſos, qui reliquerunt ſuum habitum, aut detinent eos arroganter in ſuis ſcholis.*

Declar. quod quatuor faciunt hanc incurrere. ſ. quod auditor ſit religioſus, & audiat leges vel medicinam, & id fiat relicto habitu: & quod doctor id ſciat, eumque doceat, vel arroganter detineat in ſuis ſcholis. iux. Caiet. in d. caſ. 61. quamuis Archid. in d. cap. 2. & Ioan. And. & Silueſt. verb. excommunicatio 9. caſ. 26. teneant non eſſe neceſſe vt relinquat habitū (quia licet auditio non relicto habitu ſufficiat, vt doctor incurrat aliam excommunicationem latam per capi. nuper. 1. & cap. ſi concubinæ. de ſent. excommu. contra participantes cum excommunicato in crimine, ob quod excommunicatus, vt participans doctor, qui prælegit leges vel medicinam religioſo, poſtquā ob auditionē incurrit excōmunicationem: non tamen ſufficit ad incurrendā hanc, quæ requirit habitus dimiſſionem.

Vigeſima octaua in cap. 2. de hæret. lib. 6. excommunicat eos, qui ſcienter præſumunt ſepelire in loco ſacro hæreticos, credentes, & eorum receptatores, defenſores, aut fautores, et prohibet abſolutionem, quouſque ſuis proprijs manibus e ſepultura extrahant, et foras mittant.

Declar. prima, quod qui ſint hi credentes, & qui ſint implicite, & non explicite hæretici, dictum eſt ſupra, num. 56. Secunda, quod tam laicus quā clericus hanc incurrit, Ioan. And. in d. cap. 2. quem ſequitur Peruſ. cum communi.

Vigeſima nona in cap. inquiſitionis. de hæret. lib. 6. octo excommunicationes complexa, excommunicat omnes habentes iuriſdictionem temporariam non obedientes epiſcopis, et inquiſitoribus in requirendis, prehendendis, et cuſtodiendis hæreticis, credentibus, defenſoribus, et fautoribus: et qui non perduxerint illos ad Curiam, et loca, ad qua requiruntur: et qui non prehenderint prædictos, poſtquam eorum brachio ſæculari fuerint traditi, ad puniendum illos ſine mora: et eos qui poſtquam prehenderunt, dimittunt ſine licentia epiſcopi, vel inquiſitoris: et eos qui aliquo modo cognoſcunt, vel iudicant de crimine hæreſis: et qui directe, vel indirecte impediunt epiſcopos, aut inquiſitores in illorum proceſſibus: et eos qui ad aliquid prædictorum præbuerint auxilium, conſilium, vel fauorem. 135

Declar. prima, quod hæc non eſt reſeruata, ſed illi, contra quos datur, toties incidunt in eā, quę eſt bullę Cenę, quoties ſe faciunt fautores huius peſtiferę gentis, Caiet. vbi ſupra caſ. 2. & probatur per clauſulam primam bullę poſitam ſupra eod. cap. num. 55. & 56. Secunda, quod ſi epiſcopus iuuaret vnum, & inquiſitor contrarium, debet ſuperſedere, iuxta Ioan. And. in d. cap. vt inquiſitionis.

Vigeſima nona in cap. 1. de homicid. lib. 6. excōmunicat omnes eos, qui per aſſaſſinos interficiunt aliquē Chriſtianum, aut iubent interfici, quamuis non ſequatur mors, aut receperint, defenderint, vel celauerint.

Declar. non incurrūt hanc, qui faciunt interficere ob pecuniam, quamuis hmōi interfectores vulgus Italicum appellet aſſaſſinos: quia nō ſunt proprie tales. illi .n. ſoli certi quidā pagani

ditionis

Digitized by Google

ditionis cuiuſdam domini, ita perſuaſi vt putent præcellens opus eſſe interficere, quē ſuus dominus iubet, quomodocunque, & quacunque de cauſa iubeat: & non eſſe id omittendum quāuis ob id occumbere oporteat, vt gloſ. Ioan. And. & Archid. ſentiunt in d. cap. & Aret. in conſi. ante pe. col. 16. vbi non fuit auſus tueri contrariam opinionem.

136 *Trigeſima in cap. 1. de vſur. lib. 6. excommunicat clericos, qui non ſunt epiſcopi, ob vnumquodque ex quatuor, ſcilicet, quod permittunt manſuri in ſuis terris fœneratores publicos alienigenas, vel quod nō expellunt eos ex illis, vel quod locant illis, vel alio prætextu concedunt domos ad vſuras exercendum.*

Declar. prima, in excommunicationem duorum priorum caſuum incurrunt ſolum clerici, qui ſunt domini; in poſteriores quilibet, vt annotauit Caietanus vbi ſupra caſ. 52. Secunda, quod per alienigenam intelligitur qui non eſt natus in illa terra, neque eſt filius orti in ea: quia dicit alienigena, & alius non oriundus, iuxta communem. Tertia, quod nihil refert an fœnerator ſit Iudæus vel Chriſtianus quo ad hoc iux. Dominic. & Peruſ. in d. cap. 1. Quarta, quod non ſatis eſt dare domum in habitationem, vel in hoſpitium, niſi concedat ad fœnerandum actualiter, vel virtualiter, iuxta ſententiam communem ibidem.

Trigeſimaprima in cap. 1. de iniur. lib. 6. excommunicat eos qui concedunt, vel extendunt repreſalias in eccleſiaſticos, vel eorum bona, niſi intra menſem à conceſſione, vel extenſione reuocauerint.

Declar. prima, quod hæc locum habet tam in repreſalijs, quæ iuſte conceduntur contra gentem, vel ciuitatē, vnde eſt clericus vel eccleſia, quam in his quæ iniuſte: quia textus generaliter edicit, & eadem eſt ratio quo ad hoc. Secunda, quod concedere pertinet ad ſuperiorem, qui concedit, & extendere ad inferiorē, cui conceduntur gloſſ. d. cap. 1. verb. extendit. Tertia, quod qui concederet repreſalias contra bona alicuius clerici propter ſibi debita, iudicans hoc conuenire, non incurreret hanc, iuxta Archid. quem Ioan. Andr. Dominic. & Peruſ. probant: quod validis rationibus cōfirmat Caiet. vbi ſupra caſ. 53. Quarta, quod propter debita clerici vnius epiſcopatus, non poſſunt concedi contra bona alterius clerici eiuſdem epiſcopatus, gloſſ. eiuſdem cap. verb. concedi.

Trigeſimaſecunda in cap. felicis. de pœn. lib. 6. §. quapropter. excommunicat omnes principes, & alios dominos, & iudices non obſeruantes tenorem illius ſtatuti contra percutientes vel inſequentes hoſtiliter aliquem Cardinalem. Quæ hodie videtur facta bulla Cenæ, vt ſupra eod. cap. nu. 96.

Excommunicationes clementinarum nulli reſeruatæ.

SVMMARIVM.

Excommunicatio trigeſimatertia nō reſeruata, & prima clementinarum, in frangentes ſequeſtrum vel impedientes &c. Trigeſimaquarta in ſepelientes in loco interdicto num. 137. Trigeſimaquinta in religioſos qui ſibi appropriant decimas, nume. 138. Trigeſimaſexta, in religioſos adeuntes aulas, ad nocendum num. 138. Trigeſimaſeptima, in monachos habentes arma in monaſterio. num. 139. Trigeſimaoctaua in impedientes viſitationem monialium nume. 140. Trigeſimanona, in imitantes ſtatum beguinorum num. 140. Quadrageſima in contrahentes matrimonium in ſex caſibus, num. 141. Quadrageſimaprima in inquiſitores pecuniam accipiētes, & cetera. num. 142. Quadrageſimaſecunda, in facientes ſtatuta ad ſoluendum vſuras num. 143. Quadrageſimatertia in mendicantes, accipientes domos num. 144. Quadrageſimaquarta in religioſos ſuadentes decimas, nume. 145. Quadrageſimaquinta in negligentes diſſuadere decimas & cetera. num. 145. Quadrageſimaſexta, in religioſos non ſeruātes interdictum nume. 146. Quadrageſimaſeptima, in impugnantes litteras Papæ electi nume. 147. Quadrageſimaoctaua, in interpretantem clementinam Exiui num. 147. Quadrageſimanona, in bizochos aut beguinos num. 148. Quinquageſima, in imprimentes libros ſine examine, nu. 148. Quinquageſimaprima, in impediētes nunciorū receptionē num. 146. Quinquageſimaſecūda, in alienantes vel locantes bona eccleſiaſtica num. 149. Quinquageſimatertia, in mulierum raptores & cetera. Quinquageſimaquarta, in cogentes ad matrimonia minus libera. Quinquageſimaquinta, in cogentes virginem & cetera ingredi monaſterium & cet. Quinquageſimaſexta in impedientes virginum ſanctam veli accipiendi voluntatem &c. Quinquageſimaſeptima, in concedentes locum ad duellum &c. Quinquageſimaoctaua in committentes duellum & cet. Quinquageſimanona, in dantes conſilium in cauſa duelli, & illius ſpectatores. Sexageſima, in non habentes pro authenticis libros ſacrorum bibliorum &c. Sexageſimaprima, in mulieres ingredientes clauſtra monaſteriorum. Sexageſimaſecunda, in male tractantes miniſtros inquiſitionis. Sexageſimatertia, in ſcientes & non reuelantes iniurias Cardinalibus. Sexageſimaquarta, in capientes fructus beneficiorum primi anni etc. Sexageſimaquinta in moniales exeuntes monaſteria etc. Sexageſimaſexta, in capientes Chriſtianos in ſeruos. Sexageſimaſeptima, in nō parentes inquiſitioni generali, nu. 150.

137 Sequeſtra infringens cur hodie excōmunicatus.

138 Decimas ob retentas quis religioſus incurrat excommunicationem.

138 *Religioſus adiens regiam ad nocendum prælato, vel monaſterio.*

139 *Canonicus regularis arma geſtans an excommunicatus.*

140 *Viſitationem monialium impediens eſt excommunicatus.*

144 *Inquiſitores ob acceptam pecuniam quomodo excommunicati.*

144 *Religioſus quis loca ad habitandum accipiens excommunicatus.*

145 *Religioſus quis diſſuadens, vel non ſuadens decimas eſt excommunicatus.*

146 *Religioſi non ſeruantes interdictum eccleſiæ matricis excommunicantur.*

147 *Papa ſimul ac electus, eſt confirmatus a Deo.*

147 *Gloſſare clementinam, exiui. de verb. ſign. an prohibitum.*

148 *Impreſſio & editio librorum vt prohibita.*

149 *Legati qui impedit receptionem eſt excommunicatus.*

147 *Locat qui bona eccleſiaſtica vltra tres annos an excommunicatus.*

137 TRigeſimatertia in clem. 1. de ſequeſt. poſſeſſio. & fruct. excommunicat eos, qui capientes fructus beneficij impediant, vel infringunt ſequeſtrum inductum ſuper beneficio ab ordinario ob latam in curia Romana vnam ſententiam definitiuam ſuper poſſeſſione, vel proprietate eiuſdem.

Declar. quod viſum fuit Caiet. vbi ſupra caſ. 43 hunc caſum raro contingere: quod aliquando mirũ nobis fuit cernentibus quotidie ſequeſtra poni, & infringi, & impediri, donec aduertimus ſequeſtra huius temporis non poni ab ordinarijs, de quibus loquitur hic textus, ſed ab ipſis auditoribus Rotæ, auctoritate Papæ: & ſic hodie non incurritur hęc lata a iure, ſed alias quam fert iudex, qui decreuit ſententiam.

Trigeſimaquarta in clem. 1. de ſepult. excommunicat ſepelientes aliquem in loco ſacrato interdicto in caſibus non permiſſis, aut interdictos nominatim, vel excommunicatos publicos, aut vſurarios manifeſtos.

Declar. prima, quod incurrunt hanc clerici exempti, & non exempti, laici, feminæ, gloſſ. 1. d. clem. etiam ſi iuſſu prælati hoc faciant, Card. queſt. 3. ibidem. Secunda, quod incurrunt ſepelientes in eccleſia, idem quæſt. 7. ibidem: quãuis textus non loquatur niſi de ſepelientibus in cœmeterio, non tamen de ſepultis in agris, & locis profanis, etiamſi ſint coniuncta ſacratis gloſſ. 3. ibidem. Tertia, quod omnes & ſoli illi videntur hodie quo ad hunc effectum publici excommunicati, vel nominatim interdicti, qui pro talibus ſunt denunciati per extrauag. ad euitanda. relatam ſupra eodem cap. nu. 35. quanquam gloſſ. 7. eiuſdem clem. & doctores ſuper illa, & Pan. Fel. & alij in cap. exceptionem. de exception. aliud dicant. Quarta, quod vſurarius manifeſtus dicitur quo ad hoc, qui notorie ſine palliatione ſiue ſimulatione intereſſe, vel aliorũ contractuum fœnerat, ſecundum mentem communem, quam exprimit Caiet. caſ. 46. Quinta, quod ſolum qui ſepeliunt, & collocant corpus in ſepultura incurrunt hanc, & nõ qui efferunt, vel proſequuntur, aut diuina officia peragunt, iux. glo. eiuſdem clem. verb. ſepelire. quamuis ſolus baiulus ſepeliret iuxta Caietanum, quod videtur defendi poſſe per adducta ſupra quamuis gloſſ. ſing. cum communi refragetur in eadẽ clem. eo quod conſtitutio eſſet ludibrio contra cap. commiſſa de elect. lib. 6. pro qua facit limitatio quędam ibi tacta, & fundata in cap. ſignificauit. de iudę. At quis audeat dicere mille proſequentes funus excommunicari, vno ſolo baiulo ſepulturę inferente, quod conſequeretur ex gloſſ. Sexta, quod neque ſepelientes incurrunt, niſi ſcienter & præſumptiue id faciant: & ita qui crederent eos fuiſſe abſolutos aut dediſſe cautionem iuſtam, non incurrerent eam, Caiet. vbi ſup. Septima, quod horum abſolutio ſine debita ſatisfactione, eſt iniuſta & nulla: quia prçfata clem. habet, ut ſine illa nullatenus abſoluantur: quæ dictio nullitatem ipſo iure inducit iuxta gloſſ. ſingul. clem. 1. de ſequeſt. poſſeſſ. 138

Trigeſimaquinta in clem. 1. de decim. excommunicat religioſos quoſcunque, qui noualium aut alias decimas eccleſijs debitas ad eas ex aliqua cauſa legitima non ſpectantes appropriare ſibi præſumpſerint: aut qui exquiſitis coloribus & dolis vſurpant: & eos qui non permittunt vel prohibent ſolui decimas eccleſijs animalium ſuorum familiarium, vel paſtorum vel aliorum que ſuis commiſcent ſiant animalibus, qua in fraudem eccleſiarum in multis locis emunt, & tradunt venditoribus, vel alijs tenendas aut terrarum, quas colendas alijs tribuunt, ſi requiſiti ab ijs quorum intereſt, non deſiſtant intra menſem: aut ſi quod contra prædicta præſumpſerint vſurpare, non reſtituerunt competenter intra duos menſes eccleſijs læſis.

Declar. prima, quod hanc incurrunt quilibet religioſi, quamuis ſint ordinum mendicantium: ſed non laici, neque clerici ſeculares. gloſſ. 1. eiuſdem clem. neque religioſus translatus ad eccleſiam ſecularem: quia non eſt ſimplex religioſus, Silu. verb. excõmu. 9. caſ. 39. neque etiã noſtro iudicio, incurreret ſuſpenſionem quam incurrunt alij religioſi, qui habent beneficia regularia, per dicta ſupra eodem cap. num. 103. in excommunicatione clem. 1. de priuileg. per quandam deciſionem Feli. in cap. tua. 1. de iure iuran. Secunda, quod nemo eam incurrit eo ſolo, quod non ſoluit, niſi approprient, vſurpet, aut prohibeat, vel non permittat gloſſ. recept. ibidem verbo prohibuerunt. Tertia, quod non incurrunt qui hoc faciunt, credentes eas pertinere

nere ad ſua beneficia per priuilegium vel præſcriptionem: quia textus habet, præſumpſerũt, & ita requiritur dolus, per dicta in repet. cap. accepta. de reſt. ſpol. oppoſ. 8. num. 32. & ſeq. Quarta, quod ſufficit vna requiſitio gloſſ. verb. facta. eiuſdem clem.

139 *Trigeſimaſexta in clem. ne in agro. §. quia vero. de ſtatu monach. hæc excommunicat religioſos ſimplices, qui petunt aulas principum animo nocendi ſuis prælatis, aut monaſterijs.*

Declar. quod hæc incurritur ab eo qui prædictum facit, quamuis proficiſcatur in aulam cum facultate, ſiue licentia gloſſ. in verb. ipſo facto. recep. communiter in d. §. quia vero.

Trigeſimaſeptima in ead. clem. & eod. §. excommunicat monachos, qui ſine facultate abbatis habent arma intra clauſtra monaſteriorum.

Declar. prima, quod non incurrunt hanc canonici regulares gloſſ. 3. recepta. eiuſdem clem. neque qui habent lapides, & baculos glóſ. 3. eiuſdem clem. quidquid dicat Pan. in d. clem. non quia non ſint propriè arma, ſed quia non fuit legis intentio intelligere de illis, & quia per ſe non ſunt bellica, quamuis per intentionem fieri poſſunt talia, per ea, quę late diximus in repe. c. ita quorundam. not. 31. num. 131. de Iudæis & tactum eſt ſupra, num. 63. Incurrunt tamen qui habent caſſides, thoraces, & alia arma defenſiua, quæ ex ſe ſunt talia, ſecundum cõmunem. Secunda, quod clauſtrum eſt locus vnde exire non licet ſine facultate, Card. ibidem. Tertia, quod non incurrit qui per negligentiã, ignorantiam iuris, vel obliuionem, ſine praua intentione offendendi habet eiuſmodi arma, etiam in cubiculo, Caiet. caſ. 63. neque qui habet ad reſiſtendum ſuo abbati, quem probabiliter timet ſe inuaſurum, Card. ibidem. neque qui habet in alio monaſterio: neque qui foris venit cum illis in monaſterium, niſi in eodem ſeruarit, gloſſ. in verb. tenentes. eiuſdem clem.

140 *Trigeſimaoctaua in clem. attendentes. §. fin. de ſtatu mona. excommunicat eos qui præſumunt impedire viſitatores monialium in eo, quod ſtatuitur a concilio in dicta clem. ſi a viſitatoribus admoniti non ceſſauerint.*

Declar. quod hęc admonitio fieri debet poſito iam impedimento, & non ſat eſt ea, quam ante nonnulli viſitatores faciunt: quamquam ſatis eſt, vt ſit generalis, gloſſ. recepta ibidem.

Trigeſimanona in clem. 1. de relig. domib. excommunicat fœminas, quæ ſequuntur ſtatum beguinarũ, vel de nouo inſtituunt, & religioſos, qui eas iuuant cõſilio, auxilio, & fauore.

Declar. quod non includuntur hac moniales tertij ordinis S. Dominici, neque S. Franciſci, neque fœminæ, quæ ſine regula aliqua degunt in ſuis domibus, vel ſuorum patrum, vel cognatorum, vel aliorum, cœlibes inſeruientes Deo, vt ab ipſo afflatę fuerint, iuxta Caiet. vbi ſupra caſ. 6. & communem in d. clem.

Quadrageſima in clem. 1. de conſang. excommunicat eos, qui ſcienter in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis conſtitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur, nec non religioſos, moniales, ac clericos in ſacris ordinibus conſtitutos matrimonia contrahentes, & inter eos ſcienter eadem celebrantes. 141

Declar. prima, quod hæc ligat ſeptem genera hominum, quamuis gloſſ. 1. eiuſdem clem. recepta dicat ſex: quia omittit clericum, qui ſciẽs eiuſmodi celebrat contractum. Secunda, quod interpretatio Caiet. principalis, vbi ſup. caſ. 47. huius clem. eſt obſcurior ipſa: & quod non incurritur ob matrimonium contractum cum Iudæa, Saracena, vel Pagana, vel cum affine ſpirituali, vel cum qua intercedit publicę honeſtatis impedimentum, vel aliud quodlibet, quamuis ſit tale, vt impediat valorem matrimonij, niſi in ſolis prędictis ſeptem caſibus: nec in iſtis, niſi quando ſine iuſta diſpenſatione contrahitur, iuxta dictam gloſſ. 1. & ſine conditione, ſi Papa diſpenſauerit, Couar. in epit. cap. 3. nu. 7. Tertia, quod illud aduerbium, *ſcienter*, tres priores caſus tantum reſpicit, & in ſeptimo loco eius ponitur, *ſciens*: quia in alijs non eſt cõmuniter locus ignorantię: vbi tamen eſſet, idẽ iuris foret, vt ſentit gloſſ. verb. contrahentes. eiuſdem clem. recept. ſub fin. Quarta, quod a pœna iſtius clem. ſola ignorantia facti probabilis excuſat ſecundum gloſſ. verb. *ſcienter*. quam dixit ſingularem Præpoſitus in cap. ex parte 1. col. pen. de appel. contra quam tenui prælegendo illam Salmanticę, & nuper conſulendo in ſacro Pœnitentiarię prętorio, cum Ioan. Imol. & Bonifac. ſuper eadem. Tum quia dicta clem. nõ loquitur ſimpliciter de contrahente, ſed de cõtrahente ſcienter, & lex puniens facientem aliquid ſcienter, requirit dolum, l. ſed ſi lege. §. ſcire. ff. de pet. hęred. a quo quęlibet ignorantia etiam craſſa excuſat, l. igitur. ff. de lib. cau. & l. plagij. C. ad leg. Flau. de plag. vbi gloſſ. hoc dicit, citans in id alias leges in verbo, iuſta. Tum quia alioqui nil referret, an lex diceret ſimpliciter qui contrahit vel qui ſcienter cõtrahit, quod eſt contra mentem omnium. Tum quia certum eſt, quod quacunque ignorantia quis aliquid faciat, vere non facit ſcienter: & ita vere non cõtinetur lege lata cõtra facientem ſcienter: quãuis quo ad forum exterius aliud interdum præſumi poſſet, ſed hic de foro cõſcientiæ agimus. Tum quia quæcunque ignorantia, quę nõ eſt tantum comes, ſed etiam cauſa ſine qua non fieret actus, diminuit de culpa illius, ſecundum S. Thom. recept. 1. 2. quęſt. 74. art. 1. Quinta, quod non incurrunt contrahendo ſponſalia, ſiue matrimonium per verba de futuro, neque ob id quod rem habeant ante illa, gloſſ. ſingu. d. clem. uerb.

contrahere.

Digitized by Google

contrahere. neque poſtea, ſi eam habuerunt ſine volũtate maritali, ſecus ſi cum hac habuerunt, incurrunt; in quo caſu intelligenda eſt d. gloſſ. quę eſt vera ſecundum antiqua iura, non poſt Concil. Trid. in locis vbi legitime publicatũ eſt, ſecundum quod hodie nulla ſponſalia poſſunt tranſire in matrimonium per copulam: quia nullum eſt validum, niſi fiat ſaltem coram parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, vt dictum eſt ſupra cap. 24. num. vlt. per præfatum Concil. explicatum in cap. 12. nu. 28. qui hoc addendum erat: ſicut & huic loco addendum eſt, quod habetur in cap. 22. nu. 43. Sexta, quod ad incurrendam hanc non ſufficit, quod ſcientia ſupradictorum impedimẽtorum ſuperueniat poſt contractum, licet ſufficiat ad peccatum ſi non ſeparentur, ſecundum gloſſ. communiter recept. in dicto verb. *ſcienter*. Septima, quod qui præbent conſilium, auxilium, vel fauorem ad id, vel mandant, non incurrunt hanc, quæ contra ſolos contrahentes matrimonium, & clericum celebrantem datur, vt patet ex verbis: quamquam per conſtitutiones ſynodales ſolet extendi etiam ad teſtes. Octaua, quod qui contrahit matrimonium ob timorem, qui in alijs contractibus foret iuſtus, non incurreret, per ſupra d. cap. 22. nu. 50. licet peccaret mortifere, etiam ducendo conſanguineam in tertio vel quarto gradu: quia talem tranſgreſſionem iuſtus timor nõ excuſat a mortali, iuxta Caiet. 1. 2. quæſt. 96. art. 4.

142 *Quadrageſimaprima in clem. 2. de hæret. excommunicat omnes inquiſitores, & commiſſarios ſuos, aut epiſcopi, vel capituli ſede vacante, qui prætextu ſui officij illicite ſumunt pecuniam aliquam & qui ſcientes confiſcant bona eccleſiaſtica.*

Declar. prima, quod per commiſſarium poteſt intelligi vicarius epiſcopi, Caiet. in ſum. verb. excommunicatio caſ. 4. & per pecuniam quęlibet res quæ illa ęſtimari poteſt, cap. totum. 1. quæſt. 3. & gloſſ. in d. clem. 2. Secunda, quod eſt caſus epiſcopalis, ſed pręcedere debet ſatisfactio, & alias non valeret: quia adimit poteſtatem, dicendo, quod non poſſint abſolui ſine ea: quod eſt verum quando poteſt ſatisfacere ſecũdum gloſſ. in verb. ſatisfecerit. in d. clem. 2. niſi in articulo mortis. Tertia, quod non eſt ſoluenda pęna vltra id, quod fuit acceptum, vt valeat abſolutio, iux. gloſſ. ibid. verb. officij. quæ probat quandam concluſionem ſingularem ſupra poſitam, cap. 23. num. 65.

143 *Quadrageſimaſecunda in clem. 1. de vſur. excommunicat omnes officiales ciuitatum, vtcunque appellentur, qui faciunt, ſcribunt, vel dictant ſtatuta vt ſoluantur vſuræ, uel quod ſolutæ non poſſunt repeti: & eos qui iudicant vſuras eſſe ſoluendas, aut non eſſe repetendas ſolutas: & qui addd poteſtatem habentes non eradunt a libris talia ſtatuta, vel conſuetudinem vim eorum habentem.*

Declar. prima, quod duo requiruntur ad incurrendum hanc, ſcilicet quod ſint officiales ciuitatum, & quod faciant aliquid ex ſex prędictis in ea prohibitis, Caiet. vbi ſupra caſ. 51. & ideo qui ſententiam ſcribit, eam non incurrit, gloſſ. recept. in d. clem. verbo iudex: quamuis in caſu cap. nouerit. de ſent. excom. de qua ſupra eo. cap. nu. 19. in princ. incurrat. Secunda, quod non incurritur ſtatuendo, vt nemo accipiat pro vſura, niſi tantum quid pro viginti in menſem, iux. gloſſ. ſing. in d. clem. 1. verb. facere. per quam iampridem defendimus quandam legem Luſitaniæ.

Quadrageſimatertia in clem. cupientes. de pœn. excommunicat omnes religioſos mendicantes, qui accipiunt nouas domos, vel noua loca in habitationẽ, aut commutant, vel alienant acquiſita ante Concilium Lugdunen. aliquo titulo. 144

Declar. prima, quod non incurrit hanc, niſi qui eſt mendicans, & pręſumit facere aliquam rem ex his tribus per prędictam clem. coniunctam prædicto cap. 1. & ob id non incurrunt qui relinquunt, vel mutant accepta poſt Concilium de quo d. cap. 1. quia illud relinquere, & mutare ad hos ſolum refertur, iuxta Anch. & Dominic. ibidem. Secunda, quod neque etiam incurrit, qui ad finem, vt ſit eremita, accipit, vel conſtruit ſibi aliquam domum remotam a populis, vt probatur ibidem ſub finem, vel ob aliam cauſam, quam ad habitationem antiquam, iux. Dominic. & commu. in d. cap. 1. Tertia, quod Papa Iulius II. de quo in ſupplemento fol. 8. conceſſ. 27. conceſſit Minimis, vt non obſtante hac prohibitione, poſſint recipere quaslibet domos, & ędificare baſilicas, ſiue eremitoria, & loca in ſuam habitationem, ſine alia facultate apoſtolica: & per conſequẽs omnes qui eiſdem priuilegijs gaudebunt, vt gaudent fratres minores Obſeruantiæ per participationem. Quarta, quod etiam poſſunt miniſtri prouinciales obſeruantię per priuilegium Leonis X. in d. ſupplemento fol. 93. conceſſ. 27. occurrente neceſſaria cauſa, transferre, vel mutare eccleſias, tam fratrum, quam monialium ab vno loco in aliũ, & conuertere priora loca ad vſus humanos, vt melius videbitur conducere eiuſmodi locis, & monaſterijs, ſic vt materia ędificiorum adhibeatur ad alteram eccleſiam.

Quadrageſimaquarta in d. clem. cupientes. excommunicat religioſos, qui concionantur, vel alias dicunt aliquid ad auertendos audientes a ſoluendis decimis debitis eccleſijs. 145

Declar. prima, quod tria requiruntur ad incurrendam hanc, Caiet. vbi ſupra caſ. 65. ſcilicet, quod ſit religioſus, quod habeat intentionẽ auertendi, & quod decimæ debeantur eccleſiæ. Addimus quartam, vt audientes ſint, qui eas debent, vt

bent, vt

Digitized by Google

ber, vt palam colligitur ex eodem textu. Secunda, quod nullus religioſus excluditur ab hac, ſiue ſit, ſiue nõ ſit mendicans, gloſſ. verb. religioſi. recept. in dicta clem. & quod nulla religioſa, & nullus laicus, neque clericus ſæcularis comprehenduntur ſecundum Guiliel. receptum cõmuniter ibi, & gloſſ. pręd.

Quadrageſimaquinta in d. clem. cupientes. excommunicat religioſos, qui de induſtria nullum conſcientiæ ſcrupulum incutiunt in confeſſionibus pænitentibus de ſolutione decimarum, et poſtea non expiata hac negligentia, cum commode poſſint, præſumunt concionari.

Declar. prima, quod quinque requiruntur ad incurſionem huius. Primum, quod ſit religioſus. Secundum, quod fuerit negligens in onerando ſcrupulo conſcientiam pænitentis in confeſſione, vt ſolueret decimas. Tertium, facere hoc ſcienter, & non purgare illam negligentiã, cum commode poſſet. Quartum, concionari abſque purgatione illius. Quintum, quod non ſit religioſus monaſterij, quod accipit decimas. Secunda, quod ad hanc non eſt neceſſe præcedere requiſitionem: quia id non colligitur ex litera, & notat Caiet. caſu 66. quanquã Silu. ſentiat oppoſitum verb. excõicatio 9. caſ. 45.

145 *Quadrageſimaſexta in clem. 1. de ſent. excommu. excõicat religioſos, qui nõ ſeruãt interdictũ vel ceſſationem a diuinis, quam ſeruat eccleſia cathedralis, vel matrix, vel parochialis oppidi.*

Declar. prima, quod in hanc non incidunt laici, neque clerici, ſed ſolum religioſi: & hi ſic, ſiue ſint mendicantes, ſiue non, gloſſ. verb. religioſi d. clem. recept. ſi ſciunt obſeruationẽ interdicti gloſſ. ibidem verb. ſciuerit. Secunda, ꝙ non habet locum in interdicto vel ceſſatione ſpeciali, ſed ſolum in generali. Tertia, quod habet locum etiam in interdicto, vel ceſſatione inualida, ſiue nulla, ratione præcedentis appellationis, vel alia, gloſſ. d. clem. probata communiter, & ſingulariter ſecundum Rauennatem ibidem. Quarta, quod non ſatis eſt illud obſeruari a nonnullis canonicis, ſi portionarij, vel alij capellani non ſeruant illud, & celebrant publice. Quinta, quod quando non eſt in oppido eccleſia cathedralis, neque matrix, & ſunt multæ parochiales diuiſę, neceſſe eſt ab omnibus eã obſeruari ad huius incurſionem, gloſſ. cum cõmu. eiuſdem clem. verb. matricem. quamuis parochialis, intra cuius fines ſitum eſt monaſteriũ, obſeruet, Cardin. Panor. & Imo. cõtra Steph. in d. clem. Sexta, quod quamuis religioſi teneantur obſeruare quod matrix obſeruat, etiam ſi nullum ſit: non tamen ſunt immunes ab obſeruatione validi, licet a matrice non ſeruetur, gloſſ. celebr. & recept. in verb. obſeruare, & verb. obijcere. d. clem. 1. Immo incurrerent, niſi ſeruarent, pœnas per alios textus poſitas c. fin. de exceſſ. prælat. cap. authoritate. cap. epiſcoporum. de priuil. lib. 6. Septima, quod habet locum in omnibus interdictis, & ceſſationibus generalibus poſitis a iure vel ab homine, quacũque auctoritate, vt bene determinat Boniſac. in d. clem. colum. 10. contra aliquas limitationes, Card. & Imol. Octaua, quod Cõcil. Triden. ſeſſ. 25. cap. 12. de regul. ſtatuit quod cenſuræ & interdicta nedum a Sede Apoſt. manantia, ſed etiam ab ordinarijs promulgata mãdante Epiſcopo, a regularibus in eorum eccleſijs publicẽtur, atque ſeruentur.

Quadrageſimaſeptima in extrauag. fin. de ſenten. excom. inter communes, quæ ibi tribuitur Clem. V. & a B. Anto. 3. parte. tit. 24. c. 68. Bened. III. & a Felin. in cap. eam te. colum. 5. de reſcript. excommunicat impugnantes litteras electi Papæ, antequam coronetur. 146

Declar. prima quod ratio extrauagantis eſt: quia eodem momento, quo canonice Papa eligitur, confirmatur a Deo immediate, & eandẽ habet poteſtatem, quam poſt coronationem, cap. in nomine. 23. diſt. Secunda, quod non habet locum in eo, qui ob iuſtum timorem fuit electus, per textum ſing. in d. c. in nomine. iux. Pan. in d. cap. licet. colum. 7. & in cap. cum terra. colum. 3. de elect. dicentem hoc procedere quando iniectus fuit timor in electione illius vel illius, & non quando vnius ex illis, vel ex illis: ſed idem eſſe in hoc caſu probat Fortun. li. de vlt. fin. illat. 21. col. 11. nu. 310.

Quadrageſimaoctaua, in extrauag. Nicolai, relata per S. Anto. 3. par. tit. 24. c. 69. excommunicat commentantes clem. exiui. de verb. ſign. quæ declarat regulam S. Franciſci. 147

Declar. hęc ſuſpenſa fuit per quandam extrauag. Ioan. xxij. quam S. Ant. vbi ſupra, quem ſequitur Sil. & Tabien. aſſerit ſe vidiſſe: & ꝙ Card. eam refert in prin. d. clem. Card. tamen non affirmat hoc, ſed quod Papa Nicolaus III. excommunicat omnes, qui quandam ſuam declarationem cap. exiit. de verb. ſign. lib. 6. interpretati fuerint, niſi certo modo vt patet, in fin. d. cap. exiit. de quo neſcio, cur nullus alius faciat mẽtionem, neque gloſſ. cap. eos. de ſenten. excommu. quæ colligit omnes caſus lib. 6. & quod illam excommunicationẽ ſuſpendit, Io. xxii. & quod nemo vetuit interpretationem d. clem. Quamobrem credimus ſuſpenſionẽ, quã vidit S. Anton. fuiſſe excommunicationis d. cap. exijt. & non eius, quæ data fuit contra interpretantes d. clem.

Quadrageſimanona relata a Caiet. videtur eſſe eadem, qua poſita eſt pro 39. ideo eam omitto. 148

Quinquageſima, in Cõcil. Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 10. excommunicat eos, qui aliquem librum, vel quamlibet aliam ſcripturam imprimẽt, vel facient imprimi ſine approbatione certarum perſonarum.

Declar.

Digitized by Google

Declar. quod Caiet. & Fratri Bartholomęo Carranzę videtur, neque hanc, neque reliquas cenſuras poſitas in Concil. Lateran. poſtremo obſtringere: quia non ſunt receptę, vt dictum fuit ſupra eod. cap. num. 110. quamuis pars ſolẽnitatis huius ſeruetur in Hiſpania, & Conciliũ Trid. decreuerit ſub ijsdem pęnis d. Concilij Lateranen. quod nemo imprimat, vel imprimi faciat librum de ſacris rebus abſque nomine authoris, neque vendat, neque habeat niſi examinatum per ordinarium, neque ſine facultate ſui ſuperioris, ſi fuerit religioſus. & idem ſtatuit de eo, qui edit librum aliquem manu ſcriptum: & amplius, quod qui habuerit, cenſebitur pro authore eius, niſi det alium, & approbatio tradetur in ſcriptis, idque gratis, quæ reponatur in principio libri, quod neſcimus an ſit receptum, vel an recipietur: quia videmus libros impreſſos ſine illius obſeruationis ſolẽnitate inſigniũ virorum Dom. Soti, Bartholomęi Carranzæ, & Ambroſii Catharini, qui eidem Concilio interfuerunt. Quamquam nunc in recentibus editionibus cernimus impreſſos cum dicta ſolenni tate. In regno tamen Caſtellę lege regia vſu recepta requiritur, & ſufficit licentia Conſilij Regis ſupremi, cuius authoritate examinatur priꝰ ab aliquo viro in id deſignato, quod etiam ſeruari audio in regno Franciæ, cum magno reipub. fructu. In Vrbe autem vicarius, aut eius vices gerens remittit videndum Magiſtro ſacri Palatii, quo decernente poſſe imprimi, typographus imprimit, præfixa in principio libri ſola clauſula, De licentia ſuperiorum: aut ęquipollenti.

149 *Quinquageſimaprima in extrauag. ſuper gentes. Ioan. xxij. de conſuet. excommunicat omnes qui impediunt, ne legati, & Nuntij Papæ recipiantur: vel ne exequantur mandata ob quæ ſunt miſſi, non obſtante quacunque conſuetudine, de non mittendo legato, niſi eo qui petitur &c.*

Hæc, quanquam virtute huius extrauag. non eſt reſeruata; eſt tamen quatenus includitur in bulla Cenę, de qua ſupra.

Quinquageſimaſecunda in extrauag. Pauli II. quæ eſt prima, de rebus eccleſ. non alien. excommunicat omnes, qui alienant, vel locant in plures quam tres annos bona immobilia, vel mobilia pretioſa eccleſiarum extra caſus iure permiſſos: & qui prædicta bona percipiunt.

Declar. prima, quod hęc extrauag. non vetat alienationem in caſibus permiſſis a iure: & quod in nihilo fuit recept. iux. Sil. verb. alienatio. quęſt. 13. & quod conſuetudo valet contra illam iuxta Roch. de Curt. in repet. cap. fin. de conſuet. fol. 23. Secũda, quod Caiet. vbi ſupra caſ. 55. dicit quod in aliquibus locis ad nihil, in aliquibus ad aliquid eſt recepta. Et quod in hac re confeſſarius inquirere debet de conſuetudine, ad internoſcendum quem, & quanti debeat condemnare. Tertia, quod idem per eandem 150
rationem debet perpendere iudex fori exterioris. Et credimus nullibi eſſe omnino receptam: quia in nullo loco eſt vſu recepta priuatio beneficiorum, quam incurri iubet ipſo iure ab ijs, qui fuerunt minores quam epiſcopi, vel abbates intra ſex menſes, ſi perſeuerant in dicta alienatione: & quod in Luſitania non videtur recepta quo ad locationem in ſolos tres annos: quia paſſim videmus fieri locationes in quatuor. Quarta, quod iampridem nos Salmanticę tulimus ſententiam, qua iudicauimus ex probatis coram nobis, irritam & nullam fuiſſe quãdam locationem in plures, quam in tres annos factam: clericum autem qui eam fecit, non debuiſſe iudicari excommunicatum iuxta antiquum ius cap. 1. ne pręl. vic. ſuas. neque per conſequens irregularem, eo quod celebraſſet poſt illam locationem abſque abſolutione: & ſic credimus in paucis locis eſſe receptam quo ad pœnas extrinſecas: quanquam in multis eſt recepta quo ad diſpoſitionem principalem, & pœnam intrinſecam nullitatis alienationis & locationis factę in plures, quam tres annos. Quinta, quod Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 11. de refor. ſtatuit, quod nullæ locationes beneficiorum anticipatis ſolutionibus factæ valeant in præiudicium ſucceſſorum, quocunque indulto vel priuilegio non obſtante: nec huiuſmodi locationes in Romana Curia vel extra confirmentur. Non liceat etiam iuriſdictiones eccleſiaſticas, ſeu facultates nominandi, aut deputandi vicarios in ſpiritualibus locare, nec conductoribus per ſe, aut alios ea exercere. Locationes vero rerum eccleſiaſticarum etiam authoritate apoſtolica cõfirmatas S. Synodus irritas decernit, quas a 30. annis citra ad longũ tẽpus factas Synodus prouincialis, vel deputãdi ab ea in damnum eccleſię, & contra canonicas ſanctiones contractas fuiſſe iudicabunt. Per longum vero tempus intelligitur decem annorum, etſi variẽt gloſſ. l. codicillis. §. inſtituto. ff. de leg. 2.

Quinquageſimatertia in mulierum raptores, ac illis conſilium, auxilium et fauorem præbentes, qui etiam ſint perpetuo infames, et dignitatum incapaces. Et ſi fuerint clerici, de proprio gradu decidant, Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 26. de reform. matr. et teneatur raptor, mulierem raptam, ſiue eam duxerit, ſiue non, decenter iudicis arbitrio dotare. ibidem.

Quinquageſimaquarta, in eos, qui quouis modo ſubditos ſuos, vel quoſcunque alios, cogũt minus libere matrimonia contrahere, Concil. Trid. vbi ſup. cap. 9.

Quinquageſimaquinta, in eos qui quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quancunque mulierem, præterquam in caſibus iure expreſſis, ingredi monaſterium, vel ſuſcipere habitum, aut profiteri: quique conſilium, auxilium, vel fauorem

Digitized by Google

uorem in id dederint, præſentes ei actui vel, ſcienter fuerint, Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 18. de regu.

Quinquageſimaſexta in eos, qui ſanctam virginũ, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi vel profitendi, quoquomodo ſine iuſta cauſa impedierint. ibidem.

Quinquageſimaſeptima, in concedentes locum ad monomachiam, vel duellum in terris ſuis inter Chriſtianos; & iuriſdictione ac dominio ciuitatis & loci in quo, vel apud quem fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinuerint, priuantur: & ſi feudalia ſint, directis dominis ſtatim acquiruntur, Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 19. de reform.

Quinquageſimaoctaua, in eos qui duellũ commiſerint & eorũ Patrinos, cum bonorũ proſcriptione, ac perpetua infamia, ac homicidij pœna. Et ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuo careant eccleſiaſtica ſepultura. ibidem.

Quinquageſimanona, in eos qui conſilium in cauſa duelli dederint, vel illius ſpectatores fuerint, non obſtante quocunque priuilegio, &c. ibidem.

Poſt hæc anno proxime præterito 1582. nonis Decemb. S. D. N. Gregorius XIII. addidit præfato Concil. Trid. hęc verba: *Statuimus omnes illos, qui ex condicto ſtatuto tempore, & in loco conuento monomachiam commiſerint, etiamſi nulli patrini, ſocijue ad id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita, nullaue prouocatoriæ literæ, aut denunciationis chartulæ præceſſerint, cenſuris, & pœnis omnibus a dicto Concilio propoſiti teneri perinde, ac ſi publico, & conſueto abuſu ſingulare certamen iniuiſſent. Volentes etiam locorum Dominos, ſi certamen ex condicto huiuſmodi permiſerint, aut quantum in ſe fuerit non prohibuerint, omneſque illud fieri mandantes, inſtigãtes auxiliũ, conſiliũ, vel fauorẽ dantes, equos, arma, pecuniã, cõmeatũ, & alia ſubſidia ſciẽter ſubminiſtrantes, aut ex cõpoſito ſpectatores, vel ſocios, quouis modo ſeſe præbentes, eiſdem cenſuris, & pœnis ſubiacere; etiamſi illi, qui ad locum deſtinatum pugnaturi acceſſerunt impediti pugnam non commiſerint, ſi per ipſos non ſteterit, quominus illa committatur.* Hactenus verba eius. Ex quorum illo, *Statuimus*, colligitur hanc additionem continere ius nouum argum. gloſſ. recep. in c. vt litigantes. verb. ſtatuimus. de offic. ordin. lib. 6. & conſequenter non includere præterita cap. fin. de conſtitut.

Sexageſima in non habentes pro authenticis omnes libros ſacrorum Bibliorum iuxta vulgatam editionem, exceptis 3. & 4. libris Eſdræ: aut etiam conſtitutiones apoſtolicas ſcienter contemnentes, Concil. Trid. ſeſſ. 4. decret. de canon. ſcript.

Sexageſimaprima a Pio V. lata excommunicat, cum reſeruatione, omnes mulieres etiam Duciſſas, ingredientes clauſtra monaſteriorum etiam monialium, virtute facultatum apoſtolicarum, quas reuocat: & concedentes licentiam, comitantes, & recipientes, & prælatos, ac monachos eas introducentes, vel admittẽtes ſuſpendit, libro ſuarũ conſtitutionũ. fo. 41.

Adde his primo id, quod in coment. c. ſtatuimus. num. 60. 19. quęſt. 3. ſcripſimus, ſcilicet per prędictam extrauag. ſolum excommunicari ingredientes monaſteria monialium virtute licentię Apoſtolicæ: ſed Pium V. declaraſſe mẽtem ſuam fuiſſe includendi etiam ingredientes ſine licentia.

Adde ſecundo, quod S. D. N. Gregorius XIII. anno. 1575. idibus Iunij reuocauit omnes facultates ingrediendi monaſteria conceſſas quibuſcunque perſonis, etiam contemplatione Imperatoris &c. cum omnium derogatione ampliſſima: nulla tamen mentione facta de intrantibus ſine tali facultate: ſed credendũ eſt eandem mentem ei fuiſſe, quæ Pio V. & ita ſeruare ſacram Pœnitentiariam.

Adde tertio, quod idem Sanctiſſimus quando ſupra, auxit eam ad intrantes cum licentia epiſcopi, vel aliorum prælatorum, quam poſſunt dare per Concil. Trid. cap. 5. ſeſſ. 25. de regulari. exceptis neceſſitatibus vrgentibus.

Adde quarto, quod idẽ ſanctiſſ. anno 1581. 23. Decemb. extendit eam ad epiſcopos, & alios prælatos, quibus tributa eſt facultas ingrediendi monaſteria, ne vtantur ea, niſi in caſibus neceſſarijs, & a paucis, iiſdem ſenioribus, ac religioſis perſonis comitati.

Sexageſimaſecunda eiuſdem Pij excommunicat, & punit perinde ac hæreticos, omnes quicunque ex Inquiſitoribus, aduocatis, procuratoribus, notarijs, alijſque miniſtris prædicti officij, vel epiſcoporum id munus in ſua diœceſi, aut prouincia obeuntium, ſeu accuſatorem, denunciatorem, aut teſtem in cauſa fidei quomodocunque productum, vel euocatum occiderit, verberauerit, deiecerit, ſeu perterrefecerit: quiue eccleſias, ædes, alias ve res, ſiue publicas, ſiue priuatas officij, aut miniſtrorum expugnauerit, inuaſerit, incenderit, expilauerit, aut libros, literas, auctoritates, exemplaria, regeſta, protocolla, exempla, ſcripturas aliave inſtrumenta, ſiue publica, ſiue priuata, vbicunque poſita combuſſerit, diripuerit, ſeu interuerterit, ſeu ex incendio, aut direptione, aut alio quocunque modo illa exportauerit, ſeu qui in conflagratione, expugnatione, aut direptione etiam inermis, ſiue capiendi, ſiue comburendi, ſiue ſupprimendi cauſa fuerit, ſiue, res, aut perſonas ſeruari, defendive prohibuerit: quiue carcerem, aut aliam cuſtodiam, ſeu publicam, ſeu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, ſeu emiſerit, capiendum prohibuerit, captumve eripuerit, receperit, occuluerit, ſeu facultatem fugiendi dederit, ſeu iuſſerit id fieri. Qui cœtum, concurſumve fecerit, ſiue vt aliquid prædictorum fieret homines accommodauerit, ſiue alias conſilium, auxilium, aut fauorem publice, vel occulte in quolibet prædictorum ſcienter præſtiterit, licet nemo occiſus, nemo verberatus, nemo extractus, emiſſus, vel ereptus: nihil expugnatum, nihil effractum, ſuccenſum, direptumve, nullum de-

perus,

Digitized by Google

niquè damnum reipſa ſit ſecutum. eod. lib. fol. 128.

Sexageſimatertia eiuſdem Pij extendit excommunicationem cap. felicis. de pœn. lib. 6. ad ſcientes quomodocunque crimen in Cardinales commiſſum, vel committendum, & non reuelantes illud opportune Papæ, vel ordinario, &c. eod. lib. fol. 150.

Sexageſimaquarta excommunicat cum reſeruatione perſonæ accipientes priuilegio, vel conſuetudine aliquid ex fructibus primi, vel vlterioris anni beneficij vacantis, et interdicit capitula, & ſuſpendit epiſcopum idem facientes, non autem includit loca pia. eod. lib. fol. 184.

Sexageſimaquinta eiuſdem Pij, excommunicat omnes abbatiſſas, et moniales exeuntes a monaſterijs, quacunque de cauſa, etiam infirmitatis, excepta magni incendij, vel ægritudinis lepræ, vel epidemiæ probatæ literis ſuperioris, et epiſcopi. eod. lib. fol. 192.

Sexageſimaſexta eiuſdem, excommunicat eos, qui chriſtianos habitantes in terris occupatis a Turcis capiunt in ſeruos, et nolunt eos relinquere libere cum bonis ſuis, eod. lib. fol. 232.

Sexageſimaſeptima, eiuſdem, excommunicat omnes dominos totius orbis nullis exceptis, non parentes Illuſtriſſimis Cardinalibus Inquiſitoribus generalibus Romæ, in pertinentibus ad officium S. Inquiſitionis. eod. lib. fol. 266. quam, vt a viris fide dignis audio, ſua imperatoria, et regia exemplo confirmarunt ante paucos dies Imperator Rodulphus, et Rex Catholicus Philippus II. mittendo ad Vrbem ad prædictæ inquiſitionis requiſitionem duos de crimine hæreſis impetitos, quæ vtriq; Monarchæ magnæ gloriæ fuit.

De ſuſpenſione quid, & quotuplex.

SVMMARIVM.

151 *SVſpenſio quid, an peccatum, excommunicatio, irregularitas, vel depoſitio? num. 152.*

153 *Suſpenſio vera non tollitur ſola pœnitentia, et eſt triplex, num. 154.*

155 *Suſpēditur ipſo iure clericus notorius fornicarius, eligens talem in epiſcopum, ordinatus ſine licentia, vel extra tempora, vel ſine legitima ætate, num. 156. An in duello pugnans, excommunicans ſine monitione, vel ſine ſcripto, capiens fructus vacantis eccleſiæ, num. 156. Conſeruator excedens, Iudex eccleſiaſticus male iudicans concurrentibus 4. admittens ad ſacramenta tempore interdicti, mendicantium prælatus admittens ad profeſſionem ante annum. Clericus veſtem verſicolorem deferens. Religioſus ſic alienās, num. 157. ordinatus cum pacto non petendi alimenta, num. 158.*

151 CIrca hæc dico primo, quod ſuſpenſio generaliter accepta, iuxta mētem iurium citatorum a gloſſ. & alijs in clem. cupientes. & in rubr. de ſent. excō. & c. ſi aduerſus. de hæret. & etiam doctorum, præſertim Cald. de eccl. interd. memb. 1. eſt prohibitio vſus officij, vel facultatis alicuius: nam & appellatio dicitur ſuſpendi cap. venientes. de iureiu. & petitorium per poſſeſſorium cap. paſtoralis. 1. de cau. poſſeſſio. ſed hic accipitur ſpecialiter pro tertia ſpecie cenſurę eccleſiaſticæ, quæ definitur eſſe cenſura, qua alicui perſonæ eccleſiaſticæ prohibetur exercitium ſui officij, vel beneficii eccleſiaſtici, in totum, vel in partem, in certum tempus, vel in perpetuum quo ad partem ob ſuam culpam a iudice, vel a lege. Dixi, *cenſura*, pro genere: quia omnis ſuſpenſio eſt cenſura, non contra, cap. quærenti. de verb. ſig. & ad ſignificandum, quod non poteſt ferri niſi ab habente ordinem, & iuriſdictionem eccleſiaſticam exteriorem, ad quam pertinet ferre cenſuras (vt vbi ſupra dixi eod. cap. nu. 1. eam definiens) arg. c. dudum. 2. de elect. Dixi, *Qua prohibetur perſonæ eccleſiaſtica*, ad excludendas prohibitiones aliorum exercitiorum, vel ab illis factas alijs perſonis profanis, aut eccleſiaſticis alio reſpectu, quam quia ſunt eccleſiaſticę. Dixi, *Vel perpetuum quo ad partem*: quia prohibitio totius exercitij, officij, vel beneficij in perpetuum, eſt depoſitio, vel priuatio & non ſuſpenſio, iuxta Card. in clem. §. cęterum. nu. 6. de priui. & ſentit Pan. in cap. at ſi. nu. 7. de iud. & Bonif. in clem. cupientes. de pęn. nu. 43. Dixi, *ob ſuam culpam*: quia licet ſuſpenſio ob qualemcunque culpam mortalem ferri poſſit ſecundum Aret. in cap. cum non ab homine. de iud. immo & ob venialem ſecundum Caiet. in ſum. verb. ſuſpenſio. non poteſt tamen ſine vlla propria, cuius ſit pœna, arg. cap. 2. de conſt. nam quę ob ſenectutem, lepram, debilitatem, vel aliam cauſam fit, iux. c. tua nos. & cap. de rectoribus. & cap. fin. de cle. ægro. & cap. 1. eo. tit. lib. 6. licet poſſit dici generaliter ſuſpenſio: non tamen eſt ſtricte cenſura, de qua loquimur. Vnde ſequitur primo, quod prohibitio, ſiue ſuſpenſio confeſſarij a celebrando, non eſt proprie ſuſpenſio: quia non eſt facta ab habente iuriſdictionem, quæ eſt vera ratio, cur contrauenięns illi non fit irregularis ſecundum gl. rece. in cap. is, cui. de ſen. excō. lib. 6. poſt Speculat. de diſpen. §. iuxta. nu. 32.

Secundo dico, quod quidquid fere omnes 152
incogitanter dicant, licet prohibitio, qua mortali peccato infectus prohibetur celebrare, vocetur generaliter ſuſpenſio, in cap. fin. de cohabi. cler. & cap. fin. de cler. excom. non eſt tamen talis ſtricte accepta. Tum quia ſuſpenſio non eſt peccatum, ſed eius pœna, iuxta omnes. Tum quia peccatum mortale antiquius eſt iuribus canonicis, quorum inuentum eſt ſuſpenſio. Tum quia non eſt cenſura, qualis eſt ſuſpenſio.

153 Tertio dico, quod neque excommunicatio

maior,

Digitized by Google

maior, neque minor eſt ſuſpenſio. Tum quia eſt ſpecies diuerſa cenſuræ. Tum quia non vetat exercitium eccleſiaſticum, quatenus eſt tale, ſed quatenus eſt ſpecies communicationis humanæ chriſtianę.

Quarto dico, quod quamuis quodlibet peccatum mortale, & excommunicatio minor ſuſpendant a perceptione ſacramētorum, in hoc ſenſu, quod percipiendo peccetur mortaliter, non tamen incurritur irregularitas: quia non contrauenitur ſuſpenſioni, prout eſt ſpecies cēſuræ, ſed ſolum prout eſt prohibitio reſultans ex natura illorum.

Quinto dico, quod neque irregularitas, neque depoſitio verbalis, neque degradatio realis, eſt ſuſpenſio; licet Innoc. in c. fin. de exceſ. prælat. & multi alij appellent eas ſuſpenſionem quod verum eſt capiendo verbum, ſuſpenſio, generaliter, non ſtricte, vt hic capitur. Tum quia non ſunt cenſurę, cap. quærenti. de verb. ſign. Tum quia ſunt priuationes, vel inhabilitationes, quæ priuant officio, vel inhabilem faciunt omnino ad ordinem obtinendum, vel exercendum. At ſuſpenſiones ſolum ſunt impedimenta exercitij, iuxta mentem Pan. in d. cap. at ſi. nu. 7. de iud. & commu.

153 Sexto, dico quod illa diuiſio ſuſpenſorum Pan. in cap. ſi celebrat. de cler. excommu. nu. 4. & aliorum ſcilicet, quod quidam ſunt quoad ſe ſolum, alij quo ad alios ſolum, alij & quo ad ſe, & quo ad alios, licet communis ſit & vera, accipiendo vocabulum, ſuſpenſum, generaliter: nō tamen accipiendo, vt hic, pro impedito per ſuſpenſionem ſpeciem cenſuræ eccleſiaſticæ, per proxime dicta de peccato mortali, & de excommunicatione minore. Et quia exemplū tertij membri, quod afferunt de ſacerdote peregrino, qui deuotionis cauſa poteſt celebrare in occulto, & non publico, cap. tuæ. de cler. pereg. non eſt idoneum: ſiquidem peregrinus non peccans, non incurrit ſuſpenſionem, quæ ſine peccato a iure non imponitur, vt recte dixit Caiet. verb. ſuſpenſio.

Septimo dico, quod neque vlla ſuſpenſio laici, eſt ſuſpenſio, de qua hic agimus, & per conſequens, neque ſuſpenſio officij aduocandi etiam in foro eccleſiaſtico: quia non eſt proprie eccleſiaſticum, neque ſuſpenſio facultatis dandi gradus conceſſæ per Regem, vel Imperatorem, quidquid ſentiat gloſſ. clem. cupientes. colum. 2. & Tabien. verb. ſuſpenſio. in prin.

154 Octauo dico, quod ſuſpenſio eſt triplex, officij & beneficij ſimul, cap. tuarum de priuil. officij tantum, vel partis eius, & beneficij, vel rei pertinētis ad illud tantū, vt colligitur ex exemplis poſitis, per gloſſ. magnam, & fin. clem. cupientes. de pœn. Eſt item duplex, lata a iure, & lata ab homine. A iure, ipſo facto feruntur multæ, quas tangit prædicta gloſſ. & ante omnes Ang. verb. ſuſpenſio. a num. 2. in ordinem redegit. *Quarum (omiſſis raro contingentibus,) prima in c. nullus. cap. præter. 32. diſt. & cap. ſciſcitantibus. 15. quæſt. 8. & alijs multis cap. ſuſpendit preſbyterum, diaconum, fornicarium notorium, donec pæniteat, cap. ſi qui ſunt. 81. diſt.* ita quod ſicut ipſo iure tollitur per pænitentiam, iux. gloſſ. recep. in d. cap. de qua plura ſupra cap. 25. nu. 77. vbi dicitur quod huiuſmodi fornicarius vtens ordine ſuo ante pænitentiam, fit irregularis: quia infringit cenſuram ſuſpenſionis. Et nota, quod longe differt prohibitio, qua huiuſmodi fornicarius vtitur ordinis ſui vſu, a prohibitione qua infectus crimine magno depoſitione digno, & notorio prohibetur: quoniam hæc eſt irregularitas delebilis ab epiſcopo, cui contraueniens peccat, ſed non incurrit aliam irregularitatē, de qua ſup. cap. 25. num. 73. illa vero eſt ſuſpenſio, & vera cenſura, cui contraueniens incurrit irregularitatē a ſolo Papa delebilē, diſtinctā a ſuſpenſione ſic violata, de qua in dicto cap. 25. num. 77.

Secunda in c. cū in cunctis. §. fin. de elect. ſuſpēdit 155 *triennio a beneficijs clericos eligentes in epiſcopum eum qui non eſt legitimus, vel legitima ætate, ſcientia, & moribus præditus.*

Declar. prima, ꝙ comprehendit etiā eos, qui eligunt tanquam compromiſſarii, cap. ſi compromiſſarius. eod. tit. lib. 6. Secunda, quod non comprehendit eos, qui eligunt in aliam dignitatem, neque laicos, vt reges, & imperatores, qui præſentāt in epiſcopos, neque Cardinales qui eligunt Papā, arg. l. interpretatione. ff. de pœn. cap. pœnæ 2. de pænit. diſt. 1. quia ſolum loquitur de clericis eligentibus epiſcopum.

Tertia in extra. cū ex ſacrorum. Pij II. ſuſpendit eos, qui ſine legitima facultate, vel ætate, vel extra tempus legitimum, ordinem ſacrum accipere præſumpſerint, & facit irregularem ordine vtentem.

Declar. prima, quod ob ignorantiam illius extrauag. & per cap. vel non eſt compos. de tempo. ordin. quod non ſuſpendit, ſed iubet ſuſpendi, oppoſitum dixerunt fere omnes cum gloſſ. clem. generalem. de æta. & qualit. & in d. cap. vel non eſt compos. S. Ant. in 3. part. tit. 14. cap. 16. Maior. in 4. diſt. 24. quæſt. 1. Secunda, quod non comprehēdit eum ſaltem quo ad forum conſcientiæ, qui bona fide & ſimplicitate exiſtimans ſe legitimum, ordinatus eſt, vt late diximus in repet. c. accepta. de reſt. ſpo. oppoſ. 8. a num. 32. quia textus habet, *Præſumpſerint*, quod ſignificat dolum, ſecundum doctrinam Card. in clem. 1. quæſt. 38. de priuil. quod 156 idem auſi fuimus dicere ibi de eo, qui temerarie quidem ordinatus eſt, poſtea tamen bona fide & candida ſimplicitate, per pænitentiā purgato peccato, exercuit ordinem, exiſtimās ſibi

Digitized by Google

licitum eſſe: quamquam ad illud vſque tempus non fueramus auſi affirmare.

Quarta eſt in cap. 1. de cler. pug. in duel. ſuſpendit clericum qui prouocat ad duellum, vel acceptat prouocationem, & in arenam deſcendit, iuxta Silu. verb. ſuſpenſio. verſic. 11. & Tabien. ibidem: ſed non eſt verũ: quia textus in d. c. 1. ſolum dicit deponendũ fore.

Quinta in cap. ſacro. de ſentent. excommu. ſuſpendit vno menſe ab ingreſſu eccleſiæ eum, qui excõmunicat abſque monitione, quæ debet eſſe talis, qualem ſupra diximus eod. cap. nu. 10. & 11.

Sexta in c. 1. de ſentent. excommu. lib. 6. ſuſpẽdit ab ingreſſu eccleſiæ, & diuinis officijs eum, qui excõmunicat, interdicit, aut ſuſpẽdit aliquẽ ſolo verbo ſine ſcripto, aut expreſſa cauſa illius, vel non dat copiam requiſitus.

Septima in cap. quia ſæpe. de elect. lib. 6. ſuſpendit à quolibet officio, & beneficio, Capitula, & ſingulares perſonas, quæ vacante Sede epiſcopali, vel collegiata, vſurpant ſibi aliqua bona, quæ reliquit vita functus, aut collecta fuerunt tempore vacationis. Quod locum habet etiam in reditibus ſigilli, & in quolibet alio emolumento, clem. ſtatutum. de elec.

157 *Octaua in cap. præſenti. de offic. ordi. lib. 6. ſuſpendit epiſcopos, & ſuperiores eorum ab ingreſſu eccleſiæ, & inferiores ab officijs, & beneficijs, qui vſurpant aliquid ex reditibus dignitatum, & eccleſiarum vacantium, & illis ſubditarum, quos reliquerunt mortui, vel collecti fuerunt durante vacatione: niſi habeant ſpeciale priuilegiũ, vel cõſuetudinẽ præſcriptã ad hoc.*

Nona in cap. fin. de offic. delega. lib. 6. ſuſpendit vno anno ab officio conſeruatorem Sedis Apoſtolicæ, qui ſcienter cognoſcit cauſas, quæ non ſunt notoriæ.

Quod intelligendũ eſt de his, quę conceduntur ſine clauſula, quod poſſit cognoſcere etiam de alijs, cum quâ ante Concil. Trident. concedebantur: per illud tamen ſtatutum fuit ſeſſ. 14. cap. 5. vt eſſet longe reſtrictior vſus.

Decima in cap. 1. de re iud. lib. 6. ſuſpendit vno anno à ſuo officio iudicem eccleſiaſticum, qui contra ius, & ſuam conſcientiam aggrauat partem gratia, vel ſordibus. Sed debent concurrere quinque, vt hæc incurratur. Primum, quod non ſit epiſcopus, gloſſ. ibi verb. ordinarius. argum. cap. quã periculoſum. de ſenten. excommu. lib. 6. Secundum, quod aggrauet contra iuſtitiam. Tertium, quod faciat contra conſcientiam. Quartum, quod ſit iudex: quia nõ ſatis eſt, quod ſit merus executor, vel arbiter. Quintum, quod faciat pretio, amore, timore, vel odio, vt ex gloſſ. recept. colligitur.

Vndecima, in cap. epiſcoporum. de priui. lib. 6. ſuſpendit ab ingreſſu eccleſiæ (quouſque ſatisfaciant) eos qui admittunt ad diuina officia, aut ſacramenta, aut eccleſiaſticam ſepulturam, excommunicatos, aut interdictos publicos. Quæ tamen, vt dictum eſt ſupra cap. 25. num. 94. locum non habet, niſi contra exemptos, iuxta cõmu. contra gloſſ. eiuſdem c.

Duodecima in cap. non ſolum. & cap. conſtitutione. de regu. lib. 6. ſuſpendit eos, qui admittunt aliquẽ ad profeſſionem ante finitum annum probationis in aliquo ordine mendicantium.

Decimatertia in clem. 2. de vit. et hon. cler. ſuſpendit in ſex menſes clericos beneficiarios qui geſtant veſtes partitas, vel coloribus diſtinctas, & ſacro ordine initiatos, qui non ſunt beneficiarij, et minoribus inſignitos, qui cum prima tonſura geſtant tales veſtes, inhabiles efficit ad beneficia in idem tempus.

Non autem incurrit illam qui ob celebrationem nuptiarum, vel doctoratus, vel alicuius alterius ſimilis feſti, aut aliam iuſtam cauſam geſtat, iuxta Card. in d. clem. quęſt. 3.

Decimaquarta in clem. 1. de reb. eccl. non alie. ſuſpendit quoſlibet religioſos qui habent aliquam adminiſtrationem, et alienant aliquam rem ad eam pertinentem, etiam ſolum præbendo alicui ad vitã abſque neceſſitate, aut abſque facultate ſui capituli ſi habet, vel ſui prælati, ſi non habet capitulum.

Hanc non incurrunt qui in modicũ tempus locant fructus, per finem illius clem. licet incurrant aliam excommunicationem extrauag. 2. de reb. eccl. non alien. vt ſupra dictum eſt eod. cap. num. 143.

Decimaquinta in cap. pen. de ſimo. ſuſpẽdit papaliter, qui ſacris initiatur ſine patrimonio cum pacto non petendi ab epiſcopo victum: et qui ordinatur ad præſentationem alicuius beneficiarij: cum pacto nihil petendi ab eo. 158

Declar. prima, quod per eandem rationem noſtra ſententia, ſuſpenditur qui ordinatur cũ patrimonio, vel alimentis promiſſis, vel donatis ab aliquo, pactus antequam ordinaretur ſe non petiturum, poſtquam ordinatus fuerit, qui caſus eſt valde quotidianus. Secunda, quod qui poſt ordinationẽ remittit, vel retrodonat ius, aut patrimonium, quod illi fuit donatum, vel promiſſum ſine pacto ante ordinationem facto, non incurreret, argum. gloſſ. ſing. cap. tuis. de præb. & gloſſ. memorabilis cap. ſi epiſcopus. eod. tit. lib. 6. Tertia, quod qui ordinatur cum facultate ſui epiſcopi, impetrata ad titulum patrimonij donati, & ante ordinationem renunciati, non cenſetur, noſtra ſententia, ordinari abſque facultate, quo ad effectum incurrẽdi aliam ſuſpenſionem ſupra poſitam num. 35. quia talis renunciatio facta antequam ordinetur, non videtur valere, per ea quæ omnes dicunt in d. cap. pen. etiamſi eſſet iurata, iuxta Fel. & Anan. contra Pan. hanc tamen incurrit.

Decimaſexta in conſtitutionibus Pij V. fol. 407. ſuſpendit epiſcopum ordinantem abſque titulo clericum religioſum ordinis, in quo ſolum ſit votum temporale religionis: quia is, quo ad hoc, reputatur ſæcularis.

Quarto dico, quod rurſus eſt duplex ſuſpenſio, altera à diuinis, altera ab alijs, vt colligitur

ex cap.

Digitized by Google

ex cap. 1. §. fin. de ſent. excõ. lib. 6. & c. 1. de re iud. eod. lib. cũ eis anno. & quantũ differat harũ altera, quo ad irregularitatem tranſgreſſorum, dicitur infra.

Quis, cur, & quomodo poteſt ſuſpendere, & ſuſpendi, & abſolui, & quæ pœna contrauenientis.

SVMMARIVM.

159 *SVſpendere, & ſuſpendi quis poteſt: requiritur monitio ſcripta, & peccatum, non certa verba.*

160 *Generalis non incurritur ab epiſcopo, quæ forma tollitur.*

160 *Suſpenſio ab vno, non eſt ab alio: et ſic a iuriſdictione non eſt ab ordine: nec cõtra, & a beneficio, non eſt ab ordinibus, vel iuriſdictione: nec quæ ab officio eſt a beneficio, num. 161.*

162 *Suſpenſionis tranſgreſſor qui irregularis, & vt peccet participans. nu. 161.*

163 *Abſoluere quis poteſt a ſuſpenſione lata a iure, vel ab homine.*

159 CIrca hoc dico ſequentia. Primo, quod communiter omnes, & ſoli illi, qui poſſunt excommunicare, poſſunt etiam ſuſpendere: & quamuis omnis Chriſtianus poſſit excommunicari, ſolæ tamẽ perſonæ eccleſiaſticæ poſſunt ſuſpendi, per definitionem ſuſpenſionis ſupra eod. cap. num. 151. poſitam. & quod ſuſpenſio ſcripto ferenda eſt, ſicut excommunicatio, cap. 1. de ſent. excom. lib. 6. & quod debet prę cedere monitio ſuſpenſionem quando ponitur ob contumaciam, quamuis non quando in pœnam, iuxta Innoc. in cap. fin. de exceſ. præla. recept. per Pan. & com. in cap. reprehenſibilis. de appel. & quod ob quodlibet peccatum mortale, immo & veniale, poteſt quis ſuſpẽdi, vt dictum eſt.

Secundo, dico, quod vt excommunicatio lata poſt legitimam appellationẽ eſt nulla, & inualida, ſic ſuſpenſio: & vt appellatio non ſuſpẽdit excommunicationem præcedentem, ſic neque ſuſpenſionem, Domi. cum communi, in c. 1. §. & hæc. de ſent. excom. lib. 6. & per cap. ad hæc quoniam. de appel. & cap. is cui. §. fin. de ſent. excom. lib. 6.

160 Tertio dico, quod ſuſpenſus a quibuſdam actibus, non eſt ſuſpenſus ab alijs non annexis eis. Ex quo ſequitur, quod ſuſpenſus a iuriſdictione, non eſt ſuſpenſus ab ordine, qui eſt diuerſus ab ea, c. aqua. de conſec. eccleſ. vel altar. & cap. tranſmiſſum. de elect. cum eis annot. neque contra, ſuſpenſus ab ordine, eſt ſuſpenſus a iuriſdictione, neque ſuſpenſus a beneficio, eſt ſuſpenſus ab ordine, neque a iuriſdictione, quæ ei conuenit alia ratione, quam beneficij a, quo eſt ſuſpenſus. Neque ſuſpenſus ſimpliciter ab officio, cenſetur eſſe a beneficio, quo ad ea, quæ dantur non intereſſenti diuinis officijs, modo ſuſpenſio nõ ſit tam diuturna, vt tacite, vel expreſſe habeat vim priuationis, iuxta Boniſ. in d. clem. cupientes. a num. 31. vbi hoc latiſſime ꝓbat, quidquid dicãt Card. & Imol. poſt Gaſparem: quia multa ad beneficium pertinentia poteſt facere ſuſpenſus ab officio clericali, qualia ſunt regere & gubernare illa, quę ad ſe attinent, & alia quæ non ſunt diuina officia.

Per quę nuper reſpondi beneficiarium ſuſpẽſum, ideo quod presbyter factus fuit ante annũ 25. cœptum, non perdidiſſe fructus beneficij: quia per illam tranſgreſſionem ſuſpẽditur tantum ab officio. 161

Quarto dico, quod ſuſpensus ab ingreſſu eccleſię tantum, poteſt excommunicare, & abſoluere: quia adhuc retinet iurisdictionis vsum, c. sacro. de sent. excom. & quod quis eo quod ſit suspensus a beneficio, non eſt ab officio: neque suspẽsus officio tantũ ab eſt a beneficio: & vt suspensus ab officio, & beneficio ſimul, eſt ab vtroque iuxta omnes, ſic suspensus ab officio, aut beneficio diuiſim, a nullo illorum eſt, iuxta Pan. recept. contra gloſſ. cap. latores. de cler. excom. miniſt.

Quinto dico quod non incurrunt hanc cenſuram latã generaliter a iure, episcopi, niſi fiat mentio specialis illorum, licet secus de excommunicatione, cap. quam periculoſum. de ſenten. excommu. lib. 6. cum gloſſ. & ei annot.

Sexto dico, quod ſuspenſio ferri & tolli poteſt quibuſlibet verbis id ſignificantibus: quia nulla sunt præſcripta in formam ſubſtantialem suæ lationis, vel solutionis: quanquam in abſolutione neceſſarium eſt iuſiurandum, vt in excommunicationis abſolutione, cap. super eo. c. venerabili. de sent. excommu. licet communiter, quando eſt certa suspenſio, docti vtantur hac forma: Abſoluo te a vinculo suspenſionis, quam incurriſti ob talem, vel talem cauſam, & reſtituo te priſtinæ executioni, & ſi eſt dubia. hac: Si teneris aliquo vinculo suspẽſionis quo te poſſum abſoluere, abſoluo te: iuxta sentẽtiã Silueſt. verbo abſolutio 6. dubio 2. aliquantulum reformatam, & quod suspenſio tam lata ab homine quam a iure, quæ certo tempore, aut facto, aut omiſſione facti alicuius terminatur, tollitur lapſo tẽpore, vel adueniente termino, ipso facto, abſque vlla abſolutione, ſecundum gloſſam in clem. 1. uerb. donec. de decim. recepta communiter, & putata ſingul. a Panor. in c. 1. de iudic. not. 6. quę tamen habet alias ſimiles. 162

Septimo dico, quod a suspenſione lata ob cõtumaciã, & nõ in pœnã delicti abſolute ſine termino & reſeruatione, ſiue iure cõmuni, ſiue

Vu 2 particu-

particulari, confirmata, vel non confirmata per Papam, poteſt abſoluere epiſcopus, & eius viceſgerens argum. cap. nuper. de ſent. excom. & melius c. ex literis. de conſtit. tradit Inno. communiter quo ad hoc receptus, in c. 2. de ſolut. & quod a lata in pœnam alicuius delicti etiam a iure, non poteſt abſoluere epiſcopus ſiue ſit tẽporaria, ſiue perpetua, quidquid dicant gloſſ. clem. 1. de hęret. §. pen. verb. excommunicationis. & cap. cupientes. §. cęterum. verb. ſuſpenſus. de elect. lib. 6. licet communiter recipiãtur in ſuis locis, vt probat efficaciter Pan. in cap. 2. de ſolu. & cap. tam literis. de teſtib. vbi eum ſequitur Aret. & Felin. altius ibi rem perpendens quam in d. cap. nuper. & in cap. paſtoralis. §. præterea. de offic. ordin. vbi aliud dicit, eo, quod non ſatis perpenderat dicta Pan. recept. ab omnibus, qui ea diligenter expenderũt, quod non fecerunt aliqui, vt Silu. verb. ſuſpenſio. quæſt. 8. & alij qui ſibiipſis cõtradicunt dũ ſequuntur Pan. tenentem cõtrarium eius quod ipſi. Poteſt tamen in ea diſpenſare, ſi poſita fuit ob adulterium, aut alia minora delicta ſecundum eundem Pan. in d. cap. tam literis. & cap. 2. de ſolu. iuxta notata in cap. at ſi. §. de adulterijs. de iud. Dixi, *A iure:* quia a ſuſpenſione abſolute poſita ab homine regulariter non poteſt abſoluere, niſi qui eam tulit, aut eius ſuperior, aut ſucceſſor, arg. cap. paſtoralis. §. præterea. vbi Fel. de offi. iud. Male autem exceperunt a regula prædicta, quæ habet ſuſpenſos a iure ob contumaciam poſſe abſolui ab epiſcopo, clericos, & religioſos qui adminiſtrant ſacramenta, aut ſepulturam hæreticis, aut accipiunt eleemoſynas ab illis: quia textus cap. excommunicamus. 2. §. fin. de hęret. quo nituntur, non loquitur de ſuſpenſis ab officio, ſed de priuatis, & de ſuſpenſione irrogata in pœnam, & non ob contumaciam, & de pœna reſeruata. Male etiam excipiũt exauthoratum, ſiue degradatũ, aut depoſitum realiter, cum neque hic, neque depoſitus verbaliter, ſint ſuſpenſi per dicta ſupra eod. c. nu. 152. Male etiam excipiunt ſuſpenſum ob collationem beneficij factam indignis, iuxta c. graue. de pręb. quia illa ſuſpẽſio irrogatur in pœnam, & non ob contumaciam.

163 Octauo dico, quod omnis qui violat ſuſpenſionem ſtricte acceptam pro vna ſpecie trium cenſurarum eccleſiaſticarum peccat mortaliter, argum. cap. 2. de maior. & incurrit irregularitatem, ſi violat eam exercendo aliquem actum peculiarem alicuius ordinis, ſiue maioris, ſiue minoris, per cap. 1. de ſent. excom. lib. 6. & c. 1. de re iudic. eod. lib. & vtrobique Innoc. receptus communiter dicit, quod illa duo cap. non ſolũ habẽt quo ad hoc locũ in caſib. in quibus loquuntur, ſed etiam in omnibus alijs violantibus ſuſpenſionem: quia non fuit mens eorum conditoris, qui fuit ipſemet Innoc. IIII. quidquam noue inducere in illis: ſed declarare ſecundum antiquas ſanctiones canonicas, de quibus meminit textus, eam incurri. Dixi, *Aliquem actum peculiarem ordinis:* quia ſecus ſi exerceret alium etiam eccleſiaſticum, & ad officia diuina pertinentem, qualis eſt pſallere etiam in choro cum alijs, canere reſponſa defunctorum, vel litanias, baptizare ſine ſolennitate, vt alius laicus, & alia id genus, quæ non ſunt peculiariter alicui ordini deputata. Illa autem dicuntur deputata alicui ordini, quorum faciendorum ſpecialis poteſtas traditur in ordinatione, vt in presbyterio poteſtas conſecrandi, baptizandi, ſolenniter dicendi collectas in choro: in diaconatu poteſtas canendi ſolenniter euangelium: in ſubdiaconatu canendi ſolenniter epiſtolam: in acolytatu ferẽdi cereos &c. Dixi, *etiam minoris:* quia violans exercendo ſolenniter actum deputatum ordini minori, ita incurrit, ac exercens deputatum maiori, ſecundum Innoc. & communem, cap. fin. de exceſ. prælа. Repetij ſæpe, *ſolenniter:* quia faciens aliter aliquod horum, vt cantans epiſtolam, ferens cereos, vel vrceolos, tanquam alius laicus, non incurrit ſecundum omnes.

Ex quo infertur, primo, ꝙ verius eſt epiſcopũ celebrãtẽ in apparatu põtificali incurrere irregularitatẽ: quia id eſt act⁹ peculiaris ordini epiſcopatus, quẽ eſſe verũ ordinẽ diſtinctũ ab alijs ſignificaſſe Concil. Trid. dictũ eſt ſup. c. 22.

Secundo infertur, quod pſallere in choro nõ facit irregularem: quia non eſt peculiare vlli ordini vero: licet enim videatur peculiaris pſalmiſtatui, ſiue primæ tonſurę, tamen illa non eſt verus ordo, per ibidem dicta.

Tertio infertur, quod ſuſpenſus a perceptione ſacramentorum, quamuis peccet mortaliter in percipiendo ea, non tamen eſt irregularis, c. ſi celebrat. de cler. excommu. miniſt. quia perceptio non eſt officium diuinum, neque opus peculiariter ordini alicui addictum.

Quarto infertur, quod ſuſpenſus ab eorum collatione, dando illa non tanquam ad ſuum ordinem pertinentia, ſed vt alius quilibet laicus, non incurrit eam, iuxta Oſt. in cap. 1. de ſenten. excommu.

Quinto infertur, quod ſacerdos ſuſpẽſus ab officijs ſacerdotalibus adminiſtrãdo in ordine inferiori non peccat, neque eſt irregularis.

Sexto infertur, quod ſuſpenſus a beneficio non peccat eligẽdo, ſi ius eligẽdi non cõpetat ei ratione illius cap. cum in cunctis. §. fin. de elect.

Septimo infertur, quod ſuſpenſus ab officio peccat, ſed non incurrit irregularitatem eligendo & acceptando electionẽ de ſe factam, cap. cum dilectus. de conſuetu. iuncta gloſſ. & excommunicando, & conferendo beneficia, cap.

Digitized by Google

ficiũ cap. quia diuerſitatem. de conceſſ. præb.

Octauo infertur, quod licet ſuſpenſus ab officio prædicãdi, celebrando non peccet, nec fiat irregularis, ſecundum Panor. & communẽ in d. clem. cupientes. cõcionando tamẽ peccat, & eſt irregularis, ſecũdum opinionem, quã ſequimur ſupra, cap. 25. num. 141. quod actus prædicandi eſt lege diuina, vel humana, vel conſuetudine actus peculiariter diaconatui deputatus: quia licet inſtitutione diuina ſit ſoli ſacerdotio peculiaris, iuxta c. adijcimus. 16. quæſt. 1. lege tamen, & cõſuetudine humana videtur deputatus diaconatui, vt tandem Caiet. vbi ſup. concludit: quando ſaltem ſolenniter uti ex officio ſuo tanquam ſacerdos prædicat.

Nono infertur, quod ſicut tenemur vitare excommunicatum in omnibus, per ſupra dicta eod. cap. num. 26. & ſequ. ita ſuſpenſum in eo, a quo eſt ſuſpenſus, & non vitando in diuinis officijs, & in actibus deputatis ſuis ordinibus peccamus mortaliter ſi eſt denunciatus, alias non, per extrauagan. ad euitanda. relatam ſupra num. 35. & per latius d. cap. 1. §. laboret. de pœnit. diſtin. 6.

Interdictum quid, & quotuplex.

SVMMARIVM.

164 *INterdictum hic non generaliter, ſed ſpecialiter ſumitur, quo conueniat, & differat ab excommunicatione, & ſuſpenſione, nu.* 165.

166 *Interdictum triplex, & quid vnumquodque includat, num.* 167.

164 CIrca hæc dico ſequentia. Primũ, quod vt interdicere ſignificat prohibere, inſtit. de interd. in prin. ſic interdictũ generaliter dicitur quælibet prohibitio: ſed hic accipitur ſpeciatim pro vna trium cenſurarum eccleſiaſticarum, quod vt in repet. c. dilectis. de appell. dixi, cautius definiri poteſt, quam a Calderino in tract. de eccleſ. interdic. memb. 1. colum. 1. eſſe cenſura eccleſiaſtica, qua prohibentur diuina officia, ſacramenta, & ſepultura actiue, & paſſiue, exceptis aliquibus. Dixi, *Cenſura eccleſiaſtica*, pro genere, quo diſtinguitur a ceſſatione a diuinis, de qua in cap. irrefragabilis. de offic. ord. & cap. quamuis. eod. tit. lib. 6. quæ nõ eſt cenſura eccleſiaſtica: quia non eſt niſi ipſa omiſſio officiorum diuinorum, iuxta Pan. in d. cap. dilectis. nu. 18. Reliqua adduntur ad differentiã inter interdictũ ex vna parte, & inter excommunicationem, & ſuſpenſionem ex altera, quæ tres conueniunt in nouem, iuxta Calde. vbi ſupra colum. 2. receptum per communem Dom. & Peru. in d. c. 1. §. ſuperior. de ſent. excõ. lib. 6. Sil. & Tabien. verb. interdictum, & per complures alios alibi. Cõueniunt enim primo, quod quælibet earum eſt cenſura eccleſiaſtica, cap. quærenti. de verb. ſign. Secũdo, quod quælibet in ſcriptis debet ferri, & cum cauſa in eis expreſſa, cap. 1. de ſent. excom. lib. 6. Tertio, quod nullam earum ſuſpendit appellatio ſubſequuta, & quamlibet annullat præcedens, cap. is cui. §. fin. eo. tit. lib. 6. & cap. ad hæc. quoniã de appel. Quarto, quod quamlibet debet præcedere monitio, cap. reprehẽſibilis. de appella. cum fertur ob contumaciam, & non cum in pœnam. cap. 2. de conſtit. lib. 6. & c. quanquam, de cenſi. eod. lib. Quinto, quod quælibet eſt nulla, cum fertur ſine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes excommunicatis a ſe, c. ſtatuimus. iuncto cap. ſtatutũ. de ſent. excom. lib. 6. Sexto, quod quælibet impedit a diuinis, excepta illa ſuſpenſione, quæ nõ fit ab eis. cap. paſtoralis. §. verum. de appel. iuncto. d. cap. is cui. Septimo, quod in abſolutione omnium iuratur, cap. venerabili. & cap. ex tenore. de ſent. excomm. Octauo, quod nulla earum contra receptos in filios ſpeciales Papæ ab ordinario ferri poteſt, c. 1. de verb. ſign. lib. 6. Nono, quod quælibet eſt a ſuperiore ſeruanda, cap. cum ab eccleſiarum. de offic. ordi. immo & a ferente quouſque eam tollat, Cald. vbi ſup. memb. 1. colum. 3. Differunt autem primo, quod excommunicatio directe priuat communicatione quatenus eſt cõmunicatio humana. Suſpenſio priuat directe vſu facultatis eccleſiaſticæ. Interdictũ vero priuat directe ſacramentis & diuinis officijs. Dixi, *Directe*: quia indirecte & per conſequẽtiã priuant etiã conſequentibus directe prohibita. Secundo, quod excommunicatio nõ poteſt ſuſpendi, & aliæ ſic, d. cap. ad hæc quoniam. quamquam idem eſſe de excõmunicatione dixit Dec. ibi, quem per multa fundamenta ſequimur ibidem. Tertio, quod epiſcopus non incurrit ſuſpenſionem, neque interdictum latum a iure, niſi exprimatur in eo, excõicationem vero ſic, cap. quia periculoſum. de ſen. excom. lib. 6. cum gloſſ. Quarto, quod vniuerſitas non poteſt excommunicari, c. Romana. §. in vniuerſitatem. de ſen. excom. lib. 6. ſuſpendi autem & interdici ſic, c. quia ſæpe. de electio. lib. 6. cap. ſi ſententia. de ſentent. excom. eod. lib. Quinto, ꝙ excõmunicati nunquã admittuntur ad diuina officia, alij vero ſic interdũ, c. fin. de ſent. excom. eod. lib. Sexto, ꝙ excõicatio, & ſuſpenſio nõ feruntur niſi ob culpã propriã, & maior ob mortalẽ; & minor & ſuſpẽſio etiam ob venialẽ: interdictũ tamen etiã ob alienã, d. c. ſi ſententia. Septimo, quod abſolutio excommunicationis ſemper requirit aliqua verba: ſuſpenſionis vero, & interdicti non, quãdo feruntur, quouſque certũ quid fiat: quia ſufficit, vt illud fiat, gloſſ. putata ſing. clẽ. 1.

de decim. verb. donec. quę tam ē habet alias quatuor ſimiles citatas a nobis in c. 1. nor. 6. de iudic.

166 Secundo dico, quod interdictum eſt triplex, locale tantum, perſonale tantum, locale & perſonale ſimul. Locale tantum eſt, quo ſolus locus interdicitur. quod rurſus eſt duplex, generale, quo interdicitur locus vniuerſalis, vt regnum, prouincia, epiſcopatus, ciuitas, oppidum, pagus, aut parochia. Et ſpeciale, quo interdicitur aliquis locus particularis, vt eccleſia, & non deſinit eſſe tale, eo quod comprehendat multa loca, modo ſint particularia, quale eſt, quod interdicit multas eccleſias, etiam ſi interdicat omnes ciuitatis, epiſcopatus, prouinciæ, regni, aut quotquot ſunt in mundo, iuxta Cald. vbi ſupra memb. 2. receptum per Dom. Peruſ. & Com. in cap. præſenti de ſent. excom. lib. 6. ſingulare autem quod addit Ange. verb. interdictum. 1. §. 1. eſt ſpecies interdicti particularis minime neceſſaria. Interdictum perſonale tantum eſt, quod interdicit perſonas tantum, quod etiam eſt duplex, ſcilicet, generale, quod interdicit aliquam vniuerſitatem hominum, vt populi, regni, prouinciæ, ciuitatis, oppidi, collegij, aut pagi, d. cap. ſi ſententia. Et ſpeciale, ſiue particulare, quod interdicit perſonas ſingulares, vnam, aut multas, certas, aut incertas, vt quod interdicit hoc, vel illud facientem. Interdictum locale & perſonale ſimul eſt, quod interdicit locũ & perſonas ſimul: & quod interdicit locum, & populum, & tales, vel tales perſonas: exēplum quotidianum eſt in interdicto, quod appellant ambulatorium, quo interdicitur aliqua perſona; & locus vbi eſt, vel fuerit, quamdiu ibi fuerit; aut etiam certo tēpore poſtquā receſſerit, de quo quatenus eſt locale, iudicandum eſt, vt de locali tantum: & quatenus eſt perſonale, vt de perſonali tantum, argum. l. quæ de tota. ff. de rei vend. quibus addimus, vnumquodque illorum poſſe diuidi in ſimplex, & mixtum, hoc eſt generale tantum, aut particulare tantum, aut generale, & particulare ſimul. De quo quatenus eſt generale, iudicandum eſt vt de generali; & quatenus particulare, vt de particulari, argum. d. l. quę de tota. & cap. paſtoralis. §. item cum totum. de offic. deleg.

167 Tertio dico, quod interdictum generale loci non includit populum, nec perſonas eius. Neque interdictum generale populi alicuius loci comprehendit eum: itaque quando eſt interdictus vnus locus, qui ſunt in eo, & non fuerunt cauſa interdicti, poſſunt audire & dicere in alio loco diuina officia, & dare & accipere ſacramēta, & alij aliorum oppidorum non poſſunt hoc facere in illo loco interdicto, cuius illi ſunt. Et quando interdicitur ſolus populus, illi qui ſunt eius, non poſſunt audire, neque ibi, neque alibi: & cæteri poſſunt audire ibi, & in eo poteſt celebrari patentibus ianuis, excluſis eius hominibus, perinde ac ſi non eſſet interdictus, d. cap. ſi ſententia. cum ei annot. Rurſum interdictum cleri alicuius loci non comprehendit locum, neque populum & habitatores eius laicos: neque e contrario interdictum populi comprehendit clericos, d. c. ſi ſententia. Cuius rei nouā rationem tradidimus, in cap. 2. de pręb. poſt Dec. ibi & in cap. eccleſia. de conſt. col. 4. quamuis interdictum cleri videatur includere religioſos, & religioſas, conuerſos, & conuerſas, nouitios, & nouitias, ſecundum Domi. in d. cap. ſi ſententia. in fin. princ. & Cald. vbi ſupra memb. 2. Item interdictum ciuitatis includit ſuburbia, & ędificia prope mœnia, cap. ſi ciuitas. de ſentent. excommu. lib. 6. quæ vero ędificia dicenda ſint talia relinquitur arbitrio iudicis, gloſſ. ibidem. Interdictum etiam eccleſię licet ſpeciale tantum, includit ſacella & cœmeterium contigua, alia non, d. cap. ſi ciuitas. Interdicta vero eccleſia, nō cenſentur interdicti clerici eiuſdem: neque cōtra, interdictis clericis, cenſetur interdicta eorum eccleſia, argum. cap. per exemptionem. de priuileg. lib. 6.

Quis, cur, & quomodo poteſt interdicere, & interdici.

SVMMARIVM.

168 *INterdicit communiter, qui excommunicat, & ſuſpendit, & contra.*

188 *Interdictum fertur ob culpam alienam, ſed nō ob culpam debiti, & ponitur ipſo facto a iure his caſibus, num. 169. & quæ opera prohibeat. num. 170.*

QVarto dico, quod communiter qui poteſt excōicare, & ſuſpēdere, poteſt etiā interdicere: & qui poteſt excōicari, & ſuſpendi, poteſt etiam interdici. Et vniuerſitas quæ non poteſt excommunicari, c. Romana. §. in vniuerſitatem. de ſent. excom. lib. 6. & locus qui non poteſt ſuſpendi, vt ſupra dictũ eſt, poteſt interdici, d. cap. ſi ciuitas. & d. cap. ſi ſententia. Et quamquam aliud eſt populus, vel vniuerſitas, & aliud particulares eiuſdem, argum. cap. denique. 7. quęſt. 1. & l. proponebatur. ff. de iudi. interdicto tamen illo, cenſentur interdicti omnes eius particulares ſontes, & inſontes, d. cap. ſi ſententia. vbi id affirmant Domin. & Peruſ. quia pōt vnus interdici propter culpā alterius, licet non excōmunicari, vel ſuſpendi, vt pręcictũ eſt: quāuis ſemper debeat interuenire culpa propria, vel aliena, vt feratur interdictũ: nec ſufficit culpa nō ſoluēdi debitũ, vt feratur interdictũ ge- 168

nerale

nerale auctoritate ordinaria, vel delegata ſine ſpeciali Papæ mādato. extrau. prouidę. de ſent. excōmu. quamuis particulare eccleſiæ ferri poſſet, iuxta Cald. vbi ſupra memb. 1. cap. 4. & Dominic. in cap. præſenti. de ſent. excommu. lib. 6. non tamē parochiæ, quamuis per incogitantiam, noſtro iudicio, contradixerit Stephan. de poteſt. eccle. caſ. 10.

Interrogatus olim Salmanticæ, an infans lactens, & amēs includantur interdicto? Reſpōdi, includi: nec eſſe admittendos ad diuina: quia vt prædictum eſt, ſine culpa propria quis poteſt interdici.

169 Quinto dico, quod fertur generale ipſo facto contra vniuerſitatem, quæ facit ſolui portoria illicita clericis, cap. quamquā. de cenſi. lib. 6. & contra eam, quæ facit, vt capiatur, percutiatur, vel in exilium mittatur ſuus epiſcopus, clem. 1. de poen. Et contra eam cuius dominus impedit ingreſſum, aut negotia Nuncij Apoſt. extrauag. ſuper gentes. de conſue. Immò & in omnibus caſibus, in quibus iure fertur interdictum locale generale, ob delictum populi, in eiſdem fertur etiam generale perſonale contra ſuum populum: quamuis non quando fertur ob delictum ſolius domini, ſi non exprimatur, cap. ſi ſententia. de ſent. excom. lib. 6: fertur etiā particulare locale eccleſiæ in aliquot caſibus, ſcilicet, quando vniuerſitas facit, vt capiatur, percutiatur, vel mittatur in exilium ſuus epiſcopus, d. clem. 1. de poen. Et quando clerici, aut cōuentus eccleſię nolunt reſtituere corpora, aut monumenta eorum, quos in ea ſepelierunt: & q̄ inducti ab eis iurauerunt ſe electuros ſepulturas in cap. 1. de ſepult. lib. 6.

170 Sexto dico, quod interdictum perſonale particulare ſolum includit perſonas nominatas, & actus in eo expreſſos, & qui includūtur in illis. Si vero nulli exprimantur, omnes qui vetantur interdictis cenſentur incluſi. Vnde interdicto ſimpliciter Petro, omne illud quod interdictum prohibetur, vetatur illi. Interdicto autem eo quo ad miniſterium altaris, reliqua omnia poteſt facere: quo ad ingreſſū vero eccleſię omnia diuina officia illi prohibentur, intra illam: quia includuntur in prohibitione ingreſſus illius, & nulla extra illam: quia poteſt facere domi, vel in tabernaculo, iux. gloſſ. cap. is cui. de ſententi. excommu. lib. 6. & Com. aut in ſacello non erecto auctoritate epiſcopi, perinde ac ſi nulla re eſſet interdictus, iux. S. Anton. 3. par. tit. 29. cap. 2. §. 2. & ante illum, Cald. ſecundum quem approbatum ab Amchar. Dom. & Peruſ. in d. cap. is cui. cui eſt interdictus ingreſſus eccleſiæ bene poteſt introire in eam, & orare quando nō aguntur diuina officia, vt gloſſ. ſing. dicit de excommunicato, cap. qui ſūt det. 1. quæſt. 1. & Innoc. in cap. nuper. de ſent. excomm. quamuis multi contra ſentiant, ſed male: non poteſt tamen audire diuina officia, iuxta Dom. & Com. in d. cap. is cui. quidquid dicat Cald. vbi ſupra col. 16. ſed noſtra ſententia, poteſt tranſire per eam, etiam quando illa fiunt: quia id non eſt audire, argum. eorum quæ ſupra eod. cap. num. 34. diximus de excōmunicato. Quorum ratio eſt: quia prohibitio ingreſſus eccleſiæ ſolum reſpicit diuina officia, ne ea faciat, vel audiat in ea, d. cap. is cui. cum ei annotatis, & cap. præſenti. 5. queſt. 2.

Quæ prohibeantur interdicto, & tempore interdicti.

SVMMARIVM.

171 *Interdicto vetantur omnia diuina officia, ſacramenta, & ſepultura, præter expreſſa.*

172 *Officia diuina quæ, & permiſſa quomodo interdicto generali, nu. 174.*

173 *Miſſa vna ſingulis hebdomadis licita in interdicto ſpeciali.*

174 *Clerici etiam alieni admittuntur ad diuina tēpore interdicti, et an coniugati.*

174 *Aqua benedicta, vt benedicenda, & vſui adhibēda tempore interdicti.*

175 *Interdicto in loco, & etiam in eccleſia, clerici recitāt horas, nu. 176. et vt campanæ pulſatio epiſcopi benedictio, et ſacramentalium vſus, liceant, num. 177. et 178.*

178 *Confeſſio item, et alia plurima.*

179 *Interdicta quæ priuilegia particularia relaxāt, et 2. ſeq.*

182 *Interdictum iure ſuſpenditur quatuor feſtis, et an alijs priuilegio religioſorum, et 2. ſeq.*

187 *Interdictum non denunciatum non obligat, neque vllum, & quando tale, et validum violando, qui laici, et moniales peccant.*

188 *Ceſſatio a diuinis quid, et eſt duplex, et in his differt ab interdicto.*

189 *Ceſſatio qualis, et cur ponatur poſt interdictum, num. 190.*

SEptimo dico, quod per quodcunque interdictum prohibentur omnia diuina officia, ſacramenta, & eccleſiaſtica ſepultura (exceptis his quæ expreſſe, vel tacite permittūtur) vt colligitur ex cap. non eſt. de ſpon. & cap. fin. de exceſ. prę l. & cap. quod in te. de pę n. & rem. & cap. reſponſo. de ſent. excom. cap. quoniam. & cap. fi. eod. tit. lib. 6. & notatis in eis, & ex definitione interdicti ſupra num. 164. data. Ex quo ſequitur, quod regulariter prohibentur omnia exercitia ſpecialiter deputata alicui ordini, ſiue maiori, ſiue minori, vt dicendi Epiſtolam ſolenniter cum manipulo Subdiacono, & Euangelium 171

Digitized by Google

gelium Diacono, offerēdi vrceolos Acolyto, dicendi miſſam, aut agendi hebdomadariū quādo peragitur Matutinum, aut aliæ horæ canonicæ Presbytero, & ordinandi Epiſcopo; quia omnia talia exercitia ſunt diuina officia, quæ eſt ratio noua & firma non perpenſa ab aliis.

172 Octauo dico, quod male definierunt Ang. verb. interdictum 5. §. 4. & aliqui alij diuina officia in hac materia eſſe officia diuina in Miſſali & Breuiario contenta: quia neque omne in illis ordinatum, eſt diuinum officium, nec omne diuinum officium eſt in illis ordinatum: ſiquidē multa ſunt ordinata in pontificali, & multa in miſſalibus & breuiariis, quæ non ſunt diuina officia prohibita tempore interdicti. Qualis eſt benedictio menſę, & fructuum, qualis baculi, & ſacculi ad peregrinandum, & habitus nouitiorum. Poſſunt autem recte definiri eſſe officia ordinata in dictis tribus libris, aut in alijs legitime ad vſum ordinum, & aliorum ſacramentorum, vel ſacramentalium, aut ad horas canonicas.

173 Nono dico, ꝙ poteſt dici vna miſſa quaq; hebdomada etiam in eccleſia ſpecialiter interdicta ad renouandum ſanctum ſacramentum, quod aſſeruatur infirmis, cum moderatione verſiculi ſequentis, cap. permittimus. de ſent. excom. & etiam plures quam vna, ſi neceſſitas infirmorū id poſtularet, iuxta Oſtien. ibidem. Et quod poſſunt celebrari omnia diuina officia in loco generaliter interdicto, ſicut prius ianuis clauſis, voce ſubmiſſa, non pulſatis campanis, & excluſis excommunicatis, & interdictis, cap. fi. §. adijcimus. de ſent. excom. lib. 6. expulſis item non habentibus priuilegium iuris communis, aut ſpecialis, iuxta gloſſ. d. §. adijcimus. verb. interdictis. Dixi, *In loco generaliter interdicto*: quia in interdicto ſpecialiter, non habet locum, iuxta gloſſ. recep. in d. cap. fi. verb. eccleſia.

174 Et quamuis Anchar. dicat, quod talia officia diuina debent fieri per ſolos clericos & monachos illius eccleſiæ vel monaſterij, & non per alios; cuius opinio obſeruabatur meo tempore in Gallia, vbi pauca interdicta ponuntur; ſed contrarium. ſ. quod omnes clerici maiorum & minorum ordinum etiam primæ tonſurę vndecunque, & cuiuſcunque eccleſiæ, niſi fuerint cauſa interdicti, poſſint admitti ad dicendum & audiendum illa, tenent Ioan. Andr. Domin. & Philip. in eo. c. fi. Feder. conſ. 70. Ang. verb. interdictum 5. §. 3. & Silu. verb. interdictum 5. q. 1. quod ſeruatur in tota Caſtella, vbi feruntur infinita interdicta, & etiam in Luſitania, vbi feruntur pauciora, etſi plura, quam in Gallia: ſed clerici coniugati non ſunt de horum numero: quia quidquid dicat Margarita confeſſorum non gaudent niſi duobus priuilegiis, cap. 1. de cler. coniug. lib. 6. e quibus non eſt hoc, & cōſequenter quo ad hoc habentur pro laicis, vt iampridem reſpondimus Salmanticæ. quamquam ſi eſſet conſuetudo præſcripta, qualis fertur eſſe in Aragonia, valeret illis, argum. cap. fin. de conſuet. etiam ſi eſſet introducta per errorem iuris, argum. eorum quæ infra num. 177. dicuntur. Et adeo quidē excludēdi ſunt non habentes priuilegium, vt non ſint admittendi ad oblationem, quæ fieri ſolet in medio miſſæ, neque ſit eis porrigenda pax, neque aperienda feneſtra, neque foramē, per quę intueri poſſint corpus D. N. iuxta clem. 1. cum ſuis gloſſ. de ſent. excom. Neque ſacerdos poteſt benedicere aquam abſque prędicta modificatione, neque benedicta illa inſpergere populum abſque illa ante miſſam, cum antiphona, Aſperges, &c. ſicuti ſolet, iuxta Cal. vbi ſupra memb. 6. col. 14. Quamquam credimus populum poſſe ſumere aquam benedictam cum ingreditur eccleſiam, & clericum dare ei, tanquam laicum ſine peccto; quidquid ſentiat idem Cald. vbi ſupra: quia id nullibi prohibetur. Et vox debet eſſe tam ſubmiſſa, quæ foris non audiatur: vel ſaltem proferatur ea intentione, vt non audiatur, & cum debita cautione: quia hoc excuſaret peragentes officia, quamuis ab aliquibus curioſis audirentur contra eorum voluntatem: ſiquidem tam clare eſt proferenda, vt alii ab aliis poſſint audiri in choro, iuxta mentem textus cap. alma mater. & omnium doctorum. Poſſunt tamen accipere funeralia, Cald. in d. memb. 6. col. 20. & alias oblationes factas pro defunctis, quamuis ſepeliantur extra locum ſacrum, & illi eſſent interdicti, ſi deceſſerunt pænitentes: ſiquidem poteſt & debet rogari pro eis, arg. cap. fi. de ſepult. & cap. a. nobis 2. de ſent. excom.

Decimo dico verum eſſe id quod Salmaticę 175
reſpondimus & defendimus ſequentes mentem Oſtien. in cap. quod in te. de pęnit. & remiſſ. cū cap. illud pręlegeremus contra Villadieg. de irregul. col. 14. & ſatis contra Cald. d. memb. 6. col. 12. & Angel. & Silueſt. verb. interdictum. 6. q. 2. ſcilicet, quod in tempore generalis interdicti non ſolum vnus, ſed etiam duo, tres, & plures recitare poſſunt ſuas horas in campo, ianuis, quæ non ſunt, non clauſis, & domi, & in cubiculo clauſis illis, & etiam non clauſis, modo non audiantur ab alijs non habentibus priuilegium ad audiendum, quamuis audiant aliqui per tranſitum, & caſu. Et quod etiam intra eccleſiam poteſt quis ſolus nō clauſis ianuis recitare horas ita ſubmiſſe, vt a nemine alio a ſe audiatur: & ita duo vel tres diuiſi in aliquo ſacello, aut tam ſubmiſſe, aut tam ſeiuncti a populo, vt audiri nequeant, & a fortiori intra vnum ſacellum clauſum, quamuis ianuæ eccleſiæ, vbi illud eſt, ſint apertæ, quidquid dicant Oſt. Ioan. Andr. & Card. in d. cap. quod in te. quia intentio

tio iurium, quæ permittunt diuina officia cum prædicta moderatione in eccleſijs, non eſt excludere alia loca, vt ponderabat Villadieg. vbi ſupra, immo a fortiori includere illa, vbi regulariter non audiuntur ab aliis permittendo ea dici in eccleſiis, vbi ſolent audiri: & principalis ſcopus prohibendi diuina officia eſt, ne audiantur a laicis, argum. d. cap. quod in te. & d. cap. alma mater. cum non obſtante illo quiſque clericus teneatur dicere ſuum officium, gloſ. recepta cap. 1. de cleric. excom. facit gloſſ. ord. illud eod. tit. & cap. presbyterium. 28. diſt. Dixi, *Tempore interdicti generalis*: nam in loco ſpecialiter interdicto non eſſet licitum quidquam horum facere, neque clauſis ianuis, neque apertis, arg. gloſſ. d. cap. alma. verb. eccleſiis.

176 Vndecimo dico, quod nõ prohibetur oratio matutina, meridiana, & veſpertina, quam vocãt Aue Maria: neque benedictio menſæ, Cald. vbi ſupra colum. 16. neque ea quam Epiſcopi iter facientes concedunt. Neque prohibetur lectio declaratio pſalmorum, aut euangeliorum aut aliorum ſimilium quæ in diuinis officiis dicuntur, cum non prohibeatur prædicatio, cap. reſponſo. de ſentent. excommu. neque oratio priuata in eccleſia etiam illis ipſis, quorum cauſa poſitum eſt interdictum. licet illi ſint interdicti perſonaliter, iuxt. Monald. recep. per Angel. verb. interdictum 6. §. 14. neque dare, neque accipere aquam benedictam in ingreſſu eccleſiæ, neque cantus laicorum, etiamſi cantent litaniã, aut pſalmos, & laudes Dei, aut eius ſanctorum in ſuis confraternitatibus etiam intra eccleſias, Cald. vbi ſupra, memb. 6. colum. 10. neque excommunicare, neque abſoluere excõmunicatum abſque ſtola & ſolennitate ſacerdotali. iuxta Innoc. in cap. fin. de exceſſ. prælat. & Cald. vbi ſupra. neque etiam introducere puerperam in eccleſiam ad reddendum Deo gratias in illa, etiam cum confeſſione generali abſque ſtola & ornatu ſacerdotis, Cald. vbi ſupra colum. 3. neque conſequenter confeſſio generalis quam ſolent facere laici ſacerdoti, idem ibidẽ colum. 14. neque adoratio crucis Veneris ſancti, idem ibidem colum. 15. neque recomendatio animarum defunctorum, Cald. vbi ſupra: neque alia ſimilia: quia non ſunt diuina officia. Et quamuis laici non poſſint ſepeliri in loco ſacro tali tempore, neque extra illum cum officio diuino, licet ſublato interdicto deferri debeat ad illum: & ſi ſepeliantur in illo, durante interdicto, non ſunt extrahendi, iuxta gloſſ. receptam cap. a nobis 2. verb. forma. de ſentent. excommu. Clerici tamen ſeruantes interdictũ poſſunt ſepelieri in ſacro abſque ſolennitate: quia id eis permittitur d. cap. quod in te. quamuis ſint coniugati, ſi conſuetudo præſcripta habet, vt clericus coniugatus cum vnica, & virgine, perinde poſſit intereſſe diuinis tempore interdicti, ac alii non coniugati, alias non, iuxta dicta ſupra eod. cap. nu. 174.

Ad quæſitum, an dictum Cald. de litaniis habeat locum in clericis? Reſpondeo habere: quia litaniæ cum cantu, vel ſine cantu abſque ſolennitate conſueta Crucis leuatæ, ſuperpelliciorum, & ordinis procedendi, de quibus loquitur Cald. licent tam clericis, quam laicis; cum prædicta vero ſolennitate neutris, licet minus clericis quam laicis: quia hæ ſunt diuinum officium, illę vero nequaquam per dicta ſupra.

Duodecimo dico, quod non poſſunt pulſari campanę, neque campanulę ad horas canonicas, Cald. vbi ſupra. memb. 6. colum. 16. quamuis ſic ad alios fines, veluti ad Aue Maria prędictum, aut ad oſtendendum reliquias, aut notificandum horas, aut prædicandum, aut ad aliud, quod non ſit officium diuinum, Cald. d. memb. 6. col. 16. receptus cõmuniter in c. fi. de ſent. excom. lib. 6. Vnde fortaſſis originem duxit Salmanticenſis conſuetudo pulſandi ad interdictum (hoc eſt ad notificandum illud) horis quib⁹ finiẽda erat pulſatio ad primã, & ad veſperas quæ tamen etſi noſtra ſententia excuſet a pœna, & a peccato, ob id, quod potuit ſua antiquitate effectum interdictorum, quo ad hoc minuere: tamen non excuſaſſet in exordio, neque modo excuſaret vbi primum inciperetur: quia eſſet manifeſta fraus, vt ad aliud propoſitum dixit Cald. d. memb. 6. colum. 16. Neque etiam poteſt Epiſcopus tempore interdicti publice benedicere ſolenniter cum baculo, & verſu, Adiutorium noſtrum, &c. ſecundum Cald. memb. 6. colum. 15. neque benedicere Abbatem, neque Abbatiſſam, neque cõſecrare calices, altaria, virgines, neque benedicere corporalia, & alia ornamenta ad dicendum miſſã neque vela monialium: neque ipſe, neq; parochus poſſunt benedicere aquam, vt declarauit bene Fede. conſ. 3. colum. 2. & 3. Cald. vbi ſupra col. 14. & 15. & ſeq. neque candelas in die Purificationis, neque palmas, & ramos in Dominica palmarum, Cald. d. col. 15. neque miſſam, quam ſiccam dicunt, ſine cõſecratione, Sil. verb. interdictum q. 3. quia ſunt diuina officia. Dixi, *Publice*: quia clam ianuis clauſis &c. bene poſſunt iuxta eundem: quia non ſunt, vt ille dicit, ſacramenta, ſed diuina officia ad facienda quædam ſacramentalia: & ideo etiam fieri poſſunt in feſtis, in quibus tollitur interdictum, de quibus infra eod. c. nu. 172. iuxta Feder. in d. conſ. 3. & Cald. vbi ſupra. 177

Decimotertio dico, quod ſola, & omnia illa ſacramenta, & ſacramentalia, quæ ius aut priuilegium exprimit, aut tacite permittit, ſunt permiſſa in loco interdicto; ſiue interdictum ſit generale, ſiue ſpeciale, iuxta Cald. memb. 6. colum. 29. 178

colum.29. quale eſt ſacramentum baptiſmi pro paruulis cap. non eſt. de ſponſal. & etiam pro adultis cap. quoniam. de ſentent. excomm. lib. 6. qualia ſunt catechiſmus & exorciſmus, & vnctio olei, & chriſma. ſiquidem in baptiſmo iubentur hæc fieri, cap. accepiſti. de conſecr. d. 4. quale etiam eſt ſacramentum confirmationis cap. reſponſo. de ſent. excõmu. & conſecratio chriſmatis, quę ad id, & baptiſmum eſt neceſſaria d. cap. quoniam. & eadem ratione conſecratio olei baptizandorum. Quales eſt ſacramentũ pænitentię pro infirmis, dicto cap. non eſt. & etiam pro ſanis, dicto cap. fi. qui non fuerint excõmunicati, neque interdicti, neq; fuerint cauſa interdicti ſua culpa; neque conſiliũ neque fauorem, neque auxilium præbuerint delicto, ob q̃ fuit poſitum. Siquidem hi nequaquam ſunt admittendi ad ſacramentum pænitentiæ, niſi ſatis faciant prius ſi poſſunt, ſin minus, præbeãt idoneam cautionem, iurando ſe daturos operam fideliter, vt ſatisfiat per ſe, aut per alios di. cap. fi. §. illis. Quale eſt etiam euchariſtia, ſiue viaticũ d. cap. quod in te. ſolum in articulo mortis, gloſ. d. cap. fi. recepta, & ſic non poteſt dari ſanis, quamuis ſint clerici, & religioſi, iuxta Cald. in d. memb. 6. colum. 22. & Philip. in d. cap. fin. §. adijcimus. & §. ſeq.

179 Quod verum eſt, niſi haberent priuilegia, quibus non præiudicaret Bulla S. D. N. Gregorij. XIII. tranſcripta infra, num. vlt. licet ſecundũ ius commune poſſint ſumere, quando celebrant quale eſt celebrare ſemel in hebdomada ad renouandum ſanctiſſimum Sacramentũ cap. permittimus. de ſent. excommu. quale etiam pulſare campanulam, quando fertur ad infirmos, & etiam oſtendere ipſum in reditu, vbi mos eſt, Cald. vbi ſupra memb. 6. colum. 19. partim quia videtur iuſtum, & decorum d. cap. quoniam, partim quia non eſt de actibus prohibitis per interdictum conſpectus S. Sacramenti, niſi in miſſa. quale eſt etiam ſacramentum matrimonii gloſſ. d. cap. fin. etiam inter interdictos perſonaliter, & ſpecialiter, iuxta Cald. d. memb. 6. colum. 21. ſed non eſt talis benedictio nuptiarũ, iuxta Oſtien. in d. cap. non eſt. receptum per Com. ibidem. & Cald. d. memb. 6. colum. 22. Non eſt etiam tale ſacramentum extremæ vnctionis, d. cap. quod in te. etiam quo ad clericos quia quamuis ſint priuilegiati quo ad ſepulturã, non tamen quo ad extremam vnctionem, iuxta Ioann. And. d. cap. quod in te. neque religioſis poteſt dari extrema vnctio ſecundum ius commune. Neque etiam eſt tale ordinare in loco interdicto, iuxta Innoc. in d. cap. non eſt. neque extra illum, ſi ordinator, vel ordinatus ſint interdicti perſonaliter, Panor. ibidem, & melius Cald. memb. 2. col. 22.

180 Decimoquarto dico, quod priuilegium audiendi diuina officia tempore interdicti cum prædicta moderatione, nõ valet ei, qui fuit cauſa eiuſdem, aut cuius culpa, aut fraude fuit poſitum, aut commiſſum delictum, ob quod fuit poſitum: ei autem qui hoc non commiſit, ſi eſt perſona ſingularis, valet, non ſolum pro ſe, ſed etiam pro ſuis familiaribus domeſticis, qui non ſint fradulenter recepti ad audiendum, aut celebrandum cum illo, cap. licet. §. cum conceditur. de priuileg. lib. 6. ſed ſi eſt collegium, non valet niſi collegis, d. cap. licet. Et quamquam in alijs 181 materiis per familiares & domeſticos intelligũtur mulier, filii, nepotes, ſerui, & famuli illi ſubiecti, qui ratione poteſtatis paternæ, vel dominii degunt cum illo, iuxta gloſſ. & determinationem Aret. & Fel. in cap. in literis. de teſtib. in hoc tamen caſu non ſumitur tam late, iuxta Anchar. cap. licet. & ſic, noſtro iudicio, in hoc caſu illi tantum intelligendi ſunt familiares domeſtici alicuius, qui eum de more comitantur. Hęc enim ampliatio huius priuilegii fit ne inutile ſit, vt poſſet eſſe, niſi ſic ampliaretur ad multos, qui ſine comitatu non poſſunt honeſte ad eccleſiam ire, aut celebrare in ea, iuxta gloſſ. ſolen. quæ pen. eſt d. cap. licet. & commendata ad pulchram concluſionem per Dec. in. cap. cum ordinem. de reſcript. colum. 2. Et ſic clericus qui habet vnum famulum laicum, poteſt dicere miſſam in eccleſia ſeruiente illo, ſiue receperit ante interdictum, ſiue poſt, & in eius locum ſi ægrotaret, vel abeſſet, poſſet ſumere alium etiam mere laicum, Cald. vbi ſupra memb. 6. Addo etiam quod priuilegia cõceſſa aliquibus religioſis, vt tẽpore interdicti poſſint admittere ad diuina officia ſuos confratres, intelliguntur de illis, qui licet ſint, & maneant extra monaſteria, tamen ſe addixerunt illi ordini mutato habitu ſęculari, aut donarunt inter viuos ſua bona ſuo ordini, ſeruato ſibi quamdiu vixerint vſufructu, cap. vt priuilegia. de priuileg. Eodẽ modo qui habent priuilegia, quod tempore interdicti poſſint admitti ad diuina officia, poſſũt ſepeliri in cœmeterio, iuxta Calder. in 6. mem. colum. 24. quem ſequitur Angel. verb. interdictum 6. §. 55. licet Feder. conſil. 3. in contrarium inclinet, cuius opinio facile defendi poſſet, ſi cõſideretur ſepultura pro principali, & officium pro acceſſorio, ſicut & opinio Cald. conſideratione contraria, & tanquam fauorabilior ſeruãda videtur.

Decimoquinto dico, quod etiam poſſunt fieri omnia diuina officia feſtis Natiuitatis, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis Dominæ noſtrę diebus ſolum, & non Octauis, etiam ſine prędicta modificatione, apertis ianuis, campanis pulſatis, & alta voce, excluſis excommunicatis, & admiſſis interdictis: ita tamen vt quorum culpa tale interdictum poſitum fuit, non acce- 182

accedant ad altare:quia id expreſſe permittitur per cap. alma mater.§. in feſtiuitatibus.de ſent. excom.lib.6.Quod idem poſtea permiſſum fuit in feſto corporis Chriſti,& tota octaua per Martinum V. & Eugenium IIII. in ſuis extrauag. quæ legi ſolent intra octauam eiuſdem feſti, & in die conceptionis,& ſua octaua Virginis Matris in eccleſiis,in quibus dicitur officium ordinatum per protonotarium Leonardum Nogarolum,& eius miſſa quæ incipit,Egredimini. & nõ in quibus illud non dicitur, vt monuimus in Enchirid. ſiue Manuali de oratione, & hor. canonicis , ſiue repet.cap. quando. de conſecr. diſt.1.cap.10.nu.86.

183 Decimoſexto dico,quod in diebus in quibus a iudice ſuſpenditur interdictum,id omne & ſolum ad quod ſuſpenditur poteſt fieri in illis: ita quod ſi non ſuſpenditur ad aliud quam ad ſepeliendum aliquem, aut faciendam certam miſsã, aut certum officium,aut dandum certum ſacramentum (vt ſæpe fit Salmanticæ) non poteſt fieri niſi illud : & ideo cum ſuſpenditur aliquod interdictum,ſcire oportet,quo ad quantum tempus,& quo ad quæ officia illud ſuſpenditur ,
184 quod tenor ſuſpenſionis monſtrabit. Et ſi nouerimus interdictum eſſe ſimpliciter ſuſpenſum in vnum diẽ, vel dimidiatum, poterimus in eo facere omnia,quæ poſſunt fieri, ſi nullum eſſet interdictum. Si autem nouerimus eſſe ſuſpenſum quo ad officia diuina tantum, vel ad aliquot miſſas tantum faciendas, nõ licebit facere alia, & ita non licebit alia ſacramenta,vel ſacramentalia dare,ſuſcipere vel facere.In prædictis autẽ quatuor diebus ſuſpenditur a primis veſperis illorum,argum. cap. 1. & 2. de feriis. vſque ad completorium incluſiue diei,aut octauę poſtremæ, Archidia. Domin. & Peruſ.in cap. fina. de ſentent. excom. contra gloſſ. antepen.eiuſ-
185 dem. Et ſuſpenditur illis diebus , in d. cap. fin. §. feſtiuitatibus. de ſentent. excommu.lib.6. quo ad omnes miſſas , & omnia diuina officia illorum feſtorum, & quæuis alia tam publica quam peculiaria,& tam ordinaria, quam extraordinaria , iuxta gloſſ. verb.ſicut prius. recept. per Domi. Peruſ. & Com.ibidem. quia textus dicit generaliter,miſſæ celebrentur,& alia diuina officia dicantur ſicut prius , & quia ſic vſus
186 habet. Et conſequenter publice poteſt Epiſcopus in illis conſecrare Abbates ,Abbatiſſas, calices,eccleſias , virgines, corporalia , & alios apparatus altaris, vela, & omnia alia, quæ fieri poſſent ſecreto, prædicto tempore, de quibus ſupra eod. cap. num. 177. Et quamquam alias nobis viſum fuit,quod die corporis,& conceptionis,& eorum Octauarum nõ poterant peragi,niſi officia diuina eorum feſtorum,ponderã. tibus illud verbum , *Huiuſmodi officia* , quod eſt in dicta extrauag. Martini V. & Eugenii IIII. quia tamen mens auctoris videtur fuiſſe ſuſpẽdere quo ad illos dies tantum,quantum ſuſpendebatur a iure quo ad prędictos quatuor dies, & etiam amplius : ſiquidem ſuſpendit quo ad octauas; & quia videtur ſic eam interpretari cõſuetudo, dicimus permiſſum eſſe in illis omne id,quod permittitur in præfatis quatuor feſtiuitatibus,& etiam in omnibus aliorum ſanctorũ prædictorũ ordinum in eccleſijs , in quibus ſuſpenditur.

Decimoſeptimo dico , quod nemo tenetur 187
noſtra ætate ſeruare interdictum aliquod niſi denunciatum , vt ſupra dictum eſt de ſuſpenſione eod. cap. num.163. & de excommunicatione num.15. & 36.per extrauagan.ad euitanda. cuius tenor de verbo ad verbum refertur ſupra eod. cap. num. 35. Nec quando interdictũ eſt in ſe nullum,& nullitas eſt ſufficienter publicata, exceptis religioſis qui debent illud obſeruare , ſi eccleſia matrix id obſeruat, vt dictum eſt ſupra eodem cap.num. 146. Interdictum autem eſt nullum regulariter in eiſdem caſibus in quibus excommunicatio, de quibus ſupra eodem cap.num.4.

Decimooctauo dico , quod laicus non dicitur violare interdictum vllum quamuis ſit validum & denunciatum , audiẽdo miſſam,vel alia diuina officia in loco interdicto etiam ab eo, qui dicendo ea peccet, & quamuis audiat cum aliquo perſonaliter interdicto,iuxta Caiet.ver. interdicti violatio. §. penul. exceptis quatuor caſibus , in quibus peccaret,quamuis nõ incurreret irregularitatem. Primo , cum ipſemet eſt interdictus perſonaliter,etiam ſi interdictum ſit generale oppidi eius, quidquid ille dicat ibidẽ. Secundo , cum expreſſe , vel tacite eſt cauſa , ꝙ illa dicantur,rogando, iubendo, aut prębendo ad id cauſam ſua præſentia , & auditione: quia facientes & conſentientes ,&c. argum. cap 1. ad Rom. & cap. 1.de offic. deleg. & facit optime gloſſ. ſing. clem. fin.de priuil. Tertio, cum dicit talia officia, qualia dicendo violarent clerici,argum.rationis cap.paſtoralis. §. 1. de cler. excommun.miniſtr. vt ſentit Cald. in d.memb. 6. colum.10.affirmans,quod tali caſu poteſt puniri per iudicem eccleſiaſticum : quia delictum eſt eccleſiaſticum. Quarto, cum mentiendo aſſerens ſe eſſe clericũ minorum , aut habere priuilegium , intraret ad audienda diuina officia vetita, vbi videbitur clauſis ianuis.

Decimonono dico , quod monachi , & moniales , qui nullum ordinem habent, peccant mortaliter faciendo officia prohibita clericis: quia merentur includi ob id in aliis monaſteriis ſtrictioribus, quo faciant pęnitentiam d. c. paſtoralis.& licet non incurrant irregularitatẽ, fiunt tamen ineligibiles actiue,& paſſiue,iuxta Cald. d. memb. 6. Et a fortiori,clerici qui violant

Digitized by Google

lant interdictum, peccant mortaliter, quantumlibet dubitet Caiet. vbi ſupra: & cenſentur violare quo ad hunc effectum quoties faciũt, quod illis eſt prohibitum per interdictum perſonale, aut locale, & quo ad effectum incurrendi irregularitatem, illis tantum vicibus, quibus ſupra dictum eſt, cap. 25. nu. 83. & 94.

188 Vigesimo dico, quod ceſſatio a diuinis eſt quędam deſiſtentia a diuinis officiis, & ab adminiſtratione ſacramentorum, iuxta mentem Innoc. & Communem in cap. dilectis. de appellat. & cap. irrefragabili. de offic. ord. quæ eſt duplex, generalis quæ fit in loco vniuerſali, vt ciuitate, oppido, aut parochia: & particularis quę particulari, vt in eccleſia, aut eccleſijs. Quo fit, non eſſe certum, quod aſſerit author compẽdij priuileg. verb. interdictum 1. §. 17. allegans in hoc duos Doctores Salmanticenſes, ſcilicet, ceſſationem a diuinis generalem, & interdictũ generale eſſe idem, contra mentem Cald. vbi ſupra memb. 3. colum. 3. & Card. in clem. 1. §. in ceſſationis. de ſent. excommu. vbi Bonifa. nu. 4. declarat. Tum quia vt ſupra eod. cap. nu. 164. dixi, ceſſatio non eſt cenſura, & interdictum ſic. Tum quia ſecundum Innoc. in d. cap. irrefragabili. nu. 4. & in d. cap. dilectis. num. 3. receptum ibi per Antoninũ, Panorm. Peruſinũ, & Præpoſit. qui transgreditur ceſſationem a diuinis, etiam particularem, non eſt irregularis: & qui tranſgreditur interdictum, quamuis ſit generale, ſic. quod optime probat Bonifac. in d. clem. 1. nu. 90. poſt Card. & Imol. licet Ioan. Andr. in cap. ſi canonici. de offic. ordin. lib. 6. quem ſequutus fuit Angelus verbo, ceſſatio. teneat contrarium, ſed male, vt demonſtrauimus Salmanticę repetentes dictum cap. dilectis. Tũ quia ipſe Angel. verbo, ceſſatio. fatetur ceſſationem particularem, non eſſe idem quod interdictum particulare, neque facere sui tranſgreſſorem irregularẽ, cap. is qui. de ſent. excom. lib. 6.

189 ob idque qui habet priuilegium audiendi diuina officia tempore interdicti, non poterit tẽpore ceſſationis argum. cap. priuilegia. 3. diſtin. & cap. porro. & cap. ſane. de priuileg. neque qui habet priuilegium audiendi tempore ceſſationis generalis, poterit tempore ſpecialis: quamuis verum ſit, quod interdictum generale, & ceſſatio generalis æquantur quo ad modificationẽ prædictam, d. cap. alma. & quo ad rigorem prædictæ clem. 1. de ſentent. excom.

Roganti vero cur ponatur ſæpe ceſſatio poſt excommunicationem, & interdictum, quibus non eſt paritum, ſi interdictum eſt fortius illa? Reſpondeo, quod hoc non fit niſi a ſummo Põtifice: & quod ille non ponit ceſſationem generalem poſt interdictum generale, ſed aliud interdictum ſpeciale, aut ceſſationem ſpecialem, quæ aufert celebrationem diuinorum officiorũ etiam clauſis ianuis, &c. Cæterum quando ferũtur ſimul interdictum, & ceſſatio ſpecialis, ponderandę ſunt diligenter literæ, & ſecundum eas iudicandum. Tum quia transgreſſor cenſetur irregularis ea ratione, qua eſt interdictum, & nõ ea qua eſt ceſſatio, per prædicta. Tum quia interdicta & ceſſationes poſita a ſummo Põtifice nonnunquam ſunt ſtrictiora, nonnunquam vero laxiora quam communia. tantum enim & non plus obſtringunt, quantum ille uult, ſecundum omnium ſententiam. Alia de ceſſatione utilia, ſed cõfeſſariis nõ uſq; adeo neceſſaria, tradit nouiſsime uir eruditiſsimus & clariſſ. Alphõſus Aluarez Guerrer⁹ Præſes Regi⁹ in Regno Neapolitano, in ſuo laude digniſsimo Iuris Pontificii ac Cæſarei Speculo, uaria eruditione referto, cap. 37. de eccleſiaſtico interdicto. Qui tamen potius referre, quam probare uideri debet Philip. Franc. in c. ſi canonici. de offic. ordinar. dicentẽ, ceſſationem generalẽ poſitam ab habente poteſtatẽ, eã ponẽdi, uim interdicti ad inducendã irregularitatẽ habere, quũ paulo ante cum communi contrarium recte teneat.

Porro, ut quod ad nu. ult. huius cap. ſupra retuleramus, hic opportunius expediamus, multa 190
ſuper interdictorum ſuſpenſione priuilegia ſunt a Sede Apoſt. conceſſa religioſis, quorum ſummam hoc in loco in vulgari ſcripſeramus: ſed quia putamus ea eſſe ſublata per cap. 12. & poſtremum de regul. ſeſſ. 25. Concil. Trident. conſulto etiam ſuper hoc S. D. N. eam prætermittimus, deſiderantes, ut Sanctitas eius faceret illis facultatem ſuſpendendi interdicta in diebus tantum, & non octauis ſanctorum ſui ordinis, modo eandem faceret etiam parochis quo ad dies ſanctorum ſuarum eccleſiarum patronorũ, quam puto faciet, ſi humiliter petatur. Dixi, *In diebus tantum*, ne nimis eneruetur neruus cenſurę eccleſiaſticæ, Dixi: *Modo, &c.* vt ſeruetur ęqualitas & concordia, qua, vt poſt Saluſtiũ ait Hiero. ẽt paruę res creſcũt, vt diſcordia magnæ dilabuntur. Non arbitror tamen eis ſublata priuilegia ſuper neceſſitate, vel modo præſẽtandi ordinariis confeſſarios ſui ordinis: quia credimus quod per præfatum cap. fin. de regu. ſolum tolluntur eis priuilegia contraria iuribus communibus, quę in cap. præcedentibus eiuſdẽ tituli iubentur ſeruari, & in nullo illorum iubetur ſeruari ius commune pręſentandi pręfatos confeſſarios, ſicut ius commune de interdictis ſeruandis iubetur ſeruari, in d. cap. 12. & alia in aliquibus aliis. Qua ratione idem dicendum eſt de aliis priuilegiis conceſſis eis cõtra alia iura communia, quę non iubentur in illis ſeruari. Et hęc quidem de tribus cenſurarum eccleſiaſticarum ſpeciebus, puta excommunicatione, ſuſpenſione, & interdicto dicta ſufficiant. Veniamus nunc ad irregularitatem.

Digitized by Google

De irregularitate, & de eius multiplicitate, & regulis generalibus.

191 Irregularitas quid: humanum inuentum eſt: tollitur manente peccato: et eſt quintuplex: nulla mentalis tantum. nu. 192.
193 Irregularis nemo in dubio iudicandus in foro exteriori; ſed ſic in interiori.
194 Irregularitatem non duplicat celebratio, nec tollit bulla communis.

191 Primo dico, quod nomen irregularitas eſt parum Latinũ, & generaliter acceptum ſignificat id, quod aliquem extra regulam ponit: quia componitur ab, in, pro, non, & regularis, ſecundum omnes. Sed irregularitas accepta, vt in hac materia ſumitur, definiri poteſt (ex mente canonum, & Innoc. in cap. niſi. num. 7. de renunciat. communiter recep. paulo cautius quã definiat Speculator de diſpen. §. iuxta. & Villadieg. de irreg. colum. 1. Nicol. de irregul. S. Anton. 3. part. tit. 28. cap. 1. & Alua. de plãct. Eccl. lib. 1. art. 46. & alii alibi) eſſe impedimẽtum inductum a iure canonico, directe impediens acceptionem ordinum eccleſiaſticorum, aut aliquem vſum eorum, quatenus ſunt ordines, etiam poſt pęnitentiam. Dixi, *Impedimentum*, pro genere, & *inductum a iure canonico*, ad ſignificandum non eſſe inuentum iuris naturalis, neque diuini. Dixi, *Directe impediens*, ad differentiam excommunicationis, ſuſpenſionis interdicti, & aliorum impedimentorum canonicorum, quæ quamquam ordines, & eorum vſum impediunt, quatenus ſunt communicatio aut ſacramenta, aut officia, aut beneficia eccleſiaſtica, non tamen quatenus ſunt ordines, ſaltem directe. Dixi, *Aut aliquem vſum acceptorum*: quia aliqua irregularitas impedit acceptionem, & non vſum acceptorum, & aliqua vnum vſum & non alium, cap. 2. de cler. ægro. vt ſtatim dicetur. Dixi, *Poſt pænitentiam*, ad maiorem eius naturæ declarationem, & ad ſignificandum poſſe quem abſolui a peccato, quo irregularitas incurritur, remanente ipſa, ſecundum Card. in clem. dudum. §. ac deinde. quæſt. 8. de ſepult. quidquid innuat extrauag. 1. de priu. Ex quo ſequitur primo, quod recte dixit Innoc. cap. ad audientiam. de homic. omnem irregularitatem inductam eſſe a iure canonico humano, quãuis aliqua eius origo in veteri Teſtamento fuiſſet, ſecundum mentem gloſſ. §. 1. de conſec. diſt. 1.

Secundo, quod incaute Silu. & Tab. verb. irregularitas. in principio ſignificauerunt, irregularitatem eſſe ſuſpenſionem, & plus aliquid. Tũ quia irregularitas non eſt cenſura eccleſiaſtica, ſuſpenſio vero ſic, cap. quærenti. de verb. ſign. Tum quia eſt ſpecies pœnæ multum differens ab illa.

Tertio, quod incautius Speculator in d. §. iuxta. ſignificat, omnem excommunicatum & ſuſpenſum, aut interdictum eſſe irregularem.

Quarto, quod iuxta mẽtem textuum (omiſſis multis modis diuidendi doctorum) irregularitas diuidi poteſt in quinque ſpecies, quæ manãt ex quinque defectuum generibus, ſcilicet, ſacramenti, corporis, animæ, lenitatis perfectæ & delicti. Quanquam Aluarus Pelagius dixit, eſſe innumerabiles in lib. de planctu Eccle. lib. 1. art. 24. arg. cap. fi. 15. quęſt. 1. quod verũ eſſe poteſt, accipiendo eam generaliſſime, ſed non accipiendo ſpecialiter, vt prędictum eſt: quia in ſolis caſibus iure expreſſis incurritur, cap. is qui. de ſent. excom. lib. 6. 192

Quinto, quod prima regularum, quibus regulanda eſt irregularitas, quod nulla earum incurritur ſola voluntate faciendi, niſi fiat id, ob quod imponitur, & ideo nulla eſt mentalis, vt infra dicetur, nu. 210. 193

Secundo dico, quod vt Pan. in cap. ad audientiam. de homic. recep. per complures recẽtiores dixit, in foro exteriori nemo in dubio irregularis iudicandus eſt, quamuis in interiori ſecus, aptus tex. in cap. ſignificaſti. 1. de homic. Interius autem reputatur non ſolum forum pęnitentiæ, ſed etiam conſilii, ſecundum Villadieg. de irreg. col. 43. Cuius differentię ratio nõ eſt, vt diximus in cap. ſi quis autẽ. de pęnit. d. 7. a nu. 35. quod in rebus dubiis non ſit accipiẽda pars ſecurior, ſed quod nemo poteſt facere abſque peccato id, de quo dubitat an ſit peccatum nec ne; & quod nullus iudex debet condemnare aliquem, de quo dubitat, an debeat condemnari, necne, propter ibi allegata, monſtrando ꝙ Innoc. in d. cap. ad audientiã. non dixit quod ei Pan. & alii imponunt.

Tertio, quod licet irregularis, qui celebrat antequã obtineat diſpenſationem, peccet mortifere, argum. cap. fina. de temp. ordi. & cap. inquiſitionis. de accuſ. non tamen incurrit nouam irregularitatem. Tum quia Innoc. in cap. ſi celebrat. num. 3. de cler. excommu. receptus, id dicit primo de irregulari ob defectum corporalem, aut illegitimitatis. Tum quia paulo poſt idem aſſerit de irregulari ob magni criminis notorietatem. Tum quia ratio eius ſcilicet, quod id iure non cauetur, & quod Sedes Apoſtolica quando diſpenſat cum præfatis irregularibus qui celebrarunt, ſolum diſpenſat ſuper irregularitate, quam ante celebrationem incurrunt, militat in aliis. Tum quia firma ratio dictorũ Innoc. quam nec ille, nec alius aduertit, eſt quod, vt ſupra diximus, irregularitas non 194

eſt vera ſuſpenſio, nec cenſura eccleſiaſtica: & ita celebrans, illa irretitus, nullam violat cenſurã, nec aliquid aliud, cuius violatio nouam infligat irregularitatem, & illa non incurritur, niſi cum exprimitur, vt mox dicetur.

Quarto, quod poteſtas abſoluendi a peccatis ad diſpensationem irregularitatis non extenditur, Domi. & Alex. per illum textum, in cap. miror. 50. diſt. neque poteſtas quæ per bullas Papę datã ad abſoluendũ, vt recte dixit Villadiegus vbi ſupra in fine, & probatur latius infra n. 250.

Quinto, quod nemo fit irregularis, niſi in caſibus a iure expreſſis.

Sexto, per quam reſpõdetur quæſtioni circa hæc propoſitæ, videlicet, quod irregularitas quamlibet occulta, tantum nocet quo ad forum conſcientiæ, quantum publica, & ęque neceſſaria eſt diſpenſatio in vtraque. Nec obſtat, quod Caſtren. lib. 2. de leg. pœn. loquens de illegitimitate occulta contrarium teneat. Tum quia nouum, & ſine textu, & efficaci ratione dictum, contra Com. Anto. in cap. 1. de fil. presb. & contra text. fere expreſſum cap. niſi. §. perſonæ. ibi, ſi tamen culpa latet, & cauſ. de renunciat. Tum quia eſt contra omnem vſum Eccleſiæ hactenus ſeruatum. Tum quia communis efficaciter colligitur ex cap. 6. ſeſſ. 24. Concil. Triden. cuius verba ſunt: *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentioſum, diſpenſare, & in quibuſcunque occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis delinquentes quoſcunque ſibi ſubditos in diæceſi ſua per ſeipſos, aut vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſcientiæ gratis abſoluere, impoſita pænitẽtia ſalutari. Idẽ & in hæreſis crimine in eodẽ foro cõſcientiæ eis tantũ, nõ eorũ vicarijs ſit permiſſum.*

Ad quęſitum autem circa hoc dico, eum qui tacita irregularitate occulta ordinatur, & impetrat beneficium, debere occulte diſpenſationẽ impetrare: & ſi ſcienter accepit poſſeſſionem, quia per id incidit in intruſionem, quę fecit eũ inhabilem ad illud, iuxta citata per Fel. in cap. in noſtra. corol. 7. de reſcr. debet facere mentionem de illa in impetratione a Papa, vel certe impetrare habilitatem ab eo, & poſtea clam collationem ab ordinario, modo non fuiſſet reſeruatum Papæ, quando obtinuit illud, quod nos nuper conſuluimus.

Septimo, colligitur ex cap. 6. Concil. Trid. in 6. dicto relato, ſcilicet; quod in omni irregularitate deſcendenti ex delicto occulto, & non deducta in iudicium, excepta ea quæ deſcendit ex homicidio voluntario, poteſt Epiſcopus diſpẽſare. Ex quo eod. cap. 6. nota primo, quod difficilior impetratu eſt diſpenſatio ſuper irregularitate occulta homicidij, & mutilationis iuſtorum, quam iniuſtorum, non voluntariorum: quia illa a ſolo Papa poteſt haberi, vt clare colligitur ex d. cap. 6. hęc vero etiam ab Epiſcopo. Secundo, nota textũ expreſſum contra Caſtrẽ. vbi ſupra ad hoc, quod omnis irregularitas deſcendens ex crimine quamlibet occulto, indiget diſpenſatione. licet hęc dari poſſit hodie ab Epiſcopo. Tertio, ꝙ per illud non datur Epiſcopis vlla poteſtas diſpenſandi ſuper illa irregularitate occulta deſcendente aliunde quam ex delicto, & conſequenter neque ſuper illegitimitate, vt dicitur infra nu. 221.

De prima ſpecie irregularitatis ex bigamia.

SVMMARIVM.

195 *Bigamia quid, eſt triplex, & qualibet iuris humani, delebilis a Papa, & ſimilitudinaria etiã ab Epiſcopis, quæ nõ cõtrahitur a Laico contrahente nulliter cum vidua. & 2. ſeqq.*

Dico primo, quod bigamia eſt ſtatus coniugati cum duabus coniugibus, ſiue ante, ſiue poſt baptiſmum ductis, cap. acutius. 26. diſtin. gloſſ. cap. vna. ead. diſt. de qua ſecundum gloſſ. in ſum. eiuſdem diſtin. fuit ſtatutum, vt eſſet impedimentum ordinum ob quatuor, ſcilicet, quod bis coniugatus non poteſt apte ſignificare vnionẽ Ieſu Chriſti cum Eccleſia vnica ſua & ſancta ſponſa, cap. debitum. de bigam. cuius gloſſ. recepta. verb. ſacramentum. id late declarat: & quod excellentia ſacramenti ordinis hoc meretur, d. cap. vna. & quod eſt ſignũ incontinentiæ, cap. propoſuiſti. 82. diſtinct. & quod ad perſuadendam caſtitatem, auctoritatẽ adimit, d. cap. vna. 195

Secundo dico, quod triplex eſt bigamia, ſcilicet vera, interpretatiua, & ſimilitudinaria, iuxta gloſſ. receptã in cap. 2. de bigam. quam ſequũtur ibi Anto. & alii, & dixit antea Rota deciſio. 447. in nouis, quę in nouiſſime rubricatis eſt prima eiuſdem tituli. & declarauit Speculator de diſpen. §. iuxta. num. 6. Vera eſt eius qui habuit, & cognouit duas vxores veras, alteram, mortua altera, d. cap. debitum. quamuis vtramque, vel alteram antequam fuiſſet Chriſtianus habuiſſet, d. cap. deinde. & cap. acutius. 26. diſt. Interpretatiua eſt quã incurrit is, qui fingitur duas vxores habuiſſe, qualis eſt contrahens cũ vna ſola, ſed vidua, aut cum corrupta per alium cap. maritum. 33. diſt. ſecus ſi per ſe, gloſſ. recep. in d. cap. fin. de bigam. & cap. 1. de cler. coniug. Idem ſi cum virgine, quam, poſt commiſſum adulterium ab ea, cognouit, cap. ſi cuius. 24. diſtin. quamuis per ignorantiam id contingeret,

Digitized by Google

gloſſ. recept. in d. cap. ſi cuius. Panor. in cap. ſi vir. de adult. qualis eſt etiam contrahens cum vna validum matrimonium, cum alia inualidũ, aut cum duabus de facto, cum neutra valide, ob aliquod impedimẽtũ viuentibus ambabus, aut cum vna, mortua altera. Similitudinaria eſt quã incurrit ordine ſacro inſignitus, vel voto ſolenni adſtrictus cum aliqua etiam vnica contrahens, & conſummans, cap. quotquot. 27. q. 1. & cap. fin. de bigam. licet illa ſit virgo, vt ſentit Ang. verb. bigamia. §. 9. cui conſentiunt Silu. verb. bigamia. in prin. & S. Anton. 3. par. tit. 21. cap. 1. Primo, per d. cap. quotquot. Secundo, quod licet neque de iure, neque de facto contrahat cum duabus, vel vna corrupta valide, tamẽ habet effectum contrahendi cum opere ſubſequuto, poſtea quam per ordinem ſacrum, vel votum ſolenne contraxit ſimilitudinarie cum Chriſto. Dixi, *Ordine ſacro inſignitus, vel voto ſolenni adſtrictus*, ad ſignificandum, quod nec laicus, nec minoribus tantum initiatus contrahẽs cum vidua, ſiue corrupta inualide, ſiue nulliter propter aliquod impedimentum efficitur irregularis, vt in ſacra Pænitentiaria nuper concluſum fuit. Tum quia nullo iure id cauetur, & irregularitas non contrahitur, niſi in caſibus a iure expreſſis, cap. is qui. de ſent. excom. lib. 6. Non obſtat Rota deciſ. 1. de big. quæ per cap. fin. eiuſdem tit. tenuit contrarium in clerico minorum ordinum: quia nõ aduertit integram rationem decidendi illius cap. fina. eſſe prædictam, quæ ceſſat in tali clerico. Tum quia non obſtat cap. nuper. eod. tit. quia loquitur de preſbytero, & verb. *Clericis*, in eo poſito: addit Innoc. conſtitutis in ſacris. Nec etiam obſtat, d. cap. fin. quia loquitur de ſubdiacono, nec ratio in eo expreſſa, ſcilicet, quod habuit affectum contrahendi opere ſubſecuto: quia non eſt integra, ſed integranda ſupplendo (& quia iam ſimilitudinarie contraxerat cum alia) quę ſuppletio colligitur ex ipſo textu, non fruſtra loquẽte de ſubdiacono, cui eſt annexum votum ſolenne caſtitatis, cap. a multis. de ęta. & qualit.

196 Tertio dico, quod non incurrit quis ſine matrimonio de iure aut facto contracto, eo ꝙ habeat cõcubinas etiã multas, etiãſi eas cõiugat* cũ vna ſola virgine haberet, c. pen. de bigam. & cap. fina. 34. diſtinct. neque eo quod cum deſponſata alteri per verba de pręſenti matrimonium contrahat, modo adhuc illa virgo eſſet, cap. debitum. de bigam. neque etiam ſi cum multis contraheret, ſi non haberet copulam, niſi cum vna tantum.

197 Quarto dico, quod qui matrimonium cum muliere ſcurrili, ſerua, aut cũ publica fabularũ actrice contrahit, non eſt bigamus, ſi erat virgo: quamquam mortua illa, non debet ordinari cad. ſi quis viduam 2. 34. diſtinct.

Quinto dico, quod quidquid aliqui dicant, pro certo habetur, poſſe Papam cum bigamis diſpenſare ad ordines. vt ait Innoc. in cap. 2. de bigam. & cap. ad audientiam. de homicid. & S. Thom. in quodlib. 4. art. 8. quem ſequitur Anch. in cap. 1. de bigam. & Rota deciſ. 447. quæ in noue rubricatis eſt prima eiuſdem tit. & Comm. habet, in omni bigamia poſſe Papam diſpenſare: quia omnis irregularitas ſolo iure humano introducta eſt, licet fuerit inducta a S. Paulo, cap. lector. cum gloſſ. 34. diſt. quãuis in vera non ſoleat, neque poſſit ſine magna cauſa, ordinaria poteſtate diſpenſare, iux. Rot. in præd. deciſ. 447. Interpretatiua vero, & ſimilitudinaria ſolet, & iuſte põt ſaltẽ cũ iuſta cauſa.

Sexto dico, quod nemo alius a Papa in vera, vel interpretatiua ad ordines ſacros poteſt diſpenſare, iuxta omnes, neque ad minores, iuxta Ioan. And. Anch. & Philip. in cap. 1. de bigam. lib. 6. vbi bonus textus, & ibi Domi. quamquã S. Thom. in 4. diſtin. 27. & Silu. verb. bigam. quæſt. 6. oppoſitum dicãt, & Rota. in d. deciſio. 447. quorum opinio admitti poſſet quo ad vsũ ordinum ſuſceptorum, arg. d. cap. lector. ſed nõ ad accipiendum nouos.

Septimo, quod ſuper ſimilitudinaria ſi illa erat virgo, Epiſcopus diſpenſare poteſt, cap. 1. cum gloſſ. qui cler. vel vouent. quod ibi tenet Pan. cum. Card. Præpoſit. & communi.

De ſecunda ſpecie irregularitatis ex defectu corporali.

SVMMARIVM.

198 *Irregularitas ex quali defectu membri, vel viſus naſcatur: & quæ quo ad vnum officium, & non quo ad aliud. In qua ſolus Papa diſpẽſat, nu. 199. & 200.*

201 *Irregularitas illegitimitatis quos notat, & a quo tollitur.*

202 *Irregularis quis minor, æger, obſeſſus, lunaticus furioſus, hermaphroditus nu. 203. ſeruus, infamis & abſtemius, nu. 204.*

Dico primo, quod defectus cuiuslibet mẽbri principalis contingens ob culpam, inducit ſecundæ ſpeciei irregularitatem, cap. 1. cap. ſi euangelica. 55. diſtin. quamuis membrum ſit occultum, neque facultatem vtendi ordine impediat, vt ſunt pudenda, cap. ſi quis abſciderit. &c. ſeq. 55. diſt. quamuis quis ſibi non abſcindat, ſed alius ſua culpa, quia iuſſit, aut rogauit, aut quia rei illicitæ dans operam id caſu perdidit, argum. cap. presbyterum. cap. continebatur. de hom. aut in pœnã alicuius delicti ab inimicis fuit illi abſciſſum, vt Oſtienſis in ſumma, 198

Digitized by Google

de corp.vitiat.§.et quæ.& in cap. ex parte.eod. tit.quem ſequuntur Ioan. Andr.& Com.determinauit de eo cui maritus mulieris, cum qua fuit deprehenſus,pudenda abſcidit,& a fortiori ſi iure a iudice abſciſſa fuere argum.cap.fin.de tempor.ord.

Secundo dico, quod etiam defectus partis membri,quam ipſe per indignationem abſcidit eam inducit,cap.qui partem.55.diſtin.quamuis facultatem naturalem bene celebrandi non adimat, ſi eſt notorium, quod per indignationem, & impatientiam fecit,& alias nõ,iuxta Anton. & Card. in cap.fin. de corpore vitiat.quamquã de eo Villadieg.dubitet, vbi ſupra, colum.38. & poſſunt conciliari dicendo,quod non eſt irregularis ob defectum mẽbri, ſed ob notorietatẽ peccati,ꝙ abſcindendo commiſit,dicto cap.fin.

199 Tertio dico, quod neque imbecillitas membri,neque eius defectus contingens abſque propria culpa (niſi impediat celebrationem) irregularem efficit,qualis eſt illius,cui conſilio medici, aut chirurgi propter valetudinem, aut ab infidelibꝰ,aut ab inimicis ſine ſua culpa abſcinditur.Qualis illius qui natus fuit ſine pudendis, aut poſt per vim a parentibus,aut aliis caſtratus. Qualis claudicatio eius cui ſcipio in altari non eſt neceſſarius,gloſ. cap. ſiquis in infirmitate. 55. diſtin.Qualis macula oculi, quę non priuat viſu, neque notabilem deformitatem tribuit, cap.2. de corpo. vitiat. Qualis gibbus, & nimia magnitudo alterius, aut vtriuſque oculi, ſi non ſint notabilis deformitatis.

Quarto dico, quod verum videtur,quod iam pridem reſpondi,ſcilicet,quod quamuis monoculus ſit irregularis, d. cap. ſi euangelica. non tamen qui caret viſu oculi dextri, qui aliis videtur ſanus,& ſiniſtro, quantum ſatis eſt ad bene celebrandum,cernit,licet gloſſ. in cap. 2. de verb.ſign.lib.6.idem de carente oculo,& de carente eius viſu videatur cenſuiſſe,etiamſi integer appareat,ſecundum Alex.in cap. hinc etiã. 49. diſtin.& Vuendel. in 4. diſtin. 15. quæſt. 1. colum.18. quod teneri poteſt de oculo ſiniſtro, quem ſtilus Romanus oculum canonis appellat, cum eſt neceſſe videre eo, vt canonem miſſæ ſine indecora, & nimia faciei ad populum conuerſione legere poſſit, alias ſecus. quod nuper conſuluimus ei, qui viſu dextri oculi tantũ valebat, vt ſine tali conuerſione legere poſſet: magis enim deformitas, quam defectus viſus videtur in hoc expenſus.& ideo cap.ſi euangelica. diſponens de carentia oculi, quę grauem inducit deformitatem,non eſt extendendum ad carentiam viſus,quę eam non facit,argum. cap. odia.de reg.iur.lib.6.

200 Quinto dico, eſſe errorem vulgi dicere, oportere eum, cui abſciſſa ſunt virilia,ea areſacta, aut in puluerẽ redacta ſecum geſtare ad celebrandum, vt ait gloſſ.ſing. recept. in cap. eunuchus.55. diſt.& Oſtien. in cap.fin. de corpo. viriat. dicit melius etiam fore, quod nonnulli neque viridia geſtarent,cuius falſum dictum eſt verum, quando ob illud non eſſent irregulares.

Sexto dico, quod quilibet defectus, aut imbecillitas cuiuslibet membri, quæ inhabilem facit ad celebrandum, ſaltem ſine notabili horrore,deformitate,aut ſcandalo, irregularem efficit, ſiue incurratur culpa,ſiue ſine ea, cap. pen, & cap. fi.de corpo.vitiat.quæ eſt regula Panor. in cap. 2. de cler.ægrot.quã dixit ſingul. Villadieg. de irregul. colum. 39. quod ipſum de mẽbro ſuperuacaneo,aut nimis grandi dicendum, arg. gloſ.d.cap. qui partem.Quis autẽ defectus, aut deformitas ſit talis, determinabit Epiſcopus,iuxta Innoc.in c.1.de corp. vitiat.per cap. 2.eiuſdem tituli receptum per Card.& Anto.& non confeſſarius, neque alius prælatus eius qui eſt ordinandus, quamuis ſit religioſus, Silueſt. verb.corpore vitiat.quæſt.1.

Septimo dico, quod defectus aut exceſſus membri, qui aliquem efficit inhabilem ad exercendum aliquod officium eccleſiaſticum, efficit irregularem ad illud,non autem ad aliud, ſecũdum Panor. in cap. 2. de cler. ægrot.per illum textum. Exemplum de clerico, qui eo quod membro aliquo captus ſit, non poteſt miſſare, ſed ſic pænitentes abſoluere,& aliqua alia officia exercere.Quod verum nobis videtur,quando nõ incurriſſet eum ſponte,aut ſua culpa,iuxta Villadieg. vbi ſupra colum. 39. & probatur per dicta ſupra; & quo ad iam ordinatos, non autem quo ad ordinandos.arg.cap.fin.de corp. vitiat.& notat.ibi per gloſſ. & arg.cap.2.de cleric. ægrot. & notat.ibi per Panor. & gloſſ. in c. forum.de verb. ſignifi. quod etiam ſenſit eruditiſſ. R. D. Simancas in tract. de irregul. cap.2. & alijs locis.

Octauo dico, ꝙ in iſta irregularitate ſolus Papa diſpẽſat,ſecundũ Innoc.in c.1.de re iud.lib. 6.& in cap. 2.de corpo.vitiat.receptum a Ioan. And.& Ant.in cap. ſignificauit. de corp.vitiat. licet Villadieg.col.49. Silu.verb.corpore vitiatus. quęſt.fin. & aliqui alii contrarium teneant.

Nono dico, quod defectus natalium, ſiue vt ita dicam,illegitimitas qui ad defectum corporalem redigitur, includit omne illegitimorum genus, gloſſ. cap. niſi cum pridem. de renũciat. verb.manſer. & cap. per venerabilem.§ quod autem. qui filij ſint legit. & omnes facit irregulares, cap. 1.& fin. de fil. preſb.quamuis eorum defectus occultus ſit, & publice habeantur pro legitimis, quales ſunt multi,quos coniugatę ex adulteris habuerunt: adeo quidẽ, vt qui ſcit aut credit per dictum matris ſe talem eſſe,legitimationẽ occultã debet petere,quæ facile illi cõcedetur,iux. Anto.in d.cap.1.poſt Oſtien. quãuis 201

matri

Digitized by Google

matri adulteræ credere ſi nolit, non teneatur, iuxta eoſdem ibidem, & dicta ſupra cap. 16. à nu.45.& alia ſuper hoc vide ſupra nu. 94.

Decimo dico, quod in hac irregularitate ſolus Papa ad ordinem ſacrum, dignitatem, & beneficium curatum diſpenſat: ſed ad minores & vnum beneficium ſimplex poteſt etiam Epiſcopus cap. 1.& 2.de fil.presb.lib. 6.& profeſſio religionis ad omnes ordines cap. 1. de fil. presb. non tamen vt poſſit eſſe prælatus, aut prelata. Palud. in 4. diſt. 43. quæſt. 3. etiam cum diſpenſatione Epiſcopi, ſecundum Villad. vbi ſupra col.39 & efficaciter probatur per cap. 1. de fil. presb. verb. nullatenus, adiuncta gloſſ.fi. clem. vt hi qui. verb. nullo modo. de ætat. & qualit. quatenus habet, per verba illa, *Nullo modo*, tolli poteſtatem diſpenſandi Epiſcopis.

402 Vndecimo dico, quod ætatis defectus, qui etiam ad defectum corporalem reducitur dum durat, irregularem facit, iuxta Villad. vbi ſup. col. 39. facit cap. fin. de tempo. ordi. lib. 6. Quæ vero ætas in ordinando requiratur, dictum eſt ſupra cap. 25. nu. 106. Et quanquam ordinatus ante legitimam ætatem, characterem accipiat (licet ſit infans, & ordinetur presbyterio, iuxta Archid. in cap. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4.) non tamen ordinum exequutionem, neque priuilegia ad eam pertinentia, quamuis ſic ad characterem ſpectantia, qualia ſunt canonis & fori iuxta d. cap. ſi quis ſuadente. & cap. 2. de foro comp. & clem. vt hi qui ætat. & quali. verb. conſtitutus. iuxta gloſſ. clem. fi. de ætat. & qualitat.

Duodecimo dico, quod in hoc defectu ſolus Papa diſpenſat, iuxta gloſſ. & Card. ibi, quamuis ſit religioſus, non obſtantibus priuilegiis, quæ videntur excluſa per Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 12. de refor.

Decimotertio dico, quod lepra, quæ etiam ad hunc defectum corporalem redigitur, irregularitatem inducit, & non ſolum ſuſceptionem ordinum, ſed vſum ſuſceptorum impedit, cap. cum percuſſio. 7. quęſt. 1. & cap. de rectoribus. & cap. ex parte. de cler. ęgrot. quod ipſum in qualibet alia corporis infirmitate, quæ notabile ſcandalum ordinum vſui præbet, videtur dicēdum, ſaltem quo ad actus, in quibus id faciat, argum. l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. 2. de tranſlat. prælat. & in hac ſolus Papa diſpenſat, arg. notat. in cap. at ſi clerici. §. 1. de iud. & Villad. vbi ſupra, col. 48.

403 Decimoquarto dico, quod qui patitur epilepſiam, quam quidam appellant epilentiam, alii morbum caducum, cap. in litteris. 7. quæſt. 2. arreptitius item, energumenus, aut a dęmone obſeſſus, eſt irregularis, iuxta Aluar. de planct. Eccleſ. lib. 1. cap. 48. littera F. qui dicit epilepſiam duplicem eſſe (quod ille philoſophice declarat) & quod ſolus Papa ſuper ea diſpenſat, per notat. in d. cap. at ſi clerici. & Villad. vbi ſupra col. 48. & adeo eſt irregularis, vt ſemel hoc morbo infectus, nunquam amplius poſſit ordinari: quamuis omnino ſanus appareat, argum. §. fin. 15. quæſt. 1. neque qui iam ordinatus eſt, ſi ſæpe decidit: neque etiam ſi raro, modo ſpumas ore vomat, celebrare poteſt, alias ſic, vt colligitur ex cap. communiter. & duobus ſeqq. 33. diſt. & cap. illud. cap. nihil 7. quæſt. 1. & cap. pen. 7. quæſt. 2. adiuncto ſocio pręparato ad perficiendam miſſam inceptam, ſi forte morbo corriperetur, d. cap. illud. & d. cap. nihil. exceptis obſeſſis a Dęmonibus, qui nunquam celebrare debent, vt ſentit S. Anto. 3. part. tit. 18. cap. 5. & Villad. col. 42. vbi ſupra: quod dicitur de epileptico, idem de amente, lunatico, & furioſo, iuxta eundem ibidem, dicendum eſt.

Decimoquinto dico, quod Hermaphroditus, qui eſt vtroque ſexu prędit us, non eſt capax characteris, ſi ſexu femineo magis, quam virili pręſtet: & licet ſit eius capax, ſi magis virili quam femineo pollet, non debet tamen ordinari, arg. cap. illiteratos. 36. diſt. & cap. ſi. 49. diſt. ſecundum S. Anto. vbi ſupra cap. 6. §. 5. receptum: quia eſt monſtrum, & in hac ſolus Papa diſpenſat per prędicta.

Decimoſexto dico, quod eſt irregularis ſeruus, ſic vt non poſſit ſine facultate ſui domini ordinari: & ſi cum illa ordinatur, ſit liber: alio vero ignorante, vel contradicente manet ſeruus ſicut antea, ſi non initietur niſi minoribus. Et ſi initietur ſubdiaconatu, vel diaconatu, ſe liberare poteſt, dato alio ſeruo ęquali ſui loco, aut iuſto pretio ſoluto. Ad presbyterium autem promotus manet liber dato ſuo peculio, aut redimendo ſe, ſi peculiū nō habet: & ſi nec illud habet, nec hoc facere poteſt, ſatisfaciet præſtādo domino obſequia non indecentia presbytero, iuxta S. Anto, vbi ſupra cap. 6. §. 6. & colligitur ex cap. 1. 2. & 3. & cap. nulli. & cap. ex antiquis. & cap. frequens. 54. d. & toto tit. de ſer. nō ordi.

Decimoſeptimo dico, quod infamis tam fa- 404
cti quam iuris infamia, eſt irregularis, cap. infamibus. cū gloſſ. & notat. ei per Fran. de reg. iur. lib. 6. & cap. 2. iuncta gloſſ. fin. de ordin. cogni. & cap. ipſi Apoſtoli. 2. quæſt. 7. in qua, cum naſcitur ex infamia iuris, ſolus Papa diſpēſat, iuxta Villad. vbi ſupra, colum. 50. niſi quando Epiſcopus diſpenſat ſuper delicto, ad quod ſua facultas ſe extendit, acceſſorie infamiam demit, iuxta gloſſ. ſing. cap. Euphemium. §. 1. 2. quęſt. 3. cui ſimilis in cap. Domino. 50. diſt. & ea quę poſt Deciū dicimus in cap. at ſi. §. 1. de iudic. In ea vero, quę naſcitur ex infamia facti, qualis eſt illa, quę naſcitur ex crimine graui notorio, etiam Epiſcopus diſpenſat, dictum eſt ſupra. Quinetiam pęnitentia iuſta, & emendatione vitæ interdum aliqua tollitur: quia omnis

Digitized by Google

res per quaſcũque cauſas componitur, per eaſdem diſſoluitur, cap. 1. de regu. iur. & cap. teſtimonium. de teſtib. & gloſſ. cap. primum. 25. diſt. in fin.

Decimooctauo dico, quod qui vinum non poteſt bibere, quin euomat, eſt irregularis, gloſ. ſing. d. cap. ipſi Apoſtoli. cum quo etiam Papa non poſſet diſpensare, niſi teneatur eum poſſe diſpensare, vt qui celebrat, non ſumat ſub vtraque ſpecie, contra cap. comperimus. de conſe. diſt. 2. & cap. illiteratos. 36. diſt. cap. fin. de temp. ord. lib. 6. de quo tractare hic non conuenit, non video tamen, cur is non poſſit promoueri ad ordines minores, cum non teneatur communicare ſub ſpecie vini, etiamſi ſeruaretur cap. peracta. de cõſec. diſt. 2. quo gloſſa illa mouetur.

De tertia ſpecie Irregularitatis, ex aliquo defectu animæ.

SVMMARIVM.

205 *Irregularis quis, Idiota, Neophytus, & Infidelis, & quis diſpenſat.*

205 Dico primo, quod idiota ſiue illiteratus, penitus ignarus literarum, eſt irregularis, c. illiteratos. 36. diſt. de quo late dixi in prælectione cap. ſi quando. de reſcrip. exception. 13. Nunc autem addo Concil. Triden. ſeſſ. 2. quod cap. 4. de reformat. videtur facere irregularem, etiam ad primam tonſuram, eum qui neſcit legere & ſcribere: & ad quatuor minores, eum qui ſaltem latinam linguam non intelligit.

Secundo dico, quod raro aut nunquam in hoc defectu directe Papa diſpensat, quamquam ſic indirecte, diſpenſando ſuper ętate neceſſaria ad diſcendum, vt dixi in dicta prælect. cap. ſi quando. de reſcr. excep. 19. de amentia vero & defectu iudicii continuo, vel interpellato, ſupra §. proximo meminimus.

Tertio dico, quod defectus fidei irregularem facit, ita vt qui non eſt baptizatus, nõ eſt capax ordinis, cap. 1. & cap. veniens. de presby. non baptiz. quamuis ſit catechumenus & ſanctus: quia character ordinis præſupponit characterẽ baptiſmi, iuxta Ioan. Andr. & commu. in d. c. 1. Neque baptizatus ordinatur, licet capax, ſi eſt hæreticus, aut fautor hæreticorum, quamuis ſit iam conuerſus, cap. ſi quis omnem. 1. quęſt. 7. & cap. 2. §. hæretici. de hæret. lib. 6. neque etiã filius hæretici, qui talis exceſſit vſque ad ſecundam generationem per lineam virilem, aut vſque ad primam per femineam, d. §. hæretici. & cap. ſtatutum 2. eod. tit. & lib. Neque Saracenus, Iudęus, aut Paganus, Neophytus, ſiue recenter conuerſus, aut baptizatus, cap. 1. & 2. 48. diſt. & c. cõſtituit. 17. q. 4. Dixi, *Recenter conuerſus*, & non nouus Chriſtianus: quia vulgus nouos Chriſtianos appellat etiam abhinc plus decem, viginti, triginta, & quadraginta annis conuerſos, in quibus hoc locum non habet, arg. cap. eam te. de reſcr. vbi Fel. nu. 12. & minus in eorum filiis, quos etiam praua nonnullorum cõſuetudo nouos Chriſtianos appellat: quamuis ſtatutis aliquarum eccleſiarum a Sede Apoſt. confirmatis, aliud ſtatutum ſit.

Quarto dico, quod in his irregularitatibus defectus animę ſolus Papa diſpensat, arg. eorũ quæ ſupra proximo §. dicta ſunt, & notatur in §. 1. c. at ſi. de iud. neque ille ſatis bene poteſt in defectu iudicii continui, vt ſentit Bald. in cap. cũ adeo. nu. 10. de reſcrip. neque in defectu baptiſmi: quia ea iure naturali, aut diuino, in eo qui eſt ordinandus requiruntur, iuxta illa, quæ adduximus in d. cap. ſi quando. excep. 10.

De quarta ſpecie Irregularitatis ex homicidio iuſto ob defectum perfectæ lenitatis.

SVMMARIVM.

206 *Deformare hic capitur pro occidere, vel mutilare circa irregularem ex homicidio, & ſeq.*

207 *Irregularis eſt ex defectu perfectæ lenitatis omnis & ſolus qui, et 208. et ita Iudex, accuſator, et teſtis etc. qui fuerunt cauſa deformationis ſequuta num. 209. et ſeq.*

211 *Cauſa propinqua deformationis quid, et quotuplex, et multa illata. et ſeq.*

213 *Intentio virtualis ſpecialior neceſſaria ad irregularitatem iuſtam, quam iniuſtam.*

214 *Irregularis nõ eſt ſic dans arma, hortans, iuuãs, pugnans &c. contra Aluarum Pelag. Et quis, ferens ligna, parans funes, et alia ad deformandum, num. 215.*

216 *Irregularis deformans ob defenſionem parentũ et patriæ etc. non autem denuncians etc.*

217 *Diſpenſare nequit Epiſcopus cum irregulari iuſto, et cum male ordinato ſic. nu. 245.*

Dico primo, quod hæc oritur ex occiſione, vel mutilatione membri hominis in caſu licito: quia viſum eſt Eccleſiæ non poſſe eum ſatis referre lenitatem atque manſuetudinem D. N. Ieſu Chriſti (qui propter nos ſuũ propriũ ſanguinem fudit, & morti ſe tradidit) eum, qui occidit vel mutilat, etiã licite, per dicta S. Tho. 2. 2. quęſt. 40. art. 2. 206

Secũdo dico, ꝙ illa ſola pars hominis dicitur membrũ, quę officium per ſe diſtinctũ habet, vt manus, pes, auris, arg. cap. ſingula. 89. diſt. quare di-

Digitized by Google

re digitus non eſt membrum, ſed pars membri iuxta Bart. receptum in l.2.ff. de public. iudic. quem firmiter ſequimur cõtra Caiet.2.2. quæſt. 95.art.1.licet eũ ſequatur Sotus libro.2 quæſt. 5.art.1. de iuſt.& iur. Primo, quod a communi opinione præſertim recepta, non eſt diſceden dũ ſine textu aut ratione neceſſaria, iuxta cap. de quibus.20. diſt.& Ioan. And. recep. in c.1. de conſt. quales ipſi non afferunt. Secundo, ꝙ Caiet. confitetur quod ille, cui vnus digitus abſcinditur, ſine quo bene celebrare poteſt, non eſt irregularis, & conſequenter non perdidit membrum, cum amiſſio membri apparentis irregularem faciat, iuxta omnium mentem. Tertio, quod in l. item Offilius. ff. de ędil. edi. habetur, quod habens abſciſſum vnum digitum, habet abſciſſam partem membri, & non ipſum membrum. Et in l. non ſunt liberi. ff. de ſtat. homic. innuitur, habentem æquo plures digitos, non habere ęquo plura membra. Quarto, quod falſum eſt id quod Caiet. pro ſe adducit, ſcilicet, quod vt ſit membrum, non eſt neceſſe, vt habeat officiũ diſtinctum ab alijs membris, & ſatis eſt, quod ſit ſocius, & adiutor in illo offi cio faciendo: quia etiã ſi pars digiti manum in ſuo officio iuuat, attamen non eſt membrum, vt ipſemet fatetur: tum quod cap.1. de corp. vitiat. ab ipſo citatum, potius pro nobis quã pro eo facit, quamquam neutram partem probat. Quinto, quod non eſt verum id quod aſſumit, ſcilicet, teſticulos hominis ſine parte genitali membrum per ſe facere: quia quamuis qui ſua culpa eos amiſit, non poſſit ordinari, non tamen ex eo ſequitur eſſe membrum. Nam non poteſt ordinari, qui ſua culpa partem digiti amittit c. qui partem.55. diſtin.& cap. 1. de corp. vitiat. quam tamen non eſſe membrum ipſemet confitetur. Sexto, quod nullus æquus iudex iudicare auderet, quod ſtatutum irrogans magnam aliquam pœnam in abſcindentem alteri membrum, includat digitum abſcindentem. Nam & Fel. in d. cap. cum illorum. de ſen. excom. ponẽs ſex caſus in quibus digitus habetur pro membro, oppoſitum pro regula ponit. Monemus tamen, nullam eſſe gloſſam quę hanc concluſionem Bartol. expreſſe teneat, licet Soto fuerit viſum id tenere gloſſ. clem. 1. de homic. quę tamen nihil tale habet, nec vllus noſtrorũ eam in id citauit.

Tertio principaliter dico, quod quamuis paria ſint quo ad hoc, interficere & membrum abſcindere, clem. 1. de homic. non tamen ſunt paria, abſcindere illud & debilitare, etiã adeo vt nihil eo facere poſſit, ſecundum Card. Pan. & Prępoſit. in cap. 1. qui cleric. vel vouent. poſt Cal. ibidem: quia ſaltẽ excuſat a deformitate.
107 Contra quod tamen facit quod idem Pan. in d. cap. cum illorum. quem ſequuntur Angel. Sil. & quidam alij, contrarium tenuit, aſſerẽs quod clem. 1. de homic. quę de hoc loquitur, pro diuerſis ponit, mutilare, & truncare: & quod per mutilare intellexit debilitare. Pro quo facit, quod Bonif. eadem clem. 1. colum. 6. ait quod irregularis eſt, qui facit alium irregularem, id eſt, inhabilem ad ſine ſcandalo celebrandum, quę duo aſſumpta eſſe falſa iampridem probauimus Conymbricę. Tum quia pręfata clem. 1. non habet truncare, ſed ſolum mutilare, vt palam eſt. Tum quia vt ſupra dictum eſt num. 59. per cap. is qui. de ſent. excom. lib. 6. irregularitas non contrahitur, niſi in caſibus a iure expreſſis, e quibus non ſunt illi, quos ipſi de ſuo addunt. Tum quia iura ſtatuentia irregularem eum, qui occidit, aut mutilat, oppoſitum de debilitante ſignificant, argum. c. nonne, de pręſumpt.& l. cum prętor. ff. de iudic. Tum quia generans filium extra matrimonium, irregularem facit cap. 1. de fil. presby. non tamen eſt ob hoc ipſe irregularis: & iudex furem furti damnãdo, facit eum irregularem, cap. tantis Daniel. 81. diſtin. & cap. omnipotens. de accuſat. ipſe tamen ob hoc non eſt irregularis. Tum quia mẽbrum aridum, vere eſt membrum cap. ſicut vrgeri. 1. quęſt. 1. ibi, ſi cuius manus arida eſt, mẽbrum quidem eſt, licet inefficax.

Quarto dico, quod ad maiorem breuitatem 108
vtemur hoc verbo deformare, loco illorum verborum occidere, & mutilare membrum, & non abs re, quia vterque poteſt dici deformator. Mutilator quidem, quia tollit formã figurę accidẽtalem. Occidens autem, quia tollit formam ſubſtantialem, argum. eorum quę habentur in cap. de fabrica. de conſec. diſt. 1. & in cap. quadam, de celebr. miſſar.

Quinto dico, quod omnis & ſolus ille eſt ir- 109
regularis huius ſpeciei, qui iam baptizatus hominem deformat in caſu licito, alio quam infirmitatis, aut dat cauſam propinquam deformandi aliquem, aut ſaltem vt citius deformetur, quã alias fuiſſet deformatus, extra neceſſitatem ineuitabilem ſuę vitę defendendę. Dixi, *Iam baptizatus*: quia per mortem iuſtam anteriorem irregularitas non incurritur per cap. ſi quis viduã. 50. diſt. ſecũdum Panor.& Prępoſit. in cap. gaudemus. de diuor.& Card. in clem. 1. num. 13. de homic. quem ibi ſecuti ſumus cum gloſſ. in Summa. 51. diſt.& in d. cap. ſi quis viduam.& Innocen. in d. cap. gaudemus. & Villad. vbi ſupra colum. 54. non quia infidelis ſit incapax omnis irregularitatis, eſt enim capax bigamię cap. acutius. 26. diſtin. ſed quia iura ſolum conſtituerũt hoc de actibus baptizatorum d. cap. ſi quis viduam. Per quod ſoluitur argumentum, quod ad oppoſitum tenendum Villadie. induxit vbi ſupra coll. 44. Dixi, *Deformat*: quia niſi deformatio ſequatur, non incurritur. Dixi, *Hominẽ*, 110

ad in-

Digitized by Google

ad includendum eum, qui deformat Saracenũ, aut alium infidelem: & excludendum eum qui ſolum corpus mortuum, aut antequam animetur, deformat, ob dicenda infra num. 218. Dixi, *In caſu licito*: quia qui in alio hoc facit, hanc irregularitatem non incurrit, ſed aliam peioris ſpeciei, ſcilicet, delicti, de qua d. num. 218. Dixi, *Alio quam infirmitatis*: quia deformitas ob illam inducta, deformatorem irregularem non facit, neque deformatum, ſi per hanc facultas recte celebrandi non adimatur, cap. ſi quis a medicis. cum 3. ſeqq. 55. diſtin. quorum tamen nullum loquitur de deformatore; ſed ſolum de deformato. Quod autem idem ſit dicendum de deformatore colligitur ex dicendis inf. nu. 217. Dixi *Aut eſt cauſa*, generaliter, ad includendum quatuor cauſas, ſcilicet, efficientem, materialẽ, formalem & finalem, de quibus infra. nu. 219.

211 Dixi, *Propinqua*: quia non ſufficit eſſe remotam, argum. cap. de occidendis. 33. quæſt. 5. & gloſſ. ſing. cap. de cetero. de homicidio. Cauſa vero propinqua quo ad hoc eſt dictum vel factum licitum, directum ſufficienter in deformationem inde ſequutam. Dixi, *Licitum*: quia illicitum cauſat irregularitatem ſpeciei ſequentis. Dixi, *Directum*: quia oportet vt ſit tale, quod tendat in deformationem ex ſe ſiue ſuapte natura, vel intentione operantis, vt eſt ictus mortifer etiã ſine intentione occidendi: vel contra, ictus ex ſe non deformatorius cum intentione deformãdi. Dixi, *Sufficienter*: quia non ſufficit qualiſcunque: non enim ſufficit directio, qua minim⁹ ictus ex ſe dirigitur in deformationem, neque directio per quamlibet generalem intentionẽ, qualem habet qui præbet arma militi ad bellũ iuſtum generaliter, & qui hortatur generaliter exercitum ad prœlium iuſtum & ad victoriam, etiam iuuando ſine intentione ſpeciali deformandi. Dixi, *Saltem*: quia ſufficit vt ſit cauſa vt deformetur citius quam alias deformaretur. Dixi, *Extra neceſſitatem ineuitabilem*: quia hæc excuſat iuxta clem. 1. de homic. quamuis ante illam oppoſitum tenuit S. Tho. 2. 2. quæſt. 64. art. 7. ad 3. eo quod nondum per illam hoc ius nouum erat inductum, vt opinatur Caiet. ibi, licet illa non contineat verba ius nouum denotantia: ſed parui refert an nouum, an vetus contineat. Idem autem eſſe de deformante ob neceſſitatem euitandæ mutilationis dixit Card. in d. clem. 1. quæſt. 3. Ille vero dicitur eſſe in prædicta neceſſitate, qui neque fuga, neque vllo alio modo, niſi interficiendo, aut deformando aggreſſorem, eam vitare poteſt, iuxta gloſſ. clem. 1. & cap. ſuſcepimus. eod. tit. quia licet regulariter quis nõ teneatur fugere ad peccatum vitandum, ne aggreſſorem interficiat: tenetur tamen quo ad vitandam irregularitatem, vt recte Pan. declarauit in cap. olim. nu. 17. de reſt. ſpoli. & ſenſerunt gloſſ. d. clem. 1. verbo, non valens. & cap. ſuſcepimus. eod. tit. verb. interimetur. quia hæc ſine peccato incurritur, vt ſupra dictum eſt: non tamen dicitur fuga poſſe vitare, cui ipſa eſt periculoſa ſecundum communem, quam ſequitur Fel. in d. cap. ſuſcepimus: & etiam Bonifacius poſt Zezelinum in d. clem. 1. num. 75. Dixi, *Sequutam*: quia ſine illius conſequutione alia non ſufficerent, etiam ſi alia pœna ſanguinis irrogaretur, iuxta dicta ſup. num. 193. & gloſſ. recept. in cap. ſi aliquis. de homic. Dixi, *Inde*: quia non ſufficeret aliunde: nam ſi captus a iudice contra quem ſum teſtatus, occideretur ab alio, quam a iudice, vel ab eo alia de cauſa, vel non moueretur per meum dictum: quia non vidit, vel floccipendit, non eſſem irregularis; quippe, quod ex meo dicto non fuit ſequuta mors.

Ex qua regula ſequitur primo, quod eſt irregularis huius ſpeciei iudex iuſte procedens, accuſator aut promotor fiſcalis, teſtis, & notarius, qui ſententiam ſcribit, aut pronunciat, aut teſtimonia teſtium ſcribit, aut legit, quando publicantur, ſcribens aut dictans literas, quibus iubetur deformatio, agens aut procurans contra reum, talem deformationem patientem, etiam pro reo, qui vicit cum cõdemnatione talionis, per quam accuſatus fuit deformatus, aſſeſſor, & quilibet alius officialis, cap. aliquantos. 51. diſt. & cap. clericis. & cap. ſententiam. ne cler. vel monach. & gloſ. ſummæ. 15. diſt. & clem. 1. de homic. omnes enim hi deformant, vel dant cauſam propinquam deformandi, per prædicta. 212

Secundo ſequitur, quod non eſt irregularis qui alteri arma præbet, vt ſe, alias ſe defendere non valentem, defendat, ſi ille aggreſſorem deformet: quia quum per ſe ipſum deformando non incurreret, per fin. d. clemen. a fortiori nõ incurreret faciendo id per alium, argum. c. pen. de homicid.

Tertio ſequitur, quod e contrario qui dat arma proximo non valenti ſe ſine illis defendere, & ille occidat inuadentem, eſt irregularis: quia tota regula conuenit ei, quum non det illa ad neceſſariam ſuæ vitæ defenſionem: & a fortiori ſi non daret illi arma, ſed ipſemet illis occideret eiuſmodi inuadentem, vt tenet gloſſ. fere ab omnibus recept. in d. clem. verb. ſuum. ſolerter ab illa expenſum.

Quarto, quod eſt irregularis qui deformat alium ob defenſionem iuſtam vitæ alterius, etiã patris, aut matris, etiam in bello iuſto, etiam in caſu, in quo, niſi ipſe id faceret, ciuitas obſeſſa caperetur, aut exercitus iuſtum bellum gerens fugaretur: & a fortiori qui ob iuſtam defenſionem ſui honoris, & bonorum, aut proximi deformat, licet id iuſte faceret, q̃ fieri poſſe dictum eſt cap. 15. nu. 2. & 3. poſt alios citatos 213

citatos ibi, & latius in c. olim. 1. de reſtit. ſpol. quia ſolus ille, qui neceſſitate ineuitabili ſuę perſonæ deformat, ab illa excuſatur, d. clem. 1. cum gloſſ. fere ab omnibus recepta de homic. Caiet. 2.2. quæſt. 40. art. 2. Nec obſtat, quod doctiſſimus Fortunius in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. colu. 9. oppoſitum tenuit, quem aliqui ſequuti ſunt, moti eo, quod non incurrit excommunicationem, qui clericum propter defenſionem neceſſariam proximi percutit, iuxta Innoc. recept. in c. ſi vero. de ſen. excom. quod certum eſt licere, immo & interdum oportere proximum defendere, cap. dilecto. de ſent. excom. lib. 6. cap. quantę. eod. tit. in antiq. Non inquam hęc obſtant: quia excommunicatio generalis non incurritur ſine peccato mortali, vt ſupra eod. cap. num. 9. dictum eſt: irregularitas autem ſic, per dicta num. 206. & quia non ſufficit iuſtam eſſe deformationem, quo non inducat irregularitatem: & quia ſequeretur quod qui defendendi honoris, aut bonorum cauſa in caſu licito interficit, non foret irregularis, quod aſſerere, eſſet mille deciſiones in theoria & praxi receptas ſine ratione ſufficienti mutare contra textum fere expreſſum, in d. clem. vbi gloſſ. recepta fere per omnes hoc tenet. Dixi, *Iuſtam*: quia qui ob iniuſtam defenſionem, aut in bello iniuſto hoc facit, non eſt irregularis huius ſpeciei, ſed ſequentis hac deterioris & difficilioris diſpenſationis: nullam tamen illarum incurrunt, qui iudicibus denunciant proditiones, homicidia, & alia delicta cum proteſtatione ſe hoc facere, ſolum, vt impediantur ne fiant, & non vt aliqua pœna ſaltem deformante puniantur, etiamſi ſint clerici eiuſmodi denunciantes, vt ſupra cap. 18. & in repet. cap. inter verba 11. quæſt. 3. diximus: modo ea extra cōfeſſionem ſciant: quia licet clericus qui alium ob alienas iniurias coram iudice etiam cū prędicta proteſtatione accuſat, irregularitatem nō vitet, ſi iudex accuſatum deformet, vt ſupra dictum eſt, non tamen incurreret ſi ad euitanda mala quæ imminent, eos denunciet cum prędicta proteſtatione, pręſertim ad id conſcientia eum perſtringente per locum a maiori. Quamquam etiam laici, qui hoc faciunt ſine predicta proteſtatione, huius ſpeciei irregularitatem incurrunt, licet non peccent, & clerici beneficiarij, vel ordine ſacro initiati alterius ſpeciei deterioris, quia peccant.

214 Quinto infertur, quod eam non incurrunt laici, vel clerici qui deferunt ad iudicem crimen, quod nō mereretur deformationem, licet captum ob illud, iniuſte, vel ob alia aliunde ad eum delata deformet, modo non tenerentur credere id euenturum: quia non prębent prędictam cauſam propinquam, neque ſufficit quod interſint deformationibus, quę per iudicis ſententiam fiunt, gloſſ. Pan. & Com. in cap. ſententiam. ne clerici, vel monachi, niſi interſint, authoritatem, vel auxilium prębendo, ſed tantum nil dicendo, aut faciendo quo deformatio fiat, aut anticipetur, quamuis clerici, ſecundum eand. gloſſ. recept. peccent, ſi eis interſint ſine cauſa rationabili, vt conſolandi, aut confitendi condemnatum, ſecundum Pan. ibidē. Quod noſtro iudicio reſtringendum eſt ad clericos ſacrorum ordinum, & beneficiarios, per ſupra dicta cap. 25. nu. 110. & Ang. verb. clericus 4. §. 1. & Sil. verb. cler. 2. §. 4

Sexto infertur, quod clericus pręſens bello 215
iuſto etiam adhortando ad victoriam generaliter, & percutiendo multos proprijs manibus, & efficiendo, vt commilitones eius ope, & hortatu multos occidant, non fit irregularis, ſi per ſe non deformet: quia non dat cauſam propinquam deformandi ſupra definitam, cum non faciat actum ſpeciatim ad deformationem directum quo ad percuſſos ab alijs: & licet faciat talem quoad percuſſos a ſe: illi tamen non ſunt deformati, ſecus ſi per ſe deformat: quia licet neceſſitas defendendę patrię, parentum, cognatorum, aut alius proximi a peccato excuſet, nō tamen ab irregularitate per proxime dicta.

Septimo infertur, quod ex hoc colligitur ratio cur interdum prębere lanceam, aut enſem, balliſtam; aut ſclopetum, non faciat aliquem irregularem, & interdum ſic: & interdum prębere ante pręlium non, & in eo ſic: quia interdum datio illa eſt cauſa propinqua, & interdum non, & ita interdum inducit irregularitatem, interdum non. non enim facit talem eum, qui non dat principaliter ad deformandum, licet det generaliter ad bellandum, præliandum, & vincendū, vt paſſim dāt patres, patrui, cognati, amici, & domini eccleſiaſtici, & ſęculares, vt colligitur ex Pan. & Com. in d. cap. ſententiam. & S. Ant. 3. part. tit. 28. cap. 2. §. fin. & alijs ſupra citatis: neque etiam, iuxta Innoc. in d. cap. ſententiam. qui dat balliſtam, aut ſagittas ſagittarijs, vt iaciant in hoſtes ſine tamen intentione ſpeciali, vt deforment; ſed generali, vt vincant: nec eadem ratione qui ſclopetum, aut globulos præbet: & a fortiori, nec qui dat lanceam, enſem, & alia arma, quibus rarius quis interficitur: neque qui hortatur milites, vt animoſe, & fortiter aggrediantur prælium iuſtum, vt Deo, iuramento, Regi, Imperatori ſuis ſatisfaciant: neque etiam qui in ipſo pręlio cohortatur, dicens Pręliamini, vincitę, iux. Com. in d. cap. ſententiam. 216

Octauo infertur verus intellectus cap. quod in dubijs. de pœn. quatenus habet ſacerdotes, qui ad præliandum incitant in bellis, eſſe irregulares, & gloſſ. cap. ita quorundam. de Iudæ. dicētis irregularem eſſe, qui ad præliandum dat arma, ſi eis

Digitized by Google

ma,ſi eis aliquis interfectus fuerit,& Com.in d. cap. ſententiam. concludentis qui in prælio ad interficiendum incitat eſſe irregularem, quamuis bellum iuſtum ſit ex parte ſua: & illius dicti Innoc.approbati communiter ibidem, ſcilicet, eum qui balliſtam aut ſagittas præbet ei, quem credit interfecturum, ſi interficit,eſſe irregularem,quamuis bellum iuſtum ſit. intelligi enim debẽt de incitãte,vel dante arma cum prædicta intentione ſufficienti ad conſtituendum cauſam propinquam deformationis.

Contra hæc tamen omnia plurimum vrget primo,quod intentio actualis, ſiue expreſſa, & virtualis, ſiue tacita æquiparantur, in l. cum quid.ff.de reb. cred. & in cap. quemadmodum de iureiur.Et qui incitat, iuuat, aut præbet arma ad prȩliandum, & vincendum hoſtes, virtualiter videtur velle,vt percutiant, mutilent, & occidant eos, vel aliquem eorum, quum id non poſſit contingere moraliter,niſi ea faciendo: & qui vult conſequens, vult neceſſario antecedens,l.2.ff.de iuriſ. om. iudic. cap. præterea. de offic. deleg.

Secundo vrget, quod qui hortatur ſuos in prælio,iniuſto ſecuta deformatione fit irregularis, ea ſola ratione, quod videatur virtualiter deformare.

Tertio vrget, quod dupliciter vult quis aliquid,ſcilicet in ſeſe, vel in cauſa ſua: & quod ſufficit velle in cauſa homicidium ad incurrendam irregularitatem:pro quo eſt cap.presbyterum. & cap. continebatur. cum multis alijs. de homicid. Ad ſoluendum hæc, & conſtituendũ definita ſupra in hoc dicto, & ſeptimo,& octauo corollario eius prȩdictis, quȩ nullibi ſatis re ſoluta legimus,adhibito multo ſtudio & diuino fauore per ſacra implorato,vigilia Sancti Mathȩi anno 1556.ea occurrerunt vna cum conſideratione,quod non omne quod ſufficit ad dãdam cauſam propinquam, & habendam intentionem ſufficientem deformandi quo ad deformationem iniuſtam, vt incurratur irrregularitas,ſufficit ad dandam cauſam propinquam, & habendam ſufficientem intentionem occidendi quo ad occaſionem iuſtam,vt eadem incurratur. Tum quia qui iubet aliquem percuti baculo iniuſte,etiam expreſſo modo, ne interficiat, ſi iuſſus interficit,eſt irregularis:quia dat propinquam cauſam, & habet intentionem ad id ſufficientem,cap.fin.de homic.lib.6.At prȩ-
113 latus qui ciuitati,cuius iuriſdictionem temporariam habet, gubernatorem præficit, vt iuſtitiȩ munera exequatur, non videtur dare causã propinquam,nec habere intentionem ſufficientem,vt interficiat, quamquam expreſſe id non prohibeat,cap. prȩlatis. de homic.lib.6.cum tamen certius ſit illum gubernatorem aliquem morte condemnaturum,quam iuſſum percutere, occiſurum. Tum quia opem ferens & aſſiſtens etiam ſine armis iniuſte prȩliantibus,dat talem cauſam, & habet talem intentionem ſufficientem, vt poſt Innoc. in cap.pen.de homic. ſupra dictum eſt. qui tamen aſſiſtit iuſte prælian tibus non, cap. igitur.cum 3.ſeqq. 23.quȩſt.8. etiamſi aſſiſtat armatus, cap. continebatur. de cler. percuſ. etiamſi hortetur, cap. 3. eod. tit. nec etiamſi percutiat,d. cap. pen.Per quam reſpondetur tribus argumentis prædictis, quod aſſumpta in eis ſunt vera quidem regulariter, ſed fallunt in his quȩ ſpectant ad hanc irregularitatem: quia ſicut ſpeciale eſt in ea,vt pro actu etiam iuſtiſſimo imponatur, ita ſpeciale eſt, vt ad id requiratur cauſa ita propinqua, & intentio adeo ſpecialis, vt dictum eſt.

Nono cõſequitur,hȩc omnia modus excuſan 117
di ab irregularitate prælatos clericos,qui nõ ſolũ ſolẽt intereſſe bellis ſacris,& pijs cũ ſuis ſubditis & militibus,ſed etiã exhortari eos ad prȩliandũ & vincendũ, ſine tamen intentione ſpeciali ad deformandum per alios, & ſine deformatione ab ipſiſmet facta,quamquã nulla probabilis excuſandi eos ratio occurriſſet Aluaro Pelag. de planc. Eccle. art. 48. modus item excuſandi ab ea clericos & fratres Luſitanos, qui magno zelo fidei Chriſtianos,& nõ minori animo ſuos in Indiis contra Saracenos & Paganos hortari ſolent manibus crucem geſtantes, & aciem ipſam præeuntes,qui non irregulares, ſed regulariſſimi ſunt. Decimo facit quod eſt irregularis huius ſpeciei,qui vt conſequatur indulgentias, fert ligna quibus hæreticus vratur, ſi ex eis factis cooperatus fuit ad occidendum, alias non,iuxta S. Anto.3.part. tit.28.cap.2.§. 5.& Com.Quȩ conſequitur, quod quando antea ſtrangulantur hȩretici,quam vrãtur,non fieri irregulares eos, qui huiuſmodi ligna detulerint, neque etiam quando viui vruntur,ſi ligna iacta fuerint,mortuis iam illis. Vndecimo facit, 118
quod ſit irregularis comitans iudicem tãquam notarius, ſatelles, aut cuſtos damnati ducti ad mortem,aut deformationem:vendens item vel commodans ſcalas, funes,enſes, ſagittas, balliſtas aut alia inſtrumenta ad ſagittis configendum,ad laqueo ſuſpendendum,iugulandum,aurem aut aliud membrum decidendum. Duodecimo,qui capit,aut indicat furem,aut reum, vt a iudice capiatur,& qui etiam ſuȩ vtilitatis cauſa tradit, aut conqueritur de aliquo apud iudicem ſine proteſtatione ne procedat ad deformationem, cap. prȩlatis. de homic. lib.6.quia omnes iſti ſunt cauſa propinqua deformationis in caſu licito,& ita irregulares. Dixi, *Etiam ſuæ vtilitatis cauſa*: quia ſi cauſa alienȩ tantum id faceret,etiam cum proteſtatione, fieret irregularis,per d.cap. prȩlatis.in verb. ſuas.ſecundum commu. quam Franc. ſequitur ibi. Quod

autem

Digitized by Google

autem proteſtatio non ſolum verbo, ſed etiam mente debeat fieri quo ad forum conſcientię, dicetur infra num. 227. Decimotertio, quod etiam eſt irregularis hortans condemnatum, vt admoueat caput ad ſtipitē, aut cippum, aut aſcēdat ſcalas, aut faciat aliquid aliud ex quo acceleretur deformatio. Et qui acuit gladium, aut pręparat funes, aut inſtrumenta, quo citius, & minori cum dolore fiat exequutio, iuxta mentem S. Anto. vbi ſupra, & omnium aliorum.

An autē adiuuans chirurgū ad ſecandū iuſte mēbrum, fiat irregularis, quęſtio noue mota eſt. Pro cuius parte affirmante facit, quod adiuuās iudicem iuſte iudicantem occidere, vel mutilare fit irregularis per prędicta. Ergo eadem ratione adiuuans chirurgum iuſte mutilantem, incurrit eam. Sed tenenda eſt pars negatiua. Tum quia rem, quę culpa caret, in damnum vocari non conuenit c. 2. de conſtit. Et quod præfatus actus iuuandi eſt bonus iuxta illud Apoſtoli ad Galat. 6. *Alter alterius onera portate.* Tum quia nullo iure cauetur, quod iuuans chirurgum incurrat irregularitatem abſque ſua culpa propter mortem, vel mutilationem cap. ad aures. de ætat. & qual. & cap. tua. de homic. cum eis adnot. per Innoc. recep. de iuuante autem iudice ſic, c. ſententiam ſanguinis. ne cler. uel monach. Et ad oppoſitum, cui nullibi reſponſum memini, reſpondetur; negando in vtroque caſu eandem rationem idem ius dictare: quoniam iudex damnans aliquem, vt mutiletur, & is qui eum quoquomodo ad mutilandum reum iuuat licet moueantur ad id virtute iuſtitiæ: finis tamen eorum eſt vindicare, & actum terrorem, & horrorem incutientem facere, vel ad illum iuuare: chirurgus autem volēs mutilare, & qui eum iuuat, mouentur miſericordia, & pietate ad ſanandum ęgrotum; & Eccleſia induxit irregularitatem ob homicidium, & mutilationem ad aſſimilandum Chriſto miti, & manſueto miniſtros eius, quo mites eſſent, & non crudeles, nec ſimiles crudelibus; quales ſunt etiam, qui iuſte occidunt, vel mutilant iuxta cap. *non eſt crudelis, qui crudeles iugulat: ſed crudelis ideo vocatur, quia crudelis patientibus eſſe videtur. Nam latro ſuſpenſus patibulo, crudelem iudicem putat.* 23. q. 5. chirurgus autem, & qui iuuant illum miſericordia, & pietate moti, nec ſunt crudeles, nec ſimiles crudelibus; & ita longe diuerſa ratio induxit Eccleſiam ad conſtituendum iudicem, etiā iuſte iudicantem, & iuuantem eum irregulares, quam chirurgum, & eum iuuantem. Pro quo facit primum dictum ſupra nu. 206. Ex quibus infertur idem eſſe iudicādum de medico, & iuuāte illum, quod dictum eſt de chirurgo, & eum iuuante: quoniam nec illi, nec iuuantes illos abſque culpa incurrunt irregularitatem: cum culpa autem, ſic, vt Innoc. communiter recept. ait in d. cap. ad aures. & cap. tua. arg. l. illicitas. §. ſicuti. ff. de offic. prę ſid.

Sexto principaliter dico, quod in hac irregularitate ſolus Papa diſpenſat, ſed longe facilius, & ex minore cauſa quam in ſequenti, quæ ex actu illicito naſcitur: licet poſt Conc. Trid. in illa, ſi eſt occulta, diſpenſet Epiſcopus: & in hac non, vt infra nu. 240. dicetur. 218

De quinta ſpecie irregularitatis, quæ ex homicidio iniuſto, vno ex de lictis vnde illa naſcitur.

SVMMARIVM.

219 *Irregularis per deformationem illicitam eſt omnis, & ſolus ille, &c.*

219 *Cauſæ ſunt quatuor, efficiens, formalis, materialis, & finalis.*

219 *Cauſa propinqua deformationis noue definita. & ſeq.*

220 *Irregularem facit omnis deformatio illicita mere intenta, & nulla mere caſualis, mixta vero facit contentum in hac regu. 28. corollarijs ornata de monacho, chirurgo, abortiente, vulnerante, & non deformante, miniſtrante arma, iuuante, et hortante, accuſante ſine proteſtatione, detinente furem, alente feram, magiſtro caſtigante, ludente illicite, clerico venante, cordigero equitante, et de adulterante, a num. 221. vſque ad num. 239.*

233 *Mundans vel conſulens hoc differunt, nec refert, an cito, an tarde executio fiat, et ſeqq.*

DIco primo, quod quo ad hunc effectum paria ſunt occidere, & mutilare, ſiue abſcindere membrum: non tamen debilitare, vt dictum fuit ſupra num. 207. & vt ibi, ita hic vtemur verbo deformare pro occidere, aut mutilare, ſeu membrum abſcindere. 219

Secundo dico, quod deformatio eſt triplex, mere voluntaria, mere caſualis, & mixta. Mere voluntaria eſt deformatio intenta ſeu volita in ſe iuſte, vel iniuſte; qualis eſt quam quis intendit facere iuſte, vel iniuſte, per ſe, vel per alium, iubendo, conſulendo, aut cooperando, vel iuuādo, teſtimonio, vel patrocinio, ferro, veneno, aut alijs modis: aut deducendo ad locum vbi deformetur, aut procurando, vt fiat aliquid ob quod deformetur. Mere caſualis eſt non intenta ſeu volita in ſe, neque in cauſa ad eam ſufficienter ordinata, qualis eſt mors, quam infert fulmen eo loco illi, qui ſine talis deformationis pręuiſione ad eum iuit, vel miſſus fuit. Illa enim neque eſt volita in ſe, neque in cauſa ad illam ſufficienter ordinata. Mixta eſt, quę non eſt intenta, vel volita in ſe, ſed ſic in cauſa ſufficienter

ter

Digitized by Google

ter in illam ordinata, qualis eſt facta a ſeruo iuſſo palo cædere alium citra deformationem, & teſtificatio in cauſa ſanguinis nolentis deformationem. Illæ enim non ſunt intentę, ſiue uolitæ in ſe, ſed ſic in cauſa ſufficienter in eam ordinata, ut bene declarat S. Thom. 2. 2. quæſt. 64. art. 8. ubi multa Caiet. tametſi nec ipſe, neque alius adeo breuiter, & clare reſoluat.

Tertio dico, quod ſicut ad ſoluenda dubia occurrentia circa irregularitatem quartę ſpeciei poſuimus vnam regulam, ita nunc ad ſoluē da dubia circa hanc tradimus alteram, ſcilicet, quod omnis & ſolus ille eſt irregularis hac ſpecie irregularitatis, qui diſcretus, & baptizatus ſeipſum, aut alium hominem illicite deformat, aut cauſam propinquam illicitam illius, aut ſuę anticipationis prębet. Dixi, *Diſcretus*: quia infans & furioſus qui nunquam habuit iudicium, aut amiſit illud ante deformationem, eam non incurrit clem. 1. de homicid. Dixi, *Baptizatus*: quia prius facta non ſufficit, cap. ſi quis uiduā. 60. diſtin. & per dicta ſupra num. 107. Dixi, *Deformant*, ad includendum occidentem & mutilantem, ſed non ſolum debilitatem, etiam ſic, vt ſine ſcandalo non poſſit celebrare, vt proxime diximus. Dixi, *Seipſum*: quia cum nemo ſit dominus ſuorum membrorum l. liber homo. ff. ad l. Aquil. cap. contingit. 1. de ſentent. excommunic. etiam irregularitatem incurrit, qui ſeipſum illicite deformat, cap. ſi quis abſciderit. & cap. hi qui. 55. diſtin. quamuis id ſancta intentione faciat, vt qui ſe caſtrat, quo melius caſtitatem colat d. c. hi qui. Dixi, *Aut alium hominem*: quia non ſatis eſt deformare embrionem, nondum anima rationali animatum, cap. ſicut ex tuarum. de homic. cap. quod vero. & cap. Moyſes. 32. quęſt. 2. aut cadauer ea deſtitutum. Archid. cap. ſi quis. 15. quęſt. 1. Dixi, *Illicite*: quia qui ob morbum conſilio chirurgi abſcindi facit, aut abſcindit aliquod ſuum, aut alienum membrum, hanc irregularitatem non incurrit cap. ſi quis a medicis. & cap. ſi quis in infirmitate. 55. diſtin. quamuis aliam quę ex defectu corporali naſcitur, incurreret, ſi ob eam fieret inhabilis, aut deformis ad celebrandum ſine ſcandalo per ſupradicta eod. cap. nu. 200. Dixi, *cauſa* generaliter ad comprehendēdum quatuor cauſas, quæ ſunt, efficiens, materialis, formalis, & finalis, iuxta Ariſtot. lib. 6. Phyſic. & nos collegimus dudū ex gloſſ. 1. Decret. & tradit Marian. in hoc propoſito, in d. cap. ad audientiam. q. 42. de homic. & conſequenter ad includendum eum, qui eſt cauſa efficiens deformitatis, qualis eſt, qui eam facit, iubet, mandat, ratificat, vel iuuat; & eum qui eſt cauſa materialis illius, qualis eſt qui dat arma, aut deducit aliquem ad locum, vbi ſunt inimici parati ad deformandum ipſum; & eum qui eſt cauſa formalis, qualis eſt qui inſtruit, docet, aut conſulit; & eum qui eſt cauſa finalis, qualis eſt qui præmium, aut receptationem deformatori pollicetur. Dixi, *Propinquam*: quia non ſufficit quod ſit cauſa remota, per gloſſ. ſing. cap. de cętero. de homic. receptam per omnes, qualis eſt de ſe omnis armorū fabricatio. Dixi, *Illicitam*: quia irregularitas huius ſpeciei, quę oritur ex deformatione illicita, nunquam ſine peccato ſaltem veniali naſcitur, vt ſtatim dicemus. Cauſa vero propinqua illicita deformitatis, poteſt definiri eſſe dictum aut factum illicitum directum ſufficienter in deformationem inde ſequutam, declarando partes eius, vt ſupra num. 210. excepto quod non requiritur intentio tam ſpecialis ad incurrendam ex cauſa illicita, de qua ibi, vt nume. 211. declaratur. Dixi, *Suæ anticipationis*: ad includendum eos qui dicunt, aut faciunt aliquid, ſine quo deformatio quidem ſequeretur, ſed non tam cito, iuxta Specula. de diſpenſ. §. iuxta, num. 12. & 13. Panor. in cap. ſententiam. ne cler. vel monachi. Villadieg. vbi ſupra colum. 22. S. Ant. 3. par. tit. 28. cap. 2. §. 5. 220

Ex hac regula ſic declarata infertur primo, quod prima deformatio intenta, & volita in ſe ſemper inducit irregularitatem.

Secundo infertur, quod nulla ſecunda, ſcilicet mere caſualis inducit illam: quia neque eſt in ſe, neque in ſua cauſa volita.

Tertio infertur, quod omnis & ſola deformatio mixta ſequuta ex opere illicito lege iuſtitię, quod eſt cauſa propinqua eius, inducit irregularitatem huius ſpeciei, cap. tua. c. ſuſcepimus. de homicid. & cap. fin. eod. tit. lib. 6. quæ de opere in ſe illicito loquuntur, & cap. continebatur. & cap. presbyterum. eodem titulo: quæ de opere licito illicite facto agunt. Dixi, *Lege iuſtitiæ*: non enim ſufficit, quod ſit iniuſtum lege charitatis. Nam iudex, qui iuſte ſecundum legem iuſtitiæ iubet homicidam occidi; licet forte id faciat animo vindictæ priuatę, vel quia erat clericus beneficiarius, qui licet non poterat eſſe talis iudex; neque miles, qui occidit in bello iuſto hoſtem, malo tamen animo, non eſt irregularis hac ſpecie irregularitatis, ſed tantum ſpecie pręcedenti defectus lenitatis, quæ eſt facile diſpenſabilis. Dixi etiam, *Sola*: quia nulla deformatio caſualis, quæ ex opere licito licite facto naſcitur, facit quem irregularem huius ſpeciei, cap. lator. cap. dilectus. cap. ex literis. 1. & 2. c. Ioannes. de homicid. & c. pręlatis. eod. tit. lib. 6. Non dixi vt alias, De *opere licito illicite facto*: quia opus licitum illicite factum, illicitum eſt, cap. cum miniſter. 23. quęſt. 5. gloſſ. iuncto tex. cap. 1. de colluſ. deteg. Dixi, *Quod eſt cauſa propinqua eius*: quia non ſufficit quod ſequatur ex illicito, niſi ſit cauſa eius propinqua, qualis eſt deformatio fulminis ictu facta eius, qui male iuſſus 221

Digitized by Google

iuſſus aliquo ibat: quia illa mala iuſſio, neque de ſe, neque per intentionem directam in illam eſt cauſa propinqua ipſius per prædicta: ſicut & culpa præcedens caſum fortuitum non efficit, vt fortuita imputentur contra l. ſi creditor. & l. quæ fortuitis. C. de pig. act. niſi illa culpa dirigatur ſufficienter ad illum, vt in hac ipſa ſpecie ſingulariter dicunt Ancha. & Fran. in gloſſ. pen. cap. fin. de homicid. lib. 6. Nam & tunc demum culpa præcedens caſum nocet commodatario, cum illa aliquatenus ordinatur ad illum, iuxta mentem omnium in d. cap. 1. de commod. & cap. fin. de depoſit. Mula enim commodata, periens in itinere ictum fulminis, non perit commodatario, licet propter eius culpam in ludendo vel fornicando non tranſiit prius locum vbi fulminauit: quia culpa illa non fuit ſufficiẽter directa in illum caſum. & in cap. fin. de hom. lib. 6. ideo mandans percutere citra mortem, ſi mandatarius occidat, fit irregularis: quia percuſſio culpabiliter mandata, ſufficienter dirigitur in mortem. Quod autem dicatur ſufficiẽter directũ, boni viri arbitrio terminandũ eſt, arg. l. 1. ff. de iure delibe. cap. de cauſis. offic. deleg.

222 Quarto infertur, pro reſolutione eorum, quę contra hæc adduci poſſent ex Soto lib. 5. quęſt. 1. art. 9. de iuſt. & iur. & aliis infra citandis, dicendum eſſe, quod non eſt aptus nec verus intellectus, quem pro certo dat Sotus cap. tua. de homicid. ſcilicet, quod monachus qui vtendo chirurgia ob ſolam pietatem curat vulnus, & aperit, ex quo infirmus exponens ſe vento contra pręceptũ eius, moritur, nõ eſt irregularis; & ſi ob lucrum curat, ſic. Tum quia Ioan. Andr. Panor. Anan. & Feli. dicunt in vtroque caſu eſſe irregularem, quamuis in altero caſu, quam in altero facilius diſpenſetur. Tum quia textus aperte dicit, illum monachum exercendo alienum officium, ſibi vetitum, peccaſſe, ibi, *Licet ipſe monachus multum deliquerit, officium alienum vſurpando, quod ſibi minime congruebat.* & ita ex opere illicito ſufficiẽter ad id tendenti ſequuta fuit deformatio. Tũ quia textus in illis verbis, *Si tamen &c.* palã concludit neceſſariã fuiſſe illi diſpenſationẽ, etiamſi ob ſolã pietatẽ curaſſet.

Quinto infertur, quod nimis audacter videtur dixiſſe idem Sot. contra omnes Canoniſtas, immo & Theologos, non eſſe textum probantẽ quod ex deformatione caſuali ex opere illicito ſequuta, fiat quis irregularis. Tum quia cap. dilectus. & cap. ex literis. de homicid. id probant a contrario ſenſu, quod licet, vt ipſe ait, ſit infirmum logicis; iuriſconſultis tamen firmiſſimũ eſt. l. 1. ff. de offic. eius, cui mandata eſt iuriſdict. & cap. Apoſtolica. de his, quæ fin. a prælat. ſine con. cap. ſaltem quando deſumitur probandũ illud, cuius contrarium non eſt iure expreſſum, iuxta cap. a nobis. 2. de ſent. excommu. & gloſ. cap. ſignificaſti. de for. compet. vt in propoſito cõtingit. Tum quia prædicta duo c. dilectus. & ex literis. non ſolum probant id a contrario ſenſu, ſed etiam a ceſſante ratione & cauſa, quod eſt validum l. adigere. §. quamuis. de iur. patr. c. cum ceſſante. de appellat. vt palam eſt ea perpẽdenti. Tum denique quia plurimi ſunt textus, quibus pro regula ſtatuitur, quod qui deformat, irregularis eſt, cap. miror, cap. ſi quis viduam. cap. clerico. cap. de his. 50. diſt. cap. continebatur. & cap. presbyterum. de homicid. & adeo quidem, vt videantur includere etiam eos, qui iuſte, & ſancte, directe, aut indirecte deformant, aut illius cauſa ſunt. Quin multi, & in his S. Tho. 2. 2. quæſt. 64. art. 8. contra caſum clem. 1. de homicid. tenuerunt eſſe irregularem etiam deformantem ob neceſſariam ſuę vitæ defenſionem. Cum ergo a regula non ſit diſcedendum niſi iure, aut ratione in id cogente, gloſſ. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. & in rubr. de reg. iur. lib. 6. recept. per omnes. cũque ius ab hac irregularitate nõ eximat, niſi caſu citra culpã deformantem, regula pręfata probata relinquitur.

Sexto infertur, quod deformãs embryonem inanimatum, vel cadauer exanimatum, non eſt irregularis, per dicta ſupra nu. 218. Nec qui propinat mulieri, aut viro potum, quo eis generandi facultas impeditur: quia non deformat, c. ſi aliquis. de homic. neq; qui prægnãtem abortire facit, antequam fœtus anima rationali animetur, cap. ſicut ex tuarum. de homic. quæ quadrageſimo die maſculo, & octuageſimo feminæ infunditur, iuxta gloſſ. ſing. in princ. diſt. 5. Si vero neſcitur, an fœtus abortiuus, quem abortiuit poſt diem quadrageſimum, ſit mas, an femina, debet ſe cenſere irregularem, qui eius cauſa fuit, arg. cap. ad audientiam. de homicid. 223

Septimo infertur, quod non eſt irregularis, qui vulnerat pluries & plurimum, etiam cum maxima ſanguinis effuſione, etiam abſcindẽdo aliquas partes membrorum, modo non abſcindat membrum, nec vulneratus moriatur, etiam ſi maneat inhabilis ad decenter celebrandum, quia non deformat. Monemus autẽ quod licet auris, ſiue cartilago illa ſenſum auditus exornãs non videatur eſſe membrum eius; tamen carẽtia videtur inducere irregularitatem, ob deformitatem, quam in parte adeo edita, & publica inducit, arg. cap. qui partẽ. 55. diſt. & eius ꝙ paulo ante diximus, per illud quod Spec. placuit in §. iuxta. de diſpen.

Octauo infertur, quod non eſt irregularis quí iuſte aliquem percutit & non occidit, licet ab aliis ſine ipſius culpa occidatur, cap. ſignificaſti. 2. de homic. aut moriatur culpa medici, aut regimine, aut morbo ſuperueniente: quia illa mors nõ eſt ſequuta ex eius opere illicito, ſecus tamẽ eſt de iniuſte percutiẽte. nã etiãſi percuſſio

non ſit mortifera, eſt tamen cauſa, quod alius eum interficiat, aut incidit ob illam in morbum, quo moritur etiam culpa medici, vel malo regimine: quia quo ad hoc paria ſunt, interficere, & iniuſte percutere, ex quo mors ſequatur, etiã ſine alia culpa percutientis, vt ſingulariter probant cap. presbyterum. & cap. ad audientiam. de homic.

224 Nono infertur, quod non eſt irregularis, qui nõ occidit, nec mutilat, licet debilitet membrũ, adeo vt nequeat celebrare per ſupra dicta.

Decimo infertur, quod eſt irregularis huius ſpeciei præbens arma ad bellum iniuſtum euntibus, ſi quis in eo deformetur, iuxta gloſſ. cap. ita quorũdam. de Iudæ. fundatam in cap. quod in dubiis. de pœn. & a fortiori ſi ipſemet prælietur. Immo & quidquid dicat Spec. tit. de diſpẽ. §. iuxta. verſic. 56. & nonnulli alii, nos opinionem Innoc. Panorm. & Communem, in cap. pen. de homicid. certam putamus, ſcilicet, quod qui in prælio, vel alia quacumque rixa interſunt illis, ex quorum parte ſunt iniuſta, auxiliando, vel fauendo, ſunt irregulares, ſi aliquis in eis deformetur, ſiue interſint armati, ſiue inermes, ſiue deforment, ſiue non, ſiue ob id timor inimicis augeatur, ſiue non, quamuis non qui interſunt ad diſſuadendum prælium, & ſuadendam pacem, licet inde nonnihil animi ſuorum parti, & nonnihil timoris aduerſæ redderetur. Neque etiam qui interſunt iis, qui iuſte bellum gerunt, etiam ad fauendum, modo ſuis manibus non deforment, etiamſi animo deformandi percutiãt, & ex percuſſione poſtea ſequatur deformatio culpa percuſſi, vel medici: quia hoc differt iuſta percuſſio ab iniuſta. Addo etiam quod qui ſuis manibus interficiunt in iuſto bello, non ſunt irregulares huius ſpeciei, ſed illius quæ naſcitur ex defectu perfectæ lenitatis, de qua ſupra a nume. 206. ſi ſunt laici; nec ſi ſunt clerici, ſi initæ ipſis pugnæ tanta eſt neceſſitas, vt excuſet a peccato, quamuis non ab irregularitate, vt contigere poteſt, iuxta notata per Caiet. 2. 2. quæſt. 40. art. 2. & tractatur ſupra eod. c. nu. 214. & 217.

225 Vndecimo infertur, quod eſt irregularis huius ſpeciei laicus, vel clericus, qui alium in iudicio iniuſte criminis merentis mortem, aut deformitatem accuſat, ſi ea ſequatur. Et qui inimico indicat vbi ſit, quod iter teneat, quomodo inueniet quem quærit ad deformandum iniuſte ſi illud ſequatur. Iudex item condemnans iniuſte, & omnes eiuſmodi condemnationi ſcienter fauentes. Dixi, *Iniuſte*: quia quamuis laicus, qui iuſte accuſat, ſententiam fert, vel exequitur, cũ omnibus ad id auxilium præbentibus ſit irregularis alterius ſpeciei, vt dictum eſt ſupra num. 209. non tamen huius quæ eſt deterior, & difficilioris diſpenſationis quam illa, excepto clerico ordinis ſacri, qui hoc facit etiam iuſte accuſãdo ſine proteſtatione prędicta: quia facit actũ illicitum, iuxta regulã S. Tho. 2. 2. quęſt. 64. art. 7. vnde ſequitur deformatio.

Duodecimo infertur, quod nõ eſt irregularis huius ſpeciei, nec alterius, qui ad recuperandũ ſua, detinet furem, quoad iudex veniat, aut eidem tradat: neque qui furti ſibi facti accuſat in iudicio, quamuis ſuſpendatur, modo expreſſe proteſtetur, ſe nolle vt iudex illi irroget pœnam ſanguinis, cap. prælatis. de homic. lib. 6. & alias ſic, etiam in foro conſcientiæ, licet id ei vere diſpliceat, vt colligitur ex gloſſ. & Arch. in d. cap. prælatis, & affirmat Calder. probatus ibi a Peruſ. colum. 2. ſi autem vere placeat, fiet irregularis, quo ad forum conſcientiæ, etiamſi ſcripto, aut verbo proteſtetur contrarium, ſecundum Ioann. Andr. Dominic. & Peruſ. in d. c. prælatis. Et ideo non ſemel conſuluimus quibus id contigit, vt diſpenſationem obtinerẽt: quamquam Feli. in cap. poſtulaſti. de homicid. lib. 6. contrarium ſignificet, allegando in id Io. Andr. in cap. 2. de homic. lib. 6. qui tamen in meo libro id non dicit, neque in libris Dominic. & Peruſ. in d. cap. 2. qui eum pro noſtra parte allegant, & bene: quia ipſe remittit ſe ad Oſtien. in ſumma de homic. §. qua pœna: ver. ſi verum. vbi copioſius, quam omnes, id quod nos aſſerimus tenet. Nec obſtat, quod per ſolam voluntatem, aut intentionem ſine opere exteriori, irregularitas nõ incurritur, vt ſupra dictum fuit num. 193. per cap. fin. 13. quæſt. 1. quia in propoſito cum voluntate concurrit accuſatio, aut quęrimonia exterior, quę ad iudicem defertur, & deformatio illam conſequuta, & proteſtatio nõ eſt talis, qualem ius requirit ad excuſandum ab irregularitate. ius enim non requirit proteſtationem mendacem & fraudulentam, qualis eſt præfata. In nullo enim caſu mentiri permittitur, cap. primum. 22. quæſt. 2. cap. ſuper eod. de vſur. Hæc tamen irregularitas non eſt huius ſpeciei, ſed pręcendentis, quę ex defectu perfectę lenitatis naſcitur, niſi in clerico ſacris initiato, vel beneficiario, qui peccat ſic detinendo, tradendo, aut accuſando ſine dicta proteſtatione, vt dictum eſt. 226

Decimotertio infertur, quod eſt irregularis huius ſpeciei qui illicite rixatur, aut certat cum alio, ſi eius amici ſuperuenientes eum deformẽt etiãſi abſque aliquo eius cõſenſu id faciãt, iux. Ioan. And. in c. Petrus. de hom. recep. a Pan. & Fel. & Com. quia ex eius opere illicito in id aliquo modo ordinato, ſequuta eſt deformatio. 227

Decimoquarto infertur, ꝙ eſt irregularis huius ſpeciei, qui domi ſuę alit, aut cuſtodit feram aliquã beſtiam, vt leonem, elephantẽ, aut vrſum: & eſt in culpa ſoluendo, vel tenẽdo ſolutã, & illa aliquẽ deformet: ſecus ſi non eſt in culpa,

ſecun-

Digitized by Google

ſecundũ Innoc. Card.& Com.in d. cap. ad audientiã: quia quum eſt in culpa ex opere illicito ſequitur deformatio,nõ autẽ, cũ nõ eſt in ea.

228 Decimoquinto infertur,quod eſt irregularis huius ſpeciei chirurgus,vel medicus, cuius dolo, ignorãtia, aut negligentia,aut audacia omittendo ſuæ artis regulas,ictus,vel ęgrotus deformatur:alias ſecus, iuxta mentem Spec. recept. vbi ſup.nu.11.& Innoc.& omniũ in cap.tua.de hom. Cuſtos item infirmi,qui dolo,aut notabili culpa, aut contra conſilium curantis prębet, aut facit aliquid quo infirmus deformatur,ſaltẽ citius:non autem ſi id faciat bona fide ſine culpa notabili,licet in aliquo errauerit,& poteſt ſe liberare ſcrupulo conſilio doctorum, qui ſi etiã dubitant; irregularem ſe debet putare, iuxta Spec.vbi ſupra nu.13.

229 Decimoſexto infertur, quod eſt irregularis, ſecundum Spec. vbi ſupra receptum, qui cum non ſit medicus,neque chirurgus, ſagittam,aut aliud telum corpori infixum percuſſo euellit,vt citius moriatur, vel ſi ob id celerius moriatur quam alias moreretur: & etiam qui ad aliã partem infirmum vertit, vt citius moriatur: & qui aliquid horum iubet,rogat,aut conſulit,& ob id citius moriatur,alias non.

230 Decimoſeptimo infertur, quod non eſt irregularis infans, neque dormiens,neque furioſus alium deformans, clem. 1. de homic. Infans autem quo ad hoc dicitur minor ſeptennio,ſecundum gloſſ.prædictæ clem. quod certum eſt quo ad forum exterius: quo ad forum autẽ interius videtur iudicãdus talis maior eo,ſi iam nactus eſt iudicium ſufficiens ad peccandum:& minor eo,ſi nondum nactus eſt illud, vt colligitur ex Ioan. Andr. & Panor.in cap.1. de delictis puer. Imol. & Boniſa.in d.clem.vbi fuit defectus iudicii, quod præſumitur poſt ſeptem annos,& non ante.Et quamuis Zenzel.recept.per Card. & Ioann. Colonien. & Villad.in tracta.de irregul. colum. 28.& Silueſt. verb. homicidium 3. quæſt.4.dicat,quod eſt irregularis,qui ebrius iudicio carens deformat: quia cauſa fuit illius, cũ ſe inebriauit, cap. inebriauerunt. 15. quæſt. 1. nobis tamen nunquam placuit,quo ad omnino ebrium,& extra iudicium poſitum.Tum quia furioſus quamuis ſua culpa furat,ſiue inſaniat, nõ eſt irregularis deformando, iuxta gloſſ. cap. ſi quis inſaniens. 15. quęſt.1. & Card. in d. clem. 1.quæſt.6.& Imo.in gloſſ. 2. Tum quia multi inebriantur citra ſuam culpam. Tum ob duodecim argumenta,quæ adhibet Maior in 4.diſtin. 15. quæſt. 8. ad probandum quod ebrius non peccat in eo,quod extra iudicium manẽs facit. Tum quia neque qui dormiens deformat,ſit talis,etiamſi deformet quem vigilans deformare intẽdebat,vt in in d.clem.communis. declarat. t ma gnopere ætatus fui,cum primum hoc Bonifacium tenere vidi, in d.clem.nu. 26.quamquam communis opinio procedere poteſt in ebrio, qui iudicium omnino non amiſit, & quo ad forum exterius,ſi tanta ebrietas non probaretur:& etiam quo ad forum interius,in eo qui ſciẽs ſolere ſe inebriatum ſumere arma, & alios percutere,ſua culpa inebriatus fuit, vt Marian. annotauit in cap. ad audientiam. nu.55.de homic. quia facit opus illicitum ordinatum ad id conſuetudine ipſius. Quod ipſum dici poteſt de dormiente,& furioſo,qui interdum ad ſe redit, ſi admoniti ſe dormientes, aut furentes capere arma,& percutere alios, ſunt in culpa non prouidendi tempori,quo dormierint,vel furuerint, ne talia faciant, a paritate, ſiue identitate rationis l. illud. ff. ad l. Aquil. & cap. 2. de tranſ. pręlat. 231

Decimooctauo infertur, quod ſit irregularis iniuria affectus, ſi eius amici iniuriantem deformant,rogati,vel iuſſi ab ipſo: & etiamſi eo ſciẽte & non contradicente id faciant, alias ſecus.

Decimonono infertur, quod eſt irregularis qui auertit aliquem a liberando alio ab iniuſta deformatione,arg. cap. ſi quis viduam. 50.diſt. cap. periculoſę. de pęnit. diſt. 1. quia ex ipſius opere illicito ad eam ordinato, ſequuta eſt;quãquam nemo ſit irregularis ex ſola complacentia, quod deformetur alius: quia id non ſequitur ex ea, gloſſ.recept. d. cap. ſi quis viduam. licet in eo peccet. Nec conſequenter medicus, qui non vult curare infirmum, qui ob id moritur;nec diues non paſcens,vel non veſtiens fame,vel frigore morientem; nec qui cum poteſt, non defendit,quem deformãt,niſi ſit iudex,aut 232 qui ſuo officio ad id tenetur, iuxta S. Anton. 3. part. tit. 28. cap.2. quia non ſequitur ex opere illicito iuſtitię lege: & omiſſio operum charitatis etiam obligantis ad mortale, non obligat ad reſtitutionem damni, nec ad pœnas irregularitatis, per d. in cap.24.nu.5.& in Apolog. lib. de red. eccleſiaſtic. quæſt. 2. monito 3. Ex quo ſequi videtur nõ eſſe irregularẽ eũ,qui omittit aliquod trium prædictorum facere, etiamſi omittat voluntate & deſiderio mortis eius, cui ſubuenire omittit,ſecundum S. Ant. 3. par. tit. 28. cap. 2. in prin. quamuis Sil. oppoſitum teneat verb.homicidium 2.quæſt. 5.& ante illum Ang. verb.homicidium 1.§.17.ſed ſine ratione & textu idoneo:quia cap. quantæ.de ſent.excõ. quod Ang. adducit,& eſt fortiſſimum fundamẽtum omnium, quæ allegari poſſunt, non loquitur de irregularitate, ſed de excõmunicatione, & magis inducit præſumptionẽ quo ad forum exterius,quam veram diſpoſitionẽ, vt diximus ſup. cap.24. 233

Vigeſimo infertur ꝙ eſt irregularis qui iubet, mandat, vel conſulit aliquem deformari illicite, ſequuta deformatione cap. ſi quis viduam. 30.

diſt. ſiue ſtatim, ſiue multo poſt id faciat, ante-
quam iuſſum, vel mandatum reuocetur expreſ-
ſe, aut tacite per reſtitutionem intereos primæ
amicitiæ, ita vt in notitiam iuſſi, vel mandata-
rii veniat, iuxta Innoc. in cap. ad audientiam
de homic. communiter recept. ibi, & Villadieg.
vbi ſupra, col. 32. Idẽ de iubente, mandante, vel
conſulente percuſſionem alicuius citra defor-
mationem, ea ſequuta cap. fin. de homic. lib. 6.
& gloſſ. recep. ibidem. Dixi, & repetij ſupra,
Illicite: quia ſecus ſi licite, quidquid Silueſt. ver.
homicidium 1. quæſt. 4. ſubtiliter, ſed periculo-
ſe dicat. Tum quia tunc non ſequitur deforma-
tio ex opere ſuo illicito. Tum quia ex dicto Sil.
inferretur, eum qui exercitum ad præliandum,
& vincendum abſque alia intentione expreſſa,
vel virtuali interficiẽdi cohortatur, eſſe irregula
rem huius ſpeciei; cum tamen non ſit etiam ſpe
ciei præcedentis per probata ſupra nu. 211. Idẽ
de ratificante deformationem ſuo nomine fa-
ctam, quam antequam fieret, mandare poterat:
quia ratihabitio his duobus concurrentibus
mandato comparatur, cap. ratihabitionem.
iuncto cap. ratum. de reg. iur. lib. 6. & cap. cum
quis. de ſent. excommu. eod. lib. facit gloſſ. in
cap. omnes. 17. quæſt. 4. quidquid ibi Arch. di-
cat, & alias non: vt ſi factum fuit alterius nomi-
ne, aut ſuo cum eſſet infans, aut furioſus, qui
mandare non poſſunt, iuxta Ioann. Andr. & Pa
nor. in cap. 1. de conuerſ. infid. Hæc autem pro
cedunt, ſiue is contra quem conſulitur, iubetur,
vel mandatur, deformetur, ſiue conſultus, iuſſus
vel mandatarius, iuxta Panor in d. cap. ad au-
dientiam. Inter conſulentem autem, & alios
hoc diſtat, quod conſulens non ſatisfacit reuo-
cando conſilium: quia tenetur perſuadere con-
trarium: nam conſilium datur gratia eius, cui
conſulitur, qui non tam cito credit ei qui con-
trarium priori conſilio ſuadet, quam iuſſus, vel
mandatarius mandanti, vel iubenti. Ex quibus
colligitur, fuiſſe irregularem illum clericum, qui
me pridem cobſuluit, dicens ſe conſuluiſſe con
iugi cuiuſdam abſentis, quæ facta erat prægnãs,
certum modum abortiendi, quod poſtea pæni-
tentia ductus reuocauit: ſed illa verita maritum
regredientem, exequuta conſilium, abortiuit.

234 Vigeſimoprimo infertur, quod non eſt irre-
gularis, qui ſcit tractari de alicuius deformatio
ne illicita, & non ſignificat illud ei, quamuis
peccet mortaliter, ſi nec dicto, nec facto ad id
iuuet, quidquid dicat Silueſt. verbo. homicidiũ.
1. quæſt. 10. per dicta ſuperius eod. cap. num.
232. eſt tamen qui intereſt pugnæ iniuſtæ auxi-
liando, incitando, aut exhortando ſuos aut ani
mos contrariis imminuendo, & etiam cuſtodiẽ
do veſtimenta, aut ſarcinas eorum, qui ad præliã
dum, aut deformandum iniuſte proficiſcuntur.

235 Vigeſimoſecundo infertur, quod magiſter ca
ſtigans diſcipulum non ſit irregularis, etiamſi
moriatur, ſi circumſpecte faciat, alias ſecus, c.
presbyterum. de homicid. & clericus ludens
cum clerico aut laico, qui decidens ſuo ſe cultel
lo deformat, ſine alicuius notabili culpa, non ſit
irregularis, ſi licito ludo licite ludebat, alias ſe-
cus, cap. lator. & cap. continebatur. de homi-
cid. Et quod tecta reficiens, aut aliquos lapides
in alium locum iaciens, aliquem deformat, eſt
irregularis, ſi dicto, aut ſigno debite nõ præmo-
nuit illac tranſituros, alioqui ſecus, argumen. l.
ſi putator. ff. ad l. Aquil. & cap. ſi duo. & cap. cle-
rico. 50. diſtin. Et quod iaciens lapides in ſues,
aut alia animalia aliquem deformat, eſt irregu-
laris, ſi admiſit culpam, non ſatis circunſpecte
id faciendo, alias non, gloſſ. dict. cap. clerico. &
quod clericus venas, aut balliſta ſe exercens
aliquem caſu deformat, eſt irregularis, iuxta
Angel. verb. homicidium. nu. 2. §. 13. & Silueſt.
eodem verbo, quæſt. 7. quod intelligendum eſt
de venatione aut exercitio illi illicitis, non au-
tem de licitis. Non enim omnis venatio, nec
omne balliſtæ exercitium eſt illicitum illi, vt illi
prǽſupponunt, argumento gloſſ. receptæ in cap.
1. de cleric. venat. & not. in cap. 1. de ſagit.

Vigeſimotertio infertur, quod clericus intro,
ducens meretricem per tecta in domum ſuam,
ſi decidens moriatur vel abortiat, ſit irregula-
ris; ſi vero introducat per viam planam, & idem
contingat, minime: quia licet vtrumque opus
ſit illicitum, & ex vtroque ſit ſecuta deforma-
tio caſualis, prius tamen eſt ſufficienter ordina-
tum ad eam; & poſterius non. Et quod circum-
uerſans campanam, cuius tintinnabulum ſolutũ
aliquem deformat, non eſt irregularis, ſi nõ fuit
in culpa male ligãdi tintinnabulum, alias ſecus:
vt quia erat campanarius ad id obligatus, cap.
Ioannes. cum ei annot. de homicid.

Vigeſimoquarto infertur, quod iocans, aut 236
ſaltans cum grauida muliere, quę ob id abor-
tit, non eſt irregularis, ſi licite id facit, vt frater,
propinquus, aut amicus honeſtus; ſecus ſi illici-
te, vt amator obſcœnus, aut clericus, aut mona-
chus, cui eiuſmodi ſaltatio eſſet prohibita, cap.
ſicut ex tuarum. cum annot. ei per Panorm. de
homicid. Et quod monachus, vel clericus bene-
ficiarius, aut ordine ſacro initiatus videns furẽ
ſurripientem, vociferatur, latro, latro, ſecuta de
formatione, eſt irregularis huius ſpeciei, ſi ani-
mo, vt deformaretur, clamauit: aut credens ꝙ
ſuperuenientes, eum deformaturi erant, vel ad
Iudicem vt deformaretur ducturi, alias, nõ. cap.
ſignificaſti. cũ ei annot. de homicid. Laicus autẽ
vel alius clericus idem faciens, eſſet irregularis
præcedentis ſpeciei.

Vigeſimoquinto infertur, ꝙ eſt irregularis q
dormiẽdo ſuffocat infantẽ in eodẽ lecto illicite
a ſe poſitum, alias ſecus. Quando autem id lici-
te fiat,

Digitized by Google

te fiat, & quando non, dictum eſt ſupra cap. 15.nu.13. Idem de mittente pueru n ad puteũ, aut ad flumen, vbi ſuffocatur. Et de eo qui fugiens ictum vnius, propellit alterum, qui deformatur: & alia ſimilia, quæ illicite facta inducũt irregularitatem, alias non.

237 Vigeſimoſexto infertur, quod recte dixit Sotus, aberraſſe Silueſtrum dicendo irregularitatem incurri a clerico, qui cædendo alienam arborem, casu aliquem interimit, etiam adhibita diligentia, quæ ipsum cædentem propriam a culpa excuſaret. Recte etiam dixit, non fieri irregularem monachum, eo quod ſurſum verſus ipſo mouente campanam tempore prohibito, illius tintinnabulũ aliquem occidat, ſi eam diligentiam adhibet, quæ ſufficeret ad excuſandum eum a culpa, ſi tempore debito id faceret: licet enim his duobus caſibus opus ſit illicitum, culpa tamen nullatenus dirigitur in mortem.

Vigeſimoſeptimo infertur, quod eadem ratione recedo ab eodem Silueſt. verb. homic. 3. quæſt. 2. dicente irregularem fieri clericum, qui mercans illicite, caſu occidit aliquem abſque alia culpa in id ordinata: & quod limitandus eſt Caiet. dicens, quod licet clericus occidens caſu venando, ſi tantam diligentiam, quantam laicus adhibet, ne homicidium ſequatur, non magis peccet, quam ille: incurrit tamen irregularitatem, quam non ille. limitandus eſt, inquam, ne procedat in venatione, quæ ſua natura in homicidium non dirigitur, qualis eſt venatio paſſerum, & perdicum ad aucupis cantum, vel accipitris ſine armis, in prouinciis in quibus non eſt prohibita: licet clericus peccaret id faciendo tempore, quo diuinis intereſſe tenetur: neque ſi rogatus, vt ſe venantem comitaretur, fulminis ictu periret. Dixi, *Limitandus*, quia ſaluari poteſt in venatione vrſorum, aprorum, & ceruorum, quę armis exercetur, ſi mors per illa contingeret.

238 Vigeſimooctauo infertur, quod non ſit irregularis, monachus minor peccans equitando, eo quod mula manſuetiſſima, qua vehitur, citra ſuam aliam culpam puerum occidat: quia culpa inſeſſionis eiuſmodi mulę nullatenus dirigebatur in talem mortem. & quod adulter qui a marito cum vxore deprehenſus ſui defenſionis causa eum occidit, eſt irregularis, vt dixi ſupra cap. 15. nu. 7. ſequutus S. Anto. 3. part. tit. 5. quia adulterium eſt actus illicitus, & ſufficienter directus ad mortem inferendam, attenta maritorum procliuitate & conſuetudine interficiendi adulteros, & ſuas vxores: & lege permittente in certis caſibus patri, & marito eos, & adulterãtes occidere, arg. l. patri. l. marito. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. Gracchus. C. eod. & eadem ratione clericus adulter ſit irregularis, ſi maritus ob id occidat vxorem, ſecundum meam opinionem, quam fel. rec. Pius V. probauit, cum in ſacra Pænitentiaria id cõtrouerteretur. adde hic ea quę tradimus in rub. de Iudiciis a nu. 107. cũ tribus ſequentibus.

De diſpenſatione Irregularitatis.

SVMMARIVM.

239 *Miſſam quis irregularis iuſte dicat.*
239 *Diſpenſare poteſt, ſed non ſolet, Papa in irregularitate homicidij voluntarij.*
239 *Homicidium voluntarium exacte definitum, & cum quo diſpenſat Epiſ opus. nu. 240.*
239 *D. Franciſcus Toletus Societatis Ieſu inſigniter laudatus.*

DE diſpenſatione huius irregularitatis dico primo, id quod pridem reſpondimus, ſcilicet, licere facere ſacrum poſt debitam contritionem & confeſſionem, ante diſpenſationem ei, qui occultiſſime occidit alium, & probabiliter eſt certum, creditum, & infamatum iri eum illud feciſſe, niſi celebret: quia lex naturalis, & diuina de defendenda ſua fama, præſtat legi humanæ de abſtinendo a ſacro in irregularitate, per dicta ſupra cap. 7. nu. 2. & 3. & cap. ſicut de conſec. diſt. 1. Ad quæſtionem autem, quam hic quærit quidam vir eruditus, ſcilicet, an idem ſit dicendum de excommunicato occultiſſimo poſito in ſimili periculo infamiæ, & de moniali incidente occultiſſime in cenſuram Papalem, vt ante moram petendi abſolutionem, poſſit communicare, quando aliæ ad id tenentur, & intereſſe choro, & aliis, a quibus ſi abſtineret, fama eius & monaſterii periclitaretur? Ad quod reſpondeo affirmatiue eadem ratione. 239

Secundo, quod tam mala eſt quo ad forum conſcientiæ hæc irregularitas occulta, quam publica, per dicta ſupra eod. nu. 194. vbi tranſcripſimus capitulum 6. ſeſ. 24. Concil. Triden. quo Epiſcopis noue conceditur facultas diſpẽſandi ſuper quacunque irregularitate deſcendẽte ex quocunque delicto occulto, excepto homicidio voluntario. Super diſpenſatione vero deſcendentis ex voluntario idẽ Conc. ſeſſ. 14. cap. 7. de reform. ſtatuit in hæc verba:

Cum etiam qui per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari auelli debeat: quia ſua voluntate homicidium perpetrauerit, etiamſi crimen id nec ordine iudiciario probatum, nec alia ratione publicum, ſed occultum fuerit, nullo tempore ad ſacros ordines promoueri poſſit, nec illi aliqua eccleſiaſtica beneficia, etiamſi curam non habeant animarum, conferre liceat: ſed omni ordine ac beneficio & officio eccleſiaſtico perpetuo careat. Si vero homicidium non ex propoſito, ſed caſu, vel vim vi repellendo, vt quis ſe a morte defenderet fuiſ-

ſe commiſſum narretur, quam ob cauſam etiam ad ſacrorum ordinum, & altaris miniſterium & beneficia quacunque ac dignitates iure quodammodo diſpenſatio debeatur, committatur loci ordinario, aut ex cauſa Metropolitano, ſeu viciniori Epiſcopo, qui non niſi cauſa cognita, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter diſpenſare poſſit.

Ex quibus duobus cap. nota primo, quod ante prædictum Concil. non licebat Epiſcopis diſpenſare ſuper hac irregularitate publica, neque occulta. Ad quod probandum alias hic adduximus multa, quę nunc, tanquã ſuperuacanea omittimus.

Secundo nota ex d. cap. 7. duplex homicidiũ voluntariũ illicitum. Alterum in ſe intentum ac volitum, ſuper quo ſtatuitur, ne diſpenſetur. Alterũ volitum in ſe cauſa defenſionis. Nam verſ. ſi vero. ponit duplex genus homicidij illiciti, ſcilicet, caſuale, & factum cauſa defenſionis, ꝙ intelligendũ eſt de intẽto, & volito in ſe licet cauſa defenſionis; alioqui enim ſuperflueret: quia contineretur ſub caſuali altero membro disiunctiuæ. Ex quo tertio nota, quod homicidium intentum & volitum in ſe cauſa defenſionis, licet ſit illicitum ob exceſſum inculpatæ tutelę, non eſt indiſpenſabile, quod eſt quotidianũ in praxi: ad quod hunc canonem efficaciter in ſacra Pœnitentiaria inducentem iucunde audiui admodum reuerendum Collegam in ea meũ Franciſcum Toletum, excellentem ſacrę paginę Doctorem, & acerrimum antea gymnaſtam, ac nonnullis annis primum fel. rec. Pij V. & nunc S. D. N. eccleſiaſten cum primis Vrbis & orbis ſuſpiciendum, illuſtriſſimæque Societatis Ieſu ſingulare ornamentum.

440 Tertio nota, quod ex eodem cap. 7. & his quę alias hic, & prius in principio diſtin. 1. de cõſec. dixi, poteſt definiri homicidium uoluntarium, ſuper cuius irregularitate diſpenſandi poteſtas, excipitur in omnibus facultatibus diſpenſandi ſuper irregularitate factis tam ſummo Pænitentiario quam Legatis, Cruciatarum Commiſſarijs, & quibuſuis aliis. Definiri, inquam, poteſt eſſe homicidium illicitum, intentum, ſiue volitum in ſe ſaltem æquipollenter, alias quam vitandæ mortis cauſa ab oratore. Dixi, *Illicitũ*, ad differentiam eius quod neque eſt licitũ, quale eſt factum ab infante vel furioſo cap. illud. 15 quæſt. 1. eius item, quod eſt iuſtum, quale eſt quod miniſtri militiæ, vel milites in bello iuſto iuſte faciunt, de quo ſupra in quarta ſpecie. Ex quo videtur inferri, prædictos, & alios, quibus ſit facultas diſpenſandi ſuper omni irregularitate, excepta illa, quæ naſcitur ex homicidio voluntario, poſſe diſpenſare ſuper ea, quæ naſcitur ex homicidio iuſto, cum ſolum homicidium iniuſtum dicatur voluntarium per prędictam definitionem. Dixi: *intentum, vel in ſe volitum*: quia non ſufficit, vt ſit volitum in cauſa, quale eſt omne caſuale producens irregularitatem, ſecundum S. Thom. recept. 2. 2. quæſt. 64. art. fin. Dixi, *Saltem æquipollenter*, ad includendum illud quod non eſt quidem intentum, ſeu volitum in ſe, ſed in cauſa adeo propinqua morti, vt moraliter vix ſint patibilia, velle illam cauſam, & nolle occidere. Cuiuſmodi ſunt, nolle occidere, & venenum, quod ſcit eſſe mortiferum, propinare, vel ferire enſe punctim circa pręcordia vel circa caput etiam cæſim. Dixi, *Alias quam &c.* ad excludendum intentum ob defenſionẽ vitandæ mortis cauſa, per d. 7. cap. Dixi, *Ab oratore*: quia nõ ſufficit vt intendatur ab alio: fit enim ſæpe, quod idem homicidium ſit voluntarium vni & non alteri, quale eſt, quod facit Petrus percutiendo alium animo occidendi, mandante Ioanne, vt aliquam iniuriam leuem citra deformationem ei dicat, vel faciat. Illud enim Petro eſt voluntarium, & Ioanni non. Et cõtra quod famulus facit propinando potum veneno infectum animo iocandi, mandato heri perſuadentis eſſe ſolo ſale inſperſum. id enim famulo non eſſet voluntarium, & hero ſic. Quæ definitio fundatur, tum in d. cap. 7. quatenus in tribus locis ſignificat omne homicidium indiſpẽſabile eſſe volitum in ſe, ſcilicet, ibi, *Per induſtriam*, vel *per inſidias*. & ibi, *Voluntate ſua*. & ibi, *Ex propoſito*. Tum quia S. Thom. receptus vbi ſupra ait, volũtarium, differre a caſuali, eo quod eſt volitum in ſe, & caſuale in cauſa tantum. Tum quia longe magis peccat, qui intendens occidere, occidit, quam qui non intendens illud facere, id facit. Adeo quidem quod occidens ſine animo occidendi, minus peccare dicatur, quam vulnerans animo occidendi, l. 1. §. diuus. ff. de ſicar. & facit l. 1. & l. is qui. C. eod. quia hic eſt in dolo, ille in culpa, & dolus pręponderat culpæ l. item ſi obſtetrix. §. fin. ff. ad l. Aquil. Tum quia mandans vulnerare aliquẽ citra mortem, licet mandatarius occidat, non debet pœna ordinaria mortis puniri, ſed minori, ſecundum Communem, quam poſt plurimos alios ſequitur Dec. conſi. 622. & Alciat. in l. magna negligentia. ff. de verb. ſignificat. & non alia ratione, quam quia non intendebat occiſionem. Ergo qui occidit aliquem no intendẽs occidere, non incurrit irregularitatem indiſpẽſabilem, quam incurrit intendens occidere, quum ſecundum menſuram delicti, debeat eſſe plagarum modus, Deut. 25. & cap. non afferamus. 24. quæſt. 1. Tũ quia cap. fi. de homic. lib. 6. ꝙ maxime contra hoc facit, non probat mandantem percutere citra mortem, ea cõſequuta, eſſe homicidã voluntariũ, neque irregularem irregularitate indiſpẽſabili, ſed tantũ eſſe irregularẽ, ꝙ & nos fatemur. Tũ quia nullo iure ꝓbat Caie. in d. art. fi. ꝙ percutiẽs in vtero pregnantẽ

ſine

Digitized by Google

ſine animo cauſandi aborſum, ſi ille ſequatur eſt homicida voluntarius. Et quod faciens ſine animo occidendi aliquid; ex quo vtplurimum ſequitur mors, illa ſequuta, eſt homicida voluntarius: quia id maxime fundat in d. cap. fin. & in dictis S. Tho. Quod autem in d. cap. fina. non probetur, ſupra probatum eſt: & quod dicta S. Tho. id non probent, probatur eo quod ait in corpore quęſtionis, omne quod non eſt volitũ in ſe, ſed in cauſa tantum, eſſe caſuale, & 2. arg. & eius ſolutione ſentit homicidium percutientis in vtero prægnãtẽ ſine occidendi animo, eſſe caſuale, licet punibile, & non voluntarium. Tũ quia d. cap. fin. ſi probaret quod ait Caiet. probaret quod etiam faciens id, ex quo non ſequitur vtplurimum homicidium, eſſet homicida voluntarius: quia vtplurimum non ſequitur mors ex percuſſione nolentis occidere: nam & ex percuſſione volentis occidere pluries deſinit ſequi mors, quam ſequatur, vt experientia docet. Tum quia in c. ſignificaſti. 2. de homic. clare ſignificatur diſpenſandum eſſe cum clerico, qui percuſſit ſacrilegum foſſorio, ſine animo occidendi, licet ob id ab alijs fuerit occiſus. Tum denique, quod, vt ſupra ponderatum eſt, prædictum capitulum ſeptimum probat, non omne homicidium illicitum intentum & volitum in ſe, eſſe indiſpenſabile, dicens, non eſſe tale intentum cauſa defenſionis.

Quarto nota, quod poſt prædictum Concil. non poteſt Epiſcopus diſpenſare cum homicida voluntario ad vllos ordines, neque vllum beneficium, etiam ſimplex, vt diſponitur in d. cap. 7. quamuis cum alio poſſet diſpẽſare quo ad ordines minores, iuxta notata in cap. ad audientiam. de homic. & etiam ad beneficium, ad c. 2. de cler. pugn. in duel. omnium iuris optimũ ſecundum Anan. ibidem: modo ſit ſimplex, iuxta Panor. ibidem, & Felin. in d. cap. ad audientiam. & etiam ad retinendum curatum iam obtentum, licet non ad obtinendum, iuxta Dec.
24 in cap. at ſi. §. 1. de iud. num. 16. concordantem ſic opiniones contrarias.

De Irregularitate delicti accipiendi, aut exercendi male ordines.

SVMMARIVM.

241 *Irregularis vt ſit ordinatus, aut ordine vtens in cenſuris, aut ab Epiſcopo cenſurato, aut extra tempora, aut vtens ordine non habito, et duobus ſeqq.*

241 Circa hęc dico primo, quod eſt irregularis, qui ſciens, aut ſcire debens ſe eſſe excommunicatum excommunicatione maiori, aut interdictum, aut ſuſpenſum ſaltem a ſuſcipiendis ordinibus, ordinatur, c. 1. de eo, qui furt. ordin. ſuſcep. & cap. cum illorum. de ſentent. excommu. Dixi, *Excommunicatione maiori*: quia minor, quamuis ſufficiat ad peccandum, non tamen ſufficit ad irregularitatem incurrendam, cap. ſi celebrat. de cler. excommu. miniſt. Dixi, *Vel debens ſcire*: quia ignorantia craſſa non excuſat, c. Apoſtolicæ. de cler. excommu. qualis eſt eius qui ad conſtitutum diem ſub pœna excommunicationis fuit citatus, & non comparuit, & poſtea celebrat, neſciens ſe a iudice fuiſſe excommunicatum, vbi de conſuetudine tales contumaces excommunicantur, iuxta Anch. in d. c. Apoſtolicæ. receptum etiam per Villad. colum. 4. vbi ſupra. Neque Epiſcopus in hac poteſt iure antiquo diſpenſare, niſi cum ingrediente religionem poſt bonam aliquanti temporis conuerſationem, c. fin. de eo qui furt. ordin. Dixi, *Iure antiquo*: quia nouo Tridentino, ſeſſ. 24. c. 6. poteſt, ſi delictum ſic celebrandi eſt occultum. erit autem occultum, ſi excommunicatio eſt occulta, licet celebratio ſit publica. arg. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. ad l. Aquil. quia quamuis actus celebrandi ſit publicus, non eſt tamen publica eius malitia: quod in ſacra Pænitentiaria definitum fuit.

Secundo dico, quod etiam eſt irregularis qui quatuor ordines minores, & ſubdiaconatum vno eodemque die ſuſcipit, cap. 2. de eo qui furt. ord. ſuſc. ſed conſuetudine excuſari poteſt, iuxta S. Anto. 3. par. tit. 14. cap. 16. §. 16. vt ſupra cap. 25. num. 71. diximus. Et a fortiori, ſi duos ſacros ordines ſuſcipit. Nec obſtat quod ſupra cap. 25. dicitur quod eſt ſuspenſus eo quod non eſt irregularis. Sed quia cap. literas. de temp. ord. quod de illo diſponit, vtitur verbo suspenſus, vti antiquiora iura, quę præceſſerunt cap. niſi. de renunciat. ante quod non erat frequens in Canonibus verbum irregularitas: vel potius quia d. cap. literas. loquitur de ordinato duplici ordine ſacro non præcedente excommunicationem contra eum, qui ſic ordinaretur: qui licet ſit irregularis, non tamen eſt tantum quantum qui duos ordines ſacros accipit pręcedente excommunicatione cõtra ſic accipientem vt colligitur ex cap. 1. 2. & 3. de eo qui fur. ord. ſuſc. cũ ei annot. & Panor. ibidem. quamuis Epiſcopus poteſt concedere vſũ aliorum prius ſusceptorum, d. cap. 2. de eo qui furt.

Tertio dico, quod eſt irregularis qui ordinatur ab Epiſcopo qui ſe abdicauit epiſcopatu ſuo quo ad locum, & quo ad dignitatem, cap. 1. de ordin. ab Epiſc. qui Epiſcop. renun. ſciens, aut debens ſcire eius abdicationem, quamuis de facultate ſui Epiſcopi ordinetur, iuxta omnes cap. ſecundum. 19. diſtin. cap. quod quidam. §. quamuis. & §. ſciendum. 1. quæſt. 7.

Quarto,

Quarto, quod qui ab epiſcopo excommunicato,interdicto,aut suspenso,ſimoniaco, schismatico, hęretico, aut depoſito, aut de gradato ordinatur, eſt irregularis; quia quamuis characterem suscipiat per prędicta, & per c.gratiam, & c.ſtatuimus.1.& 2.1.quęſt.1.non tamen exequutionem;ſiquidem qui eam non habet,alteri dare non poteſt,modo ſit denunciatus talis,per extrauag. ad euitanda. relatam supra eod. nu. 35.& ad id iuſto timore non cogatur, arg.c.cōſtat. 1.quęſt.1.Poteſt autem Episcopus dispenſare cum eo qui ignorans denunciationem,ordinatur,arg.cap. fin.de ord. ab episcop. & cap. ſtatuimus.& cap. ſi a ſimoniacis.1. quæſt. 1.

Quinto dico,quod qui ordine sacro ordinatur ante legitimam ætatem, vel extra tempora legitima, vel abſque literis dimiſſorijs, non eſt irregularis; eſt tamen ipſo iure ſuſpenſus, & ſi antequam abſoluatur,eum exerceat,fit irregularis, per extrauag. cum ex ſacrorum. citatam ſupra cap. 25.num.70.& in hoc. num. 155.

242 Sexto dico,quod quamuis qui per ſaltum ordinatur accipiendo maiorem ante minorem ordinem, verum ordinem ſuſcipiat, etiam ſi primo ſaltu,ex laico presbyter fiat, iuxta gloſſ. c. ſolicitudo. 52. diſtin. & cap. 1. de cler.per ſalt. promot.recept. communiter;eſt tamen ſuſpenſus, & prætermiſſum ordinem ſine diſpenſatione accipere nequit. Poteſt tamen Epiſcopus antequam accepto vtatur,diſpenſare, vt prætermiſſum ſuſcipiat, & poſtea ambobus vtatur. ſed ſi priuſquam diſpenſetur, vtatur accepto, aut prętermiſſo, videtur talis irregularis, cum quo ſolus Papa ad maiorem ordinem diſpenſat,ſi ſciens errorem,id fecit; ſi autem per ignorantiam, Epiſcopus poteſt: immo & ſi ſcienter vſus fuerit ad exercendum acceptum,quamuis non ad maiorem ſuſcipiendum, argum. c. 1. & eorum quæ poſt alios ibi annotat Pan. de cler. per ſalt. promot. & Silu. verb. irregularitas. quæſt. 11.

Septimo dico, quod eſt irregularis,qui ordine,quem non habet,vtitur, cap. 1. de cler. non ord. miniſt.modo illo vtatur ſerio,& non ioco, argu.cap.illud. 15. quęſt. 1.& tanquam ordinatus eo, & non vt laici ex conſuetudine interdū exercent officium minorum ordinum, iuxta S. Tho.in 4. diſtin.24.& S. Anto.3.part.tit. 28. c. 1.aut non initiatus presbyterio, ſine conſueta ſolennitate,vt alius baptizat, aut nondum ſubdiaconus, epiſtolam cantat ex choro,aut altari etiam cum dalmatica, ſed ſine manipulo,aut cū eo,vbi eſt talis conſuetudo, iuxta S.Anto. vbi ſupra,§.3.& affirmat Villad. vbi ſupra, colum. 42. fratribus mendicantibus eſſe conſuetudinē eam dicere etiam cum manipulo, ſecus enim ſi ſolum executione careret, eo quod in ordinatione aliqua ſolennitas accidentalis defuit: licet enim peccet vtendo antequam illa ſuppleatur,cap.1.de ſacram. non iteran. cum annotat. ibi, non tamen fit irregularis.Quin pridem reſpondi, quod quamuis clericus primæ tonſuræ qui ſolenniter cantauit epiſtolam cum manipulo tanquam ſubdiaconus,vbi non erat conſuetudo cantandi eam cum illo niſi ſubdiacono,ſit irregularis:in foro tamen animę non eſt talis, ſi noluit id facere tanquam ſubdiaconus, licet in foro exteriori putaretur talis:quia pręſumeretur id feciſſe, vt ſubdiaconus. Ad dubium de laico audiente ſerio confeſſionem ſacram, & abſoluente,ſimulādo ſe presbyterū,reſpōdeo, quod ſit irregularis per prędicta: quia ſolenniter facit actum appropriatum ordini presbyterali,quo caret.

Octauo dico,quod eſt irregularis violans interdictum generale, aut ſpeciale, locale, aut perſonale, ſepeliendo, adminiſtrando ſacramēta,aut celebrando diuina officia ſic, vt aliquod opus peculiare alicui ordini faciat, vt dictum eſt ſupra,eod. cap.num. 190.Dixi, *Clericus*:quia laicus quamuis ſæpe peccet mortaliter violando interdictum, nunquam tamen irregularitatem incurrit, vt ſupra eod. cap. num.187.dictū eſt. Dixi, *Interdictum*: quia ſecus de ceſſatione non mixta interdicto, vt dictum eſt ſupra eod. cap. num. 188. 243

Nono dico, quod ſolus Papa cum tali ad aſcendendum ad maiorem ordinem diſpenſat, quamuis ad vtendum accepto poſſit Epiſcopus,Pan. in cap.1. de cler.non ordin. miniſt.

De Irregularitate ex delicto violandi cenſuras celebrando.

SVMMARIVM.

244 *IRregularis vt ſit cenſuratus celebrando, aut actum ordini proprium agendo.*

PRimo dico,quod excommunicatus excommunicatione maiori,interdictus,aut ſuſpēſus, qui ſciens, aut ſcire debens, celebrat officia diuina, faciendo ſolenniter aliquid alicui certo ordini ſuo deputatum, tanquam ordinatus tali ordine,aut audit authorando, eſt irregularis iuxta Comm. quam Oſt. Ioan. And. Pan. & alij tenent in cap.2.de cler.excommu.miniſt. Et probatur de excommunicato in cap. ſi celebrat.a contrario ſenſu, eod. tit. & de ſuſpenſo in cap.1.de re iudicata.lib.6. Dixi, *Excommunicatione maiori:* quia minor ad hoc non ſufficit, per d.cap.ſi celebrat.de cle.excommun. miniſt. Dixi, *Sciens*,ad excludendum eum qui per ignorantiam probabilem hoc facit, & ad includendum eum qui per craſſam, arg.cap. Apoſtolicæ, 244

cum

cum ei annot. eod. tit. Dixi, *Diuina officia*: quia peragendo alia, puta, iudicando, viſitando, caſtigando, præſentando, eligendo, confirmando electum, &c. non incurritur: quia id nullibi cauetur, & ita non eſt dicendum, cap. legatur. 24. quęſt. 2. & cap. is qui. de ſent. excom. lib. 6. Dixi, *Aliquid alicui certo ordini ſuo*, ad excludendum, iuxta doctrinam Innoc. in c. fi. de exceſſib. pręl. receptam communiter, eos qui recitant aliquas horas, etiam canonicas, & reſponſoria ad ſepulchra mortuorum cantant, aut Pſalmos in choro, quod etiam conſueuerunt laici facere, aut ferunt cereos, aut faciunt aliquid aliud minoribus ordinibus annexum, quæ mere laici conſueuerũt facere, vt S. Thom. & Anton. citati ſupra proxime dixerunt. Dixi, *Solenniter*, ad excludendum eum, qui dicit epiſtolam, aut euãgelium ſine apparatu ſolito, vt proxime dictum eſt. Dixi, *Tanquam ordinatus tali ordine*, ad includendum hebdomadarium, qui tanquam ſacerdos capitulum dicit, & orationem in choro, & aquam ſolenniter benedicit. Quod Silu. declarat verb. irregularitas. quæſt. 13. Dixi, *Aut audit auctorando*, ad includendum prælatum, aut dominum, qui ligatus aliqua cenſura coram ſe celebrare facit aliquem, ſiue ſit ligatus ea, ſiue nõ: aut aliquem ligatum, licet ipſe non ſit ligatus, iuxta gloſſ. ſing. in clem. 2. de priuileg. verb. celebrare. commendatam per plurimos.

245 Secundo dico, quod non diſtinguimus, vt alij, inter ſuſpenſum quo ad ſe ſolum, & inter ſuſpenſum quo ad ſe & quo ad alios: quia loquimur de ſuſpenſo ſuſpẽſione propria, quę eſt ſpecies cenſuræ eccleſiaſticæ, ſup. eo. cap. nu. 151. definita, qualis non eſt ea, quam peccatum mortale, vel irregularitas facit, vt ibidem dictũ eſt.

Tertio dico, quod in hac irregularitate ſolus Papa diſpenſat, Innoc. & Commun. in c. 1. de re iud. lib. 6. adiunctis, quę dicit in cap. 1. de ſent. excom. eod. lib. & c. fin. de exceſſ. pręlat.

De Irregularitate ex delicto iterandi Baptiſmum.

SVMMARIVM.

246 *Irregularis eſt bis baptiʒãs, aut bis baptiʒatus, nu. 247.*

246 PRimum dico eſſe irregularem, qui ſciens ſe eſſe baptizatum, iterum ſe permittit baptizari, cap. eos. de conſec. diſt. 4. & qui rebaptizat quẽ ſcit eſſe baptizatum, cap. 2. de apoſtat. etiam ignoranter. de conſecr. diſtinct. 4. niſi ignorantia eſſet probabilis & iuſta, iuxta Scotum in 4. diſt. 6. quæſt. 8. & Card. S. Sixti in d. c. qui bis. quamuis gloſſ. Arch. & citati per eum aliter ibi dicant per illum textum, cui nos ibi noue reſpõdimus. & etiam dubium probabile excuſat: quoniam non monſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur eſſe factum, cap. ſolennitates. 1. de conſec. diſt. 1. & c. 1. de cler. per ſaltum promot. Ignorantia probabilis eſt ei, qui adhibita diligentia debita ſcire non potuit, an qui offertur, ſit baptizatus, vel non; qui baptizandus eſt ſub ea conditione, Si non es baptizatus, ego te baptizo, cap. 2. de bapt. Talis tamen non eſt ei, qui ſcit eum natum ex parentibus Chriſtianis, & educatum inter Chriſtianos, qui infantes recens natos baptizant. debet enim credere eſſe baptizatum, c. veniens. de presby. non baptiz.

Secundo, quod vt diximus in d. cap. qui bis. parochus non debet iterato baptizare illum, quem obſtetrix baptizauit, donec cognoſcat ex ea, an & quomodo baptizauit: & ſi cognouerit eam ſcire baptizare, & baptizaſſe recte, debet alia omnia ſupplere, ſed non baptizare, etiã ſub conditione, Si non es baptizatus, &c. quoſdam tamen qui ſic baptizarunt bona fide, reſpondi pridem non fuiſſe irregulares, quo ad forum exterius, licet peccauiſſent, quia vere non baptizarunt, cum conditio eſſet de præterito, vel pręſenti, & talis falſa faciat ceſſare actum l. cum ad pręſens. ff. de rebus cred. cum gloſſ. & citat. in ea. Et quia intentio eorum non fuit iterare baptiſmum, & actus agentium non operantur vltra intentionem eorum l. non omnis. ff. eodem.

Tertio dico, quod idem eſt de iteratione reliquorum ſacramentorum quæ characterem imprimunt, quæ ſunt confirmatio, & ordo, ſecundum S. Anton. per cap. dictum. de conſec. diſtin. 5. quod agit de bis confirmatis, & cap. 1. 68. diſtin. quod agit de bis ordinatis; licet acerrimus. Scotus, in 4. diſtin. 7. quæſt. vlt. communiter receptus, oppoſitum teneat, cuius opinio etſi iuri ſcripto aptior videatur, conſuetudini tamen illud interpretanti aptior eſt S. Anto. & ideo tenenda, argum. cap. cum dilectus. & cap. fin. de conſuet, 247

De Irregularitate ex delicti notorietate.

SVMMARIVM.

248 *IRregularem ſola enormitas peccati non facit, quid aliud requiratur, nume. 249.*

249 *Sodomita non eſt irregularis, ſed hodie grauiſſime punitur.*

250 *Matthæus Contarellus S. D. N. Datarius laudatus.*

251 *Collatio beneficij facta irregulari nulla.*

251 *Irregularis an omnis incapax beneficij.*

252 Irre-

Digitized by Google

252 *Irregularitas pœna maior excommunicatione minore num.253*
253 *Commiſſio ſicut mandatum,expirat morte committentis.*
254 *Confeſſarius quis per bullam electus tollit irregularitatem.*
255 *Occultum & pene occultum quid, & quotuplex.*
255 *Publicum quid, & quotuplex.*
255 *Qualitas adiuncta verbo iuxta eius tempus intelligitur.*
255 *Diſpenſat vt Epiſcopus in irregularitate notorij criminis, & in nulla Confeſſarius, etiam, per bullas Cruciatæ,&*

248 DIco primo,eſſe irregularem eum,qui notorio crimine,enormi, & digno depoſitione notatur,d.cap. fin. de temp. ordin. Dixi, *Notorio*: quia id requiritur. Quod autem ſit illud,dictum eſt ſupra cap.25. nu. 73.de hac ipſa re tractando. Quibus eſt conſequens, non ſufficere quod probari poſſit,aut ſit fama de eo, aut ſit cõfeſſum extraiudicialiter, vt S. Anton. dixit 3. part.tit.28. cap.6.§.7. Dixi, *Depoſitione digno*: alias ſecus,vt dictum eſt vbi ſupra.

Secundo dico,quod crimina depoſitione digna ſunt adulterium,& omnia alia maiora illo, concubinatus diu continuatus,præſertim notorius,& ſtuprum virginis, & alia ſimilia, de quibus late Pan.& alij, in cap. at ſi clerici. §. 1. de iudic. & Aret.in cap. cum non ab homine.eod. tit. gloſſ.in ſumma.15.quæſt. 8.& c.1.81.diſt.

Tertio dico, quod quæcunque enormitas ſine notorietate non ſufficit, quamuis contradixerunt gloſſ. in cap. fin.25.diſtin. & cap. ex tenore.de tempo.ordin.& Villad.vbi ſupra colu. 35.& Ang. & Silu. verb.irregularitas.quęſt. 4. poſt S.Anton. vbi ſupra, male inijcientes magnos ſcrupulos multis eccleſiaſticis, qui delicta enormia occultiſſima commiſerunt. Tum quia contra eos eſt d. cap. ex tenore. vbi expreſſe hoc ait Innoc. Tum quia Bartholom. Brixien. in additione gloſſ.in d. cap. fin. 25.diſtin.tenet contra eam,inducendo cap.fin. de tempo.ord. per quod noue declarauit Greg. IX. nulla crimina occulta, præter homicidium,facere irregularem. Tum quia hoc probatur per cap. is qui. de ſenten.e. commu.lib.6.quatenus habet, nullum crimen quantumlibet graue irregularitatẽ inducere, niſi de quo id a iure ſpecialiter ſtatuatur, vt hunc effectum habeat, vt homicidium. Tum quia nullo ſolido fundamento nituntur contradictores: ſolum enim nituntur auctoritate. Bernar.& Ost. in c. niſi.§. 1.de renunc. & Spec. in tit. de diſpen.§.iuxta.num.17.& Ioã. in cap.vlt.25.diſt.quos licet Anto.ſequatur in. d. cap.niſi.§.1.contra tamen tenet in d. cap. ex tenore. ſequutus ibi Innoc. Speculator etiam vltimo loco,num.18.refert opinionem Vincentij contrariam. Tum denique per ea quę adducit contra illos Aret.in d.cap.cum non ab homine.colum.13.& duab. ſeqq.

Quarto dico, ꝙ hoc conſequitur crimen occultum ſodomiæ,licet nefandum,de quo interrogamur,non inducere irregularitatem:quãuis Speculat.in d.num.17.contra teneat, niſus opinioni ſupra reiectę;tum per prędicta.Tum quia vt dictum eſt,enormitas non ſufficit,nec requiritur ad inducendam irregularitatem:hęreſis.n. mentalis enorme crimen eſt, & multo maius quam quædam alia inducẽtia irregularitatem, S. Thom. 2.2.quęſt.11.art.3.& etiam deſperatio, idem ibid. quęſt. 20. art. 3. & multo enormius odium Dei, ibidem quęſt. 34. artic. 2. quorum tamen nullum irregularitatem inducit.& alia multo minora eã inducunt,cap.preſbyterum.cap.continebatur. de homicid. quin aliquando opera bona,vt ſupra num.206.Tum quia nunquam vidi, nec audiui diſpenſationẽ ſuper hoc a Sede Apoſto. Tum quia vbi ſupra Aret. ex profeſſo hęc tractans irrefragabiliter id comprobat. Nec me in contrarium mouent illa plurima, quę diligentiſſime tradit præfatus illuſtriſſ. Pręſes in clem.1. de homic. 1.part.nu. 6.quia vt ipſemet fatetur, non eſt de caſibus expreſſis in iure,extra quos non incurritur irregularitas,vt dictum eſt per d.cap. is qui. 249

Quinto quod dubitari poteſt, an incurrat eã iure nouo extrauagan.fel.re. Pij V. cuius tenor quo ad hoc eſt.

Omnes & quoſcunque presbyteros, & alios clericos ſæculares, & regulares cuiuſcunque gradus & dignitatis, tam dirum nefas (puta ſodomia) exercentes, omni priuilegio clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio eccleſiaſtico præſentis canonis auctoritate priuamus. Ita quod per iudicem eccleſiaſticum degradati, poteſtati ſtatim ſæculari tradantur.

Ad quod dico primo,nõ inducere illam quo ad laicos: quia nil agit de illis.

Secundo dico, quod nec quo ad clericos, ſi teneamus pœnas eius ipſo iure non incurri: ꝙ tamen teneri non poteſt,propter illa verba, *Præſentis canonis auctoritate priuamus.* quę cum ſint præſentis temporis,inducunt ipſo iure pęnam, cap. excommunicamus. de hæret. & multa capitula Bullę Cenę inſertę ſup. eod. num.52.& tradit Fel. in cap. Rodulphus.num. 28. & melius num.33.de reſcr.& ſentit gloſſ. c. in pęnis. de reg.iur.lib.6.communiter recep.

Tertio dico, non includere illam quemcumque clericum ſodomitam,ſed ſolum exercentẽ, quod verbum dixit mihi S. D. N. Greg. XIII. de induſtria poſuiſſe in ea Reuerendiſ. eundẽque doctiſſ. ac integerrimum, nec pretio, nec precibus a recto flexibilem virum Matthæum Contarellum Datarium eiuſdem Sanctiſſ. fideliſſ. qui a me conſultus idipſum reſpondit. 250

Ideoque

Digitized by Google

Ideoque arbitror tantum comprehendere eos, qui quaſi ex vſu continuato id exercent, arg. l. ſciendum.§.illud.ff. de ędil.edi.per quem Bar.in procemio. ff. num. 10. quem ſequitur Pan. in cap. 1.num.24. de iudi. dicit artificem,vel mercatorem non dici eum,qui ſemel, aut iterum,artem,vel mercaturam exercet, ſed eum qui toties, vt vulgi opinione habeatur pro tali: ſicut etiam erro & abigeus non dicitur quis pro vno vel altero actu, in l.quis ſit fugitiuus.§. erronē. ff.eod.& l.fin.ff.de abig. & ita temperanda videretur d. extrauag. ſaltem quo ad forum conſciētiæ,vt ſolum comprehendat eum qui ſic labitur in præfatum crimen, vt boni viri arbitrio, dici poſſit exercitor eius,non autem qui tantum cadit aliquoties,& pænitet cecidiſſe.

Quarto dico, quod cupienti mihi, vt ſolum forum exterius reſpiceret, idem Sanctiſſimus reſpondit, etiam interius reſpicere, quum non fundetur ſuper præſumptione,nec ponat diſcrimen inter vtrumque forum.

Quinto dico,quod etiam videtur temperanda ne comprehendat omnem exercentem luxuriam contra naturam, quæ comprehendit omnem pollutionem extraordinariam, ſecundum S. Thom.2.2.quęſt.154.art.11.neque exercentem omnem actum ſodomiticum qui comprehēdit omnem pollutionem habitam cum alio, vel alia extra vas ordinarium, ſecundum eundem ibid. ſed ſolum habentem copulam ſodomiticam,arg. cap.fin.de ſponſ. quod habet, nō conſummari copulam,niſi intra vas naturale ſemen effundatur. &c. extraordinaria. 35.quæſt. 2.quod habet ex tali pollutione non gigni affinitatem. Quęrenti autem, an vt vidimus eam grauiter in foro exteriori receptam,ita ea in foro interiori ſit recepta? reſpondemus, quęſtionem eſſe facti, ad quam reſpondere non eſt iuriſconſulti,arg. l. vt reſponſ. C. de tranſ.

Sexto dico,quod quo ad illos quos comprehendit,inducit depoſitionem ipſo iure,quæ nō eſt irregularitas,ſed peior illa,per dicta ſup.

551 Sexto principaliter dico,quod nulla irregularitas inducit priuationem beneficij iam quęſiti ipſo iure, quę videtur ſententia Innoc.in c. cū noſtras. de conceſ. præb. communiter recepti ibi,& vbique,pręſertim a Fel.in cap.inquiſitionis. de accuſ.& probatur per cap. clericis. ne cler. vel monach. verb. priuetur,quod probat irregularitatem ex homicidio natam,non inducere illam:& cum illa ſit potiſſima,arg. cap. miror.50.diſt. a fortiori non inducent alię.

Septimo dico,quod omnis irregularitas pręcedens collationem, reddit ipſam ſubſequutam nullam ipſo iure. quod probatur primo, quod verior reſolutio illius grandis quęſtionis tractatę a multis,citatis a Fel. in cap. 2. de reſcr. An collatio beneficij facta crimino ſo valeat? eſt, quod facta irretito crimine inducente irregularitatem non valet:facta vero alij ſic, arg. c. fin. de temp. ordi. & aliorum citatorum vbi ſupra per Fel. Et ita ratio,cur valet,vel non valet,nō eſt criminis magnitudo, vel paruitas,ſed quod inducit irregularitatem, quæ ratio non eſſet iuſta niſi irregularitas impediret valorem collationis.Tum quia inhabilis ad vnum,eſt inhabilis ad ei annexum,cap.tranſlato.de cōſtitut. & in hac ſpecie dicit hoc gloſſ.notab.in cap. ſtudeat.50.diſtin.& probat cap. poſtulatis.de cler. excomm.miniſt. At irregularis eſt inhabilis ad ordinem & vſum eius,& beneficium eccleſiaſticum pręrequirit ordinem, & illius vſum: quia datur propter officium,cap.fin. de reſcript. lib. 6. ergo irregularis eſt inhabilis ad beneficium, conſequenter collatio illi facta nil valet. Deinde quod cap. 2. de cler. pugn. in duel.& d. cap. ſtudeat.50. diſtin. probant irregularem eſſe inhabilem etiam ad beneficium ſimplex ſine diſpenſatione.

552 Contra tamen hoc facit,quod ex eo ſequeretur quod collatio facta initiato aliquo ordine, qui ſine ſua culpa fieret irregularis defendendo iuſte proximum, vel amittendo aliquod membrum, uel deformitatem grandem incurrendo caſu,vel morbo,vel malitia aliorum,non valeret:quod videtur contra totum titulum de cler. ęgrot. & cap. cum percuſſio.7.quęſt.1.quod licet omnis irregularis ſit incapax omnis ordinis ſuſcipiendi, non tamen eſt incapax omnis ordinis vſus ſuſcepti, vt per eius definitionē patet, & conſtat ex c.2.de corp. vitiat. quod probat, clericum qui perdit aliquod membrum, quo fit inhabilis ad ſacrificandum,non ideo fieri inhabilem ad alium vſum ordinum,ſcilicet ad canēdum in choro, vel ad audiendas confeſſiones, & ad abſoluendum. Ergo ſaltē irregularis quū ſit habilis ad aliquē vſum ordinis ſuſcepti, etiā erit habilis ad beneficium, cui ſeruiendo ſufficit ille vſus;& conſequenter videtur, quod qui eſt irregularis ob defectum quo ſolum eſt inhabilis ad celebrandum, & non ad canendum,licet inhabilis ſit ad ſuſceptionem eccleſiæ parochialis,non erit ad ſuſceptionem beneficij ſimplicis. Pro quo faciunt etiam cap.2.& cap.ſtudeat. 50. diſt. quibus conceditur diſpēſatio ad beneficium ſimplex ei, cui non conceditur ad officium altaris: ſed reſponderi poteſt, per hęc ſolum probari, quod ei,qui ſine ſua culpa incidit in irregularitatem, quæ naſcitur ex defectu ad vſum vnius ordinis & nō alius iam ſuſcepti poteſt dari beneficium non requirens maiorem vſum,quod concedimus:& conſequenter in caſu,d. cap. 2. de cler. ægro.ei qui duos digitos, & dimidiam palmę amiſit ſine ſua culpa, poſſet conferri beneficium non requirens celebrationem,non autem requirens illam. Nec ex hoc

ſequitur

ſequitur quod cuilibet laboranti quarta ſpecie irregularitatis, quæ ſine culpa contrahitur, poſſit conferri quodlibet beneficium, ad quod huius ordinis iam ſuſcepti ſufficit. non, inquam hoc ſequitur: quia licet ſine culpa contrahatur; non tamen contrahitur ob defectum habilitatis ad vſum vnius ordinis, & non alius ſuſcepti, ſed ob defectum cōtrarium cuiuslibet ordinis ſuſcepti, & ſuſcipiendi, vſui ſcilicet defectus le nitatis ad omnium ordinum vſum requiſitę.

Octauo dico, quod ad incurrendam irregularitatem, quę ex delicto naſcitur, non ſufficit, quod illud ſit veniale, quod ſentit Sotus lib. 6. quęſt. 1. art. 9. de iuſt. & iur. Tum quia irregularitas eſt pœna valde grauis, quippe quæ omniū ordinum vsu priuat, & ideo non imponenda pro culpa veniali, argum. cap. non afferamus. 34. quęſt. 1. Tum quia ſine contemptu non incurritur, dicente Pan. in cap. paſtoralis. §. verum. de appel. num. 15. quod eſt pœna contemptus, quod ipſum dixit Domin. in c. ſolet. de ſētent. excommu. lib. 6. ubi bona gloſſ. pen. pro illis, & Fel. in cap. Rodulphus nu. 43. de reſcript.
153 Tum quia non obſtat ratio Caiet. cōtra tenētis in ſumm. verb. irregularitas. ſcilicet quod excommunicatio minor, quę incurritur per peccatum veniale, eſt maior pœna quam irregularitas: quia id falſum eſt: nam licet non priuet ſacramentorum perceptione paſſiua, vt excommunicatio minor, c. fin. de cler. excom. miniſt. priuat tamen actiua, & collatiua, & omni ordinis vſu, quod eſt maius, a qua omni non priuat illa, per d. ſupra eod. nu. 24. & præterea excommunicatio minor eſt medicinalis, & facile ſolubilis. cap. cum deſideres. de ſenten. excom irregularitas autem difficilis, cum regulariter a ſolo Papa ſit delebilis; qua ratione licet excommunicatio maior dicatur pœnarum maxima, in cap. corripiantur. 24. quæſt. 3. quia tamen eſt facilis ſolutionis, & medicinalis, cenſetur minor alijs multis, ſecundum Pan. & Commu. vbi ſupra. Nec obſtat, quod Panor. & communis tenent, in d. cap. fin. quod licet excommunicatus minore non peccet mortaliter niſi celebrando, peccat tamen venialiter conferendo ſacramenta, eo quod textus, in 2. part. id videtur exprimere: quia ille intellectus eſt ineptus, vt in d. num. 24. tetigi, & contrarius textui, probanti quod minor excommunicatio tantum prohibet a participatione ſacramentorum, quæ in ſola perceptione conſiſtit: & ita ne textus ſibi ſit contrarius, quatenus ait peccare conferendo ſacramenta, debet intelligi de collatione, quæ ſit vna cum perceptione, ex mente Oſtien. & Anchar. ibid. qualis eſt collatio euchariſtię facta ſano a celebrante; & ordinis ab Epiſcopo miſſante, vt ibidem dixi.

Nono dico, quod ſubiecceram hic in alia editione quandam reſolutionem Coſmę gloſſatoris, Prag. ſanct. quam attexuit §. & nihilominus. tit. de concubinarijs. verſ. inhabiles. quam quia intelligo non eſſe adeo perpenſam, ac ſolent eſſe alię illius viri doctiſſ. omitto, & illi ſubſtituo rationem, qua non debeat D. lector fidere illi deciſioni quotidianę, ac periculoſę relatę in hac materia diſpensationum a viro alioquin eruditiſſ. in tract. de irregularit. nuper edito, lib. 5. cap. 5. num. 6. ſcilicet, quod cum Papa diſpēſat per commiſſionem factā ordinarijs, vt de veritate precum cognoſcatur iuxta Conc. Trid. cap. 5. ſeſſ. 22. de refor. commiſſio illa non expirat morte Papę, etiam re integra, ad quod citat Silu. Armil. & Feder. immo & me aliqua ex parte in id inuoluit; quod tamen non eſt uerū: quia mandatum, & commiſſio alteri facta expirat re integra, morte mandantis l. mādatum. C. de mandato. etiam ſi ſit iudiciale cap. relatum. de offic. deleg. & ibi per omnes. Nec obſtat 154
auctoritas eorum, quos allegat: nam Feder. quē alij ſequuntur, non loquitur de mandato, vel commiſſione diſpensandi: ſed de gratia poteſtatis factę ad diſpensandum, & de diſpensatione iam facta. loquitur enim de gratia, qua Papa cōceſſit cuidam Magiſtro Prędicatorum poteſtatem diſpensādi cum 100. Fratribus ſui ordinis illegitimis, vt poſſint eſſe priores: & de diſpensatione iam facta ab illo Magiſtro, & nō de mandato & commiſſione diſpensandi cum tali, vel tali religioſo: nos autem loquimur de commiſſione diſpenſandi cum tali, vel tali, ſi preces eius veritate nitantur, quæ non eſt gratia facta Commiſſario, ſed mandatum cōditionale de gratia facienda alteri tertio expreſſo: ſicut facultas, quam facit Papa cuipiam conferēdi aliqua beneficia aliquibus perſonis idoneis non exprimendo eas, cenſetur gratia facta illi delegato, quę non expirat re integra, morte Papę. Facultas autem a Papa conceſſa cuipiam cōferendi aliquod beneficium alicui certæ perſonæ non uidetur gratia facta illi; ſed mandatum de gratia facienda ei, cui conferendum eſt beneficium: & ideo ſi Papa re integra moriatur expirat, vt expreſſe habet tex. ſing. c. ſi cui. de pręb. lib. 6. & hoc eſt quod voluit dicere Dec. in d. c. relatum. num. 5. quatenus ait id, quod Pan. cōceſſionem, quę gratiam continet, non expirare morte mandantis cap. ſi ſuper gratia. de offic. deleg. lib. 6. & d. cap. ſi cui. de præb. eod. intelligendum eſſe de conceſſione facta per viam gratię eius, cui ſit conceſſio, & non de facta per viā ſimplicis commiſſionis alij tertio, qualis eſt cōmiſſio diſpenſandi cum aliquo, expreſſo, ſi preces ueritate nitantur; quia tunc non ſit gratia ei, cui committitur, ſed tertio, cum quo eſt diſpenſandum, in quo citat Ioan. Andr. & alios, & efficaciter probatur per prędicta.

Decimo

Digitized by Google

314 Decimo, dico quod cum nullo irregulari diſpenſare poteſt confeſſarius electus per bullas Papæ, quæ ſolum habent clauſulam abſoluendi à qualicunque cenſura: quia irregularitas non eſt cenſura, neque abſolutio eius eſt neceſſaria ad peccatorum abſolutionem, vt dictum eſt ſupra eod. c. nu. 194. poſt Dom. Alex. & Villad. ibi citatos: neque etiamſi habent clauſulam diſpenſandi à quibuslibet votis, & abſoluendi à quibuslibet cenſuris, & pęnis. Tum quia ſtilus Curiæ habet, ꝙ per eam non intelligatur data facultas diſpẽſandi ſuper irregularitate, niſi exprimatur, ꝙ colligitur ex eo ꝙ aliquoties eã exprimit. Tũ quia quoties id exprimit dando facultatem expreſſam diſpenſandi ſuper irregularitate, ſolet excipere illam, quæ ex bigamia, & homicidio naſcitur. Et ita ex contrario conſequeretur ꝙ clauſula abſoluendi ſimpliciter ab omnibus cenſuris, & pœnis, quę paſſim in Iubileis, & bullis indulgentiarum ponitur ſine irregularitatis expreſſione, maioris virtutis eſſet, quam cum ea: quia in hoc caſu ſemper excipitur irregularitas, quę ex bigamia, & homicidio volũtario manat, & in illo nõ. Tũ quia pari ratione poſſet abſolui a pœna pecuniaria pro illo peccato a Iudice impoſita, vel imponenda, ꝙ eſt palam falſum. Tum quia facultas illa abſoluendi a cenſuris, & pęnis, quæ ponitur in dictis Iubileis & bullis, ſolum videtur reſpicere illas cenſuras, & pœnas, quæ impediunt abſolutionẽ a peccatis: quia in illum finem datur, vt colligitur ex illis verbis. Et cum abſolutio peccatorũ recte fieri poſſit ſine ſublatione irregularitatis, vt ſupra eod. cap. num. 192. dictum eſt, non videtur eius ſublatio conceſſa, niſi exprimatur: quia ex fine ſumenda eſt intentio authoris l. & ſi non ſint. §. perueniamus. ff. de au. & argumento legat. & l. fin. ff. de hęred. inſtitu. Non obſtat, quod ſecũdum hoc, verba illa, *alijs pœnis*, ſuperfluerent, quũ non videatur occurrere alia pœna diſtincta a cenſuris, cuius ſublationem prærequirat abſolutio ſacramentalis, & ſacra communio. non inquam hoc obſtat: quia immo poteſt dari aliqua, ſcilicet ſuſpenſio a confeſſario, ne intra certum tempus confiteatur, vel cõmunicet, quam nõ eſſe propriè cenſuram diximus ſupra eod. num. 152. Et etiam illa quam ipſe pœnitens promitteret aliquo bono fine ſubire, vel ſoluere, ſi intra certũ tempus illa ſacramenta ſuſciperet. Et illa qua aliquot canones pænitentiales mandant arceri quem intra aliquod tempus a communione, cap. presbyter. 82. diſtin. & cap. de his vero. 33. quęſt. 2. Adde quod fere omnes prælati omnium religionum poſſunt diſpenſare ſuper qualibet irregularitate ſui monachi, excepta illa, quę naſcitur ex homicidio voluntario, & bigamia; non quidẽ iure communi; ſed priuilegio conceſſo ſpecialiter eis, vel generaliter communicando illis priuilegia omnia omnibus alijs conceſſa.

Vndecimo dico, quod in hac materia, & facultatis conceſſę ad diſpenſandum ſuper occultis, & non publicis, vt in cap. 2. de ſortileg. & c. 6. ſeſſ. 14. Concil. Trid. & alijs, ac bullæ Sacræ Pænitẽtiarię, & aliquorum Legatorum, circũſpectis omnibus, videtur reſoluendum, quod occultum eſt, quod non eſt publicum. Publicum 315 autem, quod eſt notorium, manifeſtum, vel famoſum. Tum quia ratio cur alterum concedatur, & alterum negetur, eſt, vt obuietur ſcandalo publico, iuxta cap. nihil. de pręſcript. cui ſatis obuiatur non diſpenſando in notorijs manifeſtis & famoſis. Tum quia non eſt de occulti eſſentia, quod ſuapte natura non ſit probabile; qualia ſunt ſola mentalia cap. erubeſcant. 32. diſtin. Neque quod licet ſuapte natura ſit probabile, nullatenus tamen probari poſſit: quia id eſt contra §. hęc ergo. iuncta gloſſ. verb. ſecreta. ſub cap. quis aliquando. de pęnit. diſtinct. 1. quatenus probant, dici occultum, factum in præſentia quinque: & contra capit. 21 de apoſtat. quatenus probat miniſterium Acolyti iuuantis rebaptizantem poſſe eſſe occultũ: videtur eſſe ſpecies occulti, d. cap. veſtra. §. cæterum. quatenus occultum dicit, eſſe, quod toleratur, etiamſi ab aliquibus ſciatur, & gloſſ. ibi, & cap. manifeſta. 2. quęſt. 1. communiter recep. ait id dici pene occultum, quod probari poteſt, licet difficulter. Tum quia nulla irregularitas contrahitur ſine facto ſua natura probabili, & paucę ſunt, quarum factum aliquo modo probari non poſſit, per ſupradicta eod. cap. num. 139. Tum quia omne quod non eſt publicum, poteſt dici occultum: & publicum definitur eſſe, quod patet omnibus, ſecundum Bartol. in leg. 1. §. pen. ff. de ſuſp. tut. Et ita oportet eſſe ſaltem notorium, manifeſtum, vel famoſum; ſufficit tamen eſſe tale viciniæ, collegio, vel monaſterio, licet non prouinciæ, ciuitati, vel parochię. Tunc autem dicetur tale alicui eorum, quando maiori parti eorum fuerit tale, modo ſaltem decem inueniantur in eo, per notata a Pan. & citatis ab eo in dicto cap. ueſtra. nume. 10. & 16. & ſupra cap. 25. nume. 73. Publicum autem eſt triplex, ſcilicet notorium, quod nititur ſcientia maioris partis prędictarum communitatum. Manifeſtum, quod nititur fama eiuſdem partis maioris, orta a ſcientibus. & famoſum, quod nititur fama maioris partis, orta ex uno ſcienti, uel ex indicijs, uel pręſumptionibus illi ęquipollentibus, iuxta gloſſ. dicto cap. manifeſta. 2. quęſt. 1. & cap. veſtra. de cohab. cleric. Occultum item triplex, ſcilicet quod non eſt probabile ſuapte natura, qualia ſunt ſola mẽtalia: & quod eſt probabile ſuapte natura, ſed non

Zz poteſt

poteſt probari: quia coram nemine factum eſt: & quod probari quidem poteſt,ſed adeo a paucis,quod nulla inde fama orta eſt, nec eſt in iudicium deductum;quod præfatę gloſſæ pene occultum appellant.

Duodecimo dico, quod vt delictum dicatur publicum,non ſufficit,vt actus,qui eſt delictum ſit publicus, niſi etiam publice ſciatur eſſe delictum.miſſa enim facta coram populo ab excommunicato occulto, actus publicus & delictum eſt,non tamen delictum publicum: quia neſcitur publicum eſſe delictum. Tum quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi ſecundum qualitatem eius l.in delictis. §.1.ff.de noxalib.quatenus probat non dici dominum ſerui delinquentis,qui non erat dominus ſerui cum deliquit:& vt aiunt Dialectici,non dicitur vidiſſe Papam, qui vidit eum ſolum antequam eſſet Papa. Tũ quia teſtamentum factum ab aliquo ante militiam,non cenſetur militare, niſi in ea approbetur l.Titius. ff. de teſtam.& Bartol. ibi & in d.§. 1.ait,quod pupillus moriens poſt mortem tutoris,per cuius ſcientiam reputabatur ſciens in vita eius,dicitur mori ignorans,quo ad effectum. l.cum antiquioribus. C. de iur.delib.

De caſibus, quibus eccleſia pro polluta habetur, ita quod non liceat in ea celebrare.

SVMMARIVM.

256 *Eccleſia vt dicatur polluta in ſex caſibus. & ſeq.*

257 *Polluta eccleſia, pollutum eſt cœmeterium contiguum, ſed non contra.*

256 PRimus caſus eſt in cap.eccleſiis.68.diſt.& c. eccleſiis.de conſec.diſtin. 1. c. propoſuiſti. de conſec. eccleſ. quando intra eam ſanguis humanus iniurioſe effunditur, aut cauſa naturalis eius effuſionis, aut mortis datur. Dixi, *Intra*: quia ſecus ſi extra eã,etiã deſuper in tecto, vel ſubter eam in ſpecu.iuxta Archid.in d. c.eccleſiis.& glo. in c. 1. de conſec.eccl.lib.6.Dixi,*Eccleſiã*,generaliter,ad comprehendendã tam nõdum conſecratam,quam conſecratã,cap.fin. de conſecr. eccleſ. quamuis quo ad reconciliationem ſit magna differentia: quia reconciliatio conſecratæ debet fieri ab Epiſcopo, & cũ aqua benedicta ab ipſo, aut ab alio Epiſcopo. Non conſecratæ vero poteſt fieri a ſolo presbytero, & cum aqua a ſeipſo benedicta,cap.aqua.de cõſecra. eccleſ. d. cap. fin. quam probant ibidem Ioan.Andr.Anchar. Card.& Panorm. licet dubitet Anto. ibidem.Dixi, *Effunditur*: ad ſignificandum,quod non ſufficit aliquarum guttarum ſanguinis emiſſio: quia iura requirunt effuſionẽ quæ largitatem denotat, cap. reuertimini. 16. quæſt. 1.& glo. ſing.in hac ſpecie cap. cum illorum. de ſenten. excommu.verb. effuſionem.cõmendata per Felin.ibi, & Panor. in d.c.propoſuiſti. Dixi,*Sanguinis*: quia non ſufficit percuſſio,quę nõ ſit mortifera ſine eius effuſione,quãuis ſit eiuſmodi vt carnes contundat, aut oſſa frangat, iuxta Specul. de dedic. eccleſ. col. 10. in Rationali diuin.offi. Dixi,*Humanus*,quia nulla effuſio cæterorum animalium ad id ſufficit, gloſſ. d.c.1. de conſec.ecleſ.verb.ſanguis.lib.6. Dixi:*Iniurioſe*, quia nõ ſufficit naturalis effuſio per nares,aut per os, aut quę caſu ſit lapſu, vel offendiculo,aut ictu lapidis,aut tegulę per ſe decidentis.gloſſ.d.c.1. recepta. neque facta ob iuſtam defenſionem,Panorm. in d. cap.propoſuiſti.& Dominic. in d. c. 1. neque ludo,aut ioco, Specul. vbi ſupra, colum. 9. quod noſtro iudicio intelligendum eſt de licito, & licite facto; argum. cap. continebatur. & cap. lator.de homicid. qualis raro accidere poteſt in eccleſia, niſi cum aliqua pia repręſentantur,argum. cap. cum decorem. adiunct. gloſſ.de vit.& honeſta. cler. & cap. decet. de immunit.eccleſ. lib. 6.& per ea quæ in cap. quando.de conſecr. diſt. 1.c. 5.num. 36. diximus.nec effuſio facta per furioſum,aut ſtultum, Arch. in d. cap.1.aut per puerum iudicio carentem, Collectarius in d. c. fin. argum. cap.1.de delict. pueror. Dixi, *Aut datur cauſ.&c.* quia ſufficit vt vulnus infligatur intra eam,quamuis percuſſus ante egrediatur, quam ſanguis in illam effundatur,& quamuis recipiatur ille aliquo vaſe ne in eam decidat: nec contra ſufficit, quod ſanguis in illa effundatur, ſi vulnus extra inflictum eſt,gloſſ. in d. cap. communiter recepta. Dixi,*Naturalis*:quia non ſufficit vt feratur ſententia condemnatoria, etiam intra illam,ſi per eius exequutionem effuſio extra illam facta eſt. Dixi,*Aut mortis:* quia ſatis eſt ad id ſuffocare,aut alias intra illam hominem ſine ſanguinis effuſione interficere, gloſſ. in d.c. ꝓpoſuiſti. facit l.qua actione.§.1.ff.ad l.Aquil. ſufficit etiam mors, & effuſio ſanguinis ob fidem catholicam occiſi, vel vulnerati, Arch. & gloſſ. recepta in d. cap. 1. non tamen ſufficit interficere,aut percutere aliquo telo, vel tormẽto miſſo ab eccleſia in exiſtẽtẽ extra eã. quãuis ſufficiat mors, vel effuſio facta in eccleſia per tormentum foris miſſum, ſecundum mentem prædictorum.Ad quęſtionẽ hic propoſitã reſp. ꝙ nec iſta,neq; alia pollutio occulta impedit celebrationẽ in eccleſia, ſecundum gloſſ.recept. cap. 1. de conſecr. eccleſ. lib. 6. ex qua, cum eam Salmanticę prælegerem, intuli fieri poſſe, vt effuſio ſanguinis, vel ſeminis facta ab hinc octo diebus, hodie incipiat impedire, & nõ antę: nam facta tunc videntibus duobus,

& vſ-

& vſque nunc tacentibus, nunc autem publicātibus,ita vt fama gignatur,non impediet,vt ita dixerim,ex tunc , ſed ex nunc .

257 Secundus caſus eſt, quādo in eccleſia ſemen humanum voluntarie effunditur. Dixi, *Humanum*:quia cæterorum animalium ad id non pertinet,gloſſ. in d.cap.1. verb. humanum. & quia ſatis eſt,vt ſit cuiuslibet hominis , ſiue feminę, viri, clerici , laici,fidelis , ſiue infidelis:& quod effundatur,iuxta,contra,aut extra curſum naturalem,text.in d.cap. eccleſijs.verb.cuiuſque.& Speculat.vbi ſupra tit.de dedic. eccleſ. colum. 10. Immo & per copulam coniugalem , iuxta gloſſ.notab. in d. cap. 1. de conſecr. & in cap. eccleſijs.68.diſtin.& alias tres;quamuis alia oppoſitum teneat in d. cap. eccleſijs. de conſecr. diſtin. 1. quam eius additio a nobis ibi probata confutat. Dixi,*Voluntarie*:quia non ſufficit quæ dormiendo fit,gloſſ. ſing. in d.cap. eccleſiis.cōmuniter recepta,quamuis Angelus in verb.cōſecratio eccleſię.§. 9. oppoſitum dicat, ſed abſque ſufficienti ratione : quia ex eo quod teneatur coniugalem violare, non ſequitur ſufficere eius,qui dormit; cum iſta non contineat eam irreuerentiam,quam illa erga eccleſiam.

Tertius caſus eſt,quando in ea aliquis excōmunicatus ſepelitur, cap. conſuluiſti. de cōſec. eccleſ. vel altar.

Quartus eſt , quando in illa aliquis infidelis ſepelitur,cap. eccleſiam. il 1.& 2. de conſec.diſtin. 1.quamquam in hoc caſu non ſolum recōcilianda eſt eccleſia,ſed etiā parietes illius abradendi; licet in præcedenti reconciliatio ſufficiat,iuxta Panor. in d. cap. conſuluiſti.

Quintus eſt,quando eccleſia per Epiſcopum excommunicatum publicum conſecratur , aut benedicitur argumen. dicti cap. conſuluiſti.vbi notat Panor.

Sextus,quando omnes parietes renouantur, gloſſ. in cap. ligneis. de conſecrat. eccleſ. Sed contrarium verius videtur,vt docuimus in d.c. eccleſijs. not. 3.niſi quando omnes,aut maior pars eorum ſimul deiiciuntur ; quod raro fit. Et addo, quod quoties aliqua eccleſia polluitur etiam cœmeterium illi cōtiguum eſt pollutum; quamuis non id,quod non eſt contiguum, licet e cōtrario,polluto cœmeterio, eccleſia illi contigua non polluatur cap. 1. de conſecr. eccleſ. vel altar. lib. 6.

De caſibus reſeruatis.

SVMMARIVM.

259 *Caſus reſeruatus quid, & quotuplex.*
259 *Caſus reſeruatus dicitur,quia tollitur,nō quia non datur.*
260 *Abſoluere omnes omnis Sacerdos iure diuino poteſt.*
260 *Papa a quo,& qua poteſtate abſoluitur.*
260 *Abſoluitur Epiſcopus, non poteſtate a ſe data.*
261 *Caſus nullus reſeruatus Papæ ſine cenſura,qua ſublata ceſſat reſeruatio : ſecus in Epiſcopali.*
262 *Caſus quot,& qui reſeruantur Epiſcopis.*
262 *Blaſphemi abſolutio, vt facienda .*
263 *Papa iuriſdictionem immediate ſumit a Deo in omnes .*
263 *Papa abſoluit ab omnibus ſibi,et alijs reſeruatis.*
263 *Regis operibus præfecti ſæpe hoc modo peccant.*

Circa hoc dico ſequentia. Primo,quod caſus videtur proprie deſcendere a cado, & ſignificare ruinam,iuxta illud Curtij, *Caſu rhedæ inopinato oppreſſus.* Per tranſlationem autem ſignificare alia, ſcilicet miſeriam,per quam quis ruit a ſtatu fęliciori,iuxta illud: 259

Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros.

& euentum inopinatum ; quia cadit & deuiat a regula prudentiæ. In propoſito autē ſignificat peccatū,quo quis cadit a rectitudine virtutis,eſt duplex. Alter reſeruatus;alter non reſeruatus. Reſeruat⁹ eſt, cuius abſolutio adimitur alicui inferiori ſacerdoti : & eſt duplex , alter Papalis,cuius abſolutio adimitur omnibus Parochis,& etiam Epiſcopis : alter Epiſcopalis,cuius abſolutio adimitur ſolis Parochis .

Secundo dico ꝙ ex his infertur,caſū nō dici reſeruatū eo ſolo,ꝙ nō cōcedatur poteſtas abſoluēdi ei,qui non habebat eā actu , vel habitu (vt aliqui ſentire videntur.) ſed quia tollitur, & minuitur ei,qui eā actu,vel habitu habebat: & ita veriſſimū videtur id ꝙ ait Palud.in 4. lib. ſentent. diſt. 17.q.3. art 2. relatus a nobis in c. 1.in princ.nu.73.de pæniten.diſt 6.ſcilicet,omnes ſacerdotes ſimul cū ordine ſacerdotali accipere poteſtatem ſuper verū Chriſti corpus ad conficiendum Sacramentum euchariſtię,& ſuper corpus Chriſti myſticum ad abſoluendum ab omnibus peccatis mortiferis,eius ſumptionem impedientibus:ꝙ nos latius quā alii fundauimus in c. placuit. de pęnit. diſt. 6. per illius contextum, & multa alia. Quibus nūc addimus primo c. adiicimus.§.ecce.& c.generaliter.§.ecce.16.q. 1.in quibus Gratianus exerte concludit ꝙ omnes ſacerdotes,ſiue regulares,ſiue ſęculares in ſua conſecratione & ordinatione ęqualē ſuſcipiunt poteſtatem baptizandi,prędicandi,& pęnitentias dandi, & peccata remittendi, &c. licet eis omnibus interdicatur exercitium illius poteſtatis , donec iure ordinario per electionem populi,vel de alius licētia cōcedatur.

Secundo,ꝙ Panor. iam ſenex, & id animaduertēs in clem.1.de priuileg. reuocauit quędā , quæ in c. ſignificaſti.de foro cōpet.dixerat,quē poſtea omnes,qui eum legerunt, ſunt ſequuti.

Tertio,quod S. Anto.in 3. part. ſuæ ſummæ

Digitized by Google

tit. 17. cap. 11. pro re certa præſupponit, ſacerdotibus datam eſſe plenariam poteſtatem abſoluendi a Chriſto, & ſacerdotem poſſe diuino iure omnia, quæ pertinēt ad forum pęnitētiale, præter ea, quę iure humano fuerint ei adēpta.

Quarto, quod Gratianus in d. cap. adiicimus. & d. cap. generaliter. §. ecce. concludit, monachos accipere tantam poteſtatem in hoc per ſuam conſecrationem, quantam parochi, & alij ſacerdotes: quia eiſdem uerbis conſecrantur omnes. & ſubdit, quod cum in conſecratione coniungantur, non debet fieri diuortium, ſiue diuiſio quo ad poteſtatē: ſed tantum quoad exequutionem eius.

Quinto, quod Bart. quem ſequuti ſunt omnes, dixit in l. 1. ff. de iudic. eſſe iudices, quos vocant carthularios, habentes iuriſdictionem in habitu, & non in actu, ſuper eos, qui ſe voluerint illis ſubijcere: ſicut delegatus a Sede Apoſtolica cōtra aliquem expreſſum cum clauſula, *& quoſdam alios*, generaliter, habet quidem in expreſſum iuriſdictionem in habitu, & actu, & in non expreſſos habitu tantum, vt probatur in cap. Sede Apoſtolica. de reſcript. & in cap. cum in multis. eodem tit. lib. 6. Quales videntur fuiſſe in primitiua Eccleſia communiter omnes ſacerdotes, donec parochiæ diuiderentur, iuxta cap. 1. 13. quæſt. 1. & Vrbanus ſtatueret, ne quis audiret confeſſiones alienorum parochianorum in cap. placuit. de pænit. diſt. 6.

160 Tertio principaliter dico, quod etiā ex prædictis infertur, non ſatis caute dixiſſe Sotum in lib. 4. ſent. diſtin. 18. quęſt. 4. art. 2. vnum eſſe omnium conſenſum, quod in ordinatione ſacerdotis nulla iuriſdictio abſoluendi a mortalibus conferatur. Tum quia omnium conſenſu iure diuino competit eis poteſtas & iuriſdictio abſoluendi: & per nullum actum eis conceditur illa iure diuino, niſi per conſecrationem: ergo in ſua conſecratione, & ordinatione accipiunt illam iuriſdictionem ſaltem in habitu. Tū quia expreſſe habetur in d. cap. adiicimus. & cap. generaliter. quod poteſtas abſoluendi datur in conſecratione iure diuino: licet iure humano adempta ſit eius exequutio, donec aſſequantur eam ratione tituli, vel de alia licentia.

Quarto, dico quod etiam infertur ex eiſdem incaute ipſum dixiſſe, Papam conſtituere ſibi confeſſarium, & dare illi iuriſdictionem ſuper ſe. Tum quia ſi confeſſarius acciperet iuriſdictionem a Papa non poſſet eum abſoluere poteſtate iure diuino ſibi data, cum eam ſolum haberet ab ipſo iure humano. Tum quia non aduertit id, quod nos longe ante ipſum ſcripſimus in d. cap. placuit. ſcilicet non poſſe aſſeri quod ipſe dicit. Tum quia Papa non habet iuriſdictionem ſuper ſe; immo neque ſuper ſucceſſorem ſuum. cap. innotuit. de elect. Tum quia iure naturali vetatur quis habere iuriſdictionem ſuper ſe, ſecundum omnes l. penul. ff. de recept. arbit. & l. ille a quo. §. tempeſtiuum. ff. ad Trebell. & nemo poteſt dare alij, quod ipſe non habet, cap. quod autem. de iurepatro. l. ſi vniuerſi. C. de leg.

Quinto, dico quod incautius idem ipſe ſubijcit, idem prorſus eſſe in Epiſcopo, quod in Papa, ſcilicet quod in eligendo confeſſarium, iuxta cap. fin. de pænit. & remiſſion. ipſe dat iuriſdictionem illi, quod nuſquam alius dixit: cum ſecundum omnes, confeſſarius non abſolua Epiſcopum virtute iuriſdictionis acceptæ ab eo, ſed virtute iuriſdictionis diuinitus acceptę per claues, quas accipit in ordinatione, non ab homine, ſed ſupernaturaliter a Deo, vt ipſemet dixit diſtin. 20. quæſt. 1. art. 3. & ſentit art. 1. & diſtin. 18. quæſt. 4. art. 1. & 2. dum per multas rationes nobis applaudentes concludit, ſolum ſacerdotem eſſe verum miniſtrum ſacramenti pænitentiæ, nec ſufficere quod ſit ſacerdos, ſed oportere, vt ſit proprius vel delegatus a proprio: & quod tres ſolidi cuntur, quoad hæc proprij ſacerdotes, ſcilicet Papa, Epiſcopus, & Parochus, quos ait eſſe iure diuino proprios; & ita accipere a Deo diuinitus poteſtatem abſoluendi. Et cum per nullum alium actum, quam per conſecrationem, eam accipiant, & omnes eodem modo, & eiſdem verbis conſecrentur, vt in ſupradictis capp. adijcimus, & generaliter habetur, cō ſequitur eos accipere a Deo iuriſdictionem, ſaltem in habitu in ſua ordinatione, & conſecratione, vt eruditiſſime vbi ſupra, dixit Panor. quem omnes poſtea ſequuti ſunt, & dilucide Gratianus vbi ſupra concludit, omnes ſacerdotes accipere poteſtatem dandi pænitentiam, & abſoluendi a peccatis per conſecrationem, licet iure humano vetetur eis exequutio eius, donec per titulos, vel alio modo licentiam aſſequantur.

Sexto dico, quod ex hoc ſequitur aliud eſſe caſum reſeruatum, aliud cenſuram, quę eſt pęna eius, vt eſt tactum ſupra eodem cap. nu. 151.

Septimo dico, quod Concilium Trid. cap. 7. & can. 15. ſeſſ. 14. definit eſſe hæreticum dicētem, quod Epiſcopus non poſſit reſeruare aliquem caſum, quo ad forum interius, ſed ſolum quo ad exterius. Et addit quod in articulo mortis, omnis caſus, & omnis cenſura, definit eſſe reſeruata. & in cap. 6. ſeſſ. 23. de refor. quod Epiſcopi abſoluere poſſunt in omnibus caſibus occultis reſeruatis Papę, cuius tenor refertur ſupra eodem nu. 194. Huic §. in editionibus prioribus latinis hic poſito videtur contradicere bulla Cenæ Domini in §. cęterum. relato ſupra eod. num. 70. quatenus reſeruat abſolutiones excommunicationum illius bullæ, non obſtantibus quibuſuis Cōcilijs. Per quę verba videtur

derogare

Digitized by Google

derogare præfato cap. 6. ſeſſ. 24. de refor. Et ꝙ vt audio S.D.N. non permittit, vt Epiſcopi abſoluant per ſe ipſos, nec per ſuos vicarios ſpeciales hæreticos occultos: licet illud concedatur eis per illud cap. 6. Et quod eadem ratione videtur eis ablata facultas abſoluendi ab omni excommunicatione, & caſibus reſeruatis in illa bulla: niſi dicamus quod hic §. limitat illum, ne procedat in occultis, & habentibus complices, & ita non ſunt contrarij. Pro quo facit, quod lex ſpecialis non cenſetur tolli per generalem, ſiue præcedat, ſiue ſequatur iuxta gloſſ. ſing. & recept. in auth. offeratur. C. de litis conteſt. cui ſimilis in l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cogan. quatenus probant præfatam auth. licet ſit poſterior, limitari per præfatam l. ſciendum. licet ſit prior, & non tolli per d. authen. licet ſit poſterior, & trad. Decius. in reg. 1. ff. de reg. iur.

161 Octauo dico, quod nullus eſt caſus reſeruatus Papæ, cui non ſit annexa aliqua cenſura, vt teſtatur S. Anton. vbi ſupra colum. 1. & ſentit Caiet. in verbo caſus. Quo fit vt bulla, quæ cõcedit facultatem abſoluendi a caſibus Papalibus, videatur concedere poteſtatem abſoluendi a cenſuris Papæ reſeruatis.

Nono dico, quod ab omnibus peccatis habentibus annexam cenſuram Papæ reſeruatam, poſt ſublationem eius legitimam ſimplex parochus abſoluere poteſt: quia per id deſinit eſſe reſeruatum, Caiet. in ſumma verb. caſus, niſi cum reſeruatione cenſuræ Papalis concurreret etiã Epiſcopalis, qua ſibi reſeruat peccatũ, ob quod illa cenſura ponitur, argum. cap. ex tuarum. de auth. & vſu pal. & l. ſi dom⁹. ff. de ſeruit. vrban. præd. quatenus habent altero ex duobus impedimentis ſublato, alterum non tolli; quod quãuis iure nitatur, videtur tamen vſu indiſtincte interpretatum, ſublatam eſſe epiſcopalem reſeruationem, & cenſuram, ſublata papali, per ea quæ diximus in cap. ita quorundam. de Iudæ. not. 11. num. 71.

Decimo dico, quod Epiſcopus concedendo caſus ſuos, ſiue ſibi reſeruatos, non videtur cõcedere abſolutionem a cenſuris ſibi reſeruatis, quoniam a diuerſis non fit illatio, leg. Papinianus. ff. de minor. & cap. ad audientiã. de decim. & aliud eſt, peccatum reſeruatum Epiſcopo: aliud cenſura ei reſeruata. Nam aliqua ſunt peccata annexam cenſuram non habentia, quæ sũt Epiſcopo reſeruata: & etiam ſunt censuræ aliquæ illi reſeruatæ, peccatis, ob quæ illæ dantur ei non reſeruatis. Nec etiam concedendo abſolutionem a ſuis caſibus & cenſuris, videtur concedere abſolutionem, aut diſpenſationem votorum aut irregularitatum, a quibus ipſe poteſt: quia nec ſunt caſus, nec cenſuræ ipſi reſeruatæ, & ita ex illis non infertur ad hæc, neque e contrario, argum. prædictorum iurium. Ad quæſtionem de Parocho habente facultatem abſoluendi a caſibus reſeruatis Epiſcopo ſuo, an poſſit abſoluere pænitẽtem alterius epiſcopatus, cum iuſta licentia ſibi conceſſa a peccatis reſeruatis ſuo Epiſcopo? reſpondi, poſſe. Tum quia gloſſ. cap. placuit. 16. q. 1. & clarius per multa Panor. in cap. cum contingat, num. 29. de for. competen. habent, confeſſarium legitimum vnius parochiæ poſſe abſoluere cõfeſſum a peccatis vbicunque commiſſis: & Epiſcopi videntur tacite velle debere, vt idem ſit de peccatis eis reſeruatis, quando confeſſio fit habenti facultatem abſoluẽdi a reſeruatis ſuo Epiſcopo. Tum quia id videtur habere conſuetudo. nunquam enim intellexi vllum confeſſarium legitimum, cui eſſet præfata facultas, remiſiſſe quem ad Epiſcopum alterius epiſcopatus. Et conſuetudo ampliare poteſt iuriſdictionem, immo & dare non habenti, cap. duo ſimul. cum gloſſ. de offic. ord.

Vndecimo dico, quod Epiſcopus concedendo alicui omnem ſuam facultatem, & omnem ſuam authoritatem ad audiendam confeſſionem, & abſoluendum auditos, non videtur concedere caſus ſibi reſeruatos iure communi, aut ſuo particulari, aut conſuetudine generali, vel ſpeciali, argum. cap. fin. de offic. vic. lib. 6. & eorum quæ Ioan. Andr. citat in cap. tua. eod. tit. quamquam oppoſitum credo quando concedit omnes ſuos caſus: quia iuxta communem loquendi conſuetudinem, quæ attendi debet, cap. ex literis. de ſponſa. l. librorum. §. quod tamen Caſſius. ff. de leg. 3. per ſuos caſus peccata illi reſeruata intelliguntur. nec S. Anto. 3. part. tit. 17. cap. 13. oppoſitum tenet. Et etiam quando concedit omnem ſuam facultatem excepto tali caſu reſeruato, argum. c. dominus. 32. q. 7. & eorum quæ late notat Dec. in reg. 1. ff. de regu. iur. Et etiam quo ad forũ conſcientiæ quando apparet intentionem Epiſcopi fuiſſe concedere reſeruatos ei, cum omnem ſuam facultatẽ conceſſit, arg. cap. intelligentia. de verb. ſignif.

Duodecimo dico, quod excommunicationes Epiſcopo reſeruatæ referuntur ſup. eod. c. nu. 111. cum ſequent. Qui autem & quot ſint caſus ei reſeruati, magna eſt inter doctores cõtentio, vt colligitur ex gloſſ. cap. 2. de pænit. & remiſſion. lib. 6. S. Anton. tertia parte, titulo duodecimo. cap. 11. & Ang. verb. caſus. in princ. & Silu. eod. verb. quæſt. 2. & gloſſ. & doctores in clem. dudum. §. ſtatuimus. de ſepul. in qua controuerſia communior concluſio eſt, eſſe quatuor, quinque, aut ſex. Primus eſt, peccatum clerici, quod irregularitatem annexam habet, ſecundum Silu. & eos quos ipſe refert vbi ſup. quæſt. 3. ſed nobis verius & vſitatius videtur dictum Card. in clem. dudum. §. ac etiã de ſepul. ſcilicet, clericum, qui ob aliquod pec- 162

catum irregularitatem incurrit, poſſe abſolui a cenſura, ſi qua ſubeſt, & a peccato, antequam cum illo in irregularitate diſpenſetur. Secundus eſt incendium domorum, frugum, aut aliarum rerum ex propoſito factum, & conſilium, & auxilium in id præſtitum, 23. quæſt. 8. cap. peſsimam. Tertius, eſt peccatum, ob quod pœnitentia ſolennis imponenda eſt, quę ob ſolum notorium peccatum graue, & ſcandaloſum imponitur, cap. fin. adiuncta gloſſ. 26. quęſt. 6. quę tamen non eſt in vſu. Quartus, abſolutio blaſphemiæ publicæ & notorię, per cap. ſtatuimus de maled. cui commun. innititur, ſed non probat: quia loquitur de foro contentioſo, vt recte Ange. inſinuauit vbi ſupra, & quia ius nouum §. ad abolendam. ſeſſ. 7. Conc. Lateranen. ſub Leone X. oppoſitum eius, quod communis dicit, ſignificat: quatenus vetans, ne confeſſarij blaſphemos in foro conſcientię, niſi cum grauiſſima pęnitentia ad arbitrium ſeueri confeſſarij impoſita abſoluãt, innuit eos poſſe cum prędicta pænitentia abſoluere. Quintus, diſpenſatio votorum, & iuramentorum: ſed hic non debet numerari inter caſus, cum non ſint peccata, qualia illos eſſe diximus ſupra eodem cap. num. 254. Sextus, abſolutio excommunicationis maioris. gloſſ. d. cap. 1. de pęnit. & remiſſ. lib. 6. ſed hic non eſt caſus reſeruatus: quia non eſt peccatum, ſed illius pœna: neque intelligenda eſt de omnibus excommunicationibus, ſed de reſeruatis Papę, quarum abſolutio in aliquibus caſibus inferiori conceditur, per quem Epiſcopus intelligitur, vt dictum eſt eod. cap. nu. 111. nam ab alijs caſibus nõ reſeruatis Parochi quo ad forum conſcientiæ iure communi abſoluere poſſunt, per dicta ſupra eod. num. 39. Per quę videtur, vnum vel alterum tantum ex his caſibus eſſe vſu receptum. Alij vero caſus reſeruantur Epiſcopis ipſis per conſuetudinem generalẽ, aut quaſi generalem, quos tangit & refert gloſſ. extrauagan. inter cunctas. de priuileg. Primus eſt homicidium volũtarium aut realis membri abſciſſio: quia mentalis nec verbalis etiam perueniens ad percuſſionem, non comprehẽditur, S. Anto. 3. part. tit. 17. cap. 11. in fin. Secundus, peccatum falſitatis falſandi ſcripturas, ac dandi teſtimonium falſum, aut tacendi verum coram iudice, iuxta not. a Pan. in cap. 1. de crim. falſi. & Bart. l. 1. ff. eod. & peccati admiſſi ab Aduocatis, Procuratoribus, & Notarijs oſtendendo ſcripturas partibus aduerſis, iuxta l. 1. §. qui depoſita. ff. eod. Tertius violatio libertatis, aut immunitatis eccleſiæ, de qua ſupra eod. cap. num. 118. & cap. 25. num. 17. per quam iniuſte perſonis, aut rebus eccleſiaſticis iniuria infertur. Quamquam nunc ſæpe habet annexam excommunicationem Cenæ, per dicta ſupra eod. c. num. 120. in fine. & conſequenter videtur: quo omne ſacrilegium eſt caſus Epiſcopalis per conſuetudinem, Silueſt. verb. caſus. quæſt. 4. Quartus, peccatum retinendi incerta aliena, quem ſupra in cap. 17. nu. 92. vtiliter declaramus. De caſibus tamen qui per conſuetudinem, aut conſtitutionem ſpecialem epiſcopatuum reſeruantur, certa regula dari non poteſt, iuxta omnes: quia vnaquęque prouincia ſuo ſenſu abundat, cap. vtinam. 36. diſt.

Decimotertio dico, quod non videtur ſatis tuta opinio cuiuſdam viri eruditi, quam publicauit in tractatu ſuo de caſibus Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, ſub finem: nempe quod cõfratres Sãctiſſimæ Trinitatis, & alij Chriſti fideles non poſſunt abſolui a caſibus reſeruatis Epiſcopis eis inconſultis auctoritate Bullæ S. D. N. Gregorij XIII. per quam facit facultatem præfatis Chriſti fidelibus in hęc verba: 263

Et inſuper vt ipſi cõfratres, et alij Chriſti fideles indulgentiarum, remiſſionum, relaxationum præfatarum Deo propitio facilius efficiantur participes, illis & eorum cuilibet, vt temporibus, & diebus ſupradictis quoſcumque ſæculares, vel quorumuis ordinum etiam mendicantium regulares presbyteros idoneos ab ordinarijs locorum approbatos in ſuos poſſint eligere confeſſores, qui eorum confeſſionibus diligenter auditis, & eos, & eorum quemlibet ab omnibus, & ſingulis eorum peccatis, criminibus, exceſſibus, & delictis quantumcunque grauibus, & enormibus, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, exceptis contentis in litteris in die Cenæ Domini legi conſuetis, totiens, quotiens, & etiam a criminibus in eis litteris contentis ſemel in vita tantum, & in mortis articulo eadem auctoritate abſoluere, ac pro commiſſis penitentiam ſalutarem iniungere &c.

Præfatus enim auctor fundat ſuam opinionem in eo, quod Papa non poteſt tollere ius diuinum: & quod iure diuino eſt conceſſa poteſtas Epiſcopis reſeruandi ſibi aliquos caſus, quę poteſtas videretur eis auferri, ſi virtute præfatæ conceſſionis poſſent prædicti Chriſti fideles abſolui a peccatis reſeruatis Epiſcopis. Quę tamen opinio non eſt vera, nec bene fundata. Tũ quod Papa habet ſuper omnes chriſtianos iuriſdictionem per extrau. vnã ſanctam. de maior. & obed. & dictum Innoc. in c. 1. de conſt. amplificatum ibi per Feli. a nu. 2. & non ſolum qualem qualem, ſed immediatam quoad omnia ſpiritualia, vt colligitur ex S. Thoma recept. in tract. contra errores Gręcorum, conclu. 65. alias cap. 32. concl. 35. & ſicut habet illam immediate a Deo, ideo nemo alius poteſt eam illi tollere, vel minuere, cap. cuncta per mundũ, & cap. per principalem. 9. quæſt. 3. Tum quia non ſatis caute arguit, tolli ab Epiſcopis ius reſeruandi caſus, eo quod Papa conferat facultatem abſoluendi ab eis, aliquibus alijs in aliquot caſibus, vt in caſu propoſito; quia effectu arguit a ſub-

Digitized by Google

a ſublatione partis ad ſublationem totius, & ſic a minori ad maius affirmatiue, contra regulam Dialecticorum, & Bald. in l. conuenticulam. C. de epiſco. & cleri. Tum quia etiam omnis presbyter ſolo iure diuino attento poteſt abſoluere quemlibet a quolibet peccato, vt dictum eſt ſupra eod. c. in prin. & efficaciter probauimus in cap placuit. de pœniten. diſt. 6. attamen plurimis non licet iure humano Papę id vetante. Nec ſequitur ex hoc tolli eis poteſtatē illis diuinitus datam: ſicut iure diuino naturali cuilibet licet paciſci, & contrahere l. 1. ff. de pactis. nihilominus iure non ſolum Pontificio, ſed etiam Regio vetantur multi ad paciſcendū, & contrahendum; nec propterea dicitur tolli ius naturale, & diuinum: ſed tantum ex æquo, & bono reſtringi. Tum quia omnium eſt vna concluſio, multa iura iure naturali, & diuino competentia multis reſtringi & limitari poſſe a ſummo Eccleſiæ Principe quoad ſpiritualia, & a ſeculari quoad temporalia, iuxta cap. quod in dubiis. & cap. pen. de pœnis. tam per interpretationem inter ius, & æquitatem interpoſitam iuxta l. 1. C. de legib. quam per pœnæ impoſitionem iuxta l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. & cap. cum ſecundū. de hæret. lib. 6. quam per iuſtam diſpenſationem cap. ex multa. & tot. tit. de voto. & cap. quanto. cum eis adnot. de iure iuran. quam per rationem iuſtam naturalem iuxta l. Lucius. ff. de euictio. & l. item ſi verberatū, ff. de rei vend. & l. venditor. §. ſi conſtat. ff. cōm. prędio. & copioſe tradunt Fel. Dec. & alii in d. cap. quæ in eccleſiarum. & palam eſt in caſu propoſito ſolum ius Epiſcoporum reſtringi, & limitari ex iuſta cauſa ſancta, & honeſta. Tum quia gloſſ. cap. omnis. de pęnit. & remiſſ. damnatur ibi communiter, quatenus dicit confeſſos religioſis habentibus a Papa priuilegium audiēdi confeſſiones, teneri confiteri iterum ſuis Parochis, ſi abſque ipſorum licentia confeſſi fuerint ipſis. Tum quia pręfata opinio ſapit hæreſim Ioan. Poliaci damnatam in extrauag. vas electionis. de hęret. quatenus aſſeruit, quod ſtāte ſtatuto cap. omnis vtriusque ſexus. non poteſt Papa facere, vt parochiani non teneantur confiteri proprio ſacerdoti, ſeu Parocho eccleſiæ Et quod Papa non poteſt dare licentiam audiendi confeſſiones, quin confeſſus habenti eam teneatur eadem peccata iterum proprio Parocho fateri. Tum quod deſtruit clem. dudū, de ſepult. & omnia iubelea, cruciatas, & confeſſionalia, quibus fit facultas eligendi confeſſores & conſuetudinem generalem totius Eccleſiæ chriſtianæ, quæ contrariam eius opinionis ſententiam vbique terrarum ſeruat. Tum denique quod facile diluitur argumentum eius, concedendo quidem Papam non poſſe tollere ius diuinum in totum, cap. ſunt quidam. 25. quæſt. 1. immo & concedendo poteſtatem reſeruandi ſibi aliquos caſus iure diuino Epiſcopis conuenire cap. 7. de caſuum reſeru. ſeſſ. 14. Conc. Trid. negando tamen quod non poſſit Papa illam ex iuſta cauſa limitare, & reſtringere aliquo prędictorum modorum: negando item quod per limitationem, & reſtrictionem in hoc caſu factam tollatur Epiſcopis poteſtas reſeruandi ſibi facultatem abſoluendi in aliquot caſibus per ſupradicta. Quin & Panor. dicit in cap. fi. de conſuetu. nu. 3. ſecutus Inno. recep. ab omnibus, q̃ per rationem naturalem poteſt declarari, & limitari ius naturale, & diuinum, non ſolum per legem Papæ quo ad ſpiritualia, & per legem alterius principis quoad temporalia, ſed etiam per conſuetudinem rationabilem, vt paſſim limitatur præceptum de non occidendo, & de ſtando duorum, vel trium teſtimonio & c. Dixi ſupra: *Immo & concedendo &c.* Tum quia Concilium Trid. in prædicto cap. 7. non habet præfatam poteſtatem reſeruandi dari Epiſcopis iure diuino, id eſt immediate a Deo: ſed magnopere ad Chriſtiani populi diſciplinam pertinere, vt hanc poteſtatem habeant, ſummi quidem pontifices in toto orbe: Epiſcopi vero in ſuis diœceſibus. Quod longe aliud eſt, cum multa iure humano conſtituta multum ad chriſtiani populi diſciplinam pertineāt. Tum quia hęc reſeruandi poteſtas nō pertinet ad ordinis ſubſtantiam, ne que ad iuriſdictionem ad abſoluēdum neceſſariam, ſed ad aliam extrariam Eccleſiæ chriſtianæ gubernandæ valde opportunam. Tum quia nullibi probari videtur iure diuino competere Epiſcopis aliam iuriſdictionem, quā illam quæ datur eis per ordinationem, & conſecrationem; quia omnis alia conceditur eis mediate, vel immediate a Papa, cap. in nouo. 21. diſt. Per quam conſiderationem negari poſſet, quod ita immediate ſuſcipiāt Epiſcopi iuriſdictionem hanc reſeruandi extrariam a Deo, ſicut ordinis characterem: ſed a Papa per electionem, confirmationem, vel aliam diſpoſitionem ordinariam vel delegatam, expreſſe, aut tacite per traditionem, & conſuetudinem iam inde ab ipſo Petro in hunc diem continuatam.

Ad primam quæſtionem hic propoſitam reſp. quod Regis pręfectus publicis operibus, qui minore pretio cogit ſubditos ad importandam materiam eorum, non poteſt iuſte in gratiam alicuius priuati etiam gratis curare, vt importent ſimilem ipſius operi. Ad ſecundam, quod non ſufficit ad id conſenſus Regis, qui operas ſubditorum non poteſt ita in vtilitatem priuatā ac in publicam imperare. Ad tertiam, quod talis priuatus non excuſatur, eo quod ipſe præfectus ſuæ conſcientiæ oneri id accipit, magis quam Pilatus ſuſcipientibus in ſe Iudæis culpā damnationis Chriſti: nec magis quam iuuans

ad

ad furandum,eum qui totam culpam in ſe recipit:quia facientes & cõſentientes &c. ad Rom. 1.& cap.2.de offic.deleg.

Miſcellaneum 1. de præſentatione Confeſſariorum Religioſorum.

SVMMARIVM.

264 *Præſentatio fratrum ad audiendas confeſſiones &c.*
265 *Concilio non derogatur niſi expreſſe.*
266 *Præſentatus ſemel, & admiſſus noua præſentatione non indiget.*

264 De præſentatione fratrum confeſſariorum facienda ordinarijs,iuxta clem.dudum de ſepult.hoc in loco ſcripſimus in vulgari multa, & diligenter quidem, quæ ob iuſtas causas pręter hæc pauca in editione Latina omittimus. Primum,quod iuxta dictam clem. dudum.§.ſtatuimus. & Concil. Lateranen. ſub Leone X. ſeſſ.11.tenentur prælati fratrum petere ab Epiſcopis,& ſuperioribus, vt placeat ipſis, quo fratres ad id per ſuos pręlatos nominati, poſſint in ſuis ciuitatibus,& diœceſibus libere eorum ſubditorum confeſſiones audire,& ſalutares pœnitentias imponere,& cum ſua facultate, & bona venia abſoluere, quidquid dicat Sil.verb.confeſſor. 2.q.1.allegando Card. in d.§.ſtatuimus. qui licet ibi ſuboscure loquatur, tamen in §. ac deinde.q.5. clare reſoluit, teneri fratres ad petendum prędicta. Secundum,quod iuxta dictũ §.ac deinde.debent fratrum Prælati eligere fratres idoneos in numero cõuenienti ad tria prędicta,& eos pręſentare Epiſcopis. Dixi, *Præſentare*: quia non ſufficit nominare,iuxta gloſſ.ſingul.& recep.ibidem verb. pręſentare. quod dixit eſſe ſenſibus corporis exhibere. Tertium, quod Epiſcopo ſine iuſta causa nolente admittere, poſſunt præſentati facere illa, perinde ac ſi fuiſſent admiſſi,dict.clem.§. ſi vero.Nec videtur obſtare cap. 15. de refor. ſeſſ. 23. Concil. Trid. Tum quia huiuſmodi præſentatus, & ſine cauſa ab Epiſcopo reiectus,habetur pro approbato ab eo; ſicut & regularis petens licentiam tranſeundi ad regulam ſtrictiorem,negata ea ſine iuſta cauſa,habetur pro licentia donato,cap. licet.de regula.& ſicut Abbas, qui petiit tertio benedictionem ab Epiſcopo,habetur pro benedicto,ſi eam ille ſibi neget, cap.1.de ſupp.negli. præla. Tum quia Concilium Trid. non videtur voluiſſe derogare iuri communi,& conciliari d. clem. dudum.§. ſi vero.neque Concilio Lateranen.ſeſſ.11. argum. dicti ſolennis Archid.in c. 1. de conſt. lib.6. quod requirit derogationem
265 expreſſam Concilii ad hoc,vt illi cenſeatur derogatum, de quo late Fel. in cap. nonnulli. de reſcrip.Tum quia expedit iura concordare cap, cum expediat. de electio.lib.6.& poſſumus hæc iura commode concordare dicendo,quod Cõcilium Trid. limitetur per alia duo prædicta ob rationem ſpecialitatis, quæ colligitur ex eis, *Ad frenandam aliquorum Epiſcoporum duritiem.* vt in d.c.1. de ſupp.negl.præla.ſtatuitur, cum etiam poſteriores leges limitentur per priores l. ſed & poſteriores. ff.de legib. Quartum, quod ſe 266
mel pręſentatus,& admiſſus non indiget noua pręſentatione, etiam ſi aliquoties exierit diœceſim,ad quam fuit pręſentatus,d.clem.§.iidem vbi Card. quæſt.1.Quintum,quod pręſentatus non debet abſoluere a caſibus Epiſcopo reſeruatis,niſi data ei ad id facultate:& minus diſpẽſare in iuramentis vel votis, iuxta gloſſ.rece.in d. §. ſi vero. quod eſt tutius ſecundum S. Ant. 3.part.tit.17.cap.11.licet Silu.verb.confeſſor. quæſt.5. contra teneat, quo ad caſus per ipſum Epiſcopum reſeruatos. Sextum,quod prędicti confeſſarii per priuilegium Papę Sixti IIII.poſſunt audire cõfeſſiones omnium, qui ad ſua loca confitendi cauſa venerint, licet non ſint ex epiſcopatu,ad quem fuerunt pręſentati,ſupplemen.fol.58.conceſſ.159.non tamen poſſunt extra loca,pro quibus ſunt pręſentati,niſi, & cet. Septimum,quod Episcopi,ſi voluerint,poſſunt remittere religioſis obligationem petendi, & pręſentandi, habendo eos pro pręſentatis,arg. cap.quod ob gratiam.de regul. iur. lib.6.& ſentit pręd cta ſeſs.11.Conc.Later.ibi,Niſi eos exhiberi ſibi petierint. Octauum, quod prædicti Patres habent priuilegium Innocentij VIII. quo ſe poſsunt aliter pręſentare Epiſcopis,relatum in Compendio priuil. fratrum Minorum verb. pręſentatio fratrum.& melius verb.abſolutio quo ad ſęculares.& habetur in monumentis primę impreſſionis,fol.95.& ſecundę impreſſionis 93. & in ſupplemen. fol. 9. conceſs. 352. Hęc tamen pręſentatio non eſt tantę virtutis ac alia: quia non niſi in vnum annum durat, neque facit vt ſic pręſentati pro pręſentatis habeãtur, iuxta formam iuris, nec conſequenter, vt gaudeãt priuilegiis quib. pręſentati gaudẽt, vt colligitur ex tenore conceſſionis, quæ quia eſt priuilegium, ſtringi debet,cap. porro.& cap. ſane. de priuileg. & eo non eſse vtendum conſulit Compilator pręfatorum priuilegiorũ vers. præſentatio.§.vlt.

Miſcellaneum ſecundum de quibuſdam regulis Confeſſariorum.

SVMMARIVM.

267 *Bona facta in peccato mortali,ad hæc multa proſunt.*

268 *Abſolui*

268 *Abſolui non debet ſacramentaliter non confeſſus, etiam non valens.*

269 *Confeſſio facta vni non ſufficit, vt alter abſoluat.*

269 *Voluntas non fertur in incognitum.*

270 *Religioſus qui teſtans non abſoluendus.*

271 *Excommunicati mortui cuius abſolutio non petenda.*

272 *Mortuus abſolui, & excommunicari an poſſit.*

272 *Heres cuius excommunicati abſolutionem quærere non debet.*

272 *Excommunicatum etiam non confeſſum abſoluit ſacerdos, etiam excommunicatus in morte.*

272 *Abſoluere non poteſt laicus excommunicatum etiam in morte.*

273 *Collatio beneficij facta excommunicato qua valida.*

273 *Excommunicatio non ligat extra Epiſcopatum, etiam ipſo volente.*

273 *Excommunicatio conditione nō trahitur retro.*

273 *Appellatur ab excommunicatione durante conditione, etiam poſt decennium.*

274 *Penſio cui quis per ſe conſentit, ſtatim tenet.*

274 *Ignorans cur non incurrit pœnam extraordinariam.*

275 *Diſpenſare potens ſuper voto, cur non poteſt ſuper iuramento.*

276 *Vouens intrare religionem, an tenetur extra prouinciam.*

277 *Abſolutio excommunicati ad cautelam quotuplex; a Confeſſario vt dari poteſt.*

267 PRo contentis in regulis Confeſſariorum, & Pęnitentium hic in vulgari poſitis, quę excepto vno ſupra locis opportunioribus inſeruntur, ſubſtituo illud, & alia ſexdecim reſponſa totidem noue quæſitorum. Primo, quod vltra illa ad quæ in prælud. 7. num. 3. diximus, prodeſſe opera bona facta in peccato mortali, proſunt etiam ad implenda pręcepta, & excuſandū a nouo peccato iuxta ea, quę diximus in princ. c. 1. de pęnit. diſt. 6. nu. 45. & ad illuſtrandā mentem peccatoris, quo ſuum malum ſtatū agnoſcat, & eius pæniteat, cap. falſas. de pænit. diſtin. 5. & ad quęrendas virtutes morales, cap. vides. 23. quęſt. 6. & ne peccatū nos ſuo pondere in aliud trahat, ſecundum Altiſiod. in 4. part. ſummę: & ad quærendam cordis lętitiam, iuxta illud Pauli Rom. 11. *Spe gaudentes.* & ne angelus noſter tutelaris ob ingratitudinem nos omnino deſerat, & ne tā cito Deus nos puniat: tardius enim puniuit Achab, quia ſe humiliauit. 3. Reg. 21. Id autem quod hic diximus in vulgari de actu de ſe malo fieri bonum ex circunſtantia, & cōtra, explicatum eſt ſupra cap. 23. nu. 1. per quod ſoluitur dubium.

268 Secundo, quod firmiter eſt tenenda ſententia poſita ſupra cap. 26. num. 28. ſcilicet, non debere quem abſoluere ſacramentaliter infirmum, qui verbis, vel nutibus non fuerit ei confeſſus aliqua peccata, licet antequam obmuteſceret, vel iudicium amitteret, vocauerit eum, quantamlibet voluntatem cōfitendi cum ſignis contritionis oſtenderit alij, vel alijs, quam abſoluturo. Tum per rationem irrefragabilem ibidē inſinuatam. Tum quod S. Thom. pro contraria parte citatus in opuſc. 65. dicens poſſe talem vngi extreme, baptizari, & a peccatis abſolui, intelligendus eſt de abſolutione alia, quam ſacramentali, puta generali deprecatiua, vel a pœna per indulgentias ei conceſſas. S. item Ant. 3. part. tit. 10. cap. 2. de infirmo, pro eadem citatus qui ſolum ait in tali caſu ſacerdotem debere prębere infirmo quidquid humanitatis poteſt abſoluendo, reconciliando, eſt ſecundum prędicta intelligendus. Medina etiam pro eadem citatus in C. de confeſſ. tract. 2. de abſol. ab oblitis, potius concordat ſequendo gloſſ. cap. is qui. 26. quęſt. 6. quę, vt vbi ſupra diximus, verbum, pęnitentiam, in textu poſitum intelligit de alia abſolutione, quam ſacramentali. Tum quia quamuis valeat confeſſio facta ſcripto abſenti, ſaltem ex iuſta cauſa, vt dictum eſt ſupra cap. 21. nu. 36. non ſufficit velle ſcribere illa, niſi ſcribat, & id faciat animo confitendi ea, & non cuicunque, ſed illi presbytero, a quo vult abſolui: & ita non ſufficiet vocare confeſſarium, & 269
dicere ſe velle confiteri, immo neque confiteri peccata coram alio, niſi ad ſummum quum cōfiteretur omnia, ei mandando, vt deferret illa tanquam nuncius ad presbyterum eum abſoluturum. Tum quia contra Concil. Trid. & omnes receptas ſententias eſſe videtur, dicere, q̄ voluntas confitendi abſque confeſſione, vel confeſſio facta vni, pręſertim non presbytero, vel aliter quam ſacramentaliter, ſufficiat, vt abſoluatur ab alio, qui eam nō audiuit, & iudicialiter debet abſoluere; cum voluntas non feratur in incognitum, ſecundū Auguſtinum in lib. 9. & 13. de Trinitate: & probatur in cap. 1. 29. quęſt. 1. pręſertim iudicis (qualis eſt confeſſarius) l. de qua re. ff. de iudiciis. Tum quia non vendicat ſibi locum eadem ratio in hoc ſacramento, quæ in baptiſmo, euchariſtia, & extrema vnctione. nam illa non miniſtrātur iudicialiter, & cauſa cognita, vt hoc: nec vllius eorum pars eſſentialis eſt cōcurſus vllius actus actualis illa ſumpturi, quo ad eorum miniſtrum: immo ſufficit voluntas præcedens, ea ſuſcipiendi: in hoc autem non ſufficit voluntas confitendi, & accipiendi abſolutionem, immo confeſſio eſt eius pars ſubſtantialis, vt definit Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. 3. & 5. & cano. 4. Tum denique quod ſi maior cognitio peccatorum non requireretur ad abſolutionem, non concluderetur confeſſionem eſſe iure diuino præceptam, per illud

illud Ioan. 21. *Quorum remiſeritis*, &c. vt ſubtiliter inſinuauit Medina vbi ſupra, quod eſt contra veritatem declaratam in Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 5. & cap. 3. & 9. de ſacram. pænitentiæ.

270 Tertio, quod confeſſarius abſoluere, & ſi moriatur in ſacro, ſepelire non debet vllum religioſum, etiam canonicum regularem (qui omniũ laxiſſimæ regulæ ſeruit, cap. quod Dei. de ſtat. monach.) teſtantem, vel teſtari volentem, niſi a propoſito deſiſtat: & ſi quod teſtamentum fecit, reuocet illud, aut certe efficaciter reuocare proponat, argum cap. non dicatis. 12. quæſt. 1. cap. 1. de teſtam. cap. monachi. & cap. ſuper eo. & cap. cum ad. de ſtatu monach. & late tradit admodum Reuerendus Pater Ioan. Trullus eruditione, ac pietate inſignis, ſimul Prior ſanctæ Chriſtinæ canonicorum regularium Aragoniæ de ordine ſuo optime meritus, in cap. 22. lib. primi ex quatuor libris de eodem ordine canonicorum regularium pie valde, ac erudite ſcriptis, in cap. 40. num. 11. ait cauendum eſſe cuiuis Canonico regulari, & a fortiori cuilibet alij monacho, a ſcribenda ſcheda, vel memoriali ſignificante ſuam de vllis rebus ſuis vſibus deputatis ſic, vel ſic diſtribuendis voluntatem, vel intentionem vltimam. quod tamen ſolum intelligendum eſt de faciente illa ea mente, vt ſint teſtamentum, codicillus, donatio mortis cauſa, vel alia vltima voluntas vim ex ſua diſpoſitione trahens: non autem de illo, qui expreſſe, vel tacite proteſtat⁹ nolle teſtari, vel nullatenus diſponere, ſolum rogat ſuum Prælatum, vel Conuentum, vt pro ſua libera voluntate, illud, aut illud pietatis, aut miſericordiæ opus, illi aut illi faciat, quum hoc nullatenus ſit diſponere, ſed ad pie diſponendum, alium pie rogare, aut exhortari, quod cuilibet religioſo, etiam Franciſcano, licet; quia miſericordia eſt virtus omnibus, etiam pauperrimis, communis, cap. in ſingulis. 86. diſt. quæ quotidiana concluſio eſt, quam nuper paulo latius tradidimus in tractatu de paupertate, ſuper cap. non dicatis. 12. quæſt. 1.

271 Quarto, quod hæres eius, qui moritur abſolutus a peccatis, & ſuſceptis aliis ſacramentis, & in loco ſacro ſepultus, licet poſtea credat eum obiiſſe excommunicatum, non tenetur petere abſolutionem. Tum quia mortuus proprie, & quo ad Deum, nec abſolui, nec excommunicari poteſt: quia non eſt homo mortalis, quem ſolum excõmunicari poſſe ſupradictum eſt. Nec obſtat cap. ſi quis de hæret. per quod gloſſ. eius contrariũ dixit per illa verba, Dicatur mortuo, anathema; quia nõ ſignificauit, ꝙ excõmunicet, vt putauit gloſſ. cum Pan. ibid. ſed quod fiat ei maledictio, qua declaretur deceſſiſſe anathematizatus, vt pulchre ait Caſtren. lib. 2. de iuſta hæreſ. punit. cap. 19. nec abſolui: quia ille ſolus poteſt abſolui, qui excommunicari: & e contrario, per ſupradicta. Nec obſtat prædictum cap. a nobis. in 2. quia ſenſus non eſt, quod excommunicatus mortuus proprie quo ad Deum abſoluatur, ſed quod denuncietur Eccleſiæ deceſſiſſe quo ad Deum abſolutus, ita vt liceat ei nominatim orare pro illo, ſecundum mentem Panorm. & Com. ibi, & Caſt. vbi ſupra cap. 20. Tum quia ſi quo ad Deum, & culpam per pænitentiam fuit abſolutus, non indiget abſolutione quo ad illa: & quum excommunicatio eſſet occulta, non indiget etiam quo ad Eccleſiam, quæ non iudicat de occultis, cap. ſi omnia. 6. quæſt. 1. & ſi per pænitentiam non fuit abſolutus, nil prodeſt quo ad Deum abſolutio. Tum quia ſolus denunciatus excommunicatus indiget abſolutione quo ad Eccleſiam, per d. extrauagan. ad euitanda. & hic de quo quæritur, non erat denunciatus; non inquam, tenetur, immo nec expedit petere: quia nil prodeſt animæ quo ad Deum, & nocet honori quo ad homines.

Quinto, quod idem omnino dicendum eſt de 272 hærede illius, qui ſine abſolutione cum ſignis tantum contritionis in excommunicatione occulta moritur, arg. cap. fin. de ſepult. & cap. in literis. de raptor. non autem de hærede excommunicati denunciati: quoniam is debet quærere abſolutionẽ ab eo, a quo viuus & ſanus erat abſoluendus, ſi non fuit abſolutus ſaltem ab aliquo ſacerdote ſimplici in articulo mortis, d. c. a nobis. qui tunc poteſt abſoluere, vt clarius quam omnia alia iura antiqua, definit Concil. Triden. ſeſſ. 14. cap. 7. in hæc verba: *In articulo mortis, omnes ſacerdotes, quoſlibet pænitentes a quibuslibet peccatis & cenſuris abſoluere poſſunt.*

Sexto, quod per hoc videtur, quod omnis ſacerdos poteſt abſoluere ab excommunicatione in articulo mortis, etiam non confeſſum, modo ſigna contritionis præcedant: quia in tali articulo non ſolum habet facultatem abſoluendi a peccatis, etiam reſeruatis, ſed etiam a cenſuris, vt per prædicta verba patet, quod clare ſentit Panorm. in d. cap. a nobis. num. 10. dum ait, quod præſuppoſito quod laicus poſſet abſoluere a cenſura in articulo mortis, illa prodeſſet, ne iterum oporteret eum abſolui. Et conſtat ſecundum omnes, non poſſe laicum abſoluere a peccatis: ergo a fortiori abſolutio ſacerdotis ſine abſolutione a peccatis, prodeſſet. Præſuppoſitum tamen Panorm. non eſt uerum, ut dictum eſt ſupra cap. 26. quod ipſum poſtea videtur confirmaſſe prædictum Concil. Triden. per prędicta verba, quę nõ habẽt (omnis homo) ſed (omnis ſacerdos) ſignificando non poſſe id facere etiam alium clericum, etiam ſacris initiatũ quanto minus laicum.

Septimo, quod per eadem verba auſim dicere, quod

Digitized by Google

re, quod ſacerdos etiam excommunicatus, & denunciatus poteſt hodie abſoluere licite conſtitutum in prædicto articulo, ſicut non excommunicatus. Tum quia Conciliũ vniuerſaliter nullum excipiendo loquitur. Tum quia non obſtat, quod per excommunicationem tollatur, vel certe ſuſpendatur iuriſdictio, quam ſaltem habitualem habet iure diuino, §.ecce. 16. quæſt. 1. ſine qua non poteſt conſiſtere abſolutio: quia probabiliter credi poteſt piam matrem Eccleſiam non auferre illi, nec ſuſpendere iurisdictionem quo ad talis articuli tempus; licet, vt proxime dictum eſt, non debeat credi, quod laico eandem, quo ad eundem articulum, videatur cõcedere: quia quo ad eum non agitur de non tollenda, vel non ſuſpendẽda iurisdictione, ſed de nouo danda, quod eſt difficilius, cap. quemadmodum. de iureiuran. præſertim incapaci, qualis eſt laicus, talis iuriſdictionis, cap. tuam. de ord. cog. & cap. 2. de iud. Auſim, inquam, id nunc dicere, quamuis ante prędictum Concil. Communis contra tenuerit, in cap. non eſt. de ſpons. & S.Thom. in 4. lib. ſent. diſt. 17. quęſt. 3. & 3. part. quæſt. 82. art. 7. ad 2. quam ipſe quoque immemor prædicti Concilii ſequutus fui ſupra cap. 26. num. 26. Cęterum faceſſat ſubtilis illa nouitas differentiæ quorundam inter articulum mortis, & periculum mortis: eadem enim ſunt quo ad iura facientia facultatem abſoluendi in eis, vt ſatis probat cap. eos. de ſent. excom. lib. 6.

Octauo, quod illud dictum de collatione beneficii facta alicui excommunicato, quod ſit nulla, procedit etiam in eo, qui ſe excommunicatum ignorat, ſecundum gloſſ. Pan. & com. in c. pen. de cler. excom. mi. Nam licet ignorantia excuſet a pœna transgreſſionis, non tamen efficit capacitatem acquiſitionis, cuius excommunicatus eſt incapax, cap. poſtulaſtis. eod. tit. ſufficeret tamen diſpenſatio Epiſcopi, ſi ad eum ſpectabat collatio, ſecundum omnes, non tamẽ ſi ad alium, quidquid dicat Panorm. in d. cap. poſtulaſtis. quod tamẽ non procedit in collatione facta a Papa, vel legato cum clauſula abſolutionis, quo ad effectum præſentium conſequendum, in literis eorum apponi ſolita, de qua Fel. in cap. apoſtolicæ. colum. 1. de except. & alii alibi.

273 Nono, quod non eſt tenenda opinio Bart. in l. 1. num 45. C. de ſum. Trinit. communiter recepti a Legiſtis, vt tradit Hippol. in l fi. de iuriſ. om. iudi. num. 142. ſcilicet quod excommunicatio Epiſcopi ligat extra Epiſcopatum ipſo id volente. quia irrefragabiliter confutatur, per c. 2. de conſtit. lib. 6. & fortius per rationem eius ſumptam ex d. l. fina. vt recte affirmat Panorm. in cap. a nobis. 1. num. 11. de ſentent. excommu. Nec obſtat l. fin. ff. de decret. ob ord. fac. qua magno colore motus fuit Bart. quia eſt male traducta e Gręco in Latinum, vt teſtatur eruditiſſimus Andr. Alciat. lib. 2. diſpunct. cap. 18. ſecundum cuius tranſlationem nihil facit pro Bart. & ſequacibus.

Decimo, quod excommunicatio conditionalis, impleta conditione, non retrotrahitur: quia fictio retrotractionis non habet locum in cenſuris. Tum argum. cap. licet. de ſentent. excom. lib. 6. Tum quia fictio fundatur in æquitate l. qui in vtero. ff. de ſtat. hom. tradit Bar. recep. l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſuca. nu. 67. & nulla æquitas ſuadet, vt qui iuſte cõmunicabat ante conditionem impletam, cenſeatur iniuſte tũc communicaſſe: id enim eſſet fingere impoſſibile ſecum pugnans contra l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur.

Vndecimo, quod ſicut excommunicatio lata ſub conditione non ligat ante eam impletã, ita poteſt quis appellare ante illam impletam, etiam poſt decennium: ita quod ſine ſcrupulo poteſt communicare, etiam ea impleta, vt ſentit gloſſ. quam contra Panormitanum ſequitur Cõmunis in cap. pręterea. 2. de appellat.

Duodecimo, quod penſionarius qui perſonaliter conſentit conſtitutioni penſionis, non ſoluens eam die ſtato, incidit in cenſuram etiam ante intimationem literarum, ſecus ſi conſentit per procuratorem, iuxta ſtilum Curiæ, de quo teſtatur Caſſad. deciſ. 2. tit. de penſ. ſuper regul. Cancel. & 12. de reſcrip. 274

Decimotertio, quod pro communi opinione, quam tenuimus ſupra num. 16. contra gloſſ. 2. cap. a nobis. 2. de ſent. excõ. nu. ſcilicet, quod ignorantia probabilis excuſat ab excommunicatione ſtatuti, pro facto damnato, vltra ibi dicta, facit, quod licet non requiratur conſenſus delinquentis in pœnam, vt obligetur ad eam: quia obligatio non nititur eius conſenſu, ſed poteſtate legiſlatoris imponentis eam, requiritur tamen conſenſus in cauſam, ob quam imponitur, vt dixit S. Tho. 2. 2. quęſt. 64. art. 8. & vt quis dicatur conſentire in cauſam alicuius, non ſufficit quod conſentiat in eo, quod eſt cauſa, ſed requiritur quod ſciat, vel ſcire debeat id eſſe cauſam, argum. l. in delictis §. 1. ff de noxal. & qui ſcit aliquid eſſe malum, & ignorat pœnam ob id impoſitam, ſcit quidem id quod eſt cauſa illius, non tamen cauſam illius. Nec obſtat, quod ex eo ſequeretur, quod mulier, ruſticus, & alii qui probabiliter pœnas legum ignorant, in nullam earum inciderent. Reſponderi enim poteſt negando quidem ſequelam, quo ad pœnam ordinariam, & mediocrem proportionatam delicto, ſecundum naturam eius ſtatutam, vel prudentia communi imponendam, quam quilibet diſcretus paulo plus minus præuidere poteſt, ſaltem hallucinando per legem natura-

Digitized by Google

naturalem diſtantem delicta mediocriter puniendâ l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. conceden dô vero ſequelam quo ad pœnam extraordinariam, & exorbitantem, & auctam vltra naturam ſuam nude conſideratam propter frequentiam, vel alias circunſtantias, perſonæ, temporis, loci, &c. ea ratione diuerſitatis, quod quicũque ſcit, vel ſcire debet aliquid eſſe malum, ſcit vel debet ſcire, id eſſe puniendum iuxta naturam eius: & ita non ſolum conſentit in eo, quod eſt cauſa eius, ſed etiam in eo quod ſcit, vel debet ſcire eſſe cauſam eius: ſecus tamen eſt de pœna exorbitanti aucta, & addita vltra naturam eius, ob frequẽtiã & alias circũſtantias: quia nec ſcit, nec ſcire debet illud mali eſſe cauſã illarum; cuius generis eſt excommunicatio, & eo magis quod ſola ratio naturalis, quæ docet pœnã debitam malo, non pertingit ad illam ſine lumine fidei. Quę eſt ratio germana cap. 2. de conſtit. lib. 6. per quam extenditur ad quaſcunque alias pœnas exorbitantes, ſola natura delicti conſiderata. Per eandem rationem idem cenſeo cum Silu. verb. ignorantia. §. 8. de excommunicatione lata per legem communem Pont. Max. vt probo in comment. cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. cum multis eruditis Curiæ, putantibus multas Extrauagantes cum cenſuris grauiſſimis latas ſuper criminibus damnatis, quarum notitia nunquam tranſiit Pyrenæum, nec Alpes, non excommunicaſſe Hiſpanos, eas penitus ignorãtes. Nam & percutiens clericum, aut patrem, aut dominum, & interpellãs monialem, vel virginem ignorans probabiliter eorum qualitates, quas ſciens, id non feciſſet, non incurrit pœnas extraordinarias pro illis additas, cap. ſi vero. 2. de ſentent. excommu. & l. ſi quis ignorans. ff. locat. quia etſi ſciat eſſe malum id, quod facit, neſcit tamen, nec ſcire debet tantam pœnam pro illo malo impoſitam: & minus peccat, qui frangit legem grauiſſimis, & extraordinariis pœnis munitam ignorando eas probabiliter, quam ſciendo: ſicut minus contemnit, & peccat qui ingreditur hortum leui ceſpite ſeptum cauſa furandi, quam qui alto pariete cinctum.

171 Decimoquarto, quod nullus præter Papam ſine eius commiſſione ſpeciali, poteſt abſoluere ab hæreſi, & cenſura ei annexa, etiam occultiſſima: quia Papa eam ſibi reſeruat in bulla Cenæ: quamuis Concil. Trid. cap. 6. ſeſſ. 24. de refor. concedit Epiſcopo, vt per ſemetipsum in ſuo Epiſcopatu poſſit abſoluere ſubditos ſuos ab occulta hęreſi: quamuis item poſſit contendi quod non ſit derogatum quo ad hoc illi per bullam Cenæ: quia S. D. N. Gregor. XIII. & Pius V. adeo id expreſſe declararunt, vt etiam ſummo Pænitentiario negauerint illam facultatem, niſi cum certis modificationibus, ſine quibus nec hic abſoluit ſine maxima cauſa, nec ille dum vixit abſoluebat, etiam cum illa. Per quod, & argum. cap. fin. de off. vic. lib. 6. & cap. in generali. de reg. iu r. eod. lib. moneor ad credendum, quod nec virtute Iubileorum, nec bullarum Cruciatarum, in quibus non datur ſpecialis facultas abſoluendi ab hęreſi, poteſt quis abſolui ab ea, licet expreſſe detur facultas abſoluendi a caſibus bullæ Cenæ, argum. cap. frater noſter. 16. quæſt. 1. iuncto dicto S. Ant. 3. part. tit. 24. cap. 77. §. 1. ſ. quod facultas generalis abſoluendi ab excommu. non includit abſolutionem illius, quæ ſpecialiter non fuiſſet conceſſa.

Decimoſexto, quod confeſſarius eo quod ſit munitus facultate diſpenſandi ſuper voto, non poteſt diſpenſare ſuper iuramento etiam eiuſdem materiæ. Tum quia iuramentum videtur cõtinere duo vincula, promiſſionis, & iuramẽti quæ ſunt fortiora vno, cap. 1. de treug. & pace. qua ratione S. Thom. 2. 2. quæſt. 89. art. 8. ait votum iuratum, eſſe firmius non iurato. Tum quia ſecundum eundem alia ratione ligat iuramentum, quam votum. Iuramentum enim ligat, quia eſt ſacræ rei atteſtatio, ratione reuerentiæ, qua quis debet implere, quod per nomen eius promittit. Votum vero ratione fidelitatis, qua quis debet implere, quod Deo promiſit. Tum quia ſecundum omnes, votum vt votum, non eſt iuramentum, nec contra. nam diuerſitas nominum, definitionum, & titulorum de iureiur. in 2. Decret. & de voto in 3. & rationum obligandi ſupra dictarum, concludit eſſe diuerſæ ſpeciei iuramentum & votum, & facultas diſpẽſandi ſuper vna ſpecie, non extenditur ad aliã, argum. cap. cui de non ſacerdotali. de præb. lib. 6. quatenus probat, virtute mandati, vel priuilegij de conferendo beneficio valoris maioris, non poſſe conferri beneficium minoris. Tum quod Abbates habentes poteſtatem abſoluendi a ſententia canonis. ſi quis ſuadente. iuxta c. cum illorum. de ſent. excom. non poſſunt abſoluere a multis aliis excommunicationibus minoris auctoritatis, iuxta Fed. conſ. 14. Monachus Peruſinus. quia exorbitantia a iure cõmuni non ſunt extendẽda de alio ad aliud, reg. quæ a iure. lib. 6.

Hoc ipſo die, quo hæc in prima editione latina excudebãtur, puta, pridie Idus Octob. an. 1573. (quo ſui ſacrę Pænitentiariæ Prætorii primum habuit conuentum Illuſtriſ. & Reuerẽdiſs. Card. Stanislaus Hoſius poſtea quam fuit in ſummum Pænitentiarium a S. D. N. deſignatus, magna cum laude, & gloria vtriuſque, vt pote gratis & abſens, nilque minus pręuidens, ob ſolam, eandemque celeberrimam pietatis, integritatis, & eruditionis famam, qua non ſolũ Vrbi, ſed orbi toti chriſtiano, etiã ante purpuram, fuit notiſſimus) tactum fuit, an qui Hi- 17[illegible]

ſpanus

ſpanus probabiliter ante 20.annos vouerat ingredi ordinem fratrum Minorũ Conuentualiũ, qui poſtea a fel.re. Pio V.in tota Hiſpania abrogatus fuit,teneretur quærere extra illũ,vbi nõ eſt abrogatus monaſteriũ in quo reciperetur? Et videtur non teneri,tum per dicta ſupra cap. 12.nu.48.Tũ quod actus agentium non operantur vltra fines eorum l. non omnis. ff. de reb. cred. Et orator nõ intẽderat intrare extra Hiſpaniam.

Eodem die rogatus de poteſtate abſoluendi ad
177 cautelã confeſſarii electi per confeſſionalia, Iubilęa & alias bullas Apoſt.dico tumultuarie primo ꝙ abſolutio excommuni. ſimplex eſt abſolutio integra excõ. quæ ſcitur eſſe lata & valida. Abſolutio vero ad cautelã eſt quę nõ eſt talis:& ita eſt triplex,dimidiata,quæ ad certũ tẽpus,vel actũ fit:& integra, ei⁹ quæ dubitatur eſſe lata : & eius quę ſcitur eſſe lata, ſed dubitatur an valeat. Quæ colligũtur ex c. ſolet. de ſent.excom.lib. 6. & ſcribentibus ibi,præſertim Innoc.& cap.veniens.in 2.iũcta gloſſ.vlt.de teſti.& Iõ.And.& Pan. ſuper ea,& alijs alibi.

Secundo,ꝙ præfatus electus confeſſarius nõ põt dare primã harum,& ita nõ poteſt abſoluere cũ reincidentia.Tũ ꝙ illa non eſt integra.Tũ ꝙ in effectu eſt quædam ſuſpenſio, vt ait Innoc.in c.cũ bonæ. de æta.& qual.& Dec.conſi.145.& confeſſario huiuſmodi nõ eſt poteſtas dimidiandi abſolutionem, nec ſuſpendendi. Tũ quia eã dare eſſet fere abſoluere pure, & excõmunicare ſub cõditione,ad ꝙ faciendũ nulla eſt illi poteſtas : nec poteſt abſoluere ad certũ tempus,vel actum : quia in effectu eſſet abſoluere cum reincidentia.

Tertio dico, ꝙ poteſt dare ſecundã,quã paſſim dant confeſſarii confeſſis ignorantibus ſe eſſe excõmunicatos per verba illa: Si teneris vinculo excõmunicationis &c. Per quã abſoluitur ab ea, vel eis in quas poteſtas eius extenditur,modo præmiſerit ſatiſfactionem, vel aliud,ꝙ Bulla requirat, vel
178 certe eo ſit animo, ꝙ faceret illud, ſi meminiſſet ſe eſſe excõmunicatũ,& faciet cum primũ meminerit, Tũ quia attenta ſua ignorantia,ſatis videtur facere ꝙ poteſt,& faciẽti ꝙ poteſt,nõ eſt neganda abſolutio:quia paſſim ita abſoluunt confeſſarii laudati ob hoc ab eruditis,vt etiã prędictũ eſt in cap.26.

Quarto dico, ꝙ nõ põt dare tertiã ſine præuia ſatiſfactione, ſi confeſſus agnoſcit eſſe veram offenſam,ob quã eſt excõmunicatus: quia quum offenſa eſt manifeſta, non poteſt dari illa etiã cũ cautela ſuffi ciẽti ſine præuia ſatiſfactione, d.c.ſolet.Poteſt autẽ dare, ſi dicat ſe non offendiſſe:ſed ſi dicat ſe dubitare de offenſa, videtur quod non poſſit : quia commiſſa ſimpliciter abſolutione non cenſetur cõmiſſa abſolutio ad cautelã, iuxta gloſſ.ſing. c.capitulũ. de reſcript. Non obſtat ꝙ ſemper tenuerim & teneam,ꝙ delegatus,cui commiſſa eſt cauſa,poteſt partes abſoluere ad cautelam,cũ Aret.in d.c.de teſtibus.de teſtib.col. 3. recepto frequenter a Decio, & nobis contra gloſ. communiter recept. in d.cap. ſolet. quia gloſſ. loquitur de commiſſione abſolutionis ab excommunicatione quæ tractari poteſt commode ſine abſolutione ad cautelã. & deciſio Aret.& vſus loquitur de commiſſione cauſæ, quę ſine abſolutione partium ad cautelam non ſatis commode poſſet tractari. Adde iis illa,quæ ſcripſimus in c.1.in prin.a nu.6.de pæni.diſt.6.

Quinto dico,ꝙ confeſſarius, cui committit Sacra Pænitentiaria, vel alius ſuperior,vt abſoluat latorem ad cautelã in foro conſcientię tantũ, non tenetur ſeruare formã d.cap.ſolet. quia illi foro non congruit citatio partis, quam illa requirit ſecundum Innoc. recep. in dicto. cap. ſolet. ſed ſatis eſt quod conſtet ei per confeſſionem partis, preces ueritate niti.

Sexto,ꝙ confeſſarius,cui ſimpliciter, ut ſimplici confeſſario, committitur abſolutio ad cautelã in utroque foro, debet antea accipere cautionẽ ſufficientẽ,iuxta d.c.ſolet. licet non debeat citare partem, nec audire excipientẽ de manifeſta offenſa, ſaluo,ſi aliquid amplius, uel minus faciendũ ei pręcipiatur:quia uno onere ſublato,non cenſetur ſublatum alterũ,c.ex tuarum. de aut.& uſu pall.& ita cum abſolutio ad cautelã requirat citationẽ,& ſufficientẽ cautionem,etiã ſi ſit dubia offenſa, per d.c. ſolet. licet onus citandi tanquam incongruũ foro pænitentiæ tollatur,ſatiſfactio tamẽ,vel cautio ſufficiens,quæ etiã illi foro congruit, non videtur tolli, adeo ut putem,ꝙ ſi excõmunicatus agnoſceret offenſam eſſe ueram,deberet eum cogere ad prius ſatiſfaciendum. Dixi,*In vtroque foro*:quia ſi cõmitteretur quo ad forum conſcientię tantũ,putarẽ ſufficere re ſeruare propoſitum firmũ ſatiſfaciendi debito,uel offenſo,ſi apparuerit eã ualere, quum,quo ad illud, cor magis reſpiciatur, quã manus,c. ſi quid inueniſti. 14.q.5. Dixi,*Niſi plus,vel minus præcipiatur*: quia ſi pręciperetur,ut ſine ulla cautione,uel cũ ſola iuratoria,uel ſatiſfacto dimidio, uel toto,abſolueret,id eſſet ſeruandum,c.cum dilecta.cum notat.ibi a Felin.de reſcrip.

Septimo, quod confeſſarius, cui committitur abſolutio ſpecialis alicuius ad cautelam in vtroque foro,deberet abſoluere coram notario, & teſtibus,uel ſaltem teſtibus,ut abſolutus poſſet probare aliis ſuam abſolutionem, quæ non præſumitur,niſi probetur cap. ſicut nobis. de ſentent. excommu. & gloſ.cap. propoſuiſti.de cler.excom. mi.

Octauo, quod excommunicato, denunciato, & abſoluto a cõfeſſario,ſiue ſimpliciter, ſiue ad cautelam quo ad forum conſcientiæ tantum, non tenentur communicare alii præſertim publice, neque iure poſſunt, niſi probabiliter illud credentes: quia limitata cauſa, limitatum producit effectum. l.in agris.ff.de acq.rer.do.nec abſoluto quoad utrũque forum, niſi legitime id oſtendatur, vel probabiliter credatur,per d.cap. ſicut nobis,& per d.glo. d.cap.propoſuiſti.

Digitized by Google

Miſcellaneum 3. de ſcientia, credulitate, opinione, dubitatione, & ſcrupulo.

SVMMARIVM.

279 *Scientia, fides, opinio, dubium, & ſcrupulus quid, vt differunt, & conueniunt. & ſeq.*

280 *Conſciētia quid, quotuplex, ad quid obligat, ſcrupuloſa quam mala, naſcitur ex ſex cauſis, & curatur 10. medicinis. a nu. 282.*

281 *Dubijs in rebus pars tutior an neceſſario eligenda.*

283 *Legis rigor tēperatur per æquitatem quinque modis.*

284 *Intellectus illius dicti*: Bonę mentis eſt, culpam timere, vbi non eſt.

279 Dicimus primo quod ſcientia, fides, opinio, dubitatio & ſcrupulus, in quibuſdam conueniūt, & in quibusdā differūt, vt reſolutius aliis tradimus in c. ſi quis autem. de pęnit. d. 7. a nu. 9. Quorū ſumma eſt, ꝙ ſcientia eſt cognitio viſiua rei, gloſſ. ſing. in l. 2. §. antep. ff. de aqua pluu. arc. tam intellectus, quam ſenſus, vt præl ud. 2. & 3. dictum eſt. Fides eſt cognitio, qua firmiter ita eſſe iudicamus, id ꝙ non videmus, iuxta illud Auguſtini, *Fides eſt, credere quod non vides.* c. in domo, de pęn. d. 4 iuncta gloſſ. 7. quæ citat illud Greg. *Fides non habet meritum, vbi ratio humana præbet experimentum.* Opinio eſt cognitio qua iudicamus aliquid eſſe vel nō eſſe, ꝙ non videmus, nec firmiter credimus ita eſſe, ſed cum formidine ne contrarium ſit verum, facit gloſſ. d. §. antep. & gloſſ. in l. ſi duo. §. pen. ff. vti poſſidet. Dubitatio eſt cognitio duarum rerum contrariarum neutram earum iudicando veram. gloſſ. recep. l. de ſtatu. ff. de teſtam. & gloſſ. rub. ff. de iur. & fact. igno. quæ dubietatem appellauit titubationē. Scrupulus eſt cognitio argumenti apparentis cōtra prædicta. Ex quibus infertur, hæc quinque conuenire in hoc ꝙ ſunt cognitiones, & actus potentię cognitiuæ, & non appetitiuæ, vt ex verbo cognitio, apparet: & ꝙ differunt in eo, ꝙ ſcientia eſt firma & euidens cognitio. Fides firma non tamen euidens, ſed obſcura, cap. firmiter. de ſum. Tri. Opinio autem nec euidens, nec firma, quāuis ſic iudicatiua. Dubitatio uero nec euidēs, nec firma, nec iudicatiua. Scrupulus autē eſt ſolū quoddā argumētum contra aliquam prędictarū. Et ꝙ quatuor prima ſunt contraria, quę non poſſūt ſimul ineſſe vni, & eidē perſonę eod. reſpectu. Scrupulus autem cū qualibet aliarū quatuor eſſe poteſt.

Miſcellaneum 4. de conſcientia.

280 Cōſcientia, vt definit & diuidit S. Tho. 1. part. q. 79. art. 13. non eſt potentia, nec proprie habitus animę, ſed actus eius iudicatiuus, interdum teſtificans ꝙ illud fecimus, vel nō fecimus, iuxta illud Eccl. 6. *Scit conſcientia tua te crebro maledixiſſe alijs, &c.* interdum accuſans, vel excuſans dictando aliquid bene, vel male factum eſſe, iuxta illud B. Auguſt. *Senti de Auguſtino quidquid libet, ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet.* cap. ſenti. 11. q. 3. & interdū dirigens dictando aliquid faciendum, vel non faciēdum eſſe, c. per tuas. 2. de ſimon. & ita hic accipitur, definirique poteſt eſſe ſcientia, fides, opinio, aut dubitatio de aliqua re facienda, vel non facienda, ſecundum Com. in locis proxime citatis, & eſt duplex: Vera, quæ vere iudicat aliquid eſſe faciendū vel non faciēdum. Et erronea, quæ falſe iudicat eſſe faciendum, vel non eſſe faciendum, d. c. per tuas. c. inquiſitioni. de ſent. excom. eſt & aliter triplex: Certa, quæ pro certo iudicat. Dubia, quæ nullatenus iudicat. & Scrupuloſa, quę contra id, quod iudicat habet argumenta. Porro, quęlibet cōſciētia certa ligat eam habentem. Quantum autem quælibet harum obliget, dictum eſt pręlud. 9. a nu. 9. Quibus 281
addo, non ſemper eſſe neceſſarium partem tutiorē eligere: quia ſatis eſt quo ad præcepti implementū tutam eligere, vt late in d. c. ſiquis autem. a nu. 34. probauimus, etiā in his quę ad fidem, & mores pertinent: in aliis enim nec de conſilio quis tenetur eligere tutiorem, vt ibidem probatur.

Miſcellaneum 5. de cauſis, ex quibus ſit conſcientia nimis ſcrupuloſa.

Dico primo, quod conſcientia nimis ſcrupuloſa 282
naſcitur ex vitio naturali, vel acquiſito.

Secundo dico quod conſcientia nimis ſcrupuloſa gignit multa mala, ſ. inconſtantiam augmentum peccatorū, animi paruitatē, nebulas intellectus, inquietudinem mentis, accidiam, & id genus alia.

Tertio dico, quod huius vitii cauſæ, ſecundum S. Ant. 1. part. tit. 3. c. 10. §. 10. ſunt complexio timida, melancholia & mania, dæmon tranquillitatis oſor, vigiliæ, ieiunia immodica, & conuerſatio cum ſcrupuloſis.

Quarto dico, quod decem ſunt huius ęgritudinis 283
medicinæ, ſecundum S. Ant. 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10. Prima, Deus per ſuam gratiam intus habitās, & foris benigne aſſiſtens. Secunda pharmacū contra melancholiā, maniā & alios malos humores, iudiciū debilitātes. Tertia auerſio cogitatus a re ſcrupuloſa. Quarta ſubmiſſio ſui aliorū iudicio. Quinta contrauentio ſcrupulorum. Sexta vſus epiicię ſiue æquitatis circa leges, de qua S Tho. 2. 2. q. 120. perſuadendo ſibi non peccare qui implet legem ſecūdum mentem auctoris, licet verba offendat S. Tho. ibi. ar. 1. neque qui eā in ſēſu benigniore ſeruat, quā uis in duriore violet l. benignius. & l. ſeq. ff. de leg. neq; qui eā non ſeruat vbi, & quādo eſt impoſſibile, vel valde difficile, S. Ant. vbi ſupra col. 6. neque qui eam nō ſeruat, vt pro ſtulto nō habeatur, nec qui in rebus dubiis ſecundū communem bonorum vſum ſeruat, arg. §. leges. 4. diſt. & l. minime. ff. de leg. Se- 284
ptima rectus intellectus illius vulgati, *Tutior pars eſt eligenda*

Digitized by Google

eligenda in dubio,cap. ad audientiam de homic. cap. ſi quis autem.de pœn.diſt.7.nempe,in eo ꝙ eſt proprie dubiũ,quale non eſt cum ſufficienti auctoritate,aut ratione, altera pars creditur: neque cum ex multis opinionibus vna pro vera eligitur. Octaua rectus intellectus illius c.ad eius.5.diſt.*Bonarũ mentium eſt etiã culpas agnoſcere,vbi culpa non eſt.* cuius vnus verus ſenſus eſt,generaliter ſe culpatũ agnoſcere,licet non meminerit ſpecialiter culpã,iuxta gloſ. d.c.ad eius.iuxta late tradita a S.Anton.1.part. tit. 3.c. 10.col. 6.Alius, qui viſus eſt. 2. part.de nat.& qual.conſcien.alphab.2.Ioan. Gerſon.aptius ſignũ animæ in bonũ propenſæ,timere ne ſit culpa, quod non eſt tale:quamquam hoc non eſt bonitas,immo ſcientię aut probi iudicii defectus.

Quæ opinio deligenda.

SVMMARIVM.

285 Opinio communis,quæ, & quando alteri præiudicat.
286 Opinio quæ deligenda late, & reſolute.
288 Opinio deponat dubium,antequam iudicet,conſulat, aut operetur.
290 Scrupulos mitigat ſibi parũ & multum Chriſto fidere,& eum talem imaginari.
290 Auxilio ſine ſpeciali Dei quæ bona moraliter agi poſſunt.
291 Deus,vt Deus nullius figuræ,vt homo,gratioſiſſima, & benigniſſima.

285 NOna medicina eſt electio bona ex variis opinionibus & quieſcere in ea. Electio autẽ bona fit ſecũdum Math Matheſ.lib.de elect.v erior.opin. 1.volum.tract.& alios alibi eligendo primo conſuetudine receptam l. minime.cum gloſſ. ff.de leg.& c. cum dilectus.de conſuet. niſi ſit contra legem naturalem vel diuinam certam,contra quam cõſuetudo
286 nihil poteſt c. mala.& cap.fruſtra.8.d.Dixi,*Certam*: quia dubiam interpretari poteſt cõſuetudo, & eius interpretatio ſeruanda eſt iuxta Pan.in c. 1.de iud. Secundo ceſſante conſuetudine eligendo eam,quę nititur alicui textui,cui cõtraria licet ſit cõmunis nequit apte reſpondere,etiamſi quęſtio principalis ſit vnius iuris,& textus alterius,per citata a Philip. Franco in princ. cap. ſi pater. de teſt. lib.6. Tertio eligendo eam,quę nititur aliquo arg.cui apte reſpõderi non poteſt, d.c. capellanus . de ferijs. Quarto ceſſantibus his,eligendo communẽ ſi ſcitur eſſe talis,arg.c. prudentiã.de offic.deleg. c. de quibus. 20. d.Quinto ceſſante cõmuni eligendo eam quę pluribus fundamentis, & rationib. nititur,quamuis ſatis apte diſſolui queant: quia cæteris parib.funicu-
287 lus duplex aut triplex difficilius rũpitur. Eccl.4.c. 1.de treug.& pac. Sexto ceſſantibus prædictis , eã quæ benignior, aut fauorabilior fuerit l. ſemper in dubijs. ff. de reg. iur. Qualis eſt quę iuramento fauet,arg. c. quamuis. de pact.lib.6.& cap.cum contingat. de iureiur. Et quæ matrimonio, doti.teſtamento aut libertati l. quoties dubia. ff. de reg.iu.c. fin.de re iudi.aut aliis piis,& religioſis rebus,l. ſunt perſonæ.ff. de relig. & ſumpt.fun.aut pupillo , viduæ,peregrino,aut alteri perſonæ miſerabili,argu. totius diſt. 85. Qualis etiam quæ priuato cõtra fiſcum fauet, l. non puto.ff.de iur. fiſ. ſecundum Matheſi.not.13.cum fiſcus in delicto priuati fundatur, alias ſecus l.2.C.de iu.fiſ.lib. 10.vt recte Decius declarauit in l. in ambiguis pro dote. ff. de reg. iur. alias ſecus. Qualis etiam eſt quæ valorem actus defendit, ſiue actus, de cuius fauore agitur,ſit vltima volũtas l. quoties. ff.de reb. dub.ſiue contractus l. quoties.ff.de verb.ſign. ſiue libellus,litis conteſtatio,ſentẽtia,aut quilibet actus iudicialis , reſcriptũ aut priuilegium Math.in d. trac. col.4. quia præſũptio pro actus ualore præponderat aliis l.in contrahenda.quam ad hoc ibi ponderat Dec.nu.6.de reg. iur. quamuis ualor actus in actoris fauorem & damnum rei redundet,argum.l. inter pares.ff.de re iud. Septimo,prædictis deficientibus, illam quæ reo fauet,argum. c.cum ſunt iura partium.de reg. iur.lib. 6. & l. fauorabiliores. ff. eod. Octauo ſi nullo modo prædictorum alia opinio aliam ſuperat,illã quã affirmant Doctores authoritate, & ſciẽtia in materia de qua agitur, pręſtantiores, argum. l. ſeptimo mẽſe.ff. de ſtatu hom. & eorũ quę per eam ait Dec. in c.propoſuiſti.nu.11. de prob. & ita quam tenent Theologi,ſi quęſtio eſt theologa, & quam Canoniſtę,ſi pontificia,& quam Legiſtę,ſi ciuilis,argum. d. c. propoſuiſti. cum not.per Panor.& alios.

Quatuor autẽ nobis videtur addẽda omnib. qui 288
hac de re tractarunt quo ad forum cõſcientię. Primũ ꝙ Iudex, Conſultor,aut Agens,qui in re dubia iudicaturus, conſulturus, aut facturus ẽſt aliquid, antequam id faciat debet, vt non peccet,expellere ex animo illam dubietatẽ,& credere,aut certe opinari,opinionem dicto modo electam eſſe veram,& ſecundum eam debere in eo caſu iudicare : quia ſi priuſquam id faceret, & dubius iudicaret,conſuleret,aut faceret,peccaret contraueniendo conſcientię dubię per dicta ſupra.nu.277. Secundum eſt, ꝙ in vtroque foro vnus & idem de vna & eadem re poteſt,& debet credere aliquid eſſe verum quo ad vnũ effectũ propter vim alicuius rationis,& contrarium quo ad alterũ,propter vim alterius,arg. c. Domin⁹. de ſecund. nup. & cap. inquiſitioni. de ſent. excõ. & multorum quę pro eius vera concordia adduximus in d. c.ſi quis. a num. 102. Per quę probatur vnã & eamdem mulierem poſſe,& debere credere ſuum maritum eſſe illum,cui cohabitat,quo reddat debitum,& contrarium ad effectum exigendi. Tertium ꝙ quãuis in foro contentioſo regulariter prędicta obſeruari debeant, in foro tamen conſciẽtiæ ad effectũ non peccãdi,ſufficit eligere pro vera eius opinionem, quẽ merito cenſemus eſſe virũ idoneã ad id ſcientia,& conſcientia præditum , iuxta dicta 289
nu. 282.quibus adde gloſſ.2.c. capellan⁹. de ferijs.

Digitized by Google

adiuncta doctrina Pan. Quartum, ꝙ non videtur vna opinio appellanda communis ad effectum præiudicandi alteri eo ſolo, ꝙ plures eam ſequantur tãquam oues aliæ alias, quæ præcedunt, ſine iudicio ſequentes: velut aues, quę vnam volantẽ aliæ omnes ſequuntur, ſecundum Dec. in conſi. 494. incipiente, Quod ſup. &c. col. fin. Communiorẽ enim ad hoc exiſtimarem illã, quã ſex vel ſeptem Authores claſſici, rem ex profeſſo tractantes, aſſererent, quã probatam a 50. ſola fere authoritate priorũ ductis. Opinio enim cõmunis non ex numero opinantium, ſed ex pondere authoritatis fit, vt dicit Alex. cõſi. 202. lib. 7. nu. 6. relato a Ludo. Gomez. in quęſt. 2. procemij reg. Cancellariæ. quin & arbitror vtramque ad hoc poſſe dici communẽ, quando vtraque habet. 8. vel 10. aſſertores graues, & cum iudicio eam deligẽtes. Quo fit vt non ſit multum laudanda diligentia quorundam recentiorum inquirentium vtrã teneãt plures: doctrina enim prefata Ioan. And. in c. 1. de conſti. de ſequenda communi, intelligẽda videtur, cum pauci reſpectu aliorum teneãt contrariam.

496 Decima ſcrupuloſi medicina colligitur, conſiderando primo, ꝙ opinio quę videtur eſſe S. Auguſt. & aliorum antiquorum, (quã ſequitur Greg. Arim. 2. lib. ſent. d 21. & in quã inclinat S. Tho. 1. 2. q. 109. art. 6. & S. Bonau. d. 28. quamque munit ibi Maior 24. argumẽtis) tenet, neminem poſſe ſolo libero arbitrio, & cõcurſu Dei generali, ſine auxilio eius ſpeciali etiam moraliter tantũ bene operari. Et ꝙ licet contrariam teneat Guil. Ocham d. diſt. 28. & videatur receptior apud recentiores: licet itẽ, noſtra ſententia ei ſit locus in operibus bonis, quę ſuapte natura, & ex propinquo ad ſolos virtutũ moraliũ fines attingẽdos ratione naturali duce diriguntur (qualia ſunt ſecũdum rationem naturalem, honeſte viuere, alterũ non lędere, ius ſuũ cuiq. tribuere: quale, quid liceat, quid deceat, quidue expediat, iuxta naturalẽ captum & rationem prouidere) neceſſario tamẽ tenenda eſt antiquiorum ſententia in actib. moraliter bonis, quę ex propinquo ſpectant ad iuſtificationẽ: qualia ſunt bene credere, ſperare, diligere, pęnitere: qualia percupere cęleſtia, contemnere terrena, & horrere inferna, & id genus alia, arg. in directo sẽſu can. 3. ſeſſ. 6. Con. Tri. in hęc verba; *Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus S. inſpiratione atq; eius adiutorio hominem credere, ſperare, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia cõferatur, anathema ſit.* Qui ſacer canõ arg. a cõtrario sẽsu ſatis ẽt probat opinionẽ recentiorũ quoad alios act⁹ moraliter bonos. Secundo, cõſiderãdo, ꝙ bona pars ſcrupulorũ naſcitur ex quadã nimia confidentia propriarũ uirium, per quam fere quis putat ſe poſſe ſolis illis bene pęnitere, confiteri, communicare, bene precari, & alia id genus operari, & uidens ea non tã recte, ac uellet, facere, pluries iterat ea non implorato, ut deberet a Deo auxilio diuino, & poſtrema facit imperfectius quam prima: & ita nunquam ſibi plene ſatisfacit, & turbatur triſtitia erratorum, & timore errandorum. Huiuſmodi ergo ſcrupuloſi medicina fuerit conſiderare paruitatem & infirmitatem ſuam, & omnium communẽ, ob quam vix quis poteſt etiam moraliter tantum bene agere ſine gratia gratum faciente, vel auxilio ſpeciali Dei: & ita reputare ſua opera qua parte ſua ſunt, non poſſe fieri tam perfecte, vt ſint digna tanta maieſtate: & conſequenter diffidere ſibi & fidere infinitæ bonitati eius, qui pronior eſt ad miſerendum quam vlciſcendum. Et ꝙ vt eſt auſterus in eos, qui nimiũ ſibi fidentes, & ſine illo ei bene ſeruire poſſe putantes, & ſic non ſatis de ipſius auxilio curãtes, omnia perfecte ſuis viribus facere nituntur, & non faciũt: ita eſt clemẽtiſſimus erga eos, qui memores ſuæ imbecillitatis, & ipſius auxilii neceſſitatis, ſine quo ei placere non poſſunt, illi ſe totos ſubiiciunt, & pro naturalibus ſui liberi arbitrii viriculis, ac pro auxilio ab eo ſuperaddito, bona fide obſeruantiæ legũ eius, & Eccleſiæ ſuæ ſtudent, ſperantes eum boni æquique conſulturum eam, quę mediocris fuerit, etiam ſi non ſit exacta. Qui enim hęc pio animo ſecum voluerit, contentus erit, quod vel mediocriter obligationi ſuæ ſatisfecerit, & gratias aget Deo quod ad id ita ſua diuina bonitate eum iuuerit, deſiderans, ſperanſq; fore, vt in dies maiore ope auctus, melius id faciet, ſcrupulos abiget, animũque ſerenabit. Et quia Deus, vt Deus, nullam figuram, 498
& ita neque vultum ſeuerum, neque gratioſum niſi metaphoricos habet, quippe qui longe, imo infinite ſimplicior eſt, quam anima & Angelus, plurimũ ſcrupuloſo conducet imaginari vultum illum ſpecioſiſſimum, & benigniſſimum reuerendiſſimę, & benedictiſſimæ humanitatis D. N. Ieſu Chriſti, qualem Sancti contemplantur eum cum olim doceret, concionaretur, & conuerſaretur, exhibere ſolitum, nempe ſerenum, ſubhilarem, in ſui amorẽ rapientem, conſolantem, & lætificantem; immo & promittentem ſe a nobis fragilibus & humilibus noſtræ paruitati parum fidentibus, eiuſque magnificentię plurimum confidentibus, & bona fide ſibi ſeruientibus, non exacturum adeo ſeueram rationem, qua nos condemnet, ſed adeo beneuolam, qua ſaluet. Amen.

Quoniam vero in c. 21. num. 5. promiſimus inſerere hic tenorem cuiuſdam Bullæ fel. rec. Pij V. & & moderationis eorũ, de quibus in ſubiecta Greg. XIII. Bulla, ſi exiret interea: quę quia non exiuit, ſolam hanc illius ſummam ſubijcimus.

F I N I S.

Digitized by Google

GREGORIVS EPISCOPVS

SERVVS SERVORVM DEI,

Ad perpetuam rei memoriam.

IN tanta negotiorum mole, qua Romanus Ponti. aßidue premitur, vix vitari poteſt, ne aliqua interdum exiliant, quibus poſtea recognitis, neceſſe eſt moderationis remedium adhibere. Cum itaque alias fe. rec. Pius PP. V. prædeceßor noſter auditis grauaminibus, quæ Fratribus ordinum Mendicantium ab Ordinarijs locorum, & parochialium eccleſiarum Rectoribus multis modis inferri dicebantur ſuper ſacris concionibus & lectionibus habendis, confeſſionibus audiendis, pænitentijs iniungendis, Fratribus ad ordines promouendis celebratione Miſſarum, cura animarum, ſacramentorum miniſtratione, ſepulturis, quarta funeralium, legatis, donationibus, eleemoſynis, collectionibus, alijſque huiuſmodi iuribus, necnon decimis, & diuerſis oneribus, ac etiam ſuper ſtatu, & regimine ſanctimonialium ipſis fratribus ſubiectarum, formatione proceſſuum, cenſurarum publicatione, proceſſionibus, præcedentia, locorum acquiſitione, certiſque alijs rebus tunc expreſſis, multa per quaſdam ſuas literas pro dictis Fratribus non modo ſtatuerit, ſed & quæ iam in Concilio Tridentino decreta fuerant ad hæc pertinentia declarauerit: multaque præterea priuilegia eiſdem 17. Kal. Iunij, Pontificatus ſui anno ſecundo, & deinde illa diuerſis ordinibus, &c. conceßerit. Poſtea, de Vicarijs perpetuis eccleſiarum, quæ illis ſunt vnitæ &c. decreuerit. Demum animaduerſo quod illa multas lites &c. inter eos, & Ordinarios concitauerant, primum illa reſtrinxerit. Deinde plenius prouidens priores literas moderatus fuit, & alias iſtar earum conceſſas reuocauit, lites ad ſe aduocando. Poſtremo circa Confeſſariorum regularium approbationem aliqua declarauerit. Nos hac varietate cognita, & infra. Statuimus, de prædictis, & alijs omnibus literis, & conſtitutionibus, quæ ab eodem prædeceßore eiſdem de rebus pro quorumcunque regularium, etiam Mendicantium Ordinibus, & Congregationibus quomodolibet emanarunt, ac omnibus, & quibuſcunque in eis contentis, eam deinceps diſpoſitionẽ atque deciſionem pro ſubiecta materia futurã eſſe, quæ ſiue ex iure veteri, ſiue ex ſacris dicti Concil. decretis, ſiue alias legitime ante dictarũ literarũ, & cõſtitutionũ editionem erat, & ſi ipſa non emanaſſent, futura fuiſſet, ad quã diſpoſitionẽ & deciſionem ſuumque priſtinum ſtatũ, illa omnia reducimus. Quinetiam abrogamus omnia irritantia, & alia decreta, & quæcunque alia noſtris ſtatuto, ordinationi & reductioni aduerſantia. Decernentes illa pro infectis haberi, ac omnes lites coram quibuſuis iudicibus &c. motas, necdum deciſas, & iam deciſas, ſi modo tractũ habeant ſucceſſiuũ, & futura ac dubia quandocunq; orientur, ad nos referenda eſſe. Nec non irritum &c. Dat. Romæ Pont. noſtri anno Primo.

Digitized by Google

Digitized by Google

COMMENTARIVS DE ORATIONE, HORIS CANONICIS, ATQVE ALIIS DIVINIS OFFICIIS:

Ante annos triginta ſermone Hiſpano Conimbricæ compoſitus, & editus;

Auctore M*ARTINO* *ab Azpilcueta Doctore Nauarro.*

NVNC AVTEM ROMAE, ANNO M. D. LXXVI. recognitus, auctus, & Latinitate donatus ab eodem, ſacræ Pænitentiariæ Decretorum Doctore Deputato.

Cap. I. De Præludijs attingens 33. Concluſiones.

ORationis, & Virtutum in materia, quantum quis ſcit. nu. 1
Oratio actus eminens, & omniũ virtutũ colophon. nu. 1
Oratio actus latriæ, ſiue religionis. nu. 2
Oratio res neceſſaria, impigerq; nũcius. nu. 3
Orationis formam, & non victus, Chriſtus ipſe dedit. nu. 4
Oratio magnarũ virium ad impetrandũ, nu. 5
oratio quadãtenus vincit, & cogit Deũ. nu. 6
Oratio propter quæ diffinitu difficilis. nu. 7
Oratio verbũ generaliſſime, generaliter, & ſpecialiter ſumi. nu. 8
Orat ſemper, qui ſemper bene agit. nu. 9
Oratio vt hic ſumitur. nu. 10. & vt definitur. nu. 11
Petitio duplex, aperta, & operta. nu. 12
Oratio eſt petitio, & actus intellectus. nu. 13
Oratio cur dicta deſiderium. nu. 14. & cur affectus purus. nu. 15. & cur non aſcenſus in Deum, & deuotio. nu. 16. nec erectio mentis in Deum. nu. 17. Sed ſic petitio mala. nu. 18. & cur actus latriæ. nu. 19
Deus A & Ω, cum pulchro diſticho Boetij. n. 20
Latria ſiue religio quid. nu. 20
Oratur ſolus Deus vno reſpectu, & ſancti alio. nu. 21
Orare & orari ſanctos, Tridẽti diffinitũ. n. 21
Inuocationem circa Sanctorum, quinque definita Tridenti. nu. 21
Orari cur non debet viuus, nec exiſtens in purgatorio. nu. 22
Orare proprium Angelorum, & hominum. num. 23. & 26
Orat Chriſtus quatenus homo, non quatenus Deus. nu. 24. & 27
Orare poteſt male dæmon: et cur non orant qui ſunt in Purgatorio. nu. 25
Paſchaſius ex purgatorio vt fecit miracula. nu. 26
Orandum quo fine nõ eſt pro exiſtente in purgatorio. nu. 27
Oratio triplex mentalis, verbalis, & mixta. nu. 28
Orationum alia bona, alia mala. nu. 29
Orationum alia publica, alia priuata. nu. 30
Oratio vt ex quatuor partibus integralibus conſtet. nu 31
Oratio S. Trinitatis egregie contexta. nu. 32
Orationis Chriſtianæ cõponendæ ratio. nu. 33
Ludouicus a Granata ordinis Prædicatorũ laudatus. nu. 33
Conciliatio dictorum auctoris cum his, quæ alij poſt eum de oratione ſcripſerunt, remiſſiue. nu. 33

Præfatio.

QVO Maiore cum luce, maioreque cum cautela intremus, & tranſeamus hanc ſyluam obſcurã, & lubricam, accipiamus in faſces, & fulcra hæc præludia, & præſuppoſita. * Quę & alia innumera in hoc libello contenta, olim, quamuis ſenex, fidentius ſcripſi, quam nunc, etſi longiſſime ſenior, audeo confirmare; veritus ne quis dicat eſſe me de numero contentorum in quodam monito [a] alibi a me ipſo ſcripto, nempe: *In orationis, & alia quauis Deo inſeruiendi materia, omnes ſibi ipſis videri ſcire, & velle alios docere, et paucos, quod ſciunt, operari*; cum ea quæ

[a] *Monit. libelli addit. huius repeti.*

ſcripto

ſcripto docui, opere non præſtauerim. Ideoque oporteat me dicere, quod licet quadantenus uerum ſit illud cuiuſdam pij
1 ibidem à me ipſo citatum, ſcilicet: *In materia virtutum, tantum quiſq; nouit, quantum facit, et non plus*; non tamen omnino, & iuxta rigorem uerborum eſſe accipiendum: & ideo poſſe me aliqua, quę non feci, in hac, & alia uirtutum materia ſcire, & ea alios, qui plura fecerunt, humili, & pia mẽte docere; quod, Deo annuente, facere conabor.

Prœludia.

Primum ergo prœludium ſit, orationẽ de qua S. Cyprianus hic agit, eſſe actum cumprimis omnium, qui Deo grati ſunt, eminentem, & ſublimem, iuxta illud abbatis Iſaac; [a] *Sicut ad orationis perfectionem omnium tendit ſtructura virtutum, ita, niſi huius culmine omnia fuerint colligata, atque compacta, nullo modo firma poterũt, vel ſtabilia perdurare.* nã & cũ primis omniũ, quę offerim[a] Deo eſt id, quod Oſeas appellat [b] uitulos labiorum, ideſt uocalem orationẽ, quodque Paulus vocat [c] hoſtiam labiorum, vt ſignificat cõcilium Viennenſe,[d] & vt quidam pius, aiebat, [e] *Omnis Dei cultus oratione conſtat, aut perficitur*, & ideo tantopere nobis a tota Eccleſia Chriſtiana commendatur, & vt ei noctes, & dies inſiſtamus, adhortatur, admonens illud ipſiuſmet Saluatoris, [f] *Oportet ſemper orare, et nunquam deficere*, & illud Pauli, [g] *Sine intermiſſione orate*, cui alludit illud Hieronymi [h] *Nunquam de manu tua pſalterium cadat*, & illud eiuſdem, [i] *Oret in eccleſia ſacerdos indeſinenter*: quę infra [k] temperabuntur, & declarabuntur. Ea vero potiſſimum ratione hoc primum prœludium confirmatur, quod iuxta S. Tho. in hoc ab omnibus receptũ,
[l] Oratio eſt actus virtutis illius, quę maxi- 2
ma eſt omnium moralium, [m] quam Latini Religionem, & Gręci latriam appellãt, quæque nos impellit & iuuat, ad Deum debite honorandum, etiam ſecundum Ciceronem [n].

Secundum Prœludium.

3 Secundũ Prœludium, Orationem eſſe rem admodum nobis neceſſariã. Ei enim qui vinctus eſt, aut adeo grauis, vt nequeat ire quo ſibi eſt neceſſe, neceſſarius eſt nũcius, vel procurator, vt docet Vlpian.[o] At nos qui ſumus graues, & corpore vincti, nequimus adire Deum, & poſtulare ab eo quod nobis neceſſariũ eſt, niſi per orationem: per eam autem ſic. Quia eſt tanti animi, & virtutis, vt aſcendens colles, trãſiliens valles, flumina vadans, & omnia impedimenta findens, in cõſpectum Dei intrare audeat, iuxta illud Sapiẽtis; [p] *Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit, & donec propinquet, non conſolabitur, & non diſcedet donec Altiſſimus aſpiciat*, & iuxta illud Dauidis, [q] aſſuetiſſimi hunc nuncium ad eũ mittere, *Intret in conſpectu tuo oratio mea*, ſuper quo dixit magnus ille Patriarcha noſter Auguſtinus [r] *Mira virtus orationis, qua illuc intrat ad Deum, quo caro peruenire nequit.* Cui alluſit Aquinas, [ſ] aſſerens orationem eſſe quendam interpretem, proxenetam, & veredarium orantis ad oratum. Quibus acceſſit noſter ille magnus Archidiaconus, [t] qui per pulchras authorum ſententias probat, quod oratio per varias eius vires ad Dominum appropinquat, penetrat, flagitat, & impetrat. Acceſſit item doctiſſimus ille Gerſon, [u] dicens orationem eſſe quendam nuncium nobis a Deo datum, vt nos in hac peregrinatione comitetur, & noſtras ei miſerias renunciet, opemque petat. Nũcium, inquam, duabus alis, ſpei, & fidei alatum, & animo charitatis armatum, paratumque ad ſuo quamcitiſſime officio fungendum. Quo factum eſt, vt licet Do- 4
minus noſter nullam formam edendi, bibendi, veſtiendi, & calceandi præſtituerit, formam tamen orandi egregiam & omnibus numeris perfectam inſtituit. Quippe qui nouerat quanto interuallo orationis neceſſitas, & vtilitas, illorum neceſſitatẽ, & vtilitatem (etiam ſi & illa magna ſit) excellat. Idẽ quoque Dominus licet prohibeat nos ſollicitos eſſe, quid comedamus, bibamus, & veſtiamus, non tamen vetuit, imo grauiter adhortatus fuit, vt ad orandum ſimus ſoliciti, tametſi plerique noſtrũ (quę humana fragilitas eſt) minus de hoc, quam de illis, ſolliciti ſimus.

Tertium Prœludium.

5 Orationem, vt prędictum eſt, eſſe magnę virtutis, magnarumque virium, quod ſignificauit ipſemet Chriſtus, per illam Euangelij Lucæ parabolam [x] cuiuſdam, qui media nocte, poſt quam cubuit, importuno amici rogatu, volens, nolens, ſurrexit e lecto, & tradidit tres panes, quo alium amicum de uia uenientem commodo exciperet hoſpitio. Per illam item parabolã [y] de Iudice, qui licet nec Deum, nec homines

Marginal notes: a In collat. patr. col. 9. cap. 2. b Oſea. 14. c Heb. 13. d In clem. 1. de celebr. Miſ. adiuncta gl. i ver. fructũ laborum. e Guiliel. in princ. Rheto. diuinæ, & Gabriel in Can. miſſæ le. 61. col. 2. f Luc. 18. g Ad Theſ. 5. h In c. nunquã de cõſec. diſt. 5 i In cap. ſi quis vult 36. diſt. k In c. 3. n. 6. l 2. 2. q. 85 art. 3. m Thom. 2. ſec. q. 81. ar. 6. n 2. Rhet. o In l. 1. ff. de procur. facit c. Cũ dilecti. de dolo et contu. c. Cũ parati. de appel. p cap. 35. q Pſal. 87. r ſuper eo dẽ Pſal. 87. ſ 2. ſec. q. 83. ad 4. t In cap. Tres ſũt. de pœnit. diſt. 1. u In 2. par. alphab. 47. i fin. ſermonis habiti in concil. x cap. 11. y Matth. 6.

mines reuereretur, prece tamen cuiuſdam viduæ obnixa, ius ei reddere coactus fuit: & quia oratio fiduciam præſtat conſequẽdi quidquid petierimus a Deo, iuxta multa Euangelij promiſſa, pręſertim illud: [a] *Quodcũque petieritis Patrem in nomine meo, dabo nobis. &, ſi quid petieritis in nomine meo, dabo vobis.* Hæc Deum quadantenus cogit, ut illa Chananęę [b] eundem uincit, & ſuperat, iuxta illud Hieronymi. [c] 6 *Deus ipſe, qui nullius intra ſe ſuperari viribus poteſt, publicani precibus vincitur.* Per hanc populus Iſraeliticus, orante Moyſe uicit, ſicut & eo orationem remittente, uincebatur. [d] Theodoſij oratio fuit in cauſa ut tela in eum iacta, in iacientes retorquerentur. [e] Hęc pręſtat ſterilibus liberos, ſalutẽ ęgrotis, mortuis uitam, & iamiam damnandis paradiſum. Huic fidendum potius, quam alij cuiuis humano inuento, iuxta illud cõcilij Lugdunen. [f] memorabile fidelibus, *Non eſt tam de ſolicita quantumcunque inuentione fidendum, quam de inſtantia orationis humilis, et deuotæ ſperandum.* Quod tamen multi (proh dolor) parum curamus. De hoc eſt illud S. Bernardi [g] elogium, *Ex duobus vnum indubitanter ſperare debemus, vt dabit nobis ꝙ petimus, aut ꝙ nouit eſſe vtilius.*

Quartum Præludium

Conuenire quidem, vt ſciamus, quid 7
ſit oratio, ne carpamur, vt in ſimili carpit gloſſ. illa celebris. [h] *De notorio loquimur, et quid ſit notorium ignoramus*, non eſſe tamẽ eam definitu facilem. Tum quia diffinientium varietate res adeo confuſa eſt, & obſcurata, vt oporteat oculos diligenter aperire, quo inueniatur veritas, quoque illa omnes cõcilientur: Tum quia quidam linguę latinę callentiſſimus, ait, orare quidẽ omnibus latinis eſſe pro rogare: orationẽ autem pro rogatu minime, niſi Chriſtianis, quamuis ſtylus curię Romanę, (cui ſatis conſonat vulgaris ſermo Italus, Hiſpanus, & Gallus) oratorem, pro rogatore, paſſim accipiat: Tum quia ſunt quibus oratio videatur eſſe actus intellectus, & quibus videatur eſſe actus voluntatis, & quibus videatur eſſe vtriuſque, vt facile colligas ex variis eius deſcriptionibus, quas refert Alexander ille Halen. doctor irrefragabilis [i] & poſt eum Doctor angelicus [k] Guilielmus, [l] Gabriel [m] & alii Theologi alibi, & gloſſ. [n] Oſtien. [o] & alii canonum periti alibi. Tum quia verbum (oratio) aliter a Grammatico, aliter a Logico, aliter a Rhetore, aliter a Theologo, iuriſque peritis accipitur, vt de ſe patet, & pulchre declaratur a magno Abulenſe epiſcopo [p].

Quintum Præludium.

8 Quod mea ſententia, dicere oportet ad conciliandum omnes, diuerſa docentes, verba illa (orare, & oratio) tripliciter accipi in ſacris litteris, ſacriſq; canonibus, & legibus, nempe generaliſſime, generaliter, & ſpecialiter. Oratio enim generaliſſime ſumpta comprehẽdit omnem bonã actionem; vt ſingulariter docuit Richar. [q] qua in ſignificatione videtur aſſumi in illo Lu
9 cę. [r] *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* ita vt ſignificet, oportet ſemper bene agere, & nũquam male. Gloſſa enim eius ordinaria ſic habet: *Homo nunquam deſinit orare, niſi quando deſinit eſſe iuſtus*, & addit; *Semper orat, qui ſemper agit bona.* Oratio vero generaliter tantum ſumpta ſignificat omnem actum contemplandi, meditandi & laudandi Deum, aut ſuos Sanctos, aut alia ſua, quatenus ſua ſunt: gratiarum itẽ actiones & petitiones, quæ ipſi fiunt, iuxta illud Matthęi. [ſ] *Vigilate, & orate, vt nõ intretis in tentationem.* In quo illud verbũ, orate, non ſolum ſignificat petere, vel rogare, ſed etiam meditari, contemplari Deum, & ad eum pertinentia. Iuxta item illud; [t] *Aſcendit in montem ſolus orare.* In quo illud verbũ, orare, ſignificat, in Deo, & eius gloria maiori cum libertate meditari, & contemplari, vt ſingulariter exponit Innoc. iii. [u] Palam eſt enim Dominũ non aſcendiſſe in montem & ſeceſſiſſe a turbis ad petendum tantum aliquid, ſed etiam ad ea, quæ prędicta ſunt, facienda. Probatur idem, & fortius per illud. [x] *Phariſæus hæc orabat; qui tamen nil in eis petebat, ſolum enim gratias agebat, ob quadam ſibi collata beneficia, quæ narrabat.* Hoc modo etiã accipitur, cum dicitur; Ille, aut ille tanto tempore manſit orando. Hoc etiam modo videtur ſumi in illo Pauli [y] *Obſecro primum fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones.* ſecundum enim ſententiam S. Thom. ſuper eo [z] & Richar. verbũ illud (orationes) ſignificat acceſſionem ad Deum per cogitatum & affectum; ſic etiã ſumpſit Damaſcenus, cum dixit [a] orationem eſſe aſcenſum mentis in Deum. Oratio autem ſpecialiter ſumpta, eſt petitio Deo facta, ſecundum pleroſque omnes. [b] Poſteaquam hæc ſcripſimus, inueni S. Bonauenturam, [c] & S. Anton. [d] qui eum nõ citat, hos tres ſignificatus notaſſe; quãuis nõ probent eos, vt ſupra ſunt probati.

Secun-

a Ioan. 14. facit eiuſdem 15. & 16. Matt. 7. & 18. Mar. 11. Luc. 11. et 18. 1. Io. 5. & c. fin. 20. d.
b Mat. 15.
c In c. Importuna. de Pœnit. diſt. 1.
d Exo. 17. & c. fin. 36. diſt.
e Gloſ. ſing. in Clem. 1. de reliq. et vener. ſanctor. ſub fi.
f In c. Vbi periculũ. §. Quia vero. de elec. li. 6.
g In lib. Meditationum.
h In c. Manifeſta. 2. q. 1.
i In q. par. 83.
k 2. ſec. q. 83. ar. 3. & latius 4. d. 15. q. 4. ar. 1.
l In princ. Rhet. diui.
m In canone Miſſæ lect. 61.
n Glo. mag. elc. 2. de rel. et ve. San.
o In ſumma de pœnit. et remiſſ. §. Quis ſit effectus. verſ. eſt autem.
p In Mat. c. 6. q. 24.
q In 4. d. 15. ar. 4. q. 1. in vltimis verbis.
r cap. 18.
ſ Cap. 26.
t Mat 26. Mar. 14.
u In c. Niſi cum. 4. verſ. Ne putes. de renunc.
x Luc. 18.
y 1. Tim 2
z c. 2. in 1. lec. & 2. 2. q. 83. ar. fin. ad 2.
a lib. 3. c. 42. quẽ inter alios etiam Richar. 4. d. 15. ar. 2. refert.
b In locis prędictis
c in d. 15.
d 4. par. tit. 3. §. 1. c. 6. nu. 3

Digitized by Google

Secundum quorum nullum viſum fuit aliquando mihi hanc dictionem in hoc capitulo ſumi, nō quidem iuxta primum, quia nō eſt ei locus in omni actione bona. Nō iuxta ſecundum, quia non eſt etiam ei locus in omni actu contemplandi, & meditandi de Deo, vt infra tangetur. Non iuxta tertium, quia locus eſt ei in pronuntiatione omnium Pſalmorum, & Canticorū, in quorum aliquot nihil petitur, ſed tantū laudatur Deus, & gratiæ ipſi aguntur. Laudem autem aliam eſſe ab oratione, non ſolum aperte patet, ſed etiam efficaciter probatur per definitionem laudis, quā infrà tangemus.[a] & late alibi[b] probamus. Nunc autem rem altius perpendenti videtur prædictum verbum, oratio, tertio præfato modo in hoc capitulo ſumi. Tum 10
quia principaliter agit de orationibus ab Eccleſia ordinatis, in quarum aliquibus, et ſi solę laudes, uel solę gratiarum actiones Deo fiant, in principio tamen, medio, uel fine, ſemper aliquid ab eo petimus, ut palam ex eis conſtat, & recte annotauit Card. Caiet.[c] Tum quia laudes & gratiarum actiones ſunt pręambula quædam media, & præparamenta, quo petitiones noſtras attentiores, feruentiores, & efficaciores reddamus, & conſequenter ſunt partes earum proœmiales cōfirmatoriæ, aut confutatorię.

a 2.6.n.3. b In c. inter verba 11 q.3. & in c. Cūm miniſter, 23 q.5. n.17 c In ſūma verb. Horarū. verſ. Quoad. 3

Sextum Præludium.

Quod oratio pręfato tertio modo ſumpta (ut communiter in ſacris litteris, ſacriſque canonibus, & legibus ſumitur, & ut eam ſumpſit glorioſus ille Cyprianus Martyr, & doctor egregius in hoc capitulo (diffiniri poteſt, eſſe petitio Deo aperte, uel operte facta. Dixi (petitio) pro genere, quod omnis bona diffinitio requirit ut poſt Ariſtot.[d] Vlpian.[e] Bart.[f] & alios diximus alibi.[g] Nā verbum, petitio, genus, 11
ſiue generalior eſt, quam uerbum, oratio, præfato tertio modo accepta: cum omnis oratio ſit petitio, & non contra: omnis petitio ſit oratio ſpecialiter ſumpta. Petitio enim, quæ Regi, uel alij homini uiuo fit de re pręſertim, quam ipſe naturali ui pręſtare poteſt, nullatenus eſt oratio, eſt tamen petitio. Dixi, Deo, pro differentia, qua differt ab alijs petitionibus, quę aliis fiunt, quarum nulla, etiam ſi fiat Papę, dicitur oratio, ut ſpeciatim pręfatus Gulielmus[h] annotauit. Dixi, aperte uel operte facta. Tum quia nonnunquam fit expreſſe, & nonnunquam tacite, ut a ſororibus Lazari petita fuit ſanitas eius, per illa uerba: *Domine, ecce quem amas, infirmatur:* Vt[i] enim Auguſt. ibi ſentit, & declarat Tho.[k] tacite petierunt eius ſanitatem, licet nil de ea expreſſiſſent. Tum quia licet petitio, quam Angelis, & Sanctis Dei porrigimus, aperte tantum fiat illis, operte tamen fit Deo, quatenus porrigitur eis tanquam interceſſoribus id quod petitur ab eo impetraturis, & ita cū effectus eiuſmodi petitionis ſperetur ab eo, potius ſit ei quam ipſis, vt potior eſt medio finis.[l]

d 1. Top. c. 7. e In l. 1. ff. de Teſtā. f In dicta l. 1. & in l. 1. ff. de acquir: poſſeſſ. g In Rubr. de Probat. & de Pręben. h In Rheto. diui. col. 3. i Ioan. 11. k 2.2. q. 83. art. 17. l L. & ſi nō ſunt. §. Peruenimus. ff. de aut & arg. leg. & arg. c. Prodeſt. 28. q. 1.

Corollaria.

13 Ex quibus infero aliqua corollaria, quibus ea fiant luculentiora, & authorum circa illa elogia concilientur. Primum vero eſſe illud Auguſt.[m] *Oratio quædam petitio eſt,* & quod S. Tho. de hoc perſpicacius alijs in 4. lib. Sentent. loquutus eſt.[n] Secundo, orationem eſſe actum intellectus, non voluntatis, vt profunde probat S. Tho.[o] eo neruoſo argumento, quod ratio eſt pars intellectus[p] & petere, rogare, & impetrare, & ordinare, & loqui pertinent ad ipſam rationem; & conſtat ex pręfatis orationem eſſe petitionem, rogatum, & locutionem quandam mētalem aut verbalem vt & poſt S. Thom. declarauit Gabriel.[q]
14 Tertio, deſiderium petendi, impetrandiue aliquid a Deo: non eſſe orationem: vt idē S. Tho. vbi ſupra receptus ab omnibus aſtruxit: & palam fit ex eo, quod deſideriū eſt actus voluntatis, & oratio intellectus,[r] vt prædictum eſt, & ex eo; quod longe aliud eſt deſiderare, & aliud petere. Multa enim cupimus, vt faciant alii, quæ nolumus, vel non audemus, vel turpe ducimus petere, vt recte annotauit prædictus Epiſcopus Pariſienſis.[ſ] Quarto, quod illud gloſſæ ordinariæ:[t] *Oratio eſt deſiderium boni*, ſaluandum eſt per figuram Methonymiam, qua pro effectu ponitur cauſa; quia deſiderium boni, non eſt oratio, ſed cauſa
15 eius. Qua eadem figura dixit Auguſt. orationem eſſe purum affectum in Deum directum. Nō enim vir eruditiſſimus uoluit dicere, ipſum purum affectum eſſe proprie orationem, cum palam ſit illum eſſe actū uirtutis, ſpei, vel charitatis; orationem autem virtutis Religionis; ſed voluit dicere actum dirigendi, & ordinandi illum purum affectum in Deum eſſe orationem, accipiendo per Methonymiam, actum materialem directum, pro actu illum dirigente, vt S. Tho. declarat.[u] Quinto, illud Anſelmi relatū a S. Thoma vbi ſupra. *Oratio*
ea

m In libr. de ver. Dom. n diſt. 15. q. 4. o 2. ſec. q. 83. ar. 1. p Thom. 1. par. q. 79. art. 5. & dilucide tradimus in Man. Confeſſ. prælud. 3 nu. 2. q In canon. Miſſæ le. 61. col. 8. r S. Tho. d. q. 83. ar. 1. ſ Guiel vbi ſupra. t 1. ad Theſalon. 5. u In d. diſt. 15. q. 4. ar. 1. q. 1.

Digitized by Google

eſt aſcenſus mentis in Deum: non eſse intelligendum de oratione ſpecialiter, ſiue tertio modo accepta, ſed de oratione generaliter, ſecũdo modo ſumpta. Sexto per eãdem quoque figuram methonymiam, ſaluari debere illud Hugonis de S. Victore, *Oratio eſt deuotio quadam ex compunctione procedens*, declarando noluiſse dicere, ipſã deuotionem eſse orationem, ſed ſignificare, ꝙ deuotio, qua quis ſe deuouet Deo, ſperans opem ab eo, continet quandam petitionem tacitam illius, quam ſperat, opis, & adiutorij; quę eſt quædam operta petitio, & conſequenter oratio, & ita poſuiſſe cauſam, pro effectu, per methonymiam. Licet enim deuotio & oratio, ambæ ſint actus virtutis Religionis, longe tamen altera ab altera differt, quod facile colligas ex S. Thom. qui duas de illis diuerſas [a] quęſtiones ꝓponit, & multis articulis ornat. Septimo quod illa diffinitio 17 Neotericorum, [b] nempe, *Oratio eſt erectio mentis in Deum, cum ſtudio quippiam ab eo impetrandi* : non eſt ſatis perpenſa. Tum quia non conuenit orationi pure vocali, quod etiam ipſemet fatetur. Et per contẽta in pręſenti pręludio conſtat, orationem vocalem eſſe verã orationem. Tum quia ſubſtantia orationis non eſt ipſa erectio mentis in Deum, ſed petitio, quam mens ita erecta facit per præfata. Octauo quod 18 non eſt etiam ſatis ampla illa diffinitio Damaſceni: *Oratio eſt petitio decentium a Domino*. Non enim amplectitur petitionem indecentium, & malorum Deo factam; quam tamen eſſe orationem conuincit Aquinas, [c] cuius non videtur meminiſſe eius Commentator [d] negans abſolute vllam petitionem contrarie inordinatam, eſſe orationem. Nono, quod non abs re, vt 19 ſupra dictum eſt, oratio dicitur eſſe actus virtutis, quam Gręci λατρίαν, & Latini vocant Religionem, quæ inclinat & iuuat ad ſuſpiciendum, & venerãdum Deum, Opt. Max. vti principium, & fontem vltimum, & portum, in quem tẽdimus, & in quo requiem ſperamus, vt colligitur ex S. Tho. cõmuniter recepto. [e] Per orationẽ enim petentes egeſtati noſtræ opem, & ſuppetias, honoramus eum, qua parte nos ſubijcimus ei, agnoſcendo eum totius noſtri boni fontem, & auctorem, vt ex eodem S. Thom. colligitur, [f] & graphice inſinuauit Boethius ille Seuerinus [g] illo carmine:

Tu requies æterna pijs: te cernere finis,
Principiũ, vector, dux, ſemita, terminus idẽ.

vt qui alto corde, nouerat eũ eſſe Α, & Ω, principium, & finem. [h] Decimo ꝙ Deus ſolus ſit orandus, ad effectum vt det, aut efficiat id quod oratur. Tum quia oratio vt prædicitur, & probat S. Tho. recept. [i] eſt actus latriæ, & religionis, quæ ſoli Deo debetur, iuxta illud; *Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Tum quia principaliter ſola gratia gratum faciens, & beatitudo ſunt petendæ, quas ſolus Deus pręſtat, iuxta illud [k] *Gratiam & gloriã dabit Dominus*. Quamuis ad effectum, vt oratus intercedat ad Deum, & impetret ab eo quod oratur, etiam Angeli, & ſancti vtiliter orantur, iuxta illud [l] *Voca, ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorũ conuertere.* Quę omnia cõfirmat vſus ille iam inde ab Apoſtolis receptiſſimus Eccleſiæ orantis ad Deum, per(Miſerere nobis) ad Angelos autẽ & ſanctos per(ora) vel(intercede pro nobis) & grauiſſime definiuit ſacroſanctũ Conciliũ Tridentinũ [m] in hæc verba: *Epiſcopi, & quibus eſt munus docendi fideles, diligenter inſtruant, docentes eos, ſanctos vna cũ Chriſto regnãtes, orationes ſuas pro hominibus Deo offerre, bonũ atque vtile eſſe ſuppliciter eos inuocare, & ob beneficia impetranda a Deo per filiũ eius Ieſum Chriſtũ D. N. qui ſolus noſter redẽptor, et ſaluator eſt, ad eorũ orationes, opẽ, auxiliumq́; cõfugere. Illos vero, qui negãt ſanctos æterna felicitate in cælo fruẽtes, inuocãdos eſſe, aut qui aſſerunt vel illos pro hominibus nõ orare, vel eorũ, vt pro nobis etiam ſingulis orẽt inuocationẽ eſſe idololatriã, vel pugnare cũ verbo Dei, aduerſarique honori vnius mediatoris Dei et hominũ Ieſu Chriſti, vel ſtultũ eſſe in cælo regnantibus, voce, vel mẽte ſupplicare, impie ſentire.* Ex quibus colligas primo sãctos ꝓ nobis orare. Secũdo nos vtiliter eos inuocare in noſtros ad Deũ interceſſores. Tertio sãcte nos ad eorũ opẽ cõnfugere. Quarto nil per hoc dignitati Chriſti detrahi. Quinto hæreticũ eſſe, cõtrarium aſſerere.

Vndecimo infero, ꝙ nec exiſtẽs in purgatorio, neque viui, quamlibet ſancti, ſunt orãdi ſecundũ S. Tho. [n] & Richar. quia vt ille ait, per orationẽ principaliter petitur beatitudo, quam illi nondum habent, & non debet peti ab aliquo id, quo ipſe caret. Quę ratio licet nõ omnino cõcludat, quia multa petimus a multis, quę ipſi non habent, nõ quidẽ vt ea ipſi pręſtent, ſed vt ab alijs impetrent; concluſio tamẽ tenenda eſt. Quia licet exiſtẽtes in purgatorio ſint maiores nobis, qua parte de ſua beatitudine ſunt certi, ſunt tamen minores qua parte ſunt in ſtatu pœnali, & non in ſtatu orãdi pro alijs, ſed vt oretur pro illis: & quia noſtras orationes minime cognoſcunt. A uiuis autem petimus non orãdo,

ſed

a 2. ſec. q. 83. vbi de oratione, & q. 82. vbi de deuotione cuius diffinitionem et tres caſus vnde oritur ponuntur infra cap. 20. erote. 16.

b In lib. de modo orãdi.

c In 4. diſt. 15. q. 4. ar. 1. q. 2.

d 2. ſec. q. 83. art. 4.

e In dicta q. 83. art. 4.

f vbi ſupra

g Metro 9. lib. 3. de conſolatione philoſ.

h Apocal. cap. 1.

i 2. 2. ſec. q. 83. ar. 3.

k Pſal. 83.

l Iob. 5.

m Seſſ. 25. in decret. de inuocat. sãcto.

n 2. ſec. q. 83. ar. 4. ad 3. & ar. 11. ad 3. & 14. diſt 15. q. 4. ar. 5. q. 2.

Digitized by Google

ſed verbo, vel ſcripto,& rogando, vt pro nobis orent, iuxta S.Thom. [a] & Abulenſem [b] communiter receptos. Ratio autẽ, cur rogatio ad ſanctos mortuos, dicatur oratio,non autem facta ad ſanctos viuos, non eſt redditu facilis; Tum quia illa S. Thomæ,quod illi ſunt beati,hi autem minime, non videtur efficax, eo quod ante Chriſtum paſſum poterant orari exiſtentes in limbo Patrum, qui nondum erant beati per illud Iob. [c] Tum quia nec illa, quod illi ſint in patria, hi vero in via, ſatisfacit, quia patres qui erant in limbo, non erant in patria. Tum quia qua ratione rogatio ad ſanctum, vt oret Deum pro beatitudine rogantis, videtur eſſe facta Deo,ſaltem tacite & operte:eadem rogatio facta viuo iuſto pro beatitudine, videtur tacite facta Deo; niſi hoc ideo negemus,quod viuus non eſt certus de ſua beatitudine, mortuus autem ſic; etiam ſi eſſet in Patrum Limbo, qui per reuelationem ſpecialem, propter eorum magnam ſanctitatem, ſibi factam; poterant orationes viuentium ad ſe actas noſſe.

Nec obſtat,quod etiam,qui purgantur, ſunt certi de ſua beatitudine, quia ſunt in ſtatu pœnali, & extra ſtatum merendi, & impetrandi, vt prædictum eſt.

Duodecimo infertur, quod ſoli Angeli 23
& homines poſſunt orare. Tum quia nec inanima,nec bruta,rationis expertia,poſſunt agere actum rationis, qualem ſupra diximus eſſe orationem. Tum quia nulla illarum (quæ ſunt immenſæ,coęquales,& æternę) ſummæ Trinitatis perſonarum poteſt adire ſuperiorem, quod oratio requirit,ſecundum omnes.Non obeſt,quod Regius Pſaltes per illud, [d] *Pullis coruorum inuocantibus eum*, ſignificet pullos coruorum orare Deum:quia vt ait S.Tho. [e] non 24
dicuntur inuocare, quia orant, ſed quia naturaliter cupiunt. bonitatem diuinam modo ſibi apto participare, & participãt, aut ſecundum Caiet. [f] roris alimenta ſuſcipiendo. Non item obſtat, quod Chriſtus verus Deus, & vera ſecunda perſona Trinitatis orabat,& orat, [g] quia ipſe erat, & eſt verus θεάνθρωπος Deus & homo, & in quantum homo,orat,& orabat, non in quantum Deus, vt poſt alios declarat S. Tho. [h] qui [i] ait, ideo non dicere nos illi tanquam homini, *ora pro nobis*, ſed tanquam Deo, *miſerere nobis*, vt Neſtorij, & Arrij errorem vitemus, quamuis abſque vllo errore poſſemus eũ orare;vt in quantum homo pro nobis oraret. De cacodæmone autem dicit Abulenſis, [k] nunquam

a ubi ſupra. b Matth.6. q.26.& 28. c Iob.5. d Pſ.146. e In d. q.83.ar.10. f in eodem pſal.146. g 1.Ioã.2. h 3.par.q.21.art.1. i In 4.diſt.15.q.4.ar.6.q.2. k Matth.6.

25 quidem illum orare, ſed poſſe. Cuius argumenta concludunt quidem, eum nunquam bene orare,nec poſſe id bene facere, ſed non quod non male oret, neque quod id facere nequeat. Et de exiſtente in purgatorio, ait, nunquam orare, quia eius oratio non poteſt eſſe meritoria, neque ſatisfactoria,quia eſt,vt diximus, extra ſtatum merendi, imo & ſatisfaciendi, niſi eo modo ſibi iam determinato,& pœnam ſibi decretam patiendo: & S. Tho. quem ille non refert, ait, [l] quod miracula
26 quæ Deus per S.Paſchaſium, exiſtentem in purgatorio fecit, vt colligitur ex D. Gregorio, [m] non fecit ſua oratione, ſed orantium fide. Pro doctrina tamen Abulenſis,de exiſtentibus in purgatorio,quod non orent, eſt communis opinio à Diuo Tho. [n] S.Antonin. [o] & aliis [p] communiter recepta.

Decimotertio infertur, nos non debere orare,neque opera bona facere pro animabus in purgatorio exiſtentibus, eo fine,vt ipſæ, quandiu ſunt in eo, orent pro nobis,ſed ſic eo, vt ab eo liberatę,& in ſupremi illius cœleſtis ſolii throno locatæ,
27 id faciant. Quamuis vir quidam, ac doctori Illuſt.& pręcipuę apud me obſeruantiæ,ac non minus pius, quam doctus, vti ex eius operibus,& vita liquet, contrariũ huic corollario ſentiat in quodam opere [q] paſtoribus vtiliſſimo Hiſpano idiomate nuper ab eo compoſito, nullum in id textum,rationem, vel auctorem, licet reperiatur,allegando.

28 Decimoquarto infertur, quod triplex eſt oratio, [r] mentalis tantum, verbalis & ſcripta tantum,& mixta. Siquidem quandoque oramus ſola mente, nulla exprimendo verba, aliquando ſolis verbis, nil animo concipiendo,neque quid dicamus cogitando: nonnunquam utroque modo exprimendo, uel ſcribendo cogitata,& in id quod dicimus, uel ſcribimus, mentis aciem intendendo.

29 Decimoquinto, quod orationum alia eſt bona, alia mala. quędam enim oratio eſt peccatum, iuxta illud Pſalmographi [s] *oratio eius fiat in peccatum*. Quod neruoſa ratione comprobat B. Thom. [t] & facit illud Malachiæ, [u] per S. Hieronymum & Gregorium [x] citatum: *Maledicam maledictionibus veſtris*. Vnde ſubinfertur, dictum illud Abulenſis, [y] *Dæmones etſi poſſint, nunquam orant*. intelligendum eſſe, ut ſupra dictum fuit.

Decimoſexto, id quod aiũt Caſſiod. & Archid. [z] puta petitionẽ eius,qui poſtulat

l In 4.diſt.15.q.4.ar.5.q.2.ad 3. m In dialog. n 2.ſec.q.83.ar 4.ad 3.& ar.11.ad 3.& 14.diſt.15.q.4.ar.5.q.2. o 4.par.tit.15.c.8.§.2.ſub fi. p Syluest. in verbo. oratio. q.2.& 3.& Caiet. in d.ar.11. q Io. Bern. à Lugo in li. Auiſo de Curas. cap.35. pag.5. r Bonauet. in 4.diſt.45. s Pſ.108. t In 4.diſt.15.q.4.ar.1 q.2.& ar.7.& 2.ſec.q.83.art.15. u Cap.2. x c. maledicam.& c. multi.ſub fi.1.q.1. y Matth.6.q.27. z In c. preſbyteros 95.diſt.

Digitized by Google

a Deo indecentia, non eſſe orationẽ, quin potius eſſe ſecundum Caiet.[a] execrationem, non eſſe verum, aut ſaltem intelligi debere, ſumendo verbum, *Oratio*, ſtricte pro ſola bona oratione.

[a 2.2.q.83 art.4.]

30 Decimoſeptimo, orationum aliam eſſe publicam, aut communem, aliam priuatã, vel ſingularem. Publica eſt, quæ fit nomine Eccleſiæ ꝑ illius miniſtros pro populo, iuxta gloſſ. recept.[b] & prædictũ S. Tho.[c] Cui ſuffragans ex hoc infert Caiet. orationem publicam neceſſario debere eſſe vocalem. Priuata, propria & particularis eſt, quam quis nomine ſuo, aut alieno non tãmen vt miniſter Eccleſię facit.

[b Glo. magnã clem. 1. de reli. & vene.] *[c 2.2.q.83 art.2.]*

31 Decimooctauo, quod quatuor illę partes in quas B. Paulus[d] diuidit orationem puta, obſecratio, oratio, poſtulatio, & gratiarum actio non ſunt partes ſubiectiuę, ſiue ſpecies eius, tãquam generis; neque enim vnaquęque earum perſe ſumpta eſt petitio, & per conſequens neque oratio, prout hic ſumitur; ſed ſunt partes integrales orationis. Hac ſiquidẽ ſcriptura a Caſſiano[e], & variis priſcis, & neotericis diuerſimode declarata[f] S. Paulus nos docuit, quatuor pręcipuas partes, ex quibus oratio conſtat iuxta B. Tho.[g] ſi ſatis perpendatur, dum ait, ad orationem tria requiri: quorum ſecundum diuidit in duo. Primum, quod homo accedat ad Deum; id eſt defigat oculos mẽtis in eum, quod ſignificat B. Paulus verbo, *Orationes*. Secundum ratio impetrandi, quę ex parte Dei eſt eius ſanctitas, ſignificata verbo, *Obſecrationes*, & ex parte noſtra, recognitio beneficiorum receptorum, inſinuata verbo, *Gratiarum actiones*. Tertium petitio aperta, vel operta ſignificata verbo, *Poſtulationes*. Pro quarum exẽplo proponit idem S. Thom. illam ſummę Trinitatis omnibus numeris abſolutam orationem, ſiue collectam. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui dediſti nobis famulis tuis, in confeſſione veræ fidei, æternæ Trinitatis gloriã* 32 *agnoſcere, & in potẽtia Maieſtatis adorare vnitatem, quæſumus, vt eiuſdem fidei firmitate, ab omnibus ſemper muniamur aduerſis. Per D. N. Ieſum Chriſtum.* In hac enim oratione primum approximamus Deo, cogitationem noſtram in eum iaciendo, eique dicendo. *Omnipotens ſempiterne Deus.* Secundo, commemoramus cauſam impetrãdi poſtulata ex parte noſtra, agendo ei gratias beneficiorum receptorum, dicendo, *Qui dediſti*, &c. Tertio obſecramus eum dicendo, *Quæſumus, vt eiuſdem*, &c. Quarto adducimus cauſam obtinendi poſtulata, ex parte diuina, dicendo, *Per Dominum*, &c.

[d 1. ad Tim. cap. 1.] *[e In coll. pat. coll. 9. c. 11. & 4. ſeq.]* *[f Super illo Pauli. 2. ad Timo. cap. 1.]* *[g 2.2.q.83 art. 17.]*

33 Decimonono, ex proxime dictis poſſe quem colligere praxim in orando Deum a nobis ſeruandam: in primis quidem, vt oculos in eum coniiciamus, contẽplando ſuam potentiam, ſapientiam, bonitatem & miſericordiam infinitam, earum ve aliquam, quæ magis petitioni noſtræ congruat. Deinde, vt oculis in eum defixis gratias ei agamus pro beneficiis, quæ nobis communia cum aliis confert, puta creationis, & Redemptionis, aut propriis, puta ſalutis, ſcientię, honoris, aliorumve bonorum ſpiritualium, corporalium, aut fortunę nobis ſpecialiter pręſtitis. Actiſque gratiis, poſtulemus optatata & protinus ei dicamus, vt ſui amore, aut ſacratiſſimę Incarnationis Chriſti Ieſu, aut benedictę ſuæ matris, aut aliquorum Angelorum, vel ſanctorum id pręſtet. Quod cuilibet Chriſtiano ſcitu dignum foret, & familiare eſſe perdeceret. Qua vero ratione ſupradicta de definitione, diuiſione, vtilitate, neceſſitate, & eminentia orationis conciliari poſſint iis quę poſt me eruditiſſimus, idemque piiſſimus Frater Ludouicus a Granata omniũ, qui ſua ætate in Hiſpaniis concionati ſunt, aut primus, aut certe cum primis mea ſententia cenſendus, & alii qui de oratione erudite ſimul & pie conſcripſerunt, dicam in principio cap. 21. quod multis de oratione miſcellaneis refertum nunc ſumus additurі.

Cap. II. continens textum, & ſex concluſiones.

1 *Textus huius capituli reſtitutus.*
1 *Præfatio Miſſæ inuentum antiquum, & quotuplex.*
2 *Orandum attente, & modeſte.*
3 *Orandum voce, & corpore modeſtis, & verecunde, &c.*
4 *Hebdomadarius ſic incipiens horas peccat.*
5 *Miſſæ magis quam horis attendendum.*
6 *Oraturus Deum reputet, quanta cura Regem rogaret.*
7 *Orans corpore fracto, & incõpoſito, an & quando peccat.*
8 *Actu eodem, quia nequit eſſe bonus & malus, non poteſt quis bene & male mereri.*

Collecturus notabilia præmitto, capitulum hoc eſſe particulam vnam ſermonis ſexti glorioſiſſimi doctoris, fortiſſimique martyris S. Cypriani, poſt

omnes ſeptem petitiones orationis Dominicę, ſcriptam. Deinde, contextum eius vitiatum videri fuiſſe a librariis & excuſoribus Decreti, qui pro *Omnis*, ſcripſerũt *Homines*, quod me amanter admonuit eruditiſſimus, idemque rerum antiquarum obſeruantiſſimus, ſacræ Theoſophiæ doctor Ioan. Baptiſta Cardona Illuſtri genere prognatus; cum tamen id longe antea totum orbem pręſertim Gallicum admonuiſſent opera ipſa Cypriani, quæ prodierunt correcta, etiam antequam Griphius Lugduni, anno 1537. ea excuderet. Admonuit etiam quædam, quibus confirmatur id, quod ex hoc cap. colligitur, partem ſcilicet illam Miſſæ, quæ vulgo hodie, Pręfatio, vocatur, non a paucis annis, vt quidam impii nouatores mentiuntur, ſed iam inde ab ætate Cypriani eodem nomine fuiſſe appellatam, & quod illa verba, *Surſum corda.* &, *Habemus ad Dominum.* a tempore Apoſtolorum in vſu Eccleſię eſſe cœpiſſe, colligitur tum ex Clemente [a]; tum ex Miſſa Diui Iacobi, qua Gręci vtuntur; quorum etiam meminerunt D. Chriſt. [b] & Auguſt. [c] Omiſſis autem aliis, quæ prædictꝰ Doctor admonet, & ãtea tradidit Guilelmus Durand. [d] addo, decem eſſe Miſſę Præfationes, quarum nouem exprimit Gelas. [e] & decimam quę eſt Virginis matris, quã cõcilium Vrbani [f] addidit. Quas omnes ſolas nuper iuſſit inſeri ſuo miſſali ſœlec. Pius V. excluſis aliis, quę iam nimię, & in eis aliquot non ſatis probatæ, in alia miſſalia irrepſerant.

a lib. 8. Cõſti. Apoſ. c. 19.
b Homi. de Euchariſ. & in 2. Corint. c. 16.
c In c. 13. de bono perſeue. Tom. 7.
d In 4. lib. Ratio. diuino. offi. c. 33. vbi hoc cap. citat.
e In c. Inuenimus. de cõſecrat. diſt. 1.
f c. ſancto-rũ. 70. d.

Cyprianus.

QVando autem ſtamus ad orationem, fratres dilectiſſimi, inuigilare, & incũbere ad preces toto corde debemus. cogitatio carnalis omnis, & ſæcularis abſcedat, neque quidquã tũc animus aliud, quã id ſolum cogitet, quod precatur. Ideo & ſacerdos ante orationẽ præfatione præmiſſa, parat fratrũ mentes dicendo, Surſum corda, ut dũ reſpondeat plebs, Habemus ad Dominũ, admoneatur, nihil ſe aliud, quam Dominũ cogitare debere. Claudatur contra aduerſariũ pectus, et ſoli Deo pateat; nec ad ſe hoſtẽ Dei tempore orationis venire patiatur.

Noto ſecundo, intentionem principalem Cypr. in hoc cap. fuiſſe, nos docere attente orandum eſſe, & exhortari ut id agamus. Quod ipſum vbi ſupra his elegãtibus verbis protinus facit. *Quæ autẽ ſegnitia eſt alienari, et capi ineptis cogitationibus, et profanis, quum Dominum deprecaris, quaſi ſit aliud, quod magis debeas cogitare, quam, quod cum Deo loquaris?* Id ipſum & his non minus dolatis, & elegantibus, e veſtigio repetit, ſcilicet. *Quomodo te audiri poſtulas, cũ te ipſum non audias: vis eſſe Deum memorem tui, cum rogas, cum tu ipſe memor tui non ſis?* Idem, & aliis verbis longe ante in dicto ſermone [g] ſic ait, *Sit autem orantib. ſermo et precatio cum diſciplina, quietem continens et pudorem. Cogitemus nos ſub conſpectu Dei ſta-*
3 *re: placendũ eſt diuinis oculis et habitu corporis, et modo vocis. Nam, ut impudentis eſt clamoribus ſtrepere, ita congruit verecundo modeſtis precibus orare.* Hoc ipſum & paulo inferius efficit dum ait [h], *Quando in vnum cum fratribus conuenimus, et ſacrificia diuina cum Dei ſacerdote celebramus, verecundiæ, et diſciplinæ memores eſſe debemus, non paſſim ventilare preces noſtras incondítis vocib. nec petitionem commendandam modeſte Deo tumultuoſa loquacitate iactare.* Ex quib. omnib. infero primo, peccare hebdomadarium, ſiue
4 illum, cui eſt cura incipiendi horas intra, vel extra chorum, qui tamquam præmonens ad ea elata, & immodeſta voce, incipit, *Pater noſter?* quaſi minitans, aut ringens, ridẽs, iocans, aut vanis indulgens. Incipit, inquam etiam interdum extra chorum iens ad eum, vbi pronunciandæ ſunt horę, quo pauxillum temporis forte ad vana lucrifaciat, edens vt cecinit Poeta, ſine mente ſonum. Quę omnia fieri vidi, non ſine omnium id agentium commiſeratione, & piorum dolore, optantium, vt horas exorſurus prius iuxta mentem B. Cypriani cõferret ſe ad ſuam ſedẽ, comitatꝰ timore, & amore diuino, vtẽs inceſſu mediocri, nec nimis citato, nec nimis tardo; & illinc oculis mẽtis in Deum, & corporis in crucifixum ſuper pulpito, aut alio in loco poſitum intentis inciperet, *Pater noſter.* & protinus, *Deus in adiutoriũ*, cũ ea modeſtia, & pauſa, qua videat fratribus inchoare illas, nõ ſolũ lingua, ſed etiã mẽte.

Secundo infero, peccare etiam eos, qui (quod quotidianum eſt) horis admiſcent iocos, riſus, cachinnos, aut impertinentia negocia, pręſertim in choro, ſcandalizando cęteros, & alienando eorum mentes, a cogitatu diuinorum & ſpiritualium. licet nonnulli adeo cęcutiant, vt honeſte id affabilitatis, & ciuilitatis eſſe iudicent, exiſtimantes affabilitatem, & ciuilitatem vllam eſſe honeſtam, quę Chriſtianiſmo ſit contraria, ignorantiamque ſuam prodentes, qua ignorant id in diuerſis prohibitum eſſe conciliis [i].

Tertio infero, etiã peccare illos, quos vidi orare in choro turpiter, & indecore

g In eod. ſermo. pag. 2.
h In eadẽ pag. 2.
i Scilicet. viennen. quod habetur in cle. 1. de celeb. miſſar. & in alio quod habetur in ſtatutis gallicanis in tit. Quomodo diuinũ officiũ in eccl. celeb. ſit.

Digitized by Google

core diſpoſitis pedibus, & brachiis, oculis errantibus, & capite modo huc, modo illuc circumacto, tanto cum impetu, & clara voce non ſecus, ac ſi cum Deo, vel ſanctis ringere vellent. Quando autem id ſit mortiferum, aut veniale peccatũ dicetur infra.[a]

a In 10. c.

Quarto infero Cardinalem illum doctiſſimum Ioannem a Turrecrem. nõ debuiſſe mutare principium huius capituli quod communiter eſt Quando &c. in *Cum autem*, Quandoquidem prototypa emendatiora, & a recognitore non vulgari emẽdata, concordant cum lectione vulgata.

Quinto infero, non ſatis recte dixiſſe prædictum Cardina. ſcopum, & ſummam huius capituli, eſſe dicere, quod ſi in cæteris orationibus magnopere attenti eſſe debemus; magis tamen dum celebramus, vel audimus miſſam. Sanctus namque Ciprianus [b] non loquitur particulariter magis de attentione ſeruanda, in dicenda vel audienda miſſa, quam in alia oratione: licet ore pleno fatear, quod quemadmodũ tremendum illud Miſſę myſterium præcellit aliis aliorum horarum, & officiorum, ita decens foret, attentionem illius vincere aliam aliarum: eſto foret iis ſuffi ciens. Itaque vt ex ſtatutis eccl. Gal. & præfato ſermone Diui Cypriani, ac aliis Neotericis colligitur, quiſquis orando mentis luce aciem in Deo defigere volet, conſideret, quanta cura ſe componeret, ſi Imperatori, aut regi loqui deberet, ne quid in corporis habitu, aut verbis appareret, quod oculos ſuæ Maieſtatis offenderet, licet id non ſit amplius, quam hominem homini, & mortalem mortali loqui. Et hoc conſiderando repetet quanta ſolicitudine deceat, compoſitum eſſe eum, qui profectur⁹ eſt ad thronum, & ſedem Diuinæ Maieſtatis, coram qua etiam poteſtates Angelicæ cõtremiſcunt, nequid ſit in eo, quod oculos diuinos offendat. Non audemus loqui Regi, niſi deflexis in terram genibus, Deo vero audemus loqui erecti; non dico corpore, ſed elati arrogantia, & philautia. Veremur alloqui Regem abſque veſtimento mundo, & niſi pexis capillis, facie lota, & forte ſuffita odore, ne eum offendat aliquis fœtor. Veremur autem alloqui Deũ, conſcientia contaminata. Multis Principibus huius ſæculi locuturis, prĉcellentia illa humana tantum pudorem ingerit vt eis, & vocem, & memoriam adimat; & nos vociferando, & velut aliud quippiam agẽdo alloquimur Deum noſtrũ. Clamamus ad Deum, exaudi Domine orationẽ meã, & clamor meus ad te veniat; & non audimus id quod dicimus: & quod peius eſt, ſumus, qui dum lingua oramus, oculis petulcis, & errantibus vagamur, animi ſordibus abuoluti. Reliqua attentionem concernentia ſigillatim infra [c] deſcribentur. Id tamen ſolum nos hic admonendos eſſe arbitramur, quod prædicta elogia Cypriani in confirmationem huius capituli adducta,

b In priore tom. ſer. 6 de orat. Dom. pag 18. qui ad verbũ repetitur altero tomo.

c cap. 13.

7 neruoſe probare videntur; toties nos ſaltem venialiter peccare, quoties habitu corporis, & membrorum, fracto & incompoſito Deum oramus. Quod (proh dolor) frequentiſſime multi priuatim recitan-
5 do facimus, & conſequenter perdimus fructum meritorium, & ſatisfactorium ea-
8 rum horarum, quas ſic recitamus; quia per peccatum veniale nil bene mereri poſſumus, cum per illud male mereamur, & vno, & eodem actu (quia non poteſt eſſe ſimul bonus & malus, etiam diuerſo reſpectu) bene & male mereri nequimus, iuxta reſoluta in Manuali confeſſ. [d] & infra dicenda [e]. Quæ tamen admonitio videtur reſtringẽda ad illã fracturam & incompoſitionem corporis, quę eſt cauſa, ne orationi, quantum ad eius bonitatem oportet, attendatur; aut certe alicui ſcandalo eſt,
6 ſaltem veniali per infra [f] dicenda.

d Prælud. 7 nu. 22.

e c. 3. num. 43. & c. 6. nu. 34.

f c. 4. nu. 14.

Cap. III. De hora orandi, tangit 78. concluſiones.

1. *Orandum aliquo tempore, & quo olim, & quo nunc.*
2. *Trinitas trina trium horarũ oratione fuit præſignata.*
3. *Martino pro requie et incude fuit oratio.* *Authorem ſuæ tepidæ orationis pudet.*
5. *Orandi tempus certum nullo iure diuino præfixum.*
6. *Orandum ſemper in quo ſenſu.*
7. *Orat ſemper qui bene ſemper agit, vt ſemper petit, qui bene ſemper ſeruit.*
8. *Orare tenemur oẽs, et petere vt ſaluemur.*
9. *Orationis quæ omiſſio iure diuino mortifera.*
10. *Mendicatio quæ, et quando præcepta.*
11. *Orare non tenetur quis eo ſolo, quod ſit in ſtatu peccati mortalis. et 14.*
12. *Pænitendum non eſt, quoties quis in ſtatu peccati mortalis eſt.*
13. *Orare pro proximo quãdo neceſſariũ. et 16.*
16. *Orare quando quis incipere debeat.*
18. *Miſſam omnis Chriſtian⁹ omni feſto audire debet.*
21. *Orare aliqua debent interdum aliqui layci, quæ non debent aliqui clerici.*

Digitized by Google

20 *Oratio* Dominica, *& Angelica omnibus ediſcenda.*
20 *Patrini, & patres male negligunt docere iſta.*
22 *Horæ ſtatis horis dicendæ. & ſeq.*
24 *Oratio pro multis diebus vota, quæ non dici poteſt.*
25 *Pænitentia iniuncta vt ante Miſſam dicatur quæ poſt eam dici poteſt.*
26 *Horæ quæ, quot, & cur ſic dictæ.. & ſeq.*
30 *Horæ quater noctu, & ter diu dici ſolitæ.*
30 *Horæ nocturnorum a laudibus diſtinctæ.*
31 *Horis nocturnis quæ hora debita.*
32 *Orantes bene ſaltem mediocriter imitandi. & ſeq.*
34 *Dies varie ſumitur, & vt quoad horas.*
35 *Dies & nox artificialis 12. horas in 12. partes æquales diuiſas habent.*
37 *Romana vt ab exteris differāt. Horologia.*
38 *Hora 1.2.&c. vt incipiunt.*
39 *Horæ ſtatæ horis dicendis quæ.*
41 *Veſperæ Quadrageſimæ quæ ante cœnam dicendæ.*
43 *Miſſa ſabbati Sancti quando olim, & quando nunc dicenda.*
45 *Hora etiam priuatim ſtata hora dicenda.*
46 *Horæ præuentio quæ prouidentia. et ſeq.*
49 *Horas comites itineris vt libenter audiēt.*
49 *Oratio venialiter mala parum vtilis.*
49 *Peccatū et meritum ſimul nihil poteſt eſſe.*
50 *Horæ ob ludos quæ iuſte mutantur.*
51 *Horas non licet mutare ob interdictum.*
52 *Miſſa maior ſub interdicto ſic dicenda.*
53 *Horæ dicendæ in horis ſtatis, licet nullus exterus ei ſit interfuturus.*
54 *Horā præuenire vt moliter dormies, et otieris, vt peccatum.*
55 *Horas extra horas ſtatas iuſta de cauſa bene dici.*
56 *Horas cum paruo temporis ad ſtudendum damno ſic dicet ſtudioſus.*
57 *Horas dicendi veſpera priuilegium quid prodeſt.*
58 *Horas dicere extra ſtatas peccatum veniale. et ſeq.*
60 *Dies ad horas dicendas quando incipit, et deſinit.*
61 *Horas veſpera vſque ad primam tantum dici.*
62 *Peccatum mortale an cōtra legem, et veniale præter.*
63 *Horas qui prælatus non curat dici horis ſtatis lethaliter peccatum.*
46 *Horā matutinam a laudibus diuidi poſſe.*
64 Te Deum *matutinæ, & non laudum eſſe partem.*
64 *Pater noſter ante laudes quomodo dicendum.*
65 *Horas præpoſterare ex cauſa nullum peccatum. et ſeq.*
70 *Miſſam ante primā dicere an mortale.*
71 *Hora priuatim, an publice dicatur, vt hic. differt.*
72 *Hora de vna hora in aliam quando mutanda.*
73 *Beneficium an detur carenti qualitate requiſita.*
47 *Hora mutata nō ſemper quoad omnia mutatur.*
75 *Præſcriptio non extenditur ad ſimilia.*
76 *Hora ſtata ſiue debita, recitādæ aliqua latitudo ineſt. et ſeq.*
78 *Hora debita lapſus non nocet, quantum lapſus diei.*

1 Tertio noto ex primo verbo textus,
Quando, aliquo tempore orandum
eſſe. Dicens enim *Quando autem ſtamur ad
orationem.* ſignificat nos aliquo tempore
ei vacare debere. Circa quod dico primo,
ipſummet B. Cyprianū in eodem ſormone paulo inferius [a] dicere, quod in veteri
teſtamento orabant tribus horis, puta,
2 Tertia, Sexta, & Nona, quo typice ſignificaretur ſumma illa Trinitas, quæ in nouo
omnibus manifeſtari debebat. Cum enim
tribus horis numero ternario a ſe diuiſis,
tertia, ſexta, & nona orabatur, non obſcure ſignificabatur eſſe trinum & vnū Deū,
qui orabatur, vt ipſe ſingulariter ponderat. Porro hę tres horæ, tertia, ſexta, &
nona, videntur eſſe eędem, quibus ſcriptura ait Danielem [b] ſolitum orare, Dauid
vero ſepties in die orabat, dicit enim [c],
Septies in die laudem dixit tibi. Sanctus autem Iacobus minor orando cēties in die,
& toties in nocte genua flectebat coram
3 Domino. De beato quoque Martino legitur [d], Quod inuictum ab oratione ſpiritum non relaxabat; & quidem fertur ipſe
animum aliis negotiis grauatum ea relaxaſſe ſic, vt faber ferrarius vno malei ictu
incudem feriendo ſeſe refocillat. De Abbate Arſenio legitur [e], quod ſabbatis orabat brachiis expanſis ab ocaſu ſolis vſque
ad mane dominicum, quo ſol oriens ſuis
radiis vultum eius illuſtraret. De Abbate
item Biſario [f], quod ſexdecim dies orauit
4 in ſuo cubiculo rectus, & brachiis extenſis. Quæ geſta cum aliquot tepidiores
memoria repetimus; & hinc perpendimus eos fuiſſe homines, ac ipſi ſumus; &
quod ipſi ſicut illi ſaluari deſideramus & ſperamus; quodque ab eodem
Deo, a quo & ipſi, creati ſumus & redempti, & iuuamur; quin etiam nōnulli ad ſub
limem

a *pag. 20.*
b *cap. 6.*
c *Pſ. 118.*
d *Ant. in 2 par. hiſtor tit. 10. c. 11. §. 2 & elegantius ante ipſū Sulpitius in vita Martini pag. maioris formæ 9. & de trāſitu eius pag. 1.*
e *In 2. par. lib. 9. vit. Patrū. de eo quod ſine interruptione orabat.*
f *ibidem.*

Digitized by Google

limem ordinem Sacerdotii,doctoratus,& religionis ſumus promoti,ad quæ non omnes illi, aliique eis ſimiles promoti erant; illinc vero animaduertimus raro vel nunquam nos ita nos nobis ſubiicere,vt mentes totas habeamus in Deum intentas,modo dico ſaltem illo tempore, quo pronunciamus,canimus horas canonicas, vel ſacrificamus. Quid de noſtra paruitate,laxitate,& fragilitate dicemus? niſi quod tędere nos deberet edere, veſtire, & cum hominib. conuerſari, donec ſaltem firmo animo proponeremus, & inciperemus pronunciare,canere,& miſſare, cum feruore, attentioneque debita, ſimul totum tempus,quod in ſtudendo,legendo,conſulendo,edendo,bibendo, & aliis actibus de ſe bonis,vel neceſſariis impenderimus,dirigeremus, dicaremuſque glorię Dei principaliter,eaque agendo ſępe numero leuaremus oculos ad Deum,inuocando, *Deus in adiutorium meum intende.* quod Abbas Iſaacus docebat faciendum modo infra narrato [a]. Ita tamen, vt ob id opera prędicta licita nullatenus impedirentur,ſed tātum diuino quodam ſale ſalirentur: vti Monachi Aegypti manibus laborantes teſte Caſſiano [b] orabant.

5 Secundo dico,neque iure diuino naturali,neque diuino poſitiuo eſſe certum aliquod tempus ad orandum pręfixum,vt S. Tho. [c] Palud. [d] & alii ſentiunt, & S. Ant. [e] Abulen. [f] Angelus [g], Silueſt.& alii alibi.

Contra tamen hanc concluſionem facit primo, ꝙ ſacræ ſcripturæ teſtimonio, Dauid [h] ſolebat orare mane, veſpere, & meridie, *Veſpere,mane, & meridie narrabo opera Domini. Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Præterea Daniel [i] ter orabat in die, nimirum tertia, ſexta,& nona,iuxta S. Cyprianum [k], vti ſupra retuli. Ad hæc tamen reſpondetur probare quidem illos ſic oraſſe, non tamen ad id obligatos fuiſſe,ac proinde minꝰ nos ad id obligari.

Secundo contra hanc concluſionem facit illud Redemptoris noſtri [l], *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* Illud item Apoſtoli. [m] *Sine intermiſſione orate.* Ad hoc 6 reſpondent S. Tho. [n] & alii complures [o] diuerſis modis,quos omnes,qui ſunt quatuor, collegit cęteris clarius Abulenſis, [p] iuxta quorum omnium mentem,& doctrinam reſoluo,ſaluatorem noſtrum,& ſuum Apoſtolum dicere noluiſſe nos debere ſēper orare,ita vt oratio in ſe ſemper duret. Illa enim, ſi mentalis eſt, non durat diutius,quam ipſi conceptus: ſi vero vocalis, niſi quandiu voces. Conceptus autem,& voces ſemper durare non poſſe,manifeſtū eſt,quandoquidem comedere, dormire,& alia ad conſeruationem noſtram neceſſaria,alia item officia debita parentibus,ſuperioribus,& aliis proximis, agere nos oportet. Voluerunt autem dicere, cauſam finalem orationis, quæ ad orandum mouet,ſemper durare debere. Cauſa enim illa eſt deſiderium habendi charitatem, & permanendi in ea, & per eā ſiue diuinam gratiam, in vitam perueniendi æternam. Quæ cauſa ſemper durare debet actu,ſiue expreſſe,aut virtute,ſiue tacite,per totam vitam per omnes eius actiones, iuxta illud perpetuo memorandum, quod in ea parte horæ Primę, quæ pretioſa vocatur, pronunciamus, *Dirigere,ſanctificare,regere, & gubernare dignare Domine Deus cæli & terræ hodie corda, et corpora noſtra, ſermones, et actus noſtros in lege tua, et in operibus mandatorum tuorum,vt hic, et æternum,te auxiliāte,ſalui et liberi eſſe mereamur.* non enim poſſunt eſſe actiones noſtrę meritoriæ vitæ ſempiternę,niſi actu,& expreſſe,uel virtute & tacite,in cōſequutionem gratiæ diuinę,& ſalutis noſtræ ordinentur. Hic tamē intelligēdi modus,& ſi verus ſit,& memorandus,ſitque de mente gloſ. [q] magnę ſingularis:non videtur tamen mihi ſatis germanus. Proinde hoc, & aliis poſthabitis, arbitror Saluatorem noſtrum,eiuſq. Apoſtolum per prædicta verba intendiſſe hortari,vt ſemper oremus, accipiendo verbū *(Orare)* generaliſſime,vt in cap. 1.nā interdum accipi diximus pro bene,& non male agere,& ſic ꝙ petamus a Deo ſuam gratiam, & vitam expreſſe aut ſaltem tacite bene uiuendo, iuxta glo.ibi citatā, *Satis orat, qui bene agit.* Hic intellectus uidetur 7 magis arridere gloſſę ordinariæ [r], & Caietano uno in loco [ſ]; & ſi alibi [t] aliū debiliorem,ſteriliorem,& faciliorem ſequatur; nampe quod uerba illa, *Semper, et ſine intermiſſione.* intelligantur de horis in id ordinatis. Quod etiam in ſe uerum eſt, & tetigerunt S. Tho. [u] & Abulen. [x] & alii.

Tertio dico, ꝙ quāuis nullus certo tēpore iure naturali,& diuino pręfixo teneatur orare,omnes tamē,qui ad ętatē diſcretionis, & uſum rationis peruenimus,præcepto naturali diuino obligamur aliquo tēpore 8 orare,ut uidetur ſentire S. Tho. [y] Primo quidē per illud ſupra adductū [z], *Oportet ſemper orare.* uerbū enim oportet neceſſitatē importat,vt tradit ibi D. Ioan.Chryſoſtom. & ea eſt eius propria ſignificatio,iuxta glo.cōiter recep. [a] ac proinde ſcriptura illa intēdit ſaltē dicere,neceſſe eſſe orare.

a cap.11.
b Lib. 5. c. 2. de Cano. & diui. orat. & Pſal.
c In 4.diſt. 15. q. 4. art. 1. q. 3
d In 4.diſt. 15.q. 5. col. 1. & 2.
e In 4 par. tit. 5.cap. 8.§.6.
f Sup Mat. c.6.q. 32
g Verb. oratio.q.8.
h Pſal. 54. & Pſal. 118.
i cap.6.
k In ſer. de ora.Dom. pag. 18.
l Luc. 18.
m Theſal. 5.
n 2.2.q.83 ar.14.ad 4.
o Anton. Syl.& alij vbi ſupra.
p Super 6. c.Matth. q.34.
q Clem. 1. de reliq. & vener.
r Luc. 18.
ſ In d.c.18
t Super c.6 ad Theſ.
u 2.2.q.83 ar.4.ad 4
x In cap.6. Matth. q. 34.
y In 4. diſt. 15. q. 4. ar.1. q. 3.
z Luc. 18.
a Cum ibi late citat. a Iaſo. in l. 1. ff. de iuſtit. & iure.

Digitized by Google

Secundo quia, vt omnes ſumus obligati ſalutis noſtræ curam habere, ita iure naturali tenemur id agere, ſine quo ſalus illa non quæritur, [a] qui enim vult finem, velle quoque debet media in eum neceſſaria, [b] & ſaluari non poſſumus adulti citra ſpeciale Dei auxilium, vti euangelium, [c] & epiſtolæ Catholicæ [d] tradunt. Dei autem auxilium non promeretur, niſi petens, iuxta illud Auguſtini, [e] *Nullum niſi orãtem auxilium promereri.* quamuis ex eo non inferatur id, quod quis [f] ſentit: quoniã Deus Opt. multa nobis, quæ non promeremur, beneficia confert; imo frequenter adiicit, quod oratio non præſumit, iuxta egregiã quandam collectam, [g] & magnus ille aquinas diffinit gratiam, quæ non eſt habituale donum, ſed auxilium Dei mouentis ad bonum, non requirere præparationem. quare plus facit illud Euangelii, [h] *Petite, & accipietis.* ſignificans non petentem non accepturum. Cum itaque iure naturali adulti ſimus obligati deſiderare aliquando noſtram ſalutem, ita & eam aliquando petere, quod eſt orare.

Quarto dico difficile eſſe determinare, 9
quando quis peccet mortaliter non orando, ſolo iure naturali, & diuino poſitiuo
attento, vti dixit Palud. [i] tum quod ſecũ- 10
dum eundem, quemadmodum illo ſolo attento, tunc duntaxat tenemur mẽdicare, & propter Deum panem materialem petere, cum non ſubeſt alia ratio conſeruãdi noſtram vitam corpoream, aut illius, qui fidei noſtræ eſt creditus; ita tum demũ tenemur orare, & petere bona ſpiritualia ad ſalutem neceſſaria, quando alia nulla in
id ratio ſubeſt. Tum quod ſecũdum eum- 11
dem, [k] non ſemper mortifere peccat, qui videns ſe peccato mortali irretitum, non orat, aut petit a Deo gratiam, vt eo liberetur, cum alia ſint remedia. Quæ eſt concluſio conſolationis plena; non quidem vt omittamus orare, quum ſumus in peccato mortali, ſed ut qui omiſimus, non oneremus nos ſcrupulis, & neceſſitate reuocãdi ad memoriam, & confitendi numerum
vicium, quibus id agere omiſimus. Tum 12
ꝙ non etiam peccat quis mortaliter, ob id ſolũ, ꝙ uidẽs ſe eſſe in peccato mortali, illius non pœnitet eum dummodo ei peccatum non placeat; & veriſimiliter credat tempus pœnitendi non defore, vti alibi fuſe, [l] poſt Caiet. [m] & Adrian. [n] probauimus. Tum denique quod non etiam ſecũ-
dum eundem Paludanum peccat morta- 13
liter, qui omittit rogare Deum pro proximo, quem videt eſſe in peccato mortali, vt eum ab illo liberet: cum aliud ſit remediũ, quo liberetur ab eo. Quæ etiam concluſio conſcientias noſtras plurimum ſolari poteſt, non quo omittamus orare pro exiſtẽtibus in peccato mortali, ſed vt non reperiamus nos tam onuſtos peccatis mortalibus; conſiderantes quanto ſepius murmuramus aduerſus male agẽtes, quã Deũ rogemus, vt eis mentem de malefactis pænitendi inſpiret.

14 Quinto dico, quod etiam ſi difficile ſit decidere, quando quis ſub pœna peccati mortalis teneatur orare pro ſe, vel pro ſuo proximo, attento ſolo iure naturali, & diuino poſitiuo, videtur tamẽ id fieri poſſe, colligendo mentem ſupradictorum, dicendo ad id teneri, quoties ſibi videtur non eſſe aliam rationem conſequendi ſuã aut proximi ſalutem. Verbi gratia, quando quis videt aliquos ad duellum, quo ſe occidant properare, neque eis prodeſſe poteſt niſi ſua oratione; aut cum ſe videt tam grauiter tentari impatientia, luxuria, ambitione, & aliis tentationibus, vt nil ad ſe ab iis liberandum, præter opem diuinã, ſufficere ſibi videatur; pro quo facit, quod de ieiunio tradit S.Tho. [o] obligari quem ieiunio iure naturali, cũ videt eſſe neceſſarium ei ad reſiſtendũ tentationi carnis,
15 aut ſubleuandum mentem in Deum.

Non dixi fruſtra, attento iure naturali, & diuino poſitiuo: ſi enim vltra id acceſſit votum, iuramentum, aut pęnitentiæ iniũctæ, dubium nõ eſt, quin teneatur iure diuino dicere orationem tempore iuramento, vel uoto pręfixo, aut in pænitentiã acceptat. [p]

Sexto dico, non eſſe vſque adeo tutam concluſionem illam Abulen. [q] puta iure naturali & diuino nos teneri orare pro iis proximis, quos videmus in neceſſitate cõſtitutos, & eos orationibus noſtris adiuuare poſſe. Dico etiã non eſſe tut illudũ Silueſtri [r] ꝙ iure diuino obligamur orare cũ audimꝰ miſſas, quas Eccleſię præcepto audire tenemur; quia illa obligatio potius eſt, finis iuris humani determinãtis diuinũ.

16 Septimo dico, dubiam eſſe illam concluſionem Silueſtri, [s] ſcilicet, Omnes qui nati ſunt teneri iure naturali ad orandum, in eo momento quo incipiunt habere diſcretionem, ſiue vſum rationis. In cuius probationem, & ſi ipſe nihil allegat, facit illa concluſio Diui Tho. [t] nempe omnes obligari dirigere, & ordinare ſe ipſos ad finẽ debitũ, eo tempore, quo incipiunt habere vsũ rationis, adeo ꝙ q id facere omit-
17 tit, peccat mortaliter. Per ꝙ concludit, ꝙ
nullus,

a c. Omnis. d. cõſec. d. 4. c. firmiſſime. 15. q. 1.
b Argu. c. Preterea. de offi. de leg. l. 2. ff. de iuris. om. iud.
c Ioan. 15.
d Ad Coloſſ. 3.
e De Eccl. dogmat. c. 56. & ſenſit in 43.
f Durã. in 4. diſt. 25 q. 12.
g Dominicę 11. poſt Penthecoſtem.
h Ioan. 16.
i In 4. diſt. 15. q. 5. colum. 1.
k In d. q. 5. col. 1.
l In 4. par. glo. ſummæ de pæni. dict. 5, nu. 10.
m Quolibet. 7.
n In 4. de Cõfeſſ. q. 32. col. 2.
o 2.2. q. 14 art. 3.
p c. Magnus d. voto. & ſi vero de iureiur. c. admõere. 33. q. 2.
q ſup Mat. c. 6. q. 32
r verbo, oratio, in fine
s verb orat. q. finali.
t 1.2. q. 89. ar. 6.

nullus, qui eſt in peccato originali, poteſt prius peccare venialiter, quam mortaliter. Faciunt etiam pro Sylueſtro duę rationes, ad comprobationem huius ſentẽtiæ D. Tho. a Caietano [a] adductæ, quas prolixitatis, & obſcuritatis euitandę cauſa omitto. Verius tamen nobis videtur contrarium eius quod Sylueſt. dixit, per ſupra memorata, nec ex concluſione D. Tho. ſequitur eius concluſio. quia aliud eſt deliberare de ſe, & de ſuo fine quod ait S. Thom. & aliud orare Deum, vt prębeat ſibi auxiliũ perueniendi ad eum; quod ait Sylueſter, & a diuerſis non fit illatio [b]. Rationes autem, quas ipſe & Caietanus adducunt concludunt quidem, oportere vſũ rationis adeptos, deliberare de ſe, & ordinare ſe ad finem debitum, puta ad gloriã, vel ad virtuoſe honeſteque viuendum, nõ tamen concludunt, oportere orare, & petere a Deo auxilium, ad perueniendum in eum, quod clare patebit ei, qui dictas rationes ponderauerit, quod tamen hic non facio. Infertur tamen ex his, quod qui nõ recordamur, an cum primum cœpimus habere vſum rationis, ante omnia nos addixerimus, & ordinauerimus ad finem debitum, an nõ teneamur cõfiteri in dubio illud peccatum, vt determinat Caiet. [c] q ante decem annos me feciſſe memini, ante primam æditionem vulgari ſermone, & 40. circiter annos ante hanc in ſermonem latinum traductionem, nõn tamen obligamur, qui non recordamur an tunc petierimus a Deo auxilium ad nos ſaluandum, an non: quamuis ſecundum opinionem Sylueſtri teneremur.

18 Octauo principaliter dico, conſiderato iure humano, omnes, tam viros, quam mulieres, laicos, ſiue ſeculares, ſacerdotes, diuites, & pauperes, ceſſante iuſta cauſa, vel impedimento, teneri ad orãdum, vel aſſiſtẽdum ſacerdoti pro nobis oranti, in miſſa diebus feſtis, ad quam audiendam obligamur, iuxta Sanctæ matris Eccleſiæ ordinationem, contentam in quodã c. [d] cui iuſtum commentarium ordinaria lectione adiecimus, vbi diximus, errare multos ſacerdotes, qui facile omittunt audire, & dicere Miſſam, die Dominica, ſi alijs diebus hebdomadę dixerunt, vel audierunt. Dictio enim vel auditio alijs diebus facta nõ excuſat ab audienda, vel dicenda ea, illa
19 die. Quibus addo, quod iuxta varias leges & ordinationes variorum ſummorum, & aliorum Pontificum, Capitulorum, Abbatum, & aliorum Præfectorum, tum eccleſiaſticorum, tum ſecularium, multa, & diuerſa tempora inueniuntur, in quibus multi, & diuerſi tenentur, ad orandum, licet iure communi ad id non obligentur. Vnde euenit, quod ſępe, aut per leges Regum, aut ſtatuta ſingularia ciuitatum, Confraternitatũ, aut aliorum Collegiorum multis proceſſionib9, Miſſis, & alijs officiis diuinis obligãtur orare aliquot laici, quibus non tenentur aliquot clerici, & monachi.

a In ead. q. 89. ar. 6.

b l. Papinianus. ff. de minor. et c. ad audictiã. de deci.

c 1. 2. q. 89. ar. 6.

d Miſſas ſũ pra eadẽ diſt.

Addo tamen regulariter, non eſſe homines obligatos audire, vel dicere veſperas, & alias horas canonicas diebus feſtis: quamuis conſuetudo illa valde laudanda Gallię, & quarũdam aliarum partium mouit ad dicẽdum contrarium Paludanum [e] & quoſdam alios, quorum opinio ſeruãda eſſet, in quibus locis conſuetudo legitime præſcripta eam obligationem induxiſſet. [f] Credo tamen, vt dixi in Manuali confeſſ. [g] huiuſmodi conſuetudines non obligare ad mortalem culpam, ſed ſolum ad venialem. Tum quia longe laxius, quã auditio Miſſæ ſeruantur. Tum quia pauci ſe accuſare vidẽtur de illarum fractione, tanquam de mortali, & pauciores confitentur ea.

20 Nono dico, cunctos Chriſtianos teneri memoriter ſcire, *Pater noſter*, *Aue Maria*, & *Credo*. quia ſecundum Paludanum [h] ſunt principia fidei Catholicæ, & licet ipſe nil in id alleget, textus tamen eſt ſingularis [i] noſtri patris Auguſtini de oratione Dominica, & Credo inferius in eodẽ libro; qui præcipit patrinis, & matrimis quiddam magnum, de quo multi parum curant: ſcilicet, vt exhortentur filios ſuos, & filias in baptiſmo ſuſceptos, ſeruare caſtitatem, diligere iuſtitiam, & habere charitatem. Et quod ante omnia ipſimet ſciant, & doceãt filios, ſymbolum, & orationem Dominicã: tametſi credã nõ ſufficere, vt ſymbolũ fidei memoriter teneatur, ſed oportere illud intelligere, ſaltẽ quoad articulos explicite ab omnibus credẽdos, vt colligitur ex mẽte D. Tho. [k] ex quo infertur multos in hac re peccare multa peccata negligentiæ & ignorantiæ mortalia, & venialia.
21 Alios, quod hæc non ediſcunt, nec intelligunt. Alios autem, quia non docent filios naturales, aut ſpirituales, ſcientes eos non eſſe doctos, nec doceri prædicta a ſuis parentibus naturalibus, non plus memores ſui muneris, & quod ſint parentes ſpirituales, quam ſi iocoſa, & ludicra fuiſſet illa obligatio, qua ſe ad hoc cum fuerunt in baptiſmo patrini aſtrinxerunt, vt dixi Salmanticæ ſuper illo cap. [l]

Decimo dico, omnes horas, Miſſas, proceſſio-

e In 4. diſt. 25. q. 5. col. 2.

f Arg. l. de quib9. ff. de leg. & cap. fin. de cõſuet.

g c. 21. nu. 1.

h In 4. diſt. 15. q. 5. colum 2.

i In c. vos autẽ. infra d. 4.

k In 3. par. q. 67. ar. 8. ad iuunctis. quæ ait. 2. 2. q. 2. art. 5. et duobus ſeq.

l d. c. vos autẽ. inf. diſtin. 4.

Digitized by Google

feſſiones, aliaſque preces iure aliquo humano debitas; pronunciãdas eſſe, & canẽdas horis, temporibuſque ſtatis, nec debere anteponi, nec poſtponi abſque iuſta cauſa: quia quod certo tempore debetur non ſufficit ſoluere poſt illud: quod in multis capitulis & legibus cauetur.[a] Et quamuis ſufficiat antea ſoluere communiter[b]. non tamen cum tempus interpoſitum eſt ſolum[c] in fauorem creditoris, aut in fauorem creditoris, & debitoris,[d] vel in fauorem alicuius tertij.[e] Quod dico per vnam concluſionem quotidianam Petri Ancharani[f] concludentis, hęredem iuſſum erogare aliqua poſt ſuam mortem pauperib⁹; poſſe erogare illa in vita eiuſdem, quia illud iuſſum fuit principalius in obſequium Dei, & ſalutem animæ, quam pauperum, qui poſt vel ante mortem, futuri erant, vt ibi pulchre per eum. Quę quidem meo iudicio eſt verior, quam alia cõtraria Bart.[g] Et Miſſę, & alię orationes ſunt ordinatę vt tali, & tali tẽpore dicãtur, nõ ſolũ ad recreandum eos, qui has dicere tenentur, qui ſunt debitores, ſed etiam ad conſolandum eos, qui eas ſunt audituri, & in fauorem vtilitatis publicæ, quę conſiſtit in diuini cultus augmento, & in eo quod deuotius communiter dicuntur, & audiuntur cum horis ſtatis celebrantur, & conſequẽter, nec anteponi nec poſtponi, ſine iuſta cauſa poſſunt.

23 Ex qua ratione infertur primo, ei, cui datur pœnitentia pronunciandi tria pſalteria, tribus hebdomadis vel menſibus, ſiue tria Roſaria tribus Sabbatis, vel ter, *Miſerere mei*, tribus diebus veneris, vt facilius, & minore labore ea pronunciare poſſit, ſatisfacere pronunciando ea, in tribus primis diebus: quia in eius fauorem poſitum fuit tempus, & dilatio. Secundo, eum cui datæ ſunt dictę pœnitentiæ diuerſis temporibus, vt magis duraret ei memoria, & dolor ſuorũ peccatorum, & ſępius recordaretur virginis matris, quę fuit illi mediatrix venię, & indulgẽtię quęrendę, & plus perpenderet paſſionem, quam paſſus eſt tali die Redemptor noſter, non ſatisfacere faciendo ea in alijs diebus, quã præſtitutis: quia non in fauorem pœnitentis tantum, ſed potius in maiorem vtilitatem animæ ipſius, quæ eſt quidam tertius, & gloriam honoremque Dei, aut eius matris, conſtitutum fuit ei tempus, & determinatum. Tertio, quod vouens pronun-

24 ciare ſeptem pſalmos, in ſeptem hebdomadis ſequentibus adimplebit illud recitando eos in primis ſeptẽ diebus, ſi præſtituit illud tempus, vt poſſet facilius, & minore cum labore recitare, non tamen ſi pręſtituit, vt plus ei duraret memoria cauſę propter quam vouit, vel ad maiorem

25 honorẽ Dei. Quarto infertur, ſacrificos, quibus a ſuis Cõfeſſariis imponuntur pęnitentię poſt miſſam implendę ſatisfacere vt plurimum eas ante miſſam implendo nam vt plurimum, ideo imponuntur dicendę poſt Miſſam, quia non creduntur habituri oportunum tempus ad eas implendas ante illam. non tamen contra, quæ imponũtur dicendę ante Miſſam poſſunt iuſte poſt illam impleri, quia tempus non conſtituitur in eorum fauorem.

Vndecimo dico, orationes principales Eccleſiæ ideo horas, aut preces horarias dici, quia certis horis ſunt deputatę, deſumpſereque ab illis ſua nomina, quæ ſunt

26 Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſpertina, & Completoria, dicunturque canonicæ ſiue regulares. Tum quia ſunt inuentum Canonum, & canon idem eſt Grecis, quod Latinis regula[h]. Tum quia omnes qui canonibus recitare obligantur, ad eas recitandas tenentur. Ex quibus infertur prefatum Cardinalem[i], & Albertum[k] erraſſe, dicentes eas nuncupari ab oro oras, cum prima verbi, oro non aſpiretur, prima vero verbi hora ſic.

Duodecimo dico, quod horę canonicę ſupradictæ communiter eſſe dicuntur ſeptem, ſcilicet, Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſpertina, & Cõpletoria ; ſiue completorium, iuxta illud Pſalmi. *Septies in die laudem dixit tibi*. & iuxta ſeptẽ in eis reprę́ſentata, quę continent quin-

27 que illi ſenarij omnium memoria digni, a gloſſa[l] citati.

Hæc sũt ſeptenis, propter quæ pſallimus horis.
Matutina ligat Chriſtũ, qui crimina purgat.
Prima replet ſputis, cauſã dat Tertia mortis.
Sexta cruci nectit, Latus eius Nona biperter,
Veſpera deponit, tumulo Completa reponit.

Quamuis Ioannes Caſſianus[m], & alii conſiderent alia reprę́ſentata, in quibus ſunt[n] dicẽtes, ideo Eccleſiam ſepties orare, vt reprę́ſentet creationem mũdi ſeptem diebus completam, & redemptionem ſeptẽ horis conſummatam; & quamuis hæc omnia non male dicantur, aptior tamen nobis videtur opinio Archidiaconi[o], & quorundam aliorum[p] dicentium octo eſſe horas Canonicas, diuidendo Matutinum in nocturnos, qui durãt vſque ad Laudes, & Laudes, quę durant vſque ad Primã. Tũ quod Dauid ille maximus Pſaltes,[q] nõ ſolum ait: *Septies in die Laudem dixi tibi*. ſed etiam

[a] c. Ponit. de locat. & l. cum qui. ff. de ver. obli. & l. cum tẽpus. de reg. iur.
[b] l. cũ qui. ff. de ann. leg. l. poſt mortẽ, C. de fideicomiſ. l. l. patrē. ff. de his quæ in fraudem credit.
[c] l. ſi ita re dictum. §. Pegaſus. ff. de leg. 2. l. in fideicõmiſ. §. Pegaſus. ff. de vſur.
[d] l. Qui Romæ i pri. vbi gloſ. & Bart. ff. d verb. oblig.
[e] l. Cum pater. §. a filia. ff. de leg. 2.
[f] Conſil. 202. circa primũ in 2. dubio.
[g] in d. §. a filia.
[h] c. Canon. 3. diſt.
[i] In Clem. i. q. 4. de celeb. Miſſa.
[k] Albert. de ferra. in c. 1. q. 2. de cel. Miſſ.
[l] Quæ eſt poſtrema cap. 1. de cel. Miſ.
[m] De Inſtit. Monach. lib. 3. c. 3.
[n] Gabriel ſ Can. Miſ. Lect. 15.
[o] In c. Presbyter. 91. diſt.
[p] Anto. 2. par. cap. 12. §. 1.
[q] Pſal. 118.

etiam, *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* & cõſequenter nocte & die octies cõfitebatur Deo, ideſt laudabat eum. Tum quia Agathen. concilium [a] id ſatis ſignificat, quatenus habet Primam, Tertiam, Sextã, Nonam, Veſperam, & Completorium, diſtingui a nocturno officio, quod durat vſque ad Laudes, & quod de nocturno intelligitur illud [b], *Media nocte ſurgebam* &c. de aliis vero ſeptem illud aliud, *Septies in die laudem dixi tibi*. 28 Tum quod laudes differre a nocturnis, probatur eo, quod eas cum nouo cymbalorum pulſu inchoamus, & earum initio repetimus, *Deus in adiutorium.* quod eſt omnium horarum initium; & quod habent proprium hymnum, & quia in Natiuitate Dominica Miſſa Gallicantus inter eas, & nocturnos interponitur, & olim tres nocturni dicebantur in tribus Vigilijs ſiue tribus partibus noctis, diuidendo eã more militari, ad agendas excubias: & Laudes in quarta Vigilia canebantur, teſtantibus id multis, in quibus ſunt Iſidorus [c], & Thom. VValdenſis. [d] Hanc etiam opinionem probat Guiliel. Duran. [e] Coſmas Guimier. [f] & Diuus Antoninus. [g] Tum quod rationi congruere videtur, quod ſicut Eſdras [h] ordinauit, vt Iudæi a Babilone in Hieruſalem recens reuerſi, octies in die pſallerent, quater die, quaterque nocte, ſic etiam Chriſtiani recens a Chriſto redempti totidem id facerent: quod fit tribuendo nocti Veſpera, Completorium, Matutinum, & Laudes: & diei Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam, vt prædictus Guiliel. [i] & Archidiaco. [k] dixerunt. Tum denique quod non deeſt, quod repræſentare poſſunt ſoli nocturni, qui ante Laudes dicuntur, cum repræſentare poſſint agonem illum acerbiſſimum, quo Redẽptor anxius factus, prolixius orans ſanguinem ſudauit. Quo fit, vt longe magis recedere videantur a dicendis horis debito tempore, qui ob occupationes ſero officium nocturnum, & laudes diei ſequentis ſimul recitant, vel canunt, quam qui tantum officium nocturnum ſero, & Laudes mane: ſiquidem Laudes quę faciunt horam matutinam longe ante horam eis propriam dicunt. Qua ratione, & quia ſatius arbitror præuenire officium diei ſequentis, poſt cœnam ſeu ſympoſium vel collationem, quam ante illam: & quia officium nocturnum & laudes interdum ſunt tanta pars, quantam quis cœnatus vno contextu ſatis attente, & deuote non poteſt facile dicere, frequenter ſoleo ipſe dicere nocturnos tantum ſero, hora

a In c. preſbyter. 91. diſt. et c. 1. de celebr. Miſſ.
b Pſal. 118. 4. octon.
c Lib. de off. eccleſ. c. 19.
d Lib. de Sacram. alt. c. 24.
e In Ratio. lib. 5. tit. de laud.
f In Prag. tit. Qualiter hora. verb. officium.
g 2. par. tit. 9. c. 12. §. 1.
h Eſdr. 2. c. 9.
i In princ. lib. 5. ration. diui. offic.
k In cap. Presb. 91. diſt.

eis fere propria circa mediã noctem, & Laudes hora etiam illis fere propria ſub auroram, de quo inferius num. 64. pauca. Quæ, omnia ſi ſatis põderare voluiſſet Sotus [l] non tam abſolute dixiſſet non eſſe audiendos, qui dicunt octo eſſe horas Canonicas, cum tot claſſici authores, præfatis eiſdemque neruoſis rationibus id aſtru-
29 xerint, nulla eis reſponſione reddita. His conſequens eſt Miſſam non eſſe de numero horarum canonicarum, quod & gloſ. recepta [m] in loco proprio, & Albertus alibi [n] aſſeruit. Conſequens item eſt, quod licet epiſcopus, ſicut quilibet alius ſacro ordine inſignitus, peccat mortaliter quocunq; die omittens recitare aliquam horã canonicam, vt infra dicetur, non tamen ita peccat omittẽdo miſſam, [o] quia miſſa non eſt hora canonica. Et Bonifacius viij. non dixit pręcipi, ſed decere epiſcopum audire Miſſam quotidie, vt põderauit quędam gloſ. [p] ſingularis, ſecundum Panor.

Decimotertio dico, non eſſe facile dictu, quæ horæ ſint ſtatæ, ſiue in quibus tenemur dicere horas canonicas pręcipue nocturnas. Tum propter varietatem do-
30 ctorum, quę colligi poteſt ex ſancto Iſidoro [q], & Inno; & aliis ordinarijs, cum Alberto de Ferrarijs [r], in aliis: & Coſma [ſ], & S. Antonino [t] & Thom. VValdenſi [u] & Specolatore [x] in aliis. Tum quod antiqui Chriſtiani deſiderio, quo ardebant ſẽper orandi, iuxta illud Redẽptoris [y] *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* & reputantes non poſſe nos id facere ob fragilitatem, & neceſſitatem humanam; diuidebant noctes in quatuor partes, eo modo quo milites eas diuidunt in quatuor vigilias, quæ ternis horis conſtabant, & in vnaquaque earum orare. In ſingulis quidem tribus pronunciãdo ſingulos nocturnos, & in quarta Laudes, vt D. Iſidorus, [z] & Thom. VValden. [a] imitantes Eſdrã [b] iuxta dicta in dicto præcedenti, & vltra prædicta, quæ noctu faciebant pronunciabant interdiu Primã, Tertiã, Sextã, Nonam, Veſpertinam, & Completoriam, ſingulas earum ſingulariter, ſeparatis horis. Tum quod iidem antiqui alii, aut alii ter in vnaquaque noctiũ ſurgebant, adibãtq; eccleſiam, vt ſimul orarent. Prima quidẽ Vigilia, quando plebs dormiebat, ſurgebãt ſoli clerici, qui tempeſtiue cubabant. Poſt vero mediam noctem clerici, & coniugati, tam fœminæ, quã mares, Ante autem quam luceſceret, omnes, non ſolum clerici, & coniugati, ſed etiam ſoluti, & pueri ac puellę, teſtante id Coſma [c]. Tum quod

l Lib. 10. q. 5. ar. 4. de iuſtit. & iur.
m Clem. 1. verb. Canonicis de cele. Miſ.
n In tract. de horis cano n. 26. & in c. 1 de cele. Miſſ.
o In c. fin. de Priu. lib. 6.
p In Clem. 1. verb. Canonica de celeb. Miſſa.
q Lib. de eccleſiaſt. off. c. 14. cum quibus que ſeq.
r In cap. 1. de celeb. Miſſa.
ſ In Prag. ti. Quãdo diui. offic. ſit celeb. verb. Debitis.
t 2. par. tit. 9. c. 12. §. 3. colu. 5. & 3. par. tit. 13. c. 4. §. 4.
u Lib. de ſacramẽta: a c. 20. vſque ad 27. incluſiue.
x In princ. lib. 5. Ratio. diui. offic.
y Luc. 18.
z de eccleſiaſt. offi. cap. 23.

a De Sacramental. c. 24. b Eſdræ 2. c. 9.
c In Prag. tit. Qualiter hora. verb. officium.

Digitized by Google

quod ſunt, qui Veſpertinam & Comple-
toriam referant ad officium nocturnum,
dicentes eas & nocturnos,& Laudes ſer-
uire quatuor noctis partibus: Primam ve- 31
ro, Tertiam, Sextam,& Nonam, quatuor
diei partibus,cum die,& nocte octies reci
tarent, & in quacunque vice tres ſaltem
pſalmos pronunciarent, qui multiplicati
per octo, ſunt viginti quatuor. Ita quod
pro vnaquaque hora noctis, & diei dice-
bant ſaltem vnum pſalmum, ſic quadam-
tenus ſemper orabant, & adimplebant il-
lud Redemptoris[a] *ſemper oportet orare*. 32
quamuis illud aliter garmanius poſſe in-
telligi dictum ſit.[b] Tum quia poſtea refri-
geſcente charitate, & creſcente concupi-
ſcentia, multa mala,& turpia in illis con-
gregationibus nocturnis fiebant, factum
eſt,vt non ſolum omnes eas non adirent,
ſed nec pauci præter clericos: & tandem 33
nec etiã omnes clerici,imo nec oẽs cano
nici etiam Eccleſiarum Cathedraliũ, imo
Laudes dicũtur ſtatim, & immediate poſt
nocturnos; & Cõpletorium mox poſt Veſ
peras; & Sexta,diebus ieiunij,finita Ter
tia, & Nona finita Miſſa, & Miſſa finita
Tertia:& Sexta, & Tertia quaſi mox fini-
ta Prima;ita quod ſolum ter communiter
adeunt Eccleſiam,ſcilicet ad Matutinam,
& Nonam vel Veſperas, & ita mos vetus
videtur confundi nouo,& nouus veteri.
Tum quia alij alias horas intelligunt per
Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Ve-
ſpertinam,& Cõpletoriam,vt copioſe di-
ximus[c]. Quæ omnia retuli Chriſtiane le-
ctor, vt conſideremus per Deum,& repu-
temus omnes quã magnus erat ille ardor,
& deſiderium, quo ardebant noſtri præ-
deceſſores inſeruiendi noſtro Creatori,&
Redemptori. Quanta cura, & ſollicitudi-
ne inuigilabant nocte, & die,& quam pa-
rum gaudebant eo quod iam ſuas horas
abſoluiſſent, & ab obligatione eas dicen-
di iam ſoluti eſſent;vt nunc plerique gau-
demus, quantoque magis optabant reuer
ti ad orandum, & colloquendum cum
Deo, petẽdumque ab eo opem, gratiam
quam nos? Illi edebant,& bibant, vt poſ-
ſent recitare,& orare, nos vero recitamus
& oramus, vt poſſimus habere,quod eda-
mus, & bibamus. Illi ſe exercebant alijs
operis, vt ſe per illas alentes poſſent me-
lius orare, & affligebantur deſiderio ad-
uentus temporis orandi, quippe quorum
animis oratio erat refrigerium, requies,
& ſolatium. Nos vero contra affligimur
deſiderio finis orandi,& horas recitandi,
& aduentus horę edendi, bibendi, confa-
bulandi, & ludendi. Cogitemus ergo per
Deum immortalem hæc & perpẽdamus:
vos quidem qui maiore cum affectu,ſapo
re, diligentiaque recitatis reputando vo-
biſcum,quantum vobis deeſt,quo illis eua
datis pares, & mereamini humilitate, ꝙ
non meremini actione. Nos autem, qui
tenui affectu, minoreque ſapore, magna
negligentia, & maiori tædio recitamus
eleuemus mẽtes, reſumamus vires ad imi
tandum vos, quos hac in re videmus fer-
uentiores. Amen.

a Luc. 18.
b Sup. eod. c. nu. 27.
c cap. Solet ſup. eode.

34 Decimoquarto dico,quod ad recte in-
telligendum, quam horam diei appellat
Eccleſia Primam,quam Tertiam, & quã
Sextã,Nonã,Veſperas, & Completoriũ,
nõ debemus ſumere diẽ, pro die naturali
qui ſecundũ Romanos, Hiſpanos,& Gal-
los incipit, a media nocte in mediam no-
ctẽ[d],et Atheniẽſes ab occaſu ſolis,vſque
ad alium occaſum; et Babylonios ab ortu
ſolis,vſque ad aliũ ortum eiuſdem,et Ara
bes a meridie, vſque ad alium meridiem
iuxta gloſſ. Accurſii,[e] quæ forte eſt vitia-
ta quatenus continet, nimis pro minus,
vt colligitur clare ex M. Varrone[f],
quem ipſa citat,decepta forte per Aulum
Gellium[g] qui etiam forſan eſt vitiatus,
35 ſed debemus ſumere diem pro die artifi-
ciali, vt Aſtrologi eum accipiunt, pro tẽ-
pore ab ortu ſolis, vſque ad occaſum in-
teriecto, et non diuidẽdo per horas ęqua
les horologii, ſed per duodecim partes,
quæ continent partes æquales eius, ſiue
dies ſit longior, ſiue breuior. Ita quod ſex
priores incipiuntur ab ortu ſolis,& finiun
tur meridie. Alię vero ſex incipiuntur a
meridie,& finiuntur occaſu ſolis.
36 Ex quo ſequitur primo, ꝙ quando dies
ſunt ęquales noctibꝰ etiã huiuſmodi horæ
erunt ęquales horis horologii. Secũdo, ꝙ
horę dierũ ęſtatis lõgiores et maiores erũt
quam horæ dierum hyemis: quia cũ dies
ęſtatis ſint maiores, quam dies hyemis,
& non diuidantur in plures partes, &
horas, quam dies hyemis, neceſſe eſt vt
ſint maiores.[h] Tertio,quod vt prima ſem-
per incipit orto ſole,ita ſexta finitur meri
die, & vt ſeptima ſemper incipit a meri-
die, ita duodecima terminatur occaſu ſo-
lis. Quarto,quod Tertia in hyeme, quan-
do dies ſolũ eſt octo horarũ horologii,in-
cipit ab hora nona, et finitur decima horo
logii Hiſpani et Galli, quæ ſunt circiter
15. et 16. horologii, Romani,& Nona inci
pit ante duas horas horologii Hiſpani, et
Galli poſt meridiẽ,& finitur ante tres,quę
ſecundũ horologiũ Romanũ ſunt circiter

d l. more Romano. ff. de feri.
e In d. l. more Romano.
f In princ. Saturnal. lib. 1. c. 3.
g Lib. 3. c. 3. Noct. Atticæ.
h Arg c. cũ M. i prin. de cõſtit.

20.&

Digitized by Google

& 21. & Tertia in æſtate quando dies artificiales ſunt ſexdecim horarum, incipit ante ſeptimam, & finitur octaua, & Nona incipit ante tertiam, & finitur quarta horologii Hiſpani & Galli. Totum hoc dictũ cum ſuis Corollariis probatur per quandam legem ſubtiliter inductam [a]. quæ habet, quod media nox pridie Kalendas Ianuarii incipit ſexta hora, quod nõ poteſt eſſe, niſi intelligatur de nocte artificiali, quæ incipit ab occaſu ſolis, & finitur ortu eiuſdem, & diuidatur nox quamlibet longa, qualis eſt illo tempore, in duodecim partes æquales, quarum ſex occupent primam mediam noctem, & aliæ aliam. Probatur etiam in Euangelio Ioannis [b] dicẽtis, *Nonne duodecim horæ diei ſunt.* & in Euãgelio D. Matthæi [c] dicentis, *Patrem familias exiſſe ad conducendum operarios hora prima, tertia, ſexta, nona, & vndecima.* & nouiſſimos dicit non laboraſſe, niſi vna hora: quia dies finita fuit duodecima. Probatur etiã alia lege [d] iuxta intellectũ ſuæ gloſſæ.

a l. 1. ff. de manum. iſ.

b cap. 11.

c cap. 20.

d l. 2. de verb. ſignif.

Ne tamen remoretur lectorem diuerſitas horologii Romani, & Itali ab vna parte, & Hiſpani, & Galli ab altera, admoneo primo, quod vtraque horologia conueniunt in hoc, quod faciunt diem naturalem 24. horarum æqualium: ſed differunt primo quod hæc incipiunt ſignare ab vno ſolis occaſu, & finiunt in altero. Illa vero incipiunt a media nocte, & finiunt in altera media nocte. Secundo, quod illa ſignant per duas duodenas, quarum alteram incipiunt in media nocte, & finiunt in meridie, & alteram incipiunt in meridie, et finiunt in altera media nocte, hæc autem ſignant eaſdem 24. hora per quatuor ſenarios, quorum primus incipit a ſolis occaſu, et ſecundus ab vltima primi ſenarii, et tertius ab vltima ſecundi ſenarii, & quartus ab vltima tertii, et finitur in occaſu, in quo numerantur 24. Tertio, quod Romæ numeramus omnes horas ſignatas ſine interruptione, appellando primam ſecundi ſenarii ſeptimam, & ſecũdam, octauam &c. & primam tertii ſenarii 13. & ſecundam 14. etc. & primã quarti ſenarii 19. & ſecundam 20. &c. & vltimam 24. Hiſpanus vero, & Gallus interrumpunt numerum, incipientes primam duodenam ab vna, & finientes in duodecima, & incipientes ſecundam duodenã a prima eius, & finientes in duodecima, ita quod apud illos nunquam eſt 13. neque vlterior. Vnde qui promittit apud illos ſe iturum, vel venturum hora 13. videtur ſe nũquam id facturum. Quarto, quod ſecundum hæc horologia nũquam ſcitur, quando eſt vera media nox, nec verus meridies, ſed ſolum quãdo eſt vel futurus eſt occaſus, & ſecundum illa non ſcitur qua hora eſt, vel futurus eſt occaſus. Quinto, quod ſecundum illa multum temporis perit in numerando ſine interruptione vſ-
37 que ad 12. magno vitæ tædio frequenter, ſecundum hæc vero parum, quia vſque ad ſex tantum numeramus. Sexto, quod ob id heris mechanicis magis placent hæc, quã illa, & eorum operariis magis illa quam hæc. Septimo, quod horologium Capitolinum, & quædã alia Romana conueniunt cum Hiſpanis, & Gallis, quatenus ſignãt 24. horas per duas duodenas, vt illa, cum aliis autem Romanis in eo, quod incipit ſignare ab occaſu: & quod qui audiunt ea numerant ſine interruptione a prima vſque ad 24. Per quæ ſatis intellecta facile poteſt quis reducere horas communis horologii Romani & Itali ad horas Hiſpani & Galli, & contra horas illorum ad horas iſtorum. Quare breuitatis gratia de vnis tantum loquemur, & quia in editione vulgari Hiſpana, antequam Romam appuliſſemus, de horis horologii Hiſpani, & Galli locuti ſumus, par eſt, vt eam latinitate
38 donantes, de eiſdem loquamur.

Decimoquinto dico, quod ad conciliãdum omnia Syluester [e] dixit, Primam continere tres partes primas diei artificialis, diuidendo diem, vt aſtrologi diuidunt, vt prædictum eſt, & durare vſq. ad horam tertiam, quam dicit continere alias tres partes earum, & durare vſque ad meridiẽ, a qua ſexta incipit, quam etiam dicit continere alias tres partes, & durare vſque ad nonam, quam quoque dicit continere alias tres partes vltimas, & durare vſque ad duodecimam; & hac de cauſa dici poſſe Tertiam finita Prima, & Veſperas finita Nona. Sed hæc doctrina Syluestri [f] nullo textu ſolide poteſt fundari, cum ſit contra multos, ut ſuperius demonſtraui: Alciatus etiam dixit alibi [g] diem teſtante Eccleſia incipere ab occaſu Solis, & durare vſque ad alium occaſum: a qua opinione firmis rationibus in dicto cap. nos diſceſſi-
39 mus. Quare dicendum eſt iure ſcripto, per mediam noctem intelligi medium noctis, id eſt horam duodecimam horologii Hiſpani uel Galli: & per Primam, unam horam poſt ſolis ortum, quando dies ſunt pares noctibus, & aliquanto plus una, quando ſunt longiores, & aliquãto minus una, quando ſunt breuiores, & per Tertiam, Sextam, & Nonam, eas quas ſupra diximus

e Verb. Ieiuniũ. q. 4.

f In c. Solent. ſup. ead.

g d. l. 2. de ver. ſign.

Digitized by Google

mus: & ſecundum præfatum ius ſcriptum, & antiquam conſuetudinem, præfatæ horæ ſunt horę ſtatæ ſiue debitę, in quibus horæ Canonicæ dici debent. Sed hoc ius quod eſt humanum, & nõ naturale neque ſupernaturale diuinum, potuit mutari per leges Summorum Pontificum, & per conſuetudinem legitime pręſcriptam.

Cui cõſequẽs eſt primo, verũ eſſe id ꝙ ſentit Palud. [a] & clari⁹ aperit D. Anton. [b] & clarius Syluest. [c] puta illas horas nũc poſſe dici debitas, in quibus horæ Canonicæ dici debent, id eſt, in quibus per aliquam iuſtam ordinationem, conſtitutionẽ vel conſuetudinem fundationis, ordinis, vel monaſterii vbi dicuntur, debent pronunciari, vel cani, cum leges iuſtæ ſuperiorum, & cõſuetudines rationabiles debeãt obſeruari. [d]

Conſequitur ſecundo, quod vbi iuſta ordinatione, Matutinũ dicitur media nocte in eccleſia, non ſatisfacere ſuo muneri dicentes quarta hora poſt mediam noctẽ: neque contra, ſi conſtitutum eſt, vt dicatur quarta, ſatisfacient dicentes media nocte, quia vtrũque poteſt iuſte ordinari, vt concludit D. Antoninus [e], & quamuis ob ſex cauſas ab Archidiacono [f] ſcriptas, ſatius dicuntur media nocte, iuxta illud [g] *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* alia tamen ratione, aptius dicuntur paulo ante auroram, ſub quam aptiſſime dicuntur Laudes, præſertim, quando vtraque ſimul dicuntur, ut communiter fit, ne ſit eis neceſſe iterum cubare poſt Matutinum, quę recubatio uiſa eſt inconueniens Sanctis patribus Aegypti, ut Ioan. Caſſianus ſingulariter [h] prodidit licet alibi [i] contra ſentire uideri poſſit. Decere autem uidetur, & expedire, ut ab aliis dicatur Matutinum media nocte, ab aliis ante auroram, 40
& ſub eam. Tum ut aliis in aliis horis laudantibus Deũ, omni fere hora eius Maieſtas laudetur, fiatque quadamtenus laus perennis. Tum quod multi layci audientes pulſum campanę ad Matutinum media nocte canendum, in quibuſdam monaſteriis, & ante auroram, & ſub eam, in Cathedrali, & aliis eccleſiis, ſurgentes ex ſuis lectis, uel iacentes in eis, collaudãt etiam eundem uariis horis.

Conſequitur tertio, quod & ſi iuxta ius commune Nonã tenemur dicere in Quadrageſima tertia hora poſt meridiem, ſecundum horologium Hiſpanum, & Gallum, & Veſperas poſt Nonam ante cænam, ut tempore D. Thomæ [k] fiebat: nũc tamen non eſt neceſſe id facere, quia conſuetudo generalis in hoc ei derogauit.

a In 4. diſt. 15. q. 5. colum. 4.
b 3. par. tit. 13. c. 4. §. 4.
c Verb. hora. q. 9.
d cap. 2. de maior. trad. S. Thom. 2. 2. q. 56. artic. 4. Panor. & Fel. et alij in cap. 1. de conſti. ca. in his. et ca. Eccleſiaſticarum. 11. diſt.
e 3. par. tit. 13. c. 4. §. 4.
f In c. militare 16. q. 1.
g Pſal. 118. c. 1. de cele. Miſſ.
h Lib. 2. c. 12. de Inſtitu. cænob.
i Lib. 3. de Inſt. Cœn. cap. 8.
k Quod colligitur ex. 2. 2. q. 147. ar. 7.

41 Conſequitur quarto, nõ eſſe anteponẽdas Nonam, & Veſperas in quadrageſima, ita ut ante decimam, uel undecimam noſtri horologii Hiſpani, uel Galli, finiantur, quod aliquando factum uidi, ob ignorantiam forte, uel ob citius coenandi auiditatem, ſed male; quia nondum tantum temporis effluxit, ab eo, quo ueſpere pulſabantur in quadrageſima, poſt undecimã prędicti horologii horam, ut potuiſſet dici legitime, id pręſcriptum. Quin, & multis monachis religio eſt, non finire ueſperas in quadrageſima, uſque ad meridiem, ſiue duodecimam noſtri prædicti horologii cõpletam; a iure autem antiquo non eſt diſcedendum, niſi quatenus aliud ius uel conſuetudo legitima præſcripta ei derogat. [l] His tamen adiungo legem de celebrandis ueſperis ante cœnam in quadrageſima, intelligendam, de ueſperis, quę pu-
42 blice in eccleſia dicuntur, non de aliis, quę priuatim, intra, uel extra eam, iuxta Syluestrum [m] & Caietanum [n], eo quod illud capitulum ſingulare [o], quod pręcipit dicere Veſperas ante cœnam in quadrageſima, loquitur, ſi bene ponderetur, de publice & non priuate dicendis. Quę concluſio quotidiana eſt.

Sequitur quinto, quod licet iure communi ſabbato ſancto non debeat ante noctem dici Miſſa, neque ſabbatis quatuor temporum, ante veſperam, [p] tamen hodie etiã ante meridiẽ, poteſt dici, ob conſuetudinem, licet quoad ſabbatum ſanctũ ſubdura videri poſſit, quia illa miſſa eſt no-
43 ctis Reſurrectionis, & non diei ſabbati, vt dixit glo. recepta [q]. Tum quia cereus ille paſchalis, qui ad eam ſolenniter dicendam incenditur, eam noctu dicendam ſignificat. Tum quia idem facit illa collecta Miſſę, *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem.* etiam & illa verba, *hæc nox.* toties in benedictione pręfati cerei repetita. Quæ tamen durities, ſatis mollitur, eo quod frequenter Eccleſia permittit dicere, *hodie*, & *hac hora*, referendo in aliam diem id, ꝙ in alio fit, & in aliam horam, quod alia; vt in qualibet octaua Natiuitatis, & Reſurrectionis, in parte illa Miſſę, quæ incipit, *Communicantes.* dicimus, *hunc diem*, referẽdo id ad primum diem feſti. & frequenter *Iam lucis orto ſydere.* ante ipſius ortũ, & interdum poſt meridiem, referendo id ad tempus ortus. Addo tamen hiſce omnib⁹, quod licet pręfatis ſabbatis recepta iam conſuetudine liceat ſacrificare, ſiue cele-
44 brare miſſam, & recitare Nonam ante meridiem,

l l. præcipimus. C. de appel. ca. ad audientiam. de præſcri.
m Ver. hora. q. 9.
n In ſumma verb. horarum.
o d. cap. ſolent. ſup. ead. diſ.
p c. ſabbato. in fine diſt. 3. & in ieiunijs, ſub. ca. ſolent. ſup. ead.
q In c. viſũ infra ead. & planius glo ſi. c. quod a patrib. 76. diſt.

Digitized by Google

ridiem, non tamẽ eſſe illicitum, etiam poſt id facere; etiam poſt tertiam, aut quartam poſt meridiem, modo ſine ſcandalo fiat. Tum quia vt [a] diximus, hęc conſuetudo ſolum eſt inducta cauſa ſubueniendi imbecillitati hominum, ne nimia dilatio cœnæ eis noceret, & ita ſolum efficit, vt præuentio, quę alioquin eſſet illicita, ſit licita, nõ tamen efficit, vt protractio in tardius tempus ſit illicita eis, quibus vires & animus, ad eam ferendam eſſent; quia actus agentium non operantur vltra intentiones eorum [b]. Tum, quod nulla hoc nititur ratione, vel authoritate, & quod & ego aliquoties feci, & ſæpe conſului parochis, quos ſabbatho ſancto oportebat multos recõciliatos ſacroſancta ſynaxi communicare, quæ nequibant facere, niſi Miſſa in tertiã vel quartam poſt meridiem protracta, & hoc quidem firmiſſimum erat, ante concilium Tridentinum [c], nam illud viſum eſt aliquibus contraire iis, quatenus iubet Miſſas horis debitis celebrari. Sed nil obſtat, quia hora debita tam iure, quam ratione eſt illa, quam nos dicimus, vt per præfata patet.

a d.c.ſolet.

b l.non omnis. ff. ſi cert. pet. & c.ſi.de præb.

c In ſeſſ.22 in decret. de obſeru. & euit. in cel.miſſæ.

45 Decimoſexto principaliter dico nõ ſolũ horas Canonicas, quę publice in eccleſia cantuntur, aut recitãtur; ſed etiam, quas priuatim in, & extra eam vnuſquiſque clericus per ſe, aut cum ſocio recitat, dicendas eſſe horis ſtatis debitis, & non ſine iuſta cauſa, in aliis. Tum quia fieri iubetur [d]. Tum quia non iubentur dici ſtatis horis, tam in fauorem recitantium, quam ad augendum cultum diuinum, & ad efficiendũ magis continuam, diuturnioremque orationem. & ita non tantum in fauore recitantium, quantum in fauorem cultus diuini, & animarum ipſorum, & conſequenter non poſſunt ei renunciare per ſupra [e] dicta. Tum quia Ioan. Andr. [f] relatus, & recept. ab omnibus, refert Angelum ſolere, Eremitæ cuidam ſancto in recitandis horis, ſtatam ſiue debitam prę uenienti horam, ferre vuas immaturas comedendas, poſtponenti vero marcidas, dicenti vero ſtata debita, maturas, & ſanas: & patet; Eremitam illum non ſolere recitare horas publicas in eccleſia, ſed priuatim in ſuo cubiculo. Tum quia parœmia, & adagium Hiſpanum habet, *Viſperas de noche, y maytinas de dia, ni plazen a Dios, ni a S. Maria.* quod tamen intelligendum eſt, de dictis abſque cauſa. Tum quia Oſtienſis [g] quem omnes in loco proprio, & Coſmas Guimier [h], Cardinalis item [i] ſequuntur, aiunt clericos ita debere pſallere horas ſuas Canonicas, vt officiũ reſpondeat horæ diei, non reſtricte ſed large eam conſiderantes, vt recte ab Angelo eſt dictum.

d 1.clem.1 de celebr. Miſſa. & ſatis probatur in c.1.eod. ti. vbi Inno. Oſtie. & omnes alij hoc ãnotarũt.

e in 9.dicto

f In c.1.de cel. Miſſ.

g In c.1.de cel. Miſſ.

h In Prag. quãdo diuin. offic. verb. debitis.

i In clem. 1. §. ne igitur de cel. Miſſ. nu.4.

46 Tum quia dictum illud Hugon. de S. Victore [k] relatum per Palud. [l] & alios, *Ante horam orare prouidentiæ, poſt negligentiæ, debita vero obedientiæ eſſe.* intelligendum eſt ſecundum eoſdem, de eo, qui iuſta de cauſa præuenit horam, & ſine, aut cum ea potẽs præuenire, poſtponit eam.

k c.3. Reg. S. Auguſtini.

l In 4.diſt. 15.q.5. colum.4.

47 Hinc infertur primo, errare multos eccleſiaſticos, qui integrum diem in otio cõſumantes, nec lectioni, nec ſtudiis negocioue vlli incũbentes, ſibi gratulantur, & collectantur, quod illico vbi illuxerit, aut paulo poſt horas ſuas omnes ad veſperas vſque recitauerint.

48 Secundo, errare quoque clericos equitando iter facientes, & horas debitis horis recitare potentes, qui ſtatim ſub auroram, vno ſpiritu, vel contextu, dicunt omnes, & poſtea totum diẽ colloquiis, fabulis, & verbis ocioſis, ne dicam turpibus, & poſtiferis in ſumunt.

Tertio infertur, conſultius facturos, ſi ſub crepuſculum diei dicerent Matutinũ, & deinde ad vnam horam Primam, & inde ad duas Tertiam, ſub meridiem Sextã, & ſecunda pomeridiana Nonam, Veſpertinam vero prope quartam pomeridianã, & ſub crepuſculum noctis Completoriã, omneſque has debita cum pauſa, & tono pronuntiarent, aliquanto interuallo, remanendo retro ſuos comites, ne illis eſſent moleſti. Quin, & conſultiſſime agerent, ſi comites ipſos, qui dignitate minores, vel pares eſſent, amanter hortarẽtur ad audiẽdum ſanctũ illud, & diuinum officium, quod ipſi (Deo aſpirante) quamoptime, vel certe quamminime male poſſent, lubenter eis, vt eorum capellani, pronunciarẽt.

49 Crede, cãdide lector, mihi experto, quod itineris comitibus paribus aut minoribus communiter hoc placebit, libebitque illis diſcere, quam ſanctum ſit toties in die meminiſſe Dei, & conuerſari cum eo, maioriſque facient & clericos & diuinum officium, & ſi quis eorũ tam praui fueri ingenii, vt huius rei eũ tædeat, vel pigeat, tacebit tamen, & boni conſulet, ſi viderit hoc a clerico, non hypocriſis aut errogantiæ cauſa fieri, ſed quia obligatus ſit dicere horas ſuas debitis horis & ꝓ charitate nõ ficta, ſed vero Deo placendo zelo mouetur eo, & ab aliis cogitates, vt meditentur in ad inuitãdũ comitionibus vanis & malis ad ſolida, & ſanctamentes conuertant.

Quarto infert, cõtra ſcholaſticos ad di

Digitized by Google

cendum diuinum officium obligatos, qui priuatim non audiendo prędectores, nec pręlegẽdo aliis facultates auditas, repetũt & licet nullo negocio ſpirituali, nec temporali occupentur, poſſentque ſtudia ſua intermiſcendo eis preces horarias, gratiora ſibi facere, omnes vno halitu, & cõtextu pronunciant, immemores illius S. Bernar. *Lectionem impinguat oratio, & orationem lectio.*

Quinto infertur, contra canonicos, & beneficiarios eccleſiarum Cathedralium & Collegiatarum, priuatim quidem officium Rom. trium lectionum domi recitãtes, officium vero ſuę eccleſię in choro, cũ interſunt ei, & cumulate, ſuo iudicio, Deo ſatisfaciunt, pronunciando totum officiũ Romanum vſque ad veſpertinam ante lucem, vel diluculo, & Veſpertinam, & Cõpletoriam ſtatim a meridie, vel ſub nocte, licet nõ impediantur impedimẽto, quominus eas dicant horis debitis; maxime autẽ errant, cũ hoc faciunt illis diebus, quibus non tenẽtur intereſſe, nec interſunt in choro publice dicendis: Peccata tamen in his quatuor corollariis tacta tantum ſunt venialia, per infra dicenda. Sed rememorandum quod infra [a] diximus, ſcilicet, per ea opera, quę licet ſint ex parte bona, ex parte tamen ſunt mala venialia, nulla ex parte eſſe meritoria, vel ſatisfactoria, & ita quicquid per ea promereri quis potuit, omnino perdit, rememorandum inquam eſt, quo magna cura caueamus, ne recitationes noſtræ ſint peccata venialia, cum per eas licet non perdatur gratia gratum faciens, impeditur tamen eius crementũ, & augetur pœna prius debita, iuxta doctrinam S. Tho. [b] & communem.

[a] c. 16. nu. 32.

[b] 2.2 q. 24 ar. vlt. adiuncta q. 86. ar. 1. & 89. ar. 1. in 1.2.

50 Sexto infertur, non licere anticipare officia diuina ob ſpectacula, agitationes taurorum, vel ob haſtiludia, & luſum cannarum, & alia profana, quo poſtea liberius ea ſpectare liceat; niſi cum illi, qui ſolent audire, non venirent ad audiendum ea, ſi alia quam debita hora, non celebrarẽtur. Dixi, niſi &c. quia non liceret mutare horam ſine iuſta cauſa, vt eas celebraturi prę facta ſpectacula adirent, iuxta multa iura [c] id ſignificantia.

[c] c. cũ decorem. c. penul. de vi. & honeſ. c. ſententiam ſanguinis. ne clerici vel mona. c. 1. de torneam.

51 Septimo infertur, non licere mutare matutinam dicendam hora quarta poſt mediam noctem, ad horam ſeptimam, ob interdictum generale, ob quod non cantatur. Tum quia interdictum nec tollit, nec mutat ordinẽ diuinorum officiorum, niſi quoad expreſſa in cap. Alma mater [d]. puta, quod clauſis portis, ſubmiſſa voce, & non pulſatis campanis dicantur. Tũ quia eadem ratio, qua ſtatutum eſt, vt decantetur hora quarta non extante interdicto, debent dici eadem extante illo, vt palam eſt. [e] Tum quia hoc ſolet præbere occaſionem committendi illud a Concilio generali [f] deploratum in clericis, nempe, ꝙ vix ad diuinum concentum auium excitantur. Tum quia ex hoc prouenit, vt poſt interdicti ſublationem ęgrius ad quartam ſurgant.

[d] c. alma mater. de ſent. excõ lib. 6.

[e] Sup. in 10. & 12 diſt.

[f] In c. dolentes. de cel. Miſſ.

Octauo infertur, quod ſicut non extante interdicto, in quibuſdam eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis inter Primam, & pretioſam celebratur Miſſa de prima, & ea finita deſcenditur, vel exitur compluribus diebus ad dicenda reſponſoria defunctorum ſuper ſepulchris eorum, quibus dictis aſcenditur, vel reditur cum, *Miſerere*, ad capitulum, vel chorum, ad dicendam Pratioſam, ſic fieri debeat etiam extante interdicto, per dicta in corollario præcedente. Eodem plane modo ſequitur, quod
52 ſicut Miſſa de Tertia, non extante interdicto dicitur dicta Tertia, ante Sextam: & ſi dies ieiunii, aut Veneris fuerit, Miſſa celebratur dicta Sexta, & Nona poſt illã; ſic fieri debeat tempore interdicti; cum, quantum ad hoc, nihil interſit extare, aut non extare interdictum. Item ſequitur ꝙ ſicut Miſſæ non extante interdicto cantãtur capitulariter in choro, ſic extante eo generali, capitulariter ſubmiſſa voce in choro pronunciari debeant, id eſt chorum capitulariter debere reſpondere celebranti, & pronunciare totum officiũ cum pauſa, & tono; ſic vt non cãtentur, ſed a preſbytero in altari exaudiãtur, quem ita miſſare oportet, vt audiatur in choro. Et ſi huius rei gratia opus eſſet Canonicos, & beneficiarios deſcendere ad capellam, id facere debent. Quę confirmantur per contextum celebris capituli Alma [g], ſcilicet, Miſſæ, & alia diuina officia dicantur ſicut prius, ſubmiſſa tamen voce. Pondera, ꝙ ait (ſicut prius) excepto quod ſubmiſſa voce dici debent. Ergo cum prius dicerẽtur capitulariter, cumque prius chorus reſponderet, & diceret introitum, & *Kirie*, *Gloria*, *Credo*, & alia, debent profecto hæc dicere tempore interdicti, quod placuit ibi Archidiacono probato, per Ioan. Andre. Dominic. & communem, in eodẽ cap. [h] ſuper verbo, adeſſent.

[g] De ſent. excom. li. 6.

[h] c. Alma de ſent. excom. lib. 6.

53 Nono infertur, quod etiam ſi foris nemo veniat ad eccleſiam, auditurus horas publicas, horis tamen debitis dicendę ſunt ſecundũ opinionẽ, quam pro vltima, & per

Digitized by Google

& per conſequens ſua ponit Innoc.[a] per Oſtien. Ioan. Andr. & communem ibidē probatam. Quo fit, vt iure valde turpe viſum fuerit, quod a quibuſdam religioſis factum nouimus, pulſare campanam media nocte, ad ſignificandum Matutinum tunc celebratū iri, & neminem ſurgere ad celebrādū illud, imo nec poſtea cōuētualiter, ſed tantū ſingulariter illud a ſingulis dici.

[a] *In cap. 1. de celeb. Miſ.*

Decimo infertur, verum eſſe illud S. Tho.[b] S. Antoni.[c] & Alberti de ferrar.[d] cum communi aſſertum, ſcilicet, Peccare recitantem Matutinum Veſpera, abſque alia cauſa, quam vt comodius & delicati⁹ mane dormiat, eademque ratione pſallentes horas ſummo mane vſque ad Nonam excluſiue, vel incluſiue, quo poſtea ludant, confabulentur, & otientur.

[b] *quolib. 2. art. 28.*
[c] *2. par. tit. 13. c. 4. §. 4.*
[d] *In c. 1. de cele. Miſ. q. 13.*

54 Vndecimo infertur, peccare illos, qui ſine iuſta cauſa recitant Primam ante Matutinam; Tertiam ante Primam, Completoriam ante Veſpertinam, aut Veſpertinā antē Nonā, quia ordinē dicendi eas rectū peruertunt, licet ut infra[e] dicetur, non ſit neceſſario id quod ita dicitur, iterandum: ſicut nec pręcipimur horas tempore indebito recitatas iterare. Quo fit, vt peccata in his duobus corollariis tacta non ſint mortifera, ſicut nec in quinque proxime præcedentibus contenta.

[e] *cap. 19.*

55 Decimoſeptimo principaliter dico horas, quæ canendæ ſunt, & dicendæ in eccleſia, ita dici poſſe vel cani hora anticipata, vel poſtpoſita iuſta de cauſa, ſicut horę, quæ priuatim intra, vel extra pronunciantur. Tum quia intentio eorum, qui horas pręfatas ad dicendum diuina officia pręfixerunt, videtur eſſe pręfata; vt quædam capitula probant[f]. Tum quia rationi conſonat, vt ob proceſſiones aliquas ſollennes, aut concionem inſignem, aut iucundum Bullæ Cruciatæ, aut Regis aduentum, aut alias ſimiles cauſas præponatur, vel poſtponatur horę debitæ Prima, Tertia, Miſſa, aut aliud aliquod diuinum officium; ita tamen, vt fiat authoritate ſuperioris ad id poteſtatem habentis, qualis videtur Epiſcopus in eccleſia Cathedrali, vel eius Vicarius, aut Capitulum, vel Decanus, perdicta in ſimili caſu de ieiuniis a S. Thom.[g] & Panor.[h] cōmuniter receptis. In aliis autem Abbas, Prępoſitus, Prior, vel alius Prelatus, argumento cuiuſdam gloſſæ ſingularis[i]. Cui conſequens eſt primo eſſe tollerabile id quod ſit in quibuſdam Vigiliis quorundam dierum ſolennium in nonnullis eccleſiis, in quibus, vt concurrat populus ad earum matutinam, ſub crepuſculum noctis eam canunt. Cui conſequens, ſecundo videri poteſt id, quod Ioan. Maior[k] dixit; non peccare ſcholaſticos, qui toto tempore ante prandium ſtudiis vacant, & a ſumpto prandio horas recitāt, eo quod ſtudiis aptior ſit aurora, & orationi non inepta Veſpera, & licet ſtudium non ſit iuſta cauſa omittendi recitationem horarū canonicarum, eſſe tamen poteſt talis ad recitandum eas iuſte hora alioqui indebi-

[f] *c. 1. de cē leb. Miſ. c. presbyter. 91. d.*
[g] *In 2. 2. q. 147. ar. 4 ad 3.*
[h] *In Rub. de obſeru. ieiunij.*
[i] *In c. poſuit de locat.*
[k] *In 4. diſt. 12. col. 1.*

56 ta, vt exerte aſſerit S. Thom.[l] in pręceptore, aut doctore pręlegente: licet meo conſilio, nullus, eo ſolo quod ſit litteris deditus, id faciet; niſi etiam aliis occupetur negotiis. Conſultius enim eſt tam ad animæ ſalutem conſequendam, quam ad augendum tempus ſtudendi, & uana colloquia uitandum, quam etiam maiori cum deuotione, animique cōſolatione orationi uacandum, recitare Matutinam prima parte noctis, uſque ad Laudes, & cum primum ſurrexeris Laudes & Primam, deinde hora horologii Hiſpani uel Galli nona æſtate, & Decima hyeme, Tertiam, & Sextam, audiendo Miſſam, & ſtatim a prādio Nonā, & ubi pauliſper dormieris Veſpertinam, & in fine ſtudii pomeridiani, aut initio Veſpertini (quod mihi magis arridet) Completoriam, et ſi non ſolum ſtudiis, ſed & aliis eſt occupatus negociis, quo minus ſupradictum ordinem ſeruare poſſit, procuret potius anticipare, quam poſtponere. Experientia enim non ſemel didici, Dominum Ieſum raro impertiri fauorem recitandi cum animæ conſolatione horas quantumcunque iuſta de cauſa poſtpoſitas; aut ſaltem mihi nunquam illud impertiuit, licet aliquando ſic, horam pręuenienti. Quin fateor ingenue, deciſionem hanc Ioannis Maioris magis obfuiſſe mihi quam profuiſſe, quippe quę occaſionem prębuit mihi poſtponendi aliquoties horas, quas potuiſſem anteponere. poſtea uero ſemper eas cum animi tędio, & faſtidio pronunciaui. Conſequitur tertio, licere recitare Matutinas, & Laudes prima parte noctis, gratia uigilantius immorandi litteris diſcendis, uel docēdis, aliiſue operibus piis tēpore matutino. ſecundum S. Tho.[m] recept. per omnes. item poſſe quem licite recitare omnes horas diluculo uſque ad Veſpertinam, ut maiori cum attentione eas proferat: præſumens fore, ut poſtea tempus deſit ad recitandum eas attente, & deuote ob negotia ſibi occurſura; ut ab Illuſtriſſimis Cardinalibus, aliiſque multis paſſim

[l] *Quolib. 5. ar. 18.*
[m] *In Quolib. 5. art. 28.*

Digitized by Google

fieri Romę ait Innoc. a Ioan. Andreas, & Communis. Non obſtat, quod indies Romæ impetratur priuilegium, & per Bullas
57 Cruciatas Apoſtolicas indulgetur, vt Matutina vnius diei pręcedenti Veſpera dici queat, & quod iure communi conceditur, fruſtra precibus impetratur b. Nil inquam hoc obſtat. Tum quia multa Romæ via priuilegii conceduntur, licet iure communi ſint conceſſa, vt abſolutio irregularitatis mentalis, & alia huic ſimilia: quæ memini videre in Bullis Cruciatæ, qualia tamen niſi in iis, quæ ſunt probabiliter dubia, non vidi concedi a ſacro pænitentiariæ Prętorio. Nec id omnino fruſtra fit; reperiuntur enim nonnulli ita ſcrupuloſi, ꝙ nullius opinione ſerenari queant, quos tamen Apoſtolica cõceſſio, ſerenat, & reddit ſereniſſimos. Tum quia tam efficacibus verbis poſſet concedi hoc priuilegium a Sede Apoſtolica, quod liceret impetranti etiam impune ſine vlla iuſta cauſa anticipare; quod iure communi minime licet. Admoneo te tamẽ, lector Chriſtiane, ꝙ abhinc 60. annos vix audebant in Hiſpaniis & Galliis, etiam ex cauſa poſt dictam Veſperi Matutinam, bibere etiam ob ſitim aquam, cœnantem vero poſt illam neminem vidi. Video tamen nunc paſſim Matutinam recitari ante cœnam, & ante ſolis occaſum in Vrbe, quod an omnino licite fiat dicam cap. 21.

58 Decimooctauo c ꝙ ſicut recitare horas præueniendo, vel recitandis horis poſtponendo, iuſta de cauſa, non eſt peccatum per ſupra c allegata, & ſine illa ſic per dicta in dicto 15. non eſt tamen pluſquam veniale, quę concluſio eſt conſolantiſſima & vera d. Tum quia nulla ratio, nec auctoritas eſt, quæ in contrarium vrgeat. Tum quia licet concilium generale e præceperit, vt obligati ad horas Canonicas dicãt officium tam nocturnum quam diurnum, non tamen pręcepit, vt nocturnum nocte,
59 & diurnũ die diceretur, Tum quia ſi, vt tenemur pſallere omnes horas ſingulis dieb. ita teneremur ad dicendũ illas horis debitis, ſequeretur, quod vt non poſſumus cõmuniter vlla de cauſa horas vnius diei differre in alterum, ſic etiam non poſſemus differre eaſdem de vna hora in aliam, cuius contrarium vbique ſeruatur, & iure f probatur, vt ſupra g dictum eſt. Vnde ſingulariter ſenſit S. Anton. h & exerte aſſerunt Syluester i, & Caietan. k quod dicere Primam, imo & Matutinã poſt meridiẽ, imo & poſt decimã, & vndecimam a meridie non eſt peccatum mortiferum, modo ante mediam noctem finiantur.

Ex hoc dicto infertur primo, quod & ſi ad iuſtum implementum præcepti, de dicendis horis, neceſſe ſit obſeruare circumſtantiam temporis, tamen non videtur pars ſubſtantialis eius, quod eo pręcepto pręcipitur, ſecundum Caietanum l.
60 Secundo, recte dictum a S. Tho. m quod quantum ad horarum recitationem, vnuſquiſque dies incipiat a ſua veſpera; pro quo eſt concilium n Compendii, & decretum Alexan. iii o Tertio, verum eſſe dictũ illud Caiet. p diem quo ad horas recitandas durare vſque ad mediam noctem, & incipere a veſperis, quę inſignis eſt pręfatorum textuum declaratio. Sequitur quarto, recte dixiſſe S. Tho. q eum, qui dicta veſpertina & completoria vnius diei ſero dixit matutinam ſequentis diei, videri eas dicere illo die, quod tamen non procedere, niſi quoad Matutinam, & Laudes di-
61 xit Caiet. qui licet abſque vllo textu, & ratione ita declaret dictum S. Tho. r fundatum a nobis maximę authoritatis textibus, ea tamẽ ratione nobis placet, quod, conſuetudo generalis habere videtur non eſſe dicendas Veſpera pręcedente horas alterius diei vltra Laudes. Quamuis enim ratio S. Thomę de rigori videatur concludere idem quoad Primam, & Tertiam, & alias omnes horas, conſuetudo tamen pręfata illud limitans, rationi valde conſona, uidetur. Quapropter nunquam reſpondere auſus fui, licere dicere in Veſpera Primam, aliaſue horas alterius diei, exceptis Matutinis, & Laudibus. Quod ipſum decidit S. Anton. ſ dicens, quod neque in capella Papę recitatur Prima ſtatim poſt Matutinum, niſi cum poſt mediam noctẽ dicuntur. Contra tamen hoc dictum decimum octauum facit primo, quod ſi ratio principalis pro eo adducta, nẽpe circunſtantiam temporis horę debitę, non eſſe partem ſubſtantialem pręcepti de recitando diuina officia, eſſet uera, ſequeretur non ſolum non eſſe peccatum mortale, ſed ne ueniale quidem recitare horas anticipando, aut poſtponendo, cum id nec ullis legibus, nec pręcepto contrairet. Secũdo, quod concilium Viennen. t habet, ut debitis horis Deo pſallatur, ſtatutis eccleſię Gallicanę u receptum, & longe antea alibi decretũ. x Tertio, quod uir ille doctiſſimus Vmbertus in commentario regulę S. Auguſt. y reprehendens non ſurgentes de nocte ad Matutinas, eo quod putarent ſatis ſuperque ſatisfacere officio diurno intereſſendo, dicit

a In c. 1. de celebrat. Miſſ.
b l. 1. C. de theſaur. lib. 10. l. ex facto, de vulg. c. 1. cum glo. de reſcript.
c In 16. d.
d Ant. 3. par. ti. 13. c. 4. §. 4. 2 par. ti. 1. c. 12. § ... col. 5
e In c. dolentes. de cele. Miſ.
f In c. 1. de cele. Miſ. c presby. 19. diſt.
g In 16. d.
h 3. par. ti. 13. c. 4. §. 4.
i Ver. hora. q. 9.
k In ſum. verb. Horarum § quo ad 4.
l In d. ver. Horarũ. §. quoad 4.
m Quolib. 5 art. 18.
n In c. 1. de feriis, vbi gl. quam in hoc cõ. mendat Fely. in c. coſuluit de offic. deleg.
o c. 2. de feri. vbi gloſ.
p vbi ſup.
q d. quoli. 5. ar. 28.
r vbi ſupr.
ſ In 2. par. ti. 9. c. 2. §. 5. col. 5
t In clem. 1. §. ne igitur. de cele. Miſ.
u Seſſ. 21. tit. Quando diuina offi. cele.
x c. presb. 61. diſt. & c. 1. de cele. Miſ.
y cap. 37.

dicit non cupere ſe fieri de numero beatorum, & conſequenter peccare mortifere. Quarto, ꝙ Angelus a Clauaſio [a] dixit, Prelatos non curantes, vt horæ in eccleſiis debitis horis pſallantur, peccare mortaliter, eſto dicantur in aliis horis, idemque eſſe dicendum de clericis, & monachis ad id obligatis.

a *In verb. Hora Canonica.* §. 2.

Ad primum tamen horum reſpondeo, negando illationem in eo factam, nam vt dicit S. Tho. [b] peccatum veniale vt plurimum non conſiſtit in non adimplendo præcepta, nec in traſgrediendo prohibita, quia in his conſiſtit potius mortale, ſed in non ſeruando modum rationabilem adimplendi præcepta, quem lex prætendit. Quod nos vtiliter declarauimus nuper in Manuali Confeſſ. [c] Et quia lex præcipiēs recitare horas prętendit, vt recitentur obſeruato dicto modo, & circūſtantia horarum debitarū, ideo id nō obſeruans videtur peccare venialiter, & non mortaliter. 62

b *In 1.2.q. 83. ar. 4. ad 1.*

c *Pręlud. 7 num. 16.*

Ad ſecundum reſpondeo, quod iura in eo citata ad ſummum concludunt dictum Angeli in quarto argumento allegatum, nempe, Prælatos non procurantes recitari horas publicas in ſuis eccleſiis horis debitis, peccare mortaliter, quod ipſum Syluest. [d] affirmauit; licet ne hoc quidem Caiet. [e] concedat. Cuius opinio licet de rigore ſuſtentari queat, ex æquo tamen dici poteſt eam reprobari per concilia prçcitata [f], quę non ſolum iubent horas canonicas celebrari, ſed adiiciunt modum eas celebrādi horis debis. Ampliatio illa Angeli, qua dictum de prælatis extendit ad clericos, & monachos, iuſte videtur refelli a Syluestro [g] aſſerente eos non peccare mortifere, ſi dicant ſuas horas in aliis, quā debitis horis, licet Prçlati præcipiant, & procurent, vt in ſuis eccleſiis horæ debitis horis impleātur, modo illud præceptum ab aliquibus eorum illis horis impleatur. 63

d *ver. hora. q. 9.*

e *Verb. Horarum.* §. *Quoad 4.*

f *In c. Presbyter. 91. diſt. & c. 1. de celebr. Miſ. clem. 1. eod. tit.*

g *vbi ſup. q. 9.*

Ad tertium reſpondeo, nos non obligari opinione Vmberti, & eam D. Antoninum [h] duram iudicaſſe, meoque iudicio uoluiſſe contrarium his, quæ prędiximus, aſſerere, licet ad incitandum nos, quo libētius noctu ad Matutinas ſurgeremus, verba prægnātia, quę vtrumque ſignificare poſſent protuliſſet.

h *in 2. par. tit. 6. c. 12.* §. 3. *col. 5.*

Ad quartum reſpondeo idem, quod ad ſecundum, concedendo illud Angeli, vt prædictum eſt declaratum.

Decimonono principaliter dico, licere iuſta de cauſa recitare Matutinas vſque ad Laudes de nocte, & differre Laudes 64 ad tempus Matutinum, vt etiam nunc a nonnullis religioſis fieri videmus, quod approbat doctiſſimus ille Canoniſta Guimier [i]. Tum quia ſunt horę diſtinctę, vt ſupra dictum eſt [k]. Dubitatur tamen quotidie, ad vtram earum referatur, *Te Deum laudamus.* ad Laudes ne, vt initium earum, an ad Matutinam, vt eius finem? & conſequenter, an dicendum ſit in Veſpera ſimul cum nocturnis, an mane cum Laudibus? & meo iudicio Matutinę finis eſt. Tū quia nocte Natiuitatis ante miſſam pro fine illarum dicitur, & poſt communionē incipiunt Laudes, per *Deus in adiutorium.* Tum quia, *Deus in adiutorium.* eſt initium omnium horarum ſecundum iuſtam inſtitutionem Damaſi Papæ, quam Hieronymus dicitur ei ſuaſiſſe, & *Te Deum.* dicitur ante, *Deus in adiutorium.* ad Laudes. Tum quia ſecundum regulam S. Benedicti poſt, *Te Deum.* dicitur euangelium, ſecundum Guiel. Durandum [l] in vna parte, qui in alia dicit Laudes incipere a uerſiculo eam præcedente. Qui tamen verſiculus ſecundum formulā breuiarii Pii V. nunc non dicitur, licet vt plurimum ſecūdum alias formas dici ſolebat. Non obſtat his, quod ab Innoc. iii. [m] videatur poni pro parte Laudum, dum dicit, quod, *Te Deum Laudamus.* regularius dimittitur, quam dicitur in Laudibus matutinis. Reſponderi enim poteſt, primo eum per verbum, *Laudibus matutinis*, non intellexiſſe partem horarum vulgo Laudes dictarum, ſed omnia officia matutina, quæ Primam præcedunt, quæque vt aliæ omnes horę etiam ſunt laudes Diuinę, & conſequenter Laudes. Secundo, quod ipſe loquutus fuit iuxta morem frequentius receptum a choris eccleſiarum, in quibus communiter excepta nocte Natiuitatis, Laudes immediate poſt Matutinam celebrāt, ne bis ex interuallo diuerſis horis eos ſurgere, & in choris conuenire oporteat. Vnde infertur, quod pſalmus, *Miſerere mei.* qui iuxta formam quorundā breuiariorum in quadrageſima, & feriis ſolet dici loco, *Te Deū.* etiam ſit finis Matutinæ, & cum ea dicendus, & non cum Laudibus, cum ſeparatim dicūtur, cum eadem ratio ſit vtriuſque [n], & ſurrogatum ſapere debeat naturam eius cui ſurrogatur [o].

i *In gloſſa Prag. tit. Qualit. horę. ver. officium.*

k *In 11. d.*

l *In Ratio. lib. 5 tit. de noctur nis col. 1. vlt.*

m *In c. cōſtitu. de celeb. Miſſa*

Incidit tñ hic quęſtio, An in eccleſiis, vbi nocturni more antiquo ſeparatim dñr a Laudib⁹, vel priuatim extra chorū ab aliquib⁹, vt me frequēter facere ſolitū ſupra [p] dixi, ante illas debeat prçmitti Pater noſter, cū Aue Maria, ſecundū formulam recitandi

n *Ergo idē ius l. illud. ad l. Aqui. ff.*

o §. *fuerat Inſtit. de action. & c. Eccleſia S. Maria. vt lit. pend.*

p *num. 50.*

Digitized by Google

citandi a fœ. re. Pio V. in ſuo Breuiario traditam? Pro parte enim negante facit, quod nuſquam in initio Laudum id ſignificatur, nec in nocte Natiuitatis Domini, in qua ſeperatim canuntur. Pro parte vero affirmante facit regula illa eius, quæ ponitur in fine regularum generalium, quod Pater noſter, cum Aue Maria, ante omnes horas debent præmitti, excepto Completorio; & meo iudicio hæc pars eſt ſeruanda: nam fundamento pro contraria parte adducto reſponderi poteſt, ideo non fuiſſe hoc in initio Laudum admonitum; quia vt plurimum non dicuntur ſeparatim, & noluit obligare ad id, quando dicuntur coniunctim: & in nocte Natiuitatis Domini, quando vt plurimum ſeparatim publicè canuntur, excuſatur ab eo dicendo, qui Miſſam dicit, ne illam interrūpat, & chorus ne cantū ſuum diuidat; quod æquum videtur.

Suboritur etiam quæſtio, An in fine nocturnorum, cum dicũtur ſeparatim a Laudibus, debeat dici Pater noſter; ſecundū præfati Breuiarii formulam, & videtur ꝙ ſic: quia licet nulla regula generalis præfati Breuiarii habeat, vt in fine cuiuslibet horæ dicatur Pater noſter, ſunt tamen particulares de Laudibus, Tertiis, Sextis, & Nonis, quibus præcipitur vt in fine illarum dicatur: quæ per identitatis rationem videtur extendenda ad veſpertinam, & conſequenter ad finem nocturnorum, cum dicuntur ſeperatim ab hora Laudum, licet non extendatur ad Primā, quia Prætioſa immediate dici debet poſt benedicamus eius, quamuis ipſe ſoleam dicere illud in fine Prætioſa, de conſilio magis, quam de præcepto. Ex quibus infertur, quod dicenti horam nocturnam ſeparatim ab hora laudum additur onus dicendi duo Pater noſter, & vnum Aue Maria, vnum quidem Pater noſter, in fine horæ nocturnorum, & Pater noſter, & aue Maria in principio horæ laudum.

Vigeſimo dico, plerumque non eſſe peccatum edere, aut bibere aliquid poſt dictam Matutinam in Veſpera, nec id præſtare impedimentum celebrandi Miſſam mane ſequenti, ſecūdum deciſionem magiſtri Raulini in quodam ſermone cœnę Domini, & Ioannis Maioris[a]. Quæ deciſio magnæ mihi fuit olim conſolationi, ob quam reſpondi eum, qui ratione ſtudii alteriusue negocii iuſte recitare poteſt Matutinam diei ſequẽtis in veſpera eius, poſſe illam recitare etiam ante cœnam, ſi putat deuotius ſe illam dicturum ante cœnam, quam poſt eam ſomno ſuperueniente. Reſpondi etiam, poſſe eam dici antequam noteſcat, modo iam expleuerit horas illius diei. Tum quod nec a S. Thom.[b] nec vllo alio doctore inſigni contrarium dicatur. Tum quia eadem ratiõne vtrumque probatur. Tum quia Thom. ſimpliciter ait, recitatis Veſperis, & Completorio hodierni diei, poſſe dici Matutinas craſtini, nulla facta mẽtione cœnę, aut ſympoſii, ꝙ collationẽ vocant, neq; noctis, neque diei, an ſit de nocte, nec ne. Ex quo infero clericos, & religioſos, qui feria quarta, quinta, & ſexta hebdomadę ſanctę canunt, aut recitant de more ſub crepuſculū & noctem Matutinas, quas vocant, tenebras, ante ſympoſium, ſiue cœnaculum, quam collationem vocant, iuſte poſſe illā poſt eas dictas, ſiue cantatas, ſumere; licet ſatius eſſet eam ſumere ante, quod multi religioſi faciunt, præſertim ſi poſt multam noctem fuerint finiendę.

a In 4. diſt. 12. q. 6. col. 1. & 5.

b In dicto Quolib. 5 art. 18.

65 Vigeſimoprimo dico, non eſſe peccatū
inuertere ordinem horarum iuſta de cau-
ſa, nempe recitare Tertiam ante Primam,
66 Nonam ante Sextam, Completoriū an-
te Veſperas. Iuſtam autem cauſam eſſe ar
bitror, quod chorus incęperit Tertiā, aliā
ue horam, ego autem non dixerim Primā
aut aliam illam, quę incipitur pręcedentẽ.
quo caſu liceret mihi pſallere cum choro
quam canit horam, & poſtea dicere Pri-
67 mam, aut aliam a me omiſſam, ſecundum
S. Antoni.[c] aperte dicentem, quod etiam
ſi per negligentiam, aut incuriam, imo ſciẽ
ter id fieret, non eſſet plus quam veniale,
nec induceret obligationem iterandi ho-
ram iam dictam, licet ordine prępoſtero.
Quod ipſum affirmāt Angel.[d] & Syluest.[e]
& ſatis colligitur ex eo, quod Innoc.[f]
dicebat.
68 Contra hoc tamen facit, quod idem S.
Anton.[g] & Angel.[h] allegantes Oſtienſẽ
dicunt peccare mortaliter eum, qui priuſ-
quam recitet Primā, ſacrificat, ſiue miſſat,
etiamſi intendat eam poſtea recitare. Cui
tamen reſponderi poteſt primo, quod di-
ctum Oſtienſis agit de prępoſteratione
horarum ad Miſſas, quę, vt prędictum eſt
69 non ſunt horę, dictum vero noſtrum agit
de prępoſteratione vnius horę ad alterā,
& a diuerſis non fit illatio.[i] Secundo re-
ſponderi poteſt, negando peccare mortiſe
re eum, qui ante recitationẽ Primę ſacrifi
cat, cū nullibi reperiatur text⁹, qui id pro-
70 bet. Nec obeſt quod inualuerit cõſuetudo
non ſacrificandi, ſiue Miſſandi ante Ma-
tutinam. Tum quia non eſt extendenda il

la ad

c In 3. par. tit. 13. c. 4. §. 4.

d ver. horę. §. 18.

e ver. hora. q. 9. verſ. 4.

f In c. dolẽtes. in fine de celeb. Miſſ.

g In 3. par. tit. 13. c. 4. §. 4.

h ver. Miſſa. §. 47.

i c. Ad audientiam. de deci.

Digitized by Google

la ad ſacrificantem ante Primam, poſt illam. Tum quia nō omnis tranſgreſſio cuiuſuis conſuetudinis eſt mortifera, vt neque etiam quælibet tranſgreſſio legis humanæ, imo nec Diuinę, vt aſſerit S. Tho.[a] & diffuſe probat Caietan.[b] & hanc concluſionem tenet Syluest.[c] quę de rigore iuris mihi vera videtur, etſi nec ea vti, nec eam alijs cōſulere vnquam auſus fuerim, neque etiamnum eam conſulerem, niſi cū ſequeretur ſcandalum, aut retardatio nimia populi, ſi prius Miſſa non celebraretur, aut alia non abſimilis cauſa concurreret, qualis eſſet conſuetudo tempeſtiue Miſſandi ante horam deputatam primæ. quia etſi Miſſa non ſit de horis Canonicis, vt ſupra dictum eſt, & ideo nō habeat ordinem ad illas, ad eam tamen deuotius & reuerentius dicendam diſponit recitatio Matutinæ & Primæ, & quidem germanius quam quędam alia pręparatoria priuata, priuatim a parum doctis compoſita, quod forte non circumſpexit Sotus,[d] vir alioqui circumſpectiſſimus, quo nimiam forte occaſionem prębuit ſacrificis ante omnes horas miſſandi, contra conſuetudinem antiquam, quam D. Ant.[e] & Angel. ſecuti[f] Hoſtiens. magni fecerunt, quod iterum tangemus infra.[g]

71 Vigeſimoſecundo dico, quod maior cauſa ſubeſſe debet, quo iuſte ab horis debitis mutari poſſint horæ publicæ in eccleſia publice recitādæ, quam quæ priuatim in ea, vel extra eam recitari poſſunt; & maior, quo transferantur ad horas remotiores debitis, quam ad propinquiores illis. Maior enim effectus maiorem cauſam requirit:[h] effectus vero maior eſt mutare publicum, quam priuatum, & magnum, quam paruum, vt ex ſe patet.

72 Ex hoc ſequitur primo, quod quamuis ad anticipandam priuatam recitationē mearum horarum, ſufficiat propoſitum agēdi honeſtam rem aliquam publicam, vel priuatam ea hora, qua recitare deberem, quę quidem nec antea, nec poſtea commode fieri poteſt, iuxta mentem S. Thom.[i] nō ſufficit tamen ad mutandum officium, ꝙ publice fieri debet. Quinimo opus eſt cōcurrere opus aliquod publicum, quod eā horam ſibi vendicet, puta concionem, ſupplicationes, receptionem Bullarum, Principis, aut alterius rei ſimilis, eo quod bonum publicum pręferēdum ſit priuato[k], & magis publicum minus publico. Secūdo ſequitur, ꝙ vt mutetur perpetuo aliquod ſacrū officium de vna hora in aliā, maiore opus eſt cauſa, quam vt ſemel, aut iterum mutetur. Tertio, quod licet ob aliquam cauſam poſſint clerici vnius eccleſię ſemel, iterumue transferre matutinam mediæ noctis in auroram, vel noctis crepuſculum; non tamen poſſunt ſtatuere, vt in perpetuum ſic mutetur citra maiorem cauſam, & authoritatem; adeo, vt bis reſponderim non ſufficere in id authoritatē Epiſcopi, qui ſuo ſtatuto contrario non poteſt mutare ius commune Conciliorū, & Pōtificum Maximorū[l], qui vt ſupra[m] dictum eſt, ſtatuerunt, vt horæ Canonicę ſaltem publicę certis horis recitentur, iux
73 ta illam ſingularē deciſionē Fely.[n] quod licet Epiſcopus poſſit ſemel, vel iterum iuſta de cauſa diſpenſare, vt de conſenſu hęredis fundatoris conferatur beneficiū fundatum ei cui non inſunt qualitates in fundatione requiſitę; non poteſt tamen ſtatuere, vt tali ſemper conferri poſſit. Quarto ſequitur maiorem ſubeſſe debere cauſā, vt hodie antequam noctescat recitetur Matutinum diei ſequentis, quam nocte iā facta, & maiorem, vt pronuncietur Veſpertina hora Primę, quam Tertiæ, Sextę, vel Nonæ.

74 Vigeſimotertio dico, quod quamuis vt ſupra[o] dictum eſt, inueterata cōſuetudine non parum in eccleſijs immutatæ ſint horæ debitæ officiorum diuinorum publicorum: meo tamen iudicio, non deſinunt eſſe debitæ quę antea erāt ijs, qui in illis priuatim eas recitare vellent, id eſt ita, quod licet in hac ſancta eccleſia Cathedrali finita Prima, & facto ſigno ad Miſſam, confeſtim recitent Tertiam, & finita Tertia ſtatim, ſi ſit dies ieiunii, Sextam, ſin minus Miſſam, & ea finita protinus Sextam, & ſi ſit dies ieiunij, e veſtigio Nonam, & ſine mora Veſpertina finita, Completoriam. Ad hoc tamen, vt non peccent etiam venialiter dicendo Primam, Tertiam, Sextam, vel Nonam, ſufficit, vt eas dicant his horis, quibus iuxta ius commune dici debuiſſent, de quibus ſupra[p] diximus.
75 quamuis enim hæc Eccleſia Cathedralis & alię ſimiles præſcriptionis beneficio obtinuerint, quod horę publicæ iſtis temporibus dici in ijs debeant; quodque etiā ijſdem temporibus priuatim dici poſſint; non ideo tamen ex ea pręſcriptione ſequitur, quod non liceat eos priuatim dicere horis iure communi ſtatis, cum ſint res diuerſę: & præſcriptio non ſeſe extendit de vna re ad aliam, etiam ſimilē ſecūdum Innocen.[q] communiter receptum. & quod in fauorem alicuius eſt inductū, non eſt in eius pręiudicium retorquendum,

a 2.2. q. 186. art. 9.
b 2. tom. tracta. de obl. pręcep.
c Verb. miſſas. q. 6.
d Ib. 10. q. 5. art. 4. de iuſt. & iur.
e In 3. par. tit. 13. c. 4. §. 4.
f Verb. Miſſa §. 42.
g cap. 21.
h Facit ca. 1. §. Hoc notandū. qui feud. dare poſſ. & cap. licet ex quadā de Teſti. & d. illum Bald. in l. 1. ff. de ſenat.
i Quolib. 5. ar. 28.
k ca. Licet. de regul. cap. bonæ de poſt. prael. § ſācimus. auth. de teſt. & ea quæ parit in xi. menſe.
l ca. Quod ſuper his. de maior. & obed. clem. ne Romani. de elect.
m In dicto. 15.
n In c. cum acceſſiſſent. colu. 8. de cōſt.
o In dicto. 12. num. 70.
p In 14. dict.
q In c. auditis. de pręſcrip. quod late ibi Fel n. 10. & in c. cum ex iniuncto. de hære.

dum,

Digitized by Google

dum. [a] Fauor autem cleri huius eccleſię & aliarum ſimilium eſt, vt horę publicæ tã priuatim quam publice poſſent dici iſtis horis immutatis. At non fauor, ſed potius pręiudicium eius eſt, quod niſi in illis priuatim eas dicere poſſint, vt de ſe patet. Cõfirmatur hoc eo, quod in ſimili ſupra [b] diximus de Miſſis Sabbati Sancti, & ieiuniorum quatuor temporum.

76 Vigeſimoquarto dico, quod in obligatione recitandi horas canonicas debitis temporibus non debent debita accipi ſtricte, puta, quod Prima incipi debeat pręciſe in fine primę partis diei artificialis. Tertia vero pręciſe in fine tertię partis, Sexta in fine ſextæ, & Nona in fine nonę, ſed potius debẽt ſumi cum aliqua latitudine, ſcilicet in iis, vel paulo ante, vel poſt recitentur, iuxta Angelum de Clauaſio [c], & Sylueſt. [d] Quorum dictum & ſi mihi placeat, eorum tamẽ exemplum diſplicet, ſ. quod Matutina media nocte dicenda ſub auroram poſſit dici. Tum quod hyberno tempore ſunt ſex, vel ſeptem horæ intermedię inter noctem mediam, & auroram, quę tantam diſtantiam inter vnam, & aliam horam conſtituere videntur, vt indecens ſit reputare factum in vna, quod fit in alia. Tum quod eadem ratione, quod recitaretur hora tertia, poſſet reputari recitatum hora nona, & contra, quod nemo conſuleret. Tum quod falſum eſt quod ipſi pręſupponunt, puta, quod Matutina dici debeat media nocte: quamuis enim optimum eſſet vt id fieret, vt probat Thom. Vualdenſis [e]: nullus tamen extat textus, qui id pręcipiat, licet ſint complures dicẽtes Dauidem id facere ſolitum, quamuis item Archid. [f] multis rationibus id melius 77
eſſe aſſerat, non eſt tamen textus determinans horam Matutinę, præterquam quod ſit officium nocturnum, ſiue noctu dicendum. Et ita tam qui illud recitat ſub auroram, quam qui media nocte cenſentur iure cõmuni recitare horis debitis, nõ quod recitatio in aurora reputetur medię noctis, ſed quod vterque recitet noctu, aut paulo poſt. Tum denique quod S. Antoninus [g] determinat, vt ſupra diximus [h], q in eccleſia, in qua ſtatutum eſt, vt Matutina media nocte dicatur, non ſufficit illam dicere in aurora, nec contra, vbi ſtatutum eſt, vt in aurora dicatur, ſufficit dici media nocte. Hanc itaque latitudinem arbitrarer circiter mediæ horę ante vel poſt, ita quod qui recitaret Primam media hora ante, vel poſt finem primę partis diei, cenſeretur recitare hora Primę, & etiam qui recitaret fere media ante vel poſt finẽ tertię partis diei, cenſeretur recitare hora tertia, & ſic de reliquis. Ex hoc inferebant quidam, quod cum Matutina cum Laudibus recitatur in aurora, ea finita protinus poſſet dici Prima, eo quod videbatur eis tempus illud poſſe dici hora debita, ſed non eſt verum, quia prima hora non eſt in ipſo ſolis ortu, qui eſt initium primæ partis diei, ſed in fine illius partis, vt ſupra dictum eſt.

78 Vigeſimoquinto principaliter dico, duas eſſe differentias inter lapſum horę debitę ad recitandum, aut diei debiti. Altera quod etiam ſi labatur hora, durat nihilominus obligatio recitandi, ſi adhuc durat dies vſque ad mediam noctem, verum lapſo die vltra mediam noctem expirat etiam obligatio recitandi ſecundum communem. Altera, quod ſolus lapſus horæ debitę ad recitandum non parit peccatum mortale, vt præfatum eſt [i], in priuatim recitante: lapſus vero diei ſic, ſecundũ eandem Communem. Colligitur prætere-rea, non ſatis prudenter loquutum fuiſſe doctiſſimum alioqui virum Coſmam [k] cum dixit, quod expirante hora deputata lectioni horarum, expirat etiam obligatio recitandi eas. Neque id dicit Petrus Ancharanus [l], quem ibi allegat: Nõ enim loquitur de hora deputata lectioni horarum, ſed de termino ad horas dicẽdas deputato, & duo ſunt termini ad id præfixi, vnus ad euitandum omne peccatum, etiã veniale, & recitãdum, vt decet, quę eſt ipſa hora debita. Alter ad dicendum ſatisfaciendo obligationi pręcepti, & excuſandum a peccato mortali, & reſtitutione fructuum, qui eſt integer dies, vſque ad mediam noctem. Poſſet tamen opinio Coſmæ ſaluari, quoad horas debitas, & deputatas ad dicendum in eis publice prædidictas horas in choro: non enim ſatisfacerent cantantes, vel publice recitantes a prandio Matutinam, Tertiam, uel Sextã, quam tenebantur in choro ante prãdium dicere, & non dixerunt. Crediderim tamẽ hunc ſaluandi modum ipſi ibi in mentem non veniſſe.

Cap. IIII. tangens de geſtu orandi 17. Concluſiones.

1 *Stare diuerſa ſignificat, & quid in hoc capitulo.*

2 *Orandum quo geſtu ſit non ſtatuit lex diuina.*

Conna

a l. quod fauore. C. de leg. Reg. cap. quod ob gratiã. de reg. iur. lib. 6.
b num. 43.
c Verb. hora. §. 22.
d Verb. hora. q. 9.
e Li. de Sacramenta li. ca. 25. & 26.
f c. imitare. 6. q. 1.
g 3. par. tit. 13. c. 14. §. 4.
h num. 59.
i In 6. dicto huius 3. cap.
k In. tit. Quando horæ. verbo. Syncopando.
l In c. 1. de cel. miſſ. col. fin.

3 *Genua flectere cur bonum?*
4 *Oranti priuatim null⁹ gestus præſcribitur.*
5 *Beneficiario quæ deambulatio prohibita.*
6 *Orandum eſſe vario geſtu probari lege.*
7 *Geniculandum quando ad ET HOMO factus eſt.*
8 *Alapa inflicta a Dæmone Chriſtiano*
9 *Intellectus cap. ſcire. 76. diſt. cum concord.*
10 *Symbolum Apoſtolicum cur non proprie oratio.*
11 *Geniculari ſemper licet ad Aue Maria.*
12 *Oratio priuata quo geſtu fiat decentius.*
13 *Orare deambulando quando, & quomodo vtile.*
14 *Orat bene priuatim publica pedes, eques etc.*
15 *Geniculandum Deo vtroque genu.*
16 *Orare vno geſtu aliis, & alio aliis melius.*
17 *Ceremoniæ ſuperflue curioſitas mala.*

NOto quarto ex ſecũdo verbo huius textus, *ſtamus*, colligi, quod erecti in pedes debemus orare, dicit enim, *ſtamus*. & ſtare ſignificat erectum eſſe in pedes, & nõ ſedere. Circa quod dico Primo, verbũ hoc, *ſtare*. multifariam apud latinos accipi: quandoque enim ſignificat erectum eſſe in pedes [a], nonnunquam permanere, & durare, iuxta illud Maronis; *Et bene apud memores veteris ſtat gratia facti.* aliquando eſſe fixum, & ſtatutũ, iuxta illud eiuſdem, *Stat ſua cuique dies.* Genuina tamẽ, & propria eius ſignificatio eſt, ſua vi, ac pondere ſubſiſtere, ſic dicimus nauem, ſolem, arborem, rupem ſtare, iuxta illud Virgilij, *Stabat acuta ſilex.* & ita accepit hic B. Cyprianus inquiens. *Quando ſtamus ad orationem.* id eſt, Quando nos ſumus in oratione ſiue erecti, ſiue genuflexi, ſiue ſedentes, ſiue iacentes.

Secundo dico, quod, meo iudicio, nullo iure diuino, neque naturali, neque ſupernaturali pro tempore teſtamẽti noui, ſiue gratiæ, deſcribuntur nobis aliqui geſtus, aut corporis habitus, quibus orare, aut recitare teneamur: nullo namque noui teſtamenti loco nobis præcipitur, vt id faciamus erecti, genuaflexi, iacentes, pectora tundẽtes, oculis in cœlum ſublatis, aut in terram defixis, aliisue ſeruatis geſtibus: quamuis enim verum ſit D. Paulum dixiſſe, [b] *Volo viros orare omni loco, leuantes puras manus, ſine ira, & diſceptatione.* non tamen ideo præcipere voluit, quod quando oraremus, manus tolleremus, ſed vt eum deuotione id faceremus, vti declarat ibi S. Thomas. Neque ibi præituit geſtus corporales ad orãdum, ſed puritatẽ operum, vt commẽtãtur alii. [c] Idem itẽ Paulus, licet alio in loco [d] aiens; *Flecto genua ad patrem, &c.* bonum quidem exẽplum præberet, vt idem ageremus, non tamen præcepit. Aſſerendum tamen aduerſus deplorandos Lutheranos & alios hæreticos, geſtus exteriores & corporales, etſi per ſe neque placeant, neque diſpliceant Deo, multum tamen mouere nos ad concipiẽdum ſic affectum mentis, vt boni vel meliores ſint. nam vt ſapienter dixit Auguſti. [e] *Geniculatio, & alij humiles geſtus licet per ſe non placeant Deo, at illis velut ſtimulis humilitatis, & abiectionis homo interius ſe humiliat.* Cuius ratiõẽ eſſe ait S. Thomas [f], quod naturale eſt nobis per res ſenſibiles peruenire ad inſenſibiles, & ita adoratione exteriori nos moueri ad interiorem.

Tertio dico, quod circa geſtus ſeruandos in recitandis horis priuatis, vel publicis priuatim, nihil fere uidetur iure communi Max. Pontificum, & conciliorum ſtatutum; & quod pauca uidentur eſſe præſcripta iis, qui recitant vel cantant publicas; quorum paucorum unum eſt, vt dum legitur Euangelium ſtemus erecti [g]. Secũdũ, quod inter Paſcha, & Pentecoſten nõ geniculemur, [h] quod intelligendum eſt vti infra dicetur. [i] Tertiũ, quod cum eleuatur, uel defertur prope nos ſanctum Eucharistię ſacramẽtum, illud ueneremur [k], genua flectendo, ſecũdũ gloſſ. [l] Quartũ q̃ in ſtatutis Gallicanis [m] religioſiſſime ſtatuit, ut cum dicitur, *Gloria patri, & filio, & ſpiritui ſancto.* omnes aſſurgant; quod ut uidi ſeruari religioſe aliquibus in locis, præſertim Galliarum, quæ receperunt præfata ſtatuta; ita obſeruaui tam parum reuerentiæ fieri huic uerſui a laycis & clericis, q̃ licet ſit tã ſublimis, tam ſuſpiciendus, tamque glorificans, & luculentiſſime Sanctiſſimam exprimẽs Trinitatem, ſitque religioſiſſimum inuentum; quo in fine cuiuſque pſalmi mentis noſtræ oculos in eam figamus, uix tamen ullus ſit, qui feſtinantius, minoreque cum deuotione ac attentione pronuntietur: adeo quidem, ut aliqui non proferant magis, quam gloria Patri & Filio & Spirituiſancto, haud obſcure ſignificantes, ſe nõ conſiderare, quod cernunt nempe Deum præſentem eſſe, & aduertere omnia, uidereque quam irreuerenter eum reuereantur, & quam incogitanter obliuiſcãtur, quam denique male tam bene meritam gloriam ſibi tribuant, ipſe pro ſua miſericordia nobis ignoſcat, & nos adiuuet, quo emendemur. Amen. Quintum eſt id quod præfata ſtatuta Gallicana [n] reuocauerunt, & concilium Lugdunenſe

a c. Apoſtolica. ſup. ead. diſt.
b 1. ad Tim. 2.
c Caiet. ibidem.
d Ad Epheſ. c. 3.
e Super c. 2. 1. ad Tim.
f 2. 2. q. 84. ar. 2.
g c. Apoſtolica. ſup. ead.
h ca. quoniam. de ſer. & c. quoniã. inf. diſt.
i eod. cap. num. 7.
k c. ſane. de celeb. miſſ.
l d. c. ſane.
m tit. Quomodo diui. off. verb. & cum dicitur.
n Vbi ſupra.

Digitized by Google

nenſe a antea ſtatuit, ſcilicet,quod cū ſublime illud nomen, *IESVS*, pronūciatur, omnes illud veneremur, ſaltem capita inclinando. Quod (gratia Chriſto cuius eſt nomen)minus male reuerentur,quam verſum prefatum. Sextum,quod eadem ſtatuta Gallicana ſtatuerunt,vt dum chorus diuina officia facit, vel dicit, nullus beneficiarius præſertim honoratior incedat per eccleſiam, neque extra prope illam deambulet,ſub pœna non modo priuationis diſtributionis illius horę, verum etiam toti⁹ eius diei. Quod non ſatis aduertendo, & minus perpendendo videmus multos, & in eis eo plures,quo honoratiores,non ſine graui populi ſcandalo contrariū agere.

a In ca. de-cęt. de immun. Eccle. lib. 6.

Quarto principaliter dico,multos eiuſmodi geſtus introduxiſſe conſuetudinem vniuerſalem, in quibus ſunt recitare ſolē orientęm verſus,ſignum crucis fronti imprimere, iuxta S. Hierony. [b] tundere pectus, quando eleuatur in altari Domini corpus,dum dicitur, *Agnus Dei*. cum in cōfeſſione generali dicimus,*mea culpa*,& alia eiuſmodi, quibus eo maior obſeruantia, & reuerentia debetur,quo maior ratio eſt credendi fuiſſe primitus per Apoſtolos ſtatuta, ac deinde per manus aliorum Chriſtianorum ad nos vſque deriuata. quod inſinuat Apoſtolus his verbis, [c] *Cætera cū venero diſponam*. quodq; ante, & poſt alios recte ponderauit Thomas V Valdenſis, [d] adducens [e] authores aſſerentes cæremonias miſſæ,quas ſeruat Eccleſia, tradita fuiſſe Apoſtolis, ab ipſomet Ieſu Chriſto.

b In c. eccleſiaſticarū. 11. diſt.
c 1. ad Cor. 11.
d c. 28. col. penul. & fin de ſacrament.
e In ad col.

Quinto dico, quod dicēdo officium publicum ſeruari debet,quod lex,aut conſuetudo rationabilis Eccleſiæ, & patriæ in qua dicitur, ſtatuit, & ideo in iſta Cathedrali Conymbricenſi omnes horas B. Mariæ minores dicimus,& audimus erecti ſimiliter & Euangelia,Collectas, hymnos, capitula,initia horarum, & pretioſam,Cātica item noui teſtamēti,& illud Veteris, quod incipit, *benedicite*. & pſalmum *Ecce nunc Benedicite*. & *Venite exultemus*. quando dicitur vna cum Inuitatorio, & Symbolum Athanaſij,*Quicunque vult ſaluus eſſe*. Reliquos vero pſalmos horarum dicimus ſedentes. Geniculamur cum dicimus, *Te Deum laudamus*. ad ſolum verſum, *Te ergo quæſumus*,&c. nudam⁹ caput,quoties geniculamur,& etiam cum aſſurgimus ad Collectas,& initia horarum, & Gloria patri, cum dicitur ad Reſponſorium hora Veſpertina, aut ad Tertiam, Sextam, vel Nonam Nocturnorum, & quando inchoamus aliquas Antiphonas, & Reſponſoria longa,aut breuia, aut verſiculos, & ad Pater noſter,& Aue Maria, nō- nunquam gradimur,& cum proficiſcimur
5 ad Lętanias,ſupplicationes, & funera defunctorum.

7 Sexto, dico,contentionem magnam exortam fuiſſe inter nonnullos in Regno Caſtellæ, cum Salmanticę prælegerem, An liceret geniculari ad,*Et homo factus eſt*. Credo maioris,tēpore Reſurrectionis, ſiue inter Paſcha & Pentecoſten. Nonnulli enim in ſuis concionibus verbo, in ſuis vero Miſſis exemplo, docebāt non licere, permoti iuribus, [f] quibus ſtatuitur non eſſe geniculandum illo tempore iucundo, cum oramus. Qua eadem ratione video
6 carpi eos,qui genua flectunt inter Paſcha & Pētecoſten ad Aue Maria, cum ſub crepuſculo noctis pulſatur ad illud,quod Luſitani vocant, *Ad trindade*. quia per trinū fit pulſum,cuius tamen contrarium viſum fuit nobis tunc, vt & nunc videtur. Tum quod etſi non reperiatur ius expreſſum quo iubeamur curuare genua ad, *Et homo factus eſt*. Symboli maioris in Miſſa pronūciati, vel cantati,debemus tamen id facere ſecundum Epiſcopum Mimatenſem [g].
8 Adeo quod feratur, quod quidam Cacodæmon inflixit ingentem colaphum cuidam Chriſtiano non ſe ad illud geniculanti dicens, ſub terram vſque nos Cacodæmones inclinaremus, ſi pro nobis naturā noſtram aſſumpſiſſet, vt pro vobis hominibus humanam aſſumpſit. Tum quod tantum valet conſuetudo, quantum lex [h], & omnes Chriſtiani aſſueuerunt geniculari ad illud,quum in Miſſa cantatur, vel recitatur. Tum quia fundamento aduerſæ opinionis reſponderi poteſt, quod iura illa quæ nobis prohibent geniculari tempore
9 Reſurrectionis,ſiue inter Paſcha & Pentecoſten, non includunt hanc geniculationem:quia non habent ſimpliciter nos non debere geniculari,ſed non debere geniculari,in oratione Credo autē nō eſt oratio, tā quia nō eſt petitio;qualis eſt omnis oratio ſpecialiter accepta, vt ſupra [i] dictū eſt quā quia oratio eſt actus latriæ, aut religionis vt poſt S. Tho. [k] diximᵘ ſup. [l] Cre-
10 do vero eſt cōfeſſio fidei,quę iuxta eundē S.Thomam [m] eſt actus fidei.Tum quia id, quod ſtatuitur illis iuribus pro præfato tēpore,alia iura [n] extendunt ad omnes dies feſtos ſollenniores,& ita nullo die Dominico, aut alio anni feſto ſolenni liceret ad dicta uerba geniculari, quod opinio aduerſaria confiteri non auderet; quando quidem fere in ijs ſolis dicitur, & cantatur

f In c. quoniam. deferi. cap. quoniam. ca. ſcire. 76. diſt. d. cap ſi quis preſbyter. 30. diſt.
g Tit. de Symbol. lib. 4. ratio. diu.
h ca. fin. de conſuet. l. 2. C. quæ ſit longa conſuet.
i c. 1. n. 9.
k 2. 2. q. 83. ar. 5.
l c. 1. n. 2.
m 2. 2. q. 31 ar. 1.
n cap. quoniam. deferi.

tur. Tum quod illa iura non ſunt intelligēda de qualibet oratione, alioqui enim nō liceret geniculari inter Paſcha, & Pētecoſten in ingreſſu eccleſię, neque dum conſecratur, aut eleuatur Sāctiſſimum Sacramentum, nec ad confeſſiones generales, quæ fiunt ante introitus Miſſarum, neque ad benedictiones Epiſcopi, neque ad alia multa, ad quæ ante, & poſt illa iura ſē per Chriſti fideles genua curuarunt. Tum quia præfata iura dicunt temporibus, quibus vetant geniculari, nos debere ſtare. a ac proinde ſequeretur, quod qui eſſent in choro ad omnes pſalmos, lectiones, & reſponſoria in pedes ſtare deberent, quod repugnat ei quod Eccleſia vniuerſalis ſeruat, Tum ob alia multa, quibus prælegendo quatuor illa capitula, quę præfatam genuflexionem prohibent, ſemel Salmanticę, & iterum hic Conymbricę monſtraui, non eſſe intelligenda de qualibet genuflexione ad quamlibet orationem, ſed duntaxat ad Collectas, quas fere ſolas Miſſale, & Breuiariū vocant orationes, quæ ſunt Collectæ, quas in fine, & initio Miſſarū, & in fine aliarum horarum pronunciam⁹, præfati prius, *Oremus*.

a ca. quoniam. de conſecr. diſt. 3.

Ex hac concluſione, & rationibus, quibus confirmatur, infertur primo, nullo iure probari non eſſe geniculandum, cum de more pulſatur ad Aue Maria diluculo, meridie, vel ſero inter Paſcha, & Pentecoſten magis, quam alijs Dominicis, & feſtis præcipuis anni, quamuis bonum fuerit ſeruare conſuetudinem, ſi qua ſit, non tamen eſt ſeruanda, vt res iure communi ſcripto præcepta. Secūdo infertur poſse, 11
debereque nos in hac Sācta Eccleſia etiā tempore Reſurrectionis geniculari ad *Te Deum laudamus*. dum dicitur verſus ille, *Quos pretioſo ſanguine redimiſti*. quum id conſuetudo rationabilis nullo iure prohibita dictet, & ſimiliter ad, *Verbum caro factum eſt*. & ad, *Procidentes adorauerunt eum*. & ad, *Ecce ancilla domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum*. non ſolum in hac eccleſia, ſed & vbicunque conſuetudo id dictauerit.

12 Septimo dico auctore præfato Epiſcopo Pariſienſe, b optimum corporis habitum ad priuatim cum deuotione, & citra diſtractionem orādum, eſſe ſedere; & inniti alicui rei latere ſiniſtro, vt cor in eo reſidens, vnde manat omnis motus, & inquietudo, quiete fruatur. Cęterum, vt corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, c & grata omnibus in rebus eſt faſtidii expultrix varietas, qua etiam vſi ſunt patres Aegyptii, vt ſignificant Ioan. Caſſian. d
13 non inutile fore interdum quandoque geniculari, nonnunquam ſtare, aliquando ſedere. Quin & reperio deambulationem, & ſi ſępe numero noceat, prodeſſe quandoque, præſertim cum ſomnus impugnat, & cum fit proponendo vere, vel imaginarie in pariete, arbore, rupe, aut ſcopulo Sacroſanctam Ieſu Chriſti, vel aliam ſacram imaginem, & recitatur, velut cum illo loquēdo, oculis continuo in illam defixis, maxime, ſi hoc fiat appropinquando, & recedendo quinque decemve paſsuū interuallo, per modum cuiuſdam ſemicirculi, ita circumambulando, vt ſemper illa imago habeatur a fronte.

b Guiliel. in ſua Rethorica diuina.

c Sapien. 9.

d Lib. 2. de inſtit cœnob. c. 11. & 12.

Addimus pręterea inſidere ſubſellio humili prodeſse magis, quam inſidere ſedi altiori, præſertim habēti a tergo aliquid, cui ſcapulis orās innitatur, vt recte Caſſian. e & ipſa experientia docet. Adde, quod glorioſa illa Magdalena iacens, & vni lateri plane incumbens orabat ſecundum aliquot. f Abbates vero illi Arſenius, & Biſarius corpore erecto, & brachiis expāſis. g Moyſes cum pro victoria contra Amalechitas brachiis ſublatis orabat, populus eius victoriam reportabat, h quando autem illā demittebat, vincebatur. Saluator noſter i in horto, qua nocte captus fuit, flexis genib⁹ orauit: & quatuordecim ſeniores, quos ſanct⁹ Ioā. vidit in Apocalyp. k procidentes in terram adorabant Dominum: & ad hoc inuitabat Dauid dicēs: l *Venite, adoremus, & procidamus ante Deum*.

e in lib. 2. c. 12.

f Quod innuit Syl. i roſa aurea feria 4. poſt Paſcha, & multæ ipſius picturæ ſignificant.

g In vitis patrum. 2. par. ti. D. eo, vt ſine intermiſſione oretur.

h Exod. 17.

i Luc. 24.

k Apocal. 4.

l Pſalm. 99.

14 Ex quibus omnibus videtur ſequi primo, quod qui orat priuatim, etiamſi horas publicas recitet, poteſt citra peccatū orare pedes, eques, procumbēs, iacens, vel recumbens, ambulans, vel quieſcens, iuxta Innoc. m & Oſtienſ. cum communi, dum id agat ſine aliorum ſcandalo, n & ſeruatis alijs circunſtantiis. per quod ſatis probatur reſtrictio nouæ admonitionis factæ ſupra. o

Secundo, quod neque priuata, neque publica oratio fieri debet coram aliis brachiis inſolite expanſis, neque corpore per terram inſolite extenſo, aut cum aliis geſtibus inſolitis, niſi in caſibus, quibus id communiter fieri ſolet, cuiuſmodi eſt brachiorum ſublatio, quum eleuatur Dominus, & proſtratio in terram, cum in paſſione refertur Saluatorē expiraſse: geſtus enim inſueti ſcandalizant, & ſunt vitandi. p

m In c. 1. de celeb. miſſ.

n ca. nihil cum ſcandalo. de præſcrip.

o ca. 2. nu. 7.

p c. quæ cōtra mores. 8. di.

15 Tertio ſequitur, quod decet vt oratio, ſiue priuata ſiue publica, cum geniculando

do

do ſit, vtroque genu & non altero tantum 15
flexo fiat. Tum per illud Apoſtoli.[a] *In nomine Ieſu omne genu flectatur.* & illud Eſaiç.[b] *Mihi curuabitur omne genu.* quamuis non ignorem hęc alium etiam habere intellectum. Tum quia magnus ille, & potentiſſimus Rex Salomon,[c] poſtquã ædificauit tẽplum, vtroque genu flexo in eo

16 orauit. Equidem licet ruſtici, paſtores, & alij nonnulli excuſari poſſint ab omni peccato, orantes altero duntaxat genuflexo, Eccleſiaſticos tamen, pręſertim religioſos & eos, qui cum eis, & aliis modeſtæ vitę conuerſantur, non facile excuſarem a peccato veniali, aut certe aliqua indecentia, niſi aliqua iuſta de cauſa id facerent. Minus autem illos nobiles, & delicatulos, qui nobilitatis ergo flectunt ſingula genua verſus altera, & ſingula crura verſus latera protendunt, quaſi calcitraturi, & ea oſtentaturi; parum conſiderantes, quantum irreuerentur creatorem ſuum, facies quocunque eis libuerit auertendo, oculis quaſi dimicando, manibus capita, ac barbas pectẽdo. O quã bene Deo, & hominibus aparent, & quantum laudãtur magni Reges, principes, & alii nobiles poſiti corã Deo, ſuo vtroque genu terrę affixo, capitib⁹ immotis, & demiſſis, manib⁹ iũctis, & oculis nõ errãtibus, interdũ in terram, nõnunquã vero in Sacratiſſimũ Sacramẽtum, aut crucem, aut imaginem, quam coram ſe habent, defixis.

17 Quarto ſequitur, quod licet quis quieſcens, & ambulans, pedes vel eques, genibus flexis, proſtratus, vel erectus, poſſit priuatim dicere, & recitare ſuas horas etiam publicas: quoniam tamen deuotionem magis adiuuat mod⁹ vnus, quã alius & magis vnus vnum, & alius alium, operę pretium fuerit experiri, quis præfatorum ſibi magis expediat, eoque vti: ſicut enim ſecundum ſingularem illam S. Thomæ.[d] deciſionem ſupra[e] relatam animæ noſtræ non parum mouentur ad ſe ſubmittendũ Deo, interius & ſpiritualiter, per ſubmiſſiones ſẽſibiles, corporales, & exteriores, eo quod naturale ſit nobis apprehendere ſpiritualia per ſenſibilia, ſic etiam conſequenter, cum ſimus diuerſarum complexionum & habituũ, diuerſimode quoque afficimur, tametſi, mea ſententia, non erraret vt plurimum, qui recitando priuate ſeruaret eas ipſas cæremonias, quę in choris eccleſiarum Cathedralium rite gubernatarum ſeruantur, cum recitantur publice. Tum quia ſunt probatę, habitęque pro aptis tanto tempore a quamplurimis doctis, & piis. Tum quia ſolicitudo, & cura ſeruandi diuerſas cęremonias diuerſis in locis, eum, qui eis non eſt aſſuefactus, aueriit ab attentione debita. Et quidem experientia docet, eos, qui cęremoniis plus ſatis ſunt addicti, longe magis cogitare, quomodo, quando, & vbi eas ſeruaturi ſint, quam cui, & cur eas agant: quod non leue damnum eſt.

a Ad Philip. 2.
b Eſai. 45.
c 3. Reg. 8.
d 1. 2 q. 84. ar 2.
e eod. c. nu. 3.

Capit. V. ſuper orandi loco tangit 41. Concluſiones.

1 Orare vbi, & an vbique liceat. & 2.
3 Oratio fieri iuſſa certo loco ibidem fiat.
4 Orare in eccleſia melius, quam extra.
5 Oratio mentalis quouis loco etiam turpi bene fit, a num. 6. imo, & vocalis ex cauſa, num. 8. etiam debita. n. 9. & 10.
11 Hora publica publice dicenda, ſacrum locum quærit regulariter. & 14. & 15.
12 Miſſa deputata vni loco, ibidem dicatur.
13 Oratio tempore interdicti vbi alias fiat.
16 Epiſcopi obligati horis, & alijs duobus.
18 Diſtributio amiſſa non excuſat a peccato.
20 Horis ab intereſſendo an excuſent dies conceſſi.
21 Eccleſias irreuerenter ingredi peccatum.
23. Ieſu nomen ſic venerandum.
24 Mariæ nomen ſic venerandum.
25 Eccleſia non fert rixas, clamores, tumultus, luſus &c. nec ſympoſia, nec conuentus, nec fabulas. nu. 30.
26 Proceſſio Corporis Chriſti alicubi male ſublata, & vt facienda.
29 Prædicatio proceſſioni ſolenni importuna.
32 Eccleſiis in ipſis tales peccant.
35 Eccleſia non fert contractus profanos, nec candelarum num. 36. ſed ſic lites Eccleſiaſticas. num. 37.
38 Eccleſia in ipſa permittitur Doctorari &c. & an informatio de confugiente ad eam. numer. 40.
39 Monaſterium S. Crucis laudatum, & excuſatum.
41 Neceſſitas quæ facit, ne factum in ſacro ſit malum.
42 Eccleſia circunſtãtia an facit mortale, quod alioqui non eſſet tale.
43 Totum & pars notabilis, quoad quid paria.

NOto quinto in eodem verbo, *ſtamus,* ex quo eodem deſumptum fuit cap. quartum, orandum eſſe aliquo in loco: quandoquidem ſtare pręſupponit locum in quo ſtetur. Circa quod dico primo, nõnullos hæreticos aſſeruiſſe, non eſſe recitãdum, vel orandum extra eccleſiam, alios vero

Digitized by Google

uero non eſſe melius orare in eccleſia, quam in ſtabulo, vel caula porcaria, & ſatius eſſe orare in monte, quam in ea, quos late refert & reprobat Thom. VValden.[a] grauibus authoritatibus, ac rationibus, quas ibi videri licet.

2 Secundo dico, omnem orationem mẽtalem, imo & vocalem priuatam, ac etiam publicam priuatim dictam, quę non eſt pręcepta fieri certo loco, in quocunque fieri poſſe, ſacro & non ſacro, priuato & publico, dummodo aliæ circumſtantiæ concurrant, ſecundum illud Apoſtoli[b], *Volo viros orare in omni loco.* & paulo inferius, *ſimiliter & mulieres.* & per illud præfationis Miſſæ, *Vere dignum, & iuſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper & vbique gratias agere.* Et illud D. Bernardi[c], *Vbicunque fueris, intra temetipſum ora, ſi longe fueris ab oratorio, non quæras locum, quoniam ipſe locus es.* Dixi, *Quæ non eſt præcepta fieri certo loco.* quoniam ſi voto, pęnitentia iniuncta, lege, conſuetudine rationabili, vel ſtatuto fundatoris aliqua Miſſa, reſponſorium, vel oratio dici, vel fieri debent pro viuis, aut defunctis certo in loco, non ſufficit vt dicantur in alio, per multa iura[d], quibus ita determinarunt Bald.[e] & alii[f] variis in locis. Dixi etiam, *Dummodo aliæ circumſtantiæ concurrant:* nam ſi recitando aliquo in loco daretur ſcandalum, aut ſpecies hypocriſeos, quod dant, qui in locis publicis, & vbi eſt concurſus hominum, ſine vlla cauſa recitant publice, vel adhibitis cæremoniis ſuperfluis, eſſet peccatum, vti ſentiunt B. Ambroſius[g], & S. Aug.[h] quorũ verba retulit, & recte ponderauit Tho. VValdenſ.[i]

4 Tertio dico, quod cæteris paribus melius eſt recitare in locis ſacris, & in ipſis eccleſiis, quam alibi, vti ſenſit Concilium Gangrenſe[k] vna cum œcumenico Lugdunenſi,[l] ſtatutum Eccleſiæ Gallicanæ[m], & probat Thomas VValdenſis[n], Cuius tres cauſas recenſet B. Thomas.[o] Prima eſt virtus conſecrationis, cuius ratione Deus ſpecialiter iuuat ad melius orandum, vti ipſe ſubtiliter declarat, & Caietanus[p]; & nos diximus in alio cap.[q] huiuſmet diſtinctionis. Secundo ob myſteria & res ſacras, quę in eccleſia continentur. Tertio ob concurſum eorum, qui eo confluentes mutuo ſeſe adiuuãt, vt melius exaudiantur.

5 Quarto dico, quod ſecundum nonnullos, oratio debet fieri in loco honeſto, non in obſcœno, ac inhoneſto. Videtur enim, quod licet in ea petatur quod, propter quid, per quem, & a quo peti debeat, non petitur tamen vbi decet, ideoque circunſtantia loci videtur deeſſe. Quod abominatus Gerardus Carthuſianus dicit nonnullos loqui cum Deo, vbi verecundarẽtur loqui cum ſuis canibus, & pro re horrenda refert, ſe audiuiſſe ſacerdotem quẽdam recitantem veſperas in latrina, qui licet in id neminem alleget, potuit tamen allegare S. Ambroſium, & S. Auguſtinum,[r] qui ſuper illo S. Pauli.[ſ] *Volo viros orare omni loco*, dicunt intelligendum eſſe de loco decente, & non obſcœno, quod ipſum eos non referendo tradit ibi

6 S. Thomas. Hoc tamen quartum dictum non eſt intelligendũ de oratione mentali, quæ nullo verbo prolato fit. ea enim quocunque in loco facta placet Deo, dummodo alię circunſtantiæ concurrant, vt eleganter tradit S. Thomas.[t] Et pro indubitato habeo aliquot orationes mentales

7 nonnullorum pauperum, infirmorum, nudorum & pannoſorum, quorum corpora deliteſcunt in ſubterraneis ſpeluncis, ſtabulis aut latrinis, animę vero in puriſſimis illis cœlis, conuerſando cum lympidiſſimis cœlitibus gratiores eſſe Deo, quam ſint aliquot actæ in eccleſiis, & choris ſplendidis, etiam ab his qui manent iuxta Sanctum Sacramentum veſtiti ſuperpelliciis albis, vt nix, animas tamen habẽtes nigras vt carbo, & uagantes cogitatu in patinis, uineis, latifundiis, diuitiis, & locis ſordidis, artibuſque turpib⁹, & obſcœnis.

8 Non eſt etiam hoc dictum intelligendum de eo, qui fecit orationem in loco obſcœno neceſſitate preſſus, puta captus, incluſus, aut alias pręter uoluntatem detentus, quãdoquidẽ nulla eſt lex quę id prohibeat, aut ſaltẽ nõ niſi humana, quæ ſuperueniente neceſſitate in id ſufficiẽte ceſſat, ut innuit Papa fœlix[u]. Non etiam mihi uidetur locum habere in eo, qui orationes aliquas uoluntarias, ad quas non obligatus, in eiuſmodi locis recitat, dum tamen alię bonæ circunſtantię concurrant. Nullibi enim id uideo uetitum, & ideo non eſt aſſerendum[x]. Non etiam intelligendum uidetur de iis, qui in eccleſiis cathedralibus, & aliis collegiatis, ac conuentualibus ſeruiunt, & neceſſitate coacti extra choros ad naturę neceſſaria proficiſcuntur, recitãdo in itinere partem horarum, quam chorus recitat tempore, quo uadunt & redeunt. neque etiam uidetur nobis intelligendum tam de loco contaminato corporis ſordibus, quam de eo,

Ddd

a In lib. de ſacramẽtal. c. 143.
b 1. ad Timoth. 2.
c In medit. relatũ a glo. magna cle. 1 de reli. & venerat. ſã. verſicul. de octauo. col. pe. Coſin. tit. Quomodo diu. offic. in pri. verb. ſacro.
d l. quæ cõditio. §. cum ita. ff. de condit. & demõ c. nos quidẽ. de teſt. clem. quia cõtingit. de religio. domi.
e In l. ſi quis ad declinãdã, i fine C. de epiſc. & clericis.
f Petr' & Immolen. in d. c. nos quidẽ. nu. 21. & ibi Barbat. n. 9. ſentiũt gloſ. Ioã. And. & omnes i c. ſi pater. in gloſſ. pauperes. de teſta & Capella Thol. cũ addit. i q. 118. teſtatur.
g 1. ad Timoth. 2.
h vbi ſupr.
i de ſacramental. c. 43. k c. parſimonia. cũ glo. 41. diſt. l c. decet. de immunit. eccleſ. lib. 6. m tit. quando diuina offi. in principio. n in lib de ſacramẽ. c. 147. o 2. 2. q. 84. art. 3. p 3. par. 83. ar. 3. ad 3. q c. eccleſiis ſupra cad.

r In lib. de aſſiduitate orandi.
ſ 1. ad Timo. 2.
t In c. 2. ad Tim. lec. 2. col. 2.
u c. ſicut. de cõſecr. d. 1. facit c. quãto. de conſuet.
x 2 q. 4. c. cõſuluiſti.

Digitized by Google

eo, qui anſam præbet, vt anima ſeſe ſpiri-
tualibus ſordibus inquinet, aut ſeſe cogi-
tationibus terrenis occupet. Tum quod
non mihi occurrit lex vlla diuina, vel hu-
mana, quæ vetet in locis corporeis ſordi-
bus conſpurcatis orare. Tum quod etſi
ſuper verbis illis Paulinis [a] S. Auguſt. &
S. Ambro. dicant locum debere eſſe opor
tunum, indecentius tamen exiſtimant fo-
rum, & concurſum hominum, quam locũ
ſordidum. Tum quod ſtatutum Gallica-
num [b], non vetuit recitari horas Canoni-
cas in eiuſmodi locis a deuotione men-
tes non alienantibus. Tum quod pleroſ-
que probos, & pios peregre profectos vi-
di recitare ſuas horas in ſtabulis ſecus iu-
menta ſua, eo quod eas ibi dicerent quie-
tius, quam in cubiculo diuerſorii clamoſo
ſtrepitu impediti. Tum per adducta in 2.
dicto. Tum quod ceſſante ſcandalo, vel
hypochriſi, & aliis id genus, ac comtem-
ptu ſacrorum verborum, & irreuerentia
eius, quem alloquimur, non video ratio-
nem efficacem, cur in iſtis ſordidis locis 10
malum ſit voce horas recitare, præſertim
ſi ſordes, pedor, fœtor, & humilitas loci
referantur ad ſerius reputandam paruita-
tem, ac ſpurcitiam humanam, & quam
parum mereatur homo tam humilis & ſor-
didus, eo quod ante illam altiſſimam ma-
ieſtatem, & indicibilem munditiam diui-
nam ſe humiliat. Tum denique quod Ab-
bas Iſaacus [c], & Ioan. Caſſianus expreſſe
huic parti aſtipulantur, vti infra [d] dicemus.

Quinto dico, ex præfatis ſequi primo, 11
quod omnes horæ Canonicæ cum publi-
cè dicendæ ſunt, recitandæ ſunt, aut can-
dæ regulariter in loco ſacro, & quod ali-
quę prçces dicendæ ſunt in eccleſia, aliæ
in clauſtro, alię in cœmeterio, alię ex-
tra ſacrum locum, neque ſine cauſa, & di-
ſpenſatione, vel commutatione legitima,
temporaria, vel perpetua, iuſte contrariũ
fieri poſſet. Nam ſecundum ius commune
[e] horæ canonicę quę publice dicuntur, in
eccleſia dici debent, & ſecundum non-
nullas leges, fundationes & conſuetudi-
nes rationabiles ſtatutum reperitur, vt
aliquę orationes in diuerſis dicantur ho-
ris, quod ſeruandum eſſe in 2. dicto pro-
batum eſt.

Secundo ſequitur deciſio quęſtionis, 12
quam ſępius fui rogatus, An ſcilicet cle-
ricus ſtudens ſatisfaciat ſuę conſcientię
celebrando in hac Academia miſſas, quas
ratione ſui beneficii erat obligatus dice-
re in certa eccleſia, eremitorio, vel altari
ſuę patrię. Reſpondendum enim eſt ne-
gatiue per dicta in 2. dicto.

Tertio ſequitur, quod Capitulum ſan-
ctę huius eccleſia, quod obligatur dicere
reſponſoria ſanctorum, aut defunctorum
ante Altare maius, aut corpore eccleſię,
vel in tali, aut tali parte Clauſtri, aut in
Capitulo, non ſatisfacit dicendo illa alibi
ſine cauſa, vel legitima authoritate.

Ex quo ſequitur quarto, quod præfatũ
13 Capitulum non debet recitare dicta re-
ſponſoria in choro, etiam tempore inter-
dicti generalis: quandoquidem alio tem-
pore debet illa dicere in ſuis locis deſigna
tis, & interdictũ generale nõ alterat loca,
nec tempora, cum quibus dicendę ſunt
horę, & alię orationes, dummodo in iis
ſeruari poſſit modificatio cap. alma ma-
ter. [f] vt ibi probatur, & ſupra [g] monſtra-
tum eſt. Dixi, dummodo in iis ſeruari poſ-
ſit modificatio, &c. certum enim eſt, ꝙ re-
ſponſoria in cœmeterio aperto dici iuſſa,
non poſſent ibi dici tempore generalis in
terdicti, eo quod non poſſit ſeruari dicta
modificatio, de claudendis ianuis.

14 Sexto dico, beneficiarios eſſe obliga-
tos recitare, & dicere horas publicas in
eccleſia, peccareque qui eas in illa recita-
re negligunt ſine cauſa in id iuſta; etiamſi
eas dicant domi, vti in quodam Cõcilio [h]
probatur; & cum communi determinat
Innoc. [i] & quidem mortaliter. Conciliũ
enim illud pręcipit eos deponi, & depoſi-
tio nõ fit niſi ob graue peccatum [k], quod
etiam in Epiſcopo locum ſibi vendicat.
Tum quia id inſinuat Concilium Carta-
ginenſe, [l] quatenus ſtatuit, Vt Epiſcopus
prope eccleſiam moretur. Tum quia ob id
communiter omnia Epiſcoporum palatia
ſunt coniuncta, aut ſaltem uicina ſuis ec-
cleſiis Cathedralibus, & ita determinant
aliqui Neoterici. [m]

Dictum tamen iſtud ſextum, quod ad
peccatum mortale attinet, limitandum
eſt, vt duntaxat locum habeat in eo, qui
ob contemptum, aut contra pręceptum
particulare pręlati hoc facere omittit, aut
cum ob ſuam abſentiam diuinus cultus
damnum notabile patitur, eo quod ob id
officium in eccleſia, aut non dicitur, aut
ſaltem non cum debita ſollennitate, quia
ſine illo alii eam præſtare nequeunt, vt
limitauit quidem Cardinal. [n] & ante illũ
id ſenſit Syluest. [o] etſi ſit graue peccatum
veniale, quæ ſane opinio nobis æquiſſi-
ma videtur. Limitandum præterea eſt
iſtud dictum, vt tantum procedat in be-
neficiariis eccleſiarum collegiatarum, vel
regularium: in dicto namque Concilio

Papę

a In d. c. 2.
b tit. Quo hor. cano. dicen. ſũt extra chorum.
c In coll. 12. c. 10.
d c. 19. nu. 47.
e Clem. 1. §. ne igitur. de celeb. Miſſ. Innuit c. 1. adiuncta glo. verb. perſoluat eo tit.
f de ſent. ex com. li. 6.
g c. 3. n 52 & 53.
h c. fin. 92. diſt.
i In c. 1. de cel. Miſſ.
k per ea quę notantur in c. Apoſtolus. 85 diſt. & in ſumma. 15. q. 8. & c. cum non ab homine. de iudic.
l c. Epiſcopus vila. 41. diſt.
m Syl. verb. hora. q. 10.
n Caiet. in ſum. ver. horarum. ver. quoad. 5.
o ver. hora. q. 10.

Digitized by Google

Papæ Martini ponitur verbũ, *conuenerit.* quod concurſum, & congregationem ſignificat. Meo tamen iudicio, idem dicendum eſt de beneficiariis eccleſiarum, quæ licet non ſint collegiatæ, ſunt tamen tales, in quibus tenentur conuenire, & ſimul dicere aut matutinũ, aut veſperas, aut miſſam canere, aut omnes, vel aliquas horas alias recitare: paulo ſiquidem minus peccant iſti non conueniendo ad eas, quam clerici collegiatarum non conueniendo ad ſuas, cum verbum illud, *Conuenerit.* non minus verificetur in cõgregatione illorũ, qui non faciunt collegium, quam illorum, qui illud faciunt [a].

[a] l.1.§. cõuētiones. de pactis. ff.

15 Ex hac limitatione ſequitur, primo deciſio cuiuſdam quæſtionis, quam me interrogauit pientiſſimus quidam Dei ſeruus, & amicus meus non vulgaris, qui ab hinc centum quinquaginta leucis ſiue miliaribus Hiſpanicis, nempe a Valleroncallia Nauarræ me viſerat, puta, An qui habent aliqua beneficia, quæ appellantur rationes in eccleſia non collegiata, in qua communiter rationarii ſurgunt dicturi Matutinam, antequam illuceſcat, & illam dicunt bini, & bini, aut ſinguli, non tamen omnes ſimul, nulla alia lege, aut cõſuetudine eos ad id obligante, peccent non eundo ad recitandum ſuas horas in eccleſia ſicut alii? Et reſpondendum videtur negatiue, quoad peccatum mortale: quia videtur eos ſaluare ab eo proxima limitatio. Arbitror autem peccare venialiter per præfatum dictum ſextum, niſi aliqua cauſa eos excuſet. Tum quia licet nullo iure teneantur eas dicere in choro collegialiter, quamuis voluntarie eas ſic aliquando dicant, tenentur tamen dicere illas ratione ſuorum beneficiorum, ſiue rationum, quas habent in eccleſia. Tum quia iuſtum videtur, vt laicis tempeſtiue ſurgentibus, & ad eccleſiam euntibus clerici rationarii animum, & bonum exemplum tribuant, iuxta morem illius eccleſiæ religioſum, quo omnes ſimul, aut bini, & bini, aut ſinguli in eccleſia recitant.

16 Secundo ſequitur, quod Epiſcopi non ſunt tam immunes ab horis eccleſiæ ſuæ Cathedralis, ac vulgus exiſtimat; nam pręter ſupradicta etiam Papa Gregor.[b] ſtatuit, vt Epiſcopus in ſua eccleſia more ſacerdotali reſideat. Neque huic obſtat Concilium Aurelianenſe [c], quod inſinuat eum non teneri intereſſe diuinis officiis, præter quã Dominicis diebus; quia non intendit dicere, quod intereſſe non teneatur aliis diebus; ſed quia Dominicis ſe excuſare non poteſt, niſi ob infirmitatem, aut aliam cauſam ſimilem, etſi aliis diebus alia de leuiori poſſit, vt ibi decla-

[b] c. peruenit.7.q.1

[c] c.Epiſcopus.de cõſecr.diſt.3.

17 rauimus. Caueant igitur ſibi illi Epiſcopi, qui abſque cauſa, & præſertim ob conuerſationes vanas, ob luſus, conuiuia, & muſicos ſonos, & cantus, vtque in molibus plumis, ac lectis ſuffumigatis, & ſuaueolentibus plus æquo dormiant, & oblectentur, omittunt intereſſe diuinis officiis, quę in ſua pręſentia longe reuerentius agerentur. Meminerint illud Hieronymi [d], *Si quis vult pontifex eſſe, non tam vocabulo, quam merito imitetur Moyſen, qui indeſinentur in tabernaculo Domini erat.* & paulo poſt. *Hæc duo ſunt Pontificis opera, vt aut a Deo diſcat legendo ſcripturas diuinas, & ſepius meditando, aut populum doceat.*

[d] In c.fin. 36.diſt.

18 Tertio ſequitur, quod beneficiarii huius ſanctę Eccleſię & aliarum ſimilium, non ſolum amittimus diſtributiones quotidianas, quando omittimus recitare horas publicas in eccleſia ſine iuſta cauſa, ſed etiam ad minus graue peccatum veniale peccamus, quin & mortale, ſi eo ꝙ ad illas non imus, non recitatur officium publicum, aut non cum ſollennitate de-

19 bita, aut cultus diuinus detrimentum aliquod notabile patiatur, circa quę nõ pauci errant: diſtributionum enim quotidianarum elargitio, aut prouentuum, pręben darum in eas partitio non inducit, neque tollit obligationem eundi ad horas, cum ea naſcatur ex titulo, & poſſeſſione Canonię & prębendę, quod Concilium illud Martini [e] innuit, & alia iura comprobãt: [f] nam pręfata largitio ſolum eſt quoddam calcar, & cauſa impulſiua nos incitans ad eundum ad eccleſiam, vt infra [g] dicetur.

[e] c.fin.39.diſtin. trãſla. in c.1.de celeb.Miſſ.

[f] clem. 1. de celebr. Miſſ.

[g] c.18.nu.10.

20 Quinto ſequitur, quod octoginta dies qui in hac eccleſia conceduntur eis, qui fecerint reſidentiam primi anni, & quinque, quos quolibet menſe habet, qui eam facit, vt nihil quotidianarum diſtributionum perdendo, poſſit abeſſe ab horis & aliis diuinis officiis, intelliguntur, vt id fieri poſſit iuſta ex cauſa vel ratiobabili, & non pro ſolo libito, aut cauſa iniuſta, & irrationabili, per illam ſingularem determinationem magni illius Patriarchę Hieroſolimytani, magnique Theologi & Canoniſtę Petri Paludani [h], quod ſtatutum, aut conſuetudo, vt qui tali, aut tali officio vel horę præſens fuerit, diſtributiones lucrifaciat, etiãſi protinꝰ egrediatũ, & abſcedat, de eo intelligi debet, qui egreditur, vt pro-

[h] In 4.diſt.15.q.1.col.7.

Digitized by Google

procuret negotia eccleſię, uel agat opera aliqua ſancta, & non de eo, qui egreditur vt otietur, fabuletur, aut ludat, ſubiungens quod ſtatutum contrarium, puta, vt lucrifaciat eas, etiamſi egrediatur, vt otietur, aut alia ex cauſa vana, & iniuſta, non excuſabit eum coram Deo, nec in cõſcientia, & ſi in foro exteriori non debeat ei detrahi ſua portio.

21 Quinto ſequitur, quod qui chorum egreditur ante horam finitam, aut omittit venire, aut intrare cum prætextu eundi ad naturę neceſſeria, aut barbam reſecandi, aut aduẽtus hoſpitis, ſeu actuum ſcholaſticorum, aut ob alias excuſationes ſimiles, quas ſtatutum reputat iuſtas, ſi non ſint veræ, peccat, & non quærit ſibi diſtributiones quotidianas illius horę. Tum per prę fatam Paludani determinationem. Tum quia ceſſante cauſa, ceſſare debet effectus nondum productus [a]. An autem ſufficiat veritas harum cauſarum, an requiratur quod etiam ſint vera impedimenta intereſſendi horis, quęſtionis quotidianæ eſt, frequenter enim ſunt verę, & non vera impedimenta: vt cum quis ſe excuſat a veſperis, vt radatur ſibi barba, & faciat eam radi longe poſt veſperas, forte ſub noctem, aut excuſat ſe cauſa eundi ad actum ſcholaſticum, & poteſt illum adire ante horam inceptam, aut poſt eam finitam, vel excuſat ſe cauſa aduentus hoſpitis, & ante, vel poſt aduentum eius poteſt intereſſe horę, a qua ſe excuſat? Cuius quæſtionis pars affirmatiua viſa fuit olim mihi vera; nunc autem altius cogitanti æquior videtur negatiua. Tum quia parum vel nihil detrahit cultui diuino, qui raſuram barbę, ob quam potuit excuſari ab aliqua hora, ſi feciſſet in ea radi, protrahit in noctẽ, vel aliam horam proximiorem, cum ſi protrahere non poſſet, illa hora faceret eam radi. Tum quia benignior eſt, & conſuetudo ita videtur interpretari, quę cum nil, vel parum noceat diuino cultui, ſatis poteſt probari [b].

[a] *c. cum ceſſante. de appel. l. adigere. §. quãuis. ff de iure patron.*

[b] *Arg. c. Veneranda, de conſecrat. diſt. 2. & c. 1. de conſuet.*

22 Sextum dictum principale fuerit, debere nos omnes Chriſtianos, prę ſertim eccleſiaſticos conſiderare, quantum & quã ſæpe peccamus intrando eccleſias, & exiſtendo in eis. Contemplemur illud Concilii Lugdunen. [c] *Decet domum domini ſanctitudo, decet vt cuius in pace factus eſt locus, eius cultus ſit cum debita veneratione pacificus &c.* Expendamus & illud, quod ſubiicit, *Sit itaque ad eccleſias humilis, & deuotus ingreſſus, ſit in eis quieta conuerſatio, Deo grata, inſpicientibus placita, quæ conſiderantes non ſolum inſtruat, ſed & reficiat.*

[c] *In c. decet. de immunit. eccleſ. lib. 6*

Ex quo infertur, primo peccare eos, qui eccleſias ingrediuntur abſque vlla reuerentia, ridentes, & iocando aquam luſtralem ſiue benedictam in alios ſpargentes caput aperiendo, & flectendo genua magis habitu quodam, & conſuetudine id agendi, quam deuotione, aut memoria ſanctitatis loci ſacri. Expendamus

23 item illud eiuſdem Concilii, quo præcipit, vt quum ſacratiſſimũ illud, *Ieſu*, nomen (in quo ſolo oportet nos ſaluos fieri) pronunciabitur, præſertim in ſacrificio Miſſæ, flectamus genua cordis, quod vel capitis inclinatione teſtemur. Expendamus, inquam, hoc, & quod in eo potiſſimũ prę cipitur, vt flectamus genua cordis. Cui conſequens eſt, errare nos, qui caput detegimus, quũ illud audimus principaliter vt reputemur ab hominibus pii: id enim eſt corda attollere, & pilea demitterre, licet de nemine id prę ſumi debeat [d], quod nonnulli facere ſolent.

[d] *c. 2 de reg. iur. l. merito. ff. pro ſocio.*

24 Secũdo ſequitur, defectum ſuæ diſcretionis, & ſcientiæ prodere nonnullos, qui magna diligentia, & ſolicitudine nudant, & inclinant capita, & reuerentur dulce illud nomen uirginis & matris *Mariæ*, & horum nihil agunt, cum pronunciatur dulciſſimum illud, & ſuper aliis cunctis exaltatum nomen *Ieſu*. Quin & quando ſimul proferuntur, & audientes proferri Ieſum Chriſtum, & Virginem Mariam ſuã matrem, nomini Ieſu non exhibent reuerentiam, nomini uero Marię, quam maximam. Optimum enim, & ut ab omnibus fiat percupiendum, mente humili, & etiam ſignis exterioribus ſignificare, modo reputemus ſuo filio longe maiorem deberi incomparabiliter, & tanto excellentiorem, quanto incomparabiliter creator prę cedit creaturam, quod quando ambo ſimul nominatur in Euangelio, aut Collecta, uel alibi, maiorem reuerentiam exteriorem exhibeamus nomini filii, qui Deus eſt, & homo, creator, & redemptor, quam nomini matris, quę pura creatura, & redempta eſt. Redempta, inquã non a peccato, quod in ea fuerit, ſed quod in ea fuiſſet, niſi prę ſeruata foret. Quandoquidem reuerentia latrię, quę debetur, filio, maior eſt, quam dulię uel hyperdulię quæ matri debetur, iuxta Catholicam D. Thomę [e], & omnium aliorum doctrinam. Recordemur, quæſo memoratum Concilium addere [f], quod nemo in eccleſiis, ſeditionem excitet, conclamationem moueat, impetumue cõmittat. Ex

[e] *In 3. sen. diſt. 9. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 3.*

[f] *d. c. decet. §. 1.*

Digitized by Google

Ex quo ſequitur, peccatum eſſe in eccleſiis exercere geſticulationes Mimorum, ducere choreas, & tripudia profana, & quæ hic vulgus vocat folias, ſeu pelas, & alios ludos clamoſos, & tumultus profanos.

Tertio ſequitur, peccatum eſſe eas in- 25
gredi cum laruis vociferãdo, & dæmones imitando, pręſertim cum diuina officia celebrantur, & etiam, meo iudicio, maius peccatum eſt excitare huiuſmodi clamores, & ſtrepitus, vel cõſentire, vt fiãt inter clericos, & religioſos, cum ſupplicationes faciendo extra eccleſiam procedunt, interrumpendo cantum, & eos ab attentione debita alienando, quam ea in eccleſiis, cum ceſſant diuina officia, facere, etiã ſi hoc quoque iure vetitum [a] ſit, excepto forte eo, quod opus foret ad hiſtorias aliquas pias, & animabus ſalutiferas præſentandum, & exhibendum, vt gloſſa recepta dixit [b] adducendo exemplum repræſentationis pręſepis Domini, Herodis, Magorũ & aliarum ſimilium.

Quarto ſequitur, Deũ forte magis offen 26
di, quam coli inuentis quibuſdam profanis, & ſumptuoſis, quæ fiunt in feſto corporis Domini, alijſque diebus, quibus ſolenniſſimæ ſupplicationes fiunt. Video namque illa inferri in eccleſias, quando canuntur Prima, Tertia, & Sexta, & miſſa maior, & pleręque alię ſubmiſſa voce celebrantur, & turbant populum, ne audiat, clerum vero, ne ea peragat, & dicat, vti decet. Videre eſt nonnullos clericos, vt ea cernant, chorum deſerere, alios cãtum omittere, alios canendo ridere, & ridendo canere. Quidam ad id quod dicunt non attendunt nonnulli proniores ſunt in obſeruando, quibus ueſtibus hic exeat quomodo ille tripudiet, iocetur, & ludicra grata proferat, quam in meditando de ipſo Sanctiſſimo Sacramento, quod ibi perfertur, aut de myſterio; quod refert illa ſupplicatio. Quin etiam (quod peius eſt) nonnunquam videre licet eum ipſum, qui defert Sanctiſſimum Sacramentum, aut præcipuam imaginem, in riſum diffluere, & conuertere oculos magis ad hoſce iocos, & ſtrepitus, quam in ipſummet Deum, & hominem, quem ſuis manibus geſtat, non ſine prauo id cernentium exemplo.

Quocirca, meo iudicio, ſaluo ſa- 27
niore, eiuſmodi diebus Rectores tam Eccleſiaſtici, quam ſeculares, procurare deberent primo, ne prodeat vlla inuentio de ſe inhoneſta, aut alteri iniuria. Deinde, ne vlla repræſentatio præterquam pia inferatur in eccleſiam, etiam cum officia diuina ceſſant, multoque minus, dum celebrantur, & audiuntur. Tertio, quod permittere poſſent, vt cuiuſque inuentionis authores ſinguli ſemel deuote exhibeant debitam reuerentiam Sancto Sacramento, aut præcipuæ imagini, quæ in ſupplicatione geſtatur, & coram ipſis honeſtam ſuam orationem faciant, quo tempore ſatius eſſet, vt ceſſaret ſupplicatio, & miniſtrorum Eccleſiæ cantus: quandoquidem citra peccatum ceſſare poſſit; citra quod tamen non poteſt male reci-
28 tari, aut male cantari. Quarto, quod non permittant, vt poſt amplius ſe miſceant clericis, & religioſis laudantibus Deum, & canentibus in ea, interpellando eorum cantum, & diuinas laudes. Quin potius procurent, vt longe ante, vel poſt eos procedant, exhilarando, & recreando plebem, ne ei faſtidium pariat in multas horas protracta ſupplicatio. Quinto prouideant, vt huiuſmodi ſupplicationes fiant tempeſtiuius ſolito, & finiantur hora horologii Hiſpani, vel Galli decima, aut ad ſummum hora vndecima, vel duodecima, vt audio Pariſiis finiri hora octaua, vel nona ſupplicationes diei Corporis Domini, in quibus, vt audio, eſt tanta hominum multitudo, ac deuotio, quanta in quibusvis aliis orbis Chrſtiani. Idemque vidimus factum in Vrbe ab anno 1567. in hunc 1585. etiam in ſupplicationibus illis ſollenniſſimis, quas ipſimet Maximi Pontifices, iidemque religioſiſſimi Pius V. Gregorius XIII. & Sixtus V. innumerabili comitante caterua, ipſum ſacramentum manibus propriis religioſiſſimo totius orbis Chriſtiani exemplo geſtauerunt ſine ulla penitus inuentione ludicra, nec profana, nec impertinenti. Prouideant, inquam ut fiant tempeſtiuius, ne prębeatur occaſio tot ientaculis, tot ebrietatibus, & luxui in finem prouidendi fami, & calori in eis ſuperuenturis; eo quod pręuident eas duraturas in horam poſt meridiem primam, uel ſecundam, & aliquibus in locis tertiam, non ſine graui irreuerentia, & offenſione diuinę maieſtatis, ad quam reconciliandam, & uenerandam ſuſcipitur is lobor.

29 Sexto, ꝙ iis diebus quibus tã diu durat ſupplicatio, iuſtius omitti, quã haberi poteſt concio; quam in hoc ſolo religioſiſſi-

a *c. cum decorem. de vit. & honeſt. cler.*

b *In d. c. cũ decorem.*

Digitized by Google

mo Luſitaniæ regno fieri vidi ſub medium ſupplicationis, partim quod parum prodeſt, partim quod nonnulli ab ea ad comeſſationes, & iocos, etiam interdum obſcœnos egrediuntur: alii negligenter verbum Dei audiũt, & obdormiuntur: alii vilipendunt, & fere omnes faſtidiunt, & fere omnes nimio cibi, & potu muniti ad proceſſionẽ veniũt, præſertim ſi probabiliter ſuſpicentur cõcionatorem fore ambitioſum, & conaturum ibi oſtendere multam doctrinam, & paruam prudentiam in concionando multum parum attentis.

Septimo ſequitur, fieri non poſſe conuiuia, & ſympoſia Confraternitatum, populorum, & congregationum in eccleſiis, 30
& earum cœmeteriis, etiam ceſſantibus diuinis officiis. Tum quia vetitum eſt [a], ne in iis comedamus. Tum quia in huiuſmodi conuiuiis, & ſympoſiis excitari ſolẽt clamores, & tumultus. Tum quia ſunt ſæcularium cœtus, qui in eccleſiis fieri non poſſunt, niſi ob res pias, vti ſtatim [b] dicetur. Non cenſerem tamen peccatum, ſi iſtud neceſſitate fieret, puta, ob multam pluuiam, aut ſolis æſtum, neque alius locus oportunus ad ſeſe recipiendum foret, dummodo a clamore, & ſtrepitu, & immodeſta compotatione abſtineatur: nam & concilium Carthaginenſe [c] indulget iſtud peregrinantibus, cum diuerſoria deſunt. Qui ſane textus non obſcure ſignificat peccatũ eſſe, quod vidi fieri, nempe ſubminiſtrari prandium amicis, & aliis alicuius notæ viris iter agentibus, in eccleſia æſtate, eo quod eſſet ſubfrigida, & in hyeme eo quod eſſet ſubcalida, cum non deeſſet honeſtum aliud receptaculum extra eccleſiam, in quo id honeſte fieri poſſet. Expendamus inſuper etiam illud aliud, ꝙ præfatum Cõcilium Lugdunẽſe ſubdit [d]; nempe, *Ceſſent in locis illis vniuerſitatum, et ſocietatum quarumlibet Concilia, conciones, et publica parlamenta, etc.*

Ex quo ſequitur primo, quod non fuiſſet licita congregatio nonnullorum (quorum ego vnus extiti) inſignis huius vniuerſitatis, & ciuitatis Conymbricæ, quæ anno ſuperiore decreta fuit in eccleſia Cathedrali finitis diuinis officiis, ad ventilãdum, & decidendum nonnullas controuerſias, quæ inter Academiam, & Ciuitatem ſubortæ erant, niſi finis pius pacem inter eos ſtatuẽdi, illam licitam reddidiſſet, per infra dicenda. Secundo ſequitur errare pleroſque viros literatos, qui vt decidant talem, vel talem quæſtionem profanam, 31
de communi conſenſu in eccleſia conueniunt. Tertio ſequitur, peius agere homines benæ partis pagorum regni Caſtellæ, & Nauarræ, qui ad diſcutienda ſua negotia (quod fere ſemper fit clamoribus, & vocibus,) conueniunt in eccleſiis, aut earum cœmeteriis. Verum tamen eſt, quod licet ipſi in eo peccent, actus tamẽ extraiudiciales ibi facti validi ſunt, & firmi, ut determinat Bald. receptus. [e] Verum etiã eſt ſecundum communem [f], licite poſſe
32 fieri laicorum conuentus in eccleſiis ad opera pia, quales ſunt confraternitates ſanctiſſimi ſacramenti, & aliarum rerum piarum, quas Budæus fratrias & confratrias vocat. Expendamus item illa verba eiuſdem Concilii. *Ceſſent vana, et multo fortius fœda, et profana colloquia, etc.* Ex quo ſequitur tam paucos eſſe Chriſti fideles, qui in eccleſiis non peccent, quam rari ſunt, qui ſemel, aut iterum non effutiant in eis otioſa, vana, turpia, mala, aut ſaltem profana. Intelligamus per Deum idem concilium ita præcipere; *Ceſſent confabulationes qualibet, ſint poſtremo quacunque alia, quæ diuina poſſunt turbare officia, aut oculos diuinæ Maieſtatis offendere, ab ipſis prorſus extranea, ne vbi peccatorum venia eſt poſtulanda, ibi peccandi detur occaſio, aut deprehendantur peccata committi.*

33 Ex hoc colligitur peccatum eſſe conuenire ad eccleſiam tres, aut quatuor, aut plures, vel pauciores Canonicos, Clericos, Monachos, vel ſanctimoniales, laicos vel laicas, & in ea ſubfrigiditate eius contra æſtatis æſtũ fruentes cõuerſari, referẽdo apologos, & fabellas, ridendo, iurando & forte mentiendo, ac iurando citra neceſſitatem, & vtinam nunquam citra ve-
34 ritatem, murmurando nonnunquam, & detrahendo proximis. Conſideremus illud ipſum Concilium ſub finem dicere, *Ceſſent in eccleſiis, earũque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nũdinarum, ac fori cuiuſque tumultus.*

35 Ex quo ſequitur primo, omnem contractum emptionis & vẽditionis, & alios qui de rebus profanis fiunt in eccleſiis, vel locis ſacris eſſe peccata, ſiue fiant de mobilibus, & ſe mouentibus, ſiue de immobilibus, & ſtabilibus. Quæ omnia licet ita ſe ſe habeant, tam confidentes tamen, & temerarii ſumus, adeoque tam parum diuinam Maieſtatem veneramur, vt in paucis locis vix plures ineantur contractus & diſtractus, quam in eccleſiis. Quot contractuum concluſionem ad eas remittunt dicentes? Dic, N. vt vadat cras auditum ſacrum in tali eccleſia, & ibi eo finito

a c. nõ oportet. 2. & c. nulli. 44. diſt.

b in 8. dicto

c in d. cap. nulli. 44 diſt.

d c. decet de immunia. eccleſ. lib. 6.

e In 1. par. conſ. 278 dico & conſulo.

f In d. c. decet.

g In l. 1. ff. de offic. quæſt.

Digitized by Google

finito expediemus tale, aut tale negotiū. Dic vadat eo ad veſperas, & ibi concludemus hoc, vel illud.

Secundo ſequitur, non ſolum peccare eos, qui ſuper ſuis menſis in eccleſiis exponunt cādelas venales, vt emptores eas 36
offerant, ſed etiam eos, qui aliter eas vendunt, vt etiam peccabant, qui vendebant columbas ſacrificandas in templo, quos Redemptor [a] noſter ex eo eiecit. Quod intelligendum eſt, cum primaria venditorum intentio foret (vt communiter eſſe ſolet) aliquid lucrifaciendi: ſi enim ipſimet clerici, vel religioſi eas venderent eo fine præcipuo, vt emptores ſatisfaciant ſuæ piæ deuotioni, non eſſet peccatum, vt determinat S. Anton. [b] receptus per Cardinalem S. Cruc. [c] Syluest. [d] & alios, [e] etſi Angelus [f] abſolute dixerit non eſſe peccatum. Cuius opinio ſuſtineri poſſet in iis, qui vendunt in cœmeterio, & non in tēplo, vt alii recte ſentiunt. [g] Laudabilior tamen, & imitatione dignior eſt mos omnium fere eccleſiarum Vrbis, in quibus accipiunt quas volunt eas oblaturi, miſſo in capſulam ad id paratā, earum precio, abſque vllo verborum ſtrepitu.

Tertio ſequitur, videri primo aſpectu peccatum audire, & decidere in eccleſia lites, ne dum ſeculares, verū etiam Eccleſiaſticas, niſi ſint ſpirituales: dicit enim textus, *fori cuiuſcunque tumultus ceſſet.* & ſic tam fori Eccleſiaſtici, quam ſecularis, vt ponderat Decius, [h] cui quatenus ſibi aduerſatur, reſpondet, quod loquitur de confirmatione electionis, quæ non modo eſt cauſa Eccleſiaſtica, ſed etiam ſpiritualis, quæ differunt, vt genus & ſpecies. Gloſſæ [i] tamen communiter receptæ [k] abſolute dicunt eſſe permiſſum in eis iudicium cauſarum Eccleſiaſticarum: quarum opinionē veriorē exiſtimo. Tū quia principa- 37
lis pars iuriſdictionis Eccleſiaſticæ eſt ſpiritualis, & diuinit° a Chriſto data, vt monſtramus in quadā rep. [l] Tū quia indubitatum eſt apud omnes etiam Decium, [m] quod licet ſētētia Iudicis ſecularis lata in eccleſiis ſit inualida; Eccleſiaſtici tamen eſt valida; quamuis in ea ferenda peccaretur, ſicuti & omnium conſenſu contractus initi in eccleſiis, & locis ſacris valent, licet contrahentes peccent, iuxta gloſſam receptam. [n] Quod intelligo de contractibus initis per laicos, aut ſuper rebus profanis, non autem de initis per clericos ſuper rebus Eccleſiaſticis: non enim magis damnare debemus Canonicos, & Monachos contrahentes in iis ſuper rebus Eccleſiaſticis, quam eos qui in eis iudicant de illis, quod licet. [o] Non obſtat dicere, ꝙ Canonici & Monachi debēt contractus ſuos inire in capitulis cōmuniter ſitis in Clauſtris extra eccleſias; quia ſæpenumero videntur contrahere etiam in choris, & intra corpus eccleſiæ citra vllum peccati ſcrupulum.

a Matt. 21.
b 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 2. colum. 4.
c Caietan. verbo. Immunitas. colum. 2.
d eod. verb. q. 2.
e Io. Tabien. ver. emptio.
f Verbo immunitas. §. 9.
g Vbi ſup.
h In c. qua fronte. de appella. colum. 1.
i gloſ. 1 1. q. 1. in ſūma.
k d. c. decet. verb. ſeculariū. & in c. 1. & c. cū in Eccleſia de immunit. eccl.
l cap. nouit. not. 3. n. 82. de iudic.
m in d. cap. qua fronte.
n in d. cap. dec. ver. proceſſ.

Quarto ſequitur, non abs re in dubium vocatum fuiſſe, An licitum ſit nec ne, gradus Doctoratus, & alios Eccleſiaſticos in eccleſiis conferre? In cuius deciſione cōmunis ſequitur Ioānē And. [p] qui affirmatiue reſpondet, ꝙ veriſſimum eſſe arbitror quo ad gradus collatos authoritate Apoſtolica, qua dari ſolent cōiter: Maius autē dubiū uidetur in collatis auctoritate Regia, vt in hac Conymbricenſi Academia gradus artium Medicinæ, & legum conferuntur. Rationum, quibus addubitari poteſt, altera eſt, quod cauſa pręcipua, quæ perſuaſit Ioann. Andr. Doctoratum poſſe conferri in eccleſia eſt, quod ſit res Eccleſiaſtica, & confertur ab Eccleſiaſtica perſona; & qui authoritate Regia gradus confert, ſecularem perſonam, & non Eccleſiaſticam gerere videtur. Altera, quod communis opinio Ioann. Andr. Dominici, & aliorum habet, iudicem ſecularem non poſſe tractare, aut decidere lites profanas in eccleſiis etiam de rebus piis motas; textus enim generaliter vetat, & inualidat quodcunque iudicium ſeculare, ciuile, & criminale. Quibus non obſtantibus, contra puto, & conſequenter celeberrimi, & reformatiſſimi Monaſterii S. Crucis Reuerendiſſimum Priorem Cancellarium noſtrum non peccare, conferendo authoritate Regia, & vt ea conferantur in ſua Eccleſia permittendo gradus artium, Medicinæ, & legum, ſaltem cum eos ipſemet confert, & licet de collatione per alium, qui laicus eſſet, magis dubitari poſſet, idem tamen defendi poteſt ea ratione, quod collatio gradus non eſt actus Iuriſdictionis contentioſe, ſed voluntariæ, & opus de ſe pium & ſanctum. [q] Et quod cōmunis [r] opinio Ioan. And. Dom. & aliorum habet, laicos poſſe facere cœtus ad pia in eccleſiis.

38 Quinto ſequitur, nullos pręfatorū graduum ab ullis etiam Eccleſiaſticis poſſe licite cōferri in eccleſia cum ſtrepitu, & tumultu chorearum, & ludorum pręfatorū per ſupradicta. [ſ]

39 Sexto ſequitur, ſanctiſſimam, & religioſiſſimam fuiſſe mentem, & intentionem, quam (poſtquam hucuſque ſcripſiſſem) mihi com-

o cap. qua frōte. vbi cōmunis, etiā Dec. de appel.
p In d. cap. decet.
q Authen. habita. C. ne fil. pro patr.
r In d. cap. decet.
ſ In hoc ipſo 9. dic. ver. Recordemur.

Digitized by Google

hi communicauit Reuerendiſſimus, idẽque grauiſſimus præfati monaſterii frater Blaſius, quę eadem erat Reuerendiſſimi prioris, & conuẽtus eiuſdem celeberrimi monaſterij, quod, meo iudicio, totius ordinis Canonicorum Regularium Patris noſtri S. Auguſt. in Hiſpania, & extra eam, in agẽda vita reformatiſſima, eſt primum. Intentionem, inquam procurandi, vt in eccleſia dicti monaſterij conferantur in poſterum per Cancellarium, qui eſt memoratus prior, alii gradus, quam in ſacra Theologia, quod modo dum typis excuderetur hic quaternio, a Regia maieſtate ſancitum fuit, ſimul & pręclaræ virtutes, & vita d. D. reformatoris titulo Epiſcopi auctæ, & illuſtratę.

40 Septimo ſequitur peccare, mea ſententia, Iudices ſeculares horum regnorum, qui in eccleſiis ſummarie ſe informant de iis, qui ad illas ſe recipiunt, vt ſciant, An immunitate frui debeant, nec ne. Neque dici poteſt, quod lex regia huius Regni eos excuſet; quia licet illa lex eis tribuat facultatem ſumendi informationem ſummariam, non tamen habet, vt poſſint eam ſumere in Eccleſiis, vti ex illius cõtextu [a] patet. Nec obſtat quod cuiquam videri poſſet valida, eo quod non ſit actus plene iudiciarius, in quo debeat vocari, vel audiri pars, licet vocandus ſit Rector, aut Parochus eccleſiæ. Et quod per ſupradicta licet non debeant negotia & actus profani in Eccleſiis tractari, ſi tamen fiant, & Iudiciales non fuerint, valẽt, vt dixit gloſſ. [b] recept. quia negari non poteſt ad huiuſmodi informationem neceſſariam eſſe iuriſdictionem contentioſam, & vocationẽ Rectoris, vel Parochi, vt ipſa lex requirit.

a lib. 2. tit. 4.

b d. c. decet. ver. proceſ.

41 Octauo dico, omnia in ſeptimo dicto deducta limitanda eſſe, ne locum habeãt, quando ſupra memorata vetita in Concilio Lugdun. [c] fiunt ob neceſſitatem, quam ſecum conuehunt bella, incendia, inundatio aquę, ęſtus intenſi, inimicitię, & alię iuſtæ cauſę, & non ſunt de ſe mala, nec lege naturali diuina, nec diuina ſupernaturali
42 reprobata, per ſupradicta. [d] Limitari etiã debent, vt intelligantur de peccato veniali, non autem de mortali: quod enim vetatur in illo Concilio, & non eſſet de ſe peccatum mortale, ſi fieret extra eccleſiam, nõ erit tale ſi in illa fiat, niſi eſſet tantum, aut tali modo factum, quod omnino pertubaret officium diuinum, vel fieret per contemptum, vt tradit Ang. [e] recep. ab aliis, [f] aut eſset res magnę irreuerentię, cuiuſmodi eſt coitus inter maritũ, & vxorem ſecundum alios. [g] Quod autem Ang. ait de omnino perturbante officium, dicẽdum eſt etiam de perturbãte notabiliter illud, vel partẽ notabilem eius: ſicut enim quoad peccatum mortale attinet; paria ſunt omittere, vel dicere male totum officium, aut partem eius notabilem, [h] ut in ſimili ſenſit S. Antoninus, [i] cum aliis multis, ita eadem ratione idem eſt dicendum de perturbante notabiliter officium, uel notabilem partem eius.

c d. c. decet.

d nu. 30.

e in verbo immunitas.

f Io. Tabienſis. verb. Immunitas. in prin.

g Silueſ. verb. immunitas q. 2.

h Arg. ca. nihil. 7. q. 1. cap. Miſſas totas ſup. ea diſt.

i 2. par. tit. 9. ca. 10. §. 1. in fine, et latius tra. in Manual. Confeſſ. cap. 17. n. 3.

43 Quoniam Reuerendo in Chriſto patri Paulo Conſtabili, eidemque Sacræ Theologię Doctori eruditiſſimo, ac Sacri Palatii Magiſtro, cũ primis qui hactenus fuerunt in exequendo ſuo munere diligẽtiſſimo, ac fidei zelo, utilitatiſque Reipub. Chriſtianę deſiderio feruentiſſimo, hunc locum ex officio examinanti placuit, ut hic ſpeciatim diceremus, quid mihi uidetur de ſententia authoris Directorii Inquiſitorum, quam ſentit, [k] opinantis nempe ſententiam, qua hęreticus damnatur, & traditur Curiæ ſeculari, extra eccleſiam eſſe ferendam; dico pro ea facere primo illa verba vniuerſalia prædicti cap. decet. *ceſſet in eccleſia fori cuiuſque tumultus*. & illa, *ſint loca eadem a cogitationibus laicorum aliena*. & conſtat ſententiam, qua ſtatuitur damnatum eſſe tradendum brachio laico, non poſſe ſine cogitatione laicorum ferri. Secundo, quod traditio illa ſit iudici laico, damnatum in ſuam poteſtatem accipienti, quod videtur non poſſe fieri ſine interuentu ſecularis, & aliquo actu iu-
44 diciali ſeculari. Tertio, quod ſententia ſanguinis intra eccleſiam ferri non debet [m], nec quicquam crudele exerceri, vbi eſt tutella refugii, vt ibidem dicitur, & traditio illa videtur quidã actus ſanguinis, & quędam crudelitas eo modo, quo crudele accipitur in illo capitulo, quo illud uetatur: includit enim actum in ſe iuſtum in ſanguinis effuſionem tendentem, qualis videtur illa traditio. Quarto, quod eiuſmodi ſententiæ in Hiſpania extra eccleſiam feruntur.

k 3. par. ſub fine. 11. et 12. modi ferẽdi ſentẽtiã ſuper hæreſi.

l De immunitate eccleſ. li. 6.

m cap. cum eccleſia. de immuni. Eccl.

45 His tamen non obſtantibus contrariũ eſt tenendum. Tum quia, ſpiritualia in eccleſia exerceri debent, [n] quatenus habet electionem Epiſcopi intra eccleſiam debuiſſe confirmari. Tum quia Ambroſ. [o] dicit cauſam fidei in eccleſia eſſe tractandã. Tum quia omnes diſcrepante nemine confitentur, lites cauſarum ſpiritualium intra eccleſias poſse tractari, & fere omnes idem dicunt de omnibus causis eccleſiaſticis, ut ſupradictum eſt, & cõſtat cauſam

n c. in nomine. 23. diſt. et in c. præceptum. 2. q. 1. et c. quia frontec. de appel.

o In c. conuenior. 23. q. 8.

Digitized by Google

ſam hęreſeos præ omnibus alijs eſſe ſpiri tualem, & adeo quidem, vt ſpecialiſſime ob hoc prohibeatur tractari a iudicibus laicis,[a] quamuis etiam alię ſpirituales ve tentur tractari ab eis etiam incidenter.[b]

a c. vt inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. lib. 6.

Tum denique, quod hoc ſeruatur in vrbe, 46
quæ caput eſt orbis, & ordo procedendi Papæ regulariter eſt ſeruandus ab alijs, vt ait Clemens iij.[c] Ex cuius reſponſo Baldus colligit illud; *A maiore boue diſcat arare minor*. Quinto, quod nil obſtant in cōtrariam partem adducta non enim primum. Tum quia omnes ad vnum DD. ſentiunt per illa verba, cuiuſcunque fori, non comprehendi forum ſpiritualium cauſarum, & fere omnes, non comprehendi etiam forum aliarum cauſarum Eccleſiaſticarum, & forum, in quo ſententia datur in hęreticum Curiæ ſeculari tradendum, non ſolum eſt Eccleſiaſticum, ſed etiā ſpirituale, & nō quale quale, ſed valde, vt prædictū eſt. Tum quia non obſtat huic reſponſo replicatio a me antehac obiecta, nempe, quod nemo reddit rationē, quare illa verba, cuiuſcunque fori, cum ſint vniuerſalia non includant omne forum ſpirituale & Eccleſiaſticum, ac ſeculare, cum illa etiā ſint vere fora; quia reſponderi noue poteſt, quod in illo contextu verbum forum, non accipitur translatiue, ita vt ſignificet locum, vbi iudicia tractātur, ſed proprie, ita vt ſignificet locum, quo res venales afferuntur, originem trahens a ferendo. Vnde dictum eſt forum ſuarium, vbi ſues venduntur, & forum boarium, vbi boues, & forum piſcarium, vbi piſces, & forum olitorium, vbi olera. Quod ſatis ſignificant, verba præcedentia, ſcilicet, *Ceſſent omnes negotiationes, præſertim nundinarum, ac cuiuſcunq; fori tumultus*. Quod ipſum ſignificat etiam verbum, *tumultus*, qui proprius eſt eiuſmodi fori, ſignificant & ſequentia *& omnis ſecularium iudiciorum ſtrepitus*. Per quæ vetatur ſtrepitus iudiciorum; & non quorumcunque, ſed tātum ſeculariū; quale non eſt iudicium ſuper hæreſi habitum. Tum quia mens authoris non fuit per illa verba in argumento allata vetare omnem cogitationē de rebus laicis (alioqui enim peccaremus quomodocunque cogitando in eccleſiis de Regibus, & Principibus, & bellis eorundem, montibus & uallibus de coniugatis & militibus, quod eſt abſurdum, & ideo non dicendum[d]) ſed tantum de cogitatione rei ſacrę aduerſa, uel de faciendo in eis præfata uetita.

b c. tuam. de ordine cog. c. cauſam quæ. qui fil. ſint legit.

c In c. in cauſis. de re iudic.

d l. nam qđ abſurdum ff. de bon. lib.

Ad 2. autē reſpondetur, negando, quod traditio pręfata non poſſit in eccleſia fieri abſque aliquo actu Iudiciali ſeculari; quia ſatis eſt ad id ille actus Eccleſiaſticus tradendi, de quo per tabellionē Eccleſiaſticum fiat fides. Nec obſtaret, quod eadē fieret etiam per tabellionem ſecularem. Tum quia ea magis eſſet extraiudicialis, quam iudicialis; & quia fieret acceſſorie, non principaliter; & quia ea etiam iure fit alias, puta, quoties confugiens ad eccleſiam iuſte traditur ab illius rectore, uel accipitur in ea in caſibus, quibus nō gaudet illius immunitate.[e]

Ad tertium quidem reſpondetur, ſententiam ſanguinis nō eſſe in eccleſia ferendam, negando tamen quod ſententia de pręfata traditione facienda ſit ſententia ſanguinis. Tum quia Iudex eam faciens rogat ſecularem, ut citra ſanguinis effuſionem traditum tractet, ut patet ex quotidiana praxi in pręfato directorio[f] expreſſa. Tum quia ſi eſſet ſententia ſanguinis, non poſſet eam Eccleſiaſticus etiam extra eccleſiam ferre.[g] Tum quia nō omnis actus, per quem paratur uia ad ſanguinis effuſionem, uetatur fieri in eccleſia, ſed tantum ille, qui non permittitur, ſed uetatur fieri in ea: actus enim, quo Rector eccleſiæ permittit ut Iudex ſecularis extrahat ab eccleſia confugientem ad eam, in caſu quo non gaudet immunitate, imo neque traditio eiuſdem nolentis exire eſt talis, ut colligitur ex pręfato cap.[h]

e Iuxta c. inter alia. de immu. eccleſ. & c. definiuit. iuncto c. conſtitutum eſt. 17. q. 4.

f Vbi ſup.

g d. c. ſententiam. ne cler. vel Monachi.

Ad 4. reſpondetur concedendo, quod communiter in Hiſpania ſententię feruntur extra eccleſiam: negando tamen ideo id fieri, quod nō poſſit ferri intra eam, ſed potius vt fiat ſolennius, & maiore populi multitudine aſtante ad lucrandas indulgentias, & ad concionem audiendam, & ad maius aduerſus hæreſes odium, & horrorem concipiendum. Cuius rei argumentum eſt, quod raro pluries quam ſemel in anno huiuſmodi ſententiæ feruntur, & tunc populo prius per pręconem ad id monito, & Orcheſtris ad id magno ſumptu apparatis, & in loco eccleſię cōtiguo. Et quia tantæ turbæ non eſt eccleſia capax.

h prędicto c. conſtitutum. & c. inter alia.

Caput VI. de mala, & bona oratione tangit 49. Concluſiones.

1 *Oratio bona & mala, & quid earum vtraque.*

2 *Oratio defecta aliqua bona circunſtantia mala eſt.*

3 *Oratio pro victoria Regis, vel lucro, quæ mala.*

Oratio

6 *Oratio pro morte alicuius, & epiſcopatu, qua mala.*
8 *Oratio matris Iacobi, & Ioannis cur mala.*
10 *Oratio in honorem, & gloriam vanam mala.*
11 *Gloria vana deſideriũ ꝗ mortale remiſſiue.*
12 *Oratio cuius finis principalis eſt lucrum diſtributionis quotidiane.*
13 *Finis principalis accurate definitus.*
14 *Intentio virtualis quid, cum exemplis.*
15 *Miſſæ dictio ob ſolam pitantiam qua mala.*
16 *Horas dicere pro quæſtu æque, ac pro Deo malum.*
17 *Finis quis dicitur finis, ob quem æque vel magis fit actus.*
18 *Orare ob Deum, et ob quæſtum quando non peccatum.*
19 *Oratio ob temporale non relata in aliud. mala.*
21 *Oratio publica cui eam facienti periculoſa.*
23 *Finis deſinit eſſe principalis ob relationem in aliud.*
24 *Oratio pro cupitis, & contra exoſa qua mala.*
26 *Oratio pro temporalibus qua bona, qua melior, & qua optima.*
27 *Oratio impenitentis quid proſit.*
29 *Orationes publicas dicens quid vitare debeat.*
30 *Gloria eiuſue deſiderij vires quis nouit.*
31 *Oratio eo melior, quo purior ab honoris deſiderio.*
32 *Oratio non poteſt ſimul eſſe bona, & mala.*
33 *Orare diſcant pueri ob Deum, & non ob gloriam.*
34 *Oratio ob famam in finem debitum relatam bona.*
35 *Famam, & gloriam ſecus quam oporteat cupere malum.*
36 *Honor in ſex fines bene deſideratur.*
40 *Oratio miniſtri Eccleſiæ facta in mortali qua mortalis.*
41 *Irregularis qui ob orationem factam tempore interdicti.*
42 *Oratio quadã bona, qua non eſt meritoria.*
43 *Exercitium ſpirituale in ſtatu malo factum quod mortale.*
44 *Oratio mixta vana obſeruantia mala, cum exemplis.*
45 *Obſeruantia vana, & ſuperſtitioſa qua.*
46 *Martinus Arlas Archidiaconus laudatus.*
47 *Orationes dicti S. Ioannis qua mala.*
48 *Oratio incantatricum qua mala.*
49 *Oratio pro valetudine proſpera qua bona.*

1 NOta Sexto ex hoc verbo, orationem, colligi orationum aliam eſſe bonam, aliam malam. Diuus namque Cyprianus in eo præſupponit, quòd facta abſque debita vigilãtia, & ſolicitudine eſt mala: facta vero cum ea bona. Pro quo prǽter ſupra citata [a] facit, quod [b] Oratio eſt petitio a Deo aperte vel operte facta. Quam definitionem manifeſtum eſt conuenire tam malæ quam bonę orationi. Oratio bona eſt, qua bonum bene petitur: alia vero, qua malũ aut male petitur. Pro quorum vberiore declaratione inſeram aliqua corollaria, quę pro exemplis nobis ſubſeruient.

[a] In c. 1. nu. 11. [b] in d. ca. nu. 11.

2 Primũ eſt, quod oratio, qua petitur ꝙ, propter quod, a quo, vbi, quando, quomodo, aut pro quo non debet, eſt mala. Nullus enim actus eſt bonus, cui aliqua circunſtantia ad bonitatẽ requiſita deficit: nã ſicut vt mala ſit, ſufficit eam continere aliquem defectum, ita vt ſit bona, neceſſe eſt eam omni defectu carere, vti alibi [c] diximus, ſequuti doctrinam Ariſtotelicam [d] receptam a S. Tho. variis in locis. [e] & ab aliis omnibus communiter approbatam, per illud Dioniſii, [f] *Bonum conſtat ex integra cauſa; malum autem ex ſingularibus defectibus.*

[c] In cõmẽ. cap. inter verb. 11. q. 3. prælud. 2. n. 5. [d] 3. Ethicorum. [e] 1. 2. q. 18. ar. 4. ad 3. & q. 19. ar. 6. ad 1. et art. 7. ad 3. & q. 20. ar. 2. [f] 4. c. de Diuin. nominib.

Secundum, quod mala eſt illa oratio, qua iniuria affectus petit opem a Deo ad vindictam ſuæ iniuriæ authoritate priuata faciendam, & illa furis petentis a Deo media ſurripiendi illud, aut illud, & illa, qua prouocans, vel prouocatus ad duellum, antequam in arenã deſcendat, orat Deum pro victoria: & interdum, quod peius eſt, nouendiales cæremonias obſeruat, & miſſas pro ea dici procurat, & illa, qua quis rogat Deum, vt ſibi citra matrimonium contingat aliqua muliere potiri: & illa iniuſte litigantis, qua rogat Deum, ne cauſa cadat: ſed vincat: ſi quidẽ omnibus his petitur, quod non licet, quodque peccatum eſt.

3 Tertium, mala item eſſe orationẽ eius, qui ſciens, & prudens petit victoriam pro Rege, vel Domino ſuo iniuſtum bellum gerente, aut ſe a iuſto illato defendente; petit enim, quod non debet. Quandoquidem, vt bellum iniuſtum gerere eſt peccatum, [g] & tutari ſe a iuſto, non eſt licitũ. [h] ita maius peccatum, & minus licitum erit cupere vincere in illis. [i] Qua eadẽ ratione mala erit oratio eius, qui petit a Deo victoriam pro ſuo Rege, ſiue iuſte, ſiue iniuſte bellet: quod pleroſque facere vidi, putantes non ſolum ſe non peccare, ſed rem digniſſimã fideliſſimo ſubdito agere.

[g] Thom. 2. 2. q. 40. [h] Bart. in l. vt vim. ff. de iuſ. & iur. n. 4. [i] arg. Aut. multo magis. C. de ſacros. eccleſ. & c. cũ in cunctis. de elect.

4 Quartum, malam eſſe orationem eius, qui petit a Deo adimpletionem deſiderio

rum

rum alterius praua deſiderantis,quod alicui videri poteſt eſſe frequens in concluſionib⁹ epiſtolarum,& mutuis valedictionibus, ſeu a ſeſe inuicem diceſſionibus.

Quod,vt videtur, nonnulli nō dicunt abſolute, Deus te tuorum votorum compotem faciat, ſed cum adiectione, Deus te ſanctorum votorum compotem faciat. Quod tamen non opus eſt exprimere, id enim iure [a] ſubintelligitur in foro exteriori,ſi qui orat mente vel verbo,expreſſe aut tacite,non ſe ad praua referat.

5 Quintum,malam quoque eſſe orationē eius,qui petit compleri deſideria propria, vel aliena, vt ſemper magis magiſque lucretur, & diteſcat; non præfigendo lucro finem aliquem honeſtum: vt enim alibi poſt S. Tho.[b] declarauimus [c],licet lucrari, & lucrum ex ſe mala nō ſint,ita neq; ſunt bona niſi accedat aliquis terminus & finis honeſtus,cuiuſmodi eſt ſuſtentatio ſuę familiæ,& ſtatus,aut ſubuētio pauperum, & id genus alia.

6 Sextum,malam quoq; eſſe orationem fratris natu minoris rogantis Deum, vt maior moriatur, quo ſuccedat in ius Primogenij, ſiue Maioratus. Peiorem vero eſſe orationem filij, vt moriatur pater, & paulo minus malam eſſe orationem filii eius, qui habens regreſſum vel acceſſum, aut pręſentationem,vel collationem alicuius beneficii, rogat vt illud obtinens mo-
7 riatur,de quibus dixit Perſius [d] *Nonnullus peteret res a Deo,quas vererentur petere a Staio, qui erat viliſſimus.* Et quāuis forte pauci ſint expectantes,qui id rogent, vereor tamē multos tum cognatos, tum famulos eſſe, qui ſæpius optent, imo & petant a Deo, vt parentibus, & dominis eueniant optata,quę non niſi morte aliena poſſunt, aut ſaltē arbitrātur nō poſſe ad ſe venire.

Septimum,malam etiam eſſe orationē, qua quis Deū rogat, vt faciat ipſum Epiſcopum, Archiepiſcopum, Cardinalem, aut Papam, quamuis eſſe mereatur, quoniam petit, quod non debet: & deſideriū illud malum eſt,ſecundum communem ſententiam, quam poſt S. Auguſt.[e] S. Tho.[f] S. Antonin.[g] & alios fuſe alibi [h] tradim⁹, & eam ſemper tenuimus, donec compoſuiſſem⁹ miſcelaneū 37. de oratione,infra inſertum,vbi claram huius puncti reſolutionem apponimus.

Octauum,malam præterea eſſe orationem eius,qui petit a Deo,vt patri,filio,cognato, vel amico largiatur dignitatem aliquam ſpiritualem,vel temporalem,quā non meretur ob defectum ętatis, iudicii, ſcientiæ,experientiæ, vel alius id genus, vel quia eſt vitioſus. Hæc enim ſunt ei peccata,vt alibi [i] copioſe comprobamus. Et conſequenter oratio, qua id petitur a Deo,eſt mala,& peccatum.

8 Nonum, malam fuiſſe orationem Mariæ matris filiorum Zebedei, qua petit a Domino, vt eos conſtitueret in ſuo Regno,vnum ad dexteram,alterum vero ad ſiniſtram. Petebant enim quod non debe-
9 bant,nimirum ſedes glorię temporalis,in Regno temporali Redemptoris ſpiritualis; & quia etiamſi petiiſſent ſedes gloriæ ſpiritualis,eas necdum merebantur,ſecundum Bedam, [k] ſaltem tempore, quo illas petebant,ſcilicet ſtatim reſuſcitato Redēptore,& ante quam morerentur. Et quia petebant primos accubitus,poſtpoſitis cęteris Apoſtolis, ſecundum Communem, quam EKius [l] & Caiet. [m] ſequuntur.

10 Decimum,malam eſſe orationem eius, qui aliquid poſtulat ab eo ob honorē, vel gloriam vanam, ideſt vt uanè honoretur, & æſtimetur. Tum quia licet poſtulet, quod debet,non tamen petit in finem debitum,& conſequenter deficit circumſtantia boni finis, quæ omnium pręcipua eſt, iuxta Greg. Nicenum relatum & declaratum à S. Thom.[n] & cum defectus cuiuſcū que circunſtantiæ reddat orationem malam,uti ſupra diximus, à fortiori id faciet defectus circunſtantię boni finis [o], quę eſt omnium potiſſima. Tum quia actus ob uanam gloriam, uanam famam, aut uanam laudem factus malus eſt,etiam ſi foret paſſio martyrii iuxta S. Hierony.[p] qui de illud ob uanam gloriam perpetiente ait. *Huic operi non tam præmium, quàm pœna debetur.* Quo fit,proh dolor,ut multi ſint,qui non ſolum non bene merentur, & oleum, quod aiunt,& operam perdunt, ſed etiam malè merentur pœnas Inferni,uel Purgatorii, dum alii recitant, & Deum rogant obnixe,ut eis elargiatur ingenium,memoriam,uocem claram coniunctam eloquentię & artium liberalium,aliarumque ſcientiam, ut quęrant ſibi honorem uanum,& uanam laudem in ſcholis,pulpitis, & auditoriis. Alii uerò dum importunè orant Deum ſcientiam artis militaris cum robore, ſtrenuitate ad conſequendum honorem uanum,facinore aliquo militari. Alii uero,dum ſupplicant ſibi concedi proſperam ualetudinem, uires, & agilitatem,ac fiduciam cum dexteritate coniunctam, quo ſibi uanum parent honorem currendo, ſaliendo, diſcum proiiciendo, luctando, & eiuſmodi exercitia generoſa exercendo.

a c. 1. de iureiur. li. 6. l. ſi procurator. ff. de eod. inde.
b 2. 2. q. 77. ar. 4.
c c. qualitas. de pęnit. diſt. 5. n. 15.
d Saty. 2.
e c. qui epiſcopatū. 8. q. 1 ibi locus ſuperior, &c.
f 2. 2. q. 185. ar. 1.
g 2. par. tit. 3. ca. 5 § 2.
h c. graue. de præb.
i In rep. c. inter uerba. 11. q. 3. concluſ. 1. nu. 12.
k Super ca. 10. Marci.
l In ſerm. S. Iac.
m Sup. cap. 20. Marci.
n 1. 2. q. 7. ar. 4.
o arg. c. cū in cūctis. de ele. & authen. multo magis. C. de ſacroſāc.
p c. vide. 1. q. 1.

cẽdo. Hæ enim orationes omnes, ſiue pro nobis, ſiue pro aliis, ad hos fines factę malæ ſunt, & quidem venialiter, cum deſiderium eiuſmodi vanæ gloriæ eſt veniale, mortaliter autem, cum eiuſmodi deſiderium eſt mortiferum. Quod deſiderium quando ſit mortale vel veniale, profundius, & copioſius aliis declaramus alibi.[a] Porro non otioſe dixi, *Ob honorem vanum, vel vanam gloriam*. ſicut enim non omne deſiderium honoris & glorię eſt peccatũ, ſed duntaxat deſiderium malæ, & vanę gloriæ: ita non omnis oratio, qua petitur a Deo honor, & gloria temporalis, aut fit ob eam, eſt mala, ſed illa duntaxat, qua petitur vana, vel mala, aut ob eam fit. Quis vero honor, fama, & gloria dicantur vana, aut mala, vbi ſupra[b] fuſe tradimus, & inferius in ſummam obiter redigemus[c]. 11

12 Vndecimum, malam etiam eſſe orationem, & recitationem, cuius finis principalis licet non ſit de ſe malus, aut vanus, eſt tamen ineptus, id eſt, non eſt proportionatus, eo quod non ſit ita bonus, ac ipſamet oratio. Ad hoc enim, vt actus aliquis ſit bonus, non ſufficit eius finem in ſe non eſſe malum, ſed opus eſt, vt non ſit minus bonus, & male proportionat⁹, vt poſt D. Tho.[d] Maior[e]. & Adrianum[f] alibi[g] probauimus.

Duodecimum, quod omnis oratio, cuius finis principalis eſt lucrari diſtributiones quotidianas, quęrere aliis fructus, & reditus, vel conſequi aliquod beneficium, aut dignitatem, eſt mala, vt pote quæ careat circunſtantia finis debiti; quod recte ſenſit gloſ.[h] dicens. *Qui vadit ad Matutinas principaliter, vt lucretur diſtributiones quotidianas peccat.* & fuſius declarauit Adria.[i] a nobis alibi[k] relatus, dicens, neque totalem, neque partialem finem principalem orationis, aut alterius actus virtutis poſſe eſſe bonum vllum temporale. Non otioſe dixi, *finis principalis*; ſiquidem fama, honor, & gloria poſſunt eſſe fines min⁹ principales orationis, recitationis, & aliorum actuum virtutis, dum tamen non ſint vanæ, & idem de aliis bonis temporalibus & dignitatibus, quia poſſunt eſſe tales fines minus principales, vt alibi[l] diximus, vbi fuſius, quam alius in hunc vſque diem declarauimus quis dicatur finis principalis, & quis non. Quod veluti valde neceſſarium, ad materiam ſubiectam, & ad alia, quæ poſtea ſuper textu adducentur hic ſũmatim repetam, admonendo nos prius, quantopere noceant mali, vani, & indebiti fines amantibus bona temporalia, præ-

a In. Rep. cap inter verba 11 q. 3. cõcl. 5. n. 18.
b In Rep. c. inter verba. 11. q. 3. d. cõcl. 5. n. 8.
c In Corol. 12. hui⁹. cap.
d In 2. diſt. 38. q. 1. ar. 1. et fi. & art. 1. in 3. arg. facit l. 1. §. ſed & ſi. cũ glo. & l. 2. ff. de aqua plu. arcẽ.
e In 4. diſt. 25. q. 2. ſub finẽ.
f quoli. 10.
g in d. Rep. cap. inter verba. & nuper in Commen. c. cum miniſter. 23 q. 5. a n. 30.
h cap. 1. de cler. non reſid. lib. 6.
i Quolib. 10. C.
k In d. cap. inter verba. concl. 5. nu. 24.
l In d. cõmẽ. c. inter verba. 11. q. 3. cõcl. 5. n. 5. & po

13 ſertim honorem, famam, & gloriam. Finis principalis eſt finis, gratia cuius ſolius fit, vel fieret opus, etiam ſi alius non concurrerit actu, neque uirtute; vel ſaltem tantum, vel ęquę gratia eius, ac alius. Dixi, *finis*, ne definitio careat genere, ſiue uocabulo generaliori, quã ſit definitum.[m] Omnis enim finis principalis eſt finis, ſed non contra, omnis finis eſt finis principalis.[n] Dixi, *gratia cuius ſolius fit opus*. propter finẽ. qui ſolus occurrit ad operandum operario. Exemplum de fine illius, qui ſine memoria, uel recordatione Dei, nec alius finis, ſeruat caſtitatem, eo quod ſit rationi conſonum: finis principalis eius eſt uiuere, & operari iuxta rationem, & bene operatur. Dixi quoque, *vel fieret etiamſi alius non concurreret*. propter actus, qui ob multos fines principales fiũt, ita quod quãuis vnus illorum ſolus occurreret actus fieret. Exemplum de illo, qui amore Dei, & quia recta ratio pręcipit, ſeruat caſtitatem; ita quod ob ſolam rectam rationem id dictantem, etiamſi nullam de Deo memoriam haberet, eam ſeruaret, & contra propter ſolum amorem Dei idem faceret, quamuis nullam de recta ratione, actualem, nec uirtualem memoriam haberet. Dixi, *actualem, vel virtualem*. id eſt expreſsam, uel ta-
14 citam; quia ut aliquis finis ſit principalis, nõ oportet, nec opus eſt, quod actualiter, uel expreſse non mediteris alium finem, cuius amore tantum, uel pluſquam alius opereris, ſed ſufficit, & oportet, ut nec uirtualiter ſiue tacite tale cõcurrat. Exẽplum de illo, qui pro amore Dei ad imitandum eius mundiciem, promiſit ſeruare caſtitatem, & poſtea illam ſeruat, eo quod illam ſeruare ſit rationabile, ſine memoria actuali Dei, nec eius amoris. Finis enim principalis obſeruantię huius caſtitatis non eſt ſolum, quod ſit rationabilis, ſed amor Dei: quia licet ſolum eam ſeruet, eo quod ſit rationabilis, ſi ſola actualis eius expreſsa intentio conſideretur, cõſiderata tamen uirtuali, quę fluit ex amore Dei, qui eũ ad uouendum mouit, Deus & eius amor etiam ſunt finis principalis. Dixi etiam, *ſaltem magis, pro illo, quam pro alio*. ad comprehendendum finem principalem, qui per ſe ſolum non moueret ad faciendum opus, ſaltem tali tempore, loco, & modo, niſi aliqua alia cauſa impulſiua cum eo concurreret. Exemplum de illo, qui pro ſuis negociis, etiam ſi eſsent grauia, non proficiſceretur Romam, ſed quia alia quædam ei commendantur, illuc proficiſcitur, non tamen tantum pro illis, quãtum

m Nea nuper in cõment. ca. Cum. miniſter. 23. q. 5. n. 9. et. n. 36. cum aliјs ſeq.
m Exemplo iuriſc. in l. 3. ff. de teſtam. & alibi ſæpe.
n Omnes in c. cum ceſſante. de appel.

Digitized by Google

tum pro ſuis. Hoc enim caſu, negocia ei ſunt finis principalis. Dixi etiam, *tantum vel æque gratia eius ac alius*, propter finem principalem, per quem ſolum non fieret opus, niſi adiungeretur ei alius qui tantũ, vt ille, moueret ad faciendum. Exemplũ de illo, qui nõ proficiſceretur Romã pro lucrifaciendis 50. ſcutis aureis, quæ dantur ei ob negotia alicuius, ſed quia alius prębet alia 50. pro ſuis, proficiſcitur tã pro vnis, quã pro aliis. Hoc enim caſu tã lucrũ 50. ſcutorũ vnius, quã 50. alterius eſt finis principalis ſuæ profectionis: licet non totalis. Et ſi quęras qualis vocatur intẽtio virtualis, dico, omiſſa magna diſputatione, & opinionum, quę ſuper hoc ſunt, diuerſitate, in 2. lib. ſenten. [a] & perpenſis grauibus argumentis, quę Io. Maior ibi [b] contra cõmunẽ opinionẽ format, contra quam ẽt mihi videtur illa D. Thomæ [c] & Cardinalis Caietani in multis locis. [d] omnibus igitur his omiſſis, & perpenſis, reſoluo, ꝙ virtualis relatio eſt, quæ in alia generali facta antea, vel tũc includitur, aut quę ex alia ſpeciali ſequitur, aut aptitudo operis concurrens cũ habitu ad talẽ relationẽ inclinante. Exemplũ primæ partis, in bonis actibus & operib⁹ eius, qui generaliter refert, aut aliquãdo omnia opera bona vitę ſuæ retulit in ſeruitium Dei, puta cum fieret monachus, vel Chriſtianus, vel aliquẽ ſtatũ, in quolibet alio tempore accepit, & poſtea aliam intentionẽ contrariã non habuit. Exẽplum ſecundæ partis ſunt paſſus, & miliaria, quæ conficit is, qui conſtituit ire ad Diuum Iacobũ, & illuc pergit: ex relatione enim & ordine, quo vouit, & proficiſci propoſuit ad B. Iacobũ, & poſtea proficiſcitur illuc, confectio illorũ milliariũ, & paſſuum conſequitur, & procedit. Exẽplum tertię partis ſũt bona opera eorũ, qui ſunt in ſtatu gratię, quæ virtualiter in Deum referuntur, eo ꝙ ſunt bona moraliter, & cõſequenter apta ad referendum in ultimum finem, & concurrunt cum habitu gratiæ gratũ facientis, quæ ad id inclinat, vt D. Thom. [e] Caiet. [f] & Maior. ſuperius allegati. Quin & planius eis loquens dico, quod communiter relatio virtualis eſt, cum actualiter ad aliquem finem non refertur; tamen ſi operarius interrogaretur, an propter illum faciat; vere reſponderet, quod ſic, ſecundum Bonauentur. & Gabriel. [g]

15 Decimumtertium ꝙ qui dicit, vel canit horas in choro, reſponſoria in cœmeterio, Miſſas in altari ſolum pro ſtipẽdio, quod ob ea datur, non proponens alium altiorem finem actualem ſiue expreſſum, nec virtualem, ſiue tacitum, peccat: quia eius finis principalis eſt bonum temporale, cum ſolum illius reſpectu faciat. Conſequitur etiam peccare illum, qui pronunciat, vel canit ſupra memorata in finem Deo ſeruiendi, & in finem lucrandi diſtributiones quotidianas, & reditus, ſi plus id faciat ob hunc, quam ob illum, ita quod etiamſi non interueniret ſeruitium Dei, nec alius finis, niſi prædictum lucrum tam reuerenter diceret, vel caneret ſupra memorata: quia eius finis principalis totus, vel partialis eſt bonum temporale, vt ex dicta definitione patet. Sequitur etiam, quod qui ſupramemorata pronunciat, vel canit plus ob Deum, & vt faciat, quod debet, quam ob lucrum, pluris ęſtimans illius ſupremi, & vniuerſalis Domini ſeruitium, quã lucrum temporale, quod pro eo habere debet, non peccat, etiamſi, niſi ſperaret aliquid lucri, non faceret illud: quia in hoc caſu lucrum non eſt finis principalis orationis, cum non fiat amore illius ſolius, nec tam pro illo quam pro alio reſpectu: operari autem, & agere ſtudioſe propter lucrum temporale minus principaliter conſideratum eſt licitum & bonũ, vt in corolla. præced. tangebã, & alibi [h] fuſius probaui.

16 Decimumquartum, non peccare ſacrificantem principaliter propter Deum, pluris ęſtimantem ſeruitium ſuę Maieſtati debitum, quam dimidium Iulii, ſiue argentei Regalis, vel Carolinum integrum, vel aliud ſtipendium, quod datur pro pitantia, vel eleemoſyna; quamuis si non tribueretur illud ſibi, non diceret, vt cõcludit Maior [i] a me alibi [k] citatus. Nã ſicut ibi [l] clare monſtraui ad hoc, vt quippiam ſit principalis finis operis non ſufficit, quod interueniente illo fiat illud, & non interueniente, non: ſed oportet, vt ob id ſolum fiat, uel fieret, etiam ſi nil aliud actuale, nec virtuale, nec expreſſum, nec tacitum interueniret, aut quod ſaltem tam fieret ob illud, quam ob aliud, vt pręfatum eſt. [m] Et ſi quęras, quomodo quis cognoſcet, an plus uel tantum faciat aliquid ob unum, quam ob alium finem, cum ita facit ob duos fines, quod non faceret, si alter eorum deeſſet; (quod ibi [n] prætermiſi) Reſpondeo, quod conſulat ſemetipſum, vtrum illorum pluris æſtimet, uel habeat altero, & vtrum tanti; & utrum minoris. Nam ille, quẽ pluris eſtimat, & pluris habet quo-

a *diſt. 40.*
b *In d. diſt. 40. col. 1.*
c *d. diſt. 40. ar. 3.*
d *1. 2. q. 21. ar. 3. & quæſt. 100.*
e *In 2. diſt. 40. q. 1. ar. 5.*
f *1. 2. q. 11. ar. 3. q. 100. ar. 10. & aptius ad propoſitũ q. 5. ar. 1. & 3. & 18. ar. 1. & 9. in addit. magna.*
g *in 2. diſt. 40. col. 2.*
h *In cõmen cap. inter verba. 11. q. 3. cõcl. 5. n. 17. et poſtea nuper in cõment. ca. cum miniſter. 23. q. 5. n. 9. & n. 36. cum aliјs ſeq.*
i *in 4. diſt. 25. q. 2. col. 2.*
k *In cõm. d. c. inter verba. cõclu. 5. n. 34. & poſtea in c. cum miniſter. n. 5. & 36. cũ ſeq.*
l *in d. c. cũ miniſter. a nu. 36.*
m *in eod. cõm. cõc. 5. & poſtea in d. c. cum miniſter. a n. 9. & 36. cum ſeq.*
n *in d. rep. ca. p. inter verba.*

Digitized by Google

ad illud opus, ille erit principalis, & ille, quem minoris habet, erit minus principalis. Et ſi vtrumque æque habet, vterque
17 erit principalis. Non dixi otioſe, *quoad illud opus*. quia fieri poteſt, quod alter finis in ſe pluris æſtimetur, ad alia, quam alter, ſed non ad illud quod facit. Sæpe enim euenit, quod quamuis quidam magnas, & eius petitio pluris habeatur ſimpliciter, quam vllus ſubditus eius, & illius petitio quoad alia: ad mutuandum tamen cuidam amico tuo centum ſcuta, interdum pluris habentur preces alicuius ſubditi eius, vel ſanguine ei coniuncti, vel alterius amici, quam epiſtola deprecatiuã illius Domini corã Deo, & ſi forte coram gentibus ſimules.

18 Decimumquintum, quod ex præcedenti ſequitur, eſt, quod qui ad Matutinas ſurgit, & intereſt Primæ, & aliis horis ob Deum, & conſequendam eius gratiam & gloriam, obque lucrum diſtributionum quotidianarum, non peccat, ſi actu, vel virtute, expreſſe, vel tacite pluris extimat inſeruire Deo, & facere, quod ſui officii & muneris eſt, quam illas: quamuis ſi eas non ſperaret, minime illis intereſſet. Et ſi æque, vel pruris habet illud exiguũ lucrũ, quam tam alti Domini miniſterium, & conſequutionem, conſeruationemq; eius gratiæ & gloriæ peccat. Vnde videtur ſequi, quod qui intereſt horis ob lucrum diſtributionum, peccando mortaliter, vel intendendo non pœnitere peccati mortalis, quo eſt infectus, vel notabilem earum partem occupando in loquendo, ſcribendo, ridendo, ſyncopando dictiones, anticipando verſus, vel alia ſimilia faciẽdo, frequenter non ſolum peccat ob malum, & peruerſum modum dicendi horas, ſed etiam eo quod ob ineptum finem illa pronunciat: quia difficile eſt, quod quis interſit horis ob Deum, & lucrum, cum propoſito dicendi eas tam euerſo modo, quo peccet mortifere, & quod eas principalius pronunciet propter Deum, & eius obſequium, & vt præbeat ſibi gratiam & gloriam, quam propter lucrum, cum ei non inſeruiat, imo deſeruiat, & nõ quęrat gratiam, & gloriam, ſed potius indignationem & confuſionem. Quis audeat dicere ſacerdotem ſacrificantem ſciẽter in peccato mortifero, propter pitantiam, ſiue ſtipendium pluris æſtimare obſequium Dei, quem tam grauiter offendit, quam pitantiam, qua alitur? Quis credet dicenti, ſe plus amare honeſtam mulierem, eo quod ſit amica Dei, quam propter pulchritudinem, ſi contra pręceptũ diuinum concupiſcit eam inhonorare, & deturpare? Dixi ſupra, *Frequenter.* quia ſępe videtur contrarium contingere, cum ſæpius contingat, aliquem mortaliter peccãtem maioris vere habere Deum, quem lethaliter offendit, quã id in quo id facit.

19 Decimumſextũ corollariũ, idem quod in pręcedenti corollario diximus de clericis, qui ob diſtributiones quotidianas interſunt horis, dicendum eſſe de monachis & monialibus, quę illis interſunt ob pudorem, aut metum diſciplinæ, aut amiſſionis vini, carnis, aut obſonii, aut coarctionis ieiunii in pane, & aqua: nam ſi is timor eſt finis principalis, cur interſint peccant, & ſi ſolum eſt minus principalis, non
20 peccant. Ne vero laici putent hęc ſolum pertinere ad clericos, monachos, & monachas, addo idem debere dici de illis laicis, qui audiunt Miſſas, pronuntiant horas, Roſaria, aliaſque orationes ad placendũ Deo, & mundo, conſequendumque ſalutem, ſapientiam, aliaque bona temporalia. Si enim principaliter hoc faciunt ob bona temporalia, peccant, non tamen ſi minus principaliter. Idem ipſum eſt dicẽdum de omnibus, cum de clericis, & monachis, tum de laicis, qui pronunciant, canunt, audiunt Miſſas, & quaſcunque alias preces ob Deum ſimul, & ob laudem, honorem, famam, & gloriam ſolidam, quas inde conſequuntur. Si enim Deus eſt eorũ ſcopus, & finis principalis, & hęc alia ſunt ſecundarius, minuſque principalis bene faciunt; ſi autem hęc ſunt finis principalior, uel ęque principalis, male faciunt. Non otioſe dixi, *Solida.* quia ſi propter vanum honorem, vel vanam famam id fecerint peccant ſaltem venialiter, etiam ſi ſit finis minus principalis, vt ſuperius dicebam. Addo idem, quod dictum eſt [a] de oratione, eſſe dicendum de quocunque virtutis actu ſiue opere bono, quod propter bona temporalia, ſiue corporis, ſiue honoris,
21 ſiue fortunarum fiat. Quo fit, periculoſum eſſe cantare ſolenniter miſſas, euangelia, epiſtolas, lectiones, aliaque ſimilia, quę ſolũ ab vno corã multis pronunciãtur, per ꝙ honor quęri, aut perdi poteſt, periculoſum eſſe inquam, cupidis honoris, & non ſatis uirtute humilitatis munitis, & parum exercitis in agnoſcenda ſuarum viriũ paruitate, & quã parum debeatur ſibi ob ea, quę cum auxilio generali, & ſpeciali Dei, ſine quo nil tale poſſunt facere, dicant, aut faciant. Id quod optime ſenſit magnꝰ ille Cãcellarius Pariſiẽſis.[b] Tũ quia

[a] In corol. 1e.

[b] Io. Gerſo. in 2. par. Alphab. 35. fol. 224.

Digitized by Google

quia frequentiſſime impugnabit eos aliquantus appetitus,& vtinam non grandis vani honoris,vel nimius timor vani dedecoris, qui vtinam non ſæpe ſaltē venialiter expugnet. Tum quia niſi valde repreſſerint affectus dicent,facientq; iſta tã, vel plus, vt decus ſaltem ſolidum quærant, aut dedecus verũ non incurrant, quam vt Deo Op. Max. placeāt,magiſque pigebit eos ſuo muneri male ſatisfeciſſe, eo quod amiſerunt honorē, quam ꝙ Deum offenderũt. nam ſi omnes agantes aliqua,vbicunq; ea egerint etiam in Eremo, & loco deſerto viriliter impugnant, vt dixit Io. Caſſian.[a] vana gloria, quam ille appellat Xenodochiam,multo magis impugnabit eos,qui aliqua coram aliis agũt, & magis eos,qui tam publica, ac prędicta.

[a] *lib.11.de inſtit. cæn.*

22 Decimumſeptimũ ſit, verum eſſe decimum corollarium quartę concluſionis dicti noſtri commentarij:[b] ſcilicet eſſe peccatũ recitare horas, miſſare,diſciplina,ſiue flagello ſe ferire, ieiunare,aliaq; id genus opera ex genere ſuo bona facere eo fine, vt Deus nobis concedat viſum,ſalutem,vires,honores,dignitates,aliaque bona temporalia, non referendo ea in altiorem finem actu,nec virtute,ſed permanēdo in eis tanquã in fine principali,ideoq; vt rectificētur, oportere vt referãtur actu vel virtute in vltimũ finem,qui Deus eſt, vel alium generalem,vel particularē aptũ omni vel alicui virtuti:puta quia cupiun-
tur ea ad melius inſeruiendum Deo, uel 23
ad viuendum iuſte,caſte,temperate,& virtuoſe,ſeu, ut recta ratio dictat. Hac enim relatione actuali,uel uirtuali fiet,ut illa bona temporalia,quæ abſque illa erant finis principalis dictorum bonorum operum, per illam fiant min⁹ principalis ob ea quæ ſupra[c] dicta ſunt.

[b] *In ca. inter uerba. eccl. ſ. n. 22.*

[c] *In corol. 12.*

Decimumoctauum,quod bonæ,& malæ eſſe poſſunt multæ orationes ſiue preces,& aliæ actiones ſuo genere bonę,quales ſunt orationes & ieiunia uirginũ, quæ in quibuſdam prouinciis ſeptem annorũ ſabbatis ſeruant:peregrinationes item,& opera pia, quæ faciunt, ut uirgo Mater, uel aliquis alius Diuorum eis opituletur, ut in nubendo ſint fœlices. Preces item, & ieiunia, aliaque opera pia militum,quo a periculis bellicis liberentur, & pronunciatio illa initii Euangelii Ioannis uenatorum, ne aquila ſuos accipitres uel falcones occidat; & procuratio Miſſarum D. Antonii, ut res inueniantur; dictio item Miſſæ,preces, ſupplicationes, eleemoſynę, ieiunia,peregrinationes,diſciplinæ, nouenæ, ob uitam,aut ſalutem illius, aut illius, ob peſtem uitandã, ob proſperũ iter agentium,ob pacē, concordiã, ob pluuiam tēpore ſiccitatis impetrandã,ob ſerenitatem tempore pluuię,ut naues deducantur, uel in portum fœlicē prouehantur,ut pro Regũ uictoria pro liberis accipiendis, & quęcunque denique alia bona opera, quæ ob euitandã tribulationē, uel conſequēdam proſperitatē temporalē dicimus,facimus,patimur,aut procuramus, ut alii dicant, faciant uel patiantur. Hæc inquam,omnia opera ſuo genere bona, ſæpe ſunt bona, & ſæpe mala. Mala quidē, ſi bona temporalia,propter quę fiunt,accipiantur pro fine principali. Bona uero,ſi pro fine minus principali. Quod mea ſententia frequenter a concionatoribus admonendum eſſet. Quando autem dicãtur ſumi pro fine principali, quando pro minus principali ſupra eſt dictum.

24 Decimumnonum, quod dicentes, & facientes dictas orationes, uel alia bona opera ad conſequenda memorata,uel alia bona temporalia, aut corporalia, uel ad euitandum damna præfata,ſi nolunt peccare,& uolunt placere Deo,& non ad iracundiam prouocare illum, quē procurant placare,debent ea facere magis eo,ꝙ ſunt Dei obſequia uel opera uirtutum, pluris
25 faciendo eius obſequium,& uirtutes,quarum ſunt opera, quam bona temporalia, quę petunt,petereque illa ut uiliora & minus pretioſa. Et melius facient, ſi inten-
26 dant ſtudioſe, ſiue uirtuoſe uiuere cum his, & melius ſi intendant uirtuoſius uiuere cum illis, & melius ſi intendant inſeruire melius Deo cum eis, quam ſine eis: quia cęteris paribus tanto eſt melius & ſublimius opus, quanto finis eius eſt melior, & ſublimior, ut concludit D. Tho.[d] cum multis aliis. Cui conſequens eſt, quod e contrario, ſicut dicentes, & facientes orationes, & opera memorata principalius propter bona temporalia petita, quam propter Deum, offendunt illum, ita magis offendunt, ſi intendant cum eis uiuere uitioſe, magiſque, ſi intendant uiuere uitioſius cum eis, quam ſine eis, magis autem, ſi intendant offendere Deum cum illis, & magis ſi intendant plus offendere eum cum eis, quã ſine eis: quia cęteris paribus eo opus eſt peius & deiectius, quo eius finis eſt peior & deiectior, ut ipſemet D. Tho.[e] multique alii concludunt.

[d] *2. 2. q. 18. ar. 4. & 7. & idem S. Thom. cũ communi in 3. lib. ſent. diſt. 38.*

27 Vigeſimum,ꝙ non abs re dicere poſſumus, Væ concubinariis,qui per ſe vel per

[e] *in locis proxime citat.s.*

Digitized by Google

aſios ſacrificant, aliaſque preces, & bona opera faciunt pro vita, ſaluteque concubinarum, vel concubinorum cum intentione actuali, vel virtuali, abutendi eis poſtea. Væ Regi, & Domino qui tyrannidem exercet, pyratæ, latroni, oppreſſori, fęneratori, auaro, luxorioſo, religioſo impudico, inobedienti, vel proprietario, luſori, leguleo, cauillatori, & excordi, aliiſque conſuetudine peccandi detentis, qui dicunt & faciunt dicere orationes. Miſſas, aliaq; multa opera ſuapte natura bona, vt Deus dignetur concedere eis vitã, ſalutem, pulchritudinẽ, proſperitatẽ, fœlicem fortunã, diuitias, ſapientiã, & iudiciũ: cũ relatione actuali, vel virtuali, eorũ, ad continuandum ſuum abuſum, aut peiorẽ, uel ſordidiorẽ, aut ſcandaloſiorẽ. Hi enim nõ ſolum perdunt, (vt aiunt) oleum & operã in orando, aliaque ſupradicta opera faciẽdo, ſed etiam theſaurizant ſibi iram, & indignationem Dei, mortifereque peccant. Dixi, *cũ intentione actuali, vel virtuali, &c.* quia meo iudicio, cum ſolũ ea faciunt propter bona temporalia abſque tali relatione, ſolummodo venialiter peccant.

28 Non obſtat præfato corollario, quod orationes, aliaque bona facta in peccato mortifero, & ſi non ſunt meritoria gratię, nec gloriæ, tamen ad multa, multoſque effectus proſunt, & eſt bonum illa facere,[a] quia id eſt verum de bonis, quę bene moraliter, ſiue virtuoſe fiunt; qualia non ſunt hęc de quibus corollarium loquitur, quia hæc ſunt male facta, & mala: nam quamuis opera ex ſe mala, ob relationem ad bonum finem non fiant bona, tamen opera ex ſe bona, & etiam optima, ob relationẽ in malum finem fiunt mala, vt omnes concludunt, & nos alibi[b] diximus. Et corollarium præfatum agit de his operibus ſuo genere bonis, actu vel virtute in malum finem relatis. ò quot peccata, & quanta reſtant confitenda, & quanta ignorantia, & inconſideratio tenet etiam nos, qui cęteri ſcientia præcellere putamur. Deus Opt. Max. pro ſua miſericordia nos omnes illuſtret, concedatque gratiam, qua emẽdemur. Amen.

a Vt dicetur infra cap. 21.

b In com. c. ... n... ... n. 5. ... n. 1. ... nu. 3...

29 Vigeſimumprimum corollarium, ꝙ qui pronunciamus, canimus pſalmos, lectiones, epiſtolas, euangelia, vel officiũ pręcinendi habemus, incipimus antiphonas, pſalmos, ſubmiſſe vel ſolẽniter ſacrificamus, & Pontifices in pontificalibus celebrantes valde conari deberemus, nihil horum dicere ſaltem principaliter ob vllam laudẽ, honorem, famam, vel gloriam, & vt audientes dicant, bene dixit, bene decantauit, bene pronunciauit, imo vt, & eſſet nobis utile optare, ꝙ ſi male diximus, veritatem nobis dicerent, ad nos ipſos corrigẽdos, ita proficeret deſiderare, ne ſi bene diximus nos laudarent, ſaltẽ non referendo laudẽ in aliũ iuſtum finẽ; eſſetq; vtiliſſimũ aſſueſacere nos, nobiſq; cõmendatos, ne quicquã ob eiuſmodi fines faceremus; ſed tantũ ob ſeruitium Creatoris, eiuſque gratiã quærendã: & quia ratio dictat, vt Creatori recte inſeruiat ſua creatura. Tũ per dicta in fine corollarii pręcedentis. Tum quia, vt ſup. diximus, & alibi lucide probamus, nulla laus, fama, vel gloria, nec aliquod bonũ tẽporale põt eſſe finis principalis alicuius actus virtutis. Tũ quia alibi[c] efficaciter probamus, ꝙ amor pręfatorũ eſt formidabilis, & cõtinuus noſter hoſtis.
30 Nã, ut omittam⁹ alia, ait ille magnanimus athleta Dei D. Auguſt. *Quas vires nocendi habet humanæ gloriæ amor, nõ ſentit, niſi qui bellũ ei indixerit, quia etſi cuiq; facile eſt laudẽ nõ cupere dum negatur, difficile tamẽ eſt nõ delectari, cũ offertur.* Tũ quia, ut ẽt alibi[d] probo, cęteris paribus, noſtrę orationes, operaq; bona eo rectiora, & uirtuoſiora ſunt, quominus amoris, laudis, honoris, & lucri tẽporalis eis miſcetur, & ſunt excellenter uirtuoſa, quæ nec principaliter, nec minus principaliter fiũt alia ratione, quã ꝙ ſunt Deo grata, uel rectæ rõni cõſona. Quin & ea quæ fiũt, eo ꝙ ſunt Deo grata, pręcellũt eis, quę fiũt eo ꝙ ſunt rationi cõſona: quia Deus eſt vlterior & melior finis, quia eſt ultimũ, quam uirtus, quę eſt mediũ, & in illud referibilis, vt recte con-
31 cludunt Ochan[e] & Gabriel.[f] Tum quia ſicut aurum æqualis põderis eo precioſius eſt, quo minus miſturæ argenti, aliuſue metalli habet, ita & uirtutis actus erit pręſtãtior, quo minus miſturę amoris laudis, & honoris habuerit: quia hæc ita ſe habent ad uirtutem, ac ad aurum alia metalla. Vnde ſicut aurum, ſi tantum, aut magis habet argenti, quam auri non nominabitur aurum, ſed auratum, uel argentum, & aurum, ita oratio, & quodlibet opus bonum, ſi tam, aut magis principaliter fit propter laudem uel aliam rationem temporalem, quam propter Deum, & rationem generalem uel particularem id dictantem, iam non uocabitur bona, ſed
32 bono colore operta: quia non poteſt eſſe ſimul bona, & mala, iuxta ueram opinionem.[g] Tum quia vt etiam alibi[h] probo, paruuli deberent doceri, ne laudẽ & gloriam, vel aliquid aliud pręter Dei obſe-

c In eod. cõmen. ca. inter verba. concl. 5. nu. 70.

d ibid. nu. 25.

e In prologo ſent. q. 1. col. 3.

f In 2. lib. ſent. diſt. 38. q. 1. col. 5.

g Quam tenet. S. Tho. recept. in 2. lib. ſent. diſ. 40. q. 1. art. 4. quę probatur in c. cum renũciatur. 32. q. 1. c. ſi enim. de pœn. diſt. 2.

h In eod cõmẽ. cõcl. 5. n. 60. & ſup. c. 2. n. 8. & c. 3. num. 49.

Digitized by Google

obſequium, & virtutem principaliter appeteret, vtiliſſimumque eſſet eis, vt a parẽtibus ſuis audirent id, quod a Regina Blanca filia Regis Hiſpaniæ, & Regina Franciæ audire ſolebat filius eius Rex Sanctus Ludouicus, [a] *Mallem te videre corporaliter morientem, quam mortifere peccantem*.
33 Nolo tamen dicere non eſſe bonum ſuadere paruulis, quod ſi fuerint Deo deuoti & virtuoſi conſequantur eos, honor, & gloria, & fortunæ proſperitas, modo eos doceant, quod non debeant eſſe deuoti, nec viuere bene, facereque bona opera ob id, ſed quia id eſt Deo gratum, vel ratio recta dictat.

34 Vigeſimumſecundum corollariũ, quod non peccant, imo merentur pronunciantes ſupra memoratas orationes, ob laudem, honorem, famam, & gloriam temporalem, referentes eas actualiter, vel virtualiter, in ultimum finem, in quem poſſunt, & debent referri. Tum quia honor, fama, & gloria ſunt bona temporalia, & vt alibi probaui [b], licitum eſt pronunciare memoratas orationes, & facere alia virtutum opera ob ſalutem, bonam valetudinem, ob ſerenitatem, pluuiam, fœlicitatem in iter agendo, nauigando, merces emendo, vxorem ducendo, nubendo, & ob alia bona corporalia, vel temporalia, referendo ea actualiter, & expreſſe, aut virtualiter, & tacite in vltimum finem, qui eſt Deus; aut in alium, generalem vel ſpecialem debitum vnius vel omnium virtutum, puta ad viuendum iuſte, caſte, fortiter, temperanter; vel ut recta ratio dictat. Per hanc enim relationem actualem, vel virtualem, illa bona temporalia, quæ abſque illa erant finis principalis memoratarum orationum, & operum bonorum, fiunt minus principalis per ſupradicta. [c] Tum quia vt ex præfatis colligitur, & expreſſe affirmat eruditiſſimus Cardinalis Caiet. [d] a me alibi citatus, [e] tam licet cupere, quærereque laudem, & gloriam humanam, quam alia bona temporalia, & pecuniaria, cum etiam hæc ſint bona temporalia, & non minora, imo maiora illis, vt vbi ſup. probauimus [f]: & illa nõ debẽt nec poſſunt licite deſiderari ſolum propter ſe ipſas, ſed tanquam in aliquem finem iuſtum vtilia ſecundum deciſionem D. Tho. [g] & S. Anton. [h] Tum quia ſicut pecccatum eſt, non expetere alia bona temporalia, cur, quando, quomodo, & vbi ratio dictat, iuxta D. Thom. [i] & S. Anton. [k] ita etiam non optare laudem, honorem, & gloriam, cur quando, & vbi ratio dictat, eſt peccatum ſecundum eoſdem. [l] Hoc tamen corollarium intelligendum eſt de gloria, laude, & honore ſolidis, & non uanis: quia deſiderium uanorum etiamſi referatur ad Deum, & uirtutem, eſt malum, quia nullus actus malus ſiue peccatum poteſt apte referri ad Deum, uel uirtutem, cum ſit uitioſus, & unus, & idem actus non poteſt eſſe bonus, & malus, ut ſupra [m] ex Tho. [n] dictum eſt. Nam ut idem, & alij [o] concludunt, erogans eleemoſynam ob gloriam uanam nihil meretur, & peccat, niſi diſtinctis actibus id faciat; puta uno actu uolens dare eleemoſynam ob Deum, uel uirtutem, & altero, uolens eandem elargiri ob gloriam uanam. Quo caſu duo diuerſi actus uoluntatis eſſent, alter bonus, alter malus.

35 Vigeſimumtertium, quod hęc materia quotidiana adeo animam concernens incitabit lectorem ad deſiderandum, quę laus, honor, fama, & gloria, ſint ſolida, quę contra vana, & mala. Ad quod reſpõdeo id quod alibi [p] poſt S. Tho. [q] Abulẽ. [r] & S. Antonin. [ſ] reſpondi, nempe, quod ſunt vana & mala vna de tribus cauſis. Prima, quod cupiuntur de rebus, quæ non habentur, vel maiora, quam illæ merentur. Secunda, quod cupiuntur pro certiori, & maiori teſtimonio virtutis, quam re vera ſunt. Tertia, quod nec actualiter, nec uirtualiter in finem debitum referuntur.

36 Vigeſimumquartũ, etiam deſideraturũ lectorem, qui ſunt fines, in quos hęc expeti poſſint? Ad quod reſpõdeo ſummatim, quod alibi [t] fuſius reſpondi eſſe ſex. Primus, gloria Dei. Secundus bonum ſpirituale proprium, ut in eo perſeueret, ut S. Tho. [u] decidit. Tertius bonum ſpirituale proximi, ut idẽ S. doctor [x] expreſſit. Quartus, ualde uſitatus, bonum corporale; uel utile ſibi. Paſſim enim uideas multos cupiẽtes laudari de ſuo genere, habitudine, ingenio, aliiſque bonis temporalibus, in finem, ut nanciſcantur maritos, aut uxores ſuis dotibus pares. Alios ut laudentur de arte dextere legendi, canendi, ſcribendi, docendi, prælegendi, uel aduocandi, ut pro meritis, & non plus laudati, iuſtam aliquã conditionem, aut ſala-
37 rium conſequãtur. Quintus etiam ualde uſitatus bonum temporale utile proximi. Multos enim uideas cupientes de bonis ſibi a Deo conceſſis laudari, uel ſuſpici, ut ſuis filiis, famulis, clientibus uel aliquibus aliis, in eorum gratiã de bono aliquo tẽporali prouideatur, quorũ nulli peccant, imo bene agunt. Sed quia ſupradictũ eſt, quod nul-

a *Anto. 3. p. hiſto. tit. 19. c. 5. ante §.*
b *In eod. cõm. cõcl. 5. nu. 18.*
c *in corollario 12. & iterata in 17.*
d *in ſumma ver. gloria.*
e *in d. cõm. cap. inter verba. cõcl. 5.*
f *in d. com. cõcl. 5. n. 77.*
g *2. 2. quæſ. 118. art. 3.*
h *1. par. tit. 1. c. 1.*
i *2. 2. q. 117. ar. 1. ad 1. & 2.*
k *4. par. tit. 5. ca. 17. § princip.*
l *Tho. 2. 2. q. 131. art. 1. ad 1. Antõ. 2. par. ti. 3. c. 6. §. 1. col. 3.*
m *c. 2. n. 8. & c. 3. n. 47.*
n *In 2. diſt. 38. ar. 4. ad 4.*
o *Iacobus Alma. 6. Moral. c. 11. col. 3.*
p *in d. cõm. cõcl. 5. n. 8.*
q *2. 2. q. 131. art. 1. & art. 2. vtrobiq. Caiet. & de malo. q. 9.*
r *Super Matth. c. 6. q. 3. vbi Maior ibid. col. 2.*
ſ *2. par. tit. 3. c. 5. §. 1.*
t *in eod. cõm cõcl. 5. n. 45. & nuper in cap. cum miniſter. 23. q. 5. a num. 54.*
u *2. 2. q. 131. ar. 1.*
x *In eadẽ q. 152 ad 3.*

Digitized by Google

nullum bonum temporale poteſt eſſe apt⁹ finis principalis, ſaltem extern⁹ quem appellant operantis ſiue agentis actus boni, ſiue virtutis: & quod peccatum eſt ordinare id quod maius & meli⁹ eſt, in finem obtinendi id quod eſt minus, & non æque bonum, vt ſupra [a] ſequutus S. Thom. [b] & alios dixi, & actus virtutis eſt quid maius, 38 & melius quocunque bono temporali, dicendum eſt, tunc demum bonum temporale proprium vel proximi poſſe eſſe aptum finem recti deſiderii, laudis, & gloriæ, quando bonum temporale in quod ordinatur appetitus laudis, & gloriæ, refertur actualiter, vel virtualiter in obſequiũ Dei, aut honeſtam vitam. Hac enim relatione bonum temporale deſinit eſſe finis principalis eiuſmodi appetitus: & Deus, aut virtus incipit eſſe finis eius præcipu⁹, vt ſupra [c] dictum eſt. Sextus finis eſt humilitas, & obedientia vel charitas, ob quam admittitur laus, honor vel gratia. Exemplum 39 de illo, qui admittit honorem a maiore ſe ſibi præſtitum intrandi, vel exeundi aliquam ianuam, vel eundi ad manum dexteram propter obedientiam, humilitatem, vel charitatem, ne exaſperet eum, vel ſit ingratus ei. Exemplum item de illo, qui admittit verba magnifica & laudatoria ſcripta ſibi, vel dicta ab aliquo maiore ſe, quæ non deberentur ei etiam a minore, & admittit ea non tanquam ſibi debita, ſed quia ratio affabilitatis, & charitatis id dictat, vt admittat ea.

40 Vigeſimumquintum, malam eſſe orationem, quæ fit ab aliquo vt miniſtro Eccleſiæ in peccato mortali conſtituto, ſecundum Adrianum. [d] Pro quo facit primo, quod licet petitio ſit bona, necnon finis in quem petitur, non tamen petit qui petere debet, atque ita videtur vitiari petitio per defectum circunſtantiæ perſonę. Secundo, quod decretum [e] quoddã S. Auguſt. cum gloſſ. ſua ſingulari probant mortifere peccare ſacerdotem, qui in peccato mortali conſtitutus alicui ſacramentum pœnitentiæ adminiſtrat. Tertio, quod S. Tho. [f] dixit mortifere peccare preſbyterum, qui mortali peccato infect⁹ baptizat. Quarto, quod idem S. Thom. [g] ait peccare mortifere epiſcopum, qui in peccato mortali conſtitutus ſacros ordines confert. Quinto, quod idem S. Tho. ait [h] peccare peccatorem, qui in peccato mortali manens ex officio, & munere ſuo reprehendit aliũ. Sexto, ꝙ ratio & fundamentum trium horum dictorum doctiſſimi iſtius iuxta ac ſanctiſſimi Doctoris videri poteſt eſſe, quod peccat quicũque vtitur indigne ſuo munere ſpirituali, & ſuo officio abutitur, quicunque in peccato mortali conſtitutus illud exercet. Hęc tamen opinio tam ample accepta, videtur dura, & iam pridem me torſit, & fecit me abſtinere ſemel a celebranda miſſa, vt recogitarem ſi quando, & quoties id feci, & prius antequam celebrarem, id confiterer. Poſtea autem re penitius inſpecta, animaduerti hoc eſſe contrarium doctrinæ ipſiuſmet S. Thom. aliis in locis, [i] & [k] a me citati, aperte significantis tum demum miniſtrum Eccleſiæ, & officio ſuo ſpirituali fungentem, peccare, cum agitur miniſter eius aliquid, quod pertinet ad eum ratione alicuius conſecrationis, & ordinis ſacri, ſecundum eiuſdẽ eruditiſſimi Cardinalis [l] quatuor in locis declarationem. Cui optime conſonat quędam determinatio Innoc. iiij. [m] communiter recepta, nempe incurrere irregularitatem clericum tempore interdicti facientem actum interdictum peculiariter alicui ordini deputatum, puta dicendo Miſſam, cantando euangelium cum apparatu diaconali: non autem facientem alios actus pertinentes ad omnes ordinatos, qualia ſunt cantare pſalmos, antipho-

41 nas, & verſus. Dicendum eſt igitur hoc corollarium procedere in eo, qui cum ſit ſubdiaconus, aut diaconus cum apparatu diaconali, vel ſubdiaconali, Euangelium, vel epiſtolam cantat, quod parum ab aliquibus conſideratur. Locum item habet in preſbytero, qui vt talis ſolenniter baptizat, ſed non in baptizante priuatim, vt obſtetrix, vel quiuis alius laycus baptizat, iuxta deciſionem S. Thom. [n] Procedit etiam in celebrante Miſſam, cui tamẽ non ſufficit contritio, & ſtatus gratię, ſed eſt neceſſaria etiam actualis cõfeſſio; ſecũdum gloſſ. ſingularem [o] communiter per omnes, & a nobis ibi receptam, & alibi [p] contra Caietanum [q] approbatam: cuius gloſſæ determinatio recepta fuit poſtea in Concilio Triden. [r] Procedit etiã in concionante, vt idẽ Cardinalis [s] decidit, cũ ſit actus deputatus diaconat⁹ ordini ſaltem lege canonica, quãuis hoc in dubium reuocari poſſit. Nec minus meo iudicio locũ habet in eo, qui capitulum, & collectam pronunciat in choro: quia id facit tamquã preſbyter, necnon in benedicente aquam benedictam, ut alibi [t] dixi. Non autem procedit hoc corollarium in eo, qui abſque obligatione pronunciat ho-

a Sup. eod. cap.

b In 2. lib. diſt. 38. q. 1. ar. 1. ſub finẽ, & art. 2. in 3. arg.

c In coroll. 12.

d quolib. 8. A. et poſtea in 1. q. ſine argumentis

e c. 1 §. ſacerdos de Pœ. diſt. 6. cũ glo. verb. iudicandus.

f In 4. diſ. 5. q. 2 ar. 3. q. 3.

g in 4 diſt. 24. [illegible] ar. 3. q. 2.

h In 4. diſt. 19 q. 2. ar. 2 q. 1.

i In 2. 2. q. 33. ar. 5. & q. 60. ar. [illegible] & 3. par. q. 64. ar. [illegible]

k in c. [illegible] §. Sacerdos. de pœnit. diſt. [illegible]

l Caiet. in 2. tom. de vſu ſpiri. & in 2. 2. q. [illegible] 3. ar. [illegible] et q. 18[illegible] art. 1 & [illegible] par. q. 64. [illegible]

m in c. fin. de exceſ. Prel.

n in 4. diſt. 15 q. 2. ar. 2. q. 3.

o in cap. de homine. de celeb. Miſſar.

p 3. par. glo. ſum. 1. diſt 5. de Pœn. nu. 31.

q In ſum. verb. communio. et 1. ad Cor. 11. & in 3. par. q. 80. ar. 4.

r Seſſ. 13. can. 11. & c. 7.

ſ 2. 2. q. 187. art. 1. & 3. par. q. 8 art. 6.

t In ca. [illegible] de pœn. diſt. 6. §. ſacerdos. nu. 17.

Digitized by Google

horas, nec in eo, qui obligatus ad recitandas eas, priuatim pronunciat, imo nec in eo, qui publice eas cantat, aut pronunciat etiam dicendo antiphonas, reſponſoria, & verſiculos in choro, proceſſionib⁹, aliiſque in locis, eo modo, quo quiuis laycus, aut primæ tonſuræ clericus ea cantare ſiue recitare poſſet, modo non dicat capitulum vel orationem, euangelium, vel epiſtolam, vt ſacerdos, diaconus, aut ſubdiaconus, nec ferat cereos, vt acolytus, nec alios agat actus peculiares & proprios ordinum minorum, eis inſignitus vtendo illis.

41 Non obſtat his primum huius corollarii fundamentum; nego enim in oratione præfata deficere circunſtantiam perſonæ ad effectum, vt ſit actus bonus moraliter, licet ſic ad hoc, vt ſit meritorius. Ad ſecūdum reſpondeo, abſoluere pœnitentem abſolutione ſacramentali, eſſe actum peculiarem, & confeſſori proprium ratione conſecrationis, id eſt ſacerdotii. Atque ideo non poſſe licite fieri a ſciente ſe in peccato mortali conſtitutum, iuxta declarationem, & limitationem ſupra a nobis in Corollario additam. Ad tertium idē reſpondeo, Baptiſmum ſcilicet, imo & exorciſmum Cathecuminorum baptizari cupientium, eſſe proprium preſbyteri ratione conſecrations, hoc eſt presbyterii, prout Nicolaus Papa,[a] & Gregorius[b] ſentiunt, & S. Thom.[c] communiter receptus decidit. Ad quartum idem reſpondetur, quod ad tertium. Ad quintum, dico verbis illis S. Thom.[d] non eſſe ſtandum cum ab eodem[e] poſtea contrarium determinetur, nempe peccatorem, eo quod increpet humiliter proximum, in peccato mortali conſtitutus, non peccare, licet id faciat ex officio & munere ſpirituali, cum hoc ratione conſecrationis, & ordinis non pertineat ad ipſum. Ad poſtremū,

43 nego omnē uſum muneris ſpiritualis exiſtentis in peccato mortali, eſſe peccatum mortale: alioqui enim mortifere peccarēt omnes iudices, Prælati, & beneficiarii Eccleſiaſtici, q in peccato mortali exiſtētes, iudicāt, citāt, partes audiūt, licite iubent, exigūt decimas & reditus, admonēt, & his ſimilia agunt: quod perdurum eſſet. Dicē-

44 dum igitur, vt prædiximus, tum demum vſum muneris ſpiritualis exiſtentis in peccato mortali eſſe nouum peccatum, cum functio illa pertinet ad eum ratione facultatis per conſecrationem, vel ordinationem acceptæ, & non alias. Et ideo quis non obligetur ad dicendum vel cātandū horas, niſi ratione ordinis, vel officii quod ſolis ſacris initiatis confertur, non tamen peccat mortaliter pronunciado eas in ſtatu peccati mortalis; quia facultas licite pronunciandi eas non oritur ex ordine præfato, cum id a quouis etiam nullo ordine inſignito licite fieri poſſit.

45 Vigeſimumſextum corollarium, omnem orationem, cui vana obſeruantia miſcetur, eſſe malam; licet enim per eam petatur, quod, a quo, vbi, quando, & cur debet, non tamen eo modo, quo debet, cum ſuperſtitioſe fiat, iuxta doctrinam communem S. Thom.[f] & aliorum. Vana autem & ſuperſtitioſa obſeruantia eſt vſus cuiuſuis, ad effectum, quem ea nec virtute naturali, nec inſtitutione diuina, vel humana eccleſiaſtica operari poteſt. Nec eſt ceremonia concernens reuerentiam, & Dei, ſuorumue ſanctorum honorem, vt recte ex eodem S.Thom.[g] Ioan. Gerſon.[h] aliiſque multis colligitur:

46 Ex quo ſubinfertur primo, malas eſſe proceſſiones, & orationes, quarū cōterraneus noſter perdoctus, ac pius Martinus ab Arles, Archidiaconus Pampilonen. meminit, in quibus proiiciunt imaginem S. Petri, aut S. Fœlicitatis in flumen donec pluat, aut in margine eius reponunt eam, vt intra ſpacium xxiiii. horarum pluuiam pro certo ſperent, aut immergunt eam in flumine. Eiuſmodi enim in aquas imaginis immerſio, nec virtute naturali, nec inſtitutione diuina, vel humana eccleſiaſtica talem effectum, ſcilicet pluere tem

47 pore ſiccitatis, operari poteſt. Secundo ſequitur, malas eſſe orationes, quę ipſo die S. Ioan. fiunt a colligentibus herbas ante ſolis exortum, credentibus nec ſuas orationes, nec herbas, eo orto lectas vllas vires, aut efficaciam habituras, licet colligere herbas ad curandum, dic ēdo orationem Dominicam, aut ſymbolum eo die, & quouis alio ſit ſalubre, ſecundum Decretum Martini Papæ in quodam concilio[i]. Tertio, malam item eſſe orationem, quę in hac ciuitate Conymbricenſi a quibuſdam ad crucem quandam nouam tempore matutino ſole nondum orto pro infirmis funditur, cum credulitate, quod eo exorto incaſſum oraretur. Quarto, malas eſſe orationes eorum, qui car-

48 minum incantamentis curant vulneratos, adiurant nubes, aut chartulas conficiunt pro febricitātibus, nomina dæmonum, vel aliorum ignotorum iis inſcribentes, cum hę nec uirtute naturali, nec inſtitutione diuina pręfatam ſalutem operari

a c. I Catechiſmi. de conſe. diſt 4.
b c. ſacerdos. de cōſe. diſt. 4.
c 3. par. q. 71. ar. 4.
d In 4. diſt. 19. q. 2. ar. 2. q. 2.
e In 2.2. q. 33. q. 2. art. 5.
f 2.2. q. 92 art. 1.
g 2.2. q. 96 ar. 1.2.3. & 4
h In 3. par. tit. de direct. cord. cōſid. 14 cum ſeqq.
i In c. non liceat. 26 q. 5.

rari

Digitized by Google

rari poſſint. Quinto, malam fuiſſe orationem, quam ſcriptam in fundo cuiuſdam lancis olim datam mihi febricitanti febri tertiana, quo ab ea liberarer, ab aſſerente me liberatum iri, ſi verba illius pauxillo vino confuſa biberem: licet enim verba eſſent ſancta, confuſio tamen eorum, per quam illa verba peribant, facienda primo in fundo lancis, & poſtea bibenda, vana obſeruantia erat, quippe quæ nulla ratione naturali, nec diuina, neque eccleſiaſtica poterant operari præfatam liberationem. Sexto, malas eſſe orationes, quas quidam ægroti in chartulis ſcriptas alligant collis ligatas filo a virgine filato certa diei parte; habent enim miſtam ſibi vanam obſeruantiam fili, & temporis, licet pium ſit portare aliqua verba euangelii, alteriusve ſacræ ſcripturę ligata in collo principaliter ad honorem, & gloriam Altiſſimi, & minus principaliter ad ſalutē ſibi ab eo miſericorditer dandam, modo ne quid vanum, aut nomen ignotum miſceatur, nec vlla ſpes in modo ea ſcribendi, & alligandi, ponatur, iuxta mentem S. Tho.[a] Ioan. Gerſon,[b] & aliorum quamplurimorum. Septimo, quod iuſte quærat hic quiſpiam, quid dicemus de orationibus, quibus ſagæ benedicunt roſaria pro parturientibus, & angina, aliove morbo laborantibus, immiſſis verbis etiam a ſe non intellectis, additiſque cęremoniis ſuperſtitioſis halitus, ſuffitus, oſcitationis, aliiſque ſimilibus reprobatis? Quid item de his, qui ad eiuſmodi ſagas, & incantatrices pro remedio ſalutis confugiunt? Quid quæſo? quam vt rogemus Deum Opt. Max. vt ſupplendo negligentiam, ſi qua eſt prælatorum, ita eos & eas caſtiget, vt errata ſua agnoſcāt, & ſibi perſuadeant ſupremam illam diuinæ Maieſtatis poteſtatem, & bonitatem infinitam, eſſe fontem ſalutis non ſolum ſpiritualis, ſed etiam corporalis, & quod hæc in primis eſt per media naturalia procuranda, non ſperando, neque deſiderando, intempeſtiue nanciſci eam miraculoſe, & cum illa defecerint refugere ad gratuita Dei, per modos & vias a ſacra ſcriptura, ſacraque Dei Eccleſia, & ipſius Canonibus nobis pręfixas: & non per prauas, & ſuperſtitioſas a Cacodęmonibus, & eorum miniſtri inuentas.[c]

49

a *2.2.q.96 art.4.*
b *vbi ſupra.*
c *Adde his quædā pulchra quæ adducūtur. in c. 20.*

Cap VII. de obligatis ad recitandum 25. Concluſiones tangit.

1 *Horæ canonicæ quæ, & qui ad eas obligantur. & ſeq.*
3 *Beneficiarij, & religioſi qua lege ad horas tenentur.*
5 *Horas ob omiſſas quoties quis peccat.*
7 *Confiteatur ſic omittens horas die, vel anno.*
8 *Circumſtantia multiplicans peccata confitenda.*
9 *Haras recitare nolens peccat, licet poſt recitet.*
10 *Bonitas actus exterior ab interiori fluit.*
11 *Cofitendum propoſitum malum, licet non exequatur.*
12 *Clerici minorum ordinum ad quas horas tenentur. & ſeq.*
15 *Ordo primæ tonſuræ, & minores multis obſunt.*
16 *Ordines minores denegare quando virtus.*
17 *Horas recitet excommunicatus, imo & degradatus.*
19 *Ordinis character nunquam omittitur.*
20 *Horas debet monachus priuatus monachiſmo.*
21 *Horas recitent monachi, & monachæ ad chorum profeſſi, etiam extra manaſteria manentes, ſed non conuerſi, nec ad alia profeſſi, nec penſionarij, nec magiſtri præbendarij nec bedelli, & clauigeri. & ſeq.*
27 *Beneficium etiam exiguum ad horas obligat.*
28 *Horas dicere quis non recipiens fructus teneatur.*
30 *Horas dicere talis penſionarius tenetur.*
31 *Beneficiarius non recitans reſtituat fructus. & ſeq.*
33 *Reſtitutio ob horas omiſſas cui facienda.*
34 *Reſtituturus pauperibus quis ſibi retineat.*
35 *Reſtituetur cui diſtributio horæ amiſſa.*
35 *Horis a dicendis quis excuſetur remiſſiue.*

1 SEptimo nota ex hoc verbo, *Fratres*. omnes Chriſtianos ad orandū teneri: S. enim Cyprianus hic omnes ſui Epiſcopatus Chriſtifideles, & in eorum perſona omnes alios alloquitur, præſupponens omnes, quibus cum loquitur, ad orandum obligatos, quam obligationem deſcendere ex lege diuina, & naturali ſupra probatum eſt[d], ibique dictum eſt quando, & pro quo tempore obliget, ideo hic tantum dicemus, qui iure obligentur ad pronuncian-

d *In c. 3. n. 8.*

nunciandum horas Canonicas, & quæ nam ſint illę. Exordiens itaque a ſecundo dico primo a diuerſis diuerſas earum traditas definitiones, vt colligere licet ex Ioan. de Lign. [a] Cardinal. Florent. [b] Alberto de Ferrariis [c], & aliis, magis tamen mihi arridet illa Cardina. [d] Turrecrem. nempe, quod horę Canonicæ ſunt oratio publica ſub certo numero pſalmorum, lectionum, & aliorum huiuſmodi a ſanctis patribus ad laudem Dei ordinata, & per ſeptem congruentes horas diſtributa. quam definitionem breuitatis cauſa hic non declaro, declaraturus eam ex parte in ſecundo corollario.

Secundo dico, concluſionem eſſe communiter [e] recept. ſola tria genera hominum, hoc eſt ſacris initiatos, beneficia Eccleſiaſtica obtinentes, & religioſos obligari ad recitandum horas Canonicas.

2 Tertio dico, de ſacris initiatis eſſe textum expreſſum duobus in locis repetitū [f]. Sed quia ille de ſolis ſacerdotibus loquitur, ideo videtur ſubdiaconos, & Diaconos, non tam iure humano ſcripto, quam lege naturali diuina determinata per vniuerſalem conſuetudinem ad eas obligari cœpiſſe: nam vt Salmanticæ cap. [g] illud prælegens docui, clericus initiatus ſacris, ob tantū honorem ſuſceptū, iure naturali obligatur ad referendū Deo maiores gratias, quam laici, ſed tantum generaliter, & indeterminate, non definiendo quæ, & quantæ debeant eſſe illæ; ſed conſuetudo immemorialis eſt, eas eſſe faciendas per pronunciationem horarum Canonicarum.

3 Quarto dico, de beneficiariis reperiri textum & rationem; textus eſt in Concilio Martini Papę, [h] & in aliis duob⁹ [i], vbi ſatis probatur eos etiamſi primæ tantum ſint tonſuræ, teneri pronunciare horas Canonicas. In illis enim ſtatuitur clericos minoribus ordinibus inſignitos matrimonium contrahentes priuari debere ſuis beneficiis, eo quod vxore ducta non poſſunt commode diuinis vacare officiis. ergo obligantur ad illa. Ratio autem eſt, quod laici perſoluunt decimas, alioſque reditus clericis, vt ſuis ad Deum intercedant orationibus, & laudent eum pro eis qui per occupationes ſuas id facere nequeunt. Quare motus dixit Vlricus per S. Anton. [k] Card. [l] Turrecrem. & alios probatus, Clericos teneri recitare horas pro communi plebe non ſolo præcepto Eccleſię, ſed etiam iuſtitia naturali.

4 Quinto dico, Caiet. [m] dixiſſe non reperiri textum, nec rationem neceſſario probantem, quod religioſi teneantur pronūciare horas Canonicas: illa enim Paludani [n] ſcilicet, quod ſunt miniſtri Eccleſię, & ab ea vt tales ſuſtentantur, non videtur concludens, religioſis enim debita videtur ſuſtentatio, eo ſolo quod dedant ſe totos obedientiæ, & obſequio religionis, ſicut & quiuis herus, & locus hoſpitalis eſt obligatus ad ſuſtentandum vita durante quemuis a ſe receptum, & modo præfato ſuo ſe dedentem obſequio. Sed meo iudicio ratio S. Anton. [o] ſatis concludit religioſos profeſſos ad clericatum, & chorū ad hoc eſſe obligatos; quia, inquit, religiones quę ad vitam contēplatiuam ordinātur, approbat Eccleſia non ſolum vt pro ſemetipſis eas profeſſi orent, ſed etiam vt idem faciant pro vniuerſali Eccleſia, & non vt quales quales, ſed tanquam fideles eius miniſtri; & orationes ordinarię miniſtrorum Eccleſię ſunt horę Canonicę, vt ſupra dictum eſt: pro qua ratione facit differentia a S. Thom. [p] poſita inter eos, qui vt ſint clerici, fiunt monachi, & qui fiunt tales ad officia laicalia, quæ vt cū que probatur per quędam ſcripta S. Hyeron. [q] & S. Auguſt. [r]

5 Ex his ſequitur, primo vnumquemque præfatorum trium generum hominum nō pronunciantem quotidie dictas ſeptem horas Canonicas, vnamue earum ſine iuſta cauſa omittentem, peccare mortifere, iuxta Henric. de Gandauo [ſ], Cardinal. Turrecrem. Palud. Silueſt. & communem, quantumuis Henr. Anglicus, & Angel. de Clauaſio [t] dubitent. Idem dicendum eſt de omittente partem notabilem, vt ſentit Paluda. [u] regulariter enim quoad peccādū mortifere paria ſunt omittere aliquod totum, aut partem eius notabilem, vt dictum eſt ſupra [x].

6 Secundo ſequitur, omittentem vnico die pronunciationem ſeptem horarum Canonicarum peccare mortifere, ſed ſemel tantum ſecundum Girardum [y] Carthuſianum, & Nicolaum Ploue, cuius nomine neſcio quomodo ſecundo excuſus ſit tractatus Girardi nihilo, nec vno quidē verbo dempto, addito, vel mutato, vt in 6. volumine tractatuū apparet, quod ipſum ante illos Archid. [z] & vterque Card. in vna parte, & alii alibi dixerunt, & ratio eſt quia ſeptem horę pręfatę una tantum ſunt oratio, ut probatur per definitionem earundem in primo dicto traditam; & conſequenter non pronuncians eam unam tantum orationem omittit, & ita unum pecca-

a In rep. clemen. 1. de cele. Miſſ.
b In d. cle. 1. q. 9.
c In repet. cap. 1. de cel. Miſſ.
d In d. §. 1. 91. diſt. art. 1.
e Palud. in 4. diſ. 15. q 5. col. 1 & 2. S. Ant. 3. par. titu. 13. c. 4. §. 4. Card. Turrecr. in di. 91. Abulen. c. 6. ſuper Matth. & Maioris ibi, & in 4. diſt. 12 & alij alibi.
f In c. 1. de cel. Miſſa. §. ad verbū eſt c. preſbyt. 91. diſt.
g c. 1. de celeb. Miſſ.
h c. fi. 91. diſt.
i cap. quod a te. & c. diuerſis fallacijs. de cle. cōiug.
k In 3. par. tit. 13. c. 4. §. 1.
l In §. 1. 91. diſt. art. 5.
m In ver. horarū. §. 1.
n In 4. diſt. 15. q. 5. col. 2.
o In 3. par. tit. 14. c. 4. §. 1.
p 2. 2. q. 189. art. 5.
q c. ſic viue. c. ſi clericat. 16. q. 1.
r c. legi. 16 q. 1.
ſ Quolib. 19. q. 30. Car. Turrecre. in §. 1. 91. diſ. ar. 5. Pal. in 4. diſt. 15. q. 5. col. 5. Sylue. ver. hora. q. 12.
t In ver. hora. §. 10.
u In d. diſt. 15. q. 5. col. 5.
x c. 5. n. 42.
y In trat. de horis. q. 8 qui fuit excuſus olim vna cū repet. Alber. in c. 1. de celebr. Miſſarum.
z In c. Eleutherius. 91. diſt.

Digitized by Google

peccatum admittit, licet grauius, quam ſi omitteret dimidium, aut vnam, aut alteram horam; aut partem notabilem eius, ſecundum omnes. Hæc tamen intelligenda ſunt de eo, qui peccat tantum non pronunciando horas, non de eo, qui deliberate proponit non recitare eas: toties enim quotidie peccat obligatus ad dicendum eas, quoties proponit omittere omnes, aut aliquam earum, licet poſtea intra tempus debitum recitet eas, & ſi eas poſtea nõ dicat, peccat iterum ob omiſſam pronunciationem earum, ita quod propoſitum non recitandi eas vnum ſit peccatum, & earundem poſtea data opera omiſſio alterum, hoc omiſſionis, illud vero commiſſionis.

7 Tertio ſequitur, eum qui die vno, menſe, aut anno horas recitare omiſerit, ſæpius memor earum, & proponens non recitare illas non ſatisfacere confitendo cõfeſſario ſuo, ſe omiſiſſe eas vno die, menſe, aut anno, quia non ſolum tenetur ſpecificare tempus, quo omiſerit, ſed etiam veriſimilem numerum earum vicium, quibus propoſuit non recitare illas; quæ eſt concluſio quotidiana, & diligenter notãda tam confeſſariis, quam confitentibus,

8 & probatur per aliam quam alibi [a] fuſius poſt S. Tho. ponderantes textum in hoc ſingularem [b] tractamus, ſcilicet circunſtantiam numeri non eſſe proprie circunſtantiam, ſed multiplicationem peccati; & etiamſi eſſet circunſtantia, cum tamen ſit talis, quæ peccatum peccato accumulat, neceſſario confitenda eſt, & propterea numerus verus, aut ſaltem veriſimilis confitendus eſt confeſſario.

a In c. cõſideret. n. 6 & fuſius n. 14. & ſeqq. de pœnitent. diſt. 5.

b In princ. illius c. cõſideret. in verb. Multiplici executione.

9 Quarto ſequitur, proponẽtem omittere pręfatas horas, aut aliquas earum, vel partem notebilem peccare mortifere: debereque duci pœnitentia, & ſuo tempore, & loco illud confiteri, licet poſtea mutato propoſito debite, & ne puncto quidẽ omiſſo eas recitet. Ob quod non ſine dolore non ſemel reſpõdi aliquibus mihi aliquoties dicentibus, Bene tibi ſit, quia ſi tu nõ celebraſſes tarde, vel ſi non nos admonuiſſes, hoc die feſto Miſſam nõ audiuiſſemus, aut horas non pronunciaſſemus, & in peccatum incidiſſemus. Reſpondi, inquam, ſi propoſuiſtis non audire Miſſam hoc die feſto, licet poſtea me tarde celebrante audieritis, vel ſi propoſuiſtis non recitare horas, licet poſtea me admonente recitaueritis illas, non excuſamini à peccato commiſſionis, quod proponendo non audire, vel non dicere admiſiſtis, licet ſic a peccato omiſſionis, quod incurriſſetis non audiendo, vel dicendo poſt illud malum propoſitum, cum poſſetis. Quæ omnia fundãtur in concluſione illa S. Tho. [c] Cardin.

10 Turrecre. [d] & communi, nempe actum interiorem ſine exteriori æque bonum, aut malum eſſe, atqui cum illa, cæteris paribus, vt latius, Deo volente, anno proximo in lectione ordinaria Decreti [e] explicabo, in qua idem ſemel, atque iterum Salmanticę dixi, & nunc quando hic liber imprimitur ſcriptum relinquo, fundantur item in concluſionibus in fine corollarii ſubiiciendis.

c 1. 2. q. 20 art. 4.

d In cap. ſi quis non dicam. ſupra d pœ. diſt. 1.

e In c. magna. de pæn. diſt. 1.

11 Quinto ſequitur, innumeram peccatorum mortalium confeſſionem omitti; quamplurimi enim ſunt, qui proponunt non audire Miſſas aliquibus feſtis, non dicere horas aliquot diebus, non facere alia, quę ſibi ſub pœna peccati mortiferi a lege vel homine præcipiuntur, qui ſi poſtea mutato propoſito audierint, recitauerint, vel præcepta impleuerint, non curãt propoſita illa mala, quæ ſunt mortifera, confiteri: vt etiam ſunt plurimi qui proponunt alium percutere, fornicari, furari, pernitioſe mentiri, non ieiunare, quando ad id tenentur, non ſoluere quod debent pręfixo termino, non adimplere iuramentũ, non præſtare quod promiſerunt, & alia id genus infinita, qui ſi poſtea mutata voluntate ieiunant, ſoluunt, & adimplent, non curant illa propoſita mortifera poſtea cõfiteri. Qui omnes ſatis miſerabiles ſunt. Tũ quod compertiſſimum eſt, omnia præfata propoſita interiora eſſe mortifera, cũ ſint eiuſdem ſpeciei, cuius ſunt opera exteriora ab eis profecta: & ideo, ceteris paribus, ęque mala, ac illa, vt præfatum eſt. Tum quod ęque compertum eſt nos obligari ad confitendum omnia peccata mortifera, etiam mentalia tantum. [f]

f c. omnis. de pœnit. & remiſ. & late Caie. poſt alios to. 1 opu. tra. 31. q. 7. & vrgẽtius Canon. 7. de Sac. pœnit. ſeſſ. 14. Concil. Trid. & expreſſe de peccatis mentalib. & cogitat. tantum c. 8. eiuſ ſeſſ.

12 Sexto ſequitur, clericos primę tonſurę & minorum ordinum, qui beneficia Eccleſiaſtica non habent, non obligari ad horas Canonicas. Tum quod nullo iure id ſtatuitur. Tum quod ratio, quę ſibi locum vendicat in ſacris ordinibus initiatis non vendicat locum in illis, nam etſi vtrique ratione doni ordinum a Deo accepti maiores, quam laici obligentur gratias Deo agere, non tamen iure, aut conſuetudine determinatũ eſt illud, quoad initiatos minoribus in dicendis horis canonicis, conſiſtere, quoad maiores autem ſic, ſaltem conſuetudine. Non obſtat, quod gloſſa quędam [g] contrarium ſenſerit. Tum quia ſi ſatis perpenditur, non agit de omnibus

g In c. fin. 91. diſt.

nibus ordinatis, ſed de ſolis ordine ſacro inſignitis. Tum quia mordicus cõtendenti eam agere de omnibus, reſponderi poteſt, nullo iure id probari, imo confutari per contextum, quem gloſſa elucidat, diſtinguendo, ſiue punctando illum, vt ibi diſtingunt Archid. & alii.[a] Neque eſt eadem ratio, cum ipſa Eccleſia non ſuppeditat eis victum, eo quod ſint clerici. Eodemque modo reſponderi poteſt authoritati Imo. Ioann. Andr. & Panorm. qui idem ꝙ gloſſa aſſerunt, quamuis Panor.[b] & Ioan. Andr. dixerunt, eos conſuetudine contraria excuſari.

a *In c.1. de cel. Miß.*

b *Ibid. n.7.*

13 Septimo ſequitur, quod vbi viget conſuetudo, vt quatuor minoribus inſigniti recitẽt pſalmos, aut Canticum graduum, aut horas noſtrę Dominę, prima vero tonſura inſigniti, *Miſerere mei.* aut canticum graduum, eadem ratione ad id tenebũtur, qua inſigniti ſacris ad horas Canonicas: ſecus vbi huiuſmodi conſuetudo non viget, licet ſaltem quandiu priuilegio clericali gaudebunt, erunt obligati ad aliquot preculas in genere, non tamen ad determinatas, niſi forte Epiſcopus, qui eos ordinauit, eas determinaſſet, & eiuſmodi determinationi conſenſiſſent, vti communiter fieri ſolere & debere tradunt Palud.[c] & Cardinal. Turrecrem[d]. Et quia intelligo paucis minoribus initiatis, & paucioribus prima tonſura tantum inſignitis, iuſtam de hac re curam eſſe, qui tamen, vt dixi, etiam citra cunſuetudinem, lege naturali tenentur aliquot maiores gratias agere quam laici, vtile fore arbitror, vt aliquam partem precum ſuarum, & aliorum bonorum operum huic rei generaliter applicarent, dicentes, *Domine gratias tibi ago, quod me in hunc altiorem ordinem promouere dignatus es, & quia pro fragilitate memoria, & exteriorum occupatione raro, vel nunquam pro tanto beneficio gratias debitas ago, deputo in id humiliter ſufficientem precũ, aliorumq. actuum meorum partem tuæ miſericordi Maieſtati.* vt in ſimili dicemus infra[e].

c *In 4. diſt. 15. q. 5. col. 2.*

d *d.c. ſi. diſ. 16.*

e *c.10. n.8.*

14 Octauo ſequitur, innumera committi peccata ab ordinatis prima tonſura, & quatuor minoribus: tum quod pauci eorum, collatione aliorum laudant magis Dominũ, nec plures preces faciunt pro populo, quã ſi ordinati nõ eſſent; ad quod tamẽ obligantur lege diuina naturali, etiãſi neque lege humana, neq. prçceptũ Epiſcopi iuriſdictionẽ habentis, cum ea concurrerent. tum quod variis in locis conſuetudine receptum eſt, vt recitent horas B. Mariæ, & in aliis ſeptem pſalmos pœnitẽtiales, in aliis canticũ graduum, & in omnibus complures reperiuntur, qui ea non recitant. Tum quod omnes pene Epiſcopi ordinantes, vt audio, iniungunt clericis prime tonſuræ, vt recitent, *Miſerere mei.* ſingulis diebus, & clericis 4. minorũ, canticum graduum, & pauciſſimi ſunt, qui huiuſmodi præceptis ſatisfaciant. Corollarium hoc ſi intelligatur de mortali videtur durũ; & ideo ad illud molliendum dici poſſet, nullibi forte vigere cõſuetudinem, quæ clericos minorum obliget ſub pœna peccati mortalis; quodque præcepta Epiſcoporum, & conſenſus ordinatorum ad nullum mortale peccatum obliget, ſed ad ſummum ad veniale tantum. quia cõſuetudo generalis, quæ optima legũ interpres eſt[f], ita videtur interpretari.

f *c. cum dilectus. de cõſuet.*

15 Nono ſequitur, compluribus, qui prima tonſura initiantur, ſatius fore ipſo ordinationis die frãgere crura, quam prima tonſura, aut quatuor minoribus ordinari: tum propter proxime dicta: tum quod nulla præuia cõfeſſione, aut vera cõtritione ordinantur in ſtatu peccati mortalis, & conſequenter mortaliter peccant, quia ſacramentum ſuſcipiunt in tali ſtatu, ut alibi[g] declaro. Quod eſt uerum ſecundum opinantes quatuor minores, & primam tonſuram eſſe uera ſacramenta, non autem ſecundum eos, qui credunt ea non eſſe ſacramenta, ſed tantum ſacramentalia, quos ſequimur in Manual. confeſſ.[h] Tum quod non ſe ordinant ad finem debitum, nimirum, ut ſeruiãt Deo in officiis Eccleſiaſticis, quandoquidem non intendunt initiari ſacris, aut munia ſacra ut tales, in eccleſia ſubire. Quin potius ordines ſuſcipiunt ob finem malum, puta, ut pro ſua libidine uindictam ſumant de aliquo, qui eis fuerit iniurius, uel ut ipſi poſſint eſſe aliis iniurii abſque iudicum ſęcularium pœnę formidine: & ita ſuſcipiunt ordines quaſi in occaſionem, & anſam peccandi, quod ab omni iure diuino[i], & humano alieniſſimum eſt. Quod fuit in cauſa, vt nunquam ſatis laudatum Concil. Trid.[k] ſtatuerit, ne clericus ordinum tantum minorum gaudeat in Criminalibus immunitate clericali, niſi fuerit beneficiarius, aut clericalem habitum, & tonſuram deferens alicui eccleſiæ ex mandato Epiſcopi inſeruiat, vel in ſeminario clericorũ, aut in aliqua ſchola, vel vniuerſitate de licentia Epiſcopi, quaſi in via ad maiores ordines ſuſcipiendos verſetur.

g *In 3. par. gloſ. ſum. nu. 33. de pœn. diſt. 5.*

h *c. 22. nu. 17.*

i *Matt. 18. l. cõueniri. ff. de pactis dotal. c. ex parte de cõſuet.*

k *In ſeſſ. 23 c.6. de refor.*

16 Decimo ſequitur, magna laude eſſe dignos Epiſcopos, qui primam tonſuram, & quatuor

Digitized by Google

quatuor minores non conferunt, niſi ei, qui per ſe, ſi fuerit adultus, aut per parentes ſi puer, iurauerit ſe velle ad moiores legitimo tempore aſcendere. e diuerſo vero vituperio dignos eſſe eos, qui nullo preuio examine facilius omnibus petentibus eos conferunt, quam in macello conferuntur carnes, illas pro ſuis nummis petentibus.

Vndecimo, excommunicatum non excuſari ob excommunicationem ab onere dicendi horas. tum quod excommunicatio non tollit ordinem, neque beneficium, neque confeſſionem: tum quod excommunicatio non liberat debitorem a ſoluẽdo [a], quę concluſio eſt gloſſarum [b] recepta. non tamen debet eas recitare officium peragendo in ſua eccleſia [c], neque cum alio, [d] nec dicendo Dominus vobiſcum, vt determinat Archid. [e] cũ Card. Alex. & cõmuni, nec ſi abbas fuerit, vel abbatiſſa, cũ ſuo monacho, vel moniali, vt hoc anno reſpondi.

Duodecimo ſequitur, initiatos ordinibus ſacris ad id teneri, etiamſi ſint depo- 17
ſiti, & actu ſuis ordinibus degradati, iuxta Archid. Card. Alex. & communem [f]. Vt enim excommunicatio, & ſuſpenſio non tollunt ordinem ſacrum, ita nec depoſitio & degradatio, nec clericum liberat oneribus ordinis, cuius character indelebiliter inhęret ei, iuxta gloſſam [g] celebrem: cuius etiam virtute vere conſecraret, ſi conſecrare præſumeret, licet grauiter peccaret iuxta Tho. [h] Palud. [i] Archid. [k] Ioann. An-
dr. [l] & communem Theologorum, & Ca- 18
noniſtarum. Non obſtat, quod aliqua quatuor præfatorum, plus honoris adimunt quam alia. Plus enim adimit excommunicatio, quam ſuſpenſio, & plus realis degradatio, quam depoſitio verbalis, imo & quam excommunicatio quoad aliquid, licet quoad aliquid non. Quod velut parergon hic latius non declaro: & videtur quod ſublato honore, auferri etiam debeat onus. Non inquam, obſtat illud: reſponderi enim poteſt, quod præfata quatuor non tollunt illum honorem, cui annexum eſt onus recitandi, characterem nimirum impreſſum in anima, qui ne ipſa quidem morte deletur. [m]

Decimotertio ſequitur, quod clericus 19
ſacris nondum initiatus beneficii ſui pręſentatione, vel renunciatione liberatur ab onere recitandi horas: ceſſat enim cauſa illius oneris. & ceſſante cauſa, ceſſare quoque debet effectus [n]: & ita determinat Card. [o] Quod ipſum prima facie videri

a c. Intelleximus. de iud. c. ſi vere. de ſẽt. excõ. b c. preſbyterũ. 28. diſt & c. 1. de cler. excom. c c. ſi quis epiſcop. 11. q. 3. d c. cũ excõmunicato 11. q. 3. e In d. c. presbyterum. 28. diſt. f In d. c. presbiterum. g In c. licite. 32. q. 7. h 3. par. q. 83. ar. 8. i In 4. d. 11. q. 1. col. 3. k Archid. & Alex. in d. c. presbiterũ 28. di. l In c. degradatio. de pa. lib. 6. m gloſ. c. licite. 32. q. 7 n c. cũ ceſſãte. appellat. & c. magnę. de voto. & l. adigere § quamuis. ff. de iure patro. o S. 1. 91. di. art. 8.

poſſet alicui de monacho non initiato ſacris, & benaficium non habente, ac extra ſuum monaſterium, non accipiendo
20 ab illo alimenta, degente. Sed contrariũ videtur, licet quęſtio noua ſit, & a nemine, quem viderim mota, ſaltẽ de tali, qui ſuapte ſponte nulla, aut inualida diſpenſatione præuia, habitu derelicto, aut retento, viuit extra illud. Tum quia ob culpam eius non alit eũ monaſterium. Tum quia culpa non debet ei patrocinari, aut libertatem conferre. [p] Idipſum mihi videtur de eo, qui coactus ob ſuas culpas, iuſte eſt eiectus aut ſine eis iniuſte: is enim ſemper remanet monachus, nec vxorem ducere poteſt, & ad ordinem ſuum fere ſemper vna vel alia via, ſi volet, redire poteſt, ut colligitur ex vna Decretali Gregori ix. [q] & adductis ibi per Doctores, & fuſius Vmbertum ſuper regula B. Auguſtini, [r] & latius nuper alibi [s] tradidimus. Idipſum dicerem de eo, qui pręuia iuſta diſpenſatione ad certum tempus, vel in perpetuum egrederetur, dummodo illa non ſeſe extẽderet ad uota ſubſtãtialia eadem ratione. Dixi, *Nõ ſe extenderet ad vota ſubſtantialia*. quia ſecus, ſi ſe extẽderet ad illa, ſi fieret ei per diſpenſationẽ iuſtam facultas ducẽdi vxorẽ ita vt deſineret eſſe religioſus, quã fieri poſſe a Papa iuſta de cauſa tradit Innocentius, [t] & communis [u], contra D. Thom. [x] dicentes iuſtam fore cauſam, vt diſpenſaretur cum filio Regis monacho, ob defectum hæredum, ad procreandos eos, & ad ſedanda ſcandala, vt pacifice regnaret, & liberos hæredes procrearet, uti altius, & clarius cæteris menſe præterito ſcripſimus: talis enim monachus iuſte per talem diſpenſationem coniugatus non teneretur ad eas dicendum: quia omnino deſinit eſſe religioſus. Dixi, *Ita vt deſineret eſſe religioſus*. quia per ſolam facultatem ducendi uxorem non deſineret eſſe talis, iuxta ea quæ nuper ſcripſimus ubi [y] ſupra.

21 Decimoquarto ſequitur moniales profeſſas ad chorum obligatas etiam eſſe ad horas Canonicas; alias uero quę profitẽtur, ut ſeruiant profeſſis ad chorum, quas uocamus conuerſas, minime. Eadem namque ratio, quam ex S. Antonino adduximus in 3. dicto ad probandum, quod religioſi tenentur ad horas Canonicas, militat in eis. Quæ eſt ſingularis determinatio Cardinalis Turrecr. [z] licet enim Innoc. [a] & alij complures aſſerant monachas, quę ſciunt legere poſſe publicum Eccleſiaſticum officium recitare, eo quod licet

p c. 1. de poſtul. prꝑlatorum. l. itaq; fullo. ff. de furtis. q c. fin. de regular. r cap. 14. ſ In comment. de regularibus ſuper c. ſtatuimus. 19. q. 3. n. 65 t In c. cum ad monaſterium. de ſtatu monach. u In 4. diſt. 38. vbi etiã Vuĩd. q. 4. col. 13. x 2. 2. q. 88 art. 11. y In Tract. de redit. eccle. q. 1 Monit. 55. & 1 q. . mon. . z S. 1. 91. di. ar. 0. a In c. . de cel. Miſſ. quem ibi Hoſt. & Io. Andr ad verbũ ſequũtur.

Digitized by Google

licet incapaces ſint verorum ordinum [a], non ſunt tamen incapaces eius rei, quę ad illud ſufficit [b]. Nō dicitur tamē aperte ad id obligatas eſſe, vti præfatus Cardinalis.

22 Decimoquinto, ex his colligi rationem ob quā in ordine Chriſti, S. Iacobi, S. Ioānis, & alijs militaribus, aliqui religioſi obligantur ad horas Canonicas, alij vero eiuſdem ordinis minime, quoniam aliqui profitentur ad chorum, alij vero ad bellum & prælium, vel alia munia laica.

23 Decimoſexto, quod nouitij non tenentur recitare dictas horas Canonicas, iuxta communem [c], vtpote qui non ſint alicuius trium generum ſupradictorum; quia non ſunt vere religioſi. Nec obſtat id quod Paludanus mouit [d] ad contrarium ſuſtinendum, nimirum, quod gaudent priuilegio Canonis, quo excommunicantur illi, qui percutiunt clericos, vel monachos [e]: quia clericus primę tonſurę eo gaudet iuxta omnes, & non tenetur recitare eas licet ſit inſignitus quatuor minoribus vt ſupra dictum eſt [g]. Quod ipſum aſſero de fratribus, quos vulgus appellat laicos, & iura vocant cōuerſos, ſcilicet, quod nō tenentur ad dictas horas Canonicas, vt exerte determinauit Caiet. [h] nam licet ſint religioſi, non tamen profitentur ad clericorum munia chori, tenentur nihilominus hi recitare Roſarium B. Mariæ, aut alias orationes ab ipſa regula, vel prælato præceptas: non quòd præceptum Eccleſiæ de penſo horarum perſoluendo extendat ſe ad eos, verum quia tenentur adimplere, quod eis ſuperior iubet, vt ipſe recte declarauit, & ſenſerat ante Palud. [i] quicquid S. Antoni. [k] tradat idem mihi videtur de Nouitijs, & conuerſis Monaſteriorum monialium etiam militarium, qui ad bellum & prælium profitentur ob eandem rationem [l].

24 Decimoſeptimo, quòd profeſſi tertię regulę S. Franciſci, ſacrum ordinem, nec beneficium habentes, non obligantur ad dictas horas Canonicas. Eorum namque regula non eſt tam religio, quam modus viuendi, vti dixit gloſſ. ſingul. [m] recepta per omnes. Quod non eſt intelligendum de viuentibus in congregatione, & emittentibus tria vota ſubſtantialia; quia illi veri religioſi ſunt, vt colligitur ex duabus conſtitutionibus fœl. recor. Pij V. quarum quęlibet incipit, Ea eſt, quæque agunt de extinctione officiorum illius ordinis, & eius ſubmiſſione ordini Minorum de obſeruantia.

25 Decimooctauo, quod ob ſolam penſionem temporariam, aut perpetuam ſuper beneficio Eccleſiaſtico obtentam nemo tenetur recitare horas Canonicas; Penſionarius enim proprie non eſt beneficiarius [n], nec per conſequens eſt alicuius trium generum hominum obligatorū ad horas Canonicas recitandum, de quibus in primo dicto; & ita expreſſe docuit Car. Caiet. [o] & ſi, mea quidem ſententia, diceret, quod Eccleſia eos lata lege noua ad id obligaret, ſaltem illos qui penſionem haberent vitæ ſuſtentationi ſufficientem. Et ita fœl. record. Pius V. poſt quam nos in Vrbem appulimus, ſtatuit vt penſionarii tenerētur ad horas Beatę Marię minores recitandum ſub eadem pœna, qua beneficiarii ad horas maiores tenentur, cuius ea de re extrauagantem inſeruimus, & declarauimus in Manual. Confeſſ. latinitate donato [p], & infra [q].

26 Decimonono ſequitur, non eſſe obligatos ad has horas Magiſtros grāmaticæ, aut aliarum facultatum, qui accipiūt prębendam aliquam, aut portionem pro docentibus inſtitutam, iuxta ius commune [r], vel ſtatuta & fundationes: hi enim nō habent beneficiū Eccleſiaſticū, de quo agimus, ut palā probatur per definitionē illi[s] quam alibi ſatis perpenſam tradimus.

Vigeſimò, non eſſe obligatos etiam Bedellos, Clauigeros, Campanarios, Sacriſtas, quos Luſitani uocant Theſaurarios, nec eos, qui titulo gratuito, uel oneroſo alio quam beneficii eccleſiaſtici ius alimētorum habent in aliquo monaſterio, uel eccleſia: nullus enim iſtorum ſub aliquo trium generum hominum ſupradictorum comprehenditur. Limitatur nihilominus hoc ſingulariter infra [t].

Vigeſimoprimo ſequitur, quod non deſinit eſſe obligatus ad recitandum clericus eo ſolo, quod eius beneficium ſit exiguū. quum enim beneficium licet exiguum habeat contineatur ſub uno trium generum hominum, quos diximus obligatos eſſe ad recitandum, & ita determinat gloſſa ſingularis [u], ibi ab omnibus recepta, & ab Hoſtienſi & aliis alibi [x]. Et S. Antoni. [y] Alberto [z], & aliis [a] alibi. Neque ſecundū eandem gloſſam receptam intereſt, An beneficium quando acceptum fuit, fuerit exigui reditus, An poſtea fuerit diminutus, utroque enim caſu claris iuribus, & rationibus, quas in eadem gloſſa uidere licet, eſt obligatus. Et ſecundum hanc opinionem communem ſemper conſului, & aſſerui, quod æque obligatus eſt ad penſū iſtarum horarum clericus primę tonſuræ

a t. nou. de pœnit. & remiſſ.
b 4. diſt. miſſā. 27. q. 1. vbi gloſſ. optima.
c Anton. 3 par. titu. 13. c. 4. §. 1. Syluc. verbo horæ. q. 2. ver. 6. & Caie. §. 1.
d In 4. diſt. 15. q. 5. col. 1.
e c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4.
f c. Religioſus. de ſent. excom. lib. 6
g In 4. Co-vol.
h In ſumma verbo horarum.
i In 4. diſt. 15. q. 5. col. 7.
k In 3. par. tit. 13. c. 4. §. 1.
l Arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & c. inter cetera. de reſcript.
m In clem. cu ex eo. de ſent. excō. ve. Tertio.
n c. quãuis. de prębē. lib. 6. & tradit Fel cōtra Andr. Siculū in c. ad audientiā 2. de reſcrip.
o In tra 31. to 1. opuſc. reſpon. 10.
p cap. 25. n. 12.
q nu. 32.
r c. 1. de Magiſtris.
s in rebr. de prębēdis.
t Coroll. 23 & in c. 20. Concord. 16.
u In c. clericus victū. 19. diſt.
x c. 1. de celeb. Miſſ.
y 3. par. tit. 13. c. 4. §. 1.
z In c. 1. de cel. Miſſ. q. 7.
a Silu. ver. hora. q. 2. Card. in cle. 1. de cel. miſſa.

vel minorum ordinum habens beneficiolum duorum milium marapetinorum ſeu quatrinorum, atque Epiſcopus eius, adeò vt mortaliter peccaret ſicut Epiſcopus, ſi eas non recitaret, licet non tam grauiter cæteris paribus.

Non ſum tamen neſcius viros doctos, & pios tempore meo contrarium reſpondiſſe. Pro quibus facit primo deciſio Bonifacii [a], quod is cui fit poteſtas conferendi beneficia perſonis idoneis, non poteſt illa conferre eis, qui beneficia ad decentiam vitæ ſufficientia poſſidet, non habẽtibus vero huiuſmodi ſic [b], quo ſignificatur non habere beneficia qui non habet ſufficiens. Secundo, quod ratio ob quam quis videtur obligatus recitare propter beneficium videtur eſſe, quod qui de altari viuit, altari ſeruire debet, vt qui ei ſeruit, de eo viuere debet [c]. Quæ ratio ceſſare videtur in eo qui tam exiguos fructos ex beneficio ſuo percipit, vt ſe iis ſuſtentare nequeat. Tertio, quod, *parum & nihil* in iure [d] æquipollent: qui autem nihil percipit, nec per eum ſtat, quo minus fructus beneficii percipiat, non eſt obligatus ad recitãdum, vt in Corollario ſequenti dicetur. Itaque neque is, qui parum percipit obligatus erit.

Hæc tamen argumenta nihil concludunt, & ad primum quidem fateor, quod vt quis deſinat eſſe capax alicuius beneficii, non ſufficit aliud inſufficiens poſſidere, ſed ſic vt dicatur habere beneficium, vt idem Bonifacius [e] declarauit, & hoc ſufficit vt recitare teneatur. Ad ſecundum dico rationem veram, ob quam beneficiarius tenetur recitare, non eſſe, quod ſe ſuſtentet patrimonio Chriſti; quandoquidem, vt ſupra ad aliud propoſitum diximus, etiam famuli clericorum, & maior pars Cathedrariorum maioris partis Academiarum eo ſe ſuſtentãt, nec tamen ad id obligantur. Ratio autem vera eſt, quod ob quodlibet beneficium quantumuis ſimplex & exiguum, deputatur quis ad laudandum & rogandum Deũ, eique inſeruiendum pro populo, ab eo recipiens aliquem prouentum, licet ſibi ſuſtentando imparem. Ad tertium nego parum & nihil ſemper in iure [f] ſic æquari, quin potius regulariter differunt, vt poſt & ante alios eleganter reſoluit Philippus Decius [g].

Vigeſimoſecundo, iuſtam cauſam non 28
recitandi habere clericum, qui ob ſolum beneficium ad id tenetur, ſi neque per ſe, neque per alium vllos fructus percipit, nec per eũ ſtat, quo minus eos percipiat: videtur nãque ceſſare in eo ratio illa obligationis, cum nullum ſtipendium ab eccleſia recipiat, nec in poſterum percepturus eſt pro eo tempore ſecũdum Palud. [h] Cardin. [i] & alios non paucos. Dixi, *Per ſe neque per alium*, ob multos pueros & adoleſcentes, quorum patres pro eis recipiunt. Hi.n. non minus obligantur recitare, quam ſi per ſe reciperent. [k] Dixi, *neque vllos*. nam etſi nil præter diſtributiones quotidianas perciperent, ad id obligati eſſent, ſecundum eoſdem. Dixi, *Nec per eum ſtat, quo minus eos percipiat*. ſi enim cum poſſeſſionẽ capere poſſet, eã nõ acceperit, etſi poſſeſſione capta, cum poſſet reſidere, non reſideret, ob idque deſineret percipere fructus, non excuſaretur. Dixi, *Nec in poſterum recipere debet*. ſi enim litigaret, & habita ſententia recipere deberet fructus ſequeſtratos, aut per aduerſarium receptos, obligatus foret ſecundum omnes, etiamſi non accepiſſet, nec accipere poſſet poſſeſſionem, quicquid præfati [l] tanquam magis Theologi quam Canoniſtæ ſenſerint: fructus enim recepti ſaltem poſt litis conteſtationem actori debentur, ſi vincat, etiamſi contra poſſeſſorem ſuper proprietate litiget, tam in ſpiritualibus [m], quam
29 rebus profanis [n]. Audio eſſe qui dicant non teneri quem ad recitandum, donec apprehendat poſſeſſionem, uel ſtet per eũ, quo minus eam capiat, eo quod nullos interim fructus capiat, neque capere poſſit, cum fructuum perceptio a poſſeſſione incipere uideatur, quæ opinio procedere poteſt in eo, qui prouiſioni ſibi factæ nondũ conſenſit, eo quod beneficium nondum eſt ſuum, licet ſit ei debitum [o], non tamen in eo, qui iam conſenſit collationi. Tum quia per ſollam collationem acceptam ante poſſeſſionem quæſitam, quæritur ius in re, & dominiũ beneficii ei, cui collatũ eſt. [p] Tum quia ſicut in matrimonio carnali ante poſſeſſionem tranſit dominium [q], ita & in ſpirituali. [r] Tum quia mortuo prouiſo ante quæſitam poſſeſſionẽ beneficii, uacat illud per eius mortẽ per tradita a Felin. [ſ] Tũ quia fruct⁹ debẽtur beneficiario a die acceptatæ collationis, quia fructus rei domino illius debentur [t], per quod reſpondetur fundamento contrariȩ partis, quam tamen dicerem procedere in Canonico qui nihil poteſt quærere de fructibus eius ante poſſeſſionem acceptam per præfata.

30 Vigeſimotertio infero, quod is qui omnes fructus loco penſionis reſeruauit ei, qui in ſuum fauorem reſignauit beneficiũ, (quod

a *c. is cui. de præb. lib. 6.*

b *c. ſi motu proprio. de præb. lib. 6.*

c *cap. cũ ſecundũ. de præb. vbi late ſcripſimus.*

d *c. re uera. de conſec. d. 2. & l. ſi debitori ff. de iudiciis.*

e *c. ſi motu proprio de præb. lib. 6.*

f *c. de appellationibus. de appell. & in maioribus. C. eo.*

g *In d. c. de appellationibus. de appellat.*

h *In 4. diſt. 15. q. 5. col. 3.*

i *In 5. 1. di. 6 2. ar. 24*

k *arg. c. qui per alium. de regul. iur. lib. 6.*

l *Card Tur recrẽ. & Paluda.*

m *Deciſ. rot. 24. in nou. & notat. in c. grauis. & per Inno. in c. in literis. de reſt. ſpol.*

n *l. certum. C. de rei vend. l. ex diuerſo. ff. eod. §. 1.*

o *c. ſi tibi abſenti iũct. gloſſ. de preb. lib. 6. & l. qui abſẽti. ff. de donat. & argu. c. accedens. cũ ei adnota de praben.*

p *d. c. ſi tibi abſenti. & c. penu. de prębẽ. li. 6*

q *c. penul. & vlt. de ſpõſ. duor.*

r *p prędictũ c. pen.*

ſ *In rubr. de cõſtit. n. 5*

t *c. grauis. de reſtit. ſpol. cũ ei adnot. & traditur ĩ Man. Confeſſ. c. 17. nu. 24.*

Digitized by Google

(quod quotidianum eſt) recitare tenetur per ea, quę latius infra[a] dicemus. Tum quia eſt vere beneficiarius, & per ſuum conſenſum fructus ſunt reſeruati alii. Tū quia ſi vult aliquos fructus percipere, poteſt, cum poſſit ei deſeruire, & is cui omnes fructus ſunt reſeruati pro ſeruitio impendendo cogatur ſatisfacere: ii namque ſoli, qui oneribus deductis ſuperſunt[b], cēſentur fructus.

a c.20. con cor.16.

b l. fructus. ff. ſolut. matrimonio. cum his, quę ibi, & per Felin. in c. ad noſtram. de iureiurā. notantur.

Vigeſimoquarto infertur, neminem a recitandis horis excuſari ob id duntaxat, quod fructus beneficii debeantur fabricæ aut prędeceſſori mortuo, aut alteri cuipiam rei, vel perſonę, ex conſuetudine, aut priuilegio in primo anno, aut pluribus. Siquidem ei debetur dimidium fructuum prout Ioan. xxii. declarauit.[c] Et quia etiam ante dictam declarationem poterat ei deſeruire, & ſuſtentationem Vicario debitam percipere per ſupradicta. Poſteaquam hęc fuerunt typis excuſa compoſitum fuit caput vigeſimum, in quo iterum tacta fuerunt eadem, & reſoluta, vt ibi licet videre. Quid autem dicendum, ſi ſtatuto vel conſuetudine præſertim a Papa confirmatis introductum ſit (vt audio eſſe introductum in aliquot Hiſpaniæ, & Germaniæ eccleſiis) vt primo, vel vlteriori anno nil penitus percipiat nouus Canonicus, etiamſi voluerit inſeruire, ſed omnia cedant antiquis? Reſpondeo fœl. record. Pium V. abrogaſſe illa per extrauag. quæ incipit, Dudum, æditam anno 1570. Sed quia aliquot eccleſiæ nō receperunt eam, nec volunt recipere, credo quod nouus Canonicus excuſaretur a recitando, etiamſi iure deberentur illi dimidiati fructus; quia cum non poſſet eos ſine impenſa fructibus maiore, & lite moleſtiſſima contra ſuam eccleſiam exigere, ſatis videtur nō poſſe eos recipere[d]: quamuis hoc ad alios alia de cauſa litigātes non extenderem, quia in illis ceſſaret reuerentia, quæ a litigando contra ſuam eccleſiam retraheret[e].

c In extrauag. ſuſcepti. tit. ne ſed. vacāt

d argumēto l. Nepos Proculo. ff. de ver. ſign. cap. faciat. 22. q. 2.

e argumēto c. fin. de poſtu.

31 Vigeſimoquinto, quod ex ſupradictis videtur inferri poſſe deciſio illius quęſtionis quotidianæ, an videlicet beneficiarii ſint obligati reſtituere fructus beneficiorum ad ratam temporis, quo non recitant horas. & pro vtraque parte faciunt argumenta valida adducta a Panorm.[f] Qui tamen cum communi negatiuam partem determinat, & hęc proculdubio eſt vera opinio, attento iure contento in Decreto Gratiani, & Decretalibus, Sexto, & Clementinis: contraria vero eſt vera attento quodam ſtatuto Concilii Lateranenſis, vltimi[g] ſub Iulio ſecundo cœpti, & ſub Leone decimo finiti. Cuius ego primus vulgator fui in Academia Salmanticenſi, vbi etiam quadriennio poſtea nonnulli eruditionis nomine celebres Doctores cōſuluerunt ſecundum veterem & communem, a qua receſſerunt viſo textu, cuius tenor ſequitur in hęc verba.

f In c.1. v. §. de cel. Miſſ.

g In ſeſſ. 9. § ſtatuimus.

32 *Statuimus quoque, & ordinamus, vt quilibet habens beneficium cum cura, vel ſine cura, ſi poſt ſex menſes ab obtento beneficio diuinum officium non dixerit legitimo impedimento ceſſante beneficiorum ſuorum fructus ſuos non faciat, pro rata omiſſionis recitationis officij, & temporis, ſed eos tanquam iniuſte perceptos in fabricas huiuſmodi beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur.* Hoc ſtatutū, vt ſupra di i, innouauit, declarauit, & auxit fœl. record. Pius V. per vnam extrauagantē inſertā a nobis in Manual. Confeſſ.[h], cuius tenor eſt is, qui ſequitur.

h c.25. nu. 122.

Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Ex proximo Lateranēſi Cōcilio pia & ſalubris ſanctio emenauit, vt quicunque habens beneficium Eccleſiaſticum cum cura, aut ſine cura, ſi poſt ſex menſes, quā illud obtinuerit diuinum officium legitimo ceſſante impedimento non dixerit, beneficiorum ſuorū fructus pro rata omiſſionis officij, & tēporis ſuos non faciat, ſed eos tanquam iniuſte perceptos in fabricas ipſorum beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur.

Verumtamē multorū animi ſuſpenſione tenētur cuiuſmodi rata præfatæ ratio ſit habēda? Nos euidētius huic rei prouidere volētes, ſtatuimus, vt qui horas omnes Canonicas vno, vel pluribus diebus intermiſerit, omnes beneficij, ſeu beneficiorū ſuorū fructus, qui illo, vel illis diebus reſponderēt, ſi quotidie diuiderētur, qui vero Matutinū tantū, dimidiā, qui cæteras omnes horas, aliā dimidiā, qui horarum ſingulas, ſextā partē fructuū eiuſdē diei amittat, tametſi aliquis choro addictus nō recitās omnibus horis canonicis cum alijs præſens adſit, fructuſq; & diſtributiones forte aliter aſſignatas ſola præſentia, iuxta ſtatuta, cōſuetudinē, fundationē, vel alias ſibi lucrifeciſſe prætēdat. Is aūt per fructuū & diſtributionū amiſſionē, item illi, qui primis ſex mēſibus officiū non dixerit, niſi legitimū impedimentū ipſum excuſauerit, graue peccatū intelligat ſe admiſiſſe, declarātes præſtimonia, præſtimoniales portiones, & qualiacunq; alia beneficia, ē nullū omnino ſeruitiū habentia obtinētes, cū præfetis paritar cōtineri. Aut quicūq. penſionē, fructus, aut alias res Eccleſiaſticas, vt clericus percipit, cū modo præfato ad dicēdū officiū paruū B. Mariæ virginis decernimus obligatū,

 & pen-

& penſionum, fructuum, rerumque ipſarum amiſſioni obnoxium.

33 Et quia ea, quæ adieci vbi ſupra [a] illi extrauaganti, continent ea, quæ hoc in loco adieci olim ſtatuto præfato Concilii Lateran. & etiam aliquot alia, omiſſis quę hic adieci, addam illa, quę pręfatę extrauaganti ibi adieci in hęc uerba. Ex quibus noto primo, reprobari opinionem Soti, & nonnullorum dicentium, non obligare præfatum §. ſtatuimus. Secundo, uerum eſſe quod dixi declarando pręfatum. §. [b] uidelicet, quod pręfata reſtitutio non eſt neceſſario facienda fabricis Eccleſiarum, ubi ſunt beneficia, ſed ſatis eſt largiri ea pauperibus.

34 Tertio, id quod hinc ibi intulimus, & quo non ſemel conſolati ſumus aliquos Scholaſticos pauperes, qui ob hoc fructus beneficiorum amiſerunt, ſcilicet quod ſatisfaceret huiuſmodi obligatus, ſi vere pauper eſſet, capiendo ſaltem de conſilio confeſſarii eos ſibi tanquam vni de pauperibus, quia qui ad dandum aliquid pauperibus tenetur, poteſt illlud ſibi accipere tamquam vnus ex eis, ſi vere talis eſt, ſaltem de conſilio Confeſſarii, & quoad forum conſcientiæ, per tradita a Bald. [c] per ea quæ latius ſcribim⁹ [d], quod non ſufficit reſtitutionem præfatam facere fabricæ, vel pauperibus, quando reſtituenda ſunt lucrifacta per diſtributiones quotidianas, quia illæ debentur iis ſolis, qui horis illis dieb⁹, in quibus illi nō recitarūt, interfuerūt, quibus accreſcunt, [e] & non ſufficit dare pauperibus, q̄ debetur alteri, [f] niſi quādo ignoratur quis ſit [g] ille.

35 Quinto, quod idem eadem ratione dicendum videtur de fructibus eccleſiarum, vbi eſt ſtatutum, vt fructibus male perceptis reſtituantur certis operibus piis, quia illis deberet fieri præfata reſtitutio. Quod ipſum videtur de parte, quam Corpus ſeu Groſſam canonicatuum vocant, quam Canonici ita lucrantur ratione ſuorum Canonicatuum, vt pars lucrifacta ab vno accreſcat aliis, & obueniens tempore vacationis non reſeruatur ſucceſſori, qualē regulariter non habet Canonicus [h], ſed diuiditur inter ſuperſtites. [i] Idem eadem ratione videtur de eo, quod Canonicus perdit ob excommunicationem, ſuſpenſionem, aut aliam quamcunque cauſam, ſicut per hanc non recitandi: quia de ſimilibus idem eſt iudicium [k]. Non tamen tenetur ad reſtituendum fructus beneficii, eo quod in peccato mortali occulto, aut notorio fuerit. Tum quia licet Angelus teneat quod ſic. [l] Roſella tamen & Syl-ueſt. [m] idem quod nos tenent, & merito. Tum per præfatum §. ſtatuimus. qui id approbat irrefragabiliter, quatenus habet beneficiarium, qui ſuas horas recitare omittit, non teneri ad reſtituendum, quod primis ſex menſibus a conſecutione beneficii accepit, & manifeſtum eſt illum in peccato mortali notorio fuiſſe, ſi notorie omiſit, & ſi occulte, in occulto. Qui autem excuſentur ab horis dicendis traditur infra [n], præſertim ob impotentiam multis noue additis.

Cap. VIII. de bonitate orantium tangit 6. Concluſiones.

1 *Oratio in mortali facta an quidquā valeat.*
2 *Oratio operatur tria, quorum hæc oratio peccatoris.*
3 *Actus nullus etiam venialiter tantum malus, eſt bonus.*
4 *Oratus Deus dat quædam iratus, quæ negat propitius.*
5 *Opera multa, quæ videntur bona, ſunt mala.*
6 *Exhortatio ad bene orandū et recitandū.*

1 OCtauo nota ex verbo, *Dilectiſſimi*. quod vt oratio ſit meritoria, fieri debet ex amore, & charitate. Melius tamen colligitur ex illo B. Ioannis [o], *Peccatores Deus non audit*. & illo Prouerb. [p] *Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.* Et concluſio S. Tho. [q] & cōmunis eſt, quod oratio eius, qui eſt in peccato mortali, & extra gratiam diuinam, non poteſt eſſe moritoria vitæ ęternæ, vt neque etiam eſſe poteſt vllū aliud opus [r], & latius colligitur ex omnibus illis, quę decem foliis graphyce ſubtiliter, & pie ſcribit Concilium Colonienſe [ſ] nouum quidem tempore, ſed vetuſtiſſimum eruditione, vbi late probatur, orationem nihil valere, niſi fiat in fide viua, ſpe certa, & charitate inſtāmata. Dicit enim in vno loco [t], *fides mortua ad deprecandum Deum omnino inepta eſt.* & alio [u] *fruſtra orare dicemur, niſi iacta fidei, ſpei, et charitatis ſemente.* Contra tñ hanc concluſionē facit oratio Publicani [x]. inſerta illi dicto B. Auguſt. *Si Deus non audiret peccatores fruſtra Publicanus dixiſſet. Deus propitius eſto mihi peccatori.*

2 Pro declaratione huius Antinomię ſiue contrarietatis dico primo, quod ſecundum communē opinionem, tres effectus poteſt operari oratio, puta meritū gratię, & glorię, aſſequutionem poſtulatorū, & conſolationē animarū orātium, ſecūdum

S.Tho.

a In d. Manual. c. 25.
b In d. cap. quando. cap. 7.
c In l. id q̄ pauperib⁹ q. 22. C. de Epiſc. & cleric. & Cald. conſ. 39. de teſtam. Anchar. conſil. 84. Domina Apollonia.
d In d. c. 7.
e Per c. 1. de cleric. non reſiden. libr. 6. cum ei annotat.
f c. cum tu. de vſur. vbi gloſſ. cum communi.
g arg. c. ea te. de iureiur.
h ſecun. gl. ſing. in c. Qđ ſicut. de elect. verb. cōſentire.
i Iux. not. in c. relatum. 2 de teſtam.
k c. dudū. 2 de elect.
l verb. clericus. d. 5. 5.
m verb. clericus. 4. q. 14.
n cap. 11.
o Ioannis c. 9.
p Prouerb. 28.
q 2. 2. q. 83 art. 1.
r c. charitas in 2. & aptius in c. vt cognouerūt. de pęnit. diſt. 2.
ſ fol. 215. ad fol. 227.
t fol. 215. §. ſed quot ſum.
u fol. 224. ſed dicis.
x Luc. 18.

Digitized by Google

S. Tho.[a] communiter receptum. Horum primum producere nõ poteſt oratio eius, qui eſt in peccato mortali, vt nec aliquod aliud opus eius quamlibet ſuo genere bonum[b], neque oratio quæ aliquo reſpectu eſt peccatum, ſaltem veniale, etiam ſi aliis omnibus ſit optima, & fiat in ſtatu gratiæ. Nam ſecundum opinionem S. Thom.[c] & communem relatam a nobis alibi[d], nullus actus ſiue opus poteſt eſſe bonum, & malum, meritorium, & demeritorium ſimul. De his duobus generibus orationis, & hoc effectu primo poteſt intelligi notabile noſtrum, cum ſuis confirmationibus.

Secundo dico, quod illud in contrariũ adductum, puta quod Deus peccatores audit, multifariam intelligi poteſt. Primo, quod audit peccatorem pœnitentem, qualis erat Publicanus; per pœnitentiam nãque deſinit eſſe peccator,[e] & fit iuſtus, vti videtur intellexiſſe dictum conciliũ[f]. Secundo, quod etiam audit Deus orationem in ſe moraliter bonam eius, qui ſolo veniali peccato irretitus eſt. Quandoquidem ob illud non deſinit eſſe iuſtus, neque dignus qui audiatur, vel mereatur vitam æternam[g]. Tertio, quod audit etiã Deus orationem peccatoris exiſtentis in peccato mortali, ad effectus quibus ſolet alia opera moraliter bona ad meritum (quod vocant) congrui. Quarto, quod Deus nõ audit orationem peccatoris ab eo vt tali, hoc eſt peccando factam[h], etiam ſi veniali duntaxat peccato ſit irretitus, ſaltem in vtilitatem eius. Nullum enim opus quod aliquo reſpectu eſt peccatum ſaltem veniale, eſt Deo acceptum, vt paulo ſupra dixim9[i]. Quinimo ei magnopere exoſum eſt, vti ait noſtra concluſio per adducta in ea. Et oratio peccatoris facta ab eo vt tali, hoc eſt peccando, eſt peccatum ad minus veniale. Non dixi tamen fruſtra, *Saltem in vtilitatem eius.* quoniam in eius damnum ſæpius audit Deus, & concedit poſtulata in punitionem malæ petitionis, iuxta illud S. Auguſt. a dicto cõcilio Colonienſ.[K] & multis aliis relati, *Quædam Deus negat propitius, quæ concedit iratus.*

4 Ex his colligitur, primo eſſe orationem impetratiuam, quæ non eſt meritoria: & meritoriam, quæ non eſt impetratiua. Prioris generis ſunt orationes multorum peccatorum mortali peccato infectorum, quæ exaudiuntur ſuper petitione ſuſtentationis corporis, vel aliarum id genus rerum. Secũdi generis fuit oratio D. Pauli[l], qua petiit, vt auferretur ab eo ſtimulus

a 2.2.q.33 art.13.
b glo. in d. cle. ſi Domiũ. col. 3. tex. in c. vt cognouerunt. & c. charitas 2. d. Pœnit. diſt. 2.
c In 2. diſ. 4. q. 1. ar. 4. Maior. in 4. diſt. 17. q. 11. Caie. Matthe. c. 6.
d Commen. c. inter verba.
e c. dixi. c. magna. de Pœnit. diſt. 1.
f fol. 223. c. ſed dicis. & probatur i c. forriũ. 50. diſt.
g Tho. 2.2. q. 24. ar. 12.
h Tho. vbi ſupra. & gloſ. magna dictę clem. ſi dominum.
i In 1. dicto. huius cap.
k fol. 223. §. ſed dicis.
l 2. Corint. 12.

3 carnis, quod non impetrauit, & aliorum ſanctorum, quorum orationes magni erant apud Deum meriti, verum quia poſtulata non erant eis vtilia, petita non impetrarunt.

Secundo colligitur, nullam orationem, quæ ob reſpectum aliquem, aut defectum circunſtantię eſt peccatum ſaltem veniale eſſe meritoriã gratiæ, vel alicuius glorię, vt ſupra[m] dictum eſt.

5 Tertio colligitur, miſerabile quiddam eſſe videre innumeros clericos non modo ſuis orationibus non mereri, ſed etiam male mereri reatum pœnarum Inferni, vel Purgatorii. Nam, vt ſupra dictum eſt, innumeræ orationes eorum ad minus ſunt peccata venialia.

Quarto ſequitur, quod licet hęreticum ſit dogma illud Lutheranum, puta omnia opera noſtra etiam bona eſſe peccata uenialia, vti late probant S. ille Epiſcopus, qui obiit Cardinalis, & Martyr Roffen.[n] & alii, uerum tamen eſt plurima opera, quę uulgo cenſentur bona, eſſe peccata mortalia, & plurima uenialia, & conſequẽter non modo non meritoria gratię, & pręmii, uerum etiam puniẽda igne Infernalī, uel Purgatorio expianda.

6 Expergiſcamur igitur, & aperiamus omnes Eccleſiaſtici oculos noſtrarum mentium, & conſideremus tantum tempus inſumi, tantumque & maiorem laborem ſubiri, minoremque conſolationem accipi in male, quam in bene recitando. Reputemus noſtri præcipui muneris eſſe orare, recitare, cantare, Deum laudare, & gratias illi agere, Chriſtianum populum ei reconciliare, ac in eo præcipuam meriti uel demeriti noſtri partem conſiſtere. Reputemus indubitatum eſſe, quod omnis oratio, quamlibet alioqui bona, ob defectum cuiuſuis circunſtantiæ fit nobis toxicum, & peccatum ſaltem ueniale. Meminerimus, quod quo ſublimius & nobilius eſt onus orandi, & legationes populi coram Diuina Maieſtate explicandi, eo quoque ſublimius & accuratius ſeruari debent illius præſcripta, & circunſtantię. Reputemus itaque & perpendamus, & cum timore ac reuerentia debitis conemus Deo nobis ob ſuam miſericordiam fauente perpendere, quantum opus eſt ad decenter ſtãdum coram Deo, & Angelis, atque ſanctis eius, ſimul & ad ita cogitandum, loquendum, canendum, & clamandum, in huiuſmodi legationibus obeundis, ut non deſit uel fibula, cuius defectum poſſit

m In 1. dicto huius cap.
n cõtra aſſer. Luth. art. 31.

Digitized by Google

nobis cacodęmon obiectare, vtque plurimum illi diſpliceamus, quo ei cui par eſt placere, placeamus, gratumque obſequiũ præſtemus, quo gratiam eius benigniſſimam aſſequamur, Amẽ. An autẽ vlla oratio ex aliqua parte mala impetret aliquod temporale bonum non fuit tactum in hoc capitulo, ſed partem affirmantem tenuit Adrian.[a] in hæc fere verba, *Oratio mala nonnunquam eſt impetratoria alicuius temporalis remunerationis, propter bonitatem miſtã & obuolutam malitia.* Quod paulo inferius probat, per remunerationem factam obſtetricibus Aegyptiis[b] ob piam intentionem ſaluandi paruulos maſculos Hebręorum, mendacio inuolutam, probat, & authoritate Auguſt. qui in lib. de Ciuit. Dei dixit Romanos meruiſſe Imperium iuſtitia ob humanam laudem facta, quod conſtat fuiſſe peccatum, ſed infra[c] per firma fundamenta diſcedimus ab Adriano.

a Quoli. 8. lit. M.
b Exod. 1.
c c. 20. cõcor. 34. de ualore orationis.

Cap. IX. de Oratione dormiturientis tangit 9. Concluſiones.

1 *Orandum vigilando, & non dormiendo.*
2 *Vigiles plebis ſunt clerici.*
3 *Angeli aſſiſtunt orantibus.*
4 *Dormiendo nemo meretur, aut demeretur.*
5 *Dormiendo oratio, vel recitatio facta inutilis.*
6 *Miſſam audire dormiendo non ſufficit.*
7 *Oratio precepta vel vota quæ recitatur in lecto.*
8 *Dormire notabile Miſſa tempore quando mortale.*
9 *Orando cum ſopore quando, & quantum peccetur.*

NOno nota ex illo, *Inuigilare*, non eſſe 1
recitandum dormiendo ſed vigilando. Pro quo facit illud, *Vigilantibus & non dormientibus iura ſubueniunt.*[d] & quod eædem ipſæ horæ vocantur in iure canonico[e] vigiliæ. Cuius ratio ſecundum Hoſt.[f] quem Io. Andr. & communis ſequuntur eſt, quod illę cum ſollicitudine vigili recitari, & cãtari debẽt, & vt dicit S. Lucas,[g]
Angeli non denunciarunt Natiuitatẽ Do- 2
mini quibuslibet paſtoribus, ſed ſolum vigilantibus, & cuſtodientibus vigilias noctis ſuper gregem ſuum: & S. Bernar.[h] dixit illud Canticum, *Inuenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem.* intelligi de Eccleſiaſticis, qui ſuis orationibus cuſtodiũt populum eis vitæ neceſſaria ſubminiſtrantẽ,
& alibi[i] poſtquam dixit, Credimus Ange- 3
los ſanctos aſtare orantibus iuxta illud Pſalmi,[k] *In conſpectu Angelorum pſallam tibi.* non ſine compaſſione noſtrum, qui ſomniculoſi horas recitamus dixit, *Doleo proinde aliquos veſtrum graui in ſacris vigilijs deprimi ſomno, nec cœli ciues venereri, ſed in præſentia Principum tamquam mortuos apparere, cum veſtra ipſi alacritate permoti, veſtris intereſſe ſollennijs delectentur.* Facit etiam hymnus ille ſæpius recitatus quam expenſus, ſæpius cantatus, quam intellectus, *Nocte ſurgentes vigilemus omnes, ſemper in pſalmis meditemur, atque viribus totis Domino canamus dulciter hymnos.* Poſtremo
4 conuincitur hoc concluſione illa communi,[l] quod nemo dormiendo bene, vel male mereri poteſt; cum nemo dormiendo ſenſibus impeditis[m] vtatur ratione, & iudicio ad merendum ſufficienti.

d l. Pupillus. §. fin. ff. de his, quæ in fra u. cred. §. quorum. iũcta glo. proem. Inſtit.
e diſ. 91. §. 1. & c. clericus victum.
f In c. 1. de cel. Miſſ.
g Luc. 2.
h In ſer. 56 col. 3. ſuper Cãti.
i ſer. 7. col. 2. ſuper Canti.
k Pſ. 137.
l clem. 1. cũ ei adnot. de homic. Th. in 4. d. ſt. 9. q. 1. ar. 4. q. 1. recept⁹ ibi cõmuniter, & 2. 2. q. 154. ar. 5
m 1. par. q. 54. ar. 8. ꝙ quo eſt cle. 1. de homic. cũ ei adno.

5 Ex hoc notabile ſequitur, primo nõ ſatisfacere pręcepto recitandi horas eũ, qui recitat dormiendo, aut dormitando ad ſingulos verſiculos a ſocio pronũciatos, neq; etiã eum, qui dormit parte notabili earũ, dũ chorus illas recitat, & vt excuſetur a peccato mortali, iterato eas recitare debere, aut ſupplere id, ꝙ ipſo dormiẽte alii recitarunt, nõ ſecus ac ſi nihil penitus recitaſſet, aut iis recitandis non interfuiſſet.

Secundo ſequitur, eũ qui aliqua parte notabili alicuius horę ſua culpa obdormit in choro, nõ lucrifeciſſe plus diſtributiones quotidianas illius, quamſi ei nõ interfuiſſet.

Tertio ſequitur, rem periculoſam eſſe recitare Matutinas a cœna ſomno nos vehementer grauãte, etiã ſi ſtando, vel ambulãdo eas recitemus. Homines namq; fatigati ſtudio, negotio, itinere, alioue labore, etiã ſtãdo, vel deambulãdo obdormiũt.

Quarto ſequitur, periculoſius adhuc eſſe, quod a multis fieri ſolet, qui regentibus breuiarium ipſi memoriter recitant lecto decumbentes, tam ſomnolenti, vt quid dicant plane ignorent.

6 Quinto ſequitur, nõ ſatisfacere pręcepto de audiẽda miſſa feſtis eũ, qui eam audiẽdo dormit toto tẽpore quo illa, aut aliqua ei⁹ pars notabilis dicitur, ſicut etiã nõ ſatisfaceret ſi nõ intereſſet, dũ illa, aut pars eius notabilis dicitur: vti alibi[n] probam⁹.

n In c. miſſas. ſup. ead.

7 Sexto ſequitur, periculoſum eſſe id, ꝙ in dies accidit, puta, quod quis itinere fatigatus lecto decumbat, cum propoſito & obligatione in eo memoriter recitandi Completorium, eo quod exiſtente in domo alicuius amici, vel eius, quẽ vereri debet, & nõ valens citra ruſticitatẽ conuerſationem

Digitized by Google

ſationem bonam interpellare, illud non dicit:nã ſi obdormit antequã illud finiat, & non expergiſcatur ante mediã noctẽ, mortaliter peccat, ob quod ſolum ſi antequam euigilaret,& pœniteret moreretur in orcum detruderetur, ſaltem ſi ſciebat, aut ſcire debebat, quod attenta ſua complexione, & conſuetudine eiuſmodi temporibus ita obdormire,& non expergiſci ſolitus ſit. Idipſum etiam aſſero de iis,qui voto aut pœnitentia, certis diebus tenentur recitare roſarium Beatæ Virginis,aut quippiam aliud ſimile, & priuſquam illud recitent,in lectum ſe recipiunt, vt illud in eo recitent.

Septimo ſequitur,quod licet nemo dormiendo peccare poſſit; [a] poteſt tamen ipſummet dormire eſſe peccatum,vti ſubtiliter declarauit Caietan. [b] & etiam velle dormire aut nolle vigilare,& velle ita ſedere,aut iacere, vt obrepat ſomnꝰ impediẽs ſolutionem penſi debiti.

a c.teſtamẽtum.c.nõ eſt.diſ.6. *b 2.2.q.154.art.5.*

8 Octauo ſequitur, quod ſicut qui audit ſolum dimidium, aut ſolas duas tertias vnius Miſſę die feſto animo non audiendi de nouo aliam, peccat, quamuis poſtea eam rurſus audiat, ita qui dormiens audit dimidium,aut duas tertias vniꝰ Miſſę, animo rurſus eam non audiendi, aut qui dormiens recitat aliquam partem notabilem ſuarum horarum animo non ſupplendi,vt par eſt,illum defectum peccat,quamuis poſtea audiat aliam Miſſam, aut ſuppleat quod dormiendo omiſit. Pro quibus omnibus facit quod ſtatim [c] dicemus de omittẽte partem notabilem horarum.

c In ſeq. c.

9 Contra hoc notabile,& omnia ex eo illata facit, quod ſæpenumero non poteſt quis reſiſtere ſomno obrepenti in choro vel extra eum recitando uel audiẽdo miſſam, & officia obligantia, & non peccat ſaltem mortifere qui tẽtationi reſiſtit; niſi conſentiat rationis pars ſuperior & volũtas, quamuis illam omnino non expellat, & conſequenter ſubinde in officiis diuinis obdormire non eſt periculoſum, aut ſaltem non adeo,ut ſupra dicta præſuppo nunt. Ad hoc dico primo, quod qui ita reſiſtit ſomno,vt pronunciet ſuas horas,vel cum tanta attentione Miſſam audit,vt ſaltem videat ſe non omittere verba,aut verſiculos eorum, quæ dicere vel audire debet, licet ob grauamen ſomni non attendat ad ſignificationem illorum, nec meditetur, aut contempletur in Deum,aut diuina,non peccat, vti probant adducta in hoc argumento, & cap. noſtrum,& in eo adducta de tali non agunt.

Secundo dico,non etiam peccare ſaltem mortaliter eum,qui recitat, vel audit dicta officia,licet ita dormiat,vt ſolus,vel aſſociatus, vel memoriter recitando, vel legendo dicat vel audiat verbum vnum, atque alterum verſiculum vel alterum, ſomno ita preſſus, vt neſciat an erret necne,& an dicat, vel audiat;modo animaduertat ſe dicere talem, uel talem verſum, in tali,uel tali horæ parte, ſaltem ſi habet animum poſtea ſupplendi eiuſmodi defectus,ut ratio poſtulabit,& ita eos ſupplet, peccat tamen, ſi animum ſupplẽdi non habeat, aut ſi eo ipſo die non ſupplet, & in tali locum ſibi uendicat noſtrum cap. & contenta in Corollariis eius.

Tertio dico,quod ei, qui ſolus recitat, & uidet ſe adeo prægrauari ſomno ſecurius eſt ſubſiſtere, & aliquantiſper obdormire,& cœptum officium reſumere,quam cum tanta & tã periculoſa tentatione pugnare, ſi id per alia negocia, & honeſtas occupationes neceſſarias licet. Debemus ſiquidem euitare,& a nobis remouere occaſiones peccandi [c],iuxta id quod in oratione Dominica dicitur, *Et ne nos inducas in tentationem.* [d]

Quarto dico, quod obdormire ad verbum vnum, aut alterum, dum tamen non dormiatur parte notabili horę,vel Miſſæ, quę cantatur, recitatur,vel auditur, non eſt peccatum mortale, licet aliquando ſit veniale: in omni enim materia a mortali excuſat paruitas, iuxta S. Thom. [e] receptum:quem ſequimur alibi. [f] Qualis vero aut quanta pars dicatur notabilis,& qualis,ac quanta non,dicetur cap. ſequenti.

e c. valet. 81.diſ.c. pœnitentia. 2. cũ gloſſ. de Pœnit. diſt. 3. *d Matt. 6.* *e 2.2.q. 59.ar.4. & alibi ſæpe.* *f In rep. c. inter verba, 11. q.3.& in Manualatino c. 11.nu.4.*

Cap. X. de integritate horarum tanget 68. Concluſiones.

1 *Horæ integre ſunt dicendæ, & non interrumpendæ. & ſeq.*
3 *Horas B. Virginis quis præceperit recitari.*
4 *Horæ defunctorum quando obligatoria.*
5 *Horas dicens extra chorum ad quæ reſponſa tenetur.*
6 *Mandatum vniuerſitati non obligat ſingulos.*
7 *Reſponſa chori non debet ſeruans aliam regulam.*
8 *Operum bonorum hæc applicatio vtilis.*
9 *Horas anticipans, & ſyncopans non ſatisfacit.*
10 *Dæmon qui legebat ſyllabas in choro, &c.*
11 *Horis non ſatisfacit tarde veniens, & cito abiens.*

Horis

Digitized by Google

12 *Horis ſcribendo, loquendo, &c. quis ſatisfaciat.*
13 *Horas Canonicas recitātes alia non dicāt.*
14 *Recitanti proponens repugnātia vt peccat.*
15 *Chori errata male emendans ut peccat.*
16 *Horæ dimidium dicere quo iure ſufficiat.*
17 *Conſuetudo optima interpres, etiam in hoc.*
18 *Damaſus iuſſit pſalmos alternatim cani.*
19 *Recitantur alternatim etiam alia, quam pſalmi. & n. 32.*
20 *Miſſas alternatim dicere non ſatis.*
21 *Roſarium dicere alternatim an ſatis. & n. 25.*
22 *Gregorius xiij. in ſtatuendo grauiſſimus.*
23 *Rutilius Benzonus Doctor laudatus.*
24 *Damaſi lex de alternatim canendo non inuenitur.*
26 *Lex non aptatur ei, cui verba non aptātur.*
27 *Damaſus non inuenit, ſed iuſſit cantum alternum. & n. 34.*
29 *Religio fouenda, & augenda.*
30 *Corona D. N. Ieſu Chriſti quæ.*
31 *Corona alternatim dictio ad quid vtilis.*
33 *Lex de alternatim pſallendo vt extenſa.*
35 *Legem etiam pœnalem extendit ratio eadem.*
36 *Recitandi quinquies Pater noſter, & Aue Maria modus nouus.*
37 *Corona Sancta Mariæ diuerſis horis dicta an &c.*
38 *Actus quis continuus eſſe debet. & 40.*
38 *Officium diuinum cœptum perficiendum.*
39 *Roſarium Virginis per partes dici ſolitum.*
40 *Viſitatio eccleſiarum diuerſis ſit horis.*
41 *Oratio publica vt magis perficienda, quam priuata.*

1 DEcimo nota ex illis verbis, *Incumbere ad preces toto corde debemus.* debere nos horas integre recitare, licet etiam illa intellectum alium magis genuinum habeant, vt poſtea oſtendemus: quoniam tamen hic a veritate alienus non eſt, & propoſito noſtro plurimum cōuenit, eum nunc eligimus, & confirmamus illo concilii Agathenſis. [a] *Miſſas ſecularibus die Dominico totas audire præcipimus, ita vt ante benedictionem ſacerdotis populus egredi non præſumat.* Confirmatur etiam illo Concilii Toletani. [b] *Nullus Eccleſiæ miniſter officia Eccleſiæ imperfecta præſumat omnino relinquere.* Confirmatur denique legibus, [c] quę ſtatuunt non liberari debitorem ſolutione partis, & quia inciuile eſt loqui alicui Principi lubenter auſcultanti, & alloquio non finito ad alios ſermonem conuertere, & cum aliis negotiari.

a c. Miſſas. ſup. ead.
b c. cum ad celebrandum. ead. diſt.
c l. plane. ff. fami. herciſ. l. Tutor. §. Luci⁹. ff. de vſur.

2 Ex quibus omnibus colligitur primo, nos non ſolum teneri ad integre recitandas horas, verum etiam ad non interrumpendum eas cœptas.

3 Secundo, quod qui tenetur recitare horas canonicas, tenetur etiam recitare horas minores B. Virginis, quę ſunt pars horarum Canonicarum. Quicquid enim Albertus cum communi aſſerat, [d] Vrbanus Papa ii. in Concilio Claramont. cum decretum fuit bellum ſacrum, quo recuperata fuit terra ſancta, præcepit eas dici ſingulis diebus, & eius officium mai⁹ ſabbato, vt gloſſ. quædam aſſerit. [e]

4 Tertio ſequitur, obligatum ad horas Canonicas etiam teneri ad officium defunctorum dieb⁹, quibus Breuiarium, aut regula, ſecundum qu ę recitat, præcipit generaliter omnibus, qui ſecundum eam regulam, aut Breuiarium recitare debent: eſt enim tunc pars horarum Canonicarū ſtatuto, aut conſuetudine, licet non iure communi ſcripto, ſecūdum Io. de Ligna, [f] Palud. [g] Cardinal. Turrecr. [h] Io And. [i] & communem. Dixi, *quibus Breuiarium, aut regula illud recitare præcipit generaliter omnibus.* ſi enim dumtaxat præciperet recitari in choro talis, uel talis eccleſię, aut talib⁹ uel talibus Canonicis, aut clericis, alii ad id non tenerentur, iuxta eoſdem. Sequitur item, verum eſſe illud S. Thomæ, puta ſcholaſticum beneficiarium obligari recitare in ſcholis officium defunctorū, quod ordinarie in ſua eccleſia toties, vel toties his, vel illis diebus dici debet, licet non illud, quod extraordinarie dicitur ad preces alicuius; vel in mortuo ſepeliendo.

Quarto ſequitur, omnes clericos huius Epiſcopatus Conimbricen. ad horas dicēdum obligatos teneri recitare de defunctis diebus ferialibus, & ſolos Capellanos omnibus diebus, quibus non occurrit feſtum duplex, vel octaua; quia illud generaliter per regulam ordinariam omnibus prçcipitur: hoc vero non, ſed duntaxat prædictis Capellanis ſtatuto, vel ratione particulari.

5 Quinto ſequitur, reſponſorium quod pro defunctis in fine Pretioſę, in hoc epiſcopatu dicitur ab omnibus clericis, tam intra hanc eccleſiam Cathedralem, quam extra eam, a recitantibus dici debere. Alia vero reſponſoria, quæ dicuntur in fine ſingularum horarum in diebus, quibus non occurrit feſtum duplex, vel octaua, non niſi a Beneficiariis, & Capellanis prędictis. Illud enim ordinarie omnibus generali & particulari reſpectu prçcipitur. Hęc autē reſpectu primo, ob bona in id legata huic

d In Rep. c. 1. de celeb. miſ. ſar. q. 29. & 30.
e ſtat. Galli. Quomodo diui. offic. verb. dicturi.
f In rep. cle. 1. de cele. miſſ. q. 12.
g in 4. diſt. 15. col. 3.
h In §. 1. 91. diſt. ar. 15. & 16.
i In ca. 1. de celeb. Miſſ.

Digitized by Google

huic eccleſiæ præcipiuntur Beneficiariis.

Occurrit tamen difficultas non leuis, An Beneficiarii eius extra chorum horas ſuas recitantes obligentur recitare prædicta reſponſoria. Et pro indubitato habeo non teneri eos, qui non lucrãtur diſtributiones illius horę. Quod autem obligentur ij, qui abſentes eas lucrantur facit, quod S. Thom. [a] ſentit Beneficiarium ſtudentem teneri recitare in ſcholis omiſſa officia, quorum diſtributiones, quum iis intereſt, lucratur.

a d. Quolib. 6. ar. 5.

In contrarium vero vrget, quod maior beneficiariorum pars ea non recitat, quãdo non intereſt choro, & quod ad multa tenetur chorus, & illi, qui ei interſunt, ad quæ abſentes non tenentur: etiam ſi eiuſmodi cauſa & ratione abſint, quę ſufficiat, vt lucrifaciant diſtributiones quotidianas, in quibus ſunt ſtare, ſedere, aut geniculari, cum tale, aut tale quid dicitur, recitare reſponſoria defunctorum finita prima in corpore, aut clauſtro eccleſiæ, legere Kalendas in Capitulo ad Prætioſam, Commemorationes item, Reſponſoria, hymnos, pſalmos, & alia, quæ dicuntur in ſupplicationibus, Litaniis, & miſſis, quæ fiunt ab iis qui interſunt. Facit inſuper, quod abſentes non tenentur agere commemorationem S. Claræ, & alias, quas cum ea finito Completorio agimus, etiam ſi participes ſint diſtributionum, quæ pro eis dantur. Poſtremo facit, quod quędam in eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis præcipiuntur Capitulo, aut Collegio, animo ad id obligandi chorum, aut Capitulum, & non eorum ſingulos, quemadmodum præceptum illud conſeruandi genus humanum [b], *Creſcite, & multiplicamini*. non fuit datum ſingulis ea mente, vt quilibet eorum obligaretur, ſed toti vniuerſo, ea mente, vt non deeſſent in tota multitudine, qui illud ſufficienter adimplerent, vti poſt, & ante multos alios tradit B. Tho. [c] Ob quę omnia conſonãtior iuri videtur hæc pars ſaluo eo, quod ſub finem cap. finalis dicetur. Et ad adducta in contrarium ex Thoma dico, eum non dicere ſcholaſticos eſſe obligatos recitare omne id, ob quod lucrantur diſtributiones, ſed non teneri recitare officia extraordinaria defunctorum, vti pręſentes: quia neque lucrantur diſtributiones, quas illi. Vnde potiori ratione, non obligatur ad dicta reſponſoria is, qui extra chorum ex priuilegio, vel iure ſecundum aliud Breuiarium, & regulam recitat, quam chorus, licet meo conſilio, vtrique eorum partem in id ſufficientem precum, & aliorum bonorũ operum, quæ faciunt ſtudẽdo, legendo, aut alia negotia eccleſiæ, vel ſua peragendo applicarent in auxilium eorum defunctorũ, quorum gratia fundata ſunt eiuſmodi reſponſoria, ſaltem generaliter Deo dicendo, *Suſcipe Domine Deus iuſtam partem mearum precum, laborum, & operum, quæ tua inuatus clementia, paſſus fuero, vel egero, in ſatiſfactionem earum, quæ debeo his, quorum contemplatione mihi bene fit.* Quam ſane applicationem facere ſaltem tacite, omnibus Chriſtifidelibus expediret, vti non pauci faciunt expreſſe.

b Geneſ. 1.

c 2. 2. q. 152. art. 10. ad 1.

6

7

8

9 Sexto ſequitur, non ſatiſfacere præcepto recitandi horas eos, qui dum cantant, aut recitant, omittunt tantam partem verſuum, pſalmorum, vel deglutiendo, corrumpendo, & ſyncopando verba, ſyllabas, vel litteras, ita quod ex ita omiſſis, & corruptis fieret notabilis pars horę. Qui enim id agunt, omittunt partem notabilem horarum, & conſequenter non recitant eas integras, & præterea contraueniunt Concilio Romano [d] & Vienneſi, [e] & ſtatuto eccleſ. Gallicanę, [f] quę illud grauiter reprobauerunt. Maxime vero illud ſtatutum Gallicanum, dum ait non debere nos recitare pronunciando in gutture, aut inter dentes decluciendo, aut ſyncopando dictiones. Quod optime confirmat viſio illa relata a S. Anton. [g] de quodam patre ſancto, cui videnti in choro dœmonem multa imponentem ſacco, & interroganti quid imponeret? reſpondit ſyllabas, & verba, quæ hi vel illi omittũt, inter dentes deglutiunt, & male pronunciant, vt illos eius rei accuſaret in iudicio futuro.

10

d ca. dolentes. de cel. miſſar.

e Clem. 1. de celeb. miſſ.

f tit. Qualiter horæ dicen. extr. chor.

g 2. par. ti. 9. c. 13. §. 3. col. 3.

11 Septimo ſequitur, quod licet tarde veniens ad chorum ſine iuſta cauſa cœpta iam hora, peccet venialiter, & quemadmodum qui modo cum cauſa, modo ſine ea tarde venit, poteſt cõtinuare cum choro horam inchoatam, lucrifaciendo meritum, & diſtributiones quotidianas, ſi venerit tempore ab ipſo ſtatuto permiſſo, & meritum dumtaxat conſequendo, ſi aliquantiſper tardius venerit, per infra [h] dicenda, ita peccat mortifere, ſi non ſupplet ea, quibus non interfuit ſi partem notabilem conſtituebant, quia huiuſmodi non recitat horam integram, ſi autem ſuppleuerit, excuſabitur a peccato tantũ, quantum mox dicetur.

h In hoc eod. c. n. 44.

Octauo ſequitur, eum qui egreditur chorum, antequam finiatur hora, abſque iuſto

iuſto impedimento, vel iuſta cauſa, non ſolum perdere diſtributiones quotidianas, ſed etiam ſaltem venialiter peccare, imo & mortifere, ſi ob id omitteret partem notabilem horę, & poſtea non ſuppleret eam pronunciando per ſe. Quin & ſi ſuppleat, debet præſumere ſe inſtigationi diabolicę conſenſiſſe ob illam viſionem D. Benedicti a D. Gregorio recitatam, [a] ſcilicet, quod vidit diabolum extrahentem quemdam monachum per extremitatem cucullæ a choro, antequam finiretur hora, & diſciplina D. Benedicti diabolum fugatum fuiſſe.

a Dialog. 8.

12 Nono ſequitur, non adimplere id ad quod tenentur, qui dum horam chorus cantat, aut recitat, ſubſcribũt epiſtolis vel inſtrumentis ab aliis ſcriptis, aut legunt, loquuntur, negotiantur, rixantur, vel faciunt intra vel extra chorum per ſe ſolos, vel cum aliis aliqua ab officio diuino aliena, & ab attentione debita diſtrahentia, ſiquidem paria ſunt non adeſſe, & canere vel recitare agendo attentioni debitæ repugnantia, per ſupradicta de eo, qui ob- 13 dormit, & infra de attentione neceſſaria dicenda, imo hoc eſt peius illo, ob ſcandalum, & malum exẽplum. Quod ipſum eadem ratione dicendum eſt de his, qui audiunt miſſas obligatorias, & faciunt, vel dicunt prædicta, ſaltem dũ ſacerdos quidpiam pronunciat elata voce in altari, excepto, quod non ſunt tot, quæ repugnant attentioni neceſſariæ ad audiendam miſſam, quot attentioni neceſſariæ ad bene recitandum, & canendum repugnant.

14 Decimo ſequitur ratio ob quam in ſtatutis Gallicanis [b] in hac, & aliquibus aliis Eccleſiis ſtatutum eſt, quod nemo in choro dum canitur in miſſa, aut recitatur hora, legat, aut recitet aliud quicquam præter id quod canitur, & recitatur, ſiquidem interim dum recitat, aut legit aliud, non poteſt recitare, aut canere id, ad quod tenetur.

b In titu. Quomodo offi. ſit dicen.

Vndecimo ſequitur, quam aperte condemnent ſeipſos nonnulli, qui grauiter reprehendunt eos, quos vident recitare aliquid in Breuiario, vel alio libello precatorio dum canitur, vel recitatur in choro, & abſque vllo ſcrupulo ipſimet loquuntur, negotiantur, intendunt, rident, iocantur, legunt epiſtolas, petitiones, & prouiſiones ſubſignant, dant & accipiunt nuncia commiſſa, & reſponſa. Nam ſi malum eſt recitare & laudare Deum vno modo tempore, quo alio modo oportet recitare & laudare, nonne peius erit ſe vel alium recitantem, aut canentem per prædicta impedire? [c]

Duodecimo ſequitur eũ, qui rogat vel cauſam dat, quod legatur, ſcribatur, verba fiant, recitetur, aut aliud quippiam recitationi, vel cantui debito repugnans fiat, peccare: quoniam qui dat occaſionem dãni, damnum dediſſe videtur, [d] & is cui placet peccatum alienum peccat. [e]

15 Decimotertio ſequitur, eos qui corrigunt aut emendant ſcandalizando, murmurando, vel ridendo barbariſmos, ſolecciſmos, accẽtus, male moderatum cantũ, vel pronunciationem prauam eius, qui legit, vel cantat in Miſſa, aut choro, & ſuper eo contendit cum aliis, alienando ſeipſũ & alios ab attentione neceſſaria eius, quod poſtea recitatur, vel canitur, plus peccare, quam is, qui errauit. Nam is peccauit in vno vel altero verbo, ſyllaba, vel accentu, & qui ſic corrigit omittit dicere, vel audire multa verba, & interdum uerſus, quos chorus vel lector recitat, & diſtrahit alios ne etiam audiant, vel dicant.

Primo quæritur circa hoc notabile, qua ratione, vel quo iure qui canit vel recitat in choro, vel extra eum cum aliis, ſa-
16 tisfacit canendo, vel recitando dimidiũ horarum, & etiam, qui non præcinit, vel dicit lectionem, vel collectam aliquam, neque inchoat antiphonas, quando ore canuntur, nec eas dicit quando recitantur, eo quod iſta faciãt, vel dicant alii pro omnibus? Ad hanc quæſtionem reſpondeo primo, quod licet non reperiatur lex vlla in id expreſſa in iure communi, eſt tamen conſuetudo generalis à toto orbe Chriſtiano recepta dictans, quod qui recitat in choro, aut extra eum horas cum ſociis, ſatisfacit dicendo dimidium pſalmorum, & verſiculorum, & audiendo alterum dimidium, audiendo item orationes, capitula,
17 lectiones, antiphonas, reſponſoria, & alia, quę iuxta conſuetudinem chori, vel eorũ qui ſimul recitant, dicere non ſolet niſi vnus, uel duo: quandoquidem conſuetudo habet vim legis [f], etiam in hac materia. [g] & omnium interpretum certiſſimus eſt in rebus incertis conſuetudo, [h] & ita ſentiunt Henricus [i], S. Anton. [k] & Paludanus, [l] & vltra ea quæ ipſi dicunt facit quod
18 Papa Damaſus [m] ſtatuit, vt alternatim canerentur pſalmi in Eccleſia, ut nunc fit, & non totus pſalmus ab omnibus cõfuſe, ut olim fiebat, & nunc etiam fit a Iudęis: nec ita, vt totus recitaretur vel caneretur ab uno ſolo audiẽtibus aliis. Quod ait Ioannes Caſſian⁹ [n] monachos Aegiptios ſeruaſſe.

Secun-

c arg. c. cũ in. cũctis de electio. Auth. multo magis. C. de ſacros eccle.

d ca. fin. de iniur. l. qui occidit. §. in hac. ff. ad l. Aqui.

e ad Rom. 1. & ca. 1. de offic. deleg.

f l. de quibus. ff. de legib.

g c. Eccleſiaſticarum. 11. diſt.

h c. cum dilectus. de conſuet. l. minime. ff. de leg.

i Quolib. 29. q. 30.

k 2. pa. tit. 9. ca. 12. §. 3. col. 5.

l in 4. diſt. 45. q. 2. col. 5.

m Platina in eius vita par. penul.

n de Inſtit. cœnob. li. 2. ca. 11.

Secundo, quod ex hoc ſequitur ſingularis illa deciſio Paludani,[a] quod qui tenetur dicere officium defunctorum, vel pſalterium, aut aliud ſimile, pręcepto confeſſarii, rogatu vel ordinatione defuncti, ſatisfacit dicendo dimidium, & audiendo reliquum per verſus, vt fieri ſolet, & quod duo vel plures obligati ad recitandum ſingula pſalteria, ſatisfaciunt recitando, & audiendo vnum alternatim per verſus: & ſi ſecus dicendum ſit de duobus vel pluribus, qui tenerentur dicere ſingulas miſſas: non enim ſufficeret, quod vnus eorum eam diceret, adiuuantibus eum aliis: Sacrificium enim miſſę, vt & alia ſacramenta, operatur ex opere operato, & non ſolum ex opere operantis, id eſt abſque conſideratione operantis, vt idem declarat. 19

[a] In 4. diſt. 45. q. 2. art. 3.

Secũdo quęro, an ſatisfaceret ſuæ obligationi obligatus dicere aliquem certum numerum Aue Maria, vel Pater noſter, qualem habent Corona, Pſalterium, vel Roſarium virginis Matris, qui recitat illa cum alio alternatim, eo modo quo ego frequentiſſime ſolitus ſum facere iter faciens & interdum domi manens, vel ad ſtationes iens cum familiaribus meis, & aliis ſociis, & amicis; ita quod omnes dicamus ſimul orationes Dominicas, & alternatim orationes, ſiue ſalutationes Angelicas. 20

Ad quam reſpondeo primo, quod iam dudum impetraui ad cautellam verbo a S. D. N. Gregorio xiii. gratiam, qua ita lucrifaceremus indulgentias mihi & illis, qui mecum ita recitarent, cõceſſas pro pſalterio vel corona, recitando ſic alternatim, ac ſingulatim, ac ſi confuſe ſimul omnes omnia recitaremus. 21

Secundo, ꝙ donaturus latinitate hunc libellum Beatitudinem eius ſupplex oraui, vt ſibi placeret partem affirmatiuam huius quęſtionis approbare, & eam hoc in loco per me, pro lege, aut diſpenſatione promulgari, qui pro ſua ſumma dignitate, maxima ſapientia, & cana prudentia reſpondit cupere ſe prius videre ſtatutum illud Damaſi Papę, quo prædicta precatio alternatiua inducta fuit; quod mihi hactenus non licuit inuenire: tametſi illud etiã per alios quæſiui, & in his per D. Doctorem Rotilium Benzonum Romanum, uirum egregie profecto pium, & eruditum, Canonicum Baſilicę principis Apoſtolorum Vaticanæ, Theologum, & in ea ſacræ ſcripturæ continuum interpretem; qui mira diligentia attulit mihi quamplurimorũ tum recentium tum veterum, qui ea de re meminere, nomenclaturam, quorum tamen nullus adeo exprimit ac Platina[b], & Breuiarium fœl. recor. Pij V.[c] Platina quidem his uerbis, *Damaſus inſtituit vt alternatim canerentur pſalmi in Eccleſia.* Breuiarium autem his, *Inſtituit Damaſus, vt in eccleſia pſalmi, ab alternis canerentur.* 22 23

[b] In vita Damaſi.

[c] In lect. 6. ipſius feſti.

24 Tertio, quod cum non potuiſſem inuenire pręfati Damaſi decretum, neque eius tenorem, nõ redii ad S. D. N. ne tot, & tãtis curis obruto nimium eſſem moleſtus. ſed decreui, ſalua ſuæ Sanctitatis, & cuiuſuis alius rectius ſentientis cenſura, cui me, omniaque mea libenter ſubmitto, dicere, quę pro utraque parte occurrũt. Pro parte namque negante facit primo, quod verba decreti Damaſi nõ videntur aptari recitationi Pater noſter, & Aue Maria; quia ſolum comprehendunt pſalmos, & cantum illorum. At Aue Maria, & Pater noſter. non ſunt pſalmi, nec recitatio eorũ eſt cantus. ergo verba decreti non poſſũt eis aptari, & cui non aptantur uerba diſpoſitionis, nec ipſa diſpoſitio aptatur.[d]

[d] c. indemnitatib⁹. §. ſupradicta. de elect. lib. 6. l. 4. §. toties. ff. de dãno. infect.

25 Secundo, quod quę a iure communi exorbitant non ſunt extendenda,[e] & pręd ictum decretum Damaſi uidetur exorbitare a iure communi contento in principio huius capituli, uidelicet quod oratio dicenda ab aliquo, eſt ab eo integre dicenda, & decretum limitat illud, ne procedat in obligatis ad cantaudum pſalmos, ſtatuens, ut in eis ſufficiat canere dimidium eorum, & audire dimidium.

[e] ca. quæ a iure communi. de reg. iur. lib. 6.

26 Tertio, quod memini me uidere in Galliis quendam Prælatum ita priuatim recitantem cum alio pſalmos, ut unus pręiret pronunciando uerſum ſequentem, & alter ſequeretur eum ipſummet uerſum repetens, qui forſan, ut erat doctus, ſentiebat decretum Damaſi æditum de pſalmorum cantu non eſſe extendendum ad illorum recitationem, quanto minus ergo dicetur extendi ad recitationem Pater noſter, & Aue Maria?

27 Pro parte autem affirmante facit primo, quod prędictum decretum Damasi non fuit ius nouum, quatenus diſponit, ut pſalmi poſſint alternatim cantari: quia genus precandi alternatim in pſalmis & aliis fuit inuentum longiſſime ante Damaſum. Nam Theodorettus,[f] citat B. Athanaſiũ hęc dicentem, *Iſti duo admirabiles viri Flauianus, & Diodorus, quanquam ſacerdotij adminiſtrationem nondum ſunt conſequuti, ſed annumerati Laycis, tamen noctu, et interdiu ad pietatis ſtudium omnes ſedulo excitarunt. Hi primi pſallentium choro in duas partes diuiſo hymnos Dauidicos alternis canendos tradiderunt,*

[f] lib. 2. hiſto. eccleſ. c. 14.

Digitized by Google

derunt, quæ res primum incepta Antiochiæ vbique peruaſit, & ad vltimas orbis terræ oras peruagata eſt. Et Socrates [a] ſic dicit, *Ignatius Antiochiæ tertius a Petro Apoſtolo epiſcopus, qui cum Apoſtolis ipſis multum verſatus eſt, viſionem vidit Angelorum Sanctam Trinitatem hymnis alterna vice decantatis collaudantium, & formam canendi in ea viſione expreſſam Eccleſiæ Antiochiæ tradidit, vnde illa traditio in omnibus Eccleſiis recepta eſt.* & Dionyſius Areopagita [b] videtur innuere morem canendi hymnos ad alterutrum quaſi vna concordi, & conſona ſacrarum rerum chorea. Et in antiquo hymno Angelorum eſt illud, *Alternantes concrepando, melos damus vocibus.* & Nicephorus [c] modum alternatim canendi pſalmos Ioanni Chryſoſtomo tribuit. Per quæ omnia concluditur longe ante Damaſum licuiſſe cãtare pſalmos alternatim, & non ſolum pſalmos, ſed etiam alios hymnos, alias laudes, & alias orationes. ergo licuiſſe, & licere etiam ſalutationes Angelicas, & orationes Dominicas alternatim dicere.

a *lib. 6. hiſto. eccleſ. cap. 8.*

b *de eccl. Hierarch. ca. 3. par. 3. n. 36.*

c *lib. 13. c. 8.*

28 Secundo, quod Damaſus non inducit licentiam cantandi pſalmos alternatim, ſed neceſſitatem id faciendi in choris; & ita ſicut per decretum eius non eſt inducta neceſſitas dicendi alternatim alia quã pſalmos, ita non eſt ſublata facultas dicendi ea a choro, vel a multis alternatim: quia nihil de illis vetuit, vel præcepit, & conſequenter Pater noſter, Aue Maria, & alia laudum cantica dicenda a multis, poſſunt dici confuſe, & alternatim; eſto pſalmi canendi a choro debeant dici alternatim.

Tertio, quod ratio quare iam inde a naſcente Eccleſia vtile iudicatum eſt laudare Deum per hymnos, alias laudes, & cantica alternatim cantata, videtur fuiſſe, quod alternatim & diſiunctim dicendo, vt plurimum eo attentius, deuotius, & intelligentius, quo diſtinctius dicuntur. Quę ratio tam militat in multis obligatis ad dicenda dena, vel vicena quadragena, ſexagena, vel centena Aue Maria, vel Pater noſter, ac in obligatis ad dicendos denos, vicenos, quadragenos, ſexagenos, vel centenos verſus vnius, vel plurium pſalmorum. Ergo idem ius eſt in vtriſque. [d]

Quarto, quod nemo iure naturali, Diuino, & humano ſerena mente librato iudicabit minus facere ſuo debito viginti obligatos ad dicendũ quinquaginta Aue Maria, dicendo ita alternatim, vt primum, tertium, quintum, &c. dicerentur ab altera parte earum, & ſecundum, quartum, ſextum, &c. ab altera earundem, quam illi viginti obligati ad dicendos quinquagenos verſus vnius, vel plurium pſalmorum, qui alternatim eos ita dicerent, vt primus, tertius, quintus, &c. dicerentur ab altera parte eorum, & ſecundus, quartus, quintus, &c. ab altera eorundem.

d *l. illud. ff. ad l. aquil. ca. dudum. in .. de elect.*

29 Quinto, quod ſumma & fouenda eſt ratio, quæ pro religione facit, [e] & ita ſententia, opinio, & alia diſpoſitio, quæ religionem & pietatem fouet & auget, eſt fouẽda. [f] Et hoc facit hæc ſententia. Tum quia vt prædictum eſt attentionem, deuotionem, & intelligentiam erga dicenda auget, quod plurimi eſt faciendum in precibus. [g] Tum quia magnam præbet occaſionem iter facientibus, deambulantibus, & ad rus euntibus, & inde redeuntibus recitandi pſalterium, coronam uel roſarium

30 Virginis Matris, quod eſt optimum, & antiquum inuentum precandi genus. Recitandi item coronam D. N. Ieſu Chriſti, quę noue inuenta, & optima precandi ſpe-

31 cies eſt, & conſtat 33. Pater noſter, & 5. Aue Maria, quorum primum in initio, ſecundum in fine decimi Pater noſter, tertium in fine uigeſimi, quartum in fine trigeſimi, quintum in fine 33. eſt dicendum. Tum quia etiam præbet occaſionem ſanctæ cum memoria Dei, & ſpiritualium cõuerſandi parentibus cum liberis, & patribꝰ & matribusfamilias cum ſuis familiaribus multis horis, quibus otiarentur, uel uane aut male ſine Dei & ſpiritualium memoria conuerſarentur.

e *l. ſunt perſonæ. ff. de rel. & ſũp. fune.*

f *ca. fin. de re indic. c. relatũ. de teſt. cũ cõcordãt.*

g *c. non mediocriter. de conſec. diſt. 5.*

32 Sexto, quod Paluda. [h] receptus, & ſupra relatus dixit, quod quemadmodum qui iure communi tenetur ad horas canonicas ſatisfacit dicẽdo dimidium earum, & audiendo aliud dimidium per uerſus, ita qui iure ſpeciali pœnitentiæ, uoti, uel ſtatuti tenetur ad unum pſalterium, uel officium defunctorum ſatisfacit dicendo dimidium, & audiendo aliud dimidium per uerſus, & eadem ratione idem dixiſſet de illo, qui teneretur ad cantandum, vel recitandum, proſam feſti Corporis Chriſti, uel officium defunctorum, uel alios hymnos, uel cantilenas pias extraordinarias. At eadem omnino ratio uidetur de illo, qui tenetur ad dicenda quinquagena uel centena Aue Maria, imo ea parte maior, quod unum Aue Maria, non differt ab altero, quantum unus uerſus pſalmi uel proſæ ab altero. Ergo idem dixiſſet de hoc, quod de illis. [i]

h *In 4. di. 4. q. .. col. 3.*

i *arg. l. Illud. ff. ad l. Aquil.*

Septi-

Septimo, quod ſi eſſent decem, qui tenerentur ad dicenda centena Aue Maria, & ſimul conuenientes dicerent ea omnes ſimul confuſe, plane ſatisfacerent obligationi. At decentius, diſtinctius, & gratius Deo videretur, ſi alternatim quinque vnum, & quinque aliud dicerent. ergo potius deberent ſic diſtincte, quam confuſe dicere, quia maius bonum minori præfertur [a], & conſequenter tantum, vel plus ſatiſfacerent alternatim, quam coniunctim dicentes.

a c. licet. de Regula.

33 Octauo, quod lex illa de pſalmis alternatim cātandis extenſa eſt fere ab omnibus ad recitantes pſalmos, imo & ad cantantes, & recitātes hymnos, proſas, & quæ vocant ſequentia, imo & ad cantum, & recitationem Capitulorum, Euangeliorum, Epiſtolarum, & lectionum, quæ cum in altari, tum in choro recitantur, & cātantur. ergo eadem, & maiori ratione debet extendi ad cantum, & recitationem magni numeri Aue Maria, vel Pater noſter, a multis dicendum.

Nono, quod ſi S.D.N. ob aliquam piā cauſam præciperet, vt 50. Aue Maria, cātarentur vel recitarentur per aliquot dies in choris eccleſiarum, plerique omnes in choro diu verſati iudicarent ea omnia, & ſingula non cantanda, vel recitanda ab omnibus & ſingulis chori confuſe, ſed alternatim, ita vt altera pars chori cantaret vel recitaret vnum, & altera alterū; quod profecto decentius, pientius, & gratius Deo, Virgini Matri, & populo ea audienti eſſet. ergo pari ratione, ſi conuenirent in eccleſia, vel extra eam, multi, qui tenentur ad cantanda, vel recitanda quinquagena Aue Maria, rectius facerent, ſi ea alternatim, quam confuſe dicerent. At nemo negaret eos confuſe dicentes ſatisfacere. ergo nemo negare debet eos alternatim id faciendo melius ſatisfacere.

34 Decimo, quod non obſtant argumenta in oppoſitum adducta. Ad primum enim reſpondetur primo negando, quod Damaſus induxit nouam facultatem canendi alternatim pſalmos; quia vt probatum eſt longe ante illum alterna illa cātio, & laudatio non ſolum licebat, ſed præſtabat cātioni, & laudationi confuſæ, quam in hodiernum diem Iudæi ſeruant, & prædicti grauiſſimi patres laudibus efferunt eos, qui eiuſmodi alterna cantione, & laudatione ſunt vſi, & vt idem facerēt aliis ſuaſerunt. Non tamen negamus benedicere Platinam, & breuiarium prędictum, & alios multos, Damaſum inſtituiſſe prędictam alternam cantionem; quia conceſſimus eum ſtatuiſſe, vt pſalmi alternatim in choris canerentur, ita quod poſt eius inſtitutionem non licet eos cōfuſe cantare, ſed ex eo, ꝙ ipſe pręcipit illud fieri, nō ſequitur, ꝙ nō licebat antea, imo iudicatur, quod licebat quidem, ſed non erat pręceptum, qui eſt veriſſim⁹ intellectus illius inſtitutionis, & reſponſio firmiſſima. Secundo reſpōdeo, ꝙ lex illa Damaſi extendēda
35 eſt ad caſum propoſitum. Tum quia ex ſimilitudine rationis leges communes non pœnales extenduntur [b], & in caſu propoſito non tantum eſt ſimilis ratio, ſed etiam eadem, per quam etiam lex pœnalis extēditur de vno caſu ad aliū, iuxta quādā gl. ſingularē [c] concurrente aliquo ex quindecim, vel ſeptendecim, vt ſupra eo tradiderunt magno apparatu Domin. & Philippus Francus poſt Anton. de Burrio. [d] Tū quia lex etiam limitatoria extenditur ad caſum ſimilem [e], vbi multa ex hoc congeſſit Decius. Tum quia omnes extendunt eā ad recitationem alternatim faciendam, cū tamen ſolum de cātu loquatur. Tum quia omnes extendunt etiam eam ad cantum, & recitationem hymnorū, proſarum, & eorum, quę appellantur ſequentia, & ad id genus alia. Quo fit vt merito extendi debeat etiam ad Pater noſter, & Aue Maria. In magno numero a multis in choris, uel extra eos canenda, uel recitanda.

b l. non poſſunt. ff. de legi. c. inter cętera à reſcrip.

c c. 1. verb. Italia. de tēpor. ordin. lib. 6.

d In c. fin. de conſuet.

e c. cū dilecta. de cōfir. vtil. vel inuti.

Ad ſecundum reſpondeo primo, negādo quod prędicta lex Damaſi exorbitet a iure communi, quatenus permittit prędictam alternationem; quia ut prædictum eſt ante illum fuit permiſſa, & laudata. Secundo, quod licet diceretur exorbitare a iure antiquo, quatenus induxit pręceptum de canendo alternatim, cum antea eſſet ſolum conſilium, & ita licet ex ea ſequeretur eos, qui tenentur ad dicendum magnum numerum Pater noſter, & Aue Maria, ſine aliarum orationum miſtura, in choro non teneri de præcepto canere illa alternatim, non tamen ſequitur, quod non licet ea dicere alternatim, nec quod alternatim dicendo non ſatisfaciant: quamquam credo, quod optimi choriſtę, ut prędixi, iudicarent dicenda eſſe alternatim ſicut cętera omnia, quę poſſunt diſtingui uerſibus, uel aliis modis in id aptis.

Ad 3. reſpōdeo, quod ille de quo argumentum fit nimium ſcrupuloſus erat. Per quę dicendum uidetur in pręſentia, donec aliud decoctius exeat, pręfatā quęſtionē eſſe problema, cuius vtraq; pars diſpu-

rando defendi poteſt, ſed quod poſterior omni iuri uidetur cõſonãtior, eamque ipſe a multo tempore in recitando uirginis matris roſario ſeruare ſum ſolitus.

36 Ex quo infertur, quid cenſendum ſit de eo, quod ante circiter 40. annos conſuluit quidam pietatis, & eruditionis ergo celebris, nempe quod multi, qui ratione cuiuſdam fratriæ ſiue confraternitatis tenebantur certis diebus dicere quinquies Pater noſter, & totidem Aue Maria, ſatiſfacerent, ſi conuenientes in vnum ita alternatim ea dicerent, quod vnus eorum quaſi choraula diceret primum Pater noſter, & ſecundum Aue Maria; & tertium Pater noſter, & quartum Aue Maria aliis audientibus, & alii dicerent illo audiente primum Aue Maria, & ſecundum Pater noſter, & tertium Aue Maria, & quartum Pater noſter, & poſtea omnes ſimul dicerent quintum Pater noſter, & quintũ Aue Maria. Huius ego viri eruditi, & pii conſilium & praxim ſequutus, frequenter in memoriam quinque plagarum D. N. Ieſu Chriſti cum familiaribus, & ſociis prædicta quinque Pater noſter, & quinque Aue Maria, prædicto modo ſoleo dicere, præmonendo ante vnum quodque Pater noſter, in cuius plagæ memoriam illud cum vno Aue Maria, ſumus dicturi; ante primum quidem Pater noſter, per illa vel ſimilia; *In memoriam quinque plagarum D. N. Ieſu Chriſti dicamus quinque Pater noſter, & totidem Aue maria, & primo in memoriam plagæ manus dextræ.* & dicto primo Pater noſter, cum Aue Maria, per illa verba, *In memoriam autem plagæ manus ſiniſtræ*, & finito illo cum Aue Maria. per illa. *In memoriam plagæ pedis dextri.* &c. & poſt finem omnium verſiculum, *Adoramus te Chriſte.* cum oratione, *Domine Ieſu Chriſte.* vt infra[a]: & quamuis aliis in contemplandis illis (quæ nobis ob oculos ſemper eſſe deberent) plagis frequentioribus, magis forte profit ſolitaria illorum recitatio, mihi certe vtilior ſolet eſſe hęc cum aliis pronunciatio.

37 Tertio principaliter quæro, an obligati ad recitandam aliquo die coronam, pſalterium, Roſarium prędicta eadem die, ſed diuerſis horis eiuſdem diei ex aliqua honeſta cauſa interruptis, perinde mereantur, & ſatisfaciant, ac ſi vnico contextu, ſine vlla interruptione ea perficerent? Super qua quæſtione ſicuti ſuper præcedenti cum Sanctiſſimum D. N. conſuluiſſem, Sanctitati Suæ placuit, vt eam ad ſummũ Sacræ Pœnitentiariæ prætorium viris vndequaque doctiſſimis refertum referrē; quod cum feciſſem, & varios in ea re decidendi inueniſſem, decreui, ne cuiquam moleſtior eſſem, meam circa eam dicere ſententiam, vt dixi circa pręcedentē, Salua S. D. N. & tanti Prætorii cenſura.

38 Pro cuius parte negante facit primo concluſio principalis huius capituli, nempe quod horæ Canonicæ, & alia diuina officia ſint integra, & ſine interruptione canenda, & recitanda. Secundo, quod vnus actus vnico tempore, & ſine interruptione fieri debet, vt ſtipulatio[b], & vt teſtamentum[c]. Tertio quod officium diuinum non debet relinqui inceptum.

Pars autem affirmatiua videtur potius tenenda. Tum quia omnes horæ Canonicę vnius diei, licet ſint vna oratio, vt patet per definitionem Cardinalis Turrecre[d], quam ſupra ſequuti fuimus; tamen ſeptem, vel octo horis interruptis iuſte perficitur. Ergo & corona Virginis Matris, quę continet quinque partes, quárum quælibet conſtat vna Pater noſter, & vna decade, ſiue decem Aue Maria, poterit dici quinque horis diſtinctis. Tum
39 quia vſu receptum eſt, quod Roſarium Virginis Matris, licet ſit vna oratio, dicatur per tres partes interruptas, quarum quęlibet continet quinque Pater noſter, & quinque decades Aue Maria. Ergo eadem, vel ſimili ratione poterit & corona
40 dici per partes. Tum quia viſitatio quatuor, quinque, vel plurium eccleſiarum facienda vno die pro indulgentia cõſequenda, vel pœnitentia implenda, vel voto vel cõmiſſione exequẽdis, poteſt fieri per partes interruptas, viſitando alias ante prandium, & alias poſt illud, imo & aliam, vel alias diluculo, & alias aliis horis, tertia, ſexta, nona, vel ſub noctem, modo eodem die uiſitentur omnes, ut diximus in Comment. de Indulgentiis[e]. Ergo & roſarium, corona, & pſalterium Virginis dicendum aliquo die pro aliqua prædictarum, uel aliarum cauſarum poteſt dici per partes, & horis interruptis; quia negari non poteſt, quin Roſarium dictum uno die diuerſis horis eius, non ſit uno & eodem die dictum, & conſequenter erit ſatisfactum obligationi dicendi uno & eodem die. Tum quia licet una decas Roſarii uel Coronæ continens decem Aue Maria uideatur indiuiſibilis quoad illa, ſicut una ſeptem horarum Canonicarum quoad ea, quæ continet, una tamen decas Aue Maria, diuiſibilis uidet ab alia decade, ac una hora canonica ab

a cap. 19.

b l. 1. §. 1. l. continuus. ff. de verb. oblig.

c l. heredes palam. §. fin. ff. de teſtam & l. hac cõſultiſſima C. eod. tit.

d c. nihil. 7 q. 1.

e Super. §. in Leuitico. de pœn. diſ. 1. not. 32. n. 41.

Digitized by Google

ea ab alia. Tum quia ſicut facultas dicendi horas canonicas diuerſis horis magnã tribuit occaſionem dicendi eas commodius, & cum frequentiore, & continuatiore memoria diuinorũ, ita facultas dicendi prefatas decades diuerſis horis magnam præberet occaſionem frequentandi memoriam Virginis Matris, & rerũ diuinarum, & commodius, ac forte deuotius eas dicendi. Tum quia id præberet occaſionem occupandi bene plurimas partes tẽporis (quæ prætioſiſſima res eſt) quamplurimis occupatis, qui perdunt eas, dum euntes ad eccleſiam, vel congregationes, & expectantes ſocios ad horas dicendas vel expendienda negotia, vel expectantes audientias Magnatum, Iudicum, aduocatorum, vel aliorum amicorum occupatorum, nihil agunt, nec recitant prædicta, putantes non poſſe illa finire antequam congregatio adunetur, aut audientia præbeatur, aut alia, quam ſperant, occupatio veniat, & credunt, quod nihil proderit eis partem eorum dicere ad effectum vt cenſeantur dixiſſe illa, licet poſt illas occupationes ſuperuenientes ea perficiant. Qui ſi putarent poſſe recte dicere aliquam, vel aliquas decades Coronæ, ad effectum vt dicendo poſtea alias cenſerentur perficere coronam, lubenter dicerent tunc illas, & lubentius poſt illas occupationes alias reſtantes. Tum quia em-
ptio, [a] venditio, & omnes contractus re- 41
gulariter, excepta ſtipulatione, poſſunt fieri per litteras & nuncios, & ſic magno interuallo inter conſenſum vnius contrahẽtis, imo & Matrimonium, [b] imo vt diximus, oratio horarum Canonicarum, licet ſit vna, poteſt tamen fieri ſeptem vel octo horis interruptis. Et ita regulariter omnis actus poteſt fieri per partes interruptas, exceptis his, in quibus contrarium iura ſtatuunt. At nullum ius naturale, diuinum, neque humanum ſtatuit, vt Roſarium, vel Corona Virginis Matris non poſſit per partes, & tempore, interrupto dici. ergo poterit ita perfici. Tum quia nõ obſtant in oppoſitum adducta. Ad primũ enim eorum reſpondetur primo, negando quod omnes horæ Canonicę ſunt vnico contextu ſimul recitandæ, quamuis ſint vna oratio, vt proxime dictum eſt. Secundo concedende, ꝙ quęlibet hora Cano-
nica, & quodlibet officium diuinum pu- 42
blicum, quę publice populo dicenda ſunt, de quibus loquuntur iura in argumento citata, debent dici ſine vlla interruptione cum ad euitandum ſcandalum populi, tũ ad euitandum tedium ſociorum, cum quibus dicenda ſunt: nos autem loquimur de priuatis precibus, quę priuatę dicuntur. Vnde etiam hora Canonica publica, quę priuate dicitur, poteſt interrumpi aliquando ſancte, & cum merito, aliquãdo peccando, ſed adimplendo pręceptum, vt colligi poteſt ex his, quę latius dicemus infra [c].

Ad ſecundum concedo, quod aliqui actus quo valeant, debent fieri vnico contextu, ſed nego, ꝙ omnes ita fieri debeant; imo regulariter poſſunt fieri per tempora interrupta, vt proxime probatum eſt.

Ad tertium reſpondeo, quod preces priuatæ, de quibus loquimur, non ſunt officia diuina Eccleſiæ, de quibus loquuntur iura in eo citata. Quare concludo eũ, qui obligatus eſt ad dicendum Roſarium, Pſalterium, vel Coronam virginis Matris, vel Coronam D. N. Ieſu Chriſti aliquo die, ſatisfacere dicendo ea eodem die horis interruptis, præſertim aliqua honeſta de cauſa, & in finem tollendi otii, & non terendi tempus, ſaltem dicendi vnico cõtextu ſine interruptione ſingulas decades eorum, quod nos a multo tempore ſeruauimus: & donec contrarium ſtatuatur ſeruare intendimus.

[a] *Iux. tex. memor. in princip. Inſtit. de oblig. ex conſenſu.*

[b] *Iux. c. vl. de procur. lib. 6.*

[c] *c. 16. a num 66. ad 78.*

43 *Hora quam partem omittens peccat mortaliter.*
43 *Miſſæ pars notabilis qua.*
44 *Horæ pars notabilis qua.*
44 *Chorum nemo poſt primum pſalmum ingrediatur.*
45 *Horas publicas non expedit dicere ſecrete.*
46 *Oratio publica præſtantior priuata.*
47 *Horæ clare, & non ſubmiſſe ad hoc dicẽdæ.*
47 *Maiores Chori cantare debere.*
48 *Horæ omiſſio ob ignorantiam, incuriam, obliuionem, ignauiam, & contemptum vt alia ab alia differt.*
49 *Horas omiſſas ſupplens quis excuſatur.*
49 *Suppletio horarũ omiſſarũ vt excuſat. n. 70.*
50 *Horas omnes vſque ad mediã noctem dici poſſe*
50 *Hymnus Matutinæ poteſt dici veſpera, & contra.*
51 *Matutinas debens male gaudet hora debita lapſu.*
51 *Horæ vnius diei omiſſio an, & quomodo ſupplenda.*
53 *Hora vnius diei onus eiuſdem ſolius.*
54 *Confeſſarius pænitentiam quantã imponit.*
55 *Reſtitutio Deo facienda a Papa minuitur.*
55 *Oratio quinque pſalmorum qua melior toto pſalterio.*

 56 *Pæni-*

Digitized by Google

56 *Pœnitens an debeat ſubire pœnitentiam meritam.*
57 *Reſtitutio ob horas omiſſas, & poſtea dictas.*
58 *Horas omiſſas a choro an ſupplet dictio priuata.*
59 *Horæ chori integre dicendæ, licet alias dicat.*
59 *Horæ chori vt ſupplentur per aliud Breuiarium.*
60 *Horas vnius diei dicẽs Breuiario diuerſo.*
61 *Oratio Dominica quando dicenda.*
62 *Breuiarium Cardinalis S. Sixti qua parte incautum.*
63 *Oratio Dominica cur ſit in fine, & vt facienda.*
64 *Horas inchoant male nonnulli hebdomadarij.*
65 *Oratio præcepta deuotius fiat quam conſulta.*
66 *Dæmon incitat ad conſulta, vt abducat a præceptis.*
67 *Exhortatio vt oratio præcepta præferatur conſulta.*
68 *Pſalterij artificium a Caiet. apte exertum.*
69 *Horas ex diuerſis Breuiarijs dicere an ſat ſit.*
70 *Horam interrumpens re pertinente ad eã non peccat.*

QVuarto quæritur, quomodo reſpõdendum ſit ei, quod ſtatuto eccleſ. Gallicanæ [a] ſtatutum fuit, ſcilicet, non eſſe adimendas diſtributiones quotidianas beneficiarijs ad Matutinas euntibus, priuſquam finiatur pſalmus, *Venite exultemus*. & ad alias horas antequam finiatur primus pſalmus, & ad Miſſam ante vltimum, *Kyrie eleyſon*. & conſequenter præſupponit non eſſe neceſſarium recitare, vel cantare integre omnia. Quod eſt contra notab. principale huius capituli.

[a] *tit. Quotĩe po. quiſq; debet eſſe in choro.*

43 Ad quam quæſtionem dico primo, ꝙ omnes & ſoli illi peccant mortaliter omittendo recitare, canere, vel audire aliquam partem diuinorum officiorum, qui id agunt per contemptum, vel cum notabili ſcandalo, aut omittunt partem notabilem per negligentiam abſque propoſito ſupplendi vt debent.

Secundo dico, non videri partem notabilem Miſſę ſolum introitum eius, vt determinat D. Anton. eſſe tamen (quicquid alias ſignificauerim) eam, quæ durat vſque ad vltimum, *Kyrie eleyſon*. Tum quia memoratum ſtatutum Gallica. [b] id ſignificat, quatenus, vt in quæſtione proponitur, ſtatuit, vt ei, qui ante finitum vltimum Kyrie, non venit ad chorum, non debeãtur diſtributiones Miſſę. Tum quia D. Anton. determinat tertiam partem Miſſæ eſſe partem notabilem eius, & non eam, quę durat vſque ad introitum; & tacens de illa, quæ durat vltra introitum, videtur conſentire prædicto ſtatuto. Nec obſtat, quod ſunt aliquot conſtitutiones ſynodales, per quas diſtributiones lucrifiunt ab ijs, qui veniunt antequam finiatur epiſtola; quia maioris auctoritatis videtur prędictum ſtatutum per totam Galliam receptum. Itaque conſulendum eſt ei, qui cœpit audire Miſsam poſt collectã die feſto, audiat aliam, aut ſaltem partem illam alterius, quam non audiuit, quia id ſufficeret. quoniam, vt ait Maior [c], ſatisfacit pręcepto, qui audit vnã partem vnius Miſsę, & reliquã alterius, eo quod ex duabus illis partialibus auditionibus integratur auditio præcepta, ſicut contra ex omiſſionibus duarum partium Miſsę, quarum neutra eſset pars notabilis, fieri poſset vna omiſſio partis notabilis, vt alias reſpõdi ei, qui omiſit partem Miſsę vſque ad introitum, & diſceſſit ab ea ſtatim poſt Cõmunionem.

[b] *vbi ſupra*

[c] *Maior in 4. d. 12.*

44 Tertio dico, poſse dici non eſse partes notabiles Primę, Tertię, Sextę, Nonę, illarum principia uſque ad finem primi pſalmi, nec ad effectum peccandi, neque perdendi diſtributiones quotidianas; quia tam ſtatutum pręfatũ Galli. quam alia cõmuniter non reputant partes illas eſse notabiles. Quod intelligendum uidetur quoad effectum peccandi, modo ſuppleãt priuatim illas partes quas omiſerant per dicta ſupra [d], & dicenda infra [e]: quia non poteſt negari, quod omiſſio prędictorum principiorum uſque ad primum pſalmum fere finitum ſit omiſſio partium notabiliũ, cum ſit circiter tertię partis prędictarum horarum, computatis Pater noſter, & Aue Maria, Deus in adiutorium, & hymno, cũ parte primi pſalmi, & conſequenter, niſi ſuppleatur, inducet culpam mortalem, licet nõ inducat diſtributionis perditionẽ. Ex quo ſequitur aliquam partẽ eſse notabilem ad peccandũ mortaliter, quę nõ eſt talis ad perdendũ diſtributiones quotidianas. Notandũ tamen, ꝙ nemo poſt finitũ primum pſalmum durante ea hora deberet ingredi chorum, etiam perdendo diſtributiones, aut incurrendo alias pœnas, quod aliquot religiones obſeruant, & ſeruare cõſueuerant monachi Aegyptii, ſecundum Ioann. Caſſian. [f] quia eiuſmodi ingreſſus eſt occaſio multum diſtrahẽdi mentes

[d] *eod. c. nu. 11.*

[e] *eod c. nu. 48.*

[f] *de inſtit. cœnob. li. 3. c. 7.*

Digitized by Google

mentes eorum, qui cœperunt canere, vel
recitare horam, ab attentione illis debita
ad cogitandum quare venit tam tarde, &
tales occaſiones ſunt euitandæ, per hunc
textum, vt infra dicetur.

Quinto quæritur, An ſit vtilis repetitio 45
aliquorum ſcrupuloſorum, qui quaſi mur-
murando ſupplent in choro, vel extra illũ
principia horarum, capitulorum, & alio-
rum, quæ de conſuetudine vnus ſolus di-
cit. Ad quam reſpondeo, quod non eſt
vtilis, & minus neceſſaria ſecundum Cõ-
munem opinionem [a], imo ſuperflua, &
ita ſuperſtitioſa, & peccatũ inquietans in-
tellectum, cum ſit maius obſequium Dei
audire illa deuote, humiliter, & trãquille.
Quod ipſum dicerem illis, qui celebrant
Miſſam ſollenniter cum diacono, & ſub-
diacono, melius videlicet eis fore audire
epiſtolam, & euangelium deuote, non di-
cendo illa per ſe, quam antea recitare, &
poſtea indeuote audire.

a S. Anto. & Palu. vbi ſupra

Ex quo ſatis infertur, non eſſe tam vti-
le, & ſecurum, quam multi exiſtimant (de
quorum numero ipſe etiam olim fui) re-
citare prius in domo, aut in eccleſia, ea
quæ poſtea canenda, vel dicenda ſunt cõ-
muniter in choro, eo prætextu, quod reci-
tatio illa cõmunis, uel cantatio ſępe fit mi
nus attente, eo quod attentionis partem
adimant partim errata aliena, partim pro-
pria, partim quod dictum ab vnis non ſa-
tis auditur ab aliis, partim colloquia, aut
nimis properꝰ vnius vel alterius egreſſus,
aut tardus ingreſſus, aut id genus alia.
Quod tamen non eſſe tam vtile ac puta-
tur, ſed ſæpenumero damnoſum proba- 46
tur, tum per proxime dicta, ex quibus
hoc corollarium infertur. Tum quia qua-
dantenus videntur errare, putantes ora-
tionem priuatim in domo, vel cubiculo,
vel cella dictam eſſe meliorem ea quæ pu
blice in communi fit in eccleſia, quod
falſum eſt, vt probabimus infra [b] multis
rationibus. Tum quia qui prius priuatim
recitant horas, vtplurimum non curant
ſatis circumſpecte eas recitare, eo quod
iterum eas ſunt recitaturi, vel cantaturi,
poſtea eas recitantes minus attendunt
eis, eo quod eas iam ſemel dixerint. Tum
quia prædicta recitatio priuatim præmiſ-
ſa cauſa eſt, cur in choris minor ſit attẽtio,
& maior negligentia, plura colloquia,
& inquietudines. Nam cum qui hoc a-
gunt vt plurimum ſunt primores, & cum
exiſtiment iam ſe ſatiſfeciſſe præcepto,
liberius colloquuntur, negotiis intendũt,
ſilentium rumpunt, imo & omittunt ali-
quot verſus, vel partes eorum, quod non
facerent, niſi iam prius recitaſſent, ſunt-
que exemplum, vt idipſum alii minores a-
gant, & ita fit confuſio, & perturbatio, cõ-
tra Concilium Toleta. [c]

b In c. 17. à nu. 21.

c c. in loco. 5. q. 4.

47 Addo his, quod ad lucrãdum diſtributio-
nes quotidianas chori non ſufficit dixiſſe
horas antea, vel dicere eas poſtea in do-
mo, vel eccleſia, ſed oportet vt in cho-
ro cum aliis, vbi illæ lucriſiunt, dicantur,
vt dici poſſunt recitando, vel canendo
cum aliis. Tum quia diſtributiones non
dantur ſolum eo, quod dicuntur, vel ca-
nuntur horæ, ſed quia dicuntur vel canũ-
tur cum aliis in choro, vel alia parte ec-
cleſiæ, vbi, & quemadmodum ſtatutum
eſt. Tum per illud ſingulare Caietan. [d] ſci-
licet non ſatisfacere pręcepto dicendi
horas ad lucrandum diſtributiones quo-
tidianas, Canonicos, & prælatos, qui ſunt
in choro, & partem dimidiam non canũt,
etiam ſi recitent ſubmiſſe, & aliam dimi-
diam partem audiant, ob efficaces ratio-
nes ab eo adductas [e]. Quod cõfirmatur il-
lo Eccleſię Gallicanę [f], *Et cũ pſallendi gra-
tia ibi conueniunt, muta, aut clauſa labia tene
re non debent, ſed omnes, præſertim qui maiore
funguntur honore, in pſalmis, hymnis, & canti
cis Deo alacriter modulentur.* Confirmatur
etiam eo, quod in aliquibus eccleſiis, ve-
lut in hac Conymbricenſi ſtatutum eſt,
ut pręſidens poſſit mulctare omnes eos,
qui exiſtentes in choro non canunt cum
reliquis, quod conſonat his, quę dictum
Statutum paulo inferius addit. Audio ta
men id, quod etiam Extrauagans Pii V.
relata ſupra [g] ſignificat ſtatutis aliquarum
eccleſiarum lucrifieri diſtributiones per
ſolam præſentiam factam in choro, etiam
ſine cantu & recitatione: quę neſcio qua
iuſta ratione iuſtificentur cõtra prędicta:
nam illa, quę inſinuat Caiet. [h] ſcilicet, ma
iores chori non debere cantare, ſed a mi-
noribus cantata meditari, eſt expreſſe cõ-
tra prædictum Statutum Gallicanum, &
contra ſe ipſum ſupra citatum. de quo etiã
infra cap. 11. nu. 41.

d tom. 1. opu. tract. 31 17. reſpon. reſp. 8.

e In d. reſpon. 8.

f ti quomo. diu. offic.

g c. 7. a nu. 31.

h In ſumma verb. horarũ in fin.

48 Sexto quęro, An omnes omiſſiones par
tium horarum ſint æqualis culpę, & an
per ſuppletionem deleantur? Ad quod di-
co primo, longe differre omittere per i-
gnorantian, incogitantiam, vel obliuio-
nem rec itationem alicuius partis horarũ,
& omittere per negligentiã, & omittere
per contemptũ. quoniam quãdo per igno
rantiam, incogitantiam, & obliuionem
omittitur, communiter non eſt plus quam
ueniale, etiam ſi omittatur pars notabilis,

eo leuius, vel grauius, quo ignorantia, incogitantia, vel obliuio eſt magis, vel minus culpabilis. Et ſi nulla in eis fuerit culpa, nulla quoque erit in omiſſione, vti ſentiunt S. Anton.[a] Angel.[b] & Silueſter.[c] Quando vero mera negligentia omittitur pars notabilis; eſt mortale: quando autem per conteptum, eſt mortale, etiã ſi pars omiſſa non ſit mortalis, vt dixi ſupr.[d]

Secundo dico, diuerſos eſſe effectus ſupplementi omiſſionis; vt enim ſentit D. Anton.[e] cum communi, ſupplementum eius, quod per ignorantiam, incogitantiam, vel obliuionem omiſſum fuit, regulariter excuſat a peccato ſaltem mortali, non autem excuſat eum, qui per cotemptum, vel veram negligentiam, ſaltem ſine animo ſupplendi defectum id facit. quoniam hic quando omiſit peccauit mortaliter ob illum contemptum vel negligentiam, & licet ſupplementum eum excuſet a peccato nouo quod committeret, ſi valens ſupplere non ſuppleret, non tamen excuſatur a iam commiſſo per contemptum, vel per meram negligentiam ſine
propoſito ſupplendi. Ex quo ſequitur, 49
quod nonnunquam is, qui tenetur ſupplere partem omiſſam, non excuſatur ſupplendo a peccato mortali, neque omittẽdo ſupplere mortaliter peccat; & alius, qui ſupplendo excuſatur a mortali, qui ſi non ſuppleret mortaliter peccaret, alius item, qui ſupplendo non excuſatur a peccato mortifero, & ſi non ſuppleret, denuo peccaret. Exemplum primi in eo, qui per contemptum omiſit aliquam partem exiguam, quæ non eſt notabilis. Exemplũ ſecundi in eo, qui per ignorantiam, inaduertentiam, aut obliuionem partem notabilem omiſit. Exemplum tertii in eo, qui pura negligentia omiſit aliquam partem notabilem, ſine propoſito ſupplendi. Maior pars huius dicti fundatur in eo, quod neque omiſſio, neque non ſuppletio partis non notabilis citra contemptum, eſt peccatum mortale, vt ſupra[f] dictum eſt, & quod peccatum mortale iam commiſſum ſola pœnitentia, & non aliis ſupplementis deletur, quę ſaltem virtualiter non eſſent pœnitentia, vt tradit S. Auguſt.[g] receptus ab omnibus Catholicis cõtra deplorandos Luteranos.

Tertio dico, quod qui omittit omnes horas, vel vnam, aut aliquam partem notabilem illarum ſiue per contemptum, ſiue per obliuionem, ignorantiam, vel inaduertentiam, & eodem die ante mediam noctem recordatus fuerit illius omiſſionis ſupplere debet quod omiſit, iuxta communem, & toties peccat, quoties propoſuerit & deliberarit id non agere, vt ſupra declaratum eſt. Pro hac ſententia, quæ Communis eſt, facit illa concluſio ſupra[h] poſita, ſcilicet, quod nemo recitans priuatim peccat mortaliter ob id ſolũ, quod tarde dicat horas extra chorum, dummo-
50 do eas recitet ante mediam noctem. Nã ſi recitatio Matutinarum, & Primæ poſt meridiem ſupplendo defectum Matutinę, nos excuſat a peccato mortali, neceſſario ſequitur nos obligari ad ſupplendum, cũ non ſupplendo peccaremus. Verum tamen eſt, quod Cardinalis a Turre Cremata, & Alexandri. fuerunt in ea opinione,[i] quod lapſa tãta parte diei poſt quam horæ matutinæ recitari non ſolent, non eſt quis obligatus ad eas recitandas magis, quam ſi totus dies lapſus eſſet, in quod allegant Vmbertum, apud quem non reperi illud. Verum in id allego pro eis, quod dixit D. Thom.[k] indecens eſſe dicere. *Iam lucis orto ſydere.* hora Completorii, ob idque non obligari eum, qui vno die omiſit ſuas horas, illas recitare alio. Sed ad hoc dictum S. Thom. reſponderi poteſt, negando id indecens eſſe. Tum quia, qui dicit horas ſuas extra tempus eis correſpondens, non refert, neq; referre debet tempus de quo hymni, vel alii uerſus, aut antiphonæ loquũtur ad tẽpus, in quo eas dicit, ſed ad tempus, de quo iuſta ratione intelligendum eſt, vt ſingulariter dixit quidam Neotericus.[l] Tum quia, ſi quod dicit S. Thom. verum eſſet, neque, imo minus poſſet dici Prima antequam illuceſceret: quandoquidem iuxta veritatem non diceretur, *Iam lucis orto ſydere.* Tum quod Eccleſia quolibet anno in die Natiuitatis, imo & per totam octauam dicit, *Hodie natus eſt Saluator*, & in Paſchate, & Reſurrectionis, *Hodie ſurrexit*, in Aſcenſione, *Hodie aſcendit.* & non propterea falſum dicit, vel indecens: quia referuntur ad alium diem ſimilem, ante mille quingẽtos annos elapſum. Tum quod demiror, quomodo ipſemet D. Anton. Angelus, & Sylueſt. dicunt pro vna parte illud eſſe inconueniẽs, & alia ex parte aſſerunt, ꝙ horę omiſſę ſuis debitis temporibus poſſunt, & debent dici eodem die ante mediam noctem, & ita præſupponunt poſſe dici hora Completorii hymnum Primæ, & Matutinæ. Tum quod idem S. Thom.[m] cum toto mundo dixit, aliqua de cauſa aut aliquo bono reſpectu Matutinam alte-

rius

---

a 3. par. ti. 13. c. 4. § 5.

b Verb. hora. §. 16. & 18.

c verb. hora q. 12.

d In 4. q. nu. 43.

e 3. par. ti. 1. c. 4. § 5.

f eod. c. n. 43. & 46

g ca. omnis c1. agit. de conſec. diſt. 4. c. firmiſſime. 15. q. 1. Th. 3. par. q. 65. ar. 6. et communis in 4. diſt. 14. & copioſius ac reſolutius tradimus in Manu. Confeſſ. toto c. 1.

h In ca. 7. n. 6.

i In c. preſbyter. 91. diſt. hic n. 5. ille. ar. 5.

k Quolib. 30. art. 29.

l Gabr. in cano. Miſſa lect. 13. col. 4.

m Quolib. 5. ar. 8.

rius diei cum ſuis Laudibus poſſe dici ve-
ſpera præcedente; & certum eſt multos
hymnos Matutinarum, & Laudum, non
min⁹ repugnare tempori, de quo loquun-
tur, recitando ea hora, quam hymnus Pri-
mæ dict⁹ horę Completorii repugnat ho-
ræ Completorii: quandoquidem hymn⁹
Matutinarum ferię ſecundæ, ſcilicet, *Som-
no refectis artubus, Spreto cubili ſurgimus.* &
hymnus feriæ tertię. *Ales diei nuncius lu-
cem propinquam præcinit,* & alii ſimiles di-
cti veſpera pręcedenti, antequam cube-
mus, non minus, imo magis repugnant
tempori, in quo dicuntur, quam hymnus
Iam lucis orto ſydere. repugnat veſperæ ip-
ſius meridiei, in qua dicitur. Tum quod
neq; S. Thomas, nec alius quiſquam eo-
rum, qui ſequuntur ſuum dictum, negabit
ante meridiem non eſſe quem obligatum
ſupplere Primam eius diei, quam necdum
recitauit, neque negabit hymnum, *Iam
lucis orto ſydere.* repugnare horæ immedia-
te meridiem præcedenti illius diei. Ex 51
his omnibus ſequitur, quod ſtulte duo be-
neficiarii quodam die lętabantur, alter,
quia lapſus erat meridies, & alter, quia ſol
iam occiderat, & necdum recitarant Ma
tutinas feriales prolixas, neque aliud quic
quam vſque ad veſperas, putantes iam
præteritum eſſe tempus officii Matutini,
& quod non erant iam obligati illud dice
re; ſed duntaxat facere, quod in dicto ſe-
quenti dicetur de eo, qui omiſit recitare
integro die. Sic enim duplici ratione aber
rabant, altera quidem, quod gaudebant
pręteritum eſſe tempus, in quo pote-
rant excuſari a peccato mortali; alte-
ra vero, quia minoris faciebant mortifere
Deum offendiſſe, ob quod ęternæ pœnę
rei fiebant, quam laborem laudandi ali-
quantulo tēpore diuinam eius Maieſtatē.

Quarto dico, quod qui vno die omnes 52
ſuas horas, aut vnam vel aliquam partem
notabilem illarum omiſit nō tenetur lap-
ſo eo die dicere illud ipſum, quod omiſit,
vt determinat S. Thom.[a] quem ſequun-
tur omnes Theologi, & ante eū dixit In-
noc. iiij. probatus ab omnibus Canoni-
ſtis,[b] & a duobus Cardinalibus cum Ar-
chidiacono.[c] Cuius dicti ratio ſecundū
S. Thom. eſt, quod ineptum, & inſolens vi
detur dicere officium quadrageſimale tē-
pore Reſurrectionis. Quam tamen ratio-
nem non omnino concludere ſatis oſten-
di poteſt per tradita in pręcedenti dicto;
& quod neque ipſe, neque alius negaret
poſſe dici paſſionem, & alia diuina officia
quadrageſimalia tempore Reſurrectionis

a Quodl. 5. ar. 29.
b In c. 1. de cel. Miſſ.
c In c. præsbyter. 91. dist.

ex deuotione. Et quod omnes fatentur,
quod ſi is, qui omiſit officium vnius diei,
vel multorū, vellet de nouo recitare, pro
ſatisfactione bene ageret, licet ad id non
teneretur. Ratio tamen vera huius dicti
mihi uidetur eſſe illa, quam ſentit Petrus
de Ancharano,[d] videlicet, quod præce-
53 ptum dicendi horas, ſicut & ieiunandi,
tam eſt annexum diei, vt eo lapſo nō poſ-
ſit impleri: quandoquidem non poteſt re-
citari, ſicut nec ieiunari illo die, qui ia m
lapſus eſt; & conſequenter non obligat,
quia nō eſt poſſibile impletu, & ideo non
eſt neceſſe imponere omittenti pœniten-
tiam dicēdi totum officium omiſſum, ſed
aliud, quod confeſſarius arbitrabitur.

d In cap. 1. num. 20. de celeb. Miſſ.

54 Contra hæc tamen facit primo, quod
Confeſſarius videtur teneri iniungere ei,
vt dicat omne officium omiſſum, aut agat
opus aliud ęque bonum: quoniam com-
muniter Palud.[e] & alii dicunt, iniungen-
dum eſſe in pœnitentiā aliud, quod æque
vel magis placeat Deo.

e in 4. diſt. 15. q. 5. col. 6.

Secundo, quod qui tenetur recitare ra
tione beneficii, & non recitat, non ſolum
offendit Deum; cui ſatisfacere poteſt per
pænitentiam arbitrariam, ſed etiam homi
nes viuos aut mortuos, qui fundarunt be-
neficium, & eos, qui redit⁹ exſoluunt, aut
pro quibus recitare oportet, & per conſe-
quēs videtur, quod ſicut qui iurauit Deo
dare mihi ſingulis diebus vnū ducatum, ſi
mihi dare omittat integro anno, licet pœ-
nitentia arbitraria poſſit ſatisfacere offen
ſæ Diuinę, illi tamen, quod mihi debet,
non poteſt, niſi perſoluat mihi tot duca-
tos, quot ſunt dies in anno. Ipſemet enim
Palud.[f] loquendo de hoc dicit, quod reſti
tutionem Deo faciēdam poteſt modera-
ri eius vicarius, non autem homini facien
dam, quę ſunt verba notatu digniſſima.

f in 4. diſt. 15. q. 5. col. 6.

Ad priorem horum ſcrupulorum dico,
non eſſe facile ſaluare Paludanum, & il-
lius ſequaces; hinc enim præſupponunt,
ad veniam culpę peccati omiſſionis hora-
rum neceſſarium eſſe iniungere in pœni-
tentiam opera, quę de ſe ſint ęque bona,
ac illæ horę male omiſſę, & illinc ſignifi-
cant, ſufficere dare in pœnitentiam ſeptē
pſalmos, aut pſalterium, aut aliud quip-
piam mai⁹ ei, qui omiſit recitare vno die,
vel multis, nec ſatisfaciet, qui reſponde-
rit, quod eius intentio fuit dicere, quod
erat neceſſarium dare in pœnitentiam id,
quod eſſet æque, vel magis gratum Deo,
quam pronunciatio horarum omiſſarum
attenta deuotione pœnitentis, quamuis
de ſe non eſſet tam grande, iuxta illud
Hieron.

Digitized by Google

Hieron.[a] *Melius eſt quinque pſalmorum decantatio cum cordis puritate, ac ſpirituali hilaritate, quam totius pſalterij modulatio cum anxietate, & cordis triſtitia.* Non inquam ſatisfacit, qui hoc reſponderit. Tum quia iuxta veram opinionem, quam [b] defendimus, & declaramus, [c] non tenetur pœnitens acceptare in pœnitentiam opera magis grata Deo, quam quæ omiſit facere; quia ſufficit propoſitum ea ex ſe faciendi in hac vita, vel patiendi in Purgatorio. 55
56 Tum quod non conſtat, neque conſtare poteſt pœnitentem iſtum maiore cum deuotione recitaturum ſeptem pſalmos iniunctos in pœnitentiam, quam horas omiſſas, & indubitatum eſt, quod etiamſi eas minore cum deuotione recitaret, ſatisfaceret pœnitentię neceſſariæ ad abſolutionem culpæ, licet non forte totius pœnæ purgatorij. Tum quia, quod ad ſatisfactionem Deo debitam attinet, cõſiderari non debet, quid agere omiſit, ſed quantum in eo offenderit: quandoquidem fieri poteſt, vt qui minus omiſit, magis offenderit. Itaque tutius eſſe arbitror dicere, mentem Paludani, & eius ſequacium fuiſſe dicere vtile fore, ſed non neceſſarium iniungere pœnitenti, & ab eo ſuſcipi in pœnitentiam rem æque, vel magis gratam Deo, quam eaſdem horas omiſſas recitare.

a In c. non mediocriter. de cõſec. diſ. 5.

b In c. conſideret. §. ponat ſe. de Pœn. diſt. 5. cũ Scoto in 4. diſ. 17. & alijs multis noſtris contra alios quos ibi confutauimus.

c In Man. Cõfeſſ. c. 26. n. 10.

Ad ſecundum argumentum reſpondeo, illud plurimum vrgere eum, qui ſequeretur opinionem illam communem, quæ vera erat ante Concilium Lateranen. vltimum ſupra [d] a nobis relatum, ſcilicet Beneficiarios non fuiſſe obligatos ad reſtitutionem fructuum beneficiorum, eo quod non pronunciarent horas: hoc 57
enim argumento probatur obligari eos ſaltem ad ſatisfaciendum aliarum virtutum actibus, intentioni teſtatorum & benefactorum, quod tamen nil vrget poſt dictum Concilium, quoad omittentem horarum recitationem poſt ſex menſes elapſos. nam reſponderi poteſt, eiuſmodi beneficiarium pro rata temporis, quo omiſit, non feciſſe fructus ſuos, & obligari ad reſtitutionem eorum, non autem ad iterandum horas non pronunciatas, quorum noua prõũciatio non liberaret a reſtitutione prædicta. Dixi, quoad omittentem horarum pronunciationem poſt ſex menſes elapſos. nam quoad non recitationem, iis currentibus idem etiamnum ſeruandum eſt, quod ante Conciliũ præfatum, cum, quantum ad hoc, nihil in eo ſit mutatum.

d In cap. 7. nu. 32.

58 Quinto dico, Chorum, qui errat cantãdo horam aliquam, aut partem eius notabilem, non obligari ad ſupplendam eam cantando, vel conuẽtualiter pronunciando: ſufficit enim vt ſinguli ſingulariter ſuppleant illum defectum, licet ſatius eſſet (ſi ſine ſcandalo fieri poſſet) vt cantando, aut pronunciando couentualiter, quam ſeparatim ſuppleretur, iuxta deciſionem vtriuſque Cardinalis [e] in Decretum ſcribentis valde ſingularem, & quotidianam.

59 Sexto, quod quemadmodum pronuncians horas extra chorum iuxta formam Breuiarii Romani a Cardinale S. Crucis compoſiti, vel alius obtenta ad id diſpenſatione, tenetur intereſſe choro, & pronũciare ſiue cantare horas vna cum eo ad lucrifaciẽdum diſtributiones quotidianas, ita etiam ſi culpa ſua ſerius accedens, aut citius egrediens, aut immiſcens ſe rebus contrariis iis, quæ dicuntur, vel cãtantur omiſerit partem aliquam notabilem, obligatur ad omiſſi ſuppletionem, nec ſatisfacit dicendo horas iuxta formam prędicti Breuiarii, vel alius cum diſpenſatione.
60 Tum quia qui ſentit emolumentum ſentire debet & onus ei annexum, [f] & conſtat diſtributionibus, quę in choro lucriſiunt, annexum eſſe onus pronunciandi horas iuxta formulam breuiarii ab eo recepti. Tum quia diſpenſatio, qua permittitur pronunciatio horarum ſecundũ formulam præfati bręuiarii, vel alius extraordinarii, continet clauſulam, qua iubetur ſic diſpenſatus in choro recitare horas, ſecundum formã ab eo ſeruari ſolitã.

e in c. clerici victũ. 91. diſt. Card. quidem Turrecr. 7. art. n. 6. Alexãd. n. 5.

f in ca. qui ſentit. de Reg. iur. li. 6. l. ſecundum naturam. ff. eod. adiunctis gloſ.

Hęc autem deciſio tã ſingularis, & quotidiana, quam noua limitatur primo, ne procedat in omittente prędicta iuſta de cauſa, ſine culpa, & peccato: puta quia eſt in capitulo, vel occupatus in negotiis a ſtatutis Eccleſiæ pro iuſta cauſa habitis, etiam ad lucrifaciendum diſtributiones quotidianas. Tum quia auctores eius reſtringunt eam ad committentem ſua culpa errorem in ea contentum. Tum quia cum ſubſiſtente iuſta cauſa non teneatur recitare, aut cantare in choro id, quod a choro recitatur aut cantatur, non videtur obligatus ad pronunciandum, quod tunc temporis in choro dicitur, aut cantatur, quia ceſſat ratio & cauſa prędictę deciſionis, qua ceſſãte debet, & illa ceſſare. [g]

h a

Secundo limitatur prędicta deciſio, ne procedat in eo, qui taliter omiſit partem aliquam notabilem, vt non teneatur ſupplere ipſammet omiſſam, ſed aliud quidpiam æquipollens, vt cum quis in prima,

g c. cum ceſſante. de appel.

vel

vel alia horarum, omittit aliqua verba, aut verſiculos diuerſorum pſalmorum, quorum ſingula per ſe quidem partem notabilem non conſtituunt, omnia vero cõiuncta ſic. Tunc enim obligatur ad ſupplendum aliquid eis æquipollens, non autem eadem verba & verſiculos omiſſos recitandum: quia id eſſet quidam laberinthus, & magna confuſio. Quare ſupplebit dicendo vnum, duos, vel plures pſalmos, qui contineant tot verba, & verſiculos, quot ipſe omiſit: quia pronũciat plus, vel tantum, quantum omiſit.

Tertio limitatur deciſio prædicta, ne procedat cum horarum recitatio iuxta formam Breuiarii extraordinarii omnino, aut fere cõuenit cum ordinario. Non obſtat, quod videri poſſum alicui præſupponere duo ſibi repugnantia, nempe vt idem omittat partem notabilem horæ, quę in choro pronunciatur, & lucrifaciat diſtributiones eius quotidianas. Reſponderi enim poteſt, negando illa eſſe repugnantia; quia imo concurrunt in omnibus illis, qui non accedunt ad primam vel aliam horarum, vſque ad verſum vltimum primi pſalmi, & poſtea interſunt toti reliquę parti horæ: is enim omittit partem notabilem horæ, nempe orationem Dominicã, & Deus in adiutorium. cum hymno, & toto fere primo pſalmo, qui tamen lucratur diſtributiones quotidianas. Et fateor non æque facile hæc dici poſſe de egrediente ante horam abſolutam, ac de tarde veniente ad eam. Statuta enim, quę in hoc conſonant ſtatutis Gallicanis magis prohibent maturitatem egrediendi, quam tarditatem veniendi, & ita permittunt, vt veniẽs tarde etiam poſt partem notabilem lucretur, non ita egrediens ſine licentia.

Septimo quęritur, quid dicendum ſit de his, quorum alii non recitant Aue Maria. ante initium horarum, alii omittunt Pater noſter. in fine illarum? Ad
61 quam dico primo, orationem Dominicam in fine ſingularum horarum dici debere iuxta Concilium Gerunden. [a] cuius verba ſunt, *Id ſemper placuit, vt omnibus diebus poſt Matutinam, & Veſperas oratio Dominica a Sacerdote proferatur.* Et grauiſſimus ille doctor Hugutius (quem manuſcriptum habeo) dicit idem fieri debere in fine cuiuslibet alius horę, & quidem ſecreto: licet in Eccleſia primitiua elata voce dici ſoleret loco orationis ſiue collectæ noſtra ętate cantari ſolitę, quod obſeruatum fuiſſe in S. Ioannis Lateranen. vſque ad ſuam ętatem, Guill. Duran. & ſpeculator affirmat. [b] Quare iure mirari licuit, quod in Breuiario nouo prędicti Cardinalis S. Crucis præciperetur dici ora-
62 tio Dominica cum ſalutatione Angelica in initio cuiuslibet horę, quod nunquam iure communi fuit ſtatutum, licet a multis vſu receptum, in fine vero nihil, cum pari labore dici poſſit in fine ac in initio, & quidem conſonantius iuri, quod prudẽtiſſime, ſi ſatis expẽdatur, fuit inſtitutum. Tum quia aptiſſimum initium horarum eſt, *Domine labia mea aperies, & Deus in adiutorium meum intende.* a Damaſo Papa inuentum, vel certe auctoritate auctum Apoſtolica, cum fuiſset a Hieronymo inuentum auctore prædicto Guiliel. [c] Tum quia omnium orationum pręſtantiſſima eſt Dominica, ſecundum omnes, & ideo maiori cum deuotione dicenda, quam reliqua omnia, & conſequenter cum mens ad orandum maxime eſt diſpoſita, quod contingere videtur in fine horę, iuxta Eccleſ. [d] *Melius eſt finis orationis quam initium.* Ob quas rationes toto tempore, quo ſecundum formam dicti Breuiarii pronunciaui horas, ſolitus fui incipere quidem ab oratione Dominica, & ſalutatione Angelica, iuxta pręceptum eiuſdem, concludẽdo uero illam oratione Dominica, ſola, iuxta prędictum Concilium Gerunden. Quod licet de rigore iuris neceſſarium eſſe non dicerem, ſatis tamen æquũ erat & rationabile.

Secundo, quod lõge uigilantius in hac re diſpoſuit ſanctiſſimus ille don Didacus de Souſa, Archiepiſcopus Bracharenſis,
63 cum Breuiarium noſtrum Bracharenſe compoſuit, dum poſtquam ſtatuit ut initium omnium horarum ſumeretur ab oratione Dominica, hęc addidit, *Attento quod de iure oratio Dominica abſoluta qualibet hora dici debeat ita fiat.* Qua in re, meo iudicio conſentire voluit prædicto ſpeculatori [e] dicenti eam dici debere in initio, & fine, licet nullus textus in corpore iuris clauſus in initio dici debere probet. Breuiarium autem generale fœl. recor. Pii V. omnes horas pręter completoriam pręcipit inchoari a Pater noſter, Aue Maria, & finiri per Pater noſter, Completoriam uero finiri per Pater noſter, Aue Maria. & Credo: per quę ipſa pręcipit incipi Matutinam & Primam, & declarat Pater noſter in fine dictum ſeruire initio horę ſequentis, ſi continuo dicatur [f] ordine profecto aptiſſimo & grauiſſimo.

Tertio, quod ex his ſequitur, multos in Epiſco-

[a] c. id ſemper placuit. de conſecr. diſt. 5. quod a multis, et in his Ludo. Rom. in ſing. 52. commẽdatur.

[b] lib. 5. Ration. tit. de his, quæ in offic. cuiuſlibet hora col. 2.

[c] li. 5. Ratio. et tit. de his, quæ in offic. cuiuſlibet hor. co. 2.

[d] cap. 7.

[e] vbi ſup.

[f] In regu. de oratio. Dominica.

Digitized by Google

Epiſcopatu Conymbricenſi, & toto Archiepiſcopatu Bracharenſi, pronunciare aliqua, ad quæ non obligantur, & omittere alia, quę dicere tenentur. Plurimi enim recitant Aue Maria, cum Pater noſter, in principio horarum: alij commemorationem S. Sebaſtiani in fine quarundam horarum: alii aliam S. Mariæ in fine aliarū, ad quæ nullo iure communi, nec regula particulari Breuiarii, aut cõſuetudine obligantur: omittũt autem in fine orationem Dominicam, ſiue Pater noſter, a prędicto Concilio, & noſtro Breuiario dici præceptum.

Quarto, quod modo cõtrario ei, quem ſeruare deberemus, nos habemus erga Pater noſter, quod dicitur oratio Dominica, eo quod ſit a Domino compoſita. Cum enim illa omnium ſit gratiſſima ſecũdum S. Cyprianum, [a] & perfectiſſima, vt poſt S. Auguſt. [b] probat S. Thom. [c] receptus ab omnibus, ideoque eſſet a nobis attentiſſime, reuerentiſſimeque dicenda, nulla cõmuniter maiori cum incuria, & animi laxitate, & euagatione pronũciatur, quã hęc in horis Canonicis. Multos, quamuis non plures quam oporteat, videas reliquum horarum Canonicarum deuote recitare, & alios aliquando pſalmos Pœnitentiales, alios item ſalutationem Angelicam, alios ſue aliquas preces a doctoribus tum doctis, tum indoctis compoſitas magna cum attentione recitare; paucos tamen collatione aliorum videas dicere Pa- 64
ter noſter ante, aut poſt horas Canonicas, cum ea, qua oportet, aut decet deuotione, attentione, & reuerentia. Interdum quia pręcinens, aut hebdomadarius incipit, *Deus in adiutorium*, antequã nutu, aut verbis inuitet alios ad dicendum illud, imo ante finita cuiuſuis generis negotiorum colloquia in medium propoſita, interdum hebdomadarius tam cito eam finit, vt antequam tu dimidium dixeris, ille totum deglutiat, tu item deglutias reliquũ dimidium, vt eum in; *Deus in adiutorium.* aſſequaris. interdũ hebdomadarius adeo indeuote, & frequenter ridens, vel ringens exorditur, vt ſatis negotii habeas in intendendo animum inciuilitati eius, ita vt nequeas intẽdere orationi Dominicę, licet ſatius eſſet intendere ei, & per eam petere a Deo gratiam & deuotionem recte orandi, tam pręcinenti, & choro, quam tibi. Interdum omittitur in fine horarum, niſi quando vna poſt aliam immediate dicitur. & tunc quibuſdam videtur potius dici pro initio ſequentis, quam pro fine recitatæ: ſed ſatius fuerit dicere vnũ ſolum Pater noſter, ſiue orationem Dominicam fini vnius, & initio alterius inſerui re. ita enim ius commune, & regula Breuiarii per conſuetudinem antiquam interpretata eſſe videtur. Eſto enim haud ſint lapſi noſtri Breuiarii Bracharenſis cõpoſitionem 40. anni ad inducendum conſuetudinem legis Canonicæ derogatoriam requiſiti, cum tamen hæc conſuetudo non tam ſit derogatoria quam interpretatoria, cumque regula Breuiarii cum hac interpretatione ſit recepta, videtur ſeruanda, per tradita a multis in diuerſis locis. [d] Pro hac noſtra interpretatione facit plurimum prędicta regula prędicti Breuiarii Pii V. qua vnum Pater noſter ſeruit fini vnius horæ, & principio alterius, quæ immediate dicitur.

65 Quinto, nonnullos huius patriæ eodẽ plane morbo, quo multi aliarum terrarum laborare, ſcilicet, quod ſum° deuoti in ea quæ tantum conſuluntur, & non præcipiuntur, laxi vero, & quaſi aliud agentes, in ea quę pręcipiuntur, & non qualia qualia, ſed vt in vitam æternam aſſequendam neceſſaria. Quot clericos, monachos, & monachas videas deuote, attentiſſime, & cum lacrimis pronunciare preces illas, *Stabat Mater doloroſa. Obſecro te. O Intemerata.* & alias nulla lege præceptas, quiidem horas canonicas, ad quas ordo ſacer, beneficium, vel ſacra religionis profeſſio eos obligat, nulla fere alia cura, & ſtudio quã choro & mundo ſatisfaciendi, cum nulla,
66 vel parua deuotione pronunciant? Quot credunt eſſe admonitionem Angeli lucis illam Angeli Sathanæ in Angelum lucis transformati, quam intelleximus a quibuſdam viris egregie piis bona fide quibuſdam nouitiis factam, illam nempe, qua perſuadet, vt ardenter appetamus quam citiſſime quouis modo horas Canonicas finire, quo eis finitis alia deuote meditando legamus, aut legẽdo meditemur, aut mentali orationi non pręceptę intendamus? Non pauci profecto, quia etiam quamplurimis eiuſdem inſtinctu contingere ſolet, vt toto pectore rei cuipiam nõ obligatoriæ incumbentes, parum rebus pręceptis intendant: & tandem perſuadeantur pręferre accidens ſubſtantię, colorem ſapori, conſilium pręcepto. Quot enim laicos videas audiẽtes magna cum deuotione Miſſam B. Marię Sabbato, & de quinq; plagis feria ſexta, qui Dominico non interſunt Miſſæ obligatoriæ, aut interſunt quidem, ſed confabulantes, & in

[a] Infer. 6. pag. 22.
[b] Ad Probam.
[c] 2. 2. q. 83. ar. 9.
[d] Imol. poſt alios in cap. cum iã dudũ, de præb. Feli. poſt. alios in c. quod ſuperbis. de maior. & Rub. poſt. Ant. in c fi. de cõſuet.

indeuote ei corpore magis quam animo aſſiſtentes? Quare omnes, quotquot ad 67
pronunciandum horas Canonicas obligamur, obnixe Deum precemur, vt eo inſpirante iuſſa eius diuina humanis, & placita totius Eccleſiæ particularium eius membrorum conſultis præferamus. & cõſequenter Pater noſter, aliis omnibus, & horas Canonicas a tota Eccleſia inſtitutas, aut approbatas aliorum preculis, petamusque ab eodem tantam ad recitandas omnes horas, præſertim obligatorias deuotionem, *quas os, lingua*, [a] *mens, ſenſus, vigor, Confeſſionem perſonent, flammeſcat igne charitas, Accendat ardor proximos*. Neque credat ſoliloquia S. Auguſtini, Meditationes B. Bernardi, aut hymnos Prudentij præſtantiores, & aptiores, imo neque pares eſſe pſalmis, & canticis diuinis illius Prophetæ & regis, egregiique cãtoris, & citharedi, carminumque compoſitoris ſublimiſſimi, cuius in componendo carmine artem mire quidam Neotericus, 68
idemque Illuſtriſſimus Cardinalis [b] aperuit, qui vtinam eius pſalmos ita ſecũdum vulgatam editionem enarraſſet, ac aliam ſatis duram declarauit. Nitamus autem illos non ſolum ediſcere, memoriaque tenere, & cum debita pauſa recitare, concinnoque tono canere, ſed & eos intelligere, menteque guſtando videre, quanto compoſitio diuini ſpiritus pręſtet compoſitioni humani.

a Sunt verba hymni, quæ ad tertiã quotidie dicuntur.

b Caiet. in commẽt. pſalt. decennio cõfecto.

Octauo quæruntur duo, ſcilicet, an ſatisfaciat obligationi pronunciandi horas 69
Canonicas is, qui recitat partem earum ſecundum formulam Breuiarii trium lectionum a bo. me. Cardinali S. Crucis compoſiti, aut alius extraordinarii extra chorum cum diſpenſatione; aliam autem partem in choro ſecundum formam Breuiarii ſuę diœceſis, puta Matutinam, & laudes domi ex extraordinario, Primam vero Tertiam, & Sextam in choro ex ordinario, deinde Nonam ex extraordinario, Veſperas autem & Completoriam in choro ex ordinario? An item ſatisfaciat is, qui ſine priuilegio, aut diſpenſatione pronunciandi horas ſecũdum prędictum Breuiarium trium lectionum recitat cum Domino, ſeu hero ſuo habente priuilegiũ, vt vn⁹ vel duo poſſint pronunciare horas ſecum iuxta formam illius Breuiarii vſq; ad primam, & reliquum dicit ſolus, eo ꝙ herus ſuus id ſolus pronunciauit, vel contra pronunciat Primam & ſequentes cum hero, & Matutinam ſolus?

Ad has quęſtiones dico primum, me neutram hactenus partem earũ mihi perſuaſiſſe, neque omnino diſſuaſiſſe.

Secundo, quod pro indubitato habeo, quod a nonnullis in dubium verti ſolet, nempe recitantem omnes vnius diei horas in choro, aut extra eum, ſecundum formam Breuiarii alicuius, ſecundum quam licet ei recitare ratione priuilegii ſui, vel alieni, vel iuris communis, non obligari ad pronunciandum vllam earum ſecundum formam Breuiarii ſui, etiamſi horas diei præcedentis aut ſequentis ſecundum eam recitet. Vnuſquiſque enim dies, eo ſaltem durãte, ſuam propriam habet obligationem, cui nec poſt, nec ante illum ſatisfieri poteſt, vt ſupra dictum eſt, & deciſum ab Anchar. [c] & Coſma. [d] per clara in hoc iura.

Tertio dico, quod duę quęſtiones propoſitæ, mea ſententia, poſſunt redigi in vnam, ſcilicet An recitans partem horarum vnius diei ſecundum formam vnius Breuiarii, partem vero ſecundum alterius, qui ſecundum formam vtriuſque poteſt ſatisfacere, ſatisfaciat recitando horas vnius partis diei ſecundum formam vnius Breuiarii, & horas alterius partis ſecundum alterius formam.

c In c 1. de celeb. miſſ. nu. 10.

d In tit. Qualiter hor. dicend. ſine verb. ſyncopando.

Quarto dico videri, quod ſatisfaciat illis diebus, in quibus ſecundum vtrumque Breuiarium dicitur officium de vno eodemque ſancto, vna eademque feria, vel dominica, maxime ſi quod recitatur ſecundum regulam Breuiarii extraordinarii ſit prolixius, quam quod ſecundum ordinarii. Tum quia nulla uidetur eſſe lex nec ratio, quæ efficaciter neceſſario probet contrarium. Tum quia nullo iure obligatur quis ad pronunciandum iterum uno eodemque die eandem horam legitime recitatam in eundem ſaltem finem, & eſt ignorantię cuiuſdam ſuperſtitioſę credere quem obligari nullo id iure dictante, ſecundum Papam Stephanum, [e] & Innocentium iii. [f] Dixi, in eundem finem, quia horæ debitę recitatæ domi ad finem ſatisfaciendi præcepto pronunciãdi horas canonicas, ſecundo recitari, aut cantari debent in choro, ad finem lucrifaciẽdi diſtributiones, quę ibidem earum gratia dantur.

e c. conſuluiſti. 2. q. 4.

f cap. 2. de translat. Prælat.

Quinto dico, me mihi in pręſentiarum perſuaſum habere, quod non ſatisfacit, ſi de alio recitatur in choro ſecundum formam Breuiarii ipſius. Omnes enim horę diei, quę ſecundum nonnullos ſeptem, ſecundum alios uero, quos & nos ſupra ſecuuti ſumus, octo numerantur, ſunt

vnum

Digitized by Google

vnum idemque officium; imò & vna, eademque oratio, vt ſupra [a] dictum eſt, & intentio iuris Communis, imò & priuilegii quę diligenter eſt conſideranda, eſſe videtur, vt vnicum iſtud vnius diei officium integre recitetur de vno: non autem dimidium eius de vno, & reliquum de alio, niſi quando id habet formula Breuiarii. Habet autem, quando in Nona incluſiue finitur officium, in qua ſecundum Breuiarium Pii V. videmus finiri omnia feſtorum ſimplicium, & feriala extra Reſurrectionem, & octauas, quibus concedi poteſt recitari poſſe Matutinam vſque ad Nonam incluſiue de vno ſecundum formam vnius Breuiarii, & veſpertinam de alio ſecũdum formam alterius, quia ratio huius dicti ceſſat in illis, vt palam eſt. Et quod poteſt quis de vno & eodem ſancto, vna & eadem Dominica, vel feria dicere partem officii ſecundum formam Breuiarii eius, cum quo tenetur recitare, & partem ſecundum formam Breuiarii ſui ex cauſis in duabus prędictis quæſtionibus inſertis, quia de eodem dicit totum officium, & mutatio illa modi parua dicendi quoad partem ſatis iuſtificari ex prædictis cauſis ſecundum mentem ordinantium Breuiaria, quæ ſequenda [b] eſt.

[a] In ca. 7. n. 7.

[b] cap. marchiõ. 1. q. 1. ca. fi. de reg. iur. lib. 6.

Nono quæritur, an qui quærunt pſalmos, antiphonas, vel transferunt libros neceſſarios ex vno loco ad alium, vel quęrunt, & adferũt prunas ad thurificandum, vel ferunt & referunt nuncia neceſſaria, vel egrediuntur aliquantiſper foras ad recreandum ſpiritum fatigatum, & ideo omittunt aliquam partem horarum vel Miſſæ, an, inquam, hi omnes peccant, & teneantur ſupplere?

Ad hanc nonam quæſtionem reſpondeo primo, quod non peccant, ſi non plꝰ temporis impendant in eis agẽdis, quam cauſa ipſa requirit: quia interruptio breuis pertinens ad horam, in qua illa fit, vel finem ipſius, non eſt mala, modo fiat ſine ſcandalo, ut latius dicetur infra. [c] Limita tamen hęc & illa iuxta dicenda infra, [d] & prędictæ interruptiones ſunt eiuſmodi, ſi plus temporis quam ſit neceſſe, non impendatur eis.

[c] cap. 16. a nu. 66.

[d] c. 11. n. 38.

Secundo, quod ſi omiſſa fuerint pauca, & minima, nõ ſunt neceſſario ſupplenda: ſi autem fuerint tot uel tanta, quę faciant partem notabilem, uidentur ſupplenda ſub pœna peccati mortalis; & ſi non fuerint tot uel tanta, quæ conſtituãt partem notabilem, ſunt tamen aliquantulę quantitatis, tenebuntur ſupplere ſub pœna venialis, argumento eorum, quę ſupradicta ſunt, & eorum quæ poſt S. Thom [e] ſcripſimus in Manuali Confeſſ. [f] Quę autem ſint huiuſmodi partes boni uiri arbitrio definiendum eſt. [g] Quod autem non omnis interpoſitio etiã mala efficiat, vt hora debeat repeti ab initio dicetur infra. [h]

[e] 2. 2. q. 59. & aliјs locis.

[f] c. 11. n. 4.

[g] arg. l. 1. ff de iure delib. ca. de cauſis. de off. de leg.

[h] In d. cap. 16. num. 72.

Cap. XI. de cauſis excuſandi ab horis, 42. Concluſiones tangit.

1 Horis a dicendis quæ infirmitas excuſat. & num. 3.
2 Horas dicas domi, licet nõ poſſis in choro.
4 Medici faciles ad excuſandum ab horis.
5 Deo ſine authore ſalus male quæritur.
6 Horas dicere excuſatus excuſatur audire.
8 Clerici iubẽtur horas dicere, layci audire.
9 Horas qui non poteſt totas, vel ſolus, ad quid tenetur. & num. 12.
10 Diſtributio non ſoluta quæri ſano non quæritur ægroto.
11 Præceptum quod non obligat ad totum, an obliget ad partem. & n. 16.
12 Diſpenſatꝰ a ieiunio an poſſit edere carnes.
13 Horas dicere quis nequiens tenetur quærere ſocium.
14 Reditꝰ eccleſiæ differt in hoc a patrimonio.
14 Cæcus quis excuſatur ab horis.
14 Horis a dicendis non omnis cæcus excuſatur.
15 Horæ partem dicendi impotentia quæ excuſat.
17 Horarum a parte dicenda paucos omnino excuſari.
18 Horis a dicendis quoſdam inepte excuſari.
19 Horas dicere excuſatus ad quid aliud tenetur.
20 Beneficiũ capiens neſciens horas ut peccat.
20 Officij ignarus illud capiens vt peccat.
21 Culpa caret interdum, qui in culpa fuit.
22 Beneficium accepturus prædiſcat horas.
23 Cæcus potius partem proprij officij dicat quam, &c.
23 Horis a dicendis quæ diſpenſatio excuſat.
24 Diſpenſare contra concilium legatus non poteſt.
24 Clericatu indignus legere neſciens.
25 Diſpenſare nequit Epiſcopus ſuper ætate.
25 Vmbertus iuris diuini, & humani doctor præcellens.
26 Diſpenſat vt epiſcopus in formula horarum. & nu. 29.
27 Horarum formam an epiſcopus mutare poſſit.

Epiſcopus

Digitized by Google

28 *Epiſcopis quod lucrum turpe erat ex Breuiarijs nouis.*
30 *Breuiario trium lectionum Cardinalis S. Crucis vt liceat vti.*
31 *Papa poteſt diſpenſare ſuper horis, ſed vix id facit.*
31 *Martinus de Rada doctor Abbas laudatur.*
32 *Orare melius quam ſtudere.*
32 *Studiũ maledictũ, ob ꝙ dimittitur officiũ.*
32 *Studium non excuſat ab horis.*
33 *Horis a dicendis non excuſat peregrinatio.*
34 *Horis a dicendis qua occupatio excuſat.*
35 *Author nulla ſe occupatione ab horis excuſauit.*
36 *Horarum a parte excuſant ad eas pertinentia.*
37 *Horarum partem vt debet non prauidens, quid faciat.*
38 *Horarum interruptio non omnis mala.*
39 *Horas Breuiarij defectu iuste omitti.*
39 *Horas iuſte commutari in quatuor ſic dicenda.*
40 *Confeſſarius ſic commutet horas commutandas.*
41 *Horis a canendis non excuſat ignorantia tantum.*
42 *Canere debent Primores in choro.*

VNdecimo nota ex illis uerbis, *Toto corde debemus.* quod obligamur ad orãdum, & quod non utcunque, ſed ex toto corde id facere debemus. ſed quia de horum priore dictum eſt ſupra [a], tractando quando, & qui obligentur ad orandũ, præſertim per preces horarias, ſiue Canonicas, & de poſteriore uidelicet modo orandi inferius [b] dicetur, hoc in loco tractabimus cauſas, per quas ab horis canẽdis uel recitãdis excuſamur. Quarum prima eſt aduerſa ualetudo ſecundum Inno. [c] & alios omnes per illud Concilii Carthaginen. [d] *clericus qui abſque corpuſculi ſui inæqualitate vigilijs deeſt, ſtipendijs priuatus excommunicetur.* Per inæqualitatem corporis intelligitur exuberantia, & defectus humorum, in quo coſiſtit infirmitas ſecũdum gloſ. [e] Ratio huius excuſationis eſt, quia ægrotus nõ põt canere, nec recitare horas, & nemo obligatur ad impoſſibile [f]. 1

Vnde inferuntur multa corollaria particularia. Primum, non quamlibet ęgritudinem præbere excuſationem, cum nõ omnis infirmitas tollat potentiam pronũciandi horas, & ſecundum Innoc. [g] Hoſtien. & pleroſque omnes illa tantum excuſat, quę ægrotanti earum pronunciatio directe aut indirecte obeſt, notabiliter
2 ſcilicet. Secundum eſſe aliquem morbum, quo excuſamur quidem ab obligatione pronunciandi horas in eccleſia & choro, ſed non a recitandis iis domi, qualis eſt ille, quo quis efficitur impotens ad eundũ ad eccleſiam, & non ad eas domi pronun-
3 ciandum. Tertium eſſe morbum, quo excuſamur ab horarum recitatione uſque ad meridiem, aut ueſperas, & non toto die, qualis eſt febris Tertiana, aut Quartana ſtatim a meridie ceſſans, ita ut medici docti & probi iudicio non noceat ægrotanti illa horarum pronunciatio. Dixi, probi: quia nonnulli tam ſunt faciles in abſoluẽ-
4 do ægrotos ab obligatione, & legibus Eccleſiaſticis, imo & ab ipſius Dei præceptis, ac ſi eorum ipſimet eſſent authores, iuxta illud Ambroſ. [h] *Cõtraria ſunt Diuinæ conditioni præcepta medicinæ, quæ a ieiunio reuocãt, lucubrare non ſinunt, ab omni intentione meditationis abducunt, ita quod qui ſe medicinis dederit ſe ipſum ſibi abnegat.* Quartum corollarium ægrotum, qui poteſt ſerio loqui, & alia negotia profana tractare cum ſuis amicis, ab horarum recitatione minime ex-
5 cuſari; quia hoc non eſt illo facilius. Quintum, iure quem mirari poſſe, quod nonnulli certo ſcienteſa ſolo Deo noſtram depẽdere ſalutem iuxta illud Auguſt. relatum a Gratiano, [i] *Qui ſine ſaluatore ſalutem vult habere non ſanus, ſed æger ægritudine aſſidua laborabit.* & quod ipſe uult, ut eam ab eo in obſequium eius petamus, & ad hoc ut exoretur, & eam concedat, plurimum expedire, ut uoluntati eius ſatisfiat, & quod horarum debitarum, omiſſio eſt ipſius uoluntati parum grata: nihilominus tamen quidam tam facile id faciunt ob quamlibet leuem febriculam, ac ſi hoc neſcirent, neque crederent.

6 Sextum corollarium, circa hoc quęrendum primo, An ęgrotus excuſatus a dicẽdis horis excuſetur etiam ab audiendis. Ad quod negatiue reſpondet Girardus [k],
7 quia hoc poteſt, licet illud non poſſit. Tum quia ſibi uidetur Hoſtien. hoc dicere. Sed contra tenendum. Tum quia id non ait Hoſtien. ſed aliud, quod ante illum dixit etiam Innoc. [l] quo ambo ſignificant contrarium: aiũt enim infirmitatem excuſare a pronunciando horas, & forte ab audiẽ-
8 do. Tum quia iure quidem cauetur, ut horas pronuncient clerici, non autẽ ut audiant: layci uero ut audiant, non ut pronũciẽt, ut ſingulariter notauit Palud. [m] cuius dictum reſtrigendum eſt ad eos, qui per ſe recitant. Nam qui recitans cum aliis excuſatur, tenetur ad audiẽdã partẽ ab aliis recitatam, & ita licet qui non poteſt pronunciare

[a] In c. 2. & 6.
[b] In c. 12. & 13.
[c] In c. 1. de cel. miſſ.
[d] 91. diſt. in princ. & in c. clericus u. diſt.
[e] In dicto princip. diſt. 91.
[f] l. impoſſibilium ff. de reg. iu. cap. nemo ad impoſſibile. eod. tit. lib. 6.
[g] c. 1. de celeb. Miſſ.
[h] c. contraria. de conſecr. di. 5.
[i] 16. q. 1.
[k] In tract. de aſſid. orãdi q. 1
[l] In c. 1. de cel. Miſſ.
[m] In 4. diſt. 15. q. 5. col. 5.

Digitized by Google

nunciare horas, audire vero ſic, audiendo quidem eas bene agit, nõ audiendo tamẽ non peccat. Tum quia ſi Girardi ſententia eſſet vera, nulli, aut pauciſſimi ægroti excuſarentur ab horis, cum pauciſſimi collatione aliorum inuenãtur infirmi, qui eas audire non valeant: nam & in articulo mortis cõſtitutis legũtur Paſſio Domini, & alia ſolo auditu excipienda. Tum quia non obſtat, ꝙ audire poteſt: quia nõ obligámur ad omnia, quæ poſſumus, ſed ad ea, quæ nobis iubentur, & nõ iubetur clericis auditio, ſed dictio, & ita qui nequeunt dicere excuſantur a dictione iuſſa, & non obligantur ad auditionem conſultam [a].

9 Septimum coroll. quærendum eſſe ſecũdo, an ægrotus vel alius, qui non poteſt dicere totas horas teneatur dicere partẽ illam earum, quam poteſt: & ſi non poteſt dicere eas ſolus, & cum ſocio ſic, teneatur dicere illas cum ſocio? Pro parte affirmante facit primo, quod ratio qua excuſatur ægrotus, vel alius a dicendis horis eſt, quia non poteſt eas dicere vt prędictũ eſt, quæ ceſſat in dimidio illarum, quod poteſt cum alio dicere, & cauſa ceſſante ceſſat effectus [b]. Secundo, quod valet argumentum de toto ad partem. [c] ergo ſicut qui poteſt dicere totum, tenetur dicere totum, ita qui poteſt dicere partem, tenetur dicere partem. Tertio, ꝙ ſunt multi præſertim nobiles, & ditiores, qui cũ ſani ſunt, rariſsime dicunt ſoli totas horas, ſed tantum dimidium, & ita non videntur excuſari a dicendo dimidium: nam & qui ſolebat ſanus ire ad Matutinam, & omnes alias horas, lucratur cũ eſt ęgrotus omnes diſtributiones. Qui autem tantum ſolebat ire ad aliquas, non niſi earum, vt colligitur ex Panor. [d] & Domin. cõmuniter recept. [e] 10 Quarto, quod qui tenetur ad faciendum aliquid, ſi non poteſt facere totum, vel eo modo quo iubetur, tenetur facere partem vel totum eo modo quo poteſt, iuxta illud Innoc. iij. [f] quo reſpondit citatum ad certum diem teneri ad comparendum poſt illum quam cito commode poteſt, ſi nõ poteſt comparere in illo: & qui tenetur ieiunare aliquo die, & conſequẽter abſtinere a carnibus, & non comedere bis in illo, tenetur abſtinere a carnibus, ſi poteſt, licet non a duplici comeſtione, a qua non poſſit, & diſpenſatus vt non teneatur ieiunare certo die, non cenſetur diſpenſatus ad comedendum carnes in eo, vt trad. Caietan. [g] Quinto, quod prꝯceptum Eccleſię ſi non poteſt adimpleri in totum, debet adimpleri pro parte, qua poteſt, vt idem ait, quem nos retulimus, & ſequuti ſumus in Manuali Confeſſ. [h] vt qui non poteſt ieiunare Quadrageſimam totam, tenetur ieiunare partem eius quam poteſt ſecundum omnes [i]: & qui vouit ſeruare caſtitatem, & contrahit matrimonium, licet non poſsit eam ſeruare omnino, quia debet reddere debitum, tenetur ſeruare qua parte poteſt, & ita nõ exigere illud [k]. & iuramentum quod non poteſt ſeruari in totum debet ſeruari quoad partem [l]. Ergo qui præcipitur dicere horas tenebitur dicere partem earum, quam poteſt, licet non poſſit totas, & ſi non poteſt ſolus, cum ſocio ſi cũ habere poteſt. Sexto, quod alioqui ſequeretur, quod qui ſciret memoriter dicere horas vnius diei, excepta vna vel altera lectione, vna vel altera antiphona; aut aliqua parte notabili, puta pſalmos, vel hymnos aliquos, & careret Breuiario, vel ſocio, ſine quibus non poſſet illas per ſe ſolum legere, vel inuenire excuſaretur a totis horis illius diei. Quod videtur abſurdum, & ita non dicendum. [m]

Pro parte vero negante facit primo, quod nullo iure cauetur, quod qui non poteſt dicere totas horas, partem vero ſic, teneatur ad dicendam illam, quam poteſt. 1 ergo nec dicere debemus [n]. Secundo, quod ſi pars affirmatiua eſſet vera, ſequeretur quod nullus ęgrotus excuſaretur omnino ab horis dicendis: quia nullus adeo ægrotatur, vt nequeat aliquam partem earum dicere, quod eſt contra omnium ſententiam. Tertio, quod omnes horæ Canonicę vnius diei ſunt una oratio, vt dictum eſt ſupra [o]; & ita qui non poteſt dicere totas videtur excuſari ab oratione illius diei, & conſequenter a totis horis, & a qualibet parte earum. Quarto, quod iura ſimpliciter, & generaliter excuſant a dicendis horis ægrotum, vel alium, qui eas dicere nequit, & ab hac excuſatione non excludunt eos, qui cum ſocio dicere poſſunt. Quinto, quod nulla iura obligant eccleſiaſticos ad dicendum horas cum aliis, niſi cum tenentur adire choros, vbi alii beneficiarii conueniunt. ergo nec nos obligare debemus [p]. Sexto, quod non omnis obligatus ad horas poteſt alere ſocium, cum quo eas recitet, & obligatio ad recitandum ęque videtur omnes tangere [q], & ita ſi aliqui excuſantur a recitando cum ſocio, omnes excuſabuntur a recitando cum alio. Septimo, quod alioqui omnis clericus, qui poteſt alere ſocium teneretur dicere horas. quod videtur contra omnes, [r] qui dicunt ſimpliciter

a 4. di. §. fi.

b c. cũ ceſſãte. de appellat. l. adigere. §. quãuis. ff. de iure patr.

c l. quæ de tota. ff. de rei vẽdic. c. paſtoralis. §. item ſi totum. de offi. deleg.

d c. 1. 3 cle. ęgrot.

e In c. 1. §. qui vero. de cler. nõ reſid. li. 6

f c. cum dilecti. de dolo & contu.

g 2. 2. q. 147. ar. 7

h c. 21. nu. 22.

i In 4. diſt. 16.

k c. ſi vir. adiuncta doctr. Archid. communiter recep. 32. diſt.

l c. quemadmodũ. §. fi. cum ei adnot. de iureiur.

m l. nã quod abſurdũ. ff. de bon. lib. c. dudũ. de prę ben. li. 6.

n c. cõſuluiſti 2. q. 4. & c. 1. de trãſl. prælato.

o c. 7 nu. 1.

p d. c. conſuluiſti. & § conſideremus. in Auth. de trien & ſemis. col. 3.

q In c. 1. de cel. Miſſ.

r In quibus ſunt recentiores oẽs Ang Sylu. & Caiet. in ſũ. ſuſius in verb. horę vel horarum.

Digitized by Google

pliciter carentes viſu excuſari a dicendis horis. Octauo denique, quod Innocentius dicit [a] hanc legem de dicendis horis non eſſe infirmis impoſitam, & qui abſoluitur a toto abſoluitur a parte [b].

a In dict. c. 1.

b l. ſi quis cũ totum. ff. de excep. rei iu dic.

Hanc quæſtionem tanti momenti, & paſſim occurrentem, neſcio quare nemo pro dignitate tractauit, cuius ego determinationem mallem ab alio quouis pio, 12 & erudito audire, quam facere. At quãdo apud neminem hactenus factam memini videre, dico primo, eam habere duas partes. Alteram, an non potens dicere per ſe teneatur quærere ſocium, cum quo alter- 13 natim dicere poſſit? Alteram, an qui excuſatur a parte, quam dicere nequit, excuſetur a toto, cuius partem dicere poteſt.

Secundo quoad priorem partem dico, non poſſe me mihi perſuadere, quod eſt excuſatus ab horis dicendis, qui poteſt commode habere ſocium, cum quo eas commode more ſolito alternatim dicat, ſiue ægrotet, ſiue ſit cęcus, ſiue aliter impeditus. Tum per argumentum primum, tertiũ quintum, & ſextum pro parte affirmante formatum. Tum quia alioqui ſequeretur, quod habens beneficium decem millium ducatorum, qui ſanus, vel alias non impeditus ſolebat dicere horas cum ſuis familiaribus, excuſaretur ab eis propter tantillum oculorum dolorem, vel lippitudinem impedientem a lectione horarum, & inuẽtione dicendarum, quod videtur abſurdũ, 14 & ita nõ dicendum. Dixi commode: quia ſi nõ habent reditus Eccleſiaſticos, vel patrimonii, ad quod eſt ordinatus, quibus ſocio ſatisfacere poſſet, non teneretur illum quærere [c], etiam ſi haberet alios reditus profanos, qui ſaltem non eſſent prædicti patrimonii: quia nullo iure tenetur impẽdere illos in ſeruitio eccleſiæ, vt colligitur ex Innoc. [d] a nobis extenſo in tractatu de reditib. [e] quatenus habet clericum poſſe alere ſe de reditib. eccleſiaſticis, conſeruãdo ſuos patrimoniales quibus voluerit.

c Argum. l. Nepos, Proculo. ff. de ver. ſigni. & c. faciet. 22. q. 2.

d In c. epiſcopus. de præben.

e q. 1. Mõ. 12. nu. 1.

Tertio quoad eandem partem priorem dico, quod ex hoc infertur pauperes clericos, vel vix potentes ſe ſuſtentare, & monachos, & monachas ſimplices non habentes quo ſocios ad recitandum ſecum conducant, excuſari a dicendis horis, quas per ſe dicere nequeunt. Qua ratione auderem excuſare quendam olim familiarem meum, & nũc amicum & cœcum ab obligatione dicendi eas. quia vix quo ſe ſuſtentet habet, quamuis eum recitantem eas cum puero ad id inſtructo laudo, & ad eum alendum aliquantula ex parte iuuo.

Quarto, quod etiã infertur id quod Angelus, Caiet. & Silueſt. & alii, vt prædictũ eſt, indefinite dicunt, carentem viſu excuſari ab horis dicendis, intelligendum eſſe tantum de illo, qui non poteſt dicere per ſe, neque cum ſocio, vel non poteſt dicere per ſe, nec commode poteſt habere ſibi ſocium, qui ad dicendum cum adiuuet.

Quinto, quod etiam infertur Clericos diuites profanis bonis, & pauperes eccleſiaſticis, & patrimonii ſaltem in ordinationis, titulũ dicati, nõ teneri de rigore iuris ad dicẽdum cum ſociis, ſi per ſe nequeũt, niſi cũ aliquis gratis eis ſeſe offerret. Quãuis conſulendum eſſet eis, vt ſotium ad tã pium opus conducerent.

15 Sexto quoad alteram partem quæſtionis dico non excuſari quẽ a dicendis horis propter quamlibet impotẽtiam dicẽdi partem earũ. Non enim uidetur excuſandus ab omnibus horis diurnis, & nocturnis, quas memoriter dicere poteſt, eo ꝙ propter defectũ Breuiarii, vel alicuius partis eius, uel propter caliginem oculorum, non poteſt dicere per ſe aliquã partẽ hymnorũ, pſalmorũ, uel lectionum, quę memoria nõ tenet, nec poteſt legere propter oculorum caliginem, aut libri defectum: ſicut non excuſatur a ieiunãdo quadrageſimã, eo quod excuſetur a ieiunẽdo aliquot dies, quibus non poteſt ob ęgritudinem, uel aliam cauſam ſecundum omnes.

Septimo, quod etiã e contrario non poteſt dici non excuſari quẽ ab horis ex eo quod aliquã partẽ earũ dicere poſſit, alioqui uix ullus infirmus, cęcus, aut aliter impeditus, qui aliquanto tempore conſueuit recitare, excuſaretur: quandoquidẽ uix ullus talis eſt, qui aliquam partem earum memoriter dicere nequeat.

Octauo, ꝙ impotentia dicendi maiorẽ partem excuſat ab eis dicendis. Tũ quia regulariter maior pars trahit ad ſe minorẽ. [f] Tũ quia non quęlibet impotentia dicendi aliquã partem excuſat per ſextũ dictũ, nec quęlibet potentia dicẽdi aliquam partẽ obligat ad dicendũ, per ſeptimũ dictum. Nec iure definitur quã magna, vel parua debet eſſe prędicta pars, & ita relinquitur arbitrio boni viri [g], & non videtur occurrere poſſe aliud aptius arbitrium.

f Argu. l. quod maior pars. ff. ad Municip. c. 1 & his quæ fiũt a maio. part. cap. c. qa propter. & elect.

16 Nono, ꝙ per hoc videtur poſſe conciliari bona pars erum, quę pro vtraque parte citata ſunt, & pro aliis dicendum, ꝙ pręceptũ obligans ad aliquid certo modo faciẽdum, non obligat ad quamlibet partem eius, eo modo, quo fieri poteſt, faciendum,

g arg. l. 1. ff. de iure delibe. c. de cauſis. de offic. & leg.

Digitized by Google

vt præceptum de ieiunando non obligat ad non comedendum ter & quater eum, qui iam bis comedit, & ita iam non poteſt in totum ſeruare ieiunium, ſecundum Communem: & præceptus venire Romam, non tenetur venire ad medium itineris, ſi non poteſt ad illam peruenire, ſecundum mentem doctorum a, nec, vt puto, qui tenetur audire Miſſam totã die feſto, quales ſunt omnes fideles b, tenetur audire particulam illam, *Ite miſſa eſt.* vel aliam ſimilem, ſi reliquum non poteſt, ſed tantum illam partem, quam veriſimiliter præcipiens intendit præcipere, & in qua militat eadem ratio, quæ in toto, vt ſatis colligitur ex prędictis exemplis, adiunctis illis, quæ fuerunt adducta in quinto argumento pro parte affirmatiua: & conſequẽter licet pręceptum de horis dicendis obliget ad dicendam partem earum maiorẽ, ſi eam dicere poteſt, eſto non poſſet totas, non tamen obligabit ad dicendas particulas aliquas earum, quas dicere poteſt ſi alias totas non poſſit: quia præcipiens hoc non intendit, & illud ſic, ob aliquos reſpectus, quos gratia breuitatis hic explicare omitto.

a In c. cum dilecti. de dolo & cõtum.

b c. Miſſas. ſupra ead diſt.

17 Decimo dico ex prædictis inferri, paucos eorum, qui diu horas recitare conſueuerunt, excuſari poſſe ab eis dicendis, ob defectum vel debilitatem ſuorum membrorum, etiam oculorum, niſi magna febris, vel grauis dolor cõtinuus acceſſerit, neque ob defectum breuiarii, vel ſocii, qui regat illud: pauci enim eorum ſunt, qui non poſſint memoriter dicere maiorem partem horarum, ſiquidem omnes fere tales memoria tenent, vel facili negotio tenere poſſunt trinam orationem, cũ, *Domine labia mea. & Deus in Adiutorium.* quod eſt omnium horarum initium, & inuitatorium cum pſalmo, *Venite exultemus.* & hymnos ſaltem communes fere omnes omnium horarum, & bonam partem pſalmorum nocturnorum, & magis pſalmos laudum, & multo magis pſalmos cæterarũ omnium horarum, bonam item partem antiphonarum, & capitulorum, pręſertim communis Sanctorum, Dominicarum, & feriarum, cum precibus tam ferialib⁹, quã Dominicalibus, bonam item partem orationum præſertim communis Sanctorum & commemorationum, imo & horas B. Marię cum cantico graduum, & bonam partem pſalmorum pœnitentialium, & officii defunctorum, cum Pater noſter, Aue Marię, & Credo, ſæpe repetitis. Nec obſtat, quod non teneant memoria penitus omnia: quia ſicut impotentia dicendi maiorem partem tollit excuſationem, ita dictio maioris partis, quam dicere poſſunt, ſatisfacit obligationi: quia ſoluit quod poteſt: & nemo obligatur ad impoſſibile c.

c l. impoßibilium. ff. de regu. iur. c. nemo ad impoßibile. eod. titu. li. 6.

18 Vndecimo ridendos fuiſſe quoſdam, qui facientes iter excuſabant ſe ob defectum breuiarii ab omnib⁹ horis, cum poſſent omnia pręter lectiones & reſponſoria maiora, momoriter dicere. & multo magis eum, quem memini excuſare ſe a dicendo veſpertinam, eo ꝙ ignoraret antiphonam, & orationem illius diei propriã: quoniam omnes præfati tenebantur de præcepto recitare omnia quæ poterant, memoriter, & de conſilio pro aliis aliqua quę viderentur eis aptiora, ſubſtituere.

Duodecimo dico, ſatis iuſtum eſſe reſponſum illud, ꝙ audio ſepiſſime a Max. Pontificibus, & recolo datum aliquando in ſacro Pœnitentiarię pretorio petentibus diſpenſationem, ſiue abſolutionem ab obligatione dicendi horas, impoſito eis aliquo onere in earum compenſationem, & allegantibus pro cauſa ſenectutẽ, debilitatem viſus & capitis: nempe quod ſi poſſunt dicere horas dicant, & ſi non poſſunt, non dicant. Quibus ſubdubitantibus, & interrogantibus, an debeant dici potentes vel impotentes ad dicendum perſonarum ſuarum circunſtantiis perpẽſis, reſpondendum eſt, dicendos eſſe potentes, ſi maiorem partem earum dicere poſſunt, & ſatisfacere dicendo eam partẽ totam, quam poſſunt, quamuis longe tranquilliores redderentur qui hoc petunt, ſi certa quædam iniungerentur dicenda pro partib⁹ illis incertis, quas dicere poſſunt, & mea ſententia poteſt ſancte iniungi id quod infra d dicam.

d eod. c. num. 40.

19 Decimotertio dico, quęſtionis eſſe parũ tractatę, An qui non poſſunt dicere horas, teneãtur dicere, vel facere aliquid aliud loco illarum? Et arbitror ꝙ nõ, de rigore præcepti iuris humani. Tum quia iuſſus aliquo die ieiunare, ſi non poteſt per ſe ieiunare, non tenetur id facere per alium, neque aliud pro eo, ſecundum omnes. Tum quia nullum ius obligat impotẽtem dicere horas per ſe, ad dicendũ per alium, vel elargiendum aliquam eleemoſynam, uel ad aliquid aliud ſimile faciendũ: ergo nec nos debemus ad id obligare e. Dixi, *Iuris humani.* nam iure naturali Diuino uidetur teneri ad aliquid huiuſmodi indeterminatum: quia ut diximus ſupra f, omnes qui obligantur ad horas Canonicas iure humano, tenentur iure Diuino ad aliquas

e 2. q. 4. c. cõſuluiſti. § cõſiderem⁹ Autb. de trien. & ſemiſſ. col. 3.

f c. 7. nu. 2.

aliquas preces: ob quarum tamen omiſſionem: quia non ſunt determinatæ quoad locum, neque quoad tẽpus, neque quoad quantitatem, & modum, neminem auderem peccati ſaltem mortiferi damnare: ex bono tamen & æquo conſulerem, vt dicerent id, quod infra [a] ſcribo.

10 Decimoquarto quæſtionis item eſſe, An peccent milites e caſtris armorum ad caſtra lachrymarum tranſeuntes, & beneficia priuſquam habeant breuiaria, vel diſcant regere illa, accipiunt, & non dicunt horas, cauſantes, quod non poſſunt donec habeant breuiaria, & nouerint illa regere. Ad quod reſpondeo primo, quod regulariter accipiendo ea peccant: quia vt Caius I.C. ait [b], *Nemo debet accipere officium, ad quod per inſcitiam nõ eſt idoneus.* In quod etiam eſt illud Perſii.

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas.
Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.
Diluis Helleborum, recte compeſcere puncto.

Neſcius examen, &c. cum aliis, quæ nos late adduximus, [c] & illud Gregorii. [d] *Quiſquis ſacerdotium deſiderat bene accipere, prius vires cum eo, quod eſt ſubiturus, onere metiatur, vt ſi eſt impar abſtineat.* Cui addit gloſſ. illud [e].

Sumite materiam veſtris qui ſcribitis æquam.
Viribus, &c.

21 Secundo, quod licet accipiendo peccent, non recitando tamen vno vel altero die, donec diligentia debita præſtita poſſint habere breuiarium, vel inſtructorem, non peccant: quia etiam ſua culpa cadens in foueam, a qua non poteſt exire, excuſatur a recitando, ſi careat in id neceſſariis, ſecundum omnes [f]. 22 Tertio ſequi ex his, ꝙ expectantes beneficia deberent parare ſibi breuiaria, & notitiam regendi ea antequam ea acciperent, ne accipiendo peccarent, & poſt accepta muneri recitandi ſtatim ſatisfacere inciperent.

23 Decimoquinto dico, quod cœcus, vel cecutiens, vel aliter impeditus, qui nõ poteſt recitare totum officium diei occurrentis, ſed maiorem partem eius ſic, videtur conſultius acturus, ſi recitat omnes partes quas poteſt, proprii officii diei, quam totũ officium alterius, quod forte nouit memoriter dicere: vt aliqui norunt officium maius B. Mariæ, & officium commune ſanctorum exceptis paucis.

24 Secunda cauſa excuſans ab horarum pronũciatione eſt diſpenſatio. Super quo dico primo, nõnullos affirmare ab Epiſcopo eam fieri poſſe, ſecundum Girard. dicentem, quod Epiſcopus diſpenſans cum puero maiore ſeptem annorum ſuper beneficio ſimplici diſpenſare etiam ſuper horis Canonicis, vt loco earum alias preces recitaret. Quod primo eſt in ſe falſum, & contra Archid. & vtrumque Cardinalẽ [g], & contra Panor. aliorumque mentem [h]. Secundo præſupponit aliud falſum, ſcilicet quod Epiſcopus poteſt diſpenſare ſuper ætate ad beneficia obtinenda requiſita, quia nec epiſcopi, nec legati diſpenſant contra cõcilia generalia, ſecundum gloſſas [i] communiter receptas. Et in Concilio generali [k] ſtatutum eſt, vt in omnibus beneficiariis aliqua ætatis maturitas requiratur, & quia alia gloſſa [l] a Petro Rauennate pro ſingulari habita, & ab omnibus recepta dicit epiſcopos regulariter ſuper ętate non diſpenſare. 25 Tertio pręſupponit falſum, ſcilicet quod legitimus beneficiarius propter pueritiam non poteſt recitare, quia legere neſcienti clericalis tonſura nõ eſt conferenda [m], quam qui nõ habet incapax eſt beneficii [n], & conſequenter, qui beneficiũ iuſte poſſidet legere nouit, & qui legere nouit poteſt recitare horas, & ſi neſcit, recitare diſcat. Quarto, conſequentia quam præſupponit eſt mala, quia ex eo, quod epiſcopus poſſit diſpenſare ſuper ætate ad obtinendum beneficium, nõ ſequeretur, vt ille ſentit, quod poſſet diſpenſare ne recitaret horas, cum hoc non ſit neceſſarium conſequens illi. Idem, ꝙ dixi de Epiſcopo quoad ſuum clericum, dicendũ eſt de Abbate & Abbatiſſa quoad Monachum, ſecundum Vmbertũ quẽ duo doctiſſimi Cardinales [o] vocat Doctorẽ V. Iuris Diuini, & humani clariſſimũ.

26 Secundo dico veram mihi nunc quoq; videri opinionẽ cuiuſdam gloſſematarii [p], quam olim quoque hoc in loco tenui, nẽpe Epiſcopum potuiſſe olim diſpenſare iuſta de cauſa, vt ſubditus eius ſecundum aliam formã, quam propriã ſui Epiſcopatus, horas pronunciet. Quæ concluſio ſingularis erat olim & quotidiana, pro qua facit gloſſa [q] quædam memorabilis, per apta 27 in id iura probans poſſe Epiſcopos in ſuis Epiſcopatibus nouam formam pronunciandi horas inducere, de qua dudum interrogatus a prædicto eruditiſſimo D. Doctore Cardona an idem nunc ſentirẽ? reſpondeo, ꝙ ſic. Tum ob authoritatẽ prędictarum gloſſarum. Tum per Concilium Lugdunenſe, [r] ꝙ habet poſſe Epiſcopos noua feſta in ſuis Epiſcopatib⁹ inducere,

a [illegible]
b l. idem in ris. §. fin. ff. ad l. aquil.
c In præfat. c. ſi quando. de reſcript. except. 7
d In c. non eſt putãda. 1. q. 1
e Horat. in arte poetica.
f Pro quibus facit c. quia diuerſitatẽ. de cõceſſ. præb. & c. veniens de ſpon.
g In c. Eleutheri⁹. 91 diſt.
h In c. 1. de cel. Miſſ. nu. 20.
i c. venul. & filiis preſbyt. & c. dilect⁹. 1. de præb. vbi multa in hoc adduximus.
k c. cũ in cũctis de electio. in princ.
l c. cum dilectus. de elect.
m c. fin. de temp. ordin. lib. 6.
n c. 1. de inſtit.
o In c. eleutheri⁹. 91 diſt.
p In tit. qualit. hor. dicend. ſint in glo. 3. ſub. fin. in ſtatutis Gallic.
q In c. 1. 91. diſt.
r de quo in c. pronunciandum. de conſec. diſt. 3.

Digitized by Google

& cõſequenter noua eorum officia ordinare. Tum per quoddam decretũ Greg.[a] quod clare illam probat, niſi dicatur Auguſtinum epiſcopum, de quo ibi, non potuiſſe facere illa, in qua incitabatur a Gregorio, niſi auctoritas eius acceſſiſſet. Sed replicari poteſt nullum eſſe in eo verbum, quod ſignificet eum debere facere illa auctoritate delegata, & illa non præſumitur niſi probetur[b]: & quod incitatio Papę nõ facit de ordinario delegatum.[c] Tum q D. Anton. pro cõtrario citatus,[d] in meo libro id non dicit, nec ex vllo eius dicto elici poteſt. Tum quod non obſtat, quod fœ. rec. Pius V. in bulla Breuiarii videatur appellare prauam conſuetudinem Epiſcoporum nouas formas recitandi horas inducentium: quia non loquitur de epiſcopis mutantibus formas proprias ſuorum epiſcopatuum, ſed de mutãtibus formã quam eccleſię ſuę ab initio cũ cæteris acceperunt, quæ non erat tam eorum Epiſcopatuum, quam Eccleſię Romanæ, vt ex eius contextu colligitur. Nos autẽ loquimur de aliis, quæ ſecundum formas proprias ſuorũ epiſcopatuum recitabant. Reſponderi etiam poteſt, quod loquitur 28 de Epiſcopis abutentibus poteſtate mutandi, eo modo, quem prædictus D. Cardona merito reprobat, nempe de his qui in initio ſui regiminis aliquantula ex parte mutant breuiaria ſuorum præceſſorum, quo ſuis impenſis impreſſa longe maiori pretio, quam ſibi conſtent vendant, & ſuos omnes clericos ad ſingula emendum cogentes, mognam inde pecuniæ ſummam ſibi ſordide quærant.

a de quo in c. nouit, 12. diſt.
b c. cum in iure peritus de offic. de leg. l. 1. C. de mand. princ.
c c. licet. de offic. ord.
d 3. pa. tit. 13. c. 4.

Ex quibus infertur primo, quod nullus 29 epiſcopus poteſt nunc, nec potuit a tempore publicationis dicti Breuiarii Pii V. editi poſt remiſſionem de illo componendo & edendo, a Concilio Trident. ſibi factam, nouam formam recitandi horas Canonicas in ſuo Epiſcopatu inducere: quia per bullam ei præpoſitam, ſumma, qua valebat, auctoritate id vetuit, & iuſſit, vt omnes clerici in toto orbe Chriſtiano ſecundum formulam in eo poſitam horas Canonicas recitarent, exceptis eis, qui per breuiaria ante 200. annos compoſita recitabant.

Secundo infertur, quod prędictæ duę cõcluſiones prędictarum duarum gloſſarum erant quidem verę ante editionem prędicti Breuiarii Pii V. poſt eam vero non, quia ante illam clerici ſubiecti Epiſcopis, & Archiepiſcopis, tenebantur recitare horas Canonicas ſecundum formam ab eis præfixam; & ideo poterant ipſi & mutare ſuas leges, & circa eas diſpenſare. Nunc autem tenentur omnes
30 lege Papę, quam inferiores nec tollere poſſunt nec limitare.[e]

Infertur & tertio per hęc ceſſare quæſtionem illam, quam in vulgari moueramus, An ſcilicet poſſent Epiſcopi in ſuis Epiſcopatibus inducere formam recitandi horas Canonicas per Breuiarium nouum trium lectionum Cardinalis S. Crucis. Dicendum eſt enim, quod licet forte potuiſſent, iuxta prędicta, ſi tantum formas proprias recitandi habuiſſent, eam inducere ante prędictũ Breuiarium, nunc autem omnino non poſſent, niſi forte in terris, in quibus nondũ eſt receptum prędictum Breuiarium Pii V. vel niſi ab his, qui formas proprias ante 200. annos inſtitutas habent, quas prędictus Pius illibatas omiſit.

31 Quarto principaliter dico certum eſſe, quod Papa poteſt per ſuam diſpenſationem excuſare quem ab horis Canonicis dicendis, cum ille iure humano ſit præceptę, & Papa poſſit circa omne ius humanum diſpenſare,[f] vix tamen id facit. Nam & ipſe, cum litteris operam nauarẽ Tholoſę, eiuſmodi diſpenſationem procuraui, ſed non obtinui, & procurare deſii, abductus ab illo propoſito auctoritate grauis & prudentis Doctoris Martini a Rada, Abbatis Illuſtris Monaſterii B. Marię de Oliua Regni Nauarrę, tunc Romę reſidentis, qui ſcripſit ad me quædam, quę vera eſſe ipſa experientia didici, nempe quod ſi ap pellerem animum ad deuote in horis ſtudio minus aptis impedientibus, recitandum horas, non modo tantum, uel magis ſtuderem, quam non recitando, oratione mentem illuſtrante, ſed etiam me a conuerſationibus prauis, ac inutilibus auocarem magna cum acceſſione temporis ſtudio impartiendi. Quod ipſum ſepius conſului conſulentibus me ad obtinendas huiuſmodi diſpenſationes, & quamplurimis perſuaſi, omnibuſque perſuaſum eſſe percupio.[g]

32 Tertia cauſa excuſſans a recitatione ſecundũ nõnullos, quos allegat Gerardus,[g] eſt ſtudere cõſtituto vicario, qui beneficio deſeruiat, a quo tamen cõmunis diſſentit. Tum q melius eſt ex ſe orare, quam ſtudere, vel legere, ſecundum quandam, quæ ſolennis & recepta eſt, gloſſam,[h] cui conſonans alia[i] dixit. *Maledictum ſtudium propter quod relinquitur diuinum officium.* Ioã. Imol. receptus ab aliis dixit, ſcholarem teneri

e Clem. ne Romani. de electi.
f c. propoſuit. de conceſſ. Preben.
g De aſſiduitat. orã. q. 6.
h In ca. licet. 8. q. 1.
i In gloſſ. 3. c. qualiter. hor. col. 5. in ſtatutis Gall.

Digitized by Google

teneri recitare horas per ſe, licet vicarium habeat ad ſuo beneficio deſeruiẽdũ, licet non habeat alios, quam minores ordines. Cuius cõtrarium tenuit Abbas antiquus,[a] quod licet defendi poſſet diſputando, non eſt tamen conſulendum, eo quod ei repugnet communis theorica, & praxis rationi optimæ innixa.

33 Quarta cauſa iuxta aliquos eſt peregrinatio ad vrbem relicto vicario, qui beneficio deſeruiat. nam ſecundum prædictum Abbatem,[b] pro ſe adducentem Petrum Sampſonem, qui ratione ſolius beneficii tenetur recitare ſatisfacit deſeruiendo per alium, ſi iuſta ex cauſa abſens ſit. Cuius tamen contrarium, vti prædixi, tenet Communis. Onus enim recitandi videtur perſonale, iuxta Clem.[c] ibi, *fructuum laborum ſuorum*, & quia eius induſtria fuit in id electa, vt recte declarauit Albert⁹.[d]

34 Quinta cauſa eſt, cum ſuperuenit aliqua occupatio ſubito, vel eo modo, quod non poteſt ei prouideri, nec omitti ſine ſcandalo, vel peccato, ſecundum Henricum Gandauenſem,[e] cui ſuffragantur Pariſienſes,[f] & alii,[g] vt ſi occurreret neceſſitas ſubita horas omittendi ad pacificandum populum rixari volentem, aut neceſſitas habendi concionem, quæ non niſi magno cum ſcandalo omitti poteſt. idẽ iudicarem de aptis confeſſariis audientibus confeſſiones ſeptimana ſancta, aut tẽpore talis Iobelæi, ad quod quærendum oporteat quem omnium omnes in vna hebdomada cõfeſſiones audire, hi. n. mea ſententia, recitando horas maiores citra preces, excuſarentur a minoribus, ab officio defunctorum, a Cantico graduum, & a pſalmis pœnitentialibus. Quin & tanta poſſet occurrere neceſſitas, vt merito excuſarentur a maioribus, & fortiore ratione ſatisfaceret is, qui ſciens ſe die ſequenti occupatiſſimum fore, anticiparet eas in veſpera præcedente, ſuper quo a quodam pio Dei ſeruo interrogatus fui. Quod ipſum dicerem de illo, qui prælectionem habere deberet illo die in concurſu publico aliorum candidatorum, vel deberet defendere aliquam cõcluſionem, quod vt debite fieret, plurimum Reipublicæ, vel ipſiuſmet priuatæ intereſſet, & ſtudium in id neceſſarium recitationem officii non cõpateretur. Quanquam nos (gratię Deo) ad hunc vſque diem nunquam earum recitationem ante vel poſt 35
eiuſmodi actus omiſimus, tametſi frequẽter nobis occurrerunt, neque ob geminas in die lectiones, quas multis annis Tholoſæ, & Cathurci primum, deinde Salmanticę, & Conymbricę habuimus, nec ob quaternas toto vno anno in Gallia ſingulis diebus etiam feſtis, exceptis B. Mariæ Virginis, Dominicis, & Apoſtolorum habitas, licet horę mei breuiarii duplo longiores eſſent, quam quę a prædicto Pio V. in ſuo Breuiario ſunt præceptæ. Neque facile conſuleremus alteri, qui recitãdo partem ante ſignatum concionandi, vel prælegendi punctum, & partem poſt concionem vel lectionem, & partem inter ſtudendum, ſatisfacere poſſet, attento quod ſine ope diuina nihil, & cum ea omnia fieri poſſunt iuxta illud Pauli,[h] *Omnia poſſum in eo, qui me confortat, Chriſtus.*

36 Sexta cauſa eſt neceſſaria occupatio circa recitationem vel cantum, iuxta S. Anton.[i] ab omnibus receptum, qualis eſt occupatio quærendi pſalmos, & antiphonas, transferendi libros neceſſarios ab vna parte ad aliam, quærendi prunas ad turificandum, nuncia neceſſaria inſinuandi, egrediendi aliquantiſper ad reſpirandum. Omiſſio enim auditionis, vel recitationis officii Diuini, ob has vel ſimiles cauſas, neque videtur peccatum, neque ſuppletio neceſſaria. Quod tamen locum duntaxat habere limitarem, cum illa ante officium diuinum præparari non potuerunt, aut ea poſtea facit is, qui non tenebatur illa præparare, eo quod præparata non ſint ab alio ad id obligato, quandoquidem turpitudo ſua nemini prodeſſe debet,[k] & non prouidere quod oportet, peccatum eſt improuidentię, vt ſentit D. Thom.[l]

37 Ex quo infero eum, qui recitare vel cãtare debet vnam lectionem, vel reſponſorium, aut aliud quidpiam in choro, & id prouidet, ſiue præuidet interim, dum chorus aliud recitat, vel cantat, licet forte nõ canendo, vel non audiendo non peccet, & lucretur diſtributiones illius horę, non ſecus ac ſi recitaret, vel cantaret cum aliis, nihilominus eum obligari ſupplere poſtea totum id, quod omiſit recitare, vel canere, dum prouidebat eam lectionem, vel reſponſorium, ſi vt dixi, ſciebat, vel ſcire debebat illud ſui muneris futurum eſſe, per quod limita dicta ſupra,[m] & dicenda infra.[n] Infertur item non omnem interruptionem horarum eſſe peccatum, ſed tantum illam, quę negligentia, vel alia de culpa, ſiue cauſa in id iuſta fit. Quę autem cenſenda ſit talis, arbitrio prudentis uiri definiendum eſt.[o]

38 Septima cauſa eſt defectus Breuiarii, vel

a In l. 1. de cel. miſſ.
b vbi ſup.
c in Clem. 1. de cel. miſſ.
d In repet. d. c. 1. de cel. miſſ. q. 8.
e Quolib. 1. q. 14.
f Io. Maior in addit. 4. q. 6. col. 4. & ſup. Matt. c. 6. col. 20.
g Syluest. in verb. hora. q. fin.
h Ad Philippen. 3.
i 2. pa. tit. 9. c. 12. §. 3. col. 3.
k l. itaq. ful lo. ff. de furt. c. 1. de poſtul. prælat.
l 2. 2. q. 49. ar. 6. & q. 51. quaſi per totam.
m ca. 10. n. vlt.
n c. 16. nu. 6.
o arg. l. 1. ff. de iure delib. ca. de cauſis de offic. deleg.

uel alius rei ad recitandum neceſſariæ, 38 quia deeſt facultas recitandi, & nemo ad impoſſibile obligatur.[a] Exemplum de illo, qui peregre proficiſcēdo oblitus eſt domi Breuiarium, vel poſtea iter faciēs perdidit illud, & non potuit peruenire ad locum, vbi eſſet breuiarium. De illo item, qui cum non ſit latinus, & nullatenus ſciat recitare, beneficium vel ordinem ſacrum ſuſcipit, nec inuenit ſocium, vel non tenetur quærere, iuxta ſupradicta[b] qui eum dirigat, etiam ſi habeat Breuiarium. Cuiuſmodi ſunt (proh dolor) hodie permulti milites ſupradicti,[c] qui vt victum habeant, ad Eccleſiam confugiunt, & prius acceptant beneficia bene vel male ſibi renunciata, & forte peius collata, quam deſerant arma, & militaria ſtipendia, neſcientes plus recitare, quam arma ipſa plorare & orare. Cuiuſmodi ſunt etiam multi pueri, quorum humeris eorum parentes onus orandi pro aliis imponunt, priuſquam pro ſe orare ſciant, & eos ad id fieri legatos procurant, antequam legationem intelligant, eamue explicare valeant. 39 Hi ſiquidem omnes, licet, vt ſupra[d] dictum eſt, peccent ſuſcipiendo onera & officia, quibus fungi neſciūt, quibuſque indigni ſunt: quia tamen iam ea acceperunt, ſi poſſunt, & intendunt ſe ad illa idoneos reddere, & collatio quamuis iniuſta, non tamen fuit nulla, ſiue ipſo iure inualida, non tenerentur relinquere beneficia, nec recitare horas canonicas, donec poſſent eas dicere, vel per eos ſtaret, quo minus poſſent. qui licet de rigore iuris non teneantur dicere aliquid aliud determinatum pro eis, vt dictum eſt ſupra,[e] de conſilio tamē meo ipſi & omnes, qui non poſſent dicere horas, dicerent tot Pater noſter, & Aue Maria, & alias preces, quot arbitrio boni viri ad id ſufficerent. Equidem aliquando arbitratus fui huiuſmodi viros, aut pueros, debere tantum temporis, plus minuſue, incumbere in attente dicēdis Pater noſter, Aue Maria, Credo, & Salue Regina, quantum inſumpturi eſſent in recitandis omnibus horis, ſi eas recitare noſſent, addendo ter, *Ego peccator*. ſemel mane, cum ſupplerent Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam, & tertio veſpere, cum ſuppleret Veſpertinam, & Completoriam. Quare ſi mihi a Maximo Pontif. committeretur cōmutatio horarū Canonicarum in aliquid aliud commutarem in hoc.

40 Addo primo hęc intelligenda eſſe iuxta ſupradicta[f] de his, qui non poſſunt ob ignorantiam, vel alia impedimenta dicere maiorem partem horarum per ſe, nec tenentur quærere ſocios, cum quibus dicant. Alii enim, qui tenentur quærere ſocios, & poſſunt eos habere, non excuſantur, nec qui poſſunt dicere maiorē partē, licet nō teneantur quærere ſocios: quia tenentur dicere ſaltem illā maiorem partem vt reſolutum eſt ſupra,[g] declarando, qui teneantur quærere ſocios, & quod qui propter defectum Breuiarij non poſſunt dicere aliquas partes, poſſunt tamen dicere reliqua memoriter, vel alias, tenentur illa dicere. & quod nulli propter ignorantiā excuſantur, niſi quouſque diſcāt: & quod tenetur diſcere quam cito commode poſſunt, & quod non poteſt diſpenſari cum eis ab epiſcopo. Quibus quoad pueros, addo ſecundo, quod Concilium Triden.[h] vetuit, ne illis ante 14. annum beneficia conferantur. Addo tertio, quod Confeſſarii, quibus committeretur facultas commutandi horas, quas dicere neſciunt, vel ægre dicere poſſunt, recte, mea ſententia, facerent, commutando in ſupradictas[i] quatuor orationes modo ibi ſcripto dicendas.

41 Octaua cauſa, qua nonnulli ſe excuſāt a cantando in choro, & in ſupplicationibus, ſiue proceſſionibus, licet non a recitādis horis, eſt ignorantia cantus, aut vocis in id aptæ defectus, aut prælatio quā nobilitate, ſcientia, & gradu aliis præcellunt. Quæ tamen cauſa non eſt iuſta. Tum quia qui non callet cantum, aut aliquid aliud officio ſuo exercendo neceſſariū, non debet illud ſuſcipere,[k] & ſi ſuſcepit, tenetur requiſita illi diſcere, quod ſi nequeat, vel nolit addiſcere, priuandus eſt huiuſmodi beneficio, vel officio, vti recte determinat Albertus:[l] & probari poteſt per ea, quę cęteris fuſius[m] ſcripſi. Tum quia ſatisfacit vnuſquiſque, ſi voce ſibi a Deo donata pro virili ei laudando inſeruierit, iuxta illud Apoſt.[n] *Secundum menſuram donationis ſuæ*. niſi forte vox eſſet tam abſona, vt offenderet auditorium, & ſocietatem. Talis enim, ſi eam mollire nō poſſet, non foret tolerandus in beneficio cantum requirente. quia nihil cum ſcandalo faciendum eſt,[o] & qui non vult, aut non poteſt addiſcere id, quod ſuo officio neceſſarium eſt, ab eo remouendus eſt.[p] Tum quod præſtantia dignitatis non ex-
42 cuſat a cantu, quinimmo ad eum magis obligat, vti declaratum fuit in ſtatu. Gallicanis,[q] ſupra[r] relatis. Tum quia nobilitas parum momēti habet ad excuſandum quempiam ab oneribus ſpiritualis muneris

a ca. nemo ad impoſſibile. de reg. iur. lib. 6.
b Sup. eod. c. nu. 13.
c Sup. eod. c. nu. 30.
d eod. c. nu. 28.
e eod. c. nu. 32.
f eod. ca. a nu. 24.
g eod. c. nu. 15.
h Seſſ. 23. cap. 6. de Refor.
i eod. nu. 39.
k c. non eſt putanda. cum gloſ. 1. q. 1. l. Idem iuris. §. 1. ff. ad leg. aquil.
l In Rep. cap. 19. [illegible] lib. Miſſ. [illegible] in q. 26. & 27. [illegible] ante. illis Paſtor. in [illegible] bilis. de præben.
m In prælectione c. ſi quando. de reſcr. excep. 7.
n Ad Eph. 3.
o cap. nihil prodeſt. de ꝓſcrip.
p ca. fin. de ætat. & qualita. cum multis in dicta prælectione & except. per nos citatis.
q titu. quo diui. offic.
r In c. 4. n. 5.
s cap. nos qui. & ſeq. 40. d. et 1. q. 1. c. viliſſimus.

Digitized by Google

a c.10.47. rium prædictis ſtatutis,& ſibi in alio,vt ſuprà ᵃmonuimus.

Cap. XII. ſuper cogitatu extrario tangis ſeptem Concluſiones.

1 *Oratio abſque cogitatu carnali, vel ſeculari fiat.*
2 *Oratur⁹ perfecte in principio agat hæc ſex.*
3 *Oratio turris alta ſuper viua terra fundanda.*
4 *Orationem quæ præcedere debeant, quæ non,& num. 7.*
5 *Capitula tenere ante horas quando damnoſum.*
6 *Ciuile eſt quandoque inciuilem eſſe.*

1 DVodecimo nota ex verbis illis, *Cogitatio omnis carnalis, & ſecularis abſcedat.* bene recitaturum exuere ſe debere omni cogitatu carnali, & ſeculari,& perpendendum non ſolum dicere, omni peccato, verum etiam, omni cogitatione, ſignificando, ad perfecte recitandum non ſufficere, vt non peccemus, vel negotiemur tempore, quo recitamus,ſed opus eſſe etiam, ne quidquam extrarium cogitemus. Quod egregie confirmant ſex dicta b In col.9. c.13. 2 Abbatis Iſaaci, & Ioa. Caſſia.ᵇ Primum, *Oratio eſt velut turris alta, quæ fundata in terra aſcendit vſque ad cælum, ideoq; ad eius adificationem ante omnia remouẽda eſt ab anima omnis mortua terra vitiorum,& prauarum cogitationum, donec deueniatur ad terram, vel rupem, vt aiunt, viuam. Secundum, ſolicitudo rerum carnalium generaliter abſcindẽda. Tertium nullius negotij, cauſæue non ſolum cura, ſed ne memoria quidem dum oratur admittenda. Detractio, vaniloquia, ſeu multiloquia, ſcurrilitates quoque ſimiliter amputandæ. Ira præ omnibus, ſiue triſtitiæ perturbatio funditus eruenda, concupiſcentia carnalis, ac philargyriæ noxius fomes radicitus euellendus.* 3 *Quartum iacienda ſunt profunda humilitatis fundamina, quæ turrim pulſaturam Cælos valeant ſuſtinere. Quintum ſuper adificanda virtutum ſpiritualis ſtructio. Sextum ab omni diſcurſu, atque euagatione ludrica animus inhibendus, vt ita paulatim ad contemplationem Dei, ac ſpiritualis intuitus incipiat ſublimari. Quod enim* 4 *ante orationis horam anima noſtra conceperit orantibus nobis, per ingeſtionem recordationis occurrere ſolet. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præſtare debemus. Et idcirco quicquid orãtibus nobis nolumus vbrrepat, ante orationẽ de abditis noſtri pectoris extrudere feſtinemus.*

Ex quibus omnes nos, ô patres & fratres, clerici & layci, monachi & monachæ quocunque nomine cenſeamur, cuiuſcũque ſexus,& ſtatus ſim⁹, ſacri ſimul & profani, maximi pariter & minimi, inferam⁹, quod qui egregie voluerit placere Deo ſua oratione, recitatione,& cantu, nõ debet expectare horam id faciendi in veſtibulo chori, aut eccleſiæ porta, vel loquutorio, intendẽdo negotiis, vel iocis,& minus rebus vanis,& prauis, murmurando, aut rixando, aut pacta vana, vel inhoneſta ineundo.

5 Inferamus ſecundo, non eſſe vtilem, imo potius demnoſam diligentiam nonnullorum, qui vt temporis iacturam non faciant, procurant, vt Canonici priuſquã inchoent Primam, Veſperas, aut Nonam, ingrediantur Capitulum, vt interim, dum aduenit hora recitandi eas, illaſque incipiunt medii Canonici,& rationarii, expediant aliqua negotia,& iis incœptis egrediantur à Capitulo, & ingrediantur chorum. Datur enim per id occaſio, vt Canonici, priuſquam mentes affectibus carnalibus & ſæcularibus in Capitulo concœptis exuantur, properanter, contra hunc textum, intrent chorum cum aliis iam cœpta proſequuturi.

6 Tertio infertur ſilentium Eccleſiaſticis non ſolum eſſe neceſſarium tempore diuinorum officiorũ, ſed & valde vtile paulo antea quam inchoentur, quando ad id cõgregantur,& ciuile admodum eſſe, tũc inciuilem & ſolitarium eſſe, renuendo tẽpus conterere in vrbanitatibus, & honeſta conuerſatione harum, illarumue nouitatum, licet bonarum.

7 Quarto, viris doctis & Deum timentibus dignum eſſe id, quod a nonnullis fieri vidi, nimirum quod dum recitaturi conueniunt, & horam vel ſocios expectant, & vrbanitas inuitat ad colloquium mutuum, ſciſcitantur de quo, aut quomodo recitare debeant, referunt aliquas virtutes illius ſancti, percunctantur alias, narrantes quantopere eis placeat ſententia aliqua ſuæ legendæ, aut alterius officii diuini illius diei,& omni cum humilitate,& manſuetudine alios rogant illius interpretationem, & ſi non placeat aliis, vel finitur diſputatio, proferunt in medium mortes horrendas,& caſus infœlices, oſtendẽdo quantopere ſit reuerendus Deus, & quantum decet ei ſeruire,& in horis canonicis orare, vt omnibus ſit propitius. Si vero magis arrideant bona noua nonnul

lorum

Digitized by Google

lorum caſuum bene fortunatorũ, & proſperorum, ea referunt, vel audiunt, commonſtrando quam bonus ſit Deus, & quã vtilis illius amor, & ſeruitium, vt verba facientes de timore & amore Diuino, ſimul & neceſſitate & fructu inſeruiendi, laudandi, & gratias dandi, excipiat hora recitandi, & cantandi, quod tãto minore labore facient, quanto minus oportet eos affectus, & cogitatus conceptos a mentibus ſuis remouere.

Quinto denique inferemus, quę ſint illa præparamenta, de quibus meminit Sapiens.[a] *Ante orationem*, inquiens, *prapara animam tuam, ne ſis quaſi qui tentat Deum.* Quod in hoc citat ſtatutum eccleſ. Gallicanæ[b], licet gloſſa,[c] eius aliud exiſtimarit. An vero hęc omnia peragẽda ſint ſub pœna peccati, an ſpe maioris prǽmii, infra[d] dicitur.

[a] Eccleſ. 13.
[b] tit. Qual. hora.
[c] In d. tit. Qualiter. ſuper verb. ſancto.
[d] In 14. c.

Cap. XIII. de attentione orandi tangit 51. Concluſiones.

1 *Attentio orandi neceſſaria.*
2 *Anima deſideria ſunt eius verba.*
3 *Oratio quinque producit effectus.*
4 *Attentio triplex, & quæ præſtantiſſima.*
5 *Attendit quando melius idiota quã doct⁹.*
5 *Maiorem ſæpe a minori in hoc præcelli.*
6 *Attendere melius poteſt intelligẽs recitata.*
7 *Miſſæ non intellecta vt poteſt bene attendere idiota.*
8 *Miſſa quam attentionem requirat.*
9 *Clericis, & Monachis quam expediat latinitas.*
9 *Horarum dicendarum munus præcipuum, de quo grauis reddenda ratio.*
10 *Horas ad bene recitandas præcellens doctrina.*
11 *Oratio indeuota tertio fructu caret.*
11 *Canonicatui ſeruire cur apparet laborioſũ.*
12 *Horas non intelligens cogitet iſthac.*
13 *Hora initium requirit propoſitum attendendi.*
14 *Orationis attentio debet eſſe intenta.*
15 *Oratio indeliberata nil prodeſt, nec deliberata ſatisfacit ſine propoſito ſatisfaciẽdi. et ſeq.*
17 *Diſtributio non lucrifit ſine animo attendendi.*
17 *Intentio tã actualis quã virtualis ſufficit.*
18 *Attendendi propoſitum oportet cõtinuare, interrumpitur autem bifariam.*
19 *Canens quis, aut recitans, aut lucrans non canit, &c.*
20 *Euagatio mentis interior ſola quandoque mortalis.*
21 *Euagatio quæ mortalis, quæ venialis, &c.*
22 *Horas recitando ſcribere, legere, &c. vt mortale.*
23 *Iulius Cæſar in ſcribendo, & dictando mirabilis.*
24 *Orans cur peccat ſignans litteras in choro.*
25 *Orans loquendo, rixando, &c. in choro vt peccat.*
26 *Orans præcipitando feſtine vt peccat.*
27 *Horæ ſine propoſito complendi cur non cõplentur.*
28 *Miſſam audiens ſine animo ſatisfaciendi, &c. vt peccat.*
29 *Horas recitans immemor an hoc vel illud omiſerit.*
30 *Miſſans ignorans an hæc vel illa dixerit.*
31 *Attendere bene non eſt cogitare an attendatur.*
32 *Habitus repetendi nõ neceſſaria vt malus.*
32 *Horas iam recitans denuo recitare vt peccatum.*
33 *Attendendi tertius modus ſit in propoſito.*
35 *Attendere in humanitatem Redemptoris an ſatis.*
35 *Chriſti humanitas vt eſt gradus in amorẽ Diuinitatis.*
36 *Orantes multi abſunt à termino, quem putant attigiſſe.*
37 *Exhortatio vt bene attendamus ad horas.*
37 *Clerici vt pro clericis habeantur optent.*
38 *Latina vt intelligunt Hiſpanus, Gallus, & Italus.*
39 *Oratio etiam voluntaria ſine attentione mala.*
39 *Actus non eſt virtuoſus, ſi deeſt ei vlla circunſtantia.*
40 *Orare ſine attentione malum.*
41 *Orare non obligatus ſi oret, tenetur bene orare.*
42 *Recitando peccant multi, qui non recitantes non peccarent.*
43 *Pater noſter, ꝙ dicitur Nobilis, vel Militis.*
44 *Horas colloquendo audire multis ciuile.*
45 *Conciones oſcitanter audire quando peccatum.*
46 *Recitare conſulta, & præcepta non attente differre.*
47 *Recitare veſtiẽdo, exeũdo, &c. quis peccat.*
48 *Orabant laborantes monachi Aegyptij.*
49 *Recitans agendo impatibile non ſatisfacit.*
49 *Attentio per quæ opera externa tollitur. & ſeq.*
51 *Orat purius, qui externis minus intendit.*

1 Decimotertiò nota, Orationem fieri debere cum attentione. Quod ex multis partibus huius capituli colligitur, nempe

nempe ex ea, *Nec quidquam tunc animus aliud, quam id ſolum cogitet, quod precatur.* & ex illa ad aliud propoſitū ſupra pōderata, *Inuigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus.* & ex illa, *Claudatur contra aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat.* & ob hoc in primo notabili diximus, & probauimus hunc eſſe ſcopum, & finem principalem, in quem Gratianus hoc capitulum Decreto inſeruit.

Secundum hui⁹ capitis fundamentum eſt, determinatio illa Cōcilii generalis,[a] *Diricte præcipimus in virtute S. obedientiæ, vt Diuinum officium nocturnum, pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, ſtudioſe celebrent, pariter & deuote.* vbi gloſſa penultima & vltima dicunt verbum illud, *ſtudioſe.* referri ad pronunciationem exteriorem, *Deuote*, vero ad interiorem.

Tertium huius dicti fundamentum eſt illud Apoſtoli,[b] *Cantantes, & pſallentes in cordibus veſtris Domino.* Super quibus verbis dicit Hieronymus,[c] *Audiant hi, quibus in eccleſia eſt pſallendi officium Deo, non voce, ſed corde cantandum.* vbi gloſſ. adiicit verſus illos dignos continua memoria.

Non muſica cordula, ſed cor,
Non clamor, ſed amor clamat in ore Dei.

Quarto fundatur hoc dictum in tribus, quæ gloſſa[d] quædam noſtra in id allegauit, puta S. Pauli,[e] *Si orem lingua, mens mea ſine fructu eſt.* S. item Auguſtini. *Quid prodeſt ſtrepitus labiorum, ſi mutum eſt cor?* S. demum Gregorii. *Animarum verba ſunt ipſa deſideria, in quibus tanto quis minus clamat, quanto minus deſiderat.*

*Q*uinto fundatur in eo, quod ſpiritus 2
eſt Deus,[f] & eos qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare: qui vero ſine attentione orat non videtur orare in ſpiritu. & S. Baſilius dixit. *Diuinum auxilium eſt implorandum non remiſſe, nec mente huc vel illuc euagante, eo quod talis non ſolum non impetrabit quod petit, ſed etiam magis Deum irritabit.* Cui etiam conſonat illud Eſaiæ ab ipſomet Domino relatum; *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me.*[g] Per quę omnia, conſtat eſſe veriſſimum id, quod Caiet.[h] dixit, non ſolum dictionem horarum, ſed etiam modū dicendi attente & deuote eſſe ab Eccleſia præceptum.

Contra tamen hoc notabile, & omnia in eius confirmationem allegata facit primo, quod antea Apoſtolus,[i] & poſt eum Concilium Viennen.[k] vocauit horas fructum labiorum. vbi gloſſa ait, textum illū probare ſola vocali pronunciatione horarum adimpleri præceptum recitandi, licet animo aliud voluamus.

a cap. 1. de cel. Miſſ.
b Ad Eph. 5.
c In c. cantantes. 92. diſt.
d In clem. 1. de reliq. et vener. ſanſto. in 7. mem.
e 1. ad Corint. 14.
f Ioha. 4.
g Math. 15.
h In ſum. verb. horarum.
i Ad Hebræ. vlt.
k Clem. 1. de celeb. Miſſ.

Secundo facit, quod ipſi etiam ſanctiſſimi viri interdum mentis oculos non habent defixos in id, quod recitant, dicente Dauide,[l] *Cor meum dereliquit me.* Impoſſibile vero videtur, vt quis omnes ſuas horas recitet, mente ad alia non euagante, & nemo ad impoſſibile tenetur,[m] & Eccleſia Mater nō tendit ſuis filiis laqueos, quibus irretiantur,[n] neque onera importabilia ſunt imponenda.[o] Intollerabile vero videtur recitare ita attente, vt mēs in alia non feratur. Et quidem memorię ab aliquibus[p] proditum eſt, ſanctiſſimum quędam virum ſignificaſſe, nec vnam orationem Dominicam mēte nulla alia cogitatione diſtracta dici poſſe: qua de cauſa promiſit equum cuidam, ſi id ageret, cui⁹ animum, cum ea recitaret, ſubiit cogitatio, An daturus eſſet equū cū ephippio an ſine illo?

Pro concordia horum, & aliorum cōplurium, quę vltro citroque in mediū adduci poſſent, & vt diuina fretus ope, materiam hanc non modo indies, ſed & in horas occurrentem dilucidius, quam quiuis alius in hunc diem, (& ſi multi[q] in eo deſudarunt) elucidem, dico primo, orationis tres principales, & diſtinctos effectus eſſe ſecundum S. Thom.[r] communiter re-
3 ceptum, puta, mereri, impetrare, & conſolari. Quibus addo quartum, quem ex tribus ab Adriano[ſ] relatis colligo ſcilicet, ſatisfacere præcepto. Addo etiam quintum, nimirum ſatisfacere pro pœna temporaria debita peccatis venialibus, vel mortalibus remiſſis, vt colligere licet ex traditis a S. Tho. & aliis omnib⁹ in libros Magiſtri commentātibus. Quod quidem non obſcure probatur: nam multi merentur orando, qui non impetrant, quod petunt. Sic D. Paulus meruit quidem petēdo, vt lex membrorum ſuorum repugnās legi rationis, & ſtimulus carnis remoueretur a ſe,[t] id tamen non impetrauit. Et e diuerſo, multi, & quandoque in ſuam perniciem impetrant poſtulata, neque tamen merentur, quin potius peccant, ſic populus Iſraeliticus petendo Regem peccauit, eum tamen obtinuit.[u] Multi inſuper neque merentur, neque impetrant, ſatisfaciunt nihilominus pręcepto, veluti qui in ſtatu mortiferi peccati proferunt preces quas uouerunt, vt ab aliqua tentatione liberentur, non merentur per eas gratiam, vel gloriam, neque forte impetrant poſtulata: ſatisfaciunt tamen ſuis votis, ad effectum

l Pſal. 36.
m L. impoſſibilium. ff. d reg. iur. et ca. nēo. eod. tit. lib. 6.
n ca. de viduis. 27. q. 1.
o cap. alligant. 26. q. 7.
p Maior. in 4. diſt. 12. q. 2.
q Hoſt. in tit. de pæni §. quid ſit effect⁹ ver. carnis maceratio & glo. magna cle. 1. cum Card. & aliijs de rel. mēb. 7. & vterq; Th. 2. 2. q. 83. arti. 12. & Thom. cū Palu. Gabr. et aliijs multis in 4. diſt. 15. et D. Anto. 3. part. tit. 13. c. 4. § 8. et aliquid 2. pa. tit. 9. ca. 12. §. 3. col. 2. Io. Maior in 4. diſt. 12. Adria. quolib. 9. et Vmber. in Regu. B. Auguſt. ca. 46. & vterque Cardinalis in ca. cantantes. 92. diſt.

r 22. queſt. 83. artic. 14. ſ Quolibet. 8. littera H.
t 2. ad Corint. 12. u cap. audacter. 8. q. 1.

Digitized by Google

ctum non peccandi omiſſione, adimplent tamen illa per infra tradenda. [a] Sæpenumero etiam recitando conſolantur citra meritum, & citra impetrationem, quin & citra adimpletionem prçcepti. Exemplum eſto in eo qui deuote,& fuſis lacrymis recitat tertiam partem ſuarum horarum ſine animo eas finiendi. Et è contrario, poteſt quis mereri, impetrare, & præceptum adimplere, nullam percipiendo animæ conſolationem ob graues tētationes,& euagationes, quas S. Eccleſiæ, priorumque omnium atrociſſimum hoſtis Sathan nōn ſemel dum recitamus inuitis nobis ſuggerit. Poteſt prçterea oratio eſſe ſatisfactoria peccati,& non meritoria ſecundum multos, quos alibi allego. [b]

a In c. 14. nu. 2.

b In c. 1. §. ſacerdos. de Pœn. diſt. 6. et in c. perfecta de pœn. diſt. 1. et in c. 20.

Secundo principaliter dico, triplicem 4
eſſe orationis attentionem. Prima eſt, qua attenditur ad verba ſola, ne in his, erret. Secūda, qua attenditur ad ſenſum eorū. Tertia qua attēditur ad orōnis finē qui eſt Deꝰ,& id, ꝙ petitur, de qua re amplius infra. [c] Harum trium attētionum per ſe cōſideratarum ſecunda præſtantior eſt prima,& tertia ſecunda. tertia item communis eſt omnibus doctis, & indoctis, quin & prima fere omnibus. Secunda vero eis duntaxat, qui intelligunt idioma, quo recitatur.

c cap. 21.

Ex quo ſequitur primo multos idiotas, 5
& ruſticos attendere melius ad *Pater noſter*, & Pſalmum, quem memoriter recitant, quam aliquot alii litteratiſſimi. Multi ſiquidem idiotç volentes recitare, uel recitantes mentem traducūt in illam magnam curiam cœleſtem, contemplantes, vt Deus ille rerum omniū opifex, in quantum Deus per ſe ipſum illi prçſidet, & in quantum homo habens vnitam reuerendiſſimam, ac ſuauiſſimam humanitatem ſummus noſter mediator eſt, vtque innumeri Cçlicolç, Angeli,& ſancti ei aſſiſtūt, eiuſque ſuauiſsima conuerſatione fruuntur,& ea contemplatione delibuti, deſiderioque eo migrandi affecti recitant non ponderātes quidem uerba, quç proferūt, nec quid ea ſignificent intelligentes. Aliquot vero litterati, ea ipſa recitantes, ponderant quidem uerba quæ proferunt,& legunt,& mentes in eorum ſignificata intendunt; eas tamen ad illa ſublimiora non eleuando.

Secundo infertur, magnam occaſionē 6
habere nobiles,& litteratos, alioſque potentes ac, diuites humiliandi,& quadantenus ſe coram Deo contemnēdi,& magnificandi aliquos ignobiles, indoctos,& pauperes, hinc ſecum reputātes, quod quandoque,& vtinam non ſçpiſſime, Deꝰ permittit obuelari oculos intellectus eorum, ne eum, & res eius diuinas contemplentur, & obfuſcari voluntates eorundem, ne eis delectentur & fruantur. Et illinc cernentes aliquot vetulas manibus leuatis, oculis lacrymantibus, genibus flexis velut a ſeſe alienatas, quas probabiliter credere poſſunt ſpatiari,& conuerſari per ampliſſima illa Cœli palatia, quod centuplo,& amplius nobilitatem, litteras,& fortunas ſuas prçcellit.

7 Tertio ſequitur, quod longe maiorem occaſionem habet quis deuote recitandi preces compoſitas idiomate, quod nouit, quam compoſitas alio, puta Latinus latine compoſitas, Grçcus grçce, Italus itale, Hiſpanus hiſpane,& ſic de aliis,& hanc eſſe prçcipuam rationem cur Clerici in maxima Europæ parte latine callere debeāt, quia nimirum in ea clerici latine recitāt. Quæ ratio mouit aliquos ad dicendum vtile fore Miſſas idiomate populari loci, in quo dicuntur celebrari. Quod niſi maiora inconuenientia ſecum veheret, hoc ſane reſpectu in iis, quæ voce ſublata dicūtur, conueniens iudicaretur, id tamen nō conuincit eſſe neceſſarium ad debitam attentionem, prout nonnulli hæretici aſſeuerant: ſufficit enim idiotç audienti Miſſam
8 iactare cogitatus ſuos in Deum, & deſiderare ſuam gratiam,& gloriam,& contemplari Miſſam continere realem veri corporis Chriſti præſentiam, eſſeque veram reprçſentationem vltimæ Cœnç, mortis, & paſſionis, quas propter nos Saluator noſter perpeſſus fuit, quibuſque redempti fuimus, qui eſt tertius,& optimus bene attendendi modus. Sufficeret etiam & deſiderare, vt exaudiatur ſacerdos ille pro cunctis orās,& ſacrificans, attendere inſuper ad ea, quæ dicit, & facit, licet eum neque audiant, neque intelligant, animo ſatisfaciendi præcepto Eccleſiç, aut ſeruiendi Deo.

Quarto ſequitur plurimum conuenire
9 omnibus Eccleſiaſticis intellectum Latini ſermonis, cuius in officiis diuinis eſt vſus. Magna item laude dignas eſſe ſanctimoniales, quç non ſolum ſibi prçcepta vt idiotç adimplent, ſed etiam laborant pro ſua virili, latina,& quæ recitant intelligere, aliquot quidem arte, aliquot vero vſu, diſcretione, & aduertentia. Cū enim munus præcipuum, cuius a miniſtris Eccleſiç rationem repoſcet Dominus, ſit horarum recitatio, eaque eſſe debeat noſtra maxi-

maxime aſſidua occupatio,& ob eã nobis ſuppeditetur victus, honorque tribuatur, ſitque requies animæ facta deuote & attente,aliter vero facta labor,& tædium: iuſtum profecto & vtile fuerit, reputare nobis decorum id egregie facere, iuſtum in id conatus noſtros intendere, iuſtum procurare id quod in id multum habet momenti,intelligere, nimirum, quæ pronunciamus; iuſtum denique ad animum reuocare, nos non poſſe ſine intellectu 10 verborum præſtare illum modum, quem optimum magnus ille prædicator & doctor D. Bernard. [a] in hæc verba nos docuit, *Immolantes hoſtias laudis, iungamus verbis ſenſum,ſenſui affectũ, affectui exultationẽ, exultationi grauitatem,grauitati humilitatem, & humilitati libertatem.*

a *in ſer. 13. ſuper cãtic. lit. P.*

11 Tertio principaliter dico, non poſſe quem ſine aliqua dictarum trium attentionum obtinere tertium fructum orationis, de quo ſupra,puta conſolationem, & ſuauem animę recreationem ſecundũ omnes, iuxta illud Pauli. [b] *Si orem lingua,mẽs mea ſine fructu eſt.* eſt autemꝰ fruct ille ſuauitas illa,& manna illud nectarque dulciſſimum,quibus anima cum attentione deuota orans reficitur iuxta expoſitionẽ D. Thom. [c] & aliorum.

b *1. ad Cor. 14.*

c *Ibid. & 1 d. ar. 14.*

Ex quo colligitur primo cauſa,cur prę ſertim iis, qui non ſunt latini, videatur tam moleſtum,& laborioſum ſequi chorũ, & ſeruire canonicatui: eſt enim illa,quod cum plerique in choro recitemus parua cum attentione tertiæ ſpeciei, & ſecunda locum non habeat in iis, qui arte vel vſu non callent latinum, & prima ſecum ferat plus aloes quam mellis, præcipua ſibi ſpiritualis pars amara, aut certe inſulſa remanet.

12 Sequitur ſecundo, recitanti idiomate alieno vtile fore ſecum cogitare, & Deo dicere, *Non intelligo mi Domine, quod pronuntio,vel audio: credo tamen me dicere & audire magnas laudes tuas, licet lõge minores ijs, quas Maieſtas tua meretur, & gratias tibi agere, quales poteſt humana infirmitas. ſimul peto tuam gratiam, & gloriam cum neceſſarijs ad eas conſequendas, mihi & omnibus Chriſtianis,præſertim vero benefactoribus meis, iuxta ordinem, & intẽtionem Almæ Matris Eccleſiæ. Exaudi me Domine,& præſta ea,quæ non intelligendo verba peto.* Credamus expertis, ꝙ qui cõſueuerit dum recitat talia cogitare, animoque reputare, ſuauius, hilarius, & gratius ſuum peraget officium, ſiue ſit Eccleſiaſticus ſiue laicus: ſiue recitet Pater noſter,& Aue Maria, ſiue pſalmos,& hymnos, aut aliud quicquã approbatum idiomate ſibi ignoto. Quod ſepius prędicandum eſſet populo,& Clero, ad bene, magiſque afficiendum eos ad hoc, quod omnibus eſt factu facile, quam ad alia ſubtilia,quę vt ſunt paucis facilia,ita a paucioribus fiunt.

13 Quarto dico, quod etiam quoad alios tres effectus orationis,ſcilicet mereri,impetrare,& ſatisfacere, opus eſt ſecundum omnes,quod initio habeatur propoſitum actuale, ſiue expreſſum, vel virtuale, ſiue tacitum,attendendi & vacandi Deo,dum orauerint. Nullus enim actus eſſe poſſet meritorius, vel virtuoſus,niſi fiat cum deliberatione,& aliquo fine debito, quãdoquidem aliter non eſſet actus humanus, 14 ſed brutalis,vti graphice declarat D.Th. [d] Ex quo ſequitur recte dixiſſe Palu. [e] orationi neceſſariam eſſe attentionẽ hoc ſenſu [f], ꝙ oratio naſci debet ex intentione eam dicendi. Neque hallucinatus fuit ſtatim dicendo,quod orationis attentio a principio debet eſſe intenta.

d *1.2 q. 6. & q. 12.*

e *In 4. diſt. 15. q. 5. col. 6.*

f *Vbi ſup. c. 6.*

15 Ex quo ſequitur,primo, quod qui incipiunt recitare indeliberate,& eodem modo proſequuntur ex ſola imaginatione,nõ merentur,neque impetrant,nec adimplẽt recitandi præceptum, quales ſunt infantes,ſtulti,& mente capti,carentes iudicio ſufficienti ad merendum, vel demerendũ, & multa recitant memoriter, vel legendo. Quales item,qui ſolent dormiẽdo ſurgere [g], veſtire ſe, domo egredi, & ad eam redire: & recitare memoriter, quod aliis diebus vigilantes ſolent, quando ſe veſtiunt. Quales ſunt etiam qui accipiunt Breuiarium in manus, & expectantes ſocios ſine propoſito recitandi, vel ſatisfaciendi ſuo muneri, legunt in eo eaſdem horas, quas recitare debebant, uel earum partem:nam licet talis mereri poſſet expectando virtuoſe alios;bene cogitando, & meditando,nõ tamen recitando illas horas,quatenus Canonicas, quas tenebitur denuo recitare,etiamſi poſtea ſocii nõ aduenerint:nõ enim a principio habuit animũ dicendi illas, neque eas dixit,vt ſatisfaceret ſuę obligationi; & actus agẽtiũ nõ operantur vltra intentionem eorũ [h]. Dixi 16 ſupra, propoſito actuali, uel virtuali: quia alterum eorum ſufficit.Si enim quis petat, vel capiat Breuiarium cum propoſito expreſſo ſatisfaciendi huic obligationi, aut recitandi, vt debet, aut dicendi ſuas horas Canonicas, vt præcipit Eccleſia ſuffi-17 ciens propoſitum habet attẽdendi a principio,licet non habeat expreſſum. Ampli-

g *Iux gloſ. Car. & Imo. cle. 1. de homici.*

h *l. non omnis. ſi cer. pet. & l. 1 agris ff. de acquiren. rerum domini.*

Iii dico

dico ſufficere, animo deliberato capere Breuiarium, ire ad eccleſiam, uel aliud ſimile facere, ita vt interrogatus quare id petat, uel faciat, uere reſponderet, ſe id facere ad recitandum, uel ſatisfaciendũ ſuæ obligationi, uel debito, iuxta ea, quæ [a] late diximus de propoſito uirtuali. Quæ concluſio eſt ualde quotidiana, & me pridem cõſolata fuit, cum eam uidi per Pariſienſes [b] in ſpecie determinatam.

[a] cap. inter verb 11. q. 3. & ſupra in hac ead. repe. 6. n. 15.

[b] Maior in 4. diſt. 12 q. 7.

Sequitur ſecundo non mereri, quinimo peccare, & nõ lucrari diſtributiones quotidianas coram Deo, ideoque in foro conſcientiæ eſſe obligatos eas reſtituere, qui recitant, uel propoſitum habent recitandi ſuas horas domi, uel extra chorum, & ad illum uadunt animo non attendendi ad ea, quæ ibi dicentur, uel cantabuntur, neque uacandi Deo, ſaltem aliqua bona parte notabili illius. Quod ipſum dicendum eſt de illis, qui uadunt cum propoſito attendẽdi aliquo dictorum modorum, uerum poſtea mutant actualiter, uel uirtualiter illud.

Quinto dico, quod ad merendum, im- 18
petrandum, & ſatisfaciendum, non ſolum neceſſarium eſt habere a principio propoſitum ſupradictum attendendi, & vacandi Deo; ſed etiam ne concipiatur poſtea actualiter, vel virtualiter, aliud illi contrarium, ſecundum omnes. Amplius dico, quod ſicut duæ ſunt ſpecies propoſiti attendendi, ſcilicet actualis, & virtualis, vt ſupra diximus, ita etiam duæ ſunt ſpecies non attendendi: & conſequenter, bifariam poſſe amitti propoſitum attendendi conceptum ab initio, ſcilicet actualiter, ſiue expreſſe, & virtualiter ſiue tacite. Actuale ſiue expreſſum propoſitum non attendendi habet is, qui proponit non attendere aliquo dictorum trium modorum ad id, quod recitat, quod raro contingit, niſi eis qui iam ſemel recitarunt, & proponunt iterum recitare poſtea id ipſum, quod iam recitarunt, quæ præuentio fieri ſolet a multis viris piis, qui recitant, vel canunt in choris parum Deo attentis, & deuotis, & ab aliis, qui recitant cum Dominis, vel ſociis balbutientibus, vel quia ſuo vitio anticipant verſum, vel ſyncopant verba, vel alios defectus admittunt, ob quod non liberantur a recitandi obligatione. Propoſitum uirtuale non attendendi orationi habet ſolus, & omnis ille, qui ſolo cogitatu ſe occupat in rebus ei extrariis, & aduertit ſe de iis cogitare, & quod per eiuſmodi cogitatum auertitur plane ab omni attentione horarum, & omnia hæc animaduertendo non procurat animũ ſuum ab iis reuocare, iuxta communem, uel animo deliberato ſe occupat in actibus exterioribus repugnantibus omnibus ſupradictis attentionibus recitandi, attenta ſaltem habilitate & cura eius, qui ita ſe occupando recitat.

19 Ex hoc dicto ſequitur primo, quod aliqui recitando, & canẽdo, neque recitant, neque canunt, & lucri faciendo diſtributiones quotidianas coram hominibus, eas perdunt coram Deo, vna cum animarum ſuarum iactura. Quod uerificatur in iis, de quibus in corollario ultimo præcedentis dicti: & etiam in his, qui a principio habent ſufficiens propoſitum occupandi ſe in horis, ſed poſtea continuando illas mutant propoſitum actualiter, uel uirtualiter ut proxime dictum eſt: tales enim etiamſi coram hominibus mereantur, & lucrẽtur, coram tamen Deo peccant, & non merentur magis, quam ſi non recitarent, etiam ſi aliis operibus exterioribus non occuparentur, ſecundũ Communem, [c] licet Ho-
20 ſtienſis [d], S. Anton. [e] Angelus [f] & alii alibi contrarium teneant. Videtur enim mihi communi aſſentire etiam S. Tho. [g] quatenus præſupponit, quod aliquando ſola euagatio interior eſt peccatum mortale, & Sylueſter, etiam ſi in duobus locis [h] uideri poſſit alicui eſſe opinionis Hoſtienſis, in utroque tamen meo iudicio concordat cum communi. Dicit enim, euagationem interiorem non eſſe peccatum mortale, etiamſi ſit deliberata, dummodo ſciat, quod recitat, uel facit. Scire enim quod dicit, & facit, eſt animaduertere, & uidere an erret nec ne: & hic eſt unus, licet infimus trium modorum attendendi, & conſequenter in effectu non dicit, niſi quod non eſt peccatum mortale euagatio interior deliberata, quando cum ea concurrit una trium attentionum, licet ſit minima, quod etiam tenet Communis.

21 Secundo ſequitur, non cenſeri quem mutare propoſitum attendendi, eo ſolo quod non attenda, niſi etiam aduertat ſe non attendere. Sed neque tunc, ſi procurat mediocriter animum retrahere. Dixi mediocriter: quia ſecundum S. Tho. [i] & omnes alios, magna eſt differentia in retractione animi, quando uagatur, & diſtrahitur: ſi enim adhibeatur in eo magna, aut ſaltem mediocris diligentia, etiam ſi non retrahatur, euitatur culpa mortalis & uenialis, & oratio eſt meritoria & ſatisfactoria; uerũ ſi nõ adhibetur ad min' mediocris peccatur uenialiter, & per conſequens oratio non eſt meritoria, licet ſit ſatis-

[c] Quam tenet Palu. in 4. diſt. 15. q. 5. & late pbat Adr. quolib. 8. l. G. H. I. & Caiet. in verb. horarũ §. 3. 10. Maior in 4. diſt. 12.

[d] In c. dolẽtes de cel. Miſſ.

[e] 2. par. tit. 13. c. 4.

[f] Verb. hora. §. 28.

[g] In 4. diſt. 15. q. 4. ar. 5. q. 4.

[h] In aur roſ caſ. 9. & i verb. hora q. 11.

[i] In 4. diſt. 15. q 4. ar. 2. q. 4.

Digitized by Google

ſatisfactoria precepti, vt ad aliud propoſitum loquendo de eadem oratione ſupra[a] diximus.

a In c. 2.

22 Tertio ſequitur, quod qui accingit ſe ad ſcribendum, vel legendum aliquid diuerſum ab eo, quod recitat, communiter peccat, & etiam mortaliter, ſi ea deliberate faciat tamdiu, quamdiu recitat partem notabilem orationis obligatoriȩ. Scribere enim, & legere diuerſum ab eo, quod recitatur, eſt actus exterior, qui videtur repugnare omnibus ſpeciebus attentionis, & per conſequens, qui tale quid recitando facit, videtur ſaltem eo tempore, quo id facit, mutare virtualiter propoſitũ attendendi, quod a principio habuit, per proxime dicta Dixi, communiter; quia interdum excuſatur, vt cum neceſſitas id faciendi ſuperuenit recitanti cum alio, & proponenti ſupplere poſtea, quod interim dum illud ſcribit, ſocii recitarent. Dixi ſi id deliberate faciat quandiu recitat partem notabilem. Qui enim tale quid ageret non cogitans quid agat, aut per imaginationem ſubitam, aut ſolum dum ſocij recitant vnum vel alterum verbum, vel verſum, non eſſet defectus mortalis, per ſupra[b] ad aliud propoſitum adducta.

b In c. 10. nu. 19.

23 Non ſum ignarus obiici mihi poſſe, poſſibile eſſe quem legere, aut ſcribere vnam epiſtolam, & attendere ad horas, iuxta illud Plinii[c] de Iulio Cæſare, *Scribere, & legere ſimul, dictare, & audire, ſolitum accepimus. Epiſtolas vero tantarum rerum quaternas pariter librarijs dictare, aut ſi nihil aliud ageret, ſeptenas.* At ei, qui mihi hoc obiecerit, reſpondebo, nos omnes Eccleſiaſticos non eſſe ea habilitate, qua fuit Iulius Cȩſar, & licet eſſemus, non tamen adhibemus tantam curam in recitando, quantam ſolebat ipſe in ſcribendo, dictando, uel legendo. Et quod ſi quis reperiretur tam diligens, & habilis, ut legendo, uel ſcribendo aliud attenderet ad recitationem tantum, quantum eſſet neceſſarium ad euitandum peccatum mortale, talis non peccaret mortaliter, licet frequẽter ſic uenialiter, meã ſententia ob irreuerentiam, quam facit Deo, occupando ſe, dum ei loquitur, in aliis ab eo diſtrahentibus, ſine iuſta in id cauſa.

c li. 7. c. 25

24 Quarto ſequitur, quod Beneficiarii legentes, vel ſcribentes, aut ſubſignantes litteras, prouiſiones, vel alia in choro, etiamſi ſint Capituli, interim dum in eo canitur, vel recitatur, bis peccant, quãdoque mortaliter, aliquando venialiter. Primo quidem, quod ſe ipſos diſtrahunt. Deinde vero, quod a bene attendendo auertunt ſocios. Equidem de aliis me conſtantioribus & paratioribus, ad mentis oculos defigendum in Deum, quam ego, non loquor, verum fateor, quod quando video dari meis ſociis prouiſionem, aut epiſtolam in choro ſubſcribendam, & eos manibus pennas ad ſubſcribendam tenentes mentem meam diſtrahi, vel ad cogitandũ de illo, quod prouiſio continet, ſi ſciam, vel ad dubitandum, vel diuinandum quid contineat, ſi neſciam, vel ſaltem cogito de ea ſubſcriptione, quæ me ab attentionis officio auocat.

25 Quinto ſequitur, iiſdem duobus modis peccare eos, qui loquuntur in choro, alii quidem in aurem, alii voce ſublata quȩpiã a recitatione aliena: quoniam loqui & audire ita ſunt actus exteriores, ſicut legere & ſcribere, & æque ac illi repugnãt attentioni ad recitandum, vel canendum requiſitȩ. Quid ergo dicemus de ringẽtibus ſiue rixantibus, murmurantibus, & vociferantibus? Quid? niſi quod peccant quandoque mortifere, quandoque vero venialiter, & quod tempore, quo id agunt, non magis plecent Deo, quam ſi non eſſent in choro, imo minus? quia prætermiſſo fine ſuæ orationis, qui eſt ſeruire Deo, eius hoſti diabolo ſeruiunt aliquando.

26 Sexto ſequitur peccare grauiter eos, qui attendunt quidẽ ad verba, ſed adeo feſtine, pręcipitanter, & tranſcurrendo recitant, vel canunt, vt etiã ſi illa integre pronuncient, neque ipſi, neque eorum ſocii poſſint intelligere eorum ſignificata, etiãſi idioma, quo recitatur, calleant. Tum quia licet primo modo attendant, non tamen accipiunt illum, vt medium, & gradum ad conſcendendũ ad alios meliores attendẽdi modos: quandoquidẽ feſtinatio illa repugnat ſecundo modo, nec cũ tertio concordat, ſaltẽ iuxta communẽ recitantium habilitatem & vſum. Tũ quia id prohibetur in Cõcilio Viennen.[d] in verbo trãſcurrendo, & eſt feſtinatio, & pręcipitatio, quã prohibet ſtatutum Eccleſ. Gallic.[e] in illis verbis, *Non curſim, ac feſtinanter.*

d Clem. 1. de cel. Miſſ.

e tit. Quomod. diu. offic.

27 Septimo ſequitur, verum eſſe id, quod non ſemel reſpondi, nimirum, quod licet non ſatisfaciant debito nõ tamen ſatisfacere deſinũt ob defectum attentionis illi, qui cum ſufficienti propoſito attendendi, incipiunt recitare, quod debent, & poſtquam inceperunt, ob variarum cogitationum pugnam, non dicunt tam deuote quam cuperent, & ideo deliberant denuo recitare, etiam ſi tunc finiant illud

Digitized by Google

cum mediocri attentione, animo tamen non ſe a debito exonerandi. Quod ſæpius contigit mihi dicenti orationes votas, & per confeſſarios in pœnitentiam iniunctas. Quod ipſum dico de eo, qui die feſto audit Miſſam, & quia non eſt de die, aut quia non audit tanta deuotione, quanta cuperet, deliberat audire eam ad finem vſque, ſed ſine animo ſatisfaciendi obligationi, quod eſt quotidianum. Neutrum enim eorum ſatisfacere debito cõſtat ob defectum propoſiti ſatisfaciendi: & quod id non ſit ob defectum attentionis, & propoſiti attendendi, conſtat ex hoc dicto. 28

29 Octauo ſequitur, quod qui recitat, non tenetur repetere verbum, neque verſum, neque pſalmum, nec lectionem, quam non recordatur ſe dixiſſe, modo non recordetur ſe non dixiſse, & credat probabiliter dixiſse: neque etiam ſacerdos ſacrificãs facere ſigna, aut repetere verba, quæ non recordatur, an fecerit, vel dixerit, dummodo etiam non recordetur ſe non dixiſse, vel feciſse: modo, inquam, credant probabiliter id feciſse, eo quod alias ſoliti ſint ea facere, vel dicere, quando ſic recitant vel celebrant, & meminerint a principio, ac medio habuiſse propoſitum actuale ſiue expreſsum, vel virtuale, ſiue tacitum, in id attendendi. Tum quia qui recitat legendo, vel memoriter pronunciando vnum pſalmum, vel alterum, imo tres, vel quatuor contemplando omnipotentiam diuinam, qua vniuerſa creauit, ſapientiam, qua eadem gubernat, & bonitatem infinitam, qua uult, vt ei ſeruiamus, quo ſaluemur, quaque ſe nobis mirabiliter & ſtupende communicat, aut alia id genus ſimilia, nil cogitando de verbis, quæ dicit, nec de ſignis, quę egit, nec de eorum ſenſu non poteſt recordari; an illa dixerit, vel fecerit, ſufficientem tamen & ſelectam attentionem habet, etiam ſi animaduertat, quod aliud ab eo quod recitat contemplatur: quandoquidem contemplatur Deum & diuina, quæ ſunt finis debitus orationis, & ita tertio modo, qui eſt optimus, vt ſupra[a] dictum eſt, attendit. Tum quia qui incipit recitare cum propoſito attendendi vno trium dictorum modorum, etiam ſi poſtea dum recitat vnum verſum, pſalmum, vel vnam lectionem, imo vero multas, tam intentus eſt fabricandis (vt aiunt) in aere caſtris, vel modo quo ſtudebit, vel prælegeteo die, vel anno, aut quo excolet ſua oliueta, & vineas, quod non adhibet mentem ei, quod recitat, nec eius ſignificatui; tamen ſi non aduertit ſe vagari, vel ſi aduertit, procurat ſe colligere, licet non poſſit, adeo, quod poſtea nõ recordetur an dixerit illa nec ne, ſatisfacit, ſecundum omnes. Tum quia qui ſenſu verborum, quæ recitat, fruitur, concipiens conceptus, quos vocant vltimatos, ideſt rerum per verba ſignificatarum, minus aduertit ad eorum corticem, & minus concipit conceptus eorum, quos vocant non vltimatos, qui ſunt conceptus ipſorum verborum, & non ſignificatuum: & ita minus noſcit, an ea dixerit. Præſtantiorem tamen attentionem haberet, quam ſi ſoli cortici verborum intenderet: quia haberet ſecundi generis attentionem, quam primi generis attentioni ſupra diximus præſtare. Tum quod qui recordatur ſe incepiſſe talem pſalmum, talem lectionem, imo etiam talem horam, & videt ſe ad illius finem perueniſſe legendo, vel memoriter pronunciando aliqua, in quibus ipſe communiter errare non ſolet, iuſte credere poteſt ſe totum recitaſſe, vti ſolet, & vlterius progredi, argumento eius quod ſingulariter dixere Pariſienſes[b] præfati, nempe, quod qui incepit laudes minores S. Mariæ, & ſe videt in fine pſalmi, *Laudate dominum de cælis*. etiam ſi non recordetur dixiſſe vllum uerſum illorum pſalmorum, quos dixit, iuſte poteſt credere, ſe de more ſolito omnes dixiſſe. Qui optime conſulunt, vt qui recte vult attendere ad horas, non ſe occupet in cogitando, & meditando, attendat nec ne. Nam, ut qui tranſeunt per ſumitatem aliquarum trabium pro pontibus in aere diſtentarum, citius cadunt, cogitando de caſu, & metuendo cadere, ita qui recitat cogitando de errore, & metuendo errare

31 citius errabit. Tum quia, ut[c] ait Caietanus, uelle attendere non eſt tam attendere, quam pro obiecto & ſcopo attentionem ipſam præfigere. Tum quia uti ſæpius cõſului, non ſolum non tenetur repetere id quod probabiliter credit ſe dixiſſe, qui ta-

32 lia patitur, uerum etiam male ageret id faciendo, eo quod habitum, & conſuetudinem concipiendi ſcrupulos ſuperfluos ſibi quęreret: eo item, quod iterum ea repetens, ut plurimum iterum erraret, & ob id oporteret eum tertio, & quarto repetere, q̃ non ſemel mihi contigit, & ſcio aliis contingere, quę uia eſt deſipiẽdi, niſi relinquatur, eo etiam quod facere contra illud Sapientis[d] *Ne iteres verbum in oratione tua*. Confirmantur hæc, eo quod alibi[e] probamus,

[a] *Sup. eod. c. nu. 1.*

[b] *Maior in 4. diſt. 12 q. 7. col. 2*

[c] *2. 2. q. 83 art. 13.*

[d] *Eccleſ. 7.*

[e] *In c. fin. n. 28. 29. & 30. de pœniten. diſt. 1.*

Digitized by Google

probamus,nimirum, ꝙ licet iterum confiteri peccatum ſemel confeſſum de ſe ſit bonum,non eſt tamē tale iteranti ob ſcrupulos ſuperfluos, aſſuefaciendo ſe ad inquietam conſcientiam habendam.

33 Sexto principaliter dico, neceſſarium eſſe ei, qui primum vel ſecundum attendendi modum eligit, ne illum eligat animo perſiſtendi in eo, & non tranſeundi ad tertium, qui melior eſt illis, ſed eligat eum tamquam gradum attendendi ad alium meliorem, ſi Deus id dederit: nam ſi adeo contentus foret aliquo duorum priorum, vt proponeret non procurare tertium, neque mereretur, neque ſatisfaceret, vt ſingulariter determinauit ſubtilis Caietanus[a].

a In 2.2.q. 83.ar.13

34 Ex quo ſequitur primo, quod qui inciperet recitare, animo attendendi ad verba,quo pronunciet,vel canat ea incorrupte,ordinate, & diſtincte, putans quod ob ſuam imbecillitatem, vel valetudinem, in qua tunc eſt, magis expedit eligeret infimum illum modum, tamquam medium, & gradum aſcendendi ad alios duos altiores,ſi id Deo placuerit,debito ſatisfaceret: nō autem ſi eligeret eum eo animo, vt eo cōtentus,nollet aſcendere per medium illius ad altiorem.

35 Secundo ſequitur, veram videri aliam non minus inſignem concluſionem eiuſdem Cardinalis,[b] ſcilicet,quod qui dum recitat,mentē occupat in meditando amorem, manſuetudinem, ſuauem conuerſationem, capturam, paſſionem & mortem Saluatoris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti, optime ſatisfacit, ſi hanc meditationem ſumit tanquam medium, & gradum aſcendendi ad contemplandam diuinitatem, & concipiendum in ea amoris affectum, qui ex ea contemplatione quaſi filia naſcitur. Nullum ſiquidem eſt melius medium, vel gradus aſcendendi ad montem cognitionis,& fruitionis Diuinitatis altiſſimę,quam ipſa humanitas benedictiſſima Redemptoris, iuxta illud prefationis, *Vt dum viſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur.* verum ſi prędicta meditatio humanitatis,& paſſionis,ſumeretur pro fine vltimato,& nō pro medio,vel gradu aſcendendi ad contēplationem,& amorē Diuinitatis,non ſatisfaceret. Quinimo et iā ſi eā non ſumeret pro fine vltimato,ſed videt ſe ita illi implicari, vt maiori ſit impedimento quam auxilio aſcendendi ad prędictum altiſſimum cognitionis & fruitionis Diuinitatis montē, omittere deberet eam,ſecundum eum, licet mea ſententia mereretur,& ſatisfaceret præcepto, dummodo expreſſe nō acciperet eam pro vltimato fine ſuæ recitationis, & attentionis, etiam ſi non expreſſe acciperet eam pro medio:quia virtualiter pro medio,& non vltimo fine cenſendus eſt accipere[c].

b Vbi ſupr.

c Arg.c.2. de regul. iur. & l. merito.ff. pro ſocio.

36 Tertio ſequitur, multos (quod ad orationem,& recitationem,attinet) multum abeſſe a termino, ad quem exiſtimant ſe perueniſſe, imo & prætergreſſos eſſe.Sunt enim quamplurimi exiſtimantes ſe perueniſſe ad optimum finem horarum, protinus ac eas omnes canunt, uel pronunciant bene,vel male ruminatas,bene, vel male pronunciatas,& cantatas. Sunt multi qui aduertentes prædictos eſſe ſuo modo ſatiſfaciendi contentos, arbitrantur ſe longe prætergreſſos eſſe limitem bonæ recitationi ſufficientem,eo quod eas cantent, & pronuncient ſine errore ſyllabæ, uel puncti, licet non intellexerint ſignificatum eorum, quæ dixerint, neque eis in mentem venerit Deus, nec deſiderium videndi eum viſionis, neque habendi illius gratiam,neque gloriam. Alii exiſtimant ſe dignos, quibus deferantur (vt aiunt) candelulę, eo quod peruenerint ad ſtatum, in quo dum recitant, vel canunt officium alicuius Sanctę meditando labores eius, offunduntur lacrymulis, quæ ſępe naſcuntur ex hypocriſi infima inimica contemplationi ſublimi.Quot quæſo videas contentiſſimos, & auidiſſimos laudis, eo quod cecinerunt aliquam lectionem, epiſtolam,euangelium, ſiue collectam, ſine vllo verbi, vel accentus errore? Cum tamen nihil prorſus eorum quæ dixerūt intellexerint,neque eis affulſerit radius contemplationis Diuinæ, ob nebulas, quibus eos auiditas gloriæ, & metus ignominię humanæ obumbrabat.

37 Quocirca,o Domini,patres,& fratres mihi ſuſpiciendi, & diligendi, qui ex patrimonio Chriſti ratione ordinū, profeſſionum,& beneficiorum,a Sancta Matre Eccleſia alimur, oculos in nos reflectamur, nobiſcumque ſępe reputemus, eam ideo nobis & ſtipēdia,& victum ſuppeditare,vt gratias agamus Deo creatori noſtro, vtque matrem eius laudemus,& oremus, & non ſolum pro nobis, ſed etiam pro toto populo Chriſtiano, quam ob cauſam ſępe nobis longe plꝰ honoris tribuit,quā fratribus noſtris natu maioribus.Et nunquā nō obuerſetur ob oculos noſtros,hoc eſſe munꝰ noſtrū, hanc eſſe noſtrā prouinciā, & de illa bene adminiſtrata nobis eſſe gloriā,

iuuta

dum, ſimul optemus, vt primum Deus, deinde homines ad illius gloriam, nos habeant pro deuotis clericis, religioſis, peculiaribuſque eius miniſtris, & maioris faciamus quod laudemur ob talia, quam ob vlla alia quamlibat alta noſtræ gentis ſtemmata, gloriam, honores, & fortunas, quibus prædictos ſpirituales titulos prætulimus. Ideoque omni cura & ſtudio attendamus ſaltem in verba, quæ pronunciamus, nec anticipemus verſus, neque qui ſumus vnius chori incipiamus noſtros antequam, qui ſunt alterius chori finiant omnino ſuos (qui cum primis magnus & frequentiſſimus recitantium, imo canentium abuſus eſt) ſimul abſtineamus a corrumpendo, deglutiendo, inepto accentu, nimia cum feſtinatione pronunciando verba, adeo vt intelligi nequeant. Præterea procuremus intelligere id, quod pro- 38
ferimus: quamuis enim non ſimus arte perfecti latini, ſi tamen idioma Italum, Hiſpanum, & Gallum (quod eſt latinum curruptum) callemus, erimus vſu ſaltem corrupti latini, adeo vt aliqua eorum, quæ cum debita pauſa recitauerimus, aut cecinerimus, ex vſu intelligere queamus. Et Deus ipſe pro ſua bonitate id quod in nobis eſt facientibus ſuppetias mittet, quo imperfecte contemplantes eum, eodemque imperfecte fruentes in terris, perfecte videamus eundem, eodemque perfecte fruamur in cœlis. Amen.

Septimo, dico omnia ſupradicta de attentione, excepto vno aut altero non tan- 39
tum eſſe neceſſaria, vt debita, ſiue præcepta oratio ſit bona, verum etiam vt conſulta, ſiue quæ de conſilio eſt, non ſit peccatũ, vt ſingulariter, & ſpeciatim Caietanus [a] determinat, & antea ſenſit S. Tho. [b] quatenus ait peccare orantem, animo inter orandum diuagante, non diſtiguendo inter orantem ex præcepto, & inter orantem de conſilio, & probatur illa celebri Hieremiæ [c] auctoritate, *Maledictus homo, qui opus Dei negligenter facit.* Probatur & illa firmiſſima ratione, quod nullum opus cuiuſquam virtutis quamlibet voluntariũ eſt bonum, niſi concurrentibus omnibus circumſtantiis ad bonitatem neceſſariis, vt ſupra [d] de eadem ipſa oratione tractantes diximus. Tum quia qui voluntarie ad id non obligatus hoſpitio excipit aliquẽ, aut interceſſoris onus ad aliquem Magnatem gratis accipit, non agit ſtudioſe, ſiue virtuoſe, imo peccat, niſi neceſſarias in eo obſeruauerit circũſtantias, vt recte a prædicto Cardinali [e] determinatur, & ex prædictis conſtat attentionem eſſe vnam de circunſtantiis bonæ orationi neceſſariis. Tum quia eadem ratio quoad hoc in oratione voluntaria, quæ in obligatoria militat. ergo idẽ ius vtrobique cenſendũ. [f] Ra-
40 tio enim cur oratio ſine attẽtione facta nõ eſt bona, eſt quod vt qui non attendendo in id, quod dicit, alloquitur Principem, aut Magnatem, irreueretur & offendit eũ, ita & a fortiori, qui alloquitur Regem Regum, non attendens in id, quod dicit, eum offendit. Tum per illud Malachiæ [g], *Si offeras cæcum animal ad imolandum, nonne malum eſt? offer illud duci tuo, ſi placuerit, aut ſi ſuſceperit faciem tuam?* Quaſi dicat, quod quẽadmodum offerens Magnati alicui arietẽ, aut hœdum cœcũ errat, ita & qui aliquid Deo maculatum offert: & qui orat ſine attentione, rem maculatam offert ei, vnde hac auctoritate motus dixit Adrianus [h], orationem & ſermonem ad Deum habitum, etiam ſi non ſit de præcepto, non debere tamen eſſe contemptibilem, qualis eſt oratio ſine attentione.

41 Ex his ſequitur primo, quod licet interdum ad recitandum, aut orandũ non obligemur, quoties tamen id fecerimus, ritè fa-
42 cere tenemur. Sequitur ſecundo multos dicendo, aut audiendo miſſam, horas canonicas, vel alia diuina officia, peccare, qui non peccarent non dicendo, aut non
43 audiendo illa. Quot ad id non obligati pronunciant horas, & loco orationis Dominicę modeſte dicendæ recitant illam, quã inſignis ille verbi Diuini preco Thomas Illyricus ſolebat Tholoſę in Galliis vocare Pater noſter de Gentilhome, ſiue Nobilis? dum Deo dicit, *Pater noſter.* & mox famulo, paſti ne ſunt equi? & poſt, *qui es in cœlis*, ſubdit, eſt quod edatur? & dicto *ſanctificetur nomẽ tuum*, rogat, cur ſe demtitit accipiter ille? & finito, *adueniat regnum tuum.* confeſtim dicit, ſtrigila equũ. Quot item ad id non obligati adeo oſcitanter horas recitant, vt merito reſponderi eis poſſet eo modo, quo apud noſtrates famulus quidam ſuo reſpondit hero die quodam ueneris ad focum recitanti ſymbolum Apoſtolicum. Herus enim cum oſcitanter, & vaga mente peruenisset ad illa verba, *Carnis reſurrectionem.* quinquies, aut ſexies repetit. *carnis, carnis.* famulus autem ſubridens dixit, *Domine hodiernus non eſt dies carnis.* Quot item bis horas recitant, & ſeconda vice, quia ſe putant prima ſatisfeciſſe, abſque fere vlla attentione pronunciant, non animaduertentes etiam ſecunda vice obligari ad debite recitan-

[a] 2. 2. q. 58. ar. 13.
[b] In eodem art. 13.
[c] cap. 25.
[d] c. 6. nu. 2.
[e] In 2. 2. q. 85. ar. 12.
[f] l. illud. ff. ad l. aquil. c. 1. de traſlat. prel.
[g] cap. 1.
[h] Quoli. 5. C.

Digitized by Google

citandum, eſto volũtarie id faciant? Quãobrem raro, & ægre ſoleo ipſe recitare cũ familiari, vel amico iterante horas ſemel pronunciatas. Quot præterea miſſas diebus, quibus ad id non obligantur, audiũt, nunc confabulando, nunc ridendo, & iocando, nonnunquam dormitando, cum facile poſſent reſiſtere ſomno, nunc oculos, imo & cogitatus in ea, quæ non oportet iaciendo? Nõ ocioſe dixi, *Miſſas*. nam pro re inurbana, vili, & abiecta (proh dolor) iam habetur a multis; audire attente Pri- 44 mam, Tertiam, Sextam, Nonam, & Completoriam, imo & Veſperas, niſi organi ſonus accedat, & tunc non pauci eum audiunt in ſolum finem iudicandi, & dicendi, o quam cæleſtialiter pſallit, ſi ſonus arrideat, aut quam infernaliter, ſi diſpliceat, in vtroque hyperbole ſuperflua vtendo. Non loquor de nobis miniſtris ſuperpelliceo indutis, qui quandoque loquimur in aurem, quandoque voce ſublata, quin & nonnunquam ridemus tempore quo organum pulſat ſuum verſum hymni, aut Magnificat, Benedictus, aut Nunc dimittis: quia loquor de recitantibus, vel canentibus citra obligationem. Nos enim eo magis in ea re peccamus, quam layci, quo magis quam ipſi ſumus obligati canere, vel audire attẽte per mox dicenda. Quot denique audiunt conciones adeo negligen- 45 ter, vt vel nolint intelligere, quod audiũt, vel ita, ut quod vna excipiunt aure, altera egrediatur, vel quod perperam, aut negligenter dictum ſit, memorię mandant, vt poſtea cuiuſpiam perperam uel negligenter dicti notent concionatorem, & ſiquid boni deſumunt, non id agũt, ut illud faciant, uerum ut gloriam poſtea conſequantur illud alibi referendo, aut ut adulentur ipſi concionatori, præſertim ſi Regi, uel Principi fuerit cum primis charus, dicentes, o quam ſingularis, delicata, ſublimis, & propoſito apta fuit illa, uel illa dicendi phraſis? Omnes quidem ſupradicti audientes, cantantes, aut recitãtes etiam citra obligationem, ſi faciant hęc, cum attentione facere tenentur, alioquin peccant, licet communiter uenialiter tantũ. Non otioſe in initio huius dicti ſeptimi dixi, excepto uno, aut altero: inter orationem enim obligatoriam & uoluntariam, 46 ſiue ea quæ meræ deuotionis ergo fit, duplex ex Neotericis colligitur differentia. Prior eſt, quod qui ſine attentione & cum propoſito non iterandi dicit obligatoriã, peccat mortifere,[a] quia non ſatisfacit prę cepto[b]: qui uero non obligatoriam, uenialiter tantum; quia non debita cum attentione dicit. Poſterior differentia, quod pronuncians obligatoriam ſine attentione, tenetur iterare[c] eam alter non item. Vterque enim tantum, & non plus ad iterandum obligatur, quantum & non plus, quam ſi non pronunciaſſet, atque ita obligato remanet ſua obligatio, alteri uero ſua tantum deuotio.

47 Octauo principaliter dico, uerum uideri illud D. Anton.[d] nempe illos, qui recitant ueſtiendo, calceando, & aliis actibus exterioribus ſe occupando, dignos eſſe reprehẽſione, & uix ſatisfacere præcepto, quia ex propoſito ſe immiſcent actib⁹ ab attentione auertentibus. Quæ ratio uidetur concludere idem eſſe dicendum de his, quos paſſim uidemus recitare horas, colligendo herbas, roſas, uuas, inſtruendo ignem, pectendo caput, manus, uel faciem lauando, pennas ad ſcribendum aptando, & id genus alia attente agendo. Pro quo facit quod, ut ait S. Antoninus, nemo magnæ authoritatis æquo animo ferret, ut quis eum ſerio ſuper re graui alloqueretur, occupando ſe in huiuſmodi leuio ib⁹.

Contra tamen hoc dictum Diui Antonini facit primo, quod contrarium ab omnibus ſere obſeruari uidemus. Quis enim eſt, qui illas, uel illas preces, illa, uel illa uice non dicat aliquid prefatorum, uel ſimilium faciendo? Quis, quæſo, non aliquando recitando ſe ſcalpit, aut ad pulicem pũgentem manum porrigit, non tendit oculos in uiridarium, & deambulans in margine fontis fluuii, uel ripę, non proſpiciat illa, & gaudeat quod *Raucum per leuia murmur ſaxa cies*, vt inquit Poeta a Hieronymo[e] citatus? Secundo, ꝙ fere totus mundus credit, & ſeruat id, quod Caietanus[f] dixit, non peccare recitantes dum ſe induunt, modo pro uiribus recitandis attendant: & quod in nonnullis religionib⁹ ſtatutum uidetur, ut religioſi inter ſurgendũ pronuncient horas B. Mariæ & quod S. Dominicus dixit orationem attente a ſurgente de lecto pronunciatam communẽ, & ſalubrem ad reſiſtendum peruerſis cogitationib⁹ eſſe medicinam. Tertio, quod Pariſienſes[g] aiunt quem poſſe iuſte exuẽdo recitare, cum non agat actum repugnãtem actuali horarum attentioni. Sicut & religioſus ſatiſfacit mandato uerrendi Eccleſiam ſuperioris ſui, licet hoc agendo intrantes eam obnixe intueatur. Quar-
48 to, quod iter faciens pedes, uel eques, ſuas horas iuſte prononciare poteſt, ſecundum Innocen.[h] receptum per omnes, & quod Ioan-

a Sentit S. Th. et exprimit. Caiet. 2. 2. q. 83. art. 13. & Palud. in 4. diſt. 1. q. 5. col. 5. Ant. 3. pa. tit. 13. ca. 4. § 8.

b Arg. ca. quod prę cipitur. 14. q. 1. c. denique. ſub finē. 4. diſt.

c Adr. quo li. 8. Maior in 4. diſt. 2. q. 7. col. penul. & vlt.

d 2. pa. tit. 9. cap. 3. §. 5. verſ. tertia negligẽtia.

e c. nonnũquam. de conſecr. diſt. 5.

f 2. 2. q. 83. artic. 13.

g Io. Maior in 4. diſt. 12. q. 7. col. fin.

h In c. 1. de cel. Miſſ.

Digitized by Google

Ioannes Caſſia.[a] (quē Iſidorus[b] tanti facit) teſtatur de monachis Aegyptiis, quod occupati externis actibus orarent, & recitarent in hæc verba. *Sicut nullum ferme ab eis ocij tempus excipitur, ita nec meditationi ſpirituali quidem finis imponitur, quin & pariter exercentes corporis, animæque virtutes, exterioris hominis ſtipendia cum emolumētis interioris æquant.* Adde, quod ſacrificiis præſcribuntur in Miſſalibus formulę precū, quas pronuncient dum ſacris veſtibus ſe induunt, dum in medio Miſſæ manus lauant, dumque ſe in fine eius veſtibus ſacris exuunt. Quin & Epiſcopis in Pontificali præſtituuntur multi pſalmi, quos dum veſtibus Pontificalibus veſtiuntur, cum miniſtris recitant.

a lib. 2. ca. 14. Canon. noſtur. orat. et pſalen. modo.

b In lib. de diuinis offic.

Equidem percuperem hanc adeo quotidianam, & tanti momenti quæſtionē videre ab eo, qui errare non poſſet, deciſam. Varia enim diuerſis temporibus de ea mea fuit opinio, ſed in pręſentia arbitror, omnes conciliari poſſe per concluſiones ſequentes. Quarum prima ſit, quod omnes 49
ſupra relati ſatisfaciunt præcepto, quoad recitandum. Tum quia ſolus & omnis ille actus corporalis adimplementum præcepti recitandi impedit, qui repugnat, & eſt impatibilis cuilibet attentioni triū prędictarum, habilitate eius qui recitat inſpecta, iuxta Communem, vt pulchre reſoluit Durandus;[c] & conſtat ſupradictos actus non eſſe tales, quia faciens illos poteſt attendere ad horas aliqua attētione trium ſupradictarum, nec D. Anton. dicit eos non adimplere præceptum, ſed vix illis ſatisfacere, & vt ait Bonifacius viii.[d] *quod vix fit, fieri tamen dubium non exiſtit.*

c In 4. diſt. 15. q. 1.

d c. per catechiſmū. de cognat ſpiri. lib. 6.

Secunda concluſio, recitans aliquid ad quod nō obligatur, faciendo aliquid prędictorum, non peccat, imo meretur, ſi vtcunque ad id attendat, quod probant rationes contra S. Antoninum allegatæ, de quibus prædictus Caietanus loqui videtur, de eo enim loquitur, qui ex ſola deuotione orat.

Tertia eſt, nō ſolum ſatisfacere pręcepto, & non peccare eum, qui iuſta de cauſa, una & eadem hora agendo actus prædictos horas debitas pronunciat, verum etiam mereri gratię augmentum & gloriā, ſi in ſtatu gratiæ id faciat. Tum quia in eo non procedunt rationes pro opinione S. Antonini adductę. Tum quia nullus Princeps ægre ferret, ſi a ſubdito ſuo, vel quouis alio aliquid aliud agente, iuſta de cauſa ſerio ſuper re graui conſuleretur, quod quotidie uidemus fieri a Bombardariis, Vitriariis, ſartoribus, ſculptoribus, pictoribus, & aliis id genus officiariis, quos occupatos in ſui officii rebus libenter ſuper rebus ſeriis audiunt Principes, imo ægre ferunt, quod cauſa eis loquendi, omittant dare operam alicui operi celeriter abſoluendo. Exemplum concluſionis ſit in caſu, quo uenit ad aliquem viſitaturus, aut interrogaturus, vir aliquis ſpectatę authoritatis, & ipſe peruenit quaſi ad finem alicuius horæ, quam non poteſt finire, & ſimul vt decet illum excipere, niſi recitet componendo ſimul capillos, pileum, ueſtem, calceos, & alias veſtes mutando; hoc caſu non videbitur peccare, modo conetur mediocriter recitationi attendere. Itē ſi lecto abſque culpa incumbens ad celebrandam miſſam publicam hora nō ſolita quis vocetur, & recitare uſque ad Primam incluſiue, & ire ad eam celebrādam tempore oportuno nequeat, niſi ſurgendo, veſtiendo, & calceando ſe, & alia in id pręparatoria faciendo recitet, poterit id abſque peccato facere. Neceſſitas etiam ſtudendi concionaturo, prælecturo, aut expedituro negotia ſaltem ſpiritualia, iuſta cauſa id faciendi eſſe videtur.

50 Quarta concluſio, nonnullos actus corporales tam parum repugnare attentioni horis etiam obligatoriis debitę, vt etiam nulla interueniente cauſa, ſine peccato, eos faciendo recitari poſſit: quorum de numero videtur eſſe lenis deambulatio, iteneris factio moderata peditis, uel equitis, collectio huius, uel illius herbæ, proſpectio in prata, hortos, & vireta.

Quinta, quod plurimi actus adeo ſunt attentioni horarum contrarii, ut ea ſalua, magna cum difficultate fieri poſſunt, quos qui horas pronunciando fecerit, venialiter peccabit; in quib⁹ dicto D. Antonini[e] erit locus. Quales ſunt ſurgere de lecto, induere & calceare ſe ualde feſtinanter, magna intentione inſtruere focum, & pręparare libros. Qui autem horum actuum ſit huius generis, uel præcedentis, certa regula tradi non poteſt, ideoque boni uiri arbitrio relinquēdum[f], cuius muneris erit nō tātum naturam operis exterioris, ſed etiā modum, & habilitatem agentis cōſiderare. Poſſet enim quis induens ueſtem tam eſſe intentus recitationi præfatę, ut omnino non peccaret, & contra, ita intentus eſſe ambulationi, aut profectioni, ut ſic intēdendo pronunciare horas eſſet peccatum ſaltem ueniale.

e 2. pa. tit. 9. c. 4. §. 3. ver. tertia negligentia.

f Arg. l. 1. ff. de iure delib. ca. de cauſis. de offic. deleg.

51 Sexta concluſio, quod ex omnibus his ſequitur, eo maiori laude dignam eſſe recitationem,

citationem, cæteris paribus, quo minori manuum, pedum, oculorum, aliorumue ſẽſuum externa ſit occupatione, vt integra ad eam ſimus mente intenti, iuxta illud Redemptoris[a] noſtri bene intellectum. *Cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora.* Dixi, cęteris paribus; ad ſoluendum argumenta, quæ contra hoc fundari poſſunt in recitatione horarũ canonicarum publica, & in celebrandis aliis diuinis officiis publicis in Eccleſia, vel ſub dio, vt litaniæ, quæ potiora ſunt priuatis, cæteris paribus, licet maiorem requirant ſenſuum occupationem.

a Matt. 6.

Nono principaliter dico, ex octo his dictis præcedẽtibus colligi poſſe verum modum intelligendi hunc textum, & omnia in eius confirmationem ſupra citata: quę breuitatis gratia haud ſpecifico.

Cap. XIIII. de parando ad recitandum animo, tangit quinque Concluſiones.

1 *Recitans horas ſic ad id ſe præparet.*
2 *Recitans in ſtatu malo implet præceptum, ſed gratiam non meretur.*
3 *Præparatio quæ neceſſaria ad implendum præceptum recitandi.*
4 *Miſſam maior decet præparatio, quã alias preces.*
5 *Attendere non eſt nelle attendere.*
6 *Attentio triplex, ad verba, ad ſignificata, ad Deum & Diuina.*

1 DEcimoquarto nota, ad horarum recitationẽ animi pręparatione opus eſſe: Sanctiſſimus enim Cyprianus in hoc textu ita dicit. *Ideo ſacerdos ante orationem præfatione præmiſſa parat fratrum mentes dicendo, ſurſum corda.* Quin & ante idẽ apertius reliquit dictum Eccleſiaſtes[b] in ſtatuto Eccleſ. Gallicanę[c] in idem propoſitum citatus. *Ante orationem præpara animam tuã, ne ſis quaſi qui tentat Deum.* quę præparatio recte fit contritione peccatorum, & eleemoſynarum largitione, vt ſignificat Concilium Viennen.[d] & apertius quarundam diœceſum recitandi regulę, quibus concordat Romana noua, ſcilicet Breuiarii Cardinalis S. Crucis, dum præcipit incipere horas a confeſſione generali, quod non facit noua fœl. recor. Pii V. Optime præparabit ſe, qui ſeruauerit illa Abbatis Iſaaci, & Ioannis Caſſiani ſupra[e] relata, vbi tamen non determinauimus, an omnia illa ita ad euitandũ peccatum ſint neceſſaria, ſicut ſunt ad maius præmium conſequendum utilia, quod in hũc locum determinandum remiſimus. Pro cuius determinatione dico primo, neceſſe eſſe oraturo mortali peccato infecto mundare ſe ab eo, ſaltem vera contritione, ad hoc vt oratio eius ſit meritoria gratiæ & gloriæ: licet non ad hoc, ut ſatisfaciat præcepto recitandi, ſiue vt non peccet noue per omiſſionem recitationis, vt dictum eſt ſupra[f], cum nemo in peccato mortali conſtitutus agat actum meritorium.[g]

b cap. 15.

c tit. Qualit. hora dicẽ. ſint extra chorum. in fine.

d Clẽ. 1. §. Ideoq; de rel. et venerat. ſãct.

e In c. 12. n. 3.

3 Secundo, quod nõ ſolum ad querẽdã gratiam, ſed etiã ad implendum præceptũ per orationem, præcedere oportet pręparationem voluntatis, & propoſiti actualis, aut virtualis ei attẽdẽdi mõ ſupradicto.[h]

Tertio dico, quod ad euitandum peccatum, & ſatisfaciendum præcepto recitandi, ſufficit vt præparemus nos ad horas, Miſſam, aliaque officia diuina, per præparamenta ad id ab Eccleſia ordinata, puta, *Domine labia mea aperies. Deus in adiutoriũ meum intende.* vel per orationem Dominicam, confeſſionem generalem, aut ſymbolum Apoſtolorum, ſecundum formulam breuiarii, ſecundum quod recitare vel miſſare debemus; adeo quidem, quod ſi quis mecum recitare ſolitus mecũ ingreſſus cellam, vel muſœum, inciperet id, & eo modo, quod & quo præcipit Breuiarium, ego autem non concepto alio propoſito actuali, relicto ſtudio ſecũdum eiuſdem formulam ipſi reſpondeam, pręparationi neceſſarię ſatisfacerem. Quæ eſt deciſio notabilis, & rei quotidie in choris cõtingenti neceſſaria, & ad tollendos ſexcẽtos ſcrupulos eis, quibus negotiis extraneis intentis, aut dormientibus, incipit, & incitat hebdomadarius, orationem Dominicam, dicendo ſublata uoce Pater noſter, aut per, *Deus in adiutorium.* vt & ante nos affirmarunt Pariſienſes.[i]

Ex quibus omnibus ſequitur, verſiculum illum, *Deus in adiutorium.* aptiſſimum eſſe horarum initium, quod confirmatur per multa dicta Caſſiani[k], & orationem Dominicam eſſe finem conuenientem,

4 iuxta concilium Gerundenſe.[l] Per quæ confirmantur quædam ſuperius adducta. Verum tamen eſt huius capituli contextum ſignificare, maiorem attentionem, & pręparationem requiri ad unam orationem, quam ad aliam: quoniam ad partẽ illam Miſſę, quę conſecrationem Sanctiſ. corporis Chriſti continet, ſpecialiter nos admonet S. Mater Eccleſia, vt nos pręparemus per illa verba, *Surſum corda.* quod non

f c. 8. n. 1. & ſeq.

g ca. nihil, infra diſ. 5. c. charitas. 2. de Pæn. diſ. 2.

h In c. 13. nu. 3. & ſeq.

i Maior in 4. di. 12. q. 7. col. 2.

k In 1. colat. Abbat. Iſaaci, c. 10.

l c. id ſemper. de cõſecr. diſt. 5.

Digitized by Google

nõ facit ad alia, imo nec ad initium eiuſdem Miſſæ.& S.Tho.[a] ait in ea parte Miſſę animum ſacerdotis eſſe valde eleuandum. Quod licet proculdubio plurimum deceat, non tamen arbitror eſſe neceſſarium ad euitandum peccatum, imo neque ad quærendam gratiam,& meriti augmentum. Licet enim orare cum attentione ſub pœna peccati teneamur,non tamẽ hoc vel illo attẽtionis gradu id facere pręcipimur, vt ſupra[b] dictum ęſt. Nam neq; quis tenetur ad omnem attentionem ſibi poſſibilem, vt recte dixerunt Pariſięſes.[c] Aduertere item debemus omnes,qui conſecramus, aliud eſſe occupare mentem in volendo attendere, aut ad attendendum nos parare, in quo ſe ſolent ſcrupuloſi occupare,& non eſt attentio, nec ad attendendum præparatio, ſed potius euagatio, & aſſumere attentionem in obiectum, & ſcopum. Aliud eſt attendere, quod eſt aduertere, ne in verbis erretur, quæ eſt prima & infima attentio, vel eorum ſignificata concipere, quæ eſt ſecunda & mediocris,vel Deum,& diuina cõtemplari, quę eſt tertia,& optima attentio,ad quam inter alia, pertinet figere mentem in illius ſumma benignitate,qua nos tãta familiaritate, & humanitate dignos facit, vt exiſtens in cœlo in terram per ſancta illa, & valentiſſima verba,quadantenus ſe demitti patiatur, quæ eſt conſecrationis actui attentio aptiſſima, vt quidam doctiſſimus Cardinalis[d] ſenſit. De qua triplici attentione ſupra[e] dictum ęſt.

[a] 2.2.q.83.artic.17.

[b] In c.13.

[c] Maior in 4 diſ.12.q.6.col.5.

[d] Caiet. 2.2.q.83. ar.17.

[e] cap.13.

Cap. XV. de re à recitatione aliena, tangit tres Concluſiones.

1 *Falſum non eſt, quod in ſenſu, in quo fit, eſt verum.*

2 *Corda in Deum eſſe eleuata dupliciter dicitur.*

3 *Attendere multi admonent parum ipſi attendentes.*

Decimoquinto nota, non eſſe falſum,
1 vel mendacium id, quod in aliquo ſenſu eſt verum, licet in communi non ſit tale. Hic enim textus in illis uerbis, dum reſpondet plebs, *habemus ad Dominum*. ſignificat ſecundum communem intelligentiam, quod omnes Miſſam audientes ſacerdoti præfati vere reſpondent, habem⁹
2 corda actu eleuata ad Dominũ, quod eſt falſum: quia pauci eorum collatione aliorum, corda ſic habent actu eleuata: eſt tamen verum ita intelligendo, quod ſancta Mater Eccleſia, & nonnulla eius membra habent ſic eleuata: & etiam eſt verum intelligendo, ꝙ audientes Miſſam habeant ſaltem virtualiter corda eleuata ad Dominum, ſi a principio actu, vel virtute propoſuerunt cum attentione Miſſam audire, &
3 tale propoſitum in contrarium non mutatur. Verum quia aliis duobus in locis,[f] ſuper hac concluſione non tam materiam orationis, quam aliam tangente ſcripſi, ſolum hic dicam, quod multos pios miſeret, piget, atq; pudet audire aliquot ſacrificos pręfationes recitantes, aut cantantes, quorum alij adeo feſtine, alij adeo oſcitanter, alii adeo pompoſe eas recitant, aut cantant, quod facile hi, qui ab eis pręmonentur leuare in Deum corda, conijcere poſſunt quam longe habeant ab eo ſua, & quam parum leuant in eũ ſua, qui alios ad leuandum hortantur, ſaltem actualiter: credendum ſit, eos ſaltem uirtute ita leuata habere, ut a peccato ſaltem mortali excuſentur, per infra[g] dicenda.

[f] In c.cum ſuper. de confeſſ.et in c.inter verba. 11.q.3. & pleni in ca.humane aures. 22.q.5.

[g] c 16.n.20.

Cap XVI. de impedimento attentionis, tangit 8 a. Concluſiones.

1 *Recitator vitet occaſiones euagationis propriæ, vel alienæ.*

2 *Attentionem horarum multũ rumpit laudis amor.*

3 *Monachorum Aegyptii ſilentium imitatione dignum.*

4 *Recitans negligenter cum aliis bis peccat?*

5 *Recitans priuatim in choro aliud ab eo, quod canitur vt peccat.*

6 *Recitare debet omiſſa ſic tarde veniens? vel cito exiens.*

7 *Recitans ſtando, quod debet recitare ſedendo, vel contra, vt peccat.*

8 *Horas ad dicendas in choro qui ducit puerum vt peccat.*

9 *Recitãs peccat, ſi monit⁹ nõ ſeruat accentus?*

10 *Accẽtus Græcus a Latino multum differt?*

11 *Accentus qualis verbis extraneis proprius?*

12 *Iacobus quali accentu proferendum.*

13 *Lucia & Matthæus quo accẽtu proferẽda?*

13 *Accentus nouus aptus admittendus.*

14 *Recitans leuiter errando nonnihil peccat?*

15 *Recitans quis corrumpendo verba peccet?*

16 *Criſte dicere inſignis error eſt.*

17 *Kyrie eleyſon quid ſignificet.*

17 *Salue qui bene, & qui male pronunciat.*

18 *Pater noſter quibus punctis diſtinguendũ?*

19 *Symbolum quibus punctis & quomodo diſtinguen-*

Digitized by Google

ſtinguendum.

20 *Miſſa nec nimis feſtine, nec nimis tarde dicenda.*

21 *Caremoniæ debent eſſe breuiores vno tempore quam alio.*

22 *Miſſæ defunctorum aliquot ita feſtinanter dicuntur, ut audire pigeat.*

23 *Recitare in portis eccleſiæ indecens.*

24 *Recitare cum ſuperpelliceo tali & tali indecorum.*

25 *Anticipare verſum quam indecens.*

26 *Pauſandum in medio, & in fine verſus.*

27 *Recitare alta voce miſſam audiendo malũ.*

28 *Sacriſtia in tota ſileatur, dum paratur ad Miſſam.*

29 *Cantando caremonias illas aut illas ſic facientes peccant.*

30 *Ignorantia ſua qui in choro mouet riſum peccat.*

31 *Canunt qui contrapunctum ignorantes illum peccant.*

32 *Cantores cantu organi diuina canentes vt plurimum peccant.*

33 *Ingenio qui acuto pollent non otientur.*

34 *Cantu qui plus quam re cantata mouetur vt peccat.*

35 *Cantus contrapuncti magis licet quam organi.*

36 *Cantrices Monacharum Conymbricenſiũ imitandæ.*

37 *Cantores Muſici in diuinis quomodo peccant.*

38 *Cantando & audiendo cantantes varie peccatur.*

39 *Cantus non debet præferri concioni.*

40 *Cantus eccleſiæ male ab hæreticis ſublatus.*

41 *Cantores qua ratione poſſunt effici deuoti.*

42 *Canere profana, & benedicere ſcommatis in diuinis malum.*

43 *Canere in diuinis tumultum bellicum peccatum.*

44 *Symbolum Apoſtolicum in Miſſa incæptũ finiri debet.*

45 *Organa eccleſiæ non tam Deo grata, vt vulgus putat.*

46 *Thomas Aquinas mortuus anno 1274.*

47 *Muſica inſtrumenta ſcientiæ quærenda parum prodeſſe.*

48 *Organis miſcere profana diuinis peccatum.*

49 *Organo pſallentes in quo peccant.*

50 *Miſſam audiens quid maxime attendere debet.*

51 *Organi ſonus prolixus hoc modo deuotius audietur.*

52 *Organi ſonus in diuinis non ſit nimius.*

53 *Officia diuina non ſint nimis longa, nec nimis breuia.*

54 *Miſſæ quæ pars ſubmiſſe, et quæ clare dicẽda*

55 *Miſſa, & alia diuina officia nõ debẽt relinqui incœpta.*

56 *Miſſa iam cœpta quibus de cauſis imperfecta relinquitur.*

57 *Miſſam ob quam excommunicatus non ſit irregularis. & nu. 58.*

59 *Excommunicati præſentia eſt iuſta cauſa non finiendi miſſam.*

60 *Canon Miſſæ quis, & cœptus omnino finiendus.*

61 *Horam cœptam non finire abſque cauſa veniale.*

62 *Hora minori de cauſa quam Miſſa relinquitur cœpta.*

63 *Oratio etiam voluntaria, & non debita non debet relinqui imperfecta.*

64 *Oratio ſine cauſa non interrumpenda.*

65 *Recitans exiens cito, vel tarde veniens vt peccat.*

66 *Orationem iuſte rumpi ob cauſam ei pertinentem.*

67 *Salutare in choro obiter vt liceat.*

68 *Oratio ob quid iuſte interrumpatur. et ſeq.*

71 *Index inter recitandum ordinare aliquid poteſt.*

72 *Oratio conſulta quando non eſt addenda præcepta.*

73 *Oratio interrupta animo iterandi, cam iteranda eſt.*

74 *Orationis dicendæ obligatio non tollitur dicendo illam abſque animo eam tollẽdi.*

75 *Oratio male interrupta vt ſatisfaciat.*

76 *Miſſam qui dicit nõ miſceat illi extranea.*

77 *Officijs diuinis ſeruiendum modeſte.*

78 *Exhortatio ad modeſtiam in diuinis ſeruandam.*

79 *Ira Dei punit populum, quem non punit eius rector.*

80 *Chori præſes corrigat in eo peccantes.*

1 DEcimoſexto nota, euitandas eſſe occaſiones ab attentione recitationi debita nos auertentes. Quod colligitur ex illis uerbis, *Claudatur contra aduerſarium pectus.* id enim debite fieri nequit, niſi uitetur occaſiones prædictæ, & confirmatur illo Saluatoris noſtri. [a] *Cũ volueris orare intra in cubiculum tuũ, & ianua clauſa ora.* ad finem ſupple, ne uiduas vel audias, quæ te impediat, & ne uidearis, aut audiaris, a quibus laudari cupis, quod maximum eſt impedimentum. Confirmatur & ipſiuſmet exemplo, qui aſcendebat in mõtem, [b]
2 ut oraret ſolus. Adde quod non ſolum uitare debemus cauſas noſmetipſos, ſed etiã proximos impedientes: cum peccato alieno conſentiens peccet, [c] & cauſam damni dans damnum dediſſe dicatur. [d] Pro

a *Matt. 6.* b *Matth. 14. Marc. 6.* c *Ad Ro. 1. c. 1. de offic. del.* d *ca. fin. de iniur. l. qui occidit. § In ba. ff. ad l. aquil.*

vtro-

vtroque facit teſtimonium Ioannis Caſſiani de Monachis Aegyptiacis teſtantis, quod horis, in quibus ad recitandum & orandum multitudo eorum innumera cōueniebat, tantum erat eorum ſilentium, vt nullus alius præter pſalmi præcentorē ibi adeſſe videretur, pręſertim eo tēpore, quo oratio ſiue collecta dicebatur, in quo vt ipſe ait in hęc verba. *Non ſputum emittitur, non excreatio obſtrepit, non tuſſis interſonat, non oſcitatio ſomnolenta diſſutis malis et hiantibus trahitur, nulli gemitus, nulla ſuſpiria etiam aſtantes impeditura promūtur, nulla vox abſque ſacerdotis prece concludentis auditur, præter eam, quam anima accenſa, & ignita non potens infra ſe retinere, quaſi deuotione crepans vi fractis oris repagulis emittit.* Qui 3

4 idem protinus hæc ſubdit. *Illum uero, qui conſtitutus in tempore mentis cum clamore ſupplicat, aut aliquid horum, quæ prædiximus, ex faucibus ſuis emittit, aut præcipue oſcitationibus præuenitur, dupliciter peccare pronunciat. Primo, quod orationis ſuæ reus ſit, quod eam ſcilicet negligenter offerat Deo. Secundo, quod indiſciplinato ſtrepitu alterius quoque, qui forſitan ardentius orare potuit, intercipit ſenſum.*

5 Ex prædictis omnibus deſumūtur multa corollaria. Primum, peccare beneficiarium, qui in choro recitat ſuas horas, aut earum partem tempore, quo in communi recitatur, vel cantatur quippiam aliud. Nam vt ſtatutum Gallicanum [a] ait, non ſolum obſequium, quo eſt obnoxius, choro ſubtrahit, ſed alios pſallētes perturbat, & per conſequens ſumit, & dat cauſam auocandi ſe, vel alium ab orationis attentione, contra hunc textum & notabile. Ob quam eandem rationem peccat ſimiliter canonicus vel monachus, qui recitat quippiam præter ſuas horas interim dum chorus recitat vel canit, licet iam domi, vel alibi ſuas recitauerit.

[a] tit. Quomo. diuina offic. §. antep.

6 Secundum corollarium eſt, quod qui inchoata hora venit ad chorum, non debet ſtatim ſupplere id, quod iam chorus cantauit vel recitauit, ſed debet illam cū eo continuare, & ea finita, & aliis, quas poſteà ſine intermiſſione cantauerit, vel recitauerit chorus, ſupplere illud modicum, cui non interfuit. Quod ipſum dico de illo, qui poſt horam cœptam, aliqua ex cauſa egreditur, vel obdormit: regreſſus enim vel experrectus, debet continuare cum choro id quod reſtat, & horis finitis ſupplere defectum.

7 Tertio infero peccare ſaltē venialiter beneficiarios, qui ſine cauſa iuſta, & aduertentes ſtant, cum ſedere debeant, & qui ſedent quando ſtare debent. Eos itē, qui ſedibus deſertis, ad veſtibulum chori ſeſe conferūt, vel prope eius portam, quo citius egrediantur officio finito, vel vt loquantur, legant, ſcribant, ſeu aliud quippiam agant: ſiquidem hi omnes ſe ipſos, & alios perturbant, & per conſequens, ſumunt uel dant occaſionem diſtractionis, contra hunc textum. Neque (meo iudicio.) iuſta in id cauſa eſt, uidere oculis corporeis eleuari ſanctum Sacramentum. Tum quod ab ipſis ſubſelliis oculis mentis illud uidere poſſunt. Tum quod D. Hieronymus a gloſſatore [b] quodam relatus dicebat. *Ingratum eſt Spiritui ſancto, quicquid obtuleris, neglecto eo, quod teneris.*

[b] Inſtatut. Galli. tit. quomo. diui. verſ. ſubtrahit.

8 Quarto infertur, peccare eos, qui ſaltem tempore, quo horæ pronunciantur, deferunt ad eccleſias canes, accipitres, & infantes, qui plorant, uel uociferantur, & fatuos, qui tumultus excitant: quoniam ſunt cauſa ſuę, uel alienæ diſtractionis ab attentione officii Diuini. Quod rectè ſēſit ſtatutum Eccleſiæ Gallicanæ.[c] & etiam Concilium Lugdunenſe [d] ſupra allegatū.[e] Quid ergo dicemus de iis, qui eiuſmodi deferunt ad chorum, & de iis, qui in illo cum infantibus luſitant, dum diuinum celebratur officium?

[c] In ti. quo modo diuina off.
[d] ca. decet. de immunit. eccl. lib. 6.
[e] In ca. 4.

9 Quinto, peccare eos, qui iā ab aliis certiores effecti, aut ab eruditis edocti, pertinaciter ſeruant prauum accentum nonnullarum dictionum, licet antiquitus ita pronunciarentur. Quorum de numero ſunt illi, qui hodie ſequuti ſuam conſuetudinem ueterem, accentum in antepenultima dictionis, Iacobus, conſtituunt. Ne
10 que excuſari poſſunt, quod dicant ſe accentum Grecum ſequi; quoniam in omnibus caſibus, etiam gignendi, & dandi, nō ſecus ac in nominādi, accuſandi, & uocandi conſtituunt illā in antepenultima, & ſecundum Græcos, non niſi in certis caſibus in antepenultima cōſtitui debet.
11 Qua ratione noſter Antonius Nebricenſis complures alios ſequutus, optime docet, dictiones peregrinas reductas ad declinationem latinam, accentu latino pronunciandas eſſe. Dixi ſupra, pertinaciter: quia qui id facerēt, ut uſui chori uel auditorii, in quo id faciūt, ſe conformēt, mi
12 nime iudicio meo peccarent. Similiter ēt errant, & peccant, qui admoniti, accentum in penultima dictionis, *Lucia*, conſtituunt. Tum quod non eſt (ut putant) dictio Græca uel peregrina, ſed pure latina, uti eruditiores tradūt, & uſu receperūt, & quem-

Digitized by Google

quemadmodum eſt dictio, *Lucius*. Tum quia licet foret dictio peregrina, declinatur vt latina, & in omnibus caſibus ei tribuunt vnum & eundem accentum, contra regulas Græcanicas,& aliquot aliis caſibus,neque Græcum, neque Latinum ei tribunt. Idem dicendum de iis,qui in litaniis ponunt accentum in prima ſyllaba dictionis, *Matthæo.* non aduertentes penultimam eſſe longam, & diphtongo eſſe affectam. Horum omnium, qui admoniti non ſe emendant,peccatum non obſcure comprobatur: quia præterquam quod nõ dicunt id quod,& quomodo debent, perturbant, & diſtrahunt, ab attentione horarum doctos, qui cum eis recitant, vel ab eis audiunt, & tanto grauius, quanto magis & plures perturbant. Neque ſe tu-

13 tari poſſunt dicendo,quod pronunciando vt debent,perturbarent eiuſmodi pronunciationi aſſuefactos: quia ſine cauſa perturbarentur: alii uero cum ea, & horum ſcandalum eſt acceptum,& peccatum proprium, aliorum vero actiuum & peccatũ pronunciantis, ut colligitur ex doctrina communi de ſcandalo [a], & cum hos uel illos offendere oporteat, offendat quem ratio dictat,cuius uis protinus illam offenſionem tollet, non autem quem ratio excuſet, cuius uis magis eam indies adaugebit, vna cum dedecore eruditorum Capituli, & Cleri, quos docti auditores iudicabunt ignorantes, vel incircumſpectos. Fateor, nihilominus, quod cum aliqua dictio vno,& altero accentu pronuntiari poteſt, decens eſt eam pronuntiari ſolito, ob rationem memoratam, & quia ubi excuſationi eſt locus, non dandum ſcandalum [b]. Neque etiam excuſari poſ-

14 ſunt dicendo, accentus errorem eſſe paruum. Tum quia non eſt eiuſmodi, cum ſignificationem immutat. Tum quod licet paruitas erroris excuſet a culpa mortali, non tamen a ueniali. Tum quia quamuis per ſe paruus ſit error, per accidens tamen ob perturbationem,& diſtractionem quas parit in choro,magnus eſt [c]. Tum denique quod quilibet error horarum quãuis exiguus per contemptum admiſſus eſt peccatum, etiam mortale, vti ſupra [d] traditum eſt, & ob alias rationes cuiuſdam doctiſſimi,quæ licet non concludant ſuam propoſitionẽ, uti ſupra oſtendimus, hanc tamen ſic.

a Quam explicat vterq; Th. 2.2.q.43 ar.2.Th. cũ cõmu. in 4.diſ. 38.Adr. quolib.2. noſtri in c.2.de oper. non nunciat.

b Matt.18. & c.nihil de præſcr.

c Arg. l. ſi m. q hoc C.de epiſ. & clerc.

d In.c.10. & 11.

15 Sexto infertur, peccare etiam eos, qui pronunciant corrupte dictiones,ſaltem ſi admoniti non ſe corrigunt. De quorum numero ſunt qui ſupremi Ducis noſtri Ie-

16 ſu cognomen illud, *Chriſtus.* pronunciant ſine aſpiratione, cum tamen ipſa in illo ſignificationem immutet, etiam in vacatiuo,dum dicitur, *Chiſte.* quod ſignificat plumarum conum in vertice auium,quum Chriſte vnctum ſignificat: idque non ſolum in omnibus horis, ſed etiam in Miſſa. Ex eorum quoque numero,& quidem potiore ratione, ſunt ii, qui cum dicendum foret,*Kyrie eleyſon.*dicunt *Kyrie eleiſon.*efficientes vnam de duabus dictionibus, & tollentes e ſeptem ſyllabis vnam:& magis qui dicunt, *Criſtelesſon.* quoniam adimunt vnam ſyllabam, & vnam aſpirationem, quę ſignificationem mutat,vt recte ſcripſerunt quidam eruditi, & ipſe alibi [e] dixi. In iiſdem etiam,& potiori ratione, ſunt, qui pronunciant, *Kyſon.* & *Criſton*: quandoquidem iſti non ſolum auferunt accentum & aſpirationem, aut ponunt vbi non eſt opus, ſed etiam ſyllabas adimunt. Quoniam vero, vt debeo, deſidero, vt verba hæc tam vſitata, & tanti momenti bene pronuncientur, eius rei ignaros certiores facio, *Kyrie.* eſſe dictionem vnam, quę ſignificat Domine, & *eleyſon*, ſeu, eleeſon cum accentu in penultima,quæ ſignificat, Miſerere:& ſimiliter,*Chriſte*, eſſe dictionẽ vnã idem valẽtem,q vncte,vel Meſſia, eſt que cognomen Ieſu, & *eleyſon.* ſeu *eleeſon.* aliã,quæ vt dictum eſt,ſignificat,Miſerere.

e In c. hoc quoq;ſup. ead. diſt.

17 Septimum corollarium, peccare quoque eos,qui licet bene ſeruent accentum, & bene pronuncient verba, perperam tamen punctis diſtingunt, & pauſant clauſulas, pronunciationem interrumpentes, vbi eis lubet: quandoquidem eo mutatur ſignificatio, & perturbatur chorus aut ſocius, & ſimiliter etiã adimitur intellectus eius,quod dicitur. De numero horũ ſunt, qui recitant,*Salue Regina.*non ſeruatis pũctis, aut nonnulla ſeruando in vna parte, alia voro in alia, ita vt etiam doctiſſimi quique perturbentur, & difficile aſſequãtur, quid cũ quo, aut quomodo loquãtur, cum tamen antiphona illa ſit tam pia, vt facile humiliauerit,imo ad lachrymas cõcitarit eum, qui eam attente prõnũciarit. Itaque omnes,qui illam, præſertim in choro,vel cum aliis recitarint,per Deum obſecro, vt puncta bene ſeruent,facto nimirum primo in, *Miſericordia.* ſecundo in ſecũdo.*Salue.*tertio in, *Eua.* quarto in,*valle.* quinto in,*noſtra.*ſexto in,*conuerte.*ſeptimo in,*oſtende.*octauo in, *pia.* vltimo in fine.

18 Ex horum quoque numero ſunt multi, qui etiam in miſsa dicũt, *Pater noſter.*adeo male ſeruatis punctis,ut etiam doc ti illud

non intelligant. Videbis nonnullos reſpirare in, *ſanctificetur*. alios in, *fiat*. quoſdam in, *noſtrum*: a deo ut iuxta ſuam pronunciationem non dicat, ut nomen Dei ſanctificetur, ſed ut adueniat; neque ut nobis panem det, ſed ut fiat: quem poſſent facillime punctis aptis diſtinguere, & intelligendo ſuas, & audieatium menteſ conſolari, ſi primum punctum locarent in *cœlis*. ſecundũ *in tuum*. tetium in ſecundo *tuum*. quartum in *terra*. quintum in *hodie*. ſextum in, *noſtris*. ſeptimum in, *tentationẽ*. ultimam in fine. Ex horum etiam numero ſunt ij, qui maius ſymbolum, ſiue Credo Miſſę, citra 19 diſtinctionem unius articuli ab alio dicũt, exiſtimantibus nonnullis, eo melius dici, quo citius; alijs uero tãto ſe maiore laude dignos eſſe, quo diutius in eo dicendo immorantur, & tam hi, quam illi reſpirando, & pauſando ubi non oportet, articulum articulo ita permiſcent, ut cum ſanctam fidem Catholicam confiteri deberent, eã negent prerique; quod faciebat is, qui ſubſiſtebat poſt *Deum verum genitum non*. & poſtea uelut periodum ſeparatam incipiebat, *factum conſubſtantialem patri*. Conſideremus queſo omnes iſtud, & ſolicite ſubſiſtamus, & pauſemus ubi, & ut oportet, quod nunquam uti decet pręſtabimus, niſi elaboremus addere uerbis mentem & ſenſum.

Octauum corollarium peccare eos, qui 20 nimis feſtine, aut nimis tarde pronunciant Miſſam: turbant enim & diſtrahunt ſe, ſuoſque auditores, & occaſionem prębent vt aliqui dicantur celebrare Miſſam venatorum, alios vero noctiſſimus ille Epiſcopus Pariſienſis Guillielmus cereorum conſumptores vocat. Quoniam vero nonnulli mediocrem feſtinationem, & tarditatem vocant nimiam, dico menſorem eius rei non debere eſſe apetitum eam dicentis, vel audientis, ſed rationem. Et quia illa dictat, ne quis adeo feſtinus ſit in loquendo, vt a ſemetipſo, vel aliis ſatis intelligi nequeat [a], neque etiam adeo tardus, vt ſui obliuiſci, aut alia meditari videatur, is mihi legere vel recitare Miſſam mediocri cum feſtinatione, & mediocri cum tarditate videtur, qui illam eo modo pronunciat, quod, ſi alicui Principi ſeculari loqueretur, vel legeret, modeſtus, & vrbanus cenſeretur: fateor nihilominus, quandoque aliquam feſtinationem, aut tarditatem eſſe mediocrem, quæ alias foret nimia. Cœpiſti tarde Miſſam, aut coram fatigatis negotiis, vel officiis, aut iter agentibus, ęquũ eſt ea vti feſtinatione, quam verborum prolatorum intellectus patitur. Facis Miſſam ſocietatis S. Sacramenti, ſuis die & hora, aut feſto die maiorem Miſſam, ęquũ eſt ut tardior ſis, citra tamẽ vllã euagationem. nam & magnus aliquis Princeps gaudet iuſta de cauſa quem æquo & ſolito ſibi feſtinantius loqui. Cæterum vt Priceps non gaudet ſibi quem ita feſtinãter loqui, vt quid dicat non intelligat, neque ita tarde, vt ſui obliuiſci, vel alia meditari videatur, ita Deo non eſt grata feſtinatio, quæ impedit intelligentiam eius quod dicitur, neque tarditas, quæ obliuionem, vel diſtractionem illius, inducit.

a Arg. c. is autẽ. 22. q. 2.

21 Nonum corollarium, errare etiam epiſcopos & alios, qui ſtatis diebus canunt Miſſas, & licet habeatur concio prolixa cum contu organico dilatato adeo lente turificant, & canunt præfationem, Pater noſter, & cęteras cœremonias peragunt, ac ſi nulla prolixitas admiſſa fuiſſet, quod ſuapte natura ſint valde tardi: ſic enim diminuunt deuotionem audientium, & occaſionem dant obloquendi ſuis cœremoniis, quæ licet ſint bonæ & ſanctæ, ſunt nihilominus duntaxat cœremoniæ, & inuentæ ad augendam deuotionem, & attẽtionem, ac proinde, non tanti ſunt æſtimãdæ, quanti finis [b] earum: & ſi plerique pluris eas faciant. & ita nunquam adeo lente ſunt peragendæ, vt impediant deuotionẽ, & aſſequutionem finis, ob quem ſunt inuentæ. Quin potius ſunt breuiandæ, quãtum patitur honeſtas, & dicti finis conſecutio depoſcit, vt dubio procul requirit præfatis diebus in præfatione, Pater noſter, Benedictione, & cęteris omnibus, quę audiuntur a populo prolixo officio, & cõcione pręcedenti iam fatigato.

b Quia propter vnũ quodq; & illud magis. Ariſt. in Topic. & Auth. multo magis. C. de ſacroſ. eccleſ. & c. cum in cũctis. de elect.

22 Decimum, peccare quoque preſbyteros, qui adeo feſtinanter canunt aliquas Miſſas, pręſertim defunctorum, vt videatur ſubſannatio, & irriſio bene cãentium: eiuſmodi enim non ſolum ſe ipſos, ſed etiã audientes diſturbant, diſtrahunt, & deuotionem adimunt, & prouocant magis ad cogitandum de illorum incuria, quam de Deo, eiuſque bonitate, qui id tollerat. Quod ipſum etiam cẽſeo de iis, qui adeo feſtinanter, & inſipide officium, vel reſponſoria defunctorum canunt, vel recitant, ꝙ miſerendũ ſit eorum, qui ſine miſericordia pro illis animabus adeo miſeris orant.

Vndecimum corollarium, peccare Ec-
23 cleſiaſticos, qui ſedentes vel ambulantes recitant in portis eccleſiarũ, per quas trãſeunt, vel ingrediuntur multi, pręſertim

mulieres

mulieres ſalutationibus mutuis uacantes. Nam non modo non obſerant pectora hoſti,quod iubet facere hic Cyprianus, ſed etiam illa iam aperta apertiora faciũt.

Duodecimũ corollarium, peccare eos qui cum ſuperpelliceo, vel alio amictu ſu- 24
periori notabiliter precioſo,& curioſo,lacero, ſpurco, male corpori aptatu, vel inſolito procedunt ad chorum,ad ſupplicationes, vel alio cum alijs recitaturi, vel cantaturi. ſiquidem quandoque ſe ipſos, & ſemper alios perturbant, & occaſionem diſtractionis ſubminiſtrant, contra hoc noſtrum notabile. Quod non obſcure ſentiens ſtatutum Gallicanum [a], dixit, *Si quis principem ſeculi rogaturus habitu honeſto,geſtu decenti. prolatione non pracipiti, ſed diſtincta, attenta quoque mente, ſe ipſum ac verba ſtudeat componere: quanto diligentius in hoc ſacro loco omnipotentem rogaturus Deũ, hæc omnia facere curabit?* intelligi nihilominus,mea ſententia,hoc debet,quum vadit oratur[9] corã aliis: ſi enim ſolus obſeratis ianuis ibi oraret, nõ eſſet iſtud neceſſarium. Ratio enim huius corollarij in tali ceſſat.

a tit. Quomodo diuini.offic.

Decimumtertiũ, grauiter peccare eos, qui recitando, vel canendo anticipant verſum,negligentes audire vltimam ſylla- 25
bam verſus,quem eius ſocij,vel alius Chorus recitat vel canit: nam præterquam quod audire deſinant, & cauſa ſunt quod alii audire deſinant partem horarum debitarum perturbant intellectũ eius quod recitatur,& anſam dant propriæ, & alienę diſtractioni, omittendo audire finem verſus alieni,neque permittendo, vt finis proprij audiatur, qui ſane eſt defectus intollerabilis, & ſatis vetatur per prohibitionem tranſcurſionis per concilium Viennen. [b] damnatę per illa verba, *tranſcurrendo & ſyncopando.* & in ſtatuto Eccl. Gal. [c] per illa, *curſim & feſtinanter.* in hæc verba. *Diuinæ laudes per ſingulas horas, non curſim ac feſtinanter, ſed tractim & cum pauſa decenti, præſertim in medio cuiuslibet verſiculi pſalmi, debitam faciendo inter ſolenne, ac feriale officium differentiam, reuerenter perſoluantur.* Quod equidem decretum pondero in fa- 26
uorem eorum, qui vt par eſt ſoliciti ſunt ſeruare puncta:& pauſas in medio verſiculi: & contra eos, qui recuſant in fine facere, quod agunt in medio, & incipiunt ſuũ verſiculum,antequam audiant finem alterius.Perſpicuum enim eſt, magis neceſſarium eſſe punctum in fine totius periodi & ſentẽtiæ integrę, quæ communiter perficitur ſingulis uerſiculis, quam in medio, vbi communiter non perficitur. Et quidẽ meo iudicio,abuſus iſte eſt omnium eorũ, qui in horarum cantu, & recitatione admittuntur, maximus, periculoſiſſimus, notiſſimus,frequentiſſimus, & minime emendatus.

q Clem. 1. de celebr. Miſſ.

c tit. Quomo. diuinum offi. §. 1.

27 Decimumquartum corollarium,peccare multos,qui audiunt Miſſam, & iuxta altare tam clare recitant,vt eos audiant ſacrificus & alii, qui cum eis Miſſæ aſſiſtunt: quia tam eam dicantem, quam audientes perturbant,& ab attentione Miſſę debita diſtrahunt. Qui ſane ſi conſiderarent,quãtopere perturbant, prę ſertim poſt ipſam prę fationem & inchoato iam Canone miſſæ, *Te igitur.* profecto vel non recitarent, vel voce ſubmiſſa id facerent, etiam ſi eſſent Reges & Principes;neque etiam ſibilarent aliqui qui, non proferunt quidem vocem claram, & altam, ſed ſuo quodam ſibilo idem fere faciunt. Ob quod, & alias rationes,non ſolebant olim audituri Miſſam ſubmiſſe,nec cum cantu dictam, ingredi cancellos ſacelli, in quo dicebatur.

28 Decimumquintum corollarium,peccare eos,qui rident, iocantur,narrant fabulas vel hiſtorias vanas, aut clare loquuntur, & præcipue, qui rixantur in ſacriſtiis (quas Luſitani theſaurarias vocant) ſaltem tempore,quo ibi ſe præparant, & veſtiunt ſe alii, quo ſtatim celebraturi Miſſam egrediantur:proculdubio enim id plurimum perturbat, & diſtrahit volentem deuote celebrare.

29 Decimumſextum,peccare eos, qui recitando in choro, vel coram aliis inſolitas agunt cœremonias, proſternentes ſe in terram,vel ſine modo pugno ſua pectora tundentes ad, *Domine non ſum dignus.* vel ſe colaphizantes ad, *Ego peccator.* vel ad altare poſt conſecrationem, ante communionem, & in ea,aut in alia parte citra modum ſuſpirantes, diutius ęquo notabiliter in primo,vel ſecundo Memento, immorãtes, euaginantes enſem dum dicitur Euãgelium, genua in terram uſque deflectendo,quando Ieſus,uel Maria profertur,polientes, & mollientes notabiliter uerba. Hi ſiquidem omnes turbant ſe, & alios id ab eis fieri uidentes, & euocant a debito, & aptiore cogitatu, & conſequenter ſua, & aliena pectora hoſti adaperiunt, tantũ abeſt ut occludant. [d]

d Contra ea quę habẽtur in extrauag. 1. Io. xxij. de vita & honeſt.cler. inter communes.

30 Decimumſeptimum, peccare eos, qui canere neſcientes, tam notabiliter male canunt id, ad quod tenentur, ut aliis excitent riſum,perturbationem,uel faſtidiũ, diſtrahendo mentes ab attentione debita. Ex quo ſubinfert,eos eſſe obligatos ad

Digitized by Google

minus tantam ſibi cantus notitiam parare, ut canere ualeant id, ad quod tenentur, citra prouocationem ad aliquid ſupradictorum. Neque eos ab eo excuſat iuuenilis uel ſenilis ętas. Tum quia nulla ętas ſera eſt ad diſcendum [a]. Tum quia nemo debet ſuſcipere munus, quo neſciat fungi, & ſi ſuſceperit, tenetur per conſcientiam ſubire onus, aut diſcere id, ſine quo non poteſt eo, ut par eſt, fungi, per multa iura [b], per quę id alibi latius [c] probauimus.

31 Decimumoctauum peccare eos, qui ut uocem ſuam oſtentent, & ut audiantur, nō callentes arte nec uſu cantum, quem contrapunctū uocant, canunt illud, & ut aiunt cantillant contra omne punctum, & omnem bonam harmoniam in diuinis officiis aliis ridendi, aliis uero obmurmurandi anſam prębentes, & per conſequens dātes & ſumentes occaſionem diſtrahendi ſe ipſos, & auditores a debita attentione, contra hoc notabile. Quod ipſum dico de iis, qui data operę tardius finiunt ſuum verſum, aut in vltima ſyllaba vltra cæteros reboant, & repetendo velut quoddam echo, non ſolum ad ſupra memorata prouoçant, verum etiam ſe ipſos, & alios impediunt, ne audiant initium verſus alteriꝰ chori, quod peccatum eſt, & indies, imo vero in horas accidit.

32 Decimumnonum corollarium peccare hodie communiter aliquot cantores, qui in horis canonicis, & Miſſa canunt cantū organicum. Eos item per conſequens, qui eum non adhibito remedio, ne peccetur procurant. Tum quod communiter hodie cantores, dum non canunt, fabulantur, & tantum ſtrepitum excitant, vt totum chorum inquietent, & non modo non excitant, verum adimunt attentionem, & deuotionem officio debitam, & contemplationem Dei, rerumque Diuinarum. quin & dum canunt, tam parum modeſtis geſtibus vtuntur, vt magis eos aſpicientes diſtrahant, quam ſua melodia attrahant. Tum quia, vt augeretur attentio, & deuotio propria, vel aliena, permiſſus fuit cantus in officio diuino, vti Pontifices [d], & Sancti Doctores determinant [e], præſertim Ioannes xxii. [f] in hæc verba, *Ideo etenim in eccleſijs Dei pſalmodia cantanda præcipitur, vt fidelium deuotio excitetur. In hoc nocturnum, diurnumque officium, & Miſſarū celebritates aſſidue a Clero, ac populo ſub maturo tenore, diſtinctaque gradatione cantatur, vt eadem diſtinctione, & maturitate collibeant, & delectent,* At is cantus organicus communiter eſt cauſa, vt nō audiantur, minuſque intelligantur voces, quę canuntur, & cōſequenter adimit duas ſpecies ſupradictarū trium attentionum, præſertim apud Germanos, Flandros, & Gallos, qui vix explicant verba, aſſerentes ſolo cantu, citra vim & ſignificationem vllam verborum, peritos cantores mouere debere auditores. Cui conſequens eſt, hodie communiter cantum operari contrarium ei, ob ꝙ inuentus, & in officiis diuinis permiſſus fuit, ac proinde frequenter eſſe abuſum, & peccatum. [g] Tum quia dant occaſionē, vt fere omnes alij, qui in choro ſunt, relictis ſuis ſedilibus ad alienas ſe approximent, & mutuo colloquantur, iocentur, rideant & negotientur, potiſſimum cum alternatim verſum vnum organa, & alterum cantores cantus organi concinunt. Nam cum non bene audiant, & minus intelligant id, quod canitur, cumque non ſit facile ipſis aſcendere ad faſtigium conuerſationis diuinę ſine verborum, quæ canuntur intellectu (qui ſeruiat pro ſcala, & gradu) deſcendunt ad humanam: quia intellectus potiſſimum acuti, quales ſunt vt plurimum eccleſiaſticorum, ad aliquid ſemper agendum ſunt propenſi, nequeuntque
33 eſſe ocioſi. Tum quia vetitus eſt cantus organicus in Miſſa, & aliis horis canonicis per prædictum Ioannem xxii. [h] de Illuſtriſſimorum Cardinalium conſilio, per multa, & magna verba neruoſis innixa rationibus. Tum quod delectari, aut aliū delectare uelle in officiis diuinis magis cantu, quam uerbis, eſt peccatum, uti confitetur B. Auguſtinus [i] in hæc uerba. *Cum*
34 *mihi accidit, vt me amplius cantus, quam res quæ cantatur moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem.* Tum quia, ut ſit licitus cantus in diuinis officiis duo ſunt neceſſaria. Alterum, ut non canatur delectationis dandę, uel accipiendę gratia. Alterum ne canatur exiſtimando, quod cantatum per ſe magis arrideat Deo, quam recitatum, uti recte probauit Cardinalis Caietanus [k]: intelligo tamen horum prius de fine principali, ideſt, quod delectatio non debet eſſe finis principalis cantus: nam ſi finis principalis canentis, aut cantare procurātis ſit excitare deuotionem propriam, uel alienam recte poteſt minus principaliter uelle ſibi, uel aliis audientibus aliquo bono fine placere, uti ſupra [l] ad aliud propoſitum diximus, & alibi [m] probauimus.

Non abs re uero in principio huius corollarii dixi de cantu organico. contrapū-
35 ctus enim qui non turbat Gregorianum, ſiue

a l. apud Iulianū. ff. de fideicommiſ. liber.
b c. niſi cū pridem. §. pro defectu. de renunc. l. idem iuris §. 1. ff. ad l. Aquil. & c. non eſt putanda. 1. q. 1.
c c. ſi quādo de reſcrip. & in c. 1. §. caueat. de pœni. diſt. 6.
d Extrau. 1 Io. xxij. de vita & honeſt c'. inter communes.
e Tho. 2. 2. q. 91. art. 2.
f In dicta extrauag. 1.
g Arg. l. legata inutiliter. ff. de adimen. l. & cap. ad noſtram. de appellat.
h In prædicta extrauag.
i Lib. 10. Cōfeſſion.
k 2. 2. q. 91 art. 1.
l In c. 6. n. 12.
m c. Inter verba. 11 q. 3. num. 280. & pag. 89. nu. 590.

Digitized by Google

ſiue planum licitus eſt, iuxta ea, quæ ipſemet Ioan. xxij. poſtquam vetuiſſet cātum organicum, in hęc verba dixit, *Per hoc autem non intendimus prohibere quin interdum diebus feſtis præcipue ſiue ſolennibus, in Miſſis, & præfatis diuinis officijs aliqua conſonantiæ, quæ melodiam ſapiant, puta octaua, quinta quarta, & huiuſmodi ſupra cantum eccleſiaſticum ſimplicem proferantur: ſic tamen, vt ipſius cantus integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene memorata muſica immutetur, maxime cum huiuſmodi conſonātia auditū demulceant, deuotionem prouocent, pſallentium Deo animos torpere non ſinant.* Dixi ſupra, *aliquot cantores.* quia multi adeo modeſte deuoteque canunt, vt de Deo, deque hominibus bene mereantur, pręſertim in Vrbe & maxime in capella Papæ; ad quam de cuiuſque gentis artis muſicæ callentiſſimis, & de huiuſmodi callentiſſimis moribus probatiſſimi deliguntur, & tali cantu organico vtuntur, vt eum minime comprehendere videantur rationes, quibus pręfatus Ioan. xxij. cantum organicum prohibuit. Quæ videtur ratio germana, quare in tota Vrbe non obſtante dicta extrauagante, vſitatur cantus organicus, qui nec auditū, nec intellectum verborū; quę cantantur, impedit, vt poſtquam in Vrbē
appuli animaduerti. Iſtud videtur in vſu 36
eſſe Sanctimonialibus Conimbricēſibus dignis quas vniuerſus orbis imitetur, quę ad tanto maiorem deuotionem excitant auditores, quo attentius, modeſtius, humilius, deuotius, grauius, & conuenientius canunt vocibus diuerſis, non corrupto, vel immutato puncto cantus Gregoriani. Dixi etiam in dicto principio huius corollarii, communiter: quia aliquando conueniunt cantores tam modeſti, tam cōpoſiti & deuoti, qui cum humilitate canūt vnum motettum, vel aliud quippiam, quod non eſt obligatorium, aut ita canūt obligatorium, ut æque bene vel melius audiatur, intelligatur, & moueat litera, eis ſic canentibus, quam ſi Gregorianum, & planum cantum canerent. In cuiuſmodi cantu non habere locum dictum decretū præfati Ioan. xxij. dici poteſt. Quod tamē vt cętera omnia, Sanctiſſimi D. N. iudicio ſubmitto.

Vigeſimum corollarium eſt, magnæ 37
miſerationis cauſam eſſe errores, qui hodie circa cantum tam a cantoribus, quam aditoribus, in officijs diuinis fiunt: alii enim pluris faciunt noſſe canere, quam cantata intelligere. Alii exiſtimant cantum per ſe eſſe rem Deo valde gratam, quum tamen non ſit aliud, quam cœremonia quædam ad excitandam deuotionem canentium, vel audientium inuenta. Alij, qui potius permittunt, & iubent omitti vel abbreuiari vnam bonam concionem, quam bonum cantum. Videas quoſdam, qui procurant, vt, *Kyrie, Gloria, Aleluya, & Credo.* valde prolixe canantur,
38 qui tamen non ferunt quod concio vnam horam duret. Sunt item, qui egrediuntur concionē ad ientandum, & qui in ea dormiant, vel illam male auſcultent, qui tamen ijdem ſunt attentiſſimi ad cantum, non quatenus eſt ſcala, & gradus aſcendendi ad diuina contemplandum, vti oportet, ſed ad paſcendum ſuas aures, quas iactitant ſe habere valde muſicas, & vt dicant ò qualiter ille canit. Sunt qui inſumunt centum, quingentos, vel mille aureos, quin & myriadem in cantores latini ſermonis ignaros, vanos, vitioſos, & fatuos, & renuunt dare centum alicui cōcionatori doctiſſimo, graui, virtutibuſque
39 prædito, & valde compoſito, cuius tres conciones coram Deo pluris ſunt, quam aliorum totius anni cātus & garritus. Atque vtinam ſolum nullius valoris foret, & non noceret choro, & animabus ipſorum, & canentium, & audientium, vt ſileam loquacitates, geſtus, & inquietudinem, quæ Deus nouit. Sunt qui dum canūt magnopere ſolliciti ſunt, ne uel vnius puncti ſui cantus iacturam faciant, qui tamen nil cogitāt de eo, quod cantant, nec oculos ſuos in Deum defigunt, imo dum ceſſant a cātu, fabulantur, rident, aut rixantur, & huc illuc ita vagantur, vt neque ſatis audiant orationem, quæ collecta dicitur, neque epiſtolam, neque euangelium, imo nec præfationem, neque Pater noſter, niſi duntaxat, ut reſpondeant ſacerdoti, quod etiam facere non ſatis curant. Hi tamen ſibi ſuffeni, & contenti, videntur magnum eo die obſequium Deo præſtitiſſe, quumne pręceptum quidem de audiendo Miſſam adimpleuerint, quandoquidem non ſufficit illam ita audire per ſupradicta. a

40 Vigeſimumprimum, quod hæretici veteres noſtro hoc ſęculo renouati, & ab inferis reuocati, qui omnino ſuſtulerunt cantum diuinorum officiorum, tniuſtiſſima id de cauſa fecerunt. Tum quia licet multi cantores modis præfatis peccent, non tamen ſunt pauci, qui debita cum reuerētia cantent. Tum quia ſatis erat emēdare, & tollere abuſus, & errores, defectus cantus, eo minime ſublato, ſufficiebat enim remouere abuſum, bono vſu relicto.

a In c. 13.

Digitized by Google

Tum quia tollere omnino cantum, eſſet tollere magnas commoditates ex eo manantes, [a] quas Ioan. xxij. [b] inſinuauit, & 41
nos ſupra [c] explicauimus. Quocirca cōuenientiſſimum foret cultui Diuino, & honori S. Matris Eccleſiæ, cantores eſſe modeſtos, deuotos, & bene compoſitos, & timentes offendere Deum, cuius Maieſtati, & obſequio cantum ſuum potiſſimum deuouerent, nō autem guſtui, oblectationi, & auditui populi, iuxta illud S. Pauli. [d] *Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino.* quod facile facerent Cantores, ſi per opera, & beneficia Principū & Prælatorum, cognoſcerent parui eos facere cantū virtute & deuotione deſtitutum, & magni eis comitatum.

Vigeſimumſecundum corollarium pec 42
care illos, qui ipſo die Natiuitatis Redēptoris petentibus benedictionem ad dicēdum ſuas lectiones iocoſe male imprecātur, ita vt totum chorum, & populū prouocent ad riſum. Peccare etiam eos, qui eo die, aut aliis canunt cantiones vulgares profanas; licet de ſe non ſint inhoneſtæ, aut vanæ, durante officio Diuino omnia enim hæc diſtrahunt ab attentione, & deuotione officio. Diuino debita, vt de ſe patet, & determinauit ſtat. Gallic. [e] Et licet inuentio pia celebrandi feſtum, & ſolennizandi illud extenuet peccatum, non tamen tollit omnino illud, vti determinauit recte Caieta. [f] loquendo de ſono, & addendo, quod non ſolum peccant qui hoc agunt, verum etiam, qui conſentiunt, & procurant.

Vigeſimumtertium corollarium, parū 43
placere Deo miſcere ſpirituali grauitati diuini officij profanam quandam, & leuē in Galliis inuentam cātilenam, quæ guerra vocatur, iam nimis in Hiſpaniis receptam, qua fere ad viuum repræſentantur tumultus prælii cum ſonitu tympanorum & tubarum, & toto ſtrepitu bellico. Nam licet hęc reprę ſentatio de ſe non ſit inhoneſta, & conuiuiis, recreationique ſeculari ſit apta, inepta tamen valde eſt officiis diuinis quieta mente dicendis, & eorum fini, qui eſt erigere animas & ſpiritus ad meditandum diuina, & ad Deum ſuper omnia diligibilia diligendum, & peccatum mortiferum, quod nos ab eo ſeparet, ſuper omnia odibilia odio habēdum, ad quę parum promouet ſtrepitus ille bellicus magis ferociens, quam leniens audientium animos.

Vigeſimumquartum, peccare etiā eos,
qui inchoant, *Credo maius.* in miſſa, & 44
non abſoluunt. Tum quia id eſt abuſus,
45 vti determinauit dictum ſtatutum Gallicanum. [g] Tum quia impediunt attentionē in parte quę omittitur, & ſunt in cauſa, vt auditores ſe occupent in diſcurrendo, & imaginando cauſam cur non finiatur.

46 Vigeſimumquintum, quod vſus organorum, & horum ſonus non eſt faciendus tanti ad verum cultum diuinum, quanti vulgus facit. Tum quia non eſt res per ſe Deo grata. Cum enim cantus ipſe hominis non ſit per ſe Deo gratus, vti ſupradictum eſt [h], longe minus erit [i] ſonus organi, aut fidium. Tum quia eſt noua cœremonia laudandi Deum in Eccleſia Catholica: viuente enim S. Thoma, qui obiit anno 1274. non erat adhuc eorum vſus in officiis diuinis, vt ex eius verbis colligitur [k]. neque in hodiernum vſque diem coram Papa illis vtitur Eccleſia, vti teſtatur Card. Caietanus [l]. & nos poſtquam venimus in Vrbem, ab anno 67. in hunc 85.
47 palam cernimus. Tum quia Principi philoſophorum viſum fuit, non conuenire ſcientiæ adipiſcendæ inſtrumenta muſica, cuius ratio ſecundum S. Thomam [m] eſt, quod illa magis mouent animum audientis ad delectationem, quam ad aliam bonam diſpoſitionem. Ex quo infert idem
48 Cardinalis, quod ſi inſtrumenta muſica magis noceant, quam proſint ad dicendum ſcientias humanas, minus proderunt ad diſcendum diuinam, quę interior eſt. Tum quia organiſtę faciunt ſonare ſępius organa cantiones profanas in Eccleſiis, imo & vanas, & quandoque malas: cuiuſmodi ſunt, quas vocant Baxas, & Altas, & alias cantilenas, quas uulgus nouit eſſe turpes, obſcœnas, & petulantes: quod palam eſt peccatum; prę ſertim cum id faciunt, quando officia diuina fiunt tam ob irreuerentiam, quę loco ſacro fit, quam propter occaſionem, quę prębetur, auertendi mētes ab attentione rerum diuinarum, & ſpiritualium, & ad intendendum eaſdem temporalibus, vanis & malis. Tum quia
49 eſt cauſa, quod multis in locis non canuntur, nec audiuntur, *Credo*, & *Gloria*. a populo in feſtis, quibus iubentur cani, non quidem vt pro eis audiantur fiſtulę, & harmonię, ſed vt animo & ore confiteamur ſanctam fidem Catholicam, & vt gratias Domino ob ſuum aduentum agamus. Tum quia multi organiſtę, quo ſuam artē oſtentent, & plene audiantur, tandiu pulſant (cum tamen ille pulſus non ſit aliud quam, vt ille ait, ſine mente ſonus) vt nō nunquam Miſſam vna hora diutius ęquo protra-

a *Arg. l. ſi ſeruū. §. 1. ff. de actio. emp. c. veniēs. ē presby. non baptizato*

b *Extrau. 1 de vita & honeſt. clerico. inter communes.*

c *In c. de hymnis. ſupra eadem.*

d *ad Ephe. 1. & ad Coloſ 2.*

e *In tit. de his qui in Miſſ.*

f *In 2. 2. q. 91. art. 3.*

g *de his qui in miſſa non complent credo.*

h *In coroll. 14. huius capi.*

i *Arg. c. cū in cūctis. ē elect. & Aut. multo magis. C. de ſacroſan. eccl.*

k *In 2. 2. q. 91. art. 1. ad 4.*

l *In ead. q. 91. ar. 1.*

m *In d. q. 91*

Digitized by Google

protrahant, qua re adeo audiẽtes laſſant, ut cum deuenitur ad id, quod plurimum importat, puta concionem, aut contemplationem paſſionis Redemptoris, & redemptionis humani generis, quæ repræſentantur in ſanctiſſima illa conſecratione, tam ſunt faſtiditi, ut plus cogitent de egreſſu Eccleſiæ, quam de illis myſteriis. Tum quia datur occaſio, ut interim dum organa ſonant, qui in choro ſunt, collo- 50
quantur, iocentur, rideant, negotientur, quandoque paulo plus cogitent de eo, quod organa ſonant, quam eorum fiſtulæ cogitant de eo quod ipſi agunt, uel dicũt. Tum quia cantores celebres quando cum paribus organiſtis concurrunt, & contendunt, utri eorum ſuos uerſus magis protrahant, eo magis coram Deo uerſus uel pſalmus perit, quo magis coram hominibus flatu uentoſo, & uoce theatrica tractatur. Tum quia nec chorus rebus diuinis can- 51
tatis, uel pulſatis animum intendit uix eſt qui ſileat: pauci enim ſunt tanta in diuina intentione animi & cogitatu ſublimi, ut poſſint, uel ſaltem uelint uti remedio in id a nobis reperto: nempe ut interim quis toties repetat animo & uoce ſubmiſſa uerſus, aut res organo uel uoce cantatas, quoties oportuerit, ad animum in attentione rei cantatę uel pulſatæ continendum, & interdum religioſius eſſet eleuare, & figere mentem in illa cœleſti, quæ coram Deo fit, harmonia, quam illa Eccleſię organica, & muſica in terra repræſentat. Si enim etiam cum uerſus unus cantu organico canitur prolixo, uidemus eos, qui in choro ſunt, diſtrahi ab attentione debita eius quod canitur, quid ſperandum eſt de audientibus uerſum fiſtularum ſonitu obtectum? Tum quia ſonus & cantus eatenus & non amplius laudantur, quaten⁹ excitant deuotionem in animis audiẽtium,[a] uel canentium, & ideo quoties in id non proſunt, ſed potius obſunt, mouendo pro deuotionis excitatione faſtidium, non eſt eis vtendum. Tum quia 52
conſiderando aliqua ſupradictorum, dixit Caietanus,[b] quod vtendo ſono organorum debemus eſſe breues, qui ſi conſideraſſet omnia prædicta, dixiſſet debere nos eſſe breuiſſimos, dixiſſet quod parum plus duraret cantus organicus, quam planus Gregorianus congrue pauſatus, quod ſancte ſeruari in nonnullis Conymbricæ monaſteriis vidi, & nunc video idem fieri in aliquot vrbis eccleſiis: dixiſſet (meo iudicio) bonum fore, ut ſaltem tertius verſus cantaretur cantu Gregoriano plano, &

[a] Vt colligitur ex Tho. communiter recepto i d. q. 91.
[b] 2. 2. q. 91. ar. 2.

deuoto per totum chorum, cum alium pulſat organum, & alium cantus organicus. O ſi quis ſibi poſſet perſuadere religioſam
53 diuinorum officiorum actionem non eſſe ſitam in eorum nimia mora, vel nimia feſtinatione, ſed in mediocri, modeſta, attenta, deuota, humili, hilari, & tranquilla; ita vt neque mora nimia faſtidiat, nec nimia feſtinatio debitum rei recitatæ, vel cantatæ intellectum impediat. Quod etſi plurimi obſeruent, multi tamen id minime faciunt, in quibus ſunt qui pſalmos laudum tridui ante Paſcha tãta cum feſtinatione, & aliquanta verſuum anticipatione cantant, ut uix eos etiam attentus, & perdoctus auditor intellectu aſſequi poſſit. Quod cõtingere vidi, eo quod Cantores nimiam moram, quam fecerant cantando Lamentationes Hyeremiæ, & reſponſoria earum moroſiſſime modulantes in primo nocturno, nimia pſalmorum laudum cantus breuitate compenſare voluerunt.

54 Vigeſimumſextum corollarium, peccare eos, qui Miſſam ſubmiſſam tam ſubmiſſe recitant, vt circunſtãtes non poſſint audire Gloria in excelſis, orationem, epiſtolam, euangelium, & reliqua, quę non ſunt ſecreto dicenda. nam præterquam quod eſt abuſus, vti declarauit ſtatutum eccl. Gal.[c] dant occaſionem murmurandi, vel ſaltem imaginandi multa audientibus ſuperflua, vti ſępius mihi dederunt: & cõſequenter ſunt cauſa diſtractionis attentioni cõtrarię. Idipſum dicendum de iis qui uerba conſecrationis tanto conatu & aſpiratione ab imo pectore tracta proferunt, vt ſcandalo ſint auditoribus. Idem eadem ratione dicendum de iis, qui ſacroſancta conſecratoria verba tanta mora, & tantũ temporis inter ea interponẽdo proferũt, vt non videantur ex his componere vnã orationem.

55 Vigeſimumſeptimum, peccare itẽ eos qui ſine iuſta cauſa miſſam cœptam non finiunt. Tum quia id eſt iure uetitum,[d] ut dictum eſt. Tum quia præbent anſam diſtractioni audientium a debita attentione officii diuini, & imaginationi rerum ſuperfluarum, neque ſufficit, quod alius eam finiat, uti declarauit Macharius Papa.[e] Quod ipſum dicendum de omnibus aliis horis, ut inſinuat Concilium Toletanũ,[f] quatenus ſtatuens de non relinquendo officio diuino imperfecto, agit de omni officio, in quo Deo Domino pſallitur, uel ſacrificatur, & conſequenter etiam de alio quam de Miſſa, in qua ſola ſacrificatur. Dixi ſine iuſta cauſa: nam cum ea poteſt relinqui

[c] tit. De iis quę i Miſſa.
[d] ca. nihil. 7. q. 1. et ca. illud. ſupra eadem diſt.
[e] c. nullus. ſupra eadem diſt.
[f] In dicto c. illud.

Digitized by Google

ſinqui imperfectum ſecundum S. Tho.[a] Palud.[b] & alios,& dictum Concilium Toletanum inſinuat. Et a fortiori tali iuſta cauſa ſubſiſtente, qui Miſſam inchoauit, poteſt iterato eam inchoare. Ego vna duntaxat vice, qua id egi, pro iuſta cauſa habui, quod ſuperuenit vir magni nominis meam Miſſam auditurus in die feſto, cum iam ad epiſtolam perueniſſem, & certus 56
eſſem non fore aliam quam audire poſſet, & ita regreſſus fui ad introitū. Porro vna cauſarum, ob quas Miſſa cœpta poteſt nō finiri, eſt impotentia facti illam proſequēdi, quę in qualibet Miſſæ parte ſacerdoti ſuperueniens, excuſat ab ea perficienda, ſiue proueniat ex podagra, ſpaſmo, alienatione mentis, ſiue alia qualibet infirmitate. Alia eſt memoria impotentiæ iuris eā 57
dicendi ſuperueniens. Videlicet, quia meminit comediſſe, antequam eam incepiſſet, uel quod erat ſuſpenſus, excommunicatus, irregularis, vel in peccato mortali iuxta S. Thom.[c] communiter receptum, ſecundum quem tamen licite eam poteſt finire, pœnitendo de peccato commiſſo, quantum ſufficeret, eſto prædicta memoria ſuperueniſſet ante conſecrationē, 58
ſi omitti non poſſet citra ſcandalum quicquid dicat Palud.[d] ſi tamen poſſet omittere citra illud, finire non deberet in trib⁹ primis caſibus, ſcilicet commeſtionis, excommunicationis, & irregularitatis, licet ſic in quarto peccati concipiendo in animo pœnitudinem debitam, & propoſitum confitendi ſuo tempore ſecundum eundē S. Thom.[e] communiter receptum, & finiendo eam in dictis caſibus, non incurreret irregularitatem, ob excommunicatio- 59
nem, vel ſuſpenſionem, ſecūdum Angel.[f] & Syluest.[g] Cuius opinio in hoc iuſtior mihi videtur, quam contraria, in quam inclinat Palud.[h]

Tertia cauſa nō finiendi Miſſam eſt ingreſſus excōmunicati, & denunciati pro tali, qui non vult egredi eccleſiam. Nam ſi id contingat ante inchoationem Canonis, bene poteſt omitti, vt ſignificauit concilium Vienn.[i] iuncta glo. ſecus tamen ſi canon eſſet inceptus iuxta eandem gloſſam communiter receptam. Veruntamen ſemper de hoc dubitaui, quandoquidem 60
Canon incipit in *Te igitur.* quod poſt *Sanctus.* ſecreto dicimus, ſecundum Fely.[k] & alios,[l] & magna pars illius dicitur, antequam perueniamus ad uerba conſecratoria, & uidetur, quod de illo intermedio id ipſum ſit iudicandum, quod de præcedentibus, ut mea ſententia, ſentiūt S. Tho.[m] Palud.[n] & Cōmunis, determinando quid fieri debeat, quando memoria impotentię iuris ſuperueniret ante totam conſecrationem: quandoquidem in utroque caſu eadem ratio militat, ob idque videtur illa gloſſ.[o] intelligenda, cum Canon iam eſt inceptus, & in ea progreſſum vſque ad conſecrationem, quod etiam Archidiaconus, & vterque Cardinalis[p] ſenſerunt, quatenus aiūt gloſſ. dicentem ſacerdotē, qui Miſſam incœpit, non debere ab ea deſiſtere ob ingreſſum excommunicati, intelligendam eſſe de eo, qui Miſſam incœpit, & ad illius communionem peruenit. Quod confirmatur ex eo, quod Inno.[q] ex quo deſumpta fuit hæc limitatio, non loquitur de eo, qui Canonem incæpit, ſed de eo, qui communionem inchoauit.

Quarta cauſa eſt, cum poſt Miſſam cœptam ſuperuenit interdictum ſpeciale, vel eiuſmodi ceſſatio, ut neque valuis apertis, neque obſeratis celebrari poſſit, vel interdictum generale, & non permitterentur valuę occludi. In his enim caſibus eadem ratione, qua in præcedenti, poteſt, & debet Miſſam cœptam omittere, ſi non peruenerit ad Canonem, ut dixi in tertia cauſa. Quæſtio autem, ut audio, nuper in Sacro Rotę Prętorio propoſita fuit, an qui cœpit dicere Miſſam, & ſine cauſa eam reliquit imperfectam, ipſo iure fuerit excommunicatus? Cuius reſolutio[r] ponetur.

61 Vigeſimumoctauum, quod ex prædicto 27. ſequi videtur, multos parum dubitare de eo, in quo plerunque peccatur ſaltem venialiter, omittendo *Primam*, Tertiam, & Sextam, & alias horas cœptas cum propoſito eas poſtea incipiendi, & finiendi. Id enim in dies, & in horas accidit iis, qui extra eccleſiam & Chorum recitāt. Quod
62 autem peccent probatur. Tum quia, vt ſupra dictum eſt, nullum officium diuinum incœptum omitti debet. Tum quia aſſuefactio inchoandi quippiam, & non finiendi eſt vitium inconſtantiæ, & inconſummationis, iuxta S. Thom.[ſ] S. Anton.[t] & alios, & per conſequens actus omittendi opera cœpta ſine iuſta cauſa, ſunt vitioſi. Tum quia inurbanum, & inciuile eſt, non finire colloquium cœptum cum Principe, & ad alia ſine cauſa diuertere, quod facit, qui finire omittit aliquod officium diuinum. Longe maius tamen peccatum eſt non finire Miſſam, quam alias horas, & maius non finire horas cęptas cantari, vel recitari publice in choro, uel ad populū, quam priuatim ſolitarie, uel cum ſocio extra chorum. In duobus enim prioribus caſibus

a In 3.pa. q.53.ar. 6.
b In 4.diſ. 11.q.1. col. 2.
c 3.par.q. 53.ar.6. ad 2.
d In 4.diſ. 11.q.1. col.2.
e 3.par.q. 83. art. 6.
f In uerb. euchariſtia.2.§. 2.et ſeq.
g In uerb. euchariſtia.q.7. colu.fi.
h in 4.diſt. 11.q.1. col.2.
i Cleme. grauis. de ſent. excom.
K In c.anobis.colu. 2.de except.
l Card.S. Sixti.
m In 3.pa. q.83.ar. 6.
n in 4.diſ. 11.q.1. col 2.
o in d clē. grauis.
p in c.ſicut Apoſtoli. 11.q. 3. vbi eſt gloſſ. de qua loquuntur.
q in c. nuper. de ſent. excom.
r In libro miſſæ.
ſ 2.2.q. 53.ar.5.
t 2.pa.tit. 5.c.11.

Digitized by Google

ſibus ſæpius peccatur mortaliter propter ſcandalum; in tertio vero nunquam, niſi venialiter, dūmodo omittantur cum propoſito iterato incipiendi, & finiendi ante diei naturalis lapſum. Longe item minor cauſa ſufficit ad non finiendum officium priuatum, quam publicum, & minor ad omittēdum officium conſultum, quod ſola deuotione fit, quam præceptum, & minor, meo iudicio, ad confeſtim incipiendum, & finiendum, quam ad omittendum cœptum, & poſtea ex interuallo incipiendum, & finiendum.

Vigeſimumnonum corollarium, ex his 63
duobus vltimis ſequi, quod quemadmodum (vt ſupra [a] diximus) multi peccant recitando aliquid, quod non eſt obligatorium, qui non peccarent, ſi non recitarēt, eo quod ſine attentione debita, uel cum defectu alius circunſtantiæ requiſitę recitant, ita multi peccant omittēdo ſine cauſa orationem cœptam, cuius initium non erat obligatorium: & conſequenter multi peccant inchoando, & non finiendo roſarium, ſeptem pſalmos, Pater noſter, Aue Maria, vel aliam orationem, quam incæperunt animo eam finiendi, qui non peccaſſent, ſi eas nón incępiſſent. Res ſane miſeranda, & homine chriſtiano indigna eſt, quod ob colloquium cuiuſuis etiam infimatis interrumpimus noſtrum cum Deo cœptum, nullam prętati veniam per, *Ignoſce mihi Domine.* vel aliud ſimile, & inchoatum cum alio quouis non auderemus interrumpere, niſi veniam prętati, vel alia ei reuerentia exhibita.

[a] *In c. 13. n. 39.*

64 Trigeſimum, peccatum etiam eſſe ſine cauſa quippiam officio iam cœpto admiſcere, quo illud interrumpas. Tum quia ſine interruptione finiri debet, vt in Concilio Toletano [b] determinatur. Tum quia quod admiſcetur diſtrahit ab attentione debita officii diuini iam cœpti: & proinde, qui hoc agit non claudit, imo vero aperit pectus hoſti. Tum quia tam Conciliū Viennen.[c] quam ſtatutum eccl. Gal. [d] vetant admiſſionem rerum impertinentium cum officio diuino.

[b] *ca. nihil. 7. q. 1.*

[c] *Clē. 1. de cel. Miſſ.*

[d] *tit. Quō. diui. offi. & titul. Qualiter horæ dicen.*

Ex hoc oritur aliud Corollarium, puta quamplurimis modis peccare, qui recitamus, cantamus, vel dicimus horas Canonicas, Miſſas, vel alias mentis eiaculationes, immiſcēdo eis ſine iuſta cauſa, quandoque aliquas facetias, nouitates, vel negotia, aliquando ridendo, vel alios faſtidio afficiendo, nonnunquam mittendo inuicem aliquod nūcium ſuperfluum, aut quod ſaltem differri poſſet uſque ad finē horæ: interdum egrediendo chorum, vt ad naturę neceſſaria, uel alio uadamus, & petendo licentiam ab uno, aſpiciendo aliquem, uel caput ei nudando, aliaue eiuſmodi interrumpimus officium cœptum: cum poſſemus egreſſum in finem uſque differre, ſumuſque cauſa, & occaſio, quod alii illud interrumpant, & ab attentione
65 debita alienentur. Vtinam perſuaderi poſſet, quantum noceat deuotioni, & attentioni Communitatis, & Chori egreſſus unius, & ingreſſus alterius, cum ignoratur, aut non præſumitur eorum cauſa. O quam bene hoc ſibi perſuaſum habebant (teſte Ioanne Caſſiano) Monachi Aegyptii, quos poſtea imitati nonnulli in ſuis regulis, quas compoſuerunt, uel innouarunt, pro religioſis ſtatuerunt, ne quis ingrederetur Chorū finito primo pſalmo, & ne iam exiſtenti in officio diuino negotium aliquod, aut nuncium ſcripto, vel uerbo proferretur, donec illud finiretur. O ſi perſuaderi poſſet iis, qui ſoliti ſunt egredi ante finem officii, & ſe excuſare, quantopere id dedeceat, & turpe collegis ſuis uideatur, & quantam diſplicētiam & cogitationem ſuperfluā in mentibus proximorum eorum egreſſus pariat; Certus equidem ſum, quod ſi ſcirent, & ſerio animo id reputarent, nulla id ratione agerēt, niſi cum diferri commode non poſſet ad finem uſque, ut dixi. Et ſi probe aduerterent quantę irreuerentiæ ſit inter recitandum loqui ſuis domeſticis uel familiarib⁹, præcipiendo eis illud, aut illud, curam illius rei gerendo, & quam execrandum recitando blandulis, & delicatulis uerbis ſalutare mulieres intrantes, egredientes, uel tranſeuntes locum ubi recitatur: mallent forte ſibi reſectas eſſe linguas, quam horas ſuas ita recitaſſe.

66 Limito tamē corollarium hoc, ne procedat, cū id quod interſeritur, eſt breue, [e] aut ſpectat ad ipſummet officium [f], uel ci⁹ finem, uel ſaluti [g] corporali, uel temporali, honori, uel rei familiari propriæ uel proximi cōuenit, & non patitur commodam dilationem, si fiat sine ſcandalo alieno, & animo continuādi cœptum cum eo, quod poſt interſerta dicturus eſt. Nam & teſtamentum [h], & ſtipulatio [i] continue sine interpellatione fieri debent: non tamen ualida eſſe desinūt, eo quod inter eorum principium, & finem interſeratur modicum quidpiam, uel ad id ſpectās, uel fuerit neceſſarium ſaluti teſtatoris, uel teſtium. [k] Eo minus tamen fieri debent eiuſmodi interruptiones, quo magis publicæ ſunt horæ,

[e] *Arg. l. cōtinu⁹. in princ. ff. d verb. oblig.*

[f] *Arg. l. hæredes palam. §. fin. ff. de teſtam.*

[g] *Argu. l. cum antiquitas. C. de teſta.*

[h] *l. hæredes palā. §. fin. ff. de teſta.*

[i] *l. contin⁹. in princ. ff. de uer. oblig.*

[k] *l. cū antiquitas. C. de teſt.*

Digitized by Google

horę, & in loco magis publico dicuntur: & eo magis fieri poſſunt, quo magis ſecrete & in loco magis priuato & ſemoto fiũt.

67 Ex qua limitatione infertur primo, licere recitanti ſalutare obiter intrantes chorum, aut ſecus illũ tranſeuntes. ſunt enim actus, & opera modicæ, & bonæ occupationis. Qua eadem etiam ratione mihi licitum videtur verbum vnum, atque alterum reſpondere famulo ſuo, vel alteri, & prouidere alii rei, vel negocio, quod ei tũc in mentem uenerit, & metuit, ne illius poſtea obliuiſcatur, aut non poterit eius curam animo depellere donec prouideat.

68 Ex eadem limitatione infertur ſecundo, non facere quem malam interpoſitionem, qui ſolus recitans, & incidens in verſiculum iillum, *Saluum me fac, quoniam defecit Sanctus*, [a] *quoniam diminutæ ſunt veritates a filÿs hominum, vana loquuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum, &c.* aut in aliam non abſimilem ſententiam, ad animum reuocans multitudinem, malitiam, & fœditatem ſuorum, & aliorum peccatorum, immoratus in eis deplorandis, etiam ſi feruore diſplicentiæ forte ſe ipſum cædat, aut corpore in terram proſtratus, & mente erectus in cęlum, aliquanto tempore in eo verſetur. Neque neceſſe eſt vt inchoet horam; ſufficit enim eam continuare, a verſu vel ſententia, quę ipſum ad hanc digreſſionem mouit. Sequitur etiam, quod qui recitat ſolus nemine alio ſe uidente, & incidit in verba illa, [b] *Venite adoremus & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui fecit nos, &c.* ſi mentem eius ſubeat Maieſtas, & Celſitudo, Creatoris, & vilitas Creaturæ, & perpendens, quantum illi debeat, in terram ſe proſternat dicens, *Domine non ſum dignus ſtare in conſpectu tuo, &c.* & ſe tantiſper in eo occupat, non peccat, neque tenetur iterato dicta repetere, ſufficitque cœpta proſequi. Hæc enim ſpectant ad horas, aut earum finem. Ob quã eandem rationem ſupra [c] diximus, quod etiam accendere cereos, quæritare lectiones, & pſalmos, adferre prunas & alia eiuſmodi licita ſunt officio diuino durante. Quę tamẽ limita vt ſupra limitata fuerũt.

a Pſal. 11.

b Pſal. 94.

c Int. 13.

69 Ex eadem limitatione infertur tertio, licitam eſſe interpoſitionẽ, qua opus aliquod miſericordię ſpirituale, vel corporale facimus, cuiuſmodi eſt dare amictum, eſculentum, vel poculentum pauperi, ſubuenire conſilio bono, doctrina, reprehenſione, vel conſolatione, opus eis habenti, ſaltem quando res non patitur commodã dilationem.

Ex eadem limitatione infertur, quarto, potionis uel alius medicinę ſumptionẽ neceſſariam, & vtilem; quæ commode ad finem horarum diferri nequit, interpoſitã earum pronunciationi minime officere: quamuis Miſſæ celebrationi officiat, vt alibi [d] fuſius diximus, nec inferre neceſſitatem iterandi eas a capite, ſed pergendi ab eo loco, ad quem peruentum erat: ſicut nec in itinere ſitis extinguendæ gratia, in cauponam ingreſſus, vt a quodam religioſo vitæ laudatiſſimę alius præcellens factum tradit: hęc enim omnia ſaluti recitãtium cõducunt. Quin alicui exonerationem omnino neceſſariam etiam Miſſam non iniuſte interrumpere, ſi nullatenus uſque in finem differri poſſet, ex facto interrogatus reſpondi: quia ceſſat in ea ratio ſupradictorum. [e]

d ca. liquido. de cõ ſec. diſ. 1.

e Quæ ſundatur in d. ca. nihil. 7. q. 1.

Quinto ſequitur ex eadem, non eſſe malam interpoſitionem ſubleuare proximũ, aut iumentum eius, excipere hoſpitem, aut negocium aliquod afferentem, quem ſine ſcandalo non poſſes iubere expectare, aut alia id genus pietatis opera facere, ſaltem ſi periculum eſſet in mora. Nec videtur nimium hæc extendere ad quemuis uirtutis actum, qui moram non patitur: &
70 licet ad omnes actus uirtutis ſtudioſitatis extendere non fuerim auſus, imo quoties interrupi pronunciationem Matutinæ, uel alius horæ, propter prælectionem faciendam, uel ſtudium ad eam neceſſariũ, toties finita prælectione, uel ſtudio, eam ab initio repetii, non tamẽ auderem damnare illum, qui relicta hora incœta ſtudii tunc temporis neceſſarii gratia, ſtatim eo finito continuaret cœptam, & non a capite repeteret. Quin & ipſe non ſemel recitando ſolus, & non aſſequendo ſatis intellectum alicuius loci ſcripturæ occurrentis, ſubſtiti, ut doctores in eum comminiſcentes conſulerem, quibus conſultis, ſine iteratione recitatorum ab eo loco horam cœptam abſque ullo conſcientiæ ſcrupulo ſum proſequutus: quamuis hoc etiam
71 alia ratione poſſet defendi, nempe quod hęc interpoſitio ſatis pertineret ad horam quam recitabam. Nec dicerem peccare iudicem, qui, dum recitat feſtinanter, interpellatꝰ aliquid conſtitueret, aut breuiter præciperet, & deinde horam cœptam continuaret. Nec damnarem, imo defendi quamplurimos, qui diebus feſtiuis, dũ Miſſa ſolennis cantatur, dicunt horas debitas, dum ſacerdos nil pronunciat, choro tardius cantante id, quod a ſacerdote in altari breuiꝰ dictum eſt, & cum ad orationem,

Digitized by Google

nem, ſiue collectam, epiſtolam uel euangelium peruentum fuerit, deſiſtunt in recitādo, quibus auditis continuant horam cœptam. Nec reprehēſione dignum iudicarem eum, qui integram concionem, aut Miſsam interponeret: quamuis quidam hoc ea ratione colorabat, quod quia illa, & recitatio ſunt eiuſdem virtutis, quam religionem uocant, dici poſset interpoſitionem iſtam quodammodo pertinere ad horas ipſas. Quę tamen ratio non uidetur firma: quia ex ea ſequeretur, interponi poſſe omnia officia diuina, quę a mane in meridiem dicuntur, quod videtur abſurdum: quamuis plus horũ, quam aliorum interponi poſſet, ſed quantum id eſſe debeat, arbitrio boni viri videtur eſſe relinquendum.[a] Non otioſe in calce prædictæ limitationis principalis dixi, *Ita vt fiat ſine ſcādalo alieno.* nam ſi plures recitarent iunctim in choro, aut extra eum nihil ab vno eorum, ſine omnium conſenſu interponi debet. 72 Vnde errare mihi uidentur illi, qui recitantes cum aliis etiam extra chorum, finitis laudib⁹, aut veſperis, ex deuotione faciunt aliquas commemorationes, neſcientes, an ſociorum palato, ſiue guſtui ſapiant: nec min⁹ illi qui inter horam, & horam recitantes cum aliis, vltra orationem Dominicam neceſſariam, dicunt horam Crucis reſpondentem horæ dictę, aut dicendæ, vel ſalutationem Angelicam citra obligationem. Hęc enim ſcandalizant; & auellunt conſocios ab attentione magis neceſſaria. Seruentur itaque huiuſmodi deuotiones in ea tempora, quibus qui recitat, ſolus, uel cum iis, quibus illæ placeãt; alias dicat eas ſolus ante cœptas, vel poſt finitas horas obligatorias. 73 Non etiã otioſe in fine dictæ limitationis addidi, *Animo continuandi cœpta cum dicendis poſt interpoſitionem.* Si quis enim cœptam horę alicuius recitationem, ſtudiis, Miſſæ auditione, aliouę quouis modo impeditus intermiſerit animo non continuandi, quinimo cum intentione ab initio eas iterandi, perſuaſum habeo continuando præfata nequaquam eum ſatisfacturum: actus n. vltra intētionem agentis non extenditur.[b] 74 Quo motus dicere ſoleo id; quod & ſupra[c] inſinuaui, nempe eum qui cœpit audire Miſſam die feſto, aut facere ſacramentalem confeſſionem debitam, aut implere aliquod votum, aut pœnitentiam ſibi iniunctam, & quia Miſſa non eſt diei feſti, vel quia non facit confeſſionem, uel non implet votum, aut pœnitentiam vt vellet, uel alio quouis reſpectu, animo nō ſatisfaciēdi obligationi eam audit, & alia facit, teneri ad iterato eam audiendam, & ad hæc facienda, licet, niſi propoſitum non ſatisfaciendi obſtaret, pleniſſime obligationem adimpleſſet.

a *Arg. l. 1. ff. de iure. deli. c. de cauſis. de offic. deleg.*

b *l. non omnis. ff. ſi certũ petat. l. in agris. ff. de acqr. rer. dom.*

c *In c. 13.*

75 Secundo limitatur Corollariũ hoc 30. quod interpoſitio ex eo ſolo, quod ſit mala, neminem obligat ad iterandum ab initio: ſi enim fiat abſque animo habendi recitata pro non recitatis, ſufficit continuatio ad hoc, vt ſatisfiat obligationi. Verbi gratia, inter recitandum interponis riſum aliquem diſſolutum, ſermonem inhoneſtum, vel ſimile quid, quod differri cōmode poterat, malam interpoſitionem feciſti: verum ſi abſque propoſito iterandi recitata hoc feceris, omnino obligationem adimpleueris: parum enim temporis, vel alterius actus etiam impertinentis, & non neceſſarii non annihilat, nec facit alium actum, qui interponitur, nō continuum,[d] licet faciat venialiter, aut mortifere malũ. Dixi, eo ſolo, quod ſit mala: quia ſi eſſet tam magna, & tam impertinens, vt merito cenſeretur horę recitationem facere adeo diſcontinuam, ut merito dicta, & dicenda nō facerent quid vnum, impediret obligationis ſolutionem.

d *l. continuus. in princ. ff. de verb. obl.*

76 Trigeſimumprimum, peccare illos ſacrificos, qui inter principiũ & finem Miſſæ, interponunt preces aliquas peculiares per miſſale non ſtatutas: & conſequenter interponentes officium defunctorum ab offertorio, ſeptem pſalmos a conſecratione, & ante Communionem, aut reſponſorium aliquod, & magis eos, qui inter conſecrationem hoſtię, & calicis remorantur, inſerendo, *Tu rex gloriæ Chriſte.* vſque ad finem, aut, *Ecce agnus Dei, &c.* uel alias preces iniuſſas, præſertim tam ſublata uoce, ut a circunſtantibus audiantur. Tum quia illę conſecrationes eiuſmodi diuiſionem non patiuntur.[e] Tum quia, quamuis contemplari tunc temporis liceat contenta in dictis uerſibus, & precibus, uel alia ſimilia, præſertim penitiſſime præſentiam realem Reuerendiſſimę humanitatis D. N. Ieſu Chriſti, quam ſummo amore, & bonitate ineffabili dignatur mirabiliter exhibere per ſanctiſſima illa, & ualentiſſima conſecratoria uerba: non tamen licet, nec decet aliis uerbis bonis nec malis interrumpere.

e *Arg. ca. nihil. 7. q. 1.*

77 Trigeſimumſecundum, quod omnes recitantes, aut cantantes Miſſam, uel alia diuina officia, & miniſtrantes in choro, in eccleſia, & preſertim ad altare, & accēdentes lumina, & cæreos, hyſopum, aut

aquam

aquam benedictam, & id genus alia portantes, maxime vero circumferentes ſanctiſſimum Sacramētum, & alias reliquias, omnes inquam, iſti debent grauitate, modeſtia, humilitate, & verecundia prælucere. Tum per illud S. Iſidori. [a] *Non ſint vagi oculis, non effrenati lingua, neque petulantia, fluidoque geſtu incedant, ſed pudorem, & verecundiam mētis ſimplici habitu inceſſuque oſtendant.* Tum quia cum primis eorum, quæ valde diſtrahūt a deuotione tam clerum, quam populum, eſt uidere in eis prædictis virtutibus cōtraria. Vix enim fieri poteſt, ut vulgus fit debita reuerentia in Sanctiſſimum Sacramentum, reliquias Sanctorum, Crucis vexillum, aut alias imagines ſanctas, quod cernit portantes, & circunferentes illa non reuereri ea, nec habere mentes & oculos intentos in ea; imo videt eos colloqui, iocari, vel ridere, aut iuueniliter garrire. Qui fieri poteſt, vt quis 78
audiat Miſſam debito cum ſilentio, quam epiſcopus vel preſbyter dicit in altari colloquens, & nonnunquam cum diacono, ſubdiacono, aliiſue Miniſtris, & aſtantib⁹ ridens? Qui fieri poteſt, vt habeam omnē ſenſum, & cogitatum meum iniectum in Miſſam, & officium, quod facio, recito, cāto, vel audio, ſi chorauli mihi, aut alii miniſtrantes, incedunt incompoſiti, nunc nimis feſtini, nunc nimis tardi, nunc reſpondentes pręcipitanter, & alte, nunc ſubmiſſe, & tarde, nunc ita laxi, vt altera parte ſuperpellicii terram uerrāt, altera vix cingulum contegant? Quomodo toto corde diuinam contempler Maieſtatem, dum qui tradunt mihi hyſopum, aut ampullam vinariam, hac illac circunſpicientes ridēt, & cum aliis cereos, thus, & his ſimilia portantibus colloquuntur, & nonnunquam rixantur?

a c. his igitur. 23. diſt.

Trigeſimumtertium corollarium, peccare illos, quorum eſt corrigere, non caſtigando choraulos pręfatos ob ſupradictos defectus, cum ſemetipſos, tum alios auertentes a debita attentione: qui enim poteſt, & debet & non corrigit, peccat probāte id late Hieronymo. [b] Peccāt item pręfecti choro, aut aliis locis, qui non habēt iuſtam curam, non emendant uerbis, ferulis, mulctis, alapis, & aliis ſimilib⁹, & aptis eis, qui in aliquo pręfatorum delinquunt, etiam ſi ea ſola de cauſa id facere omittant, ne ſcandalizentur, neue conquerantur à ipſis caſtigati, iuxta illud Hierony. [c]
79 *Ira Dei uno peccante, ſuper totum populum venit, quando qui ei præſunt, erga delinquentes beneuoli uideri volunt, & verentes peccantium linguas, ne forte quid mali de eis loquantur, ſacerdotalis ſeueritatis immemores, nolunt com-*
80 *plere quod ſcriptum eſt; Peccantem coram omnibus argue, &c.* Quod recte ſentiens ſtatum eccleſiæ Gallicanæ [d] ſic ſtatuit. *Decanus, uel cui onus incumbit, diligenter inuigilet hinc inde, ne quid inordinate fiat circūſpicies.*

b In ca. ſed illud. 45. diſt.

c In eodē. c. ſed illud.

d tit. Quomod. diui. offic.

Cap. XVII. de occaſionibus bene recitandi tangit 50. Concluſiones.

1 *Oraturus occaſiones bene attendendi quærat.*
2 *Attentionem iuuat præuiſio recitandorum, & canendorum.*
3 *Miſſam ſic præuidens benedictus.*
4 *Eccleſiam intrans hæc facere debet.*
5 *Aqua benedicta cur in introitu Eccleſiæ ponatur.*
6 *Recita ubi inter te & Deum nemo trāſeat.*
7 *Miſſam celebra vnde neminem videas.*
8 *Recitans ſic oculis vtatur, & nunciū vitet.*
10 *Reges an excuſentur a negocijs dum recitant.*
11 *Recitans putet ſe a Deo, & Angelo bono, & malo videri.*
12 *Recitatio publica alijs commoda, alijs incommoda.*
13 *Recitans non iaceat diu in terram proſtratus.*
14 *Cæremonia in Choro vna ab omnib⁹ fiat.*
15 *Silentium in diuinis laudabile.*
16 *Sacerdos in eccleſia ſileat, & a riſu abſtineat.*
17 *Silentium robur ad ſpiritualia præſtat.*
17 *Silentium Monaſterij Sanctæ Crucis Conymbricæ laudatum.*
19 *Silētium colloquio indebito impediri certum.*
20 *Recitatio breuis & frequēs bona, nihil debiti prætermiſſio.*
21 *Recitare ſolus an melius quam cum alijs.*
24 *Horas Canonicas melius cum alijs, quam a ſolo dici.*
25 *Canonici, quo maioris dignitatis, eo magis choro interſint.*
26 *Choro prodeſt præſentia viri magnæ authoritatis.*
27 *Cæremoniæ publicæ quando poſſunt quantum priuatæ.*
28 *Intellectus dicti cuiuſdam Redemptoris noſtri.*
29 *Horas cum alijs attentius hoc reſpectu recitari.*
30 *Cantus quid prodeſt, & cur in diuinis admiſſus.*

Digitized by Google

31 *Exhortatio ad hunc canendum, & audiendum tantum.*
32 *Organorum vſus cur receptus, & quid proſit.*
33 *Organa non pulſanda principaliter ad recreandum.*
34 *Organis & non alijs inſtrumentis vti licere.*
35 *Cultus Dei principalis non in cantu, nec ornatu pretioſo.*
36 *Cultus Dei principalis, & verus in quo conſiſtat.*
37 *Oratio mentalis & vocalis, & quid vox proſit.*
38 *Oratio publica a priuata in quo differat.*
39 *Miſſa eſt officium publicum publice dicendum.*
40 *Orationi priuatæ non nocet, ſed vtilis vox.*
41 *Oratio publica eget voce, etiam ſi mentali noceat.*
42 *Cantus varij ſoni vniſono attentioni commodior.*
43 *Pauſa in verſiculis ſi nimia non ſit, bona.*
44 *Tardare nimium in conſecratione, Memento, &c. malum.*

DEcimoſeptimo nota, procurandam eſſe occaſionem, & præparationem, quo magis, & melius orationi attendamus, quod colligitur ex illis vltimis verbis, *Soli Deo pateat pectus, nec aduerſarium tempore orationis ad ſe venire patiatur.* & is aperit Deo pectus ad eum excipiendum, & impedit aduerſarium, ne veniat, qui orare volens procurat occaſiones, & media, quibus magis ad attendendum orationi moueatur. Cui conſonat illud Sapientis,[a] *Ante orationem præpara animam tuam, &c.* quod ſupra[b] declarauimus cum illo alio, nempe Diuina officia recitare, cantare, aut audire volentibus, non tantum vitanda eſſe vitia, ſed etiam omnium aliarũ rerum extrarios cogitatus. 1

Ex quibus multa inferuntur corollaria, Primum, ſanctum quidem eſſe præmeditari, & præuidere recitanda, cantanda, celebranda, aut audienda, de quo, quæ & quomodo dicendum ſit, aut audiendum, iuxta ſupradicta[c]. Laudandi enim ſunt (quia quod tenentur facere faciunt) qui prælegunt lectionem, epiſtolam, euãgelium, præfationem, ite miſſa eſt, & alia publice dicenda, quæ non ſatis norunt antequam dicant, ne cum dixerint errent. Magis autem commendandi ſunt (quia plus quam tenentur faciunt) qui veſpere, aut mane in Miſſali integrã Miſſam a ſe celebrandam legunt, licet non ſit eis diſcere neceſſe. Maxime vero extollendi, qui cum eis eſt otium, gloſſam aliquam, aut Commentarium latinum vel vulgarem in euangelium Miſſæ, quam dicturi ſunt, prælegunt, quo eam animo ſaporato ſapidis illis ſapidiſſimi D. N. Ieſu Chriſti verbis ſapienter pronuncient. Et præter hæc præuident, an dicendum ſit Gloria in excelſis, Credo, noua Præfatio, cum nouo Communicantes, an non. Quandoquidem, vt primi, niſi id faciant, nequaquam excuſare ſe poſſunt a temeritate, & impudentia audendi dicere publice, quod neſciunt dicere priuatim, admiſſuri ſexcentos ſolœciſmos, & barbariſmos: ita ſecundi opus (ad quod non tenentur) agunt ſupererogationis & ſancti conſilii. Tertii vero exhibent feruorem, quo deſiderant diuino amore igniri, videreque ſe illo ignitos. 2 3

4 Secundum corollarium, praxim[d] laude dignam eſſe, qua quidam vtebatur, apponendo manum portę Eccleſiæ, chori, aut cellę, intra quas recitare, aut audire diuinum officium ſtatuerat, dicens, *Tibi meas omnes alias curas commendo donec hanc abſoluerim.* Cuius contrarium agimus, qui proponimus intra prędicta loca agere negotia, vel dicere, aut facere attentioni recitandorum contraria, immemores ipſorum verborum, quę nos aqua benedicta aſpergente ipſi Deo dicimus,
5 *Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor.*[e] animaduertentes debere nos idem (quod ille faciebat apponendo manum portę) facere, cum aqua luſtrali ſiue benedicta aſpergimur: & quod huius animaduerſionis habẽdæ cauſa eam, in ipſo eccleſię introitu poni pręcipit Eccleſia.

6 Tertium corollarium, prudentem fuiſſe praxim, ſiue practicam illius, qui recitaturus preces, aut auditurus Miſſam, conabatur capere locum adiunctum cancello altaris, dicens Maiores noſtros dicere ſolitos: eum eſſe ad orandum locum eligendũ, per quem nemo inter orantem, & oratum tranſeat.

7 Quartum, religioſam item eſſe praxim eorum, qui procurant dicere miſſam in capellis aut altaribus ad quorũ latera nõ ſit talis acceſſus vllis, quos celebrando videant. Item illam eorum, qui præmonet famulos, aut amicos ſuos ſibi miſſanti miniſtraturos, vt retro, & non ante ſe conſiſtant, ne ſe viſio eorum a debita attẽtione auertat.

8 Quintum corollarium, laudabile e-

a *Eccle.* 18. *quem in hoc citat decretum eccleſ. gal. li. tit. quo mo. horæ dicẽ. ſint.*

b *In c.* 14.

c *In d c.* 14.

d *Qua quidam aiũt vſum fuiſſe D. Bernard.*

e *Pſal.* 50.

Digitized by Google

tiam eſſe praxim eorum, qui fixos ha-
bent oculos corporeos in librum, ex quo
recitant, aut canunt, in terram, aut cru-
cem Chriſti, aliamue imaginem poſi-
tam realiter, vel imaginatam ſuper pul-
pito ſiue faciſtolio, cum nulla, vel mi-
nima in alia diuerſione, donec officium
finiatur: modo non præſideant choro,
nec incumbat eis onus aliena errata cor-
rigendi, & conſequenter, quæ ab aliis fiūt
notandi.

Sextum, deuotioni & attentioni con-
gruentem eſſe praxim eorum, qui reci-
tantes iter faciendo, vel deambulando
pedites, vel mulæ, vel equo inſidentes,
imaginantur vnam crucem, Crucifixum,
aut aliam deuotam imaginem a ſe octo,
vel decem remotam paſſibus, vel inter
aures mulæ, vel equi, oculiſque in eam
fixis recitant.

Septimum corollarium, dignam item 9
imitatione praxim eius, qui famulis ſuis
mandabat, ne vllum ſibi recitanti refer-
rent nuncium, quod magnam celeri-
tatem non deſideraret. Et licet quidam 10
reprehendat Reges, & Principes, qui
deuotionis ergo horas Canonicas raci-
tantes, iubent expectare negotiantes,
donec eas abſoluerint. Nos autem lau-
dandos potius iudicamus, modo mora
illa damnum, aut ſcandalum non pariat,
nec murmurandi occaſionem præbeat,
nec tempore reipublicæ gubernandi de-
ſtinato recitarent, nec illud ei debitum
ſuis ſuffurarentur precibus: præſertim ſi
tempus illud, quo horas Canonicas di-
cunt, detraherent ex eo, quod ſibi ad de-
center edendum, quieſcendum, & recreā
dum eſt oportunum. Neque per docto
illi viro credo contrariam his mentē fuiſ-
ſe, quicquid verba eius ſignificent, vt cap.
ſeq. dicam.

Octauum corollarium, laude dignos 11
eſſe illos, qui recitantes imaginantur An-
gelos ſuos bonos cuſtodes, ſimul & Ca-
codæmones inimicos ſuos ipſos auſcul-
tantes: illos, vt bene recitata Deo præ-
ſentent: hos vero, vt de erratis accu-
ſent. Licet melior ſit illa eornm, qui ima
ginantur Deum ipſum præſentem & au-
dientem, videntem, & reuidentem, &
vſque ad ſyllabam notantem, ad bene
prolata remunerandum, & errata caſti-
gandum.

Nonum, quod quemadmodum bene 12
agunt miſſando, vel recitando ſecreto id,
quod non tenentur publice recitare hi,
quos ſua conditio, & appetitus ſenſilis
ad deſiderandum gloriam, & laudem de
cunctis, quę agunt, inclinant: ita e con-
trario recte agunt, recitantes, vel miſſan-
tes coram aliis, qui adeo negligentes ſe
norunt, quod ſi ſecreto id facerent, defi-
cientibus audientium calcaribus, non ſa-
tis attenderent iis, quæ dicerent: adeo
ſaltem, quod communiter in aliquo non
errarent. Cauendum tamen, ne id prin-
cipaliter fiat ad complacendum auditori-
bus, approbationem eorum pro fine prin
cipali habendo, ſed pro adminiculo quo-
dam imbecilitatis humanę, & pro
calcari & incitamento ad magis atten-
te, & vigilantius miſſandum, & reci-
tandum.

13 Decimum corollarium, quod quemad-
modum proſtratio in terram a recitante
ſolo, aut cum aliis ad hoc aſſuetis, facta ali
quando prodeſt, ita nimium manere pro-
14 ſtratum nocet, vt pote ſomnum, & co-
gitationes extraneas inducens. Quod
grauiter Ioa. Caſſian.[a] admonuit docens
nos, vt ad exemplum inſignium recitato-
rum monachorum Aegyptiorum, eodem
momento, quo prçcentor geniculatur,
aut proſtratur, geniculemur, & proſter-
namur; & ſi fieri poſſit, nec puncto prius,
aut poſterius, quod male ſeruamus, qui prę
incuria, prçcentore aut pręſide genua fle
ctente ſtamus: & contra eo ſurgente, &
aſtante geniculamur, non abſque nota no
ſtra, & ſcādalo cum iuſta cura id facientiū.

15 Vndecimū, laude & imitatione dignos
eſſę eos, qui vt in choro, ita in Sacriſtia,
ſiue theſauraria, & alias, quando ſe parant
ad miſſandum, vel miſſant, aut vadunt ad
miniſtrandum eis, vel miniſtrant, tantum
ſilentium ſeruant, vt nullum verbum lo
quantur, niſi id, quod ſolo nutu ſignificari
16 nequeat. Quod tam gratum & decorum
apparet coram Deo & hominibus, quam
ingrata & idecora eſt illa epiſcoporum
cum dignitatibus, & presbyterorum cum
diaconis, vel ſubdiaconis eis propinquis
in choro, & proceſſionibus colloquuito: &
quam indecentes interrogationes illę, &
reſponſiones de aliis rebus eorum, qui ſe
in ſacrario induunt ad miſſandum, vel in
proceſſionibus incedunt. Quid ergo di-
cendum de ridentibus, rixantibus, & uo-
ciferantibus? quid? niſi reputent, an face-
rent illa in aula Regis terreni, & an cre-
dant, quod tantus Rex terrenus eſt mi-
nor cęleſti, quantum mortale immorta-
li, & creatura minor eſt creatore? Quę om-
nia probantur per Concilium Toletanum
translatum per Concilium Conſtantien-
ſe,

[a] De inſtit. canob. li. 2. cap. 7.

Digitized by Google

ſe, & Gratianum noſtrum [b], in hæc uerba. *In loco benedictionis conſidentes Domini ſacerdotes, nullus debet aut indiſcretis uocibus perſtrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbare; nullus etiam fabulis vanis vel riſibus agi, & (quod eſt deterius) obſtinatis diſceptationibus tumultuoſas uoces effundere.* Eum vero, qui reſponderit textum diſponere de ſacerdotibus in ſynodo conſidentibus, vt gloſſa [c], & dictum Concilium Conſtantienſe ſentit. Eum inquam, qui hoc reſponderit, interrogemus, an, qui in ſynodo conſiſtentes tenentur ſeruare ſilentium & ſupradicta, teneantur eadẽ ſeruare, quando agunt diuina officia, vel ad agendum ſe parant? & ſi cultus iuſtitiæ eſt ſilentium, vt tradit Eſaia [d] relatus ab eodẽ Concilio [e], quanto magis erit diuinorum 17 officiorum, præſertim D. Bernardo dicente [f], *Silentium eſſe robur animæ ad ſpiritualia properantis?* O quam ſancta & religioſa 18 apparet mihi conſuetudo celeberrimi huius Conymbricæ S. Crucis monaſterii, ne quis in eius ſacrario loquatur, neque vllũ verbum in eo audiatur, ſed quod nutus pro verbis inſeruiant. Dicant quicquid volent illi, qui ſe tam habiles iactant, vt 19 dicãt ſe poſſe loqui cum aliis de negotiis, iocis, & rixis, ſine vlla attentionis ad diuina debitæ detrimento, modo permittant nobis, qui tardioris ſumus ingenii, credere contrarium. Quippe quos experientia rerum magiſtra docet, quod etiã cum ſummo ſilentio vix poſſumus concipere timorem, & reuerentiam ſufficientem ad cogendos ſiue colligẽdos noſtros cogitatus, & auertendo eos a rebus extrariis, figere in Deum, & expandere in ſummam bonitatem ſuæ Maieſtatis, cum qua conuerſari volumus, & conuerſamur.

Duodecimum corollarium, memoria dignam eſſe illam conſuetudinem ſanctorum Patrum Aegyptiacorum, relatam a 20 Caſſiano [g], & a S. Auguſtino [h], aliiſque quamplurimis approbatam, orandi ſcilicet parum & frequenter, parum quidem, vt magis attente oremus, frequenter autem, vt ſæpius cum eo cõuerſemur. Quod tamen intelligendum eſt de orationibus voluntariis, non de obligatoriis; hæ enim totę horis ſtatis, vt ſupra [i] dictum eſt, fieri debent.

Decimumtertium, aliquot reſpectibus melius eſſe recitare quem ſolum, quam in 21 choro, vel cum ſociis. Primo quidem, quod occurrente verſu aliquo, qui ad diuina contemplanda moueat, qui ſolus recitat, ſubſiſtere poterit, contemplatione illa frui, & illa fruitur, ab eodem loco, vbi ſubſtit, progredi. Secundo, quia verſus, ſi quos cum nimia mentis euagatione dixit, poterit iterare. Tertio, quia poterit vti cœremoniis priuatis, quas ſibi vtiles nouerit, ſi a nemine videatur, aut audiatur, quod recitando cum aliis facere non poterit. Quarto, quia hoc videtur cõſulere Dominus [k], *Cum oraueris intra cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora Patrem tuum in abſcondito.* Quinto quia vbi multi
22 vna recitant, alius tuſſit, alius ſpuit, alius nimis feſtinat, anticipatur verſum, alius nimium tardat, & nimium tarde finit, alius nimis clara voce, & alius nimis ſubmiſſa vtitur, alius ſua dictione valde ſibi placens aliis valde diſplicet; alius malo vtitur accentu, & eſt inciuilis, alius ſua nimia ſimplicitate ad riſum, & ad ſui contemptum alios mouet. Omnes errare timent, & omnes volunt recte dicere, & pleroſque omnes ſui erroris pudet: & recte dictis gaudent. Quæ omnia multum attentionem debitam impedire videntur: ſuntque in cauſa, cur raro quis recitet in communitate officium, corde ab extrariis cogitatibus mundo, totoque in Deo fixo; & quod nonnulli boni, & deuoti dicant prius, aut poſtea iterent omnia in communi dicenda, aut dicta. Quæ item videntur fuiſſe in cauſa, cur patres quidam cuiuſdam ordinis noue inſtituti ſinguli ſingulatim in ſui ordinis exordio ſuas horas Canonicas recitarent.

23 His tamen omnibus non obſtantibus, melius puto recitari horas Canonicas in choro, & communitate, quàm ſolitarie. Tum per mox ſubiicienda de cantu. Tum quia ab Apoſtolis ad præſentem vſque
24 Eccleſiæ ſtatum, ab Eccleſia Catholica id pro meliori habitum eſt. Tum quia etiam Monachi Aegyptii, licet multa voluntaria priuatim & ſoli pronunciarent: ea tamen, quæ erant præcepti, canonis, aut regulæ in communitate recitabant. Tum quia cum multi vna pronunciant, vnus deuote attendit, licet alius vagetur: & ſi vnus non curet, uel obliuiſcatur, uel ignoret aliquid ad officium pertinens, alius procurat, meminit, & ſcit. Tum quia deuotione feruenti calefaciunt frigidos, & incen-
25 dunt tepidos. Qua ratione moti Pariſienſes [l] prudenter dixerunt, Canonicos quo maioris ſunt prætii, deuotionis, & virtutis, eo magis in calorem aliorum, & exemplum choro intereſſe de-
26 bere. Qua eadem ante illos Gerſon dixerat,

a Seſſ. 21.
b In c. in loco. 5. q. 4.
c gloſ. 1. d. c. in loco. quæ verbum Benedictionis exponit pro verbũ ſynodi.
d cap. 4.
e De quo in d. c. in loco.
f in Epiſt. 341.
g l. 2. c. 10
h Ad Proba. relato a Tho. 2. 2. q. 83. art. 14.
i n 4. cap.
k Matth. 6. ſuper quo multa inuenies in cathena aurea S. Tho. memorabilia.
l Maior in 4. diſt. 12. q. 6.

rat[a], vtilitatem inæſtimabilem choris eſſe frequentiam aliquot virorum doctrina, cōſcientia, & virtute inſignium. Tum quia erratis alienis, quæ nobis diſplicent, noſcimus noſtra eis ſimilia, vt illa emendemus. Tum quia per ſanctam illam communionem conſeruatur, & creſcit bona amicitia, & charitas fratrum. Tum quia in vitis ſanctorum Patrum legitur, quod oratio communitatis vnius hebdomadæ liberauit eum, quem peculiaris totis 14. annis non potuit; ob quod pene ſolum hanc concluſionem aſtruit Paludanus,[b] cui ſuffragantur Pariſienſes[c]. Nam & Dominus ipſemet dixit[d], *Si duo ex vobis, aut tres conuenient ſuper terram in nomine meo, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis a Patre meo.* Et ſic vnanimiter orabant Beata Maria, & Apoſtoli[e], cum eis miſſus fuit Spiritus ſanctus, & S. Thomæ ſoli non aparuit Dominus[f], ſed ſimul cum aliis exiſtenti. Quin & multi pii viri, qui intentione debita placendi Deo proficiſcuntur ad chorum, & recitant, vel canunt in eo, aiunt ſe non obſcure deprehendere, nullam aliam recitationem vel cantionem horarum eſſe parem recitationi, vel cantioni Chori, nec ſibi omnino ſatisfacere recitationem vllam extra chorum, vel abſque ſociis factam.

Nec in contrarium adducta quicquam obſtant, non primum. Tum quia rariſſimi ſunt, qui in eo contenta faciunt. Tum quia licet recites cum aliis, potes proſequi contemplationem diuinam, quam ex aliquo verſiculo concepiſti abſque intermiſſione: quandoquidem illa eſt optima attētionū, per ſupra[g] dicta. Et licet id nequeas agere cum tanta libertate, quanta recitando ſolus, interdum tamen id ages maiore cum ſolicitudine, & etiam conſolatione, eo quod vno & eodem tempore id lucrifeceris, & horas tuas proſequutus fueris.

Ad ſecundum reſpondeo, neceſſariam ſuppletionem verſiculorum recitatorum cum diſtractione etiam fieri poſſe recitatas horas per ſupraſcripta.[h]

27 Ad tertium, quod cum per ſe optimæ ſint eæ cœremoniæ, quibus publice vtitur Eccleſia, ob eas Deus, ſi ei te commendes in eo loco publico largietur tibi deuotionem, quam ob tuas priuatas largiretur in occulto, & forte maiorem, vel maiori cum merito, ob bonum exemplum, quod das, aut accipis.

28 Ad quartum reſpondeo, mentem Redemptoris & Domini noſtri in verbis in eo adductis non fuiſſe, prohibere, ne recitaremus in publico, & aliis non audientibus, & videntibus, ſed ne finem noſtræ recitationis faceremus conſpectum eorum, & laudē, vti poſt Ioa. Chryſoſt. declarauerunt ibi[i] Abulen. Caiet. & Maior, & S. Tho.[k] poſt S. Auguſt.[l] & alibi. Quorū declaratio etiam intelligenda eſt de fine principali, aut de eo, qui eſſet vana laus, per tradita a nobis alibi[m], & etiam ſupra.[n]

29 Ad quintum, concedo frequentius quā opus foret peccari in oratione communitatis: dum tamen mihi non negaueris, non infrequenter peccare eos, qui priuatim recitant, & eo maiore cum periculo, quo per pauciores reprehenduntur. Raro in communi recitabis ſine attentione actuali ſaltem verborum, priuatim vero ſæpius. Adeo quod hoc argumentum non aliud conuincat, quam medelam eſſe defectibus orationis communitatum adhibendam, vt etiam reſponſio noſtra concludit[o], emendādos eſſe precatione priuatim dicta adm iſſos, quorum vtrunque veriſſimum eſt.

30 Decimumquartum corollarium, religioſam fuiſſe inſtitutionem B. Ambroſii, vt in eccleſia Mediolanenſi canerentur diuina officia. Cantus enim eſt occaſio & præparatio, ad magis & melius orationi attendendum, quod alibi[p] probauimus per ſacram ſcripturam[q] declarationes Pōtificias[r], & determinationem ſacrorum[s] & catholicorum doctorum[t], amplificando rationem illam D. Thom.[u] puta quod qui canit, magis & deuotius poteſt attendere ad id quod dicit: quoniam diutius illi immoratur, & quia ſecundum D. Auguſt.[x] *Affectus noſtri diuerſi magis mouentur varietate vocum, et cantuum, quam vniformitate.*

Ex quo inferebamus finem principalē, ob quem in diuinis officiis admiſſus fuit cantus, non fuiſſe, quod is eſſet per ſe valde acceptus Deo, ſed quod ſit medium conueniens ad magis excitandum, & augendum deuotionem cantantium, & eos audientium: ſicut neque etiam voces aliæ corporales laudibus diuinis adhibitæ, ex ſe ſunt admodum bonæ, licet ſic ad excitandam deuotionem laudes canentium, & eas audientium.

Ex hoc ſubinferebamus, non eſſe canēdum, vel audiendum cantionem, neque ad capiendam, vel dandam delectationē, vel recreationem, neque vt nos ipſos oſtētemus, vt etiam ſupra tetigi.[y] inferebamus etiam non eſſe amplius cantandum in diuinis officiis, quam conueniat ad incitan-

a ſ oratiōe.
b In 4. d. 15. q. 5. col. 12.
c Maior in 4. di. 12. q. 6. col. fin.
d Matt. 18
e Actor. c. 1.
f Ioan. 20.
g c. 13. nu. 4.
h c. 10. nu. 41. cum ſeqq.
i Matth. 6.
k 2. 2. q. 83. art. 12. ad. 3.
l In ſerm. Dom. in monte.
m In c. Item verb. 11. q. 3. concluſ. 5. & cor. 20.
n In c. 6. n. 35.
o In cap. 3 hymnis. ſupra eadem diſt.
p In d. ca. 3 himnis.
q Matt. 26 relatā in d. cap. de hymnis.
r Extrauag. 1. Ioann. xxij. ti. de vit. & honeſt. cler. inter cō.
s Aug. lib. 9. & 10. Confeſſ.
t Tho. vterque 2. 2. q. 91. Tho. Valden. lib. ſacramental. c. 17. & alij alibi.
u 2. 2. q. 91 ar. 2. ad 5
x lib. 10. Confeſſ.
y cap. 16. corol. 17. & 18. n. 20. & ſeq

citan-

citandā, & augendā deuotionem canentium,& audientium,declarando, quantus & quanto maior, vel minor reſpectus haberi debeat ad deuotionem audientium, quam canentium.Ob quod nonnunquam iter faciens per aliquot vicos ſeu pagos,& videns canentes eos,qui neque callebant, neque ſentiebant harmoniam,rogaui, ne canerent Miſſam, aut Veſperas,niſi tono plano, & vniformi,ne prouocarent magis ad riſum, & leuem ſubſannationem quam grauem deuotionem. Nunc vero denuo etiam atque etiam rogo omnes, qui in eccleſia cantamus,& cātum audimus, vt per Deum putemus & reputemus,nos id agere non debere principaliter ad capiendam vel dandam recreationem,vel oblectationem, ſed ad mouendam vel augendam propriam, vel alienam deuotionem, animo preſſius voluēdo id,quod canimus,vel cātari audimus, quam recitando voluerèmus.Licet.n.id non intelligamus,vel quia nō bene verba capimus,aut ea non intelligimus;ſufficit tamē vt immoremur in cogitādo quod laudamus, vel laudari audimus noſtrum Creatorem, Redemptorem, & Ducem. Voluamus hoc animo, & protinus videbimus cauſam,ob quam ſine affectu,aut ſaltem valde exiguo canimus,& audimus cantum in diuinis officiis;& quare dum canuntur Kyrie, Gloria, Credo, & alia ſimilia, colloquimur, ridemus,& negotiamur: deprehendemus enim confeſtim horum cauſam eſſe, ꝙ non canimus,neque audimus cantum,quo excitemus, vel augeamus propriam vel alienam deuotionē, ſed quo ſatisfaciam⁹ legi, vel ſtatuto ad id nos obliganti, aut mundo id a nobis expectanti.

32 Decimumquintum corollarium, tollerari poſſe harmoniam organorum in diuinis officiis,ut alibi [a] probauimus.Nam vt recte ait Caieta.[b] aliqua occaſio, & præparatio eſt ad excitandum ſaltem eminus deuotionem auditorii;vel populi,& alliciēdum eum ad audiendum diuina officia, a quibus ob refrigeſcentem in eo charitatē auocatur.Tum quia eſt res in vniuerſa Eccleſia Chriſtiana conſuetudine recepta,& præſcripta, quæ ob præfatum reſpectū dici poteſt rationabilis.[c]

33 Ex quib⁹ infertur,nō eſſe cantu organorum vtendum in diuinis officiis principaliter ad delectandum, & recreandum. infertur etiam non eſſe tam vtilia, neque tam neceſſaria orgāna in Eccleſia Dei,atque vulgus putat:exiſtimans Deo non decenter inſeruiri,ubi ea non ſunt.nam licet aliquantulum proſint imperfectis,& idiotis Chriſtianis,excitando(licet ex longinquo) ad deuotionem, doctis tamen & in Chriſtianiſmo ſolide fundatis communiter nocent,adimendo eis intellectum uerborum, qui longe efficacius deuotionem excitaret,& adaugeret, ut optime perpendit præfatus Cardinalis.[d]

31 Infertur etiam ratio, quare in hodiernum uſque diem nō eſt(ut ſupra diximus) eorum uſus coram Papa, ut idem atteſtatur, & nos a quindecim circiter annis, ex quo in Vrbem appulimus oculis propriis cernimus.Neque Eccleſia Chriſtiana primis mille & trecentis annis eis uſa fuit.Cū enim D. Thomas ſcriberet,eorum nondū erat uſus,ut ipſe ſentit[e], & ex eo colligit præfatus Cardinalis.Et certum eſt doctiſſimum illum iuxta ac ſanctiſſimum uirum anno 1300. beatorum numero cooptatū fuiſſe a Deo,de cuius diuina Maieſtate,rebuſque diuinis tā docte, & ſancte ſcripſit.

Infertur inſuper præpoſtere agere, qui eis vtuntur vt citius,& minore cum labore celebrent Miſſam,onus canendi reiiciētes in organiſtam,qui breuius,quam cantu expediat Gloria in excelſis, Alleluya, Credo, Offertorium, Sanctus, agnus, & Deo gratias. Id enim agere eſt uti eis in finem contrarium ei, ob quem permittūtur in eccleſia[f].quum præſertim id fit in Monaſteriis,ad quæ nullus populus ad audiēda diuina officia concurrit: quandoquidē ut dictum eſt, duntaxat permittuntur ad excitandam deuotionem uulgi,quo magis eis afficiatur per melodiam,& ſollennitatem, quam addere videtur organum. Hi uero neque habent populum, cuius deuotionem excitent, nec quē diuti⁹ retineāt, neque addunt,quin potius adimunt ſolennitatem, citius expediendo ſono ipſo organico,quam cantu.Quin quandoque (ꝙ non ſine dolore animaduerti) magis quā cum debita pauſa recitando.

34 Infertur præterea, illicitum uideri quibuſdam, admiſcere officiis diuinis uiolas, citharas,fiſtulas,lyras,tubas, tibias,& alia non abſimilia inſtrumenta muſica, partim per ſupradicta[g]: partim quod ubi illa mixtio non eſt conſuetudine recepta, parere uidetur mentium a debita attentione diſtractionem,licet(mea ſentētia) poſſent licite tollerari,ſi neque organiſtæ,neque inſtrumenta,neque id quod illis pſallitur neque modus illis pſallendi illam inducerēt: quia id nec iuri naturali, nec diuino, nec humano repugnare uidetur,& non eſt pec-
35 catum,quod non eſt contra legem.[h]

a poſt. Io. de Turrecre. 1. c. de hymnis. ſup. eadem.
b 2. 2. q. 91. ar. 1.
c ergo vali da c. fin. d cōſuetud.
d 2.2.q.91 art.1.
e d. q. 91. ar. 1. ad 5.
f ergo ē ab. uſus. c. ad noſtrā. de appell. l. 1. ff. eod.
g In c. 16.
h c. qui peccat 2. q. 4. & l. Grac⁹ C. ad l. Iul. de Adul.

Infertur quoque, quantopere hac in re hallucinetur vulgus, vt in aliis multis, imaginando maximum & principalem cultum diuinum conſiſtere in ſuaui cantu, clamoribus ſublatis, ſtrepitu magno, vario harmoniæ genere, ornamentorum diuerſitate, aulęis textilib⁹ eiſdemque pretioſis, magno ceræ ſumptu, diutino amplarum campanarum ſonitu, & aliis non abſimilibus rebus corporeis. Quandoquidem ſecundum Sapientes [a], uerus, & principalis 36
cultus diuinus eſt interior, quo Deum anima fide firma, ſpe certa, & charitate feruida colit, & omnia ſupradicta ſolū ſunt quædam cœremonię, bonæ quidem tunc, & eatenus, cum & quatenus prędictum interiorem prouocant, uel adaugent: & conſequenter eatenus, & tunc malę, cum & quatenus ab eo auocāt uel eum diminuūt.

Decimumſextum corollarium, ſanctā & utilem eſſe ordinationem Eccleſię, qua ordinatur, vt horę Canōicę, & alia diuina officia dicantur non ſolum mente, & conceptu interiore, ſed etiam ore & voce exteriore. Tum quia, cantus, & ſonus ſunt pręparatio, & occaſio ad prouocandam deuotionem, ut ſupra dictum eſt [b], quanto magis eiuſmodi uox & loquela, quę nobis ſignificant, & repręſentant id quod recitamus uel cantamus? Tum quia id ſenſit magnus ille Rex & Propheta [c] in his verbis. *Sacrificiū laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei.* Tū quia licet uerba principaliter fuerint reperta, ut declaremus aliis mentis noſtrę conceptus, ut docet B. Auguſt. [d] & id non ſit neceſſarium erga Deum, qui melius quam nos ipſi, uidet quod petimus, & imaginamur, quippe cui ut ait Apoſtolus [e], nuda & aperta ſunt omnia oculis eius; nihilominus tamen excitat, & mouet cogitatus & affectus proprios, & alienos, ob idque prodeſt multum etiam ipſimet cogitanti, ad efficacius & ordinatius cogitandum, & immorando illi magis afficiendum, vti experiētia docet. Tum quia decet, vt creatura ſuis viribus tam corporis quam mentis ſeruiat creatori, vt ait S. Tho. [f] & glo. quædam ſingularis.

Ex his omnibus inferuntur duę differē- 37
tiæ inter orationem publicam, & priuatā. Altera, quod publica fieri debeat verbis, nec ſufficeret fieri ſola mente, etiam ſi fieret omni cum attentione mundi, ſecundū S. Thom. [h] & Communem [i], quam eleganter explicat Adrian. [k] Quin & Thomas ait Eccleſiam ſtatuiſſe, quod verba orationis publicæ ſint adeo clara, vt ab aliis

a Quod late colligas ex extrauaga. Io. xxij. d vita & honeſt. cleric. inter comm. & Tho. 2. 2 q. 91. ar. 1. & 2. & ex Caietano. ibidem.
b In duob⁹ proximis coroll.
c Pſal. 49.
d relatus in c. is qui. 22. q. 1.
e Ad Hebre. 4. relatus ī c. Deus omnipotens. 2. q. 1.
f 2. 2. q. 83 art. 12.
g Quæ magna eſt cle. 1. de reliq. & vener. ſācti. col. 2. verb. ſed dubitatur
h In d. art. 12. vbi Caiet.
i glo. prędicta, & cōmunis dictę clē. 1. de reliq. & vener.
k Quol. 8. H.

exaudiri poſſint. quod videtur intelligendum ſolum de horis publicis, quę publice dicuntur, & de Miſſa, quæ ſuapte natura nedum eſt publica, ſed etiam publice di-
38 cenda, vt ſupra [l] dictum eſt. In publicis enim, quæ priuatim dicuntur, & quas quilibet ſeorſum dicit, ſufficiunt verba ſecreta vt infra [m] tangetur. Ad orationem autem priuatam non requiritur vox vlla, nec ſecreta, nec clara: nam ſecundum omnes ſufficit, vt mente ſola fiat, vti determinat quædam gloſſa [n], S. Thom. [o] & Communis. quamuis autem non ſit neceſſaria eſt
39 tamen vtilis. Tum ad prouocandam, & augendam noſtram deuotionem. nam ſecūdum B. Auguſt. [p] verbis, & aliis ſigni s ad augendum in nobis deſiderium ſanctum nos ipſos acrius excitamus. Tum vt ſeruiamus totis viribus tam mentis, quam corporis, Deo vtriuſque creatori, iuxta gloſſ. & S. Thom. ſupradictos. Tum vt ſeruiat pro vaſe, in quod abundantia cordis redūdet, vt Regius inſinuat Propheta in illo [q], *Lętatum eſt cor meū: & exultauit lingua mea.* Quare valeant, & a nemine audiantur, qui dicuntur noue docere, quod vocalis oratio nil prodeſt, neque eſt ea vtendum, ſed ſola mentali nitendum, quæ profecto nouitas plane hęreſis eſt, & omnino exterminanda, per omnia ſupradicta, & mox dicenda.

40 Altera differentia inter orationem publicam, & priuatam eſt quod publicæ non potes adimere verba, neque voces, etiam ſi impediant deuotionem. Priuatæ vero non ſolum potes, verum etiam prudenter egeris, ſi aduertas iacturam, & ademeris ea verba, quæ illi euitandę ſunt neceſſaria, dummodo caueas fraudes inimici, qui quandoque nobis perſuadet, pronunciationem verborum impedire orationem mentalem, quo ſublata vocali, facilius nobis auferre valeat etiam illam, uti non ſemel (ni fallor) me decepit.

41 Decimumſeptimum corollarium laudabilem admodum eſſe diuerſitatem cantus, & tenorum, pſalmorum, Antiphonarum, Reſponſoriorum, Capitulorum, Hymnorum, uerſiculorum, & orationum. Tum quia illa fouet & renouat attentionem, ſicut cibaria diuerſa, uel diuerſimode apparata excitant appetitum, ita, ut longe plura edamus, & libentius, quam ſi unus duntaxat cibus, & uno tantum modo apparatus exhibeatur. Tum quia quemadmodum Prælectores, & Concionatores, qui pręlegunt, & concionantur ſemper uniformi uoce, faſti-

l In c. 16. coroll. 26 num. 54.
m cap. 21.
n Gloſſ. magna dicta clem. 1. de cel. Miſſ. colun. 2. verb. ſed dubitatur probata ibi per omnes.
o In dicto art. 12.
p Ad Probā, & Bona uent. in 4. diſ. 15.
q Pſal. 15.

Digitized by Google

faſtidiunt auditores, quantumuis multa, & optima dicant, ita etiam cantus & ſonus uniformis faſtidit & canentem, & audientem. Tum denique quod omne uniſonum faſtidit, fatigat, & prouocat ſomnum, adimit attentionem, & delectationem ei, qui cantat, dicit, uel audit. Vt enim natura humana gaudet uarietate, ſecundum ſapientes, ita nauſea ei mouetur uniformitate, & auditus eſt omnium ſenſuum delicatiſſimus, facillimus, & procliuiſſimus ad nauſeam, ut ait Tullius.[a] Ex quo ſequitur, quod licet multis reſpectibus bonis, quidam religioſi (mea ſententia) excellentes, dicant totum officium diurnum & nocturnum uniſona uoce, nihilominus tamẽ ſimpliciter, & de ſe longe melius eſt dicere illud diuerſiſona, uti ordinarunt S. Ambroſ. & Gregorius,[b] & ſeruant eccleſiæ Cathedrales, & communiter alii ordines. In cuius confirmationem adduco illud Ioan. Caſſia.[c] *Semper æquanimius qualibet fatigatio ſuſtinetur, & ſine faſtidio labor impenditur, ſi interiecta ei viciſſitudo quædam, vel operis immutatio qualiſcunque intercedat.* Pro quo eſt illud hymni dominicalis[d] *Tẽporum das temora, vt alleues faſtidium.*

a In 4. Rhetor. ad Herennium.

b Quod teſtatur Speculator in Ration. li. 5. tit. de his quæ ĩ offi.

c In lib. 3. de Inſtitu. cœn. c. 1.

d Qui incipit Aeterne. & dicitur ad laudes.

Decimumoctauum, iuſtum eſſe pauſare 43 in medio, & in fine cuiuslibet uerſus, cum recitantur uel canuntur pſalmi ut ſupra diximus[e], & dictat ſtatutum eccl. Gallicanæ,[f] quod iubendo fieri pauſam in medio verſus, a fortiori videtur iubere, vt fiat in fine, ea ratione, quam ibi reddimus. Ratio vero pauſæ faciendæ eſt, quod ea vox reficitur, & anima munitur ad melius recitandum dicenda, & eis attendendum. Non tamẽ mihi videtur Concilium otioſe addidiſſe verbo, pauſas. verbum, decenti. inſinuando non debere eſſe nimis magnæ, vel exiguæ durationis. Ob quod pauſa admodum magna, quam nõnulli religioſi in fine, & medio ſingulorum verſuum faciunt, licet aliquibus reſpectibus bona ſit; ſimpliciter tamen, non mihi æque decens videtur, atque alia breuior, qua boni regiminis chori communiter vtuntur. Ea nãque mora faſtidiunt, & excruciant auditores, dantes eis anſam obloquendi & murmurandi. Et (vt exiſtimo) nonnulli (vtinam non maxima pars ita canentium) faſtidio afficiuntur, & replentur aliis cogitationibus, facientes, quo impleatur ſcriptura illa Sapientis.[g] *Muſicæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti.* ideſt, cõciones ſubeũtes noſtram mentem recitantem, vel canẽtem, perdunt ſuauitatem orationis. Quidam Cathedrarius Salmanticenſis magni nominis Theologiæ Doctor olim dicere ſolebat, quod vel ob id vnum non vellet eſſe religioſus ordinis, in quo ita caneretur. Ob eamque rationem nunquam nobis arriſit magna illa mora, qua nonnulli vtuntur inter conſecrationem hoſtiæ, & calicis; præcipue in Miſſa maiore, uel alia, in qua tempore eleuationis campana pulſatur. Tum quia uel uerbis conſecratoriis admiſcent alia, quod indecens & illicitum eſt, ut ſupra diximus.[h] Vel ſi non admiſcẽtur alia, tanta mora in pronunciatione adeo paucorum verborum eſt nimia. Tũ quia geniculantur, & orant ad ſonitum cãpanæ, quæ pulſatur in ſignum eleuationis ſacramenti caſu illac tranſeuntes, & nauſea afficiuntur, & obmurmurantes ſciſcitantur, an obdormierit ſacrificus, quidue aliud agat? & conſurgunt non expectato tertio ſonitu campanæ, aut eleuatione calicis. Quod ipſum quoque dicendum eſt

e ca. 16. n. 26.

f tit. Quomo. diui. offic. §. ſtatuim⁹.

g Eccl. 10.

h In c. 10. et latius. c. 16. nu. 76.

44 de iis, qui *Memento* nimis prolixa faciunt, & de iis, qui nimium lente turificant, qui vtinam tunc non cogitent magis de laude, qua eos extollet populus, quod id agãt tanta cum lentitudine, & grauitate, quam de modo, quo oratio noſtra inſtar incenſi debeat eſſe odor deuotionis, ut digne ſit odora, quam Angeli in conſpectũ diuinæ Maieſtatis offerant. Id ipſum dicendum de iis, qui ſub finem illius, quod canunt reflectunt uocem, & tamdiu retinent, ut impedimẽto ſint, ne ipſi uel alii audiant principium eius, quod alius chor⁹ incipit, qui ſane teſtãnte Ioanne Caſſiano, magis ſe ipſos, quam officium celebrant, ut ſupra[i] dictum eſt.

i In c. 16. n. 31.

Cap. XVIII. quod circa nouem illationes 108. Concluſiones attingit.

1 *Eccleſiaſtici ſunt legati, & procuratores ad Deum populi.*
1 *Pauones in quo eccleſiaſtici bene, vel male imitantur.*
2 *Clerici pro ſe, & populo pugnant.*
2 *Eccleſiaſtici quales volũt videri, & nõ ſũt.*
3 *Canens vel recitans reputet quid, aut cui operetur, qua, & quo vadit. n. 4.*
4 *Humilitas vt eſt aſcenſus, & deſcenſus.*
5 *Orare bene difficile in locis valde ſplendidis.*
6 *Nobilis, doctus, & diues forte in hoc Phariſæus.*
7 *Sellas quas ferre ad conciones, & Miſſas quando malum.*

Sedere

8 *Sedere alte in eccleſia quando non malum.*
8 *Sepultura honoratior qua ſine bene optatur.*
9 *Honor an debeatur ob opera de reſtituendis facta.*
10 *Distributionum quotidianarum ad horas inuentum bonum, licet etc.*
11 *Occaſionem peccati dans diſpoſitio qua ualida.*
12 *Horas dicat ſic, qui distributiones quærit.*
13 *Recitans excuſatus ab horis an ſemper excuſetur a peccato.*
14 *Tentatus præferre temporale ſpiritali quid aget. et num. 15.*
16 *Exhortatio ad eleuandum mentes recitantium.*
17 *Lucrum temporale in ſpirituale intentum deſinit eſſe finis.*
18 *Orantem iuuat credere, quod Diui iuuant.*
19 *Dei magnitudo ut ſuſpicienda.*
19 *Ora pro me Martine tam bene dicitur mortuo, quam dicebatur uiuo.*
20 *Christus non timet ſua gloriæ ob gloriam Sanctorum.*
21 *Orando ſanctos multi ſæpius errant.*
22 *Maria Virgo Mater multis titulis a quibusdam male intellectis locupletata.*
23 *Maria Virgo Mater ſic, et ſic pie uocari a pijs.*
24 *Sanctos non eſſe ſuperſtitioſe innocandos.*
25 *Sancti minores impetrant quapiam, quæ non maiores.*
26 *Sancti nolunt honorari cum præiudicio aliorum.*
27 *Adorare calceos Sanctorum cur non malũ.*
28 *Adorantur res Diuorum, ut ipſi Diui.*
29 *Cæremoniæ Chriſtianæ, in quas mutata ſunt pagana, ut proſunt.*
30 *Innocatio Apollinis, et Aeſculapij ut mutata in S. Antonij, et S. Rochi.*
31 *Innocantur Sancti ſic per Pater noster, et Aue Maria.*
32 *Adorator ruſticus male riſus a quibuſdam eruditis.*
33 *Orationes obligatoriæ ſunt paucæ collatæ decentibus.*
34 *Orandi conſuetudo, cum aliqui ſeſe excipiunt, optima.*
35 *Orant communiter Christiani ſibi mutuo obuiantes.*
36 *Oſculum manuũ verbali orationi ſucceſſit.*
37 *Epistolam decet præter oſcula manuum cõtinere preces.*
38 *Epistola breuis, qua bis oratur, ſapit hypocriſim.*
39 *Reges Luſitani, et Franci non porrigunt manũ presbyteris, Caſtellani autẽ olim ſic.*
40 *Orandum tali, et tali tempore ſine obligatione.*
41 *Manè ſurgere ad tria utile.*
42 *Adrianus quos Hiſpanos uocabat principes tenebrarum.*
43 *Benedicant omnes menſam, ſed ex precepto presbyteri.*
44 *Reges, et laycos an deceant horæ Canonicæ.*
45 *Reges orent ſaltem, quantum communiter alij.*
46 *Horæ Canonicæ de ſe ſunt optima oratio.*
47 *Orare abſolute melius, quam studere, ſed non tali, et tali.*
48 *Reges diſcant prius ſuas leges, quam politicas.*
49 *Rex Ioan. iij. ob legum ſuarum notitiam laudatus.*
50 *Leges Luſitaniæ breuiores, et elegantiores alijs.*
51 *Horas Canonicas fere omnes dicere poſſunt.*
52 *Horas Canonicas recitare Reges bonum.*
53 *Reges choreis, et ludis dediti periculoſe uiuunt.*
54 *Prædicator non diſſuadeat aliis, quæ ſunt ſui officij.*
55 *Confeſſarium uel iudicem perfectum multa ſcire oportet.*
56 *Doctores Theologi Sorbonæ diſcebant Canones Tholoſæ.*
57 *Canoniſta audiat Theologiam ab illius perito.*
58 *Theologus, et canoniſta puri regendo Rempub. errare ſolent.*
59 *Iudices quidam ſe ſua laude uituperant.*
60 *Recitare quibus non obligatis expediat.*
61 *Studere rebus Chriſti, et Mariæ quando conuenit.*
62 *Studens an ob cõtemplationem debeat mutare uitam.*
63 *Clericos a laycis ſuperari poſſe meritis, etc.*
64 *Religioſus uocans ſe, et non agricolam Dei ſeruum, an recte agat.*

1 EX hoc cap. & ſuper eo commentis infertur primo, quod ſacris initiati, religioſi, & beneficiarii, quando nos accingimus ad recitandum, canendum, & miſſandum, debemus conſiderare nos eſſe legatos toti⁹ populi Chriſtiani generatim; ſpeciatim uero eorum, qui nos ſuſtentant ad eos Deo conciliandum, & ut tam eis, quam nobis conſequamur indulgentiam culparum, & gratiam bene agendi, & perſeuerandi, ut ſupra dictum eſt,[a] eſſe eorum cuſtodes, ut eis inſtar muri, & ualli ſimus, conantes ne ira Dei eos inuadat: uti ſignificat Ezechiel,[b] & eſſe milites, ut pro populo pugnantes gladio orationis reſiſtam⁹ ſententię Dei, ne executioni mãdetur, uti

a In c. 13. num. 37. & c. 9. n. 2.
b cap. 13.

vti gloſſa quędam,[a] & B.Thom.[b] aſſerit, eſſe,in quam,milites eius ſtipendiis ſuſtẽtatos,non vt oculis intentis in noſtras diuitias,cenſus,dignitates,ſtemmata, ſcientiam, literas & habilitatem,pluris nos faciamus , ſuperbiamus, ac vilipendendo alios,rotam, quod aiunt, pauonis expandamus: ſed vt conſiderantes nos aliorum ſumptu viuere,aliis inſeruire,eſſeque mercenarios,expendamus,& ponderemus noſtram imbecillitatẽ, & nigredine pedum conſpecta, eam expanſam aſtringamus. Expendamus an quando ad ſtata reſponſoriis loca è choro deſcendimus,& ab eis reuertimur in chorum,& extra eum rogamus pro defunctis, pro pace,ſalute,fructibus,& tranquillitate eccleſię. An inquam, 2
animis in vires collectis , & militaribus adeo parati & ſtrenui deſcendamus,& aſcẽdamus ad tam arduum prælium, in quo opus eſt vna manu protegere, & recipere amicos,& altera ferire,& proſternere hoſtes,& capite, ore,& clamore Deum continere,& quadantenus(vt in aliud propoſitum ait Hierony.[c]) vincere aut cogere, vt aliquantiſper expectet,& ſuſpendat ſuã iram, ac ſuæ executionem ſententię contra nos & populum paratæ,promittendo ex animo ei pœnitentiam, & ſatisfactionem,& poſtea eam per nos præſtãdo,procurandoque ſaltem exemplo, vt eam populus præſtet. Perpendamus pręſertim, qui ampliore dignitate & reditu ornati ſumus,an nonnunquam cum frequenter dicimus,*Memẽto mei Deus,quia ventus eſt vita mea*.[d] æſtimemus nos maioris quam dicimus, & quod non ſumus vt cæteri hominum,uti de ſe aiebat Phariſęus,quin & an tanti nos faciamus , vt vile nobis videatur dicere reſponſoria pro hoc uel illo,qui aliquantulos nummos ob id nobis legauit:& ideo tarde ad ea venimus,& cũ peruenimus,colloquimur,& ridemus, nõ obſcure ſignificantes magis id nos ad in faciem ſatisfaciendum , quod ſignificantius Hiſpanus ait,*para cumplimiento*, vt faciunt aulici,quales videri volumus,& nõ ſum⁹, quam ad perſoluendum,ut par eſt, noſtrũ penſum,velut operarios diurnos, quales ſumus,& videri eſſe nolumus.

a Super Ezechiel. c. 13.
b Quoli. 7. ar. 18. in corpor. q.
c In c. Importuna. de Pœn. diſt. 1.
d Iob. c. 7.

Secunda illatio eſt , noſtra plurimum intereſſe primo, quum nos ad recitãdum, vel canendum accingimus, meminiſſe illius Pauli,[e] *Cantantes,& pſallentes in cordibus ueſtris Domino*. & ponderare uerbum, *Domino*. vt cogitemus ei ſoli principaliter nos cantu, & recitatione noſtra complacere debere. Et quamuis beatus ſit is, qui neque principaliter, neque minus principaliter canit,uel recitat ob aliud, quã ob ſolũ Deũ,quo ei obſequium,& reuerentiã exhibeat,nõ tamẽ bene agere deſinit,qui, pręterquam quod principaliter Deo placere ſtudet,etiam optat minus principaliter placere hominibus ob aliquos bonos reſpectus, iuxta ſupradicta.[f] Quin etiam hi reſpectus eiuſmodi eſſe poſſent,ut pręſtantior foret oratio facta principaliter propter Deum, & ſecundario ob homines,quam facta propter ſolum Deũ. Quorum de numero eſt reſpect⁹ incitandi proximum ad amorem, & reuerentiam diuinam, & abſtrahendi eum a prauis cogitatibus, & inſtigandi ad ſuam ſalutem. Duo enim boni fines[g] compatibiles,cęteris paribus,magis proſunt,quam unus ſolus, uti alibi monſtramus,[h] tradendo methodum facile conſequendi omnes uirtutes.

e Ad Hebre. 5. relati in c. cantãtes. 92. diſt.
f cap 9. n. 12.
g Arg. ca. 1. de treug. & pace.
h In c. fin. nu. 117. de pęnit. diſt. 5.

Secũdo,meminiſſe decet qui ſimus, ad
4 quem imus, & uiam,qua ire debemus: q ſimus homunciones,[i] bulla, & res uilis obnoxia innumeris pene ſpurcitiis corpus & animam fœdantibus. aſcendimus ad Deum altiſſimum,& adeo puriſſimum, ut puritas,& limpiditas humana qua per eius gratiã & miſericordiam nonnulli nitent, collata ſuæ diuinæ, eſt quædam immundities, iuxta illud Iob.[k] *Cæli non ſunt mundi in conſpectu eius,neque Angeli*[l]. Porro uia, qua adeo infimi poſſumus aſcendere ad ſublimiſſimum(qui nedum cœlos, ſed etiam omnem aliam altitudinem imaginabilem tranſcendit) eſt humilitas, qua deſcendimus in nos infimos, & agnoſcimus diſtantiam infimi a ſummo, cum huiuſmodi deſcenſus ſit aſcenſus, & cognitio diſtãtię approximatio,iuxta illud Lucę.[m] *Qui ſe humiliat exaltabitur*.

i Iuxta illud Iob. 13. Homo natus de muliere, &c.
k capi. 15.
l cap. ſi enim colu. penul. de Pœn. diſ. 2.
m c. 14. & 15.

Tertio conuenit non eligere in eccle-
5 ſiis loca ualde honorifica, & uicina altari, non uti conopęo,aulæis,puluinaribus pręcioſis,& ſellis altis,aliiſue ſimilibus reb⁹, cum ſalua dignitate perſonę, quam gerimus omitti poſſunt. Sicut enim locus obſcurus,[n] & abiectus nos ad cognoſcendã noſtram paruitatem, uilitatem, & abiectionem prouocat, ſic contra loca alta, & ornamenta pompoſa impellũt nos ad reputandum nos magnos,& ad noſtram uilitatem,& paruitatem obliuiſcendam. Phariſęus ille Euangelicus prope altare corpore ſtabat,iactans obſequia, quę Deo impẽdebat, & uilipendens Publicanum ex angulo orantem, uerum procul ab eo mente remanſit: contra uero Publicanus procul corpore ſe vilipendens, propinquus ei factus

n Arg. c. in capite. 50. diſt. adiuncto c. 1. & c. fin. 40. diſt. faciunt ſcripta ſup. c 4. nu. 16. & 17.

Digitized by Google

ctus fuit. Faxit Deus Opt. Max. vt quod 6
euenit Phariſæo, non eueniat multis no-
bilibus, litteratis, & diuitibus, qui non cō-
tenti locis extra Chorum, & cancellos al-
taris conſtitutis, clericos, & monachos, ſa-
cerdotes, & religioſos è ſuis ſedibus & lo-
cis vi, vel verecundia deturbant, vt ex lo-
cis honorabilioribus orent. Faxit item, ne
phariſæi ſimus multi tenuiores, qui Miſ-
ſam audituri, nihil non facimus, vt appro-
ximemus ſacrifico, donec ad ipſum vſque
perueniamus: etiam ſi ob id quoſpiam ad
iram prouocemus, & multos alias turbe-
mus, non quidem vt dicenda melius intel
ligamus, vel deuotius audiamus, ſed ne
maneamus retro alios, quos deſpicimus.

Admoneo tamen lectorem primo, non 7
eſſe nobis propoſitum carpendi eos, qui
deferunt ſedilia, præſertim humilia, & par-
uula parum loci occupantia ad cōciones,
& Miſſas è loco idoneo audiendas: neque
eos, qui ſedent, vbi ratione ſuorum gra-
duum, dignitatum, munerum, vel officio-
rum eos ſedere licet, & decet. Secūdo nec
eſſe nobis mentem laudandi hypocriſim,
aut puſillanimitatem nonnullorum, qui vt
videantur humiles, aut ob degenerem ani-
mum eligunt loca notabiliter ſuis perſo-
nis indecentia, & retro alios valdè abie-
ctos, & effrontes honoratiorum loca in-
decenter occupantes. Tertio, eſſe tamen
mentem reprobādi ambitionem illam ſe-
ſe maioribus, & æqualibus præferendi, de-
ſiderium illud ventoſæ auræ popularis, &
incogitantiam illam non conſiderandi,
quòd vbique eſt, & vbique audit Diuina
Maieſtas, cui grata ſunt corda tranquilla,
& mediocri honore, & minore ſibi debito
contenta, & ingrata ſeditioſa, & maiorem
quàm ſibi debeatur honorem appetentia.
Quarto, eſſe item mētem improbandi de-
lationem illam ſellarum ſiue ſedium per
medias Eccleſiæ turbas ad audiendam
Miſſam, & concionem congregatas, ma-
gna cum earum turbatione, & ſtrepitu, &
cum deſiderio vt audiatur: hæc eſt ſedes,
ſiue ſella illius, aut illius: & quod tali, aut
tali loco ei paratur. Quinto, eſſe item ani- 8
mum admonere, quòd licèt non ſit malum,
tam alto loco, ac recta ratio iubet, ſedere,
præſertim inuitato, & cum ſedentium gra-
tia id facienti, non tamen parum prodeſt,
ſtare, vel ſedere in loco paulò inferiore me-
rito, quo maiore cum ſedentiū gratia tran-
quilli, & melius oremus, & magis placea-
mus Creatori. Et quod quandoquidem
ob ſolum eius obſequium principaliter
adimus, adireque debemus eccleſias, diui-
naque officia, expediet eligere loca, in qui
bus id commodius præſtare valeamus.
Sexto, quod non etiam intendo improba-
re, ut nonnulli reprobant, uoluntatem, &
deſiderium faciēdi ſe inhumare in aliquo
honoratiore loco eccleſiæ, uel etiam in
præcipuo ſacello, modò id non fiat ob ua-
nam gloriam, aut credendo, quòd oratio-
nes Eccleſiæ citius ei ſuffragabuntur, eo
quod uicinior ſit loco, ubi eæ fiunt: modo
item qualitas ſuæ perſonæ, & bonorū Ec-
cleſiæ relictorum eum locum mereantur
cōſuetudine, uel ſtatuto epiſcopi, aut alio
priuilegio. Et ne dubites, quomodo honor
ille deſiderari poſſit citra ambitionem, &
uanam gloriam, uide quæ late alibi,[a] &
cōtractius[b] ſcribo de ſex finibus, ob quo-
rum quemlibet ſancte deſiderari poſſunt
honor, fama, gloria, laus & obſeruantia
temporalis. Et adde ſanctam eſſe intētio-
nem, qua honorabilis ſepultura deſidera-
tur, in finem ut ſæpius aliqui uidendo illā,
pluries pro eo rogent, & ut celebrantes
Miſſas crebrius eum iuuēt: uel quia id po-
ſcebat ſepulti dignitas, uel ad prouocan-
dum alios ad recordationem mortis: quin
etiam ad honorandum eos, qui ſui ſunt ge
neris, quo maiore recordatione incitetur
ad uirtutem, & mereantur eſſe cognati
eius, qui tam honorifice fuit tumulatus.
Quod ipſum dicendum uidetur de iis, qui
largiuntur aliquos reditus, aut bona ec-
cleſiis, aut fabricant aliqua ædificia utilia,
quo nomina ſua deſcribātur, & perpetuo
in Capitulis legantur, quando leguntur
Kalendæ, uel coram pauperibus, cum mini
ſtratur eis cibus, ut fit in ampliſſima illa au
la celeberrimi illius hoſpitalis generalis
noſtræ Roncevallis glorioſiſſimæ Virgini
Matri dicatæ: ſaltem cum eiuſmodi redi-
tus uel bona donantur, aut ædificium fit
de iis, quæ non erant neceſſario reſtituen
da. Eos enim, qui ea largiuntur, uel faciūt
de bonis neceſſario reſtituendis piis ope-
ribus, eo quod ſit incertū quibus debeant
reſtitui, qualia ſunt multa quæſita occiden
do, uulnerando, præliando, furando, men-
tiendo, peierando, adulterando, vſuras
exercendo, & alia id genus peccata patrā-
do, conſtruunt eccleſias, fundant altaria
& ſacella, uenantes auram popularem,
acriter, & terribiliter carpit Thom. Vual-
denſis,[c] amplificando dictum quoddam
B. Hieronymi ab eo relatum, licèt (meo
iudicio) aliquantulum poſſit, & debeat
mitigari.

Tertia illatio, utile fuiſſe nouum illud
inuentum diuidendi omnes, uel aliquos

reditus

[a] In cōment. c. Iter uerba. 11. q. 3. cōcluſ. 5. & infra c. 21.

[b] ſupra. c. 6. coroll. 2. num. 35.

[c] lib. de ſacramental. c. 123 col. 6.

reditus Canonicorũ, & Capitulorum in diſtributiones quotidianas lucrifaciẽdas duntaxat ab iis, qui horis interfuerint, & non aliis, vti probant multa iura [a] noua. Magnus enim ſtimulus ſiue calcar, & cauſa impulſiua eſt, vt beneficiarii diuinis officiis interſint.

a cap. 1. de cleri. non reſid. lib. 6. & cle. vt hi qui. de æta. & qual. cle. 1. de reliq. & vener. c. valet. 81. diſt.

Contra quod tamen facit, quod mala videntur eſſe, quę mali occaſionem præbent: quo fit, vt conſuetudo prebens materiam delinquendi reprobetur, [b] & pactũ idem faciens a iureconſulto: [c] & prędictũ diſtributionis inuentum videri poteſt alicui multas prębere mali occaſiones. Prima, quod anſa ex eo accipiatur, quod plerique ad eam non vadant ob ſolum Deũ, & ſolum eius obſequium, & beneplacitũ. Secunda, quod capiatur occaſio prætexẽdi ſępius falſas excuſationes, & ſemel ac iterum (vtinam non ſępius) in eo mentiẽdi. Tertia, quod capiatur occaſio, vt complures exiſtiment, quod amittendo diſtributiones vnius horæ, liberantur a reſidentia in ea, ob idque nulla alia ſubſiſtẽte cauſa, omittunt ire ad aliquas horas, in quib[us] parum admodum lucrifit. Quarta, quę omnium periculoſiſſima eſt, quod ſæpe accipitur occaſio a pleriſque eundi ad Chorũ magis ob quęſtum crumenæ temporalẽ, quam ob animæ ſpiritualem, & vt ſupra, [d] & alibi [e] diximus, peccat q[ui] recitat, canit, ſacrificat, vel orat principalius ob lucrum temporale, quam ſpirituale. Quinta, & lõge peior, quod capiant occaſionem preſẽtes, vt gaudeant de aliorum abſentia, etiã ſi tales, taliſque vitæ & exempli ſint, vt eorum pręſentia choro ualde utilis eſſet, & ad impetrandum quod a Deo petitur, & placandam eius iram, non parum iuuaret. Pauperes uero aliquot dicendi (quod quandoque audiui,) quam auarus eſt ille aut ille, qui cum adeo opulẽtus ſit, ad Matutinas, aut illas, aut illas horas uenit.

b c. ex parte de conſuet.

c l. conuenit. ff. de pact. dot.

d In cap. 6. num. 13.

e In cõmẽt. cap. inter verb. 11. q. 3.

f In c. fin. colu. 14. de cõſtit.

11 Sed reſponderi poteſt, hoc inuentum diſtributionum principaliter factum fuiſſe in fauorem cultus diuini, ob idque licet ex eo aliqui accipiant aliquam occaſionẽ peccãdi, non deſinit eſſe iuſtum. quicquid enim dicat Felynus, [f] cum multis aliis citatis ab eo, tunc demum lex, & diſpoſitio eſt iniuſta eo ſolo, quod prębeat occaſionem peccandi, cum ſit principaliter in fauorem eius, cui eam prębet; vti ſenſerant Nicolaus de Vbaldis, [g] Calderinus, [h] & clarius Philippus Decius, [i] & nos dilucidius [k] probamus.

g In lib. de ſucceſ ab inteſt. col. 13.

h Conſil. 4. de cõſtit.

i Cõſ. 271. col. penu.

k In c. fin. de cõſtit. & cap. ex parte. de conſuet.

12 Vt itaque hoc inuentũ de ſe bonum, & conſeruans cultum diuinum, non fiat nobis laqueus, quo noſtra culpa pręcipitemur ad orcum, ſolicite conari debemus, ut aſſuefiamus non conſentire alicui ſupra memoratorũ, ad quę prędictum inuitat inuentum, ſaltem ipſa parte ſuperiore noſtrę mentis, licet pars inferior, & corrupta inſtiget ad ea, & proupcet ſuperiorem ſibi conſentire. Quare debemus ſtudioſe nos aſſuefacere, ut adeamus diuina officia ob ſolius Dei Creatoris noſtri obſequium, & ut ſolum ſeruiamus ei, & ſatisfaciamus rationi, quę hoc dictat, ac obligationi, qua aſtringimur ratione titulorum beneficiorum noſtrorum: aut certe magis ob hæc, quã ob nummos, quos lucrifacimus: & quando ob prędicta non iremus, niſi nummorum lucrum accederet, pluris faciamus ſeruiiſſe Deo, & ſatisfeciſſe obligationi noſtrorum titulorũ, quàm lucrifeciſſe illos nummos. Nam ut ſupra [l] tractando de circunſtantia finis orationis diximus, non uideo rationem, qua à peccato excuſari poſſit recitans, canens, uel miſſans, aut aliquod aliud officium diuinum agens magis ad lucrifaciẽdum nummos, qui pro eo dantur, quàm lucrandum paradiſum, uel placendũ Deo, aut ſatisfaciẽdum obligationi, & ei, quod ratio dictat: niſi fortè ordinaret illud lucrum in ſuam ſuſtẽtationem, & ad magis, ac melius Deo inſeruiendum, quàm ſine illo. Qua relatione lucri in Deum efficeret, ut principalior finis eſſet Deus, quàm lucrum.

l In cap. 6. nu. 20. coroll. 15.

13 Circa hęc tria quotidiana interrogati ſumus. Primum, an peccet necne, qui cum non ſit obligatus in conſcientia adire Matutinam, & alia diuina officia in eccleſia cantanda, ob iuſtam occupationem ſtudendi, pręlegendi, negociandi, uel aliud opus magis uirtuoſum, & magis neceſſarium agendi: ob idque non iret, niſi rigor ſtatuti prohiberet quidquam dari ei, qui illis non intereſt, licet intereſſe deſinat ob talem occupationem: uerum quia ita ſtatutum eſt, proficiſcitur ad officium diuinum, ubi ſcit minus ſe Deo ſeruiturum. Nam pro parte affirmatiua facit, quod qui omittit opus Deo gratius, ne deſinat quęrere pecunias, uidetur maioris eas quam Dei obſequium ęſtimare. Magis enim uidetur ęſtimari, quod pręfertur, & pręnominatur, [m] per multa, quę cõgerit Felynus. Vnde & prius nominatus inter approbatos ab examinatoribus candidatorũ concurrentium, uidetur dignior iudicatus: quam pręſumptionem euitare uolentes, debent nominare in circulo ſpherico, ita ut nullus appareat prior nominat[us]. [n] Quod colli-

m l. quoties. ff. de vſufru. & c. mandata. de pręb. lib. 6.

n In c. cum dilecta. de reſcrip. à num. 4.

Digitized by Google

colligitur ex facto narrato ab Angelo.[a] Nihilominus pars negatiua videtur verior,ſcilicet,quod non peccat,modò vere pluris faciat obſequium,quod eſt præſtiturus Deo, & ſatisfactionem titulo ſuo debitam,quàm lucrũ illud temporale, quod iuſte,& facile poteſt facere,cum illud collatum ſpirituali,quod Dei obſequium cõſequitur,perinde ſe habeat,ac lutum auro collatum.[b] Ad argumentum autem pro parte affirmante adductum reſponderi poteſt primo, negando quòd peccet omnis, qui facit id,quod eſt minus bonum,& minus meritum omiſſo maiore: alioqui omnis, qui facit contrarium ei quod Dominus conſulit, peccaret, quod eſt falſum.[c] Secundo reſpondetur concedendo prænominata præſumi quidem in dubio magis ęſtimata, vel amica,& ita in foro exteriori iudicanda eſſe talia,[d] niſi aliunde cõſtaret contrarium: in foro tamen conſcientiæ, de quo hic loquimur, veritatem præferri pręſumptioni,[e] & noſtra reſponſio expreſſe loquitur de illo, qui verè magis ęſtimat Dei obſequium, quam lucrum illud temporale. Tertio, quod in propoſito noſtro non agitur de pręnominatis,ſed de prælatis,& pręelectis:& licet qui nominat multos, videatur magis æſtimare primò nominatum, nõ tamen qui pręeligit vnũ, videtur illud iudicare melius: alioqui omnis, qui eligeret ſtatum coniugalem eſſet iudicandus magis æſtimare illum, quam cœlibatum,& cenſendus eſſet hęreticus.[f] An autem qui vere principalius vadit ad horas ob lucrum temporale, quam ſpirituale,peccet mortaliter,an tantum venialiter,infra[g] dicetur.

14 Secundum eſt,quid acturus ſit is, quem aliquando adeo tentat ſenſualitas,& cupiditas lucrifaciendi magnam diſtributionẽ diei ſolennis vnius primę,vnius ſupplicationis ſolennis,aut alterius actus,vt ſeruitium,& cultum diuinum & adimpletionẽ ſui muneris non poſſit tanti facere, quanti lucrum illud? Cui reſpondeo, non poſſe offerri eiuſmodi caſum,[h] quia non poteſt quiſque adeo vehementer vllo genere tẽtationis tentari, vt nequeat pluris facere legem diuinam,& eius obſeruantiã,quàm id,ad quod tentatur. Quandoquidem noſtra fides Catholica habet nullam eſſe tentationem adeo magnam, cui ope diuina a Deo promiſſa facienti quod in ſe eſt, non poſſit reſiſti,imo & (vt ait Paulus,)[i] magnum ex ea facere fructum. Quare tentatus ea tentatione,de qua in quęſtione, debet iuxta illud pſalmi[k] viriliter agere, cõfortare cor ſuum,& ſperare in Domino.

a In l. generaliter. §. ſiquidẽ. ff. de fideico. lib.
b Argu. c. duo quippe. 96. diſt. & c. illud. de Maiorit.
c §. fin. 4. diſt. c. integritas. 32. q. 1.
d Arg. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. pręſid.
e c. is qui. & c. tua. de ſponſ.
f Can. 10. Seſſ. 24. Concilij Trid. de reforma. matr.
g cap. 21.
h 13. diſt. in ſumma, & c. 1. cum ei adnotat.
i 1. Corint. 10.
k Pſal. 30.

15 Tertium,an peccet,qui ad chorum principaliter quidem vadit ob Deũ, & vt ſuæ obligationi,& dictamini rationis ſatisfaciat: non poteſt tamen ita ſibi imperare, quod non ęque principaliter vadat, vt lucretur magnum aliquod lucrum diſtributionis propoſitum, ac ut ſeruiat Deo: ita quod iret ad Chorum,etiam ſi nullus omnino reſpectus Dei magnus, uel paruus ſubeſſet? Ad quod reſpondeo id ipſum, quod proximo reſpondi, nimirũ non poſſe dari eiuſmodi caſum: quum non poſſit dari caſus,quo cogamur peccare,uti dixit gloſſa recept.[l] & pridem alibi[m] ſcripſi; & manifeſtum eſt e ſupra,[n] & alibi[o] dictis, omnem recitationem, cantum,& auditio-

16 nem Miſſę, quin & alium omnem actum uirtutis,cuius finis principalis totalis, uel partialis eſt bonum temporale, eſſe peccatum ſaltem ueniale. Quamobrem oportet nos omnes Eccleſiaſticos utriuſque ſexus reputare nos,ut ſupra[p] dixi milites in cõuerſationem noſtram, & totius Sanctæ matris Eccleſię delectos,& ſcriptos, eſſeque debere non degeneres animis, quos philargiria,ſiue auaritia deiiciat, ſed generoſos,quos ſpes ſancta in ęthera leuet: nõ demittere nos ad humilia, & uana, qui ad ſublimia,& ſolida ſumus delecti,meminiſſe noſtri muneris, cuius eſt militare Deo altiſſimo propter ſemetipſum,& altiſſima, quæ ab ipſo ſperamus,gratię, & glorię dona; & pugnare contra Infernum Plutonẽ infima mala,& uana promittentẽ, & quęſtum diſtributionũ,ſtipẽdiorum,& quemcunque alium temporarium nõ facientes

17 maioris,quàm ratio dictat, *Exultemus Domino iubilemus Deo ſalutari noſtro præoccupemus faciem eius*. confitendo, & laudando ipſum quidem principaliter,non ob terrena lucra,pallidula,uagula,blandula,& nudula, *ſed quia eſt magnus Dominus, & Rex magnus ſuper omnes Deos, in cuius manu ſunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipſe conſpicit*, Amen.

18 Quarta illatio, expedire nobis plurimum, quo bene oremus, firmiter credere Angelos,& omnes Cœlites,pręſertim uerò illam omnium Diuorum Reginam,eandemque glorioſiſſimam Virginem Matrẽ, poſſe nobis in cunctis opitulari. Tũ quia hac ratione aſſueſimus, ut ſępius cogitemus de ipſis, eoſque magis amemus, dulciuſque cum eis conuerſemur, quę magna ſcala eſt ad ſubleuandum mentem noſtrã in Deum, eumque contemplandum, & amandum,& cum eo magna cum oblectatione,

l 13. diſt. ſumma.
m In c. literas. de reſtit. ſpol.
n In cap. 6.
o In c inter verba. 11. q. 3.
p In hoc cod. c. illat. 1.

Digitized by Google

tione, & iucunditate mentium conuerſandum, quæ eſt fœlicitas imperfecta quidem, ſed omnium, quæ in hac vita mortali nobis contingere poteſt, maxima, & optima, tam iuxta Ethnicos[a] recte philoſophantes, quam Catholicos ſancte de illa differentes.[b] Tum quia cum fauore, quem a Deo nobis impetrare poſſunt, poterimus dirigere, erigere, & nobilitare noſtras intentiones, & cogitatus, quomodo nimirum deceat eum alloqui, orare, & cum eo negotia noſtra & nobis commendatorum agere. Tum quia in nobis excitat fidem immortalitatis, & æterni pręmii animarũ, confirmatque ſpem, & perficit charitatem, & amorem inter omnia mẽbra Chriſti: & quod qui impedit ſuam inuocationem, adimit nobis hęc commoda.

a Ariſtot. 10. Ethico

b Tho & alios in 1. ſen. d. ſ. 1. & in 4. diſt. 49. et Thom. 1. 2. q. 3. per totam pręſertim ar. fin. ad 1.

Non obſtat primo dicere id, quod nõnulli hęretici rationis, & fere omnis ſenſus expertes, & ignari dixerunt, & dicunt, puta, Sanctis iam a Deo vltra merita ſatisfactum eſſe: & ita nihil mereri poſſe pro ſe, vel impetrare pro aliis. Tum quia poſteaquam hęc Conymbricę ſcripſeramus, Concilium nunquam ſatis laudatum Tridentinum definiuit, (vt ſupra[c] dictum fuit) quinque. Nempe ſanctos pro nobis orare. Nos vtiliter eos inuocare in noſtros ad Deum interceſſores. Sancte nos ad eorum opera confugere. Nil per hoc dignitati Chriſti detrahi. Hęreticum, eſſe contrarium aſſerere, & merito quidem: quia ſi (vt ait S. Hierony.) *ij dum adhuc mortale corpus circumferunt, nec omnino carent peccatis, & egent alienarum precum interceſſione, audiuntur orantes pro fratribus, quanto magis credendum eſt eoſdem iam exuta mortalitate, omnique vita huius contagione liberos poſſe aliquid apud Deum?* Tum quia certum eſt, eos cum vita non exuiſſe fraternam charitatem, aut noſtri ſolicitudinem, nec dubitari eos flagrante deſiderio optare omnes Chriſti fideles ſaluos fieri. Tum quia cum mortali corpore circumſepti rogarent Deum pro ſalute etiam infidelium, etiam eorum, qui eos martyrio afficiebant, qua ratione, & ſenſu dicere liceat eos nunc cum ipſomet Deo regnantes, & ad ſatietatem vſque flumina immenſa amoris, & charitatis diuinæ bibentes, poſteaquam pro eius amore mortem ſubierunt, pluſque apud Deũ valeant, minus proſint, minuſque impetrent? Magiſque nos ſine comparatione amantes, minus ament?[d] Tum quia, ſi 19 ſanctum & vtile erat dicere S. Martino adhuc viuenti, *Oro pro me Martine*, cum

c c. 1. an. 21.

d Contra Auth. Multo magis. C. de ſacroſ. Eccl. & c. cum in cũctis. de elect.

modo cum Deo regnanti id dicere tale non erit? An forte crudelior eſt conſequuta beatitudine, quam antea? Agreſtior curialis cœlicus effectus, quam cum humano commertio frueretur? Tũ quia ſi Deus citra comparationem ditior, potentior, magnificentior, & ſuorum curialium amãtior eſt omnibus Regibus huius ſęculi, Reges autem magnanimi non ſolum cum poſſunt de ſe benemeritis referunt gratiã, verum etiam interceſſionem ab eis pro ſuis amicis factam gratiſſime audiunt, qui fieri poteſt, vt Deus Opti. Maxi. diues in omnes, omnia quæcunque vult potẽs, nullamque inopiam timens non audiat ſuos milites meritos pro ſuis amicis intercedentes; licet cumulatiſſime eos remunerauerit?

Non obſtat ſecundo dicere, non eſſe neceſſe nos rogare ſanctos, vt pro nobis intercedant, cum immediate poſſimus ipſi Deum pro nobis orare, cum iuxta Philoſophum,[e] fruſtra fiat per plura, quod poteſt fieri per pauciora. Tum quia Dominus & Magiſter noſter ille magnus, in forma orandi nobis a ſe tradita nos docuit alios pro aliis orare, dicentes. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis debita noſtra, etc.* quod ſi Deus ipſe voluit rogari a mortalibus corpus mortale circumferentibus pro aliis, ad conſeruandum amorem & charitatem inter eos, credendum eſt profecto magis velle ſe a beatis pro nobis rogari, quo magis eos amemus, imitemur, & eorum conſortio frui deſideremus. Tum quia non poteſt non placere *Deo*, quod tanti faciamus ei⁹ Maieſtatem, & tam parui noſtram humilitatem, & reputantes nos indignos, qui per nos ipſos immediate ab eo beneficia poſtulemus, recurramus ad *Diuos*, quos ſcimus ei gratiſſimos, vt pro nobis mediatores intercedant. Grata fuit Redemptori humilitas Archiſynagogi, qui quod ſe nõ reputaret dignum ſalutem ſui ſerui per ſe petere, petiit per alios. Placuit ei honeſta mulier obnoxia profluuio ſanguinis, quę recurrit ad fimbriam veſtimenti eius.

e relatum ꝑ glo. pen. § fin. clẽ. 1. de Summa Trinit.

20 Non obſtat tertio, ꝙ timendum videatur, ne gloria Domini Ieſu Chriſti (qui ſũm⁹ eſt inter *Deum* & homines mediator) per tot mediatorum multiplicationem diminuatur, & obumbretur.[f] Tum quia hoc non timuit, nec timet, qui voluit,[g] ut qui crederet in eum, opera quę ipſe faciebat, & maiora eis faceret, quique tot miracula fecit, & in dies facit in fauorem viſitantium ſepulchra, reliquias, & loca

f Arg. c. Legibus. 93 diſt. ibi Turba ſacerdotum eos cõtemptibiles facit.

g Ioan. 14.

Mmm dedica-

dedicata Apoſtolis, martyribus, alijſque
Diuis, præſertim ſuæ Sanctiſſimæ matri.
Tum quia gloria eius non ſolum non di-
minuitur, aut obumbratur, quinimo ma-
gnopere illuſtratur [a] per rectam diuorum
inuocationem: quandoquidem nunquam
per eam inuocantur niſi tanquam ſerui &
amici eius. Et qui aliquem vt ſeruum &
amicum alterius inuocat, & honorat, po-
tius Dominum inuocare & honorare vi-
detur.[b] Tum quia magni Principes multa
conferunt aliis per alios ſibi ſubditos be-
neficia, quo mediatores ſubditos hono-
rando eorum creſcat honor & gloria.

a Clẽ. ſi dominum ĩ ſanctis eius laudare iubemur. de reliq. & venerat.

b Iuxta illud Philoſophi, Propter vnũ quodque tale illud magis. Anth. multo magis. C. de Sacroſ. eccl. et ca. fin. 93. diſt.

Quinta illatio, quod proculdubio erra 21
rent, qui peterent gratiam vel quidpiam
aliud, cuius Deus ſolus eſt author, a cœ-
litibus, non vt mediatoribus, ſed vt au-
thoribus: & conſequenter, qui peterent ſa
lutem, ſapientiam, gratiam vel gloriam a
virgine matre, non vt mediatrice, & im-
petratrice, ſed vt auctrice potente per ſe
ea agere & dare, inſtar pictoris, qui po-
teſt colores addere, & depingere. Er- 22
rarent item, qui eam in ſalutatione illa
Salue regina. vocarent matrem miſericor-
diæ in eo ſenſu, quo Apoſtolus [c] vocat
Deum patrem miſericordiarum, & qui in
eadem vocant eam vitam, dulcedinem, &
ſpem noſtram in eo ſenſu, quo Euange-
lium [d] vocat verbum Domini vitam.
Et in eo, quod pſalmiſta Deo dicit [e],
Tu es domine ſpes mea. & qui dicendo ora-
tionem illam vulgatam & pientiſſimam.
Obſecro te Domina: tribuere ei illos titulos,
uia errantium, ſalus in te ſperantium, fons
miſericordiæ, & ueniæ, in eo ſenſu,
quo tribuunt Deo, & in eo, quo eius fi-
lius ſe uocauit uiam [f], dicens, *Ego ſum
via, veritas, & vita.* & in quo pſalmiſta
de Domino dicit [g], *Dominus illuminatio
mea, & ſalus mea.* & alibi [h], *Sitiuit anima
mea ad Deum fontem viuum.* & Apoſtolus [i]
eum uocat patrem omnis conſolationis,
& Pſalmographus [k] datorem gratiæ, di-
cens, *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* [l]
Pari modo errarent, ſi qui peterent á S.
Sebaſtiano, & S. Rocho, ut pręſeruent
eos a peſte: a S. Antonio, ut ab igne, a
S. Barbara a fulmine, & ab aliis Diuis alia
in eo ſenſu, quo ea petunt ab ipſo Deo: ma
nifeſtum eſt enim hęc errata eſſe, quamuis
ſi qui Catholicorum in hoc errant, potius
ignorantia & incogitantia, quam perfidia
& malitia id faciunt. Quare parochorum,
Confeſſariorum, & Concionatorum fue-
rit, loco, tempore, ac modo aptis popu-
lum hæc admonere.

c 2. ad Cor. cap. 1.

d Ioan. 1.

e Pſal. 90.

f Ioan. 14.

g Pſal. 26.

h Pſal. 41.

i 2. ad Cor. 1.

k Pſal. 38.

23 Quo circa omnes utriuſque ſexus glo-
rioſæ uirgini Matri bene affecti honore-
mus eam eo modo, quo ipſa uult honora-
ri, puta citra pręiudicium Sanctę fidei
Catholicę, & honoris Dei, eiuſque benedi
ctiſſimi filij ſui, et Domini noſtri Ieſu Chri
ſti: & uocemus eam ſalutem, & uitam no
ſtram: non quod ipſa eſſentialiter ſit illa,
neq. quod per ſe eas dare poſſit, ſed quod
efficacius, quam aliæ omnes purę creatu-
rę, nobis illas impetrare poteſt. Vocemus
eam Matrem, & fontem miſericordiæ,
gratiæ, conſolationis, indulgentię, & re-
miſſionis, non eo quod ab ea emanent
iſthæc, ſed quod ex ea natus fuit uerus il-
le Deus & homo, a quo omnia illa manãt:
nõ quod ipſa poſſit ea facere uel dare, ſed
quia nulla alia pura creatura poteſt nobis
ea melius quam ipſa impetrare ab eo, qui
illa facere & largiri poteſt. Dicamus ei
cum Eccleſia, *Tu nos ab hoste protege, &
hora mortis ſuſcipe.* [l] eo quod ſit omnium
diuorum excellentiſſima mediatrix ad ea
nobis impetrandum. Quod conſequitur
non potuiſſe has petitiones, & titulos
ſic intellectos iuſte reprehendi a quibuſ-
dam [m], quorum alia quędam errata, aut
certe parum circumſpecte ſcripta primi
omnium ipſi uulgari ſermone Conymbri
cę ante circiter 36. annos uulgauimus.
Conſiderare oportet humilimam & mo-
deſtiſſimam Virginem non dixiſſe Sanctæ
Eliſabethæ. [n] *Me dicent omnes beatam, quia
magna feci.* ſed, *Quia fecit magna qui po-
tens eſt.* & conſequenter cogitemus nemi
nem ei gratum futurum, uolendo ut ei per
ſe largiatur, uel agat id, quod ſibi ipſi
Deus reſeruauit. Sed ſic petendo, ut
tanquam gratioſiſſima mediatrix id nobis
impetret, quod perlubenter faciet. Re-
cogitare oportet, nullos alios Sanctos tan
tum quantum eam poſſe, & ideo a fortio-
ri nulli eorum placiturum, ut petatur ali-
quid ab eo ut authore, quod non poteſt,
niſi ut mediator, famulus, & aulicus ſui
& noſtri omnipotentis Domini pręſtare.
24 Errãt item multi petendo a ſanctis tan
quam mediatoribus, adhibitis cerçmo-
nijs ſuperſtitioſis, puta per uerba ſcripta
in membrana virginea, ligando eam filo
à uirgine ducto, uel ab ea quę uocatur
Ioanna, vel Maria, aut ponendo ea ſub
ceruice ante ſolis ortum, recitando cum
candelis cerę uirgineę: eundo, uel ueniendo
do dicendo, uel canendo ea toties, & non
magis uel minus, ſcribendo ea in una ſcu-
tella, & poſtea bibendo ea deleta uino
uel aceto: in ſumendo utendo aliqua uana
obſer-

l In hymno Memẽto ſalutis.

m In libr. de modo orãdi pag. penult.

n Luc. c. 1.

obſeruantia, & præſtigiis, quas definimus
ſupra [a] poſt S. Tho. [b] & alios. Fateri etiã
oportet multos errare petendo ab aliqui-
bus Sanctis aliqua, putantes ea non poſſe
alios impetrare, vt plerique in hac regio-
ne petunt a S. Antonio res perditas, a S.
Rocho liberationẽ à peſte, & alia ab aliis
hic, & alibi. Non autem oportet fateri (25
quicquid præfati dicant [c]) erroneum eſſe
credere Deũ decreuiſſe aliqua beneficia
præſtare, interceſſione aliquorum ſancto-
rum quamuis minorum in aliquibus mate
riis, in quibus ei inſeruierunt, quæ non de-
creuit prꝗſtare per alios licet maiores: vt
in dolore dentium, & molarium interceſ-
ſione San. Apolloniæ, quæ ei patientiſſi-
me inſeruiit, tollerando eius amore, vt ty-
ranni crudeliſſimi eos euellerent: & in pe-
ſte interceſſione S. Rochi, quam ipſe pa-
tientiſſime perpeſſus fuit, & San. Antonii
in rebus deperditis, qui naufragio velut
perditus, & extra patriam ſuam delatus,
& ob mutationem ſui nominis ſanctiſſi-
me ſemper ſe geſſit; & ei ſemper inſer-
uiit, & ob alios reſpectus particulares.
Fateamur etiam erroneum eſſe inuocare
Sanctos ſui ordinis, patriæ, vel officii ſe-
ditioſe. Horum de numero ſunt, qui inuo
cant S. Dominicum, contemnendo S. 26
Franciſcum, aut contra, & qui inuocant
Sanctos Hiſpanos, floccipendendo San-
ctos Gallos, vel San. Bartholomæum, &
S. Ludouicum Regem Franciæ, quod fue
rint nobiles, paruifaciendo S. Chriſpinũ,
& Chriſpinianum, qui fuerunt ſutores: &
qui extollendo S. Ioannem Baptiſtam,
deprimunt euangeliſtam, aut contra. [d]
Sancti enim non ſunt inuidi, nec ambitio-
ſi, neque ſeditioſi, & factioſi, vti nos pec-
catores, qui eis intendentes placere & ſer-
uire, diſplicemus & offendimus, Negem⁹ 27
tamen intollerabilem omnino eſſe, vt qui-
dam ſcriptor eruditus ait, [e] & dignam vt
alii dixerunt, quod è medio tolleretur (
quando citra ſeditionem poſſet) conſue-
tudinem adorandi calceum, & ſudarium
glorioſi illius D. Thomæ Archiepiſcopi
Cantuarienſis, in quadam parte Angliæ
vigentem. Nam non ſolum vaſa, terra, ci-
nis, aut puluis carnium ſanctorum, verum
etiam eorum veſtimenta, & calciamen-
ta, quibus inſeruierunt Domino, poſſunt
& debent adorari & uenerari, ceu res eo-
rum, eadem adoratione, & ueneratione,
qua poſſunt & debent ipſimet, quorum il-
la ſunt, ut recte dixerũt Thom. V Valden. [f] 28
Gabriel. [g] & alii alibi. Et quamuis neque
ipſi neque alii dixiſsent, poſſet efficaci-

a In c. 6. n. 46. corol 27.
b 2. 2. queſ. 66. Quolib. 12. ar. 14.
c Vbi ſup.
d Contra exemplum S. Thom. qui 1. par q 20 art. 4. ad 3. dicit p̃ſumptionis eſſe iudicare An Petrus fuerit sãctior Ioãne vel contra.
e Io. Coletus relatus à quibuſdã in lib. de modo orãdi.
f In lib. de Sacramẽta. capit. 120.
g In 3. diſt. 13. q. 1. col. 2. & ſenul.

ter, & facile probari per theorias Magi-
ſtri, S. Thom. & aliorũ. [h] Ex quo ſequitur,
improbum eſſe illud eiuſdem de calceo
B. Thomꝗ, quid ineptius quam adorare
calceum hominis? Nam licet adorari non
debeat calceus, tunica, ſyndon, nec clau⁹,
nec crux, quatenus ſunt quoddam co-
rium, pannus, tela conſuta, ferrum, vel
lignum; poſſunt tamen, & debent adora-
ri, quatenus ſunt inſtrumenta illius San-
ctitatis, & redemptionis, quam no-
bis reprꝗſentant, vti res talis Sancti, vel
Redemptoris, vt S. Thom. [i] & alii di-
xerunt. Vbi autem inueniatur, quod Do-
minus regnauit a ligno, ſiue a cruce li-
gnea, dicetur infra. [k] Diſplicet item quod
iidem dixerunt [l], nempe ob id duntaxat
tollerandas eſſe multas ſupplicationes
Chriſtianorum, quod introductæ ſint,
veluti quædam minus mala, ad tollen-
dum alia maiora Paganiſmi. Licet enim
fatendum ſit earum introductionem pro-
fuiſſe illis depellendis: negandum tamen
eſt profuiſſe vti minora mala: quia imo
inducta fuerunt vt magna bona, qualia
29 ex ſe ſunt. Et conſequenter fatendum
eſt inſtitutionem ſupplicationis die Puri-
ficationis B. Mariꝗ Virginis, quam vo-
cant Candelarum, quꝗ fit cum facibus,
& cæreis accenſis, multum profuiſſe ad
tollendam illam ſacrilegam conſuetudi-
nem Gentilium, currendi cum facibus
accenſis in honorem falſꝗ Deꝗ Proſerpi-
nꝗ, quam fingunt fuiſſe raptam: negan-
dum tamen eſt profuiſſe, vt illi dicunt,
tanquam mutationem maioris mali in
min⁹, ſed mali in bonũ, qualis eſt de ſe illa
30 deuota ſupplicatio ſanctiſſimi illius di-
ei, quæ reprꝗſentat eam, quꝗ facta fuit
in templo Hieroſolymitano a S. Symeo-
ne, S. Anna, & S. Ioſepho, vna cum Sa-
ctiſſima Virgine Matre, & ſupremo Re-
demptore. Fatendum item eſt, quod adex-
cludendam inuocationem Gentiliũ, Apol
linis, Aeſculapii, & aliorum idolorum in
infirmitatibus, potuit prodeſſe introdu-
ctio inuocationis B. Antonii, S. Rochi, &
aliorum Diuorum. Negandum tamen eſt
profuiſſe (vt illi dicunt) tanquam indu-
ctionem minoris mali ad euitandum ma-
ius, ſed vt inductionem boni, quod gra-
tia, & ope diuina ſucceſſit malo. Quod
ipſum etiam eſt dicendum de inſtitutione
inuocationis Virginis, & Matris per
illam Antiphonam, *Salue Regina*. quꝗ
(vt ipſi male aiunt) inuenta fuit a na-
utis ad tollendam inuocationem idolo-
rum Veneris, & geminorum Caſtoris,

h diſt. 9 li. 3. ſent. & Thom. 3. par. q. 25 per totam præſertim art. 6. & 2. 2. q. 96 art. 4.
i In locis ſupra citatis.
k cap. 2.
l vbi ſupra

Mmm 2 &

Digitized by Google

& Pollucis. Quibus eſt conſequens, non eſſe verum illud eiuſdem. *Hæc tollerata ſunt a Patribus, non quod in his eſſet Chriſtiana religio, ſed quod ab illis, quæ commemorauimus, ad hæc profeciſſe, magnus pietatis gradus videretur.* Hęc ille. Non, inquam id eſt verum, quoniam prædicta tria, nempe proceſſio diei Purificationis, & inuocatio diuorum in morbis, & cãtus antiphonæ *Salue Regina.* actus ſunt ſancti

a per ſup. dicta.

31 verę & ſanctę religionis Chriſtianę. Negandum eſt etiam ignorantiam eſſe, aut rem ridiculam, ſiue riſu dignam, (vt iidem dixerunt [b]) inuocare ſanctos, & ſanctas oratione Dominica, vel Angelica: nam licet eorum ratio popularis ſit, & primo aſpectu colorata, puta, Quid abſurdius quã virgini dicere *Pater noſter.* & Chriſtophoro, *Aue Maria gratia plena.* aut S. Gregorio, *Dimitte nobis debita noſtra.* non eſt tamen apud eruditos & pios vera, intelligendo illam vt communiter intelligitur ab eis, qui id faciunt: aliud enim eſt dicere, *Pater noſter.* virgini Mariæ, referendo verba ad eam: aliud illud dicere Deo in honorem eius, quod ſancte & religioſe fieri poteſt, & vulgo agitur: illud vero malum, & quod à nemine per ſomnium quidem fit. Aliud item eſt dicere, *Aue Maria.* ſemel, bis, vel ter S. Chriſtophoro, referendo eadem ipſa verba ad eum: aliud dicere in honorem eius, referendo verba, ad quem oportet, hoc ſanctum eſt, & paſſim fit, illud malum, & à nemine ni fallor agitur: licet enim idiotę non intelligentes quid dicunt, non referant actu ſiue actualiter verba, ad quem oportet, virtute tamen, ſiue virtualiter, ſic. Quandoquidem interrogati de ſuá propria intentione dicerent eam eſſe referendam ad quem

b lib. de modo orandi pag. 21.

32 docti referrent. [c] Diſplicet item grauiter nobis ſubſannatio & irriſio illa, qua iidem referunt eruditos quoſdam ſolitos fuiſſe ſubſannare, & ridere quendã idiotam, qui finita Miſſa viſitabat ſacella, & ante quamlibet imaginem recitabat aliquoties *Pater noſter, & Aue Maria.* & iis dictis aiebat, hęc tibi S. Barbara, hęc tibi S. Roche: licet enim illud dignum riſu fuiſſet, ſi (vt interpretabantur) eo fine id egiſſet (quod non erat veriſimile) ne vllus illorum Diuorum præriperet quod erat alterius, & ad euitandam diſcordiam inter eos: prudenter tamen factum erat, ſi (quod credibile eſt) agebat componendę memoriæ gratia, vt ſe admoneret quod, & in cuius honorem recitaret, ac deuotionem renouaret, quo uegetior ad reſidua

c Arg. l. ſi procurat. ff. de cõd. indeb. c. 1 de iur. iu. lib. 6.

fieret, & ut diſtributio illa, quæ tranſitio Rethorica foret, ad tranſeundum finita inuocatione unius ſancti ad incipiendam inuocationem alterius. Quemadmodum nonnulli pii uiri recitantes aliquas horas Canonicas, finita una, & ſi recitent ſoli, dicunt ante cœptam aliam ad Primam, uel ad tertiam, uel ad aliam horam pro diuerſitate horę quam ſint inchoaturi, non quidem ut doceant Deum quam horam ſint dicturi, ſed ut ſe admonendo de una horą in aliam tranſire, ſuam attentionem renouent.

Sexta illatio, quod licet non teneamur recitare horas Canonicas niſi ſupra me-
33 morati: [d] & quamuis neque ipſi, neque alii teneamur orare niſi temporibus, [e] horis, & locis [f] antedictis ad euitandum nouum peccatum: ad quęrendum tamen maius meritum, & ad renouandam & augendam nobis memoriam, reuerentiam, & amorem Domini noſtri, & vt perfectiores Chriſtiani euadamus, plurimum nos decet orare, longe ſępius, & pluribus locis ac temporibus, tum ob innumera elogia, & exẽpla ſacrorum Euangeliorum, Actorum, & epiſtolarum Apoſtolorum, & totius veteris ac noui Teſtamenti, quę copioſiſſime quidam in libellis de modo orandi collegerunt [g], quorum aliqua ſupra [h] poſuimus.

d In c. 7. n. 2.

e In cap. 3.

f In c. 5.

34 Tum quia certum eſt, quod Diſcipuli illi veteres, vt pene indies ad comedendum, ita etiam ad orandum & communicandum conueniebant. Quin & conſuetudo inualuit, vt cum epiſcopi, & alij celebres viri conueniebant, primus actus ſuſcipiendi hoſpitio eſſet orare, ſecundus communicare, tertius negotiari: & etiam hodie in ingreſſu nonnullorum monaſteriorum, & domuum, primas ſibi vendicat ſalutatio, & oratio ante aliquam imaginem, aut intra ſacellum portę vicinum: & Papæ, Epiſcopi, Imperatores, & Reges in ſuarum Ciuitatum inaugurationibus prius deſcendunt ad portas eccleſiarum, & prius in eis orant, quam ſe ad ſua hoſpitia & domicilia conferant. Et nonnulli iter agentes, (quos quandoque imitatus ſum) in locis vbi ſunt pranſuri, vel cenaturi, ſiue dormituri, ſolent ex mulis, vel equis ſiue equitaturis
35 deſcendere ad portas Eccleſiarum, & miſſis eis per famulos ad hoſpitia, ingredi eos ad orandum. beatus Paulus [i] diſcedens Mileto, & iterum Tyro, orauit in littore maris, antequam ſolueret cum fratribus, tam quibus cum nauigaturus erat, quam cum illis à quibus diſcedebat. Omnes inſuper Chri-

g De modo orandi pagin. 4. vſque ad 10.

h In c. 3. n. 5.

i Act. 20 & 21.

Digitized by Google

Chriſtiani communiter, quando ſibi ſiunt obuii, vel coeunt, ſalutando ſeſe orant dicendo, Deus te ſaluet, Deus tibi ſalutem, vel gratiam, vel lætitiam impartiatur, Deus te conſoletur, vel Deus te conuertat, ſi ſit excommunicatus, quod ipſum agunt in receſſu. Et S. Paulus omnes ſuas Epiſtolas inchoabat ab oratione, & multas earum eadem concludebat. Cuius 36
exemplo omnes fere Chriſti fideles idem agunt exceptis aliquot, præſertim aulicis noſtræ Hiſpaniæ, in qua neſcio quis ſpiritus à tempore non adeo antiquo nobis perſuaſit dicere, & ſcribere, Oſculor manus, imo & (ſi ſuperis placet) oſculor pedes, pro aue, ſalue, aut Deus te ſeruet, vel ſaluet, ſuſtentet, & ſuam gratiam aut gloriam impartiatur: & malle audire ſemel manuum oſculum, quam centies Deus te ſeruet, vel beet, & plus ſemel pedum oſculum (qui eſt honos ſoli Papę reſeruatus) quàm millies Deus te ſuſtentet & conſeruet: imo ſunt, qui hoc iniurię ducunt, & illud honori.

Quibus addo primum, quod ante 70. annos Galli ob hoc ridebant Tholoſæ Hiſpanos, quamuis nunc (vt audio) cœperunt eos imitari, quæ tamen permutatio non eſt nimis religioſa. Nam licet non ſit imprudentiæ (vt nonnulli tunc exiſtimabant) dicere, oſculor tibi manus: quia ſunt verba humilitatis, & earum pronunciatio ſine fictione ſit actus illius virtutis, ſapit tamen aliquid ſuperbię, & vanitatis, optare vt magis ſe quis tibi humiliet, quàm quod Deum pro te roget. Quinimo redolet aliquid gentilitatis quodammodo minoris facere opera virtutis Latrię vel religionis (quę omnium moralium eſt pręſtantiſſima [a]) quęque nos magnopere inclinat ad nos humiliandum coram Deo, eique præſtandum honorem & gloriam, quàm actus humilitatis, ob gloriam & honorem inde reſultantes; quum tanto ſint minores prędictis actibus Religionis, quanto virtus humilitatis eſt inferior uirtute Latrię & Religionis.[b]

[a] Iux. Th. recep. 2. 2. q. 81. ar. 6.

[b] Quod colligitur ex 2. 2. q. 121. art. 1. ad quartum.

37 Addo ſecundo, quod ipſe communiter eorum utroque uti ſoleo, incipiendo uel finiendo, & quandoque tam incipiendo, quam finiendo epiſtolam meam oratione, cuius finis, & colophon ſit bonum ęternum, & poſtea ſeparatim ponendo oſculum manuum.

Addo tertio, quod quia intellexi compluribus recipientibus epiſtolas eſſe faſtidio illam ſalutationem initii epiſtolæ, quę neceſſario erat legenda, a multis annis pro illa, qua breuiter ſolebã uti in initio epiſtolarũ, pono illa nerba dulciſſima, IESVS † MARIA, cum crucula ea diuidente, in epiſtolę ſummitate, ut eorum memoria ipſe ad pie ſcribendum mouear, & is ad quem datur, ad ſancte ea legendum, ſi uoluerit ea prælegere, incitetur. Et ſi noluerit poſſit epiſtolam totam eis omiſſis ſibi perlegere, quoniam illa non ſunt lectori neceſſario legenda.

38 Addo quarto, quod hic uſus ponendi in ſummitate epiſtolæ (IESVS † MARIA) pro ſalutatione uel oratione principii epiſtolę maxime uidetur conuenire ſchedulis, & epiſtolis breuibus, quas nobis mutuo ſcribimus: quia ſapit quandam hypocriſim oratio addita illis in principio, & fine.

Addo quinto, me in hunc uſque diem non potuiſſe adduci ad dicendum uel ſcribendum oſculum pedum aliis quam Papę, etiam Regibus: non quod ſi expediret honori Dei, aut uero bono proximi non cuiuis oſcularer, ſed quia hęc reuerẽtia ab omni antiquitate [c] uidetur reſeruata ſummo Pontifici.

39 Addo ſexto, quod Reges Luſitanię & Francię nõ porrigunt manum etiam ipſis Sacerdotibus, [d] licet ſic Reges Caſtellę etiam ipſis Epiſcopis. quod reprehenditur ab Archidiacono, & Alexandrino [e] quando ſaltem non ſunt comites: licet meo iudicio ſuſtineri poſſet quoad epiſcopos ratione iuriſdictionis temporalis, quam exiguam, uel magnam omnes habent in Hiſpaniis: quod nunc non diſputo, aut determino. Longe tamen poſt hæc ſcripta, anno 1555. cum à Luſitania in Nauarram redirem, in honorem ſacerdotii negauit mihi manum oſculandam Princeps illa Portugalliæ glorioſiſſima Donna Ioanna, quæ pro Carolo Quinto patre ſuo Caſtellam tunc gubernabat, & etiam Carolus ille magnę ſpei Princeps, qui ante circiter 13. annos, cum maximo totius Hiſpanię dolore mortem obiit. Quin & Maieſtas Regia patris eius Philippi II. quem anno 64. primum uiſi, non ſolum tunc, ſed etiam poſtea pluries in eiuſdem ſacerdotii honorem, ſuam manum Regiam oſculandam mihi tradere noluit, quam & aliis ſacerdotibus, à tempore quo gubernacula Regni ſuſcepit, negaſſe audio, nam & Regina illa glorioſiſſima Iſabella ei⁹ uxor, tam in domo natalis mei, cum eã hoſpitari dignata fuit, quàm aliàs ſemper, manum

[c] Cui plurimum deferendum eſt c. Eccleſiaſticarũ. & c. in his. 11. diſt.

[d] Qui rationabilis mos eſt, arg. cap. duo ſunt. 96. diſt. & c. ſolita. de maio. & obe.

[e] In d. cap. duo. 96. diſt.

ſuam Regiam oſculandam tradere renuit.
Ex hoc infertur, nos pro noſtra uirili co- 40
nari debere imitari ueteres Chriſtianos,
patres, & maiores noſtros, quorũ opera fe
re omnia erant orationes, aut oratione cõ
ſecrata & dedicata Deo, aut relata in eũ.
Deberemus orare ſaltem pauxillum in le- 41
cto à ſomno primo experecti. Imitari de-
beremus Gallos, & Germanos in mane
ſurgendo, etiam ſi eſſemus Comites, &
Duces, Reges, Imperatores, imò & Epi-
ſcopi, & ſummi Pontifices, exemplo Fer-
dinandi Regis Romanorum Caroli V.
fratris germani, qui poſtea fuit Imperator,
quem Proceres & alij cum facibus
ante lucem negotiorum ergo adibant:
quamuis in Hiſpanijs fuiſſet natus, & edu-
catus. Exemplo item fœ. record. Pii V.
Gregorii XIII. & S. D. N. Sixti V. in
hoc quoque, ut in compluribus aliis, ad-
mirabilium memoria repetentes celebre
illud dictum Philoſophi; [a] *Surgere mane* 42
conducit ſtudio philoſophiæ, corporis ſanitati,
& rei familiari. & non obliuiſcentes il-
lud, quod bo. memo. Belgiæ decus æter-
num Adrianus VI. cum eſſet Cardinalis,
& regeret Hiſpanias lepide dixiſſe fertur
de illarum Proceribus noctu vigilãtibus,
& in meridiem vſque dormientibus, poſſe
ſcilicet eos vocari Principes tenebrarum,
& non lucis. Deberemus, inquam, vti di-
co, mane ſurgere, in ſurgendo aliquantiſ-
per orare, & miſſam audire, ſi id per ne-
gotia liceret, antequam aliis intendere-
mus; non vt protinus ientemus, & biba-
mus, quod nonnulli præfatarum gentium
faciunt, & eſt vitium gulæ, neque vt cre-
damus, quod audita miſſa votorum no-
ſtrorum (quæcunque ea ſint) compotes
fiemus, quæ eſt ſuperſtitio, qua vtuntur
Pyratæ, qui graſſaturi, & furtum in im-
merentes commiſſuri, prius miſſam au-
diunt, & negotium ſuum Deo inuerecun-
de commendant. Quod de more etiam
faciunt latrones, qui audiendo miſſam,
exiſtimant ſe impetraturos auxilium ab
eo, qui tam exoſa habet furta, & rapinas.
Qua etiam temeritate vtuntur nonnulli
mercatores, & inſtitores, qui vtraque
manu, per fas & nefas, vndecunque &
quomodocunque conquirunt bona. De-
beremus orare in principio, & fine pran-
dii, & cœnæ benedicendo menſam, ad
quod nos Sacerdotes tenemur, [b] licèt 43
(mea ſententia, quæ communis eſt) non
niſi ſub pœna peccati venialis. Debere-
mus orare à ſomno meridiano, cum in-
terdiu dormierimus, & cum pulſatur ad
eleuationem S. Sacramenti, & ad veſpe-
ras, & ad *Aue Maria*, quod in Luſitania
uocant, *a Trinidade*. cum nos ſomno com-
ponimus, ut ſomnus occupet nos oran-
tes, uel res ſacras attente legentes, vel
audiẽtes, quę cum primis eſt apta ad pro-
uocandum ſomnum medicina: licet id à
nullo libro, vel ore medici receperim. Id
ipſum deceret agere, cum audimus pulſa-
re media nocte ad Matutinam in aliqui-
bus eccleſiis, & in aliis hora tertia, vel
quarta poſt eam. Ne uerò cupienti iſtud
agere deſint formulæ breues orandi his
temporibus congruę, nonnullæ ponentur
infra. [c] Nemo tamen exiſtimet me dicere
uelle ſupradicta obligare omnes, adeò vt
id non agendo peccent etiam venialiter:
non enim omiſſio eorum eſt peccatum
etiam veniale, modo citra ſcandalum, vel
aliud damnum, & uitium incõſtantię fiat.
Nec obſtat illud Grego. [d] *Qui bona agunt,*
& meliora deliberant, ſi ea non faciunt in con-
ſpectu Dei cadunt. nec gloſſa eius, quæ ha-
bet eos ſaltem uenialiter peccare: quia
gloſſa eſt falſa, & dictum Gregorii intelli-
gendum eſt de deliberantibus, & obligan-
tibus ſe ad illud, ex mente utriuſq; Tho. [e]
nos autem ſolum de proponentibus fa-
cere iſta, ſine obligatione uoti, uel alia.
44 Septima illatio, bonum eſſe Regibus,
& Magnatibus recitare quotidiè horas
Canonicas, quod quidam negant, [f] di-
centes quod Principes ſi aliquid eis tem-
poris ſuperſit, potius deberent illud im-
pendere in addiſcendo pręcepta diuina,
prouerbia Salomonis, apophthegmata
Plutarchi, Polytica, Ethica Ariſtotelis, &
Oeconomica, officia Ciceronis, & dialo-
gos Platonis, quæ tractant de Republica,
& alia id genus, quam in recitando ho-
ras Canonicas: & quod ſat ſuperque re-
citat Rex, qui integris, & incorruptis ui-
ris ſua negotia credit, qui ſua prudentia
bellum à ſuis Regnis auertit, qui paupe-
res à potentibus opprimi non ſinit, qui
medelam adhibet temeritati & audaciæ
malignorum, cum quanta poteſt modi-
ca ſanguinis effuſione, quique ſanctis le-
gibus, & conſuetudinibus ſuam Rempu-
45 blicam fundat & inſtituit. Circa quam
quæſtionem quotidianam dico primò,
bonum fore, quod Principes orent iis
temporibus, quibus ſupra diximus [g] de-
cere omnes orare: id enim (excepta Miſ-
ſa) tam exiguo tempore fieri poteſt, ut
fere nemo negotiis publicis ita implici-
tus ſit, ut id agere nequeat, ne quicquam
iis impedientibus.

Secun-

[a] *lib. 2. Oeconom.*
[b] *c. quãdo. 44. diſt.*
[c] *In c. 19.*
[d] *c. qui bona. 17. q. 1.*
[e] *2. 2. q. 79. ar. 3. ad 4.*
[f] *In lib. de modo orãdi. pag. 76.*
[g] *Illat. px. preced.*

Secundo, quod horę Canonicę per ſe 46 ſunt optimus modus orandi omnium, qui ab hominibus puris ſunt inſtituti [a]; cum ſint totius Eccleſię inuentum, & ob alias rationes, quas breuitatis ergo prętermitto. Et conſequenter, quicunque tantum temporis in orando impendere poſsunt quantum ſufficit recitãdis horis Canonicis, ſanĉte eas poſsunt recitare.

Tertio, quod licet, vt dicit quędam gloſ 47 ſa recepta [b], melius ſit de ſe orare quam ſtudere vel docere, quia orare eſt actus virtutis Latrię [c], ſiue religionis, quę eſt virtutum moralium prima, ſecundum S. Tho. [d] & diſcere eſt actus ſtudioſitatis [e] virtutis longe inferioris, melius item quam audire partes, legere proceſsus, decernere lites, iter facere, arare, fodere, & metere: multis tamen, qui ex officio, ſtatu, vel munere tenentur diſcere vel ſtudere, aut ſupra memorata agere, longe melius eſt diſcere iſta, quam vltra id quod ei præcipitur, vel eſt obligatorium, orare, ſi alterum alteri eſt impatibile: nullus enim actus quamlibet ex ſe bonus, eſt Deo acceptus, quando ob illum omittitur alius magis obligatorius [f], vt alibi [g], & ſupra dixi. [h]

Quarto, quod Rex, vel Regina, aut 48 Princeps callens omnia, quę requirit ſuus ſtatus, & expeditis omnibus negotiis, ad quæ tenetur, tantum temporis impendere poteſt in orando, quantum recitandis horis Canonicis ſufficit, eas recte poteſt recitare, alias ſecus.

Quinto, quod non ſolum Princeps præſertim iuuenis, ignorans, vel non intelligens leges diuinas, prius illas addiſcere debet, quam recitare horas Canonicas, ſi vtrunque facere nequeat: verum etiam is, qui ignorat ſuas proprias ad ſuũ ſtatum, & regimen pertinentes: quinimo potius conſulerem ei, vt diſceret iſtas, quin & inſtitutiones Iuſtiniani, vna cum nõnullis decretis Pontificiis, quam Polytica, vel Oeconomica Ariſtotelis, vel Dialogos Platonis, vel Apopthegmata ſapiẽtum & Regum Ethnicorum, quorum non nulla aduerſantur legi Euangelicæ. Licet enim hæc, quæ generalia ſunt, magis placeant diſcenti, illa tamen ſunt magis neceſſaria, & vtiliora, eo quod ſint particularia, & quotidiana: & in materia morali, ea quæ ſunt magis particularia, ſunt cęteris paribus veriora, & vtiliora, quam generalia, vti poſt Ariſt. [i] dixit S. Thom. [k] Licet longe ſatius foret prius diſcere iſta generalia, & poſtea illa particularia, quæ perficiunt ſcientiam moralem. Quod mi-

[a] Arg. totius diſt. 92. & eorum quæ diximus in c. 10. num. 50.
[b] In c. licet 8. q. 1.
[c] Tho. 2. 2 q. 83. ar. 3.
[d] 2. 2. q. 81 art. 6.
[e] 2. 2. q. 166. art. 1.
[f] c. non eſt putanda. 1. q. 1. c. 1. 14. q. 6
[g] In princ. ca. inter. verb. 11. q. 3.
[h] In c. 10. nu. 5. & ſeq.
[i] In primo Ethico.
[k] In princ. 2. 2.

49 hi feciſſe videtur Rex, & D. N. Ioannes huius nominis Tertius, cumprimis omniũ principum quos terra colit, prudẽtiſſimus, & iuſtiſſimus, qui præter illa generalia, egregie callet etiam ſuas leges horũ ſuorũ Regnorum particulares, quæ (meo iudicio) sũt ſucci pleniores, & cõciniores, quã vllæ aliæ, quas legere mihi contigit (legi
50 autem multas tam in Hiſpaniis, quam in Galliis) & adeo quidem eas callet, vt quãdoque ipſemet emendari curet libellos ſupplices a ſe ſubſignandos, monẽdo aliquos eos offerentes, nil ſibi alias eos ob illum, aut illum, aut illum defectum ob ſuas leges profuturos, nonnunquam alios, id quod petunt fieri non poſſe: quandoquidem peruerteretur ordo iuris per ſuas leges Regias ſanciti.

51 Sexto dico (meo iudicio) nullum Regem, Principem, Nobilem, Iudicem, Lectorem, Aduocatum, aut alium quempiã, exceptis ad ſummum mercenariis, eſſe adeo occupatum, qui non poſſit, ſi velit, per hoc Breuiarium nouum Romanum a Cardinale S. Crucis compoſitum, citra damnum publicum, vel priuatũ, recitare horas Canonicas, eo modo, & temporibus, quibus ſupra [l] conſului ſtudioſis recitare. Imo etiam per hoc nouum fœl. recor. Pij V. quod & ſi ſit paulo longius, eſt tamen grauius, & ſapidius. Quinimo exiſtimo eos, qui eo modo ſe occupabunt ab aliis negotiis non neceſſariis, & otioſis, ita ſe auerſuros, vt longe plura negotia poſſint expedire, quam ſi eas non recitarent.

52 Septimo ſubinfertur de ſe optimum eſſe, vt Reges & Principes, imo & cæteri omnes recitent horas Canonicas per hęc, vel alia ęque ſuccincta Breuiaria, modo id non faciant tempore neceſſario ad agendum, diſcendum, vel audiendum alia, quę iuxta ſuum ſtatum, munus, vel officium
53 dicere vel legere tenentur. Ex quo ſequitur admodum periculoſum eſſe illorum Regum & Procerum ſtatum, qui choreis, luſibus, venationibus, amoribus, aliiſque, vanis & ſtultis inuentis ſeſe occupant diutius, quam honeſta recreatio poſtulet, in præiudicium negotiantium: ſi enim occupare ſe in recitandis horis tali cum præiudicio peccatum eſt, quanto magis erit occupare ſe in ſupradictis? [m]

54 Octauo, ex hoc ipſo ſequi, multos concionatores, quorum puritati conſcientię (vt Alex. iiij. ait [n]) diſcretionis deeſt ratio, parum diſcrete interdum concionari, dum diſcentibus, & docentibus leges Roma-

[l] In c. 2. n. 65.
[m] Argu. c. cũ in cunctis. de elect. & Autho. multo magis. C. de ſacroſ.
[n] c. non ſolũ de reg. lib. 6.

Digitized by Google

Romanas Canonicas,& Ciuiles, quin & Theologiam ſcholaſticam in Scholis, maximo eccleſiarum, Regum, parentum, & agnatorum ſuorum ſumptu; diſſuadent etiam publice grauem illum, & continuũ laborem noctu diuque voluendi tot, & tã grandia volumina textuum, gloſſarum, ſimulque prouocant eos, vt maiorem temporis partem inſumant in contemplando vitam Redemptoris, & in meditando de Deo,& ſua curia cæleſti, ac carcere infernali: qui tamen quandoque ſacrę ſcripturæ repugnantia imaginantur. Quod ipſum nituntur perſuadere præſidibus, ſenatoribus, aduocatis, & procuratoribus: Concionatores, inquam, exiſtimantes ſufficere ad quorumlibet promiſcue confeſſiones audiendum, ciuitates gubernandum, lites decidendũ,& conſulendum, ſcientiam tumaltuario ſtudio, & animo aliud agente partam, quum tamen perfecto iudicio ad omnia occurrentia iudicanda præficiendo vix ſufficiat continuum, maxime ſerium, ac toto vitæ curriculo impenſum
ſtudium. Nec minus,& forte magis neceſ- 55
ſarium eſt perfecto confeſſario ad audiendos omnes occurrentes exponendo, ſiue deputando: quandoquidem tali neceſſaria eſt ſcientia Ethica ſiue moralis, & ſacramentalis, cum omnibus ſuis acceſſoriis, quę partim conſtat ex Theologia, partim ex ſacris Canonibus, & legibus, & aliis permultis, vt alibi probamus.[a] Quod ſatis
intelligebant Magiſtri illi Theologiæ Sor 56
bonici, qui olim Doctoratu inſigniti Lutetię, proficiſcebantur Tholoſam Canonibus operam daturi, priuſquam illi cœpiſſent Pariſiis doceri, quod nunc diligentiſſime audio fieri. Sicut e diuerſo decet Ca-
noniſtam addiſcere aliquantam Theolo- 57
giam, priuſquam Canones addiſcere incipiat, vel poſtea, aut ſaltem audire materias ſpirituales Canonicæ facultatis ab
eas probe callentibus. Argumento etiam 58
ſunt errata,& grauamina frequantia, quæ imprudenter admittunt, puri quidem Canoniſtæ quoad forum interius, puri vero Theologi quo ad forum exterius, regentes Epiſcopatus, aut alia eiuſmodi munera ſubeuntes:

[a] In c. 1. de pœniten. diſt. 5. in §. caueat. nu. 9.

Exhortemur itaque, Chriſtiane lector, & inuitemus vnumquemque, vt ſeruatis ante omnia præceptis Dei, & ſuæ Eccleſię, diſcat,& dicat,& agat id, ad quod obligatur ratione ſui ſtatus, muneris vel officii, & vocationis, vt ait Apoſtolus[b], Agricolam vt aret, fodiat,& metat, quo ſe ſuamque familiam alat. Sutorem, vt ſcindat & conſuat quantum ſuffecerit ſibi ſuiſque ſuſtentandis. Scholaſticum cuiuſcumque ſcientię approbatę, vt ſedulo illi inuigilet. Iudicem, vt perlegat ſuos proceſſus, & partes audiat, ſtudeat inſigniter ſuis legibus, & conſtitutionibus, neque agat ꝙ aliqui, non aduertentes ſe ſe in eo vitupe-
59 rare, laudabant ſe apud me dicendo. Qualibet nocte euoluo aliquam S. Scripturę expoſitionum Hieronymi, vel S. Ioannis Chryſoſtomi. Delectant me epiſtolę B. Hieronymi. Quibus reſponderi poteſt, eos ſi id præſtent ſatisfacientes ſuis officiis,& ſtudiis neceſſariis, dignos eſſe laude: quia bonũ duplicatũ melius eſt ſimpli-
60 ci.[c] Alioqui longe melius foret reuoluere ſua Digeſta, & Codicem, ſuum Bartolũ, & Paulum, & ſuas ordinationes & inſtructiones. Recitemus igitur, recitemus, legamus,& relegamus S. ſcripturam,& Doctores Sacros: contemplemur aliqua vt vitam contemplatiuam agentes, ſed noſtris, non alienis impenſis, ne de rapina offeramus holocauſtum.[d] Suffuremur in id aliquid eius temporis, quod comedendo, dormiendo, & nos honeſte recreando poſſumus inſumere: non autem eius, quod ſibi vendicari debent expeditiones litigãtium,& negotiantium,& ſtudia neceſſaria prælectionum, diſcuſſiones proceſſuum, inſtrumentorum, teſtimoniorum, ſiue depoſitionis teſtium, in quę agẽda ſtipendia
61 nobis perſoluunt Regna, Reges, Academię, Ciuitates & parentes. Non dehortor tamen, quin potius exhortor Scholaſticos cuiuſcunque facultatis, vt ſingulis veſperis ſabbathorum, aliqua de benedictiſſima illa Virgine Matre Deipara, deque eius excellentia mente reuoluamus, vt olim fieri Tholoſę ſolebat: & mane feſtorum benedictiſſimi filii ſui D. N. de ſuis miraculis. Quin & ſi ob id cœnam omittamus, & tempus cœnę ei rei impendamus, longe preſtãtius & ſuauius erit ſtudium, vt compe-
62 riet qui id experietur. Non autem volo dicere, quod Rex, Iudex, Scholaſticus, Agricola, vel alius artifex, non poſſit, nec velle debeat ommittere, vel commutare ſuum munus, & ſe religioni addicere, aut ſacerdotio initiari, ſi id agere voluerit, & mutato ſtatu contemplari ac meditari, quantum libuerit,& per ſtatum aſſumptũ licuerit: multa enim ſuapte natura bona ſunt & optima, quę non licent, nec decent aliquem in vno ſtatu, quę valde decerent alium in alio, imo & eundem in illum trãſlatum, vt ſiugulariter ſignificauit magnus ille Aquinas.[e] Volo tamen dicere, ꝙ quã-

dia

[b] 1. ad Cor 7. & c. 1. 21. q. 1.

[c] ca. 1. de treu. & pac. & eccleſ. 4.

[d] Eſai. 61. c. nõ mediocriter. de cõſecr. diſt. 5.

[e] 2. 2. q. 32 art. 6.

Digitized by Google

diu qui eſt Rex, Iudex, Scholaſticus, Agricola, aut alius artifex, non omittat facere ea, in quę eſt obligatus Deo, vel proximo, ſecundum ſuum ſtatum, vt faciat ea, ad quæ religioſus eſt obligatus ſecundum ſuum, quodque recordetur illius adagii. [a] *Spartam nactus es ipſam orna.* nam cum ipſimet Concionatores ſi ſunt Prælati, non permittant recitare, & contemplari ſuis religioſis, qui dedicati ſunt vitæ contemplatiuæ [b], omiſſis iis, ad quæ tenentur ſecundum eorum pręcepta, & ſuum ſtatum, dicentes eos magis debere verrere, coquere, & alia ſimilia, ad quæ iuxta ſuum ſtatum obligantur facere, quā contemplari: a fortiori dicere debent, dedicatos vitæ actiuæ, ne illa ad quæ ſecundum ſuum ſtatum obligantur, omittant facere propter ea, quæ ob ſuauitatem cōtemplationis de ſolo conſilio eis conueniunt. [c] Addo præterea plurimum expedire populo Chriſtiano, quod quemadmodum prædicti Concionatores docent, & quidem recte, multum mereri eos, qui etiam ordinarie mediocriter comedendo, bibendo, & dormiendo, etiam impenſis [d] alienis inſeruiunt Deo recitando, cantando, & contemplando quædam pia certis horis (quod multi religioſi, & nonnulli diuites faciunt) ita docerent cumulate remuneratum iri eos, qui paruæ præ inopia comedendo, bibendo, & dormiendo, integros dies, & bonam partem noctium impendunt literarum ſtudio, audientiæ partium, lectioni proceſſuum, ordinationi ſententiarum, agriculturæ, aut aliis artibus mechanicis, arando, fodiendo, metendo, ſuendo, texendo, & id genus alia ſexcenta faciendo, vt multi iudices, ſcholaſtici, agricolę, artificeſque pauperes faciunt, ſuo muneri ſatisfaciendo, & honeſte ſudore ſuo, ſine damno & onere proximi, ſe, familiamque ſuam alendo, pręceptis diuinis & humanis in primis ſeruatis.

[a] *Quod per pulchre exornat q dā in princip Cētu- ri. 1 chi lid.* 2.
[b] *c. duo ſūt. 12. q 1.*
[c] *Argu. c. qui epiſcopatum. 8. q. 1. c. niſi ē renunc.*
[d] *Iuxta ea quæ trad. Tho. 2. 2. q. 187. art. 3.*

Equidem nil loquor de aliis, qui ocu- 63
los mentis in Deum & diuina dum recitant, aut cantant firmiores, & fixiores habent, quam ego. De me autem dico, quod vtinam etiam ipſis diebus maxime feſtis, quibus a quarta circiter hora poſt mediā noctem, vſque ad meridiem & vltra, & circiter a ſecunda pomeridiana vſque ad ſextam in hac ſancta eccleſia diuinis officiis interſumus, conſumendo reliquum eorum laute edendo, bibendo, & dormiendo, quod vtinſi, inquam, mererer coram Deo dimidium eius, quod credo aliquos ruſticos mereri illis diebus, quibus ſole ſub ardenti, vel Borea rigenti, aut pluuia inundante metunt, ſerunt, fodiunt, aut pedites ab aurora in occaſum iter faciunt, cauentes primum a peccando, deinde ſe Deo commendantes cum ſurgunt, cubāt, cibum ſumunt, cumque pulſatur ad orationem, in eleuatione S. Sacramenti miſſæ maioris, ad Aue Maria meridiana, & veſpertina, eo fine quod Deus ipſe iubet rectaque ratio ſuadet ac dictat, vt ſe familiamque ſuam, quam habet, aut poſt habiturus eſt ſenex, ſine onere proximi ſuſtentet, & pauperibus aliquid interdum eroget: pręſertim ſi id ageret reputando, & ruminando, quod robur illud ad ſic laborandum diuinū ſit donum, ob idque Deo gratias iuſtas ageret. Non eſt mihi tamen animus exęquandi ſtatum laycum eccleſiaſtico, nec opera virtuoſa mechanica operibus virtuoſis eccleſiaſticis: quia hęc cæteris paribus, altiora & meliora ſunt illis, quippe quæ altiori ſunt virtute. Eſt animus tamen ſignificandi raro eſſe cętera paria: primum quidem, quia vt prurimum agricolę & artifices plus laborant, & miſerius edunt, viuunt, veſtiunt, & dormiunt, quam eccleſiaſtici: cum paſſim videas multos agricolas vix ſibi panem cibariū, aquam & cœpas, quibus victitant aſſequi, & totas fere noctes in ęſtate præſertim meſſi, & areę impartiri. Deinde, quod licet in omnibus tam illis, quam nobis deprehendatur negligentia, noſtro tamen ſtatui periculoſior eſt, quam ſuo, & longe facilius peccatur ſaltem venialiter in noſtris actibus, quam in ſuis: quia cum ſint altiores & delicatiores, Deique cultui proximiores, & ideo debeant eſſe puriores, pluribus idigent circumſtantiis, quo be-
64 ne fiant, quam ſui. Eſt item animus ſignificandi ęquum eſſe, vt eorum miſereamur ob intollerabiles labores, quos ſiti, fame, nuditate, frigore & calore pręſſi ſolicite ſuſſerunt, ad ſuſtentandos, & impinguandos nos, & alios diuites. Miſereamur, inquam, & procuremus potius cōſolari eos pręfata concluſione, & aliis eam conſequentibus, quā ſuperbientes, & elati nos eis immodeſte pręferre, ac plus ſatis nos eos deſpicientes ſuſpicere, quaſi nos ſoli ſimus ſerui Dei, immemores quod preces Publicani fuerunt exauditę, & Phariſęi faſtiditę.

65 *Conſtitutiones Conymbricæ quæ iuuant Dei cultum.*
66 *Georgius Almeyda cum primis Illuſtris.*
67 *Lumen*

Digitized by Google

67 *Lumen accenſum ſemper teneatur ante ſacramentum.*
68 *Ornamenta ſacra non applicanda vſibus profanis.*
69 *Parochi doceant Pater noſter, Aue Maria, Credo, &c.*
70 *Altaribus nemo incumbat.*
71 *Altare & oblationes non locanda laycis.*
72 *Cantandi arte nouerint beneficiarij.*
73 *Chorus non tolerat, nec excommunicat laycos.*
74 *Clerici non ſunt quoad hoc, coniugati.*
75 *Miſſam non celebret pater miniſtrante filio.*
76 *Eccleſia non tolerat cantum vel choreas ſaculares, &c.*
77 *Clericis Conymbricenſibus quadam peculiaria pracepta.*
78 *Beneficiarij non deferant thoraces, vel crepidas ſectas, &c.*
79 *Deambulantes hora Miſſa Tertia ſic puniuntur Conymbrica.*
80 *Viſitatio quadam male intellecta.*
82 *Peccatum non excuſat mulcta Chori.*
83 *Cantores & notatores Chori errant in hoc.*
84 *Concilium Baſilienſe peperit Baſiliſcum.*
85 *Clerici Conymbrica his vicibus ſurgunt, & nudant caput.*
86 *Hebdomadarius pracinens agat hoc, & hoc.*
87 *Pralati pracinant feſtis ſolennioribus & duplicibus.*
88 *Pracentor non incipiat priuſquam omnia ſint praparata.*
89 *Cappa vt ſumi pracipiantur, & vt non, & cetera.*
90 *Cappam non ſumat ignorans cantum.*
91 *Cappas non ſumunt dignitates niſi talibus diebus.*
92 *Mulctandus odio tacens, alte loquens.*
93 *Officium diuinum in legendo nõ ſeruans, & cetera.*
94 *Mulctandus quis nõ ingreditur protinus Chorum.*
95 *Capellanus & ſuccentor nemo ſit ſimul.*
96 *Peregrinus presbyter non miſſet abſque habitu decenti.*
97 *Theſaurarius caſtiget in ſacriſtia alte loquentem.*
98 *Mulctandus qui ſurgit a ſede, vt recitet antiphonam.*
99 *Sacerdos ſimul egrediatur cum diacono & ſubdiacono.*
100 *Recitatio idiotarum non vilipendenda.*
101 *Attentio triplex, & optima conuenit etiã idiotis.*
102 *Oratio mentalis breuis excellens.*
103 *Orare porta clauſa quid Abbati Iſaaco.*
104 *Oratio triplex, mentalis, verbalis, & miſta.*
105 *Oratio Memento. ſit mentalis vel miſta.*
106 *Oratio vocalis multorum pſalmorum vt bona.*
107 *Oratio mentalis pura non intelligitur a Diabolo.*
108 *Maria virgo, & mater orabat mentaliter.*

65 OCtaua illatio, multas conſtitutio-
nes huius epiſcopatus, latas a Do-
mino Georgio de Almeyda, epiſcopo
Conymbricenſi (qui cum primis Præſulũ
66 toti⁹ Hiſpaniæ fuit illuſtris multis nomini
bus alibi [a] expreſſis) laude & imitatione
dignas, non ſolum aliis rationibus, quæ
pro vnaquaque earum adduci poſſent, ſed
etiam ea, quod directe, vel indirecte indu
cunt cauſam mouentem ad deuotionem,
67 aut eius impedimentum vitant. Quarum
de numero ſunt ſequentes. Vigeſimapri-
ma, quæ præcipit habere lumen accenſum
diu noctuque ante Sanctiſſimum Sacra-
mentum, quod iure communi ſancitum
non reperio, niſi cum foras defertur. [b] Illa
enim lux, vt dicit Honorius iij. [c] ſignifi-
cat ibi eſſe candorem lucis æternæ, & con
68 ſequenter eam videntes ad deuotionem
incitat. Vigeſimanona, quæ conformis eſt
iuri communi [d], ſtatuit, ne ornamenta
eccleſiæ ludis ſæcularibus ſeruiant, & vi-
tat impedimentum deuotionis, ne quis
hoc abuſu ſpectato, poſtea videns ſacerdo
tem eis ad celebrandum vtentem, deſinat
concipere reuerentiam, quam alias con-
cepiſſet erga id, quod celebratur. xxxiiij.
qua mãdatur omnibus Prioribus & paro-
69 chis, vt in Quadrageſima ſingulis domi-
nicis, & extra eam ſemel ſaltem ſingulis
menſibus doceant parochianos ſuos ora-
tionem Dominicam, cum ſalutatione An
gelica, Symbolum Apoſtolicum, Articu-
los ſanctæ fidei Catholicæ, Decalogum
cum Eccleſiæ præceptis, res quidem op-
time præcepta [e], ſed nõ æquæ bene ſeruata
70 xxxvij. qua prohibentur omnes, ne bra-
chiis vel cubitis innitantur altaribus, dũ
diuina officia in eccleſia celebrantur, id
enim efficit, vt aſſiſtentes ea de re cogitẽt,
& de huiuſmodi irreuerentia murmurent:
atque ita deuotionem debitam non con-
71 cipiant. Lviij. quæ ſatis conſona iuri com
muni (quicquid frequentior opinio ſen-
tiat) prohibet locare laycis oblationes
altaris: eiuſmodi enim locatio plurimum
impedit

a *In repet. c. cum cõtingat. de reſcrip. 16. cauſa null.*

b *c. ſane. de eccl. Miſſ.*

c *In d. c. ſane.*

d *c. vaſa. c. veſtimenta ſupra eod. c. ſemel deo. & regu. iur. lib. 6.*

e *Quod eſt quoddam auctariũ c. vos autem. infra diſt. 4.*

Digitized by Google

impedit voluntatem, & deuotionem offerendi nonnullorum, qui in tales perſonas nolent ſuas oblationes peruenire, vt iam pridem alibi [a] dixi. 72 Lx. qua præcipitur beneficiariis, vt ex arte cantum calleãt: eius enim ignorantia deuotionem remouet, quatenus magis ipſi, & audientes eos animos intendunt erratis ſuis, quam Deo, & ſignificatui verborum, quæ cantant. Lxi. 73 qua præcipitur laycis, ne dum diuina celebrantur officia, exiſtant, nec exiſtere permittantur in choris, & capellis eccleſiarum, quia confabulantur, & deuotionẽ impediunt. quod nunquam æquæ obſeruatum vidi, atque in hac noſtra Cathedrali, vbi & alia complura diligentius quã alibi obſeruari uideo.

a In c.2. de iudic. declarando teſtium & gloſſ. in c. altare. 1. q.3. & cõcordando opiniones cõtrarias.

Aduertendum tamen, quod in eo quod 74 conſtitutio hæc addit iuri communi [b], pœnam excommunicationis contra laycos id facientes, & clericos illis conſentientes, multi falluntur putantes eos ipſo facto incurrere excommunicationem, quod eſt contra collacta ex gloſſis communiter receptis [c], quatenus determinãt verba illa, quibus aliquid prohibetur ſub pœna excommunicationis, qualia in præfata conſtitutione ponuntur, non inducere illam ipſo facto. Deinde, quod præſumunt omnes ordine ſacro non inſignitos, vel beneficiis eccleſiaſticis carentes eſſe laycos, cum omnes primæ tonſuræ, & minorum ordinum ſint clerici [d], licet coniugati quoad hoc pro laycis videantur iudicandi, iuxta mentem Bonifacii viij. [e] quatenus ſtatuit, Clericum coniugatum non eſſe habendum pro clerico, niſi quoad priuilegium fori, & Canonis: de quibus nõ eſt ſeſſio, vel manſio in choro vt palam eſt.

b c. ... de vit. & honeſt. cleric.

c c.1. de ſagit. & c. 1. de matrimon. cõtract. cõt. interd. eccleſ.

d c. cleric'. 21. diſt. ꝗ late declarauimus ĩ c.2. de præ.

e Arg. c.1. de cleric. cõiu. li 6.

Quæſtionis autem eſt, an contrahant prędictę conſtitutioni clerici conſentientes, vel inuitantes laycum aliquem magni nominis virum, ad ſtandum in locis ſupradictis? Et viſum fuit in prima ędítione non contraire, eo quod non videbatur intentionem auctoris eius ad hunc caſum extendi, & ita non eſſe illam extendendam, [f] ſed nunc contra videtur. Tum quia verba ęque conueniunt huic caſui ac aliis. Tum quia ratio prohibendi, ne Chori attentio turbetur, magis militat in hoc quam in aliis. Tum denique quia fœ. rec. Pius V. noluit mihi concedere gratiam, vt quidam Magnas intereſſet choro monachorum contra cõſtitutionem prohibentem, [g] ne ullus laycus intereſſet choris eorum. Lxij. qua ſtatuitur, ne patri miſ- 75 ſanti filius miniſtret, quod iure communi ſatis conſonum eſt, ne audientium eam debitam in Deum contemplationem, & deuotionem turbet cogitatio ſubiens 76 mentem de fornicario coitu, quo ille fuit natus. Lxviij. Iuri communi [h] conſona, qua prohibetur commeſſatio, tripudiatio, & cantus ſæcularis in eccleſiis. Lxix. qua inhibetur frumenti, aliarumue rerum profanarum in eccleſiis depoſitio. His enim duabus conſtitutionibus inhibita incitant eccleſiam intrantes ad orandum, ne facile cogitationibus extraneis implicentur. Lxx. quæ conſona iuri communi [i] prohibet quædam veſtiendi, & calceandi genera, quę magis mouẽt ſpectantes ad ſuſpicandum, quod qui ea deferunt plus cupiunt haberi pro aulicis politis, 77 quam pro clericis deuotis. Lxxj. qua ſtatuitur, vt ſingulis quindecim diebus clerici barbas, & coronas tondeant, ne prębeatur populo occaſio cogitandi quicquã quod diuinorum officiorum auditionem dedeceat. Lxxiij. quę prohibet clericis agitare tauros, luctare, & tripudiare publice. qui enim vident eos iſta facientes, nõ facile afficiuntur deuotione erga ea quę poſtea vident ab eis in eccleſia tractari. Lxxiiij. qua iubentur clerici cum ſuperpelliceis recitare in choro, adminiſtrare ſacramenta, aut dicere Miſſam: hoc enim inducit deuotionem. Vnde colligitur male agere huius epiſcopatus clericos audiẽtes confeſſiones ſine ſuperpelliceis: quod procedere limitarem ad auditores confeſſionum laycorum, non autem clericorum. Lxxix. conſona iuri Communi, de quo ſupra [k] ordinatur, ne iudex ſęcularis vlli audientiam prebeat in eccleſiis, aut cœmiteriis: hęc enim impedit deuotionem, & reuerentiam eis debitam.

f Arg. tex. cu gloſ. l. tale pactũ §. fi. ff. de pact.

g Arg. c.2. & 3. de filijs presb.

h c. decet. de immunit. eccleſ. lib. 6. ꝗ late declarauim' ſup. c.9. n.20.

i c. vt clerici. de vit. & honeſt. clericor.

k In cap. 5. nu. 20. & ſeq.

Hac eadem ratione fundari poſſunt multa capitula viſitationem eiuſdem bo. me. epiſcopi, quorum ſummam cum aliqua declaratione eorundem hic ſubiiciã, partim quod ſunt imitatione in omnibus eccleſiis Cathedralibus digna, partim vt planius per hæc huius eccleſię viſitationes innoteſcant. Quorum primum eccleſię 78 noſtrę beneficiatis mandat, ne circumferant pilea, ſoleas, crepidas, aut toraces ſectas ſub pœna amittendę diſtributionis illius diei, quo id ferremus, debitę. Secundum item ſtatuit, & prohibet, ne ſcilicet arma in iure prohibita in eccleſias deferãtur. Tertium iubet vnicuique beneficiariorum in ſua ſede modeſte ſedere in omnibus horis diurnis, & nocturnis, ſub pœna notę, quoties id non obſeruauerimus.

Quar-

Quartum ſtatuit, ne chorum durantibus horis ſine cauſa legitima,& licentia notatoris exeamus, ſub pœna amiſſionis eius, quod illis lucrifit. Quinto præcipitur, ne 79
ſub pœna amittendi id, quod pro prima datur, & oneris conſcientiæ deambuletur in templo, tabulario, aut antechoro, dum dicitur Miſſa Tertiæ cum Sexta, aut Nona poſtea decantanda. quod ex ſtatuto Eccleſię Gallicanæ [a] videtur extractū, vbi ſtatuitur, quod quicunque in eccleſia beneficiarius præſertim de maioribus diuinorum tempore in eccleſia, vel foris circa ipſam deambulando, aut cum aliis colloquendo vagari viſus fuerit, non ſolum illius horæ, ſed totius præſentiam, ſiue diſtributionem diei ipſo facto amittat.

Notandum tamen eſt hoc capitulum 80
non extendi, vt nonnulli putant, ad omnes, qui Miſſæ Tertiæ, aut horæ poſtea dicendæ non interfuerint: verba enim capituli non comprehendunt eos omnes, & quibus verba legis non conueniunt, nec eius diſpoſitio conuenit. [b] ſed ſolos illos, qui prædicto tempore in dictis locis deambulauerint. Tum quia eſt pœnale, & ideo reſtringendum. [c] Tum quia ſtatutū fundatur in conſcientiæ grauamine, quod incurrunt illi, de quibus loquitur: & conſequenter non comprehendit abſentes dicta Miſſa, & hora ob impedimentum ſufficiens ad excuſandum ſe a peccato; licet non ſufficiat ad diſtributionem lucrifaciēdam, vltra quam quod ſtatutum illud videtur excerptum ex ſtatuto eccl. Gallicanæ [d], quod comprehendere ſolos eos, qui prędicto modo vagantur, malum populo prębentes exemplum, manifeſtum eſt. Tū 81
quia non reperitur eadem ratio caſtigandi eum, qui modo prædicto ſine iuſta cauſa deambulat, & eum qui ob negotium etiam non ſufficiens ad excuſandum a peccato ſe abſentat: quandoquidem ille & peccat, & ſcandalum præbet: hic vero licet peccet, non tamen præbet ſcandalū. Tum denique quod ex contrario ſequeretur, neminem ob abſentiam e Prætioſa, Miſſa, aut Nona notari poſſe, qui non etiam amitteret diſtributionem primę, quod abſurdum eſt, ideo non dicendum. [e]

Ex quibus infertur primo, errare eos 82
qui ſola amiſſione diſtributionum excuſari ſe a peccato non eundi ad horas putāt, niſi alia ſubſit iuſta cauſa excuſationis: imo nec dies a ſtatuto ad abſentandum ſe ex horis ſine amiſſione vlla conceſſi excuſant a peccato, niſi alia iuſta cauſa iis vtendi ſubſit, vt ſupra [f] ſequutus Palu. dixi.

83 Secundo infertur, errare notatorem chori, qui nō notat eum, qui tempore debito non intrat ad Miſſam Tertiæ, aliamue horam, aut antequam finiatur exeundi licentiam cōcedit, etiam ob negotia propria, vel amicorum, quamlibet ſancta, niſi eccleſiam concernant, vel ſint talia, quæ ſtatuta declarant eſſe ſufficientia ad lucrādam diſtributionem in abſentia, ſiue cauſa eorum exeat eccleſiam, ſiue maneat in ea: modo partem notabilem dictę Miſſę, aut horę extra chorum is impendat. quod notatu digniſſimum eſt.

Tertio infertur, quod licet ſecundum ſtatutum eccl. Gal. nulla ſit differentia inter Miſſam Tertię, & horam ea finita dicendam ex vna parte, & alias poſtea dicēdas ex altara, quoad deambulantem modo & tempore prędictis (nam ex eius pręſcripto totius diei diſtributiones amittit) ſecundum hoc tamen capitulum, maxima eſt. Qui enim aliis horis ita deambulat, earum tantummodo diſtributiones amittit: verum ille, qui tempore Miſſę tertię, & horæ ea abſoluta recitandę deambulauerit, harum horarum, & etiam Primę lucro priuatur. Secundo differt ſtatutum eccle. Gall. ab hoc capitulo, quod illud caſtigat deambulantem, ſcilicet in eccleſia, tabulario, aut antechoro, & conſequenter non in clauſtro, aut cœmeterio, vel alio loco
84 iuxta eccleſiam id facientem. Tertia differentia eſt, quod ſtatutum aufert totius diei prēſentiam ſiue lucrum: hoc autem capitulum Primę tantum: & quia prēfatū ſtatutum Eccleſię Gallicanæ eam tantum ligat, recte dici poteſt illud ſeruandum ibi, hoc autem capitulum hic, intelligendo illud iuridice, vt ſupra melius quam vnquam fortaſſe in hunc vſque diem declaratum eſt.

85 Sextum capitulum dictarum viſitationum materiam propoſitam concernentiū ſtatuit erecto corpore, & aperto capite ſtandum, dum dicitur Benedictus, Magnificat, Nunc dimittis, & orationes ſiue collectæ, Gloria in excelſis Deo, Credo, Gloria Patri in Reſponſoriis, & Pater noſter, horarum nocturnarum, & diuinarum, ſub pœna pūcti transgreſſori infligēda. Quod colligi poteſt ex Speculatore [g] dicente, ꝙ in fine verborum euangelicorum ſigno S. Crucis nos munire, omniaque illa ſtando audire debemus, & ſpeciatim recenſet ſupradicta.

86 Septimum prēcipit hebdomadario, vt ipſe per ſe, uel per alium prēcinat omnes horas diurnas, & nocturnas, & primum omnium

[a] tit. qualiter horæ ſint dicēd. intra chorum.

[b] c. indemnitatib. §. ſupradicta. de elect. li. 6. l. 4. §. toties. ff. de damno infecto.

[c] c. pœnæ. d. Pœnit. diſ. 1.

[d] vbi ſupr.

[e] l. nā & ab ſurdū. ff. d. bon. lib. c. dudū. de præbend. lib 6.

[f] In c. 5 in 15.

[g] in Rationali lib. 5. tit. de his quæ in offic. eiuſ. lib. cit. col. 5.

omnium in choro ad incipiendum ſe exi-
beat, ſub pœna amittendi præſentiam ſi-
ue lucrum illius horæ, ſi eius culpa alius
præcinerit, excepta Tertia quando eſt de-
ſcenſurus ad ſe veſtiendum, & dicendam
Miſsam, & Sexta, aut Nona poſt Miſſam
dicenda, quibus quando miſſat, non tene-
tur choro intereſſe. In quibus duabus ho-
ris Meſochorus, ſiue præſidens choro im-
ponit alii alicui beneficiario onus præci-
nendi, qui ſi non obedierit, amittet illius
diei integram prǽſentiam ſiue lucrum: &
niſi dictus hebdomadarius per ſe vel aliū
ſuo ſatisfaciat officio, Meſochorꝰ, aliuſue
Præſes eius impenſis alium in eius locum
ſurrogabit, cui ſingulis diebus pro omni-
bus horis diurnis & nocturnis, numerabū
tur tot oboli pro Matutino, tot pro ſingu-
lis aliarum horarum, & beneficiarius ad
hoc electus per Meſochorum, precinere
nolens ab alio notetur, donec ſatisfaciat.
Octaua præcipit, vt in feſtis ſollennibus 87
& duplicibus principalis dignitas præci-
nat, aut aliqua quæ proximior eſt illi, vel
qui in id habet prærogatiuam, facto diſcur
ſuper alias dignitates, & Canonicos, ſe-
cundum ordinem ſuum, & antiquitatem,
ſub pœna amiſſionis lucri iſtius diei. No-
na ſtatuit, ne is, cuius eſt præcinere ſiue 88
capitulare, incipiat horas, aut officium di-
uinum, antequam omnia neceſſaria præ-
parata videat, præſertim quatuor canto-
res cum cappis, & ſceptris ſuis, & omnes
miniſtros, aliamue quamuis ſolennita-
tem eo die aut feſto requiſitam, ſub pœna
amiſſionis preſentiæ illius horę. Decima
Capitulum mandat, vt beneficiarii quo- 89
rum ſunt cappę templum ingrediantur
antequam diuinum officium incipiatur,
ad incipiendum eas cum ſceptris ſuis, &
vt loco abſentium Meſochorus, ſeu Pręſi-
dens diuinis ſubſtituat ſtatim aliquos ex
pręſentibus huic actui aptos, quorum ſin-
gulis impenſis abſentium numerabuntur.
50. oboli, decem ſcilicet pro primis veſpe
ris, decem pro ſecundis, viginti pro Ma-
tutino, & decem pro Miſſa, & Proceſſio-
ne: & non obſtante quod incepto officio
accedat is, cuius erat cappa, ſoluatur
alteri ſalarium præfatum, & quod medii
Canonici, ſiue prębendarii, ſeu Tertiarii
ſoluant pro dictis horis, pro ratione
diſtributionum ſibi competentium, me-
diam, aut tertiam partem, vt ſupra di-
ctum eſt. Vndecima ordinat, ne Canoni- 90
ci cantum ignorantes deferant cappas
etiam diebus ſibi deputatis, quorum ta-
men integram amittent diſtributionem,
ſiue prouideant de aliis, qui eorum nomi-
ne eas induant, ſiue non, vt addiſcant
cantum ſibi neceſſarium: quod ſi ipſimet
non fecerint, prouidebit Meſochorus, ſi-
ue Pręſidens diuinis, de aliis ſalarium ſu-
pradictum lucrifacturis, qui ſi inobedien-
tes ſe exhibuerint, ſinguli quaternorum
dierum pręſentia, ſiue lucro priuabuntur.
91 Duodecima declarat dignitates huius Ec
cleſię non eſſe obligatas ad habendum
cappas, pręterquam in Miſſis quę diebus
Iouis, ſiue feriis quintis in honorem B.
Marię celebrantur, quibus ſupradicta
92 ſunt obſeruanda. Decimatertia decernit
omnes beneficiarios prę odio, aut iniuria
ſibi mutuo non colloquentes eſſe notan-
dos, licet interſint horis, donec reconci-
93 lientur. Decimaquarta ſtatuit, notandos
etiam eos, qui in ſedibus ſuis tam alta vo-
ce in vno choro recitant antiphonas, re-
ſponſoria, hymnos, aut cantica, quę a can-
toribus aut organo decantantur, vt in al-
tero exaudiantur: quia interturbant alios,
94 & debitum interrumpunt ſilentium. De-
cimaquinta ordinat ſignandum puncto
beneficiarium errātem in officiis diuinis,
& pręcipue in lectionibus, epiſtolis, euan-
geliis, & orationibus, eo ꝙ non præuide-
rit recitanda, & facienda. Decimaſexta
mandat, beneficiarios eccleſiam iam in-
greſſos notandos eſſe, ſi ſtatim ad initium
officii diuini chorum non intrent, immo-
rantes vſque ad Gloria Patri. primi pſal-
mi: quia ea libertate non gaudent, niſi qui
ſunt extra eccleſiam. Decimaſeptima ſta-
95 tuit, vt nemo huius eccleſię eſſe debeat ca
pellanus ſimul, & Subtheſaurariꝰ, aut Suc
96 cētor. Decimaoctaua ordinat, ne permit-
tatur ſacerdotibꝰ extraneis celebrare, etiā
litteras dimiſſorias, & licentiā ſui epiſcopi
oſtēdentibus, etiā huiuſmet epiſcopatus;
niſi cū habitu & tonſora a iure requiſitis
incedant, propter ſcandalum, ꝙ ex con-
97 trario conceſſo ſequeretur. Decimanona
prohibet Theſaurario, ne permittat cleri-
cis illis, & ne beneficiariis quidem tam
elata in ſacrario voce loqui, vt foris audiā
tur, aut vaniloquio, & nugis ſe recreare:
quin e ueſtigio pœnitentiam iis iniungat,
& caſtiget. quod ſi ipſe facere nequiuerit;
indicet Pręſidenti, ad quem vt reliquum
regimen eccleſię, ita correctio huiuſmo-
di deliquentis pertinet, & vt dictus The-
ſaurarius acerbe reprehendat pueros, &
puberes in dicto ſacrario ſtrepitum ex-
citantes, aut malum exemplum pręben-
tes, ſub pœna viginti obolorum, quo-
tiens in hoc negligens repertus fuerit.

Digitized by Google

Vigeſima ſtatuit notandos eſſe illos, qui 98
ſuo ſe loco mouentes, eunt recitatũ anti-
phonam aliquam ad Magnificat, aut Nũc
dimittis. in pulpito, eo q̃ non ſunt contẽ-
ti audiendo eã ab aliis decantatã. Vigeſi-
maprima pręcipit, ne quis Miſſam Primę, 99
Tertię, aut quamuis aliã cantaturus exeat
ſacrorio ante introitum inceptum, & ne
tum quidem abſque diacono, & ſubdiaco
no ſub pœna amiſſionis præſentiarum, ſi-
ue diſtributionum duorum dierum; &
quod diaconus, aut ſubdiaconus, qui poſt
quam ad altare acceſſerit, ad ſacrariũ re-
dierit, aut per eccleſiam deambulauerit,
vel ſilentium huiuſmodi loco debitum im
pediuerit, iſtius diei pręſentia ſiue lucro
careat.

Nona illatio, iniuſte contemni recita- 100
tionem idiotarũ a nonnullis doctoribus [a],
dicentibus parum prodeſſe iis pronuncia-
tionem eorum, quę non intelligunt. Tum
quia conceſſo eo, quod illi non poſſunt at
tendere ſecundo trium ſupradictorum [b]
modo; poſſunt tamen primo, qui ſufficit
ad ſatisfaciendum, quin & ad merendum,
& tertio, qui eorum præſtantiſſimus eſt.
Tum quia cum maior pars Chriſtianorũ 101
linguam Latinam & Gręcam ignoret, &
orationes Eccleſiæ his duabus linguis ſint
compoſitę, ſaltem in tota Europa, bona
pars recitantium pronunciant id quod
non intelligunt. quod ipſum faciunt etiã
eas callentes, nunc conando meditari vti-
liora, nunc fragilitate humana vaga men-
te cogitando quę nollent, ſine tamen at-
tentionis virtualis amiſſione: & iniuſtum
eſt tot Chriſtianorum preces contẽnere.
Quare nullius orationes & recitationem
vilipendamus quibuſcunque etiam ver-
bis, modo bonis pronunciet, & non deſit
ei voluntas actualis aut virtualis attendẽ
di vno trium modorum ſupra [c] poſitorũ.
Non deſinamus tamen magnifacere in-
tellectum verborum, quibus oramus, per
ibidem dicta. [d] Credamus certo abſque
verbis intellectis, uel non intellectis, non
poſſe perſolui debitum orationis publicę,
nec etiam priuatę votę, aut in pœnitentiã
iniunctę, etiam ſi conciperemus mentali-
ter ſignificata verborum huiuſmodi ora-
tionis debitæ. Aſſueſcamus tamen orare
frequentiſſime mentaliter & breuiter abſ-
que vllius verbi expreſſione: quia hunc 102
orandi modum eſſe reliquorum omnium
pręſtantiſſimum ſenſebat apud Ioannem
Caſſianum [e] Abbas Iſaacus in hęc verba,
Iſtud eſt ſacrificium verum, quia ſacrificium
Deo ſpiritus contritus. Hæc ſalutaris oblatio,

a De modo orandi pagin. 23.

q In c. 13. n. 6. & c. 14. nu. 4. & ſeqq.

c In c. 13. nu. 6. & c. 14. n. 4 & ſeq.

d In c. 13. nu. 6.

e In col. 9. cap. 36.

Iſta ſunt pura libamina, iſtud ſacrificium lau-
dis; hæ ſunt vera & pingues hoſtiæ. Iſta ſunt ho
locauſtomata medullata, quæ contritis & humi-
103 *libus cordibus offerunt. De hac dici poteſt, Di-*
rigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu
tuo. Pro quo facit & illud eiuſdem Abba-
tis in capitulo pręcedenti. [f] *Ingredi ad orã*
dum in cubiculum, de quo Dominus loquitur, [g]
eſſe ab omnium cogitationum ſiue ſolicitudinũ
ſtrepitu cor noſtrum penitus amouere, & orare
clauſa ianua eſſe cũ strictis labijs, omnique ſilẽ-
tio ſupplicamus non vocũ ſed cordiũ ſcrutatori,
& orare in abſcondito eſſe, quando corde tan-
tum, & intẽta mente petitiones noſtras ſoli pã-
dimus Deo, ita vt ne ipſæ quidem aduerſæ pote
104 *ſtates genus noſtræ petitionis poſſint agnoſcere.*
In quibus verbis tres ſpecies orationis ab
alienis cogitationibus mundas cõſtituit.
Prima quę fit verbis claris. Secunda quę
verbis ſubmiſſe prolatis compreſsis, tamẽ
labiis. Tertia quę fit mente ſola ſine vllis
verbis tacitis vel expreſsis: & hanc tertiã
omnium excellentiſsimam conſtituit, vti
ex ijs, quę ibi ſubiicit colligitur. Quibus
addo decem ſequentia. Primum quidem,
quod facile videri poteſt alicui, quod ii.
patres effectu aſtruunt id quod diximus
ſupra. [h] nempe triplicem eſſe orationem,
Mentalem, verbalem, & miſtam, ſed non
eſt ita; quia ſolum aſtruunt eſſe duas ſpe-
cies ſcilicet, quam mentalem & miſtam
ex mentali & verbali, quę diuitur in eam
quę fit verbis omnino tacitis, & eam quę
fit verbis claris & expreſsis.

Secundo, quod non uidentur damnare
uerbalem a mentali ſeperatam, illam ſci-
licet, quę fit uerbis ſine conceptione men
tali eorũ, quę illa ſignificãt; illa enim bo-
na, ſatisfactoria, & meritoria eſt, modo
fiat cum attentione prima uel tertia; nam
ea communis eſt doctis & idiotis, & ea
plures utuntur quam pura mentali, & mi-
ſta, de qua, & eius merito diximus ſupra. [i]

Tertio, quod quidquid ii patres ſen-
ſerint, verius putamus id, quod in additio-
ne huiuſmet relectionis admonuimus [k]
miſtam, cęteris paribus, eſſe pura mentali
meliorem. Tum quia duplex uincu-
lum fortius eſt uno. [l] Tum quod miſta
cęteris paribus habet, quidquid menta-
lis, & aliquid vltra, excepto quod illa eſt
cacodęmonibus ignota, quod tamen ex
ſe non auget meritum. Tum quia men-
talis cum longa eſt, patitur maiores eua-
gationes, & interdum curioſas, & parum
dolatas imaginationes ingerit; pręſertim
indoctis, & nonnunquam uertiginẽ capi-
tis cerebro debilibus parit, ut experiẽtia
quę

f Sup. 5. prædicta collat. 9.

g Matth. 6.

h c. 1. n. 28

i c. 13. n. 6 & c. 14. nu. 4. & ſeq.

k num. 10.

l c. 1. de treuge. & pac.

Digitized by Google

quæ rerum magiſtra eſt a, docet.

a c. quā ſit. de elect. lib. 6.

Quarto videri aliquibus poſſe præfatā puram mentalem ab Eccleſia præcipi nobis ſacerdotibus in primo, & ſecūdo Memento Miſſæ: ſed hoc nullo iure probatur, vnde licet nobis in eis vti miſta, introrſum formando aliqua verba tacita, ꝙ ego fere ſemper in aliqua eorum parte facere conſueui.

105 Quinto, quod illa omnino mentali, aut hac miſta ex mētali, & verbis omnino ſecretis, omnes ſacrifici deberemus vti, quā do nos humiliamus coram hoſtia finita eius cōſecratione, & cum eam eleuamus, & cum nos inclinamus ante calicem cōſecratum, & quando illum populo oſtendimꝰ, nullis verbis, quę ab aliis audiri poſſint prolatis.

Sexto, quod qui ad horas Canonicas tenemur, ſatisfaceremus vtendo hac pura mentali, vt dictum fuit ſupra: quia oportet vti verbis clare aut ſubmiſſe formatis, & ita conari deberemus vti miſta, qua verba formaremus ſaltem tacita, & corū ſignificata mente conciperemus. Quod ipſum facere deberemus, cum dicimus verba in id prę ſcripta, quando nos veſtimus ornamenta ſacra ad offerendū ſupremum illud Altaris ſacrificium Deo altiſſimo; cumque ei gratias agimus, quod nobis ei ſacrificare conceſſerit, & cauere diligēter ne ſola verbali vtamur, qua, ni fallor, plurimi vtuntur mente in alia vaga ea recitantes; quamuis illa ſatis bona ſit, modo aliqua trium attentionum inſit per ſupra dicta.

106 Septimo, quod licet non ſint diſplicendi, imo laudandi, qui vſque ad fatigationem mentis & corporis cum ſola prima attentione, formando tantum conceptus non vltimatos corticis verborum, & non conceptus vltimatos eorum (quę illa ſignificant) recitant voluntarie abſque obligatione, has vel illas horas, hos vel illos pſalmos, has vel illas preces, inſumendo in id magnam diei partem: maius tamen obſequium præſtarent Deo, ſi minuerent verba, & augerent ſpiritum, & detraherēt cortici, & adderent medullę. Tum quia, ut ait Caietan. b errant qui orationi mentali numerum orationum uocalium pręferunt. Tum quia etſi nō peccent, imo & bene agant (quicquid ille dicat, qui omiſſa mentali meditatione uoluntaria, recitat magnum pſalmorum numerum, cum attētione tamen debita, ut pręfatum eſt) melius tamen facerent, ſi mentali orationi & meditationi partem illius temporis deputarent, & uerbalem minuerent, iuxta illud Hierony. c *Melior eſt quinque pſalmorum. decantatio cum cordis puritate, & ſerenitate, ac ſpirituali hilaritate, quam totius pſalterij modulatio cum anxietate cordis, atque triſtitia.*

b 2.2.q.83 art. 12.

c c. nō mediocriter. d conſec. diſt. 5.

Octauo, quod niſi tam prolixe orationes uocales fundentur in aliqua mentali iacta initio loco cœmenti & fundamenti, & niſi inter tot uerba, quę citra intelligētiam dicentur, miſceantur aliquę mentales, quę illorum, uel aliorum ſanctorum ſignificatui reſpondeant, pluries quam ſemel ſaltem uenialiter peccabit, qui eas ſic recitauerit, & non ſolum priuabitur aliqua parte meriti, uerum etiam deſolationem, laſſitudinem, & accediam referet ex eo, unde oblectatio, leuamen, & alacritas erant quęranda.

107 Nono, quod plurimum expediret nobis omnibus Chriſtifidelibus conſueſcere uti oratione pura mentali, quamuis breui petendo ſępe ſępius gratiam a ſummo illo duce D. N. Ieſu Chriſto, ad ſępiſſime ea ſine ullis verbis expreſſis, nec tacitis utendum, glorioſum nobis ducentes ita Deum orare, ut coniurati humani generis hoſtes non aſſequantur quid petamus, nec conſequenter ſuis pr[illegible] technis nobis petitorum aſſecutione[illegible] impediant, ſimul & ut enecentur diſplicentia, quod noſtras petitiones neſciant, quas ſcirent, ſi quibus uerb[illegible] tiā ſubmiſſe labiis compreſſis formatis fierent.

108 Decimo, credendum eſſe, frequentiſſime ſic oraſſe uirginem matrem, frequēter Apoſtolos, & noſtro quidem iudicio, multis uicibus e centū illis, in quibus D. Bartholomęus flexis genibus nocte, & die orare ſolebat, ita oraſſe: ſic etiam oraſſe exiſtimo ſanctum illum, & ſenem Abbatem, qui nonnullis hoſpitibus ſuis, qui eum inuiſerant poſt magnū colloquiū tandem, cū de oratione ſermo interceſſiſſet, dixit, *Senex quidā huic orationi intereſt, qui a tempore, quo ſermones inter nos contulimus, centum orationes peregit.* O exemplum dignum quod imitemur omnes Chriſtiani, pręſentim Clerici & religioſi, exemplum, inquam, incitans, ne in mutuis conuerſationibus adeo colloquiis noſtris præſertim recreationis, & aliis parum ſeriis afficiamur, ut nequeamus ſubinde uel aliquoties obiter ſubleuare oculos noſtrę mentis in Deum, & citra verbum vllum expreſſe, vel tacite formatum, poſtulare inter alia, ut ſua gratia liceat nobis tranſigere eam conuerſationem abſque mortali, uel ueniali offenſa,

cuiuſmodi orationis beneficio habitæ in cathedra prælegendo non ſemel mihi venit in mentem, quod iam ab ea exciderat. Gratia glorioſiſſimæ virgini matri, quæ nos omnes ſemper in hoc iuuet. Amen.

Cap. XIX continens 18. Concluſiones, & certas formulas orandi.

1 *Orare qui iugiter volet vtatur eiuſmodi verſu.*
2 *Deus in adiutorium eſt clypeus ad omnia paratus. et nu. 3.*
4 *Deus in adiutorium illis, et illis conuenit.*
5 *Luxuria fugiendo, accidia reſiſtendo vincitur.*
6 *Caſtus quas gratias agere debet ne cadat.*
7 *Gloria vana naſcens extempore aliorum periculoſa.*
8 *Victoria contra ſuperbiam habita vt roborat eam.*
9 *Gratiam Dei ſeruaturus imploret auxiliũ Dei.*
10 *Studenti quis finis, quæ tentatio vincenda, et quis locus optandus.*
12 *Studens vni facultati non facile tranſeat ad aliam.*
13 *Rex Ioannes iij. et Regina Catharina cur recurrent ad hunc verſum.*
14 *Maria Princeps Caſtellæ, et infans Portugalliæ deplorata.*
15 *Regina Catholica Dõna Iſabella maxima.*
16 *Cauſæ deplorationis mortis principis Donnæ Mariæ.*
17 *Reges ob regna, non Regna ob Reges conſtituta. & nu. 23.*
18 *Regna et diuitias ex ſe non honeſta, et affiniora malis, quam bonis.*
19 *Bona hominum dona Dei, qui ea iure repetit.*
20 *Regi cæli pareat Rex terræ plus quam illi ſubditus ſuus.*
21 *Prouidentia diuina omnia gubernat.*
22 *Chriſti incarnatio, et paſſio pie mæſto magnum ſolatium.*
23 *Fata vel Parcas nullas eſſe, aut eſſe diuinũ ordinem, et c.*
24 *Plinius impie dixit Deum homini vitricum*
25 *Deo cuncta eſſe aperta ab omnibus ei, et nulli ab eo ratio reddenda.*
26 *Moriuntur multi iuuenes boni, ne fiant mali.*
27 *Rex caueat ne fiat tyrannus, et paſtor ne fiat lupus.*
28 *Teſtamentum condendi voluntas, et facultas Dei donum.*
29 *Confidendum nõ nimis ſeculi principibus.*
30 *Regnum de regibus ne iniuſte queritor, nec Rex iniuſte illud vexato.*
31 *Rex velit quod Deus, aut quod ille vult eum velle.*
32 *Conſolando Chriſtiano mæſto ob mortuum cur exempla Etnica non nimis apta.*
33 *Abrahami de filio ſacrificando obedientia mæſtos ob mortuos ſoletur.*
34 *Maria Mater volens id, a quo abhorrebat, quem non ſoletur?*
35 *Chriſti animus morti ſe dedentis quem non ſoletur?*
36 *Chriſtus quis, et quatenus, quantaque illi data.*
37 *Chriſtiani cor modeſtum proſperis, & forte aduerſis parandum.*
38 *Mors Chriſtiani ſomnus, quantumque de illa dolendum.*
39 *Gratias Deo cur plus oportet pro mortuis agere, quam eos lugere.*
40 *Bonorum huius ſæculi, & futuri quanta diſparitas.*
41 *Beatitudo patriæ indicibilis vt ſuperat bona viæ.*
42 *Conuerſatio cæli vt ſuperat conuerſationẽ terræ.*
43 *Boni mortem conſequentium contemplatio plus delectat, quam ipſa contriſtat.*
43 *Chriſti humanitas in cælos ſublata nos affigit eis.*
44 *Deus in adiutorium, frequentatũ quã vtile.*
45 *Verbis orationis præſertim ſacramentalibus nil miſcendum.*
46 *Deus in adiutorium, mentale pluribus quã vocale conuenit.*
47 *Deus in adiutoriũ horarũ in initio aptiſſime qui abutimur.*
48 *Deus in adiutorium proferens hæc cogitet.*
49 *Deus in adiutorium, cur adiũctum Gloria Patri.*

Prima Concluſio.

1 VT iugiter Dei Opt. Max. recordemur, & aſſueſiamus iugi orationi, præſerti m mentali, & breui, vbicunque ſimus & quicquid agamus, citra impedimentũ noſtrarum actionum cum magna conſolatione, & fructu animarum, bonum eſt vti illo verſiculo Pſalmographi [a], *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandũ me feſtina.* licet ſecundum alium intellectum ſubtilem cuiuſdam Cardinalis [b], aliquid amplius ille inſinuet. Qui vt aiũt S. Abbas Iſaacus, & perdoctus Ioannes Caſſian⁹ [c] colligit, omnes affectus, & paſſiones

[a] *Pſal. 69.*
[b] *Cai. ſuper eodẽ Pſa.*
[c] *Lib. 12. Inſtitu. 23. coll. 10. c. 10.*

ſiones naturæ humanæ obuenientes excipit,eſtque omni ſtatui clypeus paratus aduerſus omnes inimicorum inſultus: quod ceu rem vtilem & quotidianam paulo fuſius extendemus,ſuccidendo,& ſummando,quod in id duo illi peritiſſimi viri dixerunt,& quod Deus nobis inſpirarit addēdo. Primo quidem, quod verſus hic vtilis eſt contra omnia pericula: continet enim petitionem auxilij diuini, quod contra omnia potentiſſimum eſt. Prodeſt contra ſuperbiam, quatenus nobis ſuggerit conſiderationem propriæ fragilitatis, & quod illa ſine ope diuina ſubſiſtere nequeat. Valet contra infidelitatem, quatenus fidei vires recreat, & renouat, proponendo illum dicenti Deum præſentem,& iuuare paratum. Id enim quod inuitat ad continue poſtulandum auxilium a Deo præſupponit eum ſemper pręſentem, & petita pręſtare potentem. Valet aduerſus inimicorum inſidias,quatenus ad memoriam noſtram reuocat eas, & obſidionem, qua nos diu noctuque velut leones rugientes [a] circundant, & iacula quę præuidentur minus nocent, ſecundum Greg. Et quod ab ea nequeamus liberari, niſi eiuſdem Dei Opt. Max. opitulatione. Valet ad augēdum charitatis feruorem, quatenus incitat ad feruide petēdū, & vt feſtine adiuuet. *Eſt præterea nobis hic verſiculus*, vt ait Caſſianus, *in prælij contra dæmones murus inexpugnabilis, lorica impenetrabilis, & clypeus munitiſſimus: iuuat eos qui triſti, & ſolicito ſunt animo, & cogitatione varia fatigantur, ne de ſua ſalute deſperent; quatenus monſtrat Deum inuocatum continue noſtra prælia cernere, & nunquam ab hominibus petentibus abeſſe: imo ad exaudiendum eſſe præſto.* Hic admonet nos, ne vlla ex parte inflemur,vel efferamur ob bonum ſucceſſum ſpirituale̅,aut proſperum ſtatum temporalem. Quandoquidem monet nos, non ſolum in rebus duris & triſtibus, ſed etiam in blandis & lætis neceſſariam eſſe opem diuinam, vt in his permaneamus, & ab illis nos liberemus. Ad cuius praxim & vſum declarandum, ſubſeruient hæc exempla deſumpta ex dicto Abbate, & Caſſiano in hæc verba, *Gaſtrimargiæ ſeu gulæ paſſione perſtringor, cibos quos Eremus ignorat inquiro, et in ſqualida ſolitudine ingeruntur mihi odores Regalium ferculorum, atque illorum deſideria ſentio me inuitum trahi dicendum ſubinde mihi eſt, Deus in adiutoriū meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Neceſſe mihi eſt, et cupio ſtrictioribus ieiunijs corpus macerare, ad reprimendum ſtimulos, et inſultus carnis, ſed debilitas ſtomachi vna cum ſiccitate, et compreſſione alui id diſſuadet, ne ſcilicet mihi noceēt auſtera ieiunia, vel vt ardor carnalis deſiderij citra illa ceſſet orare debeo, Deus in adiutorium meum intēde, Domine ad adiuuandum me feſtina. Comeſturo hora ſtatuta nauſeam monet panis, et ea quæ ſunt neceſſaria naturæ ſuſtentandæ abhorreo: voce querula dicere debeo, Deus in adiutorium meum intende, etc. Legendo quæ oportet, quo ſpiritus meus prauis cogitationibus non inquietetur, dolor capitis me impedit, et infeſtat. Hora tertiæ indormio libro, videor compelli anticipare, aut præuertere tempus quieti deputatum, ſomnus grauis non permittit me finire horas publicas, ſimiliter clamare debeo, Deus in adiutorium, et c. Euigilo et expergiſcor, video me technis dæmonis noctu inquietari, ſuſpirans orare debeo, Deus in adiutorium, et c. Exiſtentem adhuc in lucta vitiorum titillationes carnis me pungunt, et blandis delectationibus conantur compellere ad conſentiendum illicitis, ne ignis hic infernalis ſuo feruore adurat ſuaues floſculos caſtitatis, clamare debeo, Deus in adiutorium, et c.* Hæc illi.

5 Quibus tamen illuſtribus viris addo, tutius fore in hoc vltimo caſu oculos intendere in maieſtatem Diuinam, & eius potentiam (quæ ſuper omnia ſufficiens eſt ad me, ſi placuerit, iuuandum) quam in animi paſſionem, quam ob fragilitatem meam patior, ne cogitatione in ēam intēta magis creſcat, ſaltem cum per petitionē auxilii aduerſus titillationes carnis creſcit earum imaginatio: tunc enim ſatius fuerit aliud cogitare quo obliuioni tradatur, aut minuatur illa: impugnatio enim carnis magis fugiendo vincenda eſt quam

6 reſiſtendo, vti tentatio accediæ, ſecundū Ioan. Caſſian. [b] S. Thom. [c] & alios dicentes id ſenſiſſe B. Paulum, quum dixit [d], *Fugite fornicationem.* & agendo item ſedulo gratias Deo pro victoria, & poſtulando adiutorium, vt ea fruamur, & non imitari quendam mihi notum, qui (eo quod ſpeciali beneficio Dei, quum eſſet iuuenis, eiuſmodi impugnationibus non diuexabatur) non agnoſcebat miſericordiam, qua Deus vtebatur erga eum, quo ob id ei gratias ageret, neque petebat donum perſeuerantiæ: quin potius ſibi magnopere fidens, aiebat eſſe facilimū ſer-

7 uare votum Caſtitatis, cuius difficultatem tamen poſtea iam ſenior fortaſſis in pœnam illius ingratitudinis adeo magnā deprehendit, vt ſepius non ſuffecerit clamare, *Deus in adiutorium, et c.* neque alia multa remedia quęritare, excepta gratia

Nnn 3 Diuina,

a 2. Petri. 5

b *Lib. 10. inſtit. Cænob.*

c 2. 2. q. 35 ar. 1. ad 4

d 1. Cor. 6.

Diuina, quæ præſeruabat eum, ne illicitis conſentiret.

Sed proſequamur alia exempla prædicti S. Abbatis in hæc verba. *Stimuli me iræ, auaritiæ, aut triſtitiæ inquietant, video me pene coactum labefactare manſuetudinem, quā vt vitam deſidero ſeruare, ne ab ea ſeparer, & amaritudine iræ non conturber, magno gemitu clamare debeo, Deus in adiutorium, &c. Tentat me valde ſuperbia, vel vanagloria, & ſpiritus meus videns ignauiā, & teporem aliorum, adulando mihi incipit ſuggerere, quanto melius inſeruio Deo quam illi?* 8 *Aut quæſita iam virtute humilitatis, & ſimplicitatis, vici tumiditatem & duplicitatem ſuperbiæ, aut hypocriſis, quò vincam prædictam tentationem & adulationem: & ne gloria mea victoria contra ſuperbiam habita me grauius infeſtet, quam ipſamet ſuperbia, omnibus viribus clamare debeo, Deus in adiutorium, &c. Excrucior inumeris & diuerſis euagationibus mentis, & inquietudine cordis, neque comprimere, neque obligare effuſos meos cogitatus, neque orare ſine impedimento & imaginatione figurarum laſciuarum, & vanarum poſſum. Anima mea ita ſterilis eſt, vt non concipiat, neque pariat ſpirituale quicquam vel contra / Percipio mentem meam in Deum intendi, et me impetraſſe in bonis cogitationibus perſeuerantiam, alacritatem cordis, ineffabile gaudium ſpirituale, quod pene me extra me ipſū ponit.* 9 *Animaduerto me adeo plenū cogitationibus ſpiritualibus, vt diffluam, et exundem. Reuelata ſunt mihi res admodum ſecretæ, et hactenus mihi plane occultæ, repentina illuminatione diuina. Quo me a prædictis animi euagationibus vanis, et a prædicta ſiccitate, et ſterilitate ſpiritus, et quo hæc alia dona in me perſeuerent, multa cura et crebro clamare me oportet, Deus in adiutorium, et c.*

10 Quibus addo iſta alia quotidiana, Sum Scholaſticus, & hinc video me principaliter diſcere debere: quia ratio dictat, vt vnuſquiſque ſuam officio ſuo nauet operam, iuxta illud Apoſtoli [a], *vnuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt permaneat*. quo Deo ſeruiat, vel ſibi aut proximis literis, quas addiſcit, proſit.[b] Illinc vero Dęmon & Mundus ſuadent eas addiſcere principaliter, vt quęram honorem, famam, gloriam, diuitias, dignitatem, ſiue Deo obſequium præſtetur, ſiue nō, plurimum intereſt clamare, *Deus in adiutorium, et c.* Multi ſumus concurſuri ad petendum lauream Baccalaureatus, Licentię, aut Doctoratus, 11 vbi pro meritis diſtribuuntur loca priora, vel poſteriora: vel ad aſſequenda beneficia eccleſiaſtica, aut alia brauia, iuxta qualitatem eruditionis cōferenda. Prælectiones, vel examina nobis coram Iudicibus habenda ſunt, video hinc me optare debere, vt iudices concipiant iuſtam de me opinionem [c], & debere contentum me eſſe eo titulo, loco, vel beneficio, aut brauio iure mihi debito. Illinc vero tentat me Dœmon, & Mundus, vt deſiderem, quod iudices de me cōcipiant maiorē iuſta opinionē, incitant me procurare per fas & ne fas iuſto honoratiorē locū, beneficiū, vel
12 brauium, vel titulum, neceſſe eſt clamare, *Deus in adiutorium, et c.* Video me multum temporis inſumpſiſſe in addiſcenda aliqua diſciplina, & non ſum illius tam peritus, quam alii mei condiſcipuli, offerunt ſe menti meę longe magni, & continui labore addiſcendę illi neceſſarii. Suggerit migi Dœmon milites voluptuoſe viuere, mercatores paruo labore ditiore fieri, quā literati magno. Iam diu do operam Theologię, & tanta iam ſum ętate, vt bonus iuriſperitus euadere nequeam, venit mihi in mentem, quanto ſnnt maiora pręmia iuriſperitorum, quam Theologorum, vel cōtra, poſtquam diu dedi operam iuri, incitat me Dœmon, vt ſtudeam artibus, & Theologię, ſuggerendo mihi, ſufficere in iis pauxilliū ſcire, in iure vero plurima eſſe addiſcenda: quod illę exiguo labore, perdiſcuntur, ius autem maximo: & quod illę ſunt ſcientię ſanctę, & a fraude alienę, hoc autem fraudum, & technarum occaſio: idque facit, vt auocando me ab ea diſciplina, cui incubui, & in qua poteram multa dicere, quibus Deo inſeruirem, efficiat, ne in illa, neque in alia quicquam ſciam, quo Deo ſeruiā. Vt igitur in his tentationibus ſim conſtans, & ne a pręcepto diuino, nec a mea uocatione, ſiue uacatione ſine cauſa in id iuſta diſcedā, per puſillanimitatē, inconſtantiam, uel alios reſpectus, qui licet foris appareāt aurei, intus tamē ſunt plumbei, multa humilitate, fiducia, & conatu clamandum eſt mihi, *Deus in adiutorium meum intende, et c.*

[a] 1. Corin. 7. & c. 1. 21. q. 1.
[b] Bern. ſermo. 56. ſup. Cant.
[c] In proœmio Greg. & §. iuris præcepta. Inſtit. de iuſtit. & iur.

Digreſſiuncula cōſolatoria pro Regibus, & Dominis noſtris ſuper morte Principis Caſtellæ Donnæ Mariæ, quæ hoc tempore contigit.

EXemplum heu nouū, inopinatū, & innumeris quidē lachrymis, ſed tanto damno imparibus ploratum, & plorādum occurrit nunc (accepto de morte Sereniſſimæ,

ſimæ, & Altiſſimæ Donnæ Marie Princi-
pis Caſtellę nuncio) in Regibus, & Domi
nis noſtris, Ioanne huius nominis iij. &
Regina Donna Catharina huius nominis
prima, coniuge ſua inclyta. Ipſi enim ab
vna parte (ut ſunt Chriſtianiſſimi) propo
ſuerunt, ne tranſuerſum quidem vnguem
ab æquitate, virtute, & mandatis Dei di-
ſcedere, & mortem potius ſubire, quam
ſanctiſſimæ eius voluntati (cui ſuas ſub-
miſerunt) ſaltem mortifere contraire.
Ab altera vero vident finitam vitam cor- 14
poralem Sereniſſimæ, & Celſiſſimæ illius
Principis Dōnę Marię, filię ſuę vnicę pluſ
quam vnicè multis de cauſis à ſe dilectæ.
Illius, inquam, vere Chriſtianæ Chriſtia- 15
niſſime i his Regnis Chriſtianiſſimis, tot,
tantis, tamque heroicis exemplis ſuorum
Chriſtianiſſimorum parentum, patruorū,
& ſingulariſsimę amitę educatę. Illius, quę
nata in hoc Luſitaniæ Occidente, euęcta
fuit in Principem & futurā Reginam Re-
gni Caſtellæ, & ei annexorum, quæ tam in
Aſia, quam in Europa, & Africa, & extra
eas in orbe nouo maxima ſunt & ampliſſi-
ma imperia. Illius inquam Donnę Ma-
rię, quæ magna virtute, maioreque indo-
le à tenella ętate reſplendens, ab omnib⁹
prędictis Regnis tam dilecta, tātique erat
habita, vt crederent ſe nacta eſſe quādam
cęleſtem plantam, quæ breui ita excreſce-
ret, vt ſicut forma corporis venuſta, nomi
ne, ſtatuſque magnitudine ſuperabat, ita
valore & fructu ſuperaret illam ſuam pro-
auiam perennis memoriæ, cognomentū-
que Catholicæ primum adeptæ, maximā
Reginam Donnam Iſabellam, cum qua
eius mater prædicta Regina Donna Ca-
tharina de paritate contendit. Videntes
ergo iidē Reges & Domini noſtri, ſe hinc
teneri ad ſe conformandum voluntati Di-
uinę: illinc vero inſigniter tētatos ob mor
tem tantæ principis, & multorum aliorū
liberorum ad maledicendum fatis, & iniu-
riandum Parcis, quod immature, & atro-
citer nimium ſtamina elegantiſſime ordiri
cœpta ruperunt, & ad murmurandum ad-
uerſus prouidentiam diuinam, & dicendū
quod Boetius dixit. [a]

[a] *lib. 1. de Conſol.*

Omnia certo fine gubernas.
Hominum ſolos reſpuis actus.

Cur tua æterna Maieſtas interemit hanc 16
innocentē in ętate adeo tenera? Cur ſua
morte tua immortalitas adeo diſcruciat
nos ſuos parentes, & Sereniſſimum Ca-
ſtellę Principem noſtrum generum, & cō-
ſobrinum, eiuſdemque maritum, qui tan-
topere eam ardebat, & Cæſarem ſuū auū-
culum & ſocerum, & Proceres Caſtellę
Nauarrę, & Aragoniæ, & alios omnes ſibi
ſubditos, qui per illam, ſuaſque ſtupendas
corporis & animi dotes exiſtimabant ſe a
plurimis moleſtijs ſubleuatū & liberatum
iri? Cur tua immēſa bōitas mille mortes
infligit eis, qui illi conuiuebāt, ſeparando
eos a tam magna, tam ſuaui, tamque vera,
& pluſquam Regia conuerſatione, & con-
ſtituendo eos in extrema neceſſitate re-
meandi ad natale ſolum luctu, planctu, &
paupertate confectos, vnde nuper (ſolo
enim anno Princeps vixit) egreſsi erant
17 maxima cum alacritate & opulentia? Cur
tot Regna & Dominia turbantur, tot fœ-
dera diſſoluuntur, tot & tantę ſpes, & con
uentiones vtriuſque ſexus hominum tol-
luntur? Cur, Domine mitiſſime, ſpeciem
crudelitatis oſtendere quibuſpiam videri
potes, toties nos occidendo, [b] dum tot v-
triuſque ſexus Principes & infantes, filios
& fratres noſtros occidis? & in his vnam
incōparabilem Auguſtam Imperatricē,
& vnum Sereniſſimum Cardinalem, &
vnam Sabaudię Ducem admirabilem?
Quo victrix ex hoc tam attroci prælio eua
dat humana prędictorum Regum Maie-
ſtas, proculdubio adigitur magna neceſſi-
tate recurrēdi ad Diuinam, & magnis cla-
moribus, & ſuſpiriis dicendi, *Deus in adiu-*
torium noſtrum intende, etc. & ad virginem
matrem interpellādum dicentes. *Monſtra*
te eſſe matrem, mala noſtra pelle bona cuncta
poſce, et nos ab hoſte protege.

[b] *Quia ex nouem filijs maribus & duab⁹ fœminis mortua iſta tantū vnus relict⁹ eſt ſuperſtes.*

Seminaria conſolationum, quibus præfatas Regias Maieſtates per apoſtrophen in perſona Chriſti latius cōſolabamur, ſunt hæc.

PRimo, quod conſiderarent Diuinam
Maieſtatem pręſentem, omnipoten-
tem, & omnia optime gubernantem.
18 Secundo, quod is qui omnia poteſt, &
omnia optime gubernat, Deus, nec filiam
ſuam pręfatam Donnam Mariam, nec ſe
ipſius parētes, Reges, neque alios Monar-
chas principaliter creat vt regnent in ter-
ris, neque ſubditos eorum vt in eis ſibi ſer
uiant, [c] ſed vt reges bene regendo, & ſub-
diti bene parendo, omnes ſaluentur in cę-
lis ampliſſimis perpetuo regnaturi, &c.
19 Tertio, quod reputarent, quod ſtatus
Regis, poteſtas & diuitię, quę puſillitati
humanæ quædam magna videntur, apud
ſunt

[c] *Magiſt. cum alijs in 1. diſt. li. 1. ſent.*

Digitized by Google

Deum non ſunt per ſe talia, quippe per ſe ſunt tantum utilia, vel delectabilia, & non per ſe honeſta,[a] licet neque per ſe ſint mala: quamuis affiniora ſint eis, quam bonis, ob idque Deus, licet nonnullis amicis ſuis ea impartiat, compluribus tamen aut non largitur, aut eorum commodo illa eis adimit, aut vt ipſi ea relinquant inſpirat: &c.

20 Quarto, quod honores, ſtatus, liberi, ſalus & vita, quibus prædicti Reges fruebantur, uel fruiti fuerant, vel fuerunt dona ipſius, qui iure optimo poterat dicere illud[b] *Quid habetis quod non accepiſtis?* & conſequenter, quod licet ipſi quoad alios homines, eorum, quæ habeant, eſſent domini, quoad Deum tamen ipſum, quadantenus erãt depoſitarij, aut commodatarii; & ita nihil, quod ſuum non eſſet, eis ademit:[c] & nec eis nec cuiquam alii iniurius fuit, iuxta illud potentiſſimi ſapientiſſimique Regis.[d] 21 *Domini eſt terra, et plenitudo eius.* & illud,[e] *Scitote quoniam Dominus eſt Deus, ipſe fecit nos, et non ipſi nos.* & illud eiuſdem,[f] *Nos autem populus eius, et oues paſcua eius etc.*

22 Quinto, quod Rex cœli eſt Rex Regũ terrę,[g] & Dominus vitæ, & [illegible]rtis, qui occidit[h] & viuere facit, cui par eſt, vt magis pareant Reges terræ, quam ſubditi eorum illis, &c.

Sexto, quod alta mente perpenderent, nihil, nec minimam quidem frondem minimæ arbuſculæ orbis moueri citra præſcientiam illius,[i] neque fruſtra ſine fine ab illo pręſtituto, &c.

23 Septimo, quod iuſtum eſſet, vt ipſi licet ſint patres ęquo animo ferrent illam eſſe traditam morti honeſtiſſimę, vt impleretur voluntas illius patris ęterni, qui filiũ ſuum vnigenitum Opt. Max. ſibique coęuum, quem cęli & terræ capere non poterant, pro ſalute ipſorum in terras demiſit, & in anguſto ventris virginalis clauſtro incluſit,[k] quo ſanguinis ſui prætio eos de captiuitate redimeret, ęternumque ſaluaret, niſi ſuæ offenſæ impedimento eſſent, &c.

Octauo, quod ob nullam cauſam maledicendum ſit fatis, nec iniuriandum Parcis: quandoquidem (licet fabuloſa & nimium deluſa Gentilitas ſecus ſenſerit) aut non ſunt fata, neque Parcæ, aut non ſunt aliud quam ordo, & diſpoſitio,[l] quam in cauſis creatis, & earum effectibus iuſtiſſima Dei prouidentia, poteſtas omnipotẽs, & uoluntas ſanctiſſima conſtituit: & quod ideo maledicens fatis, vel iniurians Parcis, aut imprudens incogitanter dat ſine mẽte ſonum, aut vere fide caret, cuius defectu credit eſſe aliquid, quod non eſt, aut ipſi Deo, vel ordini & regimini, quo orbẽ & ſuas creaturas, & opera gubernat, maledicit, &c.

24 Nono, ꝙ impia vox eſt illa Boetio[m] tributa, *Omnia certo fine gubernas, hominum ſolos reſpuis actus*. quandoquidem adeo omnia perpendit, vt de omni vel minimo verbo otioſo[n] ſit petiturus rationem: deſipuit enim ingratus, & infœlix ille,[o] qui dixit Deum homini eſſe vitricum, brutis vero patrem, cum eum in tam altum finem crearit, & tanta prouidentia eum gubernet, tantoque labore, & ſumptu filii ſui vnici de tyrannide ſuorum inimicorum liberauit, &c.

25 Decimo, quod expenderent quam offuſcatas nebulis paſſionum habeant ſuas mentes, qui Deum rogant, cur ex tetra rerum humanarum caligine hanc innocentem euocauit: quandoquidem ipſius eſt ab omnibus de omnibus rationem poſcere, & nullius ab eo,[p] cumque ipſe ſolus errare nequeat,[q] & nemo ſine ipſo, vel ſine eius ope poſſit non errare, cuique omnia tam futura, quam pręterita, quam etiam prǽſentia nuda ſint, & aperta oculis eius,[r] &c.

26 Vndecimo, quod expenderent, quod nemo alius a Deo ſciebat, an prędicta Prĩceps, quę iuſte credebatur innocẽs, ſi diutius ſuperuixiſſet, nocens effecta fuiſſet, & malitia mutaſſet eius intellectum,[ſ] & culpa ſua ſublimiſſimum illum & iucundiſſimum ſtatum gloriæ perennis (in quem gratia, & beneficio Dei euectam eſſe ſãcte credi poteſt) perdidiſſet, & tandem forte in triſti illo foco, & infernali carcere ignominię perpetuæ ſine fine arſiſſet, &c.

Duodecimo, quod agnoſcerent quanto peius prędicta Princeps obiiſſet nocẽs, quam innocens, quanto peius annis & peccatis grauata, & cum indignatione Dei, quam bonis operibus, & virtutibus ornata cum eius gratia, (cum qua iuſte credi poteſt mortua) fuerit defuncta, &c.

27 Decimotertio, quod non eſſet imaginãdum, Deum benigniſſimum enecare in ea ſuum maritum, vel ſocerum; ſed potius ei gratiæ agendę, quod ex cauſa ſuę diuinę ſapientię nota, licet illis incognita, ſinat eos diutius, quam eam viuere: ſimul rogare, ut illud in eorum ſalutem uertere dignetur, cum ipſi & alii omnes etiam ſuæ Regię conditionis (quę humana miſeria eſt) ignorent, an melius ſibi fuiſſet hanc laborioſam uitam finiſſe ea in ætate, qua hæc ſuam finiuit; ideoque cauere debere, ne

ſuo

a Thom. 1. par. q. 5. ar. 6.
b 1. ad Cor. 4.
c c. 1. de depoſit. & c. 1. de cõmo.
d Pſal. 23.
e Pſal. 65.
f Pſal. 65.
g Apoca. 19.
h Deute. 32.
i Augu. et Thom. 1. pa. q. 14. et melius q. 18.
K Iuxta illud hymni Eccle. Quem æthera colunt, adorãt, prædicant, Trinã regentẽ machinam, clauſtrũ Mariæ baiulat.
l Tho. par. 1. q. 116. per totam poſt Auguſt. lib. 5. de Ciu. Dei.
m 1. de cõſ. met. 5.
n Mat. 10
o Plin. in Proœm. lib. 7. na. hiſt. quẽ carpit Lactan. in lib. de opific. Dei.
p Aug. ad Macedo. relatus in c. quãuis. de pœnit. diſt. 3.
q c. a nobis. 2. de ſen. excomm.
r Ad Heb. 4. & c. nouit. de iudic.
ſ Sap. 4. & c. ſi ex bono. de Pœnit. diſt. 4

ſuo altiſſimo ſtatu, & vita longa benigne ſibi conceſſa abutantur [a], ne de paſtoribus fiant Lupi, de Regibus tyranni, de clemen tibus patribus aſperi vitrici, neue ſub ſpe- cie diuinam implendi voluntatem, pro- priam ſuam, vel ſibi acceptorum, illi con- trariam impleant; neue ſub vmbra conſti- tuendæ pacis, & inſeruiendi Deo inferant bella, & proximis iniurientur, &c.

[a] *Nā potētes potenter tormēta patientur. Sapien. 6.*

[b] *Nō enim Regnum propter Regem, ſed Rex propter Regnum eſt.*

Decimoquarto, quòd exploderēt à ſua mente Regia blandam illam duri hoſtis ſuadelam, quòd Regna ſunt inſtituta pro- pter eos, & alios Reges, & familiares eis acceptos, vt ſanguiſugarum inſtar illa exu gant, & contra leges ęquales infeſtēt; quã- doquidem dubium non eſt munera eorum in regnorum commodum [b], protectionem, & tutelam inuenta fuiſſe, &c.

28 Decimoquinto, gratias agerent, quòd Deus Opt. Max. præuidens quem exitum res habitura eſſet, præfatæ Principi (vt ter renis exonerata oneribus, & ſpiritualibus, adornata emblematis ſe coram eo ſiſteret) largitus fuit voluntatem, & iudicium con dendi teſtamentum, & ſancta Sacramen- ta quibus ſe armaret [c], ſuſcipiendi, &c.

[c] *c. multi. 1. q. 1.*

29 Decimoſexto, alta mente reponerent quod Deus Opt. noluit per præfatæ Prin- cipis mortem vlla fœdera, quæ mille mo- dis ſuggerit [d] infringere: monere tamen ſic vt nolint nimis cōfidere Principibus, quia exibit ſpiritus eorum, & reuertentur in ter ram ſuam, & in illa die peribunt omnes co gitationes eorum, &c.

[d] *Cogito cogitatiōes pacis. Hierem. 29. ca. decet. de immunit. eccl. lib. 6.*

30 Decimoſeptimo, cognoſcerent, quod idem Deus Opt. Max. per præfatæ Prin- cipis mortem, nullam Regnis prædicto- rum Regum de ſe, vel de illis conqueren- di anſam præbuit, quippe qui vt ſcit [e] eos non poſſe de ipſo iuſte conqueri, & ipſum de illis ſic, ita non ignorat quando, quo- modo, & quare, & quænam Regna, popu li, & priuati homines iuſte conqueruntur de ſuis Regibus, & dominis propriis, uel alienis, & quę iniuſte. Proinde væ illis, aduerſus quos ſanguis, & ſudor clamant ad Deum, *Deus in adiutorium meum inten- de.* & contra imitati inuerecūdum Chā, [f] facientes ſe de ouibus [g] canes, facilius in- famant & condemnant Dei Vicarios tam ſpirituales, quam temporarios, quam ipſi eos, trāsgrediendo magnopere leges Dei, ipſumque grauiter offendendo, &c.

[e] *Quippe q omnia nouit ad Hebr. 4. & c. Deus omnipotens. 2. q. 1.*

[f] *Geneſi c. 4. & cap. qualis. 2. q. 7.*

[g] *cap. oues. 2. q. 7.*

31 Decimooctauo ſemper reminiſceren- tur, quod quanta cum ratione prędicti Re- ges genibus flexis indies ei dicunt, *fiat vo- luntas tua* [h], tanta etiam debent velle cona ri id, quod ipſe vult, vel certe quod ipſum uelle norunt: quandoquidem nemo magis eos amat, quam ipſe, nemo magis nouit; nec dare poteſt, quod eis expedit, quam ipſe, &c.

[h] *Matth. 6.*

32 Decimonono, omiſſis exemplis Ethnico- rum, quæ licet celeberrima ſint, & a multis etiam eruditis & Chriſtianis in conſola- tionem aliquorum piorum propoſita, non tamen videntur Regibus tam Chriſtia- nis conſolandis adeo idonea: quia, non fuerunt veræ, aut certe non perfectæ uirtu tes, ſed falſę [i]. Omiſſis, inquam, Ethnico- rum exemplis proponerent ſibi illud illius

33 obedientis ſerui Dei Abrahami, qui prius ab eo implorata ope, ſaltem ęquipollen- ter, per, *Deus in adiutorium meum intende* adeo ſuam voluntatem diuinę poſtpoſuit, quod firmiter decreuit ſua propria manu, ſuoq. proprio gladio Deo ſacrificare pro- prium filium: non qualem qualem, ſed in- nocentiſsimum, ſibique gratiſsimum, & hęredem deſtinatum, &c.

[i] *ca. omnes §. ex his. 28. q. 1. & Th. 2. 2. q. 33. ar. 8. et q. 10. ar. 8.*

34 Vigeſimo, quod ob oculos ponerent il- lud aliud maius obedientiſſimæ Virginis matris, quæ magna fide, parique magnani mitate, abſque ſpalmis (quos nonnulli [k] fingunt) ſtabat iuxta crucem acerbiſsimā in qua filius eius ſuo pretioſiſsimo ſan- guine exſoluebat pretium redemptionis generis humani, volendo pluſquam uitam (ut Deo ſe conformaret) id, a quo pluſquā am orte abhorrebat, mortē nimirum eiuſ- dem filii ſui quam dilectiſſimi, quamque di ligentiſſimi, &c.

[k] *Quos cōfutat Caiet. in fi. 3. Tom. opuſ.*

35 Vigeſimoprimo, ut animis ſuis infige- rent illud omnium maximum, & admira- bile D. N. Ieſu-Chriſti, qui cum eſſet ante omnia ſecula primo, & unigenito, [l] in quo, & per quem omnia facta fuerunt, [m] & in quo reconditi ſunt omnes theſauri [n] ſapiē tiæ, & ſcientię Dei, cuique data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra, [o] quique eſt

36 Rex Regum, & Dominus dominātium, [p] quo ſe ſanctiſſimæ patris uoluntati confor maret, poſteaquam dixit, [q] *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte.* protinus ſubiun- xit. *Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis.* & mox ſciens id patrem uelle, permi- ſit [r] ſe tradi eis, qui innumeris eum iniuriis cupiebant crudeliſſime interficere, &c.

[l] *Ad Hebr. 1. & ad Coloſſ. 1.*

[m] *Ioā. c. 1.*

[n] *Ad Coloſſ. 3.*

[o] *Matth. 28.*

[p] *Apocal. 19.*

[q] *Matth. 25.*

[r] *Matth. 26. Act. 18.*

37 Vigeſimoſecūdo, quod petita ope per, *Deus in adiutorium meum intende*. ſubleua- rent in Deum mentes, & conſiderantes ſe ſuos ſeruos, & fideles, ac prudentes eius in temporalia uicarios, [ſ] perpenderent quan tominus eſt id, in quo uult Deus eos ſibi conformari, quam illud, in quo prędictus Abrahamus, pręfata Virgo mater, & prę omni-

[ſ] *c. cum ad verum. et cap. duo. 96. diſt.*

Digitized by Google

omnibus præfatus D. Ieſus ſe ipſi conformarunt; perpenderent inquam, hęc, & ea mente voluentes conarentur toto animo dicere ei, quod alius ſuę conditionis Rex antea perfecto corde dixerat, [a] *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* paratum, quidem ad ſuſcipiendum modeſte proſpera, & paratum ad ferendum fortiter aduerſa, &c.

[a] Pſal. 56. & 107.

38 Vigeſimotertio, quod licet Deus Opt. Max. velit pręfatos Reges ſuæ voluntati iam ſibi notę ſe conformare; non tamen præcipit eis, ne vllatenus ob tantę principis, & filię tam dilectæ mortem contriſtentur, modo id Chriſtiane faciant iuxta illud Apoſtol. [b] *De dormientibus non contriſtemini, ſicut cæteræ gentes, quæ ſpem nõ habent.* quaſi dicat, vobis quidem vere Chriſtianis mors veſtrorum videri debet ſomnus quidam, ex quo, quando forte minus putaueritis, excitabuntur: & ideo poteſtis quidem iuſte dolere, ſed non ita vt Ethnici, qui nullam vlterius videndi mortuos ſpem habent, &c.

[b] Ad Theſ. 4.

Vigeſimoquarto, quod licet diuina Maieſtas permitteret pręd ictis Regibus dolorem modeſtum, eo quod tam cito poſt alios Principes & Infantes, filios & fratres ademptos, hanc quoque Principem ademiſſet, deberent tamen ei agere gratias, eo quod eã ipſis adeo probam, adeo in bona propenſam dediſſet, vt duratura diu ſit eius fama, quæ ſola incitare queat totam Hiſpaniam ad imitando eam Deo ſeruiendum, & ipſos parentes eius colendum.

39 Vigeſimoquinto, quod idẽ Deus Opt. Max. permitteret eiſdẽ lugere mediocriter, quod tam paruo tempore tam ampla regna terrena tenuerit, modo gratias ei actu, vel virtute agerent, quod eam ipſe illis prępoſuit: permitteretque eis dolere, quod illius præſentiam corporalem eis (licet raro ea fruituri eſſent) ſubtraxit, modo actu vel virtute gratias agerent pro ſpirituali, quã pie poſſunt credere eum feciſſe illi adeo continuam, vt ea ſemper, & vbique eius conſuetudine vti poſſent, &c.

40 Vigeſimoſexto, quod etiam permitteret idem Opt. Max. eis dolere, quod illa poſthac nõ erit mediatrix inter eos & Cæſarem, & eius filium Principem Philippũ, modo non negarent ei gratias, quod tranſtulerit eam in locum, vbi erit mediatrix apud Imperatorem omnium Regum, & Imperatorum creatorem, & apud filium ſuum primo & vnigenitum immortalem, ab omnibus ſpirituum ordinibus adoratum [c], quem prius quam iſtum alium mortalem deſponderat. [d] Permitteret item eis dolere, quod eam euocauit Pincia oppido anguſto æſtate calore ardenti, & hyeme frigore rigenti, ſubiecto negotiis tetricis, horrendis morbis, ſiti, fami, aliiſque id genus ſexcentis malis, modo non negarent ei gratias, quod (vt iuſte credere poſſunt)

[c] ad Hebr. 1.

[d] Canti. 1. vbi Bern. ſer. 7.

41 tranſtulit eam ad ampliſſima regna cælorum, quorũ aliquot emblemata collatione aliorum mediocra (nempe ſtellę) ſunt lõge maiora [e] tota Europa, Aſia, & Aphrica, in quibus non eſt æſtus, non frigus, non tędium, nil triſte, non fames, non ſitis, nec dolor vllus: contra vero redundat omne gaudium, omne lętum, [f] & indicibilis de ſummo bono fruitio, &c.

[e] iuxta tradita in 2. de Cælo. & 1. Metaph. & tãgit glo. cum DD. in c. ſolitæ. de Maior. verb. inter ſolem.

42 Vigeſimoſeptimo, quod idẽ Opt. Max. permitteret eis dolere, quod prędicta Princeps ſubduxerit ſe conuerſationi ſuarum mortalium amicarum, dum non negarent ei gratias, quod pro ea ipſi conceſſerit cõſuetudinem ſupremæ ſuæ Curię cæleſtis Principis Marię ſuo de nomine dictę, & omnium, quibus illa eſt amiciſſima, Diuorum, & Diuarum: & propterea, quod eam participem fecerit admirabilis filii benedictiſſimi cõuerſationis. Super omnia vero, quod eam compotem fecerit indicibilis beatificæque viſionis, qua intuetur ipſius eſſentiam, quam conſequitur gaudiũ illud pleniſſimum, quale nec oculus vidit, nec auris [g] audiuit, nec in cor hominis aſcendit, &c.

[f] Damian. de gaudijs parad. Th. 1.2.q.2. & 3 & 4.

[g] 1. Cor. 2. & Hier. 3.

43 Vigeſimooctauo, quod pro ſui Chriſtianiſſimi magnitudine animi ſubleuarent oculos mentium, & contemplarentur triũphantem prędictæ principis in regna cęlorum ingreſſum (quem ſancte credere poterant ſibi datum) ſimul & igreſſam cœpiſſe poſſeſſionem ſui Regni iam inde a cõſtitutione mundi ſibi deſtinati, pręfatarumque conuerſationum cum omnium ſuorum deſideriorum explemento, ſimul & illorum congratulabundam ouationem qua excepta fuit a ſuis auis, fratribus, ſororibus, auũculis, aliiſq. cognatis. & amicis, & a tota illa cęleſti Curia ſplendidiſſima: & quod prædicti Reges & domini noſtri ſi preſsius contemplarentur, non ſolum non contriſtarentur, verum etiam iubilũ lętis lachrymis magis, quam uerbis exprimendum conciperent, & arriperentur deſiderio feruenti, potiundi ſimili in prædicta Regna introitu, & conſortio ſuę prędictæ Donne Marię, & animis in uires collectis, ſublataque in cęlum uoce clamarẽt, *Deus in adiutorium noſtrum intende, Domine*

ad

Digitized by Google

ad adiuuandum nos feſtina. quo ad hęc ſumma gaudia tandem poſt varios caſus & tot diſcrimina rerum perueniamus Amen.

Aequi bonique conſulas, Chriſtiane lector, quod digreſſionem conſolatoriam, quam in vulgari per apoſtrophem in perſona Chriſti compoſuimus, nunc in prędicta capita contraximus, quia tunc oportuit per eam animos prædictorum Regū, & multorum aliorum Summatum & Infimatum prædictæ Principi bene affectorū lenire, & leuare dolore. Nunc autem ſatis viſum fuit, redigere eam in prædicta capita, ex quibus lector pro caſus qualitate poſsit excipere, quę ad conſolandū lugentes mortuos vſui conuenire poſſint. Conueniunt autem frequenter: quandoquidem in his quibus oppugnamur, malis, maxime quotidiana & infeſta ſunt tela mortium parentum, filiorum, cognatorum, Dominorum, & aliorum amicorū, aduerſus quę præſentiſſimum propugnaculum nobis eſſe poteſt prædictum, *Deus in adiutorium meum intende*: noſtro caſui occurrenti debito modo applicatum. Nolo tamen tollere rationem tunc redditam, qua me iuſte fuiſſe motum ad eam componendam, ſcripſi: fuit enim illa, quod in Nauarra natus, & in regno Caſtellę ſplendidos honores adeptus, & iuſſu Cæſareo inde migrans in admodum inſignem Luſitanię Conymbricam, in qua prædicti Reges ſuſceperunt infulas, & coronati fuerunt, eiſdem in eadem inſeruiui maiore honore, & honorario, quam alius hactenus inſeruierit, in qua eadem ciuitate prędicta inclyta Princeps nata fuerat, & tandem electa in Principem & Reginam futuram Caſtellę, & Nauarræ: per hæc enim omnia ſimul coniuncta ſatis concluditur, me triplici ratione lugere debuiſſe mortē ipſius, quæ tria prædicta Regna vmbra alarum ſuarum protegere cœperat. Accedit, quod per eam ſuperſtitem ſperabam implenda multa, quæ maxima illa Donna Iſabella Auguſta, & Imperatrix, amitta ſua verbo, & epiſtola Regia nobis promiſerat, quando eius & Cæſaris iuſſu Salmantica Conymbricam commigrauimus, ſubuenire nimirum meis cognatis, quos illuc commigrando reliqueram deſolatos. Acceſſit item, quod nuncium prædictę mortis acerbiſſimæ aduenit eo tempore, quo hæc pars, in qua de verſu illo, *Deus in adiutorium*, tractatur, iam iam erat prœlo ſubmittenda, pars, inquam, operis nuncupandi ſuæ matri Reginę, noſtrę Dominę Chriſtianiſſimæ, quam & Regem ipſius coniugem magnopere cupiebam ab omnibus etiam minimis quibuſque ſeruulis eius (quorum de numero eram) adiutum iri, vt qui tanquam magnanimi heroes ſuum iuſtum diſſimulabant dolorem, omnino eum ex ſuis (qui vere regii erant) animis expungerent, alta mente contemplantes fœlicitatem, qua credimus filiam eſſe donatam, & maiorem, qua ſperamus parentes eſſe olim donādos. magnopere, inquā, hoc cupiebam, multo autem magis, quod ſicut Reuerendiſſima, eademque amœniſſima illa noſtri redemptoris humanitas ab oculis corporeis Virginis Matris, Apoſtolorum, & aliorum ſibi deuotorum & deuotarum in cælum ſublata animos eorum in eoſdem ſuſtulit, & quadantenus eis defixit, ita prædictę Sereniſsimæ, eiuſdemque dulciſſimæ ipſorum filiæ in cælos ſublatio eſset in cauſa, quo ipſi ſuorumque ſubditi mente habitaremus in eis, obnixe interim, dum vita manebit, dumq. ſpiritus reget artus, toto corde clamantes, *Deus in adiutorium noſtrorū*. Regum & noſtrum intende, quo illi ſancte regendo, & nos humiliter parendo ad tua iſta cælorum ampliſſima, & omni ex parte fœliciſſima regna tandem tranſmigremus, Amen.

44 Pręfata tamen digreſſio non obſtabit, quo minus te, & me admoneam, candide lector, illa verba S. Abbatis Iſaaci [a] commendantis vſum iſtius verſus. [b] *Deus in adiutorium meum intende*, quę ſunt hæc. *Huius verſiculi meditatio in tuo pectore indirupta voluatur. Hunc in opere quolibet ſiue miniſterio vel in itinere conſtitutus decantare non deſinas. Hunc & dormiens, & reficiens, & in vltimis naturæ neceſſitatibus meditare. Hæc volutatio cordis velut formula tibi ſalutaris effecta, non ſolum illæſum ab omni dæmonum incurſione cuſtodiet, ſed etiam cunctis te vitijs terrenæ contagionis expurgans, ad illas inuiſibiles theorias cæleſteſque perducet, atque ad illum ineffabilem, ac a perpaucis expertum prouehet orationis ardorem. Hunc verſiculum meditanti tibi ſomnus irrepat, donec inceſſabili eius exercitatione formatus etiam per ſoporem eundem conſueſcas. Hic tibi expergefacto primus occurrat, iſte euigilanti cogitationes anticipet vniuerſas: iſte de tuo conſurgentem cubili curuationi genuum tradat, atque illinc deinceps ad omne opus actuſque deducat: hic te omni tempore proſequatur, hunc meditaberis, ſecundum præcepta legiſlatoris, ſedens in domo, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens, hūc ſcribens in limine et ianuis oris tui: hunc in parietibus domus tuæ, ac penetralibus tui pectoris collocabis, ita vt hæc ad orationem procumbenti* ſit

[a] *Apud Io. Caſſia. lib. 12. inſtit. c. 23. collat. 10. c. 10.*

[b] *Pſal. 69.*

ſit tibi acclinis decantatio, & exinde conſurgē-ti, atque ad omnes vſus vitæ neceſſarios inceden-ti fiat erecta & iugis oratio. Hęc illi.

Hanc doctrinam duorum iſtorum Illuſtrium virorum S. Abbatis Iſaaci, & eloquentis Eremitæ Ioannis Caſſiani, quam vti nemo me docuit, neque ad canos vſque didici, ita libenter tibi, Chriſtiane lector, communico, obnixe te rogans, vt id, quod ego capite iam cano in vſum habere cœpi non ſine fructu, tu cum maiore iunior eam doctus ea vtaris, quo nos Deū continuo inuocantes, & mentibus noſtris repræſentantes, quadantenus in eum trāſformemur in hoc ſeculo per gratiam, & in futuro per gloriam, Amen.

Addo hanc doctrinam intelligendam eſſe de dictione, & cantatione mentali tantum, quoad actiones cantandi & recitandi, non autem de vocali. Tum quia vocaliter dici nequit, cū aliud vocaliter dicitur, & non eſt cōſulendum quod fieri nequit [a]. Tum quia peccaret, qui cantando vel recitando pſalmum, hymnum, euange- 45
liū, vel aliquid aliud eiuſmodi, verba pręſertim ſacramentalia, eis miſceret verba prędicti verſiculi, cum per nil tale debeāt illa interrumpi, vt tetigit Felyn. [b] & definiuit S. Tho. poſt & ante alios, [c] concludendo, addere quicquam vel interponere verbis formalibus ſacramentorū eſſe peccatum, etiam ſi non ſemper eſſentiam ſacramenti impediant. [d]

Ex hac concluſione ſequitur primo, nō abs re magnum illum Hieronymum (vt fertur) conſuluiſſe Papæ Damaſo, vt in initio cuiuslibet horæ Canonicæ diceretur hic verſus. Quandoquidem etiam in principio, medio, & fine cuiuſcunque actus tam ſecularis, quam eccleſiaſtici, corporalis & ſpiritualis, magno cum fructu dici poſſe prædicti Patres doceant. Dixi, in- 46
quam, poſſe dici mentaliter tantum in actibus, qui voce tantum, vel qui mente & voce fiunt: quia in aliis dici poſſunt etiam vocaliter, per proxime dicta.

Secundo ſequitur id, quod ſupra [e] dice- 47
bam, puta, verſum iſtum de ſe eſſe principium aptius cuilibet horę, quam Pater noſter, ſicque ſtatuiſſe Papam Damaſum cōſulente B. Hieronymo, & Pater noſter, de ſe aptius in fine dici, vti veteres dicere ſoliti erant. [f] Dixi, *de ſe.* quia ex aliqua circunſtantia eccleſiis aliud poteſt eſſe apti⁹, vt eſt in Breuiario Romano fœl. record. Pii V. ex ipſius præcepto, & in aliis, quorum regula iubet ab alio initium ſumere. In illis enim non ſolum eſt melius, ſed etiā neceſſarium ab illo inchoare. Quandoquidem minus bonum pręceptum pręferendum eſt meliori conſulto, vt alibi diximus. [g]

48 Tertio ſequitur, deplorandos eſſe multos, qui in choro & extra illum incipimus hunc verſum omni ex parte Deo plenum, & redundantem, adeo ipſo vacui, adeoq; vacue, leuiter & indeuote, vt ſcommata effutire, aut verſus Virgilianos occinere videamur.

Quarto ſequitur, quod depromptus thesauros ſupra memoratos ex tam opulento armario, non tam debet aſſuefieri ad recitandum vocaliter verba prędicti verſus, quam ad cogitandum quam prope, quamque pręſens ſit ſibi Deus, a quo petit opem, quamque ille potens & benignus ad ferendum, & quam ipſe qui petit ea indigens, vt ſupra [h] dictum eſt.

49 Quinto ſequitur, apte cōiungi huic verſiculo illum alterum, *Gloria Patri, & filio, & Spiritui ſancto.* vt fertur conſuluiſſe diuum Hieronymum: non quidem ut ſine attentione vlla (ut ſępiſſime proh dolor fit) dicatur, ſed ut priore humiliter petamus nobis opem, ſine qua nihil poſſumus: [i] poſteriore uero reuerenter optemus, & quæramus
50 ſummam eidem uni, & trino, Patri, & Filio, & Spirituiſancto gloriā, & honorem, quę ſuper omnia optare debemus, quæq; utinam uniuerſus orbis tribuat ei, quo ipſe nobis omnib⁹ ſuam, qua nos ſibi faciat gratos, gratiam tribuat, Amen.

a Arg. ca. nemo poteſt. cum ei annot. de reg. iur. li. 6.
b In c. cum dilecta. n. 11. de reſcrip.
c In 4. diſ. 23. ar. 2. q. 3. et 4.
d Arg. ca. vetuleruūt. de cōſecr. diſt. 4. et l. 1. l. cōtinu⁹. de verb. obligat. ff.
e ca. 10. nu. 82.
f c. id ſemper. infra diſt. 5.
g In commem. ca. inter verba. 11. q. 3. et probatur in c. 1. 14. q. 5. c. nō eſt putanda 1. q. 1.
h eod. c. n. 1. & 2.
i Ioan. 15.

51 *Orandus non eſt Deus vt nouę velit, quod antea noluerit.*
52 *Deus plane immutabilis.*
53 *Voluntas & ſcientia Dei vt immutabilis.*
54 *Oratio quid prodeſt, ſi Deum non mutat.*
55 *Orant vt male multi pro ſe & alijs.*
56 *Oraturus rectę expreſſe vel tacite id facit.*
57 *Oratio facta Deo vt differt a precibus homini porrectis.*
58 *Deum non tędet multitudinis precum.*
59 *Oratio peccatoris qua mortuis proſit.*
60 *Intellectus cuiuſdam elogij S. Gregorij.*
61 *Eleemoſyna boni Domini miſſa per malū prodeſt.*
62 *Miſſa oratio pro defunctis omnium ſecuriſſima.*
63 *Orans pro aliјs agat hæc.*
64 *Orandum, ſed non pro ſancto, vel damnato, &c.*
65 *Orare pro infante mortuo an liceat.*
66 *Facetus fuit quidam rusticus*
67 *Orare pro infidelibus, et excommunicatis an liceat.*

68 *Miſſa*

Digitized by Google

68 *Miſſa cur non applicetur excommunicato.*
69 *Orare vt liceat ſaltem priuatim pro eo, qui creditur beatus.*
70 *Orat vt Eccleſia expreſſe pro hæreticis, & cetera.*
71 *Excommunicatis non proſunt ſuffragia generalia.*
72 *Oratio qua Eccleſia fiat pro excõmunicato.*
73 *Miſſam applicare aliud, quã applicare eius orationes.*
74 *Excommunicato nõ prodeſt Miſſa, ſed mortali peccato infecto ſic.*
75 *Oraturus pro mortuo, quem putat ſaluum, hoc agat.*
76 *Orare pro inimicis ſanctum, quin & interdum neceſſarium.*
77 *Orare malum malis, ne male agant, licet.*
78 *Orari poteſt omne factibile, ſed non fieri omne orabile.*
79 *Tyrannus occidi nequit a quouis priuato.*
80 *Surdus horas non recitet cum alio.*
81 *Cæcus non excuſatur a choro.*
82 *Infirmitas ſufficiens ad excuſandum ab horis non eſt ſurditas, vel cæcitas.*
83 *Horas recitans cum alijs vt ſupplere debet particulas omiſſas.*
84 *Priuilegia quæ recitandi nõ ſunt vera priuilegia.*
85 *Recitare licet etiam ſedendo iure cõmuni.*
86 *Priuilegia quæ recitandi, etiam ſi nihil noui concedant, poſſint,*
87 *Priuilegiorum compendium vtile, ſed cum originali conferendum.*
88 *Interdictum vbi tollendum die conceptionis Mariæ.*
89 *Oratio ad ſupplendum defectus horarum.*
90 *Orans pro Francorum Rege hanc quærit indulgentiam.*
91 *Regibus pro duobus Chriſtianis quid orandum.*
92 *Reges an quidam Chriſtiani teneãtur in foro Dei inire fœdus.*
92 *Defendere tenetur quis Rempub. & Eccleſiam plus quam priuatum.*
93 *Concordiam ad honeſtam quos litigantes Iudex cogere poteſt.*
93 *Regibus alienis, & ſuis Vaſallis detrahẽtes vt peccant.*
94 *Murmurationi contra Reges obuiandum.*
95 *Chriſtiani ſunt membra, & ſerui vnius corporis & domini.*
96 *Regibus quid potius, quam victorias optare debeamus.*
97 *Orare pro Rege ſuo iuſtum, & an iuſtius quam pro omnibus.*
98 *Orare pro multis vt melius quã pro paucis.*
99 *Amare amicum maioris meriti, quam amare inimicum.*
100 *Orare nominatim in collectis vt licitum.*

Secunda Concluſio.

51 QVod nemo orare debet, aut rogare
Deum quidquam, exiſtimando ſe
ſuis precibus flexurum eum ad volendum
aliquid, quod antea nolebat. Tum per il-
52 lud D. Gregorii.[a] *Obtineri non poſſunt, quæ
prædeſtinata non ſunt.* Tum quia Deus im-
mutabilis eſt, teſtante ſe apud Zachariam
prophetam[b], *Ego Deus, & non mutor.* &
aſſerante Auguſt.[c] *Quod ipſe ſolus eſt im-
mutabilis, cum neque quoad ſubſtantiã mutari
poſſit, vt alia corruptioni obnoxia, nec quoad lo
cum, vti corpora cæleſtia, neque alio modo, vti
Angeli.*[d] Tum quia vt ineffabilis illa ſub-
ſtantia, & ſuum eſſe ſupra modum admira
bile, ita eius ſcientia & voluntas non mu-
tatur, vti ante & poſt alios tradidit D.
53 Thom.[e] Tum quia, vt impium eſt dicere,
Deo curæ non eſſe regimen inferiorum,
aut humana omnia fato quodam ineuita-
bili, aut ſyderum concurſu, ſiue (vt aiunt)
conſtellatione, aut immutabilitate proui-
dentiæ diuinæ fieri, ob idque non prodeſ-
ſe orationem, ita erroneum eſt exiſtimare
ob noſtras orationes mutare Deum ſuam
voluntatem, inſtar Regum & potentum
dominorum, ob preces ſuorum familiariũ,
vt tradit idem S. Doctor[f] ab omnibus
54 receptus. At inquies, cur ait D. Abroſius a
Gratiano relatus,[g] *Nouit Deus mutare ſen-
tentiam, ſi tu noueris emendare delictum.* & vt
dixit Hieremyas[h] relatus per Concilium
Toletanum[i], *Si pœnitentiam egerit gens illa
a malo ſuo, agam & ego pœnitentiam a malo, quod
cogitaui vt facerem eis.* Quomodo igitur ſe-
cundũ hoc prodeſt orare, quandoquidem
ſi Deus velit fiet quod cum rogamus, etiamſi
non rogemus; & ſi nolit, ſuperfluum eſt eũ
orare, quandoquidem non eſt mutaturus
ſuam voluntatem?

Ad dictum B. Ambroſii reſpondeo,
eum nolle dicere Deum mutare ſententiã
definitiuam de me, aut de te a creatione
mundi latam, licet ſic eam, quæ fieri debet
ſecundum præſentem iuſtitiam, & ſtatum
meum vel tuum preſentem, ſi nos illum
immutemus, vt poſt Cardi. Turrecrem.[k]
& alios complures declaraui prelegendo
illud ipſum dictum[l] S. Abroſii, anno quo
hec ſcripſi, quod poſtea typis excuſum fuit
anno 1581. & ita etiam intelligendum eſt
id quod ait Hieremyas, cum aliis multis
ſententiis S. Scripturę.

Ad aliam obiectionẽ reſpondeo, vtilita
tẽ orandi non conſiſtere in eo, vt merito,

[a] 23. q. 4. c. obtineri.
[b] Zach. c. 1
[c] In lib. de nat. boni.
[d] c. firmiter de Sũma Trinit. cũ ei adnot. p Tho. ibi, & in 1. par. q. 9. ar. 1. & 2
[e] 1. par. q. 1[illegible]. ar. 15 & 19. ar. 7.
[f] 1. part. q. 22. art. 3. & q. 23. art. 8. & 2. 2. q. 83 art. [illegible]
[g] In c. nouit. de pœnit. diſ. 1.
[h] cap. 18.
[i] c. incommutabilis 22. q. 4.
[k] In c. ſei & continuo. de pœni. diſ. 2.
[l] ca. nou. t. de pœnit. diſt. 1.

Digitized by Google

& virtute orationis faciamus eum velle, quod antea nolebat, ſed vt det quod decreuerat nobis dare oratione mediante, ſicut mittens ſementem in aliquem fundum, non facit Deum velle in eo dare panem, quem non decreuerat dare, præuia illa ſemente.

55 Ex quo ſequitur primo, male & perperam orare aliquos, & aliquas, quos vidi recitare, iubere celebrare Miſſas, ieiunare, & plangere ob ſalutem alicuius cognati infirmi, aut afflicti, ſperantes, quod Deus mutaret voluntatem conſtantiſſimam, & optimam.

Secundo ſequitur, quod orans, & rogās Deum aliquid, credere poteſt, quod ante mundi creationem ſcit Deus eum fuiſſe illud rogaturū: & quod immenſa ſua bonitas decreuerat illud agere, aut aliud quippiam magis oranti, vel illi pro quo oratur conueniens, iuxta illud B. Bernardi[a] *Vnū indubitanter e duobus ſperare poſſumus, quoniā aut dabit, quod petimus, aut quod nouerit eſſe vtilius.*

[a] Serm. 5. de Quadra.

56 Tertio verum eſſe, quod poſt alios dixit Adrianus.[b] *Omnes quippiam a Deo poſtulantes debere communiter, ſaltem virtute vel tacite addere conditionem illam, ſi ſua Maieſtas id velit, aut illud ei gratum fuerit, & magis quæ Dei ſunt, quam quæ noſtra, quærere, voluntatemque ſuam noſtræ præponere.* Quinimo melius foret petitionem noſtram ſub finē his verbis moderari, *Sed fiat uoluntas tua.* vti ipſemet Redemptor ſuam in horto moderatus fuit, cum dixit, *Pater ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte, verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis.* Quot recederent a deſideriis ſuis feruentibus, ſi conſiderarent illorum ſcopum eſſe debere deſiderium, vt potius fiat voluntas Dei quam ſua? Dixi ſupra, *Communiter.* nam ſine vlla conditione poſſumus velle optare, & petere illud, ad quod nos præceptum dominicum obligat, cuius eſt gratia, & gloria diuina & gratia, qua abſtineamus a peccato mortali, vt dixit idem Adrianus.[c]

[b] Quolib. 5

[c] ubi ſupr.

Tertia concluſio.

57 Quaduplicem eſſe differentiam inter orationem, & preces, quæ fiunt homini, & eas quæ fiunt Deo, vti ante & poſt alios recte tradit S. Thom.[d] Prima, quod rogans hominem, communiter ſuum votum & neceſſitatem ei manifeſtat: qui vero rogat Deum, non vult neque debet velle manifeſtare ſuum deſiderium, aut neceſſitatem: quādoquidem credere debet eum cuncta videre, & ſcire.[e] Secunda, quod orans & rogans hominem vult, & velle poteſt flectere eius animum, vt noue velit deſiderata ab oratore. Rogantes vero Deum non debemus velle, ut uelit noue id quod nos optamus, vti antea dictum eſt;[f] ſed quod ibi dicimus, puta cognoſcere noſtros defectus, & flectere mētes noſtras, ut cum feruore & pietate deſideremus id quod orando ſperamus conſequi. Tertia, quod ut oremus homines communiter opus eſt aliqua præuia familiaritate, quæ nobis aditum præbeat, non tamen ad orandum Deum; quia ipſamet oratio nobis familiaritatem Dei conciliat, cuius efficacia ipſa mens in eum erecta facit ſibi aditum, & maiore cum fiducia orat. 58 Quarta, quod multæ & continuæ petitiones faſtidium pariunt hominibus, quum tamen ſint Deo gratiſſimæ. Ex quo ſequitur, quam ſimplex erat bona illa uetula, cuius meminit epiſcopus Pariſienſis[g], quæ ea dici uel noctis parte, qua ſibi uidebatur nemo recitare, ſuas preculas effundebat, exiſtimans Deum tunc tēporis nullis negotiis eſſe diſtrictum, & libentius exauditurum, immemor S. Fidei catholicæ[h], quæ nos docet, intellectum, & auditum diuinum adeo immenſum eſſe, ut omnes petitiones omnium hominum, & angelorum, minus occupent auditum diuinum, quam aquę gutta mare Oceanum, Deumque ipſum adeo magnum, & ſine ullo limite omnipotentem, ut facilius ſit ei elargiri & concedere, quęcunque nos omnes ab eo petim⁹, quā a totius orbis potētiſſimo dare tertiam partem monetę, quā Conymbricę reae, & hic in Vrbe Quatrinum appellant.

[d] In cōpendio Theologiæ. c. 257. & 2. 2. q. 83. ar. 9. ad 5. & in 4. diſ. 15. q. 4. ar. 1.

[e] Ad Hebr. 4. c. Deus omnipotens. 2. q. 1.

[f] In hoc c. conclu. 2. nu. 51.

[g] Guilliel. in Rhetor. diui.

[h] c. firmiter de Sūma Trini. &c.

Quarta Concluſio.

59 Quod etiam orationes peccatorum in peccato mortali exiſtentium non ſolum eis prodeſſe poſſunt, ſed etiam aliis tam uiuis, quam mortuis. Tum quia ſunt aliquot, quę per ſe, non innitendo meritis perſonę orationis, & (ut aiunt) ex opere operato ſuum operantur effectum: de quarum numero eſt Miſſa, ſecūdum S. Tho.[i] & omnes, quin & oratio Dominica cum omnibus horis Canonicis, ſecundum aliquos,[k] ob uirtutem eis inhęrētem ex inſtitutione Dei, uel ipſius Eccleſię uniuerſalis. quem effectum ęque operatur oratio mali ac boni.[l] Tum quia peccator nonnunquam orat, & recitat tanquā miniſter Eccleſię, aut inſtrumentum eius, qui onus recitan-

[i] In 4. diſ. 15. q. 1. ar. 1. q. 3.

[k] Gabr. in Cano. Miſſæ lectio. 57. col. 2.

[l] c. int. catholicam. 1. q. 1.

recitandi iniunxit: & tunc quia non tam perpenditur perſona recitantis quam eius, qui recitare iubet, ſufficit eum qui iubet eſſe bonum.

60 Neque obſtat huic Gregorianum illud relatum a Gratiano [a], *Cum is qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur.* Nec illud Ioannis [b], *Peccatores Deus non exaudit.* Ad horum enim prius reſponderi poteſt, iuxta doctrinam B. Thom. [c] ſecundum receptam ſententiam, Orationem peccatoris mortifero peccato infecti, quatenus eſt ipſius, nil prodeſſe aliis: ſicut nec interceſſio Legati diſplicẽtis prodeſt apud iratum, quatenus eſt ipſius. Veruntamen ſicut interceſſio legati diſplicentis placet quandoque ei, ad quem mittitur Legatus, quatenus eſt aliena, & non propria: ita oratio peccatoris, licet non placeat quatenus eſt eius, placere tamen poteſt quatenus eſt alterius, puta Eccleſiæ, aut alicuius alterius iuſti, vt in caſibus ſupradictis. Neque neceſſe eſt adeo arctare dictum Gregorii, vt arctat quædam gloſſa [d], puta, intelligendum eſſe ſolum, quando offendens data opera elegit Legatum offenſo ingratum.

61 Ad poſterius autem, videlicet dictum Ioannis, eodem fere modo reſponderi poteſt, quod licet Deus non audit orationem peccatoris, quatenus eſt eius, audit tamen quatenus eſt alterius: quemadmodum eleemoſyna a bono Domino per famulum peccatorem miſſa pauperi, Domino prodeſt. verum item eſt ſecundum omnes, meliorem eſſe orationem boni, cæteris paribus, quia non ſolum innititur natura propriæ orationis, aut meritis alienis, ſed etiam propriis orationis.

62 Ex his omnibus ſequitur primo, quod ſecuriſſima omnium orationum, quæ dicuntur pro defunctis, eſt Miſſa: quia de ſe plus longe operatur, quam quælibet alia, & (vt aiunt doctores) ex opere operato, nõ habito reſpectu meritorum orationis. Secundo, quod aliarum magis ſecuræ ſunt Pater noſter, & Aue Maria, iunctis horis Canonicis, & aliis a ſancta matre Eccleſia inſtitutis: quoniam (ut dixi) ſecundum aliquos [e] operantur aliquid ex opere operato. Tertio, quod harum ſecuriores ſunt, quæ dicuntur a miniſtris Eccleſiæ, quatenus ſunt illius miniſtri. Quarto, quod oratio pro defunctis facta ab exiſtente in peccato mortali, qui non eſt miniſter Eccleſię ſolo proprio motu, vel alterius exiſtentis etiam in peccato mortali, parum aut nihil prodeſt. Quinto, male agere eos, qui prouocant ad ſacrificandum, aut aliquod ſacramentum miniſtrandum eum, quem probabiliter putant ſacrificaturum, vel miniſtraturum in peccato mortali, niſi fuerit ad id obligatus, aut neceſſariũ fuerit eiuſmodi ſacramentum: & licet neceſſarium fuerit, ſi non erat pręparatus ad miniſtrandum illud, peccat, vt alibi diceba. mus. [f] Tum quod eligit Legatum ad placandum Deum, quem ſcit ei diſplicere. Tum quia credit quod fungendo legatione de nouo eum offendet. Peccat etiam, qui poteſt, & debet, & non prohibet, ſecundum Adrianum. [g] Sexto, quod licet non ſit prudentię recitare alias orationes per eum, quem putat recitaturum in peccato mortali, cum poſſet per alium, non peccat tamẽ mortaliter qui id procurat: quãdoquidem neque recitans eas in peccato mortali peccat ob id mortaliter per ſupra

63 dicta. [h] Septimo, quod procurantem recitari, vel recitantem pro defunctis aut pro aliis alio nomine quam Eccleſię, prius pœnitere oportet ſuorum peccatorum, & conari eſſe in ſtatu gratię, vt ſuę & aliorum orationes, ſi fuerint in peccato mortali, non ſint inutiles, & effectu optato vacuę.

Quinta Concluſio.

64 Quod licet varii varia circa hoc ſentiant, ſecundum tamen doctrinam communiter receptam S. Thom. & aliorum [i], orandum non eſt pro beatis, qui fruuntur regno cæleſti, neque pro damnatis, qui cruciantur in inferno, neque pro exiſtentibus in lymbo, quo relegantur quotquot recedunt cum ſolo peccato originali. Cuiuſmodi ſunt, qui moriuntur antequã peccent mortaliter, vel conſequantur gratiã, omnes nimirum morientes ſine baptiſmo ante vſum rationis, ſiue ſint filii fidelium, ſiue infidelium, niſi excipiendos quis putet eos, quos comprehendit noua quędam opinio Caietani, quam tamen non approbo [k], niſi quatenus S. Romana Eccleſia (cui & ipſe eã ſubmittit) approbarit. Pro obſtinatis denique in peccato mortali nõ tenetur quis orare, licet nõ ſit vetitum, vt dixit S. Tho. [l] enucleans dictũ illud Ioãnis, *Eſt peccatum ad mortem, non dico vt quis oret pro eo.* ſuper quo alibi [m] latius ſcripſi, declarando id, quod ſuper eo dixit Caietanus [n], qui licet non alleget S. Thomam, potuit tamen id ex eo deſumpſiſſe. [o] Cuius vtriuſque dictum (meo iudicio)

Ooo 2 limi-

[a] In princ. diſt. 49.
[b] cap. 9.
[c] In 4. diſt. 45. q. 2. ar. 1. q. 3.
[d] In dicta diſt. 49.
[e] Gabr. in Can. Miſſæ lectio. 57. col. 2.
[f] In c. 1. §. ſacerdos. n. 5. de pœni. diſt. 6.
[g] Quoli. 8. q. 1. in fine argu.
[h] In c. 8. n. 1. & ſeq.
[i] Tho. in 4. diſt. 45. q 1. 2. & 4
[k] in 3. par. q. 68. art. 11.
[l] In 2. diſt. 45. in expoſitione litteræ.
[m] In c. ſacerdos. de pœni. diſ. 6.
[n] Caiet. in 5. iecta. ar. 3
[o] In 2. diſt. 43. in expoſit. lit.

limitandum eſt, licet ſcriptum non reperiam, de oratione particulari: nam ſaltem miniſtri Eccleſiæ generaliter pro omnib⁹ Chriſtianis orantes, neque poſſunt, neque debent eximere obſtinatos, ſi non ſint excommunicati.

Ex quo ſequitur primo, errare eos qui procurant dici, & dicunt Miſſas, & officia defunctorum pro infantibus, qui ante vſum rationis moriuntur, exiſtimantes illa eis profutura: nam ſi rite baptizati obierunt, recta in cælum emigrarunt, ſin minus, in lymbum, perpetuo in eo permanſuri. Non nego tamen poſſe, aut debere cauſa mortis eorum peragi eiuſmodi officia ad agendum Deo gratias, vt dicit S. Thom. [a] aut vt proſint aliis defunctis ſibi coniunctis, vel ſaltem diſiunctis, iuxta eũdem, [b] & alios: [c] in quo plurimos ſuſpicor aberrare, & in his etiam aliquot ſacerdotes, qui in ſecundo Memento Miſſarum, earum valorem applicant animabus illorum infantium. 65

a In 4 diſt. 4. in expoſit. lit. in fine.
b In 4. diſt. 45. q. 2. ar. 2. in fine.
c Panor. in c. fraternitatem. de ſepult. & facit glo. c. ſicut nõ ſũ. 23. q. 4.

Secundo, quod non min⁹ verax quam vrbanus fuit quidam ruſticus, patris mei famulus, qui dixit cuidam Abbati ſiue parocho, qui poſtquam ſepeliiſſet filium quẽdam nonnullorum Neophitorum ex Iudaiſmo conuerſorum, de more laudabili in ſimilibus ſeruari ſolito, pro foribus domus conuerſus ad illius parentes, ſacerdotibus & populo præeuntibus, dicere cœpiſſet. *Oremus Deum, fratres, pro hoc infante, & illius prædeceſſoribus, &c.* Reſpõdit enim ipſi ruſticus. *Domine Abba, neque hic infans eget tuis precibus, neq; illæ vtiles eſſe poſſunt ipſius prædeceſſoribus, qui in ſua infidelitate mortem obierunt, ob quod planctus verſus fuit in riſum.* An autem B. Gregorius peccauit orando pro Traiano in infidelitate mortuo, dicetur in miſcell. [d] 66

d Miſſal. 58.

Sexta Concluſio.

Orari poteſt pro infidelibus Iudęis, Mauris, & Paganis, licet quoad gratiam & gloriam non proderit, niſi conuerſi fuerint, iuxta S. Thom. [e] quin & pro excommunicatis oratione particulari, & priuata non autem publica, quæ dicitur pro membris Eccleſiæ, ſecundum eundem: quales mihi videntur omnes orationes Miſſarũ & horarum Canonicarum. 67

e In 4 diſt. 18. q. 2. ar. 1. q. ad 1. et 2. 2. q. 31. ar. 2. ad 1.

Ex hac concluſione ſequitur primo, male agere ſacerdotes, qui ſuſcipiunt onus ſacrificandi pro excommunicatis, niſi vt ſtatim dicetur: pei⁹ vero eos, q̃ poſtea Miſſas dicunt, applicando earum valorem, & orationes illis. Miſſa enim, & illius orationes dicuntur pro membris Eccleſiæ: & vt paſſio Redemptoris noſtri non producit effectum ſuum, niſi in iis, qui fide & charitate ſunt illi conglutinati, ita admirabile illud ſacrificium Miſſę referens atque repreſentans pretioſiſſimam illam paſſionem, non prodeſt niſi fide & charitate ei vnitis, vt
68 eleganter dixit B. Thom. [f] Limito tamen hoc corollarium, vt non procedat in inualide ſiue nulliter excõmunicatis, quos iure ſacerdotes non reputant excommunicatos excommunicatione valida: pro his enim bene poſſunt, per ea quæ alibi dico. [g] Limito etiam, vt tantum procedat in excommunicatis, quos credimus non pœnitere peccati, ob quod fuerunt excommunicati, pro aliis namque licet orare ſecreto, & eis applicare Miſſam, eiuſque valorem ſub conditione ſaltem actuali, vel virtuali, ſi eos vere pœnituit, vel pœnitet, quamuis non publice, vt ſentit Hoſtien. communiter receptus. [h] Pro excommunicato, inquam, ſigna contritionis ędente, aut in iis moriente, ob quę credo eum eſſe, aut mortuum fuiſſe extra peccatũ mortale [i]: pro illo enim licet etiam facere Miſſam, eique illius valorem applicare, antequam abſoluatur, non publicando illam pro ipſo dici. Is enim coram Deo fidei & charitatis glutino vnitur Eccleſię, licet occulte: ideoque pro eo occulte dici poſſunt orationes ab Eccleſia inſtitutæ, pro mem-
69 bris illius. [k] Sicut etiam eum, quem credo ſaluatum, licet non in numerum Sanctorum relatum, orare poſſum ſecreto velut ſanctum, quamuis non publice, ſecundum Innoc. [l] & Communem.

Secundo ſequitur, lectorem hic dubitare poſſe de eo, quod ſępe in dubium verti, licet ſemel duntaxat in cathedra propoſuerim, puta quomodo in officio Miſſę veneris ſancti publice & expreſſe oramus pro hęreticis, cum ſint excommunicati iure, & Bulla [m] cœnę Domini, ſi pro excommunicatis non ſit orandum oratione publica? Ad quod dubium dicet forte aliquis, illud dilui ab Hoſtienſe, [n] communiter recepto p̃ doctores, & eruditũ Ioan. de Friburgo, [o] quatenus ait, nos non poſſe ſpecialiter orare pro excommunicatis, generaliter tamen ſic: nam & Eccleſia ip-
70 ſo die veneris ſancto pro hęreticis orat. Cęterum id emunctioris naris viro non ſatisfaciet, ſi perpenderit, quod ſecũdum hoc poſſet quis applicare orationes Eccleſię legitime excommunicatis generaliter, quod abſurdum eſt. Non etiam ſatisfaciet ei, qui

f In 3. par. q. 79. art. 7.
g In ca. tum cõtingat. de reſcript. remed. 2.
h In c. cum voluntate. de ſenten. excõ.
i Iuxta c. a nobis 2. de ſen. excom.
K Arg. d. c. a nobis 2. de ſent. excom. cum ei adnot.
l In c. 1. de rel. & vener. ſanct.
m c. excommunicamus. de hæret.
n In d. c. cũ voluntate. col. 2.
o In ſumm. Cõfeſſ. li. 3. tit. 33. q. 159.

Digitized by Google

ei, qui animaduerterit rationem S. Thomæ a paulo ante relatam, b ob quam non debet celebrari Miſſa pro excommunicato, comprehendere etiam Miſſas generaliter dictas pro excommunicatis, ſicuti eas, quę ſpecialiter celebrantur, quod clarum eſt. Denique non ſatisfaciet ei, qui perpenderit, quod Eccleſia non applicat 71
ſua ſuffragia, & adiutoria generalia, neq; illa proſunt Chriſtianis excõmunicatis, c licet ſic in peccato mortali exiſtentibus, & excommunicatione nõ innodatis. Itaque alterum duorum mihi videtur dicendum, nempe, vel quod tempore, quo Eccleſia cæpit orare publice pro hæreticis in die veneris ſancto, non erant illi ipſo facto excommunicati: d & licet poſtea ſint, vel fuerint, remanſit tamen illa oratio forte ex inaduertentia: vel quia hoc videtur durum, ſatius fuerit dicere, quod eo die Sancta Mater Eccleſia non ſolum orat publice, & in officio publico pro membris ſibi fidei & charitatis, aut ſolius fidei vinculo conglutinatis, vti communiter ſolet precibus pro ſuis membris compoſitis, verum etiam pro exteris, & inimicis ſuis, ſiue ſibi nunquam adhæſerint, quales ſunt Iudæi, Mauri, & Pagani, pro quibus etiã eo die orat, ſiue ei adhæſerint, & poſtea ab illa defecerint, quales ſunt hęretici, & Apoſtatę. Non tamen hoc agit orationibus compoſitis pro ſuis membris, ſed aliis inſtitutis pro iis, qui tales non ſunt.

a 1. par. q. 72. ar. 7.
b Sup. in eadem cõcl. n. 68.
c Per definitionem excõmunicationis datam à Thoma ĩ 4. diſ. 18. q. 1. ar. 1. & a noſtris in Rub. de ſent. excomm.
d Arg. ca. compiantur. 24. q. 3. et Thom. 2. 2. q. 83. ar. 7.

Ex quo reſponſo ſubinfertur primo, quod Eccleſia neque orat, neque orare intendit pro excommunicatis, nec aliis infidelibus orationibus compoſitis ad orãdum pro ſuis membris, nec quiſquam ad eius nomen facere debet.

Secundo, quod Eccleſia interdum orat pro excommunicatis orationibus compoſitis ad orandum pro extrariis, & infidelibus inimicis ſuis, & conſequenter pro excommunicatis.

Tertio, quod eadem ipſa ratione, licet nemo debeat vel poſſit orare nomine Eccleſiæ, & velut perſona publica pro infidelibus & excommunicatis, orationibus deputatis, ed orandum pro ſuis membris, ſed ſic orationibus, quas habet illa compoſitas ad orandum pro infidelibus, & excommunicatis, & aliis per ipſummet orantem componendis & eligendis. Verbi gratia, non poſſum ego tanquã ſacerdos rogare pro Turca, nec pro eo, quem exiſtimo ri- 72
te excommunicatum impœnitentem, ea oratiõne. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui dediſti nobis famulis tuis &c.* illa vero dici veneris ſancti ſic. *Oremus pro perfidis Iudæis &c.* & alia ſequente. Poſſum etiam alia noue compoſita, puta, *Omnes Domine creaſti, omnibus bene vis, omnes ſumus opera manuum tuarum, pater es omnium, miſerere Domine omnium, tam Maurorum, & Iudæorum, & Chriſtianorum, largireque nobis omnibus gratiam cognoſcendi te, & ſeruiendi tibi per &c. Amen.*

Et licet addendo ſupradicta, multa addiderim omnibus, quę in hoc hacten⁹ ſcripta ſunt: addo tamen etiam quarto, quod quamuis nemo poſſit, nec debeat applicare orationes Miſſæ infidelibus vel excommunicatis, neque earum valorem ad ſatisfaciendum pro eis, mea tamen ſentẽtia, poteſt quis celebrare Miſſam, rogando in orationibus illius, & applicando valorem pro eis, quibus Eccleſia vult, & iubet id fieri, in finem, ut actum illum ſuum orandi, & applicandi pro eis, & pro quib⁹ debet, ſuſcipiat Deus pro oratione priuata, vt infidelis aliquis, vel excommunicatus conuertatur. Aliud enim eſt applica-
73 re orationes Miſſæ, eiuſque valorem vni, aliud applicare actum illum orandi & applicandi eidem e. Et horum prius quidem fit in orationibus publicis Eccleſiæ, eiuſque nomine, poſterius vero in applicando: meritum particulare orantis & applicantis, ita quod nomine meo priuato celebrare poſſem Miſſam vnam, aut horas Canonicas recitare in finem, vt ſe conuertat excommunicatus, aut Turca, non orãdo pro eis in orationibus Miſſę, aut horis Canonicis, neque applicando earum valorem eis, ſed exhibendo ſuæ Maieſtati ſeruitium illud, quod ei præſtiti, aut præſtare volo, rogando, & applicando vti debeo Miſſam, & horas, quo ſua Maieſtas eos conuertat. quæ ſingularis, quotidiana, & hactenus a nemine, quod ſciam, tacta, declaratio eſt. Per quam defenduntur illi Miſſarum celebratores, & aliarum precum publicarum recitatores, quos audiui dicere, pro illius aut illius hęreſiarchę, aut Principis infidelis conuerſione toties miſſaui, totieſque pſalmos pœnitentiales recitaui. Pro quo facit, quod pro rite excommunicatis orari poteſt etiam in primo Memento, in quo ſacerdos orat velut perſona priuata ſecũdum aliquos, f quos in hoc ſequor, licet reliqua in Miſſa velut perſona publica peragat. Facit etiam, quod id quod operatur Miſſa ex opere operato, & nullo habito reſpectu ad dicentem, non prodeſt quicquã ei, qui nõ eſt incorporat⁹ Eccleſiæ p

e Ideoq; ab altero ĩ alterum nõ fit illatio l. Papinianus. ff. de Mino. ca. cũ inter. ſub. fin. de except.
f Sylueſt. & Io. Tabien. ver. excommunicatio. 1.

Digitized by Google

fidem, & charitatem, & per conſequens, non poſſumus illud applicare ei, quem non credimus eſſe in gratia, ſecundum S. Thom. [a] ſupra relatum. [b] Non tamen inferat quiſquam me intendere, quod quo-
74 ad Miſſas, paria ſunt eſſe in peccato mortali, citra excommunicationem, & eſſe excommunicatum: qui enim ſolum eſt in peccato mortali, & non excommunicatus participat in orationibus, quæ generaliter fiunt ab omnibus Chriſtianis, imo & earum valor illi applicari poteſt quoad effectum ſatisfactorium, vt proſit ei tempore, quo liber erit a peccato: imo & quādo ei obnoxius eſt, ſecundum opinionem, quæ hodie receptior videtur, quam contraria S. Thomæ, puta, quod exiſtenti in peccato mortali condonari poteſt veniale, & pœna purgatorii ob alia peccata debita, priuſquam ei condonetur mortale, vti fuſius alibi diximus [c], nihil tamen horum duorum fieri poteſt pro excommunicato.

75 Quinto, quod cui iniungitur vt oret; vel orat pro defunctis, quos credit in cœlis eſſe, non inepte fecerit id, quod ipſe ſæpius feci & facio, ſcilicet, credere ad meam, & cognatorum, atque aliorum amicorum conſolationem, quod ſunt in cœlo, tamquam ſi eos viderem frui beatitudine diuina, & cōuerſari cum ſuis ſanctis: & ad effectum orandi pro eis, credere quod ſunt in Purgatorio, veluti ſi eos viderem aduri flammis: namque alibi probo fuſius [d] (enucleando noue nonnulla capitula difficillima iuris) credere me poſſe aliquid ad vnum effectum, & cōtrarium ad alium, mediātibus diuerſis cauſis impulſiuis in id ſufficientibus, ſaltem diuerſis temporibus, & credulitate, quæ habeat virtualem hæſitationem, iuxta ea, quæ vtiliſſime ad praxim quotidianam, declarādo quædam dicta vtriuſque Thomę diximus nuper [e]. Non intendo tamen dicere, neceſſe eſſe credere defunctum eſſe in Purgatorio, vt poſſit orari pro eo, ſufficit enim dubitare, ad effectum orandi pro eo, & non credere firmiter eſſe in inferno, aut in Paradyſo, vt ſentit S. Auguſt. [f] relatus a Gratiano [g], habendo pro certo, q; licet nō proſit oratio eis, pro quibus oratur, proderit tamen aliis, vt declarauit S. Thom. [h]

a 3. part. q. 76. art. 7.
b In hoc ipſo cap. n. 63.
c In c. 1. in princ. nume. 45. & ſeq. de pœnit. diſt. 6.
d In cap. ſi quis autē. de pœnit. diſt. 7. nu. 15.
e In Rubr. de iudic. num. 48.
f Lib. de agend. cur. de mor.
g In c. non exiſtimem'. 13. q.
h In 4. diſt. 45. q. 2. ar. 4. in fi.
i Lu 23.

Septima Concluſio.

Sanctum eſſe orare pro imicis, uti fecit
76 Dominus [i] in cruce, & S. Stephanus, cum lapidum grādinibus obrueretur [k], ſequēdo diuinam illam euangelii doctrinam [l]. *Orate pro perſequentibus, & calumniātibus vos.* Quin & tenemur nō eximere eos ab oratione generali, quam pro omnibus Chriſtianis facimus, iuxta S. Thomam receptum [m]: adeo, vt qui dici *Pater noſter.* peccaret, ſi de petitione illa generali, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* eximere vellet ſuos inimicos. Tenemur etiam habere voluntatem orandi in particulari pro illis, ſi videamus id eſſe neceſſarium ad ſalutem animarum, vt idem ait, illa eleganti ratione, quod vt tenemur amare inimicos, ita etiam orare pro illis, & conſequenter, tenemur eos generaliter amare, & includere in amore, quo proſequi debemus omnes proximos, eoſque ab illo non eximere, imo & ſi videamus illos in naceſſitate extrema, amare eos particulariter, & eis benefacere in particulari, vt idem S. Doctor docet [n]: ita quod tenemur non eximere eos ab oratione generali, imo & orare pro eis in particulari, ſi eo egerent extreme. Nolo tamen dicere,
77 peccatum eſſe orare Deum, vt immittat aliqua mala, & damna temporalia, quin & mortes corporales noſtris inimicis prauis hominibus, vt peccatum agnoſcant, & conuertantur, aut non tam grauiter peccent in ſuum bonum, vel Reipubli. vel ad executionem iuſtitiæ diuinæ vel humanæ, quum ſcimus, aut non ſine ratione pro certo habemus eos peccare, nobis inferendo, aut parando inferre mala, aut alia faciendo. Tum quia variis in locis ſcripturę ſacræ id rogatur. [o] Tum quia ſępe licet illis malum inferre, imo
78 & illos interficere, iuxta iura, ob dictos reſpectus. Quidquid autem iuſte fieri poteſt etiam iuſte & ſancte rogari, ac peti a Deo, licet non contra, quicquid iuſte poſſumus petere poſſumus etiam agere, vt reſoluebat docte quidam Cardinalis [p].
79 Nam ſancte poteſt quiſquam rogare Deū vt Princeps Turcarum moriatur, uel alius quilibet Tyrannus, ut eorum tyrannis & peccata ceſſent, & Hæreſiarcha ut hæreſes eius ſopiantur, ſaltem quum nullum aliud remedium apparet: licet non unuſquiſque poſſit quem cunqne Tyrannum & Hæreſiarcham occidere, uti determinauit Concilium Conſtantienſe. [q]

Octaua Concluſio.

80 Quod ſurdus non debet dicere ſuas horas recitando cum alio, licet ſic canendo in

k Act. 7.
l Matth. 5.
m 2. 2. q. 13 art. 8.
n 2. 2. q. 25 art. 8.
o Pſal. 68. ibi, Fiat menſa eorum corā ipſis in laqueū &c. & pſalm 52. Auerte mala inimicis meis, id eſt fac lōge a nobis mala, cogitata cōtra nos ab inimicis, & approxima ea illis, &c. & alibi ſæpius.
p Caie. 2. 2. q. 23. art. 8.
q In ſeſſ. 15 ti. Cōdennatio.

Digitized by Google

in choro, iuxta Pariſiẽſes [a]. Nã vt ipſi aiũt, nemo eſt tam ſurdus, qui non audiat canentes, nec eſt qui uidendo aperiri, vel claudi labia iis, qui ſunt ſui vel alteri⁹ chori, nõ ſciat quãdo canere vel ſilere debeat. Quam concluſionem, & eius fundamenta non exiſtimo ſatis firma. Tum quia ſunt ſurdi qui audiunt, & ſunt qui audiunt quidem, ſed non niſi voce tã ſtentorea & ſublata clamantes, quanta communiter non vtuntur chori, etiam voce ſublatiſſima canentes, ſaltem cum feſtine canunt. Tum quia videre ſolam apertionem, aut compreſſionem labiorum alienorum, non eſt audire canentes. Dico igitur Beneficiarium non excuſari a choro, eo quod ſit ſurdus, ſi ex eo quod videt, vel audit, aſſequitur quando canere vel ſilere debeat: ſed non ſatisfacere canendo ſolum penſum ſui chori, niſi audiat penſum alterius, vel ſaltem recitet ſubmiſſe ex Breuiario, vel pſalterio, per ſupradicta [b]. De cœco tamẽ 81
non ſurdo clarius eſt non eſſe excuſatum a Choro, & min⁹ a Capitulo, neque, meo iudicio, ſatisfacit audiendo penſum alterius & ſui chori, niſi cantet penſum ſui, qua parte poteſt. Tum per determinationem illam ſingularem cuiuſdam Cardinalis [c] ſupra poſitam: [d] nimirum, non ſatisfacere beneficiarium, qui recte audit uerſum alterius chori; & uerſum ſuum ſubmiſſe recitat, niſi cæteris concinat. Tum quia poteſt memoriæ mãdare totum pſalterium, & conſequenter recitare, & cantare cum aliis.

Ex hac concluſione ſequitur, neque ſurditatem, neque cœcitatem infirmitatem eſſe ſufficientem ad lucrifaciendum diſtributiones quotidianas, non eundo ad Chorum. Cui addo neque his, neque illis ſcrupulum mouere debere, quod non audierint bene antiphonam, quam in pulpito cecinerunt cantores. Siquidem, ut recte determinarunt ipſimet Pariſienſes [e], recitantem, aut canentem in choro non oportet repetere, dicere, uel ſupplere quod alii dixerunt, dum tuſſit, uel cruor è naribus diffluit, aut quicquam decens loquitur, etiam ſi ob id chorum egrediatur, dummodo exiguum ſit, quamuis pſalmus integer: ratione namq; ſocietatis dictum ab unis cenſetur dictum ab aliis, qui mediocri cum ſollicitudine dicunt & audiũt, quod decet, licet ob aliquod iuſtum impedimentum incidens non dicant, uel non audiant, aut non tam recte ac uellent.
82

Quamuis aliis ſemper conſulere ſoleam, 83
quod mihi expediens uidetur, nẽpe ſollicite conſueſcere ad nihil, quod debeat audiri, prætermittẽdum, & ſi quid prętermitatur, ſupplere illud citra impedimentum chori, & abſentiam ab eo: qui enim (uel quia tardius ingreſſi, uel egreſſi ſunt, aut dormierunt) prætermiſerunt quippiam, & ſupplent illud recitando interea, dum alii canunt, non recte agunt, per ſupradicta. [f]

a Maior in 4. diſ. 12. qu. 6. col. 3.
b cap. 10.
c Caiet. 1. to. opuſcu. tract. 17. Reſ. reſpon. 8. & in ſumma. verb. Horarum in fine.
d ca. 10. n. 20.
e Maior in 4. diſ. 12. q. 6. colu. 3.

Nona Concluſio.

84 Quod aliqua priuilegia conceſsa ſuper recitatione magis uidetur declarationes iuris communis, quam priuilegia. E quib⁹ primum ſit Papæ Syxti, [g] quo indulſit fratribus Minoribus, ut pſalmo aliquo ſupplere poſſint aliquos defect⁹ paruos, quos eo quod non poſsunt bene audire, uel uidere, admittunt in choro, quandoque non teneantur repetere illud ipſum, quod omiſerunt. Illud enim uidetur ius commune, adeo quidem, ut & ſepenumero non ſit neceſse ſupplere etiam alio pſalmo, uti colligitur ex ſupradictis. [h]

Secundum eſt Papę Innocentii viii. [i] quo conceſſit, quod fratres Minores omittentes aliquid ex officio diuino, poſſint illud ſupplere uno pſalmo, uel Pater noſter, aut Aue Maria: illud enim priuilegium, mea ſententia, intelligendum eſt de parte non notabili, per mox dicenda: & quando tam exiguum eſt quod omittitur, quod licet omitteretur cum culpa, & non ſuppleretur, non imponit neceſſitatem repetendi ſub pœna peccati mortalis per ſupradicta. [k]

Tertium eſt eiuſdem Innocentii viii. [l] qui conceſſit, ut fratres profeſſi, qui per ſe recitare neſciunt, non teneantur ad id ſub pœna peccati mortalis, donec illud ſciant: dum tamen agant quod in ſe eſt, & dicant pro ſuo captu, & præterea dicãt horas laycorum. Nam per ſupradicta [m] conſtat, eos iure communi ad plus non obligari; imo neque forte ad tãtum propter obligationem, qua per hoc priuilegium obſtringuntur recitare horas laycorum.

Quartum eſt Alexandri vi. ſimile ſecũdo ſupra allegato Innocentii viii.

Quintum, eſt Papæ Leonis x. [n] quo cõceſſit fratribus Minoribus, vt cenſeantur implere mandatum Concilii generalis, [o] quatenus iubet horas ſtudioſe & deuote dici: quin & ſuæ regulæ licet fatigati, uel alia de cauſa dicant ſuas horas ſedentes, aut deambulantes, aut non pronuncient integre uerba per negligentiam, uel ignorantiam,

f In c. 10.
g In cõpendio priuilegiorum fratrum Minorũ.
h In proxima cõcluſione, & in c. 10. n. 19. & in conſequentib⁹.
i De quo in d. cõpẽd. & verb. nu. 7.
K In c. 10.
l In eodem compẽd. & verb. num. 8.
m In c. 10.
n De quo in d. compend. & verb. §. 16.
o ca. dolentes. de celeb. Miſſ.

rantiam, vel ſuam malam pronunciationẽ naturalem, & defectum linguæ, vel aliter quantumcunque dicant imperfecte, cum diſtractione mentis, aut euagatione ſenſuum, dum tamen id non faciant ex malitia. Quod etiam cõceſſit recitantibus admittentibus ſupradictos defectus, quod nimirum nõ teneantur repetere, quod alii imperfecte pronunciant, aut quod audire nequeunt ob ſtrepitum, vel loci diſtantiã. Iure enim cõmuni poſſumus recitare ho- 85
ras ſedentes & deambulantes, vt ſupra diximus, a etiam ſine vlla cauſa, quanto magis ob fatigationẽ, vel aliam cauſam, ob quam priuilegium iſtud indulget? Eodem quoque iure communi non tenemur repetere horas, in quibus per negligẽtiam vel ignorantiam, aut malam pronunciationem naturalem, vel defectum linguæ, defectus aliquos admittimus, vel dicendo noſtrum penſum, vel audiendo ſociorum: niſi defectus efficiant partem adeo notabilem, vt ob illam repeti, & reiterari debeant, vti ſupra probatum eſt. b Non eſt 86
autem (meo iudicio) priuilegium hoc intelligendum de omittentibus partem notabilem: in iis ſiquidem non militat eadẽ ratio, quæ in parte, quę non eſt notabilis, per ſupradicta de his partibus, & priuilegia reſtringenda ſunt, non amplianda. c Et ſi dicas, quod ſecũdum hoc nil proderit iſtud priuilegium, neq; alia iam dicta, d reſponderi tibi poterit primo id quod ad aliud ſimile ſupra diximus, e quod licet huiuſmodi priuilegia nihil concedant vltra ius, multum tamẽ conferunt ad pellendum ſcrupulos, & ad alios effectus ibi dictos. Quod ſatis ſenſit compilator horum 87
priuilegiorum, ponendo in margine verba illa, *Pro fratribus ſcrupuloſis*. qui vt fuit mihi plurimum obſeruãdus in Chriſto pater, & dominus Salmanticæ, & non dedignatus fuit aliqua, quæ in illis ſcribebat, communicare; ita credo, eum æquo animo laturũ, ſi admonuero lectorem, quod aliqua eorum, quæ ſua Paternitas ibi dicit, diuerſa ſunt a prototypis & originalibus, quoad aliquos effectus, qui tunc tẽporis ei licet docto & circumſpecto viro, non occurrerunt: nam niſi ego dudum 88
vidiſſem originalia, ſuſpenſum fuiſſet interdictum generaliter poſitum in ciuitate Conymbricenſi die & octaua feſti Conceptionis uirginis Matris, quod plerique uiri docti reſponderant faciẽdum: & quidẽ bene perpenſo ſolo eo, quod prædictus auctor in ſuo compendio transfert, f non tamẽ viſo prothotypo & originali, quod ſolum habet, vt ſuſpendatur in eccleſiis, in quibus recitatur officium illius feſti, compoſitum a prothonotario de Nogarolis, quod inducitur in extrauag. Syxti iiii. qui eſt primus in tit. de Reliquiis, & Vener. Sanctor. & quod illud non recitatur in hac eccleſia, nec eius epiſcopatu: & ideo non fuit ſuſpenſum. Itaque quando conſulendum fuerit ſuper aliquo caſu particulari dubio videtur perpendendum originale, quod in ſua doctiſſima prudentia curioſiſſime allegat, magno cum fructu & leuamine litteratorum.

a In ca. 4. num. 13. & 14.
b In c. 9. n. 18. & cõ ſeq.
c Reg. quæ contra iura. & reg. iur. li. 6. c. porro. de priuileg.
d Contra c. in his. de priuil. l. ſi quãdo. C. de inoff. teſtã.
e In c. 13. n. 57.
f verb. Cõceptio. §. ſi. verb. interdictum. 7. §. 7.

Secundo reſpondetur tibi, prodeſſe ad tollẽdum obligationem, qua religioſi nõnunquam obſtringi poſſunt, ad ſupplendũ ſub pœna peccati uenialis aliquos defectus, qui ſolo peccato ueniali admittũtur. Pro hoc intellectu facit, quod iſtud priuilegium non excuſat a peccato etiam ueniali eum, qui admittendo aliquos defectus in eo contentos peccaſſet, niſi fuiſſet priuilegiatus: ſolum enim conceditur in fauorem eius, qui non obſtantibus illis defectibus, uideatur ſatisfacere mandato Concilii generalis, & multi ei ſatisfaciunt peccando uenialiter, ut ſupra dictum eſt. g Facit etiam, quod illud de euagatione & diſtractione intelligendum eſt, ita ut ſaltem uirtute attendat ad id quod dicit, q clare ſignificat id quod de malitia addit: quod ipſum etiam eſt de iure communi, per ſupradicta. h Ex hoc ſequitur id, quod mihi ſemper tale uiſum fuit, periculoſum nimirum eſſe ordinato & ordinanti, promouere balbutientes ad ſacros ordines præſertim preſbyterii. Balbutientes, inquam, impotentes ad recitandas ſuas horas abſque notabili errore: admitti enim non debent ſecundum Ioan. Andr. communiter receptum, licet non ſit textus in id expreſſus, & illius ratio quam meliorẽ reddidit additio, ſcilicet quod qui eſt inhabilis ad unum officium, non debet ad illud aſſumi per ea quę latiſſime ſcripſimus alibi, i ſatis militat in ita balbutiente: & licet facile dicant aliqui mutum k poſſe ingredi, & profiteri religionem, non tamẽ eſt facile defendere, poſſe bene exigi ab eo profeſſionem ad chorum: l & ideo ſententia illorum limitanda eſt, ut procedat in admiſſione, & profeſſione ad alia officia temporalia, quæ non reſpiciunt chorum, neque ordines: quandoquidem ad hæc non eſt idoneus.

Sextum eſt eiuſdem Papæ, m qui conceſſit fratribus Minoribus, ut omne quod in Miſſa, & horis Canonicis ſecreto dici debet

g In c. 1
h In d. c 13.
i In Repet. c. ſi quando. de reſcript. & in c. inter verba. 11. q. 3.
K Bald. Angel. Innoc. cũ Iaſo. in l. ex facto. in princ. ff. de vulg. & in l. mutus. ff. de acquir. hæredit.
l Arg. ca. nõ eſt putanda. 1. q. 1. & l. idẽ iuris. §. 1. ff. ad l. Aquil.
m In eod. cõpendio, et verb. ca. §. 17.

Digitized by Google

debet ſufficiat dici mentaliter citra pronunciationem vocalem. Iſtud etiam non eſt priuilegium, quatenus ſufficere continet dicere illas abſque expreſſione vllius verbi, quod audiri poſſit ab alio: licet ſic continet ſufficere dicere mentaliter abſq; vlla voce ſecreta vel publica. Supra enim concluſimus, [a] Orationem publicam requirere verba ſecreta vel publica. Et quãuis in ęditione vulgari ſermone facta ſignificauimus, diſputando defendi poſſe, etiã in hoc ſenſu non continere priuilegium, eo quod poſſet teneri, etiam iure communi licere mentaliter tantum dicere, quæ ſecreto dici iubentur, quia verba videntur requiri principaliter, quo alii audiant: & quod doctrina gloſſ. & S. Thom. ſupra citata, & communiter recepta non procedat, per ea quę dicta ſunt [b] in his, quæ ſecreto ſunt dicenda, conſulendo tamen lõge verius videtur, omnem orationem publicam etiam ſecreto dicendam, requirere verba ſaltem ſecreto inter dentes & labia formanda. Tum quia omnes canones, & ſtatuta Breuiariorum habent, vt dicantur, & nulla, quod mente tantum concipiantur. Tum quia proprie aliud eſt dicere, & aliud cogitare. Tum quia ſignificant aliud eſſe agendum de his, quę in primo, vel ſecundo Memento ſunt concipiẽda, & aliud de iis, quę ſunt ſecreto dicenda. Tum quia nemo auderet aſſerere, ꝙ ſufficeret verba conſecratoria accipere mentaliter, licet ſufficeret ſecreto, ita vt nemo illa audiat. [c]

a in c. 10.

b in d. c. 10. Arg. 1. c. cogitationis. de pœnit. diſ. 1. adiuncta. l. ſi non cõuitij. C. de Iniurijs.

c Arg. c. de trahe. 1. q. 1. c. 2. 1. de baptiſ.

Septimum eſt eiuſdem Papæ Leonis, qui conceſſit fratribus Minoribus [d], vt cũ erunt infirmi, & non peterunt diſcernere, an laborent infirmitate, quę ſufficiat excuſare eos a recitatione, ſufficiat dicere alios pſalmos, & hymnos, vel Pater noſter, & Aue Maria, toties, quoties pręlatus, pręſidens, vel conuentus iudicarit, quando medicus, ſi commode haberi poſſit, diceret recitationem horarum fore eis noxiam. Perſpicuum eſt cap. hoc non cõtinere priuilegium: nam nihil continet cõtra ius, quandoquidem iure communi excuſatur a recitatione ob infirmitatẽ omnis, qui bona fide, & ſine fraude credit medico, aut alicui alteri graui viro dicenti, quod ei recitatio noceat. Prodeſt tamen, vt ſupra dixi [e], ad remouẽdum ſcrupulos, & dubia conſcientiarum piarum & timidarum.

d In dicto §. & Compendio.

e ead. cõcl. & cap.

Octauum eſt eiuſdem Papę Leonis, qui conceſſit eiſdem fratribus, vt negotiis diſtricti poſſent anteponere, & poſtponere ſuas horas iure ſtatis, dicendo Matutinas ante mediam noctem, & reliquas horas vſque ad veſperas mane, licet negotium nõ ſit magnopere neceſſarium, ſi exiſtimant, quod eas ſic dicendo deuotius dicent. Quod tamen non eſt vere priuilegium: quia nihil continet, quod iure communi non concedatur, vt ſupra probauimus. [f]

f In cap. 3.

Nonum eſt eiuſdem Papę Leonis, qui conceſſit eiſdem fratribus, vt poſſint officia feriarum, quę ſunt prolixiora anticipare & dicere: diebus quibus ſunt otioſi, & officia feſtiua, quę ſunt breuiora, reſeruare in eos dies, quibus credunt ſe fore occupatos concionibus, & confeſſionibus, modo id non faciant in fraudem, ſed ad melius ſtudendum, prędicandum, & confeſſiones audiendum. Quod tamen non uidetur priuilegium: quia tantundem, & amplius poſſe fieri iure communi ſupra oſtenſum eſt. [g]

g In d. c. 10.

Decima Concluſio.

Aliqua priuilegia nonnullis à S. Sede Apoſtolica conceſſa ſuper horarum recitatione, eſſe uere priuilegia. quorum primum eſt illud, quo Leo x. conceſſit fratribus, qui recitauerint ſuas horas ex libro, ut lucrifacerent indulgentiam medietatis peccatorum, quę die, quo ſic dixerint officium perpetrarint: nam hoc merum priuilegium eſt.

Ex quo uidetur colligi, melius eſſe dicere horas ex libro, quam memoriter: ſi enim id non eſſet tale non conceſſiſſet tã magnam indulgentiam illud agenti. Contra quod facit, quod ad contemplandum Deum, & diuina, mens recitantis memoriter uidetur eſſe magis libera, & minus occupata: & ita paratior ad tertiam, quę triũ attentionum ſupradictarum optima eſt. Sed reſponderi poteſt, quod licet hoc reſpectu melius ſit recitare memoriter quã ex libro, aliis tamen eſt melius recitare ex libro, pręſertim indoctis. Tum quia recitans prolixe memoriter, qualis eſt recitãs horas Canonicas, facilius diſtrahitur ad extranea, quam ſi ex libro, pręſertim ſi eſt indoctus, & non intelligit ea quę recitat. Tum quia nonnihil recolligitur ex lectione, quoad habendam tertiam ac infimam ſpeciem trium attentionum ſupra declaratarum, [h] quę uerba, & eorum ordinem reſpicit. Quare melius eſſe mihi ſum expertus recitare partim legendo, partim uero memoriter. Neceſſitas enim uel propoſitum recitandi ſemper legẽdo, uel ſemper memo-

h In ca. 10

memoriter id faciendo, tertiam (quæ eſt optima) attentionem impedire ſolet.

89 Secundum eſt illud, quod idem Papa generaliter cuiuis infraſcriptam orationem in fine alicuius horæ, cum uno Pater noſter, & Aue Maria, pro fœlici ſtatu Eccleſiæ, & ſuæ Sanctitatis, dicenti conceſſit remiſſionem omnium defectuum, quos in ea hora ex fragilitate humana admiſiſſet: & quod ſufficeret dicere eam in fine multarum, vel omnium horarum ſimul dictarum, aut cum aliquo inter horam, & horam interuallo modico. Oratio prædicta eſt hæc.

Sacroſanctæ, & indiuiduæ Trinitati, crucifixi Ieſu Chriſti D. N. humanitati, & beatiſſimæ, ac glorioſiſſimæ Virginis Mariæ fœcunditati, ſiue integritati, & omnium ſanctorum vniuerſitati ſit ſempiterna laus, honor, virtus, & gloria ab omni creatura, nobiſque remiſſio peccatorum, per infinita ſæcula ſæculorum, Amen. Et beata viſcera Mariæ Virginis, quæ portauerunt æterni patris filium, & beata vbera quæ lactauerunt Chriſtum Dominum. Pater noſter, Aue Maria, pro intentione ſupradicta. Caueat tamen is, qui hoc priuilegio vti volet, ne fiat ei occaſio negligẽtius, & laxius horas ſuas recitandi, concepta fiducia remiſſionis per prædictæ orationis dictionem habendæ: quod non paucis contigiſſe noui, ob quod a conſuetudine illam ſemper dicendi frequenter abſtinui.[a]

90 Tertium eſt, quod Regi Francorũ Chriſtianiſſimo conceſſum eſt ab Innocentio iiii. vt quærant decem dierum indulgentiam, quotquot pro eo rogarint, teſte S. Thoma,[b] quod credo conceſſum ei fuiſſe propter illuſtriſſima officia, quæ Regia illa Regum Francorum Chriſtianiſſima, piiſſime ac magnificentiſſime olim erga S. Sedem Apoſtolicã pręſtitit. Omiſſis enim iis, quæ ſcriptores Gallici prodiderunt, quæ aliquibus nimia videri poſſent, Doctor quidam magni nominis Hiſpanus,[c] ſępius teſtatur, quod ſeptem vel octo Papas ſedes ſua Romana deturbatos, vſque ad ætatem ſuam ſuis impenſis, ſuorumque ſanguine reſtituerunt: quamuis non deſint, qui dicant eos ętate noſtra maiorem dare cauſam belli quam pacis, neque qui alios id facere contendant: cuius rei veritatem, quidquid hi vel illi dicant, nouit ille Rex cæli Regum, qui nihil ignorat, quique non minus diligenter a Regibus terrę ſuorum actorum rationem exiget, quam
ipſi a ſibi ſubditis exigere ſolent. His ta- 91
men addo, quod licet bonum ſit orare RegẽRegum pro Rege Francorum, & pro quibuslibet aliis Regibus catholicis, cum indulgentiarum priuilegio, & abſque illo, non tamen id quod communiter vulgus orat, nimirum vt quoquo modo hoſtes perimant, & eorum ciuitates diripiant, incendantque: ſed potius, vt hoſtes reſipiſcant, male ablata reſtituant, pro iniuriis illatis ſatisfaciant, pacemque piam ęquis conditionibus dent & accipiant; vt quos vnum baptiſma, vna fides, & vna ſpes in vna eademque Eccleſia Romana coniungit, vna etiam charitas vinciat, & in gloriam deducat æternam, Amen.

Admonem⁹ te, Chriſtiane lector, ſcripſiſſe nos hoc in loco in æditione vulgari libere quidem, ſed humiliter & pie, quędam de Carolo V. Imperatore glorioſiſſimo, eodemque Rege Catholico, & de Franciſco Valeſio Rege Francorum Chriſtianiſſimo, eodemque fortiſſimo; quæ iuſtiſſimo, pientiſſimoque illi Ioanni Luſitanię Regi, huius nominis iij. eorum vtrique amico, & alteri ſanguine, alteri antiquo fœdere iuncto, adeo placuerunt, vt eius Maieſtas mihi eam in id hortanti dignata ſit dicere, ſe conaturum præſtari, quod mihi maxime optãdum in ſuis Regnis ſcri-
92 pſi. Ea vero paulum mutata hęc erant. Primum quidem, quod debebamus Deum Opt. Max. rogare, vt non ſolum conſeruaret Eccleſiam Chriſtianam, quod Eccleſia ſemper facit per illud. *Vt Domnum Apoſtolicum, & omnes gradus Eccleſiæ in ſancta religione conſeruare digneris*. quodque certum eſt factum iri, iuxta illud Luc.[d] *Rogaui Patrẽ, vt fides tua non deficiat.* ſed etiã vt eam conſeruaret in libertate, & præſeruaret a ſeruitute, ne cuiquam infideli Prĩcipi ſubderetur. Quod an ſit futurum, non eſſe vſque adeo certum, dixit Remundus Ruffus in illo ſuo omnibus numeris perfecto libro, quem in Carolum Molinæum pro Papa conſcripſit. Rogare, inquam, id debebamus, quia ſeruitus morti comparatur.[e]

Secundum, quod debebamus rogare eundem Opt. Deum, vt prędicti duo Monarchę ſua diuina inſpiratione, aliquam firmam inter ſe pacem inirent. Tum quia pax omnibus optanda eſt, iuxta illud,[f] *Nõ niſi tempore pacis colitur pacis author*. Tum quia illi ambo totam fere Chriſtianam Europam in duas veluti quaſdam factiones diuidebant, & eis bellantibus, tota fere illa bellabat, & eis habentibus pacem, tota fere ſedabatur. Tum quia ſine tali pace, nec Carolus pręſtare poterat ꝙ optabat contra infideles, aduerſario ei Franciſco,

a *Arg. l. cõuenit. ff. de Pact. notal. ca. ex parte. de cõſuet.*

b *In 4. diſt. 20. q. 1. ar. 3. ſub finem.*

c *Io. Lup. a palatiis Rubeis in 4. par. §. 1. de iure obtent. & reten. Regni Nauar.*

d *Luc. 22.*

e *l. ſeruitutem. cum ei adnot. per gloſſ. & omnes ff. de reg. iur.*

f *Clẽ. 2. de Sepult.*

ciſco, nec contra Franciſcus poterat ſatis imitari ſuos maiores, aduerſante Carolo.

Tertium, quod a pleriſque omnibus totius Europæ Chriſtianæ prudẽtibus probabiliter timebatur, quod Turcarũ Princeps, vt bonam partem orbis Chriſtiani ſuo Imperio ſubiugarat, ita & quod reliquum eſt eius eſſet ſubiugaturus, niſi aliqua firma pax inter eos iniretur: quoniam prudentia humana bellica dictare videbatur, non poſſe abſque miraculo tanto tyrãno a Chriſtianis reſiſti, niſi eorum viribus in vnum terra marique coniunctis.

Quartum, quod prædicti ambo ſibi certo perſuadere debebant, quod ſua potentiſſima Imperia adeo excreuerant, ut eorum controuerſiæ armis ſopiri nequirent, niſi tota Europa Chriſtiana fere euerſa, & viris fortibus & fortunis exhauſta, & conſequenter Turcarum tyrannidi fere expoſita, per prędicta.

Quintum, quod eius controuerſię tot erant, & tam vetuſtæ, & tam implicitæ, & omnes fere, qui poſſent eſſe iudices, & cõſultores, adeo alteri parti affecti, vt per iuſtitię leges ſine armis nequiret haberi pax prædicta; cum non poſſet ſperari ſentẽtia vlla, quę vtrique parti adeo videretur iuſta, vt ex ea eiuſmodi pax oriretur, quam ambo optare aſſeuerabant.

Sextum, quod videbatur multis (in quibus ipſe eram) moraliter impoſſibile, vt inter eos pax firma pacto gratuito fieret, quandoquidem in vtriuſque regnis vtriq; iuri diſcendo, & docendo nauans operam certo accepi, neutrum velle quicquam de petitis a ſe gratuito reddere, nec quicquã de his, quæ petebat remittere; ſed retinere omnia poſſeſſa, quæ prętendebat eſſe ſua, vel iuſte retenta, & repetere ab altero omnia, quæ ſua eſſe prætendebat, licet ea non poſſideret; & ita frequenter a ſexaginta annis dixerunt multi (in quibus & ipſe fui) multas, quę inter eos frequenter interceſſerunt paces, non fuiſſe veras paces perpetuo duraturas, ſed potius inductas occaſione commoda bellandi finiendas. Quod cum ante triginta annos de quadã ſolenniſsima pace inter eos facta dixiſſem Illuſtriſſimo illi, & prudentiſſimo Caſtellę Gubernatori, Cardinali Don Ioanni a Tauera, nulli omnium, qui noſtra ętate Regna pro aliis gubernarunt, ſecundo, & ille primum demiratus, audita ratione deſiit mirari, & ante ſeſquiannum rupta pace laudauit, me vocans pręſagum.

Septimum, quod ex his omnibus inferebatur, non videri omnino paradoxum id, quod ſemel in quodam ſublimi conſeſſu propoſui, nẽpem potuiſſe quempiam, qui pacis tantorum Monarcharum, & Eccleſiæ Sanctę conſeruationis ſatis auidus eſset, probabiliter opinari, eos ambos in foro cõſcientiæ videri obligatos ad ineũdum aliqua pacta non gratuita, ſiue aliquã tranſactionem ſuper omnibus ſuis controuerſiis, ita vt qui nollet dare, vel accipere conditiones æquas, non abs re ſaluti anim ę ſuę timere poterat.

Octauum, quod prędicta opinio videbatur colorari hac conſideratione, quod omnes, qui poſsunt ſuccurrere ſaluti, & libertati proximorum ſuorum, qui liberi eſsent, etiam priuatorum periclitanti, & non ſuccurrunt, peccant, ſaltem ſi non eſt alius qui ſuccurrat: [a] & magis qui nõ ſuccurrũt ſaluti, & libertati patrię, & Reipub. ſuæ, quia magis obligãtur ei, quam proximis priuatis: [b] & a fortiori, multo magis qui poſsent, & non ſuccurrerent ſaluti & libertati Eccleſię Chriſtianę, ſi periclitaretur. Et quod prędicti duo Monarchę facta aliqua iuſta tranſactione, quæ a Pontifice Max. de conſenſu ſtatuum Regnorum vtriuſque in Comitiis generalibus præſtito, confirmaretur, & cenſuris muniretur, poterat ineundo aliquam firmam, & honeſtã pacem ſuccurrere libertati Eccleſiæ Chriſtianę, quę videbatur periclitari, & non erant alii, qui id præſtare poterant.

Nonum, quod altioris indaginis erat definire, An ſummus & unicus Chriſti Vicarius, ut decenter poterat eos inuitare, ita etiam potuiſset eoſdem adigere ad ineundam prædictam tranſactionem, ſi prudentia bellica Chriſtiana iudicaſset eam tam ſanctam, & tam neceſsariam, ut ſine ea totius libertas Eccleſię periclitaretur: altioris, inquam, erat indaginis hoc definire: quamuis deduci forte poſſit ex his, quę alibi definiuimus, [c] adiuncta illa theoria Concilii Agathenſis, [d] nempe quod iudex poteſt compellere partes ad honeſte concordandum ſuper lite ueteri, & intricata.

93 Decimum, quod non eſt meę paruitatis cenſere, an prędicta, quæ colorate uidebantur dici de prędictis duobus Monarchis, arte & fortitudine bellica cum primis anteceſsorum ſuorum celeberrimis, locum ſibi uendicent in eorum ſucceſsoribus: quamuis charitatis, profeſsionis, & ætatis meę ſit, malle uidere eos aliquam pacem, quę omnino firma eſſet, initam

tam

[a] Iuxta c. nõ ĩ inferẽda. 23. queſt. , . cum multis, quæ ĩ commentario ei⁹ adiecimus, & ſummatim repetiuimus in Manuali Cõfeſ. ca. 24. a nu. 15.

[b] Arg. ca. licet deuote. de voto et l. veluti. cum eis adnot. ff. de iuſtit. & iur.

[c] In Rep. c. nouit. de Iudic. a n. 96.

[d] Relati in cap. placuit. 90. diſt. & late declarati per Felynum et citatos ab illo in Rub. de treu. & pace.

Digitized by Google

tam,& eorum animos, vires, & fortunas in quoſcunque infideles pro fide Catholica coniunctos, vt certe maluiſſem vidiſſe ante quadraginta annos inter prȩfatos duos Monarchas eorum præceſſores factam, quam vllum huius mundi Regnum, munus, & imperium. Tum quia illa inita principaliter ob amorem, & timorem caſtum, & filialem Dei Opt. Max. & odium Cacodœmonis peſſimi & ſȩuiſſimi ſu, iſſet eis coram Deo & hominibus glorioſiſſima, & longe vtilior quam ea, ob quȩ remittenda, vel recipienda non fuit inita. Tot enim aureorum myriades in eis retinendis vel recipiendis impenderũt, quot ſatis ſuperque fuiſſent ad deturbandum a ſedibus (quas vi occupant) Turcas, Saracenos, & ad ſua Imperia duplo magis quam ſint, ſancte dilatanda, & terram ſanctam Eccleſiȩ Chriſtianȩ reſtituendam. Fuiſſet item vtiliſſima omnium eorum ſubditis, quo libera commertia exercentes, Regnorum neceſſitatibus ſubuenirẽt, & ad pauperibus erogandum diteſcerent. Fuiſſet item religioni conſeruandȩ commodiſſima: per eam enim effectum fuiſſet, ne pſeudoeuangelia, nec antiqua noue, ac perperam intellecta, impune in regnis eorum ac Imperiis cum maximo eorum dedecore, & auctoritatis Eccleſiȩ Romanȩ iactura defenderentur, & prȩdicarẽtur. Cui malo niſi diuina bonitas antidoto aliquo ſalutari, ne vlterius ſerpat, medeatur, timendum eſt libertati Eccleſiæ Chriſtianȩ verȩ, eiuſdemque Romanȩ, ne, quȩ a vetere Oriente & Aphrica, & bona parte Europȩ iam eſt exploſa, in nouum Orbem migret. Quod ne prædicta diuina bonitas permittat, o Primates Orbis, Summates & infimates ſecuti frequentes hortatus S. D. N. hac in re, vt in cȩteris, vigilantiſſimi, contendamus, per Deũ, ſinguli quique in ſuo gradu & ordine, contritione primum vera, & confeſſione integra peccatorum, deinde ieiuniis, eleemoſynis, & aliis operibus piis, vt regibus omnibus Chriſtianis, & toti populo Chriſtiano veram pacem & concordiam, veramque charitatis vnionem donare dignetur, Amen.

Vndecimo, prȩterea hoc eodem loco (vt redeat vnde digreſſa eſt oratio) dicebam, debere nos orare eũdem Opt. Max. ne permitteret illorum duorum, & aliorũ omnium Monarcharum Cõſiliarios prouocare eos ad cœcos impetus iræ, ſuperbiæ, & ambitionis: quin potius eis perſuadere rationes Iuſtitiȩ, charitatis, manſuetudinis, & verȩ humilitatis, quibus agnoſcerent iuſta, & quam parum ſine auxilio diuino poſſunt, & quam multum cum eo. Debere nos item diuinȩ Maieſtati eius ſupplicare, vt ſua benignitate ex aliquorum ſubditorum ſuorum animis depelleret furias illas infernales, quȩ adeo eos exagitabant, vt nunquam non maledicerent, nunquam non incumberent calumniis, iniuriis, & obtrectationibus in Reges ſuis Regibus aduerſarios, & eorum ſubditos (quod ſolum vtinam non ſuffecerit impediendæ paci uerȩ, nobis tam neceſſariȩ & optatȩ) quæque vix ſinebant eos cognoſcere peccatum eſſe detrahere ſuperioribus.[a] Quoties, o bone Deus, nauans operam litteris diſcendis & docen-
94 dis in Academiis Regnorum vnius illorum, vt ſatisfacerem Deo, & conſcientiȩ meȩ, reſtiti eis, qui cum ignari rerum Regnorum aduerſariorum, laxato (ut aiunt) omnino frȩno, nullo Dei timore frænati, infamabant Regna, alienoſque Reges, & ſubditos eorum, adiiciendo eis epitheta, quȩ uel dicere pudor eſt. Reſtiti, inquam, & ſæpius cum fructu, admonendo eos multa uarii generis bona, multaſque animi & corporis dotes, quibus Deus Opt. Max. ornauit Regna, Reges, & ſubditos, quibus detrahebant, & in his aliqua, quibus detracti detrahentibus prȩcellebant, referendo ſpeciatim quibus bonis, & uirtutibus, & gratiis naturalibus, & acquiſitis ut plurimum prȩſtent Regnicolæ unius Regni Regnicolis alterius, & contra, quibus uitiis, & defectibus ut plurimum alii ab aliis uincerentur. Quam reſiſtentiam & ſi (teſte Deo) bona fide pro iuſta defenſione abſentium facerem, nihilominus frequenter per iniuriam audiui non ſolum in Gallia, quod eſſem Hiſpanus, ut eram, defendendo Hiſpanos, ſed etiam in Caſtella, quod eſſem Gallus, aut Luſitanus, eo quod defenderem Gallos & Luſitanos in eo, in quo iuſte defendi debebant. Et in Nauarra, quod eſſem Caſtellanus, aut alterius gentis, eo quod contra falſam aliquorum meorum Nauarrorum opinionem eos defenderem, & in quibus iuſtum erat, ipſis prȩferȩrem.

Duodecimum, quod deberemus uehementer orare, vt in noſtras omniũ mentes ueniret, quod in omni gente Chriſtiana ſunt boni, meliores, & optimi, ut contra mali, peiores & peſſimi: & illud Apoſt. Petri.[b] *In omni gente qui facit iuſtitiam acceptus eſt Deo.* & illud Pauli[c]. *Non eſt diſtinctio Iudæi atque Græci: nam idem dominus omnium,*

[a] *Iuxta ea multa quæ tradimus in ca. inter verba. 11. q. 3.*

[b] *Acto. c. 10.*

[c] *ad Rom. c. 10.*

nium, diues in omnes, qui inuocant illum. & quod recte intelligeremus illud Chriſti, *Diligite uos inuicem, ſicut dilexi uos..* hoc eſt in illum finem, & illa ratione, in quem, & qua dilexi uos: & quod non putemus adimplere hoc præceptum, eo ſolo quod amore naturali ſiue amicitiæ, ſiue concupiſcentiæ, amemus alios, eo quod ſuut noſtri conterranei vel conciues, vel cognati, vel ſerui, uel domini, uel amicitia politica amici: quia nullus amor huiuſmodi eſt charitatiuus, de quo loquitur ibi Dominus, quem late definiuimus in additione huius repetitionis [a], nempe quod eſt amor quo proximum diligimus, eo quod eſt capax & aptus, ſicut nos, ad participandum nobiſcum illam æternam beatitudinem, quam beatis diuina bonitas dare, & communicare dignatur, ſui ipſius viſionis, & fruitionis copiam faciendo, & gaudio ęterno & indicibili afficiendo, & optare illam ei tanquam illius capaci.

a ...n. 354. & breui in Manuali Confeſ. c. 14. nu. 6. & 7.

95 Ex quo facile inferas, quam ſtultum ſit odiſſe, & odio habere Luſitanum, Caſtellanum, Gallum, Anglum, Germanum, Italum, aut alium alius cuiuslibet gentis hominem, ob defectus & vitia aliquorum eiuſdem gentis, præſertim ſi animaduertamus ex nobis vitia promanare, iuxta illud gloſ. [b] *Ex ope cæleſti fit, ſi quid habetur honeſti.* & quod omne bonum eſt donum diuinitus naturaliter, aut ſupernaturaliter datū. [c] Perpendamus igitur omnes, nos eſſe ſeruos vnius domini [d], redemptos ab vno redēptore, membra vnius corporis Chriſti, quod eſt Sancta Romana, vnica & Catholica Eccleſia [e]: & quod vti fratres in cœlo tandem conueniemus, & periucunde collætabimur, ideoque teneri nos mutuo diligere ea ratione, quod ſumus capaces conſortii diuini. Et quod ſiue ſimus Hiſpani, ſiue Itali, ſiue Galli, infeliciſſimi erimus, ſi pro diuino conſortio diabolicū ſortiamur: & contra, fœliciſſimi, ſi eodem diuino coſortio fruamur, & diabolicū euitauerimus, & periucūde in conſpectu Dei amplexati & vniti, vnanimi voce, eademque perpetuo laudauerimus eundem ibi æternum. Quod vt per diuinam bonitatē aſſequamur, incipiamus in terris ſeruare illos duos ſenarios Hoſtienſis,

Spernere mundum, Spernere nullum, Spernere ſeſe.
Spernere ſe, ſperni tibi quatuor hæc bona ſunto.

& ita nullam gentem deſpicere, & omnē ęſtimare, honorare, & ante omnia prędicto amore charitatiuo diligere, certi nos

b In c. ſi ex bono. de pœnit. diſ. 4. in ver. Apoſtolicam & Tho. 1. 2. q. 109. p totam.
c Iaco. c. 1.
d Ad Eph. cap. 4.
e Ad Eph. 1. & ad Corin. 12

eo gratiores fore Deo, quo minoris nos fecerimus, eo quod ſimus huius vel illius gentis, vel regionis, quam quod ſimus omnino ſui ſuę religionis Chriſtianę, nil tantum cupientes, quam quod in hac Dominica [f] orat Eccleſia, *In omnibus et ſuper omnia eum diligentes, promiſſiones ſuas, quæ omne deſiderium ſuperant, conſequamur,* Amen.

f Dominica 1. poſt Pētecoſtem.

96 Ex his omnibus ſequitur primo, gratius Deo fore, quod nos ſacerdotes oremus Deum, vt noſtrorum Regum animas efficeret habitatione ſua dignas, & exornatas ſapientia, cultu diuino, aliiſque virtutibus, magis quam victoriis, triumphis, & gloria, qua ſaltem parte illa eſſent a uirtute aliena.

Secundo ſequitur, quod quando Rex aliquis Chriſtianus bellum adornat, & parat aduerſus alium Catholicum, ſatius foret, ut ſacerdotes ipſius oratent in altari pro pace, & concordia amborum, uti a multis fieri uidi in Regnis Hiſpanię, & Gallię, quam pro uictoria glorioſa ſui Regis, & internecione hoſtium. Non auſim tamen aſſerere, quod quidā [g] aſſeruit, puta, indecēs eſſe orare pro uictoria; quicquid enim illi ſentiant, iuſte poſſumus eam petere a Deo noſtro Regi, quem credimus iuſte bellare. Nec obſtat eius fundamentum, nimirum quandoque ambos Principes bellare iniuſte. Tum quia etiam quandoque vterque iuſte bellare poteſt, ut colligitur ex S. Auguſtino [h], & ex rationibus communis opinipnis [i], & ſentit Lucan. 1. Pharſal. ibi. *Quis iuſtius induit arma ſcire nefas magno ſe iudice quiſque tuetur.* Tum quia ſufficit, ut quis iuſtam habeat causā credendi Regem ſuum iuſte bellare, quo poſſit orare pro eius uictoria.

g de modo orādi. pag. 25.
h c. quid culpatur. 23 q. 1.
i Maior. in 4. d. 15 q. 20. col. penult.

Tertio ſequitur uideri uerum, quod prędictus aſſerit, ſcilicet parū decere, ut orātes pro Regibus addant eis illos titulos profanos Inuictiſſimus, Victorioſiſſimus, & Glorioſiſſimus. Cuius ratio, quam tamen ipſe non reddit, poteſt eſſe, quod loquentes Regibus mortalibus non adeo decet appellare ſubditos eorum dominos, nec ornare titulis & epithetis glorioſis. Ergo loquente Regi immortali de ſubditis eius, ſubticere decet eorum titulos glorioſos: unde & ātiquiſſima Eccleſię cōſuetudo habet, ut petens benedictionē in choro a Prælato coram Domino Deo, dicat, *Iube Domne benedicere.* & non, *Iube Domine benedicere.* ut Guillielmus docuit, [k] & Eccleſia orans Deum in die Paraſceues pro Imperatore, non ornat eum ullo

k In Rotio. diuino. offic. li. 5. c. 2. nu. 44.

Digitized by Google

titulo profano, ſed ſolo pietatis & religionis, ſcilicet Chriſtianiſſimi. ergo alii minus ſunt talibus titulis profanis ornandi.[a]

a Argu. c. cum in cũctis de elect. & authen. multo magis. C. de ſacros ec-

97 Quarto, quod licet aliquo reſpectu verum ſit, quod prædictus ait, puta pientius eſſe orare pro omnibus Regibus Chriſtianis ſimul, quam pro noſtris peculiaribus, aliis tamen reſpectibus aptius eſt, quod communiter fit. Tum quia licet maioris 98 ſit meriti orare pro multis, quam pro paucis, cæteris paribus, vt recte probat Adrianus.[b] melius tamen eſt vtrumque agere, quod facit Eccleſia Catholica. Tum quia ad impetrandum aliquid alicui priuato, vel ad ſatisfaciendum pro eo, ſatius eſt orare particulariter pro eo ſolo, quam in genere pro eo, & aliis, vt colligitur ex his quæ latius ſcripſit dictus Adrianus. Tum quia licet Eccleſia in qualibet Miſſa generaliter pro cunctis fidelibus oret, ſtatuit tamen, vt ante conſecrationem prius in Memento nominatim oremus pro Papa, epiſcopo, & Rege noſtro. Tum quia ratio maior ſuadet orare pro noſtro, quam pro alieno. Tum quia nobis ſemper vera viſa eſt opinio illa D. Thomæ[c], nempe plus mereri quem amando ſuum amicum quam ſuum inimicum, cæteris paribus: licet enim difficilius ſit amare inimicum quam amicum, actus tamen magis debi- 99 tus, & melior eſt in ſe, amare amicum, quam inimicum: & bonitas actus non tã procedit ex difficultate, quam natura & bonitate eius. Eadẽ quoque ratione maioris erit meriti orare pro ſuo Rege, & protectore, quam pro aduerſario ſuo inimico.

b Quoli. 8. art. 3. & infra in 11. concluſio. dicetur.

c 2.2. q. 27 art. 7. vbi Cardinal. S. Sixti reſpondet contrarijs quæ Durand. in 3. affert, diſt. 30.

100 Quinto ſequitur, non videri admodum decens, vt nomen proprium cuiuſquam Magnatis ſiue Eccleſiaſtici, ſiue layci ſuperiorem recognoſcentis, exprimatur in Collecta, & oratione publica, ſiue dicatur pro infirmo, ſiue pro ſano. Quin & ipſimet Reges religioſius viderentur facere, ſi non conſentirent, ut in ſua præſentia nominibus propriis nominarentur. Tum ad tollendum orantibus occaſionem adulandi, & iis, pro quibus oratur, occaſionem vane gloriandi. Tum quia non oratur pro illis, quatenus ſunt priuati homines Ioãnes, vel Petrus, ſed quatenus publico munere funguntur. Non tamen indecens eſſe exiſtimo id facere pro non recognoſcẽtibus ſuperiores: nam die Paraſceues Eccleſia orãs pro Papa & Imperatore[d], eos nominatim exprimit, quamuis ſint præſentes: licet Concilium Conſtantienſe[e] nomine proprio non nominaſſet Imperatorem Sigiſmundum, cum orauit pro eo præſente iamiam profecturo ad Petrum de Luna pro Papa ſe gerentem, & Regem Aragonum ſuper ſchiſmate, quod tunc vigebat.

Quod patet in ordinarijs miſſalium.

e In ſeſſ. 17 in quã bis nominat[o] fuit Rex Romanorum.

Sexto, conſuetudinem illam nominandi Regem, Reginam, & Principes noſtros, cum tota prole Regia & ſuo exercitu, non eſſe adeo religioſam, vt aliqui arbitrantur. Tum quia noua eſt, & nouitates niſi ſint valde vtiles, vitandę ſunt.[f] Tum quia non videtur fuiſſe grata veteribus ſacris doctoribus, quorum ætate nondum cœpit. Tum quia diſtrahere videtur mentes audientium Miſſas ad cogitandum plus de bellis, & perſonis nominatis, quam de Miſſæ myſterio, cuius contrarium faciendum eſt. Tum quia non video id fieri in Capella Papæ, neque in monaſteriis & parocciis Vrbis, & Miſſale nouum fœl. record. Pii V. ſatis indicat non eſſe id valde laudabile, cum in nulla ſui parte tale quid inſinuet.

f c. cum cõſuetudinis. iũcta glo. & adductis p Io. And. de conſuetudine.

101 *Pater noſter orationum prima apprime dicenda, et nu. 122.*
102 *Oratio Dominica multis reſpectibus dignate dicenda.*
103 *Fratres nos omnes eſſe credimus, ſed inique cogitamus.*
104 *Deum in cælis qui male contemplantur.*
105 *Deus præſens vbique, licet non eius humanitas, niſi etc.*
106 *Oratio Dominica docet ordinem optandorum.*
107 *Sanctificetur nomen tuum quid ſibi velit,*
108 *Adueniat regnum tuum quid ſignificet.*
109 *Fiat voluntas tua quid importet.*
110 *Panẽ noſtrum quotidianũ quid ſignificet.*
111 *Et ne nos inducas quid, et c.*
112 *Sed libera nos a malo quid ſignificet.*
113 *Chriſtiani vt plus intendunt rei ſpirituali quam Iudæi.*
114 *Bona quibus ſunt mala.*
115 *Dona ſeptem Spiritus S. et beatitudines 7. continent 7. petitiones.*
116 *Peccatores orando quid impetrant.*
117 *Orare pro alijs bonis et malis licet.*
118 *Orare pro alijs, et iniurias remittere debemus.*
119 *Pater noſter qui dicens non remittendo iniurias non peccat.*
120 *Oratio eo magis meritoria, quo pro pluribus fit, etc*
121 *Orare licet alijs verbis, quam Dominicis, ſed non, etc.*
123 *Orare calculis precatorijs bonum, et vt melius fieri poteſt.*

124 Deuo-

124 *Deuotio cui deeſt hoc agat.*
125 *Aue Maria. oratio omnium ei dicatarum acceptiſſima Mariæ.*
126 *Author multa diebus, & locis Maria cœpit & ſperat.*
127 *Roncauallis laudata.*
128 *D. Maria Tauora cum ſuo monaſterio laudata,*
129 *Aue Maria non patitur hac auctaria.*
130 *Aue Maria quis compoſuerit.*
131 *Aue qu id ſignificet?*
132 *Mariam ſalutando non nominauit Angelus.*
133 *Maria quid ſignificet?*
134 *Maria cur Stella & mare.*
135 *Maria ſemper, & vbique inuocanda, & immitanda.*
136 *Maria vt, & quam plena gratia.*
137 *Maria omnibus elargitur.*
138 *Maria habuit omnes virtutes & gratias gratis datas.*
139 *Maria multum priuilegiata.*
140 *Maria vt cum ipſa Dominus.*
141 *Mariæ benedictiones nemo explicare valet.*
142 *Maria operibus Euæ contraria operatur,*
143 *Maria ſe in flumina vertit.*
144 *Maria benedicta, ſed magis fructus.*
145 *Maria impeccabilis gratia, Chriſtus natura.*
146 *Maria tam cito ſancta quam concepta, ſed poſtea ſanctior facta.*
147 *Chriſtus conceptus tanti indicij quanti poſtea vnquam fuit.*
148 *Mariæ fructus benedictus colore, odore, & ſapore.*
149 *Maria ſtella maris, Arcton, & Acus nauigandi.*
150 *Aue Maria qua parte proprie oratio.*
151 *Initium quærendi cognitio defectus.*
152 *Initium ſalutis cognitio infirmitatis.*
153 *Homo bulla, & miſerijs plenus.*
154 *Homo quot miſerijs ſubiectus naſcitur. Et ita natus vt ſuperbire poteſt. & nu. 155.*
156 *Homo quam facile moritur,*
157 *Anacreon mortuus grano vuæ, & Fabius pilo lactis.*
158 *Maria nemini deeſt.*
160 *Pater noſter, & Aue Maria, non habent hanc virtutem.*
161 *Oratio bene fit pro temporalibus, ſaltem tacita cum conditione.*
162 *Oratio ſemper poſtulata impetrat quatuor concurrentibus.*
162 *Oratur recte pro temporali ſperato, ſed nõ tanquam de fide credito.*
163 *Indulgentijs maximis a Papa conceſſis vt vtendum.*
164 *Papa plurimum ſubſiſtente cauſa indulgere poteſt.*
165 *Pater noſter dicens vt ſe reputat peccatorem.*

Vndecima Concluſio.

101 QVod ſicut oratio Dominica eſt omnium præſtantiſſima, vt ſupra [a] diximus, ita decet nos eam non recitare, vt a multis communiter recitari ſolet. quoniam quo aliquid eſt præſtantius, eo reuerentius trãctandũ eſt [b]. Vehementer equidem miſereor mei in primis, deinde aliorum omnium, qui adeo negligenter, irreuerenter, & vtinam non contemptim, toties vſi ſumus hac excellentiſſima oratione, cuius tenorem primum ſubiiciam diſtinctum punctis, quibus ſupra diximus eſſe diſtinguendum, & breuiter inſinuabo quędam, quæ nos ad melius ea vtendum incitare poſſunt.

Pater noſter qui es in cœlis: ſanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua. ſicut in cœlo, et in terra: panem noſtrũ quotidianũ da nobis hodie; et dimitte nobis debita noſtra, ſicut et nos dimittimus debitoribus noſtris; et ne nos inducas in tentacionem, ſed libera nos a malo. Amen.

102 Primum igitur eſt conſiderare, authorem illius fuiſſe Creatorem, & Redemptorem noſtrum, qui quaten⁹ homo, ſummus eſt noſter aduocatus, quatenus autẽ Deus, ſummus creator & gubernator, ad quem dirigitur oratio. Nam ſi nos ad deuote recitandum aliquam orationem mouet, quod compoſita ſit a beato Auguſtino, Hieronymo, Thoma, alioue Diuorum aliquo, longe magis mouere nos debet ad hanc deuotiſſime dicendam, & recitandam, quod ſit compoſita ab illo, qui modo indicibili eſt Deus, & homo, cui ſoli placendum eſt, cuius manu donandum eſt, quicquid oratione obtinere ſperamus, cui quę (vt ait Cyprianus [c]) oratio magis placebit, quam ea quã ipſemet compoſuit?

103 Secundum reputare, quod docens nos vt in eius initio vocemus patrem illũ, qui non minus eſt dominus & Iudex, quam pater [d], monet nos, vt cum eum adimus aliquid petituri, contemplemur ipſum miſericordem, gratioſum, benignum [e], cupiẽtem prouidere filiorum ſuorum adoptiuorum Chriſtianorum, ſcilicet, fideliũ neceſſitati, & vtilitati. Docens itẽ, vt appellem⁹ patrem noſtrum, admonet nos, vt cũ adimus eum oraturi, actu vel virtute pute-

[a] In c. 10. nu. 45.
[b] c. fin. & tot. di. 93.
[c] In ſerm. 6 vnde hoc c. deſumptũ fuit.
[d] Matth. 6.
[e] Matt. 22.

Digitized by Google

mus nos omnes eſſe fratres[a], quos ipſe pro filiis adoptiuis habet: & conſequenter etiam Papas, Reges, alioſque Summates & Heroas hanc orationem recitantes, reputare debere, quod quamlibet ſint potentes & ſupremi, ſunt tamen fratres ſuorum ſubditorum, familiarium, & aliorum infimatum, etiam ſeruorum, qui ſacro baptiſmatis fonte renati ſunt; vtque pari modo, qui virtute, litteris, & fortunis præſtât perpendant eſſe ſibi fratres carẽtes illis, ob idque ſolum (etiam ſi nihil aliud id ſuaderet) deberent eas illis communicare, & non ſuperbientes dedignari eos etiã alloqui, vt quidam faciunt etiam erga cognatos, nolentes eos agnoſcere. Cuius cõtrarium faciendum quidem eſt, ſed quod id facilius ſit docere quàm facere, inde colligitur, quod hanc ſanctam doctrinam omnes nouimus, & pauci aliorum collatione ea vtuntur.

a ad Philem. ca. 1.

104 Tertium perpendere, quod docens nos ei dicere, *Qui es in cælis.* admonet nos ſuã potentiam, & valentiam, ſimul & Regiam ſuam, & Regalem conuerſationem, quam nobis præparauit, ibique eſſe noſtram patriam, ibique nobis eſſe habitandum, & theſaurizandũ. Caueamus tamẽ, ne dicẽtes tanto patri, *Qui es in cælis.* imaginemur eum eſſe in illis vti Angelos, qui cum ibi ſunt non ſunt hic[b], ne contra, quando ſunt hic, ſunt ibi. Neque imaginemur, vt quidam religioſus Conuerſus ſiue laicus imaginabatur eum eo modo magnum, vt capite attingeret ſummum cœlum, & altero pede Orientem altero Occidẽtem, & altera manu Meridiẽ, altera vero Septentrionem. Neque (qualem ſuſpicor pleroſque imaginari eum) ſcilicet eſſe tãquam locatum, & cõtentum in cœlis; quia eſt in eis tanquam eos continens[c]. Nam ſicut illud Hieremyę prophetę,[d] *Ego cœlum & terram impleo*. intelligendum eſt iuxta illud Dauidis[e] *Eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos.* ita non imaginemur eum includi in cœlo, ſed cœlum concludi ab eo, vt poſt & ante alios tradit S. Thom.[f] Contemplemur itaque ipſum incorporeum, quatenus eſt Deus, ſine capite, brachiis, pedibus, & ſine vlla alia corporis parte, ſimpliciſſimum[g], & puriſſimũ ſpiritum, qui cum partibus careat, & omnino indiuiſibilis ſit, ita totus eſt in omni loco, & in qualibet eius parte, ſicut poſt & ante alios tradit S. Thom.[h] Quemadmodum etiam anima rationalis, ſecundum S. Auguſt.[i] & eundem S. Thom.[k] poſt alios, tota eſt in toto corpore, & tota in

105 qualibet eius parte, totus Deus eſt in eccleſia, in qua oramus, tot⁹ in cœnaculo, in quo edimus, totus in Muſœo, & dormitorio, vbi ſtudemus, negotiamur, & dormimus, totus in itinere, per quod iter facimus, tam pręſens omnibus, quę cogitamus, loquimur, & facimus, ac ſumus noſmetipſi, & multo magis abſque vlla proportione. Quod perpendens dicebat Sapiens[l]. *Beatus vir, qui in ſenſu cogitabit circumſpectionem Dei.* Plurimum enim, & pluſquam dici poteſt, prodeſt conſiderare iugiter circumſpici nos, & omnia quæ cogitamus, loquimur, & facimus ab ipſo, longe magis quam a nobis ipſis, quo beatitudinis impedimẽta vitemus, & quę conferunt ad eam amplectamur. Dicimus itaque Deo, *Qui es in cælis.* non quod non ſit in terris, ſed quia ibi cõmuniter conſortes ſuę gloriæ facit beatos, quos omnes ibi recipiet poſt diem iudicii, vt ſemper ipſo fruentes ipſi corregnent.[m]

b Iux trad. a Tho. 1. par. q. 53
c Tho. 1. p. q. 8.
d cap. 23.
e Pſal. 9.
f 1. par. q. 8.
g cap. firmiter. de ſũma Trin. cum gloſ. verb. ſimplex.
h 1. par. q. 8.
i Lib. 6. de Trinit.
k 1. p. q. 76 art. 8.
l Eccl. 14.
m apoc. 22.

Ex hoc tamen nemo inferat, quod quidam inferebat, nempe, humanitatem benedictiſſimam noſtri Saluatoris ęquę eſſe vbique: non eſt enim niſi in cœlo, & in ſancto ſacramento, & conſequenter, licet Ieſus Chriſtus verus Deus & homo, quatenus, Deus & quoad immenſam diuinitatem, ſit vbique, quatenus tamen homo, & quoad humanitatem, eſt ſolum in cœlo, & ſancto ſacramento, quamuis non uno eodemque modo. In ſacramento namque tota humanitas, & omnes illius partes ſunt in tota hoſtia, & in qualibet illius parte[n] admirabili admodum & ſtupenda ratione, magiſque intelligibile ſapientibus, quam idiotis. In cœlo autem circunſcriptiue & naturali modo, ubi utinam olim ipſius vultum gratioſiſſimum ſuſpicientes, manus puriſſimas, & pedes ſanctiſſimos quã humillime exoſculemur, Amen.

n S. Tho. 3. par. q. 76 art. 3. & communis 4. di. 10.

106 Quartum cõſiderare, quod hæc oratio ſublimiſſima non modo nos docet uerba, quibus petere debemus, uerum etiam ordinem pręcellentem, quo id faciamus. In prima namque petitione docet nos petere bonum diuinum. In ſecunda noſtram æternam beatitudinem. In tertia rationem ad eam perueniendi principalem. In quarta rationem minus principalem. In aliis uero tribus ſublationem trium impedimentorum, quibus a perueniendo in eam impedimur, quę ſunt peccatum commiſſum, quod eſt præcipuum, Tentatio, quę nos prouocat ad committendum, & alia mala pœnæ,

Digitized by Google

næ, quę quandoque ſunt occaſio committendi. Luculenter enim inſtruit nos in primis, ſuper omnia velle bonum diuinum, honoremque illius optare. Deinde noſtrę animæ beatitudinem æternam. & tertio gratiam, quæ eſt medium principale perueniendi ad eam. quarto ſancta ſacramenta, & ſuſtentationem corporalem, ceu inſtrumenta in id inſtituta. Et quia oportet vitare impedimenta, quibus a tanta re aſſequenda impediri poſſumus: & ea ſunt tria, primum eſt peccatum iam commiſſum, ſecundum tentatio directa ad illud committendum, tertium malum pœnæ ad illud indirecte inducens: ideo quinto loco docemur petere ſublationem peccati iam commiſſi. ſexto petere victoriã contra tentationem directam ad peccandum. ſeptimo victoriam contra tentationem indirectam peccandi, quam malum pœnæ inducit.

107 Quę omnia fieri in hac oratione oſtenditur, eo quod in prima petitione puta, *Sanctificetur nomen tuum.* non petimus ſuũ nomen, & cognomen, ſuamque gloriam & famam fieri ſancta (quandoquidem ſanctiſſima ſunt) ſed petimus, vt ſancta habeantur ab hominibus, quo nimirum ita reuereantur, honorent, & collaudent ſuam Maieſtatem, vt nil aliud ſanctius, neque æque ſanctum habeant, iuxta S. Auguſt.[a] & vt talis laudetur, celebretur, & glorificetur.

108 In ſecundo vero ſcilicet, *Adueniat regnum tuum.* in ſumma principaliter petimus, vt nobis beatitudinem æternam impertiat: non enim petimus, vt ſuæ Maieſtati noua poteſtas, nouaue iuridictio adueniat, ſed ſecundum S. Cyprianum[b], petimus principaliter, vt regnum gloriæ, quo perfruũtur beati, nobis adueniat: quod certo adueniet, ſi nos ſatis adhæreamus ei; licet etiam acceſſorie petamus, vt regnum gratię nobis adueniat, ideſt, quod ipſe ſuper nos regnet per gratiam, vt ſenſit S. Hieronymus[c], & nos viuamus ſub ſuo æquiſſimo, ſanctiſſimoque ſceptro & imperio, & tollat, ac deſtruat ſceptra & imperia dœmonis, & furiarum eius infernarum, ſuperbię, auaritiæ, iræ, luxurię, gulę, accidię, & inuidię; & omnium aliorum ducum infernorum, qui nos ſibi ſubiiciũt, ſubiicereue tentant; & illis depulſis ſurroget, ac permoueat in nos ſuos duces iuſtiſſimos, & equiſſimos, fidem, ſpem, & charitatem, prudentiam, iuſtitiam, fortitudinem, & temperantiam, & omnes eis adhęrentes, qui nos ſatagant continere in officio, & obedientia ſui diuini regiminis.

109 Porro in tertia petitione, ſcilicet, *Fiat voluntas tua.* in ſumma petimus, vt nobis largiatur gratiam promerendi prædictam beatitudinem, & gloriam æternam. Non enim ſolum petimus in ea, vt fiat q̃ ei collibuerit: nam velimus nolimus ſemper & vbique fiet volũtas eius, iuxta illud Eſaiæ[d], *Omnis voluntas mea fiet.* ſed petimus, vt faciat nos ſuam implere voluntatẽ in terra, ſicut impletur in cęlo[e], ideſt, vt ſicut in cęlo omnes Angeli, & Sancti charitate, & amore implent ſuam volũtatem, & quodcunque pręcipit, eodem modo nos idem faciamus in terra, quod eſt propriũ meritum gloriæ, & beatitudinis, quam in ſecunda petitione petimus.

110 In quarta autem petitione, ſcilicet, *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* ſecundum S. Thom.[f] in primis petimus dari nobis Sanctum altaris ſacramentum, ſub quo velut omnium ſublimiſſimo, ſubintelliguntur cętera, quę ſunt media, & inſtrumenta ad promerendam beatitudinem. Petimus item, ſed non adeo principaliter, panem corporalem, ſub quo ceu pręcipuo hominis alimento, ſubintelligũtur reliqua cibaria, & alia vitæ neceſſaria, quibus mereamur, ſeruiendo Domino: quia principalius petere debemus ſpirituale[g] quam corporale. Licet plerique (& vtinam non maior pars) proferentes verba illa, *Panem noſtrum quotidianum.* vota ſua expreſſius referant in alimoniam corporalem, quam in ſpiritualem: ſed non peccant, modo ſaltem uirtualiter & tacite maioris habeat, & æſtimetur ſpiritualis[h] quã corporalis, & vtraque optetur & petatur tanquam donum Dei, iuxta Ioan. Chryſoſt.[i] & ſecundum S. Auguſt.[k] & Thom.[l] vt inſtrumentum ad uiuendũ, & ſeruiendũ Deo, & ad impetrandam gratiam, quæ in tertia petitione petit̃, quo promereamur beatitudinem, & gloriam, quæ petitur in ſecunda.

Sane in quinta petitione, puta, *Et dimitte, &c.* petimus principaliter ſublationem impedimenti pręcipui, ſcilicet, peccati mortiferi clare, & directe impedientis beatitudinem, & etiam peccati uenialis differentis illius conſecutionem iuxta illud[m], *Stipendia peccati mors.*

111 In ſexta uero, *Et ne nos inducas in tentationem.* petimus uictoriam contra tentationem, quæ eſt inſtrumentale impedimẽtum & cauſale, quod producit directum & formale, puta peccatum.

a De ſerm. Domini in monte, quę in hoc ſequimur.

b In ſerm. vnde hoc c. eſt aſſũptum, quę in hoc ſequimur.

c Matth. 6.

d cap. 46.

e Card. S. Sixti. in c. 6. Mat.

f 2.2. q. 83 art. 6.

g Argu. c. illud. de maiorit.

h Arg. c. ſi quis obiecerit. 1. q. 3.

i Sup Mat.

k Ad Proban.

l 2.2. q. 83 art. 6.

m Ad Rom. cap. 6.

In ſeptima denique, *Sed libera nos a malo.* petimus liberationem a malis pœnę corporalibus & temporalibus, quæ nonnunquam nituntur ſuo pondere auferre bona ſpiritualia vna cum temporalibus. Ex quibus clarum euadit, hanc orationē non ſolum, vt diximus, nos docere, quomodo, & quibus verbis petere debeamus, ſed etiam quo ordinę id faciamus, & petenda deſideremus. 112

Quintum reputare, quod tota hæc admodum ſublimis oratio nos inuitat ad habendam maiorem curam animę, & bonorum ſpiritualium quam temporalium. In quinque enim petitionibus illius directe petuntur bona ſpiritualia, puta augmentum gloriæ Dei, noſtrę animæ beatitudo, meritū illius, remiſſio peccatorum, & victoria in tentatione. In ſola vero quarta, & ibi minus principaliter, directe petimus tēporalia, & indirecte in vltima petendo liberationem a malis pœnæ, longe aliter quam in veteri teſtamento, in quo petitiones & promiſſiones clarius continebant temporale quam ſpirituale, iuxta illud Poetæ [a]. 113

a Baptiſtæ Mantuan. lib. 1. de faſtis. c. 2

Noſtra Deo prima lucem, Iudæa ſupremam
Hebdomas impartit: quia prima & maxima noſtris
Cura Dei, Hæbreis vel nulla, vel vltima ſemper.

Confirmatur hoc, quod graues aliqui doctores [b] docent, quod etiam in quarta petitione non petuntur bona temporalia, neque panis, aut alimonia corporalis, aſſerentes in omnibus quinque petitionibus nos petere bonum Dei, non noſtrum. Quę opinio licet olim mihi arriſerit, nunc tamen ea preſſius expenſa parum placet. Tum quia aptius eſt dicere, vt ſupra dixi, quod in ſola petitione prima principaliter petimus donum Dei, licet illud minus principaliter redundet in nos. In ſecunda, & tertia petimus duo præcipua noſtra bona, animorum gloriam pro futuro ſæculo, & meritum illius, ſeu gratiam pro pręſenti: licet etiam hæc in gloriam Dei redundent. Et quod in quarta petitione petimus inſtrumenta, quibus viuēdo quęramus gratiam, & gloriam, ſiue meritum, & beatitudinem, quorum principale eſt panis ſuperſubſtantialis Corporis Domini, quo ſupernaturaliter viuimus, & minus principale panis quotidianus, quo corporaliter victitamus, vt neruoſe colligitur ex Euangelio Mathęi [c], quo docemur petere panem ſuperſubſtātialem, adiuncto Euangelio Lucę, quo docemur petere panē quotidianum [d]: vtrunque enim coniunctum docet nos petere principaliter quidem victum ſpiritualem, minus autem principaliter victum corporalem, quorum vtroque egemus ad quærendum meritum & præmium, gratiam, & gloriā. Cauſam vero cur ſeptimam petitionem, in qua petimus liberari a malo, non poſuit S. Lucas, ait Auguſt. eſſe, quod impleta ſexta, in qua petimus, ne nos vincat tētatio, ſat ſuperque impletur ſeptima, in qua petimus liberari a malis: quandoquidem mala, quę nobis pœnam & damnum corporale inferunt, magis bona quam mala ſunt, niſi nos præcipitent in aliquas culpas, iuxta illud Apoſtoli [e], *Diligentibus Deū omnia cooperantur in bonum.* & proinde mala ſunt eis bona: cuiuſmodi fuerunt Iob, & aliis innumeris.

b Card. S. Sixti ſuper Matt. c. 6.

c De quo p recētiores Matt. cap. 6. & Th. in cate. aure.

d cap. 11.

114

e ad Ro. 5.

115 Sextum, animaduertere id, quod aſſerit idem S. Auguſt. [f] quod per has ſeptē petitiones petuntur etiam tacite, & effectu ſeptem dona Spiritus ſancti [g]: quæ ſunt ſapientię, intellectus, conſilii, fortitudinis, ſcientię, pietatis & timoris Domini: & etiam ſeptem beatitudines [h], quæ ſunt paupertatis ſpiritus, manſuetudinis, luctus ſiue ploratus, famis & ſitis ſpiritualium, miſericordiæ, puritatis cordis, & pacis. Qui enim petit, vt diuina Maieſtas talis qualis eſt habeatur, honoretur, colatur, & glorificetur ab omnibus, ſatis petit donū timoris [i], vnde naſcitur ille cultus, & ſubinde petit beatitudinem, paupertatis, & humilitatis ſpiritus quæ parit ſanctus ille timor. Qui vero petit vt adueniat Regnū Dei, & in nobis ſua Maieſtas regnet, ſat ſuperque petit donum pietatis, & beatitudinem manſuetudinis. quandoquidem volentem iubere, vel iuberi, & regnare, uel regnari, manſuetū eſſe oportet, & non iracūdū. Sane qui optat & petit, ut fiat volūtas Dei, ſatis petit donum ſcientiæ, quę edocet rationē implendi eam, & beatitudinē, quę conſiſtit in lugendo, & deplorādo illa, quæ contra eius mandata fiunt. Porro qui petit panem quotidianum ſanctorum ſacramentorum, & noſtri alimenti corporalis, quo accendamur ad agenda quę debemus, ſatis petit donum fortitudinis, quod nos corroborat in beatitudinem famis & ſitis, bonorumque ſpiritualium, quibus deſideramus, & petimus hūc panem quotidianum. Qui autem petit remiſſionem ſuorum debitorū, ſicut dimittit aliena, ſatis approbat donum conſilii, & beatitudinem miſericordiæ: quandoquidem uult exercere miſericordiam cum proximo,

f In ſerm. 8 ver. Domini.

g De quib' Eſai. 11. & Th. 1. 2. q. 68.

h De quib' Matth. 5. & Th. 2. 2. q. 69.

i De quo Tho. 2. 2. q. 19.

&

& accipere id tanquam medium impetrãdi a Deo, quod optimum conſilium eſt. Et qui petit ne inducatur in tentationem, ſatis petit donum intellectus, ex quo naſcitur beatitudo puritatis cordis: quandoquidem, vt bene liberetur a tentationibus, quæ naſcuntur ex bonis temporalibus, opus eſt intelligere illorum naturam, quam qui intellexerit, facile purgabit mentem ſuam deſideriis illius puritatem impedientibus. Qui denique petit liberationem ab omnibus malis, ſatis petit donum ſapientię, qua principaliter ſolus Deus, & res diuinę animæ ſapiunt, & conſequenter beatitudinem pacis, quam, vt in ea perfecta ſit, oportet eſſe plane immunem ab omni malo.[a]

116 Ex hoc ſequitur primo, verũ eſſe quod ſupra[b] dictum eſt, etiam peccatores orando impetrare: alioqui enim non poſuiſſet Dominus in hac forma orandi petitionẽ remiſſionis noſtrorum peccatorum. Nec ſolueret argumentum, qui reſponderet hanc orationem de ſola peccatorum venialium remiſſione intelligendam: quia replicari poteſt, eam, cum generaliter loquatur, generaliter intelligendam[c]. Sequitur ſecundo, licitum eſſe orare pro aliis: 117
pro ſe nanque & pro aliis orantem manifeſtum eſt pro aliis orare: & licet hic non probetur nobis licitum eſſe orare pro ſolis aliis, non adiungendo nos eis, neque tamen contrarium probatur, licet aliqui in id textum hunc ponderent, qui tamen nõ obſtat: Dominus enim non præcepit, vt oraremus pro nobis & aliis ſimul, quaſi non foret licitum orare pro aliis ſolis, & pro nobis ſolis, ſed vt nos doceret gratius eſſe ſuæ Maieſtati, vt oremus pro omnibus, & nobis, & aliis, tam iuſtis quam peccatoribus: nam qui de vno dicit, non negat de alio ſimili, iuxta doctrinam ſingularem Dominici.[d] Non obſtat etiam dicere alios vel bonos, vel malos eſſe: & quod ſi boni ſunt, non opus ſit orare pro eis, ſi vero mali ſunt, non videtur velle Deus vt pro eis oremus, iuxta illud Hieremię[e]. *Noli orare pro populo hoc.* Non inquam hoc obſtat. Tum quia vtiliter pro peccatoribus oratur, vt conuertantur, pro iuſtis vero, vt perſeuerent, & proficiant. Tum quia orationes multorum[f] citius exaudiũtur, quã paucorum. Tum quia conuenit, vt a multis gratiæ agantur Deo pro iuſtis, qui multis proſunt. Tum ne extollantur, videntes ſe opus habere ſeſe minoribus, vt ait S. Thom.[g] Vnde ſequitur, non recte ſenſiſſe quendam, parui æſtimantem, quod monachi vel ſanctimoniales orarent, vel non orarent pro ſe, quod non feciſſet B. Paul[9], qui ſępius rogauit multos, vt pro ſe orarent, ibi[h], *Adiuuetis me in orationibus ad Deum.* & ibi[i], *Adiuuantibus & vobis in oratione pro vobis.*

118 Septimum, quod nos mouere debet ad hãc ſacroſanctam orationem deuote pronunciandam, eſt, quod illa nos inuitat nõ ſolũ ad nos mutuo amandũ, & ad mutuas iniurias remittendũ, ſed etiã ad orandum alios pro aliis, ſiue amicis, ſiue inimicis, ad imitandumque Deum, qui omnes diligit, omnibus largitur, & ſuper omnes tam malos quam bonos ſolem ſuum oriri facit[k]. Quod facile colliget, qui perpenderit doceri nos dicere in ea Pater noſter, & non, Pater mi. & Dimitte nobis, & non, Dimitte mihi. Debita noſtra, & non debita mea. Et ne nos inducas, & non, ne me inducas. & libera nos, & non libera me. Similiter etiam qui vltra alios auctores ſecum reputauerit, quod ubi textus non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus:[l] & quod tribus petitionibus primis petimus, vt nomen eius glorificetur, non addendo, a me uel ab illo, ab amico meo vel inimico, & vt aduenіat regnum ſuum, non reſtringendo mihi uel illi, & ut fiat uoluntas tua, nõ a me uel ab illo, ſed ſicut in cœlo, & in terra. Quod ipſum faciet, qui perpenderit concluſionem hanc referri ad omnes dictas tres petitiones, ut dixit nouus quidam auctor,[m] licet non noue. Antea enim id ſcripſerat Ioannes Chriſoſt.[n] & conſequenter ſignificat peti debere, ut non ſolum fiat uoluntas ſua ſicut in cœlo, & in terra: ſed etiam ut nomen ſuum glorificetur, & ſua Maieſtas regnet tam hic, quam ibi, non quidem ita in quantitate, ſed in qualitate, ſed hic per gratiam, ibi per gloriam.

Ex hoc inferunt nonnulli primo, peccare recitantes Pater noſter, non dimittendo debitoribus ſuis ſua debita pecuniaria, quod non eſt uerum: quia ſecundum Gregorium[o] receptum, non intelligitur hoc de debitis pecuniariis, ſed de iniuriis. Ex quo inferunt alii ſecundo, peccare iniuriam paſſos recitantes hoc, non condonando iniurias acceptas. Quod ſentire uidetur S. Cypri.[p] & clarius Ioannes Chryſoſt.[q] dicens eiuſdem recitatorem mentiri, cum petat ſibi remitti culpas ſuas, dicẽdo ſe remittere alienas, & non remittendo. Quin & D. Auguſt.[r] idem dicere uidetur de iis, qui neque condonant, neque parati ſunt condonare iniurias petentib9 ab eis

[a] Secundũ Boetiũ 3. de conſolat. & Tho. 1. 2. q. 2. & 3.
[b] In ca. 8.
[c] c. ſolitæ. de maiorit. l. de precio. ff. de publ. in rem actio.
[d] In c. qualis. 25. d.
[e] cap. 8.
[f] Iuxta illud Collectæ omniũ Sanctorum, multiplicatis interceſſoribus &c.
[g] 2. 2. q. 83. ar. 7. ad 5.
[h] Ad Rom. 15.
[i] 2. ad Cor. 1. & alibi ſępe.
[k] Matt. 5. & c. hæc autẽ. 23. q. 4.
[l] l. de precio. ff. de Publ. in rẽ actio. ca. ſolitæ. de Maior. & obed.
[m] Caietan. 6. Matt.
[n] ſuper Matth. c. 6.
[o] c. 10. Moral.
[p] In dicto ſermo. 6. pag. parua 13.
[q] Super Matth.
[r] In Enchirid.

Digitized by Google

ab eis illas ſibi remitti, licet non aliis. Nihilominus B. Thom. [a] contrarium determinat, quod verius videtur. Tum quia, vt ait Auguſt. [b] non eſt tam multis tanta virtus, vt a ſeipſis poſſint impetrare remiſſionem iniuriarum, quam multos credendũ 119
eſt a Deo exaudiri in hac oratione. Tum quia quamuis clauſula illa, *Sicut & nos dimittimus*. non verificetur in recitante: ad hoc tamen, vt non mentiatur, ſufficit verificari in perſona Eccleſiæ, iuxta eundẽ [c]. Tum quia ſupra [d] diximus, quod qui ſacerdoti dicenti, *Surſum corda*. reſponderent, *habemus ad Dominum*. non cogitando in Deum, non mentiuntur: quandoquidem reſpondent nomine Eccleſiæ, in qua nunquam deeſt aliquis, qui id agat. Tum denique, quod iniuriam paſſus, licet teneatur remittere odium & rancorem in iniuriantem conceptum: non tamen tenetur condonare actionem, quam habet ad petendam pœnam, vel ſatisfactionem honoris, vel alius boni ſibi adempti, iuxta gloſſam ſingularem & receptam [e], nec tenetur eũ alloqui, nec ſigna affabilitatis particularia exhibere, ſecundum S. Thom. receptum. [f] Hoc autem temperandum eſt, dũmodo recitans hanc orationem non eximat ſibi iniuriantes & inimicos a petitionibus generalibus ſuæ orationis: id enim peccatum foret, vt ſupra in aliud propoſitum dictum fuit, & tradit vterque Thomas [g]. Tertio infertur, verum eſſe id quod 120
in alium finem ſupra [h] dictum eſt, ſcilicet, cœteris paribus, meliorem eſſe, & maioris meriti orationem, qua oratur pro multis, quam ſit ea, qua rogatur pro paucis. Quod ea ratione confirmabat Adrian. [i] quod in Miſſis pro defunctis, licet pro aliquo priuato dicantur, tamen pro cunctis animabus oratur, & non particulariter pro hac vel illa, pro qua fit ſacrificium. Quę tamen ratio diluitur illa conſideratione, quod in orationibus pręcipuis, quales ſunt Collectę, Secreta, & Poſtcommunio, pro ea ſola, pro qua dicitur Miſſa, oratur. Et quod oratio quoad vim ſatisfactoriam applicata multis, non ſatisfacit pro ſingulis tantum, quantum ſatisfaceret, ſi vni ſoli applicaretur, vt etiam idem ipſe ait [k]. Miſſæ autem defunctorum pręcipue dicuntur pro ſatisfactione pœnæ eorum, qui detinentur in Purgatorio, ſecundum eos.

Octauum, quod ad hanc orationem deuote faciendam mouere valet conſiderare, quod licet tam in veteri, quam nouo Teſtamẽto multis aliis verbis oratum fuerit, oretur, & optime orari poſſit: quicquid autem vnquam iuſte oratum fuit, & iuſte orari poteſt, reducitur ad vnam ſeptem petitionum in hac ſublimiſſima oratione contentarum; nihilque, quod ſub earum aliqua non comprehendatur, poteſt recte & iuſte peti, vti aſſerit S. Auguſt. [l] ab omnibus receptus [m], & a quibuſdam recen-
121 tioribus amplificatus. Cui addo, quod ſicut nulla verba aptiora eſſe poſſunt ad orandum, quam verba huius orationis cõpoſitę ab ipſomet D.N. Ieſu Chriſto, ita poſt illa ſecundum locum obtinent, quæ deſumuntur ex ipſamet ſacra ſcriptura, tertium autem illa, quæ ſunt inſtituta & approbata ab ipſa S. Matre Eccleſia, cuiuſmodi ſunt Collectę & orationes, & hymni veteres Miſſarum, & horarum Canonicarum: licet ſecundum Specul. [n] in eccleſia S. Ioannis Lateranenſis, neque in Miſſa, neque in horis dicatur Collecta, ne-
122 que oratio, ſed Pater noſter illius loco, vti antiquitus fieri ſolebat in primitiua Eccleſia. Quod tamen hodie non ſeruatur in dicta eccleſia: quotidie enim audimus in ea contari & recitari eaſdem Collectas, quę in eccleſia Sancti Petri, & aliis parochialibus vrbis cantantur & recitantur. Per omnes igitur has octo conſiderationes, uel aliquas earum, enitamur recitare hanc orationem indies attẽtius, & aſſuefiamus non tam pronunciare eam uerbo, quinquies, decies, quinquagies, cẽties, uel millies in die, uel hebdomada, aut menſe, quam mente concipere ſignificata verborum eius, iuxta prędictum intellectum [o]. Quando uero uoluerimus eam recitare pluries continenter (quia difficillimum eſt mente concipere tam continenter omnium uerborum ſignificata, quam continue illa ore proferimus) meditemur nunc contenta in una petitione, & conſideranda in ea, nunc contenta in una petitione, & conſideranda in ea, nunc contenta in alia, & conſideranda in illa: ita ut eorum uaria meditatione continendo mentem, ſiue intellectum in iis, quæ proferimus, & ad ea pertinentibus, & calefaciendo uoluntatem igne ex tali meditatione, iuxta illud Pſaltes Regii, *Et in meditatione mea exardeſcet ignis*. [p] & utramque, tam mentem, quam uoluntatem, uoluptate ex ipſis nata paſcendo, ſimul & exercendo linguam, frequenter, diuque eam recitando ſatisfaciamus & his, qui cõſulunt eam frequenter pronunciare, & his qui conſulunt in ea pronuncianda contemplari, utrorumque conſilium probantes: quandoqui-

a 2.2. qu 83. artic. 16.
b *vbi ſup.*
c 2.2. qu. 83. artic. 16.
d *In c. 2. n. 15.*
e *In cap. ſi quis contriſtatus. 90. diſt. & Tho.* 2.2. *qu.* 25. *ar.* 8.
f *In d. qu.* 25. *ar.* 9.
g *In ſupradicto art.* 8. & 9.
h *In concl.* 10.
i *Quodl.* 8. *art.* 2.
K *in eodem quolib. et art. G.*
l *Ad Probam.*
m *In 4. diſ.* 15. & *Th.* 2.2. *qu.* 88. *ar.* 9.
n *In Rationali li.* 4. *c.* 15. *nu.* 17.
o *In 3. cõſiderat. & aliis ſeq.*
p *Pſal.* 38.

doquidem Eccleſia non pręcipit, neque vetat dicere ea ſępius continenter, ſine aliarum interiectione & interruptione. Nec curemus, quod nonnulli deſpiciunt, aut certe non laudant recitationem Pater noſter, & Aue Maria, per calculos precatorios, etiam laycorum & idiotarum, cum conſtet etiam ipſis ſacerdotibus, & literatis magnum fructum ex ea prouenire, & merito: quia cum modica ſint, & ſapidiſſima ſignificata verborum Pater noſter, & Aue Maria: cumque illa recitanti per calculos precatorios non ſit opus quærere hunc vel illum locum, nec multum cogitare, quid prius, quidue poſterius ſit dicēdum, recitans per illos ea attentius & ſapidius poteſt citra defatigationem intellectus, & cum oblectamento voluntatis id facere, defigendo mentis oculos in ipſammet Virginem matrem, & in eius innumeras gratias, & virtutes, dum profert Aue Maria, & in interminam Maieſtatem & bonitatem diuinam, & in ea quę petit, & ad ea pertinentia, dum profert Pater noſter. Iuuabit in hoc reducere ad memoriam eos, quos vidimus ſapidiſſime per huiuſmodi calculos obortis lachrymis (quas oculi eorum amore & reuerentia Dei, eiuſque matris tincti ſtillabant) recitantes. Iuuabit item in idipſum, quando animaduerterimus nos vacuos amore actuali diuino, & deuotione, defectos lachrymis, duros corde, vagoſque mente, conſiderare prope nos, imo intra nos eſſe Deū Opt. Max. qui verus eſt fons totius boni amoris, & blanditiei, & tranquillitatis, & maiore animi quam oris clamore clamare ad eum, *Deus in adiutorium meum intende*. ſupra eadem concluſione dilatum.[a]

123 (line "certe non laudant recitationem Pater no-") · 124 (line "ad ea pertinentia, dum profert Pater no-")

[a] ſup. eadē concl. n. 1.

Duodecima Concluſio.

125 Quod ob multa dicendum eſt mihi aliquid de quamplurimis, quę dici poterant de Aue Maria, ſiue Salutatione Angelica, ad me in primis, deinde lectorem monendum, vt magna cum cura & reuerentia ea recitemus, & id aliquos noſtrum non feciſſe ex animo pœniteat. Primo quidem, quod ipſa ſit gratiſſima & vetuſtiſſima omnium orationum, quas Eccleſia Chriſtiana fundit ad glorioſiſſimam virginem matrem Mariam, communem dominam, cōmune aſylum, refugium, imo & matrem omnium, iuxta illud.[b]

Tu licet a noſtro ſpacijs ingentibus orbe
Diſiungare, ſuos quātum polus eleuat ignes:
Non tamen humanos caſus oblita, tuumque
Nil pertæſa genus, vigili mortalia cura
Suſcipis, & lachrymæ tangunt tua pectora noſtra.

[b] Baptiſta Mātuani 1. Parthe. poſt princ.

126 Secundo, quod ipſe plus quam aliquot alii meę conditionis ei ſim obſtrictus multis de cauſis, & in his quod in eccleſia S. Mariæ baptizatus fui. Quod in duabus eccleſiis B. Marię obtinui duo beneficia ſimplicia, quorum prouentibus litteris operam dedi, donec doctoratus inſignibus (licet immeritus) ornarer. Quod beneficium a monaſterio Beatę Marię pendens erat illud, ob quod, licet litigioſum, prædicta duo reliqui. Quod in benedictiſſimam Mariam oculos defixos habebam, cum delapſus in fluuium exundantem, iam pro ſuffocato habitus ſuauiſſime
127 extractus fui. Quod die Sanctę Marię ſuſcepi habitum ſacri ordinis Roncęuallis morte Rolandi, & aliquot Parium Franciæ nobilitatæ. Et quod in eccleſia Sanctę Marię omnes ordines minores, & ſacros diuerſis diebus ſuſcepi. Quod die Sāctę Marię in eccleſia Sanctæ Marię pręfatum ordidem fui profeſſus. Quod in alia Eccleſia Sanctæ Marię, primam miſſam ſubmiſſa voce dixi, & in alia eiuſdem voce alta cantaui. Quod Maria vocabatur mater, quæ me genuit, quęque me recens natum, & ab vbere pendentem huic maximę Marię dicauit. Quod Maria vocatur, & Sanctę Mariæ monaſterium regit & gubernat illa, quam cum ſuo ſacro Collegio in matrem in Luſitania Occidente, loco naturalis pręmortuæ delegi, & data fuit, nempe Illuſtris illa valde Dōna Maria de Tauora, Abbatiſſa Reuerendiſſima Sanctę Mariæ de Cellas, generis claritate, & innumeris gratiis & virtuti-
128 bus inditis & quęſitis, & in ſuauiter regendo, & vniendo ſuo monaſterio vinculo charitatis clariſſima. Quod Cantoria eccleſię Cathedralis Conimbricenſis, quę dicata eſt Sanctę Marię, huius libri componendi cauſa fuit: Quod denique die S. Marię ſacro mori opto, & in eccleſia ei⁹ nominis inhumari, vt ei ſeruiam ęternū, Amen.

Tertio, quod uerus & antiquus tenor prędictæ Salutationis Angelicę eſt hic. *Aue Maria gratia plena; Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Ieſus. Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus. Amen,*

129 Ex quo tenore ſequitur non eſſe genuinas huius orationis partes illam, *Et tu Domina ſemper ſis mecum*, & illam *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & uirtus altiſſimi obumbra*

brabit tibi. & alias, quas nonnulli magis pia intentione, quam prudenti diſcretione de ſuo addunt, quod confirmatur ex infra proxime dicendis. Non otioſe tamẽ dixi ſupra antiquus tenor: quia conſuetudo Vrbis approbata Breuiario Romano fœl. record. Pii Quinti effecit, vt illa verba, *Nunc & in hora mortis noſtræ*. addita fini eius, ſint pars ipſius [a] ſaltem cum fuerit pronuncianda in horis Canonicis ab eis, qui eas pronunciare tenentur.

130 Quarto, quod licet hanc ſanctiſſimam orationem non compoſuerit per ſe ſolum Deus, veluti orationem Dominicam, partem tamen illius compoſuit per Sanctum Gabrielem, qui, vt aliqui ſentiunt [b] (quibus adhæreo) eſt ex ordine Seraphico, partem per Sanctam Eliſabeth, partem per Eccleſiam. Nam verba illa, *Aue gratia plena, Dominus tecum*. Sãctus Gabriel cõpoſuit. [c] *Benedictus fructus ventris tui*. Sancta Eliſabeth, [d] & illa, *Benedicta tu in mulieribus*. vterque [e]. Illa vero, *Sancta Maria &c.* Eccleſia addidit. Quæ tamen non videtur fuiſſe recepta a Belgis etiam piis, qui poſt prçfatum Breuiarium Pii Quinti ab eis receptum, tenebuntur addere illam, ſaltem Eccleſiaſtici horis Canonicis dicendis obnoxii, ſaltem cum in eis dicendis occurrerit. Dixi, ſaltem, &c. quia non facile auderem dicere teneri ad id alios, nec etiam ipſos, cum cauſa indulgentiæ lucrifaciendæ, aut implendi voti vel pœnitentiæ, aut alia, quam obligatione pronunciandi horas Canonicas, tenerentur ad recitandum pſalterium, vel Roſarium Virginis Matris, vel aliud eiuſmodi. non, inquam, auderem dicere hos non ſatisfacere, ſi recitauerint illa iuxta ſuam antiquam conſuetudinem, omiſſa illa particula prçdicto modo inducta, cum iure humano inducta, ſi recepta non fuerint, vel conſuetudine legitima ſint abrogata, nõ obligent. [f] Quç non in hoc addo, vt non percupiam has additiones ab omnibus recipi, ſed vt mentes pias, & trepidas ſiue timoroſas a ſcrupulis liberem, a quibus eadem ratione liberandos cenſeo etiam Hiſpanos, qui particulam illam, *nunc et in hora mortis*. ante præfatum Breuiarium minime addere ſolebamus.

[a] Arg. §. ſed et qd. principi placuit. Inſtit. de iure nat. Gent. & Ciuil. & l. 1. ff. de Conſtit. Principum.
[b] Ori. et Gr. quamuis Tho. contrariũ tenet in 3. pa. q. 30. ar. 2.
[c] Luc 1.
[d] Luc. 1.
[e] Ibidem.
[f] c. in iſtis. §. leges. 4 diſ. & ca. vlt. de cõſuetud.

Ex quo colligitur ratio illius, quod in fine dicti præcedentis dicebamus de additione illa *Et tu domina, etc.* & *Spiritus ſanctus etc.* quandoquidem verba illa, *et tu domina ſis ſemper mecum*. non compoſuit Angelus, neque S. Eliſabeth, neque Eccleſia: illa vero quç nonnulli addunt, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, et uirtus altiſſimi obumbrabit tibi*. licet compoſuerit Angelus, nõ tamen huic tempori conueniunt. Significant enim, quod fiet id, quod factum eſt &, ſi mutes duo illa futura ſuperueniet, & obumbrabit in prçterita, non erunt verba ab Angelo prolata. Ex hoc etiam uidetur colligi, meo iudicio, ſaniori ſaluo, orationibus Pater noſter, & Aue Maria, non eſſe miſcendum aliquid aliud, quam quod ab Eccleſia admiſtum eſt. Tum quia miſtio ſpeciei inferioris gradus auctoritatẽ minuere ſolet [g]. Tum quia ſatius eſſet id quod miſcetur ſeparatim dicere tamquã orationem, aut contemplationem, quam miſtim.

131 Quintum, quo moueri poſſumus ad hanc ſacroſanctam ſalutationem deuota mente tantæ Virgini faciendam, eſt, quod per primum illius verbum, *Aue*. non ſolum dicimus ei ſalue, gaude, & lætare, quod proprie illa dictio ſignificat: ſed etiam, ꝙ ſit abſque vç, hoc eſt abſque, vlla re vero dolore magis quam gaudio digna, quod compoſitio ex A, quod eſt, ſine, & vç, quç eſt interiectio dolorem inſinuans, repræſentat. Ita quod qui dicit Virgini Matri, *Aue*. non ſolum ait ſalue, gaude & lçtare, ſed etiam, expers omnis mali, de quo nõ ſit magis gaudendum, quam dolendum; quia vere talis fuit: nam nullum væ, ſiue malum habuit, quod ei bonum & meritũ non fuerit, ſecundum omnes. Nullum væ peccati mortalis vel venialis, ſecundum omnes, neque originalis, ſecundum pleroſque omnes, ſiue maiorem partem recentiorum; quibus ſemper adhæſi, nullũ etiam vç repugnantiç, vel contradictionis ſenſilis appetitus aduerſus rationem habuit [h]. Nunquam oculi ſui ſe inclinarũt ad uidendum, nec aures ad audiendum, nec manus ad tangendum, neque lingua ad guſtandum, neque nares ad olfaciendum, quicquam quod ratio vetaret, nunquam riſit, nunquam contriſtata eſt, nunquam amauit vel odit, nunquam loquuta eſt, vel tacuit, niſi quomodo, quare, vbi, quando oportuit, nec minus vel magis quam debuit. Erat quçdam cera molliſſima ad oportuna, quædam Marpeſia cautes ad importuna, fuit ſine vç iacturæ virginalis pudoris in ſui filii conceptione, ſine ullo uæ doloris in partu eiuſdem. Fuit ſine uæ corruptionis corporis ſui ſanctiſſimi in morte: ſiquidem, ut mea (quæ communis eſt) fides habet, antequam corrumperetur, ſuſcitauit eam, qui in ea ſe humanauit, & locauit eam (in corpus redeunte anima)

[g] Arg. ca. ſuper quaſtionum. §. ſi vero duo. de offi. dele.
[h] Secundũ Th. 3. pa. q. 27. ar. 3. & alios in 3. diſt. 3.

Digitized by Google

anima) integram ad ſuam dexteram ſuper omnes choros Angelorum, vbi vtinã eam videamus oculis animi vę vacuis, maxima cum alacritate dicentes ei, *Aue gaude, & lætare, quæ ſine vllo væ ſemper fuiſti. Amen.*

132 Sextum, quod licet ille modeſtiſſimus Gabriel Archangelus, ſiue ob vrbanitatẽ, ſiue ob alia a ſacris authoribus tradita,[a] non ſalutauerit eam nomine proprio, audet tamen Eccleſia, & noſtrum quilibet id facere, ſiue quod etiam ipſemet in explicanda ſua legatione poſtea idem fecit, ſiue quod ſuauitas ipſa corticis nominis nos in eam diligendam pellicit, ſiue quod appellatione illa facile ſimus memores, quantum ea egemus, quantamque opem illa nobis ferre poteſt. Nomen enim hoc
133 *Maria*, vt eſt Hebræum, vel ex Hebræo deductum, authore Hieronymo, alias ſonat ſtella maris, alias illuminans, alias mare amarum: vt autem eſt Syriacum ſonat Domina. Quæ omnia ei aptiſſime quadrant, cum primũ ſit ſtella orta ex Iacob,[b] vt addictiſſimus ei Bernardus ait,[c] appoſite eam ſic ſyderi conferens. *Sicut ſine ſui*
134 *corruptione ſydus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione Virgo parturit filium, nec ſyderi radius ſuam minuit claritatem, nec Virgini filius ſuam integritatem.* ſtella inquam, eſt non qualis qualis, ſed maris, id eſt Arctos, Cynoſura, vel Elice, quibus ſicut verum mare nauingantes ducuntur, ſic nos mundum hunc mari ſimilem transfretantes, Mariæ ductu ducimur, & uela damus: ſic enim eam alius ſibi deuotus alloquitur.[d]

Tu placidum terris ſydus, quod liberat omnes
A pelagi feruore rates, quod luce benigna
Saturni, Martiſque graues eliminat iras.
Tu nobis Elice, nobis Cynoſura, per altum
Te duce vela damus portus habitura ſecundos.

Eſt etiam illuminans, quippe quæ, vt ille ait, *Micat meritis, & illuſtrat exemplis.* Vnde ille ad illam totius Eccleſiæ clamor, *Profer lumen cæcis.* & ſi Apoſtoli erant lux mundi, quanto magis illa longe lucentior illis? Fuit autem mare amarum, præſertim die paſſionis ſui filii acerbiſſimæ, cum animam ipſius iuxta Symeonis præſagium doloris gladius pertrãſibat. *Cũ ſtabat mater doloroſa iuxta crucem lachrymoſa, dum pendebat filius.* dumque ſuo ſummo amore dulcedinem noſtrę redemptionis augeret. Quod autem ſit Domina, tota teſtatur Eccleſia, ſic eam reuerenter ſalutando, *Aue Regina Cœlorum, Aue Domina Angelorum.* & rurſus, *O glorioſa Domina, excelſa ſuper ſydera.* Cum igitur ſit ſtella, ductrix, lux, illuminatrix, Domina præpotens, & amara pro nobis paſſa, conſequitur, nos ea plurimum egere, teſtante id in hæc verba ſuo
135 Bernardo[e]. *O quiſquis te intelligis in huius ſæculi profluuio magis inter procellas & tempeſtates fluctuare, quam per terram ambulare, ne auertas oculos a fulgore huius ſyderis, ſi non vis obrui procellis*, & infra. *Si conſurgant venti tentationum, ſi allidas ad rupem tribulationũ, ſubeat animum tuum ſtella iſta, et inuoca Mariam. Si agiteris vndis ſuperbiæ, ambitionis, murmurationis, uel inuidiæ, referas oculos tuos in Mariam, eamque inuoca. Si ira vel auaritia, aut blandimenta carnis inuaſerint nauiculam tuæ mentis, erige oculos in Mariam. Si magnitudine tuorum peccatorum turbatus, fœditate tuæ conſcientiæ confuſus, et ſtupore condemnationis horrens, incipit te abſorbere barathrum triſtitiæ, et abyſſus deſperationis, iacta cogitatũ tuum in Mariam ſtellam tuam conſolatricem, non recedat ab ore, non ſeparetur a corde, & vt impetres auxilium ſuæ orationis, non deſeras exemplum ſuæ conuerſationis.* Quantam autẽ opem ferre poſſit, indieſque & in horas, imo & momenta ferat, colligitur ex illo cuiuſdam, *Sequendo illam non deflectimus a recto tramite, rogando eam non deſperamus, cogitando in eam non erramus, ea duce non cadimus, vmbra alarum eius protecti non timemus. Ea noſtri miſerta in portum optatum appellimus.* Et ex illo alterius.

Ipſa eſt aduerſis commune in rebus aſylum,
Ante preces etiam necdum obſecrata fauorem
Donat, & ad miſeros maternas explicat vlnas.

Quamobrem non ſolum humili, reuerenti, & deuoto animo nomine proprio eam ſalutemus, ſed etiam omnes qui ſemper actu vel virtute Deum Opt. Max. interpellamus per, *Deus in adiutorium meum intende.* ita eam eiuſdem matrem eãdemque creaturarum purarum optimã & maximã, ſemper actu vel virtute flagitemus, per, *Maria mater gratiæ, mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, et hora mortis ſuſcipe, Amen.*

136 Septimum, quod nos mouere poteſt ad hanc ſalutationem deuota mente faciendam eſt, quod appellemus eam gratia plenam, ſuper quo multis pretermiſſis admoneo Gręcis eſſe χαριτωμένη ſiue charitomeni, quod ſonat gratioſa, pro, *gratia plena*, & ideo quidam interpretantur gratioſa, pro gratia plena. Quãuis parui referat quoad hoc, inter vtroſque: quoniam qui vocant eam

[a] *In quib' eſt etiam deuotiſſim' ei Anto. 4. par. tit. 15. c. 14. ſuæ ſummæ.*
[b] *Nu. 14.*
[c] *Sup Miſſus eſt. homil. 1. col. 10.*
[d] *Bapt. Mãtua. lib. 1. Parth. 1.*
[e] Super miſſus eſt. homil. 1. col. 10.

eam gratia plenam, nolunt dicere eam ita
plenam, ac eius filium, quem B. Ioannes
vocauit plenum gratia [a]: nec qui vocāt eā
gratioſam, vocant ęque gratam, ac eius filium, de quo pater eius ęternus dixit [b] *Hic
eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. vtrique tamen reputant eam pleniorem gratia, & magis gratioſam, quam
Ioannem filium ſuum adoptiuum, quem
Euangelium [c] dilectum & gratum Ieſu vocat. iuxta item vtroſque, plenior fuit eadem omnibus aliis ſanctis, ad melius, &
altius cogitandum, loquendum; & operandum, de cuius plenitudine, vt ait Bernar. [d] omnes recipiunt, captiuus redem- 137
ptionem, æger curationem, triſtis conſolationem, peccator veniam, iuſtus gratiam, Angeli lætitiam, tota Trinitas gloriam, denique Dei filius carnis ſubſtantiā.
Quę eadem ſecundum vtroſque dicere
poteſt illud Sapientis. [e] *In me omnis gratia.* 138
quia ſecundum eoſdem fuit plena gratia, quam vocant gratum facientem, quę omnes alias gratias præcellit, vt quæ ſe habentem efficiat Dei gratum & amicum. Plena gratia omnium virtutum tā Theologarum, ſcilicet fidei, ſpei, & charitatis, quam Moralium, ſcilicet, Prudentię, Iuſtitiæ, Fortitudinis, & Temperantię, cū omnibus aliis eis attributis. Plena gratia ſeptem donorum Spiritusſancti, quorum ſupra [f] meminimus. Plena omnibus nouem gratiis, quas vocant gratis datas, enumeratas ab Apoſtolo, [g] quę dantur, vt alius alium ad Deum adducat. Prima vocatur fides, quę indit omnium inuiſibilium certitudinem. Secunda, Sapientia, quæ indit rerum diuinarum cognitionem. Tertia, ſcientia, quę indit rerum humanarum cognitionem. Quarta, gratia ſanitatum ſanandi corpora per miracula. Quinta, operatio virtutum manifeſtandi potentiam diuinam per miracula. Sexta, prophetia pręnunciandi futura contingentia. Septima, diſcretio ſpirituum diſcernendi cordium ſecreta. Octaua, genera linguarū,
noſcendi idiomata. Nona, interpretatio 139
ſermonum, interpretandi ſenſum verbis illorum incluſum. Pręterea ſecundum vtroſque, eſt plena gratiis peculiaribus, priuilegio ſibi donatis [h], per quas eſt mater omnium, porta cęli, Regina miſericordię, raſuſcitata ante diem Iudicii vniuerſalis [i], & exaltata ſuper omnes Angelos & Archangelos, Cherubin item & Seraphin. Quotus quiſque erit igitur, qui aliquid horum animo voluens, poſtquam dixerit, *Aue Maria*, Dominæ tantis & tot gratiis illuſtratę, non ſubdat alacriter, deuote & reuerenter, *gratia plena?*

[a] Ioan. 1. [b] Matt. 3. [c] Ioan. 13. [d] In ſermo. 7. col. 2. de Aſſūpt. [e] Eccl. 24. [f] In 11. cōcl. [g] 1. ad Cor. 12. & Thom. ibid. & 1. 2. q. 111. art. 4. [h] Quarum 12. ponit Anton. poſt alios 4. p. tit. 15. cap. 20. [i] Auguſt. Hierony. & alij recentiores in ſerm. de Aſſūpt.

140 Octauum, quod in ea dicimus noſtrę Dominę, *Dominus tecum.* non ſolum dominus filius, quem veſtiiſti carne, ſed etiam dominus pater, qui filium ſuum fecit tuū, dominus Spiritusſanctus, a quo; & cuius virtute id actum eſt, omnes tres, & eorum ſinguli, qui non ſunt niſi vnus dominus, ſunt tecum. Eſt tecum pater exercens ſuam omnipotentiam, eſt filius oſtendens ſuam ſupremam ſapientiam, eſt Spiritusſanctus vtens ſua immenſa bonitate, ſunt omnes tres perſonę ęque potentes [k], ſapientes, & bonæ, faciendo in te opera potentiſſima, ſapientiſſima, & optima. Tecum & ex te omnes tres compoſuerunt glorioſum illud corpus, quod vniuerunt vni ſoli, & ſecundę perſonę, ſublimiſſimo illi filio Dei, qui ueſtitus carnem uentre tuo uirginali egreſſus fuit talis, ut neque totus foret de tua ſubſtantia, neque totus de ſubſtantia diuina. In quo ſenſu eſt intelligendum illud, quod quidam deuotus tuus famulus [l] tibi dicebat, ſcilicet, *Totus ipſe eſt filius tuus, & totus filius Dei; quia non duo filij, ſed idem et vnus ſolus vtriuſque.* Tecum ſunt & fuerunt, ut magnificareris, & adeo ſplendidis beneficiis ornareris, ut uere dixeris [m], *Fecit mihi magna qui potens eſt.* &, *Beatam me dicent omnes generationes.* Quin & uere dicere potuiſti, maximis te beneficijs ornaſſe, teque uocant beatiſſimam Chriſtiani, Turcæ, & Mauri, ſiue Sarraceni, & plerique hæretici.

141 Nonum, quia in ea noſtram Dominam uocam' benedictam in mulieribus, cuius benedictiones neminem enarrare poſſe ei quidam deuotus [n] per illa carmina teſtatur.

Si fieri poſſet, quod arena, puluis, & vnda,
Vndarum gutta, roſa, gemma, lilia, flamma,
Aethera, cælicolæ, nix, grando, ſexus vterq;,
Ventorum pinna, volucrum, pecudum genus omne,
Syluarum rami, frondes, auium quoque penna,
Gramina, ros, ſtella, piſces, angues, & ariſta,
Et lapides, mōtes, conualles, terra, dracones,
Linguæ cuncta forent, minime depromere poſſent
Quæ ſit, vel quanta Virgo Regina Maria,
Quæ tua ſit pietas, nec litera, nec dabit ætas.

142 Benedicta enim fuit concipiendo ſine iactura Virginei pudoris, benedicta, quæ nouem menſibus fuit ſine ulla grauedine prægnans, benedicta ſine ulla corruptione & do-

[k] In ſymbolo Athanaſij, etc. firmiter. de ſumma Trinit. [l] Bern. hō. 3. ſuper Miſſus ē. col. 2. & explicat Tho. 3. p. q. 35. ar. 8. [m] Lucæ. 1. [n] Petrus Comeſtor author hiſto. eccl.

& dolore pariẽs: benedićta filia Euæ olim maledićtæ, quæ tua benedićtione maledićtionem eius deleuiſti: benedićta virgo Aue vocata, tranſpoſitis litteris Eua. Benedićta es, quæ vt nomine ita opere fuiſti ei obuerſa iuxta illud cuiuſdam tibi deuoti.[a]

a Bap. Mã. 1. parthẽ.

Vulnus virgo, medicamina Virgo,
Cõtulit illa necis, dedit hæc primordia vitæ,
Illa tulit belli cauſas, hæc ſemina pacis.
Illa venenoſæ ſtygijs lactata Megera,
Vberibus gelido conceptum pectore virus.
Expuit in natos, nigroque afflata colubro,
In genus omne ſuum ſpumam eructauit Auerni:
Iſta ſalutari totam ſe proluit imbre
Nectarei fontis, vitalia pocula, dulces
Ambroſiæ ſuccos plenis crateribus hauſit
& ſe in flumina vertit
Lactea, quæ ſemper plenis currentia ripis
Omne ſolum luſtrant.

Fiat o Regina Diuum, vt aliquot guttę 143 tot & tam vaſtorum fluminum, quæ de te ſcaturiunt, infundantur in eos, qui hæc humiliter ſcribunt, & legunt ob reuerentiam & amorem tantæ Mariæ, tantęque Virginis Matris, quę non ſolum ſuper omnes mulieres, ſed etiam ſuper omnes puros viros, & ſuper omnes Angelos, & Archangelos, Cherubin atque Seraphin eſt benedićta, & ſuper benedićta, Amen.

Decimum, quod in hac ſelećtiſſima oratione dicimus noſtrę Dominę id, quod S. illa Eliſabeth Spirituſanćto illuminata & accenſa, ei dixit, ſcilicet, *Et benedictus fructus ventris tui.* addito ab Eccleſia illo dulciſſimo nomine, IESVS. Quare ſi ſumus Chriſtiani, & libenter dicimus ei, *Benedicta tu in mulieribus*. ęquę libenter & libentius dicemus, *Et benedictus fructus ventris tui Ieſus*. ac ſi clarius ei diceremus, Magna & mirabilis eſt quidem tua 144 benedićtio benedićta Maria, longe tamẽ maior & admirabilis benedićtio fructꝰ vẽtris tui benedićtiſſimi IESV. Benedićta tu, & benedićtus ille. 145 At non benedićtus ille, quia tu benedićta, ſed tu, quia ipſe, vt tibi deuotiſſimus quidam[b] dicebat. Benedićta tu multis & magnis benedictionibus, 146 at magis benedictus fructus tuus, qui omnes illas in eadem ſpecie & forma, aut alia ſublimiore, & longe plures habuit. Benedicta quæ nunquam peccaſti, eius beneficio & gratia[c]. Sed magis benedictus ipſe, qui ſuamet natura peccare nõ potuit. Benedicta quę prius ſancta, quam nata fuiſti[d], & tam cito ſancta[e] quam concepta, non tamen

b Bernard. in Hom. 3 ſuper Miſſus eſt. col. 2.
c Communis in 3. li. ſenten. diſt. 3. & Tho. 3. p. q. 27.
d Bern. in epiſt. ad Canõic. Lugdu. col. 2.
e Cõmunis recentiorũ in li. 3. ſent. di. 3. recepta in ſtatutis Galli.

tam ſancta ac poſtquam nata, & prius concepta quoad corpus, quam quoad animã, prius infans ſine iudicio[f] perfecto quam diſcreta cum eo: magis tamen benedictus fructus ventris tui, qui tam ſanćtus fuit[g] in ipſo pũto ſuę conceptionis, & iudicii 147 tam perfecti, quam erat cum prędicabat: nam ſecundum illam prophetiam Hieremię[h], *Fœmina circundabit virum*. tu circundatum ventre tuo continuiſti Ieſum infantem quidem corpore, ſed virum iudicio, & perfecta mente. Tu deſponſata ſancto illi Ioſeph.[i] Ipſe deſponſatus ſanctiſſimę Eccleſiæ.[k] Tu virgo & mater, quia eum genuiſti. Ipſe virgo & pater, qui te, cęteraque omnia creauit, quod magis eſt quam gignere[l], imo & quia iam natos renaſci facit aqua & Spirituſancto, quod plus eſt quam creare[m]. Tu munda vt aer purificatus, & ipſe mundus vt aerem purificans, iuxta illud[n]. *Candor eſt lucis æternæ, ſpeculum ſine macula, imago bonitatis*. Tu quicquid te ſcire decebat ſciuiſti[o], ipſe nihil omnium ignorauit, velut in quo abſconditi erant ab illa ſua ineffabili conceptione[p], omnes theſauri ſapientiæ, & 148 ſcientiæ Dei. Non minuitur tua benedictio, eo quod ſua ſit maior, quin potius creſcit: quia tu es arbor[q], quę dediſti talem fructum, qui, vt ille ait[r], eſt colore, odore, & ſapore benedictus. Colore, quia ſpecioſus forma prę filiis hominum[ſ], in quem deſiderant Angeli proſpicere[t]. Odore tam benedictus, vt in Canticis[u] ſponſa diceret. *Trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum*. Et Patriarcha Iacob typice[x], *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*. Sapore item benedictus, vt qui eum guſtauit, dixerit[y], *Fructus eius dulcis gutturi meo*. & alius qui dicebat[z], *Guſtate & videte, quia ſuauis eſt Dominus, beatus qui ſperat in eo*. O igitur adeo benedicta, impetra nobis fauorem ad imaginandam recte decoram pulchritudinem tanti fructus, & ad ſentiendum illius ſuauem odorem, & guſtandum ſapidum ſaporem, quibus alia omnia illius contraria ſordeſcant, fęteant, & amareſcant: illa vero ſuper omnia dulceſcant, placeant, & vt ſunt ſuper omnia benedicta, Amen.

Vndecimo loco moueant nos ad eã deuote dicendam illa verba, quę addit Eccleſia verbis Archangeli Gabrielis, & S. Eliſabethę, ſcilicet, *Sãcta Maria mater Dei.* quibus eam appellamus ſanctam, Mariam, ac Matrem Dei. Ecquis non vocauerit eam ſanctam, quam reputat ſanctiſſimã? Quis

f S. Tho. 3. p. q. 27. art. 3.
g Tho. 3. p. q. 34. art. 2. ad 4. & Magi. cum com̃muni i 3. ſent. diſt. 13. & 14
h Hierem. c. 20.
i Luc. 1.
k cõ debitũ. ã bigam.
l Tho. 1. p. q. 45. art. 5. Magiſt. cũ cõm. in 3 ſentent. diſt. 1.
m Iux. Tho. 1. 2. q. 113. ar. 9
n Sapiẽ. 7. & c. ſane. de celebr. Miſſ.
o Tho. 3. p. q. 27. art. 5. ad 3.
p ad Col. 2.
q Matt. 7.
r Ber. hom. 3. ſup miſſus eſt.
ſ Pſal. 44.
t 1. Pet. 2.
u Cãtic. 1
x Geneſ. 2.
y Cãtic. 2
z Pſal. 33.

Digitized by Google

non appellet Mariam, quam habet pro 149
ſua ſtella maris, pro ſua luce ductrice, pro
ſua diuina gubernatrice, cum hæc omnia,
vt dictum eſt, ſignificet Maria? Quis non
appellet magna cum reuerentia theoto-
con & matrem Dei eam, quæ Deum pro
ſua & omnium ſalute ex ſanguine ſuo pu
riſſimo [a] concepit? quem in ſuis viſcari-
bus nouem menſes a 25. Martij in 25. De-
cembris portauit? quem ſine dolore, non
tamen ſine pauperie, & frigore, peperit?
quem natum reuerentiſſime adorauit?
quem pannis inuoluit, & faſciis conſtrin-
xit? quem denique ſuo puriſſimo lacte la-
ctauit, cum a benedictis ſuis vberibus, ceu
ab arbore fructus penderet benedictiſ-
ſimus?

a Tho. 3. p. q. 35. art. 4. & Magiſter cũ communi in 3. di. 4.

Duodecimo, nos moueat in idipſum 150
colophon & finis eius ſcilicet, *Ora pro nobis*
peccatoribus, Amen. Tum quod hęc ſola pars
huius ſalutationis eſt proprie & ſpecia-
liter oratio, cum illa ſola ſit petitio, & ni-
hil, quod non ſit petitio ſit (vt ſupra [b] dixi-
mus) oratio ſic accepta. Partes enim prio
res potius ſunt ſalutatio, & laudes ad con
ciliandam beneuolentiam, & erigendam
mentẽm, præparandamque viam petitio-
ni, quę proprie eſt oratio, quam hic finis
continet. Tum quod per eius finem (quate 151
nus petimus orari pro nobis) nos agnoſci
mus egenos, quod eſt initium quærendi
aliquid, vt eius contrarium eſt cauſa nihil
habendi, iuxta illud Bernardi [c], *Omnia de-*
ſunt illi qui nihil ſibi deeſſe putat. Tum quod
per eum recolimus catholicam illam veri
tatem auctoritate Saluatoris [d] firmatam,
nempe vtile nobis & neceſſarium eſſe o-
rare. Illam item magis ſupra [e] declaratã,
ſcilicet Sanctos pro nobis orare, eorum-
que orationem nobis vtilem eſſe. Tum de 152
nique, quod hoc fine agnoſcimus nos
peccatores, quod noſtræ ſalutis initium
eſt, quod etiam quidam Paganus aſſe-
ruit. [f]

b In c. 1. n. 11.

c li. 2. d cõſide. ad Eugenium. col. 5.

d Luc. 18.

e In c. 18. num. 18.

f Seneca epi. 27. Initium ſalutis eſt notitia peccati.

Cognoſcamus igitur noſtros defectus, 153
conſiderãdo cum beato Bernardo [g], quod
etiamſi ſimus Papæ, & Reges, ſumus tamẽ
homines, nati pauperes, nudi, & miſeri.
Nam &, vt quidam Ethnicus in hęc ver-
ba dixit [h], *Inter omnia animalia hominem* 154
tantum natura nudum, & in nuda homo na-
tali die abijcit ad vagitus ſtatim & ploratum,
nullumque tot animalium aliud ad lachrymas,
et ad has protinus vitæ principio. Hominem ita
natum (quæ ne feras quidem inter nos genitas)
vincula excipiunt, et omnium membrorum ne-
xus. Defigamus memoriæ id quod idem
ipſe protinus ſubiungit. *Heu dementiam* 155
ab ijs initijs exiſtimantium ad ſuperbiam ſe
genitos. Subeat etiam animum noſtrum
id, quod idem alibi dixit. [i] *Miſeret atque*
pudet æſtimantem, quam ſit friuola animalium
ſuperbiſſimi origo, cum plerumque abbortus
156 *cauſa fiat odor ac lucernarum extinctus.* Hæc,
inquam, Paganum nos Chriſtianos ſu-
perbientes alloquentem audiamus. *Tu*
qui corporis viribus fidis, tu qui fortunæ mu-
nera amplexaris, et te ne alumnum quidem
eius exiſtimas, ſed partum. Tu cuius ſemper
in victoria mens, tu qui te Deum credis, aliquo
ſucceſſu tumens tanti perire potuiſti, atque e-
tiam hodie minoris potes, quantulo ſerpentis
157 *ictus dente? aut etiam, vt Anacreon poeta acino*
vuæ paſſæ, vt Fabius Senator prætor in lactis
hauſtu vno pilo ſtrangulatus? Hactenus ille.
Memoria igitur noſtros defectus, noſtram
158 que miſeriam repetentes, & tantæ domi-
nę tantam fœlicitatem, tantoſque fœli-
ciſſimos profectus ob oculos verſantes,
humili reuerentique mẽte dicamus, Aue,
ſalue, gaude, & lętare Maria, innume-
ris gratiis plena, cum qua miris modis eſt
Dominus, quę miris modis es benedicta,
intuere nos innumeris miſeriis plenos, va
cuos, aut certe dubios gratiæ gratum fa-
cientis, multis modis a mandatis declinan
tes, ob idque totidem maledicta meren-
tes. intuere inquam & reſpice miſeros, &
ora pro nobis. Ora, inquam, & flagita
159 pro nobis, vt miſereatur noſtri, & ſuper
omnia bona diuinam eius Maieſtatem
amantes, ſaluemur tandem, ea ſemper frui
turi, & tibi gratias acturi, & ſeruituri,
Amen.

g Lib. 1. de conſider. ad Euge. col. 6.

h Plini' li. 7. proœm. Naturalis hiſtoriæ.

i In eod. li. 7. cap. 7.

Decimatertia Concluſio.

160 Quod licet prædictæ duę orationes Pa
ter noſter, & Auę Maria, ſint excellentes,
non tamen credenda ſunt omnia, quę
illis aliquot libelli & tituli conſcripti ma
iore temeritate (ne dicam ſuperſtitio-
ne) quam Chriſtiana diſcretione tribuũt,
nempe quod qui toties recitauerit illas,
vel earum alteram, illo aut illo die, vel
loco, aut modo, erit benefortunatus in
contrahendo matrimonio, in gerendo
negotia ſua fœlicem habebit ſucceſſum,
non morietur ſubito, non occidetur in-
ſidioſe, non peribit igne, vel aqua, aut
ante obitum apparebit ei Virgo mater,
& alia id genus, quę nulla ſcriptura au-
thentica, nec ab ullo illuſtri, claſſicoue au-
ctore probantur. Non tamen eſt nobis
mens diſſuadẽdi cuipiam, ne has vel alias
preces faciat ad impetrãda a Deo ꝓdicta,
vel

Digitized by Google

vel alia ſimilia beneficia, modo finis primarius eius tacitus vel expreſſus non ſit bonum temporale, vt ſupra [a] declaramus, & modo nō credamus eſſe neceſſe, toties, & illis aut illis diebus, horis, & locis eas facere, quo illa impetrentur, neque quod eas toties ſic & ſic recitantibus neceſſario cōcedentur. Neque vero malum eſt, imo bonum, ſperare Deum nobis elargiturum talia beneficia, ſi noſtræ ſaluti conferant.
quod duabus communiter receptis con- 161
cluſionibus confirmatur. Quarum altera eſt S. Auguſt. [b] ſanctè nimirum petere nos poſſe a Deo bona temporalia in genere & ſpecie, non velut finem & ſcopum, ſed vt inſtrumenta, & auxilium tranſigendi vitam temporalem, & merendi vitam æternam ſub conditione tacita vel expreſ-
ſa, ſi placuerit ſuę Maieſtati [c]. Altera eſt, 162
quod etiam peccatores dubio procul impetrant poſtulata a Deo, quatuor concurrentibus, ſcilicet, vt petant pro ſe bona intentione neceſſaria ad ſuam ſalutem, & cum perſeuerantia debita, vt dixit Sanctus Baſilius relatus a S. Thoma [d], & aliis, in hęc verba, *Ideo quandoque petis, & non accipis, quia perperam poſtulaſti, vel infideliter, vel leuiter, vel non conferentia tibi, vel deſtitiſti.* Porro licet poſtulans ſcire poſſit, An ſua oratio contineat duas harum quatuor cōditionum (puta quod petat pro ſe, & bona intentione) alias tamen duas, ſcilicet, An quod petit neceſſarium ſit ad ſalutem ſuam, & an ſatis perſeueret in eo petendo, non poteſt ſcire, & conſequenter, licet credere poſſit quod obtinebit, non tamen poteſt certus eſſe, quod ſit obtenturus ea, quę multi tituli variarum orationum promittunt.

[a] In c. 6. n. 15. cum ſequentibus.

[b] Ad Probam. quę ſequitur Tho. 2. 2. q. 83. art. 6. & communis in 4 diſ. 15. & gl. magna clemen. 1. de reliq. & vener.

[c] Adrian. Quolib. 5 art. 1. D.

[d] 2. 2. q. 83 ar. 15. & 16.

Ex quo infertur idem dicendum, & potiore iure, de oratione, *Obſecro. O intemerata.* & de orationibus S. Brigidæ, & aliis id genus: quandoquidem hæ ſanctiores ſunt illis, & cæteris paribus melius eſt has quā illas dicere. Idipſum dicendum de reliquiis, imaginibus, & nominibus, quę plerique adferunt credentes, quod quamdiu ea geſtarint, non peribunt aqua, aut igne, nec ſine confeſſione aut fulmine, neque peſte, aut proditione. Iſtud enim peti & ſperari poteſt a diuina bonitate, & credi ꝙ largietur, concurrentibus quatuor prædictis conditionibus. Sed non eſt credendū vt euangelium, quod aliqui male faciunt, quandoquidem dubitatur de duabus poſtremis conditionibus.

Videtur etiam nobis diſcrete vtendum
eſſe indulgentiis maximis, quæ ignoran- 163
tibus cauſas, ob quas a ſummis pontificibus interdum conceſſę feruntur, vel fuerunt, nimię videntur, vt quę tenendo in manu, vel penes ſe Roſarium, aut calculos precatorios ab eis benedictos, conſequantur tantam, vel talem indulgentiam. Nam vt certus ſum Pontifices Max. multum
164 poſse circa peccatorum indulgentiam, ita opinor cum pleriſque omnibus neceſſarium in id eſse iuſtam cauſam: qualis non videtur recitatio tam paucarum orationum, ad eximendam (verbi gratia) quālibet animam earum, quę in Purgatorio cruciantur: licet ſic ad liberandum, cui pauca eſsent purganda, eſto plura eſsent, quam quę orationes tales per ſe ſolę ſine indulgentia Pontificia ſufficerent omnino delere. Ego quidem per eiuſmodi calculos precatorios recitare ſoleo: non tamen id facio, nec faciendum conſulo ad effectum omittendi preces, miſſas, & alia bona opera, pro anima eius, pro qua oratum eſt per calculos, pro certo habendo, quod iam liberata ſit a purgatorio, nec ad effectum, non agendi pœnitentiam pro noſtris peccatis; ad hunc enim effectum, non uidetur mihi facile credendum (ſaniori iudicio ſaluo) per ea quę alibi [e] lati' tradidi.

165 Admoneo etiam aliquos dixiſſe, quod quando iuſti, & ſancti dicunt in Pater noſter, *et dimitte nobis debita noſtra*. non petunt remiſſionem ſuorum peccatorum, ſed alienorum: & propterea eos non dicere, dimitte mihi debita mea; ſed dimitte nobis debita noſtra, qui eadem ratione dicere debebant, iuſtum quando dicit in Aue Maria, ora pro nobis peccatoribus, non dicere pro ſe, ſed pro aliis: quorum utrunque falſum eſt. Nam etiam iuſtus pro peccatis ſuis propriis orat, & peccatorem ſe cenſere debet, quantumuis iuſtus ſit, ut recte in Concilio Aphricano [f] determinatum fuit, ubi ſtatuit, quod ſit excommunicatus, qui ſecus dixerit. Quod etiam condemnat [g], eos, qui dicunt, iuſtum uocantem ſe peccatorem, aut petentem remiſſionem ſuorum peccatorum in oratione Dominica, id agere humilitatis ergo, non autem quod res ita ſe habeat.

Quis enim (ut dicebat Concilium) ferat orantem, & non hominibus, ſed ipſi Domino mentientem, qui labiis ſibi dicit dimitti uelle, & corde dicit, quę ſibi dimittantur debita, non habere?

[e] In comment. de indul. § In Leuit. de Pœnit diſtin. Not. 1. ſuper gl. extrau. 1 d Pœni. & remiſ.

[f] co. 5. 1. tom. Conciliorum.

[g] In c. 5. eodē tom.

Digitized by Google

Decimaquarta Concluſio.

166 *Pater noſter, & Aue Maria non finiũtur vt Collecta.*
167 *Pater verbum duobus modis ſumitur.*
168 *Oratio Collecta ad omnes & ſingulas perſonas diuinas fieri poteſt.*
169 *Oratio collecta quæ per dominum, quæ per eundem terminetur*
170 *Oremus ſemper præcedit Collectas, ſed non, &c.*
171 *Oratio Collecta, vt & quando in fine breuianda.*
172 *Orationes Collectæ et hymni prælegendæ in ſcholis vt olim.*
173 *Hymni laudati a quibus compoſiti, et declarati.*
173 *Antonius Nebriſenſis vir doctiſſimus hæc fecit.*
174 *Orationes Collectæ veteres pulchra arte factæ.*
175 *Sacerdos nõ ſpirat Virgiliũ pro Euãgelio.*
176 *Doctores qui parum callent eccleſiaſtica.*
177 *Ferdinãdus Nunez de Guzmã laudatus.*
178 *Oratio debita an dici queat in Miſſa debita.*
179 *Orat melius quis ex formula præſcripta.*
180 *Forma orandi præcellens Pater noſter, Aue Maria, et Salue.*
181 *Exhortatio ad recitandum cum delectatione Salue.*
182 *Vallis quid, et qualis hæc, quam inhabitamus.*
183 *Pater noſter, Aue Maria, et Salue ſufficiẽtes forma orandi.*
184 *Salue cantatum ab Angelis vbi.*
185 *Exhortatio ad recitandam Pater noſter cum deuotione.*
186 *Pater noſter vt cæmentum, recollectio, et paries orationis.*
187 *Horas canonicas debens ad conſulta ſic ſe habeat.*
189 *Orabit bene vtens antiquis formis.*
190 *Venite exultemus, antiquum et nouum.*
191 *Hymni Prima, 3. 6. et 9 noui, licet ſint antiqui.*
192 *Nouitatum auiditas non tollat guſtum antiquitatum.*
193 *Barbarica nouitas exploſa.*
194 *Oratio vetuſta per tot ora ſancta dicta redolet.*
195 *Orationes quæ vulgo intellecta proſint, et quare.*
196 *Credo tam latino, quam vulgari idiomate docere vtile.*
197 *Credo vetuſtas quæ meditatione nouatur.*
198 *Pater noſter, Aue Maria, Salue, et Credo, ſemper et vbique congrua.*
199 *Forma quæ orandi ſtatis certis horis diei.*
200 *Crucis ſignum vt faciendum, cum concordia opinionum.*
201 *Breuiarium Romanum S. Crucis an bonum inuentum.*
202 *Te Deum Matutinæ, Gloria, et Ite miſſa eſt Miſſæ comites.*
203 *Breuiarium Romanum nouum S. Crucis in quo ad minus emendandum.*
204 *Diſpenſatio ſine cauſa nec petatur, nec detur etiam a Papa.*
205 *Breuiarij S. Crucis forma orandi non eſt canonica.*
206 *Diſpenſatio recitandi Romane an contineat Breuiarium nouum.*
207 *Recitare per vnum Breuiarium lædit chorum vtentem alio.*
208 *Hora aliqua ordinari deberẽt p omnibus.*
208 *Horis Breuiarij Sanctæ Crucis quid addẽdum pro non occupatis.*
209 *Prudentia Romanorum omniũ maxima.*
210 *Breuiario S. Crucis vtens quid, et quando plus recitabit.*
211 *Breuiarium Pij V. multis, quæ optabantur ſatisfacit.*
211 *Breuiarium per quodlibet recitare an ſufficiat.*
212 *Recitare obligatus diſcere debet regulas in id neceſſarias.*
213 *Recitare vel orare iubet ius diuinum, licet non quid, aut quomodo.*
214 *Clericus ordinatus ad titulum patrimonij vt recitabit.*
215 *Pœnitere vt oportet non recitantem ſecundum regulam.*
216 *Recitat familiaris Cardinalis et Epiſcopi, vt ipſe.*
217 *Recitare ſecundum aliud breuiarium quãdo non eſt peccatum.*
219 *Legẽ tranſgredi non licet etiã cum iuſta cauſa, citra ſuperioris diſpenſationẽ, ſalſaltẽ quando non eſt manifeſta, et differri poteſt.*

166 QVod orationes Eccleſiaſticæ tam Miſſę, quam omnium aliarum horarum Canonicarum, non terminantur cõmuniter ſicut Pater noſter, & Aue Maria: in iſtis enim nõ dicimus, *Per dominum et c.* in illis vero communiter ſic, idque clariſſima ratione quod attinet, ad Aue Maria, & illos duos fines, *Qui viuis et c.* & *Qui tecum etc.* quandoquidem in illa alloquimur Dominam noſtram, quę eſt pura creatura, & non creatrix, nec creator, cui ſoli recte aptant prędicti duo fines, *Qui viuis,* &c.

&, *Qui tecum*. Quod vero ad Pater noſter attinet, ratio eſt, ſecundum doctorem quendam ætate neothericum, ſed doctrina veterem [a], quod in oratione Dominica non dirigimus verba ad ſolam primam perſonam Sanctiſſimæ Trinitatis, quæ eſt Pater, ſed ad totam Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritumſanctum: nam licet di- 167 ctio, Pater, capta (vt aiunt) notionaliter & perſonaliter ad diſcernendum vnam perſonam diuinitatis ab aliis, ſoli primæ perſonæ illius conueniat [b], quia illa ſola eſt, quæ ab æterno filium ſum ęternum generat, toti tamē Trinitati, & ſingulis illius perſonis conuenit, ſi capiatur (vt dicunt) eſſentialiter pro Deo, quatenus eſt pater creatione, iuxta illud Malachiæ [c], *Nunquid non pater vnus omnium noſtrum? nunquid nō Deus vnus creauit nos?* & quatenus per adoptionem [d] offert omnibus hominibus gratiam filiorum adoptionis, licet eam actu non recipiant: & ob alia multa. [e] & in hac ſignificatione ſumitur in hac oratione. Verum hęc ratio non videtur ſufficiens: nam etiā multas orationes & Collectas, quę ad Sanctiſſimā Trinitatem dirigūtur, finit Eccleſia per, *Per Chriſtum*. vel per, *qui viuis regnas &c.* vt illam, *Suſcipe ſancta Trinitas*. quæ ſecundum Miſſale fœ.recor. Pij V. poſt Offertorium dicitur, & illam, *Placeat tibi Sancta Trinitas*. quę poſt, *Ite miſſa eſt*. dicitur. Dixi, *Per Chriſtum*. nam per, *Per dominum, &c. filium tuum*. vel per, *Per Chriſtum filium tuum*. non poſſunt eiuſmodi orationes terminari, quia Chiſtus, qui eſt ſecunda perſona ſummę Trinitatis non dicitur filius Trinitatis, ſed tantum patris primę perſonę illius, vt colligitur ex S. Thoma communiter recep. [f] Nec obſtat quod oratio illa, *Omnipotens ſempiterne Deus*. quę in ſollēnitate Trinitatis dicitur, finitur per, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, &c.* vt poſt S. Tho. [g] diximus ſupra [h]: quia licet dicatur in die vel ſollennitate Trinitatis, non tamē dirigitur ad ipſam Trinitatem, ſed ad ſolum patrem primam perſonam eius. Itaque aptius forte dici poſſet id Eccleſiam facere, ne operi tanti authoris, tamque perfecto videatur velle aliquid addere, & ne obuiet breuitati orandi, quam ipſe Chriſtus Author eius in eadem oratione condenda prętendebat, vt contextus Euangelii [i] ſignificat, innuēs eum voluiſſe dare breuem quandā formulam orandi ad petendum, quantum peti poterat & debebat. Alias tamen orationes præſertim Collectas inſtituit Eccleſia, quæ nitens

a Gabr. in can. Miſ. lect. 64. N.
b Tho. 1. par. q. 39 ar. 6. com mun. in li. 1. ſen. diſt. 29.
c Mal. c. 2.
d Alexan. Halen 4. p. q. 27.
e Quæ ſcripſit Gab. in Cano. Miſſæ. lect. 64.
f 1. par. q. 31. ar. 1. & q. 32. art. 3.
g 2. 2. q. 83 art. 17.
h In ſi. c. 1.
i Matt. 6.

illa promiſſione eiuſdem Domini [k], *Quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam*. omnes orationes communiter direxit ad Deum patrem, vt dixit epiſcopus Mimaten. [l] & determinauit, nominando, & ponēdo pro interceſſore ac ſupremo mediatore [m] Ieſum, facta mentione Spirituſſancti.

168 Circa quod dico primo, quod ſicut ęquales ſunt Pater, Filius, & Spirituſſanctus [n], poteſtate, ſcientia, & bonitate: quandoquidem ſunt vna & eadem ſubſtātia, & vnus & ſolus Deus; ita noſtra oratio dirigi poteſt ſingulis eorum, ob idque Eccleſia in Litaniis, vti dicit, Pater de cęlis Deus, miſerere nobis, ita quoque dicit filii redemptor mundi Deus, miſerere nobis, & Spirituſſancte Deus, miſerere nobis. Quod ipſum facit in pluribus hymnis, proſis, & verſibus, velut in, *Chriſte qui lux es & dies*. & in, *Ieſu Chriſte, fili Dei viui, miſerere nobis*. & in, *Veni creator Spiritus mentes tuorum viſita*. & in, *Veni Sancte Spiritus, reple tuorum*.

Secondo dico, quod orationes, quę uocantur Collectę, quaſque ſolus ſacerdos dicit, fere omnes diriguntur ad Patrem, & paucę ad totam Trinitatem, paucę item ad filium, & nullę de antiquis ad Spiritūſanctum, ob rationes datas a Speculatore [o], & aliis recentioribus [p]: nam neque orationes feſti Spirituſſancti, aut illius Octauarum diriguntur ad Spiritumſanctum, licet aliqui recentiores inſtituerint aliquas Miſſas, noue dirigendo orationes ad ſuam Maieſtatem, quę ſine culpa fieri potuit, accedente ſaltē auctoritate legitima.

169 Tertio, quod ad recte terminandum orationem, uel Collectā, aduertere oportet, cui dirigatur illa, & quarum perſonarū diuinarum mentio fiat in eadem: nam ſi dirigatur ad totam Trinitatem, recte terminari poteſt per, *Qui viuis et regnas Deus, per omnia ſecula ſeculorum*. nulla nominata perſona in fine & concluſione illius, uti ſentit Epiſcopus Mimaten. [q] Poteſt etiā terminari, per, *Per Chriſtum D.N.* non facta mentione de filio: non autem per, *Per Dominum noſtrum, et c. filium tuum, et c.* ut proxime dictum eſt. Et ſi Collecta dirigatur ad Patrem, terminari debet per, *Per Dominum noſtrum filium tuum, qui tecum viuit, et regnat in vnitate Spirituſſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum*. ut in illa oratione Primæ, *Domine Deus pater omnipotens, et cetera*. aut per, *Per Chriſtum Dominum noſtrum*. abbreuiatum. Et ſi oratio uel Collecta dirigatur ad filium, finis

k Ioan. 14.
l In Ratio. lib. 4. tit. de orat. col. 5.
m Ad Hebr. 9. & 12. & c. quoniam. 10. diſt.
n ca. firmiter. de ſū. Trini. & in Symbol. Athan.
o In d. li. 4. & tit. de orat.
p In lib. de modo orā di pag. 14. & alijs alibi.
q In 4. lib. ti. de ora.

nis eſſet debet, *Qui viuis & regnas cum Deo Patre in vnitate,&c.* velut in illa oratione, *Domine Ieſu Chriſte, qui ex voluntate patris,&c.* & in illa, *Perceptio corporis, &c.* quam ante communionem, & poſt, *Agnus* dicimus. Quando vero dirigitur ad ſolum Patrem,& in principio,vel medio orationis facta fuit mentio filii, velut in illa, *Deus, qui in filij humilitate, &c.* in fine addere debemus, *Eundem.* illis verbis, *Per Dominum*,vel, *Per Chriſtum.* & ſi in fine orationis facta eſt illa mentio filii,concludere debemus per, *Qui tecum viuit, & regnat in vnitate Spirituſſancti Deus,per omnia ſecula ſeculorum.* vt in illa oratione Completorii, *Viſita quæſumus Domine.* Adde hoc exemplum eſſe aptum, ſecundum Breuiaria,in quibus finis illius orationis eſt, *& lucem tuam nobis concede perpetuam Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum.* non autẽ ſecundum Breuiarium fœ. rec. Pii V. ſecundum quod finis eſt, *Benedictio tua ſit ſemper.* Quare ſit pro exemplo Collecta illa S. Mariæ, *Deus qui ſalutis æternæ.* quæ dicitur in feſto Circuncifionis, & illa, *Da nobis.* quæ dicitur in feſto S. Stephani. Dixi, quãdo oratio dirigitur ad ſolum Patrem: ſi enim dirigeretur ad totam Trinitatem, & mentio filii fieret in fine, concludendũ eſſet per, *Qui viuis & regnas cum Deo Patre.* & quando in oratione vel Collecta fit mẽtio Spirituſſancti quacunque in parte fiat, in fine dicere debemus, *Eiuſdem Spiritusſãcti.* & nõ ſimpliciter, *Spirituſſancti.* vt quãdo non fit illius mentio,&quando fit mẽtio filii & Spirituſſancti,addere debemus, *eundem*,ad, *Per Dominum*,& ad, *Spirituſſancti, eiuſdem.*

Eſt autem quæſtio quotidiana, an cum dicuntur diuerſæ Collectæ ſub vna concluſione,& in vna illarum fit mentio de filio, & in alia de Spirituſancto, concluſio ſit facienda, ac ſi in vltima fieret de vtroque;& quid ſi in prima fiat mẽtio de vtroque,vel de altero,& in ſecunda de neutro. De qua re nulla regula Miſſalis noui decernit expreſſe,ſed ſic tacite quatenus decernit; in caſibus occurrentibus perinde concludi, ac ſi nulla mentio fieret in precedenti Collecta. Quod videtur factum ad leuãdum cura & ſtudio miſſantem:quamuis ratio,qua omnes illæ Collectæ habentur pro vna, & concluduntur eadem concluſione,ſuadere videtur,perinde concludendum, ac ſi in vltima fieret de vtroque vel altero mentio. Quod ipſe aliquando ſeruaui, ſed nunc ſeruo contrarium: quia regulariter tacitum,& expreſſum æquipollent, l. cum quid. ff. de rebus cred. & cap. 2. de reſcriptis.

170 Quarto, quod ante omnes fere orationes & collectas Miſſæ, & horas canonicas dicitur, *Oremus.* licet non *Dominus vobiſcum.* nam etiam ante Secretam, cuius finis eſt initium præfationis, dicimus, *Oremus.* non immediate ante illam,vt aliqui (ſed perperam) agunt, ſed longe antea, ſcilicet ante Offertorium, poſt Euangeliũ & ſymbolum: tunc enim dicimus vnum *Oremus.* quo dicto non protinus dicimus orationem, ſed alia agimus, quibus actis dicimus Secretam abſque alio, *Oremus*; quod eſt reſponſum notabile ad quæſtionem ſæpius mihi factam, & colligitur ex Epiſcopo Mimaten.[a]

171 Quinto, quod quoties fere omittimus, *Dominus vobiſcum.* ante orationem, abreuiamus concluſionem illius per, *Per Chriſtum.* loco, *Per D. N. Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum viuit,& regnat in vnitate Spirituſſancti Deus. per omnia ſecula ſeculorum.* vel per *Qui tecum viuit, & regnat in ſecula ſeculorum.* loco, *Qui tecum viuit,& regnat in vnitate Spirituſſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum.* vel terminando in ipſomet verbo *filium tuum.* abſque, *Per Dominum.* vel, *Per Chriſtum.* vel *Qui tecum.* velut in dicta oratione, *Deus qui ſalutis æternæ.* Quin etiã quando oratio dirigitur ad S. Trinitatem, & velimus concludere per, *Qui viuis et regnas*, abbreuiamus, dicendo, *Qui viuis et regnas in ſecula ſeculorum.* loco, *Qui viuis et regnas Deus per omnia ſecula ſeculorum.* iuxta vſum & conſuetudinem eccleſiarum recte gubernatarum. Dixi ſupra, fere: quia licet in poſtrema commemoratione Laudum & Veſperarum, non dicatur, *Dominus vobiſcum.* concluſio tamen debet eſſe integra, velut cum dicitur, *Dominus vobiſcum.* Adde quod ſecundum morem Vrbis in commemorationibus faciendis ad Veſperas,& Laudes,omittitur concluſio, præterquam in vltima, ſicut ſecundum morem Orbis omittitur concluſio in Cõmemorationibus Miſſæ, præterquam in vltima.

Sexto dico, clauſulam illam *In vnitate Spirituſſancti.* quæ in concluſione collectarũ ponitur, recte (meo iudicio) exponi a Gabriele[b]. quicquid ſentiat Speculator[c] per identitatem, ita vt nolit dicere, quod Spirituſſanctus eſt vnus, ſed quod Filius & Pater ſunt unum cum Spirituſancto, licet non una eadem perſona.

[a] In Ratio. lib. 4. de In clinat. col. 2.

[b] Gabr. in can. Miſſæ in lect. 64. N.

[c] In 4. lib. rat. tit. de orat.

Decima-

Digitized by Google

Decimaquinta Concluſio.

172 Quod ſicut non ſine magna cauſa,& ratione Chriſtiani prædeceſſores, potiſſimũ Hiſpani,& Galli introduxerunt conſuetudinem prælegendi in ſuis ſcholis incipientibꝰ diſcere latine,orationes latinas,Hymnos,& Homilias ſanctorũ: ita nunc quoque renouanda eſſet, ſaltem quod ad hymnos & orationes attinet. Tum quia iam ſcholæ noſtrę(imitatę in eo magis forte quam oporteat Italicas) cum riſu & vilipendio eorum, velut in exilium illos ablegarunt, & profeſſores erubeſcunt,& horrent audire, quod ſuis auditoribus hymnos & orationes prælegant. Tum quia ne 173 mo eruditorum dubitat, compoſitionem Hymnorum veterum Eccleſiæ,valde ſublimem eſſe, adeoque parum cædere Odis Horatianis, quod ad latinitatem & artem metricam attinet, quin & illis longe præcellere in ſententiis,& doctrinis, & exemplis neceſſariis,puta S. Ambroſij,Prudentii,& aliorum ſimilium,qui fuerunt linguę latinę peritiſſimi. Tum quia multi viri linguę latinæ illuſtres, nõ ſunt dedignati ſuis Commentariis ornare hymnos Prudentii, in quibus etiam fuit Antonius Nebriſſenſis, qui primus ex altera Heſperia, ſiue Italia, in alteram Heſperiam Occidentalem,ſiue Hiſpaniam literas latinas fœliciter ante circiter centum annos induxit,& omnes hymnos eccleſiaſticos ſcholiis,ſe dignis decorauit.Tum quia compoſitionẽ 174 orationum veterum Eccleſię adeo ſublimem eſſe dixit quidam, omnium conſenſu Rethoricæ artis cum paucis facile princeps, vt qui eas deiecerit, merito confundi debeat. Tum quia plerique Scholares 175 non diſcũt aliam facultatem, quam latinã intelligendi & loquendi, & nonnulli eorũ ob eam ſolam cẽſentur ſacerdotio digni, & ſi,cum eam diſcunt, nil aliud eis prælegatur,quam Virgilius,Terentius,Ouidiꝰ, aliique authores Ethnici, plus imbibent Paganiſmi, quam Chriſtianiſmi,& ſuccedit illud indecens S. Hieronymi, [a] *Sacerdotes Dei omiſſis Euãgelijs,& Prophetis, videmus comœdias legere, amatoria Buccolicorum verſuum verba cantare, tenere Virgilium in manibus,& id quod in pueris adeſt cauſa neceſſitatis, crimen in ſe facere voluptatis*. Tum quia vt cecinit Horatius, [b] *Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu.* ſic anima ſcholaſtici, quæ ab infante & puero imbiberit, tota vita redolebit ea:& cõtra,qui impia,& obſcœna,diu eis fœtebit. Adoleſcẽs nimirum iuxta viam ſuam ambulans,cum ſenuerit, non recedet ab ea, & quę a teneris annis imbibuntur,tenaciſſime hærere ſolent. Tum quia hæc ab initio audiſſe nil impedit, quo minus audiantur authores politiores & copioſiores, ad profundius latina diſcenda,in quod vtinã aſſumerentur auctores Chriſtiani, quorũ ſelectiſſimorum, tam metro quam proſa magna nobis ſuppetit copia. Tum quia quemadmodum audiens fabulas particulares Gentilium, ad audiendã Methamorphoſin Ouidii afficitur,in qua illę fuſe prę ſcribuntur; ita qui audit particulares aliquas ſacras hiſtorias, quales in hymnis, & orationibus tanguntur,afficitur deſiderio videndi Biblia, in quibus illę late deſcribuntur, quod magnopere conducit ſcholari cuiuis diſciplinæ operam nauanti,& Chriſtiane viuere & mori cupienti.
176 Tum quia hoc eſt in cauſa, quare multi (proh dolor)legum,Medicinæ,& Mathemathicę doctores, imo & Canonum, qui ſolum audierunt ſolas materias iudiciales & forenſes,inueniuntur rerum ſpiritualiũ æque fere ignari,ac alii layci, quod valde indecens & nocens eſt, ob multa quę hic taceo:quod non cõtingit iis, qui a teneris annis,& veluti cũ lacte nutricis imbibunt ſuauiſſimum ſuccum hymnorum, orationum, hyſtoriarum, & myſteriorum in eis contentorum. Mouit me ad hoc prę̨ter ſupradicta, auctoritas illius eruditiſſimi, & cum primis totius Europę in auctoribus Græcis & Latinis profanis verſatiſſi-
177 mi,Ferdinandi Nunnes de Guzman,profeſſoris cathedratici Rhetoricę, & Plinii, in nobiliſſima illa Academia Salmanticenſi, vbi tanquam hęc expertus, affirmabat expedire multum religioni Chriſtianæ hymnos,& orationes ad Grammaticorum ſcholas de more antiquo redire. Qua de re decreuit Concilium Lateranẽſe ſub Leone x. concluſum in illa verba, quę traſtuli in prima editione latina huius Enchiridii in ca. 22. miſcel. 21. quæ poſtquam veni ad vrbem,& hoc Enchiridion hiſpane compoſitum latinum feci anno 1575. in d. concilio legi. & nunc reponimus ea in libello miſcellaneorum de oratiæ. miſcell. 69.

[a] In ca. ſacerdotes. 37. diſt. deſumpto ex epiſt. Hierony. incip. Beatitudinis 3. Tom epiſto.

[b] Lib. 1. epiſ. citatus à glo. c. quibuſdã. 1. q. 1.

Decimaſexta Concluſio.

178 Quod recitans horas Canonicas, vel alias preces votas, vel a confeſſario, vel alias prę̨ceptas,vel conſultas eodem tempore, quo audit Miſſam tam prę̨ceptam quam

quam conſultam, ſatisfacit ſuæ obligationi, voto, pœnitentiæ, aut deuotioni tã horarum, quas recitat, quam Miſſæ, quam audit, vt latius alibi [b] concluſimus: vbi diſputando & ſequendo Pariſienſes, [b] corroborauimus eorum opinionem aliquibus fundamentis a parte aduerſaria confeſſis, quæ hic non repeto; ſed ſummatim dico primo, quod hæc concluſio eſt intelligenda de illo, qui in vtrumque tantum, quantum neceſſe eſt, animum intendit; non autem de illo, qui ſaltem aduertenter tantopere attendit in vnum eorum, vt in aliud non attendat quantum eſt neceſſe.

a In c. Miſſas. ſupra ead. diſt.
b Maior. in 4. diſ. 12. q. 8.

Secundo, quod facile fieri poteſt, vt ad vtrumque quantum eſt neceſſe attendat, quandoquidem nemo tenetur de præcepto audire, aut intelligere, quod ſacerdos canit vel dicit, vt ibi probo: ſufficit enim exterius aſſiſtere ſacerdoti, qui pro omnibus loquitur & orat, & interius optare actualiter vel virtualiter, vt Deus eũ exaudiat, flectendo, & leuando genua inſtar aliorum, caueretue de induſtria cogitare, dicere, vel agere quicquam, quod prædicto deſiderio & aſſiſtentiæ repugnet: quale non eſt precum recitatio, cum in eundẽ finem, in quem Miſſa, tendat.

Tertio, quod min⁹ dubie procedit prędicta concluſio in eo, qui ante, vel poſt Miſſam aliis operibus honeſtis impendit tempus, quod lucratur in vtroque ſimul faciendo, & non impendit fruſtra otiando. minus dubie item procedit in eo, qui pręfata recitat ſolum tempore, quo nõ poteſt audire, vel intelligere ſacerdotẽ, aut quia longe abeſt ab eo, vt quia ſubmiſſe, vel ſecreto dicit, vel ſurdus eſt, aut alias impeditus. In eo etiam, qui non tenetur canere in choro, niſi partes Miſſę, quę in eo canenda ſunt. Nam dummodo eas canat, & alios non impediat, exiſtendo vbi non debet, aut legendo alte, aut alia faciendo alieno cum ſcandalo, tempore, quo canendum non eſt, ſicut poteſt recitare Pater noſter, & Aue Maria, ita poterit alias preces debitas vel indebitas. Minuſque dubie procedit in eo, qui ſicut eodem tempore vult implere duo pręcepta, ita conatur duplo magis attendere, quam attendiſſet, ſi ſolum alterum implere uellet.

Quarto, quod opinio contraria huic concluſioni procedere poteſt quando volens implere duo præcepta, non attendit ſufficienter, niſi ad alterum illorum: [c] talis enim non ſatisfacit, niſi illi, ad quod neceſſariam attentionem adhibet, & ſi ad neutrum adhiberet neutrum impleret.

c Ang. verb. feria. §. 46. Syl. verb. Miſſa. 2. in fine.

Quinto, quod tertia opinio Cardinalis S. Sixti, [d] quæ habet eum, qui hoc agit, ſatisfacere quidem utrique pręcepto, ut habet prædicta concluſio, ſed uenialiter peccare, procedit in eo, qui nulla iuſta de cauſa, ſed ut poſtea otiatus utrunque eodem tempore implet, non habita ratione reſpectuum ſupradictorum, quibus præfata concluſio minus dubie procedit. quæ omnia & ſingula nõ probo hic latius. Tũ vt finem imponã huic capitulo, quod plus quam præcogitaram excreuit. Tum quia ſupra [e] id feci.

d In ſum. verb. Dies feſtus. & latius in 2. tomo. tract. 4. de valore oratio.
e In lectione ordinaria.

Decimaſeptima Concluſio.

179 Pro decimaſeptima, & ultima concluſione dico primo, plurimum expedire uti nonnullis formulis orandi Deum ſcriptis, aut memorię mandatis, quod cœpit facere ille ſeruus Dei Enoch, iuxta ueriorẽ intellectum textus de eo loquentis [f]. Et ꝙ omnium formarum optima eſt Pater noſter, & prima, aut certe cum primis aliarum, poſt illam formam Aue Maria, de quibus ſupra [g] dictũ eſt, & eſt ualde ſapida forma, *Salue Regina.*

f Geneſ. 4.
g eod. c. in cõcluſ. 2. & concluſ. 12.

Secundo, quod operępretium fuerit tenorem illius hic inſerere, & paucis partes eius tangere, quo ad eam ſapide pronunciandam excitemur: ſimul nos miſereat, pudeat, & pœniteat noſtri, qui eam toties inſipidẽ ſolis labiis & lingua oris pronunciamus ſine vlla attentione, dantes (vt ille ait) ſine mente ſonum, cuius tenor eſt hic, iuxta puncta in eo ſignata prõnũciandus.

180 *Salue Regina, mater miſericordiæ: vita dulcedo, ſpes noſtra, ſalue. Ad te clamamus exules filij Euæ. Ad te ſuſpiramus, gementes & flentes in hac lachrymarum valle. Eia ergo aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte. et Ieſum benedictum fructum ventris tui, nobis poſt hoc exilium oſtende. o clemens*

181 *o pia, o dulcis virgo ſemper Maria.* Quẽ enim non miſereat, pudeat, pœniteatque incogitantię ſuę, qua deſiuit cogitare, quando eam recitabat uel canebat, ea, quę per uerba eius ſignificantur: cũ uix ullus ſit Chriſtianus adeo duro & inſenſili corde, qui, ſi cogitaret ſignificata eius uerborum, cũ eam recitat, uel ruminaret eam cum eam cantat, eo quod plus ad id faciendum otii habet, non ſentiat multos ſapores? Nonne multum ſaporis defert conſideratio, ꝙ regina præpotens Cœlorum, & Domina Angelorum benigniſſime & gratioſiſſime ſua nos dignetur audientia; & audire a nobis, *Salue regina, mater miſericordie?* Cui uero

vero cor non ardeat amore, cogitando ſe tam ſublimi & miſericordi Reginæ obſequium pręſtare,dicendo ei, *Vita, dulcedo, & ſpes noſtra ſalue*? Quem non moueant ad agnoſcendam ſuam fragilitatem, & miſeriam illa verba pręſſius trutinata, *Ad te clamamus exules filij Euæ,ad te ſuſpiramus gementes & flentes in hac lachrymarum valle*? Quã- 182
doquidem facient eũ cogitare, hunc mundum eſſe laborioſum, & quandam profundam vallem duobus eminentibus collib⁹ depreſſam, nempe illo alto paradyſi terreſtris,a quo exulamus,& longe illo altiori paradyſi cœleſtis,in quem tendimus,ea lege,vt niſi eo peruenerimus in inferni barathrum pœnas ibi ſemper daturi intrudamur. Ecquis hęc ſecum reputans non timeat,& tremens non clamet,*Eia ergo Aduocata noſtra, illos tuos miſericordes oculos ad nos conuerte?* Quis non cum vehementi deſiderio videndi id, cuius viſionem toties precatur, dicat illa dulciſſima verba, *Et Ieſum benedictum fructum ventris tui, nobis poſt hoc exilium oſtende*? Quis demum poſt hæc magno clamore non exclamet ſemel,iterumque, *O clemens, O pia, O dulcis virgo ſemper Maria*? Quin & citra batthologiam, & inutilem repetitionem geminato feruore deuotionis, iuxta ſanctam huius eccleſiæ conſuetudinem repe-
tat,geminetque illa verba,*O clemens,O cle-* 183
mens,O pia,O pia;O dulcis ſemper Virgo Maria.

Tertio, quod quando profundius expendo tenorem ſymboli ſiue Credo minoris (quod eſt firmiſſimum recte orandi & meditandi fundamentum) ſublimiſſimam illam orandi formam orationis Do-
minicę, & ſublimem Salutationis Angeli 184
cę,& ſapidam,*Salue Regina*. quam fama eſt olim in noſtra Roncaualle ſabbathis ſolitam ab Angelis cantari apud quendam fontem,quem ab eo tempore in hoc præſens Angelorum fontem appellãt, quam, vt alii aiunt,Sãctus Bernardus audiuit ab eiſdem alibi cantari, quamque alii cãtionem Nauticam vocant, eo quod Nautæ pręſertim naufragantes magna cum intentione animi ea vtuntur. Cumque conſidero vaſtam, & ampliſſimam contemplandi materiam, quam in his quatuor orandi formis contenta pręſtant, fere mihi perſuadeo, eas ſolas ſine aliis nouis (quas tamen fateor eſſe vtiles) ſufficere: quandoquidem hæ facile vſui eſſe poſſunt ſemper & vbique,nocte & die, in proſperis & aduerſis,in locis ſacris & profanis: & eas ſemel,iterum, ſępiuſque repetitas, quoties opus fuerit, totam hominis vitam occupare poſſe. Et faſtidium quod repetitio eiuſdem rei generat poteſt facile tolli renouatione,& variatione contemplationis nũc eorum,quæ vna pars repreſentat,nunc eorum,quæ alia; nam & Abbas Iſaacus, & qui eum refert Ioannes Caſſianus,[a] aſſeruerunt,poſſe quem iugem & perpetuam orationem facere ex ſolo illo verſiculo, *Deus in adiutorium, etc.* nunc Deum,& quæ ſunt eius innumera beneficia,& eius opẽ, & varia opitulandi genera,nunc neceſſitates varias,quibus orantes,& alii pręmimur,meditando,quod eſt optimum,& ſapidiſſimum orationi attendendi genus, modo per id præcepta non omittatur oratio,quod etiam partim ex adiectis ſupradictis quatuor orandi formis colligi poteſt.

[a] *Lib.11.de inſtit. Monach. ca. 23. & coll. 10. c.10.ſup. relati.*

Quarto,quod nihil tamen his obſtantibus,optima fuit Eccleſiæ ordinatio, qua pro diuerſis horis diuerſos pſalmos, hymnos,antiphonas,capitula,reſponſoria, verſiculos, & orationes ſtatuit, non quidem ad minuendam deuotionem Pater noſter, Aue Maria, Salue,& Credo,debitam; neque vt contemptius, & incogitantius ea pronuncientur (quod proh dolor ſepę fit) ſed quod mens recreata illa varietate eorum clare prolatorum, deuotius, & ſapidius has in ſilentio ſecreto recitet,& vt linita ſapore ſuaui, & ſaccaro ex harum in ſilentio ſecreto recitatione potius mentali, quam vocali (vt fieri debet) conce-
185 pto,reliqua omnia ſapiant,& dulceſcant, quod fideli commendandum eſt memorię. Quare,o patres,& fratres, qui recitamus horas canonicas, per Deum, petam⁹ opem ab eodem ad reputandum ex animo,orationem Dominicam eſſe omnium quas recitamus, pręcipuam, ideoque illi præcipue eſſe attendendum: & quod non ideo iubemur illam in ſilẽtio ſecreto pronunciare,vt minus pauſatam,minuſque intellectam, & ruminatam pronunciemus, ſed vt tanquam rem grauiorem, maiore cum attentione,cura, & religione(augente illam ſilentio) omnes & ſinguli totam
186 & ſingulas eius partes proferamus; licet pſalmos & reliqua alternatim,vel particulatim, & dimidiata dicere ſufficiat. Petamus, inquam, opem ad hoc reputandum ex animo, ſimul & ad perpendendum, ꝙ illa oratio Dominica dicta in horę principio,eſt cœmentum ſiue fundamentum totius molis eius, & dicta in fine, tectum & colophon eam tegens, & dicta in medio, paries eam ſuſtentans. Simul conſideremus,quod per nulla eorum,quę recitam⁹, quic-

quicquam aliud petimus, quam quod in ea petitur, nec facimus aliud quam verbis ſpecialioribus ſpeciatim petere id, quod in ea generalioribus generatim petimus. Quod ipſum fere cogitandum eſt, de *Aue Maria.* quoad horas Beatæ Marię. Neque vero quis mihi vitio vertat, quod ferę hoc ipſum bis ſupra commendaui: nam authore Seneca, *nunquam nimis dicitur, quod nunquam ſatis dicitur*. & vtinam etiam quater repetitum eſſet mihi ſatis ad ſatis ſuperque id quod alios admoneo, faciendum, tanta eſt mea, & vt ſuſpicor, aliquorum aliorum fragilitas.

187 Quinto, quod qui tenetur recitare, vel canere horas Canonicas quotidie, meminiſſe debet eius, quod ſupra diximus, nempe illas, & Miſſam cōtinere formas, & modos orandi omnium præſtantiſſimos. nam præter Pater noſter, Aue Maria, Salue, & Credo, continent alias orationes, lectiones, hyſtorias ſacras, & formas ad laudandum & orandum aptiſſimas: & quod ideo, qui eas tenetur recitare, vel cantare maioris debet eas facere, quam alias quaſcunque deuotiones volūtarias, maioremque conatum eis bene recitandis, vel canendis adhibere, quam illis, quibus eatenus vti debet, quatenus ſibi proſunt & opitulā tur ad deuotius recitandum, vel canendū horas Canonicas; vel ſaltem ab id faciendo non impediunt. Quinimo, ſi animaduerterit eas prębere anſam & occaſionem dicendi pręcepta, & obligantia minore cū guſtu & attentione, & maiore præcipitatione, & eo quod antea in illis ſe occupauit, vel poſtea ſe occupaturus eſt, debet eas omittere ſaltem diebus vel horis, quibus talem occaſionem præſtarent. Quo fit vt certe iam pridem quoſdam viros pios admonuerim, non ſatis recte inſtituere diſcipulos ſuos, monendo vt horas Canonicas præceptas quam citiſſime vtcumque recitarent, quo ſibi tempus ſuppeditare poſſent ad dicenda & facienda cum magna pauſa, magnoque temporis ſpacio ea, quę ipſi illis dictabant, contemplanda & faciēda: cum contra monere debuiſſent, vt illas grauiter magna cum pauſa, & attentione recitarent, hæc autem cum ea ſola, qua ſine illarum impedimento poſſent.

188 Sexto, quod non deberemus tam procurare nouas orandi formas, quam nouare noſtram deuotionem & attētionem in antiquarum ruminatione, per quam nobis fierent admodum nouę & ſapidę. nam cui non fient noua, *Pater noſter, Aue Maria, Salue & Credo*. ſi attendens ad eorum ſignificata, nunc conceperit aliquos reſpectus: nunc alios eorum, quos circa ſingulas partes earum reſpicere nos poſſe ſupra ſignificauimus, & alios, quos Spiritus ſanctus pro ſua benignitate ſuggeret ei, qui eis vti cœperit? Cui non magis ac magis renouabitur initiū illud vetuſtiſſimū horæ Matutinæ, *Domine labia mea aperies*. qui cogitans ſe de ſe inſufficientem ad illa, vt decet aperiendum, prę ſertim ad recte laudandum Dominum, vt illa ſibi ipſe, qui præſens eſt, aperiat? Cui non fiet nouum,
189 *Deus in adiutorium meum intende*, qui noue animaduerterit, ſe ob neceſſitatem, qua premitur, petere auxilium a Deo imaginā do eum (vti eſt) præſentem, & ponderauerit magnam, qua id ſibi dari petit, feſtinan-
190 tiam? Cui non, ſi animum ſatis intenderit, innouabitur per Inuitatoriū, & illum exhortatorium pſalmum, *Venite exultemus*. quo nos mutuo exhortamur, vt humiliter, & alacriter cum lachrymis amoris & deuotionis Deum laudemus, & ab eo beneficia poſtulemus, præſertim in eo verſu, *Venite adoremus et procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos: quia ipſe eſt Dominus Deus noſter, nos autem populus eius, et oues paſcua eius?* Quot nouitates inueniet in huius pſalmi vetuſtate, qui nunquam non germinat pampinos, & botros ſuauiſſimos ei, qui curauerit eos decerpere? iam vero qui inchoat Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam, attendendo in illarum hymnis contenta, quos nouos impulſus ſentiet indies ad deuote canēdum
191 pſalmos ſequentes? Quid autem dicet qui ex animo attente conceperit ea, quæ pſalmus ille [a], *Beati immaculati*. diuiſus in Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam, continet de ipſius Dei amore, lege, ęquitate, de ſuis uiis, ſemitis, iudiciis, mandatis, & pręceptis, quaſi ore ad os familiariſſime cum ipſo Deo colloquendo? Quid, inquam, dicet qui hęc attente conceperit? dicet profecto illud octonarii ſeptimi eiuſdem pſalmi, *Dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo*. & illud octonarii octaui, *Ideo dilexi teſtimonia tua ſuper aurū et topazion*. Quo fit, vt ob eius ad prędictas horas reſtitutionem, ita vt quotidie in eis recitetur aut cātetur, magnæ profecto gratiæ ſint agendæ fœl. rec. Pio V. ab iis, qui colloquio illo diuino, eodemque ſuauiſſimo libenter, & humiliter fruuntur: quamuis non damnē eos qui in ſuis Breuiariis, ut ſolis dominicis diebus ita diceretur, poteſtate in id iuſta ſuffulti ordinauerūt. [b] Fit etiam ex hoc & ſuperioribus, ut par ſit Chriſtianum exhortari

[a] *Pſal. 118.*

[b] *Arg. ca. qua contradiſt. 8*

hortari

hortari lectorem, vt Deum Opt. Max. etiã 192
atque etiam quam humillime & obnixiſſi
me oremus, vt qui eſt eternus, & ſine vllo
principio antiquiſſimus, ſimul adeo nouus
ac vnquam fuit, frȩnet & coerceat noſtros
nouitatum appetitꝰ, ita vt non pereat no-
bis ſapor antiquitatis firmis radicibus ni-
tentis, florentis, & maturos fructus feren-
tis; licet quibuſdam, qui eam non cernunt
oculis ſe dignis, videatur eradicata, marci
da, & infructuoſa: & vt dignatus fuit fini-
re noſtro ſæculo barbariem nouam, quam 193
indocti & barbari, prȩſertim in Hiſpania,
in litteras antiquas inuexerant, ita digne-
tur hoc ſuo ſancto œcumenicoque Con-
cilio Tridentino [a] relegare, & deportare
nouitates, quas miſerandi Lutherani, &
alii eis peiores induxerunt contrarias re-
uerẽdȩ vetuſtati ab ipſis Apoſtolis in hȩc
tempora per manus tot ſanctorum deriua
tȩ, ſic vt faciat nos amare & colere formas
recitandi, & laudãdi eum per horas innu-
merorum a tot ſeculi ſanctificatas, æſtimã
tes quidem (quanti par eſt) nouas a Ca- 194
tholicis compoſitas, non tamen tanti vt
ob has nobis fœteant illæ, quæ compoſi-
tæ a viris piiſſimis, eiſdemque ipſi amiciſſi
mis, & a mille & amplius annis conſerua-
tæ ſunt. conſeruatȩ, inquam, illo condimẽ
to conſeruatorio firmitate, ſpei certitudi-
ne, & charitatis melle ac ſaccaro, & aceto
pœnitentiæ, tot & tam piorum ſecum re-
gnantium cõfecto, ideoque longe ſuauiꝰ,
quam ſtorax, nardus, & muſcus, redolẽtes
ii, qui eas oculis in diuina defixis, mundis
naribus olfaciunt.

[a] *Ideo poſt expletum hoc Conciliũ fit mẽtio de illo tanquam nondũ expleto, qa prope eiꝰ initiũ hoc dictũ fuit in editione priori vulgari.*

195 Septimo, vtiliſſimum fore Chriſtiano
ſcire memoriter Pater noſter, Aue Maria,
Salue Regina, & Credo peruum idioma-
te vernaculo, Hiſpano nimirum Hiſpani-
co, Gallo Gallico, Italo Italico, & Germa
no Germanico. Per hoc enim fieri poſſẽt
ei orationes mentales & vocales, ac ma-
gna pars Doctrinæ Chriſtianæ, cum alio-
qui multis fere ſolum ſint vocales. Prodeſ
ſet etiam multum conſueſcere non ſolum
ad eas frequenter recitandum, ſed etiam
ad cogitandum, quam magna, quamque
mira ſint in eis contenta, ad conſolandum
ſe eis, quȩ per ſe intelligit, & ad interrogã
dum doctiores ea, quȩ per ſe non aſſequi-
tur. Quamobrem hoc in loco ſermone Hi
ſpano ædito, non ſolum adiecimus tenorẽ
ſymboli Apoſtolorum ſiue Credo minus
Latinum, ſed etiam Hiſpanum. quod ipſũ
ſupra in ſuis locis fecimus de tenore, *Pater
noſter*, *Aue Maria*, *& Salue*. Sed quia in hoc
c[illegible] initate præſertim in Italia dona
to, ineptum eſſet ſubiicere Hiſpanum ma-
gis, quam Italum, vel Gallum, vel alium,
curam id faciendi delegamus Curionibus
ſiue Curatis, & paſtoribus particularibus,
contenti ſubiicere ſermonem latinum di-
ſtinctum punctis, quibus dum recitatur eſt
diſtinguendus (in quo non parum multi
errant (qui eſt hic.

Credo in Deum, patrem omnipotentem, Cre atorem cæli & terræ. & in Ieſum Chriſtum, filium eius vnicum, dominum noſtrum. Qui conceptus eſt de Spirituſancto, natus ex Maria Virgine. Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortus, & ſepultus. Deſcendit ad Inferos, tertia die reſurrexit a mortuis. Aſcendit in Cælum, ſedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis. Inde venturus eſt iudicare viuos et mortuos. Credo in Spiritumſanctum, Sanctam Eccleſiam Catholicam; Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum; carnis reſurrectionem, et vitã æternam, Amen.

196 Addo, quod idiota, qui idiomate Lati-
no vel vulgari hoc ſymbolum memoria te
net operæpretium faceret dicendo Deo.
Ego Domine firmiter hæc omnia credo,
vna cum omnibus, quæ illa cõſequuntur,
vt credit S. Mater Eccleſia Romana, nec
alia mihi opus eſt ratione, vel authoritate
197 quam quod illa hæc docet. Addo item, ꝙ
indies hoc ſymbolum non ſolum idiotȩ,
ſed etiam docto nouum fieret, & eius ve-
tuſtas nouaretur in eo, ſi poſtea ſolus me-
moria repeteret, & optaret ſcire, & ſi ſcit,
actu conſideraret, qui & quot compoſue-
rũt rem adeo ſublimem, magnam, ſanctã,
& compendioſam: & ex quibus ipſius ver
bis colligitur, quod Deꝰ eſt trinus & vnꝰ,
vnus in ſubſtantia, trinus in perſonis, Pa-
ter, Filius, & Spirituſſanctus: & ſub qui-
bus earum, & quomodo cõprȩhenduntur
duodecim articuli ſiue axiomata, ſecundũ
aliquos, vel quatuordecim ſecũdum alios,
quæ ſunt baſes, & principia ſacroſanctȩ fi-
dei Chriſtianȩ. & ſub quibus comprehẽ
duntur ſex uel ſeptem ſpectantes ad diui-
nitatem. & ſub quibus aliȩ ſex ſeptemue
ad humanitatem. & quibus diebus ac fe-
ſtis anni S. Mater Eccleſia illa celebrat,
& nobis ſuis dilectiſſimis filiis repræſen-
tat. Idemque operæpretium faceret deſi
derando & conando noſſe, & poſtea rumi
nando, quando, vbi, & poſt quos affatus
& afflatus, glorioſa illa virgo permanens
uirgo concepit, & peperit. Vbi, quando,
quomodo, & qua in ætate ille innocentiſ-
ſimus, totiuſque innocentiȩ author, filius
innocentiſſimȩ Virginis mortem pro no-
bis ſubijt acerbiſſimam. Quȩ Erynnis fu-
riaue-

riaue infernalis potuit perſuadere maligno illi Pręſidi Pontio Pilato capitalem ipſius damnationem. Quis, & quouſque geſtabat crucem, in qua erat clauis configendus, & vt ibat cum ad illam ducebatur. Quæ verba, & quibus loquutus fuit in via, quot claui, & quomodo eum confixerunt. Quanto cum dolore ſua mater ipſum vidit euntem, vtque gladio fuit tráſfixa, audiens ictum maleorum, quibus quatiebantur claui carnem ipſius cum ligno conſuturi. Quid, & quibus ipſe tam crudeliter fixus cruci, adeoque afflictus tam benigne loqui dignatus fuit, pręſertim Virgini ſuæ matri, quæ iuxta crucem ſtabat. Vt abſtinuit a maledicendo & malifaciendo maledicentibus & malefacientibus ſibi, & condonauit tam dire ipſum tractantibus & crucifigentibus. Quid de veſtibus eius actum, a quibus, & quomodo de cruce depoſitus, vbi, & quomodo ſepultus, & quãdo ac quomodo reſurrexerit, & quod primo apparuerit ſuæ Matri, & id genus alia. Idem operępretium faceret optãdo, & conando noſſe, ad quæ quatuor inferiorum animarum locorũ deſcendit, & quos illinc eduxerit. Quid ſibi volunt verba illa, *Ad dexteram Dei patris*. cum ſupra [a] dixerimus, Deum, quatenus Deus eſt, non habere manum dexteram aut ſiniſtram, & patrem naturam humanam non aſſumpſiſſe, vt filius aſſumpſit. Quare dicitur in hoc ſymbolo *Credo in Spiritumſanctum*. & non credo in Eccleſiam [b], ſed credo Eccleſiã, in qua ſanctorum conſiſtit cõmunio. Quare, & quomodo remittuntur peccata. Cur tantopere diſcruciat & angit timor mortis, cum certi ſimus nos reſurrecturos immortales, nunquam amplius morituros; & id genus alia, quo id quod per ſe non aſſequitur, interroget temporibus & horis ſubſiſiuis, ſiue aliis negotiis non deſtinatis, doctiores, & vt inſtructus poſtea doceat ignorantes, pręſertim ſuam familiam ea ignorantem, illis maxime horis, quas prę-uidet impẽſum iri murmurationibus, obtrectationibus, fabulis, ac hyſtoriis vanis vel obſcœnis.

[a] In eod. c. nu. 113.

[b] Tho. 2. 2. q. 1. ar. 9.

198 Octauo, quod quia pręfatę quatuor orationes, *Pater noſter. Aue Maria. Salue, & Credo.* quorum tenores ſupra ſcribuntur, ſunt præcellentes precandi & contemplandi formulæ, omni tempori, loco, ætati, & ſexui conuenientes, viſum fuit, cum hæc idiomate vulgari componeremus, adiicere ſeptem modos orandi & precandi, miſcendo his ſeptem illas horas, quas Crucis vocant omnibus etiam cõuenientiſſimas, 199
quibus ipſe ſępe ſoleo, cum vacat, vti nũc ad precandum, nunc ad contemplandum, nunc domi, nunc foris, nunc ſolus, nunc cũ ſociis aut familiaribus. Adieci, inquam, ſeptem modos orandi & cõtemplandi, reſpondentes ſeptem horis Canonicis, compoſitos ex prędictis quatuor orationibus, & horis Crucis ad hunc modum.

Ad Matutinum.

C*Redo, Pater noſter, Aue Maria, Salue Regina.*

Hymnus.

Patris ſapientia, veritas diuina,
Deus homo captus eſt hora matutina.
A ſuis diſcipulis cito derelictus.
A Iudæis traditus, vẽditus, & afflictus. Ver. *Adoramus te Chriſte nocte comprehenſum, & benedicimus tibi.* Reſp. *Quia per ſanctam crucem tuam redemiſti mundum.* Verſ. *Domine exaudi orationem meã.* Reſp. *Et clamor meus ad te veniat.*

Oremus.

Domine Ieſu Chriſte, fili Dei viui, pone paſſionem, crucem & mortem tuam inter iudiciũ tuum, & animas noſtras nunc, & in hora mortis noſtræ, & ſemper largiri digneris viuis miſericordiam et gratiam, defunctis requiem, et veniam, Eccleſiæ tuæ pacem et concordiam, nobis quoque peccatoribus vitam et lætitiam ſempiternam. Qui viuis et regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum Amen.

Ad Primam.

Credo, Pater noſter, Aue Maria, Salue. vt ſupra.

Hymnus.

Hora prima ductus eſt Ieſus ad Pilatum,
Et a falſis teſtibus multum accuſatum,
Colaphis percutiunt manibus ligatum,
Vultum Dei conſpuunt, lumen cœli gratum.
Verſ. *Adoramus te Chriſte ductum ad Pilatũ, et benedicimus tibi.* Reſp. *Quia per ſanctam Crucem. etc.* Oremus. *Domine Ieſu Chriſte,* vt ſupra.

Ad Tertiam.

Credo, Pater noſter, Aue Maria, Salue. vt ſupra.

Hymnus.

Crucifige clamitant hora tertiarum.
Illuſus induitur veſte purpurarum,
Caput eius pungitur corona ſpinarum,
Crucem portat humeris ad locum pœnarum.
Verſ. *Adoramus te Chriſte crucem portantem etc.* Verſ. *Domine exaudi etc.* Oremus. *Domine Ieſu Chriſte.*

Ad Sextam.

Credo,

Credo, Pater noſter, Aue Maria, Salue. vt ſupra.

Hymnus.

Hora Sexta dominus Ieſus eſt Cruci conclauatus.
Et cum latronibus pendens deputatus.
Præ tormentis ſitiẽs felle ſaturatus.
Agnus crimen diluens ſic ludificatus. Verſus. *Adoramus te Chriſte cruci conclauatum, & cetera.* Verſus. *Domine exaudi, & cetera.* Oremus. *Domine Ieſu Chriſte, & cetera.*

Ad Nonam.

Credo, Pater noſter, et Aue Maria, Salue. vt ſupra.

Hymnus.

Hora nona Dominus Ieſus expirauit,
Ely Clamans animam patri commendauit,
Latus eius lancea miles perforauit,
Terra tunc contremuit, et ſol obſcurauit.
Verſus. *Adoramus te Chriſte in cruce expirantem, et cetera.* Verſus. *Domine exaudi, et cetera.* Oremus. *Domine Ieſu Chriſte, et cetera.*

Ad Veſperas.

Credo, Pater noſter, Aue Maria, Salue. vt ſupra.

Hymnus.

De cruce deponitur hora veſpertina
Fortitudo latuit in mente diuina,
Talem mortem ſubijt vitæ medicina,
Heu corona gloriæ iacuit ſupina. Verſus. *Adoramus te Chriſte de Cruce depoſitum, et benedicamus tibi, et cetera.* Verſus. *Domine exaudi, et cetera:* Oremus. *Domine Ieſu Chriſte, et cetera.*

Ad Cmopletorium.

Credo, Pater noſter, Aue Maria, Salue. vt ſupra.

Hymnus.

Hora completorij datur ſepultura,
Corpus Chriſti nobile ſpes vitæ futuræ.
Conditur aromate, complentur ſcriptura.
Iugi ſit memoria mors hæc mihi cura. Verſus. *Adoramus te Chriſte a matre ſepultam, et cetera.* Verſus. *Domine exaudi, et cetera.* Oremus. *Domine Ieſu Chriſte,* vt ſupra.

Equidem arbitror, hos ſeptem modos omnibus doctis & indoctis inſeruire poſſe, primo ad deuote comtemplandum in *Credo*, articulos fidei, qui ſunt totius rectæ contemplationi baſes firmiſſimæ, & in, *Pater noſter.* ſeptem petitiones eius, in quas, omnia, quę iuſte peti poſſunt, reducuntur; & in *Aue Maria.* dulcia illa colloquia Virginis matris cum magno illo Archangelo, & cum beata illa Elizabeth, & multas eiuſdem præcellentes tam animi, quàm corporis dotes: & in, *Salue.* multos titulos triumphales Virginis matris, vnà cum contrarijs noſtræ captiuitatis, quę illos conſequitur, varia neceſſitate ad ipſam, & alios Diuos confugiendi. & cum vtili deſiderio, quod inde naſcitur; videndi tandem Ieſum Chriſtũ in cęlis regnantem.

Secundo, inſeruire poſſunt ad reuerenter orandum, & petendum quæcunque conueniant ſaltem generaliter. inſeruire, inquã, poſſunt illis, qui ſategerint mente potius quam ore dicere illas, magnificantes & admirantes contenta in eis, iuxta ea, quæ ſupra circa tenorem eorum conſiderari poſſe diximus, & alia, quæ ſpiritus ſanctus id conanti pro ſua benignitate inſpiraturus eſt. Inſeruient autem magis illis, qui principiis præmiſſorum modorum pręmiſerint, *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.* mentaliter tantum, vel mentaliter & vocaliter, modo potius mente humili & reuerente, quàm voce temeraria id faciant. Dixi, temeraria: quia mentalis adiuta voce oportuna, cęteris paribus, ſoli mentali pręſtat, vt ſupra [a] dictum eſt. Vt autem magis inſeruire poſſint ad prædictos effectus non callentibus latine, oportet eas in linguam ſibi notam vertere: ob quod ipſe in ędition e vulgari in Hiſpanam linguam, quia Hiſpane ſcribebam, verti, gratiaſque ob id à multis accepi. At nunc latine ſcribentem non decuit vertere magis in vnam, quàm in aliam linguam, ſed Curiones, & Confeſſarij poſſent eas ſuis deuotis, quibus illę placerent, in ſuam linguam verſas tradere.

[a] c. 17. nu. 37.

Admoneo denique, quòd hi modi orandi multum inſeruire poſſunt ad leuandum tædium itineris, vel otij, & ad excuſanda vaniloquiã his, qui voluerint eis ſimul cum alijs vti, ſi unus eorum factus Choraula, ſiue orantium ductor, ut exponit quędam gloſſa [b], ad Matutinum incipiat, & dicat, *Credo.* ſolus, & chorus, *Pater noſter* & Choraula, *Aue Maria.* & Chorus *Salue Regina,* & omnes hymnum, *Patris ſapientia etc.* & Choraula dimidium uerſuum, *Adoramus te &c.* & *Domine exaudi.* & *Oremus* cum Collecta, & chorus alterum dimidium uerſuum. Ad primam autem Chorus incipiat, & dicat, *Credo.* & Cho-

[c] c. legi. 16 q. 1.

raula *Pater noſter*. Chorus, *Aue Maria*. & Choraula, *Salue*. & omnes hymnum, *Hora prima*, *& cetera*. & Choraula dimidium uerſuum, & *Oremus*. cum Collecta, & Chorus alterum dimidium uerſuum. Ad Tertiam uero incipiat, & dicat ſolus Coraula, *Credo*. Chorus, *Pater noſter*. Choraula, *Aue Maria*. & Chorus, *Salue regina*. & omnes hymnum, *Cricifige*, *& cetera*. & Choraula dimidium uerſuum, & reliqua vt ſupra. Ad Sextã Chorus incipiat, & dicat vt in prima, & Choraula ſequatur vt in ea, & omnes dicant hymnum. Ad Nonam incipiat Choraula, & ſequatur Chorus. Ad Veſperas contra incipiat Chorus, & ſequatur Choraula. Ad Completorium incipiat Choraula, & ſequatur Chorus.

Curet autem plurimum Choraula, vt non ſolum ipſe, ſed & alii dicant ſuas partes cum debita deuotione, & attentione, per cõmata & cola, pauſando & diſtinguẽdo, vt ſupra diſtinguuntur, iuxta illud Apoſtoli [a], *Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino*. vbi ait Hieron. *Corde, non voce cantandum*. cui addit gloſſa.

Non vox, ſed votum, non muſica cordula, ſed cor,
Non clamor, ſed amor clamat in aure Dei.

Quę ſi procurauerit Choraula, maiorẽ frequenter in ſe attentionem experietur dicendo cum ſociis, quam ſi ſolus recitaret. Quod autem dixi de prædicto Choraula, quod debeat curare vt totus Chorus reuerenter, attente, & cum pauſa dicẽti diſtinctè ſuam partem dicat, idem & magis curare debet in recitandis & cantandis Miſſis, & omnibus horis Canonicis, quę vt omnibus aliis dignitate præſtant, ita maiore cum attentione & reuerentia, quam alia, dici debent. [b]

200 Nono, quod inter omnes cõuenit, debere nos cruce nos-metipſos ſignare, quod Hiſpani vocant, *Santiguar*. ſiue ſe crucis ſignaculo inſignire, vt Hieron. [c] loquitur: & quod id fit formando crucem tribus digitis, vel tota manu, deductis à fronte in pectus, & ab altero in alterum latus, quod interdum fit nullis verbis prolatis, vt ad, *Deus in adiutorium meum intende, &c.* ad finem, *Gloria in excelſis*. & ad, *Benedictio ſit ſuper nos*. Collectæ Completorii, & alias ſæpe, & nunc in Miſſarum introitu, ſecundum ordinem Miſſalis bo. me. Pii V. Et interdum inuocata expreſſe Sanctiſſima Trinitate, per illa verba, *In nomine Patris, & filij, & ſpiritusſancti*. nominato patre, dum frons tangitur, filio, dum pectus; & Spiritusſancto, dum ab vno ad alterum latus fit tranſuerſio.

[a] *Ad Eph. 3. ſupra relatum, in c. cantantes. 92. di.*

[b] *Arg. c. ſi. 90. diſt.*

[c] *c. eccleſiaſticarum. 11. diſt.*

Eſt autem magnę quæſtionis inter authores, an tranſuerſio debeat fieri a latere ſiniſtro in dextrum, quod gloſſa quædam [d] mihi ſingularis (quam quidam Cardinalis magnę auctoritatis [e] ſequitur) ſenſit, an contra a dextro in ſiniſtrum, quod Archidiaconus [f], Dominicus, & alius Cardinalis dicebant. Nobis tamen magis placet gloſſa, cuius ego doctrina vti ſoleo, ſicut & plurimi alii vtuntur, vt & ipſe Archidiaconus ſentit: quamuis nec reprobem contrarium, quia neutrum eorum vllo iure diuino, nec humano inuenitur pręceptum, aut vetitum, & pro vtroque ſunt fundamenta mediocria, quę ſuper eadem gloſſa Salmanticę Audi
201 torio dictaui.

[d] *In c. nunquid. de conſec. di. 5.*

[e] *Io. de Turrecre. in c. eccleſiaſticarum. 11. diſt.*

[f] *In d. c. eccleſiaſticarum.*

Decimo, quod magnę quęſtionis eſt, an bona uel mala fuerit noua ordinatio Breuiarii noui Romani, ab Illuſtriſſimo Cardinali S. Crucis facta. Ad quam reſpondeo ſequentia. Primo, quod multis grauiſſimis uiris diſplicuit. Tum quia magnam induxit nouitatem tempore, quo hęreticitam multa cominiſcebantur [g]. Tum quia multa magni momenti abſtulit, nempe officium minus B. Mariæ, Capitula, Reſponſoria, uerſiculos, preces, Dominus uobiſcum, & officium defunctorum, pſalmos pœnitentiales, & Canticum graduum, quoad omnes fere dies. Tum quia contra ius [h] addidit omnibus feriis exceptis Aduentus, & Quadrageſimę, *Te Deum laudamus*. &
202 conſequenter, uidetur addidiſſe, *Gloria in Excelſis Deo*. & *Ite miſſa eſt*, in miſſis ferialibus: quandoquidem hęc tria coniunguntur [i]. Tum quia abſtulit, *Pater noſter*. quod iure in fine cuiuslibet horę dicendum eſt [k]. Tum quia abrogauit hymnos feriales horę Matutinę, & omnes hymnos Laudum, cum tamen ij omnes eſſent uetuſtiſſimi, & poſſent poni hymni laudum, in principio earum, ut pręcepit ſuos dici in principiis aliarum horarum. Tum quia perturbauit ordinem pſalmorum pſalterii, non ſine detrimento eruditorum, & eorum qui debent intereſſe choro aliquot temporibus, uel horis. Tum ob alia, quę breuitatis cauſa omitto.

[g] *contra c. ex parte. cum gloſ. de conſue. & c. quis neſciat. 11 diſt. c. in rebus. ff. de leg.*

[h] *c. conſilii de cel. miſ.*

[i] *arg. d. c. cõſiliũ. cum dei adn. et ibi dixi.*

[k] *c. id ſemper. de conſecr. diſt. 5.*

Secundo, quod his non obſtantibus, probabilis mihi ſemper uiſa fuit. Tum quia fere tota ſacra ſcriptura legitur in eo ſingulis annis ſemel, & bona

na pars eius bis, & pſalterium ſingulis ſeptimanis ſemel. Tum quia abſtulit multas leues hyſtorias ab hominibus indoctis compoſitas, & multas lectiones tam hyſtoriarum, quam expoſitionis homiliarum, adeo breues, vt ridiculo eſſet earum breuitas: quandoquidem vix ſingulas periodos continebant. Tum quia ſuſtulit confuſionem naſcentem ex recitatione de Sanctis anticipatis & poſtpoſitis. Tum quia ademit occaſionem alienandi animum a Deo, quam præbet[a] neceſſitas, de quo, vel quot, quomodo facienda eſt commemoratio, & quærendi capitula, reſponſoria, verſiculos, pſalmos, quin & lectiones, quę licet ex vna parte ſua varietate renouent attentionem diligentibus, & arte recitandi verſatis, aliis tamen ex alia nonnihil vt plurimum nocet. Tum quia quicquid per illud recitatur eſt Sacra Scriptura, vel hyſtoria, vel expoſitio admodum grauis a grauiſſimis viris compoſita. Tum quod litterarum ſtudioſis leuamini eſt & auxilio: quandoquidem recitando ſtudent, & plus otii fit eis ad ſtudendum, & ſapientia cum religione coniungenda eſt: quoniam altera ſine altera diu eſſe nequit, auctore Lactantio[b]. Tum quod non parum ſubleuat cōcionatores, confeſſarios, & alios aliorum virtutum actibus & exercitio addictos, & occupatos, Tum quod negari non poteſt, quin aliqua ex parte ſaltem parum deuotis, per varietatem indies renouatam: attentionem, augeat, & ob alia, quę prolixitatis vitandæ cauſa prætereo. Tum denique, quod ſufficit ad tollendos ſcrupulos his, qui verentur, ne per illud ſatisfaciant, quod modus recitandi eſt humana lege inductus, & conſequenter poteſt per Maximorum Pont. diſpenſationem mutari, & limitari etiam abſque peccato, quando eam ex cauſa facit: quin etiam facta ſine vlla cauſa valet ad ſaluandum eum, cum quo diſpenſat, a peccato, licet aliquantiſper ſeſe maculet eo, iuxta a nobis alibi[c] latius dicta.

202 Tertio, quod longe probabilior tamen eſſet, ſi quoad, *Te Deum, Pater noſter.* & hymnos laudum prouideretur, vt in æditione poſteriori prouiſum fuit quoad antiphonas, ſine quibus prima prodierat.

203 Quarto, quod nemo ſine cauſa deberet impetrare facultatem recitandi per illud, ad oneri ſuo ſatisfaciendum. Nam vt poſt quendam Cardinalem doctiſſimum[d] dixi, & ſcripto reſpondi Salmanticæ[e], diſpenſans, licet ſit Papa, & diſpenſatus etiam circa legem humanam ſine iuſta cauſa, peccat mortaliter, vel venialiter, pro qualitate ſcandali magni vel parui, quod dat iis, quibus cum viuit, petendo vel dando diſpenſationem, imo & vtendo illa; non quia contrauenit legi humanæ, quam Papa bene vel male quoad[f] illum lauit: ſed quia contrauenit illi legi naturæ, qua turpis eſt pars, quę non conuenit ſuo vniuerſo, & qua ſubditi iubemur conformare nos in bono iis, quibus cum viuimus: & præpoſiti non ſolum debent abſtinere ab ęximendo ſine cauſa ſubditos a ſua lege, ſed etiam ſe ſubdere illi, quam aliis imponunt, iuxta illud *Patere legem, quam tuleri.*[g] iuxta item illud, *Quod quiſque iuris in alium ſtatuerit, eodem ipſe vtetur*[h]. citra vllam perſonarum acceptionem[i]. Quę maxime memoranda concluſio eſt, & oportune alibi repita[k].

205 Quinto, quod qui ſine diſpenſatione recitat per præfatum Breuiarium nouum prędicti Cardinalis S. Crucis, non ſatisfacit obligationi recitandi horas Canonicas. Horæ enim iſtius Breuiarii non ſunt Canonicæ, nec pro talibus etiamnum receptæ, & approbatæ, niſi eis, qui ad id diſpenſati ſunt: & ideo, qui ſine illa eas dicit, non recitat horas Canonicas, imo nec ſufficit habere diſpenſationem recitandi ſimpliciter officium Romanum, ſed oportet habere illam expreſſe, ad recitandum officium Romanum nouum per
206 præfatum Breuiarium. Quinimo non ſufficeret facultas expreſſa recitandi Romanum per Breuiarium nouum, ad recitandum per Breuiaria prima, quæ antiphonis carent, licet nonnulli, ſed male contrafaciant, ſi facultas facta fuit poſt ęditionem Breuiariorum habētium illas, vt ſuper his omnibus nō ſemel interrogatus reſpondi, per rationes, quas breuitatis ergo prętermitto.

207 Sexto, quod ad continuandum cum deuotione chorum conformando ſe ei, magis nocet, quam prodeſt recitatio horarū per hoc Breuiarium, vt ſupra[l] determinamus. Ideoque, ſicut nemini conſulerem, vt horas quas cum choro eſt dicturus, dicat prius extra eum, ita recitanti per hoc Breuiarium Rom. nouum conſulerem, vt non curaret de illo diebus quibus dicturus eſt in choro, pręterquam ꝙ legeret, vel audiret ab alio lectas tres illas lectiones, quas adeo ſelectas habet, tēpore prādii, vel a prandio, aut alia quapiā hora decente. Permagna ſiquidem eſſet deuotio illius, qui poſtquam ſemel recita-

a Quod vitandū eſt per c. noſtrū, & ea quę ſupra diximus ī cap. 16.

b In li. inſt.

c In cōm. c. nō liceat. 12. q. 2. §. 3. n. 8. & latius in Manuali Cōfeſſ. prælud. 9. a n. 11.

d 1. 2. q. 96 art. 5. vbi ſpeciatim de diſpēſatione agit.

e Sup c. iuſtū. 9. diſt.

f c. quæ contra mores. 8. diſt.

g c. cum omnes. de cōſtit. l. digna vox. C. de legi.

h toto tit. ff. ꝙ quiſque iuris &c.

i Deut. 1. et c. nouit. de Iudic.

k In noſtro Man. Confeſſ. prælu 9. a n. 11.

l In c. 10. num. 27.

Digitized by Google

uit ſuas horas per hoc Breuiariũ nouum, vel aliud, poſſet deuote ſequi Chorum, tota dia ſe illi conformando: quandoquidem etiam alii, qui ſatisfaciunt ſuæ obligationi, recitando, vel canendo cum choro, non ſine cura & ſolſcitudine id bene agere poſſunt.

208 Septimo, quod ęquum videtur, vt Concilium hoc œcumenicum Tridentinum iuberet, vt easdem horas Canonicas ſaltẽ maiores omnes ad eas obligati recitaremus, ob multa, quę in id adduci poſſunt diluendo facile ea, quæ a contraria parte ſtant: & quia horę huius Breuiarii videntur nimium breues, quoad religioſos, imo etiam quoad clericos non ſtudentes, neque in prælegendo, prædicando, vel confeſſiones excipiendo occupatos, nec alia officia ſpiritualia magnę occupationis exercentes. quod meo iudicio eſt in cauſa, 209 cur prudentia Romana, quę mea ſententia ſuperat alias, difficilius in hoc diſpenſat cum religioſis, quam cum ſecularibus: 210 hi enim communiter pluribus ſunt negociis diſtricti quam illi. Ideo (licet ex hac formula omnibus recitandum foret) adderet pro his, qui non ſunt prędictis modis occupati, ſaltem minus officium Beatę Mariæ pro certis diebus, & pro aliis etiã horas defunctorum, aut pſalmos pœnitentiales; aut Canticum graduum, aut ad recitandum, vel canendum eas ſimul in choro, aut extra illum ſeperatim, vt expedientius videretur, aut quo ſingulis horis, diebus ſingulis vltra ipſas horas, audirent vel legerent ex ſacra ſcriptura, vel alia materia ſpirituali, aliqua, quæ mentes eorum in Deum, vel diuina ſubleuarent.

Octauum, quod iam præfata ex parte ceſſant, & ex parte illis eſt ſatisfactum per ęditionem Breuiarii noui a fœli. record. Pio Quinto ęditi, quoad terras illas, in quibus pręfatum Concilium Tridentinum (cuius rogatu illud compoſitũ fuit) receptum eſt, & etiam quoad alias omnes eo quod Sanctiſſimus Duminus Noſter præfatum Pium Quintum ſequutus, nulli penitus faciat facultatem recitandi per pręfatum Cardinalis S. Crucis Breuiariũ, de quo etiam aliquid infra [a].

211 Nonum principale, quod eſt etiam quęſtionis quotidianę, an quicunque tenetur recitare horas Canonicas, ſatisfaciat recitando eas ex quouis Breuiario alio quã ſui Epiſcopatus? Ad quam iam ter in Cathedra [b], & extra eam ſæpe interrogatus latius reſpondi: nunc autem latiore diſputatione poſthabita, breuiter reſpondeo primo, S. Antoninum [c], & nonnullos alios viros doctos recentiores tenere partem affirmantem, adeo quod quidam eorum dixerit [e], quod etiam qui mutat officium pro ſuo libito, dicẽdo hodie ex vno cras ex alio, & de Sancto, cum recitare debet de feria, non peccat mortifere: quamuis id agat, vt dicat officium breuius loco alterius prolixioris: & quod D. Antoninus dicens huiuſmodi fraudatorem peccare grauiter, intelligit de peccato veniali, & non mortali, licet recentiores [f] non ſe ſatis declarent. Secundo dico fundamenta horum adeo celebrium virorum (meo iudicio) eſſe admodum debilia. Quidam [g] enim mouentur ad hoc dicendum, qu ia indecens eſt, quod vir doctus, qui nouit modum vnum recitandi, alium ab indocto diſcat, omiſſa pręlectione, vel concione: & quod Roma eſt patria communis [h], ob idque ad minus ex Romano quemlibet poſſe dicere.

212 Quibus reſponderi poteſt primum, neminem eſſe tam doctum, qui quod neſcit, & ſcire debet, diſcere non debeat ab eo, qui illud melius [i] nouit, licet alia minus nouerit: & qui tenetur recitare, tenetur etiam recitandi regulas noſſe, vti determinauit quidam Card. [k] Deinde, quod ob id non oportet omittere prælectionem, vel concionem, cum horis alijs ſucceſſiuis ſiue vacuis, & alijs negotijs non deſtinatis, & à prãdio vel cęna facile addiſci poſſint. Tertio, quod Roma eſt quidem communis patria quoad alia, non tamen ad eximendum a legibus ſuorum Epiſcoporum eos, qui extra eam viuunt. Quarto, ꝙ Papa non inſtituit officium Romanum, vt vbique ab omnibus recitandum.

Alij mouẽtur quodã dicto Cardinalis Florẽtini, qui ſecundũ illos dicit, recitare quidẽ eſſe præceptũ, non tamen recitandi modũ, id eſt, quod licet ſint præcepta obligantia ad recitandas horas Canonicas, nõ tamen ad recitãdas has vel illas. Ad quod reſpõderi poteſt, quod licet præfatus Car- 213 dinalis Florentinus alibi [m] hoc ſignificet, alibi [n] tamen ſe declarat, allegando ſeipſũ in illo loco, & non dicit, quod illi ei imponunt, ſed ſolum, quod iure diuino uel naturali tenentur clerici recitare; licet non quid uel quantũ, aut ſecundum hanc uel illã regulam: ſed non ait nos iure humano ad illud non teneri, imo potius contrariũ, & textus quẽ allegat S. Anton. [o] dicit quidem id quod ipſe; nempe aliquos recitare vno, alios uero alio modo; ſed non ꝙ nulli teneantur

a c. 21. concil. 11.

b Bis in Cl. o. 1. de celeb. Miſſ. & ſemel in c. dolẽtes. eo. ti.

c 3. p. ti tu. 13. ca. 4. §. 5.

d Maior in 4. diſ. 12 q. 6. Syl. verb. Hora ĩprin. & clar. q. 12.

e Sylu. & Maior vbi ſupra. & ſatis Caiet. in ſumma ver. horarum. §. 1.

f Io. Tabien. uer. Hora. nu. 10. & 15

g Maior in d. q. 6,

h l. Roma. ff ad mun.

i Arg, c. ſi habes. 24 q. 3. cum gloſ. & l. apud Iulianũ. ff. d fideicõ. li.

K Alex. in dec. bis. 12. diſt.

l D. Ant. ĩ d. §. 5. & Sylu. d. q. 1. & in Gai. ĩ Sũ, verb. Horarũ. §. 3.

m In Clem. 1. q. 7. de cel. Miſſ

n In clem. 2. not. 6.

o In c. conuenit. infra. di. 3.

Digitized by Google

teneantur recitare certo modo, quin potius ſtatuit, vt omnes ſeruent id quod Eccleſia Romana antiquitus ſeruabat,

Tertio dico, ab omnibus haberi pro 214 certa opinionem eius[a], qui dixit, quod clericus ſecularis ordinatus ad titulum ſui patrimonii, non habens beneficium, poteſt dicere horas ſecundum regulam & Breuiarium ſibi beneplacitum; mihi tamen non videtur vſquequaque vera. Tum quia licet non habeat beneficium, eſt tamen ſubditus Epiſcopo ſui domicilii, & originis, adeo vt non poſſit ordinari ab aliis ſine licentia alterius illorum[b]. Tum quia leges Synodales Epiſcoporum, quæ ſubditos eorum obligant[c], tam comprehendunt non habentes beneficia, quam habentes, quoad ea, quę illa non concernunt, cuiuſmodi eſt recitare, quod æque pertinet ad ordinatum ordine ſacro ſine beneficio, ac cum illo. Tum quia iura, quę directe vel indirecte præcipiunt recitare hoc vel illo modo, non diſtinguunt inter habentem, & non habentem beneficium. Tum quia multi habent beneficia, pręſertim Præſtimonia, quę non obligant habẽtes illa ad recitandum in ſocietate aliorũ, neque in eccleſia, pluſquam ordinatos ad titulum patrimonii[d].

Quarto dico, contra opinionem ſupradictorum tenere alios, & quidem pleroſque omnes diuerſis in locis[e], & verius quidem. Tum quia S. Thom.[f] ait parum referre quoad Deum, dicere, *Dixit Dominus*. vel, *Laudate pueri*. dummodo ſeruemus ſtatuta ſuperiorum: & ita definit dicẽdum eſſe id, quod ſtatuitur. Tum quia expreſſe ait Card. Alexand.[g] peccare mortaliter eos, qui non ſequuntur formulam ſui Archiepiſcopatus. Tum quia Con- 215 cilium Toletanum[h] ſecus facientem præcipit ſex menſibus a communione ſuſpendi, & culpa lachrymis abluere, quæ ambę ſunt pœnitentię culpæ mortalis, non autẽ venialis[i]. Tum quia quędam clem.[k] in- 216 dulget clericis familiaribus Cardinalium & Epiſcoporum, vt ſe conformare poſſint eis in modo recitandi. Quod neceſſarium non fuiſſet, ſi quod relati in primo dicto aſſerunt, verum fore. Quin & textus ille, ſi bene expendatur, probat ad id quamlibet cauſam non ſufficere; quatenus probat oportuiſſe id indulgeri: & tamen ſuberat cauſa ſatis grauis, vt ſe familiaris conformaret domino in recitando, cum certum ſit Sacellanum alicuius Cardinalis, vel Epiſcopi magnam cauſam habere conformandi ſe ſuo modo recitandi, ſi cum eo recitare debet: imo & ſi cum eo non recitet, de quo etiam intelligitur clem. vt recte ibi poſt alios declarauit Bonifacius.[l] Illa namque conformitas poteſt eſſe cauſa, vt ſibi melius afficiatur ſuus herus, quodque vno alioue die recitet cum eo, aut cum iis, qui cum eo recitant; quandoquidem in vna morantur domo, & non parum expedit ad conferendum dubia circa id occurrentia. Tum quia indies impetratur a Papa priuilegium recitandi Romanum non ſolum ex hoc Breuiario nouo Cardin. S. Crucis, quod nondum eſt approbatum, niſi pro diſpenſatis, ſed etiam ex antiquo: & fruſtra precibus impetratur, quod iure communi conceditur[m]. Tum denique quod multa iura[n] iubent, vt certus in hoc modus & regula ſeruetur.

217 Quinto, quod non obſtante quauis reſponſione, & apoſtilla ſuper hoc hactenus a me data, reſolutorie dico nunc primo, non eſſe peccatum mortale, neque veniale vno vel alio die, quãdoque aliqua de cauſa, quę viro docto & iuſto videretur ęqua, recitare ſecundum aliam regulam, vel Breuiarium, aut de vno ſancto loco ferię, abſente ſuperiore, qui poſſit diſpenſare. & quod iuſta mihi videtur cauſa neceſſitas repentina ſtudendi, concionandi, pręlegẽdi, iuuandi ad recitandum vno die vel altero aliquem infirmum, aut prælatum, vel amicum defeſſum: imo & obliuio, & inaduertentia inculpabilis & aliæ ſimiles, per ſupradicta[o].

Secundo, quod qui eſt de Epiſcopatu, cui, nec Archiepiſcopatui cui ſubiicitur, eſt vllum Breuiarium ſpeciale, vti Breuiario Romano antiquo, per quendam textum[p] ſic a Ioanne de Lignano[q] intellectum.

Tertio, quod cum diſpenſatione Papę quilibet poſſet iuſte ſumere officiũ, quod ei libuerit, aut cum diſpenſatione ſui Epiſcopi aliud approbatum, iuxta quandam celebrem gloſſam[r], dummodo illa, ſiue detur a Papa, ſiue ab Epiſcopo, iuſta de cauſa detur iuxta dicta ſupra in fine quęſtionis præcedentis[ſ].

Quarto, quod recitare interdum ex alio Breuiario, vel ex ſuo, de ſancto, cum deberet recitari de feria, vel contra ſponte, ſine vlla cauſa iuſta, eſt peccatum, ſed non mortale: modo citra contemptum legis, & adeo raro fiat, vt viro prudenti & docto non videatur notabilis audacia; non quidam ratione Caietani[t], quę per ſuperiora refutari poteſt, ſed quia huiuſmodi

a Direct. ... 1. tit. 8.
b c. cũ nullus. d. tẽp. ordi. li. 6.
c c. 2. de maio. & obe. per notat. in c. & ſuper his. eod. tit.
d per ea quę trad. Panor. i. cõſ. 47. vol. 2
e Io. d. lign. ĩ Rep. cle. 1. de cel. miſſ. col. 2 poſt Step. quẽ ſequitur Card. Floren. & Io. Im. Bonif. n. 59. & 73. ibid. dicentes idipſũ tenuiſſe Zenzel. Archid. Dominic. cũ vtroq; Car. in c. de his. 12 diſt.
f In quoli. 1. art. 13. quẽ ſequitur Henr. in c. pernicioſus. de cel. miſſ. & Coſ. in Stat. Gal. ti. qual. horę. in gloſ. 2. col. 4.
g In. cap. de his 12. di.
h Quod ponitur in d. ca. de his.
i Arg. eorũ quę ad culpã venialem delendã poſuit gloſ. proœmij lib. 6. verſ. Benedictionem.
K Clem. 2. de celebr. Miſſ.
l In d. clem 2. nu. 72
m c. 1. de reſcript. & l. 1. ad Municip.
n c. conuenit. de conſec. diſt. 5. c. de his. 12. diſt. clem. 2 de cel. Miſſ.
o In c. 10. & in hoc 19. in fin. nonæ concl.
p In c. cõuenit. infra diſt. 5.
q In d. clẽ. 2. col. 1.
r In Prag. ſanct. tit. Qualiter horæ dic. in gloſ. 2. col. 8. allegata ſupra in c. 11. n. 8.
ſ In hoc eo. c. n. 105.
t In ſum. verbo horarũ. §. 2.

Digitized by Google

mutatio tam rara,non videtur ita notabiliter contraire menti inſtitutoris Breuiarii,vt ad culpam mortalem perueniat.

Quinto,quod qui ſine diſpenſatione in id ſufficienti frequenter mutat modum recitando aliquot dies ex vno Breuiario, & aliquot ex alio pro ſuo arbitrio, ita quod viris doctis & piis videri poſſet nimium, ſiue ſit beneficiarius, ſiue non,peccat mortaliter, vti dixit Angelus [a],etiamſi ordinatus ſit ad titulum patrimonii.Tum quia licet ſequeremur Directorium, quod hic poſſet eligere modum recitandi Romanũ, aut alium, non tamen ob id poſſet iuſte tot mutationes facere. Tum quia ſupra monſtratum eſt, inter hunc & alios quoad hoc, nullam eſſe differentiam. Quod ipſũ dicendum eſt de beneficiario, religioſo, vel ſine beneficio ordinato, qui omittit, vel multo tempore mutat ſuum Breuiariũ & regulas ſui Epiſcopatꝰ, vel Ordinis ſine diſpenſatione: hoc enim eſt plane contra præceptum poſitiuum, quo iubetur quiſque ſecundum ſuam regulam recitare. 218 Neque ſufficit ſubeſſe iuſtam cauſam diſpenſandi cum eo, ſi res patitur dilationem ad recurrendum ad ſuperiorem pro ea: ſiquidem ad contraueniendum legi etiam humanæ,nõ ſufficit iuſta cauſa diſpenſandi, niſi actu diſpenſetur per ſuperiorem, ſaltẽ cum cauſa non eſt manifeſte iuſta, ſecundum communem opinionem, quam ſubtiliſſime proſequutus eſt quidam Cardinalis [b], neq; eſt conſuetudo contrauenienti legi ex tali cauſa ſine alia diſpenſatione, vt ſentit B. Thom. [c]

Sexto, quod inter beneficiarios ſacris initiatos ad titulum ſui patrimonii,& religioſos non eſt quoad hoc alia differentia, niſi quod beneficiarius tenetur recitare ſecundum regulam ſui Epiſcopatus, ſi habet ſpecialem, alioquin ſecundum regulã Metropolitani [d], & religioſus ſecundum modum ſuę regulæ per Pontificem approbatæ;& ſi ea nil pręcipit,ſecundum regulã Epiſcopi [e],cui ſub eſt, ſi exemptus ſit,ſecundum vſum Romanum: quandoquidẽ Papa eſt Epiſcopus exemptorum, iuxta gloſſ. receptas [f]. 219

a *Verb.Hora.§.16.*

b *In 2.2.q.147.ar.4.*

c *2.2.q.147.ar.4.*

d *c.fin.12.diſt.*

e *c.ꝓhis 12 diſt.*

f *gl.c.auctoritate. in ver. ſedis de Priuil. li.6.& in clc.1.ver. proprij.de rebus Eccl.quas cõmendat. Panor. in conſil.59 lib.1.*

Cap. XX. conciliat nonnulla Doctoris Medinæ, & Auctoris,

1 *Doctor Medina laudatus.*
2 *Oratio vt eſt actus intellectus, et vt voluntatis,et vt duarum virtutum.et num.3.*
4 *Rogans cur rogatum dicitur honorare.*
5 *Orans an licite temporalia pura petat.*
6 *Orando quæ bona pure peti poſſunt.*
6 *Pauper an poſſit eſſe liberalis,vel magnificus.*
6 *Fortis an poſſit eſſe debilis.*
7 *Orari poteſt omne,quod fieri poteſt non cõtra fieri omne,quod orari.*
8 *Oratio qualis ad Spiritumſanctum dirigatur.*
9 *Purgatorij animas non eſſe a viuis orandas.*
9 *Purgatorij pœnæ maiores ſunt, quam huius ſeculi.*
10 *Oratio an ad ſanctos viuos dirigi poſſit.*
10 *Purgatorij animas pro viuis minime orare.*
11 *Animas purgatorij pro viuis orare cui vtile credere.*
12 *Peccator qualis auditur a Deo, & quæ pia opera operatur.*
12 *Obſtinatus non eſt omnis, quem non ſatis pœnitet.*
12 *Opera omnia peccatorum etiam infidelium non ſunt mala.*
13 *Dæmones proprie orare poſſunt, ſed non bene.*
14 *Horas non eſſe neceſſario tam clare dicendas,vt eas alij audiant.*
14 *Oratio publica nõ ſemper publice dicenda.*
14 *Miſſa ſemper publice dicẽda.*
15 *Horas quis conſentiens reſeruationi fructuum dicere teneatur.*
16 *Commenda vt eſt titulus, ita obligat ad horas.*
17 *Capelania quæ ad horas canonicas obligat.*
18 *Coadiutor an teneatur ad horas, & ad quas.*
18 *Coadiutoria non eſt beneficium,ſed ſufficit ad ordinandum.*
19 *Regularis omnis ad chorum profeſſus tenetur ad horas Canonicas.*
20 *Pater noſter, Aue Maria,Credo, quo iure tenemur memoriter ſcire.*
21 *Orare an teneamur pro egente noſtra oratione.*
21 *Eleemoſynam diues tenetur dare pauperi, ſed non cuique.*
22 *Orandum ſemper vt intelligendum.*
23 *Oratio interdum mala ex ſola circumſtantia perſonæ.*
24 *Orare ne licet vt fiat miraculo,quod ſine illo fieri poteſt.*
25 *Oratio aliqua peccatoris obſtinati bona.*
26 *Oratio ſine quali deuotione mala, cum diſcordium concordia.*
26 *Actus ſimplex non ſufficit, vbi requiritur qualificatus.*
27 *Oratio et voluntaria ſine attentione mala.*

28 *Attentio*

Digitized by Google

28 *Attentio in finem orationis quando non ſufficit.*

29 *Orationem per malam vt ſatisfit præcepto.*

29 *Finis præcepti non præcipitur.*

29 *Virtutis actus ſolus præcipitur, ſed non vt virtuoſe fiat.*

30 *Horas dicens ſine animo ſatisfaciendi non ſatisfacit.*

31 *Hora quæ ſine attentione & deuotione dicta iteranda.*

32 *Recitans ita male, vt teneatur iterare, perdit fructus.*

32 *Lex pœnalis in vtilitatem publicam, vel animæ læta extenditur.*

33 *Valor orationis propria et aliena tractatur.*

33 *Oratio triplex, viua, mortua, mortifera.*

33 *Orationis valor triplex.*

33 *Oratio viua auget gratiam, ſatisfacit, & impetrat tribus adiectis.*

34 *Oratio nulla in charitate facta eſt mortua.*

34 *Gratia, & charitas non ſunt idem, ſed ſemper concurrunt.*

35 *Oratio mortua, ſed bona, qua via prodeſt ad hæc, & alia multa.*

35 *Bona opera mortua ad quid, & qua uia proſunt.*

36 *Oratio mortifera nil prodeſt etiam de congruo, etiam ob bonitatem miſtam, etiam de mandato bono Eccleſiæ, vel alterius facta, niſi ad ſummum quoad effectum ex opere naſcentem.*

36 *Obſtretrices Aegyptiæ non meruere mendacijs.*

36 *Romani quibus actibus meruere imperium.*

36 *Cato gloriam contemnebat.*

36 *Orationum quot Cleri perditio deflenda.*

37 *Oratur quid iuſte pro ſancto, & an ei proſit.*

37 *Orari an iuſte poſſit pro anima infantis mortui iam baptizati.*

38 *Oratio pro damnatis non prodeſt eis, & nocent oranti.*

39 *Oratio nullã animæ lymbi prodeſt, purgatorij vero ſic fere omnes.*

40 *Eccleſiæ miniſter ad orandum quis dicitur.*

40 *Oratio quæ ex opere operato prodeſt, et quæ tantum ex opere operantis.*

41 *Oratio aliena pro viuis an ſit vtilis illis n. 42. et in quid.*

43 *Oratio in quid prodeſt animæ Purgatorij, et in quid non.*

44 *Oratio quo iure mortuo, et viuo prodeſt, etiam via iuſtitiæ.*

45 *Oratio nulla, excepta Chriſti, prodeſt de iuſtitia alij quoad gratiam.*

46 *Oratio aliter via iuſtitiæ, aliter via liberalitatis prodeſt.*

46 *Deus qua ratione poteſt dici obligatus.*

47 *Oratione vnius datur de liberalitate alij gratia maior merita.*

48 *Oratio pro multis, cæteris paribus, præſtat orationi pro paucis.*

48 *Oratio pro amico melior, quam pro inimico, cæteris paribus.*

48 *Amare amicum de ſe melius, quam amare inimicum.*

48 *Oratio generalis pro multis an proſit, vt ſingularis.*

49 *Oratio facta pro alijs quid illis, et quid facienti proſit.*

50 *Oratio pro ſe orante ſolo prodeſt alijs.*

51 *Oratio et omne aliud opus meritorium triplicem valorem triplici hominum ſpeciei applicandum habet, et vt id ſit faciendum.*

52 *Orantium intentio in applicando vt exprimenda.*

52 *Miſſæ in Memento quid memorandum remiſſiue.*

53 *Communio bonorum fidelium qua ratione nititur.*

53 *Chriſtus caput Eccleſiæ.*

54 *Eccleſia Chriſti corpus, Chriſtiani eius mẽbra.*

55 *Excommunicatus quod maximum damnũ incurrit.*

56 *Compaternitas, et patria quæ Chriſtianorum optima.*

57 *Confratres multarum fratriarum honorificarum infælices, ſi fratriæ Chriſtianæ ſunt expertes.*

58 *Deuotio quid, quot, et quæ eius cauſa.*

59 *Deuotiores cur fœminæ, ægroti, et afflicti, quam alij.*

60 *Vota plura fiunt tempore neceſſitatis, quam proſperitatis.*

60 *Deuotionis impediendæ occaſio cur interdum ſcientia.*

61 *Religioſus cur non ſuo nomine indignus, eo quod orationem mentalem voluntariam quotidie non agit.*

61 *Oratio mentalis voluntaria ſine præiudicio præcepta facienda.*

62 *Deuouendi nos Deo cauſas, quæ ſunt tres; hæc tria nominata ſuggerent.*

63 *Deuotionem quæ Dei beneficia, et qui noſtri defectus ſuggerent.*

64 *Sacramento quo regeneramur, quo conſeruamur, et quo reſipiſcimus.*

65 *Dei caſtra quis pro diaboli deſerit, et Deũ quadantenus renuit.*

1 DVm contenta in præcedenti cap. 19. imprimerentur, allatum eſt ad me ex Medina Cãpi id, quod ſuper quarto libro Senten-

Sententiarum eleganter & elaborate cō-poſuit vir ille, ingenio pręcellenti, & doctrina reſoluta ornatus, Doctor Medina, Cathedrarius inſignis Academię Complutenſis, quem ego plurimum amo, obſeruo, & colo multis de cauſis, & in his, quod me primo gradu literarum donauit. Quoniam igitur pręfatus celeberrimꝰ Doctor tractat in quadam parte illius libri de oratione, de qua hic ego etiam tracto, proferam hic in medium nonnulla, que ipſe tangit & non ego, & alia quæ ambo tangimꝰ, ſed diuerſo, vel contrario modo. Primo quidē orationis definitionem dedit ille [a] verbis longiorem, ego [b] vero breuiorem, non tamen minus claram, nec ſenſu minꝰ amplam.

Secundo, ſignificationem huius vocis, *Oratio.* ambo [c] tractamus, ille breuius, ego fuſius: quia plura tango, & non minus diligenter.

2 Tertio, ille ait, [d] orationem eſſe actum voluntatis, ego vero [e] eſſe actum intellectus, ſequutus in hoc S. Thom. [f] Gabrie. [g] & Communem: qua in re ille multum moratur, ego vero parum, quia parui refert quoad animę, vel corporis, vel fortunarum ſalutem, vtra opinio teneatur. Quamobrē non reſpondeo hic ipſius conſiderationibus, quę licet ſint ſubtiles, poſſunt tamen eneruari, aut cum noſtris conciliari per id, quod in hoc conſiderauit quidam Cardinalis doctiſſimus, [h] dicens, quod cum oratio ſit actus rationis practicæ, eamque moueat voluntas, poteſt attribui oratio vtrique potentiæ, intellectui ſcilicet, & voluntati. Intellectui quidem immediate, volūtati vero mediate: & vni argumēto, quod ipſe poſtea format, ſatis reſpōdet ipſemet S. Thom. [i] nec contra ſolutionem, quę ex eo colligitur, replicat Medina.

3 Quarto, ego [k] dico cum S. Thom. [l] communiter recepto, orationem eſſe actū virtutis Latrię ſiue religionis abſolute, ipſe vero cum diſtinctione, nimirum eſſe quidem actum latriæ eam orationem, qua petitur aliquid in Dei honorem: eſſe vero actū charitatis illam, in qua petitur aliquid ob amorem eius, vel proximi: non tamen ob id recedo a communi: nam vt nullus eſt actus virtutis, qui non poſſit ex variis virtutibus naſci, vt alibi diximus [m] (inferendo ex hoc quendam modum, ad valde compendioſe quęrendas multas virtutes) adeo quidem, quod dixit S. Thom. [n] ieiunium, quod ſuapte natura palam eſt actū eſſe temperantiæ, interdum eſſe ſacrificiū, & conſequenter actum Latriæ ratione fi-

a De oratio. q. 1.
b c.1.n.14.
c Ille in prima q. ego in c.1.n.11.
d Vbi ſup. ī prin. 2. q.
e in c.1.n.16.
f In 2.2.q. 83.ar.2. & in 4. diſt. 15. q.4.ar.5.
g Lec. 61. col.8. ſuper canō. Miſſ.
h Caiet. 2. 2. q. 83. ar. 1.
i 2.2.q. 83.ar.3. & in 4. diſt. 15. q.4.ar.
K c.1.n.21. & 25.
l In 2.2.q. 20.ar.4.
m In ca.fin. n.117.de pœnit. di. 5.
n 2.2.q. 85.ar.3.

4 nis. Qua eadem ratione oratio, licet ſuapte natura ſit actus Latriæ, facta tamē ob amorem, quo Deum, nos, vel proximum proſequimur, ſit actus charitatis ratione finis, vt ſubtiliſſime declarauit S. Thom. [o] Ideo autem oratio ex ſuapte natura eſt actus Latriæ, quia rogare Deum ſuapte natura, ſi non referatur ad alium finem aliarum virtutum, duntaxat pertinet ad Latriam, quæ incitat ad honorandum Deū: quoniā rogare eſt honorare, & rogari honorari, quatenus per id ſignificatur poteſtatem iuuandi ineſſe rogato, & neceſſitatem auxilii ineſſe roganti, vti nos alibi tāgimus, vt fuſius tradidit Cardinalis Caietanus. [p]

5 Quinto, ambo [q] ſequimur frequentiorem opinionem, quę habet, poſſe homines licite petere a Deo bona temporalia, ſiue ſint corporalia, cuiuſmodi ſunt vita, ſalus, integritas membrorum, pulchritudo, agilitas: ſiue honorabilia, vt ſunt honor, fama, & gloria: ſiue pecuniaria, vt diuitiæ, dummodo illa petant hac adhibita conditione, ſi Deo placuerit, & conferat ad ſuam ſalutem, alias ſecus. Cui ego addidi [r], non eſſe neceſſarium ſemper exprimere hanc conditionem, ſed ſufficere tacite intelligi, quodque ea ſit intentio petētis illa, quod etiam ipſe poſtea dixit. [s]

6 Sexto, ambo etiam ſequimur communem dicentem, poſſe nos petere abſolutę aliqua ſine conditione: ſed ego ſolum expreſſi ea, quæ Deus nobis iubet petere, cuiuſmodi eſt gratia & gloria ęterna, & liberatio a peccato potiſſimū mortali, ſequutus doctiſſimum, eundemque piiſſimum Adrianum: non tamen negando alia peti poſſe. Ipſe ſe extendit expreſſe ad omnia quæ de ſe ſunt bona, qualia sūt omnes virtutes, ob quod neceſſe uiſum fuit ei limitare ſuum dictum [t], vt non haberet locum in iis uirtutibus, quæ ſine bonis temporalibus haberi non poſſunt, de quarum numero dicit eſſe liberalitatem & magnificentiam, quas dicit non poſſe actu haberi citra bona fortunæ: & fortitudinem bellicam, quam inquit non poſſe acquiri citra arma & uires: & caſtitatem coniugalē, quam dicit ſine uxore haberi non poſſe, Ratio tamen præfata huius limitationis non uidetur eam concludere: quia multi non habentes bona pecuniaria, poſſunt, & ſolent ſępius habere uoluntatem dandi quod: quando, quantum, ubi, & ut oportet, ſi eis abundarent: & multi magnis uiribus carentes, & non habentes arma poſſunt & ſolent uelle iuſte pugnare, occidere, &

o In 2.2.q. 83.ar.15.
p In 2.2.q. 83.ar.3.
q Ipſe in q. 3. nos in c.19.nu. 56. et 160. & in c.6.num. 35. ſub fin.
r Vbi ſupra n. 56. & nu. 160.
ſ In q.12. §.4.
t q.3.col.3

Digitized by Google

re,& mori in bellis iuſtis in debitum finẽ, & quantum oportet,ſi poſſent: & hi actus ſunt proprii liberalitatis & fortitudinis,et conſequenter poſſunt eas gignere:quia illę ſunt habitus,& habit⁹ generatur,& augetur ex ſuis actibus frequentatis, vt poſt Ariſt. docet S. Thom. communiter receptus [a]. Sed quia diſputatio hæc parum eſt vtilis,ſatis fuerit hęc inſinuaſſe. Admonemus tamen Lectorem,quod in Commentario de eleemoſyna [b], probauimus etiam pauperrimos teneri quandoque de præcepto ad eleemoſynam mentalem, ideſt ad volendum eleemoſynam realem facere,ſi poſſent. Quod ipſum dici poteſt de viro fragili,& infirmo,vidente Rempub.in extrema neceſſitate defenſionis aduerſus inuaſores ſuos, prȩſertim infideles, videlicet,quod teneretur ad defenſionem mẽtalem, hoc eſt ad volendum ipſam defendere ſi poſſet, quod conſtat eſſe virtutis fortitudinis actum: & conſequenter non ſolum poſſunt pauper & debilis habere actum liberalitatis & fortitudinis, ſed etiã tenentur aliquando illum habere, vel inchoare.

7 Septimo,ille [c] dicit,poſſe nos ſancte orare Deum vt occidat hæreticum, vel alium infidelem ſub conditione, ſi tandem ſe nõ ſit emendaturus;imo & ſanctum ſub conditione, ſi diutius viuendo damnandus ſit:quin vt & nos ipſos occidat, ſi noſtrę id ſaluti conferat. Quod ipſum ego [d] dico breuius,& addo reſolutionem illam, quod quicquid fieri aut deſiderari poteſt, oratione peti poteſt,non contra,quicquid deſiderari vel peti poteſt,fieri poteſt.

8 Octauo,ambo [e] dicimus,quod toti Sanctiſſimæ Trinitati & ſingulis trium perſonarum dirigi poteſt oratio. Ille inſinuat Eraſmum aſſerere, quod non poteſt dirigi Spirituiſancto, ego vero id non admonui:quia licet ab aliis nonnullis ipſius opinionibus [f],quarum ille non meminit,recedam, hanc tamen non inueni in eo aſſertam. In meo namque libro non aiebat Eraſmus,nõ poſſe dirigi orationem ad Spiritumſanctum,imo dicebat Eccleſiam dirigere ad ipſum multis in hymnis, proſis, antiphonis,& verſibus,licet nullam earũ, quas vocamus Collectas,quod antequam ille,id dixit Speculator, vt fuſius trado. [g]

9 Nono,ille ait [h],nos orare poſſe animas Purgatorii,quæ ſunt Deo amicæ, vt eum pro nobis orent:ego vero id negaui [i], ſequutus S.Thom. & Communem, a qua etiam nunc nõ recedo,non quod nequeat vtrunque citra S.fidei Catholicæ præiudicium diſputando defendi, ſed quod non videam rationem,aut textum, cur recedere ab itinere regio & communi debeam. Tum ob rationes ibi adductas. Tum quia Eccleſia hacten⁹ nullam unquam orationem in id inſtituit. Tum quia uidetur inhumanum,& a miſericordia alienum,imo & quędam crudelitas, ut quis petat auxilium ab eo, qui eo tantopere indiget,& tã excruciatur,cum ipſe longe minus egeat, minuſque patiatur,cumque ſciat indigentiam,neceſſitatem, & tormẽta animarum in Purgatorio exiſtentiũ multũ excedere tormenta viuorum [k].

a 1. 2. qu. 51. ar. 2. & 3. ad iunct. q. 55. ar. 1. & 2.
b Quæ in c. quieſcamus. diſ. 42. commenti fuimus.
c In dicta q. 3. col. 1.
d In c. 19. num. 75. imo ipſe ita oraui, c. 6. nu. 50.
e Ipſe in q. 4. §. eſto. & nos in c. 19. n. 168.
f vt videre eſt in ca. 18. num. 23. 24. 27. et 31. & alibi.
g In dicto. c. 19. nu. 168.
h In 4. q. 5. de animabus.
i In c. 1. n. 4.

10 Decimo, ille dicit [l],quod pios ac ſanctos viuentes poſſumus orare:ego uero [m] contra,ſequutus S. Thom. contra tenentem; licet,meo iudicio, conciliari poſſũt eo,quod ego ibi dixi,nempe, quod uiuos rogare poſſumus loquendo, aut ſcribendo illis,ut pro nobis aut aliis intercedant apud Deum [m], ſed id nõ appellari orationem a uulgo,quod ipſum S. Thom.ſenſit. Qui tamen illam rogationem uoluerit orationem appellare, ut præ fatus uir doctus, non eſt dicendus errare, modo confiteatur alia reuerentia debere orari Diuos ambroſia illa diuinę uiſionis,cũ ſecuritate nunquam ea carendi fruentes, alia uero rogandos ſanctos uiuos,qui neſciuntur etiam a ſe eſſe boni(licet ſint tales) ſine priuilegio ſpeciali:& eſto ſint boni,quotidie poſſunt fieri mali,niſi fuerint in gratia cõfirmati,quorum nullus,aut rarus aut certe ignotus eſt lege communi numerus [n].

11 Vndecimo, ille ait, [o] etiam animas in Purgatorio exiſtẽtes; orare Deum pro uiuentibus:ego [p] uero contra, cum S. Thoma,& communi ſententia, a qua diſcedere nolui,licet Gabriel [q],& alius quidã doctor neothericus (quem Medina non citat,& ego ſic utpote uirum mihi peculiari ratione admodum obſeruandum, cuius uirtutes & eruditio, poſteaquam illud ędidit, fuerunt illuſtratæ magno illo Epiſcopatu Calaguritanensi, quem optime promeruit)ſequantur illius opinionem.diſcedere inquam nolui:quia nullus eſt textus qui efficaciter id probat,nec ratio,quę nequeat facile conſiderationibus S. Thomæ ſolui. Quas tamen fateor parum concludere contra eum,qui nouam hanc tenere uoluerit opinionem: nam contra eum nullus eſt textus,nec ulla ratio,quę neceſſario concludat.Quare conſulerem,ut ille nouæ huic opinioni adhæreret, quem magis moueret ad orandum pro animabus

Pur-

k De pænitent. diſ. 7. §. vlt.
l Vbi ſup. q. 4. in fine.
m In c. 1. n. 21.
n iuxta declarationem Concilij Trident. poſt hæc ſcripta facta ſeſſ. 6. c. 9. can. 9. 11. et ſeq.
o In qu. 6. vbi ſup.
p In c. 1. n. 29.
q In Canõ. Miſſæ lect. 56. G. T.

Digitized by Google

Purgatorii ſpes,quod per preces earum in illis grauiſſimis pœnis ad Deum emiſſas iuuaretur,quam mouet miſericordia & cõ paſſio, quam de illis habet, vna cum ſpe quod illæ ab illo carcere liberatæ ſint pro eo(ſententia omnium)oraturę. Nemo tamen exiſtimet eos poſſe cognoſcere id, quod agitur in hoc mundo, vt cognoſcunt beati, qui teſte Gregorio [a] Deum videntes hoc ſciunt quamuis coniecturis & relatu aliorum,qui eo accedunt, diuinaque reuelatione, & Angelica monitione multa eorum, quæ hic fiunt, norint. Verum quia illa eorum magna miſeria, & deſiderium iis ſubueniendi eis(mea quidem ſententia) plus nos mouere deberet ad orandum pro illis tam afflictis,quam ſpes antidotalis recompenſationis faciẽdæ ab eis, in nobis ſubueniendo tempore, quo cruciantur, aſſentior opinioni D. Thomę [b].

12 Duodecimo, ambo [c] dicimus peccatores orare poſſe. Ille tamen ait primo,quod obſtinati non proprie orant. Secundo videtur in obſtinatorũ numero ponere omnes eos,qui peccata ſua non ita agnoſcũt, nec curant exire ab eis. Tertio, inquit, ꝙ his ſuæ preces non proſunt.Quarto,quod orando peccant. Quinto,quod nullus eis bonus,& pius poteſt eſſe affectus.Quę omnia,meo iudicio, his ſequentibus ſex dictis temperanda ſunt.Primum,quod obſtinati orare poſſunt ſaltem male,etiam accipiendo proprie vocabulum orare: nam etiam proprie acceptum ſignificat petere rogando, quod tam facit qui male quam qui bene orat, vt efficaciter S.Thom.probat [d],cuius neſcio an meminerit præfatus Doctor, cum hoc ſcripſit,quem etiam, vt credo,oblitus fuit Caietanus id alibi [e] tã gens,quem ſupra citaui [f]. Secundo, quod tres ſunt ſpecies peccatorum, duę ſupradictæ,& tertia eorum, qui proponunt exire a peccato aliquando : quamuis inprę ſentiarum non exeant, aut ſuo iudicio ſatis exeũt,licet vere coram Deo non exeant, quorum magnus eſt numerus,vt clare colligitur ex his,quę cõmunis habet opinio [g] & ex eo quod ipſe alibi [h] ſcribo, & etiam ex eo quod idem Doctor 19. ccõluſionibus, & locis alterius tractatus, [i] imo & in hoc ipſo tractatu [k] de oratione ad aliud propoſitum magnam poſuit differentiam inter hos & obſtinatos. Quamobrem nõ aſcribo obſtinatorũ numero,niſi eos, qui ſua peccata decreuerunt continuare vſq; ad mortem, aut nunquam eorum pœnitere.Tertio, quod peccatoribus etiam obſtinatis ſuæ bonæ preces poſſunt prodeſſe

[a] 12. Moral. quem ſequitur S.Thom. 1. par. q. 89. Qd Card. Caiet. perdocte ibi limitat.
[b] In d. art. 8. ad primum.
[c] Ipſe in q. 5. §. de viatoribus, Nos in cap. 6. n. 82. & alijs multis, & in ca. 8. nu. 42. & ſeq.
[d] In 4. diſ. 15. q. 4. ar. 4.
[e] In 2.2. q. 83. ar. 4.
[f] c. 1. n. 21.
[g] In 4. diſt. 14.
[h] ca. perfecta. de peniten. diſt. 1.
[i] De Pœn.
[K] In q. 12. §. 1. & melius §. 2.

ad omnia illa, ad quę proſunt ſua bona opera iis, qui peccato mortali ſunt infecti: eadem enim ratio in vtriſque inuenitur, vt etiam ipſe Medina alio in loco [l] inquit. Quarto,quod peccatores obſtinati facere poſſunt multa opera moraliter bona, ſed non meritoria gratiæ, vel æternæ vitę, vt Io. Chryſoſt. [m] aperte ait in hæc verba. *Non poteſt malus in omnibus eſſe malus,ſed habet aliqua bona.* Et Hierony. [n] in illa. *Virtutibus Romani meruerunt imperium*. Et S. Thom. [o] ab omnibus receptus concludit, non ſolum infideles non peccare in omnibus,quę faciunt,aut dicunt,ſed etiam nõnulla opera moraliter bona exercere,quã to magis fideles,licet ſint obſtinati,poſſũt eadem, imo maiore ratione bene orare: quia non ſunt adeo mali, ac infideles,qui etiam mori in peruerſa ſua opinione, ſectaque ſunt parati. Nec obſtat id,quo prę fatus Doctor mouetur; videlicet obſtinatos non poſſe habere affectum vel deſiderium pium erga Deum. Tum quia licet id verum ſit, intelligendo per pium meritorium gratię, vel glorię(qualem nullus etiã alius mortifero peccato infectus habet) non tamen eſt opus, vt talem affectum habeat,ad hoc, vt aliquod eius opus ſit moraliter bonum : alioqui enim in peccato mortali exiſtentes peccarent in omnibus, quę agerent,quæ propoſitio falſa eſt,& hę retica, iuxta Concilium Tridentinum [p]. Tum quia, ſi intelligas per pium bonum moraliter, vt accipi debet hoc loco(quẽadmodum hoc eleganter declarat quidã Card. [q] quodque ſentit S.Thom. [r])falſum eſt id quo Medina mouetur. Quinto,quod hoc conſequitur,obſtinatos non ſolũ poſſe habere aliquod pium deſiderium, verũ etiam multa bona opera,& colloquia. Sexto,quod Deus ſæpe ſolet audire pro ſua liberali benignitate, etiam ad bonum eorũ ſaltem temporale,& ad omnia alia,ad quę opera bona facta in peccato mortali prodeſſe poſſunt [ſ],licet eos nõ pœniteat peccatorũ,& ſint obſtinati,vt exaudiuit Saulem, alioſque plurimos Reges peruerſos populi Iſraelitici,& ætate noſtra audit Saracenos,Iudęos,Paganos,& Turcas.Probantur hæc ex iis,quę ſępe dixi [ſ] per communem opinionem contra Adrianum [t], ſcilicet,quod eccleſiaſtici cũ mortali peccato ſunt infecti,recitantes horas,non ſolum denuo non peccant recitando, ſed etiam pręcepto recitãdi ſatisfaciunt.quod ipſum ipſemet Medina alibi affirmat [u]. Confirmatur etiam eo quod ſupra dixi [x], nempe orationem peccatoris etiam obſtinati

[l] In q. 12. §. 1.
[m] c. quid ergo. de pœnit. diſt. 3.
[n] c. omnes. 24. q. 1.
[o] 2.2. qu. 10. ar. 4.
[p] Seſſ. 6. cau. 7. & ſeſſ. 14. can. 5.
[q] Caiet. 2. 2. q. 83. ar. 14.
[r] In dicto ar. 14. & 15. & 16. illius qu. 83.
[ſ] Qd olim diximus poſt glo. c. quod quidam. de pœnit. & remiſſ. et & in c. penul. de pœn. diſt. 3. et Turrecre. in ca. nihil. de cõſec. diſt. 5. et Adria. quolib. 8. pag. 11.
[ſ] In ca. 6. nu. 24.
[t] Quolib. 8. & poſtea i prima q. ſine argumentis.
[u] In q. 12. c. 1. et 2.
[x] In c. 19. n. 39. & ſeq.

nati

Digitized by Google

nati prodeſſe etiam alteri, quando eam agit alicuius boni rogatu, aut tanquam miniſter Eccleſię.

13 Decimotertio ambo [a] dicimus contra Communẽ, Dœmones, & damnatos orare poſſe, licet non bene. Sed ille dicit hoc verum eſſe capiendo verbum hoc large ꝓ orare, ſed non proprie. Ego vero dico, ꝙ ſic, etiam capiendo proprie: proprie enim orare & rogare dicitur non ſolum, qui bene orat & rogat, verumetiam, qui male, vti probat efficaciter S. Thom.[b] cuius memoria fortaſſis Medinæ & Caietano [c] non occurrit, vt antea dixi.

14 Decimoquarto ille ait [d], quod qui tenetur recitare horas Canonicas, non ſatisfacit pręcepto Eccleſiæ, recitãdo eas ſubmiſſe inter dentes, niſi tam clare recitet, vt aſſiſtentes eas audire, ceſſante alio impedimento, queant. Cui rei, quia quotidiana eſt, paulo plus operis impendam. Pro eo facit primo ſtatuta Gallica.[d] ni illis verbis. *Non in gutture, neque inter dentes, ſeu deglutiendo, aut ſyncopando, &c.* Secundo, quod vt ſupra dixi, S. Thom.[e] dicit, quod oratio publica non ſolum requirit vocẽ, ſed etiam altam vocem. Tertio, quod ipſe poſt Caietanum [f] ſupra [g] dixi, peccare dicentes Miſſam adeo ſubmiſſe, vt eam non poſſint audire circunſtãtes. Ego autem non obſtantibus his, dico ſufficere formare verba intra labia, ita vt illa ipſe audire, vel intelligere queat, qui non tenetur dicere ita vt populus, aut alii auditores audiant. Tum quia id ſeruant doctiores & pientiores, qui recitant audiendo Miſſas, aut manendo in ſacellis, aut choris, vel cubiculis, vel proficiſcendo cum aliis, vbi ſi tam alte & clare recitarent, ac ipſe dicit, alii alios impedirent, & aliorum perturbatores cenſerentur, quales habentur quotidie, qui tam clare recitant. Tum quia magna pars Miſſæ, & horarum Canonicarum pronunciatur, & debet pronunciari ſecreto, & tã ſubmiſſe, vt non audiãt circunſtantes. Tum quod alioqui innumeri ſacerdotes, & pii, & eruditi, tenerentur reſtituere magnam partem fructuum ſuorum beneficiorum: quia innumeri ſæpiſſime recitant ſubmiſſe in præſentia dominorum, amicorũ, & aliorũ ex vrbanitate & ciuilitate, & ad fugiendam hypocriſis ſpeciem. Tum quia Cardinalis quidam [h] prudenter dixit, quod oratio publica de præcepto quidem debet eſſe uocalis, ſed clara & alta ſolum de decentia; quæ tamẽ decentia ceſſat, cum ad non impediẽdum vel offendendum alterum, decentius eſt illam ſubmiſſe dicere. Tum quia cum eas pronunciat ad ſe tantum mouendum, & mente & corpore Deo ſeruiendum, ſufficit, quod formet uerba illaque audiat & intelligat, ſaltem quoad forum interius, licet quoad exterius, non poſſet probare ſe illa dixiſſe. Tum denique etiam ſuſtineri poſſet diſputando, licet ipſe non conſulerem, quod ea quę iubentur dici in Miſſa & horis Canonicis ſecrete, ſufficiat dicere mentaliter, ponderando quoddam priuilegium a Leone Papa X. fratribus Minoribus conceſſum, & ſupra [i] in id perpenſum.

a Ipſe in q. 6. colum. penul. & fin. Nos ĩ c. 1. n. 17.
b In 4. diſt. 15. q. 4. ar. 1. q. 2.
c q. 7. colu. 1.
d tit. quomod. ſit orand.
e 2. 2. q. 83. arti. 12.
f In dicto ar. 12.
g In d. ca. 7. n. 41.
h Caiet. 2. 2. q. 83. ar. 12.

Non obſtant pro contraria parte adducta. Ad primum enim reſponderi poteſt, quod ſtatuta Gallicana per illa. *Non in gutture vel inter dentes, ſeu deglutiendo aut ſyncopando, &c.* noluerunt ſignificare, neceſſe eſſe illa tam alte dicere, vt alii audire poſſint, ſed ne dicantur in gutture, & inter dẽtes, deglutiendo, aut ſyncopando, ita vt neque ſibi ipſi pronunciet diſtincte. In qđ pondero illam coniunctionem, ſeu, quæ diuidit voces, & coniugit ſignificata [k]: & quod cõiunctio, aut, videtur capi pro ſeu, cum duobus illis gerundiis, deglutiendo, aut ſyncopando, quæ denotant verbũ deglutiendo referri ad in gutture, & ſyncopando ad inter dentes. pondero item qđ inferius dicunt, *Sed reuerenter, verbiſq́. diſtinctis peragat.* inſinuando non requiri neceſſario vocem altam, ſed euitationem cõfuſionis, & imperfectionis verborum per pronunciationem diſtinctam, & articulatam. Ad ſecundum, uidelicet dictum S. Thom. reſpondeo, intelligendum eſſe de oratione, quæ non ſolum eſt publica, uerũ etiam publice aliis dicenda, nec ſufficit dicere etiam clare in camera aut angulo eccleſię, nemine audiente. Ad tertium uidelicet dictum Caietani [l], quem ſequor [m] reſpõdeo, Miſſam non ſolum eſſe orationem publicam, ſed etiam publice coram aliis, qui eam audiant dicendam.[n] Debẽt enim eam audire duo, uel ſaltem unus, ſi haberi poteſt, ut in lectione ordinaria alibi [o] dixi: horas uero Canonicas dici poſſe priuatim, quando non debent dici corã aliis, ut eas audiant.

15 Decimoquinto ambo [p] concordamus contra quoſdam alios, quod qui recipit aliquod beneficium, conſentiendo alteri omnes fructus loco penſionis, tenetur dicere horas Canonicas: uerum ipſe ſe fundat in eo, in quo etiam olim ego me fundabam, puta quod habet titulum: & quia ꝑ eũ ſtat, quominus percipiat fructus, eo ꝙ conſen-

i In c. 19. n. 86.
k Iuxta gl. memorabilem in l. ad protegẽdum C. de in lit. dand. tuto. & glo. c. Ludouicus. 63. diſt.
l 2. 2. qu. 83. art. 12.
m In c. 1. n. 41.
n In c. hoc quoque ſup. ead. diſt.
o In eod cap. hoc quoque.
p Ipſe in q. 7. col. 3. Nos ĩ c. 7. n. 30.

Digitized by Google

conſenſit, vt alteri reſeruarentur: & quod vnus eorum tenetur recitare, ſed non penſionarius. ergo ipſe. Ego vero me nunc fũdo etiam in alio, quod non ſolum habet titulum beneficiarium, ſed etiam quia poteſt recipere, ſi velit. Nam ſi velit, poteſt per ſe ſeruire beneficio, velut ipſius dominus, alius vero tenetur ipſi dare tantum, quantum dandum eſt illi, qui ſeruit, quantumcunque fuerint ipſi reſeruati omnes a fructus. Quæ tamen ratio mea noua ceſſat in eo, qui recipit beneficium, conſentiendo, vt Papa reſeruet non ſolum fructus, ſed etiam ſeruitium, omnemque obligationem & adminiſtrationem: & ideo antiquior ratio, cui ſoli adhęret ipſe, generalior videtur & firmior. Quia vero prudentia, liberalitate, & integritate Sanctiſſimorum, eorundemque Max. Pont. Pii V. Gregorii xiij. & Sixti V. nunc regnantis, prædictę inſolentes reſeruationes iam exularunt ab aula, nec in eam (Deo propitio) redibunt, omitto tractare hic quędã corollaria ſubtilia, & paradoxa, quæ ex eis, & prædictis antehac intuleram.

16 Decimoſexto, ille dicit,b & quidem optime, quod is, cui commendatur beneficium, tenetur recitare pro tempore, quo ei fuerit commendatum, ego id non attigi: quia de eo non dubitaui, quoniam titulum beneficiarium habet, & fructus percipere poteſt. Quandoquidem, vt ait gloſſ. recepta, c Commenda beneficiaria eſt titulus canonicus, cuius contrarium præſupponit prædictus Medina: licet excuſari poſſit, meo iudicio, intelligendo per titulum id, quod multa iura intelligunt, puta ius, ob quod beneficium ſit habentis illud, quale non eſt Commenda, pręſertim cum non eſt perpetua.

17 Decimoſeptimo, ille ait, d obligari ad recitandum habentem Capellaniam collatiuam, quod ego ſpeciatim non tango, licet ſępius Salmanticæ, & hic Conymbricæ idipſum reſponderim, & palam eſt ita eſſe reſpondẽdum: quandoquidem beneficiarius omnis potẽs recipere aliquos fructus ex ſuo beneficio, ad id eſt obligatus: & capellania collatiua eſt beneficium Eccleſiaſticũ, vt ex beneficii definitione a nobis alibi e data probari poteſt. At vero difficilius eſt determinare, quæ Capellania dicatur collatiua, & quæ non. Ad qđ reſpõdeo, quod illa, quę auctoritate Apoſtolica, vel ordinaria inſtituta eſt, vt ſit ius ſpirituale conſequenter, & perpetuum in ſe, ſaltem quoad habentem. Nec refert an dari debeat per meram collationem, an per electionem, vel confirmationem, an pręſentationem, & inſtitutionem. f Vnde ſequitur, quod Capellanię inſtitutę a ſolis teſtatoribus, vel donatoribus, citra auctoritatem Papalem, uel Epiſcopalem, non ſunt collatiuæ, neque obligant ſuos poſſeſſores ad horas Canonicas.

18 Decimooctauo, ille ait, g Coadiutores non eſſe obligatos ad recitandum diebus, quibus non ſupplent vices illorum, quorũ ſunt Coadiutores, quibus vero ſupplent ſic. Quę concluſio videtur iuſta: ſed facit contra eum, quatenus præſupponit, quod Coadiutor non ſemper tenetur recitare. Primo quidem, quod titulus Commendę obligat ad recitandum iuxta ſupradicta h: & quod titulus Coadiutorię non videtur minor, quam titulus Commendę, cum ẽt virtute illius capiatur poſſeſſio Coadiutorię, ſicut virtute tituli Commendę, capitur poſſeſſio Commendę. Secundo, quod obligatio recitãdi non naſcitur ex ſuppletione officii alieni, ſed ex titulo & iure, qđ ad id habet. Tertio, quod ratione illius pcipere poteſt vitę neceſſaria i, & conſequenter fructus. Quarto quod videtur poſſe quem ad titulum Coadiutoriæ ordinari.

Etiam contra eandem concluſionem, quatenus habet Coadiutorem eſſe obligatum ad quandoque recitandum, facit, qđ Coadiutoria non eſt beneficium Eccleſiaſticum: quia non conuenit ei definitio beneficii, quam late alibi k tradidimus, & proxime ſummarie retulimus: & quod ratione vnius beneficii non debent obligari duo ad recitãdum: & quod eorum alter non habet ius in re, ſed ad rem, vt alibi dixi. l Per hęc omnia videtur reſoluendum, quod Coadiutor tenetur facere omnia, & ſola illa, ad quę datus eſt Coadiutor, licet conſtituatur in totum futurus ſucceſſor. & ita ſi datus ſit Coadiutor ad dicendum omnes horas nomine alterius, tenebitur ad oẽs illas: ſi uero ad aliquas ſolas, ad eas duntaxat: & ſi ſolũ ad canãdũ ad id tantũ, & ſi omnibus diebus, tenebitur illis: & ſi aliquibus, iis ſolis; quia cauſa limitata limitatum producit effectum m. Et forte mens pręfati Medinę hęc fuit, quæ ſingularis declaratio eſt.

Ad diluendum autem argumẽta, fateor Coadiutorem nunquam teneri ad recitandum ratione beneficii, vt concludunt ultima argumẽta: quandoquidem nullum beneficium neque in titulum, neque in Cõmendam habet: & licet ratione iuris, qđ habet, poſſit accipere poſſeſſionem illius iuris,

a Arg. l. fructus. ff. Soluto matrim. mon, et eorum quæ latius citauim' in c. grauis. de reſtit. ſpoli.
b In d. q. 7. col. 3.
c ca. nemo. de elect. lib. 6.
d In d. q. 2. col. pen.
e In rubr. de Præb.

f Colliguntur hęc ex Calderino conſi. fin. de iure patron. et ex alijs quos recitat recentio. in c. ex par, 2. de reſcript.
g In d. q 7. col. final.
h In præceden. diſt.
i In c. 3. de cleric. ægrot. cap. grãdi. de ſuppl. negl. prelat. lib. 6. Io. Andr. & omnes in ca. fin. de cleric. ęgrot.
K In rubr. de præbẽ.
l in Prælect. c. ſi quando. de reſcri. pral. 5. nu. 10.
m l. in agris. ff. de acquir. rer. dom. cap. ad audientiã. de decimis.

Digitized by Google

quod eſt Coadiutoria, non tamen beneficii ꝙ eſt aliud ab ea, ſicut & Penſionarius poteſt accipere poſſeſſionem iuris recipiẽdi penſionem; non autem beneficii, ſuper quo illa eſt conſtituta. Et quamuis ei debeatur ſuſtentatio, & ordinari poſſit, ſi ſit Coadiutor, & futurus ſucceſſor, non tamẽ ratione beneficii poſſeſſi, ſed alterius iuris quo ſuſtentari poteſt, quale ſufficit ad ordines ſuſcipiendos, ſicut etiam Penſionarius perpetuus. Et etiam obligatio recitandi parum aut multum, hoc vel illud, procedit a Coadiutoria per eum ſuſcepta, ſicut & procederet ex voto, vel ex pacto [a], ſi per illa ſe obligaſſet ad illud.

19 Decimonono, ille ait [b], Religioſos vt tales non obligari ad horas Canonicas, nihil in illius confirmationem allegando, in quo credo eum ſequutum Caietanum,[c] dicentem non reperiri textum, vel rationem id probantem. Ego vero dico [d], quod quicunque religionem ad ſeruiendum in choro profeſſi ſunt, ad id obligantur, & pro ratione adduco non illam Paludani [e], quam confutat Caietanus, ſed rationem S. Antonini [f], ex quo infero [g] poſtea multa quotidiana.

20 Vigeſimo, ille ait [h], nos non obligari ſcire memoriter, *Pater noſter. & Credo.* ego dico quod ſic, etiam, *Aue Maria.* ſed ipſe intelligit de obligatione contẽta ſub præcepto diuino, iuxta quod tenemur quidẽ ſcire, quod contenta in oratione Dominica petenda ſunt a Deo, ſed non memoria tenere petitiones eo ordine, quo in ea ſcriptæ ſunt; ſicut etiam tenemur ſcire articulos parui ſymboli, licet non tenere memoria eo ordine, quo in eo deſcribuntur, vt recte declarant Angel. Syluest. & Io. Tabien.[i] Ego intelligo de obligatione naſcẽte ex humano iure communi, vel particulari ſcripto, vel conſuetudine introducto, quod ſaltem obliget ad peccatum veniale vt ſentit Palud. [k] quod confirmat textus a me ibi allegatus [l], & alia Concilia [m], & generalis conſuetudo, quin & conſtitutiones ſynodales aliquorum Epiſcopatuum (velut vſus Archiepiſcopatus Bracharenſis [n]) quæ iubent vt parochi ſtatis diebus doceant, *Pater noſter, Credo. et Aue Maria.*

21 Vigeſimoprimo, ille præſupponit [o], licet nihil in id alleget, nos obligari iure diuino ad orandum pro nobis, & pro iis qui extreme, vel magnopere egent noſtra oratione. Ego vero allego [p], & ſequor pleroſque viros illuſtres contrarium tenentes, niſi cum nõ ſe offert aliud remedium.

a Arg. cap. qualiter. de pactis & l. 1. ff. de conſti. pecunia. et l. 1. ff. de pactis.
b Vbi ſupra q. 7. col. fi.
c In ſumma verb. horarum. §. 1.
d in c. 7. n. 4
e in 4. diſt. 15. qu. 5. col 3.
f in 3. part. titu. 14. c. 5. § 1.
g in dicto c. 7. n. 21. et conſeq.
h vbi ſup. q. 10.
i in ſuis ſũmis verb. ſcientia.
k in 4. di. 15 q. 5. col. 2.
l c. vos ante de cõſec. diſt. 1.
m Tolet. 4. & 9. & melius Cõciliũ Remẽſe. c. 2.
n Quæ in ordin. eſt 34
o Vbi ſupra in princ. q. 2.
p In c. 3. n. 9.

Facile tamen cuipiam videri poteſt nos poſſe conciliari, intelligendo eius dictum de eo, qui commode citra iacturam propriam orare poteſt, noſtrum autem de illo qui commode id facere non poteſt. Pro quo faceret, quod videtur diſtingui de obligatione faciendi eleemoſynam, videlicet, quod ei, qui neceſſitate extrema premitur, tenetur eam facere, qui habet ſuperfluum naturę, ideſt vltra neceſſaria vitæ: & ei, qui non in extrema, ſed in notabili neceſſitate conſtitutus eſt, tenetur facere is, qui habet ſuperfluum non ſolum naturę & vitæ, ſed etiam perſonæ, ſiue vltra decentiam ſui ſtatus, iuxta S. Thom. [q] declaratum a Cardinali Turrecremata [r], & defenſum, ac illuſtratum a Caietano in tractatu, quem ſuper eo compoſuit [ſ]. Sed aduertendum eſt, quod non ait S. Thom. eum, qui habet ſuperflua vitæ & perſonæ, teneri ad erogandam eleemoſynam cuilibet pauperi in magna neceſſitate conſtituto, ſed quod habens eiuſmodi ſuperflua tenetur facere eleemoſynam alicui in tali neceſſitate conſtituto, quem rationabiliter ad id elegerit, ut colligitur ex prædicto Caietano [t], & ſic eius dictum a ſimili non uidetur cõcludere, teneri nos ad orandũ pro quolibet conſtituto in magna neceſſitate noſtræ orationis, etiam ſi eam abſque iactura noſtra facere poſſemus.

22 Vigeſimoſecundo, ille ait [u], illud Euangelii, *Oportet ſemper orare.* non eſſe Chriſti, ſed Euangeliſtæ, & noue illud commentatur. Ego [x] ſequor eos, qui illud commentãtur. uelut dictum Chriſti, & ut ipſe non negat in ſe ueros eſſe intellectus, quos ibi refero, & deligo, ita fateor eius intellectũ eſſe rationi conſonum, puta uerbum illud *Semper*, idem ualere quod inſtanter, & importune, intelligendo tamen per importunitatem id, quod intelligit D. Paulus [y], & declaratur per B. Grego.[z] & non ut fiat quando, ubi, & quomodo non congruit deficiente aliqua circunſtantia: id enim peccatum foret, ut ambo alibi tradimus.[a]

23 Vigeſimotertio, ãbo tradim⁹, orõem multis modis fieri malã, ꝙ ego longe fuſius quã ille 28. corollariis explico [b]: ipſe uero breuius, qa tradit radices nudatas ramis: ego uero ueſtitas eis, Coroll. ſcilicet admodũ quotidianis, quib⁹ oblitus fui addere unũ ualde notabile, ꝙ ipſe adduxit, puta, orõem nonnunquã fieri malam ſola circunſtãtia perſonę, qualis eſt oratio cõcubinarii, uel alius peccatoris publici in eccleſia tãquã ab eius miniſtro, ob ſcandalum, ꝙ prębet.

24 Vigeſimoquarto, ego dixi ſalutẽ eſſe quæ

q 2. 2. q. 32 art. 5.
r i c. ſinguli 86. diſt.
ſ De preceptis eleemoſynæ. 8 to. opuſc. tract. 5.
t in multis locis præfati tract. præſertim ex c. 3. & 5.
u in d. q. 11
x dicto c. 3. num. 6.
y 2. ad Tim. 4.
z in c. ſtrenuor. ſub fi. 43. diſt.
a Ipſe in q. 11. nos in c. 6.
b c. 6. a n. 1

Digitized by Google

rendam per media naturalia, & non per ſupernaturalia, & miracula, omittendo per incuriam naturalia: ille vero extendit illud optime ad quæcunque alia bona, aſſerens orationem fieri malam incuria & negligentia petentis, quando per eam petit, vt Deus ſibi det aliquid, & non vult vti mediis naturalibꝰ, vel aliis ad id inſtitutis a Deo, vel hominibus, ſiue petat gloriam æternam, ſiue ſcientiam, ſiue ſalutem ſiue alia quæuis bona

25 Vigeſimoquinto, ambo aſſerimus[a] cum omnibus aliis, orationem priuatam non fieri malam, eo quod orans ſolum ſit in peccato mortali; imo neque publicam[b] & horas Canonicas, licet in hoc contra teneat Adrianus[c]. Limitat tamen ipſe hoc non habere locum in peccatore obſtinato[d], neque in eo, qui non obſtinet[e], nec proponit abſtinere a peccato, ob magnam irreuerentiam, quam committit petendo ab eo, cui non vult obedire. Quæ quidem limitatio nō videtur nobis bona: tum ob illa quæ ſupra[f] in aliud propoſitū allegauimus. Tum ob alia, per quæ ſi otiū ſuppeteret, monſtraremus eandem ipſam rationem, quæ locum habet in peccatore non obſtinato, ſed non ſatis pœnitente, etiam ſecundum ſuam conſcientiam, habere locum quoad hoc in obſtinato, qui neque bene, neque male pœnitet[g]: quandoquidem vterque eſt in peccato mortali, & vterque nouit, aut noſſe debet ſuum prauum ſtatum: & quod non obedit ei, a quo petit, & quem orat & rogat. Tum quia vt defectus propoſiti abſtinendi a peccato, ita voluntas peccandi & perſeuerandi nō repugnat voluntati recitandi, & honorandi Deum, imo ſe mutuo compatitur ſibi peccatum mortale[h], adeo vt non ſemel viderim publicos concubinarios impœnitentes ex animo, & deuotiſſime recitare horas Canonicas. Tum quia ſecundū eius opinionē, innumeri ſacerdotes, & beneficiarii, & religioſi deprehēderēt innumera peccata nondum a ſe confeſſa, & nullus infidelis poſſet bene petere a Deo quicquā quod eſt contra Communem S. Tho.[i] & aliorum.

25 Vigeſimoſexto, ille ait[k], orationem nō deſinere eſſe bonam, vel meritoriam gratię, & glorię, ob defectum deuotionis & feruoris, quodque ſufficit habere talem volūtatem, quę nos inducat ad orandum; quamuis non oremus cum deuotione & feruore. Tum quia ad implēdum alia pręcepta ſufficit tanta voluntas quæ nos inducat ad agendum in iis iuſſa, licet non ſit feruens, ſecundum omnes, iuxta Euangelicum illud[l], *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*. nulla facta mentione feruoris. Tum quia ieiunans voluntarie ſatisfacit precepto ieiunādi, licet cum feruore[m] nō ieiunet. Tum quia etiam qui amat Deū ſuper omnia, ſatisfacit præcepto amandi, licet cum feruore eum non amet. Nam licet ſcriptura[n] præcipiat amare Deum ex toto corde, non tamen intelligendum eſt, quod eum amemus tanto feruore, quanto poſſumus: ſed quod amemus eum ſolum, non amando aliud niſi propter ipſum, aut quod non amemus aliud contrarium eius amori, ſecundum S. Tho.[o] Tum quia etiam ſecundum communem opinionem[p], quam alibi[q] pertracto, ſufficit quod nobis vere diſpliceat peccatum ob amorem Dei ſuper omnia amati, licet diſplicentia non ſit intenſa & feruens, ut colligitur ex S. Ioanne Chryſoſtomo[r]: Tum denique, quod ad peccandum non eſt neceſſarius feruor, & Deus magis eſt ad indulgentiam, quam ad uindictam pronus.[ſ]

27 Contra tamen hanc concluſionem tenuit Adrianus[t], quem cur non allegarit Medina ignoro, cum retulerit omnia ſua fundamenta, quę etiam ipſe ſupra retuli[u], allegando eundem pro opinione, quod qui ſine debita attentione orat, peccat; quamuis oratio non ſit pręcepta, ſed conſulta; quia deeſt ei circunſtantia neceſſaria, puta attentio debita. Ego uero, licet ibi potuiſſem inſerere hanc concluſionē, eam tamen attingere nolui, eo quod dura mihi uideretur opinio Adriani, nec minus durum in re tam ſeria, & quotidiana recedere ab ea: a qua tamen nunc ferme decreueram recedere, partim ut uitarem deſolationem, quam concipio de amicorum deſolatione, quam illius opinio in animos eorum poterat inducere: partim ob prædicta fundamenta, & auctoritatem doctiſſimi huius authoris; partim quia fere omnia Adriani argumenta diluuntur reſpondendo, eius argumenta intelligenda eſſe de oratione, cui deeſt circunſtantia aliqua neceſſaria. concluſio uero Medinę de oratione, cui nihil huiuſmodi deeſt, licet ea non redundet deuotione uel feruore, quę utilia quidem ſunt, ſed non neceſſaria, per infra dicenda: & quod non dicitur tepidum, quod non feruet, ſi caleat, neque uoluntas, quę eſt cauſa operationis, dicitur tedida, ſed calida, licet non ferueat. Reſpōdendo item, quod illud Apocalip.[x] *Vtinam calidus, aut frigidus eſſes; ſed quia tepidus es &c.*

a Ipſe in q. 12. nos in c. 8. n. 42 & c. 19. nu. 59.
b Ipſe in dicta q 12. §. 2. nos in dicto c. 6. nu. 42.
c Quoli. 8. A. et poſtea in 4. q. ſine argumētis.
d q. 5. §. 5.
e In d. q. 12
f In hoc c. 20. n. 12.
g Ergo idē de vtroq; iudicādū. l. illud. ff. ad l. aqui. c. dudū. 2 de elect.
h non enim repugnāt ſibi mutuo pea, quæ tradit D. Th. 2. 2. q. 24. art. 12. Pro quo textus in ca. pium. de pœn. di. 3
i In 2. 2. q. 10 ar. 4. & 2. di. 41. art. 2. & ad Roma. 14.
k In q. 13. per totam
l Math. 19
m Vt omnes ſentiunt in 4 diſ. 15. in mater. ieiunij.
n Deu. 6. et Matt. 22
o In 2. 2 q. 44. ar. 4.
p in 4. di 14
q In c. perfecta. de Pœ. di. 1.
r In c. talis. de Pœnit. di. 4.
ſ c. ga diuinitatis. de Pœ. di. 1.
t In quol. 8. C.
u In c. 13. num. 39.
x Apocal. cap. 3.

es & c. & illa id genus, non ſignificāt tepidum eſſe eum, qui cum feruore nõ implet præcepta: ſed eum, qui non implet ea, vel ita negligenter implet, cum non ſeruat omnes circunſtantias ad bene implendũ ea neceſſarias. Significare autem vult eũ eſſe calidum, qui facit id, quod ei iuſſum eſt, tali amore, qualis ſufficit ad implendũ, licet non ſit feruens. Is autem ibi dicitur frigidus, qui ſaltem metu implet mandata, & tepidus, qui per incuriam non implet ea, aut non cum circunſtantiis debitis.

Contra tamen dictum Medinam, eiuſque opinionem facit Decretum cuiuſdam Concilij œcumenici [a], cui neſcio cur non reſpondeat, nec illud ibi citet; quod tamen, vt ſtatim poſtea dicam, allegauit in alia quæſtione [b], & non parum eum implicuit. In quo Decreto expreſſe ſtatuitur vt officium deuote dicatur: & vt aliquid dicatur ita fieri, non ſufficit, vt voluntarie fiat, ſi ea voluntas non ſit prompta & feruẽs: quandoquidẽ, vt probat D. Tho. [c] receptus, deuotio eſt voluntas prompta ſubmittendi ſe Deo, quę promptitudo addita voluntati actuali, nihil aliud eſſe videtur, quam intenſio & feruor eius. ergo cum voluntate intenſa, & feruida ſunt dicendæ horæ, & cõſequenter deuote. Pręterea contextus illius Concilij tam clare, imo clarius præcipit deuotionem, quam attentionem, in hæc verba. *Diſtincte præcipimus in virtute S. obedientiæ, vt diuinum officium, nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, ſtudioſe celebrent pariter & deuote.* Et ipſemet Medina per eundem textum aſſerit [d], quod qui horas pręceptas recitat ſine debita attentione, peccat. Igitur etiam peccabit, qui eas dicit ſine deuotione. Confirmatur hoc, quod, vt ait quidam Cardinalis [e], ante illud Decretum precepta erat recitatio horarum [f], & quia non recitabantur deuote & attente, in eo ſtatutum fuit, vt ſic recitarẽtur; non autem videntur poſſe deuote recitari, niſi prompte recitentur, quod ſine intenſione & feruore non videtur fieri poſſe vt dictum eſt. Nec iuuat Medinam dicere [g] textum illum non eſſe iuris diuini, ſed humani, & poteſtatem humanam non ſe extendere ad iuſſionem, vel prohibitionẽ actuum interiorum animæ [g], cuiuſmodi eſt deuotio. Nam vt alibi [h] probamus, & ipſe Medina alio in loco [i] fatetur, hoc non eſse vſquequaque verificatum, & tenendum eſt, ſaltem vt ipſemet tenet [k], & pręfatus Caietanus [l], quod licet lex humana directe, & immediate non ſe extendat ad actus interiores, mediate tamen, & ex conſequenti ſic, id eſt, quod iubendo vel vetando actus exteriores, mandatur etiam & vetatur id, quod eſt neceſsarium ad interiores, ad agẽdum actus exteriores præceptos. Ad omnia uero fundamenta pręfati Medinæ reſponderi poſset, quod in præceptis per eum allegatis præcipitur actus nudus: in hoc uero qualificatᵒ, & cũ ius quippiam requirit cum certa qualitate non ſufficit illud ſine ea [m].

a *In c. dolentes. de cel. Miß.*
b *q. 16. art. 2.*
c *2. 2. q. 82 art. 1.*
d *In d. q. 16 ar. 2. ſub finem.*
e *Cai. in sũma verb. horarum. §. 1.*
f *In c. 1. de cel. Miß.*
g *c. cogitationis. de Pœn. di. 1. vbi late ſuper hoc ſcripſimᵒ.*
h *In dicto c. cogitationis.*
i *in q. 15. § his tamen*
k *in dict. q. 15. ppe fi.*
l *verb. horarũ. §. 1.*

Pro reſolutione igitur omnium prędictorum dicendum primo, quod ſicut recitans ſine propoſito actuali, vel uirtuali ſufficiente ad attẽdendum ad ſuas horas, peccat, ita eas recitans ſine propoſito actuali uel uirtuali dicendi eas deuote, ut aſserunt prędicti Adrianus [n], & Caietanus [o]. Secundo, quod ſicut ad recitandum cum debita attentione non eſt opus ſemper durante recitatione attendere, licet ſic ſemper habere propoſitum actuale uel uirtuale attendendi, ut ſupra clarius & fuſius cęteris declaramus: ita ad deuote recitandum, non eſt opus toto tempore, quo recitatur, habere deuotionem, & uoluntatem promptam, & feruentem, affectamque obſequio diuino, ſed ſic propoſitum actuale, vel uirtuale eam talẽ habẽdi, puta deuotam, affectam, promptam. Tertio, ꝙ meo iudicio, nemo eſt, qui cum propoſito ſufficienti attendendi ſufficienter incipiat uel cõtinuet ſuas horas, qui eas etiã nõ incipiat, uel cõtinuet cũ propoſito ſuffi ciẽti dicẽdi eas, cum deuotione ſatis intenſa, & feruente: licet namque attentio ſpectet ad potentias cognoſcendi, puta intellectũ & ſenſum, & deuotio ad uoluntatem, ſecũdum S. Thom. [p] receptam, uelle nihilominus attendere etiam pertinet ad uoluntatem: & qui uult attendere, ut decet ad horas, uult ei deſeruire cum aliqua promptitudine uoluntatis, & conſequenter cum deuotione aliquantum intenſa. Ex quo ſequitur quarto, quod communiter ſolum & ſemper quis peccat eo, quod non recitet cum deuotione, uel propoſito illius, quum peccat, eo quod non attendat, uel non habeat propoſitũ attẽdendi, ꝙ quãdo ſit peccatũ uel non ſupra [q] clare, & fuſe dictũ eſt: & quidem per hęc duo ultima dicta poſſemus utrunque conciliare, dicendo, quod deuotio illa, quę ſufficit ad bene attẽdendum, ſufficit etiam ad bene recitandũ, nec eſt neceſsaria maior, ut ait Medina, nec ſufficit minor, ut ait Adrianus.

27 Vigeſimoſeptimo, ãbo dicimus [r] cõtra Gabrie-

m *c. licet. cauſam. de probat cũ ei adnot. gl. memorau. & recep. in c. notificaſti 33. q. 5.*
n *in. d. quol. 8. C.*
o *in ſumma verb. horarum. §. ꝙ ad 3. poſt medium.*
p *2. 2. q. 82 ar. 1. & 2*
q *in c. 13. n. 14. & ſe.*
r *ipſe in q. 13. nos in c. 13. nu. 39.*

Digitized by Google

Gabrielem,quod oratio,licet non ſit præcepta,facta ſine attentione eſt peccatum, & conſequenter, quod licet quis non teneatur orare,tamen cum orat,tenetur bene orare,quod eleganter dixit quidã Cardinalis [a].

28 Vigeſimooctauo, multa, & valde quotidiana & particularia dico de intẽtione, & attentione horis & orationi debitis. Ipſe vero [b] dicit pauca, & in iis vnam declarationem,quam licet omnes probent,nemo tamen eam ita ſpecifice tractauit, ac ipſe, puta illud, quod communiter tenetur,ſcilicet ſufficere, quod is qui recitat,attendat ad verba ſola,vel ad ſignificata eorum, vel ad Deum, qui oratur, intelligendum eſſe,dummodo dicens orationes præceptas cogitet,quantum oportet de verbis,ne erret,dicendo aliud vel aliter, quã quod, vel quomodo ei præceptum eſt: & quod etiam ipſe qui orat de conſilio, per verba,quę ipſemet componit,tenetur aduertere ne dicat verba cõtraria, vel inepta ſuę intẽtioni: qua in re ſuſpicor nonnullos, qui ſeſe valde orationi mentali dedunt, nonnunquam errare.

29 Vigeſimonono,ambo dicimus ,quod recitans ſuas horas, licet peccet dicendo illas, ob defectum alicuius circunſtantiæ, loci, temporis,vel finis,alteriuſue ſimilis, non tamen tenetur eas repetere. Nam, vt ambo efficaciter probamus [c],impleri poſſunt mandata tam diuina quam humana, ad effectum euitandi nouum peccatum, citra obligationem iterum illa implendi per opera,quæ ob defectum alicuius circunſtantię neceſſariæ, præſertim finis boni vel apti,ſunt peccata. Quod am pliabã ipſe [d] etiam ad peccata mortalia,imo mortaliſſima, iuxta Pariſienſes [e], qualia ſunt largiri eleemoſynam præceptam ad prouocandum in amorem illicitum,& dicere horas præceptas ad prouocandum in amorem illicitum, vel in opinionem hęreticã, & hanc eſſe communẽ opinionẽ dixit Iacobus Almayn. [f] idque ſentiunt Ioan. Andreas, & Panor. [g] Nunc vero omnibus addo ex hoc ſequi, quod qui ſic peccando recitat,non eſt obligatus ad reſtitutionem fructuum, ſicut eſſet ſi non recitaret, per Concilium Lateranenſe,quod ſupra [h] allegamus & declaramus.

Nec obſtat dicere , quod Eccleſia non præcipit niſi bona opera , adeo quod ſi præciperet mala, eius præceptum non valeret, neque obligaret [i], nec excommunicatio ob id lata [k],& quod per conſequens,per mala nõ poſſunt impleri eius præcepta. Reſponderi enim poteſt, quod aliud eſt,ꝙ pręcipitur,ꝙ eſt actus de ſe bonus,aliud finis,ob quem,& intentio , qua pręcipitur, quę nõ pręcipiũtur, vt ſubtiliter determinauit S.Thom. [l] a Caietano, [m] Paludano & aliis [n] ,poſtea per nos in Manuali Confeſſariorum [o], communiter receptus,inferendo ex eo,quod licet opera quę nobis pręcipiuntur ; ſint actus virtutis,non tamen pręcipitur, quod ea virtuoſe agamus,quę eſt mens & finis pręcipientis,vt etiam alibi ſcripſimus. [p]

30 Trigeſimo, ambo dicimus [q], quod recitans ſuas horas debitas citra animum ſatisfaciendi ſuę obligationi, cauſa deuotionis,recreationis,uel alia ſimili,non ſatisfacit, &tenetur eas repetere:ille autem addit [r] ,obligatum ad id etiã eſſe eum,qui non recordatur ſe eas dixiſſe: ſed hoc intelligendum eſt de illo, qui neque recordatur, nec vlla probabili coniectura, uel ratione ducitur ad credendum ſe eas dixiſſe, quia in dubio tenetur eligere partem tutiorem c.ſi quis autem.de pœnit.diſt.7. ut multis rationibus fuſe probo [ſ],allegando ibi Pariſienſes [t], qui antea hoc aſſeruerunt, & id quod poſt quendam Cardinalẽ ſcripſi alibi [u] de peccatis,quorum non recordatur homo, an confeſſus ſit necne, & ſufficienti coniectura credit quod ſic.

31 Trigeſimoprimo, ille [x] multum ſudat in quærendo,an recitans ſine attentione & deuotione teneatur repetere nec ne, & tandem dicit,quod non,licet obſcure. Ego uero (licet optarem hanc opinionem, quę antea fuit Hoſtienſis [y] ,& S. Antonini [z] eſſe ueram) non tamen auſus fui eam ſupra [a] amplecti,tum ob ea,quę ibi allego. Tum quia non facit id , quod pręcipit Eccleſia, quę non ſolum pręcipit ſimpliciter recitare,ſed qualificate [b] ,ſcilicet ſtudioſe & deuote, ut ſupra diximus. Tum quia opinio communis, quę habet hunc peccare mortaliter ſic recitando, fundatur in eo, quod is non magis implet præceptum Eccleſiæ, quam ſi non recitaret. Non enim agit quod illa præcipit, & per conſequens, idemeſt iudicandum de iſto, ac de non recitante: quia parratio par ius parit. [c] Tum quia expreſſe ſic determinat Paludan. [d] & Gabriel [e], allegando in id S. Thom. [f] & Gerſonem. [g] Nec obſtat, quod Medina dicat S. Tho. hoc non dicere; quia licet non dicat expreſſe, dicit tamen tacite, quatenus ait eum peccare mortaliter : ſentit enim per hoc eum non ſatisfacere pręcepto Eccleſię &, conſequentię ,quod tenetur repetere

a Cai.2.2. q.83.ar.3.
b Ipſe in q.16.nos in c.3.in fine, & in c.14.n.2. & latius in cõmẽ. cap.inter verba.
c Ipſe ĩ dic. q.16.nos in cõmen. c.inter verb. 11. q.3.
d In dicto commen. vbi ſupra
e Maior in 3.diſt.37 q.5.
f In 4.diſt. 16.q.1. col.42.
g In c.quod quidã.de Pœn. & remiſſi.
h In c.7.n. 31.
i c.non ſemper.ca.ſi dominus. ca.Iulianus. 11. q.3.
k c.venerabilibus. §.fina. de ſent. excomm.li.6.

l 2. 2. q. 190.ar.9 & ſa is artic.10.et q.96. ar. 3.ad 2.et 2.2.q.44 ad primũ & ad 8.
m Ibidem.
n In 3. lib. ſent.diſt. 37.q.1. col.3.
o cap. 11.
p ca. inter. verba.11 q.3.
q Ipſe in q. 14.col.5. nos in c. 13.n 16.
r In.q. 16 col.5.n.6
ſ In d.c.13 num.28.
t Maior in 4.diſ 11. col.2.
u In Manu. Confeſ.c. 21.nu.4. & 42.
x In q. 16. §.de ſecũdo.& § & tertio ſub finem.
y In c. dolentes.de celebr.Miſ.
z 3.part.§. 1.cap.4.
a In c. 13. n.14. & 18.& 20 cum ſeq.
b ca.dolentes.de celebr.Miſ.
c c.dudum. 2.de elec. l.illud.ff. ad l.aquil.
d In 4.diſt.15.q.5.
e In Canon. Miſ.lect.62.
f In 4.diſt.15. q.4.art.1.q.4.
g Qui id tenet 3. part. alphab. 71. F.verſ orationem.

Digitized by Google

tere ſaltem donec effluxerit dies, in quo repetendo poteſt implere præceptum, & eo elapſo agere id, ad quod tenetur is, qui eas non recitauit. Idem quoque tenent expreſſe Pariſienſes [a]: licet autem nonnulli, quos ſupra [b] citaui, teneant etiam non peccare hunc, Adrianus [c] tamen (qui expreſſe eſt noſtræ opinionis) late eos cõfutat, & poſt eum breuius, ſed non minus efficaciter quidam Cardinal. [d] qui non obſcure hoc ipſum ſentit. Porro contra reſponſiones, quas Medina dat argumentis contra ſe factis, ſunt vrgentes replicæ, quas non refero, exiſtimans aduerſus illas ſufficere axioma iuris infra allegatum ſcilicet [e], quod cum aliquid requiritur cum aliqua qualitate, nõ ſufficit illud ſine illa, [f] ius autem requirit recitationem comitatã attentione & deuotione. Neque hic locũ habet reſponſio, quæ colligi poteſt ex quadam gloſſ. [g] ſingulari, ob reſpectus, quos breuitatis gratia ſileo. Saluo tamen contrariam opinionem, vt tantum ſolum & ſemper habeat locum, quando obligatus ad recitandum non peccat magis quam venialiter, ob defectum iuſtæ attentionis, & deuotionis: noſtra vero communis locum habeat ſemper, & ſolum, quando ob hunc defectum peccatur mortaliter vel venialiter, quando non, clariſſime colligi poteſt ex his, quæ duobus in locis ſupra dixi [h].

32 Trigeſimoſecundo, ille non loquitur de reſtitutione fructuũ, quos percipit is, qui tam male recitat: ego vero dico [i] eum teneri ad illam non ſecus, ac eum, qui eas nullatenus dixit. Nec obſtat quod lex illa Concilii Lateranen. [k] qua præcipitur reſtituere fructus is, qui horas non recitat, non loquitur de male dicentibus, ſed de nullatenus eas dicentibus: & quod eſt pœnalis, & conſequenter, non debet extendi extra proprium caſum [l], non inquam hoc obſtat. Tum quia eſt ius commune, & compoſitum in vtilitatem publicam, & ideo poteſt extendi, iuxta doctrinam Bart. [m] Tum quia eſt facta in ſalutem animarum recitantium, & eorum, pro quibus recitatur, & ita eſt extendenda, iuxta quandam gloſſam receptam [n]. Tum quia non dicitur recitaſſe, qui ſic recitat, vt ſe ab onere recitandi non liberet [o]: & recitans ſic non liberatur ab onere recitandi [p]. Tum quia ius interpretans, vel corroborans aliud, intelligendum eſt in omnibus & ſolis illis caſibus, in quibus eſt ius interpretatum, iuxta gloſſam receptam [q], & corroboratam, pro quibus textus in Authentico [r]. At cap. præfatum dolentes, factum in concilio vniuerſali, ad cuius interpretationem, & corroborationem, vel ſuppletionem factus fuit ille §. Concilii Lateranen. [s] locum habet in male recitante, qui tenetur iterum recitare, vt dictum eſt. ergo & prædictus §. habebit locum in illo. Tum quia conſtitutio quamlibet pœnalis extenditur de vno caſu ad alium, in quo ſubeſt eadem ratio, & includitur ſub ſignificatione ſaltem larga verborum conſtitutionis pœnalis, iuxta communem ſolutionem Antonii [t], Domini [u], Peruſini & aliorum, quos alibi [x] allegauimus. At ſic male recitans includitur ſub ſignificatione ſaltem lata verbi non recitans, & in eo ſubeſt eadem ratio, quę in non recitante. Nec obſtat dicere, quod in utroque caſu non reperitur eadẽ ratio, eo quod non videtur peccare tantũ recitans ſaltem male, quantum nullatenus recitans: nam ſi res ſatis expendatur, inuenietur magis peccare tam male recitans, vt remaneat obligatus ad recitandum, quam non recitans bene, neque male. Peccat enim omiſſione, & commiſſione: omiſſione quidem, quia cenſetur non recitare: commiſſione autem, quia peccat ſic male recitando: non recitans vero ſolum peccat omiſſione, omittendo ſcilicet bene recitare.

De valore orationis.

33 Trigeſimotertio, ambo [y] loquimur de lore orationis proprię, & alienę, poſt Adrianum [z], & alios. Quorũ omnium ſumma conſiſtit in his ſex breuibus concluſionibus de oratione propria, & ſeptendecim erote matis, ſiue interrogationibus, ſuper oratione aliena.

Prima concluſio, quod tres ſunt ſpecies orationis [a], nimirum uiua, mortua, & mortifera. Viua eſt, quę fit bene ſiue virtuoſe, abſque ullius circunſtantię defectu, ab eo, qui eſt in ſtatu gratię. Mortua, eſt uirtuoſa quidem ſiue bona moraliter, facta ab exiſtente in peccato mortali. Mortifera, quę eſt mala ſiue uitioſa, & peccatum, ob defectum alicuius circunſtantiæ. Sub hac ſpecie includo etiam illam, quę tantum eſt peccatum ueniale, non quia mortem inferat, ſed quia in illam diſponit, uel vitã ęternam differt, eo quod apta nata eſt priuare aliquo tempore gloria [b].

a *Maior in 4. diſ. 12. q. 7. col. penul.*
b *in c. 13. num. 21.*
c *quolib. 8.*
d *Cai. verb. Horarũ. 5*
e *eod. c. nu. 36.*
f *c. licet cauſam. cũ ei adnot. de probat.*
g *clem. 1. de iurep. verbo. inhibe*
h *In c. 13. n. 2. & in c. 19. n. 31.*
i *In d. c. 13 n. 2. & in c. 19. n. 31*
K *Cuius tenorẽ pono ſupra c. 7. nu. 32.*
l *c. pœnæ. de pœnit. diſ. 1. l. ſi de interpr. ff. de pœnis.*
m *l. quemadmodũ. C. de agricol. et cẽſi. lib. 11.*
n *c. ſciãt cũcti. de electi. li. 6.*
o *Arg. c. dolentes. de cel. Miſſ. & eorum quæ paulo ante diximus.*
p *Arg. c. ea te. de iureiur.*
q *in c. vt circa. verb. appellari, & c. is qui, c. ſi compromiſſarius. & c. procurator. & c. ſi cui. de elect. lib. 6.*
r *De fil. ãte dot. Inſtr.*
ſ *§. ſtatuimus. citatus ſupra in d. ca. 7. nu. 32.*
t *In c. fin. de Conſuet.*
u *In c. 1. de temp. ord. lib. 6. vbi etiã Frãc.*
x *In c. Pœnæ de pæn. di. 1.*
y *Ipſe in q. 17. nos in c. 8. per totũ, & in c. 19. nume. 160.*
z *quol. 8. K.*
a *Ar. c. charitas. 2. de pæn. diſ. 1.*
b *Arg. l. fi. ff. de capi. dimi. et l. 1. ff. de pub. iudic.*

Digitized by Google

Secunda concluſio, quod ad tria valere poteſt de iuſtitia oratio, vt ſupra [a] dictum eſt, viua ſcilicet ad merendum gratię augmentum, ad ſatisfaciendum pro peccato, & impetrandum poſtulata. Valor tamen merendi non ineſt ei ſua natura magis, quam aliis bonis operibus, ſed ex gratia, & charitate, in qua eſt orans, ſecundum omnes: licet ex gratia ſola non dependeat magis vel minus mereri, vti bene declarat Medina [b], contra Ioannem Gerſonem [c]: ſatisfacere vero ineſt ei, ex eo quod ſicut promiſit Saluator noſter remunerare bona opera, ita promiſit in ſatisfactionem debitorum ipſorum peccatorum recipere bona opera pœnalia, vt alibi [d] probamus. Oratio autem eſt actus pœnalis; quia fatigat, & humiliat orantem, quod Medina ait eſſe contra naturam, & contra omnem inclinationem naturalem, cui in hoc non accedo: quandoquidem virtutes, licet nobis non inſint a natura: non tamen ſunt contra naturam, nec contra eius inclinationem. Quinimo ſunt ſecundum naturam, & vitia ſunt ei contraria, vt recte probauit, & declarauit S. Thom. [e] receptus, & iura [f] dicentia homines eſſe pronos ad malum, intelligi debent quatenus eſt ſenſilis, ſiue ſenſualis, & participat cum brutis, vt ſubtiliter ſenſit Papa Ioannes xxij. [g] non autem quatenus eſt rationalis, vt recte dixit S. Tho. [h] neque credo aliud intellexiſſe Medinam, attento quod eius verba ſunt generelia, in vtranque partem flexibilia. Itaque dici poteſt orationem eſſe ſatisfactoriam, quia pœnalis eſt, & humiliat hominem contra inclinationem ſenſilem & ſenſualem. Valor autem impetrandi poſtulata ineſt ei, ob promiſſiones nobis factas a Redemptore multis in locis [i], quod ſcilicet daturus eſt nobis poſtulata, concurrentibus conditionibus ſupradictis [k], quibus Medina addidit aliam, puta non omittere procurare media humana inſtituta ad id impetrandum: ſed hoc includitur eo ipſo, quod dicitur, quod oratio ſit actus bonus, qualis non eſſet, ſi iſtud omitteretur, per ſupradicta [l], vt & ipſemet Medina recte declarauit. [m]

Tertia concluſio, quod oratio viua propria ſemper de iuſtitia meretur augmentũ 34
gratiæ, & gloriam æternam, & de iuſtitia ſatisfacit pro peccatis: quin & de iuſtitia impetrat poſtulata, concurrentibus ſupradictis [n] quatuor conditionibus, licet non, niſi de gratia & liberalitate, iis non concurrentibus. Oratio mortua non meretur gratiam de iuſtitia, ſecundum omnes, nec etiam ſatisfacit de iuſtitia, ſecundum opinionem S. Thomæ, & eius ſequacium, de quorum numero eſt etiam præfatus Medina: licet aliter ſentiat Scotus, & eius ſequaces, in quibus ſunt non ſolum Franciſcani, verumetiam alii, quos allego alibi [o], dicendo hanc videri veriorem, licet opinio S. Thomæ ſit vtilior [p]. Licet autem oratio mortua moraliter bona non meretaur gratiam, nec ſatisfaciat de iuſtitia, ſecundum S. Thom. [q] impetrat tamen ſecundum omnes, non quidem de iuſtitia quę peccatoris petentis merito nitatur, ſed quæ in promiſſione Dei, ex miſericordia promittentis a ſe poſtulata præſtare, fundatur, ſecundum eundem S. Thom. [r]

Quarta concluſio, quod, mea ſententia, Medina, vir alioqui diligentiſſimus, per incogitantiam videtur ſibi contrarius: nam in vna parte dixit [f], quod nos modo & ſupra [t] diximus cum cõmuni, ſcilicet, quod oratio mortua impetrat de iuſtitia; concurrentibus certis conditionibus, & in alia parte [u] pro vna earum ponit, quod dicatur cum fide, ſpe, & charitate: ſiquidem loquendo de oratione mortua, præſupponit, quod loquitur de oratione non exiſtẽtis in ſtatu gratiæ, & charitatis, & poſtea dicendo cum ea cõcurrere debere fidem, ſpem, & charitatem, præſupponit ſe loqui de oratione exiſtentis in ſtatu gratiæ, & per conſequens de viua, & non mortua: quandoquidem charitas & gratia ſunt vnum & idem, aut ſaltem earum vna nõ reperitur abſque altera, ſecundum duas opiniones relatas a gloſſa quadam ſingulari. [x] Quarum prior licet multo tempore uerior mihi uiſa fuerit, & eam teneat Scotus [y], & alii multi, quos puto eſſe plures, quam contrarios, poſtquam tamen in id ponderaui quandam clement. [z] ſemper ſequor S. Thom. [a] qui tenuit ſecundam, quæ mihi probari uidetur in textu illo facto in Concilio generali.

35 Quinta concluſio, quod oratio mortua, quę de ſe eſt bona, prodeſt ad multa, ſicut alia bona opera mortua, non de iuſtitia ſed de liberalitate diuina, quorum tria ponit S. Thom. [b] & quatuor gloſſa [c], quibus addunt alii neoterici [d] alia: e quibus præcipuum eſt, quod ob ea Deus inſpirat ſuis auctoribus aliqua, quæ diſponant & pręparent eos ad conſequendam ſuam gratiã gratum facientem, & amicitiam. Aliud eſt euitatio noui peccati, quod committeretur, ſi oratio debita non diceretur. Aliud conſequutio precum ſanctorum, qui uidẽtes in

a In cap. 8. nu. 2.
b In d. q. 17 col. 3.
c In 3. par. Alph. 76 de valore orationis littera &c.
d In c. ſatisfactio. de Pœnit. di. 3.
e 1. 2. q. 63 art. 1. & q. 71. art. 2.
f Geneſ. 8. & c. omnis ætas. 13. q. 2.
g in proœm. clement.
h In d. q. 71 art. 2.
i Matth. 7. Petite & accipietis & Ioh. 16 & 1. Ioã. c. fin.
k In c. 19. nu. 161.
l In ca. 16. nu 50. & in hoc c. 20. n. 30.
m q. 12. poſt principiũ.
n In c. 19. nu. 161.

o in c. 1. in princ. nu. 45. & cõ ſeq. & latius in c. ſacerdos. nu. 27. & ſeq. de pœ. diſt. 6.
p vt dixi c. 19. n. 10.
q in 4. diſt. 16.
r in 1. 2. q. 83. ar. 16
ſ In q. 17. ſub finem.
t in c. 19. nu. 161.
u in qu. 18.
x in cle. 1. § fina. de ſum. Tri. verb. informans.
y in 2. diſt. 16. & 27 vbi multi eũ ſequu.
z clem. 1. de Sum. Tri. § fin.
a in 1. 2. q. 100. ar. 1. & in 2. diſ. 26. & in 4. diſt. 1. quẽ ſequutus fui in c. charitas 2. de pæn. diſt. 2. & in c. ſacrifi. de cõſec. diſt. 2. & in d. clem. §. fin. de Sum. Tri. & fide Catho.
b in 4. diſt. 15. q. 1. ar. 3. q. 4.
c Gloſ. in c. quidã. de pæ. & gl. in §. quod autem. de pœnit. diſt. 3.
d Adr. quolib. 8. Silu. verb. Charitas § 8. & Roſa aurea caſ. 1. & Card. in c. nihil de pœnit. di. 5. vbi etiam ſcripſimus nos & late diximus in d. c. quod quidã. & in d. § quod autem.

Digitized by Google

tes in Deo ſpeculo ſuo puriſſimo eos qui ſe ipſis commendant, mouentur ad rogandum pro eis, præſertim Angelus cuſtos, q etiam aliter videt. Aliud conſequutio ſalutis, honoris, diuitiarum, & aliorum bonorum temporalium. Aliud aſſuefactio in bonis operibus, & riſiſtentia contra malas inclinationes. Aliud ſunt effectus boni, quos oratio Dominica, & aliæ inſtitutæ ab Eccleſia vniuerſali, de ſe, & (vt aiunt) ex opere operato pariunt, vt dixit Gerſõ [a], cui ſuffragamur Medina [b] & ego poſt Gabrielem.

36 Sexta cõcluſio, quod oratio mortifera vel mala non prodeſt de iuſtitia, nec de liberalitate, quin potius nocet. De iuſtitia namque meretur pœnam, licet in malum orantis ſæpius audiatur, ſecũdum omnes. Quibus tamen addo, eam prodeſſe ad ſatisfaciendum de iuſtitia præcepto, quod ad dicendum eam obligat dicentem, per ſupradicta [c] contra Adrianum ibi allegatum [d], & cum Ariſtotele [e], & B. Auguſt. [f] dico, ſæpius eam exaudiri a Deo in malũ eam facientis, imo & ſecundum Adrianũ in bonum temporale ipſius, ob admiſtam bonitatẽ. quod probat primo ex eo, quod hac ratione meruerunt, ſecundum S. Gregoriũ, obſtetrices Aegyptiæ domos, quas eis ædificauit Deus propter mendacia, quibus ſe excuſarunt, ne occiderent filios populi Iſraelitici. Secundo probat ex eo, quod etiam Romani ſuum imperium meruerunt, ſecundum S. Auguſt. [g] ob iuſtitiã, quam faciebant ex vana gloria, licet ea mala eſſet, vtpote malo fine facta, cui tamen in hoc non accedo. Tum quia non videtur iuſtitiam diuinam decere largiri cuique mercedẽ ob opera mala punitione digna. Tum quia Deus non proſperauit præfatas obſtetrices ob mẽdacia, quibus liberabant infantes, ob quę merebantur puniri, ſed ob metum, & reuerentiam, quam erga ſuam Maieſtatem habuerunt, quę erãt opera bona, vti exprimit text⁹ [h], & declerant ibidem Lyranus, & recentiores [i], quicquid Adrianus [k] dicat. Tũ quia etiam Romani non meruerunt ſuum Imperium ob iuſtitiam, vel alia opera, quę ob malam uel uanam gloriam faciebant, ſed ob illa quę vna cum illis bene ſiue virtuoſe faciebant eo fine, quod eſſent virtuoſa vel rationi conſona, qualia infideles agere poſſe aſſerit S. Thom. [l] & ſentit B. Hieronymus, [m] ut ſupra [n] dictum eſt. Tum qa iidem Romani multo minus, mea ſententia meruerunt illud ob religionem ſuam execrandam, & cultum ſacrilegum, quo

a In 3. par. Alpha. 76.
b In q. 17. colon. fin.
c In hoc c. num. 17.
d Quoli. 8. art. 18.
e In Reth. i locis. Enchi.
f Apud gloſ. magnã. cle. 1. de rel. & venerat. col. 2. et S. Tho. 2. 2. qu. 83. arti. 16.
g li. de ciui. Dei ca. 1.
h Exod. ca. 1.
i Caiet. in d. cap. 1. exod.
k In Quol. 8. ar. 1.
l 2. 2. qu. 10. ar. 4.
m In c. oẽs. 28. q. 1.
n In hoc c. 20. n. 12.

dæmonibus tribuebant honorem Deo debitum: licet uir quidã ſpectatæ eruditionis & pietatis, qui fuit Cathedrarius celeber Conimbricenſis Academiæ, & amicus meus plurimum obſeruandus, in inſigni illo ſuo Speculo Principis Chriſtiani, forte mente ſua in propoſitum principale eleuata, incidenter hoc dixit, addendo, quod ideo imperium eis ademptum fuerit, quia cultum illum ab ſe abdicarunt, iuxta S. Auguſt. [o] qui meo in libro neutrum dicit: quinimo cõtrarium ſentit in illo cap. [p] & aliis [q], aſſerendo, quod non obſtãte hac idololatria, ob alias virtutes, quas vanæ gloriæ ſtudio adducti exercebant, Deus ipſis beneficia illa temporalia largitus eſt, & ad id allegauit eum Adrianus [r]. Quamuis, vt dixi, dicere poſſimus, magnum illum Auguſtinum non intendiſſe, quod in mercedem eorundem operum mala vel vana gloria factorum, De⁹ ipſos beneficiis illis proſequebatur, ſed in remunerationem eorum, quę hiſce admiſta, bono fine actuali vel virtuali faciebant, vti ipſe ſignificat [ſ] aliquibus in verbis, præſertim vero in iis, quibus ex Catone refert cauſas, ob quas Reſpub. Romana magis ſuperiori ſeculo quam ſuo florebat, & in illis Saluſtianis [t] ab eo citatis, quibus inſinuatur, quantopere vilipendebat gloriã magnus ille Cato. Idẽ ſenſit inſuper Auguſt. [u] quatenus ait, quod ſalutem ſuam propriã poſtponebant ſaluti Reipubl. qq́ue una de cauſis, cur Imperium eis Deus conceſſit, fuit, ut punirent alias gentes ſe peiores, eo quod neque ob gloriam, neq; ob alium finem abſtinebant a malis.

Ex quo videtur inferri, nullas horas & orationes ſacerdotum, religioſorum, aut laycorum, dictas cum aliquo defectu mortali uel ueniali attẽtionis, uel deuotionis, aut alterius circunſtantę, quicquam prodeſſe, quia ſunt peccata, niſi ad ſummum, ut iis ſatisfiat præcepto recitandi. quod ẽt nõ impletur, ſi defectus ſit mortalis ratione attẽtionis, uel deuotionis, ut ſupra [x] dictum eſt. Quod ſane pro certiſſimo habeo in iis, qui eas faciunt, quatenus ſunt ſuæ: licet dubitari poſſet pro ea parte, qua ſũt, Eccleſię, & fiunt eius nomine [y], & mandato: nihilominus tamen uidetur, quod etiã pro illa parte non proſunt, niſi ad ſummũ, quoad effectum, quem ex opere operato operantur. Tum quia omnes abſolute dicunt [z], orationem infectam malitia, aut defectu debitæ bonitatis, eſſe malam, nihilque prodeſſe, & non diſtingunt inter eam, quę dicitur nomine alieno, uel proprio.

o In lib. de ciui. Dei.
p In lib. 5. ca. 12. in princ. & fine.
q 15. et 18. & ſatis 14 et 15.
r In d. Quolib 8. art. 1.
ſ In d. cap. 12. poſt mediũ, ibi Nolite, &c.
t Scriptis p eundem Aug. d. ca. 12.
u In fine c. 12. & in c. 15. poſt medium.
x In hoc ca. 20 nu. 2. & 3.
y Propter ea quæ ſup. eod. c. dixim⁹.
z præſertim Adriã. vbi ſup. O.

Digitized by Google

prio. Tum quia cõmuniter magis prodeſt oratio eam facienti, quam alteri. Tũ quia nemo contrarium dicere poteſt, quin con fiteatur unum & idem opus eſſe bonum & malum, diuerſis reſpectibus, quale eſſe impoſſibile ſupra [a] poſt S. Thom. [b] & Communem dictum eſt. Tum quia non obſtat dicere, quod eleemoſyna iuſſa bene fieri ab hero ei proſit, licet miniſter eam dando peccet, ſecundum Gerſonem [c] receptum. Herus enim meretur, quia bene mandat, vt eam det, & non quia miniſter eam male dat. Atque ita concedi poſſe videtur, Eccleſiam quidem mereri bene præcipiẽdo, quod recitetur vel oretur, ſed non per malam recitationem ſuorum miniſtrorũ. O concluſionem ſtupendam, ex qua ſequitur, quantum laboris perdamus eccleſiaſtici, non ſolum nobis, ſed etiam Eccleſiæ, & quanto magis prodeſt vox aliqua rauca & ſubmiſſa in choro eius, qui vt debet recitat & canit, quam centum claræ & reſonãtis eorum, qui vt minimum venialiter peccant recitando vel canendo. Et quam ſanctum & tremendum fuerit nuncium illud, quod de cœlo vel aere, in eccleſia celebri Lugdunenſi fertur intonuiſſe in illa verba, *Solus raucus auditur canentibus multis cantoribus excellentibus cantum organicum, & ægre ferentibus, quod raucus ille ſenex eum eis ſimul caneret*. Quod quidem in cauſa fuiſſe dicitur, quod in hodiernum vſque diem non fuerit in ea vſus cantus organici, qui quantum liceat, ſupra [d] dictum eſt.

[a] *In c. 6. n. 33.* [b] *In 3. lib. diſt. 4. q. 1. art. 4. facit c. cũ renunciatur. 32. q. 1.* [c] *3. par. Alpha. 36. H. de valore orationis. col. 2.* [d] *c. 16. nu. 38.*

Aduertendũ tamen, quod licet aliquis peccet venialiter vel mortaliter, dicendo verſiculum vnum, vel pſalmum, vel aliquã partem Miſſæ, vel alterius horæ, non ob id recitatio totius horæ, aut totius Miſſæ erit peccatum, & nullius meriti, ſed ſolum recitatio vel dictio mala illius partis; quę eſt concluſio plena conſolationis, & digna memoria, quam in vtiliſſimum propoſitum monemus in Cõment. de Indulgentiis quem ędidimus [e]. Quare enitendum eſt, vt cum primum aduertimus peccare nos mortaliter vel venialiter, recitando aliquam partem, ſtatim nos emendemus, ne defraudemus Eccleſiam, & eos pro quibus recitamus fructum noſtrę orationis, quæ ſi fuerit bona, eis proderit, licet nõ proſit nobis ob alia noſtra peccata.

[e] *in §. in Leuitico. de pæn. diſ. 1. nota. 46.*

Decem & Septem erotemata, ſiue rogationes ſuper orationis alienæ valore.

Prima rogatio, quid oratio aliena proſit alteri iam exiſtenti in paradiſo? Reſpõdeo, quod nihil quoad augmentum gloriæ eſſentialis, neque quoad ſatisfactionem pro ſuis peccatis, imo peccaret, qui quoad hęc, oraret pro eo, quem ſciret ibi eſſe, & oratio eius eſſet mala, & peccatum. Orare enim pro ſancto, eſt iniuriam ei facere vt decreuit Innocentius III. [f] Dixi, quoad augmentum gloriæ eſſentialis &c. quia quoad augmentum gaudii accidentalis eueniens ſancto, eo quod videt in verbo diuino cognatos, & amicos eius ſui meminiſſe, & quoad honorem ipſius apud homines amplificandum prodeſſe poteſt, iuxta illam orationem, quam poſt ablutionẽ manuum in medio Miſſę ad ſanctiſſimam Trinitatem proferimus, *Suſcipe S. Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus, ob memoriam.* & infra, *et in honorem B. Mariæ ſemper Virginis,* & infra, *& omnium ſanctorum, vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutem etc.* Magis autem prodeſt oranti. Tũ quia non ſolum ei prodeſt ad augmentum gratiæ & glorię eſſentialis, ſed etiam ad hoc, vt ipſe ſanctus reddat antidora, orando Deum pro orante per ſe [g]. Tum quia, vt alibi [h] ait Thomas verba Collectarum, quę ſignificant, noſtra ſacrificia, & feſtorũ celebrationem prodeſſe illis ad gloriam, non ſunt intelligẽda ita vt ſignificent gloriam ſanctorum creſcere per illa, ſed quod nos creſcimus illos glorificando, ſicut ex hoc quod Deum cognoſcimus uel laudamus, & ſic quodam modo eius gloria in nobis creſcit, nihil Deo, ſed nobis accreſcit, vt ſingulariter idem ſubdit ibidem [i]. Qui vero putat, non tamen certus eſt illũ eſſe beatum, pro quo orare uult, agat id ꝙ ſupra [k] dixi. Ex quibus infertur reſponſio interrogationis, cur quędam Eccleſię Collectæ habent, *Proſit vel proficiat domine, huic vel illi ſancto, hæc oblatio ad gloriam et honorẽ etc.* eſt enim illa, quod in iis non orat Eccleſia, vt honor & gloria eſſentialis, quibꝰ fruitur in cœlo, quoad Deum augeatur, ſed ut magis magiſque honorificetur, & glorificetur in terra ab hominibus, quod eſt magnus ei fructus, uti declarat ubi ſupra [l] Innoc.

Eſt ne igitur peccatum celebrare, aut curare celebrari Miſſas pro infantibꝰ morientibus baptizatis? Reſpondeo, quod non: quia officia illa defunctorum, quibus inhumantur, magis fiunt ad agendas Deo gratias, quam ad orandum pro eis, ut ibi [m] dictum eſt poſt S. Thom. [n] & ideo oratio ſingulariter eſt eis applicanda, dicendo, *animam eius*, aut, *pro animabus eorum*, uel alia

[f] *in c. cum Marthæ. §. tertio. de celebr. Miſſ. Aug. apud Magiſtrũ in 4. diſ. 45.* [g] *Arg. l. ſi non ſortẽ. §. Libertus. ff. de cond. indeb. c. cũ in officiis de teſtã.* [h] *in 4. diſt. 45. q. 2. ar. 2. q. 4.* [i] *d. q. 4.* [k] *in ca. 19. n. 95.* [l] *in dict. c. cũ Marthę §. tertio. de celeb. Miſſ.* [m] *in d. c. 19. nu. 65.* [n] *in 4. diſ. 4. in expoſi. literæ.*

Digitized by Google

alia ſimilia, vt recte tradit Palud.[a] Sed quia in hoc aliquot, mea ſententia vt ſupra[b] dixi, errant: ideo videtur nobis inſtitutam eſſe in vrbe formulam, quam in miſcel. de oratio.[c] ſubiiciemus.

Secundum erotema, ſiue rogatio.

38 Vtrum oratio aliena quicquam prodeſſe valeat damnatis inferno? Reſp. minime: vt ſupra[d] dictum eſt, imo per concilium Bracharenſe,[e] & alia iura probatur, quod pro morientib⁹ in peccato mortali, & impœnitentibus non eſt orandum, nec eorũ corpora ſepelienda in loco ſacro.

Nõne ſaltem prodeſt quoad liberationem pœnarum, quas patiuntur pro peccatis remiſſis, aut condonatis, quas perpeti deberent in Purgatorio, niſi iterato peccaſſent mortaliter? Reſp. nequaquam, vti recte defendit præfatus Medina,[f] quod verum mihi videtur, etiam tenendo opinionem Scoti, contra S. Thom. & Communem, ſcilicet quod pœna debita peccato mortali, quoad culpam condonato, poteſt deleri abolerique non condonato mortali, cui obnoxius eſt: quam ſequutus fui alibi[g], dicendo quod licet hæc verior mihi videretur, credebam tamen vtilius fore ſeruare contrariam. Quibus addo, quod orationes factę pro damnatis pro talibus habitis, nocent eas facientibus; peccant[h] enim. Et ſi ignorãtes eorum damnationẽ eas faciunt, non quidem peccant, ſed nec proſunt eis, & nocere poſſunt, adaugendo eis pœnam accidẽtariam, ſi aliquo modo id nouerint, eo quod vident ſe adeo infœlices, quod preces bonorum ſua malitia ſibi prodeſſe nequeant. Non tamen plane inutiles erunt: proderunt enim aliis defunctis, vt ſupra[i] poſt S. Thom. dictum eſt: quin & orans meretur ſibi gratiam & gloriam, ſi eſt in ſtatu gratię. Vnde non videtur abſurdum, quod Medina ait, puta, ne quidem Papam ipſum poſſe largiri indulgentias pro damnatis, etiam quoad pœnã debitam peccatis mortalibus cõdonatis. In quorum omnium confirmationem ſufficiat illud S. Auguſtini, *Si ſcirem patrem meum eſſe in inferno, non magis orarem pro illo, quam pro diabolo*. ſi enim vlla ratione ad ipſos damnatos poſſet peruenire vllus fructus orationum ipſorum viuorum, id non dixiſſet vir ille doctiſſimus, iuxta ac ſanctiſſimus.

a In 4. diſt. 15. qu. 1. col. 5.
b c. 19. nu. 65.
c miſcell. 53.
d In c. 19. n. 64.
e In c. placuit. 23. q. 5. & c. pro obeuntibus. 13. q. 2. gloſ. c. ex parte 1. de ſepult.
f In q. 19. S. ſæpe.
g in c. 1. in princ. nu. 45. & in c. ſacerdos n. 28. de pœnit. diſt. 6.
h Per ſup. allegata.
i In c. 19. num. 73.

Tertium erotema, ſiue rogatio.

39 Vtrũ oratio aliena poſſit prodeſſe animabus in lymbo, vel purgatorio exiſtẽtibus? Reſp. quod non exiſtentibus in lymbo; exiſtentibus autem in purgatorio multum,[k] dummodo, vt ſupra[l] dictum eſt, orans ſit in ſtatu gratiæ, vel eius oratio ſit Miſſa, quę ſecundum omnes ex opere operato, & de ſe abſque reſpectu meriti operantis, vel iubentis operari, virtutem habet: uel ſit Pater noſter, vel alia oratio Eccleſię vniuerſalis, quæ ſecũdum aliquos[m] habet virtutem & efficaciam ex opere operato, eo quod ſit ab ipſomet Deo compoſita, vel ab Eccleſia ſua dilectiſſima ſpõſa, eo approbante, aut eas dicat rogatu, vel iuſſu alicuius exiſtentis in ſtatu gratię, vel ſicut miniſter Eccleſię uniuerſalis, quæ ſemper eſt iuſta & ſancta, ut declarat recte S. Thom.[n] ex quo eliciuntur corollaria, quæ ſupra[o] valde quotidiana intulimus.

Quartum erotema, ſiue rogatio.

40 Quis dicitur miniſter Eccleſiæ ad hoc, ut oratio eius, quę alias nõ prodeſset, proſit, & ualeat tanquam facta a miniſtro Eccleſiæ? Reſp. quod eſt quæſtio a nemine, quem uiderim, pro dignitate tractata, & (mea ſententia) ſunt tales omnes religioſi profeſſi, & etiam Nouitii, ſunt omnes clerici etiam prima duntaxat tonſura inſigniti; omnes Donati, & Donatæ tam eccleſiarum ſęcularium, quam regularium[p]. Quid uero de aliis, qui de horum quidem numero nõ ſunt, attamen recitant orationes inſtitutas ab Eccleſia, veluti ſeptem pſalmos, horas defunctorum, noſtræ Dominæ, aut ipſasmet horas Canonicas? Reſp. quod, meo iudicio, dici poſsunt quo ad hoc miniſtri Eccleſię, ſi illius nomine, & tanquam compoſitas ab ea illas dicant: licet enim expreſse ſupradictos ſolos habeat pro talibus, tacite tamen inſtituendo orationes illas, ut nonnulli eas cum obligatione dicant, & omnes uolentes eas dicere poſſint ex deuotione, uidetur facere facultatem[q] illas ſuo nomine dicendi. Quin etiam arbitror illos, qui eas dicunt, tanquam res inſtitutas a S. Matre Eccleſia dicere uirtualiter nomine ipsius, uelut

k 2. Machab. 12. c. animæ. 13. qu. 2. Th. in 4. diſt. 45. q. 1. ar. 1. cũ omnibus aliis ibidem.
l In c. 19. n. 62. & tradit pulchre Th. in 4. diſt. 45. qu. 1. ar. 2. q. 3.
m Gerſõ. Gabri. Medinã ſupra per nos citat. in ca. 19. n. 62. & in hoc c. n. 64.
n in 4. diſt. 45. qu. 1. ar. 1. q. 3.
o in d. cap. 19. n. 59. & 62.
p Arg. 12. q. 1. cap. duo ſunt genera hominũ. etc. nõ dubiũ. de ſẽt. excõm. & c. Religioſus. eod. tit. li. 6.
q Arg. c. ſi Apoſtolica. de præb. lib. 6. l. 2. C. de vet. iur. enucl. ibi. Omnia noſtra facimus, quibus noſtram impartimur auctoritatem.

ſuos

Digitized by Google

ſuos procuratores, aut negotiorum geſtores. E diuerſo vero, recitantes alias orationes, quæ non ſunt ab ea inſtitutæ, licet ſint clerici, & religioſi, non videri ea recitare tanquam eius miniſtros.

Erit ne ergo ſecúrius dicere Miſſas, quam alias orationes pro defunctis, & orationem Dominicam, quam alias, & inſtitutas, vel approbatas ab Eccleſia vniuerſali, quam alias, & per miniſtros ipſius, quã per alios, & per bonos, quam per malos? Reſp. multo ſecurius: a Oratio enim, quæ per ſe ipſam prodeſt, dicta per bonum miniſtrum Eccleſię, prodeſt triplici reſpectu, nimirum ob meritum proprium orantis, ob meritum Eccleſię, cuius nomine dicitur oratio, & ob virtutem ei inhęrentem: aliæ autem non niſi duplici, aut vno ſolo, vel nullo.

a *Arg. c. ſi quis autē. de pœnit. diſtin. 7. ibi Tene certū, relinque incertum. & ca. ad audiētiā. de hom.*

Quintum erotema, ſiue rogatio.

41 Vtrum oratio aliena vtilis ſit viuis? Reſp. eſſe, quando recitans, & is, pro quo recitatur, ſunt in ſtatu gratię; immo, & quando ſolus orans; quin & quando vterque eſt in malo ſtatu, ſi orans recitat orationes, quę habent virtutẽ ex opere operato, vel recitat nomine Eccleſiæ, aut rogatu, vel iuſſu alicuius in bono ſtatu exiſtentis, vt ſupra dixi b de recitantibus pro animabus in purgatorio exiſtentibus: immo & quando c eas recitat ſuo proprio nomine, licet non ęque, quia non de iuſtitia.

b *In tertia rogatione.*

c *S. Tho. in 4. diſ. 45. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 1.*

Sextum erotema, ſiue rogatio.

42 Oratio aliena quoad quid prodeſſe poteſt viuis? Reſp. quod quo ad omnia illa, quoad quę mortuis, & præterea, vt Deus illis impertiat, vel augeat gratiam, largiatur ſalutem, ſcientiam, honorem, diuitias, aliaque bona ſpiritualia, corporalia, vel exteriora, non via iuſtitię legalis debitæ, ſed via cuiuſdam liberalitatis, vel decentię, ſuę diuinę bonitatis.

Septimum erotema, ſiue rogatio.

43 Ad quid prodeſt oratio aliena exiſtentibus in purgatorio? Reſp. quod prodeſt eis primo, quoad conſolationem, quam recipiunt, quãdo ſciunt modis ſupradictis, d pro ſe orari. Secundo ad ſatisfaciendum in totum vel in partem pro pœna e, ad quã ibi ſatisfaciendam ſunt damnati. Non poteſt tamẽ prodeſſe, vt ibi augeatur eis gratia vel gloria cœleſtis in paradyſo; tales enim illum ingredi debent, quales hinc diſceſſerunt f.

d *in hoc ca. nu. 9. & ſeq.*

e *c. animæ. & c. pro obeuntibus. 13. q. 2. Tho. in 4. diſt. 45. qu. 2. ar. 2.*

f *c. qualis. 25. diſ. et 2. ad Cor. 5. ibi oēs nos etc. et Apocalyp. 13. ibi, Beati &c. & Tho. ĩ 4. diſ. 45. q. 1. ar. 1.*

Octauum erotema, ſiue rogatio.

44 Quali via oratio aliena prodeſt alteri viuo vel mortuo, an uia iuſtitię & obligationis, an uero ſolius liberalitatis, & uoluntatis diuinę? Reſp. quod ad unum ſolũ uia iuſtitię, ad alia uero uia liberalitatis. Quod eſt illud unum? ſatisfactio pro pœna temporali ſufferenda in purgatorio tota, uel parte ob peccatum ueniale uel mortale condonatum debita, ſecundum communem dicentem, quod ita quis liberatur a pœna, quam ſubire debet ſubeunte eam alio pro ipſo, ſicut liberatur quis a debito, ſuluendo illud alio g. Nõ obſtat quod Medina h dicat, non reperiri textum id probãtem in ſacra Scriptura: & quod non eſt efficax illatio a debito ciuili ad criminale i, quia fundatut in eo k ipſo, in quo fundantur indulgentiæ, & earum conceſſiones, de quo per Card. & alios l, & in multis aliis iuribus m, quę certe præſupponunt remitti dictam pœnam ob orationes, & bona opera aliena: quod non eſſet, ſi manaret ex liberalitate, uoluntate ſola diuina nudata omni lege, & obligatione, & in aliis conſiderationibus, quas breuitatis gratia omitto.

g *Tho. in dicta diſt. 45. qu. 3. ar. 1. q. 1. communiter recep'. ꝑ quo eſt lex ſoluendo. ff. de nego. geſt. & l. 3. C. de ſol.*

h *In q. 19. col. 12.*

i *l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. omn. Iudic. l. 1. ſub fine. ff. de pœn. adiũcto c. Odoard°. de ſolut. & tit. de ceſſiõe bonorum. ff. & C.*

k *De quo in 4. diſ. 20. et tradimus in Cõm. de Indul. ſuper. S. In Leuitico. de pœnit. diſt. 1.*

Nonum erotema, ſiue rogatio.

45 An ſanctus aliquis Eccleſiæ triumphãtis, quæ eſt celeſtis paradiſus, aut militantis, quæ eſt congregati fidelium uiuorum, mereri poſſit de iuſtitia alteri, rogando Deum pro eo gratiam, uel augmentum illius? Reſp. quod nõ n, neque etiam omnes ſimul, excepto Max. illo, & optimo Ieſu Chriſto D. N. ex ſua anima benedictiſſima, ob orationem, quam in id dat S. Tho. recept. o neque ſalutem, alacritatem, aut aliquod aliud bonum ſpirituale uel corporale. Eſt ne igitur maioris uirtutis uia iuſtitiæ oratio propria quam aliena? Maioris quidem: propria enim uiua de iuſtitia

mere-

not. 8. n. 4. l *in clem. 1. de reliq. & Panor. in c. quod autem. & c. ex eo. de Pœn. & remiſſ.* m *c. animæ. & c. pro obeuntibus. 13. q. 2.* n *Arg. c. 45. Hierem. ibi, Si ſteterit Moyſes, & c. Tho. communiter recep. in 4. diſt. 45. q. 1. ar. 1. q. 1. & 1. 2. q. 114. ar. 5.* o *In dicta queſt. 114.*

Digitized by Google

meretur [a] gratię augmentum & gloriam, imo etiam mortua, quę non eſt mortifera vel mala de iuſtitia quadã nitenti promiſſioni Dei ex miſericordia factę, de pręſtãdo a ſe poſtulata, vt ſupra dictum eſt, impetrat poſtulata, concurrentibus conditionibus ſupradictis: aliena vero de iuſtitia ſolum poteſt ſatisfacere, quod etiam nolunt omnes confiteri. Eſt tamen oratio aliqua propria; quæ non prodeſt oranti, licet eidem proſit aliena, ſcilicet exiſtentis in purgatorio, iuxta ſupradicta. [b]

a Tho. communiter recep. in 1. 2. qu. 114. art. 1. & in 2. diſtin. 28. artic. 4. ad Hebræos 6. lect. 3. col. 2.

b c. 1. nu. 134.

Decimum erotema, ſiue rogatio.

46 An ſit idem iudicium de via liberalitatis, quod de via iuſtitiæ? Reſpon. minime: quemadmodum enim, qui fodit in vinea Regis, via iuſtitiæ certum quid meretur, qua via preces Reginæ nõ poſſunt ei mereri aliud tantundem, via tamen decenti liberalitatis, & magnificẽtię, poteſt ei plus mereri Regina vno verbo, quam ipſe centum dierum operis: ita licet via iuſtitiæ quiſque poſſit magis ſibi per ſe mereri [c] quam per alios, via tamen decentię, & magnificentiæ ſæpe plus per alios, quam per ſe meretur. At, inquies, quomodo pręſupponis Deum nobis poſſe, debere, & obligari, cum Dominus ſeruo non poſſit obligari, aut ei quicquam debere [d]? Reſp. Deũ quidem vera obligatione non obligari nobis, neque etiam alia nobis quicquam debere, ſibi tamen ſic: ita vt ex ſua diuina bonitate, & veritate adimpleat promiſſa, & quæ procedunt de labiis ſuis, non faciet irrita [e]. iuxta quam declarationem intelligendum eſt illud dictum celebre Bald. [f] *Deum ſua promiſſione obligari.* relatum a multis, & in his a Decio [g], quod puto craſſius quam oporteat a compluribus intelligi.

c Ioan. 2. & 1. Ioan. 2.

d Argu. l. placet. ff. de acquir. hæret. l. vix. ff. de iud. l. lecta. ff. de reb. cred.

e Deuter. 32. & tradit Tho. in 1. 2. q. 114. art. 1. ad 2.

f In l. 1. ff. de pact.

g in cap. 1. not. 1. de prob.

Vndecimum erotema ſiue rogatio.

47 Vtrum Deus det gratiam vel augmentum illius via liberalitatis alicui non merenti illam, vel illud de iuſtitia, aut aliquid plus quam meretur ob preces aliorum? Reſp. eſſe qui dicant quod non, ſed quod ob preces inſpirat ei pro ſua munificentia talia, & largitur tam efficacẽ opem ea acceptãdi, & in effectum deducẽdi, vt mereatur via iuſtitiæ illam gratiam, vel incrementum illius, pro quo alii implorarunt eius benignitatem, ſicut contingit aliquãdo, quod aliquis Magnas petit a Rege nõnullos aureos pro aliquo benemerito; & Rex ei dat via munificentiæ aliquod munus, vel officium pręclarum, quo via iuſtitię illos & plures merebitur & lucrifaciet. Alii [h] dicunt, quod licet peccatori, qui ſe non pręparat ſaltem ſufficienter ad merẽdam gratiam illam, non det Deus rogatu cuiuſquam: ei tamen, qui ſe ſufficienter præparat, dat rogatu alieno quandoque plus, quam daret abſque illo. Quę ſecũda opinio, quia magnificat magnificentiam diuinam, & non eſt contra aliquam legẽ ſuam, vti recte oſtendit Medina [i], gratior nobis eſt: & quod opinio Adriani [k] reſtringatur, & intelligatur iuxta hanc ſecundã, & non tam large quam nonnulli voluerũt male intelligere: quandoquidẽ fundamenta partis contrarię optime diſſoluuntur, ac diluuntur eo, quod ait S. Thom. [l] ſcilicet Deum nemini facere iniuriam, dando vni magis quam meretur, precibus ſuorũ ſeruorum. Pro quo eſt parabola [m], in qua dicitur, tantundem datum fuiſſe his, qui laborauerunt parum, quantum his, qui multum.

h in quibus D. Tho. 1. 2. qu. 114. ar. 6. & in 4. diſt. 45. ar. 1. qu. 1. & in 3. diſtin. 19. q. 1. ar. 2. q. 1.

i In q. 19 colu. 10.

k Quol. 5. ar. 1. Ar.

l in 4. diſt. 45. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 4.

m Matth. c. 20. relata a gloſ. §. 1 Inſt. de iuſt. et iure.

n in c. 19. n. 56. & latius n. 120. poſt Adrian. quolib. 8 ar. 3.

Duodecimum erotema, ſiue rogatio.

48 An oratio facta pro multis ſit melior, & magis meritoria gratię, & glorię, quam facta pro paucis? Reſp. maxime, & eo magis, quo pro pluribus fit, cæteris paribus, vt ſupra dictum eſt [n]: magis enim extẽditur charitas. Dixi, cæteris paribus: alias enim ſępe melior eſt ea, quę fit pro paucis, vel quia fit maiore cum feruore, vel maiore cum difficultate, quę merito augeat [o]. Ex quo infert Medina [p], maioris meriti eſſe orare pro inimico, quam pro amico, cuius contrarium aſſero ego [q], ſequutus cõcluſionem illam S. Tho. [r] defenſam a multis [ſ], potiſſimum a quodam Card. [t] ſcilicet melius eſſe amare amicum, quam inimicum. Ex quo inferebam ego [u] melius eſſe orare Deum pro ſuo bono Rege, quam pro Turca, cęteris paribus. Nunquid tamen tãto magis impetrat, quanto pro pluribus fit? Nequaquam: quandoquidem effectus merendi eſt alius, quam effectus impetrandi: & ita ſunt plereque preces optimæ, quibus quis merendo multum, nõ impetrat poſtulata, vti ſupra dixi [x], referẽdo quin-

o Th. 1. pa. q. 95. ar. 4. et in 2. diſ. 29. ar. 4.

p In q. 20. col. antepen.

q In c. 19. n. 96.

r 2. 2. qu. 27. ar. 7. & in 3. diſt. 30.

ſ In d. qu. 30.

t Caiet. in d. 7. art.

u In dict. c. 19. n. 96.

x In c. 13. num. 3.

Digitized by Google

quinque effectus illius[a]. Neque pro multis orans quoties impetrat, omnibus impetrat, ſed nõnunquam aliquibus, vel alicui duntaxat, ſecundum omnes. Admonendi autem ſumus, quod qui oratione priuata rogauerit Deum pro ſalute omnium, facta expreſſa mẽtione fidelium, & infidelium, amicorum, & inimicorum, nõ paruum accipiet animi ſolatium, ob quod, & quia, ſecundum omnes, eiuſmodi oratio multũ meretur, & grata eſt Deo, ea expedit interdum vti. Dixi, priuata: quia publicæ inſtitutę ab Eccleſia pro membris ſuis nõ ſunt applicandę infidelibus, & excommunicatis, vt dictum eſt ſupra. Num autem facta pro multis tantum valet, & prodeſt ſingulis eorũ, ac ſi pro ſingulis ſingulę[a] orationes fierent? Reſp. minime, ſecundum Communem, vt alibi[b] fuſe oſtendi, determinando ſacerdotem non poſſe vna miſſa ſatisfacere vni vel pluribus, quibus debet ſingulas citra ſuum conſenſum, neque paroch⁹ vnius loci vel populi ea, quam ei debet, poteſt alteri ſatisfacere, niſi forte aliqua conſtitutio, aut rationabilis conſuetudo, vel conſenſus eius rei poteſtatem ei faciat, niſi quadam ratione, quam nonnulli[c] ponunt, quam hic neque probo, neque reprobo, referendo me ad ibi dicta.

Decimumtertium erotema, ſiue rogatio.

49 An oratio facta pro alio profit eam facienti necne? Reſp. predeſſe. Quantum? Tantum, vt omne lucrum totius gratię & glorię, quod de iuſtitia ob bonum opus ſuum meretur, remaneat apud eum, neque eam licet velit, poteſt alteri communicare[d]. Quid igitur alteri prodeſt? multum: ei enim applicatur via liberalitatis valor impetrandi beneficium à Deo petitum, quem ſua oratio habet; quin, & valor ſatisfaciendi pro ſuis peccatis, ſi ei applicetur. Poteſt ne igitur orans prodeſſe ſua oratione alteri, manente apud eum omni eo, quod illa de iuſtitia meretur? Poteſt, imo pene omnes pro viuis orantes ſibi ſeruant illud. Non enim communiter intendunt communicare, & applicare eis valorem ſatisfactorium, ſed valorem ipſum impetratorium; licet orantes pro mortuis nõ ſolum valorem impetratorium verum ẽt ſatisfactorium communiter eis applicẽt. Quin & rogantes pro viuis poſſunt eis applicare hos duos valores; licet meo iudicio, id communiter non faciant, niſi ii, qui dicunt certum numerum Miſſarum, vel aliarum orationum, pro pitantiis, vel eleemoſynis ob id datis, & acceptis.

Decimumquartum erotema, ſiue rogatio.

50 An partis orationis alicui pro ſe ſolo factæ alii participes ſint necne? Reſp. eſſe bonos & iuſtos, vt & cęterorum bonorum operum pro ſe vel aliis factorum. Per quem textum? per illud pſalmi[e], qui pene quotidie canitur ad Tertiam. *Participem me fac omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.* & per illum articulum Symboli, *Credo Sanctorum communionem*. qui iuxta B. Thom.[f] nos docet omnes, & ſingulos bonos participes fieri omnium, & ſingulorum ſuorum meritorum, & bonorum operum. Nemo tamen hinc inferat, tantum ualere bona opera aliena alteri iuſto, quãtum illa facienti: quia id non eſt verum, vt enim declarauit ſubtilis Doctor[g] communiter receptus[h], omnis actus meritorius tres in ſe continet valores, generalem, ſpecialem, & medium. Generalis prodeſt omnibus Eccleſiæ membris. ſpecialis illum facienti, medius ei, cui applicatur, ſiue vnus, ſiue multi ſint; ita quod omnes iuſti participant in tertia parte ualoris omniũ bonorum cuiuslibet iuſti: & ſolus ipſe faciens in altera tertia: in alia vero ſolus ille, vel illi cui uel quibus illa ſpeciatim applicatur: quam ſuam tertiam partem alteri applicabilem poteſt faciens ſibi ſoli uel alteri, quibuſcunque uolet applicare, imo & poteſt ualorem, quem habet ad impetrandum, applicare uni, & ualorem ſatisfactorium alii. Qui tamen dicit Miſſam, aliamue orationem ex obligatione tenetur applicare hãc tertiam partem illi, pro quo recitat uel dicit Miſſam: licet neque ſibi, neque alteri applicare debeat tertiam partem, quæ eſt totius Eccleſiæ, & in qua coeunt omnes iuſti. Et licet uarient doctores[i], nihilominus iuxta id, quod mihi alibi[k] uiſum fuit, poteſt ſuam tertiam alteri applicare, ſaltem quoad uirtutem impetrãdi petitum, & gratiam uia liberalitatis, licet non uia iuſtitiæ: quandoquidem nulla pura creatura poteſt illam ea uia alteri me-
52 reri, uti ſupra[l] poſt S. Thom.[m] communiter receptum dixi. Admoneo autem id, quod alibi[n] ſcripſi, & ſępius reſpondi, ſcilicet, intentionem eorum, qui dicimus Miſſas, horas publicas, aliaſue orationes pro noſtris

a Quod colligitur ex Scoto quoli. 20. Pariſien. diſt. 45. q. 2. Adri. quolib. 8. arti. 3. Inno. 7 c. penul. ne prel. Imol. in c. ſignificatum. de præb. Alex. in c. ſacroſancta. 22. diſt. Caiet. de celeb. Miſſ. 2. tom. tract. 3. q. 2. Ioann. And. Panor. & cõmuni in c. fraternitatem. de ſepul.

b In ca. viſum. infra eadem. & ca. nõ mediocriter. infra diſt. 5. & breui⁹ in Manu. c. 25. n. 92.

c Caiet. vbi ſupra.

d Tho. in 4. diſ. 45. q. 2. ar. 1. communiter recep.

e Pſal. 118. in 4. octonario, quod incipit Memor eſto.

f in 4. diſt. 45. qu. 2. ar. 1. q. 1.

g Scot. in quolib. 20. In 4. diſt. 45. et per Adrian. quoli. 8.

H. & Gabr. lect. 26. ſuper Canone Miſſ.

h Scot. n. in dicto quol. 20. negat. poſſe. Maior, & Vuendel. in 4. diſt. 45. contradicunt.

i in c. viſũ. infra eadem & c. non mediocriter. infra diſ. 5.

K In eodẽ c. num. 45.

l in 1. 2. q. 114. art. 6. et in 2. diſt. 27. ar. 3. et in 4. diſ. 45. q. 1. ar. 1. q. 1.

m in c. viſũ. infra ead. diſtin.

ſtris officijs & beneficiis,pitantiis,promiſſis,mandatis,aut precibus iuſtis,eſſe debere,applicare iſtos tres valores,cui,& quomodo debent:& licet non videatur mihi neceſſarium verbis exprimere hanc intentionem,eſſet nihilominus admodum vtile [a] id agere,& eo vtilius, quo ſæpius fieret, præſertim in Memento,cum dicimus Miſſas, & in principio aliarum horarum, & orationum, his vel ſimilibus verbis. *Tu, mi domine Deus, noſti valorem huius Miſſæ, horarum,vel orationum,noſtique cui,quantum & quomodo,& quo in gradu debeatur,ſupplico tibi,vt propter temetipſum ſupplens meam ignorantiam,incogitantiam,& defectum, ſuſcipias partes huius, vel harum orationum debitarum alijs, eo modo, quo conſcientia mea exonerationi, & intentioni eius, qui eas dicere curat, conuenit, & partem mibi contingentem applices mihi,aut N.& N. etc. totam vel illam,aut illam partem.* Quę expreſſio (quia moleſtiæ & tædio foret in cuiuſque actionis initio repetere) fieri poteſt ineunte die, quoad omnia illo die facienda, uel ineunte hebdomada,menſe, vel anno, quoad omnia in eis facienda: nam iuxta illud pſalmi [b] *Dico ego opera mea Regi.* poteſt quis omnia opera ſua bona facienda in Deũ utiliſſime referre.

Quoniam vero modos ordinandi Memento Miſſæ, & pro quo Rege, vel Domino, ac pro quo Epiſcopo, vel Prelato orandum ſit ab exteris,vel exemptis,aut orantibus in locis exemptis,cũ aliis multis peculiaribus applicationis iſtorũ valorũ,ſcripſimus [c] in lectione ordinaria hui⁹ diſtinctionis,plura hic non referam:quandoquidem ſupradictus modus applicationis ſufficit quoad id,quod de neceſſitate in ipſis Memento dicendum eſt.Summatim tamẽ ſed fuſius quam alius, tradimus in Manuali Confeſſ.latino [d].

a *Ex mente Scoti quol. 20. ar. 9. Gabr. in Canon. Miſ. lect. 25. col. pen. et Maior. in 4. diſt. 45. qu. 2. col. fin. et pulchre p Gerſon. 3 par. alpha. 77. A. de valore orationis verſ. quis.*

b *Pſal. 44.*

c *In c. pen. infra eod.*

d *c. 25. nu. 92. et latius a nu. 111.*

Decimumquintum erotema, ſiue rogatio.

53 Qua ratione innititur iſta communio bonorum operum. Reſp. quod illa optima,quam omniſcius ille Thom. [e] tangit in hęc verba; *Sicut in corpore naturali operatio vnius membri cedit in bonum totius corporis, ita in corpore ſpirituali,ſcilicet Eccleſia:et quia omnes fideles ſunt unum corpus, et ſinguli alter alterius membra, bonum unius alteri communicatur* [f]. Vnde & inter alia credenda, quæ tradiderunt Apoſtoli eſt,quod communio bonorum ſit in Eccleſia, & hoc eſt
54 quod dicitur, *Sanctorum communionem. Inter alia vero mẽbra Eccleſiæ principale mẽbrũ eſt Chriſtus, quia eſt caput, iuxta illud Apoſt.* [g] *Ipſum dedit caput ſuper omnẽ Eccleſiã, quæ eſt corpus ipſius. Bonũ ergo Chriſti communicatur omnibus chriſtianis, ſicut virtus capitis omnibus membris, et hac communicatio fit per Sacramenta, in quibus operatur virtus paſſionis Chriſti, quæ operatur ad conferendam gratiam, in remiſſionem peccatorum.* & paulo inferius. *Sciendum eſt etiam, quod non ſolum virtus paſſionis Chriſti communicatur nobis, ſed etiã meritum vitæ Chriſti, et quicquid boni fecerunt*
55 *omnes Sancti, communicatur in charitate exiſtentibus; quia omnes vnum ſunt, iuxta illud pſalmi* [h], *Particeps ego ſum omnium timentium te. et inde eſt, quod qui in charitate viuit, particeps eſt omnis boni, quod fit in toto mundo. Sed tamen ſpecialius illis pro quibus fit aliquod bonum: nam vnus poteſt ſatisfacere pro alio, ſicut patet in beneficiis; ad quæ plures congregationes admittunt aliquos. Sic ergo per hanc cõmunionem conſequimur duo; vnum ſcilicet, quod meritum Chriſti communicatur omnibus: aliud, quod bonum vnius communicatur alteri. Vnde excommunicati, per hoc quod ſunt extra Eccleſiam, perdunt partem omnium bonorum, quæ fiunt, quod eſt maius damnum, quam damnum alicuius rei temporalis. Eſt etiam aliud periculum: quia conſtat, quod per huiuſmodi ſuffragia impeditur diabolus, ne poſſit nos tentare: vnde quãdo quis excluditur ab huiuſmodi ſuffragijs, diabolus facilius vincit eum. Et inde eſt, quod in primitiua Eccleſia, cum aliquis excommunicabatur, ſtatim diabolus vexabat eum corporaliter.*

56 Ex quibus colligitur, quod Deus Opt. Max. inſtituit quandam fratriam, ſiue confraternitatem charitatis, in qua omnes boni ſimul inuicem communicant ſua bona ſpiritualia, idque non abs re: quandoquidem vni ſoli Domino ſeruiunt omnes omnes, morãtur in vna domo, quæ eſt Eccleſia, omnes regenerantur vno fonte, omnes vna fide viuunt, & vno amore ſe diligunt [i]. O fœlicem ſocietatem, excellentem fratriam, ſiue confraternitatem, expertem vitiorum, ornatam virtutibus, in qua nulla inuidia, ambitio, hypocriſis, prę ſumptio, vel alia actio mala ſaltem mortifera inuenitur. In qua clerici & layci, ſeculares & religioſi, diuites & pauperes, coniugati & ſoluti, Citramontani, & Vltramontani, Hiſpani & Galli, domini & ſerui, heri & famuli, oẽs demũ accumbũt vni menſę, omnib⁹ propinãtur ijdem cibi, licet aliquot eorum abun-

e *In expoſ. ſymboli opuſ. 6. ſu p illa parte ſanctorum communionẽ.*

f *Rom. 12.*

g *Epheſ. 1.*

h *Pſal. 118.*

i *c. loqtur. 24. qu. 1. ad Epheſ. 4. & c. firmiter. §. fin. de Sum. Trin.*

Digitized by Google

abundantius aliis, quam aliis. In qua plu 57
ris fit cor conſciſſum dolore peccatorum, quam veſtis lacera, & ſordide reſecta, & calecus feneſtratus, licet & hęc ſincera mente geſta multum eam ornent; pluris pręcordia charitate et iã vſque ad inimicos extenſa, quam veſtes holoſericę, pannęue pretioſæ ſolum verrentes: quamuis & hęc, cum rationi conſonant, eam decorent. Infœlices profecto & ignominioſi fuerimus, qui in multis fratriis, ſiue confraternitatibus, & ſocietatibus honorificis deſcripti, imo & probatas religiones profeſſi, quos coronę raſę, barbæ reſectę, veſtes diuerſę tacite clamitant in ea conſtitutos, ſi ab ea ſumus excluſi. Cum tamen in ea inueniantur multi milites armati, negociatores diuites, coniugati mille curis diſtracti, agricolæ ſuis ligonibus feſſi, & alij mechanici ſuis artibus noctes & dies exercendis dediti, imo & ſerui contumeliis dominorum nunquam non affecti.

Decimumſextum erotema, ſiue rogatio.

Quo opus eſt vt ingreſſi hanc generalem omnium iuſtorum fratriam, & confra 58
ternitatem, conſeruemur in ea, & vt oremus, recitemus, & cantemus, uti decet, & neceſſe eſt? Reſp. quod ſacrę deuotionis condimento. Deuotio autem eſt voluntas prompte Deo famulandi, vt docet S. Thom.[a] quæ, ut idem ibi[b] addit, naſcitur ex triplici fonte, nempe ex Deo tanquam ex cauſa extrinſeca, iuxta illud Ambroſij ſuper Lucam[c]. *Deus, quem vult facit religioſum.* & ex meditatione diuinæ bonitatis eius, quę eſt prima cauſa intrinſeca. quæ gignit amorẽ, iuxta illud Pſalmi[d]. *In meditatione mea exardeſcet ignis.* qui generat promptitudinem ſeruiendi ei, & ex conſideratione defectuum naturę, & culpæ, quæ eſt altera cauſa intrinſeca; quæ impellit recurrere ad Deum, ut eos deleat & ſuppleat, iuxta illud Pſalm.[e] *Ad dominum cum tribularer, clamaui, &c.* Ex 59
quo tertio fonte hauritur ratio, qua fœminæ vt plurimum ſunt deuotiores viris; & Eccleſia ſexum fœmineum appellat deuotum; eſt enim, quod fœminę plus conſiderant fragilitatem, & defectus naturę, quos habent maiores, quam uiri, qui habent minores: & contra, uiri plus conſiderant vires & robur, quę habent maiora illis, quam fragilitatem, & defectum, quos habent minores quam illæ: & ita fœminę magis perpendunt neceſſitatem ſuam, quæ maior eſt recurrendi ad Deum, quam uiri, quę eſt mens S. Thom.[f] Ex quo ſubinfero, eas fœminas, quæ ſunt fragiliores, & pluribus bonis deficientes, eſſe ut plurimum deuotiores aliis, quę minores defectus habent; & contra, eos uiros, qui ſunt fortiores, & bonis abundãtiores, eſſe vt plurimum minus deuotos illis, qui ſunt debiliores, & egentiores. Hinc cernere licet multos nobiles, potentes, diuites, & robuſtos parum deuotos: quia occupati in conſiderando ea, quæ habent, ſcilicet nobilitatem, potentiam, diuitias & vires; parum perpendunt ea, quibus carent: & neceſſitatem quam habent ad Deum refugiendi. Hinc uideas tam
60 fœminas, quam pauperes, afflictos & ęgrotos, ut plurimum eſſe deuotiores illis, qui non ægrotant, & affliguntur, & eaſdem perſonas tam fœminas, quam mares vt plurimum eſſe deuotiores tempore, quo ſunt pauperes, afflicti, & ægroti, quam tempore, quo ſunt diuites, proſperi, & ſani. Hinc etiam fit, vt quotidie in ſacrę Pœnitentiarię pretorio petantur diſpenſationes ſuper votis emiſſis in periculis magnis maris, fluminis, itineris, latronum, pręliorum naualium, & terreſtrium, carcerum, & ęgritudinum, ac aliorum mortis articulorum, & non ſuper uotis tempore proſperitatis emiſſis: quia cum in illo plus recurratur ad Deum quam in hoc, plura uota emittuntur in illo, quam in hoc. In quod facit illud Plinii, *Tunc maxime votorum locus eſt, quando ſpei nullus eſt.* Hinc fit etiam, quod multi ignari & ſimpliciores ſunt deuotiores, quam aliquot perſpicaces, & eruditi. Cui conſonat illud Apoſtoli[g], *Scientia inflat.* Non tamen ex hoc infertur, quod ſint optabiliora ſimplicitas, ignorantia, & carentia aliorum bonorum ſupradictorum, quam perſpicacitas, ſcientia, & alia bona ſupradicta, eo quod ſunt occaſio indeuotionis: quia, ut eleganter ſentit ille Aquinas[h], hæc, & omnia alia bona per ſe ſunt meliora, quam defectus & carentia illorum, licet per accidens abutenti eis fiant occaſio indeuotionis, & aliorum malorum. Qui enim ſuam perſpicacitatem & ſcientiam, imo & nobilitatem, & potentiam, proſperitatem, ſanitatem, robur & uires, agnoſcit humiliter eſſe dona Dei, & habere ſe illa ab eo, iuxta illud[i]. *Quid habes, quod non accepiſti?* & quod eſt obligatus ad reddendam ei ra-

a 2. 2. qu. 82. ar. 1. & 2.
b ibidem ar. 3.
c cap. 9.
d Pſal. 38.
e Pſ. 119.
f 2. 2. qu. 82. ar. 2.
g 1. ad Cor. 8. relatũ in c. niſi. de renunciat.
h In d. qu. 82. ar. 3. ad 3.
i 1. Cor. 4.

ei rationem de illis acceptis, non tumeſcet, nec deſinet agnoſcere ſuam neceſſitatem, quam habet refugiendi ad Deũ, imo cognoſcet ſe habere maiorem ad id faciendum, vt illa ſibi conſeruet, & opitularetur recte ad vtendum eis, & vt eo fiat humilior, quo ad reddendum de illis rationem eſt obligatior: ſic enim conſiderata non ſolum non impedient ei deuotionem, imo eam augebunt, quamuis interdum (& vtinam non vt plurimum) perſonę tam fœminæ, quam mares perſpicaces & eruditi, & alia ſupradicta bona habentes, non ſatis conſiderantes a quo acceperunt illa, & quanta eius ope ſit eis neceſſe ad conſeruandum ea, & quanta ad bene vtendum eis, negligant animaduertere maximam; quam habent, neceſſitatem refugiendi ad Deum; & ita ſunt parum (quæ magna miſeria eſt) deuoti. Deuotio autem, & meditatio etiã 61
voluntaria adeo quibuſdam egregie doctis ac piis videntur neceſſariæ, vt dixerint non eſſe ſuo nomine dignũ illum religioſum, qui ſuam quotidie mentem ſaltem ſemel, omiſſo multiloquio orationis voluntariæ, ud huiuſmodi meditationes non transfert, quod tamen non videtur verum. Tum quia nullo iure id probatur. Tum quia ſuo muneri ſatisfacit, qui ſatis ſtudioſe & deuote ea, quæ ſibi præcipiuntur, recitat vel cantat, mentem pie & humiliter illis applicando. Tum quia conſiliorum omiſſio non facit quem religioſi nomine indignum [a], vt etiam in ſpecie dixit S. Tho.[b] in hæc verba. *Religioſus non tenetur ad omnia exercitia, quib⁹ ad perfectionem peruenitur: ſed ad illa, quæ determinata ſunt et taxata ſecundum regulam, quam profeſſus eſt.* Quibus addit Caiet. quædam, ex quibus colligitur contrarium huius ſententiæ, quod non dixerim, ut retraham quenquam a tam utili meditatione (qua vtinam vteremur) ſed vt liberem ſcrupulis eos, qui aliquot dies hæc omittunt, & a peccatis, quæ contra conſcientiam erroneam omittendo admitterent, prȩſeruem. Admoneo tamen, quod præfata meditatio tunc eſt digna laude, cum fit ſine orationis præceptȩ præiudicio; præiudicat autem illi omnium ſententia) cum ob eam illa prȩtermittitur, imo & mea, cum feſtinantius, & minus reuerenter & attente, quam oportet, prȩcepta recitat aut canit, ut poſt illam vtcunque actam, ad prædictam meditationem conſultam, & non præceptam accedat, vt inſinuaui ſupra, referens quoſdam noue, ſed parum prudenter id docentes: nam recte arguitur de toto ad partem in qua eſt eadem ratio [c]. Cum ergo attentio, reuerentia, & mora bonæ orationi neceſſaria, ſit pars eius, conſequitur eum qui eas omittit peccare, ſicut & qui totam, licet non tantum. Quando ergo tam neceſſaria eſt deuotio, & illa eſt haurienda ex triplici fonte, nempe Deo vti cauſa extrinſeca, & ex duabus cauſis intrinſecis, ſcilicet meditatione bonitatis & beneficiorum eius, & conſideratione defectuum naturȩ & culpȩ, oremus ſupplices ipſummet Deum Opt. Max. vt ſuo nos dono potentiſſimo ſuȩ bonitatis, ſuorumque erga nos beneficiorum agnitione, ac noſtrȩ miſerrimæ, defectibuſque plenȩ conditionis perpenſione, ſuo famulatui, & ſeruitio approximet, adiiciat, & omnino addicat, Amen.

a Arg. ca. fin. 4. diſ.

b 2. 2. qu. 186. ar. 2.

c l. quæ de tota. ff. de rei vedi. c. paſtoralis. §. itē cũ totũ. de offi. de leg.

Decimumſeptimum erotema, ſiue rogatio.

62 Quænam pauca ex innumeris, quæ ad prȩdictas tres cauſas deuotionis pertinẽt, poſſemus deligere ad eam (quȩ pretioſiſſima eſt margarita) conſequendam? Reſp. aliis alia fore conuenientiora: mihi vero ſatis congrua hȩc tria videri. Pri-
63 mum quidem, quam ſuppliciſſime, quãque obnixiſſime orare & flagitare Deum Opt. Max. vt nos ſua benignitate efficiat deuotos, ſiue volentes prompte ſue maieſtati ſeruire. Secundum, leuare mentes noſtras in eius bonitatem & benignitatem indicibilem, qua nos amat, qua nos miſeretur, & innumera tam particularia, quam communia beneficia prȩſtat. Communia quidem creando, conſeruando, gubernando & a manu Cacodȩmonis ſanguine vnigeniti filii ſui proprio redimendo, & interius exteriuſque per ſe, & alios docendo, ſimul inſtituen-
64 do Baptiſmum, quo generamur; Euchariſtiam qua ſuſtentamur; Pœnitentiam qua reparamur, & alia ſacramenta, quibus ad alia munimur, & ſingulis quibuſque noſtrum ſingulos Angelos tutelares, qui nos defendant, doceant, & gubernent aſſignando. Particularia vero beneficia quamplurima, in quibus ſunt mille bonorum inſpiratio, a mille periculis corporis, & animȩ prȩſeruatio & liberatio, donorumque ac dotium animi, & corporis, honorum, & fortunarũ largitio. Tertiũ, conſiderare, reputareq. noſtros naturȩ culpȩq; defectus generales & particulares in

in quibus ſunt continuę pœnę, laboreſque concatenati, quibus ob peccatū primorum parentum & noſtrum, omnes, & ſinguli quique in ſuo ſtatu affligimur: perpenſio item, & inclinatio noſtrę ſenſualitatis ad a via Domini deuiandum, & ad bonis, quæ ab eodem ſuſcipimus, abutendum, pugnaque carnis aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, prauaque cōſuetudo male cogitandi, peius loquendi, & peſsime agendi, & illa, qua nunquam non laboramus, inſtabilitas cordis, & moleſta mentis euagatio, peregrinatio pręterea, & exilium a cōuerſatione Dei, Diuorumque illa dulciſsima, in quo plagis malitiæ, & liuoribus ignorantiæ fœdati, manicisque ac compedibus quadātenus nexi magna cum difficultate operamur decētia, imo & præcepta: ſuper omnia vero, illa inſignis ingratitudo, qua Deo Opt. Max. intus & foris, per ſe, & alios recta monenti minime paremus. Quin & mortifere peccando fuimus rebelles, & hoſtes, a ſuiſque piiſsimis caſtris in impiiſsma Luciferi trās fugiendo, ligniſque illius βιάφοροις, & viuificis relictis, huius mortifera ſequendo, imo (quod vel dicere horrendum eſt) quadantenus, vt quidam erudite ait, eum pro Deo habere renuendo, nunc ſubſtituētes ei gaſtrimargiam, ſiue gulam [a], nunc philargiriam ſiue auaritiam, quę iuxta eundem, idolorum ſeruitus [b] eſt, nunc xenodochiam ſiue vanamgloriam, per quā, iuxta eūdem [c], *Dicentes nos ſapientes, ſtulti ſimus.* Denique, quod vitam hanc terreſtrem, & parum duraturam, tot malis afflictam, vix volumus niſi coacti relinquere, iuxta Cyprian. [d] nec exiliter eam pro cœleſti & perpetua his malis carēte, & bonis omnibus redundante, commutare.

Hac triplici conſideratione & reputatione ſatis ruminata, & prout cuique Spirituſſanctus dederit extenſa, arbitror poſſe nos concipere magnam noſtram fragilitatem, & maiorem ad refugiendum ad Deum neceſsitatem, & maximam ipſius potentiam, & ad nos iuuandum clementiam & bonitatem: & conſequenter, reddere nos bene affectos ad volendum ei prompte ſeruire in timore, exultare ei cum tremore (quod eſt deuotum eſſe) & quam humillime, quamque obnixiſsime ei ſupplicemus, vt nos a tot & tantis malis, & præſertim a morte perpetua liberet in hoc ſæculo per ſuam gratiam, & in futuro per gloriam. Amen.

a Iuxta illud Apoſto. ad Philip. 3. quorū Deus venter eſt.

b Ad Gal. 3.

c Ad Rom 5.

d Relatum a Grat. in c. quā prępoſterum 13. q. 2.

Cap. XXI. tractans 47. concordias inter Sotum, & Authorem.

7

1 Ioannes a Medina laudatus.

2 Dominicus Sotus laudatus, qui, & author Doctores & Cathedrarij primæ functionit Salmanticenſes fuere.

2 Clericos cur oportuit inſtitui.

3 Horis dicendis, & Deo laudando debuiſſe conſtitui tempora, horas, templa, hymnos & pſalmos.

4 Theologi et Canoniſtæ munera ſic differunt & nu. 6.

5 Horas Canonicas eſſe octo, graues Doctores tradunt

7 Horas aliqua de cauſa iuſte interpolari, & omitti.

8 Ordinati minoribus, an teneantur ad ętatas pretes lege humana, vel conſuetudine ſicut diuina ad incertas.

9 Præſtimonium ad nil aliud quam horas obligat.

10 Penſio ad haras minores S. Mariæ obligat.

11 Beneficium paruum cur pro nihilo non habendum.

12 Beneficium etiam fructu reſeruato obligat ad horas.

13 Breuiarij defectus vt excuſat ab horis.

13 Horis a dicandis qua impotentia excuſat.

14 Cæcus & caligans vt tenentur ad horas.

15 Horarum pars a miniſtro omiſſa an ſupplenda.

15 Organo cantatum quomodo ſuppletur melius.

16 Infirmitas quæ ſine prelato excuſat ab horis.

17 Horas dicat excommunicatus, irregularis, & degradatus.

17 Excommunicatus magis debet vitare, quā vitari.

18 Excommunicatus alios (quod male ſeruatur) vitet.

19 Monachæ ad chorum profeſſæ tenentur ad horas.

8 *20 Monachos ad chorum profeſſos quis poteſt facere Conuerſos. qui, nec Nouitij tenentur ad horas.*

21 Religio poteſt inſtitui ſine choro.

22 Horis obligatus tenetur dicere officium Sanctæ Mariæ, & quicquid ſuum Breuiarium omnibus præcipit.

23 Breuiarium pro libito nemo iuſte mutat.

24 Breuiariū Car. S. Crucis cur author colorat.

25 Mariæ matris horæ minores ab Vrbano II. præcepta.

Mariam

Digitized by Google

26 Mariam in matrem deuotio antiquiſſima.
27 Mariæ matri defunctæ ſtatim dicatum templum.
28 Mariæ nondum natæ a paganis dicatum ſacellum.
28 Hieronymus Oſorius Præſul laudatus.
29 Clerus credat horarum onus eſſe ſibi primum.
30 Horarum præpoſterationem non eſſe mortiferam.
30 Miſſam ante Matutinam minime dicendam.
31 Miſſa iure communi, vt dici poteſt poſt meridiem.
32 Horas etiam priuatim dicendas in loco ſacro.
33 Attentio & deuotio proprie dicta vt differunt.
33 Deuotio improprie dicta vt differt a proprie dicta.
34 Attentio triplex, ſecundum omnes: prima & tertia omnibus communis, ſecunda ſolis doctis, ſed etiam non Theologis, contra Sotum.
35 Attentionis tertia, quæ optima eſt, materia propria Deus, adeo quod etiam in humanitate Chriſti non eſt omnino ſiſtendum.
36 Attendendo non tam errare plebē vt putat Sotus.
37 Orationis quinque effectus diuerſi.
38 Attentio qualis in qualem effectum neceſſaria.
39 Oratio omnis etiam Laici ſine attentione mala.
40 Attentio cur magis quam bonitas orationis exigitur.
41 Oratio voluntaria mala cur non omnis mortifera.
41 Actus ſine qualitate requiſita non ſufficit.
42 Non entis non ſunt qualitates.
42 Lex non omnis præceptiua etiam naturæ mortifera.
43 Attentione neceſſa non debemus eſſe contenti.
44 Epiſcopum conſtitutio c. commiſſa. de elect. lib. 6. non includit.
44 Lex interpretans terminis interpretata continetur.
45 Eccleſiam parochialem capiens animo certo non promouendi, tenetur reſtituere fructus, niſi eo mutato promoueatur. & numero. 46.
46 Et tunc non reſtituet antea preceptos.
47 Conditione deficiente deficit diſpoſitio.
47 Reſtituere debet fructus non promotus etiā ante ſententiam.
47 Pœna quid ſit definitur.
48 Conditio & modus valde diuerſa.
49 Pœna quæ in foro Dei debita. & nu. 54.
51 Beneficium parochiale capientis pœna non extenditur ad capientes alia, qui tamen peccant, ſi non capiunt ordines eis annexos, vel laicaliter viuant.
52 Beneficium retinens nolendo ſacrari an peccet.
53 Penſio perit matrimonio, ſed non vita laica.
55 Eccleſia parochialis proprie non eſt præbenda.
55 Beneficio ipſo iure priuatus non poteſt ſpoliari. & nu. 57.
56 Beneficium capiens vt fiat presbyter, in quo diſſimilis capienti pecuniam, vt aliquid faciat. & nu. 57.
58 Reſtitutio ob horas omiſſas iuris humani eſt.
59 Diſpenſat Epiſcopus in hoc cum Parocho tantum cauſa ſtudij.
60 Concilium Lateran. iudicare fuiſſe circa horas partim nimis laxum, partim nimis ſtrictum eſt nimis liberum.
61 Intellectus §. Statuimus. Concil. Lateran. ſeſſ. 9.
62 Concilij Lateranen. lex de omiſſis horis ſeruanda.
62 Concilium Lateranen. ſuſpiciendum.
63 Abſentans ſe ab horis legat illud Paludani.
64 Abſentanti ſe principaliter ab horis hæc non obſtant.
65 Beneficiarius male viuens an reſtituat fructus.

SIcut, candide lector, in prima huius libelli ædi ctione adiecimus caput 20
1 ceu quodam auctarium, quo quædam placita de oratione, & horis Canonicis, Meditiſſimi, iuxta ac piiſſimi D. Ioānis a erudina, qui eodē tempore, quo ego, de illis ſcripſit, noſtris aſſertis cōciliaremus; ita in hac ęditione viſū eſt addere hoc c. 21. ceu ſimile auctarium ad conferendum cū noſtris aſſertis quædam, quę ſcripſit [a] Dominicus a Soto, uir vndequaque doctiſſimus (a lib. 10. q. 5. ar. 1. de iuſtitia et iur.) grauiſſimus, & probatiſſimus, Illuſtreque Illuſtriſſimi Prędicatorum Ordinis ornamentum, poſteaquā ego Salmantica (quæ nos ambo, me prius, & eum poſterius doctoratu inſigniuit, & Cathedra primæ functionis illum Theologię, me Canonum ornauit) Conymbricā duorum Monarcharum rogatu obnixo coactus migraui, & in ea hunc libellum ædidi.

Imprimis ergo inueniet, q̃ ſua cū noſtris contulerit, eum omiſſa orationis, de qua tractamus, definitione, & diuiſione, ante

Digitized by Google

omnia vtiliter quinque magno apparatu probaſſe. Primum quidem, decens,& neceſſarium fuiſſe inſtituere clerum, qui inter Deum & populum eſſet medius, qui quotidie populi nomine Deum laudando pſaleret, quique curaret gratiam Dei, & precando, & adminiſtrando ſacramenta in populum deriuare, & viciſſim gratias eiuſdem nomine Maieſtati ſuæ rependere:& merito, quia cū hoc munus omnium Reipub. ſit maximum, & ad alia omnia certos habeat miniſtros deputatos, maiore profecto ratione ad hoc debuit aliquos deputatos habere. 2

Secundum, non ſolum debuiſſe inſtitui 3
perſonas, quæ laudes canerent ſed etiam deſignari tempora, dies, & hora, quando id facerent.

Tertium, oportuiſſe conſtitui loca, & templa, in quibus id fieret, vaſa item, & ornamenta adminiſtrandis ſacris opportuna.

Quartum, debuiſſe præſcribi pſalmos, hymnos, orationes, & preces, per quæ gloria, laus, & honor tantę Maieſtati deferretur,& gratiæ pro humana fragilitate agerentur.

Quintum, ſeptem horarum Canonicarum inſtitutionem eſſe antiquiſſimam, decentiſſimam, & congruentiſſimam. Inueniet item, qui eadem contulerit, nos contra, definitione & diuiſione præmiſſis [a], horum quinque probationē prȩſuppoſuiſſe potius quam probaſſe: ſimul dubitare poterit, qua de cauſa id contigerit. Cui re- 4
ſponderi poteſt facile, illi ceu Theologo fuiſſe animum confundendi hæreticorum ſtatuta, Eccleſię probatiſſima probando. Mihi vero vt Canoniſtę fuiſſe mentem eadem Canonum regulis declarandi, extendendi,& vſui Catholicorum, quibus iam probata erant, accommodandi.

[a] In ca. 1. vbi definitur & diuiditur oratio & ca. 7. vbi definiuntur, & diuiduntur horæ Cā.

Secundo, qui prædicta eius placita cū meis contulerit, aduertet eum nemine ci- 5
tato,& quaſi contemptim decernere [b], nō eſſe audiendos qui octonarium horarum Canonicarum numerum ponunt. Nos vero multis, eiuſdemque grauiſſimis auctoribus, qui neruoſa ratione nituntur, citatis, illum olim poſuimus,& in hac ęditione lectorē admonuimus, ipſum, ſi ſatis illa perpendiſset, minime ita decreturum.

[b] In dicto lib. 1. c. q. 5. art. 1. ſub. fin.

Tertio, ipſe magno apparatu probat [c], 6
licere cantum pſalmorum, horarum Canonicarum,& officiorum Eccleſiaſticorū. Nos [d] vero breuius idem facientes, latius id praxi,& vſui accōmodauimus: quia vt prædixi, ille vt Theologus pugnans contra hæreticos, iam probata Catholicis, probat eis. Nos vero vt Canoniſtę, id iam probatum Catholicis eorum praxi accōmodamus.

[c] vbi ſupra art. 2.

[d] c. 16. an. 35.

7 Quarto, conuenimus ambo [e], in aſſerēdo totum clerum perſuadere ſibi debere, munus hoc horas dicendi eſſe ipſi prȩcipuum & genuinum. Ex quo infert ille, nullam Canonicam horam vllo genere negotii, etiam litteris ſtudendi, gubernādi, prȩlegendi, vel prȩdicandi, eſſe interpolandam. Nos uero diximus [f] multis de cauſis poſse quem interpolare, & interrumpere horas Canonicas, vt ceſsante cauſa, non oporteat a capite repetere, ſed ſolum ab eo loco, vbi fit interruptio, aut interpolatio: imo & nonnunquam totas vno die vel altero ob negotiorum magnitudinem penitus omittere. Nec obſtat quę eum ad id mouit, ratio certe memoranda: nempe quod (Deo ita diſponente) ſubtractio tēporis ad eas dicendas neceſsarii nil impedit, quo minus alia negotia bene expediantur. Non inquam, hoc obſtat: quia licet vt plurimum ita ſe res habeat, prȩſertim in exemplis, quę ipſe ſubiungit, ſtudendi, prȩlegendi, prȩdicandi,& gubernandi, frequenter tamen, occurrunt aliqua ita vrgentia, vt nullatenus, vel ſaltem non ſine maioris prȩcepti tranſgreſſione, benę fieri poſſint, ſine talis temporis ſubtractione, qualia ſunt exempla a nobis ibi propoſita, quę gratia breuitatis hic non repetimus. Quin & ipſemet alio in loco [g] ait, cauſa infirmorum, & ob aliqua alia impedimenta interdum poſse illas omitti. Admonuimus autem modum, quo abſque ſtudii, & aliorum huiuſmodi negotiorum iactura horę prȩdictȩ poſſint recitari, quodque nemo deberet diſpenſationem a S. Sede Apoſtolica, qua ab eis dicēdis excuſaretur, impetrare. Quin & alio in loco [h] addim⁹, Reges, principes, iudices etiam laycos, imo & fere omnes artifices etiam mechanicos, ſine ſuę artis & officii notabili iactura eas per aliquot Breuiaria vtiliter poſse recitare.

[e] Ille in d. q. 5. ar. 3 & nos in c. 8. n. 6. c. 11. nu. 34. & c. 13. nu. 9. & n. 37.

[f] In c. 16. a. nu. 70.

[g] In d. q. 5. ar. 3. col. 4.

[h] c. 16. nu. 71.

8 Quinto, ambo dicimus [i], neminem ratione ordinis, qui non eſt ſacer, teneri ad recitandum horas Canonicas, neque Canticum Graduum, ꝙ Breuiarium Pii Quinti Pſalmos Graduales appellat: ille autem, ꝙ nulla eſt lex, neque conſuetudo quę etiā ad Cāticum Graduū obliget,& ꝙ neque Epiſcopus obligare poteſt. Nos autem diximus, nullam quidem eſse legē communem, quę ad id obliget: ſed an alicubi ſit huiuſmodi conſuetudo dubitamus:

[i] Ille i dic. ar. 4. col. 2. & ego in c. 7. a n. 12. & in Man. Conf. ca. 25. n. 56. & 108.

Digitized by Google

mus:meminimus [a] enim, ante circiter 70. annos morem fuiſſe in Regno Nauarrę,vt inſigniti quatuor minoribus, quos vulgus ibi gradus ordinum appellat,præfatũ Canticum Graduum, & qui prima tõſura tantum erãt inſigniti,pſalmum, *Miſerere mei*, quotidie dicerent. Diximus etiam, quod eſto Epiſcopus authoritate ſua ſola nequeat huiuſmodi minoribus ordinatos nolentes ad aliquid certum recitandum obligare,ut ille ait:poſſe tamen de eorum conſenſu id facere [b]; cum iure naturali conuẽtiones & pacta, quæ duorum uel plurium conſenſu conſtant [c], obligent [d] ad peccatum, præſertim in foro conſcientiæ [e].

Addidimus item, quod licet prędicti humano iure uel conſuetudine teneantur dicere prędicta,iure tamen naturali & Diuino tenentur ad aliquas preculas,uel gratias Deo Opt. max. maiores,quam layci, agendas,ob beneficium clericatus,& ordinum ab ipſo acceptum, ſaltem dum clericali priuilegio gaudent.

Adiecimus etiam modum nouum eas perſoluendi,ubi nulla lege,conſuetudine, uel facto ſunt determinatæ: & quod obligatio prædictas gratias agendi,iudicio noſtro obligat ad plus, quam ueniale, ubi nõ ſunt determinatę.

9 Sexto, ille ait [f],& recte quidem; teneri ad horas Canonicas eum qui habet pręſtimonium, ſeu beneficiũ quod uocant præſtimoniale. Nos autem in hoc libro id nõ expreſſimus, ſed ſatis fuit dixiſſe, omnem beneficiarium beenficii Eccleſiaſtici teneri ad eas, cum inter omnes conueniat, & efficaciter probet Panor. [g] eiuſmodi præſtimonia eſſe beneficia Eccleſiaſtica,licet nullam in eo reſidendi, nec ei ſeruiendi ꝑ ſe, vel per alium, obligationem, uel onus habeant: expræſſi autem id in Manuali Confeſſ. [h]

10 Septimo inter ambos conuenit [i], Penſionarium nõ teneri ad horas Canonicas. Nos autem in hac ęditione addidimus nouam fœli. record. Pii Quinti conſtitutionem,qua obligauit eos ad officium Beatæ Marię minus dicendum.

11 Octauo ille [k] ait,non obligari quem ad horas Canonicas ratione beneficii valde exigui, nos [l] vero multis noſtram partem confirmando,& partis aduerſę fundamenta ſoluendo contradiximus. Quibus nũc addo primo, quod ipſemet confitetur beneficium octo ducatorum obligare: quod tamen certum eſt non ſufficere ad ſuſtentationem habentis illud. ergo non oportet ad hanc obligationem inducendam, vt beneficium valeat etiam exiliter ſuſtentare beneficiarium. Secundo, quod etiam ipſe ait illud debere eſſe adeo exiguum,quod pro ninilo reputetur,quale tamen nullum eſt. Tum quia poſt Conciliũ Trident.[m] omnis clericus etiam primę tõſuræ tantum,habens beneficium Eccleſiaſticum quamlibet exiguum,gaudet priuilegio fori, etiam quoad crimina, quoad quæ non gaudet etiam inſignitus quatuor minoribus, ſi beneficio careat. quod eſt magni momenti, & facit vt non debeat ꝓ nihilo reputari. Tum quia habens beneficium etiam exiguum, licet poterat ante Concilium Triden. & ſic tempore,quo ſcripſit Sotus ſine alio patrimonio ad ordines ſacros promoueri [n],quãuis non poſt illud,quod ita requirit,[o] vt promouendus ad ordines ſacros habeat beneficium ſufficiens ad victum, ſicut patrimonium ſufficiens ad illum. Tum quia ratione qualiſcunque beneficii accedit beneficiario aliquis honor,& præeminentia,præ non habentib⁹ ſimile in eccleſia,cuius eſt beneficium: & honor eſt bonum præſtans, quia præcellit alia pecuniaria, iuxta philoſoph. [p] & iuxta illud Apoſtol. [q] *Cui honorem,honorem.* Tum quia non poteſt renunciari abſque ſuperioris auctoritate [r]. Tum quia non deerit, qui volet illud renunciatum acceptare cum onere horas recitãdi, ob prędictos reſpectus.

12 Nono,ille ait [s],non teneri ad horas Canonicas beneficiarium, cuius fructus ſunt per Papam alteri reſeruati:nos vero contra diximus [t]. Tum quia Papa non reſeruat fructus ſine conſenſu beneficiarii, & conſequenter per eum ſtat,quo minus eos recipiat, cum eius conſenſu facta ſit reſeruatio. Tum quia obligatio recitandi principalius ex titulo beneficii,quam ex perceptione fructuum deſcendit; per eius enim collationem & acceptationem ante fructuum perceptionem,beneficiarius Eccleſiæ, & Eccleſia beneficiario quadantenus deſponſatur, iuxta Innoc. iii. [u] Tum quia nihil iuuat eum ſuum illud fundamentũ, ſcilicet,quod Papa reſeruando fructus alteri, præſumitur velle abſoluere illum ab onere recitandi; quoniam nullo iure talis pręſumptio nititur, cum de ipſius conſenſu reſeruet, per prædicta. Tũ per alia quę vbi ſupra [x],referendo ſententiam doctiſſimi Ioannis a Medina noſtrę conformem, prędiximus. Quamuis ſententia Soti ſeruari poſſet in eo, qui ſuccedit in beneficio,cui omnes fructus & adminiſtratio tota reſeruata fuit ex præceſſoris ſui conſenſu.huiuſ-

a *Vt diximus in d. Man. ca. 25. num. 108.*
b *Vt in d. nu. 118. paulo latius diximus.*
c *l. 1. ff. de pact.*
d *c. 1. de pactis.*
e *Arg. ca. Iuramenti. 22. q. 5.*
f *In d. arti. 3. col. 3.*
g *In conſ. 47. vol. 2.*
h *In dicto c. 25. nu. 108.*
i *vbi ſup.*
k *In d. art. 3. col. 3.*
l *In d. c. 7. n. 27.*
m *Seſſ. 25. ca. 6.*
n *c. Epiſcopus, & c. tuis. de Præben.*
o *Seſſio. 21. c. 2. de reformatio.*
p *4. Ethic. & gloſ. quæ apta in id iura citat in c. ſuã. verb. modeſtiæ de pœnis.*
q *Ad Ro. 13.*
r *ca. admonet. & c. quod ĩ dubijs. de renũciat.*
s *vbi ſup.*
t *In d. cap. 7. n. 30. & in ca. 20. n. 15.*
u *ca. niſi cũ pridem. de renũc.*
x *In dict. c. 20. n. 15.*

Digitized by Google

ſu. huiuſmodi tamen reſeruationes deſierunt fieri fœl. rec. Pio V. Gregorio xiij. & S. D. N. Sixto V. clauum Eccleſiæ vniuerſæ tenentibus, vt ibidem adiicit.

Decimo ipſe [a] carpit Paludanum, dicẽtem excuſari quem a recitandis horis defe&u Breuiarii, quia typographiæ artis beneficio facile & vili haberi poteſt. Sed perfacile defenditur Paludan⁹. Tum quia non fuit ei mens excuſandi eum, qui mediocri cura poteſt habere illud, & non habet: ſed tantum eum, qui cura tali adhibita, non poteſt habere illud ſaltem pro illo die, quo non recitat horas. Tum quia, vt quis excuſetur ab horis hodie dicendis, non oportet quod nec hodie, nec heri, nec nudiustertius, quartus, aut quintus potuerit quærere illud, neque quod non dederit cauſam, ob quam hodie non poteſt illud habere; ſed ſufficit quod toto hoc die non poteſt. Sicut ad excuſandum quem ab hodierno ieiunio, non requiritur quod hodie, heri, nudiuſtertius, quartus &c. non potuerit ieiunare, imo neque quod heri, vel nudiuſtertius non dederit cauſam, cur hodie non poſſit, etiam ſi illa impotentia ſua culpa ei euenerit [b], vt ſupra [c] dictum fuit. 13

Vndecimo, ambo [d] excuſamus cœcum, aut oculis ita calligantem, vt legere non poſſit: ipſe autem excuſat illum ſimpliciter, nos vero cum limitatione, niſi poſſit illas cum ſocio recitare, & eſſet qui vellet & poſſet eum iuuare gratis, aut pretio, ſi haberet reditus Eccleſiaſticos ſufficiẽtes ad ſe alendum, & illum ad id conducendum. Obligamus item eum ad recitandum eam partem, quam memoriter tenet, ſi earum pars maior fuerit, licet nõ habeat ſocium, nec habere teneatur. Quod etiam ipſe Sotus ſub dubio forte ſatis affirmat. 14

Duodecimo, ille excuſat in ſpecie ab interruptionis horarum culpa eos, qui ex choro mittuntur ad thurificandum quo tempore, *Magnificat*, vel *Benedictus*, ab eo canuntur. Ego [e] vero generaliter excuſo ab illa culpa omnes, qui exeunt choro ad aliquid aliud officio neceſſarium peragendum, non tamen excuſo eos a ſupplendo poſt, vel antequã id fecerint, ea quę omittunt. Ille vero ſic, ea ratione, quod nõ tenentur memoriter illa ſcire: & quod ſatis videtur ab eis dici quod eis in aliis occupatis chorus omnium nomine recitat vel cantat. Ego autem non fui auſus extendere tantum, tametſi non auderem eos ob omiſſam ſuppletionem arguere peccati: quin & rationi ſatis conſonum videtur id, 15 quod ille ſubdit, nempe illum, qui organorum pulſu choro reſpondet, excuſari a recitanda antiphona, vel alia parte, quam organus pulſat: tametſi (quod ille non tangit) non auderem excuſare chorum totũ, nec ſingulos eius a ſupplendo tacite id, ꝗ organus pulſat: & magis laudo modum illum ſupplendi, quo chorus ſubmiſſa voce, & ſingulatim ſupplet ſingulos verſus ab organo pulſatos poſt ſingulos a ſe cantatos, quam illum, quo chorus ſupplet vnico contextu, dum primus verſus ab organiſta pſallitur, totum canticum, vel pſalmũ a choro & organis viciſſim canendum, eo quod attentionem & deuotionem magis conſeruat & auget, magiſque occaſionem vagandi mente, & colloquendi verbis tollit, & valde laudabile eſt id, quod ad hoc incitat [f].

[a] In dicto ar. 3. col. 3.
[b] Arg. ca. quia diuerſitatē. de cõceſſ. præb. & c. venięs. de ſponſal.
[c] c. 11. nu. 21.
[d] Ipſe in d. ar. 3. col. 4. nos in c. 11. nu. 13. et 14.
[e] c. 16. 66.

16 Decimotertio, ambo excuſamus a recitando infirmos, ille breuius, ego vero latius. Ambo requirimus vt infirmitas ſit talis, quę legitimum ad non recitandum pariat impedimentum. Ille autem ait, q̃d ſi manifeſtum eſt infirmitatem perere tale impedimentum, auctoritate propria poteſt quis horas omittere. Si autem eſt dubium conſilium medici, & authoritatem Prælati eſſe requirenda, vt in ieiuniis iuxta doctrinam S. Thomę [g], licet ipſum ille non citet. Mihi vero [h] viſum fuit ſatis eſſe conſilium medici, modo ille ſit prudens, Deum timens, & pręcepta Eccleſiæ obſeruans, ob quoddam notabile Ambroſii [i] elogium. Nullibi enim fere conſuetudo Cleri exceptis ad ſummum monachis, habet, vt ſuper hoc prælatus conſulatur: cum & raro, & a raris ſuper ieiuniorum omiſſione cõſulim⁹ Pręlatos, & ex S. Tho. [k] colligitur eiuſmodi conſuetudinem ſatis eſſe iuſtam.

17 Decimoquarto, inter ambos cõuenit, [l] nec excommunicatum, neque irregularẽ, nec depoſitum, neque degradatum ab horis dicendis excuſari [m]: quia nemo ex improbitate ſua debet reportare commodum [n]. Ille autem exprimit, & quidem recte, irregularem, depoſitum, & degradatũ, licet poſſet ſuum penſum perſoluere ſimul cum aliis in choro, excommunicatum autem minime. Admoneo autem lectorem vitio typographiæ ipſius uerbo in meo libro ſignificare excommunicatum non teneri antequam denuncietur vitare alios, quod longe fuiſſe a mente viri doctiſſimi, iuxta ac piiſſimi, conſtat ex eo, quod paulo ante pręedixit, excommunicatum ſolitarie eas dicere debere: & quod non ignorauit Ca-

[f] Arg. ca. ex parte. de conſuetu. & l. cõueniri. ff. de pac. dotalib.
[g] 2. 2. qu. 147. art. 4.
[h] c. 11. nu. 4.
[i] c. contraria. de cõſecr. diſt. 5.
[K] Vbi ſup.
[l] illũ in dicta col. 4. & me in c. 7. num. 17.
[m] Iuxta gl. adiuncta doctrina Archid. & Card. Alex. in c. preſbyterũ 28. diſt.
[n] l. itaque fullo. ff. de fur. c. legi, adiũcta prima gl. 16. q. 1.

uit Canonem [a] ſingulariter diſponentem, quod excommunicatus magis tenetur ad vitandum alios, quam alii ad vitandum 18 eum. Quod(proh dolor(male ſeruant multi ob occultam culpam a iure vel ab homine excommunicati,& præſertim ſuper beneficiis,quæ poſſidēt condemnati,qui antequam denuncientur, & per ſchedas ſiue cedulones in valuis Eccleſiarum, & quadriuiis affixos publicentur excommunicati,nec verentur illa adminiſtrare, & diuinis ſe ingerere, & diſtributiones quotidianas recipere, quin & (quod horrendum eſt) miſſare,& pro miſsis pitantias recipere,imo & quærere, niſi eo modo,qui adijcietur in lib.miſcelleor. miſcell.47.

19 Decimoquinto,inter ambos [b] cōuenit, quod monachi & monachæ, ad chorum deputati vel deputatę, iam profeſſi vel profeſſę, etiam carentes ordine ſacro, & beneficio Eccleſiaſtico, tenentur ad pronunciandas horas Canonicas. Ille autem late nititur confirmare contrariam ſententiam Caietani(a qua tamen diſcedit)dicētis nulla lege neque conſuetudine, quam ipſe ſciat,neque vlla efficaci ratione communem ſententiā probari. Nos vero quā breuiſſime eam aſſerimus,inſinuata ex D. Antonino efficaci ratione,quam tandem ipſe Sotus eligit,& potuit a nobis mutuare,& mutuatum fuiſſe ſatis ſignificant allegata per eum, quæ ſunt ipſa eadem, quæ nos ante omnes alios ad confirmandam rationem citauimus.

20 Decimoſexto, conuenit etiam inter nos, quod nec monachi Nouitii, nec profeſſi ad munia layca, vel ſęcularia a Choro pſallendi aliena,ſiue ſint viri, ſiue fœminę,tenentur ad prędictas horas pronunciandas, ſed tantum ad preces alias per ſui ordinis regulam, & ſtatuta ſibi ſub pœna peccati venialis, vel mortiferi, aut alia temporali pręceptas. Ipſe tamen addit,poſſe Pręlatos ordinum dimouere monachos etiam profeſſos ordine ſacro nondum inſignitos,& monachas etiam profeſſas ad chorum,& ſpiritualia munia, ab obligatione exercendi ea, & deputare laycis muniis, & conſequenter abſoluere illos ab obligatione pronunciandi horas, eo quod Maximus Pontif. ab initio inſtitutionis religionum hanc facultatem mutandi earum Pręfectis conceſſit. Ego autem eā tunc tacui,& nunc minime probo. Tum quia nunquam alibi legiſſe memini, Summos Pōtif. eiuſmodi poteſtatem prę fatis Pręfectis feciſſe. Tum quia receptum eſt,eos non poſſe ſuis monachis facere facultatem tranſeundi ad laxiorem,& minorem religionem [c]:& conſtat ſtatum ad layca munia profeſſi minorem,& laxiorem eſſe, quam ſit ſtatus ad ſpiritualia munia ꝓfeſſi [d]. Tum quia hoc conſequeretur, monachum nondum ſacro ordine inſignitū ob ſua demerita ab ordine perpetuo in triremes, vel in laycam, vel clericalem vitā eiectum,ab onere recitandi horas abſolui. Cuius contrarium ſupra [e] definimus,& ſatis colligitur ex his, quę in comment. de regularibus [f] ſcripſimus. Tum quia pars principalis voti ſolennis profitētis ad chorum eſt,inſeruiendi ſpiritualibus; & ita videtur,quod cum ſolus Papa poſſit diſpenſare in voto ſolenni,ita ſolus ipſe poſſit illam partem principalem relaxare. [g] Tum quia licet viderim aliquos monachos ad layca profeſſos in ſtatum profeſſorum ad choruш euectos, neminem, tamen hactenus vidi ex profeſſis ad chorum ab alio, quam a Pontifice Max. in ordinē profeſſorum ad layca mutatum,niſi forte ob ſua delicta, ob quę etiam ab ordine penit' eiici poſſe in pręfato commen. [h] probauimus, per quam pœnam ob delicta impoſitam,nullatenus credimus eum ab onere pronunciandi horas abſolui, quum, ut & ipſe ait,nemo ex ſua improbitate commodum reportare debeat [i]. Fateor tamen potuiſse Pontificem Max. ab exordio religionum, imo & nunc poſse facultatem prædictam iuſta de cauſa facere, ſed non 21 credo eam hactenus factam:non enim ſatis placet id, quod ipſe religionis alioqui colentiſſimus insinuat,nullam religionem ad munia layca ſine choro, & ſpirituali Dei cultu ſubſiſtentia,inſtitui poſse uel debere. Tum per illud, [k] *Religio munda,et immaculata apud Deum et homines hac eſt, viſitare pupillos et viduas in tribulatione.* Tum ꝙ hac auctoritate niſus,definit S. Tho. ſancte in vno loco [l] poſſe inſtitui religionem aliquam ad opera vitę actiuę tantum. & in alio, [m] quod etiam ad militiam armatā in proximorum defenſionem ad obſequiū Dei exercendam.

22 Decimoſeptimo inter ambos [n] conuenit,clericos ordine inſignitos iure naturali & diuino teneri quidē ad maiores preces,& laudes diuinas,quam laycos,ſubſtātiam autem, ſpeciem & quantitatem earū non eſse iure diuino,ſed tantum humano determinatam:& ideo varias apud varios eſse horarum dicēdarum formulas,vt Canones cenſent. [o] Ipſe autem latius ſpaciatur circa uarias variarum Eccleſiarum, & ordinum horarum Canonicarum formulas,&

a *ca. illud. de cler. excōmm. miniſt.*
b *Illū in d. ar. 3. col. 4. 5. et 6. & me in d. c. 7 nu. 4.*
c *Glo. in c. cum ſingula. § fin. verb. canonice. de ꝑb. lib. 6. & S. Tho. 2. 2. q. fin. ar. 8. Pan. et alij in ca. licet. de regular.*
d *Arg. ca. illud. & cap. ſolita de maior. & ob.*
e *c. 7. n. 20.*
f *Super c. non dicatis. 12. q. 1 n. 63.*
g *Arg. l. quæ de tota. ff. de rei vēdit. ca. paſtoralis. § item cū. de offidele.*
h *Super ca. non dicatis. an. 67*
i *l. itaque fullo. ff. de furt. c. legi. adiū cta gloſ. 16. q. 1.*
k *Iacob. 1.*
l *2. 2. qu. 188. ar. 2*
m *ea. q. ar. 3*
n *Illū in li. 10. qu. 5. ar. 4. col. 2. & me dicto ca. 7. nu. 2.*
o *ca. in die. de cōſec. diſt. 5. & ca. nouit. c. de his. c. placuit 12. diſt.*

Digitized by Google

las,& circa obligationem,quam illæ inducunt. Ego [a] autem breuius & generaliter concludo,quod omnes,qui pręcipimur dicere horas Canonicas,tenemur ad dicenda omnia, quæ præcipit dicere forma Breuiarii, ſecundum quam obligamur eas dicere: & conſequenter officium B. Virginis,Defunctorum, Litanię,pſalmos Pœnitentiales, Canticum graduum, ſiue pſalmos Graduales, & commemorationes,& trinam orationem ante Matutinum,& ante Primã,& poſt Completoriam, & quicquid aliud, quod illa forma præcipit eſſe dicendum ab omnibus generaliter ſecundum eam formam recitaturis.Dixi,omnibus generaliter:quia ſi pręcipiat aliqua dicenda illis vel illis,illo vel illo loco tantũ, ſolum illi & in illo loco dicentes ad ea tenerentur. Dicens autem, quod tenemur dicere id,quod præcipimur, intelligo ſub pœna peccati mortiferi: quia non parere præcepto mortiferum eſt [b], niſi rei paruitas,vel alia cauſa a tãto malo excuſet,iuxta ea,quę in Manuali Confeſſar. [c] reſoluimus.

a c. 10. nu. 4.

b §. Quod præcipitur. 14. q. 1. §. fin. 4. diſtin.

c c. 11. nu. 4.

23 Decimooctauo,vterque [d] noſtrum ait, non licere obligatis ad horas Canonicas deligere pro libito formulam,ſeu Breuiarium dicendi illas, etiamſi ad titulum ſui patrimonii, ſine vllo beneficio ſint ordine inſigniti, contra Directorium,& eius ſequaces: ille vero ait non audere contradicere omnino Caietano [e] dicenti id licere, ſed ſolum quoad culpam venialem. Ego arbitror [f] contradicendum illi etiam quoad culpam mortalem;quoniam trãſgreditur præceptum, quo iubemur omnes recitare illas, ſecundum formulam Breuiarii, quam ſequi præcipimur:tametſi excuſaremus a culpa mortifera eum,qui vno vel altero die, etiam ſine vlla cauſa id faceret,& etiam a veniali, ſi qua (licet non omnino iuſta) cauſa concurreret.

d Ille in d. ar. 2. Ego autem in c. 19. a nu. 111.

e In ſumm. ver. Horarum. §. 2.

f In c. 19. n. 211.

24 Decimonono, vterque [g] noſtrum adduxit multa, quæ ſuaderent Breuiarium bon. memor. Card. S. Crucis,aut eſſe tollendum, aut reformandum, aut ſaltem in choris nullatenus iuxta eius formulam recitandum & canendum:& ipſe quidẽ nulla ratione inuentionem eius colorat: ego vero multis, quo excuſarem & Pontifices Max. eius formulam recitandi per frequẽtes diſpenſationes probantes,& innumeros clericos,præſertim ſeculares, & in his etiam ſummates, (qui tanto applauſu illud ſuſceperunt, vt etiamnum deplorent ablatum) a facilitate commutandi vetera per tot ſecula Canonibus probata.

g Ille in d. ar. 4. col. 3. Ego in c. 19. a n. 201.

25 Vigeſimo, vterque [h] noſtrum, ait omnes,qui tenentur ad horas Canonicas,teneri ad horas minores Virginis Matris illis diebus,quibus forma Breuiarii,ex quo recitamus,præcipit dicendas. Sed ipſe cũ cõmuni ait, nullo nos ad id pręcepto ſcripto teneri:ego autem contra,ſecutus eruditiſſimum Coſmam Guimiel. in quadam ſua gloſſ. [i] aſſerentem Vrbanum ii. cum in Concil. Claramon. bellum ſacrum decerneret,præcepiſſe,vt ſingulis diebus illæ dicerentur ab eis, qui ad horas Canonicas obligantur, quas Sanctiſſimæ Virginis horas minores per pręfatum Card. S. Crucis Breuiarium ſublatas omnino fuiſſe, vt merito dolet ipſe Sotus (qui ad fœlicius ſęculum, antequam Pij Quinti Breuiariũ prodiret,migrauit)ita ego plurimum gau-

26 deo,eas per illud reſtitutas. Nemo autem ſuſpicetur virum illum, quem nouimus Virgini Matri deuotiſſimum, per illa verba,quę de illa ſubdit, *Ante Bernardi tempora,& ordinum mendicantium inſtitutionem, non increbuit tanta Virginis deuotio.* ſenſiſſe deuotionem Chriſtianorum in Virginem Matrem eſſe nouam:nouit enim vir eruditiſſimus, iam inde a tempore,quo ipſam filius ſuus θεάνθρωπος cruci affixus Ioanni cõmendauit,maximam fuiſse omnium Chriſticolarum in ipſam reuerentiam & deuotionem.quod præter alia multa, eademq; antiquiſſima (quæ breuitatis gratia omittimus) argumenta,demonſtrant luculentiſſime illa maxima, pulcherrimaque vbique terrarum in eius honorem dedicata templa. Quin & ſtatim audito ipſius in cœlos tranſitu, conſtructam in honorem eius in monte Carmelo Baſilicam, quidam ei

27 egregie deuotus [k] his verſibus prodidit,

Inuidua deſerta domo rerum indiga virgo,
Coniuge defuncto, natoque in regna recepto,
Ducebat triſti vitam mœrore iacentem. Et infra
Palladia collem dederant cui nomina ſylua,
Et loca, quæ curare magis quondam ille ſolebat,
Aſſidue tanquam prolem viſura petebat. Et infra
Huc igitur, ſi quando quies, vacuumque negoti
Tempus erat,veniens curas lenibat, et ipſa
Maieſtate loci large oblectata redibat:
Propterea montana viri Spelæa colentes,
Audito illius fato,ſublime ſacellum.
Apricis poſuere iugis primi, atque quotannis
Sacra inſtaurantes, hymnos, et thura ferebant.

h Ille in d. ar. 4. col. 4. & ego in c. 1?. n. 3.

i In prag. ſãct. Gal. in ti. quõ. diuin. offic. verb. dicturi.

K Baptiſta Mãtua. li. 3. Partẽ. Mariana verſus ſinẽ, q omnia hæc decerpiſſe videtur ex Hier. Serm. de aſſumpt. Mariæ, qm Tho. Vual. referens in ca. 133. a n. 6. de ſacrament. eadem aſſeuerat. excepto eo, quod de Sacello ait.

Quin

28 Quin & antequam ipſa naſceretur, dedicarunt ei Carnuti (quę Galliæ Lugdunenſis ciuitas celebris eſt) Druides ſapientiſſimi aram ſub terram profunde cauatã, cũm hoc titulo. VIRGINI PARITVRAE. Quem locum poſtea fideles magnificentiſſime ampliatum ſub terra, & ſuper terram, in ampliſſimam Eccleſiam Cathedralem erexerunt. Sed & eruditiſſimus, idemque pientiſſimus Hieronymus Oſorius, iam pridem ſcriptor clariſſimus, nunc autem etiam Præſulatu amplo Reuerendiſſimus, in vita glorioſiſſimi Luſitanię Regis Emanuelis tradit, oſtenſum fuiſſe Duci eius præcellenti, eidemq; comiti, & Admiraldo Illuſtriſſimo Gamę, in Indiam cum nauium claſſe miſſo, ſacellum intra quoddam magnum templum, ſub nomine, *Mariæ*. religioſiſſime ab antiquiſſimo tempore a paganis cultũ. Quin & mihi hæc ſcribenti verbo aſſeruit, ſe poſteaquam illa ſcripſit, & typis excudi fecit, accepiſſe a viro erudito, & fide digno ab India reuertente, quod in vetuſtiſſimis Calicutii Regni annalibus inuenitur Regem Calicutii fuiſſe vnum, aut certe primarium ſocium trium Regum Magorum, quos ad adorandum Chriſtum ab Oriente ſtella ductos fuiſſe Math.[a] teſtatur, qui reuerſus in ſuum Calicutium prǣfatum tẽplum, quod nunc viſitur, extruxit, & intra illud præfatum ſacellum, & in eo aram, ad quã per multos gradus aſcenditur, in quã nullis aliis quã ędituis eſt aditus, & in qua eſt ſculpta imago Auguſtiſſima Virginis Matris Mariæ ſuum filium vlnis ſuis amplectentis, & ſumma religione a Paganis cultę. Quæ omnia fuſius, ſuauiuſque ſua illa Ciceroniana phraſi, vir eloquentiſſimꝰ, magnumque totius Luſitanię ornamentũ & decus, propediem traditurus eſt in ęditione, quam parat, ſecunda prǣfati Emanuelis vitę, quamplurima ſcitu & memoratu digniſſima, quæ intus & foris lectorẽ affatim inſtruant, amplectentis. Quin etiã mihi nunc hęc prelo ſubiicienti allatum eſt cuiuſdam eruditi teſtimonium, quo affirmat Conſtantinum Laſcarim, virum eruditione prǣſtantem tranſtuliſſe è Grǣca in Latinam epiſtolam quandam breuem, iam ab alio antea ex Hebrǣa factam Grę cam, qua ipſa Virgo Mater amantiſſime in ſuam protectionem ſuſcepit ciuitatem Meſſanam, quę à B. Paulo Apoſtolo edocta ipſam adhuc viuentem per ſuos Legatos reuerenter viſitauerat.

Subdubitatio autem eiuſdem Soti de officio defunctorum, An clerici ſeculares non fruentes decimis, & beneficiis Eccleſiaſticis, teneantur illud recitare, parum placet; cum, abſque alia curioſa indagine ſit firme tenendum id, quod prædixi, nempe omnes ad horas Canonicas obligatos teneri ad dicendum omnia, qu formula ſui Breuiarii iuſta ſuperioris authoritate compoſiti omnibus generaliter prǣcipit. Dixi, prǣcipit: quia ea, in qua ſolũ exhortatur (qualia ſunt multa multis extra chorum recitantibus in prǣfato Pii V. Breuiario) non ſunt neceſsario dicenda[b]. Nec aliud de Litaniis in Breuiariis prǣceptis cenſendum eſt, quam de officio defunctorum, & B. Virginis, quicquid ille nitens ordinis ſui formula (quę tamen excuſare poteſt) ſubdubitet, cum iuſto ſuperioris prǣcepto parere oporteat.[c]

29 Vigeſimoprimo conuenit inter nos,[d] quod horę Canonicę, quę in choris debent dici publice, ſub pęna peccati mortiferi, ſunt horis ſtatis dicendę. Ille vero, quæ priuatim extra chorum dicuntur, ſub pœna venialis peccati, ſi abſque iuſta cauſa id fiat, quod ambo ea ratione (quam omnium ad eas recitandas obligatorum animis inculcari, & validis clauis infigi percupiendum eſt) confirmamus, ſcilicet, quod hoc munus eſt maxime illis proprium, & ideo aliis negotiis anteferendum, niſi iuſta in id cauſa contrarium ſuadeat. Ego autem id latiꝰ exemplis amplio, quamuis id in horis priuate dicendis a paucis, aliorum collatione, ſeruari videam. Ambo[e] item affirmamus, ſatius eſse prǣponere, quam poſtponere illas, quando alterum ẽt ex cauſa facere oportet.

30 Vigeſimoſecundo conuenit inter ambos[f], non eſse peccatum inuertere ordinẽ horarum iuſta de cauſa, nempe rǣcitare Tertiam ante Primam, Nonam ante Sextam, Completoriam ante Veſperas: & ꝙ etiamſi per negligentiam, aut incuriam, imo ſcienter id fieret, non eſſet pluſquam veniale, nec induceret obligationem iterandi horam iam dictam ordine prǣpoſtero. De ordine item Miſsæ ad alias horas ſatis conuenimus, in aſserendo, quod facere illam ante Primam recitatam non eſt peccatum; quamuis ego addam nunquã me hactenus auſum fuiſse id facere, neque alii, vt id faceret, conſulere: & etiã ipſe dicat decere multum, vt dicturus Miſsã poſt horam Primę deputatam, antea illam recitet. Diſsentimus tamen in eo, quod ille contra communem ait, non eſse mortiferum, ſed ſolum veniale, miſsare ante Matutinam recitatã. Ego autẽ ſequor opinionem

a *Matth. 1.*

b *Arg. §. fin. 4. diſ. cũ ſimil.*

c *cap. 1. de maior. & obed. §. quod prę cipitur. 24. q. 1.*

d *Illam d. ar. 4. col. 5. et me ĩ c. 3. nu. 39.*

e *vbi ſup.*

f *Illũ in d. ar. 4. col. penul. & me in ca. 3. n. 70.*

niem communem, limitando eam, ne procedat, quando aliqua de iuſta cauſa id fieret. Mouetur ille primo, quod nulla lege id videtur caueri. Secundo, quod Miſſa nõ eſt de horis Canonicis, vt dictum eſt ſupra [a], poſt quandam gloſ. ſingularem [b], & ita nullus ordo videtur inter Miſſam & horas ſeruandus, ſed quod hæ dicantur horis ſibi ſtatis, & illa in ſibi ſtata. Tertio, quia ſi ſoluere nocturnum officium Sexta, aut Nona hora diei non eſt mortiferum, a fortiori miſſare ante nocturnum non erit tale.

Quibus tamen non obſtantibus, mihi ſeruanda videtur communis, niſi eum, vt ibi dixi, ſcandalum, vel nimia retardatio Miſſę vel alia ſimilis cauſa cõtrarium ſuadeat. Tum quia omnes, & etiam ipſemet Sotus, fatentur conſuetudine antiqua id ſeruari; & quod ei contraire ſaltem veniale fuerit peccatum. Tum quia etſi expreſſe ſacroſancta Mater Eccleſia id nondum decreuerit, tacite tamen videtur decreuiſſe, partim per vniuerſalem conſuetudinẽ, cuius magna eſt auctoritas, & vim legis habet, vt ait Imperator [c], & neruoſa ratione probat Iureconſultus [d], partim ſtatuendo, vt Matutina diceretur tẽpore nocturno, & Miſſa diurno; partim maiorem attẽtionem & pręparationẽ exigendo ad Miſſam faciendam, vt hoc ipſum Capitulum probat, vt notatur ſupra [e]: & ita ſignificando, vt horę ſaltem nocturnę eſſent quædã eius pręparatio: nullam enim aliam pręparationem pręfixit faciendam. Tum quia ipſius opinio præbet occaſionẽ valde indecenter; & indeuote recitandi nocturnum, vel matutinum officium interdiu, et poſt prandia & meridiem, quę merito impedienda eſt [f].

Non obſtant ea, quibus ille mouetur, non primum. Tum quia licet nulla id lege ſcripta caueatur, conſuetudine tamẽ vniuerſali, eademque ſanctiſſima id ſeruatum eſt. Tum quia videtur id ſtatutum eſſe tacite: nam ordinando, vt Matutina diceretur nocte vel mane, & Miſſa die, tacite voluit, vt per Matutinam fieret ad eam pręparatio, & alia proxime dicta. Ad ſecundum reſpondetur concedendo Miſſam nõ eſſe de horis Canonicis. Sed negando cõſequentiam illam. Ergo nullus eſt inter eã & eas ordo, ſicut eſt neganda illa. Archidiaconus Eccleſiæ Cathedralis carẽs Canonia non eſt de Canonicis. Ergo nullus ordo eſt ſeruandus inter illum & eos; cum in ſedendo, & aliis multis ſit ſeruandus [g]. Ad tertiũ reſpondetur, negando illam conſequẽtiam: quia fit a ſeparatis, & ita inualide, [h] ſicut & male inferret, qui ſic argueret. Dicens Matutinam poſt prandiũ non peccat mortaliter. Ergo nec dicens Miſſam [i], per quales conſequentias non ſunt inducendę nouitates contra vetuſtam, eãdemque reuerendam in tanta re conſuetudinem.

31 Vigeſimotertio, conuenit etiam inter nos [k], miſſas eſſe horis ſibi ſtatis dicendas? ſed ille ait miſſas ſolennes, ſiue maiores dicendas eſſe poſt tertiam diei horam in feſtis, & poſt ſextam in profeſtis, & poſt nonam in ieiuniis; priuatas autem qualibet hora, præterquam antelucana, & pomeridiana, in quibus ait ſine priuilegio non eſſe dicendas. Nos autem aduertimus primo, quandam in verbis eius repugnantiã, nempe, quod Miſſa ſolennis & maior debeat dici poſt Sextam in profeſtis, & poſt Nonam in ieiuniis: & quod Miſſa priuata non poſſit dici poſt meridiem, cum palam ſit horam ſextam finiri meridie, & horam nonam incipere a ſecunda promeridiana in vere, & a quarta in æſtate, per ea quæ late diximus ſupra [l]: cum item conſtet Miſſas priuatas a fortiori dici poſſe poſt meridiem, ſi poſt illum dici poſſunt ſolennes. Secundo, quod non obſtat, quod etiam (vt in d. Manual. [m] diximus) Ioan. Andr. quẽ ipſe non citat, communiter recep. [n] dicat, illicitum eſſe celebrare poſt præteritam notabiliter horam ſextam, quę finitur meridie: quia noſtro iudicio, minus bene dicit. Tum per proxime dicta, quę ſatis efficaciter probant cõtrarium. Tum quia nõ eſt textus, neque ratio, quæ prohibeat ieiuno, vbi ſine ſcandalo poteſt, facere eam ante Nonam. Tum quia eſt oblatio, & ſacrificium incruentum, a ſacerdote in perſona Chriſti oblatum, & idem quod ea hora ab ipſomet Chriſto fuit oblatum cruentum, quod quędam prima Miſſa fuit, vt latiꝰ alibi [o] probo. Tum denique quod præfatus Ioann. Andr. nõ ait ſimpliciter illicitum eſſe poſt meridiem celebrare, ſed communiter eſſe illicitum id facere poſt pręteritum meridiem notabiliter. Quod ea ratione dixiſſe uidetur, quod aliquid ſcandali cõmuniter ingeritur ex celebratione tantum dilata, ſine aliqua, quę appareat, cauſa, cuius hanc eſſe mentem colligitur ex eo, quod non damnat celebrationem, quę ſtatim poſt meridiem inciperetur, & ex eo quod conſuetudo Vrbis & Orbis habet, quod quãdo miſſa maior ob concionem, proceſſionem, vel aliam cauſam durat, vt ſæpiſſime durare ſolet, ad primam,

a c. 3. num. 2?.
b Clem. 1. de celeb. Miſſ.
c l. 1. C. quæ ſit lõg. conſuetud.
d in l. de quibus. ff. de legibus.
e cap. 2. et 15.
f c. ex parte. de cõſuet. l. cõuenire. ff. de pact. dotal.
g Arg. ca. cũ olim. & ei annotat. de re iud.
h l. Papinianus. ff. de minor. ca. ad audientiam. de decim.
i Cõtra c. liquido. de cõſecrat. diſt. 2.
K Illum i d. ar. 4. col. pen. & me in Manua. Cõfeſſ. cap. 25. n. 85. & leuius ſup. ca. 3. n. 42.
l c. 3. a n. 48.
m d. c. 25. n. 15.
n In c. 1. de cel. Miſſ.
o In d. c. ſi ilent.

primam,& aliquando ſecundam pomeridianam, miſſę priuatæ dicuntur poſt præfationem eius finitam.

Itaque ſine vllo ſcrupulo tenemus, nullo iure communi, neque vlla ratione efficaci probari, Miſſas priuatas ceſſante ſcandalo non poſſe a ieiuno fieri poſt meridiẽ vſque ad nonam, imo neruoſa ratione contrarium ſuaderi, & etiam poſt nonam in ieiuniis, per Canones ad id aptos: quin & conſuetudine eſſe ſatis receptum. Vnde nos ſępe conſuluimus, quod clerici iuſta de cauſa diebus feſtis iter facientes, & nõ potentes miſſare in loco, vnde exeunt, nec peruenire ante meridiem ad locum prãdio deſtinatum, poſſunt in eo poſt meridiem miſſare, quo ipſi ſuique familiares præcepto de audiendo Miſſam ſatisfaciãt, quod ipſe frequenter ſine vllo ſcandalo, imo magna cum ædificatione, & deuotione populi iam pranſi ad id concurrentis, & exemplo non omittendi Miſſas diebus feſtis, etiam propter itineris faciẽdi neceſſitatem, feciſſe memini.

32 Vigeſimoquarto, vterque noſtrum ait[a], quod horæ publicę cum publice dicuntur, dici debent in Eccleſia, & loco ſacro ſub pœna peccati mortiferi. Ipſe autem ait, nihil peccari dicendo eas extra locum ſacrum, cum priuatim dicuntur, etiam a beneficiariis. Nos[b] vero cõtra, ſecuti Innoc. communiter recep.[c] dicentem mortifere peccare beneficiarios ſine iuſta cauſa id faciẽtes, cuius dictum efficaciter probatur per quoddam Concil.[d] quatenus pręcipit eos deponi, & depoſitio non fit niſi ob peccatum mortale[e].

Limitamus tamen dictum eius, quatenus ait eos mortaliter peccare, vt tantum procedat, quando per contemptum, aut contra pręceptum particulare pręlati hoc facere omittit, aut cum ob ſuam abſentiam cultus diuinus damnum notabile patitur, eo quod ob id officiũ in Eccleſia aut non dicitur, aut ſaltem non cum debita ſolennitate; quia ſine illo, alii eam præſtare nequeunt, uti limitauit quidam Cardinalis[f], & ante illum id ſenſit Sylueſt.[g] quorum tamen vterque ait eos graue veniale peccare, quod ipſe limito, quando ſine cauſa id faciunt. nam quemadmodum recitare ſine cauſa aliis horis, quam ſtatis eſt peccatum veniale, & id facere cum cauſa nullum, vt ſupra[h] dictum eſt; ſic arbitror, q licet recitare extra locum ſacrum recitandis horis ſtatum eſt, peccatum ſaltem veniale; recitare tamen cum illa eſt nullum, arg.a ſimili[i]. Quod vero ipſe ait recitantes extra eccleſiam debere habere Oratorium aliquod ad id in ſua domo deputatũ, poteſt procedere de decẽtia & honeſtate, non autem de precepto, etiam ſub pœna peccati venialis (licet in hoc ipſe inclinare videatur) quia quod nullo iure pecipitur, non eſt pro pręcepto habendum[k], & nullo iure pręcipitur clericis, vt extra eccleſias priuata Oratoria habeant, neque q in eis ſuas horas recitent; licet illa habeãt, imo fere omnium conſuetudine contrariũ eſt receptum.

33 Vigeſimoquinto conuenit inter nos[l], quod attentio & deuotio proprie dicta lõge differunt: quoniam attendere eſt habere animum pręſentem: ideſt, quod vt in ſua regula ait Auguſt.[m] *Id verſetur in corde, quod verſatur in ore.* Deuotio vero proprie dicta, ut definitur a S.Thõ.[n] eſt uolũtas tradendi ſe prompte Dei famulatui: ipſe uero addit, & recte quidem deuotionem improprie dictam eſſe aliam ab utraque, puta ſpiritualem dulcedinem reficientem animam, quę ab utraque illarum procedit. Non autem uideo, cur dicat hanc uulgus appellare deuotionem, cum conſtet tam indoctos quam doctos appellare deuotos eos, qui ad Deo famulandũ ſunt prompti, quique attente famulantur; etiamſi neſciãt eos prefata ſpirituali dulcedine frui: cumque tam docti quam ſe, alioſque appellent Pontifici Max. & aliis multis deuotos, qui tamen huiuſmodi dulcedine minime fruuntur, cũque omnes, qui utcunque latine callent, etiamſi altiora ignorent, nouerint deuotionem deriuari a deuoueo, quandam magnam rei deditionem ſignificante.

34 Vigeſimoſexto, conuenit inter nos[o], triplicem eſſe attentionem, qua orationi uocali attenditur. Prima ad uerba tãtum, quæ eſt infima, altera ad eorum ſenſum, quę eſt media, tertia ad orationis finem, quæ eſt optima. Ipſe autem addit non poſſe habere primam, qui idioma eorum, quæ recitat, non callet, & ideo clericos omnes eſſe debere latinos: quę tamen non uidentur nobis ſatis expenſa. Tum quia attentio illa principaliter conſiſtit in aduertendo, ut uerba recte, ſuoque ordine pronuncientur, quod etiam idiotæ poſſunt facere, & paſſim faciunt, imo & ſecundum omnes ſufficienter attendunt, & utuntur attentione prima, ſi caueant ab errore pronunciandi uerba, dum recitant Credo, Pater noſter, Aue Maria, Salue, Roſariũ, Pſalterium, & Coronam Virginis Matria latina, quorum uerborũ ſignificationẽ

Vuu igno-

a Ille in d. art.4.col. fin. ego in c.5.n.11

b In d.c.5. nu.14.

c In c.1.de cel. Miſſ.

d c.fin.91. diſtin.

e Per ea, quæ notã. in c. Apoſtolus.81 diſt.& in ſum. 15. q.8.& c. cum nõ ab homine.de iud.

f Cai.in ſũ. ver.hora-rũ verſi. quo ad 3.

g verb. hora. q.16.

h eod.c.concordantia 20.& c. 3.nu.39.

i Quod eſt validũ c. dudum in 2.de elec. & illud.ad legem Aquil.ff.

k c.conſuluiſti.2.q.4 c. qui peccat.28.q. 4.

l Illum in dicto lib. 1c.qu.5. art.5.col. 3.de iuſt.& iure.et me ĩ c.20

m in regu. Canonic.

n 2.2 q.82 art.1.

o Illũ in d. art.5.col. 3.me in c. 13.nu.4.

Digitized by Google

ignorant; alioqui bona pars Chriſtianorum,quæ idiotarum eſt, quaſi ſemper peccaret, nunquam fere mereretur gratiam, neque indulgentias ob ea quęrendas, cũ attentione ſecunda, ſiue media vti nequeat,& tertia rarius quam oporteat, vtatur,vt experientia (quæ rerum eſt magiſtro [a])docet,cumque is qui abſque aliqua trium attentionum orat etiam voluntarie peccet, vt mox dicetur. Tum quia ſufficit clericis græce callere,quo ſuas horas Canonicas idiomate græco recte pronuncient,vt infra [b] tangetur. Addit item ipſe ſecundam attentionem non congruere omnibus latinis,ſed ſolum Theologiæ peritis,quod gratis, & contra omnes, quos ego legerim, videtur dictum. Tum quia palam eſt peritos iuris, Philoſophię moralis, & naturalis, & Medicinæ, & aliarum artium liberalium, imo & omnes mediocriter latine callentes verba orationum latinarum tam Canonicarum, quàm aliarũ ſine tali Theologia intelligere poſſet, & modum attendendi ſecũdum in intelligendo verborũ ſignificata conſiſtere, nec aliorum miſteriorum cognitionem exigere. Tum quia eius dictum conſequeretur, nullis idiotis primam, & ſecondam attentionem ſeruire poſſe,& ſolis Theologis ſecundam,quod abſurdum eſt,& ita non dicendum. [c]

a c. quã ſit. de ele. li. 6

b c. 22. Miſcella. 11

c L. nam ꝑ abſurdum ff. de bo. li. c dudũ de præbẽ. lib. 6.

35 Vigeſimoſeptimo, cõuenit etiam inter nos,[d] quòd vt pręfatarum trium attentionum præſtantiſſima eſt tertia, ita ſuprema tertiæ attentionis materia vel obiectum, eſt ipſemet Deus,& ſua deitas, adeò quòd non debemus etiam in attentione,& contemplatione ipſius Reuerẽdiſſimæ Chriſti humanitatis omninò ſubſiſtere, nec vltimum attendendi finem ponere,ſed potius eam facere gradum, & medium ad aſcendendum in altiorem attentionem ipſius Dei, & eius Deitatis. Ipſe autem ſpecialiter exprimit, plebem indoctam ſępiſſime errare in attendendo, cum orat Diuos, etiam Virginem ſacram, in eiſque ſiſtendo gradum, & ſuæ orationis ſcopum. Quod nobis videtur intelligendum de illis ſolis, qui nec actu ſeu actualiter, nec virtute ſeu virtualiter illam in illis attentionem faciunt gradum,vel medium perueniendi ad attentionem in ipſum Deũ: quales videntur eſſe rari,cum fere omnes, ſi interrogarentur, an attentionem & deuotionem,quam habent ad Virginem matrem,& alios Diuos, tanti faciãt, & eam tam vltimam eſſe velint,quod ea contenti nolint altius ad attentionem & cõtemplationem ipſius Dei aſcendere, reſponderent,quod minime. 36 Exprimit item,& quidem vere,aliud,nempe quod licet temporalia,quæ a Deo petimus,poſſint eſſe attẽtionis tertię obiectum,non tamen diutius eis immorandum, ne Deum ipſum ad ea referamus,cum nec in ipſis (quę maxime optabilia ſunt)ſpiritualibus, videlicet gratia & beatitudine æterna, finis orationis ſit conſtituendus: quia & ipſa ſunt diligẽda & quęrenda propter Deum (quod eſt amoris,beneuolentiæ,& amicitiæ,quo diligendus eſt Deus) & non Deus propter ipſa (quod eſt amoris cõcupiſcentiæ,quo minime diligendus eſt Deus, vt alibi [e] fuſius tradimus. Dixi hæc eum vere dicere, quæ tamen non ſatis apte dicuntur. Tum quia aliud eſt attendere ad aliquid, quod eſt cogitare de ipſo, vel mente concipere ipſum,& aliud conſtituere uel ponere finẽ in illo. Et in propoſito ambo loquimur de orationis attentione, & modo ad eam attendendi, & non de orationis fine, & de modo illum ei conſtituendi:& ita id quod ſpectat ad finem,torquet ad attentionem. Tum quia certum eſt maius periculũ eſſe in modo conſtituendi finem,quam modo attendendi, cum iuſtę orationis iuſta materia attendendi poſſit eſſe etiam peccatũ, non tamen iuſtus finis etiam minus principalis iuſtæ orationis, ut alibi [f] tradimus. Verum tamen, & aptum eſt id, ꝙ ex eo colligitur,cauendũ eſſe,ne adeo uehementer attendamus ad temporalia,quæ petemus, ut finem principalẽ noſtrę orationis ea faciamus: quia nullũ bonum temporale pōt eſſe iuſtus finis principalis alicuiꝰ uirtutis etiã minimę,ut monſtrauimus ubi ſupra [g], quanto minus orationis,quæ eſt actus uirtutis religionis, quæ eſt omnium moraliũ maxima, ſecundum S. Tho. [h] cõiter receptum. Ex eiſdem quoque colligitur,cauendum eſſe,ne ultimum finẽ in gratia & gloria,quæ ſunt res creatę ponamus, Deum ob eas principaliter diligendo, & colẽdo, & alias eidem ſeruiendo: quoniam ſolus Deus Opt.Max. eſt noſter uerus finis ultimus, cuius gratia ſunt omnia bona facienda,ut latius alibi [i], tradidimus. Eſt item uerius,quam oportet illud aliud, quod ipſe inſinuat, nempe multos adeo ardenter ea,quæ a Deo petunt, cupere, ut potius Deum ad ſuum bonum, quam ſe ad illius gloriam referant, quod nonnullis exemplis ſupra [k] amplificamus.

d Illũ d. ar. 3. colum. 3. & me in d. c. 13 a nu. 33.

e In cõmẽ. de fin. Humanorũ act. ſuper c. cum miniſter. 23 q. 5. n. 3.

f In c. inter verb. 11. q. 3. & in d. ca. cum miniſter. 23. qu. 5. n. 3. & ſupra ca. 9. num. 12.

g In d. c. inter verb. & in d. c. cũ miniſter. et c. 6 ſupr. eod. a nu. 11.

h 1. 2. q. 81. art. 6.

i in d. c. cũ miniſter. n. 4. & 6.

K d. c. 6. a n. 16.

37 Vigeſimooctauo, conuenit inter nos [l], in plurimis aliis attentionem concernentibus, quę nos fuſius tractamus, ille uero contra-

l Illum in d. q. 5. ar. 5. & me in toto prædicto c. 13. nu. 1.

Digitized by Google

contractius, & quaſi noſtra (quæ longe ante ædita eſſent videre potuit) in ſummã redigendo. Conuenimus autem præſertim quod ambo ſequuti communem ponim[a] tres effectus orationis, nempe mereri, impetrare, & conſolari, ſeu reficere animum. Ego vero addo quartum, ſcilicet effectum ſatisfaciendi præcepto, & quintum ſatisfaciendi pro pœna temporaria in purgatorio luendo, ſecutus Scotum[b], quem etiam alibi[c] ſecutus fui. Addo item, quod quemlibet horum effectuum poteſt producere oratio, non producendo alios: eſt enim oratio, quæ ſolum operatur primum effectum, ſcilicet merendi, qualis fuit illa Pauli[d] petentis ſublationem ſtimuli carnis: & eſt, quæ ſolum operatur ſecundum, ſcilicet impetrandi, qualis fuit illa populi Iudaici[e], petentis Regem. Eſt etiam, quæ operatur tertium effectum, ſcilicet, conſolandi, qualis eſt oratio voluntaria eius, qui mortifero peccato infectus, magna cum animi dulcedine precatur. Eſt & quæ ſolũ operatur quartum effectum ſatisfaciendi præcepto, qualis eſt omnium, qui in ſtatu mortali, & interdum peccando mortaliter vel venialiter, ſine refectione illa animi recitant horas præceptas. Eſt & quæ operatur ſolum quintum effectum, qualis eſt illa, qua bene moraliter & voluntarie oratur Deus a mortali peccato infecto, pro venia pœnæ peccati condonati luendæ in purgatorio, ſine prædicta conſolatione animæ.

38 Vigeſimonono, ambo (ille quidem breuius, ego vero fuſius) aſſerimus aliquam prædictarum trium attentionum requiri, & ſufficere ad effectum primum orationis, qui eſt merendi de condigno, vel de congruo, & ne oratio ſolo attentionis defectu ſit vllatenus mala, vel peccatum, & ad effectum ſecundum, qui eſt impetrandi, in hunc ſenſum, quod dicturus horas, vel alias orationes ſiue præceptas, ſiue voluntarias, debet habere, & ſufficit quod habeat a principio propoſitum actuale, vel virtuale attendendi vno trium prædictorum madorum orationi vſque ad finem, licet poſtea in proſequutione per humanã fragilitatem, vel cacodœmonis infeſtationem, vel fomitis carnis, uel habitus in alia inclinationem, deſinat ei, uel alicui eius parti etiam notabili ullo modo attendere. Ego autem addo, idem eſſe dicendum de ſufficientia & neceſſitate attentionis bene orandi, quoad effectum quartum ſatisfaciendi præcepto, & quoad quintum ſatisfaciendi pro pœna condonati peccati luenda in Purgatorio, quos duos effectus ego addo, & ille tacet. Ambo item aſſerimus, quod ad effectum tertium orationis, ſcilicet conſolandi & reficiendi animam, non ſufficit huiuſmodi propoſitum attendendi a principio conceptum, ſed requiritur, quod comitetur orationem totam ſecunda uel tertia attentio, in hunc ſenſum, quod recitatio illius uel partis eius, ſine ſecunda uel tertia attentione non conſolabitur, nec reficiet animã recitantis dulcedine illa ſuaui, quæ ex attentione, & deuotione, ut ſupra[f] dictum eſt, naſcitur.

39 Trigeſimo, ambo ex prædictis expreſſe uel tacite inferimus, orationem non ſolũ præceptam, ſed etiam uoluntariam abſque ulla trium attentionum prædictarum factam, eſſe malam & peccatum: quia oratio eſt actus uirtutis, & non qualis qualis, ſed religionis, quæ maxima eſt moralium, ut prædictum eſt, authore S. Thoma communiter recepto[g], & conſequenter, niſi fiat eo modo, quo oportet, erit uitioſus & malus: quia omnis actus humanus, ſiue deliberatus, cui deeſt aliqua circunſtantia requiſitarum, eſt uitioſus, iuxta doctrinam Ariſtot.[h] recep. ab omnibus, præſertim a S. Thoma[i]. Inferimus item inter uoluntariam, & præceptam hoc diſtare, quod hæc abſque attẽtione facta eſt mortifera: quia per eam non fit ſatis præcepto, illa uero uenialis. Inter autẽ clericos & laycos nullam eſſe in hoc differentiam: quia etiã laycus, qui uoto, præcepto, el alia lege tenetur orare, uel aliquas preces facere, niſi eas attente fecerit, mortifere peccat. Quod autem dicatur propoſitum uirtuale attendẽdi quod prodeſt, & propoſitum uirtuale non attendendi quod obeſt, uti rem perneceſſariam, latius quam ille ſupra[k] deſcribimus.

40 Ratio uero cur audiens Miſſam, uel pronuncians horas corrupto, uel malo animo, ſatisficit præcepto de audiendo Miſſam, & de pronunciando horas, non autem qui abſque attentione Miſſam audit, uel preces præceptas pronunciat, illa eſt, quod non præcipimur audire Miſſam, nec dicere horas meritorie, neque moraliter bene, ſiue uirtuoſe, ſed ſic audire, uel dicere attente; & is, cui præcipitur facere aliquid cum certa qualitate, non ſatisfacit præcepto abſque illa[l]: & quamuis alicui uideri poſſit prædictum Sotum ponere in hoc aliquam differentiam inter præceptum de audienda Miſſa, & pronunciandis horis; nulla tamen eſt, nec eam uir doctiſſi-

a Ille in d. q.5.col.2. Ego in d. c.13.n.3
b in 4. diſt. 15. quem Gabr. & Maior ſequuntur.
c In c.1. in princ. de pœnit. diſ. 6.nu.45.
d 2.Cor.12.
e Reg. 1.c. 8. c. audaſter 8. q. 1.
f ibi eod. c.a n.35.
g 2. 2. q. 81. ar.6.
h 2. & 5. Ethic.
i 1.2.q.7. art.2. & q.18.art. 3.
k In d.c 13 num.18.
l Iuxta gl. ſolenn. & recept. in c.notificaſti.35.q. 3. & c.licet cauſã, de probat. cum multis ei & Felin. & 4. Decio ad ictis.

mus ſenſiſſe cenſendus eſt. nam & ſupra [a] ex recepta ſententia conſtituimus, audientem Miſſam præceptam abſque attentione, non ſatisfacere præcepto.

41 Trigeſimoprimo, conuenit inter nos, quod ratio, quare oratio voluntaria ſine attentione facta non eſt mortifere mala, præcepta tamen ſic, illa eſt; quia cui præcipitur dicere aliquas preces, videtur præcipi etiam attentio ad eas [b], eo quod eſt qualitas ob naturam actus neceſſario ei ad hoc, quod bona ſit, accedens, vt colligitur ex decreto Innocen. iij. [c] & Clemen. V. [d] & Ioann. xxij. [e] 42 Ei autem, qui voluntarie precatur, cum non præcipiatur id facere, minus præcipitur attente facere; quia non entis non ſunt qualitates [f]: quãuis quia facit, debet illud bene facere, ex lege illa generali, qua quicunque facit aliquem actum, debet illum bene facere, alioqui male facit, & peccat ſaltem venialiter: quia nullus actus humanus inuenitur indifferens, ſiue qui non ſit bonus vel malus in indiuiduo, vt ex profeſſo alibi [g] diximus, poſt vtrumque Thom. [h] Sed neuter noſtrum, nec alius, quem meminerim, ſoluit argumentum, quod contra hoc formari poteſt, neruoſum, nempe quod licet quis non præcipiatur orare, ſi tamen orat, præcipitur id attente facere, & adeo quidem, quod alioqui peccaret, vt habet hæc concluſio, & ſupra [i] dictum eſt. Ergo, omnis qui orat etiam voluntarie, præcipitur id attente facere, quia nullum eſt peccatum, niſi quod ſit contra præceptum [k]: & conſequenter peccat mortaliter, quia contrauenit præcepto [l]. Solui tamen poteſt reſpondendo, quod qui orat de præcepto, duplici præcepto præcipitur attendere: illo ſcilicet ſpeciali, quo præcipitur orare, quod obligat ad mortale [m], & illo generali, quo quicunque facit aliquid, tenetur id cũ omnibus ſuis circunſtantiis ad bonitatem eius requiſitis facere: quod præceptum generale ex ſe, non concurrente alio ſpeciali, non obligat ad mortale: alioqui enim omnis actus vitioſus & malus eſſet mortifer, quod eſt falſum & hæreticum. Qui autem voluntarie ſine attentione orat, ſolo prædicto pręcepto generali pręcipitur attendere. Et quia hoc tantum ad veniale obligat, ſolum venialiter peccat, quę eſt ſolida, & memoranda ſolutio. Ex quo colligitur quotidianum & pulchrum exemplum illius ſingularis concluſionis, quam ſingulariter fũdat Caiet. [n] videlicet quod ſunt aliquot leges pręceptiuæ etiam iuris naturalis, quæ contrauenientes non irretiunt mortifero peccato: talis eſt enim prędicta, quæ præcipit, vt quicunque agit aliquid, agat illud cum omnibus circunſtantiis ad bonitatem actus, quem facit, requiſitis; quandoquidem eſt pręceptiua, & niſi cum ea concurrat alia præceptiua fortior, ex ſe neminem ad mortale obligat.

43 Trigeſimoſecundo, concordes ſumus etiam in eo, quod licet ad excuſandum nos a peccato, ſufficiat nobis, vt ſupra dictum eſt, orationi attendere: non tamen debemus eſſe hoc ſolo contenti, pręſertim clerici & Monachi, quibus munus & onus orandi pro ſe, pro que toto populo Chriſtiano generatim, & pro ipſos alente ſpeciatim, eſt maxime proprium, genuinum, & grauiſſimo pręcepto impoſitum, vt pręDictum eſt. [o] ſed potius omnibus neruis conari, & obnixe a Deo petere opem, quo totam orationem cómitemur attentione actuali ſecunda, vel tertia, & anima refecta ſuauitate inde naſcente, impleamus illud maximi feruentiſſimique orationis eiuſdem Regis Dauidis [p] mandatum. *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Nec nos rei difficultas ab ea dehortetur, cum ad eum hortari, impellere, imo & compellere debeat conſideratio, & reputatio, quod ſit res in ſe ſe pretioſiſſima, nobis vtiliſſima, & Deo, Angelis, & Sanctis eius gratiſſima, quodque ad eam aſſequendam a Matutinę initio id petimus & flagitamus per, *Domine labia mea aperies.* & ab eiuſdem, & omnium aliarum horarum principio per, *Deus in adiutorium meum intẽde*, & per *Domine ad adiuuandum me feſtina.* quę vtinam initia humiliter, attente, & reuerenter dicta, vt plurimum ad id aſſequendum adiuuare poſſunt, ita pietate Dei adiuuent, Amen.

44 Trigeſimotertio, ambo tractamus [q] de reſtitutione, ad quam tenetur qui horas pręceptas non recitat. Circa quod dixit incidenter, quod decretũ Bonifacii viij. [r] quo decreuit eum, qui accipit eccleſiam parochialem, non intendens ad ſacerdotium promoueri debere reſtituere fructus perceptos; comprehendere Epiſcopum. Quod nemo videtur ante eum dixiſſe, nec eum recte dicere apparet. Tum quia Canonem pœnalem, ſtatuentem pœnam cõtra Parochum eccleſię parochialis, extendit ad epiſcopum regentẽ Epiſcopatum contra omnia iura ſtatuentia, ne leges pœnales de uno caſu ad alium extendãtur [s]. Tum quia ipſeme approbat gloſſam [t] prędicti Decreti, quæ ait, illi Decreto non eſſe

a c. 9. n. 9.
b Arg. c. acceſſoriũ de regu. iur. li. 6. & l. cũ princ. ff. eodem.
c In c. dolẽtes. de cel. Miſſ.
d in clem. 1. de cel. Miſ.
e in extrau. 1. de vit. & honeſt. cler. inter comm.
f l. ſi ſeruũ. §. 1. ff. de actione emp. & c. cũ Paul. 1. q. 1.
g In Manu. Cõfeſ. pralu. 7. n. 16
h 1. 2. q. 18. art. 9.
i eodem. ca.
k c. Qui peccat. 23. q. 4. & cap. nam. de conſtit.
l cap. quod autẽ. 4. q. 1.
m d. c. quod autem.
n in tract. de obli. præcep. tom. 1
o ſupra eo. c. & aliis locis ibi citatis.
p Pſal. 36.
q Ille 1 dicta qu. 5. ar. 6. col. 1. ego in c. 7. n. 31.
r c. conmiſ. de ele. li. 6
s c. pœnę. de pœnit. di. 1. l. ſi de interpret. & l. pręſes. ff. de pœnis.
t Gl. in ver Parochialis præfati cap. cõmiſſa.

Digitized by Google

eſſe locum in eccleſia Collegiata. Tum quia prędictum decretum eſt quoddam auctarium alterius Decreti Gregorii X.[a] cui non eſt locus in Prelatis eccleſiarum parochialium Collegiatarum ſaltem ſecularium; iuxta aliud Decretum Bonifacii viij.[b] & a fortiori non erit locus in Epiſcopis, qui ab eiuſmodi pœnis plus quam alij eximuntur[c]. & lex interpretans & addens aliquid alteri legi, intelligenda, & terminanda eſt iuxta terminos legis interpretatæ[d]. Nec obſtat id, quo ipſe monetur, quod eſt ſimilis ratio. Tum quia ratio ſimilis non ſufficit ad extendendam legem pœnalem, per iura prędicta, imo nec eadem, niſi cócurrat aliquid ex quindecim, quę ponit Dominic.[e] vel decem & ſeptem, quæ ponit ibidem Philippus Francus, quorum nullum occurrit in propoſito. Tum quia nec eſt eadem, nec ſimilis ratio propter multas circunſtantias, quæ poſſunt cóſiderari in Epiſcopo, quas non inuenias in parochialis eccleſię ſimplici parocho. Tum quia etiam non obſtat, quod peius facit Epiſcopus accipiens Epiſcopatum, non intendens conſecrari; quam parochus non intendens preſbyterio ſacrari: quia multo minora crimina iure humano acrius puniuntur, quam maiora, vt percuſſio clerici magis punitur iure humano, quam hæreſis mentalis; quia ob illam excommunicatur quis ipſo iure[f], ob hanc autem minime[g], licet iure Diuino ſecundum menſuram fiat plagarum modus[h].

45 Trigeſimoquarto, ait ipſe[i] eum, qui capit eccleſiam parochialem ſine propoſito abſoluto aſſumendi presbyterium, etiamsi accipiat cum propoſito dubio & conditionali aſſumendi illud, niſi aliud conuenientius ſibi afferatur, peccare, tenerique ad reſtitutionem fructuū: quia inquit decretum illud requirere, vt intendat accipere presbyterium abſolute, ad hoc, vt excuſetur a peccato & reſtitutione. quod tamē videtur nouum & durum, cuius contrariū alibi[k] tradidimus. Tum quia Petrus ab Anchar.[l] expreſſe ait illud Decretum intelligendum de illo, qui a principio, cum accipit eccleſiam, habet animum non aſſumendi ſacerdotium. Tum quia illud loquitur expreſſe de illo, qui fraudulenter, vt lucretur fructus anni dati ad aſſumendum preſbyterium, accipit illā, vt expreſſe verba illius habent, & per ea id notant Archid. Io. Mon. Io. And. Domini. Anchar. & Peruſinus. Tum quia ex eo ſequeretur, quod frater minor, cui debetur pri-

a *ca. licet. canon. de elect. lib. 6.*
b *ca. ſtatutum. de elect. lib. 6.*
c *c. quia periculoſū. de ſēt. ex com. li. 6.*
d *Auth. cōſtitutio quę innouat. §. vnde verſic. In illis. coll. 3. & clare ſenſit gl. quā putat ſingu. Card. ſibi oppoſ. 3. in cle. ſtatutum. verbo cōſuetudine de elect.*
e *In c. 1. de tempor. ord. li. 6.*
f *Arg. c. ſi quis ſuadēte. 17. q. 4.*
g *c. cogitationis. de pœn. diſt. 1. & tradimus in Manuali Cōfeſſ. c. 27. n. 56. & alibi ſæpe.*
h *Quæ sūt verba. c. 17. Deut. & probātur. in ca. non afferam'. 24. q. 1.*
i *In d. art. 6. col. 2.*
K *In Manu. Confeſſ. cap. 25. n. 118.*
l *In dicto cap. commiſſa. nota. 6.*

mogenium fratre maiore ſine liberis mortuo, non poſſet acceptare ſine peccato parochialem eccleſiam cum propoſito conditionali non aſſumendi ſacerdotium, ſi frater moriatur, & alioqui ſic, quod etiam ipſe aſſerit. Quod conſequitur, fere omnes clericos nobiles, imo & ignobiles totius orbis, qui ſunt fratres minores, expectantes ſucceſſionem fratrum maiorum, ſuſcipientes eccleſias parochiales, peccare mortifere, & in ſtatu damnationis manere, nec abſolui poſſe, niſi eas reſignauerint. Idemque dicendum eſſe de his, qui eo animo actuali vel virtuali ſunt, vt propter aſſequendas nuptias ditiſſimarum cōiugum, vel donationes ampliſſimas Regū & principum, vel aliorum cognatorum & amicorum, vel alios honorificentiſſimos euentus, relinquerent ſuas parochiales eccleſias. quod eſt durum, & contra conſuetudinem totius Orbis Chriſtiani generalem, & contra prædictum Ancharan. ibidem[m] decidentem contrarium in fratre minore, cui euenit, ſucceſſio primogenii, mortuo fratre maiore, quod & nos vbi ſupra[n] firmauimus. Tum quia decretum illud diſponit de nullo modo intendente a principio aſſumere preſbyterium: quia diſponit de non intendente, & negatiua totum, quod poſt ſe inuenit, deſtruit, & contrarium eius quod ſequitur ponit[o], & conſequenter non de intendente ſaltem conditionaliter; quia etiam intentio conditionalis eſt intentio, cum diſpoſitio conditionalis ſit etiam vera diſpoſitio, licet non tanti effectus, quanti eſt abſoluta[p], & ita Decretum pœnale loquens de nullo modo intēdente aſſumere preſbyterium, non debet extendi ad eum, qui aliquo modo honeſto, & rationabili intendit aſſumere[q], præſertim quia non eſt eadem nec ſimilis ratio in vtroque cum palam ſit, longe magis peccare, qui cum abſoluta intētione non ſe promouendi accipit, quam qui cum intentione conditionali rationabili id facit. Tū quia contextus ipſius in illis uerbis, *mutata voluntate.* clare ſignificat, agere illud de illo, qui abſolute nō uult aſſumere preſbyterium, ſed ſolum frui beneficii reditibus, donec in minoribus tantū conſtitutus illud retinere poterit: nam, vt prędictum eſt loquitur tantum de illo, qui fraudulenter accipit eccleſiam, ut fructus anni ad promouēdum ſibi dati ex ea percipiat, & ita de illo eſt intelligendus, ex mente omniū cōmentantiū ab Ancha. expreſſa; & nō de alio, qui ſine tali fraude accipit eccleſiam, animo ſaltē conditionali

m *In d. notab. 6.*
n *in d. Manuali. ca. 25. num. 118.*
o *iuxta gl. ſing. in c. cum dilectus. de conſuet.*
p *§. omnis. inſtit. de ver. obl. et c. ſi pro te. de reſcrip. li. 6.*
q *Arg. ca. pœnæ. de pœn. diſt. 1. & l. ſi de interpretatione. ff. de pœnis.*

Digitized by Google

aſſumendi presbyterium, niſi eueniat ſibi aliquid, quod videbitur ſibi magis, quam eccleſiam conuenire. Pro quo præter prædicta facit, quod alioqui omnes accipientes beneficia etiam ſimplicia, quibus eſt annexus ordo ſacer, animo conditionali non aſſumendi ordinem ſacrum, ſi quid conuenientius ſibi offeratur, peccarent, & eſſent in ſtatu damnationis: imo etiam omnes, qui acciperent alia beneficia, quibus nullus ordo ſacer eſt annexus, ſi acciperent animo relinquendi illa, & redeundi ad vitam laycam, ſi quid eis conuenientius offerretur: nam licet pœna dicti Decreti,[a] reſtituendi fructus non haberet locum in iſtis, quia de parochiali tantum eccleſia loquitur: haberet tamẽ locum quoad peccatum, quia eadem ratio naturalis, quoad illud, militat in iſtis, quæ in illis. Ex quo infertur a fortiore, non fore locum illi Decreto in eo, qui poſt acceptam eccleſiam cum voluntate abſoluta ſe promouendi, incipit dubitare, & fluctuare, quicquid ille dicat, quæ res frequentiſſima eſt.

Trigeſimoquinto ſubdit ille,[b] circa idẽ Decretum Bonifacii viij.[c] aliud nouum 46
ſimile proximo dicto, nempe quod accipiens eccleſiam parochialem animo non aſſumendi presbyterium, tenetur reſtituere fructus perceptos durante illo animo, etiam ſi poſtea illo mutato aſſumat illud, ea ratione, quod ſecundum ipſum prædictum Decretum, quatenus habet eum, qui voluntate mutata aſſumpſerit presbyterium, non teneri ad reſtituendos fructus, eſt reſtringendum ad fructus poſt voluntatem mutatam, & nõ ante perceptos, quod non eſt tenendum. Tum quia lex ſimpliciter & generaliter loquens ſimpliciter & generaliter eſt intelligenda,[d] & prædictum Decretum a contrario ſenſu ſimpliciter & generaliter probat, huiuſmodi voluntate mutata, promotum non teneri ad reſtituendum fructus perceptos. Tũ quia Archidiaconus, & omnes alii ſuper eodem Decreto[e] ſentiunt expreſſe contrarium, dum notant ex illo, fraudem quãdoque purgari, ſicuti & mora interdum purgatur,[f] & non cenſetur purgari, ſi fructus temporis fraude durante percepti deberent reſtitui. Tum denique quod Decretum prædictum condemnat recipientem eccleſiam animo non ſe promouẽdi, ſub conditione, ſi mutata voluntate non fuerit promotus. ergo, ſi mutata voluntate fuerit promotus deficiet conditio, ſub qua obligatur reſtituere, & conſequenter obligatio reſtituendi, quia deficiente conditione ceſsat diſpoſitio.[g]

47 Trigeſimoſexto ille ait circa idem Decretum Bonifacii viii.[h] quod accipiens eccleſiam parochialem fraudulenter, animo non ſe promouendi ad ſacerdotium, tenetur reſtituere fructus non expectata Iudicis condemnatione, quamuis regulariter non debeatur pœna, niſi ſequuta illa, Pro quo eſt gloſſ. ſingularis[i], cui concordat S. Thom.[k] licet ipſe illam, neque illum citet, quæ ſententia nobis placet, ſed non ratio, primo, quatenus ait illud Decretum non eſse pœnale. Tum quia id eſt contra mentem omnium ſuper eo ſcribentium: Archidiaconus enim, cui nemo contradicit, hoc ſentit, dum contextum illius inducit ad purgationem moræ & pœnæ. Tum quia pœna ab Auguſtino definitur eſse læsio puniens delictum commiſſum[l], cui conſentiunt annotata,[m] quæ definitio conue-
48 nit prædictæ reſtitutioni, vt patet. Tum quod ipſemet paulo inferius dicit, illud eſse odioſum, & non extendendum, quod nulla ratione alia niti poteſt, quam quod ſit pœnale. Diſplicet ſecundo eius ratio, quatenus ait eum, cui confertur beneficium, cum obligatione illud vel illud faciẽdi, perdere illud, & teneri ad reſtitutionem fructuum perceptorum. Tum quia omne beneficium datur propter officiũ[n], non tamen perditur eo ipſo, quod non facit illud: non enim perditur eo ipſo, quod quis omittit dicere horas, vel facere reſidentiam, vel miſsare, quando & quoties tenetur[o]. Tum quia inter legatum & donatum ſub conditione ex vna parte, & donatum & legatum ſub modo ex altera, hoc diſtat, quod illa non quærũtur ante conſequutam conditionem, hæc vero ſic ante completum modum. Tum quia donatarius & Legatarius ſub modo, licet poſſint compelli ad implendum illum, nõ tamen ipſo iure perdunt legatum vel donatum regulariter, non adimplendo illum[p]. Diſplicet etiam tertio ſatis, quatenus ait prædictum non intendentem promoueri, non quærere ſibi fructus, licet ei concordet Philip. Franc.[q] quia contra ſentit Dominic.[r] & quia habet titulum legitimum, ſecundum omnes, imo & ſecundum eundem Sotum, qui cum omnibus aliis affirmat, eum non indigere nouo titulo ad continuãdam poſseſsionem, & quærendum ſibi fructus, ſi mutata voluntate fuerit promotus, & fructus quæruntur legitimo domino rei[ſ], & ipſe eſt legitimus dominus Eccleſię eo modo, quo quis

a d. ca. cõmiſſa. de elect. lib. 6.

b In d. art. 6. col. 2.

c d. c. commiſſa. de elect. lib. 6.

d l. de pretio. ff. de pub. in rem. act. & c. ſolitæ. de maiorit.

e d. c. commiſſa.

f l. Interdum. ff. de verb. obl.

g d. §. oĩs. Inſt. de verb. obl. & l. cedere diẽ ff. de ver. ſign.

h d. c. commiſſa.

i c. fraternitas. 12. q. 2.

K 2. 2. qu. 62. ar. 4.

l c. Pœnitẽtia. in 2. de pœni. diſt. 3.

m §. ſequens Inſtit. de act.

n ca. fin. de reſcrip. lib. 6.

o Per notata in d. c. fin. & toto tit. de cleric. nõ reſidẽt. et c. ſignificatum. de preb.

p l. ea lege. C. de cõdict. ob cauſ. & l. 1. per locum a ſpeciali. C. de don. q̃ ſub modo. & tradit Salicet. poſt alios in dicta l. ea l. oppoſ. 14.

q In d. c. cõmiſſa. §. cæterum.

r In. d. §. cæterum.

ſ l. 2. & l. bonæ fidei. ff. de acquir. rerũ domin.

Digitized by Google

quis dicitur dominus beneficii: quia, vt di-
ctum eſt, habet legitimum titulum, & quia
Decretum illud non priuat eum titulo, ſed
ſolum punit pœna reſtitutionis fructuum.
Ratio autem, qua tenetur reſtituere non
expectata ſententia, eſt illa, quod licet re- 49
gulariter, non teneatur quis ad ſoluẽdum
pœnam ante ſententiam, ſecundum com-
munem, [a] fallit tamen quando ipſa impo-
nitur ipſo iure, & mens imponentis eſt, q̃d
debeatur in foro conſcientiæ, vt alibi [b] re-
ſoluimus: & quod in caſu huius Decreti
mens authoris fuerit talis, colligitur ſatis
ex ipſo contextu, & ex eo, quod pœna pri-
uationis, qua promotus ad eccleſiam pa-
rochialem perdit illam per illudmet De-
cretum, ſi non fiat ſacerdos intra annum,
habet locum in illo foro, ſecundum com-
munem doctorum mentem, vt mox dice-
tur. [c]

Trigeſimoſeptimo, ipſe ait [d] eum, qui
accipit parochialem eccleſiam animo nõ 50
aſſumendi ſacerdotium, teneri ad reſtituẽ-
dum fructus perceptos, antequam mutet
voluntatem, etiam ſi ea mutata fuerit pro-
motus, quod nobis non videtur tenendũ.
Tum quia omnes in prædictum Decretũ [e]
comminiſcentes contrarium ſentiunt. Tũ
quod gloſſ. Archidiaconus, & omnes aiũt,
fraudem adhibitam in principio purgari
per promotionem ſubſequutam. Tum de-
nique quod, vt ſupra tactum eſt, illud De-
cretum eſt conditionale obligans ad re-
ſtituendum, ſi voluntate mutata non fue-
rit promotus, & ſi promoueatur, deficit cõ
ditio, & conſequenter diſpoſitio [f]. Arbi-
tror etiã, quod gloſſa illius Decreti [g], qua-
tenus habet eum, qui a principio bono ani
mo accipit eccleſiam, & poſtea mutato
animo retinet illam, teneri ad reſtituendũ
fructus perceptos poſt illam mutatam, nõ
eſt vera. Tum quia legem pœnalem extẽ-
dit de vno caſu ad alium. Tum quia non
eſt ſimilis ratio, quicquid illa dicat: quia lõ
ge magis peccat, qui ab initio fraudulen-
ter accipit eccleſiam animo nõ ſe promo-
uendi, quam qui poſt eam animo mutato
illam retinet: nam ille grandem fraudem
& dolũ committit, hic autem nullum, vel
certe non tantum. Tum quia plurimum
refert, an quis abſque vllo titulo capiat
poſſeſſionẽ beneficii, an poſt titulum per-
ditum ipſo iure retineat illud: nam prio-
re caſu male, iniuſte, & incolorate poſſi-
det, poſteriore autem colorate, vt alibi [h]
tradimus, probantes efficaciter, quod a-
mittens poſſeſſionem beneficii iuſte quæſi
ti per renunciationem, vel alias, ipſo iure

a *Quam tenet prædicta gloſſ. ſing. in c. fraternitas. 12. q. 2. S. Tho. 2. 2. qu. 62. ar. 4.*

b *In commẽ. ca. non liceat. 12. q. 2. §. 1. & in d. c. fraternitas. & in noſtro Manuali latino ca. 2. n. 118.*

c *Infra eodem c. cõtor. 29.*

d *dict. ar. 6. col. 2.*

e *In d. c. cõmiſſa.*

f *Arg. præfati §. omnis. inſti. de verb. oblig. & l. cedere diem. ff. de verb. ſignifica.*

g *ſuper ver. non intendens.*

h *In repet. c. accepta de reſtit. ſpol. oppo. 7. per totam.*

non perdit colorem poſſeſſionis, quomi-
nus reſtitutionem petere poſſit, ſi ſpolie-
tur, licet accipiens a principio poſſeſſio-
nem beneficii ſine titulo colorato, nõ poſ-
ſit petere illud ſi ſpolietur, iuxta commu-
nem. [i]

51 Trigeſimooctauo, ipſe [k] addit circa præ-
dictum Decretum, & recte ac vtiliter qui-
dem, quæ ego (quia propoſito meo erant
extraria) nõ tetigi. Primum eſt, quod præ-
dicti accipientes parochiales eccleſias,
non intendendo aſſumere ſacerdotium,
non ſolum tenentur ad reſtituendos fru-
ctus, ſed etiam ad relinquendas illas, vel
mutandam voluntatem ſub pœna peccati
mortiferi: quod ideo videtur mihi recte
dictum, quod qua ratione iniuſtum eſt ac-
cipere eo animo eccleſiam parochialem,
eadem eſt etiam iniuſtum eam retinere. [l]
Secundo, quod Decreto prædicto [m] non
eſt locus in intendentibus accipere alia
beneficia, quam eccleſias parochiales, ſi-
ne animo aſſumendi ſacerdotium, vel a-
lios ordines, etiamſi iure communi, vel ſta
tuto eſſent eis annexi. quod ea ratione vi
detur nobis iuſtum, quod lex pœnalis non
eſt extra ſuum caſum extendenda [n]. Ter-
tio peccare illos, qui accipiunt illa benefi-
cia, non intendentes aſſumere ordines il-
lis annexos, imo & intendentes non viue-
re clericaliter, licet nulli ordines ſint eis
annexi. Quod ea ratione fundatur, quod
tam naturali & diuino, quam humano iu-
re, qui accipit aliquod munus debet eſſe,
vel certe curare, vt ſit habilis ad illud exer
cendum [o]. Quarto peccare item etiã mor
tifere illos, qui accipiunt beneficia nullos
ordines præter primam tonſuram requi-
rentia, etiam ſi ſint præſtimonia, animo
viuendi laice, non clericaliter. quod no-
bis videtur ſatis probari auctoritate Con
cilii viennenſis [p], & ratione in eo expreſ-
ſa.

52 Trigeſimonono, addit præterea ipſe [q]
quintum, nempe, etiam peccare mortife-
re, licet non teneantur ad reſtitutionem,
eos qui capiunt & retinent beneficia, etiã
nullos ordines præter primam tonſuram
requirentia, animo tranſeundi ad ſtatum
coniugalem. Quod tamen nobis non vi-
detur ſufficiẽti ratione probari, modo eo
animo accipiant & retineant illa, vt ve-
lint eis ſufficienter inſeruire, viuentes cle-
ricaliter, donec vxores ducant, & eis du-
ctis relinquere. Nullo enim iure naturali,
diuino, nec humano id euinci poteſt. &
Canones liberum concedunt eis ad con-
iungia tranſitum, modo beneficia relin-
quant

i *Quam tenet gloſſ. fin. in cle. 1. de cauſa poſſeſ.*

k *dict. ar. 6. col. 1.*

l *Arg. ca. quia nonnulli. adiuncto ca. relatũ. de cleri. non reſid.*

m *d. c. commiſſa. §. cæterum.*

n *c. pœna. de pœnit. diſt. 1. & l. Præſes. ff. de pœnis.*

o *l. idem iuris. ff. ad l. Aquil. ca. non eſt putanda. 1. q. 1.*

p *Cle. 2. de vit. & honeſt. cleric.*

q *dict. ar. 6.*

Digitized by Google

quant[a]. Addidit ſextum de penſionarijs eccleſiaſticis: quod hi non peccant ſeculariter viuendo, & videtur pręſupponere, poſſe illos etiam poſtquam fuerint coniugati, ſuas penſiones retinere: quorum poſterius non eſt verum, quia vt omittam alia, ſecundum ſtilum Curię, qui facit ius[b], per matrimonium extinguuntur ipſo iure, perinde ac vacant beneficia Eccleſiaſtica, ſuper quibus conſtituuntur, vt late tradunt recẽtiores[c]. Prius autem etſi forte ſuſtentari poſſet, eius tamen contrarium æquius videtur, pręſertim poſtquam fœl. record. Pius V.[d] ſtatuit, vt officium minus B. Marię teneantur recitare. Quin & memini videre in Hiſpania quendam penſionarium ſub pœna excommunicationis a ſuo Epiſcopo monitum, vt tonſuram, & habitum clericalem geſtaret. Arbitror autem non perdi penſionem ipſo iure propterea ſolũ, quod non viuat clericaliter: quia nullo iure cautum video, & non eſt dicendum pœnam aliquam ipſo iure incurri, niſi id iure caueatur, iuxta communem.[e]

54 Quadrageſimo, addit ipſe pręterea[f] circa idem decretum Bonifacii viii.[g] quatenus habet accipientem eccleſiam parochialem ipſo iure perdere illam, niſi intra annum fiat preſbyter. Addit, inquam, id procedere, etiamſi nõ pręmoneatur, vt id faciat, tenerique ad relinquendam illam abſque ſententia iudicis. quorum vtrunque (licet ſint qui poſterius negent) videtur nobis iuſtum, non quidem per rationem ipſius, quę confutatur eo modo, quo ratio alia ſimilis fuit paulo ſuperius[h] cõfutata: quia negari non poteſt iuſte prędictum decretum in hoc eſſe pœnale, per ibi dicta; licet ipſe noue neget illam eſſe pœnalem, & nouius appellet eam conuentionalem, &, vt puto incogitãter. Tum quia, licet omnes doctores diuidant pœnam in legalem & conuentionalem, nemo tamen vnquam diuiſit legem in penalem & conuentionalem. Tum quia, ſi illa pæna eſſet conuentionalis, conſequeretur collationem talis eccleſię eſſe ſimoniacam, cum collationem beneficii omnis conuentio faciat ſimoniacam[i]. Vnde per contextũ cuiuſdam decreti Innoc. iij.[k] in illud comminiſcentes, concludunt non eſſe beneficium vacans conferendum alicui cum modo, & onere aliquid faciendi vel dandi: quia id eſſet ſimoniacum, licet poſſit Epiſcopus cum ſuo capitulo beneficio vacanti imponere aliquem modum vel onus, & poſtea illud ſic onuſtum, vel modificatum, ſine vlla conuentione alicui conferre.

a c. Ioannes c. diuerſis fallacijs. de cle. coniug.
b c. quã graui. de cri. falſi.
c Gigas in tract. de Pẽſionib. q. 53. nu. 3. 4. 5.
d in extrau. relatam ſup. c. 7. nu. 32.
e Quam tenet glo. recep. c. fi. d iurepatr.
f dict. ar. 6
g dicto c. cõmiſſa. §. Cæterum.
h eodẽ c. cõcord. 38.
i c. quã pio. 1. q. 2.
K c. 1. vt eccleſiaſticis benef. ſine dimi. cõferãtur

Quamuis hęc ratio dilui poſſet ab eo, qui reſponderet id, quod dicti commentatores aiunt, procedere quidem in conferente: qui addit modum vel onus nouum, qđ iure communi, vel ſpeciali non ineſt ei, nõ autem in eo qui modum, vel onus illi iure aliquo inhęrens exprimit, vt alibi[l] tradimus, quia expreſſio eius quod tacite ineſt, non inducit ſimoniam[m]. Sed ita reſpondenti, replicari poſſet, quod eiuſmodi expreſſio ſicut non facit collationem ſimoniacam, ita non facit etiam conuentionalem, & conſequenter nullatenus poteſt dici conuentionalis, quaſi nomine nemo ante illum eam appellauit. Ratio autem vera, & germana, & noua eſt illa, quam tetigimus ſupra[n], & reddidimus alibi[o], in hęc verba. Nec obſtat, quod continenter ſoleam tenere & tenui[p], quod pœna temporalis etiam ipſo iure incurſa non debetur in foro conſcientię, quia id non procedit, cum contrarium conſtat de mente legiſlatoris, vel cum non imponitur proprie vt pœna, ſed vt quędam conditio, vel modꝰ rei traditę, vt cum teſtator relinquit aliquid alicui, vt quippiam faciat, alias perdat legatum, iuxta Panorm. communiter receptum[q], & in propoſito conſtat ex ſtylo, mentem Pontificum ſtatuentium, vt illo vel illo caſu uacet beneficium ipſo iure, eſſe, ut peccet, qui illud ita perditũ[r] retinuerit. Et quod beneficia conferantur quodammodo ſub illo modo, uel conditione tacite uel expreſſe[ſ]. Hæc ibi.

55 Quadrageſimoprimo ipſe, proſequens declarationem pręfati decreti Bonifacii viii.[t] dicit alia tria. Primo non ſemel appellat eccleſiam parochialem prębẽdam, quod & ſi forte defendi poſſit ea conſideratione, qua nos pridem alibi[u] in hoc eã ponderando, diximus, omne beneficium poſſe appellari præbendam accepto generaliter nomine, non expedit tamen id facere, cum ſine ulla utilitate non ſint nouitates inducendæ[x]. Secundo ait eum, q perdit ipſo iure eccleſiam parochialem, eo quod intra annum non eſt factus preſbyter, poſſe inauditum ſpoliari, quod nullatenus eſt uerum: quia imo ſi ſpolietur ante omnia eſt reſtituendus, ut nos alibi[y] late tradimus, & irrefragabiliter conuincitur per aliud decretum eiuſdem Bonifacii,[z] quo expreſſe cauetur, beneficium, q uacat ipſo iure, per adeptionem alterius, poſſe quidem conferri alteri a ſuperiore ad quem pertinet collatio, nõ citato detentore, nõ autem tradit ei poſſeſſionem illi, nec tolli detentor, antequam audiatur, & condem-

l In Manu. cõfeſſ. ar. 23. num. c. 102.
m c. ſignificaſti. de elec. & gl. quã ibi ornat Fely. in c. ad audientiam. 2. d reſcr.
n Cõcor. 36
o In Manu. Cõfeſſ. c. 25. num. 118.
p in cõm. c. fraternitas. 12. q. 2. & rubr. de Pœnis, & alias ſæpe.
q Super gl. verb. Adijciens. in c. Raynald. de teſtam.
r Vt tetigi in c. nõ liceat. 12. q. 2. & latius trado in c. fraternitas. 12. q. 2.
ſ d. artic. 6. col. 3.
t in d. c. cõmiſſa. de elect. li. 6.
u in rub. de Pręben.
x c. cũ conſuet. vbi gl. & Io. Andr. de conſuet. l. in rebus. ff. de legi.
y in Rep. c. accepta. de reſtit. ſpol. oppoſ. 7. & 2.
z In cap. licet. 2. de Prębend. libro 6.

Digitized by Google

condemnetur. Tertio, quod probat ſuum proximum dictum, comparando eum, cui
56 confertur eccleſia parochialis cum onere, vt fiat preſbyter, ei, qui capit aliquam pecuniam ab alio cum obligatione faciendi aliquid, in quo bis errat. Primo quidē, quod accipiens eccleſiam, non accipit illam ex conuentione, vt probatum eſt; accipiēs autem pecuniam ſic. Secūdo, quatenus ſignificat, accipientem pecuniam, vt aliquid faciat, poſſe compelli ad reddēdam illam ſine iudicis ſententia, ſi nō pręſtiterit illud, in quod accepit; quod omnino falſum eſt, cum auctoritate ſua nemo poſſit etiam rem ſuam ab alio poſſeſſam recuperare [a]. Nec mirandum, quod vir Theologus doctiſſimus, & in his, quę pertinent ad forum interius verſatiſſimus, in illis quę pertinent ad exterius, & ad ordinem iudiciarium, interdum hallucinetur. Quare tria hęc ipſius dicta, ne quem offen-
57 dant, temperanda ſunt. Primum quidem, quod appellatione præbendæ, nec in iure Pōtificio, nec in litteris Apoſtolicis communiter continetur eccleſia parochialis, licet ſecundum ſignificationem grammaticam, & generaliſſimam comprehendi poſſet. Secundum autem, quod habens parochialem eccleſiam, ſi non fiat presbyter intra annum, perdit eam ipſo iure: ita quod tenetur relinquere illam in foro cōſcientiæ ſine iudicis condemnatione, non poteſt tamen ſine illa poſſeſſio ab eo auferri. Tertium, quod recipiens pecuniam, vt aliquid faciat, ſi id non fecerit, tenetur quidem in foro conſcientiæ reddere illam, vel ſoluere intereſſe, non expectata ſententia Iudicis, ſed in foro exteriori abſque illa nō poteſt ad id compelli per prædicta.

Quadrageſimoſecundo conuenit inter
58 nos [b], quod beneficiarius omittens dicere horas tenetur ad reſtitutionem fructuū eo modo quo ſtatuit Concilium Lateranen. [c] a Iulio ij. cœptum, & a Leone X. continuatum. Diſcordamus autem in eo, quod ipſe ait iure naturali & diuino, etiā ante dictum Concilium fuiſſe obligatos ad aliquam reſtitutionem: ego autem ſequutus Communem [d] dixi, non fuiſſe ad id obligatos. In quod pręter ea quæ ibi adduxi, poteſt ponderari verbum, *ſtatuimus*, in dicto Concilio poſitum, quod eſt argumentum & ſignum inductionis iuris noui, iuxta gloſſas communiter receptas. [e] Nec argumenta per eum adducta probāt pluſquam ea, quę Cardin. & alii, ſententiā contrariam Communi tenentes adduxerunt. Eſt & pro nobis irrefragabile argumentum, quod etiam poſt Concilium nō tenentur reſtituere quicquam propter omiſſionem ſemeſtrē a beneficio accepto, a quo non excuſarentur, ſi iure naturali, & diuino fuiſſent ad id obligari, vt palam eſt.

a *l. ſi qs in tātam. C. vnde vi. et c. ſępe. et tot. ti. de reſtit. ſpoliat.*

b *Illū in dicto ar. 3. col. 3. & me in ca. 7. ſup. eo.*

c *In ſeſſ. 9. §. ſtatuimus.*

d *In d. c. 1. de celebr. Miſſ.*

e *In c. vt litigantes. de offic. ord. li. 6. verb. ſtatuimus. et c. 1. vt lite pendente, eo. lib. et cle. fin. de præſcrip. in eo. ver*

59 Quadrageſimotertio, ipſe [f] ait circa prędictum Decretum Bonifacii viii. [g] quod idem Bonifacius [h] ſtatuit, vt Epiſcopi poſſent diſpenſare cum accipiente eccleſiam parochialem cauſa ſtudii, ne teneantur promoueri ad presbyterium vſque ad ſeptennium, modo intra annum promoueātur ad Subdiaconatum: & quidem recte, ſed id quod ſubiicit, quod nunc temporis quacunque de cauſa diſpenſari, non eſt intelligendum de diſpenſatione Epiſcopi, ſed Papę. Epiſcopi enim ſolum poſſunt diſpenſare ex cauſa ſtudii: quia hoc ſolum permittitur eis: quod non poſſunt alii inferiores, vt gloſſa recepta [i] determinat. Quamuis Vicarius generalis Epiſcopi, & Capitulum ſede vacante id poſſint, quia eandem iuriſdictionem, quam Epiſcopus habet, exercent, vt notat Felin. [k] & Rebuff. [l]

60 Quadrageſimoquarto addit ipſe [m] tria. Primum, quod nimia relaxatio fuit illa, qua Concilium liberat a reſtitutione non dicentes in primo ſemeſtri ab acceptione beneficii; quod ego veritus fuiſſem dicere. Tum quia Concilium generale, cuius omnia ſtatuta ſunt ſuſpiciēda [n] id edixit. Tum quia idipſum placuit fœ. rec. Pio V. vt ex ſua Extrauaganti quę incipit, *Ex proximo.* ſupra [o] relata conſtat. Tum quia, cū nec iure naturali, nec diuino debeatur reſtitutio omnium fructuum, etiam ſecundum ipſummet Sotum, potuit Cōcilium modificare obligationem reſtituendi, quā noue inducebat.

Secundum, quod addit, eſt, nimis arctaſſe beneficiarios ad reſtituendum pro rata ob horas omiſſas poſt ſex mēſes; quia obligauit eos ad id etiam, ſi vno vel altero die eas omitterent. Quod nimium libere videtur dictum, ob eaſdem rationes, ob quas idem Pius declarauit, quod etiam vnam horam omittens teneatur reſtituere pro rata, nec abs re: quoniam etiam ſecundum ipſum Sotum peccat mortifere, & conſequenter perdit gratiam, & regnū cœleſte, & qui perdit quod eſt plus, non debet mirari quod perdat id, quod eſt minus. [p]

61 Tertium, quod verba Concilii vt iacent, minime ſunt intelligibilia: & ideo loco ver-

f *dic. ar. 3. col. 3.*

g *dict. c. cō miſſa. §. cæterum. de ele. li. 6.*

h *c. cum ex eo. de ele. lib. 6.*

i *In d. cap. cū ex eo. verb. Epiſcopi.*

k *in c. cum olim. q. 8. de maiorit.*

l *in Praxi benef. de deuolut. n. 64.*

m *d. art. 6: col. 4.*

n *c. Maiores. 24. q. 1.*

o *c. 7. n. 32*

p *Arg. ca. cui plus. de reg. iur. li. 6*

co verbi, *poſt*, reponendum eſſe ait, *per*, ita quod ſit ſenſus, reſtitutionem eſſe debitã ob horas omiſſas ante & poſt ſex menſes, ſed ob omiſſas poſt ſex, priuationem a beneficio faciendam, quæ profecto nullatenus ſunt admittenda. Ad cuius rei confirmationem, quia eſt maximi momenti, & in foro conſcientię quotidianum, ſubiiciam primum totum tenorem prędicti §. ſtatuimus. vt eſt in Concilio, & vt ipſe eũ refert, cuius partem, quia propoſito meo non inſeruiebat, omiſi ſupra[a] referre, & mox monſtrabo planum, verum & communem intellectum eius eſſe illum, qui ſupra,[b] & in Manuali Confeſſ.[c] poſitus eſt. Tenor prędicti Concilii eſt hic.

Statuimus, & ordinamus, quod quilibet habens beneficium cum cura vel ſine cura, ſi poſt ſex menſes ab obtento beneficio, diuinum officium non dixerit legitimo impedimento ceſſante, beneficiorum ſuorum fructus nõ faciat ſuos pro rata omiſſionis officij & temporis, ſed eos tã quam iniuſte perceptos in fabricas eccleſiarum huiuſmodi beneficiorum vel pauperũ eleemoſynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tẽpus in ſimili negligentia contumaciter permanſerit, legitima monitione præcedente beneficio ipſo priuetur, cũ propter officiũ detur beneficiũ. intelligatur autem, officiũ omittere quoad hoc, quod eſt beneficio priuari poſſe, qui per quindecim dies illud bis ſaltem non dixerit.

62 En tenor Concilii, cuius verba ſunt clara, & facile intelligibilia, habet enim duas partes, ſecundam ibi. *Si vero.* & prioris quidem ſenſus directus clarus eſt ſic, quod beneficiarius omittens horas poſt ſex menſes non faciat fructus ſuos, pro rata temporis omiſſi, & teneatur reſtituere illos. Indirectus autem ſenſus, qui a contrario colligitur, eſt, quod beneficiarius omittens horas intra primos ſex menſes faciat fructus ſuos, & non teneatur eos reſtituere. Poſterius autem partis ſenſus eſt, quod beneficiarius omittens horas poſt ſex mẽſes contumaciter, monitus vt eas dicat, & non dixerit, ſaltem bis intra quindecim dies ipſo beneficio priuetur. Cui modo intelligẽdi fauent verba illa prædictæ extrauagantis Pii. V. ſimulque tollunt errorem eorum, qui putant ſenſiſſe Cõcilium, non peccare illos, qui omittunt horas intra primos ſex menſes. Verba, inquam illa, *Item ille qui primis ſex menſibus officium non dixerit, niſi legitimum impedimentum ipſum excuſauerit, graue peccatum intelligat ſe admiſiſſe.* hęc enim verba clariſſime ſonãt, beneficiarium, qui abſque legitimo impedimento, primis ſex menſibus omiſerit horas, grauiter quidem peccare, ſed non teneri ad reſtitutionem, vt palam eſt.

a In d.c.7. n.33.
b dict.c.7. n.33.
c c.25, nu. 122.

Quadrageſimoquinto ipſe addit[d], ſtatutum prædicti Concilii Lateranenſis[e] hodie non obligare. Nos autem eius dictum damnari a prædicto Pio V. in ſua Extraua. ſupra[f] diximus. Addit & alia quædã, quę quadantenus eneruare, & extenuare videri poſſunt auctoritatem & grauitatẽ præfati Concilii, niſi ea pie pro magna illius viri in Deum pietate, & notiſſima in Concilia, & ſanctam ſedem apoſtolicam obſeruantia moliantur, puta quod concilium illud fuit nimis prolixum, & contineat quædam, quę non ſunt tanti momenti; & partim nimis laxum, & partim nimis rigidum: & quod reſtitutio non ſit iubenda vno vel altero die horas omittẽti: cum tamen etiam omittenti vnam ſolam vnius diei ſit iubenda, per declarationem Pii. V. ſupra[g] relatam. Et quod per Bullas Cruciatæ quæ dant facultatem abſoluendi ab horis male recitatis, huiuſmodi omittens poſſit liberari. Quod nullatenus eſt dicendum; quia Bullę illę faciunt quidem facultatem abſoluendi a peccato malę recitationis, non autem ab obligatione reſtituẽdi ob peccatum incurſum: & quod ægre ferre videtur, quod compoſitio ſuper huiuſmodi reſtitutione, quã dicit iure naturali & diuino fieri poſſe cum Epiſcopis, fieri debeat cum Papa poſt illud Conciliũ: cum tamen illud eam ſibi nõ reſeruet, nec facile dici debeat iure naturali & diuino tantum attento, eam fieri poſſe cũ Epiſcopis, cum etiam vix fieri poſse cum Papa, niſi iuſta de cauſa, quidam defendit. Et quod ab vna parte appellat omiſſionem horarum vnius vel alterius diei, paruam negligentiã, & minutias indignas ad quas Concilium reſpiceret: & ab altera mortiferam Dei offenſam, quæ etiam ob vitam conſeruandam non eſt admittenda[h].

63 Quadrageſimoſexto vterque noſtrum[i] tangit illud ſingulare dictum Palud[k] ſupra latius relatum, quod in ſumma habet, ſtatutum Eccleſiæ, vt abſens ab horis certis diebus vel horis, lucretur diſtributiones, non excuſare eum, qui abeſt vt otietur, ludat, aut aliis rebus vanis aut malis intendat, licet in foro exteriori nõ debeat ei detrahi ſua portio. Quod ego dictum ſimpliciter ſequor, ille vero videtur refellere, concludens in hæc verba, *Vbi non eſt manifeſta ſtatuti peruerſitas, quicunque choro iuxta tenorem inſtitutionum ſuæ eccleſiæ inſeruiens, bona fide, & conſcientia fructus facit ſuos, neque ad vllam reſtitutionem tenetur.*

Sed

d dic.ar.5. colum.5.
e d.§. ſtatuimus. ſeſſione 9.
f In dict.c. 7.nu.32.
g dict.c.7. num.32.
h ca. ſacris. de his quæ vi.c. itane.32. q.5.
i Ille in d. ar.6. col. 5. ego vero in c.3. n.20.
k In 4. diſ. 15. q.5.

Digitized by Google

Sed cōtra eum facit, quod videtur ſecum pugnare, quatenus in ſenſu directo ait, ꝙ prædicta ſuę concluſionis verba ſonant,& in ſenſu indirecto a contrario,quod ſi iniuſtitia ſtatuti eſt manifeſta,vel bona fide,& bona conſcientia non credit illud eſſe iuſtum, tenetur reſtituere. At manifeſta videtur iniuſtitia ſtatuti,ſi intelligatur dictare,quod abſentia cauſa otiandi, aut vanè vel male verſandi excuſat, non poteſt bona fide & bona conſcientia credere illud ſtatutum eſſe iuſtum in illo ſenſu.Ergo ſēſus directus & indirectus ſuę concluſionis ſibi mutuo repugnant. Quare amplectenda videtur Paludani concluſio, imo & a concionatoribus inculcanda,quia nec ipſe Sotus negat eos peccare, nec Paludanus,& ego dicimus eos cogi poſſe reſtituere in foro exteriori.Addo autem quiddā, quod plurimos cōſolari, & ſaluare poteſt, nempe, quod qui principaliter accipit diem,hebdomadam, menſem,vel menſes ſtatuto conceſſos ad peregre proficiſcendum, ad viſendos cognatos vel amicos, vel ad alia iuſta negotia ſucceſſiua, etiam intra ciuitatem, vbi eſt eccleſia, vno, vel multis diebus gerenda non peccat,nec tenetur reſtituere illa, quę ſecundum formā ſtatuti lucratur abſens ab horis, licet multis horis,in quibus horę dicuntur in choro, ipſe intendat ludis, vel aliis rebus vanis vel malis. Tum quia,quod principaliter intenditur eſt attendendum [a], & dies, & menſes prędicti accipiuntur principaliter ad iuſtas occupationes. Tum quia nec minus principaliter vt plurimum accipiuntur ad illa vana,& mala, licet illa incidant,& occurrant intendenti principaliter bonis & iuſtis negociis. His tñ eſt cōſequens,quod qui principaliter ad hæc vana,vel mala acciperet prędictos dies,peccaret quidem coram Deo, & in foro conſcientiæ reſtituere teneretur,licet in foro exteriori ſua portio non poſſet ei denegari,vt ait Palud. vbi ſupra. [b]

a *L. ſi quis nec cauſam. ff. de re. cre. cū multis ibi per dd. præſertim Iaſo. cōgeſtis; & multis alijs per nos adductis in cō men. c. cū miniſter. 23. qu. 5. & ſupra c. 6. a nu. 14.*
b *In 4. diſt. 15. q. 5.*

65 Quadrageſimoſeptimo conuenit inter nos [c] contra Angelum, [d] & Adrianum, [e] quod beneficiarius vitam malam & corruptam viuens, non tenetur reſtituere fructus ſui beneficii, modo ſuas horas pręceptas recitet eo modo, quo præcepto eas dicendi ſatisfaciat. Sed ille tribuit hanc opinionem Adriano,dicēs, nullum eam colorē habere, licet ſic forſan apud quoſpiam Iuriſcōſultos,qui ex ſancto zelo potius, quam ratione conſulta philoſophantur. Nos autem tribueramus eam ante ipſū Angelo a Clauaſio [f] qui duo,& ſi Theologiam & leges egregie calluerunt;plus tamen illam quam has coluerunt, & ille hāc noſtram(quę vera eſt) opinionem ſibi ſoli de more Theologorum tribuit. Nos vero antea de more noſtro, quo ſua quibuſque reddimus, eam tribueramus Summæ Roſellę,& Syluest. [g] & ille munit eam aliquot rationibus ex longinquo petitis:nos vero ex ipſo iurium fonte hauſtis. Primo quidem, quod nullibi ipſo iure ponitur hęc pęna clerico male viuenti.Et quę pœna expreſſo iure non ponitur,non eſt dicenda ipſo iure poſita. [h] Deinde,quod ille §. *Statuimus*. id approbat irrefragabiliter, quatenus habet, beneficiarium, qui ſuas horas recitare omittit, non teneri ad reſtituendum, quod primis ſex menſibus a conſequutione beneficii accipit, & manifeſtum eſt illum male,& in ſtatu malo vixiſſe.

c *Illū in d. ar. 6. col. fin. & me in d. Manuali. ca. 25. num. 123.*
d *In verbo Clericus. 8. §. 5.*
e *In 4. de reſtitut.*
f *In dicto verb. clericus. 8. §. 5.*
g *in verb. clericus. q. 24.*
h *iux. gloſ. quæ putatur ſing. in ca. fin. de iure patron.*

Summarium.

66 *Orationi tributorum multa elogia moderanda.*
67 *Oratio non virtus, ſed actio virtutis prima moralium.*
68 *Virtutum omnium princeps charitas; licet prima fides.*
68 *Intellectus illius, Non eſt inuentus ſimilis illi, &c.*
68 *Maxima qua ratione minora minimis.*
69 *Oratio ſtricte, large, & largiſſime ſumitur.*

66 QVadrageſimooctauo loco adiicitur prædictis cōcordijs inter dicta pręfati Medinæ & Auctoris ſupra relatis alia quadrageſimaoctaua, quæ conciliat multorum pientiſſimorum ſcriptorum elogia de oratione cum defœcata claſſicorum Authorū doctrina: ſunt enim primo quidam,qui eam frequentiſſime appellent virtutem; cum tamen illa non ſit virtus, ſed actus virtutis, vt poſt, & ante alios claſſicos authores tradit S. Thomas recep. [i]

Secundo ſunt,qui affirment orationem tanta operari,& tantæ altitudinis eſſe, vt videri poſſint ei primatum virtutum concedere.quod non eſt dicendum. Tū quia, vt prædictum eſt, ipſa non eſt virtus, ſed actus virtutis,quam Gręci latriam,& Latini appellant religionem: quia licet,religio, cuius ipſa eſt actus, ſit omnium virtutum moraliū maxima, vt tradit S. Tho. recept. [k] inter omnes tamen conuenit, quod eſt minor Theologis, fide ſcilicet, ſpe,&charitate,quę pręcellunt omnes morales, quorum de numero eſt religio, vt prę-

i *in 4. lib. ſen. diſt. 15. q. 4. art. 1. & 2. 2. qu. 83. ar. 3.*
k *in 2. 2. q. 81. ar. 6.*

Digitized by Google

preſupponit S. Thom.[a] Tum quia non ſolum eſt falſum, ſed & hereticum, tribuere primatum virtutũ orationi & religioni, imo & fidei, & ſpei; quia illum habet charitas, per illud, [b] *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, maior autem horum eſt charitas.* relatum a S. Thom. quodam loco [c], per quod ipſum in alio [d] concludit, charitatem eſſe omnium virtutum maximam: quod multis eiſdemque elegantibus verbis confirmat Proſper relatus a Gratiano, [e] ſubiiciens, Apoſtolum [f] eam excellentiorem viam appellare. Nec obſtat q ipſemet S. Tho.[g] dicat, fidē per ſe eſſe primam inter virtutes, intelligendo per virtutes, Caietano [h] authore tam Theologas, quam morales. Non, inquam, id obſtat; quia multa ſunt priora, quę tamen ſunt minora, & imperfectiora, vt embrio eſt prior, ſed minor, & imperfectior ſe ipſo poſteriore aīa rationali aucto: & fides informis frequēter eſt prior, ſed ſemp minor & impfectior ſe ipſa formata, vt & ipſemet S. Tho. colligit.[i] Quare & omnia piorũ dicta, quib⁹ eā appellāt virtutē, intelligēda sũt per tropũ, & figurā Metonymiā, qua effectũ pro cauſa, vel cōtra cauſā pro effectu frequēter accipimus. Et ea qui- 68
bus illam aliis omnibus preferre videtur, excuſanda ſunt per hyperbolem, aut accipiendo dicta ſimpliciter pro dictis ſecundum quid, vt illud deſumptum ex Eccleſiaſtico [k], *Non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruaret legem excelſi.* cuilibet Sancto Confeſſori applicat Eccleſia, intelligēdum eſt ſecundum quid, ſiue quod quem libet aliũ ſanctum ei collatum aliqua ex parte excedit: ſicut & in ſimili S. Thomas [l] exponens illud Apoſtoli [m], *Supernorum vos inuicem arbitrantes.* ait poſſe quemlibet etiam maximũ arbitrari ſe aliqua ex parte a quo libet ſibi collato ſuperari. q vtinā oēs tā vere arbitraremur, quā multi ſignificam⁹.

69 Tertio ſunt etiam, qui dicant orationē eſſe actionem, ſiue actum, ſed talem, qui complectatur omnes actiones vitæ contemplatiuæ, puta fidei, ſpei, & charitatis, & religionis, quę conſiſtunt in credendo, & meditando Deum, & ſperando, & confidendo in eo, amando eum ſuper omnia, & fruendo eo iucunde, tranquille, & pacifice, honorando item, laudando, benedicendo, & quomodolibet alias eum colendo. quod intelligendum eſt de oratione non aſſumendo eam ſpecialiter, ſiue ſtricte, vt communiter accipiunt Auctores de oratione diſputantes, ſed generaliter, ſiue large, vt ſupra diximus.

Quarto ſunt, qui omnem bonam, & in Deum directam actionem vocāt orationem: quorum dicta intelligenda ſunt de oratione generaliſſime ſiue largiſſime ſumpta, quę iuxta etiam ſupra [n] poſita comprehendit omnem bonam actionem. Omitto gratia breuitatis alia aliorum pie q. dem dicta, ſed per aliquam figuram in ſenſum verum, & defœcatum inſtar prefatorum redigenda.

[a] 1. 2. qu. 61. per totā & poſt et ante alios in 3. diſ. 23. q. 1. ar. 4. q. 3.
[b] 1. ad Cor. 12.
[c] d. qu. 61. ar. 4.
[d] 2. 2. qu. 23. ar. 6.
[e] In c. charitas. 2. de pœnit. diſt. 2.
[f] 1. ad Cor. 13.
[g] In 2. 2. q. 4. art. penul.
[h] Ibidem.
[i] ibidem in eodem ar.
[k] cap. 44.
[l] 2. 2. qu. 161. art. 2.
[m] ad Phili. 2.
[n] in d. c. 1. nu. 8.

FINIS.

MISCEL-

MISCELLANEA CENTVM DE ORATIONE,

Præſertim de Pſalterio, & Roſario Virginis matris Marię: & de inſtitutione recta oratorum, & actis quibuſdam eorum, & de pertinentibus ad illa.

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA DOCTORE NAVARRO.

Primum Miſcellaneum de Pſalterio, & Roſario Virginis matris Mariæ.

1 *Roſarium B. Mariæ genus orandi numquã ſatis laudatum.*

1 *Mariæ virginis matris memoria eo magis vtilis, quo magis continua.*

2 *Pſalterij B. Mariæ inuentor S. Dominicus, renouator Alanus. nu. 3. approbator Sixtus. num. 4. prædicator vniuerſus Prædicatorum ordo. num. 5.*

PRimum Miſcellaneum, & alia 31. 1
ſequẽtia reſoluẽt multa, quę de pſalterio, & Roſario, B. Marię Virginis, genere orandi numquã ſatis laudato, in dies interrogamur in reuerẽtiam, & honorem eiuſdem, & vtilitatem ei deuotorum, qui hæc dignabuntur legere, & meam, ſaltem illam quam de ipſius magis continuata memoria ſpero prouenturam, ſuus vt magis in noſtro figatur pectore vultus, immittando glorioſum Athanaſiũ, qui ſcripturus vitã S. Antonij, eo ſolo id ſibi ingenti lucro deputabat: quod id factorũ eſſet eum diuti⁹ memorem Antonij.

Primum igitur fuerit, a quo habuit ori- 2
ginem hoc genus orandi. Ad quod reſpõdit frater Albertus de Caſtellano, vir pius & eruditus Illuſtriſſimi ordininis Prędicatorum profeſſor in eo libro, quem ſuper Roſario præfato copioſum ſcripſit, pagina 10. id quod habet recepta ſententia, nempe quod glorioſus ille B. Dominicus Patriarcha, & inſtitutor Illuſtriſſimi ordinis prędicatorum circiter annum M.CC. Inſpirante ipſamet Virgine Matre tradidit genus hoc (quod tunc nouum fuit) orãdi & prędicandi per 150. Aue Maria, & 15. Pater noſter, quod appellauit Pſalteriũ Dominæ noſtræ, eo quod ſicut Pſalterium Dauidicum conſtat ex centum & quinquaginta Pſalmis, ita & hoc genus orandi conſtat ex centum & quinquaginta Aue Maria. Et quod licet a principio prędicante ipſo Dominico, & fratribus eius fuiſſet feruide acceptum, poſtea tamen tepide cœpit exerceri & fere omitti.
3 Sed anno 1460. ipſamet Virgo reſplendentiſſima apparuit in rupe Britanniæ P. Alano fratri eiuſdem Ordinis & egregio doctori, egregieque ſibi deuoto, ſimul adhortata fuit, vt magna cura, & ſtudio per ſuam, ſuorumque fratrum prædicationem ad illud denuo Orbem Chriſtianum adhortaretur: quia non defuerunt, qui renouationi nouæ illius noui orandi inuenti detraherent, Franciſcus Dux Britannię, & Margareta eius vxor, aliique multi ſupplicarunt obnixe Sixto iiij. qui tunc Eccleſię pręerat vniuerſæ, vt ad gloriam Dei, & Virginis Matris authoritate Apoſtolica illud approbaret, quod lubentiſſime anno inſequenti 1479. fecit, & indulgentiis auxit litteris ſuis Apoſtolicis, quarum archetypum ſeu exemplar authenticum eſt inſertum inter priuilegia ordini pręfato cõceſſa, & typis authentice excuſa, fol. 163. cuius pars noſtro propoſito cõueniens ſic habet, *Sixtus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei,*
4 *ad perpetuam rei memoriam.* & infra omiſſo

procœmio, in quo ſe ait obnixe rogatum a Franciſco Duce Britaniæ, & Dona Margarita ſua vxore, & aliis multis fidelibus, vt approbaret genus illud orandi, quod appellatur Pſalterium B. Mariæ conſtans ex 150. Aue Maria. & 15. Pater noſter, quindecim decadibus illorum præiunctis, hæc fere verba ſubiungit; *Nos igitur deuotionem præfatorum Ducum, & aliorum præfatorum fidelium commendantes, eorum precibus inclinati præfatum pſalterium ſiue modum orandi prædictum authoritate Apoſtolica tenore præſentiũ approbamus*; & infra, *Et vt omnes & ſinguli Chriſtifideles, ad deuotionis opera & prædicto modo orandum, eo feruentius inducantur; quo ex eo maiora præmia ſperauerint, omnibus & ſingulis Chriſtifidelibus, præſentibus & futuris vbicunque degentibus, qui quinquaginta Aue Maria præfati Pſalterij modo præfato eis adiunctis dixerint, concedimus quinque annos, & totidem quadragenas indulgentiarum*, & infra. *Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis* 1479. Per quas patet primo, Sixtum nullam feciſſe mentionem de Roſario, vt quidam ſignificant; ſed de pſalterio, & 50. Aue Maria, & quinque Pater noſter, modo prædicto eis adiunctis, quæ ſunt tertia pars pſalterij. Secundo patet, quod iidem minus caute ſignificant, imo & exprimunt; quod ipſe conceſſit indulgentiam pręfatã his, qui dicent Roſarium, uel partem eius per ſe, vel per alios, cum neque verbo, Roſarium, fuerit vſus; nec vllam mentionem de recitatione per alium fecerit. Tertio, quod per præfatam indulgentiam conceſſit omnibus Chriſtifidelibus, & conſequẽter etiam iis qui non ſunt confratres præfatæ confratriæ, de quibus neque de illa vllam mentionem facit.

Addo, quod bona pars eorum, quę Albertus ait, approbatur a fœlic. recordat. Pio V. in quadam ſua extrauaganti [a], in qua exordio pio pręmiſſo hęc fere verba ſubdit, *Beatus Dominicus Spiritu ſancto, vt creditur, afflatus, imitatuſque patres antiquos, qui diuinam opem per ſuffragia ſanctorum implorarunt cum Albigenſium hæreſis in partes Galliarum & Italiæ miſere graſſaretur, leuans in cœlum oculos, & montem illum glorioſæ Virginis Mariæ (de quo ſine humanis manibus abſciſus eſt lapis ille, qui ligno percuſſus gratiarum aquas affluenter produxit) recipiens; modum facilem, & omnibus peruium, ac admodum piũ, orandi & precandi Deum, Roſarium ſeu pſalterium eiuſdem B. Mariæ Virginis nuncupatũ, excogitauit, excogitatum per aſſeclas ſuos diuulgauit, et eo diuulgato, et a nonnullis accepto, cœperunt Chriſtifideles in alios viros repente mutari.* hæc ibi. Quorum poſtremum, a piẽtiſſimo Pio, pientiſſime dictum efficit, ne adeo mirari debeamus, quod multi idiotæ etiam ruſtici & paſtores, hoc genus orandi, nunquam ſatis laudatum frequentantes ſint quam optime Deo, diuinis & cęleſtibus affecti, Virginique Matri familiares & deditiſſimi: cum antea eſſent fere alieni & exotici.

a *Quæ incipit Cõſueuerint. & habetur 1 li. Conſtitutionũ ipſ. f. 244*

Secundum Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 *Pſalterium B. Mariæ a quo Roſarium appellatum.*

1 Secundum fuerit, a quo cœpit præfatũ pſalterium appellari Roſarium. Ad quod reſpondetur non uideri dicendum ſic eſſe appellatum a ſuo inuentore ſanctiſſimo Dominico. Tum quia non inuenitur vllus claſſicus author, qui hoc aſſerat, & de nõ exiſtentibus & nõ apparentibus idem eſt iudicandum [b]. Tum quia conſtat ex pręfatis litteris pręfati Sixti iiij. fuiſſe appellatum ab eo ſimpliciter pſalterium, ſine vlla mentione Roſarij, etiam poſt inſtitutam confratriam Roſarij, quoniã hęc fuit inſtituta anno 1476. vt patet ex litteris Alexandri legati in Miſcellaneo ſequẽti referendis, & approbatio pręfati generis orandi per pſalterium B. Marię fuit facta per Sixtum anno 1479. vt patet ex litteris eius proxime relatis; ita quod prius Pontifices Maximi vſi fuerunt nomine pſalterii, quam Roſarii. Conſtat autem pſalterium appellari Roſarium non quidẽ ex litteris Sixti iiij. qui primus Maximorum Pontificum hoc genus orandi approbauit; ſed ex litteris Alexandri legati in ſequenti Miſcellaneo referẽdis, qui primus confratriam Roſarii confirmauit. idem etiam colligitur ex ſtatutis primis pręfatę confratrię infra relatis, in quibus ſępe ponitur pſalteriũ ſiue Roſariũ. quod ipſum fit in litteris Clemen. vii. & Pauli iii. in quibus tamen prius appellatur pſalterium quam Roſarium, per quod ſignificatur nomen pſalterii eſſe originarium, & ſic antiquius & dignius, quam nomen Roſariũ: quia quę pręponũtur cẽſentur digniora [c]; & ita nomen, *Roſarium*. videtur aſcititium & vulgari vſu inductum, quemadmodum etiam a multis in multis terris appellatur corona, vt infra dicemus.

b *l. duo ſunt Titij. ff. de teſtamen. tutel. c. ſacerdos. cũ gl. de offi. ordi.*

c *l. quoties. ff. de vſufr. c. quorundã. de ele. lib. 6.*

Tertium Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 *Pſalterium B. Mariæ cur Roſarium appellatum.*
2 *Roſaria, et roſa aurea cur quidam libri dicti.*
3 *Corona quid, et cur ſic dicta.*
3 *Mariam matrem ſolis 63. annis vixiſſe incertum.*

TErtium fuerit, qua ratione præfatum pſalterium appellatum eſt Roſariu m. 1
Reſpondetur, ꝙ nemo quem viderim eam reddit: ſed reddi pôt duplex. Altera, ꝙ ſicut Roſarium continet multitudinē fruticum gignentium roſas ſuauiolentes, ac ſe tractantē conſolantes, & lętificantes, ita præfatum pſalterium cõtinet multitudinē orationum Dominicarum, & ſalutationũ Angelicarũ, quæ frequenter repetitæ mirã ſuauiolentiam, ſuauemque lętitiam pariũt illis, qui eis ſic repetitis patrem miſericordiarum, & Virginem Matrē, quaſi præſentes, attenta, humili, & deuota mente alloquuntur, ſalutant, & orant. Altera ratio eſt
2 illa, qua quidam opera ſua nuncupant Roſaria, vt Archidiaconus ſuam expoſitionē in Decretũ, & alii alia ſua, roſas, & aureas roſas: quia in eis contenta ſunt pręcipua & pulcherrima eorum, quę in illa materia tradũtur, ſicut roſa eſt pręcipua & pulcherrima florum. Nam pſalterium hoc cõtinet potiſſimas orandi formas, cum oratio Dominica ſit omnium potiſſima, ſecundũ S. Tho. receptum [a]: & ſalutatio Angelica omniũ ad virginem Matrē directarũ gratioſiſſima, vt dictum eſt [b]. Ratio autem quare
3 multi præfatum pſalteriũ cœperunt vocare coronam forte fuit, ꝙ repręſentat circulum 63. annorum, quibus ab aliquibus piè creditur glorioſiſſimã illam omnium Reginam, & matrem, totũ ſuæ ſanctiſſimę vitæ curriculum peregiſſe: & conſequenter repręſentat flores & roſas omniũ annorum ſanctæ in hoc mundo poſt Chriſti filii Dei, & ſui annos actorum: non tamen eſt certũ eam ſolis 63. annis vixiſſe, nec id meminit Baptiſta Mãtuanus, qui vitam eius carmine pio, & heroico tribus libris magna cura & ſtudio ſcripſit.

a 2. 2. q. 83. a. 9. & 17. opuſc.
b c. 19. nu. 195. Enchi. de oratio.

Quartum Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 *Confratria verbum vnde deductum.*
2 *Collegia communiter illicita.*
3 *Confratria Roſarij, cum ſit pia, cur confirmata.*
4 *Roſarij confratria vbi, et a quo inſtituta.*
5 *Confratria Roſarij Bulla confirmatoria.*
6 *Mariæ feſtorũ maximum ſimpliciter quod.*
6 *Roſariũ recitare per ſe melius, quã per aliũ.*

1 QVartum fuerit, quando, & vbi cœpit confraternitas pręfata celeberrima Roſarii. Ad quod reſpondeo primo, quod proprius vacari poteſt confratria quam confraternitas, verbo deducto a gręco φράτρια phratria, & non a latino confraternitas ſecundum Budęũ [c], eo quod φράτρια phratria dicitur græcis conuẽtus, ſeu conuenticulum, quorundam iiſdẽ ſacris vtentium, & quaſi de vno putuo viuentium: a verbo enim φρέαρ phrear, quod ſignificat puteũ, deducitur φράτρια phratria & φρατόρες phratores quaſi combibentes, & ſimul edentes: ſed repugnat ei, quod ipſemet ſcribit, verbum confratria per f. latinũ, verba uero illa φράτρια & φρέαρ & φρατόρες per φ grecum, ſiue per ph, aſpiratum. Quare aſſentimur ei dicenti, confratria, uerbũ ſelectius eſſe quam confraternitas, uel eo nomine ꝙ eſt breuius, & ideo infra eo utemur, ſed diſſentimur ei quatenus negat deduci a uerbo frater: puto enim ab eodem uerbo deduci phraternitas, & confratria, ut ſentit Archidiaconus [d], & ſodales confratrię aptius dici confratres, quam phratores licet ipſe contra ſentiat. Tum quod ſodales collegiorum profanorum poſſe dici fratres ait Caius [e]. Tum quod uariis nominibus appellantur congregationes particulares aliquorum coeuntium ad conuiuendum, negotiandum, uel aliquid aliud agendum, ſcilicet collegium et corpus, ut in rubrica de Collegiis illicitis, ſocietas [f], quo ſe noue appellauit noua eadẽque illuſtriſſima religio ſocietatis Ieſu, et ſodalitium [g], conuenticulum [h], et in actis Apoſtolorum [i] collegia Alexandrinorum et Cyrenenſium, et quarundam aliarum nationum appellantur ſynagogę. Vnde ſicut hæc cõfratria rectę appellari põt collegiũ, corpus, ſocietas, conuentus et conuenticulum, ita e contrario illæ cõgregationes, quæ appellantur collegia, corpora, et cet. poſſent appellari cõfratriæ, et ſodales eorum fratres, aut confratres, quod probatur ex lege Solonis uerbo fratres, quam refert Caius [k]. Non obſtat his, quod regulariter omnia collegia particularia ſunt illicita [l],
2 quæ ſententia recepta Bartholi eſt [m]: quia id fallit in collegiis eorum qui cauſa religionis

c In leg. 1. pag. 4. ff. de offic. quæſtor.
d In cap. ſi quis deſpicit. 41. di.
e In l. vlt. ff. de coll. illicitis.
f l. ſociet. ff. pro ſoc.
g Iuxt. l. 1. & vlt. ff. de collc. illicitis.
h l. conuenticula. C. de epiſc. & cler.
i Act. 6. c.
k In d. l. vl. ff. de colleg. illicitis.
l Iuxta rubr. & l. 1. & l. 3. §. in ſumma ff. de colleg. illici.
m In leg. ex hac iure, ff. de iuſtitia & iure.

gionis coeuit, iuxta Martianum [a], & in quibus ob negotiationem, vel aliam iuſtã rationem in aliquem bonum finem coeũt, iuxta mentem Solonis, & Caii eum referentis. [b]

a l. 1. ff. de col. leg. illic.
b in d. l. vlt. de colleg. illic.

3 Frequens autem quæſtio eſt; an huiuſmodi cõfratriæ licite poſſint facere ſibi ſtatuta ſine ſuperioris authoritate. Ad quam reſpondetur, quod ſic; modo nihil in eis quod publicæ legi obuiet ſtatuatur. quod expreſſe definit Caius [c]. cur ergo tantopere procurata fuit confirmatio huius nunquam ſatis laudatæ confratrię? Reſpondeo id factum partim quo maioris eſſet auctoritatis [d]: partim ob quædam eius ſtatuta, de quibus quiſpiam dubitare poſſet, An ſine Papę, vel legati authoritate fieri poſſent, vt infra dicetur. [e]

c d. l. fin.
d Arg. c. 1. & 2. de cõſti. vtil.
e in tribus Miſcella. prox. ſequẽtibus.

4 Secundo reſpondeo directe ad ipſam quęſtionem, eſſe receptam ſententiam, q̃ anno 1476. quidam egregius doctor Prouincialis eiuſdem Ordinis nomine Iacobus Spenger, cum eſſet prior celebris Monaſterii prędicatorum celeberrimę Vrbis Colonię Agrippinæ, inſtituit ſolennem & generalẽ omnibus Chriſtianis vtriuſque ſexus cõfratriam Roſarii Dominę noſtræ, quibuſdam ſtatutis ſuper ingreſſu, & obligatione confratrum adiectis, quam præfatus Alexander legatus, ad inſtantiam Imperatoris Friderici iij. & eius vxoris Auguſtæ confirmauit, & indulgentijs auxit, vt conſtat ex eius litteris, quas præfatus Albertus in præfato libro pag. 15. in Italũ ſermonem vertit, & quatenus noſtro propoſito inſeruiunt ſic habent.

5 *Alexander Epiſcopus Foroliuien. cum poteſtate legati de latere in totam Germaniam miſſus.* & infra, omiſſo procemio eleganti & pio, quo ſuadet, nos nihil non debere glorioſiſſimę Virgini Matri Marię ſic fere ait, *Nos deuotione, qua ſumus erga præfatam Virginem Matrem moti, et Imperatoris Federici iij. et vxoris eius Auguſtæ pracibus inclinati, authoritate Apoſtolicà confirmamus præfatam confratriam. Et inſuper omnibus et ſingulis cõfratribus eius centum dierum indulgentiam in ſingulis feſtis principalibus præfatæ Virg. Matris ſcilicet Annunciationis, Viſitationis, Aſſumptionis, Natiuitatis et Purificationis, et qualibet uice, qua per ſe vel per alium recitauerint Roſariũ B. Mariæ Virginis, quod conſtat ex 50. Aue Maria, et quinque Pater noſter. legerint, vel legere fecerint, vel interfuerint cantui Antiphonæ, Salue Regina, diebus ſabathis, et alijs feſtis, in quibus fratres Prædicatores eam ad altare Roſarij cõcinunt, pro qualibet vice, qua hoc fecerint 40. dies de pœnitentijs ſibi iniũctis relaxamus in Domino*, & infra. *Dat. Coloniæ Anno 1476.*

6 Circa quarum literarum tenorem aduertendum primo, quod nõ ideo præfatus legatus nominauit prius feſtum Annunciationis, quam Aſſumptionis, quod ſit maius illo ſimpliciter, cum ſecundũ gloſſ. celebrẽ, & recept. [f] feſtum Aſſumptionis ſit maximum omnium feſtorum B. Mariæ Virginis; ſed quia eſt maximum ſecundũ quid, hoc eſt quoad præfatam confratriã: quia per eius ſtatutum octauũ infraſcriptum, fuit electũ illud pro maximo quoad quædam in illo facienda. Secundo aduer-
1 tendum, quod pręfatus Legatus non parificat generaliter recitationẽ Pſalterii, vel Roſarii per aliũ factam, recitationi per ſe fact., licet id aſſerat pręfatus Albertus; ſed tantũ quoad effectum quærendi prędictã indulgentiam 40. dierum a ſe conceſſam; & ita pręfatę literę nõ proban, q̃ cõfratres pręfati ſatisfaciunt ſuę obligationi dicẽdi ſingulis hebdomadis ſingula pſalt. dicẽda, dicẽdo illa p̃ alios, ut infra probabimus. [g]

f cap. alma mater. verbo aſſumptionis. de ſententia ex comm.
g 1 miſcel. 7

Quintum Miſcell. de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Statuta confratriæ Roſarij quis prodit.*
2 *Alberto de Caſtellano cur magis in hoc credendum.*
3 *Pſalterij tertiæ parti quid primum indulſit Sixtus iiij.*

1 Circa ſtatuta prima præfatæ cõfratriæ dico primo, non licuiſſe mihi legere, quę ſint illa, in aliqua, quæ authẽtica eſſet ſcriptura; licet mediocrẽ in id adhibuerim diligentiam tam in Vrbe, quam Venetiis.

Secundo, quod prefatus Albertus prodidit illa pagina 19. libri præfati, quem ante circiter 70. annos edidit idiomate Italo ſuper Roſario compoſitum, & approbatum & laudatum, primum a Venetiarũ Patriarcha & Dalmatię eiuſdẽ ordinis uiro. Deinde ab hęreticę prauitatis inquiſitore
2 etiam eiuſdem Ordinis profeſſore, cui Alberto eo magis credendum videtur, quod in re adeo peculiari tã illuſtris ordinis tãto patriarcha, & tanto inquiſitore, eiuſdẽ ordinis viris approbantibus ante tot annos, ſine ulla ullius qui poſtea ſcripſerit cõtradictione teſtatus fuit habuiſſe illa ex originalibus Coloniæ, ubi confratria pręfata fuit inſtituta.

Tertio, quod fieri non poteſt, ut omnia undecim, quę ipſe ponit pro primis ſtatutis pręfatæ confratriæ fuerint eius prima.

quæ

Digitized by Google

quę pręfatus Alexander legatus confirmauit. Tum quia quartum, non habet, quod inſtitutor confratriæ ſtatuit contentum in eo, ſed quod declarat id eſſe verum eo quod præfatus legatus confirmator id dixerit in litteris ſuis. Tum quia confirmatum pręcedit confirmationem, ſicut materia(vt ita dicam)materiatum [a] :ergo cõfirmationem Legati debuit præcedere ſtatutum per eam confirmatum; & ita nõ eſt de primis ſtatutis, ſi ex litteris Legati deſcendit: quia cauſa efficiens & materialis pręcedit effectum, vt colligitur ex Ariſto. & citatis ab eo, in 2. Phyſicorum, & a S. Thoma in eius expoſitione. Tum quia nonum declarat Sixtum iiij. conceſſiſſe quaſdam indulgentias præfatę confratrię, & conſtat ipſum conceſſiſſe illas tribus ſaltẽ annis poſt eam inſtitutam & confirmatã; nam conceſſit eas anno 1479. vt patet ex litteris eius ſupra relatis [b], & præfata confratria fuit confirmata anno 1476. vt conſtat ex tenore cõfirmationis relato in Miſcell. 4. Tum quia decimum & vndecimũ, declarant indulgentias conceſſas ab Innoc. viij. & Leone X. quos conſtat longe poſt inſtitutam & confirmatam præfatam confratriam fuiſſe in maximos Pontifices electos.

a toto tit. de cõfir. vti. vel inuti.

b In Miſcellan. 1.

Quarto dico, parum referre an dicãtur prima, an poſteriora, modo vere, & legitime fuerint facta, & iuridice intelligantur, arg. eorum quæ habentur, & notantur in titulis C. de nouo codice facien. & de Iuſtinia. codice confirm. & de emendatio. Codicis D. Iuſtinia. Quare eorum omniũ tenorem cum aliqua declaratione in eis contentorum infra ſubiiciemus.

Sextum Miſcell. de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Confratria Roſarij omnibus patet gratis.*
2 *Gratis datum, & exactum vt diuerſa.*
3 *Simonia nõ eſt omnis datio p re ſpirituali.*
4 *Cõfratriæ pro ingreſſu vt detur aliquid an licitum.*

1 PRimum ſtatutorum pręfatorum continet, quod omnes Chriſtiani vtriuſque ſexus, cuiuſque ętatis, conditionis, ſtatus & ordinis, poſſint hanc cõfratriã ingredi, & faciant ſe ſcribi ab aliquo fratre eiuſdẽ ordinis quem ad id ſpecialiter ad ſcribendũ confratres Reuerendiſſ. generalis, aut ſuus prouincialis deſignauerit: & ꝙ nemo ſit obligatus pro ingreſſu, vel inſcriptione quicquam dare, nec vllus poſſit quicquam pro eo petere.

Circa hoc ſtatutum dubitant quidam primo, an hanc confratriam ingreſſuri liceat, cum ingrediuntur & ſcribuntur aliquid gratis in eleemoſynam dare, & fratri ſcribenti, vel monaſterio in quo ſcribitur, aliquid ſic gratis datũ accipere, nec abs re: quia etiam nos, qui vnum aureum in eleemoſynam curauimus dari cum primum fecimus nos ſcribi ſcrupulũ cõcepimus, poſteaquã legimus quędã ſcripta typis excuſa continẽtia, ꝙ nihil põt recipi ab intrantibus pręfatam confratriã. Sed proculdubio tenendũ eſt id licere. Tũ quia ſtatutũ non habet, ꝙ nemo poſſit accipere, ſed qđ non poſſit petere, ſiue exigere: & aliud eſt gratis dare, & gratis datum accipere, & aliud exactũ dare, & exigere, vt annotauit
2 quædã gloſſa [c] p legẽ alegatam in ea [d], & ideo prohibito illorũ altero, non cenſetur prohibitũ alterum, vt probant quædã reſponſa quorundã maximorũ Pontificũ [e].
3 Vnde legislator vtrũque prohibet expreſſe, quum neutrũ vult permittere [f]; & ita pręfatum ſtatutum intelligendum eſt, de exigente & exacto expreſſe, aut ſaltem tacite. Non obſtat his deciſio illa Franciſci de Ripa, & multa quæ ipſe citat in tractatu de peſte 3. parte in principio n. 109. & ſequenti, nempe quod clericis nõ licet quid
3 quam accipere pro ſepultura, etiam gratis etiã ſponte datum, etiam poſt illatũ mortuum, etiã ratione conſuetudinis, eo ꝙ ſit ſimoniacũ accipere aliquid etiã a gratis, & ſpõte pręſtãte pro re ſpirituali: & quod Bartholus [g] per gloſſ. quandã determinat, Notarium prohibitũ accipere aliquid nõ poſſe capere ſponte datũ. Non inquã obſtant illa. Tum quia id, quod præfatus Frãciſcus nititur defendere eſt contra ſententiam Panormitani [h] receptã. Tum quia eſt contra Concili. Triden. ſeſſ. 24. de refor. c. 14. quod ſatis continet, valere conſuetudinẽ, imo & ſtatutũ, vt pro noua receptione alicuius in beneficiariũ eccleſię ſoluat aliquid in vſus pios conuertendum. Tũ quia aliud eſt accipere vel dare aliquid pro re, vel actu ſpirituali tanquã pretium, vel finem principalem eius, quod nullatenus licet, de quo citata per eum intelliguntur; aliud eſt, accipere vel dare pro ſuſtẽtatione, vel ſtipendio, vel eleemoſyna, ſiue pitancia miniſtrorum eam rem vel actũ agẽtium; ꝙ licet ſecundum ſententiã receptã, & irrefragabili iure probatam [i], & per pręfatum Concil. Triden. & multas determinationes gloſarũ, Doctorum, Adriani,

c ca. exigit. ver. exigere de cenſibus. li. 6.

d l. fidei cõmiſſa. §. ſi rem. ff. de lega. 3

e c. de Eulogijs. 18. di. c. dilect. 2 de ſimo.

f c. Statutũ. §. iuſuper. de reſc. li. 6. & d. c. exigit.

g l. inuitus. §. ꝙ cuiq; ff. de reg. iur. per glo. ibid.

h c. cum M. nu. 25. de conſtit. & in c. ad Apoſtolicã, &c. Iacob'. d ſimo.

i In c. dilectus 2. & c. ad Apoſtolicam. de ſimo.

Digitized by Google

Caiet. & aliorum eſitatas a nobis in Manuali Confeſſariorū [a]. Tū quia illud Bartholi,quo ipſe nititur,loquitur de prohibito accipere,vt notabiliter de more annotauit Decius [b],nos vero loquimur de prohibito petere,vt prædictū eſt:& iura communia,quæ prohibent accipere aliquid tē porale pro ſpirituali loquuntur,vt diximꝰ; de accipiente pro pretio ipſius,vel ꝑ cauſa principali; & nō de accipiēte pro ſuſtentatione,vel pro eleemoſyna,vel alia cauſa minus principali incitatiua, etiamſi eſſet talis ſine qua id non daretur, qualis eſt receptio diſtributionū, quæ intereſſentibus horis dantur,iuxta quandam gloſſam celebrem [c],& alia multa quæ vbi ſupa citamꝰ.

Dubitant ſecundo aliqui,an ſit neceſſarium,vt valens ingredi adeat perſonaliter monaſteriū,& faciat quędā alia, quę dicit pręfatus Albertus. [d] Vnde cum ea in Vrbe legiſſem,dubitaui an eſſē confrater pręfatæ confratriæ;licet bis in ea me ſcribi feciſſem,ſemel in Hiſpania, & iterum in Vrbe:quia neutra vice adiui perſonaliter monaſteria, in quibus erāt fratres ad ſcribendum deputati:ſuper quo mihi conſulenti quidā reuerendus religioſus ad ſcribendū confratres Cōmiſſarius reſpondit, ꝙ praxis ſcribendi non ſeruat ea, & quidē iure; quia id nulla lege diuina, naturali, neque poſitiua,nec vlla humana cōmuni,nec particulari requiritur,& id quod nulla tali lege requiritur, non obligat, vt Stephanus Papa [e], & Iuſtinianus [f] ſentiunt.

4 Dubitatur tertio,an valeat ſtatutū confratrię,ne quis intret eam, niſi certū quid ſoluat.Ad ꝙ reſpondet Archid. [g] vt intelligit eū Ludouicus Rom. ſingulari 358. ꝙ negatiue conceptum,puta nemo ingrediatur niſi tantum ſoluat,non valet; affirmatiue aūt conceptum qui tantum ſoluerit,ingrediatur valet; ſed veriꝰ videtur vtroque caſu valere,ſi qđ ſoluendum eſt ceſſurum eſt in vſus pios, & neutro, ſi ceſſurū eſt in profanos.Tū quia,ſi ſatis res perpēdatur, nulla,aut certe parua differentia realis eſt inter illa,cum quomodocumque fuerit cōceptum,operetur, vt ſoluens ingrediatur, & non ſoluens nō ingrediatur. Tum quia ratio principalis,quę contra vtrunq;facit videtur eſſe,ꝙ ſapit ſimoniā, quę per adducta cōtra Ripam circa primum dubium concludit contra vtrumque,ſi quod ſoluēdum eſt ſit in vſus profanos ceſſurum, & cōtra neutrum,ſi ſit ceſſurum in vſus pios. Quo ſit vt arbitrer illicitum eſſe illud ſtatutum, & dignum quod deleretur, iuxta Concil. Trid. [h] cuiuſdā cōfratrię,quā ipſe noui primorum cuiuſdā terrę;ut ingreſſurus eā exhibeat omnibꝰ confratribus die ſuę receptionis vnū opiparum cōuiuium.

[a] c.23.nu. 100. verſ.4.
[b] In d.§. ꝙ cuique.
[c] qua vltima eſt c. 1. de cle. non reſident.li.6
[d] In d.libr. ſuper Roſario pag. 32.
[e] c.cōſuluiſti.1.q.4
[f] in Aute. de trien. & ſem.§. conſider. collat.3.
[g] ca.ſi quis deſpicit. 42. diſt.
[h] in d.ſeſſ. 24.c.14. de refor.

Septimū Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 Confratres Roſarij an morbo excuſentur ab eo dicēdo,& nō peccēt nō recitādo illud.

Secundum pręfatorum ſtatutorum continet,qđ unuſquiſq; confratrum qualibet hebdomada teneatur ad recitādum unum pſalterium integrum cōſtans ex 150. Aue Maria,& 15. Pater noſter, declarādo qđ congeries 150. Aue maria.& 15.Pater noſter, appellatur pſalterium, & tertia pars eius ſcilicet 50. Aue Maria, & quinq; Pater noſter,appellatur Roſarium.

1 Circa hoc ſtatutū aduertēdum primo quod poſterior pars eius ponderanda eſt ad quęſtionē infra in Miſcellaneo 19. diſputandā,quid in hac materia appellatione Roſarii contineatur. Secundo aduertēdum,quod parum iuridice quidam ex eiꝰ priori parte videntur colligere & ſignificare,prędictos oonfratres,cum ęgrotant,vel alias iuſte impediūtur a dicēdis per ſemetipſos ſuis pſalterijs ſingulis hebdomadis teneri ad dicēdum ea ſaltem per alios. Tū quia tantum,imo plus obligat pręceptum Eccleſię de dicendis horis Canonicis,quā pręceptum hoc confratrię de dicēdo pſalterio:attamen qui pręcepto Eccleſię uniuerſę tenentur ad recitandum horas Canonicas ita excuſantur iuſta infirmitate, & legitimo impedimento ab eis dicendis, ut non teneātur eas dicere, ſecundum omnes,neque per ſe audire,ut alibi [i] cōtra Girardum diximus. Ergo a fortiori excuſabuntur pręfati confratres a dicendis ſuis pſalteriis,etiā per alium,ſaltē quoad fruendum cōmunicatione bonorum cōfratrię. Tum quia ſi tenerentur dicere,quum ęgrotant,non ſatisfacerent dicen do per alios; quia ut infra in Miſcellaneo 14.efficaciter probatur, regulariter qui tenetur facere, aut dicere aliquid non ſatisfacit faciendo uel dicendo per alium. An autem quoad fruendum indulgentiis ſit neceſſarium dicere illud per ſe, uel ſufficiat dicere per alium mox dicetur. [k]

[i] in Enchirid. d Or. c.11.n.6
[K] in d.Miſcell.14.

Octauum Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario

1 Cōfratres Roſarij vt peccāt nō dicētes pſalt.

1 Conſcientia

Digitized by Google

1 Conſcientia legem frangens peccat.

Tertium præfatorum ſtatutorum cõtinet, quod nullatenus peccant prędicti cõfratres nõ dicẽdo illa pręfata pſalteria per negligentiam, occupationem, vel obliuionem: ſed ſolum perdũt participationẽ omnium bonorũ, quę fiunt a confratribus in toto orbe Chriſtiano pro hebdomadis, quibus recitare omiſerit: quod quidẽ prouide factum fuit ad tollendos ſcrupulos, quibus multi omittentium, qui hoc ignorant, anguntur; imo eorũ aliquot peccant, contra legem ſuæ cõſcientiæ eo quod credunt ſe peccare [a]. quod ipſum videtur dicendum de confratribus non implentibꝰ ſtatutũ 7. & 8. de intereſſendo certis Miſſis defunctorum, & diei Annunciationis cum candelis cereis: quia debitum dicendi Pſalterium eſt maius, quam debitum intereſſendi illis Miſſis: & ita minus obligant hæc quam illud, & conſequenter minus peccant hi, quam illi [b]. 1

a arg. c. fin. de præſc. c. per tuas. el. 2. & ſimon.

b Arg. ca. cũ in cũctis. de elect. et authen. multo magis. C. de ſacroſanct. eccleſ.

Nonum miſcellaneum de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 Cauſa efficiẽs, et materialis praecedit effectũ.
2 Opera propria cur regulariter plus proſunt et nocent, quam aliena.
3 Bona opera vnius quantum proſunt alteri.

Quartum pręfatorũ ſtatutorum declarat, quod recitans præfatum pſalterium per alium, tantum lucratur, quantum ſi per ſe recitaret illud, & quod id clare colligitur ex præfatis litteris pręfati Alexandri legati. Circa hoc ſtatutũ aduertẽdum primo, ꝙ vt prędixi in principio Miſcell. 5. nec hoc, nec quædam alia videtur eſſe de primis ſtatutis pręfatæ confratrię per rationes irrefragabiles ibi poſitas. 1

Aduertendum ſecundo, quod ex litteris prędicti Alexandri relatis in hoc ſtatuto non colligitur id, quod in eo imponitur ei, vt patet ex tenore litterarũ eius relatarũ ſupra [c], in quibus, vt ſuꝑ eis annotauimus, ſolũ dicitur quod ad quęrendã indulgentiã 40. dierũ a ſe conceſſã confratribus recitantibus partẽ terriã pſalterii, ſufficit illã per aliũ recitare. ex quo ꝓ nullã bonã conſequentiã infertur, ꝙ recitatio pſalterii facta ꝑ alium generaliter tantum valet, quantum recitatio propria; ſed ſolum ad ſummum ꝙ tantum valet quo ad effectum, de quo ibi agitur: ſcilicet ad quærendam illam indulgentiam 40. dierum. 2

c In Miſcell. 4.

Tertio aduertẽdum, quod pręfatus Legatus non potuiſſet, etiam ſi voluiſſet ſtatuere generaliter, vt tantum valeret recitare pſalterium præfatum per alium, ac ꝑ ſe ipſum; licet potuiſſet ſtatuere, vt tãtum valeret quoad effectum querendi quam ipſe cõcedebat indulgentiam, eo quod quãuis liceat vnicuiq; imponere modum rei ſuæ a iure non improbatum, per multa iura [d]: non tamen poteſt imponere modum a iure improbatum; per eadem iura a contrario ſenſu. At iuri naturali, diuino, & humano eſt contrarium dicere, quod facta bona vel mala per alios (cæteris paribus) tantum generaliter proſint, vel noceant, quãtum facta propria, licet quoad aliquos particulares effectus id faciat, tum per illud Ezechielis [e] a multis, & in his ab Auguſtino relatum [f], *Anima quæ peccauerit ipſa morietur.* & per leges Imperiales, quæ vetant filios, & vxores pro patribus, & maritis puniri. [g] tum per illud Apocalyp. [h] *Opera enim illorum ſequuntur illos.* & per illud ad Galatas 6. *Quæ ſeminauerit homo hæc & metet.* Per quæ & alia pro contraria parte citata concludit D. Thom. [i] quod licet opera aliena poſſint alteri prodeſſe, pręſupponit tamen quod non tantum proſunt, quãtum ſua, quod nos alibi [k] magis declarauimus: licet enim proſint alii quoad effectum expiatiuum, ſiue ſatisfactorium pęnæ debitę, etiam de iuſtitia & de condi-
3 gno, cum debita intentione facientis opꝰ applicatur alteri; non tamen proſunt quoad effectum meritorium augmenti gratię, ſaltem de iuſtitia & de condigno; neque quoad effectum pręſeruatiuum a peccato futuro: quandoquidem vt vtiliter Richardus, & Bonauentura aiunt, [l] Ieiunium alterius non diſponit quem ad ſeruandum melius caſtitatem, neque oratio alterius afficit & affigit mentem alterius Deo, ne vagetur ad vana. pro quibus facit, quod licet iuxta pręfationem quadrageſimalem proprium ieiunium *vitia comprimat, mentẽ eleuet, virtutes largiatur & præmia.* non tamen ea facit alienum. Tum denique, quod licet factum alienum frequenter reputetur proprium, vt factum mandatarii reputatur factum mandantis [m]: non tamen eſt uere factum, ſed tantum ficte, vt annotat glo. recep. [n] Vnde regulariter propria facta plus proſunt, vel nocent quã aliena [o]: adeo quod regulariter excommunicatio lata contra facientem, non includit conſulentem uel mandantem [p], quod in Manuali Confeſſariorum [q] tradimꝰ, & merito, q̄a diſpoſitio in caſu vero non extenditur ad caſum fictum [r], vt ẽt repetemus in miſcall. 14.

d l. in traditionibus. ff. de pactis. c. verum. cum gl. de conditi. app.

e Ezech. 18. c.

f c. iã itaq; 1. q. 4.

g toto tit. Codicis ne filius pro patre. et toto tit. ne vxor pro marito.

h Apo. 14.

i In 4. lib. ſen. diſt. 45. qu. 2. ar. 1.

k In Enchiri. ſiue Man. de orõne. ca. 20. n. 49. & 50.

l In 4. diſt. 15.

m c. mulieres. de ſent. excõm. cap. q per alium. de reg. iur. li. cũ multis aliis per gloſſas illorũ citat.

n d. c. qui ꝑ aliũ. ver. perinde.

o c. ſicut dignũ. §. 1. cũ ſeq. de homic.

p Clem. 1. de cõſ. & affinit. iũcta gloſſ.

q c. 27. nu. 52.

r l. 3. §. hac ver. ff. de neg. geſtis vbi Barth. & cõmunis ibi notãt.

14. Per quæ omnia videtur dicẽdũ, quod hoc ſtatutũ non eſt de primis ſtatutis prędictę cõfratrię, ſed quod inſertum fuit eis ab aliquo fratre pio, qui pietate iuriſprudentiam ſuperante, arbitratus fuit hanc extenſionem vtilem fore, cum tamen nec cauſa pietatis, nec humilitatis, ſit a vero recedendum, ſecundum S. Auguſtinum [a], & Iſidorum [b], & Tho. receptum [c], & proprius Bedam [d], dicentem non eſſe relinquendam veritatem etiam ob ſcandalum.

Decimum Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 *Verbum ſtatuo, ius nouum indicat, & declaro antiquum.*

2 *Statutũ etiam declaratorium eſt ſtatutum.*

1 QVintum pręfatorũ ſtatutorum declarat, quod mortuus, quem aliquis in præfato libro ſcribi, & pro eo ſingulis hebdomadis dixerit prę fatum pſalteriũ, gaudebit fructu prę fatæ confratriæ. Circa hoc, & ſequẽs ſtatutum dubitari poteſt etiam; An ſint de primis ſtatutis cõfratrię: videri enim poteſt cuipiam quod non. Tũ quia illa prima inducebant aliquid iuris noui, quod hæc non inducunt: quia non vtuntur verbo, ſtatuimus, quod eſt indicium iuris noui: ſed verbo declaramus, ꝙ eſt inditium iuris antiqui, iuxta quandam gloſſ. receptam [e]. Tum quia nominum diuerſitas arguit rerum diuerſitatem. [f]

2 Sed contra dicẽdum eſt. Tum quia neceſſarium fuit conſtituere ſiue decernere, vt aliorum bona communicarentur aliis, ad hoc vt prodeſſent eis: quia ſine tali applicatione nõ prodeſſent ſaltem tantum, vt circa ſeptimum ſequens ſtatutum mox dicetur. Tum quia argumentis oppoſitis reſponderi poteſt, primo quod non omne ſtatutum eſt noui iuris inductorium, cum pleraque ſint antiqui declaratoria [g]. Secũdo, quod licet non inducat nouam communicationẽ bonorum, de qua in eo; inducit tamen nouam probationem eius: vt enim finis eius habet, prę fata confratria inſtituta fuit, ut bonorum confratrum cõmunicatio fieret, & ita ſimul, ac in eam cõ ſenſerunt illi, quorum conſenſus requirebatur, & ſufficiebat. quod conſtitutũ fuit, ſaltem tacite, vt illa communicatio fieret, ſed oportuit facere ſtatutum, quo probaretur eam eſſe factã; ſicut in ſimili frequẽtior reſolutio habet, quod non ſit de ſubſtantia & eſſentia legis, gratię, vel priuilegii ſcriptura, eſt tamen de neceſſitate probationis ſaltem facilioris eorum, vt poſt Baldum, [h] & Cardinalẽ in proœmio Clementinarum, & Panormitanum [i] tradit ibi late Felinus & latius Decius. [k]

a c. primũ. 22. q. 2.

b c. cũ humilitatis. 22. q. 2.

c 2. 2. qu. 110. art. 3.

d in ca. qui ſcãdalizauerit. de reg. iur.

e clem. fin. verb. ſtatuimus. de reſcrip.

f l. ſi idem. C. de codicil.

g c. vlt. de conſtitu. & extrauag. vnã ſanctã de maiorit. & obed.

Vndecimum Miſcellaneum, de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Confratrum vt ſociorum non omnia bona communicari.*

2 *communicatio qualium bonorum inter iuſtos ſit.*

3 *Cõmunio bonorum vnius iuſtorum quid, & qua via proſit alteri.*

4 *Communicatio bonorum ſpiritualium ſpecialis ſit a priuato, prælato, Papa: ſed varia ratione.*

5 *Indulgentia & communicatio bonorum vt differunt.*

6 *Papa eſt ſummus Eccleſiæ bonorum adminiſtrator.*

7 *Communicari an poſſint merita præterita, vt futura.*

8 *Communicare ſibi quis ſua merita ad quid poteſt.*

9 *Communicari merita Monachi, an eo inuito poſſint.*

10 *Communicatio bonorum confratriæ ad quid, & an mortuis proſit.*

11 *Communicari an poſſint bona pœnitentiæ præcepta.*

1 SExtum prę fatorũ ſtatutorũ declarat oẽs confratres eſſe participes omniũ bonorũ, quę fiunt ab omnibus cõfratribus & cõſororibus prę fatę confratrię per omnem Orbẽ diſperſis. Circa hoc ſtatutum quęritur primo, an ſit de primis prę fatæ cõfratrię ſtatutis. Ad quod proxime circa quintum ſatis reſponſum eſt, quod ſic.

Secundo quæritur an cõicatio bonorũ de qua in hoc ſtatuto eſſet facta, et ſi non fuiſſet id expreſſũ in inſtitutione prę fatæ cõfratriæ? Ad ꝙ reſpõdeo ꝙ non. Tũ quia prædicta cõfratria eſt quędã ſocietas, vt dictũ eſt in Miſcellaneo 2. Et in ſocietate non ueniunt, niſi bona expreſſa [l]. Tum quia ſancte contrahi poteſt aliqua confratria in honorem virginis matris, vel alicuius alius diui ad faciendum tãtum celebrari vnam, vel alteram, vel plures Miſſas ſui officii, vno vel pluribꝰ diebꝰ, vel ad alendas aliquas orphanas, vel viſitandas aliquas ægrotas, aut ſepeliendos aliquot morientes: Vlpianus enim ſic reſpondit, [m] *Societas poteſt contrahi & omnium bonorum, & quo-*

h l. humanum. ſub fin. C. de legib.

i in Rub. de conſtit.

k nu. 11. & 12. prioris lectionis.

l l. 3. §. 1. & l. coiri. ff. pro ſocio.

m l. ſocietas. ff. pro ſoc.

Digitized by Google

et quorundam, vel vnius tantum. et alibi ait [a], Societatem ſimpliciter contractam intelligi tantum de his, quæ proueniunt ex quæſtu, & non de aliis bonis. Ex quo infertur bene conſuluiſſe illum, qui reſpõdit quoſdã confratres quarundã confratriarum B. Luciæ, & B. Sebaſtiani non communicare ſibi mutuo omnia bona ſpiritualia: ſed ſolum illa, quæ certis diebus faciebant cõueniendo ad aliquot Miſſas audiendas, & erogandas aliquot eleemoſynas cœcis & contagioſa ægritudine laborantibus: quoniam illa ſola promiſerũt; & ad nihil aliud ſe obligarũt ſtatutó, nec promiſſione particulari, & nullo iure communi ad aliud tenebantur, & ceſſante lege obligante ceſſat obligatio [b]. quod ipſum reſponderi paſſe arbitror de multis vrbis & orbis confratriis, quarum ſtatutis non fit huiuſmodi cõmunicatio. quam communicationem vniuerſalem ipſe tanto magis ſuſpicio, quanto minus memini legere per aliarum confratriarum ſtatuta eſſe ſimilem factam.

a *l. coiri. cod.*

b *§.fin. 4. diſt. c. q̃d præcipitur. 14. q. 1.*

2 Tertio quæritur, an fuerit neceſſariũ facere cõicationem, de q̃ua in hoc ſtatuto, adeo ꝙ niſi expreſſe facta eſſet non fuiſſet ſubintellecta ex eo ſolo, quod eſſet confratria pia: videri enim põt cuipiam ꝙ non: quia cõicatio bonorũ in gratia & charitate factorum ipſo iure, ſiue ipſo facto, ſine cõicatione alia particulari cõicantur omnibus iuſtis gratia & charitate ornatis: adeo quidem, ꝙ vt ait S. Thomas, [c] relatus a nobis [d]. *Omnis qui incipit eſſe gratus Deo gratia gratum faciente, incipit eſſe particeps omniũ bonorum quæ in toto mundo ſunt.* & merito: quia eſt articulus fidei explicatus in ſymbolo Apoſtolorum eſſe sãctorum communionem, & probatur per illud, *Particeps ego ſum omnium timentium te* [e].

c *Opuſ. 6. col. 24.*

d *c. 20. nu. 58. et ſeq. Enchir. de oratio.*

e *Pſal. 118.*

Sed contra dicendum eſt, tum per proxime dicta in quæſtione præcedenti. Tum quia communicatio hæc fit etiam quoad valorem ſatisfactorium de iuſtitia, & de condigno, vt infra dicam, quoad quem nõ fit communicatio bonorum operum ſanctorum ipſo iure ſine aliqua particulari applicatione, ſecundũ eundem S. Thomam receptum [f], alioqui enim, vt ait Palud. eiꝰ doctrinam ſequutus, ſequeretur, quod omnis peccator eo ipſo quo fieret iuſtus, eſſet abſolutus ab omni pœna, ſuis peccatis quoad culpam condonatis debita: quia ad ſoluendas huiuſmodi pœnas infinitus meritorum theſaurus eſt in Eccleſia, cum in eo ſit repoſitus etiam valor meritorum Chriſti; quæ fuerunt infinita vt habet extrau. Clem. vj. [g] & ita ſi ipſo facto applicaretur ad ſoluendas pœnas, quas iuſti debent ipſo facto, etiam ipſi abſoluerẽtur ab eis [h], quod eſt falſum & hæreticum contra ſacram ſcripturam, & definitionem Concilii Tridentini [i]. Quæ omnia confirmantur ex eo, quod dupliciter poteſt bonum ſpirituale vnius communicari alteri, vt luculenter de more docuit S. Thomas receptus vbi ſupra [k]. Primo quidem in quantum eſt expiatiuum. Secundo in quantũ eſt meritorium, & ſentit quod communicatum primo modo, plus prodeſt alteri q̃ facienti: communicatum autem ſecundo modo plus prodeſt facienti, quam ei pro quo fit, & merito: quia vt mox dicemus, quatenus eſt meritorium prodeſt facienti ad merendũ de iuſtitia, ſiue de condigno augmentum gratiæ: quatenus autem expiatiuum & ſatisfactorium non prodeſt alteri, pro quo fit quoad gratiam de condigno merendam, ſed ſolum quoad condonationem pœnæ pro peccato condonato debitæ per viam cuiuſdam recompenſationis, quoad quod non prodeſt facienti; adeo quidem, quod nihil prodeſt ei, ſi pœna q̃ debet is pro quo fit requirit totum valorẽ operis boni communicati, vt qui ſoluit alicui centum pro alio 100. ei debente, non ſatisfacit quicquam pro ſe debente totidẽ eidem, vt colligitur ex Innoc. iii. [l] & ex iureconſulto Vlpiano [m].

f *In 4. diſt. 45. qu. 2. ar. 1. q. 4.*

g *in extrau. vnigenitus. de pœnit. et remiſſionis.*

h *2. Macha. c. 12.*

i *Seſſ. 25. in Decreto de indulgẽtijs.*

k *in 4. ſent. diſ. 45. q. 2. ar. 1. q. 4.*

l *c. ea te. de iureiurã.*

m *in l. 1. ff. de ſolution.*

3 Quarto quæritur id, quod lector hoc loco merito noſſe deſideret; nẽpe, quid proſit cõmunio illa mutua bonorum ſanctorum, quæ ipſo iure, ſiue ipſo facto fit. Ad ꝙ reſpondeo, id quod latius reſpondi ſupra, proxime, nempe quod non prodeſt ad quærendam via iuſtitiæ & de condigno gratiã neque augmentũ eius, neque ſalutem, alacritatem, aut aliquod aliud bonum ſpirituale vel temporale, per illud Hieremiæ [n], *Si ſteterint Moyſes, et Samuel coram me non eſt anima mea ad populum iſtum.* declaratum a S. Thoma [o] communiter recepto, & ab aliis; ſed ſic ad quærendum illa de liberalitate, & merito (quod uocant) de congruo, vt præfatꝰ S. Thomas docet [p]: quia licet quilibet exiſtens in gratia poſſit de iuſtitia, & condigno mereri ſibi augmẽtum eius; nemo tamen poteſt de condigno mereri alteri eã, nec augmentum eius, excepto vno Chriſto, ut idẽ S. Thomas declarat in præfato artic. 6. & 8. Ne quis tamen ex hoc inferat parum prodeſſe communicationem orationum, & aliorum meritorum, quoad vim merendi, quando quidem nihil prodeſt ad merendum de iuſtitia, conſideret ea quæ concluſimus [q], nempe quod ple-

n *c. 15.*

o *In 4. diſt. 45. qu. 2. ar. 1. q. 1. & 1. 2. qu. 114. ar. 6. etc.*

p *d. ar. 6. et 8.*

q *In d. Enchiri. de oratio. in c. 10. nu. 46.*

plerumque maiora impetrantur per viam liberalitatis, & congruitatis quam iuſtitiæ: qui enim fodit in vinea Regis, via iuſtitię certum quid meretur, qua via preces Reginæ non poſſunt mereri aliud tãtumdem; via tamen decẽti liberalitatis, & magnificentiæ poteſt ei plus mereri Regina vno verbo, quam ille cẽtum dierum operis: ita licet via iuſtitiæ quiſque poſſit magis ſibi per ſe mereri, quam per alios; via tamen decentię, & magnificentiæ, ſępe plus per alios quam per ſe meretur.

Quinto quęrat hic aliquis, quid prodeſt cõmunicatio prędicta ſpecialis quoad vim merendi, cum quoad id de congruo generaliter ſit facta ipſo iure, vt prædictum eſt, & per communicationem nõ additur vis merendi de iuſtitia, & de condigno? Ad q; reſpondeo, quod prodeſt ad hoc, vt magis debeatur de congruo, vt ſingulariter ſenſit S. Thomas [b] relatus a nobis [c], & merito: quia licet nullum meritum de cõgruo quamlibet magnum perueniat ad gradum meriti de condigno quoad rationem debiti, aliud tamen alio eſt maioris gradus ratione perſonę, modi, temporis, loci, & iuſtitię rogantis & merentis; ſicut enim preces maioris cęteris paribus, magis merentur de congruo apud rogatum, quam preces minoris, & multiplicatę, magis quam ſimplices, & feruentes ac obnixę magis quam tepidæ vel laxę, & quæ ſpecialiter pro vno, pluſquam quę generaliter pro omnibus, ita interceſſiones & merita ſanctorum & iuſtorum apud Deum alię ſunt maioris meriti de congruo, quam aliæ ad quærendum bona illi, pro quo rogant, vel bona opera faciunt; & conſequenter communicatio generalis, quæ ipſo iure ſit bonorum iuſtorum, licet multum proſit de congruo, plus tamen prodeſt, quando additur ei ſpecialis communicatio. quo fit, vt maxime ſit illa deſideranda, & per conſequens maximi facienda communicatio pręfatę confratriæ, qua tot orationes, & merita tot cõfratrum, & in his tot millium religioſorum ſelectorum ſpeciatim, quamuis non ſingulatim cuique confratri applicentur.

[b] In dicto opuſc. 6. colu. 34.
[c] in Enchiri, ſiue Man. de oratione. c. 20. nu. 34.

Sexto quæritur, a quo poſſit huiuſmodi communicatio fieri? Reſpondeo, quod a quolibet priuato, quoad bona opera ſua, & a quolibet prælato ſpirituali cuiuslibet congregationis ſpiritualis; quoad bona ſpiritualia communia ipſius; & a Pontifice Maximo quoad bona communia totius Eccleſię vniuerſę, vt eleganter de more determinat Angelicus Doctor [d]. Cuius definitio quoad priuatum, probatur per determinationem eiuſdem receptã [e], quod licet vnus non poſſit conteri vel cõfiteri pro altero, iuxta illud Pſalmi [f], *Reddet vnicuique iuxta opera ſua*. poteſt tamen ſatisfacere pro altero quoad pœnam temporariam peccato condonato debitam, iuxta illud Apoſt. ad Galatas [g], *Alter alterius onera portate*. ob rationem diuerſitatis, ab eodem S. Thoma redditam: ſicut etiã in iudicio humano alter pro altero debitũ ſoluere poteſt [h]. Quoad prælatos autem congregationum probatur primo per illa multa, quæ Thomas [i] Vualden. attulit ad probandum quod Paulus, Ioannes, & Iudas Apoſtoli, & Timotheus, & Siluanus communicarunt ſpecialiter ſuas orationes, ſuaque bona opera quibuſdam particularibus Chriſtianis ſibi amicioribus, & conſequẽter quod peſſime dixit Vuycleff non poſſe prælatos religionum dare ſibi deuotis chartas fraternitatis, quibus ſuas orationes, & alia bona opera communicant eis. Secundo probatur eo, quod prælati habent adminiſtrationem omnium bonorum communium ſuę congregationis, iuxta Decretum Pelagii [k], cum multis quæ e inuper adiecimus in commenta. de regularib. [l] quatenus habent totam bonorum Monaſterii adminiſtrationem eſſe penes Abbatem. Nec obſtat quod Pelagius ibi loquitur de Abbatibus, qui ſunt prælati congregationum regularium non habẽtium quicquam proprium, neque in communi bona diuiſa a bonis Abbatis, & cõſequenter non probat idem eſſe dicendum de Epiſcopis, & aliis prælatis congregationum ſecularium habentium propria, neque de Abbatibus habentibus bona diuiſa a bonis ſuorum conuentuum, qui non poſſunt adminiſtrare, niſi ſola bona ſibi deputata [m]: non inquam hoc obſtat: quia reſponderi poteſt primo, quod poſſunt facere ſaltem de conſenſu ſuorum capitulorum & conuentuum. Secundo, quod Capitula & conuentus ſiue congregationes eccleſiarum, ſiue ſecularium, ſiue regularium, non adeo curãt, nec curarunt de adminiſtratione eorum bonorũ ſpiritualium, ex quibus non redeunt reditus pecuniarii, nec honorarii, honoris, famæ, & glorię, ſaltem ſingulis eorũ. Et ideo prælati quęſierunt hanc facultatẽ ſibi ſolis cõſuetudine, & pręſcriptione ordinaria 40. annorum [n], aut ſaltem extraordinaria immemoriali, ſiue tãti tẽporis, de cuius initio non eſt memoria [o]. Non etiam obſtat, quod hanc doctrinam Thomæ vi-

[d] In 4. ſen. d. 20. ar 3. & 4.
[e] in d. diſt. 20. q. 1. ar. 2.
[f] Pſal. 61.
[g] Galat. 6.
[h] inſt. Quibus modis. toll. oblig. in princip.
[i] lib. de ſacram. ca. 94.
[k] ca. nullã. 18. q. 2.
[l] ſuper eo. ca. nullã.
[m] c. edoceri. de reſcrip. cũ ei adno.
[n] capit. de quarta. c. ad aures. de præſcrip. & Authen. quas; actiones. C. de ſacroſanctis Eccle.
[o] c. ſuper quibusdã. de verborũ ſignificatio. l. hoc iure. §. ductus aquę ff. de aq. quotid. & æſti.

mæ videtur conſequi, quod prælati inferiores Epiſcopis poſſunt concedere indulgentias contra Canonem Concilii generalis [a], & contra receptam ſententiam, [b] vt tradimus in commenta. de indulgentiis [c]. Non inquam hoc obſtat; quamuis vrgeat: quia ipſemet vigilantiſſimus Thomas [d] reſpondit duplici nomine hanc cõmunicationem non eſſe indulgentiam. Altero quod per eam non tollitur obligatio adimplendi pœnitentias iniunctas. Altero, quod non fit de theſauro Eccleſię inexauſto ſiue indeficiente, vt ipſe ait, ſiue immenſo & infinito, vt Clemens vj. loquitur [e]. Sed quia hę duę rationes viſæ ſunt, vt opinor, debiles Soto [f], ideo ipſe reddit tertiam, ſcilicet quod Papa & epiſcopi cõmunicãt Eccleſię virtute iuriſdictionis, & abſolutionis, prælati vero communicant virtute alterius poteſtatis; cõtra q̃ tamen neruoſe replicari põt, de indulgentia quę animæ purgatorii conceditur per viã ſuffragii, & nõ per viã iuriſdictionis, & abſolutionis. Ideo reddenda videtur quarta noua, ſed vera (quã forte ſenſit S. Thom. vbi ſupra, dũ dicit indulgentiã cõcedi de theſauro Eccleſię) nẽpe ꝙ Papa, & Epiſcopi, per ſuas indulgentias cõmunicant bona & merita etiam præterita Chriſti, & ſanctorum in Eccleſię theſauro iam repoſita; Pręlatum vero bona, & merita futura ſua, & ſuarum congregationum nondum in theſauro præfato repoſita, nec reponenda quidem, ſi receptis ad fraternitatẽ fuerint neceſſaria pro ſoluẽdis pęnis debitis ſuis peccatis quoad culpã cõdonatis, ꝙ longe minus eſt, cũ quęlibet perſona ẽt priuata id facere poſſet, quoad ſua merita futura.

6 Definitio autem præfata S. Tho. quoad Pontificem Maximum probatur ea ratione, quod ipſe habet ſummam adminiſtrationem omnium bonorum Eccleſię vniuerſę, iuxta determinationem Concilii Lateranen. [g] & pars bonorum Eccleſiæ vniuerſalis eſt theſaurus ille infinitus meritorum Chriſti, & aliorum ſanctorum paratus ad ſoluẽdam omnem pœnam debitam iuſtis pro peccatis eis condonatis, per iuſtam & rationabilem ipſius diſpenſationem, & applicationem, quę pientiſſime a tempore Apoſtolorum in hunc diẽ facta eſt, & fit iuxta definitionem Concilii Tridentini [h], in decreto de indulgentiis, & aliorum decretorum, ante illud frequenter ęditorum [i], & alia quę nos in cõment. de indulgentiis notab. 7. adiecimus.

7 Septimo quęritur, an perſona priuata poſſit communicare alteri ſua bona præterita, ſicut poteſt futura? Reſpondeo qđ non. Tum quia non poteſt quis iuſte donare uni, quod iam donauit alteri [k], nec retinere quod vendidit alteri [l]. Ergo neque qui ualorem bonorũ ſuorum vni dedit, poterit aletri dare. At quicunque facit aliquod bonum opus, ſi non facit illud pro alio, uidetur ualorem eius applicare ſibi, quatẽnus eo indiget, & ſi facit pro alio uidetur applicare illud ei quatenꝰ eget, & ſi neutri eſt neceſſarius in totũ uel in partem, totum uel partem eius, quę non eſt neceſſaria ipſis, uidetur uelle reponere in theſauro generali Eccleſiæ prędicto. Ergo non poteſt illũ applicare denuo alteri.

5 Ex quo infertur, iure potius militari, quam canonico quendam meum auum uirum militarem fratri ſuo fortiſſimo militi in prœlio occiſo donaſſe meritum ieiuniorum ſabathorum ſeptem annorum, quæ in honorem Virginis matris proxime antea ieiunauerat, cui rei ſimilia illo tempore ab aliis quoque ſuæ conditionis uiris potius bona fide, quam erudita ratione facta fuiſſe accepimus.

An autem pręlati inferiores epiſcopis poſſint per chartas fraternitatis communicare ſibi deuotis benemerita præterita? Reſpondeo quod non; tum per proximã rationem. Tum quia prælati & congregationes dantes chartas huiuſmodi communicationis ſibi deuotis ſola futura bõa cõmunicant, ut ſatis patet ex his, quas uidere eſt apud Thomam VValden. [m] qui ponit ſubſtantiam formæ chartę fraternitatis Carmelitarum, & Carthuſianorum.

Arbitror autem (licet apud neminem legere meminerim) quod hęc duo reſponſa ſunt limitanda, vt ſolũ procedant quoad effectum ſatiſfaciendi de iuſtitia, & de condigno, & non quoad effectum merendi vel ſatiſfaciendi de cõgruo. Tum quia etiam perſonę priuatæ pręſentamus Deo Opt. Maximo merita Chriſti, diuorum, & iuſtorum viuentium: & obſecramus eũ per illa, vt nos iuuet ad conterendum & confitendum peccata noſtra, & ut condonet pœnas pro eis condonatis debitas, & multa alia nobis conuenientia, tam tẽporalia, quam ſpiriutalia. Tum quod aliquot prælati & congregationes ſolent aliquando omnia merita ſui ordinis, etiam pręterta pręſentare Deo ad placandũ irã eius, ſi quam contra ſuum regẽ. uel regnũ, uel patronum, aut aliquem alium maximum amicũ conceperit, in qđ facit illud principiũ pſalmi [n], *Memento Domine Dauid, et omnis manſuetudinis eius.* ꝑ quod iuxta aptiſsimũ intel-

a *In c. accedentibus. de exceſ. prælato.*
b *In ca. qđ autem. et c. cum ex eo. de pœn. & remiſſio.*
c *Super 6. in Leuitico. de pœnit. diſ. 1. notab. 31*
d *In d. lib. 4. q. 20. art. 3. et 4.*
e *In d. Extrauag. vnigenitus.*
f *li. 4. ſẽt. d. 21. qu. 1. ar. 4.*
g *Seſſ. 9. §. & cũ omnium.*
h *Seſſ. 25.*
i *cap. quod autem. et c. cum ex eo. de pœniten. & remiſ. cle. 1. de rel. & venerat. & extrau. 1. cũ ſeq. de pœnit. & remiſſ.*
k *l. quoties ff. de rei vendicat.*
l *l. vendicãtem. ff. de euict.*
m *In præfato li. de ſacramental. c. 94.*
n *Pſal. 131.*

Digitized by Google

intellectum quem Iamſenius ſequitur Salomon repręſentat merita patris ſui Dauid ad obtinendum quod optabat. & paulo poſt expreſſius, *Propter Dauid ſeruum tuũ non auertas faciem Chriſti tui*. Huc etiam pertinet illud ſerui Abrahę, quęrentis uxorem Iſaac[a], *Domine Deus domini mei Abraham*. & illud Iacobi[b], *Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Iſaac.* in quib⁹ merita pręterita Domini & patris tacite ad obtinendum optata repræſentantur. eodem etiam ſpectat repræſentatio incarnationis, aduentus, paſſionis, & reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quam poſt litanias facit Eccleſia ad impetrandum miſericordiam, gratiam, pacem &c. repręſentatio item meritorum uiuorum, quam frequentiſſime facit in collectis eorum.

8 Octauo quæritur, an poſſit quis ſibimet ipſi communicare bona pręterita quoad ualorem ſatiſfactorium de iuſtitia, & de condigno, pro eis debitum, ita quod proſint ei ad luendam pœnam, quam debet, uel debebit pro peccatis commiſſis poſt illa bona opera, & iuſta pœnitentia condonatis, uerbi gratia; Quidã gratia Dei gratum faciente ornatus, & perſeuerans in ea multo tempore, fecit multa opera bona, quorum ualore ſatiſfactorio ſaltem toto non eguit, & poſtea peccauit mortifere, ac ſufficienter penitet quoad remiſſionem culpæ, ſed non quoad remiſſionem totius pœnę. quæritur an pręfatum ualorẽ proximum bonorum operum, quo antea non indiguit, poſſit accipere; & applicare ſibi pro ſolutione pœnæ, quam pro peccato illo noue commiſſo, noueque cõdonato debetur? Ad quod reſpondeo, quod nõ: quia iam illa merita quoad illum valorem ſatiſfactorium ſunt repoſita in Eccleſię theſauro, cuius diſpenſatio non pertinet ad eum, ſed ad alium, ſcilicet ad Papam, & epiſcopos ut pręductum eſt; ſicut & qui multa bona perfecta donatione donauit iam Eccleſiæ, non poteſt quicquam de illis authoritate ſua capere, etiamſi egeat illis[c]: licet ſi eſſet patronus & pauper, poſſet aliquam ſuſtentationem petere, ſed non propria authoritate capere[d]. Eodem autem modo quo limitata ſunt duo proxima reſponſa hoc quoque limitandum eſt, ſcilicet ut ſolum procedat quoad effectum ſatisfaciendi de iuſtitia, & de condigno, & non ad effectum merendi uel ſatisfaciendi de congruo, ut colligere licet ex citatis ibi, & ex pſalmo[e], ibi *Nõne qui oderũt te Domine oderam* &c. & multis uerſibus pſalmi, *Beati immaculati*[f]: in quibus Dauid pręſentare uidetur quædam acta ſua bona, ut obtineat alia optata.

a Geneſis. 24.
b Geneſ. 32.
c ca. nouerint. 10. q. 1. & ca. ſunt qui opes. 17. q. 4. & c. præterea. de iure patron.
d Iuxta c. nobis. de iur. patronat.
e Pſal. 138
f Pſal. 118.

9 Nono quæritur, an prælatus poſſit orationes & benemerita ſingulorum ſuę congregationis applicare aliis nolentib⁹ ipſis? Ad quod reſpondeo primo, quod non, ſi eſt congregatio ſecularis: quia poſſunt habere proprium, non ſolum iurium ſpiritualium, ſed etiam temporalium[g]. & nemo debet re ſua ſine culpa priuari.[h]

Secundo, quod etiam non poteſt ſaltẽ ſine magna cauſa: licet congregatio ſit regularis, ſi ipſi indigent ſuorum meritorum ualore: quia prælati habent poteſtatem in ędificationem, & nõ in deſtructionem, ſecundum Apoſtolum[i]. Deſtruere autem, & non ædificare uideretur communicare benemerita unius Monachi eo inuito, & eis egente: ſiquidem charitas debet eſſe bene ordinata, iuxta illud Canticorum[k]. *Ordinauit in me charitatem*. Et charitas bene ordinata incipit a ſeipſo iuxta illud Imperatoris;[l] *Crudelitas quædã eſt, vt aquã nata in vno agro ſiciente illo rigetur alius*.

Tertio, quod poteſt quoad eam partem, quã ipſi non indigent, & quæ reponenda eſſet in theſauro Eccleſiæ, ſi prælatus eam non communicaret aliis. Tum ob rationes quib⁹ ſupradiximus prælatos poſſe merita ſuę cõgregationis aliis applicare. Tum quia ipſi religioſi poſſẽt illa communicare aliis, ſi prælatus non iuberet, vt aliis communicarentur. Cum enim vt prædictum eſt poſt S. Tho.[m] alius pro alio ſatisfacere poteſt, & nullo iure naturali, diuino nec humano videtur Monachi ab hac facultate ſecluſi, ſaltem non contradicente prælato: quoniam licet religioſi ſint incapaces dominii & poſſeſſionis bonorum pecuniariorum; capaces tamen ſunt bonorum ſpiritualium, qualia ſunt virtutes, ſciẽtiæ, imo & beneficia ſibi canonice collata. Imo etiam bonorum tẽporalium honorariorum, qualia ſunt honor, fama, gloria, magiſterium, doctorat⁹, & ſimilia, vt tradimus in commentario de regularib.[n], poſt S. Thomam, & alios ibi citatos.

Quarto, quod ſi occurrerit aliqua grandis cauſa ſuccurrendi alicui de Monaſterio, merito per applicationem omnium bonorum ſpiritualium alteri communicabilium, quæ ſingulares Monachi poſſent aliis communicare, poſſet prælatus iuſte iubere, vt omnes religioſi applicarent ſua omnia opera bona vno vel altero die, aut alio

g c. nolo. c. habebat. 12. q. 1.
h c. ſine culpa. de regu. iur. li. 6.
i 1. ad Cor. 10.
k Canticorum. 2. c.
l l. 2. C. de ſeruitu. et aq.
m In 4. diſt. 20. qu. 1. ar. 2.
n Super cã. non dicatis. 12. q. 2. nu. 33.

Digitized by Google

alio tempore illi magna neceſſitate oppreſſo: quia huiuſmodi iuſſio eſſet ædificatio,& nõ deſtructio,argumento multorum iurium,[a] quibus probatur voluntatẽ Monachi a iuſto arbitrio prælati pendere. Dixi alteri cõmunicabilium; quia valor meritorum, quoad quærendam de iuſtitia, ſiue de condigno gratiã non eſt cõmunicabilis, nec ab vllo prælato beneme renti tolli vel impediri poteſt,vt ſupra dictum eſt.

a c. quorundam. c. religioſus. de elect. lib. 6.

Decimo quæritur,an per præfatam cõmunicationem præfatæ confratriæ communicentur omnia bona, quoad vtramque vim,ſiue valorem ſatisfaciendi & merendi, ſiue impetrandi. Ad quod reſpondeo primo,certum eſſe quod non communicantur quoad valorem merendi de iuſtitia & de condigno gratiam, vel aliud bonum ſpirituale,vel temporale:quia quoad hoc ſunt incommunicabilia, cum nemo alius a Chriſto poſſit ea de condigno aliis mereri, vt dictum eſt ſupra in eodem Miſcell. poſt S. Thomam & alios ibi citatos.

Secundo, certum etiam videri communicari ea quoad omnia illa,quo ad quę generaliter ipſo iure communicantur omnia iuſtorum merita inter ipſos, iuxta illum articulum, *Sanctorum communionem* declaratum a S. Thoma[b]:& quod hæc cõmunicatio ſpecialis efficit, vt magis proſit, quam generaliter communicata prodeſſet, vt dictum eſt ſupra in eodem Miſcellaneo.

Tertio, certum etiam videri, quod cõmunicantur quoad vtrumque valorem, quem habent ad merendum & ſatisfaciẽdum de congruo. Nec obſtat,quod videri poſſet cuipiam de cõmunicatione quoad valorem ſatisfaciendi de condigno,qa vt prędixi,nõ communicantur quoad valorem merendi de condigno,cui ſimilis uidetur ualor ſatisfaciendi de condigno,& de ſimilibus idem iudicatur,[c] non inquã id obſtat.Tum quia communicatio fit generaliter:& diſpoſitio generalis generaliter eſt intelligenda[d]. Tum quia S. Thomas id videtur ſentire[e],relatus a nobis ad uerbum alibi[f] in illis verbis, *Nam vnus poteſt ſatisfacere pro alio,ſicut patet in beneficijs, ad quæ plures congregationes admittunt aliquos.* Tum quia negari poteſt eſſe ſimilia quoad hoc mereri de condigno, & ſatisfacere de condigno: quoniam illud non poteſt alius pro alio facere,hoc autem ſic, ut ſupra proxime dictum eſt, poſt S. Thom. & alios. Arbitror autem communicationem præfatam quoad ualorem ſatisfaciendi de condigno non extendi ad illum ualorem,quo eget is,qui facit illa; ſed tantũ ad illum qui reponendus eſſet in Eccleſiæ theſauro, ſi alii non communicaretur,per ea quę proxime dicta ſunt.

b In opuſculo. 6. col. 24.
c c. dudum. 2. de elec. l. illud. ff. ad l. aquil.
d ca. ſolitæ. de maioritate & obed. l. de pretio. ff. de pub. in rem act.
e in d. opuſ. 6. col. 24
f in Enchirid. ſiue Man. de orat. et horis canoni. c. 20. num. 55.

10 Vndecimo quęritur, an huiuſmodi cõmunicatio poſſit fieri patientibus in purgatorio. Ad quod reſpondeo,quod ſic. Tũ quia per quintum ſtatutum huius confratriæ id fit illi,quem aliquis viuus facit ſcribi in prefato libro,obligando ſe ad recitãdum pſalterium ſingulis hebdomadis. Tũ quod,ſententia S. Thomæ recepta, & catholica habet ſuffragia viuorum prodeſſe mortuis, quæ probatur per multa decreta a Gratiano relata[g]. Tum quia vna quęuis perſona etiã priuata poteſt ſua bona quoad valorem ſatiſfactorium, etiam de condigno communicare illis,vt prædictũ eſt.

11 Duodecimo quæritur, quid ſit reſpondendum cuidam nunc quęrenti, an valorem ſatisfactorium operum in pœnitentiã ſibi a Confeſſario iniunctorum poſſit iuſte applicare ſuę matri defunctæ. Apparet enim quod ſic illa ratione, quod valorem ſatisfactorium operũ, quæ quis obligatur facere, poteſt applicare aliis pro parte ad eum pertinente, vt diximus alibi[h], de valore partis Miſſæ ad Miſſantem pertinente,ſequuti Maiorem & Vuendelinum[i]: & quod votum & iuramentum non obligant minus,quam præceptum Confeſſarii,imo magis,quia iure diuino obligant[k]. At certum eſt poſſe quem bonorum operum votorum,vel iuratorum valorem ſatisfactorium aliis applicare.

Nec obſtat, quod pretio quo ſoluitur vnum debitum,non ſoluitur aliud[l], & per illam regulam iuris, *Quod ſemel placet, amplius diſplicere nequit*[m]. At confeſſarius de præcepto imponens aliquid pro pœnitentia peccati cõfeſſi, videtur applicare illud pro ſolutione pœnę debitæ peccato ſibi confeſſo: ergo non poteſt confeſſus poſtea illud alii applicare, non inquam hoc obſtat:quia ſolum probat nõ poſſe ipſum applicare illud quoad valorem neceſſariũ ad ſoluendam pœnam debitam ſuis peccatis,pro quibus expreſſe, vel tacite pœnitentia eſt impoſita, & ita ualorem,uel partẽ eius,quæ in id non eſſet neceſſaria poſſet matri applicare:& oppoſita loquuntur de ualore operum non applicatorum ex præcepto, ſaltem tacito alicui alio debito ſoluendo,& noſtra reſponſio de ualore operum, qui ex pręcepto etiam tacito non eſt alii debito applicandus.

g c. animæ defunctorũ. c. qui oblationes. & alia multa 13. qu. 2.
h in Enchirid. de orat. c. 20. n. 51.
i in 4. diſt. 45.
K c. non eſt. de voto, & c. quãto. de iure iurando. cũ gloſſ.
l c. ea te. de iureiur. l. 1. ff. de ſolut.
m c. quod ſemel. de reg. iur. lib. 6.

Digitized by Google

Non obſtat etiã dicere, quod ex hoc ſe quęretur, quod nullus confeſſus abſolutus poſſet vllius operis ſui boni valorem aliis applicare: cum fere omnes confeſſarii imponant ſibi confeſſis omnia bona, quæ fecerunt in pœnitentiam peccatorum ſibi confeſſorum, iuxta ea quæ tradimus in Manual. Confeſſariorum [a]. Non inquam hoc obſtat: quia confeſſarius non videtur præcipiendo, ſed conſulendo, vt ibi dixi, omnia illa bona opera pro pœnitentia imponere; ita quod obligetur confeſſus ad applicandum omnia illa pœnæ peccatis ei confeſſis debitæ: ſed quod illa quę voluerit applicare profint ei tanquam pro pœnitentia impoſita: & ita poteſt aliquid illorum aliis applicare, etiamſi confeſſus applicauerit ea omnia peccatis confeſſis: quia conſilium eo ſolo, quod acceptatur non fit præceptum ad implendum illud; licet enim quis acceptet conſilium de audiendo Miſſam die profeſto, vel de intranda religione, non tamen tenetur de pręcepto ad illa facienda, iuxta tradita per Gratianum [b], & ſpecialius alibi per Archidiaconum [c], poſt S. Thomam [d].

Decimotertio quæritur, an in applicatione vota vel iurata illius, qui applicauit bona ſua opera vnius menſis, vel anni alicui defuncto, includantur bona opera in pœnitentia ſibi a Confeſſario intra illud tempus imponenda? & videtur quod non. Tum quia in obligatione generali nõ includuntur ea, quę quis veriſimiliter non obligaſſet. [e] Tum quia, non potuiſſet iuſte, etiam ſi voluiſſet, per prædicta, niſi facultate ſibi ad id faciendum a Confeſſario facta: per eam enim fieret, vt impoſitio pœnitentiæ eſſet quidem præceptum quoad implendam illam; non autem quoad applicandum valorem illius pœnę debitę pro peccatis ei confeſſis, niſi ad ſummum illam partem, quę non eſſet neceſſaria illi defuncto: quia volũtas legiſlatoris qualis eſt in eo caſu Confeſſarii, eſt attendenda. [f]

a c. 26. nu. 12.

b §. fin. ad. c. ſi præcipimus. 14. q. 1.

c c. q bona, 17. q. 1.

d 2. 2. q. 88 art. 1.

e l. obligat. generali. ff. de pign.

f l. 1. ff. de conſtitu. principũ. § ſed & quod principi placuit. inſt. de iu. na. gen. & ciuili.

Duodecimum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Anniuerſaria quot, & quando pro his confratribus mortuis dicenda.*

1 SEptimum præfatorum ſtatutorum præfatę confratriæ continet, vt quatuor diebus proxime ſequentibus quatuor feſta B. Maræ principalia ſcilicet, Purificationis, Annunciationis, Aſſumptionis, & Natiuitatis fiant quatuor anniuerſalia in omnibus Monaſteriis predicatorum pro confratribus iam mortuis, quibus intereſſe debent omnes confratres, cum ſingulis candelis cereis, ſi facultatem ad id habent. Circa hoc nil occurrit addendum, ſed optandum quod, vt eſt piiſſimum, & tanto ordine dignum inſtitutum, ab interniſque confratribus eiuſdem ordinis, & religioſis pro ſua parte ſeruatum, ita ſimili cura & ſtudio externi confratres exequerentur.

Decimumtertium Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Feſtum Annunciationis vt maximum huic confratriæ.*

2 *Annunciationis in feſto multas virgines pauperes in monaſterio Romæ ſuper Mineruam dotari.*

1 OCtauum prefatorum ſtatutorum cõtinet, quod feſtorum omnium Virginis Matris maximum eſt, quoad pręfatam confratriam feſtum Annunciationis: & ideo in illo die conuenire debet ad Miſsã omnes confratres cum candelis cereis in monaſteriis Prędicatorum Roſarii.

Cuius ſtatuti prior pars colligebatur ex litteris præfati Alexandri ſupra [g] relatis, quatenus dant primũ locum feſto Annunciationis B. Mariæ, nominando quatuor feſta eius principalia, quibus ibi addidimus, quod nec mẽs, illius, nec huius ſtatuti fuit dicere feſtum Annũciationis eſſe ſimpliciter maximum feſtorum Virginis Matris, ſed ſecundum quid, ſcilicet quoad hanc cõfratriam: quia feſtum Aſſumptionis eſt ſimpliciter maximum eorum, iuxta gloſſam quandam memorabilem & receptam. [h]

2 Altera vero pars hui⁹ ſtatuti, quę obligat oẽs confratres ad audiendã Miſſam, cum cãdelis cereis in pręfato Annunciationis feſto, tã male ſeruatur aliquot in locis, quã dignũ eſt ſeruatu in omnibus; quã doquidẽ pauci collatione aliorũ pręfatę Miſſę interſunt, & pauciores cãdelas deferũt, cũ fere ſolę mulieres pauperiores ferãt ſpirulas ſiue globos, vel libretos ex cera torta cõglobata, viris pręſertim potẽtioribus parũ (proh dolor) de huiuſmodi candelarum delatione curantibus: quamuis in Vrbe Orbis capite celeberrime hoc feſtũ in celeberrimo monaſterio S. Marię ſupra

g in miſcel. 4.

h cap. alma mater verbo Aſſumptionis. & ſent. excõ mu. lib. 6.

Digitized by Google

Myneruam celebretur, intereſſente illi Pōtifice Maximo, cum maxima pompa, multis Virginibus pauperibus (quę hoc anno fuerunt 93.) noue dotatis, in proceſſione longe ordine, confratribus eas grauibus eiſdemque primoribus matronis ducentibus.

Decimum quartum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Indulgentia multa dicentibus Roſarium conceſſa.*

2 *Indulgentia Sixti includit pœnitentiam non iniunctam, ſed non quærit eam dicēs per alium pſalterium.*

3 *Indulgentia quæ Ablexandri tollit pœnitētiam iniunctam.*

4 *Indulgere poteſt inferior Papa pœnitentiā non iniunctam.*

1 NOnum prȩfatorum ſtatutorum declarat, quod diuerſi Pontifices Maximi & alii eccleſiarum prȩlati, conceſſerunt multas indulgentias recitantibus Roſariū & pſalterium prædictum. In primis, quod Sixtus Papa iiij. conceſſit indulgentiam quindecim annorum, & totidem quadragenarum recitantibus prȩfatum pſalteriū pro qualibet vice, qua id fecerint.

Circa hoc aduertendū primo ꝙ ſupra [a], irrefragabiliter probatum fuit, ꝙ hoc ſtatutum, & duo ſequentia non potuerunt eſſe de primis ſtatutis huius prȩcellentis cōfratriȩ. Deinde aduertendum, ꝙ Sixtus iiii. non conceſſit formaliter indulgentiā 15. annorum, & 15. quadragenarum recitantibus pſalterium, ſed quinque annos, & quinque quadragenas recitantibus quinquaginta Aue Maria, cum quinque Pater noſter: quamuis ȩquiualenter id fecerit: nam ſi quis quoties recitat quinquaginta Aue Maria, cum quinque Pater noſter, quærit indulgentiam quinq; annorum, & quinque quadragenarū, & qui recitat pſalterium, ter recitat illa: conſequens eſt eū qui recitat pſalterium quæſiturum indulgentiam quindecim annorum, & 15. quadragenarum.

2 Tertio aduertendum, quod prȩdictus Sixtus conceſſit præfatam indulgentiam recitanti præfata quinquaginta Aue Maria, & quinque Pater noſter, nulla facta mentione de recitatione per alium faciendа. Ex quo infertur non quærere illam eū qui recitat illa per alium, per late citata ſupra in miſcell. 9. & prȩterea quia cōceſſio indulgentiæ eſt reſtringenda [b], quod in ſpecie dixit antiqua gloſſa recepta [c], quā ad hoc citamus in Commentario de indulgentiis [d], & quod per citata in dicto miſcell. 9. regulariter non fit extenſio de vero caſu ad fictum, & factum per alium non eſt vere factum per ſe, ſed ficte. & quod canō excommunicās facientem aliquid nō cenſetur in dubio excommunicare mandātē, rogantem, aut conſulentē. Ex quo rurſus infertur præfatos cōfratres non ſatisfacere obligationi ſuæ recitandi ſingula pſalteria ſingulis hebdomadis, recitādo illa per alios, ſed oportere recitare illa per ſemetipſos.

3 Quarto aduertendum, ꝙ Sixtus conceſſit præfatā indulgentiam omnibus, & ſingulis recitantibus prædicta quinquagena Aue Maria, cum quinis Pater noſter, ſiue tertiam partem pſalterii, & nō ſolum quȩrunt illam confratres præfatæ confratriæ; ſed etiam quilibet alii. Nullam enim dȩ præfata confratria, nec de confratribus eius, neque de Roſario mentionem fecit.

Quinto aduertendum, quod prȩfatus Sixtus conceſſit prȩdictam indulgentiam quinque annorum, & quinque quadragenarum nulla mentione facta de iniuncta pœnitentia. Et ita quȩrunt illam qui recitant ea, etiamſi nulla pœnitentia talis fuerit eis a Confeſſariis iniūcta, iuxta ea quæ contra Caietanū probamus in d. cōment. de indulgentiis [e], quod ipſum eſt dicendū de illa indulgentia centum dierum, quam ſolis prȩfatis confratribus conceſſit prȩfatus Alex. legatus in confirmatione prȩdictȩ confratriȩ, pro ſingulis quinque feſtorum principalium Virginis Matris: non autem de illa quadraginta dierum, quam conceſſit recitantibus tertiam partē pſalterii (quam vocat Roſarium) quia conceſſit eam cum adiectione de iniunctis pœnitentiis, vt habet litterarum eius tenor relatus ſupra [f]. Nec obſtat ei quod prȩdictū eſt de indulgentia centum dierum, ꝙ Caiet. [g] tenuit, nullū inferiorē Papa poſſe cōcedere indulgentias penitentiarū non iniunctarum: quoniā neruoſe probauimus alibi [h], contrarium eſſe verum.

[a] *in Miſcelaneo. 13.*

[b] *Arg. ca. porro. de priuileg.*

[c] *in reg. 56 Inno. iiij. Cancella.*

[d] *Sup. §. in Leuitico. de pœnit. d. 1. nota. 9. nu. 7.*

[e] *Sup. §. in leuitico. de pœn. d. 1. not. 11. numer. 7.*

[f] *Miſcel. 4.*

[g] *In trac. 2 de ind. c. 7*

[h] *In prædi. cōmen. de Indulge. not. 11. n. 7.*

Decimum quintum Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 *Indulgētia plenaria ſemel in vita, & ſemel in morte confratribus Roſarij conceſſa.*

2 *Gratia de ſubſtantia non eſt ſcriptura.*

Digitized by Google

Decimum prefatorum ſtatutorum declarat Innocentium octauum anno 1404. viuæ uocis oraculo conceſſiſſe indulgentiam plenariam, ſemel in vita, & ſemel in morte ſcriptis in prędicta confratria. Circa hoc dico primo id, quod de nouo dictum eſt, nempe probatū eſſe ſupra [a], non potuiſſe hoc eſſe de primis præfatæ confratriæ pręcellentis ſtatutis. Secundo, quod eſt magni facieda; quia eſt plenaria, & non reſtricta ad pœnitentias iniunctas; & conſequenter quicquid dicat prefatus Caietanus [b] tollit omnē pœnam pro peccatis confeſſis debitam, & quæ tolli potuit per pœnitentiam a Confeſſariis iniunctā, & quę debite iniungi potuiſſet, vt efficaciter alibi [c] probamus. Tertio, quod dubitari poteſt an fuerit, & maneat ſuſpenſa per Bullam, quam fel. recor. Gregorius xiij. paulo ante annum Iobelæum 75. ſuſpēdit omnes indulgētias plenarias, vt ſi maneat ſuſpenſa, remedium adhibeatur oportunū quo ſuſpenſio illa reuocetur. Et quidem arbitror primo, illam fuiſſe ſuſpenſam, ſaltem quoad loca & terras extra Vrbem poſita per prædictam Bullam, per ea quę illi ad verbum relatę, adiecimus [d]. Secundo, quod illa ſuſpenſio non fuit reuocata per lapſum anni Iobelęi, neque per ullam reuocationem generalem per ea, quę ſuper eadem diximus [e] tractata re cum Reuerēdiſſ. Datario ſuper dubiis, quę antea circiter 25. annos nos Conymbricę ſcripſeramus in eodem comment. [f] ſuper ſimili ſuſpenſione a Iulio iij. facta ob iobelęum anno 1550. Tertio quod procuranda eſſet præfatę ſuſpenſionis ſublatio, quoad dictā indulgentiam plenariam, ſi nondum eſt obtenta. Non obſtat, quod non videantur ſuper huiuſmodi gratia expeditę litterę, quia ad valorem gratię non ſunt neceſſarię litteræ, vt multis iuribus probatur [g], & aliis quæ late tradunt poſt Archidiaconum [h], & Panormitanum [i], Felinus, & Decius [k]. Nec quicquam obſtat replicatio, quod litterę, licet nō ſint de ſubſtantia gratię Papæ, ſunt tamen de ſub ſtantia probationis eius, ſecundum Baldum a multis receptum [l]. Tum quia id modificari & negari poteſt, quod facit Dec. [m] Tū quia quoad Deum cuius oculis omnia ſunt nuda & aperta, iuxta Apoſtolum [n] relatum ab Euariſto [o], non eſt neceſſaria vlla probatio, neque quoad forum conſcientiæ iuxta gloſſam receptam [p].

a Miſcell. 5
b in 2 trac. de Indul. c 7. relat a nobis in comment. de indulg. notab. 11. num. 3.
c Super § i Leuitico. d par. d. 1. notab. 33.
d in gl. ver. plenar. in d. cōm. de Indulg.
e in glo. ſuper verb. publicen.
f de indul. not. 38.
g cap. inſtitutionis. 25. q. 2. et clē. dudū. de ſepult. §. nos. & iūcta glo. q̄ hoc exprimit, in verb. vel ſcripto.
h in proœm. libr. 6.
i in Rubr. de conſtitut.
k Ibidem.
l l. humanū ſub fin. C. de legib.
m in d. rubr. num. 11.
n Ad Hebræ. 4. ca.
o c. De omnipotēs. 2 queſt. 1.
p d. clem. 1. de priuil.

Decimumſextum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Stationes Romanas vt dedit Leo x. Roſario.*
2 *Roſarium vt fere proprium Dominicanis.*

1 Vndecimum & vltimum prefatorum ſtatutorum, quod Leo X. conceſſit prefatis confratribus, totius orbis Chriſtiani confratriarum in Dominicanorum eccleſiis fundatarum, vt viſitando quinque altaria, vel quinquies vnum, vel plura, vbi deſunt quinquie, & qualibet vice recitando quinquies Pater noſter, & quinquies Aue Maria, quęrant omnes indulgētias, quas quęrunt qui perſonaliter vadūt ad ſtationes Romanas.
2 Circa hoc dicēdū primo, quod non eſt de primis ſtatutis huius cōfratrię per ſupradicta [q]. Deinde, quod eſt magni facienda gratia in eo contenta; ſed quod ea ſolum poſſunt frui, qui ſunt confratres confratriæ Roſarii in eccleſiis fratrum Dominicanorum fundatæ; quia id ſonant eius verba, a quibus non eſt recedendum, niſi aliud aliunde conſtet [r], & merito huiuſmodi reſtrictio facta videtur quū ipſorum Patriarcha ſanctiſſimus fuerit huius generis orandi author & perſuaſor, & eius ordo renouator, & conſeruator imo & confratrię inſtitutor, & curioſiſſimus, conſtantiſſimuſque amplificator.

q in miſc. 5
r l. nō aliter ff. d leg. 3. c. ex litteris d ſpon. ſalbuſi.

Decimumſeptimum Miſcellaneū de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Roſarij dicendi obligationi ſatisfit dicendo diuerſis horis.*

1 Extra prefata undecim ſtatuta habetur in prefato libro priuilegiorū Illuſtriſsimi Ordinis Predicatorum Authentico [ſ], confirmatio quędā fœl. recor. Pauli iij. qua confirmauit declarationē Clementis [t], quod (licet forte ad quærendas indulgentias confratrib. prefatę cōfratrię prædictū pſalteriū recitātibus conceſsas, requireretur ſecūdū tenorem litterarū Sixti iiij. ſuper hoc expeditarū, vt vno die, & vna vice deberent illud integrū recitare) ſufficeret quod vna hebdomada, & pruribus vicibus dicerent illud, accipiendo diem pro hebdomada, & vicem pro vicibus. Per quod plurimū confirmatur opinio illa, quam tenuimus in Enchiridio ſiue Manua. de oratione c. 10. nu. 37. ſcilicet eum, qui debet recitare

ſ fol. 206.
t Quę in eo li. fo. 205 ponitur.

Digitized by Google

citare pſalterium, vel Roſarium ſatisfacere obligationi ſuę recitādo illa in diuerſis diebus, vel horis illius temporis, intra ꝙ tenetur illa recitare. Addidit inſuper præfatus Paulus duos annos vere indulgentię cōfratribus illud integrum in vna hebdomada recitantibus.

Decimumoctauum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Roſario, quæ dedit Pius V. quanti momenti.*

2 *Donari poteſt pio Collegio, etiam ſine inſinuatione.*

3 *Articulus mortis duplex, & hic intelligitur de vero. nu. 4.*

QVod Fœl. record. Pius V. conceſſit 1
quædam alia præfatę confratriæ. Primum quidem confirmauit, & innouauit omnes gratias præfatę confratriæ conceſſas. Secundum, quod confratribus eius, qui qualibet hebdomada totum pſalterium recitauerit ſeptem annos, & totidē quadragenas de iniunctis eis pœnitentiis relaxauit. Tertium, quod confratrię prędictę poſſint capere, & petere omnia qualibet magna ſibi donata, & relicta, & ea in vſus pios pręfatę confratriæ impendere abſque alia vllius licentia. Quod fuit vtiliſſimum ob multa, pręſertim propter indulgentiam plenariam ſemel in uita, & ſemel in morte quęrendam uiuæ vocis oraculo ab Innocentio viij. conceſſa, de qua alioqui non ſatis conſtaſſet: quod tamen paucis noſtra ætate eſt vtile: quia paucis nūc ab vllis iniunguntur pœnitentiæ annorū & quadragenarum, & per pœnitētiam iniunctarum nihil remittitur eis de iniungēdis, id eſt, de his, quas debuiſſet, vel potuiſſet Confeſſarius iniungere ſecundum cōmunem opinionem alibi probatā [a]: quod tamen potius eſt iuris communis declaratio, quam noua gratia, cum iure communi liceat omni collegio pio relinquere
2 in morte [b], & nullo tali quis vetatur inter viuos donare; cumque nulla donatio ad opera pia facta requirat inſinuationem ſecundum Bartholum communiter receptum [c]. Quartum, quod etiam cōfirmauit, & innouauit gratias, & indulgentias conceſſas aliis vtentibus hoc genere orandi numquam ſatis laudato, etiamſi non ſint Cōfratres, vt colligitur ex ſua extrauag. [d] Quintum [e] conceſſit plenariam indulgentiam, & remiſſionem omnium peccatorū omnibus, & ſingulis, confratriam prędictā in Dominicanorum eccleſiis rite inſtitutā ingredientibus, qui prima vice, qua deſcripti fuerint, ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum in aliqua eccleſia ſeu Cappella dictę confratriæ perceperint, & vnam ſaltē quinquagenam Roſarii recitauerint, & pro S. Matris Eccleſiæ tranquillitate orauerint, quæ maxima gratia eſt. Sextum [f] conceſſit ſimilem indulgentiā, & remiſſionem omnium peccatorū omnibus præfatis confratribus, qui in mortis articulo cōſtituti, ſalutaris pœnitentiæ, & viatici Sacramento muniti fuerint.

3 Circa quod dubitari poteſt; An hęc gratia expiret & conſumetur prima vice, qua mortis articulus euenerit, & confrater confeſſus communicauerit: nam pro parte affirmante facit, quod articulus mortis non ſolum dicitur euenire, quādo ex ęgritudine illa, qua laborat, moritur, ſed etiam cum tantum loborat, vt probabiliter timeatur moriturus, vt diximus alibi [g], poſt D. Antoninum, Felinum, & alios, quos ibi citauimus, & Angelum a Clauaſio [h], ante quos omnes reſoluit Panormitanus [i]: quod toties quis in mortis articulo inuenitur, quotiens probabiliter timetur moriturus, vt quia eſt in procinctu nauigandi, vel præliandi, vel quotidiana febri vexatur, & cet. quæ ſunt exempla Iureconſultorum [k]; & ita per abſolutionem in articulo mortis præſumpto factā conſumitur gratia, niſi aliud exprimatur, vt ibi diximus; & in pręfata Bulla Pij V. non exprimitur aliud, & ſic per primā abſolutionem in articulo mortis præſumpto facta expirat. & pręfati S. Antoninus & Felinus, quos ſequuti ſumus concludunt indulgentiā cōceſſam pro articulo mortis expirare per abſolutionē factam in articulo pręſumpto mortis; ita quod poſtea in uero non poteſt prodeſſe, niſi aliud in ipſa indulgentia exprimatur. Qua ratione hoc mihi primo aſpectu uiſum fuit dicendum de hac indulgentia; ſed re altius perpenſa uidetur dicendum contrarium. Tum quia pręfata Bulla Pij non requirit ullum mini
4 ſterium confeſſarij uel alius, quo hęc indulgentia concedatur, ſed ipſemet eam pro illo tēpore concedit. [l] Tū quia, licet cum Pontif. maximus cōcedit facultatē abſoluēdi in articulo mortis, recte præſumatur habere mentē, ut poſſit abſolui in articulo mortis pręſūpto, ne ſi nō abſolueret gratia, fieret fruſtranea: & ꝙ p primā abſolutionē in eo factā expirat gratia, ut præfa-

a *in d. commē. de Indul. ſuper §. in Leuitico. d pœnit. diſ. 1. no. 31. n. 38. & nota. 10. nu. 7. & 8.*

b *l. 1. ad idum dicta gl. recep. C. de ſacroſan. Eccl. l. collegiū. C. d hæred. inſtit. cū ei annotatis*

c *l. ſi quis argentū. §. ſancimus. C. d donatio.*

d *Quæ incipit, cōſueuerūt. & ponitur 1 volumine conſtit. e. 1°. f. 244.*

e *Vt colligitur ex verſic. et inſuper eiuſdē. extra.*

f *vt ex d. uer. & inſuper. colligitur.*

g *In cōm. de indul. ſuper §. in Leuitico. de pœnit. d. 1. nota. 30. nu. 3. & in Manu. Conf. c. 26. num. 31.*

h *in ſumma ver. mors*

i *in c. paſtoralis §. 1. de offic. ordinar.*

k *l. 1. 3. & ſeq. ff. d e donatio i. cau. mor.*

l *Vt colligitur ex illo ver. cōcedimus.*

ti patres dixerũt,& quos nos ſequitur per quamdã legem ſolennẽ [a]; cum tamẽ ipſemet ſine vllius alius miniſterio concedit indulgentiam pro articulo mortis, videtur profecto intelligere de articulo veræ mortis,& nõ tantũ præſumptæ: cũ intentio eius ſit, vt is cui facit illam gratiã mundis ab hoc mundo immundo exeat: qualis alias nõ exiret,ſaltem virtute illius gratiæ, ſi antea eueniſſet ei aliquis articulus mortis præſumptus,in quo confeſſus communicaſſet, & intentio diſponentis inprimis eſt attendenda [b]. Tum quia nihil obſtat prędicta lex [c],quatenus probat gratias in dubio de prima vice intelligendas: quia concedimus illud. Sed negamus gratiam hanc vlla vice applicare in vllo articulo mortis præſumptæ; ſed manere integram pro articulo mortis veræ. Tum quia regulariter ſtipulatio,legatum, fideicomiſſum. & alia quæ fiunt pro tẽpore mortis,intelliguntur de tẽpore veræ mortis,& nõ tantũ præſumptæ uel fictæ [d].Et mors ciuilis non æquiparatur morti naturali,niſi in caſibus a iure expreſſis, ut duæ gloſſæ celebres & approbatæ reſoluerunt [e]. Tum denique,ꝙ ut ait Felinus [f],S.Antonin⁹ & alii patres, & ipſemet loquuntur de indulgentia, quæ conceditur quotidie pluribus, a Papa per uiam ſpecialis indulti, quod in articulo mortis per idoneum confeſſorem, quẽ elegerint poſſint authoritate Apoſtolici indulti abſolui plenarie. Et ideo dixerunt indulgentiam huiuſmodi habere locum in articulo mortis præſumptæ,& per abſolutionem factã in eo ſpirare: quia loquebantur de gratia,per quam ſola non cõceditur indulgentia,ſed cum miniſterio confeſſarii,uel alius abſoluentis,& poterat eſſe fruſtranea ægroto, ſi abſolutio non fieret in illo mortis dubiæ articulo:in noſtro autem caſu conceditur indulgẽtia ſine ullius alius miniſterio, & non poteſt eſſe fruſtranea:quia adueniente uerę mortis articulo ipſo iure quæritur. Quare intranda, & ſuſpicienda eſt hęc confratria, etiã ob hanc ſolã gratiam,quæ tam fœlicẽ confratribus eius(ſi Sacramentis Pęnitentiæ, & Euchariſtiæ,muniti moriãtur)finem promittit.Septimum conceſſit omnibus etiã non confratribus,qui in feſto Reſurrectionis; Annunciationis, & Aſſumptionis B. Marię ſanctiſſimum Euchariſtię ſacramẽtum ſumpſerint, & tertiam partẽ præfatã Roſarii recitauerint,indulgentiam decem annorũ,& totidem quadragenarum. Circa quod etiam aduertendum,quod in hac conceſſione nulla fit mentio de iniunctis pœnitentiis,& ita eſt ualde utilis: quia ut prędiximus (quicquid dicat præfatus Caietanus [g],) tollit omnem pœnam pro peccatis confeſſis debitam, quę tolli potuit per pœnitentiam a Confeſſariis iniunctã, & quę debite iniũgi potuiſſet, ut efficaciter alibi [h] probamus.

a *l. boues §. hoc ſerm. ff. de verbo. ſigni.*

b *l. in conditionibus. de cõdit. & demõ. cap. fi. de præbend.*

c *l. boues §. hoc ſermone. ff. de verb. ſig.*

d *l. ſi quis cum morietur. ff. quãdo, dies le. ced. & c. ſuſceptũ. de reſcr. lib. 6.*

e *c. placuit. 16. qu. 1. & d. c. ſuſceptum.*

f *in ſerm. de indulgen. num. 3.*

g *in 2. tract. de Indul. cap. 7.*

h *in cõmen. de Indul. not. 11 n. 6. & 11.*

Decimumnonum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Totum & pars non vt numero, ita ſpecie, et nomine diſtant.*
2 *Coronam nullus claſſicus author vocat Roſarium.*
3 *Roſarij appellatione ſimplici quid ueniat in dubio.*
4 *Obligatio in dubio quod minus eſt continet.*
4 *Vouens ſextarium, quod minus eſt debet.*
5 *Verba vt capienda, et ad promerendum concepta data.*

1 AN appellatione Roſarii ſimpliciter prolati debeat intelligi ſola illa congeries ex 150. Aue Maria,& 15. Pater noſter,conſtans(quę appellantur pſalterium) an etiam pręfata cõgeries ex 63. Aue Maria,& 7. Pater noſter,an uero congeries illa conſtans ex 50. Aue Maria, & 5. Pater noſter,quę appellatur tertia pars pſalterii, Et quidem pro aſſerentibus,quod ſola prima congeries, ſiue totũ pſalterium ueniat appellatione Roſarii ſimpliciter prolati facit primo, ꝙ conſtat ex prędicti Leg atis literis primam cõgeriem,ſiue totum pſalterium appellari Roſarium,ſaltẽ uulgariter, & non uidetur conſtare idem de aliis.

2 Secundo quod ex eiſdem conſtat,quod tertia eius pars,ſiue cõgeries, quę conſtat ex 50. Aue Maria,& 5. Pater noſter,appellatur tertia pars pſalterij,& Roſarij,& pars & totum non ſunt idem. [i]

Tertio, quod uidetur aliquibus ſolam primam congeriem,ſiue totum Roſarium appellari uulgariter Roſarium,& nõ alias. Pro his autem qui aiunt ſecundam congeriem dici etiam Roſarium,facit,quod uulgus Romanum,licet appellet eam peculiarius Coronam B Marię,tamen etiam appellat Roſarium.

Pro aſſerentibus autẽ quod pręfata tertia congeries conſtãs ex 50. Aue Maria,& quinq; Pater noſter, proprius appelletur Roſariũ facit primo,ꝙ ſtatuto ſecũdo pręfatę cõfratrię [k] expreſſim cauetur, ꝙ congeries

i *l. ſi quis cum totũ. ff. de exceptio. rei iudic.*

k *In Miſcell. 7. ſupra relato.*

Digitized by Google

geries prima omniũ 150. Aue Maria, & 15. Pater noſter, appellatur pſalterium, & tertia congeries 50. Aue Maria, & quinque Pater noſter, appellatur Roſarium. Secundo, quod præfatus Alexander in ſuis præfatis litteris, dum confratribus concedit præfatam indulgentiam addit hæc verba, *Quacumque vice per ſe dixerint Roſarium B. Virginis, quod conſtat ex 50. Aue Maria, & quinque Pater noſter.* clare docẽs, quod pręfata tertia congeries dicitur proprie Roſarium. Tertio facit, quod prędicta confratria non appellatur confratria pſalterii, ſed roſarii: & ſi appellatione Roſarii ſolũ intelligeretur pſalterium tantum, iuſtius appellaretur confratria pſalterii, cum illud nomen ſit antiquius & dignius, & inditum ab ipſomet authore, vt prędictum eſt. Quarto, quod verba intelligenda ſunt, vt cõmunius intelliguntur [a]. At vt a fide dignis audio, apud Germanos, Belgas, in quorum terris præfata confratria inſtituta fuit, & apud Francos eis vicinos, & etiã Hiſpanos Francis finitimos, tertia pars pſalterii appellatur Roſarium, in Italia et qui habens in manu prefatam tertiam cõgeriem interrogatus quid habeat in ea, reſpondet, quod Roſarium. Ergo &c. Quinto, quod aliquot Pontifices Maximi (cum appellatione Roſarij volunt ſolum ſignificare totum pſalterium) adiiciunt verbo Roſarium illud adiectiuum totum, nõ obſcure ſignificantes, quod per verbum Roſarium ſimpliciter prolatum intelligeretur etiam aliquid aliud, niſi adiiceretur verbum totum. Sexto denique, quod verba in dubio ſunt proprie intelligenda [b], & vt communiter ſonant per iura dicti quarti argumẽti. At per ſtatuta confratrię prędictæ, & per litteras Legati, qui eas confirmauit, conſtat tertiam partem pſalterii appellari proprie Roſarium; & per quintum argumentum, quod tota vel maior pars orbis Chriſtiani appellat illam Roſarium efficaciter profecto probat tertiam partem pſalterii venire appellatione Roſarii.

a c. ex litteris. de ſpõſal. l. Labeo. ff. de ſupell. legat.

b l. nõ aliter. ff. de leg. 3.

Equidem, mea ſententia, ſalua ſeniori, opinio hæc tertia videtur verior, tum ob fundamenta eius. Tum quod aliarum fundamenta nihil obſtant: ad ea enim reſpondetur concedendo, quod totum pſalteriũ appellatur Roſarium, non quidem nomine originario ab authore ſuo indito: ſed a vulgo ei poſtea impoſito: negando tamen quod hoc conſequatur tertiam pſalterii partem non appellari Roſariũ. Tũ quod, ex eo quod aliquod prędium dicatur fundus non ſequitur, quod pars eius non ſit fundus; imo pars fundi pręſertim ſeparata a toto dicitur fundus [c]. Et qui agnoſcit partem lagati, totum agnoſcere videtur [d]. Tum quod, ſicut vulgus totum pſalterium appellauit Roſarium; ita potuit appellare tertiam partem eius pſalterii ſeparatam: imo & expreſſim ſtatutis præfatę confratriæ fuit ſic appellata. Tũ quod, licet pars & totum non ſint idem numero; frequenter tamen ſunt idem ſpecie vel genere, & eodem nomine appellatiuo nominantur, vt Petrus & Ioannes ſunt idem ſpecie, & vterque appellatur homo, & tota regis iuriſdictio, & pars eius dicitur iuriſdictio: [e] & cũ eadem ratio dictat, id quod dicitur de toto dicitur etiam de parte. Et qua ratione totum pſalterium dicitur Roſariũ, eadem poteſt dici tertia pars eius, vt palam eſt perpẽdenti duplicem rationem ſupradictam, qua pſalterium potuit appellari a vulgo Roſarium. Quæ tamen concluſio limitanda uidetur primo, ut procedat quando illi uerbo Roſarium adiicitur totum [g]: tunc enim intelligendum eſt de toto pſalterio, & non de parte eius. Tum quia, fundi pars non dicitur totus fundus. Tũ quia ita interpretanda eſt diſpoſitio, ſi fieri poteſt, vt nihil ſuperfluat, quod Clemens iij. ſignificat [h], & niſi hoc diceremus illud uerbum totum ſuperflueret, cum adiungitur illi uerbo Roſarium. Limitanda eſt etiam ſecundo non procedere in terris, in quib9 ſolum totum pſalterium appellatur Roſarium, & non pars eius. Tum quod uerba ſunt intelligenda ſecundum conſuetudinẽ
3 regionis in qua proferuntur, ut ait Vlpianus [i], & loquentis, ut ipſemet ait, & alii iureconſulti alibi. [k] Tum argumẽto eorum, quæ alibi diximus [l], uidelicet quod appellatione Aue Maria, in terris, in quibus olet dici cum illa particula, *Sancta Maria* & cum illa, *Nunc et in hora mortis noſtra.* uenit illud Aue Maria, quod cum illis dicitur & non illud, quod abſque illis dicitur: licet in aliis terris ueniret quod ſine illis dicitur.
1 *Dixi in terris in quibus ſolum totum pſalteriũ appellatur Roſarium*: quia in quibus ſola tertia pars pſalterii appellatur Roſarium, uel tam illa, quam totum pſalterium, illa ueniret appellatione Roſarii in diſpoſitione obligatoria: quia in dubio obligatio interpretanda eſt de re, uel ſumma minore per
4 regulas iuris [m]: nã etiam numis legatis exiliores debentur, [n] & uotum de ſoluẽdo ſextarii tritici de ſolutione ſextarii minoris intelligitur. [o] Limitanda eſt tertio pręfata cõcluſio, ut procedat, cum res eſt dubia; non autem cum aliunde contrarium conſtat (in certis

c l. planc. §. fin. de leg. i. l. locus. ff. de ver. ſign. cum cita glo. illarum.

d l. ſi cui. ff. de leg. 2.

e l. cui iuriſdictio. et l. imperiũ. ff. de iuriſdict. om. iud.

f l. quæ de tota ff. de rei uẽdic. c. paſtoralis. §. itẽ cum totũ. de off. deleg.

g Arg. prædictarũ legum.

h in c ſolitæ. de maio. et obe. adiuncta gloſ. in verb. tanquam. recept. ac dilatata per Fel. ibid.

i L. numis. ff. de leg. 3.

K l. alimenta. & leg. penul. cũ aliis a glo. illius citatis. ff. de alimen et cib. lega.

l in Enchi. de Oratione. c. 19. an. 119.

m l. ſemper in obſcuris. l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur. & c. in obſcuris. de reg. iur. li. 6.

n d. l. numis.

o c. ex parte cum notat. per Panorm. nu. 4. de cenſib.

Digitized by Google

certis enim, non eſt locus coniecturis) [a] conſtaret autem ſatis aliunde cõtrarium, ſi qui vouet, vel iurat, vel imponit pœnitẽtiam de dicendo Roſario eſſet de regione, in qua ſolum pſalteriũ ſiue congeries 150. Aue Maria,& 15. pater noſter, appellatur Roſarium: tum per limitationem præcedẽtem,& eius fundamenta. Tum quia, cum verba ſint inuenta ad exprimendum concepta loquentis [b], cumque is qui eſt de regione, in qua ſolum totum pſalterium appellatur Roſarium, non videtur concipere per verbum Roſarium niſi pſalterium totum, neceſſario intelligenda eſſent vota, iuramenta quæ ipſe fecerit, & pœnitentiæ, quas ipſe impoſuerit, vel acceptauerit de toto pſalterio.

Ex quibus ſequitur primo, quod ſatisfacit ſuę obligationi dicendo præfatam tertiam partem, qui ad dicendum Roſarium eſt ſimpliciter obligatus ſtatuto, voto, pœnitentia, pacto, teſtamento, promiſſione, vel alia ratione per præfatam concluſionem, & eius fundamenta. Dixi ſimpliciter: quia ſi teneretur cum adiectione ad totum oporteret dicere totum pſalterium, ꝑ prædicta in prima limitatione. Item ſi huiuſmodi obligatus eſſet de terra, in qua ſolum totum pſalterium appellaretur Roſarium, & non tertia pars eius, vel eſſet perſona, quæ nunquam conſueuit appellare Roſarium tertiam partem pſalterii, teneretur ad dicendum totum, per ſecundam limitationem. Si autem occurreret, quod conſuetudo perſonę loquentis, quæ iurat, vouet, promittit, vel ſtatuit dicere Roſarium ſimpliciter & contraria conſuetudini regionis, attendenda potius eſſet conſuetudo perſonę loquẽtis, quam regionis, ſecundum Vlpianum [c], quod clarius dixit Iulianus [d], vbi hoc annotauit Accurſius. Quid autem dicendum de Papa concedẽte indulgentiam dicenti Roſarium ſimpliciter? & quidem videtur in dubio intelligendum de tertia parte pſalterii. Tũ quia Pont. Max. videtur in dubio, prędeceſſorũ veſtigia ſequi [e]. At primus omnium Pontificum Maximorum, qui conceſſit indulgentiam vtenti hoc genere orãdi, qui fuit Sixtus iiii. conceſſit recitanti tertiam partem pſalterii. Legatus item eius qui pręfatam confratriam confirmauit, qui omnium primus conceſſit indulgentiam confratribus eius, conceſſit illam recitanti tertiam partem pſalterii, vt conſtat ex vtriuſque litteris ſupra relatis [f]: & ita ſatis pręſumi poteſt, quod ſucceſſores eorum concedentes indulgentiam ſimpliciter dicenti Roſariũ, intelligent de Roſario, quod eſt tertia pars prędicta. Tum per rationes ſupra pro concluſione adductas. Tum quia paſſim deferuntur Pontificibus Maximis pſalteria integra; & tertię partes eius ſeparatę, & coronæ prędictę conſtantes ex 63. Aue Maria, vt benedicat ea, vt concedat indulgentiam recitantibus per ea. Et pro comperto habetur, quod recitantes per illas tertias partes, quærunt illam indulgentiam. quamuis etiã poſſet attendi conſuetudo ſuæ Sanctitatis in appellando, vel non appellando tertiam partem pſalterii Roſarium.

5

Secundo ſequitur, quod cum apud nullum claſſicum authorem; neque apud pręfatum patrem Albertum, qui ex profeſſo copioſe Italo ſermone de Roſario ſcripſit, inueniatur, congeriem præfatam ſecundã (quę conſtat ex 63. Aue Maria, & 7. Pater noſter) appellari pſalterium, neque Roſarium, neque tertiam partem pſalterii, dicẽdum eſt illam in dubio appellatione Roſarii nullatenus venire.

Tertio ſequitur, quod qui tenetur dicere pſalterium, non ſatisfaceret dicẽdo tertiam partem eius, neque dicendo congeriem illam 63. Aue Maria, & 7. Pater noſter, quam multi vocant coronam: qui vero teneretur ad huiuſmodi coronam expreſſe, non ſatisfaceret dicendo tertiã partem pſalterii; ſed ſic dicendo pſalterium, ſicut qui diceret huiuſmodi coronam ſatisfaceret obligationi dicendi tertiam partẽ pſalterii; quia ſub maiori ſumma continetur minor, nõ contra ſub minore maior. [g]

Vigeſimum Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 Myſteria ſignificata per pſalterium eſſe quindecim, quinque gaudioſa, quinque doloroſa. num. 2. & quinque glorioſa. num. 3.

1 QVod myſteria (quę ſecundum receptam ſententiã ſignificant illę quindecim decades pſalterii ſiue integri Roſarii) ſunt quindecim, quorum quinque prima gaudioſa ſiue gaudii plena. Secunda quinque doloroſa. Tertia quinque glorioſa. Et quinque quidem gaudioſorum, primum eſt ſalutatio illa mirabilis, qua Gabriel Archangelus eam mirabiliter conceptam, natam, in templo educatam, & ſponſatam, ſalutauit, matrẽ Dei & hominis mirabiliorem continuo futuram. Secundum ſalutatio illa ſuauiſſima, qua ipſa plena,

[a] *L. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. oblig.*

[b] *L. ne qs. ... q. 2.*

[c] *D. l. nummis legatis. & leg. 3.*

[d] *L. ſi ſeruus plurium. §. fi. ff. de legat. 1.*

[e] *cap. fin. de clã. deſp. c. verum. de iureiur.*

[f] *Sixti quidem Miſcel. 1. Legati vero Miſcella. 2.*

[g] *L. 1. §. ſi ſtipulati. ff. de verb. obl. c. cui licet. de reg. iur. li. 6.*

θεανθρώπῳ ſiue Deo homine, ſalutauit Eliſabeth ipſius maximo præcurſore plenam. Tertium iucundiſſimus partus Virgineus, quo ipſa Virgo Mater peperit Saluatorẽ. Quartum, præſentatio illa ſingularis, qua filium Dei & ſuum pręſentauit in templo, maxima cum conſolatione S. Symeonis, Annæ, & aliorum, qui præſentes fuerunt. Quintum, inuentio illa indicibili gaudio plena, qua filium duodenum, triduo perditum, inuenit in templo inter Doctores ſedentem, interrogantem, & reſpondentem.

2 Quinque autem ſecunda doloroſa dicũtur ab aliquibus (& quidem ſatis recte) eſſe ſudor ſanguineus in horto effuſus, flagellatio ad columnam, coronatio ſpinoſa, portatio Crucis, & crucifixio crudeliſſima: quia tamen hęc quinque immediate & formaliter nõ ſunt actus Virginis Matris filii ſui Domini noſtri IESV Chriſti: item quia ante 60. annos legimus quædam metra cuiuſdam celeberrimi concionatoris Dominicani, qui verſu Hiſpano ſignificat 15. myſteria ſignificata per quindecim decades pſalterii eſſe quindecim actus ipſiuſmet Virginis, introducendo illam ſic nos exhortantem; *Reząd contemplando y contemplando reząd, los quinzę autos de mi vida.* paulo aptius forte dici poſſet, primum doloroſum eſſe illud vale vltimum, quod (vt quidam deuoti contemplantur ſibi) Matri dilectiſſimæ filius dilectiſſimus dixit, quum commeatum ſiue licentiam abeundi vltima vice Hieroſolymam paſſurus ibi acerbiſſimam paſſionem a Bethania petiit. Secundum videre filium duriſſime ſpinis coronatum portare crucem, quem iam audierat in horto ſanguinem ſudaſſe, moxq; dure captum, durius ad columnam flagellatum fuiſſe. Tertium cernere eum crudeliſſime crucifigi, & audire ictus malleorum, quibus claui trabales affigentes cruci pedes, & manus feriebantur. Quartum cernere eundem Crucifixum in altum leuari, & pendere in cruce, pendentemque ſe matrem doloroſam ſtantem iuxta eam Ioanni condolenti condolentiſſime commendari. Quintum ſuſcipere cum ſingultibus in gremio a cruce depoſitum, & ſepulturę parandum, illum quem toties ſuſceperat cum maximo gaudio lactandum & fouendum, quod Hiſpani quintã anguſtiam vocant.

3 Quinque autem glorioſorum primum fuit, videre cum ſummo gaudio filium potentiſſime ſuſcitatum a mortuis, ipſam primam omnium viſitantem. Secundum videre eundem mirabiliter aſcendentem in cœlos. Tertium ſuſcipere cum toto comitatu ſuo Spiritum paracletum, ſub figura linguarũ ignearũ de cœlo miſſum. Quartum videre ſe a filio, & eius Apoſtolis in tranſitu ſuo viſitatam, tota cœleſti Curia comitante in cœlos aſſumi. Quintum cernere ſe ſuper omnes choros Angelorum, vti omnium eorum, & noſtram reginam potentiſſimam, & Matrem miſericordioſiſſimam conſtitui.

Vigeſimumprimum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Myſteria ſignata per pſalterium, an meditanda.*

2 *Finis præcepti non præcipitur.*

1 AN obligatus recitare pſalterium vel Roſarium, ſuæ obligationi ſatisfacit recitando illud abſque meditatione præfatorum 15. myſteriorum? Et pro parte quidem negante, quod non ſatisfacit facit primo, quod finis eſt potior medio, ſecundum Pomponium [a]. Ex cuius dicto colligit Bartholus, cum quid eſt propter aliud, conſideratur id propter quod eſt, & tradit S. Thomas. [b] At pręfatus S. Dominicus hoc genus orandi ad hoc inueniſſe dicitur, vt illo vtentes, reuocarent in memoriam vitam & actus glorioſiſſimę Virginis Marię: ergo intentioni eius non ſatisfacit, qui abſque tali meditatione recitat illud. Secũdo, quod id videntur ſignificare multa, quæ typis excuſa, de modo dicendi Roſarium circunferuntur. Tertio, quod præfatus Albertus vbi ſupra [c] ſignificat non ſolum prædicta 15. myſteria, ſed etiam omnia fere quę Chriſtus, & Mater eius in hac vita mortali geſſerunt, quæ ipſe pie certe & erudite per circiter 165. contemplationes proſequitur, inter recitandum illud eſſe meditanda; aſſerens [d] quod præfatũ pſalterium ſiue Roſarium debet dici contemplando præfata 15. myſteria, ſubiiciendo pręfata 165. contemplationes diſtinctas per totidem numeros appoſitas ſingulas earum ſingulis Pater noſter, & ſingulis Aue Maria, vt inter dicendum illa fiant.

Sed contra dicendum videtur. Tũ quia nullæ orationes videntur eſſe magis præceptę, quam horæ canonicę [e], pręſertim illi, qui ratione ordinis ſacri, religionis, beneficii, & voti tenerentur ad eas recitandas, de qua re alibi [f] diximus, & conuenit inter omnes præceptas eſſe horas Canonicas,

a L. et ſi nõ ſint. §. pueniam'. ff. de aur. & arg. leg.

b 1.2. q. 1. art. 1. & 3. et q. 2. art. 1.

c In d. libello ſuper Roſario ſermone Italo.

d In n. 30.

e Extrau. 1. Io. xxij. de vit. et honeſt. cle. inter cõmunes.

f In Enchirid de Oratione. c. 7.

cas,ad eleuandam mentem in Deū, eiuſdēque res diuinas cōtemplandū[a]. At qui vinctus eſt ad dicēdum eas,ſatiſfacit pręcepto dicendi eas, recitando cum aliqua trium attentionū alibi[b] declaratarū; etiāſi nihil de Deo vel diuinis meditaretur ſecundum mētem omnium. ergo etiam qui tenetur ad recitandum pſalterium,vel Roſarium,ſuę obligationi ſatiſfaceret,ſi recitaret illud abſque vlla præfatorum myſteriorum meditatione;modo id cum aliqua trium attentionum faceret. Tum quia cōſuetudo eſt optima legum interpres[c]. At conſuetudo & praxis recitantium pſalterium vel Roſarium adeo hanc partem amplexa eſt, vt vix vnus de mille recitantib⁹ illud,inuenietur,qui contempletur ea omnia, quæ pręfatus Albertus deſiderare videtur,vix vnum de centum,pręſertim idiotarum,maxime puerorum & puellarū, qui omnia prædicta 15. myſteria meditetur ſingula quaque vice, quam illud recitat; imo & vix decem de quinquaginta, qui dimidium illorum meditantur: quāuis arbitror,multos etiam idiotas,ruſticos, etiam pueros,& puellas aliqua, vel aliquot eorū ēt actu Deo id inſpirante ſolere meditari; omnes tamen obligantur ad proferendū verba *Pater noſter*, & *Aue Maria*,& attendēdum actu ſiue actualiter, virtute ſiue virtualiter ad verba præfata,vel ad ſignificata eorum, vel ad Deum ipſum quem orāt, vel ad Virginem Matrem, quam ſalutant & orant, vel alia diuina, quæ illis æquipolleāt, iuxta declarationem attentionis debitæ vbi ſupra poſitam. Tum quia nullus, aut rarus facit,fecit,aut faciet id quod pręfatus Albertus ſignificat, cum vix toto unius diei dimidio poſſet quis unum pſalterium recitare omnia illa debita cum reuerentia meditando, & de huiuſmodi raris non conſtituuntur leges,ut Pomponius & Celſus aiunt[d]. Tum quia qui tot extraria meditaretur uix ſatis attenderet uerbis, quę profert, concipiendo conceptus eorum,quos uocant non ultimatos, & minus ſignificata eorum per conceptus,quos uocāt ultimatos. Tum quia prædictus Albertus mea ſententia non intendit illud quicquid ſignificet in locis prædictis: ſed potius allicere lectorem ut(cum per otiū id licuerit) meditetur illa, non quidē una uice omnia,ſed una hęc,& alia illa, & alia alia. Quod licet quibuſdam aſſuetis ſubtilia, & alta prædicare, uideri poſſit reptile ac humile, quia tamen eſt quotidianum, & omnibus fere neceſſarium dignū profecto eſſet, quod in concionibus ſæpe inculcaretur loco quorundam ſublimiorum & ſubtiliorum,quę a paucis intellecta paucioribus proſunt.

Non obſtant in contrarium citata: ad primum enim reſponderi poteſt, quod licet pro comperto habeatur Patriarcham illum glorioſum Dominicum Virgine Matre id inſpirante ſtatuiſſe pręfatum pſalterium, & illud genus orandi omnibus utiliſſimum; non tamen uideo authentica documenta, quibus probetur intendiſſe reuocare magis memoriam pręfatorum myſteriorum per hoc genus orandi, quam per horas Canonicas,ſed potius uoluiſſe incitare omnes etiam idiotas cuiuſcunque ſexus, ætatis, & ordinis eſſent, ad contemplandum & amandum Deum & Virginem Matrem, & meditanda eorum myſteria per orationes omnibus communes, ad quæ contemplanda uiri Eccleſiaſtici, & doctiores incitabuntur per horas canonicas, & alias ſacras ſcripturas, & conſequenter, quod uir prudentiſſimus iuxta ac piiſſimus non requiſiuit maiorem attentionem, & contemplationem ad ſuum pſalterium recitandum a ruſticis & paſtoribus, & pueris & puellis, & aliis idiotis,quam nouerat requiri ad pronunciandas horas Canonicas, etiam a litteratis & perdoctis uiris. Secundo reſponderi pōt,quod finis pręcepti,qui eſt alius a re præcepta,non cenſetur pręceptus,ſeu non eſt in pręcepto, ut tradit S. Thomas receptus[e],quē[f] quoque citauimus in Manuali Confeſſariorum, & ita licet finis dicendi pſalterium eſſet contemplatio pręfatorum myſteriorum,non tamen ideo eſſet præceptus,ut eius recitatio: cum aliud ſit contemplatio pręfata,& aliud recitatio ut palam eſt.

2 Ad ſecundū reſpondetur, quod ſcripta in eo citata ſignificant quidem aliqua ex parte prędictorum myſteriorum contemplationem eſſe præceptam, ſed non clare, & ita intelligenda ſunt potius de fine intēto ab ſtatuente, quam de re ipſa pręcepta; ſicut & in tertio præcepto Decalogi præcipimur abſtinere ab operibus mechanicis & ſeruilibus, ut intendamus cōtemplationi & fruitioni Dei nō tamen hę precipiūtur ſicut illa abſtētio,ut docet idē S.Tho[g].

a c. dolentes. de cel. miſſ.
b In Enchirid. de Oratione. c. 1, n. 4.
c c. cum dilectus. de conſuet. l. minime ff. de leg.
d In l. 3. et 4. ff. de legibus.
e 1. 2. qu. 100. art. 9.
f c. 13. n. 2.
g 2. 2. qu. 122. art. 4.

Vigeſimumſecundum Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 *Attentio & intentio, dicturi pſalterium, qualis eſſe debeat.*

Volun-

9 voluntas non fertur in incognitum.

AN poſito quoad ſatisfaciendum obligationi dicendi pſalterium ſiue Roſarium non ſit neceſſarium meditari actu prę fata 15. myſteria inter dicendum illud; ſit tamen neceſſarium ſaltem ab initio habere intentionem actualem, vel virtualem meditandi illa, inter dicendum quidem primas decades, quinque gaudioſa, & inter dicendum ſecundas decades, quinque doloroſa, & inter dicendum tertias, quinque glorioſa, licet poſtea ob fragilitatem id non faciat; ſicut diximus alibi [a], quod obligatus ad horas Canonicas debet à principio habere actu, vel virtute intentionē attendendi debite ad eas, licet poſtea ob mentis inſtabilitatem non attendat. Cuius quæſtionis partem affirmantem ſatis exprimunt quædam ſcripta impreſſa, de modo dicendi Roſarium, ob quod multi confratres qui dixerunt ſua pſalteria ſine intentione huiuſmodi anguntur ſcrupulis.

a In Enchirid. d. Oratione. in c. 13. nu. 32.

Sed contrarium videtur verius. Tum quia nullo iure, nec ſtatuto prę fatæ confratrię id cauetur, nec ex vlla ſcriptura authentica colligitur, quod prędictus Patriarcha inuentor pſalterii, vel renouator illius inuenti, vel inſtitutor prę fatæ confratrię iuſſerit prę fatam meditationem; imo neque quoad finē meditandi præfata myſteria id facerent, ſed tantum vt hoc genere orandi (quod eſt per ſe optimum) vterētur omnes, etiam idiotæ & ſenes, & puellæ, & pueri quorum de omnium inſcitia, fragilitate, & imperitia, vix vllus prudens tantam tantarum rerum contemplationē ſperare pōt, & nulli eſt indicēda obligatio ſine lege obligante [b]. Tū quia non tenetur quis habere intentionē agendi id, q nō tenetur agere vt palam eſt. Tū quia licet intentio & finis prę fati Patriarchæ, inuētoris prę fati pſalterii, vel renouatoris eiuſdē fuiſſet, vt per eiuſmodi pſalterii recitationem veniretur ad prędictorum myſteriorum meditationem: non tamen ob hoc cēſeretur illam prę cepiſſet: quia finis præcepti non eſt in prę cepto, vt dixi ſupra [c], poſt S. Thomam receptum in multis locis alibi [d] citatis. Tum quia conſuetudo eſt optima legum interpres [e]: at maior pars, imo fere omnes recitantes pſalterium vel Roſarium recitant illa ſine tanta, & tam varia meditatione, & ſine intentione eam habendi. ergo ſecundum eam intelligenda eſt lex de recitando illa.

b cap. legatur. 24 q. 2. c. quod præcipitur. 14. q. 1.
c In proximo Miſcellaneo.
d In Enchirid. de oratione, ca. 20. n. 29.
e c. cum dilectus. de conſuet. l. minime. ff. de leg.

1 Reſoluendo igitur concludo primo, ſactum quidem & vtile valde cenſendum, q vnuſquiſque huius prę cellentis confratrię cōfrater, imo & omnis Chriſtianus nouerit omnia myſteria, quæ proponit contemplanda prę fatus Albertus per centum ſexaginta quinque contemplationes, prę ſertim præfata quindecim principalia: & q corū quinque appellātur gaudioſa, quinque doloroſa, & quinque glorioſa, ut prædictum eſt [f], & ſingulatim noſſe illa, & frequenter meditari, etiam non dicendo pſalterium, uel Roſarium.

f In Miſcell. 20.

Concludo ſecundo, quod nulla lege naturali, diuina, neque humana tenentur regulariter Chriſtiani, neque cōfratres prędicti ad ſciendum hæc in ſpecie, ut loquuntur I. C. uel in indiuiduo, ut loquuntur dialectici; licet ſic credere in genere, quatenus ſunt de fide ad ſalutem neceſſaria; quia tenentur in genere credere, quicquid Eccleſia Romana credit, ut teſtantur Lucius [g], Hieronymus [h], & clarꝰ Athanaſius in ſymbolo ſuo. Dixi regulariter: quia ſacras & Canonicas litteras docti tenētur ſaltē ſubſtantiā eorum ſcire, licet non omnes, quod appellentur gaudioſa, doloroſa, uel glorioſa.

g c. a recta. 24. q. 1.
h c. hæc eſt. fides. eadem cau. & q.

2 Tertio, quod cum uoluntas non feratur in incognitū, ſecundum Auguſtinum [i], & Papinianum [k], bene dicturus pſalteriū nō tenetur habere intentionem meditandi prædicta myſteria in ſpecie, & in indiuiduo: prę ſertim partita per præfatas decades, cum non teneatur ea ſpecialiter, vt prędictum eſt, noſſe.

i 13. de Trinit. Dei.
k l. cum aquiliana. ff. de trāſactionib.

Quarto, quod recitaturus bene prędictum pſalterium, vel Roſarium, tenetur habere propoſitum actuale, uel uirtuale, debite attendendi ad Pater noſter, & Aue Maria, quæ pronūciabit; ſicut & bene pronūciaturus horas Canonicas, uel alias preces debet habere propoſitum bene attendendi ad ea quæ pronunciat: & quod ſicut bene pronunciaturo horas Canonicas ſufficit attendere vna trium attentionum alibi [l] declaratarum, puta ad uerba, uel ſignificata eorū, uel ad Deum & diuina: ita bene pronunciaturo pſalterium uel roſariū ſufficit una illarum.

l In d. Enchirid. de oratione. c. 13. a n. 4.

Quinto, quod etiam ſi ſtatutum eſſet, ut ad prę fatum finem recitaretur Roſarium, & conſequenter quod in principio haberet propoſitum recitandi illud ad illum finem, ſatis tamen eſſet, ut dicturus illud haberet generalem uoluntatem dicendi bene, & ad debitum finem illud, ſicut & Pariſienſes ubi ſupra citati ſignificarunt non oportere clericū ad bene recitādū horas

Cano-

Canonicas habere propoſitũ actuale vel virtuale,particulari hoc, vel illo modo, in hunc vel illum finem dicendi ſuas horas: ſed ſatis eſſe quod accipiat Breuiarium cũ propoſito actuali, vel virtuali generali ſatisfaciendi ſuo debito,vel dicendi ſuas horas debitas ad finem quem intendit Eccleſia,& ſtatim dicere illas ſine alio propoſito particulari hoc vel illo modo,aut in hunc uel illum finem attendendi:& eadem ratione uidetur idem de accipiente pſalterium uel Roſarium, cum propoſito actuali uel uirtuali generali recitandi illud ad finem ab illius authore præſtitutum.

Sexto denique concludo,quod recitãs pſalterium uel Roſarium ob amorem, uel laudem Dei,& ſuę Matris Virginis,uel ut placeat eis, uel ad ſatisfaciendum obligationi confratrię Roſarii, ſufficiẽte fine ueſtit ſuam recitationem,ad hoc ut ſit bona, & ueſtita circumſtantia finis debiti. Quod expreſſe ſenſit Paulus iii. in confirmatione cuiuſdam declarationis ſupra [a] propoſita,licet ueſtita alia circumſtantia particulari poſſet eſſe melior, per ea quę alibi [b] ſcripſimus, de boni operis fine apto. Per quę ſatis conciliari poſſunt, in utramque partem adducta,& conteri ſcrupuli, quibus nonnulli confratres anguntur.

[a] in Miſc. 37.
[b] c. cum miniſter. 23.q.5. num.37.

Vigeſimumtertium Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Roſarium dicenti an vtile hac meditari.*
2 *Oratio attentior cæteris paribus melior.*
3 *Intrinſeca extrinſecis præponenda.*

1 AN poſito, quod non ſit neceſſarium ad ſatisfaciendum obligationi recitãdi pſalterium,ſiue Roſarium integrum, meditari prædicta 15. myſteria inter dicẽdum illud,neque ab initio recitationis intendere meditari illa in ſpecie inter recitãdum illud,ſit tamen utile,& conſulendum alicui ut id faciat? Ad quod reſpondeo primo,quod nõ,niſi paucis eo modo quo aliqui conſulunt,nempe quod quinque gaudioſa meditetur inter dicendum primas quinque decades,& quinque doloroſa inter dicendum ſecundas quinque decades, & quinque glorioſa inter dicendũ tertias quinque decades. Tum quia id nimium uidetur operoſum,& oneroſum,præſertim idiotis,ruſticis,mulieribus, pueris, & puellis,quorum magna copia ſcribitur in pręfata confratria:& huiuſmodi operoſa, & oneroſa non uidetur uoluiſſe prudentiſſimus, idemque leniſſimus Patriarcha Dominicus tantæ multitudini imponere, iuxta illud Euangelii [c], *Alligant onera importabilia*. Tum quia conſulenda ſunt meliora,
2 & non minus bona [d]: at Roſarium attentius recitatum cæteris paribus eſt melius, quam recitatum minus attente. Et quod cum tam varia diſtractione recitatur ſemper aut vt plurimum, minus attente recitatur; quia tam varia meditatio neceſſario diminuit attentionem ad verba & ſignificata tam orationis Dominicę, quam Salutationis Angelicę. Tum quia non iuuat dicere, quod maior bonitas meditatorum præſtet,& præeminet bonitati contentorum in orationibus recitatis, quoniã contenta in Pater noſter,& Aue Maria ſunt cum primis optima; & præterea Roſario intrinſeca,quorum meditatio cæteris paribus eſt aptior, quam meditatio extrinſecorum, iuxta mentem Hermogenis [e]. Tum quia nimium occupat mentem in cogitãdo de ordine,numero,& applicatione pręfatorum
3 myſteriorum ad numerum & ordinem prefatorũ Pater noſter, & Aue Maria, quæ debitam attentionem attenuant, iuxta illud, *Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus*. Tum quia nimium videtur parare mentes præſertim fragiles,ad euagationem, & capitis vertiginem. Ob quę nõ fui ego auſus conſulere hunc modum recitandi cuidam mente debili ad vtendũ eo parato, ſi eum ei conſuluiſſem, ſed alium infraſcriptum faciliorem,& mea ſententia gratiorem Deo & eius Matri, meique recitantis amœniorem. Dixi paucis. quia eruditis,& in contemplandis diuinis valde exercitatis, & forti & robuſto animo donatis id ſecurius conſuli poſſet, eiuſmodi autem perſonæ collatione aliarũ,quę Roſariis vtuntur, ſunt paucę.

[c] Matth. 13. relatum in c. alligant. 2.q.7.
[d] c. qui bona. 17.q.1. vbi late Archidiac. c. nos nonnullis dicere c. qui ... in l. a. de ſtatu hominũ, per quam & multa alia probat Iaſon in rubrica de actio. continuos, & coniũctos eſſe debere titulos
[e] [illegible]

Vigeſimumquartum Miſcellaneũ de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Roſarÿ dicendi modi qui mali, peiores, & peſſimi,et qui boni,meliores,et optimi.*
2 *Roſarÿ dicendi modus qui authori aptior.*
3 *Amor & reuerentia actualis iuuant attentionem.*
4 *Roſarÿ dicendi modus hic ſeptem de cauſis præſtat.*

1 QVod ſicut habetur pro conſtituto per proxime dicta, ꝙ obligatus ad pro-

pronunciãdum pſalterium vel Roſarium poteſt id facere bene, melius, & optime, ita per alia poteſt conſtitui, poſſe quem recitare illa male, peius, & peſſime. Male quidem venialiter tantum peccando ob defectum attentionis debitę, quod vereor eſſe frequẽtiſſimum vel ob finem ineptum, vt cum pro fine principali pręfiguntur bona temporalia, quod ẽt vereor eſse frequens per ea quę alibi [a] diximus, vel ob finẽ venialiter malum, puta laudem, vel gloriam vanam, quod ẽt, non ſemel contingit, pręſertim pueris & puellis ad nimis faciendã laudẽ, & gloriam humanam a parentibus animatis contra doctrinam Auguſtini [b], alibi [c], a nobis relati. Peius autem cũ mortaliter peccando recitãt, vt cum id fit propter finem mortaliter malũ, vt ſcilicet moriatur is cui ſperant ſuccedere in beneficio uel hęreditate, aut ut lethali aliqua uoluptate potiãtur. Peſſime autem cum in ſacrilegam aliquam ſuperſtitionem, qua pręſertim expreſſe, Cacodœmoni exhibetur diuinus honor, id faciunt iuxta mentem S. Tho. recepti. [d] Quibus conſequens eſt quod ut oportet fugere malos dicendi Roſarii modos, & plus quo fuerint peiores, ita decet complecti bonos, & quærere meliores. Quare hic ſcribã unũ modum, qui 2
poſt ſeptuageſimum meæ peregrinationis annum præ aliis (quos antea fueram expertus) placuit; & quo etiam nunc nonageſimumprimũ annum agens, cũ ꝑ otiũ licet, utor, uſurus eodem (ut puto) dum uita manebit, ſaltem interdicendum unam de tribus tertiis pſalterii, quando oẽs tres eodẽ die recitauero; is autem conſiſtit in faciendo tria, quę ſubiiciam, vt is cui placuerit poſſit ea vti. Primum præconcipere breuiter, & quaſi in inſtanti, & momento temporis ſine vllis verbis in principio Pater noſter. Deum vti patrẽ, & dominum omniũ ſemꝑ, & vbiq; pręſentẽ, & ſe nihilũ & indignũ audire dignantẽ, & eũ cõtinuo alloqui humiliter verbis ipſi⁹ Pater noſter, tanq̃ Patrẽ noſtrũ, formando quoad eius fieri poterit ſolos cõceptus, quos vocãt nõ vltimatos, & vltimatos eorũ, ſine tamẽ reflexione, ꝙ eos concipit vel non concipit; ſicut ſolet alium magnum principem verbis a ſe compoſitis, vel occurrentibus humiliter alloqui. In quod plurimum iuuabunt actualis amor, & reuerentia in ipſum Deũ, qui oratur, eo quod valde retinent mentem, ne in extrinſeca vagetur. Dixi [e] ſupra ſine reflexione &c. quia illa fatigat mentem, vt experientia docet, & nocent attẽtioni ſecundũ Pariſienſes [e] imo nõ eſt attentio, ſed obiectum attentionis ſecundum Caietanum.

a In enchi. ſiue Manual. de oratione c. 6. a n. 12 in nu. 19.

b libr. 5. de ciuitate Dei. c. 12

c in c. inter verb. 11. q. 3. nu. 3 conclu. 5.

d 2. 2. q. 94 per totã præſertim art. 3.

e Citatos in Enchirid. de Oratio. ca. 13. n. 15.

Secundum vero faciendum, eſt pręconcipere breuiter, & quaſi in inſtanti, in initio Aue Maria, nullis uerbis formatis Virginem Matrem aliquem de prædictis actibus [f] agentem, ſeque indignum videre dignantem: & continuo alloqui eam verbis Aue Maria, ſeruando circa illa quæ dixi ſeruanda eſſe circa verba Pater noſter, vt alloqui ſolet aliam magnã principem verbis a ſe compoſitis vel occurrentibus. Iuuabunt etiam in hoc valde actualis in eã amor, & reuerentia, quę valde retinent mentem, ne in extrinſeca vagetur, vt pręd ixi.

f Miſcella. 10.

3 Tertium concipere in fine cuiuſlibet decadis, quaſi recreando animum, & dicere fixis oculis mentis in ipſam Virginem Matrem, vt dictum eſt imaginatam, infraſcripta. In fine quidẽ primæ decadis hæc. Decies millies benedicant te Virgo mater glorioſa Maria omnes Angeli, Archãgeli, & virtutes, Principatus, Poteſtates, & Dominationes, Throni, Cherubin, & Seraphin, cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cœlo. Amen.

In fine ſecũdę decadis hęc, Vigies millies benedicant te Virgo Mater glorioſa, Adã, Eua, Elias, Enoch, Patriarchę, Prophetæ, Innocentes, Baptiſta, & omnes alij ſancti veteris teſtamenti, cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cœlo. Amen.

In fine vero tertię decadis hęc, Trigies millies benedicant te Virgo Mater glorioſa Petrus, & Paulus; & omnes Apoſtoli, Ioannes, & omnes Euangeliſtæ, Stephanus & omnes diſcipuli Domini, Sebaſtianus & omnes Martyres glorioſi, cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cœlo, Amen.

In fine quartę hæc, Quadragies millies benedicant te omnes Sancti Confeſſores, Syluester, Gregorius, Ambroſius, & Auguſtinus, Hieronymus, Iſidorus, Martinus & Nicolaus, Benedictus, Bernardus, Dominicus, & Franciſcus, & omnes alii Epiſcopi, Doctores, Monachi, & Heremitæ, Virgines, Vidui, & coniugati, cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cœlo, Amen.

In fine decadis quintę hęc, Quinquagies millies benedicant te Virgo Mater glorioſa, Anna mater tua, ambæ Mariæ ſorores tuę, Mag dalena cum amiciſſimis tuis Martha & Marcella, & amicæ, ſeruęque tuę Agnes, Cęcilia, Agatha, Lucia, Catharina,

& omnes alię ſanctę Martyres, Virgines, Viduæ, atque coniugatæ cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cœlo, Amen.

Is tamen cui nimium videretur operoſum tot nomina propria mente concipere poſſet tacere illa (quod ego aliquando faciebam) & loco illorum ponere tãtum appellatiua generalia, quæ omnia ꝓpria cõpræhendant, puta in fine primæ decadis poteſt pro omnibus nominibus propriis, nouem Chororum Angelorum ponere appellatiuum illud generale, Omnes ſancti Angeli Dei. Et in fine ſecundę pro omnibus nominibus propriis ſupra poſitis, ponere illud appellatiuum, Omnes ſancti & ſanctę veteris teſtamenti. Et in fine tertiæ pro propriis ſuprapoſitis illa appellatiua, Omnes Apoſtoli, Euangeliſtæ, diſcipuli Domini, & Martyres. Et in fine quartæ pro propriis nominibus ſupra expreſſis illa appellatiua, Omnes ſancti Confeſſores, Epiſcopi, Doctores, Monachi, Eremitę, Virgines, Vidui, & coniugati. Et in fine quintę decadis, pro propriis ſupra expreſſis illa generalia; Omnes ſanctæ Martyres, Virgines, Viduæ, & coniugatę. Is item qui voluerit plures nominare poteſt illorum nomina propria addere, quod ego in fine quintæ decadis ſoleo facere, & qui voluerit exprimere alios pro ſupra expreſſis poteſt hęc in illa mutare.

4 Hic modus recitandi Roſarium placuit mihi prę aliis. Primo quidem, quod inter dicendum Pater noſter, proponit Deum ipſum pręſentem, & audire dignantem, & inter dicendum Aue Maria, Matrem eius benigne audientem. Deinde, quod adigit, & fere cogit attendere ad verba ſuæ intẽtionis, & ſignificata eorum, quę maxime ſpiritualia ſunt & ſuauia. Tertio, quod cõſeruat memoriam decadum Aue Maria, iam dictarum, dum in fine primæ decadis meminit decem primorum Aue Maria, & in fine ſecundæ decadis viginti, & in fine tertię triginta, & in fine quartę quadraginta, & in fine quintæ quinquaginta, quibus expletur tertia pars pſalterii, & repetendo eadem in aliis duabus tertiis, ſi omnes tres ſimul vna vice recitauerit meminerit omnes decades. Quarto, quod ſine vllo impedimento attendendi ad ea quę recitat, excitat fidem, qua figat oculos in omnium Matrem, mouet charitatem qua roget cęleſtis patriæ ciues, vt eam benedicant, augetque ſpem, qua ſperet actu eam cernere, colereque in cælo. Quinto, quod etiam præfatus Albertus vbi ſupra [a], ait contemplandam eſſe per multas contemplationes inter dicendum tertiam partem pſalterii illam indicibilem Angelorum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, & omnium ſanctorum & ſanctarum gloriam; quod ſine vllo impedimento attendendi ad recitata fieri poteſt hoc modo recitando illa: cum tamen illo ſuo vix fieri queat ſine magno. Sexto, quod effectu nulla fere fiat inter decadem, & decadem interruptio: cũ interpoſita ſint pauca, & non auertant, imo conuertant mentem orantis ad Virginem Matrem, quam ſalutat, orat, & adorat. Septimo denique, quod licet hæc interiecta alicui ab initio videri poſſint inſipida, vſitata tamen adeo fient ſapida, quod diſcutient ſomnum, nec dormire permittent precantem; quamuis vulgo dicatur recitationem Roſarii ſicut & aliarum precũ vniformium parere ſomnum: quia imaginatio, quod tãta princeps auſcultat; & recordatio ſupernę patriæ, & deſiderium, quod tot & tanti ciues illius eam benedicant, & ſpes actualis cernendi, & colendi eam in illa (quod hic interiecta continent) mentem intentam, & cor mundum faciunt, & intenta ſupplicatio (vt ait Prudentius [b]) cor mũdum dormire vetat. Ne quis autem putet me oleum, & operã in his monendis perdere, conſideret quã vtiliſſimum eſſe, noſſe modos, ac quibus ęquo labore, ęquoque tempore ac ſtudio, poteſt quis longe plus mereri, & ſatisfacere, quam faciendo idem alio modo etiam bono. Et reuocet ad memoriam id, quod probauimus per quandã extrauagantẽ [c], nempe quod per eaſdem preces vno modo dictas poteſt quęrere plꝰ de vna, & eadem indulgentia conceſſa, quam per eaſdem preces alio modo etiam bono factas: & quod preces vno modo etiam bono factę, non ſunt tam grandis cauſa indulgentię concedendæ, & quærendæ, quam ſunt eędem preces, optimo & heroico modo factę, vt utiliter alibi [d] declarauimus: & quod plurimę indies indulgentię ob alias & alias cauſas conceduntur pſalterium, & Roſarium recitantibus.

a *an. 193. vſq. ad n. 202. incluſiue.*

b *In Hym. laudibus ferię tertiæ deputato.*

c *Quæ eſt ſecũda. d pœnit. & remiſſio. declarata a nobis in cõm. de indul. not. 7.*

d *In d. commen. de indulg. nota. 11. & 15. n. 4. poſt Innoc. et alios multos ibi relatos.*

Vigeſimumquintũ Miſcellaneum de eodem Pſalterio & Roſario.

1 *Pater noſter dicturus nomen Dei quale præconcipiet.*

2 *Oratio quæuis Deo directa ſic multum iuuatur.*

Nomen

Digitized by Google

3 *Nomen Dei quale præconcipiet orans eum.*
4 *Oratio breuis omnibus omni loco, et tempori apta.*

QVod non ſolũ ad deuote, ac ſapide dicendas quindecim orationes Dominicas cõtẽtas in pſalterio, & roſario pręfatis, ſed ẽt ad maiore cum merito pronunnunciandas illas, & alias pręceptas per regulas horarum Canonicarum, vel in pœnitentiam impoſitas, vel voto, aut alia ratione debitas, aut cõſultas, imo & ad proferendum quancumque orationẽ ad Deũ immediate directam, quales ſunt quæ appellantur Collectæ, & ad contrahendam familiaritatem cum Deo, imitando Diuã Catharinam, cui fuit ab Angelo dictum, *Quia concipis alto corde Deum conceſſa tibi cõſortia Diuum*, [a] proderit multum conſueſcere ad pręconcipiendum in earum initiis alta mente aliquod nomen mentale Dei, ad quem illa dirigitur, non quidem tale quod clare, & perfecte repræſentet eum nobis: quia non poteſt tale in ſtatu viæ, nec in patria abſque lumine glorię [b] concipi. de quali nomine cognoſcendi Deum, vti eſt, intelligitur illud Dyonifii [c]; *Nullum eſſe nomẽ Dei.* & illud Salomonis [d] *Quod nomen eius, & nomen filij eius, ſi noſti.* neque vniuocum, quod omnino eadem ratione, & conceptu conueniat ei, & ſuis creaturis, vt luculenter de more S. Thom. [e] probat; ſed nec cõuenit concipere penitus æquiuocum ſed analogum, quod per prius de ipſo, quam de creaturis prædicatur, vt declarat idem S. Thomas vbi ſupra [f], quale noſter intellectus iux. illud Pau. [g] *Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* intelligere poteſt, nempe per habitudinem, & relationem creaturarum ad creatorem, & earum perfectionum imperfectarum ad perfectiones eius perfectiſſimas, quæ eminenter, indicibiliter, & infinite continent, & ſuperant eas, iuxta Dionyſium [h], & S. Thomam [i] receptum. Quale imprimis eſt iuxta eundem [k], illud nomen qui eſt, eo quod ſit ens primum, quod a ſe tantum eſt, & omnibus dat eſſe. Quale item eſt cauſa prima, eo quod a nullo cauſata, ſiue producta omnia cauſat, ſiue producit. quale motor primus, eo quod immotus in ſe permanens, omnia mouet. Quale Deus, eo quod nullius cura & prouiſione indigens, omnia curat, & omnib. prouidet. quale ęternum, eo quod principio, fineque carens, omnium eſt principium & finis. Quale omnipotẽs, iuxta illud, [l] *Omnipotens eſt nomen eius.* eo quod omnia potens, omnia facit, & regit, de quo eſt illud elegans triſtichon. [m]

Quicquid habet flegethon, quicquid caua uiſcera terræ,
Quicquid ineſt pelago, quicquid ſecat a era pennis,
Condidit, & ſolus totum hoc opus ipſe gubernat.

Quale trinus & vnus, & alia multa incomplexa, vel complexa ei ſoli conueniẽtia, & in his illud exiſtens, ſiue manens in omnibus, & ubique, eo quod in eis exiſtat, & maneat vt declarat S. Thom. [n] per potentiam, pręſentiam, & eſſentiam tãquam in omnibus habens poteſtatem, omnia cernens, & in omnibus manens eſſentialiter, eſſentiam eis indens & conſeruans, quod uti eſt de nominibus eius facilioribus cõceptu; ita uidetur eſſe de utilioribus eorũ, non ſolum ad orandum, ſed etiam ad totam uitam recte agendam, iuxta illud Sapientis [o], *Beatus vir, qui in iuſtitia meditabitur, & in ſenſu cogitabit circunſpectionem Dei.* Quare vtile ualde fuerit in præfatarum orationum Dominicarum initiis per uerbũ Pater noſter, concipere aliquod pręfatorũ nominum Dei, pręſertim illud complexum, Omnipotens, & vbique pręſens, & conſiderando eum omnipotentem & pręſentem, & nos (ut ait Prudentius [p], diebus ac noctibus, actuſque noſtros à luce prima in ueſperum proſpicientem, humiliter ac deuotè alloquendo reliqua præfatę orationis Dominicę pronunciare.

2 Ad quęrendam autem nobis pręfatam conſuetudinem, & habitum facilè pręconcipiendi præfata nomina, & conciliandam cum ipſo Deo tanquam cum Patre noſtro familiaritatem omnibus omni modo deſiderandam, ad magnumque operæpretium paruo labore faciendum, ualde utile fuerit, dicere Deo frequenter contenta in meditatione, & oratione inſequenti per ipſa uerba eius, uel alia plura, uel pauciora quę dicenti occurrerent, eãdem ſententiam continentia, quam meditationem & orationem a maioribus noſtris olim accepimus, dignam quæ frequenter fiat, in memoriam quinque Chriſti plagarum, & in gratias beneficiorum a Deo acceptorum, ſcilicet.

3 *OMnipotens vbique manens Deus noſter. gratias ago tibi, primo quod dediſti mihi eſſe. Pater noſter. (quod totum eſt attente recitandum.) Secundo, quod dediſti eſſe non quale quale; ſed ad imaginem, et ſimilitudinem tuã, et tuæ Maieſtatis, cognitionis, et fruitionis capax. Pater noſter. Tertio, quod tã care precioſiſſimo* Chriſti

[a] *Baptiſta li. 1. Parthen. 2.*
[b] *S. Tho. 1. par. q. 12*
[c] *c. 1. de diuinis nominibus.*
[d] *Prouerb. 30. cap.*
[e] *1. par. q. 13. ar. 5.*
[f] *ar. 5. et 6.*
[g] *Ad Rom. cap. 1.*
[h] *d. c. 1.*
[i] *Li. 1. sẽt. d 3. et 1. p. ſummæ q. 13. per totam.*
[k] *d. q. 13. arg. 11. p text. c. 3. Exod.*
[l] *Exod. ca. 15.*
[m] *Bapt. Mantua. li. . Parth. 1.*
[n] *p. 1. q. 8. ar. 2. 3.*
[o] *Eccleſiaſt. c. 14.*
[p] *In hym. laudibus fer. 5. deputato.*

Chriſti ſanguine me redemiſti. Pater noſter. Quarto, quod Angelum adeo magnum, ſapientem, & potentem in cuſtodem, directorem, & protectorem mihi deputaſti. Pater noſter. Quinto, quod non ſolum mihi das hanc vitam temporariam, et eius alimenta; ſed etiam vitam et gloriam æternam, de tua miſericordia ſperare concedis. Pater noſter.

Vigeſimumſextum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Aue Maria dicturus hoc præconcipiat.*

2 *Oratio quæuis ad S. Mariam directam hoc multum augetur.*

3 *Oratio trina ad Virginem Matrem directa.*

QVod ſicut ad attentius, amœnius, & cum maiore merito pronunciandas 15. orationes Dominicas totius pſalterij Virginis Matris, vel quinque tertię partis eiuſdem, plurimum, vt proxime dictum eſt, prodeſt in earum initijs præconcipere aliquod nomen Dei mentale, ſoli ei cōueniens, ita ſupra modum proderit, ad deuote, iucunde, maioreque cum merito proferenda omnia Aue Maria, ſiue ſalutationes Angelicas eiuſdem pſalterij, ſiue Roſarij; imo & ad pronunciandum deuote quamlibet aliam ad ipſam immediate directam, qualis eſt Salue Regina. Aue ſanctiſſima. Obſecro te. & id genus aliæ, plurimum inquam proderit præmeditari præfata 15. myſteria, vel acta eiuſdē Virginis Matris gaudioſa, doloroſa, & glorioſa, non quidem omnia una vice, neque eadem omni tempore & loco; ſed alia alijs vicibus, & aliis temporibus, & interdum plura, & interdum pauciora, & interdum vnum tantum pro animi varia, & maiore vel minore virtute, ſiue vi, habitu, vel diſpoſitione, & pro varietate temporum feſtorum, & feriarum: & quod feria ſecunda, tertia, & ſabbatho pręmeditemur gaudioſa, vel aliquod uel aliqua ex illis; diebus autem feſtis ea, quę magis conueniunt illis. At quia hęc vix poſſunt pręſtari, vel ſeruari, niſi ab eruditis, & ampliſſima Virgo Mater non inſpirauit ſuo chariſſimo Dominico pręfatum pſalterium ſiue Roſariū nec renouationem eius ſuo charo Alano pro ſolis eruditis: ſed etiam, imo forte magis pro idiotis & illiteratis, ac ſimplicibus [a] quia item pręfata confratria præfati Roſarij, non ſolum fuit inſtituta à pręfato Iacobo prouinciali pro eruditis prędictis, ſed etiam pro omnibus vtriuſque ſexus, & cuiuſlibet conditionis, ſtatus, & ordinis, totius orbis Chriſtiani, ideo videtur conſulendum idiotis, & promiſcuo uulgo, vt

1 initio ſalutationum Angelicarum pſalterij vel Roſarij, vel aliarum orationum, ad Virginem Matrem immediate directarū imaginentur eam humili, reuerenti, & deuota mente ſolitariam, aut vnum agētem nempe audientem ſalutationem mirabilē ab Angelo tam humiliter, & reuerenter factam: aut fouentem ſuum & altiſſimi filiū infantem in ulnis, & ſummo amore ſic tractantem, quod, ut quidam eius deuotus ait [b],

Configens oculis oculos, præcordia flammis
Dulcibus vrebat, teneros amplexibus artus
Stringebat lachrymans: roſea dabat oſcula fronti.

Aut in cælis regnantem, & benigniſſime nos audire dignantem, iuxta illud eiuſdem.

Tu licet a noſtro ſpatijs ingentibus orbe,
2 *Diſiungare, ſuos quantum polus eleuat ignes;*
Non tamen humanos caſus oblita, tuumque
Nil pertæſa genus; vigili mortalia cura
Suſcipis, & lachrymæ tangunt tua pectora noſtræ.

Ad quęrendam autem conſuetudinem, ſiue facile imaginandi eandem Virginem Matrem ſolitariā, aut aliquem trium pręfatorum actorum agētem, & ad familiaritatem cum ea cōtrahendam multum proderit ter in die, mane, meridie, & ueſpere, cum ad id campana inuitat, eam imaginari ſolitariam, aut aliquem horum trium agentem, & humiliter, & reuerenter tres eius partes, in quibus tria mira facta ſunt, ſalutare ſubſequenti forma, quam olim à maioribus noſtris pręfatis tribus horis faciendam accepimus.

3 *O Glorioſiſſima Regina miſericordiæ ſaluto venerabile templum vteri tui, in quo requieuit Dominus meus.* Aue Maria, *dicendum totum attente.*

O glorioſiſſima Regina miſericordiæ ſaluto cor Virgineum tuum, quod puriſſimum fuit ab omni contagione peccati. Aue Maria.

O glorioſiſſima Regina miſericordiæ ſaluto nobiliſſimam animam tuā, quæ ornata fuit omnibus pretioſis ornamentis donorum, virtutū, & gratiarum. Aue Maria.

[a] *vt dictū eſt ſupra miſcell. 1.*

[b] *Baptiſta li. 1. parthenica Mariana*

Digitized by Google

Vigeſimumſeptimũ Miſcellaneũ de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Roſarium debitum ob plures cauſas pluries dicendum.*

2 *Hora ob plures cauſas debita an pluries di cenda, & 3.*

1 AN obligatus dicere pſalterium, vel Roſarium pluribus de cauſis ſatisfaciat ſemel dicendo illud. verbi gratia, tenetur quis dicere illud, quia eſt confrater confratriȩ Roſarii, vel quia per commuta tionem voti, caſtitatis, relgionis, vel alius impoſita eſt ei recitatio illius, & quia vouit recitare illud, & quia eſt ei a ſede Apoſtoli ca conceſſum, vt recitando illud, quærat indulgentias illo die ſtatas, aut quaſpiam alias: qualis nuper conceſſa fuit dicentibꝰ illud per quoſdam calculos prȩcatorios a S. D. N. benedictos pro perſeuerantia in fide, & liberatione a captiuitate Reginæ multis nominibus, & in his exemplo conſtantiæ fidei inclytæ, glorioſiſſimæque Mariæ Scotiȩ: an inquam ſatisfaciant præfatis omnibus obligationibus, dicẽdo illud ſemel tantum? Et quidem pro parte affir-
2 mante facit primo, quod obligatus ad dicendas horas Canonicas ratione duorum beneficiorum, ob quorum quodlibet tene tur ad illas, ſatisfacit dicẽdo eas ſemel tan tum, vt infra dicemus.[a] Obligatus item ratione plurium ſacrorũ ordinum, ob quorum quemlibet teneretur ad illas, ſatisfacit dicendo ſemel eas, imo & obligatus ratione beneficii, ordinis, religionis, ob quo rum quodlibet, vt alibi[b] dictum eſt tenere tur ad illas.

Secũdo, quod cum feſtum B. Mariȩ incidit in quadrageſima ſatisfacimus præce pto de ieiunando in vigilia eius, & in quadrageſima ſemel tantum ieiunando: prȩce pto item de ieiunando quatuor temporibus incidentibus in quadrageſima ſatisfacimus, per eadem ieiunia, quibus implemus præceptum de ieiunando quadrageſi mam. Et Franciſcani per idem ieiunium ſatisfaciunt non ſolum prȩcepto Eccleſiȩ: ſed etiam ſuȩ regulȩ ieiunando ſemel feriis ſextis quadrageſimȩ.

Quibus tamen non obſtantibus verior videtur pars negans, ſcilicet quod non ſatisfacit. Tum quia ſolutio facta pro vna obligatione non tollit aliam, vt probat Vl pian. reſponſum c, & ſolutio facta vni non tollit obligationem, qua ſoluens tenetur alteri[d]. Tum quia bona ſatisfactoria facta pro aliquo, nõ ſatisfaciunt pro alio, etiam pro ipſo faciente, vt ſentit S. Tho. in vno loco[e], & exprimit in alio[f]. Tum quia ſecundum receptiorem ſententiam, miſſa di cta vel facta pro multis non prodeſt eorũ ſingulis tantum, quantum ſi pro eorum ſin gulis ſingulariter diceretur, vt alibi[g] tradimus poſt alios vtrobique citatos.

3 Non obſtant oppoſita, ad prius enim reſpondetur, quod illud non tam de ſtricto iure, & ratione generali procedit, quã de quadam æquitate, & ratione ſpeciali, ſcilicet quod plura beneficia iuſte collata vni habentur pro vno; quia pro iuſta vnius ſuſtentatione conferuntur: & quod ordo, & religio, quæ etiã per ſe obligant ad horas, uidentur reduci ad ȩandem cauſam, quam inducit beneficium, eo quod beneficium datur propter officium, & officium requirit ſuſtentationem, quam præſtat beneficium; & ita non eſt extendendum ad noſtrum caſum, in quo diuerſȩ omnino ſunt cauſȩ dicendi Roſarium. Vnde, vt ſupra dictum eſt, qui uoto, pacto, uel aliquo ſpeciali onere deberet bis dicere horas nõ ſatisfaceret ſemel dicendo, ut paſſim contingit in Tricendiis mortuorũ Hiſpaniȩ, quȩ trentena clauſa uocant.

Ad poſterius autem reſpondetur, quod etiam illud contingit ex ratione illa ſpeciali, quod non poteſt bis quis in eodem die ieiunare, quod nõ contingit in noſtro caſu, in quo quis poteſt pluries in die Roſarium recitare: & illa quæ ſpeciali ratione ſtatuuntur non debent extendi ad alia, ſal tem ea in quibus illa non inuenitur, tanquam a iure communi exorbitantia. Caueamus igitur, ne qui ſumus confratres hu ius præcellentis confratriæ putemus una & eadem recitatione pſalterii uel Roſarii ſatisfacere obligationi eius, & aliis quæ ex voto, pœnitentia, pacto, uel ob indulgentiam quȩrendam deſcendit, in quo arbitror non paucos errare.

Vigeſimumoctauum Miſcellaneũ de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Roſario a dicendo rariſſime morbus excuſat, & eo excuſatus non quærit indulgentias, licet bonis cõfratriæ gaudeat, & n. 2.*

3 *Ducis Guiſij conſtantia egregia in recitan do Roſarium.*

a *In Miſc. 60.*
b *In Enchi rid. d ora tione. c. 7 nu. 3.*
c *l. 1. ff. de ſolution.*
d *c. ea te. de iureiurã.*
e *In 4. d. 15 qu. 2. ar. 4.*
f *in 4. diſt. 45. q. 1. ar. 2. q. 3*
g *c. non me diocriter. de cõſecr. d. 5. poſt gl. penul. eius, et in Man. cõfeſſ. c. 25. n. 92.*

1 AN poſito, quod confrater huius confratriæ morbo, vel alio legitimo impedimẽto impeditus dicere pſalterium in hebdomada, excuſetur etiam a dicendo illud per alium, ad effectum fruendi communicatione bonorum ſpiritualium totius cõfratriæ, vt ſupra [a] dictum fuit, quæſtionis tamen ſubtilis eſt an etiam excuſetur, quo ad effectum fruendi indulgentiis conceſſis dicentibus illud, ita vt perinde eas conſequatur, ac ſi recitaret illud. Et re altius penſata, uidetur dicendum primo, quod rariſſime occurrit cuiquam iuſtum impedimentum recitandi hoc pſalterium intra unam hebdomadam, cum poſſit illud dicere faciendo tres partes dicẽdas tribus diebus, cumque etiam perditis calculis precatoriis poſſit dicere per digitos, cumque memoria teneantur omnia dicenda.

2 Secundo, quod non conſequitur eas, ſi per ſe non dixerit, licet ſit impeditus: quia indulgentia conceſſa facienti aliquid, non quęritur ab eo, qui non facit illud, etiam ſi a faciendo eo, iuſto impedimento arceatur, ut late alibi [b] probamus, argum. extra uag. Vnigenitus [c]. etiam ſi faceret dicere illud per alium, niſi aliud aliũde appareat, ut probatum eſt ſupra [d].

3 Tertio, quod exhortandi ſunt, ut illud per ſemetipſos dicant, nec ſe ullo impedimento morbi excuſent, ſimul animandi ea ſpe certa, quod eorũ conatibus aderit piẽtiſſima Virgo mater, ut fertur adfuiſse adeo illi Illuſtriſſimo, fortiſſimoq; Duci Guiſio, qui licet eſset laicus coniugatus, & miles ſtrenuus, cum ciuitatem Mediomatricum ab potentiſſimo exercitu obſeſsam ab hinc circiter 33. annis, defenderet quolibet die ſub auroram de ſtrato ſurgens, tanta conſtantia, & fiducia ante omnia recitabat Roſarium, ſiue tertiam partem prędicti pſalterii, ut ob nullum ſtrepitum, uel tumultum bellicum, nec ob ullam rebus gerendis curam ab eo finiendo deſiſteret, quod a quodam noſtro Hiſpano captiuo eius fide digno accepimus.

[a] In Miſ. cell. 6. & 7.

[b] In cõm. d. Indul. ſuper S. in leuitico. d. pœn. d. 1. no. 15. n. 1.

[c] de pœn. et remiſſ. & aliorũ ibi citatorũ. Et breui in d. cõm. not. 2. n. 50.

[d] in d. Miſ. 4. et 7.

Vigeſimumnonum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 *Confrater nõ implens onus an gratijs gaudeat.*
2 *Conditio, & modus multum differunt.*

1 SVnt & aliæ quæſtiones de præfatis, & aliis cõfratribus quotidianę, a nemine quę legerim tractatę. Prima ẽ illa, quę me olim torſit, an confratres cuiuſdam celeberrimę confratriæ, quibus erant conceſſæ multę gratiæ puta, eligendi confeſſariũ comedendi oua, & lacticinia in diebus ieiuniorum, audiendi diuina officia tempore interdicti, & quęrendi indulgentias plurimas, & in his aliquas plenarias iniuncto confratribus onere dicendi ſemel in hebdomada quinque Pater noſter, & totidem Aue Maria: & audiendi quaſdam in anno miſſas, & intereſſendi quibuſdã ſupplicationibus & congregationibus. An inquam confratres illius confratriæ, qui abſque iuxta cauſa deſinebant ſubire, & implere omnia prædicta, ſed tantum aliqua, vel forte nulla, poſſent iuſte vti præfatis gratiis? Nam pro parte negante vrgebat illud Apoſtoli [e]. *Qui non laborat non manducet*. & illud elogium naturale. *Commoda qui ſentis, iungas onus emolumentis* [f].

Pro parte vero affirmante premebat, quod pauci omnia illa onera toto anno implebant, & durum videbatur eos omnes excludere a gratiis tam quotidianis, quibus ſine ſcrupulo vtebantur, & quod clerici & religioſi apoſtatę gaudent priuilegiis Canonis, & fori [g]. licet non recitent horas, nec geſtent ſuum habitum, & quod beneficiarius non perdit ſuum beneficium, quamuis non reſideat, nec ſuum iuſte faciat officium, licet ob hoc illud detur [h], nec ius colligendi illius reditus, licet teneatur ad reſtitutionem, iuxta alibi [i] dicta. Denique quod licet acceptum ſub conditione propria non quæratur, niſi ea impleta [k], acceptum tamen ſub modo, qui aliquando appellatur conditio, licet improprie [l] regulariter quęritur
2 ante modum impletum [m]. ob quæ, & alia quædam in hanc inclinaui partem, in quam etiam nunc inclino per eadem, & ad oppoſita reſponderi poſſet, quod probant quidem illos confratres obligatos fuiſſe ad ſubeunda onera ſuę confratrię, & peccaſſe non ſubeundo illa abſque iuſta cauſa, niſi ſtatuta liberaſſent eos a peccato, vt 3. ſtatutum huius ſanctæ cõfratriæ liberat, vt diximus in 8. miſcell. non tamen propterea perdi diſſe illas gratias, ſicut & præfati clerici, religioſi, & beneficiarii peccant quidem non recitando, non geſtando ſuum habitum, vel non reſidendo, ſed non propterea perdunt ipſo iure beneficia, & gratias ordini, & religioni conceſſas.

[e] 1. ad Cor. 9.

[f] c. cum ſecundum. de præb. vbi gloſ. cle. 1. de cenſibus. l. ſecundũ naturam. ff. de reg. iuris.

[g] ca. ſi quis ſuadente. 17. q. 4.

[h] ca. fin. de reſc. li. 6.

[i] in Enchiri. de oratione c. 7.

[K] §. omnis. inſti. de verbo. obli. c. ſi ꝑte. de reſcri. li. 6.

[l] c. verum. de cõd. ap poſ.

[m] l. ea leg. C. de cond. ob cauſam. l. 1. per locũ a ſpec. C. de condi. quæ ſub. mod.

Trigeſi-

Digitized by Google

Trigeſimum Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 Indulgentiam quærit faciens quod illa requirit.

2 Culpa carens non meretur pœnam.

1 QVæſtio huic affinis eſt, An indulgẽtiam plenariam præfatam ſemel in vita,& ſemel in morte ab Innoc. viij. conceſſam,quęrat is cõfrater, qui aliquot hebdomadis, menſibus, vel annis, dixit pſalterium,& aliis non? Ad quam breuiter dico quod ſic, tũ per dicta in proxima quęſtione. Tum quod qui dicit illud aliquot hebdomadis, & aliquot non,licet perdat communicationem bonorum confratrię illarum hebdomadarum, quibus non recitat illud;non autem perdit participium illarum,quibus recitat. Tum quia indulgentia fuit ab Innoc. viij. conceſſa his, qui legitime ſcriberentur in confratria,nihil addito de recitatione pſalterii;& ita videtur ſufficere, quod ſcribatur quis in illa,& obliget ſe ad ſeruanda ſtatuta eius; quoniã ſicut non quęrunt indulgentiam, qui non faciunt opus,ob quod illa conceditur; ita quærunt eam,qui faciunt id, quod ob illa conceditur, & ſola ſcriptio cum vera volũtate implendi ſtatuta, eſt bonum opus, ob quod indulgentia poteſt concedi ex men-
2 te omnium. [a] Tum quia omiſſio recitationis pſalterii non eſt peccatum cõfratri eã omittenti per tertium ſtatutum ſupra [b] relatum, & nõ videtur tantę indulgentię iactura mulctandus,qui nihil peccauit [c]. Tũ quia qui contrariam partem teneret,cogeretur cõcedere, quod ſolus ille lucraretur illam, qui omnibus hebdomadis vitę ſuę, a tempore ſcriptionis recitaret pſalteriũ: nam qua ratione requirerẽtur aliquot recitationes, eadem requirerentur omnes, quod nemo concedet.

a c. cum ex eo. & ca. quod aũt. de pœn. et remiſſ.
b In Miſc. 8.
c Arg. c. 2. de cõſtit.

Trigeſimumprimũ Miſcellaneum de eodem Pſalterio, & Roſario.

1 Gratiarum partem quærit,qui partem requiſitorum facit.

1 OCcurrit etiam alia quęſtio his affinis,ſcilicet,an confrater huius confratrię recitans qualibet hebdomada pſalterium,& non faciens alia,ad quæ obligatur, fruatur omnibus gratiis confratribus conceſſis? Ad quam reſpondetur quod ſic, exceptis his,quæ fiunt in illis actibus,quibus debet intereſſe,& ſine iuſta cauſa non intereſt: quales ſunt miſsa diei Annunciationis,& alię pręfatorum anniuerſariorũ: quia ratio particularis ſuadet,vt non gaudeat his,licet generaliter aliis gaudeat. & conſequenter fruetur indulgentiis conceſſis ob recitationem pſalterii;imo & indulgentia præfata plenaria,iuxta dicta in præcedenti miſcellaneo, & indulgentia centũ dierum cõceſſa quolibet quinque feſtorũ prædictorum. [d]

Occurrit etiam alia quæſtio,ſcilicet an e contrario faciens omnia alia,& non recitans pſalterium qualibet hebdomada fruatur eiſdem. Ad quam reſpondetur, quod fruetur gratiis,quę dãtur pro actibus, quibus interfuerit, non autem aliis:quia licet non recitans pſalterium debitum non peccet; perdit tamen communicationem bonorum aliorum cõfratrum,quæ faciunt in illis actibꝰ, quos ipſe deberet facere,& nõ facit,vt habet tertium ſtatutum. [e] Ex quibus infertur, Confratres pręfatos frui gratiis aliquorum bonorum aliorum Confratrum,& aliquorum non.

d in Miſcel. 3. in litteris Alex. lega.
e In Miſcel. 8. relatũ.

Trigeſimumſecundũ & vltimum Miſcell. de eod. Pſalterio, & Roſario.

1 Roſarium,vel pſalterium conſtans ex certo numero,alternoſq́; Pater noſter, vel Aue Maria,qui obligatur, vel de conſilio vult dicere,vt ſatisfacit pro propoſito alternatim cum alio, vel diuerſis horis diei per partes dicendo.

2 Pſalterium, vel Roſarium dicere alternatim cum alio, vel diuerſis horis diei vt vtile.

3 Orandi modus vtilis expectanti alios ad aliquid agendum.

4 Pater noſter,& Aue Maria, quinquies dicendi cum aliјs modus vtilis.

1 ADmoneo poſtremo Candidum, & in eandem glorioſiſſimam virginem matrem pium,ac deuotũ lectorem,tenuiſſe me in Enchiridio,ſiue Manuali de Oratione duas concluſiones nouas,& mea ſententia valde vtiles. Alteram [f] ſcilicet,poſſe quẽ vtiliter tã ad excuſandũ ſe a peccato,ſi votum,vel pręceptum ad id vrgeret, quam ad plus merendum,ſi abſque debito volun-

f In c. 10. nu. 21.

Digitized by Google

voluntarie id faceret,ſuo propoſito ſatiſ-
ſacere dicẽdo aliquem certum numerum
Aue Maria, vel Pater noſter.qualem ha-
bent corona,pſalterium,vel Roſariũ Vir-
ginis matris,recitando illa cum alio alter-
natim eo modo,quo ego frequentiſſime
ſolitus ſum facere iter faciens,& interdũ
domi manens, vel ad ſtationes iens cum
familiaribus meis,& aliis ſociis & amicis.
Ita quod omnes dicamus ſimul orationes
Dominicas, & alternatim orationes ſiue
Salutationes Angelicas.Alteram Cõclu-
ſionem poſui vbi ſupra [a],ſcilicet,eum qui
debet recitare aliquo die pſalterium, vel
Roſarium recitando illud eadem die, ſed
diuerſis horis eiuſdem diei ex honeſta ali
qua cauſa interruptis, perinde mereri &
ſatisfacere, ac ſi vnico contextu ſine vlla
interruptione illud perficeret. Ex quibus
duabus Concluſionibus in prędictis nu- 2
meris efficaciter probatis infertur,priorẽ
eſſe valde vtilem multis conuenientibus
ad iter faciendum, vel deambulandum in
curribus, vel equis,vel pedibus,vt ſolent
heri cum familiaribus ſuis,vel ad venan-
dum,putandum vites,vel aliquid aliud o-
rationi compatibile agendum ad hoc, vt
recitent ea vigilantius,& deuotius, & ad
impediendas mentis euagationes, & alia
vaniloquia eorum qui ceſſarent a recitan
do,ſi non recitarent cum aliis alternatim. 3
Alteram item eſſe commodam plurimis,
qui multum temporis perdunt euntes ad
eccleſiam,vel congregationes,& expectã-
tes ſocios ad horas dicendas,vel expediẽ
da negotia, vel expectantes audientias
Magnatum,Iudicum,Aduocatorum, vel
aliorum amicorum occupatorum, nihil
agunt,nec recitant prędicta,putantes non
poſſe illa finire antequam cõgregatio adu
netur,aut audiẽtia prębeatur,aut alia,quã
ſperant occupatio veniat; & credunt ꝙ
nihil proderit eis partem eorum dicere ad
effectum,vt cenſeantur dixiſſe illa;etiam-
ſi poſt illas occupationes ſuperuenientes
ea perficiant. Qui ſi putarent poſſe recte
dicere aliquam,vel aliquas decades pſal-
terij,vel Roſarii ad effectum, vt dicendo
poſtea alias cenſerentur perficere illas,li-
benter dicerent tunc illas, & lubentius
poſt illas occupationes alias reſtantes. Ad
moneo item, quendam egregium virum 4
ac fama eruditum conſuluiſſe quibuſ-
dã Confratribus,qui ſtatuto cõfratrię ob-
ligabantur dicere quinquies Pater noſter,
& quinquies Aue Maria. qualibet hebdo
mada, poſſe illa dicere alternatim,pronũ-
tiando dimidium,& audiendo alterum di
midium, vt dicuntur in Choris pſalmi &
alię preces,& idem poſſe dici de recitatio
ne Pſalterij D.N.Ieſu Chriſti,quod con-
ſtat ex triginta tribus Aue Maria,& quin-
que Pater noſter, & de corona virginis
matris, & aliis ſimilibus, quę complures
magna cum euagatione mentis, ſomno-
lentia.& parua deuotione, & minore attẽ
tione ſolent recitare cum ſingulatim ſingu
li ea ſeparatim recitant. Hactenus de mi-
ſcellaneis modum orandi per pſalterium,
& Roſarium glorioſiſſimæ Virginis ma-
tris Marię tangentibus; nunc vero de in-
ſtitutione recta oratorum,& actis quibuſ-
dam eorum.

[a] In eod. c. 10. n. 37.

Trigeſimumtertium Miſcellaneum.

1 *Orationis integra doctrina vt perſonas orantium,& modos eas eligendi comprehendit.*
2 *Perſona prius, quam eius actus conſideranda.*
3 *Confeſſarij bona pars cultorum vineæ Domini.*
4 *Beneficia omnia vt requirãt tot qualitates, quot Epiſcopatus.7.& 8.*
5 *Epiſcopo quot, & quæ qualitates requiſitæ ſecundum Paulum.*
6 *Doctoratum qualem requirat epiſcopatus, & qualem alia beneficia.*
8 *Epiſcopo promouendo plus requirit Tridẽtum,quam Paulus.*

1 HOc Trigeſimumtertium miſcella-
neum,& fere alia conſequentia con
tinebunt doctrinam de vitandis peccatis
quæ in modis deligendi miniſtros ad mu-
nera orãdi admitti ſolent: partim quia id
facere rogamur:partim quia in Enchiri-
dio de oratione hanc partem omiſimus.&
nonnullis eruditis videtur ad integram
de oratione doctrinam pertinere, vt per
eam noſcatur quis, & quo fine, ac modo
munere orandi appetere, & petere iuſte
poſſit,ſimul quo fine, quoque modo deli-
2 gere,promouereque debeant hi, ad quos
ea res pertinet,iuxta illud Caii [b] iuriſcon
ſul. *Quæſiturus de teſtamenti valore in primis*
debet quærere de perſona,an teſtamenti factio
nem habuerit. partim quia Confeſſariis
(quibus tamquam præcipuis vineæ Do-
3 mini cultoribus operam noſtram libenter
impartimur) multa dubia quotidiana oc-
currunt circa huiuſmodi ſordidas munerũ
appetitiones, petitiones, & competitio-
nes,

[b] in l. ſi quę ramus. ff. de teſtam.

nes,electiones & promotiones.

Quęritur igitur in hoc 33. Miſcellaneo 4
an ea omnia,quæ Paulus ille diuinus in Epiſtolis ad Timoth.[a] & ad Titum[b] requirit in aliquo ad hoc,vt ſit dignus ſiue idoneus Epiſcopatu, requirantur ad hoc vt quis ſit dignus ſiue idoneus alio beneficio eccleſiaſtico inferiore curato vel ſimplici? Ad quod reſpondeo primo quęſtionem eſſe nouam, & eius partem negatiuam proculdubio videri veram vulgo,& appetentibus beneficia,præſertim magis ob reditus eorum, quam ob officia ſpiritualia eis annexa. Pro quibus facit, quod Paulus de requiſitis tantum ad epiſcopatum ſtatuit:& multa ſpecialia ſtatuuntur per Canones[c] pro habentibus Epiſcopatus,quę non conueniunt habentibus alia beneficia, & quod illa quę requirit Paulus ad Epiſcopatum videntur eſſe nimium multa, ad hoc vt requirãtur ad alia beneficia Eccleſiaſtica inferiora. Paulus enim ad Tim. ſic ait, *Oportet Epiſcopum irreprahenſibilem eſſe,vnius vxoris virum,ſobrium,ornatum,prudentem,pudicum,hoſpitalem, doctorẽ, non vinolentum,non percuſſorem: ſed modeſtũ non litigioſum, non cupidum, ſed ſuæ domui*
bene præpoſitum. quæ ipſa in ſententia eiſdẽ 5
ferme verbis repetit ad Titum[d].Per quę videtur ad Epiſcopatum requiri Doctoratus,& ſcientia docendi ſanam doctrinã, & reſpondendi contradicentibus ei:at cõſtat non eſſe neceſſarium Doctoratũ, nec tantam ſcientiam ad alia beneficia.

Contraria tamen pars affirmatiua videtur verior: tum quia Gratianus ille in hac re verſatiſſimus præfata duo dicta Pauli citat in quodam loco[e],& in eorum declaratione,quam per multas diſtinctiones proſequitur, videtur extendere illa ad omnes clericos ad beneficia promouendos, in aliquot ſummis ſiue principiis earum[f]. tũ quod Alexander iii. in Concilio Lateranen.ſic ait[g], *In cunctis ſacris ordinibus,& Eccleſiaſticis miniſterijs ſunt ætatis maturitas,grauitas morum, & litterarum ſcientia, inquirenda.*

In quibus pondera verbum cunctis miniſteriis: & quod tria illa comprehendunt fere omnia, quę requirit Paulus in d. epiſtola;ſi ſatis perpendantur, excepta forte bigamia,a qua immunem debere eſſe epiſcopum ipſe ſtatuit per illa verba,*vnius vxoris virum.* a qua etiam omnes ordinandos, & promouendos eſſe debere alienos multis canonibus cauetur[h]. Nec obſtat,
quod videtur requirere quod ſit Doctor 6
ad epiſcopatum,& quod in Concilio Tri-

6 dentino[i] noue ſtatutum ſit,vt ſit Doctor, Magiſter, vel Licentiatus in Theologia, vel iure Canonico:aut ſaltem habeat publicum teſtimonium alicuius Academiæ de ſufficienti ad Epiſcopatum eruditione,non inquam hęc obſtant: quia Paulus non requirit gradum Doctoratus,ſiue munus illud Mineruale, quo in Academiis donantur qui doctores conſtituuntur,ſed
7 quod ſit tanta doctrina, quanta eſt ad Epiſcopatum recte gerendum neceſſaria. Et Alexander iii. etiam requirit tantam litterarum ſcientiam ad omnia beneficia,quãta eſt ad illa bene gerenda neceſſaria, ad hoc vt illorum collatio ſit bene facta:licet non quoad hoc, vt ſit valida:& ita in effectu talem doctoratum ſiue ſcientiam requirit ad illorum ſingula, qualis ad ea regẽdum eſt neceſſaria, vt Innoc. & omnes alii ſignificant declarando eius dictum[k], & conſequenter ex dicto Pauli colligitur quidem maiorem ſcientiam requiri ad epiſcopatum,quam ad alia; ſed non,quod nõ requiratur ad alia; ſcientia ad ea regẽda idonea: immo potius colligitur contrariũ ſi bene perpendatur. Non obſtat etiã prędictum Concilium Tridentinum, quod ad epiſcopatum requirit teſtimonium de ſufficientia litteraturę publicum, quod non requiritur ad alia omnia beneficia: quia nos loquimur de requiſitis a Paulo,& non de requiſitis a poſterioribus eius. Quare reſoluẽdum videtur, quod omnia quæ requirit Paulus ad Epiſcopatum,vt quis Epiſcopatu ſit dignus & idoneus,requiruntur etiam ad hoc,vt quis ſit dignus & idoneus ad alia beneficia: ſed non adeo magna,& eiuſdem eminentiæ. & conſequenter neminem eſſe dignum beneficio, cui non inſit puritas a vitiis,& ornatus virtutum,quas epiſcopatus requirit, ſaltem in gradu inferiori. quod maxime ponderandum arbitror ab omnibus beneficia cupientibus.

Trigeſimumquartum Miſcellaneum.

1 *Beneficio indign⁹ an ſit omnis peccato mortifero infectus.*

2 *Gratia gratũ faciente carens,an iuſte promoueatur.*

3 *Gratia,& charitas idem,vel ſimul ſemper ſunt.*

4 *Boni licet deſint non eſt promouendus malus.*

Peccato

a 1. ad Timoth.c.3.
b ad Titũ. cap.1.
c c. quorũdam. 23. d.c. legimus. 93. d.c. quanto.de conſuet.c. qa periculoſũ.de ſẽt. excom.in 6.& alij multi.
d c.1.ad Titum.
e In §.nũc autẽ.ſub ca. vnum orarium. 25.d.
f preſertim in ſumma d.32. & 37.& 3.ſequentium.
g c. cum in cunctis.d elect.
h 26.d.per tot.et tot. tit. de biga.c.1.de vit.& honeſt.
i Seſſ.22. c.2. de reformat.
k In d.c.cũ in cũctis. in princi, de electiõ

4 *Peccato in mortifero ſtatus ſextuplex.*
5 *Beneficij prouiſio facta peccatori quæ valet.*
6 *Peccata venialia, nec mortifera emendata non obſunt promouendo.*
7 *Gregorius xiij. etiam in hoc magnum exēplum.*
8 *Beneficium quærenti oratio apta.*

1 MAgnæ, & quotidianę, parumque pro dignitate tractatæ quęſtionis eſt, An præter prædicta requiratur, quod promouendi ad beneficia ſint in ſtatu gratiæ, ita quod omnis peccato mortifero infectus ſit adeo indignus eis, vt patiens ſe promoueri, & eum ſcienter promouens peccent? Cuius partem affirmatiuam videntur aſtruere Caietan. & Sot. nam Caietan. a ſic ait, *Nota quod omnes comparationes eligibilium ad Eccleſiaſtica miſteria præſupponunt bonitatem abſolute, hoc eſt eſſe bonum virum, hoc eſt quantum humana fragilitas cōcedit perſonam illam eſſe in gratia Dei. Vnde qui manifeſte tenet concubinam, vel in alio peccato mortali creditur verſari, extra latitudinē eligibilium ſeu promouendorum eſt. Propterea in littera dicitur, quod interdum minus boni & non dicitur quod mali præferantur melioribus.* hęc Caietan, Sotus autem b requirit in promouendo ad beneficium, *vt in eo ſanguis Chriſti ferueſcat, & eius amor inardeſcat, & inſit ei charitas.* 2 At conſtat quod charitas nuſquam eſt ſine gratia gratum faciēte; licet nō ſit eadem, ſecundum Thomā c, quem defendit Caietan. quemque ſoleo ſequi poſtquam ſatis perpendi quandam Clementinam, quæ eſt prima de ſumma Trinitate d. Et idem Sot. alibi e ſic ait, *Nemo ſine charitate poteſt ſimpliciter dici bonus.* & paulo inferius, *Primum idoneitatis fundamētum debet eſſe bonitas ſiue probitas, ſine qua nemo poteſt eſſe ad ſpiritualia beneficia idoneus.* quorum vterque nititur doctrina San. Thom. f qui alibi ait, *charitatem efficere quē bonum, aut meliorem ſimpliciter.* & paulo inferius ſignificat, *Eligendū debere pollere ſanctitate, non tamen excedere alios illa, ſi alijs donis eſt aptior ad fungendum munere, ad quod eligitur.* Adde, quod Caietan. g vt prædictum eſt ponderat, ꝙ S. Tho. dixit quidē minus bonum interdum eligi poſſe, non tamen indignum ſiue prauum. Et Albertus probatus ab Angelo h, ait mortifere peccare illum qui confert beneficiū malo, etiāſi deficiant miniſtri. Sed & Panormitanus i ait exiſtentem in peccato mortali non poſſe eligi, vbi & alibi k reſoluendo addit, *Collationem factam exiſtenti in peccato graui mortali, non valere.* quod etiam gloſſa Ioannis tenet. l Idem ſentit Fredericus m, dicens, *Collationem periuro factam non valere:* quem & alios multos ad hoc citat Felinus n. Pro quibus primo faciunt multa capitula, quę citat Gratianus o dicens in ſumma, *Quod homicida, adulter, fornicator, & fur, ſi poſt promotionem conuincantur, debent deijci.*

Secundo facit illud ſupra citatum p Alexandri. *In cunctis miniſterijs Eccleſiaſticis* 3 *requiritur ætatis maturitas, et morū grauitas.* peccatum enim mortiferum repugnat charitati, ſine qua nulli perfecti mores, nec vlla uirtus uera, uel ſaltem quæ plenę uirtutis rationem habeat, eſt, ſecundum San. Thomam q, iuxta declarationem Caiet. r & illud Apoſtoli. ſ *Oportet Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem.* & illud eiuſdem ad Titū t. *Oportet Epiſcopum eſſe ſine crimine.* ideſt peccato mortifero ſecundum Auguſtinum relatum a Gratiano u.

Tertio facit, quod duo illa Apoſtoli dicta Gratian. citat x, & in eorum declaratione, quam per multas diſtinctiones proſequitur, uidetur y, extendere ad omnes in Eccleſiaſtica munera promouendos.

Quarto facit noue, & neruoſe, quod promoti ad beneficia ſunt interceſſores & legati populi ad Deum, pro eius gratia impetranda, & peccatorum uenia, ut alibi z poſt S. Thomam a diximus, & tales interceſſores non debent eſſe inimici Dei: quia ſecundum Gregorium in Paſtorali, relatū a Gratian. in ſumma b, *Cum is qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur.* at conſtat omnem peccato mortifero quamlibet paruo infectum eſſe inimicum Dei c. Ergo mortifero peccato infectus non eſt dignus beneficio.

Contraria tamen pars uidetur uulgo gratior. Tum quia alioqui ſequeretur multos promotores, & promotos peccaſſe, peccareque mortifere multa peccata, de quibus pauci ſe accuſāt. Tum quia promotio criminoſi ualet, niſi cum crimen inducit irregularitatem, uel inhabilitatem ſpecialē iuxta Theoriam communem in praxi receptam, & a Felino d, & a citatis ab eo fūdatam. Tum quia alioqui ſequeretur promouendos oportere ſe perinde pręparare ad beneficia acceptanda, ac ad ſuſcipienda ſacramenta, pręterquam Euchariſtiæ, (ad quod requiritur non ſolum contritio, ut ad alia, ſed etiam confeſſio, iuxta quandam glo. ſingularem e, in Canonem a Cōcilio Trid. f redactam.) Quod & ſi certe optandū & conſulendum eſſet, uulgo tamen non uidetur neceſſarium. Tum quia præfatus

a In 2.2.q.63.ar.2.
b li.1.q.6.ar.2.concluſ.5 et in princi. cōcluſ.6.
c 1.2.q.110 ar.3.et 4
d §. fi. vbi bona glo. verbo informans gratia.
e lib.10.q.2.art.3.
f 2.2.qu.185.art.3.et quolibet.6.ar.9.
g In d.qu.63.ar.2.
h In ſūma verbo Acceptio.§.6.
i c.ſi celebr.de cle. excomm. miniſ.nu.6.
K In c.ſicut noſtris.de iureiu.n.3.

l ca.1.98.diſt.
m Cōſil.50.
n c.2.de reſcr.nu.4.
o c.Apoſtolus.& alia multa preſertim c.quicūque.81.diſt.& §.1.ſub dicto c.Apoſtolus.
p c.cum in cūctis.de elect.
q 2.2 q.23 ar.7.
r Ibidem.
ſ 1.ad Tim.c.3.
t Ad Titū c.1.
u §.nūc autem.diſt.25.col.2.
x in.dict.§.nunc aūt.
y vt dictū eſt ſupra.
z In Enchirid.de orat.c.18.n.1.& c.21.n.3.
a 3.p.q.22 ar.1.& 4.& qu.26.ar.1.
b 40.d.in argu.ca.ipſi.1.q.1.& c.cōuenior.23.qu.8. tradit Tho.quoli.8.ar.6
c Iacob.ca.2.& c.1.§.defleat de pœn.d.5.& c.defleat.de reg.iur.
d In c.2.de reſcript.num.4.
e c.de homine.de celebrat.Miſſar.
f Can.vlt.ſeſſ.13.

Digitized by Google

tus Alexander,& Concilium Lateranenſe, non ſtatuerunt promouendum debere eſſe in ſtatu gratiæ; ſed debere habere morum grauitatem,quæ non videtur quocũque peccato mortali tolli. Tum denique, quod nec S. Thomas, nec Auguſtin. nec alii interpretes epiſtolarum Pauli,videntur requirere ſtatum gratiæ in Epiſcopo, quando eligitur,vel confirmatur,vel ei cõfertur epiſcopatus; licet cum conſecratur (quia tunc Sacramentum ordinis, & Euchariſtiæ accipit) aut cum celebrat debeat procurare,vt in eo ſtatu inueniatur.

Pro reſolutione,& concordia omnium
ſupra pro vtraque parte citatorum uide- 4
tur dicendum primo,quod ſex modis contingit promouendum eſſe in ſtatu peccati mortiferi.Primo quidem, cum eſt infectus mortifero peccato inducente ipſo iure irregularitatem,vel aliam ſpecialem inhabilitatem ad beneficia,de quo dicẽdum eſt, quod non ſolum peccat mortifere acceptando beneficium,ad quod eſt inhabilis, ſiue peccatum ſit notoriũ, ſiue famoſum, ſiue occultum; ſed etiam promotio eſt ipſo iure nulla,& indiget nouo titulo, adempta prius inhabilitate ad habẽdum illud.[a]

Secundo contingit promouendum eſſe in ſtatu peccati mortiferi,quod non inducit quidem irregularitatem, vel aliam inhabilitatem ſpecialem ipſo iure:ſed eſt notorium & depoſitione dignum, de quo eſt dicendum idem,quod eſt dictum de priore;quia per notorietatem huiuſmodi criminis inducitur irregularitas [b],de qua vtiliter & compendioſe ſcripſimus in Manu. Confeſſar.[c]

Tertio, contingit promouendum eſſe in ſtatu peccati mortiferi, quod non inducit ipſo iure inhabilitatem,nec eſt dignum depoſitione,ſed eſt notorium,vel famoſũ, de quo dicendum quod acceptando beneficium peccat mortifere,& non valet promotio: quia illa fit contra Concilium Lateranenſe [d],& collationes factæ contra illud ſunt ipſo iure nullæ, vt ſatis probatur in eodem, vbi [e] Panormi. communiter receptus id annotauit. Quod tamen arbitror limitandum,vt ſolum procedat in crimine graui,vel ita qualificato infamia iuris ſcandalo; diutina cõtinuatione,vel alia qualitate,propterquod iudicis arbitrio veniret deponendus, ſaltem a beneficio, iuxta pulchre notata per Panorm.[f]

Quarto, contingit promouendum eſſe 5
in ſtatu peccati mortiferi,quod tamen nõ inducit ipſo iure inhabilitatem ad beneficia, nec eſt notorium, vel famoſum; licet ſit probabile,de quo dicendum,ꝙ ſi ſciens ſe in tali ſtatu eſſe acceptat,mortifere peccat,preſertim ſi eſſet in affectu continuandi peccatum,per precitata pro parte affirmatiua queſtionis, quæ probant idem eſſe dicendum etiamſi non habeat affectum continuandi peccatum, modo non pœniteat eum iam perpetrati;ſed promotio tenet ipſo iure,nec idiget nouo titulo: quia non videtur facta contra Concilium præfatum Lateranenſe; cum per peccata huiuſmodi occulta non videatur tolli grauitas morum per illud neceſſario requiſita: cumque S. Thomas in prefata epiſtola ad Titum ſic dicat, *Non vult dicere Apoſtolus, quod qui mortaliter peccat poſt baptiſmum non poſſit eligi;ſed quod eligendus non eſt infamis.*

Quinto,contigit promouendum eſſe in ſtatu peccati mortiferi qui ignorat probabiliter ſe in eo eſſe, propterea quod confeſſus eſt,vel contriuit peccata ſua modo, ſuo iudicio, ſufficienti; licet vere coram Deo non fuerit talis,de quo dicendum, ꝙ non peccat acceptando, & valet promotio:quia nullus qui ſemel mortifere peccauit poteſt certo ſcire, niſi per diuinam reuelationem,ſe eſſe dignum amore Dei, & gratia eius ornatum, vt poſt Iobum [g], & Eccleſiaſticum [h] declarauit Conciliũ Tridentinum [i].

6 Sexto,quod contingere poteſt promouendum eſſe in ſtatu peccati mortiferi occulti,& non inducentis ipſo iure inhabilitatem: ſed non pœnitet eius:quia nõ meminit,uel non aduertit ſe eſſe in tali ſtatu. Neque nouit, quod ad acceptandum beneficium requiritur tanta puritas. & propter hanc ignorantiam & incogitantiam non agit pœnitentiam, quam ageret, ſaltem mentalem, ſi hec noſſet uel aduerteret. de hoc videtur ſatis eque poſſe dici quod non peccat, ſaltem mortifere acceptando non premiſſa pœnitentia: quia ignorantia & incogitantia, quæ eſt cauſa tranſgreſſionis legis,excuſat a peccato ſaltem mortifero,quando ipſa non eſt peccatum, ſecundum Thomam communiter receptum [k]. Aduertendum tamen primo, ꝙ non ocioſe dixi,de exiſtente in ſtatu peccati mortiferi: quia peccata uenialia etiã notoria, vel famoſa,non ſufficiunt ad faciendum quem indignum beneficio,ita vt peccet mortifere acceptans beneficiũ eo infectus,vt late probat Gratianus [l] authoritate Auguſtini,Hieronymi,& aliorum. Aduertendum ſecundo,quod non ſufficeret ad prædicta fuiſſe aliquo mortali crimine infectum vel infamatum,ſi iuſta pœniten-

[a] *d.c.cũ in cunctis.c. ſi celebr. de cleric. excõ. miniſtr. cũ annotat. ei per Innoc. ibi, & c.cum noſtris. de cõceſſ. præb.*

[b] *Arg. ca. ſi. de tempor.ordinan.*

[c] *c.25.nu. 73. & c. 27.num. 248.*

[d] *relatũ in d.c. cũ in cunctis.*

[e] *in §. fin.*

[f] *in c. at ſi clerici. a n.33. de iud.*

[g] *Iob.ca.9.*

[h] *c.9.*

[i] *ſeß. 6. c. 9. & Canon. 26. & 23.*

[k] *1.2.q.6. art.8. & q.76.art. 4.*

[l] *in dic. §. nunc autem. 25. diſt.*

Digitized by Google

nitentia & emendatio ſubſecutę eſſent, vt eleganter determinat Rabanus [a]: niſi crimen induceret inhabilitatem, vel impediret executionem ordinis ipſo iure poſt pęnitentiam per quoddam reſponſum Gregorii. [b] Vnde non abs re vidimus ſanctè promotum fuiſſe quendam egregium virum præſentatum ad epiſcopatum, contra quem fuit obiectum crimen ante decem annos commiſſum, (quod erat quidem graue; ſed non inducens inhabilitatem, nec impediens executionem poſt pęnitentiã) eo quod iuſta pœnitentia & emendatio ſubſecutæ fuiſſent.

[a] ca. de his. 50. diſt.

[b] ca. fin. de tẽpor. ordina n.

7 Ex quibus colligitur primo ratio, qua fœl. recor. Gregor. xiii. iuxta ſuum nomẽ in regendo ſuo grege vigilantiſſimus, magno promotorum omnium exemplo iubebat, vt beneficiorum collationes a ſe faciendas præcederet imformatio morũ ſufficiens promouendorum in terris eorum, vel in Vrbe facta.

Secundo, valde pręposterum eſſe maxima cura, & ſolicitudine per ſe & alios, per fas & nefas quęrere beneficia, & parum curare de contritione, & minus de Confeſſione culparum mortiferarum, quod a multis vbique fieri videmus.

Tertio, ſaluberrimum antidoton fore volenti acceptare pręſentationem, electionem, collationem, vel aliam quamlibet prouiſionem beneficii ſibi faciendam pręmittere confeſſionis Sacramentalis, aut certe contritionis, per illum modum breuem, quem nos alibi [c] ponimus, orationẽ, nempe.

8 *Confiteor tibi domine omnipotens & miſericors Deus, quod ego N. peccatum peccaui, & pœnitet me illius, & omnium aliorum mortiferorum, quæ vnquam admiſi ob amorem quo te ſuper omnia diligenda, diligere, & tuas offenſiones mortiferas ſuper omnia odio habendas odiſſe debeo, & propono, tuã ope, nunquam ea iterare, nec alia mortifera committere, et tempore debito ea confiteri præmiſſa ſpeciali, quæ in id fuerit neceſſaria, deteſtatione: oroque ſummiſſime, vt ſecundum magnam miſericordiam tuã miſerearis mei, quo beneficium hoc digne valeam acceptare, et fiam apud te interceſſor populi tui vtcunque acceptus. Amen.*

[c] In Man. Cõfeſſ. c. 1. nu. 35.

Trigeſimumquintum Miſcellaneum.

1 *Beneficium indigno conferens, vel procurans, vt ei conferatur, peccat mortifere, etiam ſi ſit Papa, niſi etc.*

2 *Papa non eſt dominus, ſed ſummus diſpenſator beneficiorum, et omnium redituum eorum.*

3 *Gregorius xiij. ab his monſtris abhorret.*

3 *Papa ſcienter conferens indigno quando diſpenſat.*

3 *Papam et prælatos vrgendo ad conferendũ qui peccant.*

1 QVod omnis, qui ſciens vel debens ſcire, promouet indignum, vel procurat vt promoueatur ad beneficium Eccleſiaſticum, peccat mortifere [d], etiam ſi eſſet Pontifex Maxim. ſecũdum Caiet. [e] cuius dictum magnopere amplificat Sotus [f]: quorum vterque id colligit ex San. Thoma [g], dicente prelatos non eſſe dominos ſed diſpenſatores beneficiorum Eccleſiaſticorum; quę verba ponderans Caietan. ſic ait, *Nota, quod prælatus Eccleſiaſticus non eſt dominus, vt miniſteria Eccleſiaſtica poſſit dare pro libito, ſed diſpenſator, et ſub nomine Eccleſiaſtici prælati clauditur etiam Papa, vt patet per authoritatem Pauli allatam in littera, ad probãdum intentum: eſt namq; Chriſti miniſter, et diſpenſator miniſteriorum Dei.* quæ confirmat Sotus vbi ſupra [h] per alia, & in his per illud Pauli ad Corinthios [i], *Sic nos exiſtimet homo tanquã miniſtros Chriſti, et diſpenſatores miniſteriorum Dei.* & per

2 illud Lucę, *Quis putas eſt fidelis ſeruus et prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* Ex quibus colligit Papam iure diuino eſſe diſpenſatorem, & non dominum horum ſpiritualium. Quam cõcluſionem maxime deberent perpendere ſummates, & alii multi intercedentes apud Pontificem Maximum; & alios inferiores prælatos, ne nimis obnixe & importune beneficia peterẽt pro ſuis amicis & familiarib⁹, vt quidam petaces faciunt, qui & ſemel, & iterum ſanctè repulſi, non ceſſant a moleſtando per ſe, & alios donec obtineant; nec a detrahendo, ſi non obtinuerint, reputantes ſecum promotores nullam Deo de beneficiorum diſpenſatione redituros rationẽ. Id autem quod Caiet. & Sotus dicunt, quod Papa non ſit dominus beneficiorum, ipſe profundius quam alii, alibi [k] declaraui, exponendo quandam gloſſam [l] dicentem, quod in beneficiis Papæ

3 eſt pro ratione voluntas. Ex qua Dominicus, & quidam alii, intullerunt quędam monſtra, quę ibi refero (a quibus fœl. recor. Gregorius xiii. qui erat totius iuris callentiſſimus magno totius orbis exemplo dum vixit abhorruit, quęque S. D. N. Sixtus V. fœliciter regnãs eum imitatus abomi-

[d] ca. graue. de præb.

[e] In 2.2. q. 63. ar. 2.

[f] In li. 3. de iuſt. & iur. qu. 6. ar. 2.

[g] in d. art. 2.

[h] Col. 4. & penul.

[i] 1. c. 4.

[k] in comment. de ſpol. ſuper c. non liceat. 12. q. 2. § 3. nu. 4. 5. 6.

[l] In cap. ſi gratioſe. de reſcri. lib. 6.

Digitized by Google

abominatur. ibidem tamẽ efficaciter probo, eum etſi non ſit dominus beneficiorum eccleſiaſticorum, eſſe tamen ſummũ, & immediatum Dei diſpenſatorem omnium eorum, & redituum ipſorum. ita ꝙ nemo alius habeat diſpenſationem etiam partis eorũ, niſi ab eo immediate, vel mediate acceptam.

Addo tamen primo, quod prędicta extenſio Caiet. & Soti limitanda eſt, ne procedat, quando indignitas eſſet eiuſmodi, quam ipſe, qua maxima eſt poteſtate, abolere poſſet, qualis eſt defectus nataliũ vel irregularitas, iuxta Innocentiũ [a], aut alia ſimilis iure humano inducta: adeo quod quãuis expreſſe non diſpẽſaret, tamẽ tacite videretur id facere promouendo ſcienter. Quę recepta cõcluſio eſt, & probatur per aliquot leges [b], & traditur a Feli. [c] Nolo tamen dicere, quod Papa nõ peccaret diſpenſando ſic tacite, vel expreſſe, ſine iuſta cauſa; ſed quod valeret actus, licet ipſe peccaret, quod vbi ſupra magis declaraui, & ſentit Innoc. [d]

a c. niſi cũ pridẽ. de renũciat. & ca. ad audiẽ. de hom. citatũ in Ma nu. c. 27. n. 191.
b l. idẽ Vlpian⁹. ff. de exc. tutorũ. l. quidam cõſulebat. ff. de re iudi.
c in cap. ſi quanda. de reſcri.
d c. innotuit. de elec.

Trigeſimumſextum Miſcellaneũ.

1 *Beneficium quale, a quo, et ob quid iuſte appetitur.*
2 *Beneficium laicus vt iuſte appetit.*
3 *Spiritualia ordinare in tẽporaria quale peccatum.*
3 *Beneficium curatum vt appeti poteſt.*

1 QVæſtionis eſt, An liceat cuiquã petere, vel ſaltem appetere beneficia Eccleſiaſtica? Pro parte enim negante facit, quod appetere ſuperiorem locum ſpiritualem videtur eſſe peccatum, ſecundum Auguſtinum [e] dicentem, quod locus ſuperior, licet bene regatur, indecenter tamen appetitur. Pro parte vero affirmante ſtat vſus totius Orbis Chriſtiani deſiderandi beneficia non ſolum parua, ſed etiam media & maxima.

Pro cuius reſolutione dico primo, ꝙ ei, ꝗ nõ eſt dign⁹ beneficio, ob aliqm defectũ iuris naturalis, diuini, vel humani, nõ licet appetere illud pro tempore, quo fuerit eo indignus. Tũ quia deſideraret rẽ non ſuã indebito modo habere, ꝙ eſt contra pręceptũ decimũ Decalogi [f] relatũ a gloſ. [g] quadã. Tũ quia non licet cuiquam deſiderare officium, vel munus pro tempore, quo eo iuſte fungi non poteſt, vel neſcit ſecundũ Caium [h] I. C. & Gregorium [i], & illud Horatii relatum a quadam gloſſ.

Sumite materiam veſtris qui ſcribitis aequã
Viribus, et verſate diu, quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri. & illud Perſij.
Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.

e in ca. qui epiſcopatũ. 8. q. 1
f Exod. 20
g c. quid in omnibus. 32. qu. 7.
h l. idem iuris. ff. ad l. aquiliã.
i c. non eſt putanda. 1. q. 1.

Dixi pro tempore quo eſt indignus: nam pro tempore, quo poſt ſuppletionem uel defectionem defectus fuerit dignus effectus, perinde poteſt deſiderare, ac dign⁹ pro tempore pręſenti, ſicut poteſt quis etiã iuſte deſiderare habere rẽ alienã pro tempore, quo iuſto modo fuerit facta ſuã.

Secundo dico, quod quilibet clericus alioqui dignus poteſt licite appetere in genere beneficium ad ſe ſuſtentandum in ſtatu clericali: quia ſecundum Apoſtolum [k] relatum ab Innocen. iii. [l] *Qui altari ſeruit de altari viuere debet.*

Tertio dico, quod quilibet clericus poteſt deſiderare, etiam in ſpecie hoc vel illud beneficiũ ſimplex, ad cui ſeruiẽdũ ſe iuſte iudicat idoneũ: quia nullo iure, nec ulla efficaci ratione id prohibetur: nã Auguſtinus pro contraria parte citatus, non intelligitur de beneficio ſimplici. Oportet autem ꝙ principalius deſideret illud ob officium ſpirituale iniunctũ ei, quã ob reditus temporarios, alioqui enim peccaret; quia cum beneficium detur propter officium [m], & cõſequenter officium ſit finis beneficii, & redituum eius, peruerteret ordinem, volendo prĩcipalius hos quã illud, & ita peccaret cõtra illud Apoſtoli [n] relatum in extrauag. Vnã ſanctã [o], *Quę a Deo ſunt, ordinata ſunt.* & illud Iuſtiniani [p], *Nil debet eſſe inordinatum.* Ex quo facile inferas plurimos debere refrenare, dolare, aut reformare ſuas beneficiorum appetitiones, & retentiones: quia plurimi appetunt & retinent principalius beneficia ob redit⁹ tẽporarios eorum, quã ob officia ſpiritualia eis adiuncta, & adeo quidem, vt ſint ꝗ nullaten⁹ ob ea illa deſiderent nec retineant. Quãuis arbitrer eos ob hoc ſolum nõ peccare mortifere, ſi illa quę ob ea de pręcepto debent velint facere & faciunt; ſed tãtum uenialiter, at grauiter ꝑ infra dicenda. Quod tamen ualde fugiendũ eſt, cum nullum peccatum etiã leue veniale ſit cõmittendum propter ullum bonum temporarium, iuxta mentem cuiuſdã gloſſę [q]; quę ſatis elicitur ex quodã elogio Auguſt. [r] & ex quadã Decretali Alexãdri iii. Etſi qui tantopere anhelant ad benificia [ſ], ſuas appetitiones, petitiones, & retentiones refrenarent, dolarent, aut reformarent iuxta prædicta, tranquillius viuerent, & aſſueſcerent finem ponere curis.

k 1. ad Cor. 9.
l c. cũ ſecũdũ. de pręben.
m ca. fin. de reſcri. li. 6.
n ad Roma. 13.
o De maio. & obed.
p in Auth. de hæred. et falcid §. nihil inordinatum.
q ca. ſi aliquid. 22. q. 4.
r c. 1. & c. ne quis. 22. qu. 1.
ſ ca. ſuper. eo. de vſuris.

Digitized by Google

Quarto dico, quod laicus non poteſt 2 iuſte deſiderare beneficium pro tempore quo laicus fuerit; imo neque clericatum, vt illo mediante adipiſcatur reditus beneficii, quibus ſuſtentetur: quia vt ſubtiliter de more ait Caiet.[a] qui hoc facit, refert bonũ ſpirituale, ſcilicet clericatũ tãquam mediũ ab bonũ tẽporarium, ꝙ ait eſſe illicitũ, & mortiferũ, propter iniuriã magnã, quã facit rei ſpirituali, ordinãdo illa ad bona tẽporaria tanquã ad finẽ, & ſubdit orbẽ eſſe plenũ laicis id facientibus. Quam concluſionẽ arbitror veriſſimã quatenus habet eos peccare, non tamẽ credo eã verã quatenus habet eos peccare mortifere. Tũ quia terribilis eſt, eo ꝙ damnat innumeros, & obligat ad cõfitenda innumera peccata mortifera ſaltẽ mentalia & vocalia, nondũ confeſſa. Tum quia falſum videtur fundamentum eius, ꝙ ordinare ſpiritualia ad tẽporaria, nulla alia malitia addita ſit peccatũ mortiferum; quoniã vt alibi probamus,[b] contra Angelũ[c] pro Syluestro[d], & pro auctore poſtillæ eiuſdem Angeli[e], miſſare & alia ſpiritualia, etiã quę ſunt ſpecialiter ordinata in gloriam Dei facere, etiam principaliter ob gloriam humanam non eſt peccatum mortale, neq; illud vllo iure, vel efficaci ratione probat Caietan. quod peruerſio ordinis, qua ſpiritualia ordinantur ad temporalia ſit mortifera; licet ſit peccatum. Tum quia certũ eſt, ac a nobis late probatũ tam alibi[f], quam alibi[g], quod temporalia poſſunt eſſe finis minus principalis cuiuſlibet virtutis: & ita poteſt laicus etiam iuſte ſine peccato deſiderare clericatum principaliter ad ſeruiendũ Deo, & minus principaliter ad habenda temporalia ſuæ ſuſtentationi honeſtæ neceſſaria, quanto magis beneficiũ, quod inter ſpiritualia numeratur[h]? Quare concludendum videtur licere laico velle ſuũ ſtatum in clericalem mutare principaliter ad ſeruiendum Deo, & minus principaliter ad quærendũ modo licito beneficiũ & reditus eius ad ſe ſuſtentandum. Non tamen deſiderare clericatũ principaliter ob beneficium, & reditus eius, ſaltem non referendo illa in obſequiũ Dei, & ad ſeruiẽdum ſuę Maieſtati. Dixi ſaltẽ non referendo illa in obſequiũ Dei: quia ſi faceret illud, deſinerent eſſe finis principalis, quia vt alibi diximus[i], relatio finis alicuius operis in aliud efficit vt ille relatus non ſit principalis: & ita huiuſmodi deſideriũ cũ tali relatione nõ ſolũ nõ eſſet mortale ſed neque veniale. Quæ omnia ſunt valde notanda, quia quotidiana, & a nemine quod ſciam reſoluta.

3 Quinto dico (licet contrariũ cõiter doceatur) quod licitum eſt clerico digno aliqua eccleſia parochiali appetere illã, tum per proxime dicta. Tũ quia qui definit aliquid eſſe iuſtũ, videtur definire tale eſſe illud, ſine quo id cõſiſtere nequit:[k] imo & illud, ſine quo id cõmode cõſiſtere nequit, vt pulchre determinat Aretinus[l], ꝑ quaſdam leges in hoc aptiſſimas[m], quę frequẽter in hoc cõmẽdat Dec.[n] & alibi ſępe cõtra quandã gloſsã[o]. At Sacroſanctũ Cõcilium Tridentinũ ſtatuit, quod oẽs eccleſiæ parochiales conferantur per concurſũ cãdidatorũ, ſiue oppoſitorũ, ſiue cõpetitorũ; qui moribus, & ſcientia fuerint inuenti digniores: quod nõ poſſet eſſe iuſtũ, niſi etiã eſſet iuſtũ non ſolum illas appetere, ſed & petere & cõpetere, cum illud abſque hoc nequeat eſſe iuſtũ. Quę definitio conciliaris profecto ſatis vrget ad dicendũ illũ, qui dignus eſſet, poſse iuſte deſiderare epiſcopatum principalius vt proſit, quã vt pręſit; cum etiã potuiſset Cõcilium[p] ſtatuere vt epiſcopatus omnes, vel alicuius prouinciæ conferrentur per cõcurſum. Dixi principalius, vt proſit, quã ut pręſit; quia neque huiuſmodi eccleſia, neque epiſcopatus, neque vllum aliud beneficium ſpirituale, poteſt a quoquã appeti principalius, neq; æque principaliter vt pręſit, honoretur, & habeat reditus, quam vt proſit: ſiquidem eſſet actus inordinatus, quo temporaria fierent finis principalis ſpiritualiũ, quod 1 nullatenus licet, vt alibi diximus.[q]

Trigeſimumſeptimum Miſcellaneũ.

1 *Epiſcopatus male appetitur etiam a dignis, niſi in duobus caſibus ſecundum communem, a qua infra receditur.*
2 *Epiſcopatum nullus appetit iuſte vllo caſu principaliter vt pręſit.*
3 *Epiſcopatus tria continet, vnum vt finem, alia vt media.*
4 *Epiſcopatum appetere ob temporaria cur non eſt mortiferum.*
5 *Finis principalis act⁹ rei ſpiritualis nequit eſſe temporarius.*
5 *Epiſcopatum appetere ob Deum, et ſpiritualia tantum, vel principalius ob illa, et minus principaliter ob tẽporaria nõ eſt malũ.*
6 *Referri poteſt in Deum omne, quod nõ eſt peccatum.*
6 *Bonum omne ob ſe tãtum, vel ob ſe et alia, vel ob alia tantum optabile.*
7 *Bonum honorarium tam, vel plus appeti poteſt, quam pecuniarium.*

Bona

a d.1.2. q. 185. art. 1.
b in com. c. cum miniſter. 23. q. 5. n. 64 & infra repetemus.
c in ſumm. ver. vana gloria.
d ibidem.
e in ver. uana gloria.
f in Manu. c. 6. n. 15
g d. c. cũ miniſter. 23 q. 5. n. 9.
h c. dilecto. de preb.
i in Enchi. de oratione c. 6 n. 15. & d. c. cũ miniſter. n. 9. & 36. cũ alijs ſequẽtibus.
k l. 2. ff. de iuriſdict. omn. iud. ca. preterea. de officio del.
l in c. de teſtib. c. cũ 3. de teſt.
m l. penult. ff. ꝑ vſufru. l. qui cunq; §. ſi ei quẽ. ff. de inſti. actio.
n c. vt debitus de appella. nu. 24. & c. praeterea. de offic. dele. n. 6.
o in c. ſolet de ſenten. exco. lib. 6.
p ca. 18. de reforma. ſeſſ. 24.
q in c. cum miniſter. 23. q. 5. nu. 19. & alibi ſępe

Digitized by Google

8 *Bona honoraria, et pecuniaria appetere ob ſe tantum malũ. Poſſunt autem appeti ob alia, ſicut & contemni.*

9 *Verbum videri fictionem vel præſumptionem ſignificat.*

10 *Appetitum ſuperioris loci eſſe peccatum ſic intellige.*

11 *Epiſcopatus appetitus non eſt ita per ſe malus, vt mendacium.*

11 *Præſumptio contraria veritati ceſſat in foro Dei.*

12 *Appetitus epiſcopatus & altioris loci ita licitus, vel illicitus, vt appetitus laudis, & honoris, & alius rei vtilis.*

13 *Appetitus quis minus principalis licet, & non principalis.*

13 *Beneficium ob quid licet optare principaliter.*

14 *Epiſcopatus iuſte optari poteſt, ſed iuſtius renui.*

1 AN liceat etiam clerico digno Epiſcopatu appetere illum? & communiter tenetur quod nõ, per illud Auguſtini [a], *Superior locus, licet bene regatur, indecenter tamen appetitur.* in quo ſe fundat etiam San. Tho. cõiter receptus [b], niſi in duobus caſibus. Prior eſt, quando & vbi neceſſitas eccleſię id requirit, vt idem Auguſt. exprimit [c]. Poſterior cum charitas a Deo inſpirata in id mouet, iuxta illud Eſaiæ [d], *Ecce ego mitte me.* relatum a Gregorio [e]; ſed quia inſpiratio poteſt eſſe a bono & malo ſpiritu, nõ debet illi credere, niſi aliquo ſupernaturali ſigno id ſibi innoteſcat, vt ſatis ſẽtit S. Thomas, & notabiliter declarat Caietan. [f] Pro quo facit, quod inſpiratio & miſſio interior non eſt credenda, niſi miraculo, vel ſacrę ſcripturę teſtimonio comprobetur, ſecundum Innocen. iij. [g]

2 Quę tamen limitationes etiam ſublimitandæ ſunt, vt ſolum procedant in iis qui deſiderant epiſcopatum principaliter, vt proſint ſiue vt faciant opera & officia epiſcopalia; quia nunquã licet illũ appetere principaliter vt pręſint, ſiue vt habeant celſitudinẽ gradus, aut honorẽ, aut reditus temporarios; quia non licet ſpiritualia ordinare ad temporaria, tanquam ad finem eorum, vt prædictum eſt [h]. Tũ quia illud Apoſt. [i] *Qui epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat.* relatũ ab Auguſtino [k], ſignificat quod qui bene deſiderat epiſcopatum, pręcipuę deſiderat ad operandum opera incumbẽtia epiſcopatui, ideſt vt proximis proſit.

3 Tria enim inueniuntur in epiſcopatu ſecundum S. Thomam emunctiſsime de more ſic fere loquentem, *In epiſcopatu tria poſ-*

a in d. cap. qui epiſcopatum. 8. 4. 1.
b 2. 2. qu. 185. ar. 1
c In d. cap. qui epiſcopatum.
d Eſai. c. 6.
e In d. c. in ſcripturis.
f in d. ar. 2.
g in c. cum ex iniuncto. de hæreticis.
h in Miſcel. præcedenti.
i 1. ad Tim. 3.
k in d. c. qui epiſcopatum.

9 *ſunt conſiderari, quorum vnum eſt principale, & finale, ſcilicet epiſcopalis operatio, per quam vtilitati proximorum intenditur, ſecundum illud* [l], *paſce oues meas. Alterum autem eſt altitudo gradus; quia epiſcopus ſuper alios conſtituitur, ſecundum illud Matth.* [m] *fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam. Tertium autem eſt, quod conſequenter ſe habet ad iſta, ſcilicet reuerentia & honor & ſufficientia temporalium, ſecundum illud ad Timoth. Qui bene præſunt preſbyteri duplici honore digni habeantur.*[n] & mox in ſumma determinat, *quod appetere ſiue deſiderare Epiſcopatum propter honorem, reuerentiam, & ſufficientiam temporariam, et bona temporaria, manifeſte eſt vitioſum, & pertinet ad ambitionẽ vel auaritiam: appetere autem propter celſitudinem gradus eſſe præſumptuoſum; appetere autẽ propter operationẽ, vt proſit proximis eſſe quidẽ per ſe laudabile; ſed quia habet coniunctam celſitudinem gradus, & ob eam debetur honor, & reuerentia, videtur præſumptuoſũ: & ideo ceſſãte neceſſitate, et inſpiratione diuina non licet illum appetere, etiã propter operationẽ vt proſit.*

4 Circa quę aduertẽdum primum, quod licet omnes tres pręfati modi appetendi dicantur illiciti a S. Thom. extra duos pręd ictos caſus, nullus tamen eorum dicitur eſſe mortifer ab eo.

Secundo, quod Caiet. ait primum eorum eſſe mortiferum, eo quod per eum appetitur epiſcopatus tanquam medium ad bona temporaria vt finem, & ita continet peruerſionem ordinis, quē habent bona temporaria ad epiſcopatum & curam animarum, quæ ſunt ſpiritualia, eo quod hæc quæ deberent eſſe finis, efficit medium ad illa quę deberent eſſe medium. Cuius cõcluſio, quam etiã tenuit alibi [o] ſemper in hunc diem nobis placuit; ſed nunc diſplicet eiſdem rationibus quibus ſupra [p], diſplicuit illa eiuſdem, qua tenuit laicum peccare mortaliter deſiderando clericatum ob beneficium & redditus eius. Secundo, ꝙ ipſemet fatetur alios duos modos appetendi nõ eſſe mortiferos; attamen quid quid ipſe ſubtiliter certe de more diſputat) etiam in eis peruertitur ordo, licet nõ tãtum quantum in hoc. Tertio, ꝙ ſequeretur ex ſua concluſione pleniorem eſſe orbem huiuſmodi peccatoribus clericis, quam laicis deſiderantibus clericatum ob beneficia: quibus ipſe dixit orbem eſſe plenum; & horret animus damnare peccati mortiferi tot animas non ſolum clericorum, ſed etiam laycorum, etiam militum, & mercatorum quorum plurimi vellent habere Põtificatum Maximũ, vel alios magnos, opu-

l Io. n. vlt. ca.
m Matth. c. 25.
n 1. ad Tim.
o ienta. ca. 12. art. 4.
p in Miſcel. præcedenti.

lentos, & excelſos propter celſitudinem gradus, vel reuerentiam, & honorẽ, & bona pecuniaria ad eos pertinentia. Quarto, quia huiuſmodi appetitus nullã iniuſtitiã continet, in eo qui alias eſſet dignus, ſi modo actu vel virtute, eo fit animo, ꝙ velit eiuſmodi omnibus bonis ita vti, & ita ſubire onera eis incũbentia vt Canones præcipiunt. Quinto, quod qui dignus eſt eccleſia parochiali iuſte poteſt eã appetere, petere, & competere, vt dictũ eſt ſupra [a], iuxta Canonẽ Concilii Tridentini [b], etſi res ſatis perpẽdatur ſimilis ratio eſt de epiſcopatu per ibi dicta: tum quod multæ ſunt parochiales eccleſiæ maiorũ redituũ quã aliquot epiſcopatus. tũ quod idẽ Cõciliũ potuiſſet ſtatuere, quod aliquot Epiſcopatus, vel aliquot alicuius prouinciæ conferrentur per concurſum, & competẽtiã. Ergo non eſt appetentia eius iure naturali, vel diuino prohibita, ſi eam circunſtantia iuſti finis proficiẽdi proximo adornet, quã appetentia eccleſię parochialis. Per quę, credo ideo S. Thomã nullũ trium præfatorum modorum dixiſſe mortiferũ: quia nullum eorũ putauit eſſe talem, licet vnus eorũ viſus fuiſſet manifeſte vitioſus.

Tertio aduertẽdum eſt, quod cõmunis opinio, quę habet appetere epiſcopatum eſſe peccatum ſaltem veniale; procul dubio eſt vera, cum appetitur propter ſe tantum, vel principaliter, quatenus habet celſitudinem loci, aut honorem, aut alia bona temporaria, quia vt probatum alibi [c] late, & retulimus alibi [d] poſt Adrianum vi, 5 nullum bonũ temporale poteſt eſſe finis principalis alicuius actus virtutis, adeo ꝙ omnis actio, cuius finis principalis eſt bonum temporale eſt vitioſa. At epiſcopatus quatenus inſunt ei celſitudo, honor, & alia bona tẽporalia eius, eſt quiddam bonum temporarium. ergo non poteſt eſſe finis principalis alicuius bonę actionis, nec conſequenter alicuius boni appetitꝰ: & ita apetitio eius propter ſe tantum, vel æque principaliter propter ſe, ac propter officium ſpirituale, eſt vitioſa.

Quarto aduertendum, quod appetitus Epiſcopatus, & eorum quę ille continet non propter ſe tantum, nec principaliter propter ſe & illud; ſed principaliter propter Deum, & proximum ad ſeruiendum illi, & proficiendum huic, & minus principaliter propter honorem & temporaria, quę inſunt ei, nullum uidetur eſſe peccatum; imo meritum, ſi alię circunſtantię in id neceſſarię adſint. 6 Primo quidem, quod omne quod non eſt peccatum, eſt referibile, & dirigibile, in Deum, vt ſentit Apoſt. dum ait, *Omnia in gloriam Dei facite*. & tradit Caietanus in vno loco [f]. at Epiſcopatus quatenus continet prędicta tria a San. Thoma ſubtiliter notata non eſt peccatũ. ergo eſt referibile in Deum, & appetibile aliquo bono fine, & reſpectu.

a In Miſc. præcedẽ.
b c. 18. ſeſſ. 23. de reform.
c In d. c. inter verba. concl. 5. n. 14. et reſolutius in d. c. cum miniſter. n. 39.
d In Enchi. de oratione. c. 6. n. 7. & 19.
e quol. 10. colum. 4.

Secundo, quod ut alibi probamꝰ [g], Omne bonum eſt appetibile, vel propter ſe tã tũ, quale eſt Deus ſolus Optim. Maxim. vel propter ſe & aliud: qualia ſũt bona honeſta, & delectabilia, vel propter aliud tãtum, qualia ſunt bona honoraria, & alia temporaria, quę dicuntur utilia: quia non ſunt propter ſe, ſed propter aliud tantum amabilia. At Epiſcopatus quatenus continet prædicta eſt quoddam bonum. ergo licebit illum appetere ſaltẽ propter aliud.

7 Tertio, quod bona honoraria tam ſunt appetibilia, quam bona pecuniaria; imo plꝰ: quia ſũt maiora bona, ut nos in quodã loco [h] latiſſime probamus, & reſolutius alibi [i]. Et ideo ut ibi diximus poſt Caietan. [k] ſicut appetitus pecuniæ propter finem bonum eſt bonus, ita etiam appetitus gloriæ, honoris, & famæ propter finem aptũ, erit bonus. qua ratione appetitꝰ Epiſcopatus, & loci altioris propter finem iuſtum erit bonus. Non enim appetitus famę, & aliorum bonorum honorariorum 8 eſt de ſe malus nec bonus: quia vt ait Thomas [l], iuſte poſſunt appeti & contemni, ut latius alibi [m] retulimus. Et contra ſicut appetitus pecunię propter ipſam tantum eſt malus, quia eſt de appetibilibus propter aliud tantum ut prędictum eſt; ita appetitus glorię, laudis, & honoris, & conſequenter loci altioris propter ſe ipſũ, erit malꝰ, ut definit Thomas [n]: & conſequenter appetitus Epiſcopatus propter alium iuſtum finem erit bonus, & propter ſe ipſum tantum, erit malus: & per conſequens appetitus eius, ut proſit erit bonus, ſi aliæ circũſtantiæ in id neceſſarię aderint.

Quarto, quod niſi hæc pars teneatur, impoſſibile eſt defendere id, quod omnes confitentur, ſcilicet ei qui eſt dignus beneficio ſimplici etiam grãdi, licet appetere illud, ut proſit, nec etiã defẽdi poſſe uidetur id quod cogimur omnes confiteri per Cõcilium Tridentinum, ſcilicet licere eccleſiam parochialem appetere, petere, & cõpetere.

Quinto, quod hoc non videtur eſſe cõtra mentem San. Thomę, quia non dicit ille [o] expreſſe, quod appetere Epiſcopatũ ad proficiendum proximo ſit pręſumptuoſum; ſed tantum videri eſſe præſumptuo-

ſum

f 1. 2. q. 8. arti. 3. & clarius 1. 2. q. 100. ar. vlt.
g In cõm. c. cum miniſter. n. 4.
h In rep. c. inter verba. concl. 5. nu. 15. d. ca. cum miniſter. n. 51.
i in Enchi. de Orat. c. 6. n. 10. & 15.
k In ſum. verbo. Gloria.
l quoli. 10. art. 15.
m in d. c. inter verba. cõc. 5. n. 2.
n 2. 2. qu. 131. art. 1. ad 3. et qu. 132. ar. 1. et q. 133. art. 2.
o In dar. v

Digitized by Google

ſum, id eſt præſumi eſſe præſumptuoſum : nam verbum videri non ſignificat veritatem affirmatiue, ſed fictionem, vel præſumptionem ſecundum Barth. receptum a, & ita S. Thomas voluit dicere, quod per locum a communiter accidentibus præſumitur quis præſumptuoſe vel ambitioſe petere Epiſcopatum. Sed ſi quis dixiſſet ei eſſe aliquem dignum Epiſcopatu, qui vere coram Deo deſiderat illũ ſolum propter Deum, & vt proſit, & nullatenus vt præſit, & diteſcat, reſpondiſſet corã Deo non peccare. 9

a l. ſi is qui ꝑ emptore. ff. de uſucapioni.

Sexto, quod nec etiam uidetur contra mentem Auguſtini b. quia per ſupradicta, neceſſario reſtringendum eſt dictum eius ſupra citatum c ad appetitum inordinatũ, quo locus ſuperior appetitur propter ſe tãtum, uel propter celſitudinem, honorem, & reditus eius tantum, uel principalius propter ſe & hæc, quam ut proſit, aut æque principaliter propter ſe & hæc, ac vt proſit: non enim eſt extendendum ad appetitum ordinatum, quo altitudo loci ordinate appetitur. 10

11 Nec eſt dicendum, quod B. Auguſtinus uoluit dicere quod appetitus altioris loci eſt ſuapte natura inordinatus & malus; ita quod talis altitudo nec propter ſe, nec propter aliud, neque principaliter, neque minus principaliter poteſt recte appeti, ſicut nec mendacium nec fornicatio, recte appeti poſſunt, iuxta eundem Auguſtinum d; non inquam eſt hoc dicendum; tum quia ipſemet receptus a San. Thoma, & ab aliis fatetur licere appetere epiſcopatum ob neceſſitatem e, quod profecto non eſſet uerum, ſi eius appetitus eſſet ſuapte natura malus, ut ſunt mendaciũ & fornicatio ſecundum eundemmet ipſũ. Tum quia eiuſmodi appetitus non eſt ita ſuapte natura malus, ut nulla circunſtantia poſſit fieri bon⁹, cum ut prædictum eſt circunſtantia neceſſitatis poſſit fieri talis. Tum quia, licet qui huiuſmodi appetitum habet, per locum a frequenter accidentibus aliqualiter præſumatur duci ambitione, uel cupiditate, uel quod principalius, uel æque principaliter appetit, ut præſit, ac ut proſit: si tamen coram Deo principalius uere appetit, ut proſit, quam ut præſit, non peccat corã eo: quia ei omnia ſunt nuda & aperta f, & coram eo & in foro cõſcientiæ ceſſat præſumptio, quæ veritati repugnat ſecundũ omnes g. Tum quia ſi præfatum elogium Auguſtini tam late intelligeretur ſequeretur, quod omnes fere Reges, Duces, Comites, & quiuis alii cuiuslibet ordinis homines, tam ſpirituales, quã

b c. primũ. & ca. ne quis. 22. q. 2. c. meretrices. 32. qu. 4. adiuncto ca. ita ne. 32. qu. 5.

c c. qui Epiſcopatũ. 8. q. 1.

c ca. primũ & cap. ne quis. 22. q. 2. c. meretrices. 32. qu. 4. adiuncto ca. itane. 32. q. 5.

e c. qui epiſcopatũ. 8. q. 1.

f ad Hebr. 4. & cap. Deus omnipotens. 2. q. 1.

g c. is qui. r. tua. de ſponſal.

12 ſeculares eſſent in peccato, cum fere omnes cupiant habere vel retinere locum aliquo modo altiorem iuſte quæſitũ, vel quærendum, ſecundum conditionem ſuam. Tum quia licet appetitus loci ſuperioris ſit illicitus, cum appetitur tãtum, vel principaliter, eo ꝙ eſt ſuperior, quia eſt vanitas quædam; ſicut appetitus laudis tãtum, vel principaliter eo quod eſt laus dicitur uanitas, & illicitus: ita et ſicut appetitus laudis relatæ ad iuſtum finem, dicendus eſt licitus; ita appetitus altioris loci, relati ad iuſtum finem dicendus eſt licitus, & conſequenter quamuis appetitus epiſcopat⁹, eo ſolo vel principaliter, quod eſt locus ſuperior ſit vanus & illicitus, appetitus tamẽ eiuſdem principaliter quatenus eſt gratus Deo, & vtilis proximo erit ordinatus & licitus.

13 Tum quia multa licet appetere minus principaliter, appetendo alia principaliter, quæ non liceret principaliter: nã quamuis non liceat amare Deum principaliter propter nos vel propter ſalutem, honorem, & alia bona temporaria noſtra: licet tamẽ amare ipſum principaliter propter ipſum, & minus principaliter propter nos, & præfata bona temporaria iuxta illud pſalmi h, *Inclinaui cor meum ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas propter retributionem.* Sic licet ire principaliter ad horas propter Deũ, & minus principaliter propter diſtributiones. iuxta gloſã vltimã i, & alia multa quæ alibi ſcripſimus k: ſic licet nulricus poſſit licite appetere beneficiũ principaliter propter reditus, etiamſi ſit eo dignus; quilibet tamen talis licite poteſt appetere beneficium quo eſt dignus, principaliter ut ſeruiat Deo, & proſit proximo, & minus principaliter ut habeat reditus quibus ſe ſuſtentet; etiamſi beneficium ſit curatum, vt ſupra diximus l. Tũ quia pauciſſimi ſunt collatione aliorum, qui deſiderant habere uel retinere ſpiritualia, nullatenus deſiderando, ſaltem minus principaliter temporaria eius annexa, iuxta illud, *Virtutem qui amplectitur vnam, præmia ſi tollas*? & illud *Honor alit artes.* & ita ſi non liceret ullo modo, etiam minus principaliter deſiderare celſitudinem, honorem, & diuitias epiſcopatus, uix ullus eſſet, qui etiam cauſa neceſſitatis acciperet uel retineret epiſcopatum. Tum denique ad hãc partem tuendã urget, quod uidemus quãplurimos cupientes epiſcopatus, & Chriſtianæ charitatis uidetur eſſe uelle ſaluare a præfato ſaltem illos pios, & eruditos, qui principali⁹ cupiunt eos, ut proſint, quã ut præſint. Quãuis profecto longe laudabili⁹

h Pſal. 118.

i c. 2. ꝑ cle. non reſid. lib. 6.

K in c. cum miniſter. 23 qu. 5. n. 50.

l in Miſcell. præcedenti.

eſſet, eos (ceſsãte iuſta neceſſitate, & inſpiratione ſupernaturali) nullatenus eum appetere, & minus petere, & minime muneribus, obſequiis, importuniſque pręcibus, ne dicam pretio per ſe, perque alios iura promouendi habentes, flagitare.

Trigeſimumoctauum Miſcellaneum.

1 *Beneficium non conferens digniori, cur mortifere peccat.*
2 *Iuſtitia duplex diſtributiua & commutatiua, ſeruanda. & nu. 5.*
3 *Beneficij collatio iniuſta interdum valet.*
4 *Beneficium etiam ſimplex dandum digniori.*
5 *Beneficio in conferendo duplex iuſtitia ſeruanda.*
6 *Impedimento vno ſublato, non tollitur alterum.*
7 *Beneficium reſignãs, vt detur minus digno, vt peccat.*
8 *Beneficium dari poteſt minus digno, quando maior pietas, miſericordia, vel vtilitas rei Chriſtianæ ex eo inſurgens æquat vel ſuperat maiorem dignitatem cum aliquot exemplis.*
9 *Beneficij collatorem mouere poſſunt minus principaliter ad conferendum hunc, vel illi merita publica parentum, &c.*

QVod qui promouet aliquem minus dignũ omiſſo digniore peccat, quicquid ſentiant aliquot gloſſæ a, ea firma ratione qua id tenet S. Thomas vbi ſupra b, nempe quod huiuſmodi promotio fit contra iuſtitiam diſtributiuam, qua prælatus tenetur conferre illam dignioribus ſecundum Leonem Papam, & ſecundum Hieronymum d, & colligitur ex libro Ethicorum, & aliis fundamentis, quæ nos pridem alibi e addidimus, & poſt addidit Sotus f. Quam S. Thomæ doctrinam ſequuntur communiter non ſolum Theologi: ſed etiam Canoniſtæ quicquid ſignificet Sotus, vt monſtrat Decius g defendendo Panormitanum eam tenentem ab argumentis Philippi Franci h, & Prępoſiti contradicentium, peccat inquam nõ ſolũ vtcunque ſed mortifere regulariter, vt Caiet. i & Sot. k exprimunt. & licet S. Thomas id non expreſſerit; tacite tamen id eũ intellexiſſe colligit Sotus, ex eo quod in vno loco l affirmat huiuſmodi promotionem eſſe contra iuſtitiam diſtributiuam; & in alio m aſſerit peccata contra iuſtitiam eſſe mortifera, niſi exiguitate damni excuſentur. 1

5 Non obſtant iura n defendentia promotiones dignorum factas poſtpoſitis dignioribus: quia defendunt eas tanquam validas, & non tanquam bene ſine peccato factas, vt San. Thomas ipſe reſpondet o: quia multa quæ fieri non debent, facta tenent, vt matrimonium contractum contra interdictum Eccleſię p, & contractum contra ſimplex votum caſtitatis q. Dixi *regulariter*. quia fallit primo, cum eligitur dignus de gremio eccleſię poſthabito digniore extraneo, vt colligitur ex quodam decreto Cęleſtini r; & idem videtur dicendum cum eligitur indigena dignus, alienigena digniore, licet non ſit parœcus ſiue parochianus eccleſię, cuius eſt beneficium per quandam legem Cæſaream s.

Fallit ſecundo, cum per ſtatuta, vel fundationem debetur beneficium clericis alicuius loci, vel cognationis: quia tunc tantum eſt promouendus eorum digniſſimus, ſi quis eorum reperitur dignus: nam indignus nunquam eſt eligendus vt prædictũ eſt t; etiam ſi per ſtatuta fundationis, vel alia, vocaretur, vt pulchre præ cæteris dixit Sotus u.

4 Fallit tertio in beneficiis ſimplicibus, quoad culpam mortalem: quia licet peccet promotor venialiter, poſtponendo digniorem, non tamen mortifere ſecundum Caiet. x & Sot. y Quod mea ſententia, nulla firma ratione nititur, & refelli uidetur duplici neruoſa. Altera eſt, quod ambo z ſecuti S. Thomam fatetur ideo promotionem digni poſthabito digniore eſſe peccatum: quia continet acceptionem perſonę; quod eſt peccatum contra iuſtitiam diſtributiuam, & ſecundum Sot. etiam contra iuſtitiam commutatiuam. At peccata cõtra iuſtitiam ſiue diſtributiuam, ſiue commutatiuam ſunt mortifera ſecundum eoſdem, & alibi tradit Thom. receptus. a Altera eſt, quod ratio præcipua, qua promotio ad epiſcopatum, vel aliud beneficium curatum poſtpoſito digniore dicitur mortifera eſt, ſecundum eoſdem, quod fit per acceptionem perſonæ cõtra iuſtitias prędictas. At promotio ad alia ſimplicia beneficia facta poſthabito digniore eſt contra eaſdẽ, ut efficaciter & late probat præfatus Sotus. b Ergo & illa erit mortifera. nec prodeſt eis reſpondere, quod promotio ad ſimplicia male facta, non eſt adeo damnoſa, ac eſt facta ad curata: nã ut peccatum factum contra iuſtitiam ſit mortiferum ſufficit, ut per illud inferatur damnũ notabile, ut alibi late monſtramus c, licet non

a in c. licet 8. q. 1. c. monaſterium. 16. q. 7.
b 2. 2. qu. 63. ar. 8. & quaeſt. 185. ar. 3. & in quolibe. 6. q. 9.
c c. metropolitano. 63 diſt.
d d. c. licet.
e c. graue. de prabe.
f d. li. 5. q. 6. ar. 2.
g c. cõſtitutis. il 2. d appell.
h d. c. cõſtitutis.
i inſũ. ver. beneficiũ
k in d. li. 3. qu. 6. ar. 2. et li. 10 q. 2. ar. 3 de iuſti. & iure.
l 2. 2. qu. 63 ar. 2.
m In ead 2. 2. q. 59. ar. 4.

n c. cum nobis. ca. cũ dilectus de elect. & c. monaſteriũ. 16. q. 7.
o In 2. 2. q. 63. ar. 2.
p cap. 1. de ma. contra. cõtr. inter. Eccl.
q c. rurſus. qui cler. uel uouent.
r c. nullus. 61. diſt.
s l. in Eccleſiis C. de epi. et cler.
t In Miſcell. 34.
u in d. q. 6. ar. 2. col. 8.
x ictac. 12. ad quartum.
y in d q 2. ſub fine.
z Caiet. in d. qu. 63. ar. 2. Sot. in d. q. 6. ar. 2.
a In 2. 2. q. 67. ar. 4.
b In d. li. 3 q. 6. ar. 2.
c in Manu. c. 17. n. 3.

non inferat maximum. non enim definit eſſe mortiferum furtum vnius ſcuti, eo q non ſit tam grande, ac furtum mille ſcutorum. & palam eſt per promotionẽ ad ſimplicia poſſe fieri notabile damnum Eccleſiæ cui prouidetur, & digniori qui poſthabetur; imo & aliquando multo maius, quã per promotionem ad aliquod curatum. Damnoſior enim reputatur communiter promotio mala ad Archidiaconatũ Toletan. cui nulla imminet cura, & eſt reditus viginti millium & amplius ſcutorũ, & Canonicatus eiuſdem Eccleſiæ reditus duorum millium ſcutorum, & aliorum innumerorũ beneficiorum ſimplicium, præſertim habentium ſuffragium in gubernatione regiminis bonorum Eccleſiarum, quam promotio ad curatum alicuius plebeculę decẽ, vel viginti parœcorum ſiue parochianorum. Quamuis enim regimen animarum etiam paucarum prę̨ſtet regimini bonorum etiam multorum a; facilius tamen eſt ſupplere defectum regiminis tã paucarum animarum, quam defectum regiminis multorum bonorum temporariorum, & ſaltem non poteſt negari notabile damnum inueniri poſſe in ſeruitio beneficii ſimplicis, quod ſufficit, vt prędictum eſt ad conſtituẽdum peccatum mortiferum.

Prętereà prædicta limitatio nullatenus procedere poteſt, quando promotor iurat promouere digniorem, vt ſecundum ſtatuta Gallicana iuratur à Canonicis, quãdo electio pertinet ad eos b, & vt plurimum ſolent iurare etiam examinatores concurrẽtium ad eccleſias parochiales iuxta ſtatutum Concilii Tridentini c & concurrẽtium: ad beneficia patrimonialia; imo & Canonici ſuffragaturi concurrentibus ad Canonicatus doctorales inſtitutos ꝑ Cõcilium Tridentinum d, & per alia priuilegia, & ſtatuta eorum particularia.

Fallit quarto prędicta concluſio, quando dignitas ſiue idoneitas maior dignioris parum excederet dignitatem minus digni: quia vt proxime dixi poſt S. Tho. e, exiguitas damni efficit vt iniuſtitia nõ ſit mortifera, & idem eadem rationẽ putaret quiſpiam dicendum cum beneficium eſſet huiuſmodi, quod parum plus prodeſſet Eccleſię conferre digniori, quam minus digno; vt quia beneficium eſt inſtitutum ad canendum, & minus dignus concurrens cũ digniore ęque bene cantat ac dignior.

Sed cõtrariũ videtur verius; quia licet eo caſu iuſtitia commutatiua, quæ cõſiſtit in quantum beneficium eſt quoddam ſtipendium, quod confertur ob onus & laborem cantandi, parum læderetur, iuſtitia tamen diſtributiua, quę cõſiſtit in hoc, quod ad munera publica digniores aſſumantur, multum læderetur, & magna fieret iniuria digniori: fingamus enim quod concurrũt duo ad portionem, vel præbendam inſtitutam ad canendum, & vterque calleat ęque cãtum. at alter ſuperat alterum egregia eruditione Theologiæ, Canonum, vel artium liberalium, & ſit inſignitus gradu Doctoratus, vel licentiaturæ, non ne magna iniuria fieret huic ſi poſtponeretur illi, qui ſolum cantum callet? Non igitur ſufficit ad excuſandum conferentem à peccato, quod parum obſit Eccleſiæ violando iuſtitiam commutatiuam; ſed oportet quod etiam parum obſit digniori poſtpoſito, violando iuſtitiam diſtributiuam, quoniam non ſufficit tollere alterum impedimentum, quando duo concurrunt f. Quare non crederem id licere, niſi fieret conſentiente digniore, vel conſentiẽtibus dignioribus, cum eorum tamen cõſenſu ſic, iuxta illam regulam g, *ſcienti & conſentienti non fit iniuria neque dolus.* Quamuis arbitror nõ ſufficere conſenſum illorum quãdo notabiliter plus prodeſſet Eccleſię promotio dignioris: quia eorum conſenſus non poteſt illius iuri publico nocere; licet ſi non ſolum cõſentirent, ſed etiam renuerẽt accipere beneficium, & ad id compelli nõ poſſent, licite minus digno daretur; quia tunc non fieret iniuria dignioribus h.

6 Quinto fallit, cum dignior non poteſt haberi: quia ut ait Caietanus i, *Sicut extra latitudinem eligibilium ſunt indigniſsima extra illam ſunt qui non poſſunt haberi.* Cuius dictum arbitror habere locum etiam, cũ haberi poteſt dignior: ſed magna cum difficultate: quia non uidetur loquutus de poſſibilitate logica, ſed tantum morali & ciuili k.

5 Sexto, videtur aliquibus fallere in reſignatoribus, qui ſine vlla conſideratione dignitatis maioris ſua beneficia renũciãt in fauorem ſuorum cognatorum, uel amicorum. pro quibus facit, quod illi non ſunt promotores, neque conferunt beneficia quæ reſignant, ſed tantum eis renunciant in manibus eorum, ad quos ſpectat ea cõferre, uel renunciationem admittere l. Cõtrarium tamen tenet Sotus m, & merito quidem: quoniam etſi nõ ſunt collatores, neque conferant beneficia ſua, ſunt tamẽ cauſa conferendi ea ſuis cognatis, uel amicis minus dignis, & qui cauſam dãni dat, damnum dediſſe uidetur n. Et non ſolum, qui eſt cauſa peccati, ſed etiam qui conſentit

ſentit

a c. præcipimus 12. q. 1.

b in tit. de electione. §. Et cum humanæ. verſic. Ergo. N. &c.

c ca. 18. de reform. ſeſſ. 24.

d c. 8. de reformat. ſeſſ. 24.

e in d. q. 59 ar. 4.

f c. ex tuarũ. de auctor. et vſu pallij et l. ſi domus. ff. de Ser. verban. præd. §. affinitatis. Inſtit. de nuptijs.

g c. ſcienti. de reg. iur. li. 6.

h ca. ſi diligen. de foro cõpetenti. l. ius pub. ff. de pactis.

i in d. q. 63. ar. 2. not. 4.

K arg. l. Nepos Proculo ff de ver. ſign. cap. faciat. 12. q. 2.

l Arg. ca. admonet. et c. quod in dubijs. de renun. et gloſſar. cle. 1. de renun. & clem. 1. de rerũ permut.

m li. 3. q. 6 ar. 2. ſub finem. de iuſt. & iure.

n ca. fin. de iniurijs. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil.

Digitized by Google

ſentit in illo peccat ſecúdum Apoſtolū [a]. Quam Soti concluſionem, & (qua illa nititur) rationem conſequitur grauius peccare Prælatos admittentes huiuſmodi renunciationes in fauorem cognatorum & amicorum minus dignorum, quam ipſi reſignatores. Conſequitur etiam non ſolum reſignatores & admittētes reſignationes, ſed etiam omnes alios parētes, cognatos, heros, & amicos, ea recta vel indirecta via etiam ſine vllo pretio, & ſimonia procurātes, peccare mortifere. quod ſi concedas, quis ſaluus erit? cum paſſim ab omnibus, & vbique gentium hæc fiāt, aut certe procurentur, vel optentur, aut approbentur. Quare præfata concluſio Soti limitanda videtur primo ſaltem in permutatione beneficiorum candido animo facta, cum iuſtitia commutatiua nitatur, iuxta quoddā cap. [b] Dixi *candido animo facta*; quoniam non auderem excuſare a peccato permutationes & renunciationes illas, quibus aliquot ſenes eruditi, & exemplares viri renunciant cauſa permutationis, magna & pinguia beneficia cum paruis nepotum, cognatorum, vel amicorum ſuorum exiguæ virtutis & eruditionis, ea cauſa principaliter moti, ne ipſis ſenectute deficientibus, ſua pinguia beneficia extra ſuam familiam, & ſuos amicos aliis conferantur. tum quia principalis cauſa, & finis diſpoſitionis ſpiritualis non debet eſſe res temporaria per ſupra tradita [c]: imo per alibi [d] dicta, quandam ſimoniam ſapit. Dixi *ea ſola cauſa principaliter moti*; quia ſi principaliter mouerentur ſpe probabili, quod reſignatarii ſtudebūt virtuti & litteris ad obſequendum Deo, & minus principaliter, vt eos & cognatos eorum paupertate, aut calamitate oppreſſos, leuent, conſolentur, & in virtutis officiis contineant, iuuando parentes, aut alios cognatos pro ſua conditione pauperes, & locando ſorores vel alias cognatas pro ſua conditione pauperes, ſatis tolerari poſſe videtur propter limitationem ſequentem: nempe, quod ſecundo limitanda videtur præfata concluſio Sot. ne procedat in reſignatore, qui reſignat beneficium ea mēte, vt detur alicui ſuo cognato, vel extraneo tam digno quā eſt ipſe, omiſſis dignioribus: cum enim poſſet ipſemet retinere nulli videtur iniuri⁹, ꝙ procuret vt illud conferatur ei, qui eſt æque dignus ac ipſe: nā qui doctor poteſt legere per ſubſtitutum, ſatisfacit ſubſtituēdo æque peritum, ut tenet Barth. communiter receptus. [e]

Limitari poſſe videtur concluſio prædicta principalis, nempe non licere conferre minus digno poſtpoſito digniore, quādo in minus digno concurrunt aliqua pietatis, miſericordiæ, vel vtilitatis publicę, quę conficiunt iuſtam cauſam arbitrio boni viri, vt præferatur digniori, etiamſi nō efficiant eum digniorem. tum quod bona pars virorum prudentum laudaret Papā, qui mortuo in Curia quopiam de S. Sed. Apoſt. & de repub. Chriſtiana egregie benemerito (qui ſui beneficii reditibus parētes, fratres, vel ſorores pro ſua conditione pauperes ad honeſte viuendum, vel ad diſcendas bonas artes alebat) conferret illud beneficiū fratri eius, digno quidem eo, ſed minus multis aliis extraneis, principaliter quidē, ut inſeruiret Deo, minus principaliter autē eo quod probabiliter ſperatur id ipſum, quod frater faciebat, factur⁹. tum quod nemo damnat collationes beneficiorum, quas nonnunquam Maximi Pontifices, & alii faciunt ad preces obnixas Monarcharum, & aliorū ſummatum poſtpoſitis dignioribus, principaliter quidem ut Collatarii ſeruiant Deo, minus principaliter autem, ut conſeruent uel augeant uoluntatem rogantium ad cultum Sed. Apoſtolicę, fideique reipub. Chriſtianę augmentum, uel ad aliquam pacē publicam ineundam. tum quod ſupra diximus, quod Papa iuſte poteſt etiam poſt Concil. Tridentinum diſpenſare, vt quis habeat plura beneficia, quorum unum ſibi ſufficiat, eo quod habeat parentes, fratres, ſorores, neptes, uel alias cognatas paupcres, quos cū oporteat alere, collocare, uel in aliquam uiam ſalutis ęternę dirigere. tū deniq; quod ratio quare collatio fieri debeat digniori, eſt, quia maior inde utilitas & decor Eccleſię, & rei Chriſtianę inſurgit. Ergo eadem ratione, ſi aliquo iuſto reſpectu maior utilitas & decor Eccleſię, & rei Chriſtianæ inſurgeret ex eo, quod aliquo caſu collatio fiat minus digno, poterit illi fieri iuſte, argumento a ſimili quod ualet [f], præſuppoſita enim dignitate ſiue idoneitate perſonæ Collatarii tam maior dignitas, quam maior pietas, miſericordia & maior utilitas rei Chriſtianæ accedunt uti quidam cumuli perfectionis, & ita poteſt in uno caſu alius maioris ponderis eſſe quam alius. Tum quod memini laudatam fuiſſe in quadam parœcia præſentationem unius populi, qua minus dignum ętate, litteris, & uirtute præſentauit, prætermiſſis aliquanto dignioribus, eo quod erat frater premortui, & filius patris optime de Eccleſia, & populo meritorum, & erat

[a] cap. 1. ad Rom. c. 1. de eſſ. delegat.

[b] c. cum olim. de rerum permutat. & cap 1. & cle. 1. eo. tit. lib. 6.

[c] In Miſc. proximo, & locis ibi citatis.

[d] In Manu. Confeſſ. c. 23. n. 99. & 100.

[e] l. nemo ff. de duobus reis.

[f] l. non poſſunt ff. de legibus c dudum 2. de elect.

erat bonę indolis; & longe pauperior, & aliquãto genere honeſtior illis. tum quod merita publica parentum, fratrum, patruorum & auunculorum poſſe hanc legem de digniore pręferendo mitigare, plurimum facit commendatio illa, qua quidam Pontifices Maximi (in quibus teſte Platina,[a] fuit ille doctiſſ. iuxta ac piiſſimus Pius ii.) iamiam morituri commẽdarunt ſacroſancto Cardinalium Collegio nepotes, & cognatos aliquot ſuos orphanos deſtitutos, & pro ſua conditione pauperes, quo qui eligeretur Papa iuuaret eos beneficiis. Cõmendatio enim illa parum prodeſſet, niſi conferre poſſent eis (ſi eſſent digni) beneficia prętermiſſis dignioribus, vt palam eſt. Dixi ſupra pręſuppoſita dignitate ſiue idoneitate: quia licet interdum minus dign⁹ litteris & moribus præferatur ob aliquas alias qualitates digniori, & meliori, nunquam tamen indignus, & mal⁹ debet pręferri digno & bono, vt dictum eſt ſupra[b], poſt vtrunque Thom.[c]

a in hiſtoria dĕ vit. Pontificũ Rom. in vita Pij ij.

b in Miſc. 35.

c 2. 2. qu. 63. ar. 2.

Trigeſimumnonum Miſcellaneũ.

1 *Beneficij collatarius an peccet quoties collator, & contra.*

2 *Beneficium qui dat vel accipit principaliter vt præſit, peccat.*

3 *Beneficium collatum accipere vt melius quam apetere.*

4 *Conſentiens actui peccati non omnis peccat.*

5 *Eleemoſyna male data, vt bene capiatur.*

6 *Beneficia dantes & capientes hac dolare debent.*

7 *Beneficium dare indigno, & dare minus digno, & dare digno ſine inepto, vt ſunt peccata inequalia.*

8 *Beneficij iuſte obtenti retentio ſine inepto mala.*

9 *Actus fit malus non ſolum fine malo: ſed etiam inepto.*

10 *Finis principalis boni actus nihil temporale eſſe.*

1 QVod quotidianę quęſtionis eſt, an quoties peccat promouẽs male, eo quod promoueat minus dignum poſthabito digniore, vel ob aliam cauſam, toties etiam promotus peccet, & e cõtrario, An quoties peccat promot⁹ peccet etiã promotor? Nam pro parte affirmante facit primo, quod conſentiens peccato peccat, ſecundum Paulum ad Roma[d].

Secundo, quod petere, & appetere ſibi quod debetur alteri, videtur eſſe contra pręceptum Decalogi[e] decimum, *Non concupiſces rem alienam.* relatum in quadam gloſſa[f]. Conferri item vni, quod eſt conferendum alteri eſt contra iuſtitiam, quæ reddit vnicuique quod ſuum eſt[g]: & vtrũque horum videtur interuenire, quoties promotor confert beneficium minus digno illud acceptanti.

d ad Rõ. 1. & ca. notum. 2. q. 1. cã. 1. de off. dele.

2 Sed contra dicendum eſt. Tum quia fieri poteſt, vt ſuperior promoueat aliquem ſuum cognatum, vel amicum, quem credit eſſe minus dignum alio, & tamẽ ipſe promotus iuſte ignoret: & ita promotor peccat, ob malam conſcientiam, & promotus excuſatur ob iuſtam ignorantiam[h]. Tum quia fieri poteſt, quod promotor conferat beneficium amico uel cogãto principaliter vt pręſit, ſiue ob honorẽ, & reditus, & promotus dignus acceptet principaliter vt proſit proximo, & obſequatur Deo: & ita promotor peccabit ob inordinatũ finem, & promotus excuſabitur ob ordinatum per ſupra dicta[i]. Tum quia promotus nulli videtur eſſe iniurius acceptando bona fide munus a ſuperiore collatum, ſine vlla ſua petitione formali vel ęquipollenti iniuſta pręcedente:

3 quia nõ quoties eſt peccatum petere vel appetere locum ſuperiorem, eſt peccatum ſponte oblatum accipere: nam ſecundum communem ſemper peccatur a petentibus Epiſcopatus, non tamen ab accipientibus oblatos, vt ſentit Auguſtinus[k], & Gregorius[l], & exprimit Thomas[m]. Dixi bona fide: quia ſi promouendus videt, quod promotor ob cognationem, vel amicitiam cõfert ei pingue beneficiũ, poſtpoſito ſcienter digniore, & id ſibi placet non excuſabitur a peccato: cum cõſentiat peccanti[n], & iniuriã facienti[o], ſciens eum peccare. Dixi etiam ęquipollenti: quia frequenter non fiunt petitiones formales, & directæ, ſed ęquipollentes, & indirectę. Tum quia etiam e cõtrario frequenter promotus peccat acceptando beneficium principalius, vel ęque principaliter propter honorẽ, & reditus, & vt pręſit, & non promotor conferendo illud principaliter ob obſequium Dei, & vt proſit. Tum quia frequenter ſuperior, falſa informatione illi⁹, qui eſt promouendus, vel alius pro eo promouet eũ credens eſſe digniorem aliis, & ipſe promotus ſcit contrarium, & tacet, & ita promotorem excuſat iuſta ignorantia, & promotum accuſat mala conſcientia per iura predicta.

4 Ad prius oppoſitum reſpõdetur, quod non omnis qui conſentit actui, qui eſt peccatum

e Exod. 20

f c. quid adulterio grauius. 32. qu. 7.

g l. iuſtitia. ff de iu. & iure. §. 1. inſt. eo dĕ titulo.

h c. 2. de cõſtitu. ca. Apoſtolicę. de clc. excomm. miniſtr.

i in duobus miſc. proximis.

k c. qui epiſcopatũ. 8. qu. 1.

l c. in ſcripturis ead. c. & q.

m 2. 2. qu. 185. ar. 1 ad tertiũ.

n c. 1. dĕ offi. delegat.

o arg. c. fin. de iniur.

Digitized by Google

catum,peccat, ſed ſolum qui conſentit ei, quem ſcit eſſe peccatum ,& cōſentit in eo quatenus eſt peccatum: & conſequenter non qui iuſte ignorat illum eſſe peccatū, vel conſentit in eo,alia ratione, quā quia eſt peccatum. Verbi gratia conſentio donationi rei furtiuæ,ignorans eam eſſe furtiuam, vel ſciens illam eſſe furtiuam; ſed non ea ratione qua eſt peccatum, ſed alia puta,vt ſeruent illam domino ſuo nō pecco,quia priori caſu ignoro illum peccare, & ita non conſentio in peccato [a].In poſteriore vero conſentio quidem actui donandi ſciens illum eſſe peccatum;ſed non illa ratione,qua eſt peccatum; & ita non pecco:ſicut ſancte conſentimus percuſſioni Chriſti, quatenus fuit actus patiétiæ ipſius indicibilis,licet deteſtemur eam quatenus fuit actio incredulorum deteſtabiliſſima,iuxta illud gloſſæ [b], *Actio diſplicuit,paſſio grata fuit.* ſic promotus ignorans conferentem beneficium peccare,poteſt collationē acceptare ſine peccato; imo & ſciēs conferentem peccare ob malum animū: quia confert ei principaliter vt pręſit, & non vt proſit,poteſt acceptare illam,quaten⁹ eſt donatio beneficii ea mēte vt proſit principaliter.Sicut & pauper poteſt cōſentire largitioni eleemoſynæ, quatenus eſt ſua ſubuentio,nō cōſentiendo ei, quatenus eſt actus vanę gloriæ, ob quam credit ſibi eam largiri.

a l. ſi quis per errorem.ff.de iuriſdic. omniū iudicum.c. quāuis 28. di.

b c.1.de cōſec.Eccl. lib. 6.

5 Ad poſterius oppoſitum reſpondetur concedendo quidem, quod aliquando & vtinam non frequenter in collatione beneficii concurrit inordinata cupiditas beneficii alteri debiti, cum iniuſtitia facientis eam vni,cum deberet fieri alteri:ſed negamus id ſemper contingere,cum frequēter contingat collatorem inique, vel iniquo animo conferre,& promotum æque, æquoque animo collationem acceptare, & contra promouēdos inique vel iniquo animo collationes petere, & collatores ęque æquoque animo eas facere,per ſupra dicta.

6 Ex quibus facile inferas,plurimos promotores peccare non ſolum conferendo beneficia indignis,&dignis poſthabitis dignioribus, ſed etiam malo vel inepto fine cōferēdo illa: & e cōtrario plurimos promotos peccare,non ſolum appetendo,petendo,& acceptando beneficia quibus nō ſunt digni,vel ſciētes, quod per eas fit iniuria dignioribus, ſed etiam appetendo & acceptādo ea malo,vano,vel inepto fine; & ideo neceſſarium eſſe multis promouendis,& promotis refrenare,dolare,aut certe mutare ſuas beneficiorū appetitiones, petitiones,& acceptationes. Multos item promotores oportere reformare, vel mutare ſuas voluntates promouendi,& conferēdi,non ſolum eas, quibus volunt promouere indignos, vel dignos poſthabitis dignioribus, ſed etiam eas quibus cupiūt promouere uel promouēt malo, vano, vel inepto fine, ſiue principalius promouendo ob honorem,& reditus,ſiue vt præſint, quam ad obſequium Dei,& vt proſint,vel ęque principaliter vt præſint,ac vt ꝓſint.

Aduertendum autem plurimum, quod non parum refert inter peccatum, quod committitur in promouendo indignos ex vna parte, vel dignos poſthabitis dignioribus ex altera;quia licet vtrūque ſit mortiferum per ſupradicta, quod tamen committitur admittendo conferendo digno poſthabito digniore, non reddit promotionem nullam,vt ſupra dictum eſt [c],peccatum vero quod committitur conferendo indigno frequētiſſime reddit collationem nullam,per ea quę infra dicemus, & ſupra tetigimus [d].

Miſc. 38

d In Miſc. 34.

7 Aduertendum item, quod inter peccatūm quod admittitur in conferendo indigno,vel minus digno, poſthabito digniore ex vna parte, & peccatum quod committitur conferendo digno, vano vel inepto fine, ſiue principalius ob temporaria, quam ob ſpiritualia, uel æque principaliter ob vtraque ex altera, plurimū differt; quia hoc tantum eſt veniale licet graue, dummodo eo animo cōferatur, ut debeat facere omnia quæ beneficium de pręcepto requirit; illud autem mortiferum per ſupradicta [e].Quod ipſum dicendum eſt dę acceptatione beneficii ab indigno facta ex una parte,& acceptatione uano,uel inepto fine,a digno facta ex altera:quia hoc eſt ueniale dummodo acceptet animo implēdi omnia quæcumque beneficium acceptatū de præcepto requirit,& illud mortale per ſupradicta.

e Miſc.37. & in Miſcel. 34.

8 An autem retentio beneficii iuſte acceptati fiat illicita eo,quod principalius retineatur propter honorem & reditus, ſiue ut pręſit, quam propter officium ſpirituale,ſiue ut proſit,quæſtio noua eſt. Cui tamen nuper reſpondimus,quod ſic,per illā regulam Topicam, *Cuius finis malus eſt ipsū quoque malum eſt*. & quia nullus actus, cui deeſt aliqua circunſtantia, ad bonitatem requiſita; qualis eſt circunſtantia [f];finis boni,&apti,eſt bonus,iuxta illud Dionyſii [g], *Bonū conſtat ex integra cauſa*. & tradit Tho-

9 mas [h],& tradunt oēs lib. 3. ſent. [i] & ut alibi con-

f c.cum miniſter.23 q.5.adiūctis illis quæ ei nuper adiecimus.

g c.4.de diuinis nomi.

h 1.2.q.7. ar.1.et q. 19.ar.4

i diſt. 38.

Digitized by Google

bi concluſimus [a] poſt alios præſertim Adrianum VI. [b], quod ad bonitatem actus, non ſolum requiritur quod finis eius principalis ſit bonus, ſed etiam quod ſit aptus, ita quod ſit maius bonum illo, quod ad ipſum ordinatur: adeo quod nullum bonum temporarium poteſt eſſe finis aptus cuiuſpiam actus virtutis nec rei ſpiritualis, cum hæc præcellant omnia bona temporaria: & adeo quidem, vt Caietanus [c] aſſerat mortiferum peccatum eſſe, facere finem rei ſpiritualis bonum temporariũ, cuius tamen contrarium firmis rationibꝰ ſupra [d] tenuimus, aſſerentes eſſe quidem peccatum graue, ſed tantum veniale.

a c. iter ver. 116. qu. 3. cõcl. 5. n. 3. & in Enchir. d Oratione. c. 6. n. 2. & c. cum miniſter. 23. qu. 5. n. 2.

b in quolib. 10. litera B. & C.

c 2. 2. qu. 185. art. 1.

d Miſc. 37.

Quadrageſimum Miſcellaneum.

1. *Beneficiũ an iuſte competat minus dignus cum digniore.*
2. *Confeſſarij multum rem Chriſtianam augent.*
3. *Beneficia competuntur per duplicem concurſum, quorum alterum nullus, aut rarus ſeruat.*
4. *Beneficij collator quare non dicitur liberalis.*
5. *Rex Philippus II. hac in re laude digniſſimus.*
6. *Concurrendi ſeu opponendi ad beneficia duo modi.*
7. *Beneficium qui competit duobus modis poteſt eſſe indignus.*
8. *Beneficij collatio quo litterarum, vel morum defectu nulla.*
9. *Iuri ad rem per concurſum quæſito nõ derogat Papa.*
10. *Beneficij competitor minus dignus, quis peccat.*
11. *Epiſcoporum in cõcurrentes fraus magna.*
12. *Beneficij competitor minus dignus an, & quomodo poteſt excuſari a peccato concurrendo cum digniore: & 13.*
12. *Competitorum excuſatio communis an excuſet.*
14. *Competitores, vt graue, grauius, et grauiſſime, peccent.*
15. *Competitorum interceſſores qui grauiter peccant.*
16. *Competitor imponens, vel reuelans crimẽ, vt peccat.*

1 Qvod quæſtio quotidiana in prętorio præſertim diuino eſt, de Candidatis ſiue concurrentibus, & competentibus ad quærendas eccleſias parochiales iuxta prefatum decretum Concilii Tridẽtini [e], & ad alia officia vel munera, quibus eſt orandi opus annexum, qualia ſunt omnia beneficia Eccleſiaſtica, quales capellaniæ, etiam ſi non ſint beneficia, quales Cãtoriæ, ſiue officia canendi, pſallendi, & organa Eccleſiaſtica pulſandi, & id genus alia; ęquſtio inquam quotidiana eſt de pręfatis muneribus orandi, an qui ſunt minus digni eis, poſſint abſque peccato competere illa, & in arenam ſiue concurſum examinationis deſcẽdere cum aliis ſe dignioribus.

e ca. 18. de refor. ſeſſ. 24.

Ad quam quæſtionẽ dico primo, quod illa eſt ſatis ſimilis illi quotidianę, quę paſſim occurrit confeſſariis in Academiis, & collegiis ſtudiorum, vbi gymnaſtæ, & collegæ per concurſum candidatorum deliguntur ſuffragiis doctorum ſcholaſticorũ, vel collegarum, patronorum; examinatorum, vel aliorum ad quos ea res pertinet, qua de re quędam diximus alibi, & pręſertim in Manuali Confeſſariorum [f].

f c. 17. a n. 69. præſertim n. 73. et 74.

Secundo, quod circa hęc tot fui antequam in vrbem appellerem interrogatus, & tot poſteaquam in eam appuli, vt vix iuſto libello eis ſatisfieri poſſit. Quia tamen multi viri prudentiſſimi (in quibus eſt Sotus vbi ſupra [g]; maxime vero Reuerendiſſimus in Chriſto pater Epiſcopus Roſſenſis, Ioannes Leslæus, Illuſtriſſimo genere prognatus, omnigenaque eruditione clarꝰ, in libro, quem de geſtis Regum Scotorum pietate, prudentia, & modeſtia refertum, dictionisque politiæ nitentem nuper edidit [h]) arbitrantur propter neglectum curę animarum hęreſes, & alia multa mala eueniſſe orbi Chriſtiano, ex eo quod prędati deſierunt habere in diſtributione beneficiorum iuſtam meritorum rationem, ſubiiciam pauca generalia; per quæ con-
2 feſſarii animarum ſalutem zelantes (quibus, tanquam rem Chriſtianam maxime promouentibus inſeruire percupio) facilius poſſint admonere aliquos ſibi confitẽtes; quæ in hac re admittuntur peccata.

g li. 3. q. 6. ar. 1. col. 7. & vlt. de iuſt. et iure.

h libro 10.

Tertio, quod competitores eiuſdem beneficii, Cathedrę, vel muneris ab eruditioribus appellantur cãdidati, eo quod olim candida veſte amicti poſcebant ſuffragia. etiam dicuntur ambientes, eo quod circumibant ſuffragatores: Vulgo autem in vrbe vocantur concurrentes, & in Hiſpania competentes, & oppoſitores. Actus au-
3 tem competendi dicitur vulgo concurſus in vrbe, & alibi competentia, & oppoſitio. Eſt autem (licet a nemine quod meminerim legi expreſſum) duplex. Alter qui a iure naturali & diuino dictatur, alter qui a iure humano cõmuni vel particulari præſcribitur.

Digitized by Google

ſcribitur. Concurſus qui a iure naturali & diuino dictatur, requirit, vt diſtributor aliquanto tempore arbitrio boni viri determinando debeat ante & poſt vacationẽ deliberare de perſonis, quibus debeat illa diſtribuere, & non ſtatim ac ſciuerit illa vacare, vel ſe poſſe illa conferre, nec primo aut alteri roganti, abſque alia conſideratione illa diſtribuere. quod probatur illo iure naturali, quo dictatur eũ qui tenetur facere aliquid bene, teneri pręmittere id, ſine quo id bene facere nequit: ſicut & qui poteſt facere aliquid, poteſt facere id, ſine quo illud fieri nequit. a At palam eſt, diſtributorem beneficiorũ, vel aliorum munerum publicorum non poſſe illa bene vt plurimum diſtribuere, quibus conuenit, niſi pręmiſſa deliberatione aliqua de perſonis, quibus ſunt diſtribuẽda. Quod autẽ iure diuino idem fieri debeat, ſatis viſus eſt ſentire Paulus b, cum Timotheo ſic præcipit, *Ne cui cito manum impoſueris*. nam exponens id S. Thomas c ſic inquit. *Agit de promotione, et monet, quod ſicut non debet cito punire, ita nõ debet cito promouere*. Facit etiam quod ipſemet Paulus ſubdit pro ratione ſui dicti, *Neque communicaueris peccatis alienis*. *Quod* exponens idem Thomas ſic ait, *Quia ſi inordinate promoueas, et ex hoc cõting at peccatum eis, vel in plebe, hoc tibi imputabitur*.

a l.2.ff. de iuriſdict. om.iud.c. præterea. de offic. deleg.

b 1.ad Tim. c.5. relatus in ca. 1.24.d. & in ca. quid eſt. 78.d. & c.cũ nobis.de electione.

c in d.c.5.

4 Ex quibus infertur primo, quod illa cõcluſio recepta, & probata d, cui ſatis concordant Concordata Eccleſiæ Gallicanę e, quod Collatores beneficiorum exercent liberalitatem, non quidem in conferendo, quia tenentur conferre: ſed in cui vel quibus conferendo: quia poſſunt illa quibus volunt conferre, non eſt intelligenda (vt multi collatores intelligunt) ſcilicet quod poſsũt cõferre illa ſine peccato quibus, quando, & quomodo eis libet, cognatis, familiaribus, & amicis, dignis, & nõ dignis, & dignioribus, & minus dignis, & ſtatim cum vacauerint, & maxime primis vacationem monentibus, & rogantibus, etiam diplomate vſis: ſed intelligenda eſt, quod collationes factæ dignis, erunt quidem validæ, ſed conferentes peccãt, ſi nõ deliberant, quantum debent prius de perſonis, quibus illa beneficia ſint diſtribuẽda, & qui ſunt digniores, & magis non cõferendo ea illis, etiamſi tardius, vel nullatenus illa peterent, quod a nullo Epiſcoporum ſatis ſeruatum memini audire toto tẽpore quo in Hiſpaniis & Galliis degi, niſi a duobus tantum, qui non conferebant beneficia petentibus, neque roganti bus, niſi ſcirent eos eſſe digniores aliis clericis ſuorum epiſcopatuum, ſed ipſi rogabant eos, qui ſudabant in Academiis virtutibus & litteris (quorum cathalogum in libris ſuis ſcriptum habebant, cum informatione, quam quotãnis de vita & ſtudiis eorum per fideles amicos faciebant) vt vellent accipere illa beneficia, & ad iuuandum ſe in paſcendis gregibus ſibi commiſſis, quam citius poſſent uenire.

d in c.relatũ.adiuncta gloſſ. de præb.

e §.1.tit.de collat.

Secundo, quod hinc videtur habuiſſe originem illud priuilegium Eccleſię Gallicanę, quod omnes ordinarii Collatores tenentur cõferre graduatis & nominatis in Academiis omnia beneficia vacantia in quatuor menſibus ſcilicet, Aprili, Iulio, Octobri, & Ianuario: cum enim collatores conferrẽt pro libito ſuo beneficia omnia, quibus volebant, oportuit inuenire viã, qua ſaltem pars tertia eorum conferretur eruditis, & in Academiis verſatis. Et quãuis nulla gloſſarum concordatorum, nec aliorum ſtatutorum pręfatæ Eccleſię, vnde illa fuerunt deſumpta, animaduerterit, admonẽdi tamen ſunt oẽs ordinarii Galliarum, q non poſsunt alias duas tertias beneficiorũ conferre pro libito, ſecundũ prędicta iure naturali & diuino fundata.

Tertio, quod merito hac in re plurimũ laudatur Rex Catholicus Philippus ii. qui pręſentaturus ad beneficia ſui iurispatronatus vacantia nunquam, vel rariſſime primos nunciãtes vacationem beneficiorum, & ſe pręſentari ad ea rogãtes, ſtatim pręſentat, ſed prędictum ius naturale, & diuinum obſeruando expectat alios competentes, quo queat deligere digniores & aptiores.

Alter concurſus, qui iure humano com-
5 muni, vel particulari ſtatuitur eſt quem ſuperior debet ordinare habita vacationis notitia, præfigendo certum diẽ intra quẽ poſſint & debeant venire qui volent, ad competendum illa, ea lege, ut pręuia examinatione conferãtur dignioribus, qualis eſt ille Cõcil. Tridẽtini h, iubentis eũ fieri modo in eo pręſcripto, circa prouiſionem eccleſiarum parochialiũ. Quales ſunt etiã illę, quæ debent fieri per ſtatuta particularia id iubentia. In quorum vtroque concurſu ſolent admitti multa peccata, quædam per concurrentes, quędam per exa-
1 minatores, & illos coram quibus fit concurſus, quędam per promotores ſiue collatores, & alios ius in re, uel ad rem, uel ius implorandi officiũ iudicis tradere valentes. De quorum primis tantum dicam in hoc Miſcellaneo.

f Seſſ.24.c.18.

Quarto

Quarto, quod inter hos duos modos cõcurrendi magna eſt differentia a nemine quod ſciam expreſſe perpenſa: in modo enim priore beneficium vacãs, licet debeatur vni ex competentibus vel digniori: nõ tamen adeo, vt ita illi afficiatur ſiue debeatur, vt collatio illius alii digno etiam iniuſte facta nõ valeat, per ſupradicta:[a] quia ei nihil iuris in re, nec ad rem quęritur. In poſteriore autem ita afficitur ſiue debetur vni ex his, qui ſe intra terminum præfixũ, iuxta tenorẽ edicti propoſiti, concurrunt, vt non poſſit illud cõferri alteri poſtea venienti, etiam ſi fuerit digniſſimus.[b] 6

Quinto, quod qui petunt vel competunt beneficia per concurſum, tantum & plus peccant concurrendo & competendo, quam facerent appetendo, de quibus dictum eſt ſupra[c]: cum competitio, appetitionem includat, & ei aliquid addat.

7 Sexto, quod multum refert, an indignitas ſit talis quæ reddat collationem non ſolum malam, ſed etiam ipſo iure nullam, an vero talis, quæ reddat ipſam quidem malam; ſed non ipſo iure nullam: quia priore caſu peccat, & mortifere quidem petẽdo beneficium, & plus accipiendo, & retinendo,[d] & tenetur ad relinquendum illud, & reſtituendos fructus acceptos[d]; poſteriore autem peccat quidem petendo, & accipiendo: non tamen retinendo, ſi rectificare voluerit ſuum appetitum, & intentionem, & facere omnia quę debet, vt dignus eo efficiatur, nec tenetur reſtituere fructus per ea quę notat Innoc. communiter receptus[e], & Panormi.[f]

8 Septimo, quod indignitas illa reddit promotionem nullam ipſo iure, quæ deſcendit ex aliquo defectu illorum, quę Alexander iii. in Concilio Lateranenſi[g], requiſiuit ad beneficia ſuſcipienda, nempe ętatis maturitas, grauitas morum, litterarum ſcientia, & natiuitas legitima: prouiſio enim facta alicui patienti aliquem horum defectuum, eſt ipſo iure nulla; vt ſatis decernit ipſemet Alexander[h], declaratus a Panor. ibidem, & a Felino & citatis ab eo.[i] Per defectum autem litteraturæ non debet intelligi defectus ſcientię competentis, ſed totius litteraturę: ita quod neſciat legere, per quędam iura in hoc apta[k]: licet enim defectus ſcientiæ ſufficientis reddat collationem iniuſtam, non tamen reddit nullam, ſi non reddit prorſus amuſium, ſiue illiteratum, & per defectum morum grauitatis non debet intelligi omne peccatum mortiferum, quod inducit defectum gratiæ gratum facientis, ſed ſolum illud, quod eſt graue; quodque comitatur etiam defectus bonę famę ſeu infamia, vel (vt ita dicam) notorietas, per ſupra dicta[l]; vel ſit tale per quod inducatur irregularitas, excommunicatio, ſuſpenſio, vel alia inhabilitas ſpecialis ad beneficium. Vnde indignitas reſultans ex mortali occulto quamlibet graui non impediente executionem poſt pœnitentiam, neque inducente irregularitatem, vel inhabilitatem ſpecialem, non reddit collationem nullã. & conſequenter non eſt nulla, licet ſit iniuſta collatio facta appetenti, vel petenti beneficium principaliter ob temporaria bona, vel ad otiandum, vel ſine propoſito actuali, vel virtuali dicendi, vel efficiendi ea ad quæ beneficium de præcepto obligat. Per quę, & ſuperius[m] tradita, longe clarius, quam alibi reſoluitur quæſtio illa grauiſſima; An collatio facta criminoſo valeat, quam Felin. & citati per eum[n] multum confundunt.

9 Octauo, quod ex his colligitur ratio reſpondendi ad quæſtiones graues occurrẽtes de indignis, qui per concurſum expreſſum inductum iure humano conſequuntur beneficia: nam ſi indignitas fuerit primi generis, non dabit eis Papa remedium retinendi illa, etiam quoad forum conſcientię tantum: quia non vult pręiudicare iuri ad rem quęſito per concurſum, ſuis competitoribus, niſi conſentirent illi facti de pręfato defectu certiores[o], vt ſæpe reſpondimus. ſi autem eſt ſecundi generis dabit pro ſua benignitate, ſaltẽ ex cauſa iuſta remedium oportunę diſpenſationis. Dixi ſupra eodem Miſcell. de his, qui per concurſum expreſſum iure humano inductum, &c. quia hoc non haberet locum in conſequutis per concurſum tacitum, ſiue iure naturali ſeruandum, cũ per illum nullum penitus ius quęratur concurrentibus, vt prædictum eſt[p].

10 Nono, quod etiã videtur peccare mortifere minus dignus concurrendo in concurſu cum eo, qui eſt notorie, vel manifeſte dignior ipſo, proſequendo ſaltem concurſum vſque ad examinationis vel ſuffragationis finem, ut ſatis mihi uidetur ſenſiſſe Caietanus[q]. Tũ quia uidetur dare cauſam peccandi mortifere examinatoribus uel ſuffragatoribus, uel collatori; nocẽdo notabiliter Competenti. quod eſt mortiferum, ſecundum mentem Beati Pauli[r]. Tum quia lædit notabiliter digniorem, etiam ſi beneficium aſſequatur, obligando eum ad faciẽdum aliquot impenſas, & dãdas propinas, quæ examinatoribus, uel

 aliis

a In Miſc. 34. et 35

b Arg. clc. 1. de conceſſ. prębend. in princ. & §. ſecus adiuncta gloſſ. ver. intra mẽſem.

c In Miſc. 36.

d cap. 1. de reg. iuris. lib. 6. & c. ſæpe. c. grauis. de reſtit. ſpol. et notata in illis.

e c. cum noſtris. de conceſſ. praben.

f c. venerabilis. de prab.

g c. cum in cũctis. de elect.

h in c. cũ in cũctis. §. fin. de elect.

i In c. 2. de reſcrip.

k in c. illiteratos. 36. d. & ca. fin. de temp. ordi. li. 6.

l in Miſc. 34.

m In Miſc. 34.

n in d. c. 2. de reſcri.

o arg. c. ſuper eo. de offi. de leg. & reg. cancel. de nõ præiudicando iu. quæſito alterius.

p in 3. dict.

q in ſum. verb. beneficium.

r cap. 1. ad Rom. c. notum. 2. q. 1. c. 1. de offi. dele.

aliis de more, vel ſtatuto eis debentur, q̃
eſt mortiferum, iuxta mẽtem Auguſtini [a].
Dixi contra notorie, vel manifeſte dignio
rem: quia concurrere cum alio digniore, ſi
ne dolo, & mendacio, quo detrahat, vel a-
lias noceat ei, quem putat eſſe digniorem
eà conſideratione, quod forte aliquo reſ-
pectu honeſto putauit ſuperior ſe eſſe di-
gniorem, vel æque dignum, poſſet iuſte cõ
currere in vtroque modo concurrendi ſu-
pradicto, vt notabiliter dixit Caietanus [b],
quia vt ait Paulus iuriſconſultus [c], nõ te-
netur quis ſuum ius dubiũ dimittere in-
diſcuſſum. Dixi animo proſequendi con- 11
curſum vſque ad finem. Tum quia ratio
peccati mortiferi ceſſaret, ſi antequam dã
num notabile inferretur digniori a proſe-
cutione deſiſteret [d]. non etiam, vt nobis vi
detur peccaret proſequendo vſque in fi-
nem, quando id faceret, eo fine vt obuia-
ret fraudi, qua quidam prælati poſt Con-
cilium Tridentinum feruntur vſi ad confe
rendum eccleſias parochiales ſuis amicis
parum inhabilibus, faciendo ſequentia.

Primum vocando, & rogando aliquot
amicos ſuos digniſſimos, vt concurrerẽt
ob finem quo aliqui mediocriter, ſed min⁹
digni eis, & digniores aliis ſuis amicis nol
lent concurrere fruſtra cum illis digniſſi-
mis. Secundo conſulendo præfatis medio
cribus, ne fruſtra concurrerent contra tã
manifeſte dignos. Tertio admittendo clã
ſuos amicos parum habiles ad cõcurſum,
ſub finem termini ad concurrendum prę-
fixi. Quarto, rogando poſt lapſum præfati
termini illos digniſſimos, vt deſiſterent a
progreſſu concurſus, quo nullo alio cõcur
rente, leui examine pręmiſſo amicis parũ
dignis eccleſias conferrent, in hunc in-
quam finem, iuſte poſſet min⁹ dignus pro-
babiliter id ſuſpicans cũ digniſſimo quoq;
concurrere; quia hominum malitiis, vt ait
Iuriſconſultus [e], obuiare licet.

Decimo, quod quotidiana quæſtio eſt, 12
An competens, qui ſe agnoſcit minus di-
gnum aliis concurrẽtibus, excuſetur a pec
cato, eo quod id faciat, non vt manifeſte
digniori præponatur; ſed vt poſſit allega-
re ſe iam alias concurriſſe, vel concurriſſe
cum viro adeo digno, quod ei aliquando
poſſet eſſe honori, & etiã cõmodo, vel ne
habeatur minoris, vt poſtponatur aliis,
qui nõ ſunt digniores ipſo, & volũt cõcur
rere vt in alio concurſu allegare poſſint, ſe
iã alias cõcurriſſe, & nõ obtinuiſſe: ideoq;
debere aliis, qui nunq̃ cõcurrerũt pręferri.

Ad hanc quæſtionem omiſſa longa diſ-
putatione, quę ſuper ea texi poſſet, reſpon

a c. pena. 14. qu. 5. traditur in Manu. Confeſ. c. 17. poſt princip.
b in dicta ſũma ver bo beneficiorũ. ar. 2.
c in l. illud. ff. de petit. hæredi. et ibi gl. not.
d arg. c. cũ ceſſãte. de appella.
e in l. in fũdo. ff. de rei vẽdi.

detur breuiter negatiue, ſcilicet, quod nõ
excuſatur. Tum quia non licet quærere
honorem, uel commodum cum iniuria
proximi, exẽplo Gregorii [f], tum per illud
Ambroſii [g], *nihil facias commendandi tui
cauſa, quo minor alius fiat*. Tum denique q̃
propter nullum honorem vel commodum
eſt peccãdum, iuxta illud Matthęi [h]. *Quid
prodeſt homini totum mundum lucrari, ſi ani-*
13 *ma ſuæ detrimentum patiatur*. relatum i alibi:
poſſet tamen huiuſmodi vir pius excuſari,
ſi cum ſe in albo competitorum ſcribit,
proteſtetur nolle ſibi conferri beneficium
cum præiudicio N. quem agnoſcit ſe di-
gniorem, quodque nullum ſuffragium ſibi
petit ex his, qui illi vellẽt ſuffragari, quod-
que libenter diſcederet a competentia, ſi
alii ſibi æquales ab ea diſcedere vellent,
quodque ſi munus competitum eſt adiu-
dicandum ei, qui haberet ſuffragia plura,
nolet, vt vllus qui ſuffragaturus eſſet prę-
fato N. ſi ipſe non concurreret ſuffragare-
tur ſibi, quodque damnum impenſarum,
quod illi digniori eueniret, eo, quod ipſe
concurreret, eſt parat⁹ reſtituere. Per has
enim proteſtationes ſatis uiderentur ceſ-
ſare cauſę, ob quas ſuus concurrendi actus
fieret ſine peccato [k].

14 Vndecimo, quod huiuſmodi competi-
tores peccant etiam ſola mente deſiderã-
do expreſſe, uel tacite, ut præponantur a-
liis etiam dignioribus: grauius autem qui
non ſola mente ſed etiam verbo, uel ſcri-
pto per ſe obnixiſſime & abſolute rogant
ſuffragatores uel promotores ut eos præ-
ponant: grauiſſime uero qui procurant, ut
aliquot alii magnates, aut potentiores, uel
multum ualentes gratia, & amicitia apud
ſuffragatores idem per ſe uel per nuntios,
aut litteras faciant, quod plane ualde illi-
citum eſt; niſi forte illis, qui ſe nouerunt eſ-
ſe aliis ſuis competitoribus euidenter di-
gniores. Sola enim illa rogatio modeſta
(qua in concurſibus ſiue oppoſitionibus
meis olim Salmanticæ ad munera Cathe
drarum utebar, & utendum eſſe publice,
ac priuatim docebam) licere mihi uidetur
nempe quod ſerena mente, meritis omniũ
competitorũ libratis, ſi mea iudicarent
maiora, uel paria, mihi gratificarẽtur, quia
cęteris paribus gratificationi eſt locus. Vt
Epiſcopus, cum patronus laicus uariando
duos ęque idoneos ad beneficiũ ei præſẽ-
tat, poteſt alteri eorũ gratificari, & utrum
eorũ uoluerit inſtituere [l]. Quare grauiter
errãt qui obnixe rogãt, & flagitant non ſo
lũ Monarchas, ſummates, & mediocres,
ſed etiã infimates, & interdũ impudiciſ-
ſimas

f c. eccæ. 99 diſt.
g in cap. ſi quis vero 11. qu. 3.
h cap. 16.
i In c. Matthæus. de Simo.
k Arg. ca. cũ ceſſante. de appell. & leg. adigere. §. quãuis. ff. de iure patr.
l in c. cum autem. de iure patr. vbi id annotat Ioan. Andr. & monit recep a Pã. et ab aliis ibi. et a eitat. a Roco de iurepa verbo honorificũ. q. 17

Digitized by Google

ſimas fœminas, vt ſine vlla modificatione rogent promotores eis conferant beneficia, Cathedras vel alia id genus munera, vel ad ea non nihil iuris præbeant, agnoſcentes coram Deo competitores eorum eſſe longe digniores, ſiue concurſus & cōpetentia debeat fieri expreſſe iure humano ſiue tacite iure naturali, & diuino.

15 Quātū vero errent huiuſmodi rogati, & interceſſores exequendo rogata, ipſi viderint: mihi enim certum eſt eos grauiter peccare, non ſolum in legem diuinam, & Chriſtianam, ſed etiam in illam ethnicam de rationis naturalis fonte deductam, qua Cicero ethnicus [a] ait, *Caueri ne amicis turpia & inhoneſta rogemus, ne ve pro illis rogati faciamus.* certum item multos eorum incidere in obligationem reſtituēdi damna quæ dignioribus, & eccleſiis intullerunt, iuxta ea quæ alibi [b] diximus.

16 Duodecimo, quod manifeſtius peccat, qui competitoribus falſa crimina, vel falſos defectus imponit, vel occulta illegitime reuelat, quo minus beneficia vel alia competita munera, alioquin ſibi cōuenientia conſequantur: grauius autem qui minis, & terroribus a competendo illa, vel a proſequendo competentiam, vel concurſum iam cœptum arcent, & impediunt: neque a peccato hypocriſis ſunt alieni, qui falſas ſibi virtutes, aut falſa geſta ſua aut parentum, & cognatorum ſuorum dolose narrant, quo ſuffragatoribus, aut collatoribus digniores falſo appareant, & conſequenter munera competita male aſſequantur. Hi enim omnes non ſolum peccant ſupra dicta facientes, ſed ēt ſi competita cōſequantur munera, tenentur ad reſtitutionem, quia contra leges iuſtitiæ ſpecialis peccando aſſequuntur, iuxta ea, quæ alibi [c] ſcribimus. Illi vero, qui collatoribus, vel ſuffragatoribus offerunt munera principaliter ob habēda eorum ſuffragia, & vota ſiue conſenſus ad obtinenda beneficia requiſita plus peccant, pluſque tenētur ad reſtitutionem. Quippe qui ſimoniā admittunt [d], aut quod peius eſt ſi id apud ſanctam ſedem Apoſtolicam fiat incurrūt pœnas illas grauiſſimas extrauagantis Bonifa. viii. [e] innouatę per fœlic. record. Gregoriū xiii. p̄ extrauagātē ab ipſo. quā nos iuſto cōmentario nuper donauimus [f].

[a] *li. 1. de amicitia.*
[b] *in Manu. Cōfeſ. c. 17. n. 69. et multis ſeq.*
[c] *in Manu. Cōfeſſ. c. 17. n. 69.*
[d] *in c. ſunt nonnulli. 1. q. 1. & tradita in præfato Manu. c. 23. num. 100. & ſeq.*
[e] *quæ eſt prima de ſent. ex-comm. in ext. cōm.*
[f] *in cōmē. de datis, et promiſſis.*

Quadrageſimumprimum Miſcellaneum.

1 *Beneficij competitores admittens, vt peccat.*
2 *Competitorum, & examinatorum peccata.*

1 QVod examinatores competitorū, & qui poteſtatem ad examen admittendi habent frequenter, & grauiter peccant. Primum quidem admittendo ad examen eos, quos iure non deberent admittere, vel contra, non admittendo eos, qui iure deberent admitti: quod aliquādo factum in Vrbe accepi, ex falſa competitorū ſuggeſtione, & informatione potius, quam intentionis admittentium [g] (quę pręſumenda eſt ſancta) prauitate. Quare valde cauendum eſt, ne facile inuidis & ei fauentibus credatur, iuxta canones in hoc aptos [h]. Ad quam vero reſtitutionem teneantur huiuſmodi admittentes vel excludētes, pōt ex iis, quę alibi dixim9 [i] colligi.

Secūdo ſolent examinatores peccare, communicando per ſe, vel per alios amicis examinandis puncta quæ interrogabūtur, vt pręmoniti ſuperent alios non præmonitos, contra quod prudenter in Epiſcopatu Palentino cautum eſt, ne vllus examinatorum (ante quam intra conclaue conueniant omnes) nouerit, quę ſint interrogandi; ſed caſu, uel ab infante aliquo aperitur liber Sententiarum Theologis, & Decretalium Canoniſtis; & Logicę Ariſtotilis Artiſtis, & Hieronymi, uel Cypriani, uel alius ſimilis humaniſtis, ut ex tempore ſuper eo loco, qui contigerit reſpondeant, quod aliquando memini dicere fœl. record. Grego. xiii. eſſe adeo neceſſarium, quod alioqui timere poſſet eruditiſſimus quiſque Canoniſta cōcurrere cū ſcholaſtico eiuſdem facultatis anniculo, cum poſſent deligi pūcta inſueta tractari, ad quæ non poſſet ex tempore ullus eruditiſſimus, uel mediocriter reſpondere: Anniculus autem præmonitus poſſet copioſe ſatisfacere, quod aliquando factum eſſe in urbe a fide digno accepimus. Sunt & alia, contra hoc periculum tam imminēs, in dicto Epiſcopatu Palētino ſtatuta, quę gratia breuitatis non refero.

Tertio, peccare ſolent pręfati examinatores illis modis, quibus alii iudices qui non parent Innocentio iiii. ſic iubenti. [k] *Caueant Eccleſiaſtici iudices, & prudenter attēdant, vt nil vendicet odium, vel fauor vſurpet, timor exulet, præmium, aut expectatio præmij iuſtitiam non auertat; ſed ſtaterā geſtent in manibus, lances appendant æquo libramine.*

[g] *in c. præſentia. de renuntia.*
[h] *c. nō ſolū. 11. q. 3. & cap. ſi quis vero. 86. diſt.*
[i] *in dicto Man. Cōfeſſ. c. 17. n. 69. & ſeq.*
[k] *in c. 1. de re iud. li. 6.*

Quadrageſimumſecundū Miſcell.

1 *Beneficij collator, et patronus peccant grauiter promouendo ſine concurſu formali, et grauius cum eo.*

2 *Epiſcopi ambientes alios Epiſcopatus, vt cognatos, & familiares promoueant, quã grauiter peccant.*

3 *Patronus, qui noluit eſſe, vt vitaret peccatum.*

4 *Confeſſarij hoc pœnitentes admoneant.*

QVod collatores, & alii promotores, præſertim patroni, qui ſine concurſu formali promouent ad beneficia, ſolẽt peccare paſſim promouendo ad ea indignos, aut certe minus dignos per acceptionem perſonæ, ob cognationem, familiaritatẽ, amicitiam, aut munera data, vel promiſſa, iuxta ſupradicta [a]. Quod cũ adeo ſplẽdidum vitium ſit, vt etiam ipſi promotores id cõfiteantur, iure quis miretur paucíſſimos, & vt ille ait raros nantes in gurgite vaſto eſſe, qui ab eo abſtinent, tam verum eſt illud Hieronymi, *Eſſe quibus confeſſa vitia placent*. quo fit, vt non deſint, qui dicere audeant iuſtius beneficia Eccleſiaſtica diſtribui per reges, & magnates laicos, quã per ordinarios, & patronos inferiores, quorum aliquot nouimus, eo præcipue nomine reliquiſſe ſuos Epiſcopatus, & procuraſſe habere alios, ad quos libera multorum beneficiorum collatio pertinebat, vt per ea poſſent ſuis cognatis, & familiaribus prouidere; idque fecerunt, cum magna ſuorum familiarium laude, ſed cũ magno vituperio illorum piorum, & eruditorum, qui ab vna parte nouerant ex Th. communiter recepto [b], tum demum cognatos, & familiares poſſe iuſte aliis præferri, quum ſunt digniores, vel certe pares eis, & ab altera parte ſciebant ex facto plurimos eſſe in Epiſcopatibus, quos ambierunt, longe digniores cognatis, & familiaribus eorum, & conſequenter inferebant, eos voluiſſe quærere nouos epiſcopatus, eo præcipue, vt antiqua peccata ſola mente concepta nouis operibus exequerẽtur, & animum peccandi in quo diu permanſerant, diutius continuarent. Quare prælatorum confeſſariis curæ maxime debet eſſe adhortari eos, vt ab hac iniuſtitia (qua læduntur Eccleſiæ, qua populi ſcandalizãtur, quaque nomini eorum maxime detrahitur) omnino abſtineãt; & doleant nõ abſtinuiſſe, cum propoſito firmo ſemper, & vbique (non obſtantibus cognatorum, & amicorũ precibus) canones ſacros de hac re decernentes ſeruandi, & docẽdi nos opere, vt Deum in omnibus & ſuper omnia diligẽtes, ad promiſſiones eius, quæ omne deſiderium ſuperant currere, anhelareque debeamus. Amen. Eſt mihi egregius in vrbe amicus (prudentia ſenior, quam annis) nomine Pontius a Seua, qui capellaniam quandam copioſe dotaturus noluit ſibi, ſuiſque hæredibus ius præſentandi Capellanum reſeruare, ne poſteris ſuis peccandi occaſionem præberet, eo quod nouerat per abſolutiones, condonationes, & diſpenſationes, quas pro patronis, & promotoribus in hac re peccantibus impetrare ſolent, plurima in præſentando, promouendoque peccata comitti. Ideoque raro exemplo ius præſentandi reſeruare fecit cuidam ſeleɛtiſſimorum ſacerdotum collegio.

[a] in Miſc. 34.

[b] in 2.2.q. 68.ar.2.

4 Secundo, graui' peccant promotores, qui per concurſum formalem promouẽt, procurando multis modis, vt ab examinatoribus iudicentur digniores, qui ſibi ſũt acceptiores, grauiſſime autem, & cum magno ſcandalo præponendo eos, quos examinatores poſtpoſuerunt, dando magnã diu litigandi cauſam, qui ter, quaterque videntur peccare. Procurãdo primo minuere honorem vnius iniuſte per examinatores, deinde procurando augere honorem alterius inique per eoſdem. Tertio iniuſtius conferendo minus dignis. Quarto, præbendo cauſam litigandi, & fouendo multo tempore lites iniuſtas. Quare horũ omnium confeſſariis magnæ curæ debet eſſe, admonere illos non ſolum, vt eos pœniteat peccaſſe: ſed etiã, vt meminerint reſtitutionis ad quã tenentur, iuxta ea, quæ alibi [c] diximus

[c] in Man. Confeſſ.c. 17.anu. 69.

Quadrageſimumtertium Miſcellaneum.

1 *Beneficium ob ſimplex an quis cogatur ad ordines maiores, & an accipiens illud teneatur habere animum capiendi eos.*

2 *Beneficium ſimplex plura, quam ordines minores requirit.*

2 *Confeſſarij admoneant hoc pœnitentes.*

3 *Ordo minor & prima tonſura, quantam ſciẽtiam requirunt.*

1 AN beneficiarii etiam ſimplicium beneficiorum, poſſint compelli ab Epiſcopo, ad ſuſcipiendos ordines ſacros, per ſuſpenſionem, vel priuationem ſuorũ beneficiorum? Ad quod reſpondeo, quod id ſerio diſputauit magnus ille Magiſter Gratianus [d], & determinationẽ eius ſubobſcuram obſcuriorem reddit gloſſ. Ioannis in ſumma illius diſtinctionis, referendo multas opiniones: ſed additio Bartholomæi [e] reſoluit per Decr. Alexãdri iii. [f] nẽ per q potest cogi, qñ vtilitas, vel neceſſitas id ſua-

[d] per totam d. 74. in cuius princ. duo c. p parte negãte adduxit, & mox plura pro affirmante vſque ad S. verum.

[e] in fin. d. gloſſa.

[f] c. quaris de ætate et qualit.

id ſuadet, non autem alias.

Cui addo, quod nec etiam quando adeſt neceſſitas poteſt cogi, ſi qua de cauſa iuſta excuſari poteſt; vt ex eadem Decretali Alexandri tertij colligitur.[a] Addo ſecundo, quod poteſt cogi ad aſſumendum ordinem annexum beneficio[b]; licet nulla ſuadeat neceſſitas vel vtilitas, per pœnas a iure conſtitutas, vel arbitrio iudicis imponendas. Addo tertio, quod non poteſt cogi etiam neceſſitate ſuadente, ſi ſtatuto, vel fundatione eſſet beneficiũ immune ab omni onere alio, quam pronũciandi horas Canonicas, quale videtur pſtimonium, vel portio præſtimonialis, ſecundum Panor.[c] receptum. Addo quarto quod reſolutio Bartholomæi procedit etiam in beneficiis, quibus nullus ordo de 2
iure annectitur. Quod conſequitur, omnẽ qui accipit beneficiũ ẽt ſimplex debere habere animũ actualẽ, vel virtualẽ accipiẽdi ordines maiores in caſu neceſſitatis vel vtilitatis. Arbitror autem quod ad ſalutẽ animę capiẽtis illud ſufficit, quod habeat animũ diſiũctiuum accipiendi ordines ſacros in illo caſu neceſſitatis, aut ſponte dimittendi beneficium[d], auctoritate ſuperioris: quoniam iura ſupra citata ſtatuentia beneficiarium cogi poſſe (neceſſitate id exigente) ad ſuperiores ordines per priuationem, vel ſuſpenſionem beneficij ſatis ſignificant non poſſe cogi abſolute, ſed conditionaliter, niſi ſponte velit dimittere. Quod multum notandum eſt confeſſariis, ad abſoluendum eos, qui capiunt vel retinent beneficia ſimplicia, ſine animo etiam virtuali accipiendi ordines ſacros, quorũ non eſt paruus numerus. Addo quinto, ꝙ 3
non inſubtiliter quidam eruditiſſimus arguebat, quod ad obtinendum beneficium etiã ſimplex videbatur requiri maior ſufficientia, quam ad primam tonſuram, imo & quam ad quatuor minores ordines: quia poteſt compelli ad maiores ordines ſuſcipiendos, ſi neceſſitas vel vtilitas id exegerit. Quæ tamen argumentatio non concludit neceſſario, quia non poteſt cogi abſolute ad ordines maiores, ſed conditionaliter niſi beneficium voluerit dimittere, vt prędictum eſt. Pro quo tamen fortius vrget quædam gloſſ. ſolennis[e], quæ habet, oportere beneficio donandum ſcire legere, cantare, & conſtruere; quũ tamẽ ad primam tonſuram ſuſcipiendam videatur iure antiquo ſufficere quod ſciat legere, ꝙ ſignificat Bonifacius viii.[f] Innuens maiorem infante, imo & minorem ſi a parentibus tradatur religioni poſſe prima tonſura inſigniri, & gloſſa quædam[g] innuit Canones[h] prohibentes illiteratos ordinari, intelligendos eſſe de ignorantibus prorſus litteras, & ita de neſcientibus omnino legere.

Non obſtat, quod Concilium Triden.[i] plus requirit in hæc verba, *Prima tonſura non initientur, qui ſacramentum confirmationis non ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere & ſcribere neſciãt, & de quibus probabilis coniectura non ſit, eos non ſecularis iudicij fugiẽdi fraude; ſed vt Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe.* Quæ inquam non obſtant; quia vltra omnia requiſita a Concilio ad primam tonſuram, requiritur ſcientia conſtruendi ad beneficium per dictam gloſſam.[k]

Quadrageſimumquartum Miſcellaneum.

1 *Beneficium ſimplex capiens ſine animo ſeruiendi peccat.*

2 *Beneficium capiens animo relinquendi illud, an peccet?*

1 AN clericus quamlibet dignus volẽs, petens, vel accipiens beneficium ẽt ſimplex animo nunquam inſeruiendi Eccleſiæ, ſed tantũ fructibus eius fruendi peccet?

Ad quod dicendum primo eũ proculdubio peccare. Tũ quia tenetur inſeruire Eccleſię recitando ſaltẽ horas Canonicas vt dictũ eſt alibi[l]. Tũ quia ẽt tenetur habere animũ inſeruiẽdi in his, ad quę de præcepto obligatur ratione illius beneficii, qualis eſt pręfata horarũ Canonicarũ pronunciatio, qualis itẽ eſt reſidentia perſonalis, quã iure cõmuni attento omne beneficiũ requirit[m], licet de conſuetudine, vel ſtatuto multa eam non exigant, iuxta gloſsã ſolennẽ receptam[n]; qualis item eſt ſcientia conſtruendi iuxta aliã gloſsã ſolẽnem[o]: qualia item ſunt alia, quę iure, vel conſuetudine particulari exiguntur, licet non peccent, non habendo animum inſeruiendi in iis ad quę nõ tenentur niſi de cõſilio[p]. Et conſequenter accipiens pręſtimonium[q], ſine animo inſeruiendi Eccleſię in aliis quam recitandis horis Canonicis, non peccat, cum ad nil aliud, quam ad dicendas eas obligetur de pręcepto.

2 Secundo maioris & magis quotidianæ quæſtionis eſſe, an peccet ꝗ capit beneficiũ animo poſtea relinquendi illud, & mutandi ſtatũ clericalem in coniugalem.

a d.c. quæris.
b per ca. cũ in cũctis. §. fin. de elect. et c. licet canõ cap. commiſſa. eo. tit. lib. 6. et clemẽti. vt hi qui. de ætat. et qualitat. cum eis annotat.
c conſ. 47. volum. 1.
d iuxta ca. quod in dubijs. & c. admonet. de renun.
e clem. 1. verb. reputamus. de conceſſione præben.
f ca. fin. de tẽpo. ord. lib. 6.
g c. præcipimus. 24. diſt.
h d. c. præcipimus. & c. illiteratos. 23. d. & ca. fin. de tempo. ord. lib. 6.
i Seſſ. 23. c. 2. de reform.
k d. cle. 1. de conceſſ. præb.
l In Enchirid. de ora. c. 7. num. 2.
m c. conquerente. de cler. non reſid.
n In c. gratia uer. de iure. de reſcrip. lib. 6. ad quã ſe remittit gl. cle. gratiæ. eod. ti. & late tradit Pan. in c. extirpandæ. §. qui uero. de præb.
n in repet. cle. 1. uer. reputamus. de conceſſ. p̃ben.
o iuxta §. fin. 4. d. et cap. quod præcipitur. 14. qu. 1.
p de quo ſup diximus Miſce. 4.
q iuxta Panor. conſ. 45. col. 2.

Digitized by Google

a li. 10. q. 5. ar. 6. de iuſt. et iure. b in Enchirid. ſiue Man. de oratione c. 21. nu. 52.

Ad quod reſpōdet Sotus a relatus a nobis alibi b quod ſic, etiam mortifere, licet non teneatur ad reſtitutionem fructuum: ſicut tali animo recipiens Eccleſiam parochialem. Cuius tamen opinio ſubdura viſa fuit nobis per ibidem adducta. Sed conciliari poſſumus intelligendo illam de illis, qui animo abſoluto mutandi ſic ſtatum clericalem accipiunt beneficia, noſtram vero de illis qui non certo & abſoluto animo mutandi, ſed cōditionali, ſi aliquid ſuo propoſito conuenientius ſuperueniat, id faciunt, cum propoſito tamen actuali vel virtuali faciendi omnia, quæ beneficium de præcepto requirit, dum illud tenuerint.

Tertio dico, quod omnis qui accipit beneficium quamlibet ſimplex, debet habere animum actualem, vel virtualem ſaltem disiunctiue, accipiendi ordines ſacros, ſi neceſſitas Eccleſiæ illud exegerit, vel renūtiandi beneficio ratione cuius iuberetur ordinari, quia per reſolutionem præcedentis Miſcellanei tenetur de præcepto accipere ordinem ſacrum, cum illi Eccleſię fuerit neceſſarium, aut renuntiare illud cum authoritate ſuperioris.

Quadrageſimumquintum Miſcellaneum.

1 *Penſionarius beneficialis, an debeat clerice viuere.*

2 *Ordinandus etiam prima tonſura, debet habere animum viuendi clericaliter.*

3 *Papa intendit vt viuat clerice is, cui dat penſionem.*

3 *Altari qui non ſeruit, de illo non viuat.*

4 *Actus inordinatus omnis eſt peccatum.*

5 *Penſionem vel beneficium accipere animo certo non viuendi clerice malum, non autem accipere cum hoc dubio.*

6 *Penſionarius quis viuens laice tenetur reſtituere accepta.*

c li. 10. q. 5. art. 6. de iuſt. & iure. d In Enchirid. ſiue Man. de orat. cap. 21. n. 63

AN volens, petens, vel accipiens penſionem ſuper beneficio Eccleſiaſtico ſine animo viuendi clerice, ſiue clericaliter, peccet? Cuius partem negātem videtur tenere Sotus c, relatus a nobis alibi d, quatenus ait, quod penſionarius non tenetur ad viuendum clericaliter. Pro quo facit primo, quod multi procurant ſibi penſiones huiuſmodi, ad finē congerendi aliquas pecunias ex eis; per quas, & perhahēdas ex redemptione illarum, ditati, vel aucti, poſſint ducere vxores bene dotatas. Multi etiam procurant eas ad finem extinguendi eas ſtatim, aut paulo poſtea, quam eas tenuerint per redemptionem earum factam ab eis, qui eas ſoluere tenebuntur; imo aliquot ea intentione animi eas quęrunt a Pontifice Maximo, ut obtineant diſpenſationes quibus liceat eas, poſt vxores ductas retinere; qui tamen non videntur vllam de huiuſmodi peccatis facere pęnitentiam, & durum videtur eos ob hæc damnare, contra morem aſſuetum. e

e Arg. ca. quę cōtra 8. diſtin. l. de quib. ff. de leg. f c. ex litteris. de cōſt. & ca. quā graui. de crim. falſi. g Arg. ca. Ioannes. & ca. diuerſis. de cle. coniug.

Secundo, quod is actus nullā ex parte videtur eſſe inordinatus, neque illicitus: quia licet clerico primę tonſuræ velle petere, & accipere huiuſmodi penſionem, & eam authoritate Papæ anticipata ſolutione extinguere, iuxta ſtylum Curiæ, qui facit ius f: licet item poſt eam relictam laicaliter viuere g.

h in d. c. 21 n. 63. i Seſſ. 23. c. 4. de rē form. k Arg. authē. multo magis C. de ſacroſā. Eccleſ. c. cū in cūctis. de elect. l Arg. ca. pen. & vlt. 12. qu. 1. & c. diuerſis falla cijs. de cler. coniug.

2 Sed pro parte affirmante faciūt primo illa quæ contra prædictum Sotum ibidem adduximus h. Secundo, quod nō licet appetere, nec petere nec accipere primam tonſuram, niſi volenti clericaliter viuere, vt Concilium i Tridentinum ſignificauit per illa verba, *Ne prima tonſura initientur, niſi qui (vt Deo fidelē cultum præſtent) hoc vitæ genus elegerint*. Ergo à fortiori nō poteſt quis appetere, petere, vel accipere pēſionē huiuſmodi k, quę primam tonſuram adeo prærequirit, vt non debeat eam non habenti conſtitui l. Tertio, quod intentio &

3 mens Papę illam conſtituentis eſt iuuare penſionarium, ad ſe commodius ſuſtentādum in ſtatu, quē ſuſcipit, clericali, quod colligitur ex verbis ſuæ bullę, quibus eū appellat clericum, & illis, *vt commodius te ſuſtentare poſsis*. certum eſt enim Papam niſi aliud exprimat non pręſumi velle cōſtituere penſionem ad ſuſtentandum eum in ſtatu militari, vel coniugali, uel alio clericatui contrario, uel extraneo; cum beneficia Eccleſiaſtica & fructus eorum ſint inſtituta ad cultum Dei & ſtatū clericalē ſuſtentandum; adeo quod Sotus non leui ratione dubitauit in quodā loco m; An Papa poſſet iuſte huiuſmodi penſiones cōſtituere ad alios fines, quamuis nos mox dicemus, eum id iuſta de cauſa poſſe. Quarto, quia ſicut qui altari ſeruit de altare uiuere debet, ſecundum Apoſtolum n, relatū ab Innocentio iij. o; ita qui non inſeruit altari nō debet de illo uiuere iuxta Dionyſ. Papam p, & illud gloſſę q. *Commoda qui ſentis, iungas onus emolumentis*. Quinto, quod ut alibi r dictum eſt, Pius V. adiecit penſionarijs onus dicendi officium paruum B. Mariæ. Per quod non obſcure ſignificauit

m li. 3. de iuſt. et iure. qu. 6. ar. 1. ſub. finem. n 1. ad Cor. c. 9. o in c. cum ſecun. de præb. & ca. 1. 13. q. 1. p c. 1. col. 2 13. qu. 1. q citatū a gloſſ. 2. præfati. c. cū ſecūdū. & probatū per l. 1. § pro ſecundo. C. de cad. tollend. r in Enchiri. ſiue Man. de oratione c. 7. n. 25.

Digitized by Google

uit huiuſmodi penſiones conſtitui ad clericale officium exercendum. Sexto, quod 4 inordinatus eſt omnis actus, qui ad finem debitum nō ordinatur [a], ob defectum circunſtantiæ finis debiti, qui reddit actum inordinatum. Et omnis actus inordinatus eſt peccatum vt alibi [b] poſt Thomā [c] tradimus.

Pro huius (quæ valde quotidiana eſt) quęſtionis reſolutione dico primo, Pontificem quidem Maximum pro ſua plena & abſoluta poteſtate, poſſe (quidquid dubitet Sotus) iuſta de cauſa conſtituere pēſionem ſuper fructibus beneficij Eccleſiaſtici laico ad viuendum honeſte, & decenter pro ſua conditione. Tum quia eſt ſummus omnium redituum Eccleſiaſticorum diſpenſator à Chriſto immediate conſtitutus, iuxta declarationē Cōcilij Lateranēſis, ſub Leone x. finiti [d]. Tum quia licet eius Sāctitas teneatur illa poteſtate vti ad ædificationē & non ad deſtructionē [e], ſatis vtitur ea ad ædificationē cum aliquā penſionē conſtituit laico iuſta de cauſa, puta quia eſt valde benemeritus de Chriſtiana Eccleſia, pugnando pro fide Catholica, vel agendo negotia pro pietate, libertate uel vtilitate eccleſiaſtica, aut tanta paupertate, vel membrorum debilitate preſſus, vt ſit valde dignus eleemoſyna, quę ex his quæ ſuperfluunt miniſtris eccleſiaſticis debet fieri pauperibus, vel pijs operibus [f]. Tum quia non obſtat, quod aliqui Pontifices Maximi, qui cōſtituiſſe dicuntur aliquas penſiones aliquibus laicis male audierūt, & quod fœl. recor. Gregorius xiij. & eum imitatus S.D.N. Sixtus V. fœliciter regnans bene audiunt, eo quod ab huiuſmodi penſionum conſtitutione omnino abſtinuerunt, & abſtinent. Non itē hoc obſtat: quia ideo aliqui male audierunt, quod illi aliquas penſiones conſtituerunt ſine iuſta cauſa, laicis diuitibus, & potentibus, precibus eorum, & aliquorum regū obnixis coacti, & ob eas audierunt male, & non ob iuſte conſtitutas. Et pręfatus Greg. quem imitatus S.D.N. non ideo abſtinent ab eiuſmodi penſionum conſtitutione: quia illa ex ſe mala ſit, ſed quia id non poteſt facere de poteſtate ordinaria, & non vult vti abſoluta, & quia melius eſt eas conſtituere clericis, vel monachis egenis, quorum (gratia Deo) magna copia in Eccleſia Chriſtiana eſt: & ne aperiatur oſtium laicis rapiendi ſibi fructus Eccleſiaſticos, per ſuas & ſuorum principū preces importunas.

Dico ſecundo, Pontificem Maximum de ſua poteſtate abſoluta, & iuſta de cauſa etiam poſſe conſtituere clerico in minoribus conſtituto, penſionem cum clauſula, ne teneatur clerice viuere: ſi enim vt prædictum eſt, poteſt eam conſtituere laico, a fortiori videtur poſſe cōſtituere clerico in minoribus conſtituto; cum liberū ſit ei non vti eis, nec clericaliter viuere; ſi noluerit eorum priuilegijs gaudere [g].

Dico tertio, quod penſionarius laicus, cui iampridem conſtituta fuit huiuſmodi penſio, vel cui nunc cōſtitueretur tanquā laico, non teneretur clericaliter viuere; quia communiter non licet laicum vita clerica, ſicut nec clericum uita laica [h]. Addo tamen, quod Papa in dubio non præſumitur eam conſtituere cum facultate uiuendi laice: tum per argumenta pro parte affirmante ſupra formata. Tum quia Papa in dubio non uidetur uti plenitudine poteſtatis, iuſta dictum Innoc. [i] receptum, quem ſequitur Panorm. [k] & Felinus [l]. Et de poteſtate ordinaria non debet cōſtitui penſio clerico, niſi ut in ſtatu clericali cōmodius uiuat per argumenta præfata.

Quarto, quod ex proximo dicto ſequitur, quod clericus minorum ordinum, cui conſtitueretur penſio, tanquam laico ex iuſta cauſa non teneretur clericaliter uiuere: quia eadem ratio idem iuris ſuadet in hoc, quod in laico: nam & clericus, qui eſt patronus, ratione patrimonij pro laico patrono iudicatur, ut ſentit Innoc. [m] & de ſuis bonis patrimonialib⁹ poteſt diſponere, ut laicus [n].

5 Quinto, quod uolens, petens, aut acceptans penſionem (de qua loquimur) clericalem, animo non clerice uiuendi, ſaltem tempore quo illam tenuerit ab alio quam a Papa, uel a Papa non intendente de poteſtate abſoluta conſtituere illi eam tanquam laico, ex aliqua iuſta cauſa, grauiter peccat. Tum quia uolens, petens, aut acceptans beneficium quamlibet ſimplex, animo non uiuendi clerice, ſaltem tempore quo illud tenuerit, grauiter peccat, ut poſt Sot. dixi [o] alibi. Et quod ad hoc nulla uidetur differentia inter tale beneficium ſimplex, & huiuſmodi penſionem clericalem per ſupradicta. Dixi ab alio quam a Papa; quoniam alius a Papa non poteſt eam ei tanquam laico conſtituere. Dixi uel a Papa non intendente, &c. quia Papa non intendit id facere, niſi exprimat, ut predictum eſt.

Sexto, quod ſicut acceptans beneficiū animo certo & determinato, quod non perſeuerabit in ſtatu clericali peccat, ut alibi

[a] c. cū miniſter. 23. q. 5. cum multis ci per nos adiectis.

[b] In Manu. Confeſſ. præluд. 1 n. 9.

[c] 2. 2. qu. 71. ar. 7.

[d] Seſſ. 9. §. & cū fructuum.

[e] ad Corin. cap. 10.

[f] c. fin. 16. q. 1. quaſi per totum.

[g] c. Ioānes. c. diuerſis fallacijs. de cle. coniug.

[h] cle. 2. de uita et honeſt. cler.

[i] c. innotuit. de elect. n. 5.

[k] in cap. ad hæc de reſcrip.

[l] c. 1. col. 8. & ca. quę in Eccleſiarum de conſt. colu. 15.

[m] c. cū dilecti, & ad hoc puta uerū ſingul. Pan. ibi. & alij alibi. de iurepatron.

[n] cap. quia nos. de teſtam. ca. 1. 12. q. 5.

[o] Miſc. proximo. 45 n 5 et in Ma. de orat. c. 11 n. 45.

bi, poſt Sot. diximus: ita volens, petens, vel accipiens penſionem clericalem cum ſimili animo certo & determinato nõ perſeuerandi in ſtatu clericali peccat, per rationes paulo ante [b] & alibi [c] adductas. Dixi *certo & determinato animo non perſeuerandi in ſtatu clericali*. quia in ea ſum opinione, contra Sotum, quod clericus acceptãs beneficium animo viuendi clericè, & ſubeundi onera eius quæ de præcepto incumbũt illi, tempore quo illud tenuerit, & cum incerto & conditionali, quod non mutabit ſtatum, niſi ſuperueniat caſus, in quo prudentum conſilio illud facere deceat, non peccat. Pro quibus facit, quod ſicut alibi [d] tenuimus cum Soto, peccat ille qui accipit eccleſiã parochialem cum animo certo & abſoluto non aſſumendi ſacerdotiũ; ita tenuimus contra eum, quod non peccat, qui accipit eam cum prædicto animo incerto & conditionali ſumendi illud, niſi ſuperueniat aliquid ob quod ſine offenſa Dei magis conuenire ſibi videatur.

a In Enchirid. de orat. c. 21. n. 52.
b In eodem Miſcell.
c In Enchirid. de orat. c. 21. n. 45.
d in d. Enchir. de orat. c. 21. nu. 45.

Septimo, quod licet accipiens penſionem ſine vllo animo viuendi clericaliter, peccet: non tamen tenetur ad reſtitutionẽ fructuum perceptorum, ſi alias illa ſibi canonice conſtituatur, & officium B. Mariæ paruum recitauerit toto tempore quo penſionem tenuerit, & fructus in ſuos honeſtos, vel pios vſus impenderit, vel ſeruauerit: nam vt alibi [e] tenuimus cum Soto, et qui accipit aliquod beneficium Eccleſiaſticum aliud ab eccleſia parochiali ſine vllo animo perſeuerandi in clericatu, peccat quidem; ſed ſi alias ei canonice cõferatur, non tenetur ad reſtituendos fructus perceptos, quia huiuſmodi obligatio reſtituẽdi ſpecialiter imponitur a Bonifacio [f] ei tantum, qui eccleſiam parochialem, ſine vllo animo accipiendi presbyterium aſſumit. Dixi, modo officium paruum B. Mariȩ recitauerit, propter extrauagantem Pii V. [g] Dixi, & fructus in ſuos vſus honeſtos, vel pios impenderit, vel ſeruet: quia vt alibi [h] probamus, ita penſionarius tenetur ad bene impendendum fructus ex ſua penſione perceptos, ſub pœna reſtitutionis, ac beneficiarius ex ſuo beneficio perceptos.

e In Enchirid. de orat. c. 21. n. 52.
f c. commiſſa. §. cæterũ. de ele. lib. 6.
g rel. a nobis in prædicto Enchirid. de orat. c. 7. num. 31.
h in comment. de reditibus Eccleſiaſt. ſuper c. fin. 16 q. 1 monito 130.

Octauo, quod hæc conſequitur, peccare quidem, ſed non teneri ad reſtitutionẽ penſionum acceptarum eos, qui procurãt quȩrere ſibi, ſine animo certo vel conditionali præfato ſeruiendi Deo in ſtatu Eccleſiaſtico ad hoc, vt cõgerant aliquot pecuniȩs ex iis, vel earum redemptione, cũ quibus poſſint ducere vxores bene dotatas, vel vt poſſint iis frui, etiã poſt illas ductas de gratia Pontificis Maximi ſpeciali. conſequitur etiam fuiſſe reformationẽ maxima laude dignam, qua fœlic. recor. Gregorius xiii. reuocauit equitibus Sanctorum Petri & Pauli facultatem retinendi penſiones Eccleſiaſticas; poſt vxores ductas, quas cõſequuti fuere ante illas ducendas.

Quadrageſimumſextum Miſcellaneum.

1 *Beneficium, vel penſionem conferens, vel procurans conferri, vel conſtitui nolenti clerice viuere vt peccat.*
2 *Papa ſummus eſt Eccleſiaſticorum fructuũ diſpenſator.*
3 *Penſionem cur Gregorius xiij. non conſtituit laicis.*
4 *Voluntas non fertur in incognitum.*
4 *Actus agentium limitantur ad mentem eorum.*
6 5 *Clericatus & Monachiſmus periculoſe relinquitur.*
6 *Clericatus non accipiendus ob reditus principaliter.*

1 AN conferens beneficium ſimplex, vel conſtituens penſionem ei, quem nouit non eſſe perſeueraturum in clericatu vel Monachatu peccet? & quid de procurante, conſulente & fauente? Reſpondeo ad primam partem quæſtionis, quod peccat, ſi conferens vel conſtituens eſt inferior Papa. Tum quia facit actum inordinatum contra illud Iuſtiniani [i]: *Nihil inordinatum*. & contra illud Apoſtol. [k] *Quæ a*
2 *Deo ſunt ordinata ſunt.* tum quia conſentit peccanti accipienti illa, qui vt prȩdictum eſt peccat: & cõſentiens peccato peccat ſecundum Apoſtolum [l]. Dixi inferior Papa: quia ipſe pro ſumma, quam habet in diſpenſandis Eccleſiȩ reditibus poteſtate (vt in Concilio Lateranenſi declaratum fuit [m]) non ſolum poſſet intuitu paupertatis & pietatis conſtituere huiuſmodi penſiones prȩfatis clericis non intendentib⁹ in clericatu perſeuerare; ſed etiam laicis
3 pauperibus ut ſupra diximus [n]. A quo tamen ultimo, ut prediximus magna piaque cum prudentia, & conſtantia felic. recor. Gregorius xiii. abſtinuit, ne laicis aperiret oſtium inuadendi per preces importunas Eccleſiaſticos fructus, quibus potius clerici, & Monachi indigentes ſunt alendi & ſuſtentandi. Aduertendum tamen non excuſari a peccato etiam clericum, qui ſine ul-

i Authẽ. de hæred. & falcid. §. nihil.
k Ad Rom. 13. rel. in extraua. Vnã ſanctam. de maior. & obedientia.
l Ad Rom. 1. & c. 1. de officio deleg.
m Seſſ. 9. §. Et cũ fructuũ. rela a nobis ad pulchrũ propoſitũ in commẽtario c. non liceat 12. q. 2. § 9. n. 2.
n Miſc. præcedenti.

ne vllo animo perſeuerandi in clericatu accipit penſionem a Papa, niſi Sanctitas eius id præſciuerit, & excerta ſcientia eã cõſtituerit vt prędiximus [a]: tum per ibi dicta. Tũ quia voluntas nõ fertur in incogni-
4 tum ſecundum Auguſtinum [b], tum quia actus agentis non extenditur vltra intentionem eius [c]. Et Papa non nouit animũ inordinatum penſionem ſic petentis, nec habuit intentionem ſuſtentandi eum in ſtatu clericali contrario.

Ad ſecundam vero partem quęſtionis reſpondeo id ipſum, quod dictum eſt dę conferente & conſtituente; imo & de appetente & accipiente, eſſe dicendum de procurante, conſulente, & fauente: quia conſentiunt aliquo nouem modorum cõſentiendi, quos alibi [d] explicamus: & conſentiens, vt prędictũ eſt, peccat vt faciẽs [e]. Quos omnes admonemus quod eos, qui poſt beneficia ſuſcepta, & penſiones ſuper eis acceptatas, ſtatum Eccleſiaſticum in
5 laicum mutabãt appellari ſolebant in Hiſpania ante ſeptuaginta annos, *Raſtra epiſtolas*, hoc eſt abiicientes & trahentes per terram officium Eccleſiaſticum, ſicut et Monachi etiam nouitii abſque cauſa habitũ religionis ſuſceptum reiicientes, appellantur etiam nũc vulgo, *Monies renegados*, ideſt Monachi qui Monachiſmum abẽgarunt, quodque tunc pro adagio erat *A los raſtra epiſtolas vendran malas venturas*. id eſt, vitã Eccleſiaſticam ſuſceptam deſerenti infortunia euenient. Quę quibuſdã nõ ſine mei animi dolore eueniſſe obſeruaui.

6 Quare etiam atque etiam monendi, rogandi, orandi & flagitandi ſunt laici, ne fiant clerici principaliter vt diteſcant, & clerici minoribus tantum initiati, ne appetant beneficia vel penſiones ſuper eis principaliter, vt reditibus eorum ditati vel aucti, vitam Eccleſiaſticam in ſecularẽ commutent. Parentes item, cognati, heri & domini eorum, ne quos filios, cognatos, aut miniſtros ſuos ad id incitent, eiſquæ opitulentur, vel faueant; tum vt euitent peccatum, a quo tanquam a facie colubri fugiẽdum eſſe docet eccleſiaſticus [f]; tum ne dũ bonam fortunam mala via quæritant, infortunia reperiant: & ne in morborum & in vtriuſque hominis vitę diſcriminũ Scyllam incidant, dum vnius pauperiei volũt vitare Charybdin.

a In Miſc. præcedenti. b lib. 13. de Trinitat. c l. non omnib. ff. de reb. credi. ca. fin. de preben. d In Manu. cõfeſſ. c. 11. a nu. 12. & c. 17. a nu. 17. e Ad Rom. c. 1. c. notum. 2. q. 1. f Eccl. ca. 21.

Quadrageſimumſeptimum Miſcellaneum

1 Hæretici excommunicati notorie cur non vitandi.

1 Extrauagantis Martini V. ad euitanda. intellectus.

1 Lex vſu non recepta non ligat.

2 Hæreticum damnare, & denunciare non idem.

3 Excommunicatus parochus poteſt ſuis parecis ſacra eis debita miniſtrare, ſicut & alia debita aliis ſoluere.

4 Excommunicato communicat, qui idem cõ illo audit.

5 Excommunicandi poteſtas iure diuino data eſt Eccleſiæ, ſed non omnis forma, & effectus vitandi.

5 Hæreticus iure diuino, vt excommunicatus.

Vltra illa omnia, quę alibi [g] de non orando pro excommunicatis ſcripſimus, & quod excommunicatus tenetur orare [h], admonemus primo, quod in Manuali Confeſſ. [i] inſinuauimus qua ratione poſsũt excuſari a peccato quidam Monar-
1 chę, & alii Principes, & priuati homines, etiam Eccleſiaſtici, qui permittunt Legatos, vel alios manifeſtos hæreticos intrare ſecum in eccleſias, & eis pręſentibus orãt, & Miſſas audiunt, vel faciunt; licet notorii hæretici ſint, & conſequenter notorie excommunicati [k]: licet item extrauagans Ad euitanda, quã referimus in d. Manuali Confeſſ. [l] excommunicatos denunciatos & notorios ęquiparet. Ratio enim inſinuata ibi eſt, quod non tenemur vitare niſi duplex gen⁹ excommunicatorum, videlicet denunciatorum ſpecialiter, & percuſſorũ clericorum notoriorum, quod etiam poſt nos tenuit Sotus [m]. Non ſufficit tamen illa eius ratio, qua dicit Martinum V. & Cõcilium Conſtantienſe, non iuſſiſſe euitare omnes notorios excommunicatos, ſed ſolum illos, qui eſſent tales ob percuſſionem clericorum notoriam: & quod non eſt curandum de extenſione, quam fecit Concilium Baſilienſe [n] receptum per Bituricenſe [o], non inquã ſufficit hęc ratio; quia Concilium Lateranenſe [p], (contra quod nihil poteſt obiici) eandem extenſionem nouiſſime expræſſe facit. Eſt ergo alia ratio, quam ibi reddimus, quamque ipſe innuit quod vſus non recepit prædictam extenſionem, & lex vſu non recepta non ligat [q].

Admonemus ſecundo, quod licet non teneamur vitare hęreticos notorios, niſi fuerint denũciati, videtur tamẽ Soto ſufficere, vt ſint declarati, vel denunciati hæretici per Iudicem, eo quod denunciatus hæreticus videtur ei denunciatus excom

g in Enchir. de orat. c. 19. a n. 67. h in c. 7. n. 16. i c. 27. nu. 35. k c. excommunicamus. de hæret. & ca. 1. Bulla Cænæ Domini, quæ declaratur in di. Man. ca. 27. a nu. 52. l c. 27. a n. 35. m in 4. diſt. 22. ar. 4. n Seſſ. 1. o In Prag. Sanct. Gallican. tit. de excom. non vitan. p cæptũ ſub Iulio ij. et finitũ ſub Leone X. ſeſſ. 2. q § leges. 4 diſt. vbi Domi. & Car. Alexã. adnotãt, et gl. recepta et repu. ſingu. & ibi late dilatata a Fely. c. 1. de treug. & pac.

r uni

Digitized by Google

municatus, quod & ſi quandam veritatis ſpeciem habeat, non tamen videtur de rigore iuris verum. Tum quia nõ eſt formaliter vt palã eſt, idem. Tũ quia multi ignorant hæreticos eſſe ipſo iure excommunicatos: & ita licet ſit iuris notorium, nõ eſt tamen notorium facti: & ideo pręſuppoſita præcedenti cõcluſione, quam ipſe quoque tenet, nempe quod non ſufficit quem eſſe notorium hæreticum, vt debeat euitari, iuſtius videtur dici non ſufficere quem eſſe denunciatum hæreticum; vt euitetur; niſi expreſſe denuncietur excommunicatus: non enim recte fit a ſeparatis illatio [a], præſertim in pœnis, [b] ſaltem quando non eſt in vtroque omnino eadem ratio [c], qualis non eſt in hoc caſu, per prędicta.

3 Admonemus tertio, viſum fuiſſe cuidã viro cum primis erudito, cauendum eſſe ab alia concluſione pręfati Soti [d], nempe parochum excommunicatum occulte licite poſſe conferre ſacramenta ſuis paræcis, ſiue parochianis, quibus iure tenetur conferre, motus ea ratione quod creditor poteſt ab excommunicato ſuum debitum petere, & ille ipſi abſque vllo peccato ſoluere, [e] & quod prędicta Extrauagans ad euitanda. nihil fauet excommunicatis: & quod faueret eis ſi non poſsent ad id cõpelli parochi, & quod conceſsa paræcis facultate ſumendi ſacramenta a parochis excommunicatis non denunciatis, videtur per quandam conſequentiam concedi parochis miniſtrare illa ſuis paræcis. Cauendum, inquam, aiebat ille ab hac concluſione. Tum quia videtur noua, & a nullo Theologo & Canoniſta ſaltem exerte aſſerta. Tum quia ſi ea eſset vera, Extrauagans prędicta plurimum faueret excommunicatis non denunciatis: cuius tamen contrarium ipſamet proteſtatur. Faueret enim adeo, ut per illam liceret Epiſcopo, vel parocho occulte excommunicato per decẽ, & viginti annos, licite facere, & miniſtrare omnia ſacra, ad quæ teneretur; ſi non eſset excommunicatus. Tum quia eã conſequuntur multa, quæ a iure diuino & humano abhorrere videntur, puta, quod aliquis parochus, vel Epiſcopus iuſte excõmunicatus, iuſte poſset conſecrare corpus Chriſti, & iuſte miniſtrare illud, iuſte audire ſacram confeſſionem, & abſoluere, iuſte confirmare, iuſte ordinare, iuſte conferre beneficia, iuſte vti iuriſdictione contentioſa & voluntaria, a quibus omnibus actibus eſt eiectus & expulſus. [f] Cõſequitur etiam, quod parochus, conuerſando leuiter extra ſacra cum ſuis paræcis peccaret, non autem communicando cum eis in ſacris, & dicendo eis Miſsam, quę omnia videntur abſurda, atque ita non audienda [g].

a l. Papinianus. ff. de minor
b ca. pœna. de pœn. diſt. 1. l. ſi Præſes. de pœn. ff.
c iuxta gl. ſing. et ei addita p Domin. et Franc. in c. 1. de tẽpor. ord. lib. 6.
d vbi ſup. dict. ar. 4 col. 4.
e c. intelleximus de iud. & c. ſi vere. de ſent. excom. cum eis ãnot.
f c. ſi quis Epiſcopus. 1. & ſi quis Epiſcopus. 2. 11. q. 3. c. ſi celebrat. de cleric. excom. miniſt. cap. quia diuerſitatẽ. de cõceſſ. præb. & alia multa.

His tamen nõ obſtantibus videtur prędicta concluſio defendenda. Nec obſtant obiecta, non primum, ſcilicet quod ſit noua, vel noue aſſerta; quia, vt poſt Iuſtinianum, ait gloſs. celebris. [h] *Quanto iuniores, tanto perſpicatiores.* intelligendo per iuniores recentiores, qui antiquorum ſcripta legerunt, vt ei recte addidit Iaſ. [i] qualis cũ primis fuit prędictus Sotus. Non item obſtant alia; quia nõ directo ſed per accidẽs reſultant ex fauore creditorum, quod nõ adeo attenditur [k], & potius eſt onus, quã fauor: & ea quæ ſupra inferuntur abſurda, non ſunt talia, conſiderando, quod concluſio intelligenda eſt de occulto excommunicato, quem iuſte pœnitet ſui peccati, ob quod eſt excommunicatus, & aliorũ omnium ſaltem mortiferorum, ſic quod nil aliud obſtat ei, quam quod ſit excommunicatus: ſi enim abſque iuſta pœnitentia ſacramenta miniſtraret, peccaret vtiq; etiamſi non eſset excommunicatus: & nõ inconuenit, quod parochus excommunicatus peccaret communicãdo ſuis parœcis etiam in leuibus, etiam profanis, ad quod non tenetur, nec obligatur; quia in hoc caſu excuſat obligatio ſoluẽdi debitum, quę in illo non inuenitur [l]. facit etiam quod vt alibi [m] diximus, non peccat celebrando ille, qui perpetrauit homicidium occultiſſimum pręmiſsa iuſta contritione, & confeſſione ante abſolutionem irregularitatis, ne illud proderetur.

4 Admonemus quarto, quod quamuis liceat orare & audire Miſſam in eccleſia, trãſeunte per illam excommunicato, & manente illo, & orante, & aliam miſsam audiente in alia eius parte, ex mente Innoc. communiter recepti, [n] non tamen licet cũ eo audire vnam Miſsam vel aliam horã, quidquid dicat Durand. [o], quia non poteſt negari eum cõmunicare in oratione cum excõmunicato, qui dicit illi orationem, vel audit eam ab illo, ſed etiam, qui audit eandem una cum eo, ſicut & qui comedit in una menſa cum eo, quod etiam Soto placuit.

5 Admoneo quinto, quod licet poteſtas excomunicandi iure diuino a Chriſto ſit data Eccleſię, per illud Matthęi, [p] *Si autem non audierit Eccleſiam ſit tibi tanquam Ethnicus.* ut copioſe poſt alios probat contra Lutherum prędictus Sotus [q]: nulla tamen Euangelii parte uidetur lata ipſo iure excommu-

g l. nam & abſurdũ. ff. de bon. lib. & ca. dudũ de præb. li. 6
h in prin. l. Gallus. ff. de lib. & poſt. ver. filius.
i in princ. d. l. Gallus. n. 51
K l. ſi quis nec cauſam. ff. de reb. cred.
l Per ca. ſi vere. & ei annot de ſen. ex comm.
m in Man. Cõfeſ. c. 27. num. 239.
n in c. nup. de ſen. ex commun.
o in 4. diſt. 18. q. 2.
p cap. 18.
q in 4 diſt. 22. qu. 1. ar. 1

Digitized by Google

communicatio, ſecundum eundem a vtrobique carpentem Almay. qui dixit [b] hęreticum ipſo iure diuino excommunicari, cuius tamen opinio defendi poteſt per illud Pauli [c], *Hæreticum hominem poſt primam et ſecundam correptionem diuita.* & per illud Ioan. [d] *Venientem ad vos ſine hac doctrina nolite recipere, nec dixeritis ei Aue.* quamuis non ſit iure diuino excommunicatus in ea forma, & ad omnes eos effectus, in qua & ad quos poſtea vſa eſt, & vtitur Eccleſia. Per quam declarationem reſponderi poteſt ei, qui cõtenderit probare, prędictam extrauag. non potuiſſe contra ius diuinũ facere facultatem communicandi excommunicatis non denunciatis, licet ſciantur eſſe excommunicati, non denunciati. Reſponderi enim poteſt, quod licet poteſtas excommunicandi ſit iure diuino data, & licet aliqua excommunicatio eodem iure feratur, forma tamen vitandi, & effectus ad quos facienda eſt vitatio, non fuit præſcripta iure diuino, ſed relicta præſcriptioni Eccleſiæ, quæ iure humano a ſe (poteſtate ſibi diuinitus collata) cõſtituto præſcripſit, & poteſt ea, quæ expedierint, addere, adimere, & mutare.

Quadrageſimumoctauum Miſcellaneum

1 *Hæreſios cauſa capti an poſſint ad ſacra admitti.*

QVęſtionis eſt quotidianę, an coniectus in carcerẽ ob hæreſim debeat admitti ad audiendam Miſſam, & ad alias orationes, quę intra carcerem dicuntur. Pro parte namque negante facit vſus communis Inquiſitorũ Hiſpanię, qui nõ permittũt hęreticis a ſe captis audire Miſſas, nec ſacram confeſſionem facere, nec ſacrã communionem ſumere.

Secundo, quod Deodatus in quadã epiſtola Decretali [e], quã in hoc mihi pro ſua ſingulari humanitate citauit fœl. record. Pius V. ait, *ſymoniacum pendente accuſatione, non debere ad miſſandum admitti.* & non alia (vt apparet) ratione, quam quia ipſo iure eſt ſuſpenſus, vt colligitur ex glo. eiuſdem. Ergo nec hæreticus; quia eſt ipſo iure excommunicatus [f].

Tertio faciunt mille iura, quibus iubemur vitare quos ſcimus maiore excommunicatione excommunicatos, non ſolũ ab oratione, ſed etiam ab omni humana conuerſatione [g], iubemur, inquam, vitare non ſolum quos ſcim⁹ excommunicatos, ſed etiam, quos fama prędicat eſſe tales. [h] at coniecti in carcerem ob hęreſim ſciuntur excõmunicati, vel fama prædicat eos eſſe tales. ergo tenemur eos vitare.

Pro parte vero affirmante facit, quod in pręcedenti miſcellaneo concluſimus hęreticos etiam notorios non eſſe uitãdos, antequam denuncientur. Deinde, quod multi cõiiciuntur in carceres ob alia multa delicta excommunicationem annexã habentia: quales ſunt ſymoniaci in ordine & beneficio: [i] quales item clericorum percuſſores etiã occulti [k], & crimina bullæ Cœnę Domini prohibita perpetrantes, qui etiam ſi ſint presbytericidę, modo nõ ſint notorii, non reiiciuntur tamen ab illis. Tertio, quod poſt extrauag. Martini V. ad euitanda, non tenemur vitare vllos excommunicatos præterquam denunciatos, & notorios clericorum percuſſores, quorum de numero non ſunt prędicti ob hęreſim capti. Quarto, quod non parum videtur expedire expeditioni iuſtę cauſarũ violatæ fidei, quia ob eas capti, ſi non reiicerentur ab orationibus, & ſacramentis, facilius confiterentur ea, quę confiteri deberent, contritione peccatorum eos ad id impellente. Quinto, quod in vrbe vidim⁹ quendam maximum Primatem cauſa hęreſeos captum ad ſacras confeſſiones admitti, & ad recitandas horas Canonicas cum aliis, & ad conuerſandum cum multis: & conſtat facilius debere quem admitti ad audiendas miſſas, quam ſacramẽtum confeſſionis. Excommunicatus enim excommunicatione minori, excluditur a ſacramẽti pœnitentię participatione paſſiua, quæ in ſola perceptione conſiſtit, [l] nõ tamen ab audiendo Miſſam, & alias orationes, vt alibi [m] tradimus, ſecuti Dominic. & Francũ contra Archidia. [n] per quę & alia ſemper mihi viſum eſt, pręfatos hęreſeos accuſatos, vel inquiſitos non eſſe iure communi a Miſſa, nec ab aliis orationibus, & ſacramentis excludendos, pluſquam alios accuſatos, & inquiſitos ob alia crimina excommunicationem annexam habentia, ſalua tamen cenſura & auctoritate prędictorum Reuerendiſſimorum Inquiſitorum, qui ad id aliis mihi occultis rationibus moueri poſſunt. Dixi iure communi: nam iure ſpeciali, & ſtylo vt audio, vrbis inquiſiti, & capti hęreſeos cauſa nõ admittuntur ad ſacramenta, nec ſacramẽtalia, per quod multum reſtringitur prę fata extrauagans Martini V. ad euitanda, per Concilium Lateranen. ſub Leone x. finitum confirmata.

Ad pri-

a In diſt. q. 1. ar. 10. vel q. 10. et in arti. 4. col. 5.
b in 4. diſt. 18. qu. 1.
c ad Titũ. 3.
d Secunda Io. ca. 1.
e qua refertur in ca. accuſatũ. de ſimon.
f c. excommunicamus. de Hæret. c. 1. Bulla cœna.
g c. excommunicatio. c. cum excõmunicato. c. ad menſã 11. qu. 3. c. nup. cũ multis alijs. de ſent. excõ.
h c. illud. & cler. excõmu. miniſ.
i extraua. 2. de ſymon.
k ca. ſi quis ſuadente. 17. q. 4.
l c. ſi celeb. de cle. excõ. miniſ.
m c. 27. Manu. Conf. n. 24.
n In cap. is cui de ſent. excom. li. 6.

Digitized by Google

Ad primum oppoſitorum reſpondemus, præfatum vſum Inquiſitorum iure quidem aliquo priuilegii, vel conſuetudinis ſpeciali, vel alia ratione mihi ignotis defendi poſſe, iure autem ſolo cõi attẽto minime.

Ad ſecundum reſpondeo, quod Deodatus[a] non agit de excommunicato, ſed de ſimoniaco, qui ſuo tempore non erat ipſo iure excommunicatus, ſed tantum ſuſpenſus: nec loquitur de quolibet ſimoniaco; ſed de famoſo, qui propter infamiam poterat ſuſpendi ab adminiſtratione beneficii, iuxta Canones.[b]

Ad tertium, quod iura in eo citata procedunt ſecundum tempora, quæ præceſſerunt Conciliũ Cõſtantienſe in quo Martinus V. prędictam extrauag. Ad euitanda ſcandala. ædidit, poſt quam non tenemur vitare niſi duplicis generis excommunicatos, vt prædictum eſt[c]. Equidem ſalua S. D. N. & me prudentiorum ſententia, e re Chriſtiana exiſtimo, prouidere, vt qui cauſa fidei violatæ coniiciuntut in carceres, donec damnentur, perinde ad ſacramentorum & diuinorum participium admitterẽtur, ac alii ob crimina in Bulla Cœnę Domini prohibita capti. Tũ quia multi eorum, ſicut & aliorum, omnino abſoluuntur, vel leui pœna purgationis, vel alia citra declarationem, quod inciderint in hæreſim, mulctantur. Tum quia tardius vt plurimum expediuntur ſacroſanctæ Inquiſitionis cauſę, & dura res eſt tandiu arcere Chriſtianum quem neſcimus eſſe excommunicatum, a communione ſacramẽtorum, quibus ſpiritualiter viuimus, nutrimur, & munimur contra hoſtes noſtros, Dœmonem, Mundum, & Carnem, qui et ſacris armatos frequentiſſime vincunt, & triumphant. Tum denique, quod Sacroſancta eadẽque piiſſima mater noſtra Eccleſia imitata Chriſtum ſuum ſponſum (cuius diuinitatis natura clemens eſt, & pia)[d] pronior eſſe debet & eſt ad miſerendum, quam ad puniendum, & docet melius eſſe reddere rationem de miſericordia, quam de iudicio, iuxta illud Iacobi.[e] *Super exaltat miſericordia iudicium.*

Quibus tamen non obſtantibus aliqua ratione mihi occulta contrarium poteſt eſſe vtilius, & ſeruari, & ſtatui, ſicuti ante præfatam extrauag. ad euitanda iure antiquiſſimo ſtatutum erat, & ſeruabatur.

a in d.c. accuſatũ. de ſimonia.
b c. preſbyter. cap. ſi mala fama. 2. q. 4.
c in præced. Miſcel.
d c. quia diuinitatis. de pœnit. diſt. 1.
e Iacob. 2.

Quadrageſimumnonum Miſcellaneum.

Communio ſacra dãnatis vt datur in Vrbe.

1 Quæſtionis eſt quotidianę, an damnati ad mortem corporalem, & ſacram communionem petentes, debeant ab ea excludi. A parte enim affirmante ſtat Concilium Viennenſe[f], quatenus grauiſſime prohibet, ne ultimo ſupplicio puniendis denegetur ſacramentum pœnitẽtiæ, ſi petierint illud. Cui addit gloſſ. idem dicendum de ſacra Communione, quę illis pro viatico datur, argumento reſponſi Innoc. iii,[g] quo reſpondit, *Non eſſe negandum viaticum quibus morientibus conceditur pœnitentia Sacramentum.* quod communis tenet, præſertim Bonifacius[h].

Pro parte autem negante facit totius Hiſpaniæ, Galliæque vſus, quo ſeruatur contrarium, adeo vt authore Roberto Gaguino[i], Ludouicus Luxemburgenſis, Cõmeſtabilis Francię damnatus ad mortem, & religioſe confeſſus, non potuit obtinere, vt ſibi viaticum miniſtraretur, ſed audita Miſſa, & pane benedicto (vt ſolet in ea regione diebus Dominicis benedici) per eum aſſumpto ſtatim ei ducto in tabulatum caput amputatum fuit. Deinde, q irreuerentia quędam uideretur fieri ſacramento, ſi factus Summi Regis hoſpes ſtatim occideretur, antequam corrumpatur ſpecies panis, ſub qua manet verũ corpus eius, donec illa durat, ſecundum S. Tho. recep.[k] vnde & Hoſtiẽſis, qui tenens priorem partem, ait, ob reuerentiam tanti hoſpitis, executionem mortis eſſe in alium diem diferendam. Qua ratione abolenda valde videtur conſuetudo quarundam regionum, in quibus ait prædictus Bonifacius[l], parari Miſſam in via, qua ducendus eſt damnatus ad patibulum, ut uiatico ibi ſumpto religioſius & animoſius obeat mortem.

Eſt tamen conſuetudo vrbis digna maxima Maximorum Pont. prudẽtia, quam orbis imitari deberet, ut damnato ad mortem denuncietur ſententia poſt mediam noctem, ut liceat ei confiteri, & communicare ante quatuor horas, quã ducatur ad mortem, & (ſi libuerit,) etiam teſtari, ut iam corrupta tãto temporis ſpacio panis ſpecie, ſine ulla irreuerentia ſacramẽti cũ magno eius fructu moriatur ſemper uicturus. Amen.

f cle. 1. de pœnit. & remi.
g in c. quod in te. de pœn. et remi.
h in d. cle. 1. a n. 13
i in vita Ludouici xi.
k in 3. par. q. 76. ar. 8.
l vbi ſupra

Quinquageſimum Miſcellaneum.

1 *Dei ad laudem principaliter inducta inducere principaliter ad laudem propriam, an ſit mortiferum.*

2 *Cõtãnis nõ ſẽper vere, qui videtur cõtinere.*

Quæſtio-

QVæſtiones etiam grauis eſt,& quotidianæ, an communicatio, qua quis communicat cum alijs orando,prædicando,miſſando, vel agēdo quēlibet aliū actū principaliter in honorem, & cultum Dei inſtitutum ſit mortifera, ſi fiat principaliter in laudem & gloriam humanam? Partē enim affirmatiuam aſſerit Angelus,[a],& ante illum Abulenſis [b], quorum auctoritatē iam inde ab adoleſcentia mea magnifeci. Pro quibus facit primo illud Aug. [c] *Diuina ſcriptura principaliter ordinatur ad honorē Dei, in quo Deus contemnitur, ſi principaliter ad alterius honorem ordinetur.* 1

Secundo,quòd D.Antoni.[d] definit,peccare mortaliter eum,qui etiam alioqui benemeritus,vult aſſumere,vel aſſumit magiſterium in ſacra Theologia ob honorem, & immunitatem illud conſequentes.

Tertio,quòd ſimonia eſt peccatū mortale,[e] & qui ſpiritualia facit propter laudē & honorem, videtur ſymoniam admittere,cum auctore Gregorio,[f] ſymoniam admittat, qui munus a lingua pro ſpirituali accipit, vt Adrianus alibi [g] late tradit.

Partē vero negantē tenuit egregia,&reſoluta eruditione Sylu.[h] ſubdens,totū pene clerū eſſe in malo ſtatu,ſi Angeli cōcluſio eſſet vera. Pro quo facit reſolutio, quā tangit ipſe, & pridē nos explicauimus alibi [i],deſumpta ex B. Thm.[k] nēpe, *quod appetitus,vel amor laudis,vel gloria ex ſe neque eſt bonus,neq. malus, ſicut nec appetitus, vel amor aliorū bonorū temporalium: & quod, quãuis appetitus,& amor laudis, & gloria vana ſit ſemper malus ſaltem venialiter, tunc tamen ſolum eſt mortifer, cum in ea conſtituitur vltimus finis,vel appetitur de aliqua re notabilem irreuerentiam Dei,vel notabilem iniuſtitiam proximi continente.* Et conſtat poſſe quē orare, cantare,miſſare,prędicare,vti ſacra veſte, vel aliquid aliud huiuſmodi facere, ad laudem,vel gloriam ſuam principaliter, non ponendo in eo vltimum finem, & non reſultante ex eo notabili irreuerentia Deo, nec notabili iniuſtitia proximo. Vnde & Author poſtillę Angeli hanc partem tenet ſubdens,nec ipſum Angelum ſenſiſſe contrariū,quod ei Syluester imponit,eo quod per principaliter facere in gloriam ſuam, intellexit facere ponendo in eo finem vltimum. Equidem,vt gaudeo authorem poſtillę in hac eſſe opinione, ita ingenue fateor Angelum cōtrarium ſenſiſſe;nam clare ſentit differentiam in hoc inter eū, qui principaliter agit in gloriam ſuam ea,quæ ſunt inſtituta in gloriam Dei,& inter eum qui facit principaliter in gloriam ſuam ea quę non ſunt inſtituta principaliter in gloriam Dei. & ſecundū intellectū Authoris poſtillę non eſſet in hoc differentia; quia vterq. peccaret mortaliter,ſiquidem conſtituere vltimum finem in alio quam Deo eſt mortale peccatum, ſecundum omnes, vt alibi [l] latius dixi.

Ad primum autem argumentū pro Angelo ſupra formatum, quod eſt authoritas Auguſtini in eo citata, pręfata poſtilla tacite reſpondet,quod verbum, principaliter,in ea ſecūdo loco poſitum idem valet, quod vltimum finem in eo conſtituere, quod non videtur ſatis apte dictum, tum per proximā confutationē. Tum quod paſſim in finem principalem accipimus multa, quorum nullum niſi rariſſime facimus vltimum,vt alibi [m] monſtramus. Sed neq. ſuffi cienter reſpondere videntur, qui dicunt Auguſtinum ſolū loqui de ſacra Scriptura, non autem de alijs ad laudem Dei principaliter inſtitutis: quia eadem ratio idem ſuadet dicendum de omnibus, quod ipſe de ſacra Scriptura dicit. Quare nos alibi [n],aliter reſpondimus,&nunc reſpondemus,quod Auguſtinus noluit ſignificare,quòd omnis qui ordinat Scripturam ſacram inſtitutam ad honorem Dei in ſuum honorē,contemnit vere Deum, & ita pec
2 cat mortifere: ſed quod adeo parum reuerenter eam tractat,quod videri poſſit contemnere,ſicut in ſimili quędam glo. ſolennis [o],dixit, quod tranſgrediens legem ſine cauſa,videtur tranſgredi ex contemptu: & ſicut aliqui, quos refero in Manual. Confeſs. [p] dicunt ex contemptu peccare, qui ex conſuetudine peccant: cum tamen longe aliud ſit ex contēptu vero peccare,quā ex conſuetudine,vel ſine cauſa,vt colligitur ex vtroq. Thoma [q],& Archid.[r] & Domin.[ſ] quicquid Fely. inuoluat alibi [t]. Ita quod me[illegible] piiſſimi Auguſtini non fuit dicere,quod qui ſacram Scripturam datam ad honorem Dei ordinat in honorem ſuū contemnit Deum,ſed quod tam parum reueretur Deum,vt videri poſſit contemnere illum;ita tamen,quod ſi vere non contēnit, non admittat peccatum mortiferum, ſed graue ueniale.

Ad ſecundum pro Angelo adductum, ſcilicet definitionem illam D. Antonini, quod mortifere peccat, qui etiam benemeritus aſſumit gradū Theologiæ ob honorem, & immunitatem illum conſequentes,reſpondetur,non eſſe uerum,ut Syluester alibi [u] recte tradidit.

Ad tertiū reſpōdetur,quod munus a lingua tū demū facit actum ſimoniacum, cū

a verb. vanagloria. §. 1.
b Sup Matth.c.6.q. 3.
c lib. 1. de doc. Chr.
d 2.par.tit. 3.c.5.§6
e c. tāta.de ſymon.
f c.ſuntnō-nulli. 1. q. 1.
g Quolib.9 a lit. H. ad lit. O.
h verb. vanagloria. q.3.
i In com.c. Inter verba.11.q. 3.cōcl.5.
k 2.2.q.131 ar. 1. & 132.art. 2.de malo.q.9.
l In d.c.inter verba concl. 5. corol. 4. etinCōm. c. cum miniſter.12 q.5.num. 16.
m In d.con-clu. 5.& in d.c. cū miniſter. num.15.
n in d.com. c.iter verba. 11.q. 3.conclu. 5. corol. 25.
o In c.Metrop.2.q. 7.
p c.23.nu. 42.
q 2. 2. q. 186.art. 6. & q. 147.art. 3.
r In c. quicunq.81. diſt.
ſ in c. nullus. 55. diſt.
t c.cumquidam. de iureiur.
u in verb. Doct.q.4

datur vel accipitur in pretium, non autē alias, ut ante omnes dixit Innoc.[a] & nos alibi[b] reſoluimus. Per hanc ipſam reſponſionem tolluntur etiam illa, quę ex Adriano[c], pro Angelo adduci poſſe ſupra fuit inſinuatum.

[a] In c. tuā. de ætat. et qualit.
[b] cap. 23. a 101. verſ 10. Man. Conf.
[c] quolib. 9. littera H. ad litterā O.

Quinquageſimumprimum Miſcellaneum.

1 *Dei vnius, & Trinitatis cognitio, amor, fruitio, & adoratio qualis bona, et qualis mala.*
2 *Papam videre, et videre Papā, vt differū*
3 *Deum trinum noſſe, & noſſe Deum trinum, vt differunt.*
4 *Deū verum trinum, ſiue qui trinus eſt, perſonaliter multi infideles cognoſcunt, qui tamen non cognoſcunt Deum trinum, ſiue quatenus eſt trinus perſonaliter.*
5 *Deus verus nequit cognoſci, nec amari, nec orari, nec adorari, quin cognoſcatur, ametur, oretur, et adoretur id quod eſt ſumma Trinitas, vel eius perſona.*
6 *Deus verus ſancte cognoſci, amari, orari, et adorari poteſt ab aliquo in quantū eſt vnus ſubſtantialiter; licet non cognoſcatur, ametur, oretur; nec adoretur ab eodē vt eſt trinus perſonaliter.*
7 *Fruitione eadem eſt fruēdum Deo, ſumma Trinitate, et perſonis eius, et licet beatus intuens eſſentiam Dei nō poſſit frui ea, nō fruēdo actu perſonis omnibus Trinitatis: poteſt tamē viator ſancte frui actu eſſentia nō fruendo actu perſonis Trinitatis; et e contrario, modo virtualiter fruatur eis.*
8 *Fruitio Dei propria quid eſt.*
9 *Fruitionem Dei propriam præcedunt ſaltē uatura cognitio, et amor eiuſdem.*
10 *Dei vnitate fruentium ſine actuali memoria perſonarum Trinitatis, [illegible] e contrario ſingularis conſolatio.*

1 QVæſitum eſt, quid reſpōderi potuit ei, qui (perlecta decimaquarta quęſtione quam ſuper primam diſtinctionem lib. 1. ſent. tractat acutiſſimus Ioā. Maior.) interrogauit quendam eruditū, qualis cognitio, amor, fruitio, oratio, & adoratio (quibus fere ſemper communicamus cum Deo opt. Max. & miſericordiſſimo, & tota ſūma Trinitate, & tribus perſonis diuinis eius, patre ſcilicet, filio, & Spiritui ſancto) ſit bona, & qualis mala. Ad quod reſpōdemus prædictū virū eruditū reſpondere potuiſſe. Primo verum quidē eſſe, ſecundum puram & defęcatā dialecticam (quę a Petro Hiſpano in ſuis ſummulis traditur, ſub tit. de appell. id quod colligitur ex prędicto

2 Ioan. Maiore vbi ſupra, ſcilicet aliud eſſe affirmare, Petrus Papam vidit, & P. equū albū vidit ab vna parte, & P. vidit Papā, & P. vidit equū album ab altera: quoniā ad verificandum duo priora ſufficit, quod viderit aliquē hominē, qui eſt, vel fuit Papa, & aliquē equum, quo eſt, vel fuit albus. Ad verificādum autem duo poſteriora requiritur, quòd viderit aliquem hominem, qui tempore, quo uidit eū, erat Papa, & aliquē equū qui tempore, quo vidit eū, erat albus, ꝙ etiā Iuriſperiti ſentiūt, dū aiūt, qualitatem verbi intelligendam eſſe ſecundū tempus verbi[d], & conſequenter aliud eſſe Deum perſonaliter trinum cognoſcere, vel amare, & aliud cognoſcere, vel amare Deum perſonaliter trinum: quia ad uerificandum prius ſufficit cognoſcere Deum, qui uere eſt trinus perſonaliter; licet non cognoſcat illud ſub conceptu Trinitatis, uel perſonarum. Ad uerificandum autem poſterius requiritur, ut cognoſcat Deum concipiendo eum trinum perſonaliter.

[d] l. in delictis. §. 1. ff. de noxa. actio.

3 Secūdo, ꝙ præfatus eruditus potuit reſpondere planius, omiſſis præfatis argutijs logicalibus ſequendo doctrinā planam S. Tho.[e] & Scoti, & etiā Ioa. Maioris, & cōmunis aliorum ibidē, ꝙ nemo poteſt cognoſcere, uel cōcipere Deum uerum, quin cognoſcat, uel concipiat id, quod eſt uera, & ſūma Trinitas, & tres eius perſonę realiter diſtinctæ: quia ſunt una, & eadem res, & eadem ſubſtantia; poteſt tamen cognoſcere & cōcipere Deum, inquantum, & ea ratione qua eſt primus motor, prima cauſa, & unus Deus, nō cognoſcendo, nec cōcipiendo eum eſſe trinum uel Trinitatem, & tres perſonas realiter diſtinctas: quia unum & idem poteſt cognoſci, & cōcipi inquantū, & ea ratione, qua dicitur uno nomine, non cognoſcendo alia ratione, & in quātum dicitur alio diuerſo. Poteſt enim Petrus, qui uere eſt homo, & ſapiens, & filius regis cognoſci, & cōcipi ab alio ea ratione tantum, qua eſt homo, nō cōcipiendo eum ea ratione, ſiue inquantum eſt ſapiēs, uel filius regis: & ita qui cognoſceret, & conciperet eū, quòd eſt homo, licet ignoraret, quod eſt ſapiens, & filius regis; conſequenter tamen cōciperet quendam, qui uere eſt homo, & ſapiens, & filius regis.

[e] in lib. 1. ſent. diſt. 1. q. 1. ar. 2.

4 Tertiò, ꝙ potuit reſpōdere id, ꝙ Maior ait, ſcilicet multos philoſophos cognouiſſe, cōcepiſſe, & amaſſe, ut & nūc cognoſcūt, cōcipiunt, & amant Iudęi, Mahumetani, & Ariani, Deum unū uerū eſsētialiter, qui

uere

vere eſt trinus perſonaliter: quia cognoſcunt,concipiunt,& amant eundem Deũ, quem orthodoxi cognoſcimus, & concipimus, qui vere eſt vnus eſſentialiter, & trinus perſonaliter; licet non cognoſcant, concipiant,& ament eum ea ratione, qua eſt trinus perſonaliter. & quod his eſt etiã conſequens Chriſtianos orthodoxos, qui cognoſcimus, concipimus, & amamus Deum noſtrum vere vnum in eſſentia, ſiue eſſentialiter,& trinum in perſonis, ſiue 5
perſonaliter; quamuis non poſſimus cognoſcere,concipere,& amare illum vnum eſſentialiter,quin cognoſcamus, concipiamus,& amemus eum, qui eſt trinus perſonaliter: poſſumus tamen cognoſcere,concipere, & amare eum inquantum, ſiue ea ratione,qua eſt vnus eſſentialiter,non cõcipiendo actu eum eſſe trinũ perſonaliter.

Quarto,quod idem quod potuit reſpon 6
dere præfatus eruditus de cognitione, & amore,potuit reſpõdere de oratione:quia idem in ea concludit eadem ratio: & ita licet non poſſimus orare vnam perſonam diuinam, quin oremus ſaltem virtualiter alias, neque dirigere orationem noſtram ad vnam perſonam,quin aliquatenus ſaltẽ virtualiter dirigamus ad alias(quia omnes ſunt vna & eadem ſumma res) poſſumus tamen orare vnam perſonam, & dirigere orationem noſtram ad illam, non concipiendo actu alias perſonas,nec dirigendo actu orationem noſtram ad illas, inquantum alię ſunt. Vnde Eccleſia ipſa orthodoxa tota dirigit vt plurimũ orationes, quas vocamus collectas, ad Patrem obſecrãdo in calce per filium,cum ſpeciali mentione Spiritusſancti,docens per hoc poſſe nos orare vnam ſummæ Trinitatis perſonam, ſine conceptione actuali aliarum duarum; imo & orare vnam obſecrando eam per aliam: & ita ſeparatim oramus, Pater de cælis Deus, miſerere nobis. Fili redemptor mũdi Deus,miſerere nobis.Spiritusſancte Deus, miſerere nobis, & coniunctim,Sancta Trinitas vnus Deus miſerere nobis.

Quinto,quod id quod potuit reſponde 7
re de congnitione,amore,& oratione,potuit reſpondere de adoratione:quia idem in ea concludit earum ratio; imo & idem potuit etiam reſpõdere de fruitione. Tum quia licet vna ſola fruitione, & non pluribꝰ, debeamus frui Deo, & tribus perſonis vt determinat S.Tho.[a] communiter receptus, ea ratione quod obiectũ fruitionis, quod eſt ſumma Dei bonitas,vnum tantũ eſt in omnibus perſonis:adeo quod ſecundum Scotum[b], non poteſt comprehenſor ſiue beatus frui eſſentia diuina,quam intuitiue videt, quin actu fruatur etiam tribus perſonis eiuſdem eſsentię,quas etiã intuitiue videt: & quod ſecundum eũdem licet nec viator poſſit ordinate frui vna perſona,quin fruatur alia, fruitione ſaltẽ virtuali,hoc eſt tali quę ſit proxima diſpoſitio fruendi alia, ſi diſtincte illam conciperet, poteſt tamen ſecundum eoſdem,& omnes idem viator frui vna perſona,quam actualiter concipit,ſine fruitione actuali alteriꝰ, quam diſtincte non concipit:ſicut etiam poteſt cognoſcere,& amare, vt ſupra dictũ eſt.Tum quia fruitio proprie dicta ſecun-
8 dum S. Tho.[c] eſt actus voluntatis potentiæ appetitiuæ,& non intellectiuæ, & illa quæ eſt bene ordinata, ſolum eſt vltimi finis habiti vel habendi:& frui ordinate eſt inherere amore vltimo fini,qui eſt Deus, propter ipſum, & non poteſt concipi ſine cognitione, & amore præuiis, ſecundum
9 eundem. Per quæ illa eadem quę dicta sũt de cognitione, & amore Dei vnius eſſentialiter,& trini perſonaliter, dicenda ſunt de fruitione,quæ ex præuia cognitione,& amore procedit:nec multum refert an teneamus fruitionem potius conſiſtere in amore, quam delectatione, cum ſequacibus Scoti, An potius in delectatione quã in amore cum ſequacibꝰ S.Thomę, quod Caietanus ibidem defendit:quia ſecundũ vtroſque procedit ex cognitione,& amore pręcedentibus ſaltem naturæ.

10 Sexto,quod præfatus eruditus reſpondere potuiſſet,non debere quemquã ſcrupulis peccati angi, eo quod Apoſtolorum acta legendo,& Aduentum Spiritusſancti memoria repetendo frequenter Spiritusſancto fruitus eſt, nullis de patre,aut filio actuali amore,& fruitione conceptis: neque qui frequentiſſime paſſionis Chriſti miſteria repetẽs Chriſtum ſecundam perſonam Trinitatis ardentiſſime amauit, & ea fruitus & delectatus eſt,ſine vlla cognitione,ſiue conceptione actuali, & ſpeciali Patris, vel Spirituſſancti: ſufficit enim eis, ad hoc, vt eorum fruitiones actuales eſſent bonę, quod habuiſſent virtuales, quibus virtualiter parati erant ad actualiter fruendũ,ſi memoria ad id neceſſaria occurriſſet. Qua eadem ratione non eſt, cur ſcrupulis angantur, qui meminerunt frequentiſſime ſe mente concepiſſe, amaſſe, oraſse, & adoraſse Deum vnum, & eodem fruitos fuiſse,ſine actuali memoria Trinitatis,vel alicuius eius perſonę concipiendo, amando, & orando actu

[a] 1.2.q.11 art. 1.

[b] In dicta diſt. 1.q. 2.art. 4.

[c] vbi ſupra

Digitized by Google

Deum ut unum, uel e contrario fruendo actualiter sũmã Trinitate, uel aliqua eius perſona, nõ fruendo actu eius vnitate, modo non defuerit eis[ſ] virtualis, & proxima illa, de qua loquitur Scotus, diſpoſitio idẽ faciendi erga illas, ſi memoria earum ad id ſufficiens ſuccurriſſet.

Quinquageſimumſecundum Miſcellaneum.

1 *Eccleſia an recte fundetur de rebus male acquiſitis.*
2 *Eleemoſyna an de re aliena recte fiat.*
3 *Patronus an fiat eccleſiæ de rebus male acquiſitis.*
4 *Religio moralium virtutum maxima.*
4 *Miſericordia quadãtenus maxima virtutũ*
4 *Iuſtitia eſt maxima virtutũ Cardinalium.*
5 *Virtutum opera non fiant principaliter ob temporaria.*
6 *Incertorum in opera pia quæ reſtitutio pia.*
7 *Meretrix, & excommunicatus vt quærunt iuſpatronatus.*
8 *Reſtituenda neceſſario duplicia, de quibus ſit eleemoſyna, & iuſpatronatus.*

AN recte quidam, in quibus etiã fuit 1
Thomas Vualdenſis[a] citatus a nobis alibi[b] carpant eos, qui eccleſias, ſacella, miſſas, vel alias preces conſtruunt, aut fundãt, de rebus male quęſitis cõmunicando ſua bona male quęſita. ſed eo quod incertũ eſt quibus ſunt reddẽda neceſſario pijs operibus, uel pauperibus, debẽt reſtitui, qualia ſunt multa quęſita occidẽdo, vulnerãdo, militãdo, furãdo, mentiẽdo, peierãdo, adulterãdo, vſuras clare aut ſimulate exercẽdo, vel fumos vendẽdo. Et quidem pro eis facit primo, quod ipſemet Dominus reprobare videtur apud Matth.[c] ſepulchra, & monumenta prophetarum, quę Iudæi ambitioſe ędificabant, iuxta Hieronymi ſenſum[d]. Secundo, ꝙ gloriam de peccatis quęrere, peccatũ eſt vanæ gloriæ[e]. Tertio, quod iniuſtũ eſt de re aliena fructum quęrere, quod facere uidẽtur qui gloriã, & laudẽ quęrunt, de re aliena male quæſita, & neceſſario reſtituẽda, quæ niſi male retineri nõ põt[f]. Quarto, quod peccat qui elee 2
moſynã de rebus illicite quæſitis largitur, ut ait Gre.[g] confirmans id illo Prouerb.[h] *Hoſtiæ impiorũ abominabiles ſunt Domino, quæ offeruntur ex ſcelere.* & illo alio[i], *Honora Deũ de tuis iuſtis laboribus, & non alienis.* & illo Eccleſ.[k] *Qui offert ſacrificium de ſubſtantia pauperis, idem eſt ac ſi victimet filiũ in conſpectu patris.* At qui cõſtruit & fũdat prædicta de rebus neceſſario reſtituẽdis, id facit de rebus alienis. Ergo grauiſſime peccat. Quin- 3
to, ꝙ qui de rebus alienis uel reſtitutioni ſubiectis facit prędicta non quęrit iuſpatronatus, iuxta quandã ſolennẽ gl.[l] uti late concludit Lãbert.[m] poſt quã retulit omnia, quę Rochus a Curte, Paulus de Citta. ea de re ſcripſerũt: nã ut Auguſt. relatus a Gratiano[n] ait, nõ licet furari a diuite etiã auaro ad erogandũ pauperibus. At ij, de quibus loquimur, ædificatores & fundatores nihil non agũt, ut fiant patroni, & præſentatores miniſtrorũ præfatorũ piorũ operũ. ergo grauiſſime peccãt ea in illum finem facientes.

4 Contra tamen prędictos ita carpẽtes facit primo, ꝙ facere prædicta opera pia in honorẽ Dei eſt actus, ſiue opus religionis,[o] & religio eſt maxima uirtutũ Moraliũ[p]. Largiri ẽt pauperibus ea quę neſciuntur, quibus ſunt reſtituenda, eleemoſyna quędã eſt[q]. Eleemoſyna vero eſt act⁹ ſiue opus virtutis Miſericordię[r]. Miſericordia uero quadantenus maxima earũ virtutũ, quæ ſunt ad proximũ[ſ]. Reſtituere itẽ male quęſita eſt actus Iuſtitię[t]. Iuſtitia uero eſt ma-
5 xima virtutũ Cardinaliũ[u]. At prędicti hęc tantũ quatuor vidẽtur facere. ergo laudari merentur & nõ vituperari: quia quãuis nõ liceat facere opera virtutum principaliter ob bona tẽporalia, vt alibi diximus[x]: licet tñ facere illa principaliter propter iuſtũ finem, & minus principaliter propter temporalia, & conſequenter propter laudẽ & gloriã non uanã, ſed ſolidã, id eſt in aliquẽ iuſtũ finẽ relatam, ut etiam ubi ſupra[y], & in locis ibi citatis diximus.

Pro reſolutione dicendũ primo, ꝙ prędicti recte carpũt eos qui prædicta cõſtruũt, vel fundant, ad gloriã & laudẽ vanã, vel ſũptu ſuperfluo, & rei piæ inutili, ad quandã iactãtiã humanã, uel ad renouandã memoriã delictorũ ſuorũ, uel ad iudicandum modũ expiandi illa, mẽte incitandi alios ad ſimilia, ꝓpoſita ſuo exẽplo venia cum laude cõiuncta, ꝙ probare videntur rationes pro eis allatæ.

6 Secundo, quod non merẽtur carpi, qui prędicta faciunt principaliter in honorem & gloriã Dei & ſalutẽ animarum ſuarum, abſque ſuperfluo ſumptu, & abq. ſuperſtitione & cũrioſitate, & in exemplo reſtitutionis, ẽt ſi uelint ex eiuſmodi actis minus principaliter quęrere ſibi aliquã laudẽ, & honorẽ, in iuſtum finẽ relatũ: nã & nil peccat, qui pænitentiã publicã ob publicũ delictũ agit principaliter ad placandũ Deũ Opt. Max. licet min⁹ principaliter intẽdat ſibi recuperare bonũ nomen, ꝙ ante illud habuit, & de bono pœnitentię in bonum finem

a in lib. de ſacramẽ. c. 113. in antiq. impreſ.
b in Enchi. de orat. c. 18. n. 9.
c cap. 23.
d Super eo. c. tom. 9.
e ca. quãm ſit graue crimẽ. cũ malefecerint gloriari. de exceſſib. prel.
f Arg. ca. ecce. 99. diſt.
g in ca. non eſt putanda. 1. q. 1
h Prouerb. cap. 21.
i Prouerb. cap. 3.
k Eccle. c. 34.
l c. non eſt putanda. 1. q. 1.
m in tract. de iurepatro. lib. 1. par. 1. q. 8. ar. 12.
n in c. forte 14. q. 5.
o Secundũ mentẽ S. Tho. 2. 2. q. 81. art. 1. & toto tit. de eccleſ. ædif. & c. nemo. cum multis alijs. de cõſec. diſt. 1
p Secundũ eundẽ S. Tho. in d. q. 81. ar. 1.
q c. tria. & c. duæ. 45 diſt.
r Secundũ eundẽ S. Tho. 2. 2. q. 30. per totam.
ſ Secundũ eundẽ 2. 2. q. 30. art. 4.
t Secundũ eundẽ S. Thom. q. 62. ar. 1.
u S. Thom. 2. 2. q. 58. art. vlt.
x in Ench. de orat. cap. 6.
y in d. c. 6. num. 11.

Digitized by Google

finem laudari. a

a *Arg. c. 1. de pœnit. & remiß. & c. in capite. cum aliis 50. diſt.*

Tertio, quod difficilius eſt reſpondere
ad duo argumenta vltima pro prædictis 7
carpentibus, quæ ipſi omiſerunt, formata.
nam licet facile ſit defendere, quod mere-
trix, & excommunicatus iuſte poſſunt lar-
giri eleemoſynam, & quærere ſibi ius pa-
tronatus, quando eam faciunt de rebus
ſuis etiam turpiter quæſitis; modo non
ſint neceſſario reſtituendæ, vt habet com-
munis opinio, quam Rochus b, & poſt eũ
Lambertinus c defendũt: difficile tñ eſt de-
fendere, quod liceat etiã honeſtæ perſonæ
& non excõmunicato facere eleemoſynã,
& quærere ius patronatus per res alienas
neceſſario reſtituendas; adeo quidem, vt
prædictus Lambertinus argumentorum
pondere preſſus, negatiuam partem tenue-
rit, ſed mea ſententia non ſatis acriter.
Aliud enim eſt ſimpliciter dicere, quod nõ
licet de rebus alienis neceſſario aliis reſti-
tuendis facere eleemoſynam, vel alia ope-
ra pia, contra voluntatem eorum, quibus
illæ ſunt reſtituendæ, quod palam eſt illici-
tum d, & aliud de rebus reſtituendis aliis
elargiri eleemoſynam illiſmet, quibus ſunt
reſtituendæ, vel impendere in pia opera ip-
ſis placita, quod palam eſt licitum. Vnde
qui male quæſiuit aliena, & tenetur ea reſti-
tuere aliis, qui ſciuntur, vel ſciri poſſunt,
non poteſt quidem largiri eleemoſynam,
vel facere alia opera pia cũ præiudicio eo-
rum. At qui habet illicite quæſita, quæ nõ
ſunt neceſſario reſtituenda dominis anti-
quis ignotis, qui neque hæredes eorum
queũt ſciri qui ſint, & ideo neceſſario ſunt
reſtituenda Chriſto, vel piis ipſius operi-
bus, ſancte poteſt facere eleemoſynã pau-
peribus, & piis aliis operibus impendere:
quia illam eleemoſynam facit illis, quibus
iuſte poterat reſtituere, cum incerti ſint ii,
a quibus fuerint erepta. & ita licet decla-
ratio Lambertini ſit vera, quoad res neceſ-
ſario reſtituendas eis, qui, vel quorum hæ-
redes reperiri poſſunt; non tamen eſt vera
quoad res, quæ neceſſario quidem ſunt re-
ſtituendæ, ſed non Dominis antiquis, nec
hæredibus eorum: quia nequeunt inueni-
ri, ſed Chriſto & operibus piis. Et quæſtio,
quam tractamus, proponitur do fundanti-
bus prædicta de his rebus, & non de fundã-
tibus de illis.

b *de iurepatro. verb. competẽs. q. 3.*

c *In eod. tr. 2. par. 1. li. 8. q. ar. 10.*

d *c. ea te. de vſuris.*

Grauius tamen quam prædicta argumẽ- 8
ta, obſtat, quod ius patronatus non vide-
tur quæri niſi oblargitionem bonorũ pro-
priorum, vt colligitur ex reſponſo Gelaſii
Papæ, e & ex Concilio Toletano f, relatis
a Gratiano. Sed reſponderi poteſt, quod
huiuſmodi fundatores non parum viden-
tur dare de ſuo, vere pœnitendo, plene re-
ſtituendo, & prouide & ſolicite curando,
vt ædificia & fundationes prædicta fiant
vtiliter, & in vtilem & ſanctum finem: &
quod non refugiendo ad ſacroſanctam ſe-
dem Apoſtolicam, & Commiſſarios Cru-
ciatarum, qui condonare ſolent aliquam
partem huiuſmodi bonorũ incertorũ, vo-
lentibus reſtituere alia in pia opera, a ſede
prædicta deſtinanda: & ita videntur dare
quodãmodo ſuam partẽ illam, quæ per cõ-
poſitionem eis condonata fuiſſet. Facit, quod
qui nimis emungit elicit ſanguinem g, &
quod parũ præiudicii fit per hoc operibus
piis fundatis, & quod animãdi ſunt ad re-
ſtitutionem hi, qui citra illã ſalui fieri ne-
queunt. Huiuſmodi autẽ fundatoribus cõ-
ſulerem, vt impetrarent, quoad forum cõ-
ſcientiæ gratiã iuriſpatronatus, vel quod
aliquid vltra neceſſario reſtituenda prædi-
ctis fundationibus de his, quæ ſua omnino
ſunt, impenderent, quamuis non arbitror
id omnino eſſe neceſſarium.

e *c. pia mentis. 16. q. 7.*

f *ca. nouerint. 10. q. 1.*

g *Prouerb. c. 30. c. ſiq. 4. diſ.*

Quinquageſimumtertium Miſcellaneum.

1 *Sepeliendis paruulis baptizatis qua officia ſunt apta.*
1 *Parochi qui errant ſepeliendo paruulos.*
2 *Officium ſepeliendi paruulos ad longum.*
3 *Sepeliendi ſunt amentes vt paruuli.*
3 *Paruuli qui ſunt in hoc propoſito.*

1 QVoniã multi parochi, ſiue Curio-
nes, & alii ſepelientes paruulos iam
baptizatos, errant; vt diximus. h cõmuni-
cãdo & applicando reſponſoria, miſſas, &
alias preces ab Eccleſia pro defunctis in-
ſtitutas; ſpecialiter ea in ſuffragiũ anima-
rum eorum, admonemus eos primo id nõ
licere, vt ibidem diximus, quamuis liceat
ea dicere in laudem Dei, & gratiarũ actio-
nem, vt docuit S. Thomas i, applicando ea
defunctis propinquis eorũ, vel quibus Dei
iudicio potius ſunt applicanda.

h *in Enchir de orat. c. 19. n. 65.*

i *in quarto diſt. 4. in ex poſi. lit. in fin.*

Secundo admonemus, inſtitutum eſſe
in Vrbe officium pro talibus paruulis ſe-
peliendis digniſſimũ, quo totus Orbis vta-
tur, quod fit hoc ordine.

Cum paruulus extrahitur e domo, dicitur Antiphona.

Sit nomẽ domini benedictũ. Verſ. *Ex hoc nũc et uſque in ſæculum.* & poſt eam pſal. *Laudate*

pueri dominum.& alii pſalmi, ſi fuerint neceſſarii ad continuandas preces, vſque ad eccleſiam, ſinguli, cum gloria patri. & cet.

Cum peruentum fuerit ad Eccleſiam repetitur Antiphona præfata.

Sit nomen domini benedictum.

Verſ. *Hic accipiet benedictionem a Domino.*

Reſp. *Et miſericordiam a Deo ſalutari ſuo.*

Kyrie eleyſon, Chriſte ele. Kyrie ele. Pater noſter.

Verſ. *Et ne nos inducas in tentationem.*

Reſp. *Sed libera nos a malo.*

Verſ. *Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti.*

Reſp. *Et confirmaſti me in conſpectu tuo in æternum.*

Verſ. *Domine exaudi orationem meam.*

Reſp. *Et clamor meus ad te veniat.*

Verſ. *Dominus vobiſcum.*

Reſp. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

O*Mnipotens & mitiſſime Deus, qui omnibus paruulis renatis fonte baptiſmatis, dum migrant a ſeculo, ſine vllis eorum meritis, vitam illico largiris æternam, ſicut animæ huius paruuli, vel paruulæ credimus te feciſſe, fac nos quæſumus, per interceſſionem beatæ Mariæ ſemper Virginis, & omnium electorum tuorũ, hic purificatis tibi mentibus famulari, & in paradiſo beatis paruulis perenniter ſociari Per Chriſtum dominum noſtrum, Amen.*

Antiph. *Iuuenes, & virgines, ſenes cum iunioribus, laudate Dominum de cælis.* Pſal. *Laudate dominum de cælis, cum gloria patri. Kyrie eleyſon. Chriſte eleyſon. Kyrie eleyſon. Pater noſter:*

Verſ. *Sinite paruulos venire ad me.*

Reſp. *Talium enim eſt regnum cælorum.*

Verſ. *Domine exaudi orationem meam.*

Reſp. *Et clamor meus ad te veniat.*

Verſ. *Dominus vobiſcum.*

Reſp. *Et cum ſpiritu tuo.*

Oremus.

O*Mnipotens ſempiterne Deus, ſanctæ puritatis amator, qui animam huius paruuli, vel paruulæ, ad cælorum regnum hodie miſericorditer vocare dignatus es, digneris etiam ita nobiſcum miſericorditer agere, & meritis tuæ ſanctiſſimæ paſſionis, in eodem regno nos cum omnibus ſanctis & electis tuis ſemper facias cõgaudere. Qui viuis & regnas, cum Deo patre in vnitate ſpiritus, & cet.* Antiph. *Benedicite dominum.*

Canticum trium puerorum.

Benedicite omnia opera Domini Domino. & Antiph. *Benedicite Dominum omnes electi eius, agite diem lætitiæ & confitemini illi.* Reſp. *Amen.*

Oremus.

D*Eus qui miro ordine angelorum miniſteria, hominumque diſpenſas, concede propitius, vt quibus tibi miniſtrantibus in cælo ſemper aſſiſtitur, ab his in terra vita noſtra muniatur. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ &c.*

Verſ. *Benedicamus domino.*

Reſp. *Deo gratias. Et fidelium animæ per miſericordiam, &c.*

3 Tertio admonemus, idem eſſe faciendum in ſepeliendo quoſcunque baptizatos, qui fuerunt ſemper amentes, & iudicij ad peccandũ ſufficientis expertes: quia eadem ratio, idem ius ſuadet in eis[a]: cum non peccauerint, nec peccare potuerint pluſquam paruuli.

Quarto admonemus, hęc omnia intelligenda eſſe de paruulis, & amentibus, quos certum eſt non habuiſſe vſum rationis ad peccandum ſufficientem: ſi enim dubitaretur, faciendum eſſet officium ordinariũ mortuorum, ea mente, vt ſit animabus eorum in ſuffragiũ, ſi eo egerint, alioqui animabus eorum, quibus Dei iudicio ſunt potius applicanda.[b]

a l. illud. ff. ad l. Aql c. dudum 2 de elect.

b arg. ca. ſi quis antẽ de pœnit. diſt. 7. ibi Tene certum, & relinque ĩcertũ. & c. ad audientiam de homicidio.

Quinquageſimumquartum Miſcellaneum.

1 *Beneficium Principis laxe interpretãdum.*

1 *Conceſsio facta diuerſis, vt diuerſe ſumitur.*

2 *Aue Maria a Belgis, & Hiſpanis vt dicitur.*

Q*Vod ad quæſtionem, quam nuper interrogatus fui, a quodam egregie erudito, an Belgis non ſolentibus de more ſuo antiquo addere ſalutationi Angelicæ Aue Maria, illam particulam finalem, *Sancta Maria, &c.* ſufficiat ad lucrifaciẽdas indulgentias conceſſas a Papa pronunciantibus Roſarium, Pſalterium, vel Coronã Virginis matris dicere Aue Maria illa, quibus ea conſtant abſque illa particula?

1 Reſpondeo ſufficere. Primum, quod beneficia Principum latiſſime ſunt interpretanda[c]. Deinde, quod verba concedentis debẽt intelligi ſecundum conditionẽ perſonę, cui fit conceſſio per quandam ſollennem legem[d], ex qua id colligit ibi Bart. & probat quatenus habet cõceſſionẽ equitij factam

c l. 3. ff. de conſtitut. princi. c. quamuis. de præb. lib. 6.

d l. plenum. §. equitij. ff. de vſu & habit.

factam Aurigæ aliter intelligendã, quam factam exercenti equos in ludis Circenſibus, per quam multi multas quæſtiones particulares deciderunt.a Cum ergo mos antiquus quarundam prouinciarum (in quibus, ut audio, eſt bona pars Belgiæ) ſit non addere ſalutationi Angelicę, ſiue Aue Maria, illam particulam, *Sancta Maria &c.* conceſſio indulgentiæ dicenti certa que Aue Maria, intelligenda eſt quoad incolẽtes eas de Aue Maria, ab eis dici ſolito, quamuis quoad eos, qui ſunt earũ prouinciarum, in quibus additur illa particula, teneantur dicere cum illa. Qua ratione reſpondi, etiam Hiſpanos ſaltem laicos, quibus non eſt mos addere Salutationi Angelicæ illa verba, *nunc & in hora mortis noſtræ.* lucrifacturos indulgentias recitando ſine illis, pręſcriptum numerum Aue Maria. Dixi, ſaltem laicos, quia Eccleſiaſtici obligati ad horas Canonicas, ſecũdum formulam Breuiarii fœl. record. *Pii.* V. forte debent illa addere, ſicut tenentur id facere, cum horas Canonicas dicunt: quia in formula earum dicendarum iubetur dici, *Aue Maria.* illis verbis adiunctis: quamquam de rigore iuris contrarium ſeruari poſſit, donec conſuetudo amplior contraria introducta fuerit.

a In quibus ſunt Lud. Rom. Andr. Sicul. et Felin. citati in Apoſtill. Barth.

Quinquageſimumquintum Miſcellaneum.

1 *Crucis a ligno regnaturum Chriſtum, vbi Dauid expreſſit.*

2 *Crux quare imperium Chriſti ſuper humeros eius.*

ID quod a iuuentute mea merito deſideraui ſcire, nempe vbi nam Rex ille ſapientiſſimus, idemque prophetarum quo ad myſteria Chriſti, certiſſimus Dauid cecinerit illud carmen, quod ei vniuerſa Eccleſia tribuit in illo hymni *Vexilla.* a Theodoro compoſiti.

Impleta ſunt quæ concinit.
Dauid fidelis carmine.
Dicens in nationibus.

Regnauit a ligno Deus. cum in nullo ſuorum pſalmorum id inuenire poſſem; ipſe Chriſtus ab illo regnans, pro ſua interminabenignitate dignatus fuit docere me 84. annum in Vrbe (vbi omnia ſciuntur) agentẽ per Rutilium Benzonum, ſapientia & moribus magis, quã annis canum, qui ſuper hoc a me rogatus reſpondit illud in pſalmo 95. cuius initium eſt *Cantate.* inuenire ibi enim ſecũdum tranſlatio-
2 nem pſalterii Romani, quam in hodiernũ diem Eccleſia ſancti Petri vaticana ſeruat, pro eo quod vulgarior æditio habet, *Dicite in nationibus quia dominus regnauit.* habet illa, *Dicite in nationibus, domin⁹ regnauit a ligno.* quam tranſlationem valde ſuſpiciendam eſſe contendit ipſe Rutilius, & recte quidem, mea ſententia. Tum quia glorioſus Doctor S. Auguſtinus ea ſola tranſlatione ſine vllius alius mentione in eiuſdẽ pſalmi expoſitione vtitur, deſumẽs ex eo neruoſum contra Iudęos argumentum, pro Chriſti regno glorioſo, exordium a ligno Crucis ignominioſo ſumente. Tum quia Iuſtinus Martyr, in oratione ad Antoninum Pium, circa medium ea vtitur, deſumẽs ex eo præclarũ teſtimoniũ ędificationis domus Dei, populi, ſcilicet chriſtiani & regni Chriſti, qui idem Iuſtinus, a
2 teſtatur, malitia Iudæorũ illa verba, *a ligno*, fuiſſe ſublata. Tũ quia idem fulcitur authoritate Tertulliani b, qui in ſũma ait, p illa verba pſalmi pręfati, *Domin⁹ regnauit a ligno.* nõ ſignificari quidem, Regem aliquẽ Iudęorum lignarium regnaſſe, vel regnaturum, ſed qui mortem in ligno vſque ad ſe ab orbe condito regnantem, in ligno quoque vinceret, & ea per paſſionem & mortem victa & triumphata, erat glorioſiſſime regnaturus: & quod ideo apud Eſaiam c, dictum fuit, *Imperium eius ſuper humerum eius.* quia inſigne imperii ſui erat futurum lignum humeris eius portandum, quod nouus Rex nouo modo, non diademate capitis, non ſceptro manu geſtato, ſed cruce lignea humeris portata erat deſignaturus. Poſtremo quod Cyprianus ait d;
1 montem Sion ligni ſacri, Regnum eſſe ſanctitate iuſtificatum, dicente Dauid, *Annuntiate Regnum Dei in gentibus, quia dominus regnauit a ligno.* Suſpiciamus igitur, adoremus, & oremus Chriſtũ in ligno morte ſua mortem deſtruentem, & ab eo uita reparata glorioſe in omnes gentes regnantem, vt nos quoque in illo peccatis mortui, & per illud iuſtitiæ viuificati, tam felici Regi ab eo regnanti viuamus ęternum, Amen.

b In lib. de verita. Chriſtiana Reliq.

c lib. 3 aduerſus Marcionem.

d Eſai. 9.

e In opuſculo de montibus Sina, & Sion.

Quinquageſimumſextum Miſcellaneum.

1 *Eccleſiam ingreſſus adoret Euchariſtiam, non ſedeat tergo verſo ad eam, fugiat riſus, non deambulet, nihil, quod turbet diuina, faciat, nihil obſcænum ſub graui*

pœna

pœna loquatur, non permittatur quis intra eam mendicare.

1 *Mendicans, vel ei dans intra eccleſiam, an peccet.*

2 *Eccleſiæ defunctorum tumbis non occupentur.*

8 *Miſſis pro nouis quicquam dari, vetent ordinarij.*

3 *Diſpenſatio, vt quid pro Miſſa noua detur, quæ ſcandaloſa.*

4 *Eleemoſyna ne imperetur vetandum, & an baſint eiuſmodi. nu. 5.*

6 *Miſſam nouam cur author extra patriam ſecreto dixit.*

7 *Miſſis pro nouis pauci multum iuſte largiuntur.*

a c. 5 a nu. 22. vſque in finem. *b* quæ habetur in c. decet. de immu. Eccl. lib. 6. *c* In ſua extraua. quæ incipit quam primum poſita inter cõſtit. eius pagi. 9.

1 QVod licet in Enchirid. de oratio[a], late fuerimus commenti ſuper quadam parte Concil. Lugdunen.[b] de cultu Eccleſiæ, & modo in eã intrandi & orãdi, omiſimus tñ addere illa noua, quę illi addidit fœl. recor. Pius V.[c] Primum, *Eccleſiam ingreſſi genibus flexis Sanct. Sacramentum adorent.* Secundum, *Ceſſent in eis riſus immoderati, & alia quæcũque diuinum officium perturbare poſſunt.* Tertium, *Nullus intra Eccleſias deambulare audeat, ſiue præſumat, dum celebrantur ſacra Miſſarum myſteria, & alia diuina officia.* Per quam deambulationem grauiter Scholaſtici, prę ſertim Hiſpani, tempore Veſperarum multum peccabant mea ætate Tholoſæ, in illa eccleſia Monaſterii Dominicanorum cũ primis totius ſui ordinis reformatiſſimi, ad quam Doctores cum bona parte Scholaſticorum ibant ad ſacra feſtiuis dieb⁹ audienda, & in qua eſt ſepulchrum glorioſum glorioſiſſimi Thomæ Aquinatis, in loco ædito, ad quem per multos gradus ab utraque parte magna, cum deuotione aſcenditur, ſito: cuius ſolius reuerentia, ſatis dehortari poterat a tali deambulatione, ſi mens non lęua fuiſſet. Quartũ, *Nemo dũ celebrãtur diuina, aut prædicatur, vociferetur, aut verſo tergo ad Sanctiſſimum Sacramentũ irreuerenter ſedeat.* Quintum, *Qui aliquid, quod ſcandalum generet, aut diuina perturbet officia facere præſumpſerit, pœnam 25. ducatorum incurrat.* Et quamuis cuipiam videri poſſit, pręfatam pœnam ipſo iure incurri, verius tamen, & ęquius eſt nec eam, nec aliquam aliam infra poſitam deberi ante ſententiam, tã per illa quę ſequuntur verbum, incurrunt, in hac clauſula, quam per alia verba futuri temporis, quæ ponuntur in aliis: quod gratia breuitatis latius non explico. Sextum, *Qui in Eccleſiis cum mulieribus impudicis ſiue etiã honeſtis, colloquium ſcurrile habuerit, aut alios inhoneſtos actus fecerit, vigintiquinque ducatorum pœnam incurrat, & carceris per mẽſem.* Hæc verba, carceris per menſem, faciunt ad præfatam concluſionem, quod pœnę huius extrauag. non incurruntur ipſo iure. Septimum, *Qui in eccleſijs, obſcœnis & inhoneſtis verbis, aut ſignis vſus fuerit, aut alia fœda colloquia cum perſonis quibuſcunque habuerit decem aureorum pœna mulctetur, aut alias corporaliter puniatur.* Hæc verba futuri temporis iuuant id quod de pœna prædiximus. Octauum, *Capitula, Rectores, Vicarij, Sacriſtæ, Oſtiarij, et alij eccleſiarum cuſtodes, præfatos omnes in eccleſijs delinquentes admoneant et in eis vetita fieri non permittãt, aut ſaltem ipſis Ordinarijs, vel officialibus noſtris puniendos deferant. quod ſi facere neglexerint, pœnam duorum aureorũ vice qualibet incurrant.* Nonum, *Præfati, Capitula, Rectores, Vicarij, etc. pauperes mendicantes, ſeu eleemoſynas petentes per Eccleſias tempore Miſſarum, prædicationum, aliorumque diuinorum officiorum, ire non ſinant, ſed eos ad valuas Eccleſiarum ſtare faciant ſub pœna duorum aureorum, Capitulis infligenda, pro qualibet vice, niſi eos eijci curauerint, et parochis dimidij aurei, Religioſis quoq; Clauſtralibus, ſiue Regularibus præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ, ut in eccleſijs ſuis deputent aliquem, qui tales eijciat, & ſi negligentes fuerint, grauiſſime ab Ordinario corripiantur, quod ſi illi parere recuſauerint grauiſſimas pœnas incurrent, et pro qualitate perſonarum etiam corporaliter punientur arbitrio noſtro, ſiue ſuperiorum ſuorum.*

2 Ponderanda primo verba futuri temporis harum clauſularum pro pręfata concluſione de pœna, quod ipſo iure non incurratur. Secundo aduertendũ, quod non prohibentur pauperes, nec rogati dare; & ita virtute huius conſtitutionis neutri eorum peccant, quicquid aliqui etiam eruditi dixerint; quamuis vi legis naturalis & diuinæ vtrique peccarent, ſi turbarent audientes, & dicentes diuina; etiam mortaliter, ſi turbatio eſſet notabilis. Decimum, *Ne in eccleſijs aliquid indecens relinquatur, ijdem prouideant, vt capſæ oẽs, et depoſita ſeu alia cadauerum conditoria ſuper terram exiſtentia omnino amoueantur, et defunctorum corpora in tumbis profundis infra terram collocẽtur.* Quamuis hoc (quod recte fuit decentiſſimum) ante fuiſſet ſtatutum, vt in ipſamet extrauagante dicitur; quia tamen nullo iure Decreti, Decretalium, Sexti, & Clementinarum ſpeciatim inuenitur ſtatutum, ideo inter noua repono.

Addi-

a *Seſſ. 22. in Decreto de obſeruand. et euitan.*

3 Addimus etiam, quod Conc. Trid.[a] circa hæc nouē & ſpeciatim ſtatuit, primum in hęc verba, *Ordinarij locorum epiſcopi ea omnia prohibere, atque e medio tollere ſedulo curent, ac teneantur quæ vel auaritia, idolorum ſeruitus, vel irreuerentia (quæ ab impietate vix ſeiuncta eſſe poteſt) vel ſuperſtitio, vera pietatis falſa imitatrix, induxit. Atq; vt multa paucis cōprehendantur, in primis quod ad auaritiā pertinet, cuiuſuis generis mercedū cōditiones, pacta, et quicquid pro Miſsis nouis celebrandis datur.* Quo ſancto ſtatuto aliquot Ordinarii, non ſine magno ſcandalo turpiter utuntur dum ſub grauibus pœnis interdicunt dari quicquam Miſsas nouas cantātibus, ultra quid certum, niſi a certo genere cognatorum: attamen in fauorē quorūdam potentiorū illud interdictū relaxāt, non ſine magno ſcandalo tenuiorum clericorū, & cognatorum eorum, quos ob uerecundiā humanā inuitatos ad Miſsas nouas eorum, oportet dare multū, cum tamen non receperint, nec recipere ſperēt vllū antidotū.

4 Secundum in hæc verba, *Ordinarij interdicant importunas, atque illiberales eleemoſynarū exactiones potius quam poſtulationes, aliaq. huiuſmodi, quæ a ſimoniaca labe, vel certe a turpi quæſtu non longe abſunt.*

Animaduertant ergo primo, Reuerendiſſimi Ordinarij, An debeant prohibere conſuetudinem, quæ à paucis annis cœpit in Vrbe irrepere, vt Concionator in medio concionis hortetur auditoriū ad eleemoſynam ſtatim coram omnibus faciendam, bona pauſa ad id facta, cum aliqui ob id omittant adire concionem, & aliquot ob magnam verecundiam, & nō diuinum amorem largiuntur eleemoſynam aliquā, vel certe maiorem quam vellent, contra illud Apoſt.[b] de hac ipſa re decernentis: *Vnuſquiſq. prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſsitate: hilarem enim datorem diligit Deus.*

b *2. ad Corint. 9.*

5 Secundo animaduertant ijdem ordinarii, an debeāt prohibere morem quo multi Hiſpanię parochi, & (vt puto) etiam aliarū prouinciarum, in Litaniis, & aliquot feſtis ſolennibus de more regionis, ſolēt in medio vel fine Miſſę publice hortari, vt promittant aliquid in honorem illius ſancti, cuius ſolennia celebrantur, vel in aliquod opus pium, idque publice coram omnibus faciant, excipiente notario quid, & quantum quiſque promiſerit, ita vt nemo non cogatur aliquid promittere, & omnes pluſquam poſſint, vel velint, ob verecundiam vel ambitionem promittant.

Tertio animaduertant, an debeant prohibere morem, quo quæſtores aliquorū pietatis nomine celeberrimorum locorum, oſtiatim eleemoſynam quæſituri faciunt, vt ſe comitentur Parochi, vel primores locorum, ob cauſam ſimulatam demonſtrandi eis domus, quę poſſunt eleemoſynam facere, cum tamen vera cauſa tales comites ſuſcipiendi ſit, vt pręſentibus eis, non poſſint non dare, uel non plus dare, quā alias darent. An item idem debeant facere circa morem eligendi aliquos uiros primores, ad petendam eleemoſynam pro aliquibus pauperibus, ut ob reuerentiam, & uerecundiam illorum plus largiantur petiti ſiue rogati, quam ob Dei amorem: quāquam enim memini me decidere alibi[c] non peccare quem largiendo eleemoſynā maiorem, eo quod magnus eſt qui petit eam quam largiretur illimet, pro quo petitur, uel ſi minor eſſet, qui nomine eius peteret, modo principaliter totam eleemoſynam largiatur propter Deum, uel miſericordiam ueram, licet minus principaliter id faciat etiam propter reuerentiam petentis, uel præſentiam populi, uel ſpectantium. Non auderem tamen facile ſaluare ab omni peccato eos, qui ſaltem ſine magna cauſa procurāt ut ſic petatur eleemoſyna, præbendo magnam occaſionem largiendi eam, principalius uel ęque principaliter propter uerecundiam, uel ambitionem, uel amorem, & honorem petentiū uel ſpectantiū, quam propter Deum & uerā miſericordiā. Gregaria enim perſona primorū ſpectantiū, & petentiū præſentia turbata, non leuat ut plurimū mentem ad Deū, ita ut dicat ei, Hoc principaliter facio propter amorē & honorē tuū Domine, licet non feciſsem, ſi a quo, uel modo, quo rogor, non rogarer: imo ut a multis intellexi plurimi pręſertim iuuenes, ruſtici, & pauperiores petita largiuntur nulla de Deo concepta memoria, neq. ulla in corde concepta miſericordia, principalius ut placeant petentibus uel ſpectantibus, quā ut ſubueniant miſeris, uel Deū honorent, dolētes frequenter ꝙ id fecerint. quod in cauſa fuit, ut primā meā Miſſam dicerē extra patriā, q̄ſi & ubi nō audiretur ab aliis, quā a patre meo, & duobus fratribus, ęgre ferētibus populo patriæ, & multis cognatis, & amicis, qui de more gētis antē Cōc. Trid. Miſsas nouas pręſertim nobiliū magna ambitione & largitione decorabant. Pręuidebā.n. multos daturos pluſquā cōmode poſsent, & multos pluſquā uellēt, & multos plus, ut placeret mihi, & cognatis meis, quā Deo, e virgini matri: cu[•] Miſsā eram

c *in comm. cap. inter verba 11 q. 3. concl. 5. nu. 36. & in c. cum miniſter. 23. q. 5. nu. 72. et 73.*

eram celebraturus, & nullos vel pauciſſimos, qui tam ordinata voluntate id facerent (cum non eſſem pauper) vt ſaltem venialiter in largiendo nõ peccarent. Quod ipſum vt facerent, aliquibus Miſſam nouã cantaturis eleemoſyna non egentibus cõſului.

Quinquageſimumſeptimum Miſcellaneum.

1 *Oratio mentalis cum operibus ſine verbali, an ſufficiat.*
2 *Oratio mentalis verbis aucta vt praſtantior.*
3 *Orationi vitali omnia tribuere, hæreticum.*
3 *Orans alio modo quam præcepto, non ſatisfacit.*
4 *Oratio mentalis duplex, nota et ignota dæmoni.*
5 *Oratio pure mentalis etiam mali, diu durare poteſt.*
5 *Beatitudo vera imperfecta quæ?*
6 *Contemplatiui ab hac ſuperbia caueant.*

1 NVnquid liceat Chriſtiano aſſerere, ſufficere ad ſalutem opera, & mentis concepta ſine oratione verbali, & quod de hac parum ſit curandum ei qui meditationi, & operibus præceptis, & conſultis, abſque vllis verbis iuſtam operam nauat? Cui quęſt. ſatis reſpondi in Enchiridio de oratione in duobus locis coniunctis, dum al-
2 tero [a], probaui verba plurimum iuuare ad bene orandum: & in altero [b] orationem miſtam ex mentali & vocali cęteris paribus, ſoli mentali præſtare, declarando quędam ad hæc pertinẽtia, & in his quod oratio priuata & voluntaria, hoc eſt non præcepta, non ita indiget verbis, vt per ſolas animi cõceptiones bene fieri nequeat, oratio tamen publica, & priuata pręcepta indiget verbis publice, vel ſecrete prolatis.

Quibus addo primo, hoc limitandum eſſe, quando mens pręcipientis vera vel preſumpta fuiſſet, vt ſufficeret mentalis [c]. Secundo addo limitandum etiam eſſe hoc in non valentibus loqui; quia vel non tenerentur ad agendam orationem pręceptam, aut recte præſumendum eſſet mentem præcipientis non fuiſſe ligare illos ad vocalem [d]. Tertio addo, quod per rumores a regione quadam Catholica delatos vereor, ne quidam mentali orationi (ſuadente Angelo malo in bonum transformato) plus ſatis deferentes, contemnant vocalem, ſicuti quidam hæretici omnia tribuentes interiori puritati, exteriora non
3 ſolum ſacramentalia, ſed etiam ſacramenta, eodem authore contemnunt. Sicut ẽt e contrario Hæreſiarcha ille Vuitcleff mẽtalem orationem contemnens, orationi vitali, hoc eſt operi & actioni exteriori omnia tribuenda eſſe docebat, quem neruoſo apparatu Thom. Vuald. confutauit [e]. Quare addo quarto, debere nos abſtinere ab his extremis opinionibus, quæ per defectum vel exceſſum a Sacrorum, & Claſſicorum authorum via Regia deuiant, & credere omnem orationem debitis cum circunſtantiis actam, eſſe laudandam, ſiue ſit mentalis, ſiue vocalis, ſiue miſta, & nõ ſufficere ſolam mentalem, cum præcipitur vocalis, nec contra ſolam vocalem, cum pręcipitur mentalis: & quod multæ vocales ſine mẽtalibus actu ei reſpondentibus sũt bonæ, modo attentio virtualis eas comitetur, vt in Enchiridio de oratione probaui-
4 mus. [f] Addo quinto, duas videri orationis mentalis ſpecies. Altera, quæ ſola mentis conceptione ſine vllo verbo linguę officio formato fit. Altera, quæ fit formatis verbis ſibi reſpondentibus, adeo ſecreto, vt a nemine audiri poſſint: qualis videtur fuiſſe illa Annæ matris Samuelis, de qua ſcriptura ait, [g] quod dum corde pręcaretur Deum tantum labia mouebantur, vox penitus non audiebatur. Quarum prior Angelo, & dœmoni eſt de ſe occulta, poſterior vero minime: quia corporali actu efficitur, iuxta doctrinam S. Thomæ, [h] ſubti-
5 liter a Caietano auctam. Et prior quidem ſublimior videtur, poſterior vero planior, & prioris quidem uſus animum viriliorẽ requirere uidetur (pręſertim ſi diuturna fuerit, & circa multa concipiatur (quam poſterior. Miſta fere omnes ſecurius uti poſſe puto. Quo forte fit, ut non meminerim legere apud ullum claſſicum authorẽ, qui expreſſe diceret id, quod aliqui, ut audio, gregarii homines autumant; nempę eſſe multos, qui una & altera hora orationem mentalem nullis uerbis etiam ſecreto prolatis, ordinate cõtinuant. Addo ſexto, me tamen nõ negare, id fieri poſſe. Tũ quia beatitudo uera imperfecta uię conſiſtit in cognitione, quę non eſt intuitiua & perpetua; ſed ſic iuncta cum fruitione ut poſt & ante alios pręſupponit S. Tho. [i] & nos alibi [k] latius repetiuimus, qua utuntur hi, qui grata Deo mente concipiunt Deum Opt. Max. & ei attributa, & ſubſtantias beatas, cum eis attributis, diligentes eum propter ſe, & ſubſtantias beatas

propter

a c.17. n. 37.
b c.18. n. 104.
c arg. l. in conditionibus. ff. de cõdit. & demõ. & gloſſ. ſing. l. tale pactũ §. fin. ff. d pact. et c. ſuper literis. de reſcrip.
d Arg. ca. nemo ad impoſſibile obligatur. d reg. iur. li. 6.
e In c. 2. de ſacram.
f c. 13. nu. 17.
g 1. Reg. 1o
h 1 pa. qu. 57. ar. 4.
i 1.2. q. 5. ar. 4.
k In Man. Cõf. pręl. 4. nu. 13.

Digitized by Google

propter ipſum, ita vt tota Sanctiſſima Trinitas veniat ad eos, & manſionem apud eos faciat [a]. Hi enim Deo mentaliter tantum fruentes diu in huiuſmodi cōtemplatione ſine vlla verborum formatione immorari poſſunt. Tum quia etiam ex Philoſophi doctrina [b] colligitur hoc ipſum fieri poſſe etiam per eos, qui gratia Dei gratum faciente non ſunt ornati, attentis eis quæ illi adijcit Thom. [c] maxime hi qui præfata beatitudine imperfecta gratiæ ſiue uię fruiti, mortifera culpa) quæ humana fragilitas eſt) ceciderunt. Hi enim habitibus acquiſitis adiuti licet gratiam amiſerint, id facilius preſtare poſſūt. Tum quia alioqui ſcire poſſet quis abſque particulari reuelatione, ſe in gratiæ ſtatu eſse contra illud Eccle. [d] *Nemo ſcit an ſit amore dignus.* & illud, *et ſi fuero ſimplex hoc neſcit anima mea* [e]. & contra Concil. Trident. [f] Addo 6 ſeptimo, quod qui ad hunc gradum peruenerit, multum à ſuperbię iaculis ſibi cauere debet, ne ob hæc Sanctę contemplationis & fruitionis dona elatus, ſeſe alijs ita pręferat, ac ſi noſset ſe Dei ſeruum & alios diaboli eſse. Addo octauo, cauerę quoque debere præfatos, ne ſe melioris & maioris meriti credant, quam alios, qui eiuſmodi oratione mentali, & contemplatione non vtuntur: ſed ſeruatis Dei pręceptis, impendunt totos dies ſuę vacationis vel vocationis officijs, vel artibus liberalibus, vel mechanicis, actu, vel virtute, in Deum, vel alium finem bonum & aptum relatis. Tum quia, vt ait Inno. [g] licet vita contemplatiua ſit magis ſecura quam actiua; hæc uero eſt fructuoſior illa. Tum quia, ut eleganter de more reſoluit B. ille Aquinas [h], *Licet vita contemplatiua ſimpliciter ſit melior, et cæteris paribus maioris meriti: ſecundum quid tamen frequenter contingit, vt vita actiua ſit melior, & maioris meriti quam contemplatiua.*

a *Ioan. 14.*
b *10. Aeth.*
c *in d. li. 10 æthic. & 2. 2. qu. 182. art. 2.*
d *Eccleſ. 9.*
e *Iob. cap. 9. & ca. fi. de pur gat. can.*
f *Seſ. 6. ca no. 13. et 14.*
g *In c. niſi cum pridē de renūt. §. verum.*
h *2. 2. qu. 182. art. 1. & 2.*

Quinquageſimumoctauum Miſcellaneum.

1 *Orare pro damnatis quod liceat, triplex argumentum.*
2 *Leges aliæ miraculorum, aliæ naturæ limitum.*
3 *Traiano pro damnato orans Gregorius nō peccauit.*
4 *Gregorius non orauit, vt Traianus recta iret in cælum.*
5 *F. Alphonſus Ciacon laudatus.*
6 *Reſuſcitati qui fuerunt omnes ſalui facti veriſimile.*
7 *Gregorius non peccauit orando pro ſepeliēdis in etc.*
8 *Gregorius non ægrotauit ob peccatum orandi.*
9 *Orare pro damnati refrigerio peccatum.*

1 Aliqua occurrunt contra id, quod diximus alibi [i], nempe non licere communicare orationes, & ſuffragia mortuis damnatis, vt ſaluentur: & contra illa, quibus id fulcitur, ſcilicet, illud Iob, *In inferno nulla eſt redemptio*. & illud [k], *ſi ceciderit lignum ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem ibi erit.* quo innititur & illud Greg. [l] *Qualis quiſque hinc egreditur, talis in iudicio apparebit.* Occurrit, inquam primo, quod Helias, & Heliſęus orauerunt pro mortuis, qui uidebantur dānati, ut reſuſcitarentur, quos par eſt credere fuiſse poſtea ſaluatos. Secundo, quod multi infideles in ſua infidelitate mortui, fuerunt reſuſcitati à D. N. Ieſu Chriſto & ab Apoſtolis, & B. Martino, & alijs multis ſanctis, quos par eſt credere in malo ſtatu prima uice obijſse, & in bono ſecunda. Tertio, quod hiſtoria à pleriſque omnibus recepta tradit, Traianum Imperatorem B. Gregorii precibus ab inferni cruciatibus fuiſse ereptum.

2 Ad quæ reſponderi poteſt primo, uerum eſse id quod ſupra dictum eſt, ſcilicet non licere orare pro mortuis damnatis, ut ſaluentur attento iure ordinario, & lēge communi; ſed fallere illud, quoties iure ſpetiali conceditur à Deo contrarium: poteſt enim omnipotēs & miſericors Deus gratiam particularem, quibus ſibi placuerit, multo & ſine proportione liberius facere, quam legiſlator humanus ſuam legē relaxare [m]; & ita frequenter fecit gratiam aliquibus uiuis ut liceret eis orare pro mortuis dānatis, & ruſus damnatis, ut ad uitā miraculo reuocati poſtea ſaluarentur ex mente S. Thom. [n] ante quem fuſius deſcribens D. Aug. [o] idem ſenſit in hęc uerba, *Alij itaque ſunt humanarum limites rerum alia diuinarum ſigna virtutum, alia ſunt quæ mirabiliter fiunt; quamuis natura Deus adſit vt ſit, et miraculis natura non deſit.*

3 Secundo, quod nullam ipſe maiorem difficultatem inuenio in defendēdo Beatiſſimo Gregorio a peccato, eo quod orauit pro ęterna ſalute Traiani, quam in defendēdis Prophetis, Apoſtolis, & alijs ſanctis à peccato, eo quod orauerint Deum pro reſurrectione illorum mortuorū, quos credebant uel credere debebant in mortiferi peccati ſtatu mortuos fuiſse, & conſequen-

i *in Enchiri. de orat: c. 19. nu. 65.*
k *Eccle. ca. 11.*
l *In c. qualis. 25. diſtin.*
m *l. princeps. de leg. & c. propoſuit. de cōce. pb.*
n *In trat. de verita. q. 6. ar. 6. ad 4.*
o *In lib. de cura pmortuis agenda. tom. 4 cap. 16.*

quenter perpetuo damnatos:quia qua facilitate S.Thomas [a] diſſoluit argumentũ a ſe formatum ex orationibus prædictorum pro reſurrectione mortuorum infidelium contra concluſionem illam Catholicam, ſcilicet, ſuffragia viuorum non prodeſſe damnatis, eadem poteſt diſſolui argumentum deſumptum ex oratione B.Gregorij pro Traiano defuncto facta, vt & ipſemet reſpondit [b] in hæc verba, *De facto Traiani hoc modo poteſt probabiliter æſtimari, quod precibus B.Gregorij ad vitam fuerit reuocatus, & ibi gratiam conſequutus ſit, per quam remiſsionem peccatorum habuit, & per conſequens, immunitatem a pœna, ſicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerunt a mortuis miraculoſe ſuſcitati; quorum plures conſtat idolol atras & dãnatos fuiſſe: de omnibus enim ſimiliter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, ſed ſecundum præſentem iuſtitiam propriorũ meritorum, ſecundum autem ſuperiores cauſas, quibus præuidebantur ad vitam reuocandi, erat de eis aliter diſponendum.*

a In 4. lib. ſent. diſt. 45. q. 1. art. 2. ad 5.

b In dicta q. 2. ar. 5. ad 5.

4 Tertio hæc conſequi primo, quod Gregorius non orauit, vt Traianus damnatus recta ſine baptiſmo, pœnitentia, & gratia ſaluaretur, ſed ſimpliciter, vt ſaluaretur. Deus autem miſericors de modo ſaluandi prouidit, ſuſcitando eum ad vitam, in qua ea, quæ ad ſalutem erant neceſſaria, faceret; vi ait S.Tho. Nec obſtat, quod nemo Hiſtoricorum de reſurrectione Traiani, neque de pœnitentia, baptiſmo vel gratia videtur teſtari, licet plerique omnes de ipſius ſaluatione teſtentur. Tum quia argumentum ab auctoritate negatiua non ualet. Tum quia omniſcius & omni pietate reſplendens Aquinas ſequutus alios id ſcripſit. Tum quia reuictio ſiue reſurrectio illa potuit eſſe ſecreta. Tum quia, præ ſuppoſita hiſtoria de Traiani ſaluatione contexta nil uidetur poſſe dici, quod pauciores leges & regulas diuinas limitet: nam per hunc dicendi modum ſolum limitatur lex, quę dictat nullam eſſe in inferno redẽptionem: per alios autem modos dicendi nõ ſolum limitatur illa, ſed etiam illa, quę dictauit neminem ſine fide [c], ſine baptiſmo [d], ſine gratia gratum faciente, & charitate [e], ſine pœnitentia peccati mortiferi ſaluandum [f]: & a regula, quam minime fieri poteſt, debet recedi [g].

c Hebreo. 11.

d Mar. vlt.

e 1. Corint. 18. & c. charitas. 2. de pœn. diſt. 2.

f c. firmiſſime. 15. q. 1. c. omnis. de cõſec. diſ. 4.

g l. præcipimus. C. de appel. gl. in l. omnis definitio ff. de regu. iur. et in rub. eadẽ tit. lib. 6.

5 Secundo hæc eadem conſequi, veram eſſe de oratione Gregorii pro Traiano, & de ſaluatione ipſius hiſtoriam, quam dudũ copioſe, eleganter, & neruoſe probauit F. Alfonſus Ciacon, uir pietate, nobilitate & eruditione inſignis in libro, quem ęa de ſola re ſtilo ędidit elaborato.

Tertio, iuſte eum recedere a Dominico Soto uiro alioqui ſui ordinis eruditiſſimo qui [h] dixit illam ſibi eſſe duriſſimam creditu, & iuſtius a Melchiore Cano, uiro eiuſdem ordinis ingenio acri, & ſtylo facundo prędito, qui [i] plane illam, & nimis audacter negauit.

h In lib. 2. ſent. diſt. 45. q. 2. art. 2.

i lib. 11. locorũ Theologic.

Quarto, par eſſe credere, omnes eos, qui miraculo Prophetarũ, Apoſtolorũ, & aliorũ diuorũ reuixerint, ſaluos tandẽ euaſiſſe.

6 Quinto, non audiendum Abulenſem uirum alioqui doctiſſimum, & egregie piũ, dicentem [k] S. Gregorium in orando pro Traiano, quem credebat eſſe damnatum, mortifere peccaſſe. Tum quia non eſt ueriſimile Deum iuſtiſſimum conceſſurum fuiſſe tam inſignem gratiam tam inſigniter in ea petenda peccanti [l]. Tum quia tã facile ſaluari poteſt ipſe, ac alii prophetæ & Apoſtoli, & alii ſancti, qui rogauerunt Deum pro reſurrectione illorum, quos credebãt eſſe damnato, eo quod ſciebãt illos idololatrię, & aliis peccatis grauibus infectos mortem obiiſſe. Nec obſtat dicere, quod illi non rogarunt, ut damnati recta ſaluarentur, ſed ut ad uitam temporariam reuocarentur, & poſtea ſi facerent ea quę ſaluti ęternę conſequendæ ſufficerẽt, ſaluarentur. Non inquam, hoc obſtat. Tũ quia, quod una uia prohibetur, alia nõ eſt concedendum [m]. Tum quia petendo ut ſuſcitarentur, ſatis directe petebant, ut aliqua gratia fieret damnato, & aliqua in inferno redemptio. Tum quia ut dictum eſt ſupra, non petiit Gregorius a Deo ut Traianus recta ex inferno in paradiſum duceretur, ſed ſimpliciter, ſiue generaliter, ut ſaluaretur: quod erat intelligendum eo modo, quo multi alii damnati ſua infinita bonitate, ſalui facti fuerũt, per reductionẽ ad uitam temporalem: ſermo enim generalis non comprehendit delictum, quando intelligi poteſt de eo, quod nõ eſt delictũ [n]. Tum quia par eſt credere, Deum Opt. inſpiraſſe Greg. uoluntatem id petẽdi ſicut & aliis ſanctis inſpirauit voluntate petẽdi aliorum damnatorum reſuſcitationem, & licet regulariter mortifere peccet, qui trãſgreditur, vel trãsgredi proponit præceptũ [o], non tamẽ peccat imo bene meretur, quando inſpirante uel iubente Domino uult facere uel facit, id quod alias eſſet cõtra diuinum præceptum, ut Abraham, qui uoluit filium ſuum occidere [p], & Sampsõ occidit ſe & Philiſtęos demoliẽdo domũ [q] quos nullatenus peccaſſe, ſed bene meritos fuiſſe definit Aug. [r], rela a Gratiano [s].

k In 4. lib. Regũ. q. 57.

l Arg. c. quia non eſt veriſimile. cum ei adnot. de præſumpt.

m c. cũ quid de regul. iur. lib. 6.

n l. ſi procurator. ff. de cõdict. in debit. c. 1. de iureiur. li. 6.

o c. vouentibus. 17. q. 1.

p Gen. c. 28

q Iud. c. 16

r In lib. de ciuitate dei.

s in c. ſi nõ licet. 23. q. 5.

Sexto

7 Sexto, nõ eſſe tantę operę ſaluare Gregorium à peccato, eo quod orauit Deum finita conſecratione eccleſiæ S. Andreæ in cliuo Scauri, vt quicunque in circuitu eius deligeret ſepelliri, ſaluaretur dummodo fidem tenuiſſet Chriſtianam: quia oratio illa non fuit pro aliquo damnato, ſed ad ſummum pro aliquo damnando, niſi deligeret ſe ibi ſepeliri. ſed neque fuit mẽs orantis, vt ſi cum ſola fide informi abſque gratia gratũ faciente moreretur, fieret ſaluus, ſed vt nemini ex Chriſtianis daretur ibi ſepeliri, qui non eſſet ſaluus futurus.

8 Septimo, non videri verum id, quod ſubiicit Abulenſis, & aliquot alii affirmãt, ob has petitiones fuiſſe punitum a Deo Gregorium dolore ſtomachi, & pedum. Tum quia hiſtoria verior (quæ eſt diaconorum Ioannis & Petri) non habet, quod in pœnam peccati pro Traiani anima orãdo admiſſi, fuerit ſtomachi, & pedum dolore punitus, ſed quod non eſſet liberandus ab illo, eo quod pro anima illa, & animabus eorum, qui eligerent ſepulturam in præfato circuitu eccleſię S. Andreæ, orauit, quorum verba non habent eum peccaſſe, neque punitum fuiſſe, ſed potius voluiſſe Dominum per illum dolorem ipſum in humilitatis virtute continere, contra tentationem ſuperbiæ vel xenodochiæ, quę de tam magnarum petitionum conceſſione facile naſci poterat. Tum quia ante illas petitiones patiebatur illum, ut ipſimet teſtantur, & piiſſimus Deus noſter ſolet immittere multas infirmitates & labores ſuis ſeruis. & amicis ob multas alias cauſas, quam peccatorum [a], & interdum ne ob dona ſibi diuinitus data ſuperbiant iuxta illud Pauli [b], *Ne magnitudo reuellationum extollat me datus eſt mihi Angelus Sathanæ, qui collaphizet me.*

Octauo, ſummopere cauendum eſſe, ne oremus Deum pro ſalute ſiue ſaluatione, vel leuamine, aut refrigerio vllo eorum, quos ſcimus, vel firmiter credimus eſſe damnatos, etiam amicorum, cognatorum & parentum noſtrorum. Tum quia non licet aliquid horum facere pro diabolo dãnato, & quo ad hoc damnati pares sũt diabolis, iuxta illud Aug. *Si ſcirem patrem meũ eſſe damnatum, nõ orarem pro eo pluſquam pro diabolo.* Tum quia non minus oderunt nos illi, quam diaboli, quia vtrique omni charitate carent, & odio redundant, iuxta dictum. [c] *in eis nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.* Tum quia id prohibitum eſt. [d]

a c. non omnis. 5. q. 5
b 2. ad Corint. c. 12
c Iob. 10.
d c. pro abeuntibus. 13. q. 2. & c. placuit. 23. q. 5. gloſ. recep. in c. ex parte. de ſepult.

Quinquageſimumnonum Miſcellaneum.

1 *Diſtributiones quotidianæ an remitti poſſint*
2 *Diſtributio etiam iam perdita hodie remitti nequit.*
3 *Dolus futurus non remittitur vt præteritus.*
4 *Diſtributio reſtituta an poſſit reddi reſtituenti.*
5 *Remittere propriè aliud quam donare.*
5 *Remittit facilius quis quam donat.*
6 *Diſtributiones, quæ non accreſcunt intereſſentibus.*

1 AN eis, qui non interſunt horis canonicis, vel aliis quibuſcunque precibus pro quibus præſtitutę ſunt quotidianę diſtributiones intereſſentibus diſtribuendæ, poſſint tuta conſcientia recipere, & retinere ſibi eas, conſentientibus illis, quibus iure ob abſentiam eorum accreſcebant. A parte namque affirmante videtur ſtare primo quædã glo. memorabilis [e], quę habet, valere remiſſionem diſtributionũ male perceptarũ factã ab eis, quibus accreſcebant. Secundo, quod qui tenetur ad reſtitutionem alicuius rei abſoluitur ab obligatione, remittente illam illo, ad quẽ illa ſpectabat, iuxta quandam aliã glo. ſolennẽ receptã [f]: & merito quia remittẽs donare videtur [g]. Tertio faciũt aliquot iura quibus ſpecialiter vetatur fieri remiſſio [h], & cõſequenter regulariter valet [i]. Quarto denique, ꝙ poteſt quis de ſua re ad libitũ diſponere [k]. ergo & is, cui accreſcit diſtributio, poteſt illam donare cui volet, & conſequenter remittere illam ſibi debẽti.

Pro parte vero negante ſtat primo, quod diſtributionum perditio principaliter ſtatuta eſt in fauorem publicum cultus diuini, vt ſentit Bonifacius [l], & conſenſus priuatorum ius publicum tollere non poteſt [m]. ergo cõſenſus eorum quibus accreſcunt non poteſt eis prodeſſe. Secũdo, quod materia deliquendi eſt tolenda [n], & ſi conſenſus eorum, quibus diſtributiones accreſcerent, ſufficeret facile fieret, vt omnes in abſentia perciperent illas: facile enim cõſentiret vnus Canonicus, ne alius perdat in abſentia, vt alius cõſentiat, ne ipſe perdat cum abfuerit, & ita omnes delinquerent. Tertio, quod videtur hoc expreſſum in Concilio Trident. [o] ibi, *Diſtributiones vero qui ſtatis horis interfuerint recipiant, reliqui quauis colluſione, aut remiſſione excluſa, his careant.*

e c. 1. uerb. ſuas. de cler. non reſid. lib. 6.
f c. peccatũ uerb. reſtituatur. de regul. iur. lib. 6.
g c. ueniens de teſtib.
h c. ſtatutũ §. ſi quid autem. de reſcrip. li. 6. & c. exigit. de cenſibus. eod. lib.
i arg. c. præſenti. §. loca. de præben. lib. 6.
k l. in re mãdata. C. de mandato. l. ſed etſi. §. conſuluit. ff. de pet. hær.
l in d. c. 1. de cler. nõ reſid. li. 6
m c. ſi diligenti. de foro cõp. l. ius publicũ. ff. de pact.
n l. conuenire ff. de pact. dotal. c. ex patre. de cõſuetud.
o Seſſ. 24. cap. 2.

Digitized by Google

2 Pro concordia horum arbitror dicendum primo, non poſſe Canonicos vel clericos ſtatuere, neque paciſci de remittendis diſtributionibus in futurum perdẽdis, ob argumẽta pro parte negante formata. Nec obſtat glo. ſolennis ſupra pro altera parte citata [a], quia non ait poſſe conuenire, vt diſtributiones perdendę remittãtur, ſed ſolum, quod is, cui iam ipſo iure accreuerunt, poſſet eas remittere, ideſt conſentire, & paciſci, ne is, qui eas perdidit teneatur ei reſtituere, quæ longe ſunt diuerſa: ſicut & aliud eſt paciſci, vt dolus futurus remittatur, quod non licet, & aliud vt pręteritus remittatur, quod licet [b]. quia remiſſio doli futuri dat occaſionem delinquendi, non autem remiſſio doli iam preteriti, vt poſt alios Iaſon declarat [c].

3 Secundo, quod nulla colluſione, machinatione, uel doloſa inuentione effici poteſt, vt non teneatur reſtituere diſtributiones, qui eas non intereſſendo diuinis percepit [d]. Tum quia eadem ratio ſuadet hoc, quod prius dictum eſt. ergo idẽ dici debet de hoc ꝙ de illo. Tũ quia prędictũ Conciliũ Trid. expreſſim de colluſione id definit.

Tertio idem videri dicendum poſt Cõcil. Trid. de remiſſione illarum antequam reſtituantur: quia perinde vetat remiſſionem ac colluſionem, vt palam eſt, ac conſequenter dicendum, gloſſam prędictam ſolennem [e] eſſe ſublatam per prędictum Cõcilium: nã ratio, qua ſe fundauit gloſſa ad aſſerendũ quod erat locus remiſſioni, fuit, quod illa non erat prohibita, quę tamen hodie prohibita eſt.

4 Quarto, quod maioris quęſtionis eſt, An prædictas diſtributiones iam reſtitutas poſſint ii quibus accreuerant, & quib⁹ reſtitutæ ſunt, reddere reſtituentibus, ita quod maneant ſibi ac ſi iuſte lucrati fuiſſent; & arbitror, id fieri non poſſe, ſi reſtitutio fieret cum pacto de donando poſtea reſtituta; quoniam effectu idem eſt, ac ſi nõ reſtitueret, eo quod rem videtur habere qui actionem habet [f], & quia qui ſic ſoluit vt recipiat non liberatur [g].

Quinto, quod qui bona fide, ſine dolo & fraude reſtitueret diſtributiones male partas, eis, quibus accreuerunt, & poſtea illi libere ſine dolo, metu, & alia coactione ex charitate, & beneficẽtia redderent eas reſtituentibus, præſertim intuitu paupertatis, vel pietatis, valeret illa redditio. Tũ quia iura, quæ prohibent remitti debitũ, ſunt exorbitantia a iure regulari, per argumenta pro parte affirmante formata, & i- 5 deo non ſunt extendenda [h] ad donationẽ rei iam reſtitutę & ſolutæ: quia & ſi largo modo paria ſunt remittere & dare, proprię tamen differunt [i]: nam facilius quis remittit, quam donat, vt ait Bart. [k] Vnde mulieri conceditur donatio, non fideiuſſio: quia nõ eſt tã facilis ad donãdũ, quã ad fideiubendũ [l]. Tũ deniq; quod gloſſa quædã ſingularis [m] cõiter recepta hoc tenet expreſſe.

Quęritur autem nunc a nobis poſt hęc ſcripta, antequam excuderẽtur, a quadam valde Illuſtri Eccleſia Cathedrali, quomodo cõciliari poteſt antinomia illa, quæ videtur eſſe inter cap. 3. de reformat. ſeſs. 21. Concilii Trid. & cap. 3. ſeſs. 22. eiuſdẽ Concilii, quatenus, in hoc decernitur, aliquas diſtributiones quotidianas amiſſas ab abſentib⁹ applicari debere fabricę aut alii loco pio. In illo vero decernitur oẽs diſtributiones amiſſas ab abſentibus accreſcere præſentibus & intereſſentibus. 6 Ad quod reſpondeo idem, quod alibi reſpondi, nempe, quod hoc poſterius loquitur tantum de diſtributionibus extraordinariis, quæ de reditibus particularibus dignitatum, perſonatuum, & officiorum conſtituuntur lucrifaciendæ ab eis ſolis, qui habent ea, impendendo officia diuina eis per epiſcopos diſignati. Illud autem de diſtributionibus ordinariis, quæ conſtituuntur de fructibus communibus lucrifaciendę a facientibus communiter officia diuina: & ideo hę extraordinarię merito non accreſcunt aliis, quibus alię ordinariæ diſtributiones accreſcunt, quoniã illę de cõmunibus fructibus conſtituuntur pro officiis, cõmuniter ab omnibus faciendis, hæ vero de fructibus particularibus præfatarum dignitatum, perſonatuum, & officiorum pro officiis a ſolis habentibus ea faciendis. Pro quo facit quod etiã ante Cõciliũ Tridentinũ in multis eccleſiis erant quędã diſtributiones extraordinarię pro habentibus aliquas dignitates, perſonat⁹, uel officia, qui perſonaliter facerẽt aliqua diuina officia, puta Miſſas maiores certorũ dierũ, vt haberent lucrũ unius ſcuti, aut maius, aut minus: ita quod ſi ea perſonaliter ſubirent, lucraretur illud, alioqui amitterent, & illud lucrũ amiſſum non accreſcebat Canonicis intereſſentibus Miſſæ. Faciteti ã, quod multis perſuaderi poſſe uidetur, quod ſi quiſpiã conſtitueret in ſuis bonis onus reale dandi unũ, duo, uel plura ſcuta Decano, uel Archidiacono eccleſiæ, qui tali, uel tali die Miſſã diceret, uel matutinam, uel veſpertinã inchoaret, & alias nõ, nõ accreſceret illud aliis Canonicis, qui Miſſę illi uel matutinę intereſſẽt.

Sexa-

a cap. 1. de cleric. nõ reſid. ver. ſuas. li. 6

b l. ſi vnus §. illud. ff. de pact.

c in dict. §. illud.

d Arg. l. illud. ff. ad l. Aquil. & c. dudum. in 2 de elect.

e d. cap. 1. uerb. ſuas de cleric. non reſid.

f l. qui actionem. cum glo. & ei adnot. ff. de reg. iur.

g l. qui ſic ff. de ſolu.

h c. quę à iure de reg. iuris li. 6

i l. Iulianus ubi hoc notat Bar. ff. de condit. & demõſtra. & Deci. in l. ſi quis obligationem. ff. de reg. iur. nu. 7.

k in l. ſi duo ff. de uerb. oblig.

l l. ſi ego. ff. ad Vellei.

m in c. ſtatutum. §. ſi quid autẽ. de reſcript. lib. 6.

Digitized by Google

Sexageſimum Miſcellaneum.

1 Horas an teneatur bis dicere, cui ſunt duo beneficia.
1 Beneficia plura habens quoad horas hac reputet.
2 Beneficia plura non obligare ad recitandũ horas pluries in die, non tam valido iure fundatur, ac eius contrarium.
3 Natura lex eſt, vt qui commodum ſentit, ſentiat & onus.
4 Beneficium duplex male tentum duplices horas requirit.
5 Laudes bis Deo debitæ bis ſunt ſoluendæ.
6 Horas binas tricendia hiſpana requirunt.
7 Officia duo tenens duorum vicem geris.
8 Diſpenſatio ad hac tantum acceſſoria extenditur.
9 Beneficia duo fiunt vnum quoad hoc.
10 Beneficia quæ plura quam duo teneri poſſunt.
11 Diſpenſatio vltra iuſtam cauſam vt requiritur.
11 Diſpenſatio et conſuetudo vt paris potentia.
12 Beneficÿ pluralitas de ſe mala vt ſit iuſta.
13 Confeſſarius pluralis in beneficÿs hoc faciat.
14 Beneficia plura procurare alÿ vt peccatum.
15 Horas triplices, et alia bona triplicia debet, qui tria beneficia habet.

MIſcellaneum igitur ſexageſimum eſt an communicatio plurium beneficiorũ inducat obligationem dicendi pluries in die horas canonicas, quod propoſiturus attentum te velim eſſe, Chriſtiane lector, ad reputandum quam improba vexet Erynnis eos, qui per fas & nefas, per ſe & per alios querunt, ac requirunt ſeſe multis onerare beneficiis Eccleſiaſticis cũ fuerint, qui dubitarunt, An habens duo beneficia Eccleſiaſtica teneatur quotidie bis horas Canonicas pronunciare; & conſequenter qui tria, ter, & qui quatuor, quater &c. Et quanquam nõ ſim ignarus, nõnullos me oleum (quod aiunt) & operam perdere iudicaturos, eo quod proponam quæſtionẽ tã vulgo indubiam, quã totius orbis Chriſtiani vſu pro parte negante eſt reſoluta. Ego autẽ non paruũ operępretiũ facturũ me exiſtimo, ſi per argumenta, quę contra illũ vſum, & partẽ negantẽ per illũ reſolutam occurrunt monſtrauero eã non eſſe adeo expeditã, vt merito non debeãt 1

qui habent illa penſare, an iuſte teneant, & qui iuſte tenent gratias agere mitiſſimę S. Matri Eccleſiæ Rom. eo quod a tanta obligatione diſſimulando ipſos abſoluerit, & parare ſe ad tanto deuotius & attentius ad ſuum ſoluendum penſum, quo magis ad id ob plura quã ob vnum teneãtur.

2 Queſtionem hanc ante nos mouet S. ille Thom.[a] & poſt eum Io. a Lignano[b], & poſtea Albertus de Ferrariis[c], poſtea Probus[d], quorum nullus pro prædicta parte negante (quæ habentibus plura beneficia tam indubia videtur) vllum fere aliud fundamentum affert, quam quod conſuetudo Eccleſię id habet. Contra tñ illã pro parte affirmãte adduci poſſunt aliqua vix diſſolubilia. Primum quidem, quod legis naturalis eſt ille ſenarius, *Commoda qui ſentis iungas onus emolumentis*.[e] At vnũ quodque beneficium habet onus pronunciandi quotidie horas Canonicas, vt alibi dictum eſt[f]: & conſequenter, duo beneficia duo onera, & tria tria. Si enim duob⁹ cõferentur, bis dicerentur horæ ab eis, & ter, ſi tria tribus, & c. ergo etiam ſi duo vni con-
3 ferantur, ille debet dicere bis, & ſi tria conferantur vni, ter, &c. Secundo, quod non eſt ferendus, qui commodum ſumit, & on⁹ ferre recuſſat.[g] Tertio, quod qui duobus creditoribus dena deberet, niſi eſsent correi credendi, non ſatisfaceret, ſi ambobus decem ſolueret, ſecundum omnes.[h] Quarto, quod ſi quis duo ſacella ſiue capellanias, quibus ſingulas Miſsas quotidie dicẽdi onus eſset iniunctum, acciperet, non ſatisfaceret dicendo unam tantum. ergo neque duo beneficia, quorum cuilibet eſt iniunctum onus dicendi horas Canonicas ſatisfacit dicendo vnas tantum.[i] Quinto, quod ob aliqua horum argumentorũ prę fatus Albert⁹ dixit, vſum huius ſęculi hoc ſeruare, ſed neſcire ſe, an vſus futuri idem ſeruet, ſignificans nolle, vt quiſquam ſe ob eius dicta abſolutum putet, a pluralitate recitationis qui habet plura beneficia. Sexto, quod Hugo a S. Victore relatus a prędicto Ioan. de Lignano[k] dixit, *Accipe beneficium, redde ſeruitium, fuge ſupplicium*. & quod nullo, quod meminerim, expreſſo iure pars hæc approbatur. Sed neque San. Thom. neque alii, vt dixi, aliud quam conſuetudinem pro ea fundãda adducunt: nec meo iudicio argumentis, quæ contra ſe faciunt ſatisfaciunt: nam qui altius reſpõdent, ſunt ipſe S. Thomas, & L. gnanus eũ ad verbũ referẽs. Quod autẽ nõ ſatisfaciant argumentis, colligitur ex ipſis verbis S. Thomæ collatis & applicatis ar-

a In quolibeto 1. ar. 13.
b De horis cano. q. 9
c In ſua li. de horis canon. n. 30.
d In addit. glo. Coſmæ Guimiel. in tit. qualiter hora dicẽ. ver. teneantur.
e l. ſecundũ naturã. ff. de reg. iur. cle. 1. de cenſib.
f in Enchiridio de oratione c. 7. n. 3.
g l. unica. §. pro ſecundo. C. de caduc. toll.
h Arg. c. ea te. de iure iur. cũ ei annot.
i Arg. a ſimili quod eſt ualidũ c. inter cæteras. de reſcrip. et c. conſtitutus. de appel'.
K vbi ſup. d q. 9.

Digitized by Google

guentis contra formatis: verba enim S. Thomę ſunt hęc, *Suppoſito, quod aliquis ſit licite præbendatus in duabus eccleſiis, ſcilicet ex diſpenſatione, conſiderandum eſt, quod ille qui in aliqua eccleſia præbendam accepit, duobus obligatur, ſcilicet Deo, vt ei debitas laudes exoluat pro eius beneficiis, & eccleſiæ, de qua accipit ſumptus: ea vero, quæ ad eccleſiam pertinēt ſubiacent diſpenſationi Prælatorum Eccleſiæ, et ideo hoc debitū quod debet Eccleſiæ debet exoluere ſecundum quod ſtatutum eſt, vel per ſe ipſum, ſi ſit præbenda, quæ requirat reſidentiam, vel per Vicarium, ſi hoc ſufficiat ſecundum Eccleſiæ ſtatum, ac conſuetudinem. ſed debitum quod debet Deo per ſe ipſum debet exoluere. Non refert autem quantum ad Deum, quibus pſalmis aut hymnis Deum laudet, vt puta vtrū dicat in veſperis, Dixit Dominus. vel, Laudate pueri Dominum, niſi quantum ad hoc, quod homo debet ſequi maiorum traditiones: et quia laudes Deo debet quaſi unus homo, ſufficit, quod ſemel dicat officium ſecundum conſuetudinem alicuius eccleſiarum, quarum eſt clericus.* Per quę tamen non ſoluuntur argumenta. Tū 4
quia non ſaluant illum qui iniuſte recipit plura beneficia, quatenus habet, *Suppoſito quod quis ſit licite præbendatus in duabus eccleſiis.* Tum quia cōtinet eum qui habet duo beneficia in duab⁹ eccleſiis obligari Deo & Eccleſiæ; Deo quidem, vt ei exoluat laudes debitas pro eius beneficiis, Eccleſiæ vero, vt pręſtet ei ea, quę debet ſecundum ſtatuta: ſed per hoc non ſoluuntur argumenta, imo fortificantur, quatenus habent, eum teneri ad ſoluēdum debitas laudes Deo pro beneficiis ſuis. At pro quoli 5
bet beneficio debet horas Canonicas Deo. ergo debet dicere laudes duplicatas. Tum quia dicere, quod laudes debitas Deo, ꝑ ſe debet ei exoluere. & debita Eccleſię poſſit ſoluere per alium, nō ſatisfacit: quia etiam Eccleſię per ſe tenetur ſatisfacere, quoad ea, quæ perſonale officium requirunt, & ſi duplex officium perſonale debet Eccleſię, vtrunque pręſtare debet. Tū quia qui duplicatas laudes Deo debet, non ſatisfacit ſoluendo ſimplices. Qui enim voto, vel pœnitentia tenetur ad dicendas horas Canonicas, vltra debitas ratione ordinis vel beneficii, non ſatisfaceret dicendo eas ſemel in die, ſecundum omnium mentem, quam praxis quotidiana Hiſpanię exprimit in eis, qui intra eccleſias incluſi, ex legato, uel ordinatione teſtamenti dicunt, triginta Miſsas triginta 6
diebus continuis, cum obligatione geminandi horas canonicas. Tum quia dicere, quod non refert quantum ad Deum, quibus pſalmis & hymnis Deum laudet, &c. non ſatisfacit; quia plurimum refert, an pſalmi vel hymni debeant duplicari, uel triplicari: & argumenta contendunt debere duplicari officium, & ſolutio tendit ad dicendum, quod non adeo referat quale officium dicatur: quod non pertinet ad propoſitum. Tum quia non uidetur iuridicum dicere, quod debens laudes
7 Deo ob duo beneficia, eas debet vt vnus; quia imo uidetur debere vt duo: nā licet regulariter nō poſſit quis fungi duplici officio [a], cū tamē fungitur, duorū vicē tenet, ut aiunt Lucius III. [b] & Iuriſconſultus [c], ut cū quis iure ꝓprio & procuratorio habet duas uoces in electione [d]. Tū quia uidens circūſpectiſſimus Thomas hæc non ſatis firma eſſe, ſtatim (omiſſa reſponſione formali ad argumēta) ſe uertit ad dicendū cuius beneficii officium eligere debeat, ꝙ optime definit: & ita ſolum uidetur niti generali conſuetudine, quam ſolā pro deciſione quæſtionis allegauit. Adde, quod etiā ſolutio quā addunt uerbis S. Tho. Io an. a Lignano, & Albertus de Ferr. parui momenti eſt, uidelicet, quod conſuetudo uel diſpenſatio efficiens licitā beneficiorum pluralitatem, efficit etiam licitam omiſſionem horarum aliarum ab his, ad quas obligat unum eorum, eo quod diſpēſatio extenditur ad acceſſoria, per quandā gloſſ. ſolennem. [e] Ideo enim parui momē
8 ti eſt, quia tū demū diſpenſatio extenditur ad acceſsoria, qn̄ ſine illis conſiſtere non poteſt id, ſuper quo diſpenſatur, ut diſpenſatio Papę ad duo reſidentiā perſonalem requirentia, extenditur ad nō reſidēdum in utroque: quia ſine hoc acceſſorio, non poteſt conſiſtere principale, quod eſt exemplum illius glo. At diſpenſatio ad duo & conſuetudo retinendi duo, poteſt conſiſtere cū obligatione recitandi horas bis, imo & ter in uno eodemque die. Aptius autem reſponderi poſset, quod conſuetudo & diſpenſatio iuſta obtinendi duo, uidetur quadantenus facere ex eis unum, ob neceſſitatē, pietatem, uel utilitatem, per quam iuſtificatur diſpenſatio uel conſuetudo ad hunc effectum, ut tantum teneatur dicere unas horas. quod forte ſenſit D. Thom. in illis uerbis, *obligatur vt unus.*

9 Ex prędictis infertur primo eum, qui habet plura beneficia debere ſecū reputare, quā difficile ſuſtētari pōt, ut nō teneaī pluries quā ſemel dicere horas Canonicas in die, & cōſequēter conari ad ſupplendum deuotione & attentione id, ꝙ iteratio adderet.

[a] c. ſingula 89. diſt. & l. nemo. C. de aſſeſſ.

[b] In ca. ex litteris. & probat. vbi gl. re ſoluit.

[c] In l. conſul. ff. de adop.

[d] cap. quia propter. de elec. c. pen. de procur. lib. 6.

[e] ca. ſi quis in clero. 7. qu. 1. cui ſatis ſimilis c. quia in tantum. de præb. & c. non pōt eo ti. lib. 6.

Digitized by Google

deret. ſecundum D. Thomam & alios prędictos ſolum illum excuſare a geminatione horarum, qui per diſpenſationem vel conſuetudinem iuſtam ea retinet. Quis 10
autem dicatur iniuſte obtinere plura, alibi reſoluimus [a] in hęc verba (quę ideo non grauor repetere, quod vt ait Seneca, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam ſatis dicitur*. *Is peccat retinendo plura beneficia qui habet plura beneficia diuiſa in titulum, quorum vnum ſuo ſtatui decenti ſufficit, vel ſine diſpenſatione, vel conſuetudine iuſta, iuxta quandam glo. ſingularem* [b] *receptam a Panor. & Communi* [c], *& ab alijs, quos cito vno loco* [d], *et probatur alio.* [e] & alibi ſentit S. Thomas. Dixi, diuiſa: quia ſecus ſi legitime vnita aut annexa. [f] Dixi, in titulum: quia licet habere vnum in titulum, & aliud ad tempus commendatum, ad ſex menſes tātum, ſi eſt eccleſia parochialis [g]. Dixi, ad tempus: nam de commendato in perpetuum idem dicēdum eſt quod de dato in titulum, iuxta Card. Alexand. [h] & Ludouicum Gomez [i]. & citatos per eum, quod probauimus alibi [k]. excepto, quod vacans per mortem Commendatarii cenſetur vacare eo modo quo vacabat tempore, quo fuit ei commendatū, quod ſtilus Rom. curię hodiernus palam ſeruat. Dixi, quorum vnum ſufficit, alioqui ſecus; nam quamuis Concilium Trid. [l] quod approbat tacite prędictā gloſſam, ſtatuerit, vt vnum tantum conferatur vni, qualis & quantus quiſque ſit ille: adijcit tamen, quod ſi illud ei non ſufficerit; liceat & aliud ſimplex ſufficiens (dū modo vtrunque perſonalem reſidentiam non requirat) habere. Ex quo duo colligo, 11
poſſe quem iuſte tenere duo beneficia ſimplicia, non requirentia reſidentiam perſonalem, quorum alterum nō ſufficiat, abſq; vlla diſpenſatione, quę ante hoc conciliū fuit communis opinio [m], & quod concilium non probibet retentionem plurium etiam requirentium reſidentiam perſonalem per iuſtā diſpenſationem. Dixi, abſq; diſpenſatione: quia non ſufficit habere iuſtam cauſam ea obtinendi, attento ſolo iure naturæ, & diuino, ſine diſpenſatione iuris poſitiui id prohibentis, iuxta S. Tho. [n] Dixi, aut conſuetudine iuſta; quia tantum, licet non plus valeret illa, quantum diſpēſatio, iuxta eundem [o], quia vtraq; poteſt iuri humano derogare, & neutra naturali 12
vel diuino [p]. Porro iuſta cauſa tenēdi plura, & conſequenter diſpenſandi, & conſuetudinem circa id inducendi, eſt ſecundum eundem, circunſtantia eiuſmodi, quę ſufficiat ad tollendum deformitatem, quam multitudo beneficiorum præ ſe fert. Plura ſiquidem beneficia tenere (vt ille ait) nec adeo ſuapte natura eſt malum, vt per nullam circunſtantiam iuſtificari poſſit: ut fornicatio, & alia id genus uitia: neque adeo indifferens ut ſine aliqua circunſtantia iuſtificante liceat; ut habere duo prędia uel domos, ut ubi ſupra [q] diximus. Talis eſt circunſtantia perſonæ eius, cui attēta ſua qualitate non ſufficit unum beneficiū ad honeſte decenterque uiuendum. Talis itē tanta prudentia, ſagacitas & induſtria alicuius, ut ſperetur plus eis, quibus pręeſt profuturus etiam abſens, quam communiter alius præſens; & potius accipit propter utilitatem beneficiorum, aut ſubditorum, quam propriam, iuxta Innoc. [r] recept. Talis eſt etiam defectus aliorum idoneorum iuxta Hoſt. [s] Talis inſuper notabilis animi uirtus, nobilitas & ſcientia [t]: quamuis hęc cauſa uideatur includi ſub primam & tertiam: quoniam ideo cum nobili & graduato diſpenſari poſſe uidetur [u], quia eius honeſta ſuſtentatio pluribus quam alterius indiget; & eruditi plus prodeſſe poteſt, ut alibi diximus [x]. Talis etiam uiſa fuit Cardin. [y] intentio tenentis plura beneficia, non ad ſplendidiorem uictum, ueſtitum, & famulatum, & alia eiuſmodi, ſed ad largius erogandum in pauperes, & opera pia, retentis ſibi tantum ad uitam decentem neceſſariis, intentio (inquam) ta-
13 lis cum uera eius executione. Quare Confeſſarius non debet abſoluere habentem plura beneficia, niſi ſaltem concurrat aliqua prędictarum, uel alia ſimilis circunſtātia [z]. Dixi, ſaltem. Tum quia non ſufficit quęlibet illarum ſine diſpenſatione iuris humani. Tum quia ultima circunſtantia Cardinalis, licet ante prædictum Concilium ſuſtentari utcunque poterat, poſt illud tamen non poteſt, cum illud abſolute prohibeat habere plura beneficia etiam compatibilia ultra id uel ea, quæ ſufficiūt honeſtæ, atque decenti ſuſtentationi, iuxta prędictam glo. ſing. [a] Hęc ibi: quod poſtremum iterum infra tangetur.

14 Quibus addo primo, non ſolum peccare, qui quęrunt & petunt inordinatè ſibi plura beneficia, ſed etiam cognatos, amicos, & heros ſiue dominos, qui eis in hoc fauent, ut in ſpecie ubi ſupra Pariſienſes notauerunt [b], & cōprobatur per illud Pauli [c]. *Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed etiā qui cōſentiūt.* Quod fuit in cauſa, ut frequēter rogatus in urbe ab aliquot amicis meis, quos ego ualde obſeruabā, & quib9 nō min9 inſeruire cupiebā, nō fecerim

a *in Man. confeſ. c. 25. a nu. 125.*
b *in ca. dudum 2. de cle.*
c *Ibidem.*
d *in rep. ca. ad hæc. de præben.*
e *c. conquærent. de cler. non reſid.*
f *c. unic. 10 q. 3. & c. cū venissent de reſtit. ſpol. c. eā te. de ætate & qual & c. extirpan. §. qui uero. de præb.*
g *cā. nemo. de el. li. 6*
h *in c. cū autem. 44. diſ.*
i *in reg. de infir. reſig. qu. 13.*
K *c. de multa. d. præb*
l *ſeſ. 24. c. ca. 17. de reſor.*
m *in c. cum iā dudum et c. extirpand. §. qui uero. de præb.*
n *in quolib. 9 ar. 15.*
o *ibidem.*
p *c. fin. cum ibi late notatis de conſuetu.*
q *c. 23. Manualis. n. 1. ibi: non iuſtificabilis.*
r *c. cum iā dudū. nu. 4. de præben.*
ſ *ca. graue. col. 2. eo. tit.*
t *dicto c. de multa.*
u *dicto c. de multa.*
x *dicto c. de multa.*
y *in cle. gratiæ. de reſcrip.*
z *iuxta mentem Maioris. in 4. diſ. 24. ar 6. et nos in Manu. Conf. ca. 25. num. 129.*
a *dict. c. dudum de elec.*
b *in 4. li. ſen. di. 24 q. 40. col. 4.*
c *Rom. 1. relat. in c. 2 de offic. deleg.*

Digitized by Google

rogata, nempe, vt S.D.N. vel reuerend. eius Datarium orarem, vt quibuſdam habentibus beneficia, iuberent conferri alia cum prioribus retinenda.

Secundo addo, per nullum canonem, nec per vllam opinionem doctorum excuſari habentem plura beneficia a recitando pluries quolibet die horas Canonicas, ſi non retinet illa iuſte; quia Tho. & prædicti ſolum excuſant eos, qui per iuſtam cōſuetudinem, vel diſpenſationem retinent plura, & nō alios. Tertio, his eſſe cōſequēs, quod quicunque tenet alia beneficia præter vnum, quod ei ſufficiat tenetur ad recitandas pluries quotidie horas Canonicas: & ita non ſolum peccat retinendo illa ſuperflua ſine diſpēſatione legitima, ſed etiā non recitando quotidie pluries horas Canonicas: & quod non ſolum tenetur reſtituere fructus eorum, quę iniuſte detinet, eo quod iniuſte detinet, ſed etiā eo quod non recitat horas, quas ob ea recitare deberet. Quod expreſſe definiuit magnus ille prefatus Guillielmus epiſcopus Pariſiēſis,[a] relatus & probatus a Dionyſio Cartuſiano[b] in hęc verba. *Quemadmodū, quot feuda vnuſquiſq; tenet, tot debet inde ſeruitia; ſic quot præbendas vel beneficia vnuſquiſq; detinet, tot debet inde eccleſiaſtica ſeruitia, hoc eſt, tot paria horarum, et aliarū huiuſmodi.* & idē Guillielmus,[c] probatus ab eodem Dionyſio[d] in hæc verba. *Qui non vult operari dupliciter nō manducet dupliciter, vel tripliciter. Dupliciter vel tripliciter manducant, qui tres habent præbendas. debent ergo operari tripliciter, tria paria horarum dicendo; et omnia bona alia triplicando, hoc eſt vigilando tripliciter, ieiunando tripliciter etc. Et ſubdit, nemo ſibi vellet ſeruum comedentem quantum tres, et operantem ſolum quantum vnus.* Cuius tamen dicta licet ipſe non reſtringat, videntur reſtringenda ad tenentem plura iniuſte vel vltra ſufficiens, vel ſufficientiam per prędictam doctrinam S. Thom.

a *In trac. de coll. benef.*

b *In trac. cōtra pluralit. benef. ar. 1.*

c *In ſno ſacerdotali.*

d *Vbi ſupr. coll. 9.*

Sexageſimumprimum Miſcellaneum.

1 *Beneficium minus habens, & petens maius hoc faciat.*

2 *Papa dans habenti vnum ſufficiens aliud non diſpenſat.*

3 *Beneficia iuſtius, quam ſolebant dantur in Curia.*

4 *Matthæus Contarellus nulli Datariorum ſecundus.*

5 *Hippolytus Aldobrandinus Datarius laudatus.*

1 Eum, qui habet vnum beneficium, quod non ſit ei ſufficiens, non debere petere aliud ſibi ſufficiens, niſi cum intentione relinquendi prius, habita pacifica poſſeſſione ſecundi, etiam ſi alioqui iure, vel cōſuetudine, vel diſpēſatione eſſent compatibilia: quia omne beneficium ſufficiens alicui eſt incompatibile quoad illum, cuiuis alii beneficio quamlibet ſimplici, & de iure compatibili, ad effectum, vt non poſſit retinere illud cum ſufficiēti abſque culpa mortali, per prædictam gloſſam ſingula-
2 rem[e] canonizatam a Concilio Tridentino.[f] Cui adde primo admonendos eſſe impetrantes plura beneficia etiam à Papa, non diſpenſari cum eis, vt retineant plura quam debent, licet exprimant in ſua petitione alia multa, quę habent. Tum quia nunquam, vel rariſſime Sanctiſſimus Dominus noſter, & fœli. record. Pius V. diſpēſarunt expreſſe contra prefatum Canonem Concilii Tridentini, vt quiſquam retineret alia vltra illud vel illa, quę ſuo ſtatui decenti ſufficiant. Tum quia nec tacite id fecerunt per quoddam ſingulare decretum Bonifacii viij.[g] ibi, *Cū vero tibi (non obſtante quod aliud beneficium obtinere noſcaris) a ſede prædicta de aliquo beneficio prouidere contingit, per hoc tecum (vt primum beneficium cum ſecundo retinere valeas) non intelligitur diſpenſatum. Hoc enim ſolum præfata operatur expreſſio, quod facta tibi gratia nequeat ſubreptitia iudicari.* hęc ibi. Per quæ palam eſt decipi eum, qui poſt acceptam aliquam dignitatem, quæ iudicio prudentis, & timentis Deum, eſt ſibi ad decenter viuendum ſufficiens, nihil non agit, vt ſibi aliquot alia ſimplicia, quibus affluentius viuat, conferantur, putans quod Papa relaxat ei Canonem illum ſingularem[h], quo quilibet vetatur habere aliquod beneficiū
3 vltra vnū ſufficiens. Addo ſecundo, quod gratia Deo, cum alia multa, tum maxime beneficiorum Eccleſiaſticorum diſtributio, iuſtius, cautius, & ſanctius, fuit facta in Vrbe, clauum Sacroſanctæ Sedis Apoſtolicæ tenente fœlic. record. Gregorio xiij. & fit nunc tenente illum iuſtiſſimo D.N. Sixto V. quam forte vnquam a Gregorio I. vſque ad eos facta fuerit. Nec quis miretur, aliquot præſertim vltramontanos obtinuiſſe, & retinuiſſe plura beneficia, etiam tria, & quatuor, quorum ſingula, vel bina affatim ſufficerent ſibi decenter alendis: quia id non euenit culpa conferētis, ſed collatariorum importuna, & falſa ſuggeſtione: nam de fœl. record. Grego-
4 rii xiij. maxima prudentia valde illuſtris, &

e *dict. c. dudū. in 2.*

f *Seſſ. 24. ca. 17. de reform.*

g *In c. non poteſt. de præben. lib. 6.*

h *ca. 17. de refor. ſeſſ. 24. cōcil. Trid.*

Digitized by Google

& Reuerendiſſ. D. Matthæus Contarellus quo in datariatꝰ munere fungẽdo iuſtior, conſtantior, & recti tenacior non fuit alter, quem noſtra nouerit ætas, quique ob id, & alia ſua maxima merita Illuſtriſſima Cardinea dignitate fuit ab eodem ſublimatus, non facile credebat ſuo tẽpore petentibus plura beneficia, affirmando illa, quæ habebant non ſufficere ſibi, quo iuxta ſuarum perſonarum qualitatem decenter viuere poſſent, imo prius quam illa ſua Sanctitas conferret ipſe, (vt certo audio) interdum teſtimonijs ex partibus allatis, interdum in ipſa vrbe acceptis, & frequenter antequam de vacatione nuncius veniret, ſe informabat, & informationes iniuſtæ magnitudinis libro ſcribi faciebat, & ad Sanctitatem ſuam ſuo tempore referebat non ſolum ea, quæ ad vitam, & mores pertinebãt, ſed etiam ea qua erant ætate, gente, & quibus erga S. Sedem Apoſt. & alias eccleſias, & pia loca, & Rempub. Chriſtianam officiis, & aliis circunſtantiis ad hoc propoſitum pertinentibus, quẽ in præſentia de prouidentia ſimili Sanctiſſimi D. N. iuſtiſſimi fertur hac in re imitari valde Illuſtris, idemque Reuerendiſſimus eius Datarius nouus D. Hippolytus Aldobrandinus pietate, prudentia, iuſtitia, & eruditione ſimilis illi, quos, & præfatum Sanctiſſimum D. N. fœliciſſime regnantem D. N. Ieſus pro ſua infinita bonitate quam diutiſſime ſeruet incolumes. Amen.

Sexageſimum ſecundum Miſcellaneum.

1 *Beneficium quod ſufficiens cur definitu difficile.*
2 *Beneficia plura male tenens non Deum, ſed ſeipſum decipit.*
3 *Beneficium quod ſufficiens definitum Pariſiis, ſed efficaciter improbatur. nu. 4.*
5 *Beneficium ſufficiens eſt, quod prudens arbitratur tale.*
5 *Determinat indeterminatum vir bonus.*
6 *Nobilitatis gradus plures ſunt.*
6 *Literaturæ gradus plures.*
7 *Sufficiat quantum clerico ſimplo, duplo, et triplo.*
8 *Beneficium ſufficiens ad viuendum honeſte, vel ſine penuria, non ſufficit ad viuendum commode, vel decenter.*
9 *Beneficiarius iudicet quãtum ſibi ſufficiat ex eo, quod dares alij, vt ſibi ſimilem aleret.*

Conſultationis quotidianæ, magnique momenti eſt, quod beneficium Eccleſiaſticum dicatur ita ſufficiens, vt vltra illud aliud etiam ſimplex, & alias compatibile iuſte retineri nequeat? Ad quam ſepiſſime conſultus reſpondere renui. Tum quia nulli vel pauci eorum, qui ſe pluralitati beneficiorum implicant, (quæ magna fragilitas eſt) ſunt, qui non putent ſe plura mereri, quam mereantur, & pluribus egere quam egeant. Tum quia qui ad eam reſpondent patres, adeo paruam quantitatẽ ſufficere definierũt, & adeo magnã neceſſariam eſſe ſibi, qui ea de re conſulunt, perſuadent, ut difficile ſit mediũ iuſtum, quod conſulentibus arrideat, inuenire.

Cui addo primo, quod pro re compertiſſima eſt conſtituendum peccare mortaliter, & in ſtatu damnationis viuere, quicũque retinet ſaltem ſine iuſta cauſa & diſpẽſatione Apoſtolica, aliquod beneficium vltra illud, vel illa, quæ ad honeſte uiuẽdum ſibi ſunt neceſſaria. Tum quia hoc tenuit glo. celeberrima,[a] recepta à pleriſque omnibus Claſſicis authoribus ibi, & fere vbique, quorum nomenclaturam leuandi tędii gratia, vt rem parum neceſſariam minime refero. Tum quod prędictum Concilium eius tenorem in Canonem grauiſſimum reduxit [b] in hęc verba.

2 *Quoniam multi impiæ cupiditatis affectu, ſe ipſos non Deum decipientes, ea quæ bene conſtituta ſunt, varijs artibus eludere, & plura ſimul beneficia obtinere non erubeſcunt, Sancta Synodus debitam regendis eccleſiis diſciplinam reſtituere cupiens, præſenti decreto, quod in quibuſcunque perſonis, quocunque titulo, etiamſi Cardinalatus honore fulgeant mandat obſeruari, ſtatuit, vt in poſterum, vnum tantum beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur, quod quidem ſi ad vitam eius, cui confertur ſuſtentãdam non ſufficiat, liceat nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodo vtrunque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferre.*

Cuius canonis tenor à prędictę gloſſę ſententia hoc differt, quod Canon futurã tantum beneficiorum pluralitatem expreſſe prohibet; Gloſſa vero etiã omnium ſeculorum præteritam, quod etiam non obſcurè ſenſit Concilium [c] in illis verbis, *Cũ Eccleſiaſticus ordo peruertatur, quando vnus plurium beneficia occupat clericorum, ſanctè ſacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus eccleſijs conſcribi.* Per quæ teſtatur id etiam antea multis Canonibus fuiſſe prohibitum,[d] præſertim autẽ a Io. xxii.[e] qui pauciſſimis verbis vndecim argumenta ex vndecim malis pluralitatem conſequenti-

[a] *ca. dudũ. de elect.*

[b] *In d. ſeſſ. 24. de re for. c. 17.*

[c] *in initio eiuſdẽ c. 17.*

[d] *ca. geſta. 72. diſ. c. vnio. 6. ſedet hoc. 10. q. 3. 21. qu. 1. per totũ. c. eam te. de ætą. & qualit. c. quia in tãtum. c. ratio nulla. c. referente. & c. & multa. de præb.*

[e] *in extrauag. execrabilis.*

quentibus, contra eam inſinuat. Quorum ſeptē late proſequitur Ludolphus Saxo,[a] admiſcēs multa ex Bernardo, & aliis terrorem incutientia.

Secundo addo, quod multi iidemque grauiſſimi Patres, ſuper beneficii ſufficientia interrogati reſponderunt, beneficium valoris quindecim librarum Pariſienſium eſſe ſufficiens. Dionyſius enim Carthus.[b] & ante eum Ludolphus,[c] & ante vtrunq; quidam magnus Doctor Illuſtriſſimi ordinis Prædicatorum (quem prefatus Dionyſius ait genere, virtute, eruditione, & experientia clariſſimum) teſtatur[d] in hæc verba, *Volo, vt quicunque hac legerit ſciat me anno ab incarnatione Domini 1208. fuiſſe Pariſiis, vbi venerabilis Gulielmus Pariſienſium Epiſcopus, qui in theologia iam rexerat, conuocationem fecit in fratrum Prædicatorum capitulo omnium magiſtrorum, propoſita quæſtione de pluralitate beneficiorum, ſolerti & valde longa diſputatione probatum eſt, duo beneficia, dūmodo vnum valeret 15. Pariſienſium libras cū animæ ſalute non poſſe teneri. Hac determinauit prædictus Epiſcopus, & frater Hugo ordinis Prædicatorum, poſtmodum Ro. Cu. Cardinalis: hoc frater Guerricus frater Ioannes de Repulla fratrum Ordinis Minorum; & alij quam plures Magiſtri Theologiæ determinauerunt etiam in ſcholis proprijs.* Qui & præfati vltra alia multa, quę proxime dicta confirmant, adducunt illud memorabile prędicti Gulielmi Pariſienſis; nempe quod cum noſſet quendam Cancellarium Pariſienſem ſolitum defendere mordicus pluralitatem beneficiorum eſſe licitam, in mortis agone conſtitutū, maxima qua in eum erat charitate, viſitauit, & ſummopere rogauit, vt illam ſuam opinionem, quam ante tres annos generalis congregatio omnium magiſtrorum vnanimiter, excepto ipſo & altero, damnarat, exueret, & omnia ſua beneficia excepto vno reſignaret, ne cum tanto damnationis periculo ab hoc ſęculo migraret: qui tamen noluit acquieſcere, dicens ſe mox experturum, vtra opinio eſſet verior. Qui miſerrimus poſt paucos à ſua morte dies apparuit prędicto Epiſcopo, & dixit ſe damnatum eſſe perpetuo ꝓpter tria, quorum vnum erat pluralitas beneficiorum, quæ vltra ſufficientiam retinuit. Facit, quod Concilium Trident.[e] ſtatuit, ne quis ratione beneficii ad ſacros ordines promoueatur, niſi illud ſibi ad victū honeſte ſufficiat; per quod ſignificat omne beneficium ſufficiēs ad ordinem ſacrum, eſſe ſufficiens ad honeſte viuendum. At videtur, quod tempore Patrum præfatorum

a in uita Chriſti.
b in tract. de plural. benef.
c in 1. parte uitæ Chriſti. c. 68.
d in li. Apum.
e ſeſ. 21. c. 2. de refor

ſufficiebat beneficiū 15. librarum ad ordinem ſacrum. ergo etiam ad honeſte viuendum; & conſequenter erat ſufficiens: ſed & nunc, ſi omne, quod eſt ſufficiens ad ordinem ſacrum dicatur ſufficiens ad hoc,
3 quod cum illo nō poſſit aliud tenere, profecto omne beneficium valoris annui 30. vel 40. ſcutorum aureorum eſt ſufficiens; quia omne tale habetur pro ſufficienti ad ordinem ſacrum.

4 Tertio addo, quod quamuis nimię cuiuſdam audaciæ quibuſdam Confeſſariis uiſum fuerit recedere a ſententia, in qua ſunt tot, & tanti patres, tanta Academia, & tantus Epiſcopus, & tam inſignes religioſi, a quib⁹ in theoria nulli uel pauci expreſſe recedūt, proculdubio tamē in praxi uidentur tenenda ſequentia. Primum, beneficium ſufficiens, ut hic accipitur, nō recte definiri eſſe beneficium 15. librarum Pariſien. Tum quia experientia (quę rerū magiſtra eſt)[f] monſtrat contrarium. Tum quia id, quod ſufficit uni, non ſufficit cuilibet alii: quia ſufficientia attenditur ſecundum dignitatem & qualitatem perſonæ, cui eſt prouidendum, vt dixit gloſſa recepta.[g] Tum quod gloſſa[h] in uerbo penuria, ait, non ſufficere ad commode uiuendum Canonico Bononienſi centum florenos. Tum quod Bald. cui nemo contradicit,[i] ait beneficium non eſſe ſufficiens nobili, niſi ex eius fructibus poſſit alere unum equum ſiue equitaturam. Cui ſatis conſonat Iureconſultus[k]. Tum quia uiri iuſte litterati ęquātur nobilib⁹,[l] iuxta gloſſam notabilem, pro qua eſt concilium generale, quatenus[m] exęquat nobilibus litteratos, & habet utroſque poſſe habere plura beneficia etiam incompatibilia per Papę diſpenſationem, quæ uidētur iuſtificari eo, quod pluribus indigent ipſi quam alii, & Io. XXII. qui prę aliis execratur plurales,[n] Cardinalibus tamen & filiis Regum multum in hoc defert.

5 Per quæ, & alia multa efficaciter probatur primo, non eſſe tenendum beneficiū 15. librarum Pariſ. fuiſſe unicuique ſufficiens, ut hic ſumitur, tempore quo patres prefati id definierunt anno 1208. imo neque hodie infimo cuiquam. Secundo, ſatis bene definiuit poſſe beneficium ſufficiēs eſſe id quod uir prudens, & bonus arbitrabitur eſſe tale, per regulam illam[o], quod determinatio eorum, quæ indeterminate a iure ſtatuuntur, relinquitur tali uiro bono ſeu iudici. Tertio, certū eſſe quod eiuſmodi uir definiturus id, in caſibus occurrentibus, deberet circumſpicere cōditiones,

f c. quā ſu de ele. li. 6.
g in c. 1. 21. q. 1. & c. cum adeo de reſcrip
h cap. 1. de ſta. mon. lib. 6.
i in c. cum adeo. col. fi. de reſcrip.
k in l. idem que § idē Mabeo. ff mand.
l in l. ſotietas. §. ſocietas. ff. pro ſocio.
m in cap. de multa. de preb.
n in extra. execrabilis. Io. XXII. de preb.
o l. 1. ff. de iure delib & ca. de cauſis. de offic. del.

Digitized by Google

nes,& qualitates perſonarum,de quarum pluralitate agitur.& quod nõ omne,quod ignobili ſufficit,eſt ſufficiens nobili, & egregie litterato, & aliquo gradu litterario inſignito:& cum nobilitatis,& litteraturę etiam ſint multi gradꝰ, vt colligitur ex regul. Cancellariæ [a], quatenus in ſecunda parte agit de vno genere nobilium [b];& in tertia de alio, & huic præfert illud. colligitur item ex gloſſa eiuſdem [c],quatenus ponit quatuor vel quinq; genera nobilium, prǽſertim in Hiſpania:& non omne,quod ſufficit nobili gradus inferioris,ſufficit Illuſtriſſimo, & Regis filio, vel fratri, quin & litteraturæ diſtinctio colligitur ex eadẽ regula [d]. Circunſpicienda etiã eſſent virtus animi egregia, literatura magna ſine ullo gradu magiſtrali,doctorali,vel alio minerali [e],& merita erga Sanct.ſed.Apoſt. vel aliam eccleſiam particularem, aut ipſam Rempub. Chriſtianam, & id genus alia. Et an beneficium ſit ſitum extra vias,an in via,vt annotauit glo. [f] & An beneficiarius ſit cõplexionis delicatę: [g] mos item hominum honeſtorum regionis, in qua ſitum eſt beneficium [h],& caritas vel vilitas victus,ſiue eſus,potus,veſtitus,& habitationis, & medicinæ [i].

7 Quarto addo, quod quia millies interrogatus a Confeſſariis & beneficiariis, ꝙ beneficium deberent cenſere coram Deo ita ſufficiens, vt nõ debeat cum illo aliud retineri? Reſpondi,eſſe id mihi difficile,& ideo me fere ſemper excuſaui; & quia ipſi ſolent replicare,quis erat eis ſatisfacturus, ſi ego poſt tam longam ætatem,& tam longa & continuata ſtudia non audebam id facere? ideo nunc ſequutus mentem regulę prędictæ cancellarię, [k] & multorum eruditiſſimorum virorum,audeo quadantenus delineare hanc ſufficientiam, dicendo ꝙ vt beneficium dicatur ſufficiens alicui clerico quamlibet ſimplici & ſano,requiritur vt valeat ad minus tantum, quantum eſt neceſſarium ad alendum mediocriter ſiue modeſte ſe,& vnum miniſtrum, & vnum coquum focarium [l], & ad conducendam habitationem ſibi neceſſariã. [m] Vt autem dicatur ſufficiens nobili etiam inferioris gradus,& Magiſtro Theologiæ,& doctori iurium mediocris litteraturæ oportet, vt valeat tantum quantum requiritur ad alẽdum ſe & duos miniſtros,& vnam equitaturam, & vnum coquum focarium, & ad conducendam habitationem digniorem ea,qua eget clericus ſimplex. [n] Ad hoc autem vt ſit ſufficiens nobili mediocris ordinis,puta filio vel fratri Baronum,& Vicecomitum, vel magiſtro & doctori præcellenti, debet eſſe tãti ualoris,vt poſſit alere ſe,& vnum coquum,& vnam equitaturã & quatuor miniſtros,& conducere habitationem digniorem ea, qua eget clericus nobilis & literatus ordinis inferioris. Vt autem ſit ſufficiens nobili, puta filio vel fratri Ducis,Marchionis,vel Comitis mediocris,ualeat tantum quantum eſt neceſſarium,ad alendũ ſe & duas equitaturas, & octo miniſtros,& vnum coquum,& conducendum habitationem ſplendidiorem ea,qua eget prǽfatus nobilis mediocris ordinis. Prouinciam autem definiendi ſufficiens beneficium quoad filios & fratres Regũ,Principum,& Ducum, Marchionũ & Comitum maximi ordinis, illis relinquo,quorum imagines (vt Perſius ait) *lambunt hædere ſequaces*.& qui res aulicas Chriſti philoſophia rectas melius quam ego nouerint.

Contra tamen hanc noſtram dilineationem,& quod illa nimium ſit beneficiariis fauorabilis vrget,quod vt ſupra [o] ponderatum eſt,Concilium Triden. [p] non obſcure definiuit omne beneficium ſufficiẽs ad ordinem ſacrum ſufficere ad uictum honeſtum. At omne beneficiũ ualoris quinquaginta aureorum habetur communiter pro ſufficienti ad ordinem ſacrum. ergo cum beneficio huiuſmodi ualoris non poteſt teneri hodie aliud.

Accedit,quod præfata definitio Pariſienſium forte fuit in cauſa,cur hoc ſenſerit præfatum Concilium. Et quamuis argumentum hoc multum profecto urgeat, uidetur tamen poſſe dilui, ponendo differentiam inter poſſe uiuere honeſte,& poſſe uiuere decenter:& ꝙ illud dicatur ſufficere ad uiuẽdũ honeſte,ꝙ ſufficit ad uiuẽdũ ita,ut nõ cogatur mendicare,nec poſſit dici de illo illud Hieronymi, [q] *Mendicat in plateis infælix clericus*. Ad decenter autem uiuendum requiratur id quod prǽlineatũ eſt. Pro quo facit gloſſa ſolennis, [r] quatenus habet aliud eſſe poſſe uiuere ſine penuria,& aliud poſſe uiuere commode; & quatenus ait ſufficere Canonico Bononiẽſi ad uiuẽdũ ſine penuria uigintiquinq; florenos, ad uiuendum autem commode non etiam centum,& illam gloſſam ſequũtur ibi Dominicus, & Francus, & Panormitan. [ſ] quicquid contra illam murmuret Decius. [t]

8 Quinto addo, quod ex prædictis ſequitur,maioris ualoris eſſe debere beneficiũ

ſufficiens

[a] ult.regularũ gloſſatarum.
[b] In 3.par.
[c] in par.1. et 4.adiũctis quæ gloſſ. ibi adiicit.
[d] De quo ſequitur. glo.ſupr. in 3.par.
[e] 3 d.c.1.21 q.1.uerb neceſſitatem.
[f] c.non cogãtur 42 diſt.
[g] Arg.ca. quiſquis. 41.d.& c. quã cõtra.8.di.
[h] iuxta Bar. in l. legatis. ff.de alim.& cibar.lega.
[i] Quæ eſt ultima gloſſatarũ de prærogatiuis expectatiuarum.
[k] Arg.c.1 de uita et honeſt. cleric.& ca.omnino. 31. diſ.
[l] Arg.d.l. legatis. ff. de alim.& ciba.legat.
[m] Arg.prędict.iurium reſcript.& prædict. dicti Bald.in c.cum adeo,colum.fin. de reſcript.& l.idemq; §.idem labeo.ff.mandat.
[n] in præcedenti Miſcell.
[o] Seſſ.21. c.3. de reſor.
[p] c.legimꝰ. 93. diſt.
[q] c.1.uerb. penuria. de ſtatu. regu.lib.6.
[r] in c.1.de inſtit.& pca.oſtulaſti. de reſcrip.
[ſ] in c.peruenit.2.de appell.

ſufficiens regionis, in qua ſunt alimenta cara, quam illius, in qua vilius emuntur, & maioris illius, in qua ſunt cariſſima, quam illius in qua ſunt cara, & minoris illius regionis, in qua viliſſimo pretio venduntur, quam illius in qua vili.

Admoneo autem pium lectorem, quod
mea ſententia, omnis beneficiarius volẽs 9
recte iudicare, quot ſcutis annuis egeat vnum quodque genus prędictorum clericorum, ad ſe cum ſibi pręſcriptis neceſſariis alendum, poteſt multum ad id iuuari, reputando ſecum, quot ſcuta daret ipſe alicui, vt victum honeſtum & neceſſarium vnius anni adminiſtraret cuipiam ſuę conditionis & ordinis, ad quem decenter alendum obligaretur ex aliqua vltima voluntate, vel cõtractu, aut ſuo filio vel fratri, ex pietate paterna, vel cognationis.

Sexageſimumtertium Miſcellaneum.

1 Diſpenſatio quæ prodeſt plurali.
2 Beneficia plura habere quale malum.

1 QVæſtionis videtur magnę, an diſpẽſatio Papę ſuper beneficiorum pluralitate poſt Concilium Trident. ſit neceſſaria vel vtilis. Pro parte namque negante facit primo, quod nemo vel rarus (quod ipſe ſciam) petit nunc illam a Sanctiſſimo Domino Noſtro, nec petiuit a fœl. recor. Pio V. Secundo, quod prefatum Concilium [a] omnino vetat, ne quis duas Cathedrales eccleſias, nec vnam cathedralem, & alteram parochialem, nec duas parochiales ſimul, neque alia duo beneficia incompatibilia, vel alias reſidentiam perſonalem requirentia retineat; & expreſſe cõceſſit facultatem accipiendi & retinendi plura, modo vnum nõ ſufficiat, & alia ſint ſimplicia, non requirẽtia reſidentiam perſonalem, quod nullo iure anteriori fuit expreſſum, licet ſic conſuetudine inductum, vt communiter docetur. [b] Sed contrariũ eſt verum. Tum quia etiam hodie iuſte iuſta de cauſa poteſt S. D. N. diſpenſare ſuper dignitate, perſonatu, & officio [c], quę fecit impatibilia generale Concilium; quia nulla parte Concilij Trid. id vetatur. Tum quia vidimus diſpenſationem a Pio V. factam viro perdocto, & optimo ad retinendas duas eccleſias parochiales fere contiguas, quarum neutra poterat ei dimidium victus miniſtrare. Et ita etiam hodie iuſte S. D. N. iuſta de cauſa poſſet ſimilem diſpenſationem facere, [d] quamuis ſanctius abſtineat ab eiuſmodi gratia, quæ ſi inciperet dari, poſſet timeri diſſipationes pro diſpenſationibus, ut ante prędictum Concilium inueniebantur.

2 Ex quibus infertur, quãplurimos mortifere peccare, & manere in ſtatu damnationis, eo quod ſine diſpenſatione receperint & retineant plura beneficia, quorũ vnum ſibi ſufficeret: quia tranſgrediuntur Canonem præfati Concilii, a cuius tranſgreſſione poſſent per Papæ diſpenſationẽ iuſtam excuſari.

a Seſſ. 7. c. 1. et 4. de refor. & ſeſſ. 24. c. 17. eo.

b In c. conquerente. & c. fin. de cler. nõ reſid. & c. cum iã dudũ. & c. extirpãdæ. §. qui vero. de præb. & c. gratia. de reſcr. lib. 6. et cle. gratię. eo. tit.

c c. de multa. d. præb. & extrauag. execrabilis. Io. xxij.

d Arg. ca. cũcta per mundũ. 9 q. 3. c. propoſuit. de conceſſ. præb.

Sexageſimumquartum Miſcellaneum.

1 Diſpenſatio Papæ an omnem tranſgreſſionẽ excuſet.

1 NOn eſt paruę quęſtionis, an ſicut quis excuſaretur a peccato tranſgreſſionis pręfati Canonis per Papę diſpenſationem, ita etiã excuſari poſſet ab omni alia tranſgreſſione legis naturalis, diuinę ac humanæ. Pro parte namque negante ſtat id quod ſupra [e] ex S. Thoma [f] dictum eſt, nempe quod actus habendi plura beneficia, licet nõ ſit de ſe tam malus, vt per nullam circunſtãtiam poſſit fieri bonus, ſicut actus fornicandi, adulterandi, & id genus alia; eſt tamen de ſe malus, niſi aliqua circunſtantia ſufficiente iuſtificetur; & ita licet malitia proueniens ex tranſgreſſione pręfati Canonis, & aliorum multorum, quibus prohibetur, ne quis habeat plura beneficia, quorum vnum ſufficiat, tollatur per Papę diſpenſationem, manere tamen uidetur malitia illa præfata naturalis, quæ de ſe inhęret illi. A parte tamen affirmante ſtat; quod poteſt concurrere aliqua circunſtantia, ratio, & cauſa iuſta, per quam tollatur malitia illa inhærẽs ei ex lege, uel ratione naturali, uel diuina, ut dixit San. Thomas. [g] Quo caſu nulla remaneret malitia, cum illa tranſgreſſionis Canonis, & legis humanæ eſſet ſublata per Papę diſpenſationem. Illa uero legis & rationis naturalis per circunſtantiam, & cauſam iuſtã. Propter quas duas rationes reſpõdendũ eſt ad quęſtionẽ pręfatam, ꝙ Papæ diſpenſatio ex ſua ſola uoluntate ſine aliqua iuſta cauſa procedẽs, excuſaret quidem a malitia tranſgreſſionis prædicti Canonis, nõ aũt ab alia fractiõis legis naturalis uel diuinę: manãs tñ ex ſua uolũtate, & ex circunſtantia & cauſa iuſta, tolleret utrãque.

e Miſcel. 62.

f Quoli. 9. ar. 15. & nos i Manual. Confeſſ. c. 23. nu. 1. ibi non iuſtificabilis.

g vbi ſupr.

Sexa-

Sexageſimumquintum Miſcellaneum.

1 ***Beneficia plura habendi actum ſola inſufficientia iuſtificat ſine diſpenſatione, cum illa vero etiam alia.***

1 VTilis autem, & notabilis quæſtionis eſt, an aliqua circunſtantia, vel cauſa iuſta diſpēſandi circa pluralitatem beneficiorum poſſit occurrere, præter inſufficientiam beneficii? Ad quam reſpondetur affirmatiue per ſupradicta a: ibi enim expreſſimus aliquas vltra inſufficientiam. Quibus forte addi poteſt circūſtantia ſubueniendi parentibus, ſororibus, & neptibus ex fratribus vel ſororibus, maxime innuptis & nupturis. Illa vero quam ex Cardinali poſuimus ibi, & in Manuali b, vnde tranſlata eſt ſcilicet, an ſit reprobata per Concilium Trid. dubitari poteſt, eo maxime, quod ego ibi dixi opinionem eius nō poſſe poſt prędictū Conciliū ſuſtentari, eo quod ille abſolute prohibeat habere plura beneficia etiam compatibilia, vltra id vel ea, quę ſufficiunt honeſtæ atque decenti ſuſtentationi. Nihilominus tamen videtur, quod poſſit defendi, non quidem in illum ſenſum, quod poſt Concilium liceat tenere plura (quorum vnum ſufficiat ſine diſpenſatione) quamlibet eſſent ſimplicia, non requirentia reſidentiam perſonalem: & quantumlibet abſtineret ab impendendo ſuis vſibus vltra reditus beneficii ſufficientis, & quamtumlibet recte & plene impenderet aliorum reditus in ſolos pauperes, & vſus pios, ſed in hunc ſenſum, quod illa circunſtantia & cauſa ſufficeret ad hoc, vt diſpenſatio Papę ob eam facta non ſolum excuſaret a malitia tranſgreſsionis prædicti Canonis Cōcil. Trid. ſed etiam ab alia malitia, quæ de ſe ineſt beneficiorum pluralitati. Itaque circunſtantia inſufficientiæ ſine diſpenſatione iuſtificat aliquam pluralitatem, cum ea vero etiam alias tam proxime, quam ſupra relatas.

a *Miſcell. 62. n. 12.*

b *c. 25. nu. 128.*

Sexageſimumſextum Miſcellaneum.

1 *Indulgentiæ datæ pro oratione non ſunt reuocatæ, datæ vero & dandæ pro eleemoſyna ſic.*

2 *Orationis vna ſuper eleemoſynam prærogatiua.*

2 *Quæſtorum nomen, vſus, & officium ſublata.*

3 *Indulgentia quæ non parit temporale, vt languat.*

4 *Quæſtoribus ſublatis an quæri poſſit oſtiatim.*

5 *Lex generalis, etiam odioſa comprehendit omnes ſpecies, etiamſi in alia ratio maior inueniatur.*

6 *Lex naturalis maior humana, nequit ab ea tolli.*

7 *Mendicantem eſſe, & non licere ei mendicare, repugnant.*

8 *Lege naturæ licet egenti mendicare.*

9 *Lex generalis ſtringitur alia lege, & ratione.*

1 QVod fœl. recor. Pi9V. maiorē quādam prærogatiuam fecit orationi, quam eleemoſynæ, nempe quod non reuocauit indulgentias conceſſas orantibus pro ſalute Eccleſię, pro Regibus, aut aliis Chriſtianis, & dicentibus, aut legentibus illas, aut illas preces, & orationes: reuocauit tamen omnes, & ſingulas cōceſſas porrigentibus manus adiutrices, ſiue eleemoſynas in fabricas, uel alia quęcūque opera pia, in ampliſſima forma, per quandam ſuam extrauagantem c, ea potiſſimum de cauſa, quod nonnullis videbatur fieri tur-
2 pis de indulgentiis quęſtus. Quæ eadem cauſa videtur mouiſſe Sacrū Concilium Trident. d ad abolendum quęſtores, & nomen eorum, qui ad publicandas indulgentias, & quęrendas eleemoſynas ratione earum a fidelibus dādas antea a variis monaſteriis, hoſpitalibus, & aliis piis locis & perſonis mitti ſolebant, in hæc verba.

Sancta Synodus ſtatuit, vt in quibuſcunque Chriſtianæ religionis locis quæſtorum nomen, atque vſus penitus aboleatur, nec ad officium huiuſmodi exercendum vllatenus admittātur. Non obſtantibus priuilegijs eccleſiis, monaſterijs, hoſpitalibus, pijs locis & quibuſuis cuiuſcunque gradus, ſtatus, & dignitatis perſonis conceſſis, aut conſuetudinibus etiam immemorabilibus. Quibus addo primo, quod reuocatio prędicta Pii V. uidetur eſſe in cauſa, cur
3 parum ſit in vſu clauſula illa præfati Concilii, quæ prędicta eius uerba conſequitur, videlicet, *Indulgētias vero, aut alias ſpirituales gratias (quibus non adeo Chriſti fideles decet priuari) deinceps per Ordinarios locorum adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus populo publicandas eſſe decreuit, quibus etiā eleemoſynas, atque oblata ſibi charitatis ſubſidia, nulla prorſus mercede accepta fideliter colligendi*

c *quæ incipit etſi dominici. aditā anno 1566.*

d *In ſeſſ. 21 c. 9. de ref.*

Digitized by Google

ligendi facultas datur. Cum ergo hodie huiuſmodi clauſulę non ſit locus in indulgentiis conceſſis porrigentibus manus adiutrices, per prędictam extrauagant. cũque ex publicatione aliarum ipſis impetrantibus plus laboris, & damni, quam vtilitatis & quæſtus proueniat, facile (quæ fragilitas humana eſt) ceſſat cura publicandi indulgentiam quæ nihil temporale parit. Secũdo addo in gratiam perſonarum orationi deuotarum, & locorum religioni dicatorum, dubitatum fuiſſe ante 40. annos in Hiſpania, an Canonici, & miniſtri Illuſtr. monaſterii, & hoſpitalis generalis Roncęuallis Virgini matri ſacrę regni Nauarræ, vertici Pyrenęi montis inſeſſę poſſint petere oſtiatim eleemoſynas non obſtante bulla Cruciatę, quę quęſtores oẽs a quærendis eleemoſynis arcebat. Nuper item magnam ortam fuiſſe quęſtionem in eadẽ Hiſpania, an Cõmendatariis, & miniſtris Diui Antonii liceret eleemoſynas de more ſuo antiquo quęrere non obſtante prędicto decreto Concilii Trid.[a] Et quidem potiſſimum eorum, quod contra vtriuſq; monaſterii miniſtros facit, eſt, quod omnis lex generalis generaliter eſt intelligenda[b], etiamſi maior ratio in vna ſpecie, quã in alia inueniatur[c]. Ita quod etiam lex odioſa & pœnalis cõprehendit omnes ſpecies, quę ſub propria verborum legis ſignificatione continentur[d]; & quod prędictũ Concilium[e] tollit generaliter, & vniuerſaliter omnes quęſtores: & negari non poteſt, Miniſtros prędictorum monaſteriorum, quęrentes a piis fidelibus eleemoſynas, ex propria ſignificatione vocabuli vere dici quæſtores, cum vere prædictis Monaſt. pro ſe & pauperibus, & ægrotis ad eos confugientibus quęrant mendicando & petendo eleemoſynas. 5

6 Potiſſima vero eorum, quæ pro religioſis, & miniſtris prędictis faciunt ſunt hæc. Primum quidem, quod inferior non poteſt, nec in dubio intẽdit tollere legem ſuperioris,[f] & conſequenter, nec lex humana legem naturalem & diuinam, quę eſt ſuperior illa[g], & lex naturalis & diuina permittit, & interdum præcipit quęrere mendicando egentibus, ęgrotis, & ſanis, qui aliter, quam mendicando viuere non poſſunt[h]. At præfata Monaſteria, religioſi, miniſtri & ęgroti ad eos confugientes, & eis inſeruientes non habent vnde alãt ſe, & ęgrotos, & ſanos ad ſe; & ſua hoſpitalia confugientes, niſi mendicando a piis fidelibus quærant. ergo non fuit intentio Concilii condentis legem humanam[i], tol-

[a] in d. c. 9. de refor. ſeſſ. 21.
[b] c. ſolitæ de maiorit. & obed. & l. 1. §. & generaliter ff. de leg. preſta.
[c] l. 1. §. q aũt. ff. de ale luſ. & aleat. & poſt et ante alios tradit Deci. cõſ. 669. n. 3.
[d] l. cũ lege. ff de teſta. vbi hoc annot. Aret. recept. ſępiſſime à recentioribus, & in his a Decio in l. factũ. §. in pœnalib'. n. 12. de reg. iur. et alibi ſępe, & Alciat. in rub. de ver. ſignific. ſub finẽ 1. pag.
[e] d. cap. 9. ſeſſ. 21. de reform.
[f] c. inferior 21. di. & cle. ne Romani. de el.
[g] Arg. ca. quo iure 8. diſt. & c. ſunt qdã. 25. q. 1.
[h] c. quieſcamus. 42. di. & ca. 1. de religioſis domib. li. 6.
[i] quæ habetur in dicto capit. 9.

7 lere naturalem, & diuinam, ſe ſuperiorem.

Secundum, quod nihil abſurdi eſt admittendum,[k] & ſecundum contrariam partem admittendum eſſet grande abſurdum, nempe, quod nulli religioſi mendicantes poſſent mendicare. quod videtur quiddam abſurdum, & quædam in obiecto repugnantia,[l] uidelicet quod ſint mendicantes, & non liceat eis mendicare. Quod autem admittendum eſset hoc abſurdum, patet ex eo, quod tam uere & proprie dicuntur omnes illi quęrere ſuis monaſteriis, aut ordini in communi, aut ſanctæ Sedi Apoſt. (quod dixerim propter Franciſcanos, qui nõ poſſunt quærere bona ſibi etiam in communi[m], ſed bene ſanctę Sedi Apoſtolicæ[n],) quam prædicti Religioſi Roncęuallis, & S. Antonii quęrũt ſuis Monaſteriis, ut palam eſt; quia cum ſint veri religioſi, nõ poſſunt quærere, nec habere quicquam niſi in communi[o]. ergo ſi prædicti ordines Mendicantes poſſunt oſtiatim mendicare, non obſtante prędicto Decreto, poterunt etiam idem facere præfati religioſi, & miniſtri Roncęuallis, & Diui Antonii.

8 Tertium, quod lex naturalis & diuina non ſolum permittit, vt egentes, & qui nõ poſſunt alias quærere uictum, quęrant ſibi per ſemetipſos, mendicando oſtiatim ſed etiam, ut quærant per alios pios ad id ſubſtitutos; imo & vt alii ſponte ſua in id oblati, aut publica auctoritate deputati id faciãt pro eiſdẽ, qui per ſe ipſos mẽdicare nequeũt, uel modeſte erubeſcũt, ut habet praxis & uſus totius populi Chriſtiani, quatenus alii quærunt pro pauperibus in ſuis domibus ægrotantibus, alii pro ſanis, quibus pudor eſt egere, & mendicare[p]: & alii pro monialibus & aliis perſonis in carceres, uel alia loca coniectis & incluſis, & alii pro uarii generis hoſpitalibus paſsim oſtiatim, publice, & priuatim mendicant: imo & nonnunquam concionatores ex ipſis ſuggeſtis, & communiter prædicti religioſi Roncęuallis, & S. Antonii non ſolũ poterunt per ſemetipſos mendicare, ſed etiam ſubſtituere & nominare, & in ſocios & fratres accipere aliquos pios, qui id pie, & fideliter faciant.

Quartum, quod ex legibus & Canonibus[q], pro quorum roboratione æditum fuit præfatum decretum Concilii[r], colligitur ratio, quæ illud capitulum limitat, procedere ſolum in quæſtoribus, qui quęrunt eleemoſynas prædicando, uel publicando indulgentias, præſertim conceſſas pro porrigentibus manus adiutrices piis locis,

[k] l. nam q abſurdũ. ff. de bonis liber. c. dudum de præb. lib. 6.
[l] l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur.
[m] Iuxta ca. 3. de reg. ſeſſ. 25. Concil. Trid.
[n] c. exiit. §. porro. & §. ad hæc. de verb. ſignif. li. 6.
[o] c. non dicatis. 12. q. 1. cum eis quæ ci nuper late fuerũt per nos adiecta.
[p] c. exprobranda. & c. conſiderãda. 86. diſt.
[q] c. cum ex eo. de pœnit. & remiſſ. & clem. abuſionibus. eod. tit.
[r] c. 9. ſeſſ. 21. de reform.

locis, quorum ſunt quæſtores, & pro quibus petunt; eadem colligitur inquam, ex eo quod illę leges ponuntur in titulo de pœnitentiis & remiſſion. & in capitulis, quæ tractant de indulgentiis, & de vſu uęl abuſu quæſtorum in eis publicandis. Colligitur etiam ex fine eiuſdem decreti [a] quatenus prohibet publicari indulgẽtias per Queſtores, & pęrmittit earum publicationem per deputatos in id ab Ordinariis.

Quintum, quod non obſtat potiſſimũ contrarię partis argumẽtum ſupra formatum. Tũ quia licet lex generalis generaliter ſit regulariter intelligenda, vt probat argumentum præfatum, fallit tamen quando per aliam legem limitatur lex generalis, vel excipitur aliquis caſus ab ea, iuxta glo. recept. [b] ſiue lex excipiens & limitãs legem generalẽ pręcedat eam, ſiue ſequatur [c]. At in caſu propoſito Bulla Pii iiii. facta ante publicationem Concilii, & alia facta poſt publicationem eius, quę uim habẽt [d], excipit a diſpoſitione pręfata [e] quęrentes eleemoſynas pro Commẽdatariis, hoſpitalibus, & ægrotis S. Antonii: & ita non habebit locum in eis. & ratio eadem, quę mouit Pium ad declarandum illud Decretum non habere locum in religioſis & miniſtris Diui Antonii; mouere debet ad declarandum, non habere locum in Canonicis & miniſtris Roncæuallis, imo neque in aliis aliorum locorum piorum, qui oſtiatim ſine indulgẽtiarum publicatione quęrunt, uel quęrere volunt. Tum quia cõcluſio pręfata, *Lex generalis generaliter eſt intelligenda.* fallit etiam in ea ſpecie, quæ per rationem alterius legis excipitur ab illa, ut annotauit Bald. receptus [f]. At in caſibus propoſitis reperiuntur tres leges, naturalis, diuina, & humana, tactæ in tribus argumentis pro hac parte formatis; ex quibus colligũtur tres efficaces rationes ad limitãdã prędictam cruciatã, & prædictũ Conciliũ [g], quibus Quæſtores a quęrẽdo arcẽtur ne ſit locus eis, qui querunt oſtiatim eleemoſynas ſine vlla indulgentiarũ publicatione. ergo nõ cõprehendunt Canonicos Roncæuallis, nec Cõmendatarios S. Antonii quærentes oſtiatim eleemoſynas ꝓ ſe, ſuiſque hoſpitalibus, & ęgrotis uel ſanis in illis recipiendis; & ita ante paucos menſes obtinuit declarari quoad Commendatarios, & miniſtros Diui Antonii, D. Bernardinus de Palatios, S. Antonii Oleti Regni Nauarrę Commendatarius, idemque uir religione, prudentia, & commoda temperantia & modeſtia clarus, qui cauſã nuper ad S. Sedẽ Apoſt. detulit, & obtinuit.

a d. cap. 9.

b In l. ꝗ pretio. ff. de publ. in rẽ actio.

c l. ſed et poſteriores. ff. de legib. & gloſ. in lege ſciendũ. ff. qui ſatiſd. cog. adiuncta glo. auth. offeratur. C. de lit. cõteſt.

d c. Ipſi sũt canones. 9. q. 3. & l. 1. ff. de conſtit. Princi.

e d. capituli & decreti noui

f in d. l. de pretio.

g dicto c. 9.

Sexageſimumſeptimum Miſcellaneum.

1 *Dominus uobiſcum unde deſumptum, & quid ſignificat.*

2 *Et cum ſpiritu tuo unde ſumptum, & quid ſignificat.*

2 *Salutamus, & reſalutamur cur frigide in horis.*

3 *Dominus vobiſcum ſolus presbyter nõ excommunicatus dicit: dicit autem etiam cum ſolus, aut cum vno tantum recitat. num. 4.*

5 *Miſſa præſente vno tantum dici poteſt.*

6 *Eccleſiæ miniſter reſpondendo perſonam eius gerit.*

6 *Sacerdos ut Eccleſiam ſalutat, et ab ea reſalutatur.*

7 *Salutatio ſeptuplex in miſſa quid ſignificat.*

1 Qvod circa illã ſolennem, quę in Miſſa & horis Canonicis fit, ſalutationem, puta *Dominus uobiſcum.* occurrunt aliquot dubia. Primum, unde ſit deſumpta. quod ex S. Iſidoro, [h] & Alcuino [i] reſpondetur, quod ex Ruth. [k] vbi legitur, sic. *Booz ſalutaſſe meſſores ſuos.* & ex Paralipom. [l] ubi legitur, Prophetam Azariam eiſdem uerbis ſalutaſſe Aſsa Regem, cum exercitu ſuo, sicut & Angelus singulariter ſalutans Gedeonem [m] dixit, *Dominus tecum.* Quod ipſum fecit Gabriel glorioſiſſimam Virginem, eamdemque diuorum omnium Reginam Mariam ſalutando in numero singulari, *Dominus tecum.*

Secundum dubium, quid per illa uerba ſacerdos ſibi velit? Ad quod ex mente doctiſsimi illius Gullielmi Durandi, Epiſcopi Mimatensis, cognomento ſpeculatoris, [n] reſponderi poteſt, uelle, ut ſalutati ſint attenti, & ita maneat in eis Dominus, vt eius meminerint, eodemque fruantur.

2 Tertium, quid ſibi velit reſalutatio illa ſalutatorum, *Et cum ſpiritu tuo.* deſumpta ex Paulo? [o] Ad quod reſpondetur breuius, quàm à Mimatenſi, velle, vt ſalutanti eadẽ ipſa fiãt, quę ipſe ſalutatis fieri ꝺſiderat.

Quartum, cur ergo cum ſacerdotes miſſamus, & recitamus, tam parum attẽti his verbis ſalutamus. & à ſalutatis tam oſcitãter reſalutamur, vt pauci, aliorum collatione, quicquam horum recogitemus, & vix uerborum ipſorum corticem apprehendamus? Reſp. id eſſe in cauſa uideri, quod neutri minimum actu cogitamus de Deo

h De offi. eccleſiaſti.

i de diuin. offic.

k Ruth. c. 2

l c. 15. lib. 2.

m Iudicũ. c. 56.

n lib. 4. Ration. diui. offic. c. 14

o 1. ad Tim. ult.

&minus ei actuali amore inhæremus, &
parum noſtram miſeriam, & neceſſitatem 1
ad eum cõfugiendi recogitamus, nec plus
ſatis ipſius interminam potentiam, & mi-
ſericordiã admiramur; iuxta ea, quę de de-
uotione, & fontib⁹ eius alibi tradidim⁹.[a]
Quare o patres & fratres, qui ſalutamus
& reſalutamur, omnes conemur verſare
corde id, quod verſamus ore, & non aga-
mus id frigide, ac vt aliud agentes, ſed fer-
uido aut certe calido affectu concipientes
vere id mẽte, quod cupere ore profitemur.
Quintum, an ſalutatio prefata fieri poſ-
ſit in horis ab aliis quam a presbyteris? 3
Reſpondetur non poſſe; adeo quod nec
Diaconus debet ea vti, niſi cum cantat e-
uãgelium, vel cereum paſchale benedicit,
ut præfatus Mimatenſis ait. Quanquã non
memini legere Canonem vllum, quo id ẽt
ſubdiacono vetetur, ſed cum generalis Ec
cleſiæ uſus ita obſeruet, non eſt ab ea diſce
dendum,[b] licet aliqui dixerint, poſſe illam
facere omnes, qui horas tenentur recitare
Canonicas, ſed eis, præfato Gullielmo te-
ſtante, generalis mundi vſus repugnat.
Sextum, an presbyter excommunicat⁹,
qui vt alibi dictum eſt[c], ad horas Canoni
cas tenetur, poſſit ea iuſte uti? Reſpon. nõ
poſſe, ſecundum Hoſt.[d] & Coſmam,[e] &
Albertum[f].
Septimum, an presbyter & Epiſcopus,
cum ſoli recitant, debeant uti præfata ſa- 4
lutatione? Ad quod frequentius reſpon-
deri videtur, non debere, ut Mimatenſis[g]
Albert⁹,[h] & Coſmas[i] ſignificant. Pro qui-
bus facit primo, quod pluralis loquutio, &
ſi duobus contenta ſit[k], duo tamen ſaltem
requirit: & ita inepta eſſet ſalutatio per il-
lud verbum plurale, *Dominus vobiſcum.* niſi
ſalutati ſaltem eſſent duo. Secundo facit,
quod Sother Papa ea ratione probat Miſ-
ſam non eſſe faciendam, niſi ſaltem duob⁹
præſentibus; quia miſſans ſalutando per,
Dominus uobiſcum. præſupponit ſaltem ad-
eſſe duos,
Contraria tamen opinio nobis uerior,
& ſanctior uidetur. Tum quod generalis
omnium uſus habet, quod presbyter miſ-
ſans corã vno ſolo miniſtro, uel recitãs cũ
uno ſolo ſocio utitur hac ſalutatione, *Do-
minus uobiſcum.* nõ obſtante, quod ſit plura
lis loquutio quę ut ſit apta, requirit ſaltem
duos. Tũ quod qua ratione non deberent
dicere, *Dominus uobiſcum.* eadẽ deberẽt ab-
ſtinere a dicendo in medio Miſſæ, *Orate
fratres.* cum ẽt ſit verbũ pluralis numeri, ſi-
cut &, *uobiſcum,* a quo tamẽ nemo abſtinet.
Tũ quod, vt ait glo. memorabilis[l]; Sacer-
dos cũ ſalutat per, *Dominus uobiſcum.* non
ſolum videtur ſalutare præſentes, uel prę-
ſentem, ſed etiam Eccleſiam totã, & ma-
xime particularẽ, cui deſeruit, cuiuſue be-
neficio viuit. Tũ quia graue onus, & uix ſi-
ne aliquo peccato, & multa cura eſſet ex-
plicabile presbyteris, & Epiſcopis recitã-
tibus, nũc ſolis, nũc cũ ſocio, nũc cũ choro
toties, & ita frequẽter ſalutationẽ mutare.
Tum quod fœl. rec. Pii V. Breuiarium nul-
libi hanc uariationem pręcipit, imo ſigni
ficat, quod qui ratione ſui ordinis poteſt
iuſte dicere, *Dominus uobiſcum*. dicat illud
ſemper, ſiue in choro, ſiue extra eum, & ſi-
ue ſolus ſiue cum ſocio vel ſociis recitat,
imo in formula gratias agendi poſt miſſã,
quas fere omnes agimus ſoli, ponitur, *Do-
minus uobiſcum.*
5 Non obſtant oppoſita, non primum, cui
reſpondeo concedendo pluralem loquu-
tionem duos ſaltem requirere; negãdo tñ
nõ addeſſe duos, ẽt cũ ſoli recitam⁹: adeſt
enim Eccleſia, quã totã, vel partẽ eius ſa-
lutamus. Ad ſecundũ, ſcilicet decretũ So
theris Papæ reſpõdetur, quod ſecundũ S.
Tho.[m] illud eſt intelligendũ de Miſſa ſolẽ
niter dicta, & nõ de priuata: ſed ratio tex-
tus ita concludit in hac, ut in illa. Palnda-
nus autem reſpondet, illud eſſe cõſuetudi-
ne abrogatũ, & recte quidẽ: nã vbique gẽ-
tium miſſatur cum uno ſolo miniſtro; imo
gloſſa illius ſatis concedit incluſũ presby
terũ, & non potentẽ habere vllũ miniſtrũ,
poſse ſolũ miſsare, ſalutãdo Eccle. in per-
ſona ſua, & reſalutando ſe in perſona Ec-
cleſię. cui tamen nõ aſsẽtior. Tertio altius
reſponderi poteſt ex mente eiuſdẽ S. Tho
mæ, inſinuantis miniſtrum gerere perſonã
Eccleſię: & ideo ex perſona illius plurali-
ter reſpondere, & pluraliter ſalutari.
6 Ex quibus infertur, recte facturos nos
presbyteros, ſi cum miſsando & recitãdo
ſalutamus, nõ ſolũ intendam⁹ ſalutare mi-
niſtrũ uel alios pręſentes, ſed etiã ipſã Ec-
cleſiã totã, & pręſertim partẽ eius, cui pe-
culiariter ſeruimus; & reſalutationẽ, qua
nos miniſtri ſalutãt, accipiamus non tan-
tum ut factam nomine ſuo ſolo, ſed etiam
ut factam nomine Eccleſiæ, & prędictę
partis eius. quod non parum animum cõ
ſolatur. Placet enim Deo plurimum ora-
tio communis, & communicata per alibi
dicta[n], diximus ſupra, quod reſponden-
tes Miſsanti, & conſequenter Chorau-
lam agenti videntur reſpondere non ſolũ
nomine ſuo, ſed etiam Eccleſię, ſiue cum
reſpondent *Amen*[o], ſiue cum reſpondent,
habemus ad Dominum. vt in c. quando[p]. ſiue
cum

a In Enchirid. de orat. c. 20. n. 58.
b c. fin. d cõſuet. & l. 2. C. quæ ſit longa conſuet.
c In d. Enchi. de oratio. ca. 21.
d In c. illud de cleric. excõ. miniſt.
e In gl. nota. Prag. titulo qualiter ſint horæ dicẽdæ extra chorum verb. tenentur.
f In c. 1. de cel. Miſs. q. 13.
g in ration. diui. offic. li. 4. c. 14.
h in d. q. 12
i In dicta glo. ſuper uerb. teneantur.
K c. pluralis. de reg. iur. li. 6. l. ubi numerus. ff. de teſtibus. tranſlata in §. ubi numerus. 4. q. 3
l in d. c. hoc quoque.
m in 3. par. q. 83. art. 5. ad. 12.
n in Enchir. de oratio. c. 17. nu. 26.
o c. ſedulo. 38. diſt.
p de conſec. diſtin. 1.

cum reſpondent, *E cum ſpiritu tuo.* Non autem eſt mihi mens dicēdi errare illos, qui ſuam ſalutationem ſolo actu ad ſolū pręſentes referunt, nec eos qui ſalutationem ſolo actu admittunt, tanquam a ſolo miniſtro factā: quia virtute ſiue virtualiter referunt eam ad omnes, ad quos referre debent, ſecundum intentionem Sanctæ Matris Eccleſię. quod puto oēs facere, licet alios expreſſius, quā alios. Si enim interrogarentur, an ſalutēt pręſentes, & eorū reſalutationem admittant eo modo, quo debent, ſecundum intentionem Eccleſię ſanctę, reſponderent, quod ſic.

Octauum dubium, quid teneantur dicere loco pręfatę ſalutationis, cū recitāt horas, qui non debent ea vti. Reſp. ꝙ debēt dicere, *Domine exaudi &c.* Quæ ſubſtitutio adeo videtur grata fuiſſe Cardinali S. Crucis, cum ſuum breuiarium cōpoſuit, vt videatur voluiſſe, vt ne etiam presbyteri dicerent in horis, *Dominus vobiſcum.* quo ſolo nomine videbatur ab antiquo inſtituto nimis exorbitare.

Arbitror autem, ꝙ cum in aliquo Breuiario occurrit (vt ſemper occurrit ad preces dominicales, & feriales Breuiarij Pij V.) locus, in quo dicendus eſt verſiculus, *Domine exaudi.* ante verſiculum, *Dominus vobiſcum.* tunc, quia non poſſunt iuſte dicere hunc, non tenētur duplicare illū, vt intellexi quoſdā facere. Tum quia videtur, quod illa battologia fuit aliena a mente condentis Breuiarium, & ita reiicienda [a]. Tum quia licet, *Pater noſter.* dicendum ſit ante, & poſt quamlibet horam; tamen cum duæ ſimul dicuntur, non duplicatur, ſed ꝙ finit horā præcedentem, ſeruit pro initio ſequētis, vt diximus in enchir. de oratio.[b]

Prætermitto autem alia quędā dubia,
quæ nō adeo ſpectant praxim, qualia sūt, 7
cur, & quoties Epiſcopus interdum pro, *Dominus vobiſcum.* ſubſtituit, *Pax verbis.* & cur miſſans ſepties ſalutat, & cur ſolū quinquies ſe vertit ad populum, & quomodo verſiones ſignificant dona Spiritusſancti, ad expellenda ſeptem vitia mortalia ſiue Cardinalia &c. quæ videri poſsunt apud Archidiaconum [c], & apud Mimatensē [d].

a arg. c. ſuper litteris. de reſcrip. et c. intelligentia. de uerb. ſigniſi.

b in c. 19. n. 20.

c In d. cap. hoc quoque.

d in d. c. 14. lib. 3. Ratio. diuinorum offic.

Sexageſimumoctauum Miſcell.

1 *Romana deuotio in uiſitādas Eccleſias mira.*
2 *Deuotionis tanta Romanæ quæ cauſa.*
2 *Romam magna mole conditam Petrus, & Paulus effecēre maximam.*
3 *Romani etiam ante Hieronymū deuotiſſimi.*

1 Quod & ſi in enchiridio de oratio. [e] vtcumque licet breuiter ſatisfecerim mihi quærenti quid, & quotuplex ſit deuotio, & vnde hauriēda, & per quę prouocanda, & quid docti, & quid vulgus vocant deuotionē, nullatenus tamen hactenus ſatisfacere potui mihi admirāti, quid ſit in cauſa, cur Gens Romana, quā cōdere (vt ille ait) tantæ molis fuit, tāta, tāque aſſidua & indefeſſa deuotione, pręcęteris gētibus, quas mihi uidere licuit, ſit in Deū, Diuoſque omnes colendos, ſtataſque peccatorum condonationes, & indulgentias quęrendas. Admiranti, inquam, & quærenti iam inde ab anno 1567. quo in Vrbem appuli, eo quod viderem omnes utriuſque ſexus, cuiuſcunque ętatis, conditionis, fortunę, gradus, & ordinis, tam ſummates, quam infimates, & mediocres, miro quodam ſpiritu afflatos rara honeſtate, & modeſtia adire, & circumire nunc quatuor, nunc ſeptem, nunc nouem eccleſias 16. circiter milliarium, circuitu confecto, nūc ſingulas quaſque, præſertim tota Quadrageſima, & toto Paſchatis feſto in id ab antiquiſſimo tēpore deſtinatas, & in eis quā humillime, mira deuotione Deum Opt. Max. diuoſque omnes, eorumque omniū Reginā, eandēque Dei matrē, & Virginē glorioſiſſimā Mariam ſupplicisſime adorare, orare, ſacrificiis, ac aliis diuinis officiis etiam interdum cum uitæ periculo, ex cōfluentium frequentia imminēte intereſſe: & ꝙ cum ſtationes ſint frequētiſſimę, imo in tota Quadrageſima, & feſto Paſchatis cōtinuę, tot, & cū tanto deuotionis feruore ſingulis quibuſque diebus adeunt eas, ac ſi toto anno alia ſtatio nō eſſet adeūda, neque alia indulgentia quærēda. Quo nomine & multis aliis, multo alia (gratia Deo) mihi fuit, & eſt Roma viſa, quā audita.
2 Forte tamē dici poteſt eſſe in cauſa primo, ꝙ Petrus & Paulus Iudicęs ſeculi, vera mundi lumina ſua in ea corpora glorioſa depoſuerunt, in nouiſſimo die glorioſiſſime reſumenda; de quibus Nicolaus Pōt. Max. [f] ſic ait, *Iſti ſunt, per quos Euangelium Romæ reſplenduit. Iſti ſunt, qui una die pro merito, uno loco pro gloria ſub vno perſequutore pro parili virtute compaſſi, vrbem ipſam glorioſo cruore martyrij Chriſto Domino conſecrarunt. Iſti ſunt, qui illam in hanc gloriam prouexerunt, vt ſit gens ſancta, populus electus, ciuitas ſecerdotalis, & Regia per ſacram B. Petri ſadem caput totius orbis effecta.*

Deinde, ꝙ licet multę ſint in orbe Chriſtiano ſedes Pontificales, quarū multi pręfecti ꝑ ſua martyria fidei Chriſtianę firma

e c. 10. nu. 58. c. 21. n. 33.

f In c. fundamēta. de elec. lib. 6.

Digitized by Google

teſtimonia pręſtiterint,nulla tamẽ eſt, in qua tot,& tam inſignes,atque in hac id fecerint:quandoquidem fere omnes, quotquot ei ante Sylueſtrum præfuerunt, martyrii coronam meruerunt, &qui eam non fuerunt conſequuti , magnapaſsi , tam firma confeſsione illum munierunt , vt vel quadantenus martyres fuiſſe non immerito dici poſsint.

Tertio, ꝙ in nulla vrbe tot , & tam inſignes vtriuſque ſexus Martyres (in quibus ſunt Laurentius & Sebaſtianus,Ioãnes, & Paulus,Agnes,& Cecilia),& tot,& tã inſignes Confeſsores, & Virgines (in quibus ſunt Syluester, & Gregorius,Petronilla, & Praxedes) palmas & laureolas , ac in hac meruerunt.

Quarto , ꝙ iam inde ab Apoſtolis gens 3
Romana eiuſmodi deuotionis ſobria ebrietate inebriata eſt,teſtante id Hieronymo [a] in hęc verba. *Romana plebis laudatur fides.Vbi alibi tanto ſtudio & frequẽtia ad eccleſias,& ad martyrum ſepulchra concurritur,vbi ſic ad ſimilitudinem cœleſtis tonitrui Amen reboat?& vacua idolorũ templa quatiuntur?Non quod aliam habeãt Romani fidẽ , niſi hanc,quã oẽs Chriſti eccleſiæ , ſed quod deuotio in eis maior ſit,& ad credẽdũ ſimplicitas*. quę nõ latuerũt Tho.Vuald. eã magnifice magnifaciẽtem [b]. Quare ò principes , & ciues Romani,quos mater Roma genuit & adoptauit, pergite,& perſeuerate in conſeruanda tantæ deuotionis margarita,& nos exteri noſtrę ſanctæ matricis Vrbis exemplũ ſequuti, eadem quęrere, ſeruare,& (ſi qua parte fieri poteſt) augere conemur, quo vtrique ad brauium,in quod vos contenditis,peruenire mereamur ęternum, Amen.

a In prolo. lib. 2. ad Galat.

b c.128.n.4. de ſacrament.

Sexageſimumnonũ Miſcellaneũ.

1 *Scholis Latinitatis quæ ſpiritualia reſtituenda.*

QVod in Concilio Lateranenſi ſub Leone x.finito [c] eſt cõtextus ſingularis pro cõcluſione inſerta pręfato Enchiridio de reduc.ad latinitatis ſcholas hymnis,& aliis ſpiritualibus, quẽ ideo nõ memini [d] cũ primũ ab hinc circiter 40.annis illud Enchiridiõ de oratione ſermone hiſpano componerem, ſed poſtea cũ illud anno 1575. latinitate hic in vrbe donarẽ ei' mẽtionẽ ibi [e] feci,& illius tenorẽ huc ſcribendum remiſi:nec mirũ,ꝙ antea non vidiſsẽ;quoniã pauca de actis eius in academias Hiſpanicas deuenerunt, neq; in hũc diem multa in eis ſciuntur: imo mirati fuerunt multi Salmanticę , cũ ipſe prodidiſsẽ duo [f],quorum alterum præcipit beneficiarijs non recitantibus horas reſtituere fructus. Alterum perſanctè, & grauiter punit blaſphemos . Quæ ipſe excerpſi ex nona ſeſſione hinc illuc abſque aliis ſeſſionibus miſſa.Pars autem,quæ præfatam reductionẽ præcipit in hęc verba texitur. *Cum omnis ætas ab adoleſcẽtia prona ſit ad malum , & a teneris aſſueſieri ad bonum magni ſit operis,et effectus , ſtatuimus , et ordinamus , vt magiſtri ſcholarũ , et præceptores pueros ſuos,ſiue adoleſcẽtes,nedũ in Grammatica,et Rhetorica,et cæteris huiuſmodi erudire,et inſtruere debeãt,verum etiam docere teneantur ea,quæ ad religionem pertinent,vt ſunt præcepta diuina, articuli fidei ,ſacri hymni,et pſalmi,ac Sanctorum vitæ, diebuſq; feſtiuis nihil aliud eos docere poſsint, quam res ad religionem et bonos mores pertinẽtes,eoſque in illis inſtruere,hortari,et cogere in quantum poſsint,teneãtur, vt nedum ad miſſas ſed etiam ad veſperas, diuinaq; officia audienda ad eccleſias accedant , et ſimiliter ad prædicationes,et ſermones audiendos impellãt, nihilque contra bonos mores,aut quod ad impietatẽ inducat,eis legere poſsint*.qua in re egregiam profecto laudem meriti ſunt, & in dies merentur patres illuſtriſsimi Ordinis Societatis Ieſu , qui ſcholis littterarum ſcholas pietatis adiungentes, non ſolũ quæ pręfatum Cõcilium decreuit , etiam antequam ſcirent ea fuiſſe ab illo decreta, ſeruare in Hiſpania a principio fundationis ſuorum Collegiorum ſtudioſe cæperunt,& ſtudioſius ſeruant , ſed etiam poſtea addiderunt alia ſuo magiſterio digna,contenta breuiſſime in libello de his,quę facere debẽt,qui in ſcholis ſuis diſcere volunt,digna certe , quę etiam in omnibus aliorum ſcholis ſeruarẽtur, in quibus eſt fidei Catholicę,& in ſanctã Sed. Apo.deuotionis pura,ſimplex, & firma ꝓfeſsio;Cõfeſsio ſacra menſtrua; Parentũ & ſeniorũ reuerentia. in cibo, potu,verbis,veſtibus,& actib' abſtinẽtia,ſobrietas , & modeſtia, iuſtus ſuorũ ſtudiorũ finis, iugiſq; memoria pręſentię Dei , & ꝙ ab eo tanquam patre luminũ omnis ſapiẽtię & ſcientiæ lux in eos eſt diſcẽſura [g]. Per quã ſtudiorũ pietatis , & litterarũ coniunctionẽ maximã orbi Chriſtiano,pręſertim circa pueros & adoleſcentes vtilitatẽ importarunt,& important , ſicut cõtra paulo antea orbi Gallico indicibile damnũ inuexerũt in docẽdis eiſdẽ; qui in quaſdã Galliæ Aquitanię ſcholas impietatem Lutheranã , & rudimẽta Grãmatices cõiunctim eoſdem docuerunt,quoniam; *Quo ſemel eſt imbuta recens , ſeruabit odorem Teſta diu.*

Septua-

c Seſſ.9.in bulla reformationis. col.9

d in c. 19. nu. 177.

e in d. cap. 19.num. 172.

f ſcilicet §. ſtatuim'. & §. ad abolendã.

g Iacob. 1. et Eccl. 1

Septuageſimum Miſcellaneum.

1 *Veſperæ quadrageſimæ an etiam priuatim ante cœnam dicendæ.*
2 *Nona in ieiuniis, an ante cœnam dicenda.*
3 *Intellectus c. ſolent. de conſec. diſt. 1.*
4 *Lex noua veterem declarans, ſecundum eam intelligenda.*

1 VIſum eſt quibuſdam, vt audio, durũ illud, quod aſſeruimus in Enchiridio de oratione a, ſcilicet veſperas iuſte poſſe in Quadrageſima etiam in feriis poſt cœnam priuatim dici. Primo, quod Breuiarium Romanum tam antiquum, quam nouum habet veſperas dicendas illis diebus ante cœnam ſine vlla exceptione. Secundo, quod conſuetudo id videtur ſeruare. Tertio, quod Concilium Cabilonen. a Gratiano citatum b verbis pręciſioribus, quam breuiaria id ſtatuit illi, ſcilicet, *nullatenus ieiunare credendi ſunt, ſi ante manducauerant, quam veſpertinũ celebretur officiũ.*

Quibus tamen non obſtantibus tenenda eſt pręfata concluſio. Tum quia, vt ait 2 Caiet.c non eſt de neceſſitate officij, nec de neceſſitate ieiunij, vt clericus dicat veſperas in Quadrageſima, nec in aliis ieiuniis Nonã ante cœnam. Et alibi d ait primo nõ eſſe de precepto, ſed conſilio, dicere veſperas ante cœnam. & paulo poſt dixit, quod ſicut in ieiuniis quatuor Temporũ non eſt neceſſe dicere Nonã ante cœnã: quamuis iure cõmuni id videatur ſtatutũ, vt colligitur ex S. Tho.e ſic nõ eſt neceſſe in Qadrageſima dicere Veſperas ante cœnã. Tum quia ego eius determinatio- 3 nem (cũ ante circiter 50. annos præfatũ c. ſolent Salmanticæ prælegerem) iuſte declaraui, & limitaui ne procederet in Veſperis publice dicendis, ſed tantum in eis, quę priuatim dicuntur. 6 Pro qua declaratione ponderaui contextum illius c. in illis verbis continentibus rationem decidendi, videlicet, *Concurrendum eſt enim ad Miſſas, & auditis Miſſis, & veſpertinis officijs ad cibũ accedendũ eſt.* per quę apparet Concilium loqui de Veſperis concurrente populo dicẽdis, & non de aliis de quibus locutum fuiſſe Caietanum coniiciebam ex illis verbis eius, quæ poſuit vbi ſupra. f *An autem antequam comedat dixerit clericus Nonam, aut veſperam ad officij magis quam ieiunij horam refert, ad neutrius tamen ſpectat neceſſitatem.* Tum quia vbi ſupra g tenui mediam opinionem, monendo eam ibi h probari, ſi bene ponderetur textus, videlicet Veſperas, quæ publice dicendę ſunt in Eccleſia, dici debere de pręcepto ante cœnã, priuatas vero tantum de conſilio; & eodem modo videtur limitãdus Angelus dicẽs, prædictum c. ſolent. loqui de perfectione ſiue conſilio, & non de præcepto: & idem quod ego, tenet Silueſt. k addens ita tenere Doctores. Tum quia, per proxime dictum reſpondetur ad tertiũ argumentum, deſumptum ex dicto cap. ſolent. nempe quod habeat locum in Veſperis publice dicendis, non autem in aliis.

a c.3. num. 41.
b in c. ſolẽt. de cõſecr. diſtin. 1.
c in ſumma verb. ieiuniũ. pag. 1.
d 2. 2. qu. 147. art. 7.
e in d. ar. 7 & ex §. In ieiuniis. ſubd. c. ſolent.
f in d. verb. ieiuniũ. §. 1.
g in d. c. 3. num. 41.
h in d. c. ſolent.

Ad primum autem deſumptum ex Breuiariis Roma. reſpõdeo illud deduci ex dicto Concilio l, eſſeque quandam admoni- 4 tionem, vel innouationem ipſius, per quod totus orbis Chriſtianus Veſperas publicas ante cœnã canit, vel recitat; & lex noua innouans, vel declarans antiquam, intelligenda, amplianda, & limitanda eſt, vt illa, iuxta gloſſ. recep. m quã dixit ſingularẽ Card. n & pro qua eſt textꝰ Iuſtiniani o.

Ad ſecundum vero reſpondeo primo, variam eſſe conſuetudinem; quia vt multi dicunt Veſperas etiam priuatim ante cœnam, ita & multi poſt eam, vt & in ieiuniis multi dicunt Nonam ante cœnam, & multi poſt eam. Secũdo, quod qui dicunt ante cœnam videntur de conſilio id agere, & probabile eſt Angel. Silueſtrũ, & Caiet. viros inſignes ita dixiſſe, quãdo eas ante cœnam dicebant, cum ipſi in ea fuiſſent opinione, vt poſſent iuſte dici poſt cœnã, quam ego ſemper ſecutus ſum quoad Veſperas priuatas (licet enim eas etiam priuatim ante cœnam ſoleam dicere, niſi aliqua cauſa iuſta interueniente, ea tamen mente id ſoleo facere, quod putem id conſuli magis quam pręcipi) non autem quoad publicas, de quibus prædictum Concilium, vt ſupra declaratum eſt, præcipit, vt ante cœnam dicantur.

i in ſumma verb. ieiunium. §. 2
k verb. hora. q. 9.
l d. c. ſolẽt.
m clem. ſtatutum. de elect. uerbo conſuetudine.
n in d. cle.
o in Auth. conſtitutio, quæ innou. §. unde. uerſ in illis. collat. 3.

Septuageſimumprimum Miſcellaneum.

1 *Pater noſter, vt licite alicubi non dicitur poſt veſperas.*

1 QVod contra aliqua eorum, quę in Enchiridio de oratio. p ſatis copioſe dicta ſunt de neceſſitate dicendi orationẽ dominicã, ſiue Pater noſter, in horis canonicis, videtur obſeruantia illuſtriſſimarum eccleſiarum vrbis: ibi enim dictũ eſt, in fine omnium horarũ, pręſertim veſpertinarũ, debere dici pater noſter, & in pręd ictis eccleſiis non dicitur poſt veſperti-

p c. 10. nu. 61. & aliquid. c. 3. num. 64.

nam,quando immediate dicitur Completoriū, vt fere ſempe. dicitur,neque in fine alicuiꝰ horę,ſi dicēda ſit immediate alia nō dicitur pro fine illius,ſed pro principio immediate dicendę. Pro qua obſeruantia facit Rubrica initiorum Tertiæ, Sextæ, & Nonæ,quæ iubent dicere Pater noſter, & Aue maria,pro initio illarum:& non vidētur dici pro fine pręcedentis. Contra vero illam faciunt ea,quæ in Miſcell. 73.adducentur,ſaluando pręditam obſeruantiam iure ſpeciali.

Septuageſimumſecundum Miſcellaneum.

1 *Marcellus Francolinus laudatus omittitur.*

2 *Indefinita, & particularis ad veritatem idē requirunt.*

ADmoneo pium lectorem,quod reco 1 gniturus Miſcellaneū proximū præcedens legi ea,quę ſcribit D. Doctor Mar. Francolinus,quem ego pietatis,eruditionis,& facundię nomine laudare ſoleo in c.28.libri de tem.horarum. vbi admonuit lectorem videri ſibi me fuiſſe falſa relatione deceptum, quatenus in illo Miſcellaneo dixi,obſeruantiam quarundam Illuſtriſſimarum eccleſiarum Vrbis aduerſari eis, quę antea ſcripſerā in Enchiridio de orat.[a] de neceſſit. dicendi orationem dominicam in horarum canonicarum principio,& fine. A qua pręmonitione meo iudicio uir prouidentiſſimus abſtinuiſſet, ſi prænoſſet id obiter nō fuiſſe factum: quia rogatu meo uir quidam pietate, doctrina, & dignitate clariſſimus, meique diligentiſſimus legit prædictū Enchiridion,cuius impreſſio iam fere ad calcem peruenerat, ut ea quę me admoneret ipsū offendiſſe ſaltē ſub finē vel in indice eius dolata gratiora fierēt.Qui notauit decē Antinomias, quarū vna fuit,quod obſeruantia aliquarū eccleſiarum Illuſtriſſimarū Vrbis aduerſabatur iis,quæ vbi ſupra ſcripſi,quod certe veriſſimum erat:nam notiſſimum erat, & eſt,& ab ipſomet Francolino magno apparatu defenditur, orationem dominicam 1 nunquam in prędictis eccleſiis dici poſt veſpertinam, quando immediate poſt eā dicenda eſt Completoria,& id quidem iuſte fieri. Nos autem [b] dicimus eam ſemper iure communi dicendam poſt veſpertinā, neque iuſte illam poſſe omitti, quę negari non poteſt ſibi aliquo modo aduerſari, cū fere ſint contradictoria, quorum oppoſitio eſt omnium quatuor oppoſitionum maxima,ſecundum Ariſt. Petrum Hiſpanum,& omnes Dialecticos. quod etiam ſenſit gloſſa ſingul.[c] Pręterea obſeruantia prędictarum Illuſtriſſimarum eccleſiarum habet, ne dicatur Pater noſter, pro fine aliarum horarum, quando immediate alia hora ſequitur, ſed pro initio ſequentis cū Aue maria,quod etiam ipſemet Francol. defendit, & nos vbi ſupra diximus illud poſt omnes horas eſſe dicendum,quę etiā aliquo modo ſibi aduerſantur. Ergo verū eſt,quod mihi retulit vir ille pientiſſimus, & veraciſſimus indefinire,& non vniuerſaliter,obſeruantiam pręfatarum eccleſiarū videri dictis meis aduerſariam. Ad cuius
2 indefinitę veritatem,ſicut & ad particularem veritatem ſufficit, vt aliqua earū obſeruantia ſit alicui dicto meo aduerſaria, iuxta gloſſam momorabilem[d]: non enim ille retulit, nec ego refero illum retuliſſe, quod omnis obſeruantia pręfatarum eccleſiarum in dicendis horis erat omnibus dictis meis contraria: ſed indefinite obſeruantiam,ſiue aliquam obſeruantiam pręfatarum eccleſiarum eſſe aliquibus dictis meis aduerſariam, ſiue oppoſitam aliquo genere oppoſitionis.

[a] c. 10.nu. 61.

[b] in præfato c.10.

[c] in c. cum dilectus. de cōſuet.

[d] in cap. ut circa. de elect.li.6

Septuageſimumtertium Miſcellaneum.

1 *Pater noſter quo iure poſt Veſperas omittitur.*

2 *Generaliter diſpoſitum generaliter complēdum.*

2 *Subrogatum ſequi naturam eius, cui ſubrogatur.*

3 *Pater noſter olim vt elata voce dicebatur.*

4 *Regulario à iure ſola iuris exceptione diſcedi.*

5 *Pater noſter omiſsio poſt Veſperas unde orta.*

5 *Pater noſter omnium orationum perfectiſſima.*

6 *Pater noſter vt in fine vnius horæ,& initio alterius dicendum.*

1 QVod pręfatus D.doctor Frācolinus defendit magno apparatu obſeruātiam pręfatam Illuſtriſsimarū eccleſiarū Vrbis in omittendo Pater noſter,poſt veſpertinā iure communi eſſe iuſtam, quam nos quoq, tuemur,ſed iure ſpeciali. Quod enim iure communi non debeat defendi facit primo,ꝙ concil.Gerund.ſtatuit,illud ſemper eſſe dicendum poſt veſpertinam, in

Digitized by Google

in hęc verba, *Id ſemper placuit obſeruari, vt omnibus diebus poſt matutinas, & veſperas oratio Dominica a Sacerdote proferatur. cap. id ſemper. de conſecrat. diſt. 5.* 2 quo generaliter ſtatuitur, vt in fine veſpertinæ ſemper diceretur Pater noſter, non excipiendo caſus, in quibus immediate dicitur Completoria: & ita generaliter eſt intelligendũ a. Secundo, quod Pius V. b ſtatuit eam eſſe dicendam poſt omnes horas non excipiẽdo vllas veſperas. Tretio, quod ſubrogatum ſapit naturam eius, cui ſubrogatur c. 1

3 At ſi elata voce dicendum eſſet Pater noſter, in fine veſperarum, ſicut olim in primitiua Eccleſia dici ſolebat loco collectę vſque ad ętatem Gullielmi Durandi, qui teſtatur id vidiſſe obſeruari in eccleſia ſãcti Ioan. Lateran. quem d ad hoc citauimus, non deberet omitti. ergo neque Pater noſter, ſecreto dicendum, quod ſubrogatur illi, eſt omittendum iure communi. Quarto, quod nullo iure communi permittitur illa omiſſio contra prędictum Concil. Gerund. Ergo ſtandum eſt illi. e *per illud quod ſanctorum patrum documento ſancitum non eſt ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum.* 4 Quinto, quia non eſt diſcedendum a regula, niſi exceptio iure, vel efficaci ratione probetur, f & latius tradit poſt alios a ſe allegatos Decius. g At nullo iure communi inuenitur diſceſſio ab illa regula Gerundenſis Concilii. Ergo ab ea non eſt diſcedendum iure communi. 5 Sexto, quod præfata omiſſio Pater noſter, contra præfatum Concil. Gerund. potius proueniſſe videtur ex leui deſiderio abreuiandi veſperas, quam ex alia vlla graui deuotione. quod multum iuri communi aduerſatur. Septimo, quod oratio dominica eſt omnium prętantiſſima, & omnium perfectiſſima, vt poſt S. Cyprianum, & alios catholicos in D. N. Ieſum Chriſtum eius ſummum auctorem pios & deuotos tradit San. Thom. quem retulimus in Enchiridio de oratio. ca. 10. num. 63. & ideo non eſt dicendum, quod eodem iure communi, quo inculcatur omnibus horis in principio, medio, vel fine, & nonnunquã in illis omnibus, ſit abſque alio iure communi, vel alia efficaci ratione ſuo loco mouendum ſine aliqua graui cauſa. Octauo, quod a lege antiqua non eſt diſcedendum, niſi quatenus lege noua cogimur i. At iure communi antiquo tenemur dicere Pater noſter, poſt veſpertinam. ergo nõ debemus diſcedere ab illa iure communi, niſi alio iure nouo ad id cogẽte. 6 Nono denique, quod Pius V. in regul. generali de orat. dom. ſtatuit in hæc verba, *Finitis horis dicitur ſimiliter ſecreto Pater noſter, tantum, dicto verſu Fidelium anima.* Per quod ego ſemper hactenus dixi, & poſthac, donec aliud clarius ſtatuatur, dicam Pater noſter, in fine cuiuſlibet horę, licet immediate pro fine dictæ, & principio dicendę dico Pater noſter, adiuncto Aue maria, excepta veſpertina, in qua dico Pater noſter, pro fine illius, & pro principio completorię alterum Pater noſter, poſt Iube Domne, & breuem lectionem, & uerſ. Adiutorium.

a Arg. l. de pretio cũ ſimilib. ff. de pub. in rem act.
b in rub. de oratione domini.
c c. 1. ut lite. pend. l. ſi cũ qui. §. qui iniuriarũ ff. ſi quis cautio.
d in Enchirid. de oratione. ca. 10. n. 62.
e Arg. ca. conſuluiſti. 2. q. 4
f iuxta gl. recept. in l. omnis definitio. ff. de reg. iuris. cui ſimilis eſt in rub. co. tit. lib. 6.
g in l. 1. ff. eodem.
h de quo in c. dolentes. de celeb. miſſ. & in cle. 1. eo. tit. et alibi ſæpe.
i l. præcipimus. C. de appella.

Septuageſimumquartum Miſcellaneum.

1 *Legi contrarium qua tollerantia firmatur.*
2 *Argumentum a contrario nihil valet contra ius expreſſum.*
3 *Lex antiqua vſque ad nouam ſeruata, qua non ſeruanda.*
4 *Legis contrauentionem hæc quatuor excuſant.*

1 QVod concluſioni in pręcedẽti Miſcellaneo efficaciter probatę nõ obſtat prædicta obſeruantia prædictarum Illuſtriſſimarũ eccleſiarum, quam tuemur, & ſeruandam eſſe cenſemus: non quidem iure communi ſolo attẽto, ſed iure ſpeciali. Tũ quia iuſtificari poteſt expreſſo, vel tacito conſenſu, uel priuilegio Pontificis Maximi, quod colligitur ex patientia adiuncta, cum potentia facile prohibendi eam, per ea quæ leguntur & notantur alibi. K Tum quia excuſari poteſt, ſi a principio regulam illam non receperunt Eccleſię prefatę in ſenſu, quo ego illam recepi, & ſeruo: quia lex humana etiam iuſta, ſi non eſt recepta, non ligat iuxta Gratia. l & gloſ. recep. & ſingularem m late dilatatam ibidem a Felino; & licet ſit recepta quoad unam partem non obligat quoad aliam, quoad quam non eſt recepta.

2 Secundo non obſtat regula illa ſpecialis Pii V. quę ponitur in fine ueſperarum Sabbati ſancti, *Poſt fidelium anima. & Pater noſter. ſic terminatur officium, vbi alia non ſequitur hora.* Tum quia in ſenſu directo facit pro nobis, quatenus habet, quod ueſperę terminantur per fidelium, & Pater noſter. Tum quia, nihil obſtat argumentum a contrario ſenſu, quod aliqualiter inde ſumi poteſt: quia licet huiuſmodi argumentum ſit in iure alias fortiſſimum, n nihil tamen

K in c. quod circa. de cõſanguinit. & affinit. iuncta gloſſ. & in ca. cũ iã dudum. de præbendis.
l in §. leges 4. diſt.
m in c. 1. de treug. & pace.
n l. 1. ff. de offic. eius cui mãd. eſt. & c. cum apoſtolica. de his quæ fiunt a prælа.

men valet cum ſumitur contra ius expreſſum, iuxta gloſſam memorabilem & receptam [a]: adeo quod gloſſa ſingularis & recepta [b] habet, valere ſtatutũ, quo cauetur, ne quis accipiat pro vſura pluſquam vnũ pro decem: eo quod non cenſetur diſponere argumento a contrario ſenſu, quod poſſit accipere vnum pro decem: quia cõtrarium exprimitur in iure. [c] & ita cum iure dici debeat Pater noſter, poſt Veſpertinam, & omnes alias horas iuxta Concil. Gerũd. [d] adiũctis Scholiis. Archid. cõiter recepti: cumque regula Breuiarii generalis præfata de oratione dominica idem habeat, non poteſt dici quod ſit locus præfato argumento à contrario ſenſu.

3 Tertio non obſtat conſideratio illa prę fati Francolini, quæ videtur ei noua, qua limitat theoriam illam excerptam [e], ſcilicet, ab antiqua lege non eſſe diſcedendũ niſi quatenus per nouam cogimur diſcedere, vt non procedat in lege adeo veteri quod iam erat ante præfatam legem nouã aliquando antiquata, vel limitata. Tum quod nemo vnquam illam intellexit de lege iam antiquata ante nouam legem, ſed de antiqua, quę tempore legis nouę viget. Tum quia lex recitandi per Breuiarium nouum Pii V. non fuit data ſoli Vrbi tantum, in cuius eccleſiis non conſueuit dici Pater noſter, poſt veſpertinam, quando Completoria dicenda eſt immediate, ſed toti orbi Chriſtiano, cui⁹, vt ipſe arbitror, bona pars vſque ad præfatum Pium V. ſeruabat præfatum Concil. Gerund. vt in fine Veſpertinæ ſemper diceretur Pater noſter, non excipiendo caſus, in quibus immediate dicitur Completoria: & ita generaliter eſt intelligẽdum, ut prædiximus. Quare concludimus præfatam obſeruantiam pręfatarum Illuſtriſſimarum eccleſiarum eſſe quidem ſeruandam, vt prædictũ eſt, iure ſpeciali, ſed non attento ſolo iure communi, quam ſemper ab octoginta annis ipſe ſeruaui, & ſeruo, & ſeruabo ope diuina, dum vita manebit, ſaltem cum ſolus, vel cum aliis meæ opinionis ſociis ut ſperam pronunciauero, quãque vidimus in Hiſpaniis, & vt opinor etiam in Galliis ſeruari, etiam poſt veſperas ſolennes, & eandem ſeruandam eſſe conſuluimus, & conſulimus etiã poſt nouiſſimũ Pii V. Breuiariũ, exceptis eis, quos priuilegiũ expreſſum, vel tacitum, vel conſuetudo, vel ręceptio noua ſic limitata excuſat. Quę quatuor, vel aliquot eorum excuſare Illuſtriſſimarum eccleſiarum Romanarum Beneficiarios, & eos qui ab initio præfati noui Breuiarij imitati ſunt illos, credimus: quia prædicta illa quatuor ſunt optimi legum interpretes. [f]

[a] quę vlt. eſt c. ſignificaſti. de offic. deleg.
[b] clem. 1. de vſuri.
[c] c. ſi fœneraueris. & c. plerique. 24. q. 3.
[d] c. id ſemp de conſec. diſt. 5.
[e] ex l. præcipimus C. de apel lat. & his ſimilibus.

Septuageſimumquintum Miſcellaneum.

1 *Hora dicenda ſecundum obſeruationem eccleſiæ ſuæ.*

1 Quod circa hęc oritur quæſtio grauis, & quotidiana, An obſeruantia præfatarum eccleſiarum Illuſtriſſimarum excuſet à dicendo teties Pater noſter, alios clericos dicentes ſingulariter ſuas horas extra choros earum, vel extra Vrbem, vel vltra montes. Pro parte enim affirmante facit ſolenne illud cap. [g] quatenus probat inferiores debere ſequi ordinem iudicandi Papę, per quod ibi Baldus fulſit illud Pentametrum, *A maiore boue diſcat arare minor.*

Pro parte vero negante facit, quod prę ſcriptio, priuilegium, & alia iura ſpecialia non extenduntur vltra illa, quibus ſunt conceſſa, vel ſpeciali iure quęſita. [h] Equidem arbitror in pręſentia excuſare omnes Clericos Vrbis, qui exemplum pręfatarũ eccleſiarum bona fide ſequuti illud omittunt, præſertim illos qui præfatas regulas ita intellexerunt, & iudicarunt eſſe obſeruandas, ac præfatæ eccleſię obſeruant: nõ autem eos, qui eas, vt ego intelligo, & vero communis iuris rigore mea ſententia ſunt intelligenda, intellexerunt a principio, & eas iuxta illum intellectum obſeruare cœperunt, niſi ſcandalum comitantium ſociorum eos excuſaret [i]. Qua ratione ſupra dixi [k] me ſeruaturum id, quod ſeruo, dum ſolus, vel cum meæ opinionis ſociis recitauero: quoniam recitare debet quis iuxta obſeruantiam eccleſię, ratione cuius beneficii recitare tenetur per tradita a nobis in Enchirid. de oratio. [l]

[f] c. cum dilectus. de conſuetu. cum ei cõcordãtib⁹.
[g] in cauſis. de re iud.
[h] arg. c. odia de reg. iu. li. 6. & c. auditis. de præſcript.
[i] arg. c. nihil. de præſcript.
[k] Miſcella. 74. nu. 3.
[l] c. 19. nu. 211.

Septuageſimumſextum Miſcellaneum.

4 1 *Miſſas ſolo iurè communi attento licite poſſe dici poſt meridiem ſine vllo ſcandalo vel præiudicio alterius, & ſine vlla alia circunſtantia, vel lege iuſta repugnante. & 6.*

2 *Miſſa dicendæ hora debita quæ.*

3 *Miſſas aliquas dici poſſe poſt meridiem iure communi expreſſo.*

4 *Actus per ſe bonus ſemper, et vbique fit bene, niſi etc.*

5 *Miſſa quædam prima, et cruenta ab ipſamet Chriſto poſt meridiem facta.*

5 *Regis Ioannis iij. Luſitaniæ de hora miſſæ reſponſum.*

6 *Miſſam cœptam ante meridiem poſt illum finiri poſſe omnes fatentur.*

1 QVod prædictus D. Doctor M. Francolinus magno apparatu extendit cap. 41. libri 1. de temp. horarum in impugnando opinionem quandam meam, quam tenui contra Dominic. Sotum in Enchir. de oratio[a]. ſcilicet, Miſſas iuſte celebrari poſſe uſque ad horã nonã. in quo adducit multa erudite quidem, & eleganter, in quibus me immeritis laudibus pro ſuo in me animi candore extollit, ob quod gratias habeo, & ego potius ob publicam vtilitatem, quæ ex meis opuſculis ab eo laudatis prouenire poteſt, quam ob meam, quæ mihi adeo ſeni ſarcofagoque proximo parum commodare poteſt. Cui reſpondeo primum, me non dixiſſe, vt ille putauit, ſimpliciter, & abſolute eas vſque ad horam nonam dici poſſe: ſed ꝙ ſolo iure communi attento, ceſſante ſcandalo, & ſuadente aliqua honeſta cauſa id fieri poteſt. Per quas declarationes ſoluuntur omnia, quę ipſe contra me adducit fundamenta, in conſuetudinibus, & ſtatutis, & conſtitutionibus, & fundationibus particularibus, vel generalibus extra corpus iuris communis vagantibus.

a c. 21. nu. 31.

2 Secundo, quod mea opinio irrefragabiliter probatur ea firma ratione, quòd nullo iure naturali, neque diuino ſupernaturaliter dato, nec vllo Canone humano, ſaltẽ ante Concilium Tridentinum contrariũ inuenitur prohibitum, & vtrumque meũ Enchiridion de oratione, & Confeſſariorum fuerunt compoſita ſermone Hiſpano antequam prędictum Concilium Tridentinum confirmaretur: immo & longe antequam cogeretur. Cui ad redundantiam iuſte reſpondeo in Enchirid. de oratio.[b]. ſcilicet, quod illud ſolum habet, Miſſas horis debitis eſſe dicendas, quod ego ſalua melius ſentientis reuerentia intelligo de horis iure communi attento debitis. De quibus ſunt horæ pomeridianæ, in quibus iure communi dici poſſe aio, & etiam horam Gallicantus in nocte Natalis Domini.[c]

b c. 3. n. 43

c cap. nocte ſancta. de conſecra. diſtin. 1.

3 Tertio, quod iure communi expreſſo probatur, poſſe prædictas Miſſas dici vſque ad horam nonã: nam Sabatho ſancto iure communi in crepuſculo noctis dicebatur, in cuius memoriam etiam hodie vbique cereis incenſis dicitur cum oratione, *Deus qui hanc ſanctiſsimam noctem*. Tum quod in ordinationibus magnis generalibus, quæ incipiunt in Sabato, & finiunt in Dominica, ſatis probatur[d], & in quadrageſima in qua Chriſtiani maxime ſeruiũt Chriſto, ſicut non eſt cœnandum ante veſperas, ita poſt nonam dicitur Miſſa iure communi, imo etiam in ieiuniis quatuor temporum[e], quod ipſemet Francolinus fatetur.

d in ca. ꝙa patribus. 75. diſt. relato ad hoc a Gratiano ſub ca. ſolent. de cõſec. diſtin. 1.

e ut habetur in §. i ieiunijs ſub d. c. ſolent.

4 Quarto, ꝙ omnis actio ſiue actus ſuapte natura bonus ſemper, & vbique fieri poteſt bene, niſi aliqua circũſtantia, vel lex repugnet, iuxta illud pręfationis, *Dignum & iuſtum eſt tibi ſemper, & vbique gratias agere.* At miſſa non ſolum eſt actus ſuapte natura bonus, ſed etiam optimus, per quem ex inſtituto D. N. Ieſu Chriſti offertur Deo patri corpus, & ſanguis ipſius ſub ſpecie panis & vini translatorum in illa. Neque eſt nomen noue inuentum quicquid delirent noui hæretici, ſed deductum ex Hæbreo & Caldeo Miſſach.[f] ꝙ oblationem ſpontaneam ſignificat, vt pie ac erudite tradit eruditiſſimus Demochares.[g] Ergo illa ſemper & vbique fieri poteſt, niſi aliqua circunſtantia, vel lex repugnet. Sed attento iure communi nulla circunſtantia, neque lex communiter repugnat, vt ipſa dicatur, vel fiat a ieiuno vſque ad nonam. Ergo licite poteſt fieri vſque ad illam.

f Deut. 16.

g c. 1. de ſacrif. miſſę

5 Quinto, quod ipſemet Miſſæ author Dominus Noſter Ieſus fecit primã oblationem ſpontaneã ſui Corporis, & ſanguinis (quę prima quædam miſſa cruenta dici poteſt) hora nona. Ergo etiam Miſſa incruenta, quã facit ſacerdos deſumpta perſona eius poteſt fieri illa hora. quod ſcio quendam Regem potentiſſimum, eundemque Chriſtianiſſimum, nempe Ioannem huius nominis iii. Luſitanię, multiſque aliis regnis illis annexis imperantem raſpõdiſſe cuidam opinionẽ Francolini duriuſcule, abſque vlla limitatione aſſerenti: quã tamen ipſe Francolinus cum aliqua limitatione proponit.

Sexto, quod ipſemet Sotus etiam debuiſſet facere: nam aſſerit Miſſam ſolennem, & maiorem debere dici poſt Sextam in profeſtis, & poſt nonã in ieiuniis. Cui conſequens eſt etiam Miſſam priuatam
1 dici poſſe poſt meridiem in profeſtis, & in ieiuniis, cũ Sexta hora finiatur meridies, & hora nona multo tardior ſit meridie: & maiori

Digitized by Google

maiori quadam ratione poſſit dici priuata, quam ſolemnis.[a]

Septimo, quod etiã Ioannes Andreas, cui maxime innititur opinio Francolini, concedit poſſe dici Miſſam poſt meridiẽ; dummodo nõ longe poſt eam incipiatur: Quinetiam & omnes confitentur poſſe Miſſam finiri poſt meridiem, modo incipiatur ante illum, etiam ſi duret vna hora & amplius. Quinetiam vbique fere terrarum Miſſæ ſolenniſſimæ dilatatę cum concionibus ſolenniſſimis durant aliquando vna hora, aliquando ſexquihora poſt meridiem, & curantibus illis dicuntur priuatę in Capellis, & inceptę poſt conſecrationem in ſolennibus factam finiuntur poſt eas, nemine id eas facientibus vitio vertẽte. Quinetiam in conſecrationibus Regũ finiuntur longe poſt meridiem, quamuis (proh. dolor) in Europa ſolus vnus noſtra ętate conſecratur. Per quę omnia, mea ſententia (quam Sanctiſſimo D. N. & cuius melius ſentienti ſubiicio) tenendum eſt in hac re, quod ſolo iure naturali, & diuino ſupernaturaliter lato, & Canonico in corpore iuris clauſo attento licite poſſunt dici Miſſę priuatę vſque ad horã nonam ceſſante omni ſcandalo, & omni preiudicio alterius; & nulla alia circonſtãtia repugnante, neque iuſta alia lege extãte, & aliqua cauſa, quę videatur honeſta ſuadente, qualem puto eſſe illam iterfaciẽtium, qui commode non potuerunt audire Miſſam in loco vnde receſſerunt, neque peruenire ante meridiem ad locum prandio deſtinatum, dicunt Miſsam poſt meridiem ante prandium ſine ſcandalo cum ędificatione populi iam pranſi, qua monetur quanti ſit facienda dictio, vel auditio Miſsę die feſto. Illam item cauſam, qua multi Parochi protelant Sabbatho ſancto miſsam vltra meridiem, eo quod non poſsunt audire ante illum reconciliationes eorum, qui ob honeſtam cauſam communicare cupiunt, & ob alias cauſas prefatis ſimiles, quę relinquuntur arbitrio viri prudentis & iudicis.[b]

[a] *Arg. auth. multo magis. C. de ſacroſã ẽlis eccle. & regulæ cui licet q eſt plus licet vtique q eſt minus. de re. iur. lib. 6.*

[b] *Arg. l. 1. ff. de iure d. li. & c. . causis. de offic. de leg.*

Septuageſimumſeptimum Miſcellaneum.

1 *Horas B. Mariæ non ſolum conſuetudo, ſed lex papalis induxit.*

1 QVod in Enchiridio de oratio.[c] viſi ſumus aliquibus dicere omnes, qui tenentur ad dicendas horas Canonicas teneri etiam ad dicendas horas minores Virginis Matris, ex pręcepto Vrbani ii. Facit non ſolum formula recitandi Breuiarii Pii V. ſed etiam omnium breuiariorum, ſaltem clericorum ſęcularium, quę mihi legere licuit, iuxta quorum formam plurimis diebus non dicuntur horę Virginis Matris. Ad quod reſpondetur primo quod deſunt ibi [d] hęc verba; Pręcepto antiquo. vt in erratis ponitur, ita vt ſit sẽſus, quod non ſolum vſu & conſuetudine dicebantur olim horæ B. Virginis, vt ibi citati putarunt. ſed etiam ex præcepto Vrbani ii. Pontificis Max. & nõ qđ hodie omnes, qui ſunt obligati ad horas canonicas, obligãtur ad dicẽdas illas: qm̃ ſicut multa præcepta generalia etiam Max. Pontificũ etiã in conciliis generalibus edita, quæ omnes & omni tempore obligabant quando edita fuerunt, nunc nõ obligant, vt tunc: quoniam poſtea per alios ſuos Canones, & ſtatuta, & priuilegia, & conſuetudines rationabiles præſcriptas, inueniuntur ſublata vel limitata, ita illud pręceptum Vrbani in variis terris varie limitatum fuit etiam ante præfatum Breuiarium per conſuetudines rationabiles nõ dicendi eas, quibusdam diebus, & partibus anni: imo & ſublatum fuit per diſpenſationes, quę ſolebant dari ad recitandum Breuiarium Cardinalis S. Crucis; imo etiam per prefatum Breuiarium Pii V. ſublata eſt obligatio dicendi eas de pręcepto extra chorum, quamuis prouide, ac pie inducta ſit exhortatio ad eas dicendum, cum indulgentiarum largitione. licet, vt audio, Ciſtercienſes, & aliquot alii religioſi etiam hodie, quotidie dicant eas. Ita quod ſenſus illorum verborũ eſt non ſolum vſu, & conſuetudine fuiſse indictas B. Marię virginis omnibus obligatis ad dicendas horas canonicas, ſed etiã antiquo pręcepto papæ Vrbani, quod tamen poſtea multis modis limitatum fuit, & eſt vt prædicitur. & limitationes eius, quæ non ſunt abrogatæ, ſeruandę ſunt.

[c] *§. 10. n. 3.*

[d] *in illon.*

Septuageſimumoctauum Miſcellaneum.

1 *Miſſam ſolenniter an debeat ſecreto dicere epiſtolam, &c.*

2 *Cantata ab aliis non eſſe neceſſe dici ſecreto ab aliis.*

1 QVod quibuſdam videtur eſse neceſſarium, vt dicens miſsam cantatã cum Diacono, & ſubdiacono dicat per

per ſe epiſtolam,& euangelium ſecreto,antequam cantentur. Eius contrarium diximus eſſe uerius in Enchirid.de oratio.[a] & nunc idem affirmamus. Tum quia nullo canone in corpore iuris clauſo præcipitur miſſanti ſolenniter cum diacono, & ſubdiacono recitare ſecreto epiſtolam,vel euangelium quæ ipſi cantant,& vt Stephanus Bapa dixit[b], *Quod ſanctorum patrum decreto ſancitum non eſt ſuperſtitioſa adinuentione non eſt præſumendum*.ideſt non eſt dicẽdum aliquem ad aliquid eſſe obligatum niſi id iure naturali vel humano caueatur. Tum quod non memini legere aliquod ordinarium Miſſæ,quo id pręcipitur:nec miſſale nouum fœ. rec. Pii V. id habet: licet enim habeat Miſſantem oſculari debere librum Euangelii ſibi ad id delatum ,non tamẽ habet vt in eo relegat Euangelium. Tum quia licet conſuetudo Miſſantium frequentior habeat licere tanquam quid vtile dicere ſecreto epiſtolam & euangelium,quæ cantantur:non tamen habet, id eſſe illicitum,cum multa ſint cõſueta,quæ non ſunt præcepta[c]. Tum quia conſuetudo omnium,qui Miſsas dicunt,diebus quibus Chriſti paſſio cantatur ab aliis quam a ſacerdote,habet non recitare inter Miſſarum ſolennia paſſionem illam cantandã vel cantatam,neque qui cantat eam cum aliis,dicit ſecreto partes illas,quas alii canunt,nec in die Paraſceues,& Sabbatho Sancto apud multos legit ſecreto ſacerdos lectiones,quas ſubdiaconus, & chorus cantant,nec hebdomadarius lectiones nocturnorum cantatas tenetur , nec conſueuit ſecreto dicere. Tum quia decus officiorum diuinorum conſiſtit in ſeruando ordine,quem ſtatuit Eccleſia: vt quædam dicat ſolus ſacerdos,quædam ſolus populus,vel chorus nomine ipſius,quędam ſubdiaconus,& quædam diaconus; ita quod dedecus & confuſio eſset, vt ſacerdos ſecrete diceret omnia quæ dicit chorus, & iure fuit reprehenſus quidam,qui cantato *Surſum corda*.ſecreto, dicebat *Habemus ad Dominum*.quod chorus cantabat,& cantato *Gratias agamus,&c.* ſubdebat *Dignum & iuſtum eſt*. & Beatus Gregorius[d] decreuit ne ſubdiaconus vel diaconus altari aſſiſtẽs caneret pſalmos,vel alia ad ſe non ſpectãtia.Tum denique,quod audio in Illuſtriſs. Prædicatorum ordine qui miſsat ſic non recitat ſecreto Euangelium a Diacono cãtandum,vel cantatum.Tũ quia,licet quid aliis vſu veniat neſciam;mihi autem vtrũque modum diuerſis vicibus experto vſu veniſse ſcio,quod grauius, & attentius rẽgero,quoties tantum audio ea,& non prælego ſecreto,quam quoties primum prælego ſecreto, & poſtea audio cantata, eo quod ſpes magis attendendi ad cantanda diminuit attentionem,& deuotionem pręlectionis ſecretę(quæ vt plurimum tumultuarie fieri ſolet) & e contrario fiducia prælectæ lectionis diminuit attentionem, & deuotionem ad cantata. Tum quod hac ratione in Enchiridio de oratio.[e] dixi experimento probari, recitationem ſecretã veſperarum canendarum ſolere efficere, vt frigide attendatur,tam ſecrete recitatis quam cantatis.quod fuit in cauſa, vt antę 40.annos a conſuetudine prelegendi illas ſecreto abſtinuerim : quamuis certum ſit vtrumque bene fieri poſse.

a §.10.n.44

b in c. cõſuluiſti. 2. q.4.

c § fi.4.di. c. q præcipitur.14. queſt.1.

d in c,sãcta 93. diſt.

e c.12.n 46

Septuageſimumnonum Miſcellaneum.

1 *Cantus diſtributioni lucrandæ an neceſſarius.*

2 *Maiores chori non excuſantur a cantu.*

1 QVibuſdam placet id,quod fit in aliquibus eccleſiis inſignibus, ſcilicet quod aliqui habentes dignitates in eis lucrantur diſtributiones quotidianas in choro,etiamſi non canant canenda cũ aliis,modo ſecrete ſuum verſum dicant: nos tamen id non eſse iuſtum diximus in Enchiridio de oratio.[f] tum per ea,quæ ibi ſcripſimus.Tũ quia non quod fit,ſed quod fieri debet eſt attendendum, vt in hac ipſa ſpecie pſallendi habetur in concilio Viennenſi[g] .Tum quia huiuſmodi conſuetudo ſubtili & efficaci ratione reprobatur a Caietano in alio loco.[h] Tum quia licet ipſemet Caietanus in quodam loco[i] nitatur eam defendere,id tamen facit potius ductus compaſſione ea utentium,quã vllo vero iure communi,vt ex eius verbis colligitur. 2 Tum quia id,per quod nititur illam defẽdere, ſcilicet quod maiores chori debent contemplari, & non cantare ea quæ cantantur a minoribus, eſt falſum & efficaci ratione ab ipſomet alibi confutatum[k] .Tum quia id nullo iure communi ſtatuitur,nec probatur,& ideo non eſt dicẽdum[l] .Tum quia repugnat ei totius Eccleſię Hiſpanę,& Gallicanę conſuetudo, & ratio illa quæ habetur in ſtatutis Gallicanis in titulo , Quomodo diuina officia ſunt dicenda,ſcilicet, *Cum pſallendi gratia ibi conueniant,muta & clauſa labia tenere non debent,ſed omnes præſertim,qui maiore fungũtur*

f §.10. nn. 47. & c. 11.n.42.

g clem. 1.de cel. miſſ. et extrau. 1. Io.xxij. de vit. & honoſ. cl.

h tom. 1. opoſcul.tractatu vlt. reſp.8.

i in ſumma verbo. Horarũ §.1.

K in d. tractat. ult.

l c. cõſului ſti.2.q.4

Digitized by Google

tur honore, in pſalmis, hymnis & canticis Deo alacriter modulentur. Quare, meo iudicio non poteſt defendi præfata conſuetudo eccleſiarum prædictarum, niſi priuilegio S. Sedis Apoſtolicę, vel ſtatuto ab ea confirmato, vel conſuetudine rationabili legitime præſcripta: quamuis ſic illis, quatenus id quod per illa tollitur eſt iuris humani: nam quatenus eſt iuris naturalis, vel diuini, eoquod eſt inductum per contractum, vel vltimam voluntatem, non poteſt defendi per illa, niſi iuſta cauſa niterentur, iuxta mentem Vrbani Papæ [a], & communem ſententiam [b].

a *c. ſunt quidam. 25. q. 2.*
b *in c. quã i eccleſ. de conſtit.*
c *2.2.q.91 ar.2. in 3 arg. & reſponſo ad illud.*

Non obſtat præfatis contra Caietanũ adductis, id quod pro eo poteſt allegari (licet ipſe non alleget) ex S.Tho. [c] ſcilicet, quod maiores Eccleſię nõ debent inſiſtere cantui. Tum quia non loquitur de maioribus chori, ſed maioribus Eccleſiæ. Tum quia ex ratione ipſiuſmet colligitur, voluiſſe dicere, quod præfati maiores non debent officium cantorum aſſumere, ne auertantur ab officio prędicandi: non autem voluit dicere, quod maiores Eccleſię habentes beneficia, vel officia, quibus cãtus eſt annexus, non debeant cantare: nam etiam Cardinalis, qui coram Papa die ſolenni miſſat, cantat eam, & idem facit, cũ aliud officium cãtandum ei committitur.

Octogeſimum Miſcellaneum.

1 *Deuotioni augendæ cur ſeruit cantus.*

Quæri autem poteſt, an iuſta cauſa eſſet omittendi cantum verſuum, propter contemplationem in eis contentorum. quod uidetur ſentire Caietan⁹ vbi ſupra [d]. Sed ipſe cõtra puto. Tum quia cantus officiorum diuinorum inuectus fuit ad augendam deuotionem & contemplationem in eis cõtentorum, vt poſt S.Th. [e] late diximus alibi [f], & teſtatur Ioan. xxii. [g] Tum quia experientia rerum magiſtra [h] conſtat, quod minus bene contemplari poteſt quis contenta in verſu, quem ſecrete dicit, ſociis eum cantantibus quam cãtando eum cũ illis. At Caietanus nõ excuſat maiores chori, a recitando ſecreto ſuum verſum, & ita non poteſt dicere cauſam iuſtam omittendi cantum ſui verſus, eſſe contemplationem maiorem in eo contentorum. Tum quia, vt diximus alibi [i] poſt S.Thom. [k] mora, quæ fit in cantu, auget occaſionem contemplandi, & conſequenter feſtinatio eam diminuit: quia quod operatur propoſitum in propoſito, operatur oppoſitum in oppoſito [l]. ergo cunctatio, quę cum maiori mora fit maiorem occaſionẽ contemplandi præbet [m], quã recitatio quę breuis fit, pręſertim diuiſa attẽtione in ſuã ſecretam recitationem, & in audiendum cantum, quem non poteſt non audire. 1

d *in ſumma verbo horarũ §. fi.*
e *2.2.q.91 art.2.*
f *in Ench. de orat. c. 17. nu. 4.*
g *in d. extr. 1. d. uit. et honeſt. cleric. inter comm.*
h *c. quã ſit d ele. li. 6*
i *in enchir. de orat. c. 17. n. 30.*
k *2.2.q. 91 ar. 2. ad. 5.*
l *L. & ſi cõtra. ff. de uul. & c. ſciendum 8.q.1.*
m *ut ait Th. ubi ſupra*

Octogeſimumprimum Miſcellaneum.

1 *Maria qua ratione creaturarum maxima dici poteſt.*

1 Qvod in prima editione noſtri Enchiridii de oratione [n], vt in erratis impreſſoris notatur, deeſt verbum, ſediſioſe, poſt illa verba, *erroneum eſſe ſanctis ſui ordinis, patriæ, vel officij*. Quod etiam ex verbis immediate ſequentibus colligitur. & quod in cap. 19. [o] vbi legitur, *Creaturarum optimam eſſe virginem matrem*. melius legeretur, *Creaturarum purarum optimã*. vt etiam erratis Impreſſoris fuit notatũ: quamuis etiam ſi non legeretur expreſſe, ita tamen ſubintelligendum eſſet, vt ſubintelligitur etiam in Breuiario præfato Pii V. & in S.Io.Chryſoſtomo relato ibi, [p] *Hæc ſola B. Maria, cælum ac terram amplitudine ſuperauit*. & paulo inferius, *Non denique aliud quippiam inter creatas res, viſibiles aut inuiſibiles, maius aut excellentius inueniri poteſt*. intelligendum enim eſt de rebus creatis puris, ſiue quę non ſunt ipſi Deo illa mirabili vnione hypoſtatica vnitę, vt etiam eodem modo intelligendum eſt illud Euthimii apud Metraphraſten, relatum ab Aloyſio Lippomano [q], *Hæc demum peperit, & eſt proprie, vereque Deipara, et altior, et ſuperior quauis re creata, tam quæ ſub aſpectum cadit quam quæ non cadit*. Similiter & quędã alia Bernardi [r], pręſertim illud, *Super omnẽ exaltata eſt creaturam*. & illud, *Nec in terris locus dignior vteri Virginalis templo, nec in cælis regali eius ſolio*. Cuiuſmodi loquendi ratio deſumi poteſt ex iis, quę tradit S.Tho. [ſ] ſcilicet quod licet palam ſit, animam & humanitatem Chriſti eſſe creaturas, longiſſime quoad dona gratuita pręcellere Virgini Matri: quia tamen ita ſunt ineffabili modo vnitę ſecundę perſonę diuinę increatę quod illa dicitur homo ſimpliciter, licet non creatura, niſi cum adiectione ſecundum illas; excedunt tamen adeo aliam omnem puram creaturam, vt dicens Mariam eſſe maximam rerum creatarum, merito videri debeat dicere eam eſſe maximam

n *in ca. 18. num. 25.*
o *c. 19. nu. 135.*
p *Die 5. Octauę natiuitatis B. Mariæ lect. 4.*
q *in præconio Zonæ Deiparæ.*
r *in primo ſermo. de aſſumpt.*
ſ *3. par. q 5 & 6. per totũ ar. 1. & ſeq. & q. 16. art. 8. et idem cũ aliis in 3. li. ſent. diſti. 11.*

tantum

Digitized by Google

tantum purarum creaturarum, quibus tã longe præſtant illæ ita creatori ſummo vnitæ, vt quadantenus dicantur deificatæ, & extra omnem aliarum creaturarum aleam ſepoſitę.

Octogeſimumſecundum Miſcellaneum.

1 *Oratio an dicatur credo.*

QVod illud pręfati Enchir.[a] de credo minori, ſcilicet quod credo non eſt oratio. & illud eiuſdem Enchirid.[b] quo innuitur eſſe orationem, & formam orandi, cõciliantur ſic, quod in priori loco expreſſe dicitur, quod non eſt oratio capiendo verbum oratio proprie, pro petitione: in poſteriore vero loco, ſi ſatis perpendatur, non ponitur inter ſolas formas orandi, ſed inter formas orandi, & cõtemplandi, & conſtat *Credo* eſſe formam optimam contemplandi, imo & neceſſarium totius bonæ contemplationis fundamentum, iuxta illud Auguſtini[c] *Vbi ſana fides non eſt non poteſt eſſe iuſtitia*. & breuitatis & claritatis cauſa, vt vno verbo complecterer quatuor formas peccãdi & contemplandi vſus fui verbo Orationis, in ſignificatione generali, qua ſignificat non ſolum petitionem, ſed omnem actum cogitandi, meditandi de Deo, & contemplãdi diuina: vt frequentiſſime ſolere accipi dixi alibi[d], & omnium apertiſſime & breuiſſime docet eruditiſſimus idemque piiſſim⁹ Petrus Caniſius[e], magnum Illuſtriſſimæ Societatis Ieſu decus, & ornamentum,

a c. 4. nu. 9.
b c. 16. nu. 199.
c c. vbi. 24 q. 1. et ar. c. cũ Paulus. 1. q. 1
d in c. 1. n. 2. enchir. de oratio.
e in ſumma doct. Chr. tit. de triplici genere bonorũ operũ. q. 7.

Octogeſimumtertium Miſcellan.

1 *Pater noſter, Aue Maria, Credo, & Salue, lingua vulgari donanda.*

2 *Biblia vulgaria quibus permitenda.*

QVod ſunt, qui contra illud dictum præfati noſtri Enchir.[f] videlicet expedire, vt Pater noſter, Aue Maria. Credo, & Salue, fideliter verſa permitterentur aliquibus non callentibus linguam latinam, vt melius intelligerent, & contemplarentur contenta in eis, contra inquam hoc ſunt qui opponant. Primo, ꝙ Italia non vtitur huiuſmodi verſionibus. Deinde, quod fœl. recor. Pius V. vetuit vſum horarum B. Marię Virginis in linguã vernaculam verſarum. Ad quæ reſpondetur primo, negãdo quod illorum quatuor verſione non vtatur Italia, cum etiam Romę, quæ caput eſt eius, ac totius Orbis Chriſtiani permittantur uerti, & typis excudi. Tum quia, ex eo quod aliquid non fiat in Italia, vel alibi, non ſequitur nõ poſſe iuſte fieri alibi, vel in ea; neque ex eo ꝙ aliquid fiat in ea vel alibi, infertur id iuſte fieri poſſe in ea, vel alibi: quia illa ſunt diuerſa, & a diuerſis non fit illatio[g]; & quia multa bona non fiunt in Italia, vel alia regione, quę iuſte fieri poſsũt, & cõtra multa mala, quæ iuſte fieri non poſsunt, vt palam eſt. Secundo, quod aliud eſt officium Virginis Mariæ, & aliud Pater noſter, Aue Maria, & Credo, & Salue. & Pius V. non uetuit hęc quatuor haberi verſa in Vernaculam linguam, neque omnia cõtenta in officio Virginis Marię in linguã vulgarẽ verſa, ſed tantum officium ipſum, ut patet in ſua extrauaganti[h]. Tertio, quod cauſã prohibendi, nẽpe, ꝙ erant multa ſuperſtitioſa, cõpoſita ex capite impreſſorũ, nõ habet locũ in his quatuor, & ceſſante cauſa debet ceſſare effectus[i]. Quarto, quod in tota Eccleſia Hiſpana cum magno fructu puerorum id permittitur ab Ordinariis, & inquiſitoribus ex uerſione Dominici Soti uiri eruditiſſimi iuxta ac pijſſimi, ac aliorũ eruditorum, & in latiſſimis Indiæ Regnis hęc quatuor, & alia multa doctrinę Chriſtianę in ſuam linguam vernaculam uerſa, cum magno fructu docentur, & ante circiter 35. annos quidam Cantaber pius, & doctus magna cum approbatione ſupremi Regis Catholici Concilii, parique vtilitate Chriſtianiſſimi prouinciarum, quæ lingua uaſconica (quę remotiſſima eſt a Latina, Itala, Hiſpana, & Galla) in finib⁹ Hiſpanię, & Galliæ ad Oceanum utuntur, hęc quatuor, & totam ſummam doctrinæ Chriſtianę uertit in linguam Vaſconicam ſimul & docuit. quod utinam ante qningẽtos & mille annos factum fuiſſet: & quantum profuerit ſumma doctrinę Chriſtianæ a pręfato Caniſio compoſita, & in uarias uulgares linguas uerſa ex ędicto Cæſaris
2 Ferdinandi, cum primis omnium Cæſarũ Chriſtianiſſimi colligere licet. Quinto, ꝙ per regulam quartam indicis librorũ prohibitorum Concilii Trid. a fœl. re. Pio iiii. confirmati poſſunt aliquibus certo modo qualificatis, etiã tota Biblia in uulgarem ſermonẽ uerſa ab Epiſcopo, uel Inquiſitoribus permitti. Sexto, ꝙ bona pars cauſę, quare, ut aliquot pœnitentiari Romani, & aliquot aliarũ gentiũ confeſſorii teſtantur, magna pars ruſticorũ & paſtorũ quarundã regionũ montanarũ paulo pluſquã ethnici de pertinentibus ad doctrinam intelligunt.

f in c. 19. nu. 199.
g l. Papinianus. ff. de minor. & ca. ad audientiam. de decim.
h Quę incipit ſuperni. edita ãno 1575
i c. cum ceſſante. de appllat. l. adigere. § quãuis. ff. de iure pa trona.

Digitized by Google

telligunt,eſt quod contenti tenere illa memoriter, vt Pſitaci humana verba edocti. non ediſcunt quicquam horum in ſuam linguam verſum, & ita parum vel nihil de illis intelligunt; & minus eis afficiuntur, quia vt ait Auguſt.[a] *Nihil volitum, quod nõ prius cognitum.* Denique, quod nullo iure naturali,diuino, vel humano id prohibetur.ergo non eſt dicendũ eſſe prohibitũ.[b]

a lib. 13.de Trinit.1.
b c. cõſului. Hi.2.q.4

Octogeſimum quartum Miſcellaneum.

1 *Miſſæ præparatio quæ præcepta,& quæ vtilis*
2 *Exordia nimium longa vitanda.*

1 Qvod minus recte viſum eſt quibuſdam non eſſe rectum, & iuſtum id quod diximus in præfato Enchirid.[c] ſcilicet voluiſſe,dicendo Eccleſiam vniuerſalem non videri præcepiſſe aliquã præparationem ad miſſandum præter eã quæ ponitur in ordinario miſſæ, reprobare vel deſpicere preparationes,quas aliquot miſſalia continent,& alias quibus deuotiores ante miſſam vti videntur. Tum quia aliud eſt dicere reprobandas, vel deſpiciendas eſſe præparationes aptas, quibus pręfati deuotiores vtuntur, vel quas Miſſalia docte compoſita ſuadent, (quod ipſe nullatenus aio)& aliud eſt dicere Eccleſiam non præcepiſſe miſſantibus aliam præparationem,quam in Ordinario Miſſę cõtentam,quod ego aio, & quidem recte. Tum quia nullam talem præcipit in ſuo miſſali fœ.recor.Pius V. nec vllo iure cõmuni in corpore iuris clauſo id pcipitur, Tum quia in nullo alio Miſſali legere memini pręceptum de vlla tali pręparatione facienda,imo bona pars Sacrificorum ante miſſale præfati Pii V.omittebat pſalmũ *Iudica me Deus.* quem Ordinarium Miſſę Romanum ante confeſſionem generalem dicẽdum proponebat. Tum quia vtentes pręparationibus aptis, pręſertim breuibus verbis conceptione interiore redundãtibus adeo imitari iam inde a mea Miſſa prima percupiui, vt poſt aliquot annos cœpiſſem vti quadam breui,quę mihi paucis meam humilitatem, & diuinam ſublimitatem repreſentarat;in hęc uerba.

c in c.21.n. 81.

Fragilitatis tenuitatis, & omnimodæ penuriæ meæ conſideratione, Maieſtatis & omnigenæ virtutis tuæ o mi Deus Omnipotens contemplatione,fac me animo collecto, & tremebundo ad menſam ditiſſimi D.N.Ieſu Chriſti accederes vt timor tuæ offenſionis abigat a me ſpiritũ elationis, & amor honoris,& laudis tuæ expellat a me appetitũ honoris, & gloriæ propriæ,quo fiat vt admirabile Sacrificium rite offeram tibi ad laudem & gloriam nominis tui,ad vtilitatẽ quoque noſtram, & totius tuæ Sanctæ Eccleſiæ.

2 Amen. Dixi ſupra pręſertim breuibus: quia nimis longę parum placent. Tũ quia eis fit,vt animus in attendendo pręparatorię orationi laſſatus minus attente priores partes miſſæ legat,aut proferat, & minus deuote miſteria conſecrationis,quę maiorem attentionem,& deuotionem requirũt iuxta tradita in prædicto Enchirid.de oratio.[d] peragat.quod mihi non ſemel eueniſſe ingenue fateor, veniſſeque in mentem pręcepta illa Rethorum quæ nimium longa exordia reprobat,ne dicatur oratio creuit in caput,vt habetur in lib. 2.cap.2.Macab.*ſtultum eſt ante hiſtoriam effluere, in ipſa autem hiſtoria ſuccingi.*

d c.1.nu.3

Octogeſimum quintum Miſcellaneum.

1 *Horas omittens miles, vel puer qui non peccat,nec reſtituit.*
2 *Epiſcopus non intendens conſecrari cur nõ reſtituit, vt parochus nolens ordinari.*
3 *Pœna maiore interdũ punitur crimen min⁹.*

1 AN ſatis cautũ dictum fuerit in pręd. noſtro Enchiridio de oratio.[e] non ſolum peccare,ſed etiam teneri reſtituere fructus illos beneficiarios,qui docti & ſciẽtes recitare,& digni beneficiis, quę ſuſcipiunt, non recitant horas canonicas,non autem quoſdam milites,& quoſdã alios ignorãtes,& neſciẽtes recitare,qui ob hoc nõ recitant eas: quãuis nõ ſint ſatis digni beneficiis donec addiſcãt:contra enim illud facit primo,ꝙ hi ter videntur peccare, nẽpe indigne acceptãdo beneficia;& indigne retinendo illa,& negligẽdo dicere horas:ille autẽ non niſi ſemel,ſcilicet negligẽdo dicere horas.At qui magis peccat,magis eſt puniendus,iuxta illud[f], *Pro menſura delicti debet eſſe plagarum modus.* Secũdo, ꝙ qui poſſidet beneficium ſine canonico titulo,non facit fructus eius ſuos,& tenetur reſtituere illos,iuxta ſacros Canones[g] & præfati milites & alii neſcientes recitare horas,nõ videntur habere canonicos titulos ſuorũ beneficiorum: quia videntur peccare acceptando illa,ignorãtes ea quæ requiruntur ad iuſte ſeruiẽdum eis,in quibus eſt ſcientia recte recitandi,qua ipſi carent,cũ omnis qui vtitur munere, quo vti neſcit,

e c.11,nu. 38.
f Deutero. c.25.& c.non affe ramus 24 q.1.
g c.1.de re. iur. lib.6 cũ citati. a gloſ. in verbo obtinere. & ca.grauis de reſtit. ſpo.cũ citatis a gloſſ.eius.

neſcit.peccet,iuxta doctrinam Caii Iuris conſulti [a] confirmata a B. Gregorio [b]. Tertio,quod vtrique tam hi,quam illi omittũt dicere horas Canonicas,& vtriq; tenẽtur dicere illas,cum poſſunt,& ita vtrique cõmittunt idem peccatum, ob quod perdũtur fructus,iuxta Concilium nouiſſimum Lateranenſe [c],& extrauag. Pii.V.quæ incipit,ex proximo [d]. Quam antinomiam ſiue oppoſitionem clare diluturus: præſuppono primum, quod non omnis collatio beneficii iniuſta eſt ipſo iure inualida:illa enim,quę fit capaci ab habente poteſtatẽ conferendi,cum defectu alicuius circunſtantiæ finis debiti, ſiue iuſtę intentionis, temporis,loci,vel ſcientiæ ſufficientis, ad iuſte & ſancte regendum beneficium ſibi collatum,modo ſciat legere & conſtruere valida eſt,ſecũdum receptam ſententiã [e]: ſicut & multæ ſunt excommunicationes iniuſtę quę tamen ipſo iurę valent [f], imo etiam multæ abſolutiones iniuſtæ valent.[g]

Secundo pręſuppono,quod non omnis indignitas reddit collationem ipſo iure nullam,cum ſolum regulariter eam talem reddat illa quaduplex, quę ex celebri decreto Alexandri colligitur [h],ſcilicet defectus natalium,ętatis, litterarum,ſcientię, & morum honeſtatis:imo neque ſemper duę paſteriores, nam tertia, ſcilicet, defectus ſcientię litterarum, tum demum reddit nullam quando efficit quem penitus illitteratum,ita quod neſciat legere,vt decreuit Gelaſius cum gloſſa ſua [i]. Cui ſatis concordat Bonifacius [k] quamuis enim qui non habet ſcientiam ſufficientem adminiſtrandi beneficium aliquod, fit indignus eo ad hoc, quod peccet acceptando illud per iura ſupradicta [l]:non tamen regulariter ad hoc,quod collatio ei facta non valeat:nam Innoc. [m] receptus ab omnibus ait, poſſe valide beneficium conferri ei, qui non habet ſufficientem ſcientiam eorum,quæ requiruntur ad illud regendum, modo ſit ſpes quod ea diſcet. Et licet omne crimen, quod inducit defectum grauitati morum,faciat quem indignum beneficio ad hoc vt illud acceptans peccet, vt infra vtiliter,& efficaciter probabitur:nõ tamẽ efficit collationem nullam,niſi talis ſit quod inducat irregularitatem,cenſurã, aut aliam inhabilitatẽ ſpecialem:quę erit luculenta reſolutio eorum,quę alibi [n] ſatis confundunt Felinus & citati ab ipſo,tractantes illam quęſtionem, an collatio facta criminoſo valeat.

Tertio pręſuppono,quod beneficiarius non tenetur ad renunciandũ beneficium,

a in l. idem iuris. ff. ad l. Aq.
b in c. ſcripturis. 8. q. 1.
c §. ſtatuimus. ſeſ. 9
d relatã in præd. enchir. de orat. c. 7. n. 30. & in Manu. confeſ. c. 25. n. 121
e in c. cũ in cunctis. d̃ elect. & gloſ. cle. 1 de cõceſ. præbend.
f ca. 1. 11. q. 3.
g c. venerabilibus. § vbi. d̃ sẽt. excõ. li. 6
h in c. cũ in cunctis. d̃ elect.
i c. illitteratos. 36. diſt.
k c. fi. de tẽpor. ordi. lib. 6.
l d. l. idem iuris. ad l. aquil. et d. c. ĩ ſcripturis. 8. q. 1.
m d. c. cũ in cunctis.
n c. 2. de reſcript.

eo ſolo, quod neſciat omnia illaę qu illud requirit, modo ſciat legere & conſtruere, vt pręd ictum eſt,& pręſupponit Panor. recept.[o] dicens quod tenetur quidem diſcere illa,ſed non renunciare illud, ſi diſcere poteſt,& id intendit facere.

3 Quarto pręſuppono,quod nonnunquã minora crimina lege humana grauiori pœna, quam maiora puniuntur, iuxta Claudianum iuriſconſultum [p],& iuxta receptã ſententiam [q], quę habet, Neminem excõmunicari ipſo iure ob ſolam hęreſim mentalem, vel odium Dei mentale, quę ſunt maxima crimina,vt tradit S.Tho. [r] & maiora multis aliis, obquę ipſo iure incurritur excommunicatio,vt palam eſt,cum ob percuſſionẽ clerici etiã leuem incurratur.[ſ]

Quinto pręſuppono, quod miles vel alius neſciens recitare, licet peccet acceptando beneficiũ, nõ tamen peccat omittendo dicere horas durante impotentia dicendi eas ob ignorantiam, & defectum directoris,& inſtructoris, pro tẽpore quo non poteſt diſcere modum recitandi, nec habere inſtructorẽ:nemo enim ad impoſſibile obligatur [t]. quo fit vt infirmus & quiuis alius,qui ob defectum Breuiarii, vel incluſionem in carcerem,vel alia impedimẽta nõ poteſt recitare, excuſatur a peccato omiſſionis horarum,ſecundũ omnes, [u] etiam ſi per ſuam culpam inciderit in illa I. vt quia ſua culpa incidit in ciſternam,ve coniicitur in carcerem:aut captus a latrũculis uel hoſtibus tenetur vinctus in mõtibus velde ſertis,vbi non ſunt Breuiaria: & conſequenter qui neſcit recitare, nec poteſt habere directorem, non obligatur dicere,durante illa impotentia,& adhibito ſufficienti conatu ad diſcendũ,excuſatur a peccato omiſſionis earum non dicendo illas.

Quibus pręſuppoſitis ad primã antinomiã,ſiue oppoſitum reſpondeo, negando ꝙ huiuſmodi miles, vel alius neſciens dicere horas ter peccat.quia per quintũ pręſuppoſitũ conſtat, ꝙ non peccat omittendo horas durante impotentia dicẽdi eas, cũ iuſto conatu diſcendi modũ recitandi: neq; peccat retinendo beneficiũ ſi vult.& pôt diſcere illa,quę illud requirit ꝑ tertiũ pręſuppoſitũ.Ad 2.reſpõdeo concedendo quidẽ,ꝙ qui poſſidet beneficiũ ſine canonico titulo teneẽ reſtituere fruct⁹:negãdo tñ ꝙ oĩs q male acceptat collationẽ beneficii careat canonico titulo, per pręſuppoſitũ primum,& ſecundum.Ad tertium cõcedo, quod vtrique relati in argumento omittunt horas,& quod vtrique tenẽtur

o c. uenerabilis. de præbend.
p l. aut facta §. non nunquam ff. de pœn.
q quã, retulimus in Man. cõf. ca. 27. n. 57. poſt Cai. 2. 2. q. 2. ar. 3. & 4. et ĩ sũma. verbo hæreſis & alios alibi.
r 2. 2. q. 10 ar. 6 te q. 34. ar. 2.
ſ ca. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. adiuncto c. peruen. d̃ sẽt. exc.
t c. nemo. d̃ reg. iu. li. 6. l. impoſſibiliũ. ff. eod.
u c. 1. 92. diſ. et c. 1 de cler. nõ reſid. li. 6 cũ eis ad not. poſt Innoc. in cap. 1. de celeb. Miſſar.
x Argu. c. quia diuerſitate. de cõceſſ. præb. & c. uenien. de ſponſ

Digitized by Google

ad dicendas eas, cum poſſunt: negndo ta-
men, quod præfati milites, & ignorantes
recitare poſſint dicere, ſicut alii qui ſciunt
id: & conſequenter negando, quod peccet
ſicut illi omittendo dicere illas. cui eſt con
ſequens, quod non tenentur ad reſtituen-
dos fructus: quoniam pœna reſtitutionis
imponitur pro ſolo peccato negligentiæ
dicendi horas: & ita non ligat alio modo
peccantem, cũ a ſeparatis non fiat illatio[a];
nec pœnę de vno caſu ad alium debeant
extendi.[b]

a l. Papinianus. ff. de minor.
b c. pœnę d. pęn. diſt. 1. l. factũ §. in pœnalibus. ff. & reg. iuris.

Octogeſimumſextum Miſcellaneum.

1 *Miſſam incœptam iniuſte relinquens an ſit excommunicatus.*

2 *Pœna nulla ipſo iure incurritur, niſi iure id caueatur.*

3 *Excommunicationi minori non æquatur peccatum mortale.*

Q Vod duo concionatores celeberri- 1
mi, idemque doctiſſimi, & mihi ma
xime ſuſpiciendi, cum noſtrum En-
chiridion de oratione nuper editum lege
re dignati eſſent, & inciderent in quem-
dam locum[c], vbi tanguntur multa de re-
linquentibus officia cœpta imperfecta, ad
uerterunt ibidem[d] me mouiſſe illam quę-
ſtionem, quę paulo ante in ſacro Rotę Prę
torio inciderat, an reliquens miſſam im-
perfectam abſque rationabili cauſa, ſit ip-
ſo iure excommunicatus, & eius ſolutio-
nem remiſiſſe in alium locum eiuſdem En
chiridii[e], in quo non inuenerunt: quia nõ
potuit tunc commode ibi tractari. Quare
hortati fuerunt, vt eam ſoluerem cum a-
liis duabus in duobus Miſcellaneis proxi-
me ſequentibus ſoluendis. Nunc igitur eã
ſoluturus dico primo, quod quidam patro
ni cauſarum putauerunt eum incurriſſe ex
communicationẽ maiorem: alii quod mi-
norem. Nos autem ex tempore reſpondi-
mus neutram incurriſſe. Secundo dico fa-
cere pro illis, primum Concilium Toleta-
num[f], quatenus habet, quod huiuſmodi
deſertor officii excommunicationis ſentẽ
tiam ſuſtinebit. Secundo decretum Ma-
charii Papæ[g], quatenus ſtatuit, vt huiuſ-
modi Clericus a ſacro corpore & ſangui
ne Domini ſit ſuſpenſus. Per quod Archi-
diac. dixit[h] incurrere excommunicatio-
nem minorem. Tertio quod excommuni
catio minor videtur incurri octo vel nouẽ
caſibus, quos alibi[i] refert Innocen. quorũ
unus eſt, quãdo incurritur peccatum mor
tale, per ꝙ quis a ſacra communione cor-
poris Domini excluditur, iuxta Paulum
Apoſto.[k] At qui abſque iuſta cauſa relin
quit Miſſam imperfectam videtur pecca-
re mortaliter, per præfata capitula.[l]

c c. 10. n. 55
d n. 5[illegible].
e in ca. 21.
f in c. nihil 7. q. 1.
g in c. null. de conſec. diſtin. 1.
h i d. c. nih.
i c. 1. de ſen ten. excõ.

2 Quibus tamen non obſtantibus, reſpon
ſum meum extemporarium videtur mihi
verum. tum quia non memini aliquem eo
rum, qui collegerum caſus, in quibus iure
ipſo incurritur excommunicatio vllam de
hoc feciſſe mẽtionem, neque ego qui poſt
alios ordine longo collegi eos[m] vllam talẽ
feci. Tum quia non eſt dicendum aliquã
pœnam ipſo iure incurri, niſi cum id expri
mitur iure[n], & nullum videtur in toto cor
pore iuris cõmunis tale ius inueniri. Tũ
quia verba illa præfati Concilii Toletan.
Sententiam excommunicationis ſoſtinebit. ni-
hil vrgent ſunt verba futuri temporis, quę
non important pœnam ipſo iure impoſitã
niſi alia verba id ſignificantia iis adiungan
tur, iuxta quandam gloſſam ſolennem &
receptam.[o] Tum quia minus obſtat elo-
gium Macharii pręfatum[p] quia nullam de
excommunicatione mentionem facit: ſed
ſolum de ſuſpenſione, & non ab omnibus
actibus ſpiritualibus, ſed ſolum a Corpo
re & Sãguine Domini. ꝙ nõ ſufficit ad in-
ducendam excommunicationem maiorẽ;
imo nec ad producendam ſubſtantiam ex
communicationis minoris, quę non ſolũ
repellit a communione ſacramẽti Eucha
riſtiæ, ſed etiam ab omni participatione
paſſiua omnium aliorum Sacramentorũ[q]:
Tum quia non obſtat dictum Archidiaco
ni; quoniã nihil pro ſuo dicto allegat niſi
præfatum decretũ Macharii, ꝙ tamẽ nihil
probat, eo ꝙ vt prędixi, nullam de vlla ex
communicatione mentionem facit. Et ſu
ſpenſio a ſacramento Euchariſtiæ, de qua
loquitur, non ſufficit, vt dictum eſt, ad ſub
ſtantiam excõmunicationis minoris. Tũ
quia nihil obſtat dictum Innoc.[r] ſcilicet ꝙ
in octo caſibus incurritur excõmunicatio
partim ꝙ nõ eſt hic vnus eorum, partim ꝙ
in illis quos ibi enumerat, excepto vno
vel altero, nõ incurritur vera excõmunica
3 tio minor, vt alibi[ſ] diximus, & colligitur ex
iuribus per eum citatis, quę ſuum dictum
nõ probant: partim ꝙ in illis ponit pecca
tum mortale, quod palam eſt nõ eſſe exco
municationem, cum illa ſit cauſa huius, &
hæc pœna illius, nec coæquentur, vt alibi
diximus, neque (licet aliqui contra puta
uerint) Panor. exęquat peccatũ mortale ex
cõmunicationi minori, ſi ſatis ꝑpẽdatur[u]:
cenſet enim (vt ſupra[x] retulimus) collatio
nem

k 2. Corint. c. 11. rel. in c. quid eſt de conſecr. di. 2.
l in c. nihil & c. null.
m in Manu. Confeſſ. c. 27. n. 49
n iuxta glo. ſolenn. & recep. c. fi. de iure pa.
o in reg. in pœnis de reg. iur. lib. 6.
p d. c. null.
q c. ſi cel. ci annot. & cler. excõ. miniſtran.
r in d. c. de ſẽt. excõ.
ſ in Manu. Confeſſ. c. 27. n. 25.
t in d. c. 27 num. 26.
u c. ſi celebrat. n. 6. de cleric. excomm.
x Miſc. 9.

Digitized by Google

nem beneficii factam aliquo peccato mortifero infecto valere; cum tamen facta excommunicato minori excommunicatione non valeat. a

a *d.c.ſi celebrat. & cl.excomminiſtr.*

Octogeſimumſeptimum Miſcellaneum.

1 *Miſſans quando ab Euangelio in introitum redire poteſt.*

DVarum quæſtionum (quarum deciſionem præfati duo clariſſimi Concionatores dixerunt fore vtilem ad quorundum ſcrupulos tollendos) eſt, An liceat Miſſanti, qui iam Euangelium dixit, reddire ad introitum eius, vt qui poſt illum ſuperuenerunt poſſet eam integram audire, ne expectando aliam, quæ vſque ad finem illius non eſt incipienda, tædio afficiātur, vel ſuarum operum, vel aliarum bonarum actionum iacturam faciant. Cuius partem negantem, quod id non liceat, ſuadere poſſent iura citata b in Miſcella. præcedenti, quatenus habent officia diuina eſſe dicenda perfecte, & non relinquenda inchoata, & illud Salomonis c, *Non iteres verbum in oratione tua.* & quod inter alia vitia ponitur vitium inconſumationis d.

b *c.nihil.et ca. vt illud. 7.q. 1.et c.nullus.& ca. vt illud.de conſ.di.1.*
c *Eccleſiaſ. c.7.B.*
d *in ſumma virt.et vitiorū. tomo.2. ab eruditiſſ. Franciſco Peraldo Illuſtr.ordinis prædicatorū cōpoſita.*

Partem vero affirmantem perſuadent illa, quę alibi probauimus e, ſcilicet multis de cauſis poſſe quem orationem cœptam relinquere, & recitare, multis item de cauſis etiam Miſſam, imo debere relinqui imperfectam. Quare videtur tenendum licere id facere iuſta de cauſa. Et quia qualis ſit illa non eſt a iure determinata, viri boni arbitrio definienda eſt f. Et ita tales & tot perſonæ, & tam occupatæ negotiis publicis, aut priuatis, & tali die ſuperuenire poſſent poſt introitum Miſſæ, quod decenter qui miſſat redire poſſet ad introitum a iam dicta, *Gloria in excelſis.* & interdum a dicta Epiſtola, & nonunquam a dicto Euāgelio. Ego enim auderem redire ad illum ſi quis princeps magna comittatus familia iter faciens, & diuertens ad ecclaſiam iuxta iter poſitam, in qua ego miſſarem id rogarent, vt id facerem. Tot etiam & tales operarii, ſolicitatores vel negotiatores ſuperuenire poſſent, quod rogantibus iis ſācte morem gerere poſſet ſacerdos, ne deuotio illorum tarditate alterius Miſſæ frigeſceret, neue operarum ſuarum iacturam facerent. Tum quia nulla lege videtur prohibitum, ne huiuſmodi reiteratio iuſta de cauſa fiat g. Et licitum eſt iterare idem verbum in eadem oratione iuſta de cauſa, vt in Euangeliis ſæpe h legimus, *Amen amen dico vobis.* & in pſalmis i *fiat, fiat.* Et in Paulo k, *Abba pater.* Tū quia per hāc retrodictionem non relinquitur officium imperfectū, imo magis videtur perfici, vt palam eſt.

e *in enchir. de orat.c. 10.a nu. 48. & c. 11. & c. 16.n.55.*
f *argu.l.1. ff. de iur. delibera. & cap.de cauſis. de offic.dele.*
g *arg.c.1.de baptis.& c.eccleſia de conſecr.di.1*
h *Ioan. c.6 & alibi ſape.*
i *pſal. 40. & 105.*
k *Paul⁹ ad Rom.8.et ad Gal.4.*

Octogeſimumoctauum Miſcellaneum.

1 *Miſſæ quas quidā ſiccas appellant vt licitæ.*

1 AN liceat dicere Miſſas, quas quidam appellant ſiccas, ſaltem in nauibus, in quibus non licet dicere integram ob periculum effuſionis Sanguinis Domini? Ad quam reſpondetur primo, nomē hoc eſſe nouum, & in nullo contextu Iuris Canonici, nec in vllo commento eius cuiuſquā ordinarii, & claſici authoris quod ſciam inueniri. Secundo, quod eo nomine vſus fuit Gulielmus Epiſcopus Mimatenſis ſiue ſpeculator l, ſentiens in ſumma Miſſam ſiccam appellari eam quæ continet omnia contenta in Miſſa integra, excepta conſecratione Corporis, & Sanguinis Domini, cum aliquot aliis ad eam pertinentibus. Et quod interdum dicitur a Sacerdote omnibus ſacris veſtibus induto, & interdum omiſſa Caſula, & retenta ſtola alba, & aliis; & interdū cum ſtola, & ſolo ſuperpellicio.

l *in rationali diuinorum offic. lib.4.c1. num.23.*

Tertio, quod pro parte affirmatiua quæſtionis, quod liceat huiuſmodi Miſſas ſiccas dicere facit primo, quod nulla lege naturali, neq; diuina, neque humana id vetari videtur. Deinde, quod mali nihil hoc cōtinet. licet enim Sacerdoti veſtire ſe omnibus ſacris veſtibus ad aliqua pia, ſine conſecratione Corporis, & Sanguinis Domini facienda, nempe ad Litanias ſiue ſupplicationes, & ad oleum ſacrum conſecrandum, & ad aſſiſtendum interdum in Capella Papæ, & aliqua id genus alia.

Pro parte autē negatiua facit primo, ꝙ quandā ſimulationem inutilē præ ſe ferre videtur, cū videtur eſſe quędā imago, & figura inutilis rei ſcilicet Miſſæ, quę nō eſt, ꝙ non licet facere m. Deinde, ꝙ audimus nōnullos ſcandalizari, & offēdi, eo ꝙ videtur per eas detrahi Maieſtati ſūmi, & auguſtiſſimi noſtrę Religionis ſacrificii, & nihil quod abſque peccato poteſt omitti, eſt cū ſcandalo faciendum. n

m *c.utilē ſimulat.22 q.2.& notat.p Th. 2.2.q.111. art.1.*
n *c.2.de noui oper. nūciat. c. nihil. de preſcrip.*

Tertio, quod videntur ſapere quandam ſuperſtitionem, cum ſine vlla figura Miſſę, & ſine vllis presbyterio propriis tam vtiliter dici poſſint omnia, quę in iis

Digitized by Google

leguntur, ac cum illa & illis, & ita videntur ſuperflua, & quędam religio ſupra modum ſeruata, & conſequenter ſuperſtitio; cum illa definiatur a S. Thoma recepto [a], eſſe religio ſupra modum ſeruata.

Quarto, quod non licet interpolare Miſſam integram interponendo inter partes eius extranea, vt alibi probamus [b], & aliquot ſacerdotes (vt præfatus Gulielmus [c] ait) dicunt Miſſam integram vnius officii ab introitu vſque ad offertorium, & poſtea duplicem ſecretam, duplicem communionem, & poſtcommunionem. Et aliquot, vt ipſi vidimus, poſt vltimam collectam Miſſæ integræ ante *Ite miſſa eſt. & benedicamus.* vel benedictionem, incipiunt Miſſam ſiccam, & ambas concludunt per *Ite miſſa eſt*, vel eandem benedictionem. Et aliquot poſt illam ante Euangelium Ioannis, vel aliud ſecũdum regulas Miſſalis Pii V. in fine dicendum. Quorum primos deteſtatur expreſſe præfatus Guilielmus [d], & ratio hæc quarta alios reprobat.

Quarto principaliter dicendum pro cõcordia horum, & reſolutione quæſtionis, licere de ſe pręfatas Miſſas ſiccas dicere, vt probant argumenta priora pro parte affirmante adducta, modo fiant ſine ſcandalo, & ſine ſuperſtitione, & interpolatione, vt probant argumenta poſteriora pro parte negante adducta. Dixi *Sine ſcandalo*. quia cum illo non liceret per prędicta. Scandalum autem contingeret, ſi diceretur coram aliquibus, qui putarent ſacerdotem dicere duas Miſſas integras, vel ſi dicẽdo ſiccam poſt integram præſumeretur velle obligare ad audiendam ſiccam obligati ad audiẽdam integram. Quod tamen per leuem monitionem tolli poſſet. *Dixi ſine ſuperſtitione*; quia cum illa nil licet [e]. Dixi *& ſine interpolatione integræ Miſſæ.* quia non liceret cum ea, vt alibi [f] probamus.

a 2.2.q.92. art.1.
b in enchir. de ora. c.11. n.1. et 13. & ſequẽt.
c in 4. li. c.5. n.23. orat. tional. diuinorũ offic.
d vbi ſupra
e c. nõ licet. 26. q.5. et melius ca. non obſeruetis. 26. q.7. tradi. S. Th. 2.2. q.92. ar.1
f in enchir. de orat. c. 10. n.1. et 13. et ſeq.

Octogeſimumnonum Miſcellaneum.

1 *Miſſa ſicca non eſt incipienda poſt miſſam integram nondum omnino finitam.*

2 *Miſſa ſicca in litanijs ad loca longinqua ſic inſeri ſolita.*

3 *Miſſæ ſiccæ celebrandi modus et ordo.*

EX præcedenti miſcellaneo infertur, primo, non lic ere poſt miſſam integram dictam incipere ſiccam ante, *Ite miſſa eſt.* & *Benedicamus.* nec ante benedictionem integræ miſſę, nec ante Euangelium Ioannis, vel aliud, quod iuxta ordinationem Miſſalis eſſet dicendum, vt prætactum eſt, in quo nonnullos errare vidimus. 1

2 Secundo infertur, licitum eſſe id quod ſępe, cum eſſem puer vidi fieri in Litaniis, ſiue ſupplicationibus, quę ad pia loca longinqua fiebant, nempe quod inter eundũ, ne orationum remiſſio, & interpolatio fieret, interponebatur Miſſa ſicca a ſacerdote, induto ſuperpellicio, ſtola ſuperpoſita, nũc miſſa Virginis Matris, nunc alius diui, quam clerici memoriter dicere vel cantare nouerant, quæque populi proſequentis deuotionem incitaret, & conſeruaret.

3 Tertio infertur vera eſſe illa quę de modo dicendi miſſam ſiccam habet liber ſacerdotalis [g] a Leone X. (vt aiunt) probatus, quem nobis monſtrauit R. in Chriſto pater F. Paulus Conſtabilis Sacri Palatii Magiſter multis nominibus mihi ſuſpiciẽdus. Cuius verba de ordine dicendi Miſſam ſiccam ſtatim poſt integram ſunt hęc, *Data benedictione poſt Miſſam celebratam, & Euangelio S. Ioannis lecto, celebrans deponit caſulam, et omnibus alijs paramentis retentis ſtãs in cornu Epiſtolæ, verſus ad altare detecto capite legit abſolute ex Miſſali introitum alterius Miſſæ, Gloria in excelſis Deo, ſi illud in prima Miſſa nõ dixit, et ſecundæ Miſſæ cõueniat, alioquin ipſum pretermittit. idem obſeruat de Credo in vnum Deum. Subiungit abſolute pretermiſſis Verſ. Dominus vobiſcum, et Oremus, Orationem, Epiſtolam, Graduale, Alleluia, vel tractum, Euangelium, quod incipit, ſequentia, vel initium S. Euangelij pretermiſſis, Dominus vobiſcum, Offertorio, communione. Et ſimiliter omiſſis ver. Dominus vobiſcum, et oremus, abſolute ſubiungit poſtcommunionem omnia intelligibili voce legens, et ſic ibi abſque alia ceremonia officium ipſum terminat, tum dicit ſecrete ſeu competenti uoce Antiph. trium puerorum etc. Deponit omnia paramenta, prout ſuperius poſt Miſſam ordinariam dictum eſt. hæc ibi.*

g prim. parte tract. 4 c. 34.

Nonageſimum Miſcellaneum.

1 *Miſſæ ſiccæ loco fluctuante dicendi modus.*

2 *Miſſa in ſicca, vt omittenda illa, quæ ſacramentum præſupponunt.*

1 EX premiſſis duobus miſcellaneis quarto infertur, etiam vera eſſe quę eadem liber ſacerdotalis [h] continet de miſſa ſicca in mari, & fluminibus celebrari ſolita, in hęc verba. *In loco fluctuãti, vt in mari et fluminibus celebrare non licet alicui. Cõſueuit tamẽ in mari pro popolorũ deuotione abſq; cõſecratione, Miſſa (quã ſiccã vocant) dici per ſacerdotẽ hoc*

h vbi ſupra in d. tract. c. 35.

Digitized by Google

hoc ordine; In loco nauis Eccleſiola nuncupato, parata eſt menſa, ſupra quã ponitur mappa mũda, etiam non benedicta, & in medio partis poſterioris eiuſdem menſæ Crux, ac hinc & inde in cornibus poſterioribus ipſius menſæ duo candelabra cum duabus candelis ardentibus collocantur, ubi ſacerdos Miſſam huiuſmodi dicturus, ante dictam menſam ſtans, accipit ſuperpellicium, & deſuper ſtolam ab humeris dependẽtem, quam tranſuerſat ante pectus per modum Crucis, & cingulo eam firmat. Vel ſecundum alios, omnibus paramentis ſacerdotalibus induitur ordine ſuperius dato omiſſa ſola planeta ſiue caſula, qua non utitur. Sicque paratus ſtans ante menſam prædictam facit confeſſionem cũ intereſſentibus dicens, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. introibo. &c. prout habetur ſupra in principio Miſſæ, vſque ad orationem, Oremus te Domine ut per merita &c. excluſiue, aſcendit ad menſam, et omiſſo illius oſculo, ſtans in cornu Epiſtolæ legit illius introitum, Kyrie eleyſon. Gloria in excelſis Deo, ſi eſt dicẽdum; Dominus uobiſcum, non uertendo ſe ad populum, Oremus, & orationem ordinariam, deinde ſi placet et dici cõueniat facit unam uel duas commemorationes, legit Epiſtolam, Graduale, Alleluia, ſi eſt dicendum, uel tractum, portat librum ad cornu Euangelij: dicit in medio menſæ, Mũda etc. Dominus ſit in corde etc. Deinde ante librum Dominus uobiſcum. Sequentia etc. ſignando librum et ſe in fronte, ore, et pectore. finito Euangelio oſculatur textum: dicit Credo: ſi dies et officium requirit, Dominus uobiſcum, non uertendo ſe ad populum Oremus, Offertorium, Præfationem, ſanctus etc. Oremus præceptis ſalutaribus moniti etc. Pater noſter. Agnus Dei, et dat oſculum pacis, ſi alias officio illius diei quod legit conueniat, reuertitur cum libro ad cornu Epiſtolæ, dicit communionem in eodẽ loco, Dominus uobiſcum non uertendo ſe ad populum, poſt communionem, et commemorationes, ſi prius fecit ibidem, Dominus uobiſcum; ut prius et, ite Miſſa eſt, uel benedicamus prout conuenit, aut requieſcant in pace, ſi legit pro defunctis. Quo dicto ibidem ſe uertit ad populum, et illi more ſolito benedicit, ſi non legit pro defunctis. Pro quibus ſi legit, benedictionem huiuſmodi prætermittit. Tum dicit, Dominus uobiſcum, et ſignans ſeipſum in fronte, ore, et pectore continuat Initium ſancti Euangelij ſecundum Ioannem, in principio etc. ut ſupra. Quo finito ueſtes ſacras quas recipit ibidem deponit. Omnia præmiſſa in huiuſmodi Miſſa dicuntur uoce intelligibili; ita quod ab omnibus illis intereſſentibus audiantur. hęc ibi.

2 Circa quæ tamen aduertendum eſt, ꝙ non uidetur dicenda poſtcommunio, quã do in ea fit mentio de oblatione, ſacrificio, uel ſacramento oblato, vel percepto, qualis eſt poſtcõmunio, quæ in Miſſa Dominicæ primæ Aduentus, & in aliis multis pro Papa dicitur ſcilicet, *Hac nos quæſumus Domine perceptio Sacramenti*. Qualis item illa poſtcõmunio unius Confeſſoris; *Refecti cibo, potuque cæleſti.* & alia multa in quibus eorum uerba pręſupponunt factam eſſe conſecrationem Sacramenti, uel illud perceptum, aut oblatum: quæ in Miſſa ſicca non fiunt. Et ita qui eas dicerent mentiri viderentur, quod nulla de cauſa facere licet a. Addẽdum item, quod præfatus Guilelmus ait b poſſe dici etiam, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum.* Quod ea ratione aſſeri poteſt, quod illa uerba, modo nõ fiant ſuper calicem, non præſupponũt conſecrationem factam; nec Sacramentum perceptum, ſicut pręfatę poſtcommuniones.

a ca. primũ 22. qu. 2. cap. ſuper eo. de vſur.

b lib. 4. c. 1. n. 23. Rational. diuinorum. offic.

c in d. tract. 4 cap. 36.

Nonageſimumprimum Miſcellaneum.

1 *Miſſa ſicca cur, quando, et quomodo coram infirmo dicenda.*
2 *Miſſa vi maxima reuerentia exhibenda.*
2 *Sacramentum eucharistia omnium maximum maxima operans.*

1 QVinto etiam infertur uera item eſſe illa quę continet præfatus liber c de modo dicendi Miſſam ſiccam coram infirmo vel alio (quam variis de cauſis dici poſſe præſupponit) in hęc uerba, *Si aliquando accidat, quod quis infirmus, uel alius velit Miſſam audire, ubi non eſt Sacerdos ad Miſſam celebrandum diſpoſitus; quia ipſe eadem die celebrarit, vel ex alia legitima cauſa, poterit Sacerdos in eccleſia, uel alio loco conuenienti, ut præmittitur huiuſmodi Miſſam legere in omnibus, et per omnia prout ſuperius de Miſſa nauali dictum eſt, & non in ea ſacramenta oſtendere, etiam ſi illud in eccleſia ibidem in loco ſuo ſacro habeat paratum, propter periculum oſtenſionis, ad laudem Saluatoris noſtri.*

2 Circa quod etiam aduertendum, quod ratio quæ redditur in pręfatis uerbis, cur non debeat oſtendi uerum ſacramentum, non uidetur ſatis apta & efficax, & uidetur poſſe reddi hęc aptior, quod quędam irreuerentia uidetur fieri tanto Sacramento educẽdo illud e cuſtodia ex leui cauſa, & tempore, & modo inſolito: a quali omni irreuerentia, omnique ſpecie eius, eo magis nos oportet fugere circa tangentia miſſam, quo illa magis omnia alia diuina officia pręcellit, & maiorem deuotionem ſaltem

ſaltem de conſilio requirit,vt diximus alibi [a],quoque,ut habet concilium Vienneſe [b],*In illa conficitur Sacramentum maius præcelſum,& memoriale mirabile, ac ſtupendum, delectabile, ſuaue, tutiſſimum, ac ſuper omnia præcioſum.* Quodque, vt alicubi [c] ait angelicus Doctor(de eodem bene meritus) *omnium ſacramẽtorum eſt maximum.* *Quodque*, vt idem alibi [d] ait, *omnium miraculorum à Chriſto factorum eſt maximum. Quodque nullum ſacramentum eſt eo ſalubrius, eoque purgantur peccata, virtutes augentur, & mens omnium ſpiritualium chariſmatum abundantia impinguatur.* Per cuius vtinam memoriam ænigmaticam, ex parte obſcuram vię,ſed veram, eandemque firma fide ſuffultam, perque vſum eius cernuis, venerabundiſque animis frequentatum, ad omnino clarum patrię intuitum eiuſdem perueniamus, Amen.

a in Enchi. de oratio. ca. 2 n. 5
b in cle. 1. de reli. & veneratio ſanct. col. 2.
c 3. par. q. 65. art. 3.
d in ſermone de Euchariſtia breuiari s inſerto.

Nonageſimumſecundum Miſcellaneum.

1 *Indulgentiam ad quærendam forma ſeruanda.*
2 *Oratio trium dierum qua melior oratione vnius diei.*
2 *Forma non ſuppletur per æquipollens. & num. 4.*
3 *Conditio implenda in forma ſpecifica.*
4 *Plus non continet minus, cum ratio eſt diuerſa.*
5 *Oratio,& eleemoſyna ſemel facta, quæ valeant pro ter factis.*
5 *Statutum videtur, quod ſtatuens rogatus ſtatuiſſet.*

1 INterrogatus, an indulgentia iobelęa conceſſa a fœl. recor. Gregorio xiii. vt efficacius imploraremus diuinam clementiam, qua bellum Flandricum in gloriam ſuam,in augmentum fidei catholicę, quæ Romana eſt,pacem tranquillitatemque totius Eccleſiæ Chriſtianę verteret, quæreretur ei,qui uno ſolo die pro pręfata clemẽtia Deũ tantum oraret quantum trib⁹ diebus teneretur orare. Reſpondeo primo,hanc quęſtionem eſſe ſimilem illi, quã me ante triduum dignatus fuit quidam ſũmas Illuſtriſſ. (cui multis nominibus plurimũ debeo)interrogare ſcilicet,An pręfatam indulgentiam quęreret is,qui vno ſolo die largiretur eleemoſynam tantã,quanta facta trib⁹ diebus ſufficeret ad eam quęrendam. Secundo reſpondeo vtramque quęſtionem eſſe quotidianam,quippe quę
1 occurrit in omnibus fere Iobelæis in quibus,ſicut in hoc cõceditur indulgentia Iobelæa contritis & confeſſis, qui quarta, & ſexta feriis,nec non die ſabathi ieiunauerint,& orationes deuote habuerint, & eleemoſynas potentes, iuxta ſuam deuotionem largiti fuerint. Tertio,quod pro vtriuſque parte affirmante facit primo, quod non refert quid de æquipollentibus fiat [e], & oratio & eleemoſyna factę vno die eiuſdẽ quantitatis,cuius ſunt factæ tribus diebus videntur ſibi mutuo ęquipollere. Secundo facit, quod qui ſoluit plus videtur ſoluere minus;ſicut promittens plus, uidetur promittere minus [f]. At qui ſoluit ante diem videtur ſoluere plus, ſicut qui petit ante diem,uidetur petere plus, quam ſibi debetur [g]. Ergo orationes habitę, & eleemoſynę factę,ſaltem primo die tantę magnitudinis,quantæ tribus diebus factę ſufficerent, non ſolum ſatis, ſed etiam plus quam ſatis ſatisfaciunt.

2 Sed contrarium tenendum eſt. Tũ quia ſeruanda eſt forma data ad indulgentiam quærendam:adeo quod non quæritur illa, nec ulla pars eius, niſi compleatur totum, quod indulgens ad eam quærendam requirit,ut efficaciter alibi [h] colligimus ex quadam Extrauaganti [i] Clementis vi. At forma quærendi hoc Iobelęum habet, quod tribus diebus habeantur orationes, & fiãt eleemoſynę. Ergo non ſufficit una die habere & facere illas. Tum quia conceſſio indulgentię reſtricte intelligenda eſt [k],quod in ſpecie dixit quędã gloſ. recepta , quã ad hoc alibi citamus [m]. Tum quia diſpoſitio copulatiua ad ſui veritatem requirit, vt omnes eius partes ſint veræ [n]. Ergo ad hoc vt quis dicatur largitus eſſe eleemoſynam Quarta feria, Sexta, & Sabbato, nõ ſufficit vt largiatur vna, vel duabus illarum. Tum quia,licet id quod eſt dandum, vel faciendum aliquo tempore poſſit fieri ante illud,quando tempus eſt adiectum in fauorem debitoris [o]: non tamen poteſt id fieri, quum eſt adiectum in fauorem alterius [p], vt & nos poſt alios in hac ipſa materia orationis alibi [q] tradimus,aſſerentes quod pœnitens iuſſus ad recitandos Pſalmos pœnitentiales ſepties, ſeptem hebdomadis,non ſatisfacit dicendo illos ſepties in vna hebdomada ſi tempus nõ fuit adiectum in fauorem eius,vt leuius eos recitare poſſet; ſed in fauorem animę ſuę, vt
3 maiore tempore defleret peccata. Et in caſu propoſito videri poteſt onus de faciendo eleemoſynam tribus diebus, adiectum eſſe vt diutius & pluries bene operaretur.

Tum

e l. fin. ff. mandati. c. licet ex quadã. de teſtibus.
f l. 1. §. ſi ſtipulam ff. d uerb. oblig. & cap. plus & c. cui plus. de reg. iur. lib. 6.
g cap. 1. de plus petitio. §. ſi qs agẽs. Inſt. de actionibus.
h in cõmẽt. de indulgentiis. not. 15.
i Quæ incipit, unigenitus. rel. ad litterã in d. comment. d'indulg. not. 12. de pœnit. & remiſſioni.
k Arg. ca. porro. de priuil.
l in regula 56. Innoc. iiij. Cancellariæ.
m In cõment. de indulg. ſup. §. in leuitico. de pœniten. diſ. 1. not. 9. nu. 7.
n l. hæredi. plures. ff. decõdit. inſtitut. §. ſi plures inſti. de hæred. inſtituendis.

o l. qui Roma. in principio. ubi Barth. & communis. ff. de uerbo obli.
p l. cum pater. §. a filia. ff. de leg. 2.
q in Enchirid. de oration. cap. 3. a num. 13.

Digitized by Google

Tum quia conditio debet impleri in forma ſpecifica,& non in ęquipollenti [a],quin & efficit, ut poſitum ſub ea cenſeatur eſſe de forma ſubſtantiali actus,ſecundum Baldum [b],quem inter alios ſequitur Felinus [c]. Tum denique,quod nemo diceret ſufficere ieiunare vno ſolo die tam auſtere proferendo cœnam in noctem, & tunc ſolum parum panis,& aquę ſumendo ,quod eſſet tanti & maioris meriti, quam trium dierum ieiunium opipare ſexta hora cœnantis.

Ad primum oppoſitorum reſponderi poteſt primo,negando quod æquipoleant facere prædicta uno die , uel tribus per ſupra [d] adducta. Secundo reſpondetur,quod illi regulæ,*non refert quid de æquipollentibus fiat.* non eſt locus in diſpoſitione conditionali,& aliis in quibus aliquid pro forma traditur,uel ratio diuerſitatis aliud ſuadet. Et in propoſito oratio & eleemoſyna tribus diebus facienda,pro conditione& forma quærendi Iobelęum traditur. Et ratio eſt diuerſa; quia maioris meriti eſt ter tribus diebus orare,& eleemoſynam facere, quam vna tantum die.

Ad ſecundum reſpondetur,quod illa regula,*Plus continet in ſe minus*. fallit in his quę ſunt de forma, & conditione ſubſtantiali,iuxta quãdam gloſſ. [e] & doctores ibi, neque cum eſt ratio diuerſa, vt notauit Decius poſt alios. [f] Et in caſu propoſito agitur de implendis iis,quę dantur pro forma & couditione quærendi iobelæum,& non militat eadem ratio in implendis iis ſemel quæ militat in implendis ter,vt prędictum eſt.

Ex quo infertur primo, quam uiliſſimũ fore,ut parochi,& Concionatores huiuſmodi Iobelęa promulgantes monerent præfata tria tribus diebus in eo expreſſis eſſe faciẽda: quoniam ſcio multos , partim per uegligentiam , partim per incogitantiam omittere orationes , & eleemoſynas vſque ad ſabbatum.

Quamuis aliquando viſum fuerit nobis id , quod & nũc uidetur probabile,ſcilicet quod qui per probabilem ignorantiam,obliuionem,uel incogitãtiam,ſiue inaduertentiam,abſque alia culpa & negligentia omitteret orare,&eleemoſynam facere vſque ad ſabbatum, & tunc haberet orationem, & faceret eleemoſynam notabiliter maiorem,quam tribus diebus facere tenebatur,ex quadam ęquitate,& tacita indulgentis intentione quęreret illam;quia rẽ , quæ culpa caret in damnum vocari non conuenit [g]. Et quia quædam gloſſa ſingularis & recep. [h] dixit pro tacite ſtatuto habendum id quod veriſimilitc: ſtatutũ fuiſſet,ſi ab ſtatuente quæſitum fuiſſet:& ueriſimile eſt Papam,ſi de hoc caſu interrogatus fuiſſet,ita pro ſua maxima pietate , & æquitate reſponſurum.

[a] l. qui hæredi. et l. Mæuius. ff. de condit. et demonſtr.
[b] in Authen. matri.& Auiæ. C. quand. mul. offic. tut. fung. pot.
[c] c. cũ dilecta. nu. 6. de reſcri.
[d] in arg. penul. pro hac parte adducto.
[e] in c. plus. de reg. iur. lib. 6. per ca. cui de non ſacer dotali. de præb. eod. lib.
[f] 3 reg. non debet. ſub finem. ff. de reg. iur.
[g] c. 2. de cõſtitut.

Nonageſimumtertium Miſcellaneum.

1 *Abſolutio a reſeruatis facta per Confeſſarium,virtute Iobelæi electum, an valeat ſi reliqua ad quærendum illud requiſita non fiant.*

2 *Confiteri bis idem peccatum nemo cogitur.*

3 *Abſolutio Sacramentalis non debet eſſe conditionalis.*

4 *Confeſſio facta excommunicato ; quæ non valet.*

1 Circa idem iobelęum, quod in proximo miſcellaneo meminimus, occurrit altera quæſtio noua grauior,quam pręcedens cuidam Confeſsario perpio, perdocto , perque celebri Concionatori de quodam,qui firmiter proponens quærere illud die Dominica ſequenti , cum animo firmo faciendi omnia ad quærendum Iobelæum requiſita uere contritus confeſſus fuit feria ſecunda generaliter omnia toti⁹ vitę ſuę peccata,etiam reſeruata,a quibus fuit abſolutus a Confeſsario , uirtute Iobelęi electo, qui poſtquam ieiunauit feria quarta,nõ curauit ieiunare,nec orare,nec largiri eleemoſynam feria ſexta, & ſabbato , neque communicare die Dominica , An Confeſſio reſeruatorum ; & abſolutio ab eis facta ualeant? ita quod non obligetur iterum illa confiteri, neque eorum abſolutionem aliam quęrere? Et quidem pro parte negante facit primo , quod vt ſupra dictum eſt [i], nulla indulgẽtia,nec pars ei⁹ , quæritur alicui antequam faciat omnia , quę requiruntur ad eam quęrendam; etiã ſi bonam partem eius fecerit, per quandã extrauagantem Clementis vi. [k],alibi a nobis ad verbum relatam [l],ex qua id efficaciter collegimus [m], & aliis fundamentis muniuimus.

Secundo,quod intentio S. D. N. uidetur eſse,ut Confeſsarius abſoluat a reſeruatis ſub conditione , ſi fecerit requiſita ad Iobelęum quærendum : & actus agentis non oporatur ultra intentionem eius [n].

Tertio facit,quod alioquin daretur occaſio fraudis,qua quis poſſit uirtute Iobelæi abſolui ab omnibus cenſuris reſeruatis

S.Sedi

[h] l. tale pactum §. fi. ff. de pa.
[i] in Miſcellaneo præcedenti.
[k] Quæ incipit. vnigenitus. de pænit. & remiſſ. inter cõmunes.
[l] in cõment. de indul. ſuper §. in Leuitico. de pænit. diſ. 1. not. 12.
[m] not. 15.
[n] l. non omnis. ff. de reb. credit. cap. fi. de præbend.

Digitized by Google

S. Sedi Apoſtolicę, nil curando de Iobelęo quærendo: poſſet enim quis confiteri, & abſolui feria ſecunda, uel tertia hebdomadę, in cuius Dominica ſequente per ſacram communionem quærẽdum eſt Iobelæum, & nihil pręterea curaret de Iobelęo quęrendo; & ita maneret abſolutus a reſeruatis, antequam communicaret, aut ullam orationẽ, aut eleemoſynam faceret. quod uideretur abſurdum, & ita non dicẽdum [a].

2 Quibus tamen non obſtantibus, pars affirmatiua, nempe quod abſolutio valeat, & confeſſio non ſit iteranda tenenda eſt. Tũ quia qui ſemel confitetur legitime peccata ſua, & abſoluitur, non tenetur illa iterũ confiteri iure naturali, nec diuino, nec Canonico communi; imo nulla lege humana poſſet conſtitui, ut quis abſque conſenſu ſuo obligetur ad confitendum bis idẽ peccatum, ut poſt S. Thomam [b], & alios [c], alibi [d] tradidimus. At is, de quo quæritur legitime fuit ſemel confeſſus peccata reſeruata, & legitime abſolutus. Ergo non tenetur iterum confiteri. Tum quia præfatus pœnitens, ſi feciſſet omnia ad Iobelęum quærendum requiſita, uel obiret mortem ante diem Dominicam, iudicaretur abſolutus, etiam quoad reſeruata, & non per aliam abſolutionem. Ergo illa abſolutio fuit valida, etiam quo ad reſeruata. Tũ quia S. D. N. requirit ieiunium, & eleemoſynam, & orationem, tanquam pręambula Iobelæi, ad confeſſionem & abſolutionẽ peccatorum. At ieiunium, oratio, & eleemoſyna facta ualent, etiam non conſecuto Iobelęo. Ergo etiam confeſſio & abſolutio reſeruatorum valebunt, eo non conſecuto. [e]

Ad primum argu mentum in oppoſitũ formatum reſpondetur, quod procedit a ſeparatis, & ideo non ualet [f]. Aliud enim eſt indulgentia quærenda, de qua ſumitur argumentum; aliud cõfeſſio legitima, quæ eſt quoddam pręambulum, ad eam quærendam requiſitum, & poteſt, imo debet eſſe legitima.

3 Ad ſecundum autem argumentum reſpondetur, negando intentionem Papæ fuiſſe cõcedere Confeſſariis eligendis poteſtatem abſoluendi ſub conditione, ſi facerent omnia requiſita ad quęrendum Iobelęum, & non aliàs. Tum quia nihil tale habetur in Bulla, imo per eam fit poteſtas abſoluendi abſolute. Tum quia, nullum mandatũ generale extenditur ad delicta [g]. At Confeſſarius, qui abſoluit ſacramentaliter ſub cõditione rei futurę delinquit; quia abſolutio eſſet incerta, & in pendenti, vt poſt S. Antoninum tradidimus pridem [h], & poſtea [i]: ergo non fuit intentio S. Sanctitatis, vt confeſſarii abſoluerent cõditionaliter.

4 Ad tertium reſpondetur negãdo, quod per hoc daretur occaſio delinquendi & fraudandi fructum Iobelæi illis, qui nollent aliud, quàm abſolutionem à reſeruatis: quia nos loquimur de illo, qui vere cõtritus, & cum propoſito firmo quærendi Iobelęum, & faciendi omnia in id requiſita, legitime confitetur. Et qui tali fraude vteretur non eſſet legitime confeſſus, nec abſolutus a reſeruatis, neque a non reſeruatis: quia confeſſio ſua non eſſet integra, eo quod peccatum illud animi fraudandi admiſſum, taceret; ſicut in ſimili tradidimus alibi [k], quod licet confeſſio ab excommunicato facta, & abſolutio ei data valeãt, ſi ignorat, uel non aduertit ſe eſſe excommunicatum, neque excommunicato non licere ſuſcipere ſacramentum, non tamen ualent, ſi fiant ei hoc ſcienti, & aduertenti: quia non pœnitet, nec confitetur integre, eo quod non pœnitet eum peccati, quod in hoc committit, nec confitetur illud.

[a] l. nã quod abſurdũ. ff. de bon. liberto. c. dudũ. de præb. li. 6
[b] in quolibeto. 1. ar. 12.
[c] in 4. ſent. diſt. 17.
[d] c. fratres. nu. 30. de pœni. diſ. 5. & cap. fin. n. 11. de pœnit. diſt. 6. & in Manu. Conf. c. 9 num. 1.
[e] Arg. l. illud. ff. Ad l. Aquiliã. c. dudũ. cl. 2. de ele.
[f] L. Papinianus. ff. de minoribus.
[g] l. procurator. ff. de condi. indebiti. c. 1. de iure iur. lib. 6.
[h] c. 1. in principio. nu. 62. de pœnit. diſt. 6
[i] In Man. Confeſſ. c. 26. n. 12.
[k] In Man. Cõfeſſ. c. 9. nu. 4.

Nonageſimumquartum Miſcellaneum.

1 Iobelæum hoc, ùt impotens ieiunare, quærat.

2 Iobelæum impeditus facere, ut quærit.

1 Poſt pręcedens miſcellaneum pręlo mãdatum tria quotidiana interrogor a quodam ſacerdote admodum Reuerẽdo. primum an præfatum iobelęum quęſierit meſſor, uel alius operarius, qui operando non potuit ieiunare tribus diebus in bullis iobelęi præſcriptis, cætera tamen omnia requiſita impleuit. Ad quod primum reſpondeo, quod pro parte negatiua, ſcilicet quod non quæſierit, facit primo, quod qui de duobus propoſitis alterum concedit, alterum negare uidetur [l]. at Bulla huius Iobelęi excuſat expreſſe ab obligatione largiendi eleemoſynam illum, qui eam facere nequit: nihil autem ait de non potente ieiunare. Ergo uidetur illum non excuſare. Secundo, quod (ut in proximo Miſcellaneo probauimus) non quęrit quis indulgentiam, qui omnia quę ad eam quęrendam requiruntur, non implet, etiam ſi iuſto impedimento aliquid eorum omittat, utalibi [m] probamus per extrauagantẽ, Vnige-

[l] c. nõne de præſumption. l. cũ prætor. ff. de iudic.
[m] in cõment. Indulg. notab. 19. n. 3. & 4 per extrauag. Vnigenitus. de pœnit. & remiſſi. inſertam ibi notab. 12.

Digitized by Google

Vnigenitus. Tertio, quod non dicitur impeditus, qui poteſt tollere impedimentũ[a], at meſſor, & alius operarius, licet non poſſet ieiunare operando, poteſt tamen id facere non operando, & ita poteſt tollere impedimentum ieiunii, ac conſequenter ieiunare.

Pro parte autem affirmatiua facit primo, quod fortius, aut ſaltem æque obligat quem ad ieiunandum præceptum Eccleſiæ, ac Bulla hæc: & operarius qui ob iuſtã neceſſitatem operatur opus, quod operando ieiunare nequit excuſatur a ieiunio Eccleſiæ pręcepto, vt poſt alios tradimus.[b] Ergo etiam excuſabitur a ieiunio huius Bullę. Secundo, quod de ſimilibus idem eſt iudicandum[c], at impotens facere eleemoſynam, excuſatur ab ea facienda per ipſãmet Bullam. Ergo etiam non potens ieiunare excuſabitur a ieiuniis, cũ quoad hoc illa duo ſint ſimilia. Tertio, quod licet nõ quęrat in dubio indulgentiam is, qui non implet omnia ad eam quærendam requiſita, etiam ſi ob impedimentũ iuſtum omittat: quærit tamen quando expreſſe excuſatur ab eis faciẽdis iuſte impeditus, ut præfata Extrauagans Vnigenitus[d] probat, & nos alibi[e] annotauimus, & præfatus Grego. xiii. expreſſe concedit[f], vt impediti morbo, vel alio iuſto impedimento facere requiſita ad hanc indulgentiam, quærant eam faciendo pro illis alia, in quæ Confeſſarii commutauerint illa: & in claris non eſt locus coniecturis[g]. Itaque ad quęſtionem propoſitam reſolute dicendum eſt, quod meſſor, vel alius operarius, de quo quęritur ſi, propter iuſtam neceſſitatem alẽdi, & ſuſtentandi ſe, vel vxorem, aut familiam ſuam, quam tenetur alere, omiſit ieiunare præfatos dies, ſed fecit alia, in quæ Confeſſarius ſuus illa ieiunia ei commutauit, quęſiuit indulgentiam. & non alias.

Ad primum oppoſitorum reſpõdemus, quod illud vulgatum, qui de uno dicit, de alio negare videtur, intelligendum eſt de alio diſſimili, & non de alio ſimili: vt ſingulariter annotauit Dominicus[h]. Ad ſecundum reſpondeo, quod aſſumptum in eo intelligendum eſt in caſu dubio, & non in claro, vt proxime dictum fuit. Ad tertiũ, quod noſtra reſponſio agit de operario operante propter iuſtam neceſſitatem; qui licet potẽtia ſiue poſsibilitate logica dicatur poſſe ieiunare, poſsibilitate tñ morali iuſte dicitur non poſſe ieiunare[i].

Inter impotentem autem ieiunare, & inter impotentem largiri eleemoſynam, videtur quoad hoc Iobelęum id intereſſe; ꝙ ille nõ quęrit illud, niſi faciat id, in ꝙ Cõfeſſarius ieiunium commutauerit, hic autem ſic; quoniam ſolum potentem largiri eleemoſynam obligat ad illam, & ita impotens non tenetur ad eam, nec conſequẽter ad aliud in quod illa commutetur: ad ieiunium autem obligat omnes, ad quod
2 (vt ſupra dictum eſt) non excuſaret impedimentum etiam iuſtum, niſi in Bulla exprimeretur. Exprimitur autem, vt excuſet, dummodo fiat id in quod a confeſſario cõmutabitur, & ita id eſt faciendum.

a *Arg. ca. fin. de elc. & c. commiſſa. eo. tit. lib. 6.*

b *In Man. Cõf. c. 21 num. 16.*

c *l. illud. ff. ad l. Aquiliã. c. dudũ. 2. de ele.*

d *De pœnit. & remiſſ.*

e *in præfato notab. 19.*

f *in Bulla præfati Iobelæi. uerſic. Eos q morbo.*

g *l. cõtinuus. §. cũ ita. ff. d verb. oblig.*

h *ca. qualis. 25. diſt. p quo eſt textus c. ſi tibi. de præb. lib. 6. adiuncta gloſſ. quæ text. loquentem de abſente extẽdit ad præſentem, q eo caſu eſt ſimilis pſenti.*

i *Arg. c. faciat. 22. q. 2. & l. nepos proculo. ff. de uerbor. ſignific.*

Nonageſimum quintum Miſcellaneum.

1 *Iobæleum hoc an quærat confeſſus mane Dominicæ.*

2 *Legem ſeruare uidetur ſeruans finem eius, licet medium ſtatutum non principaliter propter ſe, ſed propter finem non ſeruet.*

1 SEcundum, quod me pręfatus admodũ Reuerendus Confeſſarius in proximo miſcell. citatus interrogauit, eſt, an pręditam indulgentiam iobelæam quęſierit is, qui non fuit confeſſus intra hebdomadam vſque ad mane Dominicę, in qua debebat communicare; tunc autem ſic, & poſtea cõmunicauit, & antea cętera omnia per bullam requiſita adimpleuit. Ad quod reſpõdetur primo, quod pro parte negante facit primo, quod bulla requirit, ut confeſſio fiat in hebdomada pręcedente Dominicam communionis, & is non fuit intra illam confeſſus, ac conſequenter non impleuit omnia requiſita per Bullam. Quod tamen oportet facere ad indulgentiam quęrendam, vt ſupra dictum eſt[k].

Secundo, quod multo melius eſt confiteri ante præfatas orationes, eleemoſynas, & ieiunia requiſita, quam poſtea; cum illa facta in ſtatu gratię, ſint multo gratiora Deo, & habiliora ad obtinendum id, propter quod Iobelæum conceditur, & Confeſsio ſacramentalis, actu peracta, eſt de præcipuis mediis ad illum ſtatum quærendum, ſecundum omnes, per multa alibi a
2 nobis tradita.[l]

Pars tamen affirmatiua, ſcilicet quod is, de quo quæritur, conſequutus fuerit pręfatam indulgentiam, uidetur tenenda. Tũ quia is, qui ſeruat finem, ad quem aliquid non propter ſe principaliter, ſed propter illum finem, tanquam medium conſtituitur, ſatis videtur ſeruare conſtitutum, licet illud non faciat, ut Panor. colligit ex quo-

k *in duobus proximis Miſcellaneis.*

l *in Manu. Cõfeſſ. c. 1. & 2. et c. 22. a n. 33.*

ſequitur

dam canone Concilii generalis [a], quem ſequitur ibi Aretinus; & late confirmat Felinus, & licet Decius contra id argumentetur: tandem tamen ait ſaluari poſſe dictum Panormitani quoad forum conſcientię, vt procedat iuxta illum dictum Innocen. celeberrimum in alio canone [b] eiuſdem Concilij, videlicet quod electio prælati facta non ſeruata forma, & ſolennitate iure humano ſtatuta, valet quo ad forum conſcientię; ſi iuxta ius naturale maior pars vere conſenſit in electum. Et in caſu noſtro agimus de re fori conſcientię, & in quo iubetur fieri confeſſio intra hebdomadam non principaliter propter ipſam; ſed ad finem iuſte ſumendi Euchariſtiam, quam non licet ſumere etiam veriſsime cõtrito, non præmiſſa confeſsione actuali peccati mortiferi, iuxta quandam gloſsã ſingularem [c] redactam in canonem à Cõcilio Tridentino [d]. Ergo ſatis ſeruat ordinem Bullæ, qui ante communionem tempore apto habendam fuerit confeſſus. Tũ quia nemo negabit ſufficere confiteri feria Quinta, Sexta, & Sabbato etiam in eius nocte, vna quarta horæ ante dimidiatam noctem. & duorum uidebitur ei, qui hoc confitebitur, negare, quod ſatisfaciat, qui una quarta horæ poſt eum dimidiatam confiteretur: & qua ratione defendi poteſt, ſufficere confiteri vna quarta horæ poſt dimidiatam noctem, eadẽ poteſt defendi ſufficere confiteri poſt vnam horam, & tres, & quatuor, & plures, dummodo id fiat ante communionem opportuno tempore ſumendam [e]. Tum quia falſum eſt dicere intentionis pręfati Gregorii xiii fuiſſe obligare ad confitendum ante ieiunia, orationes, & eleemoſynas faciendas: alioqui enim non ſufficeret confiteri, etiã intra hebdomadam feria Quinta, & Sexta, & minus Sabbato poſt illa facta, quod eſt abſurdum, & contra omnium praxim. Ergo non eſt dicendum [f]. Et ita vidimus conſultum, & ſeruatum in Hiſpaniis ante quadraginta annos in caſu Iobelęi huic ſimilis.

Ad oppoſita reſponderi poteſt, quod ſatis confitetur intra hebdomadam præcedentem, quo ad hunc effectum, qui confitetur mane Dominicæ ante Communionẽ per rationes prædictas; cum confeſsio requiratur non principaliter propter ſe, ſed tanquam medium ad finem iuſte ſumendi ſacramentum Euchariſtię; ad quod ſufficit confeſſio mane Dominicę ante illius ſumptionem facta.

a *in ult. nota. c. quoniã cõtra. de probation.*

b *c. quia ꝓpter. de electione.*

c *c. de homine. de celebrat. miſſ.*

d *in can. 11. ſeſſ. 13.*

e *Arg. l. illud. cũ ſimilib. ff. ad l. Aquiliam.*

f *l. nã quod abſurdũ. ff. de bonis libertor.*

Nonageſimumſextum Miſcellaneum.

1 *Iobelæum hoc an quærat, qui proceſſioni non intereſt.*

1 AD tertium quæſitum, quod me interrogauit Confeſſarius in miſcellaneo 89. relatus, ſcilicet, an pręfatam indulgentiam iobelœam quęrat is, qui omnia impleuit, præterquam quod ſupplicationib⁹, ſiue proceſſionibus in bulla fieri iuſſis non interfuit, reſpondeo affirmatiue, quod ſic: quia non eſt neceſſe intereſſe ſupplicationibus, ſiue proceſsionibus per bullam haberi iuſſis: nam licet pręfatus Gregorius xiii. iuſſerit eas fieri, & deſiderauerit, ut frequentiſſimo comitatu fierent: non tamen pręcepit, vt omnes iobelęum quęſituri intereſsent eis, ſed ſolum, vt ad eas inuitarẽtur, & inuitatio, hortatio, & rogatio non inducunt præceptum, ſed conſilium tantũ faciendi ea in quę inuitantur, & rogantur. [g]

g *§. fin. 43 diſt. & c. quod præcipitur. 14. q. 9.*

Nonageſimumſeptimum Miſcellaneum.

1 *Beneficium an liceat acceptare neſcienti recitare.*

1 *Beneficium licebat olim pueris acceptare, nunc autem minime.*

2 *Munus per ſe exercendum non capiat neſciens illud exercere.*

3 *Beneficium non quæritur per collationem, ante acceptationem.*

1 ANte paucos dies interrogati, An liceat ei, qui non callet artem, ſiue modum recitandi legitime horas canonicas, ſuſcipere beneficium Eccleſiaſticum, & cõpetere illud cum aliis competentibus, & concurrentibus, quum per concurſum eſt conferendum? Reſpondemus, quod a parte affirmante ſtat primo, quod olim ante ſacrum Concilium Triden. [h] paſſim conferebantur beneficia ſimplicia pueris infantiam, ſiue ętatẽ ſeptem annorum egreſſis, qui neſciebant recitare illas, imo ignorabant quot, & quæ eſsent illę. Secundo, quod uſus ille non erat Canonico iuri contrarius; imo conſentaneus iuxta reſolutionem communem Panormitani, & aliorũ [i], pro qua eſt per locum ab ſpeciali regula [k] Cancellarię Innoc. viii. quatenus ſpecialiter re-

h *c. 6. ſeſſ. 23.*

i *in c. ſuper inordinata. de præben. c. indecorum. de ætat. et qual. et c. ex eo. de electio. lib. 6.*

k *quę eſt 17. Cãcell.*

Digitized by Google

liter requirit ętatem quatuordecim annorum ad canonicatum eccleſiæ cathedralis & decem annorum ad Canonicatum eccleſiæ Collegiatę, adiuncta gloſſa, quę definit rationes, portiones, & prębendas, quę non eſſent Canonicales, poſſe conferri maiori ſeptem annorum, non obſtante illa regula, quę ad ſolos Canonicatus pręſcribit illa tempora: immo, ꝙ mortuo Papa (quia per eius mortem ceſſant regulæ Cancellariæ per procœmium earum) poſſet Ordinarius conferre prędictos canonicatus maioribus ſeptem annorum. Tertio, quod etiam poſt præfatum Concilium frequenter conferuntur beneficia etiam doctis, qui vix unquam acceperunt in manibus breuiaria. Quarto, quod etiam Magiſteriū, Doctoratus, & alia munera Minerualia conferuntur iis, qui vix ſalutarūt a limine facultates illas quarum docendarum præfata munera conferuntur eis. Quinto, ꝙ etiam offitia Romana ſcriptorum, & quædam alia tam Eccleſiaſtica, quā ſęcularia vbique gentium dantur viris Bullas Apoſtolicas neſcientibus ſcribere, & neſciētibus illa exercere. Sexto, quod tam circa ſpiritualia, quam temporalia videntur abrogatæ leges illę, quibus vetamur fungi muneribus, quorū exercitium ignoram⁹. Septimo, quod accipiens beneficium non videtur teneri ad recitandas pręfatas horas intra primum ſemeſtre, cum nec per Concilium Lateranen [a], nec per Pium V. in Extrauag. [b] ex proximo Lateranen. cogant beneficiarios omittentes illas primo ſemeſtri reſtituere fructus illius temporis.

Quibus tamen non obſtantibus contrarium eſt dicendnm. Tum quia lex naturalis, diuina, & humana habet, ne quis ſuſcipiat munus, exercēdum ſtatim neceſſario per ſemetipſū, quod neſcit exercere: quia vult ſe obligare ad impoſſibile, cum ad faciendum aliquid bene requirantur poteſtas, & ſcientia [c], & eſt per ſe notum. Tum quia id pręſupponit Gregorius [d] in quodā capitulo, cui⁹ gloſſa [e] citat illud Horatii. [f]

Sumite materiam veſtris, qui ſcribitis, aquā
Viribus, & verſate diu, quid ferre, etc.

Cui concordat Caius Iuriſconſultus [g], & illud A. Perſii [h].

Publica lex hominū, naturaq; cōtinet hoc fas.
Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.
Diluis elleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen, vetat hoc natura medendi.
Nauim ſi poſcat ſibi peronatus arator.
Luciferi rudis, exclamet Melicerta periſſe,
Frontem de rebus.

Tum quia gloſſa quędam ſingularis [i] rece-

a *ſeſſ. 9. §. ſtatuimus*
b *Relata a nobis in enchir. de orat. c. 7.*
c *c. cū ſuper de offi. de legat.*
d *c. non eſt putanda. 1. q. 1.*
e *in d. c. nō eſt putād.*
f *Horat. in arte poetica.*
g *l. idē iuris. ff. ad l. aquiliam.*
h *perſii ſatyra 5.*
i *Clem 1. ꝺ Magiſtris.*

pta, ait peccare qui indignus accipit honorem Magiſterii, vel Doctoratus.

Ad oppoſita vero pro parte affirmante adducta reſpōderi pōt, ad duo quidē priora, ꝙ procedūt a ſeparatis, & ita inualide [k]: aliud enim eſt acceptari beneficium a puero, ꝙ antiqua iura permittebāt, aliud eſt acceptari beneficiū ab ignorante recitare, ꝙ nulla lege permittitur: multi enim pueri ſciunt recitare, quorū de numero etiā ipſe fui, q a nono ętatis meę anno (in quo mihi quoddā beneficiolū ſimplex collatū fuit) eas in hūc vſque 95. (gratia Deo) recito. Sed ſanctiſſime prudentiſſimeq; pręfatum Conciliū prouidit, ne vllū beneficiū quālibet ſimplex vlli puero ante decimūquartū annū conferatur, quādoquidē adeo difficile eſt puero bene recitare, vt nulla in re videar mihi adeo ſeni, & exercitato, etiā nunc frequētius peccare, quā in eis nō bene recitādis. Et vix me vlli⁹ rei magis pœnitet quam acceptaſſe beneficium in tam puerili ętate.

Ad tertiū, & quartum reſpōdetur, nō ꝙ fit, ſed quod fieri debet eſſe faciendum. [l]

Ad quintū, ꝙ officia ſcriptorū, & quędā alia ſimilia tā eccleſiaſt. quā ſæcularia nō habēt onus exercēdi ea ꝑ ſemetipſū, ſed per ſe, vel ꝑ aliū ad id idoneū: beneficia vero habent onus dicendi pręfatas horas per ipſosmet beneficiarios ſecundnm omnes per alibi a nobis tradita. [m]

Ad ſextū reſpōdetur, ꝙ lex pręfata, quæ vetat ne qs fungatur munere habēte on⁹, ꝙ ſtatim & neceſſario eſt ſubeundū ꝑ ipſūmet ſuſcipientē illud, ſi neſcit eo fungi, nō ſolū eſt humana, ſed ēt naturalis, & diuina ꝑ ſuprad. & ideo nullo vſu abrogari pōt: quāuis enim lege, cōſuetudine, vel diſpēſatione fieri poſſit, ꝙ qs accipiat mun⁹ cū onere, ꝙ ꝑ ſe ſubire nequit, cū facultate illud exercēdi ꝑ aliū: nō tñ fieri pōt, vt qs iuſte accipiat mun⁹ cū onere neceſſario exercēdi ꝑ ſemetipſū, ſi neſcit ꝑ ſe illud exercere qa cū hęc ſibi repugnēt, nō poſſēt ſimul licere [o]. et vt prędictū ē, bñficia habēt ānexū on⁹ recitādi horas canonicas ſtatim, & neceſſario ſubeūdū ꝑ ipſosmet bñficiarios.

Ad ſeptimū rñdetur, ꝙ etiam vt duo priora procedit a ſeparatis, & ita male [p]: aliud enim eſt nō teneri ad reſtituendū fructus, ꝙ allegata in eo aſſumunt; aliud nō teneri ad recitandū, ꝙ in eo concluditur. Et præfatur Pius expreſſe determinat in pręfata Extrauag. ꝙ omittens horas in primo ſemeſtri, licet non teneatur reſtituere fructus: grauiter tamen peccat, per ꝙ menſe proximo quendā ab hoc errore auertim⁹.

k *l. Papinianus. ff. de minorib.*
l *l. nemo. C. de sent. et interloqu. om. iudicum. & c. cauſā quę ꝺ electio.*
m *in enchir. ſiue Man. de Orat. c. 7.*
n *c. quæ contra. 8. di. c. ſi. cū ad not. ei per omnes. de conſuet.*
o *l. ubi repugnātia. ff. de reg. iu. & c. ſolicitudinem. de appellati.*
p *l. Papinianus. ff. de minorib. cap. ad audientiam. de decim.*

Digitized by Google

Limitanda tamen eſt hęc concluſio ita, 3 vt non includat eos, qui tali ſunt ingenio & taliter ſciunt legere,& talem Magiſtrorum,vel ſociorum opportunitatem habēt quod probabiliter credunt, quod poterūt legitime recitare ſtatim poſt acceptatum beneficium ſibi collatum, & proponunt firmiter hoc facere ſimul ac illud acceptauerint:quia fundamenta eius nihil contra eos concludunt.Memini autem conſuluiſſe pridem cuidam, vt beneficii collati ſibi acceptationem differret, quantum iuſte poſſet, vt interim diſceret recitare,& quædam alia facere ad ſanĉte acceptandum illud conuenientia; cum enim per ſolam collationem collatoris non quæratur ius collatorio ante ſuam acceptationem [a] ,nō erat obligatus ad recitandum ante illam, & eam iuſte potuit ſine vllius iniuria in illo caſu differre, quod ipſum etiam hodie conſulere aliis ſimilis conditionis clericis.

[a] *iuxta ea quę leguntur & notantur c. accedens. de præbē. & c. ſi tibi. eodem tit. lib. 6.*

Nonageſimumoctauum Miſcellaneum.

1 *Horarum pronunciatio mala hæc damna importat.*
2 *Præcepto dicendi horas quis eas maledicēs ſatisfacit.*

QVoniam quidam vir Deo deuotus mihi maxime amicus interrogauit 1 me,quomodo poſſet mouere ſe ad deuote orandum,operæprecium me factu rum arbitror,ſi accepta ex contentis in Miſcellaneo proximo occaſione omnes nos beneficiarios (præſertim recitandis horis canonicis nouitios, & eos qui fiunt beneficiarii antequam nouerint recitare illas, & plus,forte, potius ob fructus, & reditus eorum,quam ob dicenda,& facienda officia diuina eis adiuncta, quęrunt & accipiunt)admonuero tria in his tribus poſtremis miſcellaneis,quibus nos incitemur ad bene fructuoſeque pronunciandas horas canonicas (genus orandi omnium optimum) nobis,ac omnibus ordine ſacro initiatis,religioneque ſacra obuinctis, mun⁹ maxime commēdatum ,præcipuum [b] ,& præceptum. Primum eſt frequenter,& ſerio conſiderare,habereque alta mente repoſitum,quot,& quanta mala incurrimus, qui male recitamus horas canonicas.Primo quidem,quod multi magnam partem fructus,laboris,tēporis,& verborum,quæ in ſumimus in recitando perdimus.Secundo, quod non ſatisfacimus præcepto de dicendis illis, qui pronunciamus illas ſine propoſito actuali,ſiue expreſſo,aut virtuali ſiue tacito debite illis attēdendi,& ſatisfaciendi obligationi, vt alibi [c] probamus, declarando quod dicatur propoſitum huiuſmodi actuale, vel virtuale. Neque quī incipimus eas pronunciare cum tali propoſito,ſed in proſequutione mutamus illud actu,ſiue expreſſe,aut virtute,ſiue tacite. quod quando contingit etiam alibi [d] explicamus.Pręterea, quod qui hæc duo, vel alterum horum facimus perdimus fructus beneficiorum,pro rata temporis,quo id facimus.Quarto,quod amittimus gratiam Dei, aut omittimus quærere illam, quam bene recitando potuiſſemus conſequi,quæ perditio multo maior eſt, quam perditio totius mundi, vt teſtatur Dominus,apud Matth.[e] Quinto, quod nouum peccatum mortiferum, quod eſt omnium malorum maximū [f] ,incurrimus, vt alibi [g] declaramus.Sexto, quod etiam cum notabilem partem illarum omittimus hęc mala incurrimus,qualem multi,qui ſunt in recitando nouitii frequenter omittere ſolent [k] . Septimo quod qui pronuntiamus horas in ſtatu peccati mortiferi, etiamſi eas bene moraliter pronūciauerimus, perdimus tamen,aut certe omittimus quęrere gratiam Dei,quam vel cuius augmentū quæſiuiſſemus, ſi eas in ſtatu gratię pronūciaſſemus,vt alibi [h] latius tradimus poſt S. Thomam [i] & alios ibi relatos. Quare me-
2 miniſſe debemus omnes tantum fere nos debere curare,vt eas pronunciemus in ſtatu gratiæ, quantū bene ac integre, ne tam pulchrum lucrum amittamus. Octauo, ꝙ qui eas peccando venialiter pronunciamus, etiamſi in ſtatu gratiæ Dei id fecerimus, tantum tamen gratiæ Dei quęrere omittimus,quantū ſi in ſtatu peccati mortiferi eas pronunciaremus, vt alibi declarauimus [k] .Nono,quod a fartiori prędictā gratiam quærere omittimus, qui eas mortaliter peccando, pronūciamus: quamuis tam hi,quam illi qui venialiter peccando id facimus, ſatisfacimus pręcepto de dicēdis horis,& a nouo peccato omiſſionis illarum excuſamur,ſi nullo alio reſpectu eas peruerſe dicamus per alibi tradita.[l]

[b] *Per addutta in enchir. ſiue Manu. de oratio. c. 13. nu. 9.*

[c] *in d. Enchir. de orat. c. 13. n. 13. & ſequen.*

[d] *in d. Enchir. de orat. c. 13 nu. 18.*

[e] *relatus in c. Matth. de ſimon.*

[f] *c. ſtane. et c. tolerabilius 32. q. 5.*

[g] *d. enchir. de orat. c. 10. n. 43.*

[h] *in enchir. de ora. c. 8. nu. 1.*

[i] *1. 2. q. 83 art. 15.*

[k] *Id. c. 8. n. 1.*

[l] *in enchir. ſiue Man. de oratio. et hor. Cano. c. 8. et latius ca. 20. n. 29.*

Nonageſimumnonum Miſcellan.

1 *Horas Canonicas qui ſapienter pſallit.*
2 *Orans ſapienter quæ lucra facit.*

1 SEcundum autē de tribus,quę in proximo Miſcell.admonuim⁹ poſſe nos inuitari ad bene dicēdum horas canonicas,eſt

iuxta

Digitized by Google

iuxta monita Prophetæ [a] ſapienter pſallere, & pronunciare. Pſalit autem ſapienter ille(ſecundum varias expoſitiones [b])qui pſallit intelligente r, diſcrete, deuote, ſapide & grate. Intelligenter autem pſallit, qui non ore tantum, ſed etiam mente id facit, iuxta illud cuiuſdam gloſſę. [c]

Non muſica cordula; ſed cor,
Non clamor: ſed amor clamat in aure Dei.

Suffultum authoritate Apoſtoli, Hieronymi, Gregorii, & aliorum, quos alibi [d] ad id citamus. Diſcrete vero pſallit, qui ordine, tempore, & loco ab Eccleſia ſtatutis id facit, vt alibi [e] ſignificamus. Deuote autem, qui volũtate famulãdi, & placendi Deo id facit, iuxta alibi dicta [f]. Sapide vero is, cui ſua ſapit oratio, hoc eſt quem delectat memoria Dei, & diuinorum quæ pronunciat iuxta illud, *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* [g] & illud pſalmi [h] *In meditatione mea exardeſcet ignis.* nẽpe amoris, & ſanctę voluptatis ex eo naſcentis. Porro ille pſallit grate, cuius oratio Deo ſapit, & eſt ei grata, id eſt facta in ſtatu gratię, bene moraliter abſque vllius circunſtãtiæ ad bonitatem actus neceſſariæ defectu, & exceſſu, iuxta ea quæ alibi [i] diximus.

Admoneamur igitur hunc modum pronunciandi, & pſallendi horas Canonicas, quo auertamus a nobis damna eorum, qui (vt ait Auguſtinus [k]) abſque intellectu, vt equus & mulus, ore ſolo pſallunt, & dant (vt quidam ait) ſine mente ſonum, vel q̃ eſt peius, cum alicuius circunſtantię defectu, vel exceſſu peccando venialiter, vel (quod eſt horrendum) offendendo mortaliter, ſimul vt quęramus grandia illa lucra gratię gratum facientis, charitatis, amoris diuini, & ſerenitatis mentis, eiuſdemque conſolationis, voluptatis, & gaudii, ea vt plurimum conſequentium.

a Daui. pſalmo 45.
b Auguſt. Tho. Turcrem, Titelm. Raynerij Snoygodani et aliorũ recentiorũ.
c gloſ. c. cãtantes. 92 diſtin.
d in enchir. de Orat. c. 13. n. 1
e in enchir. c. 3. & c. 5. et c. 10
f Id. ench. de Orat. c. 21. n. 33.
g pſalm. 36
h pſalm. 38 adiuncta expoſitio. Thoma.
i in enchir. de Orat. c. 6. nu. 2.
k d. pſalm. 86.

Centeſimum Miſcellaneum.

1 *Horas ad ſapienter pronunciandum vna via facilis.*
1 *Pater noſter, & Aue Maria, dicendi attente conſuetudo quam vtilis.*
2 *Deus in adiutorium, Gloria patri, & Salue dicendi attente conſuetudo quam vtilis.*
3 *Pſalmos quis ſapienter, et quis inſipienter pſallit.*
4 *Horas dicere obligatis quid præcipuum reputandum.*

1 Tertiũ de tribus q̃ nos ad deuote recitandum monere poſſe diximus in miſcellaneo 93. eſt conſueſcere ad pronũciandum quotidie vnũ Pater noſter. mane & vnũ Aue Maria. veſperi, modo ſequẽti.

Dicturus mane Pater noſter pręconcipiat mente iuxta ſupradicta [l], mente reuerenti & humili Deum omnipotentem, vbique pręſentem, & preces noſtras vbique audire dignantem; & continuo reuerẽter, & amanter alloquatur eum vti pręſentem & benigne auſcultãtem verbis vnius Pater noſter. attendens ſolum ad eius verba, vel ad eorum ſignificata, vel ad ipſummet Deum ſic conceptum, ſine mentis ad alia euagatione quoad eius fieri poterit.

Dicturus autẽ veſperi Aue Maria, imaginetur glorioſiſſimam Virginem Matrẽ angelicam ſalutationem audientem, aut puerum Ieſum in vlnis reuerenter, & amãter geſtantem, aut in cœlis glorioſiſſime regnãtem, aut aliquid aliud de ſupradictis [m] agentem, & preces noſtras audire dignantem; & continuo eam ita imaginatam verbis vnius Aue Maria. reuerenter, & amanter alloquatur, attendendo ſolum ad ipſã eandem, & ad pręfatorum verborum ſignificata, ſine mentis ad alia euagatione, quoad eius fieri poterit.

2 Et cum aliquanto tempore hęc fecerit conſuetudinemque facile id faciendi quę ſierit, nitatur aliquanto alio tempore alloqui quotidie mane ſemel Deum pręcõceptum, vt omnipotentem, vbique pręſentẽ & noſtras preces audire dignantem per uerba illius uerſiculi (alibi [n] a nobis ualde dilatati) *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.* & per uerba illa alterius nunquam non reuerendi, & non ſuſpiciendi [o], *Gloria patri, et filio, et ſpirituiſancto.* attendens ſolum ad eum, a quo petit adiutorium, & cui gloriam impẽdit, & ad ſignificata uerborum, quibus id facit, ſine mẽtis ad alia euagatione, quoad eius fieri poterit. Veſperi autem ſalutet & oret piiſſimam Virginem Matrẽ (ut prędictum eſt imaginatam) uerbis totius Salue Regina, uel ſaltem harum duarũ partium, *Salue regina Mater miſericordiæ, uita, dulcedo, et ſpes noſtra ſalue. Et Ieſum benedictum fructum ventris tui, nobis poſt hoc exiliũ oſtende.* attendens ſolum ad eam ipſam, & ſignificata uerborum, quibus eam ſalutat, & orat, ſine mẽtis ad alia euagatione, quoad eius fieri poterit.

Qua duplici cõſuetudine, qui nos munuerimus, hęc ſaltem ſequentia ſequemur. Primum, quod non tantum offendemus Deum Opt. max. eiuſque pientiſsimam Virginem Matrem quantum olim offẽdebamus quidã pronũciando prędicta. Quę

l 1 Miſcell. 25.
m 1 Miſcell. 36.
n in enchir. ſiue Man. de orat. c. 19. a n. 4.
o Per trad. in enchir. de Orat. c. 19. n. 49. 50.

Digitized by Google

cum intelligentius,attentius,reuerentius, deuotiusque,quam alia multa pronunciari debuiſſent, minus tamen intelligenter, minus attente,minuſque reuerenter,& deuote,magiſque feſtine,quam illa alia quaſi contemptim pronunciabamus; & conſequenter ſaltem venialiter peccando, quę maxima iactura erat per prędicta a.

a in Miſcel. 53.

Secundum,quod modeſtius,grauius,intelligentius & reuerentius inchoabimus, & finiemus pręfatas horas Canonicas,cū illæ fere omnes per prædicta quatuor incipiantur,aut finiantur, quod merito facere debemus:quia cum illæ ſint genus orādi omnium humanitus inuentorum optimum,digniſſimæ ſunt, quę intra & extra eccleſias optime incipiantur & finiantur, ſiue cantentur,ſiue abſque cantu pronuncientur,vt alibi latius tradimus b.

b in enchir. de Oratio. cap. 15.

Tertium, quod aſſueti ad prædicta quatuor,modo pręfato dicendum, facile nos aſſuefaciemus ad pronūciandas etiam alias orationes ad ipſum Deum, ipſamque Virginem Matrem directas ſapienter, hoc eſt intelligenter,diſcrete, deuote, ſapide, & grate: quarum multas olim inſipienter aliqui pronunciare ſolebamus, & vtinam etiam nunc ſaltem aliquas non ita pronūciaremus.

3 Quartum, quod ſapientius pſallemus, & pronunciabimus pſalmos Dauidicos, præſertim illum ſuauiſſimum, *Beati immaculati.* c per cuius totam ſeriem quaſi ore ad os familiariter ipſum Deum Opt. Max. alloquimur,quemque beatiſſimus,idemque eruditiſſimus Patriarcha noſter Auguſtinus triginta duabus concionibus ornauit, quique quatuor horis quotidie diuiſus in vndecim octonarios verſuum duplicatos inſeruit, ſapientius inquam cantabimus, & pronūciabimus, quam ipſe & multi alii ſolebamus eos olim cantare & pronunciare. quod & nunc idem facere videmus aliquos,qui ſine vlla pauſa in medio verſuū, & cū rara in fine illorum,& cum frequenti eorundem anticipatione, incipiendo ſequentem ante finem pręcedentis,tanta cū illorum confuſione & miſtione, tantaque feſtinantia, vt qui pronunciat ſequentem non poſſit intelligere finem præcedentis, nec contra qui pronunciat pręcedentem initium ſequentis,qui eſt omnium cantantium, & recitantium abuſus maximus, & frequentiſſimus,& qui mea ſententia mortifera culpa non vacat,dignuſque vt emendetur vbique, quod etiam alibi d monuimus. Videmus autem hunc abuſum pręſertim in Sexta,& Nona,quę poſt Miſſam maiorem tarde finitam cātantur,& in Cōpletoriis,quę immediate poſt veſperas ſolenniſſime cantatas properantiſſime canūtur,& vtinam omnes imitaremur multos religioſos, pręſertim Illuſtriſſimi Ordinis Prędicatorum, qui magno ſtudio faciūt id quod ordinatio e quędam eccleſia Gallicanæ fieri iuſſit in eccleſiis Cathedralibus & Collegiatis,nēpe, *Vt laudes diuinæ per ſingulas horas non curſim, ac feſtinanter, ſed tractim, & cum pauſa decenti, præſertim in medio cuiuslibet verſiculi (debitam faciendo inter ſolenne et feriale officium differentiam) reuerenter ab omnibus perſoluantur.* Quibus nos alibi f adiecimus id quod pręfati Religioſi

c Qui eſt 118. & quotidie Primæ, Tertiæ, Sextæ, & Nonę diuiſus multos octonarios inſer.

d in enchir. de Oratio. c. 16. nu. 25. & ſequent. & 17. n. 43

e in titulo. Quomodo diuin. offi. ſint celeb.

4 faciunt, nempe pręfatam pauſam fortiori ratione quam ibi explicamus, in fine cuiuslibet verſiculi faciendam, ad gloriam ſummę Trinitatis, eiuſdemque indiuiduę Vnitatis,quę,intercedente illa omnium diuorum Regina, omniumque ei gratiſsima parthenomitri, dignetur perſuadere nobis omnibus ad horas Canonicas dicendas obuinctis, munus eas pronunciandi eſſe nobis pręcipuum,grauiter commēdatum, diſtricteque pręceptum, ideoque maxima cura,& ſtudio exercendum, nullaſque opes,nullum earum magnificum vſum, nec vllam generis claritatem tantę vtilitati,gratię,& gloriæ ſolidę nobis apud Deum, & homines ei charos fore,quantę functionem eius ſancte, ac iugiter in finē vſque vię tcontinuatam. Amen.

f in enchir. de Oratio. c. 16. a n. 25. & c. 17. n. 33.

Vltimum Miſcellaneum.

Ad Illuſtrem admodum Don Bernardum de Expeleta Illuſtriſſimi Ordinis Hoſpitalis S. Ioannis Hieroſolimitani militem eidem addictiſſimum.

1 *Don Bernardo ab Ezpelata quid pro vltimo miſcellaneo mittitur.*
2 *Domna Anna ab Ezpeleta laudata quid dicauit olim Author.*
3 *Franciſcus, et Hieronymus ab Azpilcueta Societatis Ieſu laudatis.*
4 *Surgenti a lecto, et redeunti ſero ad illud quid vtile dictu.*
5 *Fides prima virtutum, licet charitas ſit prima earum.*
5 *Fidem catholicam, et explicitam requirit ſalus æterna.*
6 *Crux qua, qualis, et vt reuerenter facienda.*

7 *Deus,*

7 *Deus, et Trinitas nō imaginandi corporei.*
8 *Gratias agat quisquis ꝑ ſe, ac tota Eccleſia.*
8 *Deus verus, vnus, ſolus, immenſus, vbique manens, omnia cernens.*
9 *Trinitatis perſonarum proceſſio ſpiritualis, non corporea.*
9 *Anima noſtra, vt eſt imago Dei vnius, & trini.*
10 *Contritio peccatorum in redeundo ad lectum vtiliſſima.*
11 *Articuli fidei ante ſomnū vt concipiendi.*
12 *Orandi formulæ conſuetæ vt caute pro non conſuetis omittendæ.*
13 *Cruce ſe ſignando ut tria chriſtianorum genera peccant.*
14 *Deum per viſibilia noſſe licet, ſed non credere,*
15 *Imaginum uſus qualis, & ad quid licitus.*
16 *Dei, & Trinitatis figuræ corporea quo fine licent.*
17 *Imago corporea rei ſpiritualis quo fine permittitur.*
18 *Imaginari Deū corporeum quādo peccatū.*

RECognoſcenti mihi vltimum huius libelli Miſcellaneum occurrerunt duo(vir admodum Illuſtris Don Bernar- 1
de)quibus moueor ad mutandum illud in quendam codicillum ſubiectum. Alterum eſt relectio binarum litterarum, quibus mi hi nuper ſignificaſti, non ſolum te, ſed etiā aliquot commilitones tuos deſiderare, vt mittam ad vos omnia opuſcula mea, quæ iampridem ædita, & typis excuſa, nunc au ditis me noue recognita, emendata, & aucta denuo vulgare uelle. Alterum eſt, quod nunc tandem recordatus ſum ante circiter quinquaginta annos ſcripſiſſe me ꝗdam auctarium ſatis longum in Enchiridio de oratione ſermone Hiſpano in inclita Conimbricenſi Luſitanorum academia, in quo ſategimus deſcribere quā- 2
dam vtilem praxim theoriæ orationis longe, lateq; in eo tractatæ, idque dicaſſe tuæ illi ualde Illuſtri, eidemque religioſiſsimę. Dōnę Annę de Ezpeleta magnę amitę tuę pro abbatiſſę exemplariſſimę vitę in celeberrimo ſanctæ Clarę Albienſi monaſterio agenti, quam longe antea (ſpretis nuptijs honeſtis, quę in Nauarra Reginę Catharinę Nauarrę honorifice inſeruienti ſibi offerebantur) videramus tranſeuntem Tholoſa Galliarum vrbe celeberrima in præfatum monaſterium (omnium vt fama ferebat tunc reformatiſſimum, & Nauarrę nobilitatis germinibus florentiſſimum) vbi mortem ſubiit ſanctiſſimam diuinę maieſtati vigilātiſſime ſeruiens in terra peregrina, vt antea inſeruierat in ſua propria. Pro quo (quia non poteſt illud in pręſentia mitti cum alijs, cum nondum ſit latinitate donatum) decreui mittere vnū ex eo fragmentum quaſi quendam codicillum huius noſtræ recognitionis operum noſtrorum antea typis excuſorum vltimū, in quo ætate mea duorum & nonaginta annorum admonente iam vltimum peregrinationis meę diem inſtare, rogo te, ac per te omnes cognatos noſtros, tam eos qui vt nos peregrinantur, quam qui vt indigenę patria ſua fruuntur, vt conſtantiſsime ſequamini pietatem maiorum veſtrorum, & qua parte poteritis(officijs ſtatus veſtri ſaluis) imitemini veſtigia maiorum veſtrorum, præſertim illius celeberrimi, iuxta ac pientiſsimi magni patrui tui Franci-
3 ſci à Xauierre, & Azpilcueta, qui fuit vnus de vndecim primis Illuſtriſsimi ordinis Societatis Ieſu, qui ætate noſtra Ipponē & Quinas Chriſtianam legem ab Apoſtolo Thoma olim eis pręducatam vti legatus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, & Regis Luſitaniæ, omnium quos terra ſuo tempore coluit facile chriſtianiſsimi Ioannis iij. renouare obnixiſsime conatus fuit, & fratris tui germani Hieronymi ab Ezpeleta, qui eiuſdem patrui veſtri veſtigia ſequutus glorioſum pietatis exemplum apud eoſdem tribuere fertur obſequendo diligenter or-
4 dini ſuo præfato Illuſtriſsimo, cuius pręce pta, acta, & erga eum honorem, & reuerentiam obnixe uobis commendo, precatus, ut donec aptior alia formula orandi in ſurgendo mane a lecto, & redeundo ſero ad illud vobis occurrat, utamini hac, quam ex præfato auctario decerptam in hoc vltimum miſcellaneum nouum pro uetere vltimo mutatum in hanc, quæ ſequitur formam, tradimus.

5 *Q*uoniam ſecūdum Apoſtolum ad Hæbreos ii. Impoſsibile eſt placere Deo ſine fide, quæ prima eſt omnium virtutum, ſecundum S.Thom.[a] licet charitas ſit maxima, & ſuprema earum, ſecundum eundem S.Thom.[b] Quam fidem quicunque vult ſaluus eſſe ante omnia debet habere, iuxta Symbolum Athanaſij.[c] & non ſolum implicitam, quam includit illa generalis, qua creditur quicquid Eccleſia catholica Romana credit, ſed etiā explicitam quoad myſteria Incarnationis Chriſti, & Trinitatis ab Eccleſia ſolēniter celebrata poſt tempus gratię, & euangelii pręducati,[d] & puram ab omni falſitate: nam fidei non poteſt ſubeſſe falſum: quia nitēs primæ, & infallibili veritati perficit intellectum, ſecundum

a 2.2.q.4. art.7.
b 2.2.q.23 ar.6.
c in Symbolo quicunque vult.
d Thom. 2.2.q.2.ar. 7.& 8.

dum S. Thom.ₐ ideo in prædicto auctario tradidimus prędictę præcellenti Proabbatiſſę pauca, quibus ſaltem ex parte poterat ſuę, & ſororum ſuarum fidei explicationem falſis imaginibus deſęcare, quibus nonnulli ſuam fucant. Ex illis enim pote-
6 rat elici ſignum ſanctæ Crucis, quod de more a fronte in pectus, & ab vno latere in alterum nos ſignamus, eſſe reuerenter & abſque falſa imaginatione faciendum, vt colligitur ex B. Hieron. b & Rabano, c & Stephano Papa,[d] quod habuiſſe ortum etiam ex vetere teſtamento docet gloſſa memorabilis, & recœpta e. Reuerẽter quidem, & non vt multi oſcitãter, quaſi aliud agentes faciunt quiddam diuerſum ab ea, qua vt ait præfatus Raba. ubi ſupra ſignamur, cum baptizamur, vt apoſtata diabolus per illam cognoſcat ſuum illud uas pri-
7 ſtinum factum eſſe alienum. quæ crux fieri debet ſine falſis imaginationibus, quibus multi eam fucant, imaginantes Patrem, filium, & Spiritumſanctum, veluti tres homines communes corporeos Patrem, filium, & nepotem, aut tres alios viros a ſeſe mutuo differentes; cum deberent concipere tres perſonas ſpiritualiſſimas, & nulla tenus corporeas, immenſas, ſiue infinitæ magnitudinis, diuinitus quidem perſonaliter, ſed unius & eiuſdem indiuiduę ſubſtantiæ.

Primum igitur ſurgens mane a lecto ſignet ſe ter ſigno ſanctæ crucis, pronuntiando verba illa ſanctiſſima *In nomine Patris, & Filij, & Spiritusſancti*, modo præfato.

8 Secundo dicat, *Gratias ago tibi Domine Deus Opt. Max. pro cuſtodia huius noctis, & pro vniuerſis beneficijs, quibus totam Eccleſiam, & me minimam eius particulam donas. Et quod nos vis, & facis firmiter credere, & ſimpliciter confiteri,[f] quod tu es ſolus verus Deus, & vnus, vnus omnium vnitatum maxima,* g *& totus in orbe toto, & totus in qualibet eius parte* h, *vti anima noſtra tota eſt in corpore, & tota in qualibet eius parte. Et quod a nihilo includeris, ſed includis omnia. interminus, ſuper omnes cælos, infinite eleuatus* i, *vbique manens per eſſentiã, præſentiam, et potentiam* k *omnino ſimplex, et incorporeus* l *ſine vllis partibus, ſine vllo accidente, omnia cernens* m, *et non ſolum deſuper, ſed etiam deſubter, et de intus, ac de lateribus nos, et cunctos actus noſtros proſpiciens a luce prima in veſperam.* n

Tertio addat, *Supplico tibi humillime Deus optime max. ut intercedente beata uirgine Maria, cum Angelo meo cuſtode, et cum alijs omnib⁹ Angelis, et ſanctis tuis, tua nos hodie ſalues virtute: ita vt in ea ad nullum declinemus peccatum, per Chriſtum D. N. qui uiuit, et regnat æternum Amen.*

a 1.2.q.1. art.3. b in c. eccleſiaſticarum. 11. diſt. 4. c in ca. poſita. de cõſecrat. diſt. 4. d in ca. non quid. de cõſecrat. diſt. 5. e in d.c. eccleſiaſticarum. f c. firmiter. de ſũma Trin. g S.Tho.1. par.q.11 art.2. h Ibidem Tho.1.p. q.8.ar.2 i pſal.8. et ad Ephe. 3. & vtrobique S.Thom. et 3. par. q.57. ar. 4. K idem S. Tho. ĩd. q.8.1.p. ar.3. l præfato ca. firmiter. m ad Hæbr. 4. & ca. Deus omnipotens. 2. qu. 1. n in hymno laudum quintę feriæ.

Quarto, ſi vacat, nitatur dicere vnum Pater noſter, & vnam Aue Maria, formando conceptus nõ ſolum non vltimatos verborum, ſed etiam vltimatos, ſiue ſignificata eorum. o

SERO autem rediens ad lectum primum ſignet ſe ter ſigno ſanctæ Crucis, eo modo, quo mane.

9 Secundo dicat, *Gratias ago tibi Deus opt. max. pro beneficijs hodie à tota Eccleſia chriſtiana, et à me minima eius parte acceptis: et quod dediſti nobis credere, quod ſicut tu es ſolus vnus, et uerus Deus ſubſtantialiter ita es trin⁹ perſonaliter Pater, Filius, et Spiritusſanctus. Pater generans, Filius naſcens, et Spiritusſanctus ab utroque procedens,* p *non quidem inſtar generationis, et proceſsiõis corporalis, ſed inſtar illius ſpiritualis, qua Anima noſtra intellectualis, quæ cum ſit una in ſubſtantia, eſt tamen quodammodo trina, potens reminiſci, intelligere, et amare.* q *Et quod tu ſolus unus, et trinus creaſti omnia, et ſolus das, et dabis gratiam, et gloriam æternam.*

10 Tertio dicat, *In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum, & noctem quietam, finemque perfectum concede nobis domine Deus omnipotens, cum contritione omnium peccatorum noſtrorum, maxime mortalium. Amen.*

11 Quarto, ſi vacat, & ſomnus non impedit ſatagat pronuntiare vnum Pater noſter, & ũnum Aue Maria, ſicut mane, & hanc partem, *Credo in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine, paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis. Aſcendit ad cælos. Sedet ad dexterã Dei Patris omnipotentis. Inde uenturus eſt iudicare uiuos, & mortuos.*

12 Addo tandem omnibus prædictis, viſũ fuiſſe nonnullis ſatius eſſe docere quid, & quantum mane, & ſero faciendum, uel dicendum ſit; quam docere formulas uerborum, quibus illa ſunt facienda & oranda, ea ratione quod deuotius, attentius, & flagrantius cupit, ut plurimum, & dicit is, qui uerbis extempore conceptis ea facit uel dicit, quam quæ pronuntiantur memoriter nullis conceptibus mente formatis de ſignificatis eorum, quos ultimatos uocãt, neque de ipſis uerbis, quos non ultimatos. quod (proh. dolor) paſſim mihi, & meis ſimilibus horas canonicas memoriter, & oſcitanter recitantibus contingit. Admoneo tamen lectorem, quod licet eruditis, & dili-

o iuxta mẽtẽ c. dolẽtes. de celebra. miſſar. p præfato ca. firmiter. & d. Symb. quicunque vult. q ut latius traditur in noſtra Ma. confeſſ. præl. 3. nu. 20.

Digitized by Google

& diligentibus hoc utile ualde futurum ſit, rudioribus tamen, & tardioribus non-nunquam male ceſſurum: nam mihi (cum ob hanc cauſam olim uti omiſiſſem formulis orandi ſero, & mane, quas adhuc infãs a parentibus meis edifceram, perſuaſus vtilius fore vti verbis extempore cõceptis, & a Deo vel Angelo meo immiſſis, quam aliis verbis antea compoſitis, & memoriæ mandatis) male ceſſit: quia omiſi antiquas ſæpe negligendo concipere nouas, & ſic omnes omittebam. Quod fuit in cauſa, vt iam a multo tempore putauerim vtilius mihi eſſe vti ſupradictis formulis, vel aliis eis æquipolentibus; præſertim cum ea ſint talia, quorum aptam uerborum formulam non poteſt quilibet facile extempore concipere, qualia ſunt aliqua, quorum formulas ſupra nos expreſſimus.

13 Ex prędictis infertur primo, bonam partem Chriſtianorum frequenter peccare, cum ſe ſalutifera cruce ſignat, imaginando primam perſonam Trinitatis ſcilicet Spiritumſanctum, eſſe duas perſonas corporeas, ſicut ſecunda perſona ſcilicet filius, qui quoad humanitatẽ eſt corporeus, iuxta illud Athanaſii, *Perfectus Deus, perfectus homo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens.* [a]

Secundo, etiam bonam partem chriſtianorum peccare, imaginando Deum ipſum unum, & maxime unum, in ſua ſubſtãtia [b], & primum in perſonis ita reſidere in cœlo, & inde gubernare omnia non per ſe immediate, ſed per Angelos, & Archãgelos ſuos, ut Papa reſidens Romę, & Imperator in Germania, & alii Reges in ſuis regnis, & ſoliis regalibus reſidentes gubernant omnia ſua Regna, & Dominia non per ſe, ſed per ſuos legatos, nuncios, & actores.

Tertio, tantum & magis errare, qui putant ſummam & ſanctiſſimam Trinitatem præfatarum, perſonarum diuinarum eſſe fœmineam, vt nomen ipſum eſt fœmineũ, vt multis modis tota ætate noſtra cognouimus partim ex conuerſatione multorũ rudiorum, partim ex confeſsionibus aliquorum pœnitentium; imo & ſemel ex nutibus cuiuſdam frequentiſſimi Auditorii Thomæ Illirici Franciſcani concionatoris celeberrimi, & omnium quos ego vnquam alibi audiui, feruentiſſimi, & efficaciſsimi euangelicæ doctrinę perſuaſoris Tholoſę (quæ Galliarum urbium multis nominibus primis annumeratur) factum uidimus, cum quodam die Trinitatis ſacro ueniſſet ad prędicandum de ſanctiſſima Trinitate, & interrogaſſet Auditorium quod erat frequentiſſimum, quam nam putarent eſſe illam, & an putarent eſſe aliquã puriſſimam, & ſanctiſsimam mulierem, vel uirginem ſacram, quę proxima Deo aſsiſteret, & rogauit de more ſuo ſolito, ut nutu reſponderent auditores. Cui bona pars eorum inclinando capita reſpondit, ita ſe putare. Quod fuit in cauſa, ut elatiſſimo clamore exclamaret contra negligentiam tam Academię (quę ibi eſt celeberrima) quam parlamenti (quod eſt omnium Galliarum ſecundum) quam Concionatorum egregiorum, qui mane diebus feſtis in omnibus parochiis, & a prandio in tredecim ſaltem monaſteriis prædicare meo tempore ſolebant, quod tanta urbs, tanta eruditione, & tantis Doctoribus, & Concionatoribus frequens, tam grandi laboraret circa omnium articulorum fidei maximos ignorantia.

14 Nec obſtat, quod Paulus [c] ait, *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpici.* quod angelice de more interpretatur ibi Aquinas, docens egregie uias per quas Romani gentiles potuerunt cognoſcere inuiſibilia Dei per eius opera corporalia. Et conſequenter poſſe Chriſtianos imaginare aliqua visibilia, & corporalia, per quę ducantur ad aliqualiter cognoſcendum illa unitatis, & Trinitatis Dei ineffabilia myſteria.

Nec etiam obſtat, quod Magiſter Sententiarum poſt B. Auguſtinum, & alios antiquiores Doctores, & S. Thom. cum omnibus recentioribus, [d] & alij alibi, docent in omni creatura, etiam corporali reperiri aliquod ueſtigiũ Dei, per quod in aliqualem Deitatis, & Trinitatis cognitionem perueniri poſsit. Quod ipſum etiam colligitur ex multis capitulis [e]. Non inquam hęc obſtant: quia aliud eſt adduci quem ad cognoſcenda, & colenda aliqua inuiſibilia & incorporalia, ut per quędam ueſtigia, & quaſdam imagines, & ſimilitudines quod probant licere præfata obſtacula: & aliud eſt credere Deum, uel diuinas perſonas eſſe uiſibiles & corporeas, quod negat formula prædicta, & a ſeparatis non fit illatio [f].

15 Infertur & quarto Concionatorum, & parochorum munus eſſe docere populũ, quod quamuis licitum & ſanctum ſit, habere imagines, & ſimilitudines Angelorũ & animarum ſanctarum, quas colit, & adorat Eccleſia adoratione duliæ, uel hyperduliæ [g] ad perueniendum per eas in debitam cognitionem eorum ad melius orandum

[a] in Symb. Quicũq; vult.

[b] Thom. 1. ſ. qu. 11. art. 4.

[c] cap. 1. ad Rom.

[d] in libr. 1. ſenten. di. 3. et idem S. Tho. 1. pa. q. 32. & q. 93.

[e] c. cum caput. & c. hac anigo. 33. q. 5 et ex c. illa anima. d pœnit. diſ. 2. & gl. eorum, et eis quę ibi annotauimus, & aptius, ac latius tradidimus i Manuali noſtro cõfeſſ. prælu. 3. n. 16 et ſeq.

[f] l. Papinianus de minorib. & ca. ad audiẽtiã de decimis.

[g] iuxta textum adiũcta gloſſa in c. uenerabiles. de cõſc. diſ. 3. & in c. ſi canonici. de offi. iud. lib 6 et S. Tho. & alios li. 3. ſent. diſt. 9. & idem S. Tho. 2. 2 q. 94. ar. 1. & omniũ optime Cõcil. Trid. ſeſſ. 25. in decreto de Purgat. c. 1. & 2.

Digitized by Google

dum,& adorandum eas, non tamen licet eas habere ad effectum credendi aliquam eis diuinitatem & ſanctitatem ineſſe,[a] quatenus ſunt quędam lineę ferreę, argenteæ, uel aureę, neque quoad effectum credendi quod Angeli,& ſancti; quos repreſentant, ſint res corporeę, quales sunt ipſę imagines:& ita non recte facere, qui credit eas eſſe corporeas.

a vt in prædicto c.2. declaratur.

b cap.6.

c cap.3.

d apud Matth.cap.3.

e 1.ad Timoth. 1.

16 Quinto, licitum quidem eſſe, ac ſanctũ habere effigiem & imaginem Dei patris in figura cuiuſdam grauiſſimi uiri, qualem uidit Iſayas propheta ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatũ [b], & Ezech.[c] & Ioan.Euãg. in multis locis ſuę Apocalip. & etiam habere effigiem columbę, ut pingit Eccleſia inter patrem ſenem, & filium crucifixum, quę repræſentet Spiritumſanctum, qualem vidit Ioannes Baptiſta.[d] nõ quidem ad ſignificandum, quod Pater, & Spiritusſanctus ſint talis figurę, uel res corporales: ſed ad ſignificandum id quod habetur in Corolario ſeptimo. & ita non eſt licitum credere, Patrem ipſum,& Spiritũſanctum eſſe ſimiles illis corporeos, uiſibiles,& tangibiles oculis, & manibus corporeis; quia ſunt res incorporeę, ſpiritualiſſimæ,& inuiſibiliſſimæ, iuxta illud,[e] *Regi ſeculorum, immortali inuiſibili ſoli Deo*, &c. & ab omni effigie, figura,& accidente alieniſſimæ, vt formula prędicta continet, & docet Concil. generale.[f]

f in d.c.firmiter. cũ ſua gloſſ.

g 2.2.q.94 ar.2.ad.1

Sexto, recte dixiſſe S.Thom.[g] quod imaginum vſus triplici de cauſa ſeruatur ab Eccleſia Chriſtiana, ſcilicet ad erudiẽdos illiteratos, qui literis doceri nequeunt, & ad conſeruandam memoriam ſanctorum, & ad excitendam deuotionem erga illos. innuendo non ſeruari ad ſignificãdum eas eſſe eiuſdem figuræ vel qualitatis, cuius ſunt imagines.

17 Septimo, quod non intendit Eccleſia ſignificare per imaginẽ grauem Dei patris vllam figuram, uel qualitatem corpoream eius, ſed eſſentiam diuinam incorporalem eſſe infinita ſapientia, prudentia,& omnigena virtute præditam; vel certe utentem eis non quidem ut accidentibus inherentibus ei, ſed tanquã ſummis rebus, quę realiter ſunt ipſamet ſubſtãtia inuiſibilis Dei.

18 Octauo, quod omnes imaginationes cõtra formulam prædictã cõceptæ ſunt per ſe illicitæ, ſacrilegę,& hęreticæ, & aliquot inurentes excommunicationes ipſo iure, & aliquot mortiferæ, & non excommunicantes,& aliquot tantum ueniales. Dixi, per ſe: quoniã per accidens ob ignorantiam iuſtam, vel aliquam aliam circunſtantiam poſſunt culpa excuſari. Quę omnia, ne nimis creſcat hoc miſcellaneum, remitto colligenda ex fine pręludii primi[h] Manual. noſtri Confeſſar.

h num. 15.

F I N I S.

REGESTVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg.

Omnes Terniones, Gggg, Duernio.

ROMAE

FRANCISCVS COATTINVS

EXCVDEBAT.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

R. SALVAREZZA
RESTAURO
via Val Sassina, 58
Tel. 899.223
1972
Digitized by Google

Digitized by Google